

آذربایجان تۆرکجه سی سۆزلویو

(ارک سۆزلویو)

فرهنگ ترکی آذربایجانی ارک

جلد اول (الف - خ)

حاوی بیش از ۱۱۵۰۰۰ لغت اصلی، تعابیر ترکی
اسامی مکان و شخص، اسامی اشخاص نامدار و شاعران،
ریشه شناسی و معادلهای فارسی و انگلیسی برای لغات اصلی

اسماعیل جعفرزاده

آذربایجان تورکجه‌سی سۆزلوگو

(ارک سۆزلوگو)

جلد ۱ (آ ... خ)

(Azərbaycan türkcəsi erk sözlüğü-cild 1)

(فرهنگ ترکی آذربایجانی ارک)

Ark Dictionary
(azarbaijani Turkish)

حاوی بیش از ۱۱۵۰۰۰ لغت اصلی، تعابیر ترکی، اسامی مکان و شخص، اسامی اشخاص
نامدار و شاعران، ریشه‌شناسی و معادلهای فارسی و انگلیسی برای لغات اصلی

تالیف

اسماعیل جعفرزاده

انتشارات احرار

۱۳۸۹

سرشناسه	: جعفرزاده، اسماعیل، ۱۳۳۶
عنوان و نام پدیدآور	: آذربایجان تورکجه‌سی سۆزلویو (ارک سۆزلویو)، فرهنگ ترکی آذربایجانی ارک، ARK DICTIONERY (Azerbaijani-turkish)
مشخصات نشر	: تبریز، احرار، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری	: ۲ ج.
شابک	: دوره دوجلدی: ۷-۰۸۲-۹۷۶-۹۶۴-۹۷۸، جلد ۱: ۰۰۱-۹۷۶-۹۶۴-۹۷۸، جلد ۲: ۰۳-۰۸۰-۹۷۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: ترکی آذربایجانی - فارسی - انگلیسی
موضوع	: زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - فارسی
موضوع	: زبان ترکی آذربایجانی - واژه‌نامه‌ها - انگلیسی
موضوع	: واژه‌نامه‌های چند زبانه
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ۷ آ ۴ ج ۳۱۳ pl
رده بندی دیویی	: ۲۹۴/۳۶۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۹۲۹۸۲۱

احرار

عنوان کتاب: آذربایجان تورکجه‌سی ارک سۆزلویو(فرهنگ ارک)

جلد اول

تالیف: اسماعیل جعفرزاده

تلفن مؤلف: ۰۹۱۴۳۱۱۲۶۸۰

ناشر: انتشارات احرار تبریز، مدیر نشر: کریم باوفا

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد (جلد اول) / تعداد صفحات: ۹۹۲ صفحه وزیری / سال چاپ ۱۳۸۹ / سلسله انتشارات ۱۱/۱۹

حروفچینی: مؤلف / طرح روی جلد: طرح و رنگ / چاپ: اول / صحافی: نوبل

حق چاپ مشترکاً برای ناشر و مؤلف محفوظ است

این کتاب برابر مجوز دائم اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان شرقی در تبریز به چاپ رسیده است

مرکز پخش آذربایجان شرقی: تبریز- خیابان دارایی، کوچه مجتهدلر، انتشارات احرار

کد پستی ۵۵۶۳۹۷۳۸۴۴ / تلفن و نمابر: ۵۲۳۲۸۷۴-۰۴۱۱ / همراه: ۰۹۱۴۳۱۵۱۲۱۶

نشانی پست الکترونیک: yahoo@tabriz_public_ahrar.com

(عضو شماره ۴ تعاونی ناشران استان آذربایجان شرقی)

شابک دوره دوجلدی: ۷-۰۸۲-۹۷۶-۹۶۴-۹۷۸، ISBN 978-964-976-082-7/

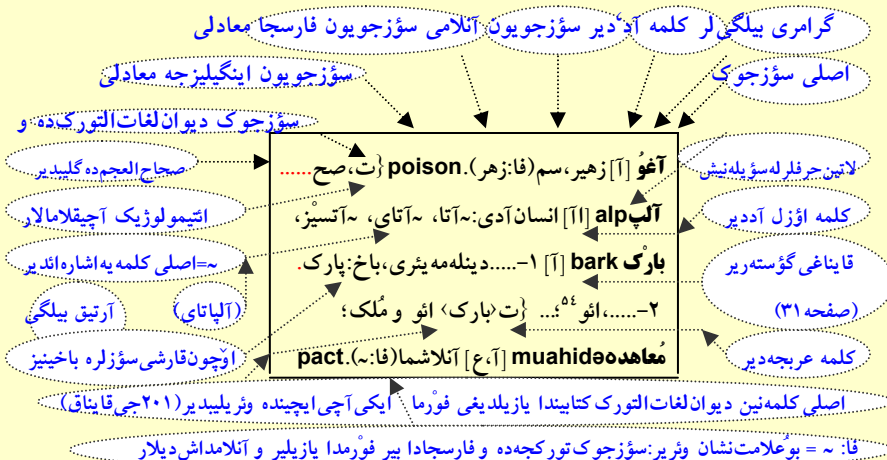
شابک جلد (۱): ۰۰۱-۹۷۶-۹۶۴-۹۷۸، ISBN 978-964-976-081-0/

بهاء دوره دو جلدی: ۲۸۰۰۰۰ ریال

تۇرونولو قیلاووز:

بو صفحه دِرسۆزلوک دن یاخشی یارارلانماق اۆچون کتابا آرتیریلیدیر

داها چوخ ییلگی اۆچون قیساتمالار بۆلومونه (صفحه ۳۴) باخینیز.

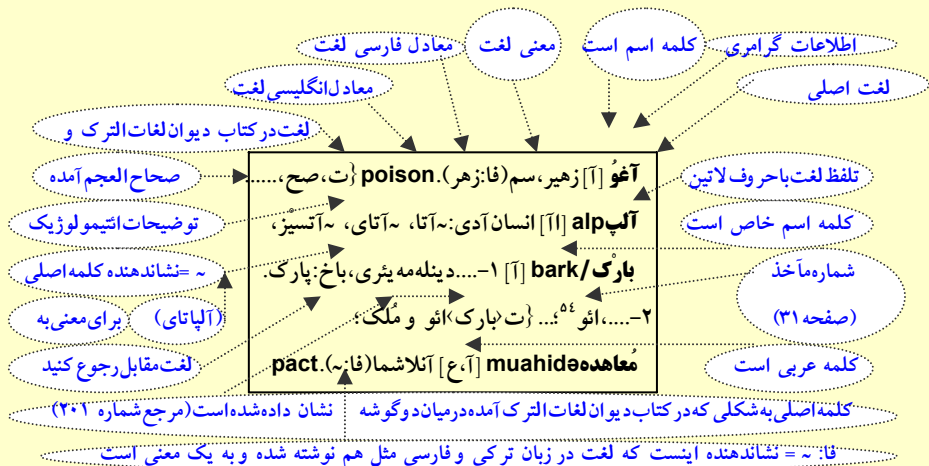
کتاب متن یندن اؤرنکلر

دقت: بو کتابدا گنجیمیش اورتوقرافی قورولتایی نین قرارینا اویاراق: ک "حرفیله ییتن کلمه لر، اکله نیرسه "ی" سۆیلەنیشی آلسادا "گ" شکلینده یازیلیمش دیر "دیلک، دیلگیم، ایندیلیکده آذربایجان یازچی لاری بو حاللاردا "ی" حرفینی اولدوغو شکیلده یازماغی دؤزگون ساییرلار،

اؤرنک اۆچون "دیلک، دیله ییم، سۆزلوک، ارک سۆزلویو erk sözlüyü"

راهنمای تصویری فرهنگ ارک:

نمونه های از متن کتاب

فونتهای بکاربرده شده در کتاب

Azer fonts (Azer lotus, Azer titr, Azer nastaliq)

يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثى و جعلناكم شعوبا و قبائل لتعارفوا ان اكرمكم عند الله اتقيكم ان الله عليم خبير.

”سوره حُجرات، آيه ۱۳“

(ای انسانلاریز سیزی بیر کیشی و بیر قادیندان یاراتدیق و بیریرینیز له تانیس اولوب آنلاشمانیز اوچون سیزی ملت لره و قبیله لره آیردیق، حقیقتا آللاه یانیندا سیزین لاپ حورمتلی اولانیز، آللاه دان لاپ چوخ قورخانیزدیر، شُبْهه سیز کی آللاه بیلندیر، هرشیدن خبرداردیر.)

ومن اياته خلق السموات والارض و اختلاف الستكم و الونكم ان في ذلك لآيات للعالمين.

”سوره الروم، آيه ۲۲“

(و اونون نشانه لریندن گؤیلری و یثری خلق اتمک، و دیلرینیزین و رنگلرینیزین فرقلی اولماسی دیر، بوندادا عالم لر اوچون بؤیوک عبرتله واردیر.)

قران کریم و آذربایجان تورکجه سیله ترجمه / چاپ تاریخی ۱۳۷۷ / بیرینجی چاپ / ایران، قوم شهری.

مترجم : رسول اسماعیل زاده دوزال

ایچینده کیلر (فا: فهرست مطالب)

- ۱-اؤن سۆز (فارسجا) (فا: پیشگفتار)..... ۵
- ۲-کتابین اؤز للیکلری و تقدیرنامه (فا:ویژگیهای کتاب و تقدیرنامه)..... ۶
- ۳-تورک دیلی یازی قوراللاری (الفبا، تورکجه و آلینما کلمه لرینین یازیلیشی) (ف: آیین نگارش زبان ترکی آذربایجانی)..... ۹
- ۴-تورکجه کلمه لرین قورولوش نووع لارینا اؤتری بیر باخیش (حرفلر، آد، صفت، فعل) (فا:نگاهی به ساختار کلمات)..... ۱۵
- ۵-فعل لرین چکیمله مه سی (تصرف افعال در زبان ترکی آذربایجانی)..... ۲۰
- ۵-اکلر (فا: پسوندها در زبان ترکی آذربایجانی)..... ۲۲
- ۶-تورک دیلینده حرف دیشمه لری (فا: تغییرات حرفی در زبان ترکی آذربایجانی)..... ۳۰
- ۷-قایناقلار (فا: مأخذ)..... ۳۱
- ۸-قیساتمالار (فا: اختصارات)..... ۳۴
- ۹-سۆزجو کلر..... ۳۷

بیرینجی جلد:

A aı (۳۷)، ائ Eel (۱۹۲)، آ θə (۲۱۰)، او o (۲۸۹)، اؤ ö (۳۲۴)، او u (۳۴۸)، او ü (۳۸۷)، اه əh (۴۰۵)، ایپ il
(۴۱۱)، ایپ li (۴۱۸)، ب Bb (۴۶۸)، پ Pp (۶۵۷)، ت Tt (۶۹۵)، ث Ss (۸۱۷)، ج Cc (۸۱۸)، چ چ
Çç (۸۵۴)، ح Hh (۹۴۰)، خ Xx (۹۵۲-۹۹۲)،

ایکینجی جلد:

Dd (۹۹۷)، ذ Zz (۱۱۳۴)، ر Rr (۱۱۳۶)، ز Zz (۱۱۵۰)، ژ Jj (۱۱۷۲)، س Ss (۱۱۷۴)، ش Şş (۱۳۱۴)، ص
Ss (۱۳۵۱)، ض Zz (۱۳۵۶)، ط Tt (۱۳۵۸)، ظ Zz (۱۳۶۱)، ع ع`ə (۱۳۶۲)، غ Ğğ (۱۳۷۸)، ف Ff
(۱۳۸۳)، ق Qq (۱۴۰۱)، ک Kk (۱۵۸۳)، گ Gg (۱۶۸۲)، ل Ll (۱۷۶۸)، م Mm (۱۷۸۵)، ن Nn
(۱۸۸۳)، و Vv (۱۹۰۷)، ه Hh (۱۹۲۳)، ی Yy (۱۹۵۶-۲۰۴۸)

۱۰-ارک سۆزلوگو CDسی: سۆزلوک، لاتین حرفلرله CD اؤزینده آیریجا ارائه اولوناجاق، بو CD هر نوع آراشدیرما و
آختاریش ایشلرینده یارارلی اولایلیر. (فرهنگ ارک بطور جداگانه و بصورت CD ارائه میشود، که میتواند برای کارهای
تحقیقی و جستجو مفید واقع شود).

۱-پیشگفتار

فکر تهیه این کتاب با جمع آوری معادلهای لغات فنی و اسامی گیاهان و جانوران به دوران تحصیل دانشگاهی برمیگردد، تدوین کتاب را از سال ۱۳۷۰ با جدیت آغاز کردم و با آنکه لغتنامه در سال ۱۳۷۶ جهت چاپ آماده شد ولی با مطالعه بیشتر تغییراتی در کتاب انجام دادم، از یک طرف ریشه یابی لغات را جهت شناخت بیشتر آنها و دسته بندی بهتر مطالب پی گیری کردم و از طرف دیگر تلاش نمودم مطالب بنحوی تنظیم گردد تا استفاده عمومی تری از کتاب بعمل آید، باچنین محتوایی فرهنگ یک جلدی ارک در سال ۱۳۸۵ چاپ گردید، چاپ این کتاب فرصتی بوجود آورد تا دوستان و علاقه مندان نظران و انتقادات خودرا ارائه دهند و در این فاصله تجدید نظری کلی در کتاب بعمل آمد و کلمات پیشماری بصورت لغات ساخته شده جدید و لغات متعلق به فرهنگ اساطیری و قدیمی همراه با توپونیم های مناطق ترک نشین در آذربایجان و ایران به آن اضافه گردید و طبیعتا ریشه یابی و به تبع آن معانی مجدد لغات در فضایی جدید پی گرفته شد، با توجه به افزایش حجم آن، کتاب بصورت دوجلدی جهت چاپ آماده گردید. مسلما هر کتاب از یک طرف نشان از پایان یک سری بررسیهایی است که نتیجه آنها را ارائه میدهد ولی از طرف دیگر راهی برای تحقیقات جدید باز میکند و امید بر آن است علاقه مندان و بویژه نسل جوان با کنکاش بیشتر و دیدی کنجکاوانه و انتقادی این راه را دنبال کرده و مارانیز از کاستی های پیش آمده آگاه سازند تا در چاپهای بعدی تصحیح گردد.

کتاب بصورت یک لغتنامه ترکی به ترکی تهیه شده و سعی گردیده مطالب آن بدون در نظر گرفتن معادلهای فارسی و انگلیسی رسا و گویا باشد، ولی به جهت نیاز روز و استفاده عمومی تر، معادلهای فارسی و انگلیسی از منابع مختلف تدارک و برای لغات اصلی اضافه گردید، اسامی گیاهی و جانوری به منظور وضوح بیشتر آنها وتطابق با روشهای بین المللی همراه با معادلهای لاتین آورده شده است، البته جهت جلوگیری از افزایش حجم کتاب، ازتکرار معانی فارسی برای کلمات خاص مثل اسامی مکان و شخص و اسامی خاص تاریخی "با علامت گرامری: [آ]، [خ]" خودداری شده است و برای کلماتی که در ترکی و فارسی مثل هم نوشته شده و در یک مفهوم بکار برده میشوند نیز دادن معانی فارسی زاید مینمود به این سبب در اینگونه موارد، به نوشتن علامت (فا:~) اکتفا گردیده است، در مورد لغاتی نیز که با علامت باخ(نگاه کن) به- لغتی دیگر رجوع داده شده چنین عمل شده است.

بررسی اتمولوژیک (ریشه شناسی) لغات با استناد به منابع مستند و مستدل شناخته شده انجام شده است در این زمینه منابعی مثل دیوان لغات ترک، سنگلاخ، صحاح المعجم، لغات کتیبیه های اورخون، سومر، دده قورقود، لغتنامه تاراما، درلهمه مورد استفاده قرار گرفته است، و سعی گردیده منابع در هر مورد با اشاره به شماره ماخذ نشان داده شود. در بررسی لغات فارسی بیشترین استفاده از لغتنامه دهخدا بوده است و بررسی لغات انگلیسی با استفاده از فرهنگ هایی مثل قاموس تورندایک (thorndike) وهریتیج (heritage) انجام شده است، در اظهار نظر نسبت به منسوب بودن لغات خاص انگلیسی به لغات معین ترکی پارامترهایی مثل موارد ذیل مدنظر بوده است: (تشابه لغات ریشه ای انگلیسی به لغات ریشه ای و اصلی ترکی و تشابه مفاهیم آنها، متداول بودن لغت ترکی در گذشته و حال، تک هجایی وچند هجایی بودن لغت در زبان انگلیسی و ترکی، مشترک بودن لغت در بین زبانهای تحلیلی بویژه زبان لاتین، انگلیسی، فارسی و عربی، مستدل بودن ریشه های مورد اشاره در دیکشنری های فوق ذکر وبویژه ابهامهای مورد اشاره در این کتابها و منسویت لغات به زبانهای اسکاندیناوی، بالاخره اطلاعات و حسّ شخصی با توجه به مجموعه موارد).

جهت کارهای تحقیقی بیشتر بویژه با حروف لاتین، لغتنامه کامپیوتری بصورت جداگانه ارائه میگردد که قابل تهیه است.

۲-کتابين اۆز ليلکلى و تقدیر نامه(فا:ويژگىهای کتاب و تقدیر نامه)

بو کتاب اصلينده تورکجه بير سۆزلوک اولاراق آچيقلامالارى آيدين شكيلده وئريلمه سينه چاليشيلىدير، بونونلا ياناشى کتابى ايران شرايطينده عمومى لشديرمک اوچون اصلى لغتلره فارسجا معنالاردا آرتيريليپ، خصوصيله فنى سۆزلرده معنالارين داها گنئيش آيدينلاشماسى اوچون اينگيليزجه معادلرلر چوخ يارارلى گؤرونموشدور، يئنهدده علمى جهتدن لاتينجه اولان بين المللى کلمه لر ييتگى و ديرگى آدلارى اوچون يئري گلدیکجه وئريلميشدير، اشاره اولوندوغو کيمي فارسجا معنيلر يالنيوز اصلى سۆزجوکلر اوچون وئريليدير و اؤز ليلکله اؤزل آدلار و يئر آدلارى اوچون فارسجا معنى وئرمک اصلى کلمه نين تکراريندان باشقا بير شئ دئييلدى بو اؤزدن او کلمه لرکى اؤزل آد "آ"، "ب" آ و تاريخى آدلار "خ" شكيلنده نشان وئريليدير اونلار فارسجا معنى وئريلمه ييدير و يئنهدده ترکيبى آدلار و عبارتله فارسجا معنى لر وئريلمه ييدير چونكى بوجور معنالار کتابين حجميني چوخ چوخ يوخارى آپاراييلردى، و او کلمه لرکى عينا فارس ديليندن آلينيپ ويا عينا اورادا ايشلنير، اونلاردا معنى وئرمک چوخ آيدينلاديچى گؤرونمور، و بوجور حاللار (فا:-) علامت ايله نشان وئريليدير.

کتابدا اولدوقجا سۆزجوکلرين سؤيله نيشى، يئنى لاتين حرفلرله يازيليدير، البته کتاب حجمينين گرکيسيز يئره چوخالما ماسى اوچون يالنيوز اصلى سۆزلر و اؤز ليلکله سؤيله نيشلرى قوشقولو ويا چتين کلمه لر لاتين حرفلرله يازيليدير، البته بيلگى ساياردا يارالانماق اوچون سۆزلوک، لاتين حرفلرله يازيلميشدير کى آيريجا تهيه ائتمک اولار.

بونلارين يانى سيرا ائتيمولوژيک آلايندادا اشاره لر وار. اشاره اولوندوغو کيمي بير دؤوره، فنى، ييتگى و ديرگى آدلارين توپلاماغا باشلارکن گؤردوم بو لغت لرین کؤکونو و گنچميشيني تانيمادان دوزگون يازيلا ييلمه سى و معنالانماسى و خصوصيله اک لر واسطه سيله گنئيشلنمک يئنى حاللار گلمه سى، مومکون اولما ياجاق، بو اوزدن اوزون مدت لغت کتابلارنى و يانيندا تاريخ کتابلارنى اوخويوب آراشديرماغا باشلاديم.

ائتيمولوژيک آراشديرمالاردا سون ايللرده تورکجه يايينلانان اثرلردن بول بول فايدا آلينيميشدير، فارس کؤکلو لغت لر اوچون ان چوخ، دهخدا نين کتابى قايناق کيمي ايشلنمک، اينگيليزجه سۆزلر اوچونده تورئدايک وهئريتيچ سۆزلوکلى- استفاده اولونموشدور، اينگيليزجه سۆزلرين ائتيمولوژيک آراشديريلماسى آشاغيذاکى اساسلار داياناراق يازيلميشدير: اينگيليزجه و تورکجه سۆزجوکلرين کؤک اوخشارليغى، سۆزلرين گنچميشده کى و بگونکو بنز ليلکلى، بو ديللرده لغتلرين بير و يا نئچه هجا اولدوقلارى، لغتلرين تحليلى ديللرين آراسينداکى اورتاقليغى، اؤز ليلکله اينگيليزجه فارسجا عربجه و لاتينجه ده اورتاق اولماسى، بو لغت لرین آدلارين آپاردیغيميز کتابلاردا قانيتلانماسى و بونون مستند و دليل لره دايانماسى، اسكى ليگى، اؤز ليلکله بو سۆزلرين اسکانديناوى ديللرينه منسوبلوغو، نهايتاً شخصى حيس، دؤيو، بيلگى و مطالبين بيريرينه باغلى ليغى، ائتيمولوژيک آراشديرمالاردا گؤز اؤنونه آلينيميشدير.

آيرى بير مطلبه اشاره ائتمکده يارار واردير، ايلک نظرده يئر آدلارنى نين حجمى نين چوخلوغو اونلارين سۆزلوکده گتيريلمه سيني سورقولايير، اؤز ليلکله مثلاً هشتري ويا ميانا کندلرى هريرى ۵ صفحه ليک يئر توتور، ولى بير سيرا مسايلى نظره آليرساق بو آدلارين بورادا گتيريلمه سى نه فقط دوغال بلکه واجب گؤروندو، چونكى: ۱- بعضى اونودولموش اصيل و گؤزل لغتلر يالنيوز يئر آدلاريندا اؤزونو گؤستري و بونلار ال تاپماق اوچون يئر آدلارينين دوزگون آراشديريلماسى گرهيير، مثلاً اؤروش، ارگنه، و يوزلرجه بوجور لغتلره اشاره ائتمک اولار. ۲- يئر آدلارينين معنالانماسى خالق طرفيندن ان ماراقلی و دقت چکيجى کلمه لردن ساييلير و يازارلارين بونا اؤنم وئرمه لرى آيدينلاديچى اولاييلير، (بونو وهئريتيچ کيمي سۆزلوکلرده ده گؤرمک اولور). ۳- آذربايجان يوردونون اؤز زنگينليکلى، شفاهى ادبيات و فولکلورونون گنئيش اولماسى عينا يئر آدلارى حاقيندادا صاددير و بو بيلم قولو، فولکلور بيلمينين بير بوداغى کيمي گؤرونمه ليدير و اؤز ليلکله اگر هر شخص يالنيوز

بیر کئنده اولان داغ، دره، باغ و ... آدلارینا توجه اندرسه بویوک لغت و فولکلور خزینه سینه ال تاپمیشدیر دئییه‌لیریک ۴- یئر آدلاری لغت باخیمیندان بویوک ذخیره کیمیدیر و پهلوی دؤنمی تحریفه معروض قالماسی سببیه یئر آدلارینین دؤزگون یازیلیش و معنا لئماسی اؤنم داشییر. ۵- یئر آدلاری ایلک نظرده چوخ گؤرونسده، کلی باخیشدا بئیلهدیل، مثلا هشتی ویا مینا کئندلری هریری ۵ صفحه لیک یئر توتوبدور، بونو نظره آلساق کی مثلا "اؤرک" سؤزو "آذربايجان دیلین ایضاحلی لغتی" کتاییندا ۱۰ صفحه لیک، ویا "باش" سؤزو، تورک دیل قۇرۇمو سؤز لوگوندە ۵ صفحه لیک حجمی واردیر، حال بوکی هشتی یئر آدلاری ۵ صفحه ده ان آزی ۱۵ باشلیق آلتیندا وئریله‌رک بالاجا لغتلر کیمی اولاراق اوخوماغی دا حوصله آپاریجی اولما یاجاق. ۶- یئر آدلارینین بۆتؤو حجمی (معنلار دیشیندا) بو کتایدا ۶٪ قدر دیر بو اؤزدن اولاری سؤز لوکدن آیریجا گئیریلمه‌سی ائیه بیر دئییشیکلیگه سبب اولموردو و اؤز لیکله یئر آدلارینین، تورکجه لغتلرین ایچینده اولماسی، معنا آختارما باخیمیندان یارارلی گؤرونمکده دیر، بو مطلب عیناً شخص آدلاری اوچون ده گنچر لیدیر.

بو کتایدا *۱۳۲۰ "سؤزو گونش ۱۳۲۰ ایلدن قاباق باشلایان، نچه ایل سورن، و سونوجلاری ۱۳۲۷-۲۸ ده یایینلانان ایران چاپیندا گنیش ساییملاما یا اشارتدیر. یئر لیشیم یئر لرینین اوزامانکی نفوسو هم ایندیکی جمعیت له مقایسه ده هم کئندلرین بعضی یانلیش پروقراملارلا نه گونه دوشدوگونو گؤز اؤنونه قویور، و چوخ کئندلره باخدیقدا ایندیکی نفوس ۶۰ ایل بوندان اولکی نفوسدان قات قات آشاغیدیر، اشاره اولونما لیدیر کی شهر عنوانی آلتیندا یازیلان هر کئند تورک کندی سایلیر و آیری انتیک اولورسا کئند آدیلا بیر لیکده اشاره اولونما چاق، آچقیدیر کی کئند آدلاری مستقل لغت شکلینده، یا لئیزجا معنا لاق اوچون یازیلیدلار و کئند آدلارینین چوخو ساده جه شهر عنوانلاری آلتیندا قید اولونوبدور، یننه ده اشاره اولونما لیدیر کئندلرین قباغیندا ش ۱۳۲۰ جی ایلی نفوسو ایندیکی کئند آدلارینین قباغیندا یازیلیدیر و آیریجا هر شهر اوچون سون بؤ لومه، ۱۳۲۰ جی ایلده اولان و ایندیکی کئند آدلارلا تطابق وئریلمه‌مین آدلار مستقل حالدا (ش ۱۳۲۰*) کئندلری عنوانیه وئریلیدیر.

بو کتایدا چوخو آمار مرکزی نشریاتیندا اولدوغو کیمی ییغجام حالدا داغ، چای و بعضا کئند آدلارینا اشاره اولونوبدور و البته اونلارین موقعیتده قیساتما حرفلر له بلیر له نیبیدیر، بیر سیرا یئر آدلاری حاققیندا دئییلمه لیدیر کی بورادا یئر لی اهلینین سؤیله‌نیشی امکان یتر سیز لیگیندن دولای بلیر لنمه ییدیر، بو حاقدا یا لئیز بونو دئییه‌لیریک کی بئیله لیکله بوجور یئر آدلاری آراشدیرما جیلار قایناق کیمی ساییلاراق، شیه لی آدلار یئر لی گنجلر و آراشدیرما جیلار آراشدیرما موضوع سو اولاییلر، اؤز لیکله بوجور یئر لرین هریرینده چوخلو چؤل، تپه، دره، یول، باغ، زمی، یورد، بولاغ، داغ، دؤز لوک، یا یلاق... آدلارینین تۇپلانماسی هر یئرده چالیشقان گنجلرین عهدیه‌سینه دوشور (اؤرنک اوچون باسمینج یئر آدلارینا باخماق اولار) و شکسیر بو کلمه لر، لغت باخیمیندان دیلیمیزده اؤنملی قایناق کیمی یارارلی اولاییله جکدیر (دقت: یئر آدلاریندا سؤیله‌نیشی خالق دیلینده بللی اولان آدلارلا مرکز آمار نشریاتیندا اولان آدلار بیر بیریندن فرقلی علامتلر له بلیر له نیبیدیر بئیله کی دؤزگون سؤیله‌نیشلر نقطه ویر قول "؛" علامتیه و یا لئیز نشریات و کتابلاردان یازیلان آدلار ویر قول "،" علامتیه مشخص اولوبدور، آیدیندیر کی آراشدیرما جیلار بو علامتلر ده دقت انده‌رک اؤز وئرن یانلیشلیقلارلا گؤز یومماما لیدیلار)، یئر آدلارینین بوتونونه ال تاپماق اوچون "یئر آدلاری" سؤزونه رجوع ائتمک اولار.

تورک شخصیت، یازار و شاعر لر ایلکجه هریری یاریم ویا بیر صفحه لیک تانیتمالارلا وئریلمیشدی، بو موضوع سبب اولموشدو کتایب حجمی بویوک مقداردا چوخالسین، نهایت اونلارین قیسا جا بیر و ایکی جمله لیک معرفتی سینه قرار وئردیم و عین حالدا هر مورد ده قایناقلاردا آدلارلا بیر لیکده وئریله‌رک اوخویوجولار اوچون قیلاوؤز کیمی یارارلی اولاییلر.

کتایب حاضر لاق اوچون چوخ ییگیئلر منه قیلاوؤز کیمی اولاراق یول گؤسته رییلر، یئر ی واردیر بو انسانلارلا تشکرومو بیلدیرم، جنابلار: پروفسور صدیق، اسماعیل هادی، سیامک حسینعلیزاده، بهروز ایمانی، محمد رضا هیئت، مهندس رفرف، مختلف

قايىنقلارنى مىنىم اختيارىمدا قويماق و يول گۇستردىكلرى اوچون بۇ يۈك تەقدىرە لايىقلىلار. جناب باؤفا، احرار انتشاراتىنىن ئمدىرى كىتابىن چاپى اوچون زحمت چىكىلر و اؤز عايىلەم فرانك، سحر، سهند و جناب ابراهيم جواهر كلام و عايىلەسى كىتابىن حاضىرلانماستىندا هر جورەسىنە ياردىمچى اولوبلار، خانم رشىدى كىتابىن تاپىستىدا كۆمك اتىدىكلرى اوچون و جناب آسىابى و جناب فرزانەدن كىتابىن تەنظىملەمەستىندە يول گۇستريجى اولدوقلارى اوچون تشكر اندىرىم، تبرىزە، مركزى، تربىت و مىرداماد كىتابخانالارىنىن ايشلەينلرىندىن كى مە كىتابلاردىن يارالانماغا اولدوقجا امكان يارادىلار تشكر اتمەلىم، آچىقدىركى قايىنقلاردىن سۆز آچىلر كى يىرى واردىر رحمتلىك پروفىسور زەھتابىدىن ياداندك كى يازدىغى تارىخ كىتابىلە آذربايجان تارىخىنە، سۆزجۈك و يىر آدلارنىا يىنى آلام قازاندىر اراق چالشانلار آيدىنلادىجى چىراق كىمى اولدو و يىنەندە پروفىسور هىيت و پروفىسور صدىق حاققىندا بىلە سۆزلىرى سۆيلەمك اولار و بىلەلىكلە بو بۇ يۈك عزىزلىرى بىرداها خاطرلامىش اولورام.

يىرى واردىر او عزىزلىرىدىن كى انلىشتىرىلرىنى يازىلى اولاراق مە يىتتىرىلر و كىتابىن يىنىدىن دۆنلەمەستىندە مە ياردىمچى اولوبلار ياد اندىب و جنابلار سىيامك حسينعلىزادە، اسماعىل هادى، على خالط آبادى، دوكتور بۇداغى، دوكتور حسينقىلى-سلىمى، و اونلاردىن كى سۆزلى اولاراق كىتابىن ايلك چاپىنىن ايرادلارنى مە دىيىلر، تشكر اندم.

مىنىم دانشگاھى تحصىلاتىم سولاما و آخاجلاما (آيارى و زەھكىشى) اولدوغو اوچون داىما ايرانىن مختلف بۇلگەلرىندە بۇ يۈك اكىن يىرلىرىندە، مختلف پروژەلردە فى و ناظرلىك بۇلوموندە ايشلەيەرك، واخىت اولدوغوندا يىرلى اھالىدىن يىر آدلارنىن دۆزگۈن سۆيلەنىشىنى سوروشماق بىر يىرە توپلايدىم، چوخونون آدىنى بىلمەدىگىم بو انسانلار بۇ يۈك تشكر بورجولۇپام، اؤزلىكلە بىر سۆزە دىيىنمەلىم كى يىر آدلارنى توپلاركن ان اويقون يىرلىرىدىن كىند مىسىرلىرىندە ايشلەين مىنىبوس و سوارى دوراقلارنى گۇردوم چونكى بو جور يىرلەردە معمولا بوتون كىندلردىن مىنىبوسلاردا اولاردى و يىر آدلارنى تەقريباً هر كىندىن اؤز اھالىسىندىن ويا ان ياخىن قونشو كىند اھالىسىندىن سوروشماق اولوردو بو جور آراشدىرمالاردا ان ايلگىنچ موضوع بىلەيدى كى وقتى مىنىبوسلاردا يىر آدلارنى سوروشادىم اورادا اولان خانىملار داھا چوخ رەبىتلە و عىن حالدا داھا آيدىن جاوابلار وئردىلر و بعضا كىندلەردە توكانلار ويا يوللاردا اكىن يىرلىرىندە ايشلەينلرىن يانينا گىندىب يىر آدلارى حاققىندا سوروشادىم و خانىملارنىدا اولدوغو حالدا يىنەندە ھەمان وضعىتلە قارشىلاشدىم، البتدە بو افرادى نە تانىيىردىم و نە امكان اولدو كى آدلارنى سوروشام و اونلاردىن يالنىز بىر نەچەسىنى ياخىندان تانىياركن بعضىلرىنە تەصادفى حالدا آدلارنى سوروشماق بورادا قئىد اندىرىم بلكە آزجادا اولسا اونلارنىدا زحمتلىرىنى و بو كىتابا ايلگىلرىنى بورادا عكس اتىدىرىمىش اولام: قئىد اولونما لىدىركى پارانئىز ايچىندە يازىلان شەر و كىند آدلارى بو انسانلارنىن عايد اولدوغو و يىر آدلارى حاققىندا ياردىم اتىدىكلرى بۇلگەلردىر: جنابلار: ھەمت جەعفەرزادە، حسين ملكى، يعقوب اسماعىلى، على جەففەرزادە، حمىد رضا احمىدى (قرەضيا الدىن)، غلامرضا غلامرضا شىندى (اۈرمىە)، عزىز قويونچى (خوى)، اھدگلى (مراغا-چىلاغى)، اھدى (ساينقالا)، اسماعىل قربانى مرام (باھار-خليل كۆرد)، انصارى (قوشاچاى)، باقر بايرامپور (سراب)، حاج عباس لكىان (سلىماس)، حىدرشاھى (ساينقالا)، جبرىل پوروى (كىوى)، رامىن عابدى (عجب شىر-قبادلو)، رەب شەھابى (سراب-داراب)، عبدى، عظمى، ابراهيمى (قوشاچاى)، على محمودى (اۈرمىە-شئىن آوا)، عىن الەمىرزاپور (تبرىز-اسفنگرە)، يعقوب مردى (داش آتان)، فىروز (ساراي)، قادر سەھىد و فاضل (بۇستان آباد)، لطىف حسين پور (اۈرمىە)، مولايى (تبرىز-كلپىر)، مەھدى علىزادە (اردبىل)، نورمحمد-مەجىد سۇلى و ۱۰ نفر ياخىن سوارى سورجولرى (توركمەن-گىند)، ھادى اھمىد زادە (گىند-يىنقال)، خليل خان محمدى (سلىماس)، رسول بېگۇزىن (ماكى)، ناصرصادقى (اردبىل-بولقاوا)، شەبان نجفى (اردبىل)، ابراهيم نصىرى (اردبىل)، حاجى علىشان جاھد و برات مەھبۇب (اردبىل-زىئو)، كمال واھبى (خىاو-خاراوان)، ايمانپور (خالخال)، سجادآباريان (خىاو)، قۇربان اصغەرزادە

(خياو-بوران)، داؤد اوجارودى- على محمدى (گرمى)، حسینی، رضاپور (سولدوز)، حصارى (بجنورد)، حسین مودى (بجنورد-تاتارشهركى)، فلاحي (تاروم)، حمید توکلى (گرماب)، مهرى-جعفرى (ماهنشان)، حمیدى (اوجان)،

۳-تۆرك دىلى يازى قۇراللارى (فا: آيين نگارش زبان تركى آذربايجانى)

آذربايجان تۆركجهسىنى عرب الفباسيله، دؤغرو و دؤزگون يازماق اوچون، اورتوقرافى سمينارلارى، سوتراكى تنقيدلر و آئينما كلمه لرین اصلی ديلده اولان شكلى دقته آليينيدير (بو خصوصدا يازيلان مقاله يه رجوع ائتمك اولار).

۳-۱-تۆركجه كلمه لرین يازيليشى:

تۆركجهنى يازماقدا، كلمه لرین هارادا بيرلشيب آيريلماسى و فتحه حرکه سيني نه ساياق يازيلماسى ان اؤنملى ئنكته لردندير، دقت اولونما ليدير كى بو ايكي موضوع آيرى آيرى گؤرسنسده بيريرلريله چوخ ياخين ارتباط و ايلگى لرى واردير و بو ايكي مطلب دؤزگون حل اولارسا دنمك اولار تۆركجهنى يازماقدا بؤيوك چتين ليگى آرخادا قۇياريق. لذا بو مقاله ده تۆركجه الفبانى وسيرالاماسى نين تانيتيم يندان سونرا، ايلكجه بو ايكي مطلبه اشاره اولوناجاق.

۳-۱-۱-تۆرك عرب الفباسى نين سيرالاماسى:

عرب الفباسيندا مئين ديشيك لر اولوناراق تۆركجهنى يازماغا نسبتاً اويقون الفبا تۆره نير، بو الفبانين آدى تۆرك الفباسى دير، آنجاق فرقلنديرمه زامانى تۆرك عرب الفباسى دثيلير و ۳۲ حرفدن تشكيل تاپير، البته سسلى حرفلر "الف، و"

تۆرك عرب الفباسى نين سيرالاماسى								
سايى	تۆرك	تۆرك	سايى	تۆرك	تۆرك	سايى	تۆرك	تۆرك
عرب	الفباسى	الفباسى	عرب	الفباسى	الفباسى	عرب	الفباسى	الفباسى
۱-۱	آ	Aa	۷	چ	Çç	۲۱	ع	ə-e`
۲-۱	ائ	Ee	۸	ح	Hh	۲۲	غ	Ğğ
۳-۱	آ،ه،ه	Əə	۹	خ	Xx	۲۳	ف	Ff
۴-۱	او، و	Oo	۱۰	د	Dd	۲۴	ق	Qq
۵-۱	او، و	Öö	۱۱	ذ	Zz	۲۵	ک	Kk
۶-۱	او، و	Uu	۱۲	ر	Rr	۲۶	گ	Gg
۷-۱	او، و	Üü	۱۳	ز	Zz	۲۷	ل	Ll
۸-۱	اي، ي	İi	۱۴	ژ	Jj	۲۸	م	Mm
۹-۱	اي، ي	İi	۱۵	س	Ss	۲۹	ن	Nn
۲	ب	Bb	۱۶	ش	Şş	۳۰	و	Vv
۳	پ	Pp	۱۷	ص	Ss	۳۱	ه	Hh
۴	ت	Tt	۱۸	ض	Zz	۳۲	ى	Yy
۵	ث	Ss	۱۹	ط	Tt			
۶	ج	Cc	۲۰	ظ	Zz			

حرفلرى نين كؤمگيله يازيلير و سيرالامادا "آ" حرفى نين مجموعه سينده قرار تاپير، آشاغيدا بؤسیرالاما تۆرك لاتین حرفلرله مئادلى و همچنين سسلى حرفلرین مشخصاتى وئريلير. الفباسيرالاماسى (تۆرك عرب الفباسى):

آ، ا (كلمه لرین اولينده):
 آب-آپ...او، او، او، او، او، او،
 اى، اى، اى (اى، ب، پ، ت، ث،
 ج، چ، ح، خ، د، ذ، ر، ز، ژ،
 س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ،
 ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، و
 (كلمه اورتاسيندا و سونوندا: و،
 و، و، و) هى (قيد ائتمه لى-
 ييك: مختلف متن لرده "اى" ا

حرفى "اى" شكلينده ده يازيلير ولى سكون علامتى نين سئچيلمه سينده، اونون ساده ليگى، هاميجا تائيش اولدوغو و اؤزل-ليكله هر چاپ وسيله سى و ييلگى ساياردا راحتجه الده اولماسى مؤثرايدى).

تۆرك لاتين الفباسينين سيرالاماسى: Aa, Bb, Cc, Çç, Dd, Əə, Ee, Ff, Gg, Ğğ, Hh, Xx, İi, İi, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Öö, Pp, Qq, Rr, Ss, Şş, Tt, Uu, Üü, Vv, Yy, Zz,

۳-۱-۲- کلمه لرین آیری آیری یازیلماسی:

کلمه لرله اکلرین هارالاردا یاییشیک لی و هارالاردا آیری آیری یازیلماسی تارتیشما موضوعسو اولاراق، اونلارین ظاهری گۆرونوشو، اوخونوشو و یازیلیشی نین آسان و چتین لیگی، نندن آسیلی دیر:

- اوخونوشو آسانلاشدیرماق اوچون، مستقل معنالی کلمه لر اولدوقجا آیری یازیلما لیدیر، اؤزل لیکله هر کلمه اکلہ بیر لیکده ان چوخو اوچ هجadan چوخ اولما لیدیر، و چوخ اولدوغو حالدا کؤک و اک آیریشیق یازیلما لیدیر، البته اگر اصلی کلمه چوخ هجالی اولورسا بیر لیکده یازیلما لیدیر، اؤرنک:

- تک و جوت هجالی کلمه لر: داغلیق، ییلمن، یازیچی، بیلیمسل، آنلاملی، چوبانلیق،، ییغجام لاشدیرماق.

- چوخ هجالی کلمه لر: گلہنکسل، دیرمانچی، گتتمه لی ییک، یاییشیک لی، شهر لی لشمک، یابانچی لاشماق.

- ییتیشدیرجی سس سیز حرف: بیر کلمه یه یایشان اک، ییتیشدیرجی حرفله باشلانیرسا اصلی کلمه دن آیری یازیلما لیدیر (بو حالت فقط "ی، ی" حرفلرله سونلانا کلمه لر شامل اولور، چونکو اویری سسلی حرفلر ذاتاً آیریشیق یازیلیرلار "ا، و، و" تورکجه ده "ئ، ئ" حرفله سونلانا سؤزجوک یوخدور)، اؤرنک: (منسوبیت اکی، ۳جو غایب شخص) گمی سی، بیر سی، (تاثیر لیک حال) گمی نی، دیلی نی، (بیله لیک حال) گمی نین، تانری نین، کتابی نین، تقی یثف، (زمانا اکی) یثری بیر، (بیرینده = بیر + یین + ده).

- اگر کلمه "ی" حرف لرله سونلانیرسا اک لردن آیری یازیلماغی اوخونوشو آسانلاشدیریر "چی لیک، ایی لیک،" اؤزل لیکله اوچ "ی" ویا آیری حرف، یان یانا گلیرسه کلمه و اک آیری یازیلما لیدیر، البته یان یانا یازیلماغی توصیه اولونور: پی یین، گتتمه لی ییک، سس سیز،

- اؤزل آدلار و اکلرین آیری آیری یازیلماسی اویقونراق دیر، بو قورال کلمه لرین آیدین اوخونوشونا سبب اولور، خاص حاللاردا کاما علامتینده یارالانماق اولار: تهران دا، تهرانا، تهرانا، خویون/ خوی، ون، کتاب یم.

- سیرا ساییلار عدددن سونرا سس اویوم یاساسینا گؤره "جی، جی، جو، جو" علامتی ایله نشان وثریلیر: "۳جو (اوچونجو)، ۵جی". اویری اکلر عیناً یوخاریداکی قورالا گؤره یازیلماق "۲۰نی (بیرمی نی)، ۳ و (اوچو)".

- مرکب ویا بیله شیک کلمه لرین یازیلیشی: بوجور کلمه لرده اگر مرکب کلمه نین معناسی، آیری آیری کلمه لرین معناسیندان دؤزه لیرسه کلمه لر آیریشیق، و اولدوقجا یان یانا یازیلما لیدیرلار "آغ ساققال، دمیرویولو، بش آچیلان، آذربایجان شناس، آغری داغ"، آنجاق بیله شیک سؤزون معناسی تک تک کلمه لرین معناسیندان آیری اولورسا بۇ بندن ایلك یاساسینا اویقون و اولدوقجا یاییشیک لی یازیلما لیدیر: "آغداش کندی،".

- لی، لیق، چی، جی اکلری کلمه یه یاییشیرسا (ایلك اک اولدوغوندا) گؤرکمی و اوخونوشو یاخشیراق اولور و لار/ لر اکلری آیریشیق ولی کلمه یه یاخین یازیلاندا گؤزلراق اولور "تهرانلی لار، اشکانلی لار، دلی قانلی لار، بیلگیلی، دیرلیک، آغاجلیق، آغاجچی لیق، گمیچی لیک، ان اؤنملی لری".

۳-۱-۳- آ حرفی ویا فتحه حرکه سینین یازیلیشی (فتحه حرفی): فتحه سس، یینی گؤسترک اوچون مختلف قایدالار ایشلنیر، اونلارین ان اؤنملی سی اورتوقرافی سمیناری نین قرارینا گؤره مورفتم و هجا قایدالاریدیر، بورادا ساده اولماغی و هامی نین طرفیندن راحتجه ایشلنله دیله بیلمه سی اوچون یالینیز هجا قایداسی وورقولانماق دیر.

- فتحه حرفی کلمه نین باشیندا "ا" و کلمه نین سونوندا "ه، ه" شکلینده یازیلماق "الک ələk، دؤیمه düymə".

- فتحه حرفی نین کلمه اورتاسیندا یازیلیشی: تورکجه کلمه لرده، کلمه باشیندا و سونونداکی ایکی سس سیز حرفین آراسینداکی حرکه فتحه ساییلیر وبو حالدا فتحه علامتی نی یازماغا گرک یوخدور "گلمک، گلہنک، اؤیرتمن، və".

حالت لرده “ی” اوخونورسا، کلمه‌نین یازیلیشی “ی” شکیلینده اویقونراقدير “دۆیمه/دۆگمه، آیری/آگری، ذیر/دگر”.

۳-۱-۷-“خ، ق” حرفلری نین یازیلیشی و اوخونوشو: “خ” حرفی تک هجالی کلمه لرین سونوندا و چوخ هجالی کلمه لرین اورتاسیندا “خ” شکیلینده یازیلیب اوخوناجاق، ولی چوخ هجالی کلمه لرین سونوندا “خ” شکیلینده اوخونسادا بو حرف “ق” شکیلینده یازیلماق “اوخوماق”، بو حالدا سسلی حرفله باشلانان اک، له، سون ق حرفی، غ حرفینه دیشیلیر “ایاق، آياغی” (کلمه اورتاسیندا ق/غ حرفی اولدوغو حالدا، اگر ایلک هجاسس سیز حرفله سونلانیسا سونرا “ق” و ایلک هجاسسلی حرفله سونلانیسا سونرا “غ” اوخوناجاق “یورقان، قارقا، داغارجیق”؛ البته ادبی فورمادا تماما غ شکیلینده یازیلماغینی چوخراق توصیه ائدیر لر).

۳-۱-۸-“آ” و “ه” حرفلرله بیتن فعل لرین یازیلماسی: بوجور سسلی حرفلرله بیتن ائيلم (فعل) اک آلیسا کلمه‌نین سون حرفی دیشیک لیگه اغراماز “اتلایان/اتلایرام (آنلییان و آنلییرام یانلیشدير)، بیلمه یین (بیلمه یین یانلیشدير)”. “

۳-۱-۹-“ای” حرفلریله باشلانان اک لرین یازیلماسی: “ایکن، ایسه، ایمیش، ایدی، ایله” بوجور سسلی حرفلرله باشلایان اکلر ایکی نوع (اصلی کلمه یه یایشیق ویا آیریشیق) یازیلایلر لر، آنجاق آیری یازیلاندا اولینده الف حرفی کلمه لیدیر “گلرایکن/گللریکن، بیلیرایسه/بیلیرسه، گؤزل ایسه/گؤزلیسه، اوشاق ایمیش/اوشاقیمیش”.

۳-۱-۱۰-“ده/دا” سؤزجوغونون اک و باغلاچ حالت لرینده یازیلیشی: بو سؤزجوکلر اک حالتینده یایشیق ویا کلمه یه یاخین، باغلاچ حالتینده مستقل سؤزجوک اولدوغو اوچون کلمه دن آیری یازیلیر “کتاب حسن ده دیر، حسن ده گلدی، “

۳-۱-۱۱-“کی” سؤزجوغونون اک و باغلاچ حالت لرینده یازیلیشی: بو سؤزجوک اک حالتینده یایشیق ویا کلمه یه یاخین یازیلیر و سس یاساسینا اویوملو اولور آنجاق باغلاچ حالتینده مستقل سؤزجوک اولدوغو اوچون کلمه دن آیری یازیلیر و اویومسوز اولور “اوگونکو آداملاری بیرده گوردوم، اوگون کی آداملای گوردوم اونلارلا دانیشدیم”.

۳-۱-۱۲-“می” سور اک اینین یازیلیشی: هر حالته آیری و سس یاساسینا اویوملو اولور “گلدین می؟، گلیرمیسین؟”.

۳-۱-۱۳-تورکجه متلرده نُقطه له مه علامت لری و یؤنتم لری قیساجا بونلاردان عبارتدیر:

-نُقطه اشارتی “.”: خبری جُمله و غیرمستقیم سورو جُمله لرین و اختصار حرفلرینین سونوندا قویولور.

-سورو اشارتی “؟”: سورو جُمله لرین سونوندا قویولور (تورک لاتین الفباسیندا ؟).

-تعجب اشارتی “!”: شاشقین لیق بیلدیرن جُمله لرین سونوندا قویولور.

-ویرقؤل یا کاما “، ،”: بیریریله باغلی نئچه کلمه، جُمله و عبارت ی آیرماق اوچون قویولور.

-نُقطه لی ویرقؤل “؛”: ویرقؤل لو اولان نئچه بؤلوملو سؤزلری بیریریندن آیریر “احمدین اوشاق لاری سولماز، سهند؛ و تیمورون اوشاق لاری آیلار، گولنار، حُسن و یاشار بیر لیکده داغا چیخدیلار (تورک لاتین الفباسیندا ؛).

-ایکی نُقطه “:”: نقل قول اوچون ویا اصلی بیر جمله دن سونرا فرعی جمله و عبارت لری یازماق اوچون ایشله نیر.

-قیساخت “-”: بیریریله باغلی اولان ایکی کلمه نی بیریریندن آیرماق اوچون ویا جمله یه تأکید اوچون اولینده قویولور.

-دیرناق اشارتی “...”: بیر کلمه نی آیریب اونا تأکید ائله مک اوچون ایشله نیر.

-آیراج (یای آیراج)، پاراتنتز “(...)”: جمله ایچینده ویا بیر کلمه اوچون اؤزل آچیقلامالار یای ایچینده وئریلیر.

-دیک آیراج، کروشه و آکولاد “[...], {...}”: اصلی موضوع دان خارج بیر آچیقلاما بو علامت لرین ایچینده وئریلیر.

-آپستروف، اؤست ویرقؤل “’”: کلمه ایله اکلری آیری گوسترک اوچون ایشله نیر “اریلل ین گنجلری، fransa” ya.

-تک دیرناق “\”: تورک لاتین الفباسیندا عربجه “ع” حرفی نین مُعادلی یئرینده ایشله نیر، وعده vè`de، مُعادل mu`adil.

-آیک خط، اسلش “/”: بیر کلمه ویا مطلبین ایکی سئچنک ویا بؤلومونه اشاره ائدیر (ترس آیک خط یا بک اسلش).

-اؤچ نُقطه “...”: مطلبین آردی نین اولماسینا اشارتدیر ویا آچیقلامانین ادامه سینه گرک اولمادیغینی وئرقولویور.

۳-۲- عربجه و فارسجا کلمه لرین یازیلیشی و اوخونوشو:

۳-۲-۱- کلمه لرین یازیلیشیندا عمومی قایدا:

عمومی قایدا اولاراق بیر عربجه و فارسجا اصلی کلمه، اگر حرکه (فتحه، کسره، ضمه) قویماقلا تۆرکجه یه اویقون اوخونا بیلیرسه اصلی شکلینده یازیلماق، توجه اولونما لیدیر کی تۆرکجه ده عربجه کیمی، و فارسجانین ترسینه کسره لی حرفلر "ای" شکلینده اوخونور، و فقط "ح ه ع ی" حرفلری ایله سونلاردا هجالاردا کسره "e" شکلینده اوخونور، (مثلاً مُعْجَز کلمه سینده حرکه دن علاوه آیری حرف قویماغا گرک یوخ ولی جهان کلمه سینده هر جور حرکه قویماقدا بئله جاهان اوخوماق اولماز، لذا لازم اولدوغو یئرده بو کلمه جاهان شکلینده یازیلما لیدیر.

عربجه کلمه لری آیدین اوخوماق اوچون حرکه و تشدید تنوین و "ا" علامتیندن یارارلانمالی ییق "عیناً، جرأت". عربجه کلمه لره ایلک هجادا سس سیز حرفلرین اوستونه قویولان ضمه (-) علامتی نشان وثریرکی بوکلمه ده ایلک سس سیز حرف فتحه اوخونما یاجاق و لازم دیر یووارلاق سسلی حرفله و تورکجه یه اویقون اوخونسون، "مُستحضر müstəhər, مُندرس mündəris, مُبارزه mubarizə, مُناظره munazirə"

عربجه کلمه لرین اولینده یازیلان غ حرفی تۆرکجه ده ق کیمی اوخونماق "قُربت qurbət, غریب qərib, غیر qeyr". فارسجا کلمه لره یازیلان "گ" حرفی بعضاً "ق" کیمی اوخونماق اصلی شکلینده یازیلماق "آبگوشت، دانشگاه". عربجه و فارسجادان آلینان و چوخو ادبیاتدا ایشله ن مرکب کلمه لر اصلی شکلینده یازیلماق "سیمای شمس، دارالادب..."

۳-۲-۲- عربجه و فارسجا کلمه لرین یازیلیشیندا استثنا قایدار:

عربجه کلمه لر آشاغیدا قید اولونان استثنا حاللاردا تۆرکجه یه اویقون (فونئتیکی) یازیلماق (سس سیز حرفلر اصلی کلمه ایله عینی اولما لیدیر): بو نوع کلمه لر یئری گلدیکجه مخصوصاً ادبیات و شعرده هر ایکی فورمادا گلک بیلیر لر.

۳-۲-۲-۱- هجا آرتمی ویا هجا دوشومو اولان کلمه لر ویا حرف دیشیک لیگی اولان کلمه لر: آئیده/آئده، ایدین/اذن، ایسیم/حبیس، حبس/حبس، حیس/حس، حوکوم/حکم، رذل/ذیل، رسم/رسم، زای/ضایع، زهیر/زهر، سحر/سحر، شکل/شکل، شوکور/شکر، سلقه/سلیقه، صاباح/صبح، صبر/صبر، صغیر/صفر، صنیف/صنف، طفیل/طفل، طلیسم/طلسم، عاغل/عقل، عاقیل/عاقل، عطر/عطر، عومور/عمر، عکس/عکس، عودور/عذر، عیلم/علم، فصل/فصل، قایدا/قاعده، قیر/قبر، قیض/قبض، قصید/قصید، قصیر/قصیر، قیفیل/قفیل، کسر/کسر، کشیف/کشف، کوفور/کفر، مؤهور/مهر، مؤطوروف/مطرب، میثیل/مثیل، میصیر/میسر، مصر/مصر، ناغیل/نقل، نبیض/نبض، نثر/نثر، نذر/نذر، نسل/نسل.

۳-۲-۲-۲- اینجه ویا قالین حرفلردن بیریر لرینه دیشین کلمه لر: آرابا/ارابه، آراق/عرق، باهار/بهار، پاخیل/بخیل، تابیت/تابوت، تامه/طمع، تامام/تمام، جنهیز/جهیزیه، جاماعات/جماعت، جاواب/جواب، جاهاز/جهاز، جهاد/جهاد، جاهان/جهان، جو/جمعه، چارا/چاره، حنیف/حیف، حمامال/حمامال، حمام/حمام، حوققا/حقه، خرابا/خرابه، داعوا/دعوا، داوام/دوام، دوربون/دوربین، دیغال/جیغال/دغل، راحت/راحت، زامان/زمان، زارافات/ظرافت، سئوق/سوق، ساعات/ساعت، سالام/سلام، سالامات/سلامت، ساوای/سوا، طایفا/طایفه، قافا/قفا، قوماشدا/گماشته، قیدا/غذا، کاساد/کساد، کاسیب/کاسب (کسبه)، کامال/کمال، کنف/کنیف، لئش/لاوقا، لوغاز/لغز، لوغاب/لعاب، ماحلیج/محلوج، مستانا/مستانه، ناققال/نقال، ناهار/نهار، وخت/وقت،

۳-۲-۲-۳- عربجه ده و فارسجادا "ی" حرفی تۆرکجه ده "ئ" حرفینه دؤندوگو حالدا ویا حرف دیشیدگی حالدا فونئتیکی یازیلما لیدیر (حرکه لر له اوخونا بیله مه سی اوچون): بئساواد/بی سواد، بئکار/بیکار، پئشکئش/پئشکش، پئشواز/پئشواز، تسبیح/تسبیح، چؤهره/چهره، دوربون/دوربین، فهله/فعله، قبیح/قبیح، قوم/قوم، کنف/کیف، یتیم/یتیم، لئش/لش، منجمعی

/مئژمئیی/مجمعه، مئحور/محور مئوجود/موجود، مۆدور/مدیر، مئولا/مولا، مۆوضوع/موضوع،
 -عربجه کلمه لرده کسره علامتی قویولاندا (فارسجانین ترسینه) ای "i" سؤیله نیشی اورتایا چیخیر و فقط "ح ه ع ی"
 حرفلری ایله سؤنلانا هجالاردا کسره علامتی "e" شکلینده اوخونور، بئله حاللاردا خطانی اؤنله مک اوچون گره
 بیرسه، "ئ" حرفیندن یارارلانماق اولار، دقت اولونما لیدیر کی ا حرفی قویو لدوغو یثرده ئ حرفی نین یازماغینا گرک یؤخدور:
 حثیران/حیران، قئید/قید، استعلام/استعلام، شئیطان/شیطان، احترام، اعتماد، اهتمام،
 ۳-۲-۴-عربجهده و فارسجادا ایشله ن تۆرک کؤکنلی کلمه لر(ویا احتمالا تۆرک کؤکنلی): هرچند تۆرکجهده آز
 ایشلک اولسادا تۆرک الفباسینا اویقون (فونئیک) یازیلماق: اؤمود، ایرق، داوا، صانديق، مۆژه، مۆشدولوق، ناماز،
 ۳-۲-۵-عربجه و فارسجادان آلینمیش بعضی کلمه لر، بنزر کلمه لردن آیرید اولونماسی اوچون استشنا اولاراق فونئیک
 یازیلیر، بو کلمه لر بولاردان عبارتدیر: اشکال(شکیللر)/ایشکال (ایراد)، بینا(بنا، تیکیتی)/بنا (تیکیتی دۆزلدن)، عالیم
 (ییلگین)/عالم، مَلک(فرشته)/ملیک(شاه)/مۆلک(ملک)،
 -اؤززل و شخص آدلاری گره بیرسه و مخصوصا شعرده و رومانلاردا فونئیک یازیلما لیدیر "جفرده باخیب یوسفه اونون
 کیمی باشلادی زیرینپانی؛ فاطماخال-ا کؤسوی گؤتور- منی قاولا-"
 -چوخ یاقین و دوغمالاشمیش کلمه لری فونئیک یازماق یازیلاری گؤزل لشدیریر: دؤنیا/دنیا، شاعیر/شاعر، عاشیق/عاشق،
 کتاب/کتاب، مۆشکول/مُشکل، مۆمکون/ممكن،
 ۳-۲-۳-عربجه کلمه لرین تۆرک لاتین الفباسیله یازیلیشی:
 -عربجه کلمه لر تورکجه به دیشنده آشاغی قوراللارا اویقون یازیلماق (قید اولونما لیدیر کی بؤ بؤلوم عربجه کلمه لری،
 لاتین حرفلرله یازاندا گئچر لیدیر).
 ۳-۲-۱-عربجه کلمه لرده "ا" "e" حرفی تورکجهده ای "i" حرفینه چئوریلیر و اگر هجا سونو، دیل آرخاسی حرفلر "ح،
 ه ع، ء، ی" اولسا "ا" حرفی دیشیلیمیر و کلمه سونوندا کی "ه/ا" حرفی تورکجهده "ه/فتحه" حرفینه چئوریلیر:
 خَشِن xəşin، اِسْتَبْدَاد istibdad، اِسْتِعْلَام iste`lam، اِسْتِعْدَاد iste`dad، مُبَارِزَة mubarizə، اِحْسَان ehsan،
 اِحْتِرَام ehtiram، اِهْتِزَاز ehtizaz، اِنتِقَاد intiqad
 ۳-۲-۲-اگر عربجه کلمه نین ایلکدن سونرا کی هجالاریندا قالین سسلی حرفلر(آ، و، ؤ) ایشلنسه، ایلک هجادا ایشله ن
 "اؤ" حرفی "اؤ، ای" حرفینه چئوریلیر "قُضُولی fuzuli، fuzuli، شُجَاع şuca"، و اگر عربجه کلمه لرده سس سیز دیل
 آرخاسی کیمی حرفلر "غ، ق، خ، ح، ه ع" ایشله نیرسه "او" حرفی نین "اؤ" اوخونماسی اویقون دور: مُغَنّی muğenni،
 غُرْبَت qurbət، قُرْآن quran، تَعَاذُل tēadul، تَسَاهُل tēsahul، تَنَاسُب tēnasub، مُسْتَشْنَا mustəsna، مُنْتَهَا muntəha،
 ، مُبَارِزَة mubarizə، سُهُولَت suhulet، مُتَقَاتِع mutəqati، مُهَنْدِس muhəndis، مُهَيَّا muhəyya، مُعْلَق muəlləq،
 (البته بعضی دئیش و لهجه لرده "آ، و" اولان کلمه لرین اوخونوشوندا ایلک هجادا کی و حرفی اؤ شکلینده دئیلیر
 "مُتَنَاسِب mütenasib، مُبْتَلَا mübtəla"، ولی عُمومی و یاقین شکلی نظره آلاساق، اوخونوش و یازیلیش ساده و راحت
 اولاراق یانلیشلاردا آزالار).
 ۳-۲-۳-اگر کلمه لرده "او" سسلی هجادان سونرا کی (ویا قباککی) هجالار اینجه سسلی اولسالار او حرفی اؤ حرفینه
 چئوریلیر: مُمکن мүmkün، مُشْکُل müşkül، مُسْتَقِل müstəqil، مُتَقَلْب münqəlib، مُکْتَشَف mükteşif،
 مُسْتَحَق müstəhəq، مُحَوّل/مَحَوّل mühhəvvəl، تَخِیْل tēxəyyül، تَزَلُّل tēzəlzül،
 ۳-۲-۴-اگر او سسلی هجانین سونو دیل آرخاسی حرفلر "ح، ه ع، ء" اولسا او حرفی اؤ حرفینه چئوریلیر: صُحْبَت

سیرا	آد حالی (وضعیتی)	سۆرولان سۆز	اک	اؤرنک
۱	آدلیق، مسندالیه	کیم، نه، هارا		دمیرچی، گمی
۲	یؤنلۆک حال، مفعول الیه	کیمه، هارایا نه یه، نمته یه	آ، سه / (ی، ا، هـ)	اوتاغا، گمی یه
۳	تاثیر لیک حال، مفعول به،	کیمی، هارانی نه یی، نمته نه نی	ی، ی، و، و / (ن) + (ی، ی، و، و)	اوتاغی، گمی نی
۴	بییه لیک حال	کیمین، هارائین نه یین، نمته نین	ین، ین، و، و، / (ن) + (ین، ین، و، و)	آغاجین، گمی نین
۵	یثر لیک (فا: مفعول فیه)	کیمده، نمته ده، هارادا	دا، ده	آغاجدا، گمی ده
۶ ×	چیخیشلیق حال (مفعول عنه)	کیمدن، نمته دن، هاردان	دان، دن	آغاجدان، گمی دن
× بعضی قایناق لاردا "له" اکی "حسنله، آغاجلا" آدین ۷ جی نوعو ساییلیر				

۴-۵-صفت: اشیانین کیفیت، شکلی، علامتی، رنگی، و بوجور اؤزل لیک لرینی ییلدیرن سۆزه صفت دئییلیر "آغ، گۆزل".

۴-۵-۲-صفت لرین قورولوشجا نوعلاری، باخ: اکلر.

۴-۶-فعل، ائیلیم: ایش، حال و حرکت ییلدیرن سۆزلره فعل دئییلیر، فعللرده مصدر علامتی "ماق، مک" حرفلریدیر و فعل لرین مصدرلیق علامتی دیشیندا قالان بؤلومه فعل کؤکو دئییلیر، "یازماق، ییلمک، اولماق، گۆرمک".

۴-۶-۱-فعللرین مفهوم و مدلول نوعلاری (فعل لرین نحوی) (آتلم سال) حالت لری (فا: حالات نحوی فعل):

۴-۶-۱-۱-تاثیر سیز فعل (فا: فعل لازم): معنالاری فاعل له (اتتمن له) تاماملانان فعل لره تاثیر سیز فعل دئییلیر "گلمک، سینماق".

۴-۶-۱-۲-تاثیر لی فعل (فا: فعل متعدی): واسطه سیز تاماملیق طلب ائدن فعل لره تاثیر لی فعل دئییلیر. (یالین و اکل: ت، ر، دور، دار، دیر)، آپارماق، قوروتماق، ایشلتمک، چیخارماق، یازدیرماق، قوندارماق، تاثیر لی فعل لر مفعولا (اندیلگن) احتیاجی وار و "نمته نی؟، کیمی؟" سؤرولارینا جواب وئرلیر.

۴-۶-۱-۳-بللی ائیلیم (فا: فعل معلوم): ایش گۆره نی معلوم و بللی اولان فعل لره بللی فعل دئییلیر، "قیش گئدر".

۴-۶-۱-۴-بلسیز ائیلیم (فا: فعل مجهول): ایش گۆره نی معلوم و بللی اولمایان فعل لره بلسیز فعل دئییلیر، اکی "ل" حرفی اولراق سس او یومو قوراليجا بعضا "ن" شکلینده گلیر. "قازیلماق، دئییلیمک، یییلیمک، ییلمیمک، یو یولماق؛ دلیتمک".

۴-۶-۱-۵-دؤنوشلو ائیلیم (قاییدیشلی) (فا: فعل رجعی یا عطفی): بو حالتده فعلین مضمونو ائله اولورکی ایشین نتیجه سی ایش گۆره نین اؤزونه قاییدیر، دؤنوشلو فعلین اکی "ن" حرفی اولراق سس او یومو قوراليجا بعضا "ل" شکلینده گلیر، "یو یونماق، دئیینیمک، ییلمیمک، گئیینیمک؛ آیلماق".

۴-۶-۱-۶-اؤرتاق لیق یا قارشیلیق ائیلیم (فا: فعل مشارکه): بو فعلین معناسی ائله اولورکی ایشی بیردن چوخ شخص متقابل شکیلده گؤرولر، بو فعلین اکی چوخراق "ش" حرفیدیر، "سؤز لشمک، دئییشیمک".

۴-۶-۱-۷-اجبار یا سببی فعل (فا: فعل سببی) بو نوع فعلده ایش بیر نفرین امری، ایستگی، تدبیری ویا مصلحتی ایله گؤرونور: بو فعلین اکلری "دور، دیر" کیمی حرفلریدیر، "یازدیرماق، قوپارتدیرماق، قورخوتدورماق".

۴-۶-۱-۸-منفی فعل (انکار) (فا: فعل انکار) ایش و حرکتین اجرا اندیلدیگینی گؤستهرن فعللره تصدیق و اجرا اندیلمه-مه سینی ییلدیرن فعل لره انکار فعلی دئییلیر: بو فعل لرین اک لری "ما، مه" سؤزلریدیر "یازماق، گلمه مک".

۴-۶-۲-فعل لرین چکیم سل کییلری (وجه لری) (فا: وجه های تصریفی فعل) باخ: جدول ۴-۶-۱ و ۴-۶-۲

۴-۶-۲-۱-خبر کییی: گنجمیش، ایندیکی وگلهجک اتفاق و اولای لارینی ییلدیرین ائیلیم خبر وجهی دیر، فعل لرین خبر کییلری شهود و غیر شهودی و یا شرطی حالت لره بؤلونور(فا: وجه اخباری)

۴-۶-۲-۲-امر کییی: زمان اکی اولمایان فعل کؤکو، امر وجهی ساییلیر، یاز، یازین (فعل کؤکو+کیمسه اکی)(فا: وجه امری)

۴-۶-۲-۳-گر کلیک کییی: بیر بویروغون گؤرولوب گؤرولمه مہمہ سینی الزام شکلیندہ گوسته ریر(فا: وجه الزامی واجب و لازم)

۴-۶-۲-۳-اگر کلیک واجب شکلی: فعلین واجب وجهی ایشین اجراسینین واجب و گرک لی اولدوغونو ییلدیریر و اونون زامان اکی اولماز، بو کییین اکی "مالی، ملی" علامتی دیر، "یازمالی یام، ییلمه لیدیر".

۴-۶-۲-۲-اگر کلیک لازم شکلی: فعلین لازم وجهی ایشین اجراسینین لازم اولدوغونو ییلدیریر و اونون زامان اکی اولماز، بو کییین اکی "آسی، اسی" کیمی سۆزلردیر "آلاسی یام".

۴-۶-۲-۴-شرطی کیپ: بیر فعلین گؤرولوب گؤرولمه مہمہ سی بیر شرطه باغلانیر(اک: سا، سه)، آختارسان(فا: وجه شرطی)

۴-۶-۲-۵-دیلک و ایستک کییی (فا: وجه آرزو): فعلین ایستک وجهی ایشین اجراسینین لازم اولدوغونو و آرزو شکلیندہ ایسته دیلدیگینی ییلدیریر، بو کییین اکی "آ، آ، یا، یه" کیمی علامت لردیر، "یازام، ایشله یم".

۴-۶-۲-۶-سۆزکلی لیک کییی (فا: وجه استمراری): بو کیپ بیر نوع خبر کییی ساییلیر.

۴-۶-۲-۷-سۆرو کییی (فا: وجه استفهامی): بو نوع کیپ بوتون فعل وجه لری سۆرو شکلینه سالییر و بو وجه ین علامتی بوتون حالت لردہ "می، می، مؤ، مؤ" علامت لردیر، "گلدین می؟، گؤردون مؤ؟".

۴-۶-۲-۸-گؤره ییلمه کییی، یاپاییلیر لیک کییی(فا: وجه توانایی): بو حالتده فاعلین بیر ایشی گؤره ییلمه سی نشان وئریلیر و ییلکم فعلین کؤمک ایله دؤزه لیر، فعل لرین چوخو بو نوع کیپ شکلینه گله ییلرلر: "آلا ییلهرم، باخاییلر میش، یازاییلمه لی یم، یازاییلسیدی"، بعضا انکار وجهده بو وجه، نفی علامتی ایله بیر لیکده سؤیله نه ییلیر "آلانمارام، توتانماز".

۴-۶-۲-۹-مصدر کییی (فا: وجه مصدری): بیر زامانا اشاره ائتمه دن بیر ایشی و حرکتی ییلدیریر (اک: ماق، مک) "ییلکم، اوینماق"، فعلی آدلار: (اک: ما، مه) "گزمه، قازما" (فا: وجه مصدری).

۴-۶-۲-۱۰-توصیفی وجه ویا فعلی صفتلر (فا: صفات فعلی): بو صفتلر فعل کؤکوندن دوزه لهرک فاعل و مفعولون اؤزل لیکلرینی، حرکت و جریان حنین اینده توصیف اندیر "قانان آدام، قوجا لمیش آدام، آشیلماز داغلار، اوخومالی مقاله".

۴-۶-۲-۱۱-امدادی فعل (ایمک فعل ایله دؤزه لن امدادی فعل) (فا: فعل امدادی): بو فعل تورک دیلینین تکجه قورالسیز فعلی اولاراق بو دیلده گنجیش بیر رول اویناییر، بو کلمه ایندی کی زاماندا مستقل حالدا معناسیز ساییلیر و فقط اک شکلیندہ حال و ایندی لیک زمان معنی سی یارادیر، بو فعل بیر کلمه سیله بیر لیکده بوتون زامانلاردا صرف اولونور، "یورقونام، یورقونسان، یورقوندور..." بو کلمه ایدی، ایمیش، کیمی اک لرین کؤکو ساییلیر.

۴-۶-۲-۱۲-فعلی باغلالمالار یا ظرفی فعللر (فا: افعال قیدی یا ظرفی): بو حالتده زامان سیز و شخص سیز ائیلیم لرله بیر لیکده بعضی اک لر دوزلدیر و بیر زامانا باغلی اولمادان اصلی جمله نین و اصلی فعلین خصوصیت لرینه باغلی اولور و چوخ مختلف نوعلاری واردیر، اؤرنک: ۱-یب، ییب: ایشلریمی قورتاریب گلرم. ۲-آندا: گؤرنده. ۳-آرکن: گئدرکن. ۴-دیقا: ایچری گیردیکده. ۵-دیقجا: دانیشدیقجا. ۶-یینجا: اوخویونجا. ۷-آلی: گله لی. ۸-مادان /مدهن: گؤزله نیلمه دن. ۹-میش: سینما میش شاققیلدا ماق. ۱۰-آر، ماز: اوخویار اوخوماز. ۱۱-جاق/جک: گورجک. ۱۲-آندن: دوشندن سؤنرا. ۱۳-آن: یتیشن مسافه. ۱۴-آراق: قورتاراراق. ۱۵-آنا: یاتانا قدر. ۱۶-دیگی، دیگی: یازدیگی کیمی.

۴-۶-۳-فعل لرین قورولوشجا نوعلاری، باخ: اکلر.

۴-۷-سایي لارين چشیدلری: سایي لار اشیانین کمیینی ییلدیریر.

مقدار سایی لاری: اؤرنک، بیر لیک لر، بیرتا دوققوز/ اون تا دوقسان دوققوز / مین، میلیون، میلیارد، ترلیون سیراسایی لاری: بیرینجی، بئشینجی، یوزونجو

کسیک سایی لاری، کسر سایی لاری: یئددی نقطه اوچ: ۷,۳

غیرمعین سایی لار(بلسیز سایی لار): آز، چوخ، بیرقدر، بوقدر، نه قدر، فیلان قدر

۴-۸- عوضلیک، آدیل، ضمیر: آدلارین تکرارلانماسی اوچون اونلارین یئرینه اوتوران کلمه لر عوضلیک دئییلیر.

۴-۸-۱- شخص عوضلیک لری: من، سن، او، بیز، سیز، اونلار(اولار).

۴-۸-۲- اشاره عوضلیک لری: بو، او، بئله، انله، همین، هامان.

۴-۸-۳- سورو عوضلیک لری: کیم، نه، هارا، هانسی، هاجان، نئچه، نه وقت، نه زامان، هانی، هایان..

۴-۸-۴- غیرمعین عوضلیک لر: کیمی، هرکیم، هئچ کیم، بیر، هئچ بیر کس، هرزاد، بعضی، هامی، هره، هره‌سی.

۴-۸-۵- تعیین عوضلیک لر: اؤز، هر، بوتون، عینی، فلان.

۴-۹- ظرف: ظرف ایش و حرکتین نئجه اجرا اولونماسینی و زامان، یئر، سبب، مقصد، مقدار کیمی قولولاری بیلدیریر؛ و بو سورولارا جواب وئرن: نئجه، نه جور، هاجان، نه وقت، نه زامان، نه قدر، هارا، نییه، نه اوچون، نه سببه، نه یه گؤره

۴-۹-۱- حرکت طرزی ظرفلری

-- ساده حرکت طرزی ظرفلر: تئز، دیک، یاواش، سرت، آغیر، یامان، برک، آج، پیس، گؤزل، یاخشى "تئز گئتمک".

-- دوزلتمه حرکت طرزی ظرفلری: کؤک+دن/دان: برکدن، یاواشدان، دریندن؛ ینه: ترسینه، دوزونه، دیکینه؛ لا، له:

شدتله، گوجلله، باجاریقلا؛ جاسینا، جه‌سینه: آلچاقجاسینا، قوچاقجاسینا؛ جا، جه: یاخشى جا، یاواشجا، آیدینجا، آچیق

جا؛ آکی، آکی: یاناکى، زوراکى؛ فعل+یق/ایک/جاق/جک/از/مز: آچیق، تله‌سیک، اوتانجاق، سئوینجیک، دینمز؛

-- مرکب حرکت طرزی ظرفلری، بیر لشیک ترپیش ظرفی

یا لین سؤزجوک تکراریندان: یاواش یاواش، تئز تئز، دامجی دامجی

"با، به" ایله تکرار اولان کلمه: اوز به اوز، ائوبه ائو

"آه، ه" ایله تکرار اولان کلمه: قاچاقچا، گؤله گؤله

"بیر" + سؤزجوک: بیردن بیر، بیرتهر، بیرجور

آدحالاریندا اولان کلمه لر: گؤز اؤجو، ال اله، قول قولاً، الی بوش، اوزو اوسته، اؤز اؤزونه

۴-۹-۲- زامان ظرفلری: -یا لین "دؤن، ایندی". -دوزلتمه ظرف "هله لیک". -بیر له شیک(مرکب) زامان ظرفی "تئز تئز، تازا تازا".

۴-۹-۳- یئر ظرفلری: -یا لین "بؤرا، یان، ایره لی". -دوزلتمه "اورتا لیغا، اؤزاقدان". -بیر له شیک مقدار ظرفی "هر یاندان".

۴-۹-۴- مقدار ظرفلری: -یا لین "آز، چوخ". -دوزلتمه "دوینجا، ذره جه". -بیر له شیک مقدار ظرفی "بیریر، دؤنه دؤنه".

۴-۱۰- نطق حصه‌لری:

۴-۱۰-۱- آد "آتا، وطن" ۴-۱۰-۲- صفت "آغ" ۴-۱۰-۳- فعل (ائیلیم) "ایشله مک، اوخوماق" ۴-۱۰-۴- سایی "ایکی" ۴-۱۰-۵- ضمیر (عوضلیک) "من، سن" ۴-۱۰-۶- ظرف (قید) "یاواش، دیقته، آخشام چاغی" ۴-۱۰-۷- نیدا یا اؤنلم "آخ،

وای، یا هو، هورا، آه" ۴-۱۰-۸- باغلائیچی سؤزلر (عمومیتله کؤمکچی نطق حصه‌لری، اادات، یامسیلاملار، آرا سؤزلر

، خطاب، و ندا-اؤنلم کیمی سؤزلره دئییلیر)، بو سؤزلر تکلیکده معناسیز ولی جُمله‌ده کلمه لری بیریرینه باغلائیب مفهوم

وئرن سؤزلر ساییلیر "ساری، دک، کیمی، اوزه ره، ایچره، گؤره، و، هم، دا، یوخسا، آنجاق، کی، می، دا، بس، ها، دی،

گیلن، آخ، وای".

٤-٦-٢- فعل لر ين چکيمله مه سي. (فعل چکيمله مه لر ين دن اؤرنک : يازماق، ييلمک، دؤرماق، گؤرمک) (فا: نمونه اي از تصريف فعل) ××

	خبر وجه لری ؛وجه اخباری ؛										امر
يا لين	يا لين	نقلی	اينديکي	استمراری	کسين	گئنيش	قوشول	ايستک	گرکليک کيبي	گرکليک	امر
زامانلار،	گئچميش	گئچميش	زامان	اينديکي زامان	گله جک	زامان	کيبي	کيبي	(واجيب، زورونلو)	(لازيم، گرکلي)	امر
بسيط	(فا: ماضی	(فا: ماضی	(فا: زمان	(فا: زمان حال	(فا: آينده	(فا: آينده	(فا: وجه	(فا: وجه	(فا: وجه	(فا: وجه	
زامانلار،	مطلق)	نقلی)	حال	استمراری)	قطعی)	غيرقطعی)	شرطي)	آرزو)	واجب)	لازم)	
ساده	يازديم	يازميشام ١	يازيرام	يازماقدا يام	يازاجاغام	يازارام ٢	يازسام	يازام	يازما لي يام	يازاسي يام	يازيم
شکيل	يازدين	يازميشان	يازيرسان	يازماقدا سان...	يازاجاق سان...	يازارسان	يازسان	يازاسان	يازما لي سان	يازاسي سان	ياز
(فا: زمانهای	يازدی	يازميش	يازير	يازماقدا (دی، دير)	يازاجاق (دی، دير)	يازار	يازسا	يازسا (يازسانا)	يازما ليدي (ر)	يازاسيدي (ر)	يازين
ساده)	يازدیق	يازميشيق	يازيريق	يازماقدا ييق	يازاجاغيز	يازاريق	يازساق	يازاق	يازما لي ييق	يازاسي ييق	يازاق
	يازدنينز	يازميشسينيز ٨	يازيرسينيز	يازماقدا سينيز	يازاجاق سينيز	يازارسينيز	يازسانيز	يازاسينيز	يازما لي سينيز	يازاسي سينيز	يازينيز
	يازدیلار	يازميشلار	يازيرلار	يازماقدا يلار	يازاجاق لار (ديلار)	يازارلار	يازسالار	يازالار	يازما لي دي لار	يازاسي دي لار	يازسينلار
حکایت	ايدی	اوزاق	ياريمچيق	استمراری	گئچميشده	گئچميشده					
شکلی،	(دی)	گئچميش	گئچميش ٣	گئچميش ٣	کسين گله جک	گئنيش زامان					
شهودی	(فا: ماضی	(فا: ماضی	(فا: ماضی	(فا: ماضی	(فا: ماضی	(فا: ماضی مستقل					
شکيل	بعيد)	نقلی ناقص)	استمراری)	استمراری)	مستقبل قطعی)	غيرقطعی)					
(فا: وجه	"ايدی" لی	يازميشديم ٤	يازيرديم	يازماقدا ايديم	يازجاج ايديم	يازارديم ٥	يازسا ايديم	يازايديم	يازما لي ايديم	يازاسي ايديم	
حکایت)	يا	يازميشدين	يازيردين	يازماقدا ايدين	يازاجاق ايدين	يازاردين	يازسا ايدين	يازايدين	يازما لي ايدين	يازاسي ايدين	
	"دی" لی	يازميشدی	يازيردی	يازماقدا ایدی	يازاجاق ایدی	يازاردی	يازسا ایدی	يازايدي	يازما لي ایدی	يازاسي ایدی	
	فعل لر	يازميشديق	يازيرديق	يازماقدا ايدیق	يازاجاق ايدیق	يازاردیق	يازسا ايدیق	يازايديق	يازما لي ايدیق	يازاسي ايدیق	
		يازميشد ينيز ٨	يازيرد ينيز	يازماقدا ايد ينيز	يازاجاق ايد ينيز	يازارد ينيز	يازسا ايد ينيز	يازايدينيز	يازما لي ايد ينيز	يازاسي ايد ينيز	
	يازميشدیلار	يازميشدیلار	يازيردیلار	يازماقدا ايدیلار	يازاجاق ايدیلار	يازاردیلار	يازسا ايدیلار	يازايديلار	يازما لي ايدیلار	يازاسي ايدیلار	
روایت	"ايميش" لی	يازميش ايميشام ٦	يازيرميشام	يازماقدا ايميشام	يازاجاق ميشام	يازارميشام	يازسا ايميشام	يازاي ميشام	يازما لي ايميشام	يازاسي ميشام	
شکلی،	يا	يازميش ايميشان	يازيرميشان	يازماقدا ايميشان	يازاجاق ميشان	يازارميشان	يازسا ايميشان	يازاي ميشان	يازما لي ايميشان	يازاسي ميشان	
غيرشهودی	"ايميشدی" لی	يازميش ايميش	يازيرميش	يازماقدا ايميش	يازجاج ميش	يازارميش	يازسا ايميش	يازاي ميش	يازما لي ايميش	يازاسي ميش	
شکيل	فعل لر	يازميش ايميشيق	يازيرميشيق	يازماقدا ايميشيق	يازاجاق ميشيق	يازارميشيق	يازسا ايميشيق	يازاي ميشيق	يازما لي ايميشيق	يازاسي ميشيق	
(فا: وجه	٨	يازميش ايميشسينيز	يازيرميشسينيز	يازماقدا ايميش سينيز	يازاجاق ميشسينيز	يازارميش سينيز	يازسا ايميشسينيز	يازاي ميشسينيز	يازما لي ايميش سينيز	يازاسي ميش سينيز	
روایت)		يازميش ايميشلار	يازيرميشلار	يازماقدا ايميش لار	يازاجاق ميشلار	يازارميشلار	يازسا ايميشلار	يازاي ميشلار	يازما لي ايميشلار	يازاسي ميشلار	
شرط	"سا،	يازميش سام ٧	يازيرسام	يازماقدا يسام	يازاجاق سام	يازارسام					
شکلی	ايسه" لی	يازميش سان	يازيرسان	يازماقدا ايسان	يازاجاق سان	يازارسان					
(فا: وجه	فعل لر	يازميش سا	يازيرسا	يازماقدا ايسا	يازاجاق سا	يازارسا					
شرطي)		يازميش ساق	يازيرساق	يازماقدا ايساق	يازاجاق ساق	يازارساق					
		يازميش سانيز ٨	يازيرسانيز	يازماقدا ايسانيز	يازاجاق سانيز	يازارسانيز					
		يازميش سالار	يازيرسالار	يازماقدا ايسالار	يازاجاق سالار	يازارسالار					

۵-اکلر (آدلار و فعللره یاییشان اکلر) (فایه پسوندها در زبان ترکی):

بو بؤلومده قیساسا تورکجهده ایشلهنن اک ویا شکیلچیلره اشاره- اؤلوناجاق، دیلرل قروپوندا تورک دیلی التصاقی دیل ساییلماسینا سبب، بؤیلده ایشلهنن اکلر داها اؤنم قازانیلار، چونکی تورک دیلینین وارلیغی، گوجو و گلهجهگی بو اکلره باغلیدیر، مثلاً وقتی یئنی بیر کلمه (فرضا: تلفن) وجودا گلیر اکلرین واسیطه سیله راحتلیکله لازیم اولان کلمه لر دوزه لیر- تلفن لاشماق ویا زنگلشمک/زهلشمک، حالبوکی حتی بویوک سرمایه صرف اولونان فارس دیلینده بوجور یئنی کلمه لر راحتلیکله دوزه له ییلمیر. آشاغیداکی یازیلاردا نشان وثریلیرکی- هانسی اکلر، هانسی کلمه لره (آد ویا فعل) یاییشیر و اله گلن کلمه لر نجور شکل تاپاراق هانسی مفهوملاردا ایشله- نیر، آیدیندیرکی مطلبین حجم اولماسی اؤچون قیسا حرفلردن یارارلانیدیر و آرتیق ییلگی اوچون بو حاقدا یازالان گرامر کتابلارینا رجوع ائتمک اولار.

قیساتملار: ف (فعل کؤک)، آ (آد)، ص (صفت)، ظ (ظرف)،

آ/ا/ه [اک] (آ/+/ف): یاشاماق، اله مک، توره مک، (ف+/+ /ف): سیناماق، (ف+/+ /ظ): گوله گوله، آچیلما، یئنه، (ف+/+ /ص): کسه یول، (ف+/+ /لاش/ظ): اورتاقلاشما/مشرکاً،
آ/ا/وت/ا/یت/ایت [اک] ۱- (ف+/+ /آ): قانات، ایچیت، آیت، اوموت، گنچیت، مینیت، قوروت، یوغوت، قاووت، آیرد، چیت، یاشدت، اؤگوت، آغیت، آیت، (محتماً) قورقود، تورقود، بایات، ۲- (آ/+/ف+/+ /ف): باخ: ت
آ/آ/آج/آج [اک] ۱- (آ/+/+ /آ): (بویوتمه) آناج، قولاج، آماج، بوزاج، یاماج، اوروج؛ (ف+/+ /آ): تیخاج، سورج،
آ/آ/آجک [اک] (بللی و بلسیز ف+/+ /ص): گلهجک زامانی بیلدیریر، اولاجاق حادثه، گلهجک ایل، (ف+/+ /کیچیمه آ، آراج آدی): گله جک، گؤره جک، آلاچاق
آج [اک] باخ: آج.

آر/آر/آور/آور [اک] ۱- (ف+/+ /آ) (فاعلی صفت): چیخار، یارار، بنر، توتار، کسر/کسرلی (اسم مصدر): آچار، کسر، گلیر، بنر، چوپور، داشینار، (ص): آخار، آغلار، گؤلر، ۲- (آ/+/+ /ف) باشارماق، بنخرمک، سؤوارماق، سارارماق/ سارالماق، گؤیرمک، ۳- (ف+/+ /ص) چؤ کورمک، قورتارماق،
چیخارماق، قوپارماق، گئندرمک،
آ/آ/ارک [اک] (ف+/+ /آ) ییلهرک/عمداً، دایاناراق/استناداً،

بعضی آدلارلاردا یئنی آد دوزلدیر: شوهرک/ اینجه بویلو، کورک/گؤوه رک، توره رک/سریچ، بزه رک، تاواراق، بزه رک، آزاراق، بوزاراق

آرقی/آرگی [اک] (ف+/+ /آ) (مبالغه) قالارقی، گئذرگی
آرلما/آرلمه [اک] (ف+/+ /ف) قومارلاماق/ قومارلاماق،
توپارلاماق، یووارلاماق، (بوخار/لاماق، تومارلاماق کیمی فعللر بو اک له قاتیشدیر ییلماما لیدیر)

آری/آری [اک] ۱- (آ/+/+ /آ) (یؤنلک) دیشاری، ایچهری،
یوخاری، ایله ری (ایله لی گؤن)، ۲- (آ/+/+ /مبالغه) آشاری/ هشری، کؤچری، اؤتری،

آز/آز [اک] (آ/+/+ /آ) آياز، آلاز، (ف+/+ /آ) اؤلر، گؤز،
آسی/آسی [اک] (ف+/+ /ص) بیریشده لازیم لیک بیلدیرن،
یازاسی مکتوب، دویاسی، ایچه سی، وثره سی، گله سی،
آش/آش [اک] ۱- (آ/+/+ /ف): ساواشماق، یاناشماق، دالاشماق ۲-
(ف+/+ /ف) (آ/ا) اکلی فعل کؤکلرینه گلیر) یاراشماق، ساراشماق، آغلاشماق، دؤلاشماق، ساتاشماق، (چوخ واخت کؤکلرده آد و فعل بیریرینه دیشیه ییلیر).

آغان/آغن/آین [اک] (ف+/+ /مبالغه) ص: قاچاغان، گزه ین.
آق/آک [اک] (اسکی لرده قاق اولاراق ایلک ق یووارلانیدیر:
باشقاق/ باشاق، بوخقاق/بوجاق، ۱- (آ/+/+ /آ) و بدن عضوو: قشناق، دۇزاق، بوخاق، قولاق، یولاق، کؤششک/ کؤشک، چاناق، اوداق، چیراق، باشاق، ناجاق، گؤبک، گؤدک، چؤرک، اینک، دیرناق، ۲- (ف+/+ /آ): (مکان آدی) یاتاق، دوراق، قوشاق، سیغناق، (بدن عضوو): دوداق، یاناق، (ایزار): بییجک/ پیچاق، جایناق، داراق، قاپاق، (گئل آد): سوراق، ییغیناق، جلاق، تۆتک، یاساق، دیرک، قوراق، یاپراق، یانشاق/ یاوا دانیشان، یاناساق/ مقلد، اؤلچک، دایاناق، اؤچاق، بوذاق، شیشک، قورخاق، بویاق، سیرناق (سم)، جایناق،

آل/آل/اول/ایل [اک] ۱- (آ/+/+ /ص) توپال، یانال، اؤزل، سؤتول،
یاشیل، قیزیل، گؤزل، چنقال، کنچل، اؤسال، قانداق/آیاق باغی، (کؤکلری بلسیز کلمه لر): گزال/نار قاییغی، ساققال، قارتال، چوغول، چاققال، انگل، گؤنول، خارال، خاشیل، شوئال/ییتگی آدی، چاغال/قویروغو اغ اینک، یؤنگول، گئل، اؤزل، ۲- (آ/+/+ /ص) چوخالماق، آزالماق، گئنلمک،

آلا/آله [اک] (ف+/+ /ف) ائشه له مک، قووالماق، سپه له مک
آلاق/آلک [اک] ۱- (آ/+/+ /گئل آد) گؤبه لک، مازالاق، دازالاق،

دۇنبالاق، شاپالاق، چىبە لک، قازالاق (چکاوک)، يىبە لک، چاغالام (محتملا چاغالاق اولمالى ايدى). ۲- (ف+~ / مبالغه.ص):	آجک [اک] باخ: آجاق.
ياتالاق، قووالاق (مطروود و رانده شده)، چۆکه لک، ميزه- لک/موزالان، تاققالاق (چوخ تاق توق ائله ين ماشين)، بادالاق، ياپالاق (شب پره)،	ارک [اک] باخ: آراق.
آم/آم [اک] ۱- (آ/آ+~ / آ/آ+~) کؤندم، يۇندم، اؤنم، گؤندم، ۲- (ف+~ / آ/آ+~) توتام، اؤنکم، گؤرکم، قورام،	ارگى [اک] باخ: آرقى، آرى.
آما/أمة [اک] (ف+~ / آ/آ+~) قوراما،	ارلهمه [اک] باخ: آرلاما.
آن/اون/اين [اک] ۱- (آ/آ+~ / آ/آ+~) اگين، اؤزون، اؤستون، اؤدون، ايرين، بويون، تکين، نارين، يئھين، قالين، قولون، قويون، سرين، چتين، قارين، يالين، يئلين، يوسون، ۲- (ف+~ / گئل آ):	ارى [اک] باخ: آرى.
يالان، تالان، ياخين، توتون، درين، گلين، اويون، بوتون، بورون، يايين، باسين، چکين/جانبه، (ف+~ / اسم فاعل، مُشبهه ص):	از [اک] باخ: آز.
آلان، يازان، چالیشان، يارادان، دئين، ييلن، ۳- (آ/آ+~ / ف) (دؤنوشلو فعل) بولانماق، چکينمک، گؤرونمک، ۴- (ف+~ / دؤنوشلو ف) چکينمک، سيغينماق، قاشينماق،	اسى [اک] باخ: آسى.
آفاق/انگ [اک] (قاناق) (ف+~ / يئر، آراج و گئل آد) ييچەنک، اوتلاناق، گنچەنک، بابانک، ساغاناق، دوغاناق، چارپاناق، بوغاناق، دگە نک، گلە نک، يتتە نک، اولاناق، اؤدەنک، دؤبه نک، گؤرەنک؛ درنک، شیرنک، اؤرنک، (سانيليركى: گزەنه، ايشگەنه، درەنه/سبد، اتهنه، بو اک له دؤزه لەرک سون ک حرفى دؤشوبدور).	اش [اک] باخ: آش.
آنچ/اونچ/اينچ [اک] (ف+~ / مبالغه، آراج، اؤزل آد) قازانچ، قېلينچ، قورخونچ، گولونچ	اک [اک] باخ: آق.
آو/آی/او/اوو/ائی/av/ay/ov/ey [اک] (آ/آ+~ / آ، آراج، آتلام و ايش آدى) آلاو، اوخلاو، پىلاو، ياغلاو، ياناو، قاشاو، قاچای، (بو اک بعضى آئينما فارسجا سؤزلر له اشتباه انديلمه- لردير: شور او/ شور آب، چرگوو/ چهارگاو، اردو/ آب و آرد اينک اؤچون، چيرکوو/ چرک آب). اؤدو، ييتو/بوتو، بوخوو، بيزوو، ييلوو (فسان)، پىلوو، داغلوو (تفتيده)، دمىروو (بيمارى پوستى ضخيم)، ساخلوو/ يادگان، قىروو، قىلوو (تيز کن)، ياغلوو، کؤسو/ کؤسؤو، گؤزو، (يئنى کلمه لر): دىکنى، ياتای، گؤزو،	اگن [اک] باخ: آغان.
آی/ائی [اک] (آ/آ+~ / ص) ياتای، دىکنى، (وظيفه)، باخ: آو.	أل/اول/ايل [اک] (ف+~ / ف) (بلسيز فعل) بوغولماق، دريلمک، قىسىلماق، اؤزولمک، دينجلمک، (کؤکو ييوارلانميش کلمه لر): داغيلماق، آييلماق، قىيوريلماق، (آ/آ+~ / ف): داريلماق، دريلمک،
ا [اک] باخ: آ.	أل [اک] باخ: آل.
ا [اک] باخ: آ.	الک [اک] باخ: آلاق.
ا [اک] باخ: آ.	اله [اک] باخ: آلا.
ا [اک] باخ: آ.	ام [اک] باخ: آم.
ا [اک] باخ: آ.	أمة [اک] باخ: آما.
ا [اک] باخ: آ.	انک [اک] باخ: آناق.
ا [اک] باخ: آ.	او/او/ای/ای/ائ/ائ [اک] (سانيليركى بو اک ين سؤنوندا ق و ک حرفى وارايدى و سؤنرالار حذف اولوبدور) ۱- (آ/آ+~ / آ): باخ: آو/آی. ۲- (ف+~ / آ، ص): ديرى، اؤلۇ، دؤرو، قوبۇ، هوزۇ، (يئنى کلمه لر): قونۇ، آچى، آتى، باتى، دؤغو، سالديرى، باخى، ياخى، قوخو ۳- (آ/آ+~ / ف): قاناماق، کيريمک/کنييمک، قاريماق، آغريماق، بؤيومک، توخوماق، ياريماق، (مزید ف): داغيلماق، يانسيلاماق، برکيتمک، ياريتماق، کنييتمک، ۴- (ف+~ / ف) سورومک، قاشيماق، چورومک، اپريمک، يورومک،
ا [اک] باخ: آ.	او [اک] باخ: آو.
ا [اک] باخ: آ.	او [اک] باخ: آو.
ا [اک] باخ: آ.	اوت [اک] باخ: آت.
ا [اک] باخ: آ.	اوجو/اوچو/ايچي/ايچي [اک] (ف+~ / ص): (پششه، باجاريق، کيفيت ييلديرن): آليجي قوش، اؤلدورجو ضربه
ا [اک] باخ: آ.	اؤر/اير [اک] (قور) (آ/آ+~ / ف): گؤتورمک، گميرمک، گه ييرمک (ف+~ / ف): اگيرمک، پيشيرمک، آشيرماق، توپورمک، باخ: آر.

اؤز/ایز/اوس/ایس [اک] ۱- (ت+~ / چوخلوق آتلامی): بیز/ سیز/ سیز/ سنینز، ایکیز؛ (مفعولی ص): آغوز، اوجوز؛ (ییتیگی، دیرگی): یاریوز، آندیز، قاریوز، دؤغوز، بویوز، یثر و ائل آدی): اؤغوز، گروس، هنریس، اوروز، (محتملا): گؤز، دیز، یاریز، قاریز، یالقیز/ یالئیر/ یالین ایز، دؤنقوز/ دؤنوز، اؤجوز، گؤنوز/ گؤندوز، ییلدیز/ اؤلدوز، ۲- (ف+ ~ / آ): سمیز/ سمیرمک، قودوز/ قودورماق، دریز/ دسته/ درمک، بؤغاز، آلیز/ وخیم، گؤداز، ۳- (اتگی سیز ف+ ~ / اتگی لی ف) (بعضا ف ترس معنالی اولور) قالخیزماق، امیزمک، دادیزماق، دؤغوزماق، قورخوزماق/ اودماق/ اؤدوزماق، اوس [اک] باخ: اؤز.	اؤلو/ایلی [اک] (ت+~ / آ، مفعولی آد) سؤکولو، کسیلی، یازیلی، اؤرتولو اؤم/اؤم/ایم/ایم [اک] (ف+ ~ / ص، آ) ۱- بیر آتیم، آلیم ساتیم، بیر ایچیم سو، اؤلوم، دؤنوم، گؤروم/ گؤروش ارمغانی، اؤدوم/ برکت، گنییم، یوروم، (بعضا بؤ اک سونراکی ینتی کلمه لر اؤچون ایشله نیر): ساریم/ ساریمساق، چلیملی، سئویملی، سیریمسه مک، هؤرومچک، ۲- (آ+ ~ / آ): تأنیث علامتی (تورکجه- ده بوجور کلمه لر استثنادیلار و قوشقو لودور) خانیم، بگیم، اومتول/اومتول/ایمتیل/ایمتیل [اک] (آ/ ص+ ~ / ص): (بنزریلیک معناسیندا) آغیمتیل، بوزومتول، قیریمزیمتیل، ساریمتیل، گؤیومتول، قارامتیل، اؤن [اک] باخ: آن.
اوش/ایش [اک] ۱- (آ+ ~ / آ، ص): داراش، کوروش، یوخوش، گۆش، چووش، گؤگوش/ گؤیوش، بگیش (بالاجا بگ)، جوّموش (بالاجا)، اییش/ ابراهیم، فاطیش/ فاطمه، آیش/ عبداللاه، رۇقوش/ رۇقیه، منوش/ منوچهر، ممیش/ ممد، ۲- (ف+ ~ / آ) گؤموش/ گؤموش، دؤیوش، ترپه نیش، داورانش، یثریش/ یثریش، یوروش، وثریش، سایش، دیرچه لیش، وثریلیش/ وثرلیش، ۳- (ف+ ~ / مشارکت ف) دوروشماق، بؤغوشماق، یاریشماق، باریشماق/ وارماق، (ف+ ~ / دؤنوشلوف) آلیشماق، قیزیشماق، سیواشماق، بؤزوشمک، چالیشماق، گیریشمک، اؤشدور/ ایشدیر (اوش+ دیر) [اک] (ف+ ~ / ف) توتوشدورماق، ایلیشدیرمک، گؤلشدیرمک، اوق/ ایق/ اؤک/ اؤک [اک] ۱- (ف+ ~ / آ) پوزوق، قانیق، سینیق، بدن عؤضو): ایلیک، کیپرک، قویروق، (آراج): قاشیق، چاریق، بیلیک، سیلیک، چلیک، دلیک، باتیق، کسپک، ۲- (ف+ ~ / ف): گؤروکمک، بنزیکمک، ایسینیقماق، ۳- (آ+ ~ / ف) بیریکمک، داریشماق، گنجیکمک، ۴- (آ، ف+ ~ / آ): گؤیوک، یوروک، بؤلوک، اؤقدور/ اؤکدیر/ ایشدیر [اک] (ف+ ~ / ف) تعدی، مُبالغه): بنزیکدیرمک، داریشدیرماق، قاریخدیرماق/ یتھینلتمک، گؤروکدورمک، هؤیوخدورماق، اؤک [اک] باخ: اؤق.	اوتو/اوتو/اینتی [اک] (بو اک اصلینده "این" اک لی دؤنوشلو فعل و "تی" اک ایله دؤزه لیر) (ف+ ~ / آ) چالخانتی، سیخینتی، توپلانتی، قازینتی، بؤلونتو، آزینتی، گؤرونتو، اؤنج/اؤنج/اینج/اینج [اک] (ف+ ~ / ص) قورخونج حادته، گولونج ایش، باخ: آنج. اؤو [اک] باخ: آو. ای/ای [اک] باخ: اؤ. ایت/ایت [اک] باخ: آت. ایچی/ایچی [اک] باخ: اؤجو. ایر [اک] باخ: آر، اؤر. ایرفا/ایرکه [اک] (آ+ ~ / ف) (ف+ ~ / ف) (گرایش مفهومی) یادیرقاماق، اسیرگه مک، قیزیرقاماق. ایز [اک] باخ: اؤز. ایس [اک] باخ: اؤز. ایش [اک] باخ: اؤش. ایشدیر [اک] باخ: اؤشدور. ایشقا/ایشگه [اک] (آ+ ~ / ف) دیشمه و باشقالاشما آتلامی وثرن (خرابلیق جهتینده): اؤلوشگه مک، قوروشقاماق (قوروماق) ایق [اک] باخ: اؤق. ایقسا/ایکسه [اک] (ف+ ~ / ف) دولوقسونماق، آجیقساماق ایک [اک] باخ: اؤق. ایکسه [اک] باخ: ایقسا. ایل/ایل [اک] باخ: آل. ایلا/ایله [اک] (آ+ ~ / معییت، آ، همراه لیق، آ) حسن ایل، حسنله، حسنن

کۆشولتو، گورولتو، گۆپولتو، قیریلتی، قارالتی، جینگیلتی، زوققولتو، دانقیلتی، ونگیلتی، تاققیلتی، شاققیلتی، گۆیرتی، هنیرتی، ۲- یئر آدلاریندا اسکی معنادا داغ و چای مفهومی وئریر: جیغاتو، سلکه‌تی.

تور [اک] باخ: دار.

تهر [اک] (ص+~/ص): عادی درجه دن چوخ آز درجه دوزلدن، آغ تهر، ساری تهر، اوزون تهر

قی [اک] باخ: تۆ.

تیر [اک] باخ: دار.

ج [اک] (ف+~/ص) قیسقانیج، ایرنج، قارماج،

جا/جه [اک] ۱- (آ+~/آ/ص) (کیچیمه، مقدار قئیدی): آزجا (آزاراق)، آزجا/ (ناخوشلوق آدی)، یاخشیا، بالاجا، چۆخلوجا، قاراجا (بوغدا کۆف)، قاراجا (قارا تهر)، آغجا، بوزجا، داشلیجا، یاغلیجا، اؤنلوجا، گۆیجه، گۆللوجا، آلچا/آلچه، منجه، بوئجا، قاینارجا، بالاجا، قیزیلجا، (دیل آدی): تورکجه، اینگیلیزجه، فارسجا، ۲- (ف+~/آ): دوشونجه، ایلنجه، اؤیرنجه/تعلیم، گۆونجه/تضمین،

جاق/جک، جوق/جوک، جیق/جیک، چک/چاق [اک] ۱- (آ+~/آ/ص) (کیچیمه، آلت آدی): دیلچک، الجک، ائوجیک، شهرجیک، قالاجیق، قیلچیق، داغارجیق، سالجیق/سلجوق، کۆینکجک، تومانچاق، یالینچاق، اویونچاق، بؤجک/بؤقچک، قوُلچاق، دده‌جیک، قیزجیق/ قیزیغاز، ارجیک/ارجیگز، ایسیجاق/سیجاق، ۲- (ف+~/ص): گۆرچک گونلریمز، اولاجاق، آلاچاق، دالداناجاق، یاناجاق، چاپاجاق، تپه جک/تیخاج، اوتانچاق قیز،

جک [اک] باخ: جاق.

جو [اک] باخ: چۆ.

جوق/جوک [اک] باخ: جاق.

جول/جویل، چیل/چیل [اک] (آ+~/آ) (بنزریک و ایلگی گۆستره) اتجیل، آدامجیل، اورتانجیل، اؤلومجول، اؤتجول، بالیقچیل، سۆجول، قانچیل، یییمجیل،

جه / [اک] باخ: جا.

جی [اک] باخ: چۆ.

جیغاز [اک] (آ+~/آ) (جیق+از) (کیچیمه) قیزیغاز، یارجیغاز، قوشجیغاز، ارجیگز،

جیق/جیک [اک] باخ: جاق.

ایلد [اک] باخ: اۇلدا.

ایله [اک] باخ: ایلا.

ایلی [اک] باخ: اۇلو.

ایم/ایم [اک] باخ: اۇم.

ایمتیراق [اک] (ص+~/ص) نجه لیک ازالدان: ساریمتیراق، آغیمتیراق

ایمتیل [اک] باخ: اؤمتول.

ایمسا/ایمسه [اک] (آ+~/ف) (ف+~/ف) گولومسه مک، سیریمسه مک، چیکیمسه مک / امتناع اتمک، دورومساماق / قوشقولانماق، آغلامساماق،

ایمسی/سی [اک] (آ+~/آ) قورومسو / قوروم+سی (دده، ف+~/آ): یاتسی، توتسو/تۆسسو، (ق حرف ایله بیر لیکده): یاستیق.

این [اک] باخ: آغان، آن.

اینتی [اک] باخ: اؤتتو.

اینج/ایچ [اک] باخ: آنج، اؤنج.

با/با [اک] (پاق/پا) (آ+~/آ) توربا، زوربا، دارابا (پاراوان)، آرابا، دؤمبا، سؤمبا (سومبه)، کوببا، سوپا

باج [اک] باخ: ماج/مچ.

باغا [اک] (آ+~/آ) (ف+~/آ) قورباغا، توسباغا

بان/من [اک] (آ+~/آ) (ف+~/آ) باغبان، نگهبان

با [اک] باخ: با، پاق.

باش [اک] (ف+~/ف) چالپاشماق "ت"

پاق/پا/پاو/پک/پوو [اک] (ف+~/آ): چالباق، چالپوو، چالپا، چلیک، چولفا،

پک [اک] باخ: پاق.

پوو [اک] باخ: پاق.

ت [اک] ۱- (تائیرسیز ف+~/ تائیرلی ف): دۆزلتمک، ینکلتیمک، بؤیوتیمک، قیسالتماق، (تائیرلی ف+~/ تائیرلی ف): چیخارتماق، بنجرتیمک، گبرتیمک، قوپارتماق، ۲- (یالینز تائیرلی فعلی اولان) اونوتماق، اؤووتماق، داغیتماق، آلداتماق، ۳- (آ+~/ف): دیریتیمک/دیری، ایتیمک/ایتی ۳- (کۆکو یووارلانمیش کلمه لر): اؤیرتمک،

تا [اک] (آ+~/آ) (ف+~/آ) ت'یاماتا، تورتا، شاختا، اورتا، یومورتا، آختا (یومورتاق)

تو/قی [اک] (ف+~/آ): آغارتی، ایشیلتی، اینیلتی، پاریلتی، چیغیرتی، خیریلتی، زیریلتی، فیسیلتی، خیشیلتی، شیریلتی،

جیل/جیل [اک] باخ: جوئل	دو/دی [اک] (ف+~) (آ) اخباری ماضی نین اوچونجو شخص ایله مرکب آد دوژلدیر: اولدو بیتدی، تاری وئردی، قاپدی قاپدی، قاپدی قاچدی، وئردی چیخدی، مینگه بئردی/جلال الدین منکبرنی،
چا/چه [اک] (آ+~) (ف+~) دولجا، خیرچا، پارچا، یارماچا، فیرچا، سئرحه	دور [اک] باخ: دار.
چاق/چک [اک] باخ: جاق.	دوروق/دوروک/دیریق/دیریگ [اک] (آ+~) آراج آدی: بویوندورق، چیسیندیریگ، اگیندیریگ (پالتار)، گؤزندیریگ (قوروما تورو)،
چو/چو/چی/جو/جی [اک] ۱- (آ+~) (ص، ایش، ایش صاحبی): دؤیوشجو، دمیرجی، قاپیچی، سولجو، قامچی، ۲- (ف+~): ساتیچی، آلیچی، قالیچی، تیکیچی، یارادیچی،	دوق/دوک/دیق/دیگ [اک] (ف+~) (ص/آ) مقدار بیلدیرن، آلدیغیم کتاب، گوردوگوم فیلم، تاپدیق، سئویندیک، باسدیق/باسلیق، ساتدیق/ساتلیق/ساتیلیق،
چو [اک] باخ: چو.	دوم/دوم [اک] باخ: دام.
چه [اک] باخ: چا.	ده [اک] باخ: دا.
چی/چی [اک] باخ: چو.	دی [اک] باخ: دو.
چین/چین [اک] (آ+~) (قوش. آ) سیغیرچین، گؤؤرچین، لاجین، بالیقچین، (آ+~) (آ) یالچین،	دیر [اک] باخ: دار.
خی [اک] باخ: غو.	دیج/دیش/دوش [اک] ساغدیج/ساغدیش، سولدوش.
خیر [اک] باخ: فیر.	دیریق/دیریگ [اک] باخ: دوروق.
دا/ده [اک] (ته، تا) (آ+~) (ف) (ایلقاء مفهومی) تاپدماق، آلدماق/آلداتماق، ایسته مک، ۲- (سس تق کلمه لر +~) (ف) خورو لداماق، باخ: اولدا/ایلد، ۳- (آ+~) (آ) باخ: داق/دک.	دیق [اک] باخ: دوق.
دار/دور/دیر(نار/تور/تیر) [اک] (ف+~) (ف) قوندارماق، قایتارماق، گؤندرمک، اؤلدورمک، گتیرمک/گلتیرمک، (آ+~) (آ) یالدير،	دیگ [اک] باخ: دوق.
داش/دش [اک] (آ+~) (معیت) یولداش، سؤیداشت، چاغداش، سیرداش، دیواندا: یردش: هم یرلی،	دیگجه [اک] باخ: دیقجا.
داق/دک [اک] ۱- (آ+~) (آ) بایراق/بايداق، جايداق (اؤجا بوی آدام)، چکیردک، چردک، خؤدک (چوبان یاردیمجی سی)، اووورتداق، (محتلاق حرفینین حذف اولماسیندان بعضی کلمه لر اله گلییدیر): آیدا، ایگده، سئودا، مؤیدا (گؤله یین آرواد)، گیرده، جیدا، قودا، جیندا، ۲- (ف+~) (آ): زوؤولدک/زوؤولداق، شاققیلداق، فیریلداق، زونقولداق، شیریلداق، قیغیرداق، ایشیلداق،	دیم [اک] باخ: دام.
دام/دم/دوم/دوم [اک] (آ+~) (آ) یؤندم، اردم، دؤردم (چاپماق)، بؤزدوم، (ف+~) یاردیم،	را/ره [اک] (آ+~) (ف) (بدن ترپه‌نیشینی گؤستره ن فعللر دوزلدیر) تیره‌مک، قیورماق، سیچراماق، کوکره‌مک، سانديرماق، بودره‌مک
دان/دن [اک] (ص+~) (ص) تفضیلی درجه، یوخو بالدان شیریندیر؛ فعلدن ظرف دؤژلدن اک "اوخومادان، بیلمه‌دن".	راق/رک [اک] ۱- (آ+~) (ص/ف) تفضیلی (ص) قیوراق، بوژراق، آغراق، خیرداراق، سئیرک، یاخشیراق، گؤده‌رک، قاراراق، دیواندا: آزاراق، ۲- (ف+~) (عالت قئیدی): آغلایاراق، گؤله‌رک، باخ: رک.
دک [اک] باخ: داق.	ره [اک] باخ: را.
دم [اک] باخ: دام.	ری [اک] آد دؤژلدن بیر اک "ایجری، کپیری"، باخ: اکلر. سردری، تانری،
دن [اک] باخ: دان.	سا/سه [اک] (آ+~) (ف) (ف+~) (ص) سوساماق، قاپساماق، خامسیماق، یادسیماق، اوزاقساماق
	ساق/سک [اک] (آ+~) (آ): ارسک، اووورساق (ایکینجی ایلدن سوّت وئرن حیوان)، باغیرساق، دؤمسوک، سؤسک (ساو+اک)، قورومساق،

اکلر	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۷	ارک سۆزلوگو	əklər
قورساق، کۆرسک، یۆسک، هؤوله سک (تله‌سن) ۲-(ف+~):	قار [اک] بارانقار، قوچقار،			
آخساق (آخماق)، دیرسک(دیره‌مک)، ساریمساق (ساریماق)،	قال / گیل [اک] (ف+~) (قایلیت) یانقال / یاناجاق، ایشگیل /			
قایساق (سیوی نین اؤزو، قایماق)،	ایلشگیل، قانقال، چانقیل، زیگیل،			
سال / سول [اک] (آ+~) (عربجه یای نسبت آنلامیندا) یوخسول،	قان / کن / گن [اک] (ف+~) (ص) چالیشقان آدم، سورونگن،			
قومسال، قوتسال، آیسال، وارسیل (وارلی)، گوکسل	گمیرگن، بورولقان، ینلکن، دگیشکن، سورونگن،			
سک [اک] باخ: ساق.	قپ / قیپ [اک] (آ+~) قپ قره، قیپ قیرمیزی،			
سو / سی / سی [اک] (آ+~) (بئزلیک) یانسی / یاسسی، تۆتسو /	قچ [اک] باخ: قاج.			
توسسو، دلیسی، اؤزونسو، ساخسی، (یثنی کلمه لر): معدنسی	قو [اک] باخ: غو.			
(معدنه بئز)، میمونسی (شبه میمون)، سالخیمسی (سالخیم	قوچ [اک] باخ: قاج.			
شکیلنده)، ایگنه‌سی (ایگنه کیمی)، چوجوقسو (اوشاق ایشی،	قی [اک] باخ: غو.			
کودکانه)، (اسکی شکلی سوق / سیق اولمالیدیر): پورسوق،	قیپ [اک] باخ: قپ.			
یاتسیق / یاسدیق، تانسیق / تانیق، سوئسوک،	قیچ [اک] باخ: قاج.			
سوز / سوز / سیز / سیز [اک] (آ+~) (بییه لیک قارشیتی، اولومسوز	قیز / کور / کور / گیز / خیر [اک] (آ+~) (ف) ایشقیرماق، هایخیرماق،			
معنا) توتومسوز، وئریم سیز، یئترسیز،	هیچقیرماق، چیمخیرماق، فیسقیرماق، قیشقیرماق، پوسگورمک،			
سول [اک] باخ: سال.	هؤنکورمک،			
سوو [اک] (ص+~) (ص): عادی دن آر درجه ییلدیرن، اؤزونسو،	ک [اک] (آ+~) (ف+~) (تۆزک (تۆره مک)، بۆزک (بۆرومک)،			
دلی سوو،	کۆزک (کۆره مک)			
سه [اک] باخ: سا.	کن [اک] باخ: قان.			
سی / سی [اک] (ف+~) (فاعلی. ص) آلاسی، گله‌سی، وئره سی،	کۆ [اک] باخ: کی.			
سی [اک] باخ: ایمنسی، سو، سی.	کور [اک] باخ: قیر.			
سیز / سیز [اک] باخ: سوز.	کی / کی / کۆ [اک] (ظ+~) (ص+~) (ظ، بییه لیک): چوخدانکی، یاخین			
شین [اک] (آ+~) (ص+~) (نتجه لیک ازالدان: آغشین، قاراشین،	زامانکی، (ی) منیمکی، ییزیمکی، ائوده کی، منده کی، ائلنازداکی			
ساریشین	کی [اک] باخ: کی.			
غو / غی / قو / قی / گمی / خو / خی [اک] (ف+~) (آراج آدی، گنل	کچ [اک] باخ: قاج.			
(آد) بوئرغو، چالغی، گۆزگو، کرکی، ایلخی / ایلقی، سورغوچو،	کک [اک] (آ+~) (دیواندا: امگک / امک)،			
(آ+~) یا لقو، یا لخی (خالص)،	کن [اک] باخ: قان.			
غون / غین / قون / قین / گون / گین [اک] (ف+~) (مبالغه. ص)	گور [اک] باخ: قیر.			
دالغین، اوزگون، سوزگون، یاقین، اولقون، (ف+~) (ف)	گون [اک] باخ: غون.			
اؤدقونماق، دالغینماق، داشقینماق،	که [اک] باخ: قا / گه.			
غی [اک] باخ: غو.	گی [اک] باخ: غو.			
غین [اک] باخ: غون.	گیر [اک] باخ: قیر.			
قا / که [اک] (ف+~) (اصلینده قاق / گک اکی اولمالیدیر)	گیل [اک] (آ+~) (آزگیل، نیسگیل، ایشگیل، (ف+~) (آ): ایلشگیل،			
دامقا، بلگه، یومورتا (یومورتقا)، سیرقا، قارقا، یونقا،	گیل [اک] باخ: قال.			
قاج / قچ / قیج / قوچ (ق / غ)، کچ / لانقیج [اک] (ف+~) (آراج	کین [اک] باخ: غون.			
آدی) سوزگیج، توتقاج، اولگوج / اولگو، ارکج، اؤتانقاج،	لا / له [اک] (آ+~) (ف) لان، لن، لاش لش (آد+ اک+ مک، ماق)			
ارینجک، ییز لنتج، باشلانقیج، ییز لانتقیج / ییز له مه آیتی،	لن، لاندیر، لاندیر، لاش، لاش، لاشدیر، لشدیر، لاندیریل،			

لندیریل، لاشدیریل، لشدیریل / یاغلانماق، یاغلانديريلماق، بیر لشمک، بیر لشدیريلمک	ما/مه [اک، سومرجه 'يام، ت] (بللی ویلسیزف+~/ص): آدین نوعونو بیلیریز، آلینماسؤز، دولما توفنگ، کسمه یول (ف+~/آ) (اسم-مصدر، صفت) دولما، آسقیرما، آرتیرما، اکسیلممه،
لاو/لو [اک] (آ~/آ) (چوغول آد، فرقه آدی): ائولر، داشلار، سلجوقلار، سولچولار	ماج/مچ/ماج/مچ [اک] (ف+~/آ) / دولانماج: دولانماج، دوگمچ، دورمچ، گیز لنماج، ساخلانماج، دنمچ، یرتماج،
لاش/لش [اک] ۱- (آ~/ف لازم): بۆرگه لشمک،	ماجا/مجه [اک] (ف+~/آ) تاپماجا، توتماجا، اسمه جه، گولمه جه، بیلمه جه
لاق/لک [اک] (آ~/چوخلوق بیلدرین آد، یئر آدی): اوتلاق، یایلاق، سۇلاق، سۇلوق	ماجاسینا (مجه سینه) [اک] فعلدن ظرف دؤزلدن اک "دورماجاسینا، بیلمه جه سینه"
لاما/لمه [اک] (آ~/آ/اسم مصدر) دیکله مه، دوزله مه،	مار/مر [اک] (ف+~/آ) چاخمور،
لان/لن [اک] ۱- (آ~/آ) (دیگرگی) ترلان، آسلان، قافلان، سیرتلان	ماز/مز [اک] (بللی و بلسیز ف+~/ص): اؤزوللیکلری بیلدرین، اسم مفعول، آخماز، گولمز، آشیلماز، قورخماز، قانماز، آنلاماز، دویماز
۲- (آ~/ف) (دؤنوشلو، بلسیز فعل) یاغلانماق، ائولنمک، یارانماق	ماش/مش [اک] (ف+~/ف) دیرماشماق، سارماشماق، سیرماشماق، قارماشماق،
لانقیج [اک] باخ: قاج.	ماق/مک [اک] (ف+~/آ) قازماق (ته دیگ)، باشماق، (آ/ف+~/ف) گۆلمک، یارماق.
لاوا/لوی [اک] (آ~/آ) (ف+~/آ) (آراج، آنلام و ایش آدی) باغلاوا، یغلوی	مال [اک] فعلدن صفت دوزلدن اک: ساغمال.
لایین [اک/سن] بنزتمه اداتی "اوغورلایین: اوغروکیمی.	مالی/ملی [اک] (لازم و واجب ف+~/ص): بیرایشده لازیم لیک بیلدرین، اوخومالی مقاله، گۆرمله لی ایش
لو [اک] باخ: لار.	مان/من [اک] (ف+~/آ) (مبالغه و تشدید) شیشمان، یالمان، قوجامان، سؤزمن، یؤتمن،
لش [اک] باخ: لاش.	مانج/منج [اک] (آ~/آ) (دیلمانج، کورمانج، قارمانج، قیرمانج، تیرمانج
لک [اک] باخ: لاق.	مچ [اک] باخ: ماج.
لمه [اک] باخ: لاما.	مجه [اک] باخ: ماجا.
لن [اک] باخ: لان.	مز [اک] باخ: ماز.
لو/لوی/لی [اک] (آ~/آ/ص): (معیت آدی): کۆپکلی، (منسوبیت): آذربایجانلی، زنجانلی، قاشقایلی، (زمان قئیدی): گئجه لی، (صفت): دادلی، باجاریقلی، یوخولو، (بییه لیک آد) پوللو، ائولی، (قابلیت): گئیمه لی، گۆلمه لی، سئومه لی،	مش [اک] باخ: ماش.
لوق [اک] باخ: لۆک.	مک [اک] باخ: ماق.
لۆک/لوق/لیق/لیک [اک] (آ~/آ/ص) یا یلیق، یا یراملیق، تۆخوملوق، (ایزار): باشلیق، گۆزلوک، قولاقلیق، آغیزلیق، قیرخلیق، بارماقلیق، (مکان): سامانلیق، گۆللوک، مئشه لیک، (اسم مصدر) بوللوق، چوخلوق، قونشولوق، (مشاغل): حکیملیک، وکیللیک، شاعر لیک، سوتچولوک، اسلامچیلیق، تملچیلیک (مقام): شاهلیق، اماملیق، مین باشیلیق، لعتلیک، باخانلیق، هفته لیک، بئشلیک،	ملی [اک] باخ: مالی.
لوی [اک] باخ: لاوا.	من [اک] باخ: بان، مان.
له [اک] باخ: لا.	منج [اک] باخ: مانج.
لی/لی [اک] باخ: لۆ.	موش/موش/میش/میش [اک] (ف+~/آ/ص) گنچمیش زمانی
لیق/لیک [اک] باخ: لۆک.	بیلدرین حادثه، ایسم مفعول اک، قوجالمیش آدم، قوروموش آخاج، گنچمیش، بیچمیش، گۆرمه میش، دؤرموش، دؤنیا گۆرموش،
	موش [اک] باخ: موش.

۸- یالین صفت+آد دان دۆزه لن صفتلر: گۆیگۆز کیشی	مونجو/مینجی [اک] (سای+ترتیبی سای) بیریمینجی،
۹- اینلمسل صفت +آد دان دۆزه لن صفتلر: آچیق گوزآدام،	اۆچومونجو،
۱۰- نسبت اکلی آد+صفت دن: گوزتوخ آدام، دیلی شیرین	مه [اک] باخ: ما.
۱۱- نسبت اکلی آد+ آدسال صفت دن دۆزه لن صفتلر: اوستواؤرتولو، گوزوقانلی	میش/میش [اک] باخ: مؤش.
۱۲- نسبت اکلی آد+ف سل صفت دن دۆزه لن صفتلر: آلنی آچیق کیشی، اوستواؤرتولو مسئله	میق/میگ [اک] (ف+آ) قاراموق، قارامیق، چیمدیک.
۱۳- مرکب فعللردن دوزه لن صفتلر: تایید اولونان ایش	مینجی [اک] باخ: مونجو.
۱۴- دان ودن اکلی آد+صفت دن دۆزه لن صفتلر: داشدان یومشاق، آغیلدان کم آدام	نا/نه [اک] ۱- (آ/ف+~) قورنا، فیرتینا، دۆرنا، قیرنا، زۆرنا، زیرنا، اته‌نه، ایشگه نه، آروانا، ۲- (ف+~) اسنه مک، آغناماق، قاینماق،
۱۵- سای+دوزلتمه صفت دن دۆزه لن صفتلر: بئش ایلیک، اون قاتلی ساختمان	ناز [اک] (ف+~) قۇرناز
۱۶- سۆزبیرلشمه لری واسطه سیله دوزه لن صفتلر: بایرام قاباغی، سنچگی قاباغی	ناق [اک] باخ: آق (آ+~) (آ/ف+~) جایناق: جیرناق، دیرناق، قازناق، قاسناق
۱۷- صفت+آد دان دۆزه لن صفتلر: خوش قدم آرواد	نه [اک] باخ: نا.
۱۸- سای+آد دان دۆزه لن صفتلر: یکرنگ حیات	نیگ [اک] (آ) چای نیگ
۱۹- آد+ف سل صفت دن دۆزه لن صفتلر: قوش باز اوشاق	و/و/ی/ی [اک] باخ: او/ای.
۲۰- فعلی صفت دن دۆزه لن صفتلر: اویونباز آدام	ور [اک] (ف+~) گونه ور (آفتابگیر)، بخته ور
۲۱- صفت+آد دن دۆزه لن صفتلر: عادی درجه، یاخشی انسان، آچیق ساری، آلاقارانلیق، آلا یاریمچیق	ه [اک] باخ: آ.
۲۲- اویوم اکلریندن دۆزه لن آد و صفتلر: آغ آپیغ، بومبوش، ساپساری، گۆم گۆی، یام یاشیل،	ی/ی [اک] باخ: و.
۲۳- مۆرکب فعل لر: (آد، صفت، ظرف+اولماق) گۆزل اولماق	— اؤزگه دیللردن آیینما اکلر:
۲۴- ییلکم سۆزوندن دۆزه لن فعللر: (ف+اک+ییلکم) گۆره ییلکم	۱- آ [اک] (لاتینجه، اؤن اک): آنورمال،
۲۵- آد لیلیق آد+ف دن دۆزه لن فعللر: آد قویماق	۱- آنتی [اک] (لاتینجه، اؤن اک): آنتی فاشیزم،
۲۶- یؤنلوک آد+ف دۆزه لن فعللر: دیله دوشمک	۲- ییزم، ایست، ایو، اکتیو، ل، لوژی، تیک، ژی، یک [اک] (لاتینجه، سون اک، ~) سوسیالیزم، دراماتیست، اکتیو، فورمال،
۲۷- چیخیشلیق آد+ف دۆزه لن فعللر: گۆزده قولاقدا اولماق	ایده لوژی، مورفولوژیک،
	۳- بی، نا، با [اک] (فارسیجا، ~) بی غم، ناخوش، بادب،
	۴- دار، کار، باز [اک] (فارسیجا، ~) انلدار، طلبکار، اویونباز،
	۵- لاری، اوی [اک] (عربیجه، ~) لامذهب، اقتصادی، دنیوی،
	مرکب آدلار، صفتلر و فعللر:
	۱- ایکی سۆزجو کلو آدلار: ستارخان؛
	۲- بیر سۆزون تکراریندن: قالا قالا، کوْسا کوْسا؛
	۳- معناجا ضید ایکی سۆزجو کدن دۆزه لن آدلار: واريوخ؛
	۴- بیرر معنالی و بیرر معناسیز (اویوم اک) سۆزلردن دۆزه لن آدلار: آدام مادام، شله شوله، سۆرسوموک،
	۵- ایکی صفت تکراریندن: یاشیل یاشیل چمنلر
	۶- معناجا یاخین ایکی کلمه دن: باغلی باغچالی کندلر
	۷- یالین و آدسال صفتلردن: اوجابو یلو قیز، سویوق قانلی خانیم

۶-تۆرک دیلینده حرف دیشمه لری(فا:تغییرات حرفی)

۱-ابدال: حرف دیشمه سی(آچا/هاچا). ۲-ادغام (دئله‌مک/دئنه-مک)، ۳-ادخال: حرف آرتیمی (رضا/ایرضا). ۴-اسقاط: حرف دۆشومو (دستمال/دسمال). ۵-

-ا/ع: ایلک هجادا: اعتبار/اهتیار،

-ا/ه: ایلک هجادا: آچا/هاچا، اۆرکمک/هۆرکمک، اۇروش/هۇروش(اطراف)، اۇرمک/هۇرمک، دیواندا: آتا/هاتا، آنا/هانا.

-ا/ی: ایگید/ییگید، ایلان/ییلان، ائتمک/ائتمک/ینتمک، ابو/یو، آلو/یالوو، ایرمی، یرمی، اپریمک/یپیرماق، ایلدیرم/ییلدیریم، اۆز/یۆز.

-ا/وای، ا/وای: بوغ/بیغ، بوغدا/بیغدا، پۆله‌مک/پیلهمک، اؤن/این(اؤن:سس/اینله‌مک: زاریلدماق)، سۆدوک/سیدیک،

-ا/ویۆ، ا/وی، ای/ی، آی/ی: اۆز/یۆز، اۆلدوز/ییلدیز، ایلان/ییلان، آلو/یالوو، ایگید/ییگید.

-ب/پ: پیشریمک/پیشریمک، بیچاق/پیچاق، بازار/بازار، بۆزماق/پۆزماق،

-ب/ف: میکروب/میکروف، مطرب/مؤترف.

-ب/م: بن/من، حمامال/حامبال، بینمک/مینمک، باغبان/باغمان،

-ب/و: باغبان/باغوان، وفا/یفا، آبادانلیق/آوادانلیق،

-ب/و: وفا/یفا، ویال/بابال، باغبان/باغوان.

-پ/ب: یاپماق/یایباق، اؤپمک/اؤپیک، آپمک/آپیک، قاپماق/قاپاق، تاپماق/تاپپاق، چاپماق/چاپپاق.

-ت/د: تاش/داش، دیکمک/تیکمک، یاشید/یایت، ایگید/ایگیت، چاییر/چادیر،

-چ/ش: گئچدی/گئشدی، آچماق/آشماق، قاجماق/قاشماق، اؤچماق/اؤشماق، اؤچ/اؤش.

-د/ج: دؤنمک/چؤنمک، دنویرمک/چنوویرمک، آخشامادک/آخشاماق.

-ح-ه/ع-ی: صفحه/صیفه، قهوه/قهه.

-د/ن: مئندن/منئن، ایراندان/ایراننان، آذربایجانندان/آذربایجاننان، دیندن/دین.

-ر/ل: ضرر/ضرل، سارارماق/سارالماق.

-ر/ایر: رحمان/ایرحمان.

-ره-ل: گله‌رم/گللم، اؤله‌رم/اؤللم.

-ز/ی: آراق/آیاق، سئزک/سئیرک.

-ق/خ: آلماق/آلماخ، بۇلاق/بۇلاخ، اۇجاق/اۇجاخ، مقصود/مخصود،

-ق/خ: بۇلاق/بۇلاغی، دالغین/دالغین، سۇلقون/سۇلغون.

-ک/چ-ج: گۆگرمک/جوچرمک، گیجیک/جیجیک.

-ک/خ: آکتور/آختور، میکائیک/میخانیک، تراکتور/تراختور، کُت/خوت، واکس/واخس، واکسن/واخسن.

-ک/ه: دؤکتور/دؤهتور، اکیر/اکیر، اکدی/اهدی، کؤک/کؤح، اۆرک/اۆرح، چۆرک/چۆرح، یشمک/یشمه.

-گ/ی: دؤگمه/دؤیمه، دگیرمان/دیریمان، ایگید/ایبید.

-گ/ی: ق: گ حرفی نین سؤرتولوب گئتمه سی ویا ی حرفینه تبدیل اولماسی: امگ/امک، آشقینماق/آشینماق، سؤگود/سؤیود.

-ل/د: آتلی/آتدی، ایتلر/ایتدر، پارتلادی/پارتدادی، کئدلی/کتلی/کتدی، رحمتلیک/رحمتدیک، نملتدیک/نهلتدیک.

-ن/ج/ش: سانجماق/ساشماق، چکینج/چکیش، قیلنج/قیلیش، قارینج/قاریش، نارینج/ناریش، زرينج/زريش.

-ن/ل: دئله‌مک/دئنه‌مک، دانلاماق/دانناماق، ایرانلی/ایراننی، آلمانلی/آلماننی، انلتمک/اننتمک، جانلی/جاننی،

آنلاق/آنناق، نیله‌یم/نینه‌یم.

-ن/م: ۱-تئیل/تئیل، آتبار/آمبار، پاییق/پامبیق، ایستانبول/ایستامبول، ۲-دینمک/دیممک، قانماز/قامماز،

-ن/نگ: ن غنه نین بوتولولکله دؤشمه سی: کؤنگول/کؤنول، بانقیرماق/باغیرماق، بنگزه‌مک/بنزه‌مک.

-و/ف: قهوه/قفه، محو/محف، سهو/سهف.

-وی/م: ائویمیز/ائممیز.

-ی/ذ/ز: دیواندا: چاغاتای دیشیشنده ذ حرفی اوغوز دیشیشنده ی حرفینه و قیچاق دیشیشنده ز حرفینه دؤنوشور: آیاق/آراق، یاز/یای (ایلک باهار آذربایجاندا و آنadolودا).

حرف دؤشومو: ۱-دست مال/دسمال، دوت/دوس، نفت/نف، آرتیست/اتیس، قورخماق/قوخماق، ۲-زعفران/زفران،

جعفر/جفر، رفعت/رفت، دفعه/دفعه ۳-گندیرسن/گندیسن، گل آلا/گالا، گؤتورگل/گؤتوگه، گل گؤروم/گه گؤروم،

۷-فاینالار (فا: ماخذ)

- ۱-آذربایجان دیلینین ایضاحلی لغتی، (بهزاد بهزادی ۱۳۷۶ و لاتین حرفلرله چاپ اولموش یئنی سۆزلوک).
- ۲-تورکجه سۆزلوک، تورک دیل قورومو، ۱۹۸۶ Türkce sözlük. Türk dil kurumu 9.baskı ankara
- ۳-آراشدیرمالار و گؤروشلر (بو کتابین یازارینین گزدیکلری و یئرلی اهالی دن ائشیتدیگی یئرآدلاری، یاخ: یئرآدلاری)
- ۴-اسماعیل هادی، ترکی هنر است، ناشر: احرار، ۱۳۷۴ (فارسجا)
- ۵-اسماعیل هادی، دیل دیز، ناشر: اختر تبریز، ۱۳۸۶ (فارسجا)
- ۶-اسماعیل هادی، فرهنگ ترکی نوین، ناشر: احرار، ۱۳۷۹
- ۷-اورهان گؤدول، قوتالیمیش اؤزتورکلر-استانبول، اوجاق ۲۰۰۳ پی.دی.اف. لشدیرن:مهران بهاری
- ۸-امید نیایش، آلتایلاردان سهنیدیمیز، ۱۳۸۲ (تورکجه)
- ۹-اولجاس سلیمانوف، شومرنامه، کؤچورن سیماصمدی، ناشر: اختر ۱۳۸۴
- ۱۰-ایواظاها، نجه یازاق، یارپاق قزتی، ۱۳۸۵. (تورکجه)
- ۱۱-بیژن نیک بین، گدشته چراغ راه آینده است، تهران ۱۳۸۱ (فارسجا)
- ۱۲-بارتولد، تاریخ ترکه‌ای آسیای میانه، غفار حسین، ناشر: توس ۱۳۷۶
- ۱۳-بارتولد، خاورشناسی، ترجمه حمزه سدادور، ناشر: ابن سینا ۱۳۵۱
- ۱۴-باغرو (عارف رفیعی)، بؤلقلوار و یایچی و باغروسیرا داغلاری، ۱۳۸۲
- ۱۵-بهاء الدین اگل، امپراتوری بزرگ هون، ترجمه علی داشقین، تبریز ۱۳۸۴
- ۱۶-بهرام اسدی، آختاریش لار و آراشدیرمالار، ناشر: یاز، اورمیه، ۱۳۸۵
- ۱۷-بهروز خاماچی، طواف سهنید، تبریز، ناشر: ذوقی ۱۳۶۸ (فارسجا)
- ۱۸-بهروز خاماچی، قلمه های تاریخی آذربایجان، تبریز، ۱۳۷۱ (فارسجا)
- ۱۹-بهزاد بهزادی، آذربایجان دموکرات، دانشجویان دانشگاه تهران ۱۳۸۴
- ۲۰-بهزاد بهزادی، فرهنگ آذربایجانی فارسی، تهران، ۱۳۶۹
- ۲۱-بهزاد بهزادی، آذربایجانجا فارسجا سۆزلوک، تهران، ۱۳۶۹
- ۲۲-آرازاولو، تاریخ مختصر آذربایجان، ترجمه عیسی یگانه، آیتام، تهران ۱۳۸۲
- ۲۳-پرویز زارع شاهمرسی، فرهنگ ترکی فارسی و تاریخ زبان ترکی، ۱۳۸۵
- ۲۴-پرویز یکانی زارع (اللیار)، معرفی شهرهایی از آذربایجان، اختر، ۱۳۸۵
- ۲۵-پناهی، دده قوقود و ادبیات دنیامیز، تبریز، ناشر: ائلدار، ۱۳۸۴
- ۲۶-پیوتر ووسکی، اوراتو، ترجمه رشید برناک، ناشر: اندیشه نو، ۱۳۸۱
- ۲۷-تورک دیل قورومونون تخصصی سۆزلوکلری، آنکارا
- ۲۸-جواد هیئت، آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش، تهران، ۱۳۵۸
- ۲۹-جواد هیئت، آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی ۱۳۶۷
- ۳۰-جواد هیئت، تورکلرین تاریخ و فرهنگینه بیر باخیش ۱۳۷۷
- ۳۱-جواد هیئت، سیری در تاریخ زبان و لهجه های ترکی،
- ۳۲-جواد هیئت، وارلیق درگی لری، تهران، ۱۳۶۰-۱۳۸۱
- ۳۳-حسن بگ هادی، آرین، تبریز، ۱۳۸۲ (تورکجه-لاتین)
- ۳۴-حسن دمیرچی، آذربایجان موغاملاری، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)
- ۳۵-حسن زنده دل مجموعه ایرانگردی آذربایجان شرقی ۱۳۷۶. (فارسجا)
- ۳۶-حسن عمید، فرهنگ فرسی عمید. (فارسجا)
- ۳۷-قراملکی، تحلیل زبان ترکی آذربایجانی به طریق ریاضی، تهران ۱۳۸۵

- ۳۸-حسین خوش باطن، زبان ترکی از دیدگاه رده شناسی، تبریز ۱۳۸۵
- ۳۹-حسین زاده، آتالار سۆز، کؤچورن:قاسمی، تبریز ۱۳۸۱ (تورکجه)
- ۴۰-مغانلو، جاذبه های گردشگری سرعین، ناشر: باغ اندیشه ۱۳۸۲ (فارسجا)
- ۴۱-حسین فیض الهی وحید، فرهنگ نامه‌ای زیبای ترکی، یاران، ۱۳۸۵
- ۴۲-حسین گؤنئیلی، دده قورقود، تهران، ۱۳۷۸ (تورکجه)
- ۴۳-حمید صبری، آذربایجان شناسی، آذربایجان، تبریز، ناشر: هماآفر، ۱۳۸۲
- ۴۴-داشقین، فرهنگ ترکی (سۆزلوک)، ناشر: یاران، ۱۳۸۲ (تورکجه)
- ۴۵-داشقین، یازیشما، چاغریلار، قوتلامالار، یاس تۇرنلری (تورکجه)
- ۴۶-دانلپ، تاریخ خزران، ترجمه محسن خادم، ناشر: ققئوس، ۱۳۸۲
- ۴۷-رحیم رئیس نیا، آذربایجان دوسیر تاریخ ایران، ناشر: نیما، ۱۳۷۹
- ۴۸-رسول آذر، بازی و اهمیت آن در یادگیری، ناشر: احرار، ۱۳۷۳
- ۴۹-رشیدالدین فضل الله، اوغوزنامه، شوکرواوا-خامنه، ۱۳۸۴ (تورکجه)
- ۵۰-رشیدالدین فضل الله، جامع التواریخ دودلج-کرمی ۱۳۶۷
- ۵۱-رضا شعبانی، دستور زبان ترکی، ناشر: نیما، ۱۳۸۲
- ۵۲-رضا غفاری، آذربایجان خانیم شاعیرلری، تبریز ۱۳۸۰ (تورکجه)
- ۵۳-رضا غفاری، تورک آدلار سۆزلویو، تبریز، ناشر: شعاع، ۱۳۷۷
- ۵۴-رفیق اؤزدک، تورکون قیزیل کیتابی، کؤچورن: شیزری، گلشن، ۱۳۷۲
- türkler'in altın kiabı**
- ۵۵-محمودزاده، معانی بعضی از اسامی کهن و ایرانی در زبان کردی،
- ۵۶-رنه گروسه، امپراطوری صحرانوردان، میکده، ۱۳۷۹ (فارسجا)
- ۵۷-روشن خیای، فرهنگ سومر، ناشر: بخشایش، ۱۳۸۴ (فارسجا)
- ۵۸-روشن خیای، فرهنگ تاریخی تطبیقی زبانهای اورال آلتائیک، ۱۳۸۳ (فارسجا)
- ۵۹-ریچارد تایر، شاهسون های مغان، ترجمه حسن اسدی، اختران، ۱۳۸۴
- ۶۰-زهره وفایی، بازیهای محلی تبریز، نامها و نامیده ها، شاهسونلر، مزدک
- ۶۱-زهره وفایی، گنیمیلر، قابلار، پشله لر، سایالار، دعاها، سینامالار، شاهسون لر
- ۶۲-ساندرا س، گیلگمش داستان، چنورین فرود مشروطه چی، ۱۳۸۵
- ۶۳-سعید فرجی خویی، جستاری تحلیلی تاریخی در مشروطه آذربایجانی، ناشر: ستوده، ۱۳۸۶ (فارسجا)
- ۶۴-سلیمان نورالهی، سۆز بازاری، قوم شهری، ناشر: اندیشه ماندگار ۱۳۸۴
- ۶۵-عون الهی، اورتا عصر لرده تبریز شهرینین تاریخی، همت جو، یاران.
- ۶۶-صمد چایلی، فرهنگ اسامی روستاهای و کوه های آذربایجان، اختر ۱۳۸۷
- ۶۷-صالح العجم، هندو شاه نخجوانی، غلامحسین بیگدیلی، تهران، ۱۳۶۱
- ۶۸-صدیق، برگزیده متون نظم ترکی، تبریز، اختر، ۱۳۸۶
- ۶۹-صدیق، شیخ صفی الدین اردبیلی، تبریز، اختر، ۱۳۸۶
- ۷۰-صمدچایلی، اؤنجو لوم، اؤمای، دیلن سازیم، تبریز، ناشر: اختر، ۱۳۸۲
- ۷۱-صمد چایلی، نگاهی به واژه های اساطیری آذربایجان، تبریز، ۱۳۸۳
- ۷۲-صمد سرداری نیا، سیری در تاریخ آذربایجان، ناشر: اختر ۱۳۸۶
- ۷۳-صمد ظهوری، شعر صنعتی ایران تورکجه ادبیاتیندا، عروض اؤلچوسو، هجا وزنی تبریز ۱۳۶۲ (تورکجه)
- ۷۴-باباپور، تورکجه هجا وزنی، رب القلم، تهران، ۱۳۷۱ (تورکجه)
- ۷۵-قنبر حقیری، بهرام اسدی، ایران آشیقلاری، اؤرمیه، ۱۳۸۴ (تورکجه)
- ۷۶-عادل ارشادی فرد، فرهنگ واژگان ترکی، اردبیل، ۱۳۷۹

qaynaqlar	ارک سۆزلۆک	۳۲	آذربایجان تورکجه‌سی	قایناقلار
۱۳۸۴	۱۱۵-میرهدایت حصاری، تورکجه قدیمی طبی کیتابلار، اندیشه نو،		۷۷-آریانپور، فرهنگ فشرده فارسی انگلیسی، تهران، ۱۳۶۲ (فارسیجا)	
	۱۱۶-گیلگمیش، جرج اسمیت، ۱۳۷۸ (فارسیجا)		۷۸-عبدالاحد بهراد، فرهنگ نامه‌ای آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۰	
۱۳۷۸	۱۱۷-نادعلی پیام، سککیز یوزایل آذربایجان تورکجه غزلی، ناشر: آسیا،		۷۹-عبداله اوغلو، فرهنگ نامه‌ای ترکی، ناشر: اختر، ۱۳۸۲	
	۱۱۸-نباتی، دیوانسید ابوالقاسم نباتی، صدیق، ناشر: احرار، ۱۳۷۲		۸۰-علی آقا واحد، کلیات: زهتابی، ایمانی، فخمی، اختر، ۱۳۸۶ (تورکجه)	
	۱۱۹-نوابی، محاکمه اللغتین، تورخان گنجه ایی، طهران ۱۳۲۷ (فارسیجا)		۸۱-علیرضا صراف، کتابلار و مقاله لر.	
	۱۲۰-هادی کریمی، اسامی گیاهان ایران، تهران، ۱۳۷۴ (فارسیجا)		۸۲-علی مشکینی، فرهنگ منتخب ترکی، ناشر: پورحسین، ۱۳۸۴	
۱۳۸۳	۱۲۱-هادی هدایتی، تاریخ هردوت، کلی یو، ناشر: دانشگاه تهران،		۸۳-علیرضا صراف، دیلماج درگی لری.	
	۱۲۲-هوشنگ جعفری زنگانی، گوشتش، ناشر: نیکان کتاب، زنجان ۱۳۸۴		۸۴-فاروق سومر، اوغوزها، آتاردی عنصری، حاج طلایی، گنبد، ۱۳۸۰	
	۱۲۳-یورد- ابتکار صلح جهانی، باکو ۲۰۰۵ (فارسیجا)		۸۵-فاروق سومر، نقش ترکان آناطولی در تشکیل و توسعه دولت صفوی، اشراقی-امامی، تهران ۱۳۷۱ (فارسیجا)	
	۱۲۴-دهخدا لغتنامه‌سی		۸۶-فرزانه، مبانی دستور زبان آذربایجانی، تبریز، ۱۳۷۱ (فارسیجا)	
	۱۲۵-ناصر پورپیرارین کتابلاری		۸۷-فضولی، دیوان ترکی، دوزومله یین: امین صدیقی، تهران، ۱۳۷۴	
	۱۲۶-محمد بندر ریگی-المنجد (عربی بفارسی)، تهران ۱۳۸		۸۸-غیروزسیمین فر، نگاهی نوین به اسامی کهن در شهرستان میانه، اختر	
	۱۲۷-حکمی افشار، واژه نامه فنی، تهران، ۱۹۹۲ (فارسیجا)		۸۹-قران کریم، آذربایجان تورکجه‌سیله ترجمه‌سی، مترجم: رسول اسماعیل-زاده دوزال، قم شهری ۱۳۷۷ (تورکجه)	
۱۳۸۶	۱۲۸-زائور حسن اوف، سکيفلر، مترجم: رضاجلیلی نیا،		۹۰-کاظم عباسی، گوروش، تبریز، ۱۳۷۹ (تورکجه)	
	۱۲۹-توحیدملک زاده دیلمقانی، تاریخ ده هزارساله سلماس و غرب آذربایجان غربی، تبریز ۱۳۸۴ (فارسیجا)		۹۱-کریم مشروطه چی، ساغلام املا بیر لیگی اوغروندا، تهران ۱۳۸۶	
	۱۳۰-بابایی، صادقزاده، جاذبه های سیاحتی مشکین شهر، ناشر: احرار ۱۳۷۹		۹۲-کسروی تبریزی، آذری زبان باستان آذربایجان، تهران ۱۳۸۵ (فارسیجا)	
	۱۳۱-صمد سرداری نیا، مشاهیر آذربایجان، ناشر: ذوقی ۱۳۷۰ (فارسیجا)		۹۳-محرر جعفرلی، داستان و میف، کؤچورن: احد آتش، ناشر اختر ۱۳۸۴	
	۱۳۲-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، دیوان غربی و ... تهران، ۱۳۸۲		۹۴-میرزا ابوالقاسم امین الشرح خویی (متوفای ۱۳۴۸ ق) تاریخ تهاجمات و جنایات ارمنه، اسماعیل سیمیتقو و سردارماکو در آذربایجان	
	۱۳۳-صدیق، دکتر حسین محمدزاده، آذر و آذری		۹۵-محمد پیفون، فرهنگ آذربایجانی فارسی، چاپ نوبهار، ۱۳۶۱	
	۱۳۴-هیأت، دکتر جواد هیأت مقاله لری		۹۶-محمد تقی زهتابی، معاصیر ادبی آذری دلی، کیهان، ۱۳۷۰	
	۱۳۵-فهرست تطبیقی واژگان ترکی با هزارگی		۹۷-محمد تقی زهتابی، ایران تورکلرین اسکی تاریخی، تبریز، ۱۳۷۷	
	۱۳۶-ایترن مقاله لری (اردشیر نصیری-خانی خیره نیسا، ...)		۹۸-محمد تقی زهتابی، علی کمالی، تلیم خان، ناشر: اختر، تبریز، ۱۳۸۲	
	۱۳۷-نیکنام، ذوقی، تبریز در گذر تاریخ، تبریز، انتشارات یاران، ۱۳۷۴		۹۹-محمد حافظ زاده، ارس در گذرگاه تاریخ، ناشر: نیا تبریز (فارسیجا)	
	۱۳۸-صمد سرداری نیا، ایروان یک ولایت مسلمان نشین بود (فارسیجا)		۱۰۰-حافظ زاده، ارسباران در گذر حماسه و تاریخ، مهدآزادی تبریز، ۱۳۷۶	
	۱۳۹-توحیدملک زاده دیلمقانی، فجایع جیلو لوق، تبریز، ۱۳۸۶ (فارسیجا)		۱۰۱-محمد رضا آقا پور، آذربایجان مدنیت اوچاغی، ۱۳۸۱ (تورکجه)	
	۱۴۰-به باد خوجالی، اینام		۱۰۲-محمد رضا کریمی، ائلیمیزین آجیان یاراسی (دکتر صدیق) ۱۳۸۱	
	۱۴۰ م-باهاری مقاله لری (فارسیجا- تورکجه)		۱۰۳-محمد سعید آردوبادی، سالهای خونین، علیرضا تقی پور، ناشر: اختر ۱۳۸۰	
	۱۴۱-عسگرزینالی (آلتانی)، سخنوران، آذربیلان، ۱۳۷۶ (فارسیجا)		۱۰۴-محمد سعید آردوبادی، قاتلی سنه لر، رسولوند، اندیشه نو، ۱۳۷۲	
	۱۴۲-محمد رضا کریمی، قاراباغ شاعر لر مسکنی، زنجان ۱۳۸۲ (تورکجه)		۱۰۵-محمد صادق نابی، واژگان زبان ترکی در فارسی، پیام، ۱۳۸۰	
	۱۴۳-ایرج افشار سیستانی، ابراهیم اسکندرنیا، آذربایجان غربی (فارسیجا)		۱۰۶-محمد کانا، فرهنگ جامع ترکی استانبولی به فارسی، ناشر: شیرین ۱۳۷۴	
	۱۴۴-عشایر آذربایجان و ایلات مغان، جمشید اسماعیل پور، تبریز، ۱۳۷۷		۱۰۷-محمد کانا، فرهنگ جامع فارسی به ترکی استانبولی، ناشر: شیرین ۱۳۷۴	
	۱۴۵-مسامره الاخبار و مسایره الاخبار، آقسرائی، آنکارا ۱۹۴۳، تهران ۱۳۶۲		۱۰۸-مرکز آمار ایران نشریاتی. [م.آ.] (فارسیجا)	
	۱۴۶-آذربایجان تاریخی، رشیدبگ اسماعیل اوف، نریمانی، تبریز ۱۳۷۹		۱۰۹-مسعود هاشمی (دکتر)، فرهنگ کشاورزی و منابع طبیعی، تهران ۱۳۷۵	
	۱۴۷-طبقات ناصری، منهاج سراج		۱۱۰-مغان، پیر و مغان، ناشر: دانشمند، ۱۳۷۹ (تورکجه)	
	۱۴۸-اصطلاحات دیوانی، حسن انوری.		۱۱۱-مقصود سمع سردودی، یادها و نامها، تبریز ۱۳۸۳	
	۱۴۹-تاریخ بیگدلی، دکتر غلامحسین بیگدلی، تهران، ۱۳۷۲		۱۱۲-مولود سلیمانلی، سؤزایچینده سؤز، کؤچورن: ائل اوغلو، اندیشه نو، ۱۳۸۱	
	۱۵۰-آذربایجان در اوایل دوره پهلوی، توحید ملکزاده، نشر اختر، ۱۳۸۸		۱۱۳-میرزا مهدی استرآبادی، سنگلاخ، روشن خیابوی، ناشر: مرکز، ۱۳۷۴	
	۱۵۱-شهرلر حاققیندا کتابلار شبرست (احمد سلیمی)، سیمای بناب (حسین بابک)، تسوج (نبی)، مغان (قاسمی)، مرند (عزیزیان).		۱۱۴-میرعلی سیدوف، قام شامان، مترجم: صمدچایلی، ناشر: اختر ۱۳۸۱	
	۱۵۳-سبلان، بابک، مشکین، مقصود اثنی عشری خیابوی، باغ اندیشه، ۱۳۸۰			

237-azərbaycan edebiyatı tarixi(1,2)-baki-2008
 238-türk dünyası el kitabı(1,2,3)-ankara-1992
 239-oghuz destanı-zeki velidi toğan-istanbul-1982
 240-Azərbaycan izahlı coğrafi adlar lüğəti,1960(kril alfabe ilə)
 241-güney A. dogusundaki yer adları, qalibə gültəkin
 242-Azərbaycan yer adları, oronimiya, nadir məmmədov,baki, 1993
 243-iran türk edebiyatı antolojisi-kafkasyalı(1,6)
 244-türkler ve türk devletleri-kamuran gürün

یازارین یاشامی حاققیندا

یازار ۱۳۳۶ گونش ایلینده خوی شهرین قریه ضیالیدین(قرزایدین) ماحالیندا بیر ایشچی عائله سینده آنادان اولوب، ایلک و اورتا مکتبلرینی اورادا بیتیردیکن سونرا خوی شهرینده ریاضی و اورومیه شهرینده طبیعی (تجربی) رشته سینده دیپلوم آلاق ۱۳۶۲ ایلینده تهران دانشگاهیندا سولاما و آخاجلاما (آبیاری وزهکشی) رشته سینده مهندس لیک درجه‌سی و سونرا همان رشته نین یۆکک لیسانس درجه‌سینی تبریز دانشگاهیندا بیتیریدیر، یازار ایکی ایل عسگرلیک دؤنمین جنگ منطقه سینده گنجیردیکن سونرا وزارت نیروئون مختلف شرکت لرایله یاناشی (مهاب قدس، لار) بیر سیرا خصوصی شرکت لرده (آب نیرو، پڑوهاب، برسیهای منابع آب و ...) طراحی، نظارتی و اجرایی پروژه لرده طراح و مدیر پروژه مقامیندا ایشله ییدیر، ایرانین مختلف بؤلگه لرینده بو ایشلرین ان اؤنملی لرینه اشاره ائتمک اولار (سد انحرافی و سیستم کنترل سیلاب خلف آباد خوزستان، شبکه آبیاری زهکشی رباط کریم تهران، پروژه جیرفت، آبرسانی پتروشیمی اصفهان، آبرسانی کارخانه ذوب آهن میانه، سد فرومند سمنان، سد انحرافی گل رود و دیناچال گیلان، سد انحرافی پلدشت آذربایجان، پروژه تاجن مازندران، ایستگاه پمپاژ شیبیلو آذربایجان، شبکه آبیاری زهکشی سرپل ذهاب، آبرسانی چرمشهر سالاریه تهران، سد انحرافی چشمه کیله مازندران، پروژه آلاگل گلستان، کانال آبرسانی قشلاق کردستان....).

یازار بو دؤنمده و ائله بو حرفه یه باغلی اولاراق ایکی کتاب و بیر عده مقاله لر چاپا بوراخمیشدیر، بو کتابلار فارسجا اولاراق آدلارینا اشاره اولونور (۱-روشهای کنترل رسوب ۲-کاربرد کامپیوتر در مهندسی رودخانه)، یتنهده مختلف کامپیوتری برنامه لری (سیستم ضربه قوچ در پمپها، محاسبه پروفیل سطح آب در رودخانه ها، پایداری سد انحرافی، و ...) تهیه ائدیب و ایشله دیدیر. ایندی ده آزاراق همان ایشلرده (طراح لیک، سؤ تیکییتی لرینده "تاسیسات آبی" ناظر لیک، تدریس) و چوخراق کتاب اوخویوب یازماقلا و نشر ائتمک له مشغولدور.

ismail cəfərli

۱۵۴-شهرستان هریس، فرزانه هریس، دفتر نشر نوید اسلام، قم، ۱۳۷۸
 ۱۵۵-تاریخچه اورومیه، رحمت الله توفیق؛ سرزمین زردشت، علی دهقان.
 ۱۵۶-شعرتونقالی، بهرام اسدی، اورومیه، ۱۳۸۱.

قایناق‌لار (لاتین حرفله):

200-azərbaycan dilinin sinonimləri, ismail məmmədov, həsrət həsənov
 دیوان‌الغات‌تورک، محمود کاشغری، دوزومله‌ین: بسم-
 آتالای، آنکارا، ۱۹۸۶
 201-Divānū lüğāt-it-türk
 202- heritage dictionary. ینگیلیزجه.
 203-orhon yazıtları, talat tekin, ankara, 1988
 204-Sümer ve türk dillerinin tarihi ilgisi, osman nedim tuna, ankara, 1990
 205-sumerian turkish comparision list, پولاد قایا، اینترنت
 polat kaya, 1997
 206-Thorndike-barnhard high school تورندایک سۆزلۆک
 dictionary
 207- A english sumerian turkish پولاد قایا، اینترنت
 dictionary, polat kaya, 1997
 208-Türk dilinin etimoloji sözlüğü, ismet zeki eyuboğlu, sosyal yayınlar, istanbul, 1988
 türk devletleri tarihi, seferoğlu, müderrisoğlu, ankara, 1986
 210- تورکجه ینگیلیزجه سۆزلوک ، اینترنت دورنا سایی-
 www.durna.info
 211-türk mitolojisi, murat uraz, düşünen adam yayınları, 1994
 212-türk mitolojisinin anahtarı, yaşar çoruhlu, 2002
 213-azərbaycan tarixi, prof. mail dəmirli, prof. Mahal məmmədli, baki 1997
 214-azər xalqı, firidun ağası oğlu, baki 2005
 215-ibnū-mühenna-lüğəti, abtullah bəttal, istanbul, 1934
 216-türkçe imla kılavuzu, ilyas örskeya, istanbul, 1998
 217-türkçenin doğru kullanımı ankara, 2007
 218-yabancı kelimelere karşılıklar, ankara 1995
 219-akçaabat yer adları, enver uzun, trabzon 2005
 220-azərbaycan toponimləri, əliyeva rubabə, baki 2002
 221-əfqanıstanda türk mənşə'li toponimler, eyvazova, baki 1995
 222-yeni tarama sözlüğü-türk dil kurumu yayınları
 223- tarama sözlüğü(1-8)-türk dil kurumu yayınları
 224-derleme sözlüğü(1-12)-türk dil kurumu yayınları
 225-oğuzlar-faruk sumer- a.turkcesinde ve kril herflerle-ramiz esger-1992
 226-fars dilinde a. Sözləri (kril herfle)-zərinəzadə
 227-şamanizm- abdülkadir inan- türk tarih kurumu 1986
 228-iran türkleri- aşık muhitleri-kafkasyalı- erzrum-2009
 229-türk edebiyatı tarihi, seit kamal karaaloğlu, istanbul, 1980(3cild)
 230-türk edebiyatı-amed kabaklı, istabbul, 1965(3cild)
 231-türk edebiyatında ilk mutasavvıflar, fuad köprülü
 232-türk tarihi, riza nur, istanbul, 1979(12cild)
 233-islam tarihi, hayati ülkü, istanbul, 1982
 234-islam ansiklopedisi-istanbul-1991
 235-turklerin tarihi-dogan avcioglu-istanbul-1986
 236-tacuttevarix-hoca sadettin efendi-ankara-1979

۸- قیساتمالار (فا: اختصارات)

آ : آد، ایسم (فا: اسم) noun	لاریبر بؤ لومونون کورد لشمه سینه اشارتدیر.
آتاسؤزو: آتالار سؤزو، ضرب المثل.	تو- کو : گنچمیشده بیر یثرین اهاالی سی نین تورک اولوب سوترالار کورد لشمه سینه اشارتدیر.
آنادولو: چوغراق آنادولو تورکجه سینده ایشله نن کلمه، (کلمه مرسوم در ترکی آناطولی).	چو.آ: چوغول آد، جمع آد (فا: اسم جمع). plural noun
آ-ی : آشاغی-یوخاری، کند آدلاریندا آشاغی کند و یوخاری کنده اشارتدیر (فا: سفلی/علیا).	ح : حضرت.
ا.م : ا م (فا: اسم مصدر از فعل...) (فقط در معانی فارسی بکار میرود).	خ : تاریخی، بللی بیر تاریخی دؤنمده ایشله نن کلمه.
اآ : اؤزل آد، یثر (کند، داغ، چای)، حکومت، بو، ویا شخص آدی، خاص ایسم (فا: اسم خاص). proper noun	د : گوندوغان طرف، دوغان، شرق.
اا/ائتد : ائتدیرگن ائیلیم، اجبار فعل، سببی فعل (فا: فعل سببی). Causative verb	دا : خالق دیلینده دئیلین و یازین دا آز ایشلک اولان، (فا: کلمه ای محاوره ای).
اسکی: اسکی کلمه، گنچمیشده ایشله نن و ایندی ایشلک اولمایان کلمه.	دده : دده قورقود کتاییندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در دده قورقود).
این : اینگیلیزجه (فا: انگلیسی).	دی: حیوان تانیما بیلیمی، دیرگی بیلیمی (فا: جانورشناسی).
ب : گونباتان طرف، باتی، غرب (فا: غرب).	zoology
با : باغلاج، باغلاچی سؤز (فا: حروف ربط). conjunction	دیل.ب : دیل بیلیمی (فا: گرامر). gramer
بل : بلسیز ائیلیم، مجهول فعل، اندیلگن (فا: فعل مجهول).	س : اتگی سیز ائیلیم، تاثیر سیز ائیلیم، لازم فعل، دؤنوشلو فعل لرده بو حرفله نیشان وئریلیر. (بو حرف کلمه نین ایکینجی بؤ لومونون ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، (فا: فعل لازم) intransitive
بوش: بیر یثرلشیم یثرنین سکنه سیز اولماسینی گوسته ریر.	سس تق : یانسیما سؤز، سس تقلیدی اولان بیر کلمه (فا: کلمه تقلیدی).
بی : بیتگی بیلمی (فا: گیاه شناسی). botonic	سن : سنگلاخ سؤز لوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب سنگلاخ).
ت: دیوان لغات التورک، کاشغری محمودون کیتاییندا ایشلنمیش اولان کلمه (فا: کلمه بکاررفته در دیوان لغات ترک)	سوئمرجه: سومر دیلینده ایشلنمیش کلمه (فا: کلمه سومری).
تا : تاراما سؤز لوگونده ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در لغتنامه تاراما).	ش : گؤنش ایلی، شمسی ایل (فا: سال شمسی).
تو : بیر یثرین اهاالی سینین تورک اولماسینا تأکید اوچون ایشله نیر (البتده شهرلرین کند آدلارینی یازارکن اتنیک اوچون اشاره قویولماسا اهاالی نین تورک اولماسینا اشارت ائدیر و او بیرى اتنیک لر قید اولوناجاق)، باخ: ی. تو، غ. تو.	شع : شعر و ادبیات، آنجاق یازین دا و اؤزل لیکله دیوان شعری و ادبیاتیندا ایشله نن و دانیشیق دیلینده ایشلک اولمایان کلمه (فا: کلمه عمدتا به کاربرده شده در ادبیات منظوم). literature
توپلوم.ب: توپلوم بیلیمی (فا: سوسیولوژی). sosiology	ص : صفت، آدجیل. (فا: صفت) adjective
تو+ کو : اهاالی نین تورک و کورد اولماسینا اشارتدیر ویا گنچمیشده بیر یثرین اهاالی سی نین تورک اولوب سونرا	صح : صحاح العجم کتاییندا ایشله نن کلمه (فا: کلمه بکار برده شده در کتاب صحاح العجم).
	ض : ضمیر، عوضلیک، آدلیق (فا: ضمیر).
	طب : ساغلیق بیلیمی (فا: طب). medicin

قیساتمالار	آذربایجان تورکجه سی	۳۵	ارک سۆزلوگو	qisatmalar
ظ : ظرف، قید، ائیلیم جیل (فا: قید). adverb	لا : لاتینجه (فا: کلمه لاتین).			
ع : عربجه (فا: کلمه عربی).	م : میلادی ایل (فا: سال میلادی).			
غ. تو: اهاالی نین تورک اولماسینا اشارت دیر، اهاالی آیری	م. ق: میلاددان قاباق ایل (فا: سال قبل از میلاد).			
انتتیک قروپلارداندیر.	مت: سایش ییلمی، ساییم ییلمی، متتمتیک، ریاضی (فا: حساب، ریاضی). matematics			
ف : فعل، ائیلیم (فا: فعل).	مج : مجازی (فا: مجازی).			
(فا: ...): بیر کلمه نین فارسجا وئرلین معنی سی (معنی داده شده به زبان فارسی).	مس: مسیحی اهاالی، بیر یئرلشیم یئرینده کلدانی، آسوری و ارمنی قوملاریندان اولان اهاالی یه اشارتدیر.			
(فا: ~): بیر کلمه نین تورکجه و فارسجادا عیناً بیر اولدوغونا اشارت ائدیر (کلمه مورد نظر در زبان ترکی و فارسی عیناً بکار برده میشوند).	ن : اوتلم، ندا (فا: ندا).			
فر : فرانسیزجا (فا: کلمه فرانسوی).	ه/ه. ق: آیسال ایل، هجری ایلی (فا: سال هجری قمری).			
ف. س: سببی فعل (فا: فعل سببی از ... / فقط در معانی فارسی بکار میروند).	ی تو: اهاالی نین بیر بؤلومونون تورک اولماسینا اشارت دیر، "یاری تورک" (فا: ترک بودن قسمتی از اهاالی).			
ف. م: مجهول فعل (فا: فعل مجهول از ... / فقط در معانی فارسی بکار میروند).	ی. ث. ب: یئر ییلمی (فا: زمین شناسی). geology			
ق : قوژنی طرف، شمال (کند موقعیتلرینی نشان وئرتمک اؤچون ایشله نیر).	یازار : شاعر، ادبیاتچی، تاریخچی (فا: نویسنده).			
قا: قارشیلیق لی فعل، مشارکه و اورتاقلیق فعل (فا: فعل مشارکه).	یازین: ادبیات ساحه سینده ایشله نن کلمه (فا: مربوط به ادبیات). literature			
قو: سونرادان قویما آد، اؤیدورما آد، یانلیش آد، قوندارما آد (نامی که بیشتر در دوران پهلوی ها اشتبهاً ویا عمدتاً بصورت ساختگی و غیرواقعی درست شده و عمدتاً در کتابهای فارسی استفاده میشود، این علامت زمانی بکار برده میشود که در معنی ویا در شکل لغت تغییر اساسی صورت گرفته باشد).	یاشام. ب: یاشام ییلمی (فا: زیست شناسی). biologj			
ک : کیلومتر.	یو : یونانجا (فا: کلمه یونانی).			
ک. م: کیلومتر مربع.	* : بیر یئرلشیم یئرین ۱۳۲۰ گونش ایلینده نفوسو (بو علامت نشان وئریرکی بیلگیلر (موقعیت، نفوس، انتتیک وضعیت) ۱۳۲۰ جی ایله مربوط دور، آیری دؤنملره عاید اولان نفوس ساییمی آیریجا تاریخ ایله قید اولوناجاق).			
گ : گونئی طرف، جنوب.	x : کورد کندی، کوردلشمیش کند.			
گو : گوی تورکجه ده ایشله نن کلمه (کلمه بکار برده شده در کتیبه های اورخون).	(...): بیر کلمه و سؤز اوچون آچیقلانان مطالب.			
گؤی: گوی ییلمی، نجوم (آسترونومی). astronomy	/ : بیر کلمه و سؤزجوکله باغلی اولاراق نئجه آیری مطلبی بیریریندن آیران علامت؛ نئجه سئجه نک ویا بیریرینه تبدیل اولایلین ویا بیریریندن توره نه بیلن سؤزلر.			
ل : تاثیر لی ائیلیم (بو حرف کلمه نین ایکینجی بؤلومونون ایلک حرفی اولاراق یازیلیب)، متعدی فعل (فا: فعل متعدی) transitive	- : قیساخ - " : بیریرینه باغلی اولان ایکی کلمه نی آیرماق اوچون ایشله نیر، جمله یه تاکید اوچون اولینده قویولور.			
	: اصلی سؤزلری معنلاردان آیران علامت.			
	[...]: اصلی کلمه لردن سؤترا کروشه ایچینده یازیلان سؤزلر کلمه نین گرامری وضعیتینی و بیر دیله عاید اولدوغونو نشان وئریر (فا: خصوصیات گرامری و زبانی).			

m : متر.	{...}: آکولاد ایچینده یازیلان سۆزلر، اتیمولوژیک
s : ایسم، چای و ایرماق لاردا یۆزده لیک ایسمه اشارت	آچیقلامالار دیر (فا: توضیحات اتیمولوژیک).
اندیر، (فا: شیب). slope	، : ویرگول، مختلف سۆزلری بیریریندن آیران علامت.
somebody : smb	؛ : نقطه ویرگول، بیر اصلی کلمه یه باغلی آیری آیری
to ask/ to cause somebody : t~	مطالبی بیریریندن آیران علامت، اتیمولوژیک بحث
آچیقلامالار:	لرده مختلف قایناق لارین سۆزلرینی بیریریندن آیران
کندآدلاری: کندآدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و دیرناق ایچینده (بخش، کنديستان) آدی یازیلماق و سؤنرا کندلرین آدی و گوئش ۱۳۲۰جی ایلده نفوسو وئرله جک، یتنه ده گره بیرسه تلفظو ویا اؤیدورما آدی یازیلماقدیر، سؤیله نیشی اهالی دیلیندن ائشیدیلیرسه ؛“ علامتیه و آیری حالدا ”، “ علامتیه بلیر له نه جکدیر.	اوّلراق یئرلی اهالی دیلیندن ائشیدیلن و یازیلان سؤیله نیش/ بعضاً نچجه سؤیله نیشه راست گلنده ان دؤزگون و چوخ دئیلن اوّلده یازیلماق.
داغ آدلاری: داغ آدلاری یازیلان یئرلرده، ایلکجه شهرستان و یئری گلدیگجه (بخش، کنديستان) آدی یازیلماق و داغ آدیندان سؤنرا دیرناق ایچینده ایلکجه داغین شهر مرکزیندن یؤن و فاصله سی و سؤنرادا داغ زیروه سینین یوکسکلیگی (دنیز سویه سینین معیار توتاراق) متر واحد ایله یازیلماق.	”...“ : بیر لغت و سۆزجوگون جمله ایچینده ایشلنمه سی اوچون وئرلن مثال و اؤرنک (فا: مثال داده شده در داخل جمله). ---۳۵ : اؤست سایى، آچیقلامالار دان سؤنرا، قایناق لارا اشاره اندیر “اؤرنک: آوار سۆزو ۳۵جی قایناق داندیر، اگر اوست سایی قیساخطه برابر آیری سایی ایله گلر یسه قایناغین صفحه سینیه اشارت اندیر، البته ساییلار اراسیندا ویرقول اولورسا مختلف قایناق لارین ئمره سینین گؤستریر (فا: اشارات مربوط به شماره در فهرست مآخذ).
چای آدلاری: چای و ایرماق آدلارینی یازارکن ایلکجه آدی یازیلیر و سؤنرا دیرناق ایچینده چای ین کئچدیگی کند ویا تۆکولدوگو آیری چایین آدی یازیلیر و آردیجا چایین اؤزونلوغو کیلومتر واحد ایله و b علامت ایله و چایین آیمیی (شییی) یۆزده لیک مقدارلا s علامت ایله نشان وئرله جک، ییلگی وارسا ایللیک سؤمقداری m3/s مترمکعب هرثانیه واحدینده q علامت ایله نشان وئرله جک.	---۳۶ : آلت سایی، بنز سؤیله نیش لی ولی مختلف کؤک- لره باغلی (سینونیم) لغت لری بیریریندن آیریر (فا: اشارات مربوط به کلمات مشابه).
۱- فعللردن “ق/ک” حذف ایله دؤزه لن فعلی آدلار (اسم مصدر)، فعلله آنلامداش اولدوغو اوچون تکرار اولونما ییب و فقط مستقل معنالی اولدوغوندا قئید اولوب.	~ ۱- اصلی کلمه نی تکرار ائتمه مک اوچون ایشله نیر “(بابا گنجه / تپه ~) = (بابا گنجه / تپه بابا گنجه)؛ “۲- تورکجه ده ایشله نن کلمه عیناً فارسجادا ایشله نیرسه بو علامتله (فا: ~) نشان وئرله جک “آبریز [آ/آ] abriz آفاق یولو (فا: ~)؛ “
۲- اکلر یالینز باش سۆز بؤ لومونده وئرلیرکن سۆزجوکلر بؤ لومونده قئید اولونما ییب دیر.	b : بوی، اؤزونلوق، چای و ایرماغین کیلومتر واحد ایله اؤزونلوغو، (فا: طول) length
	km : کیلومتر.
	q : چای و ایرماق دا آخان اورتالاما ایللیک سؤمقداری،
	میلیون مترمکعب هر ایلده، (فا: دبی). capacity

Aa Ā

Aa Ā [حرف] ۱-تورک عرب و تورک لاتین الفباسی نین ایلک حرفی، سس بیلمی باخیمیندان: قالین، دۆز و گنیش سسلی حرفدیر (فا: اۆلین حرف صددار ترکی آذربایجان).
Ā (آ، آ، آی) [ن] ۱-شاشقین لیق، چاغیریش، خطاب، اؤفکه-لنمه، دؤغرولا ما و ممنولوق و هیجان ییلدیرن بیر سۆز "آ بو نه گۆزل، آ اوشاق راحت اؤل، آ بو اولدوها، آ کیشی چکیل گؤروم". ۲-اک اولاراق ایشله نیر: چکیملی فعل اکی "آلانا"؛ آدین یؤنلۆک حال اکی "داغا، یولا"؛ آددان فعل دۆزلدن اک "بوش: بوشماق"؛ فعلدن ظرف دۆزلدن اک (ا، ه): "یازا یازا، قاچا قاچا" (فا: آی).

آئرو دینامیک [باخ] آئرو دینامیک.

آئروستات aerostat [آ، یو] هاوا بالونو (فا: بالون). balon
آئورت aort [آ، فر] قلبین سول طرفینده ووجودا قان داغیدان دامار، آتار دامار (فا: ~).

آب ab [آ، فاش، سو] (فا: آب). water {بیر سیرا سبب لره خاطر و اؤز للیکله آب کلمه سینین تحلیلی دیلدرده یاقین و اورتاق اولماماسی و تورکجه ائو، اؤو، اویا کلمه سینه بنزریلیگی و همچنین بو کلمه نین فارسجانین مختلف دئییشلرینده "اوو" دئییللمه سی اوچون چوخ بیلگینلر آب کلمه سینى اوی و ائو سۆزونون دئییشلمیش شکلی بلییلر، چونکی سو گرچکدن اویماقلا اله گلیر و ائو، آبادانلیق یئر، بوجور یئرلرده دوزه لیر و آقاي نانبی نین دئدیگینه گؤره ائو و انسان اولان یئرله آبادی دئییلیر و ایلا بوتون دریالار ان بویوک آبادی ساییلاردی؛ بو مطلبی ده بو سۆزلره اکلە مک اولارکی سومئرلرین تانیلاریندان بیرى "آبزۇ abzu" آدیندا ایدی و معناجا سۇ تانیسی دئمکدیر و بو کلمه نین سؤیله نیشینده کی آب سۆزجوغو و معناجا سۇ سۆزیله بیر اولماسی بو کلمه نین فارسجا اولماماسینی و اوستده کی قانیتلاری کفایت شکیلده گوجلندیریر، باخ: اویماق، ائو.}

آب ab [آ] آذربایجان و ایرانین تورک بؤلگه لرینده آب سۆزیله باشلانان یئر آدلارینا راست گلیریک، بو آدلارین آو، ائو، اوو، آوا شکلیندن آب سۆزونه دئییشدیریللمه سی محتملدیر: باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۵ آد سامیاق اولار).

آبا aba [آ، تا] ۱-آنا، آبالا. ۲-بویوک باجی. ۳-حُرمت اوچون قادینلار دئییلن سۆز. ۴-سایقی دیر، سایقی یا لایق شخص، بعضی تورک بویاریندا آنا. آبالا. بعضی لرینده ایسه بابا آنلامیندا ایشلنمکده دیر. ۵-خوارزمشاهلار دؤنمی بگ و کوموتان آدی^۷ (فا: ~). aba {سومرجه «آبا» ت: ۱-آنا-۲-آبی، صبح، ایلام دیلینده هاتا و هاتی دئییلیدیر}

آبابا [آ، ع] آتابابالار (فا: اجداد). aba

آباتی abati [آ] خوی د کند آدی {آبا/اویا/تتی/داغ}.

آباتای [آ] باخ: آبا-تای، انسان آدی^۷.

آباجالی abacali [آ] اؤرمیه ده کند آدی {اویا+جا+لی}.

آباجی abaci [آ] بۆکلمه تۆرکلرین ایچینده بۆیوک باجی، آنا و بعضاًده خالانی سسله مک اوچون سؤیله نیر (فا: آجی). elder sister. {باخ: باجی}

آباخیل [آ] آذربایجان دا یئر آدی^{۲۴}.

آباد abad [ص، فا] باییندیر، باییندیر یلمیش، معمور (فا: آباد). habitable {یئر آدلاریندا عموماً "اؤوا، آوا" آدلارینی آباد سۆزونه چئویریللر "حسن اووا"، باخ: آب.}

آبادان [آ] ۱-جؤمرت، وئریجی^۷. ۲-باغیشلیجی، روح-لاندران ۳-بۆزیرلر خاندانیندان "توغ تیگین" بگین تورونو ۲-قیرقیزلارین بیر اویماغی و ایلک بگی. ۴-باخ: آب.

آبادانلیق [آ] ۱-آباد لیق. ۲-ائو اشیالاری (فا: آبادانی).

آبادچی [آ] فریدن دا کند آدی.

آبادلاشدیرماق [ل] آباد ائتمک (فا: آباد کردن).

آبادلاشدیریلماق [بل] آبادلاشدیرماق ایشی گؤرولمک، آباد ائدیلیمک، یاخجی حالا سالینماق (فا: آباد شدن).

آبادلاشماق [س] آباد اولماق، یاشایش یئر حالینا گلیمک.

آبادلیق abadlıq [آ] ۱-آباد یئر، یاشایش یئر (فا: آبادی).

habitable state

آبادده a'badə [آ] ایرانین فارس اُستانیندا بیر شهر آدی.

Aa Ā	Aa Ā
آرک سۆزلۈتۈ	آذربايجان تۆركجهسى
آبارتى جى [آ] آبارتماجى، مۇبا لغە چى (فا:مبا لغە گو).	آبادە بۇلگە سىنىن داغلارى [آ] سارى خانى (۸۰ ك گ د ۳۲۸۵)،
آبارتى جى لىق [آ] آبارتى جى نىن ايشى، آبارتى جى اولما	آبادە-سۇريان بۇلگە سىندە تۆرك كندلىرى [آ] بند پايىن
وضعيتى، مۇبا لغە چىلىك (فا:مبا لغە گو).	(۹۹ ك گ د * ۵۰/ى تو)، بند نو (۸۷ ك گ د * ۱۳۰/ى تو)،
آبارتى سىز [ص] اولدوغوندان بۇيوك گۆستەريلمەن،	تركان ھرايرجان (۶۰ ك گ د * ۶۳۰/ى تو)، تۇجردى
مۇبا لغە سىز (فا:بدون مبا لغە).	(۸۴ ك گ د * ۲۶۰/ى تو)، جليل (۷۸ ك ق ب * ۷۰/ى تو)،
آبارتىش [آ] آبارتى، بۇيوتمە، يىكلىتمە (فا:مبا لغە).	چم نيان (۵۴ ك ب * ۳۵۰/ى تو)، چنار روئيە (۸۳ ك گ د
آبارتيلما [آ]، قابارتيلما، بۇيودولمە (فا:مبا لغە).	* ۱۵۰/ى تو)، حاجى آباد (۶۱ ك ب * ۵۰/ى تو)، حسن آباد
آبارتيلماق abartilmaq [بل] قابارتيلماق، بۇيودولمە،	خونسار (۱۰۹ ك گ د * ۱۲۰/ى تو)، خورجان (۳۰ ك ب
مۇبا لغە اندىلمەك (فا:مبا لغە شدن). to be exaggerated	* ۴۲۰/ى تو)، دليچه خير (۶۶ ك ب * ۱۷۰/ى تو)، دە بيد
آبارتىلى [ص] اولدوغوندان بۇيوك گۆستەريلن، مۇبا لغە لى،	(۶۰ ك ق ب * ۶۱۰/ى تو)، سلطان آباد (۸۷ ك گ د * ۷۰/ى تو)،
بۇيودولموش، (فا:مبا لغە آميز). exaggerated	شوراب (۱۲۶ ك گ د * ۷۰/ى تو)، شيرين آباد (۶۰ ك ق ب
آبازا [آ] عثمانلى دۇنىمى بىرسىرا تورك پاشالارين عنوانى ^{۸۲} .	* ۱۳۰/ى تو)، على آباد كوشك بامداد (۶۲ ك ق ب * ۳۱۰/ى تو)
آبازور abajor [آ، فر] ايشيغى بىريثره توپلايان و گۆزه	قاضيان (۸۵ ك ق * ۲۷۰/ى تو)، قصر يعقوب (۸۴ ك ب
دۆشمە يىنين قاباغين آلان بىر نوع چىراق، يالنيز ميز	* ۱۳۰/ى تو)، قنات نو (۲ ك ب * ۴۴۰/ى تو)، قيشلاق (۷۸ ك ب
اوستونه ايشيق سالان چىراق (فا:~). lampshade	* ۶۳۰/ى تو)، كؤشك شوراب (۶۲ ك ق ب * ۱۳۰/ى تو)،
آبازورچو [آ] آبازور دۆزلدن و ساتان (فا:آبازور ساز).	مروشكان (۷۸ ك گ د * ۲۰۰/ى تو)، ناصر آباد (۶۱ ك ق ب
آبازورچولوق [آ] آبازور دوزلتمە و ساتما (فا:آبازور سازى).	* ۳۲۰/ى تو)، نۇيە (۸۵ ك گ د * ۳۵۰/ى تو)، سۇريان
آبازورلو [ص] آبازورو اولان (فا:آبازور دار).	(۱۵۶ ك گ د * ۱۸۲۰/فا)، اقليد (۳۲ ك گ * ۱۲۰۰۰/فا)،
آباسه بى [آ، بى] چوخ شيرين، شيره لى، عطير لى ياي آرمودو	آبار abar [آ] (آوار/آپار) ۱-گۆستەريش، ھييتلى ليك ۲-باش
نوعو، "باخ: نار آرمودو، داش آرمودو" (فا:نوعى گلابى). ^۱	ايمز: ديرنجلى ^۶ . ۳-باخ: آوارانلى، ابر لو، ابرقان، ابهر (فا:~).
آباسى [آ] ياقۇتلاردا بىر كۇتولوك تانرىسى ^{۲۱۱} .	آبارا باشى [آ] ماكى د'ا كند آدى {آبار+باشى}.
آباش / آباش خاتون [آ] ۱-باخ: خانيم يثريشى (كيچيك نارين	آبارتما abartma [آ، ديل ب] آبارتيش، بۇيوتمە، شيشيرتمە،
آديم. ۲-ھۇلاكوخان'ين گلىنى، مَنگوتيمۇرخان'ين خانىمى ^۷ .	مۇبا لغە (فا:مبا لغە). exaggeration
آباق [آ] ۱-تميز، عفتلى ۲-شام سلجوقلو بگى {باخ: آباغ}.	آبارتماجى [آ، ص] آبارتيجى، بۇيودوجو، بىر شىيى
آباقا [آ] ۱-ياخين قوھوم. ۲-آباقاخان، ايلخانلى خانى ^۷ .	اولدوغوندان بۇيوك گۆستەرن، مۇبا لغە چى (فا:مبا لغە گو).
آباقان [آ] ۱-عاليجناب؛ ۲-چاغاتاى خانلاريندان ^۷ .	آبارتماجى لىق [آ] آبارتى جىلىق (فا:مبا لغە گو).
آباقاي abaqay [آ] ۱-ياخين قوھوم، عمى اوْشاغى ۲-سيبيرييا	آبارتما سىز [ص] آبارتيلمايش (فا:بدون مبا لغە).
دا سايقين و سۆزو گنچن خانيملارا وئريلن بىر غۇنان ^۷ .	آبارتماق abartmaq [ل، تا] قابارتماق، شيشيرتمە، بۇيوتمەك
آباقى [آ، ت] بوستان وباغچا قورخولوغو (فا:مترسك).	(فا:مبا لغە كردن). to exaggerate {قابارتماق دان}.
آباقير [خ] قيرقيزلارين آسكى اويماق بگ لر يندن ^۷ .	آبارتمالى [ص] قابارتمالى بىر شىي، آبارتيلمايش.
آباقيريل [آ] يثنى سنى دە آباكان تاتارلاريندان بىر بوى ^{۴۵} .	آبارتى abarti [آ، ص] آبارتما، شيشيرمە، كۆپورمە، قابارتى،
آباقىمىش [آ] ۱-كۆنول قيريجى، جان ياخيچى. ۲-گۆي	قابارتما، مۇبا لغە (فا:مبا لغە) exaggeration {بو كلمە
تۆرك بگلريندن (كۆرشاد'ين قيرخ يولداش يندان بىرى) ^۷ .	قابارماق فعلىندن آليئارق قابارتى سۆزونون آيرى شكليدير}.

Aa Ā	آذربایجان تورکجه‌سی
Arک سۆزلۆتۆ	۳۹
آبتاللاشماق [س] آبتال وضعیتله گلمک (فا: احمق شدن).	آباکان قاتارلاری [آ] یشی سئی یاخیندا یاشایان بیر تورک
آبتاللیق [آ] آبتال اولما وضعیتیه، آخماق (فا: احمقی).	بو، بو بیر لیکده اولان بویلاز قویات، ساقای، کاماسین،
stupidity.	قاش، بلتیر، شور، آباقیزیل، تو، کوا، یرک، ها کاس ۴.
آبج abece [آ] بیردیله اولان حرفلرین هامی سی، الفبا	آباکیم / آباکیم [آ] انسان آدی، باخ: آپ آغ + بگیم.
alphabet (فا: الفبا).	آباکلی [آ] اوزیک کنگش اویمای نین اولوبالاریندان ۷.
آبج سل (آبی جی سل) [ص] آلفابتیک، آلفا ب ایله	آبالی [ظ] بیرشئی آزگورمه و آزیساما زامانی دئییلن سۆز.
ایلگی لی (فا: الفبایی).	آباندرما [آ] دایناماسینی ساغلاما (فا: تکیه دهی).
آبجو abco [آ، فا] بوخسوم، بکنی، بوزا، بیرا، آریا سوو.	آباندرماق abandirmaق [ل] ۱- بیرینین بیر یشره دایناماسینی
آبجی abci [آ] باجی، بویوک باجی (فا: آبجی). {آباجی نین	ساغلاما (فا: فس). ۲- بیر حیوانی یشره چؤ کدورمک
قیساستیلیمشی}.	(فا: زمین خوابندن).
آبچار / اوشار [خ] باخ: اووشار، افشار.	آبانگ abang [با، ت] اگر (فا: اگر).
آب حیوان [آ، شع] باخ: آبئ حیات.	آبانما [آ] آبانماق ایشی (فا: تکیه).
آب حیات [آ، شع] یاشام سوو، افسانه لره گوره اؤلمز لیک	آبانماق abanmaq [ل] بیرشئی ویا بیر آداما یاسلانا ق
گتیرن سو، حیات سوو (فا: ~).	دایناما (فا: تکیه دادن). ۲- to lean against [مج] بیرینه
آب حیات ایچمیش [آ، شع] یاشی چوخ اولدوغو حالدا جاوان	یوک اولاراق اونون سیرتیندان گنچینمک. {سانیلیر کی
گورونن کیمسه حاققیندا دئییلن بیر سۆز.	دایناما سۆزونون دیشیمیش شکلیدر {
آبخاز / آبخازیا [آ] آبخاز یا اها لی سینی تشکیل ائدن خالق.	آبانور [آ، بی] باخ: آبنوس.
آبخول abxolu [آ] قئیدار دا داغ آدی.	آباي abay [آ] ۱- آیدینلیق و ثریجی ۲- حئیرت و ثریجی ۳-
آبخور abxor [آ، فا] باخ: لیوان (فا: لیوان).	جوجی خان ین تورونو، باتو خان ین اوغلو ۴- قازاق
آبخوره [آ] بوین زهرا دا کند آدی {اوو+خارا/اووقارا}.	اصیللی دؤنیا جا اونلو شاعر (آپای) (۱۹ جی یوز ایل) ۷.
آبخوری [آ، فا] باخ: آبخور (فا: لیوان).	آبشیک [آ] مئشه بگی.
آبدار [ص، فا، شع] باخ: سولو (فا: آبدار).	آباریک abbarik [آ] تیکان تپه، قروه و آستانادا چای؛ بوین
آبدارلو / آودارلی [آ] اردیل ده کند آدی {اوو+دار+لی}.	زهرا، کبودر آهنگ ده کند آدی {ائو+واریک: واریلان ائو}.
آبدال / آبتال [آ] ۱- صفوی لر دؤنمینده بیر تورک اویمای	آبقاء ab e beqa [آ، شع] باخ: آبئ حیات (فا: ~).
نین آدی ۲- دوغان آجی اوغلو، هپتال/آپتال کلمه سینی	آباش [آ، فا] باخ: سو سپن، سو چیله ین (فا: آپاش).
طایفا آدی بیلیر، شوکر قایا گوره آپتال سۆزو هیند یشرلی	آبتال abtal [آ، ع: بدل چوغولو: آبدال: عارف، صوفی] ۱-
اها لنین دیلینده قارلوق سۆزونون ترجمه سی اولاراق	ذهنی بویومه میش، بو دالا، سرسم، یاوا آدام. ۲- دیلنچی،
قارلی یشرده یاشایان معنا سیندا دیر و قارلوق طایفاسینا	قلندر، درویش. ۳- آبدال سۆزو عربجه ده یاخشی و دؤز
دئییلیر ۲۹، کامران گورون (مورخ) آقتالیت سۆزونون بو	آدمار معنا سیندا دیر ولی ایندی کی آذربایجان تورکجه
حکومتین حاکیمی آدیندان بیلیر ۳- بو کلمه گنچمیشده	سینده ترس معنا تاپاراق یاوا آدام اوچون سؤیله نیر؛ قارشى
درویش طریقت لرینه ویا اونلارین بویوک لرینه دئییلیردی،	آنلامی: اوسلو؛ (فا: احمق). ۳- silly fool باخ: آبدال.
بو شخص لر بیر شئین اولاجاغینی اؤنجه دن بیلدیکلرینی	آبتال جاسینا [ظ] آخماق جاسینا (فا: احمقانه).
ادعا اندردیلر. باخ: آخ هونلار، قارلوق.	آبتاللاشما [س] آبتاللاشماق ایشی (فا: حماقت).

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه‌سی
آبسقون [ā] abisqun خزر دنیزینده بیر یئر آدی. آبسی داغی [ā] قازاق دا یئر آدی ۲۴. آبشارای [ā] باخ: آوشار+آی. آبشرون / abšeron [ā] آذربایجاندا بیر رایون آدی، رامهرمزد داغ آدی (۳۶ ک.د. ۷۶۷). {افشار+ان} آوشارون. آبشوری [ā] قوچان دا کند آدی {اووشاری/افشاری}. آبقورا [ā] abqora قورا سوئیو، کال اوزوم سوئیو (فا: آبقوره). آبقورا آشی [ā] آبقورا ایله پیشیریلن آش نوعو (فا: آبقوره). آبکش [ā] abkes سو سۆن، سوچیلەین (فا: ~). strainer آب کوثر [ā] جنت سوئیو، کوثر سوئیو، جنت ده کوثر ایرماغیندا آخیلان سو (فا: ~). paradis water آبگردان [ā] بیر نوع اوزون دسته لی چؤمچە (فا: ~). ladle آبگوشت [ā] ات شورباسی، بوزیاش، پیتی (فا: ~). broth آبلا [ā] abla ۱- بویوک باجی. ۲- بویوک باجی کیمی سایقی گوسته ریلن قیز (فا: آبجی). elder sister {باخ: آبا} آبلالیق [ā] آبلا اولما وضعیتی (فا: خواهری). آبلاوت [ā] ablaut [فر] سۆز تشکیلی و فعل صرفینده کؤکده- کی سس سیز حرفین دیشمه‌سی ۹. (فا: ~). آبلوکا [ā] ایتا، [آ] قوشاتما، مُحاصره (فا: احاطه). blockade آب نیسان [ā] [شع] نئيسان یاغیشی کیمی (فا: آب بهاره). آب نبات [ā] بیر نوع شیرنی (فا: آب نبات). (fruit drops) آبنوس [ā] abnus [بی، فا، یو] قارا رنلگی چوخ برک اودۇنجاقلی بیر آغاج (فا: نوعی درخت). آبوق سابوق [ā] یاواشئی و ایش ۴ (فا: چرت و پرت) incoherent آبول [ā] abul [ت] کاشغرده بیر کند آدی. آبونمان [ā] باخ: آبوئه. آبوننه [ā] abuneh [فر] اؤنجه لیک بیر پارایلا بللی بیر سوره ایچینده بیر شئی آلمانا، بیر ساتیجی و آلیجی آراسیندا اولان بیر نوع آتلاشما (فا: ~). subscription آبهاوا [ā] abhava [ع+فا] بیر یثرین اقلیمی، بیر یثرین سو و هواو شرط لرینی بیلدیرن بیر کلمه (فا: اقلیم). weather آبی بگلو [ā] اردبیل ده کند آدی {اویا+بگلی}. آبی [ā] a`bi ۱- جان، رۇج ۲- سویلو لوق؛ ۳- بویوک قارداش.	آبدالار / آبتالار [ā] هشتی ده کند آدی {باخ: آغ هونلار}. آبدان [ā] ۱- اؤزلو، ۲- قازاق اولویوز اویمایغی بگی ۷. آب درمانی [ā] سو ایله درمان، سو تدایوسی، سو ایله درمان ائتمه ایشی (فا: ~). hydrotherapy آبدست [ā] abdest [فا، دستاماز، نامازدان قاباق ال اۆز و آياغین یوماق ایشلری، وضو (فا: وضو). ablution آبدست پوزان [آ، دی] شريت گیللردن وجودو یاستی، بیریرینه گنجیمش بوغوم لاری اولان و بعضا مترلرجه اوزونلوق دا اولان باغیرساق آسالاغی، شريت (فا: کرم روده). آبدست پوزان اوتو [آ، بی] قارا و یاشیل رنگلی گولو اولان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). poterium spinosum آبدست خان [آ، فا] آياق یولو، تۇوالئت (فا: وضوخانه). آبدست لی [ص] آبدست آلمیش، دستامازلی (فا: وضودار). آبدست لیک [آ] آبدست آلینان یئر (فا: وضوخانه). آبدوغ [ā] abduğ [آ، فا] باخ: ایران (فا: ~). آبروییا تورا [آ، لا] قیساتما؛ نچه سۆزون باش حرفلریندن دوزه لن کلمه و یا حرفلر، اؤرنک اوچون "ت.د.ق." = تورک دیل قورومو عبارتینن قیسا شکلیدیر (فا: اختصار). آبراش [باخ] ابرش. آبرای [ā] اینانچ، حرمت، اوغلان و قیز آدی. {باخ: آبرو} آبرایلی [ā] اینانجلی، حؤرمتلی. آبرو [ā] abru [باخ] آبیر (فا: ~). آبریز [ā] abriz [آ، فا] آياق یولو (فا: ~). آبزاس [ā] abzas [آ، آلمانجا] پاراقراف، یازی لاردا ایکی سطر باشی آراسیندا اولان بؤلوم (فا: پاراگراف). آبستراکت [ā] abstrakt [ص، فر] سویت، سومود قارشیتی، مُجرّد "آبستراکت آنلایش" (فا: مجرد). abstract آبستراکسیون / آبستراکسیا [آ، فر] سویتوتلاما، مجرد ائتمه، تک له‌مه (فا: تجريد). abstraction آبستراکسیونیزم [آ، فر] سویتوتچو لوق abstractionism آبستره [باخ] آبستراکت. آبستره سای [آ] سویتوت سای (فا: عدد مجرد، عدد مطلق) abstract number.

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی	٤١	Aa Ā
	٤-قشدار دا کند آدی. ٥-گۆی تۆرکلر دۆنمی بگلریندن؛		کۆرشاد'ین قیرخ یۆلدشیندان بیرى ^٧ {اوبا}.
	آلاداغلو (٢٤کب * ٣٠)، ابراهیم آباد (٢٤کب		آبی a'bi [ص،فا،شع] آچیق گۆی، ماوی رنگی (فا:~).
	* ٤١٠/ی تو، باقرآبادتۆرک (قزوین ١٥کب * ٢١٠/ی تو)،		آبیئای [آ] انسان آدی، باخ:آبی+ تای.
	پاپوولی (٤٨کگد * ٢٠٠/ی تو)، حاج تپه (٢٣کب		آبیخ [خ] کۆنوللو؛ اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ^٧ .
	* ٢٠٠/ی تو، حسین آباد رکنی (٦کگ * ٢٩٠/ی تو)،		آبیئال [آ،تا] آبی+دال؛ تۆرکمن-چاودۆر اویماغی بگی.
	خاکشان (٢٧کب * ٣٠٠/ی تو)، خرم پشته (٤٢کب		آبیئان [خ] ایچلی، کۆنول انسانی؛ قیرقیز اویماق بگ لریندن.
	* ٣٠٠/ی تو، خطایان (٢٧کب * ١٨٠/ی تو)، رضی آباد		آبیده abide [آ،ع] >آبده< آیت، تاریخی اثر و قالیتی
	(٣٠کب * ٢٣٠/ی تو)، زرگر (١٢کب * ٢٠٠/ی تو)،		(فا:اثر تاریخی). monument
	شفیع آباد (٢٦کب * ١٠٠/ی تو)، شهرآباد (٤٢کب		آبیده وی abidevi [آ،ع] آیتسال، آیت کیمی (فا:تاریخی).
	* ٤٢٠/ی تو، شهرستان (٣٩کب * ١٧٠/ی تو)، عبدال تپه		آبیده لشمک [س] آبیده اولماق، آیت لاشماق.
	(٢٦کب * ٨٠/ی تو)، عبدل آباد (٣٠کب * ١٨٠/ی تو)،		آبیر abir [آ،فا] اۆز سوؤی، شرف، حیثیت، افتخار (فا:آبرو).
	قازانچال، قارقاباد (١٧کب * ٣٤٠/ی تو)، قازانچال		آبیر قویماماق [ل] آبیردان سالماق، خاراب اتتمک.
	(١٦کب * ١٢٠/ی تو)، قیزقالا (٣٥کب * ١٣٠/ی تو)،		آبیر حیا [آ] اۆز سوؤی، شرف، حیثیت، افتخار (فا:آبرو).
	قیزقالا و کرملی قیشلاق، قیشلاق حکیم آباد (١٠کگد		آبیر سیز [ص] آبیری اولمایان، حیاسیز. (فا:بی آبرو).
	* ١٤٣٠/ی تو، گلپوزور (٣٦کب * ١٨٠/ی تو)، گنجا		آبیر سیزلیق [آ] آبیری اولماما وضعیتی (فا:بی آبروی).
	(١٢کگد * ١٦٠/ی تو، اینانلو طایفاسی)، محمدآباد		آبیر لاما [آ] دانلاما، مذمت ائله مه (فا:مذمت).
	(٣٢کب * ٣١٠/ی تو)، محمودیان (١٨کب * ٢٠٠/ی تو)،		آبیر لاماق [ل] دانلاماق، مذمت ائله مک. (فا:مذمت کردن).
	مرآباد (٣٦کب * ٢٠٠/ی تو)، منصورآباد (١٩کب		آبیر لی [ص] آبیری اولان، حیالی. (فا:آبرودار).
	* ١٣٠/ی تو، نودوز (٦٨کب * ٥٦٠/ی تو)، هزارجولفا		آبیز [آ] رۆحسال، آلتای داستان لاریندا اۆنلو بیر قام آدی ^٧ .
	(٣٥کب * ١٢٠/ی تو)، یزیر yezber (٣٩کب		آبیش / آیش [آ] باجاغین دیز قاپاغیندا یۇخاری سی [خ]
	* ٢٩٠/ی تو، یعقوب آباد (١٥کگد * ٧٠/ی تو)،		اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ، آذربایجان'دا یئر
	آبیگه [آ] عالیجناب، یۆکسک کۆنوللو ^٧ .		آدی (~آباد) ^{٢٤٠} . {آبا و آبی سوؤزونو خالق دلیینده دئییشی}.
	آییل [خ] کۆنوللو، ایستکلی؛ خوارزم-مُحمّدخان'ین اوغلۇ ^٧ .		آبیش احمد / آیش اکمه [آ] کلئیرده کند آدی.
	آیلاق / آبلق [خ] آییل+آغ؛ قیپچاق خانى یادگارین اوغلۇ ^٧ .		آبیشقا [خ] ایچدن، صمیمی، قازان خان'ین کۆموتانی ^٧ .
	آییلای [آ] قازاق خانلاریندان (م ١٨جی یۆزیل) ^٧ .		آبیش کمری / آویش کمری [آ] خالخال دا داغ آدی.
	آییماق [ل،ت] گیزله مک، اۆرتمک (فا:پوشاندن).		آبیشلی [آ] ١-شاهسون ائلی بویلا ریندان، ٢-آصلاندوز یاخین
	آیین [آ] مۆتلۆ، مَمْنُون؛ آلتای-چۆر اویماغی بگی ^٧ .		ایندا و حاجی خوجالی بویونون قیشلاق یرى ^{٣١٠٨} .
	آییناق [آ] ساکین لشمیش، کۆنول راحتلیغی ایچینده ^٧ .		آبیق / آیفای [آ] ایچلی، کۆنوللو؛ انسان آدی ^٧ .
	آیینج / آیینجو [آ] باخ: آوونج، تَسَلی ^٧ .		آبیقان [خ] آبی+قان، سوؤلو؛ دۆوه خان'ین اوغو لاریندان ^٧ .
	آپ ap [اؤن اک] اؤن اک اولاراق کلمه نین آتلامینی شدت		آبیگ abyek [آ] قزوین اُستانیندا شهر کند آدی {آو+یی}.
	لندیریر "آپ آغ" (فا:نوعی پیشوند) {آپ بو آپ اول،		آبیگ بۆلگه سینین جایلاری [آ] ایلؤند (~ زیاران، قوم
	نه بو نه او: نفی علامتی؛ سن {آپ آق} {تۆم آغ}.		دۆزگۆلو، (s١b٩)، آتَنک (~ قوم دۆزگۆلو، (s٣b١٩)،
	آپ آجی [ص] چوخ آجی (فا:خیلی تلخ).		

بردن). ۲ to carry - چالماق، قاچيرماق "اوغرولار گئنه اينگي تئوله دن آپارديلار". ۳- [مج] قازانماق "ياريشي کيم آپاردی؟". ۴- بيرشئي سورتوب يوخ ائتمک "بندی سئل آپاردی، اسيد بارماغیمی آپاردی". ۵- باييلماق، بيهوش اولماق "مريضی ايننه آپاردی". ۶- صرف ائيله مک، ايشلنمه سینه سبب اولماق "بۇ ايش بش گون واخت آپارار". ۷- "اوزونو" کلمه سيله بيرليکده بير قايدا دا حرکت ائتمک مفهومو دوزلدیر "اوزونو ياخشی آپاریر". ۸- بير سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سوزلر دوزلدیر "ايش آپارماق، مبارزه آپارماق، محاربه آپارماق، تبليغات آپارماق، اجلاس آپارماق، يوخو آپارماق، لذت آپارماق، فيکیر آپارماق، قان آپارماق" {ت<آيماق>: گيزلتمک، تا}.

پاريجی [ص] قاباغا آپاران، مجری (فامجری).

پاريلماق [بل] آپارماق ايشی گورولمک، "شئى لر آپاريلدی" (فابرده شدن).

آپاز apaz [آ] اووؤج (فا: کف دست) {بوکلمه "آیا" سؤزجو-
غونون دیشیمیش شکلی اولما لیدیر، باخ: آیا }
آپاز لاماق [ل] اووؤج لاماق (فا: چنگ زدن).

۱) باغ (آغا، تمیز، ناموئسلو، عفتلی، ۲-چنگیزخان'ین تورونلاریندان؛ بابور خان دؤنمی کومتان آدی (آپا کخان).
[خ] تیمورلۇلار دؤنمی اؤنلۇ ییلگین و دؤولت
آدامی، حسین بایقارا'نین خانیمی.^۷

۷. **پاپان [خ]** قازاق: كيچيوز، بای اوغلو و قاراساقال اويماق بگی.
پاپاق [آ] [تا، تۆكلرى تام چيخمايش قوش بالاسى (فا: جوجه)
پاندیس apandis [آ، طب، لا] كۆر باغير ساغين اينجه بارماق

کیمی سوَن بۆ لومو و اوَنون اَتهایی (فا:~). appendix
آپا [آ] بعضی یئر لی دئیشلرده آنا عنوانی یئرینه ایشله نیر.
آپریور aprior [ظ،فر] اؤنسل، بیر گؤرگو و دئنه میه
 دایانماییب و ساده جه عاغیل یول ایله اورتایا قویولان
 گؤروش و قورال (فا: بیش فرض).

”اپريوري apriori [آ،فر] اؤنچول، دئتمه مه يه يوخ اغايل يول ايله اؤنجه دن قبول انديلن، تكليف انديلن قارشىلىق ”كانت فلسفه سينده زمان و مكان مفهوم و قاوراملارى

آپ آچيق [ص] ھئچ باغلى يانى اولمايان، تاماميله آيدين و
آچيق (فا: كاملا باز).

آپ آچیق لیق [آ] آپ آچیق اولما وضعیتى (فا:وضعیت باز).

آپ آز [ص] چوخ آز (فا:خیلی کم).

آپ آغ [ص] توّم آغ، بوّتون ايله آغ، آغ آپياغ (فا: سفید سفید).

آپ آلاجا [ص، دده] كاملا آلاجا (فا: ابلق).

آپ آنسيز [ظ] بريدن بيره، هئچ بکله مه دن (فا: نا گهان).

آپ آیدین [صح] چوخ آیدین، بللی، آچیق (فا:واضح).

آپ آیری [ص] چوخ آیری (فا: کاملا جدا).

آبا/آبا [آ] اولو، بۇيوك، سايقى و حُرمت قازانمىش،
بعضى تۆرك بۇ لىگلىرىندە "بابا" آنلامىنا دا ايشلىنىمكدەدير.^۷

آپا~ [آ] آپا سۆزىلە دوۆزە لن انسان آدلارى: آپاۋكە،

آپاؤرک، آپابای/آپابگ، آپابرک، آپابیل، آپابیلگن/

آپابیلگه، آپاتور/ آپاتوره، آپاتارخان/آپاتارکان، آپاتاش،

آپاتاغ، آپاتان، آپاتای، آپاتکین، آپاتگ، آپاتور، آپاتوغ،

آپاتیگین، آپاچئری، آپاخان، آپاداغ، آپادور، آپادوراق،

آبادوڻ، آڀاساوجي، آڀاساي/آڀاسوي، آڀاڻي، آڀاڻو،

آپاغور، آپاغورت، آپاغولۆک، آپاقارا، آپاقایا، آپاقوجا،

آپاقول/آپاقولو، آپاقیر، آپاگور، آپاگون، آپایئل،

آپایازقان، آپایازقی، آپایاکشی، آپایوروک، آپایول،

آپا ایشبار ایا بقو [خ] غربی گوی تور کلرین گنل والیریندن.

آپاتولو خاقان [خ] شاتو توركلرى دۇنمى خاقان.^۷

آپاخاقان [خ] گوی تورک خاقانلاریندان.^۷

آپار [آ^۷] باخ: آوار.

آپارات aparat [آ، لا] قورغو، آلت (فا: آلت).

آپارتماق apartmaq [اٲد] آپارماق ایشینی گۆردورمک،

آپارماغا مجبور ائتمک (فا:فس بردن).

آپارتمان apartman [آ،فر] نئچه قاتلی تیکیتی لرده یئرلشیم

ائو لرينين هر بيرينه وئريلن آد (فا:آپارتمان).

آپار توپار [ظ] تالاش وعجلہ ایلہ، تلہ سیک (فا:با چابکی).

آپارماق **aparmaq** [ل] ۱-آلیب گۆتورمک، بیر شیئی الینه

آلاراق ویا دالینا یۆکلهیه رک ویا یانیجا بیر یئردن باشقا

يىرە كۆچۈرمىك، اۋزىلە گۆتۈرمىك "كتابلارى آپاردى" (فا:

Aa Ā	۴۳	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Aa Ā
تۆرک بویو، باخ: خوارزمشاهلار {سومرجه <آدا>، ایلام		اؤنجول اولاراق قبول ائدیلمه‌ر ^{۲۱۸} . (فا:~)	
دییلنده هاتا و هاتی سؤیله‌نیر؛ اسکی لرده اویغور تورک‌لری آراسیندا آتایا "قانگ، کانک" دئییلیردی ^۲ ؛ بو کلمه آد		آپستروف apstrof [آ، یو] یازیلی سؤزلرین وۇرقلو یئر- لرینده قویولان نُقطه ویرگو علامتی، نُقطه‌ویرگول (فا:~).	
سؤزیله ایلگی لیدیر، چونکی اسکی لردن بری هر شخص آتاسینین توسط ایله تانییب و آدلانیردی، بو سببه هر		آپسو apsu [آ، سومرجه] سومئرلرده یئرین آلتینداکی ایلکین سؤلار ^{۱۱۶} .	
شخصین اصل آدی آتاسینین بللی اولماسیلا بللی اولوردو و گئتدیگجه بیر شخصین آدی نی بللی ائدن کیمسه اونون		آپسهه apsehe [آ، فر] چیبان، چپوزه، ایرین ییغیتی سی (فا: آبهه). آپلان aplan [آ، دی، ت] سچان جیسیندن بیر حیوان.	
آتاسی اولاراق آتا عنوانیندا تانیییدیر، بو کلمه لرین سومرلره قَدَر اؤزانماسی عربجه ده آدام سؤزونوده آتا		آپور سابور [ظ، تا] دارماداغین، قارماقاریشیق، پریشان. آپویند [آ] لَنکران دا داغ آدی ^{۲۴۰} .	
کلمه‌سینه باغلایایلیر و گرچکدن آدم > آدام کلمه‌سی بؤیوک آتا ساییلیر، لاتینجه atavism, atavus کلمه‌لری		آپوستریوری aposteriori [آ، فر] سونجول، "دئنتمه و تجربه یول ایلا الده ائدیلم ییلگیلر سونجول ییلگیلردیر" ^{۲۱۸} .	
نیاکان مفهومندا بو کؤکه باغلانیر، باخ: آتا{.		آپوگویا [آ، فر] اختصار یول ایله ویا بعضی حرفلرین دؤشمه سیله سؤز دؤزلمه "آیروپلان/آیرو، آلانگ/آلان".	
آتاه [آ] انسان آدی: آتار، آتابوری، آتابرک، آتاقاقان، آتاسو، آتاسوی، آتاقارا، آتاقال، آتاقام، آتاقایا، آتاقورد، آتاقیلچ، آتاکون، آتامبوری، آتامبای، آتامر، آتامرک، آتاوئردی، آتاوُل.		آپول آپول [ظ، دده، تا] سالانا سالانا (پیریمک). آپی api [آ، تورکمنجه] اوخ ایلانی (فا: مار افعی).	
آتاتنا [آ] ار و اروادین اوشاقلارینا گؤره نیسبتلری (فا: پدرمادر) آتاتناسیز [ص] آتاسی آناسی اولمایان، یتیم (فا: یتیم).		آپیش apis [آ] باجاق‌لارین آراسی، بؤدلارین ایچ طرفی ^۲ (فا: قسمت داخلی ران).	
آتاتنالی [آ] ۱- آتاسی و آناسی اولان. ۲- سؤیلو و کؤکلو آدام، اردم‌لی و دؤز انسان (فا: پدر مادر دار).		آپیشما apisha [آ] آپیشماق ایشی، اوتورما. آپیشماق apismaq [س] حیوان یورقونلوقدان باجاق‌لارینی	
آتارکیل [آ] دده بگلیک، ارککلرین قادیلارلا اؤستون اولان دؤنمی‌نین آدی (فا: پدرشاهی).		آپیراق چؤکمک، اوتورماق (فا: نوع نشستن حیوان) ^۲ . آپیلاماق apilamaq [ل، تا] گؤنلونوخوش ائتمک، اوخشاماق.	
آتاولن(آت اؤلن) [آ] خالخال دا داغ آدی. آتابابا [آ] بیر نسلین ایلک بانلی لری (فا: پدرجد).		آت at [آ، دی، ت، گؤ، سن، صبح] ۱- دیرناقلی حیوانلارین تک بارقلی آلت تاقیمیندان اولان و مینمک، چاپیتماق و یوک چکمک اؤچون یارارلی حیوان "باخ: جیدیر آتی، مینیک آتی، یدک آتی" (فا: اسب) equus caballus ۲- شطرنج	
grandfather آتابابادان قالما [آ] چوخ اسکی وچوخ گئچمیش دن قالما، قدیم‌لردن قالمیش، ارثی (فا: ارثی).		اویونوندا بیر مؤهره آدی (فا: مهره اسب). a horse آت‌آت [باخ] اوشاق لار آراسیندا آت اویونو.	
آتابای [آ] ۱- گنبد شهری نین مرکزی بخش اینده بیر کندستان اولاراق ۵۰ کندی و ۱۸۰۰۰ نفر* نفوسو واردی بو یئر آدی بیر تورکمن طایفاسی آدینا باغلیدیر و اهالی		آت اغیزلی/اوروز [آ] دده‌قورقود بوی لاریندا بیر قهرمان آدی. آتا ata [آ، تا، ۱- بیر کیشی نین اوشاقلارینا گؤره نسبتی (فا: پدر) father ۲- [مج] آدین و سؤیون باغلی اولدوغو	
سی تورکمن‌دیلر؛ ۲- کیچیک آتابای گنبد ده کند آدیدیر. آتابای/آتابگ [آ] ۱- بؤیوک آتا ۲- باخ: آتابگلر.		کؤک، بؤیوک و سایقین بیر کس؛ قروپ ویا بیر قورومو یتیشدیره‌نه حرمت اوچون وئریلن آد. ۳- آتالار شکلینده اجداد معناسیندا ایشله‌نیر "آتالاربیله دئییرلر"، ۴- [آ] بیر	
آتابگلر atabeyler [آ] سلجوقلو سلطانلاری بیر شهزاده‌نی			

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
ارک سۆزلۆتۆ قۆرد یئیر “(فا: ضرب المثل). proverb	بیر ایالته والی گۆنده‌ره‌رک اوْتونلا بیر لیکده اوْغوز
آتاساغون atasagun [آت] ۱-حکیم‌لرین آن بۆیوگو، باش-حکیم؛ شامانیست گله‌نکده آن اییی قاملار اوْچون ایشلنیر ۲-تورک‌ستاندا شهر آدی.	بگلریندن بیر آتابگ ده گۆنده‌ریردیلر، آتابگ بو شاهزاده یه دؤولت و حربی ایشلرینده کۆمک ائدیپ و ایشلری دؤزنلی گتتمه‌سینه چالیشیردیلر، سلجوقلو امپراتورلوقو داغیلاندان سوْترا آتابگلر کیچیک دؤولتلر قۇردولار، بونلارین اؤنملی سی آذربایجان آتابگلری ویا ائلدنیز اوْغوللاری (م ۱۲۲۵-۱۱۴۶)، موصل آتابگ لری (م ۱۲۸۶-۱۱۴۷)، سولقور ویا فارس آتابگلری (م ۱۲۸۶-۱۱۴۷)، و حلب آتابگلری ایدی (فا: اتابکان).
آتاسال [ص] آتالارلا ایلگی لی اولان (فا: مربوط به پدر).	آتابگلیک [باخ] آتابگ اولما وضعیتی.
آتاسای [آ] خُرمتلی آتا، سایی لی آدام، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر)	آتابوْغان [آ] دده سین اؤلدورن (فا: پدرکش). patricide
آتاسی یانماق [ل] چوخ چتین لیگه دؤشمک.	آتابولاغی [آ] بؤکان دا کند آدی.
آتاسیز [ص] آتاسی اولمایان، آتا طرفیندن یتیم اولان (فا: پدرمرده). orphan	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاسینا اوْد وورماق [باخ] آتاسینی یاندیرماق.	آتاتورک [آ] تورکیه جُمهوریت ینین قۇروجوسو (فا: آتاترک).
آتاسینی یاندیرماق [ل] شدتلی جزالاندیرماق، چوخ اینجیتیمک.	آتاج/ آتاج atac [آت] ۱-بؤیوکلوک گؤسته‌رن اوْشاق. ۲-آتالاردان گلن (فا: پدرانه).
آتاش atas [آ] باخ: آداش، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر).	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاق ataq [ص] ۱-دوشونجه‌سیزجه وسایقی سیزجا اورتایا آتیلان سؤز و یا هرشی، آتماجا “آتاق سؤزلر هر مجلسده دانیشیلماز” (فا: حرف کنایه). rash ۲-بیر شاهین تۆرۆ.	آتابورک [آ] تورکیه جُمهوریت ینین قۇروجوسو (فا: آتاترک).
آتاقارداشلی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ۳۰۱۸.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاقان [خ] آتا+قان؛ آتیلای خانا یاخین بیر هوْن بگی.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاقای [خ] قازاق: اورتایۆز، آرقین اویماعی اوْلوبالاریندان.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاقلیق [آ] آتاق آتماغا مناسب گلن هر شی (فا: کنایه ای).	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاقول/ آتاقولو [آ] آتاسینا قۇل وتابع اولان.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاکیمی [باخ] آتا یانا (فا: پدرانه).	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتاکۆج [آ] گۆجونو آتالاریندان آلمیش، انسان آدی.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتالا/ آتالان [آ] تانیمنیش، اوْئلو و زنگین.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتالار [باخ] بؤیوک لر، اجداد “آتالار بئیله دئیر لر”.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتالار سۆزو [باخ] آتا سۆزو.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتالای [آ] ۱-آد آلمیش، تانیمنیش، ۲-بعضی لریجه آتیلانین اصلی آدی، باخ: آتیلای (فا: نام‌پسر).	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آت آلماسی [آ، بی] بیر نوع بیتگی، دؤیولو میوه سی اسهال اوْچون یارارلیدیر، قاپناتیلیمیش کؤکوده بؤیرک و مثانه داشی نین ارییب دؤشمه سی اوْچون ایشله نیر ۱۳.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتالا [آ] یاپارلی-سالوربویونا عایدیر آدی (م ۱۶جی قرن) ۲۲۵.	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.
آتالمیش/ آدالمیش [آ] ۱-اؤئلو، مشهور ۲-تیمورگورخانین	آتابیر [آ] آتالاری بیر اولان کیمسه لر.

Aa Ā	آذربایجان نۆزجهسی
آآیورده [آ] انسان آدی، باخ: آتا+یورد.^۷ آآئرینال <i>aterinal</i> [یو] آنادول: باخ: گوموش بالیغی. آآیزم <i>ateizm</i> [آ، یو] تانری تانیمازلیق، تانری لاری دانما، تانری سیز لیق، آلاسه سیز لیق (فا: آیزم). آآئیست <i>ateist</i> [آ، یو] تانری تانیماز، تانری لاری دانان، آلاسه سیز (فا: خدا شناس). آآبانان [آ] بوستان آباد دا کند آدی {۱-آت لارین اوستون گلدیگی یئر ۲-آت لارین دایاندیغی یئر}. آآباز [آ] سون درجه ده آت سئون، آت اوینادان (فا: اسب باز). آآبازلیق [آ] آت سئومه، آت اویناتما. آآباشی گتتمک [س] برابر اولماق. آآباقلاسی [آ، بی] بیرنوع کیچیک باقلا، آجی باقلا (فا: نوعی باقلا). آآبالیغی [آ، دی] باخ: سو آیقیری. آآبولاق [آ] علی بایراملی دا کند آدی.^{۲۴} آآپیتراغی [آ، بی] بیرنوع ییتگی (فا: علف بابا آدم) <i>arctium</i> آآتوتان [آ] خیابو دا کند آدی {آت بجه ریلن یئر}. آآتیس [آ] هیئت تانیچالاریندان.^{۲۱} آآتیل <i>atcil</i> [ص] آت ساخلاماغی سئون (فا: اسب دوست). آآتیل لار [آ] آت ائششک و قاتیر کیمی تک بارماقلى ممه لی لر سو یو (فا: اسب سانان). آآتچایان [آ] آت یاریشیندا اولان، آت یاریشما اشتراک-چی سی، آت سورن (فا: سوار کار). <i>jockey</i> آآتچایدی [آ] باخ: آت چاپدیرما. آآتچایدیرما [آ] آت اویناتما (فا: اسب دوانی). <i>horse-race</i> آآتچایدیرماق [ل] آت اویناتماق (فا: اسب دوانی کردن). آآتچایماق [ل] آت سورمکله یاریشماق. آآتچایتماق [ل] آت سورمکله یاریشماق. آآتچکنلر <i>at cekenler</i> [آ] ۱۶م جی یۆز ییلده، آنادولودا چوخراق آت ییتیشدیرمکله مشغول اولان و تورک بوی لاریندان تشکیل تاپان بیر بیرلیک.^{۸۵} آآتچی <i>atci</i> [آ] ۱-آت بسله یین، آتا باخان، آت ساخلا یان (فا: پرورشگر) ۲-یاخجی آت مینن، آت مینن (فا: سوار کار).	اوردوباشی لاریندان ۲-قازان خانلارینین عئوانلاریندان.^۷ آآتلی [ص] آتاسی اولان (فا: پدردار). آآتلی / عطاو [آ] بسده کانلی طایفاسینا باغلی اوبا آدی.^{۳۰، ۳۱} آآتلی آتالی [باخ] آتا آتالی. آآتلی بالالی [ص] آتا ایله اوشاقلاری (فا: پدر و بچه هاش). آآتلیق <i>ataliq</i> [آ، تا] ۱-آتا ایله اولاد آراسیندا کی قان قوھوم لوغو "آتا لیغینی دانماق" ۲-آتایا یاراشان رفتار و داورانش، آتاکیمی ترپهنیش (فا: پدری) ۳-اؤگنی آتا، آتا یئرینی توتان (فا: ناپدری) <i>stepfather</i> ۴-شرقی تورکستان دا ۱۹جی قرن باغیم سیز لیق مجادلہ سی وئرمیش اؤیغور بگی (آتا لیق قازی) آآتلیق ائتمک [ل] آتاکیمی باخیب بو یوتک و ائیتیمک. آآتمان <i>ataman</i> [آ] ۱-آتاکیمی، ساقیدیر کیشی ۲-بیر قسیم تاریخیچلره گؤره عثماملی قوروجوسو عثمان ین اصیل آدی بو دور، بیر قسیمده آتمان دئیر.^۷ (فا: بزرگ خاندان). آآتمانلیق [آ] باشچی لیق، آتاکیمی ترپنمه. آآتامبک [خ] قیرقیز-اویسون اویماغینین اولوبالاریندان.^۷ آآتاموی [تا] آتام+اوی؛ دوشونجه؛ قیرقیز بگ لریندن.^۷ آآتان [آ، ت] ایغدیش ائدیلیمیش دوه. آآتان داش [آ] ائیمیر بو یوناعایدیر آدی (م ۱۶جی قرن)^{۲۲۵}. آآتوستوایش (تورمک) [ص، ظر، کو] باشدان سووما، تلسیک گورون ایش (فا: کار سرپایی). آآتاوهای / آآتاوهای [خ] ۱-سی ئن بی خانی ۲-قوییلای خان-ین زاپون فتحی اوچون یو لادایغی کومتان. آآتاولیگی <i>at əvəligi</i> [آ، بی] چوخ ایللیک، ۱/۵ متر بویدا بیر ییتگی (فا: نوعی گیاه). آآتاوزم <i>atavizm</i> [آ، فر] آتاجی لیق لا ایلگی لی، چوخ اوزاق آتابالارا باغلی بیر اوزل لیگین گورنمه سی (فا: ~). آآتویناتماق [ل] ایگیدلیک گؤستریمک، آت مینیب چاپماق. آآتوینونو [آ] آغاج اوسته مینهرک اوشاقلارین اوینادیقلاری بیر اویون آدی. آآتوت <i>ataut</i> [آ] آذربایجان دا چای آدی.^{۲۴} آآتای <i>atay</i> [آ] ۱-اؤنلو، ۲-آخین ۳-باخ: آدی، اوغلان آدی.^۷ آآتایانا [ظ] آتاکیمی، آتایا اؤزل اولان (فا: پدرانه). <i>fatherly</i>

Aa Ā	Aa Ā
ساسانی لر قدرته چاتاندان سوْنا آتروپاتئن اوْتلارین اوْنملی بیر ایالتینه چئوریلیر^۸. {باخ: آذربایجان}. آتروپین <i>atropin</i> [آ،فر] گؤزل آرواد اوتوندان اله گلن و طبابتده ایشلهئن و آغری کسن بیر زهیرلی ماده (فا:~). آترویوت [آ،فر، فلسفه] بیر حادثه‌نین ویا بیر شئین آیریلماز و دایمی اؤزل لیگی "حرکت ماده‌نین آترویوتودور" آتساق [آ] اوْتلو؛ اوْغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ^۷. آت سورمه [آ] آت اویناتما (فا: سوارکاری). <i>jockeying</i> آت سوون [ص] آت مینن، یاخشی آت سورن (فا: اسب سوار). آت سوولار [آ،دی] آت، ائششک و زئبرا کیمی بارماقلى و امجک لی حیوانلارین عام آدی، آت گیللر (فا: تیره اسب). آتسیز <i>atsiz</i> [آ] ۱- آتی اولمایان. ۲- آدسیز، آدینی آلدۀ ائده‌مه‌میش ۳- فقیر، وارلیقسیز. ۴- انسان آدی: ~ آی، ~ آر. آتسیزخان [خ] خوارزمشاه، سلجوقلو، کومان، آلتین اوردو و خوارزم خانلاریندان^{۸۵}، اوْغوزنامه‌ده تاتار خان ین اوْغلو. آتش <i>ates</i> [آ] ۱- اؤد، یانقین، ایشیق ساچان شئی. ۲- قیزقینلیق، جوْشقونلوک. ۳- تۆنؤک و تۆپدان آتیلان هر شئی (فا:~). fire {فا: باخ: اؤد، اوت} آتش آجماق [ل] باخ: گۆللۀ له مک (فا: آتش کردن). آتشبالیدی [آ،بی] آت کستانه سی، ۱۵ متر بویوندا ائنلی یاپراقلاری اولان و چیچک‌لری خوش اییی لی، یاپراقلاری قارشى قارشیا اولان بیر آغاج (فا: شاه بلوط). <i>hip aesculus</i> آتشبالیدی گیللر [آ،بی] ایکی چنک لی (ایکی لپه لی) بیتگی لردن بیر سوْی (فا: شاه بلوط). <i>hippocastanaceae</i> آتش بؤجک‌لری [آ،دی] قین قانادلی لاردان ایشیل بؤجک- لرینن آیری آدی (فا: کرم شبتاب ها). <i>lampyridae</i> آتش بؤجگی [آ،دی] ایشیل بؤجگی، قین قانادلی لاردان، قارائلیقدا ایشیلدایان، اکلم باجاقلى بیر بؤجک (فا: کرم شب تاب). <i>lampyrus noctiluca</i> آتشبار [ص،فا] اؤد یاغدیران (فا:~). آتشباز [آ،فا] اؤد اوینادان (فا:~). آتشبارلیق [آ] اؤدلا اویناما (فا: آتشبازی). <i>Firework</i> آتش بگ [آ] هشتری ده کند آدی.	آت چیبینی [آ] باخ: آت میلچگی. آتجیلیق [آ] آت ساخلاما، آت یتیرمه (فا: پرورش اسب). آتدانماق [باخ] آتلانماق. آت دره‌سی [آ] ساین قالا، میانادا کند آدی {آت بئجه‌ریلن یئر}. آتدیرماق <i>atdirmaq</i> [اتد] ۱- آتماق ایشینی گؤردومک (فا: دور ریختن) ۲- یؤنو و پامبیغی دیدمک (آراجلا). آتدیرلماق [بل] آتدیرماق ایشی گؤرولمک (فا: فم). آتراکسیون <i>atraksion</i> [آ،فر] سیرک ده ویا بیر گؤستری ده سئیرچی لرین نظرینی ان چوخ جلب ائندن حصه. آترانوچ [آ] بایئندیر بویونا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن)^{۲۵}. آتوگ <i>aterk</i> [آ] آذربایجان ده کند آدی^{۲۴}. آتروپاتئن <i>atropaten</i> [آ] بو دؤولت کبیچیک میدیا یعنی ماننا اراضی سینده یارانمیشدی و ماننا دؤولتی نین وارث ایدی، بو اؤلکه ده یاشایان ائللرین بعضی سی: ماتینن لر (هوری/ میتانی لرین قالیبتی سی)، ساقارتی (زیکیرتولارین واریشی)، کاسپی لر (کاسلارا باغلی)، ساکلار، موغلار (ماد بیر لیگینه داخل ایدیلر)، آزرلر (آز قومونا باغلی)، پوسیکلر، ماردلار، تیارئن لر؛ آتروپاتئن ین باشکندی "قازاکا" = گنجک شهریدی (بو آد کاس آدیلا ایلگی لی اولمالیدیر) بو شهر عربجه قابناقلاردا جئنیزه گلیب و ایندیکی ماراغا و اورمو گؤلونون جنوب شرقینده یئر آلمیشدی، اسلام دؤورونده بو شهره شیز دئییلردی و بیناسینی آلپ ارتونقایا منسوب ییلیرلر، آتروپاتئن اراضی سینده یاشایان طایفالار دیشاری دا اولان حتی گوجلر حکومتلرده راحتلیکله یئنیلمه‌دیلر، هخامنشی لر نه قدر چالیشسالاردا قاراداغدا ساکن اولان کاسسیت/ (کاسسی)، ماردلار، موسکلار (ماساقت لر)، تیارئن لر، موغلاری اؤزلرینه تابع ائده‌یلمه‌دیلر، استرابون یونان تاریخچی سی بو دؤولتدن بئله آد آپاریر "آتروپاتئن لرین گوجلر قوشونلاری واریدی، اثرمنی لر و پارتی لر تئزتئز اونلارا هجوم ائدیردیلر، لاکن اونلار مقاومت ائدیپ توپراق لارینی گئری آلیردیلر"، آتروپاتئن اراضی سی پارتلار زامانی یاریم مستقل حالدا اداره اولوردو، م ق ۲۲۴ جو ایلده

Aa Ā	آذربایجان تۆركجهسى
آتشین [ص] فا، اود لو، قیزقین (فا: آتشین).	آتشبارہ atəspərə [آ، فا] ۱- اود پارچاسی، قیغیلجیم، شراره.
آت صفت [ص] اوزو یتکه و اوزون اولان (فا: اسب صفت).	۲- [مچ] اود کیمی اولان اوشاق، شولوق اوشاق (فا: ~).
آتقاق [آ، ت] ۱- ساری رنگلی بیر بیتگی. ۲- قاریندا عمله	آتش پرست [آ، فا] اود پرست، اودا تاپینان (فا: آتش پرست).
گلن ساری سوخسته لیگی.	آتش چیچکی [آ، بی] نعناع لاردان و باللی بابا گیللردن
آت قایتاران [آ، بی] بیر نوع ایری تیکانلی اوت، قانقال.	قیرمیزی چیچکلی بزک گول (فا: نوعی گیاه). salvia
آت قحطی [آ] آخیاو دا داغ آدی.	آتش حدی [آ] آتیلان گولله توپ ویا مرمی لرین تأثیر و
آتقوجو [آ] آتان (فا: پرتاب کننده).	اتگی دایره سی (فا: حد آتش).
آت قولاغی [باخ] اوه لیک.	آتشخانا [آ، فا] اود لوق، اوجاق (فا: آتشخانه).
آت قولانجاری [آ، بی] بیر نوع بوژومتول ایری قولانجار.	آتش خطی [آ] آتیلان گولله توپ ویا مرمی لرین یثری
آت قوماق [ل] آت سورمکله یاریشماق.	(فا: خط آتش).
آت قویروغو [آ، بی] ساپلارینین ایچی بوش، اسپورلاری	آتش دیبی [آ] قازماق، قازانین دیینده قالانی (فا: ته دیگ).
سایین اوجوندا، یاش یئرلرده یتیشن کؤک سایبی	آتش رنگ [آ، فا] اود رنگینده اولان، قیرمیزی (فا: آتش رنگ).
عومورلو اولان، توخداچ اوچون ایشله نیلن (فا: گیاه دم	آت شفئالی سی [آ، بی] اتی چوده گیندن آیریلمايان بیر
اسب). hippuris vulgaris, equisetum arvense	شفئالی نوعو (فا: نوعی شفئالو).
آت قویروغو گیللر [آ، بی] دامارلی، چیچک سیز بیتگی لردن و	آتش فشان atışfışan [ص، فا] اود پوسکورن، اود ساچان،
ائیرلی اوتو گیللردن بیر بیتگی (فا: تیره دم اسپیان).	یانارداغ (فا: ~).
آتقی atqi [آ] ۱- بیرشئین اوزه رینه آتیلان تیر و بوچور شئیلر.	آتش قوردو [باخ] آتش بوچگی.
۲- باش و بویونا اورتولن اورتوک ۳- قاپی پنجره و کورپویه	آتشکده atəkədə [آ، فا] اود لوق، اودا تاپینانلارین تاپیناغی.
(چای، ین اثئینه) آتیلان آغاج، دمیر ویا بئتون دیرک. ۴-	آتش کس [آ] اود دوردورما، ساواشمایی کسمک ایشی
باشماق اؤستونده کی باغ. ۵- آرغاج (فا: پود). ۶- آرتیق و	(فا: آتش بس). cease-fire
یاراماز اولاراق ائشیکه آتیلان هر شئی (فا: دور ریز).	آتشگاه [آ، فا] اود لوق، اود یثری (فا: ~).
waste ۷- [دا] بویوک یابا، شانا. ۸- زیان (فا: زیان). loss	آتشگاه [آ] اردبیل، خیاو دا کند آدی.
آتقی ایلیک [آ] توخوماجیلیقدائئینه آتیلان ایپ، آرغاج (فا: پود	آتشلندیرمک [ل] اودلاماق، اود وورماق (فا: آتش زدن).
آتقی لاما [آ] آتقی لاماق ایشی (فا: طناب کشی).	آتشله مک [ل] آتسه توتماق، اودلاماق (فا: زیر آتش گرفتن).
آتقی لاماق [ل] ۱- توخوما آراجیندا ائئینه ایپ آتماق، آرغاج	آتشلی [آ، فا] اود لو (فا: آتشین).
لاماق (فا: طناب کشی کردن). ۲- گولله آتماق.	آتش لیک [ل] اود لوق، اود یانان یثر، کولمان (فا: آتشگاه).
آتقی لی [ص] آتقی سی اولان (فا: طناب کشی شده).	آتشلی لیک [آ] اولولولوق، حرارت لی لیک، قیزقین لیق.
آت گستانه سی [باخ] آتشا پالیدی.	آتشناک [ص، فا] اود لو، قیزقین (فا: آتشین).
آت گستانه سی گیللر [باخ] آتشا پالیدی گیللر.	آتسه توتماق [باخ] آتش آچماق.
آتکه [آ] آدی یتکه، آدی آکه؛ بابور خان دؤنمی بگ لریندن. ^۷	آتشی شیروانی [آ] قاجار دؤورونون اوللرینده یاشایان بیر
آت گوزلوگو [آ] آت گوزونو قورویان تور.	تورک شاعری ^{۱۴۱} .
آت گتیرن [آ، بی] باخ؛ یوغورت اوتو.	آتشی مراغه ای [آ] قاجار دؤورونده یاشایاراق تورکجه
آت گوجو atgücü [آ] تربتمه گوجونو اولچمک اوچون بیر	شعر لری واردیر (فا: ~). ^{۱۴۱}

Aa Ā	Aa Ā
ارک سۆزلۆتو آتلاندىرماق [ل] ۱- آتا ميندىرمك، آت صاحىبى ائتمك. ۲- [ائتد] آتلانماسينا سبب اولماق (فا:جهاندن).	بیریم. ”بیر آت گوجو ۷۵ كيلو گرم متر ثانيه ايله برابردير“ (فا:اسب بخار). horsepower
آتلانقچ atlanqic [آ] سۇيو گئچمك اوچون آرايا قويولان داش و يا آيرى شى، آتلاما داشى (فا:سنگ وسط جوب).	آنگۇن داغ [آ] زنجان دا داغ آدى. آتلانما [آ] آتلانماق ايشى (فا:جهش، پرش).
آتلانما [آ] آتلانماق ايشى (فا:جهيدن). resilience آتلانماج [باخ] آتلانماج.	آتلانماق atlatmaq [ائتد] ۱- بيرينى بير يئردن آتلانماق گئچيرتمك (فا:موجب جهيدن يكى شدن) ۲- [ل] كۇتو بير وضعيتى گئچيشدىرمك، باشيندان ساوماق (فا:زد نمودن).
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق [بل] آتلانماق ايشى گۇرولمك (فا:فم جهيدن). آتلانماق [باخ] آتلانماق، اطلس.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamamaq [آ] ۱- آتلانماق ايشى. ۲- بير آرخ ويا بيرشئين اوستوندن گئچمه و سىچراما (فا:جهش) ۳- [مع]، بير تهليكهنى رد ائتمك. ۴- سۇ قاتيلاراق دورو حالا گئيريلميش قاتيق، آيران ”ياين آتلانماسى قيشين اووماجى“.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamac [آ] دار دره و چاي و يارغانلار اوزه رينه آتيلان كيچيك كۇرپو (فا:پل كوچك چوبى مانند).
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.
آتلانماق atlanmaq [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.	آتلانماق atlamada [س، سن] ۱- آتا مينمك. ۲- آت ييهسى اولماق. ۳- بير آرالىنى اۇتوب گئچمك، سىچراماق، هوپيانىب گئچمك، بير تهليكهنى رد اولماق.

Aa Ā	Aa Ā
مۆلكوللارى دۆزەلدن پارچاقىلار، الكترون پروتون وپوزيترون دان دۆزەلن پارچاقىق (فا:اتم). atom آتومبومباسى (بومبو) [آ] آتوملارن قايناشماسىلا دوزە نيلن بومبا (فا:بمب اتمى). atomic bomb آتومچو [آ] آتوم ساحە سىندە چالیشان (فا:متخصص اتم). آتومسال [آ] آتوملا ايلگى لى (فا:اتمى). atomic آتومسال رآكتور [آ] آتوم گوج ايله ايشلە ين رئاكتور (فا:رآكتور اتمى). atomic reactor آتومساواشى [آ] آتوم بومبالارلا دوزە نيلن ساواش (فا:جنگ اتمى). atomic (nuclear) war آتومسايىسى [آ] هر آتومون ھيدروژن آغيرليغى معادليندە اولان آغيرليق سايىسى (فا:عدداتمى) atomic number آتومگوجو [آ] آتوم چودە لرلرندن اورە تيلن گوج (فا:نيروى اتمى). atomic emergy آتوميزم [آ،فر] مادەننن دايم ترپەنيدشە اولان و بؤلونمز-ليگىنى ساوونان بير قديمى گوروش و فلسفە (فا:اتميزم). آتومبستىك [آ،فر] آتوميزمە عايد اولان (فا:اتمى). atomic آتي`ati [آ،ع،شع] گلە جك (فا:آتى). آتبالداغ [آ] قوبوستاندا جئيران گنچمز چاينايخين داغ آدى. آتيئمز [آ] اسفرلين دا كند آدى. آتيب توتماق [ل] ۱-بير شئى اللريلە يوخارى آتيب دوشركن توتماق. ۲- [مج] ايى دوشونمك، اؤلچوب ييچمك. آتيچ atic [آ] اوشاقلارين جويوز و چوخورلا اوينايدىقلارى بير اويون آدى (فا:نوعى بازى بين كودكان). آتيچى atıcı [ص] ۱-پامبوق آتان، حلاج. ۲-نیشانجى، ايى توفنگ آتان، اوخ آتان (فا:تيرانداز) shooter ۳- [مج] سؤز آتان، آتماجا آتان (فا:كنايه گو). آتيجيليق [آ] ۱-اوخ و توفنگ آتما ايشى، اوخ آتماق ايشىنى ايى گورمە (فا:تيراندازى). ۲-يۇن آتما ايشى (فا:حلاجى). آتيز atiz [آ،ت] سدّ (فا:سد). dam {آتماق سؤزوندن:بير چاى و ايرماغين قاباغىنى آغاج و داش آتماقلا باغلاماق}. آتيزلاما [آ،ت] سدّ دوزلتمە (فا:سد سازى). آتيزلاماق [ل،ت] سدّ دوزلتمك (فا:سد ساختن).	آتماق (فا:كنايه زدن). آتماجالاماق [ل] آتماجاسؤيله مك، سؤز آتماق (فا:حرف پرانندن). آتماجالى [آ] آتماجا اوزل ليگى اولان سؤز (فا:كنايه آمين). آتماق atmaq [ل،ت،گو،سن،صح] ۱-تؤنلە مك، تۇللاماق، بير يانا تۇللازلاماق، بير نسنەنى بير يترە بۇراخماق و قويماق "داش آتماق" ۲-حيسە سالماق "حيسە آتديلار". ۳-گوللە كيمي شئيلرى ايشلتمك "توفنگ آتماق، تۇپ آتماق، فؤزە آتماق". ۴-اؤرتمك، بورومك "اؤستونە بير يۇرقان آتدى". ۵- [مج] سؤز آتماق و ساتاشماق. ۶-دؤيونمك، وۇرماق، ترپنمك "اورگى و نبضى آتماق". ۷-سؤكولمك "آز قالدى پالتارين تيكيشى آتسين". ۸-اؤزاتماق "الينى آتيب كتابى تۇتدو" ۹-يچمك "بير استكان آراق آتدى" ۱۰-سپمك "توخوم آتماق" (فا:انداختن) ۱۱-بير سيرا كلمە لرلە مختلف افادە لى سؤزلر دؤزلدير "جان آتماق، كئيف آتماق، ال آتماق، آدديم آتماق، پؤشك آتماق". to throw آتموسفئر [آ،فر] هاوا يۇوارى، گۇى كۆرەسى (فا:آتمسفر). آتميان [آ] سرابدا كند و ھتريس دەچاى آدى {آت+مايان}. آتميانلى [آ] قاراداغ قاراچور لوطايفاسينا باغلى اۇيا آدى^{۳۰۱۸}. آتميدانى [آ] سربندە داغ آدى. آتميش atmiş [آ] اللى دوققوزدان سونراكى سايى (فا:شصت). sixty آتميش [آ] آتما ائيلميندە اولمۇش (اوخ، قارقى و بنزرى) [خ] سيبير خانلاريندان (آتميش خان)^۷. آتميق atmiq [آ] ار سۇيۇ، ار كك ليك اورقانيندان ائيشيگە آتيلان سۇ، تور، اسپئرما (فا:منى). آتميلچكى [آ،دى] آتلارين قانىنى سۇموران بير نوع ميلچك (فا:خر مگس). آتمينمە [آ] آت اۇيناتما (فا:سواركارى). jockeying آتمين [آ] ياخجى آت سۆرن (فا:سواركار). آتۇق [آ] ۱-بۇللو، بركت ۲-انسان آدى، آتۇقبى. آتۇليه atoliye [آ،فر] ايشليك، رسيم و ھئيكل كيمي صنعت ايشيچى لرىنن ايشلە ديگى يتر (فا:آتليه). آتوم atom [آ،فر] بير كيميا سال اۇيە دؤزلدن پارچاقىق،

Aa Ā	۵۰	آذربایجان تۆركجه‌سی	Aa Ā
مطرد (rejected) ۳- آتیلقان، جسور؛ تیمورخانین کوْمو تانی ۷.		آتیش atış [آ، ت] آتماق ایشی و طرزی (فا: پرتاب). hurled	
آتیلیب دوشمک [س] ۱- آتالنیب دوشمک، قالخیب دوشمک.		آتیش ییلمی [آ] بیر نسته‌نی آتاراق اونون حرکتی نی و بو	
۲- چابالاماق، وورنوخماق. ۳- سئوینجدن ویا اعتراض		حرکتین اؤزل لیک لرینی و قورال لارینی آراشدیران ییلم	
اوچون وورنوخماق (فا: پرش). jump		(فا: پرتاب شناسی). ballistics	
آتیلیش [آ] آتیلما، آتدناما، سئچراییش (فا: پرش). jump		آتیش یئری [آ] اوخ آتاراق آماج و هدف آلینان صفحه (فا: سیبل).	
آتیلیم atilim [آ] ایلری و قاباغا آتیلما، سئچراما (فا: پرش).		آتیش [آ، ت، ا] اؤنلو، مشهور، قاراخانلیلار دؤنمی بگ لریندن ۷.	
آتیلیمجی [ص] آتیلان (فا: پرش کننده).		آتیشدیرما atışdırmaq [آ] آتیشدیرماق ایشی.	
آتیم atım [آ، ت] ۱- آتماق ایشی (فا: پرتاب). ۲- بیرفورشون		آتیشدیرماق [اتد] آتیشماق ایشینه سبب اولماق ().	
یا بیر نسته و یا اوخ کیمی شئیرلرین آتا ییله جک قدر		آتیشما [آ] آتیشماق ایشی، دئییشمه (فا: محاذله). altercation	
مقداری، اوخ آتیمی (فا: تیررس). ۳- ایچکی و تریا کین		آتیشماق atışmaq [ل، ت، سن، دده] ۱- آغیز قاقاسی ائتمک،	
بیر دفعه لیکه توکه تیلن و یارارالانان مقداری، هر شئین بیر		سؤیوشمک، دالاشماق (فا: جرویحت کردن). ۲- بیر بیرینه	
دفعه لیک قدر مقداری، دؤز (فا: اندازه یکبار مصرف)		داش آتماق، بیر بیرینه گؤلله آتماق، اوخ و گؤلله	
آتیم آتیم [ظ] داغیلیمش، سپه لنمیش " ~ اندلیمیش پاموق "		آتماقدا یاریش ائتمک (فا: بهم تیر انداختن).	
آتیمجی [آ] پاموق آتان (فا: حلاج).		آتیق atıq [آ] سۆت و یوغورت چالخالاماغا یارایان کیچیک	
آتیمجیلیق [آ] آتیمجی نین ایشی، حلاج لبق (فا: حلاجی).		تاغار (فا: ظرف ماستبندی).	
آتیملیق [ص] سلاح و یاراق دؤلدورماغا یئته جک بارؤت		آتیلا/ آتیلا [آ] تۆرك تاریخی نین ان اؤنملی کیشیلریندن و	
مقداری (فا: مقدار کب باروت جهت یکبار پرتاب).		غریبی هوئا امپراتور، بو کیشی نین آدی اؤزه رینده تاریخی	
آثار asar [ع: اثر چوغولو] ۱- ایز لر، قالیتی لار، یایی لار،		و دیلچیلرین مختلف نظر لری وار دیر، "اورهان گؤدول" ون	
تیکیتی لر، قالیق لار. ۲- اثر لر و کتابلار (فا: آثار).		نظرینه، گؤچ سیراسیندا ایدیل/ایتیل ایرماغی قییی سیندا	
آج ac [ص، ت، سن] ۱- قارنی بؤش، یشمک احتیاجی حس		دوغولماسینا سبب "ایدیل + آی" دیر. آتجاق بو کیشی اوچون	
ائندن؛ قارشى آنلامی توخ؛ ۲- [مچ] دویماز، حریص. ۳-		"آتیلا، آتیلا، آتیلا، آتیلا، آتیلا، آتالی، آتلیخان" و بنزر	
یوخسول (فا: گرسنه) ۴- قوراقلیق دان سؤسامیش "آج		آدلار هامی سی تۆركجه دیلر؛ آنلاملار: ۱- آتاجیق، باباجیق	
توپراق". hungry } بؤ سؤز آج سؤزیله باغلانتیلی		۲- ایتیل ایرماغی چوجوغو، ایدیل آی ۳- آتلی + آی، آتلی +	
اولما لیدیر؛ ۵- آج (حریص) شکلینده فارسجا یا گنچیدیر.		خان ۵- ماجار دیلینده چلیک آنلامینا گلن "آتزل" دن ۷	
آج آیی اویناماز [آ] آجین ایمانی اولماز (فا: گرسنه ایمان ندارد)		آتیلقان atılqan [ص] گیریشن، قورخماز جا قباغا گئندن،	
آج آجیق قالماق [ظ] یوخسوللوق ایچینده قالماق.		جسور، سئچراغان (فا: زیاد جست و خیز کننده).	
آج آجینا [ظ] هنج بیرشئی یشمه دن، تمامیه آج، بؤش قارنینا.		آتیلقان لبق [آ] آتیلقان اولما وضعیتی (فا: حالت جست و خیز).	
آجابای [خ] آچا + بای؛ آخ قویونلور دؤنمی بیر بگ آدی ۷.		آتیلا [باخ] آتیلا.	
آجابوغا [خ] آچا + بوغا؛ گؤی تۆركلر دؤنمی بیر بگ آدی ۷.		آتیلماق atılmaq [ت] ۱- [بل] آتماق ایشی گؤرولمک،	
آجاتای [آ] انسان آدی، باخ؛ آچا + تایی ۷.		توپ و گولله آتیلماق (فا: پرتاب شدن). ۲- [س] بیر	
آجاخان [خ] آخ قویونلور دؤنمی بگ و کوْمو تان آدی ۷.		شئین اوستوندن آتلانماق، سیچراماق، هُجوم ائتمک	
آجار acar [ص، صح] ۱- ایگید، ایلماز، گوجلو، جسور		(فا: پریدن و جهیدن).	
"آجار کؤپک لنش باشیندا بللی اولور" (فا: قوی). ۲- یشنی،		آتیلیمش [ص] ۱- آتیلان (فا: جهنده). ۲- طرد اولونموش (فا:	

Aa Ā	۵۱	آذربایجان تورکجه‌سی	Aa Ā
گۆز لو اولما وضعیتی (فا: طمع). covetousness ۲-		تازا، تازا و یویولمامیش پارچا "اسکی سی اولمایانین	
[مج] حسرتله، "چوخ یویوک ماراقلا و آج گۆز لو کله		آجاری اولماز" (فا: تازه). ۳- [خ] قاراخاتایلار دؤنمی بگ-	
چالقی یا قولاق آسماق" (فا: طمعکاری).		لریندن (باراق حاجب بگ'ین اوغلو). ۷- {هرچند بو کلمه	
آج گۆز لولوک [آ، ص] باخ: آج گۆز لوک.		بعضا عربجه سؤیله نیب ولی قانیئلانماییب، بو کلمه آجار	
آجلان [آ] آجیلان: قازسی اوغوللاری دؤنمی بگ لریندن ۷.		خالقی آدی ایله ایلگی لی اولمالیدیر و اؤزل لیکله شکلی	
آجلیغی اؤلدورمک [ل] آجلیق حسینی گنچشیدیرمک.		جهتدن تورکجه کلمه لره اویقوندور، زکی ولیدی دوغان	
آجلیق / آژلیق acliq [آ] ۱- آج اولما وضعیتی (فا: گرسنگی).		آجار سؤزونو آغاج اری لر له باغلانتیلی ییلیر، باخ: آجور لو.	
۲- [مج] آشیری ایستک ایچینده اولما وضعیتی. ۳- قیتلیق،		آجار ۲ [آ] آجاریستان خالقینا عاید اولان، آجار خالقی (فا: ~).	
یوخسوللوق. ۴- تازا تاخیل دان اویدولن ایلک اوئن.		آجار... [آ] انسان آدی: ~ آلپ، ~ای، ~بای، ~بگ، ~تان،	
آجلیق اعلان ائتمک [س] آجلیق اعتصابی اعلان ائتمک، آج		~تای، ~خان، ~سوی، ~قان، ~ؤز، ~ؤز.	
قالاراق اعتصاب ائتمک (فا: اعتصاب غذا کردن).		آجارلاشماق [س، سن] گوجلو و ایگیداولماق (فا: قوی شدن).	
آجلیق چکمک [س] ۱- چوخ آج قالماق. ۲- یوخسوللوق		آجالماق [باخ] آجماق.	
ایچینده اولماق.		آجان [آ، فر] ۱- بیر شرکت و یا دؤولتین بعضی ایشلرینی	
آجلیق دوشمک [س] قحط لیک اؤز وئرمک.		گؤرن کیمسه (فا: آزان).	
آجلیق قرئوی [آ] آجلیق اعتصابی، آج قالاراق اعتصاب		آجان [آ] ساوه ده کند آدی {آجان: فرحاندیریجی}.	
ائتمک (فا: اعتصاب غذا).		آجای acay [آ] ۱- خوی'دا کند آدی. ۲- آجای، فرح-	
آجلیق گئدرمک [س] ییهرک توخ اولماق (فا: سدجوع کردن).		لندیریجی ۳- اوئغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ۷.	
آجلیقدان اؤلمک [س] دایانلماز درجه ده آجیقماق، چوخ		آج بوراخماق [ل] آج ساخلاماق.	
آجالماق.		آج دره [آ] اسماعیلی'دا چای آدی ۲۴.	
آجماق acmaq [ل، ت، گؤ] آجلیق دؤیماق و حس ائتمک،		آج دیوان [ص] اشتها آچان، آج ائدن (فا: اشتها آور).	
یتمک ایسته مک (فا: گرسنه شدن).		آج دیرماق acdirmaq [ل] آجماسیناسب اولماق، آجماسینا	
آجواج acvac [آ] سالماس'دا کند آدی.		یول آچماق، اشتها دؤغورماق (فا: گرسنه گردانیدن).	
آجو/ آجی [آ] ۱- آچیق ۲- کسکین، سرت. ۳- آچی، آرالیق		آجریق [آ، بی، سن] باخ: چاییر (فا: نوعی گیاه).	
۴- ماناس داستانیندا آدی گنچن بیر بگ ۷.		آج ساخلاماق [ل] یتمک وئرمه مک، آجیندان اؤلدورمک.	
آجوبای/ آجوخان [آ] انسان آدی، باخ: آجو+بای/ خان ۷.		آج سوسوز [ظ] هنج بیرشی یییب ایچمه دن.	
آجودان باشی [آ، فر+تو] قاجار دؤوری سارای مقاملانندان ۸.		آج قارینا [ظ] آج آجینا.	
آجور acur [آ، بی] قاباق گیلردن، قابیغی بؤروشوق، جیزیق		آج قارین [ص] ۱- هنج بیرشی یتمه میش. ۲- یوخسول.	
جیزیق آغ و ساری و یاشیل لکه لی رنگده بیر نوع خیار		آج قویماق [ل] ۱- آج ساخلاماق ۲- گلیر قایناغینی کسمک.	
(فا: خیارچنبر). cucumis anguria		آج گؤدن [دا] چوخ یین، دؤیماق ییلمه یین.	
آجورلو/ آجیرلور acurlu [آ] ۱- بؤ طایفا حلب تورک لریندن		آج گؤز [باخ] آج گؤز لو.	
ایدی، م ۱۴ جی یوزیل ده آذربایجانا کؤچ ائده رک صفویلره		آج گؤز لو [ص، ص] گؤزو آج، حریص، تاماهاکار (فا:	
قایتیلدیلار، بؤنلرین بیر بؤلومو، شاملو بیر لیگینین بیر		طمعکار). covetous	
اوباسی ساییلیردی ۸۵. طایفانین آدی آجیر لو شکلینده ده		آج گؤز لوک [آ] ۱- گؤزو دؤیمازلیق، تاماهاکارلیق، آج	

Aa Ā	۵۲	آذربایجان نۆزکجه‌سی	Aa Ā
turcicum. com		يازيلير، يازار ريچاردا تايرين دۆزگون حدس وۇردوغونا	
taraxacum		گۆره بۇ كلمه آغاجرى سۆزونون ديشيليمش شكلی	
آجى ايتيمى [ساغ ب] سينير پوزوق لوغو.		اؤلمالدير "آغاجرى" آجبرى آجرلو آجيرلو. ۲-	
آجى ايستى اوت (ايستون) [باخ] بيار.		ساين قالادا كندستان و چاى آدى، رزن ده كند آدى.	
آجى بادام [آ، بى] گۆل گيللردن بير ميوه آغاجى وكسگين		آجودان آباد [آ] كلئير ده كند آدى {آجو+تان}.	
amygdalus amara قوخلو يشميشي اؤلان (فا: بادام تلخ)		آجومان [آ] ياقوتلاردا بير كۆتولو ك تانرى سى ^{۲۱۱} .	
آجى باغير ساق [آ] باخ: باغير ساق.		آجى aci [ص، ت] آجيج [صح] ۱-دادى آجى اولان (فا: تلخ،	
آجى باقلا [آ، بى] باقلا گيللردن آجى دانالى و داناسى سودا		تند). bitter ۲- [مچ] سرت، آغرى، درد، خوشا گلمه ين،	
دادلى لاشارق يئيلن بير اوت سوو بيتكى (فا: لوبيا		قابا، گوبود، پيس. {آجماق سۆزونه باغلانما لدير، آجى	
گرگى). lupinus termis. leg		وضعيت آجماق ايشنين اصلى نتيجه سى ساييلير}.	
آجى بالديرقان [آ، بى] نم يئرلرده بيتن زهرلى بير بالديرقان		آجى آجى [ظ] آجى ليقلا، آجى بير طرزده.	
نوعو (فا: نوعى گياه).		آجى آغاج [آ، بى] صدف اوتوسولاردان ايستى اؤلكه لرده	
آجى باليق [آ، دى] سازان گيللردن. ۸-۱۰ cm اوزونلوقدا بير		يئتيشن و قاينى توخداچ اولارق ايشلنن كيچيك بير	
باليق (فا: نوعى ماهى). rhodeus amarus		آغاج، قاواسيا (فا: آكاسيا). auassia amara. rut	
آجى بگ / حاجى بگ aci bey [آ] گنبد ده كند آدى.		آجى آلاق aci alaq [آ، بى] ۱-توپلاشيق گيللردن، سارى	
آجى بوغو [خ] ياقوت داستانلاريندا آدى گنجن بير بگ. ^۷		گۆى و قيرمىزى چيچكلى نواعلارى اؤلان اوتسوو بيتكى	
آجى بيان aci fiyan [آ، بى] چوخ ايلليك بير نوع بيان اوتو		centaurea. com ۲-بوچنسدن تاخيل تارالاريندا چوخ	
(فا: نوعى گياه).		راستلنان گۆى (ماوى) چيچكلى و بعضى نواعلارى	
آجى ييشه [آ] رشت ده كند آدى (د. ك. * ۱۶۲۰ گيلك).		پيغمبر چيچكى، گۆى باش، بله مير اولان بيتكى	
آجى پاخلا [آ، بى] بير پاخلا نوعو (فا: نوعى باقلا) fabaceous		centaurea cyanus. com (فا: قطاريون، گل گندم)	
آجى تره [آ، بى] بير نوع تره (فا: تره توت، ترتيزك).		آجى آلما [آ، بى] باخ: آجى قارييز.	
آجى تقان [آ، تا] چوخ آجيدان، قايقى وئرن.		آجى اريك [آ، بى] بير بيتكى آدى (فا: يسر).	
آجى تما aci tma [آ، ۱-آجيتماق ايشى. ۲-خمير ماياسى		آج يالاواج ac-yalavac [آ، ص] هئچ بير شينى اولمادان،	
(خميره آجيتما قاتماق) (فا: خمير مائه). leaven		يوخسول، ديلنچى، يوردسوز (فا: بى چيز).	
آجى تما [آ، يازين] آذربايجان فولكلوروندا بو جور شعر		آج يالاواج قويماق [آ، ل] هر شى دن محروم ائتمك، وار	
يارى اينجيديجى و بعضا يارى گرچك مفهوملارلا قارشى		يوخونو اليندن آلماق، ديلنچى حالا سالماق. يوخسول	
طرفه سؤيله نير و قورولوشجا هر جور هجadan تشكيل		ايله مك (فا: فقير گردانيدن).	
تاپيلير، اؤرنك " (س: سؤوز سويله ين): گل گندك باغا		آجى اوت [آ، بى] يئر آلتيندا بيلك يوغونلونغوندا كؤكو	
(قا: قارشى و غافل اولان طرف) منده منده. س: چيخاق		اولان، چوخ ايلليك و اوتسوو بيتكى tamus communis	
بوداغا، قا: منده منده. س: شافتالى درك، قا: منده منده.		آجى اوت گيللر [آ، بى] ديرماشيجى، بؤيوك كؤكلو و	
باغبان گلسين، قا: منده منده. ايتى كوشكورسون، قا: منده		تومورجوق لو بيتكى. dioscoreaceae	
منده. ايت هوروسون، قا: منده منده. ^{۷۳، ۷۴} (فا: نوعى شعر).		آجى اوووق ovuq aci [آ، بى] قارا هينديا، توپلاشيق	
آجى تماق acitmak [ل] ۱-عصبانى ائيله مك، اؤفكه لنديرمك،		گيللردن اوزون و ديشلى ياپراقلى چيچك لرى سارى و	

Aa Ā	۵۳	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
ھامینی سانجما (فا:تند خویی).		ھیرسلندیرمک، اینجیتمک (فا:رنجانندن). ۲- آجیتما قاتیپ	
آجیراق [ص] آز آجی، آجیمتیراق (فا:نسبتا تلخ).		یتیشدیرمک، قیژقیرتماق (فا:تخمیر گردانیدن).	
آجیرقا acırqa [آ،بی] تورپ گیللردن، کؤکو و یاپراقلاری		آجیتمالی [ص] آجیتما ووروولموش (فا:دارای خمیر مایه).	
ادویه لی، آغ چیچک لی بیر بیتگی، یابان تورپو		آجیتمالیق [ص] آجیتما اوچون اولان، "آجیتمالیق خمیر"	
pathifolica armoracia, raphanus,		(فا:خمیر مایه).	
آجیرماق [ل،تا] آجیقديرماق.		آجی تهر [ص] بیر آز آجی، آجی کیمی.	
آجی زیتون [آ] بیر نوع زیتون (فا:علقم، زن زلخت).		آجیتیش / آجیدیش [آ،ص] آجیتماق ایشی (فا:رنجش).	
آجی ساققیز [باخ] چام ساققیزی.		آجیجا [ص] آرجا آجی، آجی تهر (فا:تلخ گونه).	
آجی سو [آ] اپچینده مختلف مینرال لارین اولدوغو اوچون		آجی جای [آ] بوئین زهرا، خوی، سراب، میانا دا کند آدی،	
دادی آجی یا چالان سو (آب معدنی).		پیرتاج بیجار و قروه ده چای آدی؛ قاخ دا چای آدی،	
آجی سو [آ] گنبد-مراواتپه دا چای آدی.		آذربایجان دا یثر آدی (سدره، سو، سنوهور) ۲۴۰.	
آجی سوز [آ] اینجیدن سوز (فا:حرف تند).		آجی چکمک [س] چتین لیگه دوشمک، مصیبه دوشمک	
آجی سیز [ص] ۱- دادی آجی اولمایان. ۲- اوزونتوسوز،		(فا:سختی کشیدن).	
سیخیتی سیز (فا:بدون عذاب).		آجی چیچک [آ،بی] آجی چیچک سوولاردان، اوت سوو،	
آجی سینی آلماق (چیخارماق) [س] آجی لیغینی آزالتماق.		ایستی و آز ایستی بؤلگه لرده یتیشن بیر بیتگی (فا:گیاه	
آجیشدیرماق acışdırmaq [ل،سن] آجیشماسینا یول آچماق،		جتینانا، کوشاد) gentiana	
گؤیتتمک، اینجیتمک، آغریتماق (فا:رنجانندن).		آجی چیچک سوولار [آ،بی] اوت سوو، ایستی و آز ایستی	
آجیشدیریجی [ص] گؤینه دیجی، اینجیدجی، آجیشدیران		بؤلگه لرده یتیشن (فا:جتیناناسه). gentianaceae	
(فا:سوزش آور).		آجی چیغیدم [آ،بی] چیدم گیللردن، شریت یاپراقلی، آچیق	
آجیشما [آ] اینجیمه، گؤنمه (فا:رنجش).		مور چیچک لی، یومرو کؤکلو توخوملاری روماتیزم	
آجیشماق acışmaq [س، سن] اینجیمک، گؤنمه مک،		معالجه سینده ایشله نن زهیر لی بیر بیتگی، اؤرنگی: چاققال	
آغریماق (فا:رنجیدن، سوزش داشتن).		چیدمی، قاتیر آزیغی، قاتیر چیدمی (فا:نوعی گیاه).	
آجیغا دوشمک aciğa düşmək [ل] ترسلیک ائتمک، عناد		calchicum autumnale. lil	
ائتمک (فا:لج کردن).		آجیغیدیرماق [باخ] آجیقديرماق.	
آجیغا سالماق [ل] ترسلیگه سالماق.		آجیغماق [باخ] آجیقماق.	
آجیغی توتماق [س] ھیرسلنمک.		آجی خمره [آ] خمیر مایاسی، آجیتما ۱.	
آجیغی سوئوماق (یاتماق) [س] ساکت لشمک.		آجی خیار [باخ] آجی قاریز.	
آجیغینی باسماق (یتمک) [س] اؤزونو ساخلاما، قضب و		آجی دادلی [ص] یاخجی پیس، ایی کؤتو (فا:بد و خوب).	
حدتینین قاباغین آلماق.		آجی دانیشماق [س] آجی سؤزلر دئمک (فا:بد دهنی کردن).	
آجیغینی توتدورماق [ل] ھیرسلندیرمک، آجیق لاندیرماق.		آجی دوئوماق [س] آجی چکمک.	
آجیغینی چیخارماق [ل] عوضینی چیخارماق.		آجی دوئیه لک [باخ] آجی قاقاق.	
آجیق acıq [ص] ۱- ھیرس، قضب. ۲- [مع] اؤج، انتقام،		آجی دیل (دیلی) [ص] آجی دانیشان (فا:تند خو).	
کین، ترسلیک (فا:خشم، لجاجت). anger {سن، بو		آجی دیلی لیک [ص] آجی دیل اولما، آجیلاما، دانیشارکن	

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آجیقماق aciqlmaq [س، سن] ۱-آجماق، آجلیق دۇیماق (فا: احساس گرسنگی کردن). ۲-to feel hungry-لی آشاغی دۆشمک، یوخسول لاشماق، کاسیب لاشماق. آجیقمیش [ص] آجیمیش (فا: گرسنه). آجی قوۋوق qovuuq aci [آ، بی] قیریلارکن ایچه ریسیندن سوت کیمی مایع چیخان قیسا گۆوده لی، اۆزون ساپلاقلی اۆتسوه بیتگی، زنجیر اۆتو، قاب سیندیران اۆتو. آجی قوۋون aci qovun [آ، بی] دۆیونلو کۆکو اولان و یئر اۆستو گۆوده سی اولمایاراق فقط چلیپاق و نشتر کیمی کسک کسک یا پراق لاری اولان، چوخ ایلیک بیر نوع درمان بیتگی سی. آجیق وئرمک [ل] باخ: آجیق لاندیرماق. آجیق وئرمه [آ] لج ائله مه (فا: لجاجت). obstinacy آجی قیجی aciqlıci [آ، بی] بیر نوع بولاغ اۆتو (فا: نوعی بولاغ اوتی وحشی) nasturtium silvestre. cru آجی قیجی (آجیق قیجیق) aciqlıciqlı [آ] بیرینه آجیق وئرمک اوچون اونا دئییلن سۆزلر (آجیق قیجیق وئرمک) (فا: موجب عصبانیت کسی شدن). آجی قیجیق وئرمک [باخ] آجیق وئرمک. آجی کاهو [آ، بی] توپلاشیق گیللردن، دادی آجی، دیشلی یا پراقلی، سۆتو اۆیوشدوروجو (فا: نوعی کاهو). lactuca virosa آجی گۆلوش [آ] کدرلی گۆلوش، آغلارکن گۆلمک (فا: خنده تلخ). آجی لاتماق [ل] آجی لاشدیرماق (فا: تلخ کردن). آجی لاشدیرماق [ل] آجی ائله مک، باخ: آجی لاتماق. آجی لاشدیریلماق [بل] آجی لاشدیرماق ایشی گۆرولمک. آجی لاشماق [س] آجی وضعیته گلیمک (فا: تلخ شدن). آجی لاماق [ل] ۱-آجی سۆز دئمک، سانجماق ۲-آغی لاماق، زهر لی ائتمک (فا: تلخ کردن). to throw a tantrum آجی لانماق [س] باخ: آجی لاشماق. آجی لی acılı [صح] آجی سی اولان، آغی لی. آجی لی اوت [آ، بی] بیر نوع یا پراق سیز، بۆغوملو، گۆوده سی	کلمه آجماق و آجی سۆزوندن آلینما لیدیر}. آجیق قیجیق [د] بیرینه آجیق وئرمک اوچون دئییلن سۆزلر "آجیق قیجیق وئرمک". آجیق آلماق [ل] اؤج آلماق، اینتقام آلماق. آجیق ائله مک [س] کۆسمک، اینجیب گتمک. آجی قاباق [آ، بی] قاباق گیللردن دیرماشیجی و اۆتسوه بیتگی، ائششک خیاری، آجی دۆیه لک (فا: نوعی گیاه). ecballium elterium. cuc آجی قاریز [آ، بی] آجی آلم، آجی خیاری، ایت خیاری، قاریز سولاردان آلم بۆیوکلو گونده آجی و سۆردوروجو میوه سی اولان، چوخ ایلیک، سۆرونوجو، ساری چپچک لی، اۆتسوه، ییمیش لری قارین سۆرونوجو بیتگی (فا: هندوانه ابو جهل، حنظل) citrulullus colocynthis. cuc آجی قاقاق [آ، بی] داغ قاواغی و یا تترک قاقاق (فا: نوعی گیاه). populus tremula. sal آجی قایماق چپچکی [باخ] دۆیون چپچکی. آجیق چکمک [ل] خوشا گلیمه یین سبیلره هیرسلنمک (فا: حرص خوردن). آجیق چیخارماق [ل] آجیق آلماق. آجیق دیرماق aciqlıdarmaq [ل، سن] ۱-یتمک یتمه ایسته یینی او یاندیرماق، ایشتاها یا گتیرمک، آجلیق حسی دوغورماق. ۲-آج قویماق. آجیق لا [ظ] آجیق لی بیر صورتده، هیرسله (فا: غضبناک). آجیق لاندیرماق [آئد] آجیقینی توتدورماق، بیرینین آجیق-لانماسینا سبب اولماق، هیرسلندیرمک (فا: عصبانی کردن). آجیق لانا [آ] آجیق لانا ق ایشی (فا: پر خاش). qurrel آجیق لانماق aciqlanmaq [ل] آجیقنی توتماق، هیرسلنمک، قیزماق، بیرینین اوستونه قیشقیرماق، دانلاماق (فا: توپیدن). آجیق لی آجیق لی [ظ] آجیق لی حالدا، هیرسلی هیرسلی. آجیق لی کومندی [آ] غضبلی کومندی (فا: کومدی غضبناک). آجیق لی لیک [آ] آجیق لی آدامین حالی (فا: کینه توزی). آجیق لی [صح، ص] ۱-هیرسلی، قضب لی. ۲- [مج] کین لی، قورخونج، جوشقون (فا: کینه توز).

Aa Ā	۵۵	آذربایجان نۆزکجه سی	Aa Ā
ارک سۆزلۆتو			
آجی میان acı miyan [آبی] چوخ ایللیک، شیرین بیان کیمی کؤکلؤ، آغ چیچکلی، اؤتسؤ، تارلا قیراقلاریندا بیتن، تۆکلؤ یاپراقلی، میان کؤکو، تیکانلی میان (فا: تلخه). glycyrrhiza. lab		دۆز و قۇل بوداقلی، قیسماً اؤدونلاشمیش و بۆز رنگلی بۇداقلاری اولان، کیچیک گۆللی اولان بیتگی.	آجی لی لیق [آ] آجی لی اولما وضعیتی (فا: تلخی).
آجیمیش [ص] تۇرشامیش، قیزقیرمیش (فا: خمیر ور آمده).		آجی لیجا [آبی] چوخ ایللیک بیتگی اولاراق بیر نوع درمان بیتگی سی (فا: نوعی گیاه).	
آجیمیق acımıq [آبی] بوغدا تارلارلاریندا یتیشن، توخومو زهیرلی بیر نوع چۆل بیتگی سی، گۆی (ماوی) پیغمبر چیچگی، قانتارون چیچگی، بله میر (فا: گل ریزک).		آجی لیق acılıq [آ] ۱- آجی اولما وضعیتی، آجی داد، مجازی اولاراق اؤزونو (فا: تالم). torture, suffering	۲- [مج] پیس اؤز گوسترمه، خوشا گتمزلیک، پیس لیک، سرت لیک. ۳- [آبی] بیر نوع آغاشچیق آدی (فا: درختچه
cephalaria syriaca. dip		هوم، آرمک) ephedra. eph	
آجیمیق سوولار [آبی] بیر بیتگی سوؤی (فا: تیره دیپساغوس).		آجی لیق سوولار [آبی] آجی لیق بیتگی سینی ایچینه آلان بیر بیتگی سوؤی (فا: تیره آرمک). ephedraceae	
آجین acin [آ] همدان-اسدآباد دا کند آدی {آچون: جنت}.		آجیما acima [آ] آجیماق ایشی.	
آجیناجاق (لی) [ص] آجیمالی، اؤزونو دویولاجاق، مرحمت ائتمه لی (فا: ترحم انگیز).		۱- تأسف ائتمه. regret ۲- یازینی گلمه، اؤزگی	۳- تۇرشوما، قیزقیرما.
آجیندان اۆلمک [س] ۱- چوخ آج قالماق ۲- آجلیغا دۆشمک.		آجی مارول [آ، تا] باخ: آجی کاهو.	
آجیندیرماق [اتد] آجیماسینا یول آچماق، مرحمته گتیرمک، شفقت دوغورماق (فا: به تاسف و رحم واداشتن).		آجیماسیز [صح] داش اۆرک، مرحمت سیز (فا: بیرحم).	
آجیندیریجی [ص] آجیندیران، آجیناجاق لی (فا: تالم آور).		آجیماسیز جا [ظ] آجیماسیز اولاراق، ظالمجه (فا: ظالمانه).	
regretful, sorrowful		آجیماسیز لیق [آ] آجیماز اولما وضعیتی، مرحمت سیز لیک، رحم سیز لیک (فا: بیرحمی).	
آجینماق acinmaq [س] آجیماق ایشی گؤرولمک.		آجیماق acimaq [س، ت] ۱- اۆرگی یانماق، باشقاسی نین	
آجینیش [آ] آجیماق ایشی ویا بیچیمی (فا: دلرحمی).		آجی سینا اورتاق اولماق، رحم ائتمک (فا: ترحم کردن).	
آجینیلماق [ص] اؤزونو دویولاجاق، مرحمت اندیله جک وضعیته اولما (فا: حالت دلرحمی).		۲- دادی آجی یا چالماق، آجی لاشماق (فا: تلخ شدن).	
آجینیلماق [بل] آجینماق ایشی گؤرولمک (فا: فم آجینماق).		۳- قیزقیرماق، تۇرشاماق، یتیشمک (فا: ترشیدن). to	
آجیان [ص] اؤزگی یانان، رحمی گلن (فا: دلسوز).		become soure ۴- بیرشئی وئرمه گه قییماق ویا بیر	
آجی یاشان [آبی، تا] منشه قیراقلاریندا اؤتلؤ یاماج لاردا		شئین الدن چیخماغینا اؤزولمک (فا: ناراحت شدن). {ت	
بیتن بیر نوع درمان بیتگی سی، باخ: دالاق اوتو.		«آجیماق، آجیقماق»: تۇرشاماق، جان و یارا اینجیمک}.	
آجی یونجا [آبی] قیزیل قانتارون گیللردن، کؤتو قوخولو،		آجیمالی [ص] رحم ائتمه لی، کدر دوغوران (فا: تالم آور).	
آجی یاپراقلاری توخداچ اوچون ایشله نن، باتلاقلاردا		آجیمتیراق / آجیمتیل acimtiraq [ص] آجیمسی، آجیمسوؤ،	
یتیشن (فا: نوعی گیاه). menyantes trifoliata		آجیمتیل، آجی تهر، بیر آز آجی، آجی یا چالان، آجی یا	
آجیسیجی aciyici [آ، ص] ۱- آجیان (فا: دلرحم). ۲- اینجیدن		یاخین، دادیخان (فا: تلخ مزه).	
(فا: اذیت کننده).		آجی مرجیمک [آ] بیر نوع مرجیمک (فا: اندوصارون).	
آجییش [آ] آجیماق ایشی و یا بیچیمی (فا: دلرحمی).		آجیمسوو / آجیمسی [باخ] آجیمتیراق.	
آجیللیا [باخ] آچا لیا.			

Aa Ā	۵۶	آذربایجان نۆزگهسی	Aa Ā
		آجا [آ] ۱-توپلۇم ایچینده سایقینلیغی اولان ۲-آنالیق	
آجقى لاتماق [ل] آجقى لاماسینا یول آچماق، پارلاتماق (فا:براق کردن).		درجه سینده سایقییا لایق خانیم، ۳-قارسی اوغوللاری دۇئمی بگ لریندن ۴-انسان آدی:آچابۇری، آچابۇغا.	
آجقى لاماق [ل] پارلاتماق (فا:برق انداختن).		آجاج سال [آ،ص] چۆزوم سل (فا:تحلیلی). analytic (al).	
آجقى لانماق [س] پارلانماق، بارلاق اولماق (فا:برق زدن).		آجاجاق açacaq [آ] قاپاق و فوتوکیمی شیلیری آچماق	
آجقى سیز [ص] پارلاق اولمایان (فا:غیر براق).		اۆچون یارارلانیلان، کیلید (فا:باز کن). opener	
آجقى لی [ص] پارلاق (فا:براق).		آجاجی /هاجاجی [آ] میاناداکندآدی {هاچا و آیریم یثری}.	
آچقینگول [آ] قونچالانمیش گۆزل گول، قیز آدی (فا:نام دختر).		آچار açar [آ،سن] ۱-کیلید، قاپینی ویا هر شئی آچان ویا	
آچماز açmaz [آ] ۱-آچیلماز وضعیت، ایچیندن زور		باغلایان آلت. switch ۲-[مج] بیرچتین لیگی چۆزه بیلن	
چخیلییر حال. ۲-شطرنج ده کیش اولمادان داشلارین هئچ		۳-(موسیقی)نوت سطر لرینین اولینده قویولاراق نوتلارین	
بیرینی یثریندن ترپشدیره بیللمه وضعیت (فا:آچمز).		معناسینی بللی ائدن علامت. (فا:~). key	
آچماز دوشمک [آ] ایچیندن چخیلماسی زور اولماق، گۆج		آجارجی لیق [آ] آچار قاییرما، آچار دۆزلمه (فا:کلید سازی).	
وضعیتده قالماق.		آجارجی [آ] ۱-آچارقاییران، آچار دۆزلدن (فا:کلید ساز). ۲-	
آچماز اگتیرمک (دوشورمک) [ل] آچماز وچتین وضعیتده سالماق.		بیر یثرین قاپی سینی آچماغا گۆرۆلی کیمسه (فا:کلیددار).	
آچماز لیق [آ] آچماز اولما وضعیت.		آجارسالماق [ل] ۱-اوغورلوق اۆچون بیرینین قاپی سینا کیلید	
آچماق açmaq [ل،ت،گۆ،صح] ۱-باغلی شئین قاپاغینی		سالماق (فا:کلید انداختن). ۲-بیرینین اۆزگینی اله گتیرمک	
گۆتورمک و آچیق حالا گتیرمک، دویوندن و زنجیردن		اۆچون اونو سینماق و یوخلاماق (فا:به یکی متوسل شدن).	
آچماق، بۆکولموش شئین قاتینی آچماق "گۆزلرین		آچارفرانسه [آ] بیرنوع مکانیکی آچار (فا:~). monkey wrench	
آچدی. ۲-بیر چتین شئی و قونیو چۆزمک، دۆزلمک،		آچارلی [ل] ۱-آچاری اولان. ۲-قیفیلی قاپی (فا:کلید دار).	
بیر ایشی آچیق لاماق "ایشین دویونون آچدی. ۳-		آچاگۆن [آ] انسان آدی، باخ:آچا+گۆن.	
چیچک لئمک، گۆل لئمک "لاله لر آچدی. ۴-اوستونو		آچالیا açaliya [آ،بی] قوخوسوز و گۆزل رنگلی چیچکلر	
آچماق، افشا ائتمک، آشکار ائتمک، مئیدانا چیخارماق،		آچان بیر گول آدی، قیز آدی (فا:نام دختر).	
یازماق "سَرینی آچماق. ۵-بیر شئین اساسینی قویماق		آچامای [آ] اۆزبک-قاراقالپاق اویماغی بگ لریندن.	
"اوخول آچماق. ۶-یاراتماق، وجودا گتیرمک "بئنی		آچان [ص] آچماق ایشینی گۆرن "قۇل بۆکوملرینده آچماق	
أفق لار آچدی. ۷-فتح ائتمک "بؤیوک سردار اؤلکه لری		ایشینی گۆرن عضوا آچان قاس دئییلیر" (فا:باز کننده).	
بیریر آچدی. ۸-باشلاماق، ایشه سالماق "اجلاسی		آچانگۆل [آ] قونچالانمیش وگۆزل گول، قیز آدی (فا:نام دختر).	
آچماق. ۹-رنگینی آچماق، پاریلداتماق، ایشیلداتماق		آچدیرماق açdırmaq [ائتد] آچماق ایشینی ائتدیرمک و	
"قارا قابلامانی قۇملا سۆرتوب رنگینی آچدی. ۱۰-بیر		گۆردورمک، آچماغا مجبور ائتمک (فا:باز گردانیدن).	
شئی و یثری او یاراق دلمک، دئشمک، قازیماق "توتئل		آچغۇجو açğucu [ص، سن] آچیجی (فا:باز کننده).	
آچماق، دلیک آچماق. ۱۱-گئنیشتلمک، بیر بیریندن		آچقی açqı [آ] ۱-کیلید، آچار و آچما آراجی. ۲-بیر شئی	
اؤزاقلاشدیرماق "دمیر نرده نین بارماق لیق لارین آچدی		سۆرتهرک پارلادان وسیله. ۳-دمیرچی لیکده و ناجارلیقدا	
آراسیندان گئچدی. ۱۲-آخیشی، دایاندریلیمیش شئین		دلیک لری گئنیشتلمک اوچون اولان آراج (فا:باز کن).	
آخیبب گئتمه سینی ساغلاماق، یولونو آچماق "سویو		آچقی چی [آ] ۱-آچقی ایشینی گۆرن، پارلادان. ۲-آچارچی	

Aa Ā	۵۷	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
نقطه په نسبت زامان بیریمینده دوزه لن زاویه‌سی (فا: سرعت زاویه ای). angular velocity		آچماق. ۱۳-خوشونا گلمک، اۆزگینه یاتماق "اوره‌گی	
آچی سیندان [آ] باخمیندان، بو لحاظدان (فا: بلحاظ).		آچیلدی. ۱۴-بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سۆزلر	
آچیش açış [آ] ۱-آچماق ایشی و بیچیمی. ۲-آچیلیش، بیر قورولوشون چالیشماغا باشلاتماسی (فا: گشایش).		دۆزلدر "کۆنول آچماق، آغیز آچماق، گۆز آچماق، فال	
آچیغ [آ،ت] ۱-باخ: آچیق ۲-بخشیش، خانلارین وئردیغی بخشیش ۳-نعمت ایچینده یاشایش؛ ۴-بیر اؤیغور بگی. ۷.		آچماق. (فا: باز کردن) to open ،ت، گۆ، صح، بو	
آچیغا جیخارماق [ل] آیدین ائتمک (فا: آشکار کردن to reveal		کۆ کدن: آچی، هاچا، آچا، خاج، هاچ، آچار.}	
آچیغا وورماق [ل] یایماق، شایع ائتمک (فا: افشا کردن).		آچمالیق [آ] کیرلی شئی لری تمیز له مک اوچون اولان هر	
آچیغاجیخماق [س] بللی اولماق، آتلاشیلماق (فا: آشکارشدن).		نوع ماده (فا: ماده براق کننده).	
آچیق açığ [ص،صح] ۱-باغلی اولمایان "آچیق قوتو؛		آچمیزان açmizan [آ] ملایر ده کند آدی {آچماز+آن}.	
open ۲-اؤستو اؤرتولو اولمایان، دامی و تاوانی		آچون açun [آ،ص] ۱-اٲورن، بوتون یارانیش، کاینات،	
اولمایان یئر "آچیق هاوا کؤنسترتی". ۳-بؤلودسوز،		عالم، دۆنیا (فا: کاینات) world ۲-جنت، اوغلان آدی	
آیدین و تمیز "آچیق هاوا". ۴-گئنیش، بوش ساحه "آچیق		(فا: جنت) ،ت، آچماق و آچیلماق سۆزلرله ایلگیلیدیر.}	
دنیز، آچیق تارلا". ۵-آیدین، توتقون اولمایان "آچیق		آچون... [آ] انسان آدی: -اپا، -اتا، -اغا، -آل، -آلپ، -آی،	
رنگ، آچیق ساری". ۶-سربست، مانع سیز "آچیق یول،		سؤری، سبای/سبگ، سبوغا، سبوی، ستاش، ستان، ستای،	
آچیق ساتیش، آچیق مژایده، آچیق آرتیرما، آچیق		ستوغ، ستوی، ستیگین، سخان، سداغ، سدوغدو، سر، سسؤ،	
اسکیتمه ساتیشی". ۷-آزاد (فا: صریح). explicit ۸-		سسؤ، سسوی، ششاد، سقول، سقولی، سکوت، سکؤل،	
چیلاق، اؤرتوسوز "آچیق باش". ۹-مُدافعه سیز، هُجوم		سکؤن، سلق، سوتردی، سؤخ، سؤغول،	
معروض قالا بیلن "آچیق شهر". ۱۰-هامی نین اشتراکینا		آجه داغ /هاجا، آچی [آ] باهار دا داغ آدی.	
آزاد اولان، گیزی اولمایان "آچیق تۆپلانتی" (فا: علنی).		آچی açı [آ،ت] ۱-چارپاز و کسپشن ایکی خط آراسینداکی	
۱۱-صمیمی، هنج بیر شئی گیزلتمه دن "آچیق دانیشیق".		آچیق لبق (فا: زاویه). corner. ۲-بیرشئی باخیش، گؤروش	
۱۲-آیدین و شُبّه سیز، بللی "آچیق مُبارزه، آچیق یالان".		(فا: نگاه). ۳-بیربیرینی کسن ایکی خط یا سطح آراسی.	
۱۳-آیدین و آتلاشیلان، منطق لی "آچیق فیکیر".		آچی اؤلچر [آ] زاویه اؤلچن (فا: زاویه سنج). goniometer	
آچاقی اؤنرمه [آ،سایش] ایچینده دیشگنی اولان و اونون		آچی اورتالایان [آ] زاویه نی ایکیه بؤلن خط (فا: نیمساز).	
آلاجاقی دیرله بؤ دیشگن'ین دؤغرولوغو ویا یانلیش		آجیب آغارتماق [ل] بیرشئی افشا ائتمک، آشکارا چیخارماق.	
لیغی کسینله شن اؤنرمه.		آجیت açit [آ] بیر دؤوار و پنجره ده آچیق بوراخیلان یئر،	
آچیق اؤیرنمه [آ] مکتوبلا اؤیرنمه سیستمی، باخ: آچیق		اولان یئر، آچیق لیغا چیخیلان یئر (فا: پنجره). opening	
اؤیره تیم (فا: آموزش مکاتبه ای).		آچیجی سۆزلر [آ] آچیقلايان سۆزلر (فا: توضیحی).	
آچیق اؤیره تیم [آ] یابین آراجلیق ایلا اؤیرتمه ایشی، درس لرینی		آچیجی [ص،صح] ۱-آچماغا یارایان. ۲-فرحلیک وئرن،	
رادیو و تلویزیون کیمی آراجلار توسط ایله اؤیرنجی لره		ایچ آچیجی بیر دوروم (فا: باز کننده).	
یابینلایان اؤیره تیم سیستمی (فا: آموزش مکاتبه ای از راه دور).		آچیسال açisal [ص] زاویه ایله ایلگی لی (فا: زاویه ای).	
آچیق آچی [آ] اؤلچوسو ۹۰ درجه دن چوخ اولان زاویه		آچیسال اوزاق لبق [آ] گۆی جیسم لرینین بیربیر لرینه نیسبت	
		زاویه سی و آچی سی (فا: فاصله زاویه ایی).	
		آچیسال تاو [آ] زاویه ای تاو، آچی سال ایومه (فا: شتاب زاویه ای	
		آچیسال یئهنیلیک (هیز) [آ] حرکت ائدن جیسمین بیر ثابت	

Aa Ā	۵۸	آذربایجان نۆزکجهسی	Aa Ā
آچیق ایشلتمه [آ] اوستو آچیق معدن و تونل لرده ایش		abtuse angle (فا:زویه منفرجه).	
ایشلتمه ایشی (فا:کار در محل روباز).		آچیق آچیغنا [ظ] آچیق بیر صورتده (فا:بصورت باز).	
آچیق بؤلگه [آ] سربست بؤلگه، گؤمروک سَینیرلاری		آچیق آچیق [ظ] آیدین، گیزلی اولمادان، آچیق اولاراق.	
اولمایان بؤلگه (فا:منطقه آزاد).		آچیق آدام [آ] گؤلر اؤزلو، صاف قلبلی، اؤزگینده هنج بیر	
آچیق بازار [آ] گؤمروک قئیدی اولمایان یئر (فا:بازار آزاد).		گیزلی شئی اولمایان آدام.	
آچیق بلکه [باخ] آچیق مکتوب.		آچیق آرتیرما [آ] مزایده، آچیق مزایده آل وئری، آچیق	
آچیق بلیط [آ] تاریخسیز یولجولوق بلیطی (فا:بلیط باز).		ساتیشدا چوخ پول وئرن آداما بیر شئی ساتما ایشی	
open ticket		(قارشى آتلامى: آچیق اسکیتمه) (فا:مزایده روباز).	
آچیق تاماشا [آ] هر کسین گله بيله جگی تاماشا و یا آچیق		آچیق اسکیتمه [آ] مئاقصه، بیر ایشی ان آز مبلغ له	
هاوادا اوینایلان تئاتر (فا:نمایش در فضای باز).		ایشله ینه وئرهک بیر نوع آتلاشما اُصولو، آچیق مناقصه	
آچیق توتقون [ظ] آردآردا رنگلی و رنگسیز اولان شئی		(قارشى آتلامى: آچیق آرتیرما) (فا:منافسه روباز).	
(فا:سایه روشن).		آچیق آشکارا [ظ] آچیق بیر صورتده، (فا:بصورت باز).	
آچیق توخوملولا [آ،بی] توخوم قاییقلاری آچیق اولاراق،		آچیق اعتبار [آ] گرکدیگی قدر یارارلاناییلن اعتبار (فا:اعتبار	
چیچک لی بیتگی لرین آیریلدیغی ایکی بؤیوک دالدان		قابل برداشت).	
بیری (فا:باز دانگان). gymnospermae		آچیق آغیز [آ،بی] تۇرپ گیللردن بیر بیتگی (فا:هسپریس).	
آچیق جا [ظ] اؤرتوسوزجه، گیزلی اولمایان، آچیق جاسینا،		hesperis acris. cru.	
یالین و ساده، آتلاشیلیر بیچیمده (فا:آشکارا). openly		آچیق آغیزلی [آ] بوش دانیشان (فا:حراف).	
آچیق جاسی [آ] دوغروسو، آچیق اولانی، آتلاشیلیر بیچیمده،		آچیق آغیل [آ] دامی اولمایان آغیل، چیغ دان داش دان	
دؤزو (فا:براستی، راستش).		دووارى اولان آغیل (فا:آغل روباز).	
آچیق جاسینا [ظ] باخ: آچیق جا.		آچیق ال (لی) [ص] الی آچیق، سخاوت لی (فا:متواضع).	
آچیق جلسه [آ] باخ: آچیق اوتوروم (فا:آشکارا).		آچیق اللیک [آ] متواضع اولما (فا:تواضع).	
آچیق چئک [آ] آغ چئک، مبلغ مقداری یازیلماش چئک		آچیق آلینلی [ص]، مج [آ] الی آچیق (فا:پیشانی سفید).	
(فا:چک سفید).		آچیق آتلاتماق [ل] چوخ آیدین شکیلده آچیقلاماق.	
آچیق حساب [آ] اؤنجه لیک سیز اولان و نقد اولان آلیش		آچیق اوتوروم [آ] آچیق جلسه، آچیق دؤروشما (فا:جلسه	
وئریش (فا:حساب نقد).		علنی، نشست علنی).	
آچیق داشیت [آ] اوستو اؤرتولمه میاش آرابا (فا:ماشین رویاز).		آچیق اورکلی [ص] اورگی آچیق، صمیمی، اؤز فیکرینی	
آچیق دان آچیغا [آ] آچیق آچیغا، بللی اولاراق (فا:آشکارا).		گیزلتمه ین (فا:زنده دل). alacritous	
آچیق دان [ظ] آیدین اولاراق، گیزلتمه دن (فا:باز و روشن).		آچیق اورکلی لیک [ص] اورگی آچیق (فا:صمیمیت).	
آچیق دانالی لار [باخ] آچیق توخوملولا.		آچیق اؤزلو [ص] خوش گولوش (فا:گشاده رو).	
آچیق دانیشان [آ] آچیق و سئچیک دانیشان، سؤز گیزلتمه ین.		آچیق اولماق [س] صمیمی اولماق، فیکرینی گیزلتمه ین.	
آچیق دانیشیق [آ] آچیق و آیدین قونوشما (فا:زک گوئی).		آچیق اوئی [آ] گیزلی اولمادان وئریلن اوئی (فا:رای علنی).	
آچیق دلیل [آ] بللی و مشخص قانیت (فا:دلیل روشن).		آچیق اویلاما [آ] آچیق سئچیم (فا:رائ گیری آزاد و باز).	
آچیق دنیز [آ] آیری دنیز لره ویا چوخ بؤلگه لره یولو اولان		آچیق آیدین [ص] باخ آچیق.	

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی	۵۹	ارک سۆزلۆتۆ
دینز، دینزین قورولوقدان اوزاق اولان بۆ لومو (فا: دریای آزاد	آچیق دۆروشما [آ] باخ: آچیق اوتوروم (فا: جلسه علمی).	آچیق فیکیرلی [ص] ذهنی دۆرۆ، آیدین اۆسلو، آیدین.	
آچیق دۆشمه [آ] ایدمان یاغلی گولشده قیچی اوسته	دوشه رک اۆدۆزماسی (فا: نوعی فن در کشتی).	آچیق فیکیرلیک / آچیق فیکیرلی لیک [آ] آچیق فیکیرلی	
آچیق راق [ص] داها آچیق، آزارچاق آچیق (فا: بازتر).	آچیق رۆژیم [آ] پارلمان لی رۆژیم (فا: رژیم پارلمانی).	اولما، آیدین فیکیرلی (فا: روشن فکری).	
آچیق رنگ [ص] رنگی آچیق اولان (فا: رنگ باز، نیم رنگ).	آچیق رنگلی [ص] رنگی آچیق اولان (فا: کم رنگ).	آچیق قاپی [آ] ۱-قاپی سی آچیق اولان، قوناق و باش چکن لره	
آچیق سئچکی [آ] آچیق سس وئرمه، آچیق اوی وئرمه اُصول	ایله گنجیریلن سئچکی (فا: رای علمی).	آچیق اولان قاپی، هرکسین گله ییلدیگی یئر، قوناق	
آچیق سئچیک [ص، ظ] چوخ آچیق، چوخ بلیرگین	(فا: شمرده). distinct	سئۆرلیک مفهومندا ایشله نیر "حسن خانین ائوی هامی یا	
آچیق سۆز [آ] آیدین و اؤرتوسوز سۆز (فا: رک).	آچیق سۆزلۆ [آ] هر شیئی اولدوغو کیمی سؤیله یین، سۆزونو	آچیق قاپی اولوبدور". ۲-بیر یئره و یا بیر کیمسه نین یانینا	
آچیق سۆزلۆلۆک [آ] آچیق سۆزلۆ اولما وضعیتی (فا: صریح	اللهجه بودن).	گنتمگه ایدن لی اولان گۆن و واخت (فا: در همیشه باز).	
آچیق سؤیله مک [ل] بیر سۆزه و صحبتیه آچیقلیق گتیرمک	(فا: تصریح کردن).	آچیق قاپی سیاستی [آ] اؤزگه اؤلکه لرین مال و جنسی سربست -	
آچیق ساجیق [ص، ظ] ۱-چیلپاق، آچیق سئچیک، اؤرتوسوز	(فا: باز، برهنه). ۲-داغینیق، پریشان، آچیلیب تۆکولموش،	جه بیر اؤلکه یه گیرمه سیاستی (فا: سیاست درهای باز).	
آچیق ساری [آ، ص] توتقون اولمایان ساری (فا: زرد روشن).	آچیق ساییم [آ] سئچیمده وئریلن اوی لارین آچیق اولاراق	آچیق قاش [آ] گۆلش قاباق قیز، قیز آدی (فا: نام دختر).	
آچیق سسلی [باخ] گنیش سسلی حرف (فا: حرف صدادر	باز). wide vowel	آچیق قلب ایشلمی (عملیاتی) [طب] آچیق قلب عملیاتی (فا:	
آچیق شهر [آ] دۆشمان قاباغیندا ساونما سیستمی اولمایان	شهر (فا: شهر بی دفاع).	جراحی روباز قلب).	
آچیق صفت [ص] غمگین اولمایان، سئوینجلی (فا: خوشرو).		آچیق قونوشماق [ل] سۆزلری آیدین دئمک (فا: رک گفتن).	

Aa Ā	Aa Ā
(فا: سینمای هوای باز). آچیق هجا [آ، دیل ب] سونو سسلی هجا، بیر سس سیز و بیر سسلی حرفدن دۆزه لن هجا " دئی، نه، بؤ " (فا: هجای باز). open syable آچیق ویا گیزیلی اولاراق [ظ] هر حالدا (فا: صریحاً و تلویحاً) آچیق یاخا [آ] دالی چئوریلیمیش یاخا (فا: یقه بر گردان). آچیق یارا [آ] هله ساغا لمامیش یارا (فا: زخم باز). آچیق یاشیل [ص] آرجا یاشیل رنگلی (فا: سبز کم رنگ). آچیل [آ] آیدین، آچیلیمیش؛ خوارزم خانی قایورخانین اوچ آیدندان بیر (دیگر آدی دا اینا لجیق دیر).^۷ آچیلای [آ] انسان آدی، باخ: آچیل + آ.^۷ آچیلماق [آ] قاپی و هرشین آچیلان یثری، آچیلما یثری (فا: قسمت باز شو). آچیلان açılan [آ] ۱- آتش آچان سلاح، اودلو سلاح. ۲- سایه لاردان سونرا گلرک تاپانچا و توفنگ نولارینی بیلدیریر " بش آچیلان، یتدی آچیلان " (فا: نوعی سلاح). آچیلان کؤپرو [آ] متحرک کؤپرو (بل متحرک). آچیلای [آ] بوتون و گورکملی آی، قیز آدی (فا: نام دختر). آچیلماز [ص] آچیلما بیلمه یین (فا: لایحل). indissoluble آچیلماز امانی [آ] آچیلماغا باشلا یان زامان (فا: زمان باز شدگی). آچیلماق açılmaq [بل، ت] آچماق ایشی گورولمک (فا: گشوده شدن) to be open آچیلیمیش [ص] آچیق اولموش (فا: مفتوح). (open ed). آچیلیب باغلانان [آ] بوکولن، بوکولم (فا: تاشو). آچیلیش açılış [آ] بیر قورولوش ویا قورولتاین باشلانقیچ ایندا اولان اوتوروم " آچیلیش تۇرتی، آچیلیش دانیشماسی " (فا: افتتاحیه) opening آچیلیشماق açılışmaq [س] ۱- بیر بیرینه یاخین لاشماق، بیر بیرینه ایسینیشمک. ۲- داها اؤتانماق، سیخیلماق، شرایطه آلیشماق، چکینمه مک، ال قول آچماق. ۳- سیرتق لاشماق (اوشاق اوچون). ۴- انکشاف اتمک، کامل لشمک، یتیشمک، ذهنی آچیلماق، ایره لی له مک. آچیلیم açılım [آ] ۱- آچیلیش، ترقی (فا: گشایش) ۲- (گۆی	شکیلده گوسترمه (فا: شرح). description آچیق لاما [ل] بیر سؤزو آیدینلاتماق اوچون دانیشماق و قونوشماق، بلیرتمک (فا: شرح دادن). آچیق لامالی [ص] آچیق لاماغا گره کی اولان سؤز. آچیق لانان [آ، منطق] آچیق لاما سونوندا اورتایا چیخان سؤز و مفهوم (فا: تشریح). آچیق لانما [آ] آچیق لانماق ایشی. آچیق لانماق [بل] آیدین لانماق، بلیر لشمک (فا: تشریح شدن). آچیق لایان [آ، منطق] بیر مفهوم و سؤزو آچیق لایان سؤزلر (فا: شارح). commentator آچیق لایجی [ص] بیر سؤزو آچیق لایان و آیدین لادان هر سؤز ویا شئی و کیمسه (فا: شارح). Commentator آچیق لایش [آ] آچیق لاما ایشی ویا بیجیمی (فا: تشریح). آچیق لی قویولو [ص] آچیق توتقون (سایه روشن). آچیق لیغا چیخماق [س] سیخیتی دان قورتولماق. آچیق لیق [آ] ۱- آچیق یثر، آچیق ساحه. ۲- آرالیق، ایکی شئی آراسیندا بوشلوق، مسافه (فا: باز شدگی). ۳- آیدینلیق، تمیز-لیک، بولدوسوزلوق. ۴- صمیمی لیک، اوره گی آچیقلیق. آچیق لیق اولجر [آ] آرالیق او لجن آراج (فا: فاصله سنج). آچیق لیق قازانديرماق [آ] آچیقلیغا قووشدورماق (فا: روشن کردن). آچیق لیق قازانماق [آ] آچیقلیغا قووشماق (فا: واضح شدن). آچیق لیق کنیرمک [آ] بیر سؤزو و ایشی آیدینلاتماق. آچیق ماوی [ص] چوخ توتقون رنگلی اولمایان ماوی رنگ، آچیق گۆی رنگی (فا: آبی روشن). آچیق مکتوب [آ] بیرینه آغزی باغلی و گیزلیجه یوخ علنی صورتده یوللانان مکتوب، آچیق یازی (فا: نامه سر گشاده). آچیق هاوا [آ] اوستو آچیق یثر، بولدوسوز هاوا (فا: هوای باز). آچیق هاوا تیاروسو [آ] آچیق هاوادا دوزنلنن گؤستری (فا: تئاتر در هوای باز). آچیق هاوادا [آ] اوستو اورتوسوز یثرده، قاپالی بین خارج-ینده، اؤستو آچیق یثرده (فا: در هوای روباز). in the open air آچیق هاوا سینماسی [آ] آچیق هاوادا گؤسته ریلن فیلم یثری

Aa Ā	۶۱	آذربایجان نۆزکجهسی	Aa Ā
آخار آخار سئل اولار دامار دامار گؤل اولور [آتاسۆز] آزار		بیلیم) دیک خط له (اؤستوا دا) قوزئی ویا گونئی طرفده	
آزار چوخالیر (فا: قطره قطره جمع شود وانگهی دریا شود).		اولان اولدوزون زاویهسی (فا: آزیموت). debunching	
آخارباخار ائو [آ] ۱- آچیق آلان اورتاسیندا دوزه لن ائو		آچیم açım [آ] ۱- آچیلما اؤلچوسو و مقداری "بارماقلارین	
(فا: ویلا) ۲- گؤروتئو). منظره. villa sight		آچیم، ینا قاریش دئیلیر، آچیلیش (فا: باز شدگی). ۲-	
آخارباخار [آ] ۱- هر طرفی آچیق یئر، گؤرونملو، گؤروتئولو		آچیلما زامانی و مۇدتى.	
یئر، گؤزل گؤرونن یئر (فا: منظره). ۲- ایکی چای، حوضه		آچیملاماق [ل] آیدینلادیب آچیقلاماق، یوروملاماق (فا: روشن	
ویا بؤلگه نی آیران خط. ۳- سۇمقاییت دا داغ آدی ۲۴۰.		نمودن، تفسیر نمودن).	
آخارباخارلی [ص] هر طرفی آچیق و گؤروتئولو، خوش		آچیملاماق [س] آچیم لاماق ایشینه قونوالماق.	
منظره لی (فا: خوش منظره).		آچین [باخ] آچون.	
آخارجا axarca [آ] ۱- بالاجا سو یولو (فا: چوب). ۲-		آچیندیرماق açındırmaq [ل، مت] بیر سطح و دۆزلم	
آخیتی لی خسته لیک، سوموک ورمی و شیشی، سۇ و		اؤستنه تصویر ائتمک (فا: چیز را تصویر کردن).	
ایرین وئرن چیبان (فا: زخم آبدار، سل استخوان).		آچینساماق [س] انکشاف ائتمک (فا: انکشاف کردن).	
آخارسو [آ] ۱- دۇرقون اولمایان سۇ (فا: آب روان).		آچینماق açınmaq [س] انکشاف ائتمک، ایچینده کی یئته نکلر	
flowing water ۲- دره، ایرماق ۷.		اویاناراق آماجینا چاتماق، گلشیمک (فا: انکشاف شدن).	
آخارسو آدلاری [آ، دیل ب] چای و ایرماق آدلاری (فا: اسامی		آچینیم açınım [آ] ۱- آچینماق ایشی (فا: انکشاف). ۲-	
رودخانه ها) Hydronymy		بیر شیین اؤزو آچیلماق، بیر جیسمین سطح نین آچیلیب بیر	
آخارسوی [آ] انسان آدی، باخ: آخار+سوی ۷.		دۆز صفحه (دۆزلم) اؤزه رینه یاییلماسی (فا: گسترانیدن).	
آخارغنیر [آ، بی] جویر آغاجی کیمی اؤدوللو و گؤزل		آخ ax [با، ت، سن] وای، تعجب، تاسف، آرزو و حسرت	
قوخولو اؤز سویو اولان بؤیوک بیر آغاج (فا: نام درختی).		کیمی حیسلری بیلدیرن بیرسؤز "آخ نئجه کئف	
liquidambar irientalis. ham.		چکمه لی ایام دیر؛ ۲- مذمت، دانلاق و تهمت بیلدیرن بیر	
آخارقا [آ] چای آخیلان بؤلگه، آخیمین آخدیغی اورتام، بیر چایا		سؤز "آخ اؤنون الیندن نه لر چکدیم" (فا: آه). ah	
دوغرو یاغیش سولارینین آخدیغی بؤلگه (فا: حوضه) ۲۵۸-۲۷۰.		آخائی / آخوای [ن] یورقونلوق زامانی دئیلن بیرسؤز (فا: آخ ای).	
آخارقوم [آ] چوخ نارین و یئل ایله توز کیمی هاوایا قالدخان		آخ توف [آ] توپورمه (فا: آخ تف).	
قوم (فا: ماسه بادی). quicksand		آخوای [باخ] آه ائی (فا: آخ وای).	
آخارلار axarlar [آ، دی] گؤده لری حالقاسیز، باشلاری و		آخاج axac [آ] آرخلیم، آخلیم (فا: زهکش). drain pipe	
کؤکسلری بیرلشیک، سانجان ایینه لی هؤرومچک لر		آخاج لاتماق [اتد] آخلیملاماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس)	
تاقیمی (فا: تیره ای از عنکبوت ها).		آخاجلاما [آ] آخلیم لاما، آریتما (فا: زهکشی). drainage	
آخارلی axarlı [ص] ۱- دورقون اولمایان، آخار یئری		آخاجلاماق [ل] آخلیم لاماق، آریتماق (فا: زهکشی کردن).	
اولان، آخارلی گؤل (فا: سلیس). ۲- اوتوموبیل، اوچاق و		آخاجاق [آ] آرخ (فا: کانال). canal	
گمی کیمی آراج لاردا هاوا و سۇیون راحتجه آخیشماسینا		آخاخ axax [آ] ۱- آخارسو یاتاغی، یاتاق، چای گئندن یئر	
مناسب دوزه نیلن بؤلوملر (فا: آیرودینامیک).		(فا: بستر رود). ۲- آیم و یئنیشی چوخ اولان یئر.	
آخارلیق [آ] آخیجی لیق، سلیس لیک، چالقی نین آخارلیغی،		آخار axar [ص] ۱- دایم وسوزکلی آخان، آخیجی (فا: روان).	
اوتوموبیلین آخارلیغی (فا: سلاست). smoothness		۲- آخیشقان حالتینده اولان (فا: جاری) ۳- دره، آخارسو ۷.	

Aa Ā	۶۲	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
شئی تاپماغا چالیشماق، آراماق، تفتیش ائتمک. ۲- ایلده ائتمه یه چالیشماق "اؤزونه ائو آختارماق، ایش آختارماق، اؤز حاققینی آختارماق، اوغرونو آختارماق". (فا:جستجو کردن). {آخماق فعل ایلگیلیدیر}		آخاری [آ] ۳- یؤن، سمت، مسیر "چاین آخاری ایله گئتمک، هونلارمدنیت آخارینی اؤصولو یولا سالدیلار" ^۸ (فا:مسیر). آخاریاخیٹ [آ] آخار وضعیتده اولان یاخیتلار (بنزین، مازوت، گازیاغی) (فا:سوخت مایع).	
آختارمالی [آ،ص] آختارماغا یارار (فا:قابل تفحص).		آخاق axaq [آ] ۱- سو یا تاغی، آخار سو یا تاغی، چاپلاق (فا:	
آختاریجی [آ] آراشدیران، دالی سیجاگندن (فا:تفحص کئنده).		بسترودخانه) ۲- ایرماق، چای، کیچیک آخارسو (فا:جوب).	
آختاریش axtariş [آ] آختارما ایشی، آراما، یوخلاما ایشی		آخاقان axaqan [آ،تا] چوڭ آخان.	
"آختاریش یولو" (فا:تفحص). inevstigaion		آخان axan [ص] ۱- آخار، آخیجی (فا:روان) ۲- سوؤزگون،	
آختاریش اداره سی [آ] آراشدیرماقلا و تحقیق له اوغراشان		خومار "آخان گؤز لری" (فا:خمار).	
قوروم (فا:تشکیلات تفحص).		آخان اولدوز [گؤی ب] گؤی داشلارینین هاوا یووارینا	
آختاریشچی [ل] تاپماغاچالیشان، آراشدیریجی (فا:متفحص).		گیردیکده یانارکن بوراخدیقلاری ایشیق جیزیغی	
آختاریشلی اوچوش [آ] تانیماق و تفحص اوچون اولان		(فا:شهاب). shooting star	
اوچما ایشی (فا:پرواز ارتباطی).		آخ اوڤ [آ] سیزلاما، اینلهمه (فا:آخ اف).	
آختاریشماق axtarişmaq [ل،تا] هر طرفی آختارماق و		آختا axta [آ،ص،سن] ۱- بیر آت نوعو ۲- ارکک لیک وزی-	
آراشدیرماق (فا:تفحص کردن).		لری کیسیلیب چیخاریلمیش، خیاسی بورولموش "آختا	
آختاریلان [ص،مت] بیر ایشلم ده آراشدیریلان و بیلمک		اؤکوز". ۳- چوده گی چیخاریلمیش میوه ویتمیش. ۴- [دا] یهر	
اوچون آرانان پارامتر (فا:پارامتر مجهول).		قالتاغی نین اؤستونه چکیلن گؤن (فا:اخته). gedding	
آختاریلماق [یل،تا] آرانیلماق (فا:جستجو شدن).		ایبضه لری چکیلیمیش آت، بو کلمه آخ، آق سوؤزونه باغلیدیر،	
آختالاتما [آ] آختالاتماق ایشی (فا:اخته کنی).		آخ کلمه سی هم دیواندا و هم ایندی ده ایکی باجاق	
آختالاتماق [ائتد] آختالاتماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس).		آراسیندا کی بوشلوغا دئییلیر، بو سوؤز "تا" اک ایله (اؤرنک:	
آختالاما axtalamaq [آ] آختالاماق ایشی (فا:اخته کنی).		یومورتا، تورتا) بیر لیکده بو کلمه نی دوزلدیر{.	
آختالاما [ل] آختا ائیله مک، خیاسینی بورماق، میوه نین		آختا ائله مک [ل] باخ: آختالاما.	
چوده گینی چیخارماق (فا:اخته کردن). to castrate		آختاج [آ] ساوه-خرقان دا کئند آدی {حئیواندارلیقلا ایلگیلی}.	
آختالانماق [یل] آختا اندیلیمک، بورولماق، ارککلیک		آختاچی axtaçı [آ،سن] ۱- آختا ائدن کیمسه، حئیوانلاری	
وزی لری چیخاریلماق. (فا:اخته شدن).		آختالایان (فا:اخته کئنده). ۲- بوکان دا کندیستان، باهار و	
آختالانمیش [ص] آختا اندیلیمیش، بورولموش، چیریده گی		شاهی ده کئند آدی. ۳- عثمانلی بیر لیگینده بیر تورک بوؤ.	
چیخاریلمیش (فا:اخته شده).		آختاخانا [آ] حئیوانلار آختا ائدیلن یئر.	
آخ توف [آ] توپورمه، بلغم گتیرمه.		آختاخانا / آفتاخانا [آ] سالماس دا کئند آدی {آت بشجرمه-	
آخچا axça [باخ] آغچا.		یثری}.	
آخچاچای axça [آ] ساین قالا دا چای آدی.		آختارتماق [ائتد] آختارماق ایشینی گؤردورمک.	
آخدیرمالما axdırmal [ل] آخدیرماق ایشی (فا:روان نمایی).		آختارما [آ] آختارماق ایشی (فا:جستجو).	
آخدیرماق [ل] آخماسینا یول آچماق (فا:روان نمودن).		آختارماسیز [ص] آختارما اولمادان.	
آخیر axır, axər [ص،ع] سون، سونراکی (فا:آخر).		آختارماق axartarmaq [ل،ت،تا] ۱- گیزلی ویا ایتیمیش	

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آخشام اولدو [آ] آذربایجان موسیقی سینده آخشام دوشمه سینی وصف ائدن بیر چالقی هاواسی. آخشام اولدوروزو [آ، گۆزب] ونوس گزه یینی، چولپان (فا: زهره). آخشام اوزه ری [ظ] باخ: آخشام اوستو. آخشام اوستو [ظ]، باخ: آخشام چاغی. آخشام بازاری [آ] آخشاما دؤغرو آلیش وئیش. آخشام چاغی [آ] آخشام اوستو، گون باتانا یاخین، آخشام اولارکن، گون باتاندان قاباق، گونشین باتدیغی سیرالاردا، آخشاما دؤغرو (فا: شامگاه). eventide آخشام دان [ظ] آخشام اولارکن. آخشام دان آخشاما [ظ] هر آخشام. آخشام دوشمک (قووشماق) [س] هاوا قارالماق، گون باتماق. آخشام سحر [ظ] گونون هر واختی، همیشه، دایم. آخشام صفاسی [باخ] گنجه صفاسی. آخشام طرفی [باخ] آخشام اوستو. آخشام قایاغی [باخ] آخشام چاغی. آخشام قارانیغی [آ] گون باتاندان سوتراکی واخت. آخشام کی [ص] آخشام باش وئریش، آخشامدا اولان. آخشام گونشی [آ] تاثیر آزالمیش گون ایشیغی. آخشام لاتماق [ائند] آخشامی گنچیدیرمک (فا: بیتوته کردن). آخشام لاماق [س، تا] آخشام ائیلهمک، آخشامی بیر یثرده قالماق، آخشامی بیر لیکده گنچیرمک (فا: بیتوته کردن). آخشام لایان [آ، ص] آخشام واختی. آخشام لیق [آ، ص] آخشام اوچون، آخشاما عاید. آخشام نامازی [آ] ایکیندی ایله یاتما نامازی آراسیندا قیلینان ناماز (فا: نماز شب). آخشام نیلی [آ] آخشاملاری اسن یتل. آخشام یئمگی [آ] شام (فا: شام). آخشام لاری [ظ] آخشام وقتی، آخشام (فا: سر شب). آخشامین خئیر [آ] آخشامین خئیر اولسون، باخ: آخشامینیز خئیر. آخشامین دارچاغی [ظ] آخشام اوستو، گون باتاندان. آخشامینیز خئیر [ن] گنجه نیز خئیر (فا: شب بخیر) good night آخشید/ایگشیت [آ] ۱- اؤزکلی، باهادیر ۲- آخشید لر دؤولتی	آخرالامر axəruləmr [ظ، ع] سونوندا، ان آخیریندا (فا: ~). آخزالزمان axiruzzəman [آ] دینی اینانج لارا گؤره دونیانین سونو، قیامت گونو (فا: ~). end of times آخروت axirət [آ، ع] دینی اینانجا گؤره اویری دونیا، قیامت و قالخیش گونو، آخزمان (فا: ~). futurity آخساماق axsatmaq [ل، ت] ۱- آخساما سیناسب اولماق، توپال ائتمک. ۲- لنگیتمک، ایشین یاخجی گنتمه مه سینه سبب اولماق (فا: لنگ نمودن). آخسار axsar [ص] آخساق، آخسایان (فا: لنگ). آخساق axsaq [آ، ت، سن] ۱- توپال، آخسایان، چولاق. ۲- [بازین] آخجی و سلیس اولمایان شعر. ۳- حیوانلاردا آفاق و قیچ آخساما خسته لیگی (فا: چلاق). lame ۴- [خ] تیمورگورخان ین غنوانلاریندان. آخساق لیق [آ] آخساق اولما، توپال لیق، چولاق لیق (فا: لنگی). آخساقلار [آ] هشتیری ده کند آدی {۱- آغ+ساق لار، ۲- مجازاً چتین یتیشیلن یئر ئمکیدیر}. آخساماق axsamaq [س، ت] ۱- نامنظم و دوزنسیز اولماق، بیرایشین قاباغا گنتمگی یاخجی اولماماق "ایش آخسایر" (فا: نقص داشتن). ۲- توپال کیمی یثریمک، چولاق چولاق یثریمک (فا: لنگیدن). to go lame {ت: چیخماق (داغا)، یوکسلتمک ایسته مک، صح: آخماق سؤز ایله ایلگیلیدیر}. آخسانتی [آ] آخساماق ایشی ویا طرزی، فلیج اولما، باخ: آخساما. آخسایش [آ] آخساماق ایشی، فلیج اولما، باخ: آخساما. آخسوم axsum [آ] سرخوش، مست اولموش (فا: مست). {ت، سن، آخساماق سؤز ایله ایلگی لی اولاراق مست آدامین آخساق شکیده یثریمه گین و دانیشماغین گؤسته ریر}. آخسوم لاما [آ] بدمست لیک (فا: بدمستی). آخسوم لاماق [س، سن] بدمست لیک ائتمک (فا: بدمستی کردن). آخسونگ axsung [باخ] آخسوم. آخسام axşam [ظ] گوندوزون سون و گنجه نین ایلک ساعاتلاری، گون باتان واخت (فا: آخشام). evening {سومرجه «اوسان»؛ ت، صح، تا} آخشام ائله مک [س] آخشام لاماق، آخشاما قدر قالماق.

Aa Ā	آذربایجان تورکجه‌سی
چیمخاغا باشلانان یثرینی نشان وثریلیر و آغوز سؤزونده سؤت وثرمگه باشلانما آنلامی وار و سانیلیر فارسجادا آغاز سؤزوده آغماق و آغیز سؤز ایله ارتباطسیز دئییل. آخماق <i>ahmaq</i> [آ،ع] احمق، دوشونمز (فا: احمق آخماق <i>ahmaq</i> [آ] تبریز ده کند آدی {آغماق+قایا}. آخماق جا (سینا) [ظ] آخماق لار کیمی (فا: احمقانه). آخماق لاشماق [س] آخماق حالا گلکم (فا: احمق شدن). آخماق لاماق [س] سفته لشمک (فا: احمق شدن). آخماق لیق [آ] سفته لیک، گنج لیک (فا: احمقی). آخماق نقطه سی [باخ] آخماق سینی. آخمود قیشلاقی [آ] کلئیر ده کند آدی {آغ+موت}. آخناماق <i>axnaşmaq</i> [آ] آخناماق ایشی. (فا: لغزش). آخناماق [س] آخیشیب گلکم، آخیشماق، باخ: آغناماق (فا: روی هم لغزیدن). آخور <i>axur</i> [باخ] آخر، یشم آخور (فا: آخور). <i>manger</i> آخورا [آ] آذربایجان، دا شهر و جای آدی ۲۰. آخورلو [آ] خوی، دا کند آدی {حیواندار لیقلا ایلگیلی}. آخورلوق <i>axuz</i> [آ] دورولوق و صافلیق آندیران بیر کلمه، قیز آدی (فا: نام دختر). {اسکی تورکجه ده جای اوچون دئییلن آد، عبدالله اوغلو، بو کلمه آخماق فعلیندن آلینمادی} آخون [آ] سؤمقایت دا بؤلوق آدی ۲۰. آخوند <i>axund</i> [آ] ملا (فا: ملا). <i>mulla</i> {بو کلمه نین آغا سؤز ایله ایلگی لی اولماغینی سانیلار}. آخوندزاده [باخ] میرزا فتحعلی آخوندوف. آخوند قیشلاق [آ] بیناب دا کند آدی. آخوندلوق [آ] آخوند صنعتی و ایشی. آخوندوف <i>axundof</i> [باخ] میرزا فتحعلی آخوندوف. آخوندوف مکتبی [آ] (۱۹ جویوزیل) آخوندوفلا باشلایان و آذربایجان تورکجه سینی جانلاندیران و تمیز له یین بیر آخیم، ادبیات انکشافینا وثریلن آد (فا: مکتب آخوندوف). آخولا [آ] تبریز ده کند آدی ۱- {آقولا، یؤنه تیجی ۲- آغول و حیواندار لیقلا ایلگیلی آددیر}. آخی <i>axı</i> [باخ] آخی.	نین قوروجوسو و ایلک خانی ۷. آخسیدلر <i>axsidler</i> [آ] ایخسید و آغشید، ده دئییلیر، (م ۹۶۹-۹۳۵) میلادین اؤنوجو یوز ایللرینده مصر بؤلگه سی بیزانس و بغداد گوجلری آراسیندا چابالارکن فاطمی لر طرفیندن ده اغتشاشا معروض قالمیشدی. بو زامان محمد ابن توغاج تورک سرداری اولراق بغداد خلیفه سی طرفیندن مصره گؤندریلدی، محمد ایلکجه فاطمی لرین آخین لارینی دورودور و آخسید لقبی نی آلدی، تولون و آخسید لرین حاکمیت دورو و مصرده آلتین دورو ساییلیر و تاریخچی لر بو دورمی یاخجی اداره نین مودئلی کیمی دیر لندریلر (فا: حکومت آخسیدها در مصر). آخشین [آ] باخ: آغشین، قیز آدی. آخلیم/آرخلیم <i>axlim</i> [آ] آخاج، کیرلی سولاری آپاران آرخ و بورو (فا: فاضل آب). <i>sewage</i> آخلیم لاما [آ] آخاجلاما (فا: زهکشی). آخلیم لاماق [ل] آخاجلاماق (فا: زهکشی کردن). آخما <i>axma</i> [آ] آخماق ایشی، آخیش (فا: جاری). آخماز [آ] ۱- دورقون سو، گؤلت، آخمایان، دورقون (فا: راکد) <i>stagnant</i> ۲- مینگه چئویر، ده گؤل آدی ۲۰. آخماسینییری [آ، مکانیک] (مثال لاردا) آخماغا باشلاما نقطه سی و حدی، مختلف مثال لارین چکیلیم و سیخیلیم گوجونون اثر ایله قوپماغا باشلاما و دایانیشمین اورتادان قالمخاغا باشلاما و اوزولمه نقطه سی (فا: حد تسلیم) <i>yield point</i> آخماق <i>axmaq</i> [س] ۱- آخیب گتتمک، یاییلیب سیزماق، سوزولمک، دامجی دامجی تۆکولمک. ۲- [مج] یاواشجا سوزوب گتتمک، ایره لی سورمک و گتتمک، ازدحاملی گتتمک، آخیجی بیر حالدا گتتمک. ۳- گؤز خومار خومار سوزمک، بیر یثره او یاراق باخماق (فا: به نقطه ای زل زدن). {ت 'آخماق'، سن؛ دیواندا آخماق/آغماق (آخیلیب گتتمک، چیمخماق و یوکسلمک) سوزو بیر سیرا کلمه لرده آخیلان شئین باشلانقیج یثرینی و اونون توپلاندیغی یثری گؤسته ریر مثلا آغیر کلمه سینده آخیلیب توپلانان شئین اؤزل- لیگی نشان وثریلیر و آغیز سوزونده بیر شئین آخیلماغا و

Aa Ā	٦٥	آذربایجان تۆرکجه‌سی
آخیدیلماق [پیت]: pipette آخیدیلماق [پل] آخیتماق ایشی گۆرولمک (فا: روان شدن). آخیر / آخور [آت] آخور، حیوانلار ایشی و سو وئرن یئر و آرخ (فا: آخور). {ت: آقور، صح: بو کلمه آغماق سۆز ایله ایلگی لی اولمالیدیر، باخ: آغیل}. آخیر [آع، سون] قورتاراجاق (فا: آخر). آخیرا یئتیرمک [س] سونا چاتدیرماق (فا: به انتها رساندن). آخیر آخیردا [ظ] آخیردا، باخ: آخرالمر. آخیرتسیز [ص] دینسیز، ایمانسیز. آخیر چوشنه [آ] یاز بایرامینا یاخین آخیرینجی چوشنه و یوگونو مختلف مراسیملرین باشلانماسینا اشارت. آخیری بیر یانا جیخماق [س] سونوج وئرمک. آخیری خیر اولسون [آ] نتیجه‌سی یاخجی اولسون. آخیرینا داش آتماق [ل] محو ائتمک، یوخ ائتمک. آخیرینجی [ص] سونونجو، آخیرداکی. آخیزدیرماق [ل] آرخا آرخا آخیدیلماق، تۆکمک (فا: روان گردانیدن). آخیزدیریلماق [پل] آخیزدیرماق ایشی گۆرولمک (فا: روان گردانیده شدن). آخیزماق [ل] باخ: آخیتماق. آخیسقا تۆرکلری [آ] دۆنیا ساواشی سونرالاریندا ساوئلرده سورگونه معروض قالان بیر تورک قومو (فا: ترکان آخیسقا). آخیش [آ، فیزیک، سن] آخماق ایشی، سو آخیمی، آخیتی، آخی، گنجیب گنتمه، شار "آلتمیشا گلدیغی زامان ایللرین آخیشینی آنلادی" (فا: سیلان). flux آخیش اولچر [آ] بیر آخیش، ین اۆزل لیکلرینی اؤلچن وسیله (فا: شارسنج). fluxmeter آخیشقان [آ، صح] خاص بیچیمی اولماییب و ایچینده اولان قابین بیچیمینه گلن ماده (فا: سیال) fluid آخیشقان لاشدیرماق [س] آخیشقان دوروما گتیرمک (فا: سیال نمودن). آخیشقان لاشدیریجی [ص] آخیشقان دوروما گتیرمه اۆز لیلیگی اولان (فا: سیال کننده).		آخی [ادات] افاده‌نی گوجلندیرمک اوچون ایشله‌نن بیر کلمه "نییه بئله دوشونورسن، آخی سن کی بیلیرسن" (فا: نوعی کلمه تأکید) {داخی: آخی^۵}. آخی [آ، تا] بیر کیمسه نین سئودییگی، ان یاخینی. آخیناج axitac [باخ] آخیداج. آخیدیرما / آخیدیرماق axitdirmaq [آ] آخیتدیرماق ایشی. آخیدیرماق [ائتد] آخیتماق ایشینی گۆردورمک (فا: فس). آخیتما [آ] ۱- آخیتماق ایشی. ۲- یاغ سوّت و یومورتا و اؤن دان دۆزه لن دۆرو بیر خمیر و اؤندان اله گلن بیر یشمه لی (فا: نوعی خوراک) ۳- حیوان و اؤز للیکله آتلا رین آ لین لاریندان بورونلارینا قدر اؤزانان آغ لکه. ۴- ائتلی بیلریک. آخیتماق axitmaq [ل، ت، نا] ۱- آخماسینا یول آچماق "سو یو آخیتماق" (فا: روان نمودن). ۲- تۆکمک "گۆز یاش لارینی آخیتدی". ۳- [مع] چوخلو مقداردا و آردی کس یلمه دن گۆندرمک، یوللاماق "بو کیشی وار دؤولتینی سئل کیمی اؤز دؤغما یوردونا آخیدردی". ۴- سوّزمک، گۆزلرینی سوّزه رک باخماق "گۆزلرینی یوخاری آخیدیب اؤیدو". آخیتمالی [آ] آلتیندا آغ لکه‌سی اولان حیوان (فا: دام با لکه های سفید در پیشانی). آخیجان / آخیجان axican [آ] تبریز و ساین قالدادا کند آدی {آخیجی و قاییجی وضعیت ده اولان}. آخیجی axici [آ] ۱- آخیشقان، آخیتی، آخیلقان شکلینده اولان، دؤرو. ۲- [یازین] راحت سؤیله‌نن و ایشله‌نن سۆز یا یازی، ساده اوخوناییلن. ۳- بیر یترده قرار تاپمایان، ثابت اولمایان، دایم یئر دیشن، قارسیز. (فا: سلیس). fluent آخیجی سس سیز حرف [آ، دیل ب] یومشاق سس سیز حرف، تیرک سس سیز حرف (ر-ل-غ-ی)، جیبارلاردان گلن هاوا، آغیز بوشلوغوندا کی یاری باغلی مانعه دیهرک چیخاران بول سسلی بیر سس سیز حرف (فا: حروف بی صدای روان) liquid consonat آخیجیلیق [آ] آخیجی و آخیشقان اولما (فا: سیالی) fluidity آخیجیلیق اولچر [آ] آخیشقان لیق اؤلچن (فا: سیالیت سنج). آخیداج axidac [آ] دورو شئی لری آخیتماغا یارایان بورو

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آخینا [آ] آخین اؤلچن، آخیتی اؤلچر. آخینا قوشولماق [س] چوغونلوقا باغلانماق. آخینای [آ] تۆرکۆستان دا خانیم اوزانلارا وئرلن آد.^۷ آخیتی axinti [آ، ت، سن: سئل؛ دده] ۱- آخیش، سئل، سوْیون بیرونه دوغرو یئھین گئدیشی (فا: سیل). flood ۲- خسته لیک و یارا سبب ایله وُجودون بیر یئریندن آخان سؤلۆ ماده (فا: جراحات، چرک). ۳- آیکلیک، آیم، مثیل. آخیتی اؤلچر [آ] بیر ایرماق و چایین آخار سوْیونو اؤلچن آراج، آخین اؤلچر، آخین اؤلچن (فا: جریان سنج). آخیتی ییلمی [آ] دنیز و قارا سؤلارینین آخیلما و اونون کمیت و کیفیتنی اینجه لیین ییلم دالی (فا: هیدرولوژی). آخیتی یا کۆرک چکک [ل] بوشونا چالیشماق. آخیتی لی [ص] آخار، آخیتی سی اولان (فا: درحال جریان). آخینجا [آ] تووؤز چایی نین ساغ قولودور.^{۲۰} آخینجی axinci [آ] ۱- سالدیرقان، دوشمنه آخین ائدن. ۲- فوتبال کیمی اوْیونلاردا قارشى طرفه هجوم ائدن (فا: مهاجم) ۳- عثمانييلار دؤنمینده کی، اؤنجو بیر لیکلره و اونا داخل اولانلارا وئرلن عتوان^۷ [ت، سن: گئجه سالدیران]. آخینجی لیک [آ] آخینجی اولما وضعیتى (فا: هجومی). آخیندیریق axindirıq [آ] آغاج بالی وشیره سی، چيگيتگه/چيسيدگه (فا: صمغ، رزین، علك). آخین قایاسی [آ، دی] قایا بالینی سؤلاردان درین و اوزاق-لاردا یاشایان اینجه و اوزون بیر بالیق نوعو (فا: گاو ماهی). آد ad [آ، دیل ب، ت، صح] ۱- بیر نسته، جانلی، آنلام ویا قاورامی تانیدان و ییلدیرن سؤزجوک، دوغولدوغو زامان بیر کیمسه یه وئرلن تانیتما سؤزو (فا: اسم، نام). name ۲- شان، شهرت، بیر آدام حاققیندا عمله گلمیش عُمومی رای ویا بیرایش ساحه سینده اولان اؤزل آد "یاخشی آد، فخری-آد" ۳- مجازاً سبب، اساس و بهانه معناسیندا ایشله نیر "ایندی سنین منه بادالاق قورماغی نین هئچ آدی یوخدور". آد آرار [آ] انسان آدی، باخ: آد+آرار.^۷ آد آلماق (چیخارماق) [باخ] آد قازانماق. آد اولماق [ل] آداخلانماق، نیشان لانماق.	آخیشقان لاشدیر یعیلیق [ص] آخیشقان دورما گتیرمه اؤز للیگی اولما (فا: سیلا لیت). آخیشقان لاشماق [س] آخیشقان حالا گلمک (فا: سیال شدن). آخیشقان لیق [آ] آخیشقان اولما وضعیتى (فا: سیلا لیت، لزوجت). viscous آخیشما [آ] ۱- قولغا خوش گلن ویا راحت سؤیله نن سس لرین اؤز للیگی. ۲- بیر آخیمی و آخار ماده نین آخیلا بیلمه اؤزل للیگی (فا: لزوجت). viscosity آخیشماز [ص، فیز] دوراغان، آخیشقانلیغی اولمایان ویا آز اولان نسته (فا: غیر سیال). آخیشماز لیق [آ] آخیشماز و دوراغان دوروم (فا: غیر سیالی). آخیشماق axışmaq [س، تا] آخیب بیر یئره ییغیلماق، آخیب تۆکۆلمک، آخین حالینا گلمک (فا: سیال شدن). آخیشمالی [ص] آخیشما اؤز للیگی اولان (فا: سیال). آخیلقان axılqan [ص، سن] باخ: آخان. آخیلیق [آ، تا] جوئرد لیک. آخیم axim [آ، ت] ۱- آخماق و آخیلماق ایشی، آخما. ۲- آخیتی، سو کیمی آخیشقان اولان (فا: جریان). current آخیم اؤلچر [آ، فیز] الکتریک آخیمینین گۆرلۇغونو اؤلچن آراج (فا: گالوانومتر). galvanometer آخیم توپلار [آ] خازن (فا: باطری). آخیمجی [آ] بللی بیر آخیما باغلی اولان (فا: وابسته به جریانی). آخیم لیق [آ] سو یا تاغی، باخ: آخاق. آخیم یوغونلوقو [آ] بیر آخیم ین مقداری (فا: چگالی جریان). current density آخین axin [آ] ۱- آراسی کسيلمه دن حرکت ائدن هر شئی، فوتبال کیمی اوْیونلاردا و یا ساواشدا قاباغا گئتمه (فا: هجوم). ۲- قازاق، قیرقیز و تورکمن اوزانلارینا وئرلن آد. ۳- سئل (فا: سیل). flood [ت، سئل، آخیتی، «موندوز آخین» بیردن بیره گلن سئل؛ دده قورقوت ایشله نن سؤز]. آخین... [آ] انسان آدی: ~ آل، ~ آلپ، ~ بای، ~ بگ، ~ خان، ~ آر، ~ آری، ~ سو، ~ سؤل. آخین آخین [ظ] سئل کیمی، آرد آردا، بیر بیرینین آردیجا.

Aa Ā	٦٧	آذربایجان نۆزکجه سی	Aa Ā
آدا دووشانی [آ،دی] ائوجیل جنسلی ده اولان بیر گمیرکن		آدا با آد [ظ] هر شیئی اؤز آدیلا سسله یرک.	آدا با آد [ظ] هر شیئی اؤز آدیلا سسله یرک.
(فا:نوعی خرگوش پرورشی) <i>Orytolagus cuniculus</i>		آد گؤده سی [دیل ب] آد کؤکو، سؤزجوک.	آد گؤده سی [دیل ب] آد کؤکو، سؤزجوک.
آدار [آ] سوئر تانری لاریندان بیر (آسوریلده: نینیب) ^{۲۱۱} .		آدئر فالین [آ،فر] بؤیرک اؤستو بئزلرین تاثیرلی بیر ماده	آدئر فالین [آ،فر] بؤیرک اؤستو بئزلرین تاثیرلی بیر ماده
آدار [آ] ۱-آداما ائیلیمینده اولان ^۲ . ۲-آوج ده کند آدی {یئر		سی، دامار داراتما قاناما کسمه و اؤنله مه و پروئشلاری	سی، دامار داراتما قاناما کسمه و اؤنله مه و پروئشلاری
آداریندا آدلی سانلی، و بیر بویا عاید مفهومدادیر {.		آچما آماج یلا ایشله نن بیر ماده (فا: آدرنالین).	آچما آماج یلا ایشله نن بیر ماده (فا: آدرنالین).
آدار امندند <i>adareməndənd</i> [آ] ساوه-رازقان (۱۲) ک. قوزئی		آد آلان [آ] آد قازانان ایگید، اوغلان آدی.	آد آلان [آ] آد قازانان ایگید، اوغلان آدی.
طرفینده، نفوس * ۱۷۰/ی تو) دا کند آدی {آدار+امند}.		آدا <i>ada</i> [آ] چئوره سی و هر یانی سؤ اولان قورولوق و قارا،	آدا <i>ada</i> [آ] چئوره سی و هر یانی سؤ اولان قورولوق و قارا،
آداژیو [آ،لا] آغیر تتئمپ ده چالینان بیر موسیقی حیصه سی.		سؤ ایله بۆرونموش قورولوق (فا: جزیره). <i>Island</i> {سن،	سؤ ایله بۆرونموش قورولوق (فا: جزیره). <i>Island</i> {سن،
آداسوغانی [باخ] آغاج سوغانی.		سؤ اورتاسیندا آتلاماق (آدداماق) اؤچون اولان قورولوق	سؤ اورتاسیندا آتلاماق (آدداماق) اؤچون اولان قورولوق
آداس <i>adaş</i> [آ،ت،صح] ۱-یو لداش، آرخاداش ۲-آرالاریندا		دئمکدیر و اصلینده آتاق، آداق اولما لیدیر {.	دئمکدیر و اصلینده آتاق، آداق اولما لیدیر {.
آد بیر لیگی اولانلار، آدلاری بیر اولان (فا: هم نام).		آدا <i>ada</i> [آ] اؤرمیه و سؤلدوز، دا کند آدی.	آدا <i>ada</i> [آ] اؤرمیه و سؤلدوز، دا کند آدی.
آداس لیق [آ] آداس اولما، آدلاری بیر اولما وضعیتی (فا: هم نامی		آدا اؤکه [آ] آلتای اساطیرینده اؤلموش بابالارین رۇحو	آدا اؤکه [آ] آلتای اساطیرینده اؤلموش بابالارین رۇحو
آداغان <i>adağan</i> [آ] ماکى دا کند آدی {بیر بوی و		اولراق ارلیک تانری نین اداره سینده اولورلار ^{۲۱۱} .	اولراق ارلیک تانری نین اداره سینده اولورلار ^{۲۱۱} .
بؤیوگون آدینا اولان یئر {.		آداندیلمک [بل] آداخلانماق.	آداندیلمک [بل] آداخلانماق.
آداق / آداخ <i>adaq</i> [آ] نشانلی (فا: نامزد). ۲-نذیر، باغیش،		آدا ائله مک [ل] آداخلاماق.	آدا ائله مک [ل] آداخلاماق.
سؤنقو (فا: نذر) ۳-اوشاغین ایلک ییریشی، باخ: آددیم		آداب <i>a`dab</i> [آ،ع: ادب] چوغول [توره، یول یؤنتم، یول	آداب <i>a`dab</i> [آ،ع: ادب] چوغول [توره، یول یؤنتم، یول
(فا: گام). {سن: ۱-نذر، نذری. ۲-نامزد، باخ: آد {.		یوردام (فا: آداب). <i>ceremonies</i>	یوردام (فا: آداب). <i>ceremonies</i>
آداق آداق [ظ] یاواش یاواش، آددیم آددیم (اوشاق		آدا بالیغی [آ،دی] بیرنوع بالیق، باخ: عنبر بالیغی.	آدا بالیغی [آ،دی] بیرنوع بالیق، باخ: عنبر بالیغی.
اوچون) (فا: تاتی پایی، قدم به قدم).		آداب و معاشرت [آ،ع] رفتار و داواریش توره سی، یول یؤنتم،	آداب و معاشرت [آ،ع] رفتار و داواریش توره سی، یول یؤنتم،
آداق آداماق [آ] نذر ائتمک ^۲ (فا: نذر کردن).		یول یوردام (فا: آداب و معاشرت).	یول یوردام (فا: آداب و معاشرت).
آداق دورماق [آ] اوشاق ایلک ییریشین ییریمک (فا: راه رفتن).		آدابات [آ] سومر لرده تانریلاشمیش اولانلاردان بیرین آدی ^{۲۱۱} .	آدابات [آ] سومر لرده تانریلاشمیش اولانلاردان بیرین آدی ^{۲۱۱} .
آداق سیز [آ] آداخلی اولمایان (فا: غیر نامزد).		آدابنا <i>adapta</i> [ص،فر] اویوملو، مناسیب، اویارلانمیش.	آدابنا <i>adapta</i> [ص،فر] اویوملو، مناسیب، اویارلانمیش.
آداق قبول اولماق [آ] نذر قبول اولماق (فا: نذر پذیرفته شدن).		آدابناسیون [فر] اویقونلما، اویقولاما (فا: آدابناسیون).	آدابناسیون [فر] اویقونلما، اویقولاما (فا: آدابناسیون).
آداق لاما [آ] نشانلاما (فا: نامزدی).		آدابتور <i>adaptor</i> [آ،فر] بیرجنسدن اولان فرقلی شئیرلی	آدابتور <i>adaptor</i> [آ،فر] بیرجنسدن اولان فرقلی شئیرلی
آداق لاما [ل،سن] نشانلاماق (فا: نامزد نمودن).		بیریرینه چئویرن و گنجیرن قورغو، دویوروجو (فا: ~).	بیریرینه چئویرن و گنجیرن قورغو، دویوروجو (فا: ~).
آداق لاندیرماق [ل] آداخلی ائتمک (فا: نامزد نمودن).		آداتماق <i>adatmaq</i> [ل] آداماق ایشینی گؤرمک.	آداتماق <i>adatmaq</i> [ل] آداماق ایشینی گؤرمک.
آداق لانما [آ] آداخلانماق ایشی.		آدا جیق [آ] ۱-کیچیک آدا (فا: جزیره کوچک). ۲-اؤرمو	آدا جیق [آ] ۱-کیچیک آدا (فا: جزیره کوچک). ۲-اؤرمو
آداق لانماق [بل] نشانلانماق، نشان تاخیلماق (فا: نامزد شدن).		گؤ لونون آداریندان بیر.	گؤ لونون آداریندان بیر.
آداق لی [صح،دده] نشانلی (فا: نامزد). <i>engagement</i>		آدا جای [آ،بی] بالی باباگیلردن آغیمتیراق یا پراقلی، عطیرلی	آدا جای [آ،بی] بالی باباگیلردن آغیمتیراق یا پراقلی، عطیرلی
آداق لی بازلیق [آ] آداخلی اولوب آداخلی نی گؤرمک و		و چای کیمی دمله نیب ایچیلن، چوخ ایلیک، چالی سوو	و چای کیمی دمله نیب ایچیلن، چوخ ایلیک، چالی سوو
اؤنونلا دانیشماق (فا: نامزد بازی).		ویا اؤتسوو بیتگی (فا: مرموک). <i>salvia officinalis lab</i>	ویا اؤتسوو بیتگی (فا: مرموک). <i>salvia officinalis lab</i>
آداق لیق [آ] آداخ اوچون آیریلیمیش (فا: ویزه نامزد).		آداد <i>adad</i> [آ] سوئر لرده طوفان، ایلدیریم، یاغیش و هاوا	آداد <i>adad</i> [آ] سوئر لرده طوفان، ایلدیریم، یاغیش و هاوا
آداق لیق [آ] آداخلی اولما (فا: نامزدی).		تانری سی ^{۲۱۱} .	تانری سی ^{۲۱۱} .

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آدام اولماق [س] ۱- آغیللی و تربیه لی اولماق (فا: آدم شدن). ۲- بیر ایش و پئشه صاحبی اولماق. آدام اوینادان [آ، ص] آدمای اله سالان، آدمای لاغا قویان (فا: فریبکار). آدام اولدورمه [آ] بیرینی اؤلدورمک (فا: آدم کشی). murder آدام اولدورن [آ، ص] انسانی قتل ائدن (فا: قاتل). murdere آدام ایچینه چیخماق [س] توپلوما و جاماعاتا قاریشماق. آدام ایچینه قاریشماق [باخ] آدم ایچینه چیخماق. آدام بابا [آ] انسان لارین باباسی، حضرت آدم (فا: بابا آدم). آدام باشی [ظ] هر بیر آدمایا، هر بیر نفره (فا: سرانه). per capita آدام باشینا [باخ] آدم باشی. آدام بوویو [ص] آدم یتکه لیکده اولان. adamca [ظ] باخ: آدمجاسینا. آدامجا / آدامجاسینا [ظ] انسانا یاراشان بیچیمده (فا: مثل آدم). آدامجاغیز / آدامجیغاز [ظ] بیرینه ایستک، سئوگی ویا آجیما حالی حسّ ائدیلمگینه سؤیله ن بیر سؤز "ئله تعریفله دیم کی آدمجاغیز ایناندی" (فا: حیوونکی). آدامجیق adamciq [آ] آدم جیغاز (فا: آدمک). toy man آدامجیل adamcil [ص] ۱- انساندان اؤرکمه ین (فا: اهلی). آدامجیل لیق [آ] آدمجیل اولما وضعیتینی (فا: اهلی بودن). آدام حسانینا قویماق [ل] بیرینه دیر وئرمک. آدام داشه adam daşa [آ] اهر ده داغ آدی. آدامدان سایماق [ل] دیری اولمادیغی حالدا دیر وئرمک. آدامدان قاچان [ص] آدم لارا اؤیمویان (فا: ازمردم گریزان). آدام دره سی [آ] گئرمی ده کند آدی {یئر له شیم یئر ی}. آدامسی [آ، آروپا دیل لریندن] چئینه مه لی ساققیز (فا: ~). آدام سئومز [ص] آدم لاری سئومه ین، آدمدان قاچان. آدام سئومز لیک [آ] آدم سئومز اولما دورمو. آدام ساتان [ص] خایین، خبرچی (فا: جاسوس). آدام سایماق [ل] بیرینی حسابلاماق، حسابا قویماق. آدام سیز [ص] کیمسه سیز، یاردیم سیز، آرخاسیز (فا: بی کس). آدام سیز لیق [آ] کیمسه سیز لیک، آرخاسیز لیق (فا: بی کسی). آدام صرافی [ص] آدم لارین کاراکتر و اؤزل لیگینی تانیان	آدافوچو [آ، دی] اؤرموگؤ لونون قویون داغی و ایسپیر آدا لاریندا اولان قوچ نوعو (قو: میش شرقی، میش ارمنی) orientalis gmelini ovis.^{۱۴۰} آداتکیکی [آ، دی] اؤرموگؤ لونون قویون داغی و ایسپیر آدا لاریندا اولان گئیک نوعو (فا: گوزن بین النهرینی) dama mezopotamica.^{۱۴۰} آدال [ص] صادق، گوونیلیر.^۷ آدالار توپولوغو [آ] بیر یترده نچه آدا یا وئریلن آد (فا: مجمع الجزایر). archipelago آدالان (آدالندی / آدالمیش / آدالیر) [آ] انسان آدی، اؤنلو، شؤهرتلی، آد قازانمیش آدم.^۷ آدام adam [آ] ۱- کیمسه، انسان، یالینقی. ۲- [مج] اخلاق لی، قانا جاقلی انسان (فا: آدم). {سومرجه <آدام، آدایا> بو کلمه سومرجه دن عربجه یه و اوردان تورکجه یه گئچیدیر}. آدام [آ] (۱۳۲۴ه) وایقانلی آدم شبتترین وایقان کندینده دوغولوب، و شعر لرینده آدم / آدمای تخلص اتمیشدیر.^{۱۱۷} آدام ائتمک / آدام ائلمک [ل] تربیه ائلمک (فا: تربیت کردن). آدام آزمانی [ص] چوخ ایری گووده لی کیمسه (فا: تنومند). آدام آلدادان [آ، ص] یالانچی (فا: فریبکار). آداما اوخشاماز [آ] چیرکین، بیچیم سیز، عئیبه جر. آداما اوخشاماز لیق [آ] چیرکین لیک، بیچیم سیز لیک. آدامانلی [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بوویو. آداما یوووشماز [ص] آدم دان قاچان، اورکک، قاراقاباق، قانی سوویق، میزی. آداما یوووشماز لیق [ص] آدم دان قاچما، اورکک لیک، قارا قاباق لیق، قانی سوویق لوق، میزی لیق. آداماق [ل] بیرشئی بیر آد اوچون اختصاص وئرمک، نذر ائتمک، قوتسال سایدیغی شئییه اؤزونو فدا ائتمک (فا: نذر نمودن). {آداماق < آداماق >}. آدام اوئو [آ، بی] بادیمجان گیللردن، گئیش یاپراقلی، کؤتو قوخولو، کؤکو چنگللی؛ قان قورودان، آدم کؤکو (فا: مهر گیاه، ساج). alropa mandragora. sol آدام اوغلو [آ] انسان اوغلو (فا: آدمی).

Aa Ā	Aa Ā
آدناخماق [ل] آدلاندیرماق، آد قویماق (فا: اسم گذاشتن).	انسان (فا: آدم شناس).
آدقوتلماق [ل] باخ: آد چکمک ۱.	آدام قییلیغی [ص] ایشه یارار کیمسه اولمادیغی حالی نشان
آدجمله سی [آ، دیل ب] ایسیم جملہ سی (فا: جمله اسمی).	وترمک اوچون دئییلن سؤز.
آدچکمک [س] ۱-آدینی دئمک، بیرینین حاقیندا دانیشماق.	آدام کؤکو [باخ] آدام اوتو.
۲-قُرعه چکمک، پۆشک آتماق.	آدام کیمی (گیبی) [ظ] آدام جاسینا، انسان جاسینا.
آدچکمه یه گیرمک [س] قُرعه یه تابع اولماق، پۆشک آتماق.	آدام کؤرمک [ل] بیرایش اوچون آراچی و واسطه چی تاپماق.
آدچکیمی [آ، دیل ب] آدین جمله لرده دۇرولاری، آد	آداملی [ص] آرخالی، آرخاسی اولان (فا: کس و کار دار).
تورکجه ده بئش نوعا بۇ لونور (چیخیشلیق، بییه لیک، ...)	آداملیق adamlıq [آ] انسانلیق، انسانا یاراشان دوروم، آدمیت
(فا: تصریف اسم). declention	(فا: انسانیت). humanity
آدچیخارماق [س] معروف اولماق.	آدامی [آ، ی] وایقانلی آدامی (۱۴-۱۳ه) شبسترلی شاعر دیر.
آدچیلیق adçılıq [آ، فلسفه] آدلاری و قاوراملارین گرچک	آدام یئرینده توتماق [ل] سایماق، دیر وئرمه مک.
وارلیقلار اولدوغونو ساوونان فلسفه گؤروشو	آدام یئرینه قویماق [ل] آدام سایماق، دیر وئرمک.
(فا: نومینا لیزم). nominalizm	آدام یانا [ظ] آدام جاسینا.
آدحال اکلری [آ] بو اکلر آدین معناسینی دیشمه دن آدلارین	آدامینا گۆره [آ] دیرینه گۆره.
جمله ایچینده یؤنلوک و چیخیشلیق دوروملارینی گۆسته	آدام ییین [ص] انسان آتی ییین، انسان اتی سئون (فا: آدمخوار).
ریلر، باخ: باش سؤز ۶جی بؤلوم. (بو اکلر سومر دیلینده	آدان [آ] اویقونلوق، لیاقت [خ] غۇرلار دۇئمی، افغانستان
ایندیکی سؤیله نیشه یاخین شکیلده سؤیله نیردی، باخ:	جیواریندا بگلیک قۇرمۇش بیر تۆرک بگی ۷.
سومر دیلی}.	آداماق adanmaq [س] آداماق ایشی گؤرولمک.
آددا بوددا [ظ] اوردادا، بوردا، سئیرک اولاراق، ترتیب سیز،	آدامیش [آ] آداخلی، آداق اولموش.
دوزن سیز (فا: وقت و بی وقت).	آدانیر (آد آنیر) [آ] آدی آتیلان، آدی یاخجی لبقلا تانیان،
آددا بوددالیق [آ] سئیرک لیک، دوزن سیز لیک.	اوغلان آدی (فا: نام پسر).
آدداش [ص] آد بیر، باخ: آداش (فا: هم اسم) homonymous	آدای aday [آ] ۱-آداق (فا: کاندید). Candidate ۲- [خ]
آدداماق / آتلاماق addamaq [س] اوستوندن گئچمک، اوزه	ممنونلوق، خوشنودلوق [خ] قازاق، کیچیوز، بای اوغلو
ریندن آتیلیب گئچمک، آشماق، آتلانماق (فا: پریدن).	اویماغی، ایلک بگ لریندن.
آددان تۆرمه فعل [باخ] آدسال فعل.	آدای گؤسترمک [آ] بیر ایش اوچون بیرینی آدای لاما.
آددیم addim [آ، صح] ۱-یئریمکده آیاق آتیشلاریندان	آدای یرله شیمجی سی [آ] بیر آدانین ساکینی (فا: جزیره نشین).
هریری، هر آیاق آتیمی، قدم. ۲-بیر فوت ۳۰،۴۸ سانتی	islander
متر، بالا آددیم. ۳-یاخلاشیق ۷۵ سانت اولان بویوک	آدایلیق adaylıq [آ] آدای اولما وضعیت، نماینده لیک،
آددیم آراسی، بویوک آددیم. ۴-دیش دیش اولان	وکیل لیک (فا: کاندیدایی).
شئی لرده ایکی دیش آراسیندا کی آرالیق (فا: گام). ۵-	آدایاتیرماق [س] اعتبار و خرمندن دؤشمک.
[مج] ایش، حرکت، تشبث معناسیندا ایشله نیر	آدبای adbay [آ] بویوک آدلی، اوغلان آدی.
”فیکیرلشمه دن آددیم آتماق، تهلیکه لی آددیم“ step	آدبیرلیگن [آ] آدینا و اؤنونه لایق آدام ۷.
آددیم آتماق [س] ۱-آیاق گؤتورمک، آددیم لاما. ۲- [ل]	آدبیلیمی [آ، دیل ب] آدلاری تانیما علمی (فا: اسم شناسی). onomstic

Aa Ā	۷۰	آذربایجان نۆزکجهسی	Aa Ā
آدسیز adsız [صح] ۱-آدی اولمایان، آدسیز سانسیز،		بیرینه طرف قدم گؤتورمک (فا:قدم زدن).	
تانینمایان. ۲-فاغیر، کیمسه سیز ۳-اؤنسوز، تانیئمایان ۴-		آددیم آتماق [س] گتتمه مک.	
اسکی تورکلرده بللی بیر ایگیدلیک گؤسترمه دیگی اوچون		آددیم آچماق [س] یئریمه گه باشلاماق.	
آدلانمایان کیمسه و یا عایله سیندن آیریلدیگی اوچون		آددیم آدیم [ظ] یاواش یاواش، آغیر آغیر.	
عایله آدینی ایتیرن کیمسه (فابی اسم). nameles		آددیم آدیم ایزله مک [ل] گیز لینجه بیرنین دالی سیجا گتتمک.	
آدسیز بارماق [آ] اؤزوک بارماق، سترچه و اورتا بارماقلارین		آددیم آدیم دولاشماق [ل] هر یئری قدم قدم گزمک.	
آراسینداکی بارماق.		آددیم اؤلچر [آ] آددیملاری اؤلچن آیقیت.	
آدسیز سانسیز [ص] آدی سانی اولمایان، تانیئمایان (فابی		آددیم باآدیم [ظ] آددیم لارلا، آددیم آتدیقجا.	
نام ونشان). untraceable		آددیم باشی [ظ] هر آددیمدا، هر یئرده، تتر تتر، آرالیق سیز،	
آدسیز لیق [آ] آدسیز اولما وضعیت (فابی اسمی).		سیخ سیخ، بیر بیرینه یاخین یئر لرده.	
آدقازانما [آ] مشهور اولما (فا:اشتهار). fame		آددیم سایار [آ] باشماغا تاخیلان و آددیملاری اؤلچن آراج.	
آدقازانماق [س] اؤن قازانماق، مشهور اولماق.		آددیم گؤتورمک [س] آددیم آتماق.	
آدقویدو [باخ] آد قویما.		آددیم لاتماق [ائتد] آددیملاماق ایشینی گؤردورمک (فا:فس).	
آدقویما [آ] اوشاغا آد قویما مناسبیله دوزه نیلن قوناقلیق.		آددیم لاماق [ل] ۱-آددیملا اؤلچمک. ۲-قدم وورماق. ۳-	
آدقویماق ad qoymaq [س] ۱-اؤزوندن آد قویوب گتتمک.		اؤتمک، گتچمک "گؤنلر آددیملار گئندیرا ییره لی" (فا:قدم زدن).	
۲-بؤهتان وورماق. ۳-آد وئرمک (فا:نامیدن). to name		آددیم لیق [آ] بیر آددیم قدر اؤزونلوق (فا:اندازه یک قدم).	
آدقیر [آ] آیقیر، ارکک آت ۷.		آددیم لی [ص] آددیملاری ایری اولان (فا:دارای قدم بزرگ).	
آدکوکو [آ، دیل ب] آدلارین کؤکو و اصلی، دیل بیلمی		آددیمینی گئری آتماق (آلماق) [آ] بیر ایشیدن دؤنمک.	
جهتیندن بیر آدین کؤک سؤزجوغو. Nomial		آدران adran [آ] کرج، علیشه عوض ده کند آدی {آدار+	
آدلارین چکیمسل نوعلاری (حالتلری) [آ، دیل ب] آدلارین		ان: بیر بويا آد اولموش، اؤنلو.}	
چکیمسل نوعلاری چوغول و منسوبیت حاللارینا بؤلونور		آدرئس adres [آ، فر] تانیتم یئری، بیر کیمسه نین قالدیگی و	
اؤرنک اوچون: چوغول نوعو "قوشلار"، آدلیق نوعو "بللی		اؤتوردوغو یئر، بیر شئین قایناق یئری (توی اوچون آدرس	
و بلسیز = قوشو، قوش"، حاللانما نوعلاری "بییه لیک،		وئردیلر، بومالین آدرسینی وئر) (فا:آدرس). address	
تاثیر لیک، یؤنلوک، یئر لیک، چئخیشلیق = تهرانی، تهرانی،		آدرنالین adernalin [آ، فر] قان باسینجی نی یوخار آپاران	
تهرانا، تهراندا، تهراندان"، باخ: باش سؤز ۱۱جی بؤلوم		بیر نوع ماده (فا:~).	
(فا:حالتی تصریفی اسم) mandragora autmnalis		آدسال adsal [ص] آدلا ایلگی لی (فا:اسمی).	
آدلاشدیرماق [ل] آد وضعیتینه گتیرمک (فا:نامیدن).		آدسال آد [آ، دیل ب] بیر آد و بیر اک له دوزه لن یثنی آد	
آدلاشماق adlaşmaq [س] آد وضعیتینه گلیمک.		(فا:اسامی ساخته شده از اسم) denomiatove noun	
آدلاماق [ل، سن] «آتاماق» ۱-آداخلی ائتمک. ۲-آد صاحبی		آدسال ائیلیم / آدسال فعل [آ، دیل ب] بیر آد و بیر اک له	
ائتمک، آدقویماق (فا:نامیدن). to name		دوزه لن فعل (فا: فعل اسمی). denominative verb	
آدلاندیرماق [ل] ۱-آد وئرمک، آد قویماق (فا:نامیدن). ۲-		آدسان adsan [آ] شوهرت، شان (فا:آوازه). voice	
دیر وئرمک، آدینی چکیمک. denomination		آدسان قازانماق [ل] آد قازانماق.	
آدلاندیریلماق [بل] آدلاندیرماق ایشی گؤرولمک .		آدسای [آ] آدینا سایقی دؤیولان؛ تیمور خان'ین تورونو ۷.	

Aa Ā	آدريايجان نۆزكجھسى
آدى اوستونده [ص] آدى بللى كيمسه اوچون. آدئىقتى [آ] اۆنلو: قازاق، كىچىيۆز قرۇپو اۇيماق بگ لر يندن^۷. آدى آنيلىق (سۇيلىنمك) adi anglaq [س] خاطر لانماق. آد يازديرما [آ] بير يث و ايشه باش وورارق آدينى يازديرماق ايشى (فا: نام نويسى). enlistment آديال adyal [آ] يۇن و اپيليكدن توخونما بير قات يورقان^۱. آدى اولماق [س] يثرسيز اوئو اولماق. آدى بئله اوخونماق [ص] بيرينه هئج اوئم وئريلمه مك. آدى باتاسى [ص] يوخ اولاسى. آدى باتماق [س] شُهرت دن دۆشمك، رۇسوا اولماق. آدى بليرسيز [ص] آدى بللى اولمايان. آدى بيلينمز [ص] آدى بللى اولمايان، آدينى گيز لى ساخلايان. آدى پيس چيخماق [س] اعتبار و حؤرمتى پيس اولماق. آدى پيسه (كۆتويه) چيخماق [س] اعتبار و حؤرمتى پيس اولماق. آدى چكىلك [بل] آدى آيلىماق. آدى چكىن [آ، ص] مشارا ليه. he آدى چيخماق [س] اعتبار و حؤرمتى پيس اولماق. آدى دلى بنگ [آ] بيرايلىك، پيس قوخولو و يثيميشى زهير لى اوت (فا: تاتوره، تاتوله، واتوره) daturastramonium. sol آدى ديللرده سۇيلىنمك [باخ] آدى ديللره دۆشمك. آدى ديللرده داستان اولماق [باخ] آدى ديللره دۆشمك. آدى ديللره دۆشمك [س] آدى (پيس و يايخجى) چوخ دئيىلكم. آدير / آدور adir [آ] ۱- تپه ليك، سۇوارىلا بيلينمه ين داغ بئلى. ۲- قۇبادا كند آدى^{۲۲-۲۴۲}. آدى قارا گللك [س] ياسى توتولماق، اؤللكم. آدى قارىشماق [س] بيرينين آدى بير ايشه قارىشماق. آدى قالدريلىماق [بل] آدى سيلينيب گتتمك. آدى قالماق [س] بيرانسائين كۆچدوغون دن سونرا آدى ايشلىنمك و آيلىماق، آدى ياخجى ليقلا آيلىماق. آدى كيمي بيلمك [ل] چوخ ياخجى بيلمك. آدى كئچمك [ل] آيلىماق، سۇزوكئچمك. آدى كئچن [آ، ص] آدى دئيىلن (فا: مزبور). aforesaid آديل [ديل ب] ضمير، عوضليك (فا: ضمير).	آدلانما [آ] آدلانماق ايشى (فا: اشتها). fame آدلانماق (آدلانماق) [باخ] آتلانماق. آدلانماق [بل] ۱- آد وئريلمك. ۲- [س] آد قازانماق، آدى و اۆنلو اولماق (فا: نامدار شدن). آدلانميش [ص] بير آدلا تائينميش (فا: ملقب). entitled آدى سانلى [ص] ۱- اۆنلو، شؤهرت قازانميش. ۲- گئچميش دؤئم لرده وارلى و زنگين خانواده و طبقه لره منسوب اولانا دئيىلن سۇز (فا: سرشناس). well-known famous. آدى adli [ص] آدى اولان، بللى آدى اولان (فا: نامدار). آدلىق adliq [آ، ديل ب] آد اوچون اولان، آد اؤز للىگى اولان، آدا عايد (فا: اسمى). آدلىق حال [آ، ديل ب] آدلارين يالين حالى، آدلارين اكلى اولمايش و ساده وضعيتى، كيم، نمه نه، هارا سؤاللارينا جاواب وئرن "سالار، گمى، تبريز" (فا: حالت فاعلى يا آزاد اسم) Nominative آدليم adlim [آ] آدى سانلى، اوغلان آدى. آدم اوغلو [آ] آدم اوولادى (فا: انسان). آدم adam [باخ] آدم (فا: آدم). adam آدمان [ص] اۆنلو، سايقين^۷. آدميت a`demiyyet [آ، ع] انسان لىق (فا: آدميت). mankind آدميرال admiral [آ، ع] دنيز اميرى، بيرسيرا دؤلت لرده دنيز قووه لر ينين يوكسك رۆتبه لر يندن بيرى (فا: آدميرال). آدميرال لىق [آ] دنيز اميرى لىگى، آدميرال رۆتبه سى. ۲- (اسكى) حربى دؤنانمايى اداره ائدن عالى اورقان. آدميش [آ] آد آلميش، تائينميش، بير اۇيغور بگى^۷. آدناز [آ] آدى ناز اولان، قيز آدى. آدوئرتمك [ل] ۱- چوؤللاماق، شيطان لاماق. ۲- دَير و قيمت وئرمك، آدلانديرماق. آدوئريلميش [آ] آد وئريلمه (فا: ملقب). entitled آدى... [آ] آد سۇزونون تاثير ليك حالى، بو سۇزله دؤزه لن انسان آدلارى: آدىي، آدىي، آدىقوت، آدىقوتلوغ، آدىگؤزل، آدىگؤن، آدىن، آدىناز، آدىنباي آدىنچىغ، آدىنر، آدىؤته، آدىوار، آدىيئكه، آدىياخشى، آدىيامان.

Aa Ā	۷۲	آذربایجان نۆزکجه‌سی	Aa Ā
مختلف سؤیله نیش لرله آدلانیبدیر: آسور داشیازی لاریندا: آنتاریاتی/ آندیریپاتیاتو، پهلویجه: آتورپاکان/ آذربایگان/ آذربادگان، یونانجا: آتروپاتنه/ آتروپاتس، آتراپس، آکروپاتس، آتروپاتیا/ آدریپگانون/ آذربایگانون، سریانیجه: آذربایغان، ارمنیجه: آذربایاقان/ آذربادگان، عربجه: آذربیحان، و سون اولاراق بو بؤلگه ده یاشایان ملت بوریا آذربایجان سؤیله ییبدیر، یازیلان سؤیله‌نیشلرین ایچینده مختلف لهجه و دئییش لره باخمایاراق ایکی سؤیله‌نیش آغیر باسیر، بیرینجی‌سی آذربایجان و ایکینجی‌سی آتروپاتس، آذربایجان سؤزونو ایندیلیکده چوخ ییگیئلر و اؤزلیکله تورک آیدینلاری آزارسبای+جان/قان شکیلنده یوروملایاراق آز ائللین زنگین یوردو معنالایرلار، و آتروپاتس سؤزوده آت/اوت/اود+ ار+ پات+ ان سؤزلریندن دؤزه‌لرک، اود اری ویا اود قورویوجوسو انسانلارین یوردودور، اود مفهومو بؤلگه‌ده قوتسال ساییلاراق آذر سؤزونده ده اؤزونو نشان وئیرر و آذربایجانا اودلار یوردو آدینی‌دا وئیرلر، پات سؤزو سومرجه‌ده پاتسی شکیلنده شهر قورویوجوسو آتلامیندایر، سؤیله‌نن سؤز و مفهوملارین تاریخجه بیریرینه دئییشلمه‌سی دیل باخمیندن دا معنالیدیر و بویکی کلمه نین ایلگی‌سی منطق‌لی دیر، یننه ده بیر سؤزه اشاره اولونمالیدیر: ”آسار“ سؤزو سومرجه‌ده گوی تائریلارینین بیرینین آدی اولاراق ایشلنمیشدی و بو کلمه آترو و آذر سؤزونه چوخ یاخیندیر و بو کلمه‌نین چوخ اسکی لیگینی نشان وئیرر، (اشاره اولونمالیدیر: آزار+ سؤزو تورک بویلارینین آدیندا بول بول ایشله‌نیر: خزر، قاجار، بولغار، مجار...؛ یننه‌ده: آتروپاتس سؤزو چوخ اسکی لره و م.ق ۸جی یۆزیله دایانیر، ییگی‌یترسیز لیگیندن دولای دهخدا سؤز لوگونده آتروپاتس، اسکندرین سردارلاریندان تانیناراق بؤلگه آدیدا بوندان آلینماسی سانیلییدیر (م.ق ۳جو یۆزل)، آکادمیسین مار، آتروپات سؤزونو آتروپات حکومتیندن قاباقجادا اولدوغونو سؤیله‌یه‌رک آذربایجانین بویوک طایفا آدی‌لاریندان بیلیر). آذربایجان اؤلکه‌سینین ان اسکی لرده اولان آدی [Ā] م.ق		آدیلا سانایلا [ص] بیلینن شهرت و اؤن له ”منه آدیلا سانایلا دلی بکیر دئیر لر“. آدین باتسین [آ] قارقیش اؤچون دئیلن سؤز. آدینه [آ،فا] ۱-جوما گونو (فا:جمعه). ۲-آستانا دا کند آدی. آدینی آغزینا آلماق [س] سایماماق، بیرینین آدینی ایسته‌مه مک اوچون گتیرمه مک. آدینی آلماق [س] آد وئرلمک. آدینی آنماق [س] بیریندن سؤز ائدیمک. آدینی داشیماق [ل] بیرینین آد ایله آیلماق. آدینی کیرلتمک [ل] بیرینین آدینین پیسه‌چیخماسینا یول آچماق. آدینی وئرکم [ل] بیرینین آدینی بیلدیرمک. آدی وار [آآ] آد قازانمیش، اوغلان آدی. آدی وار اؤزو یوخ [آ] یاشامایان کیمسه اوچون، یالئیز سؤزه اولوب و حقیقتده موجود اولمایان کیمسه. آدی وایقانلی [آ] هر پیس ایش اؤچون آدی استناد ائدیلن آدام. آدی یامان adi yaman [آآ] خوی’دا کند آدی. آدی یانماق [س] آدی باتماق. آذ az [باخ] آزر. آذر azər [Ā] ۱-آذربایجان تورکلرینین قیساتیلیمیش آدی، آذر ائلینه منسوب اولان انسانلار؛ بو آد شرکت ، قوروم و اؤزل آدلاردا ایشله‌نرک آذربایجان آدینا اشارتدیر (فا:آذربایجان). ۲-بوردا اشاره ائتمه‌گه دیر، حضرت ابراهیمین اجدادینین آدلاری تاؤخ و آذر اولماسی و بو آدلارین تورک توروخ و آذر ائلری آدیلا مطابق اولماسی ایلگینچ اولاراق آراشدیریلما لیدیر و اؤزلیکله چوخلو نشانه لر ح ابراهیمین سومرلردن اولماسینی گؤسته‌ره‌رک اونون اوشاقلارینی و بویوک پیغمبرلرین تورک سؤیلو اولماغینا اشارتدیر. ۳-ایندی قیز آدی کیمی ایشله‌نیر. آذری [آ،ی] ابراهیم بگ آذر (۱۳۰۲-۱۲۵۷هـ ق) قاراباغ شاعرلریندیر^{۱۱۷} (فا:~). آذری [آ،ی] (۱۳۷۱-۱۲۸۷) مشدی آذر مجید اوغلو امام علی زاده باکی لی شاعر دیر^{۱۱۷} (فا:~). آذربایجان azərbaycan [Ā] آذربایجان بؤلگه‌سی تاریخ بویو	

Aa Ā	۷۳	آذربایجان تورکجه‌سی	Aa Ā
ائیلول، انکیم، قاسیم، آرالیق، آذربایجان جمهوریتینده میلادی آی‌لار بئیلهدیر (یانوار، فئورال، مارت، آپریل، مای، اییون، اییول، آقوست، سئنتیابر، اوکتیابر، نوایر، داکابر)، آذربایجاندا اوئرنی اولاراق میلادی ایلی اساسیندا آدلار بئیله اوئقوندور (اوْجاق، اوْرتاقیش، بایرام، نئیسان، اورتایاز، سون یاز، تموز، اورتایای، زۇمار، باشگۆز، قیروو، آرالیق).		۷۱۳-۷۱۶ ایللرینده آشورشاھی ۲جی سارقون آذربایجانین دوغوسونا هجوم اندیر و "آندیریپاتیاتو" و آیری اوخونوشا گۆره "آنتارپاتی" {آتارپاتی} آدلی یؤلگه‌دن سۆز اندیر، آراشدیرماچی لاردان "کنودت تسون، کلائور، روست" بو آدی آذربایجان آدیلا عینی لشدیریللر، آمما "نلدکه، دیاکونوف، اشترک" بو نظریه‌یه قارشى دیلار، البتده بظلمیوس^۱ نسبت وئرلن و اشکانلی لار دؤورونه عاید بیر خریطه ده "آنتروپاتیا antropatia" آدی ایشله‌نیر و بو بؤلگه مادیا اؤلکه سینین قوزئیینده نشان وئرلیر	
آذربایجانجا [Ā] آذربایجان دیلینده (فا: ترکی آذربایجان). آذربایجاندا نفوس اورانی [باخ] باتی آذربایجاندا نفوس اورانی. آذربایجان دیلینین یئنی لاتین الفباسی [Ā] لاتین الفبا آذربایجان جمهوریتینده ایشله‌نیر، ایران آذربایجانیندا ایسه ساده‌جه بعضی یایینلاردا و همچنین کلمه‌لرین تلفظ‌نو یازماق اوچون استفاده اولونور (فا: الفبا لاتین ترکی آذربایجان) Aa, Bb, Cc, Çç, Dd, Əə, Ee, Ff, Qq, Gg, Ğğ, Hh, Xx, Iı, İi, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Öö, Pp, Rr, Ss, Şş, Tt, Uu, Üü, Vv, Yy, Zz.		(بظلمیوس ۱۶۷ م ایلینده فوت ائدییدیر)، یئنه ده، بو کلمه لرین انطباقی اونو آتروپات / آتروپاتئن سۆزوندن چوخ اسکی اولدوغونو گۆسته‌یر. (قایناق: ارشادی فر، دیلماج سایى ۲۸-۲۹). باخ: توروک.	
آذربایجان رقص لری [Ā] آذربایجان رقص لری چوخ متنوع حالدا مختلف بؤلگه‌لرده اوینانیر، اونلاری توپلاغا "اؤزل- لیكله اوخونان مختلف شعر و تصویری حالتلر" بؤیوک امک گره‌یر، بۇرادا ساده‌جه اونلاردان بیر سیرا آدلار قتید اولونور: آباپی، آذربایجان، آستاقارباغی، آسما کسمه، آغیرقارداغی، آلچاگۆلو، آواری، آی‌بری باخ، انزه‌لی، اوچ‌بادام بیر قوز، اوچ نومره دؤرد نومره و ...، اوچ آباق، اوژون دره، اون دؤرد نومره، ایکی آروادلی، بیریلیانت، بنؤشه، پهلوانی، تامارا، توی رقصی، توراجی، تره‌کمه، جامیش باغا گیردی، جنگی، جئیرانی، جهری‌بگیم، چاتنادی، چال پاپاق، چیت تومان، خالاباجی / جئیران‌بالا / قاجای‌بالا، خان‌چوبانی، دارتما یاخام جیریلدی، دارچینی، دسمالی، رنگی، ذوغالی، ساری باش، ساموخ، سمنی، شالاخو، شاهسوتی، شکی، اینتابی/عئابی، قازاغی، قایتاغی، قوجعلی، قوفتا، قیقیلدا، قیزلاربولاغی، قیزیل- گۆل، کئچی‌مه‌سی، کسمه، کندیری، کوراولو، کوراولو قایتارماسی، گلین آتلاندى، گلین گئیرمه، گلین هاواسی، گۆل‌گز، گۆلمه‌یی، لاله، مجسمه، میصری، میرزه‌یی، میرواری، نازنازی، واغزالی، وئلاچولا، هالای، حئیرانی،		آذربایجان بؤلگه‌سینین سینیرلاری و دیلی [Ā] آذربایجان اؤلکه سینین سینیرلاری تاریخی سندلره گۆره: شرقدن زنجان قزوین و ری، گونئی دن همدان، قوزئی دن قفقازلاردا دربند و غربدن تورکیه و عثمانلی سینیرلارینا قدر اوزانیر، عرب یازاری ابن‌هشام دئیر: "آذربایجان قدیمدن تورکلرین اؤلکه‌سیدیر"^۲، تاریخ‌بلعمی‌ده اسلام دان قاباقکی حادثه لره اشاره ائده‌رک آذربایجانین تورکلرین الینده اولماسیندان آچیقجا سۆز آچیر (فا: آذربایجان). آذربایجان تورکجه‌سینده آی‌لار [Ā] آذربایجاندا گونش ایلی آی- آدلاری صحاح‌المعجم (ه-۷۳۰) کتاییندا بئیله سیرالانییدیر (ایلك یاز آیی، اورتایاز، سون یاز، ایلك یای، اورتایای، سون یای، ایلك گۆز، اورتاگۆز، سون گۆز، ایلك قیش، اورتاقیش، سون قیش)، فلکی بورجلار اساسیندا اسکی تورک آی‌لاری بئیله ایدی (قوچ، بوغا، انکیز لر، یئنقچ، آسلان، باشاق، تره‌زی، چایان، اوخ/یای، اوغلاق، قووا، بالیق)، اوئرنی اولاراق آراشدیرماچی بهرام اسدی بو آدلاری بئیله وئریدیر (آغلارگۆلر، گۆلن، قیزاران، قوراپیشیرن، قویروق دوغان، زۇمار، خزل، قیروو، آذر، چیلله، دؤندوران، بایرام‌آیی)؛ تورکیه‌ده آی‌لار میلادی ایلی اساسیندا بئیلهدیر (اوْجاق، شوبات، مارت، نئیسان، مایس، هازیران، تموز، آگوستوس،	

Aa Ā	۷۴	Aa Ā
اؤنملی یثری وار، چوخلو موسیقی ییگینلری موغاملاری ۱۲ دسگاها بؤلولر: ۱-دۆزلوک موغامی (راست موغامی). ۲-اؤیود موغامی (شور موغامی). ۳-سئوگی موغامی، سئیگاه (سه گاه). ۴-یوروش (چهارگاه). ۵-گلین موغام/ موغاملار گلینی (بایات شیراز). ۶-شوشتر. ۷-هومايون. ۸-اوجوروم موغامی (ماهور). ۹-بایات قاجار ۱۰-اورتا اوچوروم (اورتاماهور). ۱۱-نیسگیل موغامی (زابول سئیگاهی، زابول موغامی). ۱۲-دوگاه (آچقلاملار اوچون هر سؤزجوگه رجوع ائتمک اولار، باخ: قیسا موغاملار، ریتیمیک موغاملار) (فا:موسیقی مقامی آذربایجان).		هئيو اگۆلو، یاللی، یثرلی رقص، یوزیر (قایناق: حسنوف، کمال)، بۇ رقص لرده اوخوماقلار و اونون یئھین و یا آرام حالتلری ده مختلف وضعیتلر تۆره دیر، مثلا توولاما اوخوماغی "توولاما توولاما گلین، الینده ناردانا اویناما گلین"، عسگرخانی، یان باستی، و بوجور اوخوماق لاردا آھنگین یئھین لیگینه گۆره رقصین شکلی دیشیلیر.
آذربایجان یئر آدلاری [آ]باخ: کند آدلاری.		آذربایجان عاشیقاری [آ]باخ: عاشیقار.
آذربایجان اسکی داستانلاری [آ]باخ: ییگه میش، یاشام سؤیو افسانه سی.		آذربایجان موسیقی عالمی [آ] آذربایجان موسیقی سینده و اؤزل لیکله موغاملاردا اؤنملی ییگینلره اشاره ائتمک اولار: میرمحسن نواب، فتح الله شیروانی، صفی الدین اورموی، عبدالقادر مراغه ای، فارابی، ابن سینا، امیرعلیشیرنوی، اوزئیر حاجی بگلی.
آذربایجان ییگن قادیلاری [آ] آذربایجاندا چوخ تانیمنیش شاعر، یازار، سیاستچی و ییگن و بو بؤلگه یه خدمت لر ائله یں بؤیوک قادینلار دان آد آپارماق اولار، بوردا فقط بیر نئچه - سینین آدینا اشاره اولونور: پریخان خانیم (شاه طهماسب) - ین قیزی، حکومتچی، زینب بیگم (شاه اسماعیل) - ین قیزی، حکومتچی، بی بی آتونی (امیرعلیشیر نوی نین مشاوری)، آیش خاتون (سالفورلاردان، حکومتچی)، آرایش بیگم (۱۱۹۴ھ شاعر)، آذر (۱۱۰۰ھ نقاش)، زؤیده استانبوللو (۱۱۹۴ھ شاعر)، والیه خانیم (۱۳۱۲ گۆنش، تاتارچی)...		آذربایجانلی [آ] آذربایجان اھالی سیندن اولان (فا: آذربایجان).
آذربایجان ییگن قادیلاری [آ] آذربایجاندا چوخ تانیمنیش شاعر، یازار، سیاستچی و ییگن و بو بؤلگه یه خدمت لر ائله یں بؤیوک قادینلار دان آد آپارماق اولار، بوردا فقط بیر نئچه - سینین آدینا اشاره اولونور: پریخان خانیم (شاه طهماسب) - ین قیزی، حکومتچی، زینب بیگم (شاه اسماعیل) - ین قیزی، حکومتچی، بی بی آتونی (امیرعلیشیر نوی نین مشاوری)، آیش خاتون (سالفورلاردان، حکومتچی)، آرایش بیگم (۱۱۹۴ھ شاعر)، آذر (۱۱۰۰ھ نقاش)، زؤیده استانبوللو (۱۱۹۴ھ شاعر)، والیه خانیم (۱۳۱۲ گۆنش، تاتارچی)...		آذربایجانلی [آ] میرزابگ آذربایجانلی، م، ۱۶-۱۷ جی یوزیلده یاشا یاراق آذربایجان موسیقی ییگینی کیمی تانییر .
آذربایجان ییگن قادیلاری [آ] آذربایجاندا چوخ تانیمنیش شاعر، یازار، سیاستچی و ییگن و بو بؤلگه یه خدمت لر ائله یں بؤیوک قادینلار دان آد آپارماق اولار، بوردا فقط بیر نئچه - سینین آدینا اشاره اولونور: پریخان خانیم (شاه طهماسب) - ین قیزی، حکومتچی، زینب بیگم (شاه اسماعیل) - ین قیزی، حکومتچی، بی بی آتونی (امیرعلیشیر نوی نین مشاوری)، آیش خاتون (سالفورلاردان، حکومتچی)، آرایش بیگم (۱۱۹۴ھ شاعر)، آذر (۱۱۰۰ھ نقاش)، زؤیده استانبوللو (۱۱۹۴ھ شاعر)، والیه خانیم (۱۳۱۲ گۆنش، تاتارچی)...		آذربایجان ملت [آ] بعضی ییگینلرین دئییشینه گۆره آذربایجان تۆرک ملت نین ایندیکی شکیلده ووجودا گلمه سینده قاراقوینلولارین امگی بؤیوک اولموشدور و بو امک سونوجو آذربایجانلیلار بیر واحد بؤیوک ملت حالینا گلدی، سونراکی دؤنملر بو بیر لیگن گؤجلنمه سینده قیزیلباش و شاهسون ائلری ائتگین اولموشدولار، بؤ ائلر بؤتون ایله اوغوز بؤیلاریندانلار، ایندیلیکده بؤ ائلر کۆچهری یاشامدان تماماً یثرلشیک یاشاما کنجیلر و چوخ آزاراق اسکی وضعیتده گؤرونولر، "ایران آمار مرکزی" بؤلگه لری اساس توتاراق، اونلاری شاهسون، قاراداغ، قاشقای، ساوه، اراک و همدان ائلرینه بؤلورلر و بعضاً ده بعضی طایفالاری مستقل حالدا گؤستهریر، مستقل طایفالاردان بونلاری آد آپاریلار "آغ باشلو، اینانلو، بالکانلو، چله بیانلو، حیدرلو، حاج اللو، قاراموسالو، پولادللو، گورانلار/ گؤرنلر، آرتیق بیلگی اوچون بیر لیکلرین آدینا رجوع ائتمک اولار.
آذربایجان ییگن قادیلاری [آ] آذربایجاندا چوخ تانیمنیش شاعر، یازار، سیاستچی و ییگن و بو بؤلگه یه خدمت لر ائله یں بؤیوک قادینلار دان آد آپارماق اولار، بوردا فقط بیر نئچه - سینین آدینا اشاره اولونور: پریخان خانیم (شاه طهماسب) - ین قیزی، حکومتچی، زینب بیگم (شاه اسماعیل) - ین قیزی، حکومتچی، بی بی آتونی (امیرعلیشیر نوی نین مشاوری)، آیش خاتون (سالفورلاردان، حکومتچی)، آرایش بیگم (۱۱۹۴ھ شاعر)، آذر (۱۱۰۰ھ نقاش)، زؤیده استانبوللو (۱۱۹۴ھ شاعر)، والیه خانیم (۱۳۱۲ گۆنش، تاتارچی)...		آذربایجان موغاملاری [آ] آذربایجان موسیقی سینده موغاملارین

Aa T	۷۵	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa T
بۇلارینا بۇ لورلر. -حیدرانلو: ماکی وخوی اطرافیندا دیرلار. -سیپکی: چوخراق تورکیه توپراق لاریندا اولورلار -جلالی لر: اُون طایفادان تشکیل تاپیرلار: ۱- قیزیلباش: ۶ باو (بوی) دان اولوشورلار (رسولی، قولوکانلو، اوسقی، ولیلو، راستقی، حاجیلو). ۲- خلکانلو: ۱۲ باو (بوی) دان اولوشورلار (مژدکی، جنده کی، قروقچی، اولویی، عودویی، پاشویی، دانویی اهمه یی، برتوپال، عبدوکوری، سله تیم، خلیلی). ۳- مصرکانلو: ۲ باو (بوی) دان اولوشورلار (شیددی، ذکر لو). ۴- جنی کانلو: ۷ باو (بوی) دان اولوشورلار (عطه کر، سارویی، علی، مصطی، حُسو، سُستو، مرچکلو)، خرمن یئری، یاریم قایا. ۵- اوتایلو: بو طایفا قندکانلو طایفالاریندان آیریلدیقدان سونرا بۇ آدلا تانیندیلار و معنجا اوطرفین بو یو دئمکدیر، ۸ باو (بوی) دیلار (خسرو پاشازاده، حاج خالص، قره باغی، محمد عثمان/ارژنگ، محمدرنجبر، موسی قاسمیان، خالد اقدامی، بالغ کاهلی). ۶- علی محولی/علم حولی، ۴ باو (بوی) دان اولوشورلار (مرخا، میرزا، سلو، مصطه جنی). ۷- حسوخلف: ۵ باو (بوی) دان اولوشورلار (شابویی، درباسک، اوزمانکی، گرزکی، بودکی). ۸- بلخکانلو: ۴ باو (بوی) دان اولوشورلار (صفی اوشاقی، عمه اوشاقی، حسوکنچل اوشاقی، خله -اوشاقی/خالا اوشاقی). ۹- ساکان: بۇ آد قوروجوسو ساکو آیدندان آلینمادیر، بو باو (بوی) لاردان اولوشورلار (برویی، بادو اوشاقی، حسی بگ، شیخ، سلو، تمویی، قادو/قدو، اولی دین، بارو، عبدی حسن، خیدیر آغا). ۱۰- قندکانلو: بو باو (بوی) لاردان اولوشورلار (عثمان حوه، پرتو، عمری، نبی، عدی، حومزی، علی محمدی، آمو). --اورموسالماس طایفالاری: -شکاک: محتلا شاه کاک/شکاک سؤزونون دیشیک شکلیدیر، کاک کیشی معناسیندیر، بو طایفا اؤرمیه ده سؤمای و بارادوست بؤلگه سینده و سالماس دا چهریق، شیران، شیتال، گردیان، کوره سونتو، دول، مرحمت آباد، وئران شهر و بناجوی بؤلگه لرینده یاشاییلار، شکاک لار کۆرد انلی اولاراق ۲ طایفادان تشکیل تاپیر: ۱- قارداری/کاردار		بیلیرلر و بعضیلری مل سؤزونو کوردجه ده داغین خط-الرّسی معنا لیر): ۱- شیخ کانلو: (نادرشاه زامانی خوراسانا کؤچولر و اورائین بؤیوک کورمانج بؤیودور). ۲- دودکانلو ۳- ممکانلو. ۴- مندوله کانلو. ۵- سارمانلو/ شاتویی. -خلکانلو: ۱- دلایی. ۲- کئچلانو. ۳- امویی. ۴- قوردویی. ۵- مرویی. ۶- گلی کانلو. ۷- خزویی/خزایی، بۇ طایفالارین اوبالاریندان بونلاردا اشاره اولونوبدور: (پیرویی، گوجکی، مَهْمِیی، حَسویی، شَمویی، الخویی، میرزه یی، نَمویی، مستویی، شرفی، حاجی محمدی) --خوی طایفالاری: زیلان: بۇ طایفا کورمانج بویلاری بیر لیگی اولاراق ماکی و خوی اطرافیندا یئرلشیلر (داستانلار گؤره بؤیوکلردن بیرنین ایکی اوغلو میل و زیل آدیندا میلان و زیلان بوی لارینی وجودا گتیریلر، زیل'ین نوه سی جلال'ین اوغللاری حیدر و برؤ آدیندا ایدى اونلارین طایفالاری جلالی، حیدرانلو و بروکی اولوبدور، حیدرانلو لاری حیدر کرار آدیندا باغلایانلار واردیر. بعضا دئیلیرکی زیلان سؤزو تورکیه ده زیلان دره سی آیدندان آلینیبدیر)، بیر سیرا قاینالاردا زیلان انلینی بۇ طایفالارین بیرلشمه سی بیلیرلر (حیدرانلو، کۆره سونتو، سیپکی، جلالی، بروکی، بعضا دؤنبولورده بۇ سیرادا یئر آلیرلار). دؤنبولورلر: بۇ بویلار خوی شهرینین ان قدیم کورمانج طایفالاریندیلار و تورکجه دن باشقا دیل دانیشمالار و تورک عالیمه ده بؤیوک عالیم لر وئریلر، بعضا اونلاری سلیمانیه کوردلریندن اولدوغونو یازارلار حالبوکی کورمانج بویلاریندان قئید اولماسی دؤزراقدیر. -کوره سونتولر (کره سنی) (بعضاً بۇ بویون کورد اولدوق -لارینی یازارلار، بوموضوع دؤزگون دئیلدیر و بۇ طایفا بیر تورک طایفاسیدیر و مغرضلر اونلاری سؤنتو مذهب اولدوقلاری اؤچون آیری قوملار باغلاماق ایسته ییرلر و البته تورکلرین بؤیوک بؤلومو سؤنتو مذهبیلر) -قلیکی: قلیکی لر بؤکی لرین بیر قولو ساییلیرلار، بؤیوک لری جعفرقلیکی خلیج کندینده دیر، اونلاری شرویی و چلویی	

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
سوترا دی‌آیی‌نین اوئوندا (آرالیق آیی‌نین ۳۱ی) ۸ نفر و سونرا کی هفته‌سی ده توپلام ۲۴۳ نفر آزاد یخواه و مترقی انسان، روسلار طرفیندن دارا چکیلدی، بۇ گۆن آذربایجاندا تاریخی گون اولاراق یئنلیک چیلگیگن دۆشمینلر طرفیندن هدف آلدیغی گون ساییلیر و اۆزل لیکله ظاهرده گۆجلو و مترقی گۆرسه‌نن یابانجی دیکتاتورلارین گرچک اۆز لرینین سو اوزونه چیخماسی و بۇ دۆشمینلرین آذربایجان علیه‌نه مختلف- یوللارلا توطئه قوردوقلاری، ترقی یوللارینین قاباغینی آلماتق اوچون چیرکین سیاستلره آل آتدیقلارینین آتما گۆدور.	(بوی‌لاری: پسیاقا، گوریک، خدری، بوتان، هناره، دَلاَن، نیسانی، مامدی، فَنک، خَلوفان). ۲- عبدویی (بوی‌لاری: کَیزیی، کچلی، پسیاقا، بالکانلو، آتمانی، مامدی عبدویی، چَر گویی، مَدولکی، نعمتی، ایوری، شَکری) اوتلاین آلت اوتلایریندا دا نئجه‌سینه اشاره اولونودور (گمی، گولویی، بَیزویی، گَله‌بوزی). - ییگزاده طیفاسی: اورمی‌ه بوی‌لاریندا ندر. - آیری طایفالار: ایران عراق و تورکیه سینیرلاریندا آزاراق کۆچه‌ری حال‌دادیلار: (تاکوری، مدرومی، سادات، آلان، کئچمیشده اولان حکا طایفالاریندا بونلار اشاره ائتمک اولار: پنیانشی، زیار، پرخولکی، چلی‌پاکی، باوی، سله)،
آذربایجانین قیسا موغاملاری [باخ] قیسا موغاملار. آذربایجانین یئنی داستانلاری [آ] بو داستانلار کئچمیش اوچ دؤرد یوز ایلده خالق ایچینده و اولارین معیشت و یاشایش مسایلینی تصویره چکهرک دوزه‌لییدیر: کوراوغلو، عاشیق غریب، اصلی‌کرم، عایباس و گولگز، شاه اسماعیل داستان، عالیخان و پری‌خانم، البته بولارین تایی چوخلو معیشت ناغیلاری، تاریخی ناغیلار، حیوانلار حقیقنده ناغیلار، سنجیرلی ناغیلار و (فا: داستانهای جدید آذربایجان).	— سولدوز، اوشنو خان طایفالاری: قاراپاق / بوزچالی / بورچالی: سولدوزدا تورک طایفاسی اولاراق ۷ باو (بوی) دان اولوشورلار (عربلو، جان احمدلو، ترکون، شمس‌دین، چاخیرلو، سارال، نقی‌خانلو) - زرزرا: کورد بویو اولاراق اوشنو تون: سنگان / سینگان، نالوس، نلیوان، نرزیوه، سرگز، پوش آباد، جای شیران، گندیلا، حسن نوران، ده شمس / آ-ی، گرگ آباد، کندلرینده یاشایرلار.
آذر شهر [آ] azərşehr [آ] باخ: توفارقان. آذر شهر بۆلگه‌سینین جایلاری [آ] جایلار آجی چایا تۆکولور- لر: گۆتبرچای (۱۷۵۲-۱۷۵۳، q1/52)، دره چای (اربط ۳۷s4)، امیر دیزه چای (۹b۱۲s)، بویوک چای (۵b۲۱s)، آلماتلوچای (۶b۱۳s)،	- مامش: کورد بویو اولاراق اوشنو و جلدیان دا یاشایرلار، بو باو (بوی) لاردان اولوشورلار (قادری، احمدی، پاشایی امیر عشایی، سلیمانی، خل‌آغایی، گلابی‌آقا، بایزیدی) - هره‌کی: (کورد بویو) اوشنو بۆلگه سینده یاشایرلار (بوی‌لارندان: مندان، سرهاتی، سیدان)، - سادات: اورمی‌ه ده مرگور بۆلگه سینده و ساووجبولاق دا یاشایرلار. - پیران: پیرانشهر / خانا ده یاشایرلار. صوفیانلو: صوفیان و پیرانشهر ده یاشایرلار. - افشار: (تورک بویو) قوشاچای دا یاشایرلار. - زعفرانلو / چامیشگزک (تورک بویو)، ساین قالا بۆلگه- سینده یاشایرلار.
آذر شهر / توفارقان بۆلگه‌سینین گۆرمه‌لی و تاریخی یئرلری [آ] - تاپتاپان بۇلاغی، بادامیار ماغاراسی / قدیمیار ماغاراسی، - قیرمیزی گۆل، پیرقطران تپه‌سی، مُصلّا تپه‌سی، پیر حئیران قبرستانی، چارسو مچیدی، رومیان مچیدی، محراب مچیدی، تورامین مچیدی و تورامین ماغاراسی و قبرستانی، قَتجَاهان کندینین بُقعه‌لری، پیرجابر بُقعه‌سی، ماماغان هیکل لری (مجسمه‌لری)، یئنگیجه‌کندی قبرستانی.	— ساووجبولاق کورد بوی‌لاری: ۱- ده‌بکری، ۲- عثمان بگی، ۳- گورک ۴- منگور ۵- باسک کوله، ۶- بریاحی، ۷- کلاسی، ۸- پشتوری ۹- ملکاری، باخ: کورمانج، کورد طایفالاری.
آذری [آ] azəri ۱- آذری سۆزو ایکی معنادا ایشنمکده‌دیر، بیر معنا قوندارما معنا اولاراق و کسروی‌نین یازدیغی "آذری زبان باستان" کتابینا دایاناراق اورتایا چیخدی، بو کتاب	آذربایجانین آغیر گۆنو [ا] گونش ۱۲۹۰ جی ایلده تبریز اشغالچی متجاوزلرین الینده اسیر اولموشدو، چوخلو قتل و غارتلردن

Aa Ā	۷۷	آذربایجان تۆركجه‌سی	Aa Ā
آذریجه [āzərɪçə] آذربایجانجا، آذربایجا تورکجه سیله		پهلوی حکومتی نین ایلک ایللرینده یازیلدی (ش ۱۳۰۴) و	
(فا:بزبان آذربایجانی، بزبان ترکی آذربایجانی).		کسروی نین او دؤنم ایلشگیلرینه گؤره بۇ کتابین حاضرلارنا	
آذری کؤکنلی [ā] تورک کؤکنلی، آذربایجان تورکلریندن		سیندا انگلستان کسوللوقونون و پهلوی حکومتینین الی	
اولان (فا:آذربایجانی).		وارایدی، بۇ مطلب ایلکجه تایمز مجله‌سینده و سونرا	
آذوقه/آذیق [āzɪq] یسه جک (فا:آذوقه) {تورکجه سؤز		کتاب شکلینده چیخدی^{۱۳۳}، بو کتاب یالان و یانلیش	
اولاراق عربجه یه ده گئچیبیدیر، باخ: آزیق}.		ترجمه لره دایاناراق یازیلیبدیر و بو حاقدا دکتورقابوسی	
آر(ار) [ar,ər] اک[باخ:اکلر		نین مقاله‌سی آچیقلایجی دیر، جناب صدیق، نین سؤیله	
آر/ار [arlər] بۇ سؤز کؤک باخیمیندان یئر سؤزونه		دیگی کیمی البته بو لغتی کسروی جعل ائتمه ییبیدیر بلکه	
باغلاناراق تاریخی یئر و انسان آدلاریندا اؤن اک کیمی		مفهومونو تحریف ائدیبدیر حالبوکی اؤنجه لرده کسروی-	
سؤزجوک اولاراق ایشله‌نیر: آراز، آرشاق، ارباتان، اربات،		نین ایشلندیگی معنادا ایشلنمیردی. ۲-بۇ کلمه تورک	
ارسنجان، ارسلان، ارزیل، ارگنه، اردوان، آران؛ -تورک		آیدین لاری طرفیندن او جمله‌دن پروفئسور زهتابی، صدیق،	
طایفا آدلارینین سؤنوندان گلیر: آذر، قاجار، خزر، آوار،		هیأت، کؤپرولو کیمی ییلگین لرحه، آذربایجان تۆركجه	
سابار، سؤمر، آفشار، ماجار، بۇلغار، تاتار، .		سی معناسیندا و چؤخراق تۆركیه و آذربایجان تۆركجه	
آر۲ [ā] یئر تۆرك بویو، باخ: آلتون‌اوردو بویلاری.		لرینی بیریریندن آیرد ائتمک اؤچون ایشله‌نیر، بۇ کلمه	
آر آجۇن [ā] انسان آدی، باخ: آر+آچۇن^۷.		اسلامیتین ایلک چاغیندا، بلاذری، ابن حوقل، مسعودی،	
آرا [ara] ص،ت،گؤ،سن[۱-اؤرتا، ایکی شئی و زامان		المقدسی کیمی یازارلارین یازی لاریندا آذریه شکلینده	
اورتاسیندا آچیق لیق، بوشلوق، بوش یئر، ایکی حادثه و		ایشلنمیدیر و بۇ دلیلی، عجم(تات، تالش)، جاودانیه	
اولای آراسیندا کی مدت "اؤلدوزلارین آراسی، ایکی دؤنیا		(اکراد) و عرب دبللریندن و قوملاریندان آیرد ائتمک	
ساواشی آراسی". ۲-سینیر، سرحد، حُدود "ایکی داغین		اؤچون ایشله‌دیبلر، ابن مقفع، خوارزمی و حمزه اصفهانی بو	
آراسیندا کی آغاجلار". ۳-ایچری، اؤرتا، اورتالیق		دیلی اشکانلیلارین دلیلی ییله‌رک سؤیله‌ییرکی پارسلار بۇ	
"چۆرگین آراسیندا کی پنی" ۴-ایلگی، علاقه، ئناسبت		دیلی ییلمزلر^{۱۳۳}. و حتی باخین گئچمیشده ده بوتون	
"یارمندن کسمزدی بئله آرانى، یول کسیدلی بئله باغلاندی		یازارلارین کتابلاریندا آذری، تورک دلیلی معناسیندا ایشله	
آرا" (فا:بین). in between {آرا/ار سؤزو یئر سؤزو ایله		نییدیر، مثلاً ناصرالدین شاه زامانی یازیلان صبغه دانش‌نامه	
ایلگیلی اولاراق بو مفهوم بو جور کلمه لرده گؤسته‌یر و		انسیکلوپئدیاسیندا، آذری سؤزونو آذربایجان تۆركوسو	
آرا سؤزوده ایکی یئرین کسیشدیگی و دیدیگی یئری		معنالاییدیر، و لسترنج نزهه‌القولوب کتابیندان یازاراق	
گؤسته‌یر، و آراماق سؤزوده بو معنائین گئئیشلمیش		آذری سؤزونو آذربایجانین قدیم تۆرك دلیلی گؤستریدیر،	
مفهومونو گؤسته‌یر، آریش، آراج...دا بۇ کؤکدندیلر{.		بارتولد، برگه berge، وامبری و تورکیه یازارلاری، و	
آرا آچماق [l] ۱-فاصله آچماق، آرا وئرمک. ۲-آرانی		چوخلو یازارلار آذری سؤزونو آذربایجان تۆركجه‌سی	
دۆزلتمک، ئناسبتی یاخجی لاشدیرماق.		یئرینه و عثمانلی، چاغاتای تورکجه سیندن فرقلندیرمک	
آرا آى [آ،سن] ۱-شؤال آیی (فا:ماه شؤال). ۳-میلادی		اؤچون ایشله دیبلر^{۱۳۳}.	
ایلینده سون آى، دئکابر، دئسامبر ۲-ایکی‌بلی‌آى‌ین		آذر قاسمی تۆرگان [ā] ش ۱۳۴۴ ده ماکى دا آنادان اولوبدور،	
آراسیندا اولان سورّه و مدت اؤچون دئییلیر.		سربست شعر و بیایاتی دئمکده تجربه صاحیبیدیر^{۵۲}.	
آرا اؤلچر [ā] آرا لیق اؤلچن آراج (فا:فاصله‌سنج). olometer		آذری تۆركجه‌سی [باخ] آذربایجان تورکجه‌سی.	

Aa Ā	۷۸	آذربایجان تورکجه‌سی	Aa Ā
آرابا araba [آ] داشت، داشیما آراجی، حیوان و موتورلا		حرکت ائدن آراج، تکرلی و موتورلو و یا موتورسوز	
آرابوزولماق [باخ] آرا دیمک.		داشت (فا:سوار، ارابه) machine {بو کلمه نی عربجه	
آرات arat [آ] شوخوملانیب سوواریلمیش و توخوم سیلمه		سانانلار وار، اوستاد اسماعیل‌های نین نظریجه عربجه کلمه	
میش یئر، دینج، آیش (فا:آیش) آرا سؤز ایله ایلگی لی		سایلاماز و روسجا اولادا بیلیر؛ بو کلمه و بوئا تای یثنی	
اولاراق یثرین اکیلمه‌سینه آرا وثریلمیش دؤئمّه اشارتدیر.		کلمه لره ایندیکی آذربایجان تورکجه‌سینده راست گلیریک:	
آرات ائله مک / آرات قویماق / آرات لاما ق [س] آراتا قویماق،		دارابا (تاختا حصار)، کوپا، سوما، توربا، زوربا، دوما	
توخوم سپمه دن اول شوخوملایب سووارماق.		کیمی کلمه لر یثنی "با" اک ایله دؤزه لییدیر، و محتمل‌دیر	
آراتا قویماق [باخ] آرات قویماق.		اکین چیلیک ساحه سینده آرابالقلاری گزن و یوک داشیشان	
آراتی چیخماق [س] سوواریلانندان سوئرا بیر آر قورویوب		آراج اوچون سؤیله‌نییدیر (آ+را، با)، درله‌مه سؤزلوگونده	
توخوم سپمه گه حاضرلانماق.		آنادولو کؤی‌لرینده ده آرابا سؤزو ایشلمکده دیر، بوکلمه	
آراتی قاچماق [س] چوخ قوروماق (اکین یثری).		فارسجایا گئچهرک "آرابه، عربّه، عراده" یازیلیر.	
آراتیمور [خ]. اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ.		آرابا آرابا [ظ] آرابالار دولوسو (فا:ارابه ارابه).	
آراج arac [آ+ماق+ج] دستگاه، ماشین، بوکلمه گئچیمشه		آرابا ایله دووشان توتماق (کل قوشولان آرابا ایله) [ل] باش توتما-	
آراجا شکلینده ایشله‌نیردی و توخوما دستگاهی آنلامیندا-		یاجاق بیر ایشه گیریشمک.	
یدی، ایندی غ حرفی سیلینهرک آراج شکلینده ایشله‌نیر و		آراباجیق [آ] کیچیک آرابا، اوشاق آراباسی (فا:ارابه کوچک).	
هرجور ایشله‌ن و سیله‌یه کی انسانین واسطه‌سیله دوزه‌لیر		آراباجی [آ] سوروجو، آرابا ایشله‌دن، آرابا سورن (فا:ارابه	
دئیلیر "یونما آراجی، باسین آراجی" (فا:وسیله، آلت،		چی). carrier	
دستگاه و ماشین دستی). machine		آراباجی‌لیق [آ] آرابا سورجولوغو، آرابا سورمه ایشی،	
آراج‌سیز [ص] آراج‌سیز، واسطه‌سیز (فا:بدون واسطه).		آرابا ساتما و آلتا ایشی (فا:ارابه رانی).	
آراج‌لار [آ] وسائط means		آرابالیق [آ] آرابا ساخلائیلان یئر، قاراژ (فا:گاراژ).	
آراج‌مله [باخ] آرا سؤزا.		آرابره arabere [آ] آرابالیق، آرا، اورتا.	
آراج [آ] اوغوز-یاپارلی بویوناعایدیثر آدی (م ۱۶جی قرن) ۲۲۵.		آرابوغا [خ]. اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ.	
آراج‌دزور [آ] آذربایجان، دا شهر آدی ۲۴۰.		آرابیر [ظ] آرادا بیر (فا:یک درمیان). every other (one)	
آراج‌الق [آ] ایکی موزیک آراسیندا چالینان چالقی.		آرابال arapal [آ] مراغا دا داغ آدی.	
آراجان [آ] انسان آدی، باخ: آ+آچان.		آرابوزان / آرا ووران [ص] ایکی نفرین آراسینی بیریرینه	
آراجای [آ] سراب دا چای آدی.		ووران (فا:دوبه‌من). mischief-maker	
آراجی aracı [آ] ۱-باریشدیریرچی، آرا دوزلدن (فا:میانچی)		آرابوزان‌لیق [آ] آرا پوزما، آرا پوزجولوق (فا:دو به‌منی).	
mediator ۲-ایکی حصّه و بولومون، اورنک اوچون اوّره		آرابوزما (وورما، ووروشدورما، قاریشدیرما) [آ] بیریرینه وورما	
تیجی و توکه دیجی آراسیندا باغلانتی قوران، واسطه چی		(فا:دو به‌منی، اخلال) deranging, intrigue	
(فا:دلال) broker ۳-شاهبوز دا داغ آدی (آراجی ۳۰۶۷) ۲۴۰.		آرابوزماق [س] ایکی نفرین آراسیندا کی یولداشلیغی	
آراجی‌دیل [آ، دیل ب] واسطه دیل (فا:زبان واسطه).		پوزماق، آرائی قاریشدیرماق (فا:دو به‌منی).	
Intermediate longuage		آرابوزجو [آ] آرابوزان، آرا ووروشدوران (فا:دو به‌منی).	
آراجی‌سیز [ص] واسطه‌سیز (فا:بدون واسطه).			

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی
79	آ
ارک سۆزلۆتۆ	آ
آراداؤۆلتمک (سازلاماق) [ل] باریشدیرماق.	آراجی لیق [آ] آرا دوزه لتمه ایشی، دلال لیق، واسطه
آراداؤۆلدن [ص] باریشدیرییجی.	چیلیک (فا: شفاعت، وساطت). mediation intercession
آرادیمک [س] بیریریندن کوسمک، کۆسۆشمک.	آراجیلیق ائتمک [ل] واسطه چیلیک ائتمک، آرا دوزلتمک،
آرارات ararat [آ] آرارات سۆزو ایندیکی شکیلده ظاهرأ	باریشدیرماق و آنلاشدیرماق.
گنچمیشدن فرقلی اولاراق ایلک دفعه ارمنی لر طرفیندن	آراجی لیق ایلا [ظ] آراجی اولاراق (فا: با واسطه گری).
آغری داغ اۆچون دئییلدی (گنچن عصر)، ارمنی لر بو آدی	آراحکیمی [آ] یونیوئرسیته و بیلی یوردونا گتتمه دن و ساده
اؤراتو قومونون آدیندن آلمیشدیلار، البته بو	جه تجربه ایله حکیم لیگی اؤیره نیب و ایشله دن کیمسه،
تصورلاکی اؤراتولار ارمنی لرین آتاباسی ایدیلار،	تحصیل آلمادان حکیم لیگه باخان کیمسه.
سؤنراکی قازیتی و آراشدیرما سؤنوجلاری ثبوت ائتدیکی	آراخط [آ] زاویه نی اؤرتالایان خط (فا: نیمساز). bisector
ارمنی لر بیلگی سیزلیک اؤزوندن یانلیشلیغا دۆشوبلر و	آرادا اارادا [ظ] آرالاردا (فا: واسطه) in the middleparts
اؤراتولار ارمنی دیللی یۆخ بلکه التصاقی دیللی اولاراق	آرادا بیر / آرادا سیرادا [ظ] سئیرک اولاراق، هردن بیر، آرا
تۆرک بویلارایلا اقربادیر، هر حالدا بو یانلیش آدقویما	سیرا، زامان زامان (فا: گاه گاه). once in a while
سؤنوجو بیر چۆخ کسیم و اؤزللیکله غیر تۆرکلر بو داغا	آرادا داغ ara dağ [آ] سراب، هشتی دا داغ آدی.
آرارات دئیرلر، حالبوکی آغری داغ بو داغین دۆزگون	آرادا قالماق [س] زور وضعیتده قالماق.
و تاریخی آدیدیر، تاریخی لاحاظدان یئر آدی اولاراق	آرادا گزمک [س] ۱- بوش بوشانادولانماق. ۲- آراقاریشدیرماق.
بو کلمه سومر کتیبه لرینده "آراتا، آراته" شکلینده ایشله-	آرادا دل [آ] زنجان دا داغ آدی.
نیب و اؤراتولارین قالدیغی یئرلری گۆستریر، آرارات	آرادان آبارما [آ] پوزما، داغیتما (فا: تلف). waste
سۆزونده ایکی اؤنملی سۆزجۆک، "آری، آریت" (تمیز	آرادان آبارماق aradan [س] یوخ ائتمک (فا: برانداختن).
ویاک) سۆزو و تاو= تاغ= داغ سۆزلریدیر، چونکو بو کلمه	to abolish
آراتا شکلینده ده قید اولونوب و بو کلمه ده "تا" سۆزو داغ	آرادان اکیلک [س] گیزلینجه آرادان چیخماق (فا: جیم
سۆزونو آنلادیر و نتیجه ده "آریت تا" کلمه لری قوتسال	شدن). to sneak away
ومقدس داغ سۆزو دئمکدیر، و آری داغ سۆزو آغری داغ	آرادان چیخارماق [ل] چتین وضعیت دن قورتارماق.
سۆزونونده کۆکو گۆرونور (آرارات) آراتا "آریت تا" آری-	آرادان چیخماق [س] قورتولماق، یاخاسین قورتارماق،
تا "آری داغ" آغری داغ؛ دقت اولونمالیدیر آغری سۆزو	گۆزدن ایتمک، بیرایشدن قیراغا چکیلک.
تانری کلمه سینین وزینده اولاراق آغ سۆزیه ایلگیلیدیر و	آرادان قالدیرماق (گۆتورمک) [ل] یوخ ائتمک removed
بورادا آغری/درد معناسیندا ایشلنمیر، البته بعضی	آرادان گنتمک [س] داغیلماق removed
قایناقلاردا بو کلمه نی آرت (آرد: داغ بئلی) ایله ایلگی لی	آرادان گنتمه [آ] داغیلما (فا: زایل). removed
بیلیللر، بونادا اشاره ائتمکده فایدا وارکی تورکجه ده	آرادان قالدیرما [آ] سیلیب داغیتما (فا: بطلان). nullification
بو کلمه یه بنزر چوخلو کلمه لری گۆرمک اولار "آلتای،	آرادان گنتمیش [ص] داغیلیمیش (فا: منقرض). overthrown
آلاتاو، آلا داغ. " بو داغ قوشا زیره لی اولاراق اوجالیغی	آرادا ووردو [آ] اوشاقلار آراسیندا توپلا بیرینه وورماغا
۵۱۶۵ و ۳۹۱۶ متردیر (بۆیوک و بالاجا آغری داغی) و	چالیشاراق اوینانان بیر اویون آدی (فا: نوعی بازی بین کودکان).
تورات کتابی نین دندیگینه گۆره حضرت نوح پیغمبرین	آرادنیز [آ] اوقیانوسلاردان آیریلان و اوج طرفدن قارا ایله
گمی سی بو داغدا توپراغا اؤتورویدور ^{۴۷، ۳۶، ۹۷} ، بورادا بیر	چنوره لنمیش دنیز (فا: خلیج).

Aa Ā	۸۱	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
آراقچین [آ، ع+فا [عرق+چین] اۆستو بز نمیش و اییک ساپلا		آراشدیرمان [آ] آراشدیرماچی، محقق (فا: متفحص).	
ناخیش لانیمش گئیم (فا: شبکلاه). nightcap		آراشدیری [آ] آراشدیرما (فا: تفحص).	
آراقچین لی [ص] آراقچینی اولان (فا: شبکلاه دار).		آراشدیریجی arashdırıcı [آ] آختاریجی، یوخلایجی،	
آراق لاق [ل] آراق چکمک.		اینجه له ی، آراشدیرماچی (فا: محقق). researcher	
آراقوناقچی [آ، دی] اؤزگه یاراتیقلا رین وجودلاریندان یارار-		آراشدیریجی لقی [آ] آراشدیری جی نین گؤردوغو ایش	
لاناراق یاشایان موجود (فا: پارازیت، انگل).		(فا: تفحص).	
آراقیرماق [باخ] آرا پوزماق.		آراشدیریلما [آ] آراشدیریلماق ایشی (فا: تفحص).	
آراکسمه یه سالماق [ل] دؤوره له مک، بۆرومک.		آراشدیریلماق [بل] آرانماق، آختاریلماق، یوخلانیلماق،	
آراکسمه [آ] بیراوتاغی و بیر تیکیتی نی ایکی یه آبی ران		تدقیق ائدیلیمک (فا: تفحص شدن).	
یونگول دؤوار، آرابیغا چکیلن دؤوار (فا: دیواره). parapet		آراشقین [باخ] آراقچین.	
آراکسیت [آ] جیزیق و سطح لرین توخوشان یثری.		آراشماق arashmaq [ل] آختارماق، آراماق، سوراق لاق،	
آراگؤل [آ] آذربایجان دا شهر آدی ^{۲۴} .		خبر آلاماق (فا: خبر گرفتن).	
آرال [آ، باخ: آرا+ل] ۱-آرالیق، اورتالیق، داغ و قورولوقلار		آراشیت arashit [فر] یو [یورفیسیدیغی؛ باقلالاردان، ایستی	
آراسیندا اولان سؤلوق یئر، ایرماق آراسیندا اولان قورولوق		بؤلگه لرده ییتیشن و یاغی آلیناراق یارارلانا ن بیر بیتگی	
و آدا ۳-مئیدان ۲-اورتا آسیادا بیر گؤل آدی (فا: دریایه آرال).		(فا: نوعی گیاه). arachidne	
آرالاقلاسی داغ [آ] خیاو دا داغ آدی.		آرافات / عرفات arafat [آ] ماکی دا کند آدی {۱-آرا+}	
آرالاتدیرماق aralatdırmaq [اتند] آرالاتماق ابیشینی		آوات / اؤواند: بیر بؤلگه نین آرا یثری. ۲-عربیجه سؤزدن.	
گؤردورمک (فا: فاصله دار گردانیدن).		آراق araq [آ، ع] ۱-میوه دن چکیلن آلکوللو ایچکی،	
آرالاتماق aralatmaq [اتند] آچدیرماق، آرالی ائتدیرمک،		چاخیر. ۲-بعضی گؤل و چیچک لردن اله گتیریلن عصاره	
آرالاماق ابیشینی گؤردورمک (فا: فاصله دار کردن).		و اؤز سؤی (فا: عرق). ۳-باخ: اکلر.	
آرالاری ذیمک (بوزولماق، سرین لشمک) [س] آرالاری		آراقابی [آ] ایکی قاپی ویا اودا آراسیندا اولان قاپی.	
قیریلماق، کوسولشمک.		آراقاتماق / آراقیرماق [س] باخ: آرا پوزماق.	
آرالاریندان قیل گنجهمک [س] چوخ یاخین ومهربان اولماق.		آراقاریشدیران [ص] فتنه و فساد سالان، آرا ووران	
آراشدیرماق [ل] بیریریندن آرالی ائتمک،		(فا: مفسد). seditious	
اوزاقلاشدیرماق، آیریماق (فا: فاصله دار کردن).		آراقاریشدیرماق [باخ] آراپوزماق.	
آراشدیریلماق بل [ل] آراشدیرماق ایشی گؤرولمک		آراقاریشماق [س] هرج مرج اولماق، نظام سیزلیق دوشمک.	
(فا: فس فاصله دار شدن).		آراقاریشیب مسب (مذهب) ایتمک [باخ] آراقاریشماق.	
آرالاşmaq [آ] آرالاşماق ایشی.		آراقالا [آ] ساوه-نوبران دا کند آدی.	
آرالاşماق [س] آرالی اولماق، آیریلماق، اوزاق لاشماق		آراق چاخیر [آ] ایچکی لر (فا: عریقات).	
(فا: فاصله دار شدن).		آراق چکن [آ] آراق چکمک له مشغول اولان و اؤغراشان	
آرالاماق aralamaq [ل، ت، سن] ۱-ایکی شئی و یا ایکی		کیمسه (فا: عرق ساز).	
نفری بیریریندن آیریماق، آیریماق (فا: فاصله دار کردن).		آراقچی araqçı [آ] آراق چکن، آراق آلیب ساتان، باخ:	
to separate ۲-بیریریندن آرالایاراق ساواشماغینا مانع		آراق چکن.	

Aa Ā	۸۲	Aa Ā
آرالىق قارىشماق [س] آرا قارىشماق.		اولماق، بارىشدىرماق.
آرالىق قاي araliq qay [آ] چاراولماق دا داغ آدى.		آرالانان [آ] بىرىرىندىن اوزاقلاشان (فا:متباعدا). divergent
آرالىقلى [ص] ۱-بىرىرىنە يېتىشك اولمايان. ۲- [ظ]		آرالىقلىق [باخ] آرالاماق.
كسك كسك (فا:متناوب).		آرالانماق aralanmaq [آ] آرالانماق ايشى.
آرالىق وورماق [باخ] آرا وورماق.		آرالانماق [بل] ۱-آرالانماق ايشى گورولمك، آراالى اندىلمك
آرام aram [آ،فا] دىنج، سكوت (فا:آرام).		(فا:فاصلە دار شدن). ۲- [س] بىرىرىندىن آيرىلماق، بىر آز
آرام اتمك / آرام ائيله مك [ل] ساكت و راحت اتمك،		آچىلماق. to slide apart
دىنجلىتمك (فا:آرام كردن).		آراللو / آراالى [آ] اردبيل ده كند آدى {آرا+لو}.
آرام آرام [ظ] ياواش ياواش (فا:آرام آرام).		آراالى [آ] افشار شاهسون ائلى بويلارىندان^{۳۱۸}.
آراما aramaq [آ] آراماق ايشى (فا:تجسس).		آراالى [ظ] ۱-بىرىرىندىن بىر قدر اوزاق، بىر آز آراسى اولان.
آراماق [ل] ت [آرقاقاق]، سن، تا [آراشدىرماق، آختارماق		۲- سئيرك، بىر آز آچىق (فا:فاصلە دار).
(فا:تجسس كردن).		آراالىغا اتماق [باخ] آرايا اتماق.
آرامال aramal [آ] اوره تيمده بىر مالى دوزلتمك اوچون		آراالىغا اتماق [باخ] آرايا اتماق.
ايشلەنن آراچى ماللار.		آراالىغا توكمك [ل] سرين آرايا توكمك.
آرام اولماق [س] ساكت اولماق (فا:آرام شدن).		آراالىغا سوز قاتماق [ل] كئار سوز لر له آلداتماق ايسته مك.
آرام سيز [ص] قرارسيز، دوزوم سوز، دىنج سيز (فا:بى آرام).		آراالىغا كئيرمك [ل] اورتايا و مئيدانا اتماق.
آرام سيزلىق [آ] قرارسيزلىق، دوزوم سوزلوك، دىنج-		آراالىغا كلكم [باخ] اورتايا چىخماق.
سيزلىك (فا:بى آرامى).		آراالىق aralaq [آ،سن] ۱-ايكى شى آراسينداكى آچىق
آرامگاه [آ،فا] ۱-دىنجلىك، ياتيلان يئر. ۲-قبر (فا:آرامگاه).		لىق و بوشلوق، اورتا و آرا (فا:فاصلە). ۲-دالان، دار
آراملىق [آ] دىنج، ساكت لىك (فا:آرامش).		كوچه و گنجيت ۳-اورتام "بوآرالىقدا، بو اورتامدا، بو
آراموت aramut [آ] دورولوق و صافلىق آندىران بىر كلمه،		زاماندا و بو يئرلده" (فا:مسافت). distance
قىز آدى (فا:آراموت). {ديواندا: اؤيغورلارين ياخينيندا		آراالىق آدمى [آ] ۱-آراچى، واسطه چى ۲-خبر آپارىب گئيرن.
ياشاين بىر تورك ائلىنن آدى و بىر يئر آدى}.		آراالىق آيى [آ] دنكابر، دئسامبر، ميلادى ايلى نين ۱۲جى
آران aran [آ،ص] ۱-يايلاق يئرلرله گوره آلچاق و ايستى		آيى نين آدى، آرا آيى.
اولان يئرلر، "باياتى: عزيزيم ياز آراند. قيش داغدا ياز		آراالىق اولچر [آ] فاصلە اؤلچن (فا:فاصلە سنج). olometer
آراند. بىرجه كلمه سوزوم وار. يارينان اوز آرامدا" (فا:منطقه		آراالىق اوونو [آ] تياترودا پرده آراسى اوينانان اوون.
گرمىير). aran ۲- [تا] سال، تابوت. {آران سوزو تورك		آراالىقچى [آ] باخ: آراچى.
ائللرى آراسيندا چوخ مختلف شكيل لرده ايشلنمكدهدير،		آراالىقدا قالماق [س] بيه سيز قالماق، آرادا قالماق.
بو كلمه نين، توركمين لرده اورانئى، قاراقالپاق لار داخلينده		آراالىقدا [ظ] آرادا قالان، آرادا تاپيلان.
اورانشى، و قىچاق سويلاريندان اولان اوران سوزلريله		آراالىق سوزو [آ] باخ: آرا سوزو.
ياخينلىقلارى وار، بو كلمه بىر سيرا يئر آدلاريندا اوزونو		آراالىق سارى بگلو [آ] اؤرميه ده كند آدى.
گؤستىر: "پايتاكاران: پايتاك +آران (قديم آلان ولايتينده		آراالىق سيز [ص] ۱-بىرىرىنە يېتىشك و ياپيشيق اولان. ۲-
بىر بؤلگه آدى، بو گؤنكو موغان لىكران و آستارا، ارونق		[ظ] سوزكلى، آرا وئرمه دن (فا:پيوسته). connected

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
آراووران [ص] آرا قاریشديران trouble-maker آراوورماق [باخ] آرا پوزماق. آراه [آ] ياقوت لاردا تانری عياريندا اولان و يئر آلتی سۇچلو انسانلاری جزالانديران (بنزر تانریلاردان: تاريلا، داھتا لير/ تاراه، تۇير، ساپيراي، مالاھای) ۲۱۱. آرای [آ] آری آی، پاک آی، قیز آی (فا: نام دختر). آرایون [آ] ايکی آنا جهت آراسی: قوژئی گوندوغان (قوژئی شرق)، گونئی گوندوغان (گونئی شرق)، قوژئی گونباتان (قوژئی غرب) و گونئی گونباتان (گونئی غرب). آرایا آتماق [ل] اورتا لیغا قويماق، ميئدانا آتماق. آرایا آتماق [ل] اورتا لیغا آتماق، دؤره له مک. آرایا اينجیک ليک سالماق [ل] ناراضی لیتی دوشمک. آرایاتی [دا] ايکی گونلوک و آرادا بير گئجه اولان گۇرو و یا ایش (بير گونلوک اوزاق اولان و گئجهنی قالماغا مجبور اولان يول حاققیندا). آرایادوشمک (گيرمک) [س] واسطه چی اولماق. آرایاسوخولماق (سوز سالماق) [س] آرایانی قاریشديرماق. آرایاقويماق [ل] اورتا لیغا قويماق، ميئدانا آتماق. آرایا گيرمه [آ] سۇزونو سالما (فا: مطرح). آرایا گيرمک [س] آراجی لیتی ائتمک. آرایش [آ، فا] بزک، سؤس (فا: آرایش). آرایلی [آ] آری + آی + لی؛ پاک آی، قیز آی (فا: نام دختر). آرایول [آ] کسمه يول (فا: میانبر). bypass آراییب آختارماق [ل] سوروشوب بيلمک. آرایيجی [آ] آراما ایشینه باخان، آختاریجی (فا: متجسس). آراییش [آ] آرا + ییش؛ آختاریش، آراماق ایشی ۷ (فا: تجسس). آراییشخان [خ] بابور خان دؤلمی بگی؛ قوچيگين اوغلو ۷. آرال areal [آ، فر] ياييلماساحه‌سی، مُعین فوننتیک، قراماتیک، لئکسیک حادثه لرین ياييلدیغی ساحه ۹ (فا: نه). آرنا arena [آ، فر] بوغا گۆلشی و یاریشی و اونون کیمی گوستریلر اویناتیلان یئر، مجازی اولاراق سیاسی چکیشمه-لرین کسیشن و بیر بیرینه یئتیردیگی یئر (فا: آرنا). آرباتا [آ] سالیان، دا شهر آدی ۲۴۰.	(آرانیق)، و آذربایجاندا چوخلو کند آدلاری، هشتري ده يایلاق آدی؛ بير زمانلار آران سۇزو آذربایجانين قاراباغ بۇلگه‌سینه دئیلیب؛ کؤک باخیمیندان: آر سۇزو یئر سۇزجوک ایله یاخینلیغی وار، و ارمک سۇز ایله ایلگی لی اولاراق اریلن و واریلان یئر گؤسته‌ریر بو باخیمیدان گؤزل و اولتاقلی یئر و دؤزلوگو گؤسته‌ریر؛ (آران کلمه‌سی آرَن سۇزویله قاریشیلما لیدیر)؛ ت: آخور، آت طوله‌سی؛ سن: ۱-دؤزاق. ۲-گئنیش آلان، ایلیملی و آز ایستی هاوالی یئر؛ باخ: آرا، آرین}. آران aran [آ] کاشاندا بخش و کرج، نهاوند ده کند آدی. آرانتی arantı [آ] آرانیلان چؤروم و شئی (فا: مورد تجسس). آرانچی لیق [آ، کؤ] آران بۇلگه سینده اوتوراق ائتمه ایشی (فا: اهل آران بودن). آرانچی arancı [آ، کؤ] ۱-یایدا یا یلاغا کؤچمه‌ییب بير یترده قالیب ایشله‌ین، یا یلاق قیشلاق ائتمه ین، کؤچری اولماییب بير بۇلگه ده یورد سالان (فا: جلگه نشین). ۲-کئچمیشده آران دان داغا مال آپاریب ساتان و اوردان آغارانتی "سوت قاتیق" آلپپ آپاران کیمسه (فا: فروشنده دوره گرد). ۳-گئرمی ده کند آدی. آرانژمان [آ، فر] دؤزنله‌مه، ترتیب، نظم ۲۱۸. arrangement آرانژور [آ، فر] دؤزنله‌مه‌جی، ترتیب و نظم وئرن ۲۱۸. آرانلی [آ] همیشه آراندا یا شایان کیمسه (فا: اهل آران). آرانلیق [آ] آران یئر لر (فا: آران). آرانما aranmaq [آ] آختاریلما، آرانماق ایشی (فا: تجسس). آرانماق [ل] آختاریلماق، آراماق ایشی گؤرولمک (فا: مورد تجسس واقع شدن). آرانی ساز الله مک [ل] دوست لاشماق. آرانی وورماق (کسمک) [س] کوسمک. آرانیلما [آ] آرانیلماق ایشی (فا: تجسس). آرانیلماق [ل] ۱-آراماق ایشی گؤرولمک. ۲-سۇز صحبتی اولماق، آختاریلماق (فا: مورد تجسس واقع شدن). آراوئرمک [س] بیرایشی تکرار باشلاماق اوچون قیسا بیرسوره دایانماق.

Aa Ā	۸۴	آذربایجان تورکجه‌سی	Aa Ā
آرباخان [خ] ایلخانلی خانلاریندان. ^۷		آرباد arbad [آ] خزرلر دؤنمینده ماجار تورکلرینین	
آرباد [آ] مجارستاندا بیر تورک خاندانی آدی، باخ: خزر. ^{۲۹}		بؤیوگونون آدی، اوغلان آدی (ف:نام‌پسر).	
آربادره سی [آ] ملیکان، تبریز و آوج (آربادره) ده کند آدی.		آرباش [آ] انسان آدی، باخ: آرباش. ^۷	
آربازمی سی [آ] زنجان دا داغ آدی.		آربات [آ] میانا دا کند آدی {ار+بات: باتان و اوستون ار}.	
آرباسامان [آ] حیوان یشمیندن عبارت آرباو سامان (فا:کاه‌وجو).		آرباغ [آ، سن، ت] «آرواش» اوفسون، بویو (فا:افسون).	
آرباسویو [آ] بیرا، ماء الشعیر، آبجو (فا:آبجو). barlery		آرباغوجو [آ، سن] اوفسونجو، بویو جو (فا:افسونگر).	
آرباسی آرتیق دوشمک [س] قودورماق، آزماق، هارین لاما.		آرباما arbama [آ] آرباما ایشی، بویوله مه.	
آرباشیل [آ] ضیاآباد دا کند آدی {آرباش+ایل}.		آرباماق arbamaq [ل] افسون ائله مک، بویوله مک	
آرباغان [آ، ت، سن] چؤل آرباسی، وحشی آربا (فا:چاودار).		(فا:افسون کردن) {سن، ت «آرواماق»، باخ: آرواماق}.	
آرباق / آرباغ [آ] آرباو، بویو، سئحیر، ۲-سلجوقلار		آرباو / آربای [آ] بویو، افسون، سحر، قیز آدی (فا:نام‌دختر).	
دؤنمی اوردوباشی لاریندان.		آربوز [آ] ۱-قارپوز ۲-بویو، سئحیر [خ] گوی تورکلر	
آرباگووه سی [آ] تاختالاردا باشایان بیرگووه تورو.		دؤنمی بگ لریندن کورشادین قیرخ یولداشیندن بیر. ^۷	
آربالاما [آ] ۱-آتلارین آياقلاریندا اولان بیرخسته لیک. ۲-		آربیش [آ] بویو، فسون، باخ: آرباماق. ^۷	
آربالاما ایشی (فا:جو دادن).		آربینار [آ] آری پینار، پاک بولاق، قیز آدی (فا:نام‌دختر).	
آربالماق [ل] حیوانا آربا وئرکم (فا:جو دادن).		آربنجیو [ایتا لیانجا، چالقی] موسیقی پارچالاریندا چالقی	
آربالانماق [بل] حیوانا آربا وئرلمک (فا:تغذیه شدن).		آلت لرین تک تک آردیجیل چالینماسی (فا:آرپیچیو).	
آربالیق arpalıq [آ، تا] ۱-آربا اکیلن یش (فا:زمین جو کاری		آربا arpa [آ، بی، ت، صح] بوغدا ی گیللردن، اوژون قیلچیق لی	
شده) ۲-آتلارین آری دیش لرینده کی چؤک لیک و		بیتگی و اونون داناسی؛ بیرا، یشمک، چؤرک دوژلتمک اوچون	
چؤخور "آربالیغی سیلینمک: آری دیشی آشینماق". ۳-		یارارلی (فا:جو) barley, hordeum vulgare, gra	
اسکیدن دین بویوکلرینه وئرین معاش و آیلیق. ۴-اهر و		آربا ۲ [آ] بویو، طیلسیم، شامانیست گله‌نکده قاملارین	
ماکی دا کند آدی، اوژمو گؤل اوآلاریندان بیر.		اوخودوغو دُعا. ^۷	
آربایا دوشمک [س] ۱-یشینجه آربا یشمگه باشلاماق. ۲-چوخ		آرباتیپه [آ] ادریبل ده کند آدی، باخ: نمین.	
آربا یشمکدن خسته لنمک.		آرباجیق [آ] ۱-ایت دیرسگی، گوزون قیراغینا چیخان	
آربایلخان [آ] باخ: آربا+ایلخان، آرباخان. ^۷		کیچیک چیبان. ۲-نشان آلماق اوچون توفنک و تاپانچادا	
آربابای [آ] باخ: اوژدو بگی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).		قویولان یش (فا:گل مژه).	
آربابولاق arta bulaq [آ] ملایر ده کند آدی {اوژتا+...}.		آرباجیق سوغاتی [آ] توخوملوق کیچیک سوغان، بیر نوع	
آرتار [آ] آرتان، مثبت، قیز آدی (فا:نام‌دختر). positive		سوغان و اونون توخومو (فا:موسیر).	
آرتاش [آ] آرخاداش، یولداش، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).		آرباچ چؤخور arpac çuxur [آ] میانا دا داغ آدی.	
آرتاغان [صح] وئریمی، آرتیمی اولان (فا:پربار).		آرباچورگی [آ] آربا اوژوندان یشیریلن چؤرک (فا:نان جو).	
آرتاغانلیق [آ] آرتاغان اولما وضعیت (فا:پرباری).		آرباچای [آ] خالخال، زنجان، هشتیری، کیوی ده چای	
آرتام [آ] آردم، دیرلی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).		آدی؛ سالماس دا داغ آدی؛ تیکان‌تپه ده کند آدی.	
آرتاماق [س، ت] پوزولماق، کؤتولشمک.		آرباچی [آ] آربا بئجرن و آلیب ساتان کیمسه (فا:جوکار).	
آرتان [ص] آرتیریمی، آرتیمی، گندیکجه چوخالان،		آرباچی لیق [آ] آربابئجرمه و آلیب ساتما ایشی (فا:جوکاری).	

Aa Ā	Aa Ā
آرتوق [آ] ۱-آرتیق، اوستونلوك، ژنگينليك؛ ۲-مليكشاه دۇنمى سلجوقلار باغلى بير كوموتان ايكن، سونرالارى اؤز دؤولتيني قوران بگ (آرتوق اوغوللارى) ۷. ۳-انسان آدى: آرتوققارسلان، آرتوققالپ، آرتوقاي، آرتوقباي / آرتوقبگ، آرتوقبوغا، آرتوقتكين، آرتوق تيمور، آرتوقر، آرتوقينال. آرتوقدوغان [خ] قيرقزلاردا، اولانغان اوستو وصفله صاحب كيشيلره وئريلن بير غنوان ۷. آرتوم [آ] اردم، ديرلى، اوغلان آدى (فا: نام پسر). آرتون [ص] ۱-وقارلى؛ ۲-آلتاي داستانلاريندا بير قام آدى ۷. ۳-انسان آدى: آرتونالپ، آرتوناي، آرتونچ. آرتي arti [مت] آرتيش، آرتيرما علامتي نين آدى "+" (بير آرتي اؤچ اولار دؤرد، ۳+۱=۴) (فا: علامت علاوه). آرتي اؤچ [آ، شيمي] طرف مثبت (فا: كاتد). آرتيچاق [ظ] بير آر آرتيق، آزاجيق چوخ، داهآ آرتيق. آرتيچان artican [آ] فريدن ده كند آدى (بو لوق يئر). آرتيرما حرف [آ] كلمه نين بير يئرینه اضافه اولان بير حرف (فا: حرف اضافه). preposition آرتيرما [آ] ۱-آرتيرماق ايشى. ۲-كونسول، ائوين ايكينجى طبقه سينده قاباغا گلن بۇلوم. ۳-مزايده (قارشى آتلامى: اسگيتمه، مناقصه) (فا: مزايده). auciton ۴-گتيريش. insert آرتيرماق artirmaq [صح، ت، ل] چكى سيني چوخالتماق، بۇيوتكم، علاوه ائتمك، گؤجلنديرمك، يوكسلتمك، چوخالتماق (فا: افزودن). to increase آرتيريلما [آ] آرتيرماق ايشينه قونو اولما. آرتيريلماق [بل] آرتيرماق ايشينه قونو اولماق (فا: افزوده شدن). آرتيريلميش [آ] اضافه اولونموش (فا: مزيد). increased آرتيريلميشلار [آ] اضافه اولونموشلار (فا: مضافات). appurtenances آرتيريم artirim [آ] آرتما، چوخالما، چوخاليش (فا: پس انداز). saving آرتيريم لاماق [ل] آرتيرما، بير شئى آرتيرراق دالى گونه ساخلاماق (فا: پس انداز كردن). to save آرتيريم ليق [آ] آرتيرما، دالى گونه ساخلاماق اوچون اولان.	بۇيوين، گنديكجه گوجلەنن (فا: متزايد). increasing آرتانلار [آ] آستراخان بازاردا كند آدى ۲۴. آرتاي [خ] قيرقيز اويماق بگ لريندن ۷. آرتال [ر، ك] كالخوز، موعين شرط لرله بير ليكده ايشله مك اوچون دوز لديلن تصرفات بير ليگى (فا: كالخوز). آرتبه [آ] داش كسن ده چاي آدى ۲۴. آرتجى [آ، ص] بير اوردو قوشونون آرخابۇلومونو قورويان عسگر بير ليگى، اصلى بير شئين آرديندان گلن هر شئى (فا: عقبه، پشتوانه). آرتروز artroz [ص، فر] عموميتله شكيل پوزوجو التهاب سيز اكلم خسته ليگى (فا: آرتروز). آرتويت [آ، فر] اكلم روماتيزمى، اويناق لارين التهابى (فا: -). آرتزين [آ، فر] سو فيشقيران قويو، سو پوسكورن قويو، يوكسك بۇلگه لرلن ياخين ليغيندا اولان چوخور يئرلرده قازيلان و سوئو فشارلا ائشيكه آتيلان قويولار وئريلن آد. آرتساخ [آ] بير آذربايجان شهرى اولاراق كۆر چايى و بردعه شهرى نين جنوبوندا و گؤيجه گؤل ايله آرازين آراسيندا قرار تاپيردى، بو كلمه بير سيرا بيلگين لرلن نظريجه آرساق سؤزدوركى آر و ساق/ساع/ساكا سؤزلرينين بير لشمه سيندن دۆزه ليبيدیر ۹۷. آرتما [آ] آرتماق ايشى (فا: تزاييد). augmentation آرتماق artmaq [س] ۱-اؤلچوسو چوخالماق، بۇل اولماق، چوخالماق (فا: زياد شدن). ۲-گؤجلنمك، ياييلماق، بۇيومك (فا: قدرت پيدا كردن). ۳-ايره لى گتتمك {صح، ت، سن، بو كلمه آرد سؤز ايله ايلگيليدير و آردا و دالى آتيلان و چوخالان شئيه دئييلير}. آرتوت [آ] آرماغان، هديه ۷. آرتوچ [آ] ۱-ميزراق، ميزراق اؤجو ۲- [ت] كاشغرده كند آدى. آرتور [ص] جاذبه لى، چكيجى، عشو لى، فتان ۷. آرتورو [آ] ۱-بير شئين سون بۇلومو، اؤچ نقطه لر، ائكسترم. ۲-بركت، بۇلوق [خ] گؤي توركلر دۇنمى بگ و كوموتان آدى ۷ {آرد/آرت سؤزيله ايلگيليدير}. آرتوشو [آ] عثمانلى لارا قاتيلان بير تورك كورمانج بۇيو.

Aa Ā	۸۶	آذربایجان نۆزکجه سی	Aa Ā
آرتیق لاما ق [ل] یشمکه بیرشئی کورلاییب یشمه مک، بیر		آرتی سای [آ] پوزیتو سای، مثبت سای.	آرتی سای [آ] پوزیتو سای، مثبت سای.
زادی آرتیق بوزخماق (فا: دور انداختن).		آرتیست [آ، فر] باش صنعتچی، باش اوینچو، باش رولچو (فا: ~).	آرتیست [آ، فر] باش صنعتچی، باش اوینچو، باش رولچو (فا: ~).
آرتیق لیغینجا [ظ، دا] آرتیق آرتیق، داها چوخ " آرتیق		آرتیست لیک [آ] باش اوینچو لوق، (فا: آرتیستی).	آرتیست لیک [آ] باش اوینچو لوق، (فا: آرتیستی).
لیغینجا یشمک" (فا: خیلی زیاد).		آرتیش artiş [آ] آرتما، چوخالما (فا: تزید). increasing	آرتیش artiş [آ] آرتما، چوخالما (فا: تزید). increasing
آرتیق لیق [آ] چوخلوق، بوللوق " دردین آرتیق لیغیندان		آرتیش / آرتوش artiş [آ] تورکوستاندا کاشغر شهرینه یاخین	آرتیش / آرتوش artiş [آ] تورکوستاندا کاشغر شهرینه یاخین
رنگی بوزاردی" (فا: زیادی).		قالا آدی، ساتوق بوغراخانین مزاری بورادا یئر آلییدیر. ۱۲.	قالا آدی، ساتوق بوغراخانین مزاری بورادا یئر آلییدیر. ۱۲.
آرتیکولاسیا [آ، دیل ب] سؤیله نیش و سسین چیخیش طرزى		آرتیق artiq [ص] ۱- بیر شئین یارارلانیدقان سونرا گئری	آرتیق artiq [ص] ۱- بیر شئین یارارلانیدقان سونرا گئری
(فا: نحوه تلفظ). articulation		قالانی، گره گیندن چوخ اولان و گرگ سیز هر شئی. ۲-	قالانی، گره گیندن چوخ اولان و گرگ سیز هر شئی. ۲-
آرتیکیل ۱ [آ، دیل ب، لا] بعضی دیلرده معین و غیر معین		اولدوقجا چوخ، چوخ مقدار. ۳- تاکید آنلامیندا بیر کلمه	اولدوقجا چوخ، چوخ مقدار. ۳- تاکید آنلامیندا بیر کلمه
لیگی بیلدیرمک اوچون و یا جنسیتی بللی اتمک اوچون		" آرتیق منیم بوردا ایشم یوخدو" (فا: زائد). excessive	" آرتیق منیم بوردا ایشم یوخدو" (فا: زائد). excessive
کلمه نین اولینه آرتیریلان سؤز، "مثلاً the سؤزو انگلیز		{ت، گؤ، سن، صح: حدن آشیری}	{ت، گؤ، سن، صح: حدن آشیری}
دیلیلده آرتیکیلدیر، تورکجه ده آرتیکیل ایشلنمز."		آرتیق آرتیق [ظ] گرگیندن چوخ آرتیق، آرتیق اولاراق.	آرتیق آرتیق [ظ] گرگیندن چوخ آرتیق، آرتیق اولاراق.
آرتیم artim [آ] آرتما، آرتیش، چوخالما، برکت، بوللوق "		آرتیق اسکیگ [ص] نه آرتیق نه اسکیگ (فا: کم و بیش).	آرتیق اسکیگ [ص] نه آرتیق نه اسکیگ (فا: کم و بیش).
آرتیمی چوخدور، بو دیونونون آرتیمی چوخ آزدیر؛ بو ایش		آرتیق اسکیگ سیز [ظ، ص] ۱- نه آرتیق نه اسکیگ (فا: بی	آرتیق اسکیگ سیز [ظ، ص] ۱- نه آرتیق نه اسکیگ (فا: بی
آرتیم سیزدیر" (فا: یری، ازدیاد).		کم وزیاد). exactly ۲- یئرسیز، گرگ سیز "من اوئنا بیر	کم وزیاد). exactly ۲- یئرسیز، گرگ سیز "من اوئنا بیر
آرتیماج [آ] باخ: آرتیرما.		آرتیق اسکیگ سیز سؤز سؤیله مه دیم."	آرتیق اسکیگ سیز سؤز سؤیله مه دیم."
آرتیمبای [آ] انسان آدی، باخ: آرتیم+بای ۷.		آرتیق ایل [آ] بیر ایل ۳۶۵ گۆن ۶ ساعت اولدوغونا سبب	آرتیق ایل [آ] بیر ایل ۳۶۵ گۆن ۶ ساعت اولدوغونا سبب
آرتیمجیل [ص] آرتان، پیشهرک یتیشیب چوخالان،		هردؤرد ایلده بیر گۆن اضافه اولور که او گۆنه آرتیق گۆن	هردؤرد ایلده بیر گۆن اضافه اولور که او گۆنه آرتیق گۆن
آرتاغان چوخ آرتان (فا: قابل تزیاید).		و او ایله آرتیق ایل دیئیلیر (فا: سال کیسه).	و او ایله آرتیق ایل دیئیلیر (فا: سال کیسه).
آرتیم سیز [ص] آرتیم وئرته یین، برکت سیز (فا: بدون تزیاید).		آرتیق ییلکم [ل] لؤزومسوز حساب اتمک، لازیم ییلمه مک.	آرتیق ییلکم [ل] لؤزومسوز حساب اتمک، لازیم ییلمه مک.
آرتیم لی [صح] آرتان، پیشهرک یتیشیب چوخالان، آرتاغان		آرتیق تاماه [ص] چوخ تاماهکار، آج گۆز لوک (فا: طمعکار).	آرتیق تاماه [ص] چوخ تاماهکار، آج گۆز لوک (فا: طمعکار).
چوخ آرتان (فا: قابل تزیاید).		آرتیق تاماهلیق [آ] آج گۆز لوک (فا: طمعکاری).	آرتیق تاماهلیق [آ] آج گۆز لوک (فا: طمعکاری).
آرتیوم [آ] آبشرون، یاخین آدا و بؤلگه آدی ۲۴.		آرتیق توتماق [ل] اؤستون توتماق، ایره لی توتماق.	آرتیق توتماق [ل] اؤستون توتماق، ایره لی توتماق.
آرتیون آقومتور [آ] آذربایجان دا یئر آدی ۲۵.		آرتیق دانیشماق [س] اضافه و بوش دانیشماق.	آرتیق دانیشماق [س] اضافه و بوش دانیشماق.
آرجا [آ] ۱- آریجا، صاف، تمیز ۲- چام آغاجی، چامدان		آرتیق دیر [آ] بیر ایش ویا شئین سانیلدیگی دیردن	آرتیق دیر [آ] بیر ایش ویا شئین سانیلدیگی دیردن
دؤزلمیش قوئو ۷.		اضافه دیر، اکدیر (فا: ارزش اضافی، ارزش الحاقی).	اضافه دیر، اکدیر (فا: ارزش اضافی، ارزش الحاقی).
آرجان / آرجان [آ] پاک جان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).		آرتیق راق [ظ] هامی دان آرتیق، داها چوخ.	آرتیق راق [ظ] هامی دان آرتیق، داها چوخ.
آرجا arça [آ، بی، تورکمنجه] بیر آغاج آدی.		آرتیق قالمیش [ص] بایاتیمیش، گره کیندن چوخ اولوب	آرتیق قالمیش [ص] بایاتیمیش، گره کیندن چوخ اولوب
آرجابوی [آ] آرجا کیمی اوْجا بویلو، قیز آدی (فا: نام دختر).		اضافه قالمیش (فا: شب مانده).	اضافه قالمیش (فا: شب مانده).
آرجان / آرجا [آ، بی، باخ: آردیچ آغاجی، قیز آدی.		آرتیق گۆن [آ] باخ آرتیق ایل.	آرتیق گۆن [آ] باخ آرتیق ایل.
آرچین arçin [آ] حُکومتین کندلرده اولان یوکسک		آرتیق لاشا [ظ] مُعین ائدیلمیش و نظرده توتولموش مقدار	آرتیق لاشا [ظ] مُعین ائدیلمیش و نظرده توتولموش مقدار
روته لی مامورو، اوغلان آدی (فا: نام پسر).		دان آرتیق، اؤسته لیک، علاوه "آرتیق لاشا" چ مانات وئردی."	دان آرتیق، اؤسته لیک، علاوه "آرتیق لاشا" چ مانات وئردی."
آرخ arx [آ] قازیلیمیش سؤ یولو (فا: نهر، کانال). canal		آرتیق لاما [آ] آرتیقلاماق ایشی (فا: دور اندازی).	آرتیق لاما [آ] آرتیقلاماق ایشی (فا: دور اندازی).

Aa Ā	۸۷	آذربایجان نۆزگهسی	Aa Ā
آرخادویوشچولری [آ] مُحاربه و اختی جبهه آرخاسیندا چالیشان ایشچی لر و خدمت اتیله ین لر حاققیندا.		آرت «آریق» سن؛ یارماق سۆزوندن: یاریق «آریق» آرق «آرخ»	آرخا arxa [آ] ۱-سیرت، دال، کۆزک (فا:خلف). back
آرخادورما [آ] دالیندا دورما (فا:حمایت). protection		۲-یاردیمچی، کۆمکچی (فا:پشتیبان). ۳-ساواش و مُحاربه ده ساواش اؤنونده اولمایانلار و گئری ده اولانلار (فا:عقبه).	۲-یاردیمچی، کۆمکچی (فا:پشتیبان). ۳-ساواش و مُحاربه ده ساواش اؤنونده اولمایانلار و گئری ده اولانلار (فا:عقبه).
آرخار arxar [آ] وحشی قوچ، اوغلان آدی (فا:نام پسر).		۱-سومرجه «آرقو» ت، صح؛ آرد و آرت سۆزونه باغلیدیر و «آ، ه» اک ایله دوزه لیب «اؤرنک: گئجه، یارا».	۱-سومرجه «آرقو» ت، صح؛ آرد و آرت سۆزونه باغلیدیر و «آ، ه» اک ایله دوزه لیب «اؤرنک: گئجه، یارا».
آرخاسی کسيلمک [یل] آردی کسيلمک، کۆمک سیز قالماق.		آرخا [آ] نفرش ده داغ آدی.	آرخا [آ] نفرش ده داغ آدی.
آرخاسی یثره دیمک [س] مغلوب اولماق، یئنیلیمک.		آرخا [آ] آرد آردا، سیرت سیرتا، دال دالا، کۆزک کۆره گه، بیریرینه کۆمک و یاردیمچی اولاراق.	آرخا [آ] آرد آردا، سیرت سیرتا، دال دالا، کۆزک کۆره گه، بیریرینه کۆمک و یاردیمچی اولاراق.
آرخاسی یثره گلمک [س] مغلوب اولماق، یئنیلیمک.		آرخا [آ] ۱-دال دالا، ۲-[مچ] بۆتون نسیل.	آرخا [آ] ۱-دال دالا، ۲-[مچ] بۆتون نسیل.
آرخاسیجا / آرخاسینجا [ظ] آردیجا، دالیسیجا (فا:بی در پی).		آرخا [آ] ۱-بیر ائوین دال طرفینده بیر دینج یئر بوراخیلان یئر (فا:حیات خلوت). back-yard ۲-سیاسی	آرخا [آ] ۱-بیر ائوین دال طرفینده بیر دینج یئر بوراخیلان یئر (فا:حیات خلوت). back-yard ۲-سیاسی
آرخاسیز [ص] آرخاسی اولمایان، یاردیمچی سی اولمایان (فا:بی پناه). shelterless		بیر مفهوم اولاراق بیر اؤلکه نین بیر آیری اؤلکه یه اؤزل حالتده صاحب چیخماسی و اورانی اؤزونه عاید ییلمه سی.	بیر مفهوم اولاراق بیر اؤلکه نین بیر آیری اؤلکه یه اؤزل حالتده صاحب چیخماسی و اورانی اؤزونه عاید ییلمه سی.
آرخاسین یثره قویماق [ل] مغلوب ائتمک، یئنیمک.		آرخا [آ] داغ بئیلنده آز یاتیش لی یئر، مال داوارین چۆلده دینلندیگی یئر (فا:دامنه کم شیب، تپه). {آرخا	آرخا [آ] داغ بئیلنده آز یاتیش لی یئر، مال داوارین چۆلده دینلندیگی یئر (فا:دامنه کم شیب، تپه). {آرخا
آرخاسینجا [باخ] آرخاسیجا.		سۆزوندن دۆزلمیش کلمه دیر و اصلینده اتل اوبانین آرخا طرفینده مال داوار یاتاغینا دئییلیر.	سۆزوندن دۆزلمیش کلمه دیر و اصلینده اتل اوبانین آرخا طرفینده مال داوار یاتاغینا دئییلیر.
آرخاسینی ایشه وئرمه مک [ل] تتبل لیک ائتمک.		آرخا [ل] قویون قوزونو آرخاجاییغماق (فا:جمع کردن).	آرخا [ل] قویون قوزونو آرخاجاییغماق (فا:جمع کردن).
آرخاسی یثره وئرمک (قویماق) [ل] باسماق، مغلوب ائتمک.		آرخا [ل] آرخاجا ییغیلماق (فا:جمع شدن).	آرخا [ل] آرخاجا ییغیلماق (فا:جمع شدن).
آرخاشلار [آ] اراک دا داغ آدی.		آرخا [س] اؤز دۆندرمک، .	آرخا [س] اؤز دۆندرمک، .
آرخالاما [ل] آرخاسینی آلماق، دستک له-مک، کۆمک اولماق، یاردیم اولماق (فا:حمایت کردن).		آرخا [ل] آرخا دۆندرمک (فا:دوست). friend	آرخا [ل] آرخا دۆندرمک (فا:دوست). friend
آرخالانما [آ] دایانما، اتکاء reliance		آرخا [ظ] یو لداش اولاراق (فا:دوستانه).	آرخا [ظ] یو لداش اولاراق (فا:دوستانه).
آرخالانماق [س] بیرینین کۆمگینه اؤمود اولماق، گۆنومک، بئل باغلاماق (فا:متکی شدن).		آرخا [آ] یو لداش اولما، یو لداشلیق (فا:دوستی).	آرخا [آ] یو لداش اولما، یو لداشلیق (فا:دوستی).
آرخالی arxali [ص] ۱-قورویانی اولان، قورویوجوسو اولان، کۆمگی اولان. ۲-آردی اولان، دالی سی گلن (فا:عقبه دار). ۳-باخ: آرخار (فا:قوچ وحشی).		آرخا [ق، غ، خ] «فا:حرف بی صدای پشت کامی) post palatal yuttural	آرخا [ق، غ، خ] «فا:حرف بی صدای پشت کامی) post palatal yuttural
آرخالیج [آ، سن] یوکچو و حاممال پالانی (فا:پالان حمالی).		آرخا [ظ] آل آلتیندان، گیز لیجه، بللی ائتمه دن.	آرخا [ظ] آل آلتیندان، گیز لیجه، بللی ائتمه دن.
آرخالیق arxaliq [آ] ۱-ائو ایچینده گئیلن قۆلسوز گئیم، یاخاسی دۆیمه لی و بئلی بۆزمه لی ویا بۆزمه سیز اوست پالتار (فا:آرخالق) cushion for the back-۲-دالی گۆنه		آرخا [آ] دالدان گلن (فا:خلف). successor	آرخا [آ] دالدان گلن (فا:خلف). successor
		آرخا [ل] گیز لیندن وئرماق.	آرخا [ل] گیز لیندن وئرماق.
		آرخا [ظ] دال دان، دال طرفدن.	آرخا [ظ] دال دان، دال طرفدن.

Aa Ā	۸۸	Aa Ā
اردک سۆزلۈتۈ		آذربایجان نۆرکجه‌سی
آرد ard [آ، ص، ت] «آرت» صح، سن، دده ۱-سیرت، داغ		ساخلانان هر شئی (فا: پشته‌انه). cover (for bank notes)
بئلی، آرخا، سوئو، دال، دالی سی (فا: خلف). ۲-بیر شئین		آرخالیق لی [ص] [آ] آرخالیقی اولان، آرخالیق گئیمیش .
سوژکلی گلمه‌سی و دوامی. back		آرخان arxan [آ] پاک خان، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).
آردآردا [آ] دال دالا، آرخا آرخایا (فا: متوالی) chianed		آرخا وئرمک [باخ] آرخالانماق، گوونمک، استناد ائتمک.
آردآوورت [آ] آووردون آرخا و دال طرفی.		آرخاییم [باخ] آرکاییم.
آردا [آ] ۱-اوژون دینه‌نک ۲-آردچی، خلیفه، آردی سیرا		آرخایین arxayin [آ] ۱-دینج، گوون، قایقیسیز، راحت. ۲-
گئندن، ۳-اؤیغور یازی‌تلاریندا آدی گنجن بیر بگ. ۷.		آسوده و راحت (فا: مطمئن). assured {آرخا سۆز ایله
آردالان [آ] سراب دا کند آدی {آرده‌لان، جسور}.		ایلیگی اولاراق بیرینه آرخا اولما معناسی وئیریر}.
آردالی [آ] آردالو، یؤنه‌تیجی، امیر؛ بیر سلجوقلو بگی. ۷.		آرخایین اولماق [س] خاطر جمع اولماق (فا: خاطر جمع شدن).
آرداها/ارداها ardaha [آ] آرداها چایی هشتگرد بؤلگه		to make secure
سینده آخاراق فشند چایینا یاپیشیب قوم دۆزگؤلونه		آرخایین جا [ظ] آرخایین اولاراق (فا: باطمینان).
تؤکولور، (q0/25s6b20) دا چای آدی.		آرخایین چیلیق [آ] ایشلرین یاخشی گئنده جه یینه خاطر جمع
آردچی [باخ] آرتچی.		اولماق (فا: خاطر جمعی).
آردلاشماق [س، سن] سیرالاشماق (فا: دنباله دار شدن).		آرخایین لاتماق [ل] آرخایین ائتمک (فا: مطمئن کردن).
آردمین قالاسی [آ] باخ: ساوه {آرد+مین}.		آرخایین لاشدیرماق [باخ] آرخایین لاتماق.
آردوشان [آ] نهاوند دا داغ آدی {آردوج+ان}.		آرخایین لاشماق [س] آرخایین اولماق، بیرایشه و یا بیر
آردوش دؤغ [آ] خالخال دا داغ آدی {آردوج}.		سوزه خاطر جمع اولماق (فا: مطمئن شدن).
آردوج arduc [آ] مرندده داغ آدی {آردیج، داغ اوزانتی سی}.		آرخایین لاماق [س] باخ: آرخایین لاشماق.
آردی ard [آ] دالی سی (فا: دنباله). trail		آرخایین لانماق [باخ] آرخایین لاشماق.
آردی آتماق [س] قارین آغریسینا دوشمک، آياغی ایشله مک.		آرخایین لیغا چیخماق [س] راحت اولماق.
آردی آچیلماق [بل] افشا اولونماق، عئیبی نین اؤستو آچیلماق.		آرخایین لیق [آ] آرخایین اولما و وضعیت (فا: اطمینان certainty
آردی آردینا [ص] دال دالا، آرالیق سیز.		آرخایین لیقلا [ظ] آرخایین بیرو وضعیتده (فا: مطمئنًا) certainly
آردی بؤرولماق [س] برک آریقلاماق، ضعیف له مک.		آرخا آختیپ [آ، فر] ایلکین فورما، ان قدیم فورما، سونراکی دیل
آردیج ardic [آ، بی، ت، سن] یاپراق‌لاری قیشدا تۆکولمه یین		واحد لرینین عمله گلمه سی اوچون بیر اساس تشکیل ائدن
بیر آغاج، سرو سوولاردان، یووارلاق قارا یشمیش لری		ایلکین. ۹.
توخداج اوچون ایشله‌نن بیر آغاشجیق؛ دمله‌مه‌سی گۆز		آرخاؤلؤزی [آ] باخ: آرکئولؤزی.
آغریسینا و سوئو ایت دیرسینه خئیردیر ۱۳ (فا: آردج،		آرخا قازان [آ] آرخ قازماغا یارایان ماشین ویا کیمسه (فا: نهر کن
درخت عرعر، سرو کوهی). juniperus. cup		آرخا لاما [آ] آرخ چکمه، آرخلاماق ایشی (فا: کانال کشی).
آردیج ۲ [آ] خلیفه، آردچی. ۷. آذربایجان داداغ آدی (۲۰۳۲) ۲۴.		آرخا لاما [ل] آرخ قازیب دۆز لتمک (فا: کانال ساختن).
آردیجا [ظ، سن] دالیجا (فا: متعاقب). subsequent		آرخا لیم arxlim [باخ] آخلیم.
آردیج اوتو [آ، بی] آردیج آغاجی نین اؤتسو و بالاجا نوعو.		آرخا ییلاق aexipelaq [آ، یو] بیر بیرنه یاخین آدلار قوروپو
آردیج سوولار [آ، بی] ایینه یاپراق‌لی لار (فا: تیره سوزنی برگان)		”آبشرون آرخیپلاقیندا جوغرافی آدلار چوخ‌دور“.
cupressaceae		آرخو [آ] باخ: آرشیو.

Aa Ā	۸۹	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
آرزولانماق [آل] آرزو اندیلمک.		آردیج قوشو [آ،دی] قارا تویوق لاردان، گؤدوسی اؤزون قوش	
آرزولو [آ] آرزو اندیلن، دیله نیلن.		(فا:باسترک از تیره گنجشکیان) <i>turdus pilaris</i>	
آرزومان [آ،فا] آرزومند [دیلک، ایستک (فا:آرزو)].		آردیجیل [ص] آرد آردا (فا:مداوم). <i>continual</i>	
آرزومند <i>arzumənd</i> [آ] آرزو ائدن، دیله ین.		آردیجیلیق [آ] بیرایشین آردیجا گتتمه، آراسی کسيلمه‌دن	
آرزومند [آ] اراک-طخوران دا کند آدی.		دوام ائتمه، سۆزکلی لیک (فا:تداوم). <i>iteration</i>	
آرزۇق [آ] فاناتیک، باغناز، صوفو ^۷ .		آردی چىخماق [باخ] آردی بۆرولماق.	
آرزى <i>arzi</i> [باخ] آرزو.		آردیس [آ] هیتیت لرده گۆنش تانری سی ^{۲۱۱} .	
آرزین <i>arzin</i> [آ] ۱-سالماس شهرینین اورتاسیندان گنجیب		آردی سیرا [ظ] آرخاسیندان.	
زۇلا چایینا تۆکولن بیر چای آدی ۲-قیز آدی (فا:نام‌دختر)		آردیشیق <i>ardışiq</i> [صح، سایشم ب] بیریرینین آردیجا گلن،	
{آرسون سۆزو راحتا ارمیش و حضورلو معناسیندادیر و		آرد آردا (فا:متوالی). <i>consecutive</i>	
ارزین سۆزوده بو کلمه نین دیشیمیش شکلی اولاراق دینج		آردیشیق یوک [آ] متناوب حالدا اولان الکترک یوکو هر	
و حضورلو و روحو اوْشایان یئر دئمکدیر ^۷ .		بوجور شئی (فا:بار متناوب). <i>repeated loading</i>	
آرسارو [خ] ۸جی یوزیل بالکان اوغوزلاری بگ لریندن ^۷ .		آردی کسيلمز [آ] آرد آردا (فا:بی پایان). <i>impoverished</i>	
آرساق [آ] ساغ و ایگید، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).		آردی کسيلمک [س] تۆکنمک، دالی کسيلمک.	
آرساقلى [آ] عثمانلی بیر لیگینه یئر آلان بیر تۆرک بویو.		آردیل <i>ardil</i> [آ] ۱-آردیندان گلن، بیرینین آردیندان گلیب	
آرساکای [خ] اوْغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ .		اونون یئرینه گئچن، اؤنجل قارشیتی، خلف. ۲-(منطق) بیر	
آرسال <i>arsal</i> [آ،ص] قویو و قومرال رنگی، اوغلان آدی		چیخاریمدا واریلان سونوج ^۲ (فا:خلف).	
(فا:موخرمای) {آر، آرسال، آرسیل، آرسیق}.		آردیل گۆرونو [آ] بیرشئین یئرینه قالان ایز (فا:اثر).	
آرسالان [آ] باخ: ارسلان.		آردینا دۆشمه [آ] ایز له‌مه (فا:تعاقب). <i>pursuing</i>	
آرسالیق [آ،ت] هم ارککلیگی هم دیشیلیگی اولان حیوان.		آردینجا [ظ] دالینجا، آرخاسینجا "آردینجا گلک" (فا:سپس).	
آرسان <i>arsan</i> [آ] تمیز و آدلی سانلی، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).		آردینجا afterwards	
آرسان دۆلای [آ] یاقوت لاردا کۆتورۇح‌لارینقورۇیوجوسو ^{۲۱۱} .		آردینی [آ] اؤزارتولاردا گۆنش تانری سی ^{۲۱۱} .	
آرسای [آ] انسان آدی، باخ: آرسای ^۷ .		آرزاناخ [آ] قاخ، دا داغ آدی ^{۲۴} .	
آرسلان/آسلان <i>arslan</i> [آ] ۱-بیرتیجی حیوان، باخ:		آرزو/آرزى <i>arzu</i> [آ] ۱-ایستک، دیلک ۲-هوس (فا:~) {ظاهرا	
آسلان ۲-جسارت و آتیلقانلیغی سمبولیزه ائدر. ۳-تۆرک		فارسجادان آلینیبدیر ولی آرزو سۆزونون فارسجادا کۆکلو	
تاریخینده بو آدلا بیر چوخ کیشی واردیر. آن اولنولری:		کلمه اولمادیغی اؤچون آرقو سۆزونون دیشیمی اولما-	
چاغری بگین عمی سی و قوتالیمیش ^۷ ین باباسی؛ آلپارسلان		لیدیر، بئیله کی آراماق سۆزوندن آرزو کلمه سی اختاریب	
خان ^۷ ین اوْغلو؛ عابباسی خلیفه‌سی (ام‌الله) زامانی غصیان		تاپما دیلگینه اولماغی گۆستری ^۵ نئجه کی گۆدوجو	
ائدن بیر اوغوز بگی ^۷ . {آر+سالان}		سۆزوده گۆدگو اولاراق گۆدمک فعلیندن آلینمادیر ^۷ .	
آرسلان.../ارسلان... [آ] انسان آدی: ~اپا، ~ارقون، ~الپ،		آرزوسوز [ص] کۆنول سوز، ایستک‌سیز.	
~ای، ~باسات، ~بالا، ~بای، ~بوغا، ~تاتار، ~تارکان، ~تاش،		آرزوسونا چاتماق [س] ایسته دیگینه نایل اولماق.	
~توغ، ~جیق، ~چا، ~خاتون، ~خان، ~آر، ~سای، ~سوی،		آرزوسوندا اولماق [س] ایسته مک.	
~قاراخان، ~قیران، ~گیری، ~یاقو، ~یلیگ.		آرزولاماق [ل] آرزو ائتمک، دیله مک (فا:آرزو کردن).	

Aa آ	۹۰	آذربایجان نۆزکجه سی	Aa آ
آرشین مالچی [آ] دالیندا آرشین مالی گزدریب ساتان.		آرسلان آبا [آ] ائیمیر بو یونا عایدیتر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۲۵.	آرسلان آبا [آ] ائیمیر بو یونا عایدیتر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۲۵.
آرشین مالچی لیق [آ] آرشین مالی ساتما ایشی.		آرسوی arsoy [آ] پاک سویلو، قیز آدی (فا: نام دختر).	آرسوی arsoy [آ] پاک سویلو، قیز آدی (فا: نام دختر).
آرشین مالی [آ] توخونما مالار (چیت، بئز، پارچا و ...).		آرسو arsu [ص] ت، دیر سیز شئی.	آرسو arsu [ص] ت، دیر سیز شئی.
آرشینک [آ] باخ: ارسین بگ. ۷.		آرسون [آ] ۱- آفندی، آغیر باشلی ۲- احاتا آرمیش، حضور لو. ۷.	آرسون [آ] ۱- آفندی، آغیر باشلی ۲- احاتا آرمیش، حضور لو. ۷.
آرشو arşiv [آ] بلگه لیک، سندلر و یا بیر موضوع و		آرسیتا arsitat [آ] همدان یاخینلیغیندا اولان و اسکی ماننا	آرسیتا arsitat [آ] همدان یاخینلیغیندا اولان و اسکی ماننا
مطلبه راجع مدارک ساخلانیلان یئر (فا: آرشو). archives		ائلینه عاید اولان بیر بؤلگه آدی، قیز آدی (فا: نام دختر).	ائلینه عاید اولان بیر بؤلگه آدی، قیز آدی (فا: نام دختر).
آرشوچی [آ] بلگه لیک گؤزولی سی ویا اؤزمانی (فا: بایگان).		آرسیز arsız [ع] «عار» اوتانماز (فا: بی عار).	آرسیز arsız [ع] «عار» اوتانماز (فا: بی عار).
آرغاج argac [آ] ۱- آتقی، توخوما آراجیندا ائشینیه آتیلان		آرسیز آرسیز [ظ] اوتانماز بیر بیچیمده.	آرسیز آرسیز [ظ] اوتانماز بیر بیچیمده.
ایپلر، اریشه دیکئی اولان ایپ (فا: پود). ۲- بالیق توتما		آرسیزا arsızja [ظ] آرسیز کیمی (فا: بصورت بی عار).	آرسیزا arsızja [ظ] آرسیز کیمی (فا: بصورت بی عار).
آیقیتی، اوجو آیری آیقیت (فا: قلاب ماهیگیری). woof		آرسیز لاشماق [س] آرسیز وضعیته گلیمک (فا: بی عار شدن).	آرسیز لاشماق [س] آرسیز وضعیته گلیمک (فا: بی عار شدن).
{ت، صح، باخ: اریش}.		آرسیز لانماق [س] آرسیز لیق ائتمک (فا: بی عار شدن).	آرسیز لانماق [س] آرسیز لیق ائتمک (فا: بی عار شدن).
آرغاج گنچمک [ل] بیرینین ایشینه پل وۇرماق، ضرر وثرمک.		آرسیز لیق [آ] آرسیزین ایشی و وضعیتی (فا: بی عاری).	آرسیز لیق [آ] آرسیزین ایشی و وضعیتی (فا: بی عاری).
آرغاج لاماق [ل] توخومادا آرغاج آتماق، آرغاجینی		آرسیل arsil [آ] باخ: آرسال، قیز آدی (فا: نام دختر).	آرسیل arsil [آ] باخ: آرسال، قیز آدی (فا: نام دختر).
گنچیرمک (فا: در فرش بافی پود انداختن).		آرسیمنلا [آ] اؤراتولاردا ایکینجی درجه ده تانری آدی ۲۱۱.	آرسیمنلا [آ] اؤراتولاردا ایکینجی درجه ده تانری آدی ۲۱۱.
آرغاج لانماق [ل] توخومادا آرغاج گنچیرمک (فا: فم).		آرسین [آ] ۱- آرسین، قورتولوش، استقلال؛ ۲- سلجوقلولار	آرسین [آ] ۱- آرسین، قورتولوش، استقلال؛ ۲- سلجوقلولار
آرغاج لیق [آ] آرغاج اوچون یارارلی، آرغاج لیق ایپ		دؤنمی اوردوباشی لاریندان. ۷.	دؤنمی اوردوباشی لاریندان. ۷.
(فا: مناسب برای پود).		آرش arş [باخ: اشکانی لر] سینماز، یئنیلمز، اوغلان آدی	آرش arş [باخ: اشکانی لر] سینماز، یئنیلمز، اوغلان آدی
آرغاز arg haz [باخ: آریق، ص] نه کؤک نه آریق، اوغلان		(فا: نام پسر).	(فا: نام پسر).
آدی (فا: نامی برای پسران: نه خیلی چاق و نه خیلی لاغر).		آرشاق [آ] باخ: آرساق، ارشق.	آرشاق [آ] باخ: آرساق، ارشق.
آرغالی [آ] تورکمنجه باخ: آرقالی، اوغلان آدی.		آرشه [آ] فر، کمان یایی (فا: آرشه).	آرشه [آ] فر، کمان یایی (فا: آرشه).
آرغو/ آرقو [آ] ت، بیر تورک بویو و تالاس و بالاساغون آراسی		آرشیئتگ [آ] فر، منعمار، آرشیئتکؤر (فا: معمار).	آرشیئتگ [آ] فر، منعمار، آرشیئتکؤر (فا: معمار).
بؤلگه آدی، بؤکلمه ایکی داغ آراسیندا گنچید معناسیندادیر.		آرشین arşin [ص] ۶۸ سانتی متر اوزونلوغوندا اؤلچو بیریمی،	آرشین arşin [ص] ۶۸ سانتی متر اوزونلوغوندا اؤلچو بیریمی،
آرغوشتک [آ] ت، اوشاقلار آراسیندا اویون آدی، بیر آیلیب		ایکی فوت اوزونلوغوندا اولان بیر اؤلچو بیریمی (فا: ذرع).	ایکی فوت اوزونلوغوندا اولان بیر اؤلچو بیریمی (فا: ذرع).
الترینی دیزلرینه قویاراق اوییرلر اونون بئلیندن آتلانیرلار.		unit {دیوانداکی اریش} اوزونلوغونا آتیلان ایپ "سؤز	unit {دیوانداکی اریش} اوزونلوغونا آتیلان ایپ "سؤز
آرغون [آ] ت، ۱- آرقون، پارس جنسیندن آوجی بیر حیوان		ایله چوخ یاخین گؤرونور و اوزونلوق اؤلچن ایپ	ایله چوخ یاخین گؤرونور و اوزونلوق اؤلچن ایپ
(پوما) ۲- سترجه آولایان بیر قوش آدی ۲- آلتایلاردا قیزیل،		معنالانسا بو یاخینلیق آیدینلاشیر، باخ: اریش، دده {	معنالانسا بو یاخینلیق آیدینلاشیر، باخ: اریش، دده {
قازاق، اورتایوژ اویماعی اؤللو بابالاریندان. ۴- خلف،		آرشین چی [آ] آرشین مالچی، گزه رک پارچا ساتان	آرشین چی [آ] آرشین مالچی، گزه رک پارچا ساتان
گنریدن گلن، تعقیچی. ۵- زنجان دا داغ آدی. ۶- شخص -		(فا: پارچه فروش سیار).	(فا: پارچه فروش سیار).
آدی: آتا، -ئا، -ئا، -الپ، -خاتون، -ای، -خان، -قوجا. ۷.		آرشین لاماق [ل] ۱- آرشین ایله اؤلچمک (فا: متر کردن).	آرشین لاماق [ل] ۱- آرشین ایله اؤلچمک (فا: متر کردن).
آرغین/ آرقین [ص] تا، یاواش، ساکن، آغیر (فا: کم حرکت).		۲- [مج] قدم له مک، آددیم لاماق. ۳- [دا] بوش بوشونا	۲- [مج] قدم له مک، آددیم لاماق. ۳- [دا] بوش بوشونا
آرغینلیق/ آرقینلیق [آ] تا، یاواشلیق، ساکنلیک، آغیر لیق.		گزمک، آددیملاماق (فا: ذرع کردن).	گزمک، آددیملاماق (فا: ذرع کردن).
آرفا [آ] تورکمنجه پاییزدا اکیلیب یازدا گؤتورولن اکین		آرشین لانماق [ل] آرشین ایله اؤلچولمک (فا: اندازه شدن).	آرشین لانماق [ل] آرشین ایله اؤلچولمک (فا: اندازه شدن).
{محتملاً ارته سؤزونون دیشیلیمیش شکلیدیر}.		آرشین لیق [آ] ص [بیر آرشین قدر (فا: به اندازه یک ذرع).	آرشین لیق [آ] ص [بیر آرشین قدر (فا: به اندازه یک ذرع).

Aa Ā	Aa Ā
ارک سۆزلۈک	آذربایجان تۆرکجه‌سی
۹۱	
دان اولان آت ۲- گله‌جک ایل، اوییری ایل {آرقولاماق، آرخا}	آرفا [آ]، آلمانجا چنگ کیمی بیر چالقی آلتی (فا: چنگ).
آرقون آغاجی [آ، تا] چؤلها لارین بئری توخودوقجا اؤزه- رینه ساردیقلاری آغاج، سلمن.	آرفا [آ] زکی، آغیللی، باخ: آرقاماق. ^۷
آرقونلار / آرقینلار [آ] بیر تۆرک بویو، باخ: آلتون اوردو.	آرقا تو [آ] یابان قویونو. ^۷
آرقونویان [آ] انسان آدی، باخ: آرقون+نویان. ^۷	آرقاچ [باخ] آرقاچ.
آرقوی [آ] سیپر، موضع. ^۷	آرقار [آ، ت] بویونوزندان بیچاق دۆزه لن دیشی داغ کئچی سی.
آرقومان arquman [آ، فر] قانیت، دلیل ^{۲۸} . بیر معادیلەنین دیشگن، ینه وئرلن آد (فا: آرگومان).	آرقالی / آرقالی arqali [آ، دی] بویونوز سولاردان قوچ کیمی وحشی بیر حیوان، یابان قویونو، وحشی قوچ (فا: قوچ وحشی، بز کوهی) ovis ammon {ت} آرقار، باخ: آرقاماق {
آرقیت arqit [آ] گنچیت، بوغاز، گدیک (فا: گردنه). {ت} آرقو: {ایکی داغ آراسی، آرقولاماق: یارماق، کئچمک،	آرقاماق arqamaq [ل] یوخلاماق، کوئترول ائتمک {ت} آرقاماق {یوخلاماق: آرقولاماق: آراسینی یارماق}.
بو کلمه‌نین کؤکو یارماق سۆزونه باغلانما لیدیر، و آرقیت معناجا داغلارین آراسیندا یاریق یئر اوچون سؤیله نیر.	آرقان [آ] ۱- باخ: آرقاماق، آری+قانلی ۲- کمند، کمند باغی. ^۷
آرقیرماق / آرقورماق arqirmaq [س، تا] ۱- یورولماق، ضعیف له‌مک. ۲- یورماق، ضعیف لئتمک.	آرقانا [آ] خاتون، آرقان خاتون؛ چاغاتای خان ^۷ تورونو مبارک شاه ^۷ آناسی. ^۷
آرقیش arqis [آ] ۱- اؤلوق، خبرچی. ۲- کروان، قافله [خ] ساکالار دؤنمی بگ و کوئوتان آدی ^۷ (فا: کاروان).	آرقو arqo [آ، فر، دیل ب] یالینز بیر محدود پشه کار قورۇپ- وئون ایشلتدیگی و باشقالارینین باشا دوشمه دیگی شرطی افاده لر و سۆزلر، دانیشیق دیلده اولمایان و خاص توپلولوق طرفیندن ایشله‌نن سۆز داغارجینی، گده
caravan {ت: ۱- کروان. ۲- گؤندریلن مکتوب و ائلچی. ۳- بویو، افسون، بو کلمه دیواندا آرقولاماق "کئچمک، آراسینی یارماق" سؤزایله ایلگیلی دیر.	آرقو دهنین ایشلتدیگی سۆز و دئیم (فا: عوامانه).
آرقین arqin [آ، ص] ۱- یورقون، گؤجو توکنمیش (فا: خسته). ۲- یاواش، ساکن؛ گله‌جک ایل. ۳- گؤی تۆرکلر دؤنمی بگ و کوئوتان آدی. ۳- انسان آدی: آرقینای، آرقینبای،	آرقوتیزم arqotizm [آ، فر، دیل ب] ادبی دیله هر هانسی بیر آرقو دان گنچمیش سۆز ویا افاده.
آرقیندوغان ^۷ {ت، سن} آرقارماق، آرقورماق: یورماق { آرقین یورقون [آ] چوخ یورقون.	آرقو arqin [آ، ت] ایکی داغ آراسی اوچوروم؛ کاشاندا داغ آدی آرقوت arkut [آ] آری و قوتسال، قیز آدی (فا: نام دختر).
آرقینلیق [آ] آرقین اولما وضعیت (فا: خسته گی). آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقوچ [ص، ت] ۱- آلدادیجی شیلر "آرقوچ آچون: یالانچی دؤنیا" ۲- آرقچ، مراغ. ^۷
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقوخ arqux [آ، ت] آرقو {ایکی دؤوار یا دیرک آراسیندا قویولان چارپاز آغاج (فا: چوب بست ضربدری).
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقورۇ [ص، تا] آیری، یان اؤستو، ترسینه، آقیری {آقیری}.
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقورۇ [آ] ۱- ادبلی، ایی خویلو. ۲- عابباسیلر دؤنمینده تۆرک اصیللی کوئوتانلاردان. ^۷
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقوش [آ] ۱- ادبلی، تربیه لی ۲- خبرچی، خبر وئر [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ و کوئوتان آدی. ^۷
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقولاماق [ل، ت] آراسینی یارماق، کئچمک.
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	آرقون / آرقون [آ، ت] ۱- یابان آقیری ایله ائوجیل قیسراق
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	
آرقوئوتیریک [آ، فر] هم قوش وهم سورونگن اؤزل لیکلری گوسترن بیر نوع حیوان قسیمی (داشیلی) (فا: آرقوئوتیریک).	

Aa Ā	Aa Ā
سۆزلىرى تمیز معناسیندا و بیر شئی آرتیق شیلردن توکنمیش اولموش دئمکدیر، آرت=آرد کلمهسی داغ سیرتینا دئییلیر و گرچکدن بو قسمت داغین یوکسکلیگی و اوجالیغی آزالان یثره دئییلیر و داغین اوجالیغی آزالاراق دالیسیجا بالاجا شکیلده گلن بؤلومه دئییلیر، آرتماق سؤزوده آرت سؤزونه باغلی اولاراق بیر شئی یاپیشاراق او شئین دالیسیجا گلن لره دئییلیر و بو کلمهنین معناسی مجازی حالتده گنیشلنهرک اوست اوسته ییغیلماغا و چوخالماغا دئییلیب، بیر سیرا کلمه لرده آرتماق سؤزونون اصلی مفهومیونو گؤرمک اولار مثلا آرقیش کروان معناسیندا یول گنیدب یورولموش آدمالارا دئییلیر، البته بعضی بنزر کلمه لرین ”آرا، آرتماق، آریش، آراج“ آرتماق سؤزونه بلاواسطه یوخ بلکه اؤزاق کؤکداشلیقلا باغلانیر و ”آر=یثر، آرا“ سؤزیله ایلگیلیدیر لر. آرمالو [آ] تفرش ده داغ آدی. آرمان [آ] ۱-آرزو، دیلک، ایدئال (فا:~). ۲-Ideal -اوغلان آدی (فا:نام.پسر). {سن:آرزو، حسرت؛ ار+مان} آرمان: اردملى کیشی، ^{۱۰۵}؛ باخ: آرتماق<آختاریلان شئی ^۵. آرمان [آ] تویسرکان دا داغ آدی. آرمود armud [آ،بی] آمرو، آمرو، آرمیت: آلت طرفی یومرو وساپلاق طرفی گنتدیگجه اینجه له نن بیر میوه و بو میوه نین آغاجی، گۆل گیل لردن چیچک لری آغ، (فا:گلابی). <i>pyrus communis. ros</i> {ت؛ بو کلمه آم (درمان) سؤزونه باغلی، یومشاق میوه آنلامیندادیر}. آرمود [آ] اهر، ماهنشان (~لو)؛ قوچان و اؤرمیه (~آغاجی)؛ میانادا (آرموداق) کند آدی؛ باجگیران و بجنورد (~لو)؛ قزوین (~آغاشلو)؛ زنجاندا (~داغی) داغ آدی. آرمودبوغاز [ص] بوغازی اؤزون و آریق. آرمودقاباغی [آ،بی] آرمود بؤیوکلوپونده اؤرونو اولان بیر بیزک و سؤس قباغی (فا: نوعی گیاه). آرمودگۆلو [آ،بی] چوخ ایلیک بیر اوت آدی. آرمودلوق [آ] آرمودباغی، آرمودچوخ اولان یثر (فا:باغ گلابی). آرمودو [ص] آرمودا اوخشار، آرمود کیمی (فا: گلابی وار).	آرکاییک [آ،فر] دانیشتیق دیلبنده ایشلک لیکن دوشموش سؤز و یا دئییم، اسکیمیش سؤز (فا:آرکاییک). آرکتیک [آ،فر] یثر کۆره سینین قوزئی قُطبو، قوزئی اوجای (فا:~). آرکھو/arkhu [آ] ایلاملاردا تانری آدی ^{۲۱۱}. آرگۆدۆر/آرگۆدۆن [آ] باخ:آر+گۆدۆن، عارلی، ادبلی ^۷. آرگۆن argün [آ] پاک اولاراق گۆن کیمی نورلو، قیز آدی. آرگومان arquman [باخ] آرقومان. آرگۆش [آ] آذربایجان دا داغ آدی (۱۴۶۸) ^{۲۴۰}. آرلاد/آرلات arlat [آ] ۱-م ۱۱جی یۆزیلده ایرانا گلن موغول عنصرلو بیر طایفانین آدی ^{۸۵}. ۲-چاغاتای اؤلوسونو تشکیل وئرن دۆرد بؤلومدن بیرینین آدیدیر ^{۱۲}. ۳-بیریجیک اوغول، آنالارین آن چوخ سؤدیکلری اوغول. {چاغاتایلار ایچینده موغول عنصرلو طایفالاردا اولاراق چوغونلوقلا تۆرک بیرلیکلریندن تشکیل اولونموش اؤلوس ساییلیر- دیلار، باخ: چاغاتای} آرلاغ/آرلیغ [ص] آرلی، ادبلی؛خوارزم خانلاریندان ^۷. آرما arma [آ] یورقون آرقین اولما. آرمااتور armator [آ،فر] تیکییتی ایشلرینده بئتون لا ایشله نیلن دمیر چوبوقلار، دمیر بئتوندا اولان دمیر میله لر (فا:~). آرمااتورچو [آ] آرمااتور باغلایان و توخویان (فا:آرمااتوربند). آرماطیان [آ] قاخ؛ دا داغ آدی (۹۹۷) ^{۲۴۰}. آرمار [آ] گئرمی ده کند آدی {کروان}. آرماغان armağn [آ] هدیه، تحفه (فا:ارمغان) gift {ت<آموج، آرمغان، یارماغان؛ بو کلمه یارماق یارارلانماق "پای گؤتورمک" کلمه لرله ایلگیدیر یارماغان، آرمغان}. آرماق armaq [س] یورقون آرقین اولماق (فا:خسته شدن). {گۆ: "آلداتماق، <آریماق> آزالماق، توکنمک، <آرقیش> کروان، <آرتیق>فاضلا؛ ت: ۱-یورولماق، درمانسیر قالماق. ۲-آلداتماق؛ سن؛ دیواندا ایشلنن کلمه لر و گۆی تورک داشیازی لارینداکی کلمه لردن ائله دوشونولورکی آرتماق سؤزو اصلینده آزالماق، توکنمک و گوجو آزالاراق ضعیفله مک مفهومیوندادیر، آر سؤز ایله دوزه لن کلمه لرده بو مفهوملارین ایزینی گؤرمک اولار، آریماق و آری

Aa Ā	۹۳	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
اولاراق تمیزله‌مک و کۆتولوکدن اوزاقلاشدیرماق		آرمیچر [آ، این-] استارت استوانه سینین تئل دولاما مئحوری.	آرمیچر [آ، این-] استارت استوانه سینین تئل دولاما مئحوری.
مفهوموندا دیر و اسکیلرده افسون و بویو ایشی بیرینی کۆتو گوج و روحلاردان آرتیماق اوچون گۆرولوردو.		آرنا arna [آ] ۱-سۆلدوزدا کئند آدی. ۲- [آ، تورکمنجه] چای و آرخ، قیزآدی (فانام دختر) {۱- آرین ۲- آروماق دان}.	آرنا arna [آ] ۱-سۆلدوزدا کئند آدی. ۲- [آ، تورکمنجه] چای و آرخ، قیزآدی (فانام دختر) {۱- آرین ۲- آروماق دان}.
آروان arvan [آ] آوج ده کئند آدی {آروانا، بویوله ین}.		آرفابوس [آ] بۆکاندا کئند آدی {آرنا+پۆس/چن}.	آرفابوس [آ] بۆکاندا کئند آدی {آرنا+پۆس/چن}.
آروانا arvana [آ] ۱-ایکی هۆرگوجلو دیشی دوه (فاشتر دو کوهانه). ۲- تبریزین غرب طرفینده کئند آدی، ایندی گۆنئی آدیلا تانییر؛ اردبیلده کئند آدی؛ اوجان دا و خالخال دا داغ آدی {دوه نین بویو کلوگونه خاطر آروماق (بویوله مک) فعلینه باغلیدیر}.		آرناسا arnasa [آ] اؤرمیه ده کئند آدی {آرنا+سا}.	آرناسا arnasa [آ] اؤرمیه ده کئند آدی {آرنا+سا}.
آروان یگ [آ] دماوند ده داغ آدی {آروانا، بویوله ین}.		آروا arval [آ] قبالارین و ایچینه شئی قویولان ظرفلرین بۆش چکیسی (فانام وزن ظرف خالی). {۱- گرک کی آری و آرون سۆزلریله باغلی اولسون و معناجا هر شئیدن آرنیمیش و یالین اولموش مفهوم داشیییر ۲- آروماق دان}.	آروا arval [آ] قبالارین و ایچینه شئی قویولان ظرفلرین بۆش چکیسی (فانام وزن ظرف خالی). {۱- گرک کی آری و آرون سۆزلریله باغلی اولسون و معناجا هر شئیدن آرنیمیش و یالین اولموش مفهوم داشیییر ۲- آروماق دان}.
آروان یگ [آ] دماوند ده داغ آدی {آروانا، بویوله ین}.		آرواد arvad [آ] قادین، قاری (فانام عیال). wife {تا، دده؛ صح؛ باخ؛ اؤراغوت اؤری {اؤره مک}.	آرواد arvad [آ] قادین، قاری (فانام عیال). wife {تا، دده؛ صح؛ باخ؛ اؤراغوت اؤری {اؤره مک}.
آرویش arviş [آ] سئحیر، بویو، طیلسم.		آرواد آراسی [ص، دا] آروادلار آراسیندا اولان، آروادلارا اؤزل اولان (فانام مربوط به زنان).	آرواد آراسی [ص، دا] آروادلار آراسیندا اولان، آروادلارا اؤزل اولان (فانام مربوط به زنان).
آروخلو aruxlu [آ] ساوه همدان بۆلگه سینده اؤلان باغداد شاهسون ائلی نین اصلی طایفالاریندان بیر ساییلیر. ^{۹۸}		آرواد آغیز (لی) [ص، دا] آرواد سۆز ایله اؤتوروب دۆران، آغزی بۆش، عاجز و جسارت سیز (فانام صفت).	آرواد آغیز (لی) [ص، دا] آرواد سۆز ایله اؤتوروب دۆران، آغزی بۆش، عاجز و جسارت سیز (فانام صفت).
آرووق قوروق [آ، آت] کاشغرفرغانه آراسیندا بیر گدیک آدی.		آرواد اوشاق [آ] عایله، ائو آدامی (فانام عائله).	آرواد اوشاق [آ] عایله، ائو آدامی (فانام عائله).
آرووق [آ] ملیکان دا کئند آدی {تمیز، پاک}.		آرواد اؤزلو [ص، دا] آروادا اؤخشیان، آرواد کیمی اؤلان (فانام صفت). effeminate	آرواد اؤزلو [ص، دا] آروادا اؤخشیان، آرواد کیمی اؤلان (فانام صفت). effeminate
آرووقخاتون [آ] اولجایتوخان'ین آناسی.		آروادباز [آ، دا] قادین دۆشگونو (فانام باز).	آروادباز [آ، دا] قادین دۆشگونو (فانام باز).
آرون arun [باخ] آرین.		آروادبازلیق [آ] قادین دۆشگونولوی (فانام بازی).	آروادبازلیق [آ] قادین دۆشگونولوی (فانام بازی).
آرونا [آ] هیتیت دنیز تانریچاسی.		آروادجیل [آ] آرواد دۆشگونو (فانام باز). whoremonger	آروادجیل [آ] آرواد دۆشگونو (فانام باز). whoremonger
آروناس [آ] کوماری افسانه سینده تانریلاشان دنیزین آدی.		آروادلانماق [ص] ۱-بیر قیز آرواد کیمی اولوب و بۆیومک ۲- آرواد کیمی داورانماق (فانام حالت زنانه پیدا کردن).	آروادلانماق [ص] ۱-بیر قیز آرواد کیمی اولوب و بۆیومک ۲- آرواد کیمی داورانماق (فانام حالت زنانه پیدا کردن).
آره کمر [آ] ابهر ده داغ آدی {آری/تمیز}.		آروادلانماق [باخ] آروادلانماق.	آروادلانماق [باخ] آروادلانماق.
آرهون [آ] انسان آدی، باخ: آرهون.		آروادلی [ص] ائولی، ائوی آروادی اولان (فانام ازدواج کرده).	آروادلی [ص] ائولی، ائوی آروادی اولان (فانام ازدواج کرده).
آری arı [آ، دی، ت، صح] زارقانادلی لاردان، آخی لی ایینه‌سی اؤلان بیر بۆجک، بال آریسی (فانام زنبور).		آروادلیق [آ] ۱-قادینلیق (فانام زنانگی). ۲- آرواد اؤزلیگی.	آروادلیق [آ] ۱-قادینلیق (فانام زنانگی). ۲- آرواد اؤزلیگی.
آری ۲ [ت] <آریغ> [صح] [ص] ۱-صاف، آری، آریق، آرنیمیش ۲- ائیرماق، دهره (فانام پاک) ۳- انسان آدی: آریبوغا، آریباسون، آریبۇلاق، آریپینار، آریتای، آریسو، آریسوی.		آرواش arvaş [آ، ت] بویو، طیلسم، افسون، (فانام طلسم).	آرواش arvaş [آ، ت] بویو، طیلسم، افسون، (فانام طلسم).
آری ۲ [با، ت، گ: یا] ۱-حداقل. ۲- بویا او (فانام یا).		آرواشماق arvaşmaq [ل، ت] بیرلیکده طیلسم ائتمک (فانام طلسم شدن).	آرواشماق arvaşmaq [ل، ت] بیرلیکده طیلسم ائتمک (فانام طلسم شدن).
آری ۴ [ادات، فانام ائوئت (فانام بلی)].		آرواما arvama [آ] افسون اوخوما، (فانام طلسم کنی)	آرواما arvama [آ] افسون اوخوما، (فانام طلسم کنی)
آریا ariya [آ] بو سۆز آروپا شووئنیست لری طرفیندن گنچن ایکی یۆزلیده یئنی بیر کلمه اولاراق اورتایا چیخاریلمیشدیر، و اماجلاری آریا آدیندا نژاد دۆزلده‌رک بیر عده افرادی او بیر لره اوستون توتاراق خالقلاری		آرواما [ل] طیلسم ائتمک، افسون اوخوماق، افسون ائله مک، باخ: آریاما (فانام طلسم کردن). {ت: سن <آریاما>؛ آرواما سۆزو آری و آریماق سۆزلریله باغلی	آرواما [ل] طیلسم ائتمک، افسون اوخوماق، افسون ائله مک، باخ: آریاما (فانام طلسم کردن). {ت: سن <آریاما>؛ آرواما سۆزو آری و آریماق سۆزلریله باغلی

آري بنگى [آ] آرى لارين قالدینى و آلتي بوجاق يواجیق- لارلا دوزلمیش یثر (فا:شان). (honey) comb	غارت ائدیپ و بو ایشلری توجیه ائتمک ایدی، بو کلمه اسکی هخامنشی داشیازی لاریندان آلیناراق معناسینی بیر پاک نژاد بیلدیرمیشلر، حالبوکی بو کلمه هخامنشی دورونون فقط ۵۰ ایل سوره سینده و جمعا ۹ دفعه ایشله-نهرک هر ۹ یثرده ده شرور کوٲو و بیر آیری مفهومدا خالقین قانینی توکن و قیرقین سالان معناسیندا گلیبدير، اوروپالی راسیستلر بو کلمهنی عكس و ترس معناذا اوژگه ملتلی سومیاق و استعمار ائتمک اوچون اوژ آرالاریندا بیر لیک واسطهسی قرار وئریلر و ایران کیمی او لکه لرده پهلویچی لری اوژ عامیللری و غارت واسطه لری قرار وئرهرک بوتون مملکتی و مضاعف حالدا خالقلاری روانی لحاظدان خلع سلاح اندهرك استثمار ائتمیشلر، ”ناصر پوریزار، www.tribun.com “ ، باخ: پهلویچیلیک.
آريتماق [آ] آریتماق ایشتی. آريتلاما aritlama [آ] آریتلایماق ایشتی. آريتلاماق [ل، تا] تمیز له مک، آریتماق (فا: تمیز کردن). آريتلانما aritlanma [آ] آریتلانماق ایشتی.	آریالار [آ] (آریا آدینی پارسلار فرض اندهرك) بو گوډ تاریخ علمی و قطعی صورته نشان وئریرکی پارسلار اون قبيله حالیندا ایلک دفعه ۹۰۰ ایل میلاددان قاباق شرق طرفدن ایرانا گلیمیشلر و ایلام شاهزاده لرینین حاکمیتی آلتیندا اولموشلار، البته اونلاردان حداقل ۳۵۰۰ ایل قاباق التصافی دیلی طایفالارین ایزی نی بو بؤلگه لرده گوژرمک اولار. پارسلار اون قبيله اولاراق ۳ فارس و ۷ سی کرمان أستانلاریندا یثرلشدیلر، فارسلا رین اوژ قانیقلارینا گوژه بو طایفالار چوخ بدوی بیر حالدا یاشاییردیالر و شاهنامه په گوژه بوئلار مدنیت دن اوژاق اولاراق یثرلی اها لیدن چوخ شیلر اوئرندیلر، ۹۷.
تنظیف). (refinement, cleaning, filtration) آريتماق aritmaq [ل، ت، سن] تمیز له مک، قارشیق سیز وضعیته گتیرمک، آرین ائتمک (فا: تصفیه کردن). to filter آريتيلما [آ] تز کیه. freeing from آريتيلميش [آ] تمیز، مصفی (فا: مصفى). purified آريتيم aritim [آ] آریتما، تصفیه ائتمه، آریتما ایشتی (فا: تصفیه) filtration Refining .	آریانجی / آریاجی [آ] باخ : شوالیه چی. آریانیزم [آ، فر] م عجو یوژ ایلدۀ ”آرونین“ آدلی بیر بابازین قوردوغو و مسیحیت اینانچ اینین ترسینه اولاراق عیسی نین تائری لیغنی اینکار ائدن مذهب آدی(فا: آریانیزم).
آريتيم لا ما [آ] تصفیه ائتمه (فا: تصفیه). filtration آريتيم لاماق [ل] تمیز له مک، تصفیه ائتمک (فا: تصفیه کردن). to filter آريتجا [آ] سو یلو، تمیز، اییی خو یلو. آريتج [آ] انسان آدی، بارش، صلح. آريتچی [آ] بال آریسی یتیشیدین و بیجرن کیمسه، آری ساخلا یان (فا: زنبوردار).	آری اوٲو [آ، بی] ایری یا پرأقی، عطیرلی بیر آلات اوٲو. آری بگی [آ، دی] هر پتکده بیردانا اولان بو یوک و توخوم وئرن (یومارتالایان) آری(فا: ملکه زنبور). Braula caeca

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
۱- تمیز. ۲- چوْخجا. ۳- چادیراؤرتوْسو. ۴- ضعیف.} آریق [آ] انسان آدی: ~الپ، ~ان، ~ای، ~یوری، ~یای، ~بوْغا، ~بوْکه، ~پارس، ~تان، ~تای، ~تیگین، ~تیموْ، ~خان، ~ر، ~سوْی. آریق اوروْق [ص] باخ: آریق. آریقچا [ظ] چوخ آریق، آریق تهر (فا: لاغر گونه). آریقلاشماق [ل] آریق وضعیت گتیرمک (فا: لاغر گردانیدن). آریقلاشماق [س] آریق اولماق (فا: لاغر شدن). آریقلاماق [س] آریق وضعیت گلمک (فا: لاغر شدن). آریقلیق [آ] سیسقالیق، جانسیزلیق و ات‌سیزلیک، (قارشیتی: کؤکلوک) (فا: لاغری). آریقوشلاری [آ، دی] گؤی قوْزقونوم گیللردن، دیمدیگی اوْزون، قانادلاری ییز و اوْزون قوشلار (فا: پرند ه‌ای زنبورخوار) <i>meropidae</i> آریقوشو [آ، دی] بئلی ساری، قارنی گؤی و قویروغو یاشیل، گؤی قوْزقونوم گیللردن، سترچه دن بیر آز بؤیوک قوش (فا: پرند زنبورخوار) <i>merops apiaster</i> آریقوْوان [آ، گؤی ب] یئنق اولدوْزلاری یاخینیدا بیر کوما اوْلدوز آدی (فا: نام برجی فلکی). آریقیران [آ] گده‌بی، ده چای آدی (b۱۰) ۲۰. آریقُل [آ] انسان آدی، آرنیمیش، تمیز، پاک ۷. آریق‌لار [آ، دی] وجودو قیللی، زار قانادلار (فا: تیره زنبورها). <i>apoidae</i> آریق‌لاشماق [باخ] آریق‌لاشماق. آریق‌لاماق [باخ] آریق‌لاماق. آریق‌لانماق [س] باخ: آریق‌لاشماق. آریق‌ماق [باخ] آریق‌ماق. آریق‌ارین [آ] ۱- پاکیزه، آری سنه و انسان (فا: تمیز) <i>clear arin</i> ۲- آریناز، آریناز، آریناز، آریتیگین {آریق‌ماق+ین} اوْرنک اوچون: اکین، یارین.} آریق‌ارین [آ] سایین قالا دا چای آدی. <i>arin</i> آریق‌اتکلی [آ] تمیز اتکلی (فا: پاکدامن). <i>chaste</i> آریق‌نج [آ] ۱- باریش، قورتوْلوش. ۲- تمیزلیک، صافلیق، گوناھسیزلیق ۷.	آریق‌لیق [آ] بال آری‌سی یئتیشدیرمه ایشی، آری‌ساخلاما (فا: زنبورداری). آریق‌خاقان [آ] انسان آدی، باخ: آری+خاقان ۷. آریق‌خانا [آ] آری پتکلری ساخلانیلان یئر (فا: محل نگهداری زنبور). آریق‌داج <i>aridac</i>: تصفیه ایشلرینی گؤرن یئر (فا: پالایشگاه). <i>refinery</i> آریق‌دالاغی [آ] باخ: بال پتگی. آریق‌دیجی [ص] آریق‌دا اوْزل لیگی اولان (فا: تصفیه کننده). آریق‌دیش [آ] آریق‌ماق ایشی و یا ییچیمی (فا: تصفیه). آریق‌دیل [آ، دیل ب] ال دیمه میش دیل، ایندیکی مفهوما توسعه تاپمامیش و گلیشمه میش دیل (فا: زبان پاک و دست نخورده) <i>pure language</i> آریق‌دیلماق [ب] آریق‌لانماق، آریق‌ماق ایشی گؤرولمک، آریق‌ماق (فا: تصفیه شدن). آریق‌دیلمیش [ص] تصفیه اولونموش (فا: تصفیه شده). <i>filtered</i> آریق‌س [آ] صاف، دؤرو ۷. آریق‌ستوتلئس چیلیک [یونان فیلسوفو آدیندان] گزیم جی لیک (فا: مکتب آریق‌ستوتلس). آریق‌ستوکرات [آ، فر] ۱- سوْیلو بگلیک یانلی‌سی (فا: ~). آریق‌ستوکراسی [آ، فر] سوْیلو بگلیک، سوْیلولار طرفیندن یؤنه تیلن اگه منلیک (فا: ~). آریق‌ش <i>aris</i> [آ، ت] ۱- قولون دیرسک دن بارماق اوْجلارینا قدر اوْلان بؤلومو، بو اندازه ده اولان بیر اسکی اوْلچو بیریمی، آرشین (۶۸cm) (فا: آرشین). ۲- توْخومالاردا دسگاها اوْزونلاماسینا گرینل اپیلیک {باخ: ارش، آرشین}. آریق‌ش‌لاماق [ل] دسگاها اوْزونلاماسینا اپیلیک آتماق. آریق‌ش‌لیق [آ] ساواش زامانیدا اله گتیلن بیر نوع الحک، مخمل جنسیندن بیر نوع قادین الحگی (فا: دستکشی زنانه). آریق <i>ariq</i> [ص] ۱- جیلیز، سسقا، کؤک اولمایان (فا: لاغر). ۲- <i>thin</i> آری، آرنیمیش، تمیز. ۳- قیرقیزلارین، توْقای اوْیماغی اوْلوبابالاریندان. {صح: ت} آریق / آریق:

Aa Ā	۹۶	آذربایجان نۆزکجه سی	Aa Ā
آزاده بالاش اووا [آ] آزاده خانیم قاجاقیزی گونش ۱۳۳۹ دا		آریندیرماق [اتد] آرینماسینی جوړ له مک (فا: تمیز گردانیدن).	آریندیرماق [اتد] آرینماسینی جوړ له مک (فا: تمیز گردانیدن).
آغداش دا آنادان اولوبدور، "آیریلیق بیر دنیزمیش"		آرین لاشماق [س] آرین وضعیته گلیمک (فا: تمیز شدن).	آرین لاشماق [س] آرین وضعیته گلیمک (فا: تمیز شدن).
کتایینی باکیدا چاپا وئرمیشدیر ^{۵۲} .		آرین لاما [آ] تمیز له مه (فا: تطهیر). purification	آرین لاما [آ] تمیز له مه (فا: تطهیر). purification
آزاده دارایی [آ] گونش ۱۳۱۰ دا تارؤم-بنارود دا آنادان		آرین لاما [ل] تمیز له مک (فا: تمیز کردن).	آرین لاما [ل] تمیز له مک (فا: تمیز کردن).
اولوبدور، تورکجه گؤزل شعرلری واردیر ^{۵۳} .		آرین لایق [آ] تمیز لیک (فا: پاکی). cleanliness	آرین لایق [آ] تمیز لیک (فا: پاکی). cleanliness
آزادی [آ، آی] دؤولت متعهد آزادی (م ۱۷۶۰ - ۱۷۰۰) ایران		آرینماق arınmaq [آ] آرینماق ایشی.	آرینماق arınmaq [آ] آرینماق ایشی.
تۆرکمن شاعیر لریندن اولاراق "بهشت نامه، وعظ آزادی"		آرینماق [س، بل، ت] تمیز لنمک، آریدیلماق (فا: تمیز شدن).	آرینماق [س، بل، ت] تمیز لنمک، آریدیلماق (فا: تمیز شدن).
آدلی منظومه لری واردیر.		آرینمیش [ص] آریدیلمیش، تمیز لنمیش (فا: مصفی). purified	آرینمیش [ص] آریدیلمیش، تمیز لنمیش (فا: مصفی). purified
آزادی [باخ] باخ: آزاد لایق (فا: ~).		آریننا [آ] هیتت گؤنش تانیرچاسی ^{۵۴} .	آریننا [آ] هیتت گؤنش تانیرچاسی ^{۵۴} .
آزادیخواه [آ، فا] اؤزگورلوکچو، آزاد لایق ایسته ین،		آرینود (آرین اود) [آ] قیز آدی (فا: نام دختر).	آرینود (آرین اود) [آ] قیز آدی (فا: نام دختر).
اؤزگورلوک سئون (فا: ~).		آرینیش [آ] آرینماق ایشی و یا بیچیمی (فا: تمیز ی).	آرینیش [آ] آرینماق ایشی و یا بیچیمی (فا: تمیز ی).
آزار azar [ظ] دوزلوکدن و ساغلاملیقدان آزماق و اوزاق-		آریشیق [آ] صاف، شفاف، بلور ^{۵۵} .	آریشیق [آ] صاف، شفاف، بلور ^{۵۵} .
لاشماق، اذیت، خسته لیک (فا: ~). {آزماق+ار} آزار {		آری یوواسینا جؤب سوخماق [س] بیرینی هیرس لندیرمک،	آری یوواسینا جؤب سوخماق [س] بیرینی هیرس لندیرمک،
آزار آزار [باخ: آز، ظ] آز آز، یاواش یاواش.		آجیق لندیرماق.	آجیق لندیرماق.
آزار بئزار [آ] هر جور آزار و خسته لیک.		آزار az [ص] ۱-چوخ اولمایان، گرّه گیندن اسگیگ، آزار آجیق	آزار az [ص] ۱-چوخ اولمایان، گرّه گیندن اسگیگ، آزار آجیق
آزار قلیج مهرباب [آ] گمیشان دا کند آدی.		(فا: کم). ۲-سئیرک، آراییر، گنج گنج "باخ: بیر آزدان"	(فا: کم). ۲-سئیرک، آراییر، گنج گنج "باخ: بیر آزدان"
آزار گزده یرن [ص] یولوخما خسته لیگی سالان، میکروب		(فا: اندک). little {سوئرجه 'آس، ت، صح {	(فا: اندک). little {سوئرجه 'آس، ت، صح {
لاری یایان، خسته لیک لرین یاییلماسینا سبب اولان.		آزار [ظ] باخ: آز داغی، آز قومو.	آزار [ظ] باخ: آز داغی، آز قومو.
آزار گرمک [س] یولوخما خسته لیگی دوشمک، یاییلماق.		آزار [ظ] یاواش یاواش، کیچیک اولچولرده (فا: یواش	آزار [ظ] یاواش یاواش، کیچیک اولچولرده (فا: یواش
آزار محمد آخوند [آ] گنبد ده کند آدی.		yavaş. gradually	yavaş. gradually
آزار وئرمک [ل] اینجیتیمک، اذیت وئرمک.		آزار [آ] اوردوباد دا یئر آدی ^{۵۶} .	آزار [آ] اوردوباد دا یئر آدی ^{۵۶} .
آزارا دوشمک [س] خسته لنمک.		آزار آجیق [ص] ۱-چوخ آز. ۲- [ظ] آز اولاراق، بیر آز	آزار آجیق [ص] ۱-چوخ آز. ۲- [ظ] آز اولاراق، بیر آز
آزارا سالماق [ل] خسته لندیرمک.		(فا: جزئی، کم). few slight	(فا: جزئی، کم). few slight
آزاراق [ظ] بیر آز، آزجا (فا: اندک). little		آزاد [ص، فا] ۱-سربست، اؤزگور، آسیلی اولمایان، باغیم سیز.	آزاد [ص، فا] ۱-سربست، اؤزگور، آسیلی اولمایان، باغیم سیز.
آزار توتماق [س] خسته لنمک، ناخوش لانماق (فا: مریض شدن.		۲-بوش، انگل سیز (فا: ~).	۲-بوش، انگل سیز (فا: ~).
آزارخانا [آ] خسته خانا.		آزاد [آ] زنجان؛ اؤرمیه (گن)، گئرمی (لو)، یاستکند	آزاد [آ] زنجان؛ اؤرمیه (گن)، گئرمی (لو)، یاستکند
آزاردان قالخماق [س] ساغلاماق، خسته لیکدن دورماق.		(سوئیس)، جوغتاتی (سوار)، ساوه (حقین) ده کند آدی.	(سوئیس)، جوغتاتی (سوار)، ساوه (حقین) ده کند آدی.
آزار سیز [ص] آزاری اولمایان (فا: بی آزار). harmless		آزاد شهر azadşehr [آ] گلستان اؤستانی شهر لریندن	آزاد شهر azadşehr [آ] گلستان اؤستانی شهر لریندن
آزار لاتماق [ل] خسته لنمک، ناخوش لاتماق (فا: ناخوش کردن).		اولاراق گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره گنل لیکده ۸۹۰۰۰ نفر	اولاراق گونش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره گنل لیکده ۸۹۰۰۰ نفر
آزار لاماق [س] خسته لنمک، ناخوش لاتماق (فا: ناخوش شدن).		و شهر اولاراق ۳۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحب دیر، بو شهرده	و شهر اولاراق ۳۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحب دیر، بو شهرده
آزار لانماق [س] خسته لنمک، ناخوش لانماق (فا: مریض شدن).		چوخلو تۆرکمن و تۆرک یاشماقدادیر.	چوخلو تۆرکمن و تۆرک یاشماقدادیر.
آزارلی [ص] آزار دوشموش (فا: بیمار).		آزاد فیکیرلی [ص] آزاد دوشونن، اؤزگور (فا: آزاد فکر).	آزاد فیکیرلی [ص] آزاد دوشونن، اؤزگور (فا: آزاد فکر).
آزاری توتماق/آزاری قالخماق [س] یثیندن پیس ایشه		آزاده [باخ] آزاد.	آزاده [باخ] آزاد.

Aa Ā	۹۷	آذربایجان نۆزجهسی	Aa Ā
آز تگین [خ] سلجوقلار دؤنمی، مؤصول والیسی و چيگرمیش بگ'ین اوغلو (بعضی قایناقلاردا اؤز تگین).^۷ آز توتوملو [ص] آز شئی توتان، توتومو آز اولان (فا: کم ظرفیت).		باشلاماق، ترک ائتدیگی عاده تازاشدان باشلاماق. آز ارینی چکمک [س] باشقاسینین عوضینده اذیت چکمک، بیرینین ضرری نی چکمک.	آزاق azaq [آ،ت] ۱-آزقین، آزمیش، ناغافیلدن گلن بیر شئی، بیرایش ویا بیر اوخ (فا: ناغافل). ۲-اوغوز بگ لرینین بیرینین آدی؛ ۳-آلتون اوردو دؤنمی آدی گئچن بیر شهر.^{۱۲}
آزجا azca [ص] اولدوقجا آز (فا: کم). few آزجا آزجا [ظ] آراجیق، بیر آز (فا: کم کم). آزجوخ [ص] بیر پارچا، اولدوقجا، بیرمقدار، بیرقدر (فا: کمایش). more or less		آزالار [آ] شامانلاردا روح معناسیندا، باخ: آینالار.^{۱۱} آزالتما [آ] ۱-آزالتماق ایشی (فا: تخفیف). discount ۲-تفریق ائلهمه (فا: تفریق). subtraction	آزالتماق [ل] اسگیلمک، آزالتمک (فا: کاستن) to diminish
آزداغی [آ] اؤرمیه ده داغ آدی. آزدان چوخدان [ظ] آزچوخ (فا: کمایش). آزدانیشان [ص] دانیشماغی چوخ سئومه ین (فا: کم حرف). آزدیرتماق [ئتد] آزدیرماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس).		آزالتما [آ] آزالتماق ایشی (فا: تخفیف). آزالدیجی [ص،] آزالدان (فا: کاهنده). آزالدیلماق [بل] آز وضعيته گتیريلمک، اسکيديلمک (فا: کاسته شدن).	آزالدیلماق [بل] آز وضعيته گتیريلمک، اسکيديلمک (فا: کاسته شدن).
آزدیرماق azdırmaq [ئتد، سن] «آزغورماق» ۱-یولدان چيخماسينا سبب اولماق، آزقین وضعيته گتیرمک، پیس یولا سووق ائتمک، ساپدیرماق (فا: گمراه کردن). ۲- [س] باشقا استقامته چئویرمک، آیری یولا یؤنلتمک. ۳-بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مرکب سؤزلر دؤزلدیر		آزالما [آ] آزالماق ایشی (فا: تخفیف). آزالماق azalmaq [س] اسگیلمک، تاثیرینی ایتیرمک، سایيجا آز اولماغا باشلاماق، چکيلمک(سو) (فا: تخفیف یافتن). to decrease	آزالماق [س] اسگیلمک، تاثیرینی ایتیرمک، سایيجا آز اولماغا باشلاماق، چکيلمک(سو) (فا: تخفیف یافتن).
”اغلینی آزدیرماق، دانیشیغینی آزدیرماق، ایز آزدیرماق“. آزدیریلماق [بل] آزاماسینا یول آچیلماق، یولدان چيخاريلماق، ساپدیريلماق (فا: گمراه گردیده شدن).		آزالمیش [آ،ص] آز اولونموش (فا: کم شده). آزالیا [آ،بی،یو] گؤزل رنگلی چيچکی لی بیر بیتگی، باخ: آچا لیا (فا: آچا لیا). azalea. erica	آزالمیش [آ،ص] آز اولونموش (فا: کم شده). آزالیا [آ،بی،یو] گؤزل رنگلی چيچکی لی بیر بیتگی، باخ: آچا لیا (فا: آچا لیا).
آزراق [ص،ت،تا] آز، نادر، آز راستلانیر (فا: کمتر). less آزرنق [آ] گرمی ده کند آدی. آززمان [ظ] بیر آن (فا: لحظه). moment آزساما [آ] آزالتما (فا: مناقصه). tender		آزالبار azanbar [آ] آج ده کند آدی {آزالارق واریلان یثر}. آزاشاقلی [ص] اوشاقلاری آز اولان (فا: کم عائله). آزای azay [آ،دا] شکایت، دئیینه، گیلئی لنمه (فا: شکایت).	آزالبار azanbar [آ] آج ده کند آدی {آزالارق واریلان یثر}. آزاشاقلی [ص] اوشاقلاری آز اولان (فا: کم عائله). آزای azay [آ،دا] شکایت، دئیینه، گیلئی لنمه (فا: شکایت).
آزیشلک سون اکلر [دیل ب] چوخ ایشلنمه ین اکلر (فا: پسوند کم فعال). less productive suffixes آزایشلن [ص] چوخ ایشلنمه ین، آزایشلنمیش، چوخ یاییلمامیش ویا ایشلنمه میش (فا: کم مصرف شده).		آزایشلک سون اکلر [دیل ب] چوخ ایشلنمه ین اکلر (فا: پسوند کم فعال). آزایشلن [ص] چوخ ایشلنمه ین، آزایشلنمیش، چوخ یاییلمامیش ویا ایشلنمه میش (فا: کم مصرف شده).	آزایشلک سون اکلر [دیل ب] چوخ ایشلنمه ین اکلر (فا: پسوند کم فعال). آزایشلن [ص] چوخ ایشلنمه ین، آزایشلنمیش، چوخ یاییلمامیش ویا ایشلنمه میش (فا: کم مصرف شده).
آزغان azğan [آ،بی،ت] قوش بۇرنو، یابان گۆلو، آغ و ساری چيچکلی و کۆپه کیمی میوهسی اولان بیر آغاشچیق (فا: درخت نسترن). آزغان azğan [آ] اهرده کند آدی {آز و آس لارا منسوب}. آزقالا/آزقالدی/آزقالمیش [با] آز آرا ایله، اولارکی ”گولسه آز قالا منه دیمیشدی“ (فا: کمی مانده).		آزایلانماق [س] شکایتلنمک، گیلئی لنمک (فا: شکایت کردن). آزبست [آ،فر] داش پامیغی، قایا پامیغی (فا: آزیست). آزبوی [آ] هیجان.^۷ آزیالار [آ] زنجان دا داغ آدی.	آزایلانماق [س] شکایتلنمک، گیلئی لنمک (فا: شکایت کردن). آزبست [آ،فر] داش پامیغی، قایا پامیغی (فا: آزیست). آزبوی [آ] هیجان.^۷ آزیالار [آ] زنجان دا داغ آدی.
آزقان azqan [آ] قانی آریقدان عمله گلن خسته لیک، قانی آز اولما وضعیتی (فا: کم خونی). آزقانلیق [آ] قانی آریقدان عمله گلن خسته لیک، قانی آز		آزیایلان [ص] بول اولمایان، آزگورولن (فا: کم پیدا). آزتک [آ] زنجان ابهر آراسیندا بیر تپه آدی.	آزیایلان [ص] بول اولمایان، آزگورولن (فا: کم پیدا). آزتک [آ] زنجان ابهر آراسیندا بیر تپه آدی.

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه‌سی
آز گۆجلو [ص] آز اولان، ضعیف اولان (فا: کم زور). آزلیق ائتمک [س] چاتیشماق، آز مقدارلا بیرجور گئچیمک. آزلو [ص، تا] نصیبی آز، قسمتی آز. آزلیق [آ] سایجا آز اولان (فا: قَلت). littleness آزما [آ] ۱- آزماق ایشی (فا: گمراه) ۲- ایکی آیری اَرقین قاریشماسیندان دوغولان حیوان (قورد آزماسی بیر کۆپک). آزماز [ظ، دا] بیر آز، آز مقداردا. آزماق azmaq [س، ت] ۱- یولدان چیخماق، گمراه اولماق، پیس یولا گتتمک، یولو ایتمک (فا: گمراه شدن). ۲- to lose one's way, to get lost [آ، تا] بیر سوْدان آیریلان قول و آرخ. ۳- پایشقان چامورلو باتاقلیق. آزمان [ص، آ] ۱- چوخ گلیشمیش، بؤیوک و ایری، یشکه، اوغلان آدی (فا: تنومند). ۲- [آ، دا] آلتی یاشلی گئچی. آزمانلاشماق [س] قوجامان لاشماق (فا: تنومند شدن). آزمانلیق [آ] چوخ ایری لیک، چوخ بؤیوکلوک (فا: تنومندی). آزمیش [ص] یولونو ایتمیش، قودورموش (فا: گمراه misled آزناوسر [آ] خالخال دا کند آدی. آزناوور [آ، ده] سالدیرقان، متجاوز {گورجوجه}. آزوانا / آزوانا وورماق [ظ، تا] کۆکره‌ییب‌هایقیرماق [فا]. آزوا [آ، بی، تا] باخ: ساری صیبر. آزوت azot [یو، هاوانین اساس ترکیبی نی تشکیل ائدن ماده (فا: آرت). nitrogen azote آزوخ [آ] دوه‌چی بؤلگه سینده یئر آدی. آزور / آزار [آ، تا] دوغرو یولدان چیخار. آزورده [آ، فا] «آزرده» اینجیمیش، اذیت چکمیش (فا: آزرده). آزوغا [آ] یول اوچون گۆتورولن یشمک، باخ: آزیق (فا: آذوقه). آزوق [آ] باخ: آزیق؛ سلجوقلار دؤنمی بیر بگ آدی. آزی azı [ظ، ت] ان آز، ان جوزی، مینیموم بو کتابی آلماق اوچون ان آزی بئش مین تومن لازمدیر. آزی دیشی [آ] چنه‌نین هر طرفینده ییز دیش لردن (کوپک دیشلردن) سوْترا ایچه‌ری طرفده اولان بئش دانا اویودوجو دیشلر، اویودوجو دیش (فا: دندان آسیا). molar {ت: آزیغ دیشی} بو کلمه ازمک کلمه سیله ایلگی لیدیر.	اولما وضعیتی (فا: کم خونی). آزقانی [ص] قانی آز اولان، سولقون (فا: کم خون). آزقوومو [آ، ت، گؤ] هر خالق آدینن ایزی نی یاشادیغی بؤلگه-لرده بوراخار و چوخلو ییگیلر بونا اینانیرلارکی آزلاردا آذربایجان و آزی/آسیا کیمی یئرلرده ایزی نی بوراخیدیر، بو باره‌ده فقط بیرسیرا قیسا مطالبه اشاره اولونور: بارتولد تورکیش لری، آز و توخسی بؤیلارینن بیرلشمه‌سی ییلیر؛ م. ق. ۸جی عصرده آسوری شاه‌ی سارقون ون یازیتلاریندا کرکوک و اؤرمو گؤلو آراسیندا آذاری azari شهری و بؤلگه سیندن آد گئدیر؛ گؤی تورک یازیتلاریندا آز بؤدون و آز کیشی شکلینده ایشله نیبیدیر^{۲۱۴}؛ آزلار گؤک تورک بیرلیگینده یئر آلاق کؤگمن kökmən داغلاری یاخینلاریندا یاشایردیلار؛ بارتولد ون نظریجه ایندیکی آس سین assin قوومو (یشی سئی چایی نین توروهان جُلگه سینده یاشایاراق کؤت kot آدیلادا تانینیرلار) بو قووما باغلی دیرلار^{۸۵}؛ سیدوف بو کلمه نی اؤغور و بخت کیمی معنا لایب، بو کلمه بیر سیرا کلمه لرین ترکیبینه اؤزونو گؤرسه‌دیر "آسکیل (آغ هوْن تورکلری طایفالاریندان)، آزا (انسان آدی، م. ق. ۷۱۶ جی ایل ایرانزوْتون اوغلو)، آز قوومو م. ق. آذربایجان قوئی حُکومتی نین تشکیلینده نقشلری وارایدی، آرتک و آزغان کیمی کندلرین آدی بو آدلا باغلیدیر^{۸۱}، بو قووم دان دیواندادا سؤز آچیلیدیر، بو سؤز بعضی قایناقلاردا التفات، مرحمت و آیریجا ذکا، عاغل و اؤس معنا لایبیدیر^{۲۱۹} باخ: آس، آذربایجان. آزقین azqin [صح، سن «آزغوْن» ۱- یولدان چیخیمیش، آزمیش اولان ۲- [مج] قودورموش، بیرتیجی و سرت اولان. ۳- پوزقون، ناموس سوز (فا: گمراه). misled ۴- خوارزم خانلاریندان مَحْمَد خان ین اوغو لاریندان (گؤجلو). آزقینلاشما [آ] آزقینلاشماق ایشی (فا: گمراهی). آزقینلاشماق [س] آزقین وضعیته گلیمک، یولوندان چیخماق، قودورماق (فا: گمراه شدن). آزقینلیق [آ] آزقین اولما وضعیتی، سرت لیک (فا: گمراهی). آزگلیشمیش [آ، ص] آز ایره لی گتتمیش (فا: کمتر توسعه یافته).

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
ارک سۆزلۆتۆ	۹۹
آژانس [ajans] [آ، ایتا لیاچا] پول قارشى لیغیندا باشقا کیمسه لر، قوروم ویا دؤولتین ایشینی گۆرن بیر قورولوش، بیرایش اوچون دۆزه نیلن قورولوش "خبر آژانسی، ایش آراما آژانسی" (فا:~). agent	آیاشلی [ص، آ] کیچیک اوشاق، بالاجا (فا: کم سن). آزیتماق [azıtmaq] [ل] آزقین وضعیتیه گتیرمک، آزدیرماق (فا: گمراه کردن).
آژانس لیق [آ] آژانس آچما ایشی (فا: نمایندگی). agency آزماق [باخ] آجماق. آزۇن [باخ] آچۇن.	آزیتقان [آ، ت] دایما یولدان چیخاران، آزدیران (فا: گمراه). آزیماق [aziqlaq] [س] باخ: آزماق، یولدان چیخماق، ساپماق (فا: گمراه شدن).
آژیر [آ، فا] آلام (فا: آژیر). alarm	آزیشدیرماق [ل] باخ: آزدیرماق. آزیشماق [س] باخ: آزماق.
آس/آست as [ص] ۱- آست سۆزونون قیساتیلماسیدیر، بیرینین بویروغو آلتیندا اولان، آشاغیدا و آلت رتبه ده اولان عسگر ویا هر شئی "آس سوبای". ۲- آلت و آشاغی سۆزونه معادل بیر کلمه (فا: پایین) آس و آست سۆزو چوخ اسکی تورک سۆزو اولراق چوخلو کلمه لرده ایشله نیب، دیواندا ایشله نن "آسماق، آسدیرماق، آسقیرماق، آستیغ، آست، آسرا، آستین" سۆزلىرى، آشاغی یۇن معنا سیندادیر و ایندیده بیرسیرا کلمه لرده ایشله نیر: آستار، آستین و آستانا "آست یان" سۆزلىرى، پالتارین آشاغی و آلت یۇنو و یا ائوین آشاغی طرفینی ییلدیریر، بیر سیرا تورک شهرلری آدیندا بو کلمه نین ایزی نی گۆرمک اولار، معمولا بو شهرلر بیر بؤلگه نین آشاغی طرفینده یئر تاپیلار "اؤرنک اوچون: آستارا، آستارخان" و البته بو آنلامدا بیر سیرا اؤزگه دیللی "فارسجا: ایستان، اُستان، اینگیلیزجه stop: دورماق، اوتورماق" سۆزلىرىله اوزاق کؤکداشلیغی اولایلر، آس سۆزو آست شکیلینده اؤسته کی آنلاملاردا ایشله نیر ولی آز/آس شکیلینده آز قوومو آدینا باغلانیر. باخ: آز.	آزیق [azıq] [آ] ۱- آزی دیشی. ۲- یولونو آزان. ۳- [تا] یول اوچون گۆتورولن یئمک ییه جک (فا: قوت، آذوقه). nourishment [ت] ۱- آزی دیشی. ۲- آذوقه. ۳- یولونو آزان؛ سن؛ صح؛ بو کلمه چوخ اسکی بیر تورک کلمه سی اولراق آزماق فعلیندن آلینمادیر، یولا چیخانلار یولدا ایتیش و آزمیش کیمی اولارکن یانلاریجا آپاردیقلاری ییه جک له گئچینه رک بونا آزیق دئییلر ^{۱۰۵}).
آزیق لیق [آ] آزیق و ییه جک اوچون ایشله نن هر شئی، ییه جک حاضرلاما آراجلاری (فا: مربوط به آذوقه).	آزیق لی [ص] ۱- آزیغی اولان. ۲- یوخسوللاری دویوران (فا: آذوقه دار).
آزیماق [azımaq] [ل، ت] ۱- سیزماق، ۲- گۆرولتودن قۇلاق اذیت اولماق "ت: قۇلاق آزدی".	آزیموت [azimut] [آ] بیر گۆرتچی یه گۆره بیر جیسیمله بیر دیکئی خط آراسیندا اولان زاویه (فا: ~). (ع، آسیموت سۆزوندن).
آزینتی [azıntı] [آ] اویناش قادین (فا: فاحشه). prostitute	آزینج [azınc] [آ] ساینج (فا: گمراه). aberration
آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
آس/آس۲ [آ، دی، ت، تا] ۱- سانسار جنسیندن قویروغو قارا، آغ تۆکلۆ، دری سی اوچون آلوانان (فا: قاقیم، ارمین). ۲- جاریه لره وئریلن آدلاردان.	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
آس۳ [آ، فر] ورق اوینوندا تک خال ورق (فا: تک خال) as آس۴ [آ] سیمیرم داغ آدی، کلئیرده ۲ کند و بیر چای آدی.	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
آسارماق [ل، تا] اسیرگه مک، قوروماق {باخ: آسماق}.	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
آسالاق بیلیمی [آ] آسالاق لیق و آسالاغین قوناغچی سینی اینجه له ین بیلیم دالی (فا: انگل شناسی).	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority
	آزینلیق [آ] اقلیت، سایجا آیری لارینا گۆره نسبتی آز اولان، بیر اؤلکه ده حاکیم اولوسا گۆره سایسی آز اولان توپلولوقلار (فا: اقلیت). minority

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی
میتو لوزیسینده، تۆرکلرین بیر سوی قیریم سؤئراسی یئئیدن اۆره ییب چوخالماستینی ساغلایان قۇرد. ۲-اسکی تورک بۇیلارینین بیرینین آدی ۳-توپوخان ین قیزینن اوشاغی ۵-باخین ۶-قیز آدی: حقوت، آی (فا: نام دختر) (فا: آشینا). آسنا توغجو [آ] غربی گؤی تۆرکلری دؤنمی والیلریندن. آسنا قوتلوغ [آ] گؤی تۆرکلر دؤنمی بگ و کومتان آدی. آسنکرون asenkrun [آ، فر] ایش زامان سیز (فا: غیر همزمان). آسبار / آسبار [آ] فایدالی، ایشه یارایان؛ غربی هونلاری دؤنمی اوردوباشی لاریندان. آسبارای [آ] انسان آدی، باخ: آسبار + آی. آسباروخ خان / آسباراق خان [آ] توتا بولغار دؤولتی نین قوروجوسو^{۲۹}. (قۇرد خانین اوغلو) {آس + باراق}. آسپاس aspas [آ] آباده نین کندستان لاریندان، ۸ کندی و *۱۳۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندستان مرکزی آسپاس اقلیدین ۴۲ ک ک ب طرفینده و *۷۰۰ نفر نفوسو وارایدی و اهالی تۆرک و لر دیلار {آس لارین فتح ائیلدیگی یئر}. آسپرین aspirin [آ، لا] باش آغری سی اچون بیر داوا آدی (فا: ~ آسپور aspur [آ، ع] باخ: یالانجی زعفران. آسپیدستر aspidistra [لاتین] «یوزنق لردن، ساخسی دا یتیشن، یاپراقلاری توپراقدان چیخان بیر بزرک بیتگی سی (فا: جنس عبایی). آست ast [ص، باخ: آس] آشاغی، آلت (فا: مادون). inferior آست باشقان [آ] باخ: ایکینجی باشقان. آست قات [آ، مت] باخ: آلت قات. آست یون [باخ] آرا یون، آشاغی دا اولان جهت. آستا asta [ظ] یاواش، یاواشجا (فا: آهسته). gradually آستا آستا [ظ] آغیر آغیر، یاواش یاواش (فا: یواش یواش). آستاجا [ظ] باخ: یاواشجا. آستادان [ظ] یاواشجاندان، سس چیخارمادان (فا: یواشکی). آستار astar [صح، باخ: آس] آست پالتار و گنیمین ایچ قاتی، ایچ قات، آلت قات، قاپی و دووارا وۇرولان ایلک رنگ ویا سوواق (فا: آستر). lining آستارا astara [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون و شهر آدی.	آسلاق لاشماق [س] آسلاق وضعیتیه گلمک (فا: انگل شدن). آسلاق لیق [آ] آسلاق او لما وضعیتیه (فا: انگلی). آسلاق asalaq [آ، ص، باخ: آسلانماق] ۱-انگل کیمی یاشایان پارازیت. ۲- [مج] اؤزگه سینین سیرتیندان گئچین کیمسه (فا: انگل). parasite آسالم esa`lim [آ] طولش شهرستانی نین بخش لریندن، ۲۱ کند و *۱۰۰۰۰ نفر نفوسو واردیر {آ-آس لارین آلیندیگی یئر. ۲-آسماق سؤزوندن: بۇ یئر خالخالین اوجا داغلارینین یئیش نقطه سینده یئر آلماغی اؤچون گویا داغلاردان آسيلمیش سالخیمما بنزه ییر}. آسان asan [آ] ۱-ساغلیقلی ۲-آسما ائیلیمینده اولان. ۳- آسانبگ، قازاق خانلیغی دؤنمی بگ لریندن^۷. {آس + ان} آسان a`san [آ، فا] قولای، راحتجه و زحمت سیز اله گلمه (فا: آسان). easy آسانا [باخ] آستنا {آس لارین آناسی}. آسانانا [آ] قیرقیز، نوقای داستان لاریندا بیر بگ آدی. آسانتای [آ] انسان آدی، باخ: آسان + تای. آسانجا (سینا) [آ] قولایلیقلا، آسانلیقلا (فا: به آسانی). آسان لاتماق [ل] قولای لاشدیرماق (فا: آسان نمودن). آسان لاشدیرما [آ] قولای لاشدیرما (فا: آسان گردانی). آسان لاشدیرماق [ل] قولای لاشدیرماق (فا: آسان نمودن). آسان لاشدیریلماق [یل] قولای لاشدیریلماق (فا: آسان نمودن). آسان لاشما [آ] آسانلاشماق ایشی (فا: آسان نمایی). آسان لاشماق [س] آسان بیر وضعیتیه گلمک (فا: آسان شدن). آسانلیق [آ] قولای لیق، یونگو للوک (فا: آسانی). ease آسانلیقلا [آ] قولایلیقلا، یونگو للوکله (فا: به آسانی). ease آسایش a`sayis [آ، فا] دینجلیک، دؤزه نلیلیک، آرخایین لیق، امن آمانلیق (فا: آسایش). آسایش asayis [آ] هشتیری ده کند آدی {آس + اوغوش: آس لاردان بیر بوی و اوغوش، آسلارا عاید یئر}. آسپتیک aseptik [آ، فر] میکروب دان آرینمیش، میکروبسوز لاشمیش (فا: آسپتیک). آسنا asena [آ] ۱-افسانه وی دیشی قۇردون آدی، تۆرک

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی	۱۰۱	Aa Ā
اوغلو کئش؛ باهارستان؛ مئشین(قو:مئشند)؛ هولستون، شاغولا/ شاغلا (*۲۰۰/ تو/ شاغولا طایفاسی) sağula؛ باسکم چال، هوژیه؛ گودی اولر، زره‌ژییه؛ گله‌دی کندی gelədi (۱۹ک گب*۳۵۰/ تو/ گله‌دی طایفاسی)(قو:گیلاده)؛ مومبی؛ چمکر؛ دیرمان کیشی (*۱۸۰/ تو/ آغمچید؛ فیندیلو (قو:فیندیلو پشته) (*۱۱/ تو/ حئیران/ آ-ی (*۲۲۰۰/ تو/ حاجی امیر ونه‌یین (*۳۸۰/ تو/ لاتون (*۳۹۰/ تو/ داش دیبی؛ میزی-هونو/ میناهونی(معنا: جویز بولاغی)؛ سیج (۲۵کب*۲۱۱/ تو/ قالا(۵کب*۱۶۴/ تو+تالیش)، کشفی (۸کب*۱۷۰/ تو/ گوئش (۱۸کب*۷۲۰/ تو/ گونش طایفاسی)، آستارا(مرکزی-لوندویل) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] سیبلی sibli؛ کانروی(*۹۷۰/ تو/ کانرود)؛ قنبرمحلە؛ سارالووا/ سرالیوه؛ خسرومحلە؛ لوندویل (*۱۵۳۰/ تو/ levəndvil؛ باش‌محلە لوندویل؛ کورده سرا؛ خلج محلە؛ چیلە‌وند (قو: چلونند) (*۱۵۰۰/ تو/ çiləvənd؛ خلیله سرا؛ خان حیاطی؛ نظر‌محلە؛ کۆته‌کۆمه (قو:کۆته‌کۆمه) (۱۴ *۶۴۰/ تو/ kötekümə؛ شوآن suan؛ دیله؛ غبیران کۆمه؛ خلیفه حیاطی؛ عزیزبگ حیاطی؛ باباغلی؛ خان بولاغی؛ ایسینه/ آس‌وانا (قو:اسپیناس)؛ هیندوذر (۲۱کب*۱۷۱/ تو)، آستارا(مرکزی-ویرمونی) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] ویرمونی (*۲۸۴۰/ تو/ بیجاریین (قو:بیجارین)؛ شیخ علی محلە؛ خشگه دهنه (*۱۵/ تو/ باخچاسارای (*۶۳۴/ تو/ غبیران محلە؛ شیخ محلە؛ عسگرآباد؛ جبرایل؛ شۆندە‌چولا (*۱۱۰/ تو+ تالیش/ شۆندە‌چولا ائلی)؛ لیمر‌محلە؛ هره‌دش؛ عوضلر- صیادلار (*۲۹۰/ تو+تالیش)؛ سیه‌ژییه/ سوزابه (*۶۵/ تو+تالیش)؛ تۆرک محلە؛ شوآن/ شوآن (*۷۵/ تو/ دگیرمان ائولری (قو:خانه‌های آسیاب) (*۵۱۰/ تو/ هودول؛ تیلە خان (*۶۰/ تو/ مریدلر/ عابباس آباد (۱۱کب*۳۰۰/ تو+ تالیش)؛ دربند؛ برزن(بوئش)، بیبی‌یانلی (*۵۰/ تو)، آستاراخان [آ] آستاراخان شهری آدیندان، باخ: آس[قوزو دری- سیندن دوزلیمیش بیر اؤست گئییمی(فا:نوعی لباس چرمی). آستارئی [آ] سومرتاریچالاریندان، ایشتارکین آیری آدی ۳۱. آستارخان [آ] خالخال داغ و اهرده کند {باخ: آستارا}.	آستارا ۲ astara [آ] بو شهر اردیبلدن ۷۵ کیلومتر آرالیدا و دیزسولاری سویه‌سیندن ۲۶متر آشاغی‌دا اولاراق ش ۱۳۸۵ ده شهرستان و شهر جمعیتی ۴۱،۰۰۰ و ۸۰،۰۰۰ نفر، اۆزئی گنیش لیگی ۳۳۴۰km2 ایدی، بۆلگه ده ایلیک یاغیش اؤلچوسو ۱۲۶۵ میلیمتردیر، آستارا شهری خزر دیزری قیراغیندا و آذربایجان سینیریندا قرار تاپدیغی اۆچون، اۆزل‌لیکله توریسم، بالیق چلیق و تجارت لاحاظیندان بۆیوک پوتانسییله صاحب‌دیر {۱-آس لارین اکین یئرلری ۲-بۆلگه‌نین ان آشاغی یئری}.	آستارا ۳ [آ] آستارادا بیر کند و بیر چای (آستاراچای) آدی. آستارا بۆلگه‌سینین تاریخی و گۆرمه‌لی یئرلری [آ] -ایستیل گؤل (ایستیل مُردابی، رشت یول)، -عابباس آباد باغی و چای باغی، -صدف ساحلی (آستارا رشت یولونون ۸ کیلومتر لیگینده قرار تاپیب). -کۆته کومه ایستی سوو (لوندویل بۆلگه سینده). -علی داشی ایستی سوو (آستارا اردیبل یول). شهرین بازارچالاری و کاکتوس بۆلگه‌لری و ساحل‌لری. حئیران گدیگی (اردیبل یولوندا). امامزادا قاسم و ابراهیم مقبره‌سی (رشت یولوندا). شیخ مُحمد خیایو مقبره‌سی (لمیر محلە سینده). قُطب‌الدین بُقه‌سی (اردیبل یولونون ۴ کیلومتر لیگینده). -لاتون شلاله‌سی (۷۰ متر یۆکسک لیگینده).	آستارا بۆلگه‌سینین چایلاری [آ] خزر دیزینه تۆکولورلر: چلۆندچای (s1۲b۱۸~)، کیچیک چای (s۱۳b۱۳)، لمیر (s۲b۱۳~)، لئزی (s۱۲b۱۴~)، کرّی چای (s۸b۱۰~)، آستارا چای (s6b۳۴~)، لۆندویل چای (s۱۳b۱۸~)، آستارا بۆلگه‌سینین داغلاری [آ] بینه‌سی تپه‌سی (۸کب گ-۶۹۶، تنگه (۱۰کب ۷۴۰)، قیلیچ (۱۵کب ۹۴۸)، نالاداغ (۳کب ۲۵۰)، آرۇن (۴۰کب ۹۲۶)، قیسیرداغ (۴۳ک- گب ۲۳۹۲)، بایداق یئری (۱۲کب ۴۲۵)، قالاچال (۱۸کب ۱۷۱)، ساری‌بۇلاق (۲۵کب ۲۳۰۰)، ارگنه (۲۵کب ۳۱۹۶)، آغ‌بۇلاق چشمه (۳۵کب ۱۴۸۲)، زرن (۲۵کب ۶۴۷)، آواردیم (۳۰کب ۱۲۶۶)، آغمچید (۳۲کب ۱۵۵۲)، آستارا(مرکزی-حئیران) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] آستارا؛ دمیر

Aa Ā	Aa Ā
آغاج اَکَنی (۴۲ک گد * ۲۸۰)، آغجابۇلاق (۱۸ک گد * ۲۱۰)، ارکۇيۇيىن (۴۲ک قد * ۴۶۰)، آريکلو (۲۵ک گد * ۱۴۰)، اسکندرلو (۲۴ک گد * ۲۳۰)، افراوندە (۴۸ک گد * ۹۰۰)، ایمانلو (۲۵ک گد * ۴۷۰)، باجگیران (۳۳ک گ * ۳۷۰)، بادامک (۴۱ک قب * ۲۷۰)، باغ جمال (۴۲ک گد * ۲۰۰)، باغبرآفتاب (۱۸ک قد * ۶۴۰)، باقرآباد (۲۱ک گد * ۴۰۰)، بالمان (۳ک ب * ۵۰۰/۵ تو)، بامسَر (۳۶ک گد * ۲۰۰)، بان (۴۰ک قد * ۴۵۰)، بصرى (۳۲ک ب * ۱۷۰۰)، بۇرج (۱۲ک گد * ۴۰۰)، بۇرج بالان (۳۰ک گد * ۵۷۰)، بۇرج/ئۇرج عبوض (۲۷ ک گد * ۲۴۰)، بۇنه/ بُنه (۳۹ک ق * ۲۱۰)، بهرام آباد (۲۴ک گد * ۶۰)، بى آتان (۴۸ک گد * ۷۴۰)، بیاتان سوخته (۴۷ک ب * ۲۹۰)، تپه خلیج (۳۰ک گد * ۱۹۰)، تجهره (۲۰ک قد * ۵۴۰)، تلخستان بالا (۴۲ک گد * ۴۵۰)، تلخستان پایین (۴۲ک گد * ۳۷۰)، تواندشت/ آ-ی (۴۲ک گد * ۱۴۵۰- ى تو)، تۇرج آباد (۴۰ک گ * ۱۱۰/۱ تو)، جزه نق (۳۰ک ق * ۸۰۰/۱ تو)، جلايیر (۳۴ک قب * ۸۶۰/۱ تو)، جمال آباد (۳۹ک د * ۵۴۰)، چارچریک (۲۷ک گد * ۱۰۶۰/۱ تو)، چالهُما (۱۵ک گد * ۶۵۰/۱ تو)، چشمه (۴۲ک ب * ۱۲۰)، چشمه پهن (۳۳ک قد * ۵۱۰/۱ تو)، چَم رحیم (۳۰ک گد * ۹۰)، چنگه زین (۴۳ک د * ۲۲۰)، چۆبدر/ آ- ى (۵۷-۵۴ک گد * ۵۸۰/۱ تو)، چوَناس (۳۰ک د * ۴۸۰/۱ تو)، چینارستان (۴۲ک گد * ۶۰۰/۱ تو)، حاجی بَگ (۳۳ک گد * ۱۰۲۰/۱ تو)، حاجی یوسف (۴ک ب * ۳۷۰)، حسن آباد (۴۲ک گد * ۱۴۰/۱ تو)، حشیان (۳۰ک گ * ۶۹۰/۱ تو)، حصارده (۲۱ک ب * ۶۲۰/۱ تو)، خارا باکند (۳۰ک گد * ۱۹۰)، خانه میران (۳ک قد * ۱۷۰/۱ تو)، خرم آباد (۴۳ک د * ۵۱۰/۱ تو)، خُشکدر/ آ-ی (۲۴-۳۴ک ب * ۶۲۰ و ۲۲۰/۱ تو)، خلیج مالمیر (۳۶ک گد * ۸۴۰/۱ تو)، خلیج/ آ-ی (۳۰ک گد * ۴۲۰/۱ تو)، خلیفه بولاغی (۳۰ک گد * ۳۴۰/۱ تو)، خُمستان (۲۴ک گد * ۲۲۰/۱ تو)، خورزن (۴۹ک قد * ۳۱۰)، خینا دره (۲۱-۲۷ک گد * ۱۰۰۰/۱ تو)، داوریجان	آستارسیز [ص] آستاری او لَمایان (فا:بی آستر). آستارلانما [آ] آستارلاتماق ایشى (فا: آسترزنی). آستارلانماق [اتند] آستار چکدیرمک (فا: فس آستر زدن). آستارلاما [آ] آستار چکدیرمه (فا: آستر کاری). lining آستارلاماق [آ] ایچ لای چکمک، ایچ قات و آلت قات و آلت لای چکمک (فا: آستر زدن). آستارلانماق [بل] آستارچکلیمک (فا: آستر کشیده شدن). آستارلی/ آستاری [آ] آذربایجاندا سلطان داغی نین قوژئینده و کندوانین یاخین لیغیندا بیر کند {باخ: آستارا}. آستارلی [آص] آستاری اولان (فا: آستردار). آستارلیق [آص] آستار اولماغا ال وئریشلی (فا: آستری). آستاری اوزوندن باها (باشا گلمک) [س] اصلینده اوجوز اولان بیر شئی چوخ باها باشا گلمک. آستاری چیخماق [س] تامامیله کۆهنلمک، داغیلماق، داغیلراق آستاری گؤرونمک. آستاقاجان [ص] آغیر ترپهن، یاواش ترپهن (فا: کند رو). آستاکل [ص] آغیر ترپهن، یاواش ترپهن (فا: کند رو). آستالاتماق [ل] یاواشیتماق، یاواشلاتماق (فا: یواش نمودن). آستالاشدیرماق [ل] آستالاشماسینا یول آچماق (فا: فم). آستالاشماق [س] آغیر لاشماق، یاواشلاماق (فا: یواش گردیدن). آستالیق [آ] یاواش لیق، آغیر لیق (فا: آهسته گی). slowness آستامال [آ] اهرده کند آدی {۱- آس+ تمل: آس لارین ساغلام یثری. ۲- آس لارین دامی و ائوی (آل= اک) }. آستانا astana [آ، باخ آس، آست] ۱- ائوین و یا هر یثرین گیریش یثری و آشاغی طرفی (فا: درگاه), doorway threshold ۲- قازاخستان تۆرک جمهوریه تینین باشکندی (فا: آستانه). ۳- اراک شهرستاینیدا سربند بخشی نین مرکزی و اراک شهری نین ۳۶ک گ طرفینده یثر آلیبدیر. آستانا بۆلگه سینین کندلی (اراک شهرستاینیدا) [آ] آب باریک (۳۶ک د * ۵۶۰/۱ تو)، آب بخشان (۳۳ک گد * ۲۹۰)، آدینه مسجدعلیا (۲۶ک ب * ۵۳۰)، آغ بۇلاق سادات (۱۸ک گد * ۶۳۰)، آغ بۇلاق فرج بَگ (۴۵ک گد * ۱۸۰)، آغ بۇلاق محمد حسین خان (۳۹ک گد * ۵۹۰)،

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی	۱۰۳	آرک سۆزلۆگۆ	Aa Ā
(۴۸ک گد * ۱۹۰)، دره پیری (۳۳ک گد * ۴۶۰/ی تو)، دستچرده (۱۸ک قد * ۴۹۰/ی تو)، دوجفت (۲۴ک ب * ۳۷۰)، دؤآب (۴۸ک گد * ۲۲۰)، دؤخواهران (۵۵ک گد * ۲۶۰/ی تو)، ده آقا (۲۱ک گد * ۱۷۰/ی تو)، ده اصغر (۲۴ک گد * ۶۰۰)، ده حسین (۲۰ک گد * ۳۶۰/ی تو)، ده خدا کرم (۲۸ک گد * ۹۰/ی تو)، ده داود (۱۶ک گد * ۸۳۰/ی تو)، ده ذوالفقار (۲۴ک گد * ۲۵۰)، ده زمان (۳۲ک گد * ۱۴۰)، ده سفیر (۴۲ک گد * ۲۰۰)، ده سلمان (۳۶ک گ * ۷۱۰)، ده صفرعلی (۳۰ک ب * ۲۹۰/ی تو)، ده عبدالله (۳۶ک گد * ۲۹۰)، ده علیخان (۳۶ک گد * ۳۸۰)، ده علیمراد (۳۸ک گد * ۵۲۰)، ده قاییت (۳۳ک گد * ۵۹۰/ی تو)، ده کلبی/چلبی (۲۴ک گد * ۲۲۰ تو)، ده کوثر (۲۲ک گد * ۶۹۰)، ده مولا (۳۰ک گد * ۲۹۰)، ده مهدی (۲۴ک گد * ۳۱۰)، ده میرقاسم (۳۰ک گد * ۸۰)، دینه کبود (۴۳ک قد * ۸۴۰)، ذاغه چویدار (۴۸ک گد * ۱۶۰)، ذالیان (۳۰ک ب * ۶۶۰)، رُباط (۴۸ک گد * ۴۵۰)، رُباط (۲۶ک ق * ۵۵۰)، رستم راه (۴۳ک ب * ۱۹۰)، رضاآباد (۳۰ک گد * ۴۷۰/ی تو)، ریز (۳۲ک قد * ۲۰۰)، ساریجالو (۲۴ک گد * ۱۷۰)، ساقی (۱۲ک قد * ۶۵۰/غ تو)، ساکی سفلی (۵ک * ۴۸۰)، ساکی علیا (۵ک * ۴۲۰/ی تو)، سراب (۴۵ک گد * ۵۰)، سرخه در (۴۲ک ب * ۲۳۰)، سیاسلطان (۱۸ک گد * ۲۱۰/ی تو)، سیرکن (۴۵ک قد * ۱۱۰)، صادقآباد (۱۸ک گد * ۲۳۰)، ضیاءآباد (۱۲ک گ * ۸۲۰/ی تو)، ظهیرآباد (۸ک ب * ۵۳۰/ی تو)، ظهیرآباد قوش تپه (۳۵ک ب * ۲۰۰/غ تو)، عابباس آباد (۱۰ک قد * ۴۵۰ * مسیحی)، علم کندی (۴۲ک * ۴۶۰/ی تو)، علی آباد (۲۴ک گد * ۱۸۰/ی تو)، فیزیانه / آ-ی (۳۰ک گد * ۳۵۰/ی تو)، قئینر (۱۶ک قد * ۹۵۰/ی تو)، قاسم آباد (۴۲ک قد * ۸۶۰/ی تو)، قالا عابباس آباد (۲ک * ۵۴۰/ی تو)، قالا عضدیه (۸ک گد * ۱۰۷۰/ی تو)، قالا نو کریم بگ (۴۲ک گد * ۱۹۰/ی تو)، قالا نورحیم خان (۲۴ک گد * ۵۰۰/ی تو)، قانیارق/قارنی یاریق آ-ی (۱۵-)	۱۶ک قد * ۴۲۰/ی تو)، قاییدان (۲۰ک گد * ۶۰۰/ی تو)، قارائنیاد (۳۶ک ب * ۳۸۰/ی تو)، قارایات / اسدآباد (۳۶ک گد * ۱۰۰)، قاراداش (۳۳ک گد * ۱۶۰/ی تو)، قاراقایا/محسن آباد (۳۶ک گد * ۱۱۰/ی تو)، قوش تپه (۳۹ک ب * ۱۵۰/غ تو)، قومارخان/قامارخان (۴۸ک ب * ۲۹۰/ی تو)، قیشلاق (۴۵ک قد * ۱۰۰/ی تو)، قیشلاق (۸ک * ۷۰/غ تو)، قیشلاق ده زمان (۲۱ک گ * ۱۷۰/ی تو)، کؤهنه حصار (۲۸ک گد * ۴۶۰)، کارخانا (۲۸ک گد * ۲۱۰/ی تو)، کرک (۲۸ک * ۵۶۰)، کشت باغ (۴۲ک ب * ۲۲۰)، کمال صالح (۴۲ک گد * ۱۳۰/ی تو)، کولرشته (۵۱ک گد * ۱۹۰)، کوله جوُب (۳۶ک گد * ۵۶۰/ی تو)، گنجیلو (۲۶ک گد * ۲۲۰)، گُرطاف / آ-ی (۳۰ک گد * ۳۸۰)، گلمه قارداش (۴۸ک قد * ۲۰۰)، گوشه (۴۵ک قد * ۲۰۰)، گوشه (۴۵ک گد * ۵۴۰)، گول بوداق (۲۶ک گد * ۴۰)، گول تپه (۵۱ک * ۲۲۰)، گول زرد عبدی (۳۹ک * ۳۷۰)، گول زرد مالمیر (۳۶ک ب، گولشن آباد (۴۲ک قد * ۴۷۰)، گوئیستان (۴۴ک ب * ۱۲۰)، لنجروود (۴۲ک ب * ۲۱۰)، لوزدر / آ-ی (۲۰-۲۳ک گد * ۱۱۰۰)، مالمیر (۳۶ک گد * ۱۵۶۰)، محسن آباد (۳۶ک گد * ۱۱۰)، محمود آباد (۲۸ک گد * ۲۴۰)، مروارید (۱۵ک ب * ۶۶۰/غ تو)، ملحمدر (۴۸ک گد * ۳۰۰ تو)، مؤچان (۳۶ک * ۱۰۷۰)، موروک (۴۲ک گد * ۲۲۰)، میان رود (۴۷ک ب * ۱۷۰)، میصیرلو (۳۰ک گد * ۱۵۰)، نجف آباد (۳۶ک گد * ۴۵۰)، نظام آباد / زردلک (۴۰ک گد * ۲۰۰)، نفوس (۴۸۰)، نلخاس (۴۲ک گد * ۴۲۰)، نمک کور (۱۸ک قد * ۲۲۴۰)، نورآباد (۱۵ک گد * ۱۰۰۰)، نورین (۴۸ک قد * ۴۶۰)، نیازآغا (۳۶ک گد * ۴۲۰)، وُرمیستان (۳۶ک گد * ۴۶۰)، یننیستان (۴۲ک * ۳۰۰)، آستانین آغزیندا دورماق [س] لاپ یاخین لاشماق. آستانین / آستانین [آ] میانا دا کند آدی {باخ: آس، آستانا}. آستراخان یازار [آ] آذربایجانین گد طرفینده بؤلگه آدی ^{۲۴۰} . آستروفیزیک astrofizik [آ، فر] گوی فیزیکی بیلیمی (فا: ~).			

Aa Ā	Aa Ā
آسقىلىق [آ] آچى لارين بىللىرىنە تاخىلان آسقى، ھىرئىن ئاش	آستروئىلوق [آ، فر] گوى بىلىمنى (فا: آسترو لوق).
اۋچون يارارلانىلان بوجور شى (فا: كىرىند شكارچى).	آستروئات [آ، فر] اۋزى جى، اۋزى يولچوسو (فا: فزانورد).
آسقىرىماق [اتىد] بىرىننن آسقىرىماسىنا سبب اولماق (فا: فس).	آسترونوم [آ، فر] اۋزى بىلىمنى، گوى بىلىمچىسى (فا: ~).
آسقىرىقى [آ] آسقىرىما، آسقىرىق (فا: عطسه). sneeze	آسترونومىك [آ، فر] گوى بىلىم ايله ايلگىلى (فا: ~).
آسقىرىدىچى [ص] آسقىردان، آسقىرىق دوغوران (فا: عطسه آور).	آستما (آسم) [يو، طب] سولونوم اورقانيدا (آغ جىباردا)
آسقىرىما [آ] آسقىرىقى (فا: عطسه). sneeze	اولان خستە لىك "آسم خستە لىگى اولان" (فا: آسم).
آسقىرىماق asqirmaq [س] بورون گىچىك لەنەرك آغىز و	آستىرخان خانلىقى [آ] باخ: آلتون اوردو خاقانلىقى.^{۲۰۹}
بوروندان يىئەن ھاوا بوشالېب پوسكورمك (فا: عطسه	آستىغ / آستىغ astig [آت، سن، باخ: آست] ۱- قازانچ، يارار.
کردن). to sneez 'ت (آسورماق' صح؛ آسقىرىماق،	۲- قادىن لارين باشلارى دالىندان آسىلان برك (فا: آويز).
اۋسكورمك، اوسدورماق، سس تىقلىدى اولاراق يىلېن	آستىن [آت، باخ: آست] آشاغى، آلت، پالتار قولونون اۋج
ائىشېگە پوسكورمە سىنىدن آلىنىشىدىر^{۲۱۰}.	بۇ لومو (فا: ~).
آسقىرىش [آ] آسقىرىما، آسقىرىق (فا: عطسه).	آسغاناكران [آ] آستارا بۇلگەسىندە شەر آدى^{۲۱۱}.
آسقىرىق [آ، سن] آسقىرىما، بورون گىچىك لەنەرك آغىز و	آس داشلارى [آ] باخ كىغال قالاسى^{۲۱۲}.
بوروندان يىئەن ھاوا بوشالماسى (فا: عطسه). sneeze	آسدىرماق asdirmaq [آ] آسدىرماق ايشى.
آسقىرىق اۋتو [آ، بى] چوخ ايللىك، و ۱،۵ متر بۇيدا بىر ئىن	آسدىرماق [اتىد، سن، باخ: آس] آسماق ايشىنى گۇردورمك.
آسقىرىدىچى اولان اۋت (فا: ئىنوعى گىياھ).	آسدىرىلماق [ىل] آسدىرماق ايشى گۇرولمك (فا: آويزان شدن).
آسقىرىقلى [ص] چوخ آسقىران (فا: عطسه كىندە).	آسرا [ظ، تا] اۋتە قارشى طرف، ايلەرى، آشاغى، آلت
آسقىرىقلى تىسقىرىقلى [ص] ياشلى و خستە يە دىيىلن بىرسۇز.	"آسرا گىچە: اۋىرى طرف، آسرا اۋز: قارشى ياخا."
آسقىلى [ص] آسقىسى اولان (فا: آويزدار).	آسراغى [ظ، تا] اۋنجه كى "آسراغى گۆن"، باخ: ايسراغا.
آسقىن asqin [آ] توركمىن ائل لرىندىن بىر بۇلومو	آسراق [آ] حمایه، قوروما^{۲۱۳}.
گىچىش زامانلار ساۋە بۇلگەسىنە گىلرلر، اوللارلن	آسرى [آت، قافلان كىمى ايكى رنگلى.
اىچىندە بىش قارداش "آسقىن، كىف خان، خادىم،	آسسى / آسى [آ، تا] يارار، چىخار (باخ: آسارماق).
سۇرمانشاه و ذاكر شاه" آيرى آيرى كىندلر و يىرلشېم	آسفالت لاما [آ] آسفالت تۇكمە (فا: آسفالت كنى).
يىرلرى قوراراق، آدلارى اھالى اۋچون منسويىت آدى	آسفالت لاما [ل] آسفالت تۇكمە (فا: آسفالت نمودن).
اولدو، آسقىن ائلى دە بۇنلارلن بىرى سايلىر^{۲۱۴}.	آسفالت لانماق [ىل] آسفالت تۇكولمك (فا: آسفالت شدن).
آسكارىد [آ، يو] انسان و حىوان باغىرساغىندا ياشايان بىر	آسفالتلى [ص] آسفالت تۇكولموش (فا: آسفالت شده).
آسالاق قۇردو (فا: ~).	آسفالت asphalt [آ، يو] نفت اۋرونو، قوم و داشلا دۆزەلن،
آسگۇلو [آ، بى] رنگى آغ ويا سارى بىر چىچك (فا: گىياھى).	خىاوان و يوللارى دۇشمەك اۋچون يارارلى مادە (فا: ~).
آسالاق [آ، ص] آسلاناراق (فا: آويزان). suspended	آس غۇر [آ] خىزرتورك بىر لىگى اىچىندە يىر آلان بىر بۇ.
آسلان aslan [آدى] ۱- كدى گىللىردن، ارگىگى يەلى، اتلە	آسقى asqi [آ، سو، مرجە] 'آزقو' ۱- پالتار آسماغا يارايان
بىسلەنن، آفرىقا وآسيا گۆتى ايندە ياشايان يىرتىچى بىر	آلت. ۲- شالوار و انگىندە ساخلاماق اۋچون چىيىن دن
حىوان (فا: شىر). fekix, lion ۲- [مىچ] قۇچاق، اىگىد. ۳-	آسىلان اىپ. ۳- اۋزوم ساللاماق اۋچون يىرە تاخىلان آغاج
(گۇىب) فلكى بۇرجلاردا يىنقىج و باشاق آراسىنداكى	(فا: آويز). hang thou

Aa Ā	آذر بايجان نۆز كچه سي
آسماباغچا [آ]، دایاق و دیرک اوسته اکیلن باغچا (اؤرنک: بابیل آسما باغچاسی) (فا: باغهای معلق بابل). آسماییتی [آ، دی] ائش قانادلی لاردان، آسما یتگی لری اوچون ضررلی، ساریمتیل بیر بؤجک (فا: فیلو کسرای مو). Phylloxera vestatrik آسمادیرک [آ] دال و دتاوانین دایاقلار ائشیگینده دایاقسیر بؤلومو، کونسول (فا: کنسول). آسماق asmaq [ل، ت، سن، ص] ۱- سالاماق، یوکسک یئره ایلیشدیرمک (فا: آویزان نمودن). ۲- دار آغاجینا آساراق اؤلدورمک. ۳- یتیمک و پیشیرمک اوچون قازانی اوچاق اوستونه قویماق، قازان آسماق. to hang آسماقاپان [آ] زنجیر ویا ایله آسيلمیش قاپان نوعو (فا: قپان). آسماقات [آ] باخ: آسما اودا. آسماکۆپرو [آ] ایکی باش دایاقلاردان باشقا دایاناق یئری اولمایان کۆپرو (فا: پل معلق). suspension bridge آسماکیلید [آ]، آسیلی کیلید، آسیلی قیفیل (فا: نوعی قفل). آسماکۆلو [آ، بی] چارداغا ساریلان ویا کۆتوک حالدا اولان و اوزوم وئرن یتگی (فا: گل پروانش). vinca آسماکیلر [باخ] آغی چیچگی سولار. آسمالی [ص] آسماسی اولان (فا: آویزدار). آسمالیق [آ، ص] ۱- آسما اوچون آیريلمیش یئر و شئی، آسمالیق آرمود (فا: آویز). ۲- چارداق، چولوق، قمریه. آسمان asman [آ، فا] گۆی (فا: آسمان). آسمان بولاغی [آ] خالخال (سباشی)، سقزده داغ آدی، یاستیکند و تیکان تپه ده کند آدی {آسا+مان: آسلارا عاید}. آسمان خراش [آ، فا] گۆی دلن (فا: آسمان خراش). آسمانی [ص، فا] آچیق ماوی رنگینده، گۆی رنگینده (فا: ~). آسملی [آ، ص] آسمی اولان (فا: آسمی). asthmatic آسمه چال asemeser [آ] خالخال دا داغ آدی. آسو/آسوئای/آسوئای [آ] اولکر آت، چیلقین آت، اوغلان آدی (فا: نام پسر). آسوئه asude [آ، فا] دینج، قایقی سیز، آرخاین، راحت (فا: آسوئه). well-to-do	بؤرج، زودیاکدا بیر بؤرج آدی (فا: نام برج فلکی اسد)، باخ: آرسلان (سوئم رجح «آرو» ت، سن «ارسلان» اصلینده آر سالان سؤزودور، البته لان کی تورکجه حیوان آدلاریندا بؤلجا گۆرسه نیر}. آسلان آغزی [آ، بی] سیراجا اوتلار سویندان، تورلو رنگلی و گۆزل قوخلو چیچکلی، میمون گۆلو (فا: گل میمون). antirrhinum. scr آسلان آیاغی [آ] گۆل لردن ساری قیزیمیزی چیچک لی بیر چؤل یتگی سی (فا: گیاه پای شیر). alchemilla. ros آسلان اۆرکلی [ص] ایگید. آسلان پایی [آ] اؤز پابیندان چوخ آلینان پای. آسلان پنجه سی [باخ] آسلان آیاغی. آسلان جا [ظ] آسلان کیمی، ایگیدجه (فا: شیر وار). آسلان سوولار [آ، دی] پیشیک سولاردان بیتون اتجیل حیوانلاری ایچینه آلان حیوان سوئی (فا: شیر سانان). آسلان قلاسی [آ] میانا دا کند آدی. آسلان قولاغی [آ، بی] بیرسپ اوستونده دۆزولو ساری ویا قیرمیزی چیچک لی اوتسوو بیر یتگی (فا: نام گیاهی). آسلان قویروغو [آ، بی] باللی بابالاردان، آجی نعناع، یئر پیراساسی، حکیم لیکه ایشله نیر (فا: نام گیاهی). leonurus آسلان لیق [آ] ایگید لیک، جسارت لی لیک (فا: دل و جرات). آسلان تاش [آ] آسلان کیمی، اوغلان آدی (فا: نام پسر). آسلی کیشی/آسلی کئش [آ] میانا دا کند آدی {۱- آس لارا عاید اکیچیلک و داوارچیلیق ساحه سی ۲- بؤلگه نین اصلی اکین یئری ۲- آسلی کیشی یه عاید یئر، باخ: کئش}. آسم [باخ] آستما. آسما asma [آ] ۱- آسماق ایشی. ۲- آسيلمیش، آسیلی، بیریردن آسیلان وساللانان هر شئی، پالتاری آسماغا یارایان شئی (فا: معلق، آویز). hanging pendant ۳- آسماگیل لردن دالاری دؤوار و چارداق اوزه رینه یاییلان یتگی لره وئریلن عمومی آد. آسما اودا [آ] تیکیتی و ساختمان لاردا ایکی قات آراسیندا بالاجا و آسيلمیش دام و دؤرجاق یئر (فا: بالکن طره دار).

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجهسی
ارک سۆزلۆتۆ	۱۰۶
اۆیماغی اۆلوبابالاریندان ^۷ .	آسوده چیلک [باخ] آسوده لیک (فا: آسایش).
آسیغئای [خ] چنگیزخان'ین تۆرونو، مانقو خاقان'ین اوغلو ^۷ .	آسوده حال [آ، ص] دینج (فا: آسوده حال).
آسیغئکین [خ] عابباسیلر دؤنمی مؤصولوالیسی تۆرک بگی ^۷ .	آسوده لشمک [س] آسوده اولماق (فا: آسوده شدن).
آسیغلی [آ] فایدالی، گرکلی ^۷ .	آسوده لیک [آ] دینچلیک، آرخابین لیک (فا: آسایش).
آسیغئکین [آ] سلجوقلو تۇغرۇل بگ دؤنمی، بیربگ آدی ^۷ .	آسوری لار/ آشورلار [آ] آسور امپراتورلوقو ایندیکی عراق
آسیا asya [آ] یئر کوره سینین بشش آناقاراسیندان (قاره)	بۇلگه سینده م ق ۱۵۰۰-۶۰۷ ایللرینده قۇرۇلدو، یو قوم
بیری (فا: آسیا). asia {سومرجه «آسار»؛ بو کلمه آس قوم	سامی قوموندان اولاراق، هیت و ایلام امپراتورلوقونو
ایله ایلگی لیدیر، باخ: آذربایجان، آر}	آرادان آپاریبلار و سونرالار ماد و اورارتولار طرفیندن
آسیاهونلاری [آ] باخ: هونلار.	آرادان گئدیبلر، آسوری لرین بؤیوک شاهلاریندان
آسیاب [آ، فا] باخ: ازمک ۱-دیرمان (فا: آسیاب). آذربایجاندا	حمورابی معروف اولاراق، باشکندلری نئینوا ایدی
یئر آدلاریندا آسیاب سؤزو دیرمان کلمه سینى ترجمه ائده	(ایندیکی موصول شهرینین یاخین لیغیندا)، آسوری لر
رک یازیلیمشدیر: اهر، کلئیر (ان) ده چای آدی. خالخال	دایماً بوتون قونشولارینا (قوتتی، لوللوی، کاسسی،
دا(سر) داغ آدی. ساوه ده(ک) کند آدی.	اورارتو، میتانی یا هورری) ساواش حالیندا ایدیلار،
آسیان [آ] آج ده کند آدی. {باخ: آس/ آر}	اونلارین حکومتی ۳ اصلی دؤره یه بؤلورلر (اسکی، اورتا،
آسی بولاق [آ] قوچاندا کند آدی. {باخ: آس/ آست/ آر}.	یئنی)، قدیم دؤور م ق ۱۵۰۰-۹۰۰ جو ایللرده قرار تاپیر،
آسیرقال [بی، بی] بیر نوع آجی اوت.	اورتا دؤور م ق ۱۷۴۶ قدر ادامه تاپیر و سون دؤور م ق
آسیستان [آ، فر] یاردیمچی، کؤمکچی.	۶۱۲ ده قۇرتولاراق قطعی شکیلده م ق ۶۰۵ ده سونا
آسیق asiq [ص] ۱-سومورتقان. ۲-آسیلی (فا: آویز شده).	چاتدی، آسوری لر اورتا دؤوره ده دفعه لرله ماد و اورارتو
آسیلاق [آ] آسما (فا: آویز).	ویا خود آذربایجان بؤلگه سینه حمله ائتدیلر، اونلاردان
آسیلئاج [آ] اوزوک قاشی، قیز آدی (فا: نام دختر).	قالان متعدد داشیازی لاریندا بؤلگه نین بؤیوک گؤجلری
آسیلئتی [آ، فیز] چؤزوله مین ماده نین پارچاقیق لاری بیرماچ-	ماد، اورارتو، ایشغوزلاردان آد آپاریلار و سونوندادا اون-
ده چؤکمهدن قاباقکی وضعیتی (فا: آمولسیون). emulsion	لارین ایش بیرلیگی ایله آرادان قالدیریلار، سون
آسیلقان asilqan [آ] آسقی ساللاماق اوچون اولان هر	دؤره لرین شاهلارینی بیئله سیرالاماق اولار: تیکلات پیله سر
شئی، پالتار آسیلقانی (فا: آویز). hanging	(م ق ۷۴۶-۷۲۸)، شلم نصر (م ق ۷۲۸-۷۲۲)، ۲ جی سارقون
آسیلماق asilmaq [س] ۱- [بل] آسماق ایشی گؤرولمک،	(م ق ۷۲۲-۷۰۵)، سناخریب (م ق ۷۰۵-۶۸۱)، اسرحدون
قازان و یتمک قابی اوْجاق اوستونه قویولماق. ۲-	(م ق ۶۸۱-۶۶۸)، آشوربانیپال (م ق ۶۶۸-۶۳۳)، سون اغتشاش
[س] بیریردن آسیلیب ساللانماق. (فا: آویزان شدن) ۳-دار	و انحطاط دؤوره سینده اوْچ پادشاه دؤورو (م ق ۶۳۳-۶۰۵)،
آغاجینا چکمک له اعدام ائدیلمک.	م ق ۶۱۲ ده مادشاهی کیاسار بوتون بؤلگه خالق لارینین
آسیلمیش [صح] آسیلی، آسیلان هرشنی (فا: معلق). hanging	ایش بیرلیگی ایله آسور امپراتورلوقونو یئترک همیشه-
آسیلمیش آدام [آبی] ثعلب سولاردان، چیچک لری	لیک تاریخ صفحه سیندن سیلدیلر ^{۹۷، ۹۸} . assyrian
آسیلمیش و آدام کیمی گؤرسه نن، کؤکوندن ثعلب اله	آسیبولدو [خ] آسیغ+بولدو؛ اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی ^۷ .
گلن بیر ییتگی (فا: زبان دراز). loroglossum	آسینارخان/ آسیغ تارکان [خ] خزر خاقانلیغی دؤنمی بگی ^۷ .
آسیلی asili [صح] ۱-آسیلمیش. ۲- [مچ] بیرینین کؤمگینه	آسیغ/ آسی/ آسیق [آ] ۱-فایدا، چیخار ۲-قیرقیز- باغیش

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
آشاج ašac [آ،ت] آش قابی، تجره، آشپج (فا:ظرف آش). آشار [آ] آشیلان سو و یش، قیز آدی (فا:نام‌دختر).	احتیاجی اولان، ناچار قالان، بیرینه باغلی اولان (فا:آویخته). suspension
آشاغی ašağı [آ،ص] ۱-بیریشین آلت طرفی؛ قارشى آنلامی: یوخاری؛ (فا:پائین). down ۲-دۆشوک، آلچاق،	آسیلی اولماق [س] بیر سببین نتیجه‌سی اولماق، بیر سبب له علاق دار اولماق.
کۆتو، دیری آز. ۳-آذربایجان‌دا بیر سیرا یش آدلارلا بیرلیکده ایشله‌نیر(~آییلی،~بیزقو،~بیخللی،~قوشجو، ~اسکی‌بارا،~یایجی،~کونگوت،~گندو،~گۆینوک، ~لکه‌تاغ،~لگر،~سییه‌کی،~سوررا،~تالا،~توله‌کران،~ فره‌جان،~جوره‌لی^{۴۰}) {صح،ت آشاق، سوهرجه آششا، آشماق سوزوندن آلینما کلمه‌دیر}	آسیلی‌لیق [آ] بیرینین یاردیم و کۆمگینه باغلی اولما، ناچارلیق، باغلی‌لیق (فا:تأسی). to follow آسیم آسیم [آ] آسیلی بیر وضعیته "پاییز اولاندا رنگ به رنگ میوه‌لر آسیم آسیم اولوردو". آسیم‌ناخیم [آ] قادین‌لارین تاخیدقلاری بزرک اشیا‌سی. آسیم [آ] آسما ایشی (فا:آویز کاری).
آشاغی باش [آ] آشاغی سویه (فا:پائین دست). lower part آشاغی بیتگی‌لر [آ،بی] سو یوسونلاری، گۆبه‌لک‌لر و قارا یوسونلار کیمی سو ائشیگینه چوخ قالامایان دامارسیز بیتگی‌لر (فا:گیاهان تک یاخته ای).	آسیمپوت [آ،فر] حجاب، سوتوشماز، توشماز (فا:مجانب). آسیمیلاتور [ل،آ] حاکم ملتین دیلینی و توره‌سینی زورلار او‌ بیرری ملت‌لره قبول ائتدیرن، بیر ملتین وارلیغینی زورلا محو ایتمه یه چالیشان (فا:~).
آشاغی داکی [ض] آشاغی‌دا اولان (فا:پائینی). lower آشاغی دوشمک [س] دوزئی و نجه‌لیگی آشاغی دوشمک. آشاغی دوشمه [آ] آشاغی یؤنه‌ینمه (فا:کاهش) depression آشاغی سالماق [ل] آشاغی دیره‌گتیرمک، اوجوز لاتماق. آشاغی لاتماق [آ] آشاغی سالماق، آشاغی لاتماق ایشی. آشاغی لاتماق [ل] آشاغی سالماق، آشاغی یندیرمک، آزالتماق، دوشورمک (فا:کاستن).	آسیمیلایون [آ،فر] اؤزونه‌ بنزتمه یا بنزشمه و اؤیدورما معناسیندا بیر سؤز، آیری‌لارینین دیل و فرهنگینی مختلف طرفندلره‌ آرادان آپاریب و اؤزگه فرهنگ و دیلی زورلا اونون یشینه‌ اوتورتما ایشی (فا:~). آسیمیه [آ،فر] اؤیدورما، اریتمه (فا:~). آسیمه‌ائتمک [ل] اؤیدورتماق، آیری‌لارینین دیل و فرهنگ- ینی مختلف طرفندلره‌ آرادان آپاریب و اؤزگه فرهنگ و دیلی زورلا اونون یشینه‌ اوتورتماق (فا:آسیمیه‌کردن).
آشاغی لاشماق [س] ۱-آشاغی یا دوشمک (فا:کاسته‌شدن). ۲-آلچاق لانما، تحقیرلنمه (فا:تحقیر شدن). آشاغی لاما [آ] آشاغی لاماق ایشی (فا:تحقیر). آشاغی لاماق [ل] کیچیتمک (فا:تحقیر نمودن). آشاغی لایجی [آ،دیل‌ب] کیچیلدیجی، آزالتیجی (فا:تحقیر کئنده). derogatory آشاغی‌لی یوخاری‌لی [ظر] باخ: آشاغی یوخاری.	آش aš [آ] یشمک؛ سولو خورک، یارما و سبزی‌لرله پیشیریلن دورو و سولو یشمک‌لرین آدی (فا:آش). pilaw, soap {ت،گؤ: ۱-یشمک. ۲-دمیر؛ بو کلمه آشماق و ایچمک سؤزلری ایله‌ ایلگیلیدیر، سانیلیرکی فارسجا آشامیدن فعلی‌ده‌ بو سؤزه‌ باغلی اولسون}.
آشا aša [آ،گؤ: اؤته‌سینده، تا] اؤته‌سی، آشیری (فا:ماورا). آش‌اوی [آ] آش و یشمک دوزلدیب ساتیلان یش (فا:آشپزخانه). kitchen آشاتاجی ašata [آ] هشتیری‌ده‌ چای آدی.	آشا aša [آ،گؤ: اؤته‌سینده، تا] اؤته‌سی، آشیری (فا:ماورا). آش‌اوی [آ] آش و یشمک دوزلدیب ساتیلان یش (فا:آشپزخانه). kitchen آشاتاجی ašata [آ] هشتیری‌ده‌ چای آدی.
آشاغی یون [آ] آشاغی باش (فا:پائین دست). lower part	آشاتماق ašatmaq [ل،تا] دویورماق، یندیریب ایچیتمک.

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
آشتال <i>aştal</i> [آ] آرتیق، دؤوللویه یارامایان قویون و مال {ت <آشتال>: اوغول، بیرنین ان سون اوشاغی؛ باخ آش}. آشجان / آشیجان [آ،ت] یر آدی. آشچی [آ] آش ویشمک پیشیرن، آشپاز (فا: آشپز). <i>cooker</i> آشچی باشی [آ] آشچی لارین بؤیوگو (فا: آشپز باشی). head-cook آشچی لیق [آ] یشمک پیشیرمه ایشی، آشچی اولما وضعیتی (فا: آشپزی، خوراک پزی) <i>cooker</i> آشخانا [آ] یشمک ائوی، آش ائوی (فا: آشپزخانه). <i>dining-room, eating-house</i> آش دامی [آ] آش پیشیریلن یر. آشدوق / آشدیق [آ] آشیلان، گئچیلن. آش دوویسو [آ] آش اوچون اولان دیو. آشدی بولاق <i>aşdıbulaq</i> [آ] سایین قالا'دا کند آدی {آشیلیم واریلان بولاق}. آش دییی [آ] قازماق، قازانین دییینده قالانی. آش دیرماق [آ] باخ: آچدیرماق. آش سۆزن [آ] آشین سوینو سۆزمگه یارایان سۆزگج، <i>colander, cullender</i> آشقار <i>aşqar</i> [آ] ۱- قاتقی، بیر ماده یه قاتیشان آیری ماده ۲- [آ] ساواش آتی، قویروق و یشلهسی قارا، وجودو قولاً رئگینده اولان آت ۶ {صح: قیزیل یاللی آت؛ بو کلمه ده قار سۆزو قاریشماق فعل اینین کؤکو اولما لیدی}. آشقارسیز [ص] ترکیینده باشقا شئی اولمایان، (فا: خالص). آشقارلی [ص] آشقاری اولان، ترکیینه باشقا شئی قاتیلیمیش اولان ماده (فا: ناخالص). آش قاشیغی [آ] بیر نوع بویوک قاشیق. آشقال <i>aşqal</i> [س] یارارسیز اولماق (قویون) پوزولماق، جیرلاشماق (فا: آشغال گردیدن). آشقال <i>aşqal</i> [آ] آشقال، باخ: آشقال، آش، ص [آشقار، یارارسیز (قویون)، آریق قویون، یارارسیز هرشی (فا: آشغال). <i>garbage</i> آشقین <i>aşqin</i> [ص] بللی بیر سوره نی آشمیش، اؤته سینه	آشاغی یوخاری [ظر، دا] آزچوخ، یاخلاشیق، اورتا دیر له "آشاغی یوخاری ۲۰ میلیون نفر سچیمه قاتیلیدیلار". آشاق <i>aşaq</i> [آ،تا] آلقاق، آشاغی "کؤنوللو: متواضع، سوار- ماق: متواضع اولماق، آشاقلیق: آلقاق کؤنوللوک". آشاقولو [آ] شاماخی، داغ آدی (۷۹۸) ۲۴۰. آشالیق <i>aşalıq</i> [آ] یشمک اوچون حاضرلانمیش اولان شئیلر (فا: ملزومات آش). آشام / آشاما <i>aşam</i> [آ،سن] مرتبه، مرحله، دیرین اؤلچوسو (فا: درجه). <i>degree</i> آشاما <i>aşamaq</i> [س] ایچمک، یشمک (فا: آشامیدن). <i>to drink</i> {بو کلمه گؤک تورک یازی لاریندا دیواندا ایشله- نیم و معناسی ایچمک و یشمک اولاراق کؤکو آش سۆزدور، فارسجا آشامیدن کلمه سینین ده کؤکو ساییلیر}. آشاما [س،تا] یشمک، آلت اتمک. آشاملار [آ] آشاما سۆزونون چوغولو (فا: مراحل). <i>stages</i> آشان [آ] ۱- آشماق دان: عزیملی، انگل تانیماز؛ اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ. ۲- انسان آدی: آشانبا، آشانبوغا، آشانئوغرؤل. ۳- آذربایجان، دا کند آدی ۲۴۰. آش اوچاغی [آ] یشمک پیشیریب یوخسوللارا داغیتیلان یر، آشخانا (فا: آشخانه). آشبار <i>aşbar</i> [آ،ت] حیوان یشمی؛ باخ: آش اوت و سامان کیمی شئیلری قاتاراق و ایسلاداراق حاضرلانان حیوان یشمی (فا: نوعی علوفه). آشباشی [آ] آشین و پیلوون اوستونه قویولان خوروش (فا: خورشت). آشپاز <i>aşpaz</i> [آ،تو+فا] آشچی، آش و یشمک پیشیرن کیسه (فا: طبّاخ). <i>cooker</i> آشپاز باشی [آ] باخ: آشچی باشی (فا: آشپز باشی). آشپاز خانا [آ] باخ: آشخانا، آش پیشیریلن اودا (فا: آشپزخانه). آشپاز لیق [آ] آشچی لیق، آشپازین ایشی، آشچی نین ایشی (فا: آشپزی). <i>cooking</i> آش پیشیرمک [س،مج] (بیرینه) تله قورماق. آشتابی [آ] کوماری افسانه سینده تانری آدی ۲۱۱.

Aa Ā	Aa Ā
109 ارک سۆزلۆتۆ آشۈ/آشنى asnu [آ] ۱- دان چاغى، سحر تىزدن، ۲- ازلى. ۳- قىز آدى (فا: نام دختر) {باخ: آچىنماق}. آشۈت/آشيت [آ، تا] ۱- آشىلاچاق يىر، بىل، گىچىت. ۲- [خ] سىلچۇقلۇلار دۇنەمى اوردۇباشى لارىندان. آشۈر [ص، مع] ايلماز، غيرتلى ۷ {آشيرماقدان}. آشۈش [آ] اۆشۈيەدە چاى و اۆرميەدە چاى و داغ آدى، آشۇق [آ] ۱- آشيق، آشميش، گىچميش ۲- تۇلقا ۳- بابۇر خان ۷ اوردۇباشى لارىندان؛ گۇى تۆركلر دۇنەمى كۆمۈتانى و چىن ائىلچى سى نىن آدى ۷. آشۇلا [آ] ۱- ايلماز ۲- سىلچۇقلۇلار دۇنەمى بگ لرىندن ۷. آشۇفته [ص، فا] پرىشان، دىدرگىن (فا: پرىشان). آشۈر ashur [آ] بوشهر- كنگان كند آدى {آشيلان، كنجيد}. آشى ashi [آ] ۱- آغاج پيوندى، جالاق (فا: پيوند درخت) ۲- واكسن (فا: واكسن). vaccine ۳- تلقىچ (فا: تلقىچ). ۴- درى داباغ لاماچ اۆچون اونا وۇرۇلان مادە (فا: مواد دباغى). آشى ashi [آ] بوشهر- اهرم دا كند آدى {آشيلان، كنجيد}. آشى گۇلان [آ] بۇكان ۷ دا كند آدى {گۇيە قووزانان اۇجا يىردن آشيلان يىر، كنجيد}. آشيت ashit [آ] ۱- آشىلاچاق، آشىلماسى گرگىلى اولان، گىچىت (فا: گذر). ۲- ائشيتىمك دن، ائشيت، قۇلاق وئر {باخ: آشماق، ددە قورقوت <آشۈت>}. آشيان/آشيانە asyan [آ، فا] ۱- يۇوا، قوش يىواسى. ۲- [مع] بالاجا ائو (فا: آشيانە). آشيب داشماق [س] حدىندن آرتىق اولماق، سۆن درجە چوخ اولماق، بۇل اولماق (فا: سرريز شدن). آشى يىشمك [س] ايشى يىتمك، بدبخت ليگە دوشمك. آشى چى [آ] باخ: آشى لايىجى. آشيرتماق [ائند] آشيرماق ايشىنى گۆردورمك. آشيرما [آ] ۱- آشيرماق ايشى، آشيرىلميش. ۲- حمائل، آسقى، آشيرمالى "آسقى لى شالوار". "آشيرما آتش، آشيرما قاتار: چىيىدن ساللانان فشنگ قاتارى" (فا: شمائل). آشيرما آتش [آ] ساواش جبهه سىندە بىر نوع آتشە توتما ايشى (فا: آتش تهيه).	گىچميش، آشميش، گىچميش، اؤتموش (فا: رد شده). ۲- [آ] مىلودى، نغمه ۷. ۳- انسان آدى: آشقىناى، آشقىنر. آشكار askar [آ، فا] آچىق، آيدىن، بىللى (فا: آشكار). آشكارا [آ، فا] آچىقچا، آچىق آيدىن، آپ آچىق، بىللى (فا: ~). آش كاساسى [آ] بىر نوع بۇيوك كاسا. آش كىسابا [آ] ھىيت لردە تانرى آدى ۲۱۱. آش گۇيو [آ] آش پيشيرمك اۆچون مختلف گۇيلر (تره/سۆزۈ، جعفرى، اسفناج، گىشنىز) (فا: سبزی آش). آشلاماqlamaq [آ] آشلاماق ايشى. آشلاماق [ل] آش وئرمك، يىشمك وئرمك. آشلاماق [بل] آش وئرىلمك، يىشمك وئرىلمك. آشلاو [آ، سن] حىيوانلارنى سۇ قايىسى. آشلۇن ashlun [آ، باخ: آشماق] اسكى تورك قادىن لارىننىن آدلارىندان، قىز آدى (فا: نام دختر). آشلىق ashiq [ص] مجازا چۆرك لى و اۆزگە لرىنە يىتتىش آدام اۆچون سۇيە نىر (فا: آدم نون بده). آشلىق ashiq [آ، سن: تاخيل] يىشمك اۆچون حاضر لانىميش و ساخلانىميش اولان شى لىر، آش وىشمك اۆچون يارايان هر شى (فا: ملزومات آش). آشماق asmaq [ل، ت، گۇ، سن] ۱- بىر شىئين اوزە رىندن آتىلىپ گىچمك، دىك بىر يىردن گىچمك. ۲- [مع] بىر انگل و چتىن ليكدن گىچمك (فا: از مانعى رد شدن). ۳- چئورىلمك، يىخىلماق "يانى اۆستە آشدى". ۴- دۆزلمك، عملە گلمك، تامين اولونماق "امرى آشماق، ايشى آشماق" to get across ۵- [تا] داشماق. ۶- ارىك حىيوان ديشى سىنە مىنمك. آشميش [آ، ص] چۆنموش، دۇنموش (فا: چپه). capsizing آشنا asnal [آ، فا] تانىش، دوست، يولداش. ۲- اويناش (فا: ~). آشنا باز [ص] تانىش باز، دوست باز (فا: آشنا باز). آشنا بازلىق [آ] تانىش بازلىق، دوست بازلىق (فا: آشنا بازى). آشنا س [آ] خوارزمشاه شھر لرىندن بىرى. آشناق asnaq [آ] سالماس ۷ داكند آدى {آش+ناق: كنجيد}. آشنالىق [آ] تانىشلىق، ياخينلىق، دوست لوق (فا: آشنايى).

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی
آشیری یورد سۇور [ص] آشیری حالدا یوردونو سئون (فا: میهن پرست افراطی) an over-fervent آشی سیز [ص] آشی وورولمامیش، واکسن وورولمامیش (فا: بدون واکسن). آشیشماق [ل، تا] حیوانلار بیر بیرینی آشماق. آشیغی (ماجاسی) آلچی دورماق [س] بختی گتیرمک. آشیق ۱ aşiq [آ] ۱- توپوق سوموگو، دیز قاپاق لاریندان چیخان اویناق سومویو. ۲- [تا] آخیتی، جریان {ت، سن، صح، دده، آشماق سؤزوندن آلیناراق بدنده آشیلان و دؤنولن یئری گؤستهیر؛ بو کلمه فارسجا یا اشتق شکلینده گنجیدیر^{۱۰۵} }. آشیق ۲ [آ، ع، باخ: عاشق] خالق، اوخویانی، اوخویوب چالان سازشاعری، عاشق (فا: عاشقهای آذربایجانی). آشیق آتماق [ل] آشیق اویناتماق. آشیق آشیق [آ] آشیق لا اوینانان اوشاقلار اوینونو " آشیق آشیق اویناتماق". آشیق بویلو [ص] چوخ بالاجا بویلو کیمسه. آشیق سایاغی / عاشیق سایاغی [آ] آشیق چالقی سیندا بسلنمیش بیر کیچیک چالقی تیکهسی، آشیق چالقی سیندا بیر آهنگ. آشیق قور [آ] آشیق و قور ایله اوینانیلان اۇشاق اوینونو. آشیق لاماق [ل] آشیق اولماق، سئودالانماق. آشیقلى [آ] خانلار بۇ لگه سینده کند آدی^{۲۰}. آشیق لیق ۱ [آ] دیزین آشیق سومویو گیزلندیگی یئر. آشیق لیق ۲ [خ] عاشق لیق. آشیقماق [ل، تا] عجله ائتمک {آشماق فعلیندن}. آشیق هنگی [آ] باخ : آشیق سایاغی. آشیقی آلچی دورماق [س] ایشی راست گلمک، بختی آچیلماق. آشیلاما [آ] واکسن وورما، آشیلاماق ایشی (فا: واکسناسیون). vaccination آشیلاماق aşılamaq [ل] ۱- آشی وورماق، آغاچا پیوند وورماق، جالاق لاماق، انسان و حیوانا واکسن وورماق (فا: واکسن زدن) to vaccinate against ۲- دری نی	آشیرماجی [آ، مج] آیری سینا عاید اولان شئی ایدین سیز اؤزونه چیخان (فا: کسی که مال دیگری را بالا میکشد). آشیرماجیلیق [آ] آیری سینا عاید اولان شئی ایدین سیز اؤزونه چیخما ایشی. آشیرماق aşırmaq [ل] ۱- بیر شئی آیری شئین اوزه ریندن گئچیرمک "خوجونو آتین بئلینه آشیردی" (فا: رد نمودن). to throw over ۲- ییخماق، دئویرمک، چئویرمک بیرینین مالینی و پولونو یتمک ویا خرجله ییب داغیتماق "آشیریب یئره سالدی"، مجازاً اؤلدورمک معناسیندا ایشله نیر "اؤچولار دؤنن اؤچ جاناور آشیردیلار". to overturn ۳- اؤزهریندن آتماق، یاخا قورتارماق "طرفین ایشینی آشیردی". ۴- عهده سیندن گلمک، حل ائتمک "بیر لیک اولماسا بۇ ایشی آشیرماق اولماز". آشیرماق تار [آ] چیندن سالانان فیشنگ قاتاری (فا: کمر فیشنگ) آشیرماق ایشی [آ] بیر تکرری فیلاتماق اؤچون قاسناقدان گئچیریلن تسمه (فا: تسمه). آشیری aşırı [ص] ۱- گرکیندن چوخ و آرتیق (فا: افراطی). overheated ۲- اؤته سینده، اؤته ده. ۳- بیر سیرا سؤزلرله بیر لیکده اؤ کلمه نین اؤته سینده اولان شئی لره اشاره ائدیر، باخ: داغ آشیری، یول آشیری، اؤلکه لر آشیری، گۆن آشیری، واخت آشیری، دؤور آشیری، چای- آشیری، دنیز آشیری (فا: ماورا) {باخ: آشماق}. آشیری اولماق [س] گرکیندن چوخ و آرتیق جوشماق (فا: افراطی شدن). to go to extremes آشیریچی [آ] بیر ایشی گرکیندن چوخ گۆرن (فا: افراط کار). آشیری جیلیق [آ] آشیری اولما (فا: افراط کاری). آشیری کیچیمه [آ، دیل ب] بیر شئی حدیندن آرتیق کیچیمک (فا: تصغیر زیاد). extreme dimdnation آشیریلماق [بل] ۱- آشیرماق ایشی گؤرولمک. ۲- [س] مینمک "قاچا قاچ آتین اؤستونه آشیریلدی و گئتدی". آشیری لیک [آ] آشیری اولما (فا: افراط). encroachment آشیریم [آ] داغین بئلی، آشیلاجاق یئر (فا: دامنه کوه). آشیرینتی [آ، ص] آشیریلیمیش اولان.

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی	۱۱۲	Aa Ā
قاراباغ	آغابگیم جاوانشیر [آ] ۱۸م جی یۆز ییلده آذربایجان - قاراباغ شاعر لریندن اولاراق، تورکجه شعرلری واردیر. ^۷		شیران، سقیز، سقیلیج، سؤز، سکنول، سکور، سگۆزه، سگۆکجه، سگۆل، سگۆج، سموت/سموتلو، سمینگ، سناز، سوردو، سوزان، سونال، سایگید، سیال، سیالپ.
آغاییلیک	[ی] آغایی اولما وضعیت.		آغ آبیاغ [ص] بوتون ایله آغ، لاپ آغ.
آغابا	[آ] اهرده کند آدی {آیدین و ایشیقلی آپا}.		آغ آتماق [آ] بالیق توتماق اوچون دنیزه ویا چایا تور سالماق.
آغات/آقات	[آ] ۱-ناموسلو، کۆنوللو، عفتلی ۲- [خ] قیچاق خانلاریندان اۆزیک خان'ین خانیمی. ^۷		آغ آسما [آ،بی،تا] دۆیون چیچک گیللردن، داش قیران لاردان، آغ چیچک لی، زینت اوچون باخجادا بشجهریلن و میوه سی سپی جلیکده ایشلنن بیر نوع سارماشیق؛ یابان آسماسی؛ مریم آنا آسماسی (فایل باهار) <i>clemtis vitalbu. ran</i>
آغاج	[آ] ۱-گۆده سی قالین و یوغون بیتگی (فا:درخت). tree ۲-دیرک، آغاج دان حاضرلانمیش "آغاج قاپی" ۳-(اسکی)بۆیوک آرابلیق لاری اؤلچمه بیریمی "بیر آغاج یاخلاشیق ۶ کیلومتر دیر". ۴-گنچمیشده آرشین آغاجی اولاراق ۶۸ سانتی متر ^{۳۳} . {سوئمرجه		آغ آغاج [آ،بی] قاین آغاجی جنسیندن بیر آغاج، گۆرکن گیللردن، تاختاسیندان یارارلانیلان قاییق لی نوع (فاسپیددار). <i>butula alba</i>
آغاج	[آ] ۱-آغابگ، بۆیوک قارداش. ۲-ارکک و کیشی لری چاغیرماق اوچون بیر عنوان. ۳-اؤل کیشی، بۆیوک آدمالارا دئییلن بیر سؤز، بۆیوک دین آدمالارینا وئریلن آد (فا:آقا). master {بو کلمه چوخ		آغا ağa {سوئمرجه 'آقا، تا' ۱-آغابگ، بۆیوک قارداش. ۲-ارکک و کیشی لری چاغیرماق اوچون بیر عنوان. ۳-اؤل کیشی، بۆیوک آدمالارا دئییلن بیر سؤز، بۆیوک دین آدمالارینا وئریلن آد (فا:آقا). master {بو کلمه چوخ
آغاج آتما	[آ] ۱-اؤشاقلار ایچینده آغاجلا اوینانیلان بیر اویون آدی. ۲-گنچمیشده قویون ساتاندا سنچمه اولماسین دئییه آغاج آتیب دواورین بیر حیصّه سینی آیرما ایشی.		اسکی اکه سؤزوندن آلینمیش کلمه دیر و چوخلو کلمه- لر له کؤکداش ساییلیر: اگه منلیک، یتکه، خاقان، قآن، آغاخان، کاکا، قاغا، قاغان، خاقان، آغاخان، اچه {.
آغاج آری سی	[آ،دی] دۆزگون قانادلی، قویروغوندا ایینه سی اولان cm ۴-۳ بویدا آغاجا ضرر وئرن بیر نوع آری بۆجگی (فا:نوعی زنبور).		آغا... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشلنیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۸ آد سایماق اولار).
آغاج آغاجا قویماق	[س] دالاشماق، چیریشماق.		آغا [آ] انسان آدی: سیر، سیکه، سآتا، سآتابای، ستای، سچور.
آغاج آغاجا گلک	[س] دالاشماق، چیریشماق.		آغا الله مک [س] حدیندن آشماق، افراط و ارماق.
آغاج آباق	[آ] ۱-آیاقلارینا آغاج تاختیب یئرین اویون باز. ۲-اوزون آدم، اوزون آیاقلی قوش.		آغا آغ قارایا قارا دئمک [س] گرچگی اولدوغو کیمی دئمک.
آغاجا دؤنمک	[س] برکیمک.		آغابا [آ] ۱-بابا ۲-عایله ده آن یاشلی کیشی، بۆیوک بابا. ۳-یوموت اویماعی اولوب بالاریندان ۳-کلبجده داغ آدی (۲۳۶۷)
آغاج ائشن	[باخ] آغاج دلن.		آغاجی [آ] بۆیوک قارداش، دایی و باشقا قوئوملارین خانیم لارینا حرمت اوچون وئریلن آد؛ انسان آدی.
آغاج آبه کؤمه جی	[آ،بی] ابه کؤمه جی لردن بیر نوع اوت، باخ: آغاج کؤمه جی. <i>lavatere</i>		آغابالا [آ] کیچیک آغا.
آغاجاری	[آ] ۱-بیر تورک قومونون آدی. ۲-بهبهان شهری نین ۷۸ک.ق.ب طرفینده، *۱۸۰۰ نفر نفوسلو، مختلف قوملاردان بیر شهر آدی، میونسکی بؤلگه آغاجری		آغابانی [آ] یاشلی قادینلار اوچون ناخیشلی بیر باش اورتوگو.
			آغابگ [آ] بۆیوک قارداش.
			آغابگیم / آغابیم [آ] خانیملار اوچون بیر عنوان و آد.
			آغابگیم آغا [آ] قاراباغین خانیم شاعر لریندن دیر. ^{۵۲}

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه‌سی
صفویلر دؤنمی، حکومتی تشکیل وئرن بیر لیگین اصلی طایفالاریندان ساییلیدی، باخ: آجورلو. ۲-بو کلمه اوغوز سؤز ایله باغلی اولمالیدیر و معناجا اوغوز انسانلارینی آندیریر، (اوغوز+ اری) اوغوزاری، آغازاری، آغاجاری، بۇ کلمه بعضی بیلگین لر طرفیندن اساطیری اینانچ لارا باغلاناراق آغاج اری شکلینده یازیلیر و معناجا آغاج لارا تاپینان انسانلاری آندیریر؛ بعضی لریجه اولار اورمانلیق بۇلگه لرده یاشادیققلاری اوچون بۇ آدلا تانییر^{۲۹}، نتیجه کی تورکلر ایچینده داغ اری، قوم اری و یابان اری و بۇنا تای آدلارا راست گلمک اولور. ۳-آذربایجان تورکلری نین باغلی اولدوغو اوغوز اویماغئین دپ دده‌سی^۷ (فا:~). ۵-تورک بۇلگه لرینده بیر چوخ یشر آدی: ییناب، دیواندره، ساین قالا، مراغا، هشتری، تبریز و قئیدار دا کند آدی. آغاج ساققیزی [آبی] بیر نوع رتزین (فا:رزین). آغاج سانساری [آدی] بیر نوع سانسار <i>martes</i> آغاج سوغانی [آبی] دنیز سوغانی، زنبق گیللردن، توخداچ اوچون یارارلانان، چوخ ایلیک (فا:پیازعنصل). <i>urginea</i> maritima, ungerina trisphaera آغاج سوو/آغاجسی [ص] آغاجبئزر، آغاج کیمی (فا:چوبی). آغاجسبز [ص] آغاجی اولمایان (فا:بدون درخت). آغاج قاقان [آدی] سرچه گیللردن، آغاج قوردلاریلا گنجین، دیمدیگی قمه بیچیمنده، دیلی اینجه، دیرناقلاری گوجلو بیر قوش (فا:نوعی پرند). <i>picus</i> آغاج قاوونو [آبی، تا] تورونج گیللردن، تاج یاپراقلی، گوی و پمبه رنگلی، ایری لیمونا بنزر میوه‌سی اولان و مربا (رچل) اوچون ایشله‌نن بالاک، تورونج (فا:بالنگ) <i>citrus medica</i> آغاج قورباغاسی [آدی] قورباغا گیللردن ۵cm-۳ بویدا بئلی آغاج یاشیلی رنگده، آغاجلارا دیرمانان قورباغا (فا:قورباغه درختی). <i>hyla arborea</i> آغاج قوردو [آدی] آغاج لارلا بسله‌نن قوردجوقلارا وئریلن آد (فا:چوبخوار). آغاج کؤپرو [آ] آغاج دان دؤزلمیش کؤپرو (فا:پل چوبی). آغاج کؤتوگو [آ] آغاج گؤوده‌سی (فا:تنه) <i>the trunk of tree</i>	لرینین قیز یلباش طایفالارینا منسوب بیلیر {باخ: آغاجری}. آغاجاویونلو ائلی [آ] بیر تورک بویو، باخ: سلجوقلار^{۲۹}. آغاج اکنی <i>agac ekeni</i> [آ] آستانا دا کند آدی. آغاجان [آ] ۱-آتا و یا بیر بویوگه حرمت اوچون وئریلن آد (فا:~). <i>dear</i> آغاج اوغاج [آ] آغاجلار و آغاج کیمی شئیلر. آغاج اولماق [س] بیر یشره بیرینی گؤزلویه‌رک قالماق، آیاق اوسته قالاراق بکله مک. آغاج اووان [آ، دی] آغاجلارین قاییغینی اوووب یسه‌رک اوونا ضرر وۇران و قوردجوغو اولان بیر بۇجک (فا:حشره چوبخوار). آغاج اویمما [آ] بیر نوع اینجه صنعت اولاراق آغاجدان مختلف شئیلر دوزلتمه ایشی (فا:منبت کاری). آغاج اویماجیلیگی [آ] آغاج اویمما ایشی (فا:منبت کاری). آغاج بالی [آ] اریک و قایسی کیمی آغاجلاردان سیزان صمغ. آغاج بییتی [آ، دی] یاریم قانادلی لاردان، بیتگی لر اویره‌رینده یاشایان و سیجرائیجی بیر بۇجک نوعو (فا:شپش درختی). آغاج تیگمک [ل] آغاج اکمک. آغاج تیگیمی [آ] آغاج اکمه (فا:درختکاری). آغاج جیق [باخ] آغاشجیق. آغاج جیلگی [آبی] گؤل گیللردن، تیکانلی بیتگی، بویورتلن (فا:تمشک). <i>rubus idaeus</i> آغاج خان [آ] ۱-آلتای لاردا آغاج و توپراغی تمثیل ائندن-تانری^{۲۱}. ۲-انسان آدی. آغاج دئشن [باخ] آغاج دلن. آغاج دالی [آ] آغاج بوتاسی (فا:شاخه). آغاج دلن [آ، دی] ۱-بۇجکلری تاپیب یشمک اوچون آغاجی اویمان بیر قوش آدی (فا:دارکوب). <i>woodpecker</i>. ۲-یووا دوزلتمک اوچون آغاجلاری اویمان بۇجک، آغاج دئشن (فا:نوعی حشره) {صح، سن، ما}. آغاج دوغرایان [ص] آغاجلاری تاختالیق اوچون دوغرایان. آغاجری / آغاج اری <i>agacəri</i> [آ] ۱-آغاجری تورکلری خزر قومونا منسوبدور و م ۶۰۰جی ایللرده قافقازلارا کؤچه‌رک ساسانی لرله دؤشلرده شرکت ائدییلر^۸، قاراقویونلولا و

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آغاخان [آ] بؤیوک آدم، اوغلان آدی، باخ: آغا+خان. آغادا [اآ] سوْمرلرده یاغمور فیریتنا تانری سی و الینده ایلان اولاراق دنیز جاناواری شکلینده دیر.^{۲۱} آغاداداش ثریا [آ] (۱۳۱۸-۱۲۶۶) باکی لی اولاراق، ۳۵ صحیفه لیک ال یازما شعر لری قالمیشدیر.^{۱۱۷} آغاداداش [آ] بؤیوک قارداش دئییلن آد، گلین لرین بؤیوک قایین لارینا حورمت اوچون وئردیکلری آد. آغادایی [آ] بؤیوک دایی یا وئریلن آد. آغار ağar [اآ] ۱- بیر تورک طایفاسی اولاراق مانقیشلاق بؤلگه سینده (خزر- گوندوغان) یاشایردیلار.^{۸۵} ۲- آغیر- باشلی، اوتوراقلی؛ کؤنول قراحلیغی؛ گؤیه یؤکسه لیش.^۷ آغاران [ص] اؤزاق دان گؤرونل پارلاقلیق. آغارانتی [باخ] آغارتی. آغارتدیرما aǧartdırmaq [آ] آغارتدیرماق ایشی. آغارتدیرماق [اتئد] آغارتماق ایشینی گؤردورمک (فا: سفید گردانیدن). آغارتقو [آ] بیر نوع ایپک قُماش (فا: نوعی حریر) {ت: بوغدا شرابی؛ گؤ}. آغارتما [آ] ۱- قالای چیلیق (فا: سفیدگری). whitesmith's trade ۲- دووارین اؤزونو مرغوب گچله آغ و صاف وضعیت گتیرمه (فا: سفیدکاری). gatch-plastering آغارتماق aǧartmaq [ل، سن] ۱- آغ رنگه بویاماق، آغ رنگه گتیرمک، آغ رنگ چکمک "دووارلاری آغارتماق". ۲- سوْرتوب تمیزله مک، سیلیب آغ ائيله مک، پاریلداتماق "قابلامانی و تاوانی آغارتماق". ۲- تیکیتی ایشلرینده دووارلارین اؤز لایینی (قاتینی) چکمک (فا: سفیدکاری کردن). to whitewash ۳- سؤلدورماق، رنگینی قاچیرماق "پالتاری گؤنون آلتیندا قویوب آغارتماق". ۴- اؤزونو کؤچورمک (یازی)، تمیز یازماق "معروضه سینین اؤزونو اون بیر دفعه آغارتدی گئنه اؤرگی قیزمادی"،^{۸۱} ۵- آشکار ائتمک، آچیب دئتمک، بومعنا چوخو منفی جمله لرده آچیب آغارتماق شکلینده ایشله نیر "چوخ ایسته دی آمما اوتانجا- غیندان آچیب آغاردانمادی"^۶ - بیر سیرا کلمه لرله مختلف	آغاج کؤمه جی [آ، بی] ایه کؤمه جی گیللردن بویو یوکسک بیر اؤت، خمتی گولو (فا: گل خمتی). alcea.mal آغاج کپه نگی [آ، دی] آغاجلارا ضرر وئرن بیر نوع کپه نک. آغاج کسن [آ، دی] زار قانادلای لاردان، قورتجوغو (لاروی) گؤل چیچک و تومورجوقلار اؤستونده یاشییان و یاپراق ییین، قارارنگلی بؤجک (فا: نوعی حشره). hyotoma آغاج کؤیوگو / آغاج بؤسو [آ، تا] آغاج دان سیزان صمغ. آغاج کؤیه سی [آ، بی] باخ خمتی گولو، آغاج کؤمه جی. آغاج کؤفو [آ، بی]، آغاجدا بیتن بازیت لی کؤفلره وئریلن آد (فا: نوعی قارچ). آغاج لاشماق [س] ۱- آغاج کیمی بر کیمک (فا: چوب شدن). ۲- آغاجلا وؤروشماق (فا: همدیگر را با چوب زدن). آغاج لاماق [ل] ۱- آغاجلا دوناتماق و بزه مک ویا بر کیتیمک (فا: باچوب محکم کردن) ۲- آغاجلا وؤرماق (فا: باچوب زدن). آغاج لاندیرما [آ] آغاج لاندیرماق ایشی (فا: درخت کاری). آغاج لاندیرماق [اتئد] بیریشری آغاجلی وضعیت گتیرمک (فا: درخت کاری کردن). آغاج لاندیریلماق [بل] بیر یئر آغاجلی وضعیت گتیریلیمک (فا: درخت کاری شدن). آغاج لانماق [ل] آغاجلا دوناتماق و بزنمک، آغاجلی اولماق، آغاج اکیلیمک (فا: درخت کاری شدن). آغاج لانمیش [آ، ص] آغاج لی اولموش (فا: مشجر). planted آغاجلی داغ [اآ] نمین ده داغ آدی. آغاج لی [ص] آغاجی اولان و یا چوخ اولان (فا: مشجر). آغاج لیق [آ] آغاجی بول اولان یئر (فا: مشجر). آغاج لیلی [آ] باخ: آغاج لیق. آغاج مانئاری [باخ] آغاج کوفو. آغاج موییلیا [آ] آغاج و تاختادان دوزه لن موییلیا. آغاج میناسی [آ، بی] مینا چیچگی گیللردن، قیرمیزی مویچیچکلی ویر نوع بزک آغاججیغی (فا: شاه پسند درختی). lanana. ver آغاج واری [ظ] آغاج کیمی، آغاجا اوخشار. آغاجا [اآ] ۱- ملیکه خان خانیمی ۲- آغجا، بیاضجا.^۷

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی
آغاریق [ص] آغارمیش، رنگی سۆلموش (فا:سفید شده). آغاز [آ، فا، شع] باشلانیش {فا:باخ؛ آغیز؛ آغناماق} آخماق^{۲۳۶}. آغازاده [آ] بگ اوغلو (فا:آغازاده). your son آغازامان [آ] شاماخی دا داغ آدی (۸۳۱). آغاسوی [آ] سویل، آغا منیش، اوغلان آدی. آغاسی [آ] ۱-آغاکیمی اولان، اوغلان آدی ۲-قاجار دؤورونده یاشایاراق (اؤنلو وزیر) تۆرکجه شعرلری واردیر (فا:~)^{۲۴۱}. ۳-خوی دأ (~کندی) کند آدی. آغاش [آ] آغ+آش، حلالرزق؛ تۆرکمنلرین یومۇت اویماعی اولوبالاریندان^۷. آغاشچیق [آغاج+چیق، آ] داللاری قیسیسا و چوخ اولان کچیجک آغاج، کۆل شکلینده اولان آغاج (فا:بوته، درختچه). shrub آغاشچی [آ] آغاج یتیشدیرن، آغاج آلیب ساتما ایشی (فا:درختکار، چوب فروش). آغاشچیلگی [آ] باخ؛ آغاج چیلگی. آغاشچی لیق [آ] آغاج یتیرمه ایشی (فا:درختکاری، چوبفروشی). آغاشسی (آغاجسی) [آ] آغاج سوو، آغاجا بنزه ین، آغاجی آندیران (فا:چوبی). آغاشلیق / آغاجلیق [ص] آغاج بول اولان یئر (فا:درخت زار). آغاعمی [آ] بؤیوک عمی. آغاکیمی [ظ] آغایاراشیر حالدا (فا:آقامنش) gentelmanly آغالانماق [س] آغا کیمی اولماق، بؤیوک (فا:آغا شدن). آغالبای [آ] محترم، سایقیدیر؛ ماناس داستانیندا بیر بگ^۷. آغالیق ائتمک [ل] یاخجی یاشاماق، کیبار و ایگید کیمی رفتار ائله مک و داوارانماق (فا:آغایی کردن). آغالیق ağalıq [آ] آغا اولما وضعیتی، بؤیوک لوق، باشچی لیق (فا:آغایی). mastery آغالی کند [آ] آذربایجان دا یئر آدی^{۲۴۵}. آغالین [آ] باخ؛ آغ+آلین [مَج] دؤروست، ناموسلو^۷. آغامایلی [آ] ۱-آغام+آی؛ ل؛ اؤزبکلرین کؤنرات اویماعی اولوبالاریندان ۲-آذربایجان دایر آدی (آغامالی اوغلو)^{۲۴۰}. آغان [آ] ۱-آخان، آغانیان اولدوز (فا:شهاب). ۲-آغیجی	افاده لی سۆزلر دؤزلدیر "باش~، گۆزونو~، گۆز~، اۆزونو~". آغارتمیش [آ] ۱-ناموسلو، دؤروست ۲-آلچاق کؤنوللو^۷. آغارتی [آ] ۱-سوتدن اله گلن اؤرون لر (فا:لبنیات). ۲-اؤزاقدان گؤرولن و سچیله بیلن آغ شئی (فا:شیخ). figure seen from a distance آغار تیلماق [بل] آغ ائدیلمک، آغارماق ایشی گؤرولمک (فا:سفید کاری شدن). آغارجا [آ] دره، ایرماق^۷. آغار جیق [آ] قزوین و رودبار دا داغ آدی. آغار دیجی [ص] آ، آغاردان، آغارتماقلا مشغول اولان و اوغراشان (فا:سفید کار). gatch-plasterer آغار دیلماق ağardılmaq [بل] آغارتماق ایشی گؤرولمک (فا:سفید کاری شدن). آغار دیلمیش [ص] اؤزونه آغ رنگ چکیلیمش، آغ رنگه بویادیلمیش، تمیز لنمیش (فا:سفید کاری شده). آغارلار [آ، دی] تیخنار (دولو) گؤوده لر حالقاسیز، باشلاری کؤکس لرله بیرلشیک، آغیزلاریلا آوی امن هؤرومچک لر تاقیمی (فا:تیره ای از عنکبوتها) acarina آغارماق ağarmaq [س، سن، تا] ۱-آغ اولماق، آغلاشماق، آغ رنگ آتماق، قار یاغراق یئر آغارماق "داغلارین باشی آغاریر". ۲-آغ دوشمک (باش و ساچا)، بیاض لاشماق، قوچالماق "تۆکلری آغارمیشدی" to turn white ۳-آیدین لانماق، تمیز لنمک، سیلینیب پاریلداماق "قابلا سؤرتولوب آغاردیلار". ۴-دان آتماق، شفق سؤکمک، سحر آچیلماغا باشلاماق، ایشیق لانماق "تئزدن آیلاراق اُفق لارین آغاردیغینی گؤردو". ۵-رنگی آتماق، سولماق، رنگی قاچماق "گۆندن پالتاریم آغاردی". ۶-اؤزونون رنگی قاچماق، قورخودان رنگی آتماق "رنگی قورخودان آغارمیشدی". ۷-یارا و چیان چیرکله ییب یتیشمک "چیانن باشی آغاردی" ۸-یتیشیب واختی گنچمک "تاخیل آغارماغا باشلامیشدی" (فا:سفید شدن). to get brighter آغارمیش [ص] آغ اولموش، آغ رنگه چؤنموش (فا:سفید شده). آغاریشماق [س] آغارماغا باشلاماق (فا:سفید شدن).

Aa Ā	Aa Ā
ارک سۆزلۆتو	آذربایجان نۆرکجه‌سی
۱۱۶	
آغاشلی [باخ] آغ باش.	۲-یۆکسه لن، یۇخاریلار چيخان. ۳-جۇلفا دا کند آدی.
آغ‌باغیر [باخ] آغ جیبار.	آغان- [آ] انسان آدی: ناق، ساق، سایی، سایی، سایی، سایی.
آغ‌باقلا [آ، بی] آغ باقلاگیلردن بیریتیگی، قورو باقلا	آغاند/ آغ‌آند/ آگانت [آ] عهدو پیمان قیز آدی (فا: نام دختر).
(فا: لوبیای خشک).	آغانه [آ] عایله‌نین آغ‌بیرچک لرینه حرمت اوچون وئریلن آد.
آغ‌باقلاگیلر [آ، بی] باغلی توخوملو، ایکی چنک لی، آیری	آغاوت [آ، بی، تا] بیر نوع خاشخاش.
تاج یاپراقلی، چیچکلی بیتگی لر فامیلیاسی (فا: تیره ای از	آغ‌اؤلدوز [آ] چویان اؤلدوزو.
باقلاها) <i>fphaseolus vulgaris</i>	آغ‌اؤرک [آ] آغ جیبار، اؤرک‌سبز.
آغبال/ آغبالا [آ] دورو وصف، قیز آدی.	آغ‌اؤزلو [ص] ۱- اوزونون درسی آغ اولان (فا: سفید
آغ‌باللی بابا [باخ] باللی بابالار (فا: گزنه سفید).	چهره). acquitted ۲- سوچسوز، گؤناه‌سبز.
آغ‌بالیق [آ، دی] خزر دنیزینده یاشایان بیر بالیق، گؤل و	آغای [آ] ۱- باخ: آغ+ آ، آغ و آی کیمی گؤزل، قیز آدی. ۲-
دنیز لره تۆکولن ایرماقلاردا یاشایان بیر نوع ایتی	۲- یثنی سئی تۆرکلرینده "خانیم‌آفندی" آنلامیندا ایشله‌نیر.
قیلچیق لی بالیق (فا: ماهی سفید). <i>lucioperca</i>	آغابانا [ص، ظ] آغاکیمی، چوخ یاخجی (فا: آق‌منش).
آغبالیق [آ، خ] آغ‌قویونلۇلار دؤنمی بگ و کومتان آدی.	gentelmanly
آغ‌بالیقجیل [آ، دی] بیر بالیق جیل نۆعو، باتاق و گؤل‌لرده	آغ‌ایک [آ] آغ اییک کیمی اولان، قیز آدی (فا: نام دختران).
یاشایان و لئیلک سولاردان بؤیوک و آغ رنگلی بیر قوش	آغ‌ایدین/ آغ‌ایدین [آ] اؤزگی پاک، اوغلان آدی.
(فا: نوعی پرندہ). <i>egrettaalba</i>	آغ‌ایرق [آ] ایرقی آغ اولانلار (فا: نژاد سفید) <i>the white race</i>
آغ‌ایراق قالدیرماق [س] تسلیم اولماق ایسته‌مک.	آغ‌ایینه‌سی [آ] تور توخوماغا مناسب ایینه (فا: سوزن توربافی).
آغ‌ایک [آ] گؤز بیگینه آغ بیر یارا دوشن لکه.	آغ‌بوری/ آغ‌بورو [آ] سلجوقلو بگی (پورسوق بگین اوغلو). ۲-
آغ‌بخت [ص] خوشبخت، آغ گونه چیخمیش.	آغ‌بابا <i>agbaba</i> [آ، دی] داغلیق یئرلرده یاشایان، لئش له
آغ‌بۆگۆ [آ] باخ: آغ+ وئرگی، فطرت، خوی، اییی خویلو. ۲-	بسله‌نن، باش و بویو چیپلاق، ایری، بیرتیجی بیر قوش
آغ‌بیل [آ] دؤروست، سؤزونه گؤوه‌نیلیر کیشی. ۲-	(فا: نوعی پرندہ). <i>vultur monachus</i>
آغ‌بئگ [آ] ۱- [آ، بی] آغ‌جا، آرپا بیتگی سینده گؤرولن آغ	آغ‌باباگیلر [آ، دی] گؤندوز بیرتیجی لاری نین آلت تاقیمی،
نقطه‌لر شکلینده گؤبه‌لک خسته‌لیگی (فا: نوعی آفت	قانادلاری گئنیش و بؤیوک اولان وایی اوچان قوشلاری
غلات). <i>pyrenophora</i> ۲- [آ، طب] گؤزون پارلاق قاتیندا	ایچینه آلان بیر سوی (فا: تیره ای از پرندہ ها).
بیر یارا سونوجو قالان و گؤرمگی آزالدان آغلیق، گؤز	آغ‌باسماق [س] گؤزه آغ لکه دوشوب و گؤرمه یئته‌نه‌گین
بئگینه‌دوشن آغ لکه (فا: آب مروارید).	ایتیرمک.
آغ‌بۇرجاق [آ، بی] باقلاگیلردن بۇرجاغا یاخین بیر بیتگی	آغ‌باش <i>agbas</i> [ص، آ] ۱- باش آغارمیش، ساچلاری آغ
جنسی (فا: خلر) <i>lathyrus sativus. leg, orobus. leg</i>	اؤلموش، ۲- دؤروست، نامؤسلو آدم. ۳- آغ باش کیشی،
آغ‌بوغدا [آ، بی] قۇراق بۇلگه‌لرده بیتن بیر بوغدا نوعو	(مچ) مۇللا، آخوند. <i>white-headed</i> ۴- نوقای خان-
(فا: نوعی گندم).	لاریندان، قازاقلارین کنچی یۆز اویماغی دیپ‌ده‌لریندن.
قۇشا... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-	آغ‌باش قوش [آ، دی] یازدا قطب بۇلگه‌لرینده و قیشدا ایللیق
نیر، باخ: یئر‌آدلاری (ان آزی ۷۰ آد سایماق اولار).	قیی‌لاردا یاشایان بیر قوش، بالا دیمدکلی بیر نوع قاز،
آغ‌بیرچک/ آغ‌بیرچکلی [ص] ۱- ساچی آغارمیش، یاشلی.	دنیز قازی (فا: نوعی پرندہ). <i>bemicla</i>

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی
متر اؤزونلوغوندا، چۆت چنک لی، میوه سی یئل له سیپیلن، تاختاسی ناجارلیقدا یارالانان، آغجا آغاج گیللردن (فا: اسفندان، افرا، آچ). acer آغجابهخا [آ، میج] آغ و گؤزل قادین. آغجاش [آ، بی] یاز آیلاریندا بیتن و آش پئنجره کیمی ایشله دیلن بیر نوع جیر بیتگی (فا: نام گیاهی). آغجابدی ağcabədi [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی. آغجاریش ağcarış [آ] هشتی ده کند و چای آدی {آغجا+اریش: اریشیلن و واریلان گؤزل یثر}. آغجاسیز [ص] آغجاسیز، پولو اولمایان. آغجاقالا [آ] ۱-بو قالا اهر ورزقان یولوندا قرار تاپیب و اسلامدان قاباقکی دؤنملره عایدیدیر (فا: نام قلعه ای در آذربایجان). ۲-دده قورقود بوی لاریندا بیر یثر آدی. آغجاقاناد [باخ] میغا (فا: پشه). آغجاقاواق [آ، بی، تا] باخ: آغ قاواق. آغجاقاین [باخ] آغجا آغاج. آغجاقیز [آ] آغجاقیز کربلایی داداش قیزی نفت چالا لیدیر، اوندان دؤیقو لو و درین معنالی شعر لر قالیبدیر.^{۵۶} آغجاگیلر [آ، بی] آغجا آغاج گیللر، جوت چنکلی لردن بیر فامیل (فا: افرا ییان). aceraceae آغجالی [ص] آغجاسی اولان، وارلی، پوللو (فا: پولدار). آغجالیق [آ] انسان و حیواندا ساچین و تۆکون غیر نورمال آغارماسی. آغجاماتان [آ] باخ آغ مانان. آغجامایا [باخ] آغ مایا. آغجان ağcan [آ] آغ و تمیز، قیز آدی (فا: نام دختر). آغجاواز [ص] آریق، رنگی سولموش. آغجاییل [آ] آغ یئل، گونئی دوغودان اسن یئل. آغجه [آ] بایبارس خان دؤنمی کومتان آدی.^۷ آغجیش [آ] هشتی ده کند آدی {آغجاریش}. آغجیق ağcıq [آ] ۱-خورما کیمی آغاجلاردا چیچک لرین دییینده و چئوره سینده کی تتلی قین (فا: زایده ته شکوفه خرما). ۲-آغ تهر، آغ کیمی.	قوجا. ۲- [مج] دنیا گؤرموش، یاشلی قادین، گؤرگولو قادین (فا: سفیدمو). grey-haired آغ بیر چک لیک [آ] آغ بیر چک اولما، بؤیو کلوک، باشچی لیک. آغ بیغ [آ، بی] بیتگی آدی (فا: سنبل هندی) nardus stricta آغ یاس [آ، بی] کلم، تورپ، شلغم، قارنا باهار و سیمیز اوتو گیلر کیمی بیتگی لرینین یاپراق و زوغ لاریندا یاشایان بیر گؤبه لک نوعو، تارلا گؤبه لگی، اوه لیک گؤبه لگی (فا: نوعی قارچ). albugo candida, agaricus آغ پؤل [آ] سکه. آغ توره [آ] میانا دا کند آدی {آغ قویونلو^{۸۸}، باخ: توره}. آغ توت [آ، بی] آغ رنگده بیر توت نوعو (فا: توت سفید). آغ توروباق [ص] بیر نوع کیرنج لی توروباق. آغ توروباجا [آ، دده] آغ توزلو، دسته سی و توتاغی آغ، آغ توز سارنیمیش (توز بیر چشید آغاج قاییغی دیر). آغ توبغای ağtuğay [آ] گنبد شهری نین یاخین لیغیندا مختوم قولونون مزاری اولان یثر، قیز آدی (فا: نام دختر). آغ توبون [آ] یاقوت لاردا بؤیوک و ساکن تانری^{۲۱۱}. آغ توره [آ] میانا دا کند آدی {آغ+توره: اؤلو کؤچهری}. آغ تیگان [آ، بی] عذاب سولاردان، چود کلی، میوه سی بۆزجو، آغ رنگده، حکیم لیک و بویاجیلیق دا ایشله نن، گئییک تیکانی (فا: خوشه انگور). rhamnus cathartica. rha آغجا ağca [آ، سن، صح، دده] ۱-پول، پارا، کیچیک گؤموش پارا (فا: سکه). copper, coin ۲-اؤلدوقجا آغ. ۳-بعضی بالیق لارین اؤزه رینده اولان پارلاق پولجوق لار، پولجوق، پیلک (فا: پولک). ۴-آغ بنک. آغجا / آغجا... [آ] اوغلان آدی: آلپ، سبوری، سبارس، سباغ، سبای / سبگ، سبوغا / سبوغرا، سار، سقوجا، سقول؛ قیز آدی: آغجا، سقیز، سو آغجا... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یثر آدی اولاراق ایشله- نیر، باخ: یثر آدلاری (ان آزی ۶۰ آد سایماق اولار). آغجا آرمود [آ، بی] بیر آرمود نوعو، اینجه قاییق لی، ساری، سؤل و اتلی بیر آرمود نوعو (فا: نوعی گلابی). آغجا آغاج [آ، بی، تا] آغجا قاین، ایللیق اقلیملرده ییتیشن ۴۰

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی
آیدین لاردان. ۵-اوغان آدی.^۷ آغ چورومه [آ] کۆف و گۆبه لک نوعو (فا: سفیدک powdery آغچی [آ] آغ ایله بالیق توتوپ گئچین آدم. آغچیل aǧcıl [آ، تا] آغارمیش، رنگی آتمیش (فا: سفید گونه). آغچیلیق [آ] آغ ایله بالیق توتما (فا: ماهیگیری - با تور). آغچین [آ] سؤزونه گووه نیلن، ساغلام کیشی لیکلی.^۷ آغخان [آ] ۱- گۆی تورک بویوک تانری سینین دؤرد اوغلوندان بیر (قیزیل خان، ساری خان، یاشیل خان)^{۱۱}. ۲- شامانلاردا ایی لیک تانری سی ۳- آلتای داستانلاریندا بیر بگ آدی.^۷ آغ خردل [آ، بی] حکیم لیکده ایچ سۆروجو اولاراق ایشله نن بیر خردل نوعو (فا: نوعی خردل). Sinapis آغدا aǧda [آ، ع] قانایتیلیب غلیظ لمیش مربا و بوجور شیلر. آغدا چیچگی [باخ] چؤخا چیچگی، چؤخا چیچگی سولار. آغدار aǧdar [آ] آلت اوست ائدن، اوغلان آدی {تورکمنجه آغدارماق فعلی ییخماق و دییشمک معناسیندادیر، غفاری}. آغدارلی [آ] بوغدا گیللردن بیر ایلیک ویا چوخ ایلیک اوتسوییتگی (فا: ارزن سفید). panicum miliaceum آغداش aǧdaş [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدیدیر. آغداش aǧdaş [آ] ۱- تیکیتی لرده یارارلانیلان بیرداش تۆرو (فا: نوعی سنگ). white stone ۲- آذربایجاندا ان آزی ۶۵ یئر آدیندا ایشله نییدیر. آغدام aǧdam [آ] ۱- آغ شین، قیز آدی (فا: نام دختر). ۲- رایون آدی. ۳- کلئیر ده کند آدی. آغداوشان [آ، دی، تا] بیر جنس چؤل داوشانی، آدا داوشانی. آغدریلی [ص، آ] دری سی آغ اولان کیمسه (فا: سفید پوست). white-skinned آغدمیر [آ] دؤیمه دمیر، اوغلان آدی، باخ: آغ+دمیر. آغدن [آ، دا] بوغدا آرپایا دئییلن بیر آد، تاخیل. آغدنیز [آ] آنادولونون گؤنئی ینده اولان دنیزین آدی، باخ: آغ+دنیز، (فا: دریای مدیترانه). the white sea آغدوشمک [س] باشینا آغ لکه لر دوشمک، باشی آغارماق. آغدوغان [آ] ۱- قارتال گیللردن بیردوغان نوعو، آغ سؤنقور. ۲- انسان آدی، باخ: آغ+دوغان.	آغ جیوان اوتو aǧcivan otu [آ، بی] مین بیر یاپراق (فا: بومادران هزار برگ) achillea millefolium. com آغ جیار [آ] کؤکس قفسینده سولونوم و نفس چکمه اورقانی (فا: ریه، شش، جگر سفید). آغ جیارلی لار [آ، دی] قاریندان باجاقلی، یومشاق جالاردان، تک جیارلا نفس (سولوق) آلانلار. آغجا [آ، تا] ۱- باخ: آغجا، آغ و پارلاق. ۲- پارا، پول. آغ جاقیر [آ، دی، تا] باخ: آغ دوغان. آغچاقویونلو aǧcaqoyunlu [آ] ۱۶ م جی یوزیلده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تورک لرینه باغلی بیر بوی آدی، اونلاردان بیر اوپا قاجار بیر لیگی ایچینده، آذربایجانا کؤچوب صفوی لره قاتیلدی لار.^{۸۵} آغجالار [آ] انسان آدی، باخ: آغ+چالار، آغ و گؤزل خانیم.^۷ آغجالانماق [س] آغ و پارلاق بکلر شکیلنه گلیمک. آغچالماز [آ] باخ: آغ+چالماز [مچ] یانئق تئلی خانیم.^۷ آغچالی aǧçalı [آ] ۱- بو طایفا تورکیه نین بوزوق سیواس بؤلگه لرینده یاشایردیلار، صفوی لر دؤنمی بونلاردان بیر اوپا قاجار بیر لیگی ایچینده، آذربایجانا کؤچوب و صفوی- لره قاتیلدی لار.^{۸۵} ۲- انسان آدی، ژنگین، مال صاحبی.^۷ آغچام [آ، بی] ۱- بیر نوع چام آغاجی. ۲- [آ] چام آغاجی کیمی آغ و گؤزل، قیز آدی (فا: نام دختر). آغجای [آ] آغ، دؤرو و آیدین اولان. آغچنک [باخ] آچیق چنک. آغجری / آغجری aǧçeri, aǧacəri [آ] آبیکی ین ۱۲ ک. قوزئی طرفینده کند آدی (غیر تورک). آغچوله [آ، بی] زنبق گیللردن، یاپراقلاری گئیش و اوزون، چیچک لری گؤزل بیر بزرک ییتگی سی (فا: چوبله سفید). veratrum album آغچورا [آ] ۱- آغ+چورا، یاخشی روحیه لی، ساغلام روحلو، ۲- [خ] شامانیست گله نکده ایی روح و ایی لیک پرسی ۳- ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ، ۴- عثمانلی لارین سون دؤنملرینده شرق تورک ائل لریندن استانبول^۱ گلن و تورکیه ده کی "تورکچولوک" آخیمینی باشلادان یازار و

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه‌سی
آغریماق [آ] ۱- آغریماق ایشی. ۲- [طب] مَته لی حیوانلاردا آسالاق کنه لردن گلن خسته لیک (فا: درد). آغریما آسالقلاری [آ] آغریما خسته لیگی دوزلدن آسالقلار. آغریماز (باش) [ص] قایقی سیز باش، آغریمایان باش، آغری سی اولمایان (فا: پیدرد). painless آغریماق ağrimaq [س، سن] وُجودون بیر یثری اینجیمک و سیزلاماق (فا: درد کردن). to ache آغریما وُزگینه [ظ] قارقیش و نفرت ییلدیرن بیر افاده. آغرین [ص، سن، باخ] آغرینماق [آستا، یاواش (فا: آهسته). آغرین وُزگینه [ظ] بیرینه مئهریبان چیلیقلا ویا عزیز لهمه زامانی دئییلن بیر سؤز. آغرینماق [ل] سوست لوق ائتمک (فا: سستی کردن). آغرییان [ص] اینجیدن (فا: درد آور). آغز زار [آ، طب] بال دیر اورقانلارینی اؤرتن زار. آغز نبق [باخ] آغ سؤسن. آغز وُج ağzuc [آ] تارؤم دا کند آدی. ابهر ده چای آدی. آغز هیر [باخ] بیاض زهیر. آغزی ağzi [باخ] آغیز. آغزی آجیق آیران دیلیسی [ص] شاشیران، شاشقین، حئیران. آغزی آجیق قالماق [س] چوخ شاشیرماق، شاشا قالماق. آغزی آجیق [ص] ۱- شاشقین، حئیران. ۲- آغزی باغلی اولمایان (فا: سرگشاده). open آغزی آجیق لبق [آ] مایماق لبق، شاشقین لبق. آغزی آچیلماق [س] سؤیمگه باشلاماق، دانلاماغا باشلاماق. آغزی آیرلا (آچلا) قالماق [س] حئیرتده قالماق. آغزی اودلو [ص] چوخ هیسلی. آغزی اوینماق [س] بیر شئیلر یشمک. آغزی آیری [ص] آغزی نین بیچیمی دوز اولمایان. آغزی ایله قوش توتماق [س] تنز باشا دوشن و زیرنگ اولان آدام حاقیندا. آغزی بوتؤو (بوتون) [ص] سؤزونون اوستونده دؤران، سیر ساخلایان. آغزی بوتؤو لوک [آ] سؤزونون اوستونده دؤرما، سیر ساخلاما.	آغدیروماق [ل] آغماسیناسیب اولماق (فا: لغزاندن). آغ دیش [آ، دی] بیرجنس سیچان. آغراق [آ] یوکسه لن، ایئر لهین؛ خوارزم خانلاریندان جلال الدین شاه'ین اوردو باشی لاریندان^۷. آغروق [آ، ت] یوک، آغیر لبق (فا: بار). آغری ağrı [آ] ۱- وُجوددا دؤیولان آجی و اینجیک، سانجی، خسته لیک (فا: درد) ۲- pain - اینجیک لیک، ناراضی - لبق (فا: ألم). {گؤ، ت} آغریق' صح، بو کلمه آغماق "پوزولماق، باشقالاشماق، دؤنمک" سؤزونه باغلیدیر^۷. آغری آجی [آ] آغیر یورقونلوق، بؤیوک آغری. آغری آجی سیز [ظ] عذاب سیز، آسانلیق لا. آغریتماق [ل، سن] آغریماسینا باعث اولماق، آغریماسینا یول آچماق (فا: بدرد آوردن). آغریتمیش [آ، مَج] آجی قوؤته صاحب کیشی [خ] عابیاسی خلیفه سی، الْمُعتمد دؤنمینده والی اولان بیر تۆرک بگی^۷. آغری توتماق [س] آغری باشلاماق، سانجی و اذیت چکمک (عوموماً دوغماغا یاخین). آغریدیجی [آ، ص] آغریدان (فا: درد آور). painful آغری سیز [ص، ظ] آغریمایان، آغری سی اولمایان، اینجیتمه ین (فا: پیدرد). painless آغری سیز لاشدیرماق [ل] آغری سیز و حبس سیز لشدیرمک. آغری سیز لاشدیریجی [ص] آغری یا قارشى دؤیوسوز و حبس سیز لشدیریجی. دؤیوسوز ائدن. آغری سیز لاشدیریلماق [ل] آغری یا قارشى دؤیوسوز و حبس سیز لشدیریلمک. آغری سیز لاشدیریلیمیش [ص] آغری یا قارشى دویوسوز لاشدیر لیمیش. آغری سیز لبق [آ] آغری یا قارشى دویوسوز لوق. آغری سیزی [آ] راحت سیز لبق وُرن آجی. آغریشماق [س] بیر لیکده آغریماق (فا: باهم درد گرفتن). آغری کسن / آغری گسیجی [آ، طب] آغری نی آرادان آپاران. آغری گسیمی [آ، طب] آغری نین آرادان گتتمه وضعیتی. آغری لی [ص] آغری سی، آغرییان (فا: پُردرد). sore

Aa Ā	آذربایجان نۆزگهسی	Aa Ā
آغزی سۆرۈشمگ [س] چاشماق، يانلىش ليغا دۆشمگ.	آغزی بورنو بيريرينه قارشماق [س] كۆتك يهر ك اۆزباشى	آغزی بورنو بيريرينه قارشماق [س] كۆتك يهر ك اۆزباشى
آغزی سولانماق [س] تاماه ائتمك، بيرشيدن چوخ خوشلانماق.	يارالانماق.	يارالانماق.
آغزی سيخي [ص] آغزی ىرك، سير ساخلايان.	آغزی بورنو دۆشموش [ص] يارارسيز.	آغزی بورنو دۆشموش [ص] يارارسيز.
آغزی قارا [آ] ۱-قارا و كۆتو خبر وئرمكدن خوشلانان آدام،	آغزی بورنو يئرینده [ص] اولدوقچا گۆزل، ياراشيقلی.	آغزی بورنو يئرینده [ص] اولدوقچا گۆزل، ياراشيقلی.
سرت دانیشان، آجیماسيز و حُكم ائديجي دانیشان كيشی،	آغزی بوش [ص] سۆز ساخلايا ييلمه ين، سۆزونون اوستونده	آغزی بوش [ص] سۆز ساخلايا ييلمه ين، سۆزونون اوستونده
قارا خبر وئرن كيمسه، [مچ] چوخ پيس دانیشان، ايت	دۇرمايان.	دۇرمايان.
كیمی هوروين. ۲-سلجوقلولا ردؤنمی بگ و كوموتان آدى.	آغزی بوشلوق [آ] سۆزونون اوستونده دۇرماما.	آغزی بوشلوق [آ] سۆزونون اوستونده دۇرماما.
آغزی قشنگ / آغزی قشگ [آ] آغزی گۆيچك، بوش بوغاز.	آغزی بير [ظ] ۱-سۆزبير، ديل بير ۲-چيخاجاق يئرى بير اولان.	آغزی بير [ظ] ۱-سۆزبير، ديل بير ۲-چيخاجاق يئرى بير اولان.
آغزی قوروسون [آ] (قارقش) ديلي قوروسون، آغزی يانسین.	آغزی بيرليك [آ] سۆز بير ليگی، سۆز بير اولما.	آغزی بيرليك [آ] سۆز بير ليگی، سۆز بير اولما.
آغزی قوروماق [س] چوخ دانیشماقدان آغزی يورولماق.	آغزی برتوو [باخ] آغزی يوا.	آغزی برتوو [باخ] آغزی يوا.
آغزی قولاقلارينا ييتيشمگ [س] چوخ سئوينمك.	آغزی برتولوك [آ] آغزی يوا ليق.	آغزی برتولوك [آ] آغزی يوا ليق.
آغزی قولاقلاريندا [س] چوخ سئوينمك.	آغزی بوزوق [آ،ص] سؤيوش ائدن، پيس دانیشان (فا:دهن	آغزی بوزوق [آ،ص] سؤيوش ائدن، پيس دانیشان (فا:دهن
آغزی گۆيوك لنمگ [س] جوشماق، هيرس لنمك.	دریده). loudmouthed	دریده). loudmouthed
آغزی گۆيوكلو [ص] قودورقان، آزقين.	آغزی پوسته [آ] آغزی چوخ كيچيك.	آغزی پوسته [آ] آغزی چوخ كيچيك.
آغزی كسرلى [ص] سۆز گئچن.	آغزی بولاد [آ] آغزی كسرلى.	آغزی بولاد [آ] آغزی كسرلى.
آغزی كنتلى (كيليديلى) [ص] سير ساخلايان.	آغزی توربا دگيل كى بوزولسون [ص] بير دئدى قودو و	آغزی توربا دگيل كى بوزولسون [ص] بير دئدى قودو و
آغزی گئن [ص] آغزی ائتلى، آغيزلى.	شايههين قاباغينى آلاييلمهه سيني آلاتان بير سۆز.	شايههين قاباغينى آلاييلمهه سيني آلاتان بير سۆز.
آغزی گۆيچك [ص] بوش بوغاز، آغزينا گلنى دانیشان.	آغزی جيريقي [ص] ۱-آغزی نين بير طرفى ياريق و جيريقي	آغزی جيريقي [ص] ۱-آغزی نين بير طرفى ياريق و جيريقي
آغزی گۆيچك ليك [آ] بوش بوغاز ليق.	اولان. ۲- [مچ] سۆز ساخلايان، آغزی بوش.	اولان. ۲- [مچ] سۆز ساخلايان، آغزی بوش.
آغزی گنگ agzş gang [آ] مامونيه دا كند آدى.	آغزی دئييل [ن] باجارماز، ايشى دئيل.	آغزی دئييل [ن] باجارماز، ايشى دئيل.
آغزی گوشك [ص] سير ساخلاياز.	آغزی داغينيقي [ص] آغزی بوش.	آغزی داغينيقي [ص] آغزی بوش.
آغزی گۆنه بوراخماق [ل] باشلى بوشونا بوراخماق "دفترخانا-	آغزی داغينيقي ليق [آ] آغزی داغينيقي اولما.	آغزی داغينيقي ليق [آ] آغزی داغينيقي اولما.
نين آغزی گونه بوراخيب بير يئره گئده ييلمز".	آغزی دوعالى [ص] دايم دوعا اوخوماق لا مشغول اولان و	آغزی دوعالى [ص] دايم دوعا اوخوماق لا مشغول اولان و
آغزی گۆنه قالماق [س] باشلى بوشونا و ييههه سيز قالماق.	اؤغراشان آدام.	اؤغراشان آدام.
آغزین قايتارماق [س] گره كن جاوايى وئرمك.	آغزی دولودولودا نيشماق (قونوشماق) [س] هيچانلى دانيشماق.	آغزی دولودولودا نيشماق (قونوشماق) [س] هيچانلى دانيشماق.
آغزينا آتماق [س] ايستههه ىرك بير شئى قاباغينا آتماق.	آغزی دولو [ص] سۆز لو و چوخ هيرسلى، آجيقلى دانیشان.	آغزی دولو [ص] سۆز لو و چوخ هيرسلى، آجيقلى دانیشان.
آغزينا آغيز وئرمك [س] سسيههه سس وئرمك، جوشدورماق.	آغزی ديلي باغلانماق [س] دانيشاماز اولماق.	آغزی ديلي باغلانماق [س] دانيشاماز اولماق.
آغزينا آتماق [س] سؤيله مك.	آغزی ديلي توتولماق [س] شاشقيتليقدان دانيشاماز اولماق.	آغزی ديلي توتولماق [س] شاشقيتليقدان دانيشاماز اولماق.
آغزينا آلماق [س] سۆزونو سؤيلههه مك.	آغزی ديلي قوروماق [س] سوسوزلاماق.	آغزی ديلي قوروماق [س] سوسوزلاماق.
آغزينا باخا قالماق [س] سۆز لرينه حئيران اولماق.	آغزی سؤيوشلو [ص] آغزی يوا.	آغزی سؤيوشلو [ص] آغزی يوا.
آغزينا باخديرماق [س] اؤزونو زوق ايله دپلنتمك.	آغزی سؤت ايبىسى وئرمك [باخ] آغزی سؤت قوخماق.	آغزی سؤت ايبىسى وئرمك [باخ] آغزی سؤت قوخماق.
آغزينا بير بارماق بال ياخماق [ل] بيرينى شيرين سۆز لرله و	آغزی سؤت قوخماق [س] بيرينى كيچيتمك اوچون ويا اؤشاق	آغزی سؤت قوخماق [س] بيرينى كيچيتمك اوچون ويا اؤشاق
كيچيك چيخارلارلا قانديرماق.	كيمي حر كت ائتمههههه خاطر بوسۆز سؤيله نير.	كيمي حر كت ائتمههههه خاطر بوسۆز سؤيله نير.

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آغزینی اؤیه ریم [ن] سئویندیرجی بیر سؤز سؤیله دیگی اوچون دئییلن سؤز. آغزینی ازمک [ل] دؤیمک. آغزینی اووماق [س] دؤیمک. آغزینی ایمک [ل] ۱- یانسیلماق. ۲- آغزینی باغلاماق اوچون وۇرماق، سوسدورماق. آغزینی برک (سیخی) توتماق [ل] سیر وئرمه مک. آغزینی بۆزمک (آغیز بۆزمک) [ل] ناراضی لیک ائتمک. آغزینی پوزماق [س] پیس دانیشماق. آغزینی پیچاق آچماق [س] سؤزه گلمه مک. آغزینی تمیز ساхлаماق [س] پیس سؤز سؤیلمه مک. آغزینی تۇلماق [ل] پیس و کؤتو سؤز دانیشماغی کسمک. آغزینی توتماق [ل] پیس و کؤتو سؤز دانیشماغی کسمک. آغزینی خیره آچماق [س] یاخجی دانیشماق. آغزینی داغیتماق [ل] آرتیق اسکیک دانیشماق. آغزینی ساхлаماق [س] دانیشماق. آغزینی سورومک [ل] مُعین فیکیر سؤیله مکدن چکینمک. آغزینی سولاندرماق [ل] آغزینین سؤیونو آخیتماق، چوخ بیه ندریب ایستتمک. آغزینی قایتارماق [ل] ۱- کسرین آغزینی برک بیر شئی وۇروب کؤتلدیرمک، ۲- لازیم جاوابی وئرمک. آغزینی قوخولماق [س] سؤز آلماق، سؤز اؤیرنمک. آغزینی گۆیه آچماق [س] آغزینا گلنی دئمک. آغزینین پایینی وئرمک [ل] قارشیلیق وئرمک. آغزینین دادی پوزولماق (قاچماق) [س] واریوخو الدن گئتمک، بؤیوک یوخسوللوقا ویا سیخییتی یا دوشمک. آغزینین دادینی بیلیمک [س] بیر شئین اییی سینی و یاخجی سینی آتلاماق. آغزینین دادینی قاچیرماق [ل] واریوخونو الیندن چیخارماق. آغزینین سۆزونو بیلیمک [س] دانیشارکن پیس سۆزلر ایشتلتمکدن چکینمک. آغزینین سویو آخماق [س] چوخ بیه نیب ایسته مک. آغزینین سؤیونو آخیتماق [ل] برک تاماها سالماق.	آغزینا بیر سؤز قویماق [ل] بیر سؤزو بیرینه قاندرماق. آغزینا بیر شئی قویماق [ل] بیر شئی یشمه مک. آغزینا دیل وئرمک [باخ] آغزینا آغیز وئرمک. آغزینا ساغلیق [ن] آغزین وار اولسون. آغزینا سؤ آتماق (گؤتورمک) [س] سکوت ائتمک، سوسماق. آغزینا سۆموک آتماق [ل] بیرینی سوسدورماق و قاندرماق. آغزینا قورد دوشمک [س] دانیشدیریلماق، ساییلماق. آغزینا قووت وئرن یوخدور [آتا سؤزو] اهمیت وئرن یوخدور. آغزینا کیرا ایسته مک [ل] دانیشماغا نازلانماق. آغزینا کیلید ناخماق [ل] دانیشماغینن قباغین آتماق. آغزینا گؤتورمک [س] قیشقیرماق، باغیرماق. آغزینا گلنی سؤیله مک (دئمک) [س] برک دانلاماق، سؤیمک. آغزینا لاییق [ن] دادلی بیه جگی بیرینه تعارف ائتمک اوچون دئییلن سؤز (فانوش جان). آغزینا وورماق [س] سؤزله توخونماق. آغزینا باخماق [س] اؤز اراده سی اولمایب اؤزگه سینه اؤیماق. آغزیندا دیلی یوخ [ص] مظلوم و عاجیز آدام حاقیندا. آغزیندا گوه له مک [ل] آچیقجا سؤیلمه مک. آغزیندان (جؤرگی) چیخارماق [ل] بیرنین حاقینی یشمک. آغزیندان بال تۆکولمک (آخماق) [س] چوخ شیرین دانیشماق. آغزیندان چیخماق [س] بیر سؤزو ایسته مه دن سؤیله مک. آغزیندان دوشمه مک [ل] تیکرار ائتمک. آغزیندان سوت اییی سی گلیمک [س] هله اؤشاقدی، بؤیومه میش. آغزیندان قابماق [ل] بیر سؤزو مختلف یوللارلا بیریندن اؤیرنمک. آغزیندان قاچیرماق [باخ] آغزیندن چیخماق. آغزیندان قان قوخوماق (قوخماق) [س] داعوا آختارماق. آغزیندان وورماق [ل] دانیشماغا قویماق. آغزینی آجدرماق [س] دانیشماغا باشلاتدیرماق. آغزینی آچماق [س] دانیشماغا باشلاماق. آغزینی آجیب گؤزونو یوماق [س] آغزینا گلنی سؤیله مک. آغزینی آرالاماق [ل] بیرنین رأیینی بیلیمگه تشبث ائله مک. آغزینی آله یولونا آچماق [س] دینمک.

Aa Ā	۱۲۳	آذربایجان تۆركجه‌سی	Aa Ā
گئل لیكده ۱۱۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحبدیر، بۇ شهر تۆركمن شهری ساییلیر.		(هـ-۵۷۰)، و آغ سۇنقورلولار یالنیز مراغا و سایین قالا دا و بعضا موقتى حالدا اطراف شهرلرده حۇكوم سۇروردولر،	
آغ قالا بۆلگه سینده تۆركمن کندلری [Ā] اسلام آباد؛ آغ aq		شاهلاریندان ارسلان آبا'نین اوغلو کۆرپه ارسلان'ا اشاره	
(۳ک گ * ۳۵۰)، آغ تکه خان؛ آغ دگش/آغ تکش		اتممک اولار، گنجه لی نظامی هفت پیکر کتابی نی کۆرپه	
(۱۶ک قد * ۴۵۰)، آغ قییر (۴ک ب * ۳۵۰)؛ آغیر گنش/		ارسلانا سۇنموشدو، آغ سۇنقورلولارین سۇن قادین شاهی	
ی؛ آغیزیر/ آقزیر؛ آبار اولوم؛ آبارتپه؛ آتاآباد (قو: -		اثلدنیز لیلر کیمی خوارزمشاه لیلارا یئئیلدی (م ۱۱۲۵) بۇ	
عطاآباد؛ امین آباد؛ اونق ییلقی/ اونق ییلقای؛ اوچ تپه؛		قادین جللال الدین حرمینه تاپشیریلدی (اثلدنیزین نوه‌سی	
باغاشیخ موسی؛ باغیو لماسا لیان؛ بَهْلَکَه behelke (شیخ-		اولان آتابگ اؤزبگین اوغلو خاموش آتابگین قادین ایدی) ^۸ .	
موسی-سایرام آخوند-دشلی) (۳۲ک قد * ۸۰۰)؛ بدراق-		آغ سۇوار [Ā] آغ هونلاردا بیر خاقان آدی ^۹ .	
مُلا (۳۵ک قد * ۵۲۰)؛ تازاآباد؛ گمیشلی ییلقی (جامیشلی)؛		آغ سۇواق [باخ] آغ مالا.	
پیر آغاج؛ پیرواش/ آ-ی؛ جماران؛ چین سبیلی/ سن سبیلی؛		آغ سۇپورک / آغ سۇپک [Ā] کیچیک خانین خانیمی ^۷ .	
حبیب ایشان؛ حیدرآباد؛ حیوولی hivoli/ حیوولی؛		آغ سینک [آدی] اؤزل لیکه پامبوکلارین اۆزه رینده اۆره ین	
خوجاتوپ؛ داز (۱۲-۲۴ کد * ۳۰۰)، ذلیجه؛ دۆگونچو		و اولارین اؤز سۇیونو اممکه قوروماسینا سبب اولان بیر	
(۳ک گ * ۱۵۵۰)؛ سالاق ییلقی؛ سیدلر؛ سیغیردیلی/		سینک نۇعو (فانوعی مگس).	
سقردیلی؛ شیخ تپه؛ شبدالی باغ/ شفتالی باغ؛ شورحیات		آغش ağəş [Ā] سبزوار-صفی آباد دا کند آدی {آغاج}.	
حاجی قارا؛ صحنه/ آ-ی (۹-۶ک گد * ۲۱۰۰)؛ طعنه		آغشامان [Ā] شامانیست گلەنکده، اییی رۇحلارلا ایلگیلەنن	
(۱کد * ۸۰۰)، عثمان آباد؛ قالاجیق؛ قانقیرما؛ قُربان آباد		و ایلشکی یه گیرن قام ^۷ .	
(۱۱ک گ * ۲۰۰)؛ قرناس (۱۴ک قد * ۱۵۰)، قَرنجیک		آغشت ağəst [Ā] کرج ده چای آدی.	
پورمان؛ قاراتپه؛ قاراداغلی؛ قارای دویجو (۲۷ک قد		آغشور/ آقجور [Ā] تۆرکمن گۆکلن اویماغی اولوبابالاریندان ^۷ .	
* ۱۰۰۰) (قو: گری دوجی)؛ قوشجان/ قوشجان آباد؛ قیزیللی؛		آغشورای/ آغشیرای [Ā] باخ: آغ+شورای/ چورای ^۷ .	
کسلخه (۲ک ب * ۱۱۰۰)، کورد کندلی/ تور؛ گۆگ تپه؛		آغشین [آ، ص] آغ رنگی اولان و آغ رنگه بنز، باخ: آغ	
محمدآباد/ آ-ی؛ محمدآلوق/ ممدالیق (۳کد * ۱۰۵۰)؛		بنیز، قیز آدی (فاسفید).	
میرزاعلی ییلقی؛ نصرت آباد؛)، نصرکان؛ یامپی yampi؛		آغشین لیک [Ā] آقشین اولما وضعیت (فاسفیدی).	
ییلقی yilqi (۱۲کد * ۲۰۰)؛ یولماخندان (۵کد		آغ صفت [آ، ص] صفتی آغ رنگده اولان.	
* ۵۲۰)؛ یولماسا لیان (قاسم آباد- شیخ آباد)؛		آغ طبقه [Ā] گۆز بیک اطرافیندا اولان بۇ لوم (فاسبکیه).	
آغ قان یانقی سی [آ، طب] آدنیت (فانوعی مریضی).		آغ قاباق [Ā] بیر نوع قاباق.	
آغ قان [آ، ۱- لئف، باخ: آغ+قان ۲- خ] تۆرکمنلرین یومۇت		آغقارا [Ā] ضدلرین بۆتونلوگو ^۷ .	
اویماغی اولوبابالاریندان.		آغ قارامان [Ā] بیر قویون نوعو.	
آغ قانادلی [ص] قانادلاری آغ اولان.		آغ قاریشقا [آدی] دۆز قانادلی، ایستی بۆلگه ده یاشایان،	
آغ قواق [آ، بی] یاپراق لارینین آلنی آغ بیر قواق نۇعو، آغ		بیتگی لره ضرر وئرن قاریشقا (فانوعی مورچه). tremitis	
قابیق لی و دالالاری یوخاری قالخان سۇيود گیللردن		آغ قاریشقالار [آدی] آغیز پارچالاری اییی گلیشمیش، ایری	
(فاسپیدار). populus alba. sal		باشلی بۆجک لر توپلو لوغو (فامورچه ها) termitis	
آغ قور [Ā] ایشیق ساچان قور و قیزارمیش پارچاق لار.		آغ قالا aqqala [Ā] گُلستان اۇستانی شهر لریندن: ش ۱۳۸۵ده	

بگ (اونا عصيان ائدهرك) ۱۲ ايل تخته اؤتوردو (م ۱۴۷۸)، سلطان يعقوب عادل و عاغيللى بير پادشاه ايدى، توركجه و فارسجا گؤزل شعر لرى وارايدى و تبريزى بير مدنى مركز حالينا گتيرميشدى، سلطان يعقوب زامانى سلطان حيدر، شاه اسماعيل، ين آتاسى باش قالديراق اؤلدورولدو، سلطان يعقوب سلطان حيدر ين اوغوللار ين (على ابراهيم و اسماعيل) آتالار يلا بير ليكده فارسداكى استخر قالاسيندا حبس ائتدى، سلطان يعقوب دان سؤنرا اوغلو باي سؤنقور شاه اولدو، ۱۵۱۰م ادا شاه اسماعيل بو دؤولتى يىخاراق صفوى حكومتى نى قۇردو، بو ايلده شاه اسماعيل ۱۵ ياشيندا ايدى، آغ قويونلورلار ين پرچمى آغ رنگينده اولوب و اؤستونده قويون باشى شكلى وارايدى، اؤزون-حسن ين قانون نامه سى مۇت لرجه صفوى لر و عثمانلى لار طرفيندن ايشله نيب و تطبيق ائديلميشدير.

آغ قويونلويۇلار [آ] بۇ حكومت ين منسوبيتى قويون/قۇن/هون طايفالار ين قدر اوزانير، بۇ بير ليگين چؤخونو اوغوزلار ين بايندير طايفاسينا باغلايرلار، آغ قويونلولارى تشكيل ائدن بوىلار ين ان اؤنملى لرى ايكي طايفا پۇرنك و موصولو اولموشدو بونلارلا برابر: خوجا حاجيلو، حمزه-حاجيلو، دابانلو، احمدلو، عزالدين حاجيلو، حيدرلو، اميرلو، يورتجو، شيخلو، سليمان حاجيلو، چاوندور، دؤدؤرغا، دؤگر، قارقين، افشار، بگديلى، كؤت بگيلى، ايناللو، چاخيرلو، اؤزر، كؤپك، عربگيرلو، بيچن، دؤهارلو، بايراملو، قارابالى-لور و قارااولوس طايفالارى بۇ بير ليگه قاتيلميشديلار^{۸۵، ۳۰، ۲۰۹}؛ لور توركلرى توركوستاندا اولان لولان **lolan** كنديندن گلमيشديلر، بۇ دؤنم پنچەنك لردن اولان كورمانچ لار قارااولوس و بوزاولوس آديلا تائينيرديلار؛

آغ قيزيل [باخ] پلاتين.

آغقيبال [آ] آلتاى داستانلار يندا آدى گنچن بير قيز^۷.

آغ كؤمور [آ] سودان اله گلن الكتريك انرژى سى.

آغ كؤينك دسته سى [آ] عاشورا گؤنو آيينه آغ گين حضرت حسين يانلى سى، باش چاپان، باش ياران، قمه وۇران.

آغ قۇرد [آ، دى] آلما و اريك كيمي يئميش آغاجلار ين ضرر وئرن بير قۇرد (فا: نوعى آفت درختان ميوه).

آغ قۇزۇلو aǧquzulu [آ] م ۱۶ جى يۆزىلده، اؤلويۇروك توركلرينه باغلى بير بوى آدى^{۸۵}.

آغ قۇش [باخ] آتماجا.

آغ قويروق [آ، دى، تا] بير نوع گؤورچين.

آغ قويونلۇلار aǧqoyunlular [آ] قۇروجوسو: قۇتلوق اوغلو قارا يۇلوك (ايلىگ) عثمان بگ؛ حاكميت دؤنمى:

۱۳۵۰-۱۵۰۲؛ حاكميت يئر لرى: قافقازلار، شرقى آنادولو، خزر و هيند دنيز لرى آراسى و عراق؛ آغ قويونلولار آنادولودا يكن مركز لرى ديار بكر اولوب، م ۱۴۶۷ده جهانشاه (قارا قويونلو پادشاهى) اؤزون حسن يۇردونا آخين ائتدى، بۇ آرادا جهانشاه تائينمايان بير عسگر ين طرفيندن اؤلدورولدو، بو حادته بير امپراتورلۇغون چؤكمه سينه و او بيرى نين دؤغولماسينا سبب اولدو، جهانشاه ين اوغلو حسنعللى و عسگر لرى مرنده مغلوب اولدو و اونون يارديمينا گلن تيموريلردن ابوسعيدده مغلوب اولوب اؤلدو، م ۱۴۷۰ده آغ قويونلو امپراتورلۇغو قورولدو، اؤزون حسن تبريزى پايتخت ائتدى، تاريخچيلر اوزون حسن، "سلطان عادل" لقبى وئرميشلر، اوزون حسن اكينچى، صنعتكار و تاجر لر اوچون "قانون نامه" ويا "حسن پادشاه قانونلارى" نى چيخارتدى، بو زاماندا ابوبكر تهرانى آغ قويونلو تاريخينين چوخ قسمينى اوزون حسن ين آغز يندان ائشيدەرك يازميشدى "كتاب ديار بكرية" و قرانى توركجه يه ترجمه ائتميشدير، اؤزون حسن دن سؤنرا اولجه ليقت سيز اوغلو خليل و بلافاصله او بيرى اوغلو يعقوب

Aa Ā	آذر بايجان نۆز كچهسى
آڭگون [آ] ۱-خوشبختلىك، آڭ كىمى اولان، قىز آدى (فا:نام دختر). ۲- [مچ] گله جك، استقبال.^۷ آڭگون آغلاماق [س] خوشبختلىك و سعادت آرزولاماق. آڭگونلو اولماق [س] گونو آڭ اولماق، خوشبخت اولماق. آڭگونلو [ص] گونو آڭ اولان كىمسه، سيختىسى اولمايان كىمسه، خوشبخت (فا:سفید بخت). prosperous آڭگونه چىخماق [س] خوشبخت اولماق. آڭل [آ] باخ: آڭ+آل [مچ] دوروست، ناموسلو.^۷ آڭلاتان [ص] آڭيل قبول ائده يىلن، اينانيلان، آڭلا اۇيقون. آڭلاتماز [ص] آڭيل قبول ائتمه ين. آڭلاتمازلىق [آ] آڭيلا سيغمازلىق، اينانيل بيلمه مزلىك. آڭلاتماق (سيغماق) [س] مۇمكن اولماق اينانيل بيلمك. آڭلاتماق [ل] ۱-يىرىنن آڭلاماسينا يول آچماق. ۲-چوخ تاثير ائتمك، چوخ ائنگى له مك. آڭلاتى ağlatı [ص] تراژندى (فا:تراژدى). آڭلا جاسينا [ظ] اوزونو آڭلايان كىمى گۇستره رك. آڭلا جاتماق [س] آنلايا بيلمك. آڭلادا آڭلادا [ظ] سۆزكلى آڭلادارق، اۆزهر ك. آڭلادىجي ağladıcı [آ] ۱-آڭلاماغا يول آچان، آڭلادان (فا: گريه آور). ۲-تاثيرلى، يانقلى. آڭلاديش ağladış [آ] آڭلاتماق ايشى و بيجىمى (فا: گريه). آڭلار گۆنه دوشمك (قالماق) [س] بدبخت ليگه دوشمك. آڭلار ağlar [ص] چوخ آڭلايان، گۆزو ياشلى، گۆزو ياشلا دولو (فا: گريان). weeping آڭلار جاسينا [ظ] اوزونو آڭلايان كىمى گۇسترمك. آڭلاسيغان (سيغيشان) [ص] آڭلا باتان. آڭلاسيغماز [ص] آڭلا باتماز. آڭلاسيغمازلىق [آ] آڭلا باتمازلىق. آڭلاشديرماق [ل] آڭ وضعيته گنيرمك. آڭلاشما آچماق (قورماق) [س] بير يره ييغىليب آڭلاماق. آڭلاشماق ağlaşmaq [س] آڭ وضعيته گللك. آڭلاشماق^۲ [قا] بير ليكده آڭلاماق، آڭيز آڭيزا وئريب آڭلاماق (فا: باهم گريستن). to cry together	آڭ كچه نك [آ، دى] ميوه آڭاجلاريندا تومورجوق لارا ضرر وئرن، آڭ قانادلى كله بك (فا: نوعى پروانه) aporia crataeys آڭ كفال [آ، دى] سازان گيللردن بير باليق (فا: نوعى ماهى). alburnus آڭ كند ağkənd [آ] ميانا شهرينه باغلى بۇلگه شهر آدى، لسترنج "سرزمينهاى خلافت شرقى" آدىلى كتايىندا بۇ شهردن خونج آديلا دانشير و حمدوللا مستوفى يازيركى بۇ شهرده ياخشى كاغاذلار دۆلدليلر و بورا كاغاذكنان^۱ معروف دور. آيديندركى مستوفى كتايىنى فارسجا يازديغى اۆچون كاغاذچى سۆزونو ترجمه ائديدير، بو شهر گنچميشده خوناي آدلانيردى، بۇ كلمه هون سۆزونون ديشميدى و معناجا هون تانيرسى و هون يئرى دئمكدير، صفويلر دؤورو بۇ بۇلگه يه ايزديگين ويا ايزليگين دئيليردى، بۇ كلمه گۆك توركلرده بۇيوك عنوان كىمى ايشله نن تيگين سۆزونه باغليدير، ايز سۆزو اسكى نۆز كچه ده ياقين آدلاردان ايدى^۸. آڭ كند ağkənd [آ] هشتىرى، اهر، ساين قالا، زنجان، قوشا-چاى، بيجار، مراغا، ديواندره، رزن، سقز، ياستيكنند، كبودر آهنگ، زنجان و ماهنشان دا كند آدى. آڭ كوك [آ، بى، تا] بنفشه كوكو، سوسام كوكو. آڭ كيريك (آڭ كيريك) [آ، بى] خاقق آراسيندا حثيوانلار اوچون درمان كىمى ايشله ديلن بير اوت. آڭ كۆبه لك [آ، بى] بسله ييجى و لذتلى بيرنوع گۆبه لك (فا: نوعى قارچ خوراكى) agaricus campetris آڭ كۆبه لك لر [آ، بى] انسان و حثيوانلاردا خسته ليگه يول آچان و بير چوخ نوعو اپچينه آلان ايلكل بيتكى لر توپلو لوغو (فا: تيره اى از قارچها). آڭ كجه لر [آ] يئر ين قوزنى اوجاي لاريندا اولان ايشيق گنجه لر. آڭ كۆز [ص] قورخاق، جسارت سيز. آڭ كۆز لو [ص] ۱- [مچ] نظر سالان و نظر ووران كىمسه. ۲- گۆز لر يىن رنگى اچيلميش اولان. آڭ كۆز لو ك [آ] قورخاقلىق، جسارت سيز ليك. آڭ كۆز كن آڭاجى [آ] بير نوع گوركن آڭاجى.

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه‌سی
آغلایا آغلایا [ظ] آغلایارق (فا: گریان). crying, weeping آغلایان [ص، آ] چوخ آغلایان، همیشه آغلایان، تئز تئز آغلایان (فا: گریان). crying, weeping آغلیب سیز لاما [س] ۱- اؤز کدن آغلماق. ۲- یالوارماق. آغلیچی [آ] ۱- آغلایان کیمسه. ۲- یاس مجلس لرینده رسم اولاراق پول آلیب بیرینین دالی سیجا آغلایان کیمسه (فا: گریه کنده). crying, weeping آغلیش [آ] سیز لاما، آغلماق ایشی و بیچی (فا: گریه). آغلیب اینله مک [س] آغلایارق سیز یلداق. آگلک ağlək, ağulek [آ] قوم- دستجردده کند آدی {آغجا}. آغلی [ص] آغ رنگلی. آغلی آزماق [س] دلی اولماق، آغلی نی ایتیرمک. آغلی آلا قایادا [ص] هوئشو باشیندا اولمایان آدام حاققیندا. آغلیان [آ] بؤکان دا کند آدی {آغناغان}. آغلی باشینا گلک [س] هوئشا گلک، اؤزونه گلک. آغلی باشیندا [ص] هوئشو باشیندا، آغیللی. آغلی باشینان گنتمک [س] آغلینی ایتیرمک. آغلی توبوغوندا [ص] گنج، هوئشوز. آغلیجا [آ] زنجان دا داغ آدی {باخ: آغماق}. آغلی جاشماق [س] چاشیب قالماق. آغلیق [آ] آغ اولما وضعیتی، آغ شتین وضعیتی. آغلی قارالی [ص] هر رنگده، آغ و قارا رنگلر بیر لیکده. آغلی کسمز [ص] هله آغلی بیر شی بیلمه ین. آغلی کسمک [س] آغلینا باتماق. آغلی کسمه مک [س] آغلینا باتماق. آغلی گونی ağılı güneyli [آ] مراغا دا داغ آدی. آغلینا باتماق [س] اینانا بیلک. آغلینا جاتماق [س] درک ائتمک. آغلینا گتیرمک [ل] یادینا سالماق. آغلینی ایتیرمک [ل] دلی اولماق، هوئشو گنتمک. آغلینی باشینا ییغماق [ل] دؤز فیکیر لشمک. آغلییا آغلییا [باخ] آغلایا آغلایا. آغما ağma [آ] ۱- یوکسلمه. ۲- آشاغی زوومه، مثیل ائتمه	آغلان چای [آ] دا چای آدی. آغلان ۱ [آ] ۱- تئز تئز و چوخ آغلایان (فا: گریان) weeper, cry-baby {باخ: آغلماق}. آغلان ۲ [آ] دده قورقود بوی لاریندا بیر یئر آدی؛ قوشاچای و نیر، ده داغ آدی. کلئیر، ده کند آدی. {باخ: آغماق}. آغلان لیق [آ] تئز تئز و چوخ آغلما (فا: گریان). آغلاق aqlaq [ص، ت، آغناق، آغلاق] باخ: آغناق. آغلانگمز [ص] تصور ائدیلمه سی ممکن اولمایان، بؤیوک. آغلما ağlama [آ] بیرینی سوچسوز بیلهرک تمیزه چیخارما. آغلما ۲ [آ] آغلماق ایشی (فا: گریه). weeping آغلماق ağlamaq [ل، باخ: آغ] بیرینی سوچسوز بیلهرک تمیزه چیخارماق، باشاری لی گوسترمک. آغلماق ağlamaq [س] ۱- گؤز یاشی تؤکمک، سیز لاما، گؤز یاشی آخیتماق (فا: گریستن). to cry, to weep. ۲- [مج] یاس توتماق، ماتم ساخلماق. ۳- وضعیت ایندن و دؤروموندان شکایت ائتمک. ۴- یالوارماق، یاخارماق، یا لوارا یا لوارا ایسته مک {ت، سن، ییغلاما، ییغلاما، صح} آغلمالی [ص] پیس، فاجعه لی، چوخ آغیر، آجیناقلی "آغلما لی گؤنلر گنجدی" (فا: گریه آور). آغلما سی [ص] آغلایاجاق کیمی، آغلما لی (فا: گریان). آغلما سیماق aqlamsımaq [س] آغلایان کیمی اولماق، دولوخسونماق، گؤزلری یاشلادولماق (فا: به حالت گریه گرفتن). آغلما سینان [ص] آغلایان کیمی اولان، دولوخسونان (فا: کسی که حالت گریه گرفته، بغض گرفته). آغلما سینماق [باخ] آغلما سیماق. آغلما ش [آ] چیله لی، چیله چکن [خ] سلجوقلار دؤنمی آتابک لریندن^۷. آغلان aqlan [آ، باخ: آغماق] آقلان، سولارینی بیر گؤله و یا دنیزه گؤندریلن بؤلگه، بیر داغ یاماجلاریندان هر بیر (فا: حوضه، دامنه کوه، سراسیمی). آغلان تی [آ] یاواش یاواش آغلما (فا: گریه و زاری). آغلانماق [س] آغ اولماق.

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی
آغ وئون [آ] میانا و ماکی دا کند آدی {آغ+واران: واریلان بؤیوک یئر}. آغ والدین [ع] «آق والدین» آتا آنانین سۆزوندن چیخان. آغویا [آ] باخ: آغ+اویا [مَج] سۆیلۆ. آغۇ [آ] زهیر، سم (فا: زهر). poison {ت، صح، باخ: آغی (آغماق: پوزولماق)}. آغواوتو/آغی اوتو [آ] بیرنوع اوتسوو بیتگی (فا: شوکران). آغوتمان [آ] بؤکان دا کند آدی {آغ+اوتما: بؤیوک اودولان و فتح اندیلن یئر}. آغوتور [آ] یۆکسلدن، یوخاری چیخاران. آغوز aguz [آ، ت، باخ: آخماق] بالا دوغان حیوانین ایلک سۆتو، بولاماج (فا: بولاماج). beestings آغوز [آ] باخ: آغ+اؤز، اؤزمان، اؤستا [خ] بایبارس خان دؤنمی بگ و کوموتان آدی. آغوز [آ] ابهر ده کند آدی {۱-اوغوز. ۲-آغوز}. آغوزبون aguzbon [آ] رودبار و لاهیجان شهرلری نین یاخینلیغیندا کند آدی {اوغوز+بان}. آغوزلولو aguzlulu [آ] قئیدار دا کند آدی {باخ: آغوز}. آغوش aguş [آ، فا] قوجاق (فا: آغوش) {تورک غلاملارینین آدلاریندا نیر و فارسجا گنجیدیر: آغ+قوش^{۸۲}}. آغوق agûq [ص، ت] «آغوق لانماق» آغی لانمیش، مسموم اولموش (فا: مسموم). آغول agûl [آ] ۱-آی ین هاله سی ۲-اویا، کؤی. باخ: آغیل. ۳-اھر ده داغ آدی. میانا دا کند آدی. زنجان (-داش)، اردبیل (-یئر) دا داغ آدی. آغولاشمالا agulaşmalâ [آ] آغیولاشماق ایشی (فا: مسمومیت). آغولاشماق [س] آغی لی وضعیتیه گلکمک (فا: سمی و مسموم شدن). آغولاما agûlama [آ] آغولاما ایشی (فا: مسموم نمایی). آغولاما [ل، ت] مسموم ائتمک، زهیر له مک، آغی لاما (فا: مسموم کردن). آغولانديرما [آ] آغولانديرما ایشی (فا: مسموم گردانی). آغولانديرماق [اند] آغولانديرما گتیرمک (فا: مسموم کردن). آغولانما [آ] آغولانما ایشی (فا: مسمومیت).	(فا: لغزش). ۳-آخان اؤلدوز (فا: شهاب). آغماتان [ص] آغ و گؤزل قیز، قیز آدی. آغمارال [آ] آغ و مارال کیمی اولان، قیز آدی (فا: نام دختر). آغماق agmaq [س] ۱-یوکسکمک، یتردن هاوایا قالخماق. ۲-آشاغی زوومک، مثیل ائتمک (فا: لغزیدن). {دده، ت، سن، چیخماق، آشماق، باشقالاشماق، پوزولماق، باخ: آخماق}. آغمالا [آ] ۱-دووارا چکیلن بیرینجی مالا و سوراق، آغ سوراق. ۲-چلتیک شوخوموندا چکیلن ایلک مالا. آغمان [آ] آغ و تمیز، عفتلی، قیز آدی (فا: نام دختر). [خ] قازاق اویماقلارینین ایلک دؤنم بگ لریندن. آغمانتار/آغمانتارلار [تا، باخ] آغ گوبه لک/آغ گوبه لک لر. آغمانقو [آ] اؤزئکلرین، مانقوت اویماغی، اولوبالاریندان. آغمایا [ص] آغ و کؤک اوشاق و یا قادین. آغمیون agmayan [آ] سرابدا چای و کند آدی {آغ+مایان}. آغمیق [آ] ۱-اؤنلو، تانیشمیش ۲-یوکسک رتبه لی. آغمیکا [آ] بیر نوع ورق ورق لایلاری اولان داش (فا: میکای سفید). common mica آغمیلچک [باخ] آغ سینک. آغناتما agnatma [آ] آغناتماق ایشی. آغناتماق [ل] آشاغی سۆرمک، یئندیرمک (فا: سر دادن). آغناشماق [قا] بیر لیکده آغناتماق، آغناتماق (فا: باهم لغزیدن). آغناغاز/آغناواز agnavaz [آ] ۱-عاجل احتیاجی ساوماق-اوچون اویودولن آراجیق دن، بعضا دیرماندا اویودولن ایلک اؤن (فا: خیلی کم). ۲-[ص] آغارمیش، سولقون. آغناغاز اویوتکم [ل] بوشونا دانیشماق، بوش بوغاز لیق ائتمک. آغناق [آ] ۱-داغ لاردا سۆروشوب یترین بؤلوم، آغنایا بیلن هر یئر و شئی. ۲-حیوانین آغنادیغی یئر (فا: محل لغزش). آغنناما agnamâ [آ] آغناتماق ایشی (فا: لغزش). آغنماق [س، ت، سن] ۱-مال داوار توپراقد اودهده مک. ۲-بیر شئی زووب تۆکولمک، زوومک، توپراق یا هر شئی سوروشوب ترپشمک، ییخیلیب تۆکولمک (فا: سرخوردن). آغ نیلوفر [آ، بی] بیر نوع اوتسوو بیتگی (فا: نیلوفر هندی). nelubrium speciosm

آوارلارین بیرلشمه سیندن دۆغولودو، بونلار ۳۵۰م جی ایلده جۇوان جۇوانلاردان آیریلاراق قازاقستان، افغانستان

و ایران شرقینده حکومت قوردولار، آغ هونلار ساسانی شاهلاری بهرام و فیروزلا ساواشیپ و فیروز و اولدوردولر (مق ۴۸۴)، ابراهیم قفس اوغلو، بیژانس لی "تومانس" دان نقل اندهرک دئییرکی بو دؤنم آغ هون خاقانی آقتالانوس اولاراق آقتالیت آدینی بولارا وئردیلر، البته بؤتو بیلیریک کی ساسانی فیروز شاه ایله دؤیوشن آغ هون شاه ای آغ سوتقور اولوبدور، بو آد تاریخچیلرجه دیشهرک آخشنور، آخشنور و خوشنواز شکلینه دؤشوب و بو اؤزدن ادعا اولونوبکی گویا بو آد آریایی بیر آددیر و رنه گروسه ده بو آدی خشان *xesevan* شکلینه یازیپ، ولی آیری بیلگینلر و اؤجمله دن ژاپونلو انوکى بو کلمه نی "اخشک-ار" (دیواندا: مست کیشی) شکلینه گؤستریپ^۷،

آغ هون خاقانلیغی [آ] آغ هونلارین قوروجوسو قون خان اولاراق م ۳۶۷ دن ۵۵۷ جی ایله قدر حکومت سوردولر. حاکمیت یئر لری گؤنئی تۆرکۆستان، افغانستان و هیندوستان ایدی، م ۵۵۷ جی ایله انوشیروان گؤک تورک خاقانی ایستمی خانلا بیرلیکده آغ هونلاری مغلوب اندید و اؤز آرالاریندا بؤلوشدولر، آغ هونلارین مرکزی کابول ایدی و هیندوستان دا م ۷ جی یوزیله قدر وارلیقلارینی سوردولر.

آغی *agī* [آ، یازین] ۱- آغوساغو، آغیت، اوخشاما، نوحه، مرثیه؛ اؤلؤ اوچون و یاسدا سؤیله نن یانقیلی اوخشاما و نوحه کیمی سؤزلر، آذربایجان تۆرکجه سینده بو نوع قوشقو یاییلمیش شعر نوعلارینداندیر، مضمونجا نوحه مرثیه کیمی مضمیت غم کدر حالتلرینی مطرح اندید و قورولوشجا مصرع لری مختلف هجadan تشکیل تاپیلیر، اؤرنک "آغاجدا خزل آغلار. دییینده گؤزل آغلار. بنله

آغولانماق [س، سن، ت] آغوقماق] مسموم اولماق و اولونماق (فا: مسموم شدن).

آغولانمیش [ص] زهرلنمیش، مسموم اولموش (فا: مسموم).

آغولو [ص] زهیرلی، آغی لی (فا: سمی).

آغونا [آ] باشقیرجا کهلک معناسیندا، قیز آدی.

آغون [آ] باخ: آغ+اؤن [مچ] تمیز، شؤهرتلی^۷.

آغوز/آغاوز *agüz* [آ] تمیز و آغ، قیز آدی (فا: نام دختر).

آغ هورمک [ل] پارچا توخوماق (فا: تارتیدن).

آغ هونلار *aghunlar* [آ] بو قوم تاریخده مختلف شکللرده آدلاندیریلا، بیژانس تاریخچی لری بونلار آغ هون و چین لیلر "یه تایی *ye-tai*" دئییلر، آیریجا هفتال، هیتال، هتال، هفتا، یتتا، هیتال، تئال، افتتالیت، آفتالیت، هیاطله^{۱۱} آدیلا تانیینلار، ان یاقین آد هفتال-خیون شکلینده گلیدیر، نظره گلیرکی آغ هون سؤزو، آخ هون= آخیون= خیون کیمی سؤیله نیب و بیژانسلاردا بو آدی ترجمه اندیلر (بیژانسلو پروکوپوس بوانسانلارین دریلرینین آغ اولدوغونو *leukoy hunnoy* سؤیله ییب)، بو کلمه هفتا= هتتا شکلینده ده دئییلهرک، خیتا/ختا سؤزویله ده اؤرتوشور، بو سؤز بیر دؤنم چین اؤلکه سینین گونباتان طرفینده اولان توپراقلار اطلاق اولونوردو/ دوغان آوجی اوغلو هفتال= هیتال کلمه سین ی بیر خاندان آدی بیلرکی هونلار ایچینده حاکمیت اندیردیلر، بعضی لریجه سونرالار ابدال شکلینده بیر طایفا آدی هیتال سؤزونون دیشمیشی اولمالیدیر (شؤکرو قایانین دئیگیینه گؤره قارلوقلار بو حکومتین قوروجو بویالاریندان ایدیلار و قوزی هیندلیلرین دیلیجه آیتال، قارلی یئرلرده یاشایان معناسیندا و بو تۆرکجه قارلوق کلمه سینین ترجمه سیدیر^{۲۰۹}) یئنده ده خان کلمه سی، هون سؤزونون آیری شکلیدیر^۷، چوخلو تاریخچی لر، او جملهدن بلیسکی، ریچارد فرای، فرانسه لی کلاپ روٹ، ژاپونلو میازاکی، شیگه ماتسو، و حتی سعید نفیسی، آغ هونلاری/ آقتالیت لری تورک بیلیرلر، اسلام دان سونراکی قایناقلاردا هیاطله دن تۆرک عنوانیندا آد آپاریلار، آغ هونلار بؤیوک تۆرک اؤلوسو اولاراق هون و

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی	۱۲۹	ارک سۆزلۆتۆ	Aa Ā
اوغلو اؤلن آنا. سرگردان گزر آغلار ^{۷۳،۷۴} (فا: مرثیه).	آغیتچی لیق [آ] آغیتچی نین ایشی و مسلگی (فا: مرثیه خوانی).			
elegy ۲- [آ] آلی آچیق، جؤمرت، زنگین کؤنوللو؛	آغیتماق ağıtmaq [س، ت] یو کس لکم، چیخارماق.			
آلتای تۆرکلری، قیزیل اویماعی اولوبالاریندان ^{۷۵} . ۳-	آغیج [آ] وارلیق، خزانه، ثروت؛ ماناس داستانیندا بگ آدی ^{۷۶} .			
کلئیرده کند آدی {صح، ت، گؤ: ایپک قماش؛ بو کلمه نین	آغیچی [آ] آغیتچی، آغی دیین، نوحه دیین، مرثیه دیین،			
زهیر و مرثیه مفهوملاری، معنا لحاظیندان بیر کؤکه دایاناراق	نوحه اوخویان (فا: نوحه خوان، مرثیه خوان) preacher			
بیر نوع پوزولماق معناسی داشییر لار، باخ: آغماق}.	آغی چیچگی [آ، بی] آغی چیچگی سولاردان. چیچک لری آغ			
آغی آغاجی [باخ] آغی چیچگی.	پمپه، قیشدا یاپراق تۆکمه یین، زهیر لی بیر آغاج جیق، آغی			
آغی بابا / آغی بابا [آ] کارایتلر دؤولتی بگ لریندن و تؤلای	آغاجی (فا: خر زهره، زقوم). nerium oleander			
خان ین قاین آتاسی ^{۷۷} .	آغی چیچگی گیللر [آ، بی] ایکی چنکلی و آغی چیچگی و			
آغ یاپراقلی [ص] یاپراقلاری نین رنگی آغ اولان.	جزایر بنووشه سی کیمی تۆرلری ایچینه آلان فامیلیا			
آغ یاتاق [آ] ایکی آغاج آراسینا باغلانان و ایچینده یاتیلان و	(فا: تیره خرزهره). apocynaceae			
سا لانا ییلن یاتاق.	آغ یخان [آ] انسان آدی، باخ: آغی+خان ^{۷۸} .			
آغی یاد و شمک [س] زهر لی بیر شئی یثیب زهر لنمک.	آغیر ağır [ص] ۱- چکی سی چوخ اولان "آغیر یۆک"			
آغی یاسالماق [ل] زهر لی شئی یتدیرمک ویا ایچدیرمک.	(فا: سنگین). heavy ۲- گوجلو، شدت لی، تأثیر لی "آغیر			
آغ یاراقلی [ص] یارباقلارین رنگی آغ اولان.	ضربه". ۳- بؤیوک و یئکه "آغیر داشیت". ۴- قورخولو و			
آغ یازی ağ yazı [آ] یاستیکند ده کند آدی.	تهلیکه لی، دؤزولمز، داریخدیریجی "آغیر خبر". ۵- چتین،			
آغ یاغیز [ص] اوزو آغ، آغ بنیز.	گرگین "آغیر وظیفه" (فا: شاقه). hard ۶- داورانیشی			
آغی اوئو [آ، بی] بالدیران (فا: شوکران).	یاواش اولان "آغیر تریش". ۵- درین، برک "آغیر یوخو".			
آغی بای / آغی بک [آ] باخ: آغی+بای/بگ ^{۷۹} .	۶- یونگو لولوگو آز اولان ویا سلیس لیگی چوخ اولمایان			
آغی ییلمنی [آ] آغی و سم لرین اؤزل لیکلرینی اینجه له یین	"آغیر افاده". ۷- چتین هضم ائدیلن "آغیر یئمک". ۸- خوشا			
بیلمن (فا: زهر شناس). toxicologist	گلمز، اؤرک اینجیدن "آغیر سؤزلر". ۹- تمکین لی،			
آغی ییلمی [آ] آغی و سم لرین اؤزل لیکلرینی اینجه له یین	وقارلی، جدی "آغیر آدم". ۱۰- ایکی جانلی، بوغاز،			
بیلم دالی (فا: زهر شناسی). toxicology	حامله "قادین آغیرلاشیب". ۱۱- دیرلی، گؤسته ریشلی			
آغیت ağıt [آ] مرثیه، اؤلۆم تۆرکوسو، گؤیه یۆکسه لن	"آغیر کثیفیت لی جنس". (فا: گران). expensive ۱۲- بیر			
فریاد، باخ: آغی ^{۸۰} .	سیرا فیزیکیسل و کیمیا سال قاتقی لی ماده لره وئریلن آد			
آغیت سؤیله مک (دئمک) [ل] ساغی، مرثیه و نوحه دئمک.	"آغیر سو" ۱۳- تۆرکمتلرین آرسارو اویماعی اولوبالاریندان ^{۸۱}			
آغیتلاما [آ] اؤلۆلری آتماق اوچون دئییلن آغیت، ازگی لهمه	{ سومرجه «آغار»، ت، گؤ، صح، باخ: آخماق }.			
آغیتلاماق [ل] آغیت سؤیله مک.	آغیر آخساق گنتمک / یئریمک [س] یاواش یاواش یول گنتمک.			
آغیت یاخماق [ل] آغیت سؤیله مک.	آغیر آراج (لار) [آ] آغیر آرابالار (فا: وسایط سنگین).			
آغیتای [آ] انسان آدی، باخ: آغی+تای ^{۸۲} .	آغیر آغیر [ظ] یاواش یاواش، آستا آستا، تلمسه دن.			
آغیتبای [آ] انسان آدی، باخ: آغیت+بای ^{۸۳} .	آغیر آباق [ص] ۱- دؤغماسی یاخین (بویلو و بوغاز اوچون).			
آغیتچی ağıtçı [آ] آغی دیین، نوحه دیین، مرثیه دیین،	۲- آغیر ترپه دن و آغیر حرکت ائدن کیمسه، یاواش یاواش			
نوحه اوخویان، آغیچی (فا: مرثیه خوان).	ایشله یین کیمسه.			

Aa Ā	Aa Ā
آغیردان [ظ] آغیر اولاراق. آغیردورماق [س] آغیر باشلی و سویوق قانلی اولماق. آغیر زھملی [ص، دا] قورخونج، هیبت لی. آغیر سۆز [آ] بیرینه توخونان سۆز. آغیر سۆیله مک [ل] بیرینه آجی توخونما لی سۆز دئمک. آغیر ساتماق [ل] اؤزونو نازا قویماق، نازلانماق. آغیر ساتیجی [ص، سن] «آغیر سانغوجی» باها ساتان. آغیر ساماق ağırsamaq [آ] آغیر ساماق ایشی. آغیر ساماق [ل] بیرینه قارشى سويۇق رفتار ائدهرك و سيخيتتى وئردیگینی آنلاتماق (فا: سر سنگین رفتار کردن). آغیر سلاح [آ] گوجلۇ سلاح، بۇيۇك سلاح. آغیر سۇ [آ، شیمی] نۇكلیئر سانترال لاردا ھیدروژن یثرينه دۇتئریوم ایشلتمه سونوجو اورتايا چيخان سۇ (فا: آب سنگین). hard water، DO آغیر سیماق [ل] آغیر کیمی اولماق، آغیرلاشماق (فا: نسبتا سنگین شدن). آغیر شاق ağırsaq [آ، ت] ۱-یۇن آيىرمک اوچون باشى توپوزال آراجى (فا: چرخ دوک نخریسی)؛ ۲-تکر بیچیملى نسنه (فا: قرص)؛ ۳-دیز قاپاغى، آشيق سومگو ۳۳. آغیر صنایع [آ] اؤره تیم آراجلاری تولید ائدن صنایع. آغیر طبیعت لی [ص] تمکین لی، وبقار لی. آغیر قانلی [باخ] آغیر جانلی. آغیر کۆره [آ] یئر کوره سینده آغیر لیغی چوخ اولان ایچ بۇلوم. آغیر گلمک [س] بیریشنى بیرینه آغیر گلمک، اؤزگی قیریلماق، کؤنلونه دیمک، قلبی سینماق. آغیر لاتماق [ل] آغیرلاماق ایشینی گۆردورمک (فا: ف س قدردانی کردن). آغیر لاشدیرماق [ل] ۱-بیریشئین آغیرلاشماسینا یول آچماق و بو اؤزل لیگی گوجلندیرمک، چکی سینی آرتیرماق “یۆکو آغیرلاشدیرماق” (فا: سنگین نمودن). ۲-بیر ایشی چتین لشدیرمک، شدت لندیرمک “ایشی آغیرلاشدیرماق”. ۳-ھضمی چتین لشدیرمک “معدہ نی آغیرلاشدیرماق”. آغیر لاشدیریلماق [ل] بیر ایش چتین لشدیریلمک (فا: فم).	آغیر انشیتیمک [س] قۇلاغى ياخجى انشیتمه مک. آغیر ازغی [آ] چوخ آغیر و یاواش یاواش اوخونان ماهنی. آغیر اللی [ص] الی آغیر. آغیر اللی لیک [آ] الی آغیر اولما وضعیتى. آغیر اوتورماق [س] دوزگون ترپشمک، اؤسلو اولماق. آغیر اوتوروب باتمان گلمک : آغیر اولماق، وبقار لی اولماق. آغیر اول [ن] جدی اول. آغیر ایش [آ] بۇيۇك تهلیکه یارادان و گوج ایسته ين ایش. آغیر یاسماق [ص] کابوس گۆرمک، دۆش گۆرمک. آغیر یاش [خ] اولقۇن، آلچاق کؤنوللۇ؛ تورکمن: آرسارو، تکه لی اویماغی بۇیو کلریندن ۷. آغیر یاشلی [ص] یۆنگول و آشیری ترپه نیشلرده اولمایان کیمسه، وقار لی و تمکین لی کیمسه (فا: باوقار). graceful آغیر یاشلیلیق [ص] ترپیش لری اؤلجولو اولما وضعیتى. آغیر یای [آ] انسان آدی، باخ: آغیر+بای ۷. آغیر یارا جزاسی [آ] بۇيۇك نقدى جزا. آغیر یاختالی [ص، دا] تشخوص لو، جدی. آغیر یاش [آ] آغیر و متین، اوغلان آدی (فا: نام پسر). آغیر ترپنمک / آغیر ترپشمک [س] عطالت گۆسترمک. آغیر ترپه فن / آغیر ترپه نیشلی [ص] آغیر و یاواش حرکت ائدن، تلمسه ين (فا: تنبل). neglectful آغیر تۇپ (آدام): [مج] گوجلۇ اونلو و تانیمنیش کیمسه. آغیر تۇتساق [آ] تک بیر اودادا ساخلانان توتقۇلو. آغیر جا [ص، ظ] اولدوقجا آغیر (فا: نسبتا سنگین). آغیر جاجایی [آ] آذربایجان، دا چای آدی. آغیر جانلی [ص] چوخ یاواش ایش گۆرن. آغیر جانلی لیک [آ] ترپه نیش این چوخ یاواش اولماسی. آغیر جزا [آ] نیسبی حالدا بیر مُحاکمه ده بۇيۇك جزا. آغیر چکمک [ل] چکی سی آغیر اولماق، بیر سۆز آغیر گلمک. آغیر چکی لی [ص] چکی سی آغیر (فا: سنگین) heavywight آغیر حییس جزاسی [آ] عؤمور بویو ویا اؤزون حییس جزاسی. آغیر خاصیت لی [ص] ۱-تمکین لی، وقار لی. ۲-خوشا گلمز. آغیر خسته لیک [آ] اؤلوم تهلیکه سی اولان خسته لیک.

Aa Ā	Aa Ā
ارک سۆزلۈک	آذربایجان نۆزکجه سی
۱۳۱	
آغیرلیق مرکزى [آ،فر]: بوتون هر جهته آغیر لیغی بیر اولان	آغیرلاشماق ağırlaşmaq [س] ۱-آغیر وضعیت گلمک،
نقطه (فا:مرکز ثقل).	یوک چکسی چوخالماق "تلبس آغیرلاشیب" (فا:سنگین
آغیرمان [آ] آغیر ترپه شن (فا:سر سنگین).	شدن). to grow heavier ۲-چتین وضعیت دۆشمک،
آغیرو سرت دیبله [ظر] سینیرلی و هیسلی حالدا.	گوجلشمک، زورلاشماق، گرگین لشمک. "یاشایش
آغیروسایط [باخ] آغیر آراج.	گۆندن گۆنه آغیرلاشیر" to become complicated
آغیرهیدروژئن [آ] دوتتریوم، H2	۳-یاواش لاماق، زورلاشماق، خسته وضعیت گلمک، تنبل
آغیریئریشلی [ص] یاواش یئرین (فا:بطی الحركة).	لشمک، ضعیف لشمک "قۇلاغی آغیرلاشییدیر" to
slow-moving	become worse ۴-حامله اولماق، دوغورماسی یاخین
آغیریاغ [آ] ماشین و آراج لارین اویناق یئرلرینی یاغلاماق	لاشماق (بویلو اوچون) "قادین آغیرلاشیب" ۵-پوزولماغا
اوچون بیر نوع آز آخیشقانلی یاغ، خام نفتدن اله گلن بیر	و کؤفلنمه گه باشلاماق (ات و بونون کیمی شیلر) "ات
نوع برک یاغ.	ایستی دن آغیرلاشیر" ۶-جدی اولماغا باشلاماق،
آغیریانا [ص، دا] لیاقتلی، یاراشان، آغیر یانا پالتار.	تمکین لی و وقارلی اولماق "یاشا دۆلدوقجا آغیرلاشیر".
آغیرینا گتتمک [س] حیثیت ینه دیمک (فا:بهش برخوردن).	آغیرلما [آ] آغیرلاماق ایشى، قدرشناسلیق.
آغیریوخو [آ] درین یوخو.	آغیرلاماق [ل، ت، ص، سن] تعظیم ائتمک، دیرله مک،
آغیریوکلو [ص] آغیر یۆکلنمیش، آغیر یوکلو داشیت.	سایقی گوسترمک، عزیز له مک (فا:قدردانی کردن).
آغیریونگول الله مک [ل] یوخلاماق، اؤلچوب بیچمک.	آغیرلانما [آ] آغیرلانماق ایشى، قدرشناسلیق.
آغیریونگول [آ] ائوده اولان هرشئی، بیریرده اولان بالا و	آغیرلانماق [س] آغیرلاماق ایشى گؤرولمک (فا:قدردانی شدن).
بؤیوک هرشئی، "ئوی داشیپاندا آغیر یونگول نهمه نه وار	آغیرلیغینی اورتایا قویماق [ل] بیرینین کیملیگینی و کیشی
ایدی داشیتا دۆلدوردولار".	لیگینی قبول ائتدیرمک.
آغیز / آغزی ağız, ağzı [آ،ت، ص، باخ: آغماق، آخماق] ۱-	آغیرلیق [آ] ۱-چکسی آغیر اولما وضعیت، آغیر شئین
انسان و حیوانین نفس چکمه و یتمک یولونون اؤنو	حالی "یۆکون آغیرلیغی" (فا:سنگینی). heaviness ۲-
(فا:دهان). mouth ۲-قاب لارین و ایچی بوش شیلرین	وقارلی لیق، سوروملولوق، تمکین لیلیک "ترپیشینده بیر
آچیق یانی "قابلامانین آغزینی قوی". ۳-کسیجی آلتلرین	آغیر لیق واردیر". ۳-تهلیکه لی اولما وضعیت، چتین لیک
کسگین طرفی، اؤدلو سلاح لارین بورولارینین اؤن طرفی	"یارانین آغیرلیغی" ۴-آغیرلیق حس، تضییق حس، قایقی
"توفنگین آغزی، پیچاغین آغزی". ۴-چاپین دنیزه و گؤله	"باشیمدا بیر آغیر لیق حس ائدیرم" ۴- [فیزیک] یئر چکیمی
تؤکولن یئر، شهر و کندین دنیزه طرف آچیلان طرفی	نین بیر جیسمین مولکوللاری اوزه رینده تاثیر "بو
"کند آغزی". ۵-یول و گئچیت لرین گیریش یئر، هر	جیسمین اؤزه رینده آغیرلیغینی حسابلاماق" (فا:سنگینی).
شئین یانی و قیراغی بیر یئرین گیریلجهک ویا گئچیلجهک	آغیرلیق اولماق [س] بیرینه یوک اولماق.
طرفی "یول آغزی". ۶-ساییلارلا دفعه معناسیندا، کز،	آغیرلیق باسماق (چکمک) [س] یوخوسو گلکم.
"بیر آغیز سؤز سؤیله مک" ۷-دانیشیق دیلینده یاخین اولان	آغیرلیق ساتماق [س] اؤزونو آغیر گؤسترمه یه چالیشماق.
بیر وخت اوچون سؤیله نیر "بایرام آغزی حاضرلیق لار".	آغیرلیق سیز [ص] آغیرلیغی آز اولما و یا اولماق (فا:بی
۸-باخ: آغوز، تازا دوغوموش حیوانین ایلک سوتو.	weightless وزنی).
آغیز آچماق [ل] سؤز سؤیله مک، بیرینه سؤیوش ائتمک.	آغیرلیق لی [ص] دیر لی (فا:با ارزش).

Aa Ā	آذربایجان نۆزگهسی
ارک سۆزلۆتۆ	۱۳۲
آغیزدان اولماق [س] چۆخ دانیشماقدان یورولماق.	آغیز آغیز [ظ] آغیز با آغیز، آغیزدان بیر بیرینه سۆیله یەرک.
آغیزدان ایتی [ص] آغیزدان دیری، دیللی باشلی.	آغیز آغیز اوئرمک [ل] ۱-ماهنی اوخوماق، بیر لیکده اوخوماق، دانیشماق.
آغیزدان بوش [ص] سۆزوکسر سیز، سوزو کئچمه ین.	۲-چیغیرباغیر اندیب ساواشماق. ۳-پیچیلداماق.
آغیزدان ییلمک [ل] خبر ییلمک.	آغیز آلینماز [ص] چوخ ادب سیز، پیس دانیشان.
آغیزدان چیخماق [س] سۆیلمک، دئییلک.	آغیز آلینماز [ص] سۆیلمه سی یاخجی اولما یان سۆز.
آغیزدان دولما [آ] (اسکی) آغیز طرفیندن باروت	آغیز باخان [ص] اوؤزگه نین آغزینا باخان و سۆزونه اوؤیان.
دولدورولان بیر نوع توفنگ.	آغیزا دۆشمک [س] دئدی قودو اولماق، شایعه اولماق.
آغیزدان دیری (ایتی) [ص] دیللی باشلی.	آغیز اوئو [آ، کؤ] توپلاردا باروئو پارتلادان ماده (فا:چاشنی).
آغیزدان قاپماق [ل] بیریندن سۆز آلماق و سۆز اویرنمک.	آغیز اوچو [ظ] کؤنول سوز، باشدان سووما، اعتبار سیز.
آغیزدان گلنی (چیخانی) دۆمک [ل] سۆیمک، سۆیوش له مک.	آغیز ایمه [آ] بیرینه اهانت ویا اعتراض اوچون آغزین بۆزمه
آغیز دولوسو [ظ] چوخ، چوخ اولاراق.	(فا:دهن کجی). making faces at
آغیز دیشیدیرمک [ل] سۆزونو تئزتئز دیشیدیریب آیری سۆز	آغیز یا آغیز [ظ] آغیزدان آغیزا.
دۆمک.	آغیز بوروماق [س] ناراضی لیق اظهار ائتمک.
آغیز سۆزو [آ] آغیزدان ائشیدیلن خبر، چوخ اعتبارلی	آغیز بورون ایمک [ل] ناراضی لیگینی ییلدیرمک.
اولما یان خبر.	آغیز بورون [آ، دا] ظاهری گورؤنوش، گۆرکم (انسان اوچون).
آغیز ساتماق [ل] اوؤزونو چوخ تعریفله مک و اوؤمک.	آغیز بورونلو [ص] گۆرکملی، گۆرونوشلو.
آغیز سانباللی [ص] تمکین لی، وقارلی.	آغیز بوشلوق [آ] آغیزلا دوداق و بوغاز آراسیندا بوشلوق
آغیز سس سیز حرفی [آ، دیل ب] اویرد سس سیز حرفی، گئنیز	(فا:حفره دهان).
و بورون یول ایله چیخان سس سیز حرف (فا:حرف بی	آغیز بیر / آغزی بیر [ص] سۆزلری بیر اولما.
صدای دماغی) oral consonant	آغیز بیر ائتمک [ل] سۆز بیر ائتمک، سۆز لشمک.
آغیز سسلی حرفی [آ، دیل ب] گئنیز و بورون یول ایله چیخان	آغیز بیر لیگی [آ] سۆزلری بیر اولما.
سسلی حرف "آ، او، ای، ائ، او، ای" (فا:حرف	آغیز بیر لیگی ائتمک [س] آتلاشماق.
صدادار دماغی) oral vowel	آغیز تیخماق [ل] دانیشما امکانی وئرمه مک.
آغیز سورؤتمه سی [باخ] آغیز اوچو.	آغیز جیق [آ] ۱-بالاجا آغیز. ۲-چیچکین دیشی جیگینی
آغیز سوؤو [آ] آغیز وزی لریندن تۆره ن سو(فا:بزاق). saliva	اوؤست طرفدن آیریلیمیش حیصه سی.
آغیز سیز [ص] ۱-یوشاق خویلو و سس سیز. ۲-کوت و	آغیز دئیینه نی قولاق ائشیتمه مک [س] های کوی اولماق.
کسر سیز. ۳-دیل سیز، سۆزوکئچمه ین و کسر سیز.	آغیز داغیلماق [س] یاخجی پیشه رک لذتلی اولماق.
آغیز سیز لیق [آ] آغیزیندا کسر اولما، دیل سیز لیک.	آغیز دا ساققیز گیمی چینیتمک [س] بیر سۆزو و دوشونجه نی
آغیز سیل [آ] آغیزلا ایلگی لی.	تئزتئز آغزیندا تکرارلاماق.
آغیز شاقاسی [آ] سۆزله دئییلن شاقا.	آغیز دادیلا [ظ] راحتلیقلا، ایچینه سینه سینه.
آغیز قاقاسی [آ] سۆیوشمه، آغیز آغیزا بیر بیرینی سۆیمه.	آغیزدان [ظ] شفاهی اولاراق، یازی ایله دئییل دیل ایله،
آغیزلارا دۆشمک [س] دیلله دۆشمک، دئدی قودو اولماق.	دیل جاوابی، سۆزلو اولاراق، سۆزله، سۆزلو.
آغیزلاردا ساققیز اولماق [س] دیلله دۆشمک، چوو و دئدی	آغیزدان آغیزا [ظ] بیر بیرینه سۆیله یرک.

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
133 (فا: اصطبل) stable (ت، سن، صح، دده؛ آغماق "دۆنمک، مئیل اتمک" سۆزوندن آلیناراق "ل" اک ایله دوزه لیب {. آغیل ۱۱۲ [آ، ع] شعور، ادراک، ذكاء، حافظه. (فا: عقل). آغیل آغیلا وئرمک [ل] بیر لیکده اوتوروب دۆشونمک. آغیل ائله مک [ل] فیکیر له شیب بیر ایشی دۆز گۆرمک. آغیل چاتماز [آ، ص] آنلاشیلماز. آغیل دیشی [آ، ص] بیرمی یاشیندان سونرا چیخان و آغیزین دیینده کی اولان بؤیوک دیشلره وئریلن آد (فا: دندان عقل). آغیل لاندیرماق [ل] اؤسلو لاندیرماق، اصلاح اتمک. آغیل لانماق [س] اؤسلو لانماق، اصلاح اولماق، دۆزلمک. آغیل وئرمک [س] اؤیود وئرمک، اؤیودمک. آغیل یانا [ظ] آغیل ایله. دۆشونرک. آغی لاشماق [س] زهر لی لشمک (فا: زهر دار شدن). آغی لاماق [س] آغی وئرمک، زهر له مک (فا: زهر دار کردن). آغی لاندیرماق [س] آغی لی اتمکباخ: آغی لاماق. آغی لانماق [س] آغی وئریلمک، زهر لنمک (فا: زهر دار شدن). آغیلدان کاسیب [آ، ص] ذئهنی جهتدن دالی. آغیلسیز [آ] دۆشونجه‌سیز، ذئهنی جهتدن دالی. آغیلسیز لاشماق [س] اؤس سوز لاشماق، سفته لشمک. آغیلقات [آ] ۱- سایقیدیر ۲- اؤلدوز، گزه‌ین^۷. آغیل لی [ص] دراکه لی. آغیل لی یاشلی [ص] دراکه لی. آغیل لی لیک [آ] دراکه لی لیک. آغی لی [ص] زهر لی، سم لی (فا: زهر دار). poisoned آغی لی بؤجک [آ، دی] قین قاناتلی لاردان، باشقا بؤجک لری بین و یارار لی بیر بؤجک (فا: حشره ای سمی). carabus آغیم ۱۱۳ [آ، باخ: آغناماق] ۱- آياغین اؤستونده کی تۆسمک یئر. ۲- یۆکسه لیش. آغیمتیل [آ، سن] آچیق آغلیق، آغ شئین حالی (فا: سفید گونه). آغیمتیل لیک [ص] آغیمسو لوق، آغ رنگه چالار لیک. آغیمسوو [باخ: آغیمتیل]. آغیملی [ص] اؤستو چوخ تۆسمک اولان (آیاق). آغین [آ] ۱- زوربا، ۲- پیستی^{۲۲۲}؛ ۲- قازاق و قیرقیزلاردا،	قودو اولماق. آغیز لاشماق [قا] بیریر یله سۆز لشمک، دیلله دالاشماق (فا: دهن به دهن دادن). آغیز لاماق [ل] ۱- آغزی ایله قوپارماق، آغزی ایله دارتماق (فا: با دهان گرفتن، گاز گرفتن). ۲- [مع] آچیق لاماق، نصیحت وئرمک. ۳- [مع] اؤستونه قیشقیرماق. آغیز لی [ص] آغیزی اولان هر شئی (فا: دهنه دار). آغیز لیک [صح، سن] ۱- تلفن آراجلاریندا آغیز طرفه تۇتولان بؤلوم (فا: دهنی). ۲- چالقی آلت لرینده آغیز لا چالینان حصه (فا: دهنی). oral. ۳- قیف، دورو شئیلری بیر قابا تۆکمه یه یارایان اؤستو گئن و آشاغی سی دار آلت. ۴- آت آغیز لیغی (فا: دهان بند). muzzle ۵- سو تاسیسات یندا سو آلپ وئرن یئر. ۶- بیر شئین باشلادیغی یئر. آغیز لیقچی [آ] آغیز لیق ساتان ویا دۆز لدن (فا: پوزه بند ساز). آغیز نشانی [آ] سۆز له اولان نیشانلار، اؤز آرالاریندا بیرینی آیریسینا نیشانلار. آغیزی یوزوق [ص] سؤیوشجو، سرت سۆز دیین کیمسه. آغیز یایماق [ل] آغزینا گلنی سؤیله مک. آغیزینا کیلید وورماق [ل] دانیشماق، آز دانیشماق. آغیز یوخلاماق (آراماق) [ل] اؤیرنمک اوچون بیریندن سۆز آلاماق، بیریندن سۆز چکمک. آغی سپمه [آ] سم و آغی سپمک ایشی (فا: سم پاشی). spraying poison آغی سین [آ] سم سپن (فا: سم پاش). pison-sprayer آغی سیز [ص] آغی سی اولمایان، سم سیز (فا: بی زهر). atoxic آغیش ۱۱۴ [آ، فیزیک] گازلارین هاوایا دوغرو قوزانماسی؛ قارشى آنلام: یاغیش؛ (فا: تصعید). ۲- [خ] آغیج، خزانه، ثروت؛ قازاقلارین، اورتایوز اویماعی اولوبابالاریندان^۷ {ت: یۆکسه لیش؛ صح، گۆ: ثروت؛ آغماق سۆزوندن {. آغیشماق ağışmaq [ل، ت، سن] یوکسه لیشمک، یوکسلمک، چیخیشماق، یوخاری گئتمک (فا: تصعید شدن). آغی قارادان سچمک [س] یاخشى نی یاماندن آیرماق. آغیل ۱۱۵ [آ] قویون یاتاغی، مال داوار ساخلانیلان یئر

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
۱۳۴ ارک سۆزلۆتۆ	Aa Ā
phacachoerus aethiopicus (فا:نوعی خوک).	اؤزانلارا وئرلن آد ^۷ .
آفرین afərin [با،فا] آلقیشلماق و یینمه کیمی دۇيقولاری	آغینا بۇزونا باخماق [س] آیرد ائتمک.
ییلدیرمک اوچون سؤیلهنن سۆز، براوو، ساغ اول، یاشا،	آغیئبای [آ] انسان آدی، باخ: آغئین +بای ^۷ .
یاشاسین، آلقیش (فا: آفرین).	آغینماق aġınmaq [س، آغماق سۆزوندن] (حئیوان) یئر
آفساید [آ،فر] آچیغا دۆشمه ^{۲۱۸} .	یاتیب یووارلانماق (فا:خواییدن حئیوان).
آفسار afsar [آ] اوغوز تۆرک لرینین ۲۴ بویوندان بیر.	آغی وئرن [آ] آنادولو سلجوقلولاری دؤنمی "آغی لیق"
آفشین [آ] باخ افشین.	اؤرگۆتونو قۇران بکتاشی ییلگین ^۷ .
آفوریزم [آ،یو] درین معنالی بیر سۆزون قیساجا افاده سی.	آغ یول ^۱ [آ] آچیق گتجه لرده گۆی یوواریندا اولان ایشیق
آفورجا [آ] قۇیا دا کند آدی ^{۲۴} .	اؤلدوزلو زولاق، سامان یول، سوت یول.
آفی [آ] مراغا دا کند آدی ۱- {أَفَى، محتملا آوا سۆزوندن	آغیول ^۲ [آ] باخ: آغ+یول؛ اوغلان آدی، دۆزگون، نامۇسلو،
۲- مافی- افشار بویونون آدینین دیشیمیش شکلیدیر}.	قیرقیزلارین آرقینچ اویماعئین قۇروجوسو و ایلک بگی ^۷ .
آفیس afis [آ،فر] ایش یثری، دایره، بۇرۇ، اداره (فا: اداره).	آغ یونجا [آ] پاخاللار سویندان چوخ ایللیک بیر بیتگی.
آفیش afiş [فر] بیر شئی تانیما و ییلدیرمک اوچون چوخو	آغ یووار [آ،طب] قاندا میکروبیلار قارشى اولان آغ گۆزه لر.
رسیملی دۇوار ییلدیری سی (فا:~).	آغیون [آ] انسان آدی، باخ: آغ+یون [مَج] دۆز یول ^۷ .
آق aq [باخ] آغ.	آفات afat [آ،ع] آفت چوغول؛ باخ: آفت.
آق بولاق قارابولاق [آ] یاستیکند ده کند آدی.	آفاق [آ،ع] أفق چو؛ اوفوق لار، دؤرد بیر طرف، بوتون هریان
آق سو [آ] مینودشت ده چای آدی.	(فا: آفاق). horizons
آق یئل [آ] گونئی دن اسن یئل.	آفت afət [آ،ع] ۱- ضررلی، خسته لیک لرین توخوملاردا
آقا/ آقاغا aqala [آ] ۱- سایقی دیر، اؤلۆ کیشی ۲- جؤمرت،	تؤرتدیگی پوزوق لوق (فا: آفت). ۲- [شع] گۆزل قادین و
قورویو جو ۳- بؤیوک آرکک قارداش، آغابگ، باخ: آغا ^۷ .	قیز، قیز آدی (فا: نام دختر).
آقاقیا [باخ] آکاسیا.	آفت زده [آ،ع+فا] آفت گۆرموش، آفت لنمیش (فا: آفت زده).
آقرا ندیزور [آ،فر] بؤیولج، شیشیردیجی (فا: آگراندیزور).	آفت وورموش [آ،ص] ضرر گۆرموش (فا: آفت زده) damaged
آقرا ندیسمان [آ،فر] بؤیولتمه، شیشیرتمه (فا: آگراندیسمان).	آفتاب [آ،فا،شع] گۆنش (فا: آفتاب).
آقرو aqro [آ،لا،اؤن اک] بعضی سۆزلرله بیر لیکده اکیلنه	آفتافا aftafa [آ] ۱- بیر نوع قولپلو و بورولو سو قابی
ایلگی لی سۆزلر دۆزلدیر "آقرونوم" (فا: آگرو).	(فا: آفتابه). ۲- [خ] خوجند خانلیغی خانلاریندان. ۳- کیوی
آقروییولوزی [آ] اکین چیلیک ده بالاجا حئیوانلاری اینجه له	ده کند آدی. {ت: فارسجا آفتابه کلمه سیندن آلینمیشدیر}.
ین بیلم (فا: آگروییولوزی).	آفتافا لگن [آ] آفتافا لگن دن عبارت یوینما جاهازی.
آقروتنکیک [آ] اکین تنکیک لری (فا: آگروتنکیک).	آفتالیتلر aftalitler [باخ] آغ هوئلار.
آقروکیما [یو: آقرو + ع: کیمیا] بیتگی لرین تغذیه سیندن،	آفریقا چگیرگه سی [آ،دی] قوزئی آفریقادا یاشایان بیر
گۆبره لرین تطبیقیندن و بیتگی لرین کیمیای یوللارلا	چکیتگه (فا: نوعی ملخ آفریقای) locusta migratona
قورونما اؤصوللاریندان بحث ائدن بیلم دالی.	آفریقا afriqa [آ] یئر کۆره سینین بش قاره سیندن بیر
آقرونوم [آ] اکین اؤزما، اکینچیلیک بیلمی (فا: آگرونوم).	(فا:~). africa
آقرونومی [آ،یو] اکینچیلیک ایشی و بیلمی (فا: آگرونومی).	آفریقادوغوزو [آ،دی] جوت بارماق لیلاردان قالین دری لی

Aa Ā	آذربایجان نۆزجهسی
آکینولوزی [آ،فر] گونش ایشینلارینین تاثیرینی انسان و بوتون دیرگی لر اؤزه رینده اینجه لیین بیلیم دالی (فا:~). آکتینیت [آ،فر] بیر سیرا رادیواکتیو ائلمانلارین اورتاق آدی: آکتینیوم، توریوم، پروتاکتینیوم، تولیوم، پلوتونیوم، آمریکیوم، کوریوم، بئرکتلیوم (فا:~). آکتیو [باخ] اکتیو. آکئودیٹیف [آ] گوون یازیسی.^{۲۸} آکروبات [آ،فر] سیرک اوینوجوسو (فا: آکروبات). آکروباتیک [ص] آکروباتا عاید (فا: آکروباتیک). آکروبول [آ،فر] اسکی یونان شهرلرینده تپه اؤزه رینده یئرله شن ان اؤنملی بؤلوم، شهرین ان اؤنملی تیکیتی و تاپیناقلاری اولان بؤلومو (فا:~). آکسارای [آ] آغسارای، آغ و تمیز ائو، قیز آدی (فا: نام دختر). آکسو/آغسو [آ] اؤیغورلارین (۸۴) قوردوقلاری بیرشهر^{۴۵}. آکسیوم [آ،فر] یو، سایش ب[عمومیتله و گنلیکله قانیتا و دلیله احتیاجی اولمایان گرچک، ئبوتسوز قبول ائدیلم فیکیر "ریاضیات آکسیوملاری: ریاضیات اصل و اساسلاری" (فا:~). آکسیون [آ،فر] بیر ایش و حرکتدن توره نن گلیشیم و ائتگی (فا:~). action آکورد/آکورد [آ،فر] بیرچالقی آلتی نی دؤغرو سس وئرمه سی اوچون کؤک لهمه و عیارلاما، نئچه تونون بیر زاماندا اؤیوملو و هماهنگ سس لنمه سی (فا:~). آکوردئون [آ،فر] یئل سیستمی و بارماقلارلا چالینان و قارمونا اوخشار بیرچالقی آلتی (فا: آکوردئون). آکوستیک [آ،فر] فیزیک علمینده سسی اینجه لیین بیلیم قولو، یانسی (یانقی) بیلیمی و بیلگی سی، سس یانسی بیلیمی، سس داغیلیمی نی آراشدیریران بیلیم دالی (فا:~). آکومولاتور [آ،فر] آخیم توپلار، الکتریک آخیمی ییغان قورقو (فا:~). آکونیتین [آ،فر] بوغان اوتوندان آلینان وحکیم لیکده ایشله نیلن ماده (فا:~). آکوارئل [آ،فر] سؤلو بویا (فا:~). آکواریوم [آ،فر] ایچینده سؤ اولاراق سو بیتگی سی و حئیوانی	آقیشقا [آ] آقیشلیغی اولان یئر، پنجره (فا: پنجره)^{۱۳۲}. آقوتیناتیو [آ،فر] التصاقی، بیتیشگن، بیتیشملی (فا: التصاقی). آقوتیناسیون [آ،فر] کومالاشیم (فا: آگلو تیناسیون). آقوتینین [آ،فر] سئرومدا مئیدانا گلن آنتیکور (فا: آگلو تینین). آقنوزی aqnozi [آ،فر] بیلیم لیک، آلفی ایتیمی و یا یوخلوغو، تانی سیز لیق (فا: آقنوزی). آقنوستیسیم [آ،فر] دؤیوچو لوق، حسّ و دؤیولار ائشیگینده هئج بیر شئین درکینه اینانمایان گوروش (فا: آگنوستیسیم). آقنوستیک aqnostik [آ،فر] دؤیوچو (فا: آگنوستیک). آقوالدین [ص،ع] آتا آتانی اطاعتیندن چیخما، آتا آتانی اؤزونه دورما و قارباما (فا:~). آقیشلی aqışlı [آ] خوی داکند آدی {آغیشلی، یوکسه لن}. آکادئمی [آ،فر] بیلیم اوچاغی، عالی علمی موسسه، بیلگین-لر یازارلار و صنعتچی لر قورولو، یوکسک اوخول (فا: آکادمی). academy آکادئمیسین [آ،فر] آکادئمی اؤیه سی (فا: آکادمسین). آکادئمیک [آ،فر] بیلیم سل اؤزل لیگی اولان، بیلیم سل آراشدیر مالارا باغلی، آکادئمیا یا عاید (فا: آکادمیک). academic آکاردئون [آ،فر] بیر نوع میثلسل چالقی آلتی، باخ: قامون. آکاسیایا aqasiya [آ،فر] ۱-بویا اوچون ایشله نن بیر آغاج، ایستی بؤلگه لرده ییتیشن acacia.leg ۲-باخ: سالخیم آغاجی (فا: آقاقیا) robinia pseudoacacia. leg آکای [آ] انسان آدی، باخ: آقا+ی، اوغلان آدی. آکتریس [آ،فر] قادین اویونجو (فا: هنریشه زن). آکتور [آ،فر] ارکک اویونجو، اویونجو (فا: هنریشه مرد). آکتوئل [آ،فر] گونجل، شیمدی کی، اندیمسل (فا: آکتوئل). آکتوآلیته [آ،فر] گونجل لیک، گونون اصلی حادثه سی و ایتفاق ی و یا سؤزو "گونون آکتوآلیته فیلمی" (فا:~). آکتوآلیته سینى ایتیرمک [ل] گونجل لیگینی ایتیرمک، گونون اصلی ائتفاق اولماسینی الدن وئرمک. آکتوآلیزم [آ،فر] گنچمیش ژئولوژی ائتفاقلاری نی بوگونکو ائتفاقلارا باخاراق آچیقلانا بیله جگینی اؤنه سورمک و بو تئریمی ساوونماق، اندیمسل جلیک (فا:~).

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
۴-قانون پوزولماسی سونوجو دری ده دۆزه نیلن آغ لکه “آلا دۆشمک” (فا: لک ویس پوست). ۵-دده قورقود یوی لاریندا اوجا و هۆندور معناسیندا ایشله نیبدر آلچاق هاوا یئر = آلچاق اوجا یئر، آلا داغ = اوجا داغ. ۶- باخ: اکلر {ت، سن، تا، آل سۆزوندن: آل < آلاق > آلا}. آلا [آ] انسان آدی: آلابای، آلت/آلات، آلابوری، آلاتا، آلاتای، آلتلی/آلاتلی، آلاتان/آلادان، آلاتون، آلاتونقا، آلاتوغ، آلاخان، آلاقاش، آلانور. آلابات <i>alabat</i> [ص] ظ[نه یاخجی نه پیس، باشدان سووما “آلابات دۆزلتمک.” آلاباتلیق [آ] آلابات شئین حالی. آلاباختا [آ] بیر نوع چؤل گؤورچینی، قیز آدی (فا: نام دختر). آلاباد/علی آباد [آ] ساین قالا دا کند آدی. آلاباش ایت [آ] باش لاری آلا اولان ایتله وئرلن آد. آلاباش کلم [آ.بی] تورپ گیلردن شلغمه بنزر بیر بیتگی، داش کلم (فا: کلم قمری). <i>brassica oleracea</i> آلاباشلی [آ] آذربایجان دا یئر آدی ۲. آلابالیق [آ.دی] سو یوق ودوروسولاردا یاشایان اتی تورونجو رنگلی و لذتلی بالیق، قیزیل خاللی بالیق (فا: نوعی ماهی قرل آلا) <i>trutta faris</i> آلابالیق گیلر [آ.دی] اومورقالی لاردان سو موکلو بالیق لارین بیر سو یو (فا: تیره ای از ماهی ها). آلابان/آلوان [آ] باخ: تمساح. آلابانچی لیق [آ] قۇلدورلوق، باخ: آلامانچی لیق. آلابانچی [ص] قۇلدور، باخ: آلامانچی. آلابایداق [آ] پیسه چیخیش، روسوا. آلابایداق ائتمک [ل] روسوا ای ائله مک. آلابزک [ص] آلابولا، رنگ به رنگ. آلابزک بنؤشه [آ.بی] بیر نوع بنؤشه گؤل. آلابزک لیک [آ] آلا بزک اولما دورمو. آلابوغا [آ.دی] قانادی پرده لی بیر نوع بؤجک. آلابولا [ص] تورلو رنگلرده اولان (فا: ابلق). <i>dapple-grey</i> آلابولا چالماق [س] مختلف رنگلرده گؤرونمک.	ساخلائیلان یئر (فا: نه). آکین/آخین [آ] قیرقیزلاردا ساز شاعرینه وئرلن بیر آد ۵. آکئت [آ] آژنت، باخ: آژانس. آگاه <i>aqah</i> [آ، فا] بیلگی لی، او یانیق، خبردار (فا: آگاه). آگاه قیلماق [ل] آگاه ائتمک. آکنوستیسیزیم [باخ] آکنوستیسیم. آکوستوس بؤجگی [باخ] اوراق بؤجگی. آکهی [آ، فا] باخ: بیلدیری. آل <i>al</i> [ص] ۱-قیرمیزی رنگ، قیزیل رنگی، گونش رنگی (فا: سرخ). <i>red</i> ۲-آلداتما، دۆزن، دوزاق، حيله، مکر (فا: کلک). <i>ruse</i> ۳-حضور، اؤن، آلان، آلین. ۴- قادین لارین اؤز و دوداقلارینا سورتدوکلری یویا، ائلیک. ۵-قۇلئیانی، موهمی بیرجانلی و بعضاً گۆزه گوروشمه- گی ادعا ائدیلن جانلی. ۶-بو کلمه اوجاق و اود الاهیسی معناسیندا ایشله نیبدر و آل آروادی/آلقاریسی/ آل- باستی/ آلیس کیمی کلمه لرده شر رُحو، و آلی کیشی سۆزونده داغ تانری سینی تمثیل ائدیر ۱۱. ۷-باخ: اکلر {ت، سن، دده، تا؛ بو کلمه اصلینده قیرمیزی معناسیندا دی و بو رنگین آلدادیجی و گۆز آلیجی اولماغی اوچون بو معنادا بو کلمه یه اکله نیب و گۆسته ریشلی آلانی و حضورو آتلادیر، بو کلمه چوخ کلمه لرده و یئر آدلاریندا ایز قویوبدور و آیدین، اودلو، مُحْتَشَم مفهومیوندا دیر، آلان/آلبان (حکومت و یئر آدی)، آلتای (داغ آدی)؛ آلا: چوخلو کند آدی: آلا نا/آلانا، آلوانا، آلی، آلقییان، آلوار، آلماس، آلمان، آل قیه سی، آل داشی، آلازار، آل- ائیوان، و گؤی آلی (قۇ: گاوعلی) و...}. آل ۳ [آ، ع] خاندان. آل آلتی ایشین [آ] قیزیل اؤته سی ایشینلار، قیزیل آلتی ایشین لار (فا: اشعه فرا بنفش). <i>infrared rays</i> آلا <i>ala</i> [ص] ۱-آچیق قیرمیزی، آلاجا پالیت رنگی، ۲- ایکی رنگ اولان هر شئی، آغ قارا اولان شئی “آلا گۆزلر، آلا یئر: تیکه تیکه یاش و قورو اولان یئر” (فا: هرچیز دو رنگ). ۳-آلا بالیغین قیساتیلیمش آدی (فا: نوعی ماهی).

Aa Ā	Aa Ā
نوع سیغیر جیق قوئشو. آلاچاق [آ] آلماغی گرکن هرشی، بیرینه چاتاجاق پول، آلاچاقارانیق [آ] گونشین باتدیغیندان سونراکی و چیخما- سندنن قاباقکی آیدینلیق، یاری قارانلیق. آلاچاقارفا [آ،دی،تا] باخ: ساغساغان. آلاچاقاناد [آ،دی] اوخویان، کیچیک بیر قوش آدی (فا: سهره زرد) آلاچاق لی [ص] آلاچاغی اولان؛ قارشى آتلامی: بورجلو، وئره چکلی؛ (فا: طلبکار). creditor آلاچاق لیق [آ] آلاچاقیالولما (فا: بستانکاری horticuluture) آلاچاق وئره جک [آ] بیر شخص ویا قورولوشون طلب لری و بورجلاری. آلاچاگئیک [آ،دی] ارکک لری چاتال بوینوزلو، جوت بارماقلى، امجک لی (فا: نوعی آهو). Dama dama آلاچالماق [ل] رنگ رنگ و بنک بنک بویاماق (فا: رنگ به رنگ کردن). آلاچالاندریماق [ائتد] آلاچالانماق ایشین گوردورمک (فا: رنگ به رنگ کردن). آلاچالانماق [س، بل] آلاچا بیر وضعیت گلمک، آلابولأ اولماق (فا: رنگ به رنگ شدن). آلاچالی [ص، دا] ۱- آلابولأ (فا: ابلق). ۲- [آ،دی] تورکمئجه بیر قوش آدی. آلاچالی بولاچالی [ص، دا] آلابولأ (فا: ابلق). آلاچالیق [آ،تا] آلابولأ لیق، ایکی اوزلولوک. آلاچامئقشه [باخ] هرچایی منقشه. آلاچهره alacehræ [آ،دی،تا] ۱- بیر نوع قوش، اوتلگه، نوع لاری: آلنی قارا، قیرمیزی باش، بوز (فا: مرغ زنبورخوار). Janudae ۲- [آ،بی] داغلاردا بیتن و قاییغی زولاق زولاق اولان بیر نوع آغاج (فا: درختی کوهستانی). آلاچیگی [آ] آذربایجان و گورجستان سینیریندا داغ آدی ۴۰. آلاچ/آلاچا [آ] انسان آدی، باخ: آل+آج، تورکمئلرین آرسارو و ساریق اویماغی بگ لریندن ۷. آلاچارباز [باخ] چارپاز.	آلابولالیق [ص] آغ رنگ ایله قارشیق رنگ، آلا بولا رنگ. آلابولانلیق [ص] یاریم بولانلیق. آلایلدیگینه [ظ، س] ۱- نه قدر گوجو وارسا، گوجونه گوره. ۲- [مع] آشیری درجه، چوخ، اولدوقجا چوخ. آلاپاچا [آ] پاچا سینین آراسی آغ اولان کورن آت. آلاپارس [آ،دی] میشوول نوعوندان اولوب، آغاجدا یووا تکیب یاشایان بیر حیوان. آلاپلنگی [ص] خاللی بوئالی، ایری بوئالاری اولان چیت. آلاپورتو [آ] باخ: آلاچی. آلاپیسراق [آ،بی] اوت علف ایچینه گویه رن بیر نوع گویه لک (فا: نوعی قارچ). آلاپیشمیش [ص] یاری پیشمیش، آلاچی، گره بیجه پیشمه میش. آلاتاش [آ] باخ: آلا+تاش کوز، آتش پارچاسی ۷. آلاتالا [ص] آددا بوددا. آلاتبه [آ] تفرش ده داغ آدی. آلاتمیر/آلاتیمور [آ] میانا دا کند آدی {آلا و قیرمیزی دمیر}. آلاتن [ص] جوداملی. آلاتوبا [آ، باشقیردجا] قومرو، قیز آدی (فا: نام دختر). آلاتوران/آلاتورانلیق [ص] آلا قارانلیق. آلاتورکا [ایتا لیاچا] آلا+تورک اسکی تورک گله نک، گوره- نک، توره و یاشایشینا مناسب، آلافرنگین قارشیتی (فا: ~). آلاتوغان [آ،دی] بیر نوع قوش، اوغلان آدی (فا: مرغ صعوه). آلاچا alaca [ص،تا] قارشیق رنگلی، نچئه رنگلی، آلا رنگ، پالیت رنگی (فا: ابلق) dapple-grey ۲- [خ] تورکمئلرین، تکه لی و اوده میش اویماقلارینین اولوبالاریندان. ۳- انسان آدی: آلاچابای، آلاچابگ، آلاجات/آلاجات. آلاچاییق [آ،دی،تا] بوئبو، چاووش قوئشو. آلاچابالیقجیل [آ،دی] بالیقجیل گیللردن بیر قوش، ۵۰ cm بویدا، کول رنگی (فا: نوعی پرندہ). ardeola ralloides آلاچابایقوش [آ] بیر قوش آدی (فا: مرغ شب آویز). آلاچابولأ [ص] چوخ قارشیق رنگلی. آلاچاسئره [آ،دی،تا] بیر سئره تورو. آلاچاسیغیرجیق [آ،دی،تا] آلاسیغیرجیق، چکیرگه قیران بیر

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آلار [آ] ۱- قیزارمیش، قیرمیزی، قیز آدی (فا: نام دختر). ۲- یالانجی قاراللیق (گوئندوز واختیندا). آلارد [آ] alard شهریار، خیو دا کند آدی {باخ: آلیرد}. آلارم / آلارم وئرمک [ل] بانی، آذیر وئرماق (فا: آذیر زدن). آلارمالارم [آ] alarm آلاماق و قاماشماق ایشی. آلارماق [س] قاماشماق، ایشیلدا یاراق گؤرسنمک (فا: چشمک زدن). ۳: آل کیمی اولماق، قیزارماق، قاماشماق، یان باخماق؛ آل سؤزوندن دۆزه لیبدر؛ انگلیزجه آلام alarm کلمه سی او دیلده یئنی بیر کلمه اولاراق آزجا معنا دیشیک لیگ ایله بو کلمه دن آلینمادیر. آلارود / آلاود [آ] قیزقین و قیزارمیش، قیز آدی (فا: نام دختر). آلاز [آ] ۱- آلاو، اود یاللاری، قیز آدی. (فا: آلو). باخ: آلاس، آلاش {باخ: یال، یالاو، یالاز، آلاز}. آلاز آلاز [ظ، تا] آلابو لاجا، آلاو آلاو. آلازار [آ] گترمی دا چای آدی. آلازلاما [آ] ایلانجیق خسته لیگی. آلازلاماق [ل] ۱- آلاولاماق. ۲- آلاو کیمی بیر بیرینی توتماق و ویرماق (فا: مشتعل کردن). آلازلانماق [س] آلولولانماق، قیزارماق، آلیشماق، آلیشیب یانماق (فا: مشتعل شدن). آلازود (آلاز اود) [آ] آلولو اود، اوغلان آدی (فا: نام پسر). آلاس [خ] شامانیست گله نکه: آتش تانریسی؛ باخ: آلاز، آلاش. آلا شیرک [ص، ظ] داغینیق، اوردا بو ردا (فا: تنک). آلا ساقال [آ] تیکان تپه ده کند آدی. آلا سایوان [آ] شفق واختی، گوئشین دوغوشو. آلاس باتیر [آ] یاقوت لاردا آغول تانری سی^{۲۱}. آلا ساندل ala sendel [آ] اهر ده داغ آدی. آلا سولو [ص] تازا اولقونلوغا باشلامیش. آلا سوتول [ص] یتیشمه میش، بیر قدر کال. آلا سی [آ] آرک، آماج، صاحب اولونماسی ایستهن نسنه. آلا سییا alasiya [آ، تا] پاراسی اوئجه دن وئریلیب قارشیلیغی اولان مال ایله ریده آلینماق اویره. آلاش [ص] ۱- آچیق قیرمیزی، قیز آدی. ۲- [خ] قیر قیز اویماق	آلاچالبوو [آ] کؤلک لی قار، یاغیش ایله بیر یترده یاغان قار (فا: برف و کولاک). آلاچام alaçam [آبی] رنگی قیزیلا یاخین بیر چام نوعو (فا: نوعی کاج). Picea excelsa. pin آلاچوق [آ] باخ: آلاچیق. آلاچی [آ] باخ: آلاچقی. آلاچیق alaçıq [آ] ۱- چادیر، آغاجدان دۆزه لن حصار و کؤلگه لیک، نئچه دیرک اوستونده قورولان دام و کؤلگه لیک (فا: آلاچیق). ۲- هشتیری ده کند آدی {ت: آلاچو، سن، صح، تا؛ باخ: چیغ؛ فارسجادا الحق ایشله نیر} آلاچیق تپه سی [آ] خیو دا کند آدی. آلاچیمین alaçımən [آ] قئیدار دا کند آدی {گورچیمین}. آلاچی alaşi [ص] یاریمچیق پیشمیش، یاری چی (فا: نیمرس) آلاخ یولاخ [ص] سؤزونون اوستونده دؤرما یان، فیکرینی تنز تنز دیشن (فا: هفته خیال). آلاخی [ص] یونگول ترپه نیش لی آدام، یالتاقلیق ائندن "آلاخی آدام: آغیر باشلی اولمایان" (فا: سبک). آلاداد [آ] میانا دا کند آدی {۱- آلا+تات: تات و کؤچهری لرین اوتوردوغو یئر^{۲۸}. ۲- فتح ائدیلن یوکسک یئر}.. آلاداش [آ] شامخی دا تودار و چیگیل چاپلاری آراسیندا داغ آدی (۲۵۸۳)^{۲۹}. آلاداغ [آ] ملایر و اسفراین ده داغ آدی. آلاداغلو / آلاداغلی aladağlu [آ] آبیک دا کند آدی. آلادوداق [دا] دوداغی آغ و بدنی آیری رنگ اولان آت اوچون دئییلیر. آلادوغان [آ] باخ: آلا+دوغان، بیر دوغان تورو. آلادون [آ] تورکمنجه بیر گئیم آدی، قیز آدی (فا: نام دختر). آلادو [ظ، تا] عجله، ایوه دی. آلادوشمک [س] خال دوشمک، آغ لکه دوشمک (فا: لکه افتادن). آلادیئر / آلادئر [آ] انسان آدی، آتیلای خان^۷ ین اوغلو. آلادیزگه جنگلی [آ] باخ: اردبیل. آلادیزگه [آ] اردبیل ده کند آدی {یوکسک دۆز لوک}. آلادیمیش [ص] یاریم کال (میوه و یشمیش).

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه‌سی
آلاق وورماق [ل] آلاق لاما. آلاقابی [آ] دروازا، ائوین بؤیوک گیریش قاپی‌سی و تاغی. آلاقارانیلق [ص] ۱- سحرچاغی، دان یئری سؤکولن واخت، دان سؤکومو. ۲- بیر آزارانیلق، یاری ایشیق یاری قارانلیق. آلاقارساق [ص، دا] یاخجی پیشمه میش. آلاقارقا [آ، د، سن] گۆی رنگینه چالان قارقا، دؤشو بوز رنگلی قارقا، قارقارقا گیللردن اؤتوجو و ایری گؤوده لی (فا:نوع پرندة شبیه کلاغ) <i>garrulus glandarius</i> آلاقارین [ظ، ص] یاریم توخ، نه آج نه توخ. آلاقالی [آ، دده] اؤزون قالی. آلاقان / آلاغان [آ، دی، دده] ۱- آلاغان، آلیجی قوش، اوو قوشو، شکار قوشو. ۲- انسان آدی، آلقان، فاتح. آلاقاناد [باخ] آلاجا قاناد. آلاقانقال [آ، بی] آغ لکه لی یاپراقلی تیکان لی آلاق اوتو. آلاقایا [آ] قاراباغ دا داغ آدی (۲۵۸۳) ۲۴۰. آلاقچی [آ، تا] ایشچی، آلاق ووران (فا:وجین کننده). آلاقچین [آ] آقیرقیز-ئرادلی "اویماغی اؤلوبالاریندان" ۷. آلاقچیلیق [آ] آلاقچین ایشی، آلاق وورما (فا:وجینکاری). آلاقچین [آ] آلاق وورما آلتی، توخا. آلاقلاما [آ] تارلانیق آلاغین آلما (فا:وجین). آلاقلاماق [ل] تارلانیق آلاغین آلاماق (فا:وجین کردن). آلاقلاماق [بل] آلاغی وورولماق و تمیزلنمک (فا:وجین شدن). آلاقلاماق [ص] آلاق باسَمیش تارلا، آلاقلی اکین (فا:وجین دار). <i>weedy</i> آلاقلیق [آ] آلاق لانماسی گره کن اکین، آلاغی آلمالی یئر. <i>weedy place</i> آلاقویان [خ] چنگیزخان'ین کومتانی "جه'ین دیگر آدی" ۷. آلاقوړا، آلاقوړای [ظ] یونگول واری، یتیشمه میش. آلاقوړایلیق [آ] آلاباتلیق. آلاقوړلو ساپان [آ، دده قورقود] اؤزون قوللو ساپاند. آلاخان [خ] آلتین اوردو خانلاریندان ۷. آلاقاش [آ] انسان آدی، آندر راستلانا، نادر ۷.	لاریندان و بو اویماغین ایلک بگ لریندن:باخ:آلاماق، آلاز. آلاشا <i>alasha</i> [آ] ۱-سرت باشلی و حشری آت، یابی. ۲- حیاسیز، اؤرسوز (فا:بی حیا). ۳- [خ] قیرقیز خانلاریندان ۷. {آلاشا} آلاجا: ایکلی رنگ و ایکلی اؤزلو آلامیندا، باخ:آلا، بو کلمه الله فورماسیندا فارسجادا ایشله نیر ۲۳۶}. آلاشا [آ] آستارا بؤلگه سینده کند و بولاق آدی ۲۴۰. آلاشاربورووار [آ] آذربایجان'دا سیراداغ آدی ۲۴۰. آلاشیق دولاشیق [ص، باخ: آلاماق] آیدین گؤرونمه ین، یاخجی سئچیلمه ین (فا:غیر روشن). آلاشیم [آ، شیمی، باخ: آلالی] باخ: آلیاز. آلاغاج <i>alagac</i> [آ، دا] یول قیراقلاریندا، سرحد و سینیرلاردا یئرہ تاخیلان علامتلی آغاج (فا:تیرهای علامتدار کنار جاده). آلافا [آ، دا] بیر نوع ظرف ایک پارچا. آلافرانقا [باخ] آلافرنگی. آلافرنگ / آلافرنگی <i>alafirang</i> [آ، فرانسه سؤزجوغو] فرنگ لره اویقون، فرنگ لرین توره وعادت ویاشاییشینا مناسب، فرانسه دب ینده یتیشمیش و بنیمسمیش اولان کیمسه، ظاهری یثنی چیلیک (فا:فرنگی مآب). آلاق <i>alag</i> [آ] ۱-تارلادا اکین بیتگی نین ایچینده بیتن و اونون یتیشمه‌سینه انگل اولان اؤزگه بیتگی، تارلادان حذف اندیلمه‌سی گره کن بیتگی لر (فا:وجین). ۲- <i>weed</i> [خ] یوخ اندیجی، اؤلدوروجو، آلیجی، آلائیجی؛ آتیلای خانین تورونلاریندان؛ اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۷. {ت} <آلوق>:داز، قابا؛ آلاماق (قورپارماق) سؤزونندیر و آرتیق اوت و بیتگی لری اصلی محصولدان- آلاماق و آیرماق آتلامیندایر، و آلوق سؤزو نورمال اوتلارین ایچینده آرتیق اوتلارین قابا مفهومونا دایانیر { آلاقی ۲، [آل+اق] آغ قیرمیزی رنگ. آلاقی بولاق [ص، تا] آلاق بؤللاق، قارماقاریشیق. آلاقارقا [آ، دی، تا] باخ:آلاجا قارقا. آلاقایا [آ] هشتری ده کند آدی {یوکسک قایا}. آلاقدرن [آ] ۱-آلاق وورما آلتی، توخا، آلاقچین ۲-آلاقچی. آلاقوش [آ، دی، تا] باخ: تاوؤس قوشو.

Aa Ā	Aa Ā
آلامانچیلیق [آ] قولدورلوق، يول كسمه، سويقونچولوق، تالانچیلیق (ف: قلدری).	آلاڤیری [آ، دده قورقود] قیریق سؤكوك. آلاكول [آ] توووز بۇلگه سینده یئر آدی^{۲۴}.
آلاموزه [آ] اؤرمو گؤل اؤلاریندان بیرى.	آلاکولگه [ص] بیر آز کؤلگه.
آلامسب / آلامذهب [آ] اینانچیندا دایانیقلى و ثابت قدم اولمايان.	آلاکولونگ [آ، بی] اکین و چؤل لرده بیتن کیچیک بیر بیتگی.
آلان alan [آ] ۱- دؤز و آچیق یئر، مثیدان، چالیشما یئرئ (ف: میدان). ۲- (مت) اؤز اؤلچومو، گنیش لیک، مساحت.	آلاکوره [آ] تبریز ده کند آدی.
۳- آلقان [خ] تورکمنلرین سالور و قارامان اویماقلاری اولوبابالاریندان^۴. ۴- سراب و قروه- گؤل تبه ده کند آدی.	آلاکوز / آلاکوزلو [ص] ایری و آچیق و گؤی گؤز.
{ت} آلانگ، آلان، تا؛ آل سوزونون گنیش معنالی بیچیمی { آلان [آ] انسان آدی: آلانار، آلتالپ، آلانای، آلانباي/ آلانگ، آلتاش، آلتاتور، آلتانور، آلتانقوش.	آلاکوز alagöz [آ] یاستیکند، ساین قالا، سولدوزدا کند آدی؛ نخجواندا یئر آدی (همزده^{۲۴})، باخ: بیجار (سقالاسی).
آلانا، [آ] ایچینه شکرلی قوز بادام کیمی شیلر دولدرولموش قورومئوه (ف: نوعی شیرینی میوه ای).	آلاکوزلر [آ] آچیق گؤی (ماوی) گؤزلر، گؤزل گؤزلر.
آلانام^۲ [آ] بوستان آباد دا کند آدی {۱- آلان لارا عاید. ۲- مثیدانگاه و الان یئرئ. ۳- آل+آنا^{۲۶} }.	آلاکؤل [آ] آددا بوددا گؤل لر اولان یئر، سئیرک گؤل لو.
آلانار [آ] ۱- قیرمیزیمتیراق نار؛ ۲- سبلان داغنین یانیندا بیر داغ آدی؛ ۳- قیز آدی (ف: نام دختر).	آلاکؤللر [آ] لاچین بؤلگه سینده داغ آدی (۳۱۷۵)^{۲۴}.
آلان آس [آ] خزرتورک بیر لیگی ایچینه یئر آلان بیر بوئ. آلان تالان [ظ] باخ: قارماقاریشیق.	آلاکؤللوک [آ، دی] رنگی آلا بولا اوزون سوو بیر بؤجک.
آلان تالان ائتمک [ل] باخ: یاغمالاماق.	آلاکؤن [آ] یاری بولود لو گؤن، کؤلگه لی.
آلان تئای [آ] قیرمیزی رنگده اولان، قیز آدی (ف: نام دختر).	آلاکؤن [آ] باخ: آلا+گؤن، گؤن اورتاسی^۷.
آلان توپو [آ] باخ: تنیس.	آلاآلا [باخ] آل لاله.
آلانجا [آ] باخچالاردا آغاج آرارلاریندا اولان چیمنلیک بؤلگه^۷.	آلاآلازانی آیری جای [آ] آذربایجان دا چای آدی^{۲۴}.
آلان دورماق [ل، تا] چئوره ده گزدریمک، دولاشدیرماق.	آلاآلاماق alalamaq [ل] آلاجا وضعیتنه گنیرمک (ف: رنگ به رنگ کردن).
آلانغیر [آ، ت] تارلا سیچانی.	آلان alalan [آ] هشتپر ده چای آدی.
آلانقو [دا، آ] بالاجا آلولو اوچاق، بالاجا تونقال.	آلانماق alalanmaq [س] ۱- گؤز لر ایری آچیلماق "مستانه گؤز لرین آلانیدیر" ۲- دن دؤشمک، آغارماغا باشلاماق "ساققالی آلانیدیر". (ف: رنگ به رنگ شدن).
آلان قورخوسو [طب] بعضی لرینین پارک، کوچه و دؤز لو کده قورخمالیق خسته لیگی، آگورافوبی.	آلاماق [آ، دده، تا] رنگدن رنگه گیرمک، آل اولماق، قیزارماق.
آلانقووا / آلان هوآ [آ] ۱- بیر تورک داستانیdır: بورتچینه سویندان مینکلی کین اوغلو اولدوزخان، ین بیر اوغلو دوبون و بیر قیزی آلانقووا آدیندا ایدی، آلانقووا ائوله- رک ایکی اوغلو بیلقوتای، بکچیتای ایدی، اونون اری	آلالیق [آ، تا] بولایق گؤرمه خسته لیگی.
آلانقووا [آ] ۱- چاقین، سویقون، تالانچی. ۲- تورکمن لرین هجومو ایکی شکیلده اولادی، بیر نوعو آلامان اولاراق مربت و کلاسیک هجوم دئمکدیر و دیگرى چيو، ساده و غفیل دن اولان هجومدا دئییلیردی. {آلاماق سؤزوندن}.	آلالوان [ص] آلا بوزک، رنگ به رنگ (ف: رنگ به رنگ).
آلانقووا [آ] ۱- چاقین، سویقون، تالانچی. ۲- تورکمن لرین هجومو ایکی شکیلده اولادی، بیر نوعو آلامان اولاراق مربت و کلاسیک هجوم دئمکدیر و دیگرى چيو، ساده و غفیل دن اولان هجومدا دئییلیردی. {آلاماق سؤزوندن}.	آلالی [ص] آلا بولا خال لاری اولان (ف: رنگ به رنگ).
آلانقووا [آ] ۱- چاقین، سویقون، تالانچی. ۲- تورکمن لرین هجومو ایکی شکیلده اولادی، بیر نوعو آلامان اولاراق مربت و کلاسیک هجوم دئمکدیر و دیگرى چيو، ساده و غفیل دن اولان هجومدا دئییلیردی. {آلاماق سؤزوندن}.	آلامان [آ] ۱- چاقین، سویقون، تالانچی. ۲- تورکمن لرین هجومو ایکی شکیلده اولادی، بیر نوعو آلامان اولاراق مربت و کلاسیک هجوم دئمکدیر و دیگرى چيو، ساده و غفیل دن اولان هجومدا دئییلیردی. {آلاماق سؤزوندن}.
آلامانچی alamançı [آ] قولدور، يول کسن، سويقونچو، تالانچی (ف: قلدر) {آلاماق سؤزوندن؛ فارسجادا ایشله نیر}.	آلامان [آ] ۱- چاقین، سویقون، تالانچی. ۲- تورکمن لرین هجومو ایکی شکیلده اولادی، بیر نوعو آلامان اولاراق مربت و کلاسیک هجوم دئمکدیر و دیگرى چيو، ساده و غفیل دن اولان هجومدا دئییلیردی. {آلاماق سؤزوندن}.

Aa Ā	آذربایجان تورکجه‌سی
فرانسىزجادان آلىنمىشىدىر؛ دقت اولونما ليدير تورکجه ده آلدانما و آلاى ائديب آلداتماق معنا سيندا ايشلەنن آلاى و آلاى ائتمک سۆزو آيرى کلمه اولاراق تورکجه آل سۆزونه باغليدير و آلاماق سۆزونه باغليدير؛ باخ آلاماق}. آلاى آلاى [ظ] دسته دسته، دسته لر حاليندا {باخ: آلاى}. آلاى ائتمک [ل] بيرينى مسخره ائتمک (فا: تمسخر). آلايئيميش [ص] يتيشمه ميش يئميش، آلا ديميش. آلاياريم (چيق) [ص، ظ] ياريمچيق. آلاياريم چيق ليق [آ] ياريمچيق گورونموش ايش. آلايانى alaybani [آ] بو سۆز ايکى سۆزوکدن دوزليپ، آلتى (آلاى، آلا، آل) بيرنوع خسته ليک، آلداتما و حيله آتلاميندا و باني، خانيم آتلامينداير، بو سۆزجوگون آتلامى حيله کار خانيم دئتمکدير، ائل قوجالارى ئين دئديگينه گوره آلتايانى بير قاديئيرکى انسانلارى قارائليقدا و تک ليکده آلداتار و فقط ايینه گورسه قاچار و گوزدن ايتر، بوکلمه ايکى اؤنملى سۆزجوگون ايشلنمکده اولماغيني گؤسته رير، ”آلتى“ آلاى: آلداتما معنا سيندا و ”باني“ بانو، بانو کلمه سى دده قوقوت کتاييندا چوخ ايشلنپ، البته بعضى يوروملارلا گوره بو کلمه نى آل يابانى شكيلينده يازيلار، حال بوکى بوجور يازيليش گئچميش يازىلاردا اولما يارق بو حالتده يازيلماغين يانليش ليغين گؤسته رير و آتلام لحاظينداندا غلط کلمه اولور و خانيم مفهوم او کلمه نين اجزاسيندان دوشونمک اولماز. {آلاى+باني} آلتى+باني، باخ: آل، آلا، آلاى، آلداتماق}. آلاى بى [آ] دسته باشى. آلاى بوزان [آ] بير قوشونو ويغيني بيريرينه ووران” کوراولغونون آلپلاريندان و قوچاقلارين بيرينى آدى“. آلايى [آ] آلاى ائدن آدم، آلداتيچى (فا: فريکار). آلايلى [آ] گئرمى ده کند آدى. آلايۇنجا [آ] يارى يونجا يارى اکين يئر لر اوچون دئيلر. آلايۇنت [آ] آلتاي تورکلرينده ”قيسراق“ آتلاميندا ايشلەنير.^۷ آلايۇنتلو alayuntly [آ] ۱- اؤغوز تورکلرين ۲۴ بوى و ندان بيرى ساييلير، اؤغوزنامه کتاييندا بو کلمه ياخجى حئيوان و	ارکن اؤلور، و بير مدت سونرا بير گون گبه اولور و ...^{۲۱}؛ تورک ميتولوژي سينده اوتلو قادين اولاراق ”تورکلرين مريم آناسى“ کيميدير، باخ: آلا+ گئيبک^۷؛ ۲- چنگيزخان ئين اؤتۇنجو گۆتکدن بۇيوک آناسى ۲- ارگنه کون داستايندا آدى گئچن اؤلدوز خان ين قيزى. آلانقۇش [آ، دى] بير قوش آدى، قيز آدى (فا: نام دختر). آلانكش [آ] كيوى ده کند آدى {آلان+ کنش: اکين يئر}. آلانگ alang [آ، سن: چاي تراسى] حوضه، ميدان (فا: حوزه). square, area آلانم ala nəm [ص، ظ] بير آز نم و ياش، قوروماميش. آلاوال alav [آ] الو: اؤد ديليم لرى ياليم، يالاز (فا: شعله). {سن، تا، باخ: يال، بوکلمه يال (زيانه و آت يالى) سۆز اينه باغليدير: يال+ آو، يالاو، آلاو، باخ: يال، بو کلمه عينا فارسجادا ايشلە نير}. آلاوان alavan [آ، ت] باخ: تمساح. آلاولانديرما alvandirmama [آ] آلولانديرماق ايشى. آلاولانديرماق [ائند] آلولانديرماق (فا: مشتعل نمودن). آلاولانما [آ] اؤد توتما (فا: اشتعال). inflammation آلاولانماق alvanmaq [س] آلاو چيخارماغا باشلاماق (فا: مشتعل شدن). آلاهى [ص، ع (عليحه)] آيرى، باشقا (فا: ديگر). آلاى alay [آ] ۱- هر هانسى ييغن و تورنده يئر آلان توپلولوق، توپلانتى، دسته، اوردو، قوشون. (فا: دسته) ۲- [مج] بيرينى و بير شئى کؤچومسه مکله گؤلمه لى آيلنجه دوزلتمک، بيرينى لوغازا قويما، حيله (فا: سخره). derision ۳- [خ] اؤيغور يازيتلاريندا آدى گئچن بير بگ^۷ {سن، دده قورقود؛ بيرينجى معنادا alloy سۆزونه و ايکينجى معنادا آلداتماق سۆزونه باغلانير؛ اينگيليزجه و اسكى لاتينجه ده اولان ally, alloy کلمه لرى بير لشمک و قايناشيب ترکيب تاپماق معنا سيندا اينديکى سۆزلرين کؤکو اولماليدير، تورکجه ده آلاى ”يغين“ و آلاشيم ”قايناشيم“ سۆزلى چوخ اسكى کلمه لر ساييلما يارق بو کؤکدن آلينما ديلا، آچيقدير فارسجا آلياژ سۆزوده

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
۱۴۲ ارک سۆزلۆتو هخامنشی لر چؤ کدوکدن سونرا آرازین جنوب بؤلگه- لرينده آتروپاتئن و آذربایجان جُمهوریتی بؤلگه لرينده و کؤر چایی نین اطرافیندا آلبان دؤولتی یاراندى، بو دؤولت م ۵-۱۰ جی یۆزیللرده قورولموش و بعضا آران سۆز ایله ده دئیلمیشدیر، آلبان سۆزونده آلپ کلمه‌سی و اسکی تورکجه ده چوغول علامتی “آن” اکى له (ارن و اوغلان کیمی کلمه لرده) دۆزه لیب و ایگیدلر آتلامیندادیر، بو سۆز دده- قورقود کتابیندا آلبانلارباشی شکلینده گلیب و ایگیدلر یا قهرمانلار باشی معناسیندادیر، بو حکومت اشکانی لر حکومتینن قالینی و اؤزانتی‌سی حساب اولور، اشکانی لر حکومتی ساسانیلر طرفیندن ییخیلدیقدان سونرا بو بؤلگه ده حکومت لرين ارشکلر= ارشاکلار سولاله‌سی آدیلا سؤروللر، آیری طرفدن بو یئر چوخراق عربلر طرفیندن آران سۆز ایله ده تانییب، تورکجه ده ایستی و اوتلاق بؤلگه لره آران دئییلیر و آلبان بؤلگه سینده چوخ اوتلوق اولماسی اؤچون بۇ آدلا تانییبیدیر. آلبانلارین شاه آدلاری آیری تورک ائللرینین آدلارینا چوخ یاخین گۆرونور مثلا: اؤریس= اوروز (دده‌قورقوددا اوروزیای، ماناس داستانى و قازان تورکلرینده انسان آدی)، ماتى (مته، قدیم هون شاهلاری نین آدی)، زوبئر (سوبئر، سومئر) ساییر کلمه لرينه یاخین بیر کلمه؛ آلبانلارین باشچی‌سی قازان خان اولموشدور، آلبانلار ۲۶ طایفا بیرلیگیندن دۆزلمیشلر، بونلارین ان اؤنملی لری بونلارایدیلار: لئق، گئل (بو ابکی طایفا ایشغوزلاردان ایدیلار)، سیلو silv، دیدور، سوجد soqd، قارقار، آرساق، آرات، ساکاستن، اوتین، چاودی، کنگر، (چوخ احتمال کی سوجدلار هیند آوروپایی و قالانی التصاقی دیللی ایدیلر)، آلبانلارین باشکندی قابالا شهرایدی، آلبانلار مودینده بیر دولاشیقلیق یارادان مسئله نین دۆیونلرینی آچماغا گرک وار: میلادی ۴جو یۆزلیق ۲۰-۳۰جو ایللرینده آلبانلارلار برابر گۆرجولر، اثرمنی لر، مسیحی دینی‌نی قبول ائدیرلر و طبیعی دیرکی یاشادیقلاری یئرلرده کلیسالار و مذهبی یئرلر تیکمیشلر، سونرالار اثرمنی تاریخچیلری و خصوصیه ساوئت دؤورو	آت صاحبی معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه آلا یؤندلو و اؤلا یؤندلوغ شکلینده ده یازیلیبدیر، دیواندا یؤنت سۆزو آت سؤروسو معناسیندا گلیب و دده قورقود بویلا ریندا یؤند و یؤنت کلمه لری دیشی آت و مادیان آتلامیندا ایشله نیبدیر. آلئزژی alerji [آ،فر] بیر سیرا گۆل تۆزو قوخوسونا و بیر شئیه قارشى بدنده آشیری حساسیت و تیگی گؤسترمه وضعیتی (فا: آلزژی). آلئزژیک [آ،فر] آلئزژی‌سی گؤرسه‌نن، آلئزژی لی، آلئزژی ایله ایلگی لی (فا: آلزژیک). آلئقرو aleggro [ایتالیانجا، چا] موسیقی ده بیر پارچانین هیزلی و جانلی چالینماسی (فا: آلگرو). آلئقرو [باخ] آلئقرو. آلئو [باخ] آلاو. آلئیبانی [باخ] آلابانی. آلئیوان [آ] مراغادا کند آدی {آل+ائیوان: اودلو و ایشیقلى بؤلگه، یوکسک یئر}. آلبا [آ] یۆکوملولوک، خدمت یۆکوملولوغو^۷. آلباتروس albatros [آ،دی،فر] گۆنئی اوقیانوسدا یاشایان، یاخلاشیق بیر متر اؤزونلوقدا دیمدیگی اولان و چوخ بیر تیجی و پرده آياقلى بیر قوش (فا: نوعی پرندە دریایی). آلبانو [آ] بوروکرات خدمتله یۆکوملو کیشی^۷. آلبار albar [آ] ایری گۆزه لی بیر نوع الک، قلیبر {اله‌مک‌دن}. آلباغ [آ] قادیانلار اؤچون گئنیش و اؤزون اؤست گئیمى، مانتو، درویشلرین گئیدیکلری گئنیش پالتار. آلباقا [آ] حاصلات، ساواش یادا آو غنیمتی^۷. آلبال albal [آ] قیرمیزی رنگده و شیرین، قیزآدی (فا: نام‌دختر). آلبالی [صح] آلبالو، کراس [باخ: گیلانار. آلبالی رنگلی [ص] قیپ قیرمیزی رنگ. آلبالی لیق [آ] آلبالی باغی. آلبان alban [آ] ۱- آذربایجان جُمهوریتینده بیر بؤلگه آدیدیر همده اسکی بیر تورک قومونون آدی (فا: ~). ۲- [خ] خراج، غنیمت؛ قاراخان دؤنمی بگ و کومتان آدی^۷.

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۱۴۳	اڤرک سۆزلۆتۆ	Aa Ā
اثرمنی لر، تورک آلبانلاری و اؤنلارین قوردوقلاری کیلیسه لری اثرمنی کیلیسه‌سی کیمی قلمه وئردیلر، حالبوکی بؤ کیلیسه لر و همچنین ماکی و جولفاداکی قدیم قورولان قاراکیلیسه و سنت استپانوس کیمی تیکیتی لر آلبان دؤورونه عایدیلر، اؤزللیکله بونودا خاطرلاماقدا یارار وارکی بؤ بؤلگه لرده (آلبانلار و نخجوان جولفا ماکی آراسی) هئچ وقت اثرمنی لرین چوغونلوغو یوخ اویدو، و فقط گئچمیش ایکی عصرده روس راسیستلرینین ایستی سؤلارا ال تاپما سیاستی نتیجه‌سینده و داشناقلارین تورکلری قیرما سونوجو بیر سیرا اثرمنی بؤ بؤلگه‌یه کؤچورولموشدور ^{۸،۹۷} .	اثرمنی لر، تورک آلبانلاری و اؤنلارین قوردوقلاری کیلیسه لری اثرمنی کیلیسه‌سی کیمی قلمه وئردیلر، حالبوکی بؤ کیلیسه لر و همچنین ماکی و جولفاداکی قدیم قورولان قاراکیلیسه و سنت استپانوس کیمی تیکیتی لر آلبان دؤورونه عایدیلر، اؤزللیکله بونودا خاطرلاماقدا یارار وارکی بؤ بؤلگه لرده (آلبانلار و نخجوان جولفا ماکی آراسی) هئچ وقت اثرمنی لرین چوغونلوغو یوخ اویدو، و فقط گئچمیش ایکی عصرده روس راسیستلرینین ایستی سؤلارا ال تاپما سیاستی نتیجه‌سینده و داشناقلارین تورکلری قیرما سونوجو بیر سیرا اثرمنی بؤ بؤلگه‌یه کؤچورولموشدور ^{۸،۹۷} .		اسکی تورکجه دن بری یاقین سۆزجوک اولاراق میلاددان اؤنجه تورک حؤکمدارلارینین آدلاریندادا گۆرۆکۆر و گۆجلولوگو و عظمتی آندیریر، نظره گلیر آوروپادا آلپ داغی بو کلمه ایله ایلگی سیز دئییلدیر، مخصوصا اینگیلیزجه ده اؤزل معنادا ایشلنمیر و فقط بعضا ترکیبی کلمه لرده بؤیوک و عظمتلی معناسیندا ایشله نیر و آلپ داغی، عظمتلی داغ آنلامیندا گلیب، بوکلمه تورک ائلرینین آخینی سۆنۆجو و اؤزللیکله هونلارین آتیلا اگه منلیگی آلتیندا روم شهرینه بو داغلاردان کنچمه‌سی سیراسیندا اونون بؤیۆکلوغو سببیه بو داغلارا وئریلمیش آد اولایلیر؛ محتملا آلماق فعل ایله باغلیدیر ^۵ .	اسکی تورکجه دن بری یاقین سۆزجوک اولاراق میلاددان اؤنجه تورک حؤکمدارلارینین آدلاریندادا گۆرۆکۆر و گۆجلولوگو و عظمتی آندیریر، نظره گلیر آوروپادا آلپ داغی بو کلمه ایله ایلگی سیز دئییلدیر، مخصوصا اینگیلیزجه ده اؤزل معنادا ایشلنمیر و فقط بعضا ترکیبی کلمه لرده بؤیوک و عظمتلی معناسیندا ایشله نیر و آلپ داغی، عظمتلی داغ آنلامیندا گلیب، بوکلمه تورک ائلرینین آخینی سۆنۆجو و اؤزللیکله هونلارین آتیلا اگه منلیگی آلتیندا روم شهرینه بو داغلاردان کنچمه‌سی سیراسیندا اونون بؤیۆکلوغو سببیه بو داغلارا وئریلمیش آد اولایلیر؛ محتملا آلماق فعل ایله باغلیدیر ^۵ .
آلبان یارای / آلبان بؤرای [آ] یاقوت تانریلاریندان ^{۲۱} . آلبانجا [ظ، ص] آلبان دیلینده. آلبانلار یاشی [آ، دده] ایگیدلر و قهرمانلار باشی. آلبالی سایاغی [آ، بی] بیر نوع بیتگی، دمله‌مه‌سی سانجی یا خئیرلی سانیلیر ^{۱۳} . آلبای albay [آ] کلئل (فا: سرهنگ). Colonel {۱-آلای بگی، آل بی، آلبای؛ ۲-باخ: آل+بای} آلبند [آ] زرداب، آ کند آدی ^{۲۴} . آلبنی [آ] چکیم، جاذبه، سمپاتی ^۷ . آلبوم albm [آ، فر] رسیم و بو جور شئیلری ساخلاماغا یاریان دفتر (فا: آلبوم). album آلبوخارا [آ] بیرنوع الچه‌یه بنزر و اوندان بؤیوک میوه (فا:~). آلبومین [آ، فر] یومورتا ساری‌سی و تۆخوملارین ایچینده اولان بیر ماده‌نین آدی و گۆۆرمه زامانی بیتگی‌نین بؤیۆمه سینی ساغلایان مغذی ماده، بیر نوع یاپیشقان ماده (فا: آلبومین). albumin آلبینوس [آ، لا] آلبینیزی اولان آدم ویا حیوان. آلبینیزم [آ، لا] بیرنوع دری وساج خسته‌لیکی و گۆۆزلرین قیرمیز یلیغی (فا:~). آلپ alp [آ، ص] ایگید، ساواشچی، پهلوان، بو کلمه بیلگه-لیک، فداکارلیق، قهرمان‌لیق، تۆپلۆمچولوک، و بنزر خصلت لری نشان وئیر(فا: دلاور). alpine {ت؛ بو کلمه	آلپ [آ] انسان آدی: آتا، آتای، آتسیز، آتوغ، آجار، آچان، آچون، آدان، آر، آریق، آغا، آغان، آغای، آغو، آغی، آلا، آلاجا، آلتون، آندا، آئی، آبخان، آیدین، آرقون، آر، آربای، آرییچن، آرتای، آرتوغ، آرتوغرؤل، آرتونقا، آردم، آردن، آرسای، آرسوی، آرک، آرکه، آرکین، آرگن، آرگین، آزگی، آکه، آزن، آوراق، آوروز، آوزان، آوغور، آوغوز، آوقان، آوچا، آورونقوتوتوق، آؤز، آؤزاق، آؤزان، آؤزؤن، آؤسلؤ(غ)، آؤغور، آؤلؤل(غ)، آؤیتؤن/ آؤیدؤن، آؤزک، آؤن، آیلتهبر، آیلیگ، آامسی، آتوره، آتوتوق، آتؤرا، آتؤران، آتؤزک، آتؤرمؤش/ آدؤرمؤش، آتؤزون، آتؤغ، آتؤغرؤل، آتؤگه، آتؤل، آتؤلؤغ، آتؤلون، آتؤلون، آتؤلین، آتؤمان، آتؤنچ، آتؤنقا، آتؤیقار، آتؤلون، آتیمؤر، آجبه، آچئری، آچاغ، آچاغان، آچاغری، آچاقا، آچاقان، آچاقین، آچاولی، آچؤز، آخان، آخاقان، آداغ، آدنیز، آدؤز، آدؤرا، آدؤراق، آدؤرو، آدؤرو، آدؤروق، آدؤز، آدؤز، آدؤزوک/ آتؤزوک، آدؤغان، آدؤغدؤ، آدؤغو، آدؤل، آدیرک، آدیرلیک، آرؤستم، آساتی، آسارؤ، آساغناق، آسالچی، آسانجار/ آسئجَر، آساوچی، آسای، آسن، آسؤ، آسؤقؤز، آسؤی، آسؤی، آسی، آشکین، آقارا، آقارتال، آقان، آقاناد، آقایا، آقؤجا، آقؤتلوق، آقؤرد، آقؤل، آقؤللو، آقئلیچ، آقیان، آکرای،		آلپ [آ] انسان آدی: آتا، آتای، آتسیز، آتوغ، آجار، آچان، آچون، آدان، آر، آریق، آغا، آغان، آغای، آغو، آغی، آلا، آلاجا، آلتون، آندا، آئی، آبخان، آیدین، آرقون، آر، آربای، آرییچن، آرتای، آرتوغ، آرتوغرؤل، آرتونقا، آردم، آردن، آرسای، آرسوی، آرک، آرکه، آرکین، آرگن، آرگین، آزگی، آکه، آزن، آوراق، آوروز، آوزان، آوغور، آوغوز، آوقان، آوچا، آورونقوتوتوق، آؤز، آؤزاق، آؤزان، آؤزؤن، آؤسلؤ(غ)، آؤغور، آؤلؤل(غ)، آؤیتؤن/ آؤیدؤن، آؤزک، آؤن، آیلتهبر، آیلیگ، آامسی، آتوره، آتوتوق، آتؤرا، آتؤران، آتؤزک، آتؤرمؤش/ آدؤرمؤش، آتؤزون، آتؤغ، آتؤغرؤل، آتؤگه، آتؤل، آتؤلؤغ، آتؤلون، آتؤلون، آتؤلین، آتؤمان، آتؤنچ، آتؤنقا، آتؤیقار، آتؤلون، آتیمؤر، آجبه، آچئری، آچاغ، آچاغان، آچاغری، آچاقا، آچاقان، آچاقین، آچاولی، آچؤز، آخان، آخاقان، آداغ، آدنیز، آدؤز، آدؤرا، آدؤراق، آدؤرو، آدؤرو، آدؤروق، آدؤز، آدؤز، آدؤزوک/ آتؤزوک، آدؤغان، آدؤغدؤ، آدؤغو، آدؤل، آدیرک، آدیرلیک، آرؤستم، آساتی، آسارؤ، آساغناق، آسالچی، آسانجار/ آسئجَر، آساوچی، آسای، آسن، آسؤ، آسؤقؤز، آسؤی، آسؤی، آسی، آشکین، آقارا، آقارتال، آقان، آقاناد، آقایا، آقؤجا، آقؤتلوق، آقؤرد، آقؤل، آقؤللو، آقئلیچ، آقیان، آکرای،	

اۋۇنلى امير لرى وارايدى ^{۸۵}. ۲- [آ] ھىرىس، ياستىكىند
(آلپھوت)، ملير (آلفاوت) دە كىند آدى {آلپ+
اۋغوت: آلپ دان تۇرمىش}.

لپایا [خ] آلپ+آیاغ؛ گوئی تورکلر دؤنمی بگ لریندن
کورشاد'ین قیرخ یولداشیندان بیرى.^۷

لېتکين [خ] ۱- یگید ۲- آلپتکینلی لړین قوروجوسو و ایلک
خانی؛ غزنه لیلر دئولتی نین ایلک دؤنم بگ لړیندن.^۷

لېتېگېن [خ] قاراخانايلار دۇنمى، بوخارا والى لرېندن.^۷

و درویش لیگی کیشلیگینده بیرلشدیرن شخصین آدی^۷

لپ کچیک بیلگە خان [خ] اۇيغور كو لوگ بیلگە خانین اۇغلو.^۷
 لپلو [آ]بو اویا حلب تورک لریندن ایدیلر، صفوی لر
 دؤنمی بو اویا افشار بیرلیگینده عثمانلی توپراقلاریندان
 کؤچ ائده رک صفوی لره قاتیلدیلار وخراسان بو لگه سینده
 یئرلشدیلر.^{۸۵}

لپینیست [آ،فر] داغ توریستی، داغچی.^۹

آلات [آ،ع] آيقت، ال آراجي، جهاز، قورقو، آراج
(فا: آلت، وسيله). tool

تُت alt [ص، ت، صَح] ۱- آشاغی، بیر شئین یئرہ اوتوران طرفی، بیر شئین آشاغی یانی، دیب؛ قارشی آنلامی: اؤست؛ “آعاجین آلتی، ماشینین آلتی، یئر آلتی دوْنیاسی” (فا: یابین). **down ۲**-بیر شئین تَأْثیر دایرہسی، ائتگیسی

دايره سينده "حكيمين نظارتي آلتيندا". ۳-ير شئين اۋته
سى، مادون "قىرمىزي آلتى ايشين لار". inferior
لت اغيز [آ،دى] چكى باليق لاريندان، چاي لارين ديينده
ياشايان بير باليق نوعو.

~كۆر/سقور، ~كۆر/اي /سقوراي، ~كۆر/گور، ~كۆل/وگ،
~گراي، ~گلدي، ~گۆر/كلۆك، ~گۆ/كاي / گۆي/اي،
~گۆ/كچك / گۆيچك، ~گۆ/كچه / گۆيچه، ~گۆن/
~گۆن/اي، ~ئۆز، ~ئۆز، ~مان، ~مانقور/مئنگۆ، ~نويان، ~هون،
~هون/اي /هون/اي، ~هونئر/هونئر، ~يئتيك، ~ياخشى/
~ياخشى، ~يارقى، ~يازقان، ~يازقو، ~ياغان، ~ياغيش،
~ياليم، ~يالين، ~يامان، ~ياي، ~يچليغ، ~يسن، ~يش،
~يشيق، ~يشين / ايشين، ~يلاي، ~يئانچ، ~يولداش،
~يولوغ، ~يوروك.

آلپ ارتونقا داستانى [۱] بو داستان توركلرين اسلامدان اۇنجه كى داستانلارينا عايددير و توركلرين قهرمانلىق-لاريني گۆستيرير، تورك قهرمانى نين آدى آلپ ارتونقا (افراسياب) ديركى ساكا (توران) توركلريندن اولوب و ايران توران ساواشلاريندا بۇيوك رول اويناير، بو داستانا ديوان الغات تورك ده و قوتاتقايلىك ده اشاره اولونوب، شاهنامه ده مفصلاً بو داستان تشريح اولونوب، بللى ديركى شاهنامه ده اولان روايت لر، قارشى طرفين گوروشونو عكس ائتديرير.

آلبارسلان / آلبارسلان [۱۱] ۱- بۇيۇك سلجۇقۇلار ۲- جى
خاقانى چاغرى بگىن اوغلو، تۈرك تارىخچى لرجە آنادولۇ
فاتحى اولاراق آتيلير. ۲- كرمان سلجۇقۇلار ۳- جو خانى.
آلباغوت [۱۱] ايگيد، قارقو يۈنلۈ بىر ليگيندە بىر تۈرك بويۇ.
آلبووت / آلبووت [۱۱] برده، قازاق، گۇيچاي، اهر، اوجاردا
كند آدى ۲۴۰.

آلبا [اسپانیو لجا] پرو دیلیندن، آدی [گوشه ین، گونئی آمریکادا یاشایان اوزون توكلو حیوان (فا:نام حیوانی در آمریکای شما لی). lama lacos

آلپاؤلدوزو [آبی] داغلارین چوخ یوکسک یئرلرینده
ییتیشن بیر چیچک (فا:نوعی گیاه). **paradisialia liliastrium**
آلپاؤت **alpağut, alpavut** [آ] ۱-بؤ طایفا قارقوینلو
طایفالاریندن ایدیلر، صفویلر زامانی ایراوانا یاخین
جوخورسعد بؤ لگه سینده یاشاییردیلار و صفوی لر ایچینده

Aa Ā	آذربایجان تۆركجهسى
آلت تۆر [آ] بىر تۆرۈن و نەۋەن ايچىندە آيرىلان ايكىنجى درجە دە كى تۆر و نەۋەن.	كۆلەن لىرى دۆۋەتلى دۆنمى، دەلى بگ لىرىندى.^۷ آلتامىش خان [آ] آلتامىش + خان؛ قىپچاق خانلارىندى.^۷
آلت تىكى [آ] بىر ياپى يا توپلومسال ايشلىرىن تەمل بۇلومو، آلت ياپى (فازىر ساخت). infrastructure آلتىجى / آلتجو [آ، تا] بىردىن چوڭ قارىسى اولان شەخسىن ايلك قارىسى.	آلتان altan [آ] ۱- آلتىن ۲- گۆشەن دۇغوش آنى، شەق. ۳- آلتون اوردو و خاتاي خانلارىندى، انسان آدى: ~الپ، ~اى، ~ساقان، ~خان، ~سۇد، ~سۇروق. آلتان ساباراي [آ] ياقۇتلاردا چىيان دىيىلن يارانى انسانلاردا ۋجودا گىتىرن رۇج اوچون سۇيله نىر.^{۱۱}
آلت چنە [آ] چىنەنەك اوچون اويناك و آلت انگ، آغزىن آشاغى بۇلومو. آلتدا قالماق [س] مغلوب اولماق، يىتىلمەك، باسىلماق. آلتداكى [ض] آشاغى داكى (فازىرىن) undermentioned آلتداماق [آ] داماقلاردان آلتدا اولانى.	آلتاۋست [ص] چوڭ قارىشىق و داغىنىق بىر شى. آلتاۋست ائىمك [ل] ۱- آلت اوژونو اۋست اوژونە گىتىرمەك، قارىشىدىرماق ۲- داغىتماق. ۳- پوچا چىخارماق، پوزماق. آلتاۋست ائىمە [آ] داغىتما (فا: كن فىكون). destroyed آلتاۋست اولماق [س] داغىلماق، بىر يىرىنە دىمەك.
آلتدان altdan [ظ] ۱- آشاغى طرفدىن، آلت طرفدىن. ۲- گىزلى، خلوت، باخ: آلتدان آلتدان. آلتدان آلتدان [ظ] چوڭ يىلىنمەدن و گىزلى گىزلى بىر ايش گۆرمەك اوچون دىيىلىر "آلتدان آلتدان باخىردى".	آلتاي / آلتاي لار altay [آ] بو داغ آسيانىن مەركىزىندە بۇيوك داغ آيدىر و آلتىن داغ (قىزىل داغ) آدىنىن آيرى شەكلىدى (فا: ~) {آل+تاى: آل داغ}.
آلتدان اوستىن [ظ] يالان دۇغرو، يالان دۆز "منە باخ آلتدان اوستىن دانىشما". آلتدان يۇخارى [ظ] آشاغىدان يۇخارى. آلتدرى [آ] اۋست درىنىن آلتىندا اولان درى، درىنىن ايچەرى قاتى.	آلتايجا [آ] آلتاي تۆركجەسى؛ تۆرك، موغول، مانچو، تونقوز، تۇبا، دىللىرىنى تۇردەن آنادىل، باخ: اورال آلتاي (فا: آلتايى). آلتاي خان [آ] ياقۇتلاردا داغلارنى باشىندا اوتوران تانرى عيارىندا بىر رۇج آدى.^{۱۱}
آلتايرق [آ] بىر ايرىقنىن ايچىندە آيرىلان ايرىق نەۋەن. آلتايىست [آ] آلتاي دىلىنى يىلىمىسل شەكىلدە يىلن و اۋىرەدن. آلتايىستىك [آ] آلتاي دىل، يازىن، ائىتىج و تارىخى ايله باغلى اولان يىلىم دالى (فا: ~).	آلتاين [آ] بدن و آينىن آشاغى بۇلومو (فا: پائىن تە). آلتىرنايو [آ، فر] سىنچەنك، بدىل^۹ (فا: گزىنە). آلتىل altel [آ] قىرمىزى تۆكلو، قىز آدى (فا: نام دىختر).
آلت شەبە [ص] آلت صىنىف، بىر شەبە و صىنىفا باغلى اولاراق آشاغى درجە دە كى اولان صىنىف و شەبە. آلت شلوار [آ] تومان، اصلى شالوارىن آلتىندان گىيىلن شلوار (فا: پىژامە). underpants آلت فامىلىا [آ] آلت تاقىم، بىر تاقىمىنن ايچىندە اولان ايكىنجى درجە دە بىر فامىلىا.	آلت بۇلوم [آ] ۱- بىر يازى ويا شىئىن آشاغى بۇلومۇ، اصلى بىر شىئىن آيرىلان يانال بۇلوم (فا: زىر گروە). subdividian آلت يىلىنچ [آ] يىلىنچ آلتى.
آلت قاتمان [باخ] آلت قات. آلت كۆينك [آ] تر كۆينك، اوست پالتار آلتىندان گىيىلن كۆينك (فا: زىرپوش). underwear آلت گىچىت [آ] ترافىك آخىمىنى كىسمەك اوچون بىر يولون آلتىندان گىچىرىلن يول؛ قارشى آتلامى اۋست گىچىت؛ (فا: زىر گزدر). underpass	آلت تاقىم [آ] بىر تاقىمىنن ايچىندە اولان ايكىنجى درجە دە كى تاقىم، بىر تاقىما باغلى اولاراق آشاغى رۆتە دە كى تاقىم (فا: زىر گروە).

Aa Ā	آذربایجان نۆزگهسی
باش، باشاق، سبای / سبگ، سبگیم، س-تارکان، س-تاش، س-تاغ، س-تامقان تارکان، س-تۆره، س-تاریم، س-تان، س-تای، س-چیچک، س-خان، س-خاقان، س-خانیم، س-داغ، س-، س-ساباق، س-سای، س-سایین، س-سوی، س-قارا، س-قان، س-قاپا، س-قوجا، س-گۆل، س-یاروق، س-یای، س-یورد، آلتونداغ [خ] آلتین + داغ، آلتای داغلارین دېگر آدی ۷.	آلت گئیم [آ] اوست پالتار آلتیندان گئیلن کۆپنک، (فا: زیرپوش). underwear آلت گۆده [آ] باخ آلت آیین. آلت لاما [آ، منطق] بۆ لومله مه (فا: طبقه بندی و تقسیم بندی). آلت لاما ق altlamaq [ل، منطق] بۆ لومله مک (فا: طبقه بندی و تقسیم بندی کردن).
آلتون آغاج [آ، بی] آلتین آغاج سولاردان بیر آغاج، بیر نوع فیسدیق (فا: پسته). pitaciia vera آلتون آغاج سولار [آ، بی] سۇماق سولار (فا: تیره پسته). anacardiaceae آلتون آياق [آ، دده] قیزیل پیالا، آلتون قدح.	آلتلیق altlıq [آ] ۱- شاسی، بیرزادین آلتیندا اولان شئی، بیرشئی ساخلاما ق اوچون دایاق دوزه نیلن شئی، آياق قابی نین آلتینا وۇرولان ذری. (فا: زیرسازی). substructure ۲- حیوانلارین آلتینا تۇکولن سامان و اوت. ۳- اوتوروملوق، اوتوروم، زمینه (فا: زمینه).
آلتون اوردو خاقانلیغی (امپراتورلوغو) [آ] قوروجو: باتوخان، حاکمیت دۇنمی م ۱۲۳۶-۱۵۰۲؛ حاکمیت یئرلری: روسیا، ایدیل بۇلگهسی، بۇلغارستان، رومانیا، مجارستان، چک، اسلواکی، پولونیا، ایران، افغانستان، شرقی آوروپا؛ ییخیلیش سببی: ایچ قاقالار، رۇس و لیتوانیا خانلارینین قاتیلماسیلا حکومت ضعیفله دی و همچنین تیمورون آرد آردا اوچ هجومیه م ۱۵۰۲ ده تاریخه قاریشاراق یئرینده ۶ خانلیق قورولدو؛ ۱- قازان خانلیغی: قوروجوسو: اولوغ محمدخان؛ حاکمیت دۇنمی م ۱۴۳۷-۱۵۵۲؛ ایچ مجادله سونوجو مۇسکوا چاری ۴ جو ایوان طرفیندن تصرف اولوندو. ۲- آستیرخان خانلیغی: قوروجوسو: قاسیمخان؛ حاکمیت دۇنمی م ۱۴۶۶-۱۵۵۷؛ ایچ مجادله سونوجو مۇسکوا چاری ۴ جو ایوان طرفیندن تصرف اولوندو. ۳- قاسیمخانلیغی: قوروجوسو: قاسیمخان؛ حاکمیت دۇنمی م ۱۴۶۵-۱۶۸۱؛ مۇسکوا چاری باسقی سیلا حکومتین عۇمرو فاطماسلطان بیکه نین اولوم ایله سونا چاتدی. ۴- کیریم-خانلیغی: قوروجوسو: حاجی گرای؛ حاکمیت دۇنمی م ۱۴۴۲-۱۸۱۲؛ مۇسکوا چاری طرفیندن تصرف اولوندو. ۵- نوقای خانلیغی: قوروجوسو: نوقای باغلی بویلار طرفیندن قورولدو؛ حاکمیت دۇنمی م ۱۵۰۲-۱۸ جی عصرین ۲ جی یاریسی؛ سونوندا روسلار تابع اولاراق بیر عده سی آنادولویا گۆچ ائتدی. ۶- سیبیر خانلیغی: قوروجوسو: نامیق	آلتمور / آلتمیر [آ] انسان آدی، باخ: آل + دمیر ۷. آلتیمیش لیق [ص] ایچینده آلتیمیش دانا اولان (فا: شصت تایی). آلتیمیش altmış [صح، سن] آلتی اولوق، اللی دوققوز دان سونرا گلن سای (فا: شصت). sixty آلتیمیشینجی [ص] سیرادا آلتیمیش (سیرا سای) (فا: شصتم، شصتمی). sixtieth
آلتیمیشقارا [خ] اویغورلار دۇنمی بگ و کومتان آدی ۷. آلتو / آلدو [آ] ۱- ایلک، بیرینجی ۲- آلقان، فاتح. ۳- یثنی سئی یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۷. آلتوغ [آ] انسان آدی، باخ: آل + توغ ۷. آلتوغان [آ] آل رنگده و توغان کیمی گوجلو، قیز آدی. آلتوقا [آ] انسان آدی، باخ: آل + توقا ۷.	آلتون / آلتین altun [آ] ۱- قیزیل gold. ۲- آتوم سایسی ۷۹، اتوم آغیر لیغی ۱۹۶،۹ و اریمه درجهسی ۱۰۶۴، ذیر لی بیر فیلیز Au. ۳- قیز آدی (فا: طلا). ۴- [خ] جلایر اوغوللاری دۇنمی اوردوباشی لاریندان، قازاقلارین کیچیوژ و بای اوغلو اویماعی اولوبابالاریندان ۷. ۵- سقر ده کند آدی. {ت، گۆ، صح، سن، آل سوزونه باغلی اولما لیدیر}.
آلتون... [آ] انسان آدی: س-آی، س-آریق، س-ائل، س-آپا، س-آر، س-ارسلان، س-آل، س-آلپ، س-اویا، س-اورد / س-اورتا، س-اوردو، س-اوک / س-اوخ، س-اوروق، س-بوغا، س-بیگه، س-بوری، س-بارس،	آلتون... [آ] انسان آدی: س-آی، س-آریق، س-ائل، س-آپا، س-آر، س-ارسلان، س-آل، س-آلپ، س-اویا، س-اورد / س-اورتا، س-اوردو، س-اوک / س-اوخ، س-اوروق، س-بوغا، س-بیگه، س-بوری، س-بارس،

آلتونجو / آلتینجی [آ] هشتی ده کند آدی {قیزیلچی}.

آلتونجو [آ] آلتون ساتان و دۆزلدن (فا:زرگر). goldmith

آلتونچاغ [آ] ان پارلاق و موتلو چاغ.

آلتونچکیملی [ص] آلتونلا بزئمیش (فا:مطلا). gilt

آلتونساریسی [آ] آلتون ساریسی نی آتدیران.

آلتونسو [آ] ایچینده آلتونحل اولونموش مایع (فا:آب طلا).

آلتونقیلیج [آ] قیزیل قیلج لی، اوغلان آدی (فا:شمشیرطلایی).

آلتونکش جای altunkes [آ] قزوین ده جای آدی.

آلتونکوکو [آ،بی] گونئی آمریکادا یتیشن، قوسدوروجو

کؤکو اولان بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). cephaelis

ipeca cuanha

آلتونکش altinkos [آ] تاروم دا کند آدی {قیزیل اکین}.

آلتونگئیملی آدام [آ] باخ: تورک دیلینده ان اسکی یازی.

آلتونلا بزهمه [آ] آلتون لاما (فا:ترصیع). inlaying with

gems

آلتونلاشماق [س] آلتون وضعیتینه گلکم (فا:مطلا شدن).

آلتونلاماق [آ] آلتونلا بزهمک (فا:ترصیع). inlaying

with gems

آلتونلوجا [آ،دهه] آلتونلو، قیزیل ایله بزئمیش.

آلتون اوستونه چنوبرمک [ل] آلت اوست اتمک، داغیتماق.

آلتون توخماق altun toxmaq [آ] گوموشان دا کند آدی.

آلتی alti [گ، سن، صح] سآییدا بشش دن سونراکی سای

six (فا:شش).

آلتی آچیق [ص] ۱-آلت طرفی آچیق. ۲-چارداق، تالوار.

آلتی آچیلان [ظ] آلتی گوللهسی اولان تاپانجا و توپ

six-shooter (فا:ششلول).

آلتی آغاچ [آ] مراواتپه؛ و سؤمقاییت دا کند آدی ۲۴.

آلتی آلتی [ظ] هر بیرینه آلتی.

آلتی آوارلی [آ] آلتی کۆرک لی قاییق.

آلتی آیلیق [ص] ۱-آلتی آیی اولان (اوشاق) ۲- [مج] بیرینین

چوخ تلسمهسی حالدا اونا دئییلن سؤز.

آلتی یایی [باخ] آلت تیکی.

آلت یازی [آ،دیل ب] یازی ویا کتابدا ایضاح اوچون

آشاغیدا یازیلان سؤزلر (فا:زیرنویس). footnote

اوغلو تای بوغا؛ حاکمیت دؤنمی ۱۵۰۲-۱۶۸۳؛ بیر طرفدن رۇسلارین تهدیدی و گونئیدن تورک بوییلاری نین هجومو خانلیغین باشچی سی یادگارخانی رۇس تابعیتینه گیرمگه تشویق ائتدی ۲۰۹،۰۰۰.

آلتون اوردوبوییلاری [آ] خالقین اساس قسمینی قیپچاق، اؤز، پنجهنک، قازان تاتار، باشقیرد، چاووش، سیبیر بوییلاری، چیرمیش، آر، مۆکسی/مۆسکی، فین اوغروبوییلاری، شیرین لار، آر قین لار، بارین لار تشکیل وئیردی، ابن بطوطه عرب سیاحی آلتون اوردو قوشونو ایله گؤرشورکن بیله یازمیشدیر: من گؤروش بویو تورکجه سؤزلردن علاوه هنج بیر آیری بیر کلمه یه راست گلمه دیم، ینتی ساری شهری بو دؤنم تیکلمیشدیر ۲۰۹. باخ: مؤغوللار.

آلتون ایشلملی [آ] آلتونلادوز لمیش (فا:زرکوب gold inlaid آلتون ایل [آ] یاخجی ایل.

آلتون باش [آ،بی] یومرو و قالین قاییق لی بیر قاوون (فا:نوعی خربزه).

آلتون باتلار [آ] آلتی گولله لی تاپانچا.

آلتون تریم [خ] گوی تورک پرنسیسی و کورشادین خانیمی ۷.

آلتون توپ [آ،بی] ۱- گریب فروت، قیزمه سی؛ پورتغال دان بیر آز بویوک میوه سی اولان آغاچ، تورونج لاردان

(فا:دارابی، گریب فروت) citrus decumana. ۲-ایکی

چنکلی، اؤزون تیکانلی، ساپلاری بالاجا توپلار حالیندا

اولان بیر کاکتوس نوعو (فا:نوعی کاکتوس). trollius

ranunculoides

آلتون توخولو [آ] قیزیل توخولو، قیزیل لی (فا:زربافت).

woven with gold

Aa Ā	Aa Ā
آلتيندان چىخماق [س] غەدە سىندەن گەلمەك، اۇدە مەك. آلتىنى اۆستۈنۈۋالچىمەك [س] گزىپ دولاشماق. آلتى ياشار [ص] آلتى ياشىندا اولان اۇشاق (فا: شش سالە). آلتى ياشلى [ص] ياشى آلتى اولان. آلتى يانلى [ص] آلتى اۆز لۈ (فا: مەسدەس). hex آلتى يۈز [سايى] سايىدا بئش يۈز دوقسان دوقوزدان سونراكى سايى (فا: ششەسد). six hundred آلجا [آ، ددە] قىرمىزى جا، آل بۇيالى. آلجۇ [آ] انسان آدى، باخ: آلجۇ، آلىجى، اوجى. آلجا alça [آ، بى] جىر و جالاق جىنلرى اولان چۆدكلى تۇرش و يا شىرىن ميوە (فا: آلچۇچە). cherry-plum ت'آلچ' صح، بو كلمە آلچ سۆزونون قىساتىلماسىدىر و آل و قىرمىزى رنگى آندىرىر. آلجا مۇراسى [آ] بو ميوەنى سۇدا قاينادراق شىكەر و آيرى شىلەر قاتاراق دوزە نىلەن بىر نەوع مۇرا. آلجاقىق [ص] چوخ آلجاق، آلجاق جا (فا: كوتاه). آلجاق alçaq [ص] ۱-آشاغى، آشاغى سىطەدە "طيارە لر آلجاق دان اوچوردولار، خىزىر دىزىنىن سىطە يۈكسەك-لىگى ۲۶ مەتر آغ دىزىدن آلچاقداير". (فا: پەست). low ۲- آشاغى سۈيە رەقتار و داورانىش "بو ايش آلجاق ايش دىر" (فا: نابكار) wicked ت، تا، ظاهراً آلت سۆزونىن آلىنمايدىر ولى درىنە گەندەنە آشاغى (آشاغى) سۆزونون دىيىشلىمىشى گۆرۈكۈر و آشاغى فەلىنە باغلىدىر. آلجاق باسنىچ ھاوا [آ] ۷۶۰ مىلېمەتر آلتىندا باسنىچى اولان ھاوا، بۇ ھاوا و كۆتۈ ھاوايا اشارت اولان عبارت. آلجاق بۇي (لۈ) [ص] بۇيۇ آلجاق اولان. آلجاق تېلەلى [ص] آلجاق تېلەلى اولان يىش. آلجاق جا [ص] ۱-اۆلدۈقچا آلجاق. ۲-كۆتۈ، آشاغىلىق (فا: نىسبەتە كوتاه). آلجاق جاسىنا [ظ] خاينچەسىنە، شەرفسىز جەسىنە (فا: خائنانە). آلجاق دان [ظ] آشاغى دان، يىش سىطە اينە ياخىن. ۲- يااشىدان "آلجاق دان اوخوماق". آلجاق سايما [آ] آشاغى لاما (فا: اهانەت). (slang) hoot	آلت يازى لاما [ل] آلت يازىلى ائىمەك (فا: زىرنويسى كەردن). آلت يازىلى [ص] آلت يازىسى اولان فېلم و كىتاب. آلت يازى يازما [آ] بىر يازىنىن آلتىنداكى بۇلومو (فا: زىرنويسى). footnoting آلتى اۆز لۈ [ص] آلتى اۆزۈ اولان جىسىم (فا: شش و جەبى). آلتى بارماق [آ] ۱-آلتى بارماقلى. ۲-بىر جۈرۈر بالىق آدى. ۳-آلتى زولالىق پارچا و اوندان دۆزەل گەنىم. آلتى بوجاق [آ] آلتى بوجاغى و زاويەسى اولان شىكىل و جىسىم (فا: ششگوش). hexangular آلتى بوجاقلى [ص] آلتى بوجاغى اولان (فا: شش گوش). آلتى جەگەلى (آلتى سىرالى) [ص] آلتى سىرا شىكىلدە دۆزۈلمۈش اكين. آلتى جاي altıçay [آ] خىاو دا چاي آدى. آلتىز [ص] بىر دۈغۇمدا دونىيا گەلن آلتى اۇشاق (فا: شش قلو). آلتى قات [آ] آلتى قاتلى تىكىتى، آلتى مەتبەلى. آلتى قاتلى [ص] آلتى قاتى اولان تىكىتى، آلتى مەتبەلى. آلتى قارداش [آ، گوى ب] قوزنى اوچايندا بۇيۇك آيىنىن قارشى سىندا اولان تاقىم اۆلدۈز. آلتى قول [آ، سايىم] آلتى يانلى ھەندەسى شىكىل (فا: شش ضلعى). hexangular آلتى گۆلۈك [آ، دى] يىش آلتىندا يۇوا تىكەن گۆرىنگىلى بىر قۇش. آلتىلى [ص] آلتى پارچادان دۆزەلن شى (فا: شش تايى). آلتىلىق [ص] آلتىسى بىر ارادا (فا: شش تايى). آلتىمۇر [آ] انسان آدى، باخ: آل+تىمۇر. آلتىن [آ] باخ: آلتۇن، قىزىل. آلتىنا آلتماق [ل] مەغلۇب ائىمەك، يىنەمەك. آلتىن تاختا [آ] قاراباغ دا داغ آدى ۲۴۰. آلتىنچى [ص] سىرا باخىمىندان بىشىنچى دن سۇنرا، آلتىنىن سىرا سىفەتى. آلتىنچى دۇيو [آ] اۆنسىزى، بىر شىيە و يا سۆزۈ گۆرمەدن و بىلەمدەن اوزاقدان آلتى لايان ھەس (فا: ھەس شەم). آلتىن چەمەك [س] پىشمان اولماق، تۇتدۇغو ايشىن پىس نىچە سىنى گۆرمەك.

Aa Ā	Aa Ā
آلجۇباي/آلجۇبگ [آ] انسان آدى، باخ: آلچۇ+باي/بگ.^۷ آلجۇنۇيان [خ] چىنگىزخان دۇنمى بگ لرىندىن.^۷ آلچى alçı [صح، سن] <آلچۇ>، لا [آلچى داشىندان پىشىرىلىپ الە گىتىرىلن تۇز مادە، گىچ (فا: گىچ). gatch ۲- [آ، تا] آشپق آتمادا آلچى دورما وضعىتى، آشپىن يان اۆستە دۇرما وضعىتى {باخ: آلماق، آلچى}. آلچى جى [آ، ص] آلچى ايشىچىسى، دۇوارلارا آلچى ووران، گىچكار. gatch plasterer. آلچى داشى [يثر بىلىمى، آ] چوغونلوقلا رنگىز و دىرناقلا جىزىقلانايلىن بىر مېتىرال، هيدراتلى كلىسم سولفات، ژىپس، گىچ داشى (فا: گىچ). gypsum آلچى دورماق (آشپى آلچى دورماق) [س] ۱- آشپق يان اۆستە دورماق. ۲- بختى گىتىرمك "هله كى اوغلانين آشپى آلچى دۇروب". آلچى گىو [آ] بىجنورد دا داغ آدى. آلچى لاماق [ل] گىچلەمك، آلچى ايله سۇواماق (فا: گىچكارى). آلچىچىك [آ] قىزىلا چالان گول، قىرمىزى گول، قىز آدى (فا: نام دختر). آلچىن alçın [آ] ۱- قىرمىزى رنگدە چالى قوشو، ۲- قىزىلا چالان، قىرمىزى، ۳- انسان آدى: -الپ، -باي، -سار.^۷ آلخالماق [آ] قازاقجا بۇيۇنباغى، قىز آدى (فا: نام دختر). آلخالسلى [آ] لاچىن دا كند آدى.^{۲۴} آلخان [آ] انسان آدى، باخ: آل+خان.^۷ آلخان تېپە alxan tēpē [آ] تفرش دە داغ آدى. آلدا [آ] ۱- قىزىقلاردا بىر تانرى آدى.^{۲۱} ۲- [تا] آلدایا دۆشمك: آلداتىلماق. آلداتما [آ] كلك وورما (فا: حيله گرى). guile آلداتماجا [آ] آلداتىچى اۆيۈن، آلداتمايا داپانان رفتار و داورانىش، حيله (فا: كلك). آلداتماق aldatmaq [ل، ت، سن، صح] ۱- اۆيۈن و آلايلا بىرىنى قاندىرماق، تۇولاماق، يولدان چىخارماق. ۲- خىانت ائىتمك (ائىشپنە، يولداشپنە) (فا: فریب دادن). to deceive آلداتىچى [صح] قاندىرىچى، آلدادان كىمسە و شى	آلچاق كۇنوللو [آ، ص] اۆزۈنۈ اولدوغوندىن آشاغى توتان كىمسە (فا: متواضع). humble آلچاق كۇنوللو ك (آلچاق گۇيوللو ك) [آ] آلچاق كۇنوللو اولما وضعىتى (فا: تواضع). humility آلچاق لاتماق [ل] آلچاق ائىتمك، آلچاق وضعىتە سالماق، يىندىرمك (فا: كوتاه نمودن). آلچاق لاشدىرماق [ل] آلچاق لاندىرماق (فا: كوتاه كردن). آلچاق لاشماق [س] آلچاق لانماق، آلچالماق. آلچاق لاماق [ل] آلچاق ائىتمك، تحقير ائىتمك. آلچاق لاندىرماق [ل] آلچا لاتماق (فا: كوتاه نمودن). آلچاق لىق [آ، تا] ۱- پىس داورانىش، پىس لىك، رذىل لىك (فا: رذالت). ۲- meanness آلچاق اولما وضعىتى (فا: كوتاهى). آلچالان وۇرقو [آ، دىل ب] كلمە دە سس تونو آلچالان وۇرقو (فا: تاكيد كاهشى). falling stress آلچالما [آ] آشاغى لاتما (فا: حقارت). abjectness آلچالماق alçaltmaq [ل] ۱- آلچاق ائىتمك، بويۇنو قىسلانماق، گۆدلىمك (فا: كوتاه نمودن). ۲- آشاغى لاتماق، تحقير ائىتمك، خراب ائىتمك. آلچالدىلماق alçaldılmaq [بل] آلچا لاتماق ايشى گۇرولمك (فا: كوتاه گردانیده شدن). آلچاللو al çallu [آ] مراغا دا داغ آدى. آلچالما [آ] ۱- يوكسك لىكدن آشاغى يىتمە (فا: كاهش ارتفاع). ۲- گۆدلىمە (فا: عمل كوتاه شدن). ۲- [مج] دىرىنى ايتىرمە (فا: كم ارزشى). آلچالماق alçalmaq [س] ۱- يوكسك لىكدن آشاغى يىتمك (فا: ارتفاع كم كردن). ۲- گۆدلىمك (فا: كوتاه شدن). ۲- [مج] دىرىنى ايتىرمك (فا: كم ارزش شدن). آلچالى alçalı [آ] اهر دە داغ آدى. هشتىرى، اهر و تىكان تېپە دە كند آدى {۱- آلچاسى بۇل. ۲- يوكسك اولمايان يثر}. آلچالىش [آ] آشاغى لاشما (فا: كاهش). آلچالىق [آ] آلچا باغى (فا: باغ آلچە). آلچامولك [آ] شېستردە كند آدى {يوكسك لىگى آز يثر}. آلچو/آلچۇ [آ] ۱- آلخان، فاتح، ۲- آلچى، آوجى.^۷

(فا: فریفته). demagogic (al). beguiling.

آلداتیجی لیق [آ] قاندریجی لیق، آلداتما.

آلداتیلماق [بل] آلداتماق ایشی گۆرۆلمک (فا: فریفته شدن).

آلداتیلیمیش [آ، ص] مغبون اولموش (فا: مغبون). short changed

آلداجی [آ] آلتای اساطیرینده اؤلموش بیرینین رۇحونا وئریلن آد^{۳۱}.

آلدادیجی / آلدادیجیلیق [باخ] آلداتیجی / آلداتیجی لیق.

آلداشین [آ] اردبیل ده کند آدی {آلدادیجی و بۆیوله یین}.

آلداغ [آ] اؤرمو گۆلو آدلایندان بیرى قیرمیزی داغ}.

آلداغان [ص، تا] چوخ آلداتان.

آلدانج aldanc [آ، ص] دۆزن، آلدانما ایشی (فا: حيله).

آلدانجا aldancal [باخ] آلدانقیج.

آلدانقیج [آ] اؤستو اؤت ویا قوملا اؤرتولموش چوخور، آلداتیجی شئی، دوزاق (فا: کلک).

آلدانما aldanmaq [آ] آلدانماق ایشی.

آلدانماق [س] بیر یالانا و یا دۆزه نه اؤیماق، اؤمودو بوشا چیخماق (فا: فریب خوردن). to be deceived

آلدانییش [باخ] آلداتیلیمیش.

آلدانیس aldanış [آ] آلداتماق ایشی و بیچیمی (فا: کلک).

آلدواج aldavac [آ] یوؤجو، افسونگر، قیز آدی (فا: نام دختر)

آلدمیر [آ] قیزارمیش دمیر، مُحکم، اؤغلان آدی (فا: نام پسر).

آلدوغان [آ] باخ: آل+دوغان بیر دوغان نۆرۆ.

آلدونلار aldonlar [آ] ه ق ۳ جو یۆزیلین باشلانقیجیندا

آلدونلار بابک باشچی لیفی ایله آذربایجاندا عباسی خلیفه لری علیه اینه بؤیوک عصیان باشلامیشلار، آراشدیر-

ماجی لارا گۆره، آل دونلار مسلمان اولوبلار و اودا سایقی لی اولماغینا خاطر اؤزلرینی قورام (قور: اود

قیغیلجیمی) آدلاندیریبلار و قارا دون گئین خلیفه آدم-

لاریندان فرقلنمک اوچون قیرمیزی (آل) گئیم لر (دونلار)

گئیرمیشلر، بو سببه اولارا قورام دونلاردا آد وئریلیب و بو کلمه عربجه لشهرک خرم دین (سرخ جامگان) آدلانیبدیر، البته بو بؤلگه لرده آلتینلار آدی فرقه لردن آد آپاریلیب

کی بو ایکی کلمه نین بنزه یشی ایلگینج دیر، بابکین اصلی آدی حسن ایمیش و اردبیل ین یاخین لیغیندا بیلال آوا کندینده آنادان اولوب و آل دونلار فرقه سینین بؤیوگو جاویدان ین اؤلوموندن سوئرا ائل طرفینده بای بگ: بابک (بؤیوک بگ، بوی بگ) مقامینا چاتمیشدیر، تاریخده حاکیم گوروشلر بو فرقه یه مختلف آدلار (مزدکیه، اباحیه) وئریلر (قایناق دوکتور صدیق) (فا: خرم دینان).

آلدور [آ] اوخ آتیشی، اوخلایش^۷.

آلدوزماق alduzmaq [ل] باخ: آلداتیلماق. {ت: مالینی الیندن آلدیرماق، سویولماق، گ: یاخلاماق}.

آلدى [آ] ۱- اؤنچو، اؤنده کی، سلف ۲- آلقان، فاتح ۳- [خ] قازاق خانلیغی دؤنمی بگ لریندن^۷.

آلدى قاجدى [ظ] ۱- توپلا اویناییلان بیر اوشاق اوینو (فا: نوعی بازی بین کودکان). ۲- باشلی باشینا لیق.

آلدى يورويو وئردى [دئیم، دده] یولو توتوب گتتدی.

آلدىیای / آلدیگ [آ] انسان آدی، باخ: آلدی/بای/بگ^۷.

آلدىقاي [خ] قیرقیز اویماق بگ لریندن^۷.

آلدىرماز [ص] سؤزانشیمز، بیر شئییه اؤنم وئرمه یین (فا: بی توجه آلدیرمازلیق [آ] آلدیرماز اولما وضعیتی، لاقید (فا: لاقیدی).

آلدىرماق aldirmaq [بل، دده] ۱- آلماق ایشینی گۆردورمک "قاش آلدیرماق". ۲- [ل] اؤنم و اهمیت وئرمک (بو معنادا فقط منفی جمله لرده ایشله نیر) "بو سؤزو اؤزووه آلدیرما".

۳- [اتد] توتدورماق، یاخالاتماق، آلینماسینا سبب اولماق.

آلدىرماق [س] اؤنم و اهمیت وئرمه مک، قولاق آسماق، فیکیر وئرمه مک (فا: اهمیت ندادن).

آلدىرىش [آ] آلدیرماق ایشی و بیچیمی.

آل دیل [ل] [آ] حيله، مکر، یالان، آلداتما "اؤنو آل دیل ایله آلداتیب یولدان چیخارمیشدی".

آل دییشک [ل] بیر شئییه وئریب باشقاسینی آلما، عوض ائتمه.

آلرؤزى [باخ] آلرؤزى.

آلزامچى [س] یوناما: اؤس ایتیریمی، ذننه یین ایتیریمی، قوجالما ویا الکولیزم سببيله ذننه یین باغیتتی سی قوپما، اؤتو تقانلیق (فا: ~).

آل ساتچى [آ] تجارت ایشینه باخان (فا: بازرگان). merchant

Aa Ā	Aa Ā
آل فانی [ص] قیزمیزی قانلی. آل قنسی [آ] خیابو دا داغ آدی. آل قوریتیم alqoritm [آ.فر] ۹ جو یۆزیدله بیر تۆرک بیلگینی "موسی اوغلو خازم لی محمد، الخوارزم" آدیندا آلینان بیر تتریم آدی و اوئون وئردیگی یول یونتم ایله دۆزه نیلن بیر ایش و ایشلم (فا: آلگوریتیم). آل قو alqu [آ] ۱-تامامیله، هامی سی ۲-توپلوم، توپلولوق ۳-سلاح ۴-آلیجی، اوجی ۵-[آ] هشتیری، بینابدا کند آدی. ۶-انسان آدی: ~آلپ، سبای، سبگ، سخان، سنویان. آل قوت [آ] باخ: آل+قوت ۷. آل قور [آ] ساکین، اؤز حالیندا، اؤزوندن آمین ۷. آل قورای [آ] انسان آدی، باخ: آل قور+آی ۷. آل قوشاقلی [آ،دی] بیر نوع قوش آدی ۱۴. آل قون [آ] ۱-باخ: آل قین ۷. ۲-انسان آدی: آل قونای. آل قوروق [آ] خوی دا کند آدی (بؤیوک و قیرمیزی قویروقلو حیوانلاری اولان). آل قوق [آ،ت] کاشغرده بیر کند آدی (آلیجی، فتح اندیجی). آل قی alqi [آ،ت،سن] ۱-ایدراک، بیر حادثه و اولایی ویا نسنه و شئی حس لر و دؤیوملار یولویلا وارلیغینی بیلمه، شعور (فا: ادراک). intelligence ۲-قازانچ، آلاحاق، ساتین آلما ایشی. ۳-فتح، آلماقدان ۷ (فا: گرفتنی). آل قی بیجاغی [آ] خشخاش قوزاسنین سوتونو آلماق اوچون چیرتماغا یاریان آراج. آل قیر [آ] تاماملایجی، بیتیریجی ۷. آل قیرمیزی [ص] توتقون قیرمیزی. آل قی ساتقی [آ] آلیب ساتماق ایشی، آل وئر (فا: بیع). آل قی سیز [ص] آل قی یتته نگی اولمایان (فا: بی ادراک). unintelligent آل قیش alqış [آ،ت] بیرینی تشویق ائتمه، بنیمسه مه، ال چالما، اؤومه (فا: مرحبا). well done {باخ: آل قی ساتقی} آل قیشای [آ] انسان آدی، باخ: آل قیش+آی ۷. آل قیش جی [آ] آل قیش لایان کیمسه (فا: تشویق کئنده). آل قیش لار اولسون [ن] ماشا لاله مفهوموندا بیر سؤز	آلساج [آ] آل ساجلی، قیز آدی (فا: نام دختر). آلساجی [خ] اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۷. آلساناز [آ] قیزیلا چالان و سانی سی آز اولان، قیز آدی. آلسو [آ] انسان آدی، باخ: آل+سو ۷. آل شراب [آ،ده] قیرمیزی شراب، اؤزوم شرابی. آل شیرای [آ] انسان آدی، باخ: آل+شورای ۷. آلغاسماق [ل،تا] قورخوتماق، اؤرکوتماق. آلغان [آ] قیزیلا چالان، قیرمیزی، قیز آدی (فا: نام دختر). آلقالا alqala [آ،یو] ۱-یونان آلقابه سینین بیرینجی حرفی. ۲-بیر بیتگی آدی. ۳-بیلی یی اؤزل لیکلری اولان ایشین (فا: آلفا). آلقابه {باخ: الفبا}. آلقاتراپی [آ،فر] آلفا ایشین لاری نین معالجه اوچون ایشله دیلمه سینته وئریلن آد (فا: آلفاتراپی). آلقا [آ] ۱-بیتیریجی، یوخ اندیجی ۲-ایلری، ایلریجی ۷. آلقابولوک [آ] اوغوز تورکلرینین ۲۴ بوی وندان بیرى ساییلیر، اوغوزنامه کتاییندا بو کلمه باشاری لی معنالانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه آلقا ائولی، آلقاولی، آلقار ائولی شکلینده ده یازیلیبدیر. آلقاجی [س] (آلقاجوچی) دعا ائندن (فا: دعاگو). آلکار [آ] ۱-بیر نوع قوچ ۲-بیتیریجی، یوخ اندیجی ۷. ۳-اوغلان آدی. آلکارزین [آ] بابانی وحشی حیوان ۷. آلقاش [آ] باخ: آلقار؛ اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۷. آلقاما [آ] آلقاما ایشی (فا: دعا). آلقاما alqamaq [س] یاخجی دعا ائتمک، قارقاما سؤزونون قارشیتی (فا: دعا کردن). {ت،سن،بو کلمه اصلینده آرقا} آرخا سؤزونه دایانیر و بیرینه آرخا دورما آتلامیندادیر، بو سؤز آلقیش سؤز ایله کؤکداشdır و بؤتون ترسی قارقاما سؤزودور کی بیرینین وضعینی پوزماق و قاتیشدیرما آتلامیندادیر. آل قان [آ] قیرمیزی قانی اولان. آلقان [خ] ۱-سلجوقلو توغرۇل بگ دؤنمى بیر بگ ۷. ۲-انسان آدی: آلقانای، آلقانر. ۳-گئرمی ده کند آدی (آلقانو).

Aa Ā	Aa Ā
آلکولی (الکولیک) [آ، ص] آلکولی ایچکی لره آلیشکین کیمسه (فا: الکلی). alcoholice آلگنآف [آ] زنجان دا داغ آدی. algənaf آلگوریتیم [باخ] آلگوریتیم. آلگون [آ] ستوینچ گونلو، قیز آدی (فا: نام دختر). آلگقرو [آ، ایتالیانجا] (موسیقی اثر لرینین ایفاسی - نین حاققیندا) تنز، ایتی، یئھین و بۇ حالتده چالینان حصه. آلات [آ] سومر لرده یئر آلتی و جهنم تانریچاسی^{۲۱}. آلاتمان [آ] قوچان دا کند آدی {فتح ائدن}. آل لاشدیرماق [ل] آل رنگه بویماق، قیزارتماق. آل لاشدیریلماق [بل] آل رنگه بویدیلماق، قیزاردیلماق. آلاق [اصح] ۱-دؤنک، سؤزونده دؤرماز. ۲-حیله جی (فا: حیله کار). آل لاله [باخ] آلا (فا: آلا له). آلار [آ] آستراخان بازار دا یئر آدی^{۲۲}. آلالی [آ] کلئیر ده کند آدی {آل+لالی/لا له}. آلانماق [باخ] آلدانماق. آل لانماق ۲ [س] آل رنگه بویانماق، بزئمک (فا: رنگ به رنگ شدن). آلاه [آ] ۱-تاتری، بۆتون وارلیق لاری یارادان، یارادیجی (فا: خدا) god ۲-مجازاً چوخ باشاری لی بیری اوچون ویا بیری تام یئتگی لی و حاکیم اوچون سؤیله نیر "او شاهماتین آلاهی دیر". {ع: باخ: ائل، ایل}. آلاه... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار). آلاها آند اولسون [ن] آلاهی تانیق توتورام معناسیندا بیری سؤز (فا: بخدا قسم). by god آلاه آمانیندا [ن] الوداع، خُدا حافظ (فا: خدا حافظ) farewell آلاها باخ [ن] خواهش و یالواریش مقامیندا دئییلن بیری سؤز. آلاها دایان [ن] آلاها توکل (فا: توکل بخدا) trust in god آلاها شوکور [ن] الحمدلله، یاخشی اولدو معناسیندا بیری سؤز (فا: بحمدالله). thank god آلاه ائيله سین [ن] آرزو ائدیلمه بیریشی اوچون. آلاه ائيله مه سین (ائلمه سین) [ن] آرزو ائدیلمه ین بیریشی	(فا: ماشاء الله). well done آل قیشلار و قارقیشلار [آ] آتا سؤزلرینه بنزر و معمولاً مُحْتَواسیندا آل قیش دوعا، نفرین و قارقی واردیر، اؤرنک "گولمک اؤزوندن اسگیلمه سین، لئشین آرالاردا سر یلسین" (فا: دعاها و نفرین ها). آل قیشلاقی / علی قیشلاقی [آ] میانا دا کند آدی. آل قیشلما [آ] آل قیش لاماق ایشی، تحسین (فا: تشویق). admiration آل قیش لاماق [ل] بیر شئییه دیر وئریب ال چالماق، تشویق ائتمک (فا: تشویق کردن، کف زدن) the infidls {ت، ص، سن «آلقاماق، آلقشماق» باخ: آلقاماق}. آل قیش لانما [آ] تشویق اولونما (فا: تشویق). آل قیش لانماق [بل] تشویق اولونماق، آل قیش لاماق ایشی گؤرولمک (فا: تشویق شدن). آل قی لاتماق [ائند] آل قی لاماق ایشینی گؤردورمک. آل قی لاما [آ] آل قی لاماق ایشی (فا: دریافت). receiving آل قی لاماق alqlamaq [ل] ادراک ائتمک، بیر نسنه نین وارلیغینی دئیوم یولو ایله یالین بیری بیچیمده دؤشونمک (فا: دریافت کردن و گرفتن) to receive آل قی لانماق [بل] آل قی لاماق ایشی گؤرولمک (فا: دریافت شدن) آل قی لایجی [فلسفه، ص] آل قی یئتگی سی اولان (فا: دارای قدرت ادراک). آل قی لاییش [آ] آل قی لاما، آل قی آلما (فا: تشویق). آل قیم alqim [آ] گوی قورشاغی، قیز آدی (فا: نام دختر). آل قیما [آ] انسان آدی، باخ: آل قیم+آی^۷. آل قین alqin [آ] ۱-سراب ۲-یوکسک یئر ۳-بیتیریجی لیک، بیتیریش^۷. ۴- [تا] آلفین، عقلی آلینمیش، مجذوب آل قینای [آ] انسان آدی، باخ: آل قین+آی^۷. آل قیان [آ] اؤرمیه ده کند آدی {باخ: آل قی+ان، آل قین}. آلک / آلک [آ] یوخ ائتمه، سونا آردیرمه، بیتیریجیلیک^۷. آلکاوا [آ] سولدوزدا کند آدی ۱-اؤلکه+آوا، ۲-آل قی+آوا}. آلکول alkol [آ، فر] طیده ضد عفونی و آریندیرماق اوچون اولاراق ایشله نیر بیر ماده c2h2oh

Aa Ā	Aa Ā
arık sūz loto	آذربایجان نۆز کجه سی
153	
آلما alma, [Ā] آلماق ایشی.	god forbid
آلما [آ، بی] مختلف رنگلرده اولان بیر یتمیش و گول	آللاه ایسته سه [ن] انشاء آللاه (فا: انشاء الله)
سولاردان، چیچک لری پمبه و آغ رنگلی آغاجین آدی،	آللاه بیلیر [ن] بللی ذیلل مفهومیوندا بیر سۆز، یعلم آللاه
(فا: سیب). apple, pirus malu, [ت، ص] صبح (آلما، آلمیلا)	(فا: خدا میداند). god knows
بو کلمه آل "قیرمیزی" سۆز ایله ایلگی اولمالیدیر {	آللاه جانین آلسین [ن] جزاسینی وئرسین.
آلما... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-	آللاه حق [آ] سراب دا کند آدی.
نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۵ آد سایماق اولار).	آللاه رحمتینه گئتمک [س] اؤلک.
آلما آرمودلوق [آ] آلما آرمود باغی.	آللاه ساخلا سین [ن] جان ساغلیغی دیله مک اوچون دئییلن سۆز.
آلما باش [آ، دی، سن] تپه لی دالقیق قوشو (فا: شانه به سر).	آللاه سیز [ص] تانری تانیماز، ملحد (فا: خدا نشناس). atheist
آلماج [آ، فیز] بیر الکتریکی آخیمینی آلیب باشقا گوجه	آللاه طرفی [ص] عدالتلی، انصافلی.
چئویرن، آلیجی (فا: دریافت کننده، گیرنده).	آللاه قویسا [ن] خوش آرزو افاده سی، انشاء آللاه "آللاه
آلماجیق [آ] ۱- یاناقلا گۆز آراسیندا کی بالا نومورجوق کیمی	قویسا بو ایشی ده سونا یئتیره ریک. if god pleases
اولان ات (فا: بر آمدگی در زیر چشم). ۲- قوچان، فریمان	آللاه قولو [آ] آللهین بنده سی، اوغلان آدی (فا: نام پسر).
دا داغ آدی.	آللاه قووت وئرسین [ن] آللاه کؤمک ائله سین.
آلماجیق سوموگو [آ] یاناقلا گۆز آراسیندا اولان سوموک.	آللاه کؤمک اولسون [ن] ایشینیز راست گلکسین.
آلماجی [آ] آلما یئتیشدیرن کیمسه، آلما بئجرن (فا: سیبکار).	آللاه گؤسترمه سین [ن] آللاه ائله مه سین (فا: مباد) beware
آلماجی لیق [آ] آلما بئجرمه ایشی (فا: سیب کاری).	آللاه لیق [آ] ۱- تانری لیق، تانری نین ایشی و مقامی، اولو هیت
آلماده [آ] خوی دا کند آدی {۱- آلیناماز. ۲- آلما کندی}.	(فا: خدایی). lordship ۲- باشلی باشینا اگه منلیک.
آلمازا [آ، ص] اوژونه آلمایان، قبول ائله مه ین، آلیجی	آللاه مبارک الله سین [ن] توی بایرام اوچون دئییلن سۆز.
اولمایان. مجازاً نازلی.	آللاه وئردی [آ] تاری وئردی، اوغلان آدی (فا: نام پسر).
آلماز ۲ [باخ] آلماس.	آللاه وئردی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ۳۰۸.
آلماس almas [ع] یو برک و رنگ سیز و سایدام بیر داش،	آللاه یان [آ] قوچان دا کند آدی.
خالص کربون دان دۆزه لن بیر نوع ماده، آلماس کیمی	آللاهین آدیلا [ن] بسم الله (فا: بسم الله) in the name of god
پارلاق هرشی (فا: الماس).	آللاه یولوندا ساواش [آ] جاهاد (فا: جهاد). jihad
آلماس [آ] شبستر دا کند آدی {۱- آلیناماز. ۲- آلماس}.	آللی all [ص] ۱- آل رنگینده اولان، قیرمیزی رنگلی اولان
آلماس کؤپروسو [آ] باخ: اردبیل.	(فا: رنگارنگ). ۲- (آللی / آللو) آذربایجان دا قوروچایا
آلماسویو [آ] آلمادان چیخاریلان سو.	تؤکولن بیر چای آدی ۴۰، کیوی، مراغا، اهر ده کند آدی.
آلماش almas [آ، ص] ۱- ایکی ویا داهایا چوخ شئین سیرا	آللی الوانلی [ص] آل الوان "آللی الوانلی بزمیش قیزلار
ایله یئر دیشمه سی، ۲- (منطق) بیرینین دوغرو اولماسی او	و گلنلر" (فا: رنگارنگ).
بیرینین یانلیش لیغینا سبب اولان ایکیلی سیستم، مانعه	آللی شاللی [ص] آل الوان (فا: رنگارنگ).
الجمع اولان ایکی شئی دن دوزوه لن سیستم (فا: سیستمی	آللی گؤللو [ص] گؤل، قشنگ، آلا بزک، بزکلی، گؤللو
با حالت مانعه الجمع).	چیچک لی (فا: رنگارنگ و قشنگ).
آلماشیق almasiq [آ، ص] ایکی ویا داهایا چوخ شئین سیرالا-	آللیق alliq [آ] آل اولما وضعیتی (فا: رنگارنگ).

Aa Ā	آذر ياجان نۆز كچهسى
ارک سۆزلۈك	۱۵۴
آلماق، تحويل آلماق، يۇرقلوغون آلماق.	نماسيندا ديشيك ليک اولان، آلتىر ئاتىولى (فا:متناوب).
آلماقاي [آ] آلما ياناکلى.	آلماشيق ياپراقلار [آ،بى] آرايىر ياپراقلار، ساپين يىكى يانيندا
آلماكىمى قىپ قىرمىزى [ص] گۆزل و ساغلام مفهوموندا	قارشىلىقلى يوخ بلکه آزالىقلى و بىرى ساغدا بىرى سولدا
”کلينين ياناق لارى آلماكىمى قىپ قىرمىزى ايدى“.	يىتميش ياپراقلار (فا:گياهان بابر گهای متناوب).
آلماكووهسى [آ،دى] آلما آغاج لارينا زيان وۇران بىر بۇجک.	آلماق almaq [ل، ت، ص] ۱-بىر شئى يىرىندن آيىرماق،
آلمالى [آ] ۱-آلماسى اولان؛ ۲-رامسرده داغ آدى (۵ک	قالدىرماق، الينه گۆرتورمک، تۇتماق ”الينه آغاج آلماق“
گب ۷۴۷). قاخ، دا يىر و شاهبۇز، داغ آدى ۲۴.	(فا:برداشتن و گرفتن). ۲-اجرا اوچون و اۇيقولماق
آلمالوڭخان [خ] آلما لىق+خان؛ نايما نالاردۇ ولى خانلار يىندان.	اوچون قبول ائتمک، ايسىتىنلن ويا تکلېف ائدىلن بىر شئى
آلما لىق [آ] ۱-آلما باخچاسى. ۲-چۆكکلىک، آتلا رين	قبول ائتمک، ”ئاپشيري ق آلماق“ (فا:سفارش گرفتن). ۳-
گۆزلرى اۆستونده كى چۆخورىتر (فا:فرو رفتگی زیر چشم	ساتين آلماق، پۇلوان وياخود قارشى لىقلى اله
اسب). ۳-آلئىنماسى گركلى اولان.	گنچىرمک، اله گتيرمک ”بازاردان ات آلماق“ (فا:خریدن).
آلماماز [باخ] آلماز ۱.	to buy ۴-(قىز، خانيم کلمه لرله بىر ليکده) ائولنمک،
آلماماز لىق [آ] قبول ائتممه وضعيتى (فا:عدم مقبوليت).	آرواد آلماق ”حسن بگ ياشارين قىزىنى آلييدىر“ (فا:زن
آلما مۇراسى [آ] بو ميوه نى قاينادارق شکر و آيىرى شئيلر	گرتن). ۵-اخذ ائتمک، استفاده اوچون گۆتورمک،
قاتارق دوزه نيلن بيرنوع مۇب.	دۆشونمک و اله گتيرمک ”سۆزلرى بۇ قايناق دان
آلمان alman [آ] اهرده كند آدى. اۇرميه، ده (-آوا) كند آدى.	آلييدىر“ (فا:گرتن) ۶-آد و درجه قازانماق ”پروفتسور آدى
تبريزده داغ آدى {آل+مان: آل، اود و نور بۇل اولان يىتر}.	آلماق“ (فا:درجه گرفتن). ۷-اؤز ايله برابر آپارماق، يانيجا
آلماناق [آع] المناه< بازارلار تذکيره سى.	گتيرمک، گۆتوروب آپارماق ”يانينا آليپ اوخولا آپاردى“.
آلمانيا (آلمان) [آ] آوروپا مرکزينده يىترله شن بىر اؤلکه نين	۸-فتح ائتمک، استيلا ائتمک ”قالانى آلماق“. ۹-يۇرۇمک،
آدى و اهالى سى.	قايلاماق، احاطه ائتمک، سارماق، اؤرتمک ”داغلارين
آلماياناق [ص] ۱-ياناق لارى قىرمىزى، آل ياناق. ۲-	باشىنى دۇمان آلييدى“. ۱۰-اؤرتمک، استحصال ائتمک،
آلماجىق سۆمۆكلرى چىخىق كيمسه.	تۇليد ائله مك ”نفت دن بنزين آلماق“. ۱۱-آرالارين قبول
آلمسته [آ] اؤرمو گۆلو آداريندان بىرى.	ائتمک، اشتراك وئرمک، داخل ائتمک ”يىيه سيز
آلمميت [آ] ماناس داستانيندا آدى گنچن بىر بگ“. {آلممد}	اۇشاق لارى اۇشاق ائوينه آلماق“. ۱۲-مُعِين شکه
آلموش (آلميش / آلموس) [آ] ۱-آلقان، فاتح؛ ايدىل بۇلغار	دۆشمک، ماهيت و بىر اؤزل ليک کسب ائتمک ”مباحثه
خانلىغى نين بىر خاقانى و آرباد يىن باباسى ۲۰۹.	کسگين بىر شکیل آلدى“. ۱۳-قىسالتماق، گۆدلتمک،
آلموڭولاغ [آ] باهار دا داغ آدى.	کسمک ”پالتوون اتگيندن بىر آر آلسان پيس اولماز“.
آلميت [آ] ارماغان، پيشکش، قىز آدى (فا:نام دختر).	۱۴-ماراق لانديرمک، ائنگى آلتينا آلماق، مشغول ائتمک،
آلمىلا [آ،ت] آلما، قىز آدى (فا:نام دختر).	صرف ائتمگه مجبور ائتمک ”قريبه خاطره منى آلدى“.
آلن aln [باخ] آلين.	۱۵-[دا] رۆشوت آلماق، رۆشوت قبول ائتمک، يىتمک ”بۇ
آلنار alnar [آ] قىرمىزى نار، قىز آدى (فا:نام دختر).	كىشى آلان لاردان ذيل“. ۱۶-بىر سيرا کلمه لرله مختلف
آلنوق [ص، تا] غافل، مجذوب.	افاده لى سۆزلر دۆزلىدر ”اؤزونه آلماق، قان آلماق، سۆز
آلنى آچىق alni açiq [ص] ناموسلو، وجدانى تمیز	آلماق، كۇنلانو آلماق، انتقام آلماق، واخت آلماق، پۇل

Aa Ā	آذربایجان تورکجه‌سی
آلولا ندریرماق [ل] ۱- یاندریرماق، آلیشدریرماق (فا: برافروختن). to inflame ۲- [مج] قیزیشدریرماق، گۆجلندیریرمک، گۆزلندیریرمک، شدت لندیریرمک. آلولا ندریریلماق [بل] آلولا ندریرماق ایشی گۆرولمک. آلولا نماق [س] آلیشماق، یانماق (فا: برافروختن). آلولا نمیمش [ص] اود توتמוש (فا: مشتعل). afame آلولو [آ] آلولا نمیمش، اود توتמוש (فا: شعله ور). flaming ۲- جوشقون، حرارتلی، آتشین "آلولو سلاحلار". آلولولوق [آ] قیزقین لیق، جوشقونلوق، آلولو اولما وضعیت (فا: شعله وری). آلو [آ] باخ: آلچا، الچه، آلی (فا: آلو) {باخ: آل آلچا}. آلو [آ، تا] ۱- عاجز ۲- دیرسيز، گئری ۳- آیتال {باخ: آلیق}. آلوچ aluç [آ، بی] شافتالی، قاین جنسی بیر آغاج (فا: شفتالو). {ت: شافتالی: بوسؤز آل سؤزجوک ایله کؤکداش اولمالیدیر و قیرمیزی رنگی آتلاتیر}. ۲- آلیجی {باخ: آلماق}. ۳- [آ] خیوادا کئند آدی. آلوجان aluçan [آ] ضیاآباددا کئند آدی {آلیب توتان}. آلوجه [آ] اردبیل، ساین قالا ده کئند آدی. آلوجین [آ، بی، ت] بیرتور بیتگی (فا: نوعی گیاه). آلودر aludər [آ] کومیجاندا کئند آدی. آلوده aludə [ص، فا] ۱- بولاشمیش. ۲- وؤرولموش (فا: ~). آلوده لیک [ص، فا] آلوده اولموش آدمین و شئین حالی. آلوزولن aluzulan [آ] ساین قالا دا داغ آدی. آلوسان alusan [آ] اؤرمیه ده کئند آدی {آلماقدان: فاتح}. آلوش [آ، ت] کاشغرده بیر کئند آدی. خالخال دا داغ آدی. آلوقو [خ] آلتون اوردو خانلاریندان^{۱۲}. آلوله alulə [آ] ساین قالا دا داغ آدی. آلومین alumin [آ، لا] آلومینیوم دان قايریلیمیش (فا: ~). آلومین داشی [آ] بوکسیت (فا: بکسیت). bauxite آلوتقان [آ] آلیقان، نازلی.^۷ آلونور [آ] نازلی.^۷ آلی ali [آ] جیر آلچا، داغ آلچاسی، باخ: آلو {آل سؤزوندن}. آلیاشیل [آ] ۱- قیرمیزی یا چالان یاشیل. ۲- آل یاشیلی	(فا: روسفید). acquitted آلوار [آ] آردیج تاختاسی، تاختاندان دۆزه لن دؤوار، آلوار^{۲۲۴}. آلوار [آ] اهر ده و تبریز ده (۲) کئند آدی {باخ: آلوارلو}. آلوارس alvars [آ] اردبیل ده کئند آدی {بوی آدی}. آلوارلو alvarlu [آ] ۱- ساوه همدان شاهسئون ائلی نین آروخلو بؤلگونه باغلی بیر طایفا^{۹۸} {محتملا تاختاجیلیقلا مشغول اولدوقلاری اوچون بۇ آدلا تانییلار} ۲- زنجاندا کئند آدی. آلواج [آ] قابقلارین ایچینده کی یومشاق توخوملو بؤلوم^{۲۲۴}. آلواز/ آلواج [آ] اؤرمیه ده کئند آدی. آلوان elvan [آ] ۱- ۱۶جی یوزیل ده، آنادولو چوخور اووا بؤلگه سینده، تورکلردن بیر بوی آدی^{۸۵}. ۲- رنگ به رنگ، تورلو {آل+بان کؤکونو نظره آلساق معنا لاحاظیندان شاشیردیجی و محتشم سس و گورولتو دئمکدیر، همچنین آل سؤزو اود تانری سی و بان، بویوک و بگ آتلام ایندادا ایشله نییدیر، بو کلمه آلبان شکلینده آذربایجانین قدیمی یئر لریندن و حکومتلریندن ساییلیر}. آلوان [آ] جولفا دا کئند آدی. تبریزده کئند آدی (آلوانا). آلوئر alver [آ] آلیش وئریش، آل سات، آلقى ساتقی، تجارت (فا: دادوستد). trancaction آلوئرچی [آ] آلیش وئریش له مشغول اولان، تاجیر (فا: کاسب). tradesman آلوئرچی لیک [آ] آلوئر له مشغول اولما، تیجارت. آلودرد alverd [آ] شهریار دا کئند آدی {آلوارلو، آلوارد}. آلو alo [آ، فر] تئلفون قونوشماسیندا ایشله نن سس لنمه سؤزو، باخ: الو "آلو حسن بگ اوردادیر؟" (فا: الو). آلومینیوم [آ، لا] راحتجه دؤیوله ییلن و گوموش رنگلی یونگول بیر متال (فا: آلومینیم). aluminium آلوو alov [باخ: یالوو، آ] یانان بیرشئیدن چیخان اود، باخ: آلاو (فا: شعله). flame آلوو ساچان [ص] اودساچان، اود پؤسکورن، آلوولو، قیزقین (فا: مشعل). آلوو گؤزلو [ص] گؤزلریندن آلوو ساچان، قیزقین. آلولا نماق [باخ] آلولا ندریرماق.

Aa Ā	Aa Ā
آلیزلاماق alızlamaq [س] پوزولووب قاریشماق "مريضین حالی آلیزلاندی" (فا: مريض شدن). {باخ: آلاز} آلی ساتی [آ، تا] باخ: آلیم ساتیم. آلیش alıſ [آ] -بیر قایناغین باشلانقیجی، سو آلیشی (فا: آبیگیر). ۲- آلماق ایشی ویاییچیمی (فا: خرید). purchase {ت: سو آغزی: گؤل و چای دان سو آلان یئر}. آلیش آوار [آ] خالخال دا داغ آدی. آلیشاییلیر [آ] اودلانا بیلیر (فا: قابل اشتعال). inflammable آلیشان alıſan [آ، بی] گئییک اوتو، صدف اوتوسولاردان بیر بیتگی (فا: علف آهو). dictamus. rut آلیشدیрма [آ] ۱- آلیشدیрмаق ایشی. ۲- وجودون بیولوژیک یؤندن گلشیمنی ساغلايان چالیشما، ۳- ایدمان اوئجه سی گؤرولن حرکتلر (ف: نرمش). آلیشدیрмаق alıſan [ل] -بیر ایشه و شیئ عادت وئرمک، معتاد ائله مک، اؤیرشدیرمک. ۲- اودون و کولشی آلوو- لاندیرماق، یاندیرماق ۳- اهلی لشدیرمک، ائوجیل لشدیرمک، اله اؤیرتمک (فا: عادت دادن). آلیشدیریلماق [بل] آلیشدیریماق ایشی گؤرولمک (فا: عادت داده شدن). آلیشدییم یاندیم [آ، اسب دا] زرلی ایپک دن توخونموش بیر نوع پارچایا وئرلن آد (فا: نوعی پارچه زری). آلیشقان alıſqan [ص، صح، سن] ۱- آلیشقی، عادت ائتمیش، دادانمیش، دادانیجی (فا: معتاد). ۲- تئز آلیشان، تئز یانان، تئز آلوولانا. ۳- [دا] کییریت، اود یاندیرما آلتی. آلیشقانلیق [آ] ۱- بیر شیئ آلیشمیش اولما وضعیتی، اؤیرنمیش، آلیشمیش، معتاد اولما، عادت ائتمه (فا: اعتیاد، عادت). ۲- habits تئز یانما و آلیشقان اولما وضعیتی. آلیشقی [آ] عادت (فا: عادت). habits آلیشقی [ص] عادت ائتمیش (فا: عادت کرده). آلیشما [آ] ۱- یانما (فا: اشتعال). inflammation ۲- عادت ائله مه (فا: انس). familiarity آلیشماق alıſmaq [س] ۱- بیر شیئ تکرار ائتمکله اؤیرنمک، عادت ائله مک، دادانماق (فا: خوگرفتن). to	رنگلی ایپک پارچا. آلیان alyan [آ] فومن دا کند آدی {آلیجی، فاتح}. آل یاناق (لی) [ص، سن] یاناق لاری قیرمیزی. آلیب آلاجاق [دا] باخ: آلاجاق. آلیب آلداتماق [دا] باخ: آلداتماق. آلی بالنا / آلی بالنا [آ] ساین قالا دا کند آدی. آلیب ساتما [آ] آلیش وئریش، آل وئر (فا: خرید و فروش). آلیب ساتماق [ل] آلیش وئریش له مشغول اولماق (فا: خرید و فروش کردن). آلیب وئرجه جک [آ، دا] ایش گؤج "منیم پیس آداملارینان نه آلیب وئرجه جگیم وار" (فا: آمد و شد). آلیب وارماق [ل، دده] گؤتوروب گئتمک، توتوب گئتمک. آلیتماق [ل، دده] قبول ائتدیرمک، منیمستمک، بیندیرمک. آلیجان [آ] قانی ایستی، قیز آدی (فا: نام دختر). آلیجی alıcı [صح] ۱- ساتین آلان، مال آلان، بیر مالی تحویل آلان (فا: مشتری) ۲- customer (فیزیک) بیر الکتریک آخیمینی آلیب باشقا گؤجه چئویرن آقیقیت، آلقی لایان، دالقلاری آلان آراج، رسیوئر (فا: گیرنده) ۳- receptor ایتی گؤرن، آلیجی گؤزلو. ۳- آتماجا، آوچی قوش. آلیجی لیق [آ] ۱- مال آلما، تحویل آلما (فا: خرید). ۲- بیر (آراج) دالقای آلیب آیری ارژی یه چئویرمه ایشی (فا: گیرنده گی). ۳- ایتی گؤرمه. آلیج / آلوچ [آ، بی] بیر نوع گول آدی، قیز آدی (فا: نام دختر). آلیج آغاجی [باخ] الچه. آلی چالی [آ] خالخال دا داغ آدی. آلیچین alıçın [آ] هشتیری، ساین قالا دا کند آدی {آلوچین}. آلیر alır [باخ] مژد (فا: مزد). wage آلیر اولماق [ل، دده] آلماق ایسته مک، آلماغا چالیشماق. آلیرچی alırçı [باخ] آلیقیچی (فا: حقوق بگیر). salaried آلیر لیق alırlıq [آ، فلسفه] ۱- آلقی لاما یتنه نگی، دویقوسال شئیرلی آلایلمه، ادراک قابلییتی (فا: توانایی ادراک) ۲- مژد و آلیق (فا: مواجب). salary آلیز alız [آ، باخ: آلاز، ص] ناخوش، سایی، خسته (فا: بیمار).

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
۲- کۆتو، هر شئین کۆتوسو. ۳- داز، تاس. ۴- قابا، خشن؛ بو سۆز آل سۆزونه باغلاناراق حيله کار آدامی آنلاتیر و فارسجا هالو سۆزونون ده کۆکودور، بو کلمه حیوان چولو معناسیندا دیرسیر شئی مفهوموندا دیر. آلیق لاشدیرماق [ل] آلیق وضعیتیه گتیرمک. آلیق لاشماق [س] بیر شئی قارشى سیندا سفیه جه شاشیرماق (فابه: صورت احمقانه حیرت نمودن). آلیق لاماق alıqlamaq [س، ت] <آلماق> ۱- پوزولماق، کۆتولشمک، دۆشونجه سیز لنمک (فابه: حماقت کردن). ۲- چوللاماق، حیوانا آلیق قویماق. آلیق آلیق [ظ] آبتالجا، شاشقین، حییران حییران (فابه: متعجب). آلیق لایق [آ] آلیق اولما وضعیتیه و بوجور ایش (فابه: حماقت). آلیقماق [س، ت] احمق اولماق (فابه: حماقت کردن). آلیکان / علیکان [آ] بیر تورک بویو، باخ: خوارزمشاهلار ۲۰۹. آلی کندى alı [آ] خیاو، هشتیری، ساین قالا، ماکی و خوی دا کند آدی. آلیم alıq [آ، ت] ۱- آلاجا، بوج، آلماق ایشی. ۲- چکیم، جاذبه. ۳- آلیناجا مقدارین اورانی (فابه: بازده). yield آلیم [آ] ۱- چکیم، جاذبه ۲- وئرگی، خراج. ۳- انسان آدی: ~الپ، ~ای، ~بای، ~بگ، ~خان، ~آر. آلیمنت [آ، لا] نفقه. آلیماق alqmaq [ل، ده] آلا بیلیمک، یئنه بیلیمک. آلیمچی [آ] وئرگی ییغان، وئرگی توپلایان (فابه: تحصیلدار). tax collector آلیم ساتیم [آ] آل وئر، آل وئرچی نین ایشی (فابه: داد و ستد). carrying on business آلیم سیز [ص] آلیمی اولمایان، چکیم سیز (فابه: بازده). آلیم سیز لایق [آ] آلیم سیز اولما وضعیتیه (فابه: بازده). آلیمقا [آ] یازیچی، (خاقان لارین کاتبی). آلیمقا alımqa [آ] سکرئتر، (فابه: کاتب، منشی). {ت} آلیمقا، آلیمقا خاقانین مکتوبلارینی تورک یازی سیلا یازان. آلیملی [آ] چکیمی، جاذبه لی. آلیملی [ص] ۱- جاذبه لی، چکیم لی. ۲- آلیمی اولان،	get used to ۲- اهلی لشمک، ائوجیل لشمک، اله اؤیرنمک (فابه: اهلی شدن). ۳- آلوولانماق، اود توتوب یانماق <اوجاق آلیشدی> (فابه: آتش گرفتن). ۴- to burn قیزارماق <یاناق لاری آلیشیب یانیر> (فابه: سرخ رنگ شدن). آلیشماق سۆزوندن آلیناراق آلوو و یانماغی آنلادیر. آلیشمالیق [ص] ۱- اؤیرنمگه عاید اولان، عادت ائتمه وسیله سی <تیرینک چکیمگه سیقار بیر آلیشمالیق اولاییلیر>، اؤیرنمک اؤچون آیریلان هر شئی <آلیشمالیق داوشان>. ۲- آلیشماغا عاید اولان شئی، یاندریماق اؤچون حاضرلانمیش شئی <اوجاغا آلیشمالی قوی یاندریر>. آلیشمیش [صح] آلیشیق <آلیشمیش قودورموشدان بئتر دیر> آلیشیلان بیر شئیدن راحتجه ال چکه بیلمز <فابه: خو گرفته>. used to آلیش وئرش [آ] ۱- آلیم ساتیم (فابه: خرید و فروش). a purchase ۲- مع: ایلشگی (فابه: ارتباط). آلیش وئرشچی [آ] آلیش وئرش ائدن کیمسه (فابه: کاسب). آلیشیب وئرشمک [قا] اؤز آرالاریندا آلیش وئرش ائله مک، اؤز آرالاریندا کسب بیچمک. آلیشیق اولماق [س] آلیشقانلیق وضعیتیه گلیمک. آلیشیق alışıq [ص، ص] ۱- اؤیرنمیش، تانیش اولموش، آلیشمیش (فابه: خو کرده، معتاد). ۲- ساماوار و قاز اوجاغی کیمی شئیلری یاندریماق اؤچون اولان وسیله، جرّقه وورماغا یارایان وسیله، فندک. ۳- یاندریماغا یارایان هر شئی، اوجاغی یاندریماق اؤچون اودون و قیرقیچین. آلیشیق / علی شیخ alışıq [آ] خوی دا کند آدی. آلیشیق لایق [آ، تا] آلیشیق اولما وضعیتیه، آلیشقانلیق. آلیشیلما [آ] بیر شئی آلیشما (فابه: خو گیری). آلیشیلماق [ل] ۱- بیر شئی آلیشماق (فابه: خو گرفتن). ۲- [بل] بیر شئی آلیشمیش وضعیتیه گلیمک. آلیغین آشیرماق [ل] عهده سیندن گلیمک، دئویرمک. آلیق alıq [آ، ص، تا] ۱- یهر آلتینا قویولان تر بئزی، حیوان چولو. ۲- [تا] گندیش طرزی. ۳- دۆشونجه سیز، آبتال (فابه: احمق). {ت} آلیغ، آلیق، آلوق: ۱- قوش دیمدیگی.

Aa Ā	Aa Ā
باشقا ديللردن آلىنمىش (فا: اخذ شده).	آلاجاغى اولان (فا: پرجاذبه).
آلىنماز alinmaz [ص] يىنىلىمىز، اله گچيريلمەسى مۇمكىن	آلى مۇرباسى [آ] بو ميوهنى قايناداراق و شكر وآيرى شئيلر
اولمايان (فا: تسخيرناپذير). unconquerable	قاتاراق دوزه لن بيرنوع مۇربا (فا: مرياي آلو).
آلىنمازلىق [آ] يىنىلىمىزلىك، اله گچيريلمەسى مۇمكىن	آلىن alin [آ] ۱- انسانين آلنى، قاش و ساچ آراسى. ۲- اؤن،
اولماما (فا: غير قابل تصرف).	آلان (فا: جبهه). front ات، صح، آل سۆزونون اكلى
آلىنماق alinmaq [يل] ۱- آلاماق ايشى گۆرولمك، وُصول	شكىلى، باخ: آل.
اولماق ۲- [س] بيرسۆزو وياحركتى اؤزونه آليب اينجىمك.	آلىناق [آ] آلىن + آغ، ناموسلو؛ ايلخانلىلار دؤنمى بگى ۷.
۳- بير سۆز باشقا ديلدن اله گللك (فا: اخذ شدن).	آلىن تى ايله قازانماق [ل] اؤز زحمت ايله قازانماق.
آلىنمىش [آ، ص] اخذ اولموش (فا: متخذ). adopted	آلىن تى تۆكمك [ل] آمك صرف ائتمك (فا: رنج).
آلىن يازىسى [آ] سرونوش، طالع، يازقى، قدر (فا: تقدير).	آلىن تى [آ] آمك (فا: رنج).
preditation, destiny	آلىنتى alinti [آ] ۱- آلىنان هرشى (فا: رسيد). ۲- باشقا
آل يۇوارلا [آ، طب] قانين هر ميليمتر مكعب اينده بشش ميليونا	بير ديلدن آلىنمىش سۆزجوک.
قدر اولان آل رنگلى و قانا آل رنگى وئرن چؤدك سيز	آلىنتى سۆز [آ، ديل ب] آلىنما، آلىنما سۆز، اؤدونج (فا: كلمه
يومترو گۆزه لر (فا: گلبول قرمز).	وارده از يك زبان ديگر). loanword, borrowed
آم am [آ] ۱- ديشى ليك آلتى (فا: فرج). ۲- valva	آلىنتى لاماق [ل] بير موضوع و ايشى آيرى بير شخصين
[اسكى] داوا (فا: دوا) {باخ: ام}.	ايشيندن اؤيره نيب گۆتورمك، اقتباس ائتمك.
آمريكا (آمريكا) amerika [آ] ۱- يئر اؤزونون بشش قاره	آلىنجاخان / آلىنچاق خان [خ] اوغوزنامه ده تۆرك وُن اوغلو.
سينين آسيا، آروپا، آفريقا و اوسترااليا قاره لر ينين اؤته	آلىنچاقلاسى [آ] دده قورقود بوى لاريندا بير يئر آدى.
سينده قالان قورولوقلار وئريلن آد (فا: آمريكا).	آلىنچاكندى [آ] باخ: الينجه {آلىنان و فتح ائديلن يئر}.
america ۲- بو قاره نين قوزئيينده بيرلشمىش دؤولترلر	آلىنچوق [آ، دده] آلىن (فا: پيشانى).
اؤچون دئيبيلن آد، آمريكا بيرلشمىش دؤولترلر. united	آلىنچا [آ] بير نوع تازا و سياه اريك ۲۴.
states of america {ايتالينچا؛ ۱۵ جى يۆز يللرده	آلىنچانى [آ] ايكي قاشين آراسى، آلىنين اورتاسى.
”كريستوف كولومب“ لا برابر ايلك دفعه ايتاليالى	آلىنچاق [آ] ۱- چكىجى، جاذب ۲- آلىنقان، نازيك ۳- [خ]
”آمريك وئسپوس“ آدى بير دنيزچى نين بو توپراقلار	اغبوردار دؤولتى، تيمور مليك دؤنمى وئيرلريندن ۷.
گنتديكى اؤچون بو قاره بو آدلا تانييدير.	آلىنچاقخان [خ] گؤيۆك خان ين اوغو للاريندان ۷.
آمريكاالى [ص] آمريكا ميلتى، آمريكائين اهالىسى.	آلىندى [آ] بيرشنى وپارائين آلماسىنى گؤسته رن بلگه،
آمريكا نيزم [آ] ۱- آمريكا ميليت چيليگى. ۲- آمريكا	آلبتى (فا: رسيد).
ديلى نين اؤزل ليگى.	آلىنقان [آ] آلىنان، يىنجين، گۆجه ن ۷.
آما / آممالما ammalma [با] ۱- ايكي جمله نى بير بيرينه باغلان	آلىنقان alinqan [صح] ۱- تتر اؤزونه آلان، تتر اينجين
سۆز. ۲- ندا معناسيندا ايشله نير ”اما نه اوخودو، آما نه	(فا: زود رنج). ۲- آشبرى دؤيقولو.
كنف چكديك“ (فا: اما). {سومرجه «آم»، ع}	آلىنلىق alinliq [آ] آلىنا وۇرولان سۆس و بزك اشياسى،
آمالا amala [آ، آ، سوُمرجه] آنا، قيز آدى (فا: نام دختر).	آلىنا باغلانان ساريق (فا: پيشانى بند). fillet
آما تور amator [آ، فر] بير ايشى پول اؤچون يوخ ذوق و	آلىنا [آ] ۱- آلىنماق ايشى. ۲- اؤزگه ديللردن آلىنان سۆز،

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی
ارک سۆزلۆتۆ	۱۵۹
آمان ائوی [آ] دلدا ناجاق یئر، آمان و پناه گتیریله جک یئر.	ایسته گئی اؤچون گۆرن کیمسه، پروفئسونال قارشیتی (فا:~).
آمانای amanay [آ] گۆزل آیی کیمی، قیز آدی (فا: نام دختر).	آماج amac [آ] قصد، هدف، بکلتتی، گنديلن یئر (فا:~).
آمانبگ [آ] انسان آدی، باخ: آمان+بگ ^۷ .	target {ت: ۱- اؤکوز و جوتجو آقیت لاری. ۲- هدف، سن:
آمانتور [آ] باخ: آمان+دور [خ] قیز بگ لریندن ^۷ .	جوت بویوندوروغو؛ باخ: آم/آماج اؤماق اؤمماق}.
آمان خوجا [آ] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.	آماجا چاتما [آ] هدفه ییتیرمه (فا: نیل). attainig
آمان زامان [ص] تک، یالنیز "آمان زامان بیر اوغلو وارایدی".	آماجسیز [ص] آماجی اولمایان (فا: بی هدف). no purpose
آمان سیز [ص] ۱- آمانی اولمایان، کؤمک سیز (فا: بی امان)	آماجسیز لیق [آ] آماج سیز اولما وضعیتی (فا: بی هدفی).
expression ۲- رحم سیز "آمانسیز ووروش، آمانسیز ضربه"	آماجلاما [آ] آماجلاماق ایشی (فا: نشانه گیری).
آمان سیز جا (سینا) [ظ] رحم ائتمه دن، یازیغی گلمه دن،	آماجلاماق amaqlamaq [ل، ت] بیر آماجا ییتیرمک ایسته
چوخ سرت بیر صورتده "آمان سیز جاسینا جزا وئرمک،	مک، نشان لاماق، هدف له مک (فا: نشانه گرفتن).
آمان سیز جاسینا مبارزه ائتمک".	آماجلاما [آ] آماجلاماق ایشی گؤرولمه (فا: نشانه گیری).
آمان سیز لیق [آ] رحم سیز لیک، "بوتون بو پیروز لوقلار	آماجلاماق [بل] آماجلاماق ایشی گؤرولمک (فا: نشانه
دؤشمین آمانسیز لیغینی آرتیرمیشدی".	گرفته شدن).
آمانقول [خ] قازاق اویمای اوولو بابالاریندان ^۷ .	آماجلی [صح] آماجی اولان انسان (فا: هدفدار).
آمانوخ [خ] قیچاق خانلاریندان (یادیگار خان ین اوغلو) ^۷ .	آماجلی لیق [آ] آماجلی اولما وضعیتی (فا: هدفداری).
آمانی کسلیمک (قیریلماق) [س] یورولماق، اؤزولمک.	آماجمنگۆ [خ] آماج+منگۆ؛ سلجوقلار دؤنمی بیر بگ آدی ^۷ .
آمبار [آ، ع] دئیو، ییغاج (فا: انبار).	آماده [ظ، فا] حاضر لانمیش (فا: آماده).
آمبالاز ambalaz [آ، فر] اشیانی سارماغا یارایان کاغاذ ویا بو	آماده لیک [آ] حاضر لیق (فا: آماده گئی و آماده بودن).
جور شئیلر، پاکت له مک اؤچون اولان، باغلاج لاما	آمازون amazon [آ، یو] ارکک اؤز لیک لی، ساواشچی و
اؤچون اولان شئی (فا: کاغاذ بسته بندی).	آتا مینن قادین، ارکک کاراکتر لی قادین، اسکی چاغلاردا
آمبالاز ائتمک [آ، فر] اشیانی سارماق و بوخجالاماق، باغلاج	(یونان اساطیر لرینده) ارکک کیمی اولان قادینا وئرلن
لاماق، بسته بتدیک ائله مک (فا: بسته بندی کردن).	آد، یونانیلار طرفیندن آذربایجاندا و قارادیز قیبی لاریندا
آمبالاز لاماق [فر، ل] اشیانی سارماق و بوخجالاماق، باغلاج-	یاشایان ساواشچی قادینلار وئرلن آد (فا: آمازون).
لاماق، بسته بتدیک ائله مک (فا: بسته بندی کردن).	آماغان [آ] تبریزده کند آدی {آما+غان: آتا، یارادیچی ^{۶۶} }.
آمالنم [آ، فر] بلیرتگه "بیر پارتی ویا بیر لیگین سمبولو" ^{۲۱۸} .	آماقات [آ] یاقوت تانریچا لاریندان ^{۲۱۱} .
آمبولانس [آ، فر] جان قورتاران (فا:~). ambulance	آمال [آ] ایلام لاردا بیر تانری آدی ^{۲۱۱} .
آمبار [آ] اهر ده کند آدی {۱- آتبار. ۲- آم+بار}.	آمال amal [آ، ع، ش] امل لر، دیلک لر، آرزولار (فا:~). wishes
آمپئر [آ، فر، اؤز] آددان الکتریک آخیم گؤرلوغونون	آمان aman [آ، ع] ۱- امداد، رحم، مرحمت و یاردم ایسته مه
اؤلچو بیریمی (فا: آمپر). ampere	آنلامیندا بیر سؤز، "آمان آلا، دؤشمه آمان یوخدور"
آمپئرمتر [آ، فر] الکتریک آخیمینی اؤلچن. ampermetr	(فا: امان، رحم). ۲- مهلت، ماجال "دؤشمه آمان وئرمه
آمپلیتود [آ، فر] گوجلندیرن، گنیشلندیرن (فا: تقویت کننده).	دیلر" (فا: فرصت). ۳- [ن] هیجان، رجا و ناراضیلیق بیلدیرن
آمپلیفیکاتور [آ، فر] یوکسلنج، بیر آخیمین گوجونو آرتیران	بیر سؤز "آمان یامان یولداش الیندن" (فا: هیهات).
آراج، گوجلندیرن (فا: آمپلی فایر).	آمان [آ] ایلام لاردا بیر تانری آدی ^{۲۱۱} .

Aa Ā	آذربایجان نۆزگهسی
آتوملارینین بیر لشمه سیندن اله گلن کسگین قوخلو بیر	آمیوتاسیون [آ،فر] بیر اورقانی کسپ چیخارما (فا:~).
قاز. (فا: آمونیاک). NH4	آمپول [آ،فر] ایگنه، علاج اینتهسی (فا:~). ampoule
آمونیم amoniyom [آ،فر، شیمی] آمونیاک لی دوزلاردا	آمپیریست [آ،فر] دئئی جی (فا:~).
گۆرسه نن شیمیایی کۆک (فا:~). NH4	آمجا [آ] باخ عامجا، عمی.
آمیب amib [آ،دی، یو] بیر ویا نئچه گۆزه لی، بالانجی	آمرانه [آ،ص] تحکم لو (فا:~). imperiously
آیاقلی، چیلیق ویا اؤزو دۆزلدیغی قاییقلا سورون،	آمراق amraq [آ،ت] ساکن، راحت.
دۆزل و دادلی سولاردا یاشایان میکروسکوپیک بیر	آمرود [باخ] آرمود.
حئیوان (فا: آمیب). amoibe	آمره amire, a mere [آ] کومیجان دا کند آدی.
آمیب لر [آ،دی] بیر گۆزه لی حئیوانلارین کۆک باجاقلی لار	آمریکا [باخ] آمریکا.
صنف ایندن بیر تاقیم (فا: آمیب ها).	آمسار [آ] قویا دا کند آدی ۲۴.
آمیتید amitida [آ] مادشاهی کیا کسارین قیزی (فا: نام دختر).	آمشوی amşuy [آ،ت] بیر چشید ساری اریک.
آمیر a`mir [ع، ص] بویوران، امر ائدن (فا: آمر).	آمفی تئاتر [آ، یو] گۆستری اوچون دوزنله نن بویوک یثر (فا:~)
آمیرانه [ع+فا، ظ] آمیر کیمی (فا: آمرانه).	آمفیبی [آ،فر] ایک یاشایش لی، سودا و قاردا یاشایا بیلن،
آمین a`min [ع، با] قبول و مستجاب اولسون (فا:~). amen	اؤزر گزر (فا: دوزیست).
آن an [آ] ۱-اؤس (فا: ذهن). {ت «آنوماق» حاضر لاما؛ یو	آمقاق [آ] آمک + زحمت ۷.
کلمه آنلاماق، آنماق، آیت، آنوق، آنوماق، آنقیرماق،	آمل بۆلگه سینین داغلاری [آ] دماوند (۶۲ک گ ب ۵۶۲۸)،
آند سۆزجوکلرینین کۆکدور و ذهن	قارابۇلاق (۷۳ک ۳۱۴۵)،
آتلامیندادر و ائله سانلییر اینانماق کلمه سیده بوسۇزون	آما [باخ] آما.
دیشمیش شکلیدر؛ آن سۆزونون ذهن معناسینی نظرده	آمنزادده [آ] سومر- کوماری افسانه سینده بیر تانری آدی ۲۱.
توتاراق عملاً روح مفهومونا یاخین اولور و ائله بو اؤزدن	آمون [آ] سومر لرده گۆنش تانری سی، بو کلمه گۆنش معنا-
“آنو” سومرلرین گۆی آلاله لاریدی، سومر لر، “آنکی”	سیندا اولاراق سوترالار “آتوم، را” شکلینده ده گلیبدیر ۲۱.
سۆزونو گۆی و یثر یعنی عالم اوچون ایشله دیردی لر و	آمورتماق amurtmaq [ل، ت] یاتیشدیرماق، دینجلمک.
نشانه سی گنجی ایله بالیق ایدی بئیله کی گنجی ان یوخاری	آمورتیزور [آ،فر] یومشاتمالیق، موتورلاردا سارسیتی و
یاماج و تپه لرین و بالیق دا ان درین یثرلرین علامت	ساللانتی نین قباغین آلان قورغو، کۆمک.
ایدی، ایندی آن/ان سۆزو یثر آدلاریندا اک شکلینده مکان	آمورف amorf [ص، فر] بیچیم سیز، شکیل سیز (فا: بی شکل).
و یثر معناسینی وئیر: زنجان، قوتان، قییان، چالدران،	آمورف دیلر [آ،فر] سۆزلرین فورمال (شکیلچی) علامتلی (مثلا
دۆمان، کسیان، چومران، بابکان، چمان}.	سۆنلوق لاری) اولمایان و بۇنا گۆره ده مختلف قراماتیک
آن (ان) [اک] باخ: اکلر.	علاقه لری (مثلاً حال، سای، کیمسه، زامان مناسبت لری)
آن ۲ [آ،دا] ایک ی تارلا آراسیندا کی سینیر ۲.	کۆمکچی سۆزلرله و جمله ده سۆزلرین سیراسی ایله
آن ۴ [آ،ع] زامانین ان کیچیک بؤلومو، لحظه “باخ: بۇآن،	افاده اولونان دیلر (مثلاً چین دیلی)، اک سیز دیلر.
بۇآندا، بیرآندا، بیرآنلیق” (فا: لحظه). moment	آمول amul [آ،ت] دینج، آرام، قیز آدی (فا: نام دختر).
آن/آن/آن با آن [ظ] گنتدیگجه، آراسی کسيلمه دن.	آمونکی [آ] سومر- کوماری افسانه سینده بیر تانری آدی ۲۱.
آنکدوت [آ،فر] قیسا اولاراق گۆلدوروجو حیکایه، لطیفه،	آمونیاک amoniyak [آ،فر، شیمی] آذوت و هیدروژن

Aa Ā	Aa Ā
آنا بۆلگىك (آنا ارگيل) [Ā] قادين اۆستونلوگو، آنا اوستونلوگو اۆلان دۇنم (فا: مادرشاهی). matrilineal آنا بولاغى [Ā] هشتىرى ده كند آدى. آنا بىر [باخ] آنادان بىر. آنا با [Ā] انسان آدى، باخ: آنا + با. آنا ت [Ā] ۱- آنى، آنيان ۲- ياخىن، قوھوم. آنا تۇپراق [Ā] باخ: آنا يۇرد. آنا تۇپلار دامار [Ā] كىرلى قانى يىغان اصلى دامار. آنا تۇمى [Ā، فر] اۇرقانلار ياپى واپىلىشى لرىنى اينجه له ين يىلىم (فا: آنا تۇمى). آنا تۇ [Ā] سومر تانرىچالارىندان، آنا تۇن خانىمى. آنا تاج (آنا تاج) [anac] ص، ت ۱- كىچىك كن بۇيوكلوك گۇسته رن، آناش، تجربه لى و دونيا گۇرموش آدام. ۲- چوخ ياورو دۇغوب قارتلاشمىش (حئيوان). آنا تاج [Ā] ۱- آنا تاجىق ۲- آنا لىق دۇيقۇسو چوخ گليشمىش ۳- آنا ياكىن ۴- دۇغورقان، اۆرتكن. آنا تاجا [ظ] آنا اۇلاراق (فا: مادرانه). motherly آنا تاجان [Ā] سايقى ايله آنانى سسله مه سۇزو (فا: مادر جان). آنا تاجانماق [س] ۱- بۇيويوب تجربه لى اولماق، اۇستلاشماق (فا: مجرب شدن). ۲- كىچىك كن اۇزونو بۇيوك گۇسترمك، اۇزونو بۇيوك سانماق. آنا تاجلىق [Ā] ۱- آنا تاج اولما وضعيتى، دفعه لرله بالا دۇغوب قارتلاشمىش حئيوان. ۲- ايرى ليك، يئكه ليك. ۳- كىچىك كن اۇزونو بۇيوك گۇسترمه، اۇزونو بۇيوك سانما. آنا تاجىغاز [ص] كىچىك آنا، آنا تاجىق. آنا تاجىق [Ā] كىچىك آنا، آنا تاجىغاز، آنا تاجىق. آنا تاجيل [ص] آناسينا دۇشكون (اۇشاق). آنا تاختون [Ā] خانىم آنا، قىز آدى، تبرىز ده كند آدى. آنا تاختار [anaxtar] آيو، آچار، ايشگيل و قيفىلى آچىپ باغلاماق اوچون اۆلان آيقت (فا: مفتاح). key آنا تاخت [Ā] اساس يول، اۇنم لى جهت. آنا دامار [Ā] ۱- قانى اۆره گه آخيدان دامار (فا: شاهرگ). anat (jugular vein)	جۇك (فا: آنكدوت). آنا تۇن [آ، فر] داغ لاله سى (فا: نوعى گياه). آنا تۇمى [آ، فر] قانسىز لىق (فا: آنومى). آنا تۇمىك [ص، فر] قانسىز (فا: آنومىك). آنا ana [Ā] ۱- بىر قادين اوشاق ايله نسبتي، اوشاغى اۆلان قادين (فا: مادر). mother. ۲- بىر شئين اساس بۇلومو و كوكتۇ آتلامىندا "آنا ياسا، آنا يول، آنا يورد". ۳- ياشلى قادين لارا سايقى لى بىر سسله مه سۇزو ۴- اۆز بالالارينا نسبتي اۆلان حئيوان "قوزلار آنالارنى امير لر". {سومرجه <آما>: (۱- آنا. ۲- ممه. ۳- اممك)، <آنا، آنو>: گۇى آناسى؛ ت: صح: ايراندا و آيرى اۆلكه لرده ده آناهيتا سۇزوده بو كلمه ايله ايلگىلى اولماليدىر، البته آناهيتا ساكالارين تانرىچاسى ايدىر؛^{۲۱} آن كلمه سنين معناسينا باخارساق ذهن و روح مفهومي نظره گلير و گرچكدن ده آنا بىرىن رۇحونو داشيان و اۇنو دۇنيايا گتيرندير، آنا سۇزو سومر لرين گۇى آلاهي "آنو" سۇزيله ده ايلگى ليدىر. آنا تۇن [ع] بىر آندا، بىردن (فا: آنا). instantaneously آنا تۇنا [Ā] آنا بابا، آنا آنا. آنا تۇنار دامار [Ā] آئورت. آنا تۇرى [Ā] آرى بىي. آنا تۇر [Ā] شاه اثر (فا: شاهكار). masterpiece آنا تۇزلىك [Ā] بىر شئين اصلى اۆزل ليگى. آنا تۇزگى [Ā] آنا دويقوسو. آنا تۇشاغى [ص] اۇتاناچاق، ديلسىز آغىزسىز. آنا تۇبابا بىر [آ، ص] آنا باباسى بىر اۆلان. آنا تۇباجى [آ، دا] بىر بىرىنه چوخ ياخىن اۆلان خانىملار، آنا كىمى و باجى كىمى اۆلانلار. آنا تۇبارداق [Ā] شامخور دا داغ آدى (۱۱۲۵).^{۲۲} آنا تۇبالا ائيله مك [س] آنا بالا كىمى بىر بىرىنى سئومك. آنا تۇبالا اولماق [س] بىر بىرىله مهربان اولماق. آنا تۇبالا كىمى [ظ] چوخ مهربان. آنا تۇبالا [Ā] آنا ايله اوغلو و يا قىزى. آنا تۇبىنى [Ā] آنا قارىنى.

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی
۱۶۲	Aa Ā
رومی). pimpinelle anisum.	آنادان بیر [ص] بیر آنادان اولان، بیر آنادان دوغولان.
آناسوتو کیمی [ظ] حلال.	آنادان دوغما [باخ] آنادان کلمه.
آناسی واینا اوتورماق [باخ] آناسی ملر قالماق.	آنادان کلمه [ص] بیراؤز للیگین دوغولان زامانان اولماسی،
آناسی اوغلو [آ] ۱-باباسی آرکن اؤلموش و آناسی طرفیندن	یارادیلیشیندا اولان، ارثی (فا: ارثی). patrimonial
مین بیر گؤجلو کله یتیشدیریلیب بویودولموش، یتیم	آنادان کلمه اولماق [س] لوت اولماق.
اوشاقلار اوچون ایشلمیش اؤلدوغو آنلاشیلان نفیس	آنادنیز [آ، جغرافیا] یئر اوزوندە بویوک اوقیانوسلارین هر
تۆرک آدلاریندان ۲- [خ] بویوک سلجوقلو بکلردن.	بیری (فا: اقیانوس).
آناسی اؤلموش (اؤلسون) [ن] بیرینه رحم له و یا تأسف سبب	آنادولۇ anadolu [آ، باخ: آتماق] آنی و خاطره ایله
ایله دئییلن سؤز، یازیق و بدبخت معناسیندا بیر سؤز	دولو، قیز آدی (فا: نام دختر).
”آناسی اؤلموش دؤشدو قوربتە.“	آنادولو ۲ [آ] تۆرکیه نین دوغو و اورتا بؤلومونون قارادیز و
آناسیز [ص] آناسی اولمایان، آنا طرفیندن یتیم (فا: بی مادر).	آغ دنیز آرالاریندا اولان بؤلگه سی. (فا: آتاتولی).
آناسیز لیق [آ] آناسیز اولما وضعیتینی (فا: بی مادر).	آنادوشونجه [آ] باخ: تمل فیکیر.
آناسی ملر قالماق [س] آناسی واینا اوتورماق، اؤلمک.	آنادیل / آنادیلی [آ] ۱- نئجه دیلی و دئییشی تۆره دن اصللی دیل
آناسینی آغلانماق / آناسینی ملر (آغلار) قویماق [ل] اؤلدورمک،	botive language ۲- [آ، دیل ب] آنادان اؤیره نیلن دیل،
بویوک بیر ضربه وورماق.	کۆرپه لیکدن اؤز آنا و آتاسیندان اؤیرندگی دیل (فا: زبان
آناسینین امجگین کسن [ص] چوخ بیج، فیریلداقچی، دله دؤز.	مادری). mother language
آناشا anaşa [آ، دا] خاشخاش دان اله گلن چوخ زهیرلی	آنار anar [آ، باخ: آتماق] ۱- آنلایان، آنی لایان، خاطر لایان،
بیر نارکوتیک ماده (فا: نوعی ماده مخدر).	قیز آدی، انسان آدی: آنای، آنارای/ بگ (فا: نام دختر).
آناشاچکن [آ] نارکوتیک چکن، آلیشقان (فا: معتاد).	آنارش anarsi [آ، فر] هئج اگه منلیگی قبول اتمه یین و بنیمسه-
آناشاچی [آ] نارکوتیک چکن، آلیشقان (فا: معتاد).	مه یین بیر گؤروش آدی، قارقاشا، باشی بوشلوق (فا: ~).
آناطولی [آ] باخ: آنادولو (فا: ~). anatolia	آنارشیزم [آ، فر] تاریخی شرطلره باخمایاراق دؤولت و اگه من-
آنافور anafor [آ، یو] ۱- بۇرقاچ، سو ویا هاوا بۇرولومو. ۲-	لیگی اورتادان قالدیرمایاچا لیشان بیر گؤروش قارقاشاچیلیق.
[مج] قارماشیق وگؤج وضعیت. ۳- پولسوز و امک سیزجه	آنارشیت [آ، فر] قارقاشاچی (فا: ~).
الدە ایدیلن شئی.	آنارقای [آ] باخ: آتار+ قای (قایان) [خ] قیرقیز بگ لریندن.
آناقارا [آ، جغرافیا] یئر اوزوندە بش بویوک قارا پارچا-	آناز [آ] یئیرک، داها اییی، داها اؤستون.
لاریندان هر بیری (فا: قاره).	آناسی [آ] میصیر مملوکلاریندان بۇرقوق ون آتاسی نین آدی.
آناقای [آ] آتایا چکمیش، آتایا بئزَر [خ] آوار خانلاریندان.	آناسا anasav [آ] ایله ری سؤرولهرک ساوؤنولان دؤشونجه-
آناقورشاқ [آ] اؤستوا قورشاغی (فا: خط استوا). the equator	لرین آن بللی باشلی اولانی.
آناقورول ana qorul [آ] اهر ده داغ آدی.	آناستازی anastazi [آ، فر] اویوشدوروجو علاجلا بوتون
آناقیز [آ] سراب دا چای و کند آدی.	وجوددا ویا بیر بؤلومونده دؤیوسوزلوق یاراتما وضعیتینی،
آناکروئیک [آ، فر] چاغی گنچمیش، چاغا اؤیماز، اسکی میش.	دؤیوم ایتمی، بایقین لیق (فا: آناستازی).
آناکند [آ] آناشهر، بویوک کند و شهر (فا: شهر اصلی).	آناسون anason [آ، بی، یو] چتیر سولاردان، توخومو راکی
آناکول [آ] گؤل کیمی آنا، قیز آدی (فا: نام دختر).	چیلیکده و خمیر ایشلرینده ایشله ن بیر بیتگی (فا: رازیانه

Aa Ā	۱۶۳	آذربایجان نۆزکجهسی	Aa Ā
آناهتار [آ، یو] کیلید، آچقی (فا: آچار).		آناشدیرماق [اتشد] آناداکی اؤزل لیکلری قازانديرماق (فا: مادر گردانیدن).	
آناهیتا [آ، باخ: آنا] قیز آدی (فا: نام دختر).		آنالوژی [آ، یو] بنزرچی لیک، ایکی حادثه و اولای ویا شئی آراسیندا اوخشارلیق (فا: ~).	
آنايار [آ، باخ: آتماق] آتاسینین یاری، قیز آدی (فا: نام دختر).		آنالوله [آ] اصلی یورو، آنا بورو (فا: شاه لوله) main pipe line	
آناياسا [آ] بیر اؤلکه نین ایلکل یاسالاری (فا: قانون اساسی).		آنالی آتالی [ص] ۱- آنا و باباسی اولان. ۲- آنا و آتاسی ایله برابر "آتالی بابالی هامیسی وارایدی".	
آناياساچى [ص] آنا یاسانی ساوؤنان (فا: طرفدار قانون اساسی).		آنالی بابالی [ص] ۱- آنا و آتاسی اولان. ۲- آنا و آتاسی ایله برابر "آتالی بابالی هامیسی وارایدی".	
آناياسال [آ] آنا یاسایا مناسب اولان، آنا یاسا ایله ایلگی لی (فا: مربوط به قانون اساسی).		آنالی anali [ص] ۱- آتاسی اولان. ۲- [آ] قیز آدی.	
آنايايلا [آ] فلات قاره (فا: فلات قاره). continental shelf		آنالیتیک analitik [ص، یو] آنالیزه عاید، تحلیلی، چؤزوم سل (فا: ~). analytic	
آنايوئل [آ] اصلی یول، بؤیوک یول ویان یولو چوخ اولان یول (فا: شاهراه). highway		آنالیتیک دیلر [آ، دیل ب] تحلیلی دیلر، هیند اروپایی دیلر، یان اکللی دیلر (فا: زبان های تحلیلی)	
آنايوئلو [آ] (بعضی یئرلرده توی مراسیمینده) اره گئندن قیزین ار ائوینده ایلک دفعه آتاسی ائوینه گئنده اونا آپاردیغی سوؤقات.		آنالیز analiz [آ، یو] ۱- بنزه شیم. ۲- آندیریش. ۳- [دیل ب] اؤرنکسه مه. ۴- چؤزوم له مه، تجزیه تحلیل (فا: ~).	
آنايوئلر [آ] اصلی جهتلردن هر بیرى، گؤنئی قوزئی شرق و غرب جهتلری (فا: جهات اصلی).		آنالیست [آ، فر] چؤزومله یین، تحلیل وئرن (فا: ~).	
آنايووره [آ] بیر اؤلوسون آتالاریندان قالان یورد، آنا وطن (فا: وطن آبا اجدادی).		آنالیق analıq [آ، آ] ۱- آنا اولما وضعیتی، آنایا عاید اولان. ۲- آنا دویقوسو. ۳- آنا یئرینی توتان ویا آنا قدر یاخین لیک گؤستهرن قادین، اؤگئی آنا (فا: نامادری). stepmother	
آن باآن [ظ] آراسی کسيلمه دن، فاصله سیز (فا: پشت سر هم).		آنماسلی/قاراجالی anamaslı, qerəcəli [آ] ۱۶م جی یۆزیده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوی آدی ^{۸۵} ؛ باخ: سلجوقلار ^{۲۹} .	
آنبار anbar [آ، ف، ۱- تاخیل ویا بوجور شیلر ساخلانیلان یئر، اشیانین ساخلاندیغی یئر، توپلاچ، ییغاج (فا: ~).		آنما یقیل [آ] آلتایلاردا قورو یوجو تانریچالاریندان ^{۲۱۱} .	
آنبار وورماق [ل] آنباردا ساخلاماق، آنبارا دولدورماق.		آنمال [آ، تو+ع] سرمایه کاپیتال (فا: سرمایه).	
آنبارچی [آ] آنبارچی نین ایشی.		آنان اؤلسون [ن] تاسف و اؤزونتو بیلدیرن بیر سؤز.	
آنباردان [آ] هشتیری، بوستان آباد دا کند آدی.		آنان [آ، باخ: آتماق] آنلایان، آنی لایان، خاطرلایان، قیز آدی (فا: نام دختر).	
آنبارقو [اسپانیولجا، آ] بیر مال ویا ایشین سربستجه دولانیشی نی یاساقلاما (فا: تحریم).		آناناس سوولار [آ، بی] آناناس لار، بیرچنک لی، ایستی بؤلگه لرده ییتیشن (فا: تیره آناناس). bromeliaceae	
آنبارگووه سی [آ، دی] تاخیل بیتی، تاخیلا دوشن گووه. (فا: نوعی حشره)		آناناس ananas [آ، بی، آمتریکا یئرلی لر دیلیندن] آناناس گیللردن ایستی بولگه لرده یاشایان، خوش قوخلو بیر آغاج (فا: آناناس). ananas sativus	
آنبارلار anbar [آ] ماکی دا کند آدی.			
آنبارلاما [ل، دا] آنبارا ییغما، آنباردا ساخلاما (فا: انبار زنی).			
آنبارلاماق [ل، دا] آنبارا ییغماق (فا: انبار کردن).			

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی
ارک سۆزلۆتۆ	۱۶۵
تۆرکلرین آن آسکی گله نکلریندن بیریدیر و آندالار بیریرلرینی قارداشلاریندان داها ایلریده گۆرر. باخ: آنت. ^۷	آنتی ساؤت [ص] ساؤت قارشیتی (فا: آنتی سویت).
آنداج [آ] آتی، خاطره، هدیه قیز آدی (فا: نام دختر); ۲- اؤلن کیمسه نین آرخادا قالان تک ائولادی. ۳- نسیل،	آنتی فاشیست [ص] فاشیزم قارشیتی (فا: ~).
ائولاد. ۴- دامازلیق قویون ویا کئچی ^{۲۴} . {باخ: آتماق}	آنتی فریز [این] آ دؤنما درجه سینی دۆشورن ماده، دونما سینی اؤنله یین (فا: آنتی فریز).
آنداجای [آ] قازاق: کچیپۆز، بای اوغلو اویمای دییده لریندن.	آنتیک antik [آ، فر] گئچمیش تمدن و اویقارلیق لارلا
آندارگان [آ] یاقوت لاردا آتش تانری سی، بؤ آددا بیرده بیتگی لری قورو یان تانریچا واردیر ^{۲۱} .	ایلگی لی هر شئی، باخ: انتیقه (فا: عتیقه).
آندار [آ] باخ: آندیر.	آنتیلوپ [یو، آ، دی] ایستی اؤلکه لرده یاشایان یشهین قاجاییلن بویونز لو بیر حیوان (فا: ~). anthilopus
آنداری [آ] میانا دا کند آدی {آند اچمیش و پشیمان باغلامیش ار و انسانلارین یوردو، قوتسال یئر، باخ آند}.	آنجا [ظ] باخ: آنجاق.
آنداریمان [آ] ۱- آئیلا رلا دیر و ثرن و سابقی گؤسته رن کیشی. ۲- [خ] شاهنامه دهده آدی گئنج بیر ساکا کوموتانی ^۷ .	آنجازین [آ] آلتای لاردا تانری آدی ^{۲۱} .
آنداش [آ] ۱- آند ایچیپ آنلاشان لارین هر بیرری، ۲- ایکی تارلانی بیریریندن آیران سینیر ^{۲۴} .	آنجاق آنجاق [ظ] آرزاجیق، گؤجله، چتین لیکله.
آنداق [ظ، تا] ۱- همن، درحال، او آندا. ۲- او قدر؛ ۳- آندا.	آنحاق ancaq [صح، سن، با] ۱- یالینز، ساده جه، تک. ۲-
آندال / آندان [آ] ۱- اکین یئرلرینده سؤوارماغی آسانلادان آیمینه دۆزه نیلن بؤلوملر، کرت، ائولک. ۲- سئیرک،	چتین لیکله و زورلا، گوجلّه "بو ایشی آخشاما قدر آنجاق قورتارماق اولار" (فا: فقط). only ۳- لاکین، آما "من راضی یام آنجاق ایکی گۆن دؤزمک گره کیر".
آرالیقی ^{۲۴} . {ائتمک / یتمک سۆزیه ایلگیلیدیر}	آند and [آ، ت، سن، صح، باخ: آن] قسم، یمین، تانری و قوتسال شئی تانیق گؤستره رک بیر زادی دؤغرو لاما ق
آندای [آ، آ، باخ: آتماق] آتی، خاطره، قیز آدی (فا: نام دختر).	ایسته مک (فا: سوگند). oath {تاریخی لاحاظدن بؤ کلمه اؤزل لیکله یئر آدلارینین سؤنودا اؤنملی یئر ی واردیر، بؤ
آندایچدیرمک [آند] آندایچمگه و سؤز و ثرمگه مجبور اتمک.	کلمه سون آک شکلینده (آند) یئر آدلاری نین سؤنودا و بعضا اولینده، بیر یئرین بللی قومما عاید
آندایچمک [ل] بیر سؤز و ایشین دؤغرو لوغونو آندلا تایید اتمک (فا: قسم خوردن).	اولماسینی گؤستریر، آیری دئییشله بیر آندلاشما اولاراق بیر یئرین بیر قومما تعلق تاپماسینا بلگه ساییلیر، اؤرنک
آندایچمه [آ] تایید مراسمی (فا: تحلیف). administration	اؤچون: سهند (ساکا+اند: ساکالارا عاید یئر)، هوراند (هور+اند: هورلارین یئر)، اشاره اولونمالیدیرکی اورخون
آندایچن [آ، ص] بیر شئی آندلا دؤغرو لاماغا چالیشان (فا: متحالف). swearing with each other	یازیت لاریندا "اند" حرفی بیرتک علامته مالیک ایدی، قنید اولونمالیدیرکی بوجور کلمه لر چوخ اسکی لره دایانیر و
آندبلگه [آ] یمین بلگه (فا: قسم نامه). swearing formula	چوغونلوقلا قوم ویا انسان آدلارلا آند اکی بیریرلریله قاینایشیب و معمولاً اولاری آیری آیری کلمه لره آیرماق
آندچی [آ] گئچمیشده محکمه ده و بوجور یئرلرده باشقا- سینین یئرینه آندا ایچن و نفوذلو آدام (فا: قسم خورنده).	ساده بیر ایش دئییل.
آندداش [آ] بیریریله آندلاشان کیمسه لر، بیریریله عهد باغلا یانلار (فا: هم سوگند). bound by oath	آندآمان / آندآمان ائله مک [آ، فر] آند ایچمک، اینادیماق
آندره / آندرق andərəq [آ] تاروم دا چای آدی.	اؤچون آند ایچمک و یا لوارماق.
آندریان جای andəriyan [آ] اهر ده چای آدی.	آندا [آ] ^۷ بیر لیکده آند ایچمیش (قان قارداشی)، آندا ^۷ لیق

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
166	ارک سۆزلۆتۆ
آندیق andiq [آ، سن] سیرتلان، قوردلا کافتار جوتلشمه سیندن عمله گلن حیوان.	آند قارماق [ل، ت] آند ایچدیرمک.
آندیل [آ] بوش گزن، ایش سیز "آنیلماق: یاسلانماق ایلمک" ۲۴. {آن}	آند قای / آتقاي [آ] آتیلارینا باغلی اولان کیشی؛ کیریم ی فتح ائدن، اون اوتقورلار دؤنمی بگ و کومتانین آدی ۷.
آندیللی یورهو [آ] ورزقان دایایلاق آدی ۶۶ {آند+ایل:باخ:آند}.	آند قیرما [آ] عهد پوزما (فا: عهد شکنی) breach of promise
آندیندان دؤنمک [س] آندینی پوزماق.	آند لاشما andlaşmaq [آ] آند لاشماق ایشی، عهد لشمه.
آندینی پوزماق [س] وئردیگی وعده‌نی یئرینه گتیرمه مک.	آند لاشماق [قا] بیر بیرینه سؤز بیر لیگی وئرمک، عهد لشمک (فا: باهم سوگند خوردن).
آنرماق [س] کؤکره مک، هایقیرماق.	آندلی [ص] آند ایچمیش، سؤز وئرمیش (فا: سوگند خورده).
آنری بری اتمک [ل] ۱- یئر بئ یئر اتمک، یئر لشدیرمک.	آند وئرمک [ل] آند وئره رک بیر سؤزون دوزونو بیلمک ایسته مک، آند ایچدیرمک.
آنری بری چکمک [ل] او طرف بو طرفه چکمک، اوڑاتماق.	آندوز anduz [آ] ۱- باخ: آندیز. ۲- کلئیر ده داغ آدی.
آنری anrı [دا، ظ، ص] او یان، او طرف، او یانا "آنری گئدیرم".	آندوزاوی andovzavi [آ] بو کان دا داغ آدی.
آنزا [آ] کلئیر ده داغ آدی {۱- قوش آدی ۶۶؛ ۲- آنساق: توپال ۳- آنساق: اوژله مک ۲۴، ۴- ماننا حاکیم لرینین آدلاریندا گؤرسه نیر: ایر آنزو}.	آندوق anduq [آ، تا] سیرتلان.
آنزالی [آ] اهرده داغ آدی، باخ: آنزا.	آندیر andir [آ] ۱- ماترک، قالیق، میراث ویا صاحب سیز مال. ۲- سؤیوش و قارقیش مقامیندا ایشله ن بیر سؤز.
آنزور [آ] نخجوان دا یئر آدی ۲۴.	{آتماق سؤزیله ایلگی لی اولمالیدیر، بو کلمه اصلینده ارث و قالیق مفهوموندا اولراق ایندیکی زاماندا بییه سیز و صاحب سیز مال و سؤیوش مقامیندا ایشله نیر "مالی آندیرا قالسین: مالی ارث اولراق صاحب سیز قالسین"}.
آنزیم [آ، فر] شیمیایی فعل انفعالی تشدید ائله مک اوچون بیتگی سل و حیوانی سلوللار طرفیندن سالقی لانان ماده.	آندیرا [آ] ایلک باهارد ایلک دفة اولقونلاشان کیراز ۲۴.
آنزین [آ، فر] بوغاق، اوداق التهای، فارتئزیت (فا: ~).	آندیریجی [آ، تا] یادگار.
آنزیو لوزی [آ، فر] قان دولاشیم اورقانلارینی اینجه له یین آتاتومی بؤلومو (فا: آنزیو لوزی).	آندیرما [آ] خاطر لانتما (فا: تذکر). remining
آنزیو قرافی [باخ] آنزیو قرافی.	آندیرماق andirmaq [ل، تا] آتماسینا یول آچماق، خاطر - لاماسینا یول آچماق (فا: یاد آوردن). to remind
آنزیو قرافی [آ، فر] دامارلارا x ایشینی گنجیرمه یین ماده وؤرولدوقدان سونرا فیلم آلینما ایشی، دولاشیم چکیمی (فا: آنزیو گرافی).	آندیریش [آ، منطق] آندیرماق ایشی، یاد ائتمه (فا: یاد آوری).
آنساق [آ] هدیه، ارمغان ۲۴. {آنداج}	آندیریشما [آ] بیر بیرینی آندیرما و یاد ائتمه (فا: یاد آوری).
آنساق [آ] آخساق، توپا لانتماق ۲۴. {آخساق}	آندیریشماق [س] بیر بیرینی یاد ائتمک (فا: یاد آوردن).
آنسامل ansambl [آ، فر] چیخیش ائندن چالقیچی لار توپولوگو، اوپانیان و اوخویانلار دسته سی (فا: ~).	آندیز اونو [آ، بی، تا] توپلاشیق گیللردن نملی یئر لرده یئتیشن، ساری چیچک لی، آجی و قوخولو بیر اوت (فا: رازیانه).
آنسین [خ] آتماق دان، اوغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی ۷.	inula {ت: آغذوؤز} بو کلمه ذهنی امراض لارا داوا سایلماغی اوچون آن ۱ سؤزوندن آلینما لیدیر}.
آنسیز [ع، ص، ظ] بیردن، گؤزله نیلمه دن "آنسیز اؤلوم، آنسیز حادثه" (فا: ناگهان). suddenly	آندیز لیلی [آ، بی] آندیز بیتن یئر.
	آندیز andig [آ، ت] الک و قلبیر کیمی شیلیرین قاسناغی.

Aa Ā	Aa Ā
عرعر کردن. to bray together آنک ank [آ] سوُمِر لَرده سُولارین و برکتین تانری سی، آیری آدی: ائا ea، ائئکی ^{۲۱۱}. آنکئت anket [فر] قاباجادان حاضرلانمیش سورولارا جاواب وئرمک اوچون سورو ورقه سی. آنکی anki [آ] سوُمِر لَرده گۆی و یئر (آن+کی) اوچون سؤیله نیر. آنکرفن [خ] آلتون اوردو دؤنمی بیر یئر آدی ^{۱۲}. آنکلساکسون [فر] ۵-۶ جی یوزیلده بریتانیانی اله گئچرن آلمان کؤکن لی و آنادیللری انگلیزجه اولان آخینجی لارا وئرلن آد (فا: آنکلساکسون). anglo-saxon آنلاتدیرماق anlatdırmaq [ائتد] آیدین لاتدیرماق (فا: واضح گردانیدن). آنلاتما [آ] تفهیم causing to understand آنلاتماق anlamaq [ل] دؤشوندورمک، تانیدیرماق، باشاسالماق (فا: تفهیم کردن). آنلاتی anlatı [آ] بیر حادثه نی آنلاتما (فا: عمل تفهیم). آنلاتیش [آ] آنلاتما طرزى (فا: تفهیم). آنلاتیلما [آ] آنلاتماق ایشی گؤرولمه، قاندرلما، باشا سالینما، بیلدیریلمه (فا: تفهیم). آنلاتیلماق anlatılmaq [بل] آنلاتماق ایشی گؤرولمک، قاندرلماق، باشا سالینماق، بیلدیرلمک (فا: تفهیم شدن). آنلاتیم بیلیم [آ] بیچیم بیلیم، اُسلوب یؤتتم لرینی اینجه لهین ادبی آراشدیرما، استیلیستیک. آنلاتیم جی [ص، آ] آنلاتان و آچیقلایان کیمسه و اثر (فا: تفهیم کننده). آنلاتیم سال [ص] آنلاتیم لایلیگی لی اولان (فا: تفهیمی). آنلاتیم anlatım [آ] افاده، آچیقلاما، دؤشوندورمه (فا: تفهیم). آنلاتیم لی [ص] آچیقلاما لی، دؤشوندورمه لی (فا: عمل تفهیم). آنلادیجی [آ] آنلاتان، حکایت ائدن (فا: راوی). آنلادیلماق [باخ] آنلاتیلماق. آنلاشدیرماق anlaşdırmaq [ائتد] آنلاشمایی و اوؤلاشمایی جورله مک (فا: فس از سازش کردن).	آنسیرلیق [آ] گؤزله نیلمز لیک، بیردن بیر (فا: ناگهانی). آنسیرین [ظ] باخ آنسیر. آنشهار anshar [آ] سوُمِر لَرده او بیرى تانریلاری یتیشیدین ان بؤیوک تانری، آنو بو تانری نین بؤیوک اوغلودور ^{۲۱۱}. آنفارکتوس [آ، فر] بیر اورقان و داماردا قان بوغولوب تیخانماسی (فا: آنفارکتوس). آنقالات anqalat [آ، ت] دیرسیر هرشی {باخ: آنقوت/آغ: یوخ}. آنقارا/انقره anqara [سن] ساواش و او، دیوانی تکالیف. آنقاژمان [آ، فر] باغلانتی ^{۲۱۸}. (آنقاژه: باغلانمیش). آنقوت anqut [آ، دی] ۱- ائوجیل اولاییلن اوژون بوغاز و اوژدک کیمی توتقون رنگلی بیر قوش؛ (فا: ~). casarca ferruginea ۲- آج گؤز، ایشتاها لی آدم. {ت: قوش آدی، شراب قیفی؛ سن؛ ت {آغ:} (یوخ، قوش آدی، یاناق) {. آنقوت بوغاز [ص] چوخ آریق، اوژون بوغاز. آنقوت کیمی اودماق [ل] قاباغینا قویانی یتمک. آنقوتا دؤنمک [س] آنقوتو چیخماق، آریق لاما. آنقوتو چیخماق [س] آنقوتا اوخشاما، آریق لاما. آنقی [آ] ۱- آنی، خاطره، ۲- یئتکی، یتر لیلیک ^۷. آنقیش [آ، تا] ۱- قووان پتگی نی کسب آلما یا یارایان پیچاق. ۲- خاطرلانا ن شئی؛ ۳- [خ] اولو، مشهور؛ وار خانین تورونو یا بالاق خانین اوغلو ^۷. آنقیم [آ] مامور، حاکیم ^۷. آنقین [آ] اولو، آنیلان، آدی دؤیولان ^۷. آنقیرتماق [ائتد] آنقیرماق ایشینی گؤردورمک، آنقیرماغینا یول آچماق (ائششک اوچون) (فا: وادار به عرعر کردن) to make bray آنقیردان [آ، تا] هایقیران، کوکره ین. آنقیرتی [آ] باغیرتی، آنقیرماق ایشی (ائششک اوچون) (فا: عرعر). bray آنقیرما anqırmaq [آ] آنقیرماق ایشی. آنقیرماق [باخ: آن، س] برک باغیرماق، (ائششک اوچون) (فا: عرعر کردن). to bray آنقیریشماق [قا] بیر لیکده آنقیرماق، باغیریشماق (فا: باهم

Aa Ā	آذربایجان تورکجه‌سی	Aa Ā
آنالقلی [صح، ص] چوخ آتلایشلی، آتلاخی اولان، دوشونجه لی، قاناجقلی (فا: زکی، باشعور). intelligent آنلام anlam [آ، دیل ب] بیر سؤز جوغون مفهوم و معناسی (فا: مفهوم، معنی). meaning, Sense آنلام آد [آ، دیل ب] معنا و آنلام داشیشان مفهوم "گؤز للیک، گله جک" (فا: اسم معنی). abstract آنلام ادوق anlamadug [آ، تا] دوشونجه سیز، آتلایشسیز. آنلاماز [ص] قاناماز، قاناجاق سیز، گؤبود، شوعور سوز، معرفت سیز (فا: نادان). ignorant آنلاماز لیق [آ] دوشونمز لیک، قاناماز لیق (فا: نفهمی). آنلاماق anlamak [س] دوشونمک، دؤیماق، سئزمک، باشا دؤشمک، قانماق "اؤنلار بیر بیر لرینی یاخچی آتلایرلار" (فا: - فهمیدن). to understand {ت} {آغیلان}، سن {آنکماق}. آنلاماماز لیق [آ] بیر شئی دوشونمه میش و آتلامامیش کیمی رفتار و داورانیش (فا: نفهمی). آنلام بیلیم [آ، دیل ب] سؤز جو کیری آنلام یؤنوندن اینجه له ین بیلیم دالی (فا: علم معنی). semantics آنلام داش [صح] یاخین آتلاملاری اؤلان سؤز جو کیر، ائش آتلاملی (فا: مترادف، هم معنی) synonymous آنلام داشلیق [آ] بیر آتلاملی لیق (فا: هم معنی بودن). آنلام سال [ص] آتلاملا ایلگی لی، ذهن له ایلگی لی، ذهن سل (فا: ذهنی، معنایی). intellectual آنلام ساللیق [آ] آتلام سال اولاراق (فا: مربوط به ذهنی بودن) intellectuality آنلام سیز [صح] آتلامی اؤلمایان (فا: بی معنی) meaningless آنلام سیز لاشماق [س] آتلامسیز حالا گلیمک (فا: بی معنی شدن). آنلام سیز لیق [ص] آتلام سیز اؤلما وضعیتی (فا: بی معنی بودن). آنلام لاندیرماق [ل] آتلام وئرمک (فا: معنی دار کردن). آنلام لی لیق [آ] آتلاملی اؤلما وضعیتی (فا: معنی داری). آنلام لی [صح] آتلامی اؤلان (فا: معنی دار). meaningful آنلایین [آ، فر] چئوریم ایچی ^{۲۱۸}. آنلاییش anlayış [آ] ۱- [دیل ب] آتلام. معنا، مفهوم، آتلامتا طرزی (فا: مفهوم) Concept ۲- آتلاما یتته نگی، آتلاما،	آتلاشما بلگه سی [آ] پیمان نامه (فا: پیمان نامه). written contract آتلاشما پوزان [آ، ص] پیمان قیران (فا: پیمان شکن). guilty آتلاشما پوزماق [ل] پیمان قیرماق (فا: پیمان شکستن). to break a promise آتلاشما [آ] آتلاشماق و اؤیوشماق ایشی (فا: سازگاری، مقاوله و پیمان، قرارداد). contract, arrangement آتلاشما جا [آ] آتلاشما یا دایاناراق (فا: قراردادی). conventional آتلاشماچی [آ] قرارداد باغلا یان (فا: مقاطعه کار). contractor آتلاشماچیلیق [آ] قرارداد باغلاما (فا: مقاطعه کاری). contract work آتلاشماق anlaşmaq [س] دوشونجه و آماجدا بیر لشمک، یاخچی گئچیمک، بیر بیرینی آتلاماق، بیر بیر له سازش ائتمک (فا: سازش کردن، قرارداد بستن). آتلاشماقلا [ظ] آتلاشاراق (فا: با لمقاطعه). by contract آتلاشمالی [ص] آتلاشلا ییلن (فا: قابل توافق). آتلاشیق anlaşıq [آ] آتلاشما، گئچیمه (فا: سازگاری، تفاهم). understanding آتلاشیق لی [ص] آیدین، باشا دؤشولن، هامی نین باشا دؤشه جگی شکیلده اؤلان (فا: تفاهم آمیز). آتلاشیلان [صح، آراسؤز] گؤرونوشه گؤره، غالباً، گؤرونور-کی، یقینکی (فا: یقین که). آتلاشیلماز [صح] دوشونولمز، آتلاشماسی گؤچ اؤلان، آیدین اؤلمایان، باشا دوشمه سی چتین اؤلان (فا: غیر قابل توافق). آتلاشیلماز لیق [آ] اؤیوشماز لیق، دوشونجه و ایش گؤرمه آیریلیغی، بیر بیرینی آتلاماما (فا: عدم توافق). آتلاشیلماق [بل] آتلاشماق ایشی گؤرولمک (فا: توافق کردن). آتلاشیم بلگه [آ] پیمان نامه. written contract آتلاغان anlağan [آ، تا] دوشونجه لی، آتلایشلی (فا: فهم). آتلاق anlaq [آ] دوشونجه و اییی رفتار، قاناجاق (فا: فهم). understanding آتلاق سیز [ص] تربیت سیز (فا: بی تربیت). ill-bred آتلاق سیز لیق [آ] دوشونجه سیز لیک، قاناجاق سیز لیق (فا: بی ادبی)	

Aa Ā	Aa Ā
ایله خالقا ییلدیرمه“ (فا:اعلان). آنونیم anonim (ص، فر) آدی سانئ ییلیمه ین، آدسیز، یارادیجی سینین آدی ییلیمه ین مثلر و فولکور کیمی اثرلر (فا:~). anonymous آنونیم اورتاق لیغی [آ] سرمایه سی حصّه لره و پایلار بؤلون و پای جا مسئولیتی و سوروملو لوغو محدود و سینیرلی اولان اورتاق لیک و شرکت ”آنونیم شرکت: سینیرلی سوروملو شرکت، محدود مسئولیت لی شرکت“ (فا:شرکت با مسئولیت محدود). آنونما anu [آ] سومر لرده گؤی تانری سی^{۲۱۱}. آنونماق anutmaq [ل، ت] حاضر لاماق (فا:حاضر کردن). آنونچور [آ] اوولموش؛ آخشیدلر دؤولتی خانلاریندان^۷. آنونش anus [آ] انسان آدی، آیش، آتما، آنی، دوشونجه^۷. آنونشکین [خ] ۱-خوارزمشاهلار دؤولتی نین تمیلینی آتان، ملکشاه دؤنمی وزیر لیک اندن قیچاق کؤکنلی بیر بگ^۷. آنونق [آ] خاطره؛ اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ^۷. آنونما anuma [آ، ت] <آنومی> جوڈام خسته لیگی (فا:جذام). آنونق anuq [ظ، ت، تا] حاضر (فا:حاضر). آنونما anunma [آ، ت] حاضر لانما (فا:عمل حاضر شدن). آنونماق anunmaq [س، ت] حاضر لانماق (فا:حاضر شدن). آنونماکی anunnaki [آ، سو، م، تر، جه، گو] سومر لرده ایکینجی درجه ده بیر تانری آدی^{۲۱۱}؛ آنو، دان دوغو لموش و یتر آلتی دنیاسیندا او لولرین حاکمی و قاضی سیدیر. آنونفی [آ] سومر تانریچالاریندان^{۲۱۱}. آنونی ani [آ] یاشام دؤنم لریندن ذهنده قالان ایز (فا:خاطره). آنونی^۲ [آ] فاطمه خانیم آنی (۱۲۲۸-۱۲۲۹ه) تبریزی شاعر دیر. آنیت anit [آ، باخ؛ آتماق] ۱-آییده، آنی اولسون دئییه دؤزه لن شئی. (فا:یادبود). remembrance ۲- انسان آدی: آیتبای، آیتیر^۷. آنیت سال [ص] آییده وی، اؤنملی بیر اولای و اتفاقی آندیران و خاطرلادان بیر تیکیتی و یایی (فا:مربوط به یادبود). آینقان [آ] آیت دؤزلدن^۷. آنیت قیبر [آ] بؤیوک بیر اوجون دؤزه لن قیبر (فا:یادبود).	قانما، دوشونجه (فا:فهم). understanding آنلایش سیزلیق [آ] آنلایش سیز اولما وضعیتتی (فا:نفهمی). آنلایش گؤستریمک [ل] بیر شئی خوش گورو ایله قارشى لاماق (فا:فهم نشان دادن). آنلایشلی [صح] آنلایان آدم، دوشونجه لی (فا:فهمیده). آنلایشلیق [آ] آنلایش لی اولما وضعیتتی (فا:فهمیده بودن). آنلی [ص، کؤ] آغیللی، دوشونجه لی (فا:فهمیده). آنلیق چیلیق [آ، روح ب] دؤیو و اراده قارشیسیندا آنلیغین و ذهن، ین اوستونلویونو ایلری سورن بیر دؤکترین (فا:ذهنیه). entellektualizm آنلیق [آ، روح ییلیمی] دؤیو و اراده دن آیری اولاراق ییلمه یتتی سی. entellekt آنما [آ] ذکر (فا:ذکر). mention آنماز [ص] آنمایان، باشا دوشمه ین، سایمایان. آنماق anmaq [س، ده، باخ؛ آن] ۱-بیرینی ویا بیر شئی یاد اتمک، خاطر لاماق، ذکر اتمک، بیرینی دوشونمک (فا:یاد کردن). ۲-to call to mind-بیر ارمانلا کؤنلونا لماق. آنمالیق [آ] آنماق اوچون وئر یلن شئی (فا:یادگار). آنا [آ] آنا، ننه، قیز آدی (فا:نام دختر). آنناق [آ] یادگار، خاطره^۷. آننه [آ] آنا، ماما، قیز آدی (فا:مادر). mother آنو anu [آ] سومر لرده گؤی تانری سی^{۲۱۱}. آنود [آ، فر] مثبت و آرتی اؤج، تئل لرده الکتریک آخیمی گیرن اؤج (فا:آند). آنورمالیق [آ] دؤزگون سوز لوک، دوغال دیشیلیق. آنورمال [ص، فر] ۱-دؤزگون سوز، نورمال دیشی، دوغال دیشی. ۲-دنگه سی پوزوق، دلی (فا:~). آنوفئل [آ، فر، دی] بیر نوع میغ میغا، سیتما میکروبونو اؤز ایله داشیبیان بیر نوع میغ میغا (فا:آنوفل). آنومالی [آ، فر] یوخلوق آنلاتان بیر اؤن اک. آنومومیتیر [آ، فر] یئل اؤلچر (فا:یاد سنج). آنونس anons [آ، فر] دؤیورو، دؤیورما، کونسرت اعلانی، آفیش، ”آنونس اتمک: بیر خبری و وضعیتتی سؤز ویا یازی

Aa Ā	۱۷۰	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
جانلی حالا گتیرمه ایشی. ۲-ایلکین انسانلارین هر بیر		آیت لاشماق [س] آیت حالینه گلمک (فا: یادبود شدن).	آیت لاشماق [س] آیت حالینه گلمک (فا: یادبود شدن).
شئین رۇحو اولدوغونو اینانماسی، دوغا گۆجلرینی و		آیتماق [ل، دده] خاطراتماق، دؤیدورماق.	آیتماق [ل، دده] خاطراتماق، دؤیدورماق.
حادثه لرینی روحلا باغلی و ایلگی لی بیلمه اعتقاددی. (فا:~).		آین [آ] قوسار، دا کند آدی ^{۲۴۰} .	آین [آ] قوسار، دا کند آدی ^{۲۴۰} .
آنین [آ] قوم دا داغ آدی.		آیدریت [آفر] سؤسوز کلسیوم سؤلفات (فا:~).	آیدریت [آفر] سؤسوز کلسیوم سؤلفات (فا:~).
آنیورده [آ] انسان آدی، آنیلان یورد، باخ: آنی+یورد ^۷ .		آیر (لی) anır [آ] دوشونجه، قیز آدی (فا: نام دختر).	آیر (لی) anır [آ] دوشونجه، قیز آدی (فا: نام دختر).
آو av [آ، ت، سن، صح، دده] ۱-آولانان و اولاماق اوچون		آیز anız [آ، تا] اکین بیجیلیدکن سونرا توپراقدا قالان	آیز anız [آ، تا] اکین بیجیلیدکن سونرا توپراقدا قالان
حئیوان و قوش (فا: شکار). ۲-hunting -جئیران (فا: آهو)		کؤکلو ساپ {آن+ایز}.	کؤکلو ساپ {آن+ایز}.
{آو سؤزو کؤکلو تۆرک سؤزو اولاراق یئر آدلاریندا		آیز بوزماق [ل] آیزلاری آلت اؤست ائتمک، یئری	آیز بوزماق [ل] آیزلاری آلت اؤست ائتمک، یئری
اؤزونو گؤسته ریر، آوان سؤزو آو بؤلگه‌سی دئمکدیر و		شوخلولاماق (فا: شخم زدن).	شوخلولاماق (فا: شخم زدن).
آوارلار تۆرک طایفالاریندان بیر بؤلگه‌دور، کند آدلارینین		آنی سیز [ص] آنلایش سیز (فا: نفهم).	آنی سیز [ص] آنلایش سیز (فا: نفهم).
آخیریندا گلن آوا سؤزو آو یئری و سونرالاردا آوادانلیق یئر		آنیش anış [آ، باخ: آن] ۱-آنلاشیم، خاطرلما، ایستک، آرزو	آنیش anış [آ، باخ: آن] ۱-آنلاشیم، خاطرلما، ایستک، آرزو
معناسیندا ایشله نیبیدیر، باخ: ائو{.		”گنجه گوندوزمنیم آنیشیم بؤدور“ ۲-قیز آدی (فا: یاد آوری).	”گنجه گوندوزمنیم آنیشیم بؤدور“ ۲-قیز آدی (فا: یاد آوری).
آوا [باخ] اووا.		آنیشدیرماق anışdırmaq [س، باخ: آن] سؤزو آچیقجا یوخ	آنیشدیرماق anışdırmaq [س، باخ: آن] سؤزو آچیقجا یوخ
آوا/آبا [آ، خ] سوقای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ .		بلکه اوستو اؤرتولو آنلاتماق (فا: با ایماء گفتن).	بلکه اوستو اؤرتولو آنلاتماق (فا: با ایماء گفتن).
آواتماق avatmaq [ل، دده] اوووق اوووق ائتمک.		آنیق anıq [صح، ت، آنوق، تا] ۱-چوخ یتنه‌ک لی، استعداد	آنیق anıq [صح، ت، آنوق، تا] ۱-چوخ یتنه‌ک لی، استعداد
آواجیق [آ] بالاجا اووا، باخ: اوواجیق، ماکی دا بؤلگه آدی.		لی ۲-آنلایش، یتنک ۳-حافظه، بئلک ۳-حاضر، موجود.	لی ۲-آنلایش، یتنک ۳-حافظه، بئلک ۳-حاضر، موجود.
آوادانلیق [آ] باخ: آبادانلیق.		آنیق لاشماق [س، ت، آنوماتق] حاضر لاشماق (فا: حاضر کردن)	آنیق لاشماق [س، ت، آنوماتق] حاضر لاشماق (فا: حاضر کردن)
آوار/آبار avar [آ] ۱-قافقاز-داغستاندا باشایان بیر تۆرک		آنیق لاماق [یل، ت، آنونماق] حاضر لانماق (فا: حاضر شدن).	آنیق لاماق [یل، ت، آنونماق] حاضر لانماق (فا: حاضر شدن).
خالقی ۲-هیت، بؤیو کلوک، دایانقلی لیق، دیرنچلی لیک ^۷		آنیک anık [آ، ص] حاضر (فا: حاضر).	آنیک anık [آ، ص] حاضر (فا: حاضر).
۴-انسان آدی:~بای/بگ،~توقنا،~تیگن،~آلپ،~خان		آنیل anıl [آ] ۱-تانیمنیش، خاطرلانیمنیش، دورو و تمیز انسان،	آنیل anıl [آ] ۱-تانیمنیش، خاطرلانیمنیش، دورو و تمیز انسان،
{تاریخچیلر آوار/آبار/آپار سوزونو “دایانان” معنا لیرلار،		قیز آدی (فا: نام دختر) ۲-انسان آدی: آیلپای، آیلخان، آیلر ^۷ .	قیز آدی (فا: نام دختر) ۲-انسان آدی: آیلپای، آیلخان، آیلر ^۷ .
بو کلمه نی آو سؤزله ایلگی لی بیلمک اولار، آو+آر،		آنیلار anılar [آ] دوشونجه لر، خاطره لر، قیز آدی (فا: نام دختر).	آنیلار anılar [آ] دوشونجه لر، خاطره لر، قیز آدی (فا: نام دختر).
اؤرنک: خزر، بؤلغار، باخ: آوار، باخ: آوار خاقانلیغی{.		آنیلان anılan [ص، آ] سؤزو گئچن، مزبور. aforesaid	آنیلان anılan [ص، آ] سؤزو گئچن، مزبور. aforesaid
آوار ^۲ [آ] ۱-قایق سورمه کوره گی. ۲-گئچمیشده سؤواقلی		آنیلائی [آ] باخ: آیل+آی [خ] قازان خانلارینین سؤنؤنجؤسو ^۷ .	آنیلائی [آ] باخ: آیل+آی [خ] قازان خانلارینین سؤنؤنجؤسو ^۷ .
داملارا دؤشه‌نن قامیشا اوخشار بیر نوع قورۇ و برک اؤت.		آنیلتی anıltı [آ] آیلماق ایشی (فا: یاد آوری، خاطره).	آنیلتی anıltı [آ] آیلماق ایشی (فا: یاد آوری، خاطره).
{ائله سانیلیر کی بو کلمه آوماق فعلینین توپلاماق و بیر		آنیلماق [یل] یادا سالینماق، خاطرلانیماق، یاد ائدیلمک،	آنیلماق [یل] یادا سالینماق، خاطرلانیماق، یاد ائدیلمک،
یئره ییغماق مفهومونا دایاناراق دوزلمیشدیر{.		آنماق ایشی گؤرولمک (فا: یاد آوری شدن).	آنماق ایشی گؤرولمک (فا: یاد آوری شدن).
آوارا ^۱ avara [ص] بوش گزن، ایش سیز گؤجسوز، ایشه		آنیلی anılı [آ] همیشه آنیلان، تانیمنیش (فا: یاد شونده).	آنیلی anılı [آ] همیشه آنیلان، تانیمنیش (فا: یاد شونده).
یاراماز، بوش بوش گزن انسان، اصلینده چوخ گزن و		آنیما ^{۲۸} anıma ^{۲۸} [آفر] جانلاندیر یچی ^{۲۸} .	آنیما ^{۲۸} anıma ^{۲۸} [آفر] جانلاندیر یچی ^{۲۸} .
کؤچری اولان آنلامیندا دیر (فا: آواره). idler, loafer		آنیماسیون anmasiyon [آ، این] جانلاندیرما، چکیم لری بیر-	آنیماسیون anmasiyon [آ، این] جانلاندیرما، چکیم لری بیر-
{بو کلمه فارسجادا ایشلک اولماغینا رغما اسکی تۆرک		بیرینین آردیجا نشان وئره‌رک بیر حادثه‌نی جانلی حالا	بیرینین آردیجا نشان وئره‌رک بیر حادثه‌نی جانلی حالا
ائلی (آوار) آدیندان آلینماسی مناسب گؤرونور چونکو		گتیرمه، انیمیشین (فا: انیمیشن).	گتیرمه، انیمیشین (فا: انیمیشن).
آوارلارین کؤچری اولماسی بو کلمه‌نی تداعی ائدیر،		آنیمیزیم [آفر] ۱-جانلیجی لیق، بیرسیرا چکیم و تصویر لری	آنیمیزیم [آفر] ۱-جانلیجی لیق، بیرسیرا چکیم و تصویر لری

Aa Ā	۱۷۱	آذربایجان نۆزگه‌سی	Aa Ā
سکيل لر آوارلاردان ايديلار، آوار بويلارى بيزانس دؤنمی چوخلو آنادولودا اسکان وئريلميشدير و بو آد اينديکي يئر آدلاريندا آيدينجا ايز بۇراخيمشدى^{۲۹}، بۇتلارين بعضى لرى آنادولودا و بيرقىسمى ده آذربايجاندا يئرآلير: آوارا، آواراق، آواريق، آوارسين، آوارديم، آوارس، آوارسى، آواراير (فا:امپراتورى آوارها).		آچيقدير آوار كلمه‌سى آو سؤزو و ار اک ايندن دوزه ليب و تورک ائللرينين آدلاريندا بو بيچيم كلمه لره بوللوجا راست گلمک اولار^{۳۰} اؤرنک: مجار، خزر، قاجار، افشار^{۳۱}. آوارا^{۳۲} [دا] جاميش بالاسى، ايکي ياشار کلچه. آوارا ائتمک [ل] يۇردوندان ويا ايشيندن ائله مک. آوارا اولماق [باخ] آوارا قالماق.	
آوارديم [آ] هشتير ده داغ آدى [باخ: آوار+ديم/تيم]. آوارس [آ] سراب دا کند آدى [باخ: آوار]. آوارسين / آوارسى avarsin [آ] کلئير ده چاي آدى، خياو داکند آدى [باخ: آوار، معناجا آوار دفينه سى مفهومندادير]. آوارسين قالاسى [آ] بو قالا اهر کلئير يولوندا قرار تاپاراق آدينى يانينداکي کندن آيندان آلميشدير، قالانين قديمى اشکانلى لارا قدر اوزاتير باخ: خُدا آفرين (فا: نام قلعه‌ای). آوارلاماق [ل] آوار چکمک (فا: پارو زدن). آوارلى [ص] آوار و کوزگى اوْلان (فا: پارو دار). آواره [ص] باخ: آوارا.		آوارا دولانماق (گزمک) [س] ايش سيز و بوش بئکار گزمک. آوارا دوشمک [س] يۇردوندان ويا ايشيندن محروم اولماق. آوارا سالماق [ل] يۇردوندان ويا ايشيندن ائله مک. آوارا قويماق [ل] يۇردوندان ويا ايشيندن ائله مک. آواراچليق [آ] باخ: آواراليق. آوارالانماق [باخ] آوارالانماق.	
آواز avaz [آ، فا] سس، اوخوما، نغمه، خوش سس (فا: ~). آوازات avazat [آ، فا] اورتا عصر، ياخين شرق موسيقي دستگاه لاريندا سون آلتى پرده نين ابتداسيني تشکيل ائدن هاواجات سلسله‌سى "موسيقى بيناسينين مؤحکم تملينى تشکيل ائدن ۱۲ سؤتون ۱۲ اساس مؤغامى، و ۶ بۇرج ايسه ۶ آوازاتى تمثيل ائديردي، حاجى بگلى". (فا: ~). آوازه [آ، فا] اوْن (فا: آوازه). آوازيماق avazimaq [س] رنگى قاچماق، سولماق.		سرگردان شدن) to idle, to loaf, to do nothing آواراليق [آ] بيرايشله مشغول اولماما و بوش بوش گزमे، واختينى بوش گئچيرمه (فا: سرگردانى). bewilderment آواراليق ائتمک [س] بيرايشله مشغول اولماما و بوش بوش گزمک، واختينى بوش گئچيرمک (فا: سرگردان شدن). آواران [آ] آذربايجان، دا يئر آدى^{۳۴}.	
آواراير [آ] خوى و ماكى آراسيندا چؤل آدى^{۳۷} [باخ: آوار]. آوارچى [آ] باخ: آوارچکن، قايتق کوزکچى سى (فا: پارو زن). آوارخاقانليغي [آ] قوروجوسو بايان خاقان، حاکميت دؤنمى: م ۵۵۸-۸۰۷؛ حاکميت يئرلى: توتّا و رن نهرلى قيسى-لاريندا قوروو لموشدور (لهستان، مجارستان، آلبانى، چک، اسلواکى، اتریش، آلمان گونى اينده)، آوار امپراتورلوقو نچه يول خزرلر و بيزانسلارلا ساواشديلار، ۸۰۵ ده فرانکلر آوارلارى يئنديلر؛ بيزانس لارين گيريشيم ايله مختلف مذهبي قاوqالار آوار حکومتى ييخيليشى نين اصلى سببى ساييلير؛ آوارلار آسيا هوْن امپراتورلوقونو قوران هيونگ-نولارين خلغلريدی، آبا و اوغورلار اونلارين اساس کيتله لرى اولموشدور، آوارلار روس و بيزانس قايناق-لاريندا اوار uar، و هوْنى آدلى ايکي قروپا آيريليرلار و ماجار طايفالاريندان ان شرق ده کى بؤلومونو تشکيل وئرن		آواراير [آ] خوى و ماكى آراسيندا چؤل آدى^{۳۷} [باخ: آوار]. آوارچى [آ] باخ: آوارچکن، قايتق کوزکچى سى (فا: پارو زن). آوارخاقانليغي [آ] قوروجوسو بايان خاقان، حاکميت دؤنمى: م ۵۵۸-۸۰۷؛ حاکميت يئرلى: توتّا و رن نهرلى قيسى-لاريندا قوروو لموشدور (لهستان، مجارستان، آلبانى، چک، اسلواکى، اتریش، آلمان گونى اينده)، آوار امپراتورلوقو نچه يول خزرلر و بيزانسلارلا ساواشديلار، ۸۰۵ ده فرانکلر آوارلارى يئنديلر؛ بيزانس لارين گيريشيم ايله مختلف مذهبي قاوqالار آوار حکومتى ييخيليشى نين اصلى سببى ساييلير؛ آوارلار آسيا هوْن امپراتورلوقونو قوران هيونگ-نولارين خلغلريدی، آبا و اوغورلار اونلارين اساس کيتله لرى اولموشدور، آوارلار روس و بيزانس قايناق-لاريندا اوار uar، و هوْنى آدلى ايکي قروپا آيريليرلار و ماجار طايفالاريندان ان شرق ده کى بؤلومونو تشکيل وئرن	
آوال [باخ] آواناق. آوان [آ] اهرده کند آدى {آو+آلان: آو مکانى}^{۳۶}. آوان avan [آ] ۱-ايلاملار دؤورونه عايد بير شهرين آدى (احتمالا اينديکي شوشتر شهرى ويا اونون ياخين ليغيندا) و بۇ بؤلگه ده قورولان حُکومت و سلاله نين آدى^{۳۷}. ۲- [آ] اهر ده چاي و کند آدى. ۳- سورولمه ميش و بوش		سببى ساييلير؛ آوارلار آسيا هوْن امپراتورلوقونو قوران هيونگ-نولارين خلغلريدی، آبا و اوغورلار اونلارين اساس کيتله لرى اولموشدور، آوارلار روس و بيزانس قايناق-لاريندا اوار uar، و هوْنى آدلى ايکي قروپا آيريليرلار و ماجار طايفالاريندان ان شرق ده کى بؤلومونو تشکيل وئرن	

Aa Ā	آڤرک سۆزلۆتۆ	۱۷۲	آڤریایجان نۆزکجه سی	Aa Ā
	آوَج بۆلگه سینین کندلری* [آ] آب دره (۵۴کق ب* ۲۴۰)، آڤار (۵۵کق ب* ۱۳۰)، آڤادره (۴۸ک ب* ۸۷۰)، آڤان (۷کق ب* ۷۶۰)، آڤانبار (۵۸کق ب* ۵۴۰)، آسیان (۲۴کق د* ۶۳۰) آغ بولاق (۳۶کق د* ۳۴۰)، آغجاخلارابا (۶۰کق ب* ۱۳۰/ی تو)، آغجادام (۳۸ک د* ۱۰۰)، آغجاقایا (۴۰ک د* ۷۰)، آغجاقالا (۳۲کق ق* ۴۳۰/ی تو)، آغجاليجا (۵۹ک ب* ۱۴۰)، احمدآباد (۳۳کیلومترینده، نفوس* ۱۵۰)، آردلان (۷۱کق ب* ۷۰۰)، آرغای (۷کق د* ۳۲۰/ی تو)، آرکجه (۶۰ک گ* ۱۹۰)، آرناب (۵۲کق ب* ۱۳۰)، آسبک (۶۴کق د* ۱۲۰)، ایستلج (۳۰ک گ* ۱۹۷۰)، اسدآباد (۲۴کق ب* ۱۶۰)، اک (۲۲کق د* ۷۱۰)، امامزاده اک (۲۰ک د* ۱۵۰)، آندرجین (۲۰کق د* ۳۹۰)، اوجاق (۴۳ک ب* ۴۶۰)، بادامک (۴۵کق د* ۹۰)، بادقین/بابون (۳۰کق د* ۳۴۰)، برزلجین (۵۴کق د* ۸۳۰/ی تو)، بگلر، بندسر (۷کق د* ۲۲۰/ی تو)، بهشتیان (۱۵کق ق* ۹۵۰)، بی آب (۱۲کق ق* ۴۲۰)، پرسبانج (۲۰ک گ* ۱۳۷۰/ی تو)، پروان (۶ک ب* ۴۹۰)، تخت یایلاق (۲۰ک د* ۵۰)، توآباد/طوبی (۲۸ک د* ۱۰۰۰)، تیره (۳۶ک گ* ۴۴۰)، جبَل آباد (۲۰ک گ* ۷۰)، جعفرآباد رفیع خانی (۶۲کق د* ۲۴۰/ی تو)، جهان آباد (۵۹کق د* ۷۳۰/ی تو)، چاه برف (۳۶ک د* ۲۵۰)، چپلو (۴۵ک ب* ۷۵۰)، چنار/آ-ی (۵۱-۴۸کق د* ۶۰)، چنگوره (۳۸کق ب* ۹۴۰)، چوبینه (۶ک گ* ۴۷۰)، حاجی آباد (۵۳کق د* ۴۱۰/ی تو)، حسن آباد اوچ تپه (۶۰کق ب* ۱۷۰)، حسین آبادسارولی (۵۴کق ب* ۱۱۰)، حصار (۴۰کق د* ۳۳۰/ی تو)، حصارارمنی (۵۴کق ب* ۱۲۰۰/ی تو)، حکان (۱۵ک گ* ۵۷۰)، خسروآباد (هرابین سفلی) (۱۲ک گ* ۹۰)، خلیج (۴۵ک ب* ۳۸۰)، خنداب (۳۶کق ب* ۱۰۰)، خورخوره (۴۱کق ب* ۷۴۰)، خوروز دره (۷ک گ* ۵۱۰)، دؤولت آباد (۲۲ک گ* ۱۲۰)، داخرجین (۳۴کق ق* ۴۳۰)، داسکین (۲۱کق د* ۳۵۰)، داش تپه (۶۴ک ب* ۳۰۰)، دائل (یتل کۆرپو/ ۳۶ک د* ۸۲۰)، درنیان (۲۵ک، نفوس* ۸۰۰)، دشتک		یثر^{۲۴} {آو/ائو سوزیله ایلگیلی اولاراق آو و ائو چوخ اولان یثر معناسیندادیر}. آواناق avanaq [ص،ارمنیجه] راحت تر قاندریلا بیلن و اولانا بیلن، اؤسسوز، آبتال، مایماق (فا:بی عقل). آوانتا avanta [ایتا لیبی، آ] امک سیز قازانج (فا:~). آوانتاز avantaj [آ،فر] یارار و اؤنجه لیک، اؤستونلۆک ساغلايان شئی (فا:~). آوانتور avantural [آ،فر] تصادفی مؤفقت اؤمودیله گؤرولن ایش، خطرلی و تشبث لو ایش (فا:مخاطره آمیز). hazardous activity, venture, adventure آوانتوراجی [آ،فر] ماجراجی (فا:ماجراجو). آواند avand [آ] اوؤاند، بیر شئیین و اؤزل لیکله توخونموش بیر شئیین اؤز طرفی (فا:رویه اصلی هرچیز) right side {۱-آوان: سورلمه میش دؤزلۆک یثر مفهوموندادیر و اوؤا سؤزیله ایلگیلیدیر ۲-بیراحتمال بودورکی غربی اولکه لرده ایشلهنن آوانت، آوانتا، آوانتاز کلمه لریندن آلینمیشدیر}. آواندلاشماق [س] دؤزلنمک، قایدایا دؤشمک، ساھمانلانماق (فا:سراست شدن). to improve آواندلاماق [س] دؤزلنه مک، قایدایا سالماق، ساھمانلاماق (فا:سراست کردن). آوانس [آ،فر] اؤئر لیک، اؤنجه لیک، اؤنده لیک، قاباقدان وئریلن پول شئی ویا امتیاز، پششین (فا:آوانس). آوانسار [آ] اهرده چای و کند آدی {آوان+سار: بکراکین یثری}. آوانقارد avangard [آ،فر] اؤنجو، اؤن دسته (فا:آوانگارد). آوانقاردلیق [آ] اؤنجو لۆک، قاباقدیل لیق (فا:آوانگاردی). آوایتی [آ] اولاماق اوچون یارارلانان ایت (فا:سگ شکاری). آوباشی [آ] اوچی لارین باشچی سی (فا:سر شکارچی). آوتگیز [خ] سلجوقلور دؤنمی کومتانی^۷. آوَج avəc [آ] شهر آدی (قزوین^{۱۱۱} ک. ۱۸۰۰/ی تو). آوچار avcar [آ،تا] قابلامایا قویولان یتمک ملزومه سی. آوَج avəc [آ] تاکستان و همدان آراسیندا بیر شهر آدی، اهالی سی تورکدولر، ۱۳۲۰ده نفوسو ۱۸۰۰ نفر قتید اولونوبدور {بو کلمه آو سؤزیله ایلگیلیدیر}.	

Aa Ā	۱۷۳	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Aa Ā
گندآهو (۲۱ک ق * ۲۸۰)، لجام گیر (۵۴ک ق * ۱۸۰)، لک بزرگ (۶۰ک ق * ۵۳۰)، محمودآباد (۴۸ک ق * ۱۷۰)، مرادنگلو (۶۸ک ق * ۲۱۰/ی تو)، مشانه (۱۲ک ب * ۲۶۰)، مشهد (۴۲ک ق * ۲۴۰)، مصرآباد (۲۴ک د * ۱۲۰۰)، منصور (۲۶ک ق * ۷۸۰)، مهرآباد (میان رباط) (۲۴ک ق * ۸۰)، میاندره (۲۰ک ق * ۲۰۰)، میلاق (۲۴ک د * ۳۹۰)، میندک (۲۴ک د * ۹۰)، نجف آباد (۱۹ک ق * ۵۳۰)، نصرت آباد (قارداش) (۴۴ک د * ۳۲۰)، نقاش / ناقاش (۲۰ک ق * ۱۲۰)، نهب/نوهوب (۴۵ک ق * ۳۰۰/ی تو)، نیرج (۳۲ک ق * ۱۲۰۰)، ورچند (۴۲ک گ * ۸۳۰)، وروق (۱۲ک د * ۱۱۴۰)، ولی جانلو (۶۳ک ق د * ۷۰)، وهنده (۲۱ک گ د * ۶۳۰)، هرائین (۱۵ ک گ د * ۱۲۷۰)، هله‌در (۱۶ک ق د * ۴۲۰)، یشگیجه (۲۴ک د * ۹۰)، یاستی بولاق (۲۰ک د * ۴۸۰)، یاستی بولاق (۵۰ * ۵۰)، یزن (۷۶ک ق د * ۲۶۰/ی تو)، یمق (۳۶ک د * ۵۳۰)، آوج بؤلگه‌سینین داغلاری [آ] غراغلی (۱۸ک ق * ۲۸۹۸)، آوج جای [آ] آوج‌ده‌چای‌ادی (قوم‌دؤرگؤلو q15s2b46)، آوجی / آوجی / اووجو avci [ص، سن] آو وئران، آوآولایان کیمسه (فا:شکارچی). Hunter آوجی avci [آ] م۱۶جی یۆزیلده، آنادولو-حلب‌ده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوی‌ادی ^{۸۵}. باخ: سلجوقلولار ^{۲۰۹}. آوجیل [آ] آولاییجی، آوایشی نین اؤزمانی ^۷. آوجی اوتو [آبی] دویون چیچک گیللردن، قوخوسوز، پارلاق، زهیرلی بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه). adonis. ran آوجی اوچاغی [آ] دوشمن اوچاقلارینی آولاماق اوچون یارارلانیلان اوچاق (فا:هواپیمای شکاری). آوجی قوشلار [آ] آولاماق‌لا یشک‌اله گتیرن قوشلار (فا:پرنده‌گان شکاری). flying sauacer آوجیلیق [آ] آوآولاما ایشی و وضعیتی (فا:شکار کردن). آودوئمی [آ] آولانما دئومی، (آولاما) ایلین بعضی آیلاری سربست اولان سوره، آولاما فصلی (فا:فصل شکار). آودوق / آبدوغ [آفا] باخ:آیران. آوراد [باخ] آرواد.		(۶۶ک ق * ۵۵۰)، رحیم آباد (۵۴ک ق د * ۳۶۰/ی تو)، رزک (۳۶ک ق د * ۸۶۰)، رضوان (۱۴۰ * ۱۴۰)، زاکان (۱۶ک گ * ۲۲۰)، زرین ده (۱۲ک ق * ۲۳۰)، ساریجالو (۴۲ک ب * ۸۹۰/مختلف قوم لاردان)، ساغری /آ-ی (۸-۲۴ک ق د * ۱۳۸۰)، سبزک (اٹشیک چوپان) (۳۰ک د * ۴۲۰)، سعیدآباد (۳۰ک ق ب * ۳۷۰)، سکمزآوا/سکمس آباد (۲۶ک ق د * ۱۱۸۰)، سکزناب (۳۳ک ق * ۴۳۰/ی تو)، سلطان بولاق (۱۰ک گ د * ۳۹۰)، سمینک (۴۲ک ق د * ۱۶۰)، سنجده (۷۲ک ق د * ۱۵۰)، سنگاوین (۳۶ک گ د * ۵۱۰)، سورآوجین (۶۷ک ق د * ۲۲۰/ی تو)، سورنجین (۲۴ک گ ب * ۷۶۰)، سیراب (۲۴ک ق د * ۴۸۰)، سیغیرچین (۶۸ک ق ب * ۳۶۰)، سینک (۴۲ک ق د * ۳۵۰/ی تو)، شنستق سفلی (۶۰ک ق د * ۵۸۰/ی تو)، شنستق/ی (۶۴ک ق د * ۱۱۰۰/ی تو)، شنگل (۲۱ک ق د * ۴۰۰)، شوراب (۲۶ک ق ب * ۵۷۰)، شهرباز (۵۴ک ق ب * ۲۰۰)، شیرز (۳۶ک ق د * ۵۴۰/ی تو)، شیرزند (۴۸ک ق د * ۴۸۰/ی تو)، طباشکین (مادآباد) (۴۸ک ق ب * ۳۶۰)، طبرزک (۲۲ک ق د * ۷۸۰)، عایباس آباد (۲۷ک ق د * ۹۰۰)، عبداله‌مسعود (۵۶ک ق ب * ۳۳۰)، علی آباد (۳۳ک، نفوس * ۷۲۰)، علی آباد ملکی (۴۴ک ق ب * ۷۲۰)، علی حلاج (۲۴ک گ د * ۱۱۰)، فارسی غلام (۳۳ک گ د * ۴۴۰)، قالا‌دیدار (۴۸ک ق ب * ۳۵۰)، قانقالو (۵۹ک ق ب * ۲۶۰)، قرخ بولاق (۲۸ک ق * ۲۰۰)، قارا آغاچ (۴۸ک د * ۲۱۰)، قارابولاق (۵۴ک ق ب * ۲۰۰)، قارا داش (۲۶ک د * ۸۳۰)، قمیشلو (۴۰ک ق * ۵۷۰)، قوزلو (۱۱ک ق ب * ۳۷۰)، قوشاقویو (۵۶ک ق ب * ۳۵۰)، قهوج (۶ک گ د * ۴۹۰/ی تو)، کؤشگک (۶۰ک ق د * ۳۰۰/ی تو)، کاروانسرا (۱۰ک گ * ۲۶۰)، کاشگان (۳۸ک ق ب * ۱۴۰۰)، کردوجین (۴۸ک ق ب * ۱۲۰)، کیسه جین/کسجین (۳۸ک ق * ۹۰)، کشمرز (۵۱ک ق د * ۴۷۰/ی تو)، کلنجین/کلنگین (۲۴ک د * ۲۷۱/ی تو)، کله سر (۴۵ک ق ب * ۱۳۰)، کوچ-کوله (۳۰ک ق * ۳۱۰)، گاوزمین (۳۳ک د * ۴۹۰)، گاوایک (۱۰ک گ د * ۲۳۶۰)، گرمک (۱۵ک گ د * ۴۸۰)، گنبدک (۳۳ک ق * ۳۳۰)،	

Aa Ā	آذربایجان نۆزگه‌سی
تۆزکلره آچیلدی، آتیلادن سونرا قارداش قاوqالاری اونلارین ییخیلیشی نین اصلی سببی اولموشدور، آوروپا هونلاری نین بؤیوک حاکیمی آتیلانین موردینده چوخلو کتابلار یازیلیبدیر، آوروپانین اورتا چاغداکی متعصب (فاناتیک) مسیحی مؤلفلری آتیلانی قابالیق و آدام اؤلدورمک تیمثالی تانیتمیشلار، ولی سون یاریم عصر طرفسيز تاریخ آراشدیرمالاری بۇ ادعالارین چوخونو مبالغه لی و یالان اولدوغونو اثبات ائتمیشدیلر (فا:هونهای اورپا) ۲۰۹۸. آورویق [آ،تا] بیریری اؤستونه آیلیمیش، ییغلمیش. آوریلماق [ل،تا] بیر شئین اؤستونه (قاپانیر کیمی) آیلیمک. آوزوری [avzuri] [آ،ت] بوغدا و آریا قارشییمیدان دۆزلدیلن بیر نوع اکمک. آوشار [avşar] [آ] ۱-اوغوز تورکلرینین ۲۴بویوندان بیرى. ۲- انسان آدى: بابۇر خان دۇنمى بگ و کومتان آدى آوشارای [آ] انسان آدى، باخ: آوشار+آى. آوشارلار [آ] گنچن یۆز ایلرده نادرشاه واسطه سیله ایراندا قورولان بیر تۆرک حکومتی نین آدى (فا:افشاریان). آوشیل [آ،تا] سیغیرلارین دیلینده و آياغیندا دۆه لن بیر نوع خسته لیک. آوقار [آ] بۆزقیر بیلدیرچینی. آوقان [خ] آوؤنتؤ؛ خوارزم خانى مَحْمَد بگین اوغلو. آوقان داغ [آ] سالماس دا داغ آدى {آلبان لارین آیری آدى ۱۲۹}. آو سۆزیله ایلگیلیدیر: آو یرى. آوقۇش [آ،تا] مۆردوک دئییلن بیر بیتگی. آوقۇشو [آ] آلاماق اوچون یارالانان قۇش (فا: پرنده شکاری). آوقین [avqin] [آ،دا] گیلیف، دۇوار آلتیندا سۇد لیگی. آوکۇنگی [باخ] آو ایتی. آوگون [avgün] [آ،تا] یشر آلتیندا اولان سۇ یۇلو. آولاق [avlaq] [آ] آولاما یرى، آوی چوخ اولان یشر (فا: نخجیر گاه). hunting place آولاما [آ] ۱-آولاماق ایشی (فا: شکار کردن). ۲-والیبال اویونوندا توپو قارشى طرفده بوش یشره سالیب سایی آلما. آولاماق [avlamaq] [ل] ۱-بیر آوی وۇروب توتماق. ۲-	آوراسیا [avrasiya] [آ] آروپا و آسیا قطعه لری نین اورتاق آدى (فا: اوراسیا). آوران [avran] [آ،ت] دمیرچی اوجاغی بیچیمینده دۆزه لن چۆرک تندیری. آورانتي [avranti] [آ،ت] اوووتتو، قیریتی {باخ: اووماق}. آوروپا [avrupa] [آ] دونیانین ۵ قطعه دن بیرینین آدى (فا: اروپا) آوروپالی [آ،ص] آوروپادا یاشایان کیمسه، اوروپالی (فا: اروپایی). european آوروپاهونلاری [آ] غرب هونلاری؛ باتی هونلاری؛ (حاکمیت دؤنمى: م ۳۵۰-۴۶۹) هونلارین بیر بؤلومو م ۳۵۰دن سونرا خزر و آرال بؤلگه سینى آلدیلار و سونرا ایدیل (وؤلقا) و قارا دنیز بؤلگه لرینه صاحب اولدولار، غرب هونلارینین قۇروجوسو (باشبۇغو) م ۳۷۸ده بالامیر ایدی (باقی-قورسیق بۇ دؤنم بؤیوک باش بوغلاردان ایدی) آردیجا اولدوزخان (۴۱۰)، قاراتون (قارا دون، ۴۱۲)، رؤآ rua (۴۳۴)، مونجوق (قارداش لاری آیارس و اوکتار، لا بیر لیکده مملکتی اداره ائدیردیلر)، تخته اوتوردولار؛ سونرا مونجوق اوغلو آتیا اونون یرینه گئچدی (اولجه بیلندا قارداش ایله بیر لیکده مملکتی یؤتندیلر، بیلندا م ۴۴۵ده وفات ائتدی و اگه منلیک تماماً آتیلانین الینه گئچدی)، آتیا بیزانس امپراتورلورونو م ۴۳۴ده مغلوب ائدەرک بؤیوک توپراقلاری اله گئچیردی بوآخیندا هون اوردو باشچی سی اوکتار آلمان و بلژیکه قدر قاباغا گئتدی، آلمانلارین ملی افسانه سی نییه لونگگن (niebelungen) بو دؤنمه عایدیر، آتیا بؤیوک و دوشونجه لی و باریش سئور و بایندیرلیق ایسته ین شخص ایدی، آتیا روم و فتح ائدەرک او شهرین داغیتماسیندان واز گئچیب و بو دؤنم روم امپراتورلورغو آتیلانین وئرگی وئرلریندن ایدی، آتیا م ۴۵۳ده دونیادان گئتدی، سونرا خاتونو "آریق قان" دان اولان اوچ اوغلانلاری "ایلک، دنگیزیک/دنیز، ایرنک" یرینه اوتوردولار، ایرنک مجار و بولغارلارین تشگلولندا بؤیوک رول اوینامیشدیر، آوروپا هونلاری کین سیبیر یادان بریتانیایا قدر صاحب اولدوغو اؤلکه لرده گؤچ یوللاری

Aa Ā	Aa Ā
آوونا بیلر [آ، ص] (فا: تسلی پذیر). consolation آوونا بیلمز [ص] (فا: تسلی ناپذیر). inconsolable آوونتو avuntu [آ] انسانی و اوشاخی آوودان شئی (فا: تسلی). آوونج / آوونج avunc [آ] ۱- تسلی، آووتما، آووندورما (فا: تسلی). ۲- قیز آدی: آوونج، آوینجا، آوونچای؛ اوغلان آدی: آوونینگ، آوونج بگ، آوونچای^۷. {باخ: اووماق} آووندوک / آوونقو [آ] آوونتو، تسلی^۷. آووندورما [آ] تسلی وثرمه (فا: تسلی دهی). consolation آووندورماق [ل] تسلی وثرمک (فا: تسلی دادن). آووندوروچو [آ] (فا: تسلی بخش). consoling آوونماق (اوونوماق) [س] تسلی تاپماق. آوه جای / آواجای [آ] قزوین ده جای آدی. آویتامینوز [آ، فر] یشمک لرده ویتامین لرین یوخلوغو ویا آزلیغی اؤزوندن عمله گلن خسته لیک. آویز [آ، فا] آسیلی (فا: آویز). آویز آغاجی [آ، بی] زنبق لردن، آمریکانین ایلملی اقلیم- لرینده ییتیشن، و اوردان دونیانین هر یئرینه یاییلان بیر نوع سالخیم و باشاق بیچیمی و آغ چیچکلی بیر آغاج، باشاق آغاجی (فا: نوعی درخت). yucca glosiosa آویز چیچگی [آ، بی] باخ: گونه باخان. آویزه [آ، فا] آسیلی چیراغ (فا: چراغ آویز). آویق [باخ] اوووق. آوینه [آ] اوغوز- بایات بوینا عایدیتر آدی (۱۶جی قرن)^{۲۳۵}. آویلقو / آفیلقو [آ، بی، ت] بیر دنیز آغاجی. آورقا [باخ] آئورت. آه ah [نیدا] تۆرلو دۇيقولار (آغری، هیجان، فغان کیمی) دۇیولان زامان دئییلن سۆز (فا: آه). sigh آهان / آهان [ن، تا] بیر شئی بیردن بیره باشا دۆشدوکده دئییلن سۆز (فا: آخ). آهار ahar [آ] ۱- (فا، تا، فا) قایناتیلیمیش نشاسته و یومورتا آغیندان دوزله ن، یاپیشقان ماده، بوماده کاغاذ و پارچانی پرداختلاماق اوچون ایشله نر (فا: آهار). starch ۲- حئیوان- لارین سو ایچدیگی یالاق ویا یشم یشدیگی یئر، آخور^{۲۳۶}.	[مج] آلداتماق، اله گئچیرمک (فا: شکار کردن). to hunt آولنماق [بل] بیرینه آو اولماق (فا: شکار شدن). آویلیق [باخ] اوولاق. آوماق avmaq [ل، ت] باخ: اووماق. آونجان avəncan [آ] اردکاندا کند آدی {آوان+جان}. آووتما avutma [آ] باخ: اووتما (فا: تسلی). consolation آووتماق avutmaq [ل، ت] باخ: اووتماق، تسلی وثرمک (فا: تسلی دادن). آووتموش [آ] تسلی ائدن. آووتولماق [بل] آووتماق ایشی گؤرولمک (فا: تسلی یافتن). آووج avuc [آ] اوووج، آلین ایچی، الین یاری یئمولموش وضعیتی (فا: کف دست). {ت، سن <آذوت، آیوت>} آووج آچماق [ل] بیرینه ال آچماق، طلب ائتمک. آووج آووج [ظ] آووج لار دولسو. آووج ایچی [آ] ال ایچی نین بارماق دیلریندن بیلگه کیمی اولان یئر. آووج دولسو [ص] چوخ چوخ. آووج لاما [ل] بیر شئی آووجونا دولدوراراق گؤتورمک (فا: بامش برداشتن). آوودوجو [آ] بیرینین سیخیتی سینی آزالدان (فا: تسلی دهنده). آوورتا avurta [آ، ت] سوت ننه، دایه. آوورد / آوورت / اووورت [آ، سن] ۱- یاناغین آغیز بوشلوغونا گلن بولمو (فا: لپ) mouth ۲- سؤز، صحبت {باخ: اووماق} آووردا [آ، تا، ابه، ماما، اوشاق دوغوران، قابله. آووزغون avuzğun [آ، ت] دریچیلیکده ایشله ن پالاموت آغاجی میوه سی. آووستوس بوجگی [باخ] اوراق بوجگی. آووس [آ، ت] موم، بال مومو (فا: موم). آووش جای [آ] آرپاچایی نین سول قولو^{۲۴۰}. آووقمان [باخ] آووخمان. آووکات [ایتا لیانجا، آ] (فا: وکیل). آووکاتلیق [آ] وکیل لیک (فا: وکالت). آوول [آ] ۱- باخ: آغول، اویا، کوی. ۲- انسان آدی: آوولای^۷.

Aa Ā	Aa Ā
آھویئ ختا (آھویئ ختن) [ص،فا] اصلینده چین آھوسو و مجازاً گۆزل و گۆیچک اوچون سۆیله نیر (فا: آھوی ختا). آھویئیشلی [ص] گۆزل یشیشلی (فا: آھووار). آھى گۆیلره قالخماق [باخ] آھى گۆیه چیخماق. آھى گۆیه چیخماق [ل] سون دوجره کدرلنمک، اینله مک. آھى یرده قالماماق [س] عوصى چیخماق، قصاصى چیخماق. آھیل ahil [ع،شع] یاشا دولموش، قوجا لماغا باشلامیش. آھیل لاشماق [س] یاشا دولماق، قوجا لماق. آھیل لانماق [باخ] آھیل لاشماق. آی ay [آ] ۱- یش کۆره سینین اطرافیندا فیرلانا و یش کۆره سیله بیر لیکده گۆنشین اطرافینا گزن کۆره. ۲- ایلین اون ایکى بؤلوموندن بیرى، آی کۆره سینین بیر دؤور یش کۆره سینین اطرافینا دولانما ئىدئی. (فا: ماه). ۳- بۇ سۆز کۆمورقافیک و اساطیری بیر آددیر و تانری و یارادیجی معناسیندادیر، قیپچاقلار افسانهوی اولو بابالارینا آی آتا و ننه لرینه آی-وا دئییرلر ^{۲۱۹}. سیدوف،ون یازدیغینا گۆره قدیم تۆرکلرده آی بیر تانریچا آدی ایدی؛ بۇ آد چوخلو سۆزلرده یش آلییدیر: ماننای، آییغیر، آیخیلو (باشقیر داستانلاریندا قهرمان بیر قیزین آدی)، کؤدی (آلتای لارین تانری لاریندان بیرى)، آیزیت (یاقوت دیلینده گۆزلیک تانریچاسینین آدی)، آیتاق (انسان آدی)، دۇنای، آیا (گیلگه میش داستانیندا شمشین سئوگیلى سى)، آیدوغموش، سارای و سیغای (کند آدی)، قاشقای ^{۲۱}. {ت، گۆ، سن، صح، ۱- آی، خطاب. ۲- آی کوره سى؛ سن: ۱- آی، خطاب اداى. ۲- عسگر و خان قوللارین آدلاری یازیلان دفتر. ۳- اوتوز گۆنلوق سۆره، آی کوره سینین یش یوۋارینین چئورسینه دولانان سۆره. ۴- تۇرونجو رنگده ایپک قماش. ۵- بگلرین قوللوقچوسو، کۆله.} آی ۲ [آ] ۱- چاغیریش، مُراجعت و هایلاما نداسى "آی جاماعات، آی داد، آی باشینا دؤندوگوم". ۲- گۆزله نیلمه ین بیر حالدا سۆیلەنن سۆز "آی نه گۆزلدیر بۇ، آی ایلانا باخ!". ۳- "آ" یشرینده ندا اولاراق ایشله نیر "آی اوشاقلار، آی یولداش صبر ائت".	آھارا [آ] میانا دا کند آدی. آھارمشکین ahar meşkin [آ] قئیدار دا کند آدی. آھای ahay [ن] هی هی (فا: هی هی). Oh, alas آھچمک [ل] آھ دئمک، افسوس یشمک، حسرت چمک. آھزار/ آھ وزار [ظ،فا] آھ چمکه. آھسته ahistə [ص، ظ،فا] ۱- آستا، یاواش. ۲- آغیر باشلی تریشمه، آغیر (فا: نه). آھسته آھسته [ظ] یاواش یاواش، آغیر آغیر، آستا آستا (فا: نه). آھک ahək, əhək [آ،ت] اورنگک، کیرئج (فا: آھک). آھلات [باخ] آرمود. آھلاماق [ل، ت] آھ دئمک، آھ چمک (فا: آھ کشیدن). آھن ahən [آ،فا،شع] دمیر (فا: آھن). آھ ناله/ آھ و ناله [ظ،فا] آغلاما، اینله مه. آھنرُبا [آ،فا] دمیرچکن، ماقنیت (فا: آھنرُبا). آھنگ ahəng [آ،فا] ۱- اؤیوم، اؤیوشما، آتلاشما ۲- موسیقی ده اؤیوملو سسلر (فا: آھنگ). آھنگدار [ص،فا] آھنگ لی، اویوملو (فا: آھنگ دار). آھنگدارلیق [آ،فا] آھنگ لی لیک، اویوملو لوق (فا: هماغهنگی). آھنگ سیز [ص] اؤیومسۆز، اویقونسۆز سسلر (فا: بی آھنگ). آھنگ قانونو [آ] اؤیوم یاساسی (فا: قانون هماغهنگی). آھنگ لشدیرمک/ آھنگ لندیرمک [ل] اؤیوملاندیرماق، اؤیوملو ائتمک، آھنگ لی ائتمک (فا: آھنگ دار کردن). آھنگ لی [ص] اؤیوملو، دۆزن لی (فا: هم آھنگ). آھنگ لی لیک [آ] اؤیوم لولوق (فا: هم آھنگی). آھوای/ آھ و وای [ظ،فا] دردا، کدر، قوصه. آھوای چی [آ] آھ وای ائدن. آھوای/ آخوای [آ] قاخ، دا داغ آدی (۳۴۸۰) ^{۲۴۰}. آھو ahu [آ،دی،فا] ۱- جئیلان، جئیران، قاراجا ۲- [مج] گۆزل واینجه قادین (فا: نه). ۲- اراک- طرخوران دا کند آدی. آھوداغ [آ] شاماخی، دا داغ آدی (۹۶۳) ^{۲۴۰}. آھودودو [باخ] آغاج چیلگی. آھوگۆزلو [ص] [مج] ایری گۆزلری اولان (فا: آھو چشم). آھوه ahoh [آ] اسماعیلی، دا چای آدی ^{۲۴۰}.

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجهسی
چاغیرمامیش گلمک. آياغي پرده‌لی [ص،دی] سۇدا اۆزۈمک اوچون بارماقلاری آراسی پرده لی اولان قوشلار (قاز، اۇردک، آنقوت و...). آياغي دولشماق [س] بۆدره مک، گلرکن چاشماق. آياغي دۆشمک [س] ۱- گلمه‌سی خیرلی اولماق، خوشقدم اولماق. ۲- تصادفی حالدا ویا گئچیرکن بیر یئرہ گلمک. آياغي سوروشگن [ص،دا] اخلاقی یۆنگول، پوزغون. آياغي سوروشمک [س] ۱- بۆدره مک، گلرکن چاشماق. ۲- سهو ائتمک، یانيلمک. آياغي قیبرده [آ،ص] چوخ قوجالیپ اؤلۈمک اۆزه‌اولماق. آياغي کسيلمک [بل] ۱- بیر یئرہ گلیب گئتمک علاقه سینی کسيلمک. ۲- آردی کسيلمک. آياغي نی چکمک [س] آخسامک. آياغي یئر آلماق [س] دیلی اۇزون اولماق، اۇزونه گۆۆتمک. آياغي یئر توتان [ص] ۱- تازاجا یئریمگه باشلايان، تازاجا یئریمگه اقتدارى اولان. ۲- دیلی اۇزانان، اۇزونه گۆۆهن. آياغي یئر توتماق [س] دیلی اۇزون اولماق، اۇزونه گۆۆتمک. آياغي یانماق [س] باخ: بند اولماق، وۇرولماق. آياغي یۆنگول [ص] اوغور گئیرن، خوشقدم. آياغي یونکوللوک [آ] خوشقدم لیک. آياغينا آبارماق [ل] حساب ائتمک. آياغينا چاغیرماق [ل] یانینا گلمه سینی امر ائتمک. آياغينا دۆشمک [باخ] آياغينا دۆشمک. آياغينا قالخماق (دورماق) [س] احترام قویماق. آياغينا گئتمک [س] خواهش ائتمک. آياغينا گلک [س] تسلیم اولماق. آياغينا یازماق [ل] ۱- بیرینین حسابینا یازماق. ۲- بیریسینه استناد ائتمک. آياغينا قالماق [س] بۆرجو قالماق. آياغيندان چکمک [ل] بیرینی ییخماغا چالیشماق. آياغینی یئرہ دیره مک [ل] باخ: آياق دیره مک، عناد ائتمک. آياغی نین آلتینی اؤیمک [س] بیرینه یالوارماق. آياغینین آلتینی قازماق [ل] بیرینین علیه اینه ایشله مک.	آياز يماق ayazımaq [س] ۱- گۆی اۆزو آچیلماق، بۆلود و دۇماندان تمیزلنمک، آیدین لاشماق (فا: هوا بی ایر و تمیز شدن) to clear up ۲- آيازدا اۆشویوب دۇنماق (فا: در سرما ماندن). ۳- آغیر خسته لیکن آييلماق، بیر آز یاخجی لاشماق، اۇزونه گلمک. آياس [آ] آی ایشیغی؛ آلتای، تۇوا، چۇواش تۆرك لرینده تانری صفتی اولاراق ایشله‌نن بیر آد. {باخ: آياز} آياش ayaş [آ] آرخاداش، آد داش، اۇغلان آدی (فا: نام‌پسر). آياش [آ] یاپارلی بۇیوناعایدیثر آدی (۱۶م جی قرن) ۲۵. آياغ [آ] باخ: آياق. آياغا آتيلماق [س] بیردن قالخماق. آياغا باغلانماق [س] انگل اولماق. آياغا چيخماق [ل] قۇرتارماق، بیتیرمک، تامام ائتمک. آياغا دولاشان [آ،ص] [اۇشاق اوچون] بیرینین ایشله‌مه‌سینه مانع اولوب انگل اولان (فا: پاگیر). encumbrance آياغا دولشماق [س] [اۇشاق اوچون] بیرینین ایشله‌مه‌سینه مانع اولوب انگل اولماق. آياغا دۆشمک [س] چوخ یا لوارماق. آياغا دورما (قالخما) [آ] یوخاری قالخماق (فا: قیام). rising آياغا دورماق (قالخماق) [س] حرکتہ گلمک، قیام ائتمک. آياغا دۆشمک [س] ۱- باخ: آياغا دۆشمک. ۲- اۇجوزلاشماق. آياغا سالماق [س] حُرمتدن سالماق، گۆزدن سالماق. آياغا قالخماق [س] ۱- حرکتہ گلمک، قیام ائتمک. ۲- ایشلری دۆزلمک، بۇیومک. ۳- ساغالماق، یاخجی لاشماق. آياغا قالديرماق [ل] ۱- حرکتہ گئیرمک، جۇشدورماق. ۲- بۇیوتمک، یئتیشدیرمک. ۳- ساغالتماق. آياغا وۇرمک [ل] آلچا لتماق، حۇرمتدن سالماق. آياغی آچيلما [آ] قارنى ایشله‌مه (فا: اسهال). diarrhea آياغی آچيلماق [س] بیر یئرہ گئیدیب گلمه گه باشلاماق. آياغی آغیر [آ] باخ: آغیر آياق. آياغی اوغورلو [باخ] آياغی یۆنگول. آياغی ایشله‌مک (آچيلماق) [س] قارنى ایشله‌مک و سورمک. آياغی ایله گلک [س] اۆز آياغی ایله گلک، دعوت‌سيز

Aa Ā	آذربایجان نۆزگهسی
180	
Aa Ā	آیاغینین اوجوندا: یاواشجا، سس چیخارمادان.
Aa Ā	آیاغی نین اوجوندا [ظ] سس چیخارمادان.
Aa Ā	آیاق ayaq [آ] ۱- انسان و حیوان قیچی، باجاغین آلت قیسمی، انسان و حیواندا اولان یثریمه غصو(فا:پا). ۲-
Aa Ā	نردبان آیاغی و آیاقلیغی، آیاغا اوخشایان هر شئی، دایاق "تاختین آیاقلاری" (فا:پایه). ۳- مسافه او لچوسو، بیر فوت (۳۰.۴۸cm)، "ایکی آیاق بو یو وارایدی" (فا:قدم).
Aa Ā	foot ۴- چای و بولاق و آخار سولارین آشای بولومو "چای آیاغی". ۵- دفعه، کره "بیر آیاق ماشین". ۶- سون،
Aa Ā	آخر "سوزونون نه باشی وار نه آیاغی، کندین آیاغیندا بیر بولاق واردی". ۷- قدح، چاناق، ساغر (فا:قدح). ۸- cup
Aa Ā	آدیدیم و سرعت معناسیندا ایشله نیر "اوشاق آیاغی ایله گتیمک". ۹- [دا] دیرسیر و آلچاق معناسیندا ایشله نیر
Aa Ā	"آیاق مال". ۱۰- توفنگ کیمی سلاحلارین تتیگی و چاخماغی "توفنگین آیاغی نی چکمک". ۱۱- چیخیشلیق
Aa Ā	حالدا حسابیندان و حسابدان مفهوموندا ایشله نیر "قویون قویون آیاغیندان کنچی کنچی آیاغیندان، آتا سوزو". ۱۲-
Aa Ā	یثرلیک حالیندا زامان و واخت مفهوموندا ایشله نیر "داعوا آیاغیندا یاردیما گلیمک". ۱۳ [تا] اوغور، شرف،
Aa Ā	شان، دئوینیم، حرکت (آیاقلانما سوزو بورادان گلیر)؛ آلتای داستانلاریندا آدی گنچن بیر بگ. {سومترجه
Aa Ā	«آدافور» ت، گو، سن، صح: ۱- قیچ. ۲- چاناق، ساغر، قدح. ۳- لقب، تاخما آد؛ بو کلمه آدق «آذاق» آتاق
Aa Ā	«آتماق سوزوندن آلینیب و قدم آتماق معناسیندا دیر و سانلییر یا یا، سوزلری ده بو کلمه نین دیشیک
Aa Ā	شکلیدیر و آیاق اوسته اولان کیمسه نین قدح وئردیگی اوچون قدح معناسیندا ایشله نیر "مثلا: بیر آیاق داهی
Aa Ā	یتتیر" و آیاقچی آیاق اوسته قدح وئرنه دئییلیر. آیاق آجدی (آشما) [آ] آیاق آچما، قیزین تویدان سونرا ایلمک
Aa Ā	دفعه آتاسی ائوینه گلیمه سی، بیر یثره ایلمک گنیش مراسیمی (فا:پاگشا).
Aa Ā	آیاق آچماق [س] بیر یثره تتر تتر گلیمک.
Aa Ā	آیاق آغری سی [آ] آیاقدان اولان آغری (فا:پادرد). pododynia
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	
Aa Ā	

Aa Ā	Aa Ā
باشماق، چاریق، قوندرا (فا: کفش). shoe آیاق قاییچی [آ] آیاق قایی قایی دۆزه لدن وساتان کیمسه. آیاق قاییچی لیق [آ] آیاق قاییچی نین ایشی. آیاق قویماق [س] آیاق باسماق. آیاق کسری [آ] آیاقدا دۇرراق آغاچ یونماغا وکسمه یه یارایان کسر. آیاق کسمک (چکمک) [س] بیریرته گتتمه مک. آیاق کسيلمک [س] گتت گل دایانماق، اورتا لیت ساکتلشمک. آیاق کیراسی [آ] آیاق پاراسی. آیاق گۆتورمک [س] یثیرمگه باشلاماق. آیاق لاتنماق [اتئد] تاپدالاتماق، آیاق آلتیندا اذدیرمک. آیاق لاری دالیجا سورونمک [س] چوخ یورولماق. آیاق لاری نی اوزاتماق [ل] ۱- اوتوراراق آیاقلارینی آچماق. ۲- اؤللمک، اوزاناراق جان وئرمک. آیاق لاشماق [س] ۱- بیریله آیاق آياغا گنده ییلمک، برابر گتتمک. ۲- [مچ] اوزونو بیرینه چاتدیرماق، یاریشماق، اویقونلاشماق (فا: پابه پای کسی رفتن). آیاق لاماق [ل، ت: آياغا وۇماق] ۱- آیاقلا اؤلچمک (فا: با پا اندازه گرفتن) ۲- آیایغی آلتیندا ازمک، تاپدالاتماق (فا: لگد مال کردن). ۳- [مچ] سایماماق، تاپدالاتماق، پوزماق، سیخماق، تضیق آلتینا آلماق. ۴- دولانماق، گرمک "بوتون شهری آیاق لادیم" (فا: قدم زدن). آیاق لاندیرماق [اتئد] آیاقلانماق ایشی گۆرولمک، اؤزه رینه قالدیرماق، تحریک ائتمک، جسارت لندیرمک (فا: برخاستن). آیاق لانما [آ] آیاقلانماق ایشی (فا: پایمال). trampling آیاق لانماق [س] ۱- آیاق توتماق، یثیرمگه باشلاماق (فا: پا گرفتن). ۲- [بل] آیاق آلتیندا قالماق، ازیلمک (فا: له شدن). ۳- [س] آیایغا قالماق، قووزانماق، آیایغا دۇرماق، اویانماق (فا: برخاستن). ۴- [س] بیرینین اوزونه دۇرماق، باش قالدیرماق، عصیان ائتمک (فا: به پا خاستن). آیاق لی [ص] ۱- آیایغی اولان. ۲- چابوق، چئویک. آیاق لی قرینمک [س] تتر حرکت ائتمک. آیاق لیق [آ] آیاقلا ایشله دیلن هر نسنه، پئدال، آیاق	آیاق توبو [آ] فۇتبال. آیاق توتماق [س] یثیرمه گه باشلاماق. آیاق قیق [آ] ۱- آیاقدان کیچیک هرشی "قوش آیاقجینی" (فا: پای کوچک) ۲- چیچک و میوه نین ساپلاق جیغی. آیاق چکمک [س] باخ: آیاق کسمک. آیاقچی [آ، سن] ۱- آیاق اؤستونده ایشلری گۆرن، قۇللوچو (فا: پادو). ۲- قاپی قاپی گزیب مال ساتان، چرچی. ۳- (اسکی) قدح گزدریب شراب پایلايان (فا: ساقی) cupbearer آیاقچی ayaqçı [آ] سقز ده کند آدی. آیاقچین [آ] توخوما آراجلاریندا آیاق لیت (فا: پدال). آیاقدا سورونمک [س] ۱- مریض اولماق ۲- هامی دان دالیدا گتتمک. آیاقدا قالماق [س] آیاق اؤسته قالماق. آیاقدا [ظ] آیایغا قالمیش حالدا، تلاشلی، هیجانلی (فا: سرپا) آیاق داش [آ] آرخاداش، یولداش (فا: دوست، همپا). آیاق داشی [آ] دابان داشی، آیایغی سورتن بیر نوع داش. آیاقدان اولماق [س] یثیرمکدن یورولماق، اوزولمک. آیاقدان دوشمک [باخ] آیاقدان اولماق. آیاقدان دیرناقدان دوشمک [س] طاقتدن دوشمک. آیاقدان دیری (آیایغی دیری) [ص] ایتی گئندن. ایشی تتر گۆرن آیاقدان سالماق [ل] یورماق، الدن سالماق. آیاق دویمک / چالماق [س] بیریرته چوخ گئدیپ چالیشماق. آیاق دوزاغی [آ] ۱- آیاق بوخوؤ. ۲- [مچ] انگل، مانع. آیاق دیره مک [س] عناداتمک، ترسلیک ائتمک، الچکمهمک. آیاق سییری [آ] آیاقلا دولانماغا و ایلنمه یه چیخما. آیاق ساتیچی سی [آ] گزگین ساتیچی. آیاق ساхлаما [آ] دایانیب دورما (فا: مکث). pause آیاق ساхлаماق [س] دایانماق، دۇرماق. آیاق سورمک [س] بیریرته آخین وهجوم ائتمک. آیاق سورومک [س] کؤنولسوز یثیرمک، یوبانماق. آیاقسیز [ص] آیاقی اولمایان. آیاقسیز لار [آ، دی] آیاقسیز اومورقالی حیوانلار تاقیمی. آیاق قابی [صح] آیایغا گئیلن و آیایغی قورویان شئی،

Aa Ā	آذر يايچان نۆز كچهسى
آلميشدير، قالانين قىمتى اشكانلى لارا قدر اوزانير (فا:~). آيىاد [آ] پارس آباد دا كند آدى. آييار [آ] ۱- آى كيمى پارلاق ۲- هييت، هييتلى ليك^۷. آييارس [آ] باخ: آى + بارس [خ] آيتلاي خان عمى لر يندان^۷. آيياستى [خ] سلجوقلار دؤنمى كوموتان آدى^۷. آيياشى [آ] عادت، حئيض، قادين لاردا هر آى حئيض اولما. آي بالتا aybalta [آ] سوموك سينديرماق اوچون آغزى ياي كيمى اولان بير نوع بالتا (فا: تير). آي باليغى گيللر [آ، دى] سوموكلو باليقلار تاقيمى، چنگل چنه ليلرين آلت تاقيمينا گيرن بير سوي. آي باليغى [آ، دى] تكره كيمى بير باليقل (فا: نوعى ماهى). Orthangoriscus mola آييان [آ] انسان آدى، باخ: آى + يان؛ دېدېه، شاشا^۷. آيياندى [آ] باخ: آى + باندى (بانماق، بانديرماق دان)^۷. آييك / آييك aybək [آ] ۱- آى كيمى اولان بگ، بوئت، صنم اوغلان آدى (فا: نام پسر). ۲- هيندتورك سلطانليغى نينى قوروجوسو؛ ميصير- تورك، گوي تورك و دده قورقود دؤنمى بگ لر يندان^۷ {آييك بويوك و زنگين تانريچا معنا سينداير} آي يئيز [ص] آوزو آغ، قيز آدى (فا: ماهرخ). moonfaced آي بوغا [آ] چنگيز خانين نوه لر يندان^{۲۹}. آي ييتيگ [خ] آى + ييتيگ؛ قاراخانلار دؤنمينده، آد و آزيق استحقاق يئين يازيلديغى دفتر^۷. آيا [آ، دى] سولماق اوچون اولان بير نوع سطليل. آي پارا (پارچاسى) [آ] ۱- آيين نازيك ياي بيچيمينده اولان شكلى، يئنى آى، هلال ۲- قيزيل ويا گوموش دن دؤزه نيلن، قادين بزگى. ۳- آى پارچاسى، چوخ گوزل، قيز آدى (فا: ماهپاره). piece of the moon آي پارالى [ص] اؤزه رينده آى پارا كيمى بزگى اولان. آي پارچاسى [آ] ۱- هلال ۲- گوزل قادين اوچون سويله نن بير سؤز، گوزل (فا: ماهپاره). a piece of the moon آيت ayet [ع] آيه لر، نشانه لر. signs آيتاخلى aytaqlı [آ] هنريس ده داغ آدى. آيتار [آ، باخ: آيماق] خبر گتيرن، قيز آدى (فا: نام دختر).	باساجاق يئر، ديكينه دۇران شئيلرين داياناجاغى (فا: پله، پدال، نردبان) pedal, stair ladder آيماق وورماق [س] گزكم (فا: قدم زدن). آيماق وورشو [آ] تپيك، تپيك له مه (فا: لگد). kick آيماق يئرى [آ] بير يئردن يئنمك اوچون ويا بير يئره چيخماق اوچون دؤزه نيلن يئر (فا: ركاب). strapped آيماق يالين [آ] يالين آيماق، چيپلاق آيماق (فا: پاره نه) Barefoot آيماق يولو [آ] ۱- بالاجا آخليم، آتقى سولارى آپاران آرخ. ۲- مۇستراح، تۇوالئت (فا: مستراح). lavatory آيالاماق [ل، ت] ال آيالارين بير بيرينه وورماق. آيالا ayalqa [باخ] آياما. آياما ayama [آ] بير آداما ائل طرفيندن وئريلن آد "صادق بير آز دۇروخوب جاواب وئردى كى: لاغلاغى اوئون آياماسى دير". {اؤيماق و اؤيدورماق فعللرى يو سؤزون كؤكو اولما ليدير: اؤيماق، اؤيما، اؤياما، آياما}. آياماق [ل، تا] سايقى گؤسترمك، سايقى ايله آتماق. آيان [خ] آى + آن: قازاقلارين توقاي اؤيماغى اؤلويابالاريندان^۷. آيانا / آيانا [خ] آلتاي توركلرى نين آسكى تانريچالاريندان^۷. آيانماق [س، تا] لىي باخيلماق، قورونماق. آي اولدوز ayulduz [آ] بير جور بويون باغى، آى اؤلدوز شكلينده قادين بزگى. آى اؤلدوزلو تورك بايراغى. آي اولدوزلو [ص] آى اؤلدوز تصويرلى. ~تورك بايراغى. آي اولوزلو [ص] گؤزل، گؤيچك (فا: مه لقا) moon-faced آي ايشيغى [آ] مهتاب، آيين يئر اؤزونه وئردىغى ايشيق (فا: مهتاب). moonlight آي ايلي [باخ] آيسال ايل. آي با آى [ظ] آيدان آيا، هر آى، دؤزه نلى بير بيچيمده. آيىبالى aybalı [آ] بير نوع اوت آدى، قيز آدى (فا: نام دختر). آييات الحقيق [آ] محمود ديوگنگى yügnağı طرفيندن كاشغر توركجه سينده و قوتادقو بيليک سايقيندا (و دؤنمينده) يازيلان بير كتاب آدى، حبات الحقيق ده يازيليدير^{۱۱}. اؤلتان قالاسى [آ] بو قالا اصلاندوز شهرى نين ۳۹ كيلومتر شُماليندا قرار تاپراق آدينى يانيندا كى كندين آديندان

Aa Ā	آذربایجان تورکجه‌سی	۱۸۳	Arک سۆزلوگو	Aa Ā
آيتاق [آ] قونۇشماجى، خطيب [خ] سلجوقلولار، (سنجر خان) دۇنمى اوردو باشى لاريندان. ^۷	آيدريش [آ] انسان آدى، باخ: آي+دريش (درله مكدن). ^۷		آيدرويش / كلاله aydərviş [آ] گلستان اُستانى شهر- لريندندير، ش ۱۳۸۵ده گنل ليكده ۱۱۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۲۸۰۰۰ نفر نفوسا صاحب ايدى، بۇ شهر توركمن شهرى ساييلير، شهرين آدينى كلاله سؤزونه ديشديريلير.	
آيتك [آ] ۱- آي كيمي اولان، ۲- قونۇشماچى ۳- قيز آدى.	آيتگين [خ] توغرۇل بگ دۇنميينده اۇنجه لرى غزنه لى اوردوسوندايكن، سونرادان سلجوقلولارا قاتيلان بير بگ. ^۷		آيدرويش / كلاله بۇلكه سينده توركمن كندلرى [آ] (شهرين اسكى آدى آيدرويش اولاراق ايندى كلاله آدينا چئوريليدير، شهرين ياخين ليغيندا بالاجا كنده آيدرويش آديندادير)؛ آراز على شيخ؛ آغ تاققا؛ آغ چاتال؛ آغ قميش (۱۱ كد * ۳۵۰)، آغ ياجى / آغ آغاجى؛ آمان- خوجا (۱۰ كب * ۷۰)، آيدرويش (گنبد ۳۵ كد * ۳۵۰)؛ آجَن سَنگَر لى (۱۷ كد * ۴۰۰)، آجَن قاراخوجا (۷ كد * ۲۰۰)، آجَن يئلى (۴ كد * ۳۵۰)، اوخچو؛ اورجئلى (۲۳ كد * ۴۹۰)؛ بئش ائولى (۲۱ كد * ۱۵۰)، باينال (۵۰ كد * ۱۲۰)، پيشقَمَر / پيشقَمَر (۱۴ كد * ۱۵۰۰) (چروك~ كسر-)؛ تَرَجَلى tercenli (۱۳ كد * ۱۵۰)؛ تَگَک (۷ كد * ۸۰)، قوجوق بئردى (سلق ياخين ليغيندا، ۹۰۰)، پَشَمَک قوجوق (قول حاجى، گ * ۱۵۰)، تَمَک (۲۶ كد * ۸۰۰)، جالچه، چاتال؛ چئرلا؛ چشمه- نيل؛ چَقَقَر / چَقَر (۶ كد * ۳۰۰)، چَقَقَر لى (۱۰ كد * ۴۰۰)، حاجى بگ؛ حيدرآباد (۵ كب * ۲۰۰)، خان دؤشن (۳۰ كد * ۳۰)، خوجا مَمَد (۱۵ كق * ۴۰۰)، خوجالار (۷ كب * ۳۵۰)؛ خوجا ياپاقى؛ دَنَه dəne (۷ كق * ۶۰۰) (قو: دهنه)؛ دۇمانلى؛ دۆيه جى / دۆيوجو؛ روشن دره؛ زاو؛ شاقال تپه (۱۷ كد * ۳۰۰)، صوفيان (۱۱ كق * ۳۵۰)؛ عرب پۇران (۱۰ كد * ۱۵۰)، قاپان / قپان؛ قاراوۇل (۴ كگ * ۱۰۰)، خانجوق / قانجوق (۷ كد * ۲۵۰)، قَرَنقى جنگل؛ قارا آغاج؛ قاراتپه شيخ (۱۴ كق * ۸۰)، قاراجا؛ قاراترناوا؛ قاراسعيد؛ قارا شور (۱۲ كب * ۱۶۰)، قارا قوزو (۱۶ كق * ۳۰۰)، قارا يئسير / آ-ى (۳۶ كد * ۲۵۰)؛ قوجاموز (۳۰ كد * ۳۵۰) (قو: قوجمز، قوجامست)؛ قودونۇ / قُدونه / آ-ى؛ قوشاتپه (۱۰ كد * ۲۰۰)، قويجوق؛ كَرَكَز (۸ كب * ۲۰۰)، قيرخ قيز؛	
آيتو [آ] خطيب، قونۇشماچى. ^۷	آيتوتولماسى [آ] يثرين آي و گونش آراسيندا اولماسيله يثرين كۇلگه سى آيين اۆزه رينه دوشمه سى (فا: خسوف). lunar eclipse			
آي تۇتولماق [س] يثر كۆره سى آي وگونش آراسيندا قالاراق آيين ايشيغى نين آزالماسى و قارالماسى، خُسوف.	آيتوس اوولاغى [آ] باخ: بيجار.			
آيتيش [آ، ت] نُطق، سؤيله مه، خطابه، خاطر سورما.	آيتيشان [آ] خطيب، قونۇشماچى. ^۷			
آيتيشماق [ل، دده] سؤيلشمك، مباحثه ائتمك.	آيجا [آ] آيين چيخديغيندا اولان ايلك گۇرونوشلرى، نازيك و اينجه ياي شكلينده اولان آي، هلال، قيز آدى (فا: هلال).			
آيجونفال [آ] زنگه زور بۇلگه سينده گديك آدى ^{۲۴۰} .	آي جۇرگى [آ] ايچينه دارچين جويوز قويو لوب پيشيريلن چۆرک.			
آيچى ayçı [آ] سقز ده کند آدى {آي+چى}.	آي چيچگى [باخ] گۆنه باخان.			
آيخانۇن [خ] اولنو تاريخچى رشيدالدين ين قیزی.	آيدا [آ] آي كيمي اوْجا و گۆزل، سۇ قيراغيندا گۆيه رن بيتگى، قيز آدى (فا: نام دختر).			
آيداچى [آ] آيلىقچى، آيدا بير آيلىق آلان (فا: ماهانه بگير).	آيدار [آ] ۱- ساچ پرچمى، ككۆل. ۲- آيدارخان؛ وۇلقا بۇلقارلارى خانلاريندان ۲- ماناس داستانيندا بير بگ آدى. ^۷			

Aa Ā	آذربایجان نۆزکجه سی
آدی (ف:نام.پسر). ۳- [خ] سلجوقلو بگلریندن^۷. آیدین اوسلو [آ] یاخچی دوشونجه لی (ف:روشن روان). آیدین اولماق [س] آیدین لاشماق، آشکار اولماق. آیدینای [آ] گۆزل فیکیر لی، اوغلان آدی (ف:نام.پسر). آیدین جا (آیدین جاسینا) [ظ] آیدین بیر وضعیتده، آچیق آیدین (ف:با لصراحه). explicitly, frankly آیدینچی [آ،ص] ظاهرده آیدین لار کیمی داورانان ولی باطنده آیدین اؤزل لیگی اولمایان. آیدین دوشونجه لی [آ،ص] اییی فیکیر لی (ف:روشن ضمیر). آیدینسال [ص] آیدین ایله ایلیگی لی "آیدینسال توپلوم: (ف:جمعیت و اجتماع روشنفکری)". (ف:روشنفکری). آیدینساللیق [آ] آیدینسال اولما وضعیت (ف:روشنفکری). آیدین سوو [ص] آیدین لار کیمی داورانان ولی اصلینده آیدین اولمایان ویا کؤتؤ ذنهنیلی اولان. آیدین کۆن [آ] اوغور لوگۆن، خوشبتلیک مفهومدا بیر سۆز. آیدین کۆنه چیخماق [س] چتین لیک وعذاب دان قورتو لماق. آیدین لاتماق [ل] آیدین ائتمک، آچیقلاماق، ایشیق لاندیرماق. آیدین لادان باغلايیجی [آ،دیل ب] آچیلیق گتیرن باغلايیجی (ف:حرف رابط معین کننده) modified relation آیدین لادان [آ،ص] آچیقلايان (ف:آشکار ساز). openly آیدین لادیجی [ص] آیدینلیق وثرن، آیدینلادان، آچیقلايان (ف:روشنگر). indicative آیدین لاشدیرما [آ] آیدین ائتمه (ف:تیین). making clear آیدین لاشدیرماق [ل] آیدین ائتمک، بللی ائتمک، آچماق (ف:روشن نمودن). آیدین لاشدیرلماق [بل] آیدین لاشدیرماق ایشی گؤرولمک (ف:روشن گردانیده شدن). آیدین لاشماق [س] آیدین اولماق، بللی اولماق، آیدین گؤرونمک (ف:روشن شدن). آیدین لاما [آ] آیدین ائتمه (ف:توضیح). explanation آیدین لاما ق [ل] آیدین و آچیق وضعیته گتیرمک، آیدین ائتمک (ف:روشن نمودن). آیدین لانماق [س] آیدین و آچیق وضعیته گلیمک، آیدین	قیرناق؛ کرؤک چؤتور (۳۱ کق * ۵۰)؛ کؤنگور (۱۰ ک گ د * ۱۶۰) (قؤ: کنگور)؛ کورک korək (تورکمنجه: داماد)؛ کوسا (۱ ک گ د * ۱۲۰)، کورلار kourlar؛ کویلی بایندیر؛ گؤکجه (۱۹ ک ق د * ۲۹۰)، گنچی سو؛ گونیلی، گینک لیک (۳ ک گ د * ۲۰۰) (قارا محمد- مالای شیخ-؛ مالای شیخ آتالار؛ یاریم تپه؛ یاساقلیق؛ ینکه قوز (۱۶ ک ق د * ۵۰۰)؛ یتل چشمه؛ یتلی بدراق؛ ینقاق (۱۰ ک گ د * ۶۰۰)، آی دمیر [آ] اؤزو یای بیچیمینده بیر جور کسر. آی دمیر [آ] میانادا کند آدی {۱- انسان آدی. ۲- تانری دمیری و قیلینجی}. آیدوغدو [آ] ۱- مانه ده کند آدی. ۲- [خ] عثمان بگین شهید عمی سی (گۆندوز آلپ ین اوغلو)^۷. {باخ: آیدوغموش} آی دوغماق [س] آی چیخماق. آیدوغموش [آ] ۱- تیکان تپه و هشتری ده چای آدی. هشتری، اصفهان- فلورجان، میانادا کند آدی. ۲- [خ] سلجوقلورلار دؤنمی، آذربایجان آتابگ لریندن^۷. ۳- اوغلان آدی (ف:نام برای پسران) {آی تانریچا سینین یاراتدیغی یت}. آیدولون [آ] اون دؤرد گنجه لیک آی، قیز آدی (ف:نام دختر). آی دؤنومو [آ] آی باشی. آیدیرماق [ل] دده، سؤیله مک، دئتمک، خطاب ائتمک. آیدیشا / ایدیشه aydısa [آ] ساین قالا دا کند آدی. آیدین aydin [آ،ص] ۱- آچیق و ایشیق، پارلاق، ایشیقلی، ایشیق ساچان "آیدین هاوا" (ف:روشن). ۲- بیر توپلومدا اییی دوشونجه لی انسانلار وثریلن آد، آچیق و گؤزل دوشونجه لی، آیدینجا دوشونن آدام "آذربایجان آیدین لاری" (ف:روشنفکر) ۳- بللی، معلوم "آیدین مسئله" (ف:صریح) explicit ۴- [تا] سلجوقلو بگ لریندن و آیدینوغوللاری بگلیگی نین قوروجوسو. {تا، دده، صح؛ ت، سن} "آیدینگ؛ آی + دانگ" آیدین: آی کیمی ایشیق لی صبح{. آیدینر [آ] گؤزل فیکیر لی انسان، اوغلان آدی (ف:نام.پسر). آیدین ائتمک [ل] آیدین لاشدیرماق، آشکار ائتمک. آیدینالپ [آ] ۱- گؤزل فیکیر لی و ایگید انسان، ۲- اوغلان

Aa Ā	آذربایجان تۆرکجه‌سی
185	آرک سۆزلۆتۆ
آیروپلان [آ،فر] اۇچاق، طیاره (فا: هواپیما). airplane	لاشماق (فا: روشن شدن).
آیروپورت [آ،فر] هاوا آلانی، اۇچاق آلانی، اۇچاق دۇراغی	آیدینلو aydınlıq [آ] اهر، اۆرمیه ده کند آدی.
ایروپورت (فا: فرودگاه). airpor	آیدین لیغا چیخاسان [ن] خوشبخت اولسان، اۇغورلو اولسان، یاخشی گۆن گۆره سن.
آیروترامیک [آ،فر] آیرودینامیک و ترمودینامیک له ایلگی لی اولان بیلیم (فا: آیروترامیک).	آیدین لیغا چیخماق [س] خوشبخت لیگه چیخماق.
آیرودینامیک [آ،فر] حرکته و گئدیشده اولان جیسیم اۆزه رینده هاوانین یاراتدیغی تاثیر اینه له یین بیلیم (فا:~).	آیدین لیق [آ] ۱- ایشیق لیق، آچیق لیق (فا: روشنائی). ۲- آی ایشیغی، آچیق و ایشیق هاوا. ۲- [مج] ایی گۆن، خوش گۆن، خوش وضعیت (فا: صراحت). clearness
آیرودینامیک جیسیم [آ] هاوا باسینجی نی آزالدان اۆزل بیجیملی جیسیم.	آیدین لیق اۆلچر [آ] آیدین لیغی اۆلچن آراج (فا: لوکسیمتر).
آیروفوتوگرافی [آ،فر] هاوادان چکیم، هاوادان چکمه ایشی، طیاره و اۇچاق دان فوتو و رسیم چکمه ایشی (فا: نقشه برداری هوايي) airophotography	آیدین لیق اولماق [س] خوشبخت و راحت حیات گئچیرمک، اۇغورلو اولماق.
آیروکلوب [یو+این، آ] اۇزای چیلیق و اۇچاق چیلیق لا اۇغراشان کیمسه لرین اجتماعی و تشکیلاتی قۇرومو.	آیراج [آ] ۱- پارانتز علامتی. ۲- جملهء معترضه. ۳- (شیمی) معیار.
آیرولولوزی [آ،فر] هاوانین اؤست قاتلارینی فیزیکی و شیمیایی جهتدن اینجه له یین بیلیم (فا: آیرولولوزی). airology	آیرال [آ] سئچگین، استثنا، قیز آدی (فا: نام دختر).
آیرونات [آ،فر] اۇزای اۇچوجوسو، اۇزایچی (فا: فضانورد).	آیران / ائیران ayran [آ] ۱- سوۆ و یوغورت تۇلوخدا چالخالایب یاغی آلیناراق قالان سۇلو بۇلومو. ۲- یوغورتا سۇ قاتاراق دۆزه نیلن بیر ایچه جک، یاغی آلینیب سۇ قاتیلیمیش قاتیق (فا: دوغ). yogurt and water {ت، سن، صح؛ بو کلمه ائیمه سۇز ایله ایلگی لیدیر و ائیرمک، ائیمک فعل لریندن آلینمادیر، آیران یا ائیران ائیدیریلیمیش سوۆتون و قاتیغین حاصلیدی}.
آیروترمودینامیک [آ،فر] سس دۇوارینی اشان هیزلاردا هاوا آخیمی نین یاراتدیغی ایستینی آراشدیران و اینجه له یین بیلیم (فا: آیروترمودینامیک).	آیران آشی [آ] آیرانلا پیشریلن بیر نوع آش، آیران چیلوو.
آیروداملو ayrudamlu [آ] م ۱۶ جی یۆزیده، آنادولو حلب بۇلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوی آدی ^{۸۵} .	آیران آغیزلی [ص] یاوا، آبتال.
آیرووق [آ] ۱- فرقلی، دیشیک ۲- وارلیقلی، زنگین ^۷ .	آیران تۆکن [آ] آذربایجان دا داغ و یثر آدی ^{۲۴۰} .
آیرووق [ص] آیری، باشقا، اۆزگه، اۆزگه سی، آیری سی.	آیران جی [آ] آیران دوزلدن و ساتان کیمسه.
آیری ayri [ظ،ت،سن،صح] ۱- یثر لری بیر اولمایان (فا: دا). separate ۲- باشقا، دیشیک، فرقلی. ۳- [ظ] یالنینز، تک باشینا اولان، آیریجا (فا: جداگانه).	آیران جیلوو [باخ] آیران آشی.
آیری آیری [ظ] ۱- بیر بیریندن آیری اولان، تک تک، بیر بیر (فا: جدا جدا). separately ۲- هریری اوچون، آیری اولاراق (فا: متفاوت). differnt	آیران دره سی [آ] اردبیل ده کند آدی.
آیری آیری ییقدا [ظ] تکلیکده، اؤز اؤز لوگونده.	آیران دییی [آ] مرند ده کند آدی {آیران+سوۆ یثر}.
آیرویت [آ،سایشب، باخ: آیریماق] ایکی دۆزلم و دوزئی کین آرا کسیشی (فا: محل انقطاع).	آیران لاشماق [س] آیران کیمی اولماق.
	آیران لیق [آ] ۱- آیران دۆزلمه یه یارایان. ۲- آیران قابی.
	آیرو ayro [اک، یو] کلمه لرین باشیندا گلهرک هاوا یا اۇچوش مفهوموندا آتلام آرتیریر (آیروپلان، آیرودینامیک) (فا:~). airo

Aa Ā	Aa Ā
آيريشيق ياپراقلى لار [آبى] تاج ياپراقلىرى بىر بىرىنە يېتىشك اولمايىب يان يانا يىر آلمىش اولان يېتىگى لر (فا: تېرە گياھى). آيرىشيق ayrışiq [ص] آيرى آيرى، چىشىد چىشىد، مختلف (فا: مختلف). different	آيرىشيم ayrışım [آ] مشتق (فا: مشتق). dervied آيرىق ayırıq [ص] باشقا، غىرى، آيرىلمىش، آيرى جالى، آيرى توتولان، بىر داھا.
آيرىق اوئو [آ، بى، ت، سن] بوغدا گىللردن كوكو توخداچ لىقدا ادارار سوكودروجو اولاراق ايشلەنن چول يېتىگى، چىمن اوئو (فا: مرغ، بىدگياھ). agropyrun. gra آيرىقچا / آيىشا [آ] درویش، مچون^۷.	آيرىچ ayric [آ، ت، تا] آيرىلىش، ايكىه آيرىلان يولون باشى، يول قووشاغى، يوللارین آيرىلدىغى يىر، آيرىش، بولوشوم، تقسيمات (فا: محل انشعاب). آيرىچا [ظ] آيرى اولاراق، آيرى آيرى (فا: جدا گانه، عليهده). separately
آيرىق سىز [ص] فرقى اولمادان، استىناسىز (فا: بدون استىنا). آيرىق قوجو / آيرىق قويونو [آ، دى، تا] يابان گىنىكى. آيرىق كوما [آ، مت] اورتاق ائلمانلارلى اولمايان كومالار. آيرىقلى [ص] آيرى توتولموش، بنزىلرېنە اوئىمايان. آيرىقلىق [آ] آيرىقلى اولما موضىعتى، آيرى توتما (فا: استىنا). آيرى قوبو آخماز [آ] آذربايجاندا گول آدى^{۲۰}.	آيرىچالى [ص] باشقالارينا بنزەمە ين، آيرى توتولان، مستىنى، ممتاز (فا: مستىنى). آيرىچالىق [آ] باشقالارىندان آيرى و اوستون توتولما وضعىتى، ممتازلىق، مستىنى لىق (فا: استىنا) concession آيرىچالىق سىز [ص] آيرىچالىغى اولمايان (فا: بدون استىنا). آيرىچالىقلى [ص] آيرىچالىغى اولان، امتيازلى (فا: استىنا). آيرى چاناق ياپراقلى لار [آ، بى] چاناق ياپراقلىرى بىر بىرىنە يېتىشمىش اولمايان يېتىگى لر (فا: گروهى از گياهان). آيرى دوشمك [س] آزالى دوشمك، اوْزاق دوشمك. آيرى سىچكى [آ] عدالت سىزلىك، بىر طرفى اوستون توتما. آيرى سىچكىلىك [آ] آيرى سىچكى اولما وضعىتى. آيرى سالماق [ل] آيرىماق.
آيرىلا بىلر [ص] بىر بىرىندن آيرىلايىلن (فا: جداشدنى). separable آيرىلا بىلمز [ص] بىر بىرىندن آيرىلايىلمە ين (فا: جداشدنى). Inseparable آيرىلا قالماق [س] آرالانماق، آچىلا قالماق "سويوقدان بۇرنو توتولموشدو آما دوداق لارى آيرىلا قالمىشىدى". آيرىلاشماق ayrılmaq [س] آيرىلىشماق، بنزىلرلى آراسىندا آيرى بىر فرقى و اؤنمى اولماق (فا: جدا شدن). آيرىلان [ص] آيرى اولان (فا: مفارقت). separating آيرىلانما [آ] بىر بىرىندن آيرى اولما (فا: واگرايى). disintegration	آيرى سى [ض] آيرى بىرى (فا: ديگري). other آيرىش ayrış [باخ] آيرىچ. آيرىشىدیرما [آ] بىر بىرىندن آيرى آيرى ائتمە (فا: تفكيك). آيرىشىدیرماق [ل] بىر بىرىندن آيرىد (فا: تفكيك کردن). آيرىشيق اوزگىلى [آ، ص] مختلف الجنس heterogeneous آيرىشما [آ] ۱- آيرىشماق ايشى، بىر لىشيك ماده و يا قونون نچە يترە آيرىلماسى. ۲- آيرىشيم، مشتق (فا: مشتق) dervied آيرىشماق ayrışmaq [س] ۱- بىر بىرىندن آيرىلماق، بىرلىگى پوزولماق (فا: تجزیه شدن). ۲- مشتق اولماق. to dervied آيرىشمالار [آ] مشتق لر، مشتقات (فا: مشتقات). derivative آيرىشيق بىچىملى [ص] مختلف الشكل heteromorphic آيرىشيق قوللو [ص] مختلف الاضلاع (فا: مختلف الاضلاع). scalene
آيرىلماز [ص] ۱- هئىج وقت بىر بىرىندن آيرىلمايان، چوخ ياخين. ۲- بولونمز (فا: جداشدنى). inseparable آيرىلمازلىق [آ، فلسفه] ۱- قالىجى لىق قارشىتى، بىرنسە ويا كىمسە يە باغلى اولان اوزللىك. ۲- بولونمزلىك،	آيرىشيق قوللو [ص] مختلف الاضلاع (فا: مختلف الاضلاع). scalene

Aa Ā	Aa Ā
آیریم لی دیلر [آ، دیل ب] تک هجالی دیلر (چین دیلی) monosyllabic language (فا: زبانه‌ای تک هجایی) آیریم لی [ص] فرق لی، دیشک (فا: فرق دار). آیریم لی / آیروملو [آ] سلجوقل طایفالاریندان بیرری^{۱۴۶}. آیریم لیق [آ] تفاوت، تمایز. distinction, difference آیریم لیق [آ] فرق لی لیک، آیریم لی اولما (فا: تفرق). آیرینتی ayrintı [آ] بیر بوتونون کیچیک بؤلوملری (فا: تفصیل). detailed account آیرینتی لار [آ] جزئیات، تفصیلات (فا: جزئیات). آیرینتی لار لا [آ] (فا: ~). in detail آیرینتی لی [ص] آیریتتی سی اولان، مفصل، مبسوط، مشروح (فا: مشروح). detailed expanded آیری یاپراقلی [آ، بی] یاپراقلاری آیری آیری اولان بیتگی (فا: جدا گلبرگ). (bot) dialypetalous آیزیت [آ] یاقوتلاردا گؤز للیک تارنچاسی، یشی دوغان خانیملاری قورویار (یونانلاردا آفرودیت کیمی)^{۲۱۱}. آیسال aysal [آ] آی ایله ایلگیلی. آیسال ایل [آ] هجری ایلی، آی یوارینین اون ایکی دفعه یترین چئوره سینه دولمانما سورّه سیله دۆزه لن ایل دۆنمی، او اساسلا دوزه لن تقویم (۳۵۴ گون ۸ ساعات) (فا: هجری). آیسیلیک / آیسیلیغ [آ] آی + سیلیک، دوروست، نامؤسلو. آیسیز [ص] ۱- آی ایشیغی اولمایان گنجه. ۲- [مج] سئوگی سی اولمایان کیمسه. آیش ayes [آ، فا] باخ: دینج: ۳: آرات. آیشه قادین [آ، بی] قیلچیق سیز، لذتلی بیر نوع تازا لوییا. آیغیر [آ] باخ: آیقیر. آی قاق (لی) [آ] آی بنیز. آیقاج [آ] دانشان، قونوشماچی، خطیب^۷. آیقار اوولاغی (ایستی سویو، داغی) [آ] باخ: خیوا. آی قارانیغی [آ] بولودلار دالیندا قالان آیین یایدیغی خفیف ایشیق و آیدین لیق. آی قارانیق لاماق [س] آی بولود آلتینا گتتمک. آیقاقیق [آ، تا] قووجولوق، منافق لیک.	بیریریندن آیریلماز وضعیت (فا: عدم جدایی پذیری). آیریلماق ayrılmaq [س، ت، سن] ۱- بیر یتردن آیریلیب اوْزاقلاشماق، بیریریندن آیری دۆشمک، بیر یتردن گتتمک "اوندن آیریلدیغیم ایکی گون اولدو". ۲- بیریریندن فرقلنمک، بیر اوْز للیک له سئچیلیمک "اکنیز لرین بیریریندن آیریلماسی چتیندیر". ۳- ائولی لیک بیر لیگینی پوزماق، بوشانماق "اریندن آیریلدی". ۴- اوْلمک "بو دونیادان آیریلماق" ۵- آرالانماق، قوپماق "چاینیگین قوْلپو آیریلدی". ۶- بولونمک "ایکی دسته یه آیریلدیلار" (فا: جدا شدن). ۷- تخصیص ائدیلیمک "بو کتاب لار کیمه آیریلیب؟". آیریلیمیش [ص] بیریریندن آیری (فا: منفک). separate آیریلی [ص] آیریلیمیش اولان (فا: جدا جدا). آیریلیش ayrılış [آ، سن] ۱- آیریلما طرزی و بیچیمی، آیریلماق ایشی (فا: تفرق). separation ۲- آیریلانما (فا: واگرایی). divergence آیریلیش لی [ص] آیری آیری اولما (فا: واگرا). divergent آیریلیشماق ayrılışmaq [س] بیریریندن آیریلماق، علاقه نی قیرماق "اورتاقلار آیریلیشدیلار". آیریلیق ayrılıq [آ] ۱- آیری اولما وضعیتی، بیریندن اوزاق دۆشمه، هجران، فراق "منه ظلم ائيله دی یامان آیریلیق" (فا: جدایی). مفارقت separation ۲- قارشیلیق، باشقالیق، فرقلیک، اوْيقونسوزلوق، بیریرینه بنزهمه مز لیک (فا: تفاوت). آیریلیقدا [ظ] آیری اولراق، آیریجا، تک لیکده. آیریم ayrim [آ، ت، سن] ۱- آیریماق ایشی (فا: فرق). distinction ۲- تبعیض. ۳- آیریم، ایکی ویا نئچه شئیین آیریلان یثری "کۆچه نین آیریمیندا دورموشدو" (فا: انشعاب) branching off ۴- شعبه (فا: شعبه). branch آیریم جی لیک ائتمک [ل] تبعیض قائل اولماق (فا: تبعیض قائل شدن). to discriminate, prejudice آیریم لاشماق [س] آیریم لی وضعیته گلمک، فرق لی لشمک. آیریم لاماق [ل] آیریم ائتمک (فا: جدا کردن). آیریم سیز [ص] آیریم لی اولمایان، فرق سیز (فا: بدون فرق). آیریم سیز لیک [آ] آیریم سیز اولما دورمو، فرق سیز لیک.

Aa Ā	Aa Ā
وۇرقون. ۲-گۆجسوز، چوخ يورقون (فا:واله). آي گۇرونمك [س] قمرى آيين ايلك گۇنو آي گۇيده گۇرونمك، آي باشلاماق. آيلا ayla [آ] ۱-آي دۇوره سينده كى ايشيق چمىرى و هاله سى. ۲-دئوير، دۇنوشوم. ۳-قىز آدى (فا:هاله). ۴- [تا] آي حسابيله، آيلىق اولاراق {آي+لا، سانيلير كى هاله سۇزو بو كلمه نين ديشيلميش شكليدير}. آيلار [آ] شاهسون ائلى بۇيلاريندان^{۲۰۱۸}. آيلار [آ] باخ: آذربايجان تور كجه سينده آيلار آيلار جا [ظ] بىر چوق آي (فا: ماه هاى مديدى). آيلاق [ص، تا] ۱-ايش سىز، بوشونا گزن، ايشه ياراماز، قلب، باخ: آليق. ۲-مجانى، بئداوا، اُجرت سىز {يتر آدلاريندا آي چوخ اولان و ياخود آي چوخ گۇرسنه ن يتره دئييلير}. آيلاقچى [آ] اۇزون مدت ايشى اولمايان آدام (فا: بىكار). آيلاقچى لىق [آ] ايش سىز ليك (فا: بىكارى). آيلام [آ] آي كيمى دايره بيجيمينده حالقا، باخ: آيلا. آيلاماق aylamaq [ل] گۇزله مك، بكله مك، آيلار جا قالماق و وگنچينمك (فا: منتظر ماندن). آيلانديرماق [ل] فيرلانديرماق، هتل لنديرمك (فا: چرخاندن). آيلانديز [لا] «ailantthus»، آي، [بى] تتر يتيشن و كۇلگه لى بىر آغاج، باخ: قوخار آغاج. آيلانماق [س] ۱-دولانماق، فيرلانماق، هتل لنمك (فا: چرخيدن). ۲-باشى گيجللنمك، باشى دۇنمك "باخ: دۇنيا باشينا آيلانماق: متأثر اولماق" (فا: سرگيجه گرفتن). آيلى اولدوزلو [ص] آي اولدوزلو و ايشيقلى گنجه (فا: مهتابى). آيلى داغ داغ ayli dağ [آ] خالخال و ميانا دا داغ آدى. آيلى ayli [ص] ايشيق لانميش گنجه، قيز آدى (فا: مهتابى). آيلىق aylıq [آ، سن، صح] ۱-هر آي وئرلين ماعاش، آيدا بىر وئرلين حقوق (فا: مواجب). salary ۲-بىر آي ايچينده گۇرولن، آيدا بىر، آي بويونجا سورن، آيدا بىر يايىنلانان درگى (فا: ماهانه). monthly آيلىقچى [آ] آيلىق لا چالیشان كيمسه، باشقا گليرى اولمايب يالنيز جا آلديقى آيلىق لا گنچين كيمسه	آيقالا ayqala [آ] اردبيل ده كند آدى. آيقان ayqan [آ] ايچدن، صميمى، باخ: آي+قان^۷. آيقاي [آ] نارا، باغىرتى^۷. آيقۇيۇن [خ] ياقۇت داستانلاريندا آدى گنچن، آسكى دۇنم گۇچ تانرىسى^۷. آيقۇت ayqut [آ، تا] قارشىلىق، مۇكافات. ۲-قارشىلىق اولاراق، بالمقابله. ۳-گۇزل و قوتلو، قيز آدى (فا: نام دختر). آيقۇتلۇغ [خ] گۇي توركلر دۇنمى بگلريندن، كۆرشاد'ين قىرخ يولداشيندان بىرى^۷. آيقۇجو [آ] گۇي توركلرده باش وزير معناسيندا بىر عنوان^{۴۵}. آيقۇلى [خ] عثمان اوغوللارئين ۱۸ جى گۇبك دپيدهسى^۷. آيقيت ayqıt [آ] آلت، جاهاز (فا: جهاز). apparatus {آرقيت: آرايان، ياران وسيله (قايناق: عزيزاده)} آيقير ayqır [ص] ۱-اركك آت، دامازلىق اركك آت، چوخراق مينمك اوچون يارارلانيلان بىر نوع آت. ۲-گۇجلو كيشى، جنسل گۇجو چوخ اولان. ۳- [مچ] قبا، ايرى (فا: قوى و زمخت) {ت: داميزلىق اركك آت، سن، گۇ، دده؛ هايخيرماق سۇزو سس تقليدى اولاراق، آت لارين كيشنه مهسى و نمره سيني بيلديرن بىر كلمه دير}. آيقيراق Ayqıraq [آ] ۱- [ت] ياغما ائلينده بىر سۇيۇن آدى. ۲- [آ] داغ كنجىسى؛ بىر گنبيك تورۇ^۷. آيقيرت دويقويرت [ص، تا] ايرى بۇيرو. آيقيرجاي ayqır جای [آ] اۇجان دا چاي آدى. آيقيرچيمن [آ] بوستان آباد دا كند آدى {گور چمن}. آيقيرى [ص] قارشيت، ترس، مخالفا، قبا (فا: مخالفا). آيقيرى لاشماق [س] آيقيرى وضعيته دوشمك (فا: مخالفا و معكوس گرديدن). آيقيرى لاما [ل] آيقيرى ائتمك (فا: به شكل مخالفا در آمدن). آيقيرى لىق [آ] آيقيرى اولما وضعيتى (فا: منافات). incompatibility آيقين [آ] سينيرسىز، اۇجسوز، گننیش، قراح، آيدىنلىق^۷. آيقيش ayqış [آ، ت] بىر يتر آدى. آيقين بايقين [ص] ۱-عشق دن و سئوگى دن سۇز ائدن،

Aa Ā	Aa Ā
ارک سۆزلۆتو	آذربایجان تۆرکجه‌سی
۱۸۹	
یثری آینا ایله بزه مه، پاریلدا تماق (فا: آینه سازی کردن).	(فا: ماهانه بگیر). salaried
آینالانما [آ] گۆزگو سالینما، گۆزگو لو ائتمه (فا: آینه کاری).	آیلیق چیلیق [آ] آیلیق لا چالیشما.
آینالانماق [بل] گۆزگو لنمک، گۆزگو سالینماق، گۆزگو لو ائتمک (فا: آینه کاری شدن).	آیلیق لی [ص] آیلیغی اولان کیمسه (فا: ماهانه بگیر).
آینالی aynalı [آ] ۱- آیناسی و گۆزگوسو اولان. ۲- قاراداغ بؤلگه سینده کند آدی. ^{۷۱} ۳- کلئیر ده کند آدی. ۴- بیرنوع کبلیم؛ اینجه زینت آلتونو، بزکلی؛ کل، ساجسیز؛ باشی بوش، سئودالی؛ آلتیندا آغ خال حیوان ^{۷۲} ؛	آیлін aylin, aylin [آ] باخ: آیلان، آی صاحبی اولماق، قیز آدی (فا: نام دختر).
آینالی توفنگ [ص] بیرنوع توفنگ (فا: تفنگ ته پر). breech-loading	آیمال aymal [ص] ۱- آیماق ایشی، اؤزونو گلکه، عاغلی باشینا گلکه، آییلما (فاییداری) {ت: بوراخیلان، باشی بوش}.
آیناما [آ] دیشمه، پوزولما (فا: بطلان).	آیماز aymaz [ص، باخ: آیماق] غافل، اطرافدا اولوب بیتن لری ییلمه یین (فا: غافل).
آیناماق [آ، ت] ۱- دیشمک، پوزولماق (فا: باطل شدن). ۲- باغیرماق امداد ایسته مک ^{۷۳} .	آیمازلیق [آ، باخ: آیماق] غفلت، اطرافدا ده اولوب بیتن لری ییلمه مه وضعیتی (فا: غفلت).
آینه [باخ] آینا.	آیماق aymaq [س] اؤزونو گلکه، عاغلی باشینا گلکه، آییلماق (فا: بیدار شدن) {ت: سؤیله مک، تا: باخ: آییلماق}.
آیوانلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان، خیوادا کند آدی.	آین ayen [آ] سایین قالا دا داغ آدی.
آیوکه [خ] آ+اؤکه؛ سیئپی لر دؤنمی بگ آدی ^{۷۴} .	آینالانما [آ، فا] ۱- گۆزگو "آینایا باخماق" (فا: آینه). ۲- [مج] دؤرولوق، صافلیق، پارلاق لیق "چای لار آخیب آینا کیمی دؤرولور". ۳- [تا] جوئماگؤنو.
آیور [آ] قوئو، بحث، بحثه موضوع اولان ^{۷۵} .	آیناتوتان [آ] توایلاردا گلین قباغیندا آینا آپاران، گۆزگو توتان.
آیوق [آ] سؤز سؤیله نه ییلن و سؤزون دیر گۆردوغو یئر ^{۷۶} .	آیناجیق [آ] کیچیک آینا، بالاجا گۆزگو.
آیون [خ] ۱- اؤیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۲- قاراخانلیلار و اؤیغورلار دؤئمینه، خان و خاقانلارین آنالارینا وئریلن بیر غنوان ^{۷۷} .	آیناجی [ص] آینا دوزلدن ویا ساتان (فا: آینه ساز). mirror maker
آیوا ayva [باخ] هئیوا، قیز آدی (فا: نام دختر).	آیناجی لیق [آ] آینا دؤز لشمه صنعتی (فا: آینه سازی).
آیواچیچک [آ] آیواچیچگی کیمی گۆزل، قیز آدی (فا: نام دختر).	آینادون [آ] چپنی بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۷۸} .
آیواز ayvaz [آ] اوغلان آدی، کور اوغلونون دله لریندن (فا: نام پسر) {آیاز کلمه سینین انکیزی؛ باخ: عوض/عیوض}	آیناسی آجیق [ص] ۱- اؤزونو یاخشی حس آندن ۲- اؤزو گولر.
آیواگول ayvagül [آ] آیوا گولو کیمی گۆزل، قیز آدی (فا: نام دختر).	آیناسی آجیلماق [س] ۱- آغیر خسته لیکدن آییلماق. ۲- کئینی سازالماق، اؤرگی آچیلماق.
آیه [آ، ع] قرآن سؤره بؤلوم لریندن هر بیرى (فا: آیه). sign	آیناقو [آ، ت] یابانجی، باشقاسی.
آیهای [ن] معمولا ناراضی لیق حالدا بیرینی سسله ینده دئییلن بیر سؤز.	آینالانماق [ل] پارلاتماق، جلا وئرمک.
آیی ayi [آ، دی، ت، سن، آییغ، ص] ۱- ممه لی لردن و اتجیل تاقیمیندان ایری گؤوده لی بوز و آغ رنگده اولان بیر حیوان (فا: خرس). nrsus arctos, bear ۲- [مج]، قابا، هایقیر،	آینالار [آ] شامانیم ده یئر آلتی عالمینده ارلیک تانری نین اداره سینده اولان کؤتو رۇحلار (آیری آدی: یتک، آزالار) ^{۷۹} .
	آینالاما [آ] بیر یثری آینا ایله بزه مه (فا: آینه کاری).
	decoration with mirrors
	آینالاما [ل] گۆزگو له مک، گۆزگو سالماق و وئرماق، بیر

ایری، گوبود، یۇندم سیز.

آیانار *aiyanar* [آ] آلتای لاردا تانری آدی^{۲۱۱}.

آیی اۆزومو [آ، بی] سوپورگه اوتولاردان، یاپراق تۆکمەن، کیچیک قیرمیزی دانالی یشمیش وثرن (فا: عنب الدب).

arbutus uva ursi

آیی اوینادان [آ] آیی اوینادیب پول قازانان کیمسه.

آیی بالاسی [مج] سامان لی پالچیق دان دۆزلمیش بۆیوک چیی کرپیش "چایین قیراغیندا آیی بالاسیندان تیکلمیش بیر بینا وارایدی".

آیی بالدیرقانی [آ، بی] بالدیرقانا اوخشار بیر یابانی بیتگی.

آیی بالیغی [آ، دی] اۆزگک آياقلى لاردان، باشی کۆپک کیمی، امجک لی، ۲ متر اۆزنگوندا دنیز حیوانی فوک (فا: فک).

آیی بگ / آیی بگ *ayıbg* [آ] ماکى، دا کند و داغ آدی، قپچاق تۆرکلری ایچینده آیی بگ بیر کوماندان آدی اولموشدور، باخ: مصر مملوکلاری.

آیی بوغان [آ، بی] بیرنوع چؤل آرمودو (فا: نوعی گلابی). ۲- [ص، مج] ایری وقابا، دوشونجه سیز کیمسه.

آیی بوزان [آ] اهر ده کند آدی.

آییت *ayit* [آ، بی، تا] آید آغاجی، بش بارماق اوتو؛ مینا چیچگی گیللردن، ایستی بۆلگه لرده یول قیراغیندا و چاییرلیقدا یتیشن، یاپراقلاری بش بارماق بیچیمینده و توخومو شهوتی کسمک اوچون ایشله ن بیر آغاشچیق، یارا اوچونده یارالی اولماسی سانلییر (فا: پنج انگشت).

vitex agnus castus. ver

آیتماق *ayitmaq* [ل] ۱- اویتماق، آیدیتلتماق، ییلگیلندیر- مک ۲- یوخودان اویتماق (فا: بیدار کردن). ۳- سؤیله مک، دتمک "اولما ملول، آیتما کیم، بند و حصار ایچینده یم، شعر". ۴- دتمک، سؤیله مک، باخ: آیماق [ل].

آیتیمیش [آ] سؤیله ن، ییلدیرن، او یاران [خ] قازاقلارین، کیچیوز بؤ لوگو، قاراساقال اویماعی بگ لریندن^۷.

آیی جیرناعی [آ، بی] بیر بیتگی آدی.

آیی جیرناعی سولار [آ، بی] بیتگی لردن بیر فامیلیا آدی اکانتاسه لر (فا: اکانتاسه ها، پای خرسان). *acanthaceae*

آییچی *ayıcı* [آ] آیی اوینادان (فا: خرس باز).

آییچی لیق [آ] آیی اویناتما ایشی (فا: خرس بازی).

آیی جینقیلی [آ] کلبحرده داغ آدی (۳۹۰۵)^{۲۴۰}.

آیی دره سی [آ] خالخال دا داغ آدی.

آیی دوشگی [آ، بی] مئشه آلتیندا بیتن بیر نوع آلاق اوتو، قیزی بیتگی سی، بۆیتگی چوخ ایلیک و اینجه کؤکلودور.

آیی داناسی [آ، بی] یوکسک لیگی ۷۰-۱۵ سانتیمتر، سیخ توکلو، سولوق ساری چیچک لی، چوخ ایلیک، اوتسو و

بیتگی (فا: نوعی گیاه). *achillea nobilis*

آیی دودویو [آ، بی] داغدا بیتن و گووده سی نین ایچی کوغوش بیر بیتگی.

آییر [آ] دیشیک، فرقلی، باشقا^۷.

آییر و حکومت ائیله [آتاسۆز] بیر توپلومو بیریریندن آیراراق آرالاریندا بیر لیگی پوزوب اونلارا راحتجه حکومت ائله مک

ایشی (فا: تفرقه بیانداز و حکومت کن) *divide and rule*

آیراج *ayirac* [آ، شیمی] ۱- جیسیملرین قاتیشما و آیریشمالارینی ییلدیرن و گوسترن ماده (فا: کاتالیزور) ۲-.

پارتیشن. *partition*

آیران *ayiran* [آ] ۱- (فیز) ایشیی یالین غنصرلارا آیران، آیریجی. ۲- نچه شئی بیریریندن اوزاقلاشدیران و یا آیدین

لادن هر شئی (فا: مفرق). *separator*

آییرباش [آ] انسان آدی، باخ: آییر+باش، دیشیم، مباد له^۷.

آییرتی / آییردی *ayirti* [آ] عینی شئیلرین آراسیندا اولان اینجه فرق و آیریم (فا: افتراق).

آییرتلاماق *ayirtlamaq* [ل، تا] سچمک، آیریپ چیخارماق.

۲- چۆزومله مک. ۳- آییق لاماق، تمیز له مک.

آییرتیم *ayirtım* [آ] آیرتی (فا: افتراق). *distinction*

آییرد *ayird* [آ، دده] آیریم، فرق، فرقلیلیک (فا: فرق).

آییرد ائتمک [ل] یوخلایب معین لندیرمک، آیرماق (فا: تفکیک کردن).

آییرد ائدیلک [بل] بیریریندن آیری ائدیلک (فا: تفکیک کردن).

آییرما [آ] تفکیک، تخصیص، (فا: گزینش). *separation*

آییرماچ *ayirmac* [آ] آیران عنصر (اۆیه) (فا: جدا کننده).

Aa Ā	Aa Ā
primula auricula. pri پامچال. آیی گۆلو [آ،بی] ایکی چنک لیلردن و دویون چیچگی- لردن. بیر شقایق نوعو (فا: نوعی شقایق) peconia corollina آیی گیلر [آ،دی] ممه لی ات جیل لر ایچینه آلان بیر سوئی (فا: خرس سانان). آیی لار [آ،دی] امجک لی و ات جیل لردن اولان حیوانلار تاقیمی (فا: گروه خرسها). ursidae آیلتماق [باخ] آیتماق. آیلتی ayilti [آ] ۱- ییگی لنمه "کامو آیلماسی" (فا: بیداری) ۲- یوخودان اوینما (فا: بیدار شدن). آیلما [آ] آیلماق ایشی (فا: بیداری). آیلماق [س] ۱- یوخودان دورماق ۲- مست لیکن و باقیق لیقدان قورتولماق. عاقلی باشینا گلکم (فا: بیدار شدن). آیی لیق [آ] قابالیق (فا: زمختی). آییم [آ] چکچی لیک، سَمپاتی [خ] تورکمنلرین، تکه و توختامیش اویماقلاری اوْلوبالاریندان.^۷ آییمجا [آ] آی پارچاسی.^۷ آیین ayin [آ،فا] ۱- قایدا، قورال، یاسا، یول یؤنتم. ۲- دینی ماهیتده اولان مراسم (فا: آیین). آیین اوین ayin oyun [آ،دا] ۱- ائوین احتیاجی اوچون بازاردان آلینان گۆنده لیک شئیلر، خیریم خیردا شئیلر "اؤه بیر آز آیین اوین آل" (فا: خرت و پرت). trumpery ۲- [مج] معناسیز و بوش سؤز "آیین اوین دانیشماق". {اوین سؤز بووردا دیرسیز معناسیندا اولاراق آیین سؤزده آیدینلادیجی و اوین اوچون تاکید و اویمو اکی دیر} آیین بایین (اولماق) [ظ،تا] شاشیب قالماق. آیینتاپ [آ] مَهتاب، آی ایشیغی.^۷ آیین شاین ayin şayin [ظ] گۆزله نیلمه دن، دایانیب دوردوغو یترده (فا: ناگهانی) {آیین کلمه سی آی سؤزوندن اولاراق، شاین، اویمو اکی اولاراق کلمه یه اکلەنپ} . آیینه [باخ] آینا.	آییرماق ayirmac [ل] بیر یترده اولان شئیلری بیر بیریندن اوزاقلاشدیرماق، آیری آیری یتره بؤلکم، سئچمک، آیرد ائتمک (فا: گزیدن). to choose {ت، سن؛ آیرماق، آیلماق، آیماق و آیتماق کیمی کلمه لر آی سؤز ایله ایلگیلیدیر، آی ایشیق اولماغینا سبب بو کلمه لره آیدینلیق هوشیار اولما معناسی وئیر، آیرماق بیر بیریندن آیری ائدیپ بللی ائتمک و آیماق سؤزو بیر بیریندن سئچیب آیدین ائتمک دئمکدیر البته دیواندا آیرماق کلمه سی آذیرماق شکلینده گلیب و "آذ" کلمه سی اییی لیک علامتی- آتلامیندا گلیب و معنی لحاظیندان آی سؤزویله ایلگیلیدیر} آیرمان [آ،ص] بیر بیریندن آیرد ائندن (فا: ممیز). آیریچی [آ] آیریشی آیری آیری بؤلوملره آیران آیریشماق [باخ] آیریلماق. آیریم سالماق [ل] تفرقه سالماق (فا: تفرقه انداختن). to cause disunion آیریم لاماق [ل] آیریم لی ائتمک (فا: جدا جدا نمودن). آیریم ayırım [آ] آیرما، آیرماق ایشی، ایکی لیک اورتابا آتماق، آیریم (فا: فرق، استثناء). exception آیی سوغانی [آ] چمن لرده بیتن سوغاناقلی بیتگی (فا: گیاهی). آیشماق ayışmaq [س، باخ: آیماق] گیجیشمک "گۆزو آیشماق" (فا: خاریدن). آییق ayıq [ص] سرخوشلوغو گنجیمیش اولان، آتلایش لی، اویاق، یوخودا اولمایان، ساییق، آغلی باشیندا اولان (فا: بیدار) awake {ت: وعد، سؤز؛ تا: باخ: آیرماق} آییق اول [ن] مواظب اول (فا: بهوش). conscious آییق سالماق [ل] آیلماسینا سبب اولماق. آییق ساییق [ص، ظ] گۆزو آچیق، آغلی باشیندا (فا: بیدار). آییق لاماق [ل] آییق ائتمک (فا: بیدار نمودن). آییق یاتان [ص] برک یاتمایان (فا: هشیار). آییق لیق [آ] آییق اولما وضعیتی "آییق لیق عالمینده" (فا: هوشمندى). Intelligence آیی قولاغی [آ،بی،تا] گلینجیک چیچگی؛ چوْخا چیچگی نین بیر نوعو، همیشه یاشیل و یاریم کول بیتگی (فا: نوعی

ا.ء. Ee

ا.ء. epik [آ] بۇيۇن زهرا دا كند آدى {آيگ}.

ا.ء. ائيلوق [آ، يو] ادبى ائرين سۇن بۇ لومو، سۇن بۇ لوم (فا: ائيلوگ).

ا.ء. eter [آ، فر] اۇچو جو بير قاز (فا: اتر).

ا.ء. etalon [آ، ر] ايشلنمكده اولان اۇلچو آلترلرني

يۇخلاماق اۇچون دقيق اۇلچو اۇرنگى، شابلون^۹. (فا: ~)

ا.ء. etana [آ] سۇمرلرده نۇخ طوفانيندان سۇنرا كيش شهرينين افسانهوى و تانريلاشميش كرالى، سۇمر حكايه-لرينده بير قارتالين بئلينميهنرك گۇي لره آپاريلير^{۱۱}.

ا.ء. etdirgen [د، يل ب] باخ: ائديجي، فاعل (فا: فاعل).

ا.ء. ائتديرگن فعل [آ، د، يل ب] ائديجي و ائديلىنى اولان جمله "چكديرمك، آلديرماق" (فا: فعل سببى) **causative verb**

ا.ء. etdirmək [ا.ء.] باشقاسينين ائتمه سبب اولماق ويا ائتمه يه مجبور ائتمك، ياپديرماق (فا: فس انجام دادن).

ا.ء. ائتديريلمك [بل] ائتديرمك ايشى گۇرولمك ياپديرماق (فا: موجب انجام كارى شدن).

ا.ء. etrusklar [آ] هۇن توركلرى نسليندن قالان بير قوۇمدولار و ايندى ايتا ليادا ياشايلرلار و ۲ ميليوندان چۇخ نفوسا صاحبديلر و اۇزلريني راسنا **rasna** آدلانديريللار، اونلارين آدينا ۱۹۸۶ جى ميلادى ايلي يۇنسكو طرفيندن ائروسكلار ايلي اعلام اولدو، اونلارين تاريخى ائريندن قالان بير برونز مجسمه دير، او هنيكلين اؤستونده اولان شال اؤزه رينده ۱۵ كلمه ليك بير تورکجه متن يازيليدير

"۴۹ ياشيندا شالا بۇرونموش متهنين اوغلو كول كئسىنين هنيكلى، مجسمه ۱۶ جى يۇز ايلده تاپيليدير^۶.

ا.ء. etken [آ] عامل، مؤثر اولان (فا: مؤثر).

ا.ء. etgən [آ، د، يل ب] معلوم فعل، باخ: بللى فعل.

ا.ء. ائتكن ليک [آ] ائتكن اولما وضعيتى (فا: موثریت).

ا.ء. etki [آ] بوراخيلان (ايز: فا: تاثير) **impression, effect**

ا.ء. ائتكى آلتيندا [آ، ص] بير شى و ايشين تاثيرى آلتيندا قالما (فا: تحت الشعاع). **overshadowed**

ا.ء. ائتكى سيز [ص] تاثيرى اولمايان (فا: غير مؤثر).

ا.ء. ائتكى سيزلشديرمك [آ] تاثير سيز وضعيته گتيرمك (فا: غير مؤثر نمودن).

ا.ء. [حرف] ائ حرفى تورک عرب الفباسىنين ايکينجى سس لى حرفى و تورک لاتين الفباسىنين يئدديجى حرفى سايلير، بو حرف ديل وضعيتى جه اينجه، دوداق وضعيتى جه دوز و گئيش سۇيله نير، باخ: آ سسلى حرفينه (فا: دومين حرف صدا دار ترکی آذربایجانی).

ا.ء. ebonit [آ، فر] کائوچو و ۳۲٪ گؤگورد قارشيميندان اله گلن پلاستیک ماده (فا: ~).

ا.ء. ائسيلون [آ، يو] ۱- يونان الفباسينين ۵ جى حرفى. ۲- ذره جيک، چۇخ بالاجا بير شى اۇچون (فا: ~).

ا.ء. epoxal [آ، ر] دۇور، تاريخ، زامان، عصر^۹ (فا: عصر).

ا.ء. epos [آ، ر] قهرمان نامه، خالق قهرمان لارى باره ده ياراديجيلىق لارين مجموعه سى، حماسه^۹ (فا: حماسه).

ا.ء. epitafiya [آ، ر] مزار کتابة سى، باشداش يازيلارى^۹.

ا.ء. epiderm [آ، فر] اؤست درى (فا: اپيدرم).

ا.ء. ائبيدئمى / ائبيدئميک [آ، فر] سالقين خسته ليک، سالقين لى، يۇلۇخوجو، يۇلۇخان (ائبيدئميک خسته ليکلر) (فا: اپيدمى).

ا.ء. ائپيزود [آ، يو] بير رومان ويا حيکايه ده ايکينجى درجه ده اولان اتفاق و اولاي (فا: اپيزود).

ا.ء. ائپي سئتر [آ، يو] زلزله و دئيرم قيناغىنين يئر اؤزونده اولان تصويرى (فا: اپي ستر).

ا.ء. ائپيستومولوژى [آ، فر] ييلگى قورامى^۲ (فا: بحث ارزش و حدود معرفت). **epistemology**

ا.ء. ائپي قراف [آ، يو] آييده و آيت لاردا يازيلان يازى، بير اثرده يازيلان باش يازى (فا: اپي گراف).

ا.ء. ائپيقون [آ، يو] اؤزونون مستقل ياراديجيلىق سيماسى اولمايب سياست و ادبيات و علمى ايشلرده باشقاسيندان تقليد ائندن.

ا.ء. ائپيقونلوق [آ، يو] بيليم و اينجه صنعت و سياست کيمى شى لرده اولان تقليدچيلىک.

ا.ء. ائپيک [آ] قهرمانلىق داستانلار يلا ييلگى لى، حماسى (فا: حماسى)

ا ئنگى سىز لىشک [آ] تائىر سىز وضعيته گلمک (فا: غير مؤثر شدن).	ا ئنگى / ا ئنگىن [آ] باخ: ا ئنگى.
ا ئنگى سىز لىک [آ] تائىر سىز اولما وضعيتى (فا: عدم مؤثریت).	ا ئتلاف e tilaf [آ، ع] بىر لىشمه، يولداش اولما (فا: اتحاد).
ا ئنگى لىشک [فا] قارشى لىقلى اولاراق بىر بيرينه تائىر ا ئلمه مک (فا: تائىر گذاشتن).	ا ئتمک etmək [ل، ت، سن، گۆ: تنظيم ا ئتمک] ا ئيله مک، بىر ايشى گۆرمک، يايماق، عمله گتيرمک (فا: انجام دادن). to do
ا ئنگى لىشمه [آ] قارشى لىقلى تائىر ا ئلمه (فا: تائىر گذارى).	ا ئتمک سىزىن [ظ] ا ئتمه دن (فا: بدون انجام کارى).
ا ئنگى لىنمک [بل] تائىر آلتيندا قالماق (فا: متاثر شدن).	ا ئتمک لىک [آ] ا ئتمک ايشى، ا ئتمه .
ا ئنگى لىنمه [آ] تائىر آلتيندا قالم (فا: تاثر).	ا ئتمن etmən [آ] عامل؛ فاکتور؛ تائىر گوسته رن گۆج، شرط ويا عضو (فا: فاعل). doer
ا ئنگى له يىجى [ص] تائىر قويان (فا: تائىر گذار).	ا ئتناز [آآ] ناز ا ئندن، نازلى، قىز آدى (فا: نام دختر).
ا ئنگى له شىم [آ] بىر بيرينه قارشى لىقلى اولاراق تائىر قويما ايشى، ا ئنگى لىنمه (فا: تاثر).	ا ئتوتوپونىم [آ] طايفا آدلار يىندان دۆزه لن يئر آدلارى (فا: -ه).
ا ئنگى له مک [ل] تائىر قويماق، ايز قويماق، تائىر ا ئتمک (فا: تائىر کردن).	ا ئتنوس etnos [آ، ر] خالق، بۆدون، قوم (فا: قوم).
ا ئنگى له مه [آ] تائىر قويما (فا: تائىر گذارى).	ا ئتنوگراف etnoqraf [آ، فر] بۆدون بىلىمچى (فا: اتنوگراف).
ا ئنگى لى [آ] تائىر لى (فا: موثر).	ا ئتنوگرافى [آ، يو] بىر خالقين و اولوسون مدنى و تاريخى ايلگى و علاقه لر ينى اينجه له ين بىلىم، بۆدون بىلىمى، سۆي بىلىمى "قافقازين ا ئتنوگرافىسى" (فا: اتنوگرافى).
ا ئنگى لىک حال [آ، دىل ب] "كىمى، نمه نه نى و هارانى" كىمى سورولار جاواب و ثرن كلمه "سئولى، سۆزو، ائوى" (فا: حالت تائىر يا مفعول مستقيم يا صريح). accusative	ا ئتنولوژى etnoloji [آ، فر] بۆدون لارين تۆره، دىل، كولتور، و ايرقلارينين هاردان گلديگىنى و نئجه يايلىديگىنى آراشديران بىلىم، بۆدون بىلىم (فا: قوم شناسى).
ا ئنگى لى لىک [آ] تائىر لى اولما وضعيتى اولان (فا: موثرى).	ا ئتنولوژىک [آ، فر] ا ئتنولوژى له ايلگىلى، بۆدون بىلىمسىل.
ا ئنگىن etkin [ص] حرکتلى، ايشله ين، چالیشان، فعال (فا: متنفذ، مؤثر، فعال). Influential . effective	ا ئتنونىم etnonim [آ، فر] ا ئتنىک، طايفا آديلا باغلى يئر آدلارى
ا ئنگىن ايسىتى لىک [آ] مؤثر ايسىتى لىک (فا: دماي موثر).	ا ئتنىک etnik [آ، فر] قومى، بۆدون سال (فا: نژادى).
ا ئنگىن جملە [آ، دىل ب] تائىرى چوخ اولان جملە (فا: جمله مؤثر). lanyuaye active verb	ا ئتنىک دىيشىمى [آ] گئچن ۵۰-۶۰ ايل عرضينده مختلف سببلره گۆره (يئر، سؤ ويا آيرى بىر موضوع اؤزوندن مختلف بۆيوتلاردا بىر اختلاف سبب ايله) غربى آذربايجان دان همدان بۆلگه لر ينه قدر وۇجودا گلن اولاي لارا دىيىلير، بۇ حادثه- لر اؤزوندن تورکلر يئر و مۆلكون بۇشلا ياراق ويا اۇجوز اۇجوزونا ساتاراق بىر كنددن كۇچوب تدريجا يئر لر ينى كۆرد لر توتورلار و كۆرد كندى وجودا گلير، هر حالدا بۇ مطلب آراشديرما موضوع سو اولاييلير.
ا ئنگىن لىشديرمک [ل] ا ئنگىن وضعيته گتيرمک (فا: فعال نمودن).	ا ئتود etod [آ، فر] ۱-بالاجا ادبى و موسيقى اثرى. ۲-بىر نوع مداد آدى (فا: اتود).
ا ئنگىن لىشک [ل] ا ئنگىن اؤزل لىگى قازانماق (فا: فعال شدن).	ا ئتوسانتريک [آ، فر] هرزادى اؤزو اوچون اولماغىنى ساوونان گۆروش (فا: اتوسانتريک).
ا ئنگىنچى / ا ئنگىنچى [آ] ا كتيويست، ا ئنگىنچى لىک طرفدارى (كىمسه)، (فا: ا كتيويست).	
ا ئنگىنچى لىک [آ، فلسفه] بۆتون وارليغىن ا ئنگىنلىک و چاليشما اولدوغونو، بو ا ئنگىنلىگىن و فعاليتىن داشيىجى گر كديرمه ديگىنى ايلرى سورن دوكترين و اؤيره تى، ا كتيويزم.	
ا ئنگىن سىز لىشک [س] تائىر سىز حالا گلمک (فا: غير فعال شدن)	
ا ئنگىن سىز لىک [آ] تائىر سىز اولماحالى (فا: انفعالى). passive	
ا ئنگىن لىک [آ] چاليشقان لىق، ايش گۆرمه گۆجو (فا: فعاليت)	

اُتتھە ethə [خ] آتیلای خان^۷ ۾ اُچونجو گۆبکدن ددەسى^۷. اُتتیز etiz [آ] یۆکسک، اۇلو^۷. باخ: آتیز. اُتتیک / اُتتیکا [آ] تۆرەییلیمی، اخلاق ییلمی (فا: علم اخلاق). اُتتیکەت etiket [آ، فر] یارلیق، بیر مال و جنس لرین اۆستوندە قیمت لری یازیلان بالا جا کاغاذ، بیر شئین اۆزل لیگی (فا: ~). اُتتیمو قرافیک [آ، ر] خالقلارین معنوی و مادی کۆلتور لرینی اۆیرەنن علمە عاید اۇلان، باخ: اتنوقرافی^۹ (فا: ~). اُتتیمو لوق [آ، فر] کۆک ییلمیجی، سۆزجوق لرین کۆکۆنۆ آراشdırان ییلمین (فا: اتیمو لوگ). اُتتیمو لوزی / اُتتیمو لوزیا [ص، فر] کۆک ییلمی، سۆزجوق لرین کۆکۆنۆ آراشdırما ییلمی (فا: اتیمو لوزی). اُتتیمویت [آ] ۱-چا لیشقان، آکتیو ۲-حشەری، یاراما^۷. اُتتیلند ecland [آ] کیمتر لرین ۷ بویۇندان بیرى^{۲۰۹}. اُتتیزن [آ] عثمانلی بیر لیگیندە یتر آلان بیر تۆرک بویۇ^{۲۰۹}. اُتتگۆ [آ] ۱-اُتتیتجی، اۆیرەجی ۲-ایى، اعلا ۳-عاد^۷. اُتتگۆتوغرول [آ] اۇيغور یازیت لاریندا آدی گنچن بیر بگ^۷. اُتتەرک [س] بیر ایشی اتتمة و گۆرمە حالیندا اۇلما (فا: در حال انجام کاری). اُتتەمەمەک [س] بیر ایشی گۆرمەمەک، ائدە بیلمەمەک، یاپاماق. اُتتدی edi [آ] ۱-ائدیلن و گۆرۆلن ایش. ۲-مرثیە (فا: مرثیە). اُتتدیتۆر [آ، فر] باسیجی، یاییمجی، ناشر. اُتتدیجی [آ] ۱-ائدن، بیر ایشی گۆرن، ائیلە ین (فا: فاعل). اُتتدوئر doer [۲-اسکی] یاس ائویندە آغی دئین، آغیجی، آغیتچی، نوحە دئین (فا: نوحە خوان). اُتتدیجی آد [آ] ۱-ائدن آد، فاعلی آد (فا: اسم فاعل) اُتتدیجی لیک [آ] ۱-مرثیە اۇخوما. ۲-بیر عملی گۆرمە ایشی، فاعلیت (فا: فاعلیت). اُتتدیز ediz [آ] ائدیز لر بیر تۆرک قوومو اۇلاراق گۆی تورک بیر لیگی ایچیندە یتر آلیردی، بۇ قووم ایکى بۇیوک قۇل بیر لیگی اۇلاراق ایکى ائدیز آدلانیردیلار^{۸۵}. اُتتدیش [آ] اتتک ایشی، عمل (فا: عمل). act اُتتدیک edik [آ، تا] قونچو قیسا چکمه، آیاق قابی^۸ (فا: چکمه) اُتتدیک کۆن / اُتتدکۆن [آ] آتیل زامانی بیر اورۇدباشی آدی^{۸۵}.	اُتتدی لشمک [قا] آغیز آغیز اونریب ائندی سۆیلەمک. اُتتدیلگن edilgen [آ، دیل ب] مجهول، ائدیجی سی بللی اولمایان فعل، مجهول فعل، بللسیز فعل (فا: فعل مجهول). اُتتدیلگن جاتی [آ، دیل ب] مجهول وجه (فا: وجه مجهول). activ sentece. اُتتدیلگن لشدیرمک [ل، دیل ب] ائدیلگن مجهول حالا سالماق. اُتتدیلگن لشمک [س] ائدیلگن حالا گلکم، مجهول لاشماق. اُتتدیلگن لیک [آ، دیل ب] ائدیلگن وضعیتی، مجهول حالی. اُتتدیلگە ایله تۇختامیش [آ] بۇلغار تۈرکلى داستانلاریندان^{۲۰۹}. اُتتدیلیگی [آ، فلسفه] انفعال، بیر شئین اوستوندە تاثیر لی اۇلان هر ایش و اینانچ. اُتتدیلگن [ص] ۱-حرکتی و تاثیرى اۇلمايان، پاسیو. ۲-تاثیر آلان و تاثیر آلتیندا اولان. ۳-بیر حادثه یه تاثیر قویماغا چالیشما وضعیتی، غیر فعال، منفعل (فا: پاسیو). pasive اُتتدیلگن لیک [آ] ائدیلگن اۇلما وضعیتی (فا: غیر فعالی). اُتتدیल्ली [آ] آذربایجان دا کئند آدی^{۲۴۰}. اُتتدیلمک [بل، ت] اُتتیلکم، اُتتینمک [اتتک ایشی گۆرۆلمک (فا: شدن). to get اُتتدیلمیش [ص] یترینه یئتیریلمیش، گۆرۆلموش (فا: شده) اُتتدیلن [آ] مفعول (فا: مفعول). اُتتدیلن آد [آ] ۱-مفعولی آد (فا: اسم مفعول) اُتتدی له مک [ل، باخ: اتتک] ائدی و آغی دئمک، آغیز آچماق. اُتتدیم edim [آ] گۆرۆلموش و گرچک لشمیش ایش، عامل، فعل (فا: عامل). act اُتتدیمسل [ص] گرچک اۇلان، تاثیرى اۇلان، گرچک اۇلاراق وار اۇلان (فا: اصالت عمل). actual اُتتدیلمی [ص] ائدیمی اۇلان (فا: عملی). اُتتدینتی [آ] ائدینیلن، قازانیلان شئی (فا: عمل و فعل). اُتتدینچ edinc [آ] ائدینیلن شئی ویا شئیلر (فا: عمل و فعل). اُتتدینمک [ل] الە گتیرمک، اکتساب اُتتک (فا: اکتساب کردن). اُتتدینیلمک [بل] ائدینمک ایشی گۆرۆلمک (فا: اکتساب شدن). اُتتدینیم [آ] اکتساب، قازانیش، قازانما (فا: اکتساب). اُترا era [لا] تاریخ باشلانقیجی، میلادی تاریخ، دوغوش

اِسپِرِي [espero] (آ، دی) آوا آلیشتیریلمايان بیر نوع دوغان.
اِسپِرانتو [esperanto] (آ) ان چوخ یایلمیش آوروپا دیللری اساسیندا دۆزلدیلیمیش صنّعی بیر دیل. {اسپانیولجا، اۆزل آددان آلینما کلمه دیر}.

اِسپِرِي [esperi] (آ، فر) نُکته، اینجه آنلاملی دۆشوندوروجو و طنز سۆز (فا: حرف نکته دار).
اِسکورت [eskort] (آ، فر) باخ: اسکورت.
اِسیرقی [آ] دوه چی، ده داغ آدی.^{۲۰}

اِشِي [es] ۱- آرخاداش، یولداش ۲- ار و آروادین بیریر لرینه نسبتی (فا: همسر) **mate** ۳- بیریرینی تاماملایان و بوتونله دن ایکی شئی دن هر بیریر "باشماق ائشی" ۴- تای، بنزر، برابر (فا: شبیه، مثل) ۵- [دا] ائنه، ت، بو کلمه جوت و جوتلشمیش مفهومدا ائشمک سۆزونون کۆکودور (ایکی ایپی جوتلشدیریپ توخوماق) {.

اِشِي [esey] ارکک و دیشی آراسیندا مختلف فرقلر، جنسیت "حیوانلاردا ارکک دیشی ائشی لری آیری و بیتگی- لرده بعضاً ایکی ائشی بیر آغاجدا گۆرونور" (فا: جنسیت).
اِشِي سل [آ] جنسل (فا: مربوط به جنسیت).

اِشِي سیز [ص] ائشیی اوْلمايان، جنس لیک سیز.
اِشِي سیز چوخالما [آ] ائشی اوْلما دان چوخالما وضعیتی.
اِشِي لی [ص] ائشی له بیر لیکده.
اِش ادلی [ص] آدلاری بیر ومعنلاری آیری اوْلان، ائش سسلی.
اِش ادلی لیک [آ] آدلاری بیر اوْلما وضعیتی، ائش سسلی لیک.
اِش آنلام [آ] بیر آنلاملی، ائش معنالی، آنلام بیر لیگی حاللی.

اِش آنلاملی [آ، دیل ب] آنلامداش، مترادف. **synonymy**
اِش آنلاملی لیک [آ] آنلام داش لیک.
اِشانتیون [esantiyon] (آ) ساده اؤرنک، بیر مال و شئی تانیتماغا یارار بالاجا مقدار (فا: نمونه کوچک).

اِش اورتای [آ] ائش مرکز (فا: متحد المركز). **concentric**
اِش اورتک [آ] پروتوتیپ (فا: پروتوتیپ).
اِش اولچوم [آ] ایزومتري (فا: ایزومتري).
اِش ایستی [باخ] ائش سیجاق. **isoterm**

اِش باجاقلی لار [آ، دی] قارالارین داد لی سولاریندا و دنیز لرده

تاریخی "یئنی اثر: حضرت عیسی نین دوغانلوقو گؤندن باشلانان تاریخ". ۲- بؤیوک تاریخی اهمیتی اولان دؤور "تورک لرین تاریخینده سلجوقلورلارین اورتادوغانیا مُسلط اولماسی یئنی بیر اثر آچدی" ۳- [یئر ییلیمی] یئر تاریخی نین بؤیوک دؤورلری (فا: دوره، عصر).

اِرنشکیفال [آ] جهنّم تانریچاسی، آیری آدی: آللات^{۲۱}.
اِرنقلی [آ] سالور بویونا عایدیتر آدی (۱۶ جی قرن)^{۲۲}.
اِرتّه [باخ] ارته.

اِرتّه سی / ارته سی [ertəsi] (ظ) بیر سورهنین دالی سیندا گلن گۆن، دالی سی، سونراسی، بیر دؤنمین آردیندان گلن دؤنم، باخ: ارته سی (فا: بعداً).

اِرتّه له مک [ل] باخ: ارته له مک، ارته گۆنه قویماق.

اِرسی [ersi] ۱- آتش کۆره گی و بیر نوع قازما و بونا بنزر آیقیتلار^{۲۳} (فا: نوعی پارو). ۲- مرند، جؤلفا، خویدا کند آدی.
اِرسین [ersin] (آ) بیر نوع گۆزل قوخلو بیتگی^{۲۴} (فا: گیاهی)
اِرنکج [باخ] ۱- قوچ، ارکک ۲- شامیان، خاچماز، دا کند آدی^{۲۵}.
اِرنکجه [باخ] ارککجه.

اِرنمک [باخ] ارمک، وارماق.

اِرنمنی [آ] ائرمینستان اۆلکه سینده یاشایان بیر خالق آدی (امپریالیستلرین قیشقیرتمالارینا باخمایاراق بو خالق اوزون تاریخی دؤنمده تورکلر له قارداشجاسینا یاشاییلار و بعضی تاریخچیلره گۆره بو خالقلار بیر کؤکه باغلانیلار).
اِرنمنی [آ] بؤکان (بولاغی)، کلنیر (سیان) ده کند آدی.
رزن (سداغی) قزوین (سقایاسی) ده داغ آدی.

اِرنمنی جیزیغی [آ] اوشاقلار آراسیندا اوینانان بیر اوین آدی.
اِرنوزیون / اِرنوزیا [آ، فر] آشینما، توپراغین سو ویا یئل توسط ایله اۆزدن سورتولوب اوینولماسی، اوینتو (فا: فرسایش).
اِرنوتیزم [آ، فر] شهوانی دؤیولار افاده ائتمه (فا: اروتیزم).

اِرنوتیک [آ، فر] شهوانی، جنسل عشق له ایلگی لی.
اِرنوین [آ، فر] باخ: هنروین.
اِرنیشمک [باخ] اریشمک.

اِنس ائس (اس اس) [آ] آلمانجا مُحافظه دسته سی.
اِنسانس [آ، فر] بیتگی لردن آلیان قوخلو اوچوجو سبزی ماده.

کیچیک، اؤزن قولاقلی، ینهین قاجامایان چوخ دؤزوملو یوک و مینیک حیوانی (فا:خر). **equus asinus**, **donkey** ۲- [مج] قانماز، گوئود. {ت} ائشک؛ ائشکم سؤزیله ایلگی لی اولما لیدیر.

ائشک/ائشیک [آ] باخ: خیو. داشلی بۇرون دا (-تپه) کند آدی. مینودشت ده (-یا لی) داغ آدی.

ائشک آری سی [آ، دی] زارقاناد لی، اکلم باجاقلی، یوواسینی دؤوار و آغاج اویوق لاریندا دؤزلدن، سانجارق چوخ آغری وئرن (فا: زنبور سرخ، خرما بی) **bombus, vespa crabro** **ائشک اوئو** [باخ] اوئو لیا اوئو.

ائشک اوئونو [آ] آخیری ساواشما غاچکن اوئون، چیریشمایا چئوریلن قبا زارافات (فا: شوخی خرکی).

ائشک بئلی سیندیرما [آ] بئلدن آتیلما اوئونو، (اوشاق آراسیندا) دؤمبالاق دوروب بیریری نین بئلیندن آتیلاراق اوئینا دیقلاری اوئون.

ائشک بئیین لی [آ] دوشونجه سیز (فا: کله خر). **stupidly** **ائشک پئنجری** [آ، بی] چتر گیللردن ایکلی ایللیک، اوتسؤو بیر بیتگی، آتريسکؤس. (فا: آتريسکؤس). **anthriscus silvestris**

ائشک تورویو [آ، بی] کؤکو تورپا بنزر یابانی آلاق اوئو (فا: نوعی گیاه).

ائشک تیکانی [آ، بی] دوه تیکانی نوئوندان بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

ائشک جه [ص] ائشک کیمی (فا: خروار).

ائشک چی [ص] ۱- ائشک له یوک داشییان ویا ائشک له خیریم خیردا شئیلری داشییاراق آل وئر ائله ین. ۲- ائشک لره یتیش و باخان کیمسه (فا: مهتر).

ائشک چیلیک [آ، کؤ] ائشک له یوک داشیما (فا: مهتری).

ائشک خیاری [آ، بی] قباک گیللردن، چؤل جول، دیرمانان، اوتسؤو بیتگی، آجی قباک (فا: نوعی گیاه). **ecballum elaterium**

ائشک عنادی [آ] چوخ عناد ائتمه (فا: خیلی لجباز).

ائشک قولاغی [آ، بی] قارقفس (فا: علف خر). **Onagra**

انگل ویا یاریم انگل ویا اؤزگور حالیندا یاشایان بیر نوع قاییق لیلار تاقیمی، تسبیح بؤجک لر (فا: تیره ای جانوری).

ائش باسینج [آ] باسینج لاری ائشیت اولان نقطه لر (فا: هم فشار).

ائش باسینجلی [ص] باسینج لاری بیر اولان و بیر قالان.

ائش باشقان [آ] بیر قورول، توپلانتی ویا بیر قورویا باشقانلیق ائندن لردن هر بیر.

ائش بیچیم [ص] بیچیم لری بیر اولان (فا: هم فرم).

ائش بیچیملی [ص] ائش بیچیم (فا: متحددا لشکل). **uniform**

ائش بیچیم لیک [آ، دیل ب] بنزر بیچیملی اولما (فا: تک شکلی). **homonym**

ائش بیچیملی لیک [ص] بیچیم لری بنزر اولما وضعیتی.

ائش توپنیش لی [باخ] ائش دئرم.

ائش جنسل [ص] هموسئکسؤئل (فا: خنثی). **hermaphrodite**

ائش جنسل لیک [آ] ائش جنسل اولما وضعیتی.

ائش چکیم [آ] فتو کپی. (فا: فتو کپی).

ائش چوخلوغو [آ] تعدد زوجات (فا: تعدد زوجات). **polygamy**

ائش دئیرم [آ، یئرب] مختلف یئرلرده دئیرم مقداری بیر شدت له حس اولموش اولان نقطه لر.

ائش دیر [آ] دیر لری ائشیت اولان، معادل (فا: هم ارز).

ائش دیر لی [ص] ۱- دیر لری بیر اولان، معادل (فا: هم ارز).

۲- جبر علم بینه قارشلی لیکلی اولاراق چؤزوملری بیر اولان.

ائش دیر لیک [باخ] ائش دیر لی لیک.

ائش دیر لی لیک [آ] ائش دیر لی اولما وضعیتی.

ائش دیر مک [بل] ائشکم ایشینی گؤردورمک (فا: بهم تایدن).

ائش دیر یلمک [بل] ائش دیر مک ایشی گؤرولمک (فا: تایدن شدن).

ائش زامانلی [آ] زامانلاری بیر اولان.

ائش سسلی [دیل ب] سسلری بیر و آئلاملاری آیری اولان سؤزجوک "اؤرنک اوچون: یاز (یازماق دان، یاز (باهار))."

ائش سیحاق [ص] ایستی لیگی بیر اولان، ایزوتئرم (فا: ایزوترم).

ائش سیز [ص] ۱- تایی و بنزری اولمایان (فا: بی همتا). ۲-

اری و یا آروادی اولمایان، کیمسه سیز (فا: بی کس).

ائش سیز لیک [آ] ائش سیز اولما وضعیتی (فا: بی کسی).

ائشک eşşek [آ، دی] ۱- آت گیللردن، امجکلی، آتدان

ا.ب.ب.	ا.ب.ب.
دینله مک (ف: شنیدن) to hear {سومرجه «گیشتوقو»؛ ت: بو کلمه نین ایچ و ایچتیمک سۆزله باغلانتی سی اولایلیر}	ا.ب.ب. [بل] ۱- توپراق کیمی شیلر ائشه له نیب بیریرینه وۇرولماق. ۲- [س] ائشینمک (ف: بهم زدن خاک و...).
ا.ب.ب. [خ] ائشیتگن؛ اولو فیلسوف، زرتوشت، ون گرچک آدین بو اولدوغو، آیرجا پرس دئیل، تورک اولدوغونو سۆله یین یلیم آداملاری دا وار(اؤرنک: بسیم آتالای).	ا.ب.ب. [ل] توپراق کیمی شیلری ائشه لیب بیریرینه وۇرماق (ف: بهم زدن خاک و چیزهای شبیه به آن).
ا.ب.ب. [آ] ائشیتیمک ایشی، سمع (ف: سمع). hearing	ا.ب.ب. [ا] مرند ده کند آدی {ائش+ئوه/آنا یورد}.
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ص] برابر، بیر دیرده اولان، بیر بو یوت دا اولان eşit (ف: متساوی). equal
ا.ب.ب. [آ] ائشیتیمک ایشی، سمع (ف: سمع). hearing	ا.ب.ب. [ظ] بالسویه (ف: متساویا). equally
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ، دی] (یوشاقچالار اوچون) ایکی چتی بیر بیرینه ائشیت اولان.
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ص] ائشیتچی لیک یانلی سی (ف: برابری خواه).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ] انسانلارین برابر لیغینی ساوونان دکترین (ف: برابری خواهی).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ا.ب.ب.] ۱- ائشیتیمه سینی ساغلاماق، ائشیتیمه گه مجبور ائتمک، خبردار ائتمک. ۲- [ل] بیر سۆزو بیرینه دئتمک له آیرسینین قولاغینا یئتیرمک، بیلدیرمک (ف: به گوش کسی رساندن). to let smb. know
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [بل] ائشیتدیرمک ایشی گؤرولمک (ف: ف.م).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ص] ائشیتیمه دویوسو ایله ایلگی لی (ف: شنوایی).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ص] ائشیت اولمایان (ف: نابرابر).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ] ائشیت سیز اولما وضعیتی (ف: نابرابری).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ص] ائشید یچی، دینله یچی، اؤیود دینله یین.
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ل] ائشیت وضعیته گتیرمک (ف: برابر نمودن).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [س] برابر لشمک (ف: برابر شدن).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ] دنگلم معادل (ف: معادل). equation
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [س] بیر بیر یله ائشیت وضعیته گلمک (ف: برابر شدن).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ل] ائشیت و برابر ائتمک (ف: برابر نمودن).
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ] برابر لیک (ف: برابری). equality
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ] کلمه یه: بنزریلیک آتلامی وئرن "جه، سی" کیمی اکلر "چو جوقسو،".
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [ص] قولاقلاری ائشیتیمه یین (ف: ناشنوا). deaf
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [آ] کارلیق، باخ: ائشیتیمه مز لیک.
ا.ب.ب. [ص] سمعی و بصری audio visual	ا.ب.ب. [س] قولاقلا دویماق، سسینی بیلیمک،

بۆزۈشۈب آيرى شكلە دوشور، محتملاً ايشكنجىين سۇزوده
انكشى، انكشى و فارسجا انگين سۇز لريندن دوزه لىب^۱.

انكشى قولا ق [آ] باخ: قۇرۇ قۇلاغى.

انكشى كيراز [آ] باخ: ويشنه.

انكشى يۇنجا [آ،بى] انكشى يۇنجا گيللردن، چۇخ ايللىك
اوتسۇو ييتكى. **oxalisocetosella**

انكشى يۇنجا گيللر [آ،بى] ايكي چنكليلردن ياپراقلاريندا
قۇزۇقۇلاغى اسيدى اولان بير ييتكى.

انكشيتمك [اتند] تورشاتماق، انكشيمه سينه يۇل آچماق
(فا: ترشاندن).

انكشيديلمك [بل] تورشاديلماق، انكشيمك ايشى گۇرولمك
(فا: ترشاندن شدن).

انكشى لى [ص] ايچينده انكشى سى اولان.

انكشى ليك [آ] انكشى اولما وضعيتى.

انكشى ليمون [آ] انكشى ليگى چۇخ ليمون، تۇرش ليمون.

انكشيمتيراق [آ] تورشاشيرين، آز انكشى (فا: نسبتا ترش).

انكشيمسى [آ] باخ: تورش سوۇ (فا: نسبتا ترش).

انكشيمك **ekşimək** [س] تورشاما (فا: ترشيدن).

انكشيميك [آ] ياغى آلىنميش سوتدن دۆزه لن بير نوع پئير،
كسيمك، چۇكه لك (فا: نوعى پئير).

انكۇلوزى [آ،فر] چئوره ييليمى^{۲۱۸}. (فا: بوم شناسى). **ecology**
انكۇلوزيست [آ،فر] چئوره ييليمجى.

انكواتور **ekvator** [آ،فر] يئر كۆزه سى نى ايكي و برابر حيصه يه
بۇ لن فرضى دايره، اوستوا (فا: اكواتور).

انكونومتري [آ،فر] اقتصاد قونولارنى ساييش و رياضى
سايى لارلا يورۇم لاما و يۇتمه (فا: اكونومتري).

انكونومى **ekonomi** [آ] اقتصاد. **economy**

انكونومى سال [آ،ص] اقتصادى (فا: اقتصادى). **economical**

انكونوميك [آ،فر] اقتصاد سال.

انكيپ **ekip** [آ،فر] تاقيم، قۇرۇپ.

انكيز **ekiz** [آ] ۱-باخ: ايكي. ۲-مراغا دا كند و داغ آدى.

انكيزدر / انكيزلر **ekizder** [آ] ميانا دا داغ آدى.

ا ئل el [آ] ۱-گۇى تورك يازيتلاريندا ايندىكى ا ئل معناسينا

ا ئشيلمىش [ص] بير بيرينه بورولموش (فا: تابدار). **curled**

ا ئشيم ا ئشيم [ص] بۇرۇق بورۇق، باخ ا ئشيمه ا ئشيمه.

ا ئشين [آ،تا] خندك، چۇخور، مزار.

ا ئشينگى [آ] ۱-چال شقان ۲-ا ئشيت، مۇساوى ۳-ا ئشيدن.

ا ئشينمك [س] آياقلا يئرى قازماق، اۇزونو قاشيماق،
قۇردالانماق (فا: خاراندن).

ا ئشينمه [آ] ا ئشينمك ايشى (فا: خارش).

ا ئثير ياغى [آ،يو] بعضى ييتكى لرده اولان خوش قوخولو ياغ.

ا ئقزمالما **eqzmalma** [آ،يو] سۇلانما و قاييق باغلاما علامت لريله
بيلين بير نوع درى خسته ليگى (فا: اگزما). **eczema**

ا ئقۇسانتيريزم [آ،فر] منجيلجىلىك، دۇنيادا بيرئى منليگىنى مركز
سايا ن فلسفه گۇرۇشو.

ا ئقۇيزم [آ،فر] منجيللىك، بنجيللىك، اۇزونو يينمه.

ا ئكران [آ،فر] سينما پرده سى، آغ پرده (فا: اكران).

ا ئكسانتريك [آ،فر] ديش مركز لى، مركز ديشى.

ا ئكسپئرنت [آ،لا] اۇزمان (فا: متخصص).

ا ئكسپئرئس [آ،اين] دۇرۇمادان (يۇل اورتاسيندا) يئھين گئدن
(آراج وگمى لرى اۇچون)؛ دۇراقسىز^{۲۱۸}. (فا: سريع السير).

ا ئكسپئرئسيونيزم [آ،فر] ديشا وۇرۇمچولوق.

ا ئكسپئرئمنتاليزم [آ،فر] دئتى جىلىك.

ا ئكسپۇز [آ،فر] بير يئره سۇنۇلان يىلديرى خلاصه سى.

ا ئكسپۇزيسيا (ا ئكسپۇزيسيون، ا ئكسپۇزيشين) [لا] ۱-مختلف
شى لرين، ماتريا للارين بللى قايدا اۆزه ره يئر لشديريلمه سى

دۆزولوشو و قۇيولوشو، سرگى. ۲-ادبى اثر لرده: اساس
سۇزئتين انكشافيندان قاباق اولموش كئيفيت لرى و حادثه-

لرى ايضاح ائدن گيريش حصه. ۳-فوتو) شكيل چكركن
فوتو آپارات اوبيئكتيوي ن آچيق قالما لى اولدوغو مدّت.

ا ئكسترا [آ،فر] ان ايى، اۇستون اولان.

ا ئكستريم [آ،فر] ان سۇن، ان اۇچ.

ا ئكسن **eksən** [آ،فر] منحور، دىنگيل.

ا ئكشى **ekşi** [ص] تۇرش، سيركه و ليمون داديندا اولان
(فا: ترش). **sour** {تۇرش؛ اگمك سۇزوندن آلىنماسى

مۇناسىب گۇرۇنور چونكى تورش شى يئيلهرك آغيز و اؤز

اڭلشئيرمک [eleştirmek] [ل] تنقيد ائتمک (فا: تنقيد نمودن).
{آل سۆز ايله ايلگي ليدير، ال سۆزوندن اللشديرمک
سۆز: قوتدالاماق و توخونوب ترپتمک معناسيندادير و بو
کلمه ائللشديرمک سۆزونون ايلکين شکلي اولما ليدير}
اڭلشئيرمەن [آ] ائللشئيرى ائدن، موئتقيد.

اڭلشئيرمه [آ] تنقيد، تنقيد ائتمه (فا: تنقيد).
اڭلشئيرن [آ، ص] متقيد، انتقاد ائدن (فا: متقيد). **criticiser**
اڭلشئيرى [آ] بيردوشونجه نين نجه ليگين اينجه له مه، تنقيد
(فا: تنقيد). **criticism**

اڭلشئيريجى [آ] ائللشئيرن، متقيد.
اڭلشئيريجيلىک [آ] ائللشئيرمه ايشى، تنقيد ائتمه.
اڭلشئيريلمک [يل] ائللشئيرمک ايشى گۆرولمک، تنقيد ائديلمک
اڭلشئيريم [آ] ائللشئيرمک ايشى، انتقاد.
اڭلشئيرۇ [باخ] اڭلشئيرى.

اڭلشئيرى (اڭلشئيرىک) [باخ] اڭلشئيرى (اڭلشئيرىک).
اڭلات [آ] [اڭل + ع] آت اڭلار، بير يوردد اياشاين خالقلار و
طايفالار (فا: ايلات). **tribes**

اڭلاچين [اڭ] لاچين، شاهين؛ گۆي تورکلر دؤنمى بگ لريندن
و کورشاد'ين قيرخ يولداشيندان بيرى.^۷
اڭل ادبياتى [آ] اڭل يازينى، خالق ادبياتى.
اڭل ارکى [آ] دئموکراسى.
اڭلالميش [آ] فاتح، آلقان.^۷

اڭل اويا [آ] اڭل اولوس، بوتون خالق.
اڭل اوغلو [آ] ش ۱۳۳۸ ده خۇدا آقرين ده آنادان اولوبدو،
ادبيات ساحه سينده آراشديريجى و محقق کيمى تانينير.
اڭل اوغلو [آ] باغبان اڭل اوغلو ۱۲۵۰ ده تبريزده آنادان اولوب
و مشروطه انقلابچى سى اولاراق ش ۱۲۸۷ ده شهيد اولدو.
اڭل اولوس [آ] خالق، اڭل (فا: خلق الله). **God's creatures**
اڭلبار [آ] خانلار، داغ آدى.^{۲۴}

اڭل باشى [آ] اڭلى اداره ائدن کيمسه، اڭل باشچى سى (فا: بزرگ ايل
اڭل باشى ليک [آ] اڭل باشى نين ايشى
اڭلبان / اڭلبن / ايلبان [آ] دؤلوتچى، دؤلوتينه باغلى، قپچاق
خانى مڭگوتيمور خان'ين اوغلو، آلتين اوردو کومتانى.^۷

معادل بۇدون ايشله نيردى و هر بۇدون نچه بۇي و بۇي دا
نچه اوبادان تشکيل تاپيردى^{۲۵}؛ طايفالار بيرليگى
”شاهسئون اڭلى“ (فا: عشيره). **clan, tribe** ۲-اؤلکه،
يۇرد. ۳-خالق، اهالى، انسان توپلۇلۇغو {ت، گۆ} اڭل،
اڭليگ، ال؛ باخ: ال}

اڭل... [آ] اڭل سۆز ايله بيرليکده چوخلو اؤزل آدلار
دۆزله لير، بۇ آدلار انسان (قيز، اوغلان) و قوروم آدى کيمى
ايشله نير، ~اچان، ~اچدى، ~ارزى ~ارسلان، ~الار،
~الان، ~التون، ~انا، ~اوغلو، ~آي، ~اينام، ~اينجى، ~باجى،
~بارس، ~باسان / ~باسميش، ~باستى / ~باسدى، ~باش، ~بال،
~بالا، ~بگى، ~بگيم، ~بن، ~بنگو، ~بوغا، ~بوغا، ~بوغو،
~بولاق، ~بولان، ~بوئى، ~بۇرى، ~بيکه، ~بيلىگ، ~بيلىگ،
~پاي، ~پينار، ~تاپار، ~تاج، ~تاش، ~تاماي، ~تان، ~ترپم،
~تکين، ~تمير، ~تنگيز، ~تتيز، ~توتار، ~توتموش، ~توتقو،
~توتوق، ~توران، ~تورنا / ~دورنا، ~تورک، ~توتقا، ~تيکه،
~تيمور، ~جان، ~چيک، ~ختاتون، ~خاقان، ~خانيم، ~دمالپ،
~دمباي، ~دمير، ~دئاي، ~دنيز، ~دوغان، ~دوغدو، ~دوغدى،
~دوقوز، ~دوقوزباي، ~دوکوز، ~دۆز، ~آر، ~رک، ~رکه، ~سئور،
~سئون، ~ساناز، ~ساناي، ~سس، ~سئون، ~سوى، ~شاد، ~شن،
~شئاي، ~شنگول، ~فيدان، ~قان / ~خان، ~قاي، ~قوت،
~قوجا، ~قيز، ~کينباي، ~گز، ~گۆز، ~گۆزل، ~گول / ~گول،
~گون، ~گونو، ~گوناي، ~گونش، ~گوى، ~گيزر، ~گينالپ،
~گيناي، ~گينسو، ~مارال، ~مان، ~منور، ~وبا، ~ود، ~ؤتؤکن،
~ؤجا، ~ؤزک، ~يار، ~يارار، ~ياز، ~ايستر، ~ين، ~يغميش،

اڭل آناسى [آ] اڭلين کيشى باشچى سى ويا ان سايقين آتاسى.
اڭل آناسى [آ] اڭلين قادين باشچى سى ويا ان سايقين آتاسى.
اڭلاچميش [آ] انسان آدى، اڭل + آچميش آلقان، فاتح.^۷
اڭلaldi [آ] اڭل آلدی فاتح؛ آنادولو سلجوقلۇلارى
دؤنمى، اينان اوغو للارى بگليگى نين قوروجوسو.^۷
اڭلئباشى [آ] ۱-اوپوندا يولداشلارينا باش اولان. ۲-کۆتو و
پيس ايشلرده اؤندراولان کيمسه (فا: سر کرده). **refractory**
اڭلئباشى ليک [آ] اڭلئباشى اولما (فا: سر کردگى). **command**
اڭلشئيرک [ص] ائللشئيرى کيفيتى داشييان، تنقيدى.

- اڤلېگ / اڤلېاي** [خ] ۱- غئمانلى لار دؤنمىنده عسگر توپلايپ، اونلار يڭ اڤيتم و لوڭستېگىنى ساغلايان كيشيلره وئريلن بير غئوان^۷؛ ۲- بگلر بگى، غئمانلى اورخان بگين يولداشى^۷.
- اڤل بگلىك** [س] اڤل ارکيليك، اڤل باشى ليق (فا: مردم سالارى).
- اڤل بگى** [آ] اڤل بؤيؤگو، باخ: اڤل باشى.
- اڤل بىلگه** [خ] باخ: اڤل + بىلگه، اڤل يىلگىنى (دؤولت يۇنتم ينده اولان و دؤولت تجربۇه سى اولان)، اوغلان آدى^۷.
- اڤل بىلگه خاتون** [خ] باخ: اڤل بىلگه + خاتون؛ ايلترىش قوتلوق خاقان^۷ يڭ خانىمى، بىگه خاقان و كؤل تيگين^۷ يڭ آناسى^۷.
- اڤل بىلمىش** [آ] باخ: اڤل + بىلمىش يۇردستور، يۇردونا باغلى^۷.
- اڤل بىلىك** [آ] ۱- دؤولت بىلىگىسى و دئنيىمى ۲- دؤولت آرشيوى^۷.
- اڤل نييه نى** [آ، ص] هامى نين توسط ايله ييه نيلن (فا: مردم پسند).
- اڤل نىمىش / اڤل نىمىش** [خ] يۇردستور؛ هيندتورك بگلريندن^۷.
- اڤل نىرمك** [اڤل] اڤل نىمك ايشىنى گۇردورمك (فا: انجام گرديدن).
- اڤل نىر** [آ] يۇرد قورويو جو سو، يۇردونا صاحب چيخان^۷.
- اڤل نىك** [خ] قازاقلارين، كيچيؤز بؤلؤگو باياخدى اويماغىن اؤلوبابالاريندان^۷.
- اڤل نىمك** elətmək [اڤل] اڤل نىمك ايشىنى گۇردورمك (فا: فس).
- اڤل نؤره** [آ] باخ: اڤل + نؤره، دؤولت گلهنگى^۷.
- اڤل نؤگن** [آ] داغدان كؤچمه يه ياخين زامان باشلانان گؤجلو ياغيش (فا: باران دوره آخر يىلاق).
- اڤل نؤتموش** [خ] اڤل قورويان، سلطنتى قورويان (فا: ايلتمىش).
- اڤل نؤزور** [آ] باخ: اڤل + نؤزور [خ] خيوه خانلىغى دؤنمى بگى^۷.
- اڤل نى** [آ، دا] قئيين خانىمى، قئيين خاتون "اڤل نى دن گؤزر".
- اڤل نجارى** [ظ] اڤل ليكله، هامى ليقلا، بوتولوكله (فا: همه) {اڤل + چاغيرىش / جار؛ فارسجادا ايلجار شكلينده ايشلنير^{۲۳۳}}.
- اڤل نى ۱** [آ، سن] ۱- آراجى، دؤولتى آدنيا آراجيلىق اڤلن، دؤولته خدمت اڤلن، تمثيلجى (فا: سفير). **ambassador**
- ۲- خبرچى، يالواج (فا: رسول). ۳- قيز ايسته مگه ويا بير آنلاشما اوچون گؤندريلن (فا: خواستگار) **suitor** م- ۱۶ جى يۆزىلده، آنادولو حلب بؤلگه سينده، ذوالقدر تۆركلرينه باغلى بير بؤيؤ آدى^{۸۵}، ۵- اؤيغور خاقانلارينين غئوانلاريندان.
- اڤل نى ۲** [يازار] عابباسعلى يحيوى، اڤلچى و آذرخش تخلص ايله تانينان شاعر، ش ۱۳۲۲ ده اردبيله آتادان اولوبدور^{۱۱۷}.
- اڤل نى** [آ] انسان آدى: سؤگو، - تيمور، سبى، سبؤغا، - تاي، - قولا، - سخاتاي خان، - سخان، - سخاتون^۷.
- اڤل نى بگ** [خ] آذربايجان جمهوريتى نين ساوتلره قارشى باغيمسىزلىق مۇجادله سىنى يۇهتن و سؤنراسى قورولان جۇمهوريت يڭ ايلك جۇمهور باشقانى سئچيلن تاريخ بىلگىنى.
- ۲- [خ] قيرقيزلارين اڤل بگنه اويماغى بگ لريندن^۷.
- اڤل نى داشى** [آ] ناغيللاردا پادشاه قيزينين اڤلچى ليگينه گلن لرين اوتورماسى اوچون ساراي مئيدانيندا قويولان اؤزل داش.
- اڤل نى له مگ** [س] اڤلچى ليگه گئتمك (فا: خواستگارى كردن).
- اڤل نى ليك** [آ، سن] اڤلچى نين ايشى (فا: سفارت خانه **embassy** اڤلچى ليك اڤل نىمك [س] اڤلچى ايشىنى گؤرمك، اؤزلاشديرمك.
- اڤل نى ۱** [آ] ۱- اڤل نى ياراشيغى، قيز آدى (فا: نام دختر). ۲- دؤولت آدامى ۳- قازان خانلىغى دؤنمى بگ لريندن.
- اڤل نى نامى** [يازار] صفويلر دؤنمى شاعريدير^{۲۸}.
- اڤل نى خان** [آ] ۱- بؤلگه خانى، خاقانليغا باغلى اؤزرك خان، ۲- چنگيز خان^۷ يڭ اؤلوموندن سؤنرا، امپراتورلۇغون، دؤرده بؤلونن پارچالاريندان هر بيرى. آيريجا سؤنرالارى هؤلاكوخان^۷ يڭ قوردوغو دؤولت و او دؤولتين خانلارينين غئوانى^۷. ۳- اڤل نى بؤيؤگو، اوغلان آدى (فا: نام پسر).
- اڤل نى دار** [آ] قاپى قونشو ايله ياخجى گئچين كيمسه. ايشينده اڤل آداملاريله اوغراشان كيمسه، اوغلان آدى (فا: مردمدار).
- اڤل نى دار** [آ] كور چاينا ياخين يئر آدى^{۲۴۰}.
- اڤل نى دار شامى** [آ، بى] آذربايجانين اڤل نى دار دئييلن يئرلرينده بيتن بير شام آغاجى نؤعو.
- اڤل نى داش / اڤل نى داش** [آ] بير يئرلى، يۇردداش، بير اڤلن اولان، اوغلان آدى (فا: هم وطن).
- اڤل نى دك** [آ] ۱- بصيرت، قابليت. ۲- يدك، آلدە اولان شى^۷.
- اڤل نى كداش** [آ] آذربايجان^۷ دا داغ آدى^{۲۴۰}.
- اڤل نى دم** [آ] ۱- آليشقين، يئتيشكين ۲- سئويملى، جانا ياخين ۳- ائوجيل قويون. ۴- پئشمان، نادم^۷.
- اڤل نى نىلير** [آ] شمس الدين اڤل نىز كؤله اولاراق ساتيلىپ

اڤل قووان (آي) [آ] يايين ايکينجي ياري سيندا دوشن و ائلى داغ دان آرانا کؤچمه يه مجبورانندن سو يوق هاوا، شهر يور و سېتامبر آيلار ايللا توتوشان آيا و گونلره وئريلن بير آد (فا: سرماي آخر ييلاق).	سلجوقلار ساراينا يول تاپير يئته ننگين دن دولايي توغرو ل اوغلو ارسلان اوچون آتابگ سئچيلير، سلجوقلار دؤولتي ضعيف لرکن و توغرو لون او لوموندن سونرا اونون بيوه سي مومنه خاتونلا ائولئير، و ۱۱۳۶م آران والي سي اولور و بئله ليکله ائلدينز ليلر حکومتينين اساسي قويولور، او نخبجواني باشکند ائنده رک و سلجوقلو سارايندا اوژ نفوذوندا يارارلاناراق قيسا مدت ده شير وانشاهلاري اوژونه تابع ائديب و حکومتينى آذربايجان عراق، اصفهان و مازندران بؤلگه لرينه قدر بويوتدو، ائلدينز دن سونرا اوغلو محمدجهان پهلوان م ۱۱۷۵-۱۱۸۶ ايللري آراسيندا حکومت ائتدي، او ايلکجه همداني و سونرا دا تبريزي آلاراق اوراني پايتخت ائتدي، اوغلو قيزيل ارسلان م ۱۱۸۶-۱۱۹۱ ايللرينده حکومت ائتدي، او سلجوقلو ۳جو توغرو لو يئنه رک اسير ائديب و خليفه عباسي نين رضاي ايله اوژونو سلطان اعلام ائله دي، اوندا ن سونرا اوغوللاري ابوبک و قوتلوق اينانچ و سونرا دا اوژبک اوغلو (م ۱۲۱۰- ۱۲۲۵) شاه اولدو، ائلدينز ليلر م ۱۲۲۵ جي ايلده موغوللارين هجوموندا ن قاچان جلال الدين قوشونونا يئئيلدي. ائلدينز ليلر دؤنمي تبريز، گنجه و نخبجوان شهرلري هريري ۱۰۰،۰۰۰ نفره قدر نفوسلاري وارايدى بو دؤنم آذربايجان تورکجه سي انکشاف ائتدي و بو ديل اسلام دين ايله برابر، بير ليک سمبولو حالينا گلدى و او لکه بويوک مقداردا توسعه تاپدى.
اڤلقوش [آ] باخ: اڤل + قوش، قارتال تورو بير آوجى قوش. ۷	اڤلسيز اوباسيز [ص] يوردو اتوي اولمايان (فابي: کاشانه).
اڤلقيليج [خ] اتسيز خان ين بير اوغلو. ۷	اڤلسيز لشمک [س] يوردسوز و وطن سيز لشمک.
اڤلک / ايلک [آ] آتيلايخان ين اوغو لاريندا ن. ۷	اڤل عالم [آ] هامى، هرکس، قاپي قونشو (فا: همه).
اڤلکين [آ] ۱- قونوق ۲- يولجو. ۷	اڤلقاتميش [آ] اڤل + قاتميش، اولکه فتح ائتميش، آلقان، فاتح. ۷
اڤلگزدى [آ] باخ: اڤل + گزدى، گزگين، سيح. ۷	اڤلقار [باخ] ايلقار.
اڤلگزر [آ] باخ: اڤل + گزر، گزگين. ۷	اڤلقار سيز [ص] وفاسيز (فابي: وفا). unfaithful
اڤلگورموش [آ] اڤل + گورموش، گزگين، سيح. ۷	اڤلقاي [آ] يوردسوز. ۷
اڤل قولو [آ] تبريزه ياخين بير کند و گزمه لى يئر آدى.	اڤلقولوغ [خ] اتسيز خان ين اوغلو، آيري آدى "اتليغ خان". ۷
اڤلگو [آ] آماج، هدف. ۷	
اڤلگيک [آ] باريش سئور، باريشچي. ۷	
اڤلگين [آ] ۱- قوناق سئور ۲- قوربتچي، يوردوندا ن اوژاق. ۷	
اڤللا و اويوغو [آ] توووزدا داغ آدى. ۲۴	
اڤللازگي ellazgi [آ] اؤرميه ده کند آدى {لئزگي / لئزگي ائلى}.	
اڤل لشديرمک [باخ] اڤل ليک لشديرمک.	
اڤل لشديريلمک [باخ] اڤل ليک لشديريلمک.	
اڤل لشمک [باخ] اڤل ليک لشمک.	
اڤللى [آ] ۱- ائللى اوبالي، باغميسيز، دؤولتى اولان ۲- [خ] آتيلاي خان ين اوغو لاريندا ن. ۷ ۲- قيز آدى (فا: نام دختر).	
اڤلليک ellik [ظ، ت، گو، صح] ۱- دؤولتلى، ماللى، زنگين. ۲- [ص] بير يئرين بوتون خالقينا عايد اولان، عمومى، گنل (فا: عمومى). ۳- [ظ] اڤل اوچون اولاراق، گنل ليکله.	
اڤلليکجه [ظ] باشدا ن باشا، هامى ليقجا، بوتون (فا: همه).	
اڤلليک لشديرمک [ل] بوتون خالقين يارارينا و استفاده سي نه وئرمک (فا: عمومى گرديدن).	
اڤلليک لشديريلمک [س] اڤلليک لشديرمک ايشى گؤرولمک (فا: عمومى گرديده شدن).	
اڤلليک لشمک [س] بوتون ائلين مالى اولماق، توپلومسال لاشماق، اجتماعى لشمک (فا: اجتماعى شدن).	
اڤلليکله [ظ] هامى ليقلا، بوتونلوکله، بوتون اڤل (فا: همه).	

اڤمپانی [آ،فر] دۇيقوداشلىق ^{۲۱۸} .	اڤمپان [آ] دۇولتچى، دۇولتینه صادق؛ قازاقلارين، كيچيوز، بچلۇغو، باي اوغلو اويماغى اولوبالاريندان ^۷ .
اڤمپوزه [آ،فر] داياتيلميش "اڤمپوزه اشمك: داياتماق" ^{۲۱۸} .	اڤمپورا [آ] بوكلمه ائل مارالى، ائلمارال كلمه سينين قيساتيلميشى اولماليدير، قيز آدى (فا:نامدختر).
اڤمپيريزم [آ،فر] ۱-ادراك اوچون يالئيز تجربه و حسى قاورايشى قبول ائندن فلسفى جريان ^۹ . ۲-عملى فعاليت.	اڤله [آ] ۱-اوچور، او تهر، ۲-او يانا، او طرفه (فا:آنطورى).
اڤمناوا [آ] اوچان دا كند آدى {اممك دن: بوللوق يئر}.	اڤله بيل [ظ] اڤله اوچور (فا:همان گونه).
اڤموسيا [آ،فر] هيچان، تصور، حس ^۹ .	اڤلهجه [ص] اولدوغو كيمي، نئجه وارسا، اڤله (فا:همانگونه).
اڤميسيون [آ،فر] اسوروم، پياسا و بازارا چيخارما ^{۲۱۸} .	اڤله بنله [ظ] بوشوبوشونا "اڤله بنله كوچرى قوش كيمي گزيرم"
اڤميل emil [آ] توركوستاندا آلاگۇ له تۇكولن بيرچاي آدى؛ وبۇ چايا ياخين قاراخاتايلىلارين قوردوقلارى بيرشهر آدى ^{۱۲} .	اڤله ليك [آ] حال، دۇروم (فا:وضعيت).
اڤن en [آ] بير شئين گئيشليگى، سطح بويوتلاريندان بيرى "اڤن و بوى"، بيرشئين يان طرفده اولان اوژونلوغو (فا:پهنا). Width {گ:ت:۱-يان. ۲-چوخوريئر، سن، صح}.	اڤله مگ [ل، باخ: ال] اشمك.
اڤن كسيگى [آ] جيسمين اوخونا عمود مستوى ايله كسيگى.	اڤل يارديم كومپانياسى [آ] اوژل آماجلاز اوچون، يوخسول بۇلگه لر و بللى يئرلرين قالخينماسى اوچون دوزه لن كومپانيا.
اڤنتورئسان [آ،فر] ايلگى چكيجى (فا:جالب و جاذب).	اڤل يازينى [آ] ائل ادبياتى، خالق ادبياتى.
اڤنتورئسانوئال [آ،فر] اولوسلار آراسى، ميللت لر آراسى، بى الملل (فا:بين المللى).	اڤليامان [خ] بابور خان دۇنمى بگلريندن ^۷ .
اڤنتورئسيون [آ،فر] بۇتونلشمه، اوپوم ^{۲۱۸} (فا:انتگر اسيون).	اڤلييتيك [آ،يو] اڤلييسه اوخشار.
اڤنتورئره [آ،فر] بير بۇتون، بۇتونلشميش ^{۲۱۸} . (فا:انتگره).	اڤلييس [آ،يو] يىضى، بيرمخروطويا سيلندرين (قاسناق) مستوى سطح ايله كسيشمه سيندن اله گلن قاپالى آيرى خط.
اڤنتولئنگت [آ،فر] عاغيل، ذهن، ادراك، آئليق (فا:ذهن).	اڤلييسوييد [آ،يو] اڤلييسين اوخۇ چتوره سينه فيرلانماسيندان اله گلن جيسيم و شكيل.
اڤنتولئنگتوآليزم [آ،فر] عاغيلچليق، ذهنيه (فا:ذهنيه).	اڤليخان [خ] اوغوز خاقان يين تورونو دتيز خان يين اوغلو ^۷ .
اڤنتوريك / اڤنتريكا [آ،فر] حيله، دۇژن، دسيسه، گيزلى گيريشيم (بيرايشى پوزماق اوچون) (فا:حيله).	اڤليز [خ] ۱-دۇرو، تميز، مۇئس، اوپوملو ^۲ -ياقوت داستان-لاريندا بكار تانريچاسى (اولو تويون ون قيزى) ^۷ .
اڤنتومولوژى [آ،فر] بۇجك بيلمى (فا:انتومولوژى).	اڤليك elik [آ،ده] حۇكمدار، بگ، آدى سانلى آدام. {بو كلمه سومترجه ده [آليم/عالم] شكلينده ايشله نيب و حۇكمدار آنلاميندادير و گۇستريركى عربجه عالم (بيلمجى) و توركجه اڤليك هامى سى بو كلمه دن آلينامايدير و اصلينده بوكلمه لر ين هامى سى ائل سۇزونه باغلى كلمه لرديلر}.
اڤنئجك [باخ] يئنئجك.	اڤليميناسيون [آ،فر] آله مه ^{۲۱۸} .
اڤندش [آ] ائشيت، مۇساوى ^۷ .	اڤلينيگى [آ] ۱-دۇولتينه باغلى، دۇولتىن خدمتچى سى ^۲ -[خ] چئگيز خاقان دۇنمى بگ لريندن ^۷ .
اڤندك [آ،ت] مساحت، گئيش ليك (فا:وسعت).	اڤل يولو [آ] گئديشى گليشى چوخ اولان يول، بۇيوك يول.
اڤندوتئرميك [آ،فر] ايسى آلان (فا:اندوترميك).	اڤل يورد [آ] ائل اويا (فا:وطن).
اڤندودئرم [آ،فر] ايچ درى (فا:اندوترميك).	اڤليغدى [آ] باخ:اڤل + ييغدى، آلقان، فاتح ^۷ .
اڤندوسكوپى [آ،فر] انسان ووجودونون ايچ اورقانلارينين مئعائنه مئتودو (فا:اندوسكوپى).	
اڤندوكرين [آ،فر] ايچ سالىقى (فا:اندوكرين).	
اڤندوكرينولوژى [آ،فر] ايچ سالىقى بيلمى (فا:اندوكرينو لوژى).	
اڤندوكسيون [آ،فر] تۇمه واران (فا:اندوكسيون).	

اۋئىنە [ظ] ائن طرفى اولاراق، پارچانى ائىنە كىمك (فا:عرضاً).	اۋئۇئىك [آ] بۆتۈن ائو اھلى.
اۋئىنە بويۇن [ظ] چوخ اينجه آيرىتى لارى ايله، ايرى يارى (فا:در تمام جهات).	اۋئۇئو [ظ] ائوبه ائو، ائو لرى بير بير دوللاشاراق (فا:خانه به خانه).
اۋ ev [آ] ۱-بير عايله نين اۋئوراجاق و ياشاياجاق يئر، قوئوت (فا:خانه). house ۲- [مج] عايله، سۈى. ۳- يئر.	اۋئۇئاليلار [آ] آذربايجان، دا كند آدى ۲۴.
۴-بير سيرا حثيوان آدلارننن اۋئونه گلهرك اولارين اھلى لشمه سينه اشاره اولونور "اۋ قوشو، اۋ گۈرچىنى" ۵- بعضى آدلارلا بير ليكهه بير شئين ائوده حاضرلانماسينا اشاره اولور ويا يالئيز ائوده ايشلنمه سىنى بيلديرير "اۋ پالتارى، اۋ باشماغى، اۋ چۆرگى، اۋ ايشى". {سومرجه ائ؛ ت'اۋ، ائف، سن 'اۋ، اۋى؛ بو كلمه اۋيماق سۆزوندن آليئميشدير: اۋى' اوۋ' اۋ، همچىنين اويا' اوۋا' كلمه سيده بو سۆزون آيرى شكلى اولماليدير؛ ائومك و اۋيماق سۆزلريننن بير معناسى توپلاماق و ييغىشديرماق شكلينده دير بو مفهوما باخارساق اۋ و ائورن كيمى كلمه لر نينن معناسيندا توپلوم و بير يئر توپلانمىش مفهومونو گۆرمك اولار و ائوريم كلمه سينده بوتولشمه و تڪاۋل تاپما معناسيدا بومفهوملا باغليدير، اشاره اولونما ليدير فارسجادا آب كلمه سينن شكل و مفهوم لحاظيندان اۋ سۆزونه باغلانماسى اۋيقونسوز گۆرونمور؛ اۋزل ليكله بو كلمه نين آيرى تحليلى ديلرده ياقين اولماديغى، بو كلمه نين چوخ يئر لرده اوۋ شكلينده سۆيلنمه سى، اۋ سۆزونون ده بونا بنزر سۆيله نيشى، سۈيون چوخراق اۋيماقلا اله گلمه سى و بو سۆزون سومرلره قدر اوزانماسى، بو ياخينليغى گوجلنديير، باخ: آب.}.	اۋئۇزكسدى [آ] ماسا للى، دا داغ آدى ۲۴.
	اۋئۇغلو [آ] اۋئو قوللوقجوسو (فا:خانه زاد). home-born
	اۋئۇغلولو [آ] ۱-خالخا لدا برندق كندينده يئر له شن بير ائلين آدى، باخ: خالخال. ۲-خوى دا شهر و داغ آدى.
	اۋئۇغلو [آ] ميربشير، ده كند آدى ۲۴.
	اۋئۇلماق [س] اۋئو صاحىبى اولماق.
	اۋئوھلى [آ] عايله (فا:عائله). family
	اۋئويشى [ص] اۋئو ايچينده احتياجلارى ساغلايان ايشلر.
	اۋئوبارك [باخ: اۋئو+پارك، آ] ۱-اۋئو مۆلك. ۲-عايله دئيه.
	اۋئوبۇجگى [آدى] چوخراق اۋئو لرده ياشايان بير نوع بۇجك، سوسرى (فا:سوسك).
	اۋئوبه اۋئو [باخ] اۋئو اۋئو.
	اۋئوباراسى [آ] كيرانلنمىش اۋئو اوچون اۋده ن پارا.
	اۋئوميز له مه [آ] اۋئوى تميز ائتمه ايشلرى (فا:خانه تكانى).
	house cleaning
	اۋئۇئورو [آ] انسان آدى، باخ: اۋئو+ تۈرو. ۷.
	اۋئۇئوكمك [س] اۋئوين هر طرفىنى سيليب سۆپورمك و تميز له مك.
	اۋئۇئوماق [س] اۋئو كيرانماق.
	اۋئوجه [ظ] اۋئوده كى لره گۆره، بۆتۈن اۋئوھلى (فا:كل خانواده).
	اۋئوجيك [آ] ۱-كيچيك اۋئو. ۲-اۋشاقلارين دۆزلتديغى اۋيۇنچاق اۋئو (فا:خانه كوچك بصورت اسباب بازى).
	اۋئوجيك اۋئوجيك [آ] اۋشاقلارين قومدان دۆزلديب اۋينادىق- لارى اۋيۇن (فا:بازى كودكان برآى ساختن خانه كوچك).
	اۋئوجيل [آ] اۋئوجيمن، اۋئونه باغلى، اۋئو و انسانا آليشمىش؛ قارشى آئلامى چۆلجول؛ (فا:اھلى). domestic
	اۋئوجيل لشديرمك [س] اۋئوجيل حالا گتيرمك (فا:اھلى نمودن).
	اۋئوجيل لشمك [س] اۋئوجيل وضعيته گلمك، اھلى اولماق، اھلى لشمك (فا:اھلى شدن).
	اۋئوجيل ليك [آ] اۋئوجيل اولما وضعيتى (فا:اھليت).
	اۋئوجيم [آ] ۱-اۋئوجيمن، اۋئوجيل ۲-ايشگۆزار. ۷.

اڻ Ee	آذربايجان تورکجه سي	۲۰۶	ارک سۆزلۆگۆ	اڻ Ee
اڻوجيمين [ص، تا] ائو سئور، ائوينه باغلى.	اڻوجيمين [آ] اڻکونوئيميست، مقتصد. ^۷		ايچينده اولدوغوموز ائورن ۱۳-۱۵ ميلياردا ايل اؤنجه	
اڻوجيز [آ] ائوه اوخشار، ائو کيمي (فا: شبيهه خانه).	اڻوچي [آ] ۱-تعطيل گونلري ائوينده گنچيريلن. ۲-ائوه باغلى آدم، ائو آدمي. ۳-ائو ايشلرينه باخان کيمسه، ائو خانيمي (فا: خانه دار). housekeeper		بؤيوک پارتلايش سؤنوجو وار اولماغا باشلايب، (فا: ابتداي جهان). the beginning of the world	
اڻوچي ليک [آ] ائوچي اولما، ائودارليق، ائو ايشينه باخما، ائو خانيمي اولما (فا: خانه داري). house economics	اڻوخانيمي [آ] ائوده قاليب ائو ايشلرينه باخان خانيم، ائوقاديني (فا: کدبانو، خانه دار). housekeeper		اڻورن بيلم [آ] ائوره نه باغلى قورا للاربيلمى (فا: کاسمو لوزى).	
اڻودار [باخ] ائوچي.	اڻودارليق [باخ] ائوچيلک.		اڻورن بيلمى [آ] ائورن بيلم ايله ايلگى لى (فا: کاسمو لوزى).	
اڻودره evdərə [آ] تبريز ده داغ آدى.	اڻودش [آ] ۱-بير ائوده ائورنلارين هر بيرى (فا: همخانه). ۲-خانيم، آرکگين ائشى.		اڻورتيمور [خ] تۇقا تيمور خان ين اوغو لاريندان. ^۷	
اڻودن چيخماق [س] ائودن کوسوب گنتمک.	اڻودولوسو [ظ] چوخ، چوخلو مقدار.		اڻورنسل [ص] ائورن له ايلگى لى، دؤنيا اوچوسونده، دوتيا چاپيندا (فا: کيهانى). cosmic	
اڻوده پيشمه ييب قونشودان کلمه ييب [آ] حاقيندا هنج بير شى بيلينه ين و بير تصور اولمايان شى اوچون دئييلير.	اڻوده جي [آ] اکينچى ايشچيلرينه يئمک حاضرلايان آشچى.		اڻورنسل لشمک [س] ائورنسل وضعيته گلکم، کورهسل لشمک، گلوبا ليزه اولماق (فا: جهانى شدن).	
اڻوده فالماق [س] (قيز اوچون) واختى گنچيب اره گتتمه مک.	اڻوديمک [ل، ت] ييغيشديرماق، بير يره ييغماق، تۇپلاماق "داغيتديغن نوخودلارى ائودير" (ائو سؤزوندن).		اڻورنسل ايشين [آ] چوخ اوزاقلاردان و ائورتين درين ليک لریندن ساچيلان ايشين (فا: اشعه کيهانى) cosmic rays	
اڻورمک evərmək [س، دده] ائولنديرمک، ائولى ائتمک.	اڻورن evrən [باخ] ائو بوتون وارليق، گوى و يئر وارليق-لارى نين بوتونو، کاینات، قيز آدى (فا: کيهان). cosmos		اڻورنسل لشديرمک [ل] ائورنسل حال گتيرمک (فا: جهانى نمودن)	
اڻورن پولو [آ] ميکا داشينا وئريلن بير آد (فا: ميکا).	۲- [آ] اؤدرها، جانناوار، ۳-بخت، طالع. ^۷		اڻورنسل لشمک [س] ائورنسل وضعيته گلکم، کورهسل لشمک، گلوبا ليزه اولماق (فا: جهانى شدن).	
اڻورن دوغومو [آ] فلسفه ائوره نين دوغوشو و دوزلمه سى، کاسمو گونى (فا: خلق کاینات).	اڻورن گزور [آ] اؤزايى گزن (فا: کيهان نورد). consmonaut		اڻورنسل لشمک [س] ائورنسل وضعيته گلکم، کورهسل لشمک، گلوبا ليزه اولماق (فا: جهانى شدن).	
اڻورن گزور [آ] اؤزايى گزن (فا: کيهان نورد). consmonaut	اڻورنئاي [آ] انسان آدى، باخ: ائورن + آي. ^۷		اڻورنسل لشمک [س] ائورنسل وضعيته گلکم، کورهسل لشمک، گلوبا ليزه اولماق (فا: جهانى شدن).	
اڻورن باشلاقيجى [آ] بؤيوک پارتلايش گونو، بيلگينلره گوره			اڻورنسل لشمک [س] ائورنسل وضعيته گلکم، کورهسل لشمک، گلوبا ليزه اولماق (فا: جهانى شدن).	

اڻ Ee	آذربايجان تورکجه‌سی	۲۰۷	ارک سۆزلۆگۆ	اڻ Ee
اڻوقورماق [ل] اڻو تیکمک، اڻو دۆز لثمک.	اڻوهلهمک [س] بیر سۆزو کامل دئمه ییب میریلدماق.			
اڻوقوللوقجوسو [آ] اڻو ایشلرینی گۆرن قوللوقجو.	اڻوی آباد [ن] یاخجی لیغا و خرمته قارشى تشکر افاده‌سی.			
اڻوگین evgin [آ] اڻوجیل، اڻوینه باغلی.	اڻوی بئلینده [ص] اڻوی یۇردو اولمایان.			
اڻولاد evlad [باخ] اولاد.	اڻوی باشینا اوچولماق [س] باخ: اڻوی ییخیلماق.			
اڻولندیرمک [ل] اڻولی ائتمک، اوغلانا و قیزا توی ائیلهمک (فا: ازدواج کردن).	اڻوی باشینا گۆتورمک [س] چوخ های کۆی ائله‌مک.			
اڻولندیریلمک [بل] اڻولندیرمک ایشی گۆرولمک (فا: فم).	اڻوی ییخیلماق [س] اڻوی باشینا اوچولماق، یازیق و بدبخت اولماق (فا: خانه خراب شدن).			
اڻولنمک [س، ت] توی ائله‌مک (فا: ازدواج کردن) to marry	اڻویشمگی [آ] اڻوده پشیریلن و اڻوده دۆزه لن ینمک.			
اڻولنمه [آ] اڻولنمک ایشی (فا: ازدواج) marriage	اڻوی ییخیلیمیش (داغیلیمیش) [ص، مج] بدبخت اولموش (فا: خانه خراب). ruined			
اڻولنمیش [آ، ص] اڻولی اولموش (فا: ازدواج کرده). married	اڻویاران [آ] اوغرو، اڻولری یاریب اوغرو لوق ائدن.			
اڻوله نیش [آ] اڻولنمک ایشی ویا بیچیمی.	اڻویرگن [آ] ۱- تدبیر، تدبیرلی ۲- دۆنوشۆم، چنوریم.			
اڻولی [ص] ۱- اڻولنمیش اولان (فا: ازدواج کرده).	اڻویرمک [ل] ۱- دۆندرمک، چنوریمک ۲- اساسینی دیشدیرمک			
married ۲- اڻوی اولان کیمسه (فا: خانه دار و منزل دار).	اڻویز آباد / اڻوین آباد (آبادان) [ن] تشکر اوچون و یا یاخشی لیق قارشى سیندا سؤیله‌ن بیر جاواب.			
اڻولی ائشیک‌لی [ص] ۱- اڻوائشیک‌لی اولان، having home	اڻوین evin [آ] جوهر، اۆز، نووه.			
and house ۲- بوتون عایله، اڻو اهلی بیر لیکده.	اڻوین تیکلسین [ن] بالا اعتراض ویا آلتیش اوچون سؤیله‌نیر.			
اڻولی قادین [آ] اڻولنمیش خانیم (فا: محصنه).	اڻویندن قاجاق دۆشمک [س] یوردوندان آرا لی یاشاماق.			
اڻولی قیشلاق [آ] کلنیر ده کند آدی.	اڻوینه [باخ] اۆینه.			
اڻولیا اۆتو [آ] باقلا گیللردن: حیوان ینیمی اولان بیر یتگی، قورونقا، ائشیک اۆتو (فا: اسپرس). onobrychis. Leg	اڻویخان [آ] باشقاسینی بدبخت ائدن پس آدام (فا: خانمان برانداز). ruinous			
اڻولیک [آ] اڻو اوچون یارایان هر شئی (فا: مربوط به وسایل خانه).	اڻویخماق / اڻوین ییخماق [ل] بیرینی بدبخت ائتمک.			
اڻولی‌لیک [باخ] اڻولنمه، اڻولی اولما وضعیتی (فا: ازدواج کرده). the state of being married	اڻوییه سی [آ] اڻو صاحبی (فا: میزبان). host			
اڻولی‌لیک بیرلیگی [آ] قاری قوجادان دوزه لن توپلولوق، ار و آرواد.	اڻه / اه [ن] کدرلی و اؤمودسوز حاللاردا دئیلن بیر سۆز (فا: آه).			
اڻولی‌لیک دویونو [آ] اڻوله‌نده اولان توی و دویون.	اڻی (ای) [ن] ۱- بیرینی سسلهمک اوچون دئیلن سۆز "اڻی اۇشاق‌لار، اڻی اوغول" (فا: آی). ۲- باخ: اکلر.			
اڻومیلچگی [آ، دی] بۆجک لر صیفن ایندن جۆت قانادلیلار تاقیمیندان، کۆل رنگلی بیر اکلم باجاقلی نوغو، تیفو و دیزانتری میکروب‌لارینی داشییان بیر بۆجک (فا: نوعی مگس). musca domestica	اڻی‌بسا [ن] نئجه کی، شاید (فا: ای بسا). how often			
اڻونیک evnik [آ، دده] دده قورقود بوئی لاریندا بیر یئر آدی "اڻونیک اۆنیک قالاسی".	اڻیته‌میش [آ] گۆزل دانشان، خطیب [خ] میصیر-تۆرک کۆله‌من لری (قیلاوون) دۆنئی بگ و کوموتان آدی.			
اڻوولوسوین [آ، فر] تکامل نظریه‌سی (فا: تکامل).	اڻیدیرمک eydirmək [ل] اینگی ساعمدان اوّل امجک لرینی سۆتلندیرمک اوچون ایکی بارماقلا سیخماق ویا بالاسینی آرجا امیزدیرمک (فا: گاو را) جهت دوشیدن آماده نمودن). to massage the udder of the cow			
اڻوه جن / ایوه‌جن [ص] عجول، عجله‌جی.				

اڤيله / ائله [ظ، ت، سن] ۱- اؤنؤن کیمی، اؤقدر (فا: همانطور).	before milking {ایگیتک سۆزوندندير، باخ: ینگ}
۲- ائيله مک فعلیندن بؤیروق وضعیتی.	اڤیرتمک [ل] اڤیره تی وضعيته گتیرمک (فا: جعل کردن).
اڤيله اڤيله [ظ] باخ: اڤيله جه، یاواش یاواش.	اڤیرتمه [آ] اڤیره تی وضعيته گتیرمه (فا: جعل کنی).
اڤيله جه [ظ] اڤيله اؤلان (فا: همانطور).	اڤیرتی / اڤیره تی eyrəti [آ] ۱- دوزه لتمه، مصنوعی، "اڤیره تی
اڤيله دیر [با] ائوئت (فا: بله). yes	ساج (تاخماساج)، اڤیره تی دیش (قویمادیش) (فا: ساختگی)
اڤيله سی [ص] اؤنؤن کیمی (فا: همانطور).	۲- مۆت، گنچجی ۲- مۆستار. fictitious ۳- اییی یئر لشمه
اڤيله سینه [ظ] اؤجور اؤلاراق (فا: همانطور).	میش، یئرین یاخشی تاپمامیش. {آیری} اڤیری سۆزوندن {.
اڤيله گی [ظ] اؤجور اولاراق.	اڤیرتی لشمک [س] اڤیرتی وضعيته گلیمک (فا: ساختگی شدن)
اڤيله لیگ له [ظ] او ییچیمده، سونوندا (فا: بدین ترتیب).	اڤیرتی له مک [بل] اڤیره تی حالا گتیریلیمک (فا: ساختگی شدن).
اڤيله مک [ل] ائتمک، گۆرمک (فا: کردن). to do	اڤیرتی لیک [آ] اڤیره تی اولما وضعیتی (فا: ساختگی بودن).
اڤيله مه [آ] یاپما، گۆرمه و ائتمه (فا: ارتکاب). commission	اڤیسللی eysəlli [آ] اؤرمیه ده کند آدی {اوسا لو بویوندان}.
اڤيله مه سینه [ظ] اڤيله سینه (فا: همانطور).	اڤیگو / اڤیگی / اڤیگیش [آ] اییی، صالح، اییجه ۷. {باخ: ینگ}
اڤیلیک eylik [آ] اییلیلک، یاردیم، اعانه ۷.	اڤیگو تکی [خ] عابباسیلر دؤنمی، طبرستان والی سی ۷.
اڤیلییه ییلیمک [س] گۆره ییلیمک، یاپماق (فا: توانستن). can	اڤیگیل [آ، اڤیگو] اییو [اییی] آسوده، دینچ و راحت (فا: راحت).
اڤیمج [آ] ائیمه قاتیق و آیران کیمی شئیلری ساخلاماق اؤچون	اڤیلم eyləm [آ] ۱- اڤيله مک ایشی، عمل، ایش گۆرمه،
قویون دری سیندن دۆزه نیلن توربا (فا: توبره ای پوستی).	چالیشما (فا: فعل). act ۲- [دیل ب] فعل (فا: فعل). verb
اڤیمیر eymir [آ] ۱- اؤغوز تورکلرینین ۲۴ بوی وندان بیر،	۳- ائتکی له ییجی داورانیش ۴- دؤردورما، اؤنؤنؤ کسمه.
اؤغوزنامه ده بؤیوک اوردوسو اولان، معنالانیب، بعضاً	اڤیلم چکیمی [آ] فعل تصریفی (فا: تصریف فعل) decielesion
ایمور / ایمر / ائیمور شکلینده ده یازیلیبدیر، اؤنلارین بیر	اڤیلمچی [ص] [دؤشونجه سینی اڤیلمی ايله گرچکلشدیرمگه
بؤلومو ذوالقدر بیر لیگنین بیر اوباسی حالیندا آنادولودا	چالیشان (کیمسه) (فا: عمل گرا).
یاشایاراق آذربایجانا کؤچوب صفوی لر قاتیلدیلار ۸۹. ۲-	اڤیلمچی لیک [آ] اڤیلمچی اولما وضعیتی، اصالت عمل
اییی لیک صاحبی، خیرشناس ۳- سلجوقلار دؤنمی	(فا: اصالت عمل). pragmatism
بیربگ و کوموتان آدی، تورکمن اویماق بگ لریندن ۷.	اڤیلمسل [آ، دیل ب] فعلی (فا: فعلی). verbal noun
اڤیمیر [آ] بی بی شیروان، گۆند، اردبیل، ماهشاندا کند آدی.	اڤیلم سیز [ص] اڤیلمی اؤلما یان.
اڤیمین [آ] ۱- آلقاق کؤنؤلو، متواضع ۲- یاردیمسؤر ۷.	اڤیلم سیز لیک [آ] اڤیلم سیز اولما وضعیتی.
اڤیمنمک eymənmək [س، تا] چکینمک، قورخماق، اؤرکمک.	اڤیلم سیز لیک ایلکه سی [آ، فیزیک] جیسمین دورما، دۆز ویا
اڤیمه [آ] ائیمج ده دوزه لن آغارتی و لبنیات (فا: نوعی لبنیات).	ثابت سُرعت له حرکت ائتمه سی.
اڤیمه آغیز [ص] آغزی ینکه.	اڤیلمگۆن [آ] انسان آدی، باخ: اڤیلم + گۆن ۷.
اڤیمه چی [آ] اڤیمه دوزه لدن، اڤیمه اؤستاسی (فا: ماست بند).	اڤیلم لر [آ] افعال (فا: افعال). verbs
اڤیمه لیک [ص] اڤیمه یه یارار (فا: مناسب یرای ماست بندی).	اڤیلم لی [ص] اڤیلم وضعیتینده اؤلان.
اڤین آباد eynəbad [آ] کبودر آهنگ، هشتری و رزن ده کند آدی	اڤیلم لیک [آ] مصدر (فا: مصدر).
{اڤینه آوا: اییی یئر، باخ: اڤینیمک}.	اڤیلوک قۇجا [خ] دده قورقوت داستانلاریندا بیر بگ آدی ۷.
اڤینال [آ] یتردن چیخان ایستی سو ۲۴. {اییی + آل}	اڤیلول [آ] میلادی ایلینده سککیزینجی آیین آدی.

1-ə

ا[حرف] آ حرفی تورک عرب الفباسی نین اۆچونجو سس لی حرفی و تورک لاتین الفباسی یین آلتینجی حرفی سایلییر، بو حرف دیل وضعیتی جه اینجه و دوداق وضعیتی جه دۆز و گئیش سؤیله نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:سومین حرف صدا دار ترکی آذربایجان).

اباء`eba [آ،ع] چکینمه، ساقینما.

ابایل`ebabil [آ،ع] داغ قایلانقوشو، اؤزون قویروق قوشو، دینی حیکایه لره گۆره بالاجا داشلار ایله آلاله دؤشمانلارینی داغیدان بیر نوع قوش (فا:پرستو).

ابابین [آ] میاندا کند آدی {آبا/اویا+بین: مین ائو}.

اباته`ebate [آ،ع] گئجه نی بیر یرتده گئچیرمه (فا:بیته).

اباحه`ebahe [آ،ع] مباح بیلمه، جایز سایما (فا:مباح کردن).

اباحی`ebahi [آ،ع] مباح بیلن، جایز سایان (فا:~).

آبادور [آ] اردبیل ده کند آدی {۱-اویا+سار: اوبانین ساریلدیغی و یئر لشدیگی یئر ۲-انسان آدی}.

آباشه`obaše [آ،ع] بیر گروه هر جور آدمیلاردان (فا:~).

ابطال`ebatil [آ،ع] باطل لر، یاوا و بیهوده سۆزلر (فا:~).

اباعد`ebaed [آ،ع] اقرب قارشیتی، اوزاقراق، اؤزگه لر (فا:~).

ابتداء`ibtida [آ،ع] باشلانقیج، ایلك اؤنجه (فا:ابتدا).

ابتداء`ibtida [آ،ع] یئنی بیر شئی گتیرمه، بدعت قویما (فا:~).

ابتدال`ibtizal [آ،ع] کۆتوله مه، پیس وضعیته سالما (فا:~).

ابتر [آ،ع] قویروغو یولوق (فا:دم بریده). bobtail

ابتمام`ibtisam [آ،ع] گۆلومسه مه (فا:~).

ابشار`ibtišar [آ،ع] بشارت وئرمه (فا:~).

ابتعداد`ibtidad [آ،ع] اؤزاق دورما، چکینمه (فا:~).

ابتغاء`ibtiga [آ،ع] ایسته مه و آختارما (فا:~).

ابتکار`ibtikar [آ،ع] بیر ایشده یئنیلیک گتیرمه ایشی (فا:~).

ابتلا`ibtila [آ،ع] دۆشگونلوک، آلیشما، بلایا دۆشمه (فا:~).

ابتئال`ibtinal [آ،ع] دۆزلمه، تیکمه و قورما (فا:~).

ابتهاج`ibtihac [آ،ع] سئوینمه، شاد اولما (فا:~).

ابتهاال`ibtihal [آ،ع] زاریلتی ایله دُعا اوخوما (فا:~).

ابتیاع`ibtia [آ،ع] آلماق، ساتین آلما (فا:~).

ابجد`ebced [آ،ع] عرب الفباسیندا رقم لرله دیرلندیریلن

حرفلر، عرب یازین یندا حرفلری عدد لرله دیرلندییره رک کلمه

لره تاریخ مفهومو وئردیلر، ابجدسککیز کلمه دن دوزه لره رک

۲۸ حرفدن عبارتدیر: "ابجد، هوژ، خطی، کلمن، سعفن،

قرشت، ثخذ، ضغط، بو حرفلر سیراجا اذن ۱۰ و آ و ۱۰ دان

۱۰۰ و ۱۰۰۰ دان ۱۰۰۰ سای یاقدر برابر ایدیلر، و بو معیار-

لا هر کلمه نی سای یی و ایل سایار عددینه دؤندرمک اولار،

"اورنک: ایکی عاشیق (۱+۱۰+۲۰+۱۰+۷۰+۱+۳۰۰+۱۰+۱۰۰=) ۵۲۲ جی تاریخی گؤستریر (فا:حروف ابجد).

ابجد حسابی [آ،ع] کلمه لری ابجد دیر لر یله سای یی دؤندرمه

ویا ترسینی گؤرمه.

ابحات`ebhas [آ،ع] تارتیشما، بحث ائتمه (فا:~).

ابحر`ebhər [آ،ع] بحر لر، دنیز لر (فا:~).

ابخر`ebxər [آ،ع] آغزی یشکه، آغز یندان پیس قوخور گلن (فا:~).

ابخره`ebxərə [آ،ع] بوخورلار، بوغولار (فا:~).

ابخل`ebxəl [آ،ع] پاخیل لار (فا:~).

ابد [ظ،ع] سونسوز، سونسوز گله جک زمان، ازل قارشیتی (فا:~)

أبدًا [ظ،ع] هئچ واخت، اصلا (فا:ابدا). eternally

ابداء`ibda [آ،ع] باشلاما، آشکار ائلمه (فا:~).

ابداع`ibda [آ،ع] یاراتما، یوخدان وار ائتمه (فا:~).

ابدال`ibdal [آ،ع] بدیل، بدیل چو، عربجه ده یاخشی و دۆز

آدملار معنا سینندادیر ولی تورکجه ده ترس معنا تاپاراق

احمق و یاوا آدم اۆچون سؤیله نیر، باخ: آبتال، هفتال.

أبدال`ibdal [آ] زنجان داداغ و کند آدی {باخ: هفتال}.

أبدال`ibdal [آ،ع] دیششمه، عوض له مه (فا:~).

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک، سونسوز لوق (فا:~)

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک (فا:~).

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک (فا:~).

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک (فا:~).

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک (فا:~).

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک (فا:~).

أبدال`ibdal [آ،ع] همیشه لیک (فا:~).

ابدی لشدیرومک [ل] سۆنسوزلاشدیرماق (فا: ابدی نمودن).

ابدی لشمک [س] سۆنسوزلاشماق (فا: ابدی شدن).

ابدی یوخو [آ] اؤلوم.

ابدیا / ابدیت [ظ، ع] سۆنسوز اولاراق، همیشه لیک (فا: ~).

ابر ebr [آ، فا، شع] باخ: بؤلود (فا: ابر).

ابر ebr [آ] شاهرد-قلعه نو دا کند آدی {باخ: آبار}.

آبراء abra [ع، آ] بیخدیрма، بیزار ائتمه، دفع ائتمه (فا: ~).

آبراج abrac [آ، ع] بۇرج لار (فا: ~).

آبرار [آ] یاخجی و اییی آدمالار (فا: ~). the just

ابراز ibraz [آ، ع] اورتاچیخارما، گؤسترمه (فا: ~) to express

ابرام سمی [آ] کلئیر ده کند آدی.

ابرام ibram [آ] دیرنج گؤسترمه (فا: ابرام). insisting

ابراهیم (ح) ibrahim [آ] اولو پیغمبرلرین بیرینین آدی و

ح محمد، ح موسی و ح عیسی پیغمبرین اولو آتاسی،

باخ: یالواج، ابن العبری، صفورا، قنطورا.

ابراهیم... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق

ایشله نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۴ آد سایماق اولار).

ابراهیم شبسترلی [یا زار] ۱۰۷۰-۱۰۸۰ یوزیلده یاشایاراق تورکجه

شعرلری واردیر (فا: ~) ۱۴۱.

ابراهیم طاهرموسی [یا زار] (۱۲۷۹-۱۳۶۲) قاراباغ شاعریدیر،

شاهنامه نی تورکجه یه چنوریب و مطبوعاتدا چاپلیشیدیر ۱۴۲.

ابراهیم کبیرلی [یا زار] آذربایجان شاعریدیر

ابراهیم موسی ییگین [یا زار] آذربایجان یازارلاریندان.

ابراهیم میرزا [یا زار] (۱۶ جی) شاه طهماسبین قارداشی

شاعر بهرام میرزائین اوغلودور، تورکجه شعرلری واردیر.

آبرت [آ] آیریلیم، اختلاف ۷.

ابرچ abrec [آ] شیراز شهرینین بخش لریندن، ۶۰۰ نفر

نفوس و ۲۲ کندی واردیر، اهالی تورک و فارس دیلار.

آبرد abred [ع، آ] سوئیوق راق (فا: ~).

ابرش abres [آ، ع] ۱-آلاجا بنک لی (آت و...). ۲-الده

بسلمیش "ابرش قوچ". (فا: ابرش)

ابرص abres [ع، آ] دری سی آغ لکه لی اولان (فا: ~).

آبرغان [آ] مرند، سراب دا کند آدی {آوار+غان: آوار یوردو}

آبرک / ائبرک / ابروک [ص] دایانقلی، باخ: آوار / آپار ۷.

آبرک تیمور [خ] توقا تیمور خان ین اوغو لاریندان ۷.

ابرلو aberlu [آ] صفوی لر دؤنمی بو اوبا افشار بیرلیگینده

غثمانلی توپراقلاریندان کؤچ اندهرک صفوی لره قاتیلدیلا

و قزوین بؤلگه سینده یئرلشدیلر، چوخ احتمالا نادرشاه

افشارین مئتسب اولدوغو قیرخلو طایفاسی ابرلو ویا

گوندوزلورلدن منشعب اولموشدو ۸؛ بو بوی چوخلو یئر

آدلاریندا ایز بوراخمیشدی، منسوبیت "لو" اکی آیریلیرسا

آبر سوزو "آبرقان، ابر" کیمی کلمه لرده گؤرسه نیر؛ آ / آ

حرف دیشیمی ایله، آبر سوزو آبار و آوار سوزلرینین

دؤنولموش شکلی اولمالیدیر؛ آوار / آپار سوزو دایانان و

دایانقلی معناسیندادیر، باخ: آوار.

ابرو [آ، فا] ۱-بیرنوع بزک. ۲-قاش (فا: ابرو).

آبری / آبرو aberi [آ] همدان دا کند آدی {باخ: آبار}.

ابریشم [آ، فا] باخ: ایپک (فا: ابریشم).

ابریق [آ، ت] باخ: ایریق.

ابزار abzar [آ، ع] آقیت لار، جهازلار (فا: ~). tool

ابصار absar [ع، آ] بصرلر، گؤزلر (فا: ~).

ابصر absar [ع، آ] ان بصر، ان اییی گؤرن (فا: ~).

ابطاء ibta [ع، آ] یوانما، یوانیش (فا: ~).

ابطال abtal [ع، آ] دلیرلر، ایگیدلر (فا: ~).

ابطال ibtal [ع، آ] سیلمه، پوزما (فا: ابطال).

أبتح abtah [ع، آ] گئیش و آلچاق یئر، چایلاق یئر (فا: ~).

أبعاد abad [ع، آ] بویوت لار، بعدلار (فا: ~).

أبعاد abed [ع، آ] اؤزاق راق، ان اؤزاق داکی (فا: ~).

أبقا abqa [ع، آ] یئرینه قالما، قالدیرما (فا: ابقا).

أبک [آ] میانادا کند آدی {آبک سوزونون قیساتلیمیشیدیر}.

أبل abel [آ] کلئیر ده (حداشی)، بیناب (دع) دا داغ آدی.

أبلاغ iblaq [ع، آ] یتیریم، اریشدیرمه، اؤلاشدیرما (فا: ~).

أبلق [ع، ص] آلا، آلا بولا، آلا بزک (فا: ابلق).

أبللی [آ] اهر و کیوی ده کند آدی {اوبالی}.

أبله [ص، ع] بودالا، آغیل سیز، سفته، سارساق، باشی بوش (فا: ~).

أبلهانه [ص، ع] سارساق جاسینا، آغیل سیز جاسینا (فا: ~).

ابله جه سیننه [ص] سارساق اولاراق، احمق جه سیننه (فا: ابلهانه).
ابلیس iblis [آ، ع] دوزنجی، کؤتو، شیطان (فا: ~) **the devil**
ابن ibn [آ، ع] اوغول (فا: ابن).
ابنا [آ، ع] ابن چوغولول اولادلار، اوغوللار (فا: ابنا).
ابن العبری [آ] ۷-جی یوزیلده یاشایاراق ۳۱-دن چوخ اثری واردیر، "مختصر الدول" کتابیندا دونیانین ۱۰ دؤولتینی تشریح اندیدیر و ح ابراهیمین خانیمی قنطورا و قیزی صفورا، ح موسی نین خانیمیندان سؤز آچیر (آراشدیرمالار قنطورانی کنگرلی تورک ائلینه باغلایرلار، موسس خورناسی ۴-جی عصرده کتورا آدینی سؤیله ییر، دده قورقود بویلا ریندا قانئورالی سؤزونه راست گلیریک).
ابن الوقت ibn ul vaqt [آ، ع] قُرصتچی، قُرصت طلب (فا: ~).
ابن تورک [آ، ی] بویلیگین جبر علمی نین اساسینی قویموشدور.
ابن جانی [یازار] شوشالی شاعردیر و ۱۲۵۵ ده دؤنیاسین دیشیدیر و تورکجه شعر لری واردیر ۱۴۲.
ابن حوقل بغدادی [آ] عرب سیاحی اولاراق ۳۶۷-ده صوره-الارض کتابینی (عربجه) یازمیشدیر؛
ابن خردادبه [آ] اؤنملی کتابی "المسالک والممالک (جغرافیا) آدیندادیر هق ۳۰۰ جو ایله وفات اندیدیر.
ابن خلدون [آ] ابن خلدون عربلرین اؤنملی تاریخچی لریندن اولاراق توپلوملاری بدوی و مدنی ایکی آتا قروپا آیریردی، بدوی لری مدنیت قورامادیقلارینی و تاریخسیز اولدوقلارینی و تورکلرین ده بدوی اولدوقلاری اوچون تاریخسیز اولدوقلارینی سؤیله ییر. بو سؤز اؤزل لیکه گنچمیشده چوخ تاریخچی لری یانیتلاراق بؤیوک اشتباه سالمیشدیر، و البته بیرعه تورک دوشمنی سؤزده تاریخچی افراددا بهانه وئیردی، حالبوکی ابن خلدون بوزقیر مدنیت لریندن، گنچمیش هون و گوگ تورک امپراتورلوقلاریندان، سومر، ایلام، ماننا، اورارتو و چوخلو بؤیوک تورک دؤولت لریندن خبرسیزایدی، اونون تصورووندا گوچه دندگیکنده یالینز گلیشمه میش عربستان گوچه لری ذهنینه گلیردی و بوتون گوچه

قوملاریدا گلیشمه میش سانیردی و ییگیسی بونا یتمیردی کی گوچه تورکلر آلتون، دمیر و یازینی مکمل حالدا تانیردیلار و اورخون عایدیه لری کیمی یادگارلار قویوب و آلتون گئیملی انسانلار و اونون یانینداکی اشیالار دوزلدیلر، بوجور یانلیشلیقلارارغما اونون کتابلاری چوخلو دیر لی ییگیلره مالیکدیر.
ابن سینا [آ] باخ: ابوعلی سینا.
ابنگ [با، ت] اگر.
ابن فضلان [آ] ۳۰۰-ده سفرنامه یازان عرب سیاحی.
ابن مهنا [آ] ۱۴-جی عصرده "تورکجه، موغولجا، فارسجا" لغت کتابینین یازاریدیر ۱۲. باخ: خوارزم تورک لهجه سی.
ابنه / ابنت ibnæt [آ، ع] قیز، بنت (فا: ~).
آبنیه abniyæ [آ، ع] بنالار، تیکیتی لر (فا: ~).
ابو ابو bu [آ، ع] آتا، دده، بعضاً "بو، با" شکلینده ده ایشله نیر "ابوعلی: علی نین آتاسی، بوعلی، بایزید" (فا: ~).
ابو اسحق ابراهیم اصطخری [آ] باخ: المسالک و الممالک
ابو القاضی بهادر خان [آ] خیوه خانی اولاراق ۱۶۶۱-جی ایله شجره تراکمه کتابینی تورک سؤیلاری بارده یازیدیر.
ابو جهل قاریزی [ع، آ، ی] بالاجا قاریز شکلینده اولان چوخ آجی یابانی چؤل میوه سی.
ابو عین [آ، ع] آتا و بابا، والدین (فا: ابو عین).
ابواب abvab [آ، ع] بابلار، قاپی لار (فا: ~).
أبو البشر abulbeşær [آ، ع] بشر، یناتاسی، ح آدم (فا: ~).
ابو الفتح خان جاوانشیر (طوطی) [یازار] ۱۸-جی یوزیلده قاراباغ شاعر لریندن اولاراق، تورکجه شعر لری واردیر ۱۴۱.
ابو الفضل حسینی [یازار] ۱۹۲۲-ده تبریزده آنادان اولوب، حسرت تخلص ایله شعر و چوخلو نمایشنامه لر یازمیشدیر.
ابو القاسم کامل [یازار] ۱۸۷۹-۱۵-ده تبریزده آنادان اولوب، موسیقی و شعر اوستادی حساب اولور ۱۴۱.
ابو القاسم خطیبی (ناصر) [یازار] ۱۳۰۲-ده زنجاندا آنادان اولوب و تورکجه شعر لری واردیر (فا: ~) ۱۴۱.
ابو جانلو bucanlu [آ] قئیدار دا کند آدی {ابو+جانلی}.

اېهر [ā] ebherə بو شهر قزوین، ین ۸۶ ک گ و زنجان، ین ۸۸ ک د طرفینده یئر آلییدیر، ش ۱۳۲۰ ده نفوسو *۱۲۰۰۰ نفر اولاراق تورک قتید اولوبدور (اېهرود ۹۲ کند، *۷۰۰۰۰ نفوسلا زنجان، ین ۵ بخش یندن بیر ایدی)، دنیز سۇلاری سویه سیندن ۱۵۴۰ متر یۆکسکده و ش ۱۳۸۵ ده شهرستان و شهر نفوسو ۱۶۱۰۰۰ و ۷۲۰۰۰ نفر و اۆزئی گنیشلیگی ۱۳۳۴ کم ایدی، چۆخلو معدنی سۇلاری واردیر {باخ: ابر لو}.
اېهر بۆلگه سینین تاریخی و گۆرمه لی یئرلی [ā] تپه قالاسی، سلطانیه گۆنبدی، چلبی اوغلو و ملاحسن کاشی مقبره سی، داش کسن یازیتی، علی بولاغی ماغاراسی، اولنگ غاری، امامزادا (اسماعیل شاناط، یحیی)، پیر احمد زهر نوش بقعه-سی، شاهزاد ازیدا لکبیر بقعه سی، قروه جامع مچیدی.
اېهر بۆلگه سینین چایلاری [ā] چایلار قیزیل اۆزن، تۆکولورلر: آغ زووج چای (s6b36)، بهاور (s9b11)، چپردر (s3b10)، ساری واش (ایتجیل s9b13)، خراسانلو (اوجاق، قوم دۆزگولونه تۆکولور، s6b17)،
اېهر بۆلگه سینین داغلاری [ā] بۇیوک داغ (۱۱ ک ق د ۲۰۵)، ییشیلو/پیشیکلی (۱۸ ک ق د ۱۹۴۷)، گونئی (۲۲ ک ق ب-۲۵۸۲)، برش داش (۱۶ ک ق ۲۱۱۰)، اوچ قاشیق (۱۸ ک-ق ب ۲۳۰۹)، الوند داغ (۲۰ ک ق ۲۴۴۹)، گئی قایا/ گوی قایا (۱۰ ک گ ب ۲۲۱۰)، کنچیلیک داغی (۱۵ ک گ ب ۲۰۴۶)، زمنکه (۱۷ ک ب ۲۴۸۲)، قیزیلداغ (۱۸ ک گ ب ۲۰۴۵)، جلوگیر (۲۰ ک ب ۲۳۲۵)، آغداش (۲۲ ک ب ۲۴۸۶)، قیزیلجا (۲۲ ک گ ب ۲۰۲۴)، سیاه (۱۲ ک د ۱۷۴۵)، سیاه بک (۱۲ ک د ۱۷۴۵)، قاشگیر (۱۲ ک ق د ۲۱۲۷)، زک (۱۵ ک ق د ۲۰۰۵)، شترکوه (۱۶ ک د ۱۸۸۳)، گبرقالا (۱۷ ک ق د ۲۰۰۶)، داغ (۱۹ ک ق د ۲۰۸۰)، زرتشت کبیر (۲۰ ک ق د ۱۹۳۴)، یهرلو (۲۰ ک ق د ۱۹۶۰)، زمه داغ (۲۲ ک ق د ۱۸۲۷)، قاسم گدیکی (۲۳ ک ق د ۱۹۳۹)، بابا هانی (۲۷ ک ق د ۲۱۰۸)، آهک داشی (۱۶ ک ق د ۲۰۱۰)، دۆزلاق (۱۶ ک ق ۲۰۵۰)، قورودره

ابوجهل [آ،ع] پیغمبرین عمی سینین آدی، مجازی اولاراق چوخ ترس وعناد آدم اوچون ایشله نیر (فا: ابوجهل).
ابوحیان [ā] الادراک اللسان الاتراک کتابی نین یازاریدیر، بۇ کتاب م ۹۳۱ ده استانبولدا چاپ اولوبدور.
ابوریحان بیرونی [یازار] محمد بن ریحان هـ ۳۶۲ ده خوارزم اوغوز تورک لری نین یوردوندا آنادان اولدو، کتابلاریندان، قانون مسعودی، ریاضیات حاققیندادیر، ابوریحان عمرونون سونونا قدر غزنوی تورک لری نین ساراییندا اولوب و ۴۴۰ دونیادان گنیدیدیر، اونون نظریه لری یئرچکیمی، یئرین وضعی حرکتی باره ده چوخ دیرلی و ایندیکی علمی تاپیتی لار سویه سینده دیر (وحید).
ابوعلی سینا [ā] بۇیوک حکیم، فیلسوف و منجم اولاراق بوخارا شهرینین خرمیشن بۆلگه سینده دنیا یا گۆز آچیب، او اۆزبک تورک لریندن اولوب و اۆز دندیگینه گۆره فارسجانی سونرادان اؤیره نییدیر، ابوعلی سینانین اثر لریندن شفا (فلسفه)، قانون (حکمی لیک) کتابلارینا اشاره اتمک اولار، ابن سینا همداندا دنیا سین دیشدی.^۶
ابولحارث ebulharis [آ،ع] اسلان، شتر، اسد (فا:~).
ابوالفتح خان طوطی [ā] قره باغ حاکمی ابراهیم خلیل خانین اوغلودور و شعر لریندن بعضی سی گونوموزه چاتمیشدیر.^{۱۱۷}
ابولقاسم فیوضات fiyuzat [یازار] (ش ۱۲۶۷-۱۳۴۹) تبریز ده آنادان اولوب، ایلک دفعه تبریز ده اوشاقلار باخجاسی دۆزلدیدی، فیوضاتدان چۆخلو کتاب یادگار قالیبدیر.^{۱۳۱}
آبوی abevi [آ،ع] آتا، آتا ایله ایلگی لی (فا:~).
ابه [ā] ۱- اوشاق اوپونوندا ایچری سینه قوز وفیندیق سالینان چوخور. ۲- ماماچا (اوشاق دلیجه) ۳- ماما، اوشاق دوغوران.
ابهام ibham [آ،ع] شُبْهه، شک (فا: ابهام). ambiguity
آبْهَتْ obohhet [آ،ع] بۇیوکلوک و عظمت، شکوه (فا:~).
ابه چی [ā] ماما، ماماچا.
ابه چی لیک [ā] ماما لیق، ماماچا لیق، ماما اولما.
اېهر ebher [آ،ع] ان باهر، آپ آیدین، چوخ ایشقلی (فا:~).

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۱۴	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)		
(۱۷ک ق ۲۲۶)، کن اۆستو (۲۰ک ق ۲۴۴)، سنگر (۲۰ک ق ۲۴۶)، بۇلاق (۲۳ک ق ۲۶۳)، بَهاؤر (۲۴ک ق ۲۴۶)، درویش پیری (۲۶ک ق ۲۱۸)، سَرنه (۲۷ک ق ۲۲۵)، بۆیوک-داش ۳۰ ک ق ۲۷۸)، داش بۇلاق ۳۱ ک ق ۲۳۲)، هَرذلَر (۱۸ ک گ ب ۱۹۰۲)، قنبرلو (۳۰ ک گ ب ۱۹۹۰)، دربند (۱۰ ک گ ۱۹۳۲)، خلف سار (۱۱ ک گ ۱۸۸۳)، بۇتالی (۱۱ ک گ ب ۲۴۴۶)، مَلاداغی (۱۲ ک گ ب ۲۴۶۳)، داش حسام (۱۴ ک گ ۱۸۹۱)، پَناس (۸ ک گ ب ۲۲۶۴)، چال چالار (۹ ک گ ب ۲۲۳۲)، سه چشمه (۱۴ ک گ ب ۲۴۵۹)، علی درویش (۲۰ ک گ ب ۲۱۲۱)، چشمه بار (۲۴ ک گ ب ۲۱۰۵)، دۆلزاغا (۲۵ ک گ ب ۲۰۹۶)، عزت قوْزئی/ قورت قوزئی (۲۵ ک گ ب ۲۲۰۹)، آت دربندی (۳۰ ک گ ب ۲۰۱۰)، امام (۳۰ ک گ ب ۲۱۶۳)، خوشنام (۳۰ ک گ ب ۲۳۰۷)، نادرآباد (۵۰ ک ق ب ۲۱۴۵)، جۆجه دره‌سی (۵۱ ک ق ب ۲۲۰۰)، پاشا دره‌سی (۵۱ ک ق ب ۲۲۲۵)، گونئی (۵۲ ک ق ب ۲۲۵۲)، کلکش (۵۲ ک ق ب ۲۶۳۰)، قاراوول (۵۴ ک ق ب ۲۱۶۰)، قاراجاقول (۶۰ ک ق ب ۱۵۰۰)، آره کمر (۶۰ ک ق ب ۲۳۴۳)، سیاه بگ (۶۵ ک ق ب ۲۱۳۰)، پرنگین (۶۵ ک ق ب ۲۲۲۶)، حیدربگ (۴۷ ک ق ب ۲۳۲۵)، قاراداش (۳۰ ک ق ب ۲۴۱۰)، قاراداغ (۳۰ ک ق ب ۲۵۸۰)، بۇلاقایا (۳۵ ک ق ب ۲۲۶۳)، آغ‌داغ (۳۵ ک ق ب ۲۵۰۰)، قونق دره (۳۷ ک ق ب ۲۳۰۰)، ساری داش (۴۰ ک ق ب ۲۱۰۰)، شارشار (۴۲ ک ق ب ۲۲۰۰)، حووض قایا (۴۴ ک ق ب ۲۰۸۰)، هادچا (۴۵ ک ق ب ۲۲۲۲)، قایالیقلی/ قیه لیکلی (۴۵ ک ق ب ۲۳۰۰)، شالوار (۴۷ ک ق ب ۲۲۴۳)، بادچمن (۴۷ ک ق ب ۲۲۰۰)، دۆلما (۵۱ ک ق ب ۳۳۳۰)، قوزئی (۵۷ ک ق ب ۸۲ ۲۲)، گونئی (۲۱ ک ق ب ۱۹۰۰)، خوراسانلو (۲۵ ک ق ب ۲۴۳۸)، قووات (۲۵ ک ق ب ۲۵۴۳)، قووزین (۳۰ ک ق ب ۲۱۵۳)، سیندان داغ (۳۲ ک ق ب ۲۹۷۵)، گونئی لر (۳۳ ک ق ب ۲۲۱۰)، شیخ سوْرو (۵۷ ک ق ب ۲۴۷۰)، قَره گونئی (۶۰ ک ق ب ۲۳۲۴)، گرایلی (۶۲ ک ق ب ۲۵۵۰)، سلمان بۆینوجو (۶۵ ک ق ب ۲۳۷۰)، کره (۶۷ ک ق ب ۲۱۸۵)،	سایین قالا * ۳۱۵۰، گۆوه در/ گۆی دره (قو: گاودره) * ۳۵۰؛ خُراسانلو * ۵۶۰؛ امامزادا یعقوب؛ خلیفه لو/ کبودچشمه * ۶۶۰؛ داش بولاق؛ سَرواجان/ سروجهان * ۴۹۰؛ پیرساققا (قو: پیرزاغا)؛ کیزین * ۲۷۰ (قو: کوه‌زین)؛ چَرگر * ۱۵۰۰؛ آلیگزیر aligizir * ۹۰۰؛ آرْهان * ۵۸۰؛ عمیدآباد * ۱۰۲۰؛ جیداقایا * ۵۲۰؛	ابهر (سُلطانیه) بۆلگه سینین کندلری [آ] سولُطانیه؛ اؤلنگ/ اؤلن * ۲۳۰؛ کبودگونبد * ۴۶۰، چپ دره * ۲۱۰؛ ندیرآباد، تَهْمَز آوا/ طهماسب آباد * ۲۱۰؛ آرچین * ۵۵۰، میهمان، عایباس آباد، قالا، اَلْمَکی * ۳۳۰، قارا بولاق، مشک آباد، یوسف آباد * ۶۷۰، خیرآباد * ۱۴۵۰، کک آباد/ کاکاآباد * ۳۸۰، علی آباد، سیرخادیزه * ۹۵۰ (قو: سرخه دیزج)؛ کنگه، آقزوج، ونونان، بوجی، برونقور، پرنگین، بالوف، چمرود، چمه، امیرآباد، شایندی (قو: امام کندی)؛	ابهر (سُلطانیه-سوئبول آباد) بۆلگه سینین کندلری [آ] والایش * ۷۰۰؛ دوستگان * ۲۱۰؛ بوین/ بوئیون؛ سوئبول آباد * ۵۶۰؛ حسین آباد، وییر * ۱۱۰؛ قیاسا * ۲۷۰ (قو: قیاسیه)؛ اسدآباد * ۴۶۰؛ چالوار (شالوار) * ۲۲۰؛ تورقنده/ تورکانده türqəndə * ۶۵۰؛ ویک vik * ۷۶۰؛	ابهر (سُلطانیه-گۆزلدره) بۆلگه سینین کندلری [آ] گۆزلدره/ آ-ی * ۱۴۰-۱۶۴۰؛ شُکورآباد * ۵۱۰، سلمان کندی * ۳۷۰، کُردره * ۵۰۰، خرْمدره * ۶۰۰؛ سبزدق، کردناب/ کۆرده نان * ۲۸۰، ساریجالو * ۸۰۰،	ابهر (مرکزی-ابهرود) بۆلگه سینین کندلری [آ] فینیش آوا * ۶۱۰؛ میمۆن دره * ۷۵۰؛ ایسپاس قالا * ۵۵۰؛ چالچوق * ۴۰۰؛ کینه ورس * ۸۸۰؛ زیره‌باش * ۴۷۰؛ قاراآغاچ * ۴۹۰؛ قیشلاق مردعلی * ۱۴۰، عایباس آباد/ آ-ی * ۶۵۰؛ ۲۴۰، قیزیلجا * ۳۰۰؛ گۆل بولاغی، قافاس آوا * ۵۲۰؛	ابهر (مرکزی-حومه) بۆلگه سینین کندلری [آ] اَبهر؛ شریف آباد * ۱۱۸۰، قوئجوق خان * ۶۰؛ قاراتپه * ۳۱۰، قیره qirə * ۱۶۷۰ (قو: قروه)؛ نورین * ۱۱۶۰؛ قَمَج آباد * ۶۴۰؛ حصار قاجار * ۴۶۰؛ علی آباد * ۲۸۰/ ی تو، قارابولاق * ۱۴۰؛ بَزاولیل/ بَزابیل * ۱۵۰؛ گۆللوجه * ۳۳۰/ ی تو؛ اسدآباد

1-ā (e,i)	آذربایجان تۆرکجه سی	۲۱۵	ارک سۆزلوگو	1-ā (e,i)
*۱۶۰ قارلوق*۳۴۰؛ باریک آب*۶۰، کماجین، لمیرآباد، حصارعبدالکریم *۶۳۰، کۆله خانای؛ یتگیجه؛ یایلاق مرشون/مرچیق؛ حسین آباد *۴۰۰؛ قارقالو؛ علی بۇلاغی* ۱۷۰؛ ییوار(بهاور)؛ دادگر/دادوگر*۳۵۰؛ آرپاشارلو؛ ابهَر(مرکزی-درسجین) بۆلگه سینین کندلری [ā] کۆینک* ۱۰۸۰ (قو:قو:هیجین)؛ گۆن-حوسئن*۲۸۰ (جند-حسین)؛ دره- سین/ درسه جین *۱۰۸۰؛ آزاناب *۱۱۹۰؛ کۆلنگر *۳۴۰؛ رازمنجین *۴۲۰؛ بالیقلی؛ آغجاکند *۲۷۰؛ قیزیل بولاق، ابهَر(مرکزی-دوولت آباد)بۆلگه سینین کندلری [ā] قیالچه مزره، شکرچشمه ۲۴ک*۱۸۰؛ دوولت آباد*۷۰۰؛ چشمه وار *۷۶۰؛ یتگی کند *۲۹۰؛ آغور/آغوز*۲۰۰؛ نایجوک، خوشنام*۳۹۰؛ گۆللو (قو:کلی)؛ شیخ چریک *۲۵۰؛ گۆل تپه *۳۳۰؛ چنگ الماس/چنگه ماس*۶۳۰؛ ائیوه نک *۸۱۰؛ چنشین*۷۵۰؛ قیشلاق حسنعلی، امیربوساق(بوستاق)*۵۳۰، ابه ربۆلگه سینین کندلری(۱۳۲۰*) [ā] آهک (کد *۱۹۰)، آردمین (۱۸کق ب *۷۹۰)، آرکین (۲۲ک گ *۳۹۰)، پیرسقا (۲۴ک *۸۲۰)، چوبوقلو(۲۶کق ب، *۱۵۰)، دهنج/ دهنه(۴۸کق ب *۳۵۰)، شابۇلاق (۲۶ک ب *۱۴۰)، شناط (۲ک ق *۳۸۲۰)، فیله ورین (۴۲ک ق *۵۸۰)، قالا حسن خان (۴ک ب *۹۰)، قیشلاق بالاخان (۲۱ک گ ب *۷۰)، گۆلجه (۳۶ک گ ب *۲۰۰)، موغول آباد (۳۶ک ق *۲۷۰)، میلان (۲۱ ک گ *۱۸۰)، قاراپه/ وازه (۲۴کد)، ابه قو:شاغی [ā] گۆی قو:شاغی. ابه قورباغا [ā، دی] قویروق سولار صیفیندن، قارا رنگده قورباغا نو:عو (فانوعی قورباغه). alutos ابه کومه جی [ā، بی] ابه کومه جی سولاردن، یاپراقلاری پیشیرلرک یتیلن، قاینادیب ایچه رک سیندیریم یولونو یوموشادان، پمبه مور رنگینده چیچک لی و چوخ ایللیک یتگی دیر، امه کومه جی، کۆمچ او:تو (فانپیرک). malva siylvestris {ابه سۆزجوغو آبا سۆزونون دیشیک شکلی اولاراق بو یتگی نین اؤنمین گۆسته ریر و کۆمچ بو یتگی نین گۆمولو و قویلانمیش حالتینی نشان وئریر}.	اودۇن سوو، اوتسوو، ایستی و مرطوب اؤلکه لرده یتیشین یتگی فامیلی (فانپنیرکها). malvasylvestris ایات abyat [آ،ع] بیت لر، شعرین ایکلی بیی (فان:~). ایجه [آ،تا] اولیا، ولی. ایض [ص،ع] آغ (فان:سفید). ایبور [آ] ایرانین فارس اُستانیندا بیر یئر آدی و تورک اها لی سینین دانیشدیغی تورک دئییشیین آدی. ایک [باخ] اکمک، ایمک. اُپرا [باخ] بیر نوع آواز لر نومایش (فان:اوپرا). opera اپریتمک əpritmək [l] چوروتمک (فان:پوساندن t-to decay اپریتمه əpritmə [آ] چوروتمه (فان:عمل پوساندن). اپریک əprik [ص، سن] چوروموش (فان:پوسیده). اپریمک əprimək [س،ت، سن] اسکیمک، دیدیک دیدیک اؤلماق، چورویوب یریتلماق، (فان:پلاسیدن). to fade اپریمه [آ] چورومه (فان:پوسیدگی). decay اپریمیش [آ] چورویوب تۆکولموش، الدن دۆشموش (فان:پوسیده). decayed اپسم əpsəm [آ،تا] سس سیز، سس چیخارمایان. اپمک əpmək [آ،ت] چۆرک، اکمک (فان:نان). bread ات et [آ،ت، سن] ۱-دری ایله سوّموک آراسیندا اؤلان یومشاق بؤلوم (فان:گوشت). meet ۲-میوه نین قاییغی آلتیندا اولان یشمه لی و یومشاق حصّه. ات آجی/اتاجی [ص] دیلی آجی، دانیشاندا بیرینی اینجیدن. ات آجیلیق [آ] اتی آجی اؤلما وضعیتی، دلی آجیلیق ات آسماق [س] پیشیرمک اؤچون اتی قازاندا اود اؤسته قویماق. ات اؤربه دن [ص] انساندا آغیر تاثیر یارادان، دهشت اویادان. ات اؤربه دیجی [باخ] ات اؤربه دن. ات باسماق [س] کؤکلمک، ات لنمک. ات باش [ص، دا] آغیل سیز، گئج آنلایان، کؤت بشین. اتباع ətba [آ،ع] تبع لر، تابع لر، اؤیروقلولار (فان:~). ات باغلاماق [س] ۱-شیشمانلاماق. ات بالا [آ] اتجه، اتجه بالا. ات بالاسی [آ] اتی کسب دؤغراماق اؤچون بیر نوع بالتا.			

اتک [ظ] چوخلو، چوخ مقداردا، بوللوجا، اتک دولوسو.	يوشاينيب چورومه يه باشلاماق (فا:گوشي شدن).
اتکال ittikal [آ،ع] توکل اللهمه، اعتماد اللهمک (فا:~).	اتلنمک [س] ات باغلاماق، شيشمان اولماق، شيشمانلانماق، سميرمک، کؤکلنمک (فا:چاق شدن).
اتک اؤيمک [ل] يالانلانماق.	اتله ديرناق آراسينا گيرمک [س] ييريرينه چوخ ياخين اولماق.
اتک بئزی [آ] اوشاق قونداغي بئزی.	اتلهمک [ل، ت] اتليک اتتمک، بسلهمک (فا:پروراندن).
اتک باسانلو ekək basanlu [آ] ساوه همدان شاهستون	اتلی otli [آ] ۱-کؤک، چاق، اولقون، اتی يئيلن "حيوان
اتلی نين آروخلو بؤلوگونه باغلی بير تورک بویو ^{۹۸} .	وميوه و يئيمش اوچون ^۲ اتی چوخ اولان، ايچينده اتی
اتک دولوسو [ص] بول بول، چوخ، اتک اتک.	اولان (فا:چاق). fat
اتک کیری [آ] يولسوز ايليشگی.	اتلی بۇدلو [ص] اولدوقجا شيشمان.
اتکگول [آ] بيراتک گول کیمی گؤزل، قیز آدی (فا:نام دختر).	اتلی ييتگی [آ، بی] قۇراق اورتامدا ياشايان و توخوملاری سۇ
اتک لنمک [بل] اتکيندن توتولماق، توتولوب ساخلانيلماق	ایله دولو ويا پرافلاری و ساپلاری قالین ييتگی، بير نوع
(فا:از دامن کسی گرفته شدن).	کاکتوس (فا:نوعی گیاه با اعضای گوشتی).
اتکله ييش [آ] اتک لهمک ایشی ویا ييچیمی (فا:ا.م).	اتلی جانلی [س] کؤک، دولقون، ایری وکؤک، گؤجلو.
اتک لهمک [ل] اتکيندن توتماق، اتکيندن توتاراق يالوارماق،	اتلی چیلوو [آ] اتله دویونو قاریشدیراراق پيشيریلن چیلوو
اؤيمک و ايسته مک (فا:از دامن کسی گرفتن).	(فا:چلو گوشت).
اتکلی [ص] اتگی اولان، اتگی گئنيش و اوزون (فا:دامن دار).	اتلی قانلی [ص] دولقون، ساغلام.
اتکلیک [آ] ۱-اتک دوزلتمه گه ال وئريشلی. ۲-بئلين	اتلی میوه (يئيمش) [آ] اورتاسی اتلی و سۇلويئيمش (فا:گوشي
آشاغی سینی اؤرتن پارچا (فا:مربوط به دامن).	اتلیک [آ] اتی اوچون بسلهنن، قئيمه، قووروما، باسدیرما
اتکوکوسو [آ] چرخلنمیش ات و يئر آلما ازييتسی یومورتا	دؤزلتمک اوچون کؤک حنیوان (فا:پروری). atallofed
اؤن زعفران و جویز ایچی قاتیلاراق و قیزارتیلاراق	اتلیک پیلیک [ص] باخ: اتلیک (حنیوان).
حاضرلانا بیر یئمک.	اتلیک سۇتلوک [ص] ات و سۇت اوچون بئجهریلن (حنیوان).
اتکلمک [س] بدنن یارا و ضعیف یئری اتلی اولماق.	اتلی لیک [آ] اتلی اولما وضعیتی، کؤکلولوک (فا:چاق بودن).
اتکه داش قويدو [آ] اوشاقلار آراسیندا داشلا اوینانان فکری	اتمام itmam [آ،ع] سونا چاتدیرما، آخیرا یئتیرمه (فا:اتمام).
بیر اویون آدی.	اتمک etmək [آ، ت، دده] باخ: اکمک، چؤرک (سنگلاخدا
اتگی دوشوک [آ] اتگی کیرلی، دؤشکون قادین.	چاغاتای تورکجه سیله اکمک اوچون اؤتمک یازیلیبدير،
اتگی کیرلنمک [س] ناموسونا توخونولماق.	بو کلمه اکمک سؤزونون کؤکو اولمالیدیر.
اتکین / اتکیندن توتماق [س] يالوارماق، کؤمک ايسته مک.	اتمک باسماق [س، دده] چؤرگی دانماق، نانکؤرلوق اتتمک.
اتکین چکمک [ل] قارشى سینی آلماق.	اتمە قن [باخ: ات باخ: اتجه.
اتکیندن ياپیشماق [س] يالوارماق، کؤمک ايسته مک.	اتمیلچگی [آ، دی] کؤل رنگلی ات سینگى.
اتکینه دوشمک [ل] يالوارماق.	اتوم [باخ] اتوم.
اتکینی بوراخماق [س] ال چکمک، بۇشلماق.	اتهام ittiham [آ،ع] بیرینه قارشى سؤزلن سۇچ، سۇچلاما،
اتلاف itlaf [آ،ع] یوخ ائتمه، تلف ائتمه (فا:~). wasting	سۇچلو گؤرمه (فا:اتهام)..
اتلر etlər [باخ] اطلس، اتلس.	اته جانا دولماق (کلمک) [س] اته دولماق، کؤکلنمک.
اتلشمک [س] ات کیمی اولماق، اته دؤنمک، ات کیمی	

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۱۸	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
اتەدۈنمک [س] بدنی سۇستالماق، کئی لشمک، حرکت ائده بیلیمه جک حالا دوشمک.	اثر بخش [ع+فا] تاثیر لی، ائتگی لی (فا: اثربخش).		اثر سیز [ص] تاثیر سیز، تاثیر سیز (فا: بی اثر).	
اتەگتیرمک [ل] کؤ کلتیمک.	اثر لی [ص] تاثیر لی، ایز بۇراخان (فا: بی اثر).		اقتال [آ] əsqal [ع] آغیر شئیلر، آغیر لیقار (فا: ~).	
اتەنه ətəne ۱- [آ] آنا قاریندا بالالیق لا اۇشاق آراسیندا اولان قان ات (فا: جنین). ۲- foetus. توکلری چیخمامیش قوش. ۳- [آ، بی] میوه یاپراقلاریندا یومورتاجیغین باغلی اولدوغو بۇ لوم (فا: زائده گوشتی ساقه) {بوسۇزجوک ات سۇز ایله ایلگی لیدیر: ات} اتە نک اتە نه {.	اقتال [ع] isqal [ع] آغیر لاشدیرما (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتەنه سیز [ص] اتە نه سی اولمایان.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتەنه سیز لر [آ، دی] اتە نه سی اولمایان یالین و ممه لی حیوانلار (فا: خانواده ای از پستانداران).	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتەنه لنمک [س] اتە نه کیمی اولماق (فا: گوشتی شدن).	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتە نه لی [ص] اتە نه سی اولان (فا: دارای جفت گوشتی).	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتە نه لیلر [آ، دی] اتە نه سی اولان ممه لیلردن بیر آلت صیف.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی آجیق [ص] دۇشو، قولو چیلپاق (قادین و قیز حاققیندا).	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی یاران خسته لیگی [آ] قۇرلاغان، دولاما خسته لیگی، دیرناق لارین قیراقلاریندا یومشاق بۇ لوملرده وۇجودا گلن التهاب.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی باغ ایچینده بۇیومک [آ] بۇلوق ایچینده یاشاماق.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی اۆرپریمک [س] قورخو واضطرابدان تۆکلری ییزیزدۇرماق.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی نیمز [آ] ات یتمه یین، کسپلمیش حیوان اتی نی یتمه یین.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی نیمز لیک [آ] ات یتمه مه وضعیتی، یالیز یتگی ایله بسله نن.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی تۆکولمک [س] ۱- ضعیف له مک، آریق لاما. ۲- خوشا گلمز بیر ایشدن خجالت چکمک، اوتانج دویماق.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی چیمچشمک [س] ایر گنمک.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتیket etiquette [باخ] ائتیکت.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی میزی تۆگمه [ل] یاراماز ایش گۆره نی اوتان دیرماق اوچون اونا دئییلن بیر سۆز.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی نی دیدمک [ل] چوخ اینجیتیمک، چوخ اذیت چکمک.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اتی بین [ص] اتله بسله نن.	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اثان [آ] آیقیت لار، ائووسایلی، قاب قاجاق (فا: ~).	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اثبات isbat [ع] ثبوت ائمه، قانیت لاما (فا: ~).	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	
اثر əser [ع] ۱- ایز، ایم، بلیرتی، علامت، نشانه، تأثیر. ۲- بۇراخیلیش، انسانین امگی (فا: اثر). effect	اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).		اقتال [ع] əsqal [ع] ان آغیر، آغیر راق (فا: ~).	

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۱۹	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
”سمای آجرام: گۆی جیسملری“ (فا:~).	اجه‌əcə [آ، تا] اولو، باشقان.			
اجرایه [آ، ع] اؤیقلاما (فا: اجرایه).	آجه‌هؤر [آ] قوساردا کند آدی ^{۲۰} .			
أجرت ücrət [آ، ع] ایش اؤچون وئرلن قارشى لىق، زحمت و امک حاقى (فا:~).	اجهل əchəl [آ، ع] چوخ جاهل.			
اجرىنى چکک [ل] جزاسىنى چکک.	اجیر [آ، ع] ایشچی، عمله، آلیقچی (فا:~).		a hired worker	
اجزا əczə [آ، ع] ۱-آیریتیلار، بیرشئى تشکيل ائدن کيچیک بؤلوملر و پارچاجیق لار. ۲-درمان مادّه لری، داوا (فا:~).	اجیر آوا [آ] سراب دا کند آدی {باخ: آجر لو، آغاجری}.			
اجزاجى [آ] داوا و درمان اؤزمانى (فا: متخصص دواجات).	اجیش بؤجوش [ص] ایری اؤیرو.			
اجزاجیلیق [آ] داوا درمان حاضرلما (فا: داروسازی).	آجه / اجه [آ، ت] ۱-بؤیوک باجی؛ ۲-دامی، گؤرگولو خانیم			
اجزاخانا [آ] داواخانا، اجزا توکانى (فا: داروخانه).	۴-عثمانلى (اورخاننگ) دؤنمی بگی ^۷ ، آچیگ {باخ: اکه}.			
اجساد əcsəd [آ، ع] جسد لر، نعلش لر (فا:~).	اچی əçi [آ، ت] یاشلى قادین، خانیم ننه.			
اجسام əcsam [آ، ع] جیسملر (فا: اجسام). bodies	آچینه [آ] ۱-دوغرو سؤزلو، سؤزونه گؤتیلیر ^۷ . ۲-گؤی تۆرک بؤیوک لیریدن: تۆرچو، سؤتلوغ، ~کۆر ^۷ .			
اجل əcəl [آ، ع] اؤلوم زامانى، یاشایشین سؤنو (فا:~) death	احادیث əhdis [آ، ع] حدیثلر (فا:~). traditions			
أجلئ مُعلَق [آ، ع] گؤزله نیلمه یین و طیبی اؤلما یان اؤلوم.	احاسن əhasin [آ، ع] احسن لر، اییی لر (فا:~) traditions			
اجلاس آتارماق [س] توپلانتی دؤزنلەمک (فا: جلسه گذاشتن)	أحاطه əhatə [آ، ع] قوشاتما، چئوره لهمه، دؤوره لهمه، سارما، بؤرومه (فا: احاطه). surrounding			
اجلاس icalas [آ، ع] ییغینجاق، توپلانتی (فا: اجلاس).	احاله ihalə [آ، ع] ساتیشا بؤراخما (فا:~).			
أجلاف əclaf [ص، ع] آلچاقلار، رذیل لر.	أحاب əhbab [آ، ع] دوست لار، یؤلداشلار (فا:~).			
اجلال icalal [آ، ع] سایین لاما، محترم سایما.	أحتراز əhtiraz [آ، ع] حذر ائتمه، پرهیز (فا:~).			
اجلی چاتماق (کلمک، یتیمک) [س] اؤلوم زامانى گلمک، یاشایشین سؤنو گلمک ”اؤز اجل ایله اؤلیمک“ (فا: مردن).	أحتراس əhtiras [آ، ع] یانماق، آلیشما، اؤد توتما (فا:~).			
اجماع icma [آ، ع] جمیعا، بوتونلوكله (فا:~) areunion	أحتراس əhtiras [آ، ع] قورونما، اؤوزونو قوروماق (فا:~).			
اجمال icmal [آ، ع] ییغجام، قیسلتما، اؤزت (فا:~).	أحتراض əhtiras [آ، ع] هیجان، جوشقونلوق، حریص لیک، وجد، هوس، شوق ”دربالار سؤندورمز احتیراحییمی“ (فا:~).			
أجمع əcma [آ، ع] هامی، هامی لیقلا (فا:~).	أحترام əhtiram [ص، ع] حؤرمەت، سایقی (فا:~). respect			
أجمل əcməl [ص، ع] گؤزل راق، ان جمیل (فا:~).	أحتراماً [ن] سایقی لارلا (فا:~). reverently			
أجن سنگرلى əcənsəngerli [آ] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.	أحتساب əhtisab [آ، ع] سایما، حسابلما، حسابا قویمما.			
أجن قاراخوجا əcənə [آ] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.	أحتشام [آ، ع] دبدبه، طنطنه، گورکم لی اؤلما (فا:~).			
أجن یئلى əcən yeli [آ] گنبد-آیدرویش ده کند آدی.	أحتقان əhtiqan [آ] تۆتولما، حبس اؤلما، بوغوق وضعیت			
أجناس əcnas [آ] جنسلر، ماللار (فا:~). goods	تاپما congertion (فا:~).			
أجنی əcnəbi [آ، ع] یابانجی، اؤزگه (فا:~).	أحتکار əhtikar [آ، ع] وۇرقونجو لوق، ایسپئکولاسیون (فا:~).			
أجنه əcinnə [آ، ع] جنین سؤزونون چوغولو و جمعی اؤلاراق یانلیشلیقلا جن لر معنا سیندادا ایشله نیر (فا:~).	أحتکارچی [ص] مُحکتر، وۇرقونجو، ایسپئکولاتور (فا: محکتر).			
أجوو [آ، سس تتق] اؤشاغی مشغول ائتمک اؤچون دئییلن بیر سؤز (فا: کلمه ای برای مشغول کردن بچه).	أحتلام əhtilam [آ، ع] یوخودا محتلم اؤلماق (فا:~).			
	nocturnal pollution			
	أحتمال əhtimal [آ، ع] ۱-اؤلایلیر لیک، اؤلاسی لیک، اؤلاناق،			

اولایلیمه. ۲- بلکی، اولاک (فا:~). probability

احتمالاً [با] اولایلیر کی (فا:~). probably

احتمالی [ص، ع] اولایلن، اولایلیر لی (فا:~). probable

احتیاء [آ، ع] ایچینه آلما، بۆرومه (فا:~). ehtiva

احتیاج [آ، ع] گرک سینمه، گرک سهمه، گوجلو ehtiyac

ایستک، گرک لیک، نیاز (فا:~).

احتیاط [آ، ع] ۱- ساقینما، چکینمه، ایلری نی دۆشونه- ehtiyat

رک داوارانما ۲- یدک، گرکیندن چوخ اولوب ساخلانان (فا:~).

احجار [آ، ع] حجر چوغول [داشلار (فا:~). ehcar

احد [آ] بیر، تک (فا: تک). one

احد بکلو [آ] گنرمی، خیو دا کند آدی.

احداث [آ، ع] دۆز لتمه، قورما، اورتیاچیخارما (فا:~). ehdas

احداثی نیا [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعر دیر ۱۵۶.

احد گوهری [آ] ش ۱۳۵۷ اؤرمودا آنادان اولوب و قومدا

تحصیل آپاریبیدیر، ادبیات ساحه سینده چالیشقاندیر،

اثر لریندن: جامعه کبیره، شعر تونقالی ۶۴.

احدیّت [آ، ع] بیر اولما، تک اولما، بیللیک (فا:~). ehadiyat

احرار [آ، ع] اؤز گۆر ل، آزاده لر (فا:~). ehrar

احرام [آ، ع] حاجی لارین زیارت سورّه سینده

گیندیکلری و بۆروندوکلری آغ پارچا، حج اؤرتیو، حج

اؤرتیو باغلاما (فا:~). pilgrims garb

احرام [آ، ع] حرم لر.

احزاب [آ، ع] حزب لر، پارتیالار.

احساس [آ، ع] دؤیو، دویقو، حس (فا:~). ehsas

احساسات [آ، ع] دؤیقولار (فا:~). ehsasat

احسان [آ] قوچان دا کند آدی.

احسان [آ، ع] باغیشلاما، یاخجی لیق و اییی لیک ehsan

اتتمه، اؤلموش آدامین آدینا وئر یلن یشمک، ثواب اوچون

وئر یلن بیر شئی (فا:~).

احسن [آ، ع] ۱- ان اییی، بیه نیلن ۲- [ن] احسنّت (فا:~). ehsen

احسنّت [آ، ع] ۱- چوخ یاخجی، آفرین (فا:~). ehsenat

احشاء [آ، ع] ۱- ایچ آلات، بدنین ایچ عضولاری (فا:~). ehsha

احشام [آ، ع] ۱- حشم لر، قویون قوزو (فا:~). ehsham

احضار [آ، ع] حاضر اولماغینی ایسته مه، چاغیرما،

چاغیریش (فا:~). calling

احضاریه [آ، ع] چاغیرما و ایسته مه بلگه سی،

احضار نامه.

احفاد [آ، ع] تورونلار (فا:~). ehfad

احقاق [آ، ع] حق ایسته مه (فا:~). administering

justice

احکام [آ، ع] مُحکم له مه، برکیتمه (فا:~). ehkam

احکام [آ، ع] مُحکم چوغولو، آ یارقیلار، مُحکم لر ehkam

(فا:~). commands

احلال [آ، ع] حلال ائتمه، حلال لاما (فا:~). ehla

احلام [آ، ع] شیطانی یوخو گۆرمه، دۆش آزما (فا:~). ehlam

احمد [آ، ع] اؤنوموش، مدح اولونموش (فا:~). ehmed

احمد [آ] تقریباً بوتون شهر لرده ترکیبی حالدا یتر آدی اولاراق

ایشله نیر، باخ: کند آدلاری.

احمد جلیل [یا زار] ۱۹۱۳ ده ایرواندا آنادان اولموش

و شعر لری محاریبه و باریشا حصر اولوبدرو (فا: نام شاعر).

احمد جواد آخوندزاده [یا زار] ۱۸۹۲ ده گنجینه نین سنیفعلی

کندی نده آنادان اولوب و روس استیلاچیلارین علیه اینه

چوخلو شعر لر یازیبیدیر (فا: نام شاعر).

احمد حرامی داستان [آ] بو منظوم اثر ۷ جی عصر دن قالما بیر

اثر دیر، داستانین یازاری بللی اولما یاراق ایلکجه م ۱۹۲۸ ده

طلعت اونای توسط ایله چاپ اولدو، محتلام بو اثر تبریز

و یا اونون اطرافیندا یازیبیدیر، داستاندا ایکی عنصر

آراسیندا مبارزه گئدیر، بیر طرفده احمد حرامی شر قوه لرین

سمبولو و او بیر طرفده گولندام خیر سیمگه سیدیر،

کتاب باشد انباشا ظلمه قارشى چیخما و سئوگی ایله انسان

سنورلیک دوشونجه لرله دولودور ۶۸.

احمد رنجبری حیدر باغی [آ] ش ۱۳۴۰ اداساین قالدادوغو لوب

، ادبیات ساحه سینده چالیشقاندیر، اثر لریندن: (ناعم ایله

بیر لیکده) ح معصومه نین زیارتنامه سى نین ترجمه سی ۶۴.

احمد عبدی [آ] ش ۱۳۵۸ ده اوجان آنادان اولوبدور، ادبیات

ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر ۶۴.

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۲۱	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
احمدلو [آ] بۇ طایفا م ۱۵ جی یۆز ییل ده آغ قوینلو بیر لیگینه قاتیلاراق اونون تشکیلینده نقش لری وارایدی. سونرالار اوتوزایکیلر طایفاسی آدی آلتیندا صفویلره قاتیلدیلار ^{۸۵} .	اختلاف [ixtilaf] [آ،ع] اؤیوشمازلیق، آتلاشمازلیق، آیریم لیک. اختلاف [ixtilal] [آ،ع] قارقاشالیق سالما، قارشیق لیک (فا:~). اختناق [ixtinaq] [آ،ع] بوغولما، خفه لنمه. trangulation			
احمدیلی لر [آ] باخ: آغ سونقولار.	اخته چی [یاخ] آختاچی.			
احمر əhmər [ع، ص] آل، قیزیل رنگی، قیرمیزی (فا: سرخ).	اخته [əxtə] [آ] باخ: آختا.			
احمق əhməq [ص، ع] بودالا، آبتال، باشی بوش، بشین سیز (فا:~)	اختیار [ixtiyar] [آ،ع] سئچمه، اؤز آرزو و اراده سیله حرکت ائتمه (فا:~).			
احوال əhval [ع، آ] وضعیت و دؤروم، حال لار، داوارانیش لار.	اخذخ [əxzə] [آ،ع] آلیب گؤتورمه، اله گتیرمه (فا:~).			
احوالات əhvalat [آ،ع] اولوب گتچن لر، اولای لار (فا:~).	اخراج əxrac [آ،ع] خرج لر، خراج لار (فا:~).			
احیاء əhyā [آ،ع] اوْیاندیرما، جانلاندیرما، دیریمه، گؤج لندیرمه، گلشیدیرمه (فا:~).	اخراج ixrac [آ،ع] دیشلاما، چیخارما (فا:~).			
احیاء əhyā [آ،ع] دیریلر، جانلی لار (فا:~).	اخراجات ixracat [آ،ع] صادرات، دیش ساتیم (فا:~).			
احیاناً əhyənən [ع، با،ع] بیردن، اولمایا، ایشدیر، اولایلیسن، اگر، اولسا، بئیله اولورسا (فا: احیاناً). occasionally	اُخروی oxrəvi [آ،ع] آخرت له ایلگی لی، اودونیا (فا:~).			
آخ داغی (فالی) [آ] خالخال داغ آدی.	اُخروی oxrəvi [آ،ع] آخرت و او بیرری دونیایلا ایلگی لی.			
آخ əx [آ] اوشاقلار دلیجه پیپی (فا: اخ). spitting	اخضر əxzər [آ،ع] یاشیل، گؤی گؤزرتتی رنگی (فا:~).			
آخاذ əxxaz [ص، ع] روْشوه آلان، پؤل کسن (فا:~).	اخطار əxtar [آ،ع] خطر لر، تهلیکه لر (فا:~).			
آخبار əxbər [آ،ع] ۱-خبر لر، ساوالار (فا: خبرها). news	اخطار ixtar [آ،ع] اوْیارما، اوْیاری (فا: اخطار). notification			
۲-بیلدیرمه، بیلدیریم، خبر وئرمه (فا:~).	اخطار نامه [آ] اوْیاری بلگه سی، اوْیاری بلگه (فا: اخطار نامه).			
اخباری وجه [آ، دیل ب] فعل لرده خبر وئرمه حالتی (فا: وجه اخباری). indicative	اخفاء əxfa [آ،ع] گیزلتمه، اؤرتمه (فا:~).			
اختتام ixtitam [آ،ع] قوْرتارما، سونا چاتدیرما (فا:~).	اخلاص ixlas [آ،ع] صاف اوْزکلی لیک، صاف لاما (فا:~).			
اختتər əxtətər [آ] بوْکان دا کند آدی {آغ+تاتار}.	اخلاط əxlat [آ،ع] خلط لر، قارشیمیش اولانلار (فا:~).			
اختر əxtər [آ، ف] اوْلدوز (فا: ستاره).	اخلاف əxlaq [آ،ع] خلاف وعده وئرمه، یالان چیلیق (فا:~).			
اختراع `ixtira [آ،ع] یاراتتی، تۆرتمه، یاراتما، یارادیچیلیق.	اخلاف əxlaq [آ،ع] خلف لر، بیرینین یئرینه گتچن لر، اسلاف قارشیتی (فا:~).			
اختصار ixtisar [آ،ع] قیسا لتما، ییغجام لاما (فا:~).	اخلاق əxlaq [ع، خُلق لار] بیر توپلومون بنیمسه دیگی قوْرال لار، انسانین معنوی کیفیتنی، احوال و روحیه سیننی بللی ائدن نورم لار. (فا:~). morals			
اختصاراً [آ،ع] اختصار اولاراق (فا:~).	اخلاقی [ص] اخلاق لا ایلگی لی.			
اختصاری [آ،ع] قیسیسا، ییغجام (فا: اختصاری). summary	اخلاقیات [آ،ع] اخلاق بیلمی (فا:~).			
اختصاص ixtisās [آ،ع] تخصیص وئرمه، بیر شئی ویا بیر ایش اوْچون آیرما (فا:~).	اخلال ixlal [آ،ع] پوزما، ضرر وئرمه (فا:~).			
اختفاء ixtifa [آ،ع] گیزلتمه، گیزلتمه. (فا:~).	اخلال ixlal [آ،ع] خلل یتیرمه، بیریرینه وورما.			
اختلاس ixtilas [آ،ع] غیرقانونی اولاراق بیر مال ال قویما و بییه لنمه، آشیرما، آشیرتی (فا:~).	اخوان əxəvan [آ،ع] ایکی قارداش (فا:~).			
اختلاط ixtilat [آ،ع] قارشیمما، قارشیدیرما (فا:~).	اخوان əxvan [آ،ع] قارداشلار (فا:~).			
	اخوان oxovvet [آ،ع] قارداشلیق (فا:~).			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۲۲	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
اخوی زاده [آ،ع+فا] قارداش اوغلو (فا:~).	ادبلی [ص] ادبی اولان (فا:با ادب). polite			
اخوی əxəvi [آ،ع] قارداش (فا:~).	ادبی [ص،ع] ادبیات لا ایلگی لی، ادبیاتا ایلشگن، یازین			
اخوی əxi [آ،ع] باخ: اخوی.	سال (فا:~). literary			
اخیان əxiyan [آ] سالماس و اؤرمیه ده کند آدی {خیرلر	ادبی اثرلر [آ] یازین سال اثرلر (فا: آثار ادبی). literacy			
یوردو: دیواندا و قوتادقوبیلیک ده اقی کلمه سی بیر قروپ	works			
افرادا دئییلردی کی منظم حالدا یوخسوللارا کۆمک	ادبی اوغورلوق [آ] اؤزگه‌نین اثرین اؤز آدینا وئرمه.			
اندیردیلر بۇ مطلب ابن بطوطه نین سفرنامه سینده ده قئید	ادبیات ədəbiyyat [آ،ع] یازین (فا:~). literature			
اولونوبدور، بۇ کلمه عربجه اخی سۆزله تصادفی	ادبیات شناس [آ] یازین تانیان، یازین اؤزمانی (فا:~).			
بنزریلگی وار {۱۹}.	ادبیانچی [ع+تو] یازار، یازین چی (فا:~).			
آخیجان [آ] تبریز ده کند آدی {باخ: اخیجان}.	ادخال idxal [آ،ع] داخل ائتمه (فا:~).			
اخیر əxir [ص،ع] سونونجو، آخیرینچی.	ادخالات [آ،ع] دیش آلیملار، واردات (فا:~).			
ada [آ،ع] ۱- رفتار، داورانیش، ناز، عشوه ۲- اؤده‌مه (فا:~).	ادرار idrar [آ،ع] سۆدوک، سیدیک (فا:~).			
اداباز [ع+فا] ادا وئرن (فا: ادا و اطوار دار).	ادراک idrak [آ،ع] آلتی لاما، آنلایش، دۆشونوش (فا:~).			
ادات ədat [آ،ع] دیل ب بیر نوع باغلاج و باغلابیجی سۆز،	آدِرْقُون [خ] آده + آر + قون (قونماقدان: جان، رُوح؛ آتیلای			
ایلگج، ایکی کلمه و یا جمله آراسیندا باغلانتی قوران و	خانین دانیشمان و کوموتانی ۷.			
تک اولاراق معناسی اولمایان "انو کیمی راحت یئر	آدره‌میت [آ] انیمیر بویونا عایدیر آدی (۱۶جی قرن) ۲۳۵.			
ولماز، اوشاق صاباحا یاخین یاتدی"، اادات لار بیر نوع	اددiale [آ،ع] ۱- مدعی اولما. ۲- اؤزونده اولمایان یتته			
باغلابیجی کلمه لر ساییلیرلار (فا: اادات). postposition	نه گی وارمیش کیمی گؤسترمه (فا:~).			
اداره idarə [آ،ع] یؤنتمه، یؤنه تیم، هرهانسى بیر ایش و	ادعالی [آ] ایدعاسی اولان، مدعی. pretentious			
یؤنه تیم ساحه سیننه باخان تشکیلات و قوروم (فا: اداره).	ادعا نامه [ع+فا] ساویلگه (فا:~).			
اداره ائتمک [ل] دولاندیرماق، یؤنتمک.	ادعیه ədiye [آ،ع] دُعالار (فا:~).			
اداری idari [آ،ع] یؤنه تیم سل (فا: اداری).	ادغام idğam [آ،ع] قاریشدیرما، بیریریینه قاتما (فا:~).			
ادامه idamə [آ،ع] سۆردورمه، دوام ائتدیرمه (فا: ادامه).	آدگو/ایدگو [آ] ۱- اییی، گۆزل، خوش ۲- عادل، عدالتلی			
ادب ədəb [آ،ع] مناسب حرکت، یاخجی رفتار، توپلومدا	۳- انیشتمن، اؤیرتمن ۷.			
مناسب داورانما، اینجه لیک (فا: ادب). politeness	ادنا ədna [ص،ع] ان آلت دۆزئی ده، چوخ آشاغی، دنی (فا:~).			
ادب گۆزله‌مک [س] نزاکتلی اولماق.	ادوات ədəvat [آ،ع] بیر ایش اوچون لازیم اولان ملزمه و			
ادب لئمک [س] ادب لی اولماق (فا: مؤدب شدن).	پارچالارین بوتونو (فا:~).			
أدب ədəb [آ،ع] یازارلار (فا: ادبا).	ادوار ədvar [آ،ع] چاغ لار، دئویر لر (فا: ادوار).			
ادبستان [ع+فا] اؤیره تیم وائیتیم یئر (فا: ادبستان).	ادوک ədük [آ،ع] چکمه، قونجو اوزون باشماق.			
ادب سیز [ص] ادبی اولمایان، خشن رفتارلی (فا: بی ادب).	ادویات ədviyat [آ،ع] ادویه لر (فا: ادویات).			
ادب سیز لیک [آ] ادب سیز اولما، خشن رفتارلی اولما (فا: بی	ادویه ədviyə [آ،ع] بیتگی لردن دۆزه لن چاشنی (فا:~).			
ادبی). impoliteness	ادویه پیلوو [باخ] تیوق پیلوو.			
ادب سیز لیکله [ظ] ادب سیز اولاراق (فا: بی ادبانه). impolitely	اده ədə [آ،ت] ۱- دده و بویوک قارداشا دئییلن بیر سۆز. ۲-			

1- (e,i) ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۲۳	ارک سۆزلوگو	1- (e,i) ə
[ن] هایلاما، چاغیرما، چاغیریش نیداسی، باخ: اکە (فا: آهای).	بوتلار بیرلەشیک آدلار اولاراق معنلارینی آیری آیری		بیرلەشن کلمەلرین معنلارینا رجوع اندەرک دۆشونمک	
آده بالی [خ] عثمان لی دؤولتی نین معنوی قوروجوسو و عثمان بگین قاین آتاسی. ^۷	اولار، اؤرنک: ارباغاتور، ارئلچی، ارئلچین، اربا، اراتا، اراتان، اراتسیز، ارئتلیغ، اراتیق، ارایتیل، اراجار، ارادلان، ارادین، ارارسلان، اراسیغ، ارشار، ارشان، ارشوق، ارغا، ارغالین، ارغان، ارغای، ارغیت، ارغین، اراقا، ارال، ارالان، ارالپ، ارالتان، ارالتای، ارالتون، ارالدی، ارالقان، ارالیم، ارانت، ارانیل، ارآورک، اراؤلدوز، ارای، ارایتونچ، ارایدین، ارایقان، ارایگید، ارپورک، ارپورؤ، ارباتؤ، ارباتؤر، ارباتیر، ارباتیم، ارباخار، ارباخیش، اربارس، ارباسات، ارباسان، ارباستی، ارباسوت، ارباش، ارباشات، ارباشار، ارباقتی/ارباخدی، ارباکان/ ارباخان، اربالا، اربای، اربایات، اربایچؤ، اربایقؤ، اربایلی، ارباییق، ارباین، ارببرک، ارببرکه، ارببرکین، ارببرگ، ارببرگین، اربور، اربورغا، اربوی، اربوغ، اربوغا، اربوغرا، اربوقای، اربوکه، اربوکه، اربوگو، اربولاک، اربولان، اربون، اربونچ، اربویان، اربویروق، اربویور، اربیجتی/اربیجدی، اربیجر، اربیچن، اربیل، اربیلک، اربیلگن، اربیلگه، اربیلگی، اربیلیمیش، اربیلن، اربیلیر، اربیللیگ، ارباخیر، ارپک، ارپوسات، ارئورن، ارئوره، ارئاپار، ارئاپان، ارتاش یاقؤ، ارتاشان، ارتامیش، ارتان، ارتانوک، ارتانیر، ارتانیش، ارتانین، ارتای، ارتایانچ/ اردایانچ، ارتایلان، ارتیش، ارتیم، ارتکین، ارتگون، ارتمیر، ارتوتار، ارتوتای، ارتوتکو، ارتوتو، ارتوتوش، ارتوتوق، ارتوخلو، ارتور، ارتورا، ارتوران، ارتورک، ارتوزل، ارتوره، ارتورو، ارتورون، ارتوزون، ارتوغ، ارتوغا، ارتوغای، ارتوغدی، ارتوقان، ارتوقوز/اردوقوز، ارتوکتا/ ارتوخدا، ارتولقا، ارتولو، ارتولین، ارتومان، ارتومن، ارتون، ارتونا، ارتونچ، ارتونقا، ارتوی، ارتیگین، ارتیمور، ارچلاسون، ارچئری، ارچابا، ارچاپار، ارچاپین، ارچاتلی، ارچاختی، ارچاغ، ارچاغا، ارچاغان، ارچاغری، ارچاغلار، ارچاغی، ارچاغیر، ارچاغیر، ارچاغیش، ارچاغیم، ارچاغیم، ارچاغین، ارچالوق، ارچالیش، ارچاو، ارچاولی، ارچاووش، ارچتین، ارچکر، ارچکمز، ارچکن، ارچکیم،			
ادهم ədhəm [ص،ع] قارا رنگ، قاراشین (فا: ~).	آدهمن [آ] باخ: آده+من [خ] آتیلای خان'ین تورونلاریندان. ^۷			
ادی ədi [ن] اؤشاقلاری سسله مک اؤچون دئییلن بیر سؤز.	ادیان [ع، دین چؤ] دین لر (فا: ~).			
ادیب ədib [آ،ع] ۱- یازیچی، یازار (فا: ~). ۲- ادبی، تربیه لی.	ادیب [یازار] یعقوب ادیب، ۱۲۷۵ ده سلیماندا آنادان اولوب، بو شاعردن شعر و نغمه لر کتابی چاپ اولوبدور ^{۱۱۷} (فا: ~).			
ادیبانه [ع، ص] ادیب کیمی، ادبی دیلده (فا: ~).	آدیز/ اندیز [آ] ۱- قیمت، قیمتلی ۲- یوکسک، یوکسکلمیش. ^۷			
آدیگ/ اندیک [آ] قیسا قونچلو چیزمه. ^۷	آدیگنه/ اندیکنه [خ] آدیگه، قیرقیز اویماعی و بگ لریندن. ^۷			
آدیگه/ اندیکه [خ] ۱- ایی، ایی قلبلی ۲- اؤیرتمن. ۳- آلتون اوردو خانلاریندان. ^۷	آذان [آ،ع] ناماز قیلماغا اولان چاغیریش، ناماز چاغیریشی (فا: ~). call to prayer			
آذان داغی əzan daği [آ] مراغا دا داغ آدی.	آذانچی [آ] آذان وئرن.			
آذعان ızan [آ،ع] اقرار و اعتراف ائتمه، بویون ایمه (فا: ~).	آذن ızın [آ،ع] اجازه، رخصت (فا: آذن). permission			
آذهان əzhan [آ،ع] ذهن لر (فا: آذهان). memories	آذیت [آ،ع] اؤزگو، اینجیک، اینجیتمه (فا: ~). boghering			
آذیت سیز [ص] اذیتی اولمادان (فا: بی اذیت). inoffensive	آر ər [آ، سو، مرجه، ت] ۱- ایشینی ایی بیلن، یتنه نکل، اولقون اولموش، آرگین، یتیشکین ارکک، ایگید (فا: مرد). ۲- رتبه سی اولمایان عسگر، چئری. (فا: سرباز) ۳- بیرینین اری و قوجاسی، قادینین ائشی (فا: شوهر). Husband ۵- نفر "بو عایله نچه اردیر" (فا: نفر).			
آر... ər... [آ] آر سؤز ایله بیر لیکده چوخلو اؤزل آدلار دۆزه لیر، بو آدلار انسان آدی کیمی (ایلک آد و سوی آد)، قوروم و قورولوش آدی ویا هریرر شئی آد قویماق اؤچون ایشله نیر،				

اراک بۆلگه سینین داغلاری [آ] کچی قلاسی (۱۷ کب ۲۳۰۹)، ینکه باغ/ دنگ داغ (۱۳ کب ۲۳۲۵)، ارگن (۱۴ کب ۱۸۳۵)، قاراداغ (۱۸ کب ۲۲۱۵)، سنگر (۲۷ کب ۲۲۵۰)، قوردده لگی (۴۲ کب ۲۸۶۰)، بَرکلیجه (۱۸ کب ۲۳۰۵)، قاراتپه (۷۳ کب ۱۹۷۰)، گدیک (۷۸ کب ۲۰۱۵)، قاراقاراش (۸۲ کب ۲۰۶۵)، سۇ دره سی (۸۳ کب ۲۱۰۴)، قارقوش قایاسی (۸۵ کب ۱۸۲۵)، چال آغاش/چال آغاج (۸۸ کب ۱۹۲۵)، قاناق (۴۵ کب ۱۶۱۰)، ساری گوئنی (۳۵ کب ۲۰۴۶)، آرخاشلار (۱۳ کب ۲۲۱۱)، قوزئی (۱۸ کب ۲۸۱۰)، بۆیوک قوژار (۱۸ کب ۲۵۶۵)، قارانقولوق دره (۲۰ کب ۲۷۸۵)، سییک (۴ کب ۲۱۷۰)، میل (۶ کب ۲۱۵۴)، قارانه (۷ کب ۲۱۰۲)، بیذک قوژار (۱۵ کب ۲۵۸۵)، اورتو داغی (۵ کب ۲۲۳۱)، ساری سار (۳۱ کب ۲۶۸۸)، دینگه تپه (۲۵ کب ۲۷۰۳)، چال خاتون (۳۴ کب ۲۹۲۵)، میشوو (۳۵ کب ۲۹۲۵)، ازنا (۳۰ کب ۲۱۱۰)، قانقال (۴۵ کب ۲۷۳۳)، قانقول (۴۷ کب ۲۴۰۵)، قاراگوئی (۴۷ کب ۲۴۶۵)،	اراک-سربند بۆلگه سینین داغلاری [آ] قوروق دره (۱۴ کب ۲۹۴۰)، آغداش (۱۶ کب ۲۴۶۲)، آت میدانی (۱۷ کب ۲۹۲۰)، سولدره/ سولدره (۲۰ کب ۲۶۶۳)، بولاق (۶ کب ۲۱۸۲)، ازنا (۳ کب ۲۸۳۸)، قاراداغ (۱۸ کب ۲۳۹۴)، اوزون دره (۱۸ کب ۲۴۵۰)، دده حسین (۱۹ کب ۲۴۵۰)، اوجا داغ (۲۲ کب ۲۵۲۱)، قبله داش (۲۸ کب ۲۴۲۸)، حمامچی (۴ کب ۲۱۵۰)، هودوق (۳۸ کب ۲۳۵۰)، باشلی قیه (۴۰ کب ۱۹۵۹)، آغداغ (۴۰ کب ۲۲۴۰)، خضرشاه (۴۲ کب ۱۹۲۲)،
اراک-سربند بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] ضامن جان (۱۲ کب ۱۷۷۰)، سرکمری (۳۰۰)، سورانا (۱۸ کب ۸۸۰)، شمش آباد (۴۲ کب ۴۰۰ تو+ارمنی)، عابباس آباد (۳۸ کب ۶۰ تو)، عقیل آباد (۳۶ کب ۹۰۰ تو)، علی قورچی (۱۵ کب ۵۰۰ تو)، فاغیرلو (۲۷ کب ۲۰۰ تو)، قارادره/ عابباس آباد (۳۸ کب ۶۰ تو)، قرینه دره (۱۸ کب ۴۵۰-)	ی تو)، قیزلیجا (۳۹ کب ۳۸۰ تو)، گوار (۴۰ کب ۱۲۷۰ تو)، ملاباقر (۲۶ کب ۱۰۷۰)، اراک-طرخوران بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] آرزومند (۴۲ کب ۶۶۰)، آهو (۱۵ کب ۱۰۰۰ خلیج تورکو)، احمد آباد (۴۸ کب ۱۰۰)، احمدیه (روسیان) ۴۸- ق ب (۱۱۰)، بگلیک (۲۷ کب ۱۱۰)، بون چینار (۱۴ کب ۴۱۰ خلیج تورکو)، جفتان (۲۷ کب ۵۰۰)، جلایر (۲۲ کب ۲۴۰)، جوره قین (۴۶ کب ۲۴۰)، چال gal (۹ کب ۶۰ تو)، چشمه خان وئردی (۳۰ کب ۲۰۰ تو)، حشه (۲۴ کب ۳۵۰ تو)، خانک (۱۸ کب ۴۰۰ تو)، قاراق/خرک (۲۴ کب ۱۹۰ تو)، داداقان (۱۵ کب ۴۰ نفر) دره بر (۲۴ کب ۷۰ تو)، دستجرده (۳۰ کب ۳۸۰ تو)، دیزه/دیزک (۱۷ کب ۸۰)، دیزه/دیزک (۳۰ کب ۱۴۰)، زنگ آباد (۲۹ کب ۱۵۰ خلیج تورکو)، سیاوشان (۲۴ کب ۱۵۰ نفر، خلیج تورکو)، شولک (۴۴ کب ۱۹۰)، شیرین بولاغ (۴۷ کب ۴۰)، طریز آباد (۳۶ کب ۱۸۰ تو)، عابباس آباد (۴۲ کب ۱۲۰)، عزالدین (۱۸ کب ۳۵۰ تو)، فرسمانا (۲۷ کب ۲۲۰ تو)، فرسمه (۴۲ کب ۷۰ تو)، فیسینجان (۱۶ کب ۲۵۰)، فلوچرد (۲۷ کب ۱۹۰ تو)، فورک/فرک (۲۱ کب ۴۰ تو)، قاراجاتپه (۵۷ کب ۱۲۰ تو)، قارایاناق (محمدآباد) یاخین بیرکند، قیزلیجا رودبار (۱۵ کب ۳۶۰ تو)، قیزیلقاش (۳۶ کب ۱۵۰ تو)، کوهول/کوهلو/آ-ی (۵۰-۴۶ کب ۲۰۰)، کلا (۳۶ کب ۳۳۰ تو)، کندج (۲۰ کب ۵۵۰)، کوردآباد (۲۱ کب ۱۳۰ تو)، کوره (۵۳ کب ۳۱۰ تو)، کوریان (۱۷ کب ۲۶۰ تو)، گوگ سؤیود (۴۲ کب ۲۲۰)، گزه بین (۳۴ کب ۴۰)، گزاوند (۵۰ کب ۳۵۰)، معین آباد/ (نئینوا) (۲ کب ۳۰ نفر)، مؤسی آباد (۱۵ کب ۳۴۰)، ندرآباد (۱۷ کب ۶۶۰ نفر، خلیج تورکو)، نوپاهار (۱۸ کب ۱۴۰)، وایمند

1-ā (e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۲۶	ارک سۆزلوگو	1-ā (e,i)
(۳۰ک ق ب * ۱۷۰)، هفتان/آ-ی (۳۶-۳۹ک ق ب * ۳۵۰)،	قیشلاق جام آباد، قیشلاق سلوکلر/ سۆلوکلر (۲۰*)،			
اراک-فرمهین بۆلگه سینده خلیج تورک کندلری [آ] آغا	قیشلاق عابباس آباد/ چیچکلو (۵۰*)، هیزج (۶۳۰*)،			
زیارت (۱۸ک ق ب * ۴۸۰)، ابراهیم آباد (۲۷ک)، اورتاگول	ارانج [آ] تاروم دا کند آدی {آران+ج}.			
(۲۲ک ق * ۱۳۰)، انجیرک (۵۴ک گ * ۵۸۰)، آییگ آباد	اراو [آ] اؤرمیه ده کند آدی {باخ: ارآباد}.			
(۳۰ک گ * ۳۰۰ی تو)، آیر (۲۰ک ق ب * ۱۲۰)، بۇرقان	اراولو/اراولو ار [آ] ایگید، قهرمان.			
(۹ک گ * ۶۶۰ی تو)، تاج آباد (۱۴ک گ د * ۳۰۰)، تبرته	ارینزی [آ] ارککلیک هورمونو.			
(۱۲ک ب * ۷۴۰)، تلخ آب (۲۱ک ق * ۱۳۲۰)، جلال آباد	ارباب rbab [آ،ع: رب] بؤیوک، آغا، ۲-یییه، کندصاحبی			
(۶ک ق ب * ۵۲۰)، چاخیر (چافر) (۲۰ک ق * ۲۳۰)، خُسران	(فا:~) ۳-خیاو و درگر-نوخندان دا کند آدی.			
(۲۰ک ق د * ۵۹۰ی تو)، خلیج آباد (۱۲ک گ * ۴۹۰ نفر)،	اریات/اریط [آ] ساین قالا، تبریز، ماهشان و هشتری ده			
خلج آباد (خلّت) (۶ک ق * ۳۲۰)، خورچه (۱۳ک د	کند آدی. هشتری داغ آدی. تاکستان دا چای آدی			
* ۱۸۰)، دارستان (۱۰ک ق د * ۴۹۰)، دَرَمَنک (۱۲ک ق د	{اؤستون ار یثری}.			
* ۶۴۰)، دَستجان (۱۶ک ق * ۶۱۰ی تو)، زرنوشه (۱۴ک ق د	اریاتان [آ] ۱-هرکسه باتان، آلپ ار، اوغلان آدی (فانام			
* ۴۵۰)، زنجیران (۲۴ک ق ب * ۲۶۰)، زنگارک (۱۸ک ق ب	پسر). ۲- [آ] مرند ده کند آدی {اؤستون ار یثری}.			
* ۳۷۰)، ساروق (۱۸ک گ د * ۲۴۳۰غ تو)، ساق (۷۰ک گ د	اریاتور [آ، آ، ار+باتماق + ار] هرکسه باتان، باهادور، ایگید،			
* ۱۲۰غ تو)، سربند (۱۵ک ق د * ۴۹۰)، سعدآباد (۱۶ک د	اوغلان آدی (فانام پسر).			
* ۸۰)، سفیدآب (۱۳ک ق د * ۵۵۰)، سیغیرجیق (۱۵-	اریاش [باخ: ار] عسگر لیکده بیر رُتبه.			
۱۸ک د * ۷۲۰)، سَلَم آباد (۳۶ک ق ب * ۳۸۰)، سوارآباد	اریاش [باخ: ارته] تئز یتیشمیش.			
(۵۷ک گ د * ۵۴۰)، سییان/آ-ی (۸۲-۸۴ک گ د * ۱۱۵۰)،	اریای [آ] ار+بای، ایگید، اوغلان آدی (فانام پسر).			
شُتریه (۱۰ک ق ب * ۳۶۰)، شَهو (۵۴ک، نفوس * ۵۲۰)،	اربیدیان erbədiyan [آ] قزوین ده چای آدی.			
شیرین آباد (۱۵ک ق ب * ۴۸۰ی تو)، صفرآباد (۱۸ک گ د	اریست داغی [آ] باخ: هشتری.			
* ۴۲۰)، طُور (۲۴ک گ د * ۳۳۰ی تو)، فَشْک (۱۸ک ق	اریع erbə [آ،ع: دورد (فا:~).			
* ۱۲۷۰ی تو)، فیض آباد (۲۰ک د * ۸۳۰)، قالا ارجنوند	اریعین [آ،ع: امام حسین شهادتیندن قیرخ گون گئچن گون،			
(۲۷ک گ د * ۳۱۰ی تو)، قرمزچشمه (۲۲ک ق د * ۳۲۰ی تو)،	هر بیراتفاقین قیرخینجی گونو (فا:~).			
قُهییه (۲۴ک گ د * ۱۳۰ی تو)، کاظم آباد (۹ک ق * ۱۵ی تو)،	ارییلان [آ] اؤرمیه ده کند آدی {۱-ار+یلن. ۲-ارییل+ان}.			
کرکان (۱۵ک گ د * ۹۶۰غ تو)، کَشَه (۱۳ک ق د * ۲۸۰)،	اریبوم [آ،فر] طبیعت ده چوخ آز اولان، آتوم سایسی ۶۸،			
کَمَرک (۱۲ک ق ب * ۱۰۰ی تو)، کودزر (۱۴ک ب * ۴۳۰)،	آتوم آغیر لیغی ۱۶۷،۲، قیسلتماسی Er			
محسن آباد (۱۳ک د * ۲۶۰)، نَوازن (۱۸ک گ د * ۴۶۰ی تو)،	ارپ arp [آ] ۱-سیرکه کیمی شیلرین اؤزونده دؤزه لن			
نُوده حاجی نبی (۹ک ق د * ۱۷۰)، نُوده نجف آباد (۱۲ک د	کؤقلو قات. ۲-قابلاردا دؤزه نیلن دؤزلو سرت چؤ کونتو.			
* ۴۵۰)، واشقان (۲۲ک ق د * ۸۵۰)، وروان (۱۲ک ق ب	۳-دیشلرین دییینده اوتوران چؤ کونتو. ۴-دارارکن باشندان			
* ۳۷۰)، وَنک (۱۸ک ق ب * ۳۱۰)، هفته خانک (۲۴ک ق ب	تؤ کولن کپک، قوواق (فا: کپک، شوره).			
* ۱۷۰)، ینگیجه (۱۲ک د * ۱۹۰)،	اویلنمک [س] اؤستو ارپله اؤرتو لمک، ارپ باغلاماق.			
اراک-وفس بۆلگه سینده تورک کندلری [آ] پيازآباد (۲۵ک	ارتارقین [خ] قیرقیز کؤکنلی اولوب، کیریم خانلیغینا خدمت			
گ د * ۲۷۰)، قازوق (۱۵)، قیشلاق پَرکک (۱۰*)،	اتتمیش بیر بگ. آدینا بیرده داستان یازیلیمیش اولان بگ. ۷.			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۲۷	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
ارتاش [آ] داش کیمی مُحکم و گوجلو؛ توغرۇل و چاغری بگلرین عمی اوغلانلاریندان. اینال بگین قارداشی ^{۸۵،۷} .	ارتاش [آ] داش کیمی مُحکم و گوجلو؛ توغرۇل و چاغری بگلرین عمی اوغلانلاریندان. اینال بگین قارداشی ^{۸۵،۷} .		(تئز یتیشمیش)، ارهن کلمه لرینه ده اشاره اتمک اولار.	
ارتاشینال [خ] ارتاش+اینال؛ سلجوقلو بؤیوک لریندن ^۷ .	ارتاشینال [خ] ارتاش+اینال؛ سلجوقلو بؤیوک لریندن ^۷ .		ارتهداغ ertedağ [آ] ساین قالا دا داغ آدی.	
ارتان [آ] ۱-سحر تئزدن، ۲-داناری، اوغلان آدی (فا:نام.پسر).	ارتان [آ] ۱-سحر تئزدن، ۲-داناری، اوغلان آدی (فا:نام.پسر).		ارته دن [ظ] تئزدن، ارکن، صبحدن "ارته دن ایشی گۆرمک".	
ارتانا [خ] آردانا؛ ایلخانلار دؤنمی بگلریندن ^۷ .	ارتانا [خ] آردانا؛ ایلخانلار دؤنمی بگلریندن ^۷ .		ارته سی [باخ] ارته سی.	
ارتباط irtibat [آ،ع] باغلا نتی، باغلی اولما (فا:~).	ارتباط irtibat [آ،ع] باغلا نتی، باغلی اولما (فا:~).		ارته قمیش orta qemiş [آ] رزن ده کند آدی.	
ارتجاع irtica [آ،ع] اؤمود لو اولما (فا:~).	ارتجاع irtica [آ،ع] اؤمود لو اولما (فا:~).		ارته لنمک [بل،س] باشقا زامانا ساخلانیلماق و بوراخیلماق، تاخیره دؤشمک، گنجیخدی ریلیمک، بویادیلماق، اثر ته لنمک (فا:به تاخیر انداخته شدن، به تأخیر افتادن).	
ارتجاع irtica [آ،ع] گئری چیلیک، اجتماعی ترقی یه قارشی اولان و دؤورو گنجیش مُحافظه کار گؤروش (فا:~).	ارتجاع irtica [آ،ع] گئری چیلیک، اجتماعی ترقی یه قارشی اولان و دؤورو گنجیش مُحافظه کار گؤروش (فا:~).		ارته لنمه [آ] ارته لنمک ایشی (فا:تاخیر).	
ارتجال irtical [آ،ع] بداهت، دؤشدن دئیللن شعر و سؤز.	ارتجال irtical [آ،ع] بداهت، دؤشدن دئیللن شعر و سؤز.		ارته له نیش [آ] ارته لنمک ایشی ویا طرزی (فا:تاخیر اندازی).	
ارتجالاً [آ،ع] دؤشونمه دن و دؤشدن گلن شعر و سؤز (فا:~).	ارتجالاً [آ،ع] دؤشونمه دن و دؤشدن گلن شعر و سؤز (فا:~).		ارته له یش [آ] باخ: ارته له نیش.	
ارتحال irtihaal [آ،ع] اؤلمه، کؤچمه، رحلت ائتمه (فا:~).	ارتحال irtihaal [آ،ع] اؤلمه، کؤچمه، رحلت ائتمه (فا:~).		ارته له مک ertələmək [ل،ت] یو باتماق، باشقا زامانا بؤر اخیماق، تاخیره سالماق، گنجیخدی ریمک، اثر ته له مک و یو باتماق فعل لرینین فرقی بودورکی یو باتماق زامانی تلف اتمکله ایشی سونرایا ساخلان دئمکدیر و ارته له مک بیر پروقرام و ایشین وقتینی دیشیب سونرایا سالماق دیر، آیری دئییشله زامان اوچون، یو باتماق منفی مفهوم داشیییر و ارته له مک مُثبت معنا وئریر، (فا:به تاخیر انداختن).	
ارتداد irtidat [آ،ع] قایتما، دؤنمه، دین دن دؤنمه (فا:~).	ارتداد irtidat [آ،ع] قایتما، دؤنمه، دین دن دؤنمه (فا:~).		ارته له مه [آ] ارته له مک ایشی، ایشی سونرا یا ساخلا ما، تاخیره سالما، گنجیخدی ریمه، یو باتما (فا:تاخیر اندازی).	
ارتزاق irtizaq [آ،ع] رزق ایسته مه، رزق دالیسیجا اولما (فا:~).	ارتزاق irtizaq [آ،ع] رزق ایسته مه، رزق دالیسیجا اولما (فا:~).		ارتیان ertiyan [آ] درگزر ده کند آدی {آرت/آرد+یان}.	
ارتش ertes [آ،فا] باخ: قوشون (فا:~).	ارتش ertes [آ،فا] باخ: قوشون (فا:~).		ارتیک [آ،ت] ۱-یشلک یول؛ ۲-مسلك، صنعت ^۷ .	
ارتشاء irtişa [آ،ع] روشوت آلما ویشمه (فا:ارتشاء).	ارتشاء irtişa [آ،ع] روشوت آلما ویشمه (فا:ارتشاء).		ارتیم [آ] اولقون، آریشکین، بیلگه [خ] پنجه نک بگلریندن ^۷ .	
ارتعاش irtiaş [آ،ع] تیره مه، تیره یش (فا:لرزش).	ارتعاش irtiaş [آ،ع] تیره مه، تیره یش (فا:لرزش).		ارت irts [آ،ع] قالیتم، صاحبینن اولوموندن سونرا باشقالارینین (اؤشاقلاری ویا یاخین قوهوملاری) اختیارینا گنچن مال و مولک (فا:ارت).	
ارتفاع irtifa [آ،ع] یوکسک لیک، یوکسلتی (فا:ارتفاع).	ارتفاع irtifa [آ،ع] یوکسک لیک، یوکسلتی (فا:ارتفاع).		ارتفا [آ،ع] قالیتم یول ایله، آنادان دوغما (فا:~).	
ارتقاء irtiqaa [آ] یوکسلمه، قوزانما (فا:~). promotion	ارتقاء irtiqaa [آ] یوکسلمه، قوزانما (فا:~). promotion		ارتفی [ص،ع] قالیتمسال، سؤیدان قالما (فا:~). patrimonial	
ارتک [آ] ایگید لیکده تک اولان، اوغلان آدی (فا:نام.پسر).	ارتک [آ] ایگید لیکده تک اولان، اوغلان آدی (فا:نام.پسر).		ارتفیت [آ،ع] قالیتم (فا:~).	
ارتکاب irtikab [آ،ع] یاپما، کؤتولوک ائتمه، گؤناها باتما، گؤناه ایش گؤرمه (فا:ارتکاب).	ارتکاب irtikab [آ،ع] یاپما، کؤتولوک ائتمه، گؤناها باتما، گؤناه ایش گؤرمه (فا:ارتکاب).		ارتیه [باخ] ارث (فا:~). legacy	
ارتگل / اورتاگول ortagül [آ] فرمهین دا کند آدی.	ارتگل / اورتاگول ortagül [آ] فرمهین دا کند آدی.		ارج ərç [آ،فا] دیر، قیمت (فا:~).	
آرتم [خ] ارم؛ آوروپا هوللاری (ماجار) دؤنمی بگلریندن ^۷ .	آرتم [خ] ارم؛ آوروپا هوللاری (ماجار) دؤنمی بگلریندن ^۷ .		ارجاع ırca [آ،ع] رجوع ائتمه، گئری دؤندرمه (فا:~).	
ارتنان ərtnan [آ] م ۱۱جی یوزیل ده اؤیغور بؤیوک لریندن ^{۸۵} .	ارتنان ərtnan [آ] م ۱۱جی یوزیل ده اؤیغور بؤیوک لریندن ^{۸۵} .		ارجان [آ] اؤرکلی، اوغلان آدی (فا:نام.پسر).	
آرتوخوش [خ] سلجوقلور دؤنمی بگ و کوموتان آدی ^۷ .	آرتوخوش [خ] سلجوقلور دؤنمی بگ و کوموتان آدی ^۷ .			
ارته / ارته ərte [ظ] ۱-تئز، اثرکن "سحر اثر ته دن دۇرماق" (فا:زود). soon ۲-سونراکی گؤن، دالی گؤن، اویری گؤن. next {ت، سن «اثر تانگ» بو کلمه ایکی بؤلومدن تشکیل تاپیر، اثر سؤزو ارمک سؤزوندن آلیناراق تئز یتیشمک معناسیندادی و تانگ کلمه سی دان سؤزونون اسکی شکلیدیر و سحر تئزدن معناسیندادیر و بیر لیکده چوخ تئز معناسیندادیر، اثر سؤزوندن هنره باش، ارباش	ارته / ارته ərte [ظ] ۱-تئز، اثرکن "سحر اثر ته دن دۇرماق" (فا:زود). soon ۲-سونراکی گؤن، دالی گؤن، اویری گؤن. next {ت، سن «اثر تانگ» بو کلمه ایکی بؤلومدن تشکیل تاپیر، اثر سؤزو ارمک سؤزوندن آلیناراق تئز یتیشمک معناسیندادی و تانگ کلمه سی دان سؤزونون اسکی شکلیدیر و سحر تئزدن معناسیندادیر و بیر لیکده چوخ تئز معناسیندادیر، اثر سؤزوندن هنره باش، ارباش			

ارجانلی [آ] آرینی چوخ سئون و اونا یاخشی قوللوق ائدن. **ارجح** [آخ] چوخرق، اییی راق. (فان:~).

ارجرود [əɾɟrud] [آ] ساوه-نوبران دا کند آدی.

ارجق [آ] خیو دا کند آدی [ار+جیق: کیچیک ار].

ارجل [ص، دده] ۱-آیاغی آیری آدام، یاراماز آدام. ۲-بویوک مکمل و گوجلو.

ارجل قویماق [س، دده] بوینو یوغون چیخماق.

ارجنک [arcənək] [آ] شهر کرد دا کند آدی [ارگنه].

ارجنلی [آ] ملایر ده داغ آدی [ارگنه].

ارجنه (ارگنه) [آ] خالخال دا داغ آدی [ارگنه].

ارجنی [آ] همدان دا داغ آدی [ارگنه].

ارجه [آ] ارکک اولارق، ارکیمی، اره بنزری بیچیمده.

ارجه [آ] خیو دا کند آدی [گوجلو ار و انسان یثری].

ارجستان [آ] اردبیل ده کند آدی [گوجلو ار و انسان یثری].

ارجیک [آ] چیچک لرده ارکک لیک اورقانی (فان: نرینگی گیاه).

ارجین [ərcin] [آ] زنجان دا کند آدی.

ارچنگان [ərçəŋan] [آ] درگز-کلات دا کند آدی.

ارچل [ərçəl] [آ، تا] نامرد، یاراماز.

ارچه [آ] باخ: آر+چه، ارکگه یاخی شیر بیچیمده.^۷

ارچین [خ] اؤلکه نین ادا ری بؤلوملریندن هر بیر ی (ایل، ایلچه، قصبه و بنزری).^۷

ارچیوان [ərçivan] [آ] آستارا دا کند آدی.^{۲۴}

ارخاشان / آرخاشان [آ] ماکی دا کند آدی. زنجان دا داغ آدی.

ارداق / ارداک [ərdaq] [آ] مشهد و بویین زهرا دا کند آدی.

اردبیل [ərdəbil] [آ] بو شهر تبریزین ۲۱۶ کیلومتر گونئی

ایندە دیر، دنیز سولاری سوییه سیندن ۱۳۱۱ متر یوکسک

لیکده اولاراق ش ۱۳۸۵ ده نفوسو ۴۱۸۲۶۲ نفر، اؤزئی

گنیش لیگی ۴۹۰۰ کیلومتر مربع ایدی. اردبیل شهری م. ق

۳ جو مین ایللرده گوتیوم و آراتا قووملارینین یئرلشیم

یئرلری اولوبدور، شهرین آدی حدودالعالم، مسالک و

ممالک کتابلاریندا "اردویل"، م ۸ جی یوزیلده ارمنی

مورخی لئوئوند کتاییندا "ارت ویت" ثبت اولونوبدور،

حموی (۶۱۷هـ) "آرتاویل" و فردوسی اردبیل شکیلینده

یازیبیدیر، اردبیل سؤزونون اسکی شکیلینده کی آرد و آرتا بؤلومونو و یئنه ده آراتا قوومو آدی و اورارتو سؤزونون اصلی کؤکوندە آرتتا سؤزلرینی یان یانا قویدوقدا بۇ سؤزلرین بیریرینه باغلی اولدوغونو گؤرمک اولار (قایناق: ارشادی فر، دیلماج، سای ۲۸-۲۹)، البته آرتا سؤزونون آردینداکی بئل سؤزو بۇ شهرین بویوک بیر داغین اتگینده (ساوالان داغینین بئیلینده و اتگینده) اولماسینا اشارتدیر و معناجا ساوالان داغینین اتگینده اولان آراتا قوومونا عاید یؤرد دئمکدیر. اردبیل شهری اسلامدان قاباق و سونرا چوخ واختلار آذربایجانین مرکزی و ان اؤنملی شهرلریندن اولوبدور؛ بۇ شهرین آدی ایلک دفعه سؤمئر ساخسیلاریندا آرتا شکیلینده گلیدیر (سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اردبیل).

اردبیل بؤلگه‌سینین تاریخی و گؤرمه‌لی یئرلری [آ] بقعه لر: شیخ صفی الدین، شیخ صفی الدین، ین خانیمی و آتاسی شیخ جبریل (کلخوران دا)، شیخ زاهد گیلانی نین قیزی، سلطان حیدرین اولغلو سید موسی، شاه اسماعیل، شیخ بدرالدین؛ کؤپرولریندن: قاراسو (زاغالان)، ججین (یئنددی گؤز)، سیدآباد، سامیان، نیر، آلماس؛ اردبیل مؤزه سی، شیخ صفی بقعه سینین مؤزه سی، جمعه مچیدی، اردبیل بازاری، شورابیل گؤل، فیندیقلی جنگلی، آلا دیزگه جنگلی، یئل سو یو بولاغی، قوردداشی بؤلگه سی، حنیران گلیگی، سرعین معدنی سولاری (جامیش گؤل، ژئرال سو یو، پهن سو یو، اعصاب سو یو)، آلوارئس ایسکی پیستی، آناهیتا تپه سی، آذرفریق آتشکده سی، ویند کلخوران کندی و اوند اؤلان تاریخی قبیرلر، گؤلستان ماغاراسی، سرداوا چاولانی / شلاله سی)، نور گؤل.

اردبیل بؤلگه‌سینین چایلاری [آ] چایلار آراز اؤکولورلر: قاباق چای (آغجاکندی، q۰/۰۸s۳b۵۲)، بالیقلی چای (اورتا کند q۴،۱۵-۳،۴ s۳b۹۱)، قاراسو (دره رود q۱۷/۳s۲b۲۳۵)، کرؤل چای (سامانلو، s۵b۱۸)، رشید علی چای (سامیان، s۳b۲۹)، سودابه چای (s۷b۱۵)، یئدی بؤلوک چای (شالی کندی سامیان، s۴b۴۳)، شیخ

1-1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۲۹	ارک سۆزلوگو	1-1-ə(e,i)
احمدچای (قوناق قیران، 9b1۶s)، هۆراکوت (کرگان 4b3۰s)، کمال آباد/جوراب چای (6/5b3۸s)، کندوان چای (سنیر ۱۵b3۶-۳s)، قانی دره (محمدییگ، ۱۷s6b8)، قوروچای (نمین 3b3۸s)، قوروچای (نیر 4s1b۷۶)، درویش چای (وینه کلخوران 6/5b2۸s)، تنه جی چای/هیر چای (هیر کرگان 6b۲۰s ۲۵/q۰)،	اردبیل بۆلگه‌سینین داغلاری [آ] آغ (۴۰ک گ ب ۱۹۳۳)، آغ گونئی (۴۰ک گ ب ۱۸۹۲)، آغول یئری (۴۵ک گ ب- ۱۹۹۲)، اکبرسنگی (۳۵ک گ ب ۱۹۴۱)، ایقارداغی (۳۴ک گ ب ۳۴۶۹)، بریوت داغ (۳۰ک گ ب ۳۱۰۸)، بونیویوغون (۳۵ک ب ق ۱۹۴۷)، تک قارداش (۷ک ب ق ۲۴۷۲)، توندز (۳۵ک ب ق ۲۸۳۰)، جین بولاغی (۳۰ک گ ب ۱۹۵۲)، چاخناق (۴۵ک گ ب ۲۱۹۵)، چرابا (۳۰ک ب ق ۲۳۲۹)، خانعلی بیچن (۴۰ک گ ب ۲۱۸۱)، داشدی گونئی (۴۰ک ب ۱۹۵۲)، داشلیق (۲۰ک گ ب ۱۷۸۲)، ساوالان/ماملی (۳۵ک ب ۴۸۱۱)، سیرخا/سرخه سنگ (۳۵ک گ د ۲۶۳۶)، سین داغی (۳۰ک گ ب ۳۳۶۷)، شفی گونئی داغی (۲۰ک ب- ۲۸۶۹)، شکر بولاغی (۴۵ک گ ب ۲۱۳۵)، صدرداغی (۲۰ک ب ۲۹۸۶)، عایباس خان (۴۵ک گ ب ۲۰۴۴)، قالداس (۳۰ک گ ۱۷۶۵)، قالا یئری (۴۵ک گ ب ۲۰۵۶)، قاراوول (۴۵ک گ ب ۲۱۱۴)، قاراوول خانا (۳۰ک ب ق ۱۷۰۳)، بویوک قاراوول (۳۲ک گ ۲۰۶۱)، کیچیک قاراوول (۳۷ک- گ ۱۸۵۲)، قاراقایا (۳۰ک ب ق ۳۱۵۸)، قوروچجو (۳۵ک- گ ۲۱۱۰)، قوش داغی (۴۵ک گ ب ۱۹۲۵)، قوشا قارداش (۳۵ک گ ب ۲۱۷۰)، قوشاکلک (۴۳ک گ ب ۲۳۴۱)، قیزل بره (۳۵ک ب ۳۸۴۹)، قیزل گول (۳۰ک ب ق ۲۵۳۴)، قیزیل گول داغی (۳۵ک گ ب ۳۱۰۶)، کمره (۲۲ک گ ب ۱۸۴۳)، گونه کی (۴۰ک گ ب ۱۹۹۲)، کیچیک گونه کی (۲۰ک گ- ۲۰۰۷)، بویوک گونه کی (۳۵ک گ ۱۹۹۵)، کوهن داغ (۴۵ک گ ب ۲۱۵۲)، گندارکوز (۵ک گ د ۲۰۴۶)، گورگور- داغی (۳۷ک ب ق ۳۵۲۶)، گونئی (۴۵ک گ ب ۲۰۹۰)، گیره لیک (۳۵ک گ ب ۱۹۶۵)، مصطفی خان (۴۰ک گ ب- ۱۸۰۹)، هاچا (۴۰ک گ ب ۲۰۰۵)، یتللی گدیک (۳۱ک ب	۲۶۶۸)، یانیق (۴۰ک گ ب ۲۰۴۲)، یورت (۳۲ک گ ۲۰۸۰)، اردبیل (سرئین-ایستی سو/ آبگرم) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] سرعین/سرئین/ساری قایا (۱۰۰۰*): کنزه/کنزق (۱۱۴۰*): آغقالا؛ ورنیاب (۶۰*): کلخوران ویند (۴۰*): ویند کلخوران (۴۰*): ییله دره؛ کۆرده دی (۶۰۰*): اسبمرز (۴۸۳*): آلداشین (۵۵۰*): گازیر، لاطران (۷۳۰*): ورگه ساران (۴۱۰*): اؤجور (۴۷۰*): آلوارس (۱۰۰۰*): شیخلار؛ دیزه قارا؛ ساری گؤللو؛ قورتلو بولاغ؛ آغیورد؛ قارایورد، قورویورد، دره یورد، آزاد یورد، قاراماللا، اردبیل (مرکزی-پالیتلو) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] شاماسبی (۱۵۸۰*): بنؤشه دره (۷۹۱*): زردلو (۵۵۰*): زئیوه (۱۶۰۰*): گؤللو (۳۵۰*): (قو: گلی): قالاچی (۳۸۰*): وره نوو (۷۵*): روشنق (۳۶۰*): حکیم قیشلاغی؛ خابابا کؤهول (۹۰*): آلماس؛ قاسم قیشلاغی؛ پیرآلقیر (۸۵۲*): اسکی شهر (۲۳۵*): نوران (۶۴۰*): حسن باری (۳۷۰*): (قو: باروق): گؤل موغان (۱۰*): ماللا یوسف (۲۰۰*): ملاباشی (۸۷۰*): اردبیل (مرکزی-ساوالان) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] اندراب (۵۴۳*): شمس آباد (۴۱*): کؤلورکلور (۴۶۰*): آردیمیس/ آردیم ایستی (قو: ایردموسی) (۲۴۰۰*): دره وار (قو: درآباد) (۱۱۷۰*): ارجیستان (۲۸۵*): آتاشگاه (۱۴۴۵*): بینامار ساوالان (۲۷۶*): سئین (۴۷۰*): آغاخان دره‌سی؛ آیران دره‌سی (۱۵*): آلچاساوالان (۴۵۰*): سامانلی/بویوک- (۲۳۰*): تازاکند ساوالان، اردبیل (مرکزی-سرداوا/ سردابه) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] هیمل آوار/ (قو: حمل آباد) (۴۲۰*): آغ مییان (قو: عموقین) (۱۰۲۰*): دیوله سر (۳۱۰*): دیوله/ دیولق (۱۳۰۰*): ایمیجه (۸۰۰*): (قو: امیدچه): گرجان (۹۵۰*): میرنی (۱۴۲۰*): شؤهره ور (۱۲۰۰*): (قو: شهر یور): باری/باروق (۲۵۰۰*): دیژویژین/ دیجوجین؛ خوشگارید/خشک رود (۳۰۰*): چاناقلی/چاناقیرد (۱۱۵۰*): (قو: چاناق رود): یشنگیجه رضابگلو (۴۲۰*): قالاجیق ساوالان (۹۶۰*): کۆرد کندی (۴۶۰*): آروانا (قو: اروانق) (۳۱۳*): حسنعلی کندی (۵۳*): خیه‌رک/ خیارک (۱۰۰۰*): جوْمدی/ جُمادی		

آصلان قیشلاغی؛ کلاته قیشلاغی، گنندیشمن؛ شیندیر شامی (*۳۸۰)؛ چوخوریورد؛ چاراپا؛ خلیج کندی؛ اسماعیل خان کندی؛ امیرآباد؛ کمر کندی؛ حسین خان کندی؛ میاندره-تقی کندی؛ قالایر؛ هاچا کندی؛

اردبیل (مرکزی- کاهراان / کلخوران) بۆلگه سینین کندلری
[آ] کاهراان (*۴۲۰/تو) (قو: کلخوران شیخ)؛ ائردی (*۹۰۰) (قو: اردی)؛ سوما (*۱۴۰۰)؛ سلطان آباد (*۷۸۰)؛ قارالار (*۱۱۴۰)؛ تازا کندرضا آباد (*۳۵۰)؛ گیلانده (*۴۱۰)؛ کریق (*۱۰۲۰) (قو: کرکق)؛ تازا کند شریف آباد (*۹) کق (*۵۰۰)؛ قوجور؛ آغچا کند (*۱۳۱)؛ سامیان (*۹۵۰)؛

اردبیل (هیر-جنوبی بولاتلی) بۆلگه سینین کندلری [آ]
شابلواغی (*۵۲)؛ آلمانگن (*۳۴۵)؛ مچیدلی (*۱۰۰)؛ بؤدالالی (*۴۸۰)؛ قاراولی؛ دللر (*۱۷۰) (قو: دلیلو)؛ عایباس آباد (*۱۸۰)؛ نوؤز-آ-ی؛ داشبولاق (*۳۱۰)؛ چیملو، قایاچیمن (*۲۰۰)؛ فیروزآباد (*۱۷۰)؛ حیفظ آباد (*۹۶۰)؛ جیساوان (*۳۲۰)؛ هیللاوا (*۵۶۰)؛ سئیدآوا (*۷۰) (قو: سعیدآباد)؛ گلین بولاغی/بیله گلین (*۱۸۲)؛ محمودآباد (*۶۱۰)؛ اینیلی (*۵۰۰) (قو: اینلو)؛ گوؤرقالا (*۲۶۰)؛

اردبیل (هیر-شمالی بولاتلی) بۆلگه سینین کندلری [آ] گورادیل (*۳۷۰)؛ کۆزه توپراقی (*۲۷۰)؛ آراللی/کیچیک-بؤیوک (*۱۱۴۷)؛ خلیل آباد (*۱۱۰۰)؛ ائوریک/ائوریک (*۹۰۰)؛ نوشار (*۸۴۰) (قو: نوشهر)؛ حصار *۲۱۲؛ قاراداغلی (*۱۸) کگ *۶۴؛ آلچاپولادلی (*۴۵۰)؛ رزگاه (*۱۹۰) (قو: رزمگاه)؛ گۆل تپه مالالی؛

اردبیل (هیر-هیر) بۆلگه سینین کندلری [آ] کئریک/کئریک (*۶۳۰)؛ کوردآلی؛ قیزیل قایا (*۳۹۰)؛ بیله دره (*۶۷۰)؛ آی قالا (قو: آهوقلعه)؛ دؤمدومه (*۲۰۰)؛ یایچی (*۲۳۰)؛ بؤلقاوار (*۸۵۰) (قو: باقرآباد/بقرآباد)؛ خنه یه (*۴۲۰)؛ دؤیول (*۲۸۰)؛ کاهراان/کلخوران (*۴۸۰)؛ کرگن/کرگان (*۵۵۰)؛ چنزه/چنز او (*۳۰۵)؛ شیلی (*۳۱۰/تو)؛ محمدبگ قیشلاغی/آ-ی (*۲۰۰)؛ کیسالا (*۹۰۰) (قو: کوهساره)؛

اردبیل بۆلگه سینین کندلری (گونش ۱۳۲۰ جی سایملا)
[آ] آلمالی (*۴۸۴)؛ امین جان (*۷۰۲)؛ اورتا کند

(*۴۸۰)؛ قاراقایا ساوالان؛ وکیل آباد (*۳۱۰)؛ سرداوا (قو: سردابه)؛ شالی کندی؛ شمشیرخانا (*۱۳۰)؛ شفیع گوئنلی، چیلگیز (قو: چهل گز) (*۲۱۰)؛ عزیزلو؛ قبادآباد، بندی خانلو، گوگه/گیگل؛ بینه خرمندیلی؛ بینه قارداش خانلی؛ گنسول کندی (*۶۷۰)؛ شوشه گمیرن/شیشه گران (ک *۳۰۰)؛ اوژون بینه (قو: بنه)؛ چیتقیرلو، الگشاد، علی آباد، دوجه، کمرلی، عزیزلو، آغول،

اردبیل (مرکزی-شرقی ارشه) بۆلگه سینین کندلری [آ] طالب قیشلاقی (*۱۱۱۰)؛ قوش قایاسی؛ داشلیجا (*۱۵۰)؛ جوامیران (*۴۴۰)؛ آبدارلو (*۱۱۵)؛ خلیج؛ سیدلر؛ بایرام بدله (*۳۱۰)؛ تقی دیزه (*۹۷۰)؛ لاله لی (*۳۵۰)؛ سلطان بابا (اکین یئری) (*۲۵۰)؛ پیرآلوان (*۲۴۲)؛ دریان (قو: دریالار)؛ بگلرآباد؛ اکمه لی؛ ائیمیر (*۳۱۰)؛ آغ قالا (*۱۰۰)؛ تاهمازآوا (قو: تهماسب آباد)؛ اوچبولاق (*۱۳۴)؛ کافدارا/کافدره (قو: کفتاره) (*۱۲۰)؛ محمدجانلو (*۱۶۰)؛ چات قایا (*۱۸۰)؛ سارخانلی؛ دلیکلی داش (*۲۰۰)؛ بهادورلو (*۱۶)؛ خوجابولاغی (*۶۲۰)؛ پالازلی (*۳۶)؛ کفتاهل، چوغون گوئنش/چون گونش (*۵۵)؛ گۆل تپه (*۳۳۰)؛ نغدی کندی (*۱۴۰)؛ شریف بگلی (*۲۹۰)؛ آلماز کندی؛ سوؤقبولاق/ساووجبولاق؛

اردبیل (مرکزی-شرقی) بۆلگه سینین کندلری [آ] آغبولاق آغاجان خان؛ آغبولاق اینانلی/آغبولاق رستم خان؛ چندانق قورغا (*۳۰۵)؛ نیار (*۲۰۵)؛ حمیدآباد (*۳۵۰)؛ کمی آباد (*۲۹۰)؛ رضی آباد (*۲۹۰)؛ آقاباقر/قصاب آباد (*۱۲۰۰)؛ پیره قوم (*۷۷۰) (قو: پیراقوم)؛ توپراقلو (*۲۹۰)؛ بیله سئهران/بیله سئهران (*۷۷)؛

اردبیل (مرکزی-غربی ارشه) بۆلگه سینین کندلری [آ] جبه دار (*۱۰۰۰)؛ معصوم آباد (*۵۸۰)؛ مختارآباد (*۱۰)؛ کورد قیشلاغی (*۴۶۰)؛ زعفران (*۳۶۰)؛ سوئرین (قو: ئمرین) (*۴۵۰)؛ تازا کند محمدیه (*۴۰۴)؛ میجندی (*۴۵۰)؛ علی قیشلاقی (*۲۰۱)؛ ییجه محمد حسن/یئگیجه (*۵۵۰)؛ ابریکوه (*۷۵۸)؛ کوولاندره (قو: کولانکوه) (*۸۹۰)؛ شیخ احمدلو (*۸۷۰)؛ روئین درق (*۷۷۰)؛

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۳۱	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
(۹۳*)، ایلانجیق(۱۰۳۰*)، ایلخچی (۴۰۰*)، اهلیمان/ ایمان کندی (۱۴۰*)، بابولان (۹۰*)، باشکند (۳۱۰*)، بونه خور(۲۲کق*۱۳۰)، بویاقچیلی(۲۷۴*)، بیجارابین(۱۸۰*)، بیجه‌میر(۵۶۰*)، پیلهرود (۲۵۰۰*)، ججین(۵۲۰*)، جندر (۹کب*۴۸۰)، حاج سلیم قیشلاقی (۶۱۰*)، حیدرآباد (۱۵۰*)، خان کندی (۳۰۰*)، خصللو (۳۳۰*)، دیمان (۵۰۰*)، زره نای (زره ناس) (۳کد*۷۶)، ساری خانلی (۴۵۰*)، ساری قایا (۹۰۰*)، سوْیوق بولاق (۶*)، سیف آباداغداغ (۱۰۵*)، شاه‌نشین (۶۱۰*)، شاییق (۸۵۰*)، صاندیقلی(۶۲۰*)، علی کمر(۲۰۰*)، قارلی(۱۹۰*)، کلاش هزاردرق (۵۶۰*)، کوردلو(۲۶۰*)، کوْल्ली(کَلّی)(۳۵۰*)، کهریز (۱۷۰*)، گوْلدنرق سفلی (۱۲۰*)، گوْندوشمه‌ین (۱۳۳۰*)، گوْور(۸۰*)، ماده‌یه(۳۴۰*)، موسی کندی (۵*)، موْغانلو(۳۷۰*)، میرحسنلو(۱۰۰*)، نوده(۴۱۲۰*)، وله زاقرد/ولزجرد (۵۷۰*)، یاسدی بولاق (۱۰۰*)، اردیلیق [آ] خالخال دا کند آدی.	شخصیت (فا: لیاقت). personality, virtue [خ] قیریزلارین نایمان اوْیماغی بگ لریندن(ارتم)۷. اردمالپ [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ و کوْمتان آدی۷. اردمچی [آ] اردم صاحبی۷. اردم‌سیز [ص، ت: یارارسیز] فضیلت‌سیز (فا: بی فضیلت). اردم‌سیزلیک [آ] اردم‌سیز اولما وضعیتی، فضیلت‌سیزلیک (فا: بی فضیلتی). اردملر [آ] کمالات. accomplishments اردملی [ص] فضیلتلی، اردم صاحبی (فا: فاضل). Learned [خ] تیمورگورخان'ین اولوبالاریندان۷. اردملی‌لیک [آ] اردم لی اولما وضعیتی، فضیلت لی‌لیک. اردمیر [آ] دمیر کیمی ساغلام، اوْغلان آدی (فا: نام‌پسر). اردمین erdemin [آ] ساوه ده کند آدی {اردملی یورد}. اردن erden [ظ، تا] ۱-تزدن، ارکندن؛ ۲-ار پارچاسی، اردن اولما. ۳-تورکمنلرین اولوبالاریندان۷. ۴-باکره. اردننار [خ] باخ: اردن+ آنا؛ اویغور یازیتلاریندا بگ آدی۷. اردنق [آ] گنرمی ده کند آدی {چوخ ایگید اولان یئر}. اردنلیک [آ] باکیرلیک، باکره‌لیک. اردوغان [آ] دوْغان قوشو کیمی گوجلو؛ سلجوقلار دؤنمینده آنادولودا قورولموش بیربگلیک، و بگ آدی۷. اردوو۱ [آ] اروو، پالتار یویولموش چیرکلی سوْ (فا: چرکاب) {بو معنادا اریمک و اریتنی سؤزلرینه باغلانما لیدیر}. اردوو۲ [آ] قورخونج گورونوشلو و موهومی وجود، قولئیبانی (فا: موجود خیالی وترسناک) {ار سؤزونه باغلی اولما لیدیر}. اردوهان [آ] باخ: اردوغان، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). اردهاله erdehale [آ] آرداها، سراب دا کند و چای آدی {اردی و اردلان سؤزلرله کؤکداش‌دیر، باخ: اردی}. ارده‌جان erdecan [آ] رضوانده ده کند آدی {باخ: اردی}. ارده‌رود erderud kenar [آ] طولش-پونل ده کند آدی. ارده‌لان erdelan [آ] ۱-ایگید، باهادیر، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر) ۲-آوج ده کند آدی. {ار+ دالایان، اردالان}۱۵. اردلی erdeli [آ] اقلید دا کند آدی. اردم erdem [آ، ت، دده، باخ: ارمک] ادب، اخلاق، فضیلت،			

توپراق لار یاخجی میوه اردیریر.

اردیشی [آ] ۱-هم ارکک هم دیشی قامتلی اولان شخص، ارسه لیک، خنئی. هم ارکک و هم دیشی چیچکلی گۆل.

اردیشیلیک [آ] اردیشی اولما وضعیتی، ارسه لیک لیک.

اردیگینه اوزر، ارمه دیگینه داش آتار [دئیم] ساتاشقان و دولاشقان آدام حاققیندا.

آردیم [آ] آرمیش، اولقون [خ] پنجه‌نک لر دؤنمی بگلریندن.

آردین [آ] آرمیش، اولقون.

آردین [erədin] زنجان دا کند آدی.

آردینی [ərdini] آت [یری اینجی.

آرز [آ] ۱-بوغدا لیلاردا گۆهرن بیر اوت آدی، قیز آدی (فانام دختر). ۲-آریشیلن ۳-جسور، گۆزوقارا، دایانیقلی.

آرزاق [آع] ییه جک شئیلر (فا:آدوقه ها).

آرزانفوت [erzanfut] [آ] ملایر ده کند آدی [آرز+آفتوت].

آرزه‌نه [ərzəne] [آ] ۱-خیاو و سراب دا کند آدی ۲-دوروق.

آرزی قوش [آ] دوه‌چی، ده کند و چای آدی.

آرزیل [آ] اهر ده کند آدی [آر+سیل: تمیز و پاک انسان].

آرزیل [آ] اهرده کند آدی [آر+سین: انسانلارین ابدی یتری].

آرزیناه [آ] ایغدیربو یونا عایدیتر آدی (۱۶ جی قرن).

آرساری / آرسارو [خ] بیر تورکمن اویماغی و بگی نین آدی.

۲-اوغوزلارین سالور طایفاسینا منسوب بیر بوی آدی.

آرسال [irsal] [آع] گؤندرمه، یوللما (فا: ارسال).

آرسالات [آع] گؤنده ری لر (فا: ارسالات).

آرسباران [ərsəbaran] [آ] باخ: قارداغ.

آرسک [ərsək] [ص] ارکک ایسته‌ین، اویناش (فا: بی‌حیا) {ت: اورتایا دؤشموش آرقین}.

آرسالان [ərsəlan] {ت، سن، آر+سالان} اری یتره ووران، گوجلوی و ایگید، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر).

آرسنی داغ [ərsni dağ] [آ] کلئیر ده داغ آدی.

آرسون [آ] خالخال دا کند آدی.

آرسویو [آ] آتمیق، منی، تور.

آرسو [آ] ۱-چوخ، چوخلوک ۲-آر+سو، عسگر.

آرسه [آ] اولقونلاشماسی ایسته‌ن.

آرسه‌گۆن [خ] گۆی تورک بگی (بؤگو آلپ 'ین تورونو).

آرسه‌مک [ərsəmek] [س] ۱-بؤیوک، کمالا چاتماق (فا: رشد کردن) ۲-ارکک ایسته‌مک {بعضاً عرصه سؤزونه باغلایرلار ولی بو ظاهری بنزریلیک اولاراق یانلیشدیر،

تورکجه‌ده "سی، سوو، سه" اکلی، آد و فعل لرله بیرلیکده اصلی کلمه‌نین مفهومونا یاخین و بنزیر آتلام

دوزلدیر، اؤزک اوچون "گولوم سه‌مک = گولر کیمی گؤرونمک، دلی سوو = دلی کیمی" بونلارای آدی ارسه‌مک

سؤزونون آتلامی ار کیمی اولماق دئمکدیر.

آرسه‌مه [آ] ارسه‌مک ایشی (فا: رشد).

آرسه‌یه (آرسیه) کلیمک [س] ارسه‌یه یتتیرمک، بؤیوک.

آرسیز [ص] اری اولمایان دؤل و یا قیز (فا: بی‌شوهر).

آرسیزلیک [آ] اری اولماما وضعیتی (فا: بی‌شوهری).

آرسین [ərsin] {ت، سن} تندیر ویا کوره‌دن پیشمیش چوره-گی خمیرگؤتورمک اوچون دسته‌سی آغاج اوزون دیمیر، بالاجا کۆرک شکلینده بیر آلت (فا: میله آهنی نوک پهن).

{آرشین سؤزوندن: آرشین قدر اولان آلتی گؤرسه دیر}.

آرسین [آ] اولقونلاشمیش، ارسه‌یه یتتیشمیش {باخ: ارسه}.

آرسین‌له‌مک [ل] آرسین له قازماق (فا: با چوب بهم زدن).

آرش [آ] دیرسک له بارماقلار قدر اولان بیر اؤلچو (فا: اندازه ایی برای طول).

{آرشین سؤزونون دیشیلیشمیش شکلیدیر}.

آرشاد [irşad] [آع] اویارما، اخطار، دؤغرویو لوگوسترمه (فا: ~).

آرشاد‌واسی [آ] لاجین، دا چای آدی.

آرشت [ərəşt] [آ] تاروم، ضیاآباد دا کند آدی.

آرشد آباد [آ] هشتری ده کند آدی.

آرشد [ərsəd] [ص، ع] بؤیوک راق، داهای بؤیوک (فا: ~).

آرشد محمدی [آ] قوشاچایلی چاغداش شاعر دیر.

آرشدیت [آ] بؤیوکلوک (فا: ارشدیت).

آرشدیت [eldership] [آ] بؤیوکلوک (فا: ارشدیت).

آرشدیت [ərsəd] [آ] ۱-باخ: آرشاق. ۲-خیاو دا داغ آدی.

آرشق قالاسی [آ] بو قالا میشگین شهرین ۶۲ کیلومتری‌نده و قاراسو چایی نین یاخینلیغیندا قرار تاپیب و بعضی لریجه بو

قالانین قدیمی اسلامدان قاباقکی دورولار و اشکانی لره قدر اوزانیر، بو قالانین آدی اشکانی لر شاهای اشک، ارشک

آدیندان آلینماسی سانیلیر (فا: نام قلعه ایست).

ارشک [ərsək, آ, تا] بارس و آیی جوتلشمه سیندن عمله گلن حیوان.

ارشق مئیدانی [آ, آ] باخ: خیوا (قو: ائشک مئیدانی).

ارشلو [آ] صفوی لر دؤنمی بو اویا افشار بیرلیگینده کؤچ انده رک صفوی لر قاتیلدیلار.^{۸۵}

ارشن [آ] ایگید و ستونجلی، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

ارض [ərz, آ, ع] یئر (فا: زمین).

ارضاء [irza, آ, ع] راضی ائتمه، راضی لاشدیرما (فا: ~).

ارغاچ / ارقاق [آ, باخ: اریش] توخوما چاتی سیندا ائتیله باغلانان ایپلر (فا: تارو پود).

ارغای [ərgay, آ] آوج ده کند آدی.

ارغئون [آ, یو] بیرنوع چالقی آلتی (فا: نوعی آلت موسیقی).

ارغنه خاتون [آ] ارگنه خاتون، ۱۳ جو عصرده تورکوستاندا آلمالیق و اولوغ ائو بؤلگه سینده بیر خانیم حاکیم آدی؛ سونرالار آلتون اوردو خاقانی بؤکه خاقان لا ائولندی.^{۱۲}

ارغوان [آ, بی, فا] باقلاگیلردن، قیرمیزیمتیراق و ارغوانی رنگلی بزرک بیتگی سی (فا: ~). **cercis, purple, siliquastram. leg**

ارغوان گیللر [آ, بی] آلماشیق یاپراقلی آغاجلار سو یو.

ارغوانی [آ] ارغوان رنگینده (فا: ارغوانی). **purple**

ارغین بولاق [ərgin bulaq, آ] قئیدار دا کند آدی {ارقون}.

ارفاق [irfaq, آ, ع] مئدار ائتمه، گنجیندیرمه، اییی لیک ائتمه (فا: ~)

ارفسه [ərfəsə, آ] جولفا، دا کند آدی.^{۲۴۰}

ارفع [ərfa, آ, ع] اوجاراق، داها یوکسک (فا: ~).

ارقلو [əraqulu, آ] ییوا بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن).^{۲۲۵}

ارقان [آ] آلتای تانری سی اولگن، یین اوغو لاریندان.^{۲۱۱}

ارقاچ [باخ: ارغاچ.

ارقاشقاخ [خ] قیرقیزلارین، مانقوش اویماغی بگ لریندن.^۷

ارقام [ərqam, آ, ع] رقم لر، ساییلار، سایجیق لار (فا: ~).

ارقاوون [آ] بایات بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن).^{۲۲۵}

ارقتی / عرقطو [ərəqti, آ] هشتری ده کند آدی {ار+آخدی}.

ارقه / ارقنا [ərqəna, آ] اهرده چای آدی، باخ: ارگنه.

ارقوش [خ] قیرقیز داستانلاریندا آدی گنچن بیر بگ.^۷

ارقوما [آ] یاپارلی بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن).^{۲۲۵}

ارقون [آ] ۱- یوموشاق خویلو کیشی ۲- هیزلی قوشان آت ۳- ارقون.^۷ ۴- مراغا دا کند آدی.

ارک [ərək, آ] ۱- قالا، بوکلمه چوخلو تاریخی و آتیشال تیکیتی لره دئییلیر (فا: قلعه). دز. ۲- castle- بیر ایشی گؤره

ییلمه گؤجو، بیرینین باشقاسی اؤزه رینده نفوذلو اولماسینا خاطر سؤزونون گنچرلی اولماسی و یاخین لیق مناسبتی نی

گؤسته ریر "ارکی یتیمک وچاتماق": (فا: قدرت). **in a**

friendly way ۳- [تا] قُدرت، اقتدار؛ اراده، بیرینین ویا

توپلومسال قوروبون، آیری بیرینه ویا توپلوما اگه منلیگی،

باسقی و دئنه تیمی آلتینا آلما و اونلاری بللی داورانمایا

زورلایا یتگی سی و یتنه نگی. ۱- ت، گؤ، سومرجه؛ بو سؤزون

مختلف فورملارینا باخارساق و گنچمیشده و ایندیده

دیشیک شکل لرینی نظرده توتارساق چوخلو کلمه لری

گؤره ییلیریک (هؤروک، هئریک: سؤرولموش و اکیلیمه-

میش یئر، اؤرکن: هؤرولموش ایپ، هؤرکوج، هؤرگو،

هؤرگوت ویا اؤرگوت، ارگ: تخته اوتورلان یئر؛ اصلینده

هؤرمک سؤزو تورکجه ده دؤزلمک، یاراتماق و منظم بیر

شلیکده یان یانا قویماق آنلامیندا دیر وتورک دیلینین

مختلف دیشیش و لهجه لرینده چشیت لی سؤیله نیش و

تلفظ لری وار، بوکلمه دیواندا اؤرماق، وؤرماق (یاقماق،

تاخماق و ایشی انجام وئرمک) اؤرمک، هئرمک شکلینده

ایشله نییدیر، بوکلمه چوخ اسکی دؤنملرده سؤمرلر

ایچینده گنیش شکیلده ایشلنمکده ایدی و بو کلمه دن

اؤروک کلمه سی گؤرونور کی هؤرولموش و منظم بیر

شکیلده دؤزلمیش یئرله شیم یئرینه دئییلیر، شهر و بؤیوک

کند آنلامیندا ایدی و سومرلرین اصلی شهرلریندن و

باشکندلری ساییلاراق اؤروک شهری بو سؤزه شاهد دیر بو

کوکؤ نظره آلاراق اؤروک و اؤرماق سؤزو مختلف اکلرله

تورلو کلمه لر یارادیب و سونراکی تورک شهرلرینین

آدلاریندا یترین تاپیر بونا اؤرنک نئچه شهری آد آپارماق

اولار: اورومیه: آذربایجان شهری، اورومیچی = ارومچو: چین-

1-1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۳۴	ارک سۆزلوگو	1-1-ə(e,i)
تۆرکۆستان (سین کیانگ) بۆلگه سی نین مرکزی، گرگانج/	بیتدیگینی بنیمسه یین گۆروش، فینا لیم.		ارک ساتما [آ] فخر ائتمه (فا: تفاخر).	
گرگان: بۆکلمه اصلینده اؤرگنج اولاراق گۆرگنج، گرگان	وجرجانیه آدینا چئوریلیب، بۆکلمه چوخلو آیری دیل لرده ده		ارکسل [ص] ارک نجه لیگی و اؤزل لیگی اولان.	
ایشلنمکده دیر، اؤرنک اوچون: اورشلیم، نیویورک، نیواورلئان و	ایشلنمکده دیر، اؤرنک اوچون: اورشلیم، نیویورک، نیواورلئان و		ارکسیز [ص] ۱-ارکی اولمایان، خرمتسیز (فا: بدون حرمت).	
یورکشایر کلمه لرینده اؤر سۆزو تورکجه اولاراق شهر	یورکشایر کلمه لرینده اؤر سۆزو تورکجه اولاراق شهر		۲-باشسیز، بییه سیز.	
آتلامیندادیر، بۆ کلمه york شکلینده اینگیلیزجه ده ایشله	آتلامیندادیر، بۆ کلمه york شکلینده اینگیلیزجه ده ایشله		ارکسیزلیک [آ] باشسیزلیق، بییه سیزلیک.	
نیر، بۆ کلمه نین ایزینی عراق و اراک کیمی کلمه لرده ده	نیر، بۆ کلمه نین ایزینی عراق و اراک کیمی کلمه لرده ده		ارکسین [آ] آگه من، یؤنه تیجی.	
گۆرمک اولار؛ البته ارک سۆزو بیر آیری معنادا و قاباقکی	گۆرمک اولار؛ البته ارک سۆزو بیر آیری معنادا و قاباقکی		ارک علیشاه/ارک قالاسی erk qalası [آ] بۆ بینا بیر معجید	
معنادان باغیمسیز اولاراق تورکجه ده چوخ ایشلنمکده دیر	معنادان باغیمسیز اولاراق تورکجه ده چوخ ایشلنمکده دیر		قالیتی سی اولاراق ایلخانلی ابوسعیدین وزیر تاج الدین	
بۆ آتلام ارکم، اردم و آر سۆزلرینه باغلی اولاراق افتخار و	بۆ آتلام ارکم، اردم و آر سۆزلرینه باغلی اولاراق افتخار و		علیشاه جیلانی توسط ایله دۆزه لیب (م ۱۵ جی یۆزل).	
مباهات آتلایندادیر اؤرنک اوچون "ارک لنمک: افتخار	مباهات آتلایندادیر اؤرنک اوچون "ارک لنمک: افتخار		ارکک erkək [آ] ۱-هرجنسین دیشی اولمایانی، قادین	
ائیلهمک و مفتخر اولماق، ارک له مک: مفتخر ائیلهمک،	ائیلهمک و مفتخر اولماق، ارک له مک: مفتخر ائیلهمک،		قارشیتی، کیشی (فا: نر). male ۲- [مج] یتیشگین آدام (فا:	
ارک: بیرنین اوستونده کی تاثیر و نفوذ، ارکیم یتیشمک:	ارک: بیرنین اوستونده کی تاثیر و نفوذ، ارکیم یتیشمک:		مذکر). masculine ۳-سرت، قارت، گوپود، قابا. {ت، سن،	
نفوذ اولماغینا خاطر بیرینه بیر سۆز و ایشی دنمک،	نفوذ اولماغینا خاطر بیرینه بیر سۆز و ایشی دنمک،		بۆ کلمه ارک (یتیشمیش، یتگین) سۆز ایله ایلگیلیدیر.}	
ارکؤوون = ارکؤیون: گۆز بیگی اولان اوشاق، ارگین:	ارکؤوون = ارکؤیون: گۆز بیگی اولان اوشاق، ارگین:		ارکک اورقان [آ، بی] یتگی لرده تاج یاپراقلی لاردا ارکک	
ارلیک قیز، یتیشمیش".}	ارلیک قیز، یتیشمیش".}		لیک اورقانی.	
ارک... [آ] انسان آدی: ارکؤز، ارکالپ، ارکای، ارکبؤری،	ارک... [آ] انسان آدی: ارکؤز، ارکالپ، ارکای، ارکبؤری،		ارکک ایشی [آ] ساده جه ارکگین گۆره بیلدیگی ایش.	
ارکبای، ارکتان، ارکتای، ارکتوغ، ارکخان، ارکر، ارکسان،	ارکبای، ارکتان، ارکتای، ارکتوغ، ارکخان، ارکر، ارکسان،		ارکک پاخیر [آ] سرت و برک پاخیر (فا: مس سخت).	
ارکسای، ارکسوی، ارکول، ارکولا، ارکون، ارکیل.	ارکسای، ارکسوی، ارکول، ارکولا، ارکون، ارکیل.		ارکک جه [ظ] ارکگه یاراشار شناسب ایش، ارکک کیمی،	
ارک erk [آ] رودبار دا داغ آدی. بجنورد دا کند آدی.	ارک erk [آ] رودبار دا داغ آدی. بجنورد دا کند آدی.		کیشی کیمی، ایگیدجه (فا: مردانه).	
ارک ərək [آ، باخ: ارکم] یتیشمک ایسته نیلن شئی، بیر	ارک ərək [آ، باخ: ارکم] یتیشمک ایسته نیلن شئی، بیر		ارکک جیک [آ] یتگی و چیچک لرین ارکک دؤللو یونون	
ایشده واریلماق ایسته نیلن یئر، آماج، هدف (فا: مقصد).	ایشده واریلماق ایسته نیلن یئر، آماج، هدف (فا: مقصد).		آدی (فا: نرینگی در گیاهان).	
ارک افله مک [س] بیرینی اؤز آدامی ییلیب بیر شئی ایسته مک.	ارک افله مک [س] بیرینی اؤز آدامی ییلیب بیر شئی ایسته مک.		ارکک جیل [ص] ارکگه دۆشگون (فا: نر دوست).	
ارک ارسلان/ارکاسلان [خ] اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی.	ارک ارسلان/ارکاسلان [خ] اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی.		ارکک دمیر [آ] سرت و برک دمیر (فا: آهن سخت).	
ارکان [ع، رکن چو] ایلکه لر، اساسلار (فا: ~).	ارکان [ع، رکن چو] ایلکه لر، اساسلار (فا: ~).		ارککسی [ص] ارکگه بنزه ین، ارکک کیمی.	
ارکان حرب [آ، ع] قورمای (فا: ~).	ارکان حرب [آ، ع] قورمای (فا: ~).		ارکک فیش [آ] پر یزه سوخولان باجاقلی الکتریک فیشی.	
ارکان ərkan [آ] بجنورد دا کند آدی.	ارکان ərkan [آ] بجنورد دا کند آدی.		ارکک کیمی [ظ] ارکگه یاراشیر، ارککجه، ایگیدجه (فا: مردانه).	
ارک بیلیم [آ، فلسفه] هر اتفاقی و اولوتونون بیر آماج و هدفه	ارک بیلیم [آ، فلسفه] هر اتفاقی و اولوتونون بیر آماج و هدفه		ارکک لشمک [س] ۱-ارکک کیمی اولماق، کیشی یه بنزه مک	
باغلی اولماسینا اینانان مکتب و دوکترین، تئلؤ لوژی (فا: ~).	باغلی اولماسینا اینانان مکتب و دوکترین، تئلؤ لوژی (فا: ~).		(قادین حاققیندا) ۲- [مج] گوپودلا شماق (فا: زمخت شدن).	
ارکج [آ] اخته لنمیش ارکک گنچی، تکه (فا: بز نر) {دده، ۱-}	ارکج [آ] اخته لنمیش ارکک گنچی، تکه (فا: بز نر) {دده، ۱-}		ارکک لنمک [س] اوشاقلیق چاغیندان ارکین لیک دؤنم، ینه	
ار+کئچی، ۲-ارکک {.	ار+کئچی، ۲-ارکک {.		گنچمک (فا: بالغ شدن).	
ارکچیلیک [آ، فلسفه] هر شئین بیر ارک له بلیر لندیگی و بیر	ارکچیلیک [آ، فلسفه] هر شئین بیر ارک له بلیر لندیگی و بیر		ارکک لنمه [آ] اوشاقلیق دان ارکین لیک دؤنمین گنچمه (فا: بلوغ)	
ارگه یؤنلیدیگی و هر شئین بیر ارک یاساسینا گۆره	ارگه یؤنلیدیگی و هر شئین بیر ارک یاساسینا گۆره		ارکک له مک [س] ۱-ارگن وضعیتینه گلیمک، بلوغا یتیشمک	

1-1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۳۵	ارک سۆزلوگو	1-1-ə(e,i)
(فا: بالغ شدن). ۲- [مج] قابالاشماق، گوبودلاشماق، اوت یومشاقلیقدان چیخیب قابالاشماق (فا: زمخت شدن). ارک له مه [آ] ۱- بلوغا یتیشمه ۲- قابالاشما (فا: بلوغ، زمختی) ارک لیقادیلی (دیشیلی) [آ] هامی، هر ایکی جنسدن اولان. ارک لی [ص] ارککی اولان. ارک لیک آیقیتی [آ] ذکر (فا: ذکر). penis ارک لیک [آ] ۱- ارکک اولما وضعیتی، یاشا دولما، بولوغا چاتما، یتگی لیک، ارککجه رفتار و داورانیش (فا: بلوغ، ذکوریت). ۲- masculinity - گوبودلوق، قابالیق. ارک لئمک erk [س] افتخار ائتمک (فا: بالیدن). to boast ارک لئممه [آ] ارک ائلمه، فخر ائتمه (فا: افتخار). honour ارکله [آ] ارک ائده رک، ارک ائله مک له. ارک له مک [ل] ۱- عزیز له مک (فا: گرامیداشتن). ۲- مفتخر ائله مک، افتخار وئرمک، بیرینی اؤز یانینا وگؤروشمه سینه گلمه گه قبول ائتمک (فا: افتخار دادن). ارک له مه [آ] ۱- عزیز له مه (فا: گرامیداشت). ۲- قبول ائتمه (فا: مفتخر نمایی). ارک لی [آ] ارکی اولان، سؤز و گنجن (فا: پرافتخار). glorious ارک لیک [آ] ارک ائتمه، بیر اؤزه رینده نفوذوندان یارارلانما. ارک لی لیک [ص] ارک لی اولما وضعیتی. ارکمن [آ] ۱- باغیمسیز، باشینا بویروق ۲- ائولنمه میش. ارکن erkən [ظ] ۱- تتر، بللی بیر زاماندان چوخ اؤنجه، تتردن، اثرته دن (فا: زود). ۲- واختیندان اول، تتر (فا: زودرس). premature {ت، ارکم + کن، ارکن} ارکن بولما [آ، طب] بیر بیریندن آیری گؤرونترولری اولان شیزوفرنی نوعوندان خسته لیک لر. ارکناز erkənaz [آ، ارک + ناز] ناز و غمزه، قیزآدی (فا: نام دختر). ارکَنجه [ظ] ارکن اولراق، اولدوقجا ارکن (فا: زود). ارکَنجه erkəncə [آ] آج ده کند آدی. ارکَنجی [ص] ۱- ارکن داورانان، تتر ترپهن. ۲- یتیمیش و سبزی نی ارکن یتیشیدین (فا: زود رساننده). ارکَندن [ظ] چوخ تتر تتر ترپهن، تتردن، چوخ تتر، تتردن، ارکن اولراق (فا: بزودی).	ارکن قَالخما [آ] یوخودان تتر دورما (فا: شب خیزی). rising at midnight ارکَه نُوْیان [آ] انسان آدی، باخ: آرکینوْیان، ارکَه + نُوْیان. ارکُوْلداش [خ] چنگیز خان دؤنمینده بعضی عسگری بیر لیک آرلری اوچون ایشله نن بیر دئیم. ارکُوْیون erköyün [باخ: ارک] ۲- حدیندن آرتیق عزیزلنمیش اوشاق (فا: بچه دردانه). pet ۲- زنجان آستانا دا کند آدی. ارکُوْیون جه سیننه [ظ] ارکُوْیون کیمی، اؤزونو بیهنه کیمی. ارکُوْیون لشمک [س] ارکُوْیون اولماق، حدیندن آرتیق عزیزلنمک (فا: بیش از اندازه عزیز شدن). ارکُوْیون لوک [آ] ارکُوْیون اولما وضعیتی، اؤزونو بینمه اؤز للیگی. petting, spoiling ارکُوْیون له مک [ل] بیرینی حدن آرتیق عزیز له مک (فا: بیش از اندازه عزیز نمودن). ارکُوْز [خ] اویغور خاقانلیغی دؤنمی بگ و کومتان آدی. ارکَه [آ] ۱- انرزی، یارادیجی گوج energy ۲- عشوه، ناز، جلوه ۳- چکیجی لیک، جذایت ۴- تورک میتولوژی- سینده، اولگن یین دوقوز قیزیندان بیر و ناموس تانرپجاسی (فا: انرزی) {ارسوزوندن: گوج معناسیندادیر}. ارکَه سُوْلدُون [آ] آلتای تانریسی اولگن، ین بیر اوغلو. ارکَه سُوْیون [باخ] ارکُوْیون، اؤزونو بیهنن. ارکَه فارا [خ] چنگیز خاقان دؤنمی نایمان بگ لریندن. ارکَه لی [آ] آگه من؛ گوکلن اویماغی اولوبابالاریندان. ارکَه نه [باخ] ارگنه. ارکَه وان [آ، بی] پاخلایا اوخشار میوه سی، پارلاق چنهرایی رنگلی چیچک لری اولان، قیشدا یاپراغی تۆکولن کۆل. ارکَه وین erkəvin [آ] ماکی دا کند آدی {افتخارلی ائو}. ارکی [آ] ۱- گۆجلو، آگه من، ارکَه ۲- آتیک، چتویک ۳- [خ] تورکمنلرین، ساریق اویماغی اولوبابالاریندان. ارکی چاتماق (یتیمک) [س] ارک ائله مک. ارکی یانا [ظ] ارکی اولان آدام کیمی، ارک ائده رک، ارکله. ارکین erkin [ص] ۱- اؤزگور، سربست، باغیمسیز، هنج شرطه باغلی اولمایان، ایسته دیگی کیمی رفتار ائدن و داورانان			

(فا: آزاد). ۲- اۇيغورلاردا باشبوغ معناسیندا بیر عنوان^{۵۴}.

ارکین... [آ] ۱- انسان آدی: -لپ، -سای، -سبای، -تان، -توغ، -سخان، -سَدیک، -سار، -سؤ، -سیات، ۲- بهر ده کند آدی.

ارکینچی [آ، ص] لیرال (فا: لیرال).

ارکینچیلیک [آ، اقتصاد] فردی اؤزگورلук، آلوتر و تجارت ایشلرینی اؤلوسلار آراسیندا سربستجه اۆلدوغونو و دؤولتین بو ایشلره قاریشماماسینی ساوونان دکتیرین (فا: لیرالیزم).

ارکینلیک [آ] ارکین اؤلما وضعیتی، سربست لیک.

ارکى وان arkivan [آ] ماساللى دا کند آدی^{۵۵}.

ارگ erg [آ] نیشابور دا کند آدی {باخ: ارک}.

ارگنج [ظ] ارکن ویا گنج اولراق، تترگنج "چتینی بیر یولا دۆشونجه یه قدردی ارگنج مقصدیه یتیررسن".

ارگن ergen [آ] اولقون، ائولنمه چاغیندا اولان (فا: بالغ).
adult

ارگن ergen [آ] ارک دا داغ آدی. تارؤم دا (-تورک) کند آدی. قزوین ده (-چای) چای آدی.

ارگن اولماق [س] ارگن لیک چاغینا یتیشمک.

ارگنکتى ergenekti [خ] ارگنلى؛ قازاق اوتاؤز بؤللوگو، نایمان اویماغی اؤلوبابالاریندان^{۵۶}.

ارگنلشدیرمک [ل] ارگنلیک چاغیناقووشماسینی ساغلاماق.

ارگنلشمک [س] ارگن لیک چاغینا یتیشمک.

ارگنلیک [آ] ارگن اؤلما وضعیتی، بلوغ چاغیندا اؤلما (فا: بلوغ).
matullrity

ارگنه ergenə [آ] ۲- معدن داغی. ۲- آگه منلیک. ۳- داغلار آراسینداکی گنچید، داغ سیرتی، یاماج^{۵۷}. ۴- تورک میتؤلوزیسینده کی افسانوی قورد^{۵۸}.

ارگنه [آ] زنجان و هشتپرده داغ، هشتری و صحنه ده کند آدی.
ارگنه جای [آ] یرلری اهالی طرفیندن "ایرگنه/ ایلقنه/ ایلقنه" شکلینده ده سؤیله نیر، بوچای اهر، تیموربگلو، پسپانلو و دنگاه بؤلگه لریندن گنچه رک آراز چایینا قووشور: بو چای اهرین گونباتان داغلاریندان ایکى قول شکلینده و "ارگنه، اثرئونا یا اثرقتنا" آدیندا جریان تاپیب، دنگاه

کندینده بیرلشهرک اصلی ارگنه/ ایلقنه چایی نی تشکیل- وئریلر، مختلف دئییشلره باخاندا چایین اصلی آدی ارگنه اؤلماغی دۆزگون اؤلمالیدیر و اوییری آدلار حرف دئییشیک لیگی اؤزوندنیر səbɛʁ).

ارگنه خاتون [خ] قارا هولاکو خان ین خانیمی^{۵۹}.

ارگنه کوں/ ارگنه قون داستانى [آ] بو داستان تورکلرین اسلام دان اۇنجه کی وگوک تورک داستان لاریندان اولراق بوزقورد داستانین زنگین لشمیش شکلیدیر، دشمنلرین هجومندان قورتولان گوک تورک خانین کیچیک اوغلو قیان و نوکوز آداملارایلا بیر نچه داورا گوورتروب داغلارا قاجیر، اونلار ارگنه قون دا ۴۰۰ ایل یاشادیلار، بولارین انسان و حیوانلاری چوخالیب و اورا سیغماز اولدولار، سونرا بیر دمرچی نین اؤبود ایله داغی اریدیب اورادان قورتولدولار، بوگونو یاددان چیخارماق اؤچون هر ایل بایرام توتارمیشلار و ایلین اول گونو ساییلردی، بو داستان گرچکدن هون بیرلیگنین داغیلانندان سونرا گوک تورکلرین آلتای داغلاری اطرافینا چکیلمه سینی و سونرا اگه من اؤلمالارینی گؤستریر، تاریخ ده اؤلدوغو کیمی هونلار م ۲ جی یوزیل ده آرادان گندیبلر و گوک تورکلر ۶ جی یوزیل ده اگه منلیگه یتیشدیلر (فا: داستان ارگنه کوں) {سن: ارگنه: داغ بئلی، بعضا قون سوزونو داغ معنا لایرلار، پروفئسور زهتابی قون/قون سوزونو هون سوزایله بیر بیلیدیر، بارتولد قونلاری قیچاق طایفالارینین بیرى بیلیر، بو مفهوملا ارگنه قون هونلار باغلی بیر یئر آدی اولور، ایندی ده یئر آدلاریندا بوجور سوزلری گورمک اولار: آرقون، شالقون، تویقون}.

ارگنکجه [خ] که، توختامیش اویماغی اؤلوبابالاریندان^{۶۰}.

ارگورمک [ل] یتیرمک "عاشق اولان اندر قانی. ارگورور مرادیمنا منی. غایت تنها بولدوم سنی. همن واز گنچدینمی مندن."

ارگى [آ] اریش، اولقونلوق، دنئییم^{۶۱}.

ارگیل [آ] ۱- ییگی لی، دنئییملی، یتیشکین ۲- ساواشچی^{۶۲}.
ارگین ergin [آ، باخ: ارمک] ۱- یتیشمیش، اولقون وضعیته گلیمیش (فا: بالغ). ۲- یاشا گلیمیش اولان، بالغ اولموش (فا: رشید). ۳- [باخ: اریمک] ارگین (فا: مذاب). ۴- انسان

ارمغانلار [آ] هدیه لر (فا: ارمغان ها). favours ارمغان لیک [آ] هدیه لیک (فا: پیشکش). present ارمک [س] ۱- یتیشمک، بیر یتره یتیرمک، وارماق. ۲- اولقون لاشماق (فا: رسیدن). {سومرجه «ار، اره» بو کلمه ار سۆز ایله ایلگی لیدیر، چونکو ار کلمه سیده یتیشگین انسان اوچون سۆیله نیر و ارمک سۆزوده مجازی حالدا بوجور یتره یتیشمک مفهوموندا دیر، بو کلمه دیواندا ارمک شکلینده اولماق و ایمک معنا سیندا گلیب و اورداکى جمله لردن ائله آتلاشیلیرکی بو فعل ایندیکی «ایدی، ایمیش، ایسه، ایکن» یتر لرینه ایشله نیردی.} ارمک [آ] اهر ده کند آدی. ارمناک [آ] قوشاچای دا کند آدی. ارمنی [باخ] اثرمنی. ارمه [آ] یتیشمه (فا: نیل). attainig ارمیش [آ] دینی اینانچلارلا گۆره اؤزونده معنوی گوج گۆرن کیمسه، اولقون، مۆدریک. (فا: آدم پخته و توانا). ارمیشلیک [آ] ارمیش اولما وضعیتی، اولیا لیک، ولی لیک. ارمین [فر، دی] باخ: قاقیم، آس. ارن [ص] ۱- ار، قوچاق، انسان. ۲- یتیشن، ارمیش اولان، واران. ۳- دۆنیا گۆرموش، گۆرگولو انسان، حکیمتلی، فضیلتلی. ۴- دینی اعتقادلارلا گۆره آلاها و اونون طرفیندن گؤنده ریلن لره یاخین اولماق شرفینه نایل اولموش آدم، اؤز وارلیغیندان و منلیگیندن سییریلیمیش و تانری یا ارمیش کیمسه، دینی بوؤنلشمیش. (فا: انسان). {سومرجه، ت، دده: ار سۆزونون قورال دیشی چوغول شکلی؛ ایندیکی معنادا ارمک (یتیشمک) سۆزونه باغلی اولماغی سانیلیر، باخ: آران.} ارن [آ] انسان آدی: ~الپ، ~سای، ~تۆرک، ~سای، ~سوی، ~سوی، ~سایین، ~قارا، ~قؤل، ~قؤللو، ~گۆن، ~اولوغ.^۷ آران / ارلان / شنباران [آ] اهر ده کند آدی {ارن+ان}. ارن بیلیمی [آ] انسان بیلیمی (فا: انسان شناسی anthropology) ارن جیلیک [آ] انسان جیلیق (فا: انسانگرایی Antropocentric) ارن سئورلیک [آ] انسان سئورلیک (فا: بشردوستی).	آدی: ~الپ، ~سای، ~توغ، ~س، ~سوی، ~سوی، ~ل، ~ول. ارگین [آ] سیامک حسینعلیزاده آراشدیرماچی اولاراق آذربایجان ادبیات و دیلچیلیک ساحه سینده چالیشقان یازارلارداندیر.^۳ ارگین لشمک [س] ارگین وضعیته گلمک (فا: تکلیف شدن). to reach puberty (pubescence) ارگین لشمک [س] ارگین وضعیته گلمک (فا: بالغ شدن). ارگین له مک [ل] بیرینه بیلگی وئریب آیدینلاتماق و یتیش میش وضعیته گتیرمک (فا: مطلع نمودن، بالغ نمودن). ارگین لیک [آ] ۱- ارگین اولما وضعیتی، کمال اولما وضعیتی (فا: کمال، رشد). ۲- [دده] قیزین نشانی سینا وئردیگی هدیه. ارگین لیک سینیری [آ] ارگین لیک حدی (فا: حد بلوغ). age of puberty ارلان چای [آ] ارلان مرند ده چای آدی. ارلنمک [س، ت] قادین ائولنمک (فا: شوهر کردن). ارلی [ص] اری اولان کیمسه (فا: شوهر دار). married ارلی آروادلی [ظ] ارله آروادبیر لیکده، بوتون عایله بیر لیکده. ارلی قادینلا ایلیشگی [ص] محصنه زنا (فا: زناى محصنه). woman or femme covert ارلیک [آ] ۱- ارگین اولان قیز، یتیشگین قیز، اره گتیمه یاشینا یتیرن قیز (فا: دختر بالغ). ۲- ارکک لیک، ایگید لیک، ار اولما وضعیتی (فا: مردانگی). ۳- ارین اؤز قادینی حاققیندا اولان وظیفه سی و اؤدوی (فا: وظیفه شوهری). ۴- انسان آدی: آرلیک آلپ، آرلیکبای. ارلیک خان [آ] آلتای تانریلاریندان، بؤیوک تانری قاراخان-ین اوغللو و یتر آلتی یتر لرین جزالاندیرما تانری سی^{۲۱۱}. ارلی لیک [آ] اری اولان قادینین وضعیتی. اؤم [آ، ع] شام یا یمن ده سانیلان بیر جنت کیمی باغ (فا: ~). اؤم [آ] مۆژده، اییی خبر^۷. ارمیدانی [آ] گؤروش مئیدانی. آرمان [آ] ۱- آردملی، مرد، اوغلان آدی. ۲- قوؤتسال، مۇقدس^۷. ارمغان [آ] باخ: آرماغان (فا: پیشکش). present ارمغان ائتمه [آ] هدیه ائتمه (فا: اعطاء). granting ارمغانخان [آ] erməğanxana [آ] زنجان دا کند آدی.

philanthorpsim

ارن سل لیك [آ] بشریت (فا: بشریت).

ارند erənd [آ] ماکى، دا کند آدى (قو: رند) {ارن+آند}.

ارندوز / ارندیز / ارتوز / ارتوز [آت] ترهزی اولدوزی

گونش سیستمینده اولان ۶جی گزه یین (فا: مشتری). ۲-

[خ] تووا و چوواش تورکلرینده، "ترهزی اولدوزی".

ارن سل [ص] انسانلا ایلگیلی (فا: بشری). human

ارنک [خ] کیچیک بارماق؛ آتیلای خان ین اوغلو، ایرنک.

ارن لور [آ] تاتاری یا اریش انسانلار (فا: اولیاء). authorities

ارن لیك [آ] انسانیت (فا: انسانیت). humanity

ارنه ernə [آ] ساوه ده داغ آدى.

اروو ərov [آ] پالتار یویولدوقدان سوئرا قالان کیرلی سو

(فا: چرکاب). dirty {اریمک و اریتی سۆزلرینه باغلیدیر}

ارووش ərovuş [آ] آغاجلارین بوداقلارینی کسمه، یان

یۆره سیننی تمیز له مه (فا: هرس). {احتمالا آریتماق کلمه سی

و مفهوم یلا ایلگی لیدیر}

ارووش اتمک [ل] آغاجلارین بوداقلارینی کسمک، یان

یۆره سیننی تمیز له مک (فا: هرس کردن).

اروؤ [خ] قاراخانلیلار دؤنمی بگ و کوموتان آدى.

ارون ərun [آ] هشتپر ده داغ آدى.

ارونق [آ] آذربایجاندا بیر یئر آدى (فا: نام مکان) {آران+اق}.

ارواح [ع، روح چو] روحلار (فا: ارواح). spirits

اروان / اروانا [آ] باخ: آروان / آروانا.

اروج əruc [آ] هشتری ده داغ آدى. جولفا دا کند آدى

{ارمک+اؤج: زیروه}.

اروؤ ərvuz [آت] ارکک آدلاریندان.

اروؤ [آ] یاردیملى، دا کند آدى^{۴۰}. {عروس!}

اره [آ، فا] باخ: بوخجو.

اره جان [آ] اهر ده کند آدى {انسانین روحو}.

اره زن [ص] گنج یتیش، گنج اکیلن، گنج اله گلن

(فا: دیررس) late {باخ: ارته}.

اره زین ərazin [آ] جولفا، اؤرمیه و کلئیر ده کند آدى

(انسانلارین پوسو یئری: اره+سین).

اره غاج [ص، ظ] تنزیتیش، تنزاله گلن، تنزاکیلن {باخ: ارته}.

اره گتمک [س] ائولتمک، نیکه لانهماق (قیز و قادیین اوچون).

اره لان / ارلان [آ] مرند ده کند آدى {ار+آلان: انسانلارین

توپلاندیغی بؤلگه}.

اره مان [ار+مان] اره مان [قهرمان (فا: قهرمان).

اره میگ [ص] دوغما یان، قیسیر، سونسوز کیمسه، وئرم سیز

اکین و یا آغاج (فا: نازا). barren {ار سۆزوندن}.

اره وئرمک [ل] ائولندیرمک، نکاح لاندیرماق (قیز و قادیین).

اره ویل ərevil [آ] سالماس دا داغ آدى {اره تورکجه ده

جوانمرد و ایگید معناسیندا و ویل/ویل سۆزو آذربایجان

توپونیم لرینده یؤرد و داغ دؤشو مفهوموندا دیر^{۴۹}}.

اره هان ərehan [آ] ابهر ده کند آدى {اره+خان}.

اریندیرمک [اتد] اریتیمک ایشینی گؤردورمک.

اریتگین [آ] اریتمه اؤزل لیگی اولان آخیجی ماده (فا: محلول).

اریتمک əritmək [ل، ت] ۱-اریمه سیننه یول آچماق، دونوق

نسهنه نی آخیجی وضعیته گتیرمک (فا: ذوب نمودن). to

melt ۲-ضعیف لتمک، اؤزمک، یوخ اتمک. ۳-

سیندیرمک، هضم اتمک to dissolve ۴-بیرمالی

مختلف یوللارلا ساتماق و رد اتمک. ۵-اصراف اتمک،

کورلاماق، باتیرماق.

اریتمه [آ] اریتیمک ایشی (فا: ذوب).

اریتمه پنیر [آ] برک پنیرلر ازیلیب باهارات قاتیشماسیلا اله

گلن بیر نوع پنیر.

اریتمه لی [ص] اریتمه اؤز للیک لی (فا: گداختنی). meltable

اریتیش [آ] اریتیمک ایشی (فا: ذوب)

اریدن [آ، ص] بیرسرت و دونوق ماده نی آخیجی دؤرماکتیرمه

اؤز للیگی اولان هر شئی (فا: ذوب کئنده). flux

اریدیحی [آ، ص] اریدن، دونوق وضعیتدن آخیجی وضعیته

گتیرن، حلال (فا: حلال). solvent

اریدیلیمک [بل] اریتیمک ایشی گؤرولمک (فا: ذوب شدن)

اریدیلیمه [آ] اریتیمک ایشی گؤرولمه (فا: ذوب)

اریدیلیمیش [ص] مذاب. melted

اریرمک [ل] ارمه و یتیشنه سیننه یول آچماق (فا: رسانیدن).

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۳۹	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
اریش [آ] غایه، آریشلمه سی ایسته نن ^۷ {باخ: ارک}.	اریش له مک [ل] توخو جو لوقدا دارآغاجینین اساس ایپلرینی چکمک (فا: چله کشی کردن).			
اریش [آ] اریش باغلانان فرش ایپی، توخوما چاتی- سیندا اوژونونا باغلانان ایپلر (فا: تار و پود).	اریش له مه [آ] اریش چکمک (فا: چله کشی فرش).			
woof {ت} اریش ارغاج: ان و بویونا آتیلان ایپ؛ بوسؤز آیرمک سؤزوندن آلیناراق بیر چاتی نین یوخاریدان آشاغی یا چکیلن و آیریلن ایپلرینه دئییلیر؛ اریش «ایریش» ایرمک +یش، بو باخمیدان فارسجادا «رشته، رشتن، ریشه» و تورکجه ده اریشه سؤزو بو سؤزجوکله ایلگیلیدیر، ارقاچ سؤزو (ارقاچ «ایر قاچ» «ایر مک + قاچ») و آرشین سؤزوده بو کلمه ایله ایلگی سیز دئییلدیر.	اریش لیک [ص] اریشه یارایان، اریش اوچون مناسب.			
اریش ارغاج [آ] اریش ارغاج بیر لیکده (فا: تار و پود).	اریشمک [س، تا] ارمک، یتیشمک، بیر آماج و ارماق، بلیر لی بیر اولقونلو غایتیشمک، گلیب چاتماق (زامان) (فا: نایل شدن).			
and woof	اریشین [آ] اولاشان، واصل اولان ^۷ .			
اریشه [آ]، باخ: اریش [۱] قایناتیلیمیش پیلوو اریشه سینی دمله یهرک دوغراق ات رُب و زعفران تۆکوب دوزه لن بیر نوع یشمک. ۲- کسلیب قورودولموش خمیر، ائو ما کارناسی (فا: رشته، ماکارونی محلی).	اریشیمک [بل] اریشمک ایشی گؤرولمک.			
اریشه آشی [آ] معمولی آشا اریشه قاتاراق پیشریلن بیر نوع آش.	اریشیم [آ] اریشمک ایشی (فا: نایلیت).			
اریشه پیلوو [آ] قایناتیلیمیش دؤویه اریشه تۆکوب و آراسینا ات کیشمیش خورما و قیزارمیش سوغان آرتیریلاراق دوزه لن بیر نوع پیلوو، اریشه ایله پیشریلن پیلوو.	اریک [آ] ۱- اریش، اولقون، بیلگه، فیلسوف، بنجهریکلی ۲- تۆرکمتلرین، آرساری و قارا اویماقلاری اولوبابالاریندان ^۷ .			
اریشه چی [آ] اریشه دۆزلدن وساتان کیمسه.	اریک ۲ erik {آ، بی} اریک آغاجی و اونون یشمیشی، قیسی (قایسی)، گۆل سوولادان، آغ چیچک لی بیر آغاج، اریک چئشیدلری: نوراستا، دامی، ابوطالبی، آغ بیرزه، تبرزه اریک، شالاح، قیزمیزی یاناق (فا: زردالو).			
اریشه چیلوو [باخ] اریشه پیلوو.	prunus domestica, {ت، گؤ: ۱- یاغ و یاغا بنزر و ارین شئی. ۲- شفتالی، قیسی کیمی میوه لره وئریلن عام آد؛ اریمک سؤزوندن آلینما کلمه دیر.			
اریشه شورباسی [آ] قیزارمیش سوغان، ساری کۆک، لیمو تۆزونو اریشه یه تۆکه رک پیشریلن بیر یشمک.	اریک [آ] ۱- ملیکان، دا چای آدی، تۆووز، دا (تالا) یشر آدی ^{۲۴۰} .			
اریشه لی [ص] اریشه سی اولان یشه جک ویا هرشی.	اریک راکسی [آ] اریک سؤیونون دامیتیلما سیلا اله گلن بیر جور راکسی.			
اریشه لیک [ص] اریشه دۆزلمک اوچون اولان.	اریک گۆلو [آ، بی] ساری، چنهرایی و توتقون قیرمیزی یا چالان چیچک لری اولان بیتگی و اونون چیچگی، نسترن گۆلو (فا: گل نسترن).			
اریشدیرمک [ل] اریشمه سینه یول آچماق.	اریک مارمالادی [آ] شکر له پیشریلیمیش اریک ازمه سی.			
اریشک [آ] اولکو، غایه ^۷ .	اریک موباسی [آ] بو میوه نی قایناداراق و شکر و آیری شیلر قاتاراق دوزه لن بیر نوع مربا.			
اریشکین [ص، بیو لوژی] ۱- وجودون گلیشیمی تاماملانمیش اولان (فا: رشد). ۲- اولقون، کامل، اریش.	اریک یوگو [خ] قویلا ی خاقان ین کیچیک قارداشی ^۷ .			
اریشکین لیک [آ] اریشکین اولما وضعیت، اولقونلوق.	اریکلی erikli [ص] ۱- اریگی اولان. ۲- خوی، اهر، آستانا دا کند آدی. زنجان دا (سقا یاسی) داغ آدی.			
اریشلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳۰۸} .	اریک لیک [آ] اریک آغاجی چوخ اولان یشر (فا: باغ زرد آلو).			
	اریکمک [س، تا] قادین اریندن آیریلماق.			
	اریکن [آ] اریش، اولقون، بیلگه ^۷ .			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۴۰	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
ارینگین [ص] سریعا اریسیب داغیلان (فا: سریع ذوب شونده).	ارینگین [ص] سریعا اریسیب داغیلان (فا: سریع ذوب شونده).		ارینگین [ص] سریعا اریسیب داغیلان (فا: سریع ذوب شونده).	
ارینگین لیک [آ] ارینگین اولما وضعیتی، اریسیب سیوی لاشمیش شئین وضعیتی و حالی (فا: ذوب شدگی).	ارینگین لیک [آ] ارینگین اولما وضعیتی، اریسیب سیوی لاشمیش شئین وضعیتی و حالی (فا: ذوب شدگی).		ارینگین لیک [آ] ارینگین اولما وضعیتی، اریسیب سیوی لاشمیش شئین وضعیتی و حالی (فا: ذوب شدگی).	
اریل [ص] بعضی دیل لرده ارکک جنسیندن ساییلان آد، مذکر (فا: مذکر).	اریل [ص] بعضی دیل لرده ارکک جنسیندن ساییلان آد، مذکر (فا: مذکر).		اریل [ص] بعضی دیل لرده ارکک جنسیندن ساییلان آد، مذکر (فا: مذکر).	
اریم [آ] ۱- بیر شئین ارییه‌لجگی اوْزاقلیق، منزیل "ال اریمی، سس اریمی، قورشون اریمی، گۆز اریمی" (فا: تیررس).	اریم [آ] ۱- بیر شئین ارییه‌لجگی اوْزاقلیق، منزیل "ال اریمی، سس اریمی، قورشون اریمی، گۆز اریمی" (فا: تیررس).		اریم [آ] ۱- بیر شئین ارییه‌لجگی اوْزاقلیق، منزیل "ال اریمی، سس اریمی، قورشون اریمی، گۆز اریمی" (فا: تیررس).	
۲- مۆژده، اییی خبر؛ فلسفه، ذرین بیلگی؛ وعده، زامان.	۲- مۆژده، اییی خبر؛ فلسفه، ذرین بیلگی؛ وعده، زامان.		۲- مۆژده، اییی خبر؛ فلسفه، ذرین بیلگی؛ وعده، زامان.	
اریمز [ص] اریمه اوْزل لیگی اولمایان (فا: ذوب نشونده).	اریمز [ص] اریمه اوْزل لیگی اولمایان (فا: ذوب نشونده).		اریمز [ص] اریمه اوْزل لیگی اولمایان (فا: ذوب نشونده).	
اریمزلیک [آ] اریمز اولما وضعیتی.	اریمزلیک [آ] اریمز اولما وضعیتی.		اریمزلیک [آ] اریمز اولما وضعیتی.	
اریمک [س] ۱- ایستی تاثیریه دؤنوق بیر شئی یوموشانیب اریتی وضعیتیته گلکم (فا: ذوب شدن). ۲- [مج] آریق لاماق ضعیف له مک، ضعیف له یئرک تدریجاً یوخ اولماق "اریسیب ییتکم". ۳- [مج] اوْتانماق، چوخ اوْتانماق. {ت، سن؛ ارمک سۆزوندن اله گلن بیر سۆزدور}.	اریمک [س] ۱- ایستی تاثیریه دؤنوق بیر شئی یوموشانیب اریتی وضعیتیته گلکم (فا: ذوب شدن). ۲- [مج] آریق لاماق ضعیف له مک، ضعیف له یئرک تدریجاً یوخ اولماق "اریسیب ییتکم". ۳- [مج] اوْتانماق، چوخ اوْتانماق. {ت، سن؛ ارمک سۆزوندن اله گلن بیر سۆزدور}.		اریمک [س] ۱- ایستی تاثیریه دؤنوق بیر شئی یوموشانیب اریتی وضعیتیته گلکم (فا: ذوب شدن). ۲- [مج] آریق لاماق ضعیف له مک، ضعیف له یئرک تدریجاً یوخ اولماق "اریسیب ییتکم". ۳- [مج] اوْتانماق، چوخ اوْتانماق. {ت، سن؛ ارمک سۆزوندن اله گلن بیر سۆزدور}.	
اریمه [آ] [فیزیک] قاتی ودونوق شئی ایستی تاثیریه مایع حالا گلمه (فا: ذوب). melting	اریمه [آ] [فیزیک] قاتی ودونوق شئی ایستی تاثیریه مایع حالا گلمه (فا: ذوب). melting		اریمه [آ] [فیزیک] قاتی ودونوق شئی ایستی تاثیریه مایع حالا گلمه (فا: ذوب). melting	
ارینتی [آ] ۱- ایکی ویا نئچه شئین اری ییب قاریشماسی و سونوجدا اوْرتایا چیخان ماده (فا: محلول).	ارینتی [آ] ۱- ایکی ویا نئچه شئین اری ییب قاریشماسی و سونوجدا اوْرتایا چیخان ماده (فا: محلول).		ارینتی [آ] ۱- ایکی ویا نئچه شئین اری ییب قاریشماسی و سونوجدا اوْرتایا چیخان ماده (فا: محلول).	
۲- solution- یانار داغدان چیخان آخیجی اودلو مواد (فا: گدازه). lava	۲- solution- یانار داغدان چیخان آخیجی اودلو مواد (فا: گدازه). lava		۲- solution- یانار داغدان چیخان آخیجی اودلو مواد (فا: گدازه). lava	
ارینج [آ] ۱- هنج بیر اسکگی و اوْزونتوسو اولما ویا وضعیتی، دیرلیک، راحتلیق، حضور، نعمت، بوللوق. ۲- اوْلاجاق، اولماسی گره کن، قاجینیلماز سونوج.	ارینج [آ] ۱- هنج بیر اسکگی و اوْزونتوسو اولما ویا وضعیتی، دیرلیک، راحتلیق، حضور، نعمت، بوللوق. ۲- اوْلاجاق، اولماسی گره کن، قاجینیلماز سونوج.		ارینج [آ] ۱- هنج بیر اسکگی و اوْزونتوسو اولما ویا وضعیتی، دیرلیک، راحتلیق، حضور، نعمت، بوللوق. ۲- اوْلاجاق، اولماسی گره کن، قاجینیلماز سونوج.	
ارینجسیز [ص] [راحاتسیز، حضورسوز.	ارینجسیز [ص] [راحاتسیز، حضورسوز.		ارینجسیز [ص] [راحاتسیز، حضورسوز.	
ارینجک [ص] [تا] تنبل، ایش گۆرمه یین ویا چوخ یاواش ایش گۆرن، باشی سوْیوق (فا: راحت طلب، خجالتی) {ت [آرینجو]: گؤناه، سوچ}	ارینجک [ص] [تا] تنبل، ایش گۆرمه یین ویا چوخ یاواش ایش گۆرن، باشی سوْیوق (فا: راحت طلب، خجالتی) {ت [آرینجو]: گؤناه، سوچ}		ارینجک [ص] [تا] تنبل، ایش گۆرمه یین ویا چوخ یاواش ایش گۆرن، باشی سوْیوق (فا: راحت طلب، خجالتی) {ت [آرینجو]: گؤناه، سوچ}	
ارینجک لیک [آ] تنبل لیک، چوخ یاواش ایش گۆرمه.	ارینجک لیک [آ] تنبل لیک، چوخ یاواش ایش گۆرمه.		ارینجک لیک [آ] تنبل لیک، چوخ یاواش ایش گۆرمه.	
ارینجلی [ص] [راحات، حضورلو.	ارینجلی [ص] [راحات، حضورلو.		ارینجلی [ص] [راحات، حضورلو.	
آرینجه لیک [آ] میانا دا کند آدی {نعمت و بوللوق یثری}.	آرینجه لیک [آ] میانا دا کند آدی {نعمت و بوللوق یثری}.		آرینجه لیک [آ] میانا دا کند آدی {نعمت و بوللوق یثری}.	
آرینجیک [آ] [محبوب، اوْتانماق].	آرینجیک [آ] [محبوب، اوْتانماق].		آرینجیک [آ] [محبوب، اوْتانماق].	
ارینگن [ص] ت [ارگن، باکره، ارلیک.	ارینگن [ص] ت [ارگن، باکره، ارلیک.		ارینگن [ص] ت [ارگن، باکره، ارلیک.	

ازقما [ظ، ف+ع] گۆزله نیلمه دن، بیردن بیره (فا:~).

ازگو [خ] ازگی؛ سلجوقلار دؤولتی بگی و کومتانی.^۷

ازگو تکین [آ] انسان آدی، باخ: ازگو+ تکین.^۷

ازگی azgi [آ، تا] ۱- قولاغاجوخ خوش گلن بیرسس دۆزومو، مثلودی، نغمه، ماهنی، یاللی اوخوماغی، اویوم، آهنگ (فانوعی آواز ترکی). ۲- آجی، اۆزونتو {ازمکدن}

ازگیج [آ] بالاجاشیلری ازمگه یاریان آلت (فا: تخماق کوچک).

ازگی سل [ص] قولاغای خوش گلن، قولاغای اوخشیان، ملودیک (فا: ملودیک).

ازگیش azgis [آ، ت] بیر تورک بویو اولاراق م ۱۱ جی یۆزیل ده اۆزکند (اؤزجند) شهرینده یاشاییردیلا^۸.

ازگیل azgil [آ، بی] گۆل سوو آغ و پامبوخ چیچک لی، ۳- ۲ متره قدر اوجالان آغاج جیق، میوه سی میخوش و آغزی بۆزوشدورن (فا: موشمولا) *mespilus germanica. Ros*. {ازگین حالدا اولماسی اوچون ازمکدن آلتیما دیر ۲۳۶.۱۰۵.۶}

ازگی لشمک [س] ازگی اؤزل لیگی تاپماق (فا: ملودیک شدن).

ازگیل لیک [آ] ازگیل آغاجی چوخ اولان یئر، ازگیل باغی.

ازگی لی [ص] ازگی سی اولان (فا: ملودیک).

ازگین azgin [ص] ۱- ازیک ازینیک، ازیلمیش (فا: کوبیده).

Pounded ۲- [مج] اؤزونتو، یورقون و حالسیز (فابی: حال).

ازگین اوزگون [ص، ظ] چوخ ازگین.

ازگین لشمک [س] ازگین حالا دۆشمک.

ازگین لنمک [س] ازگین حالا دۆشمک.

ازگینجه [ظ] ازگین بیر بیچیمده (فا: له).

ازگین لیک [آ] ازگین اولما وضعیتینی (فا: له شده).

اؤل [آ، ع] ۱- اؤنجه سیز، باشلانقیجی اولمایان زامان. ۲- اول،

ایره لی، قاپاق، قاپاقجا "ازل سن گل" (فا: ازل).

ازل باشند [ص] اولدن، ایلکدن (فا: ازل).

ازلجه [ظ] قاپاقجا، بیرینجی اولاراق (فا: از ازل).

ازلکی [ص] اول کی، ازل ده اولان.

ازلی [آ، ع] اؤنجه سیز، باشلانقیجی بللی اولمایان زامان (فا:~).

ازلیت [آ، ع] اؤنجه سیز لیک (فا:~).

ازلیج azlic [آ] اوردوباد، چای آدی^۹.

ازلی لیک [آ] اؤنجه سیز لیک، باشلانقیج سیز، ازلیت (فا:~).

ازمزه [آ] گرمی ده کند آدی {۱- آس+مره: آسلا رین اوتلاغی. ۲- اسمره: قاراشین}.

ازمک [ل] ۱- باسقی آلتیندا توز اتمک ویا یومشاق اتمک، ایتی لیگینی و شاخ لیغینی پوزماق (فا: له کردن) *to crush*. ۲- وورماق و تاپداماق، دؤیمک، اینجیتیمک. *to beat* {سومرجه «قاز»: ت: قازیماق، سییرماق: باخ: اسمک؛ فارسجا آسیاب کلمه سی ازمک سؤزوندن آلتینما اولمالیدیر}.

ازمه [آ] ۱- ازمک ایشی (فا: له). ۲- یشیمیش ویا یئر آلمایا کیمی شیلیرین ازیلمیش وضعیتیه گلمیشی (فا: پوره). ۳- قارا جیبار قتیمه سیندن حاضرلانا بیریمک آدی (فانوعی خوراک جگر). ۴- بیر نوع بیچاق ایتیتمه داشی (فا: سنگ سمباده).

ازمه بادیمجان توروشو [آ] ازمه بادیمجانی مختلف گۆی لر له سرکه یه قویوب و اوندن دوزه لن بیر نوع تورشو (فا: ترشی بادمجان له شده).

ازمه بویا (بویاق) [آ] توز کیمی بویاق (فا: گرد رنگ).

ازمه چه له مک [باخ] ازمه له مک.

ازمه کباب [آ] بیر نوع کباب.

ازمه لنمک [بل] ال ایله ازیلمک، ازیشدیریلیمک (فا: له شدن).

ازمه له مک [ل] ۱- الی ایله ازمک، ازیشدیریمک. ۲- [مج] دؤیمک، کؤتک له مک (فا: له لورده کردن).

ازنا azna [آ] (آزناو/آزنا)، زنجان، خالخال، رزن، اراک، سربند ده داغ آدی. اهر، آوج، ابهر، رزن، صحنه، تارؤم، ملایره کند آدی {آسنا: باخ: آشینا، گۆی تورکلردن بیر بوی}.

ازنا [آ] ایرانین لرستان استانیندا بیر شهر، بو بؤلگه نین داغلاری: قارلو (۲۵ کق ب ۲۰۳۲)، قازاق (۱۲ کق ب ۲۰۰۵).

ازنه بۆوت [آ] نخجوان، دا کند آدی^{۱۰}.

ازوای azvay [آ، بی] ۱- قالین اتلی، خط واری و کنار لاری دیش دیش یاپراق لاری اولان، چوخ ایلیلیک، اوتسو و ایستی و نسبتا ایستی بؤلگه لرده یتیشین بیر بیتگی. ۲- طب و بویاجی لیقدا ایشلتمک اوچون بو بیتگی نین یاپراق لاریندان آلتینا آجی داد لی، قوروتدوقدان سونرا یاشیلیمتیراق رنگلی، و برک صمغ، ین آدی، ساری ساییر (فا: صبر زرد). *aloes*

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۴۲	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
۳- اتی آجی، دیلی آجی، آجی دیل. ۴- [مچ، دا] عاجز و لیندن هنج بیر ایش گلمه یین {دده: آجی؛ باخ: ازمک}.	ازیم əzim [آ] توخوملاری ازیب یاغین چیخاردیغی ایش (فا: کوبش).			
ازوای چیچک لیلر [آ، بی] ازوای و بوجور بیتگی لردن دۆزه لن و اولوشان بیر بیتگی فامیلیاسی.	ازیم ازیب [ظ] چوخ ازیلمیش.			
ازوای لیق [آ] ۱- دیلی آجی لیق ۲- عاجز لیک، مایماقلیق.	ازیم ازیب ازمک [ل] چوخ ازمک.			
ازوایش əzvayış [آ] دولاناجاق، یاشایش، دۇروم، وضعیت "ازوایشی یاخجی دیر" {ع: اوضاع+ ایش}.	ازیم ازیب ازیلمک (اولماق) [س] چوخ ازیلمک.			
ازهر əzhər [آ، ع] آغ و آیدین (فا: ~).	ازیم ازیب [آ، باخ: ازمک] ۱- بلیرتی، ۲- زورونلوک، مجبوریت.			
ازیب سۆیونو چیخارماق [ل] برک سیخیشدیرماق.	ازیم ازیب [آ] ۱- عذاب، سیخیستی و اؤزونتو، ازیلمش حال، سیخیستی لی حال (فا: کوبیدگی). ۲- بلیرتی، ایز.			
ازیبی əzvay [ص] ۱- ازن، ازمگ یارایان. ۲- چوخ آغیر و گۆجلو، سارسیدیبی. ۳- روحو اینجیدن، آغیر تاثیر قویان.	ازیم ازیب [ص] ۱- ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له). ۲- pole			
ازیشدیرمک əzişdirmək [ل] ۱- بیرینی عزیز له مک اوچون سیخیشدیرماق، اؤوکه له مک، اووجالاما. ۲- [مچ] دؤیمک، کؤتک له مک (فا: له لورده کردن).	ازیم ازیب [آ، فا] ۱- افسانه وی و آغزیندان اؤد پوسکورن بؤیوک ایلان کیمی حیوان. ۲- [مچ] چوخ قوی و گۆجلو (فا: ~).			
ازیشدیریلک [یل] ازگین حالا گتیریلک (فا: له شدن).	ازیم ازیب [آ] بؤیوک و چیچیک آیی بۇرج لاری آراسیندا و گۆیون قوزئی یاریم کۆره سینده یئر آلان بۇرج.			
ازیک əzik [ص] ۱- ازیلمیش (فا: له). ۲- اؤتوسو پوزولموش پالتار (فا: له).	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
ازیک ازیب [ص] تامامیله ازیب.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
ازیک ازیب ائلمک (ائتمک) [ل] ۱- تامامیله هر یئرینی ازمک. ۲- سیندیرماق، پارچا پارچا ائتمک.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
ازیک ازیب اولماق [س] ۱- تامامیله هر یئرینی ازیلمک. ۲- سینماق، پارچا پارچا اولماق.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
ازیک اؤزوک [ص] چوخ ازیلمیش.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
ازیک بۆزوک [ص] ایری بۆیرو، ازیلمیش و بۆزولموش.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
ازیک لیک [آ] ازیب اولما وضعیت، ازیب شئین حالی.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
آزیلگن [آ] مظلوم، ظولوم گۆرموش.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
آزیلگن [ص] راحت ازیلیب تۆز بیچیمینه گلن، راحت ازیلن.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
آزیلمک əzilmək [یل] ۱- ازمک ایشی گۆرولمک، ازگین ائدیلمک (فا: له شدن). ۲- محو ائدیلمک، مغلوب ائدیلمک.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
۳- [س] نازلانماق، ناز ائتمک، ازیلیب بۆزولمک.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
آزیلمیش [ص] ازیب وضعیت گلمیش (فا: کوبیده). pounded	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
آزیله ازیله / ازیله بۆزوله [ظ] نازلانا نازلانا. اوتانقچ لبقلا.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			
آزیلیب بۆزولمک [س] نازلانماق، ناز ائتمک.	ازیم ازیب [آ] ازیلمش، ازیلن هر شئی (فا: له).			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۴۳	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
اساس لاندیروماق [ل] اساسلی اتمک، تملینی آتماق، خیم لی اتمک، اساسی قویوماق (فا: اساس چیز ی گذاشتن).	اسپاگتنی [ایتا لیانجا، آ] بیر جور ایتا لیان ما کارناسی.		اسپرنی spray [این، آ] پوسکورتو (فا: اسپری).	
اساسا [آ، ع] تمل ایندن، کؤ کوندن و گنل لیکله (فا: ~).	اساسلی [ص] تمللی، یینؤره لی، کؤ کلو (فا: اساسی).		اسپور ۱ [این، آ] ایدمان (فا: ورزش).	
اساسنامه [ع+فا] قورال بلگه (فا: ~).	اساسی [آ، ع] اساسلی، تمللی، کؤ کلو (فا: ~).		اسپور ۲ [آ، بی] چیچک سیز بیتگی لرده اؤرهمه اورقانی، تک گؤزه لی حیوانلاردا اورهمه گؤزه‌سی (فا: اسپر).	
اساطیر [آ، ع] اؤسطوره لر؛ تاریخ اؤنجه‌سی افسانه لر و بیر توپلومون دوشونجه و دیوقولارین گؤسترن بوی لار. myths	{عربجه: سطر چوغو لو: اؤسطوره و اؤسطوره چوغو لو: اساطیر} اساطیری [آ] اساطیر له ایلگیلی (فا: ~). legendary		اسپونسور [آ، فر] دستکله ییجی ^{۲۱۸} .	
اسامی esami [آ، ع] اسم لر، آدلار (فا: ~).	اسپی دره espidere [آ] سا لماس دا کندوچای آدی {آغدره} اسپیرال [آ، فر] سارمال (فا: حلزون).		اسپیرلو [آ، بو] طایفا صفوی لر قاتیلان طایفالار آراسیندا ایدی، ارزروم شهرنین یاخینیندا اسپیر بیر بخش آدیدیر ^{۸۵} .	
اس اؤستو [آ، د] یکله ده اس کندی یاخین ایندا و بسده کانلی بویونون یایلاق یثری ^{۳۱۸} .	استتیک [آ، فر] بدیعیات، گؤزل دیوی و گؤزل لیک دیوقو سویلا ایلگیلی اولان یلیم (فا: بدیعی).		استورلیزه [آ، فر] میکروبدان آریتما، میکروپسوزلاشدیرما (فا: ~).	
اسباب [آ، ع] ۱- سبب لر، نندن لر. ۲- ائو وسایلی (فا: اسباب).	استاتور [آ، فر] دۇروق (فا: استاتور).		استاتیسیتک [آ، فر] ساییم لاما (فا: ~).	
اسبابلی [آ] وسایل لی، ساحلی، سلاح لانمیش.	استاتیک [آ، فر] جیسیملری دورقون حالدا اینجه له ین یلیم دالی، دۇروق یلیمی (فا: ~).		استادیوم [آ، فر] ایدمان کیمی ایشلر اوچون دوزه لن بؤیوک تیکیتی (فا: ~).	
آسبای [آ] انسان آدی، باخ: آسه+ بای ^۷ .	استار ۱star [آ، ع] پرده، اؤرتوک (فا: ~).		استار [این، آ] اؤلدوز (فا: استار).	
اسباق esbaq [آ، ع] قاباقکی، اؤنده کی (فا: ~).	استارت start [آ، فر] باشالاما، ماشینلاردا موتورو ایشه سالماق اوچون اولان آراج (فا: ~).		استاسیون [آ، فر] دۇراق، ترئن دۇراغی (فا: ایستگاه).	
آسبول [آ] آس+بول. چوخ زکی، چوخ آغیللی (اؤسؤ- بول) ^۷ .	استالاقیت stalagmite [آ] سارقیت (فا: استالاقیت).		استالاقیت stalagmite [آ] دیکیت (فا: استالاقیت).	
آسبه قران [آ] سراب دا کند آدی {۱- آس+پاخیر+ان. ۲- حصبه قیران. ۳- آس+باغیران}.	استامپ istemp [آ، فر] مثال و تاختا و لاستیک اؤزه رینده قازیلان رسیم ویاسیلدیدا کاغاذ اؤستونه دؤشن رسیم (فا: ~).		استاندار ۱ustandar [آ، فا] بؤلگه بگی.	
اسپئرما [آ، فر] بئل سؤیو، ارسؤیو، آتمیق، تور، منی (فا: اسپرم).	استاندارد standard [آ، فر] ۱- اؤزل لیکله دیز قاسلارینین قیسیماسی و توتولماسی (فا: ~).		استاندارد standard [آ، فر] ۱- بلی اؤلچولره مناسیب اولما، اؤلچک لی. ۲- اؤلچوت (ف: استاندارد). standard	
اسپیکتروسکوپ [آ، فر] طیف اؤلچر (فا: اسپیکتروسکوپ).				
اسپیکولاتور [آ، فر] وۇرقونجو، مؤحتکیر (فا: محتکر).				
اسپیکولاتیو [آ، فر] فلسفه [قورقوسال، دؤشونتو لو.				
اسپیکولاسیون [آ، فر] ۱- وۇرقونجولوق، احتکار، ایلریده میدانا گله بیله جک قیمت دالقالانماسیندان قازانچ اله گتیرمه ایشی؛ دؤشونتو، سapidیرما و آزدیرما سؤز، وۇرقونجولوق ^{۲۱۸} . ۲- (فلسفه) قورقو "سؤموت اؤیودلردن چوخ سؤیوت اسپیکولاسیونلارا یتیشیلیر".				
اسپاس/ اسپاسpas [آ] ابهر ده کند آدی {آسلارین اؤستون گلدیگی یثر}.				
اسپاسم [آ، فر] قاسلارین و اؤزل لیکله دیز قاسلارینین قیسیماسی و توتولماسی (فا: ~).				

استخاره istixarə [آ،ع] بیر ایشین سۈنۈنۈن یاخجی پیس اولماسینی قران و یا تسبیح کیمی شئیرله یوخلاما آیینی (فا:استادیو).	استاسیا stansiya [آ،فر] یا اینجلیق اوچون اولان تیکیتی
(فا:~). looking for a good augury	استبداد istibdād [آ،ع] دسپوتیزم، دیکتاتورلوق، یۇنه تیم
استخبار istixbar [آ،ع] خبر لنمه، بیلگی لنمه (فا:~).	ین بیر نفر الینن آلتیندا اولماسی. (فا:~) despotism
استخبارات [آ،ع] خبر لر، بیلگی لر (فا:~).	استبراء istibra [آ،ع] برائت ایستمه، پاک لاما (فا:~)
استخدام istixdam [آ،ع] بیرایشه گیرمه، بیر ایشه مشغول ائتمه (فا:~). employment	استتار istitar [آ،ع] گیز لتمه، بۆرۈمه (فا:~).
استخراج istixrac [آ،ع] اۆره تیم، اله گتیرمه (فا:~).	استثمار istismar [آ،ع] ایشلتمه و یارارلانما، سؤمورمه (فا:~).
استخفاء istixfa [آ،ع] گیز لتمه، اؤرتمه (فا:~).	استثناء istisna [آ،ع] عمومی و گنل قایدا و قورال ائشیکینده
استخفاف istixfaf [آ،ع] خفیف و یۆتگول سایما (فا:~).	اولان، قورال دیشی اولان، بنزر لرینه اؤیمايان (فا:~).
استخلاص istixlas [آ،ع] خلاص ائتمه، قۇرتارما (فا:~).	استثنایی [آ،ع]، قورال دیشی اولان، آیریلقی (فا:~).
استدعاء istida [آ،ع] دلیکجه، عرض و حال، ایستکجه (فا:~).	استجاب isticabat [آ،ع] قبول جاواب و ثرمه، قبول ائتمه (فا:~).
استدلال istidlal [آ،ع] قانیتلاما، مدلل ائتمه (فا:~).	استجاره isticare [آ،ع] اجاره ائتمه (فا:~). renting
استدّان istizan [آ،ع] اذن ایستمه، یتگی ایستمه (فا:~).	استجاری [ص،ع] اجاره اولونموش (فا:~). to be rented
استراحه istirahət [آ،ع] دینلنمه، دینچلمه (فا:~).	استجازه [آ،ع] اجازه ایستمه (فا:~). asking permission
استراق istiraq [آ،ع] گیز لینجه و اؤرۈنجا بیر ایش گۆرمه.	استجواب isticvab [آ،ع] سؤرقویا چکمه، سؤرقو (فا:~).
استراق سمع [آ،ع] گیز لینجه قولاق آسما (فا:~).	استحائه [آ،ع] حادث اولما (فا:~). fossilization
استرئوتوپ آ،فر] یانا زنجیر تشکیل وئرن و عمومیتله	استحاضه istihase [آ،ع] حیض اولما (فا:~). excessive
ایرنلی التهاب لار و قیزیل یئلی کیمی خسته لیکلر تۈره دن	menstruation .
باکتری. (فا: استرپتوکوک).	استحاله istihale [آ،ع] باشقالاشما، بیچیم دیشدیرمه (فا:~).
استرس stres [آ،فر] اؤزونو و هیجان سونوجو بیردن بیره	استحصال istehsal [آ،ع] اؤرتمه، الده ائتمه (فا:~).
بدنین بیر عضووندا اؤزون پوزوقلوق، گرگیلیک (فا: استرس).	استحصالات [آ،ع] اؤرونلر (فا:~).
استراتژی آ،فر] اؤنجه دن بللی بیر آماج واریلماق اوچون	استحضار [آ،ع] آئیماسما، حاضر لاما (فا:~). Information
توتولان یول، سیاسی و حربی ایشلرده هرهansı بیر مرحله	استحفاظ istehfaz [آ،ع] حفظ ائتمه، قوروما (فا:~).
سینده عمومی اساس مقصدلرین حیاتا گئچیریللمه سی	استحقاق istehqaq [آ،ع] حق قازانما (فا: استحقاق).
اوچون چوخ بؤیوک اهمیتی اولان آماج لار (فا: استراتژی).	استحقاق سیز [ص] استحقاقی اولمایان (فا: بی استحقاق).
استراتوس آ،فر] قاتمان بۇلود (فا:~).	meritless .
استراتوسفئر لا: دۆشمه + یو: کوره، آ] آتموسفئرین دنیز	استحکام istehkam [آ،ع] بیر تیکیتی نین مُحکم لیگی (فا:~).
اؤزنی ندن ۹-۱۱ کیلومتر یوکسک لیکده اولان اؤست	استحکامات [آ،ع]، دوشمن دن قورونماق اوچون دۈزه لن
طبقه سی، قات یواری (فا: استراتسفر).	سنگر و مدافعه تیکیتی لری (فا:~).
استرحام istirham [آ،ع] یا لارما، رحمت دپلمه (فا:~).	استحلاف istehlaf [آ،ع] آند و ثرمه، آندا و ثرمه (فا:~).
استرداد istirdad [آ،ع] گئری آلما (فا:~).	استحلال istehlal [آ،ع] حلال لیق ایستمه (فا:~).
استروسکوپ آ،فر] تصویر و گۆرونو لری دالبدال حرکت	استحمام istehmam [آ،ع] دۇش توتما، چیممه، یوینوما (فا:~)
	استحیاء istehya [آ،ع] احیا ائتمه (فا:~). blushing

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۴۵	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
استدیرین بیر نوع وسیله (فا:~)	استغفار istigfar [آ،ع] آلاها یا لوار اراق گناهی نین باغیشلانا سینی ایسته مه (فا:~).		استغفار istigfar [آ،ع] آلاها یا لوار اراق گناهی نین باغیشلانا سینی ایسته مه (فا:~).	
استرییتیز [آ،فر] عمومیتله دانس کلوپلاریندا موزیکلی دانسلا سویونما گؤسترسی، سوینلاما جا (فا:~).	استغفار istigfarullah [آ،ع] آلاهدان باغیش ایسته- بیرم و رحمت دیله بیرم معناسیندا بیر سؤز (فا:~).		استغفار istigfarullah [آ،ع] آلاهدان باغیش ایسته- بیرم و رحمت دیله بیرم معناسیندا بیر سؤز (فا:~).	
استریل [آ،فر] تمیز و میکروبدان آرینمیش (فا:~).	استغفار istiglal [آ،ع] تیول، باخ: اقطاع (فا:~).		استغفار istiglal [آ،ع] تیول، باخ: اقطاع (فا:~).	
استسقاء istisqa [آ،ع] بدنین مختلف بوشلوقلاریندا سو توپلانما خسته لیگی (فا:~).	استغفار istigna [آ،ع] ۱-دویقونلوق، کؤنول توخلوغو. ۲-بیر ایسته گه قارشى نازلانما، نازلی داورانما (فا:~).		استغفار istigna [آ،ع] ۱-دویقونلوق، کؤنول توخلوغو. ۲-بیر ایسته گه قارشى نازلانما، نازلی داورانما (فا:~).	
استساره istisarə [آ،ع] مشورت ائتمه (فا:~).	استغفار istifadə [آ،ع] یارارلانما، فایدالانما (فا:~).		استغفار istifadə [آ،ع] یارارلانما، فایدالانما (فا:~).	
استسراق istisraq [آ،ع] دوغو بیلیمجی لیگی، شرق شناسلیق (فا:~).	استغفار istifazə [آ،ع] فیض ایسته مه (فا:~).		استغفار istifazə [آ،ع] فیض ایسته مه (فا:~).	
استشمام istishmam [آ،ع] قوخولاما، اییی له مه (فا:~).	استغفار istifta [آ،ع] فتوا ایسته مه، قوشقولو بیر شئی اوچون آیدین لیق ایسته مه (فا:~).		استغفار istifta [آ،ع] فتوا ایسته مه، قوشقولو بیر شئی اوچون آیدین لیق ایسته مه (فا:~).	
استشهاد istishhad [آ،ع] تانیق لیق ایسته مه، شهادت ایسته مه.	استغفار istifrag [آ،ع] قوسما، اؤرک قالخما (فا: استفرغ).		استغفار istifrag [آ،ع] قوسما، اؤرک قالخما (فا: استفرغ).	
استصواب istisvab [آ،ع] صواب ایسته مه، صواب سایما (فا:~).	استغفار vomiting		استغفار vomiting	
استطاعت istitaət [آ،ع] گوجلولوک، گوج و قُدرتی اولما (فا:~) ability	استغفار istifsar [آ،ع] آچیقلاما ایسته مه، آیدینلاما ایسته مه.		استغفار istifsar [آ،ع] آچیقلاما ایسته مه، آیدینلاما ایسته مه.	
استعاره istiarə [آ،دیل ب،ع] ۱-شعرده بیر کلمه نین اؤز حقیقی معناسینا باخمایاراق آیری معنادا ایشلنسه اونا استعاره دئییلیر، اؤرنک "هاچان کی سونبول زولفون نقابی آیه دوشر. قمر سحابه گیر آفتابه سایه دوشر. نسیمی؛ بوشعرده آی، قمر، آفتاب استعاره دیر" ^{۷۳،۷۴} metaphor	استغفار istifham [آ،ع] سوروشما (فا:~).		استغفار istifham [آ،ع] سوروشما (فا:~).	
۲-بیر شئی آلتاتماق اوچون اونا بنزر شئی ائیره تی اولاراق ایشلتمه، متافور (فا:~).	استغفار istiqamət [آ،ع] ۱-دوغرولتو، یؤن. ۲-دایانیق لیق.		استغفار istiqamət [آ،ع] ۱-دوغرولتو، یؤن. ۲-دایانیق لیق.	
استعانت istianət [آ،ع] یاردیم ایستمه (فا:~). to aske help	استغفار istiqbal [آ،ع] قارشى لاما، قاباغینا گئتمه (فا:~).		استغفار istiqbal [آ،ع] قارشى لاما، قاباغینا گئتمه (فا:~).	
استعداد istidad, istedad [آ،ع] یتنه نک (فا:~).	استغفار istiqraə [آ،ع] تۆمه واریم (فا: استقراء).		استغفار istiqraə [آ،ع] تۆمه واریم (فا: استقراء).	
استغفار iste'fal [آ،ع] اؤز ایستک ایله ایشدن آیریلما (فا:~).	استغفار istiqrar [آ،ع] ۱-قارارلی لیق، دنگه لی اولما. ۲-یئرلشمه، اوتورما (فا:~).		استغفار istiqrar [آ،ع] ۱-قارارلی لیق، دنگه لی اولما. ۲-یئرلشمه، اوتورما (فا:~).	
vindication	استغفار istiqraz [آ،ع] بورج لانما (فا:~).		استغفار istiqraz [آ،ع] بورج لانما (فا:~).	
استعلاج iste'lac [آ،ع] علاج و درمان ایسته مه (فا:~).	استغفار istiqlal [آ،ع] باغیمسیز لیق، اؤزگورلوق (فا:~).		استغفار istiqlal [آ،ع] باغیمسیز لیق، اؤزگورلوق (فا:~).	
استعلام iste'lam [آ،ع] بیلگی ایسته مه، خبرلشمه (فا:~).	استغفار istiqalait [آ،ع] باغیمسیز لیق آلما، باغیمسیز لیق الدن ائتمه (فا:~).		استغفار istiqalait [آ،ع] باغیمسیز لیق آلما، باغیمسیز لیق الدن ائتمه (فا:~).	
استعمار istimar [آ،ع] اصلینده آبادانلیق ایسته مه معناسیندا اولاراق بو دؤنم ده سؤمورگه له مه معناسیندا دیر (فا:~).	استغفار istikaf [آ،ع] چکینمه، گئری وضعیته، ساقینما (فا:~).		استغفار istikaf [آ،ع] چکینمه، گئری وضعیته، ساقینما (فا:~).	
colonization	استغفار istikan [ر،سو] و چای ایچمک اوچون شوشه دن دوزلمیش بالاجا قاب (فا:~). tumbler-chaped		استغفار istikan [ر،سو] و چای ایچمک اوچون شوشه دن دوزلمیش بالاجا قاب (فا:~). tumbler-chaped	
استعمال istimal [آ،ع] قوللانما، ایشلتمه (فا:~).	استغفار istikbar [آ،ع] تکبر ساتما، بؤیلوک لنمه (فا:~).		استغفار istikbar [آ،ع] تکبر ساتما، بؤیلوک لنمه (فا:~).	
استغائه istigase [آ،ع] دادخواه لیق ایستمه (فا:~).	استغفار istikrahə [آ،ع] دیسکینمه، اییرنمه، بینمه مه (فا:~).		استغفار istikrahə [آ،ع] دیسکینمه، اییرنمه، بینمه مه (فا:~).	
استغراق istigraq [آ،ع] دالما، گؤموله و قویلانما (فا:~).	استغفار istiksaf [آ،ع] ۱-آراشدیرما ۲-(جغرافیا) آچینساما.		استغفار istiksaf [آ،ع] ۱-آراشدیرما ۲-(جغرافیا) آچینساما.	
	استغفار istilzam [آ،ع] گرکدیرمه، گرکمه (فا:~).		استغفار istilzam [آ،ع] گرکدیرمه، گرکمه (فا:~).	
	استغفار istiklik [آ،ع] یادگار، خاطره.		استغفار istiklik [آ،ع] یادگار، خاطره.	
	استغفار istima [آ،ع] قولاق آسما، دینلنمه (فا:~).		استغفار istima [آ،ع] قولاق آسما، دینلنمه (فا:~).	

استیصال <i>istisal</i> [آ،ع] بیخما، دیییندن وورما (فا:~).	استمال <i>əstəmal</i> [آ] اهر ده چای آدی.
استیضاح <i>istizah</i> [آ،ع] گن سورو (فا:~).	استمداد <i>istimdada</i> [آ،ع] یاردیم وکۆمک ایستهمه (فا:~).
استیلا <i>istila</i> [آ،ع] اله گنچیرمه (فا:استیلا).	استمرار <i>istimrar</i> [آ،ع] سۆره لیک، سۆروب گنتمه (فا:~).
استحاق قوشو <i>ishaq quşu</i> [آ،دی] باتلاقدا یاشایان بیر نوع بايقوش (فا:نوعی پرنده).	استمزاج <i>istimzac</i> [آ،ع] بیرینین خویونو و رفتارینی تانیماق اوچون آراشدیرما و یوخلاما ایشی (فا:~).
اسد [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۹ آد سایماق اولار).	استملاک <i>istimlak</i> [آ،ع] صاحب اولما، بییه لنمه (فا:~).
اسد آباد <i>əsəd abada</i> [آ] همدان یاخیلیغیندا بیر شهر اولاراق ۱۴۷ کندی و ۵۳۵۰۰ نفر نفوسو واردیر، همدانین ۵۴. گونئی گۆن‌باتان طرفینده قرار تاپیب ونفوسو *۷۰۰۰ نفر اولاراق تورک و کۆرد قئید اولوبدور. بۇ شهرستان اداری لاحاظدان ۶ بؤلومدن تشکیل تاپیر (مرکزی بؤلوم، سید جمال‌الدین، کلیایی، پیرسلیمان، جۆلگه، چاردوولو، دربند) شهرین اۆزئی گنیش لیگی ۱۱۴۴km2 اولاراق، گۆرمه لی یئر لریندن: آغاجان بۇلاغی، خُسر و آباد کۆپروسو، شاه عابباس سو آبتاری، شاه تهماسب ین داش یازی لاری.	استمناء <i>istimna</i> [آ،ع] اؤنانیزم (فا:جلق). <i>masturbation</i>
اسد آباد بۆلگه‌سینین داغلاری [آ] قوش قایا (۱۵ک-گب-۱۹۴۵)، دره باخ (۱۹ک-گب-۱۹۴۶)، اوچ قارداش (۱۰ک-ق-۲۵۶۵)، قلیلان (۱۵ک-ق-۲۴۳۵)، گزنگ (۱۵ک-ب-۱۹۱۱)، چاقچاخ (۵ک-ب-۱۹۷۴)، قاراداش (۱۴ک-ب-۱۹۸۵)، قیرخ بۇلاق (۵ک-د-۱۹۲۰)، قاراوول خانا (۸ک-د-۲۶۷۰)، اؤدها داشی ۴ (۶ک-د-۱۸۲۱)، کۆهنه یئر (۴ک-د-۱۹۲۱)، گۆنش (۵ک-د-۲۴۸۰)، شکر بۇلاغی (۵ک-ق-۲۵۳۰)، ساری قایا (۶ک-ق-۲۲۲۴)، دووشان سکی سی (۶ک-ق-۲۲۲۴)، گۆلدره سی (۸ک-د-۱۸۸۵)، امیرخان (۱۹ک-ب-۲۲۱۰)، قوچ علی (۲۲ک-ق-۲۴۸۱)،	استمهال <i>istimhal</i> [آ،ع] تهلت ایستهمه (فا:~).
اسد آباد (مرکزی-پیرسلیمان) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] ماوی؛ جعفر آباد؛ آجین (*۱۵۳۰)؛ حبشی؛ مئورتپه (*۸۰) <i>munəvvər təpə</i> : صادق آباد؛ پیریوسف؛ باقرآباد؛ گووگودار (قو: گاودار)؛ محمدآباد؛ کووانج؛ بیتروآن؛ اکبرآباد؛ کاظم آباد؛ چشمه بید؛ خسروآباد (*۱۶۰/ی-تو)،	استناد <i>istinad</i> [آ،ع] بیر سۆز و شئی قانیت و دلیل گۆسترمه، سؤیکنمه، قانیتا دایانما (فا:~). <i>Relying</i>
اسد آباد (مرکزی-جلگه) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] دؤلت آباد (*۱۹۰)؛ موسی آباد (*۶۹۰/ی-تو)؛ سیف آباد؛ علی	استنادا [آ،ع] بیر گۆروش و دوشونجه یه گۆوه‌نهرک (فا:~).
	استناف <i>istinaf</i> [آ،ع] محکمه یه باش وورما (فا:~) <i>an appeal</i>
	استنباط <i>istinbat</i> [آ،ع] دۆشونمه و درک ائتمه (فا:~).
	استنتاج <i>istintac</i> [آ،ع] سۆنوج لاما، سۆنوج چیخارما (فا:~).
	استنبای [آ،فر] یدکده ^{۲۱۸} .
	استنساخ <i>istinsax</i> [آ،ع] اؤزوندن یازما (فا:~).
	استنشاق <i>istinşaq</i> [آ،ع] ایی له‌مه، قوخولاما (فا:~) <i>snuffing</i>
	استنطاق <i>istintaq</i> [آ،ع] سۆرقویا چکمه، سۆرقولاما (فا:~).
	استنکاف <i>istinkaf</i> [آ،ع] چکینمه، ساکینما (فا:~).
	استوپ [این، آ] دۆر.
	استودیو [این، آ] اینجه صنعت اثرلری، رساملیق، هئیکل یونما دوزه نیلن یئر.
	استول [آ] اساسا بیر نفرین اؤتورماسی اوچون اولان یئر.
	استوج <i>estuc</i> [آ] ساوه ده کند آدی.
	استوانه <i>ustuvanə</i> [آ،فا] سیلیندیر.
	استور <i>estur</i> [آ] شهریار دا کند آدی {اؤس + دور: دایانیقلی وزکی}.
	استهداف <i>istihdaf</i> [آ،ع] آماج لاما، هدف آلما (فا:~).
	استهزاء <i>istihza</i> [آ،ع] اله سالما، مسخریه قویما، آلائی ائتمه، سریمه (فا:~). <i>scorn</i>
	استهلاک <i>istihlak</i> [آ،ع] تۆکه‌تیم، ایشله‌ده‌رک داغیتما (فا:~).
	استی [خ] یئل، آسیتی؛ قازاق اؤلویۆز اویماق بگ لریندن ^۷ .
	استی خاقان [خ] قوبیلای سولاله سی خاقانلاریندان ^۷ .

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۴۷	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
آباد شمس الدین؛ پیر شمس الدین (*۲۴۰/ی تو)؛ لئیلک / لکک؛ قاسم آباد لکک (د*۲۵۰)؛ نصرت آباد لکک (*۸۷/ی تو)؛ نجف آباد؛ گۆنجه له/ (قو: گنجه)؛ پیغانج (*۳۹۰/ی تو) piganc؛ پل شکسته، شاه کهریز (۱۴۰ گد *۱۰۰/ی تو)،	گودارپهن؛ ده بۇرا؛ ده سفید، اسدیرمک [اتد] اسمہ سینی ساغلاماق، اسمک ایشینی گۆردورلمک (فابه اهتزاز در آوردن). اسدیریلمک [بل] اسدیرمک ایشی گۆرولمک (فام). اسر [آ] آسیتی، یئل ۷.			
اسدآباد (مرکزی-چار دوولو) بۆلگه سینین کندلری [آ] چاریق (*۲۵۰/ی تو)؛ آغا جان بولاغی (*۴۰)؛ امین آباد، نعمت آباد؛ ایوراق ivraq؛ علی آباد (*۲۵۰)؛ سمیران؛ چینار/ یوخاری ~ (*۸۳۰/ی تو)؛ محمدآباد؛ سیاه کمر؛ دوورالا (قو: دوبراله)؛ آغبولاغ (*۱۶۰/غ تو)؛ پیرملو؛ قوچ تپه/ چوماق تپه (*۲۷۰/ی تو)، آهو تپه؛ گۆل دره؛ قارا کند (*۲۳۰/ی تو)؛ حسن آباد امام *؛ قادر آباد؛ پشت دربند؛ قارابولاغ؛ کمک/ آ-ی؛ چشمه ولد؛ قومشانا (قو: قمشانه)؛ سیه گله (قو: سیاه گله)؛ ماللالی؛	اسرار ۱ [آع] گیزلر، سیرلار (فا: سرها). اسرار ۲ [آ] بیر نوع اوئوشدوروجو ماده. اسرار انگیز [آ، فا+ع] اسرارلی (فا: اسرار انگیز). اسرار اوئو [باخ] کنه ویر. اسرا تیریزی [یا زار] ۱۲۶۵ جی ایلده تبریزده آنادان اولوب، اثرلری: دیوان، بهجت الشعرا، حدیقه الشعرا ۲۸، ۱۴۱. اسراف israf [آع] گره گیندن آرتیق خرج لهمه، آرتیق و بوئونا خرجه لهمه (فا: ~) pridigality اسرافیل israfil [آع] اسلام اینانجینا گۆزه قیامت گۆنونده بیر دؤدک چالاراق او گونو بیلدرین ملک (فا: اسرافیل). اسرائیل israyil [آ] معناجا آلاسه بنده سی، یهودی لر طرفیندن قورولان بیر اؤلکه نین آدی، باخ: فلسطین (فا: ~). اسرعه esre [آع] تیزراق، چوخ سریع (فا: ~). اسرؤک esruk [باخ] اسریک، مست. اسرؤک لوک [باخ] اسریک لیک (فا: مستی). intoxication اسری [ص] تکیر رنگ، قافلان رنگی "اسریله مک: بزه مک". اسریتمک esritmek [ل] ۱- سرخوش ائتمک (فا: مست نمودن) ۲- قیزدیرماق (فابه هیجان در آوردن) اسریدیجی esridici [ص، تا] سرخوش ائدن. اسریک (اسرؤک) esrik [ص] ۱- سرخوش، کئفلی (فا: مست). drunk (en) ۲- قیزمیش. {ت، دده، ص، باخ: اسمک}. اسریک [آ] لنگران، دا کند آدی ۲۴۰.			
(*۵۵۰/ی تو)؛ ویرایی (*۱۱۰۰/ی تو) viray؛ هو لور/ آ- ی (*۳۳۰/ی تو)؛ نصرت آباد پهرؤز (*۶۲۰/ی تو)؛ وندرآباد، شیلاندیر/ آ- ی (*۱۹۰/ی تو)؛	اسریک بوغا [آ] انسان آدی، باخ: اسریک + بوغا. اسریک لیک [آ] اسریک و سرخوش اولما وضعیتینی (فا: مستی). اسریگون [آ] انسان آدی، باخ: آسری + گۆن. فیرتینا. اسریلمک [باخ: اسمک، س] اسریک حالا گلکم، سرخوش اولوب ییرقالانا ییرقالانا یثریمک. اسریمک esrimak [س] ۱- مست اولماق، اؤزوندن گتتمک.			
اسدآباد (مرکزی-کلیایی) بۆلگه سینین کندلری [آ] تو یلان/ آ- ی؛ چهار چشمه؛ چشمه علی؛ حیدرآباد؛ رستم آباد؛ کینی سایا؛ تختی آباد؛ میوله miyule؛ حسین آباد (*۱۱۰/ی تو)؛				

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۴۸	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
۲- وجده گلکم، جوْشماق، قیزماق (فابه هیجان آمدن). اسریمیش [ص] ۱- سرخوش و مست اولموش. ۲- قیزمیش، جوْشموش (فا:مست). اسرینمک [بل] مست اولونماق (فا:مست شدن). اسرییب گوْرمک [س] اؤزوندن چیخماق، قیزیب جوْشماق، برک هیرسلنمک (فابه هیجان در آمدن). اَسْطَرخی esterxi [آ] شیروان و قوچان دا کند آدی. اَسْطَرلاب osturlab [آع] گوْی جیسیم و اولدوزلارینین موقعیتی اؤلچمک اوچون قدیمی بیر وسیله (فا:~). اسْطَلخ زیر istəlxzir [آ] بازار شاندرمن دا کند آدی. اَسْطَللی / اسْطولوجیین [آ] سراب دا کند آدی {اسریلی: بیز کلی}. اَسْطوره ostu rə [باخ] اَسْطوره، میتوس. اَسْطوره بیلیمی [آ] اَسْطوره لری آراشدیران علم (فا: اَسْطوره شناسی). اسعد [یازار] مشدی اسعد ۱۳ جو یۆزلیده قاراباغدا آنادان اولوب فضولی مکتبینه منسوب بیر شاعر دیر. اسعد تبریزی [یازار] هـ ۱۰ جو یۆزلین شاعریدیر. ^{۱۴۱} اسف [آع] اؤزونتو، آجیما (فا: اسف). اَسْفار esfar [آع] سَفَر لَر، [مسافرتلر، یولجو لوقلار] (فا:~). اَسْفار esfar [آع، سَفَر لَر] کتابلار، بؤیوک کتاب "اَسْفار خسمه: بئش کتاب، ایلک تورات کتابی" (فا:~). اسفراین isferayin [آ] ۱- خوراسان اؤستانی شهر لریندن اولاراق گنل لیکله ۱۲۳۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۵۴۰۰۰ نفر نفوسا صاحب دیر، شهر اهالی سی مختلف ملیت لردن تشکیل تاپیر. ۲- بو شهر ش ۱۳۲۰ ده بجنورد شهرستانیندا بیر بخش و مرکزی میان آباد * ۶۰۰۰۰ نفوسا صاحب ایدی و تورک قتید اولونوبدور. اسفراین بۆلگه سینین داغلاری [آ] قاراجیق (۲۰ ک گ ۱۲۱۳)، قوْش پخی (۲۰ ک گ ب ۱۳۷۴)، جئیرانجا (۲۰ ک گ د ۱۳۰۴)، قارداش (۲۵ ک گ د ۱۷۷۹)، آلداغ (۵ ک ق د ۳۰۲۲)، قارقوْزئی (۴۲ ک گ د ۱۷۲۲)، آغ توپراق (۴۵ ک گ د ۱۵۸۲)، قوْجاق (۵۵ ک گ د ۲۰۱۶)، قالاجیق (۵۵ ک گ د ۲۲۰۹)، قوْزئی (۴۵ ک گ د ۱۸۴۷)، قیزیل قالا (۱۴ ک ق ۲۱۳۵)،	قوْروتاختا (۱۰ ک گ د ۲۲۵۷)، ینکه داغ (۸ ک ق د ۱۹۲۱)، اسفراین بۆلگه سینده تورک کندلری [آ] آت ینمز (۴ ک گ د * ۸۴۰ / یتو)، اَسْتیین (۳۱ ک گ د * ۱۷۰ / یتو)، امام عبدالله (۳۶ ک ب * ۱۲۰ / یتو)، باغچی (۲۴ ک گ د * ۲۶۰ / یتو)، بَرزانلو (۸۲ ک ق ب * ۲۲۰ / یتو)، جوْغاتئی/ جیغاتئی/ جَغْدی (۹۲ ک ق ب * ۱۶۰ / یتو)، چهاربید (۸۷ ک ق ب * ۷۲۰ / یتو)، حصار عیسی (۱۱۵ ک ق ب * ۲۴۰)، خرمن تپه (۱۰۸ ک ق ب * ۵۰ / یتو)، خوراشاه (۶۰ ک ب * ۱۳۰ / یتو)، رضا آباد (۱۲۰ ک ق ب * ۸۵)، صفی آباد (۵ ک گ د * ۴۰ / یتو)، عابباس آباد (۱۱۰ ک ق ب * ۱۲۰ / یتو)، قاراجازباط (۱۰۵ ک ق ب * ۱۴۰)، قلعه نورئییسی (۱۸ ک گ د * ۴۲۰)، کلاته تورک (۸۵ ک ق ب * ۲۰)، کوْتللی/ کتلی (۱۰۳ ک ق ب * ۳۷۰ / یتو)، گرْمه (۲۰ ک گ د * ۱۳۰ / یتو)، لنگ آباد (۸۲ ک ق ب * ۳۰)، محمدآباد (۲۰ ک ق ب * ۱۹۰ / یتو) اسقاط isqat [آ] کؤهنه لیب الدن دوشموش (فا:~). اُسقف osqof [آع] مسیحی دین بؤیو کلری (فا:~). اسکان iskan [آع] یوردلاندریما، یئرلشدیرمه، یئرله شیم، یوردلانما، یئرلشمه (فا:~). اسکاندیل [آ، آیتا لیانجا] دنیز درین لیگینی اؤلچمه، مجازاً ایشین ایچ اؤزونو اؤیرنمه. اسکرای/ عسگرایی [آ] آذربایجاندا بیر اوْیون (یا للی) آدی. اسکلت iskilet [آ، یو: قوروموش بدن] اونورقا، چاتی، انسان و اونورقالی حیوان لارین بدنن اساسینی وگوْوده سینی تشکیل ائدن سوْموکلرین هامیسی، بیر تیکییتی ویا هر شئیین تمل چاتی سی (فا:~). اسکند iskan [آ] زنجان دا کند آدی. اسکندان [آ] تبریز ده کند آدی. اسکندر... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آلاری (ان آزی ۶ آد سایماق اولار). اسکندر آغا شاعر [یازار] (۱۲۹۰-۱۲۳۵ ه.ق) قازاخ-داغ کسمن کندینده آنادان اولوب، تورکجه شعر لری واردیر. ^{۱۱۷} اسکندر رستم یگلی [آ] (۱۳۶۵-۱۲۶۱) شوشالی شاعر دیر. ^{۱۱۷}			

اسکندرلی iskenderli [آ] ساوه همدان شاهستون ائلی نین کلهوند بۇ لوگونه باغلی بیر تۆرک طایفاسی نین آدی. ^{۹۸}	اسکیجی [آ] اسکی شئیلر آلیپ ساتان (فا: سمسار).
اسکنه [آ] باخ ایسکه نه.	اسکیجیلیک [آ] اسکی شئیلر آلیپ ساتما ایشی (فا: سمساری).
اسکورت skort [آ، فر] قوروما، مُحافظ تاقیمی. (فا: -).	اسکی چاغ [آ] انسانلیق تاریخینده باشلانقیچ دان یازی تاپیلانا قدر اولان چاغ، یازیلی چاغدان قاباق چاغ (فا: دوره دیرین).
اسکولاستیک [آ، فر] اورتا چاغ یؤتم و اؤسلوبونا اویقون و مُناسِب، تاریخی جهتدن: اورتا عصر فلسفه سینده کیلسه احکام لارینا مُجَرَد، فورمال منطقی دلیل لر له حاق قازانديرماق مقصدینی داشییان حاکم جریان و گئل لیکله رئال حیاتدان و تجربهدن اؤزاق اولان، "علامه چی لیک".	اسکیچی [آ] اسکی پالتار و ائو اشیاسی ییغیب ساتان (فا: سمسار). dealing in second-hand goods
اسکی eski [ص] ۱- اؤزون سؤره ایشلنمیش و اسکیمیش، اپریمیش، کؤهنه، ایشدن دوشموش (فا: کهنه). ancient	اسکیچی لیک [آ] اسکیمیچین گۆردوغو ایش.
old ۲- اؤزون گنجیمیشدن قالمیش و اؤ زامانا عاید، چوخدان بری وار اولان، چوخ قدیمی (فا: باستانی). ۳-	اسکی حمام اسکی تاس [آ] آتاسؤز [ه]نچ بیر شئی دیشمه ییب و کؤهنه قالمیش وضعیتده.
(گنجیمیشده) کۆرپه اوشاقلاری بلهمک اوچون کؤهنه و اسکیمیش پارچا و یا بوجور شئی {ت، دده، باخ: اسمک}.	اسکی داش چاغی (دئوری) [آ] پالئولیتیک (فا: پارینه سنگی). paleolithic
اسکی iski [این، آ] باخ: ایسکی، قایاق، قایار (فا: اسکی).	اسکیدن [ظ] گنجیمیش زامانلاردان، گنجیمیش چاغلاردان "اسکیدن، مزار باشلارینا تیکلن سیریق" (فا: از قدیم).
اسکی eski [آ] بؤکاندا (بغداد)، اردبیل (شهر) ده کند آدی.	اسکی دؤنیا [آ] آسیا، افریقا و آوروپا اوچون ایشلنن آد؛ قارشى آنلامی: یئنئ دؤنیا، امریکا (فا: دنیای قدیم).
اسکی شهر داشی [آ، یتر ب] لۆله داشی.	اسکیدیلک [بل] ۱- اسکی وضعیتده گتیریلک. ۲-
اسکی اؤسکو [آ] اسکی پوسکو، کؤهنه جیرجیندیر.	چیخیلماق، آزالدیلماق (فا: کاهش داده شدن).
اسکی بئیینلی [ص] کؤهنه بئیین (فا: کهنه پرست). fashioned	اسکی سی اولمایینجا آجاری اولماز [آ] آتاسؤز [یئنئ سینئ الہ گتیرمگه اسکی سینئ تانیماق گره کیر.
اسکی بله نیشان [آ، مج] دیرسیز شئیلر اوچون سؤیله ن سؤز.	اسکی سی کیمی [ظ] اؤنجه دن اولدوغو کیمی.
اسکی ییللمنی [آ] آرکئولوق، اسکی ییلیمچی (فا: باستانشناس) paleontologist	اسکی فارسجا [بو] کتابدا اسکی فارسجا سؤزو، مین ایلدن بری و دهخدانین سؤزلوگونه دایاناراق چوخراق رودکی فردوسی وسعدی و حافظ کیمی شاعرلرین کتابلاریندا ایشلنن کلمه لره اشارتدیر (فا: فارسی قدیمی).
اسکی ییلیمی [آ] اسکی دن قالما یئرلری و شئیلری آراشدیرما ییلیمی (فا: باستانشناسی). paleontologi	اسکی قاپی اسکی دابان [باخ] اسکی حمام اسکی تاس.
اسکی پارا [آ] قازاخ، چای آدی. ^{۲۴۰}	اسکی قافالی [ص] کؤهنه بئیین.
اسکی پوسکو [باخ] اسکی اؤسکو، کؤهنه جیرجیندیر.	اسکی قورد [آ، مج] قورد کیمی اولان، ایشینده اؤزمان اولان.
اسکیتmek esgitmek [ل] آزالتماق، چیخماق (فا: کاستن).	اسکیک esmik [ص، ت] 'کسوک' باخ: اگمک [۱- اکسیک، بیر قیسمی اولمایان، قصورلو، بوتون اولمایان (فا: ناقص).
اسکیتمه [آ] ۱- تفریق (فا: کاهش). subtraction، ۲-	less، deficient، short (er) ۲- دیرسیز، آشاغی و آچاق، قیمت سیز (فا: بی ارزش). less than required
کیچیتمه و آشاغی لاما (فا: حقارت). abjectness	اسکیک آرتیق [ظ] یئرسیز، آرتیق، لوزومسؤز.
اسکیتیلک [بل] اسکیتیمک ایشی گؤرولمک.	اسکیک ائتمک [ل] ۱- آزالتماق. ۲- کسمک، آراسینی کسمک.
اسکیجه [آ، ص] بیر آراسکی، چوخ یئنئ اولمایان (فا: قدری کهنه، قدری قدیمی).	

1-(e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۵۰	ارک سۆزلوگو	1-(e,i)ə
اسکیک اسکیک [ظ] پیس پیس، آلچاق و پیس آدمیلار کیمی.	اسکی لنمک [س] اسکی وضعیت گلمک (کهنه شدن)			
اسکیک اولما [باخ] اسکیک اولما یاسان.	اسکیلی / سمدحسنلو [آ] کلئیر ده کند آدی.			
اسکیک اولماق [س] همیشه حضوردا اولماق، موجود اولماق.	اسکی لیش [آ] کؤهنلمه، اسکیمه ایشی (فا: م کهنه شدن).			
اسکیک اولما یاسان (اولما یاسانیز) [ن] ساغلیق و سالاماتلیق آرزوسو بیلدیرن افاده.	اسکی لیک [آ] اسکی اولما وضعیت، کؤهنه لیک (فا: قدمت). antiquity			
اسکیک چکمک [ل] چکی ده آز چکمک.	اسکیمسی [ص] بیر آز اسکی، اسکی یه تای.			
اسکیک چیخارماق [ل] بلی اولان مقداردان آز حساب اتمک.	اسکیمک [باخ: اسمک] کؤهنلمک (فا: کهنه شدن).			
اسکیک چیخماق [س] اسکیک اولادوغو اورتایا چیخماق.	اسکیمین [آ] اسکی شیلری و یئرلری آراشدیریپ و یازی لاری اوخویان کیمسه (فا: کتیبه خوان).			
اسکیک دئیل [با] همیشه وار.	اسکیمیش [ص] اوژولموش، کؤهنلمیش، تازالیغین الدن وئرمیش (فا: کهنه شده). worn out			
اسکیک ترک [آ] چاتیشمایان جهت "ایشین اسکیک گر هگینی بیلک لازیمدیر".	اسکین [آ] یئل، یئل آلان ^۷ .			
اسکیک گلمک [س] اسکیک چیخماق.	اسکناس [آ، فر] کاغاذ پول (فا: اسکناس).			
اسکیک سیز [ص] اسکیگی اولمایان.	اسکوتلنمک [آ، ت] قلبیر و الک.			
اسکیک لنمک [آ] اسکیکلک، چاتماز حال تاپماق، قُصورلو اولماق (فا: نقص یافتن).	اسکی یازی [آ] اسکی چاغلاردا ایشلنن یازی (فا: باستانی).			
اسکیک لی [ص] نقصان لی (فا: نقص دار).	اسکی یویان [آ] ۱- اسکی پالتارلاری یویان کیمسه. ۲- اسکی پالتارلاری یویان ماشین (فا: کهنه شور).			
اسکیک لیک [آ] اسکیک اولما وضعیت، قصور، چاتمازلیق (فا: نقص، کمبود). defect, shortcoming	اسکی ییش [آ] اسکی مک ایشی ویا بیچیمی (فا: کهنه گی).			
اسکیک لیک گتیرمک [س] آلچا لماق، خرمتدن دوشمک.	اسلاف əslaf [آ، ع] گنجیمش لر، قباقلی لار، اؤنجه کیلر (فا: ~).			
اسکیک لیکلر [آ] نقصان لار (فا: نواقص). defects	اسلام islam [آ، ع] حضرت محمد (ص) ین گتیردیگی و یایدیگی دین (فا: ~). Islam			
اسکیک لیگه دوشمک [س] آلچا لماق، یوخسو للوغا دوشمک.	اسلام آباد [آ] قوشاچای، زنجان، ماک، سولدوزدا کند آدی.			
اسکیگی نی دؤلدورماق [ل] تامام لماق.	اسلامداغ [آ] سؤمقاییت، داغ آدی ^{۲۴} .			
اسکیلتمک əskiltmək [ل] آزالتماق، چیخماق، اسکیک حالا سالماق (فا: کاستن). to diminish	اسلام صفرلی [آ] م ۱۹۲۳ ده نخجوانلی شاعر دیر.			
اسکیلتمک əskiltmək [بل] اسکیلتمک ایشی گؤرولمک.	اسلام کاللاسی [آ] کلئیر ده کند آدی.			
اسکیلتمی [ص] اسکیلتمیش اولان (فا: ناقص).	اسلاملو islamlu [آ] سولدوز و اؤرمیه ده کند آدی.			
اسکی لر [آ] گنجیمشده کیلر (فا: گذشتگان). the ancients	اسلامی توره بیلیمی [آ] اسلامی اخلاق بیلیمی (فا: علم اسلامک [س] اسکی وضعیت گلمک، اسکیمک، کؤهنه لشمک (فا: کهنه شدن).			
اسکیلیمک [س] آزالماق، بیر بؤلومو یوخ اولماق (فا: کاهش یافتن). {ت} «اسگیرمک، سن «ایسکیرمک»؛ باخ: اگمک.	اسلان [باخ] آسلان، اوغلان آدی (فا: شیر). lion			
اسکیلن (سای) [مت] آزالان، ۳- ۴ ایشلمینده، سایبی سی اسکیلن دیر (فا: مفروق منه). minuned	اسلحه əsləhə [آ، ع] سلاح لار، یارق لار (فا: ~).			
	اسلک [آ] ۱- یوموشاق باشلی، اویسال ۲- سلام، سلامت ^۷ .			

أسلوب *uslub* [آ،ع] یول و یؤنتم، طریق (فا:اسلوب).

أسله مز [آ] میانا دا کند آدی.

اسله مک [ل] سایماق، حسابا قویماق، اطاعت ائتمک (فا:به

حساب آوردن) {دده:اصل ویا اؤس سۆزونه باغلی اؤلایلیر}

أسلیک [آ] أسلک ۷.

أسلینمک *əslinmək* [ل،ت] بیر شئی آیری شئییه تاختیماق.

اسم [آ] باخ: ایسیم.

اسم اعظم *ism əzəm* [آ،ع] اسلام اینانجیندا تانیری نین ان

بؤیوک آدیدیر، بعضاً آلاهیین بۆتون آدلارینا دئییلیر (فا:~).

اسماعیل... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق

ایشلنیر، باخ:یئر آدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اولار).

اسماعیل بهرامی (یا نان) [آ] سۆلدوزلو شاعردیر ۱۵۶.

اسماعیل زاده رسول [آ] آذربایجانین چاغداش یازارلارینداندیر.

اسماعیل مددی اؤسالی (اولکر) [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعردیر.

اسماعیللی [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی ۲۴۰.

اسماعیللی *İsmayılı* [آ] آذربایجاندا رایون آدیدیر.

اسماعیل محزون [یا زار] (۱۲۳۶-۱۳۱۲) قاراباغ شاعردیر ۱۴۲.

اسماعیل یدلا [یا زار] (ش ۱۳۲۱-۱۳۸۵) ماکلی شاعردیر ۱۴۱.

اسم جمع [آ] چوغول آد (فا:اسم جمع). **collective**

اسمر *əsmər* [آ،ع] بوغدا رنگی، قارایا چالان رنگ،

قوروشون رنگینده اولان (فا:اسمر). **dark**

اسمر خانیم [یا زار] آذربایجان شاعری اولاراق آزاراق تورکجه

شعرلری گۆنومزه گلیب چیخیدیر ۵۲.

اسمر سؤ یوسونلاری [آ،بی] شریٹ سوو و رنگلری اسمر

بیتگیلر (فا:خزه).

اسمر کؤف [آ،بی] اسمر کوف گیللردن، آسالاق یاشانتی سی

اولان بیر ایلکل کؤف (گۆبه لک) (فا:نوعی پارازیت).

Mucor mucedo

اسمر کوف گیلر [آ،بی] آسالاق یاشاملی، یوسون سوو کؤفلر

سوئو (فا:نوعی پارازیت).

اسمر لشدیرمک [ل] اسمر رنگینه گتیرمک (فا:اسمر نمودن).

اسمر لشمک [س] اسمر کیمی اولماق، قاراشین رنگه چالماق.

اسمر لیک [آ] اسمر اولما وضعیتی.

اسمرود [آ] خالخال دا کند آدی.

اسمعیل مذنب [یا زار] هـ ۱۴ جو یوزیلده یاشایاراق تورکجه

شعرلری واردیر (فا:~) ۱۴۱.

اسمعیل گندی [آ] گرمی ده کند آدی.

اسم فاعل [آ،دیل ب] اندن آد، اندیچی آد (فا:اسم فاعل).

Activ participial

اسم مفعول [آ،دیل ب] اندیلن آد، اندیلگن آد (فا:اسم

مفعول). **passive participag noun**

اسمک *əsmək* [س] ۱-هاودا مختلف یؤنلره آخیب

ترپشمک، یاواش یاواش ترپشمک، تیترمک، دالقلانماق

(فا:وزیدن). **to blow** ۲-سینیرله نیب اؤزوندن چیخماق.

{سومرجه «اش»:ت،سن؛بو کلمه نین کؤکو اسکی تورکجه

اس سؤزودور، اس کلمه سینین مفهومی «خارابلیق،

زاواللیق، فنا لیک و قادینلیق یئری» شکلینده گلیب. و بو

مفهومی بو کلمه دن دوزلن سؤزلرین معناسیندا ایزله مک

اولار. مثلا اسکی سؤزونون آنلامی خراب اولموش شئی

دئمکدیر و اسمک و اسنه مک استک بیر شئین ساغلام و

برک اولماماسینی گؤسته ریر، بونادا اشاره ائتمه لیک

ازمک سؤزوده اس سؤزونون بیر آیری شکلیدیر و داغیتماق،

خاراب ائتمک مفهومی داشییر، اسیرگه مک (اس+یرگه

+مک مضایقه ائلمه مک دیر و بیر نوع منفی آنلامی و بیر نوع

خاراب و پیس عملی آنلادیر و اسروک ساغلام اولمایان

آدام اوچون سؤیله نیر، البته اسن سؤزو کاملاً ضد و ترس

معنا تاپاراق اسمک سؤزوندن آلینمیشدیر و اسیب تکان

یین و ترپهنه رک دیری باشلی لیغی گؤسته ریر}.

اسمن [آ] اسهرک فرح وئرن، قیز آدی (فا:نام دختر).

اسمه *əsne* [آ] بدنین مختلف حیصه لرین خسته لیک

سبب ایله تیترمه سی (فا:وزش).

اسمه جه [ص] اسمه کیمی، تیترمه (فا:رعشه). **tremor**

اسمه جه لی [ص] اسممه جه خسته لیگینه توتولان، اسمه سی

اولان (فا:رعشه دار). **paralytic**

اسمه خان [آ] زنجان دا داغ آدی.

اسمه قوواق [آ،بی] باخ: قوواق، قاواق.

اسمه گۆل [باخ] اسمه گولو.	اسنگ لیگ [آ] اسنگ اولما وضعیتی، الاستیسیته. elasticity
اسمه گۆلو [آ، بی] شقایق گولو (فا: شقایق نعمانی، شقایق).	اسنگران esengeran [آ] اورمییه ده کند آدی {باخ: اسنجان}.
anemone	اسنگلدی [خ] قازاق کیچیوز، آلیم اوغلو اویمای بگ لریندن ^۷ .
اسن esen [آ] ۱-یئل، یوموشاق یئل ۲-ساغ، خسته لیگی	اسن لشدیرمک [آ] احیائله مه، ساغلام لاشدیرما (فا: احیا).
اولمایان ، گوجلو و سالم (فا: سالم). healthy ۳-قازاق	rehabilitation
خانلیغی دؤنمی بگ لریندن ^۷ . {ت: باخ: اسمک}	اسن لشمک [ل، ت، سن] سلام لاشماق، کئف احوال لاشماق
آسن... [آ] انسان آدی: اسن بای، اسنبگیم، اسن بیکه، اسنر،	(فا: سالم شدن).
اسن قوتلوغ ، اسن قولا، اسنگون.	اسنلی [آ] ساغلیق، تورکمنلرین چاودور اویمای آتالاریندان ^۷
آسناد esnad [آ، ع] سندلر، بلگه لر (فا: اسناد).	اسن لهمک [ل، ت، سن] سلام لاماق و سلام وئرمک، کئف
آسناد isnad [آ، ع] بیر دوشونجه ویا قونودا بیر کسه ویا بیر	احوال ائتمک (فا: سلام دادن).
قانیتا دایانما، استناد ائتمه، منسوب ائتمه، نسبت وئرمه.	اسن لیگ [آ] اسن اولما وضعیتی، عافیت (فا: سلامتی). health
اسنبوغا [خ] اسن + بوغا؛ ۱-چاغاتای خانلاریندان کبکخانین	اسن لیگی [ص] اسن لیگی اولان.
قارداشی ^۷ . ۲-تیمورگورخان ^۷ ین اولنو کوموتانی ^۷ . ۲-	اسن مانقو [خ] چاغاتای خان ^۷ ین تورونو، چاغاتای خانلاریندان ^۷ .
آنکاراداکي "اسنبوغا هاوا آلانی" بو کیشی نین آدینا عطفاً	اسنه گولو/اسنه پک [آ، بی] قورو و داشلی یاماچ لاردا بیتن بیر
آتاتورک ون توصیه و تکلیف ایله وئرلیمیشدیر ^۷ .	ییتگی (فا: اسپرک). Roseda
آسئمک [ل] اسنه مه سیئه یول آچماق (فا: وزاندن).	اسنه مز [آ، ص] اسنه مه ین.
آسن قیمور/آسن تمیر [خ] اسن + دمیر؛ قازاق کیچیوز و بای-	اسنه مک [س، ت، باخ: اسمک] ۱-یوخودان دۇرارکن گرنشمک،
اوغلو اویمای اولوبالاریندان؛ چاغاتای خان؛ بابور خان	درین نفس آلماق (فا: خمیازه کشیدن). ۲-تریشیب تیره مک،
دؤنمی دئیز کوموتانی، قویلا خان ^۷ ین تورونو ^۷ .	ائلاستیک بیر ماده کیمی تیره مک (فا: وزیدن). to yawn
آسئجان [آ] هئریس ده کند آدی {۱-آسن + جان: ساغلام روحلو	اسنه مه [آ] اسنه مک ایشی (فا: خمیازه، دهن دره). yawnig
۲-اسنجه لو بویونون یوردو}.	اسنه یه اسنه یه [ظ] سورکلی اسنه یهرک.
آسئجه لو [آ] قارقویونلو بیر لیگینه بیر تورک بویو ^۷ .	اسنه ییش [آ] اسنه مک ایشی و طرزی (فا: خمیازه). yawnig
آسندمیر [خ] آسن + دمیر، اجی بابارس خان کوموتانی ^۷ .	آسوشان / آشکان [آ] سراب دا کند آدی.
آسئشمک [قا] بیر لیکده اسنه مک (فا: با هم وزیدن).	آسوک [خ] آسیک، آسمکدن، بابور خان دؤنمی بیر بگ آدی ^۷ .
آسئفایا [خ] اوغور خاقانلیغی دؤنمی بگ و کوموتان آدی ^۷ .	آسه [آ] ۱-موتلولوق، ساغلیق ۲-یئل، آسیتی ^۷ .
آسئقول [خ] قیرقیز اویماق بگ لریندن ^۷ .	آسهال ishal [آ، ع] ایچ سورمه، قارین سورمه، اؤتوروک (فا: نه).
اسنگ esnek [آ، ص] ائلاستیک، اسنه مه اؤزل لیگی اولان-	آسهال اوئو [آ، بی] "آزوی" ویا "یوزیلدن بیر" آدیلا تانیان
شئی، چوخ اسنه ین (فا: مرتعش، الاستیک). trembling	بیر اوتسوو ییتگی، باخ: ازوی.
اسنگ لئتمک [ل] باخ: اسنگ لشدیرمک.	آسه تگین [خ] اوغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .
اسنگ لشدیرمک [ل] اسنگ وضعیته گتیرمک، سالم گردانیدن	آسه لیگ [آ] سلام، سلامت ^۷ .
(فا: الاستیک نمودن، مرتعش نمودن).	آسه نه [آ] سراب دا کند آدی (قو: اسنق) {۱-آس / آز + آنا:
اسنگ لشمک [س] اسنگ وضعیته گلیمک (فا: مرتعش شدن).	آزلارا منسوب آنا و اصلی بؤ لگه. ۲-آسن +: ساغلام یئر}.
اسنگ لشمه [آ] اسنگ وضعیته گلمه (فا: ارتعاش).	آسه نه مچیدی [آ] باخ: هئریس {باخ: آسه نه}.

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۵۳	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
آسی [آ] یتل، آسیتی ^۷ انسان آدی: آلپ، سبای/بگ.	اسیریشیر [آ،ص] ۱-توتساقلی. ۲-یوخسول، یازیق کیمسه، عاجز (فا:عاجز).			
آسی ئکین [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ و کوْوتان آدی ^۷ .	اسیریشیر ائله‌مک [ل] یازیق ائله‌مک.			
اسیر [آ،ع] ۱-مُحاربده اله گنچیریلن دۆشمن عسگری، توتوقلو ۲-آزاد لیکدان محروم اندیلیمیش، کۆله (فا:اسیر).	اسیریشیر اولماق [س] یازیق اولماق.			
اسیر اولماق [س] آزاد لیکدان محروم اولماق، توتوق لانماق.	اسیش əsis [آ] اسمک ایشی ویاییچیمی " یاز گۆزل بیر اسیش له آغاجلاری ترپه‌دیر" (فا:وزش).			
اسیرتگن əsirtgən [ص،تا] سرخوش ائدن.	اسیقارا [خ] اوْیغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .			
آسیرگیش [آ] آجیما دویقوسو ^۷ .	آسیم [آ] ۱-آسیتی، یتل، ترپشمه (فا:وزش). ۲- [خ] یتنی سئی یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .			
آسیرگشمک əsirgəşmək [قا،تا] بیریرینی ملاحظه ائتمک، شفقت گؤسترمک.	آسیم آسیم [آ] اسهرک، تیتره‌یه‌رک. to shiver, to tremble			
آسیرگن [آ] ۱-آرخاداش، دوست ۲-قورونان ^۷ .	آسیم آسیم اسمک [س] برک تیتره‌مک.			
آسیرگنچ [آ] نازلی، نازتین ^۷ .	آسیمخان [خ] قازاق خانلاریندان ^۷ .			
آسیرگنمک əsirgənmək [بل] ۱-دریغ اندیلیمک، مُضایقه اندیلیمک، قییماماق، قییلیماماق، قییلیب وئریلمه‌مک. ۲-قورونماق، ساخلانیلماق، حمایه اندیلیمک (فا:مضایقه شدن).	آسین əsin [آ] ۱-آسیم، اسمه، اسیتی، یتل (فا:وزش). ۲-تاثیر لنمه ویا ایچه دؤغمایلا عاغلا گلن دوشونجه، الهام.			
آسیرگنمه əsirgənmə [آ] اسیرگنمک ایشی.	آسین تیمور [خ] قویلائی خاقان'ین تورونلاریندان ^۷ .			
آسیرگه مز [آ] مُضایقه ائتمه یین، دریغ ائتمه یین.	آسین لنمک [س] الهام آلماق.			
آسیرگه مزلیک [آ] اسیرگه‌مه، مُضایقه (فا:دریغ).	آسینالپ [آ] انسان آدی، باخ:آسین + آلپ ^۷ .			
آسیرگه یین [آ] مُضایقه ائدن، دریغ ائدن (فا:مضایقه کئنده).	آسینتی əsinti [آ،ت] <آسین> اسمه، اسیم، یتل، خفیف یتل (فا:وزش).			
آسیرگه ییجی [آ] مُضایقه ائدن، دریغ ائدن (فا:مضایقه کئنده).	آسینتی سیز [ص] اسیتی سی اولمایان.			
آسیرگه ییش [آ] اسیرگه‌مک ایشی ویا بیچیمی (فا:مضایقه).	آسینتی لی [ص] اسیتی سی اولان.			
آسیرگه‌مک əsirgənmək [ل،تا] ۱-مُضایقه ائتمک، دریغ ائتمک، بیرشئی وئرمکدن ویا بیر ایشی گؤرمکدن قاچنیماق، قییماماق، قییب وئرمه‌مک، قیزیرقاماق. ۲-رحمی گلیب قوروماق، ساخلاماق، حمایه ائتمک "عصمت! آلاله اسیرگه‌سین نه‌دیر بۇ حالت" (فا:مضایقه کردن). to spar {ت، سن: اسف لنمک، دده: آجیماق، باخ: اسمک}.	آسینجان [آ] تبریز ده کئند آدی {باخ: اسنجان}.			
آسیرگه‌مه [آ] دریغ (فا:مضایقه). sparing	آسین له‌مک [ل] الهام وئرمک.			
آسیرگه‌مه‌دن [ظ] مُضایقه ائتمه‌دن. unsparing (ly)	آش اسلان [آ] کلئیر بؤلگه سینده و آراز قیراغیندا بیر جنگل لیک آدی.			
آسیرگه‌ییشلی [ص] مرحمتلی.	آشاره بارماغی [آ] باش بارماغی (فا:سبابه). forefinger			
آسیرلیک [آ] اسیر دۆشموش آدامین حالی، کۆله لیک، قوُل لوق، اسارت "اسیر لیکدن قورُتارماق".	آشاره/اشارت işarə [آ،ع] بارماق ویا قاش گۆزله نشان وئرمه، ایز، ایم، علامت، بلیرتی، گوسترگه (فا:نه).			
آسیرمک [باخ] اسیریمک، سرخوش اولماق.	آشاعه aş'ə [آ] شایع ائتمه، یایما (فا:نه). publication			
	آشان/آشان [آ] مراغا دا کئند آدی {آشیب گنچن}.			
	آشباع işba [آ،ع] دویورما، دویما (فا:اشباع).			
	آشبالا işbila [آ] انزلی ده کئند آدی.			

ə(e,i) ۱-ا	ارک سۆزلۈگۈ	۲۵۴	آذربایجان تۆرکجه سی	ə(e,i) ۱-ا
اشرات	اشربه əsrəbə [آ،ع] ایچمه لیلر، شراب لار (فا:~).		اشتراک	اشتراک [آ،ع] ساتین آلما (فا: اشتراک).
اشرف	اشرف əsrəf [ع، ص] چوخ شرفلی، حۆرمت لی (فا:~).		اشتراکچی	اشتراکچی [آ،ع] اورتاق لاشما، پای داش لیق، اورتاق لیق (فا: اشتراک).
اشرف آباد	اشرف آباد [آ] بیجار-خسر و آباد و بوستان آباد دا کند آدی.		اشتراکچی	اشتراکچی [آ،ع] قاتیلیم جی، اورتاق لیق ائدن (فا: شرکت-کننده).
اشرفدال	اشرفدال [آ] بجنورد دا کند آدی.		اشتهال	اشتهال [آ،ع] آلوولانما، پارلاما (فا:~).
اشرف نظرلی	اشرف نظرلی [یا:زار] شاماخی شاعر لر یئندندیر ^{۱۱۷} .		اشغال	اشغال [آ،ع] اوغر اشما، ایلگی لنمه، مشغول اولما (فا:~).
اشرفی	اشرفی [آ،ع] کئچمیش ده بیر نوع قیزیل و گوموش پول (فا:~).		اشفاق	اشفاق [آ،ع] یاریلما، بیر کلمه نین آیری کلمه دن چیخماسی (فا:~).
اشعار	اشعار [آ،ع] شعر وثرمه، ییگی لندیرمه (فا:~).		اشتهال	اشتهال [آ،ع] یئمک ایسته مه حسّی (فا:~).
اشعار	اشعار [آ،ع] شعر لر، قوشمالار (فا:~).		اشتهار	اشتهار [آ،ع] تانیما، شهرت تاپما (فا:~).
اشعه	اشعه [آ،ع] ایشین لار، شعاع لار (فا:~).		اشتهارد	اشتهارد [آ] کرج ده کند آدی.
اشغال	اشغال [آ،ع] ایش لر، شغل لار (فا:~).		اشتهاسیز	اشتهاسیز [ص] اشتها سی اولما یان (فا: بی اشتها).
اشغال	اشغال [آ،ع] ۱- مشغول ائتمه. ۲- اله گنجیرمه، هر هانسی بیر دؤولت ویا حربی قووه طرفیندن بیر آیری دؤولتین یئرینین و توپراغی نین آلینماسی و باسیلماسی (فا:~).		اشتیاق	اشتیاق [آ،ع] ایلگی، علاقه (فا: اشتیاق).
اشغالگر	اشغالگر [آ،ع+فا] اشغالچی، اشغال ائدن (فا:~).		اشجار	اشجار [آ،ع] شجر لر، آغاجلار (فا:~).
اشقیاء	اشقیاء [آ،ع] بدبخت لر، کؤتولر (فا:~).		اشخاص	اشخاص [آ،ع] شخصلر، آدمالار (فا:~).
اشک	اشک [آ،ع] اشک، اشک (فا: اشک).		اشدد	اشدد [ص،ع] گوجلو، شدتلی (فا: اشد).
اشک اوچان	اشک اوچان [آ] ماکی دا داغ آدی.		اشرار	اشرار [آ،ع] شریر لر، پیس لر، کؤتولر (فا:~).
اشک میدانی	اشک میدانی [آ] پلنگا ۲۰ (ک گ)، ۲۸۹۸ متر دا داغ آدی.		اشراف	اشراف [آ،ع] شریف لر، بؤیوک لر، سؤیلولار، اعیانلار، نفوذلو آدمالار (فا:~).
اشکال	اشکال [آ،ع] شکیللر، بنیز لر، گؤرونولر (فا:~).		اشراف	اشراف [آ،ع] یوخاری دان آشاغی باخما، یوخاری گئتمه، قاپساما (فا:~).
اشکال	اشکال [آ،ع] چتین لشمه، چتین لیک.		اشرافی	اشرافی [آ] اشراف، ین اگه منلیگی و حکومتی، آریستوکراسی (فا:~).
اشکانلی لار/ پارتلار	اشکانلی لار/ پارتلار [آ] پارتلار سا کاخا لقیندان اولوب (سا کا دیلینده "پارت" یعنی سۆزگون اولموش و قاچاق)، استرابون پارتلاری "داهی، دایی" خالقینین بیر قولو بیلیر، پارت شاهلارینین آدی "اشک، ارشک، آرشاک" کلمه لر یله تانییب، یو آدلاردا گؤرسه نن "ار" سۆزو تورک دیلینین اؤنملی سۆزجوک و اک لر یئندندیر، بو کلمه تۆرکجه ار (کیشی، ایگید) و شک (ساک، ساک ائلی، تورکجه ساک/ ساق / آییق، او یانیق و زیرک) سۆز لرینین بیر لشمه سیندن دۆزه لیپ، بو کلمه آرش و ارشک شکیلینده ده اوغلان آدی اوچون ایشله نیر (ساق و ساک کلمه سینین ایزی ایندی ده شق و شاخ سۆزونده گؤرسه نیر، یننده بو سۆزون قالینتی سی ایندی ساغ و ساغلام شکیلینده دیر)، اشک سۆزو چوغول حالدا اشکان شکیلنه گلیب و اونلارین سلاله سینه		اشراق	اشراق [آ،ع] پاریلدا ما، گؤنش دوغانا (فا:~).
			اشراق	اشراق [یا:زار] عبدالفتاح اشراق هـ ۱۲ جی یۆز یلده مراغادا یاشا بییدیر، تۆرکجه شعر لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .
			اشراقیون	اشراقیون [آ،ع] مستقیم و واسطه سیز درک و آلتی لامایا اینانلار (فا: معتقدین به درک مستقیم).
			اشراک	اشراک [آ،ع] شریک قرار وثرمه، اورتاق لاما (فا:~).

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۵۵	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
اشکان لار/اشکانلی لار (اشکانی لر) دئییلیدیر (فارسجادا اشکانیان و چینجه ده "آسی" آدی وثریلر) پارتلارین ایلک مرکزی نیسا (عشق آبادین ۱۲ ک گ ب)، ۲ جی مرکزی و باشکندی هتکاتوم پیلوس (سمنا ۱ یاخین) و سونرا شوش و تیسفون (دجله کناریندا و مداینه یاخین) اولموشدور، اشکانی لر ۴۷۷یل اگه منلیک اتمیش لر (مق ۲۴۷-۲۲۴)، بوخالقین اولدوغو بیر یثره بیر زامانلار "پارثوا، پارتوا، پارسوا" آدی دا وثریلیب (یونان لیلار ت حرفینه ث دئیهرک پارت لاری پارت و پارثوا یازیلار) (فا: اشکانیان). ^{۹۷}	اشکان لار/اشکانلی لار (اشکانی لر) دئییلیدیر (فارسجادا اشکانیان و چینجه ده "آسی" آدی وثریلر) پارتلارین ایلک مرکزی نیسا (عشق آبادین ۱۲ ک گ ب)، ۲ جی مرکزی و باشکندی هتکاتوم پیلوس (سمنا ۱ یاخین) و سونرا شوش و تیسفون (دجله کناریندا و مداینه یاخین) اولموشدور، اشکانی لر ۴۷۷یل اگه منلیک اتمیش لر (مق ۲۴۷-۲۲۴)، بوخالقین اولدوغو بیر یثره بیر زامانلار "پارثوا، پارتوا، پارسوا" آدی دا وثریلیب (یونان لیلار ت حرفینه ث دئیهرک پارت لاری پارت و پارثوا یازیلار) (فا: اشکانیان). ^{۹۷}		اصطربلاب usturlab [آ،ع] اسطرلاب، گنجمیشده گؤی جیسیم لرینی گؤزلم له مک و مشاهده اتمک اوچون بیر نوع آسترونومیک جاهاز آدی.	اصطربلاب usturlab [آ،ع] اسطرلاب، گنجمیشده گؤی جیسیم لرینی گؤزلم له مک و مشاهده اتمک اوچون بیر نوع آسترونومیک جاهاز آدی.
اشکانلی لارین آذربایجانلا باغلانتی سی [آ] دارا لتیجان یازاری - نین اشکانی لر اوچون اؤنم لی مطلبی نی بیله ییغجام لاماق اولار: "اشکانی لر چوخ تنزلیکه آذربایجانی تامامیله اله گنجیریب و قریبه بودورکی اشکانی شاهلاری اؤز ولیعهد لرینی آذربایجان شاهی آدلاندیریدیلار، بو همان رسمیدیر کی قاجار سولاله لری ده گؤروردولر، آذربایجانین مرکزی، ۲ جی باشکند وهر لحاظدان ۲ جی اساس ساییلیدی" ^{۹۷}	اشکانلی لارین آذربایجانلا باغلانتی سی [آ] دارا لتیجان یازاری - نین اشکانی لر اوچون اؤنم لی مطلبی نی بیله ییغجام لاماق اولار: "اشکانی لر چوخ تنزلیکه آذربایجانی تامامیله اله گنجیریب و قریبه بودورکی اشکانی شاهلاری اؤز ولیعهد لرینی آذربایجان شاهی آدلاندیریدیلار، بو همان رسمیدیر کی قاجار سولاله لری ده گؤروردولر، آذربایجانین مرکزی، ۲ جی باشکند وهر لحاظدان ۲ جی اساس ساییلیدی" ^{۹۷}		اصطکاک istikak [آ،ع] بیریرینه سؤرتونمه، ذیمه (فا: ~).	اصطکاک istikak [آ،ع] بیریرینه سؤرتونمه، ذیمه (فا: ~).
اشکبار [ص،فا،شع] گؤزیاشی تۆکن، چوخ آغلایان (فا: ~).	اشکبار [ص،فا،شع] گؤزیاشی تۆکن، چوخ آغلایان (فا: ~).		اصطلاح istilah [آ،ع] ۱-صلح اتمه، باریشما. ۲-تفرمین، بیر بیلیم دالی اوچون بیر شئی اوچون دئییلن سؤز.	اصطلاح istilah [آ،ع] ۱-صلح اتمه، باریشما. ۲-تفرمین، بیر بیلیم دالی اوچون بیر شئی اوچون دئییلن سؤز.
اشکوتان [آ] بؤکان دا کند آدی.	اشکوتان [آ] بؤکان دا کند آدی.		اصغر esger [آ،ع] داها صغیر، کیچیک راق (فا: ~).	اصغر esger [آ،ع] داها صغیر، کیچیک راق (فا: ~).
اشکی eski [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	اشکی eski [آ] اؤرمیه ده کند آدی.		اصفهان isfahan [آ،فا] آذربایجان کلاسیک موعام لاریندان بیرینین آدی (فا: ~).	اصفهان isfahan [آ،فا] آذربایجان کلاسیک موعام لاریندان بیرینین آدی (فا: ~).
اشه میداننه [آ] خالخال دا داغ آدی.	اشه میداننه [آ] خالخال دا داغ آدی.		اصفهان [آ] ایرانین مرکزینده اصفهان اُستانینین مرکزی شهری، بؤ شهر ایرانین اؤنملی و بؤیوک شهرلریندن اولاراق اؤزون مدت صفوی لرین باشکندی اولموشدور، بؤ شهرین ان اؤنملی تاریخی یثرلری بؤ دؤره یه عایدیر، بو شهر بیر فارس شهری اولاراق یثرلی و آیری یثرلردن کؤچموش تۆرک ایشچی لرینین ده یاشایش یثریدیر.	اصفهان [آ] ایرانین مرکزینده اصفهان اُستانینین مرکزی شهری، بؤ شهر ایرانین اؤنملی و بؤیوک شهرلریندن اولاراق اؤزون مدت صفوی لرین باشکندی اولموشدور، بؤ شهرین ان اؤنملی تاریخی یثرلری بؤ دؤره یه عایدیر، بو شهر بیر فارس شهری اولاراق یثرلی و آیری یثرلردن کؤچموش تۆرک ایشچی لرینین ده یاشایش یثریدیر.
اشیاء esya [آ،ع] داشینا بیلیر وجانسین وارلیق لار (فا: ~).	اشیاء esya [آ،ع] داشینا بیلیر وجانسین وارلیق لار (فا: ~).		اصفهان بؤلگه سینده تورکجه کند آدلاری [آ] کیچی (اصفهان نین ۱۸ ک گ د * ۴۵۰/ی تو)، آیدوغموش (فلاورجان دا بیر کند آدی)، خوئسارک (فلاورجان دا، ۱۵ ک گ د * ۴۳۰)، چم یوسفعلی (فلاورجان دا، ۳۹ ک ب * ۵۲۰)، قمیشلو (نجف آباد دا ۲۰ ک ق ب * ۹۰/غ تو)،	اصفهان بؤلگه سینده تورکجه کند آدلاری [آ] کیچی (اصفهان نین ۱۸ ک گ د * ۴۵۰/ی تو)، آیدوغموش (فلاورجان دا بیر کند آدی)، خوئسارک (فلاورجان دا، ۱۵ ک گ د * ۴۳۰)، چم یوسفعلی (فلاورجان دا، ۳۹ ک ب * ۵۲۰)، قمیشلو (نجف آباد دا ۲۰ ک ق ب * ۹۰/غ تو)،
آشیم / آشیم [خ] چا لیشقان، بنجهریکلی: قازاق خانی آشیمخان. ^{۹۷}	آشیم / آشیم [خ] چا لیشقان، بنجهریکلی: قازاق خانی آشیمخان. ^{۹۷}		اصفهانجیق [آ] باخ: ایسپانجیق.	اصفهانجیق [آ] باخ: ایسپانجیق.
اصابت isabet [آ،ع] هدفه ذیمه، توخونما، دیمه، وؤرما (فا: ~).	اصابت isabet [آ،ع] هدفه ذیمه، توخونما، دیمه، وؤرما (فا: ~).		اصل esl [آ،ع] ۱-تمل، اساس، ایلکل، بینؤوره. ۲-قاینق، باشلانقیج (فا: ~).	اصل esl [آ،ع] ۱-تمل، اساس، ایلکل، بینؤوره. ۲-قاینق، باشلانقیج (فا: ~).
اصالت isalet [آ،ع] سؤیلو لوق، اصیل لیک (فا: اصالت).	اصالت isalet [آ،ع] سؤیلو لوق، اصیل لیک (فا: اصالت).		اصل نسب [آ] سوئی نسبل "اصل نسبی دؤز اولان آدمیلار".	اصل نسب [آ] سوئی نسبل "اصل نسبی دؤز اولان آدمیلار".
اصحاب [آ،ع] صحابه لر، ح محمدین یانجی لاری (فا: ~).	اصحاب [آ،ع] صحابه لر، ح محمدین یانجی لاری (فا: ~).		اصل slen, esla [آ،ع] ۱-ابدأ، هنج واخت، کسین لیکله (فا: اصلأ). ۲-سوئجا، نسبل جه، کؤک اعتباریله (فا: نَسَبْ).	اصل slen, esla [آ،ع] ۱-ابدأ، هنج واخت، کسین لیکله (فا: اصلأ). ۲-سوئجا، نسبل جه، کؤک اعتباریله (فا: نَسَبْ).
اصحاب [آ] ساووجبؤلاق دا داغ آدی.	اصحاب [آ] ساووجبؤلاق دا داغ آدی.		اصلاح islah [آ،ع] دوزلتمه، دوزلتم، قُصور و نُقصان لاری آرادان قالدیرما و یاخشیش لاشدیرما (فا: ~). correction	اصلاح islah [آ،ع] دوزلتمه، دوزلتم، قُصور و نُقصان لاری آرادان قالدیرما و یاخشیش لاشدیرما (فا: ~). correction
اصحابه [آ،ع] ح محمدین آرخا داشلاری (فا: ~).	اصحابه [آ،ع] ح محمدین آرخا داشلاری (فا: ~).		اصلاحات islahat [آ،ع] دوزلتمه لر، دوزلتم لر (فا: ~).	اصلاحات islahat [آ،ع] دوزلتمه لر، دوزلتم لر (فا: ~).
اصداق [آ،ع] صدف لر (فا: ~).	اصداق [آ،ع] صدف لر (فا: ~).		اصلاحاتچی [آ،ع] اصلاحات آپاران کیمسه و یا پارتی (فا: ~).	اصلاحاتچی [آ،ع] اصلاحات آپاران کیمسه و یا پارتی (فا: ~).
اصرار israr [آ،ع] دیره نیش، دیرنمه، دندگی سؤزون اؤستونده دؤرما و دایانما (فا: ~).	اصرار israr [آ،ع] دیره نیش، دیرنمه، دندگی سؤزون اؤستونده دؤرما و دایانما (فا: ~).		اصلان [باخ] آسلان.	اصلان [باخ] آسلان.
اصطل isatbi [آ،ع] طویله، مال داوار کومو (فا: ~).	اصطل isatbi [آ،ع] طویله، مال داوار کومو (فا: ~).		اصلان داغ [آ] فریدونشهر و زنجان دا داغ آدی.	اصلان داغ [آ] فریدونشهر و زنجان دا داغ آدی.

1-ə(e,i)	ارک سۆزلۈگۈ	۲۵۶	آذربایجان تۆرکجه‌سی	1-ə(e,i)
	اطاعت [itaət, آع] بویون ایمه، بویروغونا اؤیما (فا: اطاعت).		اصلانو [آ] قئیدار دا داغ آدی.	
	اُطباء [ətibba, آع] طبیب لر، حکیم لر (فا:~).		اصلانیک [əslanik, آ] سالماس دا کند آدی {آسلان یثری}.	
	اطراف [آع] یان یۇره، چئوره، یۇنلر، دۆرد بیر یانی "یولون اطرافی" (فا:~).		اصلح [əsləh, آع] داها صالح، یاخجی راق (فا:~).	
	اطرافلی [آص] آیریتی لی، گئیش بیچیمده "اطرافلی مکتوب، اطرافلی دانشماق" (فا: همراه با جواب).		اصله [əslə, آع] فیدان، بیردانا آغاج (فا:~). رزن ده کند آدی.	
	اُترویه [otruiyə, آ] فیروزآباد-قیر دا کند آدی.		اصلی [آ] اصل اولان شی.	
	اُطعام [əta'm, آع] طعام وئرمه، یندیرمه، یشمک وئرمه (فا:~).		اصلی باهار [آ] پای فصلینه یاخین گۆل آچان و گۆزلایی لی بیر بیتگی و اؤنون گۆلو "اصلی باهار قیزیل گوله چاتماز".	
	اُطعمه [ətəme, آع] طعام لار، یشمک لر (فا:~).		اصلی سایى [آ] اصلی اولان سایى (فا: عدد اصلی).	a
	اطفالف [itfal, آع] سؤندورمه، سؤنوم (فا: اطفاء).		cardinalm number	
	اطفال [آع] طفل لر، اوشاق لار (فا:~).		اصلی کندى [آ] مرند ده کند آدی.	
	اطفاییه [itfaiyə, آع] یانقین سؤندورمه قورولوشو (فا: آتش نشانی).		اصم [əsəmm, آع] کار، انشیتمه ین (فا:~).	
	اطلاع [ittila, آع] ییلگی لنمه (فا: اطلاع).		اصناف [آع] صنف لر/صنعتکارلار، اۆره تیم وساتیم لا گئچینن طبقه (فا:~).	
	اطلاق [itlaq, آع] بۇراخماق "اطلاق اولونماق: آد وئريلمک".		اصوات [əsvat, آع] سس لر، صوت لار (فا:~).	
	اطلس [آ، یو، دده] ۱- اۆزو پارلاق، سیخ توخونموش بیر جۆر اییکلی پارچا. satin ۲- بیر یئرین جغرافی ییلگی لرینی نقشه و رسم ایله گۆسترن کتاب، بیر سۆزو و قونویو آچیق لاما ق اوچون رسمیلى کتاب (فا:~).		اُصول [usul, آع] یول، قایدا، یؤتم، قورال (فا:~).	
	اطلس چیچگی [آ، بی] اطلس چیچگی سولاردان، یاپراقلاری تیکانلی، پارلاق قیرمیزی چیچکلر آچان، چوخ داللی، بڑک گۆلو اولاراق بئجه ریلن بیر نوع کاکتوس (فا: نوعی کاکتوس).		اصول و فروغ [آ] اصل لروفرع لر (فا:~ roots and branches).	
	اطلس چیچگی گیللر [باخ] کاکتوس سولار.		اُصوللو [ص] قایدالی، یول یؤتم ایله "اُصوللو ایش گۆرمک" (فا: اصولی).	
	اطمینان [itminan, آع] اینانما، گۆتتمه (فا: اطمینان).		اصیل [آع] ۱- بیر شئین اۆزو و کندى سی، کوبیانین قارشیتی. ۲- کؤکلو، سؤیلو (فا:~). ۳- شهریار دا(~ آباد) کند آدی.	
	اطوار [ətvar, آع] طورلار، داوارانیش لار (فا: رفتار).		اصیل زاده [ع+فا] اصیلدن اولان، سؤیلو (فا:~).	
	اطول [ətvl, آع] داها اۆزون، داها طویل (فا:~).		اضافه [izafə, آع] اکلهمه، باغلاما، چوخا لتما (فا:~).	
	اطهار [əthar, آع] پاک لار، آرین و دۆزگون لر (فا:~).		اضافی [izafi, آع] آرتیق، حدیندن چۆخ اولان (فا:~).	
	اطهر [əther, آع] داها پاک، آرین و دۆزگون راق (فا:~).		اضداد [آع] ضد لر، قارشیت لار (فا:~).	
	اظهار [izhar, آع] بلیرتمه، آشکار ائتمه (فا:~).		اضرار [آع] ضرر لر، اینگی لر (فا:~).	
	اظهر [izher, آع] داها بلیرگین، داها آشکار (فا:~).		اضطراب [iztirab, آع] اۆزونتو، سیخیتی، کدر، آجی (فا:~).	
	اعاده [iadə, آع] گئری وئرمه، قایتارما (فا: اعاده).		to show anxiety	
	اعاشه [iaşə, آع] یندیریپ ایچیرمه، بسله مه، باخما (فا:~).		اضطرار [iztirar, آع] ناچارلیق، چاره سیز لیک، زورونلوق (فا:~).	
			اضعاف [əza'f, آع] ایکی قاتینا چیخارما (فا:~).	
			اضلاع [əzla, آع] ضلع لر، قؤل لار (فا:~).	
			اضلال [izlal, آع] یولدان چیخارما، آزدیرما (فا:~).	
			اضمحلال [izmihlal, آع] آرادان گئتمه، محو اولما (فا:~).	
			overthrow	

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۵۷	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
اعانه (اعانت) [آ،ع] یاردیم، کۆمک (فا:عانه).	اعجاز e`caz [آ،ع] عاجز لثمه، اؤزگه لری نین عاجز اولدوغو بیر ایشی گؤره بیلمه (فا:~).			
اعتبار e`tibar [آ،ع] بیرنین دؤزگونلویونه اینانما و سایقی گؤسترمه، گؤنجه لیت (فا:~). credit	اعجوبه o`cubə [آ،ع] عجیبه شئی و ایش (فا:~).			
اعتدال e`tidal [آ،ع] ۱-ایلم لی لیت، اؤلچو لولوک، اورتا حالدا اولما. ۲-سویوق قانلی لیت (فا:~). temperance	اعداد e`da [آ،ع] ۱-دؤشمن. ۲-یاردیم ائتمه (فا:~).			
اعتذار e`tizar [آ،ع] عذر ایستمه (فا:~).	اعداد e`dad [آ،ع] عدد لر، سایی لار (فا:~).			
اعتراض e`tiraz [آ،ع] قارشى چیخما، قارشى سؤیلمه (فا:~).	اعدام e`dam [آ،ع] یارقى دا اؤلوم جزاسینا چاتدیرما، اؤلوم جزاسی (فا:~).			
اعتراف e`tiraf [آ،ع] ۱-بؤیونو آتما، اؤز قُصورونو قبول ائتمه. ۲-ییلدیرمه، سؤیلمه (فا:~). confession	اعراب [آ،ع] عربلر (فا:اعراب). arabins			
اعتزاز e`tizaz [آ،ع] عزیز لئمه، ساین ساییلما (فا:~).	اعراض e`raz [آ،ع] اؤز دؤندرمه، چکیمه (فا:~).			
اعتزال e`tizal [آ،ع] عزت ده اؤتورما، بیر بؤجاغا چکیلیب اؤتورما (فا:~).	اعراف e`raf [آ،ع] دینه گؤره جهنم و بهشت آراسیندا بیر یئر، یؤکسک یئر لر (فا:~). purgatory			
اعتصاب e`tisab [آ،ع] تۆپلو ویا بیرئى سل حالدا و اعتراض اؤچون ایشدن ال چکمه (فا:~).	اعزام e`zam [آ،ع] گؤنده ریلمه، یو للاما (فا:~).			
اعتصام e`tisam [آ،ع] بیر شئی چنگ آتما، اؤزونو گناه و سوچ ایشدن ساخلاما (فا:~).	اعزامیت [آ،ع] گؤنده ریش، یو للانیش (فا:~).			
اعتضادیه / عبداللاه کندی e`tizadiye [آ] خوی دا کند آدی.	اعزامیه [آ،ع] یو للانیش بلگه‌سی (فا:~).			
اعتقاد e'tiqad [آ،ع] اینانما، اینانچ، اینام (فا:~).	اعشار e`sar [آ،ع] اؤندا لیت، اؤندا بیر (فا:دهگان).			
اعتکاف e'tikaf [آ،ع] دؤنیا ایشلریندن ال چکیب بیر یئر قاپانما، عیبادت ائتمه، تاپینما (فا:~).	اعشاری سایی [آ] کسبک سایی (فا:عدد اعشاری). decimal number			
اعتلا e'tila [آ،ع] یؤکسلمه، اؤجالما، یؤکسه لیش (فا:~).	اعصاب سؤیو [آ] باخ: اردیل.			
اعتلاف e'tilaf [آ،ع] اؤزلاشما، اؤیوشما، آتلاشما (فا:~).	اعصاب e`sab [آ،ع] عصب لر، سینیر لر (فا:~).			
اعتلال e'tilal [آ،ع] علیل اولما، خسته لئمه (فا:~).	اعصار e`sar [آ،ع] عصر لر، دؤنم لر (فا:~).			
اعتماد e'timad [آ،ع] گؤون، گؤوه نیش، گؤونج (فا:~). confidence	اعضاء e`za [آ،ع] عضولار (فا:اعضا). members			
اعتماد السلطنه [یازار] هـ ۱۳ جو یوزیلده یاشایاراق تورکجه شعر لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .	اعظام e`zam [آ،ع] بؤیوک لهمه، ساین لاما (فا:~).			
اعتمادناطقی [یازار] (۱۴۰۲-۱۳۱۸) میرمه‌دی اعتماد تبریزده آنادان اولوب، شعر لرینده ناطقی و اعتماد تخلص ائدیبدیر.	اعظم e`zam [ع، ص] بؤیوک، ان بؤیوک، اؤللو (فا:~).			
اعتنای e'tinal [آ،ع] اؤنم وئرمه، اؤزن گؤسترمه (فا:~).	اعظمت [ع، ص] بؤیوک لوک، اؤللولوق (فا:~).			
اعتیاد e'tiyad [آ،ع] آلیشقانلیق، آلیشما، آتلاتما، (فا:~).	اعقاب e`qab [آ،ع] اؤغو لار، بیریندن قالانلار (فا:~).			
اعجاب e`cab [آ،ع] بیرینی تعجب لندیرمه (فا:~).	اعلا e`la [آ،ع] یؤکسلتمه، دیر وئرمه، چوخ اییی (فا:~).			
	اعلا حضرت [آ،ع] بؤیوک آدام لار اویادشاها وئرلین عنوان (فا:~).			
	اعلالیق [آ] اعلا شئین حالی، اؤللولوق، دیرلی و یاخجی اولما (فا:اعلا بودن).			
	اعلام e`lam [آ،ع] ییلدیرمه، آتلاتما، ییلدیریش (فا:اعلام).			
	اعلام e`lam [آ،ع] علم لر، بایراق و سیمگه لر (فا:~).			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۵۸	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
اعلامیه e`lamiyə [آ،ع] بیر قورولوش ویا پارتیا طرفیندن وئریلن بیلدی، بیلدی بیلگه سی (فا:~).	اغواء igva [آ،ع] آزدیرما، ساپدیرما (فا:~).			
اعلان e`lan [آ،ع] آشکار ائتمه، بیلدیرمه (فا:~).	اغیار əgyar [آ،ع] غیر لر، اؤزگه لر، یادلار، باشقالاری (فا:~).			
اعلم e`ləm [آ،ع] داها بیلگی لی، بیلگین (فا:~).	افاده ifadə [آ،ع] ۱-آتلا تیم، ایضاح ائتمه، آیدین و آچیق سؤیله مه. ۲-دنیش، سۆز، سۆز بیر لشمه سی (فا:افاده).			
اعلی e`la [آ،ع] داها یوکسک، داها اؤستون (فا:~). more	افاده لی [ص] پوزلو، اؤزونو گؤسترن.			
اعم e`əmm [ص،ع] داها گئل (فا:~).	افاضل əfəzil [آ،ع] افضل لر، داها اؤستون اولانلار (فا:~).			
اعمار e`mar [آ،ع] بایندیر ائتمه، آباد ائتمه، بایندیر لیک (فا:~).	افاضه ifazə [آ،ع] ۱-دو لدورما (خیرتینا کیمی). ۲-بیر قونو و سۆزه گیرمه. ۳-فیض یتیرمه (فا:~).			
اعمار e`mar [آ،ع] یاشایشلار، عؤمورلر (فا:~).	افاعیل [آ،ع] ۱-فعل لر، افعال ۲-عروض شعرینده دؤرد وزن دن تشکیل تاپیر: فعملن، مفاعیلن، مفاعلتن (فا:~).			
اعماق e`maq [آ،ع] عمق لار، درین لر (فا:~).	افغانه [آ] افغانلی لار (فا:افغانه). the Afghans			
اعمال e`mal [آ،ع] عمل لر، درین لر (فا:~).	افتاء ifta [آ،ع] فتوا وئرمه (فا:افتا).			
اعمال e`mal [آ،ع] گؤردورمه، یاپیم، خام ماده نی ایشله دیب مال ائتمه (فا:~).	افتتاح iftitah [آ،ع] آچیلش، باشلانیش (فا:~).			
اعمالات [آ،ع] ایشله نهرک اله گلن اؤره تیم.	افتخار iftixar [آ،ع] اؤوونمه، اؤوونچ، فخر ائتمه (فا:~).			
اعمی، اعمال e`mal [آ،ع] کور، گورمز (فا:~).	افترا iftira [آ،ع] بیرینه سوچ یوکلهمه، بھتان، قاراجالی (فا:~).			
اعوجاج e`vac [آ،ع] آیریلمه، آیریلیک (فا:~).	افتراق iftiraq [آ،ع] بیر بیریندن آیرما، آیریلیق (فا:~).			
ایادیاد e`yad [آ،ع] شنلیک لر، عیدلر (فا:~).	اقتلی / آفتلی [آ] آغدام، دا کند آدی ۲۴.			
ایان e`yan [آ،ع] ۱-سویلولار، توپلومدا یوخاری طبقه یه وئریلن آد ۲-حیط لرده تیکیتمی قورولان بؤلومه وئریلن آد "عرصه و اعیان" (فا:~).	افتضاح ittizah [آ،ع] کؤتو بیر وضعیت، رسواچیلیق (فا:~).			
اغتشاش iğtişas [آ،ع] قارماقاریشیق لیک (فا:~).	افجه / افجه əfcə [آ] گئرمی ده کندوتهران داچای آدی {انوجه			
اغتنام iğtinam [آ،ع] غنیمت سایما، اییی بیلمه (فا:~).	افخم əfxəm [ص،ع] داها سایین، بؤیوک راق (فا:~).			
اغذیه əğziyə [آ،ع] یشمک لر، یشم لر، یشمه لیلر (فا:~).	افخم آباد [آ] تبریز ده کند آدی.			
اغراض əğraz [آ،ع] غرض لر، ایسته نلر (فا:~).	افدن پؤندن [ص،س] تق [افدن پؤندن دؤزلمیش: دیرسیر شئی لردن دؤزلمیش.			
اغراق iğraq [آ،ع] ۱-بوغماق ۲-مبالغه ائلمه، شیشیرتمه (فا:~).	افراد [آ،ع] فرد لر، بیرئی لر، فردلر "هر اؤلکه اوردایاشایان			
اگرک / اکرک / ایرک [خ،سیخ] بول؛ دده قورقود داستان لاریندا آدی گئچن بیر بگ (سغورک ین قارداشی) ۷.	افرادین هامی سینیندیر.			
اغریم [آ] پینار، گوزه، کیچیک چاغلایان ۷.	افراز ifraz [آ،ع] سیزیلان شئی، اورقانیزمین بیر یئریندن ویا یارادان چیخان مایع وایرین "یو داوا معدنه نین افرازینی			
اغفال iğfal [آ،ع] آلداتما، قاندرما، باشدان چیخارما (فا:~).	آرتیریر" (فا:~).			
اغلاط əğlat [آ،ع] غلط لر، یانلیش لیکلار (فا:~).	افرازا ifrazat [آ،ع] بدنین افراز ائتدیگی ماده لر.			
اغلب əğləb [ع،ص] چوخ واخت (فا:اغلب).	افراسیاب [آ] دیواندره ده داغ آدی.			
اغماء eğma [آ،ع] بایلما، هوشدان گئتمه (فا:~).	افراسیاب داستان [آ] باخ: آلپ ارتونقا داستان.			
اغناء eğna [آ،ع] غنی ائتمه، وارلی لاندیرما (فا:~).	افراط ifrat [آ،ع] حدیندن چیخما، آشیریلیق (فا:~).			
اغنیایəğniya [آ،ع] غنی لر، وارلی لار، زنگین لر (فا:~).				

افشورده/اووشار [آ] هنریس دا کند آدی.	افراط تقریط [آ،ع] بیر ایشه حدیندن آر و یا چوخ اهمیت
افشین [آ] ۱- آپچین، اوپچین، زره، دیمیر هورگولو ساواش	وثرمه (فا:~).
پالتاری ۲- [خ] سلجوقلار دؤنمینده اؤنلو کومتان آدی	گوتمه (فا:~).
آتادولونون تورک لشدیریلیمه سینده اؤنملی پای صاحبی	افراونده efravəndə [آ] آستانا دا کند آدی.
کیشیلردن ۳- عایباسیلر (معتصم) دؤنمی تورک کؤکنلی	افزون [ظ،فا،شع] چوخ، داها آرتیق (فا:~).
بگ و کومتان آدی ۴- خزر خاقان لیغی دؤنمی مۆسوی	افساد ifساد [آ،ع] پوزوق لوق، کؤتولوق، فساد ائتمه (فا:~).
تورکلرین اؤنلو کومتانی ۷.	افسانه [آ،فا،باخ:اؤگمک] حکایه، سویلنجه، گرچگه دایانما-
افضل [ص،ع] داها آرتیق، داها اؤستون (فا:~).	یاییب آبارتیلیمیش بو، دیلله دوشموش حکایه (فا:~).
افضلیت [آ،ع] اؤستونلوک (فا:~).	افسانه وی [ص] افسانه اؤزل لیگینده اولان (فا:افسانوی).
افطار ifطار [آ،ع] اوروج آچما، اوروج آچما زامانی، اوروج پوزما.	افسر [آ،لمانجا،آ] ضابط (فا:افسر).
افطاری [آ] اوروجلوقدا افطار اوچون حاضرلانمیش یئمک	افسوس [با،فا] حئیف، اؤزولهرک (فا:حئیف).
foods for breaking the fast. (فا:~).	افسون [آ،فا] بو، سئحیر "افسون ائتمک" (فا:~).
افعال [آ] ۱- فعل لر. ۲- ایشلر، عمل لر (فا:~).	افسونجو [ص،فا] سئحیر باز، بو، سئحیر لی (فا:افسونکار).
افعی [آ،ع] ۱- [ح] ساری و باشی اوچ بوجاق ایری زهیر لی	افسونکار [باخ] افسونجو.
ایلان. ۲- (مجازی) سانجان و زهر داغارجیغی اولان	افسه مک [باخ] اؤسه مک.
کیمسه، خاین آدام (فا:آدم خاین).	افشا ifشا [آ،ع] آچیغا چیخارما، یایما (فا:افشا).
افغان [آ،فا] چیغیر باغیر (فا:فریاد).	افشار efشار [آ] اوغوز تورکلرینین ۲۴ بو، وندان بیر
افغانستان [آ] ایرانین شرقینده یئرله شن اؤلکه نین آدی (فا:~)	سایلییر، اوغوزنامه ده چنویک و حیوان آدینا ماراقلی
افق ufuق [آ] گؤیدن یئر ویا سو سطح ایله بیتیشیک کیمی	معنلانیب، بعضاً افشار، اووشار شکلینده ده یازیلییر،
گؤرونن خط، یاتای خط. (فا:~).	افشارلاردان بیر بؤلومو م ۱۵ جی یوزیل ده آغ قوینلو
افق لار [آ] دؤرد بیر طرف، بوتون هریان (فا:افق ها).	بیر لیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش لری
افقی ufuقی [آ،ع] یاتای، یاتایسال، یاتای خط. (فا:~).	وارایدی، صفوی لر دؤورو شاه طهماسب زامانی،
افکار [آ،ع] فیکیر لر، دؤشونجه لر (فا:~).	افشارلارین چوخو خوزستان و گیلویه داغلارینین اطرافیندا
افکت [آ،لا] اشگی، تأثیر، نتیجه (فا:~).	اوتراق ائله میشدیلر، بو دؤنم اؤنملی اوبالاریندان بونلارا
افلاس ifلاس [آ،ع] باتقی، سینقین لیق، سینقین چیخما (فا:~).	اشاره ائتمک اولار: گؤندوزلو، ارشلو، آلپلو، ابرلو،
افلاطون [آ] قدیم یونانی اولان بؤیوک فیلسوفون آدی،	ایمانلو افشار ^{۸۵} {کلمه نین ترکیبینده اووش / اوغوش سؤزو
دانیشیق دیلینده چوخ ییلمیش آدام اوچون سؤیله نیر	آر اکیله بوللوق و نسیل انسانی معناسیندادیر}
"افلاطوندا گله ساغالدا ییلمز، یامان افلاطون دور."	افشار efشار [آ] تیکان تپه ده بیر کندیستان. کیوی، میانا و
افلاطون شایرانی [یازار] ه ۱۱ جو یوزیلده یاشایاراق	جولفا دا کند آدی؛ میانا دا جای آدی.
تورکجه شعر لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .	افشار اوئو [آ،بی] بیر نوع بیتگی (فا:نوعی گیاه). Asarum
افلاطونی [آ] آچیق مور رنگ.	europaeum
افلاک eflاک [آ،ع] فلک لر، گؤی لر (فا:~).	افشار جیق [آ] هشتری ده کند آدی.
افلیج ifلیج [ص،ع] فلج اولموش، آخسار (فا:~).	افشار لو eflشارلو [آ] قئیدار دا کند آدی.
	افشان [ص،فا،شع] سیلی، سیلمیش (فا:~).

afnal [آ،ع] یوخ ائتمه، توکتمه، محو ائتمه (فا:~).	آلرزی سی (فا:اگزما). eczema
افندی [آ،یو] بگ و بگیم یئرینه ایشله ن بیر عنوان، بویروغو و سۆزوغنچن انسان "کامال افندی، صاییر افندی، خانیم افندی، سولماز خانیم افندی" (فا:ا)	اقساط [آ،ع] قسطلار (فا:~). instalments
افواج [آ،ع] فوجلار، قروپلار، دسته لر (فا:~).	اقساط [آ،ع] عدالت لی داورانما، عدال یله ایش گۆرمه. iqsat
افول [آ،ع] گیزلنمه، باتیش، گۆزدن ایتمه (فا:~).	اقسام [آ،ع] قسملر، نوعلار، تۆرلر (فا:~). kinds
افه [آ] ایگید، کؤی ایگیدی. ^۲	اقصال [ص،ع] اوزاق، چوخ اوزاقلار (فا:~). eqsal
افیون [آ،لا] اویوشدوروجوماده، تیریئک (فا:افیون). opium	اقتار [آ،ع] قۇتلار (فا:~). eqtar
اقارب [آ] یاخینلار، قوهوم قوشولار (فا:~). eqarib	اقتاع [آ،ع] معناجا چۆرک تیکه سی دئمکدیر، اسکی دۆنملر شاه طرفیندن خدمت قارشیلیغیندا افرادا وثریلیردی و استغلال (عایداتیندان یارارلانماق اوچون) ویا تملیک (بییه لنمک اوچون)، نوع لاری واریدی؛ تیول و سیورقال دا آدلانیردی (فا:~). eqta
اقلیم [ع] اقلیم چو، آ اؤلکه لر، اقلیم لر (فا:~). eqalim	اقل [ع، ض] داه اآز، ان آز، ان کیچیک (فا:~). aqal
اقامت [آ،ع] یئرلشمه، ایشلمه، بیریرده قالما (فا:~). iqamet	اقل [ع، ض] ان آزی، هنج اولمازسا (فا:~). a least
اقامه [آ،ع] آياغا قالدیرما، یئرینه قویما (فا:~). iqame	اقلام [آ،ع] نچقه قلم شئی لر (فا:~). items
اقبال [آ،ع] بخت، طالع، اوغور (فا:~). prisperty	اقلیت [آ،ع] آزیلیق، اکثریت قارشیتی (فا:~). eqalliyet
اقبال [آ] سایین قالا دا کند آدی. iqbal	اقلید [آ،ع] کلید، آچار (فا:~). iqlid
اقبالیه [آ] کرج ده کند آدی. iqbalie	اقلید [آ] زنجان دا داغ آدی. iqlid
اقتباس [آ،ع] آلیتی، گۆتورمه (فا:اقتباس). iqtibas	اقلید [آ] ایرانین فارس آستانیندا بیر شهر آدی. iqlid
اقتداء [آ،ع] تقلید ائتمه، اویما، بیرینه تابع اولما (فا:~). iqtida	اقلید بۆلگه سینین داغلاری [آ] آلمالیجا (۵۲ کب ۲۹۵۰)، اقلید بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] احمدآباد (۶۳ کب ۲۹۵۰)،
اقتدار [آ،ع] گوجلو لوک، ارک، یتیک لیک (فا:~). iqtidar	* ۲۱۰/ی تو، آردلی (۵۱ کب گ، تو+لر)، آنکؤوان (۵۶ کب گ * ۱۳۰/ی تو، بابایی (۴۸ کب گ * ۶۰/ی تو)،
اقتصاد [آ،ع] انکؤنومی، بیر اؤلکه نین اؤرون و آلیش وثریش ساحه سی (فا:~). economy	بادکی/بادیکی (۳۶ کب * ۵۰/ی تو)، بازپچه (۱۸ کب گ * ۲۰۰/ی تو)، باغ نو (۶۶ کب * ۶۰/ی تو)، تنگ بوراق (۷۶ کب * ۱۰۰/ی تو)، جعفرآباد (۵۲ کب گ * ۱۶۰/ی تو)،
اقتصادی [ص،ع] اقتصادلا ایلگی لی (فا:~). economical	جمال بگ (۸۲ کب گ * ۱۱۰/ی تو)، حسن آباد (تو+فا)، خسرو شیرین (۸۰ کب * ۵۱۰/ی تو)، ده خیر (۵۰ کب گ * ۸۵/ی تو)، رحمت آباد آزادگان (۵۰ کب گ * ۹۰ ت)،
اقتضا [آ،ع] گرکمه، لازیم اولما، ضروریت (فا:~). iqtizal	رضاآباد (۶۸ کب گ * ۲۱۰/ی تو)، سده (۵۴ کب گ * ۱۵۱۰/ی تو)، سیربانو (۶۱ کب گ * ۷۰/ی تو)، شهرمیان (۳۰ کب گ * ۶۰۰/ی تو)، علی آباد (۲۲ کب گ * ۱۸۰/ی تو)، قالا بوگر (۷۶ کب * ۲۱۰/ی تو)، قالاچرکس (۷۵ کب * ۵۷۰/ی تو)، قالا حاجی علی اصغر خارستان (۸۳ کب گ * ۶۰/ی تو)،
اقدام [آ،ع] چالیشما، باشلاما، بیرایشه باشلاما (فا:~). iqdam	
اقدامات [ع] اقدام چو، آ چالیشمالار، اقداملار (فا:~).	
اقدس [ع، ص] قوتسال، ان مقدس (فا:اقدس). aqdas	
اقدّم [ظ، ع] ایره لی، قاباق، اول (فا:اقدّم).	
اقرار [آ،ع] قبول ائده رک سؤیله مه، بیر ایشی بویونوا آلما، اعتراف ائتمه (فا:~). confession	
اقراض [آ،ع] بورج لانما (فا:اقراض). iqraz	
اقریا [آ،ع] قوهوملار، یاخینلار (فا:اقریا).	
اقرما [آ،یو] قیزارتی، قاشینما، سولانما و قایبق باغلانما علامتلیله بیلینن بیر نوع دری خسته لیگی، دری	

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۶۱	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
ی تو، قالاریسان (۷۵ کب * ۵۱۰/ی تو)، قالامختار	میانا دا کند آدی، اردبیل ده (سسنگی) داغ آدی.			
خارستان (۸۳ ک گ د * ۶۰/ی تو)، لاله گوڭ (۶۶ ک گ	اکبرامیری [آ] ماراغاللی چاغداش شاعردیر ^{۱۵۶} .			
* ۱۶۰/ی تو، مه جان (۵۲ ک گ د * ۱۲۰/ی تو)، میان رود	اکبر بزرگ امین (جنون) [آ] اؤرمولو چاغداش شاعردیر ^{۱۵۶} .			
(۶۸ ک گ * ۱۶۰/ی تو)، نصر آباد (۶۶ ک گ * ۱۳۰ تو+ لر)،	اک بودجه [آ] ایللیک بودجه یه سونرادان آرتیریلان بودجه،			
اقلیم iqlim [آ، ع] بیر اؤلکه و بؤلگه نین آب هاواسی، بیر	قاتما بودجه (فا: بودجه الحاقی).			
یثرین متنتورولوزی شرایطی (فا: ~). district	اک بیلرزیگی [آ] ایکی بورونو بیربیرینه باغلایان پارچا و تیکه			
اقلیم بیلیمی [آ] اقلیم له ایلگیلی اولان بیلیم دالی (فا: اقلیم	(فا: مانشون).			
شناسی). climatology	اکتبر [آ] میلادی ایلینده اونونجو آی (فا: اکتبر). October			
اقلیم eqmar [آ، ع] قمر لر، آی لار، اؤیدولار (فا: ~).	اکتساب iktisab [آ، ع] قازانما، اندینمه، کسب ائتمه (فا: ~).			
اقلیم iqna [آ، ع] قانع ائتمه، ایناندرما، قاندرما (فا: ~).	اکتسابی [آ، ع] اکتساب یول ایله اله گلن (فا: ~). acquired			
اقلیم eqoizm [آ، ع] منجی لیک، خودیین لیک، فقط اؤزونو	اکتشاف iktisaf [آ، ع] آچیفا چیخارما، کشف ائتمه (فا: ~).			
گؤرن (فا: خودیینی).	exploration			
اقلیم eqvam [آ، ع] ۱- قوم لار، طایفالار. ۲- قوموملار (فا: ~).	اکتشافات iktisafat [آ، ع] کشیفلر (فا: ~). exploration			
اقلیم eqviya [آ، ع] قوی لر، گؤجلو لر (فا: ~).	اکتفالات iktifalat [آ، ع] یتیمه، قانما، قانع اولما (فا: ~).			
اک [آ] ۱- شکیلچی، تکلیکده معناسیز ولی کلمه یه	اکتودئرم [آ، ع] خارجی و دیش دری.			
پایشاراق کلمه یه یئنی معنا وئرن سؤز، باخ: اؤیوم اکی	اکتوالیت [باخ] آکتوالیت.			
(فا: پیوند، پسوند). affix ۲- اصلی بیر شئی آرتیریلان یئنی	اکتیو [آ، ع] ائتگین، چالیشان، تاثیر لی، ائتگین (فا: ~).			
شئی، بیر شئین اسکینگینی تاماملامااق اؤچون اونا قاتیلان	اکتیویت [آ، ع] باخ: ائتگین لیک (فا: ~).			
پارچا. {باخ: اکمک، اکین؛ اینگیلیزجه eke (ضمیمه	اکتر [ع، ص] ان چوخ، لاپ چوخ (فا: ~).			
اقلیمک) سؤز بو کلمه ایله ایلگیلیدیر.}	اکتریت [آ، ع] چوغونلوق، چوخلوق، ان بؤیوک بؤلوم (فا: ~).			
اک ek [آ] آج، بؤیین زهرا دا کند آدی.	اکج/اکج [ص، آ] ۱- بؤیوک وینکه، ایری، تجربیه لی ۲-			
اک آلیر [آ] اصلی گلیردن علاوه اله گلن اضافه گلیر	بؤیوک لوگه تظاهر ائدن کیمسه، اکش، باخ: اکه.			
(فا: اضافه حقوق). salary	اکج اکج [ظ] اکج کیمی، اکه اکه " اکج اکج دانیشماق "			
اکابر ekabir [آ، ع] اکبر لر، بؤیوک لر (فا: ~).	اکج لنمک [س] ۱- بؤیومک، اکه لنمک ۲- اؤزونو بؤیوک			
اکاذب ekazib [آ، ع] کذب سؤزلر، یالان لار (فا: ~).	گؤسترمک، یتکه یتکه دانیشماق (فا: بزرگ شدن).			
اک اولاراق [ظ] اضافه اولاراق (فا: پیوست). connected	اکج لیک [آ] بؤیوک لوک، اکه لیک (فا: بزرگی).			
اک اوئلوم [آ] جامع لرده بؤیوک قوبه لرین ایکی ویا نئچه	اکدیرتمک [باخ] اکدیرمک.			
طرفینده کیچیک یاریم قوبه اولان یئر لرین آدی.	اکدیرمک ekdirmək [اتد] ۱- اکمک ایشینی گؤردورمک،			
اک اؤده نک [آ] آیلیق اؤدهمه لره اک اولاراق آرتیریلان اؤده نک	"بوش یئر لره آغاج اکدیرمک" (فا: فس کاشتن). ۲- بیرینی			
اک ایش [آ] اصلی ایشدن سونرا ایشلنن ایش (فا: اضافه	باشیندان ساوماق، باشیندان ائیلهمک (فا: از سر رد کردن).			
کار). overtime work	اکدیریمک [بل] اکدیریمک ایشی گؤرولمک.			
اکبر ekber [آ، ع] ۱- بؤیوک راق، داهای بؤیوک ۲- اکبر آباد	اکرام ikram [آ، ع] آغیر لاما، ساین لاما، عزیز لهما (فا: ~).			
شکینده خوی، زنجان، شهریار، کومبجان، ساوه، بیناب و	اکرامیه ikramiyə [ع، آ] چالیشانلار آیلیق دان علاوه			

اکلشدیرمک [əkləʃdirmək] ائتد] اکلتمک، اکلهمک ایشینی گۆردورمک (فا: پسونددار نمودن).
اکلشمک [س، دیل ب] اک وضعیتینه گلیمک (فا: پسوندشدن).
اکلشمه [آ، دیل ب] التصاقی لشمه، اکلی لشمه (فا: پیوندی شدن). agglutinating
اکلم [əkləm] [آ] اکلنمیش یئر، ایکى سوموگون اورتاق نقطه ده بیریرینه باغلانان یئر، مفصل (فا: مفصل).
اکلم آياقلى لار [آ، دی] باخ: اکلم باجاقلیلار، بوغوم آياقلیلار.
اکلم باجاقلیلار [آ، دی] گۆوده لری بیریرینه اکلنمیش حالقلار دان دۆزه لن بۇجک لر، هۇرومجک لر، قاييقلی لار و چوخ آياقلى لار آیریم لارینا آیریلان حیوانلار صینفی، بوغوم آياقلى لار، اکلم آياقلى لار (فا: بند پايان). arthropoda
اکلم لنمک [س] اکلم له بیر لشمک.
اکلم سیزلر [آ، دی] قۇلسو آياقلى لاردان قاييق چنت لری آراسیندا اکلم اولمايان بیر صینیف حیوان.
اکلم لر [آ] مفصل لر (فا: مفصل ها). joints
اکلم له مک [ل] اکلم له بیر لشدیرمک، ياپیشدیرماق.
اکلم لی لر [باخ] اکلم باجاقلیلار.
اکلنتی [آ] بیرشئی اکلنمیش اولان (فا: پیوند). annex
اکلنتی لر [آ] بیرشئی علاوه اولانلار (فا: اضافات).
اکلنمک [əklənmək] [بل] اکله مک ایشی گۆرولمک.
اکلنمه [əklənme] [آ] اکلنمک ایشی.
اکله [əklə] [آ] رزن ده کند آدی.
اکله مک [əkləmək] [ل] بیرشئی آیری بیرشئی آرتیرماق ویا بیر شئی ياپیشدیرماق (فا: پیوند زدن).
اکله مه [əkləme] [آ] اکله مک ایشی (فا: پیوند زنی).
اکله مه لی [دیل ب، ص] يیتیشکن.
اکلی [ص] اکى اولان، اکلنمیش.
اکلی دیل [آ، دیل ب] التصاقی دیل، سون اکلی دیل (فا: زبان پیوندی و التصاقی). agglutinative
اکلیک [آ] پیوست (فا: پیوست). connected
اکلیل [آ، ع] چیچک ویا پراقدان دۆزلمیش تاج کیمی بزک (فا: نه).
اکمال [ikmal] [آ، ع] بوتون لۆک، بوتونله مه (فا: نه).

وئرلن اۆسته لیک مۇکافات.
اکران [آ، فر] باخ: انکران.
اکراه [ikrah] [آ، ع] ۱- بیرینی خلاف ایشه زورلاما. ۲- دیسکینمه، ایرنمه، ایگرنمه، چیمچشمه (فا: نه).
اکرم [ص، ع] کرامتلی، حۇرمتلی، داها سایین (فا: نه).
اکرم جلالی [يازار] گونش ۱۳۵۸ ده تبریزده آنادان اولوبدور، اکرم خانیمین تورکجه گۆزل شعرلری واردیر^{۵۲}.
اکرم خوشوقت پیر سلطان [يازار] ش ۱۳۵۷ ده آنادان اولوب، چاغداش شاعردیر و تورکجه سربست شعرلری واردیر^{۵۲}.
اکرم علی محمدی (نسیم) [يازار] ش ۱۳۱۴ ده مراغادا آنادان اولوب، تورکجه شعرلری واردیر^{۵۲}.
اکرم نجاری کیوی (ساری) [يازار] ش ۱۳۶۱ ده کیوی ده آنادان اولوب، تورکجه شعرلری واردیر^{۵۲}.
اکسوک [آ] آزلیق، یوکلوک، یوخسوللوق؛ سلجوقلو تورک لریندن آرتوق بگین آتاسینین آدی (م ۱۳ جو یوزیل)^{۸۵}.
اکسی [eksı] [آ] ۱- باخ: اسکیک. ۲- [مت] چیخارما ایشله می “-”. ۳- صیفیردان کیچیک سایی، منفی و نقاتیف سایی، آرتی قارشیتی “اؤرنک: ۱-، ۵۰-، ۳،۲-”.
اکسی اوج [آ] الکتریک آخیمیندا اکسی یوکلو اوج “نول”.
اکسی سایی [آ] صیفیردان کیچیک سایی، منفی و نقاتیف سایی؛ آرتی قارشیتی “اؤرنک: ۱-، ۵۰-، ۳،۲-”.
اکسیر [iksir] [آ، ع] اکسیر یو] اسکی لرده کیمیچی لارین خارق اُلعه ده بیر گۆج و قوه یه مالک اولدوغونو ظن ائتدیکلری موهوم بیر ماده “حیات اکسیری: جاوان لیغی قورویان”.
اکسیک [باخ] اسکیک.
اکسیلمک [باخ] اسکیلیمک.
اکسیلیش [باخ] اسکیلیش.
اکش [باخ] اکج.
اکشی/ انکشی [آ] انکسی، کسیک، آزلیق، یوخلوق^۷.
اکک [əkək] [آ] اورتایا دۆشموش “اکک قادین”.
اک کؤک [آ] کؤک و سایین یانلاریندا چیخان اینجه کؤک.
اک گۆرؤ [آ] بیرینین اصلی ایشیندن علاوه آیری گۆره وی.
اکلتمک [ائتد] اکلشدیرمک ایشینی گۆردورمک.

اکیچی قازنتی [آ] م ۱۸۷۵ ده حسن بگ ملکزاده زردابی (۱۹۰۷-۱۸۳۷) نین تلاشی ایله بو قازنتین بیرینجی سایه سی یابین لانی و آذربایجان یابینلارینین تملی آتیلیر، حسن بیگ سونرالار حیات و ارشاد قازنت لرینی یابینلاییر، اکیچی قازنتی آیدا ایکی دفعه وتوپلام ۵۶ سایه نشر اولدو.

اکیچیلیک [آ] اکین اکمه ایشی (فا: فلاحت). **agriculture**

اکیچیلیک باخانلیغی [آ] اکین ایشلرینه یتیشین ناظرلیک (فا: وزارت کشاورزی). **ministry of agriculture**

اکین سین [آ] تاخیل اکمه ایشی.

اکین قاباغی [ص] اکمک ایشیندن قاباق اولان ایش "توپراغین اکین قاباغی سوواریلماسی، اکین قاباغی بنجرمه".

اکین قارانفیلی [آ، بی] بوغدا و اکینده ییتن بیر نوع آلاق اوتو (فا: سیاه دانه گندم، سیاه تخمه). **agrostoma**

اکین قارقاسی [آ، دی] قارقا گیللردن، پارلاق قاراتلک لی، ینکه قانادلی، دیمدیگی گوجلو، توخوم لاری بیه رک تارالارا ضرر وئرن گریجی و اؤتوجو بیر قوش (فا: نوعی پرنده). **corvus frugileugus**

اکینگ [آ] اکین یثری، اکین اکیلمیش یثر (فا: مزرعه).

اکینلیک [آ] اکین یثری، اکین اکیلمیش یثر (فا: مزرعه).

اکینه باخان [آ] اکین قورجوسو.

اکینه جگ [آ] اکین یثری، اکین، اکین اکیلمیش یثر (فا: مزرعه).

اکین یثری [باخ] اکین لیک.

اگت **əgət** [آ، ت] ینگه، گردک گنجه سی گلینله گلن خانیم **اگر** [با، فا] شرط وضعیتی نی ییلدیرن بیر سۆز، باخ: ایر (فا: ~) **if**

اگرک **əgrək, əyrək** [آ] ۱- دده قورقود بوی لاریندا بیر کیشی آدی "اوشون قوجا اوغلو اگرک": ایرک. ۲- [تا] سؤ توپلانا یثر، سۆرو حیوانلارینین دینجلدیگی کؤلگه یثر.

اگرن **əgrən** [آ، تا] قیزیلجیق دئییلن میوه.

اگری **əgri** [باخ] آیری.

اگریچی، آیریچی **əgrici** [آ] فریدن دا داغ آدی.

اگرما [باخ] انقریما.

اگرور [اینس آ] گاز بوشا لدان بورو (ماشین لاردا) (فا: اگروز).

اگریستانسیالیزم [آ، فر] وار اولوشچو لوق (فا: ~).

اگه نه جگ [باخ] اکه نک.

اکیب بنجرمک [ل] اکیب یتیشدیرمک.

اکیب بنجریلک [بل] اکیب یتیشدیریمک.

اکیب بیچمک [ل] اکین چیلیک اتمک.

اکیپ [آ، فر] تاقیم، قروپ، قول، انکیپ (فا: گروه).

اکیچی [آ] ۱- اکن، اکیچی. ۲- توخوم سپن و اکن آراج.

اکیز [باخ] انکیز.

اکیش [آ] اکمک ایشی.

اکیلمک **əkilmək** [بل، ت] ۱- اکمک ایشی گؤرولمک آغاچ تیکلمک (فا: کاشته شدن). ۲- حس اتدیرمه دن چیخیب گتمک، گۆزدن ایتمک (فا: در رفتن). **to run away**

اکیلمیش [ص] سورولوب اکلین یثر (فا: مزروع). **planted**

اکیلی [ص] اکیلمیش اولان (فا: کاشته). **sown**

اکیلیب بیچیلک [بل] اکیلیب یتیشدیریمک.

اکیلیش [آ] اکمک ایشی.

اکیم **əkim** [آ، ت] اکمک ایشی، تاریم (فا: زراعت).

اکیملی [ص] اکیلمک اوچون یارارلی.

اکین **əkin** [آ، ت، سن] تارلا، اکین یثری، اکیله جگ زمی (فا: مزرعه). **sown field**

اکین آلتی [آ] اکین توپراغینین آلت قاتی.

اکین اکینه جگ [آ] باخ: تارلا، اکین.

اکیناوا [آ] بوستان آباد دا کند آدی {اکین + آوا}.

اکین بوجگی [آ، دی] اکلم باجاقلی و قانادلی قیرمیزی و دویارقالارینین اوجو یاپراق سوو، یازدا چیخان، اکینه ضرر وئرن بیر بوجک، آنادولو تورکجه سینده ماییس بوجگی (فا: سوسک طلائی). **malolontha**

اکین بیته [باخ] بوغدا بیته.

اکین بیچین [آ] اکین چیلیک، اکین چیلیک ایشی، تارلاچیلیق.

اکینتی [آ] اکیلن شئی (فا: زراعت).

اکین تیکین [آ] باخ: اکین یثری.

اکیچی [آ] اکین اکن، اکیچی، یثری سۆروب اکن، جوتجو (فا: زراع). **agricultoris** ۲- [خ] سلجوقلولا دؤنمی، قیپچاق اصلیلی و اوغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ.

1-ə(e,i)	265	آذربایجان تورکجه‌سی	1-ə(e,i)
اگه‌منلیک [آ] اگه‌من اولما وضعیتی (فا: حاکمیت). rulership		اگزستانسیالیست [آ، فر، ص] واراؤلوش جو (فا: -).	
اگیت [آ، ت] گؤز دیمه‌سی و نظره قارشى گؤز کئارلارینا سؤزلن بیر اوت (زعفرانا آیری ماده لر قاتیلاراق دؤزه لیر).		اگلشمک əgləşmək [باخ: اگمک] باخ: ایلشمک.	
اگیج əgiç [آ، باخ: اگمک] باخ: آییج.		اگلن اوغلو əglən oğlu [آ] ۱۶م جی یۆزیلده، آنادولو حلب بؤلگه‌سینده، ذوالقدر تورک‌لرینه باغلی بیر بوئی آدی ^{۸۵} .	
اگیر əgir [آ، بی] اگیر کؤکو، اگیر اوتو، دره و دۇرقون سو کئارلاریندا ییتیشن، ۱۲۵-۵۰ سانت یوکسکلیده، چوخ ایللیک و اوتسوو بیر بیتگی، یئل اوتو (فا: اکسیر).		اگلنجه [باخ: ایلنجه].	
Acorus calamus {اگمک+یر، ^{۱۰۵} }		اگلنمک əglenmək [س، ت، سن، باخ: اگمک] باخ: ایلنمک	
اگیر اوتو سوولار [آ، بی] بیر بیتگی فامیلیاسی. araceae		اگمک əgmək [باخ: ایمک] (فا: خم کردن). to bend	
اگیرمک [باخ: اگمک] باخ: آیرمک.		{اگمک سؤزو بیر سیرا سؤزلرین کؤکودور مثلاً اسکیک (اکسوک) بو کلمه‌دن آلینما بیر سؤزدور، و آیریلیک و ناقص اولماغی آنلادیر و ایلشمک (اگلشمک) سؤزو اییلیب اوتورماغی گؤسته ریر، و البته بو سؤزدن آلتیناراق اگلنمک کلمه‌سی بیر نوع اوتوروب دورماغی نشان وئریر، اگین (ایین) سؤزوده بدنن آیری بوروق حالتین گؤسته ریر، اگیرمک سؤزوندهده اییی آیری اندیب بیریرینه باغلاماق مفهومی واردیر، ایغ > ایگ > ایینه سؤزلریده بو آلت‌لرین چوخراق آیری اولدوقلاری اوچون ویا آیریلیمیش ایپله ایشلندیگی اوچون بو کلمه ایله باغلیدلار}.	
اگین əgin [باخ: اگمک، دده] باخ: آیین.		اگمه [آ] اگمک ایشی، باخ: ایمه.	
ال ə [آ] ۱-قؤلون ییلکدن آشاغی بؤلومو (فا: دست).		اگويزم [باخ: انقویزم].	
hand ۲- [مچ] سیرا، نوبت، دست "نچه ال، اوچ ال وراق". ۳- آراجی، واسطه "بوايشده الی وار". ۴- توتاجاق "قای الی". ۵- اکینچیلیکده سوئیو بؤلکم اوچون بیر اؤلچو مقداری "ایکی ال سو". ۶- صاحبلیک، ییسه‌لیک، شلکیت "بوتوپراق‌لاری گرک دوشمن الیندن چیخاراق، الینده کی پولو دۆزگون خرجه". ۷- ال ایله دۆزلمیش "بو فرش ال ایشیدی، ال ایشی". {ت > لیگ > سن > ال، الیک؛ ال بدنن چوخ ایشلک عضوو اولاراق ائله‌مک کلمه سینن کؤکو اولمالیدیر و ائله‌مک بیر ایشی ال ایله ایشلک و فعال شکلده گؤرمک دئمکدیر، اله‌مک بیر شئی ال کیمی بیر وسیله‌دن گئچیرمک دئمکدیر مثلاً بوغدا کیمی شئی‌لری الین بارماقلاری آراسیندان تۆکولمه‌سینی آنلادیر و آچقیدیر کی اللشدیرک و ائلشدیرمک ده اله‌مک سؤزونون اک‌لی شکلیدیر، محتملاً ائل سؤزونونده کؤکو اولسون و ائل سؤزو ال آلتیندا اولان خلقی آنلادیر و بیر آنلامدا ال اله وئرن انسانلاری بیر آرایا گئیریر، ائل سؤزو آیری طرفدن اینگیلیزجه all (هامی) سؤزونونده کؤکو اولمالیدیر (بو کلمه‌نین گئچمیشی اینگیلیزجه ده		اگه əgə [آ] ۱- لله، اوشاغین سۆت آناسی. ۲- تورکیه‌نین غربینده آغ دیزله قارادنیزی بیرلشدیرن دیزین آدی، ائگه ۳- داهی، چوخ آغیللی ۴- اگه‌من، صاحب ۵- باخیجی، ائیتیجی. {ت > اگت >، باخ: اکه}.	
		اگه ۲ [آ، باخ: اگمک] کؤکس سومویو (فا: دنده). ۲- آلاچیق لارین باشینا قویولان بیر نوع آیری آغاج (فا: چوب کجی که بر سر آلاچیق تعبیه کنند). ۳- باخ: آیه، قووارا.	
		اگه‌ییگی [خ] اگه+یکه: تیمورگورخان'ین قیزلاریندان ^۷ .	
		اگه‌له‌مک əgələmək [ل] قاورالاماق [باخ: اگمک، ایه‌له‌مک	
		اگه‌من əgəmən [ص] ۱- حاکم، حکمران، صاحب، اؤزوندن باشقا سینی دینلهمه‌مین، بویروقچو. ۲- ییلگه کیشی، داهی. ۳- آغا، آغا‌بگ. (فا: حاکم). {اگه+من، باخ: اکه}	
		اگه‌من اولماق [س] حاکم اولماق.	
		اگه‌من لشمک [س] حکومت حالینا گلמک.	

1- (e,i) ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۶۷	ارک سۆزلوگو	1- (e,i) ə
الامان [ن،ع] بئزگین لیک و سیزلانما زامانی دئییلن بیرسوز، یاردیم و کۆمگه چاغیرما بیلدیرین سۆز (فا:کمک).	الایلیشدیرمک [س] بیر ایشه باشلاماق.		البنزی [آ] قورولاما و تمیز لهمک اوچون ایشله دیلن بئز.	
الامگی [آ] ال ایله دۆزه نیلن هر شئی، ال ایشلری.	الباسماق [س] آند ایچمک.		الان [ظ،ع] بوآندا، ایندی (فا:الان). now	
الایمک [ل] یاشلی بیرنین ویا سایی اوچون بیرنین الین اؤپمک.	الباقی [ع،ص] آرتیق قالان، قالیق (فا:الباقی).		البت/البته/البته [ظ،ع] شهبه سیز، طبعی کی، هر حالدا، قوشقو سۆز (فا:البته).	
الاینلرین چوخ اولسون [ن] اییی دیلک سۆزو.	البورجو [آ] تنز لیکله اؤده نیلمه سی شرطیله آلینان بورج.		الاور [آ] اللر و اؤز.	
الاوز سیلن [آ] اؤز سیلمک اوچون دستمال.	البورقوسو [آ] (فا:مته دستی). hand auger		الاوزاتماق [س] ۱-گیریشمک. ۲-کۆمک ایسته مک. ۳-	
الاوز [آ] اللر و اؤز.	البوغا [خ] اویغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ. ^۷		ساتاشماق، بیرینه توخونماق. ۴-اوغورلوق ائتمک ایسته مک.	
الاوزاتماق [س] ۱-گیریشمک. ۲-کۆمک ایسته مک. ۳-	البولاقل [آ] مراغا دا داغ آدی، بوکان دا کند آدی {آ+بولاقل}.		الاوزلوغو [آ] ال آلیشقانلیغی، اؤستالیق، مهارت.	
ساتاشماق، بیرینه توخونماق. ۴-اوغورلوق ائتمک ایسته مک.	البولماغینا دیمز [دیم] ذیرسیز و خنیرسیز بیرایش حاققیندا.		الاوزمک [س] اوئودونو کسمک.	
الاوزلوغو [آ] ال آلیشقانلیغی، اؤستالیق، مهارت.	البوبماسی [آ] الده داشینا ییلن ویا الده دۆزه لن بالاجا بوئما (فا:نارنجک، بمب دستی). hand-bomb		الاوزتو [ظ] تنز، دایانمادان، تلسیک.	
الاوزمک [س] اوئودونو کسمک.	البوئیدا [آ] کیچیک شئی حاققیندا، لاپ بالاجا.		الاوزتونده ال وار [آ] آتاسۆزو هر آدمدان دا گۆجلو آدام وار معنا سیتدا ایشله نیر.	
الاوزتو [ظ] تنز، دایانمادان، تلسیک.	البه ال [ظ] الدن اله.		الاوزتونده توتماق [ل] بیرینه سایی گؤسترمک.	
الاوزتونده ال وار [آ] آتاسۆزو هر آدمدان دا گۆجلو آدام وار معنا سیتدا ایشله نیر.	البه یاخا [آ] وؤروشما، توتوشما، بیریرینین یاخاسینی توتما.		الاوزتونده کیمین الی [آ] آذربایجان خالق اوئیونلاریندان.	
الاوزتونده توتماق [ل] بیرینه سایی گؤسترمک.	البیر [ظ] بیر لیکده، کۆمک اولاراق.		الاوووشدورماق [س] پشتمان اولماق، مایوس اولماق.	
الاوزتونده کیمین الی [آ] آذربایجان خالق اوئیونلاریندان.	البیردیل بیر [باخ] ال بیر.		الاوئیونو [آ] اسپورون ال ایله اوینانان نؤعلاری "تنیس، والیبال و بسکیتبال ال اوئیونلاریدیر".	
الاوووشدورماق [س] پشتمان اولماق، مایوس اولماق.	البیرلیگی [آ] بیر لیکده، برابر لیک، دایانیشما.		اللاه [آ،ع] تانری (فا:خدا).	
الاوئیونو [آ] اسپورون ال ایله اوینانان نؤعلاری "تنیس، والیبال و بسکیتبال ال اوئیونلاریدیر".	البیرلیگی ائتمک [ل] بیر لیکد دایانیشماق.		اللاهه ilahə [آ] تانریچا (فا:الاهه). goddess	
اللاه [آ،ع] تانری (فا:خدا).	البیستان [آ] چپنی بوئونا عایدیتر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۵} .		الاهی ilahī [آ،ع] ای الله (فا:الاهی).	
اللاهه ilahə [آ] تانریچا (فا:الاهه). goddess	البیسه [آ،ع] گنیم، گنیشی، پالتار (فا:البسه).		الاهیيات ilahiyat [آ،ع] تانری ییلم، تئولوژی (فا:~).	
الاهی ilahī [آ،ع] ای الله (فا:الاهی).	الپسک əlpəsək [آ] ماکی دا کند آدی {آ+پسک}.		الایریشمز [ص] ال یتممز.	
الاهیيات ilahiyat [آ،ع] تانری ییلم، تئولوژی (فا:~).	الآت [آ] آذربایجان دا یتر آدی ^{۲۶} .		الایشلری [آ] الی ایله ائوده دۆزه لن و چوخ هئتری و بزه مه شئی لری (فا:صنایع دستی).	
الایریشمز [ص] ال یتممز.	الناپماق [س] اؤستون اولماق، غالب گلیمک.		الایشی [آ] ۱-اوخو لاردا ال ایله ایشلنن ایشلر (فا:کاردستی). ۲-ماشین لایوخ ال ایله گؤرولن هر ایش "اینجه صنعت، فرش، رسم و بوجور شئیلر"	
الایشلری [آ] الی ایله ائوده دۆزه لن و چوخ هئتری و بزه مه شئی لری (فا:صنایع دستی).	النازلاماق [س] بیر ایشده یورولماق اوچون یتردیشمک.		الایله اؤیرتمک [ل] اهلی لشدیرمک.	
الایشی [آ] ۱-اوخو لاردا ال ایله ایشلنن ایشلر (فا:کاردستی). ۲-ماشین لایوخ ال ایله گؤرولن هر ایش "اینجه صنعت، فرش، رسم و بوجور شئیلر"	الناسی [آ] یوماق اوچون سؤتؤکمگه یارایان تاس.		الایله توتولور [ل] اله گلیمگی راحتدیر، راحت بیر شئیدیر.	
الایله اؤیرتمک [ل] اهلی لشدیرمک.	النباس iltibas [آ،ع] بئزرا یکی شئین قاریشماسی (فا:~).			
الایله توتولور [ل] اله گلیمگی راحتدیر، راحت بیر شئیدیر.	النجاء iltica [آ،ع] سیغینما، پناه آپارما (فا:~).			
	النتحاق iltihaq [آ،ع] قاتیلیم (فا:~).			
	الندیرمک [باخ] ا لتیمک، الکدن گنچیرمک.			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۶۸	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
التدیريلمک [بل] ال کدن گنجیريلمک.	ال چاتان [ص] ال چاتا بیلن یئر، الده ائده بیلن، یاخین شئی.			
ال ترنمک [س] تلاش گؤستمک.	ال چاتماز [ص] یوکسک، اوجا، ال یئتیشمز.			
التزام iltizam [آع] گرک سیمه، کسهنک، بیر ایشین یئرینه یئتیريلمه سینی لازیم بيلمه (فا:~).	ال چاتمازلیق [آ] ال چاتماز شئین وضعیتی.			
التصاق iltisac [آع] قووشما، بیتیشمه، بیر لشمه (فا:~).	ال چالماق [وورماق] [س] ۱- آل قیشلاماق اوچون ال لرینی بیر بیرینه وورماق (فا: کف زدن). the infidls ۲- آند ایچمک اوچون قوئسال شئییه ال قویوب آند ایچمک.			
التصافی [آع] بیتیشمه، بیتشگن، قووشما، سوئ اکل دیل، سؤزون کؤکونو دیشدیرمه دن اوئا اک آرتیراراق یئنی سؤزلر دؤزلدیلن دیل، تورک و فین اوغور دیللری	ال چانتاسی [آ] گؤنلوک ایشلرده ایشله نیلن بالاجا چانتا.			
التصافی دیلرلر ساییلیر (فا:~). agglutinative	ال چکمک [س] بوراخماق، بوشلاماق، واز گنجکمک.			
التفات iltifat [آع] بیرینه توجّه ائتمه، گؤلر اوژ گؤستمه (فا:~). favour	ال چکمه [آ] بوراخما، بوشلاما (فا: صرفنظر. reinquishment			
التماس iltimas [آع] یالوارما (فا:~).	ال چکمیش [ص] بوراخمیش، بوشلامیش (فا: تارک. forsaker			
التماس دره سی [آآ] ماهنشان دا چای آدی.	الچه [آبی] گول سوولاردان بیر چؤل آغاجی، گؤیجه (فا: گوجه سبز). prunus spinosa			
التمک eletmek [ل] الهمک ایشینی بیرینه گؤردورمک، ال کدن گنجیرتدیرمک.	بو کلمه آل (قیرمیزی) کلمه سیله بیرکؤ کدندیر {			
التمه eletme [ل] التمک ایشی.	ال چیریماق [ل] باخ: ال چالماق.			
التوبه [آع] توبه ائتمه، بیر ایشده پشیمان اولوب دها تکرار ائتمه مه سینه سؤز وئرمه (فا: التوبه).	ال چیرکی [آ] پولا اعتناسی لایقلا وئرلن بیر آد "پول دندگیکن ال چیرکی دیر".			
التوبو [آ، آیدمان] هندبال، ایکی دسته آراسیندا اوینانان و هر گروه دا ۷ تا ۱۱ اوینجو اولان بیر اوینو آدی.	الچیم / الچین [آ] ۱- بیر دفعه ده الده توتولوب جهره ده ایپ حالینا گتیریلن قدریون. ۲- ایپ اییرمه دسته سی، باغلام، باغ، توتام، بوکئت (فا: دسته). ۳- اکین بیچرکن ایشلنن بیر آلت.			
التوتماق [س] الیندن یاپیشماق، کؤمک ائتمک.	الحداد elhadad [آع] لحدلر، گورلار (فا:~).			
التهاب iltihab [آع] قیزیشما، آلولانما inflammation	الحداد ilhadad [آ] تانری تانیمازلیق (فا:~). atheism			
التيام iltiam [آع] بیتیشمه (یارا)، ایی لشمه وساغالما (فا:~).	الحاصل elhasil [ظ، ع] سؤزون قیساسی، قیساجاسی (فا:~).			
الجبک elcek [آ] الی قوروپان گئیم، اله گئیلن شئی، ال دیوان (فا: دستکش).	الحاق ilhaq [آع] اکله مه، باغلاما، یاپیشدیرما، قاتما (فا:~). annexation			
الجبک تیکن (توخویان) [آ] الجک توخوماقلا اوغراشان.	الحال elhal [ظ، ع] بو حالدا، ایندی، بو آندا (فا: الحال).			
الجولا [خ] آل+ یؤلا: قازاقلارین، کیچیویز بؤلگو، بای اوغلو و قیز یلتوغ اویماقلاری اولوبابالاریندان ^۷ .	الحان elhan [آع، ح] لحنلر گؤزل سسلر، ازگی لر، اوخوما (فا:~ الحذر [با، ع] ساقین، اوژاق اول (فا:~).			
الجه [ص] کیچیک، آزاجیق، بیر تیکه، ال قدر.	الحق elhaq [با، ع] دوغرو دان، دؤز اولاراق، فی الحقیقه (فا:~).			
الجهجک [ص] لاپ بالاجا، بالاجا ال بویدا.	الحمد لله [آع] آلاها شوکور، شکر اولسون (فا:~).			
الجبک elcik [آ] موتورسیکلئت و بیسیکلئت (دوچرخه) لرده ال ایله توتولان لاستیک و یومشاق بؤلوم.	الخرجی [آ] گونلوک خرجلر اوچون اولان پول (فا: تنخواه). funds			
الجهلر / انلچیلر [آآ] شاهسون ائلی یویلاریندان ^{۳، ۱۸} .	الخلج / علی خلج [آآ] بوستان آباد دا کند آدی.			
	الداراغی [آ] یون داراماق اوچون بالاجا داراق.			

1-(e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۶۹	ارک سۆزلوگو	1-(e,i)ə
الدىن آغيزا ياشاماق [س] گۆنلۈك گنجيم اوچون چاليشماق.	الدىن نه گلر [با] نه ائتمک اولار، چاره يوخدور.			
الدىن آلماق [ظر،دا] ماغازادان يوخ سيار آلورچی دن	الدىن نه گلير؟ [با] چاره سيز وضعيته دئييلير.			
بیرشنى آلماق، بیر شئیى ال ایله و اؤزو دۆزلدن آلماق.	الدىن وئرمک [ل] ايتيرمک، ساخلايا ييلمه مک (فا:ازدست دادن).			
الدىن آياقدان اولماق [س] چوخ گزيب يورولماق.	الدىن ياپيشماق [س] الدن توتماق، کؤمک ائتمک.			
الدىن آياقدان دوشمک [س] يورولماق.	ال دورودوراجى [آ] ماشين لاردا بير وسيله اولاراق ال ایله			
الدىن آياقدان سالماق [ل] چوخ يورماق، طاقتدن سالماق.	چکيلن و تورموز ووران (فا:ترمز دستی). hand brake			
الدىن آياقدن گئتمک [باخ] الدن گئتمک.	الده [آ،مت] سایی لاری آرتيرماق و چارپماق ايشلم لرینده			
الدىن اله دوشمک [س] بيريندن بيرينه بوړاخيلماق، بير يثردن	ايشله نير "۱۲۳=۸۹+۳۴: دوقتوز لا دؤرد اولار اون اوچ،			
او بيرى يثره آتيلماق.	اوچ يازاريق بيرالده قالار و اوچ له سککيز و بير اولار اون			
الدىن اله دولاشماق [ل] بير چوخ صاحب ديشمک.	ايكى، توپلام اولار يوز ييرمى اوچ" (فا:معادل در دست).			
الدىن اله گرمک [س] چوخ عزيز اولماق.	الده آووجودا بير شئى قالماق [س] هر شئینى الدن وئرمک.			
الدىن اله [ظ] بيريندن بيرينه طرف گئتمه، الدن اله گئتمه.	الده آووجودا هر نه وارسا [ظ] بوتون امكانلاردان يارالاناراق.			
الدىن بوراخماق [ل] ۱-فُرصتى الدن قاچيرماق. ۲-ال	الده ائتمک [ل] بير شئيه نايل اولماق اله گئيرمک.			
چکمک، بوشلماق. ۳-باخ: الدن قويماق.	الده اؤلکمک [س] ضعيف له يهرک ائله گؤز قاباغيندا اؤلکمک،			
الدىن توتماق [ل] کؤمک ائتمک.	باشقالارينين احاطه سينده اؤلکمک.			
الدىن توشموش [ص] کؤهنلميش (فا:مستعمل). used old	الده اولماق [س] الى بوش اولماق.			
الدىن چيخارماق [ل] ۱-بير ايشى تامام لاماق. ۲-الدىن	الده بۇيومک [س] ۱-عايله ده بۇيومک. ۲-اهلى ائتمک.			
قاچيرماق. ۳-کؤهنلديپ داغيتماق.	الده بسله مک [ل] الده ساخلاماق.			
الدىن چيخماق [يل، س] ۱-ييتيريلمک، بير ايش تامام لانماق.	الده قالميش [ص] کؤهنلميش ويا ساتيلمالميش شئى			
۲-قايريلماق، اؤره تيلمک. ۳-قئيب اولماق، الدن گئتمک.	(فا:بنجل). junk			
الدىن دوشمک [س] اؤزولمک، داغيلماق، ضعيف له مک.	الده قايرما (قايريلما) [ص] ال ایله دؤزلميش.			
الدىن دوشمه [آ] کؤنلميش ويا ديرسيز لنميش.	الده قويماق [ل] حاضر وضعيت ده ساخلاماق.			
الدىن ديلدن دوشمک [س] چوخ يورولماق، ضعيف له مک.	الده کى [ص] الده اولان، اورتادا اولان (فا:موجود) existing			
الدىن ديلدن سالماق / الدن سالماق [س] چوخ يورماق، اؤزمک.	الده گزديرمک [ل] آرتيق عزيز له مک.			
الدىن قاچيرماق [ل] ۱-الدىن وئرمک. ۲- [دا] چئزمک.	الديمز [باخ] ال چاتماز.			
الدىن قويماق [ل] ۱-چئزمک to breakwind ۲-الدىن وئرمک.	الديمک [س] توخونماق.			
الدىن گئتمک [س] ۱-محو اولماق، ايتيب قئيب اولماق (فا:از	الديمه ميش [ص] توخونولماميش (فا:بکر). virgin			
دست رفتن). ۲- to become بيرينى ايسته مک دن ويا	الديوان eldivan [آ] الچک.			
سئمک دن دولايى اؤزولمک.	الذيبماني [آ] ال ایله ايشله ن بالاجا ديبرمان (فا:آسيابک).			
الدىن گئتميش [ص] ايتميش (فا:ازدست رفته). lost	الذيبشديرمک [ل] مئلکيت و بير شئين استفاده و سيراسى			
الدىن گلديکى قدر [ص] ائله يه بيلديگى قدر.	الدىن اله گئچمک و ديشمک.			
الدىن کلمه مک [س] گؤره ييلمه مک، ياپاييلمه مک، ياپاماماق.	الرده [آ] خياو دا کند آدى {باخ: اليرد}.			
الدىن گلن [ص] ائله يه بيلديکجه (فا:مقدور). possible				

1-ā (e,i)ə	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۷۰	ارک سۆزلوگو	1-ā (e,i)ə
الزام <i>ilzam</i> [آ،ع] گرک لهمه، واجب گۆرمه (فا:~).	الزام <i>ilzam</i> [آ،ع] گرک لهمه، واجب گۆرمه (فا:~).		الفت <i>ulfet</i> [آ،ع] یاخین لیق و دوئست لوق (فا:~).	
ال سۆزلوگو [آ] الده و جیده داشینا ییلن کیچیک سۆزلوک.	ال سۆزلوگو [آ] الده و جیده داشینا ییلن کیچیک سۆزلوک.		القالب <i>ilqal</i> [آ،ع] ییلمه‌دن و غیرمستقیم حالدا بیر ایش	
ال ساتیشی [آ] مالی الده ساتما، الدن ساتیش، بازاردا	ال ساتیشی [آ] مالی الده ساتما، الدن ساتیش، بازاردا		گۆره‌رک، بیر سۆز و مطلبی بیرینین یادینا سالما (فا:~).	
رسمی اولمایان یئرلرده و توکانلار دیشیندا ساتیش.	رسمی اولمایان یئرلرده و توکانلار دیشیندا ساتیش.		القاب [آ] لقب لر (فا: لقب ها).	
ال ساخلاماق [س] دایانماق.	ال ساخلاماق [س] دایانماق.		القابی [آ،دا] آقتافا، الده ایشله دیلن قاب.	
ال ساعه <i>essa</i> [آ،ع] همین ساعات، بو لحظه (فا:~).	ال ساعه <i>essa</i> [آ،ع] همین ساعات، بو لحظه (فا:~).		القاندیم جانیم [با] چوخ تلاشلاندیم تا بیر ایش گۆرم.	
الست <i>eləst</i> [ظ،ع] ازل گۆندن، ازلدن (فا:~).	الست <i>eləst</i> [ظ،ع] ازل گۆندن، ازلدن (فا:~).		القانماق [س] قاریشماق.	
الست <i>eləst</i> [آ] سبزواری-صفی آباد دا کند آدی.	الست <i>eləst</i> [آ] سبزواری-صفی آباد دا کند آدی.		القالدیرماق (فالقیزماق) [ل] ۱-۲-۳ وورماق ایسته‌مک. ۲-اوی و	
السلام [با،ع] سیزه سلام اولسون (فا:سلام).	السلام [با،ع] سیزه سلام اولسون (فا:سلام).		سس وئرمک اوچون الین قووزماق.	
ال سورتمه [آ] توخوناراق دیمک (فا:لمس). palpation	ال سورتمه [آ] توخوناراق دیمک (فا:لمس). palpation		ال قدر [آراسۆز] چوخ آز.	
ال سورمک [ل] ۱-توخونماق. ۲-بیر ایشه ال آتماق.	ال سورمک [ل] ۱-توخونماق. ۲-بیر ایشه ال آتماق.		القصه <i>elqisse</i> [با،ع] سۆزون قیساسی، القرض، الحاصل (فا:~)	
ال سیخماق [س] ال وئره‌رک سلام لاشماق.	ال سیخماق [س] ال وئره‌رک سلام لاشماق.		القنا جای [آ] باخ: اهر، ارگنه.	
ال سیز [ص] ۱-الی یا اللری اولمایان. ۲-ال سیز آیاق سیز.	ال سیز [ص] ۱-الی یا اللری اولمایان. ۲-ال سیز آیاق سیز.		القناو / القناب [آ] گئرمی ده کند آدی {ترگنه}.	
ال سیز آیاق سیز [ص] باشاری سیز، محتاج (فا:عاجز) shiftless	ال سیز آیاق سیز [ص] باشاری سیز، محتاج (فا:عاجز) shiftless		القوشو [آ] ائوجیل لشدیریلیمش، اهلی لشمیش قوش، آوقوشو	
الشی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳۰۸} .	الشی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳۰۸} .		ال قول آتماق [س] ۱-چابالاما. ۲-الینی قولونو اویناتماق.	
الشدیری [باخ] ائلشتیری.	الشدیری [باخ] ائلشتیری.		ال قول آچماق [باخ] ال قولو آچیلماق.	
ال صابونو [آ] الی اؤز یوما صابونو.	ال صابونو [آ] الی اؤز یوما صابونو.		ال قول اؤچمک [س] ال قول اویناتماق.	
الصاق <i>ilsaq</i> [آ،ع] یاپیشدیرما، اکله‌مه (فا:~). affixing	الصاق <i>ilsaq</i> [آ،ع] یاپیشدیرما، اکله‌مه (فا:~). affixing		ال قول [آ] اللریله قوللار.	
ال صنعتلری [آ] ال ایشلری (فا:صنایع دستی).	ال صنعتلری [آ] ال ایشلری (فا:صنایع دستی).		ال قولو آچیلماق [س] ایشله‌مه گه گئیش یئر و امکان تاپماق.	
الطاف <i>eltaf</i> [آ،ع] لطف ائتمه، اییی لیک ائتمه (فا:~).	الطاف <i>eltaf</i> [آ،ع] لطف ائتمه، اییی لیک ائتمه (فا:~).		ال قولو باغلانماق [س] اؤنؤلینماق.	
الطاف <i>eltaf</i> [آ،ع] لطف لر (فا:~).	الطاف <i>eltaf</i> [آ،ع] لطف لر (فا:~).		ال قویما [آ] بیر شیئه صاحب اولماق ایسته‌مک (فا:تصرف).	
الطمغای ناصری [آ] محمد صالح اصفهانی طرفیندن یازیلیمش	الطمغای ناصری [آ] محمد صالح اصفهانی طرفیندن یازیلیمش		possession	
و ناصرالدین شاه اتحاف ائدیلیمش دیر، بو کتابدا چاغاتای	و ناصرالدین شاه اتحاف ائدیلیمش دیر، بو کتابدا چاغاتای		ال قویماق [س] بیرایشه ال قویوب گیریشمک.	
تورکجه دیلینین بؤیوک ایزی گۆرونمکده دیر.	تورکجه دیلینین بؤیوک ایزی گۆرونمکده دیر.		القیرمیش [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ .	
العطش <i>elətes</i> [ن،ع] سۆسوز لوق ییلدیرن بیر سۆز (فا:~).	العطش <i>elətes</i> [ن،ع] سۆسوز لوق ییلدیرن بیر سۆز (فا:~).		الک <i>elək</i> [آ،سن] تاخیل کیمی شیلرین ایچینده کی آرتیق ماده	
العفو <i>eləff</i> [ن،ع] باغیش و رحمت ایسته‌مه (فا:~).	العفو <i>eləff</i> [ن،ع] باغیش و رحمت ایسته‌مه (فا:~).		لری آیرماق اوچون ایشله دیلن آراج (فا:الک). sieve	
الغرض <i>elğəraz</i> [با،ع] سۆزون قیساسی، الحاصل (فا:~).	الغرض <i>elğəraz</i> [با،ع] سۆزون قیساسی، الحاصل (فا:~).		الک <i>elək</i> [آ] ساووجبۇلاق دا داغ آدی.	
الغیان [آ] زنجان دا داغ آدی.	الغیان [آ] زنجان دا داغ آدی.		الکاؤلک [آ] قاریشیق لیق.	
الف [آ،ع] تورک عرب الفباسی نین ایلک حرفی (فا:~).	الف [آ،ع] تورک عرب الفباسی نین ایلک حرفی (فا:~).		ال کتابی [آ] قیلاوؤز و یتغجام سۆزلو کتاب.	
الف آباد [آ] جولفا دا کند آدی.	الف آباد [آ] جولفا دا کند آدی.		الکترو <i>elektro</i> [لا] مَرکَب سۆزلرین الکتریک معناسیندا	
الفاظ <i>elfaz</i> [آ،ع] لفظ لر (فا:~).	الفاظ <i>elfaz</i> [آ،ع] لفظ لر (فا:~).		اولان بیرینجی حیصّه.	
ال فالی [آ] اوؤچ ایچینده کی خط لر گۆره باخیلان فال.	ال فالی [آ] اوؤچ ایچینده کی خط لر گۆره باخیلان فال.		الکترو آنسفالوگرافی [آ،فر] بشین گۆزه لرینین دؤغوردوغو	
الفا [آ،ع] بیر دیلده ایشله‌نن حرفلرین بۆتونو (فا:~) alphabet	الفا [آ،ع] بیر دیلده ایشله‌نن حرفلرین بۆتونو (فا:~) alphabet		گیزی لی گوج فرق لرینین یازیلماسی و قراف حالینا	

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۷۱	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
گتیريلمه سی (ف:~).	الکتریک	elektrik	[آ،فر] ماده نین پارچاجیق لاری نین	الکتریک
الکترواستاتیک [آ،فر] الکتریک لنمیش جیسیملرین دنگه و	تعادولون اینجه لهین فیزیک دالی (ف:~).		(الکترون، پوزیترون، پروتون) حرکتلمه سیله اورتایا	الکتریک
الکتروبیولوژی [آ،فر] جانلیلاردا الکتریک تاثیرینی اینجه له	ین بیلیم (ف:~).		چیخان انرژی (ف:~). electricity	الکتریک
الکتروتکنیک [آ،فر] الکتریک انرژی سیندن یارارلانمانی	آراشدیران بیلیم (ف:~).		الکتریک اۆلچر [آ] الکتریک اۆلچن آراج (ف:برق سنج).	الکتریک
الکتروُد [آ،فر] الکتریک آخیمینی گاز ومایع ایچینه داخل	اٹله مک اوچون میله و یا لوحه جیک. (ف:~).		رن آراج (ف:اجاق برقی). electric heater	الکتریک
الکترو دینامومتر [آ،فر] الکتریک آخیمین شدتینی اۆلچن.	الکترو دینامیک [آ،فر] الکتریک آخیمینی اینجه لهین و		الکتریک اۆزمانی [آ] الکتریک ایشلرینی بیلن اوزمان	الکتریک
فیزیک دالی اولان بیلیم (ف:~).	الکتروسکوپ [آ،فر] بیر جیسیمین لنمه سی و اونون		الکتریک ایستاسیونو [آ،فر] الکتریک اؤرتمه یثری (ف:نیروگاه	الکتریک
درجه سینی گؤسته رن آراج (ف:~).	الکتروفیز یولوژی [آ،فر] الکتریک و جانلی بدننین بیر بیرینه		الکتریک تۆره دن [آ،فر] الکتریک تولید ائيله ین (ف:تولید	الکتریک
تاثیرینی آراشدیران بیلیم دالی (ف:~).	الکتروکار دیوقراف [آ،فر] اؤرک عضله لرینین وؤرقوسونو		کننده برقی). electromotive	الکتریک
ثبت ائدن جاهاز (ف:~).	الکترو لیت [آ،فر] الکترو لیز ایشلم ایله حل اولونان ماده (ف:~).		الکتریک تئلی [آ] پاخیردان (میس) دۆزه لهرک الکتریک	الکتریک
الکترو لیز [آ،فر] بیر الکتریک آخیمین تاثیر یله اورتایا	چیخان کیمیا سال آیریشما (ف:~).		آخیشینی داشییان تئل.	الکتریک
الکترومقنیتیت [آ،فر] الکتریکله مغناطیس لنمه.	الکترومکانیک [آ،فر] الکتریک و مکانیکی بیرلیکده اینجه		الکتریک چاخیشی [آ،فر] الکتریک جرقه سی (ف:جرقه	الکتریک
لهین بیلیم دالی (ف:~).	الکترومیتیر [آ،فر] الکتریک اؤلچمه آراجی (ف:الکترومتر).		برقی). electric spark	الکتریک
الکترون بئین [آ] باخ: بیلگی سایار.	الکترون [آ،فر] اؤتملاردا منفی یۆکه صاحب اولان		الکتریک چیراغی [آ،فر] الکتریک له یانان چیراق (ف:چراغ	الکتریک
پارچاجیق (ف:~). electron	الکترونیک [آ،فر] الکترونلارین حرکتی نی اینجه لهین بیلیم		الکتریک کسمک [ل] الکتریک انرژی سینی قطع ائله مک.	الکتریک
قولو (ف:~). electronics	الکتریسیته [آ،فر] الکتریک آخیمی (ف:~). electro		الکتریک گنجیرمز [آ،ص] الکتریک جریانین گنجهمه سینه	الکتریک
الکتریسیته [آ،فر] الکتریک آخیمی (ف:~). electro	الکتریفیکاسیون [آ،فر] الکتریک لندیرمه، الکتریک		یول وئرمه ین (ف:برق بند). dielectric	الکتریک
انرژی سینی گؤنلوک حیاتا اؤیقولاما (ف:~).	الکتریک وئرمک [ل] الکتریک انرژی سی وئردیرمک.		الکتریک گوجو [آ] الکتریک قوه (ف:توان برقی). electric	الکتریک
	الکتریک له مک [ل] الکتریک انرژی سی وئرمک.		power	الکتریک
	الکتریک وئرمک [ل] الکتریک قوه سی وئرمک، برق وئرمک،			الکتریک

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۷۲	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
الکتریک انرژى سینی ایشلتمک.	یا دۆشمئه وئرلن امیر.			
الکتریکی آچماق [ل] الکتریک انرژى سینی ایشلتمک.	ال لرینی یانینا سالماق [س] اؤمودسوز و مایوس اولماق.			
الکچی [آ] الک قایران و ساتان کیمسه.	الریوخاری [ن] ال لرینی قالدير، ال لری دالیندا.			
الکچی لیک [آ] الک دۆزلتمه وساتما ایشی.	اللشديرمک [ل] ال ایله قاریشديرماق، توخونوب و قورداالماق (فا:انگولک کردن).			
الکدن گئچیرمک [ل] ۱-اله مک. ۲-بیر آراشديرما ورا سیناو سونوجو دوغرولاری یانلیش لاردان آیرماق.	اللشديرمه [آ] اللشديرمک ایشی (فا:انگولک).			
الکسری [آ] بالاجا قنچی.	اللشديريلمک [بل] اللشديرمک ایشی گؤرولمک			
الکل [باخ] الکول.	اللشمک əlləşmək [س] ۱-چالیشماق، چابالماق. ۲- [قا] یاردیملاشماق، بیر لیکده چالیشماق (فا:سعی کردن). to try			
الکلنمک [باخ] النمک.	اللشمه [آ] اللشمک ایشی (فا:سعی). trying			
الکلی [ص] الکی اولان (فا:الک دار).	اللم قلم [ص، دا] دۆز اولمایان، فیریلداقچی، سۆزونون اؤستونده دورمایان (فا:دودوزه باز).			
الکلیک [آ] الک دۆزتمک اوچون استفاده اولونان آت یالی ویا گئنجی قیلی و یا دمیر تتل (فا:مناسب برای الک).	اللنمک [بل] ال ایله توخونولماق، ال ایله یوخلانماق، ال-له مک ایشی گؤرولمک (فا:انگولک شدن) to be touched			
الکؤل [باخ] آلکؤل.	الله Allah [باخ] آلاه.			
الکه بولاق [آ،ت] تورکلردن بیر بؤلوک.	ال له توتولور گؤزله گورونور [دئیم] آچیق و آیدین بیر شئی حاققیندا.			
الکیری (ال چیرگی) [ص] راحتجه آتیلا بیلن شئی.	ال له مک [ل] ال ایله قاریشیدیرماق وتوخونماق، ال ایله توخونماق (فا:دستمالی کردن).			
الکیمیا [باخ] کیمیا.	اللهه [آ] الله مک ایشی (فا:دستمالی rough-handling			
الکؤتورمک [س] ال چکمک.	اللهیارى Allahyari [آ] قروه ده کند آدی.			
الکرمک [ل، تورکمنجه] ال ذیمک، ال توخوندورماق.	اللی [سای، ت <لیگ>، سن] ۱-بئش کره اون، دوغال سایى لاردا قیرخ دوقوزدان سونراکی سایى (فا:پنجاه).			
الکزدیرمک [س] بیرایشه نظر سالماق.	اللی آیاقلی [ص] دیری باش، چوخ باجاریقلی، اللی قوللو.			
الکزمک [س] ال توخونماق و ذیمک.	اللیشر [آ] هریرینه اللی دنه، اللی سایى نین توزیعی بیچیمی.			
الکزیر، القوزیر əlqozir [آ] زجان-سلطانیه دا کند آدی.	ال لیک [آ] ۱-ال لیک. ۲-الی ایله توتولان یر، توتاجاق، دسته.			
الکین [آ،تا] قریب، مسکین، عاجز.	اللی لیک [آ] ایچینده اللی دانه اولان (فا:پنجاه تایی).			
اللتمک [اتد] ال ایله قاریشیدیرماق، توخوندورماق.	اللینجی [آ،ص] سیرداقیرخ دوقوزدان سونراکلن (فا:پنجاهمی).			
اللرده کزمک [س] ۱-ال دن اله وئريلمک. ۲-سایقی گؤرمک.	آلم [آ،ع] اؤزونتو، درد، کدر (فا:درد).			
اللری قیزیلدیر [با] اؤزمان و اؤستا کارحاققیندا دئییلن بیر سؤز.	الماس [آ] بولورلانمیش خالص کربون، باخ:آلماس (فا:~).			
ال لرینی اؤلچمک [س] ال لرینی اوینادا اوینادا دانیشماق.	المالک و الممالک [آ] ابو اسحق ابراهیم اصطخری اسکی جغرافی یازان لاردان اولاراق هـ ق. ۳۴۶ ایلینده وفات اندیدیر، کتاب بو شخصین اثریدیر.			
ال لرینی ایشه سالماق [ل] ۱-ال لری ایله بیر ایش گؤرمگه باشلاماق. ۲-دالاشماغا و وؤروشماغا باشلاماق.				
ال لرینی دؤشونه قویماق [س] احترام قویماق.				
ال لرینی داراق لاما ق [ل] ال بارماق لارینی بیریرینه گئچیره رک دؤیون حالینا گئیرمک.				
ال لرینی قالدير [ن] تابع اول و تسلیم اول معنا سیندا بیرینه و				

1-(e,i)ə	ارک سۆزلوگو	۲۷۳	آذربایجان تۆرکجه سی	1-(e,i)ə
ال وئریشلی [ص] اویقون، گلیرلی، یارارلی (فا:امکان پذیر).	possible		المان/الئممان eleman [آ،لا] اؤیه (فا:عنصر).	
ال وئریشلی لیک [آ] مئاسب اولما و یارارلی اولما وضعیتی.	الواح elvah [آ،ع] لوح لار، کتیبه لر، یازیت لار (فا:~).		المشئ elmüsenna [آ،ع] ایکینجی نُسْخه و کویپه (فا:~).	
الوار elvar [آ] بؤیوک تخته، باخ: آلوار (فا:~) ۲۴.	الواط elvat [آ،ع] ۱-یاوا و لگردآدام. ۲-لوطولار (فا:~).		المکی elmeki [آ] زنجان دا کند آدی.	
الواط لیک [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوان elvan [آ،ع] رنگارنگ، تۆرلو رنگلی (فا:~) colours		المنت/الئممنت element [آ،فر] خالص عنصر اولان و	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		آیری عنصرلارا آیریلایلمه یین (فا:المنت).	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		المنده [آ] ۱-اوشاق لار اویونلاریندان بیرینین آدی. ۲-قۇمار	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		کیمی اویونلاردا سیرا ویا کارت برینده اولاندا دئییلیر.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		المنیم اتک سنین [با] یالواریش افاده سی "کیشی! ال منیم	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		اتک سنین بو ایشی قویما الدن چیخسین."	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الموت elmüt [آ] قروین دهقلا و (~چای) چای آدی.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		النتی [آ] الک قلبیردن گنجیریلیمش بؤلوم (فا:عمل حذف).	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الند/الند دیزه سی elend [آ] خوی دا چای و کند آدی	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		{آلماقدان: آل/ال+اند: آلتیان و فتح اولونان یئر}.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		النگش elengas [آ] کیوی ده چای آدی {باخ: النگه}.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		النگه [آ] آجیق لیک و گؤی گؤره رتتلی یئر (فا:مرتج) {باخ:	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		آلان، آلانگ}.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		النمک elenmek [بل] ۱-لکدن گنجیریلیمک، اله مک	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		ایشی گؤرولمک. ۲-سیناودان گنجیریلهرک تۆکولمک،	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		سیناودا سئچیلیب و تۆکولمک (فا:حذف شدن).	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		النه [آ] النمک ایشی (فا:حذف).	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الو [آ] باخ: آلو.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الوئر [آ] طریقته شیخ لارین مُرید لرینی قبول ائتمه ائیلمی ۷.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الوئردی [آ] طریقته گله نکلرینده شیخین مُریدینی قبولو	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		ایله ایلگیلی ۷.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الوئریمک [س] ۱-یارارلی اولماق، یتیمک. ۲-آنلاشماق،	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		یاریشماق. ۳-ال اله توتماقلا گؤروشمک.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الوئرَن [آ] ۱-اولقونلاشان، یتّر لیلیک قازانان ۲-طریقته	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		شیخ لری نین مُرید لرینی قبولو ۷.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الوئریش سیز [ص] اویقون اولمایان، ایشیه یارما یان.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness		الوئریش سیز لیک [آ] ال وئریش سیز اولماما وضعیتی.	
الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness	الوایلیق [آ] لواط اولما (فا:لواطی). liwdness			

کۆمگی اؤزگه لره دین کیمسه (فا: کریم). generous	اله تاپشیرماق [ل] امانت وئرمک.
الی آچیق لیق [آ] الی آچیق اولما وضعیتی.	اله خینا قویماق [ل] ۱-ال لرینی خینا ایله بویاماق. ۲-
الی آخو [باخ] سونونا کیمی، آخیرا قدر.	[مج] شریکلی ایشدن یولداشینین الینی چیخارماق "اؤ قدر منی اینجیتدی کی اله خینا قویدوم کی اونلا ایشله مه یم."
الی آزا وارماق [س] بول بول وئر مه ویا خرجه لکه آلیشماق.	اله دوشمک (گنچمک) [س] ۱-توتولماق، اله گنچمک. ۲-
الی آشاغی [ص] یوخسو لاشمیش، گنچیمی چتین، الی بوش.	تاپیلماق، حاصل اولماق.
الی آشاغی اولماق (دوشمک) [س] کاسیب اولماق.	اله دولماق [ل] اویناتماق، آلداتماق.
الی آشاغی لیق [آ] کاسیبلیق، یوخسو للوق.	اله سالماق [ل] ۱-اله گنچیرمک. ۲-اویناتماق، آلداتماق.
الی آغیر [ص] ۱-یوموراغی گوجلوق، قوتلی، زورلو. ۲- [مج] بیر ایشه اوغورسوزلوق گتیرن (قارشى آتلام: الی یونگول).	اله گنچرمک [ل] تاپماق، اله اتمک، صاحب اولماق.
الی آغیر لیق [آ] الی آغیر اولما وضعیتی.	اله گنچمک [ص] تاپیلماسی چوخ چتین اولان، اله گلزم.
الی آلتیندا اولماق [س] بویروغو آلتیندا اولماق.	اله گنچمک لیک [آ] اله کنچمه سی و تاپیلماسی چتین.
الی آلیشماق [س] اوستالاشماق.	اله گنچمک [س] اله دوشمک.
الی آیاغی باغلی [ص] چاره سیز.	اله گنچیرمه [آ] استیلاء (فا: تصرف). domination
الی آیاغی دولاشماق [س] شاشیرماق، تالاشا دوشمک.	اله گتیرمک [ل] نایل اولماق (فا: اخذ کردن). to provide
الی ارمز گوجو یتیمز [دئیم] چاره سیز اولماق.	اله گتیرن [ص] قازانان (فا: مکتسب). acquiring
الی یازما (سی) [آ] ال ایله یازیلیمیش متین، ال یازی سی، اسکى دن	اله گلکم [س] حاصل اولماق.
قالان ال یازما کتابلاری (فا: خطی). handwritten	اله گلمه [آ] قازنج (فا: حصول). acquisitoion
الی یازسی [آ] ال ایله یازیلان یازی، باخ: ال یازماسی.	اله گلن [ص] اله اندیله ییلن (فا: ماحصل). result
الیاس افندی [یازار] م ۱۹۲۴ ده قاریاگین ده آتادان اولوب و	اله مک [ل] ت (لگه مک)، باخ: ال ۱-الک له مک، الکدن
حکایه کتابلاری معروف دور.	گنچیرمک. ۲- [مج] سیناودا و یاریشدا باشارانلاری سنجیب
الی اسمک [س] خسیس لیک اتمک.	و قالانی نی تۆکمک (فا: حذف کردن). ۳-سپمک و
الیاسی [آ] سالماس دا کند آدی.	سپه له مک (یاغیش کیمی شئیلر).
الیاف [آع] لیف لر، آعاج دا اولان ساپلار شکلینده تۆخو.	اله مه سیناوی [آ] ییلی یوردونا ویا هر ییلیم اوچاغینا گتمک
الی اکمک توتماق [س] اؤز امگیله قازانماق.	ایسته ینلرین آراسیندا دۆزه نیلن سیناو.
الی یالین [ظ] الینده سلاهی اولما یان.	اله وئریمک [ل] تسلیم اتمک، توتدورماق.
الی الینه دیمک [س] ال وئریب گؤروشمک.	اله یی [آ] اوردوباد دا کند آدی ۲۴.
الی اولماق [س] بیر ایشده دخالتی اولماق.	الهیات ilahiyat [آع] تانری قوتوسوندا اولان ییلیم دالی (فا:~).
الی اوؤ [ص] اوستا، ماهر.	اله ی اردیلی [یازار] ده ۹۵۰ ده اردیل ده وفات اندیدیر،
الی اوؤون [ص] ۱-عجموی بیر یئرده نزاکت سیزجه ال اوؤادیب	تورکجه شعرلری واردیر (فا:~) ۴۱.
یشمک ییین ۲-باشقاسینی اینجیدن ۳-بیرنین مالینا ال اوؤادان.	الی یتیمز [باخ] ال چاتماز.
الی اوؤونلوق [آ] الی اوؤون اولما وضعیتی.	الی یتیمک [س] ال چاتماق.
الی اوؤافلی [آ] کۆرپه اوؤاشاغی اولان.	الی یتیریمک [س] کۆمک اتمک.
الی اوؤولمک [س] اوؤودو کسپلمک، چاره سیز قالماق.	الی آچیق [ص] سخاوتلی آدام، یاخجی لیق ائدن کیمسه،

الاییتی [ص] زیرک، چابوق (فا: زرنګ). dexterous

الاییری [ص] دوزگون اولمایان، اوغرو اولان.

الاییریلیک [آ] دوزگون اولماما وضعیت، اوغرو لوق.

الایستی [ص] ماهر آتیجی، آتیجی لیفدا زیرنګ اولان.

الایش توتماق [س] ایشله یه بیلکم.

الایشده اولماق [س] ۱- بیر ایشه مشغول اولماق. ۲- بیر

اولای و جریاندا الی اولماق.

الایشه یاتماق [س] باشاری لی اولماق، الی یاتقین اولماق.

الایللیغی [آ] ال دسمالی، آغیز بۇرون سیلمک اوچون

جیبده گزدریلن کیچیک یایلیق.

الینله [ض] ژئست و فیقور توتماق اوچون اللرینی بئلینه

قویوب دۇرما، یتکه یتکه دۇرما.

الیبۇنونده قالماق [س] باشاری سیز لیغا اوغراماق.

الباتمان [آ] مینودشت ده داغ آدی.

الباغلی [ص] ال لر ی باغلانمیش اولان، چاره سیز.

البرک [ص] الی سیخی، قیتمیر (فا: خسیس). stsingy

الیبوش [ص، آ] ایشی ویا بیر مالی اولمایان، بوش گزن،

یوخسول (فا: بی اسباب). free-hand

الیبوشاچیماق [س] ایسته دیگینه نایل اولاماماق.

الیبوش دۇنمک [س] بیر شئی اله گتیرمه دن دۇنمک.

الیبوش گلکم [س] بیر شئی اله گتیرمه دن گلکم.

الیبوشلوق [آ] یوخسوللوق، ایش سیز لیک.

الیبول [آ] جؤمرت، آلی آچیق ۷.

الیبیر یئره یتیشمک [س] بیر ایشه صاحب اولماق، بیر ایش

گۆره بیلکم اوچون گۆجو اولماق.

الیپارا گۆرمک [س] الینه پارا گنچمک.

الیداش [خ] آلی سیخی؛ اوغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی ۷.

الیتز [ص] الی یتھین، باشاریلی، بنجه ریکلی.

الیتیز اولماق [س] ایشینده دؤز اولماق.

الیتوتماق [ل] باخ: الی گتیرمک.

الیتیره مک [س] باخ: الی اسمک.

الیچابوق [ص] الی یتھین، الی ایتی (فا: چابک) dexterous

الیچاتان [ص] ال چاتا بیلن، آلچاق بویدا اولان.

الیچاتماق [س] واخت تاپماماق.

الیچووقانلی [آ] əliçovqanlı [س] ساوه همدان شاهسئون

انلی نه باغلی بیر تورک بو یو ۸.

الیچیماق [س] محروم اولماق، الینده ساخلایا بیللمه مک.

الیدار اولماق [س] پۇلسوزپاراسیز اولماق، چاره سیز اولماق.

الیدرق [آ] گنرمی ده کند آدی.

الیدورسا آیاغی دورماز [دنییم] ۱- دایم بیر شئی له مشغول

اولماق. ۲- قورددالایب خارابلماق.

الیدوعادا [ص] دۇعا اوخوماق آماج ایله ال لرینی

قالدیرمیش حالدا.

الیدولو [ظ] ۱- اللری بو للوشیلر له دۇلواولان. ۲- وارلی،

یوخسول اولمایان.

الیدولولوق [آ] اللری دۇلو اولما وضعیت، وارلی لیک.

الیدینج اوتورماماق [س] باخ: الی دۇرسا آیاغی دورماز.

الیدرد/الیدرد [آ] کلثیرده کند و چای آدی {بو آدا تای،

آلارد کندینه تهران یاخین لیغیندا اشاره ائتمک اولار، آرد

و ارخا اولان یوکسک یئر معناسیندا دیر، آلا+آرد}.

الی سلاح توتان [ص] سلاح گۆتوره بیلن، وۇروشا بیلن.

الیسوبالی [ص] زوربا.

الیسورمه [آ] خوی دا کند آدی {بزکلی گۆزل یئر}.

الیسوستالماق/الیری سوستالماق /الی سو یوماق [س] هوس دن

دۆشمک، اؤمودسوزلوقا دۆشمک.

الیسیخی [ص] چوخ توتوملو، الی برک.

الیش [خ] اؤستا، مهارتلی؛ اوغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی ۷.

الیف əlif [آ] کازرون-کنارتخته دا کند آدی.

الیقابارلی [ص] ال امگی ایله گنچینن کیمسه، فهله، ایشچی.

الیقالماق [س] الی گلکم، روا گۆرمک.

الیقامچی لی [ص] ظالم، قددار.

الیقانداللی [ص] الینه قاندال وۇرولموش، اسیر، توتوقلو.

الیقانلی [ص، آ] آدم او لدورن، جانی، قاتیل.

الیقلم توتان [ص] یازماغی باشاران هر کس، هر ساواد لی آدم.

الیقلم توتماق [س] یازماغی باشارماق.

الیقوروسون [ن] الی توتماز اولسون.

1-1 (e,i) ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۷۶	ارک سۆزلوگو	1-1 (e,i) ə
الۏ قولاغیندا [ص] تام واختیندا.	الیندن توتماق [س] کۆمک اولماق (چیخماق)، آرخا دۇرماق.			
الۏ قوینوندا [ص] مایوس، چاره سیز.	الیندن جیلوو گمیرمک [ل] بیرینین الیندن برک هیرسلنمک.			
الۏ قسیماق [س] اسیرگه مک.	الیندن چیخماق [س] ۱-۱ الۏ الۏله حاضرلاماق. ۲-۲ ایتیرمک.			
الۏک [آ، دا] داغ گئچی سی، چۆل گئچی سی.	الیندن خاطا چیخماق [س] ایسته مه دن بیر سوچ ایشله مک.			
الۏک [خ] اؤستا، الۏ یاتقین؛ اؤیغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی. ^۷	الیندن داد (هاوار) چکمک [س] ناراضی اولماق.			
الۏک [lik] [آ] قۇبا، دا کند آدی. ^{۲۴}	الیندن دۆشمه مک [س] همیشه الینده اولماق، هئچ واخت آیر یلماق.			
الۏ کاساد [آ] یوخسول، پولسوز.	الیندن زارا گلک [س] تنگه گلک.			
الۏ کسيلمک [س] محروم اولماق.	الیندن قاقماق [س] نجات تاپماق، قورتولماق.			
الۏ کمن [آ، دا] ال چیراغی.	الیندن فان چیخماق [س] جینایت ایشله مک.			
الۏ گئیش [ص] گئچیمی اییی اولان وباغیشلایان کیمسه، ایگید اولان (فا: دست و دلباز).	الیندن قورتولماق [س] بیریندن قچمای ی باشارماق.			
الۏ گتیرمک [س] چوخ قازانماق.	الیندن گتتمک [س] الیندن چیخماق.			
الۏ گتیرن [ص] قومار کیمی اؤیونلاردا دایم اؤدان.	الیندن گلک [س] باشارماق.			
الۏ گلمه مک [س] قییماق.	الیندن گلنه ای اتمک [س] ۱-۱ ممکن اولدوغو قدر بیر ایش اوچون چالیشماق. ۲-۲ هر نه قدر یسلیک انده ییلیرسه گۆرمک.			
الۏ گۆدک [ص، دا] الۏنه پول گچمه ین، یوخسول.	الیندن گلنه ای بئش قبا چکین [با] هر نه باشاریرسیز انله یین.			
الۏ گچیشمک [س] ۱-۱ وۇرماق ایسته مک، وۇرماغا بهانه اختارماق. ۲-۲ [مج] صُحبت اوچون بیرینین الۏنه پول گلمه احتمالینی گۆرندده دیئیلیر "الۏ گچیشیرا الۏنه پول گلجه ک."	الیندن یایشماق (توتماق) [س] کۆمک اتمک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینده اؤلمک [س] لاپ یانیندا اؤلمک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینده اؤیونجا اتمک [س] اؤینتماق.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینده قالماق [س] بیر شئی ویا کیمسه نین الیندن قۇرتولاماق.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه آلماق [س] یؤنه تیمی الۏنه گئچیرمک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه آیاغینا دۆشمک / الینه اؤکینه ساریلماق [س] یا لوارماق.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه بئل وئرمک [ل] قیزیشدیرماق، تحریک اتمک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه باخماق (بیرینین) [س] یاردیمینا مُحْتَاج اولماق.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه چۆب وئرمک [س] آلدادیپ یولاسا لماق، باشیندان اتمک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه دۆشمک [س] ۱-۱ گیرینه گئچمک ۲-۲-تاپماق، مسلط اولماق.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه ساغلیق [ن] گۆزل بیر ایش گۆره نه ویا یاخجی بیر شئی پیشیرینه دئییلیر.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه سالماق [س] الۏنه گئچیرمک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینه گئچمک [س] ۱-۱ گیرینه گئچمک ۲-۲-تاپماق، مسلط اولماق.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینی آغدان قارایا وۇرماق [س] هئچ بیر ایش گۆرمه مک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینی آیاغینی چکمک [ل] داها گئدیب گلمه مک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.	الینی اؤلچمک [ل] الیرینی اؤینتماق، حربه قاداغا گلک.			
الۏم یاخاندان اولسون [دئیم] بیرینه اعتراض و قارقیش اوچون دئییلن بیر سۆزدور و معناجا و دینی تعبیر اولراق: او دۆنیادا منه جاواب وئرسن.				

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۷۷	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
الینی الینه وئرمک [س] بیر بیرینه قووشدورماق.	ام السلمه ذاکری [یا زار] گونش ۱۳۰۸ تبریزده آتادان اولوب،		تورکجه مذهبی و مرثیه شعرلری واردیر ^{۵۲} .	
الینی الینین اوستونه قویماق [س] ایش سیز اوتورماق.	الینی اوخوندورماق (اوخونماق) [س] گیزلندیگی سؤزو ویا		اماکن emakin [آ،ع] مکان لار، یئرلر (فا:~).	
ایشی گیزلی توتاماقلار.	الینی باشینا چیرپماق (وورماق) [ل] تأسف لنمک.		اماله imale [آ،ع] ۱- معده نی صنعی صورتده تمیز له مک	
الینی بند انله مک [س] بیر ایشدن یا پیشماق.	الینی چابوق توتماق [س] هر جور تدبیری نظرده توتماق.		اوچون باغیر ساغا مایع داخل ائتمه. ۲- قیسا اوخونماسی	
الینی چک (الینیزی چکین) [دئیم] باشقاسینین ایشه	الینی چک (الینیزی چکین) [دئیم] باشقاسینین ایشه		امام imam [آ،ع] ۱- جاماعات نامازینا باشچی لیک ائندن. ۲-	
قاریشما ماغینی طلب ائندن بیر ندا.	الینی دیزینه وورماق [ل] تأسف لنمک.		قاباق، اوڭ (فا:~).	
الینی قولاغینا قویماق [س] اوخوماق.	الی وارماق [س] روا گؤرمک.		امام ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-	
الی وارماق [س] بیر ایشی گؤرمگه راضی اولماق.	الی یوردام ایله [ظ] ال له یوخلایاراق.		نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۲ آد سایماق اولار).	
الی ییتیشمک [س] الی چاتماق، نایل اولماق.	الی یاتماق [ش] الی آلیشماق.		امامت imamet [آ،ع] امام لیک، اوڭجو لوک (فا:~).	
الی ییخماق [س] بیر ایشدن الینی چکمک، ایلشگی نی کسمک.	الی یوخا [ص] پولو آز اولان، یوخسول.		امام جماعت [آ] نامازدا جماعاتا اوڭدرلیک ائندن (فا:~).	
الی یونگول [ص] خوشبخت لیک و اوغور گتیرن کیمسه.	الی یونگوللوق [آ] الی یونگول اولما وضعیتی.		امام جمعه imam cuma [آ] جمعه نامازیندا جماعاتا	
aməm [آ] داوا، علاج (فا: دوا). {ت(ام): ۱- دیشی لیک	آیقیتی. ۲- علاج، سن: داوا؛ اسکی تورکجه ده داوا و		اوڭدرلیک ائندن (فا:~).	
علاج آتلامیندا، دینجلدیجی و آرام ائدیجی آتلامیندا	علاج آتلامیندا، دینجلدیجی و آرام ائدیجی آتلامیندا		امام زادا [آ] امام اولادیندان اولان کیمسه (فا: امام زاده).	
گلیب و بو سببله بیر سیرا کلمه لر بو آتلامی داشییاراق	گلیب و بو سببله بیر سیرا کلمه لر بو آتلامی داشییاراق		امام زادا ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق	
دۆزه لیب (آماج: انسانین آمال و یتیره بیله جگی یئر و اونو	دۆزه لیب (آماج: انسانین آمال و یتیره بیله جگی یئر و اونو		ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۳ آد سایماق اولار).	
دینجلده بیله جگی یئر و شاییده جوڭچولوکده ایشله نن	دینجلده بیله جگی یئر و شاییده جوڭچولوکده ایشله نن		اماملیق [آ] امام وظیفه سی و رتبه سی (فا: امامت).	
وسيله ده انسانین زحمتی نی آزالتماق اوچون بیر بؤیوک	وسيله ده انسانین زحمتی نی آزالتماق اوچون بیر بؤیوک		امامیه imamiye [آ] بوستان آباد دا کند آدی.	
آماج سایلاراق بو کلمه دن آلینمیشدیر، امک: دینچلیک و	آماج سایلاراق بو کلمه دن آلینمیشدیر، امک: دینچلیک و		امانت amanət [آ،ع] بیرینه اینانیب ساخلاماق اوچون	
آسایش و بیر شئی اله گتیرمک اوچون گؤرولن ایش و	آسایش و بیر شئی اله گتیرمک اوچون گؤرولن ایش و		وئرلین شئی، تاپشیریلان شئی (فا:~). honesty	
چکیل زحمت، اممک: دؤیماق و دینچلیک اوچون یییلن	شئی، آمج... : ارکگی آرام ائندن شئی، {.		امانتی [ظ،ع] امانت اولاراق وئرلین (فا:~).	
amma [باخ] آما.	امارات [آ،ع] امیر لیک بؤلگه سی، بگ لیک (فا: حوزه امیری).		امانی amani [ص،ع] امانت اولاراق تاپشیریلان (فا:~).	
			امانی [یا زار] محمد امانی ۱۶-۱۷ جی یوزیللرده بایورت	
			بؤلگه سینده اولموش، امانی اؤزونو شیعه و بیر قیزیلباش	
			آدلاندیریر، بوشاعرین دیوانی چاپ اولوبدرو و تورکجه	
			ادیاتیندا ایلک دفعه منظوم حکایه لر یازمیشدیر ^{۲۸} .	
			امیریون [آ،فر] بالالیک، اوغولجو، روئشیم (فا: امیرین).	
			امپئرسیونیست [آ،فر] ایز له نیمجی (فا: امپرسیونیست).	
			امپئرسیونیزم [آ،فر] ایز له نیم جلیک (فا: امپرسیونیزم).	
			امپئریالیزم [آ،فر] یاییلماجیلیق، بیر حکومتین اؤز میلّیتندن	
			باشقا بیر ملت سیاسی و اقتصادی اگه منلیگی آلتینا آلاراق	
			یاییلماسی و حکومت ائتمه سی (فا: امپریالیزم).	

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۷۸	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
امپریالیست [آ،فر] امپریالیزم یانلیسی (فا:امپریالیست).	امپریالیست [لی] ص ۱-امجگی اُولان،ممه لی. ۲-هله ساغیلما میش مال داوار.			
امپراتور [آ] بیر امپراتورلوغو یؤنه تن و دولاندیران کیمسه، خاقان (فا:شاهنشاه). emperor	امپراتور [آ] بیر امپراتورلوغو یؤنه تن و دولاندیران کیمسه، خاقان (فا:شاهنشاه). emperor			
امپراتور اونو [آ،بی] مایدانوزگیلردن اییی لی و یاخیجی اُولان، کؤکو حکیملیکده ایشلنن بیر اوت. peucedam	امپراتور [آ] مایدانوزگیلردن اییی لی و یاخیجی اُولان، کؤکو حکیملیکده ایشلنن بیر اوت. peucedam			
imparatoria	امپراتورلوق [آ] خاقانلیق، باشیندا امپراتور دوران حکومت، تک حاکمیت لی و مستملکه لی دؤولت (فا:~). empire			
امپوزه [آ،فر] زورلا نمیمسه دیلمیش، قبول ائتدیر یلمیش (فا:~).	امپوزه [آ،فر] زورلا نمیمسه دیلمیش، قبول ائتدیر یلمیش (فا:~).			
اَمَت [آ] ۱-سینیر، مسافه ۲-امزیک، امجک ۳-انسان آدی: اَمَت.	امت [آ] ۱-سینیر، مسافه ۲-امزیک، امجک ۳-انسان آدی: اَمَت.			
اَمَمَت ümmət [آ،ع] حضرت محمده اینانانلارین بوتونو، بیر پیغمبرین اؤیروقلاری (فا:~).	اممیت [آ،ع] حضرت محمده اینانانلارین بوتونو، بیر پیغمبرین اؤیروقلاری (فا:~).			
امثال imtisal [آ،ع] اوئوما، بوئروغو آلتیندا اولما، اوئورقلو اولما (فا:~).	امثال [آ،ع] اوئوما، بوئروغو آلتیندا اولما، اوئورقلو اولما (فا:~).			
امتھان imtahan [آ،ع] سیناو، یوخلاما ایشی (فا:~).	امتحان [آ،ع] سیناو، یوخلاما ایشی (فا:~).			
امتداد imtidad [آ،ع] سوره لیک، اوئانما (فا:~).	امتداد [آ،ع] سوره لیک، اوئانما (فا:~).			
امتزاز imtizac [آ،ع] قیناشما، قاریشما و اوئوشما (فا:~).	امتزاز [آ،ع] قیناشما، قاریشما و اوئوشما (فا:~).			
امتعه [آ،ع] متاع چو آلوئر اوچون اؤره تیلن امک ایشی (فا:~).	امتعه [آ،ع] متاع چو آلوئر اوچون اؤره تیلن امک ایشی (فا:~).			
اَمَت لر [آ] رزن ده کند آدی.	امت لر [آ] رزن ده کند آدی.			
امتناع imtina [آ،ع] قاچینما، ساقینما، چکینمه، بوئون قاچیرما، قبول ائتمه مه (فا:~).	امتناع [آ،ع] قاچینما، ساقینما، چکینمه، بوئون قاچیرما، قبول ائتمه مه (فا:~).			
امتنان imtinan [آ،ع] تشکر ائتمه (فا:~). thankfulness	امتنان [آ،ع] تشکر ائتمه (فا:~). thankfulness			
امتیاز imtiyaz [آ،ع] آیریجالیق، اوستونلوک disginction	امتیاز [آ،ع] آیریجالیق، اوستونلوک disginction			
امثال [آ،ع] مثل لر، بنزر لر، بنزر سؤزلر (فا:~).	امثال [آ،ع] مثل لر، بنزر لر، بنزر سؤزلر (فا:~).			
امع amec [آ] سوئ یوسونلاری نین کؤک بؤلومو.	امع [آ] سوئ یوسونلاری نین کؤک بؤلومو.			
امجک emcek [آ] ۱-دؤش، ممه (فا:ممه) breast {ت امیک، سن؛ باخ: آم ۲- [آ] تفرش ده داغ آدی.	امجک [آ] ۱-دؤش، ممه (فا:ممه) breast {ت امیک، سن؛ باخ: آم ۲- [آ] تفرش ده داغ آدی.			
امجک آلتی [آ] امجگی دیک ساخلاماق اوچون آلتینا قویولان شئی (فا:زیر پستانی). submammary	امجک آلتی [آ] امجگی دیک ساخلاماق اوچون آلتینا قویولان شئی (فا:زیر پستانی). submammary			
امجک اوئاشاغی [آ] سوئ امر اوئاشاق.	امجک اوئاشاغی [آ] سوئ امر اوئاشاق.			
امجک سالانماسی [آ] امجگین دیک لیکدن دوشمه سی (فا:افتادگی پستان). ma stoptosis	امجک سالانماسی [آ] امجگین دیک لیکدن دوشمه سی (فا:افتادگی پستان). ma stoptosis			

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۷۹	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
امزیک əmzik [آ]	۱-اؤشاقلار سۆت وئرمک و یا اولاری دۆمۆک ائتمک اوچون حاضرلارنان بیر شئی، سۆمورماق اوچون کۆرپه اوشاغین آغزینا وئریلن ایچی بوش یوموشاق شئی(فا:پستانک). nipple ۲-باشین قاباقدا اولان یوموشاق بۇلومو. {ت'اؤمگۆک' سن: بۆرۆ؛ باخ: آم}.	امک حاقی [آ]	ایش و امک قارشى لیغى.	
امزیک لئمک [س]	آغزینا امزیک وئریلمک.	امکدار (امکدار) [آ]	امکچی، ایشچی، زحمت چکن.	
امزیک سیز [ص]	امزیک او لمایان.	امکدارلیق [آ]	امکدار اولما وضعیتی.	
امزیک لهمک [س]	آغزینا امزیک وئرمک.	امکداش [آ،سن]	بیرایشیده اولانلار و بیرلیکده ایشله ین لر (فا:همکار). colleague	
امزیک لی [ص]	۱-امزیک او لان. ۲-سۆت امر اوشاغی اولان.	امکداشلیق [آ]	امکداش اولما وضعیتی (فا:همکاربودن).	
امساک imsak [آ،ع]	پرهیز، چکیمه (فا:~).	امکداشلیق ائتمک [س]	بیرلیکده ایشله مک.	
أمسته جان / امستجان [آ]	شېستر دا کند آدی.	امک سئور (امک سئور) [آ]	امک سئور، چالیشمایى سئور.	
أمش [آ]	سۆت باجی، قیز آدی (فا:نام دختر، خواهر رضایی).	امک سئورلیک [آ]	امک سئومه، چالیشمایى سئومه وضعیتی.	
أمشن / آمشان əmşən [آ،ت]	قوژو دری سی، کۆرک دۆزه- نیلن دری.	امک سیز [ص]	زحمت سیز، زحمت چکمه دن، ایشله مه دن.	
امضاء imza [آ،ع]	دامغا (فا:~). royal	امک قابلیتی [آ]	ایشله مه یئتە نگى.	
امعاء əmza [آ،ع]	باغیر ساقلار (فا:~)	امک قارشى سی [آ]	قارشىلىق (فا:دستمزد). wage	
امقین / عمقین əməqin [آ]	تارۇم دا کند آدی.	امک گۆن [آ]	ایشچی لرین امگینی و ایشله مه سینی حسابلاما واحدی و بیریمی (فا:واحد محاسبه کار کارکنان).	
امک əmək [آ]	بیر ایش گۆرمک اوچون یارارلانیلان دۆشونجه و گۆج، زحمت، غیرت، جهد (فا:زحمت). {ت، گۆ، سن «امگک»؛ باخ: آم}.	امکلى [آ]	ایشله مک اوچون قانونی و یاسال دۆنمی قورتولموش کیمسه (فا:بازنشسته). retired	
امک وئرمک [ل]	چوؤخ چالیشماق.	امکلى آیلیغى [آ]	امکلى اولدوقدان سؤنرا اؤده نن آیلیق.	
امک آلتی [آ]	ایشله مک اوچون گره کن آلت.	امکلى اولماق [س]	ایشله مک اوچون قانونی و یاسال دۆنمی قورتولماق (فا:بازنشسته شدن).	
امکان imkan [آ،ع]	ممکن اولما، بیر ایشه فرصت یارانما (فا:~) possibility	امکلى معاشى [آ]	امک لی آیلیغى.	
امکان سیز [ص]	ممکن اولما یان، امکانی اولما یان (فا:امکان ناپذیر). possibility	امکلیک [آ]	امک حقى (فا:کارنامه). report card	
امک اوردوسو [آ]	زحمت چکنلر قروپو، مجازاً پرولتاریا.	امکلیلیک / امکلیلیک چاغى [آ]	امکلى اولما وضعیتی، امکلى اولدوقدان سؤنراکی دؤنم (فا:بازنشستگی). retirement	
امک پرور [باخ]	امک سئور.	امکله əmkən [آ،ع]	مکانلار، یئر لر (فا:~)	
امک تربیه سی [آ]	یئنئ نسلین امک اساسیندا تربیه سی.	امگک [آ]	۱-باش سۆمویونون قاباق و اورتا بۇلومو، باخ: امزیک. ۲-امک، زحمت، گۆجلوک ۳.	
امک چکمک [س]	ت «امگمه ک» زحمت چکمک.	امگى ایتیمک [س]	زحمتی و امگى بوشا گتتمک.	
امکچی [آ]	زحمت چکن، آیلیقچی (فا:کارمند). memeber of staff	امگى گنچمک [س]	بیر شئیین اورتایا چیخماسی اؤچون چالیشمیش اولماق.	
امکچیلیک [آ]	امکچی اولما وضعیتی، امک له گنجیمه.	امگیم بۆرنوندان گل سین [ن]	قارقیش افاده سی.	
		امل [آ،ع]	آماج، شدتلی آرزو (فا:آمال).	
		املاء imla [آ،ع]	یازیم، هریر ادبی دیل اوچون قبول ائدیلمیش واحد و دۆزگون یازی سیستمی (فا:~).	

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۸۰	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
amlaḥ [آ،ع] ملح لر، دوزلار (فا:~).	املاح		آوا: حیات وثرن یثر، روحلو و جانلی یورد.	
emlak [آ،ع] ملک لر، یثر لر (فا:~). estates	املاک		امَنبای [آ] انسان آدی، باخ: امن + بای.	
emləş [آ] رودسر لاهیجان دا کند آدی.	املش		amənd / اَمَند [آ] زنجان، شبستر، تاروم؛ هنریس (امندی)	
amlik [آ] دؤیقؤلو، مَرَحمتلی.	املیک		دا کند آدی {۱-دده قورقود بویلا ریندا بیر طایفا آدی ۶۶. ۲-}	
amlik / املاک [آ] انیمیر بویوناعایدیثر آدی (۱۶جی قرن) ۲۵.	املیک / املاک		امن + اند > امن + د > اَمَند: روحو و حیاتی اولان یورد.	
amlemk [س] علاج وثرمک، علاج سورتمک.	املمک		amen kendi [آ] سایین قالا دا کند آدی.	
amlik [آ] ۱-اممه سوره سینده اولان کیچیک اوشاق. ۲-	املیک		amnu [آ] اوجان دا کند آدی {آنا سۆزله ایلگیلیدیر}.	
آناسیندان سؤت اممه دؤنمینده اولان و یئنیجه اوت یشمگه			amniyet [آ،ع] گوؤنلیک، تهلیکه سیز لیک (فا:~).	
دؤشموش قوزو.			amniyet şurası [آ] تهلیکه سیز لیک شوراسی (فا: شورای امنیت).	
amlik kimi [ص] بسلنمیش قوزو کیمی.	املیک کیمی		amniyet siz [ص] گوؤنسیز، تهلیکه لی وضعیت (فا: نا امن).	
amili [يازار] هـ ۱۲۸۲ اهرین دومروق کندینده آنادان	امیلی		amniyet sizlik [آ] گوؤنسیز لیک، تهلیکه لی لیک (فا: نا امنی).	
اولوب، "کنیز فاطمه" تخلص اندهرک تورکجه مذهبی			amniyet li [ص] گوؤن لی، تهلیکه سیز (فا: امن).	
شعر لری واردیر ۵۲.			amnie [آ،ع] گوؤنلیک مامورو، ژاندرمری مامورو (فا: بکچی).	
amem [آ،ع] اَمَت لر (فا:~).	اممم		amusiunal [آ،فر] هیجانلی (فا: پرهیجان).	
amem [فیزیک] امیجی آراج، سؤموران، اسپراتور.	اممم		amusiun [آ،فر] بیر ماده نین بیر مایع ایچینده کامل اریمه	
amemk [ل] دوداق و دیل کؤمک ایله بیر شئی	امممک		یبب معلق حالدا قالمیش حالینا وثریلن آد.	
ایجری چکمک، سؤمورماق، سورماق (فا: مکیدن). to			amur [آ،ع] امر لر، ایشلر، مشغله لر (فا:~).	
suck {سؤمرجه <آما>: ۱-آنا. ۲-ممه. ۳-اممک، <ئموک>	suck		amvat [آ،ع] میت لر، اولولر (فا:~).	
اممک آلتی؛ ت، سن؛ باخ: آم؛ فارسجا "مکیدن ومک زدن"			amvac [آ،ع] موج لار، دالقلار (فا:~).	
کلمه لری بو سؤزدن آلینیب؛ یئنده بو کؤکدن اممه > ممه >			amval [آ،ع] مال وار، بوتون شیئر (فا:~). goods	
ماما سؤزلری اورتاق کلمه کیمی بوتون دیللرده ایشله نیر،			amvi [آ،ع] بنی امیه خاندانینا منسوب (فا:~).	
بو کلمه نین کؤکو ام (داوا، درمان) سؤزو اولمالیدیر.			ummehat [آ،ع] اُمَتلار آنالار (فا:~).	
amem [آ] اممک ایشی، سؤمورما، بیر مایع و سیوی نی	اممه		imhal [آ،ع] مُهلت وثرمه (فا:~).	
سؤموروب چکممه (فا: مک). suck thou			amehen [آ،دی] بیرنوع کرتنکله ۴۰. {ایمکلمک سؤزوندن}	
amem basma تولومبا [آ] هم چکن همده آخیدان تولومبا.	اممه باسما تولومبا		amehenler [آ] اؤرمو گؤلر آدالاریندان بیر.	
amen [آ] ۱-جان، رُوح، حیات ۲-آغاج تیکمک اوچون	اممن		amehek [ص] ۱-آناسینی اممه مک ویا امه بیلمه مک سونوجو	
آچیلان چوخور ۳-مئشه آغاجی ۴-گؤی تورکلر دؤنمی			آریق اولان. ۲- [مج] مایماق، قورخاق، باشاری سیز.	
بگ لریندن و کورشادین قیرخ یولداشیندان بیر. ۵-دده			amekume ji [باخ] ابه کؤمه جی.	
قورقود بویلا ریندا انسان آدی.			ummi [آ،ع] اوخویوب یازمامیش (فا: امی).	
amen [آ،ع] گوؤنلی (فا:~).	اممن		amici [آ،ص] امن، سوران.	
amenamancılık [آ] گوؤنلیک (فا: امن و امان).	امن امانلیق		amici tokler (تئلر) [آ،بی] بیتگی کؤکلرینده اولان و توپراق-	
amena [آ،ع] امین لر، دؤزگون لر (فا:~).	امنا		داکی ماده و سویو امیب بیتگی وثرمگه یارایان اورقان.	
amena / اماناوا [آ] بوستان آباد، هشری ده کند آدی {امن +	امناوا / اماناوا		umid [آ] باخ اؤمود.	

امیر əmir [ع، ص] باشچی، بیر ائللین بۇ یوگو (فا:امیر).	امیشدیر یلمک [بل] امیشدیر مک ایشی گۆرۆلمک
امیر... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۴۲ آد سایماق اولار).	امیشمک əmishmək [قا، س] ۱-قارشى ليق لی اولاراق امک. ۲-قوزو و بیزوولاری آنالارینین یانینا آپاراراق سۆت وئرمک (فا: باهم مکیدن). to suck together
امیرالمر [ع، ص] امیر لر امیری، اوردوباشی، قوشون باشی. امیرانکه [آ] تبریز ده کند آدی (امیر+انگج: امیر یئیشی).	امیک əmik [آ، دا] ۱-امک دن زده لنمیش امزیک و بوجور شئیلر. ۲-انسان بیئنی. ۳-بوغاز، خیرتدک.
امیر خسرو دارایی (خسرو) [یازار] گونش ۱۲۷۰ ده تاروم-بنارود دا آنادان اولوب، تۆرکجه شعر لری واردیر (فا:~) ۱۴۱.	امیلک [بل] امک ایشی گۆرۆلمک (فا: مکیده شدن).
امیر خیزلی [یازار] (۱۲۹۴-۱۳۴۴) تبریز لی اولاراق، مشروطه زامانی فرهنگی ایشلرله مشغول اولوب، اؤنملی اثری: "قیام آذربایجان و ستارخان، تاریخ فرهنگ و ادب آذربایجان".	امین [آ، ع] اینائیلر، گووتیلیر، خاطر جمع، آرخاین (فا:~).
امیر سلطانزاده [آ] اؤرملو چاغداش شاعردیر ۱۵۶.	امین... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اولار).
امیر علی شیر نوایی [آ] (۸۴۴-۹۰۶)، سلطان حسین باقرائین وزیری اولاراق تورک عالمنین اؤنملی ییلگین لریندنیر، اثرلریندن: محاکمه اللغتین، خمسه نوایی، لسان الطیر، تاریخ انبیا، تاریخ ملوک عجم، ترجمه اللغة تورکیه بالفارسیه، مجالس النفاس، عروض ترکی، منشئات تورکی، خمسه المتحیرین ۱۴۱، ۱۴۴.	امینی سربای [یازار] گونش ۱۳۰۱ ده سرباب-خاکی دا آنادان اولوب، تۆرکجه شعر لری واردیر (فا:~) ۱۴۱.
امیرلو [آ] بو طایفا م ۱۵ جی یوزیل ده آغ قویونلو بیر لیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش لری وارایدی.	ان ən [۱-ذرینلیک، گئئیشلیک، باخ: افن. ۲-آو. ۳-قئی. ۴-آرخا. ۵-باخ: اکلر.
امیرلیک [آ] ۱-امیر و حاکمین وظیفه سی. ۲-امیرین اداره سی و اگه منلیگی آلتیندا اولان یئر لر و اؤلکه.	ان آز [آ، ص] حد اقل (فا: کمترین) fewest . minimum
امیر هدايت الله [آ، یا] آغ قویونلور دؤورو م ۱۵ جی عصرین گۆرکملی شاعریدیر و تۆرکجه دیوانی واردیر ۲۸.	ان آز ساپما آچی سی [آ] مینیم انحراف آچی سی (فا: زاویه مینیم انحراف). angle of minimum deviation
امیزدیر یلمک [بل] امیزدیر مک ایشی گۆرۆلمک (فا: فم).	ان آشاغی [آ، ص] ان آلت سویه ده (فا: اسفل). lower
امیزدیر تمک [ل] امدیر مک، دؤشدن سۆت وئرمک.	اناث ənas [آ، ع] قadin، آرواد، خانیم، بایان: (فا: زن).
امیزدیر مک [ل] اممه سیننی ساغلاماق، امدیر مک (فا: شیر دادن).	انادی ənadi [آ] جو غاتنی دا کند آدی (انمک دن: یئیشی).
امیزدیر مه [ل] امیزدیمک ایشی (فا: شیر دهی).	انار ənar [آ، سن] «نکنار» باخ: نار (فا:~). pomegranate
امیز لیک [س] ۱-بۆرولوق، چایدان و ساماوار بۆرولوغو. ۲-سۆت وئرن قادین. ۳-اوشاغا سوت وئرمه قابی.	انارستان ənaristan [آ] تارؤم دا کند آدی.
امیزمک əmizmək [ل، ت] امک (فا: شیر خوردن بچه).	انالوجه ənalucə [آ] فریدن ده کند آدی {آنا+لیجا}.
امیشی [آ] امک ایشی ویا بیچیمی (فا: مک). suck thou	انایی [ص، دا] بؤدالا، مایماق و گو بؤد (باخ: انه مک).
امیشدیر مک [ل] امیشمه سیننه یول آچماق (فا: شیر دادن بچه).	انایی لاشماق [س] انایی اولماق، انایی یا دؤنمک.
	اناییجا (اناییجاسینا) [ظر، دا] انایی کیمی.
	انایی لیق [آ] انایی اولما، انایی دؤرومونا دؤشمه.
	انایین [ص، دا] غیر عرفی ایشلر، آتورمال، عجیب غریب "آدام: عجیب غریب آدام، -ایش". {باخ: انه مک}.
	انیت داغی [آ] سالماسداداغ آدی {انمک: ان+باتماق: بات}.
	انبساط inbisat [آ، ع] گئیش له مه، یاییلما (فا:~).
	ان بؤیوک [آ، ص] داهابؤیوک (فا: بزرگترین) eldest.greater

1- (e,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۸۲	ارک سۆزلوگو	1- (e,i)ə
انبی anbi [آ] اؤرمیه ده کند آدی {انمک:دن:اندی}.	سروان چکر مایا بوزلار نر گندر. توفارقانلی عایباس.		انتقال intiqal [آع] بیر یثردن باشقا یثره آپارما و گؤندرمه،	
انبیا [ع، نبی چو] یا لوالجارلار، پیغمبر لر (فا:پیامبران).			یثربنی دیششمه (فا:انتقال). transition	
انبیر/انبور anbir [آ،فا] دمیرجی توتقاجی و ماشاسی			انتقام intiqam [آع] اؤج و عوض آلما، قیصاص آلما (فا:~).	
(فا:انبر). tongs			انتها intihah [آع] سوْن، سوْنا چاتما (فا:~).	
انبیر۲ [آ] هرم شکلینده ییغلمیش تاخیل یا میوه توپاسی			انتیق [آع، عتیق] اسکی لردن قالمیش و نادیر تاپیلان	
(فا: کچه بصورت کله قندی).			ذیر لی شئی لر.	
انبیق anbiq [آع] دامیتیجی، دامیتما یا یارایان آراج.			انتیقہ [آ، ایتالیانجا] اسکی چاغلاردان قالمیش اشیا	
انبیکؤل [آ] دوه چی، ده یثر آدی ۲۴۰.			(فا:عتیقہ).	
انتاج intac [آع] سونوچ لاندیرما، سونا یئتیرمه (فا:~).			انجام encam [آ،فا،شع] سوْن، ایشین سوْنو (فا:~).	
انتباه intibah [آع] ۱-بیر شئین ذهنین ده بؤراخدیغی ایز،			انجام تاپماق [س] سوْنا و ارماق (فا:انجام یافتن).	
تأثرات، ایز له نیم. ۲-اوْیانیش، جانلارنا، دیرچلمه (فا:~).			انجام قیلماق (وئرکم) [س] سوْنا وار دیرماق (فا:به انجام رساندن).	
انتحار intihaar [آع] دوشمنه صدمه وورماق مقصد ایله اوْلمه			انجم آباد [آ] علیشاه عوض ده کند آدی.	
حاضر اولماق ایشی، اؤزون اوْلدورمه (فا:~). suicide			انجماد incimad [آع] دوْنونق حالا دؤشمه، بؤزُلما (فا:~).	
انتحال intihal [آع] اؤزونو چیخما، اؤزگه نین بیر سؤز و			انجمن encümən [آ،فا] توپلاتتی، توپلآنیم (فا:~).	
شعربنی اؤزونو منسوب ائتمه .			انجمن encumən [آ] ماهنشان دا کند آدی.	
انتخاب intixab [آع] سئچمه، سئچیم، سئچلمه (فا:~).			انجی قارا enciqara [آ] ساوه ده داغ آدی.	
انتخابات [آع] سئچیم، سئچیم لر (فا:انتخابات).			انجیر encir [آ،بی،فا] توْت سولاردان، یاپراق لاری بؤیوک	
انتزاع intiza [آع] ۱-ایرما، چکیب ائشیگه چیخارما (فا:~).			و بش دیلم لی، اوْرتا بویلو، ایستی بولگه ده یئتیشن	
انتساب intisab [آع] بیر ایشه قویما و قویدورما، بیرینه			بیر آغاج (فا:~). ficus ۲-سؤلدوز دا داغ آدی. کبودر-	
منسوب ائتمه (فا:~). relation			آهنگ (-باغی)، فرمهن (-ک) گئرمی (-لو) ده کند آدی.	
انتساخ intisax [آع] اؤزوندن یازما، نُسخه گؤتورمه (فا:~).			انجیر قوشو [آ،دی] سئرچه گیللردن، انجیر و باشقا مئیوه لر له	
انتشار intişar [آع] یایما، یاییلما (فا:~).			بسلندیگی اؤچون ضررلی ساییلان کیچیک بیر قوش	
انتصاب intisab [آع] منصوب اولما، بیرایشه گؤرولمه (فا:~).			(فا:پرندہ انجیر خوار، شبیه سار). anthus trivialis	
انتظار intizar [آع] گؤز له مه، بکله مه (فا:انتظار).			انجیر موباسی [آ] بو میوه نی قایناداراق و شکر و آیری شئیلر	
انتظام intizam [آع] نظام و قایدایادؤشمه، دؤزوملنمه (فا:~).			قاتاراق دوزه لن بیر نوع مربّا (فا:مربای انجیر).	
انتفاع intifa [آع] یارارلانما، فایدالانما (فا:~).			انجیر لیک [آ] انجیر آغاجی چوْخ اوْلان یثر.	
انتقاد intiqad [آ] ۱-نقد ائله مه، بیرنین عیب لرینی بیلدیرمک			انجیل incil [آع] حضرت عیسی نین گئیردیگی کتایین آدی	
و اونلاری سؤیله مک. ۲- [یازین] آذربایجان تورکجه سینده			(فا:~). the gospel	
بو نوع قوشقودا شاعر فلکین ستمین، دونیانین بی اعتبار			انجیل encil [آ] ۱-بعضی دئییشلرده انجیر. ۲-اؤنجول ۳۳.	
لیغین، ظلم و عدالتسزلیگی مطرح ائدیر، تورکجه ده بو			انجیل [آ] ساوه ده کند و داغ آدی. تاروْم و بازار شاندرمن دا	
نوع شعره هجوده دئمک اولار و معمولاً هر وزنده دئیيله بیلر،			(انجیلان) کند آدی.	
اؤرنک "هانی بو اؤلکه ده عدالت دیوان. یوخ کیمسه			آنچ/آنچ [آ] آنمک/یئنمک فعل ایندن، مثیل، مثییلی ۷.	
ائيله سین دردیمه درمان. هئچ انصافا گلمز بی انصاف سروان.				

1-(ə,i)ə	آذربایجان تورکجه سی	۲۸۳	ارک سۆزلوگو	1-(ə,i)ə
آنچو/انچو [آ] سکون، خُصور، رُوح درینلیگی. ^۷	آندیرگان [آ] اهر ده کند و چای آدی {۱-ینیشلی یئر؛ ۲-آند+ار+قان: آندلاشمیش انسانلارین یوردو}.			
انحاء enha [آع] یول و یۆتم لر، نحو لر (فا:~).	آندیریلک enderilmek [بل] بوشا لتیلماق، اندریمک ایشی گؤرولمک، یندیریلک (فا: ریخته شدن).			
انحراف inhira [آع] سایینج، آزما، ساپما (فا:~) aberration	آندیس [آ] هئریس دا کند آدی {آند+اوز}.			
انحصار inhisar [آع] مۆنوپولی، بیر مال و اؤرونون استحصالی بیر شخصه ویا بیر قورولوشا مخصوص اولماسی، تکل (فا:~).	آندیشه [آ،فا] دۆشونجه، قایقی و قورخو، قوشقو (فا:~).			
انحطاط inhita [آع] چۆکمه، آلچالما degeneration	آندیشه ائتمک (چگمک) [س] ناراحات اولماق، قورخماق.			
انحلال inhilal [آع] داغیلما، پارچالانما، آرادان گئتمه، پوزولما حل اولما، چۆزولمه (فا:~) dissolution	آنداز [س،ع] قورخوتماق، اویاتماق، ییلدیرمک و اویاندیرماق.			
انحنا inhina [آع] آیریلمه، بۆکولمه (فا:~).	آنر جان [آ] تبریز و بوستان آباد دا کند آدی {آنار+جان: دۆشونجه لی، اؤسلو}.			
اندآباد endabad [آ] ماهنشان دا کند آدی {آند+آوا}.	آنرؤی [آ،فر] ارکه، ماده ده وار اولان ایستی وایشیق گؤجو.			
آندآب [آ] اهر ده کند آدی {آند+آو}.	آنر (آنره) [ص] ضعیف، گؤجسوز.			
انداده endade [آ] جوغاتئی دا کند آدی {آند+دده}.	آنزاب [آ] اردیبل ده کند آدی {۱-آنسه+آو ۲-آن+ساو}.			
اندازه [آع] اؤلچو، مقیاس (فا:~).	آنزال inzal [آع] یندیرمه، یندیر لیمه (فا:~).			
اندازه سیز [ص] ۱-اؤلچوسوز، بیچیم سیز، اؤلچولمه میش (فا: بدون اندازه). ۲-چوؤخ چوؤخ.	آنزالی enzali [آ] مرند ده داغ آدی {آنسه+لی}.			
اندازه لی [ص] اؤلچولو، بیچیم لی (فا: اندازه دار).	آنزان [آ] خیوا دا کند آدی {آنسه+ان: ینیش یوکوشلو یئر}.			
انداق endaq [آ] ضیاآباد دا کند آدی {آند، آق}.	آنزان enezan [آ] گرگان-بندرگزده بیر تورکمن کند یستانی.			
اندام [آ،فا] بوی، بوی بوخون، وُجود، ایچ (فا: اندام).	آنزانلار [باخ] ایلاملار.			
اندام لی [ص] بویلو بوخونلو، وُجودلو (فا: خوش اندام).	آنزەر enzər [آ] تارؤم دا کند آدی {آنسه+ار: ینیش یوکوش انسانی، انسانلار عاید ینیش یوکوشلو یئر}.			
اندیبل [آ] شبستر و خالخال دا کند آدی {آند+بیل}.	آنزلی enzeli [آ] بو شهر آستارا لیمانیندان ۱۳۰ کیلومتر و رشت شهریندن ۴۰ کیلومتر آرا لیقدا قرار تاپیب، تاریخی کتابلاردا ۵۴۰ ایل اؤنجه ثبت اولونماسی بیلینیر و ۱۸۰۵ م ایلینده رۇسلارین توسُط ایله اودا چکیلدی و سونرالار یئنه دیرچلیدی، بۇ شهرین جمعیته نین بؤیوک بؤلومو تورکجه دانیشیللار. دنیز سؤلاری سویه سیندن ۲۶ متر آشاغیدا اولاراق ش ۱۳۸۵ آمارینا گؤره شهرستان و شهر جمعیته ۱۱۰،۰۰۰ و ۱۳۴،۰۰۰ نفرایدی. شهرین گزمله لی یئرلری: آنزلی و غازیان ساحلی، غازیان دالقا قیرانی، آنزلی پارکی و بؤلورای، آنزلی تالابی، آنزلی میناره سی، آنزلی کؤپرولری، دنیز کؤنترول بؤرجو (باخ: آنسه).			
آندرزین endercin [آ] آوج ده کند آدی {آند+ار+سین}.	آنزلی [آ] آذربایجان خالق اویون هاوالارینین بیر.			
آندردؤندر الله مک [ل] آلت اؤست ائتمک.	آنزلی بۆلکه سینده تورک کندلری [آ] آبکنار (۲۶) کب * ۴۳۰۰/۴			
آندرزلی enderzi [آ] قوچان دا کند آدی {۱-آند+ار+سو ۲-آندرز [فا] +ی}.				
آندریمک [ل] یندیریمک سؤزوندن بیر قابدان شیلیری بوتون ایله تۆکمک، بوشا لتماق (فا: ریختن). to pour				
آندرون [آ،فا،شع] ایچری، ایچ بؤلوم (فا: آندرون).				
آندهر یلمک [بل] بیر قابین شیلیری بوتون ایله تۆکولمک، بوشا لتیلماق (فا: ریخته شدن).				
آندیجان [آ] آلتون اوردو (قایدو، دووا) خانلاری زامانی فرغانه بؤلگه سینده دۆزه لن و تورکلرین یاشادقلاری بیر شهر آدی ^{۱۱} .				

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه سی	۲۸۴	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
ی تو، ایشیلا (۲۲ک ۱۴۰ تو+گیلک)، اِشترکان (۱۹ک ب * ۲۲۰ تو+گیلک)، چپرپورد (۸ک ق ب * ۱۶۰ ی تو)، شاهور (غازیان گو لولونن یاخین لیغیندا، * ۵۷۰ ی تو)، طالب آباد (۷ک د * ۱۳۰ ی تو)، کرکان/کرکان، (۱۹ک ب * ۳۹۰ ی تو)، لیجارکی (۱۰ک د * ۱۵۰ ی تو)	انزو inzival [آ،ع] باغلالتنی کسه رک تک باشینا یاشاما (فا: گوشه گیری). seclusion		انسیت ünsiyət [آ،ع] قارشیلیقلى مُناسبت، یاخین لیق، اُلْت (فا: ~).	
انزه enzə [آ] کلئیر ده داغ آدی {باخ: انسه}.	انزله enzə [س] ضعیف و گوچسوز وضعیت گلمک.		انشاء inşa [آ،ع] ۱-قاییرما، قورما، تیکمه، وُجودا گتیرمه. ۲-قلمه آلما، بیرقونویو آچیقلاما (فا: ~). composition	
انزئکتور [آ،فر] پوسکورن ایینه (فا: انزئکتور).	انزئکسیون [آ،فر] ایینه لهمه، وورما (فا: انزئکسیون).		انشاء inşaallah [با،ع] آلاهِ ایسته سه (فا: انشا الله). if God pleases	
انس ins [آ] انسانلار، بشر (فا: ~). {ع: تکیلی انسی و چوغولو اناس کلمه سیدیر}	انس üns [آ،ع] آلیشما، اویرشمه، وحشت قارشیتی (فا: ~).		انشآت چی inşaatçı [آ،ع] تیکیتی، تیکیتی یه عاید اولان (فا: ساختمانی انشآت چی (فا: ساختمان ساز)).	
انسان insan [آ] جانلی لارین ان گلیشمیش نوعو (فا: آدمی).	انسان insan [آ] جانلی لارین ان گلیشمیش نوعو (فا: آدمی).		انشاد inşad [آ،ع] بیرادیبی پارچانی یوکسک سسله اوخوما، دئکلاماسیا، دئکلاماسیون (فا: ~).	
in this manner {ع، چوغولو: اناس، اناسی}.	انسان اوغلو insan [آ] انسان (فا: آدمیزاد). Human being		انشراح inşrah [آ،ع] فراحلیق، کؤنول آچیلماسی (فا: ~).	
انسان ایشی [آ] انسان ال ایله دوزلمیش اولان (فا: ساخته دست بشر). mankind	انسان بیلیمی [آ] انسانلارین گنچمیشینی آراشدیران بیلیم (فا: بشرشناسی). anthropology		انشعاب inşıab [آ،ع] شعبه شعبه اولما (فا: ~).	
انسان جیلیق [آ،ع] هومانیزم (فا: انسانیت).	انسان سئورلیک [آ] بوتون انسانلارا سئوگی بیلدیرمه (فا: بشر دوستی). philanthropism		انشیقاق inşıqac [آ،ع] یاریلما، آیریلما (فا: ~).	
انسان گیللر [آ،دی] فسیل حالیندا یاشایان انسانی قاپسیان سوئی.	انسانیت [آ،ع] انسان لیق (فا: ~).		انشیشمک enşışmek [س،دده] سسله آغلاماق، ایچین چکه رک آغلاماق (فا: نوعی گریه کردن).	
انسانیت [آ،ع] انسان لیق (فا: ~).	انسجام insicam [آ،ع] توتارلیق، باغداشیم (فا: ~).		انصار ənsar [آ،ع] یولداشلار دوستلار (فا: ~).	
انس جنس [آ،ع] انسان و جنلر (فا: انس و جنس).	انسداد insidad [آ،ع] باغلانما، قاپانما (فا: ~). stopped		انصاف insaf [آ،ع] وجدان و منطق دایانان عدالت، عدل ائتمه (فا: ~). equity	
انسولین ənsolin [آ،فر] شکر خسته لیگینه قارشى ایشله نیلن بیر نوع هورمون.	انسه ənsə [آ،ت،دده] باشین آرخا طرفی، بوینون کؤکو		انصافاً [آ،ع] انصافی نظره آلاراق (فا: ~).	
			انصاف سیز [آ] انصافی اولمایان (فا: بی انصاف). unfair	
			انصراف insiraf [آ،ع] قاییتما، منصرف اولما (فا: ~). dispensing with	
			انضباط inzibat [آ،ع] نظم، سیخی دوزن (فا: ~). discipline	
			انضباط سیز [ص] انضباطی اولمایان (فا: بی نظم). lacking	
			انضمام inzimam [آ،ع] اکلمنه، قاتیلما (فا: ~).	
			انتباق intibaq [آ،ع] اوئیوملو (فا: ~).	
			انظار [آ،ع] باخیش لار، نظر لر (فا: نظرها).	

1-ə(e,i)	آذربایجان تورکجه‌سی	۲۸۵	ارک سۆزلوگو	1-ə(e,i)
انعام ena'm [ع، چوغو لو: انعامات] باغیش، ارمغان (فا:~).	انقیاد inqiyad [آع] بویون ایمه، اویما (فا:~).			
انعام ena'm [ع، نغم لر] مال داور، دؤرد آياقلى حیوانلار (فا:~).	انگ ənək [آ] ۱- آنیمیش، بۆرولموش، اخته لنمیش. ۲- مینیک آتی، قوشما آتی {باخ: انه مک}.			
انعطاف inifat [آع] یومشاقلیق (فا:~).	انکار inkar [آع] دانما، تصدیق ائتمه‌مه (فا:~).			
انقصاد iniqad [آع] باغلانما (فا:~).	انکرمنکر ənker munker [آع] دینی اعتقادا گۆره قبیرده اؤلونو سؤرقو سؤآل ائدن ایکی ملک.			
انعکاس inikas [آع] یانسیما، یانسی (فا:~).	انکسار inkisar [آع] قیریلما، سینما (فا:~).			
انفاد infad [آع] داغیتما و آرادان آپارما، قورتاریب آزیق سیز قالما (فا:~).	انکشاف inkisaf [آع] آچیغاچیخما، آچینما، گلیشیم (فا:~).			
انفاذ infaz [آع] اویقولاما، یئرینه گتیرمه، سؤزونو بیرینه یئریتمه و سؤزونو گنجیرمه (فا:~).	انکوان enkekvan [آ] اقلید دا کند آدی.			
انفاق infaq [آع] نفقه و ثریب بیرینین گنجیمین ساغلاما (فا:~).	ان کیچیک اورتاق چاری [آ] ان کیچیک مضرب (فا: کوچکتری مضرب مشترک). least common multiple			
انفال infal [آع] نفل لر] یارار، غنیمت (فا:~).	انگیش [آ] تجربه لی، دئییملی، اولقون ^۷ .			
انفجار ificar [آع] پاتالاما (فا:~).	انگ eng [آ] آلت چنه (فا: فک). Jaw {ت «انگ»: ۱- چنه. ۲- قادین باش اؤرتوگونون چنه آلتی اییی: سن «اینگک» زنخدان، اؤز، عارض؛ قدیم تورکجه ده انگمک سؤزو متحیر ائتمک معناسیندا واردیر و بوندان دۆزه لن سؤزلر شاشیردیجی و متحیر اندیجی مفهوم داشیرلار، یئر آدلاریندا یئنیش یوقوش وضعیت اشارتدیر، البته یئنیش یوقوشلو یئرین بۇ اؤز للیگی واردیر و سون بیر سؤز بۇ کی بۇ سؤزلر انمک و یئتمک سؤزونه باغلانما لیدیر، نئجه کی اؤزده ده انگ، ان آشاغی بؤلوم ساییلیر}.			
انفرااد infirad [آع] بیرئی لنمه (فا:~).	انگبو engəbu [آ] فال بال قوخویان بیر ییتگی آدی "انگبو ایله آری بئجه لرینی سبدده ییغماق" ^۱ .			
انفراق infiraq [آع] آیریلما (فا:~).	انگج əngəc [آ] ۱- آشاغی یئتمگه یارایان شئی، آياقلىق، پیلله. ۲- سؤ بۆروسو، سو آپارماق اوچون بالاجا چوخور، یاریم بۆرو (فا: تنبوشه). ۳- تبریزده بیر محله آدی (فا: انگج).			
انفصال nfisal [آع] آیریلما (فا:~).	۴- [تا] باخ: یئنگج {انمک، یئتمک نئجه پیلله آشاغیدا اولماغی اوچون بو آدلا تانیلیر ^۱ }.			
انفعال nfi`al [آع] هرھانسی بیر شئیدن تاثیر گؤتورمه (فا:~).	انگدوش engdus [آ] اوجو توپوزلو اؤزون دیمیر، دیمیرچیلر کوره سینى قاریشدیرما دیمیری (فا: میله آهنی کوره آهنگری). {انگ سؤز ایله ایلگی لیدیر، باخ: انگل}			
انفلاک infilak [آع] گؤجلو بیر بیچیمده پارتالاما (فا:~).	انگل engel [آ] بیر ایشین و شئین قاباغین آلان هر زاد، مانع، چتین لیک دؤزلدن (فا: مانع). Abstacle {قدیم			
انفورماسیون [آ] خبر لشمه، ییلگی لنمه و تانیتمه.				
انفیہ [باخ] بۆرون اوتو.				
انقاز inqaz [آع] بۇرخما، نجات وئرمه (فا:~).				
انقاض [آع] تۆکونتو، چۆکونتو، خارابا لیق، ییخیئت (فا: آوار).				
انقباض inqibaz [آع] بۆزولمه، ییغیلما (فا:~).				
انقراض inqiraz [آع] داغیلما، یوخ اولما (فا:~).				
انقسام inqisam [آع] بۆلونه، پارچالانما (فا:~).				
انقضاء inqiza` [آع] ساوۇشما، اؤتوب گئچمه (فا:~).				
انقطاع inqita [آع] کسيلمه، کسیتی (فا:~).				
انقلاب inqilab [آع] دؤنوشوم، دئوریم (فا:~).				
انقلابچی [آ] دئوریمچی (فا: انقلابی).				
انقلابی حرکت [آع] دئوریم سل حرکت (فا: حرکت انقلابی).				
انقوت [آ، دی، سن] کیچیک بیر قوش، باخ: آنقوت.				
انقوت / آنقوت enqurt [آ] میانا دا داغ آدی {باخ: آنقوت}.				
انقوشاجان / انگشتجان [آ] شېستر ده کند آدی.				

تورکجه ده انگمک سۆزۆ متحیر اتمک معناسیندا واردیر و انگل کلمه‌سی شاشیردان و متحیر ائدن شئی آئلادیر و البتده یئنیش یوقوشلو یئرین بۇ اۆز للیگی واردیر و سون بیر سۆز بۇ کی انمک و یئنم سۆزونه باغلانمالیدیر. انگل اولماق [س] چتین لیک تۆرتمک، مانع اولماق. انگل بالیغی [آ،دی] بیر نوع کچک بالیق (فا:نوعی ماهی). انگل بیتگی لر [آ] پارازیت شکلینده یاشایان بیتگی لر (فا: گیاهان انگلی). انگل بیلیمی [آ] پارازیت بیلیمی (فا: شناسی) paracitology انگل چیخارماق (تۆرتمک) [ل] چتین لیک تۆرتمک، مانع اولماق. انگل چیخاق (تۆرتمک) [س] چتین لیک تۆرتمک، مانع اولونماق. انگل سیز [ص] انگلی اولمایان، مانع سیز. انگل لنمک [س] انگل اولونماق. انگل له ییش [آ] انگل له مک ایشی ویا بیچیمی. انگل له مک [ل] قاباغین آلماق، مانع اولماق، انگل تۆرتمک، چتین لیک تۆرتمک (فا: مانع شدن). انگل لی [ص] انگلی اولان، مانع لی (فا: مانع دار، مسئله دار). انگله دۆشمک [س] چتین وضعیته دوشمک. انگله سالماق [ل] چتین وضعیته سالماق. انگن əngən [آ،دی،تا] دیشی دوه. انگومان ənguman [آ] اۆرمیه ده کند آدی {انگ+اومان: اؤمولا و اؤمود گتیریلن یئنیش یوقوشلو یئر}. انگور [آ] انسان آدی، باخ: ان+گور؛ داه گور، محتشم. انگوران/انگوران ənquran [آ] ماهنشان شهرین ۴دهستان یندان بیر، ش ۱۳۲۰ده ۵۷ کند، *۲۱۰۰۰ نفر نفوسو و مرکزی انگوران (ماهنشان) ۲۴ کیلومتر گۆنئیینه *۴۹۰ نفر نفوسو تۆرک قئید اولونوبدور. انگه بنگه [آ] بوتون گنجمیش و ایندی کی نسیل "من اونون انگه بنگه سین تانیرام". انگه به əngəbə [آ] یئنیش یوقوشلو یئر، چۆخورلو و تپه لی یئر و شئی (فا: عارضه) {انگ سۆز ایله ایلگی لیدیر}. انگه به سیز [ص] انگه به سی اولمایان. انگه به لی [ص] انگه به سی اولان (فا: عارضه دار).	انگه به لیک [آ] انگه به لی اولما وضعیتی. انگه دۆش [باخ: انگه به] اؤجو توپوز لو اۆزون دمیر. انگهرک əngərək [باخ: انگه به] انگ: آ،دی] داشلیق و گۆنش لیک یئر لری سئون ۵۰-۶۰ اۆزون لوغوندا، باشی اۆچ بوجاق لی، قارا و قارایا یاخین چوخ زهیر لی بیر ایلان (فا: نوعی مار). vipera aspis انگهرک اوتو [آ،بی] سیغردیلی گیللر فامیلیندن یاپراقلاری سرت وتویلو، بیر بزک اوتو (فا: گل افعی). echium vulgare. bor انگهرک گیللر [آ،دی] اۆرنگی انگهرک اولان زهیر لی ایلانلار سو یو (فا: خانواده گل افعی). انگه خاران [آ] شاماخی 'دا داغ آدی (۱۳۸۱) ۲۴۰. انگه ره [آ] اهر ده کند آدی {انگ+اره: انگه به لی یئر}. انگه نک əngənək [آ،باخ: ان] تاباق، پالتار یوما تاغاری. انگه نه əngənə [آ] اۆرمیه ده کند آدی {انگ+انمکدن: انه}. انگی بوش [ص] چوخ دانیشان، بوش بوغاز، چنه سی بوش. انگی داغی əngi [آ] هئریس ده داغ آدی {باخ: انگه به، آنکی}. انگی قیزیشماق [س] چوخ دانیشماق. انگیران əngiran [آ] تیکان تپه ده کند آدی {انگ، آران}. انگیز [آ] سراب دا کند آدی {انگ+ایز اکی}. انگیزاسیون [آ،فر] اورتاچاغدا کاتولیک لرین دینه قارشى آداملارا وئردیک لری جزا و شکنجه محکمه لری (فا: ~). انگیل [باخ: انمک] ۱-باش آشاغی اولان شئی. ۲-چوبوق، یورقا دۆشک یونونو تاپداماغا یارار چوبوق. انگین/انگین əngin [آ] ۱-گئیش دۆزلوک، اؤجوبۇجاغی گۆرونمه یه جک قدر گئیش، ذرنلیک، یاییقلیق. ۲-دنیزین قییی دان چوخ اؤزاقدا اولان بؤلومو، آچیق دنیز (فا: پهن). ۳-أفق، أفق چیز گیسى {اتن+ان و انلی (گئیش) سوزوندن}. انگین/انگین [ص، باخ: یئنمک] ۱-ذیری دۆشوک، ۲-یۆکسک ده اولمایان آلچاق یئر. انگین [آ] انسان آدی: ~الپ، ~ای، ~بای، ~تان، ~تای، ~آر، ~سو. انگینار [آ،بی، یو] توپلاشیق لاردان چوخ ایللیک، کۆکو هر یازدا سۆرن، چیچکلری ایری توپوز کیمی، سبزه کیمی

انهدام inhidam [آ،ع] چؤ کمه، داغیلما، ییخیلما (فا:~).
انهر enhər [آ] اؤرمیه ده کند آدی {انه مک دن: انه مه ایشینی گؤرن یئر، حیواندار لیقلا ایلگیلی آددیر}.
انه شوئ [ص] ترسه مذهب، عناد کار {باخ: انه مک}.
انه مک [ل،ت] ایغدیش اتمک، خدیم اتمک، بۇرماق {دیواندا قویونون قولاغینی کسه رک علامت قویماق معناسیندادیر، بۇ مفهومون دیشیک شکلینی انه شوئ و اناین کیمی کلمه لرده گؤرمک اولار بئیله کی بۇ جور شئی و شخص خاص اؤز للیک و علامتله اؤز گه لردن آیریلیمیش حالتی گؤرسه دیر؛ (فارسجادا انگ سؤزو: مارک وۇرماق و تهمت وۇرماق بۇ کلمه یه باغلیدیر^۵)}.
انه مه [آ] انه مک ایشی، آختالما.
انه مه [آ] مرندده کند آدی {حیواندار لیقلا ایلگیلی آددیر}.
انی قایاسی eni qayası [آ] تفرش ده داغ آدی {باخ: انی}.
ان یاخجی [آ] داها اییی (فا: بهترین). best
انیجوق [آ] قوھوم، قوھوم-قارداش^۷.
انیر [باخ] سیرسیرا اوتو.
انیزه جای enize [آ] تبریز ده جای آدی.
انیسولوم [خ] آنی+سوْلوم؛ سیبیر تورک لرینده سایقین خانیم افندیلره وئریلن بیر غنوان^۷.
انیش [آ] آنوش-۱-ینیش، انیلن یئر، یوقوشون قارشیلیغی [مچ] راحتا و خضورا آرمه ۲-اؤجلاردا، انکسترئم^۷.
انیشته enişte [آ،سن] بیرینین باجیسی اری.
انیک enik [آ،تا] ۱-بیرتیجی، سرت حیوان بالاسی (فا: بچه-حیوان وحشی). ۲-[خ] میصیر-تورک کؤله من لری خانلاریندان شابان خان^۷ قارداشی. {باخ: انه مک}.
انیک له مک [س] {بیرتیجی لار اوچون} بالالماق.
انیمنیشین [باخ] آنیماسیون.
انین [آ،ع] اینله مه، اینیلتی، زاریلتی.
اواخر evaxir [آ،ع] سوْن واخت لار (فا:~).
اوا داغی eva dağı [آ] مرند ده داغ آدی.
اواسط evasit [ظ،ع] اورتا وضعیتلر، اورتا داکی لار (فا:~).
اوامر evamir [ظ،ع] امر لر، بۇروق لار (فا:~).

یئیلن، تیکانلی بیریتیگی (فا:~) cynara scolymus, com
انگین لشمک [آ] گنیش لشمک (فا: فراخ شدن).
انگین لیک (انگین لیک) [آ] گنیش لیک، آچیق لیک، دیزین قیی لاردان اوزاق نقطه لری (فا: فراخی).
انگینه وئرمک [ل] چوخ دانیشماق.
انگینی بۇرماق [ل] چوخ دانیشماق.
انلیک enlik [آ] بزک اشیا سی (فا: وسیله آرایش). rouge
ت {انگلیک} انگ کلمه سیندن آلیناراق انگه و اوزه وورولان شئی آتلادیر؛ سن {اینکلیک}.
انلیک کیریشان [آ] قادین لارین اؤز لری نه سؤرتدوکلری بزک ماده لری (فا: سرخاب). rouge
انلیک لی [ص] اؤزونه انلیک وۇرولموش (فا: آرایش دار).
انلیک لی کیریشان لی [ص] اؤزونه انلیک کیریشان وۇرولموش (فا: آرایش دار).
انتمک [بل] ایغدیش اندیلیمک، خدیم اندیلیمک، بۇرولماق.
اننیک [آ] جولفا دا کند آدی {۱-اننیک. ۲-انیک}.
اننیک ۱ [باخ] انلیک، اننیک کیریشان (فا: روز). rouge
اننیک ۲ [آ] باخ اؤنلوک.
انواع enva [آ،ع] تورلر، نوع لار (فا: نوع ها).
انوی [آ] اهر ده کند آدی {آن+وئی/بی: گوی+بگی^{۶۶}}
انور [ع،ص] چوخ نورلو، پارلاق و ایشیق لی (فا: نورانی).
انور علی بیگی [یا زار] (م ۶۸-۱۶۱۶) شعر لری نی باکی، باکی خلقی، دوستلوق و عشق حاقیندا یازمیشدیر (فا: نام شاعر).
انور محمد خانلی [یا زار] م ۱۹۱۳ ده گوی چایدا دوغولموش، نثر و نمایشنامه یازاری دیر (فا: نام شاعر).
آنوش enuş [آ] ینیش، آن اؤج، باخ: انیش^۷.
آنوش تیگین enuş tigin [آ] اوغوزلاردان بیر آد^{۸۵}.
آنوش تگین [خ] خوارزم خانی آتسیز خان^۷ ین دده سی.
آنوشخان [آ] انسان آدی، باخ: آنوش+خان^۷.
آنوک enük [آ] باخ: انیک، یننیک^۷.
آنوک سنگون [خ] آنیک+سنگون؛ گوی تورک لر دؤنمی ایشله ن بیر غنوان، بیلگه خاقان دؤنمی بگ و کومتان آدی^۷.
انهار [آ،ع] جای لار، آرخ لار (فا: نه رها).

اَوایل [əvail, ظ, ع] اَوَل لر، ایلک واخت لار (فا:ـ). اَوده‌لن [آ] اؤرمیه ده کند آدی {اَو+دالان}. اَودی [əvdi, آ] اؤرمیه ده کند آدی {اَو+دی}. اَووق [آ] میانا دا کند آدی {اَو و ائورن سۆزیونه باغلی‌دیر}. اَورتک [آ] اهر ده کند آدی {ائورن}. اَورنه‌نəvərnə [آ] ضیا‌آباد دا کند آدی {ائورن سۆزوندن}. اَوَرین داغی [əvrin dağı, آ] باخ:خوی {اَوَرین سۆز و ائورن کلمه سیله کؤکداش‌دیر و بؤیوک آبادلیق معناسندادیر}. اَوستا [əvista, آ] مَوْرَخ قریشمن "ایران از آغاز تا اسلام" یازیرکی "بعضی عالیم‌لر گۆره اوستا م ۴-۶ جی یۆزلیده یازیلیبدیر، اسکندرین اوستانی آرادان آپارما افسانه‌سی علمی نظردن مردود دور، بۇ کتابین بالاش توسط ایله توپلانم‌سی دا دیرس‌یز بیر افسانه کیمی قیمت لندیریلیر، نقش‌رستم‌ده کی ۱ جی‌شاپور کتیبه‌سی بۇ اعتقاد یارادیب کی بۇ کتیبه نین جیزیلدیغی زامان یعنی میلادی ۳ جو عصرین ۲ جی یاریسینا قدر هله اوستا آدیندا مقدس متلر یوْخ‌ایدی؛ البته قریشمنین نظرینه رغماً بیر عدّه‌نین اعتقادینا گۆره اوستا م ۱۳-۱۴ جو ایل‌لرده یازیلیبدیر البته بونلاردا فقط حدس و گومان‌دیر، یالنیزجا اوستانین گرچک ظهورو م ۱۷۷۱ ده‌دیر، بۇ ایله فرانسلی انکتیک دوپرون anquetil du peron بۇ کتابی، هیند موبد لری نین سؤیله دیکل‌لریندن کتابت ائدیدی "باخ: سوکولوف، زبان اوستایی، موسسه مطالعات و تحقیقات ۱۳۷۰ صفحه ۸" [سحر مجله سی، ۱۳۸۱ تیر-مرداد، دانشگاه تبریز- علوم پزشکی] [وارلیق ۱۲۳، هادی]، باخ: ایران سۆزونه. اَوَسو [باخ] هؤوسر. اَوسه‌مک [əvsəmək, ل] اؤوسه‌مک، افسه‌مک، هؤوسه‌مک، بوغدا کیمی شئی لری یئله وئره‌رک سامان و کولشدن تمیزله‌مک (فا:با باد تمیز کردن). {بو سۆز اَوَف کلمه سیندن آلیناراق اَوَف‌له‌مک و پَوَف‌له‌مک کلمه سینین آیری شکلی‌دیر و "سه" اکی گولومسه‌مک و منیمسه‌مک کیمی سۆزلرده اَوَلان کیمی اَوَف سۆزونه اکلّه نیب}. اَوعلی [آ] اؤرمیه ده کند آدی {اَووالی/اوبالی}.	اَوَل [ظ, ع] اؤنجه، ایلک، اؤنجه کی، ایلکین (فا:اَوَل). اَوَل [ظ] ایلک اولاراق (فا:اولا). firstly اَوَلان / آوالان [آ] اهر ده کند آدی {اَو/اَو+آلانی}. اَوَلجه [ظ, ع] قاباقجا، ایلک اؤنجه، داهاول (فا:در اول). اَوَلدن [ظ, ع] قاباقدان، ایره لی دن، از لدن (فا:از اول). اَوَلکی [ص, ع] ایلک ده اَوَلان (فا:اولی). اَوَل‌لر [آ, ع] ایلک زامانلار، ایلک چاغلار (فا:قدیمها). اَولی خانلو / ولی خانلو [آ] اهر ده کند آدی {ائولی}. اَوهدتمک [ل] اوه ده‌مه سینه سبب اولماق. اَوهدشمک [قا] بیر لیکده اوه ده‌مک. اَوهدهمک [س] اؤزونو یئره وؤروب تریشمک. {ایومک‌دن}. اَوه‌لیک [əvəlik, آ, بی, تا] قبا بوغدا سوولاردان، دره قیراق لاریندا سولاق چاپیرلاردا ییتیش، چوخ ایلیک، یاپراق لاری ائنلی ینمه‌لی و آشا قاتیلان بیر ایلیک اوتسوو بیتگی؛ دمله‌مه‌سی دری کؤپونون و قاشینماسینین قاباغین آلا، تیتره‌مه‌یه درمان‌دیر و قورخان آداما ایچیر‌لر ۱۳ (فا:نوعی ترشک). rumex petientia. pol {ابه کومه جی کلمه سیندن: ابه لیک «اوه لیک»}. اَوه‌لیک‌پیلوو (جیلوو) [آ] اوه لیک قاتیلیمیش پیلوو. اَوه‌لیک‌سوولار [آ, بی] بیتگی لردن بیر سووی (فا:تیره ریواس). polygonaceae اَوه‌لیک‌لی [ص] اوه لیک قاتیلاراق پیشیریلیمیش. اَویک [əvik, آ] اؤرمیه ده کند آدی {اَوو/اَوو+ایک: اَوولو}. اَوین چای [əvin, آ] تاکستان دا چای آدی {اَوو یوردو}. اَویندین / اَویندین [آ] مرند ده کند آدی {اَوئی روحو یورد}.

او ۵

اوبراز [آ،ر] ۱-صورت، سیما ۲- [مچ] خیال ۳-أصول، قاید۱.
اوبرازی [ص،ر] افاده لی، جانلی و آیدین (دانشیق حاققیندا دئییلیر) (فا:روشن و مشخص).

اوبروق [ص] ایچ بوکئی، مُقعر، چوخور. {آنادولو تورکجه سینده: اویوق سۆزونون دیشیمی اولما لیدیر}.

اوبۇرۇاتۇر [آفر] گۆز لم ائوی، رصدخانا.

اوبۇنکتیو [ص] ۱-نسئل، بیزیم شعوروموزدان آسیلی اولما یاراق وار اولان، ماددی وارلیق (فا:عینی). ۲- [فیزیک] فوتوگرافیک سیستم لرده اولان مرجک و عدسی. {لا: شئی عاید اولان}.

اوبۇنکتیو اولماق [س] ۱-نسئل اولماق. ۲- طرفسیز اولماق، طرفسیز قضاوت ائتمک، طرفسیز داورانماق.

اوبۇنکتیولیک / اوبۇنکتیوینه [آ] اوبۇنکتیو اولما وضعیتی.

اوبۇنکتیویزم [آ،فر] نسنلجیلیک.

اوبۇنکتیویست [آ،فر] نسنلجی.

اوبۇن [آ] ۱- گنج آیقیر ۲- آرکک دوه یاورۇسو.

اوبۇت [آ] شرف، حیثیت.

اوبۇر [ص] گرہ گیندن چوخ یتمک بین کیمسه (فا:پرخور).
{بو کلمه نین اوبارتماق سؤزایله باغلانتی سی آچیق دیر}.

اوبۇرجا [ص] دویماق ییلمز جه سینه.

اوبۇرلاشماق [س] اوبۇر وضعیته گلیمک (فا:پرخور شدن).

اوبۇرلوق [آ] اوبۇر اولما وضعیتی (فا:پرخورى).

اوبۇنکت / اوبۇنکتیو [باخ] اوبۇنکتیو.

اوبۇرسى گون [ظ] یارین دان سونراکی گون (فا:پسین فردا).

three days hence

اوبۇیری [ظ] او (فا:دیگری).

اوبۇترا [آ،ایتا لیانجا] تئاتردا ایفا اولونماق اؤچون اینسترو-
مئتال موسیقی لی درام اثری.

اوبۇراتۇر [آ،فر] ایشلتمن، بیر سیرا ایشلری اجرا اندن و اویقولایان شخص (فا:اوپراتور).

اوبۇراتۇرلوق [آ] اوبۇراتۇرون ایشی، اجرا ایشلری، اویقولا
(فا:اوپراتوری).

اوبۇراسیون [آ] اویقولا، اوپراتورلوق، عملیات operations
اوباک [خ] (آپاغ) تمیز، باخیملی، قازاق خانلاریندان.

او [حرف] او حرفی تورک عرب الفباسی نین ایلک حرفی کؤمک ایله یازیلاراق بو الفبانین دؤردونجو سس لی حرفی و تورک لاتین الفباسی نین بیرمینجی حرفی ساییلیر، بو حرف کلمه لرین اولینده الف له بیرلیکده و آیری یئر-
لرده "و" شکیلینده گلیر و دیل وضعیتی جه قالین، دوداق وضعیتی جه یووارلاق و گئیش سؤیله نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا: چهارمین حرف صدادترکی آذربایجانی).

او ۵ [ض] ۱- تک اولان اؤچونجو کیشی یه اشاره. ۲- اؤزاقدا اولان: بوسؤزجو یون، آدلیق حاللاری: (اؤندا، اؤندان، اؤنو، اؤنون، اؤنا) (فا: او، وی). he, she، {ت، گؤ «اول» بو کلمه چوخ اسکی تورک کلمه لریندندیر، صدیق}.

اوبۇ [آ] هرکس، بوتون اولانلار.

او زمان [ظ] او واخت (فا: آنکه). then

او سیرادا [ظ] ایچینده اولان زمان دا.

او ندنله [ظ] او سببله (فا: چرا که، بدین سبب). because

اوبال [آ] ۱- یؤرد، مکان، مسکن، دیار ۲- چادیر، گؤچه-
لرین اوتوراق یئری، گؤچه چادیری. ۳- آلتای-شامان تانری سی و تانریلارین اولدوغو یئر ۴- سایین قالا (بولا غی)، گنبد (آتا/عطا) ده کند آدی. {ت، سن، دده؛ اویماق +ا+ اویا+ اووا+ اویا (اوب، اووا، ائو)؛ بو سؤز اویا/اویه/ابه شکیلینده فارس دیلینده ده ایشله نیر}.

اوباباشی [آ] اوبانین باشچی سی اولان کیمسه.

اوبابک [آ] انسان آدی، باخ: اوبابک + بگ.

اوبارتی [آ] باخ: آبارتی، آبارتما، بویوتمه.

اوباریق / اوبهریک [آ] باهاردا دا کند آدی (اوبابا + اریک:
اریشیلن و یئرله شن اوبابا یئری).

اوباشدان [ظ، او+باش+دان] گئجه یاری سی، سحر تنزدن،
آلا قارائلیق دان (فا: نصف شبی).

اوباشدان لیک [آ] اوباشدان دا ییئلن یتمک (فا: سحری).

اۋپال [آ، لا] بعضى نۇعلارى قىمتلى سايىلان شفاف شوشە وارى بىر داش.	حکیم ۳-قام، باخسى ^۷ (فا: طيب).
اۋپان [آ] ماغارا، دهلېز ^۷ .	اۋتاجىلىق [آ] حکیم لیک (فا: حکیمی).
اۋپتىک [آ، فر] گۇرۇملۇك، گۇرمە ايله ایلگى لى (فا: بصرى).	اۋتار otar [آ] هشتپر ده کند ادى {۱-اوتلاق، ۲-اود اری}.
اۋپتىکا [آ، يو] فیزیکادا ایشیق، اۋنون قۇرال و اۋزل لیکلرینی آراشديران و بحث ائندن بيليم دالى و شعبه سى.	اۋتارتماق [اتند] اۋتارماق ایشینی گۇردورمک (فا: فس).
اۋپتىمال [باخ] اۋپتىمۇم.	اۋتارماق [ل] اۋتلاتماق، یتم لتمک، اۋتلاماق اوچون اۋتلاغا آپارماق (فا: چراندن). to graze
اۋپتىمۇم [آ، فر] ان ایى اۋلان، ان الوثریشلى (فا: ~).	اۋتاريلماق [بل] اۋتارماق ایشی گۇرولمک (فا: ف. م چراندن).
اۋپتىمىزم [آ، فر] ايسمسرلیک، ایى لهمه (فا: ~).	اۋتاغا [خ] اۋت + آغا، عایله ریسی، ائوده سۇزو گنچن ^۷ .
اۋپچین [خ] اپچین، افشین؛ زره، دمیراغ؛ سلجوقلۇلار دۇنمى، آذربايجان آتابگ لریندن ^۷ .	اۋتاغای [آ] انسان ادى، باخ: اۋتاغ + آى ^۷ .
اۋپراق opraq [آ] ماهنشان دا کند ادى {باخ: اۋباریق}.	اۋتاق otaq [آ] ۱- دینجلمک و اۋتورماق اوچون دوزه لن دۇرد دۇوارلى تیکیتی، اۋدا. ۲- اۋدا، ایچینده آتش یاخیلاراق اۋتورولایلین بۇیوک و گنیش چادیر، بۇیوک و بز کلى چادیر (فا: اتاق). room {ت، سن، دده: اۋد + آق}
اۋپورتۇنیزم [آ، لا: فايدالى] چىخارجى لىق، فرصتچى لىک (فا- اۋپورتۇنیست [آ، فر] چىخارجى، فرصتچى، اۋپورتۇنیزم یانلى سى (فا: ~).	اۋتاق جیق [آ] کیچیک اۋتاق، بالاجا اۋتاق (فا: اتاقک).
اۋت ot [آ] ۱- بىر ایللیک بیتگی لرین عام ادى. ۲- [مچ] علاج، توخداج (فا: علف). Grass ۳- باخ: اۋد {ت، سن، گۇ: ۱- اۋت علف. ۲- علاج. ۳- اۋد، آتش؛ "اۋد" و "اۋت" سۇزلرى بیریر لريله ایلگىلى اۋلما لیدیر چونکی طبیعت ده راحتجه یانایلین ایلک شى اۋت دور و عین حالدا اۋد ایلک چاغلاردا اۋت کیمی اۋنملی علاج و داوا ساییلیدى نجه کی موغلار، اۋدو و آتشی قۇروپاراق ائلین قۇتسال آداملاری ساییلیدیلار، بو اوزدن "اۋتچو" نون اسکی تورکجه ده حکیم معناسى موغلارین بو ایشینه یاخین گۇرونور، بو کلمه آتش سۇزونونده کۇکو اۋلما لیدیر}.	اۋتاق سیز [ل] اۋتاغى اۋلمايان، ائوسیز.
اۋت پاشا [آ] خیاو دا کند ادى.	اۋتاقچا [آ] بالاجا اۋتاق، اۋتاق جیق.
اۋت تیگین [آ] انسان ادى، باخ: اۋت + تیگین ^۷ .	اۋتاقچی [آ] اۋتاق دوزه لدن کیمسه.
اۋت کۇکو اۋسته بیتر [آ] آتاسۇز [اۋلاد اۋز و الدنینه چکر.	اۋتاقلى otaqlı [ص] اۋتاغى و یاشاماق یتری اۋلان.
اۋتئل [آ] باخ: هوئل، قۇناق ائوی.	اۋتاقلى [آ] ساین قالادا کند ادى، میانادا داغ ادى.
اۋتا [آ] زهیر، آغى، داوا.	اۋتالاماق [ل] زهیر لهمک، داوالاماق (فا: دوا زدن).
اۋتا دۆشمک [س] اۋت یتمگه دۆشمک (بالاجا و کۇربه حئیوان اوچون) "قۇزو اۋتا دۆشدو".	اۋتامیش [خ، ت] ۱- دۆکتور، حکیم. ۲- [خ] قاراخانلى بگ لریندن ۳- عابباسیلر دۇنمى، والى و اۋردوباشى لاریندن ^۷ .
اۋتاجى [آ، سن] ۱- دۆکتور، اۋت و بیتکیلردن علاج دۆز لدن،	اۋتامیش گیرای خان [خ] سون قازان خانى. (سییون بیکه نین اۋغلو) ^۷ .
	اۋتییچن [آ] اۋت بیچمه یه یارایان ماشین (آراج) (فا: علف چین). mower of grass
	اۋتجو [آ، سن] اۋتاجى، حکیم.
	اۋتجول [آ، دى] اۋتلا بسله ن حئیوان (فا: علف خوار).
	brachynus crepitans
	اۋتچو بوغا [خ] اۋیغور یازیتلاریندا ادى گنچن بیر بگ ^۷ .
	اۋتچینگن [خ] اۋت تیگین سۇزونون موغلجا سۇیله نیشى؛ چنگیز خان ^۲ گنجلیک چاغى، یاردیمجی لاریندان ^۷ .
	اۋتخان [آ] انسان ادى، باخ: اۋت + خان ^۷ .

اوتۇبوس [آ،فر] بۇيۇك يولچو داشیتی (فا: اتوبوس). bus
اوتۇيوگرافى [آ،فر] اۇزياشام يازىمى، اۇزياشام اۇيکۆس،
 بىر نفرين اۇزو طرفيندن يازيلمىش ترجمه حالى (فا: ~).
اوتۇيوگرافىك [آ،فر] اوتۇيوگرافىنى گۇسترن اثر (فا: ~).
اوتۇپارک [آ،فر] مۆتورلو داشيت لارين پارک اندىلدىگى يثر.
اوتۇپىسى [آ،فر] اۇلوم سىبىنى بليرمک اۆچون بىر جسدی
 آچىب اينجه لمه (فا: کالبد شکافى).
اوتۇپيا [آ،يو] چوخراق دوشونجه ده دوزه نيلن و گرچک
 لشديريلمهسى امکانشيز روياء، خيال (فا: ~).
اوتۇپيست [آ،يو] اوتۇپيا قاپيلمىش آدم، خيالچى.
اوتۇتروف [فر، ص] اۇزويسلەنن (فا: اوتوتروف).
اوتۇخماق [س] اوت يىتمگە باشلاماق (فا: چرىدن).
اوتۇراجاق [آ] ۱- اوتۇراق يثرى، دايانىلان و اوتورولان يثر.
 ۲- آلت لىق، اۇزول، زمينه (فا: نشيمنگاه).
اوتۇراق oturaq [آ] ۱- داياناجاق، بىر شىئين يثره دايانان
 يانى، اوتورولان يثر (فا: نشيمنگاه). 2 place of sitting
 کۆچرى اولمايىب دايىم بىر يثره ياشايان "اوتۇراق اھالى"
 ۲- خسته اولان و چوخ آياغا دۆرامايان، ياتالاق، ائوده
 اوتۇران. ۳- ايچكى ايچمه مجلسى، ايچكى لى وچالقى لى
 و ايلنجه لى اوتۇروم. (فا: اتراق). ۵- [دا] اوشاغين ايشه مه-
 گى اچون اولان لگن.
اوتۇراقلىق [آ] کۆچرى اولمايىب اوتۇراق حيات سورمه.
اوتۇراقلى [س] ۱- قاعدهسى گگنىش و داياناقلى ۲- آغير-
 باشلى، ساغلام اوتۇران کيمسه وياشنى.
اوتۇراقلىق [آ] آغير باشلى لىق.
اوتۇرانلار [آ] يثر له شيم جى لر (فا: سکنه). inhabitants
اوتۇرتماق [ل] ۱- ايلشديرمک. ۲- چؤ کدۆرمک. ۳- يثرينه-
 سالماق، اوتۇرماسىنى ساغلاماق (فا: نشاندن). to seat
اوتۇرتماقلىق [آ] خيم، تيکيتى نين اوتۇران يثرى (فا: پى).
اوتۇردوغو يثرده [ض] دايانىب دۇردوغو يثرده.
اوتۇردولماق [بل] اوتۇرماق ايشى گۇرولمک، اوتۇرتماق
 ايشى گۇرولمک.
اوتۇرم بلگهسى [آ] اقامت تذکرهسى (فا: اجازه نامه اقامت).

اوتۇغرايان [آ] ييچيلن اوتۇ دۇغرايان آراج (فا: علف خردکن)
اوتۇراق [آ] دينجلمک اچون اوتۇرولان يثر (فا: ~). a short
 stay in a place
اوتۇراق ائيلهک [آ] بىر يثره قالاراق مسکن سالماق
 (فا: اتراق کردن). to stay temporarily
اوتۇسۇ (سۇو) [ص] اوت کيمى اولان، قيسا عۇمورلو و
 گۇودهسى اودون لاشمايان ييتگى (فا: علفى).
اوتۇسۇز [ص] اوتۇ اولمايان.
اوتۇسۇل [ص] اوتۇسۇ.
اوتۇغلف [آ] آلاق اوتلارى، قۇرو اوت.
اوتۇلتماق [س] اوتارماق، اوت وئرمک، يثم لتمک.
اوتۇلاق otlaq [س] چيمن لىک، چاير لىق، اوت بول اولان
 يثر (فا: چراگاه). pasture
اوتۇلاقچى [آ] اوتۇلاغى قورويان کيمسه.
اوتۇلما [آ] اوتۇلماق ايشى (فا: چرا). grazing
اوتۇلماق otlamaq [س] يىتملهک (فا: چرىدن). to graze
اوتۇلنماق [بل] اوتاريلماق، اوت وئريلمک.
اوتۇلايان [ص] اوت لا بسلەنن (فا: علف چر). grazer
اوتۇلو [ص] اوتۇ چوخ اولان يثر.
اوتۇلو باغا [باخ] قارا قۇرباغاسى.
اوتۇلوق [آ] اوتۇ بول اولان يثر، قيش اچون قورودولموش
 اوت يىغىنى (فا: سبزه زار). grass
اوتۇمار [آ] ۱- آتش ساچان ۲- آتيلاخانين اجداديندان^۷
اوتۇمان otman [آ] اسکیدن برى تۆرک تۇره سيجه اۇشاقلار
 آراسينداكى پايلاشيملاردا، ائو، آن کيچيک اۇشاغا قالير.
 و اوجاق اوتۇنلا يانماغا دوام انده جک، بو اۆزدن سون
 بشيک اۇشاقلار "اوتۇمان، اوت تيگين، اوتۇخان" و بنزهرى
 آدلار وئريلير. [خ] عثمان لى دؤولتى نين قۇروجوسو عثمان
 تانيناراق بىر سيرا تاريخچيلره گۇره اوتۇمان آدينداير (بعضاً
 ده آتامان و آتمان دئييليدير).^۷
اوتۇ oto [اک، فر] يو (outost) اۇز ايشلر آتلاميندا بىر اۇن
 اک (فا: نوعى پيشوند).
اوتۇبان [آ، آلمانجا] باخ: اوتۇ يول (فا: اتوبان).

صفويلىره قاتىلدىلار، بۇيلارى: (مقدم، جوانشير، احمدلى، گۇچىلى، قارقويونلو، اوزان) ^{۸۵}. ۲-برده كند آدى ^{۲۴}.
اوتوزجا [سايبى] آنجاق اوتوز، يالئيز اوتوز (فا:سى تا).
اوتوزلوق [آ،ص] ايچينده اوتوز داناسى اولان (فا:سى تا).
اوتوزونجو [آ] سیرادا ييرى دوققوزونجودان سونراكى سايبى (فا:سى ام). **thirtieth**
اوتوس **otus** [آ،بى،يول] نيلوفر لردن، گئنىش گۇستريش لى ياپراقلى، چيچكلرى چوخراق آغ، سۇ اوزونده يتيش ييتكى (فا:سدر).
اوتوش [آ،ت] ارکک آدلاريندان.
اوتوقراف [آ،فر] يير يازارين اوز اليله يازديغى يازى (فا:اتوگراف).
اوتوكلاو [آ،فر] لابراتوارلاردا ايشلەنن و ايچباسينجا دايانيقلى يير نوع قاب (فا:~).
اوتوكوتروئل [آ،فر] بللى گۇچ ويا كوتروئل ايشلىرى ييرينين اختياريندا اولما حالتى (فا:اتوكتروئل).
اوتومات [آ،فر] يير سيرا ايشلىرى اوتوماتيك گۇره بيلن آراج "اوتومات سلاخ" (فا:~).
اوتومات لاشديرما [آ] اوتومات حالا گئيرمه (فا:اتوماسيون).
اوتومات لاشديرماق [ل] اوزه تيمى و استحصالاتى اوتومات آراج لارلا تطبيق اتمك (فا:اتوماتيك كردن).
اوتومات لاشديريلماق [بل] اوزه تيم و استحصالات اوتومات آراج لارلا تطبيق اولونماق.
اوتوماتچى [آ] اوتومات سلاخ ايشلەدن كيمسه (فا:اتوماتكار).
اوتوماتيزم [فر،ص] اوز ايشلر ليك (فا:اتوماتيزم).
اوتوماتيك [فر،ض] اوزايشلر، اوز اوزونه ايشلە ين (فا:~).
اوتوماسيون [آ،فر] ايشلىرى اوتوماتيك اولاراق گۇرولمه گى (فا:~).
اوتوموبيل [آ،فر] بالاجا و موتورلو يولجو داشيتى (فا:~).
automobile
اوتونوم [آ،فر] مختاريت، اوز اركليک.
اوتويول [آ،فر+تو] اوتوبان، هيزلى بير ترافيک اوچون دوزنلەنن ايکى يۇنلو گئچيش يولو (فا:اتوبان). **express way**
اوتيغان [آ] ييچيلميش اوتو ييغان كيمسه ويا آراج.

passport of residence

اوتورما [آ] ۱-يئر آلماق، يئرلشمە، اۇيقون گلەمە. ۲-گمى بير يئرە توخونوب قالما (فا:سکونت). **dwelling**
اوتورما اوداسى [آ] ائو اودالاريندا اوتورماق اوچون دوزەنلن اودا (فا:اتاق نشيمن).
اوتورما موبلو [آ] اوتورماق اوچون دوزەنلن موبل.
اوتورماق **oturmaq** [س] ۱-وجودون بئلدن اوست بؤلومو دیک حالدا ساخلاياراق بير يئرە يئرلشمک "صندل ده اوتورماق". ۲-يئرلشمک "اونلار ارديبلده اوتوروللار". ۳-اۇيقون گلەمک، يئرینە دۆشمک، اینینە یاخجى گلەمک "دسگه يئرینە اوتوردو". ۴-قالماق، حرکت اتمه ييب دۇرماق "اوتو يئرینە اوتورتدولار". ۵-چۆکمک، آشاغى يئنمک، تورتۇلانماق "تيکيتتى اوتوردو، قوملار سۇيون دييينە اوتوردو" (فا:نشستن). **tosit** [ت،سن] "اوتورماق".
اوتورماليق [آ] اوتورما يئرى، اوتورولان بؤلوم (فا:نشيمن).
اوتورموش [ص] يئرله شيک، يئرلشميش، گؤجلنميش، بير يئرده اوتوران (فا:متوطن). **choosing one's home**
اوتوروب دۇرماق (اوتوروب قالخماق) [س] بيريله علاقه ساخلاماق، دوستلوق اتمک، يولداشليق اتمک.
اوتوروش [آ] اوتورما طرزى و ييچيمى "اوتوروشوندا بير بۇيوکلنمه واردير" (فا:طرز شستن، کردار). **act**
اوتوروشماق [قا] هرکس اوزونه بير يئر تاپيب اوتورماق "قوناقلار اوتوروشدولار".
اوتوروشوق [باخ] اوتوروش.
اوتورولماق [بل] اوتورماق ايشى گۇرولمک.
اوتوروم / اوتوروملوق [آ] ۱-توپلانتى (فا:جلسه) **session** ۲-
اوتوروملوق (فا:زمينه) **back ground**
اوتوريتە [آ،فر] يئتگه، نفوذ (فا:اتوريتە).
اوتوريتە سيز [ص] يئتگه سيز، نفوذسوز (فا:بدون اتوريتە).
اوتوريتەلى [ص] يئتگه لى، نفوذلو (فا:اتوريتە دار).
اوتوز **otuz** [سايبى] ييرى دوققوزدان سونراكى سايبى (فا:سى). [ت،گؤ،سن؛ اوچ+وز؛ اوچوز؛ اوتوز].
اوتوزايكيلر [آ] ۱-بۇ طاييفا قاراباغ تورک لريندن اولاراق

اۋجىغاز [آ] اۋ سۆزونون اۋخشارلىق شىكلى "اۋجىغازا يازىغىم گىلدى، اۋجىغاز خىستە ايدى".

اۋحد ohəd [ص، ع] تىك، ائش سىز، بىزرسىز (فا:~).

اۋخ ox [آ] ۱- يايلا آتيلان اۋزون چوبوق كىمى اۋلان شى؛ اسكى تۆركلر اۋخو آلىش آغاچىندان دۆزلدىرلەر، اۋخون اۋجونو دىمرن (تىمرن təmren) و آرخا حصە سىنى يىلك yelək آدلاندىرىدىلار، و اۋخون قاينا بىلىگ belig و بعضاً ساداق sadaq دىيىرىلەر، يايلارىن زىھى عىمۇماً اۋكوز و بعضاً قورد باغىرساغىندان دۆزەلىردى. (فا: تىر).

arrow ۲- مئخور، دىنگىل، آرابا و كوتان كىمى آراجلاردا قاباغا اۋزانان اۋزانتى و مىلە axle, axis ۳- جەھت گۈستىركم اوچون تابلو ويا يازىلاردا يازىلان اۋخ شىكلىندە خط. as straight as an arrow ۴- اۋرگۈت، تشكىلات ۵- يارادىلىش، بۈي، نىسىل، تۆركمىلرىن، آرسارى اۋىماغى اۋلوبابالارىندان، سىيىر خانلىغى دۈنمى اۋردو- باشىلارىندان ۶ {ت: ۱- اۋخ. ۲- بۈي، ائل؛ بو كىلمە آوروپا دىللىرىندە yoke, yogo شىكلىندە ايشلەنەر و فارسجايا گىچەرك يۇغ شىكلىندە واردىر، و اۋخ كىلمەسىنە باغلى اولاراق جوت بۈيۈندۈرۈغو مەھوموندا ايشلەنەر، بو كىلمە اۋغوز سۆزونون اىلك بۈلۈمو اولاراق قىيلە يىرىندە ايشلەنىپ؛ نىجە كى فارسجادا تىر سۆزۈندىن تىرە (قىيلە) دۆزەلىپ ۱ (اشارە يە گرگ واركى تىر سۆزۈدە اصليندە بىر تۈركچە سۆزجۈك اولاراق ياشام مەھوم ايلە ايلگىلىدىر)؛ بۈكىلمەدن الە گلن اۋغول (نىسىل) و اۋغوش (قوھوم) كىمى كىلمە لىرەدە اشاره ائىتمەك اولار.

اۋخ ۲ {با، ت، سىن، سىس} تىق [تاسف يىلدىر سۆز] اۋخ بۈنە ايش ايدى گۈردۈم "باخ: آخ (فا: آه).

اۋخ... [آ] انسان آدى: اۋخ آر، اۋخباي، اۋختاش، اۋختان، اۋختۈرك، اۋخخان، اۋخسۇ، اۋخقان، اۋخباي.

اۋخ آتان [آ] اۋخ وۇران، اۋخ آتماقلا اۋغراشان كىمسە (فا: تىرانداز). shooter, Archer

اۋخ آتماق [ل] اۋخ وورماق (فا: تىراندازى كردن). to shoot

اۋخ آتېب يايىنى كىزىتمەك [آتاسۇزۇ] سۆزونو تامام دىتمەك،

اۋت يىيىن [آ، ص] اۋتلا بىلەن (فا: علفخوار). herbivorous
اۋت يىيىن لىر [آ] اۋت و يىتگى لە بىلەنلەر (فا: علف خوران).

اۋجار [آ، بى] بىر نۈع يىتگى (فا: نۈعى گىياھ).

اۋجاغى باتماق [ل] ائوى يىخىلماق.

اۋجاغى تۈتمەك [س] سۈيۈ دوام ائىتمەك.

اۋجاغى سۇنمەك [س] ائوى داغىلماق.

اۋجاغى كۈر قالماق [س] سۈيۈ تۈكۈنمەك.

اۋجاغىنى سۇندۈرمەك (كۈر قويماق) [ل] ائوينى يىخماق.

اۋجاق ocaq [آ] ۱- اۋد ياندىرىلان يىر (فا: اجاق). trivet

۲- داش و معدن چىخارىلان يىر، ياتاق (فا: معدن). mine

۳- [مىچ] عايلە، ائو. ۴- درىنك، قۇرۇلۇش، يىلى يۇردو

(فا: كانۇن). fireplace ۵- مىلادى تۈرك ايلىنىن

۳۱ گۈنلۈك بىرىنچى آيى (فا: دى، ژانۋىيە). ۶- بىر شىيىن

بۇل اۋلدوغۇ، تۇرندىگى و يايلىدىغى يىر، قايتاق، مەركىز و

منبع. {ت، سىن، ددە؛ اۋد+اق+اۋد+اق} اۋجاق؛ بۇ كىلمە يىر

آدلارىندا قۇتسال مەھوم داشىيىر.

اۋجاق... [آ] تىك ويا تىركىيى حالدا يىر آدى اولاراق ايشلەنەر، باخ: يىر آدلارى (ان آزى ۱۳ آد سايماق اولار).

اۋجاق باشى [آ] اۋجاغىن باشىندا يىتمەك يىيىلن يىر.

اۋجاق خانا [آ] بۇخار قازانلارنىن يىرلىشىدىگى يىر و يىنا "اۋجاق خانا ايسىتى ايدى".

اۋجاق داشى [آ] اۋجاق اۋستۈنە قازان آسىلان يىر.

اۋجاق قالاپاق [ل] اۋجاغا اۋدون قويۇپ ياندىرماق.

اۋجاق يانماسا تۈستۈ چىخماز [آتاسۇزۇ] بىر شىيىن سەبەب سىز اولمادىغىنى يىلدىر بىر شۇز.

اۋجاقچى [آ] چاى قەھۈ كىمى شىللىرى دۆزەلدن (فا: چاىخانى).

اۋجاقچىلىق [آ] چاى قەھۈ كىمى شىللىرى دۆزەلتمە.

اۋجاقلى [ص] ۱- بىر اۋجاغا عايد اۋلان كىمسە، اۋجاق صاحىبى (فا: اصل و نىسب دار). ۲- [خ] قازاقلارنى، اۋلويۇز بۇلۇگو اۋىماق بىگلىرىندىن.

اۋجاقلىق [آ] ۱- اۋد ياندىرىلان يىر. ۲- آش ائوى، آش اۋداسى، آشپازخانا، آش اۋداسىندا اۋد ياندىرىلان يىر.

اۋجور [ظ، ت] ائىلە، جە (فا: آچىنان). such

اۋخارناماق [س] باخ: اۋخارماق.	فیکرینی یاریم آچیق سؤیله مک "پری خانیم نییه سؤزونو بنیله ندن دین؟ اۋخ آتدین یایی نی گیز لتدین".
اۋخسا [آ] اۋخ کیمی گوجلوی ایگید، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	اۋخ آتیمی [آ] اۋخون گنده ییله جگی قدر آراق، اۋخ توتاری، گۆللله آتیمی (فا: تیررس).
اۋخسار oxsar [آ] ۱- اۋخ کیمی گوجلوی ایگید، اوغلان آدی (فا: نام پسر). ۲- [آ] سۆلدوز دا کند آدی.	اۋخ آلانگی [آ] اۋخ آتما سیناوی اوچون اولان یئر (فا: میدان تیرک). rifle range
اۋخسان [آ] اۋخ کیمی گوجلوی ایگید، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	اۋخا بنزر [ص] اۋخ واری.
اۋخشاتما [آ] بنزتمه (فا: شبیه سازی). dramatist	اۋخالاماق [باخ] اۋخالاماق.
اۋخشاتماق [ل، ت] ۱- بنزتمک ۲- اۋخشاماسینی ساغلاماق.	اۋخای / اۋخانی [ن] باخ اۋخ، آه "اۋخای جانیم یاندی".
اۋخشادیلماق [یل] بنزه دیلمک.	اۋخایلانی [آ، ح، ت] بویو ۲ متر، باشی پو لجوقلو و تهلیکه لی بیر ایلان (فا: نوعی مار). cerasetres hasselguisti
اۋخشار [ص] بنزه، بنزه یین، اۋخشیان (فا: شبیه). similar	اۋخ باشی [آ] اۋخلارین باشینا تاخیلان دیمیر بؤلوم (فا: پیکان). arrowhead
اۋخشار سۆزلر [آ، دیل ب] بنزر سۆزلر (فا: شبیه). paronyms	اۋختا [آ] آغیللی، زکی، داهی [خ] نیوچی تاتارلاری خانی ۷.
اۋخشارلیق [آ] بنزرلیک، اۋیقونلوق، بنزه ییش، اۋخشاما (فا: تشابه). similarity, Paronymy	اۋختاپوس [یو، آ، دی] سککیز امیجی قوللو دینز حیوانی (فا: اختاپوس). octopus
اۋخشاق [آ] بنزه یین، آندیران، شبیه اولان، تائیدیق، ییلدیک ۷.	اۋختار [آ] ۱- اۋخچو، ایی اۋخ آتان ۲- ییلگیلی، آغیللی، یارادیجی ۳- دعوتچی، دعوتکار ۴- [خ] آتیلان عمی سی ۷.
اۋخشاقو [آ] قولچاق، قیز آدی (فا: نام دختر).	اۋختام [آ، ت] اۋخ آتیمی، اۋخلوق، اوغلان آدی (فا: نام پسر).
اۋخشاما [آ، یازین] ۱- آذربایجان شفاهی خالق ادبیاتیندا یاس و ماتمه ویا بیر اوزونتونو سؤیله مک اوچون بو نوع قوشقو دئییلر و قورولوشجا بایاتی شکلینده دیر، اۋرنک "سو گلر لیلندیرر. باخجانی گوللندیرر. درد لینی دیندیرمه یین. درد اۋزو دیللندیرر." ۳۷، ۷۴ (فا: مرثیه). elegy ۲- بنزه ییش تشابه (فا: تشابه). similarity ۳- سیز یلدا یاراق اوخوماق (فا: مویه). weeping	اۋختاماق [خ] آلتون اوردوخانی؛ م ۱۲۴۱ ده وفات ائتدی و یئرینه اوغلو گؤیوک اۋتوردو ۱۶. {اۋخ+تای: ساغلام}
اۋخشاماز [ص] اۋخشار اولمایان (فا: غیر شبیه).	اۋختورک [آ] اۋخ کیمی گوجلوتورک، اوغلان آدی (فا: نام پسر)
اۋخشاماق oxsama [س] ۱- بنزهمک، شبیه اولماق (فا: شبیه شدن). to resemble ۲- [ل] بیرینه آغیت اۋخوماق.	اۋخجو [آ] اۋخ آتان و اۋخ دۆزلدن کیمسه.
۳- بیرینی خشنود ائتمک اوچون سۆز سؤیله مک، نوازش ائله مک to fondle {ت، سن؛ اوخوماق سۆزوندن آلیناراق بیرینین دالیسیجا آغی اوخوماق آلامیندادر و مجازی حالدا آغیت لارین سۆزلرینی بیرینین خصوصیت لرینه بنزه ده رک بنزتمک معناسیندا ایشله نییدیر}.	اۋخجوق [مت، آ] گۆج یۇنونو و جهتی نی گۆسته رن علامت (فا: بردار). vector
اۋخشامالی [ص] اۋخشاماغا یارار کیمسه ویا بیر شئی.	اۋخچو / اۋخچی oxçu [آ] اۋخ آتان ۳- اۋرگوتچو. ۳- ساین قالا و مراغا؛ اۋرمیه (ـلار)، کبودر آهنگ (ـلو) دا کند آدی.
اۋخشامالیق [ص] اۋخشاما اوچون سؤیله نن سۆزلر و آغیت لار.	اۋخچولوق [آ]: اۋخ آتما، اۋخ دۆزلمه.
اۋخشان [آ] بنزه یین، اۋخشیان ۷.	اۋخدان [باخ] اۋخلوق، اۋخ قابی.
اۋخشانتی [آ] اۋخشاما، بنزمه.	اۋخراماق [س] (آجمیش و سوسوزلامیش آت اوچون) ییبه جک و سو گۆردوگو زمان کیشنه مک، یاواشدان کیشنه مک.
	اۋخرانتی [آ، یئر لی] کیشنرتی، یاواشدان کیشنه مه.

اۋخشانماق [بل] ۱-اۋخشانماق ایشی گۆرولمک، بنزه دیلمک.	اۋخوتقان [آ] اۋخۇدان، ائیتیم ۷.
۲-بیرینه آغیت اۋخونماق. ۳-نوازش اۋلونماق.	اۋخوتماق [اتد،ت] اۋخوماق ایشینی گۆردورمک، درسه-
اۋخشای [آ] اۋخ کیمی گوجلویگید، اوغلان آدی (ف:نام پسر).	یوللاماق، مدرسه یه گۆندرمک (ف:به مدرسه فرستادن).
اۋخشیایی [ص،م] کۆنول آن، مئهریآن، فلایم، یومشاق.	اۋخوتماق لیق [آ] اۋخوتماق ایشی و گۆزوی.
اۋخشاییش [آ] اۋخشانماق ایشی ویا بیچیمی، نوازش.	اۋخوتمان [آ] لئکتور، دیل اۋیرتمنی.
اۋخ قابی [آ] اۋخ قویولان قاب (ف:تیردان). quiver	اۋخوتوش [آ] اۋخوتماق ایشی.
اۋخ کامان [باخ] اۋخ یای.	اۋخو داشا توخونماق [س] باشی داشا دیمک.
اۋخ کیمی [ص] ۱-دۆز. ۲-چوخ زیرک.	اۋخو داشا دیمک [س] اۋغورسوز لوغا دۇچار اولماق.
اۋخلاق [باخ] اوغلاق.	اۋخودولماق / اۋخوتولماق [بل] اۋخوتماق ایشی گۆرولمک.
اۋخلاماق [ل، سن] ۱-اۋخلا وۇرماق (ف:با تیر زدن) to rub	اۋخور [آ] اۋخویان کیمسه، اۋخویوجو (ف:قاری).
۲-اۋخ سالماق، اۋخ گنجیرمک "ارابانی اۋخلاماق".	اۋخور یازار [آ] اۋخوماسی یازماسی اولان، اۋیره نیم گۆرموش.
اۋخلامیش [آ] اۋخ آتمیش، ساواشچی ۷.	اۋخور یازار لیق [آ] اۋخور یازار اولما وضعیتی.
اۋخلانماق [بل] ۱-اۋخلانماق ایشی گۆرولمک (ف:م).	اۋخوشماق [قا، سن] دئییشمک، سس سسه وئریب اۋخوماق.
اۋخلو / اۋخلو [آ، سن] خمیر آچماق اوچون ایشلەنن	اۋخول oxul [آ] اۋیرنجی لرین درس اۋخودوغو یئر
آغاج، اۋخلو. rolling-pin	(ف:دبستان). primary school
اۋخلوچی [آ] اۋخلولا خمیر آچان کیمسه.	اۋخول اۋدوی [آ] مکتب ده وئریلن تاپشیریلیق (ف:تکلیف
اۋخلولاماق [باخ] اۋخلولا خمیر آچماق.	مدرسه). school assigment
اۋخلولو oxlu [ص] ۱-اۋخو اولان "اۋخلوتکر، اۋخلو کیرپی".	اۋخول اۋنجه سی [آ] مکتب قاباغی (ف:آمادگی).
۲-آغیللی، زکی؛ اۋرگوتلو ۷. ۳- [آ] بجنورددا کند آدی.	اۋخول سوئراسی [آ] اوشاغین مکتب چاغیندان سوئراکی چاغی.
اۋخلو [آ] مانقیشلاق یاریم آداسی و بالکان و خراسان	اۋخول لاشماق [س] بیر تیکییتی ویاپی مکتب و اۋخول
بۇ لگه سینده یاشایان بیر تورک بویو ۸۵.	بیچیمینه گلیمک (ف:به شکل مدرسه در آمدن).
اۋخلو کیرپی [آ، دی] گیمرگن لردن، اۋزولوغو ۶۰ cm،	اۋخولداش [آ] مدرسه یولداشی (ف:هم مدرسه).
سیرتی تیکانلی، توخوندوقدا اوخلاری ییز دۇروب و اۋزونو	اۋخوللو [آ] مدرسه اۋیرنجی سی.
بۇروب توپ کیمی اولان بیر حیوان (ف:نوعی حیوان	اۋخوما [آ] ۱-ازگی اۋخوما (ف:آواز خوانی). ۲ singing
جوجه تیغی مانند). hystrix cristatus	کتابی اوزوندن اۋخوما (ف:قرائت). ۳ reading مطالعه
اۋخلوق [آ] ۱-اۋخ قابی، اۋخ قویولان و بئله آسیلان یئر	(ف:مطالعه). study
(ف:تیردان). quiver ۲-منحور، آکس. axe	اۋخوما یازما [آ] اۋخوما ویاзма ییلگی سی.
اۋخلوو [آ] باخ: اۋخلو.	اۋخوما دان [ظ] اۋخوماق ایشینی گۆرمه دن (ف:ابی مطالعه،
اۋخمنیدانی [آ] اۋخ آتما آلانی، اۋخ آلانی.	بدون خواندن). offhand
اۋخمنزیلی [باخ] اۋخ آتمی.	اۋخوماق oxumaq [ل، گۆت، سن] ۱-بیر یازی نی سسله
اۋخو oxu [آ] اۋخوما ایشی، قرائت "اۋخو اۋتاغی".	سؤیله مک (ف:خواندن). ۲ to read اۋیرنمک، ائیتیلیمک.
اۋخوت [آ] آذربایجان، دا کند آدی ۲۴.	۳-آنلاماق، بیرینین ایشینی آنلاماق و الینی اۋخوماق. ۴-
اۋخوتدورماق [اتد] اۋخوتماق ایشینی گۆردورمک (ف:س).	تورکو، قوشما، اۋخوماق و ماهنی سؤیله مک.

اۋدېنار، اۋدجان، اۋددنيز، اۋدسو، اۋدسۇدا، اۋدشن، اۋدشين، اۋدگول، اۋدگون، اۋدگوش، اۋغلان آدى: اۋدالتون، اۋدمان، اۋدبگ، اۋدگلدی، اۋدر، اۋد اۋتمک [س] آتش آچماق، اۋدلو سلاح لا وۇرماق. اۋد اۋئوى [آ] اود يانديريلان و ساخلاتي لان يئر، اۋد لوق (فا: آتشكده). **a furnace** اۋد اۋجاق [آ] مال ملك، وارلىق، اۋجاق. اۋد وۇرماق [ل] ۱-يېرىنى برک هيرس لنديرىمك جزالانديرماق. ۲-يانديريماق (فا: سوزاندن). **to camp** اۋد اۋبارميش [ص] قارقيش افادهسى (اۋشاق اۋچون). اۋد اۋآنان [آ، ص] اسكى ساواشلاردا ايشلەنن و دوشمن طرفينه اۋد آتماغا يارايان بير آراج (فا: آتش انداز). **a fire-man** اۋد اۋلو [آ] ۱-آلولا يانان اۋد. ۲- [مچ] ديرى باش، زيرك. اۋدا [آ] ۱-بيرتيكىتى ده آيريلميش بۇلوملرين هيريى، اۋتاق (فا: سالن). **auditorium** ۲-صنف، سربست مسلك درنگى "صناع اۋداسى" {ت، سن، «اۋتاق» اۋداق» اۋدا}. اۋد اۋباشى [آ] ايش اۋدالارى نين باشچىسى اولان "دميرچيلير اۋدا باشىسى"، اۋدالارا ييتيرن كيمسه لر ين بۇيگو. اۋد اۋانا [آ] باخ: اۋد+آتا [خ] شامانيست گلەنك ده "اركك ملك" ۳. اۋد اۋجيق [آ] كيچيك اۋدا. اۋد اۋچى [آ] تميز ليك ايشلرينى گۇرن كيمسه، قۇللوقچو (فا: پيشخدمت). **waiter** اۋد اۋجىلىق [آ] قۇللوقچولوق، اۋد اۋچى نين ايشى. اۋد اۋاق [آ، فيزيك] ۱-بير ايشيق ويا ايستى قايناغيندان ياييلان ايشين لارين توپلانديغى يئر. ۲-بير ايش ويا دوشونجه نين قايناغى ويا توپلانديغى يئر، اۋجاق (فا: كانون). **fireplace** {اۋد كلمه سيندن: اۋد+اق» اۋتاق» اۋداق}. اۋد اۋاق آراسى [آ] اۋداق نقطه دن اۋلچولن آراليق (فا: فاصله كانونى). **distance in four days** اۋد اۋ لاشديرماق [ل] ۱-بير نقطه يه (اۋداق نقطه يه) توپلاماق. ۲-متمركز لاشديرمك (فا: متمركز كردن). اۋد اۋ لاشماق [قا] ۱-بير يئرته توپلانماق، اۋد اۋ نقطه يه ييغيشماق. ۲-متمركز اولماق (فا: متمركز شدن).

اۋخۇماقان [آ] عارف؛ اثيتيمسيز اما اۋزونو يئتيشديرميش، اۋلقۇنلاشميش [خ] خورازمشاهلار دۇولتى بگلريندن ۷. اۋخۇماميش [ص] درس اوخوميان كيمسه (فا: بى سواد). اۋخۇموش [ص] تجربه لى، درس اوخۇموش كيمسه، تحصيل آلميش، مکتب قۇرتارميش (فا: درس خوانده). **educated** اۋخۇناق سيز [ص] اوخونا بيله مەين، اوخونا بيلمز. اۋخۇناقلى [ص] اوخونا بيلن يازى، راحتجه قولايجا اوخونان. اۋخۇنتو [آ] چاغرى ليق (فا: دعوتيه). اۋخۇنۇج [آ] توى و دويون دعوتيهسى ۷. اۋخۇنماز [ص] اوخونا بيله مەين، اوخونا بيلمز. اۋخۇنماق [بل، ت] ۱-اۋخۇماق ايشى گۇرولمك (فا: فم خواندن). ۲-بللى اولماق، ييرينين ايشلرى ويا نقشهسى بيلينمك، حس انديلمك "گۇزۇندن اوخۇنوردو". اۋخۇنمالى [ص] اوخونا بيلن. اۋخۇنوش [آ] اۋخۇنماق ايشى ويا ييچيمى. اۋخۇنولماق [بل] اۋخۇنماق ايشى گۇرولمك. اۋخۇيازى [آ] اۋخۇمازما ايشى، ساواد و درس "اۋخو يازى اۋيرنمك ياشايش اۋچون لازمدير" (فا: خواندن و نوشتن). اۋخۇيوب چالان [آ] اۋخۇياراق ساز چالان كيمسه. اۋخۇيوب يازماق [س] اۋخۇماق يازماقلا مشغول اولان. اۋخۇيوبجو [ص، سن] ۱-درس اۋخۇيان (فا: قارى). **reader**, **schoolboy** ۲-اۋخۇيان، شارقى جى، ماهنى چى (فا: خواننده) اۋخۇيوش [آ] اۋخۇماق ايشى ويا ييچيمى. اۋخى [آ] چاغرى، دعوتيه ۷. اۋخى تپە **oxi təpə** [آ] اينجه برون دا كند آدى {۱-اۋخ+تپە. ۲-اۋخوماقدان: اۋخونولان و يازيلاردا يازيلان تپە}. اۋخى ياي [آ] اۋخ و ياي دان عبارت اولان سلاح. اۋد **od** [آ] آتش، يانان شى، چوخ برک ايستى و قيزارميش و آلولولانميش شى (فا: آتش). **fire** {سومرجه «اۋد» ت، گۇ، سن، صبح «اۋت» ۱-آتش. ۲-علاج. ۳-ييتكى؛ باخ: اۋت}. اۋد... [آ] قيز آدى: اۋداى، اۋدقيز، اۋدئل، اۋدانلى، اۋداپيار، اۋدايتاي، اۋدايدا، اۋدايسان، اۋدايلا، اۋدايلى، اۋداينور، اۋدايم، اۋدبال، اۋدبالسان، اۋدباللى، اۋدبانو، اۋدبايان،

اوداق لاماق [ل] ۱-گۆرونونو اوداق نقطه یه گتیرمک (عکس وفیلم گۆتورمکده). ۲-متمکز اتتمک (فا:متمکز کردن). اوداق لانماق [س] متمکز اولماق (فا:متمکز شدن). اوداق لایبجی [آ] اوداق لایان، اوداق لاماسی نی گرچک لشدیرن آراج، متمکز ائدن (فا:متمکز کنند). اوداق نقطه سی [آ] مُوازی ایشین لار مرجکدن گنچه رک بیریرده توپلانان نقطه (فا:نقطه کانونی). اوداقان/اوداغان [آ] خانیم اوزان ^۷ . اودالی [ص] نئچه دا نا اوداسی اولان. اودالیق [آ] ۱-اودا اوچون یارایان شئی ویا کیمسه. ۲- نکاح سیز اولاراق اودایا آلتیان جاریه. اودانا [خ] شامانیست گله نکده، "دیشی ملک"؛ اودون آناسی، قیز آدی (فا:نام دختر) ^۷ . اودایله سو آراسیندا قالماق [س] چیخیلماز وضعیته دوشمک. اودبۇجگی [باخ] آتش بۇجگی (فا:آشبره). a glwing اودبارچاسی [آ] چوخ شولوق و زیرنگ شخص و اوشاق اوچون دئییلیر (فا:آتش پاره). firebrand اودپۆسکور/پوسکور دوجو [آ،ص] ایچری سیندن اود چیخان، پۆسکوره رک اود آتان (فا:آتش فشان). volcanic اودپۆسکور داغ [آ] یانارداغ (فا:کوه آتش فشان). volcano اودتاپینار [آ] اود و آتسه تاپینان و پرستش ائدن کیمسه (فا:آتش پرست). fire worshipper اودتاپینچی [ص] باخ: اود تاپینار (فا:مجوس). magus اودتونماق [س] ۱-آلیشیب یانماق (فا:آتش گرفتن). to burn ۲-اؤزوندن چیخماق، هیرسلنمک. اودتوتوب یانماق [س] برک قیزدیرماق، آلولولانماق. اودچۇ [آ] آتشچی، آتش ائدن، اود آتان ^۷ . اودخان [خ] شامانیست گله نکده، "آتش تانریسی" ^۷ . اودسۇندورمک [ل] یانقینی گنچیرتمک (فا:آتش نشاندن). to exittinguish اودسۇندورمه [آ] اود و یانقینی گنچیرتمک و خاموش ائلمک (فا:آتش نشانی). fire department اودسۇندورون [آ] یانقینی سۇندورمه گه یارایان آلت (فا:آتش	نشاندن). a fire exittinguish اودسۇر [ص] اودتاپینار (فا:آتش پرست) fire worshipper اودساجان [آ] اودپۆسکور، اود یایان. اودسۇر [ص] اودو اولمایان، آتش سیز. اودسۇر اوجاق سیز [ص] چوخ یۆخسول، آج و باریناق سیز. اودقابی [آ] ایچینده اود یاندریلان قاب (فا:منقل). brazier اودقۇرموش [خ] ۱-اوتۇرموش، اوتۇراقلی، ساکن، اؤزوندن آمین ۲-یووا قۇران، بیر لیک قۇران. ۳-قاراخانلیلار دۇنمی بگلریندن؛ قۇتادقوبیلیگ ده یۇسف خاص حاجب ین شعر لرینی یازارکن سسلندیگی و خطاب ائتدیگی بگلردن ^۷ . اودقۇنشوسو [ص] یاخین، قاپی بیرقونشو. اودکولون [آ،فر:کولونی شهرینن آدیندان] بزک ماده سی کیمی ایشلەنن عطیرلی محصول "یاسمین اودکولونو". اودکیمی [ص] چوخ ایستی، قاینار، قیزمار. اودکۆتورمک [ل] برک هیرسلنمک، اؤزوندن چیخماق. اودلا اوینماق [س] تهلیکه لی ایش له اۇغراشماق. اودلاج [آ] مشعل (فا:مشعل). burner اودلار یوردو [آ] آذربایجان اوچون ایشلەنن بیر اؤزل آد. اودلاق [آ] اود دۆشوب یانان یئر و اورادان قالخان آللو، اودون قایناغی (فا:الو). اودلاما [آ] توپخانا (فا:آتشبار). machinegun اودلاماق [ل، ت، سن] ۱-اود وۇروب یاندریماق (فا:آتش زدن). ۲ to fire -اودلو سلاخلارلا وۇرماق. ۳- هیرس لندیرمک، سینیر لندیرمک. اودلانا ییلرلیک [آ] اود توتا ییلمه (فا:احتراق پذیری). Combustibility اودلانا ییلمز [ص] اود توتا ییلمز (فا:غیرقابل احتراق). Incombustible اودلاندیرماق [باخ] اودلاماق. اودلاندیریلماق [بل] اود وۇرولماق. اودلانا [آ] احتراق (فا:احتراق). burning اودلانا ایستی لیگی [آ] آلولولانما سیجاق لیگی (فا:دمای اشتعال). ignition

اودونلاشماق [س] اودون كيمي اولماق، ياش اعاچ و چوبوق لار بۇيويوب ويا قۇرۇيويوب اودون اولماق (فا:چوبى شدن).
اودونلوق [آ] ۱- اودون اوچون ايشلەنن اعاچ. ۲- اودون ساخلايتلان يئر، اودون آنبارى.
اودو ياتيرماق [س] ساكت لشديرمك، آرام انديلمك.
اوديا لوو [باخ] اود آلوو.
اوديانديرىجى [آ] اود يانديران (فا: آتش درست كنده).
اود يئرى [آآ] تۈۈزۈدا داغ آدى.^{۲۰}
اودينه [آآ] آلتاي-شامان لاردا انسانلار ين سعادتينى و راحت ليغيني قۇرويان آتش تانرىسى.^{۲۱}
اوديو متر [آ، فر] انشيتمه اۋلچر (فا: شنوايى سنج).
اور or [آ] اوردو كلمه سيني قيسايتيلماسى: اوراميرال.
اور [آآ] ۱- يئر، دۇراق، بۇلگه ۲- دوغراماق، ييچمك ۳- موقع، مرتبه ۴- دۆزن، قۇرولوش. ۵- انسان آدى: اورتوغ، اورباي، اوربوغا، اوربالاي، اورالپ، اورالتان، اورآلتاي، اورقان، اورقايا، اورقوت، اورقون، اورهون، اورگون.
ورا ora [ظ] اوئر، اورا سۇزونون آدليق حاللارى (اوردا، اوردان، اورايا، اوراينين، اورانى) (فا: آتجا). **there** {ت، سن؛ بعضى آراشديرمالارا گۆره اور كلمهسى يئر سۇزونون ديشيك شكليدير و بو سۇزله دوزه لن كلمه لرين معناسيندا مكان مفهومو واردير، ايوب اوغلو}.
ورا ora [آآ] جۇجى خان زامانى ايرقيز ياخينيندا يئر آدى.^{۱۲}
ورا بورا [ظ] هم اورا هم بورا ”ورا بورا قاچماق“.
وراجيق [ظ] همين او يئر، اولدوغو يئر.
وراجيقدا [ظ] اولدوغو يئرده.
وراخان [آ] باخ: اوراز+ خان [خ] شتيبان ليئار دؤولتى خانى.^۷
ورادا [ظ] اولدوغو يئرده.
ورادا بورادا [ظ] مختلف يئر لرده، هم اورادا هم بورادا.
وراداجا [ظ] ۱- همين يئر لرده، لاپ اورادا ”وراداجا ياتديم“. ۲- او زامان ”وراداجا دئدى“.
وراداكى [ض] او يئرده كى ”وراداكى كتاب لاراوخوما ليدير“
اوران [ظ] اولدوغو يئر دن.
اوران بوران [ظ] مختلف يئر لردن ”بىر شئى لر تايديم“.

اودلانماق [س، بل، ت] اود وۇرۇلماق، يانقىن تۆرە دىلمەك،
 اودلانماق ايشى گۇرۇلمەك، اود توتماق (فا: آتش گرفتن).
اودلو [ص] ۱- اودو اولان، يانار، آلۇولو، قىزىقن (فا: آتشىن).
 ۲- جوشقون، ھىجانلى. ۳- تائىر اندىيى، ياخيى.
اودلو آلۇولو [ص، ظ] قىزىقن، گر كىن، شىدلى، اود لو.
اودلو اودلو [ظ] قىزىقن اولاراق.
اودلو ياراق [آ] آتشلى سلاح (فا: اسلحه گرم). firearm
اودلوجا [آدى] بىرنوع كپەنك (فا: نوعى پروانه). puralidae
اودلوق [آ] ۱- ساماوار وسوبا وگمى كىمى شىلرلە اود يانان
 حصە. ۲- اود يانان يىر (فا: آتشكده). a furnace
اودو آياقلاماق [س] بىر ايش اوچون چوخ تالاش لانماق.
اودو سۇندروب كۆل ايله اويناماق [س] اصلى ايشى قويوب
 فرعى ايشلە مشغول اولماق.
اودون [آ] ياندىرماق اوچون اولان آغاج، ياناجاق آغاج.
 (فا: ھىزم). wood {سومرجه 'اودون'، ت 'اوتۇنگ'؛ اود+ون'
 اودون؛ بو كلمە اود سۇزجوك ايله ايلگى لىدىر}.
اودون اۇزو [آ] يىتگى لرین گۇدە سىنين برک يىرى.
اودونچاق [آ] آغاج و كۆلدا اولان سىخ و برک حصە.
اودونچاق لاشماق [باخ] اودون لاشماق.
اودونچول [ص] اودونلا بسلەنن بۇجك (فا: چوب دوست).
اودونچو [ص، سن] اودون ساتان يا يىغان، باخ: اودون قىران.
اودونچولوق [آ] اودونچونون ايشى و پششە سى، اودون ساتما
 ايشى، اودون يىغما، اودون قىرما ايشى.
اودون خانا [باخ] اودون لوق.
اودونداغ [آ] قازاخ، داغ آدى ۲۴.
اودون سۇباسى [آ] ياندىراجاغى اودون اولان سۇبا.
اودون سۇو [آ] اودونا بنزر، اودونو آتدىران ھر شى.
اودونسوو آغاجلار سۇيو [آ، بى] آغاجلاردان بىر سۇى (فا: تيره
 درخت انجیلی، تيره توى). hamamelidaceae
اودون قىران [ص] اودون قىرماق اوچون اولان آلت ويا
 كىمسە، اودونچو (فا: ھىزم شكن).
اودون كۇمورو [آ] اودوندان دۆزلىمىش كۇمور.
اودون كسن [آ] ۱- اودون قىران، ۲- بىر بۇجك آدى.

۲-مختلف منبع لردن " ~ خبر ييلمک"

اوراز [آ] ۱-ماناس داستانيندا آدى گئچن بير بگ^{۴۵}؛ ۲- اوراس، ايراز، شرف، اونور، طالع^۶.

اورازان رود orazan [آ] طالقان ساووج بولا دا چاي آدى. اورازلى [آ] ماناس داستانيندا آدى گئچن بير بوي^{۴۵}.

اوراسى [ض] او يئر، اورا.

اوراق oraq [آ] ۱-اوت بېچمه آراجى، ياي بېچيمينده بير كسگين دسته لى آراج (فا:داس). ۲-scythe دوغراماق، كسمك، دوغرايىجى، بېچىجى ۳-[خ] نو قاي او يماق- لاريندان و بو او يماغين اولوبالاريندان. ۳-انسان آدى: اوراقباي، اوراقبك، اوراقخان. {ت، سن} «ورقاق، اوراغ»؛ وورماق سوزوندن: اورماق+قاق «ورقاق» اوراق{.

اوراق / اوراق ovraq [آ،ع] ورق لر.

اوراق آيى [آ] تموز آيى، ياي فصل اينين ايلك آيى، ژوئيه. اوراق بۇجگى [آ،دى] قارنى آلتينداكى بير اورقانلارلا سس چيخاردان، ائش قانادلى لاردان، جيرجيراما، آقوستوس بۇجگى (فا:جيرجيرك، زنجره). cicada plebeja {اكيني اوراقلا ييغان زامان گۆرسنديگى اوچون بو آددان آليتمادير}.

اوراق بۇجكلرى [آ،دى] بيتگى لره ضرر وئرن، ائش قاناد ليلار سويوندان جيرجيراما بۇجكلرى (فا:زنجره ها). cicadae اوراقچى [آ] ۱-اوراق لا اكين بېچن، بېچين چى، ۲-اوراق دوژلدن و ساتان كيمسه، (فا:داس ساز).

اوراقچى ليق [آ] اوراقلا بېچيمه ايشى.

اوراقلاماق [ئتد] اوراق لا بېچديرمك.

اوراقلاماق [س] اوراق بېچيمى آلاماق "قاشى اوراقلاشيب". اوراقلاماق [ل] اوراقلا بېچمك (فا:با داس چيدن).

اوراقلاماق [بل] اوراقلا بېچلمك (فا: چيده شدن).

اورال oral [آ] آسيا سيرا داغلاريندان (بو كلمه اور/يئر و آلاماق كلمه لريله ايلگى لى اولما ليدير، باخ: اور+ال).

اورال آلتاي ديللرى [آ] سون اكلى ويا التصاقى ديللره وئريلن آد، بو قرويا ۵ بۇيوك قول يعنى تۇبا/تۇپا (ساموييد)، تورك، تونقوز، فنلاند، موغول ديللرى داخل اولورلار، اورال و آلتاي آسيانين بۇيوك داغلارينا و بو داغلارين آراسيندا

بۇيوك چوغونلوقلا تشكيل وئرن انسانلارين ديللرينه اشاره دير (فا:زيان اورال آلتاي).

اورال آلتاي ديللرينين اوزل ليكلرى [آ] استونى لى وئيدئرممان مشهور ديلچى توركجهنين هينداوروپا ديللرينه نسبت فرقلرينى ۱۴ ماده ده سيرا لاميش: ۱-توركجه ده سس او يوشماسى (آهنگ قانونو) وار. ۲-جنسيت ييلديرين اادات يوخدور. ۳-حرف تعريف (arthicle) يوخدور "آلما: an aple". ۴-چكيم لهمه (تصريف) اك لر له دوژه لير. ۵-آد چكىمى يسه ليك اك ايله ايشله نير. ۶-فعل (ايلم) چوخ و چئشيدلى دير. ۷-حرف اضافه كلمه نين سونوندا گلير "ئو+دن، آدام+ا". ۸-صفت آددان اونجه گلير. ۹-سايب سونراسى اك ايشلنمير. ۱۰-مقايسه (دن، دان) اك ايله دوژه لير "على حسن دن بۇيوكدور". ۱۱-كۆمكچى فعل اوچون ايمك (ايدى) فعلى ايشله نير "مالك او لமாக (فا: داشتن)". ۱۲-انكار اوچون اوزل فعل وار "ايميش". ۱۳- سورو اكى واردير "مى، مو". ۱۴-باغلايىجى حرف يئرینه فعل اكى ايشله نير^۳.

اورالى [ص] او يئردن اولان، او يئر لى.

اورالى ليق [آ] اورالى اولما وضعيتى.

اوران oran [آ] ۱-تخت، شرف مقامى ۲-يوكسك موقع، يوكسك درجه. ۳-نسبت، ايكي شئى آراسيندا اولان باغييتى، (۶تين ۲يه اورانى ۳ دور). ۴-بير شئين يوژه گۆره اورانى (يوژه ۷۵: ۷۵ اوران) (فا:نسبت). relationship {اورماق+ان} «اوران» اوران؛ وورماق سوزوندن آليئاراق بير بوتون شئيدن وورولوب آيريلميش بولومو گۆسته رير{

اورانتى [آ،مت] تناسب، ايكي شئين بير بيرينه اورانى و نسبتى (فا:تناسب).

اورانتى لانماق [بل] اورانتى لى حالدا دير لنمك.

اورانتى لاماق [ل] اورانتى لى اولاراق دير لنديرمك، تناسب باغلاماق (فا:متناسب نمودن).

اورانتى لى [ص] بير اورانتى ايله ايلگى لى اولان (فا:متناسب). اوران سيز [ص] نسبت سيز.

اوران سيز ليق [آ] اورانسيز اولما وضعيتى، نسبت سيز ليك.

اۋرانتاي / اورانگای [آ] ياقۇت ياراديجى تانرلاريندان ^{۲۱}.

اۋرانتۇتان [آ، مالازيا ديليندن، دى] سۇماترا و برونى ده ياشايان، اوجاليني ۱۵۰cm آغاچلاردا ياشايان، ميوه ايله

بسلهنن مئيمون (فا: اورانگوتان). **simia satyrus**

اۋران لاماى [ل] اوران لاراگۇره بۇلمك و اۋلچمك.

اۋرانلى [ص] نسبت لى، متناسب.

اۋرانلى سايى [سايى] دوغال، گرچك و كسيك ساييلار (فا: عدد گويا). **rational number**

اۋرانوس [آ] گونش سيستمينده ۷ ينجى گزه ين اولدوز (فا: اورانوس). **uranus**

اۋرانيوم [باخ] اۋرانيوم، بير عنصر آدى. **uranium**

اۋراى [آ] اور+آى ۱-اشيت، اش ذيرده (قىرقيزلاردا) ۲- فرصت، حامله (قازاقلاردا) ۳-بشيك ^۷.

اۋرئيت [لا] گۇى جيسيم لرئين حركت اتئديگى يول، دولاناق، دۇنگه (فا: مدار).

اۋرباغ [آ] منشا، كۇك، نسب ^۷.

اۋرتا ortal [ص، ت، سن، اور+تا، باخ: اورا] هر شئين و سورئين آراسى، وسط، بيرشئين آراسيندا اولان يئر، نه بۇيوك نه كيچيك (فا: بين، مركز). **in between, center**

اۋرتا... [آ] تك ويا تركيبي حالدا يئر آدى اولاراق ايشله- نير، باخ: يئرآدلارى (ان آرى ۱۲ آد سايماق اولار).

اۋرتا آغيرلىق [آ] بۇكس اۋيونوندا ۷۹-۷۱ كيلودا دۇيوشنلر بۇلومو (فا: متوسط وزن در بازى بوكس).

اۋرتا انلچى [آ] ايكنىجى درجه ده انلچى.

اۋرتا اۋيره نيم / اۋرتا اۋيره تيم [آ] اۋرتامكتب ده اۋيره ديلن درسلىر (فا: دروس دوره متوسط).

اۋرتا اۋچوروم موغامى [آ] آذربايجان موغاملاريندان: ميانى اۋچوروم موغامى، ميانى ماهور موغامى، گوشه لرئندن: گيريش يا گۇتورگه (برداشت)، اۋچوروم تملى (ماهور مايه سى)،

غشاق، حسينى، اۋغور، ولايتى، فارس شكسته سى (ازگى سى)، غملى، مبرغه و عشيران، اۋرتا اۋچوروما آياق.

اۋرتا اوخول [آ] ايلك مکتب دن سۇنراكى مدرسه.

اۋرتا اۋيونو [آ] صحنه، پرده و دئكور استفاده ائتمه دن

جمئيت ايچينده اۋينانان اۋيون و تناتر.

اۋرتا باب [آ] ۱-اۋرتا ياشلاردا اولان، نه جاوان نه قۇجا. ۲- اۋرتا كئيفيت ده اولان (فا: حالت متوسط).

اۋرتا بابلىق [آ] اۋرتا ياشدا و اۋرتا وضعيت ده اولما (فا: حالت متوسط بودن).

اۋرتا بارماق [آ] الده اۋرتانجى بارماق، اشارت و اۋزوك بارماقلارى آراسينداكى بارماق، شهادت و آدسيىز بارماقلارى آراسينداكى بارماق (فا: انگشت وسطى دست).

اۋرتا بۇى / اۋرتا بۇيلو [ص] اۋرتا بۇيوكلو گونده (فا: قدم متوسط).

اۋرتا تحصيل [آ] اۋرتا اوخول، اۋرتامكتب (فا: دوره متوسطه).

اۋرتا چكىلى [ص] گولشمه ده و وزنه گۇتورمكده يونگول و آغير چكىلر آراسيندا اولان چكى (فا: ميان وزن).

middleweight

اۋرتا حسابلا [ظ] تخمين جه.

اۋرتا داش دئورى [آ] داش دئورئين اورتانجى بۇلومو (فا: دوره ميان سنگى). **mesolithic**

اۋرتا دالقا [آ، فيزيك] دالقا بويو ۶۰۰-۲۰۰ متر آراسيندا ديشين راديو دالقاسى (فا: موج متوسط راديو و غيره).

اۋرتا دامار [آ] ييتگى ياپراقلاريندا آرا دامار.

اۋرتا داماق سى سىز حرفى [آ] اۋرتا داماق دا سۇيله نن سس سىز لىر (خ، غ، ق) (فا: صامت پسین کامى). **Hard plate**

اۋرتا درى [آ] ايچ درى ايله دئش درى آراسينداكى درى.

اۋرتا ديرك [آ] چاديرين وسطينده قۇيولان ديرك.

اۋرتا ديل سى سىز لرى [باخ] ديل اۋرتاسى سس سىز لرى.

اۋرتا شوق [آ] ايران، تۆركيه، فلسطين، قبرس، اسرائيل، عراق، لبنان، سوريه، عربستان و مصر اۋلكه لرئنى آراسينا

آلان بۇلگه يه وئريلن آد (فا: خاورميانه). **middle east**

اۋرتا قارين [آ] گۇبگين اۋستونده قالان قارين بۇلگه سى.

اۋرتا مکتب [آ] عالى مکتب دن قاباقجى مکتب.

اۋرتا هجا دوشومو [آ] بعضى حاللاردا ايكنىجى هجادا اۋرتا سسلى حرفين دوشمه سى "آغيز" آغزين، اوغول، اوغلو، كۇنول، كۇنلو.

اۋرتا ياشلى [ص] نه قۇجا نه جاوان.

اۋرتاج [آ،دهه] دایاق، دیرک، چادیرین اۋرتا دیرگی.

اۋرتاج [آ،دیل ب] صفت فعل "گلن اۋشاق".

اۋرتاج [آ] ۱- اۋرتاداکی ۲- ایلیملی، دنگه لی، اۋرتایولجو.^۷

اۋرتاجاغ [آ] غربی رۇم امپراتور لۇغونون داغیلما سیندان (۷۶م)

باشلا یاراق ۱۴۵۳م یه قدر سۆرن چاغ (فا: قرون وسطا).

اۋرتاجی [آ] ایلیملی.^۷

اۋرتادا بۇرخماق [ل] گۆج وضعیتده قویماق.

اۋرتادا قالماق [س] گۆج وضعیتده قالماق.

اۋرتادا یییب قیراقدا گزمک [س] یییب بوش بوش گزمک.

اۋرتادان چیخارماق [ل] آرادان چیخارماق.

اۋرتادان قالدیرماق [ل] ۱- آرادان قالدیرماق. ۲- محو اتمک.

اۋرتادوغو [باخ] اۋرتا شرق.

اۋرتاق ortaq [ص، ت، گۆ، سن؛ اۋرتا+ق] ۱- بیرشیه بیر

اۋلچوده قاتیلان و یارارلانان کیمسه لرین هر بیر، شریک.

partner ۲- بیر اۋزل لیکده بنزریک داشییان شئیلر

(فا: مشترک). common ۳- گۆنۆ (فا: هوو).

اۋرتاقاش [آ] قازاخ، داغ آدی.^{۲۰}

اۋرتاق اولماق [س] بیر لیکده بیر ایش گۆرمک.

اۋرتاق بۇلن [ص] بیر نچه سایه نین قالیق سیز بۇلوندوگو

سای، "۳سایه سی ۹، ۱۲، ۱۶سایه لاری نین اۋرتاق بۇلنیدیر"

اۋرتاق دۆزه لیم [آ] اۋرتاق ایش، نچه اۋلکهن قاتیلما سیلا

دۆزه لن فیلم ویا آیری بیر شئی.

اۋرتاق دیل [ص] آنا دیل لری فرقلی اولان توپلولوقلارین

آراسیندا آتلاشمای ساغلا یان دیل.

اۋرتاق مال [آ] نچه شخص ویا قورولوش آراسیندا مشترک

مال (فا: مشاع). held in undivided sheares

اۋرتاق یاشار [باخ] اۋرتاق یاشام.

اۋرتاق یاشام [آ] ایکی حیوان ویا بیر حیوان و بیر بیتگی

آراسیندا قورولان مشترک یاشام وضعیت.

اۋرتاق یاشاما [باخ] اۋرتاق یاشام.

اۋرتاقجا [باخ] اۋرتاقلاشا.

اۋرتاقچی [آ] اۋرتاق اولان کیمسه.

اۋرتاقلاشا [ظ] مشترکاً (فا: دانگی). shared

اۋرتاقلاشاجی [آ،توپلوم ب] کولکتیویست.

اۋرتاقلاشاجیلیق [آ،توپلوم ب] کولکتیویزم، اۋرتیم آراجلار-

یندان شخصی ییه لیگی چیخاریب اۋرتاق ایشلتمه گی و

بۇلوشمگی ساوۋتان گۆروش.

اۋرتاقلاشدیرماق [ل] اۋرتاق وضعیتده گتیرمک.

اۋرتاقلاشماق [س] اۋرتاق اولماق (فا: شریک شدن

اۋرتاقلاشیم [آ] ۱- کوۋالاسیون (فا: کووالاسیون) covalance

۲- تعاون (فا: تعاون). cooperation

اۋرتاقلی [ص] بیر نچه آدمین اشتراک ائتدیگی ایش،

شریکلی "اۋرتاقلی اۋرون".

اۋرتاقلیق [آ] اۋرتاق اولما وضعیت، شراکت، کمپانی

(فا: مشارکت). company, partnership

اۋرتاقلیق سۆزلشمه سی [آ] اۋرتاق تجارت و آلوتر بلگه سی.

اۋرتاقولاق [آ] قولاغین اۋرتا بۇلومو (فا: گوش میانی).

اۋرتاکند [آ] خوی، بۇکان، درگز، اردیل، سرابدا کند آدی.

اۋرتالاردا [ظ] اۋرتا لیکدا.

اۋرتالاما [آ] ۱- اۋرتالاما ایشی، بیر نچه سایه نین

توپلامینین سایه تعدادینا بۇلون مقدار (فا: متوسط).

average, mean ۲- ایکی دۆشونجه نین آراسیندا اولان

گۆروش. ۳- دۆوره له مه (فا: احاطه). surrounding

اۋرتالاماسینا [ظ] اۋرتالایاراق.

اۋرتالاماقتا ortalamaq [ل، ت] ۱- بیر کیمسه نی ویا بیر

شئی چۆره له مک. ۲- بیرشیین اۋرتاسینی تاپماق و

ییلکم، اۋرتاسینا وارماق.

اۋرتاقلی [ص] اۋرتالاری بیر اولان، کتابلاردا نچه ورق و

یاپراغین بیر لیکده تیکلمه سی.

اۋرتاقلیق [آ] آرا، چۆره، اطراف، آرالیق، بیر شیین آراسی

"اۋرتا لیکدا هنج کیمسه یۆخدور، اورتا لیکدا هنج گۆنش

یوخ کن هاوا قارا بۇلودلارلاردا دۆلوشدو".

اۋرتاقلیق آغارماق [س] هاوا ایشیقلا نماغا باشلاماق.

اۋرتاقلیقچی [آ] آباق اۆستو ایشله ن (فا: پادو).

اۋرتاقلیقدا [ظ] آرالیق آرادا، آرالیقدا، گۆز اۋنونده.

اۋرتاقلیق دۆزلکم [س] دیدیر گین لیک آرادان گتتمک.

اۋرتايا دۇنن (گۆج) [باخ] اورتاي جيل (گۆج).	اۋرتاليق قاراماق [س] آخشام ياخينلاشماق.
اۋرتايا دۆشمك [س] آرايا دۆشمك.	اۋرتاليق ياتيشماق [س] ديديرگين ليك آرادان گئتمك.
اۋرتايا سۆز سالماق [ل] آرايا سۆز سالماق.	اۋرتام [آ] بۆتون قوشو للار ايچرىسينده، موجود وضعيته.
اۋرتايا قويما/اۋرتايا قويماق [آ] مطرح انلеме (فا: مطرح نمودن).	اۋرتام ياراتماق [ل] امكان ساغلاماق.
اۋرتايا قويولموش [ص] مطرح اولونموش (فا: مطرح).	اۋرتانجا [باخ]: اورتا [باخ]: اورتانجي.
اۋرتايا كلكم [باخ] آرايا كلكم.	اۋرتانجا۲ [آ، بى، لا] داش قيران سولاردان قيرميزى پمبه مور چيچكلى، ياز باشيندا كولگه ليك يئرلرده يئيتشديريلن برك ييتگىسى (فا: نوعى گياه).
اۋرتايا ياييلماق [بل] هر كس طرفيندن دۇيولماق.	اۋرتانجي [ص، سن] اورتاداكى، آراداكى اولان، اورتانجيل.
اۋرتاياشلى [ص] نه گنج و نه ياشلى اولان، نه گنج نه قوجا (فا: ميان سال).	اۋرتانجيل [ص] بۇيوكله كيچيك آراسيندا اولان، اورتانجي (فا: وسطى).
اۋرتايال [آ] هشترى ده كند آدى (اۋرتا+يال).	اۋرتانيس [آ] سالماس دا كند آدى (اۋرتانجي سۆزوندىن: اۋرتان+ايز: اورتا و آرادا يئر الان كند).
اۋرتايوز [آ] اۋرتا+يوز: قازاقلارين اۋچ آنا بۇلوموندن بيرى.	اۋرتانين ساغى [آ] سياست آلانيندا ايليملى گۆروشه گۆره تۇپلومسال وضعيتى اولدوغو كيمي سۆردورمه سيني بئيمسه ين گۆروش.
اۋرتايوۋار (يۇمار) [آ] آتمسفرده اۋرتانجي قات (فا: مئزوسفر).	اۋرتانين سۇلو [آ] سياست آلانيندا ايليملى گۆروشه گۆره تۇپلومسال وضعيتين كۇكدن ديشمه سيني بئيمسه ين گۆروش.
اۋرتوپئدى [آ، فر] حكيم ليگين اوشاقلارداكى وجود بيچيمسيز ليگين دوزلدن ويا اۇنله ين ييليم دالى (فا: ارتوپدى).	اۋرتاي ortay [آ] ۱-بير سطح ويا اۋرتاي اۋرتادان بۇلن صفحه ويا خط. ۲-مرکز. {يئنى كلمه اولاراق اورتا و "ى" اك ايله دۆزه لىب}.
اۋرتودوكس [آ، فر] كريستيانليقتا بير مذهب آدى.	اۋرتاي جيل (گۆج) [آ] اورتا و مركزه دۇغرو گئندن گۆج (فا: نيروي جانب به مركز).
اۋرتوقرافى [آ] ديلين دۆزگون يازى قايدالاريني آراشديران ييليم ساحه سينه وئريلن آد (فا: ارتوگرافى).	اۋرتاي لاشماق [س] متمرکز اولماق، تمرکز تاپماق.
اۋرتيگين [خ] دۇفوز اوغوز داستايندا آدى گئچن بير بگ.	اۋرتاي لاماق [ل] متمرکز ائتمك (فا: متمرکز كردن).
اۋرجنلى orcenli [آ] آيدرويش ده كند آدى (اۋر+جان+لى).	اۋرتاي لانماق [س] متمرکز اولماق، تمرکز تاپماق.
اۋرجيك [آ] شكر ايله دۆلموش جويز ايچى.	اۋرتايا آتماق [ل] ۱-آرايا آتماق. سؤيله مك.
اۋرجون [آ] ۱-كسيجى، كسكين، دۇغراييجى ۲-بۇلگه، ولايت ۳-اۋنۇرلو، اخلاقل، ايبي خۇيلو. {باخ: وۇرماق}.	اۋرتايا آتيلماق [س] آرايا گيرهرك اۋزونو گۆستر مك.
اۋرخان orxan [خ] اۋر+خان، دۇيوشچو خان، اوغلان آدى [خ] ۱-اوغوزنامه ده اوغوز خاقان پين عمىسى و قاين آتاسى ۲-عثمانلى و تيمورلو آدلاريتدان.	اۋرتايا آتماق [ل] آرايا آتماق.
اۋرخون يازيتلارى orxun [آ] بو يازيتلار گۆك تورك خاقانلارينا عايد اولاراق م ۷-۸ جى يۈزىلرله اۋزانير و اۋرخون چايى نين يانيندا قرار تاپيللار، گوك تورك الفباسى ۳۸ حرفدن تشكيل تاپيب، بولارين دۇردو سسلى و قالانى سس سيز حرفلردير (فا: كتيبى هاى اۋرخون).	اۋرتايا توكمك [ل] مئيدانا چيخارماق، اثبات ائتمك.
اۋرۇنر [آ، فر] امر، بيرشئى آليب وئرمك اوچون بلگه و سند.	اۋرتايا چيخارماق [ل] مئيدانا چيخارماق، اثبات ائتمك.
	اۋرتايا چيخماق [س] مئيدانا چيخماق.

اوردای [آ] اورتا، مَرکَز (خاقان/خان اوتاغینین بۆلوندیو یئر).
اوردای [آ] جوْجی خانین بیر اوغلونون آدی.^{۱۲}
اوردای بوردا [ظ] مختلف یئرلرده "قوناقلیق"دا آدمالار اوردای بوردا صحبت ائدیردیلر.
اوردای [آ] قاراخاتایلی لارین قُدرت مرکز لرینه وئریلن آد.^{۱۳}
اوردو ordu [آ] ۱-قوشون، ساحلی قوْوه لرین بۆتونو، (فا:قشون) army ۲-گنل لیکله چوْخ و سای سیز آدمالار توْپلوسو حاققیندا "ایش سیز لر اوردوسو" ۳-[ت]بالاساغون یاخینیندا بیر شهر آدی. ۴-باخ: اوردای/اورتا، چکیردک، مرکز. ۵-انسان آدی: اوردای، اوردؤپا، اوردؤغا، اوردؤپای، اوردؤبگ، اوردؤخان، اوردؤقایا. (فا:~) {ت، گؤ، سن:خاقانین قارارگاهی؛ یئر کلمه سیله ایلگی لیدیر، یئر اُور+ دو/تا+ اورتو+ اوردو، بو کلمه horde شکلینده اینگیلیزجه یه گنجیدیر}.
اوردوئاوی [آ] اوردنون دینلنمه یثری، اوردولوق.
اوردوباد ordubad [آ] جمهوری آذربایجاندا رایون آدیدیر.
اوردوبادی [یازار] ابوالقاسیم ش ۱۲۱۱ده تبریزده دوغولوب و اوندان چوخلو کتابلار و تورکجه شعرلر قالیبدیر.
اوردوبادی [یازار] محمدسعید، قانلی سنه لر کتابینین یازاری.
اوردوباشی [آ] اوردویا باشچی لیق ائدن کیمسه (فا:فرمانده).
Commander
اوردو بوزان [مج] گوجلو وایگید.
اوردوج [آ] قۇبا'دا کند آدی.^{۲۰}
اوردوجا [آ] ۱-اوردوایله ایلگی له نن ۲-[خ] اؤزبک خان'ین خانیمی.^۷
اوردوجو [آ] نظامی، اوردو ایشلرینده اولان.
اوردوخان [آ] اوردو باشچی سی، اوغلان آدی (فا:نام پسر).
اوردو دوناتیم [آ] باخ: اوردونات.
اوردوسال یاراجلار [آ] نظامی تجهیزات (فا:تجهيزات نظامی).
اوردوسوز [ص] اوردوسو اولمایان.
اوردوکند [آ، ت] کاشغر شهری نین آیری آدی.
اوردوگاه [آ] اوردولوق.

اوردونات [آ] اوردو تجهیزات ايله اوغراشان بۇلوم.
اوردوئیری [آ] اوردو قرار تاپان یئر (فا:اردوگاه).
اوردینات [آ، این] باخ: مختصات، کووردینات.
اورسی orsi [آ] اؤرمیه ده کند آدی {اثرسی، دمیرچیلیک ایشینده اولان یوردا}.
اورقا [آ] بایراق، فلما.^۷
اورقارون [آ] ۱-استحکام ۲-بایراقلی، بایراق صاحبی.^۷
اورقازم [آ، فر] جنسل اؤیریم و ذوقون ان یۆسک نقطه سی.
اورقان orqan [آ، یو: آلت] ۱-توپلومسال یاشایش دا مُعین وظیفه نی ایفا ائدن ساحه، اداره ویا تشکیلات، بدنین عضو لریندن بیر، اؤیه، عضو (فا:ارگان). ۲-member -
 ارغون کیمی بیر نوع موسیقی آلتی.
اورقان سال [ص] عضولا ایلگی لی (فا:عضوی).
اورقانیز [آ، فر] هرچور جانلی ووجود (بیئگی ویا حیوان و انسان) "پاپروس اورقانیز لره ضرردیر" (فا:ارگانیزم).
اورقانیزاسیون [آ، فر] دؤزنلنمه (فا:ارگانیزاسیون).
اورقانیزه [آ، فر] دؤزنلنمیش، دؤزلی، سیستماتیک.
اورقانیگ [آ، آلی، جانلی حُجره ارده ایلگیلی].
اورقانیگ قایناشیملار [آ] اورقانیگ ترکیبلر (فا:ترکیبات آلی).
organic compounds
اورقون [آ] ۱-سیرداش، سیر ساخلایان. ۲-اورقون سؤزیه دؤزه لن بیر نتجه انسان آدلاری: اورقونتر، اورقونشاد.^۷
اورقه یین orqeyin [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی {اور+ قاین}.
اورگستر [آ] چالقی تاقیمی (فا:ارکستر). {یو:اسکی یوناندا تتاتر صحنه سینین قاباغیندا کی یئر}.
اورگید [آ، فر] ار بنز لرینین التهاب لانیب شیشمه سی.
اورگیده [آ، بی، یو] اورشید[ثلعب گیللردن، بیرچنکلی، گؤزل قوخولو، ایستی بولگه لره یئتیشن چیچک (فا:~).
اورگ [آ، فر] بیر نوع چالقی آلتی.
اورگیر [آ] کسجی، بیججی.^۷
اورمان orman [آ] ۱-جنگل، آغاجلیق بؤلگه، آغاجلارلا اورتولو اولان گنیش دؤزلوک (فا:جنگل). ۲-forest -
 اورتولو اولان گنیش دؤزلوک (فا:جنگل). ۲-forest -

آچنلیا، یا بنزر بیر بیتگی آدی. {سن، دده: بو سۆز وورماق (اؤرماق) سۆزوندن آلینمادیر، وورماق تاخماق و تیکمک آنلامیندا اولاراق ماناکی ایله چوخلوک مفهومی وئریلر و بیر لیکده چوخ آغاج اولان یئر دهئیلیر^۶}.
اؤرمان ائوی [آ] اؤرمان قوروماق اوچون دوزه لن ائو.
اؤرمان توپوغو [آ، دی] قاراتوکلر و اؤرماندا یاشایان بیر قوش (فانوعی پرند ده جنگلی).
اؤرمان چاییری [آ، بی] اؤرمانلیقدا ییتیشن طبیعی و دوغال چاییر (فانوعی مرغ).
اؤرمان ساریسماغی [باخ] آغ آسما.
اؤرمان سیجانی [آ، دی] اؤرمانلیق بؤلگه ده یاشایان بیر سیجان نوعو (فانوعی موش جنگلی). *mus syvaticus*
اؤرمان یاشیلی [ص] توتقون یاشیل رنگی، قویو یاشیل.
اؤرمانامنت [آ، لا: بزک] رسام لیک و هئیکل تراش لیکدا بیتگی و حیوان ناخیش لاریندان عبارت بزک "سارایین - لری".
اؤرمانامنتال [آ] اؤرمانامنت اؤزل لیگی داشییان " ~ اثر".
اؤرمان توپوغوکیلر [آ، دی] اؤرمان توپوق لارینی ایچینه آلان و چیل چاییر توپوغو کیمی قوشلارین بیر سوپو.
اؤرمانچی [آ] اؤرمان ایشچی سی (فا: جنگل بان). *forester*
اؤرمانچیلیق [آ] اؤرمان باخیمچی لیغی (فا: جنگلبانی). *forest protection*
اؤرمان سیز [ص] اؤرمانی اولمایان (فا: بدون بیشه).
اؤرمان سیزلاشدیرماق [ل] اؤرمان سیز بیر وضعیت ده گتیرمک.
اؤرمان سیزلاشماق [س] اؤرمانی داغیلماق (فا: بی درخت شدن).
اؤرمانلاشدیرما [آ] اؤرمان لی بیر وضعیت ده گتیرمه (فا: جنگل کاری)
اؤرمانلاشدیرماق [ل] اؤرمان لی بیر وضعیت ده گتیرمک (فا: به حالت جنگلی در آوردن).
اؤرمانلاشماق [س] اؤرمان وضعیتینه گلیمک.
اؤرمانلی [ص] اؤرماندا یاشایان، اؤرمانا عاید اولان (فا: جنگلی).
اؤرمانلیق [ص] مئشه لیک، آغاج لیک بؤلگه (فا: بیشه زار).
اؤرموش [آ] دوغرایان، بیچن^۷.
اؤرنا/اؤرنا [آ] هشتپر ده جای آدی.
اؤرناماق [باخ: اؤرناماق، ل] ۱- بیر شئین یئرینه باشقا آیری

شئی قویماق، مۆلکولارین قایناشماسیندان بیر آتومون یئرینه آیری آتوم ائورتماق. ۲- [مت] بیر ایشلمده بیر افاده نین یئرینه آیری افاده قویماق (فا: جابجا نمودن).
اؤرناقاش/اؤرناقاش [آ] بوئین زهرا دا جای آدی.
اؤرناما [آ] ساکین اولما، مقیم اولما (فا: سکونت).
اؤرناماق [س، ت] ساکین اولماق، مقیم اولماق (فا: ساکن شدن).
اؤرنج [آ] اردبیل ده کند آدی {یئرله شیم یئر، سیغیناق}.
اؤرنیتولوزی [آ، یو: قوش+ گؤروش] قوش بیلیمی (فا: ~).
اؤروتونیم [آ] (داش، قایا.. آدلاریندان دوزه لن یئر آدلاری) (فا: ~).
اؤرۈج oruc [آ] ۱- رمضان آییندا گوندوزلری یئیب ایچمه نین یاساق اولماسی (فا: روزه). ۲- اؤرۈج توتان کیمسه (فا: روزه). *fasting* {فارسیجا روزه} اؤرۈج سۆزوندن آلینماسی سؤیله نیر، البته عربجه غروح سۆزوده بو کلمه یه یاخین گؤرسه نیر، بیر طرفدن ده تورکجه اؤرۈج (آماج) سۆزونه یاخین گؤرۈکور {.
اؤرۈج... [آ] ماکی (~ کندلی) و گئرمی ده (~ علیلو) کند آدی.
اؤرۈج اچما [آ] افطار لیک (فا: افطاری). *breaking the fast*
اؤرۈج بگلو [آ] م ۱۶ جی یۆزیل ده آنادولو حلب ده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بو آدی^۸. باخ: سلجوقلار^۹.
اؤرۈجعلی محمدپور [آ] اؤرمو لوچاغداش شاعردیر^{۱۰}.
اؤرۈج قازیلو [آ] م ۱۶ جی یۆزیل ده آنادولو حلب ده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بو آدی^۸. باخ: سلجوقلار^۹.
اؤرۈجسوز [ص] اؤرۈج توتما میش اولان.
اؤرۈجلو [ص] اؤرۈج توتان.
اؤرۈج لوق [آ] اؤرۈج توتما سو ره سی، اؤرۈج لوق آیی، رمضان (فا: روزه). *the ninth lunar, fasting*
اؤرۈز [آ] (اؤراز، اؤرۈز، اؤروس، وؤروش، ساواش)^{۱۱} - طالع، اؤغور، بخت، مۆتلولوق، آماج، هدف ۲- قازاق، قیرقیز، اؤزبک، تورکمن اویماق لاری اولوبالاریندان "اؤرۈزاینال"؛ دده قورقود^{۱۲}دا انسان آدی "اؤرۈز، سخان، سامن، سخوجا"؛ آلتین اوردو و اوغوزنامه بگلریندن ۳- اؤجان دا کند آدی.
اؤرۈزبگ [آ] اوغوزخان زامانی اؤرۈم بگین قارداشینین آدی^{۱۳}.
اؤرۈزلو [آ] شاهسون ائلی بو یلاریندان^{۱۴}.

،بخشى؛ اۋزان سۆزو تارىخى دۆنم لردە مختلف شكىللىرىدە سۆيلىنىدىر، بونلاردان شامان، قام، تويون، باكىسى/بخشى يئەنە وارساق، يانشاق كلمە لرينە اشاره ائتمك اولار؛ ۲- [آ]اۋنجو، هر كسىن اۋنۈندە اولوب خطا ب ائدن، شعر يازان و اۋخويان، قوپۇز چالاراق شعر اۋخويان و يازان؛ اۋستا، ايشى نين اهلى ۳-اۋرميه (،-اسكندرى، -توركممان)، ساين قالا دە كند آدى.

اۋزان... [آ]انسان آدى: -الپ، -اى، -بۇرى، -باى، -بىگ، -بىگە، -تيمۇر، -خان، -سار، -ساي، -سۇ، -سۇي.

اۋزان o'zan [آ]ع[وزن لر (فا:~).

اۋزانجا [ظ]بىر اۋزانا ياراشير حالدا.

اۋزانلار [آ]۱-بۇ طايفا اۋتور ايكيلىر طايفالارينا باغلى اولاراق غثمانلى توپراق لاريندان آذربايجانا كۇچوب صفويلرە قاتىلدىلار^{۸۵}. ۲-باخ: اهر.

اۋزانلىق [آ]اۋزانين پششەسى و صنعتى، عاشق لىق.

اۋزاقان [آ]قدهمەلى، درجەلى، اۋنجە ليكىلى^۷.

اۋزاق [ل، ت، سن]قاباقلاماق، باشقاسىنى ايلرى گنچمك.

اۋزما [آ]باخ: اۋزما^۷.

اۋزموش [آ]اۋزمانلاشميش، يئتيك^۷.

اۋزموش تكين [خ]اۋغور يازيتلاريندا آدى گنچن بىر بگ^۷.

اۋزنان oznan [آ]همداندا كند آدى {اۋزانان:اۋزان يوردو}.

اۋزۇت [آ]اقامت، اقامتگاه^۷.

اۋزۇتقان [آ]ايلرى دە، ايلرىجى^۷.

اۋزۇل [آ]اساس، قايدا^۷.

اۋزۇن [آ،فر]اۋچ اۋكسيۇتن اۋتوموندان دوزە لن مولكول

(فا:ازون). ozone

اۋزونوسفىر (اۋزون يۇۋارى) [آ،فر]آتموسفىرين km ۱۵-۴۰

آراسيندا اولان قات(فا:ازونوسفىر).

اۋزونوسفۇپ [آ،فر]اۋزون وارليغىنى بىلدىرن دۆزە نك،

اۋزون اۋلچر، اۋزون مقدارىنى بىلدىرن آراج (فا:~).

اۋسال [آ]ايدىل بولغارلارنىن قۇردوقلارى بىر شهر^{۸۶}.

اۋستورلاب [آ]اولدوزلارين مسافە، جەت و تورلو اۋزلىك

لرىنى اۋلچن آراج (فا:اسطرلاب) astrolable

اۋرۇنۇن [آ، يثرب،فر]داغ اولوش.

اۋرۇنۇنى [آ،فر]داغ اولوش (فا:كوھزايى).

اۋرۇسپو [آ،فر]اويناش قادين (فا:فاحشە).

اۋرۇشلوق كۆكەسى [آ]اۋرۇجولوقدا پيشيريلن كۆكە نوعو.

اۋرۇق oruq [آ]۱-يول، ائيلم، گنديشات ۲-چارە، چۇزوم، امكان، اۋيقۇنلوق^۷.

اۋرۇلۇزى [آ،طب،يو]سۇدوك خستە ليك لرى و اۋنلارين مئالجه سيله اۋغراشان بيلم دالى.

اۋرۇم orum [آ]۱-مراع، اۋتلاق. ۲-اۋرۇم سۆزىلە انسان - آدى: اۋرۇمباى، اۋرۇمبىك، اۋرۇمقۇلى؛ باخ: اۋرۇمان^۷.

اۋرۇن orun [آ]۱-مقام، شرفلى يثر ۲-قارگاه، باخ: اۋرۇمان^۷. **اۋرۇنتاغ** [آ]يۇكسك مقام^۷.

اۋرۇنچ / اۋرۇنچ [آ،ت]رشوۋ؛ ۲-هديه^۷. ۳-نمين دە كند آدى.

اۋرۇنچاق [آ]۱-اۋيا، ايشلەمە ۲-رهين، امانت^۷.

اۋرۇنقۇلو [آ]باخ:اۋرۇن+قۇلى [خ]قيرقيز بگ لرىندىن^۷.

اۋرۇنقۇلوق [آ]بايراق^۷.

اۋرۇنلۇغ [آ]تخت، مقام^۷.

اۋرۇنيم [آ]داغ و قالا آدلارى (اۋروس:داغ، اۋنيم: آد)^{۲۴۱}.

اۋرىيات oriyat [آ]۱-سا لىان،دا كند آدى ۲-بىر تورك اۋباسى.

اۋرىادجىق [آ]هشترى دە كند آدى {اۋرىيات+جىق}.

اۋرىانتاليزم [آ،فر]شرق بىلىمى، دۇغو بىلىمى (فا:مستشرق).

اۋريۇزىن / اۋريۇزىنال orijin [آ،فر]كۇك، سۇي، قايناق، بىر

شئين و شكىلن اصلى (فا:اصلى) original

اۋزۇ oz [آ]ايلرى، اۋن، اۋندە^۷.

اۋزا ozal [آ]قدىم، اسكى، ازلى، هميشە وار اولان^۷.

اۋزار ozar [آ]اۋزما، اۋستا، بىلير كيشى [خ]اۋغوز خاقان'ين تورونلاريندان، بۇزۇك خان'ين اۋغوللاريندان^۷.

اۋزاليد [آ،فر]اۋزو ايشيغا حساس و دۇيارلى بىر نوع باسين و چاپ كاغاذى (فا:ازاليد).

اۋزاميش [آ]اۋزاميش، اۋزما، اۋستا ايشى نين اهلى^۷.

اۋزاميش خاقان [خ]گۇي تۆرك خاقانلارينين سۇنۇنجوسو^۷.

اۋزان ozan [آ،سن،دده،باخ:اۋز]۱-خالق شاعرى، ائل عاشقى

اۋسۇدوراغان [ص] چوخ اۋسۇدوران، چوخ يئل چيخاران.
 اۋسۇدۇراق [آ] بۆزدۈمەن چيخان يئل (فا:چوس). fart
 اۋسۇدۇرماق [س، ت] (اۋسۇرماق) بۆزدۈمەن يئل چيخارماق،
 چىزىمك (فا:گوزيدن).
 اۋسۇمۇز [آ، فر] گىچىشمە (فا:اسمز).
 اۋسمى تاريم [آ] اۋيغور بۇلگەسىندە چاي آدى.^{۱۲}
 اۋسۇرقان بۇجىگى osurqan [آ، دى] قوخولو بۇجىك، آغاج
 لاردا ياشايان، چيخاردىغى پيس قوخو ايله اۋزونو ساوۋنان
 بىر بۇجىك (فا:نوعى حشره). lucanus cervus
 اۋسۇرماق osurmaq [باخ] اۋسۇدورماق.
 اۋشيليركى [ظ] هر نئمە (فا:آنچە). what
 اۋصاف o'saf [آ، ع] وصف لىر، نىجە لىك لىر (فا:~).
 اۋضاع / اوۋضاع o'za [آ، ع] وضعيت لىر، اورتام، اورتاملار (فا:~)
 اوغان oğan [آ] گۇى تورىك-شامانلاردا يثرىن تام
 اورتاسيندا اولان چام آغاجىنى تمثيل ائندن تانرى.^{۲۱}
 اوغراش oğraş [ص] گىز لىجە بىرىن مالىن گۇتورن، اوغور
 لوق ائندن (فا:سارق) {ت، سن} (اوغرى: گىز لى، هيرسىز).
 اوغراق [آ] ۱-عزم، قارار لىلىق ۲-نىت.^۷
 اوغراق oğraq [آ، ت] (اوغروق) ۱-سۆمۈيون اك يثرى، بئل
 سۆمۈگونون بويونا يىتىش يثرى، داغ ياماجىنىن يىتدىگى
 يثرى. ۲-بىرتۆرك بويۇ اولاراق اۋيغورلاردا ياخين لىغىندا
 ياشايدىلار، بۇللار قارايىناچا دا دىيىدلىر.^{۸۵}
 اوغرامىش [آ] اۋغورلو؛ اۋيغور يازىتلاردا بىر بگ آدى.^۷
 اوغرو oğru [آ، ت] (اوغرى) هيرسىز (فا:دزد). thief
 اوغرو ايرى [ص] دۆز اولمايان آدمالار، اوغرولار.
 اوغرو قۇلدۇر [باخ] اوغرو.
 اوغروباشى [آ] اوغرولاردا باشچىسى.
 اوغروجا [آ] آذربايجاندا داغ آدى.^{۲۴}
 اوغرو قۇلدور [آ] اوغرو لوقلا مشغول اولان.
 اوغرولاماق [ل، ت] باخ: اوغورلاماق.
 اوغرو لوق [آ] اوغرونون ايشى، هيرسىز لىق (فا:سرقت). theft
 اوغرون / اوغرون اوغرون oğrun [ظ، ت] (اوغرى) گىز لىجە،
 باشقالارينا سىزدىر مادان (فا:پنهانى). hidden

اۋغرونجا [ظ] گىز لىنچە (فا:پنهانى). hidden
 اۋغسات [آ] بىزر، بىزلىك، بىزەيش.^۷
 اۋغلا [ص، ت] گىچ، اىگىد.
 اۋغلاق oğlaq [آ، ت، سن] ۱-دۇرد اىلىق كىچى (فا:بىزغاله).
 kid ۲- [گۇى ب] فلكى بۇرجلاردان (فا:برجى فلكى). ۳-
 بابور خان دۇنمى بگ لرىندىن.^۷
 اۋغلاق دۇنجهسى [آ] گونى يارىم كۆرەن ۲۷-۲۳ درجە-
 لىك ائىلمىندە گۆشپايز سونو اۋىلە ساعاتىندا دىكىنى
 بىر خطە گۇى اۋزۇندە قارار تاپماسى، قىش دۇنجهسى.
 اۋغلاق لاماق [س] (كىچى) بالالاماق.
 اۋغلاق / اوغلاق [آ، ص] ۱-بۇللو اىچىندە بۇيۇن. ۲-
 كۆرپە، گىچ قىز. {ت} (اۋغلاقو قادين: اصبل قادين).
 اۋغلامان [آ] بىر ياشىندا بالالايان قۇيۇن و كىچى.^۷
 اوغلان [آ] همدان (بىر)، خياو دا (داغ، سقالاسى)، شاماخى
 (سقالاسى)، اوردوباد (داغ، گۇز) آدى. كرج (سپە)،
 ياستىكىندە (سماير احمد) كند آدى.
 اوغلان oğlan [آ، ص] ۱-اركىك اۋشاق (فا:پسر). son. ۲-
 يىتىشگن اركىك. [خ] ۷-تۆركمىلر، تىكە و توختامىش
 اۋيماقلارى اولوبالارىندان. {ت، سن، باخ: اوخ، اوگ}
 اوغلان انوى [آ] ائولنمە و آداخلانمادا اوغلان طرفى ايلهسى
 اوغلان اوشاغى [آ] اركىك اۋشاق (فا:پسر بچه). boy
 اوغلان جىغاز [آ] اوغلان "اوغلان جىغاز برى خستە ايدى".
 اوغلانچى [آ] اركىك لىر لىجەنى ايليشكى قوران كىمسە.
 اوغلانچى لىق [آ] اوغلانچى اولما وضعيتى.
 اوغلانچىق [آ] كىچىك اوغلان، سئوئىلمى اۋشاق، ياوروجوق.
 اوغلان چاغى [ظ] اساساً فصيل لىر لىك اوغلان اصل
 خُصوصيت لىرىنە اشاره ائدىر "قىشپىن اوغلان چاغ ايدى".
 اوغلانچۇر [آ] باخ: اوغلان + چۇر [خ] اۋيغور بىلگىرىندىن.^۷
 اوغلانلى قىزلى [آ] هم اوغلانلار هم قىزلار.
 اوغلانلىق [آ] ارگىن ائولنمە زامانىدا قدر اولان وضعيتى.
 اوغلان يولداشى [آ، دى] بىرنوع كرتىكلە.^{۱۴}
 اوغلو [ض] بىرىن بىر بالاسى، ايبىن (فا:بن). son
 اوغور [آ] ۱-اۋغور، طالع، بختيار لىق ۲-واخت، زامان، دئوپر.^۷

دؤولتى زامانىدا باشلادی، اۇ زامان اۇغوزلار تۇغلا (تۇلا) چایی نین ساحل لریندە یاشاییدیلار، اۇ دۇنم بۇ قووم دۇققوز اۇغوز آدیندا ایدی و معناجا توققوز طایفا بیر لیگی دئمکدیر (اۇ طایفالاردان یالنیز ایکى آد قونى koni و توغرا toğra تانییدیر)؛ بۇ گۆنکو غرب تورکلری اۇغوزلارین اولادلاری ساییلیر، اۇغوزلارین کۆچو آذربایجان بۇلگه سینه ایکى بۇیوک دالقا شکلیندە اۆز وئرییدیر، ایلک دالقا اۇغوزلارین عوممی حالدا شرقدن غربه کۆچمه زامانى اۆز وئریب و ایکینجی دالقا، صفوی لر دۇنمی، عثمانلی حاکمیتی نى قبول اتمهین تورکمن بگلری نین شرقه قاییتماسیله اۆز وئریر، اوغوز سۆزو اۇخوز (اوخ+z) دئمکدیر، اوخ ائل و نسپل آتلامیندا و “ز” اسکی تورکجهده جمع و چوغونلوق علامتی دیر، نئجه کی اۇغول نسپل معناسیندا و اۇغوش قووم آتلامیندادیر، اۇغوزلار فترت دؤورو (بیرینجی و ایکینجی گۆک تورکلر آراسی دؤورو) مستقل اولدولار، اۇغوزخان داستانینا گۆره اونون آلتی اۇغلو بیر گون اووا چیخیلار، تصادفاً بیر قیزیل یای ایله اۆچ قیزیل اوخ تاپیرلار، اۆز آرالاریندا برابر لیکله بۇلوشدورمک اۆچون بونلاری آتالارینین حضورنا گتیریلر، اۇغوز یایی اۆچ حصه یه بۇلوب اۆچ بۇیوک اۇغلونا وئردی و اۆچ اوخو ایسه اۆچ کیچیک اۇغلونا وئردی، بئله بۇیوردو: پای پایلادیغیم اۆچ اوغلومدان تۆره یین قبیله لر بوز اوخ آدلانا جاقدیرلار، چۆنکی بونلار پایى بۇلمک اۆچون اونو مطلق پارچالاماق و پوزماق گرک ایدی، بوز اوخ سۆزونون ده معناسی پارچالاماق و پوزماق دئمکدیر، اوخ پایلادیغیم دیگر اۆچ اۇغلومون نسلسیندن تۆره یین قبیله لرین آدی اۆچ اوخ اولسون، یعنی اۆچ دنه اوخ دئمکدیر و بۇیوردو کی بیز هامیمیز بیر کۆکده نیز و هرکس اوردودا اۆز یئرلرینی و رتبه لرینی بیلمه لیدیرلر، تاریخ بویو اۇغوزلارین بۇ ایکى بۇلومو ایچ اۇغوز و دیش اۇغوز شکلیندە اۆز لرینی گۆستریلر، اۆچ بۇیوک اۇغلولارین سۆیوندان گلن بوز اوخلار همان ایچ اۇغوز و کیچیک اۇغلولارین نسلیندن

اۇغورساق [آ] ۱-بالاسی اۇلدو کدن سوترا سوت وئرن اینک “اۇغورساقی ساغماق” (فا: گاو شیرده بدون بچه). ۲- بالاسی اۇلموش حیوانین سوتو ساغیلماسا یثلین، ینده سوت قالاراق خسته له نیر و اونا اۇغورساق حیوان دئییلیر “اۇغورساق تۆلکو کنده قاچار: اۇغورساق اۇلدوغو اۆچون خسته له نیب و نه ائتدیگینی بیله مز”

اۇغورلانديرماق [ائتد] اۇغورلاتماق ایشینی گۆردورمک.

اۇغورلانماق [ائتد] اۇغورلانماق ایشینی گۆردورمک (فا: فس).

اۇغورلار oğurlar [آ] اۇغورلار هون بیر لیگی طایفالارینادان اولاراق میلاددان اۇنجه بویولاردان تشکیل تاپیردی ساراوغور لار/ ساری اۇغورلار، اوراوغور، اوناوغورلار، بشش اۇغورلار، آلتی اۇغورلار، اوغورلار اۇغوزلارین قارداشلاری حساب اولور و میلاددان اۆچ یوز ایل اۇنجه اولاردان آیریلیلار، ۵۵۰ میلادی ایله گۆره اۇغورلاری بئله سینه بۇلومله مک اولار: قوزنی قافقازدا اون اۇغورلار، دون وولقا چایلاری آراسیندا اوتوز اۇغورلار، دئییئر بوزقیرلاریندا دۇققوز اۇغورلار ۹۷-۶۶۲، ۵۶۹- (فا: اوغورها، غورها) بۆکلمه حرف دیشمه سیله اۇغوز سۆزونون دیشیلمیش شکلیدیر.

اۇغورلانماق oğurlamaq [ل، ت، سن] باشقاسی نین مالینی گیزلینجه گۆتورمک، چالماق و وۇرماق، سرقت اتمک، هیرسیزلیق لاله گنجیرمک (فا: دزدیدن). **to steal**

اۇغورلانماق [بل] اۇغورلانماق ایشی گۆرولمک (فا: دزدیده شدن). **to be stolen**

اۇغورلوق [آ] اۇغورلوما ایشی (فا: دزدی). **stealing** ۲- چالما، اختلاس (فا: اختلاس). **embezzlement**

اۇغورلوقچا [ظ] گیز لیجه، سیزدیرمادان.

اۇغوز oğuz [آ] ۱- بوگونکو غرب تورکلری نین آتابابالاری اولان بیر تورک بویو. ۲- [ص] ایی یارادیلیش لی، قوتلو، اۇغورلو (فا: باسعادت). ۳- جمهورى آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر. ۴- انسان آدی: اۇغوزالپ، اۇغوزبگ، اۇغوزتان، اۇغوزتای، اۇغوزخان، اۇغوزر، اۇغوزگۆن (باخ: اوخ).

اۇغوز بویلاری [آ] اۇغوزلار، تورکلرین بۇیوک بۇلومونو تشکیل ائدیر، اۇغوز بویلارینین بیر لشمه سی گۆی تورک

بۇيۇگو دئمكدير، بو حكومت ده ينال yinal و ترخان terxan عنوانيله مقاملار وارايدى. ينال آتايا منسوب اصيل زاده اوچون سؤيله نيردى و ايركين امير معنا سيندايدى، اوغوزلار مۇهور و فرمانلار توغرا = توغراق دئيرديلر و مکتوب يازانا يازيچى/يازىچى دئيرديلر، اوغوزلار ايش و مسايلىنى بير توپلاتى و مجلسده حل اندرديلر و اونا كنگشمه kəngəşmə دئيرديلر، بونلار نشان وثريركى اوغوزلارين ديوان تشكىلاتلارى وارايدى؛ اوغوزلارين بير بۇلومو م ۱۰جو يۆزىلدە مۇسلمان اولدولار، او دۇنم سۆتكند، فاراب، گنجه، شاش (تاشكند) شهرلرينين آراسيندا اولان اوغوز قارلوق طايفالارى اسلامى قبول اتميشيديلر، ابن فضلان م ۹۲۱جى ايلده بلغارسقى، مسيرينده اوغوزلارين بۇيوكلريندن بيرى "قيچيق ينال" لا گۇروشور كى اسلامى قبول اتميشيدير، اوندان قاباق اسلام دينى سامانى لرين تلاش ايله تالاس شهرينه قدر ياييلميشدير و ميركى mirki بخشىنين ساكن لرى بلاساغون اطرافيندا مۇسلمان اولموشدولار او دۇنم او مۇسلمان اوغوزلارى، تۆركمن آدلانيرديلر، البته ايلك قووملاردان كى اسلامى قبول اتميديلر تۆركمن قوم ايدى، اوغوزلار اؤزلرى بۇ آدى ايشلتميديلر و ساده جه م ۱۳جو يۆزىلدن سونرا بۇ آدى بنيمسهديلر(فا: اوغوزها).

اوغوز خانلو oğuzxanlı [آ] م ۱۶جى يۆزىلدە، آنادولو- ايچ ايلده بير تۆرك بويونون آدى.^۷

اوغوزنامه [آ، دده] باخ: اوغوزلار.

اوغوش [آ، سن، باخ: اوخ] ۱- بوللوق، بركت ۲- قوھوم، نسيل ۳- [خ] عثمان اوغوللارينين ۱۶جى گۆبك ددهسى.

اوغول oğul [آ] ۱- اوغلان، ارکک اوشاق ۲- اولاد، گنل اولاراق قيز يادا ارکک اوشاق، نسيل son ۲- [خ] تۆركمنلرين، سالور و قارامان اويماقلارى اولوبالاريندان.

۳- بانهده كندآدى {ت، سن، اوخ} (نسيل) سؤزىله ايلگيليدير.

اوغول... [آ] انسان آدى: اوغولاغ، اوغولاپ، اوغولاى، اوغولباى، اوغولبگ، اوغولبۇرى، اوغولر، اوغولخان، اوغولبارس، اوغولتكين، اوغولچا، اوغولخان.

گنل اوچ اوخلار/ ديش اوغوزلارديلار، دده قورقود بوي لاريندا ايچ اوغوزلارى قازان بگ و ديش اوغوزلارى اوروزقوجا باشچىلىق و رهبرلىك انديردى. اوغوزلارين ايكى بۇلومو ۲۴ طايفايا بۇلونولر، بولارين اون ايكيى بوز اوخلار و اون ايكى سيده اوچ اوخلارى تشكيل وثرير، بو آدلار ۲۴ اولاراق جامع التواريخ كتابيندا يازيليبدير، ديواندا بو آدلار ۲۲ اولاراق يازيلىپ و آدلارين ۲۱ى مشترك آد اولاراق ياپورلو، قيزيق و قارقين يثرينه چاروقلوق يازيليبدير): بوز اوخ لار: گون خان اوشاقلارى (قايى، بايات، آلقا بۇلوك، قارا بۇلوك)، آى خان اوشاقلارى (يازغير، توگر، توتورقا، ياپورلو) و اولدوز خانين اوشاقلارى (اووشار، قيزيق، بگگىلى، قارقين)، اوچ اوخ لار: گوى خان اوشاقلارى (باييندير، پنجهنك، چاوولдор، چىنى)، داغ خانين اوشاقلارى (سالغور، انيمور، آلايوتلو، اوره گير)، دنيز يا تنگيز خانين اوشاقلارى (ايغدير، بۇگدوز، يىوا، قىتيق).

اوغوز بيلگه [خ] بيلگه خاقان دۇنمى بگ و بيلگينلريندن (اوغوز بيلگه تامقاچو).^۷

اوغوز خاقان [خ] تۆركلرين ميتولوژيك آتاسى اولاراق. تاريخچيلرين بۇيوك چوغونلوقو، بو كيشىنين، هوئ خاقانى "مته خاقان" اولاييله جگينى سؤيله مكده دير لر. تاريخده ايلك دفعه اولاراق بوتون تۆرك بويلارينى بير آرايا گتيرهرك، تك دؤولت چاتىسى آلتيندا توپلادىنى، قوژنى و اورتا آسيانى، تۆرك يوردو حالينه گتيرديكى، اوغوز تورهسى يا دا "تۆرك تورهسى" آدى آلتيندا، كۆلتورل بير آلت ياپى حاضرهلادىنى، يئنه اؤزون ايللر همن بوتون تۆرك دؤولتلىرىنين گنل ياسالارى دۇروموندا اولان "اوغوز خاقان ياسالارى"نى حاضرهلايب و اجرايا قويدوغو سؤيله نير.

اوغوز دؤولتى [آ] اوغوزلارين باشيندا بير شخس يايغو عنوانيندا اولاردى (گوى تورك دۇنمى)، و اونون ايكى عالى مقاملى يارديمجىسى كؤل ايركين و سوباشى آديلا مشخص اولاردى، سوباشى آنلامجا اوردو و قوشون

اوغول بگ [آ] تیکان تپه، ماهنشان و زنجان (۲) دا کند آدی؛ بانه شهرینه یاخین کند (اوغول ۲۴ کب * ۵۰).	printing
اوغول بگلو [آ] م ۱۶ جی یۆزله ده، دیاربکر حلب بؤلگه سینده، بوزاؤلوس تۆرکلریندن بیر بوی آدی ^{۸۵} .	اؤفساید [آ، این] باخ: آفساید.
اوغول اوئو [آ، بی] باللی بابا گیللردن، باخچالاردا یتیشدیر- یلن خوش قوخو لو چوخ داللی، آغ چیچکلی، ۱۵۰ cm - ۲۰ اوجالیدا، چوخ ایللیک، طب ده ایشله نن اؤتسوو بیتگی (فا: فرنجمشک، بادرنجبویه، ملیسا، ترنجان).	اؤقلار [آ] انسان آدی، باخ: اؤبولار، اؤبلار ^۷ .
melissa officinalis. lab	اؤقلاماق [ل] اؤف دئمک (فا: اؤف گفتن).
اوغول اوشاق [آ] اوشاقلار و تورۇنلار.	اؤفیس [باخ] آفیس، ایداره.
اوغول تپه [آ] قازاخ، دا داغ آدی ^{۲۴۰} .	اؤقات [ظ] وقتلر، سوره لر، اؤوقات (فا: ~). times
اوغولجوق [آ، ت] ۱-بالالیق، قادین رحمی (فا: رحم). ۲- اوغول سۆزونون سئوگی بیلدیرن بیچیمی (فا: پسرو).	اؤقتمیش/اؤخاتمیش [آ] اؤخوتموش، خبرچی، اؤلاق ^۷ .
اوغولجا/اوغولجاق [آ] ۱-اوغولجوق، بیر ییچیک اوغول، بیر ییچیک اولاد ۲-ان کیچیک اوغول ^۷ .	اؤقان/اؤکان/اؤخان [آ] ۱-تاتاری صفت لریندن ۲-آتلایش، زکا ۳-اسکی تۆرکلرده، قان داعوالارینا قارشى چیخان باریش تاتاری سی ۴-آلتای و توتنا تۆرکلرینده آتش تاتاری- سی ۵-خیوه خانی؛ شجره یئ تۆرک یازاری نین قارداشی ^۷ .
اوغولدوروق [آ] دؤل یاتاغی.	اؤقان [آ] انسان آدی: ~آپا، ~آلپ، ~آی، ~بای، ~خان، ~آر، ای، ~سو، ~سوی، ~سوی، ~سقول، ~سقول، ~سقول، سوئردی،
اوغول سوز [ص] اوغولو اولمایان (فا: بی فرزند، بی پسر).	اؤقاربارخان [خ] چنگیز خانین جدی، قویلا یین اوغلو ^۷ .
اوغولفانمیش/اوغولفایمیش [آ] اوغلو اولمایان ^۷ .	اؤقای/اؤکای/اؤخای [خ] اؤخ + آی؛ کیریم خانلیغی دؤنمی بگ و کوموتان آدی.
اوغول لانماق [س] اوغول کیمی اولماق.	اؤقدرکی [ظ] اولدوقجا (فا: بسکه). so much
اوغول لوغا گۆتورمک [ل] اوغول کیمی عایله یه قبول ائتمک.	اؤقیانوس [آ] دونیا اوزونو بوروین بویوک آنا دنیزلرینین آدی، آنا دنیز (فا: ~). an ocean
اوغوللوق [آ] ۱-اوغولون آنا آنا قارشى سیندا گۆزوی و وظیفه سی. ۲-اؤگئی اوغول، بیرینین اوغول آدلانمیش اولانی (فا: ناپسری). stepson	اؤکازیون [آ، فر] فرصت، دیریندن آشاغی قیمته آلتینا بیلن شئی ویا بئیله بیر وضعیت.
اوغول لوق [آ] بیرینین گرچک اوغلویوخ بلکه سونرادان اوغول یثرینه قویولان کیمسه (فا: فرزند خواندگی). adoption	اؤکالیپتوس [آ، بی، فر] اصلی یوردو اؤسترالیا اولان، بوئو ۱۰۰ متری آشان و توپراغین سوئونو چکه رک باتاق لیغی قورودان بیر آغاج نوعو (فا: ~). eucalyptus globulus
اوغیر جیق/اوغورجوق [خ] تۆرکمنلرین، سالور و قارامان اویماقلاری اولوبالاریندان ^۷ .	اؤکتادورموش/اؤخدادورموش [خ] اؤیغور خاقانلیغی بگلر یندن ^۷ { ۱-آغیللی، زکی دؤرموش ۲-زور دؤرومدا دورموش }
اؤف [ن، ت] «آهلاماق» آه دئمک [سیخیستی و اوزونتو بیلدیرن بیر سس (فا: آه)].	اؤکتانت [آ، فر] اؤلدوزلارین یۆکسک لیگینی و آچی اوزاق لیغینی گۆزلمله مگه یارایان آلت.
اؤفریس [آ، بی، یو] پیشیک گۆزو؛ ثعلب گیللردن چیچک لری میلچک و بؤجک لری آدییران بیتگی نوعو (فا: ثعلب).	اؤکتاو [آ، فر] سکیز سسدن تشکیل تاپان سس دیزی سی.
ophrys. orc	اؤکتای [آ] باخ: اؤختای.
اؤفسئت [این، آ] بیر نوع چاپ اؤصولو.	اؤکتوخان [آ] یاقوت تاتریلاریندان ^{۲۱۱} .
اؤفسئت باسین [آ] اؤفسئت چاپی (فا: چاپ افست). offset	اؤکسالات [آ، فر] ئلورلاری سؤدوک ده گۆرسه نن و سؤدوک یولوندا داش دۆزلدن کلسیوم اؤکسالاتین قیسا بیچیمی.

اۋگسالىك [آ،فر]قۇزۇ قۇلاغى كىمى بىر چۇخ يىتگى لردە راستلانان و تمىز لمه ده يارارلاتيلان بىر ماده، قۇزۇ قۇلاغى اسيدى. HOCO-COOH	گۇرۇش، پىروبايليزم.
اۋگسىد [آ،فر]اۋگسىئون له بىر المنت ويا بىر كۇك بىر لشمه سىندن اله گلن ماده.	اۋلاسىلى [آ]اۋلاسىلىغا داياتان، بلكى لى. احتمال.
اۋگسىئون [آ،فر]اۋگسىئون سى ۱۶ اولاراق سويون بۇيوك بۇ لومونو تشكىل وثرن غنصر، o2 (فا:اكسىئون). Oxygen	اۋلاسىلىق [آ]اۋلايىلىر لىك (فا:احتمال). probability
اۋگره [آ]اش، قۇرۇد آشى ۱۳۵.	اۋلاسىلىق سايىشى [آ]اۋلاسىلىق حسابى، احتمال لار حسابى (فا:حساب احتمالات).
اۋگون [آآ]اۋ+ گۆن (بىر تۆرك گلهنگى اولاراق تاريخين اۋنملى و اۋزل گۆنلرى نىن آتيسينا وثريلن بىر آد، اۋرنك:فتر باخچانين اسكى فوتبۇلجولاريندان اۋگون آلتى بارماق " ۱۰ قاسيم ۱۹۳۸ " دۇغۇملۇدور و آتائين اۋلۇمونه عطفأ بو آدى آلميشدير). ۷	اۋلاسىيا [ظ]اۋلايىله جگى اۋلچوده.
اۋگون /اۋگونر [آآ]انسان آدى ۷{اۋ+گون، اۋزل گۆن}	اۋلاغان [ص]اۋلاغان سايىلان اۋلاى، نورمال، عادى (فا:معمولى). ۲- [آ]اردبيل ده كند آدى.
اۋل ol [ض]اۋ "شعر: عشق اهلينه اۋل ماه نظر اتميش" (فا:آن). that	اۋلاغان اۋستو [ص]خارق العاده، غير عادى (فا:خارق العاده). extraordinary
اۋلايىله جگ [ظ]امكان، محتمل (فا:امكان). possibility	اۋلاغان اۋستولوك [آ]اۋلاغان اۋستو اۋلما وضعيتى.
اۋلايىلر [ظ]اۋلماسى محتمل اولان (فا:ممکن). perhaps	اۋلاغان ديشى [ص]غير معمولى (فا:استثنائى).
اۋلايىلىك [س]گرچك لشمهسى مۇمكن اۋلماق.	اۋلاغان لاشماق [س]اۋلاغان وضعيته گللك.
اۋلايىلن [ظ، ص]مقدور، مۇمكن (فا:مقدور). possible	اۋلاغان لىق [آ]اۋلاغان اۋلما وضعيتى.
اۋلايىلىر [ص]محتمل، اولاسى (فا:امكان پذير). possible	اۋلاقايا [آآ]همدان دا داغ آدى.
اۋلايىلىر لىك [آ]اۋلا يىلمه امكانى و احتمالى، اولاسيلىق، امكان (فا:احتمال وجود). accessibility	اۋلاكى [با]اۋلايىلىر كى، بلكى.
اۋلاچاق olacaq: ۱-اۋلماسى لازيم اولان. ۲-آلين يازيسى، يازقى (فا:تقدير). predestination, destiny	اۋلام [آآ]دېدېه، گۇستهرىش، طنطنه ۷.
اۋلاد ovlad [آ،ع]يىرىنين اوشاقلارى (فا:اولاد).	اۋلاماز [ص]اۋلاناق سىز، مۇمكن اۋلمايان (فا:غير ممكن).
اۋلار [باخ]اۋلاچاق.	اۋلامازلىق [آ]عدم امكان (فا:عدم امکان).
اۋلاراق /اۋلاركن [ظ]اۋلاراق، عندا لفرصت. at leisure	اۋلان [ص]اتفاق دوشن، اتفاقا دوشه يىلن (فا:شدن).
اۋلارلىق [باخ]اۋلاناق.	اۋلان اۋلدو [س]اتفاق دۆشدو، دۆزلمه سینه امكان اۋلمايان حادثه حاققيندا، ايش ايشدن گئچدى.
اۋلاسى [ص]مۇحتمل، مۇمكن. possible, probable	اۋلان اۋلماز [ص]هرنه وار "اۋلان اۋلمازىنى خرجلهدى".
اۋلاسى جا [ظ]اۋلايىله جگى قدر.	اۋلان اۋلوب [س]اتفاق دۆشدو، دۆزلمه سینه امكان اۋلمايان حادثه حاققيندا.
اۋلاسىجىلىق [آ، فلسفه]يىلگى نىن آتچاق اۋلاسىلىق دىرى اۋلدوغونو، كسين دۇغرو اۋلمادىغىنى ايلرى سۆرن بىر	اۋلان يىتن [آ]مئيدانا گلن هر شى، باش وثرن هر شى.
	اۋلان قالان [آ،ص]قالان، گئريه قالان "گزدىكدن سؤنرا اۋلان قالان آرزاجيق پۇل اۋلدو".
	اۋلاناق [آ]اۋلايىلىر لىك، اۋلارلىق (فا:امكان). possibility
	اۋلاناق سىز [ص]غير مۇمكن (فا:محال). impossible
	اۋلاناق سىز لاشماق [س]اۋلاناق سىز وضعيته گللك (فا:غير ممكن شدن).
	اۋلاناق سىزلىق [آ]اۋلاناق سىز اۋلما وضعيتى، امكان سىزلىق

(فا:عدم امکان).

اۋلاناقلی [ص] اۋلاناقلی اۋلان، مُمكن (فا:ممکن).

اۋلانجا [ص] بۆتون، الدۀ اۋلانین هامی سی (فا:هرچی هست).

اۋلای olay [آ] وقوع، واقعه، ماجرا (فا:واقعه) event,

happening, adventure

اۋلای ییلمی [آ] گۆرونگو ییلمی، فنئومئو لوزی.

اۋلای جیلیق [آ] هر شیئی یالینیزجا حسّ و دۆیولارلا آلقى

لانا بیلیمه سینى ساوونان گۆروش، گۆرونگو جولوک،

فنئومئیزم (فا:فنومئیزم). fenomenizm

اۋلایدی [ظ] اۋلورسا، اگر اۋلسا (فا:کاشکی).

اۋلای سیز [ص] اۋلای اولمایان بیر مُدت، حادثه سیز

(فا:بدون حادثه).

اۋلای لاشدیرماق [ل] اۋلای وضعیتیته گتیرمک (فا:بصورت

حادثه در آوردن).

اۋلای لی [ص] حادثه لی، اۋلای اولان بیر وضعیت، اۋلای

چیخیمیش وضعیت (فا:پَر حادثه).

اۋلباق [آآ] اولوش، اولوشوم.

اۋلتان [آآ] پارس آباد دا کند و قالا آدی.

اۋلتان قالاسی [آآ] بو قالا اصلاندوز شهری نین ۳۹ کیلومتر

شمالیندا قرار تاپاراق آدینی یانینداکی کندین آدیندان

آلمیشدیر، قالانین قدمتی اشکانلی لارا قدر اوزانیر (فا:~).

اۋلتیماتوم [آ،فر] اتمام حجت . ultimatum

اۋلجا [آآ] اله گتیر یلمیش، غنیمت، اوغلان آدی {باخ:اۋلو}.

اۋلجاش [آآ] تۆرن، جشن، تعظیم. {فا: اُلجامیشی}

اۋلجای [آآ] ۱-اۋغور، قوتسال اولان، غنیمت. ۲-انسان آدی:

سییکه، ~ قوتلوق، سَگیم، سَقت، سوتردی {باخ:اۋلو}.

اۋلجای تۆرکان / اۋلجای تَرکن [خ] تیمور گۆر خانین خانیمی.

اۋلجایخان [آآ] اۋغوزنامه دنوحون اوغلو یافثین گرچک آدی

اۋلجای خانیم [خ] قارا هولاکو خانین خانیمی.

اۋلجایتۆ [آآ] اۋغورلو، قوتسال اولان، اوغلان آدی؛ ایلخانلی

خانی و قازان خانین قارداشی.

اۋلجو [آآ] اله گتیر یلمیش، غنیمت، اوغلان آدی (فا:نام پسر).

اۋلچا [آآ] غنیمت، بَرکت.

اۋلدو [ظ] ائوئت، تامام، البته، باش اۋستونه (فا:باشد).

اۋلدو اۋلجاق [ظ] آرتیق چکینه جک بیر شیئی قالمادی.

اۋلدو اۋلجاق قیریلدی ناجاق [آآ] سۆزو] ایش ایشدن گنچدی،

آرتیق چکینه جک بیر شیئی قالمادی.

اۋلدو بیتدی [آ،ص] امر واقع، اۋلوب بیتدی.

اۋلدورماق [ل] اۋلماسینی ساغلاماق (فا:فس شدن).

اۋلدوقجا [ظ] ۱-یتنه رنجه، اۋلاناقلجا، یتنه جک قدر (فا:حتی

الامکان). as far as possible ۲- [ص] چوخ، خئیلی.

اۋلزا / اۋلجا [آ، قازاقجا] اله گتیر یلمیش، غنیمت، اوغلان آدی.

اۋلسا اۋلسا [ظ] آنجاق آنجاق، نهایت، ان چوخ "اۋلسا

اۋلسا بئله بو داغی آشیب گنیدردی."

اۋلسادا [ظ] اۋلسا اۋلسا، حتی (فا:ولو). even

اۋلسون [] یاخجی، راضی یام "اۋلسون دئیۀ کئچدی گئتدی."

اۋلسون کی [ظ] شاید (فا:باشد). perhaps

اۋلقاج [آآ] اۋلقون، اۋلموش.

اۋلقو olqu [آ،ص] اۋلموش اۋلان، گرچک لشمیش اۋلان،

گرچک اۋلان، واقعه (فا: اتفاق).

اۋلقوجو [آآ] اۋلقو جولوک لا ایلگیلی، پوزیتیویست.

اۋلقو جولوک [آآ] آراشدیرمالاری اۋلقو و گرچک اۋلایلار

باغلایان و فیزیک اۋته سی آچیقلامالاری یارارسیز بیلن بیر

گۆروش، پوزیتیویزم.

اۋلقون olgun [ص، ت] یتیشمیش، ارمیش، کامل، یتیله

جک وضعیتۀ گلیمیش (میوه لر اوچون) (فا:رسیده).

اۋلقون خان [آآ] انسان آدی، باخ: اۋلقون + خان.

اۋلقونای [آآ] تام آی، قیز آدی (فا:نام دختر).

اۋلقونبای [آآ] انسان آدی، باخ: اۋلقون + بای.

اۋلقونجا [ص، ظ] اۋلقون کیمی، اۋلقونا بنزر (فا:کامل).

اۋلقون لاشدیرماق [ل] اۋلقون وضعیتۀ گتیرمک (فا:کامل نمودن)

اۋلقون لاشماق [س] کمالا یتتیرمک، اۋلقون وضعیتۀ گلیمک

(فا:تکامل یافتن). to evolve

اۋلقونلاشیم [آآ] تکامل (فا:تکامل). evolution

اۋلقون لوق [آآ] (میوه لر اوچون) اۋلقون اولما حالی، (انسان

لار اوچون) بیلگی لی و گۆرگولو اولما حالی (فا:کمال).

شئین ایچه ریسینده قرار تاپماق ویا بیر شئین یانیندا اولماق مفهومو وئریر "قوناق لیکدا اولماق، ساعات ایکی-ده مکتبده اولجاغام". ۷-آدلارین چیخیشلیق حاللاری ایله (اک: دان، ذن) بیر لیکده اولشئی الدن وئرمک ویا اولندان آیریلماق مفهومو وئریر "اوندن اولماق: انوی الدن وئرمک، ایشیندن اولماق، جانیندان اولماق؛ یئر آدلاريله بیر لیکده "اولور" سۆز ایله گلیرسه اول شخصین اول یترده آتادان اولماسینا ویا اول یتره منسوب اولدوغونا اشارت اندیر "حسن بؤ کتدن اولور". ۸-له اک ایله گلن کلمه لرله اول آدین یانیندا اولماق معناسیندا ایشله نیر "حسن له اولماق، کتابلا مشغول اولماق". ۹-اولدو: ائوت، تامام، البته، باش اوستونه (فا: باشد).

اولماق اۆزه ره [ظ] اولارکن (فا: شرف). cornices

اولمالی [ص] اولماسی و وارلیغی نین حیاتا گئچیریلمه سی (بوگون ایشده اولمالی سان) (فا: مقدور). possible

اولمامیش [ص] اتفاق دوشمه میش.

اولمایا [آراسۆز] ۱-یوخسا، بلکه "اولمایا سن ده ییلیرسن" (فا: بلکه). ۳-اولمادیغی حالدا "واختی اولمایا اولمایا سۆز وئریر" (فا: بدون اینکه). ۳-میادا (فا: مبادا). beware

اولمایا جاق [ص] گرچک لشمه سی امکان سیز (فا: غیر ممکن). **اولمپ/اولمپ** [آ، یو: داغ آدی] اسکی یونان اساطیرینده آلاهلارین مکانی و اولنلارین ییغیشدیغی یئر، ایندیکی زاماندا اولمپیاد کلمه سینین کؤکو.

اولمپیاد/اولمپیاد [آ، فر] اسکی دن یوناندا زئوس یادینا دوزنلنن یاریشمالارا وئریلن آد، هر دؤرد ایله ده بیر آماتور ایدمانچی لار آراسیندا اوینانیلان یاریشلارا وئریلن آد (فا: نه).

اولموش [ص] اتفاق دوشموش (فا: وقوع). happening

اولمویا جاق [ص] گرچک لشمه سی امکان سیز (فا: غیر ممکن). **اولنگ** [آ] گرگان و گنبد کاووس دا داغ آدی. مینودشت و زنجاندا کند آدی [فارسجا سۆز لوکلرده تورک سۆزجوغو کیمی تانییر، آلان/آلانگ/اولنگ: معناجا اولتاق دیر].

اولقون لوق چاغی [آ] انسان یاشاییشیندا بدن و روحی جهتدن ان یئتگین اولدوغو دؤنم.

اولما [آ] اولماق ایشی "هاوالارین ایستی اولماسینا باخمایاراق کولگه لیک ایسته میردی".

اولمادان [آ] فوئقدان (فا: فقدان). absence

اولمادیق [ص] داها اؤنجه دن هئچ اولمامیش.

اولماز olmaz [ص] امکان سیز، گرچک لشمز، قاداغان وضعیت (راضی اولماق اولماز، گیرمک اولماز) (فا: ناشدنی). Impracticable

اولمازلی [ص] اولماسی غیر ممکن.

اولمازلیق [آ] اولماز بیر وضعیت.

اولمازین [ص] سون درجه، گؤرونمه میش "قیز اولمازین اذیت لر وئریدی".

اولماق olmaq [س، ت، بولماق، سن] اولماق فعلی تورک دیلی نین تکجه قورال سیز فعلی ساییلاراق "اول، وار" کؤک لری ایله تانییر و گئیش بیچیمده آراشدیرمالیدیر، بورادا قیسا صورتده بؤ کلمه نین مختلف جمله لرده، مستقل شکیلده و آد حالت لريله ایشلنمه سینا اشاره اولونور: ۱-مستقل حالدا "وارلیق و وقوع تاپماق، گرچک لشمک" معناسی وئریر "دؤنن یانقین اولدو، بیله ایش اولماز، اورا گتتمک اولارمی" (فا: شدن، بودن). ۲-to be آدلارین

آدلیق حال، صفت، سایی لارلا بیر لیکده اول آدین اؤزلیگینی تاپیر "حکیم اولماق، بؤز اولماق، خسته اولماق: یوخسول اولماق: یوخسول لاشماق". ۳-آدلارین بییه لیک حاللاری ایله (اک: ین، وُن، وُن) بیرینین بییه لیگینه گئچمک معناسی وئریر "سنین قولون اولماق منه وظیفه-دی، هر شئی اونون اولسون". ۴-آدلارین تاثیر لیک حاللاری ایله (اک: ی، ی، وُ) بیر لیکده بیر شئییه بییه اولماق و اونا صاحب اولماق مفهومو وئریر "انوی اولماق: ائو بییه سی اولماق، اونون قیزی اولدو". ۵-آدلارین یؤنلؤک حاللاری ایله (اک: ا، ه) بیر لیکده اول شئییه سیغماق و گیرمک مفهومو وئریر "تلیسه اولماق". ۶-آدلارین یئر لیک حاللاری ایله (اک: دا، ده) بیر لیکده اول

اۋلوالابصار [ololəbsar] [ص،ع] آیدین گۆرنلر (فا:~).

اۋلوالامر [ololəmr] [آ،ع] امر و بۇیروق صاحبلری (فا:~).

اۋلوالعزم [ololəzm] [آ،ع] دۇزوجو و چالیشیجی انسانلار، کتاب صاحبی اولان پیغمبرلر (فا:~).

اۋلوب گنچمیش [ص] اۋلوب بیتیش، باش وئرمیش.

اۋلوب گنچ [آ] اۋلوموش احوالات، اۋلوموش ایشلر وحدثه لر "اۋلوب گنچن لری یادا سالماق".

اۋلور [ظ] بیر شئیی مناسب گۆرمه، اۋیقون (فا: موافقت).

اۋلور اولماز [ظ] اۋلار کن، اولونجا (فا: بمحض اینکه).

اۋلورلوق [آ] اۋلا ییلمه وضعیتی (فا: امکان وقوع).

اۋلوش [آ] تشکّل، اۋلماق ایشی، اۋلوشوم، دۆزن (فا: تکزۆن).

اۋلوشدورماق [ل] اۋلوشماسینی ساغلاماق (فا: متکزۆن کردن).

اۋلوشدورولماق [یل] اۋلوشدورماق ایشی گۆرولمک (فا: فم)

اۋلوشما [آ] اۋلوشماق ایشی (فا: تکزۆن).

اۋلوشماق [س] اورتا یا چیخماق، وارلیق قازانماق (فا: تکزۆن یافتن)

اۋلوشوق [آ] اۋلوشماق ایشی ویا بیچیمی، تکزۆن (فا: تکزۆن).

اۋلوشوم [آ] اۋلوشماق ایشی، تشکّل (فا: تکزۆن).

اۋلوشومجولوق [آ] انسانین رۇح دۇنیاسیندا اۋلوشان و گلیشن بیر وضعیتی یاشلا گلیشدیگینی ایلری سۆرن بیر گۆروش.

اۋلوق [آ] ۱- یاغیش سۇلارینی دامدان آشاغی آخیدان بۆرۆ، کانالت (فا: ناودان). ۲- بیر شئیین اوزه رینده اۋلان یاریقلار {اۋلوق، اۋلوق}

اۋلوق لاشماق [س] اۋلوق وضعیتیته گیرمک.

اۋلوقلو [ص] اۋلوقو اۋلان، کانالت لی.

اۋلوم [آ] ۱- اۋلوش، دۇغوش، اۋلما یا آلوتریشلی. ۲-

تۆرکم کند آدلاریندا گۆرسه نیر: یئر لی اها لی نین دئدیگینه گۆره اۋلوم گیریش یئر آتلامیندا دیر، آتبار اۋلوم: آتبارا گیریلن یئر، دده اۋلوم: دده یوردونا گیریلن یئر.

اۋلومسال [آ] اۋلماسی قدر اۋلماماسی دا مُمکن اۋلان، زورونلو قارشیتی.

اۋلومسوز [ص] ایسته نیلمه ین (فا: منفی). negative

اۋلومسوز فعل [آ، دیل ب] انکار ائیلیم (فا: فعل انکار).

negative verb

اۋلومالماق [دیل ب] اۋلوملو بیچیمه گتیرمک.

اۋلوملو [ص] ایسته نیلن شئی اۋیقون، ایسته ین شئی یاخین اۋلان، مثبت. positive

اۋلوملو ائیلیم [آ، دیل ب] تصدیق ائیلیم (فا: فعل تصدیق).

positive verb

اۋلون [آ] ۱- اۋلوش، اۋلقونلوق، آغیر باشلیلیق ۲- گنچ، تازا ۳- سۋیلولوق.

اۋلون اییه (ایگه) خاتون [خ] چنگیز خان ین آناسی.

اۋلون بیگه [آ] انسان آدی، باخ: اۋلون+ بیگه.

اۋلونتو [آ] اۋلا ی، وقوع (فا: واقعه). happening, event

اۋلونماز [ص] غیر مُمکن (فا: محال). impossible

اۋلونماق [یل] اۋلماق ایشی گۆرولمک (فا: ف.م. شدن).

اۋلونموش [آ] حادث، حدوث occurrence

اۋلوهییت [آ، ع] تانری لیق صفتی (فا: ~). divinity

اۋلو یا [آ] قوتسال اۋلان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

اۋلو یییت [آ] اۋنملی لیک (فا: ~). priority

اۋلیاء [آ] اۋلولار (فا: اۋلیاء). authorities

اۋلیا/اۋولیاء [آ] همداندا کند و آذرشهرده داغ آدی.

اۋلیقارشی [آ، فر] ۱- گچمیشده تۋپلومون یۇخاری طبقه سی اساسیندا قۇرۇلان دۇولت اُصولو و بۇ قروپا وئریلن آد.

۲- ایچینده کاپیتالیسم نُماینده لریندن عبارت کیچیک بیر قروپون سیاسی و اقتصادی حاکمیتی، تاقیم بگلیک، تاقیم ارکی "مالیه اۋلیقارشی سی" (فا: ~).

اۋلیقۇسۇن [آ، فر] یئر کۆره سی دۇنم لری ایچینده ۳ جو چاغین میۇسۇن ایله ائۇسۇن آراسیندا کی دۇنم.

اۋم [باخ: اۋمبا، آ] سۆمۆکلرین تۋپارلاق اۋجو.

اۋماسلان [آ] گثرمی ده کند آدی.

اۋمئقا [یونانجا بۇ یوک ۵] یونان الفباسیندا سۇن حرف "ω".

اۋما [آ، باخ: اۋمبا] ۱- خا لچاسۆمۆ یو، اۋمبا ۲- بئل سۆمۆ یو اۋمای [آ] باخ: اۋمای، سئچگین، سئچیلیمش.

اۋمبا [آ] قیچین چاناقدان دیزه قدر اۋلان حصّه سی (فا:

خاصره) Flank {باخ: اۋموز، یۇمماق، یۇمما، اۋمبا، اۋمبا}

اۋمباسوموگو [آ] اۋمبادا اۋلان سوموک (فا: لگن خاصره Peivic

چيىندىرىك، اوموزا آسيلان شى. ۳-گمى لردە باش و قيچ بۇ لوملرينين هر بير يانى.

اومونيم [آ، دىل. ب. يو: هوومو] عيىنى جور سسلەنن لاکين معنجا فرقلى اولان سۆزلردن هر بيرى "اۋرنک: آليجى: شىترى، آليجى: اووچو قوش: داغ: ايستى، داغ: قايا".

اون on [ساى] ساىي دا اون، دوقوزدان سونراكى ساىي (فا: ده). **ten** {سومرجه <و>، ت، گۇ}

اون آچيلان [آ] اون آتيلان، آرا خزينه سى اون فيشىنگ لى اولان توفنگ و تاپانچا.

اون آلتى onalti [ساى] اون بش اينجى سايدان سونراكى ساىي (فا: شانزده). **sixteen**

اون آلتى [آ] كبودراهنك ده داغ آدى.

اون آلتى لىق [آ] اون آلتى هجadan عبارت اولان شعر اۋلچومو، ايچينده اون آلتى دانا اولان هر شى (فا: شانزده تايى).

اون آلتينجى [آ] اون آلتى ساىي نين دوزوملو و ترتيبى شكىلى (فا: شانزدهم). **sixteenth**

اون آياقلى لار [آ، دى] يىنقچ، دنيز گلىنى، دنيز تكه سى كيمى بش جوت آياقلى لار سويو (فا: تيره اى از حيوانات دريائى). **اونا** [ظ، ت <آنغا>] اونون اوچون (فا: به او).

اونا و ياراق [ظ] بنزر اولاراق (فا: برطبق). **according to**

اونات [آ] ۱-ساغلام، دايايقلى ۲-ياخي شيقلى ۳-ترييه لى، ايى داوارنيشلى، دوزگون، دوغرو، اوغلان آدى (فا: نام پسر). **اوناتباي** [آ] انسان آدى، باخ: اونات + باي.

اوناتچا [آ] مقبول، خاطر شناس.

اوناتماق [ل، ده] ساغالتماق، دوغرو لتماق.

اونار onar [آ] ۱-خياو دا كند آدى. ۲-بۇركياراق زامانى بير اميرين آدى. ^۷ {معنجا مرمت اولونموش و دوزلميش و

آبادلاشميش يتر دنمكدير، انسان آديندا اون + ار مفهومو

اۇيقون گۇرونوملو، گۇچلو و ساغلام مفهوم داشيير.

اونار اونار [ص] هر بيرى اون اون، هر بيرينه اون دانا.

اونار تماق [اتند] تعمير اتديرمك (فا: فس تعمير نمودن).

اونارچاي / قوتورسو onarçay [آ] خياو دا چاي آدى.

اونارما [آ] تعمير ائتمه (فا: تعمير).

اوملت omlet [آ، فر] يومورتا، گۇبه لك و بامادور كيمى شى لرى تاوادا پيشرهرك دۆزه لن بيرينمك (فا: املت). **omelet**

اومور ۱ [آ] ۱-اومورقانى دۆزلدن سۆمۆكلردن هر بيرى (فا: مهره). ۲-گۆچ، دايايقلى لىق [خ] آيدين اوغوللارى بگليگيندن، آيدين بگ يىن اوغوللاريندان.

اومورايلىك [آ] اومورقا ايليگى (فا: ماع بين مهره اى).

اومورتاق [آ] قارتال ياوروسو ^۷ [خ] توتابولقار خانلاريندان.

اومورتاي [خ] اومور + تاي، توتا بولقارلارى خانلاريندان.

اومورجا [آ] ساغلام، دايايقلى [خ] استراقان خانلىغى خانى.

اومورقا / اونورقا omurqa [آ] ۱-بئل سۆمويو (فا: ستون فقرات) ۲-بير شىين وارليغيله ايلگى لى ان اۆنملى بۇ لومو، اساس.

اومورقاسيز لار [آ، دى] بۇجكلر، يوشاقجالار، سولوجانلار و دريسى تيكانليلار كيمى حيوانلار تاقيمى (فا: بى مهرگان).

protostomia

اومورقالي لار [آ، دى] اومورقاسى اولان حيوانلار (فا: مهره داران). **vertebrate**

اوموز omuz [آ] چيىن، بويونون ايكي يانيندا و قوللارين گۆوده يه باغلانان بۇ لومو، قوللارين بدنه باغلانديغى يتر (فا: شانه). **shoulder** {يوميماق (يومورو حالا گتيرمك)

سۆزوندن آينميشدير، **يوميماق** + وژ، يوموز، اوموز، اوبوز.

اوموز اكلمى / اوموز مفصلى [آ] قول و كۆرك سۆمۆكلرى نى يۇوا چۇخورلار يلا بير لشديرن اكلم.

اوموز اوموزا [ظ] چوخ سيخيشيق بير وضعيته، يان يانا، چيىن چيىينه (فا: شانه به شانه).

اوموز باشى [آ] قول ايله اوموزون بير لشديگى يتر.

اوموزدا داشيماق [س] چوخ سايقى گۆسترمك.

اوموزداش [آ] آرخاداش، يۇلداش (داهاچوخ منفى ايشلرده).

اوموزداشلىق [آ] آرخاداشلىق، يۇلداشلىق.

اوموزلارى چۆمك [س] پريشان حالا دۆشمك.

اوموزلاماق [ل] اوموزونا آلماق (فا: به دوش گرفتن).

اوموزلاماق [بل] اوموزلاماق ايشى گۇرولمك (فا: فم).

اوموزلو [ص] اوموزو اولان.

اوموزلوق [آ] ۱-نظامى درجه، اوموزا وورولان علامت. ۲-

اۋنارماق [ل] تعمیر ائتمک، مرمت ائتمک (فا:تعمیر نمودن).	(فا:دوزده). twelve
اۋناریجی [آ] مرمت ائدن.	اۋناریجی امام [آ] اۋن ایکی امامدان تشکیل تاپمیش (فا:ائتی عشر). twelvefold
اۋناریلماق [بل] تعمیر اولونماق (فا:تعمیرشدن).	اۋناریجی باغیر ساق بۇلۇمو [آ] معددهن سۇنرا گلن اینجه باغیر ساق بۇلۇمو (فا:روده ائتی عشر). suodenal
اۋناریم [آ] اۋنارماق ایشی، مرمت. repair	اۋناریجی [آ] اۋنارما ایشینی گۇرن، تعمیرجی، مرمتچی.
اۋناریمجی [آ] اۋنارما ایشی، تعمیرجیلیک، مرمت چیلیک.	اۋناریجی بوجاق [آ] اۋن ایکی گوشهسى اولان هر شئی (فا:دوزده گوشه). decagon
اۋناشماق [س] قارشى لىقلى راضى اولماق.	اۋناریجی تئللی [آ] تنبۇر جنسیندن اۋن ایکی تئللی بیر خالق چالقى آلتی.
اۋناق [آ] ۱-اۋنارمیش، قبول گۇرموش ۲-سئوگیلی، آل اۋستونده تۇتولان. ۷	اۋناریجی دیوان [آ] اۋغوز-آلقابۇلوک بۇیونا عاید یئر آدی (م۱۶ جی قرن) ۲۳۵.
اۋناق [تا] ۷ اۋناق؛ اۋن+آغا؛ آتلاخان دۇنمی بیرگ آدی. ۷	اۋناریجی قوللو [ص] اۋن ایکی قولو اولان هر شئی (فا:دوزده ضلعی). dodecagon
اۋناگۇره [با] چۆنکی، بۇنا سبب (فا:زیرا). because	اۋناریجی لی [ص] ایچینده اۋن ایکی دانا اولان (فا:دوزده گانه). the twelve
اۋنال [آ] ۱-دوغوش، اورتایا چیخیش ۲-ساغلام، دایانقلى. ۷	اۋناریجی لیک [آ] هر مصرعسى اۋناریجی هجالی اولان شعر.
اۋناما [آ] قبول ائتمه، تصویب ائتمه (فا:قبول).	اۋناریجی [سای] اۋن بیرینجی سایدان سونراکی سایى (فا:دوزدهم). twelfth
اۋناماق [ل] قبول ائتمک، تصویب ائتمک (فا:قبول کردن).	اۋناریجی [اتد] بیر شئی تصویب ائتدیرمک، تصدیق ائتدیرمک (فا:فاس تصویب کردن).
ت {اۋناماق، اۋناشماق}.	اۋناریجی [آ] تصویب (فا:تصویب). approbation
اۋناللی [آ] ساغلام، متحمل. ۷	اۋناریجی [ل] بیر شئی تصویب ائتمک، تصدیق ائتمک (فا:تصویب کردن). approval
اۋناتماق [س] قبول اولونماق، تصویب اولماق.	اۋناریجی [ت] {اۋناماق؛ راضی اولماق، قبول ائتمک}.
اۋنارمیش [آ] ساغلام، بایندیر، دستکلى. ۷	اۋناریجی [بل] تصویب اولماق (فا:قبول شدن).
اۋنایزم [آ،فر] استمنا (فا:انائیزم).	اۋناریجی [ص] مصوب (فا:مصوب). approved
اۋن اوچ [آ] اۋن ایکی اینجی سایدان سونراکی سایى (فا:سیزده). thirteen	اۋناریجی [ص] مصوب (فا:مصوب). approved
اۋن اوچونجو [سای] اۋن اوچ سایی نین دۆزوملو و ترتیبی شکلی (فا:سیزدهمی). thirteenth	اۋناریجی [ص] مصوب (فا:مصوب). approved
اۋن اوخلار on oxlar [آ] بو بیر لیک اۋن طایفادان تشکیل تاپاراق گۇی تورک بیر لیگی ایچینده یئر آلیردی، بو طایفا-لارین آدی یالیزجا چین دیلیجه تانییر و فقط تورگیش و قۇشی طایفالاری تورک آدلاریلا تانییمیشدیر ۸۵.	اۋناریجی [ص] مصوب (فا:مصوب). approved
اۋن اوخلو [ص] اۋن اوخو اولان (فا:دهوجهی) decahedron	اۋناریجی [آ] اۋن اوخو / اۋن باسارز onbasar [آ] کلئیر ده داغ آدی.
اۋن اۋن [ظ] هر دفعه اۋن دانا "اۋن اۋن سارایا گئدیردیلر".	اۋناریجی [آ] گئرمی ده کند آدی.
اۋنای بلکه [آ] تصویب نامه (فا:تصویب نامه). decree	اۋناریجی [ل] حقارت ائتمک.
اۋنای [آ] ۱-تصویب، تصدیق، اویقون گۇرمه (فا:تصویب). ۲- [آ] ۱-ساغلام، دایانقلى، اویقون، معقول، قبول. ۷	اۋناریجی [آ] اۋن دۇردونجو سایدان سونراکی سایى (فا:پانزده). fifteen
اۋناریجی [سای] دوققوزونجو سایدان سونراکی سایى	اۋناریجی [آ] اۋن بئش سایی نین ترتیبی شکلی

اۋندان باشقا [با] اۋتون ديشيندا (فا:بجز). except	فا:پانزدهم). fifteenth
اۋندورماز [ص] اۋلدوروجو، كۈتۈلشدرىجى.	اۋن بشلىك [آ] هر مصرع سى اۋن بش هجالى اولان شعر.
اۋندورماق [ل] اۋنماسىنى ساغلاماق، ايىي يە دۈندرمك	اۋنبا [باخ] اۋمبا.
”پيشىك سىچانى تۈتاركن بير آو كىمى نه اۋنو اۋلدوردو نه اۋندوردو“.	اۋن باشى [آ] اۋن ايشچى نين باشجى سى اۋلان، اۋن نفر
اۋندوققوز [سايى] اۋن سىككىز ساييدان سونراكى سايى	عسگره باشچى لىق ائدن.
فا:نوزده). Nineteen	اۋن باشى لىق [آ] اۋن باشى وضعيتى ورتبه سى.
اۋن سىككىز [سايى] اۋن ينددى ساييدان سونراكى سايى	اۋن بگ [آ] انسان آدى، باخ:اۋن+ بگ ۷.
فا:هيجهده). eighteen	اۋن بوجاق (لى) [آ] اۋن بوجاغى اۋلان شكيل.
اۋن سىككىزىنجى [سايى] اۋن سىككىز سايى نين ترتيبى شكىلى	اۋنوز [باخ] اۋموز.
فا:هجدهم). eighteenth	اۋن بير [آ] اۋنوجو ساييدان سونراكى سايى (فا:يازده) eleven
اۋنسوز [ظ] اۋ اولمادان.	اۋن بير آيلىق [آ] باخ: چۇخا چىچكى.
اۋنق/ onq [آ] ۱- ساغلاملىق، قالىجى لىق، دايانلق- لى لىق ۲- ايىي لىك، بركت، بۇللوق ۳- سئوينچ، نئشه، مۇتلولوق. (باخ: اۋناماق) ۳- انسان آدى: اۋنق تۇتوق، اۋنقال، اۋنقان خاتۇن، اۋنقان آر، اۋنقخان، اۋنقر ۷.	اۋن بير لىك [آ] اۋن بير هجadan دۈزه لن شعر نوعو.
اۋنقان [آ] ۱- اۋغورلو، مۇتلو، بختيار ۲- وئرىملى، گليشكىن ۳- بايراق، سىمگه، تۇتم ۷.	اۋن بيرىنجى [سايى] اۋن بير سايى نين ترتيبى شكىلى
اۋنقۇ [آ] قازانچ، كار، يارار ۷.	فا: يازدهم). eleventh
اۋنقوت [آ] ۱- قۇرويوجو، مُحافظ، قالا مُحافظى ۷. ۲- م۱۴ جو عصرده گۇئى موغو لوستاندا ياشايدان مسيحي تورك بۇيو ۱۲	اۋنتولۇزى [آ،فر] وارلىق بىلىمى (فا:~).
اۋنقۇچ [آ] ۱- قازانچلى، وئرىملى، اۋغورلو. ۲- انسان آدى: اۋنقۇچ، آلپ، اۋنقۇچاي، اۋنقۇچباي، اۋنقۇچر ۷.	اۋنتولۇزىسم [آ،فر] تانرى بىلگى سىنى انسان اۋچون دۇغال اۋلدوغونو ايله رى سۇرن گۇروش (فا:~).
اۋنقۇل/ اۋنقۇل [آ] دۇنباي يارادان اۋيغور تانرىلار يندان ۳۱.	اۋنجا، [ظ، ت، آتجا] اۋقدر، اۋنا گۇره.
اۋنقۇللو [آ] اۋنقۇلو اولان شكيل (فا:ده ضلعى). decagon	اۋنجا، [ص، ظ] آتجا اۋن.
اۋنقۇن onqun [ص] ۱- چوخ وئرىملى، بۇل، اسگىك سىز، يارار وضعيته گلميش، اۋغورلو ۲- [آ] اۋغورلۇلوق، وئرىملىك، قالىجى لىق ۳- بۇللوق و بركت تانرى سى.	اۋن دۇرد [سايى] اۋن اوچ ساييدان سونراكى سايى
۴- ايلكل توپلوملاردا قوتسال ساييلان هرشى (آغاج، حثوان)، آو تۇتمى، قۇتسانميش آو حثوانى (فا:توتم).	فا: چهارده). fourteen
۵- انسان آدى: اۋنقۇن آلپ، اۋنقۇنر، اۋنقۇنساى / اۋنقۇنسۇى.	اۋندۇرد گنجه لىك آى [آ] بوتون آى.
اۋنقۇنچولوق [آ] تۇتمىزم، بير اۋنقۇنا اينانما (فا:تۇتمىزم).	اۋن دۇردونجو [سايى] اۋن دۇرد سايى نين ترتيبى شكىلى
اۋنقۇنلوق [آ] اۋنقۇن اولما وضعيتى، مۇتلولوق، بۇللوق.	فا: چهاردهم). fourteenth
	اۋندا [ظ] ايندى يۇخ اۋ زمان.
	اۋندا بير لىك [آ] اعشارى (فا:اعشارى). decentail
	اۋندالىق [آ] اۋندا بير اولاراق آلينان يا وئريلن اۋجرت.
	اۋندالىق كسر (كسپر) [آ] كسر مخرجى اۋن سايى اساسيندا
	اۋلان، اۋن سايى اساسيندا يازيلان اعشارى عدد، اۋن ويا اۋنون هر هانسى بير قۇه سىنى آلان كسپر لى سايى ۰،۳ =
	اۋندا اۋچ، ۰،۲۲ = يۈزده يىرمى ايكى “.
	اۋندالىق چى [آ] اۋندا بيرپاي آلاق چا ليشان كىمسه.
	اۋندان [ض] اۋ سۇزونون چىخيشلىق حالى (فا:از او). from

اۋنلار [ض، سن] اۆچونجو چوغل شخص عوض ليگی "اۋنلار اۋخويو للار" (فا:آنها). they, those	داران. Invertebrate اۋنۈش [آ] ۱-برکت، بوللوق، وئريم ۲-اۋغور، طالع ۷.
اۋنلار جا (اۋنلار لا) [ص، سايی] اۋن اۋن اولان، چوخلو.	اۋنولماز [ص] ايی لشمز، شفا تاپماز.
اۋنلو [ص] اۋن پارچادان دۆزه لن، اۋن سايی سی سیستمی (فا:اعشاری). decimal	اۋنولماق [بل] ايی لشدیريلمک، شفا وئريلمک و درمان انديلمک، اۋنماق ايشينه موضوع و قوۋو اولماق "تا گۆزون گۆردوم سنين، ييمارم اول دمدن بری. قاتی مجروحام اۋنولماز يارام اول دمدن بری. غریبی".
اۋنلو سايی [آ] اعشاری سايی (فا:عدد اعشاری). decimal number	اۋنولم [آ] کۆتۈ بير دۇرۈمدان قۇرتولما.
اۋنلوق [ص] اۋن داناسی بير آرادا اولان، اۋن سايی سی اولان کارت ويا هر شئی (فا:ده تایی، دهه). decade	اۋنولماز [آ] ايی خصوصی آدلار حاققیندا علم و ييليم.
اۋنلوق سايی سیستمی [آ] اۋنلوق لاردان عبارت سايی سیستمی.	اۋنولماز [آ] ايی ديلده اۋزل آدلار توۋپلوسو (فا:اونوما لوزی).
اۋنلوق کسر [آ] رياضی ده مخرجی اۋن، يۆز، مين و سايره رقم لردن عبارت اولان کسر "اۋنلوق کسر لری توۋپلاماق".	اۋنولماز [آ] ايی سيرا سايی لاردا دوققوزونجو سايی دان سونراکی سايی (فا:دهم، دهمی).
اۋنماق [س] داها ايی بير وضعيته گيرمک، خسته ليکدن قۇرتولماق، مۇتلو و مسعود اولماق.	اۋن يئندى [آ] اۋن آلتی ساييدان سونراکی سايی (فا:هفده).
اۋن مين [آ] دوققوز مين دوققوز يوز دوقسان دوققوز دان سونراکی سايی (فا:ده هزار). ten-thousand	اۋن يئندىنچى [آ] اۋن يئندى سايی نين ترتیبی شکلی (فا:هفدهم، هفدهمی). seventeenth
اۋن مينده [سايی] اۋن مين يۇلومون ايچينده اولان (فا:ده هزارم). ten-thousandth	اۋن ياشار [ص] اۋن ياشی اولان.
اۋن مينلرجه [ص] چوخ ساييدا.	اۋو [آ، باخ: آو] دوزن و تله ايله توتولماغا چالیشان قوش ويا چۇل حيوانی، اله گنجيريلن هر شئی (فا:شکار).
اۋن اۋچۇر [خ] آخشيد لردۇلتي خانی، توغۇچ خانين اۋغلو ۷.	اۋوا [آ] گئنيش دۆز يئر لر، چنوره لرينه گۆره چوخوردا قالان گئنيش دۆز لوک (فا:جلگه) plain {باخ: آو، اۋيماق}.
اۋنۇخ [خ] بير تۆرك ائلی نين آدی، باخ: اۋغوزلار ۷.	اۋوات [آ] دۆز گۆن، مۇتظم ۷.
اۋنۇر onur [آ، فر] اۋز سايقی، حييت (فا:شرف). hono (u)r	اۋواحيق / آواحيق [آ] بالاجا اۋوا، چالديران يۇلگه سينده دۆز لوک يئر آدی (فا:جلگه کوچک).
اۋنۇر قا onur [ص] بئل سۆمويو (فا:ستون فقرات). spinal column	اۋواراق [ص] بير آز اۋووق.
اۋنۇر قا ايلىكى [آ] حارام ايلىک (فا:نخاع) spinal cord	اۋواسيز [ص] اۋواسی اولمايان.
اۋنۇر قابئيين / اۋنۇر قا ايلىكى [آ] اۋنۇر قا كانا لينين ايچرى سينده كى ايلىک، حارام ايلىک (فا:مغز حرام) spinal cord	اۋووال [آ، فر] يومورتاسوۋ، سۆبه، اوال (فا:بيضى).
اۋنۇر قاسيز [ص] اۋنۇر قاسی اولمايان، بئل سۆمۇگو اۋلمايان (فا:بی مهره). Invertebrate	اۋوالاتماق [باخ] اۋودۇرماق.
اۋنۇر قاسيزلار [آ، دی] اۋنۇر قاسی اۋلمايان (فا:بی مهره گان).	اۋوالاماق [باخ] اۋووماق.
اۋنۇر قالى [ص] اۋنۇر قاسی اولان.	اۋوالانماق [باخ] اۋوولماق.
اۋنۇر قاليلار [آ، دی] اۋنۇر قاسی اولان حيوانلار (فا:مهره	اۋوالی [ص] اۋوادا ياشايان، اۋوا خالقيدان اولان، دۆز لوک آلان دا اۋتوران، اۋواسی اولان (فا:جلگه نشين).

اۋۋالېق [آ] اۋۋاسى چوخ اولان بۇلگه، بۇيۈك اۋۋا اولان يئر، دوزنلىك (فا:منطقه جلگه اى).
اۋۋايتى [آ] اۋۋولاما ايتى (فا:سگ شكارى).
اۋۋباش [آ،ع] دلە دوله (فا:اراذل، اوباش). aeroplane
اۋۋجالاماق [باخ] اۋۋوشدورماق.
اۋۋجو [باخ] اۋۋج.
اۋۋچو ovçu [آ] اۋۋچو لوق لا مشغول اولان (فا:شكارچى).
اۋۋچو اۋۋو [آ،بى] مختلف نوع لارى اولان سارى چيچك لى چيمن اۋتو.
اۋۋچو گۈزۈ [آ] ايتى گۈرن و دقت لى گۈزلر حاققيندا.
اۋۋچو يۈخوسو [آ] سايىق ياتان آدم حاققيندا.
اۋۋچولوق [آ] اۋۋچونون ايشى.
اۋۋحىوانى (قوشو) [آ] اۋۋولاما قوشو (فا:پرنده شكارى).
اۋۋخارا [آ] اهر ده كند آدى {اۋۋ+خارا/قارا/اۋۋ يىرى}.
اۋۋخاق [ص] تنز اۋۋولان، كورك (فا:ترد).
اۋۋخالانماق [باخ] اۋۋوشدورماق.
اۋۋخالاماق [باخ] اۋۋوشدورماق، اۋۋوماق.
اۋۋخالانماق [باخ] اۋۋوشدورولماق.
اۋۋخام [آ] باخ اۋۋۋخ.
اۋۋخانتى [باخ] اۋۋۋونتو.
اۋۋدار [آ] اۋجان دا كند آدى {اۋۋ+تار: اۋۋ و اكين يىرى}.
اۋۋدورتماق [اتند] اۋۋدورماق ايشىنى گۈردورمك.
اۋۋدورما ovdurma [آ] اۋۋدورماق ايشى (فا:ماساژ دهى).
اۋۋدورماق [اتند] اۋۋوماق ايشىنى گۈردورمك (فا:فس).
اۋۋورا [آ] ياردىملى، دا يئر آدى ۲۴۰.
اۋۋوزۇر ovzur [آ] اهر ده داغ آدى.
اۋۋسار [آ] باخ: افسار.
اۋۋسارلاماق [آ] باخ: افسارلاماق.
اۋۋسانا [آ] باخ: افسانه {باخ: اۋگمك}.
اۋۋسون [آ،فا] «افسون» باخ: افسون (فا:جادو). magic
اۋۋشار ovşar [آ] باخ: افشار.
اۋۋشار [آ] ساغيم دان قاباق حىوان امجگىنى اۋۋوشدورماق ايشى {باخ:اۋوماق}.

اۋۋشار ۳ [آ] ميانادا كند آدى {باخ: اۋۋشار}.
اۋۋشارا گتيرمك [باخ] اۋۋشارلاماق.
اۋۋشارلاماق [ل، باخ: اۋۋشار] ساغيم دان قاباق حىوان امجگىنى اۋۋوشدورماق.
اۋۋشالا ovşala [آ،باخ:اۋوماق] سۈ شكر و سيركه دن حاضرلانا سرينله ديجى بير ايچكى، شربت.
اۋۋغاز ovğaz [آ] شيروان دا چاى آدى.
اۋۋغان [آ] سراب، مينودشت ده كند آدى {اۋۋ و ائو يىرى}.
اۋۋلاز [آ] قورخوسوز، اۋركلى، گۈزۈپك، آتيلقان.
اۋۋلاق ovlaq [آ،باخ:اۋ] اۋۋ يىرى، اۋۋو چوخ اولان دوزنلىك (فا:شكارگاه). hunting
اۋۋلاقچى [آ] اولاغى گۈزتلەين (فا:شكاربان) gamekeeper
اۋۋلاماق ovlamaq [ل، سن] ۱-اۋۋ وۋوماق، شكار اتمك (فا:شكار كردن) ۲- [مج] چالماق، ۱اله گنجيرمك، ۱اله گتيرمك.
اۋۋولانماق [بل] اۋۋ وۋولماق، شكار انديلمك (فا:شكار شدن).
اۋۋولى [آ] كلثير ده كند آدى {۱-ائولى، ۲-اۋۋ يىرى}.
اۋۋولياء ovliya [آ] تبريز ده داغ آدى.
اۋۋوما [آ] ۱-اۋۋوماق ايشى (فا:ماساژ) massage ۲-
 اۋۋولموش، نارين لانميش. ۲-چۈرك پئير اۋۋونتوسو ايله
 كره ياغيندان دۈزه لن يئمك "چۈرگى اۋۋوما ائله مك". ۳-
 الدە توخونان بير نوع يۈمشاق و ظريف پارچا. ۴-گنئيش
 ياييلميش يولوخوجو خسته ليك.
اۋۋوما فطير [آ] چوخ اۋۋوشدورلموش برک خميردن
 پيشيريلن و آسان اۋۋولان كۈرك فطير (فا:نان فطير).
اۋۋوماج (آشى) [آ] خميرى اۋۋوراق اۋۋونتولار يلا پيشيرلن
 آش (فا:آش اُماج).
اۋۋوماجا [آ] قارين آغرىسى، سانجى.
اۋۋوماج [آ] آل ايله يوغرولاراق دۈزه لن يئيه جك.
اۋۋوماق ovmaq [ل] ۱-ماساژ وئرمك، سۈرتمك (فا:ماليدن،
 ماساژ دادن). ۲-to rub اۋۋۋوق اتمك، نارين لاشدورماق.
 ۳-بير شئى اۋۋوب آپارماق "سۈلار توپراغى اۋۋوب
 دئشيك اتديلر" {ت(اۋوماق): اۋفاق اتمك، يۈمشاتماق}.
اۋۋوندوروجو [ص] توخدادان (فا:مسكن). calmative

اۋوون [آ] میانا دا کند آدی {اۋوون: ائو یئری}.

اۋوونتو [آ،ت] <آیندی> قیرییتی، تۆ کونتو، اۋوولموش اولان هرشی (فا:خرده ریز).

اۋوونتول [باخ] اۋوولان.

اۋوونج [آ] اۋوونما.

اۋووندورماق [ل] ساکت لشدیرمک، اۋوونماق، توخدا تاق، تسکین وئرمک (فا:تسلی دادن).

اۋووندوروو [آ،ص] اۋووندوران، توخدادان، توخدادیجی (فا:تسلی دهنده).

اۋوونلوق / اۋوونلوق [آ] میانا دا کند آدی {باخ: اۋوون}.

اۋوونماز [ص] اۋوونمایان، توخداماز، تسکین تاپماز.

اۋوونماق **ovunmaq** [س] ۱-اۋز اۋزوننه اۋوولماق. ۲-بیر سیخییتی دان راحت اولوب دینجلیمک، اۋشاق آغلاماغینی کسمک، توخداماق (فا:تسکین یافتن). **to became** quiet {سن؛ آوماق کۆ کوندن}.

اۋه [ن،س،تق] ستوینج، بینمه، حثیرانلیق و راحتلا کیمی آنلاردا دیله گتیریلن سۆز، بوسوز آیری شکیل لرده ده سۆیلنیر: آخ ائی، دده م وای (فا:آه، آخ وای).

اۋها [ن،س،تق] ایری بۆینوز لو حیوانلاری حرکت گتیرمک اوچون چیخاریلان سس "اۋها وار داغا چیخاردار اۋها وار داغدان یئندیرر، یورولموش اۋکوز اۋهانی آلاهدان ایستر".

اۋهالاماق [ل،س،تق] اۋها ائدهرک حیوانی و سۆرونو حرکت گتیرمک (فا:اۋهو کردن).

اۋهام **o'ham** [آ،ع] قورونتولار، خیالات (فا:~). **delusions**

اۋهم **ohm** [اۋزل آددان] الکتریک دیره نیشینین اۋلچو واحدی.

اۋهو **oho** [با،س،تق] ۱-اۋها، بۆیوک باش حیوانلاری دۆردورماق اوچون دئییلن بیر سۆز. ۲-قبا و پیس ترپنیشلی بیر کیمسه یه قارشى سۆیله نیر. ۲-حثیرانلیق و ستوینج بیلدیرن بیر سۆز "اۋهو خوش گلیمسن" (فا:اۋها).

اۋهون [آ] اۋرمو گۆ لو آدلاریندان بیرى.

اۋهه [باخ] اۋها، اۋهو.

اۋی [آ] ۱-دۆشونمک، دۆشونجه، فیکیر ۲-چۆخور.

اۋی **oy** [آ،س،تق] ۱-سس ۲-رای ۳-آهای "اۋی قورخدم".

اۋوونتماق [س] تسلی وئرمک، اۋووندورماق "اۋشاقی ~".

اۋووج **ovuc** [س] الین ایچی. آیا (فا:کف دست) **palm**

اۋووجلماق [ل،سن] اۋووجلا گۆتورمک (فا:بامشت برداشتن)

اۋووجلانماق [بل] اۋووجلا گۆتورولمک (فا:فم).

اۋووجلوق [آ] ایچی لرین الرینه گئیدیکلری بیر نوع الجک (فا:نوعی دستکش کار).

اۋووجو [آ] اۋوان، ماساۋچی.

اۋوورد **ovurd** [آ] آغیز بوشلوقون یاناق لار طرفینده اولان حصه لری (فا:لپ). {آوماق} اۋوماق سۆز ایله ایلگیلیدیر و آورت، یتیمک لری ازن و آوان یئری گۆسته ریر؛ سن]

اۋوورنداق [ص] اۋزو کۆک، کۆپوش (فا:لپ قلمبه).

اۋووردوباتماق [س] اۋووردلاری چوخورا دۆشمک، آریقلاماق.

اۋووردو **اۋووردونا کئچمک** [س] خسته لنمک و آریق لاق.

اۋوورکوت [آ] بیر نوع قالین اۆست گئیم (فا:بالاپوش). **overcoat**

اۋووشدورماق [ل] ایکی شئی بیریرینه سۆرتەرک اۋوماق (فا:ماساۋ دادن). {ت"اۋوونماق}.

اۋووشدورولماق [بل] اۋوولماق، ماساۋ اندیلیمک (فا:ماساۋ داده شدن).

اۋووشماق **ovuşmaq** [قا] اۋوولماق (فا:بهم مالیده شدن).

اۋووشوق [ص] اۋوولموش، اۋوخالانمیش (فا:مچاله).

اۋووق [آ،اۋوماق] اۋوولموش اولان شئی (فا:خرده شده).

اۋووق **اۋووق** [ص،ظ] آویق آویق، نارین اولارق.

اۋووقجا [ص] اولدوقجا اۋووق.

اۋووقلو [ص] اۋووغو اولان، ایچینده اۋووق دانالار اولان (فا:خرده ریز شده).

اۋووقلولوق (آویق لیلیق) [آ] اۋووق اولما وضعیتی.

اۋوولان [آ،ص] اۋوولما اۋزل لیگی اولان (فا:خرده شونده).

اۋوولما **ovulmalma** [آ] اۋوولماق ایشى.

اۋوولماق [بل] اۋوماق ایشى گۆزولمک (فا:خرده شدن، ساییده شدن). {ت"اۋغرولماق} سۆموک یاریلیب آیریلماق}.

اۋوولموش [آ] اۋوولوب تۆ کولموش شئی لر (فا:خرده شده).

اۋووم [آ] باخی اۋوونتو (فا:ماساۋ). **massage**

اوی ۲ [آت، سن] چوخور، بوش یئر.

اوی وئرمک [س] گۆروشنو بیلدیرمک، رأی وئرمک.

اویا oyal [آ] ۱-اویولاراق دۆزلن آل ایشی، ایشله مه، اییک

توخوما ایشینده ناخیش تیکمه (فا:سوزن کاری) ۲-امانت ۳-

سمپاتیک ۴-انسان آدی:بگیم، سیگه، سچیچک ۷. {اویماق}

اویا چیجکی [آ، بی] توتقون بنۆشه ویاپمه رنگده چیچک لر

آچان بڑک بیتگی سی lagerstroemia indica

اویاتما oyatma [آ] اویاتماق ایشی.

اویاتماق [ل] ۱-یوخودان دوردورماق، اویاندیرماق، اویانماغا

مجبور ائتمک ۲-جانلاندیرماق، حیات وئرمک (فا:بیدار کردن).

اویاچی oyaçı [آ] اویا ایله اییک ناخیش سالان (فا:سوزنکار).

اویاچیلیق [آ] اویا ایله اییک ناخیش سالما (فا:سوزنکاری).

اویادیجی [ص] اویادان، دوغوران، تۆره دیجی (فا:بیدارکننده).

اویادیلماق [بل] اویاتماق ایشی گۆرولمک (فا:مبیدار کردن).

اویاز [آ] چوخور، قویو ۷.

اویاق oyaq [ص، ت، سن «اویاق» ۱-آییق، یاتمامیش،

یوخویا گتتمه میش (فا:بیدار). Awake ۲-احتیاطلی، آییق

ساییق "چوخ اویاق آدمدیر".

اویاقلیق [آ] یوخودا اولماما وضعیتی، ساییق لیق، آییق لیق

(فا:بیداری). wakefulness

اویالاماق [ل، باخ: اویماق] ۱-بللی بیر مدت بیرنین دقتنی

بیر شئی چکمک، مشغول ائتمک، بیرشئی ایلگی

لندیرمک، ایلندیرمک. ۲-اویا ایله بزه مک. ۳-اویماق.

اویالانتی [آ] اویالاماق ایشی.

اویالاندیرماق [آ] اویالاماسینا یول آچماق.

اویالانماق [بل] اویالاماق ایشی گۆرولمک.

اویالاییجی [آ] زمان گنجیرمه یه یول آچان.

اویالی [ص] قیراغینا اویا قویولموش، ناخیشلی تیکمه

(فا:سوزن کاری شده).

اویاندیرماق [ل] ۱-آییق ائتمک، یوخودان قالخیزماق. ۲-

حرکته گتیرمک، گۆجلندیرمک (فا:برانگیختن). to excite

اویاندیریجی [باخ] اویادیجی.

اویانما oyanma [آ] اویانماق ایشی.

اویانماق [س] ۱-یوخودان دۇرماق. ۲-گرچک لری آنلاماق،

حرکته گلکمک، اؤزونو تانیماق "غفلتدن اویانماق" (فا:بیدار

شدن). to wake up {سن: اویماق (آییق) / آیتماق

سۆزیله ایلگیلیدیر}.

اویانیش [آ] اویانما، بیلگی لنمه، رۇئسانس "باهارین اویانیشی".

اویانیق [آ] آییق، بیلگی لی (فا:متوجه). directed toward

اویانیق لاشماق [آ] اویانیق وضعیته گلکمک (فا:متوجه شدن).

اویانیق لیق [باخ] اویاق لیق، اویانیق اولما دورمو (فا:بیداری).

اویات / اویاخ [آ] اویوک و چوخورلو یئر، چورولو وادی ۷.

اوی بیرلیگی [آ] سس بیرلیگی، اویداشلیق (فا:همرای).

اویناق oytaq [آ، تورکمنجه] یوکسک لیگی آشاغی اولان

یئر، چوخورا دوشموش یئر.

اوینون [آ] قۇئسانمیش، شۇرك؛ انسان آدی: اویتونای،

اویتونبای، اویتونبک، اویتونر ۷.

اوی چوخوغو [آ] یاری دان چوخ اوی آلما وضعیتی.

اویچولوق [آ] اوی آلماق اوچون تورلو یوللار و ایشلر.

اوی حاققی [آ] اوی وئرمه حاققی.

اوی داش [ص] اوی بیر، بیردۆشونجه سی اولانلار (فا:همرای).

اوی داش لیقلا [ظ] متفقا (فا:متفقا). of one accord

اوی دورتماق [آ] اوی دورماق ایشینی گۆردورمک (فا:فس).

اوی دورما آدلار [آ] گونش ۱۳۱۶ جی ایل و سونراکی ایللرده

چوخلو تورکجه یئر آدلاری آذربایجان و کۆردوستاندا

یاراشیق سیز آدلارا چئوریلیدی، بۇ کتابدا یئری گلدیکجه

بۇ آدلارا اشاره اولوناجاق، بورادا اؤرنک اؤچون نئچه

سینه اشاره اولونور: آجی چای (تلخه رود)، آخماقایا

(احمقیه)، آغ مچید (نقره ده)، آق انولر (سیمین ده)، آغ

تپه (سفید تپه)، اؤجان (بستان آباد)، اؤرمیه (رضائیه)،

آیاغ چی (پادار)، باخچاجیق (سردارآباد)، باش بولاق

(سرچشمه)، سوما (صومعه)، باشماق (باشیه)، باغیش

(بخشایش)، بینگؤل (زاربرکه)، تاتاؤ (سیمینه رود)،

توفارقان (آترشهر -دهخوارگان)، تیکان تپه (تکاب)،

جیغاتای (زیرینه رود)، خاروانا (خروانتق)، خوجا (خواجه)،

داش آتان (دانش آباد)، دوشان تپه (ژاله)، دوه چی

اوی لانا ق [بل، سن: دۆشونمک] اوی آلینماق، اویلاماق ایشی گۆرولمک (فایده همه پرسى گذاشته شدن).	(شتربان)، ساری قایا (سارقیه)، سلماس (شاهپور)، ساوۇج- بولا ق (مهباد)، سایین قالا (شاهین دژ)، سراسکند (هشترود)، سردری (سردرود)، سولدوز (نقده)، قاراداغ (ارسباران)، قامیشلی (نیستان)، قرئینی (سیه چشمه)، قوشاچای (میانندوآب)، قیزیل اؤزن (سفیدرود)، کوجووار (کجاآباد)، گۆموش تپه (گۆمشیان= نقره ده)، گۆموش قیه (دمشقیه)، موئاللیق (متعلق)، یام (پیام)، ینگجه (نیکجه)،
اوی لانی ش [آ] اویلاماق ایشی ویا بیجیمی. اویلو [آ] اهر ده کند آدی {اؤلولو: اؤوو و ائوی اؤلان}.	اویلدورماق [اتند، ت «اویقورماق»] اویماسینی جوړلەمک، اویوق آچدیرماق، قازدیرماق (فاس کندن). t to drill
اویلو ق oyluq [آ] باخ: اویلو ق، بۇد. اویلوم oylum [آ] ۱- ایچلیک، ایچی اویولموش، چوخور وضعیت گتیریلیمیش شئی، حجم (فا: حجم). ۲- چکیم ده وینیزچی لیکده اؤچ بویوتلو اولما وضعیت.	اویلدورولماق [بل] اویماق ایشی گۆرولمک (فا: کنده شدن). اویرات [آ] ۱- درین، اویوق، درینلشمیش. ۲- سکیزمۆرن
اویلوملا ق [ل] هئیکل یونمادا، چکیم ده و بنیزچی لیکده اؤچ بویوتلو وضعیت یاراتماق. اویلوملو [ص] اویلومو اؤلان (فا: حجم دار).	آدیلا تانینان و سکیزچای معناسیندا اؤلاراق و نایمان لارین قونشو لوغوندا بیر تۆرک ائلی، اویراتلار قالموقلارا تابع ایدیلر، بۇ بوی سونرالار قوردوقلاری مختار جمهوریت- یین آدینی اورات قویدولار.^{۱۲}
اویلی oyli [آ] شیراز دا کند آدی {باخ: اویلو، ائولی}. اویما [آ] ۱- اویماق ایشی (فا: حک). engraving ۲- آغاج، داش، سوموک و متاللا قازیلان و اویولان بزک و ناخیش، اویولاراق دۆزەلن بزک و سۆس. ۳- اویولاراق دۆز لیمیش. ۴- آغاج یونقاسی (فا: تراشه).	اویرام [آ] یورقاج، بۇرولقان و چتین وضعیت، آنافور.^۷ اویرو [آ] اهر ده کند آدی {بوی آدی}.
اویماچی [آ] اویما اؤستاسی، اویماق ایشینی گۆرن (فا: حکاک). polisher of gems	اویسا [با] او اؤلسا، حال بوکی، اگر بوجوردو (فادرین حال). اویقارماق [ل] بیر آز دۆشوندوکدن سونرا آئلاماق. {ت، باخ: اویماق}
اویماچی لیق [آ] اویماچی نین ایشی (فا: مئبّت کاری). Inlaid اویماق oymaq [ل] ۱- قازیب ایچینی بوشالتماق (فا: کندن). to excavate ۲- [آ] نئچه اویا، دان دوزه لن توپلولوق (فا: قبیله) tribe ۳- گۆجبه لرین چادیر قوردوقلاری یئر، بیر نئچه ائودن عبارت اؤلان کند و یاشاییش یئر، باخ: تۆرکۆستان (فا: ده). village ۴- سامان یولوندا بنزر اؤلدوز قروپلارینا وئرلن آد ۵- اؤسکوک، بالاجا قالمقچیق. ۶- انسان آدی:	اویقاق [آ] ۱- اویا ۲- اویانئیق.^۷ اویقور [آ] دره یاتاغی، دره اویوغو.^۷
اویماق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).	اویگونیم [آ] یاشاییش بؤلگه لرینین آدینی بیلدیرن خصوصی ایسیملر (شهر/ کند، قصبه و کؤی آدلار؛ اویکنس oikes: یورد، ائو، مسکن؛ اونیم onim: آد؛)^{۲۴۱}
اویماق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).
اویمالی [ص] اویولموش یئر لری اؤلان. اویمالی یاپراق [آ] گیریتی لی و چیخیتی لی اؤلان یاپراق.	اویلا ق oylaq [سن] ۱- دۆزن لیک، گئنیش آلان و ساحه. ۲- یئر، مئیدان (ترلان اویلاغی، قاجاق اویلاغی)، قازیلیمیش یاش یئر (فا: جلگه). plain ۳- سو آلینان یئر (فا: آبگیر).

اۋیمان [آ] بۆیوک اویوق یئر.

اۋیمور [آ] دره، دره یاتاغی^۷. {اۋیمور}

اۋیناتدیрмаق [اتد] اۋیناتماق ایشینی گۆردورمک، اۋیناماغا مجبور اتمک.

اۋیناتماق oynatmaq [ل،ت،سن] ۱- بیر شئی یئریندن ترپتمک، الینه آلیب آتیب توتماق "اۋشاغی اۋیناتماق، ایت قویروغون اۋینادیر". ۲- بیرینی آلداتماق، بیر ایشه یالاندان مشغول اتمک، اله سالماق. ۳- [اتد] اۋیناتماق ایشینی گۆردورمک، رقص اتمه سینی جوړله مک، اۋیناماغا مجبور اتمک (فا:رقصانندن). to (cause to) dance

اۋیناتیم/اۋینادیم [آ] اۋیناتما ایشی (فا:عمل رقص).

اۋیناچی/اۋیونچو [آ] بؤکان دا کندآدی {ایش دولاندیران}.

اۋینادیشی [آ] اۋیناتما ایشی (فا:عمل رقص).

اۋینادیلماق [بل] اۋیناتماق ایشی گۆرولمک (فا:م رقصانندن).

اۋیناتیمجی [آ] اۋیناتیم ایشیله اۋغراشان (فا:رقصاننده).

اۋینار [ص] ۱- اۋینایان، رقص ائندن (فا:رقاص) ۲- اۋیناق، بیر یئرده دۇرمايان ۳- ساعات کیمی شیلرده دایم ترپه ن بؤلوم. اۋینارلیق [آ] اۋینایان شئی و کیمسه نین وضعیتی، اۋیناقلیق.

اۋیناش oynas [ص] اریندن باشقا بیریله سئویشن قادین، بیرنین یولسوز ایلشگی ده اولان یولداشی "اۋیناشا اۋمود ائندن ارسیز قالار" (فا:مترس). mistress {ت،سن}.

اۋیناشلیق [آ] اۋیناشین ایشی و داورانیشی.

اۋیناشماق [قا] ۱- بیریریله اۋیناق، ایلنمک "کۆرپه لر اۋیناشیردیلا". ۲- معاشقه اتمک "آداخلیلار حیطده اۋیناشیردیلا" (فا:باهم رقصیدن ویا مغازله کردن).

اۋیناغان [آ،ص] چوخ اۋینایان (فا:بازیگوش). playful

اۋیناق oynaq [ص] ۱- ترپه نیش لی، ترپه نه ییلن، ثابت اولمایان. ۲- بوغوم، مفصل. ۳- قرارسیز (قادین وقیز)، آغیرباشلی اولمایان (فا:شل و ول) ۴- [آ] مارال، جنیران و بئزری حیوانلارین بیر آرادا اولوب سو ایچدیکلری گؤل، سو بیریکیتی سی^۷. {ت «اۋیناق اشلر» اۋیناق قادین}.

اۋیناق سۆمویو [آ] دیزقاباغی سۆمویو (فا:استخوان مفصلی).

اۋیناق جا [ص، ظ] اۋیناق اولاراق.

اۋیناق لاشماق [قا] ۱- بیریریله اۋیناق (فا:باهم رقصیدن)،

۲- اۋیناق وضعیته گلیمک (فا:مفصلی شدن).

اۋیناق لاق [س] آتیلیب دۆشمک، اۋیناقماق "قۆزولار اۋیناق لاییر، دینگیل (منحور) شوللانیب تکر اۋیناق لاییر".

اۋیناق لیق [آ] اۋیناق شئین حالی، آتیلیب دۆشمه، قرارسیز لیق، اۋیناق اولما وضعیتی (فا:شیطنت، جای مفصل).

اۋیناما [آ] رقص (فا:رقص) dance

اۋیناماق oynamaq [س] ۱- رقص ودانس اتمک، یاللی گتتمک (فا:رقصیدن) to dance ۲- رؤل ایفا اتمک (سینما و تئاتر... کیمی یئرلرده)، توپ اۋیناقماق، شطرنج اۋیناقماق.

۳- بیر شئی ترپشمک، ثابت اولماقماق "بۆرقو یئرینده اۋینایردی". ۴- اۋیون اۋیناقماق، اۋیون بزه مک، آلداتماق.

۵- یالاندان مشغول اولماق ویا مقصدسیز اۋیان بویانا گتتمک "آچارلاری اۋیناتماق" ۶- بیرسیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سۆزلر دۆزلدیر "یئریندن اۋیناقماق، سۆزله اۋیناقماق، اۋدلا اۋیناقماق، اصلانین قویروق ایله اۋیناقماق، پیچاقلا اۋیناقماق، قان لا اۋیناقماق". {ت،سن؛ اۋیون سۆزونه باغلاناراق اصلینده اوی و اۋیماق لا ایلگیلیدیر، چونکی-

قدیم اۋیونلاردا و گولشمه لرده اۋینار کن یئر اۋیولوردو و بوکلمه بو ایشه باغلاناراق اله گلیب}

اۋینانماق [بل] اۋیناقماق ایشی گۆرولمک.

اۋینانیش [آ] اۋیناقماق ایشی ویا بیچیمی.

اۋینانیلماق [بل] اۋیناقماق ایشی گۆرولمک (فا:م رقصیدن).

اۋینایا اۋینایا [ظ] سئوینه سئوینه، بۆیوک بیر سئوینجه.

اۋینایان [آ] اۋینایجی.

اۋینایجی [آ] رقص (فا:رقاص). professional dancer

اۋینانیش [آ] اۋیناقماق ایشی ویا بیچیمی.

اۋینوق [آ] باخ: اۋیناق^۷.

اۋیوخلو ovuxlu [آ] ساوه اۋجان دا داغ آدی.

اۋیور [آ] وجود، آندام^۷.

اۋیوش [آ] اۋیماق ایشی ویا بیچیمی.

اۋیوق [ص] ایچی اۋیو لموش (فا:حفرة) cavity {ت «اوی»}

اۋیوق [آ] آذربایجان دا نئچه یئر آدی (شبه سترده داغ آدی).

اۋيولقا [آ] ال له گۆرۈلن قالين و سئيرك تيكيش.

اۋيولقاماق [ل] تيكيشلەمك.

اۋيولماق [بل] اۋيماق ايشى گۆرۈلمك (فا: كندەشدن).

اۋيولوش [آ] اۋيولماق ايشى و يايچىمى.

اۋيوم [آ] ۱-اۋيماق ايشى. ۲-اۋيولموش يئر (فا: حفره).

اۋيوملاماق [ل] كۆك سالماق (يىتگى اوچون).

اۋيون oyun [آت، سن] ۱-اۋشاق لارين ايلنمەسى، بۇيوك-لرين ايدمان كىمى ايشلرى (فا: بازى).

play ۲-صحنه ده گۆرۈلن ايشلر (فا: بازى روى صحنه).

۳-كلك، آلداتما و حوققا وۇرما كىمى ايشلر، دۆزن، حيله، "اۋيون قالمادى

كى اۋتون باشينا گتيرمه سين" (فا: نيرنگ). ruse ۴-قمار و

بوجور ايشلر (فا: بازى قمار). ۵-اۋيئاماق (فا: بازى رقص).

اۋيون وئرمك [س] ادا وئرمك.

اۋيون هاواسى [آ] قيوراق ريتملى ازگى.

اۋيون آلانى (يئرى) [آ] ياريش و ايدمان اۋيونو اۋيئانان يئر.

اۋيونا دۆشمك [س] كلگه راست گلەمك.

اۋيونا گلەمك [س] كلگه راست گلەمك، آلداتىلماق.

اۋيون اۋيونجاق [آ] اۋيونجاق، اۋيونجاق لار "اۋشاقلار اۋيون

اۋيونجاقلارلا اۋيونيورلار، من سنيين اۋيون اۋيونجاقين دئيىلم

اۋيونباز [آ] ۱-اۋيون سئور (فا: بازىگوش). playful ۲-دۆزن

باز، دۆزنچى (فا: حيله كار).

اۋيونبازخانا [آ] اۋيونباز ايشلر اۋلان يئر.

اۋيونبازلىق [آ] حوققابازلىق.

اۋيونبوزان [آ] بىر قرارى و گوروشو بىر بىرينه وۇران.

اۋيونتو [آ] اۋيولموش يئر و بۇلوم، اۋيونوش (فا: كاويدە شدة)

اۋيونتوتماق [س] باشينا اۋيون گتيرمك.

اۋيونجاق [آ] ۱-اۋشاقلار لارين اۋينادىغى شئيلر ۲-اۋنم سيز

حالا گلن، اۋزگه سىنين سۇزو ايله اۋتوروب دۇران

(فا: اسباب بازى) toy

اۋيونجاق حكومت [آ] باشقالارى نين گۆجونه باغلى گۆجسوز

حكومت، كوكلا دۇولتى (فا: حكومت پوشالى).

اۋيونجاقچى [آ] اۋيونجاق دۆزلدن و ساتان كىمسه.

اۋيونجاقچىلىق [آ] اۋيونجاق دۆزلىتمە و ساتما ايشى.

اۋيونجاقلى [ص] اۋيونجاقى اۋلان.

اۋيونجول [آ] اۋيونباز (فا: بازىگوش). playful

اۋيونچو [ص، سن] ۱-اۋيون اۋيئانان، صحنه ده رۇلو اۋلان،

آرتىست، آكتور، حريف (فا: بازىكن). actor, artist.

player ۲- [مچ] دۆزنچى.

اۋيونچولوق [آ] ۱-اۋيون اۋيئانما ايشى. ۲-حيله جىلىك.

اۋيون جىخارماق / جىخارتماق [س] ۱-ايشلەمك، اۋيون

اۋيئاماق. ۲-حوققا بزمەك، اۋيون اۋيئاماق، آلداتماق.

اۋيونداش [آ] بىر اۋيوندا قارشى طرف (فا: حريف). rival

اۋيون سئور [آ] اۋيونباز (فا: بازىگوش). playful

اۋيون كاغىذى [آ] كارت و قمار كاغىذى.

اۋيونلاشديرماق [ل] اۋيون بىچىمىنه گتيرمك.

اۋيونلاشديريلماق [بل] اۋيون لاشديرماق ايشى گۆرۈلمك.

اۋيونلاشماق [ل] اۋيون بىچىمىنه گلەمك (فا: سناريو شدة).

اۋيونلوق [آ] اۋيون اۋيئانما يئرى، صحنه.

اۋيونو قوللانماق [س] گۆرۈشۈنو بىلديرمك، راي وئرمك.

اۋيونوش [آ] اۋيولموش يئر و بۇلوم، اۋيونتو (فا: كاويدە شدة)

اۋيون يئرى [آ] اۋيون اۋيئانيلان يئر (فا: زمين بازى).

اۋيون يازارى [آ] تئاترو تلويزيوندا پىشس و سناريو يازان.

اۋ ئۆ

اۋئۆرى ötəri [ظر، ص] ۱- گۆز اۋجو، تئز (فا: آنى). ۲- موقتى

temporary {اۋئۆمک+ارى، باخ: اۋئۆمک}

اۋئۆرى گئچمک [ل] مرور ائتمک، گۆز دولانديرماق.

اۋئۆگر [آ] ۱- رجاء ائند، دُعاچى ۲- گئچىجى، فانى ۷.

اۋئۆکم ötkəm [باخ: اۋئۆمک] ۱- تاثير لى "اۋئۆکم و کسر لى آدام". ۲- دىکباش، تکبر لو "اۋئۆکم دانىشماق".

اۋئۆکم ليک [آ] دىکباش لىق، تکبر لوق.

اۋئۆکون / اۋئۆکون ötkün [ص، باخ: اۋئۆمک] ۱- اۋئۆتموش، ايچى گئچميش ميوه "اۋئۆکون ميوه" (فا: خيلى رسيده) ۲- گوجلۇ، اۋستون، تاثير لى، "اۋئۆکون سس، عاغيل عاغيلدن اۋئۆکون اولار، اۋئۆکون قلم لى يازار" (فا: مؤثر).

اۋئۆکونلۇک [آ] اۋئۆکون شئين حالى.

اۋئۆگر / اۋئۆگرلر [آ] شامانىسم ده يئر آلتى عالمينده ار ليک تانرى نين اداره سينده عذاب وئريچى کۆتورۇحلار ۱۱.

اۋئۆگن [آ] گئچميش، آشميش، اۋئۆده اولان ۷.

اۋئۆگور [آ] دليجى، ذليپ گئچن ۷.

اۋئۆله ين [آ، دى] سترجه گيللردن، اۋئۆجو کيچک بير قوش، چالى بولبولو (فا: نوعى پرنده). **sylvia cmmunis**

اۋئۆله ين گيللر [آ، دى] اۋئۆله ين کيىمى اۋئۆجو قوشلار سويو (فا: تيره اى از پرندهگان).

اۋئۆله يى [آ، دى] بير جنس قارتال.

اۋئۆمک ötmək [س] ۱- اوخوماق، ازگى لى سس چيخارماق، يانيق لى اوخوماق، چهچه وۇرماق "سحر آچيلدى قوشلار اۋئۆدو" (فا: خواندن) **to sing** ۲- [ل] گئچيب گئتمک، گليب گئچمک "داغلارى اۋئۆب شهره يئتيشديلر" (فا: رد شدن). **to pass** {ت، سن، ۱- اوخوماق. ۲- گئچمک؛ بو کلمه ديواندا اۋئۆت/اۋئۆد (۱- دليک چوخور. ۲- آجيليق، اۋئۆد کيسه سي) شکلينده گليب، دئمک اولارکى اۋئۆمک سۆزونون معناسى دلمک و گئچمک مفهومندان آلينيب (اۋئۆرى: گئچيب گئندن، اۋئۆتور: سندن اۋئۆتور: سنين نفوذون اوچون، اۋئۆشمک: گئچيب گئتمک، اۋئۆرمک: بوراخماق، اۋئۆتمک: خوش سسيله نفوذ ائتمک) و آيرى طرفدن اۋئۆ (زهر) کلمه سيده بو موادين چوخ ائتگين اولوب کسيچى-

اۋ [حرف] اۋ حرفى تورک عرب الفباسى نين بئشينجى سس لى حرفى و تورک لاتين الفباسى نين ييرمى ييرينجى حرفى ساييلير، بو حرف کلمه لر ين اولينده الف له بير ليکده و آيرى يئرلرده "ۋ" شکلينده گلير و ديل وضعيتى جه اينجه، دوداق وضعيتى جه يوۋارلاق و دار سۋيله نير، باخ: آ سسلى حرفينه (فا: پنجمين حرف صدا دار ترکى آذربايجانى). **اۋبک** öbək [آ] کوما، کيچک قروپ، قروپ، تاقيم.

اۋبۇز [آ] جان، رۇح، نفس ۷.

اۋيدورمک [ائتد] اۋپمه سيني جورله مک (فا: فس بوسيدن). **اۋپکه** [آ] باخ: اۋفکه.

اۋپمک öpmək [ل] اۋپوش گۋتورمک، سئوگى گۋسترمک اوچون دوداقلاريني بيرينين دوداق لارينا، اۋزونه، اليه ويا هر بير شئي توخوندورماق (فا: بوسيدن). **to kiss** {ت، سن}.

اۋپوجوک [آ] اۋپوش، بالاجا اۋپوش (فا: بۋسه). **kiss**

اۋپوش öpüş [آ، ت] اۋپمک ايشى، اۋپمه (فا: ماچ). **buss** **اۋپوش آلماق** [س] اۋپمک.

اۋپوش گۋندرمک [آ] ايني دوداقلارينا اشاره ائديپ سئوگى گۋسترمک.

اۋپوشدورمک [ايتد] اۋپوشمک ايشيني گۋردورمک.

اۋپوشمک [قا] بير بيريني اۋپمک (فا: رو بوسى کردن).

اۋپوشمه [آ] بير بيريني اۋپمه (فا: روبوسى). **bussing**

اۋپولمک [بل] اۋپمک ايشى گۋرولمک، اۋپمک ايشى گۋرولمک (فا: ف.م بوسيدن).

اۋئۆدورمک ötdümək [ل] اۋئۆمه سينه يول آچماق (فا: فس).

اۋئۆر [آ] ۱- ايلر له ين، قاباق لايان، ۲- اۋئۆجو، اوخويوجو.

اۋئۆرگى ötergi [باخ: اۋئۆرى.

اۋئۆرو ötrü [با] بو اۋئۆز؛ بوندنله: "بو ايشدن اۋئۆرو بولارى دنديم" (فا: به اين سبب). **respect** {ت: قارشى، اۋن، آرا}

اۋئۆروم [آ، ت] قارين ايشلنمه سي.

ياشاماق، دولانماق(فا:سازش نمودن). ۳-گلیب گنجیمک،
اۋتمک (فا:رد شدن). ۴- [مت، فیزیک] بللی بیر نقطه و
سطح لردە کیشیمک (فا:هم پوشانی شدن و کردن).

اۋتۈگن/اۋتۈگن [آ] ۱-رجاءجی، ذعاجی، تانریا یاخاران ۲-
گنجیمش، ماضی ۳- [خ] تۆرکلرین، ایلک باشکندلریندن.
تانرینین، تۆرکلرە آرماغان اتدیگیگنه اینائیلان، قوئسانمیش،
اورمانلیق، داغلیق بۇلگه ۷، [ت] اۋیغورلاردا یئر آدی.
اۋتۈک/اۋتۈک [گۆ، باخ:اۋتمک] دیلک، رجاء، نیاز، (فا:ذعا).

اۋتۈم ötüm [باخ] اۋتوش.

اۋتۈمسوز [آ، دیل ب] جیبارلاردان گلن هاوانین آغیز بوشلۇغو
ندا باغلی ویا یاری باغلی انگله دیدیگینده چیخان سس سیز
حرف، تیره شیم سیز، تۈنسوز ۳، ف، ح، ک، پ، س، ش، ت
اۋتۈملۈ [ص، دیل ب] جیبارلاردان گلن هاوانین سس یولوندا
سیوریلیمش و گریلمیش باغلی انگله دیدیگینده دوزە لن
سس سیز حرف، تیره شیم لی یومشاق سس، تۈنلو ۳، ج، د، گ
اۋتۈملۈک [آ] اۋتۈملۈ اولما وضعیتی.

اۋتۈن/اۋتۈنچ [آ] باخ: اۋدون، اۋدونچ.

اۋتۈنچ تیمۈر [آ] باخ: اۋدونچ+ تیمۈر [خ] اۋیغور بگلریندن.

اۋتە öte [بللی اۋلچولر سیئیریندان اۋزاق اولان هر شئی
و یا دۋشونجه، بیر سینیرین آرخاسیندا اولان بۇلوم، او
ییری یان (فا:فرا). beyond

اۋتەبری [آ] اۋستوندن گنجهرک، بیر ایشی اۋتە بری گۆرمک،
باشدان سووما کیمی بیر ایش گۆرمک (فا:کاری را سرسری
انجام دادن). ۲-اویان بویان، اۋطرف بوۋطرف "خیردا
اۋتاغیندا هنی اۋتە بری گئتدی و فیکیر لشدی".

اۋتەبری دن [ظ] اۋردان بۇردان.

اۋتەبری ده [ظ] اۋردا بۇردا.

اۋتەدن بری [ظ] داها اۋنجه دن اولدوغو کیمی.

اۋتەده [ظ] بری ده، اۋتە ده بری ده.

اۋتەده کی [ص] اۋپانداکى "اۋتە ده کی اۋتاق".

اۋتەسى [ظ، ت] اۋزاقداكى بیرشئین اۋپان طرفی (فا: ماورا).

اۋتەگى [ص] او ییری، باشقاسى "بۈنو یوخ اۋتە کی کتابی
وثرین" (فا:دیگری).

اولماسینا سبب بو مفهوما باغلیدیر، قدیم تورکجه ده اۋد
(زمانه) سۆزوده بو کلمه یه باغلیدیر و دایما گنجیب گندن
سوره و اتقاقلاری گۆسته ریر.

اۋتموش [ص] اۋتوب گنجیمش، گنجیب گنتمیش "یاشی
قیرخی اۋتموش" (فا:سپری). elapsed

اۋتمه [آ] اوخوما (فا:ترئم). singing melodiously

اۋتن [ص] گنچن، بوندان اول "اۋتن گۆن" (فا:قبل، قبالا).
اۋتنۈ [آ] اۋتۈگ، رجاء، یاخاری ۷.

اۋتوب گنچمک [باخ] اۋتمک، گنجیب گنتمک.

اۋتوجو [باخ] اۋتن.

اۋتوجو قوشلار [آ، دی] قوشلار صنف اینین گنیش بیر تاقیمی
(فا: تیره ای از پرندگان).

اۋتور ها اۋتور [با] اۋتورها اۋتوره (سالماق) "کتابی چاپ
اتتمهک اوچون بیریرینه اۋتورها اۋتور اندیردیلر".

اۋتورمک ötürmek [ل] ۱-بوشلاماق، بوراخماق (فا:رها
کردن). ۲- [دا] یولا سالماق (فا:بدرقه کردن). ۳-
قاجیرماق، قارنى ایشله مک، الدن اۋتورمک. {ت، سن
<اۋتگورمک>: گۆندرمک، باخ: اۋتمک}.

اۋتورو [با] بو اۋزدن، بیرشئی دن دولایى (فا:برای). for

اۋتوروچو [آ] ۱-اۋتورن، یولا سالان، یانینجا گندن. ۲-
ماشین لاردا و آراج لاردا بیر حرکتی بیر بۇلومدن او ییری
بۇلوه نقل ائندن قاییش ویا دیشلی چرخ و تکر "اۋتوروچو
چرخ، اۋتوروچو قاییش"

اۋتوروک [آ] قارین ایشله مه سی (فا:اسهال).

اۋتوروکلو [ص] قارنى ایشله ین، اسهال لی (فا:اسهالدار).

اۋتورولمک [بل] اۋتورمک ایشی گۆرولمک.

اۋتوروم [آ] اۋدوم "پنیر چۆرگی ایکى اۋتوروم ده یندی".

اۋتوش [آ] اوخوما و چهچه وورما، اۋتمک ایشی وطرزی.

اۋتوشدورمک [ل] اۋتوشمه یه سووق اتمک، حل اتمک،
گنچنیدرمک، سوووشدورماق، باشدان ائلمه مک "حریفی
خوش دیلله اۋتوشدوردو" (فا:گذراندن).

اۋتوشمک ötüşmek [باخ: اۋتمک، قا] ۱-بیر لیکده اۋتمک،
اۋخوماق (فا:خواندن). ۲-گنچنیمک، بیریریلە اۋیوملو

اۋۇتەگۈن [ظ] گۈنچى گۈن.	اۋۇتەملى [ص] اۋۇمى اولان.
اۋۇتەمىش [خ] اۋۇدەمىش، اۋۇتامىش؛ تۈركمەنلەرنى، تىكە اۋۇمىغا دىيىدەن لىرىندىن.	اۋۇتەننى [آ] بىر درىك غۇشۇن درىگە ھەر آي وئىدىغى پارا (فا:حق عضویت ماھانە ياسالانە).
اۋۇتەياندان [ظ] باشقا طرفدىن، آيرى ياندان.	اۋۇدەنچ [آ] عارىتى، عارىيە، عارىيە وئىرلىن شى، وئىرلىمىك شرط ايله آلىنان شى، بۇرچ. {ت، سىن} اۋۇتۇنچ، باخ: اۋۇگىم {
اۋۇتەلىك [آ] اعتبارلى، سايقىدىر، محترم.	اۋۇدەنچە [آ] بىيەنە (فا:بىيەنە). earnestg-money
اۋۇج [ع] آت، سىن [كىن، انتقام، كۈتۈ بىر حرىكى كۈتۈ ايش لە قارشى لاما (فا:انتقام). revenge	اۋۇدەنچەلىك [يىنى] بىيەنە اوچون وئىرلىن پول ويا شى (فا:على الحساب). in part payment
اۋۇج آلماق [ل] انتقام آلماق (فا:انتقام گرفتن). to revenge	اۋۇدەنچى [ص] اۋۇدەنچە جىك بىيچىمەدە، اۋۇدەنە بىلمە يىن (فا:غىر قابىل پرداخت).
اۋۇجال [آ] باخ: اۋۇج + آل، انتقامچى.	اۋۇدەنچىك [بل] اۋۇدەمىك ايشى گۇرولمىك (فا:ف.م. پرداخت).
اۋۇجالان [آ] باخ: اۋۇج + آلان، كىنجى، انتقامچى.	اۋۇدەنچەلى [ص] اۋۇدەنچەسى لازىم اولان (فا:دادنى). payable
اۋۇجشدىرىمىك [ل] ايجشدىرىمىك.	اۋۇدەنچە [آ] گۇرۇ، ايش، وظيفە، مامورىت (فا:وظيفە).
اۋۇجشكىن [باخ] ايجشكىن.	اۋۇدەنچىكلىك [س] ايجرىنمىك، قۇسماق ايسىتمىك، اۋۇرگى بۇلانىماق "غۇفونت دىن آدمىن اۋۇدەنچەلىكلىر".
اۋۇجشكىنلىك [باخ] ايجشكىنلىك.	اۋۇدەنچىل [ص] اۋۇدەنچىلنى يىرىنە گىتىرەن انسان، وظيفە سىنى يىلن (فا:وظيفە شناس).
اۋۇجشكىم [باخ] ايجشكىم.	اۋۇدەنچىش [آ] واخت، دىئویر.
اۋۇجىك [آ] ۱-اسىتى، خفیف يىل ۲-بۇرچ. {سنى: اۋۇچورمىك: شىم كىمى شىلىرى پۇقلە يىب خاموشلاماق} اۋۇجلىنىك [س] اۋۇج ايله دۇلماق، اۋۇج ايله بىلىنىك.	اۋۇدەنچىك [آ] رجا، ياخارى، دۇعا، نياز، آرزو.
اۋۇجولو [ص] كىن و انتقام لا دۇلو (فا:كىن دار).	اۋۇدەنچىك [خ] رجا، جى؛ ياقۇت لاردا "آخارسۇلار تانىرىسى"
اۋۇد [آ] ۱-زەھىر، آغى، صفرا، قارا جىيىرىن سىزدىرىغى سارى و آجى رنگلى آخىجى مادە (فا:صفرا) ۲-زامان، سۇرە (فا:زمان) time {سۇمۇرجه "اۋۇد؛ گۇ، ت، سىن، باخ: اۋۇتىك} اۋۇدەنچىك [ل] اۋۇدەمىك ايشىنى گۇردورمىك (فا:فس پرداخت) {باخ: اۋۇتىك}.	اۋۇدول [آ] باشارىلى و ايسى بىر ايش قارشى لىغىندا وئىرلىن بىر ارمىغان (فا:جايىزە). prize {باخ: اۋۇگىم}
اۋۇدەك [آ] باخ: اۋۇد قۇرخاق، اۋۇدلىك (فا:ترسو).	اۋۇدول لىندىرىمىك [ل] اۋۇدول وئىرىمىك (فا:جايىزە دادن).
اۋۇدەشكىك [قا] قارشىلىقلى اۇلاراق وئىرە جىك لىرىنى وئىرىمىك (فا:باھمدىگىر پرداخت كردن).	اۋۇدولەمىك [ل] بىرىنە اۋۇد وئىرىمىك (فا:مامورىت دادن).
اۋۇدەك [آ] يىرلى [اۋۇدەنچەلى پۇل، بۇرچ (فا:پرداخت). اۋۇدەك خان [آ] اۋۇغوز بۇيو كلىرىندىن بىر آد ^{۸۵} .	اۋۇدوللى [ص] اۋۇدولى اولان (فا:وظيفە دار، مەئەد).
اۋۇدەكلىك [باخ] اۋۇدەك.	اۋۇدون [آ] اۋۇلشماق و آلاشماق اوچون بىر طرفىن بىر سىرا ايسىك و حاقلارىندىن وازگىچەمە سى، تەوىض.
اۋۇدەكچە [ص] اۋۇدەكچە ياراشىر، اۋۇدەك كىمى.	اۋۇدونچ [باخ] اۋۇدەنچ، عارىيە وئىرلىن شى.
اۋۇدەلۈك [آ] اۋۇد كىسە سى، قارا جىيىرىن يانىندا اولان يومار ويا آرمۇد بىيچىمىندە و باغىرساقلار اۋۇد سىزدىران اۋۇرقان.	اۋۇدونچىلەمە [آ] ۱-اۋۇدونچى آلاراق آلىنىمىش عارىيە. ۲-باشقا دىلدن آلىنىمىش و بۇتون ايله اۋۇزومىنەمەمىش (سۇز).
اۋۇدەم [آ] ۱-بۇرچ ۲-اۋۇدەل، مكافات، اۋۇدەنچى.	

اۋدوئچو [آ] اۋدون وئرن، تعویض چى.	اۋرتگۆن [آ] سامانى آيرىلمىش، خرمن لىنىش تاخيل. ^۷
اۋدونسوز [ص] ۱-اۋدون وئرمەين، تعویض وئرمەين ۲- اۋدون اۋزل ليگى اولمايان.	اۋرتمک örtmek [ل] گۆرونمز وضعيته گتيرمک، قوروماق، گيزلتمک، قاپاماق، باغلاماق (فا:پوشاندن). to close {ت، اۋرمک/هۋرمک سۆزوندى}.
اۋدونلو [ص] ۱-اۋدون وئرن. ۲-اۋدون اۋزل ليگى اولان.	اۋرتمە تيگمە [آ] باسدیرما (تيکيش و درزی ليکده).
اۋدونلەمک [ل] اۋدون لە قارشى لاما، تعویض وئرمک.	اۋرتمە جە [ظ] اۋستو اۋرتولو سۆزلر لە دئمە وسۆيلمە.
اۋدەمک ödəmək [ل] ۱-تادیە ائتمک، بير گۆزۈ يئرينە گتيرمک، قارشيلينين وئرمک، بير بورجو گئرى قايتارماق (فا:پرداخت کردن). ۲-جبران ائلمەمک (فا:تلافى کردن). to recompense {ت'اۋتمک' باخ: اۋگمک} اۋدەلک [باخ] اۋدەدک.	اۋرتو örtü [آ] اۋرتمک اوچون ايشلەنن شئى، ميز اۋرتوسو، باش اۋرتوسو، فرش اۋرتوسو (فا:پردە). curtain اۋرتوب باسدیرماق [ل] اۋستونو اۋرتمک، گيزلتمک. اۋرتوجو [ص] اۋستونو اۋرتن، بۆروين (فا:پوشاندە).
اۋدەمە [آ] اۋدەمک ايشى، بيربورجو وئرمە (فا:تادیە payment اۋدەمەلى [ص] اۋدەمەسى گرکلى اولان.	اۋرتوسوز [ص] اۋرتوسو اولمايان، باش آچيق (فا:بى پردە). اۋرتوش örtüş [آ] اۋرتمک ايشى (فا:هم پوشى).
اۋدەمەلىک [آ] اۋدەمە و اقنى اولان (فا:سررسيد). expiry اۋدەميش [آ] ۳-بورج سوز ۴-اۋدول وئرميش؛ تورکمنلرين، چاودور اۋيماغى اۋلوبابالاريندان. ^۷	اۋرتوشمک örtüşmək [قا] ۱-بيريرينى اۋرتمک، ۲- قاپساماق (فا:هم پوش شدن). اۋرتوشمە örtüşmə [آ] قاپساما (فا:هم پوشانى).
اۋدەنک ödənək [آ] بودجە دە بير ايشين گۆرولمەسى اوچون آيريلان پارا (فا:اعتبار و بودجە تخصیصى). اۋدەنکلى [ص] تخصیص اولونموش (فا:تامين اعتبار شده). اۋدەنيش [آ] اۋدتمک ايشى (فا:پرداخت). payment اۋدەنيش يازىسى [آ] اۋدەمە ليک (فا:رسيد). receipt	اۋرتوشن [آ،مت] اۋرتوشمک ايشينى گۆرن (فا:هم پوش). اۋرتوشوم [آ،مت] بير بيرينين اوستونو اۋرتن (فا:هم پوشانى). اۋرتوک [آ،ت،سن] اۋرتمە يە يارايان شئى وپردە، اۋرتو (فا:حجاب). veil, skin اۋرتوک سوز [ص] حجاب سيز (فا:بى حجاب). unveiled اۋرتوکلۇ [ص] اۋرتويو اولان، بير شئيلە اۋرتولموش (فا:پوشش دار).
اۋدەنيلمز [ص] وئريلەيلىنمز (فا:لاوصول). irrecoverable اۋدەنيلمک [بل] اۋدتمک ايشى گۆرولمک (فا:وصول شدن) اۋدەنيش [آ] باخ اۋدەنيش، بورجونو وئرمە، اۋدەمە. اۋرپک örpək [آ] قادينلاردا باش اۋرتوگو، بير نوع ايپک باش يايلىغى، اۋرتوک. {اۋرتک'اۋرپک ^۵ }. اۋرپک سيز [ص، ظ] اۋرپگى اولمايان، باشى آچيق. اۋرپکلى [ص] باشينا اۋرپک اۋرتموش، باشى اۋرپکلى. اۋرپن [آ] ۱-اۋرتولو، قاپالى، گيزلى ۲-لوو، آلوو ايشينى ۳- [خ] گۆى تورکلر دۆنمى بگ و قوموتان آدى. ^۷	اۋرتولمک örtülmək [بل] قاپاتيلماق، باغلانيلماق، اۋرتمک ايشى گۆرولمک، چولقلانماق (فا:پوشاندە شدن). اۋرتولموش [ص] اۋرتوک لىنىش. اۋرتولو [ص] ۱-اۋرتولموش، باغلى، قاپالى (فا:پوشش دار). ۲-اۋستوندە اۋرتوسو اولان (فا:مستور). covered اۋرتولو [آ] ميانا دا کند آدى (داغلالا بۆرونموش يئر). اۋرتولو اومورقاليلا [آ،دى] اۋجودلارى ياستى، کۆکس اۋزگچ لرى بۈيۈک، کۆپک باليقلارينين بير آلت تاقىمى. اۋرتولو بازار [آ] ياسال اولما ياراق و گيزلينجه آليش وئريش اولونان يئر "اۋرتولو بازار دوستلۇغو پوزار" (فا:بازارسياه). black market

اۋرۈنكلم [آ] آراشديرماق اوچون بير شئيدن آلينان اۋرۈنك.

اۋرۈنكلمك [ل] اۋرۈنك گۇتورمك و وئرمك (فا:نمونە گرتفن).

اۋرۈنكلمە [آ] اۋرۈنك گۇتورمە (فا:نمونە بردارى). **Sampling**

اۋرۈنلەر örənler [آ] ماكى دا كندآدى {ھۇرنلر، ايش باشارنلار}

اۋرۈنكلىك [آ] اۋرۈنك اوچون آيريلان شئى (فا:نمونە اى).

اۋرۈنكىن [با] اۋرۈنك اولاراق (فا: يە عنوان نمونە).

اۋرۈ örü [آ] ۱-اۋتلاق^{۲۴}، ۲-ايپلە باغلانمىش حئيوانين

اۋتلايدىنى يئر (فا:محل چراى حيوان) {يئر يئرە ايپلە باغلانان

حئيوانين اوتلايا ييلەجگى اوتلاق اوچون دئىيلير و

باغلانلدىنى نقطەنن اطرافينا دولانماغى اوچون اۋركن

سۇزوندىن آلىنمىش كلمە دير و بو سۇزون گئنىش معنالى

بيچىمى، اۋروش كلمەسى بۇيوك اوتلاق معناسينداير و

يان يۈرەسى بللى و قورونموش يئرە دئىيلير، باخ: ھۇرمك}.

اۋرۇچ/ھۇرۇچ [آ] ھۇرگو ملزمەسى، توخوما دسگاہى^۷.

اۋروش/اۋرونچ [آ] گئنىش اۋتلاق ويا اكين يئر، مال قارا

اۋتاريلان يئر (فا:مرتع). **pasture** {باخ: اۋر، ھۇرمك}

اۋروش [آ] بينابدا اوچ يئرلەشيم يئر اۋروش آدينداير،

بيرى اۋزاۋروش آدينداير بۇ كلمە معناجا اصلى اۋروش و

اصلى اۋتلاق و اكين يئر دئمكىدير وبعضا ايزاۋروش

شكلينده دە سۇيلە نير ولى اۋزاۋروش غالب و كۆكلو

سۇيلەنىشدير (قۇ:زاوشت)، بۇ يئر قوزنى و گۆننى ايندە،

بالاۋروش و بۇيوك اۋروش كندلرى واردير كى اھالى

بالاۋروش و بۇيۋ اۋروش دئيلير، بۇ يئرلر قوندارما

شكليده رۇشت شكلينده يازيلارلار، يئنەدە ميانا و زنجان دا

رشتاوا و رۇشت آباد كندينين آدى بۇ سۇزلە باغلى

اولماليدير.

اۋرۈمچك [باخ] ھۇرۈمچك.

اۋرون/ھۇرون örün [آ] ۱-ساچ ھۇرگوسو، ۲-تميز ليك

۳-گۆك اۋزونون بۇلوتسوز حالى ۴-اۋرون، حاصلات،

۵-انسان آدى: اۋرونای، اۋرونباى، اۋرونخان، اۋرونر^۷.

اۋرونجه [آ] ميانادا كند آدى {اۋتلاق يئر}.

اۋرونديو [آ] آرى، تميز، صاف، پاكيزه^۷.

اۋرونديول [آ] ۱-سئچگين ۲-صاف، تميز، پاك^۷.

اۋرونك [آ] باخ: اۋرون^۷.

اۋرۈمك öre [باخ] اۋروش.

اۋرۈنە örenə [آ] مال قارا اۋروشو اوچون آيريلمىش اۋتلاق

ساحەسى (فا:محل چرا) **pasture** {باخ: اۋروش/ ھۇرمك}.

اۋز öz [آ] ۱-بير كيمسەنن منليگى، نئس، كندى، ذاتى

”اۋزوندىن چيخماق“ (فا:كئە، ذات، خود) **being, essence**

۲-بير شخصين اۋزونە عايد اولان، قان باغلى ليغىنى

ييلدىن بير كلمە ”اۋز كتابى، اۋز اوۋلادى، اۋز وطنى، اۋز

اۋسلوبو“. ۳-عوضليک اکريلە بير ليکدە اولارين يئرندە

ايشلەنير ”اۋزوم، اۋزو، اۋزو، اۋزوموز، اۋزونوز، اۋزلىرى/

اۋزلىرى گئتديلر=اۋنلار گئتديلر، اۋزوم ايستە ديم=من

ايستە ديم، بۇحالدا بعضاً تاكيد اوچون ويا اۋنم وئرمك

اوچون آدلا بير ليکدە گلير ”ژئرال اۋزو گلدى، ريس اۋزو

منى ايستە دى“. ۴-بير شئين اصلى، ذاتى، بير نسنەنن ان

گۈجلو ايچ بۇلومو. ۵-يۇمشاق و سۇلو شيليرين غصارە

سى. ۶-ييتگى لردە زۇغ و گۈودە ايچيندە كى يوشاق

بۇلوم. ۷-بير سۆمۈگون ايليگى، بير شئين بئىنى و ايچ

بۇلومو. ۸-چيپانلارين ايچى و اۋلموش توخولاردان

دۈزەلن ايرينلى بۇلومو. ۹-درە، ايرماق. ۱۰-بير سيرا

كلمە لرلە مختلف افادەلى مُركب سۇزلر دۈزلدير ”باخ:

اۋز انلشتيرى، اۋزايشلر، اۋزتقيدچى...“. {ت: ۱-كۈنول،

روح، كندى، جان. ۲-اۋرك و قارنن ايچيندە كى نسنە.

۳-ايكى داغ آراسيندا اولان درە. ۴-ياغ}.

اۋز... [آ] انسان آدى: ~اتاي، ~ال، ~الپ، ~التان، ~آلتاي،

~اى، ~بۇرى، ~بارس، ~بالا، ~باى، ~بىرك، ~بىكر، ~بىگيم،

~بوغا، ~بوغا، ~بىكە، ~بيل، ~بيلگە، ~بيلير، ~تاش، ~تان،

~تاي، ~تکين، ~تۆرك، ~تيمور، ~تين، ~چاغ، ~چاغان،

~چاقا، ~چاقير، ~چىلىك، ~خان، ~دئيش، ~دال، ~دوغان،

~دوغدۇ، ~ر، ~رکە، ~قاراي، ~قان، ~ويير، ~ورک.

اۋزآراميزدا [ظ] گيزلى، گيزلينجه، ياليز اۋزوموز ييلەرك

و آيرىلارينا دئمەمك شرط ايله. (فا:خودمانى). **familiar**

اۋزآرشينى ايله اۋلچك [س] اۋز باخيش ايله ذير لنديرمك.

اۋزآريتار [باخ] اۋزآريتما.

اۋۇزايان [آ] اصل آي و دان كيمي گۈزل، اوغلان آدى اۋۇزايدين [آ] اصل و آيدىن اولان، اوغلان آدى (فا: نام پسر). اۋۇزايىش [ص] اۋۇز اۋۇزونه ايشلەين (فا: خودكار) automatic اۋۇزايىشلىك [آ] اۋۇز اۋۇزونه ايشلەيمە (فا: خودكارى) automatic اۋۇزايىشلىك [آ] اۋۇز ايشلەين (فا: خودكار). self acting اۋۇزايىشلىنىم [آ] اۋۇزايىشلىنىم automatization اۋۇزبە اۋۇز [آ] گرچك، اۋۇز. اۋۇزبىجىرى [ص] اۋۇز اۋۇزونه بىسلەين (فا: خودبارورسازى). self-fertilization اۋۇزباشينا [ظ] اۋۇز بىلدىگى كيمي، ھىچ كسدىن سۆرۈشمەيدان، اجازە ئالمەيدان (فا: بى بندوبار). unrestrained اۋۇزباشينالىق [آ] اۋۇز باشينا اولما وضعيتى. اۋۇزباغلىقلىق [آ] اۋۇزايىشلىق اولاراق بىر باغلىقلىقى ساغلايان. autocorrelation اۋۇزباياناتلار / آغباياناتلار [آ] تۈرك بۇيۇ، باخ: خوارزمشاهلار^{۲۹}. اۋۇزبىزكچى [ص] اۋۇز اۋۇزونه بىزەين (فا: خودآرا). dandyish اۋۇزبىزكچىلىك [آ] اۋۇز اۋۇزونه بىزەيمە (فا: خودآرائى). prinking اۋۇزبىسلەن [ص] باغىمىسىز جا اۋۇز اۋۇزونه بىسلەين، اۋۇز تۈرۈف. اۋۇزبىك özbek [آ] ۱-اۋۇزبىكستان جەمھۇرىيەت يەندە ياشايان تۈرك خەلقى ۲-اۋۇز اۋۇزونه بىگ و آغا اولان. ۳-مراغادا كەند، اۋۇزبىك دەپ چايدى ۴-قاراداغ حاج عليلو طايىفاسينا باغلى-اۋۇزبايىدا {اۋۇزبىك سۆزۈ اۋۇزبىك (اۋۇزونون بىگى) شەكىلەندە تەنناراق بەعضاً اۋۇزبىك / اۋۇزبىك كيمي دە يۈرۈملەنير}. اۋۇزبىك خان [خ] ۱-آلتىن اۋۇزبىك خانى و تۇختا خان^{۲۹} تۈرۈنۈ. (حەكۈمەت دۈۋرۈ م ۱۳۱۳-۱۳۴۰)، بەعضى دىيىشلەر گۇرە اۋۇزبىك خان م ۱۳۲۱ دە مۇسلمان اولاراق قۇمۇنۇ اۋۇزبىكسىيا ھەدايت ائەدىپ و اۋۇزبىك آدىنى آلدىلار، و بىر سىياسىدا اصلى يۈرلەرنىدە قالدىلار و قالمۇق (قالماق فەلەندىن) آلدانيرىلدىلار، البتە بۇتلار چۇخۇق افسانەدىلر، يەنەدە چۇخۇ قايناقلار جۇجى خانىن اخلاقى نى اۋۇزبىك اۋۇلوسو آلداندىرىلار، ابوالقاسى بۇ اۋۇلوسو اۋۇزبىك خانە منسوب يىلىر، رادۇلف بۇ سۆزۈ صاحب اختيار معنالىيىپ. اۋۇزبىك فالاسى [آ] اۋۇزبىك گۇلۇنۇن جەنۇب غرىبىدە و ۶۱۷ ھ	اۋۇز آرىتمە [آ] اۋۇز اۋۇزونۇ آرىدان و تەمىز لەين و تەصفىە ائەند (فا: تەصفىە اۋۇزايىشلىق). اۋۇز آغ [آ] انسان آدى، باخ: اۋۇز + آغ [مەج] سۆيۈ^۷. اۋۇز آلتى [آ] اۋۇزايىشلىقنىدە ئىشلەيدىغان گۈل دۈشۈنچە و يىتگى. اۋۇز ئىشلىدىرى [آ] اۋۇزون ئىشلىدىرىمە ايشى. اۋۇزايىشلىق [باخ] اۋۇزايىشلىق. اۋۇزايىشلىق [آ] اۋۇز اۋۇزونۇ تەربىيە ائەتمە و ائىشە (فا: خودتەربىيە). اۋۇزايىشلىق چى [ص] اۋۇز اۋۇزونۇ تەربىيە ائەند و ائىشە (فا: خودتەربىيە كەندە). اۋۇزايىشلىق چىلىك [آ] اۋۇز اۋۇزونۇ تەربىيە ائەتمە سىستېمى و ائىشە ايشى (فا: خودتەربىيە كەندە). اۋۇزباي [آ] باخ: اۋۇز + باي [خ] يىتە سىيازىلارنىدا بىر بىگ آدى^۷. اۋۇزبۇرگ [ص] اۋۇز اۋۇزونۇ يۈنەن، تەن، مۇختار، اۋۇزبۇرگ. اۋۇزبۇرگ [آ] مازۇشەيت. اۋۇزبۇرگلىك [آ] مازۇشەيت، اۋۇزونۇ ائىشەيتەك لە گۇرەسەن بىر نۇوع جەنسل ساقىيەنلىق. اۋۇزىال [آ] بىر شەيئە اصلىنى مەنەسەين، اوغلان آدى اۋۇزىالپ [آ] اصل ائىگى، اوغلان آدى (فا: نام پسر). اۋۇزىالقى [ص] اۋۇز اۋۇزونۇ القا ائەند (فا: خودالقايى). self-induction اۋۇزىالى اۋۇزىالى [ظ] سەبەب، باغىمىسىز جا، آزاد. اۋۇزىلچۇ [ص] قەتئىي اۋۇز سۆزۈنۈ يەنە (فا: خودسەي). stubbornness اۋۇزىلچۇ [آ] اۋۇزونۇ بىر شەيئە لە وفق وئەن (فا: خود وفق). self adapting اۋۇزىلچۇ [آ] يەنەبە كەند آدى، باخ: اۋۇزىلچۇ. اۋۇزىلچۇلۇق [ظ] آيرىلىقىدا، مەجزا ھالدا. اۋۇزىلچۇلۇق [ظ] ۱-اۋۇزىلچۇلۇق كيمي. ۲-اۋۇزايىشلىق اولاراق (فا: خودبەخود). Automatically اۋۇزىلچۇلۇق / اۋۇزىلچۇلۇق [ص] اۋۇزىلچۇلۇق اولمەيدان بىر شەيئە اۋۇزىلچۇلۇق (فا: خودآموز). self-teaching اۋۇزىلچۇلۇق [آ] اۋۇز اۋۇزونۇ يەنە ايشى. اۋۇزى [آ] اصل آي كيمي گۈزل، قىز آدى (فا: نام دىختر).

اۋۇلەمک [pzlēmək] (ل، اۋۇ + له) ايستک گۇسترمک، گۇرمک ايستهمک، آرزولاماق، حسرت چکمک، داريخماق و سيخيلماق (فا: حسرت خوردن، در آرزوی چیزی بودن). اۋۇمدافعه [آ] اۋۇو اۋۇوندىن مدافعه اندن و انده ييلن. اۋۇمشاھده [آ] اۋۇواۋۇونوگۇزلم لهيب آراشديران و سورون- لاريني بللى اندن سيستم ويا قورولوش (فا: خودمشاهده). اۋۇمن [آ] اۋۇو سۇزو بير، ذاتى و ماهيتى دۆزگون. اۋۇن [özən] ۱- بير ايشى اليندن گلديگى جه ايى گۇرمه، چابالاما ايشى، ايچدن و صميمى اولما، دقت "بو ايشه چوخ اۋۇن گۇستردى" (فا: اهتمام). ۲- ايرماق، كيچيك آخارسو ۳- [خ] قيرقيز اويماقلاريندان. اۋۇن گۇسترمک [ل] چوخ ايى جه باخماق ودقت اتمک، اهميت وثرمک (فا: اهميت دادن). اۋۇناز [آ] بوتونلوکله ناز اولان، قيز آدى (فا: نام دختر). اۋۇنتى [آ] يينديگى بير وضعيته اولما. اۋۇنچى [آ] اۋۇنگن، آمانور. اۋۇنچ [özənc] ۱- ايستک، هوس ۲- ديرنج، غيرت. اۋۇنديرمک [آ] بيرينين دقتى نى جلب ائله مک. اۋۇنسيز [ص] چابا گۇسترمه دن، باشدان ساوما. اعتناسيز، اهتمام سيز (فابى: اعتنا). heedless اۋۇنسيزليک [آ] اۋۇنسيز حالدا، اعتناسيزليق. اۋۇنخان [آ] بۇيوک تانرى تنگره تين آيرى آدى. اۋۇنل [özənəl] [ص] اۋۇنه يه ايليشکين، ساجچکتيو، نسنه نه لرین گرچکليگينه دئييل بير فردين احساس و دۇيقولارينا دايانان؛ نسل قارشيتى. اۋۇنمک [اۋۇ + ن] ۱- بيرشئى ايى گۇرمگه چاليشماق ۲- بيرينه بنزه مگه ويا بيرينه تقليد اتمگه چاليشماق. اۋۇنمه [özənmək] [آ] اۋۇنمک ايشى. اۋۇنوتوماق [س] ۱- وارلانماق. ۲- مغرور اولماق. اۋۇنور [آ] اصيل و ايشيقلى نور، قيز آدى (فا: نام دختر). اۋۇنه [özənə] [ديل ب] ۱- فاعل مبيتدا، مسنداليه "اۋشاق کيچکدير" (فا: مبتدا). ۲- (فلسفه) بيلينجى و دوش گوجو	اۋۇلرى [ض] ييه ليک ملکى ضميرين اوچونجو شخصى (فا: خودشان). themselves اۋۇل سۇتور [آ] اۋۇل بخش (فا: بخش خصوصى). اۋۇل سايى [آ] اۋۇل اولاراق يايين لانان (فا: ويژه نامه). اۋۇلش [آ] اۋۇونه دۇنوش، اۋۇوندىن وثرىش. اۋۇلشمک [س] ۱- آريلاشماق، تميز وضعيته گلکم، اۋۇ وضعيته گلکم. ۲- تاخيل اوچون اولقونلاشماق. اۋۇلشديرمک [ل] خصوصى لشديرمک (فا: خصوصى کردن). اۋۇلشديرمه [آ] خصوصى لشديرمه (فا: خصوصى سازى). اۋۇلشمک [س] اۋۇل وضعيته گلکم. اۋۇلليک [آ] اۋۇل بير خصوصيت (فا: ويژگى). state of being special اۋۇلليک [ظ] على الخصوص، خصوصاً، اۋۇل اولاراق (فا: بالخصوص). especially اۋۇللم [özlem] [آ، اۋۇ + لم] ۱- بير شئى ويا کيمسه نى گۇرمه و اونا قاوۇشما حسرتى، حسرت. ۲- قيز آدى (فا: نام دختر). اۋۇللميني چکمک [س] حسرتين چکمک، آرزولاماق. اۋۇللملى [ص] حسرتلى، اۋۇله ين، اۋۇللمى اولان. اۋۇلنتى [آ] اۋۇلم، حسرت "اۋۇلنتى لى: حسرتله دولو". اۋۇلنمک [س] اۋۇله مک ايشينه قونو و موضوع اولماق. اۋۇلنورگى [آ] مخصوص وثرگى (فا: عوارض ويژه). اۋۇل يوک [آ] بللى بير ايش و آماج اوچون اولان بللى مقداردا يوک (فا: بار ويژه). specific charge اۋۇلۇ [özül] [ص] ۱- ياپيشقانلى، ياپيشقان کيمى "اۋۇلوماده". ۲- اورۇنل، ساغلام. ۳- ۱۶ جى يۆزىلده، اۋۇلو يۈرۈک تورکلرينه باغلى بير بوى آدى. اۋۇلو چامور [آ] ياپيشقان چامور. اۋۇلوک [آ، گۇ] شخصيت، ماهيت، ذات، خصلت character اۋۇلوکدن [ص] ذات و اۋۇلوک له ايلگى لى (فا: ذاتى). اۋۇلوکلر [آ] اۋۇل ليکلر (فا: خصوصيات). particulars اۋۇلوکونده [ظ] اۋۇلدوشونجه سينده، اۋۇ فيکيرينده "اۋۇلوگونده سئوينيردى" (فا: شخصاً). personally اۋۇلولوک [özülük] [آ] ياپيشقانلى ليق، محلولون اۋۇلولوک

اولان، بعضى فيلسوف لارا گۆره ائشيك دۇنيايا قارشيت اولان يىرى (فا:ذات).

اۋزۇ بۇشالدىن [آ] اۋزۇ يۈكۈنۈ اۋتوماتيك بۇشالدا بىلن ماشين و اراج.

اۋزۇ دۇنۇر [آ] اۋتوترانسفر. autotransformer

اۋزۇنۇزە [گ] ۱-اۋزۇ لوگونده، كندىسى (فا:خودش، خويشتن). ۲-himself -راساً، شخصاً. personally

اۋزۇنۇن [آ] اۋزۇ وئرىلى، فداكار،

اۋزۇنۇرى [آ] فداكارلىق (فا:فداكارى).

اۋزۇنۇرىلى [آ] اۋزۇنۇرىسى اولان.

اۋزۇنۇنۇرچىلان [ص] اۋزۇنۇرچىلان، اۋتوماتيك صورتده آچىلان "اۋزۇنۇرچىلان قاپىلار" (فا:بازشو اۋتوماتيك).

اۋزۇنۇت [آ] باخ: اۋزۇت، خۇلاصه.

اۋزۇنۇجە [ص] اۋزۇنۇرچە عايد اولان، اۋزۇنۇن (فا:ذاتاً). by nature in essence

اۋزۇنۇج / اۋزۇنۇج [آ] وجود، گۆوده، اندام.

اۋزۇنۇك [دا] بالاجا گۆل.

اۋزۇنۇل [آ] يىنۇوره، ايلكل، خيم، تمل "تيكىتىنىن و ياپىنىن اۋزۇلو قويولدى، اوشاغاتا تريپسى اۋزۇلدور" (فا:اساس).

اۋزۇنۇلسوز [ص] اساسسىز، خيمسىز، تملسىز (فا:بى اساس).

اۋزۇنۇللو [ص] اۋزۇلو اولان، ايلكللى، تمللى (فا:اساسى).

اۋزۇنۇم özüm [ض] اۋزۇنۇر كلمه سىنىن ملكى ضميمىنىن بيرىنچى تكلىك شخصى (فا:خودم). myself

اۋزۇنۇم اۋلوم [ن] جانىما آند اولسون.

اۋزۇنۇملىك [س] باخ: اۋزۇنۇملىك.

اۋزۇنۇملىك [ل] اۋزۇنۇملىك ايشينه موزىخ اولماق.

اۋزۇنۇملىك [س] (جانلى وارلىقلار) خارجدن آلدىغى بىسىنلرى دىيىشديرهرك اۋزۇنۇرچىلارلى شكله گتيرىپ و يىنى بيرىرلىشمه لرا اورتايا چىخارماق.

اۋزۇنۇموز [ض] اۋزۇنۇر كلمه سىنىن ملكى ضميمىنىن بيرىنچى چوخلوق شخصى (فا:خودمان). ourselves

اۋزۇنۇموزدن [باخ] اۋزۇنۇموزونكو.

اۋزۇنۇموزونكو [ض] اۋزۇنۇموزدن اولراق، اۋزۇموزه ياخين

اولراق، اۋزۇموزه عايد اولان (فا:خودى). familiar

اۋزۇنۇن özün [ض] اۋزۇنۇر كلمه سىنىن ملكى ضميمىنىن ايكىنچى تكلىك شخصى (فا:خودت). (thou) thyself

اۋزۇنۇن اۋلدورمه [آ] اۋزۇنۇر آرادان آپارما (فا:خودكشى).

suicide

اۋزۇنۇن يىنمه [آ] فقط اۋزۇنۇر سۆزۈنۈ يىنمه (فا:خود رائى).

wollfulness

اۋزۇنۇن يىنمه [ص] فقط اۋزۇنۇر سۆزۈنۈ يىنمه (فا:خود رائى).

Obstinate

اۋزۇنۇن يىك [آ] اۋزۇنۇر بۈيۈك گۆستهرن، اۋزۇنۇر بۈيۈك گۆستهرمه گه چاليشان.

اۋزۇنۇن دم وۇرماق [س] اۋزۇنۇر تعريف له مك، اۋزۇنۇن دمك.

اۋزۇنۇن دمۇز كتمك [س] يالاندىن دمۇز كتمك.

اۋزۇنۇن كۆسمك [س] اۋزۇنۇر سۈچلو يىلمك.

اۋزۇنۇن گتتمك [س] اۋزۇنۇر گتتمك، بايىلماق.

اۋزۇنۇن گتتمه [آ] غش ائتمه، اۋزۇنۇر كئچمه، هوشونو ايتىرمه، بايقىن لاشما.

اۋزۇنۇن ده اولماق [س] اۋزۇنۇر ايتىرمك، اۋزۇنۇن چىخماق.

اۋزۇنۇن سۇدويمه [آ] اۋزۇنۇر يىندىر (فا:خودشيرىنى).

currying favo (u) r

اۋزۇنۇن ساتان [ص] اۋزۇنۇر بير پول ويا بير شئيه ساتان (فا:خودفروش). ostentatious

اۋزۇنۇن گۆستهرن [ص] اۋزۇنۇر يىندىرمگه چاليشان (فا:خودنما). showy

اۋزۇنۇنلو [ص] اۋزۇنۇر ده اولان، بير شئىن اصلينده ويا گرچگينده اولان، درونى (فا:درونى).

اۋزۇنۇنۇر آبارماق [س] اۋزۇنۇر ايداره ائتمك.

اۋزۇنۇنۇر اۋلدورمك [س] ۱-اۋزۇنۇر وۇرراق ويا آساراق اۋلدورمك. ۲-چوخ زحمت چكمك، چوخ ايشله مك.

اۋزۇنۇنۇر اۋلدورمه مك [ل] چوخ اۋلدورمه مك، چوخ چاليشماق.

اۋزۇنۇنۇر اۋيمك [ل] اۋزۇنۇر تعريفله مك.

اۋزۇنۇنۇر اله آلماق [س] اۋزۇنۇر ايتىرمه مك، ساكت اولماق.

اۋزۇنۇنۇر اله سالماق [س] اۋزۇنۇر گىچ ليگه وۇرماق.

اولان، بعضى فيلسوف لارا گۆره ائشيك دۇنيايا قارشيت اولان يىرى (فا:ذات).

اۋزۇ بۇشالدىن [آ] اۋزۇ يۈكۈنۈ اۋتوماتيك بۇشالدا بىلن ماشين و اراج.

اۋزۇ دۇنۇر [آ] اۋتوترانسفر. autotransformer

اۋزۇنۇزە [گ] ۱-اۋزۇ لوگونده، كندىسى (فا:خودش، خويشتن). ۲-himself -راساً، شخصاً. personally

اۋزۇنۇن [آ] اۋزۇ وئرىلى، فداكار،

اۋزۇنۇرى [آ] فداكارلىق (فا:فداكارى).

اۋزۇنۇرىلى [آ] اۋزۇنۇرىسى اولان.

اۋزۇنۇرچىلان [ص] اۋزۇنۇرچىلان، اۋتوماتيك صورتده آچىلان "اۋزۇنۇرچىلان قاپىلار" (فا:بازشو اۋتوماتيك).

اۋزۇنۇت [آ] باخ: اۋزۇت، خۇلاصه.

اۋزۇنۇجە [ص] اۋزۇنۇرچە عايد اولان، اۋزۇنۇن (فا:ذاتاً). by nature in essence

اۋزۇنۇج / اۋزۇنۇج [آ] وجود، گۆوده، اندام.

اۋزۇنۇك [دا] بالاجا گۆل.

اۋزۇنۇل [آ] يىنۇوره، ايلكل، خيم، تمل "تيكىتىنىن و ياپىنىن اۋزۇلو قويولدى، اوشاغاتا تريپسى اۋزۇلدور" (فا:اساس).

اۋزۇنۇلسوز [ص] اساسسىز، خيمسىز، تملسىز (فا:بى اساس).

اۋزۇنۇللو [ص] اۋزۇلو اولان، ايلكللى، تمللى (فا:اساسى).

اۋزۇنۇم özüm [ض] اۋزۇنۇر كلمه سىنىن ملكى ضميمىنىن بيرىنچى تكلىك شخصى (فا:خودم). myself

اۋزۇنۇم اۋلوم [ن] جانىما آند اولسون.

اۋزۇنۇملىك [س] باخ: اۋزۇنۇملىك.

اۋزۇنۇملىك [ل] اۋزۇنۇملىك ايشينه موزىخ اولماق.

اۋزۇنۇملىك [س] (جانلى وارلىقلار) خارجدن آلدىغى بىسىنلرى دىيىشديرهرك اۋزۇنۇرچىلارلى شكله گتيرىپ و يىنى بيرىرلىشمه لرا اورتايا چىخارماق.

اۋزۇنۇموز [ض] اۋزۇنۇر كلمه سىنىن ملكى ضميمىنىن بيرىنچى چوخلوق شخصى (فا:خودمان). ourselves

اۋزۇنۇموزدن [باخ] اۋزۇنۇموزونكو.

اۋزۇنۇموزونكو [ض] اۋزۇنۇموزدن اولراق، اۋزۇموزه ياخين

اۋزۈنۈز [ض] اۋز كلمە سىنىن ملكى ضمىرىنىن ايكىنچى
 چۈخلۈق شەخسى (فا:خودتان). (yourself)
اۋزۈنۈ ساتما [آ] اۋزۈنۈ بىر پۇل و شئىە ساتماق ايشى
 (فا:خودفروشى). (ostentation)
اۋزۈنۈ ساخلاماق [س] گۈلەمكەن ويا بىر ايشى گۈرۈمەكەن
 قاچىنماق، بىر ايشى گۈرۈمەكەن اۋچۈن تەلاشلانماق.
اۋزۈنۈ سۈيۈغا وئرمەك [س] سۈيۈق دىيە ناخوشلاماق.
اۋزۈنۈ سىندىرماماق [س] غۇرۇرۇنۇ سىندىرماماق.
اۋزۈنۈ قاباغا وئرمەك [س] ايرە لى گىتەمەك، اۋنە گىتەمەك.
اۋزۈنۈ قۇرۇما [آ] اۋزۈنۈ زىرەنەن مەھەلە ائەمە، قۇرۇما.
اۋزۈنۈ قىراغا وئرمەك [س] كەنارە چەكىلمەك.
اۋزۈنۈ كۆزەلمەك [س] اۋزۈنۈ قۇرۇماق.
اۋزۈنۈ كۆستۈرمەك [س] اۋستۈنلۈك و باشارى گۈستەرمەك.
اۋزۈنۈ كۆستۈرمە [آ] اۋزۈنۈ بىندىرەمە (فا:خودنەمەي).
اۋزۈنۈ نازا قويماق [س] نازلانماق، ناز ساتماق.
اۋزۈنۈنگۈ [ض] اۋزۈنە عەيد اولان.
اۋزۈنۈ ئىتەرەمەك [س] واخىنىدا گەلبە چەخمەك.
اۋزۈنۈ ئىشەن [ص] اۋزۈنۈنە چۈخ فەكەرلە شەن (فا:خودخور)
اۋزۈنۈ ئىشەنەمەك [س] تەشۈش و اضراب گۈستەرمەك.
اۋزۈنۈ يۈرمەك [س] بۈش يەرە اللەشمەك.
اۋزۈنۈ يەغىشەدەر [با] ەدە قۇرۇق مەقامىندا بىرىنە دىيەلەر.
اۋزۈنۈ يەغىشەدەرماق [س] اۋزۈنۈ تەپلاماق، زىرى اۋنەلمەك.
اۋزۈنە آلماق [س] اۋزۈنۈ مەربۇت يەلمەك.
اۋزۈنە ايشەن آچماق [س] ايشەننى دۇلاشەغا سالماق.
اۋزۈنە بگە [آ] باخ: اۋزۈنەن بگە.
اۋزۈنە تۈمۈرۈرمەك [ل] اۋست باشىنا سەلقە وئرمەك.
اۋزۈنە چەخمەك (گۈتۈرمەك) [ل] اۋزۈنە عەيد ائەمەك.
اۋزۈنە كۆرە [ظ] اۋزۈنەنە مەنسەب.
اۋزۈنە كەتەرەمەك [ل] آيەلەنماق.
اۋزۈنە كەلمەك [س] ۱- آغەلى باشىنا قايتەنماق. ۲- اولكى
 نەسبەتە قايتەنماق، ساغەلماق، دۈزەلمەك.
اۋزۈنە كۈنەن آغەلماق [س] گەلە جەگەننى دۈشۈنەمەك.
اۋزۈنەنەن [ص] اۋزۈنەنەن گۈجە ايلە كەرتەنەن.

اۋزۈنۈ اۆيترە قويماق [س] اۋزۈنۈ بيلمە مژ ليگە وۇرماق.

اۋزۈنۈ اۋدا (كۆزە، اۋدا سۈيا) وۇرماق [س] بير ايش اۋچون چوخ چا ليشماق.

اۋزۈنۈ اورناتيا سالماق (آتماق) [س] اۋزۈنە عايد اولمايان ايشە قاتيلماق.

اۋزۈنۈ ايتيرمك [س] نە ائدە جگيني بيلمەمك.

اۋزۈنۈ اداره [آ] اۋزۈنۈ دولانديران، بير قوروم وياتوپلومون اۋز ايج ايشلەرينى يئرلى قوۋە و گۆجلەر لىحل ائتمە حقى وايشى.

اۋزۈنۈ باتمان سايماق / حساب ائلمەك [س] اۋز حاققيندا چوخ بۈيۈك فيكىردە اولماق، اۋزۈنۈ بۈيۈك حساب ائلمەمك.

اۋزۈنۈ بر كيتمك [ل] وارلانماق، يئرلى محكم ائتمك.

اۋزۈنۈ بزر [ص] اۋزۈ اۋزۈنۈ بزەير (فا:خودآرا). dandyish

اۋزۈنۈ بزەمە [آ] اۋزۈ اۋزۈنۈ بزە يەرك (فا:خودآرائى).

prinking

اۋزۈنۈ بيلمەمك [س] هوۋشۈنۈ ايتيرمك.

اۋزۈنۈ بينمە [آ] غرور (فا:خودپسندى). selfishness.

pride

اۋزۈنۈ يىنەن [ص] مغرور (فا:خودپسند). selfish

اۋزۈنۈ تايماق [س] بو لۇغا چاتماق.

اۋزۈنۈ تميزە (تميز ليگە) چىخارماق [س] اۋزۈنە بر اعت قازانديرماق

اۋزۈنۈ توپلاماق [س] بير چتينيلىگى آشماق.

اۋزۈنۈ توتما [آ] مغرور اولما (فا:تکبد). pride

اۋزۈنۈ توتماق [س] ۱-مغرور اولماق، تکبر ساتماق. ۲-

غثير قانونى يولارلا وارلانماق.

اۋزۈنۈ تۆلكولۈگە وۇرماق [س] بيج ليک ائتمك، يالناق لانماق.

اۋزۈنۈ چمك [س] تشخص ساتماق، تکبر ساتماق.

اۋزۈنۈ چكن [ص] اۋزۈنۈ توتان، اۋزۈنۈ دارتان، اۋزۈنۈ باشقالاريندان يۆكسك توتان.

اۋزۈنۈ خايلما سالماق [س] اۋزۈنۈ چتين وضعيته سالماق.

اۋزۈنۈ خستە ليگە وۇرماق [س] يالاندان اۋزۈنۈ خستە گۈسترەمك.

اۋزۈنۈ دارتماق [باخ] اۋزۈنۈ چمك.

اۋزۈنۈ داغا داشا وۇرماق (چيرىماق) [س] چوخ چابالماق.

اۋزۈنۈ دوزلتمك [باخ] اۋزۈنۈ بر كيتمك، وارلانماق.

نەس يولونون خىستە لىمە سىبب ايله چىرك لىمەسى و غير
اختيارى يىردن بيره اورادان چىخان خىشلىتى لى سس (فا: سرفه)
اۋسكۈرۈك اۋتو [آ، بى] تۈپلاشلىق سۆۋلاردان بۇيوك
ياپراقلى، آغ و قىرمىزى سالخيم چىچك لى، گىللى
رۇبوت لى يىرلردە، اۋچقون و ساحل لردە يىتن، نىچە
اىللىك يىرىتىگى (فا: پاخر). **tussilago**
اۋسكۈرۈكلى (اۋسكۈرۈكلى) [ص] چوخ اۋسكۈرۈك.
اۋسكۈرۈك **öskürmek** [س، ت] 'اۋسۇرماق' نەس بورۇلارنىن
راحتسىزلىغى سىبب ايله آغ جىيار ھاواسىنى يىردن بيره و
گورۇلتايله ائشىگە اۋتورمك (فا: سرفه كردن).
اۋسكۈرۈمە [آ] اۋسكۈرۈك ايشى (فا: سرفه). **cough**
اۋسكۈرۈش [آ] اۋسكۈرۈك ايشى ويا بىچىمى (فا: سرفه).
اۋسكۈرۈشمك [قا] يىرلىككە اۋسكۈرۈك.
اۋسكۈرۈك [باخ] اۋسكۈرۈك.
اۋسكۈرۈكلۈ [ص] اۋسكۈرۈگى اۋلان.
اۋف **öf** [ن] اۋف، بىز گىنلىك بوۋجور دۇيقولارى اۋنلاتان يىرسى
اۋفكە **öfkə** [آ] قىزىقلىق (فا: عىبابتىت). **anger** ۲-آغ
جىيار (فا: جىگرسىفىد) {ت، س، ن، اۋپگە:} (آغ جىيار، ھىرس):
سس تىقلىدى اولاراق اۋپ (ھىرسدن نەس چىكەرك سىنە يە
دولان ھاوادان چىخان سس) سسىندن آلنىمىشىدىر، توركچە
دە بوۋجور اسكى كىلمەنى آيرى دىللەر باغلاماق معناسىز دىر.
اۋفكەن (اۋفكە سى) يانسىن [ن] قارغىش افادە سى.
اۋفكە يە دۇنمك [س] رىنگى قاچماق، آغارماق.
اۋفكە لىندىر مەك [س] اۋفكە لى ائتمك، ھىرسلىندىر مەك.
اۋفكە لىنمك [س] ھىرسلىنمك، قىزماق (فا: عىبابتى شىدن).
اۋفكە لەنىش [آ] اۋفكە لىنمك ايشى ويا بىچىمى (فا: عىبابتىت).
اۋفكە لى [ص] اۋفكە لىنىش، قىزىقلىق (فا: عىبابتىت). **angry**
اۋك / اۋك **ök** [آ] ۱-اۋك، دۇغۇش، اولۇش ۲-زكا، اۋس،
يىتەنك، ۳-آنا، دۇغۇران. {ت؛ اۋك قىدىم توركچەدە عقل
و شعوردان علاۋە اۋز معناسىندا گىلىپ، آيدىندىركى بو
معنا شعور مفھومونون آيرى شىكلىدىر، يىتەدە اۋرتا ياشىنى
گىچمىش حىئون اوچون دىئىلىردى، بو مفھومدا شعور
اۋلامىنا باغلى كىلمەدىر وگرچىكدن حىئون اۋرتا ياشىن

اۋزىيازان [ص] يىر سۆزۈ يا گۈستە رىمى اۋتوماتىك
شىكىلدە قىتد ائىدن (فا: خودنوئىس).
اۋزىيازنان [ا] اۋزىيازۋنە آلۇلۇلان (فا: خودسوز **autoignition**
اۋزىيازىلان [ص] اۋزۈ اۋزىيازىلانغا سىبب اولان
(فا: خودكردە). **resulting from one's own act**
اۋزەكۈك [آ] گۈى تورك تانىرلارنىدان ۲۱۱.
اۋزەلىك [آ] ھىرانسى يىر وضعىتى گۈستە يىلمە يىتەنگى.
اۋزەمك [ل] بوغۇرت كىمى غلىظ شىلرلى سۇ ايله
اينىجلىتمك و دۇرۇلتماق، سۇلاندىرماق.
اۋزىۋنە تىجى [ص] اۋزۈنۈ دۇلاندىرما (فا: خودگردان). **self-**
determined
اۋزىۋنە تىجىلىك [آ] خودمختارلىق (فا: خودمختار). **self-**
government
اۋزىۋنە تىم [باخ] اۋزىۋنە تىم.
اۋزىۋاپى [آ] كاراكتىر (فا: شىخسىت).
اۋزىۋاپىشىم [ص] اۋزۈ يىر شىبە الحاق اولماق ايشى (فا: خود
الحاقى). **self adjoint**
اۋزىۋازار [ص] اۋتوماتىك قىتد ائىدن (فا: ئبات اۋتوماتىك).
اۋزىۋاشام يازى [آ] يىرىنىن اۋزىۋاشامنى گۈستە رن يازى.
اۋزىۋاشام [آ] يىرىنىن اۋزىۋاشامنى.
اۋزىۋاشامچى [ص] اۋزۈ اۋزىۋاشامنى ازان. بىوقرافى.
اۋزىۋىچ [آ] وارلىق، شىخسىت ۷.
اۋزىۋىل / اۋزىۋىل [آ] باخ: اۋزىۋىل + ائىل [مچ] اۋزىۋىل ۷.
اۋس **ös** [آ] گىرچك، حقىقى ۷.
اۋستىرىش [آ] فانتىزى، خىالى، فانتاستىك ۷.
اۋسروك **ösrük** [آ] ۱-مرد، اۋزۈ سۆزۈ يىر ۲-اسرىك،
اۋزۈندىن گىچمىش، سىرست ۷.
اۋسكۈرۈتمك [ل] اۋسكۈرۈمە سىنە يۈل آچماق، اۋسكۈرۈمە
گىتىر مەك "باشقا تۈتۈن چىكەندە مەنى اۋسكۈرۈتۈر" (فا: فس).
اۋسكۈرۈتمە **öskürtme** [آ] اۋسكۈرۈتمك ايشى.
اۋسكۈرۈتۈ [باخ] اۋسكۈرۈك، اۋسكۈرۈك (فا: سرفه). **cough**
اۋسكۈرۈدۈجو [ص] اۋسكۈرۈدۈن، اۋسكۈرۈمە سىنە يۈل آچان.
اۋسكۈرۈك **öskürək** [آ، س، ن] اۋسكۈرۈك، اۋسكۈرۈك ايشى،

اتىمىك، اۋدول «اۋگول (اۋگ اوچون وئىلىن شى)،
اۋدەمىك «اۋگەمىك (اۋگ و عاغلى اوچون تلافى اتمىك)،
فارسجادا افسون و افسانە كىمى كىلمە لىرىن كۆك بو كىلمە يە
باغلانما لىدىر، اۋگىمىك «اۋمىك «اۋون» «اۋوسون» «اۋوسانا».
اۋگود [باخ] اۋيود.

اۋگور [آ] ۱-ياشيت، بۇيداش. ۲-اۋيرنىش، آلىشمىش.
اۋگورمىك [س] باغىرماق، بۇرۇلدەمىك، باخ:ھۇنكورمىك.
اۋگومىك [باخ] اۋيومىك.

اۋگون [آ] (يىمىك اوچون) كز.
اۋگەگە [آ] ۱-باخ: اۋيە، عضو ۲-داھى، چوخ زكى، چوخ
آغىللى. {ت: چوخ عاغىللى واۋلوسون بۇيوكو:باخ: اۋك}.
اۋلت [آ، اۋلەمىك، اۋلت] اۋلدورجوخستە لىك ائپىدنىمى سى.
اۋلچىدورمىك / اۋشورمىك [اتىد] اۋلچىمىك ايشىنى گۇردورمىك
اۋلچىك [آ] ۱-تاخىل اۋلچىمە قابى، چاناق. ۲- [مت].
مقياس (فا:اشل) scale ۳-بىللى بىر يىرىمى و واحدى نظره
آلاراق بىر شىيىن مىقدارى.

اۋلچىك لەمە [آ] مىدرج ائللەمىك (فا:درجە بندى degradation
اۋلچىكدورمىك / اۋشورمىك [ل] اۋلچىمە يە مجبور اتمىك.

اۋلچىكلر [آ] مىدارج (فا:مدارج). degrees
اۋلچىكلى [ص] اۋلچىكى اۋلان (فا:مدارج). graduated
اۋلچىمىك / اۋشىمىك ölçmek [ل] ۱-اۋلچوسون بىلىمىك،
اندازە اتمىك، دىرىن بىللى اتمىك (فا:سنىچىدن). to
measure ۲-بىر سىرا كىلمە لرلە بىرلىكەدە مىختلف افادە
سۇزلر دوزلدىر، باخ: "اللرىنى اۋلچىمىك، اۋز آرشىن اىلە
اۋلچىمىك، يۆز اۋلچ بىر بىچ" (باخ: اۋلەمىك).

اۋلچىمە [آ] مىساحى (فا:مىساحى). geodesy
اۋلچو ölçü ۱-اندازە، اۋزونلوق و بوى كىمى بىرىم لىرىن
اۋلچوسو "آغىرلىق اۋلچوسونون بىرىمى كىلوگرم دىر"
(فا:اندازە، پىمانە). size, measure ۲-ھىجا وزنى و
اۋلچوسو، عروض اۋلچوسو. ۳-موزىكەدە ائشيت
پارچالارا آيرىلمىش بۇلوملر.

اۋلچوبىچى [آ] باخ اۋلچو، بىر شىيىن مىقدارى.
اۋلچوبىچى بىلمەمىك [ل] نە دىدىگىنى بىلمەمىك.

اۋكوزلوك [آ] قابالىق و يىنكە لىك، زوربالىق وگوبودلوق.
اۋكوش [آ] ۱-چوخلوق، بۇللوق، بركت ۲-آغىل، بىلىنچ.
اۋكوش قارا آچقى [خ] ۱-مىجازاً كىسكىن زكالى ۲-گۇى توورك
دۇنمى بگ لىرىندەن و كورشادىن قىرخ يۇلداسىندەن بىرى.
اۋكون [آ] اۋزونە دۇنوش.

اۋكە öke [ص] ۱-داھى، اۋسلو، بىلىگە، چوخ آغىللى. ۲-بۇ
سۇزلە دۆزە لىن انسان آدى: اۋكەباى، اۋكەبۇغا، اۋكتىمور.
اۋكە [آ] باخ: اۋك، آتا، آئە، يارادان، دۇغوران.

اۋگەي ögey [ص] يالنىز ياسا و تۇره قانون لارىنا گۇره
قۇھوم سايىلان كىمسە، دۇغما اۋلمايان "اۋگەي باجى"
(فانانتى). {ت، گۇ، سىن: باخ: اۋك، باخ: ائى اكى}.

اۋگەي آنا [آ] قابالىق (فازن:بابا). stepmother
اۋگەي اۋشاق [آ] ار و آروادىن بىرىرىنە گۇره آيرى ائشىندەن
اۋلان اۋشاغى (فا:بىچە نانتى).

اۋگەي اوغول [آ] اوغۇللوق (فا:پىسراندر). stepson
اۋگەي بابا [آ] بابالىق (فا:پىدرى).

اۋگەي باجى [آ] آتا و آتاسىندەن فقط بىرى دۇغما اۋلان باجى
(فا:خوھراندر). half sister

اۋگەي دۇغمالىق [آ] آيرى سىچىكى لىك، بىرگۇزلە ھامىيا
باخماما وضعىتى، "آرايا اۋگەي دۇغمالىق سالماق".

اۋگەي قارداش [آ] بابا ويا آتالارى آيرى اۋلان (فا:برادر
نانتى). step brother

اۋگەي قىز [آ] بىر آيرى ار ويا آرواد دان اۋلان قىز
(فانادخترى). stepdaughter

اۋگەي لىك [آ] دۇغما اۋلما، اۋگەي اۋلما (فانانتى بۇدن).
اۋگەت [آ] ۱-آغىل، زكا، آغىللى لىق، ۲-سئوگى، مۇھىت.

اۋگەك ögək [آ] باخ: اۋىچ، ھۇىچ.
اۋگەرتىمىك [ل] باخ: اۋىرتىمىك.

اۋگەرتىمىك [باخ] اۋىرتىمىك.

اۋگەمىك ögmək [ل] اۋمىك، مىدح لەمىك، تەرىف لەمىك (فا:
مىدح گىفتىن). {گۇ «اۋگ»: عقل، آتلايش، ت «اۋگىمىك»:
مىدح اتمىك، بو كىلمە بىر سىرا كىلمە لىرىن كۆك سايىلىر:
اۋگەرتىمىك (اۋگەلايىق اولماق)، اۋگەرتىمىك (اۋگەلايىق

اۋلدورمه [آ] قتل (فا:قتل). **killing**

اۋلدوروجو [ص] ۱-اۋلدورن، اۋلومه يول آچان (فا:قاتل).
mrbere ۲-چوخ آغير و كسگين.

اۋلدوروش [آ] اۋلدورمك ايشى ويا ييچىمى (فا:قتل).

اۋلدورولمك [بل] اۋلدورمك ايشى گۇرولمك (فا:كشته شدن).

اۋلدوره سيبه [آ] اۋلدورجه سينه.

اۋلكه **ölke** [آ،باخ:اۋلكه،اۋلكه] ۱-بيردۋولتين اگه منليگى
آلتيندا اولان توپراقلارين بوتونو،ديار،يۇرد. ۲-[مج] دۋولت
"اۋچونجو دۆيا اۋلكه لرى" (فا:مملكت). **country** {بو
كلمه لكه،لكا،لكاء فورماسيندا فارسجادا ايشله نير^{۲۲۶}}.

اۋلكه بۇلومله مەسى [آ] بير اگه منليك آلتيندا اولان اۋلكه نين
بۇلومله مە ايشى (فا:تقسيمات كشورى). **the divisions**

اۋلكه داش [آ] بير اۋلكه نين وطنداشى اولان.

اۋلكه گوۋنلىك و يىلگى قۇرومو [آ] بير اۋلكه نين گوۋنليگىنى
ساغلايان قۇروم (فا:سازمان امنيت و اطلاعات كشور).

اۋلكه سل [ص] اۋلكه ايله باغلى و اونامرتبط اولان (فا:مملكتى).

اۋلكه سل ليك [آ] اۋلكه يه ايليشگين اولما (فا:مملكتى).

اۋلگون [ص] اۋلۆشگە مېش، سۆلموش، ديريليغى قالما مېش.

اۋلگون لشمك [س] اۋلگون حالا گلّمك.

اۋلگونلوك [آ] اۋلگون اولما وضعيتى.

اۋلمز [ص] هميشه ياشايان، يوخ اۋلمايان، قاليجى،
اۋلومسوز (فا:لايزال). **eternal**

اۋلمز اوئو [آ،بى] آغ و مور چيچك لى، اوتسوو بيتگى
(فا:ايشك). **xeranthemum**

اۋلمز اوغلو [ص،خا] داينىقلى شئيلر اۋچون "عجب اۋلمز
اوغلو قۇمادير".

اۋلمز چيچك [آ،بى] سارى توپوز، گلين اوتو (فا:نوعى گياه).
helichrysum

اۋلمز لشديرمك [ل] اۋلۆمسوز لشديرمك (فا:لايزال نمودن).

اۋلمز ليك [آ] اۋلومسوز لوك، قاليجى ليق (فا:بقاء). **survival**

اۋلمك **ölmək** [س] ۱-ياشاماز اولماق، ديريليگىنى الدن-
وترمك، وفات اتمك. ۲-[بى] سۆلماق، سۆلوب تلف-
اولماق. ۳-[مج] چوخ آجى چكمك. ۴-بيرشئى چوخ

ايسته مك، جان آتماق، حسرتينده اولماق "اۋخوماق اۋچون-
اۋلور" (فا:مردن). **to dey** ۵-بير سيرا سۆزلرله معنانى
شدت لنديريير "سانجيدان اۋلمك، گۆلمكدن اۋلمك".

۶-باخ: من اۋلوم، سن اۋله سن، سيز اۋله سيز: جانى
(جانينيز) اۋچون مفهوموندا بير سۆز "آكىشى سن اۋل من
سنه نه قدر دئسن پۇل وترهرم" {سومرجه (هۇل)؛ ت، سن}.

اۋلموش [ص] ۱-ياشامىنى ايتيرميش، وفات اتميش ۲-
نوازشله مذمت مقاميندا ايشلە نير "آى اۋلموش نيبه بۇ
ايشى گۇردون، (قوزو) اۋلموش نه قشنگ دير".

اۋلمه [آ] اۋلوم (فا:هلاك). **perdition**

اۋلمه ديريل [ظ،دا] زۇرلا، گوجلە، چتين ليكله "اۋلمه
ديريل ياشاماق" (فا:بخورنمير).

اۋلمه لى [ص،دا] اۋلمه سى لازيم اولان، ياشاماغا لاييق
اولمايان "رحمت ليك اۋلمه لى كيشى دئيىلدى".

اۋلوناۋا [آ،ت (اۋلوگ)] ۱-ياشامى سۇنچاتميش، اۋلموش،
۲-(منفى معنادا) گيرميش (فا:موات) ۳-دۇرقون، سۇنوك، گۆج
سوز، سۆلقون "اۋلو اۋت، اۋلو شهر". ۴-جسد، جنازه.

اۋلو دۆشمك [س] يۇرقونلوقدان و بوجور سببلره خاطر
حركتدن و نفسدن دۆشمك، حركت ائده ييلمە مك.

اۋلو ديل [آ] ايندى ايشلنمه ين و آنجاق يازيلى عابيده لردە
اولان ديل.

اۋلو رنگ / اۋلو رنگى [آ] پارلاق ليغى اولمايان رنگ. مَيّت
رنگى، رنگى قاچميش.

اۋلو سالى [آ] سالاچاق، اۋلونو اۆستوندە يويان سال داش.

اۋلو سس سيز ليگى [آ] درين سس سيز ليك.

اۋلو يئسه ديريلر [دئيم] چوخ دادلى و جانا خئيرلى شئى
حاققيندا "بۇ آلمانى اۋلو يئسه ديريلر".

اۋلو ياتيريم [آ] تجارت و صنايع ده يارارسيز يترده قويولان
ياتيريم (فا:سرمایه راکد).

اۋلو يويان [آ] مئيت يويان، اۋلونو يويان كيمسه.

اۋلوب اۋلدورمك [ل] بيريرينى اۋلدۆرمگه قاليخشماق.

اۋلوب ايتن [آ،ص] اۋلن، محو اولان، آرادان چيخان.

اۋلوب ديريلمك [س] بير ايشى گۇره رك چوخ عذاب چكمك.

اۋلۈتölüt [آ] قيران، آفت، بىر حئيوان ويا بىتگى تۈپلۈغونو يوخ ائندن خستە ليک. {ت: بىر يىرىنە اۋلدورمه}.	اۋلۈم رنكى [ص] باخ: اۋلو رنگ.
اۋلۈتچۈ [آ، ت] اۋلدوروجو، اۋلدورن (فا: قاتل).	اۋلۈم سگۈتۈ [آ] سۈن درجه ساكت، اۋلۈم سس سىز ليگى.
اۋلۇخانا [آ] خستە خانالاردا اۋلولرين ساخلانديغى يئر.	اۋلۈم ظۇلۈم [ظ] چوخ چتين ليكلە، گۈجلۈلۈك لە "ايشى اۋلۈم ظۇلۈم قورتاردىم".
اۋلۈشölüş [آ] اۋلۈمك ايشى ويا يىچىمى (فا: نحوء مرگ)	اۋلۈم قالىم [آ] ھرجور تھليكهنى گۈزە آلما.
اۋلۈشۈدۈرمك [ائتد] اۋلۈشگە مەسىنە سبب اولماق (فا: پۇمردە گردانيدن).	اۋلۈم قالىم ساواشى [آ] يوخ اولماق آماج ايله گيريشيلن مچاد لە.
اۋلۈشكىن [آ] سۈلقون (فا: افسردە). withered	اۋلۈم قۇرخوسۇ [آ] جان قۇرخوسۇ.
اۋلۈشكىن ليک [آ] سۈلقونلۇق (فا: پۇمردىگى). withered state	اۋلۈم وئرمك [ل] فلاكتە سۈرۈكلەمك.
اۋلۈشگەمك [س] سۈلماق، سارالماق، بۈزۈشمك (فا: پۇمردن). to fade	اۋلۈم وقى [ظ] اجل (فا: اجل). death
اۋلۈشگەمىش [ص] سۈلمۈش (فا: پۇمردە). faded	اۋلۈم يۇرى [ظ] قتل واۋلە يۇرى (فا: قتلگاھ) site of murder
اۋلۈكölük [ص] اۋلۈگۈن، گۈجسۈز، جانسىز، ديريلىگى و جانلى ليغى آرادان گئدن (فا: پۇمردە، در حال مرگ).	اۋلۈم يۇخوسۇ [آ] چوخ برک يوخو، اۋلۈملە سۇنلانان يوخو (فا: خواب مرگ).
اۋلۈكسۈنمك [باخ] اۋلۈشگەمك.	اۋلۈمچۈل [ص] اۋلدورن "سايرى ليقلار" (فا: مرگ آور).
اۋلۈلۈك [آ] جانسىز قالما وضعيتى.	اۋلۈمچۈللۈك [آ] اۋلۈمچۈل وضعيت.
اۋلۈمölüm [آ، ت] ۱- اۋلۈمك وضعيتى، ياشامىن دايانما سى، وفات ائتمە (فا: مرگ). death. ۲- اعدام جزاسى، محو اولما دھشتى و تھليكهسى (فا: جزاى اعدام).	اۋلۈمسۈز [ص] اۋلۈم اولمايان (فا: لايموت). immortal
اۋلۈم آياغىندا [ظ] اۋلۈمك ويا اۋلدورولمك اۋزە رە اولما.	اۋلۈمسۈزلىشىدىرمك [ل] اۋلۈمسۈز ائتمك (فا: فاس).
اۋلۈم اورانى [آ] تۈپلام نفوس، گۈرە اۋلۈن لرين نسبتي.	اۋلۈمسۈزلىشمك [س] اۋلۈمسۈز اولماق (فا: لايموت شدن).
اۋلۈم اوروجو [آ] بىر آماج و ھدف ايله اۋلۈمونو گۈزۈنە آلاق توتولان اوروج (فا: اعتصاب غذا).	اۋلۈمسۈزلۈك [آ] اۋلۈمسۈز اولما وضعيتى، سۈنسۈزلۈك، ابدىت (فا: لايزالى).
اۋلۈم ايتيم [آ] اۋلۈم، يۈخلۈق "دۇنيا اۋلۈم ايتيم دىر" (فا: مرگ ومير). mortality	اۋلۈملۈ [ص] سۈنۈندا اۋلۈن، اۋلە بيلن (فا: مرگ آور).
اۋلۈم جزاسى [آ] اعدام جزاسى (فا: جزاى اعدام).	اۋلۈملۈك [آ] ۱- اۋلۈنو قويالماق اوچون گرە كن ايشلر، شئيلر و پارا. ۲- اۋلۈملۈ اولما وضعيتى (فا: فنا).
اۋلۈم دۈشەگينە دۈشمك [آ] اۋلۈم حاليندا اولماق، اۋلۈم اۋزە رە اولماق (فا: بستر مرگ اوفتادن).	اۋلۈملۈلۈك [آ] اۋلۈملۈ اولما وضعيتى (فا: مرگ آورى).
اۋلۈم ديريىم [آ] چوخ اۋنەملى مسئلە "بوايش اۋلۈم ديريىم ايشيدىر، اۋلۈم ديريىم ساواشى" (فا: ممات و حيات).	اۋلۈمۈ گۈزۈنۈن اۋنۈنە آلماق [س] اۋلە بيلە جگىنى نظره آلماق، اۋلە بيلە جگىنى نظره آلاق قۇرخماق.
اۋلۈم ديريىم ليک [ص] قۇجالىق چاغى محتاج اولماماسى اوچون اۋنجهدن اۋرتيريلان پول و مال.	اۋلۈنچە [ظ] اۋلەنە قدر، چوخ برک، آمانسىز جاسينا "اۋلۈنچە دۇيمك ويشمك" (فا: تا حد مرگ).
	اۋلۈنمكölünmek [س] بىر كيمسە ويا بىر شى ويا اينانچ اوچون اۋلۈمك، بىر آماج اۋزە رە اۋلۈمونو گۈزۈنە آلماق.
	اۋلۈنو (يۇرىندن) گۈتۈرمك [ل] اۋلۈنو دفن ائتمك.
	اۋلۈواى [ص] اليندن ايش گلەمەين، كئى، باشارى سىز

اۋئەگۆن [آ] انسان آدى، ۱-اۋئىلى گۆن ۲-اۋئە كى گۆن^۷.
اۋئەلىك [آ] آوانس، اۋئەلىك لہ اۋئەنن بیرىشى ویا پارا (فا:پیش پرداخت).
اۋئەرئوتى önərti [خ] اۋئەجو، رهبر، سلجوقلو اوردوباشى لاريندان^۸.
اۋئەرتى önərti [آ] شرطى بیر اۋئەنن شرتىنى آتلاتان
 اۋن و ایلک بؤلوم ”دۇمان چيخیرسا آتش واردير“ جملە
 سیندە دۇمان چيخیرسا سۆزو اۋئەرتى دیر.
اۋئەرگە önərgə [آ] بیر توپلانتى یا اویلاماق اوچون وئریلن
 اۋن یازى و اۋن طرح (فا:لايحه).
اۋئەرمەك önərmək [ل] پيشنهاده اتمک (فا:پيشنهاده دادن).
اۋئەرمە [آ] ۱-قبول ائنديلمەسى اوچون اۋئە سورولن دوشونجه
 (فا:قضيه). ۲-پيشنهاده.
اۋئەرى önəri [آ] اۋئەدن وئریلن یازى، پيشنهاده proposal
اۋئەرىش [آ] اۋئەرمک ایشى ویا بیچیمی.
اۋن سئچیمی [آ] اصلی سئچیمدن قاباق دیرلندیریپ بیر
 عدەنى اصلی سئچیمە گۆتورن کیمسە ویا قورولوش.
اۋن سئچیم [آ] اصلی سئچیم لرە قاتيلماق اوچون دۆزە لن سئچیم.
اۋن سۆز [آ] مقدمه، اۋن یازى، بیراثرین باشلانیشیندا دئییلن و
 یا یازیلان سۆز (فا:دییاجه). preface
اۋن سۆزلىشمە [آ] گلە جکده کى بیر سۆزلىشمەدن اۋئە
 ایلک قونولاردا سۆزلىشمە.
اۋن سئزى [آ] هئچ بیر بلیرتى اولمادان سئزىلە ایشى و
 حس اتمە، آلتینجى حس.
اۋن سئزىلى [ص] اۋن سئزى سى اولان.
اۋن سۆیلر (دئین) [باخ] اۋن دئیىجى (فا:پيشگو).
اۋن ساتیش [آ] بیر شئى دوزەلیپ کامل اولمامیشدان
 ساتماق ایشى (فا:پیش فروش). sold or selling
اۋن ساو [آ] هیپوتئز. hypothesis
اۋن سى [آ] هجا وسۆزون ایلک هجاسى.
اۋنسل [ص] آپیور، هئچ بیر دئئمه یه و تجربە یه دایانمادان
 و یا لئیزجا عاغیل یول ایلە.
اۋنسللیک [آ] اۋنسل اولما وضعیتى.
اۋن سوروشدورما [آ] اصلی سوروشدورما اۋئەسە دۆزەنیلن

اۋۇنجه لەمك [ل] اۋۇنە آلاماق، قاباغا سالماق، بىر ايشى
 اۋۇنجه دن گۇرۇمك، گىثرى بوراخماماق (فا:جلو انداختن).
اۋۇنجه ليك [آ] ۱-اۋۇلويت (فا:اۋلويت). priority ۲-يىعانه،
 امتياز، مساعده (فا:پيش قسط) advance، first instalment
اۋۇنجه ليك له [ظ] اۋۇنجه تانيياراق، قاباقتا، داھا اۋۇنجه اۋلاراق.
اۋۇنجه ليكلى [ص] اۋۇنجه ليگى اۋلان.
اۋۇنجاليشما [آ] بىر چاليشما ياشلايا بىلمك اوچون
 گۇرۇلمگى گرە كن ايشلر.
اۋۇنچك [آآ] اۋۇنجه كى، سلف ۷.
اۋۇندئىيى [آ] سۇنوش، پرنديكسيون.
اۋۇندئىيىچى [ص] اۋۇنجه دن بىر حادثه نى بىليپ دىين كيمسه
 (فا:پيشگو). foreteller
اۋۇندئىيش [آ] بىر ارثده وكتابدا اصلى قونويو باشلامقادان
 قاباق يازيلان قيسا سۇز، اۋۇن سۇز (فا:پيشگفتار).
اۋۇنداش [آآ] عىنى اۋۇنجه ليكده، عىنى امتيازى پايلاشان ۷.
اۋۇنداماق [آ] داماغين اۋۇن بۇلومو.
اۋۇنداماق سىس سىز حرفى [آ، دىلب] دىلين اوست طرفى
 داماغ ديه رك دئيلن سىس سىز حرف "ك، گ، ي"
 (فا:حرف بى صدای پيش كامى). palatal
اۋۇندىر [آ] لىدر، اۋۇنچو، قاباقتا گئىدن (فا:قائد). leader
اۋۇندىرلىك [آ] اۋۇندىر اۋۇلما وضعىتى (فا:پيشوايى، امامت).
 leadership, Imamate
اۋۇندۇچ [آآ] اۋۇنچو، ميهماندار ۷.
اۋۇندۇشونمه [آ] اۋۇن دۇشونوش (فا:پيش اندىشى).
 providence
اۋۇندۇشونى [ص] اۋۇنجه دن بىر ايشى دوشونوب بىلن
 (فا:پيش اندىش). provident
اۋۇندۇل [آ] ۱-ان اۋۇنده كى، اۋۇنچو ۲-اۋۇنجه ليك، امتياز ۷.
اۋۇندۇن [خ] ۱-پىشنىن، پىشنىات ۲-اۋۇنده، اۋۇنده گلن. ۳-
 قىرتيز: توفاي، بۇقۇ، تو كۇم اويماقلار اۋۇلوبا بالاريندان ۷.
اۋۇنده [آآ] اۋۇنچو، اۋۇنجه كى ۷.
اۋۇنده گىتمك [س] قاباقتا گىتمك.
اۋۇنده گللك [س] اۋۇنملى وضعيت ده قرار تايماق.

اۋۇنسىزلىك [آ] اۋۇنسىز اولما وضعیتی.
 اۋۇنلى [ص] اهمیت لی، چوخ دیر لی (فا:مهم). important
 اۋۇنلیجه [ص] اۋۇنلی ساییلايه جک قدر.
 اۋۇنلیلیک [آ] اۋۇن لی اولما وضعیتی.
 اۋۇن آلینا ییلیر [ص] قاباغین آلما (فا:جلوگیری).
 اۋۇن آلینماز [ص] قاباغی آلینما یان (فا:غیر قابل جلوگیری).
 اۋۇن آلینماق [ل] اۋۇنلنمک، قاباغی آلینماق.
 اۋۇنن آلما [آ] قاباغین آلما (فا:جلوگیری). prevention
 اۋۇننە [ظ] قاباغیندا (فا:پیشگاه). presence
 اۋۇننە آردیندا گندیلمز [دئییم] دال قاباغیندا گنجیلمز.
 اۋۇننۇ آلماق [ل] قارشى چىخماق.
 اۋۇننە تىكىلمک [ل] قارشى چىخماق..
 اۋۇن ییمیش [آ] چرَز (فا:پیش خور). used up in advance
 اۋۇن یییم [آ] اصلى یتمکدن قاباق یییلن شى، قاباق یییم
 (فا:پیش خوراک). hors-doeuvre
 اۋۇن یارقى [آ] حۇکومو اۋۇنجه دى وثر یلمیش یارقى لاما.
 اۋۇن یارقى لی [ص] اۋۇن یارقى لار ایله وثر یلن حۇکوم.
 اۋۇن یازى [آ] اصلى یازمادان قاباق یازیلان یازى (فا:پیش
 نویس، چرک نویس). rough draft
 اۋۇنى [آ] باخ: اۋۇگنى.
 اۋۇت/اۋۇتو [آ] اۋۇوش، اۋۇگو، مدح و ثنا، اۋۇمه، اۋۇلولا ما.
 اۋۇره övre [آ] کهیر، آلترى، بعضى آدمالاردا: بیر پارا
 شى لری یتدیکه ویاخود بعضى شى لرە توخوندوقدا
 بدنلرینده عمله گلن سپگی، قیزارتى (فا:آلرئى).
 اۋۇرونج [آ] ۱-ییلگیلی، اۋۇرنمیش ۲-خوشنود لوک.
 اۋۇرونج تىگین [خ] قوچۇ اۋۇغورلاری پرنسلیرىندى.
 اۋۇوزال [آ] میانادا کندآدى {اۋۇوز+آل:چوخ ائو اولان یئر}.
 اۋۇوسر [باخ] هؤوسر.
 اۋۇوسل [آ] دهه [داباغ، آغزین سوینون آخماسینا ندن اولان
 بیر نوع حثیوان خسته لیگی].
 اۋۇوسه مک [باخ] اۋۇسه مک.
 اۋۇوصاف [باخ] اۋۇوصاف.
 اۋۇوضاع [باخ] اۋۇوضاع.

اۋۇکه شیک [ص] اۋۇکه لنمیش، ازیلمیش "اۋۇکه شیک کۋینک.
 اۋۇکه لتمک [اتند] اۋۇکه له مک ایشینی گۇردورمک.
 اۋۇکه لتمک [بل] اۋۇوشدورولماق، ازیشدیر یلمک.
 اۋۇکه له مک [ل] الی ایله ازیشدیرمک، اۋۇوشدوروماق
 (فا:مشت مال دادن).
 اۋۇکه مک [باخ] اۋۇکه له مک. {باخ: اۋۇماق}
 اۋۇگونا vög [آ] اۋۇومه ایشی، مدح (فا:سپاس). thank
 اۋۇگوجو [آ] باخ: اۋۇوجو.
 اۋۇگۆن [آ] اۋۇولن، اۋۇولمه یه لایق.
 اۋۇولاد [باخ] اۋۇولاد.
 اۋۇولمه [باخ] اۋۇولمه (فا:مزاجت). marrying
 اۋۇولیا [باخ] اۋۇولیا.
 اۋۇومک [ل] مدح اتمک. {دهه: باخ: اۋۇگمک}
 اۋۇوهرک [آ] میانادا کندآدى {اۋۇو+ارک:اریلن و واریلان ائو،
 یئر آدلاریندا باران و وارن سۆزلر یله آتلامداشdır}.
 اۋۇووت [آ] باخ: اۋۇبود، نصیحت.
 اۋۇووجو [ص] اۋۇون، مدح ائند (فا:مدح). eulogist
 اۋۇووش [آ] اۋۇومک ایشی ویا ییچیمی (فا:مدح).
 اۋۇووشلو [آ] اۋۇولن، مدح ائندیلن، اۋۇولمه یه لایق.
 اۋۇوول [ص] اۋۇولن، اۋۇولمه یه لایق؛ اۋۇولای (انسان آدى)
 اۋۇوولمک [بل] مدح ائندیلمک.
 اۋۇوولموش [ص] مدح اولونموش (فا:ممدوح). praised
 اۋۇوولوش [آ] اۋۇوولمک ایشی ویا ییچیمی (فا:مدح شوی).
 اۋۇوون övün [آ] ۱-اۋۇوونمکدن ۲-اعتنا، دقت ۳-سیرا،
 دفعات. ۴-اۋۇوونلاپ، اۋۇوونباي (انسان آدى).
 اۋۇوونئو [آ] اۋۇوونولە جک توتوم و داورانیش (فا:قابل مدح).
 اۋۇوونج [آ] ۱-افتخار، مباحات، اۋۇونمه گرکچەسى، غرور و
 اونۇر قايناغى (فا:فخر) ۲-انسان آدى:~آلپ، ~تیگین، ~بۇرى.
 اۋۇوونجک [آ] اۋۇوونمه یه دیر، اۋۇوونمه ندنى.
 اۋۇوونجه [آ] اۋۇوونمه یه یول آچان شى (فا:موجب فخر).
 اۋۇوونگن [ص] اۋۇونە چوخ اۋۇوون (فا:زیاد مباحات کنده).
 اۋۇوونگن لیک [آ] اۋۇوونگن اولما وضعیتی.
 اۋۇوونمک [س] افتخار اتمک (فا:فخر نمودن).

اۋۋونمە [آ] افتخار اتمە، اۋزۈنە افتخار ائىلەمە (فا:فخر).

اۋۋونموش [ص] اۋۋونمە يە حاقلی، غُرورلو.

اۋۋونن [باخ] اۋۋوننگن.

اۋۋونوش [آ] افتخار، مباھات، غُرور.

اۋۋونور [ص] اۋۋونن، غُرورلو، مغرور.

اۋھۇ/اۋھۇ اۋھۇ [سس تق] اۋسکوررکن چىخان سس (فا:صدای سرفه).

اۋھول [آ] اهر دە کند آدى {أفیل:أو+ایل/ اۋھول: اۋو+ایل: ائل ائوی}.

اۋیج öyəc [آ،باخ: اۋک] ایکی اوچ یاشیندا ارکک قویون، اۋگج، هۋیج (فا:گوسفند سه ساله).

اۋیڑ [آ] اۋڑ، اۋۋوجو، مدح اندیجی.

اۋیرتمک öyrətmək [ل، ت، باخ: اۋگمک] اۋیرنمە سینی ساغلاماق، بیرینە بیلگی قازاندىرماق، بیلدیرمک (فا:یاد دادن).

اۋیرتمن [آ] اۋیرنجی لرە درس وئرن (فا:آموزگار). teacher

اۋیرتمن ائوی [آ] اۋیرتمن لرین باریندیغی یئر (فا:دانشسرا). teachers' college

اۋیرتمن لیگ [آ] اۋیرتمەنین گۈرە وی (فا:معلمی).

اۋیرتمە [آ] تعلیم teaching

اۋیرتمە و ائیتیمە ناظر لیگی [آ] آموزش و پرورش وزارتخاناسی (فا:وزارت آموزش وپرورش). ministry of education

اۋیرشیدیرمک [ل] آلیشیدیرماق، اۋیرتمک (فا:عادت دادن).

اۋیرشیدیرمە [آ] آلیشیدیرما، اۋیرتمە (فا:عادت دهی).

اۋیرشمک [س] آلیشماق، عادت ائتمک (فا:عادت کردن).

اۋیرشمە [آ] آلیشما، عادت ائتمە، اۋیرنمە (فا:عادت).

اۋیرک [آ] ۱-توپلانتی یئری، جمیت، درنک ۲-آت سۆروسو.

اۋیرنچک öyrəncək [ص] عادت ائتمیش، آلیشمیش "آکیشی سن اۋنلارین ائوینی ییخیرسان، اۋیرنچک اولو للار".

اۋیرنچە [آ] اۋرەنن شئی (فا:درس). lesson

اۋیرنچەلی [ص] اۋیرەنەجک لی، اۋیرشمیش، آلیشمیش، عادت ائتمیش (فا:عادت کرده).

اۋیرنچەلیگ [آ] اۋیرنمە آماجیلا ایلک گۈرولن ایش

(فا:پیش درس).

اۋیرنجی [آ] ۱-طلبه، شاگرد، محصیل، اۋیرەنن (فا:شاگرد مدرسه). student ۲-ییلی یورد اۋیرنجی سی (فا:دانشجو).

scholar

اۋیرنجی لیگ [آ] طلبه لیگ، شاگرد لیگ، اۋیرنجی اولما وضعیتی (فا:طلبگی).

اۋیرنمک [ل] بیلگی و یتنە نک قازانماق، خبر آلماق (فا:یاد گرفتن). to learn {ت، سن «اۋگرنمک» باخ: اۋگمک}.

اۋیرنمە [آ] تعلّم (فا:تعلّم). learning

اۋیرنمەلیگ [آ] بیر اۋیرنجی یە تحصیل دۋورەسی وئریلن پۇل و یاردیم، بۇرس.

اۋیرنمیش [آ] ۱-آلیشمیش. ۲-تحصیل گۈرموش (فا: تحصیل کرده).

اۋیرە تی [آ] دونیا گۈروشو، گۈروش، دۋکتورین (فا:نظریه).

اۋیرە تیم [آ] تدریس (فا:تدریس، تعلیم). teaching

اۋیرە تیم ایلی [آ] مکتب و بیلی یوردلاریندا اۋیرە تیم باشلایان گۈندن سۈن گۈنە قدر سۈرە.

اۋیرە دن [باخ] اۋیرە دیجی.

اۋیرە دیجی [آ] اۋیرەدن، بیلدیرن، اۋیود وئرن (فا:آموزشیار، آموزنده). instructor

اۋیرە دیجی لیگ [آ] اۋیود وئرمە وضعیتی (فا:آموزشیاری).

اۋیرە دیش [آ] اۋیرتمک ایشی وی بیجیمی (فا:یاد دهی).

اۋیرە دیلمک [بل] اۋیرتمک ایشی گۈرولمک (فا:یادداده شدن).

اۋیرە دیم [باخ] اۋیرە تیم، اۋیرتمە (فا:تعلیم، تدریس).

اۋیرەنەجکلی [ص] آلیشمیش، عادت ائتمیش (فا:عادت کرده).

اۋیرەنیش [آ] اۋیرنمک ایشی، اۋیرنمە (فا:تعلّم). learning

اۋیرەنیش قورومو [آ] آموزش ادارهسی (فا:اداره آموزش). office of education

اۋیرەنیشلی [ص] اۋیرنمیش، اۋیرنچک (فا:تعلیم دیده).

اۋیرەنیشمک [س] اۋیرشمک، آلیشماق (فا:تعلیم دیدن).

اۋیرەنیشیک [آ] آلیشمیش.

اۋیرەنیشیکلی [آ] راحتجە آلیشیلان.

اۋیرەنیشیک [بل] اۋیرنمک ایشی گۈرولمک.

اۋیرەنیش [آ] تحصیل، اۋیرنمە، درس اوخوما.

اۋۇرە نىملى [ص] تھىسىل لى، اۋۇر نىمىش كىمىسە، اۋخوموش (فا: تھىسىل كرده).	اۋۇرە نىملى [ص] تھىسىل لى، اۋۇر نىمىش كىمىسە، اۋخوموش (فا: تھىسىل كرده).
اۋۇرە نىملىك [آ] اۋۇر نىمك اوچون آيرىلمىش درسلىر.	اۋۇرە نىملىك [آ] اۋۇر نىمك اوچون آيرىلمىش درسلىر.
اۋۇسە لەمك [باخ] اۋۇسە لەمك.	اۋۇسە لەمك [باخ] اۋۇسە لەمك.
اۋۇگىن [آ، دده] آغ جىيار.	اۋۇگىن [آ، دده] آغ جىيار.
اۋۇگىن öykü [آ] ۱- آيرىتى لارلا آتلاتىلان اولاي، حكاية، بوى (فا: داستان) story ۲- تقيلىد، بنزتمە {باخ: اۋگىمك، اۋگىكو}	اۋۇگىن öykü [آ] ۱- آيرىتى لارلا آتلاتىلان اولاي، حكاية، بوى (فا: داستان) story ۲- تقيلىد، بنزتمە {باخ: اۋگىمك، اۋگىكو}
اۋۇگىجو [آ] حكاية جى (فا: داستان گو).	اۋۇگىجو [آ] حكاية جى (فا: داستان گو).
اۋۇگىجولوق [آ] حكاية دئمه، حكاية جى ليك (فا: داستان سرايى	اۋۇگىجولوق [آ] حكاية دئمه، حكاية جى ليك (فا: داستان سرايى
اۋۇگىولشديرمك [ل] حكاية وضعيتينه گتيرمك.	اۋۇگىولشديرمك [ل] حكاية وضعيتينه گتيرمك.
اۋۇگىولەمك [ل] حكاية دئمك.	اۋۇگىولەمك [ل] حكاية دئمك.
اۋۇگىونچ [آ] بئزەمە، تقيلىد ائتمە ايشى ۷.	اۋۇگىونچ [آ] بئزەمە، تقيلىد ائتمە ايشى ۷.
اۋۇگىونىك [س] بىرىنە بئزەمك اىستەمك.	اۋۇگىونىك [س] بىرىنە بئزەمك اىستەمك.
اۋۇگىكە [آ] باخ: اۋپكە، اۋفكە، حدت.	اۋۇگىكە [آ] باخ: اۋپكە، اۋفكە، حدت.
اۋۇگىو öygü [آ] تمجيد، تعريف.	اۋۇگىو öygü [آ] تمجيد، تعريف.
اۋۇيلىك [آ] زامان، دنویر ۷.	اۋۇيلىك [آ] زامان، دنویر ۷.
اۋۇيلىن [آ] ۱- باخ: اۋيلىه. ۲- نصف النهار.	اۋۇيلىن [آ] ۱- باخ: اۋيلىه. ۲- نصف النهار.
اۋۇيلىو [آ] كئليير و تيريزده كند آدى {۱- زامان ۲- ائو و يورد}.	اۋۇيلىو [آ] كئليير و تيريزده كند آدى {۱- زامان ۲- ائو و يورد}.
اۋۇيلىه öyle [ظ] ۱- اۋۇيلىه وقتى، ناھار واختى، گۆن اورتاسى.	اۋۇيلىه öyle [ظ] ۱- اۋۇيلىه وقتى، ناھار واختى، گۆن اورتاسى.
۲- باخ: ائىله. {ت، سن، باخ: اۋتمك؛ اۋتلە، اۋدله، اۋيلىه}.	۲- باخ: ائىله. {ت، سن، باخ: اۋتمك؛ اۋتلە، اۋدله، اۋيلىه}.
اۋۇيلىه اذانى [آ] اۋۇيلىه ده ناماز وقتى اوخونان اذان.	اۋۇيلىه اذانى [آ] اۋۇيلىه ده ناماز وقتى اوخونان اذان.
اۋۇيلىه اوستو [ظ] اۋۇيلىه ايله ايكيندى آراسيندا كى زامان.	اۋۇيلىه اوستو [ظ] اۋۇيلىه ايله ايكيندى آراسيندا كى زامان.
اۋۇيلىه چاغى [ظ] ناھار چاغى (فا: ظهر). noon	اۋۇيلىه چاغى [ظ] ناھار چاغى (فا: ظهر). noon
اۋۇيلىه نامازى [آ] اۋۇيلىه واقتى قىلىنان ناماز.	اۋۇيلىه نامازى [آ] اۋۇيلىه واقتى قىلىنان ناماز.
اۋۇيلىه وقتى / اۋۇيلىه زامانى [آ] گونش، يىن اۋۇيلىه يىتتىش وقتى.	اۋۇيلىه وقتى / اۋۇيلىه زامانى [آ] گونش، يىن اۋۇيلىه يىتتىش وقتى.
اۋۇيلىه يىتمكى [آ] ناھار، اۋۇيلىه ده يىيىلن يىتمك lunch	اۋۇيلىه يىتمكى [آ] ناھار، اۋۇيلىه ده يىيىلن يىتمك lunch
اۋۇيلىه يوخوسو [آ] اۋۇيلىه يىتمە گيندن سونرا قيسا سۆره لى يوخو.	اۋۇيلىه يوخوسو [آ] اۋۇيلىه يىتمە گيندن سونرا قيسا سۆره لى يوخو.
اۋۇيلىه لرى [ظ] هر اۋۇيلىه وقتى.	اۋۇيلىه لرى [ظ] هر اۋۇيلىه وقتى.
اۋۇيىمك [ت] اۋۇقى ماق ۱- اۋۇيىمك، قوسماق ۲- باخ: اۋۇمك.	اۋۇيىمك [ت] اۋۇقى ماق ۱- اۋۇيىمك، قوسماق ۲- باخ: اۋۇمك.
اۋۇيىمە [آ، سن] ۱- قوسما (فا: قى) ۲- باخ: اۋۇمە ۳- تولوخ.	اۋۇيىمە [آ، سن] ۱- قوسما (فا: قى) ۲- باخ: اۋۇمە ۳- تولوخ.
اۋۇيىنە / اۋۇينو / اۋۇيىنە öynä [آ] نوبە، دفعە، كرە، ”چۇلدە ايشلە يىنلرە بىر ائوئىنە غذا وئرلر.“ (فا: وعدە) {اۋۇيىلە}.	اۋۇيىنە / اۋۇينو / اۋۇيىنە öynä [آ] نوبە، دفعە، كرە، ”چۇلدە ايشلە يىنلرە بىر ائوئىنە غذا وئرلر.“ (فا: وعدە) {اۋۇيىلە}.
اۋۇيىنە ليك [آ] دفعە ليك، كرە ليك ”بو درمان بئش اۋۇيىنە ليكدىر“	اۋۇيىنە ليك [آ] دفعە ليك، كرە ليك ”بو درمان بئش اۋۇيىنە ليكدىر“

اۋ u

اۋ [حرف] اۋ حرفى تورک عرب الفباسى نين آلتينجى سس لى حرفى و تورک لاتين الفباسى نين ييرمى سىککيزينجى حرفى سايلىر، بو حرف کلمه لرین اولينده الف له ييرليکده و آيرى يئرلرده "و" شکیلينده گلير، ديل وضعيتى جه قالين، دوداق وضعيتى جه ييوارلاق و دار سؤيله نير، باخ: آ سسلى حرفينه (فا: ششمين حرف صدا دار ترکی آذربایجانی).

اۋ آر uar [آ] هۇنلارین يير ائلينين آدى ۴.

اۋ بۇت ubut [آ] ادب، تواضع، آلقاق كۇنو للو لوك ۵.

اۋ بۇك [آ، دا] قۇش تاجى، ككىل.

اۋ پ اۋزون [ص] چوخ اۋزون، لاپ اۋزون.

اۋ پ اۋسلو [ص، آ] چوخ اۋسلو.

اۋ پ اۋيقون [ص، آ] چوخ اۋيقون.

اۋ پور كۇپاك [آ] ايلام تانر يارلاريندان ۶.

اۋ تار / اۋ دار utar [آ] ۱- يئتر، اۋدوجو، اۋدقان، غالب ۲-

ايى لشديري جى ۳- قوۋالايان، تعقيب ائدن ۴- [خ] گۇى تۆركلر دۇنمى بگلريندن و كۆرشاد ۵- قىرخ يولداشيندان ييرى ۶. ۵- [آ، ت] ارکک آدلاريندان.

اۋ تاش / اۋ داش [آ] ۱- ياردېم، امداد ۲- غالبيت، ظفر، اۋدقو ۳- تعقيب، قوۋالاماجا [خ] قاراخانلار دۇنمى بگ آدى ۷.

اۋ تامان utaman [آ] ۱- اۋدامان، اۋدقان، غالب، مظفر ۲-

آجراجى، دۆكتور ۳- محبوب، سيخيلقان ۷.

اۋ تان / اۋ دان [آ] ۱- غاليب، مظفر ۲- اۋ تانما ۷.

اۋ تانار [ص] اۋ تانان (فا: خجالتى).

اۋ تانچ utanc [ت، ت] اۋ تانيلاجاق رفتار و داورانيش ويا

اۋ تانما احساسى و دۇيقوسو (فا: شرمسارى). shame

اۋ تانچ دۇيقوسو [آ] انسانين روح دۇنياسيندا ۋجودا گلن اۋ تانما دۇيقوسو.

اۋ تانچ دۇيماق [س] اۋ تانماق.

اۋ تانچاق [ص] اۋ تانان، محبوب، (فا: خجل). ashamed

اۋ تانچاقلى [باخ] اۋ تانيلاجاق.

اۋ تانچاقلىق [آ] اۋ تانچاق آدامين حالى و وضعيتى.

اۋ تانچاقلىق [باخ] اۋ تانچاقلىق.

اۋ تانچ لى [ص] اۋ تانمالى شئى و يا حال (فا: شرم آلود).

covered

اۋ تانچيدان يئره گيرمگ [س] چوخ اۋ تانماق.

اۋ تانچيرماق [ل] اۋ تانچاق يير وضعيته سالماق، محبوب

ائتمك (فا: خجالت دادن).

اۋ تانچيريجى [ص، آ] اۋ تانما دويقوسونا يول آچان، اۋ تانچ

وئرن (فا: خجالت آور). shameful

اۋ تانچاق [ص] اۋ تانچاق، اۋ تانان كيمسه (فا: شرمگين).

shamefaced

اۋ تانچاقلىق [آ] محبوبيت، اۋ تانچاق اولما وضعيتى

(فا: شرمندگى). shame

اۋ تانقان [ص] باخ: اۋ تانچاق.

اۋ تانلو / اۋ دانلو [آ] درگز- نوخنداندا كند آدى {اۋ ستون گلن}.

اۋ تانما [آ] اۋ تانچ دۇيما (فا: خجالت). shame

اۋ تانمادان [ظ] اۋ تانماز اولراق، (فا: بيشرمانه).

اۋ تانماز [ص] اۋ تانماسى اولمايان، عارسيز آيرسيز (فا: بى

آزرم). shameless

اۋ تانماز اۋ تانماز [ظ] باخ: اۋ تانماز جاسينا.

اۋ تانماز جا / سينا [ظ، ص] اۋ تانماز ييريچيمده (فا: بى آزرمانه).

اۋ تانمازلىق [آ] اۋ تانماز اولما وضعيتى، اۋز لولوك (فا: بى

حيائى). impudence

اۋ تانمازلىقلا [ظ] اۋ تانماز شكىلده (فا: بيشرمانه).

dishonourably

اۋ تانماق utanmaq [س] اۋ تانچ دۇيماق، محبوب اولماق،

گۆردوغو ايشين پيس اولماغينا گۆره اۋزونتو دويماق

(فا: خجالت كشيدن). {ت، سن، كلمه اۋت (اۋ تانچ،

شرم) كۆكونه باغليدير ۶}.

اۋ تانماق سيزين [ظ] اۋ تانمادان، اۋ تانما يارق، خجالت

چكهمدن (فا: بى آزرمانه).

اۋ تانمايىب قيزارماق [باخ] اۋ تانماق.

اۋتانیش [آ] اۋتانماق وضعیتى ویا بیجیمی (فا: شرم).
اۋتانلایاجاق [ص] اۋتانماغا سبب اولان، مناسب اولمایان شئی [مج] (فا: خجالت آور).
اۋتای داغ utay dağ [آ] سراب، مرند ده داغ آدی.
اۋتدورماق [باخ] اۋددورماق.
اۋتقو/اۋدقو [آ] ینمه، اۋستون گلمه.^۷
اۋتقوجو/اۋدقوجو [آ] غالب، مظفر.^۷
اۋتقونماق [باخ] اۋدقونماق.
اۋتلو/اۋدلو [آ] ۱- غالب، مظفر ۲- سیخیلقان، محبوب.^۷
اۋتماق [باخ] اۋدماق.
اۋتو [آ] سؤمر لرده گۆش و عدالت تانری سی، بابیار.^{۱۱}
اۋتوزدورماق [باخ] اۋدودورماق.
اۋتوزماق [باخ] اۋدوزماق.
اۋتوش/اۋدوش [آ] غالب، مظفر.
اۋتوقلو/اۋدوقلو [آ] غالب، مظفر.^۷
اۋتوک [آ] خانا یازیلان عریضه.^۸
اۋتوکن/اۋتوکن [آ] موغولستان سینیریندا سیراداغ آدی.^{۱۲}
اۋتولماق [باخ] اۋدولماق.
اۋج uc [آ] ۱- بیر شئین باش ویا سون نقطه سی، بیز بیر شئین باش طرفی، باش، تپه (فا: نوک، سر) ۲- چیوزه، چیان و سپمه کیمی شئیلرین باشی و چیخیتی لی یرى. ۳- بعضی عبارت لرده بوسبب معناسیندا ایشله ن بیر سۆز "بونون اوجوندان: بو اۆزدن" (فا: بدین سبب). ۳- آشیریلیق، انکسترثم ۴- اوردو قانادی، قول، جناح، ات، سن؛ اسکی تورکجه ده اۋج کلمه سی بیر نسنه نین توکنمه سینی و بیتمه سینی گۆسته ریر، بو کلمه دن دوزه لن سۆز لرده ده بو مفهوم اۋزونو نشان وئریر: اۋجوز سۆزونده بیر شئین ذیرینین ان آشاغی طرفین گۆسته ریر، اۋچماق سۆزونده بیر فاصله نین و آرالغین بیر باشینا گتتمگی و یتیرمگی بیلدیریر، آیدیندیرکی بو سۆزدن آلیناراق اۋچماق (جنت) سۆزوده بو گنیشین ان سون نقطه سی اولاراق آدلانیب، وگننه بو مفهومدان آلیناراق اۋجا سۆزو بیر آرالغین یوکسک یرینی نشان وئریر، البته اشاره اتمکده یارار وارکی

اۋچماق سۆزونون آیری معناسی ییخیلیب پوزولماقدیرکی گرچکدن بیر گنیشین و بیر مسیرین اویری توکنمیش اۋجودور و کؤکو ایله کامل باغلیلیغی وار؛ همچنین سبب معناسیندا ایشله ن "اۋج، اۋجون، اۋجوندان" سۆز لریده اۋج (سون نقطه) سۆز ایله بیر کؤکدنیر چونکی بورادادا معناجا کامل باغلیلیق وار و بیر ایش و حادثه نین بیر اۋجونو بیرینه باغلاماق دئمکدیر و بو مفهوم باغلی اولاراق اۋجون، اۋچون کلمه لریده اسکی دن بری تورکجه ده ایشله نیر؛ بو کلمه اۋج (قله) شکلینده فارسجادا ایشله نیر.
اۋج/اۋج [آ،ت] بیر تورک شهرین آدی.
اۋج uc [آ،ت] تورکلرین قلم دۆزلندیکلری بیر آعاج.
اۋجا uca [ص] یوکسک، اۋلو، بویوک (فا: بلند). tall {ت؛ باخ: اۋج}.
اۋجاۋخول [آ] یوکسک اۋخول (فا: دیبرستان).
اۋجابار [آ] هئریس ده کند آدی {باخ: اۋجا+بار ۱}.
اۋجابوی (لو) [ص] بویو اۋجا، بویلو بوخونلو، قد قامتلی "اۋجا بوی قادین" (فا: بلندقد). tall
اۋجانوتماق [ل] یوکسک توتماق، یوکسکلره قالدیرماق، شرف لندیرمک "اۋزونو اۋجا توتماق: تکبور توتماق".
اۋجاداغ [آ] سربند ده داغ آدی، باخ: آذرشهر.
اۋجادان [ظ] یوکسکدن "اۋجادان دانیشماق".
اۋجادیوان [آ] دیوان عالی.
اۋجار Ucar [آ] جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر.
اۋجاس [آ] ادعا، بحث.^۷
اۋجاگونشی [آ] ماکی دا داغ آدی.
اۋجال [آ] اۋجالیق، اۋلولوق، حشمت.^۷
اۋجالاشماق [س] یوکسکلمک، اۋجالماق (فا: قد کشیدن).
اۋجالان [ص] یوکسه لن، قالخان (فا: ترفیع شونده).
اۋجالاندیرماق [س] اۋجالتماق، یوکسکلمک، اۋجا اتمک.
اۋجالانماق [س] یوکسکلمک، قالخماق (فا: اۋج گرفتن).
اۋجالتما [آ] اۋجالتماق ایشی (فا: ترفیع). promotion
اۋجالتماق/اۋجالتماق [ل] اۋجا بیر وضعیته گتیرمک، یوکسکلمک، قالدیرماق، گۆجلندیرمک (فا: ترفیع دادن).

اوجای لاشماق [س] ایکی قُطب و اوجايدا توپلانماق،
بیر بیرینه قارشیت قرۇپلارا آیریلماق.

اوجای لانما آچی سی [فیزیک] پولاریزاسیون زاویه سی (فا:
زاویه قطبش). **angle of poiarisation**

اوجای لانماق [فیزیک] ایکی قوطوب و اوجايدا توپلانماق.

اوجایئر [آ] اوجا مقام، یوکسک یئر (فا: ملکوت).
kingdom

اوجایول [آ] قوم دا داغ آدی.

اوجباتیندان [ظ] سبیدن و اوزوندن مفهوموندا، "آج یا سوسوز
دا قالساز بو بیزیم اوجباتیمیزدان دئیل" (فا: به سبب).

اوج بوجاق / اوجوبوجاق [آ] سون حد "اوج بوجاغی یوخدور".

اوج بوجاقسیز [ص] اوجو بوجاغی اولمایان، چوخ گئیش.

اوج داغ [آ] هشتی ده داغ آدی.

اوجدان اوجا [ظ] بیرباشدان بیرباشا.

اوجدان توتما [ظ] بیرباشدان توتما، بیراوجدان توتما.

اوجدان قولاقدان [باخ] اوجدان قیراقدان.

اوجدان قیراقدان [ظ] اویان بو یاندان "اوجدان بوجاقدان
قولاغینا دین سؤزلر اونا دوشوندورجو گلیردی".

اوجسوز بوجاقسیز [ص] سونوگورولمه یین، چوخ چوخ،

اوجو بوجاغی اولمایان (فا: بی پایان). **Impoverished**

اوجسوز [ص] اوجو اولمایان، سینیرسیز، گئیش، بویوک،

(فا: بی پایان). **impoverished**

اوجقار ucqar [آ، باخ: اوج] بیریرین ان اوزاق حصه لری و

بؤلوم لری "منشهنین اوجقاریندا داغ گئچی سی گورونور،

اؤلکهنین اوجقارلارینا یاشایانلار" (فا: حوالی).

اوجقاز [آ] اردیل، کیوی ده کند آدی (اوجقار، زیروه).

اوج قورودان [آ، بی] تورونج گیللرین و اؤلزلیکلیمون

آغاجلارینی قورودان بیر کوفنوعو (فا: نوعی قارچ و آفت).

اوجلانماق [س] اوجلو اولماق (فا: نوکدار شدن).

اوجلو [ص] اوجو اولان، اوجو چیخان (فا: نوکدار).

اوجلوق [آ] بیرشئین اوجونا گئچیریلن قالماقچیق (فا: کلاهک)

اوج وئرمک [س] ۱-باش وئرمک (چیپان). ۲-یتمک، سورمک

(ییتگی). ۳-اورتا یا چیخماغا باشلاماق.

اوجالدیلماق [اتند] یوکسکتمک (فا: فم ترفیع یافتن).

اوجالما [آ] اوجالماق ایشی (فا: صعود). **rise**

اوجالماق ucalmaq [ل] ۱-یوکسکتمک، اوجا بیر وضعیت

گلمک، قالماق، یوخاری دوغرو گتتمک، قووزانماق

(فا: صعود کردن). ۲-خرمتی نفوذو آرتماق.

اوجالیش [آ] اوجالماق ایشی ویا بیچیمی (فا: عروج).

ascension

اوجالیق اؤلچر [آ] یوکسک لیک اؤلچر (فا: ارتفاع سنچ).

altimeter

اوجالیق [آ] یوکسک لیک، اوجا اولما وضعیت، اولولوق

(فا: تعالی، بلندی). **elevation, height**

اوجالیم [آ] بیر اولدوزون بیر بویلامین (نصف النهار،

مریدین) ان یوکسک یئریندن گئچمه سی و گئچیشی.

اوج امام [آ] ملایر ده داغ آدی.

اوجا مرتبه لی [ص] چوخ مرتبه لی.

اوجان ucan [آ] ۱-بویین زهرا و ساوه ده کند آدی؛

بیرجند-درمیان (۱۰۱ کق ب* ۵۷۰ غیر تورک) دا کند آدی؛

بوستان آوا نین اصلی آدی و اورادا چای آدی. ۲-اوغلان

آدی (فا: نام پسر)، ۳-باخ: بوستان آوا {یوکسک و اوجا

یئر (اؤرنک: اوغلان، ارن، آران)}.

اوج اوجا [ظ] ایکی شئین اوجلارینی باغلایاراق.

اوج اوجاگلمک [س] آتجاج یئتیشمک.

اوجای ucay [آ] ۱-یئر کوره سینین قوژی و گوئی

اوجلاریندا قرار تاپان و انکواتور خطیندن ان اوزاق بؤلگه،

بو بؤلگه لر همیشه سوئیق و بوژلا قاپالی اولور، قُطب.

۲-بیر بیرینه قارشیت اولان شئی لرین هر بیر، ترس

یؤنلرین هر بیر "چالیشانلارلا چالیشدیرانلار هره سی بیر

اوجای ساییلیر، الکتریک اوجای لاری، گوی یووارینین

اوجای لاری، میغنطیس دیمیر لرینین اوجایلاری" (فا: قُطب)

pole {اوج سؤزوندن اؤنه ریلن ینتی سؤزجوک}.

اوجای اولدوزو [آ] قُطب اولدوزو، کیچیک آیی اولدوز

لارنین ان اوج نقطه سینده قرار تاپان اولدوز.

اوجای سال [ص] اوجای لا ایلگیلی.

اۋجو ucu [آ] ميانا دا داغ آدى {اۋج+اۋ، اۋج و زيروه}.	اۋجوز لاندیريلماق [بل] قيمتى آشاغى سالىنماق (فا:فم).
اۋجو [آ] اۋج سۆزجو يونون يئرلىك حالى "يىر شىئين اۋجو: باشى، انشىگه چىخان باشى".	اۋجوز لانماق [باخ] اۋجوز لاشماق.
اۋجو آچىلماق [س] ازدحام لا گلمك "گۆزله ها گۆزله آخىردا دسته نين اۋجو آچىلدى".	اۋجوز لو [ص] اۋجوز، داما اۋجوز.
اۋجو اۋجونا [ظ] اتجاق.	اۋجوز لوق [آ] اۋجوز اولما وضعيتى (فا:ارزانى).
اۋجو ايتى [ص] اوجو بيز (فا:نوك تيز). sharp-pointed	اۋجوز وارى [ظ] يىر قدر اۋجوز، اۋجوز اولراق (فا:ارزان).
اۋجو ايرى [ص] اوجو ايرى اولان هر شئى ويا شكيل (فا:سرکچ). curved	اۋجوز ونا [ظ] اۋجوز اولراق (فا:بسيار ارزان).
اۋجو بۇجاغى گۆرونمهك [س] چوخ گئنىش ساحه حاققىندا.	اۋجوميز داغ [آ] خوى دا داغ آدى.
اۋجو بيز [ص] اۋجو ايتى، سيورى (فا:نوك تيز).	اۋجون [آ] اۋجدا، سىنىردا، دده قورقۇد'دا يىر بگ آدى.
اۋجور [آ] اردىيل ده كند آدى {اۋج+اۋر، اۋج و ديب نقطه}.	اۋجون اۋجون [ظ] اۋج اۋجونا، يان يانا.
اۋجور داغ [آ] اوردوباد'دا داغ آدى (۲۵۷۲) ۲۰.	اۋجونا [ظ، باخ: اۋج] يانيندا و ياخىنلىغىندا مفهوموندا و
اۋجوز ucuz [ت، سن، باخ: اۋج] دۆشوك دىرلى، بنزىرلىنه	اكثرأ بدن عضولريله يىرلىكه ايشله نير، باخ: "اياغىنين
گۆره آر يىر پول ايله آلينان، آر امكله الدهه اندىلن، آر	اۋجونا (ياواشجا): باش اۋجونا (يانيندا)؛ بۇرونونون
پولا ساتيلان (فا:ارزان). cheap	اۋجونا (لاپ ياخىنلىندا)؛ دىلپنين اۋجونا (ياددا اولوب
اۋجوز آلان باهالى آليز [آتاسۆز] اۋجوز اتين شورباسى اولماز.	دئيله جك آندا ياددان چىخان شئى حاققىندا).
اۋجوز اولماق [س] حرمت دن دۆشمك، دىردن دۆشمك.	اۋجوندان [باخ: اۋج] باخ: اۋجباتيندان "گنجه گوندوز اودا
اۋجوز باشا گلمك [س] زحمت سيز و آسان ليقلا اله گلمك.	دوشموشم يىرسونانين اۋجوندان".
اۋجوز توتماق [ل] اۋنم وثرمهك، سايماز ليق گۆسترمك.	اۋجوندان بۇجاغىندان [ظر] اورادان بۇردان، اوردان بۇردان
اۋجوز قۇرتولماق (آتلاتماق) [س] يىرتهلىكه دن آتلاماق.	"من كتابى تاپديم اۋجوندان بۇجاغىندان اۋخودوم".
اۋجوزجا [ظ] اۋجوز اولراق، اۋجوز يىر يىچيمده.	اۋجونو تاپماق [ل] يىر شىئين حلينه و چۆزومونه يول تاپماق.
اۋجوزجو [ص] ۱- اۋجوز ساتان. ۲- هر شىئين اۋجوزونو آرايان.	اۋجونو قاچيرماق [ل] يىر ايش چىخمازا گيرمك.
اۋجوز لاتماق [ل] يىر شىئين دىرينى (فا:ارزان نمودن)	اۋجى uci [آ] بۇ طايفا شاملو يىرلىگىنين يىر اۋباسى-
اۋجوز لادىلماق [بل] يىر شىئين دىرى يىندىريلمك، اۋجوز لاما	سايلىردى، صفويلر دۆنمى بو طايقانين بۇيوكلرىندن
ايشى گۆرولمك (فا:ف م ارزان نمودن).	ولى خليفه يه اشاره ائتمك اولار ۸۵.
اۋجوز لاشا گلمك [س] آسانليقلا اله گلمك.	اۋج. [آ] انسان آدى: -اي، سبای، اۋچر، سقير، سماقاي، اۋچوبگ
اۋجوز لاشدىرماق [ل] دىرينى آشاغى لاتماق (فا:ارزان نمودن).	اۋجال uca [آ] ۱- قوروما، حمايه، آرخا ۲- اۋج، سىنير، ليميت
اۋجو شيش [ص] اۋجو ايتى، اۋجو نازىك و بيز (فا:نوك تيز).	۳- اۋزونو آشميش، يۆكسك، اۋلو.
اۋجوز لاشدىريلمق [بل] اوجوز اندىلمك (فا:فم).	اۋچاق [آ] اوچاقلارين اۋچولان يئرى (فا:پروازگاه).
اۋجوز لاشدىريلميش [آ] قيمتى آشاغى سالدىريلميش (فا:ارزان).	aerodrome
اۋجوز لاشماق [ل] دىر وفياتىنى يىندىرمك (فا:ارزان شدن).	اۋچاخان [آ] باخ: اۋچا+ خان [خ] سيبير خانلارىندان.
اۋجوز لاما [س] راحتجه لده اندىلير اولماق (فا:ارزان شدن).	اۋچار [ص] ۱- اۋچوجو، اوچان شئى (فا:پرواز كنده). ۲- گاز.
	۳- انسان آدى: اۋچاربگ، اۋچارخان.
	اۋچار بالىقلار [آ، دى] ايسىتى دىز لرده ياشايان، بۇيو ۲۰-۵۰
	سانتى متر، يىر ويا ايكى قانادلى، قولايجا سۇدان انشىگه

آيتلان و يىننە سويىا دالان بالىق نوغو (فا: تىرەھايى ازماھيھا).
اۋچار قام [خ] گۇي تۆرکلر دۇنمى، بىلگىنلر يىندىن.^۷
اۋچارلار [آ] سالۇر بۇيونا عايدىر آدى (م ۱۶ جى قرن) ۲۵.
اۋچارلىق [آ] اۋچار وضعيت (فا: فرارى). fugacity
اۋچارى [ص] اۋچار، الە آووجا سىغماز.
اۋچارىلىق [آ] اۋچارى اولما وضعيتى.
اۋچاغان uçağan [ص] ايتى اۋچان.
اۋچاغان ۲ [بى، س] سۇيود چىچك لىلر تاقىمىندىن، چوخ ايللىك و اۋسۇو يىتگى، بۇ يىتگى نىن بالاجا توخوم- لارى نىن آشاغى سىندا بىر دىستە تۆكجوك اولراق توخوملار بىن اۋچاراق حرىكت ائتمە سىنە سبب اولور.
اۋچاق uçaq [آ] طياره، قانادلار آلتىنا ھاوانى وئرهرك ھاوا باسنىچى ياردىم ايله يۆكسە لىب اۋچان موتورلو ھاوا داشىتى (فا: آيروپلان، ھاويما). aeroplane, plane
اۋچاقچى [آ] اۋچاق سوروجوسو (فا: خلبان). pilot
اۋچاق ساوار [آ] ھاوا ھدفلىرىنە قارشى استفادە اولونان سىلاحلار وئرىلن گىل آد.
اۋچاق گۇدە سى [آ] اۋچاغىن اصلى و بۇيوك بۇلومو (فا: تئە ھاويما). the fuselage of a plane
اۋچان uçan [ص، ت] ۱- ايكى يىلكن لى گمى ۲- اۋچوجو.
اۋچان بالىق [آ] اۋچا يىلن بالىق (فا: پرنده ماهى) flying-fish
اۋچان كفال [آ، دى] اۋچار كفال، دورنا بالىغى گىللىردن، كفاللا بنزر، اۋزون قانادجىقلى، اتى بىيەنلن بىر بالىق (فا: كفال). exocoetus
اۋچىك [آ] سىنىر بۇلگەدە گۇرولى عىسگرى بىر لىك كومتانى.^۷
اۋچدو اۋچدو [آ] بىراۋشاق اۋيونو، بىراۋشاق اۋ بىرىنە بىر شى گۇستىرەرك و اۋچدو اۋچدو دىمك لە اۋنو شاشىردارق آلداتماق (فا: نوعى بازى بىن كودكان).
اۋچغون / اۋچغاناك [آ] اۋد قىويلجىمى (فا: رىزە ھاى آتش).
اۋچقارا [خ] سىرتى رىكلى، قاناتلار قارا بىر قوش تورو.^۷
اۋچقان [آ] اۋچان، اۋچوجو.^۷
اۋچقور [آ] تۇمان باغى، تۇرپا و شالوارى باغلاماق اۋچون باغ، پىرچى قوزواماق اۋچون اۋنا باغلانان اىپ (فا: طناب

پىرچىم). {باخ: اۋچماق}.
اۋچقورلو [ص] اۋچقورو اولان.
اۋچقورلوق [آ] اۋچقور گىچىرىلن و قاتلانمىش كئار و قىراق، بايراغىن اۋچقور گىچىرىلن يىرى (فا: محل طناب پىرچىم).
اۋچقون [آ] ۱- اۋددان آيتلان قىويلجىم. ۲- قاي و داغلاردان آيرىلىپ دۆشن قار، داش، قاي ويا توپراق كۇماسى. ۳- قام، بىخى، اۋزوندىن گىچىش^۷ {باخ: اۋچماق}
اۋچقون ياناقلى [ص] ياناقلار بىتمىش، اۋوردلار بىتمىش.
اۋچماز داغى [آ] {باخ: ھىترى}.
اۋچماق uçmaq [آ] جنت، اۋچموق (فا: بهشت). paradise
{ت، سن؛ باخ: اۋج}.
اۋچماق ۲ [س] ۱- گۇيە قالخماق، قانادلا ويا يىل تائىرىلە ھاوايا گىتتىك (فا: پرواز كردن). ۲- قاز ويا بۇخار وضعيتىنە گىلىب ھاوايا قالخماق. ۳- اۋچاق لا گۇيە گىتتىك. ۴- چوخ سىۋىنىمك. ۵- روحو اۋلندىن سۇنرا گۇيە قالخماق. ۶- اۋچا لىقدان دۆشمك، دۇوار ويا دىك بىر شى يىنجىلىپ يىرە تۆكولمك "دۇوار اۋچدو: دۇوار يىخىلدى".
۷- سۇلماق، رىنگى قىچماق، پۇزولماق. {سومرجە «ۇساآن»: اۋچاغان؛ ت، گۇ، سن؛ باخ: اۋج}
اۋچمۇش [آ] ميانادا كىندآدى {جنت. ۲- اۋج و دىب كىند}.
اۋچموق [آ] جنت، اۋچماق ۱ (فا: بهشت). paradise
اۋچوتماق [باخ] اۋچورماق.
اۋچوجو [ص] ۱- اۋچان، ھاوايا اۋچان (فا: ھوانورد). aviator
۲- اۋچما اۋزل لىگى اولان. ۳- اۋچار، گاز و بوخارىكىمى اولان يۆنگول و ھاوايا قالخان شىلر (فا: فرار) volatile
اۋچوجولوق [آ] اۋچوجو اولما وضعيتى (فا: ھوانوردى). aviation
اۋچوچ بۇجىگى [باخ] اۋغور بۇجىگى، خانىم بۇجىگى.
اۋچودولماق [بل] اۋچورتماق و اۋچورماق ايشى گۇرولمك.
اۋچورتما [باخ: اۋچماق] ۱- اۋچورتماق و اۋچورما ايشى، اۋچوش. ۲- اىيە باغلاناراق و يىل توسط ايله اۋچايلن بىر اويونچاق (فا: بادبادك). a kite ۳- داغىتما و يىخما ايشى.
اۋچورتماق uçurtmaq [اتىد] اۋچماسىنى اغلاماق، اۋچورماق

(فا: پرانندن). to fly

اۋچوردولماق [بل] اۋچورتماسينا سب اولماق.

اۋچورماق [اتئدت: دۆشورمک] ۱- اۋچماق ايشینی گۆردور-

مک، اوچماسينا سبب اولماق (فا: پرانندن) to fly ۲-

[مچ] الدن وئرمک، بير ايشی و فرصتی الدن وئرمک. ۳-

بيرشیشی ييخماق.

اۋچورولماق [بل] اۋچورماق ايشی گۆرولمک.

اۋچوروم [آ، سن] ۱- بۇيوک ياماج، ديك و درين ياماج،

چوڭ سارپ سيلديریم، درين دره، يارغان، يار (فا: پرتگاه).

۲- بۇيوک فرق، آيریلیق. ۳- فلاکتلی سۇنوج "قارا

فيکیرلی آدمالار اۋلکهنی اۋچوروملارا چکیردی".

اۋچوروملاشماق [س] اۋچوروم حالاکلمک.

اۋچوروم موغامی / هيندی ماهور موغامی [س] آذربايجان موغام-

لاريندان اولاراق اسکی ليگی ۳۰۰۰ ایله دایانیر و گوشه-

لرینی بئيله سیرالاماق اولار: گۆتورگه (برداشت)، تمل

(ماهورمايه سی)، غشاق، خسینی، ولایتی، اۋغور (خجسته)،

فارس شکسته سی (فارس ازگی سی)، مبرغه، عاشیق کش،

عراق، قرایی، راک، تمله آياق (فا: مقام ماهور).

اۋچوروملو [ص] اۋچوروملاری و يارغانلاری چوخ اۋلان.

اۋچوش [آ، سن] اۋچماق ايشی ویا ييچیمی،

يوكسه ليش، جوشقونلوق (فا: پرواز). flight

اۋچوش لوق [آ] اوچاجاق يئری (فا: پروازگاه). aerodrome

اۋچوشدورماق [آ] اۋچوشماسينا سبب اولماق (فا: فس).

اۋچوشماق [قا] بير ليکده اۋچماق (فا: باهم پرواز کردن).

اۋچوق [ص] ۱- سويوق ديمه ده ان چوخ دۇداق

چنورسينده چيخان قابارجيق (فا: تاۋل). blister ۲- رنگی

سولموش و اۋچموش. ۳- ييخيلميش، ييخيق، خاراباليق

(فا: ويرانه). desolate ۴- [آ] اۋچموش، اۋزوندن گنچن،

مست اۋلان قام، بخشى. ۵- خالخال دا داغ آدى. {ت،

سن} «اۋچوق» / «اۋچماق» قوق «اۋچوق».

اۋچوق سۇكوك [ص] اۋچوق، ييخيق "اۋچوق سۇكوك دخمه لر

اۋچوق لاشماق [آ] اۋچوق لاشماق ايشی.

اۋچوق لاشماق [س، سن] ۱- اۋچوق و سولموش اۋلماق.

۲- اۋچوروم وضعيتينه گلمک.

اۋچوق لاماق [س] اۋچوق دۆزلمک، اولوشماق، "قیزديرمادان

اۋچوقلار عمله گلمک" (فا: تاۋل زدن).

اۋچوق لانماق [باخ] اۋچوق لاشماق.

اۋچوقلوق [آ] اۋچوق اولما وضعیتی.

اۋچولماق [بل] اۋچماق ايشی گۆرولمک.

اۋچوم [آ، سن] ۱- اۋچماق ايشی. ۲- بايراغين اوچقورلوق

قارشى سيندا اولان كنارى.

اۋچوماق [آ] اۋچماق، جنت. ۷.

اۋچونتو [آ] اۋچو لوب تۇكولموش شى لر، تۇكونتو (فا: ويرانه

اۋچونجاق [آ] يئل لنمک اۋچون اۋلان قورقو، كوف گنتمه

آلتى (فا: وسيله تاب بازى).

اۋچونماق [س] تېتره مک، اسمک، چيرپينماق.

اۋچى داش [آ] خياو دا داغ آدى.

اۋخاق [آ، ت] قايسی و اريك کیمی میوه لرین

سيخيلميش سۇيو.

اۋخای [با، سس تق] منونلوق و جانا سينمه و

خوشلانما حسن لرینی افاده اتدن بيرکلمه، آخ ائی، اۋخ

ائى "اۋخای نه ياخجی اولدو" (فا: آخ جون).

اۋد [آ، دی، سؤمرجه «قۇد» ت] ۱- سيغير، اۋكوز ۲-

قارشىلاشما، چاتيشما، ينتمه، اۋدقو ۳- [خ] تۆركمنلرين،

سالور و يالواچ اۋيماقلاری، اۋلوبابالاريندان. ۷.

اۋدابنو [آ] قازاخ دا داغ آدى. ۲۴.

اۋدار [آ] ۱- تعقيبچى ۲- يئتر، غالب گلر. ۷.

اۋدار سئگون [خ] ييلگه خاقان دۇنمی بگ و كوموتان آدى. ۷.

اۋدار گۆزه [آ] ميكروبیلاری اۋداراق يۇخ اتدن گۆزه.

اۋداق [آ] آغيز بۇرون بوشلوقلار يلا خيرتدک و ينمک

بۇروسو آراسينداكى بوشلوق، بوغاز، اۋدولان يئر (فا: حلق).

اۋدان [ص] اۋدوجو (فا: برنده). winner

اۋددورماق [اتئدت] اۋدماسينا سبب اولماق (فا: فس بردن).

اۋددورولماق [بل] اۋددورماق ايشی گۆرولمک.

اۋدسوز [ص، ده] حياسيوز و اۋتانماز {اۋتسوز، اۋتانماقدان}

اۋدقو [آ] ظفر، اۋدوما، اۋدان، اله گتيرمه.

اۋۇ	آذربايجان تۆركجهسى	۳۵۴	ارك سۆزلۈك	اۋۇ
اۋدوقونماق [س،سن] ۱-تۆپۈرچەك و آغيز سويونو اودماق (فا:قورت دادن). ۲-سۆزۈنو دئیە بیللمەك.	اۋدولماق [بل] اۋدوماق ایشی گۆرۈلمەك، اۋدماق ایشی گۆرۈلمەك (فا:ف.م. بردن).			
اۋدول [ص] دده قورقود بوی لاریندا حیالی و اۋتانجاق معناسیندا ایشلەنیدیر. {اۋتول، اۋتانماقدان}	اۋدولو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ۳۰۸.			
اۋدلاغینا دیرنمک [باخ] بوغازیندان یاپیشماق.	اۋدولو [آ] علی بایراملی، دا کند آدی ۲۰.			
اۋدلاق [آ] اۋدولان یئر سیندیریم سیستیمینده آغیز بوشلۇغو ایله ینمک بۇروسونو بیرلشدیرین بۇرو شکلینده عضو، بوغاز بۇروسو (فا:گلو، حلق). throat, Gullet	اۋدوم [آ] بیردفعه ده و بیر ایچیشده اۋدولان مقدار "باخ: بیر اۋدوم، بیر اۋدومدا" (فا:به مقدار یک بار بلعیدن).			
اۋدما [آ] اۋدماق ایشی (فا:پیروزی). victory	اۋدوم اۋدوم [ظ] اۋدوم لارلا، قۇرتوم قۇرتوم، آزار.			
اۋدماق [ل] اۋدوم اۋدوم ایچمک، اۋداراق ینمک.	اۋدوملاماق [ل] اۋدوم اۋدوم ایچمک، اۋداراق ینمک.			
اۋدماق [ل] ۱-آغیزداکی بیر شئی اۋدلاق دان معدهیه ینتدیرمک، یشیب معده سینە اۋتورمک "ینمگی اۋدماق، مجازاً: دریا اۋچ کیشی اۋدودو" (فا:بلعیدن). to swallow	اۋدوملا [بل] اۋدوم اۋدوم ایچمک.			
۲-اۋیوندا قازانماق، ینمک، اۋستونلۈک قازانماق "یاشار گۆلشده تیمورو اۋدودو" (فا:بردن، پیروز شدن). ۳- [مج] بیر مالی دۆزن و کلک له الینه گئچیرمک "بیرینن مالی اۋدماق". ۴-بیر سۆزو دئمک ایسته مەمەک، بیر سۆزو یاریمچیق دئمک "دیلین اۋجونا گلن سۆزو زورلا اۋدودو". ۵-دۆزمک، تحمّل ائلمەک "باتان ایینه نین آغری سینى آچیب آغارمادان اۋدودو". {ت، سن، یوتماق}.	اۋدوملوق [آ] اۋدوم مقداری.			
اۋدوجو [ص] ۱-اۋیوندا و یاریشدا اۋستون اۋلان، اۋدان (فا:پیروز) winner ۲-اۋداراق ایچیب یشین (فا:بلعنده).	اۋدون [آ] هتر، بنجهری [خ] اۋیغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی ۷.			
اۋدوخماق [باخ] اۋدوقونماق.	اۋدین (لر) [آ] جمهوری آذربایجاندا یاشایان قافقاز دیللی خالق.			
اۋدوران / هودوران [آ] ایلام تانریلاریندان ۲۱۱.	اۋدو / اۋیو udhu [آ،ت] ۱-تپه، ۲-آرخا، دالسیجا.			
اۋدوزان [ص] اۋدوزماق ایشینی گۆرن (فا:بازنده).	اۋر [آ] ۱-خجهره لرده آشیری چوخالما سبب ایله توخولاردا بۇیومه وضعیتی، تومور، آغاج چيگیتگه سی. ۲-			
اۋدوزدۇرماق [ائتد] اۋدوزماسیناسبب اولماق (فا:فس باختن).	[آ] اۋغور، بخت، مۇتلولوق ۳-۷-وۇر، وۇرماق، ضربە. ۴-			
اۋدوزما [آ] اۋدوزماق ایشی (فا:باخت). lost	[سومرجه] شهر، کند، باخ: ارک. ۵-خیوا دا کند آدی. ۶-			
اۋدوزماق [س، سن] «اۋتغوزماق» اۋیون و یاریش دا یشیلمک، اۋستونلۈگونو ایتیرمک (فا:باختن). to lose	انسان آدی: اۋربالا، اۋربرک، اۋرقان {باخ: ارک}.			
اۋدوزولماق [بل] اۋدوزماق ایشی گۆرۈلمەك (فا:ف.م. باختن).	اۋرا / هورا [سس تق، ن] آخین، ساواش و آلقیش زامانی افاده ائدیلمن بیر سۆز (فا:هورا).			
اۋدوش [آ] اۋدوماق ایشی، اۋیوندا اۋدولان شئی (فا:باخت).	اۋرا [باخ: اۋر، آ] تره و زین و میوه نین ان آخیردا دریلەنى.			
اۋدوشسوز [ص] اۋدوزمادان (فا:بدون باخت).	اۋراچی uracı [آ] زنجان دا کند آدی {اۋراچی}.			
اۋدوشلو [ص] اۋدوشو اۋلان اۋیون، اۋدان (فا:برنده).	اۋراتولار urartu [آ] اۋراتو اۋلکەسى م.ق ۹جو یۆزىلده اۋرمو-وان گۆللىرى اطرافیندا قورولموشدور، اۋراتولاردان ۴۰۰ه قدر داشیازی قالیبدیر (قرزیادین، سیغیندیل، رازلیق، قیرخ قیزلار (نشتبان)، قوشاچای-داش تپه، اۋشنویه - کله- شین، خیوا شهرینین اطرافیندا تاپیلان داشیازیلار ان اۋنملی لریندندیر)، بۇ کتیه لرده اۋز لریندن بی آی نیلی biainili			
اۋدوقلوق [آ،ت] انسانین بیر شئیدن غفلتی و دالقی نیلی.	آد آپاریللار، توراتدا عبریجه آراتات، بحرالمیت متن لرینده اۋرات/هورات، بیستوندا اۋراشتا urašta، ارمنیجه آیرارات airarat، هرودوت تاریخینده آلودی alarodi			
	آدلانیبدیر، آشوری منبع لرده ایلک دفعه م.ق ۱۳جو یۆزىلده اۋراتت قبيله بیر لیگیتدن سۆز ائدیلیبدیر، یننه ده			

سببىلە روسا باشكىدى توشپا،يا كۇچورور، سونرا اوغلو ايشپواينى شاه اولور (م.ق ۸۲۸-۸۱۰)، بۇ دۇنملر، بۇلگه ماننا اۇراتو دۇولتلىرىن چكىشمه يىرى اولور، اونون اوغلو منوا (م.ق ۸۱۰-۷۸۶) اورمو گۇلونون گۇنى بۇلگه لرىنى آلير، اونون اوغلو اجى آرگىشتى (م.ق ۷۸۵-۷۵۳) و ۲جى ساردورى (م.ق ۷۵۳-۷۳۳) دۇنمى اۇراتو دۇولتى نين ان گۇجلو دۇنملرى سايلىير، بۇ دۇولتىن سىنىرلارى ان گۇجلو دۇنملر، گۇيجه (سيوان) گۇلو، خزر دنيزى نين گونباتان طرفلرى، دجله فرات چايلارىن يوخارى آخارقالارى، اورمو وان گۇللىرى و سهند داغلارى اطرافينا شامل اولوردو. بو دۇنم تيگلت پالاسار اۇراتو اۋلكه سينه هجوم اندير و چوخلو ييختى لار تۇرهدير، اجى روسا (م.ق ۷۳۵-۷۱۳) بۇ داغيلمالارى دۆلتمه گه چاليشير، روسا،ين تحريك ايله ماننا اۋلكه سينه ”آزا“ عليه اينه عصيان اۆز وئير (آزا آشورلارا باغلى بير شاه ايدى)، آزا اۋلور و قارداشى ”اۋلوسونو“ روسا حيمايه سيله سلطته يئتيرير، بۇ دۇنم آشور شاهى ۲جى سارقون اۇراتو اۋلكه سينه هجوم اندير و بۇيوك ويرانلىق لار ۇجودا گتيرير، بۇ دۇوره دن سونرا اۇراتو دۇولتى نين گۇجو محدودلاشير، البته يئنه ده اۇراتولار آذربايجانين بۇيوك بۇلومونه حكومت انديللر، بۇ دۇوره ده ۲جى آرگىشتى (م.ق ۷۱۳-۶۸۵)، و ۲جى روسا (م.ق ۶۸۵-۶۴۵) حكومت سوروللر، سونرا ۳جو ساردورى (م.ق ۶۴۵-۶۱۰)، و ۳جو روسا (م.ق ۶۱۰-۵۸۵) حكومه گنچيرلر، ۳جو روسا، اثريمتنا،ين اوغلو ايدى و اۇراتولارين سون شاهيدى، م.ق ۵۸۵جى ايلده اۇراتولار آرادان آپاريلاق اراضى سى ماد اۋلكه سينه ضميمه اولدو، بۇ دۇنمدن سونرا غربدن گلن ارمنى لر بۇ خالقى باسقى آلتينا آليب بير مقدار يوردلارينا صاحب اولدولار اۇراتولارين بير حصه سى ارمنى لر ايچينده اريديلر و بير بۇلوموده ماد ماننا خالقينا قارشىديلار.^{۹۷}

اۋواز [uraz] ۱-مختموقولونون آناسى نين آدى، اوغور و اوغورلو، قيز آدى (فا:نام:ختر). ۲-[خ] تۆركمئلرين، تکه و توختاميش اۋيماقلارى، اۋلوبالاريندان.^{۹۸} ۳-دليجانين

بۇ دۇورده ”نايىرى“ آديندا بير طايفادان سۇز آچيلير، اۇراتو دۇولتى بۇ ايكي طايفانين بيرلشمه سيندن م.ق ۹جو يۆزىلدە اورتايا چيخير، اونلارين باشكىندلىرى توشپا شهرى ايندىكى وان شهرى يثرىنده ايدى، اونلارين مقدس شهرلريندن مۇساسير شهرى اورمو وان آراسيندا يثر آلميشدير، بۇ شهرين مبدلرى نين معمارلىق سبكى سونرالار اسكى يونان مبدلرينده گۇرسه نير، اۇراتولارين دىلى آسيانى ايدى و قفقازى، هوررى ديللرله قرايتى وارايدى، اونلارين خطى ميخى اۇلاق تصويىر خطدنده يارالانميشلاردير، چوخ يىلگىنلر اۇراتولارى آبادلايان و بايندىرلىق ايشلرى گۇرن بير قوم كيمى تانىيبيلار.^{۹۷، ۹۸} يىلگىنلرين نظريجه آراتات داغى نين آدى بو قومون آديندان آلىنميشدير و بو قومون شاهلارى نين آدى بيرسيرا آذربايجان شهرلى آديندا ايندى ده گۇرمك اولار، مثلاً ايندىكى سردرى شهرى ساردورى دان آلىنميشدير و تبريز كلمه سى ده تامراكيس سۇزوندن آلىنميشدير، اۇراتو و آراتات سۇزلىرىن كۇكونده آرتتا بۇلومونه باخارساق اريديل شهرينين آدى دا بۇ سۇزلردن تۇرنمه اولور (باخ: آراتات، اريديل)، بيرزمانلار ارمنى لر بو قومو ارمنى حساب انديرديلر ولى سونراكى قازيتتى و آراشديرمالار اۇلارى بو گيريشيمدن منصرف اتتى، باخ: آراتات؛ اوراتولارين اينانچى چوخ تانرى لى اينانچ ايدى، اصلى تانريلارى خالدى xaldi ايدى، ايلديريم تانريسى: تنيشبا teişeba، و آيرى اۇنملى تانريلارى شيوينى şivini آديندايدى، اونلارين اتشلىرى آرۇباني arubani، هۇبا huba، توشپونا tuşpua اۇنملى تانريچالاردان ايدى.^{۹۹}

اۇراتولارين تاريخى [آ] اونلارين قيساجا تاريخينه بئيله اشاره اتمك اولار: ايلك شاهلاريندان آرمه/آرما arme م.ق ۸۴۴-۸۸۰ ايللىرى آراسيندا تخته چيخدى، بۇ شاه آشور شاهى ۲جى ناسيراپال و ۳جو سالامانسالار چاغداش ايدى، آرما، آرزاسقون شهريني باشكىند سنجدى، آرما ۳جو سالامانسالار دۇيوشده مغلوب اولدو و يثرينه اجى روسا اوتوردو (م.ق ۸۲۸-۸۴۴)، آشورلارين هجومو

- ۲۱ كىلومتر قوژئىنىدە داغ آدى (ازنا چايى نين قايناق يئرى). ۴-انسان آدى: اۇراز، اۇرازقۇل.
- اۋرازلى** [اآ] مۇتل، بختيار.^۷
- اۋراس** [اآ] اۇراز، اۇغورلو، اوغلان آدى (ف:نامپسر).
- اۋراش** [اآ] سۇمر تانريلارىندان^{۲۱}.
- اۋراغوت / اۋراغوت** [اآ] ۱-قادين، آرواد. ۲-اۆرتككن، تۇخۇملۇق.^۷ ت:شکل و مفهوم جهت ايله باخارساق آرواد سۇزجوغو عربجه عورت كۇكلو دئيلمەسى دۆز سانيلمير و بو كلمه اۋراغوت سۇزجوغونون دئيشمه سيدير، اۆرمك و اۋروق سۇزلىرى بۇ كلمه ايله ايلگيليدير^۵.
- اۋراق** [اآ] اۋراق، دۇغرايىجى؛ آلتىن اوردو خانلاريندان^۷.
- اۋرال آلتاي** [اآ] اۋرال آلتاي ديللىرى قورويونون آدى (ف:زبان اورال آلتاي) {۱-وۇر ۲-باخ: اور+ آل.^۷}.
اۋرال ديللىرى [اآ] فئنه، مجارچا و ساموئيت جەدن اۋلوشان ديل قرويو (ف:زبان اورال آلتاي).
- اۋرامام** [اآ] باخ: اۋروم.
- اۋران** [اآ] وۇران، دۇين، باشقۇرد اويماق بگ لريندن^۷.
- اۋران...** [اآ] انسان آدى: اۋرانالپ، اۋرانباي، اۋرانبگ، اۋرانخان، اۋرانقان، اۋرانقۇل، اۋرانقۇلو، اۋرانقىليچ.
- اۋران** [اآ] آذربايجاندا كند آدى^{۲۴}.
- اۋرانيوم** [اآ] uraniyum (لا، يو: گۇي) بىر نۇع راديو اکتىيو كيميماي ائلمئنت، آتوم انرژىسى اله گتيرمك ده و نوۋه سلاحى دۆزلىتمكده خام مادە كيمي ايشلەنير، آتوم سايىسى ۹۲، آتوم آغىرلىغى ۲۳۸،۰۳، اريمه نقطەسى ۱۸۰۰ درجه، يۇغۇنلۇق ۱۸،۷، قيسالتماسى u.
- اۋراي** [اآ] uray [اسكى] بلديه، شەرداری.
- اۋربا** [اآ] قۇساردا كند آدى^{۲۴}.
- اۋرباي** [اآ] ايلخانلى خاتونلاريندان بىر آدى (ف:نام دختر).
- اۋرباق / اۋرباغ** [اآ] ۱-اوۋلاد، اۋشاق ۲-كيبار، نازيك.^۷
- اۋرۇت** [اآ] ت: ايىنه دليگى.
- اۋرۇتكين** [خ] آلتاي داستانلاريندا بىر بگ آدى^۷.
- اۋرۇنمۇر** [خ] جۇجى خان ۷ين تۇرونو^۷.
- اۋرجان** [اآ] قاشقايلى لارين يايلاق لاريندان بىرىنين آدى،
- بروجن ۷ين اصلى آدى، قيز آدى (ف:نام دختر).
- اۋرجانلو** [اآ] ۱۶م جى يۈزىلدە، آتادولو حلب بۇلگە سىندە، ذوالقدر تۆركلرينە باغلى بىر بۇي آدى^{۸۵}.
- اۋرخان** [اآ] شەهرين حاكمى، اوغلان آدى (ف:نام پسر).
- اۋرغا** [اآ] ت: بۇيوك و گۇودە لى آغاچ.
- اۋرغان** [اآ] توركمنجە [اۋركن، چاتى (ف: كمند).
- اۋرقان** [اآ] urqan كنان، كنهوير و پامبوق كيمي شئيلردن تۇخونان خلعت (ف:نوعى پارچه كنانى). اۋر و ھۆرمك سۇز ايله ايلگى لى اولماليدير.
- اۋرقانچى** [اآ] اۋرقان دۆزلىدن.
- اۋرقانلو** [اآ] بىر تۆرك بۇيۇ، باخ: سلجوقلۇلار^{۲۹}.
- اۋرقو** [اآ] ۱-اۋغور، طالع ۲-قىزىقلار لىن اولۇبابلاريندان^۷.
- اۋرقتيگين** [خ] گۇي تۆرك پرنسى و كورشاد ۷ين عمىسى.
- اۋركە** [اآ] urkə يايلاق، اوۋلاق يئرى^{۳۵}.
- اۋرلاماق** [س] قۇيۇنلارى سو وئرمگە سىسلەمك.
- اۋرماق** [باخ] وۇرماق.
- اۋرمالماسا** [اآ] ماسال دا چاي آدى.
- اۋرمان** [اآ] urman بىر جۆردى خستە ليگى.
- اۋرميه** [اآ] urmiye اۋرميه نىن ائتيمولوژيك جەتدن كۇكو سۇمرجه و تۆركجهسى اولان "اۋر" سۇزجوغۇنە (شەهر معناسيندا) باغلانير، اۋزل ليكله ايكي اۋنملى تۆرك شەهرى اولراق بىرى چين-دۇغو توركوستاندا "اورومچى" و اۋبىرى اورتادۇغودا بۇنا بۇيوك قانئتدير (باخ: ارک)، اۋرميه شەهرى نىن آدينا ميلاددان قاباقلارا عايد اولان آشورى و اورارتو داش يازىلاريندا راست گلييريك، بۇ شەهر مادلار دۇنمىندە آباد شەهرلردن ساييليردى، چۇخلارى بۇ شەهرى زرتوشت پئىغمبرين دۇغوم يئرى سۇيله بىر لر، و گننه بىر سيرا دئيشلره گۇره زرتوشت پئىغمبرين آناسينين قبرى امبى كنديندە (ترگور ماحاليندا) يئر آلييدير.
- اۋرميه آدالارى** [اآ] اۋرمو گۇلوندە حدوداً ۱۱۱ آدادان آد آپاريلير بۇنلار لىن آدى بۇيله دير: ۱-آداجيق، آپادرهسى (۱)، آپاللىق، آغداغ، آغجاش، آقشارجيق، آلمستە، آلداغ، آلآمزه، ۱۰-آلتينداش (۹ لار)، آنفوت، ائشك داغى،

جمعیتی ۵۲۸۲۷ نفر و حومه‌ده، ۶ کندیستان و ۳۷۶ کند ده ۸۰۸۷۷ نفر نفوسو وارايدی (توپلام ۱۳۳۷۰۴ نفر)، ۲- سومای دا ۳ کندیستان، ۱۱۷ کند و ۱۷۷۱۰ نفر نفوس وارايدی، ۳-سیلوانا، ۳ کندیستان، ۸۴ کند و ۱۱۳۸۱ نفر نفوسا مالیک ایدی، ۳ بؤلگه ده توپلام اولاراق ۱۶۲۷۹۵ نفر نفوس و ۵۷۷ کند وارايدی؛ او دؤنم حومه‌ده ۶۲ کند مسیحی (بعضاً مسیحی و تۆرک ایدیلر، بوجور حاللارلاردا کندین یاری جمعیتی اتتیک نفوسا آرتیریلر) ۱۳۳۲۳ نفر نفوسلا و ۵۲ کندده کۆردلر ۵۸۱۰ نفر نفوسلا یاشایاراق، قالان کندلرده تورکلر یاشاییدیلر، و سومای لا سیلوانا بخشلرینده ده توپلام ۲۰۱ کندده ۲۹۰۹۱ نفر (۹۰٪) فایز کورد ۲۶۱۸۲ + ۱۰٪ تورک (۲۹۰۹) یاشاییدى، کۆردلرین توپلام جمعیتی ۳۱۹۹۲ نفر ایدی، شهرین اؤزونه گلینجه او آماردا شهرین اتتیک نفوسونا آیدینجا اشاره اولونمايیدیر. البته ایندیده هر بیر اورتایاشلی اورمیه لیدن سوروشولورسا کسین حالدا خاطیرلارکی حتی ۱۳۵۰ جی ایللره قدر شهرده اصلا کورد یاشامازدی، مسیحی لره گلینجه مختلف قایناق لاردا او جمله‌دن "آذربايجان دراویل دوره پهلوی" کتابیندا بوتون غربی آذربايجاندا مسیحی لرین توپلام نفوسو ۱۹۰۰۰ نفر قئید اولونوبدور بوحسابلا یوخاریداکی کندلرین مسیحی نفوسو ۱۳۳۲۳ نفر نظرده توتساق، ۱۲۲۵ نفری سالماسدا، ۶۲ نفری ماکی دا و ۴۳۹۰ نفر اورمیه شهرینده یاشاییدیلر، یعنی اورمیه شهرینده ۱۱۳۰۹۰ تورک، ۳۱۹۹۲ کۆرد و ۱۷۷۱۳ نفر مسیحی یاشاییدى آیری دئییشله ۱۳۲۰ جی ایلده بؤشهرستانین ۷۱ فایزی تۆرک و ۱۱ فایزی مسیحی و ۱۹ فایزی کۆرد ایدیلر، ش ۱۳۸۵ جی ایلده شهر- ستانین جمعیتی توپلام ۸۷۱۲۰۵ نفر ایدی کی ۵۸۳۲۵۵ نفری اورمیه شهرینده و ۲۸۷۹۵۰ نفرده کندلرده یاشاییدیلر، بۇ دؤنم ۶۹۱ کنددن ۴۲۰ کند تۆرک و ۲۶۷ کندده کۆرد و ۷ کندده مسیحی ایدیلر (مسیحی لر ۸ کندده تورکلر له بیر لیکنده یاشاییدیلر: سوپورقان، ساعتلی، دیزه‌تکه، بالانیش، گولان، کوسی، بدلیو، اسماعیل قالاسی)، اورتالاما حسابلا هر کندین جمعیتی (۲۸۷۹۵۰/۶۹۱) ۴۱۷ نفر اولور، و کندلرده نفوس

اتششک مئیدانلار، ابولقاسم‌داشی، احمد‌داشی/ قالخانلی، اردیشه/ارده‌شہ‌تپه‌سی، امه‌جیلر، اؤمود، اوھون/ هوٚنو، ۲۰- ایری‌داش، ایسپیر، ایسپیرجیک، بارینما/ یوخاری گۆله‌ین داشی، بایاتلی/ کیچیک شاه سارانلی، بایراقلی، باییندیر/ کیچیک گمیچی تپه، بزکلی، بوجاقلی، بوجا‌آدا، پاخان، ۳۰- تۆره‌مه (۹۰ لار)، تاپداق (آریا دره‌سی)، تکداغ (گدیک‌تپه)، توپوزلو (۹۰ لار)، توخسون (قانا‌جانا)، تۆرکلر آداسی، چۆمچه‌داش، چات‌تپه، چالاغان، چاناق قایا، ۴۰- چاییرلی، داش‌آدا، داشلیجا، دانالی، دلجه‌آدا، دمیرداش، دۆزلو‌ج‌تپه‌سی، آرزو/ دیلک آداسی، دینج‌آدا، ساخلیجا، ۵۰- ساری‌تپه، ساریجا، سامانلی، سانجاق (۹۰ لار)، ساین‌قالا، سنگیر، سومورقان/ اورتا گۆله‌ین داشی، سیغیناق، شاه‌سۆرنلی/ شاه‌سارانلی، شاه‌آداسی/ شاه‌آداسی/ شاه‌تالا، ۶۰- شو‌ش‌تپه، عثمان یومروغو، قباداش (۹۰ لار)، قاپاقلیجا، قاپساق، قارا‌آدا، قاراتپه، قارلی/ قارلیق، قاشقالاق (۹۰ لار)، قامچیلر، ۷۰- قانا‌جانا (۳)/ شاه‌سۆرنلی، قانلی‌قایا/ قانقلی‌قایا، قایاجیق، قایاقاپان، قاینارجا/ بۆیوک شاه‌سۆرنلی، قوتان‌قوش، قوشاقلی، قوزغون، قوش‌قایا/ کیچیک کۆکمر، قوش‌قونماز (۹۰ لار)، ۸۰- قوش‌جاللی، قویون‌داغی، قیلجی (۹۰ لار)، قیرنالی، قیزیل کنگه‌ور، قیزیلجاقایا، قیلنج یاغلی قایا، کنچل‌داشی، کاظم‌داشی/ قیرخلار/ ایغدیر، کنگرلی، ۹۰- کۆکمر (بۆیوک-)، کۆلکلی، گۆتورگه (قانا‌جانا)، گۆیجه، گدیک‌تپه (۱)، گمیچی‌تپه‌سی، گۆله‌ین‌داشی (آشاغی-)، مرکید، مال‌لایوردو، ۱۰۰- مینجیق‌تپه (گدیک‌تپه)، ۲- ینکه‌داغ، یاقاقلی (قو: خرسک)، یارماقلی، یاریلغان قایا، یاسسی آدا، یاسسی‌داش، یاسسی یاغلی- قارا، یالقیز‌آدا (۹۰ لار)، یالمان، ۱۱۰- یانیقلی، ۱۱۱- یومرو.

اۆرمیه بؤلگه سینین نفوسو [آ] اۆرمیه شهری غربی آذربايجانین شهرلریندن اولاراق ش ۱۳۲۰ ده بخش‌دن (حومه، سومای، سیلوانا، سۆلدوز، اۆشنه‌ویه) تشکیل تاپمیشدیر، (سۆلدوز و اۆشنه‌ویه آیری قسمت لرده گلهرک بۇرادا قالان حصه لردن بحث اولونور): ۱- مرکزی بخش: اۆرمیه شهرینین

قالالاريندان: توپراق قالا (گۆلمانخا يولوندا)، هازاران (ماهاباد يولوندا)، بازارباش (اۆچ گۆبذ ييناسى ياخيندا)، ارك (شهرين گۆنئينده)، عسگرخان قالاسى (هيندو قالاسى)، بالوو (شهرين قوژنى گۆناباتان طرفينده)، مارميشو يوردو...

اؤرميه بۆلگه سينين چايلارى [آ] اؤرميه چايلارى نازلى چايا

ياپيشارق اؤرمو گؤلونه تۆكولورلر: آشوش (اوشنويه s۱۰b۱۷)، ايشگه سو (s۱۰b۱۸)، بالولان چاي (~ s۱۰b۱۷)، برده رش (~ s۱۰b۲۰)، ترسه بولاق (~ s۱۰b۱۷)، شيو/تيبانتان چاي (~ s۱۱b۱۴)، واركوړيك (حسنلو s۱۰b۱۶)، قصريك (~ s۱۱b۱۹)، كوئسالى (خوشالو s۱۰b۱۴)، آب دريند (سزنگلان s۱۰b۱۴/۴۴)، ديزج/چريك آباد (~ s۱۰b۲۸)، واركوړيك (سلطاني s۱۰b۱۷)، سوړكان (~ s۱۰b۱۱)، سوله دوگل (~ s۱۰b۱۹)، سيوان (~ s۱۰b۱۶)، سئروچاي (نوشان سرو s۱۰b۱۱)، چشمه بُرجه گل (نوشان s۱۰b۱۷)، آب زهاني (شهرنوشان s۱۰b۱۵)، شيخ زرد (~ s۱۰b۱۶)، هله (شيخ شمزين s۱۰b۱۵)، صوفيان (~ s۱۰b۱۴)، فلكان (~ s۱۰b۱۱)، قصريك (~ s۱۰b۱۵)، نصران (قمشلو- داش آغول s۱۰b۱۹)، كئچله (~ s۱۰b۱۲)، قالا (گودل برودك s۱۰b۱۰)، لوززيني (~ s۱۰b۱۵)، پينار (ملا باستك s۱۰b۱۵)، ميرآباد (~ s۱۰b۱۴)، آب سركاني (نئى چالان s۱۰b۱۹)، مارميشو (~ s۱۰b۱۰)، كاكره (s۱۰b۱۲)، دره خان (~ s۱۰b۱۹)، قيزيل چاي (نقده- باستان s۱۰b۱۱)، شهرچاي/ بكوړشلوچاي (اورموگؤل s۱۰b۱۷/۲۳)، كوران (~ s۱۰b۱۷/۲۳)، اؤزبك چاي (گيجلر- يورقون آباد s۱۰b۱۲/۲۰)، آغ قوبو (گيجلر s۱۰b۱۲/۲۰)، قارا- قوبو (حاجي پيرلو- قهرمانلو s۱۰b۱۹/۵۰)، زوهه چاي/ روضه چاي (قهرمانلو s۱۰b۱۶/۲۵)، گنبد چاي/ بيرادوست/ زئريك (هشتيان- گنبد s۱۰b۱۳/۵۰)، باراندوز- چاي (~ s۱۰b۱۶/۷۳)، نازلوچاي (s۱۰b۱۶/۱۲)، **اؤرميه بۆلگه سينين داغلاري** (سوماي) [آ] اؤغان (s۱۰b۱۶/۲۳)، باليفان (s۱۰b۱۶/۲۵)، بايدوست (s۱۰b۱۶/۲۹)، برمنجل (s۱۰b۱۶/۲۹)، بره بيني (s۱۰b۱۶/۲۹)، بره رش (s۱۰b۱۶/۲۹)، بره

داغيلمى بئيله دير (تورك ۱۷۴۹، كورد ۱۱۳۳۹، مسيحي ۱۶۶۸)، شهرده ده ۵۲۳۸۵۵ نفر تورك، ۵۷۴۰۰ نفر كورد و ۲۰۰۰ نفر مسيحي ياشايلار، لذا بو شهرستاندا جمعيته ۸۰ فايزى تورك، ۲۰ فايزى كورد، وييردن آز فايزى مسيحي و آيرى قوملاردا نديلار.

اؤرميه شهرينين اينديكى نفوس داغيلمى [آ] اؤرميه شهرينين

اينديليكه ۵۸۳۲۵۵ نفر نفوسو وارديركى حدوداً ۱۴۶۰۰۰ عايله اولور، شهرين تورك نشين منطقه لرني بئيله سيئرالاماق اولار: "بهدارى شهركى، شيخ تپهسى، ينددى ذيرمان، آلتمش طنف (بير طنف هكتارين يارى سى دئكمكدير)، اسلام آباد، حسين آباد، على اباد، قارالار، قاسميه، مسجد ملي، دروازا شاهپور، بالوو، بلوو دروازاسى، دوققوزيله، عسگرخان، سيدجواد، دوه چيلر، تنديرچيلر، خيام، باكرى، شهيد سردار بابا ساعى، شهيد امينى، شهيد تليسچى، شهيد حميدباكرى، شهيد قاسمى، بدل آباد، نووگنچر (پنجراه)، بنش يول (پنجراه)، اؤستادان، آزادگان، دانشكده، گؤل اؤستو، كسرا، چاي اش، سومون آباد، زرگرآباد، مافى، اؤشلو، دانشگاه شهركى، باغ كودك، درويشلر كوچه سى، زنجيرخيابانى، جارچى باشى، شورشورا، اينديليكه اؤرميه ده حافظ خيابانى، مهديقدم، چايباش، ننه ميرم و گؤزگيز كيليسه لرى اطرافيندا ان چوخو ۵۰۰ عايله مسيحي ياشايلار و يئنه ده بير سيرا محله لره كوردلر تورك لره بيرليكه ياشايلار، بو محله لرني تقريبي عايله سايسى و كورد اورانى بئيله دير: شهرك وليعصر (۵۰-۴۰٪)، ويلاشهر (۵۰-۲۰٪)، ايثار (۳۰۰۰-۳۰٪)، آلاواج (۸۰۰-۳۵۰٪)، كشتارگاه (۸۰۰-۶۰٪)، اسلام آباد كشتارگاهى (۷۰۰-۷۰٪)، طرزلو (۵۰۰-۱۰۰٪)، ديزه سياووش (۵۰۰-۳۰٪)، اوستده كى وئريلره گؤره بو شهرده حدوداً ۱۳۵۵۰ عايله كورد و ۵۰۰ عايله مسيحي و ۱۴۳۵۰ عايله تورك ياشاماقدادير، آيرى دئيشله شهرين ۹۲ فايزى تورك، ۷،۵ فايزى كورد، ۰،۴ فايزى ارمنى ديلر، اؤرميه ده تولونچو، بلوو، گچين و مباوا كوره سونلو تورك لره ياشايلار.

اؤرميه بۆلگه سينين گؤرمه لى و تاريخى يئرلىرى [آ] اؤرميه نين

زیووکا (۱۷۹۵ ق.ب. ۳۰۹۵)، بۇرۇش (۱۷۹۵ ق.ب. ۳۲۲)، شَمِش (۲۰۵۲ ق.ب. ۲۹۲)، قایدۇق (۲۰۵۲ ق.ب. ۳۰۹۵)، چاشینگەر (۲۵۷۴ ق.ب. ۶۰۱)، تۇرشین (۲۷۰۰ ق.ب. ۵۰۵)، چیل شیشک (۲۷۲۳ ق.ب. ۶۲۲)، چیارش (۲۵۷ ق.ب. ۵۷۱)، دانیش (۲۰۷۹ ق.ب. ۲۷۲)، دۇگوش (۲۵۹ ق.ب. ۵۹۱)، رازیک (۱۹۰۰ ق.ب. ۲۷۲)، زرد (۱۹۰۰ ق.ب. ۳۰۱)، زنبیل (۱۵۸۷ ق.ب. ۲۵۱)، زیندان (۲۲۶۸ ق.ب. ۲۵۱)، سَرَکش (۲۸۰۰ ق.ب. ۶۰۱)، سفید (۲۱۸۷ ق.ب. ۳۵۱)، سوْماغا (۲۱۶۹ ق.ب. ۳۵۱)، سوْندی (۲۲۴۴ ق.ب. ۲۵۱)، شهید (۲۲۲۰ ق.ب. ۳۰۱)، شیخ بازید (۲۵۰۰ ق.ب. ۴۵۱)، شیخ شاطیر (۲۲۴۲ ق.ب. ۴۰۱)، قاراداغ/ چیارش (۲۱۳۳ ق.ب. ۲۵۱)، قاراوول (۲۵۹۰ ق.ب. ۵۲۱)، قره/ خرغ (۲۹۰۰ ق.ب. ۵۵۱)، قیرمیز (۲۰۷۵ ق.ب. ۵۵۱)، کلات (۲۰۵۳ ق.ب. ۳۵۱)، کَنیشک (۳۱۳۳ ق.ب. ۵۵۱)، کوْئول (۲۷۰۰ ق.ب. ۴۹۱)، کوْره (۲۵۳۳ ق.ب. ۵۲۱)، کیچیک داغ (۲۷۰۳ ق.ب. ۶۳۱)، گُل (۲۰۴۸ ق.ب. ۳۹۱)، گهرش (۲۳۶۳ ق.ب. ۳۹۱)، گیربوران (۳۳۵۸ ق.ب. ۶۰۱)، مازیوند (۲۲۶۸ ق.ب. ۲۵۱)، مره سینک (۲۷۷۰ ق.ب. ۵۷۱)، میدان (۲۷۵۰ ق.ب. ۵۷۱)، ناوسر (۲۲۰۵ ق.ب. ۵۷۱)، نَمال (۲۱۲۵ ق.ب. ۴۲۱)، هَوَمَند (۲۱۰۶ ق.ب. ۲۹۱)،	اؤرمیه بۆلگه‌سینین داغلاری (نازلو-باراندوز-دول-روه‌صه-بگیشلو) [آ] آشوش داغی (۱۹۲۵ ق.ب. ۴۲۱)، ابراهیم داغی (۲۱۴۷ ق.ب. ۲۸۱)، اسماعیل آغا (۱۹۱۹ ق.ب. ۱۹۱)، اوْجاق (۵۲۱ ق.ب. ۵۲۱)، ایلان دره (۱۴۸۳ ق.ب. ۴۵۱)، بازان داغی (۲۱۰۰ ق.ب. ۲۵۱)، بای داغ (۲۰۳۲ ق.ب. ۵۲۱)، برده بیژی (۲۵۱ ق.ب. ۲۵۱)، بلنْزَر (۱۵۰۰ ق.ب. ۲۵۱)، بیزووداغی (۱۹۳۰ ق.ب. ۱۳۱)، پروار (۲۲۶ ق.ب. ۲۶۱)، تاغا (۱۶۲۱ ق.ب. ۱۸۱)، تپیک (۲۴۱ ق.ب. ۲۴۱)، تۇرشک (۱۱۱ ق.ب. ۱۱۱)، جوْم جوْم (۱۷۰۹ ق.ب. ۲۲۱)، جوْهود (۱۴۴۲ ق.ب. ۴۳۱)، جُهودها (۱۶۰۰ ق.ب. ۴۳۱)، دشتک (۲۱۰۰ ق.ب. ۳۰۱)، ساروخان (۲۲۱ ق.ب. ۲۲۱)، ساری/ زرد (۲۲۲ ق.ب. ۲۲۱)، ساری- داغ (۱۵۸۶ ق.ب. ۱۵۱)، ساری قایا (۱۱۱ ق.ب. ۱۱۱)، ساری قایا (۲۲۲ ق.ب. ۱۱۱)، سیرداغی (۱۲۱ ق.ب. ۱۲۱)، سیرداغی (۲۳۱۰ ق.ب. ۲۷۱)، شهرزقایالار (۱۴۰ ق.ب. ۴۰۱)، علی ایمان (۱۶۹۰ ق.ب. ۸۱)، علی پنجه (۱۲۱ ق.ب. ۱۲۱)، قاراباغ (۲۱۵۲ ق.ب. ۳۱۱)، قارابۇلاق (۱۲۱ ق.ب. ۱۲۱)، قاراداغ (۱۹۸۹ ق.ب. ۱۹۱)، قله داغ (۵۰۱ ق.ب. ۵۰۱)، قَصْرِیک (۱۷۴۹ ق.ب. ۱۷۱)، قوروق داغی (۲۵۱۹ ق.ب. ۴۰۱)، قوروق داغی (۲۰۸۳ ق.ب. ۳۱۱)، قیزقالا (۱۵۰۹ ق.ب. ۲۵۱)، قیزمه‌سی (۱۵۲۱ ق.ب. ۹۱)، کانی هوا (۲۳۱۷ ق.ب. ۲۳۱)، کشیش (۲۶۱ ق.ب. ۲۶۱)، کمرزده (۱۶۰۰ ق.ب. ۱۵۱)، کورْک (۲۰۴۲ ق.ب. ۴۸۱)،

اؤرمیه بۆلگه‌سینین داغلاری (مرگور-ترگور-دشت) [آ] آز

(۳۴۱ ق.ب. ۲۱۰۰)، اسپی بنار (۲۲۰۰ ق.ب. ۴۴۱)، اووک (۳۲۱ ق.ب. ۲۵۳)، برّه اسپی (۲۲۵۰ ق.ب. ۳۱۱)، برّه خیز (۳۷۱ ق.ب. ۳۶۰)، بره یزده (۳۴۰۰ ق.ب. ۳۶۱)، بنار (۴۴۱ ق.ب. ۳۲۱)، بولبول (۱۹۲۴ ق.ب. ۱۷۱)، بیقوْز (۳۰۱ ق.ب. ۲۱۸۹)، خئیزَر (۲۳۱۰ ق.ب. ۳۰۱)، خلیل (۳۴۱ ق.ب. ۳۴۱)، دالامپیر/ بویوک (۴۴۱ ق.ب. ۴۴۱)، دالامپیر/ کیچیک (۴۴۱ ق.ب. ۴۴۱)، دَلْره سنجی (۱۴۱ ق.ب. ۱۷۸۶)، دۆله پسان (۲۰۱ ق.ب. ۱۸۸۸)، زرکاوه (۳۴۱ ق.ب. ۳۱۹۳)، زَرینه (۴۴۱ ق.ب. ۳۱۰۰)، زیارت بای بوْن (۳۶۱ ق.ب. ۳۵۰۹)، زینانابوتال (۳۸۱ ق.ب. ۳۵۹۵)، سرگر (۳۹۱ ق.ب. ۲۶۴۰)، سه‌سو (۲۹۱ ق.ب. ۲۷۹۹)، شهیدان/ شهیدان (۴۳۱ ق.ب. ۳۰۰۰)، شَبیت

ھەكى (*۱۳۰×): ھىلانېك (بوش):

اۋرمىيە-سىلوانا-دشت بۆلگەسىنىڭ كىندلىرى [آ] (كىندىستان
اھالىسى چوغلونۇقلا كۆردۈدۈر) احمدرسول (بوش):
اوعلى / اووالى، بىرەسۈر؛ پىشكە، پىرھادى (*۴۱×): تۇيو
(*۳۵×): چىمىن/چىمان (*۸۰×): خەلقە/خەلقان (*۵۰×):
خوشاگرى / خوشاكو (*۹۰×): خىرى (*۶۵×):
داراسىنچى؛ درىند (*۱۹۰×): دىزگىر (*۱۴۰×): دۇلاپسان
(*۱۴۰×): رازان (*۴۳۰×): زىخان (*۳۵×): زىنگلان
(*۵۰×): سىلىم بىگ (*۶۵×): سۆلۈك (*۸۰×)
(قۇسۇلىك): سىلوانا (*۲۷۰×): قرائى (*۸۳×): قىرىك
(*۱۱۰×): قۇجار؛ كاي (*۱۵۰×): مىرآباد (*۶۵×):
نۇشان-آ-ى (*۷۰×): ھەلو (*۷۰×):

اۋرمىيە-سىلوانا-مىرگور بۆلگەسىنىڭ كىندلىرى [آ] (كىندىستان
اھالىسى چوغلونۇقلا كۆردۈدۈر) اورسى (*۱۹۰×):
باوان (*۱۲۵×): برازىن (*۱۵۰×): بى-بىكران (*۵۰×):
بىراسىب (*۱۰۰×): تازاكند (*۴۵×): تۇپوزآباد (*۳۵×):
چرىكآباد (*۱۶۰×): حسنآباد؛ خۇراسىب (*۵۰×):
دۇكانا (*۷۰×): دىزە (*۲۰۰×): رىزگە (*۱۴۰×): زىئو
(*۷۰×): ژارآباد (*۲۱۰×): ژارازو (*۸۰×): سۇسەنآباد
(*۱۴۰×): سولە دوگل، سىركان (*۹۰×): شۇكوراآباد/
شەكلآباد (*۸۰×): شىخ زىرد، شىركان (*۱۴۵×): ەلىە
(*۱۱۵×): فەلكان، قارنا (*۱۰۰×): قۇردىك / گىردىك
(*۱۸۰×): كىچەلآباد (*۵۰×): كىچەلە / قىچە (*۲۵×):
كانى دىستار (*۴۵×): كانى تۇلا / كانى تاير؛ كاير
(*۱۲۰×): كەشىن (*۹۰×): كىسىيان / كىسىان (*۲۸۰×):
گىردەوان (*۱۷۵×): گىردىك ناسىر / گىرگىر ناسىر (*۳۵×):
گىلستانە / ەلستانە (*۱۰۰×): گىلە بىشى؛ لاجانى؛ لۇزىنى
(*۱۴۰×): ملا بىستەك (*۱۱۰×): مىليان (بوش)، مەكان
(*۱۳۰×): مىنصورآباد (*۱۱۰×): مىرآباد (*۶۰×):
ئىرى (*۱۲۰×): نارى (*۷۰×): نىرگى (*۴۱۰×): ەشىمآباد
(*۳۱۰×): ەفتآباد (*۲۳۰×): ەلو / ەلج (*۲۲۰×):

اۋرمىيە-سۇماي بارادۇست-بارادۇست بۆلگەسىنىڭ كىندلىرى
[آ] (كىندىستان اھالىسى چوغلونۇقلا كۆردۈدۈر)

كۆرەسور (۳۰ ك گ ۲۰۰۰)، كىلىسە داغى / كىلىسە گىدىك
(۱۶۱ ك گ ۱۷۹۱)، گىئە سىر (۱۰ ك گ ب ۲۰۸۴)، گاويرقالاسى
(۲۳ ك گ د ۱۸۰۰)، گۇراكو لا (۲۱ ك ق ب ۱۷۸۴)، مارال
داغى (۴۰ ك گ د ۲۰۰۰)، ماە داغى (۳۱ ك گ د ۲۳۶۹)،
مىزىاىوسف (۲۲ ك ق ب ۱۷۰۰)، نۇاسىر (۳۴ ك ق ب ۲۰۳۰)،
نىوادىرە (۴۰ ك گ د ۲۲۰۰)، ەاوارال داغى (۳۵ ك گ د
۲۲۳۹)، ەولا داغى / ەولارىش (۲۵ ك گ ۲۱۱۲)،

اۋرمىيە-انزىل-جىنوبى انزىل بۆلگەسىنىڭ كىندلىرى [آ] امام
كىندى (*۱۱۱×): بۇلار قۇ (*۱۱۰×): ەھلى (*۱۵۰×)،
پىرگل، تىندىرك / كۆرەسۇنلو؛ جىل كىندى (*۹۰/تو):
حاجى بايرام (*۳۶×): ەاماملار (*۱۶۰/تو): خۇرمآوا
(قۇ: خرمآباد): دلاز دلدە (*۱۸۰×): زىنگآباد (*۷۱×):
سلطانآباد؛ سىنچى (*۱۲۳×): شىرىفآباد؛ شىركان،
ەلىكان (*۱۶۰×): ەمرآباد؛ قۇلۇنجو (*۹۸/تو):
قۇيۇجۇق؛ قەرىمان (*۱۰۰/تو): كاسىب؛ كانى شۇرىك،
كۆل تەپە؛ كەرىز (*۱۰۴/تو): گۇلان (*۲۷۰ م س):
گۇلەنىك / آ-ى (قۇ: گىلانېك): ماكى كىندى؛ مىمودان؛
مىشك (*۱۲۰×)، نورالدىنآباد،

اۋرمىيە-انزىل-شەمالى انزىل بۆلگەسىنىڭ كىندلىرى [آ] بارى
(*۳۶۰×)، بۇيداش (*۵۰/تو) (قۇ: بۇيداشت): جىمالآباد
(*۳۴۰/تو+مىسىخى): قاراباغ (*۱۵۶/تو): قالىقچى
(*۵۲۰/تو): قۇشچو (*۱۲۷/تو): گۇورچىن قالا
(*۸۱۰/تو): مۇغاتىل (*۲۹۰/تو) (قۇ: مۇقپالو): نىجفآباد،
اۋرمىيە-سىلوانا-تىركور بۆلگەسىنىڭ كىندلىرى [آ] (كىندىستان
اھالىسى چوغلونۇقلا كۆردۈدۈر) ارىيلان (*۴۶×)، ارە-
زىن (*۶۰×)، اشكى؛ انبى (*۵۰۰×): اۇدى (*۱۱۰×):
اۋىك (بوش)، بالۇلان (*۲۰۰×)، بانى؛ بىرىك،
بۇزۇن (بوش)، بىقۇز، پىسان؛ تالىن (*۱۱۰×)، تۆلكو/
تۆلۈك (*۱۴۶×): تىياتان (*۱۰۳×): خەنىيە (*۲۳۰×):
دۇبىرە؛ دۇستآلان؛ سۇرەبانى، شىپيان (*۱۶۰×): شىخ
شەمىزىن (*۱۱۰×)، كىرىمآباد؛ كۇرانا (*۱۷۰×): كۇرتە
كۇھول؛ گاۋلان (بوش)، گىردە بىلىچ (*۱۶۰×)، مارمىشۇ
(بوش): ماۋانا (*۶۲۰×): ەالۇلان / ەارۋولان (*۹۰×):

(۲۳۰×): بَرديان (۲۱۳×): بَرَسىي (۵۰×): بَسْتَك آباد
(۱۶۵×): چَيْتِر/جتر (۲۶۰×): حَسَن آباد (۱۳۰×)،
خَانِيك (۱۶۰×): سَاكَا (۱۳۲×): سِيْدَان (۳۲۶×):
صُورِيَان/آوا/صُورْمَان آباد (۲۳۰×): غَازَان (۲۵۶×):
قُورْمِيك: قُوتى (۲۳۰×): كَانى رَش (۲۳۰×): گَلِي-
سُوبى/ حَاجى آباد، گُؤْلَه_Xير: مَسْتَكَا (۲۳۰×): مَمَكَا
(۵۸۰×): مِير آباد (۱۴۰×): مِيْنْگُؤل/مِنْگُول (۱۵۰×):
ناوسِرَنوسِر(بُوش)، يَنْگِيجَه (۲۶۰×):

اۈرميه-مركزى-باراندوز بۆلگه سيني كندلى [آ] اَنگُومَان
(۷۲×): بَارَانْدُوز (۴۳۰×/تو): بَنْد (۲۸۲×): بِيْزى
(۸۰/تو) (قُ:بِزَه): جُورْنى (۱۰۵×): جَانُوئِيْسِلُو
(۹۱×): جَعْفَرِيَان، چَاوُوش (۴۵×): حَسُوْ كَنْدى
(۳۰×): حِيْدِرْلُو (۱۳۰/تو): خَتَايلى/خَاتايلى
(۹۰/تو): خُومَاوَا (۱۲۰/تو) (قُ:خَرْم آباد): دَاغ سَاعَتلى
(۶۰×) (قُ: سَاعَتلُوى كُوه): دِيْدَان-آ-ى (۲۵۰/تو):
رَحِيْم پُور دِيْزَه سى: سَارى بَگْلُوى مُوسى (۷۰/تو)(بُوش):
سِيْدَك: سِيْر (۱۶۲/مَسِيْحى وَ كَلْدَانى): شِيخْلَار مَزَارى/
شِيخ مَزَارى (۳۰×): شِيْمِيكَا/ شِيْمِيْقَان (۸۰/تو): عَالى
آبَاد بَارَانْدُوز (۲۸۰/تو): فَتْحى دِيْزَه سى: كِيْلِيْسَه كَنْدَسِيْر
(۷۰/مَس)، كِيْلِيْسَه كَنْدى (۵۵/تو): گَرْنَه كَشش
(۵۰×): مَنْدَه دُول(بُوش): نِيُولى: وِرْمَزِيَار (۸۲×):
هَنْدِيك/ هَنْدِنُوك:

اۈرميه-مركزى-باش قالا بۆلگه سيني كندلى [آ] آرَالِيْق
سَارى بَگْلُو(۱۱۰/تو): آشَاغى گُؤْلَه مَز (۲۸۰/تو):
آيِيْلَى (۱۸۶/تو): اِسْلَام پَنَاه آباد/ اِسْلَامْلُو (۱۱۵×):
اَوچ ائُولر (۲۰/تو): بُوْرْبُور (۷۴/تو) (قُ:بِرْبِر): يِيْرِيْنج-
آبَاد (۳۱۰/تو): تَكَه لى (۱۲۱/تو): تُوپْراق قالا
(۶۰/تو): جِيْلُوجَاپَان (۵۵/تو): چِيچَكلى باش قالا
(۱۳۰/تو): چِيچَكلى مَنصُور (۱۵۰/تو): دَدَه سَقْقى
(۶۰/تو): سَارِيْجَالى (۳۸۰/تو)، شُورْ كَنْد (۱۰۰/تو):
شِيخ تَمِيْر/ شِيخ دَمِيْر (۵۲/تو): صَفْرَبْگى/ صَفْر بَثْهَى
(۲۶۵/تو): صَفْر قُولُوخَان كَنْدى (۱۰۵/تو): عِيْسَالى
آلَاه وَتْردى (۲۲ق/د ۳۵۰/تو)، عِيْسَالى حِيْدِرْلُو (۷۰/تو)

آلُوسَان (۳۰×): اَخِيَان (بُيُوك وَ كِيچِيك-) (۶۰×):
اِسْكَنْدَر آباد (۱۲۰×): اَسَنْگَرَان: اِمَام كَنْدى: اُودَه لَان-آ-ى
(۵۱/تو): اِيْشِيْگُفْتِيك/آ-ى (۱۲۴×): اِيْشِيْگَه سُو
(۲۵۰×): بَثِيك/ بَهِيك (۳۷×): بَثِيك(بُوش): بَرْدَه زى
عَالِيَا، پِيْسُو/ پِيْسْت: تَازا كَنْد شِيْمَال (۷۶×):
چَنْهَرَه/چُؤْهَرَه/ چِيْرَه (۲۶۰×): خَانِيك (۸۰×)، خَلِيَان
(۱۲۰×): خُوش آلَان (۸۰×): دَرْبَنْد: دُؤْمَان/دَمَان، رَبْط
(۱۱۰×): رُوت/ رُؤنْد-آ-ى (۱۲۳×): زَنْگَه قَان (۲۳۰×):
سُتْرُو/ (۱۹۰×): سِيْهَرَك/ سِيَارَك (۱۴۵×): صُوفى كَانى
(۳۰×): عَمْر آباد: فِيرُوزِيَان/فِيرُوزِيَان (۲۲۰×): قَارَا آغَاچ
(۱۲۰×): قَصْرِيك (۳۵۰×): كَانى شُورِيك: كَانِيْسِي/ي
آغ بُولاق: گُورَان آباد/ كُور آباد (۶۰×): كُورَانَا
(۱۹۰×)، كِيْنِيْسى (۹۰×): گَنْبِد (۳۵۰×): گَنْگَه چِيْن
(۴۵۰×): گُورَانلى/ گُورَان آباد (۱۲۰×): گُؤْل شِيخَان
(۱۱۰×): گُؤْلَه لِيْن/ كُولْگِيْنى/ كَلَه گِنى (۵۰×)،
گُؤنْذَك مَالِلَا (۱۶۰×)، مَافَرَان (۱۲۰×): مَرْگَه رَش
(۸۰×): مَسْتَكَا (۸۵×): مِير دَاوَد (۴۰×): نئى چَالَان
(۲۱۰×): نَاوْجُوْوان/نُوجُوَان (۵۰×)، هَفْتَسَارَان/ هَفْتَسَار
(۱۲۰×): هَلَه قُوش: هَنْگِرُوان (۱۲۰×)،

اۈرميه-سۇماي بارادوست-جنوبى سۇماي بۆلگه سيني كندلى [آ] (كَنْدِيْسْتَان اِهَالى سى چُوغُولُوقْلَا
كُؤرْدُودُلر) آغ سَقْقِل/ آغ چَقَال (۱۶۸×): بَاوَان
(۳۰/تو): بَرْدَه رَش: بَرْدُوك (۱۵۰×): پِيْرَانْجُوق
(۲۵۰×): جُوجَنْهَى (۲۷۵×): جُوهَنْئى (۳۳۳×):
چِيْلَقِيْرَان (۸۱×): حَسَنْلُو (۶۵×): خَرْدَه رَش، سُلْطَانى،
سِيْنَاوَا/سِيْن آباد (۲۷۵×): صُوفِيَان (۲۵۳×): عَبْدى بَگ:
قَصْرِيك (۶۵×): كَانَسِي: كَانى مِيرَان (۱۲۰×): كُورُن:
كَنْچى (۲۶۰×): گُؤْدَل: مَرْنَه (۲۰۰×): هَشْتِيَان
(۱۹۰×): هُؤرْسِيْن (۳۳۰×):

اۈرميه-سۇماي بارادوست-شمالى سۇماي بۆلگه سيني كندلى [آ] (كَنْدِيْسْتَان اِهَالى سى چُوغُولُوقْلَا
كُؤرْدُودُلر) اِسْكَنْدَرِيَان (۱۳۲×): اِيْلِك آوَا/ رِيك آباد
(۲۳۰×): بَاجَرْگَه/ بَاژرْگَه (۱۳۲×): بِيچَه جِيك

كلدانى) (قۇ:اردوشاهى / امام كندى؛ اۋچ انولر / تو+كو (*۵۱/تو)، اۋزان اسكندرى×، اۋزان توركمان (*۱۴۰/تو)، بابارىت (*۴۹۰/مس) (قۇ:بابارود؛ تترخاراب (*۱۷۲/تو)، تازاكند؛ تاسمالى (*۱۳۰/تو)؛ تبت؛ تپه توركمان (*۷۵/تو)؛ تكه (*۲۰۰ مسيحي + كلدانى)، جئيرانلار / آ-ى (*۳۸۰/تو)؛ جَبَل كندى (*۲۸۰/تو) (بوش)، حصار توركمان (*۱۵۲/تو)؛ حصار قاپيچى؛ حسن آباد (*۱۵۰/تو)؛ خنجرقيشلاقى (*۵۷/تو)؛ خيدير آوا / خضر آوا (*۲۰۰/ى تو)؛ دارباريت (*۳۴۰/تو+مس) (قۇ: داربارود)؛ ساراجيق * (*۶۵/تو)، سرداريت (*۱۶۰/مس) (قۇ:سردارود)؛ سوتاراش (*۱۵۰/تو) (قۇ:چوب تراش)؛ شئين آوا / شاهين آباد (*۹۰/ مسيحي + كلدانى)؛ عربلو (*۱۹۰/تو)، غريب كندى / تو+كو (*۷۰/تو)، قاراقايا / تپه طالب آباد؛ قارالار (حاجى قاسم / آقاتقى) (*۲۱۰/تو)؛ قوزت تپه (*۱۰۰/تو)؛ كوساوا / كوسا آباد (*۱۰۰/تو)، مرادعلى/آ-ى (*۴۶۰/تو)؛ مُراد كندى (*۱۰۰/تو)، مُقَدِّم (*۳۰۰/تو)، موشقارلى (*۳۰۰/تو) (قۇ:ميرشكارلو)؛ نئى- بين (*۲۲۰×) (قۇ:ناي بين)؛ نظر آباد افتخار (*۷۰/تو)؛ نظر آباد قالا / نظر آباد مجيدى (*۳۰/تو)،

اۋرميه-مرکزى-جنوبى باراندوز چاي بۆلگه سينين
كندلرى [آ] آغ بولاغ (*۴۹×)؛ ائلزگى (قۇ:ايلزگى)؛ ائيسللى (قۇ:عيسى لو)؛ اۋزان (ملك النجار / اسكندرى) (*۱۲۰/تو)؛ باروژ (*۳۴×)؛ بالانيش (*۶۰/تو+كو+مسيحي)؛ بايات / باياتلار (*۳۰/تو)؛ بربرو (*۴۶×) (قۇ:بربران)؛ بوژبوژ آوا / بيزيت آوا (قۇ:مبارك آباد)؛ پولادلو (*۷۰/تو)؛ تازاكند جمال خان (*۵۰/مسيحي)؛ ترزىلى (*۳۵/تو)؛ توپوز آباد (*۵۰/تو)؛ تۆله كان (*۱۲۶/تو)؛ تۆمه تر (*۴۸۰/تو)؛ حصار آغ بولاغ؛ درين قالا (*۸۸×)؛ دولاما (*۳۲۰/تو)؛ رحيم آباد؛ زۆرگ آوا (*۵۰/تو) (قۇ:بزرگ آباد)؛ زيويك (*۱۳۰/تو)؛ سيلانا؛ شaban كندى / شعبان كندى (*۳۰/تو)؛ شيروكندى (*۲۵×)؛ قاسملو (*۲۶۰/تو+كو)؛ قالاجيق (*۲۱۰/تو)؛ كاروانسراى (*۱۳۰/تو)؛ كورانا / گورانى (*۱۳۰/تو)، كۆكه

تو+مس)؛ عيسالى زمى (۱۷كق د*۱۳۰/ تو+مس)؛ عيسى موسى لو (۱۵كق د*۴۵/تو)؛ قارابوغللو (*۵۱۰/تو)؛ قازانلى (قۇ:قازان على)؛ قالاغيزيگ (*۱۳۰/تو)؛ قوسور (*۲۰۰/تو) (قۇ:قصور)؛ قهرمانلو / آ-ى (*۴۳۰/تو)؛ قيزيل حاجيلو (*۱۱۰/تو)؛ كئچه باش (*۷۳/تو)؛ گؤيجه-لى اصلان (*۱۵۰/تو)؛ گؤيجه لى تپه (*۵۰/تو)؛ گزنه (*۲۰۰/تو) (قۇ:گزنتى)؛ گۆله مز (قۇ:شهرک گلمرز)؛ ياغمورالى (*۲۸۰/تو+تو)؛ كلدانى)؛ يورقون آباد / آ-ى (*۶۳۰/تو)؛ يوسف آباد،

اۋرميه-مرکزى-بگيشلوچاي بۆلگه سينين كندلرى [آ] آغجا قالا (*۱۴۵/ آسورى+تو+كلدانى)؛ آلمان آوا (*۸۵/تو)؛ آيدىنلو (*۲۶۰/تو)، اسلاملى (*۳۸۰/تو)؛ امامزادا (*۲۶۰/تو)؛ اۋچ قبيرلر؛ ايگدير (*۳۴۰/تو)؛ باراجوق (*۱۳۵/تو)؛ بالديرلى (*۴۰/تو)؛ بوراشان (*۷۵/تو)، بيللان / بيرلان؛ پيشتييل (*۱۷۰/تو) (قۇ:پشتگل)؛ جارچىلى (*۲۵۰/تو)؛ چهره گشا (*۷۰/تو+مس)؛ حاجى پيرلى / آ-ى (*۲۸۶/تو)؛ حاجيلار؛ حصار ترمنى؛ حصار؛ دارغالى (*۲۵۰/تو)؛ ركان (*۲۹۰/تو)؛ ريحان آباد؛ سنگر ميرعبدالله؛ صالح آباد؛ صدقه / صداقه (*۱۶۰/تو)؛ قارا آغاج اوليا (*۷۰/تو)، قاراجالى (*۳۵/تو)؛ قاراحسنلى؛ قاميت (*۲۰۰/تو)؛ قوتورلار (*۶۹۰/تو)؛ قئىلىلى (*۱۲۰/تو)؛ كوردلر (*۷۶۰/تو)؛ گاباران (*۱۹۰/تو) (قۇ:گباران)؛ گميجى (*۷۵/تو) (قۇ:كشتيان)؛ گۆل پاشين / گۆل پرچين (*۱۸۰/ آسورى + كلدانى)؛ گۆلماخانا (*۲۶۰/تو)؛ لشيلىلى (*۱۳۰/تو)؛ للهلى / الياس آباد (*۴۴۰/تو)؛ ماراجيق / مره جيک (*۷۰/تو) (قۇ:مراجول)؛ ممدقولو قيشلاغى؛ ميرزا على قيشلاغى؛ ميشك آوا / آ-ى (*۵۰/تو)؛ ميياوا (*۸۰/تو) (قۇ:مياوق)؛ ناققالاديزه سى (*۸۰/تو) (قۇ:ديزج نقاله)؛ وزير آباد (*۱۲۰/تو)؛ هسپستان (*۱۲۰/تو)؛ هسه كان / عيسى خان؛ يئنگيجه قازى / يئنگيجه قاضى (*۱۲۰/تو)؛ يووالا (*۲۰۰/تو)؛

اۋرميه-مرکزى-توركمان بۆلگه سينين كندلرى [آ] آلقيان (*۱۵۰/ ارمنى+تو+كلدانى)؛ آردشا (*۳۰۳ مسيحي و

ميرحسين بگ، خليفتان، ذره زم (*۱۵۰/تو)، زئينا للى (*۲۵/تو)؛ سينجلىك / سينجى × (بوْش)، قاراحسلو؛ قالا قيزيل عاشق (*۴۰/تو)؛ قصريک؛ قوزيوند / قوزگوند (*۲۱۰/تو+مس)، قيزيل عاشق (*۲۷۰/مس)؛ كانى قوزان (*۵۵×)، کوتالان (*۱۱۰/تو)، کوه له (*۲۰۰/تو)؛ گجین (*۷۰×)، گنج آوا (*۱۳۰/تو)؛ گوْلهر (*۲۲۰×)، لرنى (*۱۶۰×)، لوْز (*۷۴۰/تو)، ميرآباد، ناصرآباد، ولينده / آ-ى (*۳۶۰/تو+مس)؛ يورقانلى (*۲۴۰/تو)؛

اۋرميه-مرکزى-شمالى باراندوْز چاي بۆلگه سينين گندلرى [آ] بۇرهانلو؛ تکه ديزه سى/ ديزه تکه (*۱۰۴۰/تو+مسيحى+کلدانى) (قوْ ديزج تکه)؛ داغ قارالار (*۱۶۰/تو)؛ سارالان (*۲۹۰/تو)؛ سارى بگلى مُعين (*۲۷۰/تو)؛ ساعاتلى / ساعاتلى بيوه له (*۳۲۰/مس)؛ شمس حاجيان (*۱۷۲/تو+مس)؛ فققى بگلو (*۳۰/تو) (قوْ فقيه بگلو)؛ قارا آغاج (*۴۹۰/تو)؛ قوْتولو (*۱۸۰/تو)؛ قورشالو، گوى تپه (*۹۰۰/تو+کو+ارمنى)؛ وننايى / وندايى (*۱۳۵/تو)؛

اۋرميه-نازلو-تولاتپه بۆلگه سينين گندلرى [آ] آباجالى (*۳۰۸/تو)؛ آدا (*۹۵۰/تو+مس)؛ اوْسالو/ اوْسالو کاظم / آلايه وئردىخان؛ تولاتپه (*۶۵۰/تو) (قوْ: تلاتپه)؛ چمه گى (*۲۵۰/مس) (بوْش)، خانيشان (*۷۰۰/تو)؛ خُداوئردىخان كندى؛ زيرمانلو (*۱۹۰/تو)؛ سوْپورقان (*۳۴۰/تو+مس)؛ موْش آوا (*۵۵۰/مس)؛ يئنگيجه (*۲۳۰/مس)؛

اۋرميه-نازلو-شمالى نازلو بۆلگه سينين گندلرى [آ] آباجالى /ى (*۸۵/مس)؛ آرناسا (*۱۶۹/تو)؛ آنگه نه (*۵۵۱/تو)؛ اوْخچولار (*۲۰۰/تو)؛ ايکى آغاج (*۲۷۰/مس)؛ بئهيک-خوجا، بابا گنجه / تپه-حاصر-تازا کند (*۲۰۰/تو)؛ باشلامبوْش / باشلان بوْشلو (*۳۵۰/تو)؛ بگلىر ساعاتلى سى (*۶۴۰/تو)؛ پارکندى (*۳۰۰/تو)؛ تالتاوا (*۲۰۰/تو) (قوْ: تقليد آباد)؛ چاناقلى (*۲۴۰/تو)؛ چير / چر، حصار بهرامخان (*۱۸۰/تو)؛ حيدرلو (*۲۱۰/تو)؛ حيدرلى بگلىر (*۴۸۰/تو)؛ خالتاوا (*۳۵۰/تو) (قوْ: خالدا آباد)؛ دؤيران (*۲۷۰/تو) (قوْ: دؤيران)؛ داغ عسگر آباد؛ دانقيرالى (*۱۲۰/تو)؛ رحيم آباد (*۱۸۰/تو+مس)، زده لى (*۱۰۰/تو)؛ زومبالان / زوْتبیلان

(*۳۶۰/تو+مسيحى) (قوْ: کوكيا)؛ گوْلدانلى (*۳۵۰/تو) (قوْ: گدانلو)؛ ماكى تپه سى (*۳۷۰/تو) (قوْ: تپه مکى)؛ محمودآباد (*۲۸۰×)؛ نوروز بوْلاغى (*۸۰/تو)؛ نيْزدره (بوْش)؛ نيولى (*۲۱۰/تو)؛

اۋرميه-مرکزى-جنوبى نازلو بۆلگه سينين گندلرى [آ] اوْزرىلى (*۱۰۰/تو)؛ ايراوللى (*۱۱۰/تو)؛ بارينى (*۱۳۰/تو)؛ بوْز لو (*۸۰/تو)؛ تازا کند افشار / تازا کند اردشا (*۲۸۰/تو)؛ تازا کند قيشلاق (*۱۹۰/تو)؛ چيچکلى حاجى-آقا (*۱۵۰/تو)؛ دايلاق (*۱۰۰/تو)؛ دسگير / دستجرد (*۵۱۰/تو)؛ زئيويه کندى؛ سامسالو (*۵۰/تو)، سليم کندى؛ سيدلو (*۲۲۰/تو)؛ شيخ سرمست (*۴۵۰/تو)، عابباس آباد؛ عربلو (دره-يىن-مئشه) (*۱۷۰/تو)؛ عسگر آباد تپه؛ غفار بگى / غفاريه (*۲۶۰/تو)؛ فققى بگلو/ فقيه-بيگلو (*۱۶۰/مس)؛ قاراگؤز / آغابابا-ايل (*۲۸۰/تو)؛ قاراگؤز / سليم آغا (*۲۴۰/مس)؛ قارالار / آ-ى (*۱۳۳/تو)؛ قارالار نازلو (*۱۵۰/تو+کو)؛ قيرخىلى (*۴۵/تو)، ککه-لر؛ گر دآباد (*۵۳۰/مس)، مرنگه لى / ک (*۵۰/تو)؛ يىن چوْنقرا لى (*۱۰۰/تو) (قوْ: چنقرا لوى يکان)؛

اۋرميه-مرکزى-دول بۆلگه سينين گندلرى [آ] اسلاملى / اسلام آباد؛ باليستان (*۳۰۰/تو)؛ برده کيش / تو+کو، پيرعلى (*۶۲/تو)، جوْلبر (*۱۶۰/تو)؛ داش آغول (*۳۱۰/تو)؛ دربند (*۶۰×)؛ دلوْ (*۸۰×)؛ دولديزه (*۴۰۰/تو)؛ زشه کان / تو (*۳۱۰/تو)، زئيويه (*۸۰×)، ژارآباد (*۱۲۰×)؛ ساميرتى (*۳۰۰×)؛ سلطان آباد (*۳۴×)؛ قميشلى / تو+کو (*۱۰۰/تو)؛ کرکن / کنعان (ايل-رعيت) (*۲۰۰/تو)؛ کمانه، نارى (*۱۴۰×)؛ نازناز (*۱۱۰×)، ناناس × (*۱۸۰×)، نصيرآباد (*۱۳۰×)؛

اۋرميه-مرکزى-روهه چاي بۆلگه سينين گندلرى [آ] آغ بولاق / كانى سفيد (بوْش)؛ آلباش / آلوچ (*۱۴۶/تو+مس)؛ آنهر / آ-ى (*۶۰۰/تو+مس)، اوْشناوا (*۴۲۰/تو) (قوْ: آشنا آباد)؛ بادىكى (*۱۳۱/تو+مس)؛ بالاجى (*۵۱/تو)، پير مُراد (*۱۵۰/تو)؛ تئزخاراب (*۳۵۰/تو)؛ تازا کند انهر × ترضيلى قيشلاغى (*۵۲×)؛ جهتلى (*۱۹۰/تو)؛ حصار

ا و u	آذربایجان تۆرکجه سی	۳۶۴	ارک سۆزلۆگۆ	ا و u
(**۲۰۰/مَس)؛ ساری بگلی چیراق (**۳۰۰/تو)؛ شوکور قیشلاغی (**۷۵/تو)؛ شیرآباد (**۲۲۰/مَس)؛ عبداللاه خان کندی (**۲۹۰/مَس)؛ علی بگلو (**۵۰۲/تو)، علی کندی (**۹۰/تو)، قاراجالی (**۲۸۰/مَس)، قاراقوینلو (**۹۰/تو)؛ قاراقیز (**۱۶۰/مَس)؛ قیزیل خنیه (**۵۸۰/تو) (قو:خانقاه سرخ)؛ قیلیشلی /قیلینجلی (**۱۱۰/تو)؛ کۆرپو چۆنقرالی (**۳۷۰/تو)؛ کَرَن آوا (قو:کریم آباد) (**۳۰۰/تو)؛ کلهوان /گلهوان (**۷۰/تو)؛ گئۆلر /گئچلر (**۵۷۰/تو)؛ گۆیجه-آران /گۆی جئیران (**۱۰۰/تو)؛ لَک (**۴۰۰/تو)؛ لِّلہ لی- تُراب (**۱۶۰/تو)؛ لِّلہ لی آتلی خان (**۱۱۰/تو)؛ لَوّلفه /ساعاتلی ~ (**۱۸۰/مَس) (قو:لو لهام)؛ مَرَنگه لی /ب (**۳۹۰/تو)؛ مۆسگولنو (قو:مسیکین) (بوْش)؛ نخجوان تپه (**۳۷۰/مَس)؛ نوْشان /نوْشین؛ وققاسلی /آ-ی (قو:وقاصلو)؛	(**۴۰/ک گد *۲۸x)، سنگر بگلرگی (**۲۵/تو)، سه سلر (**۱۰/کد *۳۰/تو)، شاه میرزا کندی (**۱۳/کق *۸۰/تو)، شیروانشاهلو (**۶۱/ک گد *۸۰/تو+کو)، قایالی (**۱۷/کق *۵۰/تو)، /تو)، قمیشلی (**۴۳/ک گد *۳۵x)، نرله (**۲۳/ک گب *۳۰x)، اۋرمیه نین آغیرگونو [آ] دونیا بیرینجی ساواشی سیراسی اورمیه- اهاالی سی هئچ بیر ساواشدا اشتراکلاری اولمادان اثرمنی و آسوریلر طرفیندن هجومی معروض قالدیلار، بیر مدّت مقاومتدن سونرا نهایت شهری مسیحیلره تسلیم اندیرلر بو اومودلاکی اؤل اولدونون قاباغین آلسینلار، گۆنش ۱۲۹۶، یکشنبه اسفندین ۵ی، اثرمنی و آسوریلر شهری اللرینه آلاراق سلاحسیز ملتی اؤل دورمگه باشلایلار، معتمدالوزرا، رحمت الله توفیق ین یازدیقلارینا گۆره او گون اورمیه ده ۱۰،۰۰۰ نفر قتل عام اندیلیر، بعضی کورد کندلرین شهره هجومو و خالقی تالانلاماسی فلاکتی داهادا بؤیودوردو، ۲۰ گون سونرا مارشیمون، سیمیتقونون الیه اؤل دورولور و مسیحیلر عوضین اورمیه- لیلردن چیخار دیلار و اسفندین ۲۸ی اورمیه یه تۆکوله رک یئنه ده آن آزی ۱۰،۰۰۰ نفر اؤل دوروللر، البته بونلار تای سلماس و اورمیه کندلرینده ده انسانلار، بؤیوک اؤلچوده اثرمنی و آسوریلرین الیه قتل عام اولولار، بو اوزدن اسفندین ۵ی (۲۴ فوریه) آذربایجاندا دایانیشما گونو و کۆتلوی حالدا قتل عام اولان شهیدلرین آتما گۆنو ساییلیر ۱۵۵،۹۴.			
(بوْش)؛ یورقانلی جینیزه (**۲۸۰/مَس)؛	اۋروا urva [آ] کوندهنی وردنه ایله آچارکن خمیرین تاختایا یاپیشماماسی اوچون سیپلن ایری اۋن، اۋغرا (فا:~). {«یوغورماق» «یوغورماق» «یوغورو» «یوروا» «اۋروا»}.			
اۋرمیه بۆلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰) (*) [آ] آغ زیارت (**۶۹/کقب *۱۵۰/تو)، آغچاگۆلو (**۲۸/ک گد *۲۴x)، ارشلو (**۲/ک گد *۵۷/تو)، ایرسکان (**۱۴/کد *۵۱/تو)، بفرموت آباد (**۲۲/ک گ *۹۱x)، بالو (**۹/کقب *۱۴۰۰/تو+کو)، بوینی یوغولنو (**۹/ک گد *۳۱۰/تو)، بیلان (**۸/ک گد *۶۰/تو)، تازاکند تالوار (**۵۱/ک گد *۲۰x)، ترمینی (**۷/کد *۱۱۵/تو+مَس)، تمر (**۷۰/کقب *۷۱۰/تو)، تۆرکمن (**۲۰/ک گد *۱۰۰/تو)، حیدرلوی بگلر (**۲۰/کق *۴۸۰/تو)، خان تختی (**۸۰/کب *۶۰/تو)، خان طاوس (**۶۰/ک گد *۳۵x)، ختایلو (**۱۳/ک گ *۱۳۰/تو)، ریک آباد (**۱۵/کقب *۶۰/تو)، ساعتلومنز (**۲۰/کقب *۵۱۰/تو)، سلاتا	اۋرووات urvat [آ، دا] خُرمت، عزّت، اعتبار "کنچل حمزه ساییلمايان، اۋرواتای اولمایان بیر آدام ایدی". {محتماً} خُرمت سۆزونون دیشیلمیش شکلیدیر {			
	اۋرواق urvaq [آ] بیر نوع سۆتلو لاواش (فا:نوعی لواش شیردار). {اۋروا، اۋرواق، باخ: اۋروا}.			
	اۋروالیق [آ] اۋروا دۆز لتمک اوچون یارارلی، باخ: اۋروا.			
	اۋرووت [آ] ۱-آشاما، مَرَحله ۲-آماج، مقصد، هدف. ^۷			
	اۋرووز [آ] باخ:اۋروز.			
	اۋروس urus [آ] روس اؤلکه سی و خالقی (فا:روس).			

اۇرياد **uryad** [آ] ماھنشان شھرى نىن ۴ دھستانىندان يېرى (۳۹ كندى وار، *۱۳۰۰)؛ قۇرەدە كند آدى {اۇرى+آد}.

اۇريان **uryan** [آ] سالماس دا كند آدى {اۇرى+آن}.

اۇريانخاي **uryanxay** [آ] شامانىست آچى بىر بوى آدى ^{۱۲}.
اۇرين **urin** [آ، تاتارجا] ۱-آب ھاۋاسى خوش اولان يئر، اوغلان آدى (فا: نام پسر) ۲-غىشاه عوز دە كند آدى {اۇر}.

اۇز **uz** [ص، دده] ۱-اۋس، باشارى، ايى و گۆزل "آز اولسون اۋز اولسون" (فا: خوب) ۲-آچىلما، اۋزما، گنىشلەمە، مثلردە اۋزاق معناسىندا ايشلەنير "آز گنتدىك اۋز گنتدىك دره تپە دۆز گنتدىك" (فا: دور). ۳-چوخلوق مفھومو وئرن

آدلار ويا ائتگى لى فعل دۆزلىدير، باخ: اكلر. {گۆ: بىزك، ت، سن؛ بو كلمە قديم توركجەدە ايشلىك اولاراق اۋس سۆزونون آيرى شكلى اولمايلىدير، اوستاد/ اۋستا كلمەسى بو سۆزە باغلى كلمە سايىلىر و حكيم فارابى نىن بۇيوك باباسى نىن آدى اۋزلوق آدلانىمىشدير و بو اوستاد دئمكىدير، بو سۆزدن دوزە لن آيرى كلمە لر: اۋزمان، اوزلاشماق، اوزماق، اۋزان/ اۋزان (عاشيق، اوخويوجو و اصليندە اۋستا و يىلىجى)؛ بو كلمە اۋگ سۆزجوك ايله كۇكداش و دۇبلىت /انكىز اولمايلىدير، هوش سۆزونونده بونون دىيىشمىش شكلى اولماغىنى قبول گۆرمك اولار، باخ: اۋزا، اكلر}.

اۋز... [آ] انسان آدى: ~آلپ، سئل، سبای، سبگ، سبگىم، سىيگە، سجان، سخاتون، اۋز، اۋزرك، سقان، سقۇل، سقۇلو، اۋز [آ] چالوس-آمل دا كند آدى (۳۵ ك* ۵۵۰ غ. تو)

اۋز دوشمك [س، دده] اۋيقون اولماق، موافق دوشمك.

اۋز قىلىچ [آ، دده] توتۇملو قىلىچ، اله ياتقین قىلىچ.

اۋزا **uza** [ص] ۱-اۋزاق آنلامىندا بىر سۆزجوك (فا: دور).

۲- [آ] اۋزاي، گنىشلىك، اۋزونلىق، يايقىنلىق. ۳-آسكى، آسكى يە دايالى، قديم، ماضى ۴-گىچىش، گىچىت. {اۋزا سۆزو ديواندا گىچىمىش زامان و اسكى مفھوموندا ايشلەنېب و آچىقدىركى اۋزاق، اۋزانماق و اۋزون سۆزلىرى سۆرە آرالىغى نىن بۇيوك اولماغىنى گۆستەرەرك سونرالار بو مفھوم مكان و فضا آرالىغىنا شامل اولوب و معناسى گنىشلىك نىر؛ آيرى طرفدن اۋزا و اۋزماق كلمە لرى مفھوم

اۋروش **urus** [آ] وۇروش، دۇيوش، قىرئش، ساۋاش. ۲- انسان آدى: اۋروشلاپ، اۋروشباي، اۋروشېگ، اۋروشخان.

اۋروشقان [آ] ساۋاشچى، جنگاور.

اۋروق/ اۋروغ **urug** [آ] ۱-سوى، سولاله (فا: دودمان) ۲- اۋبا ۳-وۇرقون. {ت: ۱-توخوم. ۲-دۇيوش، وۇروش. ۳- اىپ؛ بو كلمە نىن كۇكو اسكى معنالار باخارساق هۆرمك و وۇروماق كىمى سۆزلەر دايانير، ايرىق كلمەسى دە ئيله اولمايلىدير هرچند بىلگىنلر ايرماق/ يارماق سۆزونودە كۇك كىمى گۆستىرىلر، بو كلمە اۋرۇغ شكلىندە فارسجادا ايشلەنير}.

اۋروق... [آ] انسان آدى: ~آلپ، ~اى، سبای، سىيگە، ~ر.

اۋروك **uruk** [آ] انجىل دە آدى كىچىك **erech**. بۇگۆنكو واركا، بابلىن گۆتتىنيدە، "شوروپاك" "اۋر" شھىرلىرى نىن- آراسىندا اۋلان سوئمىر شھىرلىرى نىن ^{۱۱۶} {سوئمىرجه، باخ: ارك} **اۋرۇل** [آ] ۱-تۆز، جنس ۲-اۋرس.

اۋرۇلو [آ] سۈيلو.

اۋرۇم [آ] ۱-شرف، حيثيت ۲-بىجەرى، ياتقىنلىق، باخ: ارك. **اۋرۇم** **urum** [آ] اوغوزخان زامانى بىر بۇلگە خانى نىن آدى ^{۵۴}. **اۋرۇمچى** [آ] اۋيغورلار نىن (۸ جى قرن) قۇردوقلارى بىر شھىر ^{۵۵}. **اۋرۇمداى** **urumday** [آ، ت] زهر و آغى نىن ضررىنى آرادان آپاران بىر داش آدى.

اۋرۇمكى **urumki** [آ] شامانىسمدە بىر جىن آدى ^{۲۱۱}.

اۋرون **urun** [آ، ت] ۱-اۋتورولان يئر "اۋ" منى اۋرون دان دۇرقازدى. ۱-اۋرون، شرف، اعتبار ۲-مقدار، عادت.

اۋرون قۇش **urunqush** [آ] م۱۶ جى يۈزىلدە، آنادولودا آت چكىن تۆرك بىر ليگىنە منسوب بىر بوى آدى ^{۵۶}.

اۋرونچا [آ] ۱-شرفلى، اۋنۇرلو ۲-آمانت، رھىن.

اۋرونقاش [آ] ضياآباد دا كند آدى.

اۋرونقۇ [آ] ۱-شرف، حيثيت، ۲-ائىتيم و تعليم قىلىجى.

اۋرونقۇجا [آ] باخ: اۋرون+قۇجا [خ] تۇمان خان نىن تۇرونو

اۋرونقۇشاد [خ] گۆى تۆرك پرنسى و كۆرشاد نىن اوغلو.

اۋرونۇج [آ] آذربايجان دا آدا آدى ^{۲۴۰}.

اۋرى [آ، ت] ۱-اركك اولاد. ۲-سس، گۆرولتو. ۳-دره، يول.

اۋرى [آ] كلىئىر دە كند آدى {دره، يول، بوى آدى} اۋر.

آرالیک لی، چوخ اؤته لردە اولان "اؤزاق یئر لر، اؤزاق دان گلن لر" (فا: دور). far ۲- زمان اعتبار ایله آرالیک لی اؤزاق زمان لاردان سونرا، اؤزاق اؤمودلار، اؤزاق خیال. ۳- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سۆزلر دۆزلدیر "اؤزاق قوهوم، بۇ نقصان اوندان اؤزاقیدیر، بۇ رنگ قیرمیزی رنگدن اؤزاقیدیر: " {سومرجه «اؤس، اؤز؛ ت، سن}.

اؤزاق اوزاق [ص] چوخ اؤزاق.

اؤزاق اول [با] رد اول، اوزاقلاش.

اؤزاق اولسون [ن] دیلک وایستک اؤچون سؤیله ن سۆز.

اؤزاق اولماق [س] اوزاق لاشماق.

اؤزاق باشی [ظ] زمان اعتباریله ان اوزاق واخت، ان گنج.

اؤزاقدا [ظ] چوخ اؤزاقدا، اؤزاقلاردا.

اؤزاقدان [ظ] چوخ اؤزاقدان، اؤزاقلاردان "اؤزاقدان بیر گۆله سسی گلدی".

اؤزاقدان اؤزاغا [ص، ظ] چوخ اؤزاقدان، ایلگی سی آر اولان (فا: دورادور). from afar

اؤزاقدان باخماق [س] قاریشماق.

اؤزاقدان یاخیندان [ظ] هر هانسی باخیمدان ایلگیلی.

اؤزاق دورماق (دولانماق) [س] آرالی دورماق (فا: احتراز کردن). avoiding

اؤزاق دورماق (گزمک) [س] یاخین لاشماق.

اؤزاق دوشمک [س] اوزاقدا قالمق.

اؤزاق دوشموش [آ] چوخ اوزاق یئر (فا: دورافتاده). remote

اؤزاق دؤغو [باخ] اؤزاق شرق.

اؤزاق سالماق [س] اوزاق لاشدیرماق.

اؤزاق ساماق [س] اؤزاق سایماق (فا: دور فرض کردن).

اؤزاق شرق [س] آسیانین شرق و گؤنئی شرق بؤلومونه وئریلن آد (فا: خاور دور). the far east

اؤزاق قاچماق [س] یاخین لاشماق، اوزاق گزمک.

اؤزاق قوهوم / اؤزاق قوهوملوق [آ] اجدادلاری بیر اولوب و گندیکجه اوزاق لاشان قوهوملار.

اؤزاق گنجیش [آ] چوخ اسکی زمانلار.

اؤزاق گتتمک [س] دانیشغیندا اصلی مطلبدن اوزاغا گتتمک.

لحاظیندان اؤز سۆزونه باغلیدیrlار چونکی اؤزلانماق سۆزو گرچکدن زمان گنجیدیکجه اؤستلاشماق دئمکدیر و اؤز دیواندا اؤد شکیلینده ایشله نییدیر کی بوا دعانی گوجلندیریر. **اؤزا دویوم** [آ] تئلپاتی. (فا: تله پاتی).

اؤزاتما [آ] اؤزون ائتمه، تطویل (فا: تطویل). prolongation

اؤزاتماق uzatmaq [ل] ۱- بیرشئی چکیب اؤزون ائتمک،

اؤزانماسینا سبب اولماق، چیخماسینا و اؤزانماسینا مانع

اولماق (قیرخدیрмаق، کسدیرمه مک) "پالتارین اتگینی

اؤزاتماق، ساچلارینی اؤزاتماق، ایپی یئرله اؤزاتماق".

(فا: دراز کردن). ۲- alyny ilyry سۆروب

بیرشئی وئرمک، بیر شئی ایره لی یه دؤغرو حرکت

ائتدیرمک "مکتوبو منه اؤزاتدی". ۳- سۆردورمک، دوام

ائتدیرمک، واختی نی و مدتی نی آرتیرماق "شنلیک چوخ

اؤزاندی"، بعضی جمله لرده غیر مستقیم یؤباتماق مفهومو

وئریر: آی اوغلان بو ایشی نییه اؤزادیرسان اؤچاق دان

قالارسان. ۴- اؤزون چولوق ائتمک، چوخ دانیشماق

"سۆزو اؤزادیر" {ت، سن، باخ: اؤزا}.

اؤزاتمالی [ص] ۱- سۆره سی اؤزادیلان. ۲- یئرله ییخیب

اؤزاتماغا یاریان.

اؤزاتیش [آ] اؤزاتماق ایشی ویا بیچیمی.

اؤزاتیلایلر [ص] اؤزانان (فا: قابل تطویل).

اؤزاتیم [آ] اؤزاتما ایشی، سۆره، باخ: اؤزادیم.

اؤزادیلماق [بل] اؤزاتماق ایشی گۆرولمک.

اؤزادیلیمیش [ص] تطویل (فا: مطول) long

اؤزاشدیرماق [ل] اؤزاقلاشدیرماق (فا: فاصله دادن).

اؤزاشما [آ] اؤزاقلاشما (فا: فاصله گیری).

اؤزاشماق [س] اؤزاقلاشماق (فا: فاصله گرفتن، دور شدن).

اؤزاغابور اخماق [ل] دها سونرا یا بوراخماق، چوخ یوباتماق.

اؤزاغا گتتمک [س] زمانجا ویا مکانجا فاصله آچماق.

اؤزاغا گتتمک لازیم دئییل [ن] گۆز قاباغیندا اولان شئی اؤچون.

اؤزاغی [باخ] اؤزاق باشی.

اؤزاغی گۆرمک [س] چوخ سونرا کی گله جگی گۆرمک.

اؤزاق uzaq [ص] ۱- مسافه جه یاخین اولمایان، ایراق،

ا و ز ا م ا م [uzama] جهت و مسیر (فا: راستا). direction	ا و ز ا ق گ و ر ن [ص] چوخ اوزاق لاری بیلن و گورن، گله جگی بیلن و بیر ایشین سونونون سانلی لایان (فا: دوراندیش).
ا و ز ا م ا ق [uzamaq] [س، سن] ۱- اوزانماق، اوزون لاشماق، (فا: طولانی شدن). ۲- چوخ زامان گنجیمک (فا: سپری شدن).	ا و ز ا ق گ و ر ن ل ی ک [آ] بیر شئین سونونون و گله جگینی گوره ییلمه.
ا و ز ا م ی ش خ ا ق ا ن [خ] گوی تورک خاقانی. ^۷	ا و ز ا ق گ و ر و [آ] درین دوشونمه (فا: دوراندیشی). farsighted
ا و ز ا ن [آ] اوزمان، اوستا، آغیللی، ییگیلی، صنعتچی، پیر، باشاریلی ایگی، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	ا و ز ا ق گ و ر و ج و [باخ] اوزاق گورن.
ا و ز ا ن ت ی [uzanti] هر شئین چیخیتی سی و امتدادی (فا: امتداد). lengthening	ا و ز ا ق گ و ر و ج و ل و ق [آ] باخ: اوزاق گورن لیک.
ا و ز ا ن ت ی ل ا م ا ق [بل] اوزادیلماق ایشی گورولمک.	ا و ز ا ق گ و ر و م ل و [ص] اوزاغی گورن (فا: دوربین).
ا و ز ا ن د ی ر م ا ق [ل] اوزانماسینا و اوزونلاماسینا سبب اولماق.	ا و ز ا ق گ و ر و م ل و ل و ک [آ] اوزاقلاری گوره ییلمه ایشی و یتنه نگی (فا: دوربینی).
ا و ز ا ن د ی ر ی ل م ا ق [بل] اوزانديرماق ایشی گورولمک	ا و ز ا ق ل ا ر [آ] اوزاق یئرلر، اوزاق اؤلکه لر.
ا و ز ا ن م ا [آ] اوزانماق ایشی (فا: دراز شدن). lengthening	ا و ز ا ق ل ا ش ا ن [ص] متباعد (فا: متباعد). divergent
ا و ز ا ن م ا ق [س] ۱- بویلو بویونجا یاتماق "کؤلگه لیکده اوزاندى" (فا: دراز کشیدن). ۲- بیر شئی یتیشمک اوچون بدننی ویا قولونو اوزاتماق، بیر شئی طرف یؤنلمک "اوزانیب کتابی گؤتوردو، بارماغی دویمه یه اوزاندى" (فا: برداشتن). ۳- [مج] اوزاق بیر یئرله باغلانتی قورماق "خبرلرده تبریزه اوزانماق: خبرلشمک اوچون تبریزله باغلانتی قورماق". ۴- اوزانیب گئندن ساحه، یول و ایز حاقیندا "بویول قوزئی دؤغرو اوزانیر، یاشیل دؤزلوک هر طرفه اوزانیردی". ۵- بوی آتماق، بویومک، بویا و ترمک "اوشاق بیر ایله چوخ اوزانیب". ۶- داها اوزون زامان سۆرمک، دوام اتمک، سۆرمک "گؤنلر گئتدیکجه اوزانیر، دانیشیق اوزاندى" {ت، سن، باخ: اوزا}.	ا و ز ا ق ل ا ش د ی ر م ا ق [ل] ۱- آرایلیق لی اتمک، بیر یئردن آیریپ اوزاغا گؤتورمک، "هدفی اون متر اوزاق لاشدیرماق" (فا: فاصله دادن). ۲- علاقه نی کسمک، یادلاشدیرماق، "بو فیکری باشیمدان اوزاق لاشدیرماق ایستردیم، اونو بو ایشدن دولای اوزوندن اوزاق لاشدیردی".
ا و ز ا ن م ا ق [س] ۱- بویلو بویونجا یاتماق "کؤلگه لیکده اوزاندى" (فا: دراز کشیدن). ۲- بیر شئی یتیشمک اوچون بدننی ویا قولونو اوزاتماق، بیر شئی طرف یؤنلمک "اوزانیب کتابی گؤتوردو، بارماغی دویمه یه اوزاندى" (فا: برداشتن). ۳- [مج] اوزاق بیر یئرله باغلانتی قورماق "خبرلرده تبریزه اوزانماق: خبرلشمک اوچون تبریزله باغلانتی قورماق". ۴- اوزانیب گئندن ساحه، یول و ایز حاقیندا "بویول قوزئی دؤغرو اوزانیر، یاشیل دؤزلوک هر طرفه اوزانیردی". ۵- بوی آتماق، بویومک، بویا و ترمک "اوشاق بیر ایله چوخ اوزانیب". ۶- داها اوزون زامان سۆرمک، دوام اتمک، سۆرمک "گؤنلر گئتدیکجه اوزانیر، دانیشیق اوزاندى" {ت، سن، باخ: اوزا}.	ا و ز ا ق ل ا ش د ی ر ی ل م ا ق [بل] اوزاق لاشدیرماق ایشی گورولمک.
ا و ز ا ن م ی ش [آ] اوزانتی لی (فا: ممدود). extended	ا و ز ا ق ل ا ش م ا [آ] بیر ییریندن فاصله آچما (فا: تباعد). divergence
ا و ز ا ن ی ب گ ن ت م ک [باخ] اوزانماق "اوزانیب گئند سیرا داغلار".	ا و ز ا ق ل ا ش م ا ق [س] ۱- بیر یئردن آیریلماق، داها اوزاغا گئتمک ۲- اوزگه لشمک (فا: دور شدن).
ا و ز ا ن ی ش [آ] اوزانماق وضعیتی (فا: امتداد). prolongation	ا و ز ا ق ل ا ش ی ل م ا ق [بل] اوزاقلاشماق ایشی گورولمک.
ا و ز ا ن ی ش م ا ق [قا] اوزانماق ایشینی بیر لیکده گورمک.	ا و ز ا ق ل ا ن م ا [آ] اوزاغا گئتمه، آرایلی دؤرما (فا: فاصله گیری).
ا و ز ا ن ی ق [باخ] اوزانیش.	ا و ز ا ق ل ا ن م ا ق [س] اوزاغا گئتمک، آرایلی دؤرماق (فا: دور شدن).
ا و ز ا ن ی ق ل ی [ص] اوزانمیش حالدا، اوزانمیش وضعیتده.	ا و ز ا ق ل ی ق [آ] ۱- اوزاق اولما وضعیتی، ایراق لیق (فا: دوری).
ا و ز ا ن ی ل ا ر [ص] اوزونلانیلر (فا: قابل تطویل).	۲- آرایلیق، فاصله، مسافه. (فا: مسافت). distance
ا و ز ا ن ی ل م ا ق [بل] اوزانماق ایشی گورولمک.	ا و ز ا ق ل ی ق ا و ل ج ر / ا و ز ا ق ل ی ق ا و ل ج ن [آ] آرایلیق اؤلچن (فا: فاصله سنج). olometer
ا و ز ا ن ی م [uzanim] ۱- (فیزیک) تیره شیم وضعیتیته اولان	ا و ز ا ق و و ر ا ن [ص] اوزاق مسافه لری ووران اوخچو ویا آراج.
	ا و ز ا ق ی ئ ر [آ] غربت. being away from home
	ا و ز ا ل م ا ق [باخ] اوزاماق.
	ا و ز ا م [uzam] [آ، فلسفه] ۱- آلای لایان نسنه لرین تمیل نجه لیگی و کیفیت. ۲- بیر نسنه نین اوزایدا یئرلشدیگی و توتدوغو یئر، وسعت. ۳- [آ] اوزلانمیش، اوستالاشمیش، اوستا.

بیر نقطه‌نین هر آندا تیتره شیم مرکزیندن اۇزاق لیغی (فا:فصله). ۲- یثردن گزه ین وگوئشه اۇزانان ایکی خطین زاویه‌سی (فا:امتداد). prolongation	لاشدیرماق (فا:فس توافق کردن).
اۇزای uzay [اۇز+آی] بوتون وارلیقلار ایچینده اولدوغو سونسوز بوشلوق، فضا، گۆی بوشلۇغو، (فا:فضا). space	اۇزلاشماق [اۇز+آی] اۇزلاشماق ایشی (فا:توافق). mutual agreement
اۇزای داشی [آ] اۇزای دا دولانان و بعضاً یئر آتموسفئرینه گئچیب و یثره دۆشن داش (فا:سنگ آسمانی).	اۇزلاشماق [ص] ۱- اۇزلاشما ساغلايان. ۲- اۇزلاشماجی لیقدان یانا اولان کیمسه (فا:توافق کننده).
اۇزای ساواشی [آ] ۱- اۇزای چالیشمالاریندا قاباقلاما یاریشی، اۇزای دا اولان مۇجادله (فا:جنگ ستارگان).	اۇزلاشماجی [ص] ۱- اۇزلاشما یانلی سی اولمايان. اۇزلاشمازلیق [آ] اۇزلاشمايان، اۇزلاشما یا پانا شماما وضعیتی.
اۇزای گمی‌سی [آ] اۇزای ۱ گتتمک اوچون دۆزلمیش گمی (فا:فضاپیما). astronaut	اۇزلاشماق [قا] ۱- اۇزلاشماق، اویوشماق، اۇیقون لاشماق، دۆز گلمک (فا:توافق کردن). ۲- [دیل ب] جُمله ده آسیلی اولدوغو سۆزون دۆردوغو کمیت ده، حالدا ویا شخص ده دۇرماق ”جُمله‌ده خبر و شبتدا اۇزلاشمالی دیر“.
اۇزایچی [آ] اۇزای ایشلرینه باخان، اۇزایا گندن کیمسه، اۇزای گزن و دولانان (فا:فضانورد). astronaut	اۇزلاشمالی [ص] اۇزلاشما بیلمه لی اولان شئی.
اۇزایچیلیق [آ] اۇزای لا ایلگی لی ایشلر (فا:فضانوردی).	اۇزلاشی [آ] اۇزلاشما، اۇیوشما.
اۇزایلی [ص] اۇزای دا یاشادیغی وارساییلان کیمسه (فا:فضایی)	اۇزلاشیجی [ص] اۇزلاشما ساغلايان (فا:توافق کننده).
اۇزایلاشماق [آ] اۇزلاقدان اۇزاقا باغلانتی قورما (فا:ارتباط از راه دور). telecommunication	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزایچیلر [آ،خ] اۇز+تیمور: باتوخان ین تورونلاریندان. ^۷	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزاج uzac [آ] زنجان دا کند آدی {اۇز+ج: اؤس یوردو}.	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزخان [آ] اوغوزنامه‌ده، موغو لخان ین دۆرد اوغلوندان بیرى. ^۷	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزدوۇ uzdu [آ] اُزلی، چوُخ آسکی، قدیم. ^۷	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزگۆرن [ص] گرچگی اۇنجه‌دن گۆره بیلن (فا:واقع بین).	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزگۆرو/اۇزگۆروم [آ] اۇزاق لاری گۆره بیلمه (فا:واقع بین).	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزقون [آ] ماکی دا داغ آدی.	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزل/اۇزلی uzal [آ] اۇز+آل؛ اۇستا، مهارتلی، صنعتکار. ^۷	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزلار uzlar [آ] اصلینده اوغوز سۆزونون بیزانسجا افاده سیدیر، اوغوزلارین بیرقیسمی اولاراق آوروپادا پنچه نک لرین دوغوسوندا و قیپچاقلارین غربینده یاشایردیلار، ۱۱جی یوز ایللرده روسلار و بیزانسلارلا ساواشیدیلار، مجارستاندا تاپیلان قیزیل قابلار و روسیه گونئی اینه‌ده پولاتاوا دا تاپیلان قالیق لار پنچه نک تورکجه سیله یازیلاراق بولارایدا عایدیر، باخ: اوغوزلار. (فا:اوزها).	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.
اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک، اۇیقون	اۇزلاشماق [بل] اۇزلاشماق ایشی گۆرولمک.

اۋزۇن	uzun	[آ] كئلىرىدە كند آدى {اۋستاد، مانى يىغمىرىن
اۋزۇن	uzun	{آدى ۷. اۋزۇن
اۋزۇن	uzun	[ص] ۱-ايكى اوجو يىرىرىندن اوزاق اولان شى ۲-اوزون سۆرن، اوزون مدّت دوام ائند (فا:دراز).
long	۳-قاليجى، دايمى ۴-[خ] قارقاۋيۇنلۇلار دۋولتى خانى. اۋزۇن حسن ۷ {سۆمرجه {اۋزوك، ت، سن، صح {	
اۋزۇن...	[آ] تك ويا تركىيى حالدا يثر آدى اولاراق ايشله- نير، باخ: يثر اولار (ان آرى ۳۰ آد سايماق اولار).	
اۋزۇن...	[آ] ۱-انسان آدى: اۋزۇنباي، اۋزۇنتاي، اۋزۇنتۇر، اۋزۇنر، اۋزۇنر، اۋزۇنگۆن. ۲-آذربايجان دا بو سۆزلە باشلايان نچچە يثر آدى واردير ۲۴.	
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص، ظ} چوخ اۋزۇن.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ظ} چوخ اۋزۇن.
اۋزۇن	اۋزۇن	{خ} اۋزۇن و آي: اۋغور يازىتلاريندا بگ آدى ۷.
اۋزۇن	اۋزۇن	{اۋزۇن آياق گيللر} {باخ} اۋزۇن باجاق گيللر.
اۋزۇن	اۋزۇن	{آدى، اۋمورقالى، امجك لى، باشلارى يۇورلاق، گۆز لى و قولاق لارى ايرى، آياق بارماقلارى و قويروقلارى چوخ اۋزۇن حىوانلار (فا: گروھى از جانوران).
اۋزۇن	اۋزۇن	{آدى} خاويار توخومو اۋزەين بير نوع بالىق (فا: اوزون بورون).
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص} بويو اۋزۇن اولان (فا: بلندقد). tall
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص} بير قدر اۋزۇن.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ظ} اۋزۇن اولاراق.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص} چوخ اۋزۇن.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص} اۋزۇن سۆرن.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص} اۋزۇن دانىشان، چوخ دانىشان (فا: حراف).
اۋزۇن	اۋزۇن	{آ} اۋزۇن دانىشما.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ل} دانىشىغى ارتىق اوزاتماق.
اۋزۇن	اۋزۇن	{آ} ايلان كيمى اولان حىوانلار.
اۋزۇن	اۋزۇن	{آ، فېزىك} دالقا بويو ۲۰۰۰-۱۰۰۰ متر آراسيندا ديشن دالقالار.
اۋزۇن	اۋزۇن	{ص} چوخ دانىشان.

اۋسانماز [ص] بېخماز، بئزىكمز (فانستوه، خستىكى ناپذير). اۋسانمازلىق [آ] بېخمازلىق، يۈرۈلمازلىق، يۈرۈلما بىلمەمە (فانخستىكى ناپذيرى).	(عقلى باشىدىن چىخىش)، اۋسانماق (عقلى يۈرۈلماق)، اۋسان، اۋسال (عقلى قاقچىش)؛ بۈكلەمە ھوش سۈزۈنۈن كۆكۈدۈر و سۈمۈرچە سۆيەلەنەش بونون قانئىتدیر.
اۋسانماق usanmaq [س،دە] بېخماق، بئزىكمك (فابىزار شدن) {باخ: اۋس}.	اۋس... [آ] انسان آدى: اۋسارى، اۋسارىق، اۋسال، اۋسالدى، اۋسالمىش، اۋسانار، اۋسانباي، اۋسباي، اۋسبگ، اۋسەر، اۋسەرباي، اۋسلۇي، اۋسلۇخان، اۋسلۇگۆن.
اۋسانىلماق [باخ] اۋسانماق. اۋسابا [آ] اۋجان دا كند آدى {اۋسلو كىشى، يۇتمەن}.	اۋساوۇرماق [آ] اغىل سۆزگىچىدىن گىچىرمك. اۋسال [باخ] اۋسال.
اۋسالو usalu [آ] صفوى لر دۆنىمى بو اۋبا افشار بىر ليگىندە غىئاملى توپراقلىرىدىن كۆچۈپ صفوى لرە قاتىلدىلار و اصفهان و گاورود (كوردوستاندا) بۇلگەسىندە يئرلشدیلر.^{۸۵}	اۋسالى / اۋسالى كاظم [آ] اۋرمىە دە كند آدى {اۋسلو}.
اۋستا [آ،باخ: اۋز] بىر صنعتى و ايشى لازىمىچە و اساسلى صورتدە اۋىرەنىپ يىلن و ايشلە ين آدام. اۋستا باشى [آ] چۇخ اۋستا اولان آدام. اۋستا تىرىنك / اۋستاجا تىرىنك [س] زىرك تىرىنك.	اۋسان [آ] اۋسلو، آغىللى، اۋستا، اۋزمان.^۷ اۋسانتى [آ] اۋسانچ، اۋسانما وضعىتى، اۋتانچ (فابىزارى). اۋسانچ [آ] بېخما، بئزمە، اۋسانما دويقوسو (فابىزارى). اۋسانچ گىتىرمك [ل] اۋتاناجاق وضعىتە گلەمك.
اۋستا شاگىرد [آ،باخ: اۋز] اۋشاقلار آراسىندا توپلا اوينانان بىر اۋيون آدى.	اۋسانچلىق [آ] اۋسانچ اۋلما وضعىتى. اۋساندىرما [آ] بېخدىرما، بئزدىرمە (فابىزارى).
اۋستاجاسىنا [ظ] اۋستا لىقلا. اۋستاجلو ustaclu [آ] بۇ طايفا تۆركىيەنىن توقات، سىواس و آماسيا شەرلرىدىن آذربايجانا كۆچدۈرلر، و اۋلو يۈرۈك جەمىيەتنە منسوب ايدىلار، طايقانين آدى اۋستاجاجى ويا اۋستاجە آدىندا شەخسە نىسبەت وئرىلەر، طايقانين بۇيۇگو مەھمەدبگ ھـ ۱۹۰۶ ۲۰۰ نفر آدملا رىلا شاه اسماعيل،^۱ قاتىلدىلار. بۇ شەخس چالدران ساواشىندا قوشونون سول جناحىنىن فرماندە ايدى، شاه عابباس زامانى اۋستاجلۇلار اۋتون غىزىنە گلەرك قۇدرتدن اۋزاق تۇتۇلدۇلار و اۋستاجلۇلار بۇيۇكلرىدىن مۇشەقۇلۇخان قتلە يىتىشىدى و سۇنرالاردا بو طايقانين باشچىلارىدىن نامردجە سىنە اۋلدورۇلدۇلر، بۇ دۆنمەدىن سۇنرا قىزىلباش بىر ليگى يىرىنە شاه عابباس طرفىدىن شاھسون بىر ليگى اۋنمىسندى، بۇ زىرەدىن سۇنرا اۋستاجلۇلار بىر ليگى داغىلماغا باشلادى و ھەرچەندە صفوى لر يىن ھۆكۈمەتە يىتىشمە سىندە اصلى رۇل لارى	اۋساندىرماق [ل،باخ: اۋس،دە] بېخدىرماق، بئزدىرمك، تىنگە گىتىرمك، اۋسانماسىنا يول آچماق (فابىزار كردن). اۋساندىرىجى [ص] بئزدىرىجى، تىنگە گىتىرن (فابىزار كىندە). اۋسانقىن [ص] اۋسانمىش، بېخمىش (فابىزار).
اۋسانلى / اۋسانلو [آ] زىنجان يۈرەسىندە بىر تۆرك طايفاسى.^۵ اۋسانلى / اۋسانلو [آ] بىرتۈرك ائلى اولاراق مەخلف شەكىل - لردە يازىلەر (اۋسانلو، اسانلو، اۋسانلو، آسانلو، اۋسالو، عيسالو)، بۇ ائلىن اۋبالارىدىن چۇخ يىرلردە بئىلە آد آپارىلەر (قاباخلو، قۇزلو، جورابلو، تۇرە مىشلو، چۇزوكلو، مىر آخۇرلو، چاپىشلو، يۇردخانلو، رىشمە لو، خانقۇلو، ايمان خانلو، گۆنشلو)، گرەسار شەرىنىن تۆرك لرى اۋسانلو بۇيلارىنداندیر، بو ائلىن آدىنى اتىمۇلوژىك لاحتادان ساكا ائلىندىن اولان اۋسون بۇيەلە بىلشدىرىلەر، آچىقدىر - كى كىلمەنىن كۆكۈ اۋس اولاراق، ذكاوت مەناسىندادیر. اۋسانما [آ] بېخدىرما (فانزجار). aversion	اۋسانلى / اۋسانلو [آ] زىنجان يۈرەسىندە بىر تۆرك طايفاسى.^۵ اۋسانلى / اۋسانلو [آ] بىرتۈرك ائلى اولاراق مەخلف شەكىل - لردە يازىلەر (اۋسانلو، اسانلو، اۋسانلو، آسانلو، اۋسالو، عيسالو)، بۇ ائلىن اۋبالارىدىن چۇخ يىرلردە بئىلە آد آپارىلەر (قاباخلو، قۇزلو، جورابلو، تۇرە مىشلو، چۇزوكلو، مىر آخۇرلو، چاپىشلو، يۇردخانلو، رىشمە لو، خانقۇلو، ايمان خانلو، گۆنشلو)، گرەسار شەرىنىن تۆرك لرى اۋسانلو بۇيلارىنداندیر، بو ائلىن آدىنى اتىمۇلوژىك لاحتادان ساكا ائلىندىن اولان اۋسون بۇيەلە بىلشدىرىلەر، آچىقدىر - كى كىلمەنىن كۆكۈ اۋس اولاراق، ذكاوت مەناسىندادیر. اۋسانما [آ] بېخدىرما (فانزجار). aversion

اۋ u	آذربايجان تورکجه سي	۳۷۱	ارک سۆزلۈک	اۋ u
	وار ایدی ولی سونرالار اوستاجلو بیرلیگی ارادان گتتدی، بو طایفانین ان اؤنملی اوبالارینی بیله سیرالاماق اولار: چاووشلو، شیخلار، کنگرلو، شرفلو، گرامپا، قوچلو، صوفی لر، ماهی فقیه لو، قاراسارلو، قیچلو، قوزوللو، داملو، گوزو بویو کلو. ^{۸۵}		اۋسسال [ussal ص] اغلا اویقون، یالیز عقله دایانان، راسیونال (فا: ذهنی). mental اۋسسال لیک [آ] اغیلچلی لیک (فا: خردمندی). wisdom اۋسسال کۆک [آ] منطقی جذر (فا: جذرمطقی). rational root اۋسسال لاشدیروما [آ] هرھانسی بیرایشی ویا رفتاری اغلا مناسب قیلما، راسیونا لیزاسیون. اۋسسال لیک [آ] اۋسسال اولما وضعیتی (فا: راسیونا لیته). اۋسسوز [ص] آنلایش سیز (فا: ناخرد). unwise اۋسسوز جا [ظ] اغیل سیز جا (فا: حماقت آمیز). silly اۋسسوز لوق [آ] آنلایش سیز لیک (فا: حماقت). stupidity اۋس سیناوی [آ] هوش تستی (فا: تست هوش). intelligence اۋسقلو [آ] تاختستان دا داغ آدی. اۋسقومرو [یو، آدی] آچیق دیزلرده توپلو حالدا یاشایان بیر دیز بالیغی (فا: نوعی ماهی). Scomber scombrus اۋسقومرو کیلر [یو، آدی] آچیق دیزلرده یاشایان، تیکانلی اۆزگک لیلر، چوخو پولجوقسوز بیر دیز بالیغی سوۋو، اۆرنگی: اۋسقومرو (فا: تیره ای از ماهی ها). اۋسلام لاماق [س] اۋسا وۇرماق. اۋسلاماق [ل، ت] خیری شردن آیرماق، اۋسلو حرکت اۋتمک و داورناماق (فا: معقولانه رفتار کردن). اۋسلانماق [س، سن] اۋسلو اۋلماق، آییق اۋلان (فا: عاقل شدن). اۋسلو uslu [دده] اغیللی، ادبلی، تربیه لی، دۆشونجه لی (فا: باشعور). intelligent اۋسلو اۋسلو [ظ] اۋسلو بیر بیچیمده. اۋسلوغ [آ] انسان آدی، باخ: اۋسلو. ^۷ اۋسلولوق [آ] اۋسلو اۋلما وضعیتی (فا: باهوشی intelligence اۋسون usun [آ] ۱- اۋزمان ۲- گرچک، صحیح. ^۷ ۳- انسان آدی: اۋسونبای، اۋسونبیگه، اۋسونر، اۋسونقوجا. اۋسونبکی [خ] چنگیزخان دۆنمی (کۆکچو دُن سونراکی) باش شامان. ^۷ اۋسونلار eusin, usun [آ] بهاال دین اۋگل، هون امپراتور- لوغونون یازاری، چین،ین شمال غرب طایفالاری آراسیندا اۋسون آدلی طایفادان سۆز آچیر، ژارل شارپانتیه بۇ آدی	وار ایدی ولی سونرالار اوستاجلو بیرلیگی ارادان گتتدی، بو طایفانین ان اؤنملی اوبالارینی بیله سیرالاماق اولار: چاووشلو، شیخلار، کنگرلو، شرفلو، گرامپا، قوچلو، صوفی لر، ماهی فقیه لو، قاراسارلو، قیچلو، قوزوللو، داملو، گوزو بویو کلو. ^{۸۵} اۋستاد [آ] ییلگین (فا: استاد) {بۇ کلمه فارسجا دئیلمه گینه رغماً تورک کۆکن لی کلمه دیر، باخ: اۋز، اۋس}. اۋستاد [آ] بجنورد، قوچان دا کند آدی. اۋستادنامه [آ، یازین] آذربايجان تورکجه سینده بو نوع شعرده (قوشقودا) شاعر اۋیود، ییلگی و اردملیک دن سۆز آچار و قورولوشجا مصرع لری ۱۱ هجadan تشکیل تاپیلیر، اۋرنک ”فرصت الدله اولسا یاخشلی لیک ائيله؛ همیشه الینده اختیار اولماز. خسته قاسیم“ ^{۷۳، ۷۴} (فا: نوعی شعر ترکی). اۋستادانه [ظ] اۋستاجاسینا، اۋستال ییقلار. اۋستالاشماق [س] باجاریق لی اولماق، مهارتی آرتماق. اۋستالانماق [آ] اۋستالاشما، باجاریق لی اولما، مهارتی آرتما. اۋستالانماق [س] اۋستالاشماق، مهارتی آرتماق. اۋستالیک [آ] باجاریق، مهارت. اۋستالیقلا [ظ] اۋستادانه، اۋستاجاسینا، اۋستاندار [آ] بۇ لگه بگی (فا: استاندار). governor general اۋسترالیا [آ] دونیانین بش بویوک آنا قارالاریندان بیرینین آدی (فا: استرالیا). australia اۋستور [آ] میانا دا کند آدی {اۋسلو، اۋسلوجا دایانان}. اۋستوره [آ] سالماس دا کند آدی {اۋستورا: اۋسلوجا دۇران}. اۋسجا [ص، ظ] عقلاً (فا: عقلاً). wisely اۋسچو [آ] راسیونا لیست، اۋسچولوقلا یلگی لی اۋلان، اۋسچولوق یانلی سی (فا: عقل گرا). rationalis اۋسچولار [آ] راسیونا لیستلر (فا: عقلیون). rationalists اۋسچولوق [آ] راسیونا لیزم، اۋسا دایانان بیر گؤروش، ییلگی لری یالیز اوس لا بیلیمه گینی ساوۋنان دوکترین، اغیلچلی لیک (فا: عقل گرای). اۋسداغی [آ] مرند ده کند آدی. {اۋس و ییلگی داغی} اۋس دیشی [آ] اۋس ایلکه لرینه اۋیمویان.

اۋ u	آذربايجان تۆركجهسى	۳۷۲	ارک سۆزلۈكۈ	اۋ u
آسيويى asiao	سۆزىلە بىرلەشديرير، ائله سانيليركى		اۋشاق دوشورمگ (سالماق، سالدیرماق) [آ] اوشاق سقط	
اۋسونلار، توران	طايفالاريندان اولان "آس، آز" طايفالارينا		ائلمگ (فا:سقط کردن). to miscarry	
ياخين اولسون، اينديليکده	آسياک طايفاسى اۋرال دىللى		اۋشاق دوشورمه (سالما، سالدیرما) [آ] سقط جنين abortion	
اولاراق سيبيريده ياشاير و شايد	بۇ قوملارين بيرير لريله		اۋشاق سئون [ص] اوشاقلارى چوخ سئون.	
ايلگىسى اولسون، اۋسونلار	هون امپراتورو زامانى گوجلۇ		اۋشاق سئون ليگ [ص] اوشاغلارلا محبت ائتمه.	
دؤولت شکليته دوشدولر، بونلارين	سرحدلرى شرقدە		اۋشاق سيز [ص] اوشاغى اولمايان (فابى: فرزند). childless	
هونلار، شما لغربده سمرقند	خکمدارليغى (کانق جو)،		اۋشاق سيز ليک [آ] اوشاغى و اولادى اولماما (فابى: فرزندى).	
غربده فرغانه (تاريوان)، و جنوبدا	شرقى تورکويستان ايدى.		اۋشاق قاپان [آ،دى] کۆرپه اوشاقلارى آليپ قاچيران بير	
اۋسون اوزلۇغ [خ] قاراخانىلار	دۆنى، وزير لريندن ^۷ .		جنس آق بابا (فابى: نوعى پرنده).	
اۋش [۱،ت] ۱- آغاچ دالى، بۈيۈز	کيمي شيليرين ذاتى		اۋشاق کيمي [ظ] اوشاق تک حرکتى اولان (فابى: بچگانه childish)	
و اۋزو. ۲- [ظ] ايندى، الان، بۈجور،	بۇنارغما.		اۋشاق کيمي بسله مگ [س] عزيز له مگ، چوخ سئومگ.	
اۋشاق اۋئى [آ] اوشاقلارى بسله م	و بئجرمه ائوى.		اۋشاق کيمي داوارانىش [آ] اوشاق کيمي رفتار (فابى: رفتار)	
اۋشاق اۋلماق [س] ۱- ائولادى اۋلماق.	۲- اوشاق دۇغماق.		بچگانه. childich behaviour	
اۋشاق usaq ۱- چوجوق، کۆرپه (فابى: بچه).	۲- child		اۋشاق گئيمى [آ] اوشاقلارلا عايد اولان پالتارلار (فابى: لباس)	
بئز تيمه مقاميندا ايشلەنن سۆز	"اۋشاق کيمي حرکت ائدير."		بچگانه. childrens clothes	
۳- [آنادولو] ارکک قوللوقچو (ت: ۱- کيچيک،	کۆرپه.		اۋشاقلار [آ] چوجوقلار، اطفال children	
۲- شايه، دئدى قودۇ؛ بو کلمه ت	"اۋشاتماق، اۋشالماق"		اۋشاقلار باخچاسى [آ] مکتب دن اۋنجه اولان ائيتيم ائوى	
(اۋوولوب کيچيلمک) فعل لرينه باغليدير.			(فابى: مهد کودک).	
اۋشاق باخچاسى [باخ] اۋشاقلار	باخچاسى.		اۋشاقلارين آناسى [آ] بيرينين ارى، بيرينين کيشىسى،	
اۋشاق قالا [آ] ملایر ده کند آدى.			اۋشاقلارين آناسى [آ] بيرينين خانيمى، بيرينين آروادى،	
اۋشاق اۋئى [آ] باخيم سيز اۋشاقلار	ساخلائيلان يئر		اۋشاق لاشماق [آ] قوجاليق چاغيندا اۋشاق کيمي اولماق،	
(فابى: شیرخوارگاه). nursery			اۋشاق کيمي رفتار ائلمگ (فابى: رفتار بچگانه داشتن).	
اۋشاق ائيتيم اۋئى [آ] اوشاقلارى ائيتيب	ساخلايان يئر		اۋشاقلى [ص] اوشاغى و اۋشاقلارى چوخ اولان (فابى: بچه دار).	
(فابى: پرورشگاه کودکانه). nursery			اۋشاقلىق [آ] ۱- اۋشاق دۋورو و ياشلارى. ۲- اۋشاق حرکتى	
اۋشاق اميزديرن [ص] اوشاغا سۆت وئرن و اۋنو	بسله ين.		و داوارانىشى، اۋشاق اولما وضعيتى (فابى: بچه گى).	
اۋشاق بۈيۈتمه [آ] اوشاق بئجرتمه	mothercraft		اۋشاقلىق ائلمگ [ل] دۋشونمه دن حرکت ائلمگ.	
اۋشاق باز [آ] اوغلانجيل (فابى: بچه باز).	pederast		اۋشاقلىقدان [ظ] اۋشاقلىق ايل لريندن.	
اۋشاق باناز [آ] قابى بۈيۈنعايد يئر آدى (م ۱۶ جى قرن) ^{۲۲۵} .			اۋشاق تانيان / اۋشاق تانيان ushaniyan [آ] قئيدار دا کند آدى	
اۋشاق جاسينا [ظ] اۋشاق کيمي.			{اۋچ+تانيان: اۋچ تانيش و آشنا}.	
اۋشاق جانلى [ص] اۋشاق لاريني چوخ سئون.			اۋشاق اۋشاق قوش اۋشاق [آ] اوشاقلار آراسيندا اوينانان بير	
اۋشاق جانليلىق [آ] اۋز اۋشاقلاريني چوخ سئومه وضعيتى.			فيکرى اۋيون آدى (فابى: نوعى بازى بين کودکانه).	
اۋشاق جيفار [ظ] اۋشاق کيمي "اۋشاق جيفاز نه اولدو."			اۋشاقون usqun [آ،بى] قارابوغدا سولاردان، ياپراقلارى	
اۋشاق جيق [آ] کيچيک اۋشاق، بالاجا اۋشاق.			اورک بيچيمينده ۲-۱ اوجاليقد، آغ چيچکلى، چوخ	

اۋ	آذربايجان تۆركجه سي	۳۷۳	ارک سۆزلۈک	اۋ
ایلیک، اوتسو، یتمه لی و تۇرش بیتگی (فا:ریواس).			شکارا اۇغرامیشام. ۳-جین پری چارپماق "جینه اۇغراماق".	
rheum officinale. pol {ت: ائشکی سۆزۈندن}.			۴-دوچار اۇلماق، گرفتار اۇلماق "بلا یا وموفیت سیز لیگه اۇغراماق" (فا:مواجه شدن). {ت:اۇغراماق، دده}.	
اۋشون [آ،دده] انسان آدی "اۋشون قۇجا"، باخ: اۋسون.			اۋشون [آ] اۋموز باشی، چیین باشی (فا:شانه). {ت: فارسجا شانه سۆزو بو کلمه نین دییشمیش شکلی اولاییلر}.	
اۋشون [آ] اۋموز باشی، چیین باشی (فا:شانه). {ت: اۋشون دیل [آ] اۋشون+دیل: داغ تیمی نین باشیندا یئر آلان بۇلگه یه اشارتدیر}.			اۋغرو [باخ] اۋغرو.	
اۋغ [آ،ت] چادیرین اۋست یانیندا کۆشه لردن هریری.			اۋغرون [آ] اۋغرون+دیل: داغ تیمی نین باشیندا یئر آلان بۇلگه یه اشارتدیر}.	
اۋغار (آت) [آ،ت] آلننیدا آغی اۋلان آت.			اۋغرون [س] قاباغینا چیخماق (فا:مواجه شدن).	
اۋغان [آ] اۋرمیه ده داغ آدی.			اۋغرون [آ] اۋغرون، یولوندا "توپراق اۋغروندا اۋلن وارسا وطن دیر" (فا:بخاطر).	
اۋغراباد [آ] اۋجاندا کند آدی {اۋغور+آوا: اۋغورلو یئر}.			اۋغلی [آ،ت] کاشغرده ییتیشین بیر نوع یتمه لی و آغ هوپج.	
اۋغرا [باخ] اۋروا.			اۋغلی بگ [آ] زنجان دا داغ آدی.	
اۋغراتماق [آ] اۋغراتماق ایشی.			اۋغوت [آ،ت] گۆورمیش (چیملمیش) بوغدادان دۆزه لن بیر یتمک، ایچکی دوزلتمک اۋچون بیر نوع خمیر و مخمر.	
اۋغراتماق [آ] اۋغراسینا سبب اۇلماق، یۇنلتمک "بلا یا اۋغراتماق" (فا:فس مواجه شدن).			اۋغور uğur [آ] ۱-ایی لیک، برکت و اسن لیک، سعادت، اقبال (فا:برکت) welfare, prisperty ۲-یول، آماج (فا: هدف). ۳-انسان آدی: -اپا، -ای، -سیل، -تاش، -تان، -تای، -سای، -قان، -قۇل (دده، ت، سن {اۋغور} (برکت، قارشیلیق، زامان)؛ اۋغراماق سۆزۈندن آلتینراق اییی لیک له قارشى گلینن شئ دئمکدیر، فارسجادا اۋر شکلینده ایشله نیر ۲۳۶}.	
اۋغراش [آ] بیرانسائین گۆردوغو ایش ویا مشغولیت، مسلک.			اۋغورلار اۋسون / اۋغورلار اۋسون [ن] بیرینه باشاری دیله مه سۆزو.	
۲-بیر گۆجلوغو یتمک اۋچون گۆستریلن چابا، مجادله.			اۋغور بۇجکلی [آ،دی] اتجیل و اۋتجول نۇغلاری اۋلان بیر سو، اۋرنگی: اۋغور بۇجگی (فا:نوعی حشره).	
اۋغراش دیرماق [آ] اۋغراشما سینا یول آچماق (فا:فس).			اۋغور بۇجگی [آ،دی] اۋغور بۇجک لریندن وۇجودو یاریم کۆره ییچیمینده، تۇرونجو قیرمیزی رنگلی، ینددی قارا بنگی اۋلان، قین قالادلی لاردان بیر بۇجک، گلین بۇجگی (فا:نوعی کفشدوزک). coccinella septempunctata	
اۋغراشماق üğraşmaq [س،دده] بیر ایشی باشارماغا چالیشماق، بیر ایشه چوخ مشغول اۇلماق، بیر یله مجادله اندیب ساواشماق "ییلگی سایاری اۋیرنمک اۋچون اوللر کتابلارلا اۋغراشماغا باشلادیم" (فا:مواجه شدن).			اۋغورال [آ] اۋغورلو، قۇتلو، بختی آچیق [خ] میصیر-تۆرک کۆله من لری دۇولت سارای ناظر لریندن.	
اۋغراشی [آ] ۱-اۋغراشیلان شئ ایش و گوج، بیرینین گۆردوغو ایش، مشغله (فا:تلاش).			اۋغورای [آ] اۋغور+با.	
اۋغراشی [آ] مسلک، ایش، چابا، ساواشیم، گنچیم.			اۋغورجال [خ] (سۆرمک، دیدیرمک) تۆرکم یوموت اویماغی اۋلوبالاریندان.	
اۋغراشیم [باخ] اۋغراشی، مشغله (فا:مشغله). occupation			اۋغورچای [آ] قۇسار، دا چای آدی ۴۰.	
اۋغراق uğraq [آ] ۱-چوخ اۋغرانا یئر و وضعیت، اۆز اۆزه گلینن یئر. ۲-ساواشا گندرکن، عسگرلرین، عایله یا دا اشیالارینی تۇپلۇجا بۇراخدیقلاری یئر، ۳-انسان آدی: -الپ، -سبای {ت:اۋغراق} ۱-نیت، اۋغراما ۲-داغ یاماجی}.				
اۋغرالاماق [ل، باخ: اۋروا] باخ: اۋغرا سپمک، اۋروا سپمک.				
اۋغراماق uğramaq [ل] ۱-گنچمک، یاخین لاشماق. ۲- قارشى لاشماق، اۋزاوزه گلیمک "سحر سحر نه گۆزل بیر				

اۋغور ساماق [ل] شانس سايماق، بير شئي اوغور بيلمک.
 اۋغور سوز [آ] شانس سيز، ميمنت سيز، منحوس (فا: بخت بر گشته). unlucky
 اۋغور سۆزلۆک [آ] اۋغور سۆز اولما وضعيتي، بدبختليک. badluck
 اۋغورلار ugurlar [آ] باخ: اۋغورلار.
 اۋغورلار دئمک [س] اۋغور آرزو ائتمک.
 اۋغورلما [آ] بيرينه سايقي و سؤگي گؤسترمه، مشايعت ائتمه، خوش گلدين دئمه و يوللا سالما، اۋغورلاماق ايشي (فا: مشايعت اۋغورلاماق [آ] سايقي و سؤگي گؤسترمک، مشايعت ائتمک، خوش گلدين دئمک و يوللا سالماق (فا: مشايعت کردن).
 اۋغورلانماق [آ] اۋغورلاماق ايشي گؤرولمک.
 اۋغورلايش [آ] اۋغورلانماق ايشي و ييچمي (فا: مشايعت).
 اۋغورلاييجي [ص] اۋغورلايان (کيمسه) (فا: مشايعت کئنده).
 اۋغورلاييش [آ] اۋغورلاماق ايشي ويا ييچمي (فا: مشايعت).
 اۋغورلو [ص] قوتلو، مبارک، اۋغورو اولان، ايبي ليک گتيرن (فا: خوشبخت، خوش شانس). lucky, forchunate
 اۋغورلو اولماق [س] مبارک اولماق to have good luck
 اۋغورلوق [آ] اۋغور گتيريله جگينه اينانيلان شئي، اۋغور سايلان کيمسه ويا شئي (فا: خوشبختي آورنده).
 اۋغورو آچيق [ص] طالع لي، شانس لي.
 اۋغوش ugush [آ] اقربا، قوهوم، قان باغ ايللا بير بيرينه باغلي کيشيلردن هر بيرى.
 اۋغولتو [آ] اوولتو، گورولتو سسي.
 اۋغولتولو [آ] اوولتوسو اولان، گورولتو سسي اولان.
 اۋغولداماق [باخ] اوولوداماق، اۋغولتو سسي چيخارماق.
 اۋغونماق ugunmaq [س، باخ: اوونوماق] ۱- عاداتا گؤلمکدن غش ائلمک (فا: از خنده غش کردن). ۲- بويوک اووزنتو ويا آجي دان قيورانماق، نفسى تيخانماق.
 اۋف / اۋف اۋف uf [ن، سس، ت] کدر و تاسف ويورقونلوق يا سئوينج ييلديرن بير سۆز "اۋف باشيم برک آغريير، اۋف نه سرين ها وا گلدى" (فا: اه).
 اۋفاجيق [آ، سن] چوخ اوووق، چوخ نارين، کيچيک،

اووولموش (فا: ريز ريز).
 اۋفارق [ص] اولدوقجا اۋفاق.
 اۋفاق ufaq [ص] باخ، اوووق، کيچيک، بالاجا (فا: ريز ريز).
 {ت، سن؛ اۋوماق}
 اۋفاق تۋفاق [ص] خيريم خيردا، کيچيک و اهميت سيز.
 اۋفاقجا [ص] اۋفارق، اولدوقجا اۋفاق.
 اۋفاقليق [باخ] اوووق لوق، خيريم خيرداليق، بالاجا و کيچيک ليک (فا: ريزي).
 اۋفالاماق / اۋفالانماق [ل] اوووق اوووق ائتمک، ازهرک خيردالاتماق (فا: ريز کردن).
 اۋفالانماق [بل] اوووق اوووق اولماق (فا: ريز شدن).
 اۋفالتماق [باخ] اۋفالانماق.
 اۋفالماق [باخ] اۋفالانماق.
 اۋفراماق [باخ] اۋفرانماق.
 اۋفرانماق [س، سن] اپريمک، چورومک.
 اۋفقا [آ] اوخلاولا آچيلان خمير و اونا سپيلن اۋن، باخ: اورا.
 اۋفلاماق [س] آجي و اووزنتو دۇياراق سؤيلمک، اۋف دئمک (فا: اۋف اۋف کردن).
 اۋفورماق [ل، سن] پوفلمک، پوله مک (فا: فوت کردن).
 اۋفولتو [آ، سس، ت] اۋفالداما سسي، سيزيلتي (فا: صدای ناله).
 اۋفولداماق [س] آغري، يورقونلوق يا بير اووزنتودن دولايي اينيلدمک، سيزايلداماق (فا: زاريدن).
 اۋقار [آ، دى، تورکمنجه] بير قوش آدى.
 اۋقاخ [آ] دوهچى، ده يئر آدى.
 اۋقان [آ] قادار، يارادان و حکم ائدن، قۇدرتلى، آسكىدن برى، تانرى و تانرى صفتى اولاراق ايشلنهن سؤزجوک،
 انسان آدى: اۋقاناي، اۋقانيگه، اۋقانت. باخ: اۋقان، اۋخان
 اۋقانيردى [خ] بابور خان دؤنمى اميرال و بگ لريندن.
 اۋقروق [آ، ت] کمند.
 اۋقوز / اۋقوس / اۋقوش [آ] قوتلو، مبارک، زکا، آغيل، يئته نک، ۲- آلتاي تانريلاريندان.
 اۋگوز ugovz [آ] خوى دا داغ آدى.
 اۋل [آ، ت] خيم، اساس، کؤک، اولوش، اولوشوم.

اۋلا [آ،ت] اشارت، نشان، ایز.	(ف.ف.م. نایل شدن).
اۋلات [آ] باغلايیچی، بیر لشدیریجی. ^۷ {باخ: اۋلاشماق}	اۋلاشیم [آ] اۋلاشماق ایشی، گل گنت یولو، اۋلاشماق
اۋلاتماق [آتد] اولاماسینا سبب اولماق (ف.زوزه کشاندن).	اۋچون یول و باغلانتی، نایل اولما (ف.نایلیت).
اۋلاتو [آ،ت] مندیله، دسمال.	اۋلاق / اۋلاخ [آ] ۱- یوک و مینیک حیوانی (ف.اۋلاغ).
اۋلاجالی [آ] صابر آباد دا کند آدی ^{۲۴۰} .	ass ۲- خبرچی، خبر وئرن و اۋلاشدیران (ف.خبر رسان).
اۋلاچ [آ] ۱- اۋلاشدیران، باغلایان، باغلايیچی ۲- اصابت ۳- تیم، تاقیم. ^۷	۳- انسان آدی: اۋلاقبوغا اۋلاققوجا {ت: اۋلاماق دان}.
اۋلاچلی [آ] اۋلاشدیران [خ] تۆرکمن-قاراقالپاق اویماعی، اۋلوبابالاریندان. ^۷	اۋلاقبک / اۋلاکبک [خ] هولاکو خان 'ین اۋتکی آدی. ^۷
اۋلار [آ] ۱- باغلایان، بیر لشدیرن ^{۲۷} ۲- ارکک کهلیک ^{۳۵} .	اۋلاقچی [آ] ۱- خبرچی، اۋلاشدیریجی، باغلايیچی، ۲- اۋلاقلا یوک داشییان کیمسه، اۋلاق بنجه رن کیمسه.
اۋلارتی [آ] اولاما سسی و ایشی (ف.زوزه).	اۋلاقچینان [خ] آلتین اوردو خانی، باتو خان 'ین تورونو. ^۷
اۋلاس [آ] اۋلاساق تورکلرینه باغلی بیر اویماق آدی ^{۲۹} .	اۋلالین [آ] ulalin خوی دا داغ آدی.
اۋلاش [آ] ۱- اۋلولوق، اۋجالیق ۲- اۋلوش، تمّل، کۆک، سۆی ۳- یتیشمه، قووشما، اۋلاشیلاجاق اولان، اۋلکو، ایدئال ۴- اۋلوبوش، قورد کیمی اۋلوما ۵- ساواش اۋچون چيخاریلان باغیرتی، ساواش ناراسی ۶- کند اراضی سی ۷- اصابت ۸- تۆرک میتولوزیسینده، دیب یاقو- خان 'ین و اۋغلونون وزیر لیگینی اتمیش بیلگه کیشی. ۹- [دده] انسان آدی "اۋلاش اۋغلو سالورقازان، سبگ"، سبای، سبۆری، سبوغا، ستان، سخان، سخان. ^۷	اۋلام [آ] ulam {آ، اۋلاماق} آرالاریندا ایلگی و باغلانتی اولانلارین هامیسی، قرۇپ، کاتتگوری (ف.دسته، زمره).
اۋلاشالپ [خ] سلجوقلار دۇنمی بگ و کومتان آدی. ^۷	اۋلاماق [آ] ulamaq {س، ت} ۱- کلهمک، علاوه اتمک (ف. ضمیمه کردن). ۲- سسله آغلاماق، اینیلده مک، باخ: اۋلوماق.
اۋلاشدیرما [آ] اۋلاشماسینی ساغلاما (ف.نایلیت).	اۋلامبای / اۋلامبک [آ] انسان آدی، باخ: اۋلام + بای / بگ. ^۷
اۋلاشدیرماق [ل] اۋلاشماسینی ساغلاماق (ف.نایل گردانیدن).	اۋلامچی [آ] سایین قالداد کند آدی {پوستاچی، واریلان یئر}.
اۋلاشلو [آ] ۱- آماجلی، نه ایسته دیگینی بیلن ۲- اۋلاشیجی، باغلايیچی، بیر لشدیریجی ۳- کندلی، زنگین، وارلیقلی. ^۷	اۋلان [آ] ulan ۱- بیر لشدیریجی، ۲- اۋلو ۳- گنج. ^۷ ۴- یونگول عسگر لیک ایشلرینده اولان {اۋلاماق دان}.
اۋلاشلو [آ] ulaşlı ۱۶جی یۆزلیده، آنادولو حلب بؤلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوی آدی ^{۸۵} .	اۋلان [ن] ulan {ن} اثی، منفی معنادا بیر سسله مه سۆزو {اۋغلان}.
اۋلاشما [آ] اۋلاشماق ایشی (ف.نایلیت).	اۋلانباتور [آ] اۋلو قهرمان، موغولستانین باشکندی.
اۋلاشماق [س] ۱- یتتیرمک، وارماق، یتتیشمک، قووشماق (ف.نایل شدن) ۲- اۋلوشماق، آغیز آغیزا وئریب- اۋلاماق {۱- سؤمرجه 'اۋل'؛ ت، سن 'اولاماق، اۋلاشماق'؛ نایل اۋلماق؛ ۲- ت 'اۋلوشماق' چيغیرماق}	اۋلانباي [آ] انسان آدی، باخ: اۋلان + بای. ^۷
اۋلاشیلماق [بل] اۋلاشماق ایشی گۆرولمک، نایل اۋلونماق	اولای [آ] انسان آدی، باخ: اۋل + آی. ^۷
	اولترا [آ] ultra {اک، لا} بیر اۋن اک اولاراق کلمه یه افراط، شدت و اوستونلوک مفهومو آرتیریر "اۋلتراسون".
	اولترا بنفش [آ] مور اۋته سی.
	اولتیماتوم [باخ] اولتیماتوم.
	اولتالجا [آ] ulcalja ۱- اۋلی، اسکیدن بری وار اولان ۲- پای، غنیمت، ساواش غنیمتی ^۷ {باخ: اولو}.
	اولتاجاش [آ] ۱- تعظیم، اۋلولاما، بۆیوکلمه ۲- بۆلوشوم، پایلاشیم، غنیمت. ۳- انسان آدی: اۋلتاجاشبای، اۋلتاجاشبگ. ^۷
	اولدوز [آ] ulduz ۱- گوی اۆزوندن گۆرسه نن ایشیق لی جیسیم لرین هر بیر ی. ۲- بیر ایشده اۆستون اولان کیمسه یه

ا و u	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۳۷۶	ارک سۆزلۆکو	ا و u
دئیییلن بیر عنوان (فا:ستاره). ۳ star -پارلاق، پارلایان ۴- [تا] تۆرک میتۆلوژی سینده، بۆری تچینه ئین اوغولو؛ غرب هۆنلاری خانلاریندان ^۷ . {سۆمرجه زال؛ ت، سن <ییلدیز>; ت <ییلدیزلانماق> سۆیلانماق، کۆکلنمک؛ باخ یال}.	اۆلدۆز ساواشی [آ] فیلیملرده سانیلان اۆلدۆزلار آراسیندا گنچن ساواش (فا:جنگ ستارگان). اۆلدۆز سۆز [ص] ۱-بۆلۆدلو، آچیق اۆلمایان. ۲-شانس سیز (فا:بی ستاره). اۆلدۆز صادق [آ] بازارا گۆنش ۱۳۵۸ (م۱۹۷۹) تبریزده آنادان اۆلدو، تورکجه شعرلری واردیر ^{۵۲} . اۆلدۆز گۆنۆ [آ] بیر اۆلدۆزن بیر یثردن آرد آردا گنچمه‌سی سۆره‌سی، باخ: اۆلدۆز ایلی. اۆلدۆزلار [آ] گۆی جیسیم لری (فا:کواکب). stars اۆلدۆزلاری باریشماق [س] بیر بیر یله یولا گلیمک. اۆلدۆزلارین پاتلاماسی [آ] اۆلدۆزلارین منفجر اولماسی (فا:انفجار ستارگان). burning of the stars اۆلدۆز لاشماق [س] اۆلدۆز کیمی اولماق (فا:به صورت ستاره در آمدن). اۆلدۆزلو [ص] اۆزه رینده اۆلدۆز اۆلان (فا:ستاره دار). اۆلدۆزلوق [آ] اۆلدۆز اۆلما وضعیتی (فا:ا.م. ستاره شدن). اۆلدۆز دوغماق [س] یختی آچیلماق. اۆلدۆز و [ص] اۆلدۆز اوخشار "اۆلدۆز ناخیش لاردان ظریف بیر لباس توخویور". اۆلدۆز یاسمنی [آ،بی] زنبق (سوسن) گیللردن همیشه یاشیل و اۆدونسو و ییتگی (فا:نوعی گل). pirus sorbus اۆلدۆز یاغمورو [آ] اۆلدۆزلارین (گۆی داشلارینین) آخیلما گۆروتوسو (فا:بارش شهاب). اۆلم، اۆلم [آ] بازار شاندرمن دا کند آدی {اۆلام: پوستا، اۆلاشیم و باغلانتی یثری}. اۆلمای [آ] خیاءو دا کند آدی {اۆلام+آی: اۆلاشیم یثری}. اۆلنگ غاری [آ] باخ: ابهر. اۆلوی [آ] اۆستون، اردملی، اۇجا، چوخ بۆیوک "اۆلو تانری، اۆلو داغ" (فا:متعال) great {ت<اۆلوع>; اۆلاشماق سۆزوندن: اۆلاشیلان و ییتیشیلن مقام و یثری گۆسته‌ریر؛ ایلخانلی خانلی هۆلاکو، اۆلجایتو (اۆل+جایتو) و holly کیمی سۆزلر بۇ کۆکندیلر (رنه‌گروسه)، البتده عربجه عالی، علو کیمی کلمه لرده بو سۆزله ایلگیسیز دئییل ^۵ }.	۴- [تا] تۆرک میتۆلوژی سینده، بۆری تچینه ئین اوغولو؛ غرب هۆنلاری خانلاریندان ^۷ . {سۆمرجه زال؛ ت، سن <ییلدیز>; ت <ییلدیزلانماق> سۆیلانماق، کۆکلنمک؛ باخ یال}.	اۆلدۆز آناسونو [آ،بی] مانولیاگیلردن، میوه‌سی زهیرلی ژاپوندا ییتیشن بیر آغاشچیق illicium anisatum اۆلدۆز اۆلچمه [آ] اۆلدۆزلارین آراسی و اۆزل لیکلرین اۆلچمه ییلمی (فا:ستاره سنجی). astrometry اۆلدۆز اۆمورقالیلار [آ،دی] اۆمورقالی حیوانلارین بالیقلار صیفیندن و کۆپک بالیقلار تاقیمیندا بیر آلت تاقیم. اۆلدۆز ای [آ] انسان آدی، باخ: اۆلدۆز + آی. ^۷ اۆلدۆز ایلی [گۆی ب] اۆلدۆز گونونو اساس اۆلاراق آلان زامان بیریمی، باخ: اۆلدۆز گونو. اۆلدۆز بۆجگی [آ،دی] باخ: آتش بۆجگی، اۆلدۆز قوردو. اۆلدۆز ییلمنی [باخ] اۆلدۆز ییلمجی‌سی. اۆلدۆز ییلمجی‌سی [آ] اۆلدۆز ییلم ایله اۇغراشان و چالیشان کیمسه (فا:آسترونوم). astronomer اۆلدۆز ییلمی [آ] اۆلدۆزلارین اۆزل لیکلرینی اینجه له ین ییلم دالی (فا:آسترونومی). astronomy اۆلدۆز تاپینچی [آ] اۆلدۆزلاری تاپینان و پرستش ائدن (فا:ستاره پرست). star-worshipper اۆلدۆز تاپینچی لیک [آ] اۆلدۆزلاری تاپینما و پرستش ائتمه ایشی (فا:ستاره پرستی). sabaism اۆلدۆز توپلامی [آ] نچه اۆلدۆزون بیر آرادا ییغیمی (فا:مجمع الکواکب). constellation اۆلدۆز چیچگی [آ،بی] توپلاشیق گیللردن چیچک لری قات قات اۆلدۆز کیمی اۆلان و مۇختلف رنگلرده بیر باخجا بزک ییتگی‌سی (فا:گل کوکب). dahlia.com اۆلدۆز خان [خ] ۱-اوغوز خاقان ئین اوغوللاریندان ۲-آسکی دۆئم تانریچالاریندان ^۷ . اۆلدۆز داشی [آ] بیر نوع کووارتز داشی، ایشیق دا پارلایان بیر میکا جنسی (فا:نوعی میکا). اۆلدۆز [آ] انسان آدی، باخ: اۆلدۆز + آر. ^۷	

اتلامی گنیشله نهرک ملت یئرینه ایشله نیب}.

وئوسال حکومنین ییخیلماسی [۱]بو حکومت ش ۱۳۲۴جو ایل آذرین ۲۱ینده قورولدو و بیر ایل سوئرا امپریالیست لرین بیر لیکده دؤزنله دیگی مختلف توطئه لرله ییخیلدی، بعضی تاریخچی لر دؤنیا ایکینجی ساواشیندان سوئرا سوئوق ساواشین باشلانقیجینی آوروپا و لهستان حادثه لرینه باغلاییرلار حالبوکی پروفئسور حسنلی نین نظریجه سوئوق ساواشین باشلانیشی آذربایجانندان باشلادی و اونا سببه بورادا اؤز وئرن، قتل عام و قیرقین لار، سوئی قیریم کیمی حادثه لردير و امپریالیست لرین آنلاشماسیلا بوردا اؤز وئرن جنایت و غارت لرین بویوتلاری اؤرت باسدير اولدو، بو هجوم و اشغال مستقیماً آمریکا قوه لرین امری آلتیندا و پهلوچیلرین قوشونون ایله اینانیماز جنایت لر شکلینده تورک ملتینین حقینده گؤرولدو، آشاغیدا بو حادثه لرین نمونه لریندن کی غارتگر لرین اؤز دیل لریندن سؤیله نیلیب ویا رسمی رؤژنامه لرینده وئریلیب قئید اولونور:

-هانزی والاس آمریکا جُمهور ریسی رؤزولت‘ین یاخین -لاریندان بیر یازییر: “من شرم اندیرم دئیم کی ایران قوشونو، اؤز اهالی سینین علیه اینه آمریکالی شوؤارتسکوپف‘ون امری آلتیندایدی، اونون امریله چوخلاری اعدام وحبس اولدولار” ۱۹.

-ویلیام داگلاس آمریکالی قاضی: اوزامان کی ایران ارتشی آذربایجانا قایتدی وحشت ایجاد ائله دی، سربازلار قتل و غارت ائله دیلر و هرئمه نه اللرینه گنجیردی تصاحب ائدیردیلر، روسلارین رفتاری بو سربازلارین رفتاریندان چوخ چوخ یاخشی ایدی، بو اتفاقلار آرخادا پیس و شوم خاطره لر بوراخدی، قادینلار تاجوز اتئدیلر و بؤلگه یه اؤلوم و تالان آپاردیلار وکندلرده آجلیق دؤشدو ۱۹.

-زهتابی فرد، مجلسین شاه پرست وکیلی: اگر ایسته بیرسبز آذربایجانین وضعیتین بیله سبز، فیلملرده گشتاپولارین رفتارینا (فرانسه لی و لهستانی لار اؤزه رینده) باخین و مطمئن اولونکی وضعیت اونندان چوخ چوخ پیسدی ۱۹.

-ویلیام داگلاس یازییر: آذربایجاندا قحط لیک اوقدر چوخ ایدی -کی خوی دا ۳۰۱ نفر لیک بیر قصبه ده ۵۰۰ نفر آجیندان اؤلدولر.

اۋلۇ(، اۆلو، ايلي، ايلي) [آ] فعل دىن صفت دۆڭلدن اک، قۇرولو، اۇرتۇلو، سريلى، ساريلى (فا:پسوندىست).
اۋلۇ... [آ] انسان آدى: ~اي،~باي،~تان،~تاي،~توي،~چاي،~سؤ،~غالب،~غباتو،~غبگيم،~غبييتگ،~غبيگه،~غنتان،~غبيگلگه،~غتاي،~غغورقان،~غغئوغ،~غغيمور،~غغخان،~غغر،~غگر،~غغقان،~غغگون،~غغاي،~غغول،~غغولى،~غوبا.
اۋلوباش [آ] قاخ'دا داغ آدى ٢٤٠.
اۋلۇبك / اولوغ بک ulubəy [آ] قتيداردا كند آدى.
اۋلبورلو [آ] قايى بوينا عايد پثر آدى (م ١٦ جى قرن) ٢٣٥.
اۋلوتار خان [خ] عابباسيلر دؤئى، ميصير واليسى ٧.
اۋلوتاش [خ] عنوانى گورخان اولان بوكيشى، قاراخاتاي لار دؤلتى نين قوروجوسو و ايلك خانى اولوب "تور كچو لو ك " دوشونجه سى نين، او دؤئم قوشوللا رينا گوره، ايلك فيكير باباسى سايلير ٧.
اۋلوتانى [آ] آلاله (فا:باريتعالي). **the high (sublime اولوتماق** [ل] اولوماسينا سبب اولماق.
اۋلوتويون [آ] ياقوت لاردا بير تانى آدى ٢١١.
اولجا [آ] ١-سايقيدير، خرمتلى ٢-ارك صاحبي ٧.
اولج [آ] ١-تمل، اساس، اولوش، ٢-باغ، باغلالتى، ٣-[خ] سلجوقلولار دؤئى، بك و كوموتان آدى ٧.
اولوخاتون [آ] آلتون اوردو سارايندا آدى گنچن بير خانيم ١٢.
اولوراق [آ] اولو، كبير، آن بويوك ٧.
اولوس [آ] دودورقا بوينا عايد پثر آدى (م ١٦ جى قرن) ٢٣٥.
اولوس ulus [آ] ١-ملت؛ آرالاريندا تاريخ، ديل، دين و اقتصاد باغلارى اولان توپلولوق، عينى مركزه و دؤولته باغلى يورداتش توپلۇلغو(فا:ملت) **Nation** ٢-(موغول-لاردا) سورو، بويوك سورو ٣-(گوئی توركلرده) توركجه-نى سوترادان اويرنهرك توركلره قارشيميش و زامانلا توركلشميش خالق يا كيسى ٤-[تا] ٧ اولنو بيلگين عليشير نوايى نين باباسيين آدى. }بوسوزجو ك اولماق (اكلمك، قروپ) سزوندن دوزه لهرك اولوش شكلينده "معناسى كند و شهر اولراق" ديواندا گليب بو سؤز سوزا موغول ديلينه گنجهر ك اولوس شكلينه دوشوب (كلاسون) ٧

-آيت الله خوئينى ها (آيت الله اصفهانی نین نماینده سی) زنجاندا خفه لنه رک جنازه سی پنجره دن کۆچه یه آتیلدی و مدت لردفینه اجازه وئرمه دیلر- زنجاندا بیر قیزی لوت آنادان دۇغما یۇراق و تپیک آلتیناسالاراق شهرده دۆلندیردیلا^{۱۹}.
-اردییلده فدائی لرین بیرینین آناسینین امجگینی کسیدیلر.
-بوستان آوانین فرقه باشچی سینى اؤلدوروب تیکه تیکه اتیدیلر و باشینی شهرده دۆلندیردیلا و بدنین یول قیراغیندا تماشایا قویدولار^{۱۹}. -اؤرمیه ده فرهنگ رئیسى شکیبانی و اردییلده دیبانیان و آذربادگان کیمی شخص لری تیکه تیکه اندیب نُمایشه قویدولار^{۱۹}.
فریدون ابراهیمی آستارالی آزادخواه نامردجه سینه شاه قاتل لری طرفیندان دارا چکیلدی و اووباش آذربایجاندا کتاب یاندرما جشنى نی احیا اتیدیلر^{۱۹}.

اۋلوسال ulusal [ص] ملی (فا: ملی). national

اۋلوسال لاشدیرما [آ] ملی لشدیرمه (فا: ملی گردانی).

اۋلوسال لاشدیرماق [ل] اۋلوسال نجه لیگینه گتیرمک، ملی لشدیرمک (فا: ملی کردن).

اۋلوسال لاشما [آ] اۋلوسال لاشماق ایشی (فا: ملی گردی).

اۋلوسال لاشماق [س] اۋلوسال حالا گلکم.

اۋلوسال لیق [آ] اۋلوسال اولما وضعیتی، ملی لیک.

اۋلوسجو [آ، ص] ملیت چی (فا: ملی گرا).

اۋلوسجولوق [آ] ملیت چیلیک (فا: ناسیونا لیسم).

اۋلوسچولار [آ] ملیت چیلر (فا: ملیون) nationalists

اۋلوس سئور [ص] اۋلوسونا کؤنولدن باغلی اولان.

اۋلوس سئور لیک [آ] اۋلوس سئور اولما، ملیت پرستلیک.

اۋلوسلار [آ] ملتler (فا: ملل). nations

اۋلوسلار آراسی [آ] ملتler آراسی (فا: بین المللی، بین الملل). international, between nations

اۋلوسلار آراسی دیل [آ، دیل ب] مختلف دیللی ملتler ایچینده اورتاقجا دانیشیلان و قونوشولان دیل (فا: زبان بین المللی).

Injternational lanugaye

اۋلوسلوق [آ] ملیت (فا: ملیت). nationality

اۋلوسیچانلو [آ] بایات بو یونا عایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن)^{۲۵}.

اۋلوش [آت: کۆی] ۱- اۋلوس. ۲- پای، بؤلوم. ۳- اۋلوشما سسی و ایشی {اسکی تورکجه: اۋلکه}

اۋلوشماق [س] آغیز آغیزا وئریب اۋلاماق {ت «اۋلوشماق»}.

اۋلۇغ uluğ [آ] اۋجا، مبارک، باخ: اۋلو.

اۋلۇغ اۋقۇچى [خ] گۆی تۆرکلر و اۋیغورلار دۇنمینه صدر اعظم غنوانی اولاراق ایشلنمیشدیر^۷.

اۋلۇغ اۋو [آ] جۈینى نین یازدیغینا گۆره آلتون اوردو اوردوسونا اۋلۇغ اۋوی دئییلیردی، بارتولون نظریجه بۇ حکومتین ان ایلکین چاغیندا تۆرکجه سۆزلرین مصطلح اولماسی بۇ دیلین حکومت سویه سینده حاکم اولماسینی گۆسئریر^{۱۲}.

اۋلۇغ ایرکین uluğ irkin [آ] گنچمیش دۇنملرده خاقان عنوانیندان کچیک اولاراق اۋندلرله و قوم بۇیوکلرینه وئریلن بیر عنوان کیمی ایشلنیردی، باخ: یثربايركو.

اۋلۇغ بگ [خ] تیمور گۆرخان ین تورونو، حکومت ایللری م ۱۴۰۹-۱۴۴۹، دۇنیاچا اۋتلو گۆک ییلیمجی و آسترو لوق، اۋز آدینا دۆزلتدیگی گۆزلم اۋوی بۇگون ده ایشلنمکده دیر، اۋلۇغ بگ زامانی ان محتشم تیکییتی لر و عمومی بنالار عموم افرادین یارارلانیدیغی اۋچون دۆزلدی و تۆرکستان اۋلکه سی گنیش سویه ده گلیشدی^{۱۲}.

اۋلۇغ تارگان [خ] گۆی تۆرک (قاراقاخقان) دۇنمی بیر وزیر آدی^۷.

اۋلۇغ تۆرک [خ] اۋغوز نامه ده اۋغوز خاقان ین وزیر لریندن^۷.

اۋلۇغ جۇجى [خ] چنگیز خانین قامی، فالجیسی و دانیشمانی. ("چنگیز یاساسی" نین حاضرلانماسیندا و چنگیزه "تۆرک بیر لیگی" ایدنا سینی آشیلاپان کیشی اۋلدۇغونو یازارلار)^۷.

اۋلۇغ رگین [خ] اۋیغور: بیربايركو اۋیماغی، اۋلوبا بلاریندان^۷.

اۋلۇغ شاد [خ] ایستمی خاقان ین اۋغولاریندان^۷.

اۋلۇغ قوتلوییلکه خاقان [خ] اۋیغور خاقانلاریندان^۷.

اۋلۇغ نۇیان [خ] چنگیز خان دۇنمینه "باش کومتانلیق" صفتی اولاراق ایشلنن بیر غنوان^۷.

اۋلۇغ یوز/اۋلویوز [خ] قازاقلارین، اۋچ آنا بویوندان بیرى^۷.

اۋلۇقۇیون [خ] یاقوت داستان لاریندا آدی گنچن "آتش- تانریسی"^۷.

اۋلۇقیشلاق [آ] کلنیر ده کند آدی.

اۋلۇكى [آ] شامانىسمده بىر جين آدى ^{۲۱۱}.

اۋلولاماق [ل] آغىرلاماق، اۋلو سايماق (فا: تمجيد كردن).
praise

اۋلولانماق [بل] اۋلو سايلماق (فا: تمجيد شدن).

اۋلولۇق [آ] بۇيۇك لوک، اۋجاليق (فا: عزت). **glory**

اۋلۇم **ulum** [آ] سۇگىچىدى، بىر آدى {سن <يۇلوم>} ^{۱۳۵}.

اۋلۇم [آ] دېدبە، شاشا، گۆستەرىش ^۷.

اۋلۇماق [س] اۋلاما سسى چىخارماق "بايقوش، ايت و قورد
كىمى حثيونلار" زارىلداماق، سسلە آغلاماق و اينىلدەمک
(انسان) (فا: زوزه كشيدين). {اۋ سىيىندن سس تقليديدير}.

اۋلۇن / اۋلان / ايلۇن [آ] اۋلو، اۋلولانمىش ^۷.

اۋلۇنىنگە [خ] سۇزو دىنلەن، سايىقى دۇيولان، بىلگى و
فيكرينه باش وۇرولان خانيم [خ] چىنگىز خانين آناسى ^۷.

اۋلو [آ] اهر، كلثيبر، تبريز ده كند آدى {اۋجا، محتشم}.

اۋلۇيۇرۇك **uluyörük** [آ] بىر تۆرك طايفا بىرلىگى اۇلاراق

۱۶مى يۆزىلدە، سيواس آماسيا بۇلگەسىندە، ياشايدىلار،
بۇ تۇپلۇلۇق اۋچ بۇلۇك حاليندا ايدىلار: يۆزدە پارا،
اورتا پارا و شرق پارا، بۇ بۇلۇكلرين هر بىرى نىچە
طايفادان تشكيل تاپاراق اۋزلىرىنە اۋز قىشلاق و اكين
يثرلىرى وارايدى؛ بۇ كلمە ايكي سۇزدن تشكيل تاپييدىر،
اۋلو سۇزو بو بىر ليگين بۇيۇكلوگونه اشارتدير، ايكيىنجى
سۇز يۇرومك كلمە سىندن دۆزە ليپ، يۇرومك دايم
حركتده اۋلماق معناسيندادير و كۇچرى طايفالار اۋچون
سۇيله نير و اۋلو يۇروك معناجا بۇيوك كۇچرى طايفالار
بىر ليگى مفهوموندادير ^{۸۵}.

اۋليان **ulyan** [آ، بى، ت] كۇكو يىيىلن بىر بىتگى.

اۋليان داغى [آ] تبريزده و سهند سىراداغلاريندان بىر داغ.

اۋم **um** [آ] ۱- [دده] اۋمود، آرزو، دىلك. ۲- [ت] قارين
شىشكىن ليگى، قۇرساق پۇزۇقلوغو.

اۋمالا **umala** [آ، ت] ۱- آنا. ۲- ائو گلن قۇناق.

اۋماج **umac** [آ] اۋولۇموش خميردن پيشيريلن دۇرو يىمك،
باخ: اۋوماج (فا: اۋماج، اۋماج). {باخ: اۋوماق}.

اۋماج آشى [آ] معمولى آش اۇلاراق بالاجا يومورولانمىش

خمير ويا ريشته تۇكولن بىر نوع آش، اۋماج دان پيشيريلن

دۇرو يىمك (فا: اماج). **a pottage**

اۋماجاق [ص، باخ: اۋمماق] اۋمولان، گۇزله نيلن، كۇنولده
توتولان، اۋرەگيندن گىنچن شنى "شعر: سنده قورتارماسان
واقىقى داردان. يۇخدور اۋماجاغيم پروردگار دان."

اۋماجى [آ، باخ: اۋيماق] كىچىك اۋشاقلارى قۇرخوتماق
اۋچون اۋيدورولموش خيالى ياراتيق.

اۋمار **umar** [آ، دهه: باخ: اۋمماق] چاره. آرزولاما، ديله مه.

اۋمارباي [آ] انسان آدى، باخ: اۋمار+ باي ^۷.

اۋمارخان / اۋمارقان [خ] تۇتا بۇلغارخانلاريندان ^۷.

اۋمارسىز [ص] چاره سىز (فا: ناچار).

اۋمارسىزلىق [آ] اۋمارسىز اۋلما وضعيتى (فا: ناچارى).

اۋمان [ص] اۋمودلو، اۋمودو اۋلان.

اۋمانچ [آ] ۱- اۋمودلولۇق ۲- انتظار ^۷.

اۋمانيته [آ] باخ: هۇمانيته.

اۋماي [آ] آلتاي و ياقۇتلاردا اۋشاق و حثيون بالالاريني
قۇرويان بۇيوك تانريچا ^{۲۱۱}؛ ايندى ده آلتاي و بۇتون

قۇزنى تۆركلىرى و شامانىستلر آراسيندا اۋشاقلارى سئوپ
قۇرودوغونا اينانيلير ^{۱۲} {اۋمماق سۇزيله ايلگىلى اۋلماليدير}

اۋماي ۲ [آ] اهر سراب (-آوا) ده كند و ورزقان دا چاي آدى

اۋمباكى [آ] قۇبۇستان داغ آدى ^{۲۴}.

اۋمودۇ [آ، ت] ايستك، دىلك، اۋمودلو ^۷.

اۋمودورماق [باخ: اۋمماق؛ ل] اۋمماق وضعيتى ياراتماق.

اۋمودى [آ] آرزو، بىكلىتى ^۷.

اۋمسونماق [ل] اۋمسوندورماق، اۋمسوق اتمك، اۋمودونو
بوشا چىخارماق (فا: مايوس گردانىدن).

اۋمسوق **umsuq** [ص] آرزوسو بوشا چىخىمىش، اۋز
اومودونا آلدانمىش (فا: مايوس). **disappointed**

اۋمسوق اۋلماق [ص] اۋمسونماق، اۋمودو بوشا چىخماق.

اۋمسوندۇرماق [ل] اۋمودونو بوشا چىخارماق، آلدانماق،
اومسوق اتمك (فا: مايوس گردانىدن).

اۋمسونماق [س] اومودو بوشا چىخماق، آلدانماق، گۇزو
قالماق، اۋز اومودونا آلدانماق (فا: مايوس شدن).

اؤمما [آ] اؤمماق ایشی (فا: توقع، انتظار).

اؤممادیق [ص] هنج اؤم لمایان.

اؤمماق [س، ت، دده] اؤمودا وُلماق، اؤمود ائتمک، بیر شئین اولماسینی ایسته مک (فا: امید و انتظار داشتن).

اؤمموخودور [آ] آلتای تازیچالاریندان، باخ: تیامات^{۲۱}.

اؤمود [آ، ت] اؤمود، ایستک، دیلک (فا: آرزو).

اؤموجا [آ] اؤمود لو بکله ییش^۷.

اؤموچ [آ] رجاء، یاخاریش، بکلتی^۷.

اؤمود/اؤموت umud [آ] اؤمما، گوون دؤيقوسو، بیر اینامدان دوغان ایچ آرخابین لیق (فا: امید). hope {اؤمماق+ؤت 'اؤموت' اؤمود، اؤمید}.

اؤمود ائتمک [س] گمان ائتمک، گۆز له مک.

اؤمود بسله مک [آ] اؤمماق، بیر شئین اولایله جگینی گۆز له مک.

اؤمود قاپی سی [آ] اؤمود باغلانیلان یئر.

اؤمود کسمک [آ] اؤمماز اولماق.

اؤمود وئرمک [ل] بیرینه گوون وئرمک.

اؤمودا دؤشمک [س] اؤمود ائتمک.

اؤمودسوز [ص] اؤمودو کسيلمیش (فا: ناامید). hopeless

اؤمودسوزجا (سینا) [ظ] اؤمودسوز حالدا (فا: ناامیدانه).

اؤمودسوز لوغادؤشمک [س] اؤمودو قالماق (فا: ناامید شدن).

اؤمودسوز لوغادؤشورمک [ل] اؤمودونو اؤزمک، (فا: ناامید کردن

اؤمودسوزلوق [آ] چاره سیز لیک (فا: ناامیدی).

اؤمودلاندیرماق [ل] اؤمود لو ائتمک (فا: امیدوار کردن).

اؤمودلانماق [س] ۱-بیر شئین اولماسینی ایسته مک، اؤمود لو

اولماق، اؤمماق (فا: امیدوار شدن). ۲-سانماق، تخمین

ائتمک گۆز له مک، اؤمود ائتمک.

اؤمودلو [ص] اؤمودو اولان (فا: امیدوار). hopeful

اؤمودلو [آ] آذربایجان دا کند آدی^{۲۴}.

اؤمودوبوشا (پوچا) چیخماق [س] ایستگی حیاتا کنچمه مک.

اؤمودو قالماق [س] اؤمودو کسيلمه مک.

اؤمودوئرمک [س] آرخابین ائتمک.

اؤمودونا قويماق [س] بیرینه تاپشیرماق.

اؤمودونو کسمک [س] الینی اؤزمک.

اؤمودونو ایتیرمک [ل] داها اینانماق، الینی اؤزمک.

اؤمور [آ] اؤمار، اؤمود لو؛ آیدین اوغو للاری دؤنمی بگی (بگ)^۷

اؤمور [ع، امر چوغول] ایش و گۆرولر، ایشلر (فا: امور).

اؤمور ساماق [ل] اؤنم وئرمک.

اؤموز [باخ] اؤموز.

اؤموزدورماق [ل] باخ: اؤموندورماق، اؤمسوق ائتمک،

اؤمستوماق، اؤمودونو بوشا چیخارماق.

اؤموش [آ] بکلتی^۷.

اؤموگوسو [آ] اؤمما کؤسمه، اینجیمه (فا: قهر و آشتی).

اؤموگوسو ائتمک [آ] ناراضی لیق ائتمک، اینجیتمک (فا: زنجاندن

اؤموق [آ] ۱-اؤمود، دستک، دایاناق ۲-سیغینما، التجا^۷.

اؤمولمادیغی یئردن [ض] گۆز له نیلمه دیگی یئردن "آلاهین

نظری اولسا آدامین اؤمولمادیغی یئردن یئتیرر."

اؤمولماق umulmaq [بل] اؤمود اولونماق، گۆز له نیلمک

(فا: توقع داشتن، انتظار داشتن).

اؤمونج [آ، ت] اؤمما، اؤمود ائتمه، بکلتی.

اؤن un [آ، ت] تاخیللاری دؤیه رک و اؤیوده رک اورتایا

چیخان تۆز کیمی نسنه، تۆز حالینا دؤشموش نسنه و اؤرون

(فا: آرد). flour

اؤن حالواسی [آ] اؤنو یاغدا قوورروب شکر اریتمه سی

آرتیراراق حاضرلانمیش بیر نوع حالوا.

اؤن شورباسی [آ] اؤن و ات سؤیونو قاریشdırیب قاینادراق

و سؤت یومورتا ساری سی آرتیریلیب حاضرلانان بیر یتمک.

اؤن قاپانی [آ] اون ساتیلان یئر، اؤن چکی له نن یئر.

اؤنات [آ] دؤغرو، یئرینده، اؤیقون، اولقون، یئترلی^۷.

اؤنلماق [س، ت] راضی اولماق، قبول ائتمک، اؤنایلاماق

(فا: قبول کردن، پسندیدن).

اؤنچو [ص] اؤن ساتان کیمسه (فا: آرد فروش).

اؤنچولوق [آ] اؤن آلیب ساتما ایشی (فا: آرد فروشی).

اؤنقان [آ] ۱-باغلی، باغیملی ۲-بختیار، دؤغرو یولدا اولان^۷.

اؤنلاما [آ] بیر شئین اؤستونه اؤن سپمه، (فا: آرد پاشی).

اؤنلاماق unlamaq [ل] بیر شئین اؤستونه اؤن سپمک، اؤنلو

ائتمک، اؤنا بولماق (فا: آرد پاشیدن).

اۋۇنماق [س، سس، ق] بۇيۇك اۆزۈتتۈ و آجى دان قىورانماق، آغلایا آغلایا بايلىماق، اۇغۇنماق.

اۋۇھون [آ] ۱- اورمو گۇلۇندە بىر آدا آدى ۲- مىغمىغا^{۱۴۰}.
اۋى (اۋى اۋى) [با، سس، ق] آغرى، قورخو، اوركمە و بۇجور حس لرى افاده اندن بىر سۇز "بىردن اۋى اۋى ائله يىب سول اىلىنى قۇيور بۇيرونه".

اۋىار (لى) [ص] اۇيقون، اۋيان (فا: موافق). **conforming**
اۋىارتى [آ] اۋيارى، اۋيارماق اوچون سۇيلەن (فا: اخطار).
اۋىارجى [ص] اۋيولمۇ گۇرولن، اۇيقون داورائيش دا اولان.
اۋىارجىلىق [ص] اۋيارجى اولما وضعيتى.

اۋىارسىز [ص] اۋىمايان، اۇيقون گلمە ين (فا: نامناسب).
اۋىارسىزلىق [آ] اۋيقون سوزلوق، دۇز گلمەمە، اۇيقون اولما.
اۋىارقا [آ] اۋيارما آراجى (فا: شاخک). **antenna**
اۋىارلاج [آ] آداپتور، بىر بىرىنە باغلایان پارچا و شى.
اۋىارلاماق [ل] بىر شى و ايشى بىر قۇرالا اۇيقون ائتمک (فا: مناسب گردانیدن).

اۋىارلانماق [بل] اۋيارلاما ايشى گۇرولمک.
اۋىارلايىجى [آ] اۋيارلاما ايشىنى گۇرن کىمسه.
اۋىارلىق [آ] اۇيقون اولما وضعيتى (فا: برازش).
اۋىارما [آ] اۋيارماق ايشى (فا: اخطار). **notification**
اۋىارماسىز [ص] اۋيارما اولماق سىز ين (فا: بدون اخطار).

اۋىارماق uyarmaq [ل، ت] اۋيقۇرماق [۱- اۋياندىرماق. ۲- بىر کىمسه يە بىر ايشى گۇرمەمە سىنى سۇيلەمک، اخطار وئرمک، يىلگى لندىرمک (تھلىکه موردینده) (فا: اخطار دادن).
اۋىارى [آ] ۱- اخطار، يىلدىرى (فا: اخطار). ۲- اورقانيزملرده اۋيارىم ياردان گۇج **notification**

اۋىارىجى [آ] اۋياران، اۋيارما اۋزل لىگى اولان (فا: اخطاردهنده
اۋىارى جىلىق [آ] اۋيارى جى اولما وضعيتى.
اۋىارىش [آ] اۋيارماق ايشى (فا: اخطار).

اۋىارىلماق [بل] اۋيارماق ايشى گۇرولمک (فا: فم).
اۋىارىم [آ، بىولۇزى] بىر ايش و تھلىکه قارشى سىندا بىر اورقانيزم ين گۇستردىگى تپگى (فا: عکس العمل درمقابل خطر).
اۋىارىنجا [ظ] گرگىنجه "قانۇنلار اۋىارىنجا".

اۋۇلانماق [بل] اۋستونە اۋن سىپلىمک (فا: آرد پاشيده شدن).
اۋۇنلو [ص] اۋستونە اون سىپلىمىش، اونا باتمىش (فا: آردى).

اۋۇنلوجا [آ، بى] شوران توپراقلاردا يايلىمىش بىر نوع اۋت و يارىم کۆل بىتگى (فا: نوعى علف).

اۋۇنلوق unluq [آ] دىيرماندا اۋن اۋيودولن و اۋتون توپلاندىغى يئر (فا: محل جمع شدن آرد در آسياب).
اۋۇنماق [باخ] اۋنماق.

اۋۇنتەورماق [ل] اۋۇنتەماسىنا يول آچماق، ياددان چىخماسىنا سبب اولماق (فا: فس از ياد بردن).

اۋۇنتقان [ص] تتر اۋۇتقان، چوخ اۋۇتقان (فا: فراموشكار)
اۋۇنتقانلىق [آ] اۋۇنتقان اولما وضعيتى، اوسسوزلوق، هوش سوزلوق (فا: غفلت). **Neglect** ۲- آلزايىمىر، بوئاما.

اۋۇنۇتما [ن] ياددان چىخارتما (فا: فراموشى). **forgotten**
اۋۇنۇتما مىنى [آ، بى] ايکى چنکلى، چوخو گۇي ويا پمبه چىچکلى اۋۇنۇتو بىر بىتگى، مىنجىق اۋتو (فا: نوعى گياه زىشتى). **myosotis polustris**

اۋۇنۇتماق unutmaq [ل، ت، دده] ۱- ياددان چىخارماق، عاقليندا قالماق "باخ: دۇز چۇرگى اۋۇنۇتماق" ۲- کۇنلۇندىن چىخارماق، سايماماق، زعايت ائتمەمک "گىچمىشى اۋۇنۇتماق" (فا: فراموش کردن).

اۋۇنۇدولماز [ص] اۋۇنۇدولايلىنىز (فا: فراموش نشدنى).
اۋۇنۇدولماق [بل] اۋۇنۇتماق ايشى گۇرولمک، ياددان چىخاريلماق، ياددان چىخماق (فا: از ياد برده شدن).

اۋۇنۇدولموش [ص] ياددان چىخمىش (فا: از ياد برده شده، جا افتاده). **well-matured**
اۋۇنۇتورسال [باخ] يۇنۇتورسال.

اۋۇا uval [آ، ت] ۱- ائۇت ۲- ايچىنەشکر وۇرولان يئمک نوعو اۋۇوت [آ] اۋۇانما دۇقۇسو، ادب^۷.

اۋۇول اۋۇول [ظ، سس، ق] اۋۇولتولو اولاراق.
اۋۇولتو uvultu [آ] اۋۇولداما سسى، گۇرولتولو، اۋغولتو، اينىلتى (فا: صدای ناله).

اۋۇولداماق uvuldamaq [ل، سس، ق] سۆرکلى سس چىخارماق، اۋۇولتو ايله سسلىمک، اينىلدەمک (فا: نالیدن).

قمر در آوردن).
اۋیدولاشماق [س] اۋیدو وضعیتینه گلمک (فاب: صورت قمر و ماهواره در آمدن).
اۋیدولوق [آ] اۋیدو وضعیت، بیک لیک (فاب: مربوط به قمر).
اۋیرات uyrat [آآ] موغول یوروشو زامانی م ۱۱ جی یوزیلده ایرانا گلن موغول غنصر لو بیر طایفانین آدی.^{۸۵}
اۋیروغوناگیرمک [س] بیرینه تابع ویا اشتگی سی آلتیندا اولماق.
اۋیروق uyruq [آ، باخ: اۋیماق] ۱- بیر دۋولتین ویا بیر کیمسه نین یۇنتیمی و تاثیر آلتیندا اولما وضعیت. ۲- کورکورنا اینانما، گۇزو باغلی اینانما (فاب: تبعیت).
اۋیروقسوز [ص] اۋیروغو اولمایان کیمسه، بیرایشه ویا بیر قورالا اۋیمایان کیمسه (فاب: غیر تابع).
اۋیروقسوزلوق [آ] اۋیروقسوز اولما وضعیت.
اۋیروقلو/اۋیروقچو [ص] اۋیروغو اولان کیمسه "تورک گله نک لرینه اۋیروقلو کیمسه لر" (فاب: تابع).
اۋیروقلوق [آ] اۋیروق اولما وضعیت (فاب: تبعیت).
اۋیسال [ص] یومشاق باشلی، اویوملو (فاب: موافق).
اۋیسال لاشماق [س] اویوملو اولماق (فاب: موافق شدن).
اۋیسالجا [ص، ظ] اۋیسال بیچیمده، اویوملو اولاراق.
اۋیساللیق [آ] اویسال اولما وضعیت، اویوملو لوق.
اۋیسون [آآ] اۋیوملو، اوغلان آدی (فاب: نام پسر).
اۋیغور/اۋیغور uyğur [آ] ۱- باخ: اۋیقار ۲- انسان آدی: اۋیغور آلپ، اۋیغوربای.
اۋیغورجا [ظ] اۋیغور تورکجه سینده (فاب: بزبان اویغوری).
اۋیغورخاقانلیغی [آ] اۋیغور خاقانلیغی گۇی تورک حکومتی نین داوامی ساییلیر؛ ۲ جی گۇی تورک خاقانی بیلگه خان اۋلندن سونرا باس میل لر، قارلوقلار و اویغورلار بیر لشهرک عصیان ائتدیلر و م ۷۴۵ د سونرا اۋیغور دۋولتی اۋتوکن شهرینده قورولدو و اۋیغور ایلته بری (باش بوغو) "قوتلوق بیلگه کول" و سونرا مویان چور خاقان اولدو، "شینه اۋسو" یاخین لیغیندا تاپیلان یازیلی داشلار بو دۋنمه عایدیر، اۋیغورلارین اۋچونجو خاقانی بوگو (معناجا: اۋس صاحبی) کۋچلوک بیلگه مانی دینی نی قبول ائدیو دۋولت دینی

اۋیاق uyaq [آ] شعرده قافیه، اۋیولما (فاب: قافیه). rime
اۋیاق چی [آ] قافیه دۋزلدن (فاب: قافیه پرداز). rhymers
اۋیاق سیز [ص] اۋیاغی اولمایان، قافیه سیز (فاب: بی قافیه).
اۋیاقلی [ص] اۋیاغی اولان، قافیه لی (فاب: قافیه دار).
اۋیان [ص] مطیع، تابع، اینانجلی. (فاب: مطیع) obedient
اۋیانماق [س] باخ: اۋیانماق.
اۋیانیق/اۋیایو [آآ] دقتلی، تدبیر لی.
اۋیتون [آ] ۱- قوتلو، مبارک. ۲- انسان آدی: اۋیتونالپ، اۋیتونای، اۋیتونبای، اۋیتونبوری.^۷
اۋیداجی [آ] اۋرشد، یول گۋسترن، اۋیرتمن.^۷
اۋیدو uydu [آ] بیر گزه یین چنوره سینده دۋلنان بالا جیسیم و یا آیری گزه یین، ویا انسان طرفینده گۋنده ریلیمش بیر آراج (فاب: ماهواره، بیک). satellite
اۋیدورما [آ] ۱- اۋیدورولموش، قوندارما (فاب: جعلی). forged
۳- تاخما آد، مستعار (فاب: مستعار) fictitious
اۋیدورما سۋزجوک [آ، دیلپ] دۋز لتمه کلمه (فاب: واژه ساختگی). Improvised word
اۋیدورماجا [ص] یالان، دۋز لتمه (فاب: سفسطه). sophistry
اۋیدورماچی [آ] اۋیدوران، قوندارماچی، بیرشئی اۋزوندن دۋزلدن و اۋیدوران (فاب: جعل، خیال باف). visionary
اۋیدورماچیلیق [آ] قوندارماچیلیق، ساختاچیلیق.
اۋیدورماق uydurmaq [ل] یالان دۋز لتمک، بیرینه باغلاماق، بیر بیرینه قوشماق ویا لاندان سۋیله مک، یالاندان یاراشدیرماق (فاب: جعل کردن).
اۋیدورمالیق [آ] اۋیدورما ایشی (فاب: تصنع). affectation
اۋیدورو [آ] خیال (فاب: خیال) phantom
اۋیدوروچو [باخ] اۋیدورماچی، ساختا کار (فاب: جعل) forger
اۋیدوروچو [آ] اۋیدورما، یالان، دۋز لتمه (فاب: جعلی).
اۋیدوروچو [ص] اۋیدوران کیمسه (فاب: جعل).
اۋیدورو لماق [ل] اۋیدورماق ایشی گۋرولمک، قوراشدیر- یلماق، قونداریلماق، اۋیوشدورولماق (فاب: جعل شدن).
اۋیدولار [آ] اقمار satellites
اۋیدولاشدیرماق [ل] اۋیدو وضعیتینه گتیرمک (فاب: به صورت

اۋىغۇرلار / اۋىغۇر بۇيلىرى [آ] اۋىغۇرلار، ھونلار ىن اوۋۇلدارى
اۋلاراق قىدىم تورىك ائىللىرىنىن ان مىدىلىرى سايىلىرى،
افسانىلە ىكۆرە بۇيۇك ھون قىزى و بىر قۇردۇن ائولنىمە
سىندىن اۋىغۇرلار تۇرەنىر، اۋىغۇر كىلمەسى اۋىومىلو و
اۋىقارلى اۋلاراق بعضى لىرىچە بىرلىشىش و تۇغان كىمى
آخىن ائىمە مىناسىندادىر، تارىخە گىلىنچە ۷-ئەسىرىن -

اۋللىرىنىدە، ھۇن توركلرى، سىرتاردۇس، پو-كۇ، تونقرا، بايركۇ، فو-لو-پۇ طايفالارى اۋيغور بويۇ اطرافيندا توپلاناراق م ۷۴۵ دە اۋيغور آدىنى آلديلار و داھا سوئرادا باسمىلر و قارلوقلار اونلارا قايتىلدیلار، آراشدیرماچی مارکوارت، دوققوزاغوزلاری اۋيغورلارلا بیرلشديرير و بارتولدا شا-تو قومومونو دوققوزاغوزلار ییليير، بیليریک-کی شا-تولار چین لیره اوچ سۇلاله وئرمیشدی ”ھوؤ-تانگ، هوؤتسين، هوؤخان“؛ اۋيغورلاردان بير خاندان سوئرلار ياغما قومونون باشيندا اولموشدور، و بو يکلری بوغراخان غنوانی آلميشدير، ياغما بويونا منسوب ان اۋنملی طايفا بولاق آديندايدى، اۋيغورلار ايراندا اولجايتو زامانى مهم مقاملارلا گلmişلر، ايلخانیلی ابوسعیدین آتابگی، اۋيغورلاردان سئوينج آغايدى، ايلخانیلیلارين چۆكمه سيندن سوئرا آنادولودا قورولان ارثئنا/ارتنا بگلگیگى اۋيغورلاردان ایدی (م ۱۳۲۷-۱۳۸۰)، همچنين بو دؤئم تاتار و قاراتاتارلارين باشيندا اولانلار و قوتان/كوتان اويماغى اۋيغورلاردان ایدی، ميصيرهده تولون اوغو للاری و بولاری اوغوز -اۋيغور بولاری سايبیلر لار .^{۲۰۹}

اۋيغور سايى لارى [آ] اۋيغورلاردا سايى لار اۋۇل بىر مەتبۇلاتا
ايشلەنەدى بۇيىلە كى مەمۇلا سايىلاردا اۋۇلۇقلاردان سۇنرا
بىر لىكلەر، گىلر، ۇلى اۋيغور سايى لارىندا اۋۇن سايى سىندان
سۇنرا ايلكىجە بىر لىكلەر و آردىجا سۇنراكى اۋۇلۇغا دۇغرو
سايى لار گىلەردى، اۋۇنك: اۋۇن بىر يۇرئىنە ”بىر يىرىمى“ ايشلە-
نەردى و اۋۇتۇز آلتى يۇرئىنە ”آلتى قىرغ“ گىلەردى ۱۱.

اۇيغۇرھونداستانلارى [۱] اۇيغۇرھون داستانلارى توركلرين اسلامدان اۇنجه كى داستانلاريدير و دوققوز اوغوز و اون اۇيغور توركلرينه عايدير و ايكي داستاندان عبارتدير: ۱-

اعلام اتىدى (۷۶۳م) دە بو دۇندىن سۇنرا مانى يازىسى
توركلر آراسىندا يايلىدى بو يازى سۇغد يازىسىنىن دىيشىك
شكىلدىر و ساغدان سۇلا يازىلاراق ۱۸ حرفدن تشكىل
تاپىپ و تۆرك دىلى اۆچون يتىرسىزايىدى، قارا بالقاسۇن
يازىلى داشى كۆچلوك بىلگه خاقانا عايدىر، اۇيغورلار
حاكىمىت يئر لرى آلتاي، بايكال و بشش بالىق بۇلگه سىدى.
قىرقىزلار م ۸۴۰د اۇيغورلار يىن باشكىندى اوردو يالىغ، آخىن
اندىرك اورانى آلدىلار، بو دۇندىن سۇنرا اۇيغورلاردان بىر
بۇلومو اۇتوكن دن گۆچ اندىرك خاقان عايله سىندىن اولان
ايكى قارداش توسط ايله ايكى آيرى دۇولت قۇردولار:
۱-قان چۇ (قۇزنى غرب چىن) اۇيغور دۇولتى: قۇروجوسو:
تگىن، حاكىمىت دۇنىمى م ۸۴۷-۱۲۲۶ جى ايللر، حاكىمىت-
يئر لرى: چىن يىن قانسۇ بۇلگهسى. بو حكومت بۇيوك
عسگرى قۇدرت گۇستىرمه يەرك اۇنجه كىتانلار، يىن
(۹۴۰م)، و سۇنرا تانقۇت لار يىن نفۇدۇ آلتىنا گىردىلر
(۱۰۲۸م)، و ۱۲۲۶ جى ايلده مۇغول امپراتورلۇغونا
قاتىلدىلار. ۲-تۇرغان (شرقى توركوستان) اۇيغور دۇولتى:
قۇروجوسو: مونگىد خاقان (آلپ كۆلۇگ بىلگه)، حاكىمىت
دۇنىمى م ۸۴۶-۱۲۰۶ جى ايللر، حاكىمىت يئر لرى: تىب،
غربى توركوستاندا قارلوق بۇلگهسى، بو حكومت چىنگىز
خانا باغلاندى، چوخ بىلگىنلر اۇيغور دۇنىمىنى تۆركلرىن
بۇزقىر حىياتىندان يىرلەشىك حىياتا گىنچمە دۇنىمى كىمى
قلمە وئىرلر، اۇيغور زامانى كىتابلار كاغاذ اۆزەرىنە
باسىلدى، اۇيغورلار دۇنىمى تۇخوماجىلىق صنایى، مطبەه؛
پاندۇمىن، بالە، اوركىستىر، تياترو بۇيوك مىقداردا گلىشىدى،
اۇيغور مىنىاتورلۇغو سۇنرالار اسلامى مىنىاتورلۇغون پايە
سى كىمى تانىنىر ۲۰۹۸.

اۋيقولانیش [آ] اۋيقولانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: اجرا).
اۋيقولاییمی [آ، ص] اۋيقولایان (فا: مجری، اجرا کننده).
اۋيقولاییش [آ] اۋيقولانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: اجرا).
اۋيقولاییم uyqulayım [آ] علمی وئری لری اجرایی ایشلرده
 ایشلتمه، مختلف ییلم لری ایش آلان ایله تطبیق ائتمه،
 اۋيقولاما، اۋيقولانماق ایشی و تئکنیکی (فا: کاربرد، اجرا).
اۋيقولاییمچی [آ] اجراچی، اجرا ائله ین، اۋقولاا ایشینی
 گۆرن (فا: تکنو کرات).
اۋيقولول [ص] یوخولو (فا: خواب آلود).
اۋيقون uyqun [آ] ۱- یاخیشیقلى، گۆزل، آلوریشلى ۲-
 گنجیلمی، دیر لیکچی، امتزاجلی.
اۋيقون uyqun [ص، سن] ۱- بیر شییه و بیرینه اوپان و اونا
 یاراشان، یاراشیر، متناسب suitable، proportional ۲-
 آلوریشلی، یارارلی، مؤافق و مساعد (فا: جایز permissible
اۋيقون اولماق [س] متناسب اولماق، مؤافق اولماق
 (فا: تناسب داشتن). **to be proportionate**
اۋيقونسوز [ص] اۋيقون اولماپان، تناسب سوز (فا: نا
 متناسب). **Disproportionate**
اۋيقونسوزلوق [آ] اۋيقون سوز اولما وضعیتی، اۋیمازلوق،
 یاراشیق سیز لوق (فا: عدم تناسب).
اۋيقون گۆرمه [آ] مناسب گۆرمه (فا: صوابدید، صلاحدید).
declaring as permissible
اۋيقون گلمک (اۋلماق) [س] دۆز گلمک.
اۋيقونلاشدیرماق [ل] اۋيقون حالا گتیرمک، یاراشدیرماق،
 مؤافق لشدیرمک (فا: متناسب گردانیدن).
اۋيقونلاشدیریلماق [آ] اۋيقون لاشدیرماق ایشی گۆرولمک
 (فا: متناسب گردانیده شدن).
اۋيقونلاشماق [س] اۋيقون حالا گلمک (فا: متناسب شدن).
اۋيقونلاشمیش [آ] مئناسب (فا: منطبق). **coinciding**
اۋيقونلما [آ] مناسب گۆرمه (فا: صوابدید).
اۋيقونلوق [آ] اۋيقون اولما وضعیتی، یاراشیق، تناسب
 (فا: انطباق). **proportion, conformity**
اۋيقونلوقلا [ظ] متناسب اولاراق، متناسباً (فا: به تناسب).

تۆرەیش داستانى: (تورکلرین خلقتی باره ده)، بو داستاندا
 تانری گۆیدن بوزقورد شکلینده یتره گلیر و هون قیزیلا
 ائولنه رک دوققوزاوغوز و اون اۋیغور ائلی مئیدانا چیخیر.
 ۲- کۆچ داستانى: بو داستان اۋیغورلارین بشش بالیغ شهرینه
 کۆچمه لرینی و چین حیله لریندن قورتولماسینی آنلاتیر.
اۋیغورماق [ل، ت] اۋیارماق.
اۋیقار uyqar [آ] اۋیقور، چاغداش، اۋیوملو، اۋیارلی،
 مدنی، متمدن، توسعه و پیشرفته مناسب اولان، هر جهت دن
 قباغا گتیمیش کیمسه ویا اۋلکه (فا: متمدن). **civillized**
اۋیقار سال توپلوم [آ] مدنی توپلوم، مدنی جامعه (فا: جامعه مدنی).
اۋیقارسیز [آ] متمدن اولماپان (فا: غیر متمدن). **cultureless**
اۋیقارلاشماق [س] اۋیقار اولماق، اۋیقارلیغا یتیشمک و او
 یۇنه گتیمک (فا: متمدن شدن).
اۋیقارلیق [آ] مدنی اولما، اۋیقار اولما وضعیتی (فا: تمدن).
civilization
اۋیقارما [آ] اۋیاندیرما، اۋیارما (فا: اخطار دهی).
اۋیقارماق uyqarmaق [ل] اۋیاندیرماق، اۋیارماق (فا: اخطار
 دادن). {ت: اۋیاندیرماق، اۋیارماق، اخطار وئرمک}
اۋیقان [آ] ۱- اۋیوملو، گنجیلمی، اۋیسال ۲- باغلی، تابع.
اۋیقانباي / اۋیقانبک [آ] انسان آدی، باخ: اۋیقان + باي / بگ.
اۋیقو [آ] ۱- یوخو ۲- آهنگ، اۋیوم {سؤمرجه 'اۋ'؛ سن، دده}.
اۋیقوت [آ] اۋیوملو، آهنگلی، اۋیقار.
اۋیقوتالپ [خ] عثمانلی لارین ایلک دۆنم بگلریندن.
اۋیقوسوز [ص] یوخوسوز (فا: بی خواب).
اۋیقوسوزلوق [آ] یوخوسوزلوق (فا: بی خوابی).
اۋیقول [آ] اۋلوتویون، ون اوغلو آلتای تانری سی، ۳۱: اۋیوملو.
اۋیقولاما [آ] اجراء **execution**
اۋیقولانماق [ل، سن: یاتیماق] تطبیق ائتمک، مناسب بیچیمه
 گتیرمک، ایجرا ائتمک (فا: اجرا کردن).
اۋیقولامالی [ص] یالینز دۆشونجه ده قالمایب ایشه دۆنوشن
 (فا: تطبیقی، پراتیک، کاربرد، اجرایی). **comparative**
اۋیقولانما uyqulanما [آ] اۋیقولانماق ایشی (فا: اجرا).
اۋیقولانماق [بل] اجرا اولونماق (فا: اجرا شدن).

proportionately

اۋیقون واختدا [ظ] مناسب زاماندا (فا: عندالافتتاح) as opportunity

اۋیلاش / اۋیلاشی [آ] ۱- اۋیوم، گنجیم، ۲- فیکیر، دۆشونجه ۷.

اۋیلاشماق [قا] بیریریله اۋیوشماق، اۋزلاشماق، آنلاشماق (فا: توافق کردن).

اۋیلاشیم [آ] اۋزلاشیم، آنلاشیم.

اۋیلوق [آ، دده] خالچادان دیزه قدر اولان باجاق بؤلومو.

اۋیلوق سومویو [آ] اۋیلوغون چاتیمی نی دۆزلدن سوموک.

اۋیما [آ] تابع اولما، تمکین (فا: پیروی). condescension

اۋیماجا [ص] اۋیوشماجا، اۋزلاشماجا.

اۋیماجالیق [آ] گنجیرلی لیکده اولان اۋلچوت konformizm

اۋیماز [ص] ۱- اۋیقیری، باشقا تۆرلو (فا: مغایر). ۲-

دۋیمايان، اۋیوملو اولمايان (فا: نافرمان).

اۋیمازلیق [آ] ۱- اۋیقیریلیق، باشقالیق (فا: مغایرت). ۲-

اۋیماما ایشی (فا: نافرمانی).

اۋیماق uymaq [س] ۱- بیرینه تابع اولماق، تاثیر آلتیندا

قالماق. ۲- اۋیقون دۆشمک، اۋیقون گلکم، یاراشماق

(فا: پیروی کردن). ۳- a to follow اۋیویارق خۇمار اولماق،

بیر یشره خیره اولماق، اۋیوماق {ت: بیرینه باغلی اولماق} {

اۋیو [آ] یوخو، اۋیقو {ت: اۋد، اۋدو} باخ: اۋیوماق، اۋیماق {.

اۋیوتماق [اتند] اۋیور حالا گتیرمک، یۋخلاتماق، یاتیرماق.

اۋیوتوجو [ص] یوخو گتیرن، یوخلادان (فا: خواب آور).

اۋیوتولماق [بل] اۋیوتماق ایشی گۈرولمک.

اۋیور [ص] ۱- اۋیویان (فا: خوابیده). ۲- دۋرقون (سو).

اۋیور اۋیانیق [آ] یاری اۋیور ویاری اۋیاق، یاری یۋخلو.

اۋیورگزر [آ، ص] یوخولو یول یشرین، یوخودا یشرین.

اۋیورگزرلیک [آ] اۋیورگزر اولما (فا: راه رفتن در خواب).

اۋیوز uyuz [آ، طب] ۱- اۋیوز بوجگیندن عمله گلن

قاشیندی ریجی دری خسته لیگی، بو ساییلیگی توتان

کیمسه (فا: جرب). ۲- scab [مج] اۋیسز آیاق سیز کیمسه.

{کلمه نین کۋکو اۋیماق سۋزونه باغلی اولماغی اۋیقون

گۈرونور، اۋیماق+ وۇز اۋیوز}

اۋیوز اۋتمک [ل] سینیر لندیرمک.

اۋیوز اۋتو [آ، بی] اۋیوز معالجه سینده یارارلانیلان آغ و

گۋی چیچکلی بیر بیتگی، قۇم اۋتو (فا: مامیثا). scabiosa

rotata

اۋیوز اولماق [س] ۱- اۋیوز خسته لیگینه یاخالانماق. ۲-

سینیر لکم.

اۋیوز بۋجک لری [آ، دی] ممه لیلرده و قوشلاردا آسلاق

اولاراق یاشایان، اۋیوز خسته لیگینه یول آچان بۋجک

سۋیو (فا: تیره ای از حشرات).

اۋیوز بۋجکی [آ، دی] اۋیوز بۋجک سۋولادان، دری نین

آلتیندا اۋیوقلار آچیب، دیشی لری یۋمورتالارینی

بۋراخیب، ساییریلیغا یول آچان میکروسکوپیک بیر بۋجک

(فا: نوعی حشره). sarcoptes scabiei

اۋیوز میلچکی [آ، دی] قین قانادلی، تارلایا ضررلی بۋجک

لرله بسله نین بیر سینک (فا: نوعی مگس). cicindela

اۋیوزلاشماق [س] تۋکلری تۋکولرک اۋیوز اولماق، داز

بیر وضعیت گلکم (فا: مرض جرب گرفتن).

اۋیوزلو [ص] اۋیوز خسته لیگی اولان (فا: جرب گرفته).

اۋیوزلوق [آ] ۱- اۋیوز اولماحالی (فا: جربی). ۲- باشاری سیزلیق.

اۋیوشدوران بالیغی [آ، دی] باخ: تۋرییل بالیغی.

اۋیوشدورلماق [بل] اۋیوشدورماق ایشی گۈرولمک.

اۋیوشدورما [آ] اۋیوشدورماق ایشی.

اۋیوشدورماق uyusdurmaq [ل] ۱- بیریرینه اۋیدورماق،

اۋیقون لاشدیرماق، مناسب اۋتمک (فا: سازگار کردن). ۲-

اۋیوشماسینی ساغلاماق، حس ائده مز وضعیت گتیرمک،

کنیتیمک (فا: تخدیر کردن، بی حس کردن).

اۋیوشدوروجو [آ، ص] اۋیوشدورما اۋزل لیگی اولان،

اۋیوشدوران، نارکوتیک (فا: مخدر). narcotic

اۋیوشدوروجو ماده [آ] دویقولارا اۋیوشوق لوق وئرن ماده،

انسانی اۋیار وخومار وضعیت گتیرن ماده لرین عام و گنل

آدی "مورفین، کواکائین، هروئین، آقون، اسراکیمی ماده لر".

اۋیوشدورولماق [بل] ۱- اۋیوشدورماق ایشی گۈرولمک،

حس ائده مز حالا سالماق. ۲- آنلاشمالاری ساغلانلماق.

اۋيوشقان uyusqan [آ] هرکسله اۋيوشا بيلن، راحتجه	کۆل کۆس، دۇم دۇرو.
اويوملو اولان (فا: همساز). harmonious	اۋيوم وۇر قوسو [آ، ديل ب، دده] (فا: تاکيد rhythmic pause
اۋيوشما [آ] آتلاشما، اۋيقون اولما (فا: تطابق). conformity	اۋيوماق uyumaq [س] ۱- يۇخلاماق، ياتماق. ۲- يوخوسوز- لوقدان ويا بير خسته ليک سبب ايله چتوره ده کي وضعيتي ييلمه مک، حيات اثری گۆستره مک (فا: خوابیدن) {سومرجه «ۋ؛ ت، گۆ».
اۋيوشماز [ص] بير بيريله اويوشمايان، اۋيقون اولمايان (فا: ناسازگار). dosagreeing	اۋيومجو [ص] ايزله ييجی، بيرينين دالی سيجا گئندن (فا: پيرو) follower
اۋيوشمازلىق [آ] اويوشماما، بير بيرينه اۋيقون گلهمه، اويمازلىق (فا: اختلاف). difference	اۋيومسوز [ص] آهنگ سيز (فا: ناهنجار). rough
اۋيوشماق uyusmaq [س] ۱- آتلاشماق، بير بيرينه اۋيقون گلکم، مطابقت ساغلاماق (فا: هم آهنگ شدن، مطابق شدن). ۲- سويوق ويا آغرى سبيله وۇجودون بير يثرينده دويغو وحرکت گئچي جی اولاراق آزالماق، کئیی مک (فا: بی حس شدن، کرخت شدن). {باخ: اۋيماق، اۋيوماق {.	اۋيومسوز دانيشما [آ] متناقض دانيشما (فا: تناقض گوئی). self-contradiction
اۋيوشور [آ] باخ: اۋيوشوم.	اۋيومسوزلوق [بل] اۋيومسوز اولما وضعيتی، آهنگ سيز ليک (فا: تناقض). contradiction
اۋيوشورلوق [آ] اويوشولوق (فا: مطابقت). proportional, agreeable	اۋيوملو [ص] اويومو اولان، آهنگ لی، موزون (فا: هم آهنگ، متوافق).
اۋيوشوق [آ] اۋيوشموش، دۋيماز وضعيته گلميش، اۋيونتو، کئیی ميش، کئی لشميش (فا: کرخت). uncoordinated	اۋيوملولوق [آ، ديل ب] هارمونی، هم آهنگ ليک (فا: هم آهنگی). appropria teness
اۋيوشولوق [ص] اويوشوموش شئين حالی، اويوشما، کئيمه (فا: کرختی). agreeable	اۋيوموش [ص] ۱- يوخلاميش، ياتميش (فا: خوابيده). ۲- کئیی ميش، کئی لشميش (فا: خواب رفتن یک عضو بدن). اۋيونتو [ص] ۱- اۋيوما ايشی (فا: خواب). ۲- اۋيوشوق، تنبل ليک (فا: تنبلی).
اۋيوشوم [آ] اويوشما وضعيتی (فا: تطابق) conformity	اۋيومناق uyunmaq [س] هر هانسی بيری اۋيوماق "بۇ ساعاتدا اۋيونورمو".
اۋيوشومسوز [ص] اۋيوشومو اولمايان (فا: ناهماهنگ). collation	اۋيويوش uyusush [آ] اويوماق وضعيتی و بيچیمی (فا: خواب).
اۋيوشوملو [ص] اۋيوشومو اولان (فا: سازگار). agreeable	
اۋيوشولوق [آ] اويوشما وضعيتی (فا: مطابقت). اۋيوق [آ] يوخو، يونگول يوخو (فا: خواب).	
اۋيوقلاماق [س] اۋتوردوغو يثرده يوخلاماق، يونگول يوخويا گتتمک (فا: خواب رفتن).	
اۋيولماق [بل] اۋيماق ايشی گۆرولمک (فا: ف.م. خوابیدن).	
اۋيوم uyum [آ] ۱- بير بوتونون پارچالاری آراسيندا اولان اۋيقونلوق، دتکليک، هارمونی، آهنگ (فا: هماهنگی، سازگاری)	
tune، Harmony ۲- تابع اولما (فا: متابعت). following	
اۋيوم اکی [ديل ب] بعضی کلمه لرین اصلی شکلينه ياخين اونا اکله نير و معنائی گۆجلنديرير، اۋيوم اکلری سس تقلیدی اولاراق دۆز لیللر، باخ: اک "قاپ قارا، آغ آغاپاغ،	

اؤ

اؤتوسوزلوک [آ] اوتوسوز اولما وضعیتی.

اؤتوک [ص] اؤزدن اؤتو لموش (فا:پرکنده). **plucked**

اؤتولمک [بل] قیزقین دمیر له ویا اؤدلا بیر شئی (توک و ...)

یاندیریلماق، آزاجیق یانماق "قاشلار اؤتولموشدو".

اؤتولموش [ص] تۆکلری یاندیریلیب تمیزلنمیش (فا:با آتش

سوزانده شده).

اؤتولنمک **ütülənmək** [بل] اؤتو وورولماق، اؤتو ایله

هامارلانماق، اؤتو چکیلک (فا:اتو شدن).

اؤتولنمیش [ص] اؤتو چکیلیمش (فا:اتو شده).

اؤتوله مک **ütüləmək** [ل] اؤتو ایله بوروشوقلاری آلماق،

اؤتو چکمک (فا:اتو کشیدن). **to iron**

اؤتوله مه [آ] اؤتوله مک ایشی. (فا:اتوزنی)

اؤتولو [ص] اؤتولنمیش، اؤتو چکیلیمش (فا:اتو کشیده شده).

اؤتولوین / اؤتوله یین [ص] اوتو چکن (فا:اتو کش). **ironer**

اؤته پای [خ] قیرقیزلارین، آرقین اویماغی، اؤلوبابالاریندان.^۷

اؤچ **üç** [سای] ۱-ایکی دن سؤنراکی سای (فا:سه). **three**

۲-تۆرکلرین، دوقوز، قیرخ کیمی، اوغورلو سایدیغی

سایلاردان. {سؤمرجه «اوش»، ت، گؤ، سن}.

اؤچ ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر،

باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۵۰ آد سایماق اولار). آذربایجان

دا بو سۆزله باشلایان نئچه یئر آدی واردیر^{۲۰}.

اؤچ ... [آ] انسان آدی: -ای، -بای، -توغ، -گؤن، -سوغوز.

اؤچ آتوملو [ظ] اؤچ آتومدان عبارت اولان "بیرلشمه".

اؤچ آتیلان / اؤچ آچیلان [آ] خزنه سی اؤچ فیشک توتان سلاح.

اؤچ آددیم [آ، ایدمان] اؤچ آددیم آتما یاریشماسی.

اؤچ آشاغی بئش یوخاری [ص] تقریباً، آز بیر فرقله.

اؤچ آیاق [آ] ۱-ساج آیاغی، بیرشئی قویماق اوچون

دۆزه لن اؤچ آیاقلی شئی. ۲-یاللی اویونوندا بیرهاوا آدی.

اؤچ آیلار [آ] ۱-اؤچ آیلیق سۆره، فصل، موسم (فا:فصل).

۲-قمری ایلینده رجب شعبان و رمضان آیلارینا وئریلن آد.

اؤچ انک [آ] بیر نوع اؤچ بؤلوملو گئییم.

اؤچ اؤچ [ظ] هر دفعه اؤچ دانا، اؤچلوحالدا، اوشاقلار سیرایلا

"اؤچ اؤچ دۆردولار".

اؤ [حرف] اؤ حرفی تورک عرب الفباسی نین یئددینجی سسلی حرفی و تورک لاتین الفباسی نین ییرمی دوققوزونجو حرفی سایلییر، بو حرف کلمه لرین اولینده الف له بیرلیکده و آیری یئرلرده و شکلینده گلیر، دیل وضعیتی جه اینجه، دوداق وضعیتی جه یوؤارلاق و دار سؤیله نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فا:هفتمین حرف صدادر ترکی آذربایجانی). **اؤتکله** [آ، باخ: اؤتمک، دی: باخ: آلاجه ره.

اؤتمک **ütmək** [ل] قیزقین دمیر له یا اؤدا توتاراق اؤزدن

یاندیرماق، اؤدا توتاراق توکلرینی یاندیرماق "تویوغو

اؤتمک" (فا:با آتش تمیز کردن) {سؤمرجه «اوت»؛ ت}

اؤتو **ütü** [آ] پالتارین بوروشوغون آلماق اوچون ایشله نن

ایستی دمیر آراج (فا:اتو). **iron** {ت «اوتوک» پالتار

کۆرکونو یاندیران آراج، اؤتمک کلمه سیندن دوزلمیش

کلمه دیر، بو کلمه فارسجادا اطو/اوتو شکلینده ایشله نیر^۵.

اؤتو کندی / اؤتی کندی [آ] کلئیرده کندآدی {اؤد سۆزوندن}.

اؤتو آلتی [آ] پالتاری اؤتوله ینده ایستی اؤتونون آلتینا

قویولان شئی (فا:زیر اوتو).

اؤتوبئزی [آ] اؤتوله نن شئی اؤزه رینه قویماغا یارایان بئز

(فا:پارچه اوتو).

اؤتوجو [آ] ایشی پالتار اؤتوله مه اولان (فا:اوتو کش).

اؤتوجولوق [آ] اؤتوجو اولما وضعیتی (فا:اوتو کشی).

اؤتوچکمک [ل] اوتوله مک (فا:اتو کشیدن) **ironer**

اؤتوچکن [ص] اوتوله ین (فا:اتو کش). **ironer**

اؤتوچو [باخ] اوتو چکن.

اؤتوچولوک [آ] ایشی پالتار اوتوله مه ایشی (فا:اتوشوئی).

carwach service

اؤتودوشکجه سی [آ] پالتاری اوتوله مک اوچون آلتینا

قویولان دوشکجه (فا:دوشک اوتو).

اوتوسوز [ص] اوتو وؤرولما میش.

اۆچلهک [ل] اۆچ شئی بیر آرایا گتیرمک، اۆچ یتره بۆلمک، تثلیث (فا:سه تایی نمودن). trinity	اۆچ اۆلدوز [آ،سن] اۆچ قارداش اۆلدوزلاری (فا:ستاره میزان). اۆچ بش [ص] آرتنجه گۆنلۆک اولاراق "گۆنلۆک عؤمور".
اۆچم [ص، ظ] بیر دفعه ده اۆچ، اۆچم قویون: بیر دفعه ده اۆچ بالا دۇغان قویون (فا:سه تا در یک دفعه).	اۆچ بادام بیر قور [آ] آذربایجان خالق موسیقی سینده بیر چوخ ماهنی، تصنیف و او یون هاوالارینا خاص اولان بیر موسیقی وزنی "قوالی ~ وزنینده و هاواسیندا چالماق"
اۆچم اۆچم [باخ] اۆچ اۆچ.	اۆچ بویوتلو [ص] ائن بوی و اۆزونلغو اولان هر شئی و جیسیم.
اۆچ اۆرؤق [خ] اۆزبک اویماق بگلریندن.	اۆچ بویوتلو فیلم [آ] اۆچ بویوتلو گۆرسه نن فیلم.
اۆچۆز üçüz [ص] اۆچو آرخا آرخایا دۇغولان (فا:سه قلو).	اۆچ بیر [ظ] اۆچ اۆچ، اۆچر اۆچر "آداملار دسته دسته اۆچ بیر بش بیر باغدا گزیر لر".
اۆچۆز کۆک سای [آ] بیر سایین اۆچونجو کۆکو (فا:عدد مکعب). a cubic number	اۆچماق [خ] قیرقیز اویماقلاری، اؤلوبالاریندان.
اۆچۆزلو [ص] اۆچۆزلری اولان (فا:سه قلو).	اۆچ تکر / اۆش تکر / اۆش تیر [آ] ایکسی آرخادا و بیر اؤنده اۆچ تکرلی آراج، اۆچ تکرلی اؤشاق آراجی.
اۆچۆغول [آ] کۆرشادین قیرخ یۆلدشیندن بیر.	اۆچجه / اۆشجه [سای] آنجاق اۆچ، اۆچ اولاراق "اۆشجه تۆمن بۆلو قالیب" (فا:سه تایی، سه تا).
اۆچۆن üçün [با] گۆره، سببی ایله، اؤغروندا، یولوندا، اؤترو، گۆره، او اۆزدن، او سببله، "سنین اۆچون گلدیم"، آتد بیلدیرن سۆزدۆر "تانری اۆچون، سنین اۆچون" (فا:چون، برای). for {سۆمرجه «ئس»؛ ت «اۆچون»؛ بو کلمه اۆچ سۆزونه باغلی اولاراق "اۆچون و ایچین" بیچیمینه گلیب، بو کلمه فارسجا چۆن سۆزونون کۆدور.	اۆچ چاتال [آ] باشیندا اۆچ چاتالی اولان، بالیق توتماق اۆچون بیر جور چاتال.
اۆچۆنچو چاغ [آ، یثرب] یثربین گنچمیش چاغلاریندان ۶۰ میلیون ایللیک بیر چاغ (فا:دوران سوم زمین شناسی). senozoid	اۆچ دۆرد [ص] بیر نینجه دنه.
اۆچۆنچو دۆنیا اۆلکه لری [آ] آسیا، آفریقا و لاتین آمریکانین اسکی سۆمورگه اۆلکه لرینی ایچینه آلان بۆلگه لر، عمومیت له گنری قالمیش وتوسعه تاپمامیش و گلیشمه میش اۆلکه لر.	اۆچده بیر [سای] بیر شئین اۆچده بیر حصه سی (فا:سه یکی).
اۆچۆنچو کیمسه [آ، دیلب] دیل یلیمی جه اۆچونجو غایب شخصی تانیدان کلمه (فا:سوم شخص). third person	اۆچ دیللی [ص] اۆچ دیلده دانیشا بیلن، اۆچ دیل بیلن.
اۆچۆنچو [سای] سیرادا ایکینجی دن سۆنراکی سای (فا: سوم، سومی). third {ت، سن «اۆچونچ»}	اۆچر [سای] هر بیرر سینه اۆچ، اۆچ اۆچ.
اۆچۆنچو کۆک [آ] اۆچۆنچو جذر (فا:جذر مکعب). cube root	اۆچ فازلی [ص] اۆچ فازلی اولان الکتریک خطی، اۆچ فازلا دیشن جریان و آخیملا باغلی اولان. "اۆچ فازلی خط".
اۆچۆنچوکۆز [ظ] اۆچۆنچو دفعه (فا:ثالثا). thirdly	اۆچ قارداش [آ] اۆچلو اولاراق گۆرونن بیر اۆلدوز کۆمه سی.
اۆچه بیر [سای] اچ بۆلومدن بیر (فا:ثلث) third	اۆچ گۆزلو [آ] اۆچ گۆزو اولان شئی "اۆچ گۆزلو کۆپرو".
اۆچ یارپاق [آ، بی] اۆچ گول (فا:شبدر). (bot) clover	اۆچ کن [آ] اۆچ قول (فا:مثلث). triangle
اۆچ یاشار [باخ] اۆچ ایل لیک.	اۆچ گۆل [آ، بی] باللیجا، چۆل یونجاسی، تیرفیل (فا:شبدر). trifolium. leg
اۆچیل [خ] ساری تۆرگیشلر دۆولتی خانلاریندان.	اۆچ لشمک [س] بیر شئین اۆچو بیر آرایا گلیمک.
اۆچ یوز [سای] ایک یوز دوقسان دوققوزدان سونراکی	اۆچلو [ص] اۆچ اولاراق، اۆچ دنه لی. (فا:سه تایی).
	اۆچلو بوشانما [آ] اسلام دینینده بیر نوع بوشاما طرزی (فا:سه طلاقه). divorced
	اۆچلۆک [آ] بیر شئین اۆچ دنه اولان هر شئی (فا:سه تایی، ثلاثه). the three

سایى (فا: سیصد). **therr hundred**

اوچ یوز ایللیک [ص] اوچ یوز ایل اولاراق (فا: سیصد ساله).
tercentenary

اوڭدولمک [دا، س] بوش بوش دانیشماق (فا: پرگویی کردن).
اوڭپتمک [باخ] اوڭپرتمک.

اوڭپرتمک **ürpərtmək** [ل] اوڭپرمه سیننه یول آچماق،
قورخوداراق توکلرینی ییزیز ائتمک (فا: فس).

اوڭپرتی **ürpərti** [آ] اوڭپرمک وضعیتى (فا: سیخ سیخ شدن موها)

اوڭپرتیلی [ص] توکلری اوڭپرتلمیش (فا: موهای سیخ شده)

اوڭپردیجی [ص] اوڭپرمه دؤیوقسو وئرن (فا: سیخ سیخ کننده).

اوڭپرمک **ürpərmək** [س] ۱- تۆکلری تیکان تیکان اولماق،

توکلری ییزیز اولماق. ۲- اوڭشویوب تیتره مک (فا: سیخ
سیخ شدن). {ت'اوڭمک: (یئلله مک)، 'اوڭمک}.

اوڭپشمک [س] اوڭپرمک، توکلری ییزیز اولماق "اتى
اوڭپشدى باشینا آغری سیچرادی".

اوڭپک [آ] اوڭومکدن توکلری ییزیز اولموش.

اوڭپه ریش [آ] اوڭپرتی، اوڭپرمک ایشی (فا: سیخ شدن موها).

اوڭرتکَن **ürətkən** [ص] چوخ اوڭرتن (فا: تولید کننده).

اوڭرتکَن لیک [آ] اوڭرتکَن اولما وضعیتى (فا: تولید کننده گی).

اوڭرتمک **ürətmək** [ل] عئینى تۆردن جانلى لاری چوخالتماق،

تۆرتمک، (انکونومیک بیر ائتگینلیک سونوجو) اوڭرون الده

ائتمک (فا: تولید کردن). **to beget**

اوڭرتمن [آ] اوڭرتدیجی.

اوڭرتمه [آ] اوڭرتمک ایشی (فا: تولید).

اوڭرجاه [آ، دا] اوڭرجاه اولماق، راست گلمک. {ع: مواجهه}.

اوڭرقان [آ] قیویلجیم، شراره.

اوڭرک **ürək** [آ] ۱- کؤکس بوشلوقوندا آغ جیبارلار آراسیندا

اولان ووجوددا قانی حرکت گئیرن اورقان، قلب (فا: قلب).

heart ۲- [مج] جسارت "سؤرمک". ۳- کؤنول، بیرینین

روحسال یؤنو ۴- معده، قارین، ایچ {سومرجه 'اوڭرت: قان؛

ت، سن 'یورک'؛ دیواندا اوڭرمک (یئلله مک) سؤزونه باغلانما-

لیدیر وقلبین دایما یئللمه گینه وچیرینماسینا اشارتدیر.}

اوڭرک... [آ] انسان آدی: ~ لپ، ~ پای، ~ بگ، اوڭرکمزخان.

اوڭرک آچان [ص] سئویندیریجی (فا: باصفا). **pleasant**

اوڭرک آغری سی [ص] اوڭزوجو، درین تاسف وئرن.

اوڭرک آلتی [آ] اوڭرگین آلتیندا یئرله شن ناحیه و حصه.

اوڭرک ائله مک [س] حرمت ائله مک، حسادت ائله مک.

اوڭرک اوڭشایان [ص] اوڭرک آچان.

اوڭرک ایسته یین [ص] ایسته دیگی شئی (فا: دلخواه). **desirable**

اوڭرک باغلماق [س] بیرینه ایلگی و علاقه گؤسترمک.

اوڭرک بولاندیران [ص] معدنه نی قاریشدیران، قوسدوروجو.

اوڭرک بولاندیرماق [س] نفرت حسی اویاتماق.

اوڭرک بولاندیریجی [ص] حالی خراب ائدن (فا: تهوع آمیز).

nauseous

اوڭرک بولانماسی [آ] معدنه نین قاریشماسی، قوسما.

اوڭرک بیر [ص] چوخ یاخین (فا: یکدل). **unanimous**

اوڭرک توتولماسی [آ] قلب دورقون لوغو (فا: احتقان قلب).

passive congestion

اوڭرک جیک [آ] کچیچک و بالا اوڭرک، اوڭرگه اوڭشار.

اوڭرک چالان [مج] واله اندیجی (فا: دلربا). **heart-stealing**

اوڭرک چکن [باخ] اوڭرک چالان.

اوڭرک چیرپینتی [آ] قلب دؤیونتوسو (فا: تپش قلب) **heartbeat**

اوڭرک چیرپینتی سی [آ] ۱- اوڭرگین یئهن و سیخ وۇرماسی،

اوڭرک دؤیونتوسو و دؤیونمه سی. ۲- ماراق و قایقی و

قورخو کیمی دویقولار سببیه اولان دیدرگین لیک.

اوڭرک چیرپینی سی ایله [س] اوره گی چیرپینا چیرپینا.

اوڭرک دؤیونتوسو / اوڭرک دؤیونمه سی [آ] اورک چیرپینتی سی

(فا: تپش قلب). **heartbeat**

اوڭرک دارلیغی [آ] سیخیتتی، بؤنالتی، اوڭزونتو.

اوڭرکدن [ص، ظ] ایچدن، ایچدن لیکله (فا: باطناً) **heartily**

اوڭرک دؤستو (یولداشی) [آ] ان یاخین دؤست.

اوڭرک دؤلوسو [ظ] سئوینه سئوینه، چوخ درین لذتله "اوڭرک

دؤلوسو بیر بیر یله دانیشماق، اوڭرک دؤلوسوسؤز لرینی دئدی."

اوڭرک دیرک (وئرکم) [ل] اوڭرک لندیرمک، تسلی وئرکم.

اوڭرک سیخان [ص] اورک سیخیجی (فا: دگگیر). **piqued**

اوڭرک سیخیجی [ص] کدر گئیرن، اوڭزوجو، سیخیجی.

اۆرك سيخينتي سي [آ] اۆزونتو، سيخيتي.

اۆرك سيز [ص] جسارت سيز (فا: ترسو) emamoured

اۆرك سيز جه سينه [ظ] قورخاق جاسينا (فا: با ترسوي).

اۆرك سيز ليك [آ] قورخاق ليك، جسارت سيز ليك (فا: ترسوي).

اۆرك سينديران [ص] اۆزجو (فا: دل آزار). vexatious

اۆرك سينديرماق [ل] اوره گينه توخونماق.

اۆرك سينديريجي [ص] آدامين قليني قيران، توخونان.

اۆرك قاراسي [آ] ايشلەنن بير سوچدان سونرا حس ائديلن

اۆزجو پشمانليق.

اۆرك قويماق [ل] قورخوماق، تهليكه يه سالماق.

اۆرك قيزديرماق [س] اينانماق، اعتبار اتمك.

اۆركك [ص، سن] ۱- اۆركن كيمسه، چوخ اۆركن (فا: خائف).

afraid. ۲- چكينگن.

اۆركك اۆركك [ظ] اۆركهرك، چكينگن ليكه.

اۆركك جه [ظ، ص] اۆركك بير بيچيمده.

اۆركك لشمك [س] اۆركك وضعيته گلّمك.

اۆرك كئچمه (كئتمه) [آ] خسته ليك و روحى سارسيتي سي

سونجو هوشونو ايتيرمه حالي، بايقين ليك "بو خبر اونون

اۆرك كئچمه سينه باعث اولدو."

اۆركك ليك [آ] اۆركمه ايشي، اۆركك اولما (فا: رميدگي).

اۆرك كۆبك (قالماق) [س] گۆلمكدن قشّ ائلمك.

اۆرك كۆبكي ني يئمك [س] برک قورخماق.

اۆرك كۆبكي دوشمك [باخ] اۆرگي دوشمك.

اۆرك لريني بوشالتماق [س] بير بيرينه دانيشيب درد لشمك.

اۆرك لنديرجي [ص] اۆرك وفرن، جسارت وفرن.

اۆرك لنديرمك [ل] قورخوسوز اتمك، بيرينه اۆرك لي ليك

و جسارت وترمك (فا: جسارت دادن).

اۆرك لنمك [س، ت] يۆرك لنمك ۱- ايگيد ليك اتمك.

۲- اۆرگي دولماق.

اۆركله [ظ] ۱- قورخمادان، چكينمه دن، جسارتله "اۆركله

وؤروشماق" ۲- هوسله، اۆركله و جان و كؤنولدن.

اۆركلي [ص] جسارت لي (فا: دل و جرات دار).

اۆركلي ليك [آ] جسارتلي ليك (فا: جسارت). courage

اۆركلي ليكه [ظ] قورخمادان، قورخوسوزجا.

اۆركمك / اۆلكمك [س] ۱- قورخارق سنچراماق (فا: رميدن).

۲- شاشقين ليك و قورخو دويماق. ۳- چكينمك. {ت، سن؛

بو كلمه ديوانداكي اورمك (يئلمهك) سؤزونه باغليدير}.

اۆركمه [آ] اۆركمك ايشي (فا: نرم). shying

اۆركن [ص] قورخاق (فا: رمنده).

اۆركو ürkü [آ، سن] قورخو و سنچراما، توپولوغو ساران

اؤرتاق قورخو، پانيك (فا: نرم). shying

اۆرك وئرمك [س] اورك لنديرمك.

اۆرك وئرن (وئريجي) [ص] روح لانديران.

اۆركوپ [آ] سالور بويونا عايد ير آدى (م ۱۶ جى قرن) ۲۵.

اۆركوتمك ürkütmek [ل] اۆركوتو وئرمك، قورخودوب

قاجيرماق (فا: رماندن). to rouse

اۆركودوجو [آ] اۆركوتويه يول آچان (فا: رماننده).

اۆركوسوز [ص] اۆركو وئرمه ين (فا: نترس).

اۆركوش [آ] اۆركمك ايشي و يا بيچيمي (فا: نرم).

اۆركوشمك [قا] بير ليكه اۆركمك (فا: باهم رميدن).

اۆركولمك ürkülmek [س] اۆركك كيمي گؤرونمك.

اۆركولوش [آ] اۆركولمك ايشي (فا: نرم).

اۆركونتو [آ] اۆركومه دويقسو (فا: نرم). shying

اۆركونتولو [ص] اۆركونتو وئرن (فا: رمنده).

اۆركونج [آ، سن] قورخودان اۆركوتمه (فا: نرم).

اۆركه [آ، باخ: اۆركمك] ايكي يشار ديشي آت بالاسي.

اۆركه ين [باخ] اۆركك، قورخاق (فا: وحشي، رمنده).

اۆرك ياراسي [آ] بير كيمسه دن ائشيديلن اۆزجو بير سؤز.

اۆرك يانديران (ياخان) [ص] ۱- سارسيديجي ۲- جان يانديران

(فا: د لسوز). heart-rending

اۆرك يانديرماق [س] جان يانديرماق.

اۆرك يانقي سي [باخ] اۆرك آغري سي.

اۆركؤج [آ] كؤرؤك، دميرجي كؤرؤغو.

اۆركه ايشلهمك [ل] تأثير اتمك، ائگي لهمك.

اۆركه ياپيشان [ص] خوشا گلن (فا: دلچسب). enjoyable

اۆركه ياتان [ص] خوشا گلن، ييه نيلن (فا: دل نيشن). agreeable

- اۆرگی آتماق** [س] ۱-حسرتینده اولماق. ۲-اۆرگی دؤیونمک.
- اۆرگی آچیق** [ص] آچیق اۆرکلی، صمیمی، اوره گینده هر نه سؤزو وار دین و گیز لته یین (فاد:دل زنده). hearty
- اۆرگی آچیق لیق** [ص] آچیق اۆرکلی لیک، صمیمی لیک.
- اۆرگی آچیلماق** [س] کدردن قورتاریب سئوینمک.
- اۆرگی آشیب داشماق** [س] چوخ سئوینمک، اۆرگی آغریماق.
- اۆرگی آغریماق** [س] ۱-درد چکمک. ۲-رحمی گلکمک.
- اۆرگی اریمک** [س] اۆزو لمک.
- اۆرگی اسمک** [س] ۱-اۆرگی چیرینماق، قورخودان اسمک.
- ۲-بیرینین حسرتینده اولماق، آرزولاماق.
- اۆرگی اوخشاماق** [س] حظ و لذت و وثرمک.
- اۆرگی اودتوتماق** [باخ] اۆرگی یارالانماق.
- اۆرگی اوزولمک** [س] برک قورخماق.
- اۆرگی اولماق** [س] آرزو ائتمک، ایسته مک.
- اۆرگی ایچینه دوشمک** [باخ] اۆرگی دوشمک.
- اۆرگی اینجه لیک** [ص] اۆرگی نازیک لیک.
- اۆرگی بؤیوک** [آ] ۱-سئوینمه و فرح لنمه حسّی دویان آدام حاققیندا "بولاری انشیتدیکده اۆرگی بؤیویوردو شاد لیغیندان اوتاغا سیغمیردی". ۲-چوخ جسارتلی و اوره گی گئیش آدام حاققیندا "اۆرگی بؤیوک آدام".
- اۆرگی برگ** [ص] داش اۆرکلی، ظالم، قدار (فاد:دل سخت). hardhearted
- اۆرگی برک لیلیک** [آ] داش اۆرکلی لیک.
- اۆرگی بوز کیمی اولماق** [س] راحتلاماق، آرخابین اولماق.
- اۆرگی بوشالماق** [س] آغلایب راحت لاما.
- اۆرگی بولانماق** [س] معده سی قاریشماق، اۆرگی قالماق ۲-نفرت حسّ ائتمک، نفرت لنمک.
- اۆرگی بیر تهر (جور) اولماق** [س] اؤزونو پیس حسّ ائتمک.
- اۆرگی بار تلاماق** [س] ۱-اۆرگی کدر لنمک ۲-اؤلمک.
- اۆرگی بارچالانماق / بارچاپارچا اولماق** [س] اۆرگی سیخیلماق.
- اۆرگی تمیز** [ص] اۆرگی آرین، صمیمی.
- اۆرگی توکدن نازیک** [س] چوخ ظریف آدام حاققیندا.
- اۆرگی تیپ تیپ الله مک** [باخ] اۆرگی گوپ ائيله مک.
- اۆرگی جیباری قانادؤنمک (قان اولماق)** [س] چوخ اۆزو لمک.
- اۆرگی چیرینماق** [س] اۆرگی دؤیونمک.
- اۆرگی دابانینا دوشمک** [باخ] اۆرگی آیاغینین آلتینا دوشمک.
- اۆرگی داریخماق** [باخ] اۆرگی سیخیلماق.
- اۆرگی داش** [ص] داش اۆرکلی، رحم سیز، انصاف سیز.
- اۆرگی داشا دؤنمک** [س] ظالیم اولماق، آمانسی اولماق.
- اۆرگی داشدان (دمیردن)** [ص] رحم سیز و انصاف سیز.
- اۆرگی داغلانماق** [س] اۆزو لمک.
- اۆرگی داغلی** [ص] درد لی، کدر لی، نیسگیل لی.
- اۆرگی دوشمک** [س] برک قورخماق، واهمه لنمک.
- اۆرگی دولو** [ص] سؤزو چوخ اولان.
- اۆرگی دولوخسونماق** [س] آغلاماق حالا گلکمک.
- اۆرگی دیلینده** [ص] اۆرگی آچیق، ساده آدام.
- اۆرگی سؤزلو** [ص] اۆرگینده سؤزو اولان.
- اۆرگی سؤگولمک** [س] سوْن درجه کدر لنمک.
- اۆرگی ساکت اولماق** [س] راحت لانماق.
- اۆرگی سرین لشمک** [س] خاطر جمع و آرخابین اولماق.
- اۆرگی سوغان قاییغی کیمی سویولماق** [س] اضطراب و هیجاندا اولماق، اۆرگی یانماق.
- اۆرگی قالماق** [س] اۆرگی بولانماق.
- اۆرگی قانا دؤنمک** [س] اضطرابلی حال گئچیرمک.
- اۆرگی قانلا دولماق** [س] اۆرگی قان اولماق (قانا دؤنمک).
- اۆرگی قوپماق (قیریلماق)** [س] ۱-اۆرگی اۆزو لمک، قورخو حسّ ائتمک ۲-بیریندن اینجیمک، بیریندن ناراحت اولماق.
- اۆرگی قوردلو** [ص] باشقاسینین خوشبخت لیغینی ایسته یین، پاخیل.
- اۆرگی قوردلولوق** [آ] پاخیل لیق، اۆرگی قوردلو اولما.
- اۆرگی قوش کیمی چیرینماق** [س] اضطراب و هیجاندا اولماق.
- اۆرگی قیریلماق** [س] اوره گی جومماق، برک قورخماق.
- اۆرگی قیزماق** [س] ۱-اعتبار ائتمک، اینانماق ۲-خوشلاماق.
- اۆرگی قیزینماق** [س] خوشلاماق.
- اۆرگی قیسیلماق** [س] غصّه لنمک، کدر لنمک.
- اۆرگی کئچمک** [س] حد سیز درجه ده سئوینمک.

اۆزگىچە سۆزلەر [س] دۆلەتسىمى.

اۆزگىچە سۆزلەر كۆرسىتىش سىمىمى [س] فرى لىمى و سۆيىمى.

اۆزگىچە سۆزلەر گىمى [س] ۱-ئۆزىدىن گىمى، ھوشىنى ئۆزگەرتىمى،

بايلىمى. ۲-بىر كىمى. ۳-ھىسسىيەتلىك.

اۆزگىچە سۆزلەر گۆتۈرۈمى [س] تەبىئىيەت قوبۇل قىلىش، چەكلىمە.

اۆزگىچە سۆزلەر گىمى [س] گىمىنى ئۆزگەرتىش، ياخشىلىق.

اۆزگىچە سۆزلەر گىمى [س] ۱-قىيىنچىلىق، ۲-قورخۇش، چەكلىمە.

اۆزگىچە سۆزلەر گۆپ ئىشلىتىش [س] ئۆزىدىن بىر قانچە ۋاقىتتا

خەتەر قورخۇشقا ۋە ئۆزىدىن بىر قانچە ۋاقىتتا

ئىشلىتىش دېيىش.

اۆزگىچە سۆزلەر گۆل [س] شادلىنىش، سۆيىمى.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] يوشۇق خۇشال (ف: نىم دىل). tender-

hearted

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] يوشۇقلىق.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە (نىمى) ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە بىر ۋاقىتتا ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە

سۆز "ئۆزگىچە بىر ۋاقىتتا ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە

قۇيۇش، ئاخىرىدا ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە، ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە (ئۆزگىچە) [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە گىمى [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە (ف: دىل سۆز) compassionate

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە گىمى، ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە، ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە، ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە، ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە (ف: دىل شەكلى). broken

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە، ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆزگىچە سۆزلەر ئۆزگىچە ئۆزگىچە [س] ئۆزگىچە ئۆزگىچە.

اۆرنگ / وئرنگ [آ، ت] روم اؤلکه سینه یاخین بیر شهر آدی.
 اۆروشان [آ] کلئیرده کند آدی {اۆرهمکدن: بوللوق و شن}.
 اۆرومک [باخ] هۆرومک.
 اۆرون ürün [آ] محصول، وئریم، دوغانان الدن اندیلن
 واوره تیلن شئی (فا: محصول). crop
 اۆرون سوز [ص] اۆرونو اولمایان unproductiv
 اۆروندوک / اۆروندول [آ] وئریملی، سئچگین.^۷
 اۆرون سۆزلوک [آ] حاصل سیز لیک Unproductiveness
 اۆرونک üürüng [آ، ت] ۱- آغ اولان نسنه؛ ۲- معنویات،
 معنوی گۆج، ۲- تمیز، پاک.^۷
 اۆرونکای [خ] اۇيغور خاقانلیغی دۆنمی بگلریندن.^۷
 اۆرونلو [ص] اۆرونو اولان (فا: پر حاصل).
 اۆره تچ [آ] تولید ائله یین (فا: مولد).
 اۆره تیجی [آ] اۆره تن.
 اۆره تیش [آ] اۆرتمک ایشی ویا بیچیمی (فا: تولید).
 اۆره تیلمک [بل] اۆرتمک ایشی گۆرولمک (فا: تولید شدن).
 اۆره تیم [آ] استحصال (فا: تولید). production
 اۆره تیم آرتیغی [آ] انکونومی ده اۆره تی چوخلوغو.
 اۆره تیم ائوی [آ] فابریکا (فا: کارخانه).
 اۆره تیم سل [ص] اۆره تیم له ایلگی لی.
 اۆره تیم گۆجلری [آ] بیر توپلومداکی انسان، آراج و گۆرگو
 آلیشقانلیق لارین بوتونو.
 اۆره تیم لیک [آ] اۆره تیم ائوی، فابریکا (فا: کارخانه).
 اۆره همک [ل] ۱- (جانلی لاردا) دوغوب چوخالتماق، یومورتا-
 لاییب چوخالتماق (فا: تولید مثل کردن). ۲- چوخالماق،
 یتیشمک (فا: تولید شدن، تکثیر شدن). {دیواندا اۆرولمک
 سۆزو قاربیب شیشمک و شیشیریلیمک معناسیندا گلیب،
 البته بۇ سۆزده اۆرمک (ینللمک، پؤقله مک) کلمه سینه
 باغلیدیر، بۇ سۆزلرین مجازی معناسی چوخالماقدیر}.
 اۆره میک [آ، فر] بیر نوع قان خسته لیگی (فا: نوعی مریضی).
 اۆره یش [آ] اۆرومک ایشی ویا بیچیمی (فا: تولید، تکثیر).
 اۆره گیر / یوره گیر yüregir [آ] ۱- اوغوز تورکلرینین ۲۴
 بوی، وندان بیر ی ساییلیر، اوغوزنامه ده بو کلمه یاخجی

اۆرگینی قیسماق [باخ] اوره گینی سیخماق.
 اۆرگینی گئن ساخلاماق [س] آرخیاین و خاطر جمع اولماق.
 اۆرگینی گئن ساخلاماق [س] اۆرگینی گئیش توتماق.
 اۆرگینی گمیرمک [باخ] اۆرگینی یشمک.
 اۆرگینی گیز لتمک [س] اورک سۆزونو دئمهمک.
 اۆرگینی وئریمک [ل] جانندان سئومک.
 اۆرگینی وۇرماق [ل] تنگه گتیرمک.
 اۆرگینی وۇرشدورماق [باخ] اۆرگینی یشمک.
 اۆرگینی یندیرتمک [ل] چوخ عزیز له مک.
 اۆرگینی یئریندن اویناتماق [ل] قورخوتماق.
 اۆرگینی یارالاماق (یارماق، قوپارماق) [ل] قورخوتماق.
 اۆرگینی بییه بییه قالماق [س] اضطراب ایچینده قالماق.
 اۆرگینی سیخماق [س] ۱- داریخماق ۲- [ل] داریخدیرماق.
 اۆرگینی سیندیرماق [ل] قانا دۇندرمک، اینجیتمک.
 اۆرگینی سییییرمک [س] دؤیدورماق.
 اۆرگینین اوجو گۆینه مک [س] اورگینین باشی آغریماق.
 اۆرگینین ایچینی یشمک [باخ] اۆرگینی یشمک.
 اۆرگینین باشی (اوجو) آغریماق [باخ] اۆرگی آغریماق.
 اۆرگینین تئل لری اسمک [باخ] اۆرگی اسمک.
 اۆرگینین ساپی اۆزولمک [باخ] اۆرگی اۆزولمک.
 اۆرگینین ساپی نی قیرماق [ل] اۆرگی نی اۆزومک.
 اۆرگینین قانی ایله [ظ] درین کدر حس ایله.
 اۆرگینین قوردونو اۆلدورمک [ل] آزا جیق یشمک.
 اۆرگینین قوشو اوچماق [س] اۆرگی اوچماق.
 اۆرگینین یاغی (پی یی) اریمک [س] اۆرگی اریمک.
 اۆرگینین یاغی نی (پی یینی) اریتمک [ل] عذاب وئریمک.
 اۆرگینین یاغی نی یندیرتمک [باخ] اۆرگینی یندیرتمک.
 اۆرگینین یاغینی (پی یینی) یشمک [باخ] اۆرگینی یشمک.
 اۆرüm ürem [آ، باخ: اورون، اوره مک] فایز، گتیری.
 اۆرهمسل [ص] اۆره مه یه ایلیشگین.
 اۆرمک ürmək [ل] اؤفله مک، ینللمک.
 اۆرتویون [آ] اۆرن+تویون، اسکی یاقوت تانری آدلاریندان.^۷
 اۆرنک ürnək [آ، ت] کیرج "اۆرنکر مک: آغارماق".

اۆن	آذربایجان تورکجه سی	۳۹۴	ارک سۆزلوگو	اۆن
ایش و نظام قوران معنالانیپ، بعضی قاینالاردا بو کلمه	اۆزبه اۆز [ظ] اۆز اۆزه.			
اۆرگور، اۆره ییر، یۆره غیر شکلینده ده یازیلیبدیر، ۲-	اۆزبه [آ] اۆزگۆن، قیزقین، دارقین، محزون، سیخیتیلی ۷.			
بو لولوق، برکت، اۆرتکنلیک ۷ {باخ: اۆره مک}.	اۆز توتماق [س] ۱- اۆزونو اؤرتمک. ۲- بیر طرفه یۆنلکم. ۳-			
اۆره مه [آ] جانلی لاردا اۆره مه و چوخالما ایشی (فا: تناسل).	باشلاماق.			
اۆره مه اۇرقانی [آ] اۆره مک اۇچون اولان (فا: دستگاه تناسلی).	اۆز چنورمه [آ] اوز دؤندرمه (فا: روگردانی).			
اوریانی اریک [آ، بی] بیر نوع اریک (فا: آلوبخارایی).	اۆز چنوریمک [س] اۆزدؤندرمک، علاقه سینی کسمک.			
اۆز üz [ت، س، سن، یۆز] ۱- انسان و بعضی حیوانلاردا باشین	اۆز چگمه [آ] بیر شئین اۆز بۇ لومونو دوزلشمه (فا: روکش			
اؤن و قاباق طرفی "گۆزل اۆزلو" (فا: چهره). ۲- face	سازی). cladding			
شئین اؤستو و ائشیک طرفی، بیر شئین قاباق طرفی	اۆزدؤندرمک [باخ] اۆز چنوریمک، کؤسمک.			
"یورقانین اۆزو، ته نین او اۆزو" (فا: رویه). ۳- surface	اۆزدن، [ظ] آز درین لیکده، دایاز (فا: سطحی).			
وجه، سطح "دؤرد اۆزلو هرم" (فا: رویه، سطح). ۴-	اۆزدن ۲ [ظ] بو اۆزدن، بونا گۆره، بوسبیه، (فا: بدین سبب).			
[مج] آبیر، حیا، اوتانما "اۆزلو: اۇتانماز، آدامدا اۆز گرک".	اۆزدن اولماق [س] آبیرسیز اولماق (فا: بی آبرو شدن).			
۵- یازیلیمیش و کؤچورولموش یازی "کتابی اۆزوندن یازماق".	اۆزدن گئتمک [س] اۇتانماق (فا: از رو رفتن).			
اۆز آغارتماق [س] افتخار و ثرمک "یاخجی ایش اۆز آغاردار".	اۆزدن یازما [آ] استنساخ (فا: ~). transcription			
اۆز آغلیغی [ص] افتخار ائدیله جک، شرفلنمه وضعیتی.	اۆزدورمک üzdürmek [ائتد] ۱- اۆزمک ایشینی گۆردورمک،			
اۆز آلدیرماق (قادین لار اوچون) [ل] ائشمه ساپلا اۆز	سودا اۆز مگینی جورله مک (فا: فس شنا کردن). ۲- (درینی)			
توکلرینی تمیزله مک، اۆزه ساپ سالماق.	سؤیدورماق. ۳- [ل] اوزونتو لو ائتمک {گؤ: یۆزدورمک}			
اۆز اۆلچومو [آ، مت] بیر یئرین ویا بیر شئین اۆزنی ینی اۆلچمه	اۆزدورولمک [یل] اۆزدورمک ایشی گۆرولمک.			
(فا: مساحی).	اۆزده [ظ] ظاهرده "اۆزده دؤست دالدا دوشمان" (فا: درظاهر).			
اۆز اۆزه [ظ] قارشى قارشى یا، قاباق قاباغا، دیز دیزه،	اۆز üzer [ص] ۱- باتمایاراق اوزده قالان (فا: شناور).			
قارشى، اؤن (فا: تقابل، بالمشافهه). face to face	floating ۲- [دده] اؤست			
اۆز اۆزه گلمه [آ] قارشى قارشى یا گلمه (فا: مواجهه).	اۆز توپ [آ، ص] توپ کیمی اۆز شى، لیمانلاردا تکنه و			
confrontation	قایىغی قی یا باغلاماق اوچون ایچی بوش حالقالی توپ،			
اۆز اۆستو [ظ] اۆزو یئره گله جک حالدا.	دنیز لرده یولو گؤسترمک اوچون اولان توپلار (فا: شناور).			
اۆز اۆسته (اۆزو اۆسته) [ظ] اۆزو یئره طرف اولما.	اۆز گۆز [آ، ص] قارادا و دنیزده یول گنده بیلن آراج amfibi			
اۆزنی [مت] بیر شئین اۆزو (فا: سطح) surface	اۆزلی üzerli [آ] اؤرمیه ده کند آدی {اۆزلیک}.			
اۆزنی چگیمی [آ] بیر مایع و سیوی نین بیر قابلا تماسدا	اۆزلیک [آ، بی] صدف اوت گیللردن یاپراقلاری آرالیک لی،			
اۆلدوغوندا چکیلمه گوجو ایله اۆزونون یوخاری طرف	آغ چیچکلی، سؤسامی آندیران و توخوملاری آجی، تۆستوسو			
قوؤزناماسی (فا: جذب سطحی). adsorption	سینیر اۆچون یارارلی اولماغینا اینانیلان بیر بیتگی			
اۆزنی سل [ص] ۱- اۆزنی وسطح له ایلگی لی (فا: سطحی).	(فا: اسفند، اسپند). peganum harmala {ت «پلروک»			
۲- درین اولمایان.	اۆزلیک توخومو، سن «تۆزلیک».			
اۆزنی لشمک [س] مسطح اولماق، اۆزنی بیچیمینه گلمک	اۆزلیک قالاسی [آ] باخ: نمین.			
(فا: مسطح شدن).	اۆزده [باخ] اۆزده			

اۆزسوز [ص] اۆزۈ اۆلمايان، اۆتانجاق (فا: كم رو).

اۆزسوزجه [ظ، ص] اۆتانماز، سيخيلماز بير يېچيمده.

اۆزسوزلشمک [س] اۆزسوز وضعيته گلکم (فا: بى آبروشدن).

اۆزسوزلشمه [آ] اۆزسوز وضعيته گلمه (فا: بى آبرويى).

اۆزسوزلوک [آ] اۆزسوزجه رفتار و داورانیش (فا: كمرويى).

اۆزسويۇ [آ] شرف، سايقين ليق.

اۆزصابونۇ [آ] اللرى و اۆزۈ يوماق اوچون ايشلەنيلن صابون.

اۆزقاراسى [آ] اوتانيلاجاق بير وضعيت ويا شى.

اۆزقىرخان [آ] اۆزۈ وۇران (فا: خودتراش). safely razor

اۆزقىزارديجى [ص] اۆتانديريجى، اۆتانيلاجاق.

اۆزگيرى [آ] اۆز قاراسى.

اۆزگىج [باخ] اۆزگک.

اۆزگک [آ] دنيز حثيوانلاريندا اۆزمه يى دۆزنلەين اۇرقلانار،

باليق لارين سۇدا اۆزگک اوچون يارارلانان عضولارى،

باليق قانادى (فا: باله شنا).

اۆزگک آياقلىلار [آ، دى] امجک ليلر صنف يندن اتجيللر تاقيم-

ايندان، وۇجودلارى مكيك يېچيمينده، ديرناقلارى كۆتلميش،

قويروقلارى قيسا و مخروط كيمى، درى لرى نين آلتيندا

قالين ياغ قاتى اۆلان بير حثيوان، دنيز حثيوانلاريللا

بسلهنن، قارادا اۆزگک لرى آياق كيمى ايشلەنيلن،

اۆرنكى: فوك لار (فا: تيره اى از جانوران).

اۆزگۆتۈروب قاچماق [س] باش گۆتۈروب قاچماق.

اۆزگۆرۈمچكى [آ] تازا بگين ايلک دفعه گلينله گۆرۈشوركن

اونا وئردىگى ارمغان.

اۆزگۆز [ص] ظاهرى گۆرونوش "اۆز گۆزۈندن دۆز آداما

اوخشايير."

اۆزگۆزۈنو تۇرشالدىن [ص] سينيرلى وضعيته دوشمک (فا:

ترشرو). morose

اۆزگۆسترمک [س] اۆز وئرمک.

اۆزگۆ [آ] اذيت، سيخيتى، جزا (فا: جفا). oppression

اۆزگۆچۈ [آ] سۇدا اۆزمه گى باشاران، ايى اۆزون (فا: شناگر).

اۆزگۆچۈلۈک [آ] سۇدا اۆزمه، اۆزمه (فا: شناگرى).

اۆزگۆسوز [ص] اۆزگۆ وئرمه ين، اذيت سيز (فا: بدون اذيت).

اۆزگۆلو [ص] اۆزگۆ وئرن، اذيت لى (فا: اذيت دار).

اۆزگۆن [ص] اۆزۈنئولو (فا: غمگين). sadness

اۆزگۆن باليغى [آ، دى] قايالايغى گيللردن، بئلى تۇرونچ

سارى، اۆستۈنده مۇختلف رنگده بنگ لر اۆلان، بئلينده ايکى

زهيرلى اۆزگگى اۆلان و اۆيىرى اۆزگک لرى گليشميش،

دنيز دييينده ياشايان، اتى يئيللمز، سۆمۈكلۈ، كيچيک بير

باليق (فا: نوعى ماهى). colionymus festivus

اۆزگۆنلشمک [س] اۆزگۆن حالا گلکم.

اۆزگۆنلۈک [آ] اۆزۈنئولولۈک، يۇرۇقنلوق، الدن دوشمه

(فا: غمگينى). sadness

اۆزگۆلشديرمک [ل] اۆز اۆزه گتيرمک، قارشى قارشى يا

گتيرمک (فا: رودر رو کردن).

اۆزگۆلشديرمه [آ] مقابله comparison

اۆزگۆلشمک üzləşmək [قا] اۆز اۆزه گلکم، قارشى قارشى يا

گلکم (فا: رودر رو شدن).

اۆزگۆلشمه جه [ظ] اۆز اۆزه گلەرک (فا: رودررويى).

اۆزگۆلشمه [آ] اۆزگۆلشمک ايشى (فا: رودررويى). coincidence

اۆزگۆلشمک üzlənmək [س] ۱- بيرنسنه آيرى نسنه نين ايچيندن

اۆزه چيخماق (فا: رو آمدن). ۲- اۆزلۈ اۆلماق، اۆتانماز

اۆلماق (فا: رودار شدن). {ت: گۆ: «يۆزگۆلشمک» سايقى

صاحبى اۆلماق، سن: يئمکده ياغ اۆزه چيخماق، قابارماق}.

اۆزگۆلۈüzlü [ص] ۱- اۆتانماز، سيريقيق (فا: پررو). cheeky

۲- اۆزۈ قايماقلى اۆلان سوت. ۳- اۆزۈ چكىلميش يورقان.

اۆزۈلو اۆزۈلو [ظ] اۆتانمادان سيخيلمادان، چكىنمه دن.

اۆزۈلو اۆلماق [س] اۆتانماماق.

اۆزۈلۈک üzlük [آ، سن: نقاب] ۱- اۆزه وۇرولان شى. ۲-

آتلارين اۆزۈنه وۇرولان تۇر (فا: ماسک، نما). aspect

mask ۳- كيچيک چۆملک، ساخسى قاب. ۴- پالئار و

يورقانين اۆستۈنه چكىلن پارچا (فا: روکش). covering

۵- سۆت كيمى شئيلرين اۆزۈندن ييغلان نسنه (فا: رويه).

اۆزۈلۈلشمک [س] اۆزۈلو و اۆتانماز اۆلماق (فا: پر روشدن).

اۆزۈلۈلشمه [آ] اۆزۈلۈلشمک ايشى (فا: پر رويى).

اۆزۈلۈلۈک [آ] سماجت importunity

اۆزۈلمەك üzlemək [ل] ۱-سۆت و سویی ماده لرین اۆزۈنه ییغیشان شئیلری ییغیب گۆتورمک (فا:روی شیر را برداشتن). ۲-اۆزچکمک (فا:روکش زدن).	
اۆزمەك üzmək [ل] ۱-سیخییتی وثرمک (فا:غمگین کردن). ۲-درینی سویماق (فا:پوست را کندن). ۳-بویونو اۆزمک، درمک، قوپارماق، قیرماق (فا:کندن). ۴-[س] سو اۆزۈنده ویا ایچینه گتمک، هاوا و سودا دالقالاناراق گتمک (فا:شنا کردن). {سوئمرجه «اۆزوق»؛ ت«یۆزمک»، سن: ۱-اۆزمک و سویماق. ۲-سوئا اۆزمک؛ اوزمک عملینده سو اوزونده اولماسی بللی دیر بو سببه بو کلمه اۆز (اۆست طرف) سؤزۈله کؤکداش اولمالیدیر، همچنین سیخییتی وثرمک و قوپارماق و ضعیفلتمک معناسیندادا همان اۆز مفهومو واردیر چونکی بیر شئی قوپاریلیب اۆزه گتیریلیلر و آیری دئییشله بیر شئی ضعیفله نیب اصله شئی و وجوددان آیریلیلر، او بیرى معنا لارا دو معنائین مجازی شکلیدیر}.	
اۆزمه [ص] اۆزمک ایشی (فا:شنا). swimming اۆزن [باخ] اۆزۈجو. اۆزنگی [آ] یهرین ایکی یانیندان آسیلان و حیوانلارا مینمک اوچون ایشله نیلن آیاق یثرى (فا:ركاب). strapped {سن، صح، دهه؛ آیاغی یثردن اۆزنگی اوچون اۆزمک فعلیندن آلینمادیر}.	
اۆزنگی داشی [آ] بیر تیکیتی ده بیر تاغین ایکی یانیندا آیاقلار بولموند ه گلن ایلک داش، بیر یایی نین خیم، یندا قویولان ایلک داش. اۆزنگی سومویو [آ] اورتا قولاقدا اۆزنگی کیمی بیر سوموک. اۆزنگی قاییشی [آ] اۆزنگی نی یهره باغلایان قاییش. اۆزنگی لنمک [ل] اۆزنگی وۇرۇلماق (حئیوانا). اۆزنگی له مک [ل] اۆزنگی وۇرماق (حئیوانا). اۆز وثرمک [س] ۱-اورتایا چیخماق، حادث اولماق (فا:واقع شدن). ۲-to happen اۆز لو اولماسینا سبب اولماق. اۆز وثرمه [آ] اتفاق دوشمه (فا:وقع). happening اۆز وثرمیش [ص] اتفاق دوشمه (فا:واقع). occurring اۆز / اۆزو / اۆزی [آ] اهر، کلئیرده کندادی {اۆز / اؤس + ی}.	
اۆزۈ آچیق [ظ، ص] چادراسیز، اۆز آچیق. اۆزۈ آچیلماق [س] ۱-اۆزۈ گوئلک. ۲-اۆزله نهرک دیللی اولماق، بۆرشوگو آچیلاراق اۇتانجاقلیقدان چیخماق. اۆزۈ آشاغی (اۆز آشاغی) [ظ، ص] باشی آشاغی، آشاغی طرفه مثیل اندن و یؤه لن. اۆزۈ آغ اولماق [س] یاخجی لیق لا اعتماد دۇغرولتماق. اۆزۈ آغ / اۆز آغ [ص] اۇتانجلاق ایشی اولمایان، آرین و تمیز، آلنی آچیق، سوئجو و اۇتانجلاق بیر وضعیتیی اولمایان، آلنی آچیق (فا:سربلند). hono (u) red اۆزۈ آغلیق [آ] اۆزۈ آغ اولما، آلنی آچیق لیق، تمیز لیک. اۆزۈ اۇرتولو [ص] اۆزۈ آچیق اولمایان. اۆزۈ اۆسته [ظ] اۆز طرفی اوسته اولاراق. اۆزۈ بۇز [ص] اۇتانماز، گوبود. اۆزۈ بۇزلوق [آ] اۇتانماز لیق، گوبود لوق. اۆزۈت [آ] جان، رۇح، اۇز، تین ۷. اۆزۈجو [آ] ۱-سودا اۆزون، یۆزوجو. ۲-سیخییتی وثرن (فا:آزاردهنده). tromenter اۆزۈجولوک [آ] اۆزۈجو اولما وضعیتیی، اۆزمه ایشی. اۆزۈ دۇنمک [س] اۆز دۇندرمک. اۆزۈ دۇنونک [ص] اۆز دۇندرمیش، علاقه سینى کسمیش. اۆزۈ دۇنونکلوک [آ] اۆزۈ دۇنونک اولما، آرخاب چئویرمه. اۆزۈ سۇسۇز [ص] حیاسیز (فا:بی آبرو). defamed, bold اۆزۈ سۇلو [ظ، دا] بی آبری اولمادان، اۇز آبری نیی ساخلایارق. اۆزۈ سویوق [ص] اۆز کودوجو. اۆزۈش [آ] اۆزمک ایشی ویا ییچیمی. اۆزۈشمک [قا] بیر لیکده اۆزمک (فا:باهم شنا کردن). اۆزۈ قارا [ص] اۇتاناجاق بیر وضعیتیی اولان. اۆزۈ قارا ائتمک [ل] خجالت لی ائتمک. اۆزۈ قارا اولسون / اۆزۈن ... [آ] دانلاماق و قارقیش افاده سی. اۆزۈ قارالیق [آ، سن] اۆزۈ قارا اولما. اۆزۈ قویولو [ظ] اۆزۈ آشاغی اولدوغو حالدا (فا:دمر). prone اۆزۈ قیرخیق [ص] اۆزۈنو قیرخمیش ویا قیرخدیرمىش. اۆزۈک üzük [آ] بارماق لیق، بارماغا تاخیلان حالقا (فا:	

رازقى. " (فا: انگور). grape (s) ,vitis. vit	انگشتر. ring {ت، گۆ، سن؛ باخ اۆسكۆك، يۆكسۆك}.
اۆزۈم آسماسى [آ، بى] اۆزۈم لرىن بوتا و داللارىنى آسىلى	اۆزۈك اۆزۈك [باخ] اۆزۈك گىزلىدى.
حالدا ساخلا يارات يىتىشىدىر يىلن آسما (فا: تاك).	اۆزۈك بارماق [آ] اۆزۈك بارماقى، سترچە و كىچىك بارماقدان
اۆزۈم آغاجى [آ] اۆزۈم وئرن آغاج و آغاجچىق (فا: مو). vine	اۋنجه كى بارماق، كىچىك بارماقلا اورتا بارماق آراسىندا
اۆزۈم باغى [آ] اۆزۈملۈك (فا: باغ انگور). a vineyard	كى بارماق، اۆزۈك تاخىلان بارماق (فا: انگشت نشان).
اۆزۈمچۈ [آ] ۱- اۆزۈم بىنجه رن. ۲- [آ] بوستان آباد دا كند	اۆزۈك تاخماق [س] آداخلى اولماق، نىشانلانماق.
آدى؛ هشتىرى (چاى) ده چاى آدى.	اۆزۈك كىچىك [س] چوخ اينجه ونازىك شى حاقىندا.
اۆزۈم دىل [آ] اهرده بىر بۇلگه {اۆزۈم بىنجه رىلن زۇلاق يثر}.	اۆزۈك قاشى [آ] اۆزۈك كىمى شىلرلن اوستونه وورولان
اۆزۈمچۈلۈك [آ] اۆزۈم يىتىشىدىر مە ايشى.	داش (فا: نىگىن). the gem
اۆزۈم سالخىمى [آ] اۆزۈم دانالارى نىن توپلو سالخىمى.	اۆزۈك گىزلىدى [آ] تويلاردا و بوجور يثرلرده اۆيئانيلان بىر
اۆزۈم سۆز [ص] ايچىنده اۆزۈم اولمايان.	اۆيۈن آدى.
اۆزۈم سۆيۈ [آ] اۆزۈم سىخاراق اوندان اله گلن سو.	اۆزۈك وارى [ص] اۆزۈك شكلىنده، حالقا وارى.
اۆزۈم قۇرۇسو [آ] مۇختلف يۇللارلا قورودولموش اۆزۈم	اۆزۈك كىلمەك [س] بىر شى دىمگە اۆتاتماق، خجالت چىكىم
(فا: كىشمش). raisins	اۆزۈك گۆلرلىك [باخ] گۆلر اوزلولوك.
اۆزۈم گىلر [آ، بى] اۆزۈم كىمى ميوهسى اولانلارى ايچىنه	اۆزۈك گۆلمز [ص] ۱- اۆزۈك گۆلمەين، هيرسلى. ۲- يازىق آدم.
آلان يىتگى سۆيۈ vitaceae	اۆزۈك گۆلك [س] بىرىنە خوش اۆزۈك لوك اىتمك، سئوئىمك.
اۆزۈملۈ [ص] ايچىنده اۆزۈم اولان.	اۆزۈك گۆلمەك [س] ۱- ھمىشە قاش قاباقلى اولماق. ۲-
اۆزۈملۈك [آ] اۆزۈم باغى (فا: تاكستان). vineyard	بۇيوك سىخىتى لارى اولان و بختى قارا اولماق.
اۆزۈم مۇرباسى [آ] اۆزۈم قاينادارق، شكر و آيرى شىلر	اۆزۈكلىك üzülmək [س، ت] ۱- اۆزۈتۈ چىكىم، سىخىتى
قاتاراق دوزەلن بىر نوع مۇربا (فا: مۇرباى انگور).	چىكىم ۲- گۆجەن دۆشمك. ۳- [بل] درىسى سۆيۈلماق،
اۆزۈن آغ اولسون [ن] ۱- تعريف اوچون بىرىنە سۆيەلەن سۆز.	بىر قوش ويا بو جور شىين باشى قۇپولماق. ۴- اۆزۈك
۲- يولداشچاسىنا اعتراض اوچون سۆيەلەن بىرسۆز "اۆزۈن	ايشى گۆرۈلمك. ۵- چوخ كۆھنلىك، يىپرانماق، الدن
آغ اولسون مىرزە بىر ايش گۆرە بىلمە دىن.	دوشمك، جىرلىب داغىلماق. ۶- بعضى كلمەلرلە مۇختلف
اۆزۈتۈ ائوى [آ] بيت الحزن (فا: بيت الحزن). house	افادەلى مۇركب سۆزلر دوزلدىر: "جانى اۆزۈلمك، قلى
اۆزۈتۈ [آ] سىخىتى، كدر، غم (فا: افسوس). regret	اۆزۈلمك، الى اۆزۈلمك" (فا: افسردن). to depress
اۆزۈتۈسۈز [ص] اۆزۈتۈسو اولمايان.	اۆزۈلمە نۇقطةسى (مۇتالاردا) [آ] قۇپما نۇقطةسى (فا: نۇقطة
اۆزۈتۈلۈ [ص] اۆزۈتۈسو اولان (فا: تالم آور). regretful	تسليم). yield point
اۆزۈنچ [آ] اۆزۈتۈ، سىخىتى، كدر، غم (فا: افسوس). regret	اۆزۈلمە [آ] اۆزۈتۈ دۇيما، تىسّر. regret (ing)
اۆزۈندىن [ظ] ندن ايله، سبب ايله "اۋنۈن اۆزۈندىن گىتتى".	اۆزۈلۈش [آ] اۆزۈلمك ايشى.
اۆزۈندىن اوخوماق [س] ۱- اۆزۈنۈن افادەسىندىن بللى اولماق،	اۆزۈلۈشمك [س] اۆزۈلۈپ چىكىلمك، قۇپماق (فا: كندە شدن).
بىلىنمك "كىشى نىن هيرسلى ليگى اۆزۈندىن بللىدىر". ۲-	اۆزۈم üzüm [آ، بى، ت] سالخىم كىمى ميوهسى اولان،
سطحى اوخوماق، مرور ائلمك.	گلو كوزجا زىنگىن بىر محصول و بونو وئرن يىتگى؛
اۆزۈندىن زھر تۆكۈلمك (ياغماق) [س] چوخ هيرسلى اولماق.	اۆزۈم لرىن مۇختلف نواعلارى واردىر، اۆرنك: "چاموش،

اۆزوندن قان قاچماق [س] رنگی سارالماق.
 اۆزوندن کئچه بیلیمک [س] سۆزونی یئرە سالایلمه مک.
 اۆزوندن گلیمک [س] اۆزۆ گلیمه مک.
 اۆزوندن یازان [آ] ناسخ (فا: مستسخ). transcriber
 اۆزوندە آيیر اولماق [س] اۆتانهز اولماق.
 اۆزوندە سۇ اولماق [س] حیا سیز اولماق.
 اۆزوندە سۇ یوخدور [س] حیا سیز دیر.
 اۆزوندە کی قیریش (لار) آچیلماق [باخ] اۆزۆ گۆلمه مک.
 اۆزوندە یازیلیب (یازیلیمشیدیر) [ن] تقدیر بو ایمیش.
 اۆزۆنۆ آچماق [س] ۱- اۆزۆلۆ اولماسینا سبب اولماق. ۲- اۆز
 اۆرتوگونو گۆتورمک.
 اۆزۆنۆ آغ ائتمک [ل] اۆزۆنۆ آغارتماق، افتخار یاراتماق.
 اۆزۆنۆ بوزارتماق [س] قاش قباغینی سا للاماق.
 اۆزۆنۆ توتماق [ل] اۆزۆ توتماق، اۆز چئویرمک.
 اۆزۆنۆ تورشاتماق [ل] اۆزۆنۆ قیریشدیرماق.
 اۆزۆنۆ چیخارتماق [ل] یازینی اولدوغو کیمی چۆ کورمک.
 اۆزۆنۆ دییشمک [ل] دۆن دییشمک.
 اۆزۆنۆ قارا ائتمک [ل] بیرینین وئردیگی ایشی یئرینه یئتیرمه مک.
 اۆزۆنۆک [باخ] اۆزگۆن.
 اۆزۆنۆ گۆچورتک [ل] بیر یازینی باشقا کاغادا یازماق.
 اۆزۆنۆ گۆلدورمک [ل] سئویندیرمک، شن لندیرمک.
 اۆزۆنۆن سۇو تۆکولمک [س] رۇسواى اولماق.
 اۆزۆنۆن سۇوونو تۆکمک [ل] دانلاماق، رۇسواى ائتمک.
 اۆزۆنۆن قانی قاچماق [س] رنگی سارالماق.
 اۆزۆنۆ آغ اولماق [س] اۆزۆنۆ قابارماق.
 اۆزۆنۆ باخماغین کفاره سی وار [ن] چوخ چیرکین دیر.
 اۆزۆنۆ پردە چکمک [س] ماسک وۇرماق، اۆرتونمک.
 اۆزۆنۆ دئمک / سۇیله مک [ل] دالجا یوخ اۆزۆنۆ بیر سۆز دئمک.
 اۆزۆنۆ دۇرماق [س] اۆزۆنۆ آغ اولماق.
 اۆزۆنۆ سالماق [س] حیا سیز لیغینا سا للاماق.
 اۆزۆنۆ قابارماق (قاییتماق) [س] اۆزۆنۆ آغ اولماق.
 اۆزۆنۆ قان سیپلمک (چیلنمک) [س] هیر سیندن اۆزۆ قیزارماق.
 اۆزۆنۆ گۆلمک [س] خوشونا گلیب جلب ائتمک.

اۆزۆنۆ گۆن دۇغماق [س] خوشبخت یاشاما، بختی آچیلماق.
 اۆزۆنۆ وۇرماق [ل] عیبی نی اۆزۆنۆ دئمک، بیرینه مینت قویماق.
 اۆزۆ وۇران [آ] اۆزۆ تۆکلرینی وورماغا یارارلی آراج (فا: ریش تراش). barber
 اۆزۆ وۇرماق [س] بیرینه اۆزۆ سالماق، دیلک ائتمک.
 اۆزۆ یۆردە [ص] آلچاق کۆنۆللو.
 اۆزۆ یۇخاری [ظ] اۆزۆ یۇخاری، باشی یۇخاری دۇغرو.
 اۆزۆ یۆلا [ص] سۆزە باخان، سۆز ائشیدن، عناد اولمایان (فا: متواضع). meek
 اۆزۆ یۆلالیق [آ] اۆزۆ یۆلا آدمین خاصیتی، سۆزە باخما.
 اۆزۆ یۆمشاق [ص] خاصیتی یۆمشاق "اۆزۆ یۆمشاق کیشی".
 اۆزۆ یۆمشاقلیق [ص] اۆزۆ یۆمشاق آدمین خاصیتی.
 اۆزۆ [ظ، ت، گۆ، سن] اۆستە، اۆستوندە، یۇخاریدا (فا: رو).
 اۆزۆ چیخارماق [ل] حیاتا چیخارماق، بللی ائتمک.
 اۆزۆ چیخدی [آ] تازا گلینین اۆزۆ آرینین قوھوملاری ایله
 ایلک گۆروشو و گئت گل مراسیمینه وئریلن آد.
 اۆزۆ چیخماق [س] بیریشی گیزلی اولماقدان آچیغا چیخماق.
 اۆزۆ دوران [ص] تمرؤ ائدن (فا: متمرد). rebellious
 اۆزۆ دورما [آ] تمرؤ (فا: تمرؤ). rebllion
 اۆزۆ دۇرماق [س] اۆزۆ دئدیگیندن ال چکمه مک، عناد ائتمک.
 اۆزۆرە üzərə [دده] ۱- بیر آماج و سببی آتلاتیر، اۆچون
 آتلامیندا بیر کلمه "گتتمک اۆزۆرە قالخدی". ۲- شرط
 آتلاتیر "آخشاما گئری وئرمک اۆزۆرە بۇ کتابی آپاردی".
 ۳- یاخین اولماق و یاخینلاشماغی آتلاتیر "سحر اولماق
 اۆزۆرە" (فا: در حین، به جهت).
 اۆزۆری [آ] اۆستۆ، اوست طرفی "توپراغین اۆزۆری".
 اۆزۆرینه [آ] اۆستوندە.
 اۆزۆرینه [آ] اۆستونه "اۆزۆرینه دۆشنه نی یئرینه گتیردی".
 اۆزۆرە سالماق [باخ] اۆزۆنۆ سا للاماق.
 اۆزۆرە قابارماق [س] جاواب قایتارماق، اۆزۆ دۇرماق.
 اۆزۆرە گۆل / اۆزۆرە گۆلجو [ص] ایکی اۆزۆلۆ، یا لتاق (فا: ریا کار).
 اۆزۆرە گۆلجو لۆک [آ] ایکی اۆزۆلۆ لۆک.
 اۆزۆرە وئرمک [ل] بیلدیرمک، آچیغا چیخارماق.

اۆن	آذربایجان تورکجه سی	۴۰۰	ارک سۆزلۆک	اۆن
اۆستلۆک/اۆسلۆک [آ] ۱-بیر شئین اۆستونو اۇرتن شئی (فازویه). surface ۲-اوست پالتار.	اۆستونده زاغ زاغ اسمک [ل] عزیز له مک، سئومک.		اۆستونلویونه اینانماق (فا: فائق آمدن).	
اۆستلنیم [آ] اۆستلنمک ایشی.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستنجی [آ] متعهد (فا: متعهد).	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستنجی لیگ [آ] اۆستنجی اولما دۆرمو (فا: تعهد).	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستنمک üstən-mək [س] بیر ایشیبیوننا و اۆستونه آلماق.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستو آچیق [ص] اۆستو اۇرتو لمه میش "تول" (فا: روباز).	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستو آچیلماق [س] فاش اولماق، اورتایا چیخماق.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستو اۇرتولو [ص] ۱-اۆستو اۇرتو لموش. ۲-آیدین اولمایان، اۆستو قاپالی.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستو پرده لی [ص] اۆستو اۇرتو لو.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستو قاپالی [ص] اۆستو اۇرتو لو.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستو یوخدور [با] تایی و انشی یوخدور، برابری یوخدور.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون üstün [ص] ۱-بیردۆژییه گۆره یۆکسک زیروه ده اولان، یوخاری سویه ده اولان، فایق، سوپر، خارق العاده (فا: سرآمد) superior ۲-عرب الفباسیندا فتحه بلیرتی سی.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون... [آ] انسان آدی: اۆستونا لپ، اۆستونای، اۆستونبای، اۆستونبگ، اۆستونر، اۆستونسای، اۆستونسوی.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون اولماق [س] اۇدماق، غالب اولماق (فا: پیروز شدن).	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
to become victorious	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون تۇتماق [ل] اؤنم وئریمک، بیرینی سئچمک.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون گلیمه [آس] اۇدما (فا: تسلط). domination	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون کلن [ص] غالب، فاتح (فا: فاتح). winner	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستون گوج (لو) [ص] سوپر گوج (فا: ابر قدرت) superpower	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستوندن آغیر یوک گۆتورولمک [س] راحت لاق.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستوندن بیر داش [با] تامامیله اۇنودولما لی.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستوندن داش قویماق [ل] تامامیله اۇنودماق.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستوندن داغ گۆتورولمک [س] یوک و سوروملوغو آزالماق.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستوندن قلم چکمک [ل] بیر شئی پوزماق، چیخاریب آتماق.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستوندن کئچمک [ل] اهمیت وئریمک.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستونده [با] سبب، گۆره مفهوموندا بیر سؤز "سنین اۆستونده منه سؤز گلدی، هر شئین اۆستونده آدام هیرسلنم."	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	
اۆستونده دۇرماق [س] سؤزونده دۇرماق و ال چکمه مک.	اۆستونلشک [س، ت، سن] فایق اولماق (فا: فائق آمدن).		اۆستونلشک [س] اۆستون وضعیتیه گلیمک (فا: فائق آمدن).	

اۆستونه وارماق [س] ۱- بیرینه باسقی دۆزنله مک ۲- سا لدرماق.	اۆسدن آشاغی/اۆستدن آشاغی [ظ] یوخاری دان آشاغی.
اۆستونه ییخماق [ل] اۆزه رینه یۆکله مک، بونونا آتماق.	اۆسکلو/اۆسکولو [آ] کلئیر ده کند آدی {باخ: اۆسکو}.
اۆسته [آ] ۱- بیر سیرا اک و فعل لر له اوست مفهومونا دایا لی کلمه لر دوزلدیر "اۆسته گل..." ۲- غالب، فایق.	اۆسکو [باخ] اۆسکوک.
اۆسته جیلیک [باخ] اوسته لیک.	اۆسکو Üskü [آ] بو شهر تبریزین یاخین لیغیندا یئر آلییدیر.
اۆسته گل [آ، مت] آرتیرما علامتی "+،" آرتی، توپلاما علامتی، جمع بلیرتی سی (فا: علامت جمع).	دنیز سۇلاری سۇیه سیندن ۱۵۲۰ متر یۆکسک لیکده ش ۱۳۸۵ ایلی آماری نا گۆره جمعیته (توپلام، شهر) ۸۶،۰۰۰ و ۱۷،۰۰۰ نفر دیر. بۇ یئرین آدی ان قدیم منبع لردن آشور شاهی ایکینجی سارگون'ون کتیبه سینده گلیبدیر، سارگون م. ق ۷۱۴ جی ایلده اویشدش بۇلگه سینه (مراغا شهری) هو'جوم اندهرک اوچ قایا (اوش کایا) بۇلگه سینه ال تاپماقدان سۇز اندیر، اوشکایا ویا اوچقایا اۆسکو کلمه سینین کۆکو سایلماقدادیر ^۹ ، سۇتوفی هاجی عصر ده اۆسکودن بۇلگه نین بۇیوک کندی اولاراق آد آپاریر.
اۆسته لیمک [بل] اۆسته له مک ایشی گۆرولمک، تاکید اولونما.	اۆسکو بۇلگه سینین چایلاری [آ] چایلار آجی چایا تۆکولورلر: اۆسکوچای (səbɛɛ)، کندوان (کندوان sɛbɛɛ)، چای دره سی (کۆه دیل sɛbɛɛ)،
اۆسته له مک [ل] ۱- جمع وۇرماق، اضافه اتمک (فا: جمع نمودن). ۲- بیر ایستگی یئنه له مک، تاکید و اصرار اتمک.	اۆسکو بۇلگه سینین گۆرمه لی و تاریخی یئرلری [آ] ۱۳۲۸ هـ ق. ایلینده اۆسکوده ایلک مدرسه دۆزلدی، تاریخی و گۆرمه لری یئر لریندن: کندووان کندی، شاه آداسی، هله ور کندی، ارشدچمن بۇلگه سی، سۇلتان داغی و اونون زیروه سینده یئر آلان سۇلتان حۇسام الدین فرقد،.
اۆسته له مه [آ] تاکید.	اۆسکوچای [آ] اوسکو دا چای آدی.
اۆسته لیک [ظ، ت «اۆستک»] بیر شئین اۆستونه گلن، علاوه اولان، اک "ذهتابی نین کتایینی آلماق اوچون الیمده کی ایکی کتابی وئره رکن اۆسته لیک بیر مقداردا پول وئردیم" (فا: علاوه، اضافی). additional	اۆسکو üskük [آ] تیکیشده ایینه نین باتماسینی اؤنله مک اوچون بارماغا تاخیلان بیر باشلیق، یۆکسوک (فا: انگشتانه). thimble {ت «یۆکسوک»، یۆک سۇزوندن آلیناراق بارماغا یوکلنمیش بیر شئی و آلتی گۆستریر و بو باخمیلا اۆزوک سۇزوده بونون دۆنوشوک شکلیدیر}.
اۆسته لیک آلیر [آ] اصلی آیلیق دان اضافه آلینان حقوق، اک آلیر (فا: اضافه حقوق). salary	اۆسکوک اوتو [آ، بی] سیراجا اوتو سۇیوندان، چیچک لری اوسکوک کیمی، چوخ ایللیک اوتسوو بیتگی (فا: گل انگشتانه، گل پنجه علی). digitalis purpurea. scr
اۆسته لیک ایش [آ] اصلی ایش دن اضافه گۆرولن ایش، اک ایش (فا: اضافه کار). overtime work	اۆسکولو [آ] کلئیر ده چای آدی.
اۆسته لیک دایاق [آ] ۱- اصلی دایاق دان اضافه باغلانان دایاق، اک دایاق (فا: اضافی). additional support ۲- [مج] بیر ادعایی گۆجلندیرمگه یارایان یانیت.	اۆسکولو/اۆسکویی [آ] مشهدی محمد عموغلو مشروطیت دۆنمی مبارزلریندن ایدی، روسلار تبریزی اشغال ائتدیگی
اۆسته لیک گلیرلر [آ] اصلی گلیردن اضافی گلیر، اک گلیر (فا: عایدات اضافی). additional (excess)	
اۆسته لیک وئرگی [آ] اصلی وئرگی دن اضافه وئرگی، اک وئرگی (فا: اضافه مالیات). a surtax	
اۆسته لیک وئرلیش [آ] اصلی وئرلیش و برنامه دن اضافه وئرلیش، اک وئرلیش (فا: فوق برنامه). extracurricular	
اۆست یایی [باخ] اۆست قۇروم.	
اۆست یان [آ] اۆست یۇن (فا: بالادست). upstream	

بۇ کلمه لرده اۆچ سۆزونون اولماسی کسین گۆروکور، و معنجا اۆچ ناوا و آرخ دئمکدیر، ۲-یننه ده آشینا/آشنا سۆزو تۆکلرده بیر طایفا آدی کیمی تانییر و بۇ سۆزون دیشمیش شکلی اۆشنو اولاییلیر، ۳-بعضا بۇلگه ده خوش اییی لی بیتگی آدیندان سۆز آچیلیر، آچیقیدیرکی بۇ بیتگی اولسادا اۆشنو بۇلگه سینین آدیندان آلینما آد ساییلیر چونکی اۆشنو بۇلگه سینین آدی چوخ اسکی لر دایانیر.}

اۆشویه بۇلگه سینین چایلاری [آ] ۱-چایلار مهابادچایا و سونوندا اؤرمو گؤلونه تۆکولورلر: لینوی linvi (بیمضرته s۱۶b۹)، صوفیان چای (جلدیان s۳b۳۲)، چاپان (s۵b۸)، زنه (خالدآباد s۱b۷)، کلار (q۱/۷۲s۹b۱۰)، نعلبدن (کنج آباد s۲b۲)، آغچای (s۱۲b۱۱)، قازان آباد (s۲b۴)، اۆشویه چای (s۱b۶)، گدار (s۲b۱۱۰/۱۲-۹۹)، نلیوان (s۷b۷۰)، ۲-چایلار نازلی چایا و سونوندا اؤرمو گؤلونه تۆکولورلر: ذرین قالا (q۱/۵۳s۲b۵۴-۶)، ذلی چای (s۳b۱۶)، درآوچمن/لولکان (s۴b۱۹)، نازنازچای (s۶b۹)،

اۆشۆتمک üşütmək [ل، س] ۱-اۆشومه سینه یول آچماق، سو یوق حسّ اتتدیرمک (فا:فس از سرما لرزیدن). ۲-اۆشومک، سو یوقلوق حسّ اتمک، سو یوق دیمک (فا:چاییدن) **اۆشۆتمه** [آ] سو یوق دیمه، تیترتمه، تیتره مه.

اۆشودوجو [آ] اۆشودن، اۆشومه سینه سبب اولان (فا:سردکننده). **اۆشورمک** [ل] باخ: اۆشوتمک.

اۆشوشمک [س] جانینا اۆشوتمه دۆشمک (فا:از سرما لرزیدن). **اۆشومک** [س، ت] سو یوقلوق دۇیماق، جانینا اۆشوتمه دۆشمک، سو یوق دان تیتره مک (فا:از سرما لرزیدن).

اۆشوتنو [آ] اۆشومک ایشی (فا:احساس سرما).

اۆشونمک [باخ] شکه دۆشمک، شُبّه لنمک.

اۆشوین (اۆشه گن) [ص] چوخ اوشوین.

اۆغدول [آ] یخشیش، احسان.^۷

اۆفله مک/اۆفورمک [ل] باخ: پۆفله مک، اۆفورمک

اۆفورمک üfürmək [ل] دوداق لارینی بۆزه رک آغیزداکی

هاوانی شیدتله بیر شئیّه یؤنلتمک، باخ: اۆفله مک، پۆفله مک،

زامان ارک ده دارا چکیلیر، دارا چکیلیدیگی زامان روس جلادی قاباغا گئدیر تا اییی اوتون بویونا سالسین بۇ مبارز بیر تپیک جلادین سینه سیندن ووروب اوتون دالی آتیر و اؤزو اییی اؤز بویونا سالیر، او وقت بیله دئیر "بیز مسلط اولان زامان مستبدلره مروّت انله دیک و بیلمه دیک کی بونلار بیزه رحم اتمه یه جکلر" و سونرا دئیر "یاشاسین مشروطه"^{۱۳۱}. **اۆسلنمک** [باخ] اۆستلنمک.

اۆشتهین/اۆشتیین [آ] بۇ کند اؤزل معمارلیغی ایله جوفلانی ۷۵ کیلومتر لیگینده قرار تاپیب، ابولقاسم نباتی نین دوغوم یثری بۇ کند اولاراق مقبره سی ده بۇردا یثر آلیر، بۇ کند اۆچ بالاجا کندین (هراز، سیاووشان، جعفرآباد) بیر آرایا گلمه سیندن دۆزه لیب، بۇ علتّه اۆچ سۆزونه باغلی اولاراق، اۆچ تابان (دابان) یعنی اۆچ قاعده اۆزه رینده دۆزه لن یثر معنا سیندادر. **ushtabin village**

اۆشدیله [آ] اهر ده کند آدی {اۆچ+دیل/تیم}.

اۆشدیلی [آ] بوستان آباد دا کند آدی {اۆچ+دیل/تیم}.

اۆشنار [آ] میانا دا کند آدی {۱-اۆچ+نار/اود، ۲-اۆچ+انار ۳-اۆشنو/اۆشنه +آر: باخ:اۆشنو}.

اۆشناوا [آ] اؤرمیه ده کند آدی {باخ: اۆشنو/اۆشنا+آوا}.

اۆشمنک [س، آنادو لو] تنبل لیک اتمک. ۲- [دده] دیسکینمک، قورخماق، راحت سیز اولماق. ۳- شک انله مک، قوشقولانماق.

اۆشنو/اۆشویه üşnəviye [آ] بو شهر اؤرمیه پیرانشهر یوللاری آراسیندا یثر آلیبدیر. دنیز سۇلاری سوییه سیندن ۱۴۷۰ متر یوکسک لیکده اولاراق ش ۱۳۸۵ ده جمعیتی

(شهرستان، شهر) ۶۴۵۵۰، ۳۰۶۳۰ نفر دیر. مُستوفی و حموی اؤز یازی لاریندا بۇ یثر دن آد آپاریبدیر. بۇ شهر

جیلولار هوجوموندا و یئنه ده گونش ۱۳۲۰ زلزله سینده بؤیوک خسارت لره و قیرقین لیقلارا معروض قالدی،

اؤرارتوشاهی ایشپوینی یه عاید داشیازی اۆشنو نون کله-شین کندینده یثر آلیبدیر ۱-بۇ آدا بنزر توپونیملر

آذربایجانین آیری یثر لرینده ده گۆزه ذبیر، اؤرنک اۆچون اۆشنار، اۆشناوا، اۆشدیلی، اۆشتهیین کند لریندن آد آپارماق

اولار، البته اؤسکو کیمی یثر آدیدا بنزر توپونیم ساییلیر،

پۆفورمک (فا: فوت کردن).

اۆفوروک [باخ] پۆف.

اۆکک ükək [آت] تابوت، صانديق.

اۆکلگه [آ] آرماغان، بخشيش.

اۆگوتمک [باخ] اۆيۈتمک.

اۆلنى/اۆلشۈر [آ] بۇلۇشوم، پايلاشىم، پايلاشىمجي.

اۆلکر ülkər [آ] ۱- يىندى قارداشلار دئيلن بير اۆلدوز قرۇپو،

ثريا اۆلدوزو، بوغا بۇرجوندا اۆلدوز كۆماسى (فا: ستاره

ثريا). ۲- قטיפه و بۇجور تۇخومالارين اۆزهرينده كى اينجه

تۆي و هاو [ت]، بو كلمه اۆركر شكلىنده ده يازيلير بو اوزدن

اۆركمك فعليندن آلىنماسىنى اويقون گۇرونور.

اۆلكر خۇنچى [آ] ساواش حيلهسى، ساواش تاكتيكى.

اۆلگۈنۈ ülkün [آ] ۱- آماج انديلن شئى، ايدئال، وارلىقى يالينز

دوشونجه ده اولان، هدف، اۆلاجاغئا اينانلان (فا: ايد

ذهنى). ۲- پىرئىسيب، عادت ۳- اۆلشمه، بۇلۇشمه، پاى،

پاى اورتاقلىقى. [باخ: اۆلهمك]

اۆلگۈجو [ص] يالينز دوشونجه ده وار اولانا اينانان،

اۆلماسى گرھ كنى دوشون. (فا: ايدىه آليست).

اۆلگۈجۈلۈك [آ] بير اۆلكويه چىخار گۇتورمه دن باغلى قالما

و بو بيجيمده ياشام بيجىمى و دۇنيا گۇروشو (فا: ايدىه آليسم).

اۆلگۈداش [آ] عىنى اۆلكويو بئيمسه ين ويا پايلاشان.

اۆلگۈكۈس [آ] اۆلكو ايله ايلگى لى (فا: ايدىه آل).

اۆلگۈم [آ] اۆلكو سئوگىسى.

اۆلكه ülkə [آ، باخ: اۆلهمك] باخ: اۆلكه، تۇپراق، ديار.

اۆلگەر ülgər [آ] گئيم، باشماق و بۇجور شئيلرين اۆرنكى،

بيجمهسى اۆچون اۆلان اۆلچو، بيجى، بيجيم، اۆلچو،

مدل، اۆلگۈ (فا: الگو) model, pattern [باخ: اۆلهمك]

اۆلگەر [يازار] خانيم اۆلگەر ۱۹-۲۰ جى عصرده ياشا يارق

تور كجه شعر لرى واردير.

اۆلگن [آ] ۱- آلتايلاردا بير تانرى آدى، قاراخان، ين اوغلو.

۲- اۆلو، بۇيوك، هئيتلى، گئنىش.

اۆلگۈ/اۆلگى ülgü [آ] گئيم، باشماق و بۇجور شئيلرين

اۆرنكى و بيجمهسى اۆچون اۆلان اۆلچو؛ بيجى، بيجيم،

اۆلچو، مدل (فا: الگو) model, pattern [باخ: اۆلهمك].

اۆلگۈت [آ] اۆرنك، ئۆمونه.

اۆلگۈج [آ] اۆز قيرخماق اوجون يارارلانيلان تيقه (فا: تيغ

سلمانى) [ت] «يۆلگۈ»؛ «سن» «يىلگۈ»؛ «يۆلهمك» (تراش اشمك)

فعليندن: يۆلگۈج، اۆلگۈج؛ باخ: اۆلهمك.

اۆلگۈج لهمك [ل] اۆلگۈج له قيرخماق، اۆلگۈج له وۇرماق

وكسمك (فا: با تيغ زدن و تراشيدن).

اۆلگۈجو [آ] اۆلگۈ توتان، اۆلگۈ دۆزلدن (فا: لگۈساز).

اۆلگۈدۈر [آ] اۆرنك، ئۆمونه.

اۆلگۈلهمك [ل] اولگو دۆزلمك (فا: الگو ساختن).

اۆلگۈلهمه [آ] اولگو لهمك ايشى (فا: الگۈسازى). Modeling

اۆلگۈجه [آ] ميانا دا كند آدى [اۆلهمك پايلاماق اولاراق

اۆللۈجه پاى كيمى آيريلمىش بۇلگه يه دئيلير].

اۆلۈش/اۆلۈك [آ] پاى، نصيب، بۇلوش، حصه. [ت، گۇ

«اۆلۈك» طالع؛ باخ: اۆلهمك.

اۆلۈكبۈلمۈش [خ] اۇيغورخاقان لارينين غنوانلاريندان.

اۆلۈكلۈ/اۆلۈكلۈ [آ] طالعلى، قيسمتلى، بختى آچيق.

اۆلۈمۈرۈ [آ] آذربايجاندا چاى آدى.

اۆله üle [آ] سالماس دا كند آدى ۱- بۇ آد اۇرارتولاردا

شهر آدى اۆلان اۆلهو آدينا بنزهير، اسكى سالماس

شهر يده بۇ يترده ايدى ۱۹۹۰. ۲- پاى، باخ: اۆلهمك. ۳- اۆلو.

اۆلهمك üləmək [ل] پايماق، پايلاماق (فا: تقسيم کردن).

[ديواندا: (داغيتماق، پايلاماق؛ «يۆلهمك»: كسمك و تراش

اشمك)؛ بو سۆزدن: «اۆلكۈ» پيمان، اۆلۈك؛ پاى؛ اۆلكه:

بۇلگه نين بير تيكهسى، اۆلگۈ: بير بۆتوندن كسيلمىش و

بوتونه بنزر تيكه؛ بو كلمه لر حركه ديشيك ليگ ايله

اۆلچو و اۆلچمك شكلىنده ايشلنمكده ديركى بير شئى

كسيب بيجمك مفهومونداير.

اۆلهمه üləmə [آ] پايم، پايلاما (فا: پخش).

اۆليكه ülike [آ، ت] اۆكسه اۆتو.

اۆم üm [آ، ت] شالوار، دۇن «اۆلمشمك: شالوارين اورتايا

قۇيلاق قۇمار اويناماق».

اۆمگۈk ümgük [آ، ت] امزيك، اۇشاغين باشيندا اۆلان

یومشاق بۇلوم.

اۆمۆک [آ] ایمیک، بوغاز، خیرتدک.^۲

اۆمید [آ] اؤمود {تۆرکجه دن فارسجا گئچن بیر سۆز جوک}.

اۆمیدوار [ص] اؤمودلو (فا: امیدوار).

اۆن [ت، آ] ۱-سس. ۲-شهرت، (فا: آواز). **voice**

اۆن... [آ] انسان آدی: اؤنای، اؤنالپ، اؤنالدی، اؤنالتیگن،

اؤنباي، اؤنرباي، اؤنرسال، اؤنسئو، اؤنسال، اؤنسالدی،

اؤنسالمیش، اؤنسای، اؤنسوی، اؤنقؤل، اؤنقؤللو،

اؤنگلدی، اؤنلوار، اؤنلوسوی، اؤنئوردی، اؤنوبؤل.

اۆن یتتمز [ص] ال چاتماز، چوخ اؤزاق "گوئش سیستمی نین

گزه گن لری آرالاریندا اؤن یتتمز بؤیوک بوشلوقلار وار."

اۆنال [آ] ۱-اؤن+آل ۲-اینال (خان سویندان گلن،

سویلو و امتیازلی بگ).^۷

اۆندۆ [آ] ناملی، مشهور.^۷

اۆنسۆز [ص] ۱-اؤنلو اؤلمايان، شهرتسیز، اؤنو

اؤلمايان (فا: غیر معروف). ۲- [دیل ب] سس سیز حرف، سس

یؤلوندا بیر انگله چارپاراق چیخان سس، کونسونانت.

اۆنگمک [ل، ت] ذلمک.

اۆنگوت [آ] ۱-خیلدا بیر شهر آدی ۲-بیر تورک طایفاسی.^{۵۶}

اۆنگۆر [ت، آ] این، ماغارا، دلیک.

اۆنگۆزین [ت، آ] چۆلدن انساننی اؤلدورن آلییبانی.

اۆنلم [آ] تۆرلو دویقولار آتلاتان ویا بیر دؤغا سسی نی

یانسیدان کلمه "آه، وای، باخ: ندا. **interjection**

اۆنلنمک [بل] چاغیریلماق، سسلنمک.

اۆنلو [ص] ۱-شهرتلی، آدلی سانلی (فا: مشهور).

notables ۲- [دیل ب] سس یؤلوندا بیر انگله چارپمادان

چیخییلن سس، وؤکال، سسلی حرف (فا: حرف صدادر).

اۆنله مک [ل، ت] "اؤنده مک" چاغیرماق، سسله مک.

اۆوئی [ص] باخ: اؤگئی.

اۆوئییک [آ، دی] گؤورچین لردن اؤلاراق مئشه لرده یاشایان و

اتی لذتلی بیر قوش (فا: پرندە ای). **streptopelia turtur**

اۆۆز [آ، بی] قوش اۆزومو، گول سۆلاردان، سۆیوغا

دایاناقلی بیر آغاج (فا: تیره گل سرخ). **pirus sorbus**

اۆۆز [آ، دی] میغ میغایا بنزر بیر بؤجگ (فا: حشره ای مثل

پشه). **sorbus**

اۆۆند [آ] شېسترده کند آدی {اؤو+اند، باخ: آند}.

اۆی اۆی [سس تق] آغری، قورخو، اۆرکمه و بنز حس لری

افاده اندن بیر سۆز "بیردن اۆی اۆی ائیله ییب قاچدی".

اۆیگن / اۆیگه [آ] ۱-اییی لیک دؤلو، یارارلی، تمیز قلبلی.

۲-انسان آدی: اۆیگنیه گه، اۆیگنیه گیم.^۷

اۆیگناریق [خ] آلتای، تئوا، سؤقای داستانلاریندا آدی

گئچن بیر تانریچا.^۷

اۆین [ص] ۱-ایلکه لی، اؤزونه باغلی ۲-اییی لیک

سئور، تمیز اۆرکلی.^۷

اۆیۆتمک [ل] ۱-اؤن کیمی نارینلاتماق، دارتماق

(فا: آسیاب کردن) **Farinaceous** ۲-بوش بوش دانیشماق،

اؤزون دانیشماق. {ت} {اؤگیمک، اؤگۆتمک}

اۆیۆتمه [آ] اۆیۆتمک ایشی.

اۆیۆدوجو [آ، ص] اۆیۆدن، اۆیۆتمه اؤز لیلیکلی (فا: آسیاب کئنده

اۆیۆدوجو دیش [آ] باخ: آزی دیشی.

اۆیۆدوش [آ] اۆیۆتمک ایشی ویا ییچیمی (فا: آسیا).

اۆیۆدولمک [بل] اۆیۆتمک ایشی گؤرولمک (فا: آسیاب شدن).

اۆیۆدولموش [ص] اؤن کیمی اندیلیمیش، دارتیلیمیش (فا: آردشده

اۆیۆدولموش کونجود [آ] اؤن کیمی اندیلیمیش کونجود،

دارتیلیمیش کونجود (فا: اؤده). **ground sesame**

اۆیۆدولوش [آ] اۆیۆدولمک ایشی، دارتیلیمیش (فا: آسیاب شده)

اۆیۆنمک [بل] ۱-اۆیۆدولمک. ۲-ازیلیمک، نارین

نارین اندیلیمک (فا: آرد گردیدن). {ت، سن} {اؤگیمک}

اۆیه [باخ: اؤگه] تۆپلؤلؤغو اؤلوشدوران بیرئی لردن

هریری عضو (فا: عضو). **member**

اۆیه لیک [آ] اۆیه اؤلماوضعیتی (فا: عضویت) **membership**

əhə [ن] اعتراض بیلدیرین بیر سۆز "گئنه او گلدی می؟ آه!".

اھالی əhali [آع] بیر یثرین خالق، یثرلشیم جیلر، بیر یثر و بۇلگه‌نین یثرلیلری و اوردا یاشایانلاری (فا: اھالی).

اھانت əhanət [آع] توهین (فا: توهین). slang(hoot).

اھتدال ehtidal [آع، ش] هدایت اولما، یولون تاجما (فا: ~).

اھتزاز ehtizaz [آع] تیتره‌مه، تیتره‌شیم، تیتره‌یش (فا: ~).

اھتمام ehtimam [آع] تلاش ائتمه، اؤز گؤسترمه، اؤزئمه (فا: ~).

اھداء ehdaa [آع] ارمغان وئرمه، هدیه وئرمه (فا: ~).

اھداف ehdaf [آع] هدف لر، اماجلار (فا: ~).

اھر əhər [آ] اھر اسلامدان قاباق "اوزانلار" آدیلا دئییلیب و بعضا‌ده "میمد" سؤیله‌نیب، اسلامدان سونرا بۇ شهر "اھر، اھریج" آدیلا تانیییدیر، او دؤنم بۇ کلمه قاراداغ بۇلگه سینین حاکیمی آدی ایدی (زنده دل کتابی)، یننه‌ده بۇ شهره "قاراداغ" آدی‌دا دئییلیدیر، بعضا بو کلمه‌نی بیر آغاج آدیلا باغلی بیلیلر؛ بو شهر، تبریزین ۹۵ کیلومتر شمالشرقینده یئر آلییدیر. بۇ شهر دیز سولاری سویه سیندن ۱۳۴۰ متر یوکسک‌لیکده اولاراق ش ۱۳۸۵‌ده شهرستان و شهر جمعیتی ۱۵۰،۰۰۰ و ۸۷،۰۰۰ نفر، اؤزئی گئنییش لیگی ۶۴۰۰ کیلومتر شربع ایدی، شهرین گؤرمه‌لی و تاریخی یئرلریندن: بابک، قهقهه و جوشون قالاسی، اورارتو داش یازی‌لاری (سیغیندیل و ورزقان کندینده)، خاروانا مچیدی، شیخ شهاب الدین بقعه‌سی.

اھر بۇلگه‌سینین چایلاری [آ] چایلار آرازا تۆکولورلر: آب

سوی/ لیملی سویو (قوروگؤل کندی- لیملی ۵۵b۷،

آستامال ۱۰b۱۴)، آغ چای (یوزباشلی ۱۵b۱۰)، آغ

دؤوار چای (۴b۱۹)، آغدره (۱۲b۱۴)، آوان چای (~)

۸b۱۸)، آوانسارچای (۹b۱۸)، آندیرگان چای (~)

۵b۱۵)، اوْجاق چای (ایلقناچای/ ارقنه‌چای ۱۶b۱۶،

اھرچای (تازاکند ۲b۵۶ q۵/۰۳)، ایری چای iri (~)

۵b۱۵)، بؤیوک چای (سوره‌جر ۵b۱۶)، باشقورد

(چوبانلار ۵b۱۶)، برمیس (۳b۲۰ q۰/۱۳)، بیچین دره

(شیرین دره ۱۴b۱۳)، پیرداوودچای (کلثیر ۱۸b۱۸)، تَرزَم

(۱۲b۱۲)، تَک چای (۳b۱۷)، توش (چؤل قیشلاق

۱۰b۱۳)، جوشون چای (ساقای-سیرکنش ۱۶b۲۴)،

چاپان (۷b۱۷)، چاخچای çax (۱۶b۱۸)، چای دره سی

(قالاجیق ۱۲b۱۲)، چایلاق (دیزج جالو ۲۰b۱۲)، خُرم آباد

چای (سوردین ۵b۱۰)، خونییه چای (۱۰b۱۰ svb)، خویتری

چای (۴b۱۷ s۱)، دالیجن (اھرچای ۱۴b۱۳)، دهنه

(جهانگیر ۱۲b۱۲)، دیزین چای (۳b۱۲ s۳)، دیرمان/

آسیاب (آغدره ۱۰b۱۰ s۱)، سلطان آباد/ آمپارچای (۷b۱۷ s۱)،

سیتاوار (شاهوئردی قیشلاغی ۱۳b۱۳)، شَرشَر (آغجا

قیشلاق ۱۰b۱۰ s۱)، شکرلی چای (۲۰b۱۲ s۵)، شور کهریز

(پوسته‌بگلی ۷b۱۷ s۳)، علیرضای چای (۲۰b۱۲ s۴)، قارچای

(سومای ۱۶b۱۶ s۱)، قاراگۆن (قالاجیق ۳b۱۸ s۸)، قاوشوق

(۱۱b۱۱ s۱)، قلندر (آرازچایی ۹b۱۶ s۹)، قوتورسو (وییه

۲۵b۱۵ s۱)، قوردلار (تیویل ۱۳b۱۳ s۱)، قوروقچای (حاجیلار

۲۰b۱۲ s۳)، کاشان چای/ آنگهره‌چای (۳۱b۳۱ s۳ q۰/۴۵)،

کت چای (گودول ۱۳b۱۳ s۱)، کجری (حسین کندی، کلان

(۱۹b۱۹ s۳)، کنگلو (۱۳b۱۳ s۳)، کوسالار (سامبران

شاهوئردی ۲۴b۱۴ s۱)، کیچیک چای (آبی‌پوزان ۱۳b۱۳ s۲)،

گؤی گونبذچای/ حاجیلار چای (دوزال ۴b۱۵ s۴ q۴/۳۵)،

گؤیجه بئل چای (۱۴b۱۴ s۱)، لَحَن چای (داشکسن ۵b۱۵ s۵)،

لَمِبران (۱۷b۱۷ s۹)، لیملی (مرزآوا ۱۸b۱۸ s۸)، ماللا بولاغی

(گیرده‌سیق ۵b۱۵ s۸)، مرزآوا (۱۸b۱۸ s۸)، مزره (آیدینلی

۲b۱۵ s۲)، مزره (۱۱b۱۱ svb)، مصطفی چای/ قصاب چای

(مصطفی چای کندی ۱۳b۱۳ svb)، ملیک سویو (ملیک قضا

۳۴b۱۳ svb)، مۆلک چای (تالیش مۆلک ۱۲b۱۲ s۱)، میزان

خیاو (۱۵b۱۰ s۱)، ورگهان ۳۶b۱۲ s۲)، هیلان چای (~)

۱۶b۱۶ s۱)، یوخاری چای (انوی ۱۱b۱۱ s۱)،

اھر بۇلگه‌سینین چایلاری (ورزقان) [آ] چایلار آرازا

تۆکولورلر: آلهرید/ آلارد (۱۴b۱۴ s۵)، ورزقان چای

(اھرچای ۲b۱۷ s۲)، خاتارچای (اھرچای ۷b۱۷ s۳)، قانی چای

(بجوشون ۱۵b۱۵ s۵)، خیرالدین (۹b۱۶ s۶)، قارابولاق چای

(۱۳b۱۳ s۵)، داشلی چای (لله‌لو ۸b۱۸ s۳)، وردین vardin

(۱۰b۱۰ s۳)، اوْمای چای (۸b۱۸ s۸)، ایلقنا/ ارگنه (چیراغلو،

خیرالدین، ورزقان چای ۵b۱۵ s۵)، ورزقان (کۆهنه لو ۴b۱۸ s۴)،

اھر-ھوراندبۆلگەسىنن چايلارى [آ] چايلار آراز تۆكۈلۈرلر:

پىشتۇ (s۱۱b۸~)، سىنگىرۈ (s۱۲b۱۵)، ەلى آباد (مرادلو- چىن نوو s۲b۲۵)، قىرچاي/ قىرچاي qər (ناواسار s۵b۱۳)، ويىە قىلاسى/ ويىە (مىنجو- ويىە s۵b۱۷)،

اھر بۆلگەسىنن داغلارى (ورزقان-اۋزومدىل-سىنو) [آ]

زىغانو (۳۴ گب ۲۳۲۵) (قۇزغىن آباد)؛ بۇغدا داغى (۲۳ گب ۲۲۰۶)، شوش قاي (۲۵ گب ۲۳۰۵)، بگ گز (۲۵ گب ۲۵۰۷)، كىرچى/ خىلىل گۆنى (۲۶ گب ۲۲۱۸)، قازان داغى (۳۰ گب ۲۵۷۸)، كۆسادىل (۳۰ گب ۲۵۳۵)، زكى داغ/ سكى داغى (۳۲ گب ۲۰۸۵)، تاروئردى/ تانرى وئردى (۴۰ گب ۲۶۷۰)، قاراتوپراق (۳۸ گب ۲۵۰۷)، مئوژ (۵۷ گب ۲۰۴۵)، كالىجان كىندىن گ)، نادرخان (۱۲ گب ۱۵۱۸)، قانقاللى (چىچكىلى يايلاغى، تالىش مۆلك، ونىستان كىندىلى آراسىندا يئر آلييدىر)^{۶۶}؛ تالىن قاي (۵۰ گب ۲۴۶۵) قاراتپە كىندى نىن ق، قىلىچى چىمنى (۵۰ گب ۲۰۲۴) كالىجان كىندى نىن گ)، شاه تىختى داغى (الھىرد و ايشكىنبر و قارقا قاي كىندى نىن ياخىنىندادىر)؛

اھربۆلگەسىنن داغلارى (آذغان-ارزىل-دیزمار) [آ]

آنزالى (۷۰ گب ۱۵۸۷) داغ گال كىندى نىن ياخىنىندادىر)^{۶۶}؛ امامزادا داغى (۲۲۹۴) داغ لىلاب و گورات كىندىنن ياخىنىندادىر)^{۶۶}؛ يىزووداغى (۲۵۹۱) داغ مىلىك قۇضات كىندىنن ياخىنىندادىر)^{۶۶}؛ جىلە داغى cəle (داغ سىنجر داغى نىن قۇزنىسندە يئر آلييدىر)^{۶۶}؛ ايرى داغى iri (يوخارى ايرى كىندى نىن ياخىنىندا ۲۸۴۲)^{۶۶}؛ تَقَل/ دَغَل (۱۵ گب ۱۸۹۰)، يارىم خان (۵۷ گب ۲۵۳۰)، بۆيۈك گۆنى (۲۵ گب ۲۱۹۵)، قىباق تپە (۲۶ گب ۲۸۰۲)، چَمَل چىلك/ قىرخ كىلك (۲۷ گب ۲۴۸۵)، بۆيۈك داغ (۲۸ گب ۲۶۸۴)، ساندیسر (۳۰ گب ۲۲۵۲)، قَهَنلى (۶۰ گب ۱۷۷۳) داغ بىشىگك و سۆمىن كىندىلى نىن گ)؛ كىسەبە داغى (۶۲ گب) اھر، (۲۶۷۹)؛ سواستال (۶۵ گب ۲۳۵۹) اھرجايى و اندىرگان چاي داغىن د)، گلو/ گلوکار (۶۵ گب ۱۶۶۰) اندىرگان چاي داغىن ب)،

مىشە باشى (۶۷ گب ۲۱۳۴)، مىرنىصاب (۶۷ گب ۲۳۲۰)،

۱۷۳۴/ سۆمىن كىندى نىن ب)، قۇرۇتلو (۷۰ گب ۲۳۲۰)، آوارا (۷۰ گب ۲۳۵۰)، مىشە (۷۲ گب ۲۱۵۷)، سۆيۈتون/ سۆيۈتون (۷۲ گب ۲۳۱۲)، داش تۇۋوزو/ (دش تۇزۇ) (۷۵ گب ۲۰۲۵) تىزىم و ايرى چاي بو داغدان قايناقلاير (قۇدشت اۋزى)؛ مازار (۷۵ گب ۲۱۸۵) آتش خسرو كىندى نىن گ)، دىۋىرى/ دۋىرو (۸۵ گب ۲۹۲۵)، سىنجر داغى (بعضاً: سۇلتان زىنجىر داغى ۸۵ گب ۳۲۲۵)؛

اھر بۆلگەسىنن داغلارى (اۋچ ھاچا-بۇزقۇش) [آ] قالا داغ

(۱۰ گب ۲۲۴۶)، اورتات سۇخور (۱۱ گب ۱۸۱۷)، دىمىرقاي (۱۶ گب ۲۴۴۸)، شىۋىر (۱۷ گب ۲۳۶۳)؛ قاراجى (۱۸ گب ۲۵۱۵)، گىنوۋ (۱۶ گب ۱۶۸۶)، خۇرمايۇرت (۲۰ گب ۲۶۴۰)، قوشاداغ (۱۸ گب ۳۰۴۹)، موسى كىلكى (۲ گب ۱۵۲۸)، آغىل (۳ گب ۱۵۸۷)، كىلە دىزە (۵ گب ۱۶۰۷)، قاراوۇل خانە (۷ گب ۱۵۷۰)، لىلە داغى (۷ گب ۱۷۶۶)، چىراغلى (۳۵ گب ۲۵۵۰)، قىسىرداغى (كاغالى كىندى نىن ياخىنىندا)؛

اھر بۆلگەسىنن داغلارى (جۇشون) [آ] جۇشون

قالاسى/ گال قالاسى (ورزقان و خاروانانن ۳۰ كىلومىتر لىگىندە و جۇشون و گال كىندى نىنن آراسىندادىر)؛ كىلدىرى/ بۆيۈك (۵۲ گب) = ۲۴۰۲/ مزرعە شادى كىندى نىن گب)، كىلگى (۵۲ گب ۲۴۵۳)، اۋزو داغى (۵۵ گب ۲۶۲۱) آستامال كىندىنن كىن)، بۇلاندىر (۵۵ گب ۲۰۲۶)، قۇردو گۆنى (۵۵ گب ۲۰۸۲) سىركىش كىندى نىن د)، مىزىخان (۵۵ گب ۲۲۴۳) آنۋى كىندى نىن ق)، عمر (۵۵ گب ۲۵۳۱)، مۇزگورون (۵۷ گب ۲۲۱۱) كالىجان كىندى نىن ق)، ساققا (۶۰ گب ۲۲۰۸) اندىرگان چاي بۇ داغدان قايناقلاير، مىرساققا (۶۰ گب ۲۲۶۳) سىغاي كىندى نىن ق)، خَرَج دىگى (۶۲ گب ۲۰۸۴)، پىشىك داشى (۶۲ گب ۱۹۲۹) جىغىرآباد كىندى نىن قىق، آغداش (۶۵ گب ۲۵۸۴)، پىرماھالىن (۶۷ گب ۱۷۸۵)،

اھر بۆلگه‌سینین داغلاری (هوراندا) [آ] پښتو قلاسی ۳۰۰ متر حدودوندا داغ پښتو و کوجان کندلرینین آراسیندا دیر^{۶۶}؛ کوکات داغی (۶۵ ک ق د ۱۰۷۲)، دینکلر (۷۰ ک ق د ۱۰۴۶)، قارشى (۲۳ ک ق د ۱۹۷۳)، بالان داغی (۶۰ ک ق د ۹۰۸)، قیزیل قایا (۱۳ ک ق د ۲۸۵۹)، ساریمساق (۱۶ ک ق د ۱۹۲۸)، باشتلار (۳۸ ک ق د ۱۳۳۲)، بویوک تۆز (۴۰ ک ق د ۱۳۱۰)، گومتدی gümetdi (بوزیلان و خۇداوغلو کندلرینین آراسیندا دیر)^{۶۶}؛

اھر بۆلگه‌سینین داغلاری (قیشلاق-ورگه‌هان) [آ] دوه سارداغ (۲۳ ک ق د ۲۱۱۲)، قاشقاداغ (۱۰ ک گ د ۲۸۲۵) / بۇ سیراداغین بویو ۴۰ و ائتی ۱۲ ک، قورد قایا (۱۶ ک ق د ۱۹۰۲)، آناقورول (۲۲ ک ق د ۱۴۳۸)، کملیک بۇلاغی (۲۳ ک ق د ۱۴۳۵)، یئل دیرمانی (۲۵ ک ق د ۱۸۳۵)، ظلم آباد (۲۶ ک ق د ۱۶۴۹)، گوواسارداغ (۲۷ ک د ۱۷۰۶)، قولمیر (۲۷ ک ق د ۱۵۰۶)، خوئناسار/خوئسنه سر (۲۶ ک ق د ۱۸۲۲)، آلاستندل (۳۰ ک ق د ۱۹۳۲)، سیرخا (۳۵ ک ق د ۱۳۲۷) / سیرخا دره داغین د، تاججالو (۳۷ ک ق ب ۱۰۹۶)، آدم داشا (۴۰ ک ق د ۱۱۱۱)،

اھر بۆلگه‌سینین داغلاری (گوئجه بئل) [آ] آغداغ (کۆره دره کندى نین یاخینیدا)^{۶۶}؛ یئندى قارداشلار / هفت برادران (۱۵ ک گ ب ۲۳۵۰)، گوئجه بئل گدیگی داغین گوئباتان طرفینده و اھر-هریس یولوندا قرار تاپیدى، چاناق داغ (۲۰ ک گ ب ۲۱۹۵)، گوئجه بئل گدیگی داغین گوندوغان طرفینده و اھر-هریس یولوندا قرار تاپیدى، چال قیللى (۲۵ ک گ ب ۲۲۸۴)، چال داغ (۲۰ ک گ ب ۲۳۸۵)، بویوک داغ (۱۵ ک گ ب ۱۸۸۱)، آلچالی (۲۰ ک گ ب ۲۲۴۴)، وردین و حاماملى قلاسی (وردین کندى نین یاخینیدا)^{۶۶}؛

اھر-خاروانا-جوشون بۆلگه‌سینین کندلری [آ] جوشون (۸۰۰)؛ گلو/گال (۳۰۰)؛ سیرکئش (۵۲۰)؛ گل چول، گوله‌خیر/نیارستان (۵۲۰)؛ سیغای (۷۷۰)؛ یئجه (۵۱۰)؛ بئشگک؛ ال یار/علیار (۸۹۰)؛ آنیق (۴۲۳) (قو: انویق)؛ جعفر آباد (۱۰)؛ آوانسار (۴۰۰)؛ آستامال (۸۲۲)؛ چشمه‌قان (۹۷)؛ آوان (۳۵۵)؛

اھر-خاروانا-مرکزی دیزمار بۆلگه‌سینین کندلری [آ] خاروانا (۱۲۰۰) (قو: خروائق)؛ میله؛ مۆلک قُضات (۱۹۰)؛ دسگیر / دستجرد (۶۸۰)؛ ووزقان (۳۴۰) تو) vərəzqan: بۆهره (۲۰۰)؛ بیوهه^{۶۶} (قو: بیورق)؛ قیشلاق رحیم، قیزیل داش قیشلاغی، خورشاقیشلاغی / آ-ی، کلو (۵۰۰)؛ لیلاب (۶۳۰)؛ نئچق / نئچه (۱۸۰)؛ فیلق، سینده‌خیر / سۆنده‌خیر (۱۸۰)؛ گوران / گوراندا (۲۳۰)؛ کۆره‌کئش، مرزه (۵۲۰)؛ مرزه‌قیشلاغی، قاراقایا؛ گۆی گونبد (قو: کبود آهنگ)؛

اھر-خاروانا-ارزیل بۆلگه‌سینین کندلری [آ] قیشلاق حاجیلار (۱۲۰)؛ سۆهرن (۳۵۰) (قو: سهران)؛ بئشگک / بئششک (۴۳۰)؛ حاجیلار (۳۶۰)؛ آندیرگان (۱۲۶۳)؛ نۆوه‌ری (۲۲۰) (قو: میوه رود)؛ سئویان (۶۳)؛ عظیم / عظیم آباد (۳۶۰)؛ مَشاہیر (۱۵۰)؛ گوئنه‌گیروه (۱۲۰) (قو: جوانان گروه)؛ آستاراقان (۲۳۰)؛ ایری / iri (۱۰۰۰)؛ آتشدیرو (۶۱) (قو: آتش خسرو)، آزیل (۶۶۰)؛ گوله‌خیر / گولئین^{۶۶} (۶۰۷)؛ تَرۆم (۶۹)؛ کۆره‌کئش (۲۳۰)؛

اھر-مرکزی-آذغان بۆلگه‌سینین کندلری [آ] راواسجان (۶۹۰)؛ آزغان (۴۸۰)؛ اویرو (۵۱۶) (قو: ابریق)؛ کوللوجه آیللی؛ آیللی (۲۲۷)؛ لامان، سۆره‌جر (قو: سراجلو)؛ شیخ احمد، آربالیق؛ ژنگوموت / زنگ‌مۆلک (۲۰۰)؛ کاسانا (۶۹۰) (قو: کسانق)؛ ناھار (۳۴۰) (قو: نه‌ار)؛ تازاکند مَسَقَران (۲۰۵)؛ کنگلو (۳۷۰) (قو: کنگل آباد)؛ آغاکندی؛ رَشْدو / آ-ی (۹۲۰) (قو: رشت آباد)؛ دوییه (۴۹۰) (قو: دوییق)؛ اوریه / اورنگ (۴۸۲) evrang: بَرْمِیس (۳۵۰)؛ تازاکند چیلان (۱۰۰)؛ چیلان (۹۰)؛ تازاکند چیلان / محمودآباد (۹۰)؛ هیلان (۱۸۰)؛ داغلیان / آ-ی (۷۰۰)؛

اھر-مرکزی-اوچ هاجا بۆلگه‌سینین کندلری [آ] پۆسته‌بگلی (۳۱۰)؛ شیریندره (۵۰)؛ بینه (۱۷۶) (قو: بئق)؛ قالا مۆلک (۱۲۵)؛ چاپان (۳۶۳)؛ قورشاقلو (۱۸۵)؛ علیرضا کندى / علیرضاجای (۲۸۰)؛ کوسالار؛ سامبوران / سامبران (۲۸۰)؛ وئانا (۵۱۰) (وئنه‌آباد)؛ زیلی / آ-ی

سۆرخای- حاجی خان- بیتدی- (او مسیره سوْن کند اولدوغو اوچون بو آدلا تانییر) (*۵۰۰): باباجان (*۵۴۰): بصیر آوا (*۱۲۰): ساری لار؛ خان ولی؛ گیریزه (*۵۲۰): ملا بگلو؛ جالیق؛ شاه نظر؛ سیدلی؛ شاه مرادلی؛ قاراقیشلاق (*۶۵): جلاير (*۱۰۰): پیه جیک؛ پارچا قیشلاق (*۴۵): دمیرتپه؛ باللی قیشلاق (*۲۳۰): ساری سول (*۱۸۵): قیشلاق کرمو (*۲۰): میدان باغی؛ طرلان (*۱۷): تاپدیق؛ قیشلاق (حاج احمد-حسین- یوسفلو-حاج اوغلو): چؤل قیشلاق؛ شامی قیشلاغی؛ چرچالی قیشلاغی؛ اوچ آغول؛ قارایشماق؛ خیاللی (*۱۵): حاجیلار؛ قهرمان؛ نجف خانلی؛ شیخ قیشلاق (*۸۱): گؤوسر (قو: گاوسر): خَلْفِیان؛

اھر-مرکزی-گۆیجه بئل بۆلگه سینین کندلری [آ] دیزین (*۱۰۲): خوئییه (*۶۹۰) (قو:خونیق): چشمه زان (*۵۱۰): قورچو کندی (*۳۷۰): ایلکده (قو: ایلکده): کورد احمد/آ-سی (*۲۰۰): کاشان (*۲۲۰): اوْشدیله (*۶۴) (قو:اوْشدلیق): وْردین (*۳۴۰): قاراجا (*۱۶۰): مزره حاجی عابدین (*۵۷۰): گونجیک (*۳۹۰): پیره-ساوان (*۴۳۰) (قو:پیره یوسفیان): خورامو (*۵۱۰) (قو:خرم آباد): ابراهیم کندی؛ زنجیر بولاق (*۵۳۰): گوموش آوا (*۳۲۰) (قو:گمیش آباد): یایجیلی/ یازیلی (*۲۸۰): دایلار (*۳۹۰): قیرخ بولاق (*۱۳۵): کوره دره (*۱۷۰): دمه نوو (*۳۹۰) (قو:دامناب): گوللوجه ماللار (*۳۳۰): محمدرضا کندی؛ گوللوجه؛ قیزیلجا (*۲۷۰): گونده یاماق، ساری یارقان (*۴۳۰): گورادره؛

اھر-مرکزی-ورگهان بۆلگه سینین کندلری [آ] قاراگوزلو (*۱۲۰): قورو گؤل (*۱۰۰): لیملی (*۲۸۰): گیرده سیق (*۳۰۱) (قو:گرده سنگ): زارخانا (*۳۹۰) (زردخانه): سیه دولان (*۲۳): شیربیت (*۴۵): چاناو/کین نوو قیشلاغی (*۸۲): تاتلار (*۵۸): هیلان (*۱۴،۱۳۰): قیشلاق قالاجیق؛ شوْشا (*۱۲۰) (قو:شیشه): آغ بولاق (*۱۳۰): کوتلر تورانچا (*۲۴۰): تورانچا (*۱۵۲): سید قیشلاق (*۲): الا صندل، داش بولاق ماغار (*۵۲): قاراقیشلاق

(قو:زکلیک) (*۵۴۰): چوبانلار حسینکلو (*۱۲۰): چوبانلار سردارلو (*۶۶۰): کنداوا (قو:گنداب): یاغ بستى- لی؛ آبی پوزان (قو: یخفرزان) (*۸۳۰): مصطفی چایی (*۲۹۰): جاوان شیخ (*۹۰): قلندر (*۸۱۰): گودول (*۱۳۰) (قو: گادول): مزره/ مرزولو/ آ-سی (*۳۰۰) (قو:مزرعه مزراع)، کوردالان/کوردیلان (قو:کردلقان): سوْما (*۲۲۰): جوْند/جوْوت (*۵۰۰) (قو:جوبند): علی بگ کندى (*۱۳۰): ژند آوا (*۸۷۰): انگه ره (انجَرَد):

اھر-مرکزی-بوزقوش (قو:بزکش) بۆلگه سینین کندلری [آ] شره بیان (*۶۰۰) (قو:شله بران): چاللی دیزه (*۱۴۰): قارابوزون؛ سیرقئین (*۲۷۱) (قو:سرقین): توله شامی (*۱۹۰): کرنگه (*۴۳۰) (قو:کرنگاه): جالیق (*۱۰): تازا کند طهماسب (*۲۰۰): رزین (*۱۵۰) rezin، داشلیجا (*۴۰۰): آلمان/ قدیم-تازا (*۴۰۷): یوزبند (*۸۰): خیدیر کندی (*۳۷۰): آلپاووت (*۲۰۰): قیزیل گنچیلی/ رئیحان (*۴۲۰): مرده کران/ مرده کتان (*۱۹۰): کوتلر (*۷۸۰): زرگر (*۲۵۰): آلاوا/ علی آباد (*۱۸۰): یئیجه/ یشگیجه (*۱۰): دیزج تلخاج (*۱۵۰)، دئیستان/ دهستان (*۱۰۰): کلهور (*۲۷۰): کاغالی (*۵۷۰) (قو:کقالق):

اھر-مرکزی-قیشلاق بۆلگه سینین کندلری [آ] دوغان (*۲۵۰): ناغاراکی/آ-سی (*۳۷۰) (نقاره کوب): آغ دووار (*۵۱): آلوار (*۱۵۷): شنقوش آوا (*۲۶۰)، قیشلاق شاهوئردی (*۳۳۰): ولی خانلو؛ عنبر لو/انبرلی (*۵۵): یاورکندی (*۳۱۰): آندوو/ آنداب/ تازا-قدیم (*۵۱۷): تازا کند شاهوئردی؛ قاراجالی (*۴): گوندوغدو (*۱۰۰): حصار سیدلر (*۱۳۰): سیدلر (*۲۱۰): قالاباشی؛ یوزباشلی (*۲۵۰): بؤهول/ بؤفول (*۴۰۰) (قو:بُهل): صفی خانلو (*۳۵): یوسفلو (*۷۰): کوربولاق (*۸۴۰): زیلی کوربولاق (*۱۰): اوْهول/ اْیل (*۶۷۰): نوودور/ نوغدوز (*۱۰۰) (قو:نقدوز): پالدرن؛ آنلی/ آللی (*۲۲۵): کوسالار (*۱۲۰): گورواوان/ یویوک-کیچیک (*۲۰): رئیحال (*۸): ناظم آوا (*۱۳۰): پنهیلی؛ سؤیودلو (قو:بیدلو): آتباق (آ-اورتا-ی-اسکی-ویا جواد-~

خېنىسلى (قۇ:خمسلو)(۲۳۰*)؛خلفنسر/خلفانصار(۵۰۰*)؛
مزرعه كۆربولاق؛ساتى(۳۰ك گد*۳۹۶تو)،

اھر-ورزقان-بگۆبكر آباد) بۆلگه سينين كندلرى [آ] دۆرى
(۴۰۰*) (قۇ:دوريق)؛كرهوى(۵۴۰*) (قۇ:كرويق)؛ بگۆ (بكر
آباد)؛ لنله خانا(۱۰۰*)؛ ياشيل(۳۱۰*)؛ قاياقيشلاق (۱۳۰*)؛
بۆرمۆلك(۱۷۰*)؛ آلچاقيشلاق؛ دايماما/دايمیق؛ سرپه دره
(۳۵۰*) (قۇ:سرپادرق)؛ سارى چيمن(۱۶۰*)؛ كيغال(۴۰۰*)؛
سۆنگون؛ كه كهوَر؛ دانگا، خوینرى (قۇ: خوینرد)؛ اۆزو/
اۆزى؛ قۇردلار؛ كلم، بال ليچا؛ تيویل (قۇ:طویل)؛

اھر-ورزقان-سينو(سينا) بۆلگه سينين كندلرى [آ] آغابيا/
(۴۴۱*) (قۇ:آقابا فرامرزى)؛ داشكسن (۴۲۰*)؛ كۆهنه-
لى؛ گزَممد(گز امدد/ گز امند) (۳۱۰*) (قۇ:گزان بند)؛
مزره/مزرعه شادى (۶۷۰*)؛ شَرَفه (قۇ:شرف آباد)؛ هتزه-
جان (۴۷۰*)؛ كاملاش؛ كاليجان؛ خايوانا (۱۲۰*)
(قۇ:خاكوانق)؛ تاليش مۆلك (۵۸۰*) (قۇ: ملك طالش)؛
كيرينگان (۵۸۰*)؛ اووخارا (۲۲۳*) (قۇ: آبخواره)؛ وَردين
(۸۳۰*)؛ اويلو/اوولو (۱۱۲۰*) (قۇ:اوילق)؛ بَهْرَبگ
(۳۰۳*)؛ رُستم آوا(۷۰*)؛ لَمْبِران(۸۷۰*)؛ فرخان(۳۲۰*)،
ليجين (۶۱۰*)؛ سثيفار (۶۳۰*)؛ كۆربولاق (۹۰*)؛ آغ
بولاق/ى (۷۴۱*)؛ اؤماى/آ-ى(۵۶۲*)، سامسام/ صمصام
كندى (۴۷۰*)؛ بۆرون دره (۲۷۱*)؛ اليرد/ الهيرد/ آلارد
elird (۴۰۵*)، قاراقايا (۳۱۰*)؛ مشك عنبر/ايشكنبر
(۶۶۰*)؛ ايزووان، سووارا/مزرعه سواره (۱۲۰*)،

اھر-هوراند-چهاردانگه بۆلگه سينين كندلرى [آ] اريكلى؛
كۆير/كۆر (۲۱۰*)، ارنان (۴۱*)؛ قورد دره سى؛ گۆروم
دره (۱۱۰*)؛ پيرلر؛ ارمك (۱۲۸*)، خويسۆره (۱۷۰*)
(قۇ:خوى سورك)؛ هيلان صفرعلى؛ بال داغى، تاوؤستانا/
تابستانا (۱۷۰*) (قۇ:تابستانق)؛ وره جين/آ-ى؛ آغ بيراز؛
ارض بگ قيشلاغى، ييزوولوق؛ ديكلى؛ صوفى؛ ازناو/
خالصه- آ-ى (۱۸۹*)، قميشلو/ مميشلو، مردبلى؛
عزيزلو؛ عسگر لو؛ قاراقايا؛ شكر لى (۷۰*)؛ زيارلى؛ تَمبه-
كىلى/ تنباكولو(۷۲*)؛ داودلو؛ تازا كند داودلو؛ خان
كندى؛ مۆلك دره؛ پيرايسميلى؛ هوين (۱۱۰*)؛ شيخ باران

(۲۴*)؛ شورانو (۳۱*) (قۇ:شوره ناب)؛ داش بولاق
(۴۰*)؛ گۆللر (۴۰*)، تازا كند (۸۸*)؛ آرمۇدلو / آ-ى؛
تَرَكَلان (۲۰*)؛ ماغار؛ داشكندى؛ حسين كندى (۶۶*)؛
قيشلاق كنه لى(بوش)، قيشلاق كۆهول؛ دوشدور (۴۰۰*)؛
سوئات (۳۲۰*)، زاخير قيشلاق ؛ وِرگهان (۶۲۰*)، دره
قيشلاق / آ-ى؛ داش قايالى؛ خيردا قيشلاق؛ گۆى دره؛
ويجه نى (۳۶۰*) (قۇ:وجنى)؛

اھر-ورزقان-قوزنى اۆزومديل بۆلگه سينين كندلرى [آ]
أرموو (۲۸۰*) (قۇ:امير آباد)؛ توخومديل(۵۴۲*)؛ سيبه-
كولان (قۇ:سيه كلان) (۵۹۰*)؛ تازا كند بكر آباد (۵۰۸*)؛
بَجوشون (قۇ:بجوشن) (۳۵۰*)؛ آغ بولاق/آ(۵۶۶*)؛
نؤهرو (قۇ:نهریق) (۵۷۰*)؛ گۆشيش (قۇ:گشایش)
(۱۵۰*)؛ قانلى ديزه (۳۵۰*) (قۇ:خونين ديزج)؛ مَسَقَران
(۸۴۰*)؛ جاجان (۴۸۰*)؛ داش آغابيا (قۇ:آغابباسنگ)
(۲۳۲*)؛ لالابئجان/آ-ى؛ سثيدلر (قۇ:سعدآباد)؛
زرينقاب(قۇ:زرين ركاب)؛ دؤز كند؛ آغ كند، بره زين
(قۇ:برازين)؛ مئينه كاغى/ بينه كاغى؛ آردشير؛

اھر-ورزقان-گۆننى اۆزومديل بۆلگه سينين كندلرى [آ]
بئشگك/بئششك (۲۸۰*)؛ سوْماْدیل (۶۵۰*) (قۇ:صومعه
دل)؛ سوْماْدِيْزه (قۇ:ديزج صفرعلى)؛ سيغنديل(۱۲۰*)؛
للله لى (۸۶۰*)؛ وِرْزقان؛ گۆيجه سلطان (۱۱۳۰*)؛ ديزه-
مۆلك (۶۲۰*)؛ كاسين؛ علوى/ آل اوى (۷۸۰*)، اره جان
(۸۳۰*)، روزى/روزو (۳۸۰*)، سیرخاديْزه (۶۴۰*) (قۇ:
سرخه ديزج)؛ راوادانا/ روادانق (۴۰۰*)؛ قاراجامۆلك
(۱۵۳*)؛ چيلاناو (۲۸۰*) (قۇ:چلناب)؛ دهليك/ ديكليك
(۲۷۰*)؛ كَلَهْغاي/كالاغاي (۱۳۰*) (بوش)؛ مزره تيلاب
(۶۵*)؛ كلان (۳۴۰*)؛ ونستان (۴۰۰*)؛ نصير آوا؛ آلاوا/
على آباد؛ آغ دره؛ زنگاوا (قۇ: زنگ آباد)؛ مَهْتَرلى
(۷۸۲*)؛ على بگلى؛ ميرزالى كندى (۵۲۰*)؛ زِيْغانو
(قۇ:زغن آباد) (۴۶۰*)؛ هييت بگلى (۳۰۰*)؛ گۆل عنبر
(۳۶۰*)؛ شِيْخِنِلى/شيخملو (۴۹۰*)؛ خيرالدين (۴۸۰*)؛
چاى كندى؛ خيرهدين/ خيرالدين؛ چيراقلى (۳۶۰*)؛
قارابولاق (۸۰۰*)؛ حاماملى (۷۰۰*)؛ ايشيقلى (۵۰۰*)؛

اَهْرِي [آ] ۱- تبریزده دوزه لن بیرنوع بالاجا و گیرده شیرینی (فا: نوعی شیرینی در تبریز) ۲- آلتی صاف تخته دن دوزلمیش و اوجو یوخاری طرفه آیری بیرنوع باشماق (فا: نوعی کفش). اهریمین əhrimən [آ،فا] شیطان، زردوشت دینینده شری ییلدیرن موجود (فا: ~). اهل əhl [آ،ع] صاحب، بییه "ثروت اهل، مشهد اهل" (فا: ~). اهل بیت [آ،ع] حضرت محمد (ص) ین عایله سی "حضرت محمد (ص) ین قیز، کوره کن و تورونلاری". اهل خبره [آ،ع] ییلن کیمسه لر (فا: اهل خبره). اهل سنت [آ،ع] ح محمدین سنتی نی یثرینه گتیرنلر (فا: اهل سنت). sunnite. اهلی əhli [ص،ع] اله اویرنمیش، ائوجیل (فا: اهلی). اهلیت əhliyə [آ،ع] ۱- یتته نک لی لیک، سویلو اولما. ۲- اهلی ائتمه، اله اویرتمه. (فا: ~) اهلیمان [آ] خیو دا کند آدی. اهم əhəm [ص،ع] چوخ اؤنم لی (فا: مهم). اهمال əhmal [آ،ع] ۱- یاواش، یاواشجا. ۲- اؤنم وئرمه مه. اهمالدان [ظ] یاواشدان (فا: خیلی یواش). اهمیت əhəmmiyyət [آ،ع] اؤنم، اؤنم وئرمه (فا: ~). اهنگ əhəng [باخ] آهک. اهمنیلر əhəmənilər [آ،ر] هخامنشیلر^۴.	(*) ۵۶؛ مرزه هوایدیره (*) ۴۰، تیبین/دیبین؛ تین (*) ۱۰۰؛ قلاکندی؛ ماللالی؛ آلچالی؛ قیادیبی؛ جعفرآباد/سلطان-آباد (*) ۱۵۰، قیلینج خانلی، داش زئیوه، اهر-هوراند-دودانگه بۆلگه سینین کندلری [آ] هوراند/هورات؛ چرمه داش؛ نوقه دی (*) ۲۵ (قو: نقدی)؛ یافت نوقه دی؛ وییه/وییی (*) ۹۰ (قو: ویق)؛ هوایدزه (*) ۳۱۰؛ کرگه سر (*) ۷۱؛ کوزن (*) ۳۷۰ (قو: کوزان)؛ قارادریش (*) ۱۸۰؛ قاراتیکانلی؛ گانباران/گۆنباران؛ گنبدان، آرازوان/هرسبان (*) ۱۴۰؛ لیغلان (*) ۷۰؛ قوتانلی؛ کره میدان، ماللاهوئی (*) ۷۵؛ شاولان (قو: شغالان)؛ تاغی کندی/تقی کندی (*) ۳۵؛ مزرعه لورا/بوش، کولان (*) ۱۵۰؛ ویزه-نوو (*) ۱۰۰ (قو: ویزناب)؛ دیلقاناو/دلقتاب (*) ۱۲۰؛ پشستوو/ (*) ۲۶۰ (قو: بیشتاب)؛ مولخاس (*) ۱۰۰؛ شلوه-ری (*) ۷۰؛ مینجوو/تازا-قدیم (*) ۲۰-۳۱۰ (قو: منجاب)؛ پریخان (*) ۷۳؛ گزرلیک؛ ینددی بولاق (*) ۲۰؛ زردرق، دهری (*) ۱۹۰ (قو: دهره، دهرود)؛ آوالان (*) ۲۷۴؛ کوزالان؛ میدانلار (*) ۳۱۰؛ کلی (*) ۲۸۰، اینجار (*) ۵۰۰؛ کوجان (*) ۷۰؛ بوژیلان (قو: بزینان)؛ جابان (*) ۱۲۰؛ نییه (*) ۶۳۰ (قو: نییق)؛ تازاکند نییه؛ خانباغی؛ خوداوغلو (*) ۵۰؛ ممدآوا/محمد آباد؛ اهر-هوراند-دیگله بۆلگه سینین کندلری [آ] چین نو (*) ۵۵۰ (قو: چیناب)؛ مرادلو (*) ۲۲۰؛ مجیدآوا (*) ۴۲؛ سیدینه (*) ۳۶؛ ناواسار (*) ۲۵۰ (قو: نوانسر)؛ لیغمان/لقمان؛ آغ درق (*) ۳۲۹؛ جابان/چاپان؛ آیدینلی (*) ۱۹۰؛ معروفان (*) ۸۰، خلفه لی (*) ۲۴۰؛ تازاکند نصیرآباد؛ سلطان آوا (*) ۱۴۱؛ آمپار (*) ۲۰۰؛ قالاچیق (*) ۱۷۰؛ سینگیروو (*) ۳۰۰ (قو: سنگر آباد)؛ کنده (*) ۲۴۰؛ هल्ली (*) ۳۲۰ (قو: هلیلو)؛ نوروم/لوروم (*) ۲۸۰؛ هوروبره/حورودره (*) ۲۸۴؛ سولودره (*) ۱؛ اوچاقلار؛ اهرام əhram [آ،ع] هرم لر، مخروط شکلینده شئیلر، پیرامید. اهرچای [آ] اهر و قلندر ده چای آدی. اهرهم əhrəm [آ] بوشهر دا کند آدی. اهرم əhrom [آ،ع] اوزون دمیر میله، قالدیراج (فا: ~).

ای - ۱

ایراقساق [ص، فیزیک] بیر بیریندن اؤزاقلاشان (ایشین، جیزیق).

ایراقساماق [ل] بیرشئین گرچکلشمه سینی اؤزاق گؤرمک.

ایراقسینماق [ل] بیرشئین اؤزاق اولماسینی گؤرمک

ایراق گؤرور [آ] اوزاقلاری گؤرمه آلتی، دۆربون، تنلشکۆپ.

ایراق لاشدیرماق [ل] اوزاق لاشدیرماق (فا: دور نمودن).

ایراق لاشدیریلماق [بل] اوزاق لاشدیریلماق (فا: ف.م).

ایراق لاشماق [س] اؤزاق لاشماق (فا: دور شدن).

ایراق لاماق [ل، سن] اوزاق لاشدیرماق (فا: دور نمودن).

ایراق لیق [آ] اوزاق لیق (فا: دوری).

ایراقلاماق [ل] بلیرلی بیر ایرا ایله بلیرتمک، کارا کتئریزه اتمک.

ایراقماق iramaq [س] اؤزاق لاشماق، آرا آچیلماق.

ایراق Irq [آ] ۱- سوی، نژاد، عرق (فا: نژاد) ۲- فالجیلیق،

کاهینلیک {کلمه بعضاً عربجه اولدوغو سانیلیر حالبوکی

تورکجه ده کؤکلو و یاقین بیر کلمه دیر؛ ت: کاهینلیک،

فالاباخما، بیرینین ایچیندن خبر وئرمه ایشی "ایراقلاماق:

کاهینلیک اتمک؛ شامانیزمده فالاباخان کیشی یه ایرکیل

و آرگیل سؤزلری دئیيله رک بو کلمه ایله ایلگیلیدیر^{۲۷}؛

باخ: اؤزوق، ایراق}.

ایراق آیریمجی لیغی [آ] بیر ایرقی اوستون توتاراق او بیرلری

تاپدالاما (فا: تبعیض نژادی). racial discrimination

ایراق آیریمی [آ] سوی آیریمی، ائتئیک آیریمی.

ایراق بیلیمی [آ] سوی بیلیمی، ائتئولوژی.

ایراق irqal [آ، بی] ۱- یتیمیشی یتمه لی بیر داغ چالیسی،

یازدا گؤرن، قارا گؤز آغاشیغی (فا: آملانشیه مشمله).

Amelanchier ۲- [آ] طالع لی، شانس، شانسی^۷.

ایراقلاماق irqalamaq [ل] باخ: بیرقالاماق.

ایراقچی [آ] ایرقچیلیقلا ایلگی لی اولان (فا: نژاد پرست).

ایراقچیلیق [آ] بیر ایرقی اوویر یله نسبت اوستون توتما (نژاد پرستی)

ایراقداش [ص] عئینی ایرقا عاید اولانلار.

ایراقی irqi [ص] ایرقا عاید اولان.

ایراقیز irqiz [آ] ۱۳م جو عصرده جوجی خان مرکیت لری

یئتیب تعقیب ائدرکن، سیردریا یاخینیندا خوارزمشاه

قوشونلاری ایله ساواشدیغی بیر یئر آدی^{۱۲}.

ای [حرف] ای حرفی تورک عرب الفباسی نین سککیزینجی سس لی حرفی و تورک لاتین الفباسی نین اون اوچونجو حرفی ساییلیر، بو حرف کلمه لرین اولینده الف له بیر لیکده و آیری یئرلرده "ی" شکلینده گلیر، دیل وضعیتی جه قالین، دوداق وضعیتیجه دوز و دار سؤیله نیر، باخ: آ سسلی حرفینه، دقت اولونمالیدیر بو حرف آذربایجان جمهوریتینده کلمه نین اولینده سؤیلمه ده یازیلاندا ای^۱ شکلینده یازیلیر، بو کتابدا خالق دیلینه و یازیلان سؤزلره اؤیراق کلمه نین اولینده ده یازماغا قرار وئریلدی، دئییلمه لیدیر کی تورکیه دیلینده ده بئیلهدی (فا: هشتمین حرف صدادر)

ایتلیق itliq [آ، ت] تۆرک بۆلگه سینده بیر شهر آدی.

ایچبارا تارکان [خ] ایشبارا + تارکان؛ یتنی سئی یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ^۷.

ایداچو [آ] مُحافظ، قوروما^۷.

ایدوق/ایدوغ [آ] قوتسال، تانریسال^۷.

ایرا ira [آ] سجه، کاراکتئر. {باخ: ایراق، یارماق}

ایراز/ایراس/اؤراز [آ] ۱- بخت، طالع، مۆتلولوق ۲- جسارت، گؤزۆپک اولما^۷.

ایراق iraq [ظ] اؤزاق، اؤزاقدا (فا: دور) far {ت، سن «ایراق»؛ اسکی تورکجه ده ایر کلمه سی اوتانما معناسیندا، و ییرماق؛ ایرماق سؤزلری یارماق و پارچالاما آلامیندا ایشله نیردی و ییرماق سؤزوده اوزاقلاشماق معناسی وئیریدی، آچیق دیر کی ییرماق بو سؤزجوگون کؤکودور و البته بو کلمه لرین هامیسی یارماق سؤزیله کؤکداش دیلار، یتنه ده بو کلمه یه تای ایرق سؤزونوده بولارا باغلاماق اولار}.

ایراق ائله مک [ل] اوزاق لاشدیرماق.

ایراق اولسون [ن] آلا له گؤسترمه سین، اوزاق اولسون.

ایراقجا [ظ] بیر آز اوزاق، اوزاق کیمی.

ایراق جانیندان [باخ] ایراق اولسون.

ایراق دوشمک [س] اوزاق دوشمک.

- ايرلايو** [آ] ايرلايان، ييرلايان، آخاراق اوزاقلان، ايرماق.^۷
- ايرماق** [آ] Iрмаq ايرماق، بۇيۇك چاي river {باخ: ايراق}
- ايرماق دالقيجي** [آ،دى] پرده آياقلى لاردان، كيچيك باليق و بۇجك ييين ۲۵cm بۇيدا بيرقوش، بۇ قوشو (فا:نوعى پرندە). Podiceps fluviatilis
- ايرماق دۇغوزو** [آ،دى] جۆت بارماقلى، بوى ۱۲۵cm قويروغو ۲۵ cm، پارلاق پاس رنگينده، آقريقادا ياشايان، امجك لى بير حئيوان (فا:نوعى خوك). potamochoerus pokcus
- ايرماقلار آراسى** [آ] ايكي ايرماق آراسيندا اولان بۇلگه (فا:بين النهرين) Mesopotamia
- ايريز / ايريس** [آ] باخ: ايراز، بخت.^۷
- ايريم** [آ] ۱-بۇيو، افسون ۲-ايچيندن سو آخان توپراق، اراضى.^۷ {باخ: ايراق، ايرماق}
- ايزقارا** [آ،يو] چوبوقلو قفس، باليق و ات پيشيرمك اوچون چوبوقلو آراج (فا:نوعى وسيله كباب پزى).
- ايزقين** [آ،بى] توخوملاريندان ياغ چيخاريلان بير ييتگى. eruka cappadocica
- ايسپاناك** [باخ] Ispanaq [اسفناج].
- ايساقور** [آ،دى،يو] دنيز گلىنى^۲ (فا:عروس دريائى homarus
- ايسيتيق / ايسيتيق** [آ] سيچاق، ايسىتى.^۷
- ايسريق** [آ] اوخشايتجى، ساريچى، ايسيتيجى.^۷
- ايس سيز** [ص] بوش يئر، شتليک سيز، هيچ كس ياشامايان، اهالى سيز. {باخ: ايسلانماق}
- ايس سيز جا** [باخ] ايس سيز ليق.
- ايس سيز ليق** [آ] بوشلوق، تك ليک.
- ايس سيليق** [آ] باخ: ايسىتى ليک.
- ايسلاتماق** [آ] ايسلاتماق ايشى.
- ايسلاتماق** [ل،سن] ياش اتمک، سۇ سېمک و آتماق، سۇ چيله مک (فا:خيس شدن).
- ايسلاديجى** [آ] ايسلادان و ياش ائدن هر آراج ويا کيمسه (فا:خيس کنندە).
- ايسلاديش** [آ] ايسلاتماق ايشى ويا ييچيمي (فا:خيسى).
- ايسلاديلماق** [آ] ايسلاديلماق ايشى.
- ايسلاديلماق** [بل] ياش و ايسلاق انديلمک (فا:خيس شدن).
- ايسلاديلميش** [ص] ايسلاق حالا سالينميش، ياش انديلميش (فا:خيس شده).
- ايسلاق** [ص] ايسلانميش اولان، سۇيا باتيريلميش ويا اوستونه سۇ تۇكۇ لموش، ياش، ياشلانميش (فا:خيس).
- ايسلاقليق** [آ] ياش ليق، نم ليک، رطوبت ليک (فا:خيسى).
- ايسلانديرماق** [باخ] ايسلاتماق.
- ايسلانماز** [ص] ايسلانمايان.
- ايسلانما Islatma** [آ] ايسلانماق ايشى.
- ايسلانماق** [س] ياش اولماق، ياشلانماق، ايسلاق اولماق (فا:خيسيدن) to absorb water {ت،سن: سۇلانماق
- کلمه سينين ديشيميش شکليدير.^۷
- ايسلانميش** [ص] ايسلاق حالا گلमيش (فا:خيس شده).
- ايسلانيش** [آ] ايسلانماق ايشى ويا ييچيمي (فا:خيس شده).
- ايسليق** [آ] فيت، فيشقيريق، فيشقا چالما آلتى.
- ايسمارلاما** [آ] ismarlamaq [سفرارش، تاپشيرما، تاپشيريق (فا:سفرارش). recommendation
- ايسمارلاماق** [ل] تاپشيرماق، سفرارش اتمک (فا:سپردن). to deposit {دده، بو کلمه فارسجادا ايشلەنن سفرارش کلمه سيله کۇکداز او لماليدير.^۷
- ايسمارلانماق** [بل] تاپشيريلماق، سفرارش انديلمک
- ايسماريش** [آ] تاپشيريق، سفرارش.
- ايسى** [آ] باخ: ايسىتى، ايسيق.
- ايسيتماق** [ل] باخ: ايسىتى لتمک.
- ايسيرتماق** [ائتد] سانجماسينا و ساشماسينا سبب اولماق.
- ايسيرق** [آ،طب] بوغاز و قولاق آرديندا سېگى لى درى خسته ليگى (فا:نوعى مريضى).
- ايسيرقان** [آ،بى] هر طرفى سرت توك لر له دۇلو، توخونورسا قاشينديرجى بير ييتگى، اوتسوو ايسيرقان اوتو، گيزى تيکاني (فا:گزنه). urtica membrakacca
- ايسيرقان گيللر** [آ،بى] ايکى چنکلى، شربتچى اوتو، ياپيشقان اوتو کيمي ييتگى لرى ايچينه آلان ييتگى فاميلي، گيزى تيکاني گيللر (فا:گزنه ها). urticaceae

ایسیرماق [ل،ت] سانجماق، قاپماق، دیشلریله قوپارماق.	ایشیناج [آ] ایشیق ساچان (فا: لامپ تشعشعی). bulb
ایسیریلماق [بل] سانجیلماق، قاپیلماق، دیشلریله قوپاریلماق.	ایشینماق [آ] ایشیق ساچماق، ایشیق لاندیرماق.
ایسیق / ایسینیق [آ] ۱- ایستی، سبجاقلیق، حرارت؛ ۲- قازاقلارین، کچیویز بؤلگوگو، بای اوغللو اویماغی و قیرقیزلارین توفای، ساری و باغیش اویماغی اؤلوبالاریندان. ۴- انسان آدی: ایسقای، ایسقبای.	ایشتیم [آ] یاغلا یانان بیر نوع فیتیل لی چیراق.
ایسیق گؤل [آ،ت] ایرماق آدی.	ایشیرقان isırqan [آ،بی] توخوملاری ادویه کیمی ایشله دیلن بی بیتگی، کدی باشی (فا: کله گربه، گزنه قرمز، انجری ی کتانی). galeopsis. lab
ایسک آوا / ایسکاوا [آ] میانا دا کند آدی {ایستی یثر}.	ایشیغا حساس [ص] ایشیغا دویارلی "ایشیغا حساس کاغاذ".
ایسیل [آ، فیزیک] ایستی ایله ایلگیلی.	ایشیغاداواملی [ص] ایشیغادا یا ناقلی "ایشیغاداواملی بویالار".
ایسیلیق [آ] باخ: ایستی لیک.	ایشیغا دایاناقلی [ص] ایشیغا داواملی.
ایسین [آ] بیر کیلوگرم سویون حرارتینی بیر درجه آرتیران ایستی مقداری، کالوری (فا: کالری). calory	ایشیغا دویارلی [ص] ایشیغا حساس.
ایسیندیرماق [ل] ایستی لندیرمک.	ایشیغی دوشمک [س] گؤزل اؤزلو کیمسه قادین اوچون "قیز او قدر گؤزل ایدی ایچری گیرمک همین اؤزونون ایشیغی دؤشدو چمنه" (فا: کنایه از صورت زیبا).
ایسینماق [س] ایستی لنمک.	ایشیق ışık [آ] ۱- نور، وارلیق لاری آیدین لاداراق گؤرونمه سینی ساغلايان فیزیکیسل انرژی، گونشین ساچدیغی شعاعلار "گون ایشیغی، گون وثریر ایشیق وثریر، ضعیف ایشیق" (فا: نور). light ۲- یوکسک درجه ده ایستی لهنن جیسیم لردن ساچان انرژی. ۳- مجازی حالدا معارف، مدنیت، عرفان، تمیز لیک و آیدین لیق معناسیندا ایشله نیر "ؤزگیم ایشیق دیر، ایشیق دان قورخان، کتابین ایشیغی سایه سینده، بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایسینئل [آ] انسان آدی، قارادان دنیزه اسن یئل، ملتم.	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشاراتی / ایشارتی [س] باخ: پارلیتی، ایشارما.	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشارما [آ] خفیفجه ایشیلدما، ایشیق وثرمه (فا: سوسو).	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشارماق ışarmaq [س] خفیفجه ایشیلدماق، ایشیق وثرمک (فا: سوسو کردن).	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشارا [آ] ۱- باخ: ایسی + بورا (ایتی و یاندیریجی فیرتینا)؛ مجازاً چالیشقان. ۲- گوی تورک، یثنی سئی و اویغور یازیتلاریندا آدی گئچن بگلردن نچه آد: ایشبارا آلپ، ایشبارا بیلگه، ایشبارا تامقان، ایشبارا تریش تونقا، ایشبارا چیخان، ایشبارا خاقان، ایشبارا خان، ایشبارا یامتار.	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشیر [آ،بی] اسفناج گیللردن، اتلی ساپلاری اولان بیر اوت، چؤل پازی سی (فا: پازی). blitum cepitatum	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشخان [آ] آذربایجان دا چای آدی.	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشقیرتی [آ] ایشقیرماق ایشی (فا: سکسکه). hiccup	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشقیرما [آ] ایشقیرماق ایشی (فا: سکسکه). hiccup	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشقیرماق [س] ایشقیرتی لی حالدا دوشمک (فا: سکسکه کردن).	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشقیریق [آ] ایشقیرما، ایشقیرتی (فا: سکسکه). hiccup	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشقین [آ] باخ: اوشقون.	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".
ایشلیق [آ] میانا دا کند آدی {ایشیلايان و آیدین یثر}.	ایشیق آیلای [ص] ایشیق ایلای "ایشیق ایلای بویلیمین ایشقلاری هر یانا ساچیلیدیر".

shining at night

ایشیق چاناغی [آ] ایشیق وئرن آراج.

ایشیق دان دوشمک [س] ایشیق آزالماق.

ایشیق دان قورخان [ص] ۱- ایشیق دان دیسکینن، ایشیق دان قاچان. ۲- مجازی حالدا گئری فیکیر لی آدمالارا دئییلیر.

ایشیق زولاغی [آ] زولاق شکلینده اولان ایشیق (فا:باریکه نور). beam of life

ایشیق سنون یتگی لر [ص، بی] گونش اولان و ایشیق لی یئر لری سنون یتگی لر.

ایشیق ساچان [ص] اوزوندن ایشیق وئرن (فا: شعاع افکن).

Radiating

ایشیق ساچما [آ] ایشیق وئرمه (فا: تابان). shining

ایشیق ساچماق [باخ] ایشیق وئرمک.

ایشیق سیز [ص] ایشیق اولمایان (فا: بی فروغ). lustreless

ایشیق سیزلیق [آ] ایشیق سیز اولما وضعیت (فا: بی نوری).

ایشیق سیقنالی [آ] ایشیق واسطه سیله وئر یلن سیقنال و اشاره.

ایشیق قاییدیشی [آ] ایشیق شعاع سینین بیر یئر دیب قاییتما (فا: بازتاب نور). reflection of light

ایشیق لاتماق [ل] [باخ] ایشیق لاندیرماق.

ایشیق لاشماق [س] [باخ] ایشیق لی اولماق.

ایشیق لاندیرما [آ] ایشیق لاندیرماق ایشی (فا: نوردهی).

Illumination

ایشیق لاندیرماق [ل] ۱- ایشیق ائلمک، ایشیق لی اتمک "گونش یئر ایشیق لاندیردی" (فا: روشن کردن، نور تاباندن).

۲- جانلاندیرماق، ایسیندیرمک "بو سوزو ائشیدیرکن اورگی ایشیق لاندی". ۳- بیر مسأله یه آیدین لیق گتیرمک، ایضاح اتمک، آچیقلاماق "قازتله لر مسأله لری یاخجی ایشیق لاندیریللار".

ایشیق لاندیریجی [ص] اطرافی ایشیق لاندیران (فا: روشن کننده، نور افکن).

ایشیق لاندیریلماق [بل] ایشیق وضعیت گتیریلیمک (فا: ف. م روشن کردن، نور تاباندن).

ایشیق لانماق [س] ۱- ایشیق وضعیت گلمک، ایشیق اولماق

"کیلیدی وئارکن اوتاق ایشیق لاندی" (فا: روشن شدن، نور تابیدن). ۲- سحر آچیلماق، دان یئر سؤکولمک "هاوا ایشیق لاندی". ۳- هر هانسی بیر حس تأثیر ایله اوزوند و گوزلرینده کؤنلوند سئوینج علامتی ظاهر اولماق "اورگی ایشیق لاندی".

ایشیق لی [ص] ۱- ایشیق اولان، ایشیق ساچان، پارلایان، ایشیق وئرن، آیدین "بو گنجه آی ایشیق لی دیر" (فا: روشن). ۲- فرحلی، سئوینج لی، آیدین و پارلاق "ایشیق لی گؤنلر، ایشیق لی دؤنیا". ۳- لاجین داغ آدی (۲۵۲۰) ۴۰.

ایشیق لیق [آ] ۱- ایشیق لی شئین حالی، ایشیق لانما درجه سی "لامپانین ایشیق لیغی" (فا: روشنائی). lightness ۲- بالاجا پنجره، ایشیق گلن یئر، ایشیق ساچان وسیله "اوتاغین ایشیق لیغی". ۳- معارف و عرفان، آیدینلیق "ایشیق لیغا چیخاسان".

ایشیق مئالجه سی / ایشیق تداوی سی [آ] ایشیق شعاقلاری واسطه سیله اولونان درمان و وئر یلن مئالجه.

ایشیق وئرمک [س] ایشیق لاندیرماق، ایشیق ساچماق.

ایشیق وئریجی [ص] ایشیق لاندیران، ایشیق ساچان.

ایشیق ها ایشیق [ظ] دان یئر سؤکولنده، هاوا ایشیق لانماغا باشلایاندا "ایشیق ها ایشیق ساعات زنگ ووردو یوخودان اویندی".

ایشیق هیزی [آ] ایشیق بیر ثانیه ده گئتدی یول.

ایشیق یئر [آ، مج] اومود یئر، اومود وئرن شئی.

ایشیق یئهن لیگی [آ] ایشیق بیر ثانیه ده گئتدیگی یول (فا: سرعت نور). velocity of light

ایشیق یایان [آ، ص] ایشیق ساچان (فا: شعاع گستر). bright

ایشیق یوغونلوغو [آ] مشخص بیر مکان و یا زاماندا اولان ایشیق مقداری (فا: چگالی نوری). optical density

ایشیق یواری [آ] گونشین ائشیکه ایشیق وئرن قاتمائی.

ایشیقچی [آ] ایشیق دؤزنله یین و ایشیق وئرن کیمسه (فیلم

گوتورمکده و فیلم وئرمکده) (فا: آپاراتچی، نور دهنده).

ایشیقچی لیق [آ] ایشیقچی نین ایشی (فا: نور دهی).

ایشیق لی [آ] سایین قالا و اهر ده کند آدی.

ايشين isin [آ، فيزيک] ايشيق قايناغيندان ساچيلان ايشيق لارين هر بيرى، شعاع، بير مرکز و نقطه دن ياييلان و ممتد اولان ياريم خط لرين هر بيرى (فا: اشعه). rays	ايشيل isil [ص] ايشيق لى، ايشيق پاريلتى سى..
ايشين ائنگين [آ] ايشين ائنگين ليگى اولان، راديواکتيو.	ايشيل ايشيل [ظ] تترک و پارلاق بير ايشيق ساچاراق، ايشيلدا ياراق.
ايشينباي [آ] انسان آدى، باخ: ايشين + باي ٧.	ايشيل ايشيل ايشيلداق [س] پارپار پاريلداق.
ايشين ييلمى [آ] ايشينلارى اينجه له ين ييلمى (فا: پرتوشناس). radiologist	ايشيل کوڤ [آ، بى] سيغير دوغوز و انسانلاردا کوڤلوجه خسته ليگينه يول آچان بير آسلاق و گوڤه لک (فا: نوعى قارچ). actinomyces bovis
ايشين ييلمى [آ] ايشينلارى اينجه له ين ييلمى (فا: پرتوشناسى). radiology	ايشيل کوڤلر [آ، بى] چوخ نۇعلو و انسان و حئيوانلاردا آسلاق ياشايان ييتگى لر تاقيمى (فا: نوعى از قارچه).
ايشيني [ص] باخ: ايشيلتى.	ايشيلتاماق [ل] باخ: ايشيلداق، پاريلداق.
ايشين چگيمى [آ] ايشينلارى اؤزونه طرف چگمه ايشى (فا: جذب تابش). absorption of radiation	ايشيلاق isilaq [آ، دا] پاريلتى.
ايشين ساچان [آ] ايشين يايان (فا: پرتوافکن). radiant	ايشيلاماق [س] باخ: ايشيلداق، پاريلداق.
ايشين ساچما [آ] ايشين يايما (فا: پرتو گسترى). radiation	ايشيلاي [آ] آي ايشيغى کيمي آيدين، قيز آدى (فا: نام دختر).
ايشين ساغاتيم [آ] ايشين لا مۇعالجه ائتمه ايشى (فا: پرتودرمانى). radiotherapy	ايشيلتاج [آ] پروژکتور (فا: پروژکتور). projector
ايشين سال [ص] ايشينلا ايلگى لى (فا: پرتوى). radial	ايشيلتان / ايشيلتاي [آ] انسان آدى، باخ: ايشيل + تان / تاي ٧.
ايشينقان [آ] راديواکتيو؛ آلفا بئتا و گاما ايشين لارى وئرن مادّه.	ايشيلتى [آ] خفيف پارلاق ليق، ضعيف ايشيق (فا: تلا لو) shine
ايشين قانليق [آ] راديواکتيو، آلفا بئتا گاما ايشين لارى يايما اؤزل ليگى.	ايشيلتى گلک [س] ايشيق گورونمک، ايشيق سئچيلمگه باشلاماق.
ايشين گريستال ييلمى [آ] ايشين و كريستالين بير بيرينه تاثيرين اينجه له ين ييلمى (فا: پرتو بلور شناسى). radiocrystallography	ايشيلتى لى [ص] ايشيلتى سى اولان، ايشيلدايان، ايشيلتى ساچان (فا: تابناک). luminous
ايشين لاتما [آ] ايشين يايما (فا: پرتوبينى). radioscopy	ايشيلدا بؤجک / ايشيلداق بؤجک [آ، دى] باخ: آتش بؤجگى (فا: آشيره). a glwing
ايشين لاما [آ] ايشين ساچما، تشعشع (فا: تابش). radiation	ايشيلدا قوڤروق [آ، دى] سئرجه لر دسته سيندن پارلاق آل قيرميزى قوڤروغو اولان بير قوش.
ايشين لاماق [ل] ايشين وئرمک (فا: تاييدن).	ايشيلداق [ل] ايشيق ساچماق (فا: تاباندن). t~ to shine
ايشين لانديرما [آ] ايشين لاما وضعيتينه گتيرمه (فا: تابش).	ايشيلداق [آ] ايشيق ساچان، ايشيق وئرن (فا: پروژکتور).
ايشين لانديرماق [آ] ايشينلا وضعيتينه گتيرمک (فا: تاباندن).	ايشيلداق ايشيلداق [س] ايشيلتى وئرمک، پاريلداق (فا: سوسوزدن، تاييدن). to flicker, to shine
ايشين لايان [آ] ايشين ساچان (فا: پرتوافکن). radiation	ايشيلدايان [ص، آ] ايشيلداييجى، ايشيلتى وئرن.
ايشين لاييجى [آ، ص] ايشين لاما قايناغى اولان ماده (فا: اشعه دهنده).	ايشيلداييجى [آ، ص] ايشيلدايان، ايشيلتى وئرن (فا: فروزان).
ايشين لى [ص] ايشين وئرن (فا: اشعه دار).	Luminous
ايشين ليلار [آ، دى] بير خجره لى حئيوانلاردان بير تاقيم.	ايشيم ايشيم [ظ] ايشاراق، ايشيلدا ياراق.
	ايشيماق [س، باخ: يانماق، ياشوماق] پاريلداق (فا: برق زدن).

شئی) سۆزوندن آلینما بیر سۆزدور و یال کیمی اوزانان سورویه دئییلیر، باخ یال.

ایلیخی باشی [آ] ایلیخیچی (فا: سر گله دار).

ایلیخی باشی لیق [باخ] ایلیخی جی لیق.

ایلیخیچی [ixiçi] [آ] ۱- ایلیخی ایشینه باخان (فا: گله دار). ۲-

شامخور'دا داغ آدی ۴۰؛ اردیل، تبریز، کیوی، گئرمی (۲)، هشتری ده کند آدی.

ایلیخیچی لیق [آ] ایلیخیچی نین ایشی (فا: گله داری).

ایلیخیداش [آ] سو'مقاییت'دا داغ آدی ۴۰.

ایلیخی لیق [آ] ایلیخی یا آیریلیمیش آت (فا: اسب گله).

ایلدیراق [آ، گۆب] ۱- سهیل اۆلدوزو. ۲- پاریلداییچی، پاریلدایان، ایلدیریم، شیمشک.

ایلدیرما [İldırma] [آ] پاریلداما، ایلدیرماق ایشی.

ایلدیرماق [س] پاریلداما.

ایلدیریم [İldırım] [آ، سن؛ باخ: یال] ۱- بۆلودلارین بیریرینه دیمه سی سو'نوجو الکتریک بو'شالما سی، ایلدیراق (فا: رعدو برق). ۲- بَرک، یۆکسک و و'لتاؤلی الکتریک. ۳-

گۆز قاماشدیریچی، ایشیق، آشیری پارلاقلیق. lightning

ایلدیریم ساوار (ساوان) [آ] باخ: ایلدیرم قیران.

ایلدیریم سرعتيله [ظ] ایلدیرم کیمی، چو'خ یئهن، چو'خ ایتی. **ایلدیریم قیران** [آ] ایلدیریم ساوان، ایلدیریمی ساوماق اوچون تیکیتی لرین اؤستونده قویولان آلت، پاراتونر (فا: برقگیر).

ایلدیریم وورما [آ] شیمشک وورما (فا: برقزدگی). electric shock

ایلدیریملیق [آ] باخ: ایلدیریم ساوان paratoner

ایلغارلاما [İlğarlama] [آ] آت چاپیتما.

ایلغارلاماق [ل] آت چاپیتماق {سن} 'ایلغاماق': ۱- آت چاپدیر-

ماق ۲- آراشدیرماق؛ باخ: ایلقار.

ایلغیم [İlğim] [آ] ایلقیم.

ایلقات [آ] باغلی، شُبه، بلیرسیز.

ایلقار [آ] ۱- آت چاپیتما، آتین دۆرد نالا گئتمه سی. ۲- غیرت.

ایلقارچی [آ] آت چاپیدان.

ایلقارلاماق [ل] ایلقلارلا سالدیرماق.

ایشین لیلار [آ، دی] بیر گۆزه لی حیوانلاردان حرکت و دۆیو اۆرقلارلی یالانجی آیاق و اۆلدوز ایشینلاری کیمی اولان

بیر تاقیم (فا: تیره ای از جانداران). Radiolaria

ایشین یازار [آ] ایشینلاری ثبت ائدن آراج (فا: پرتونگار).

Radiographer

ایشینیم اۆلچر [گۆب] ایشین ارکه و انرؤی سینى اۆلچن آراج (فا: تشعشع سنج).

ایشینیم [آ، فیزیک] تشعشع، ایشین یاییمی. radiation

ایغاج [آ] ۱- آغاج، آغاجلیقلى بۆلگه ۷.

ایغار [آ] قیمتلى، آغیر ۷. گئچمیشده حکومت طرفیندن هدیه کیمی بیرینه وئریلن مۆلک، ویا بیر کند و یرى قوروماسی قارشیلیغیندا آلدیغی وئرگی ۱۴۸. {یغار'ایغار}.

ایغدیر [İğdir] [آ] ۱- اؤغوز تورکلرینین ۲۴ بوی'وندان بیرى ساییلیر، اؤغوزنامه کتایبندا بو کلمه هامی یا تواضع و قوللوق معنالایب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه ایگدیر و

ییگدیر شکلینده ده یازیلیبدیر، بۇ طایفانین قالیقلارینی ایندیکی قاشقایلارین ایچینده گۆرمک اولار. ۲- [خ] یتگین، تورکمنلرین، چاودور اویماق بگ لریندن ۷.

ایغدیر [آ] اؤرمو گۆلو آدلاریندان بیرى.

ایغیر حیق [آ] فجر ۷.

ایغیل [آ] لام سو، آرام یریین سو' آختیتی سی ۲.

ایلا / ایلی [آ، ت] بیر دره آدی.

ایلاچین [İlaçın] [آ] ۱- لاچین، شاهین قو'شو. ۲- گۆی تورکلر دۆنمی بگ لریندن و کۆرشاد'ین قیرخ یۆلداشیندان بیرى؛ سلجوقلار دۆنمی بگ و اوردوباشی لاریندان ۷.

ایلانکو / ایلاتقو [آ] ۱- قیوراق ۲- اؤلو، اؤلؤلانمیش، اؤجا ۳- [خ] چنگیز خاقان'ین اوردوباشی لاریندان ۷.

ایلتار [İltar] [آ] چوبان کۆپکلرینین بوغازینا تاخیلان چيوى لی دمیر ۲.

ایلیخی [İlxı] [آ] ۱- آت ائششک کیمی دیرناقلی حیوان سوروسو، ائوجیل حیوانلار وئریلن عام آد. ۲- باشی بو'ش بوراخیلیمیش آت ویا ائششک (فا: گله). flock {ت' ییلخی، سن، دده؛ بو کلمه یال (آت) یالی و یال کیمی اولان هر

ای-ا

بۇرۇلاراق دۆزلمیش اۆزون ساپ (فانخ). rope, string

{سومرجه «دب»؛ ت، سن «یپ»}

ایپ اینجه [ص] چوخ اینجه، اینجه جیک.

ایپ وۇرماق [ل] توخوماق.

ایینکا [آ، بی، پورتاغالجا] کؤک بویا سولاردان، گونئی آمریکا آغاجی، کؤکوندن قوسدوروجو ماده دۆزه نیلن

(فانوعی درخت). cephaelis ipecacuanha

ایپ آندی [باخ] ایپ گنچدی.

ایپ آجان [باخ] ایپک آیرن.

اییار / اییار [آ، تا] یاشان دئیلن بیر نوع گۆزل قوخولو

اوت. ۲-عطیر، میسک. {اییی+ار}

ایپ اوجو [آ] آختاریلان شئی و گرچکه یتیشه بیله جک ایز.

ایپ آیرن [ص] پامینی آچیب بۇران وایپ دۆزلدن (فانخ ریس). spinner

ایپجیک [آ] ۱-بالا و قیسا ایپ. ۲-ایپجیک.

ایپ چکدی [آ] (اوشاقلار آراسیندا) ایکی گروه آراسیندا ایپ چکمگه چالیشاراق اوینانان بیر اوپون آدی.

ایپچی [آ] ایپ دۆزلدن وساتان کیمسه (فانخ فروش، نخ ساز).

ایپچیک [آ] یتگیلرده ارکک اۇرقانلاردا باشچینی چیچگه باغلایان اینجه ساپ، یتگی لرین توخوملوق لاریندا اولان اۆزون قیل کیمی اۇرقانلار (فانخ عضو نخ مانند)

ایپچیلیک [آ] ایپچینی ایشی (فانخ فروشی و نخ سازی).

ایپچین ipçin [آ] یان یانا و ساغلام شکیلده، باخ: ایپچین. "آتی ایپچین ناللاتدی، مثنه نین آغاجلاری ایپچین دورموشدو" (فانخ: کنارهم و محکم). {سیخیلمیش ایپ کیمی مفهوم اولاراق ایپ سۆزونه باغلیدیر}

ایپرنمک [باخ] پییرناماق.

ایپ سۆلوجانلار [آ، دی] چوخو انسان و حیوانلاردا آسلاق اولاراق یاشایان اینجه و اۆزون وجود لو صنف (فانخ: کرهما).

ایپسی ipsi [ص] ایپ ویا ایپلیک پیچیمینده اولان.

ایپسیز [ص] ۱-ایپی اولمایان (فانخ: بی طناب). ۲- [مج] باشی بوش (فانخ: ول).

ایپسیز ساپسیز [ص، ظ] ۱- آنلامسیز. ۲- یارارسیز (فانخ: سراسری).

ای- [حرف] ای حرفی تورک عرب الفباسی نین دوققوزونجو سس لی حرفی و تورک لاتین الفباسی نین اؤن دۆردونجو حرفی ساییلیر، بو حرف کلمه لرین اولینده الف له بیر لیکده و آیری یئرلرده ی شکیلنده گلیر، دیل وضعیتی جه اینجه، دوداق وضعیتی جه دوز و دار سؤیله نیر، باخ: آ سسلی حرفینه (فانخ: نهمین حرف صدادر ترکی آذربایجان).

ایار [آ] زنجان دا داغ آدی.

ایاز ayaz [باخ] آياز.

ایالات ayalat [آ، ع] ایالت لر.

ایالت ayalat [آ، ع] بیر والی نین اداره سی آلتیندا اولان اؤلکه (فانخ: استان). province

ایالتی [ص] بولگه سل (فانخ: ایالتی). provincial

ایالو، آیلو ayalu [آ] ماهنشان دا کند آدی {آیا+لی}.

ایام ayyam [آ، ع: یوم چو] گونلر (فانخ: ایام).

ایچین [باخ] ایچین.

ایبریق ibriq [آ] سؤ قابی، قولپلو سؤ قابی (فانخ: ابریق). {ت «ایوریق»؛ بولکلمه عربجه دئیلمگینه رغما ایو سۆز ایله باغلی لیغی اویقون گۆرونور}.

ایبریق [آ] قاراداغ کنیوان طایفاسینا باغلی اؤبا آدی^{۳، ۱۰۸}.

ایبک آباد eybək abad [آ] فرمهمین دا کند آدی {آیگ}.

ایبک / آیگ [خ] میصیر-تورک کۆله من لری خانلاریندان^۷.

ایبلی ibli [آ] اۆرمیه ده کند آدی {ایو، ائولی}.

ایینه [آ، ع] آتش جنیسل ایلیشگی ده پاسیو ارکک (فانخ: ابنه).

اییبیک ibibik [آ، دی، ت، اؤبگوک، اؤبوپ] چاوشوش قوشو، بوبیو (فانخ: هدهد).

اییش ibiş [ص] شاپشال، آبتال.

ایبیک ibik [آ] خوروز و تویوق کیمی قوشلارین تپه سینده اولان قیرمیزی دری اؤزانتی سی، خوروز تاجی.

ایپ ip [آ] یون، پامبوق، کتان وقیل کیمی شئیلردن

آلتیندان و باشین اوستوندن گنجیره رک اوینانان اویون آدی.
ایب گیلر [آ،دی] سولوجانلاردان ایپ سوو سولوجانلاری
 ایچینه آلان صینف (فا: تیره ای از کرهما).

ایبله مک [ل] ایبله باغلاماق.

ایبلیجیک [آ،دی] سیغیرلارین سولوق بورولارینا یثر له شن
 و ۸cm بویدا اولان آغ جیبار قیل قوردو (فا: نوعی کرم).

diciyoculus viviparus

ایبلیک **iplik** [آ،سن] ساپ، تیکیش ساپی.

ایبلیک ائوی [آ] ایبلیک دۆز لتمه یثری.

ایبلیک ایبلیک [ظ] تئل تئل، یول یول.

ایبلیک چی [آ] ایبلیک دۆز لدن، ساپ دۆز لدن و آلپ ساتان.

ایبلیک چیلیک [آ] ایبلیک دۆز لتمه، ساپ دۆز لتمه.

ایبلیک خانا [آ] ایبلیک ائوی، ایبلیک دۆز لتمه یثری.

ایبلیک سولوجانلار [باخ] ایپ گیلر.

ایبلیک قوردو [آ،دی] ایپ گیلر صینف ایندن اولان.

ایبلیک کیمی دولاشماق [ص] بیر بیریننن ایچینه گنچمک.

ایبلیک لنمک [س] ساپ ساپ اولماق (فا: نخ نخ شدن).

اییه چکمک [ل] آساراق او لدورمک.

اییه ساپا دۆز مک [س] دۆز گون و دۆز نلی اولماق.

اییه ساپا گلمز [ص] یولا گلمز.

اییه ساپا یاتماق [کلمک] [س] یولا گلمز.

اییی چوروک [ص] گووه نیلمز.

اییی قیریق [ص] سرسری، سورومسوز، مسئولیت بیلمه ین.

ایسین اوجونو تاپماق [ل] بیر ایشین حلینی تاپماق.

اییین اوجونو قاجیرماق [ل] ایشین اوجونو الدن قاجیرماق.

اییی نه اودون بیغماق اولماز [آتاسوزو] یولا گلمز.

اییی نی بو شالتماق (بوراخماق) [ل] سر بست اشمک.

اییی نی چکمک [ل] بیرینی او لچو لو داورایشنا زور لاق.

ایت **it** [آ،دی] ۱- کۆپک، ممه لی و یرتیجی حیوانلاردان
 ائوچیل لشدیر یلمیش بیر حیوان. ۲- [مج] آشاغیلیق آدم،
 تربیه سیز "ایتین بیر" (فا: سگ). **dog** {ت، سن، گو}.

ایت آری سی [آ،دی] یوواسینی یثرده کی دئشیک لرده قوران،
 بوزا چالان رنگلی آری نوعو.

ایپک **ipek** [س] ایپک بۇجگی قوزاسیندان چیخاریلیب
 توخونولان اینجه ایپ (فا: حریر، ابریشم). **silk** {ایپ+ک}
ایپک کیمی [ص] چوخ اینجه، پارلاق، یومشاق، ملایم.

ایپک آچان [باخ] ایپک آیرن.

ایپک آغاجی [آ،بی] انکواتور بۇلگه سینده یئتیشن، تاختاسی
 ایپک کیمی پارلاق ساری، موبل دوزلتمگه یارارلی بیر
 آغاج (فا: سیاه گیله). **ceiba pentadra**

ایپک آیرن [آ] ایپک دوزلتمک اوچون بیر نوع آلت
 (فا: ابریشم تاب). **silk spinner**

ایپک بۇجک کهنگی [آ،دی] تیرتیل لارین هوردوگو قوزالاردا
 عمله گلن کهنک لره وئر یلن عام آد (فا: پروانه کرم ابریشم).

ایپک بۇجگی [آ،دی] قانادلاری پؤلجوقسوو بۇجک لردن،
 توت یاپراغی ایله بسله نن، هوردویو قوزلاردان ایپک الده
 اندیلن بیر جنس کهنک تیرتیلی (فا: نوعی حشره).

bombyx mori

ایپک توخویان [ص] ایپک توخوماقلا اوغراشان کیمسه ویا
 ماشین (فا: حریر باف).

ایپکچی [آ] ایپک بۇجگی یئتیشدیرن کیمسه، ایپک آلیب
 ساتان کیمسه (فا: حریر باف). **silk-weaver**

ایپک چیچگی [آ،بی] سمیز او تو گیللردن، گۆزل چیچک
 آچان بیر بیتگی جنسی (فا: نوعی گیاه). **grandiflora**

ایپکچیلیک [آ] ایپک بنجرمه و آلیب ساتما.

ایپک خانا [آ] ایپک دۆزه نیلن یثر.

ایپک ساتان [آ] ایشی ایپک ساتماق اولان کیمسه (فا: ابریشم
 فروش). **silk-sellers**

ایپک قوردو [آ،دی] تیرتیل لاری آغاج یاپراقلارینی ییین بیر
 بۇجک (فا: کرم ابریشم). **silk worm**

ایپک گۆلو [آ] بیر نوع گول آدی (فا: نوعی گل). **albizzia**
julibrissin. leg

ایپک له مک [ل] ایپک له ساریماق (فا: ابریشم بستن).

ایپک لی [ص] ایپک له توخوموش.

ایپک لیک [آ] ایپک اوچون یارارلی.

ایپ گنجدی [آ] اوشاقلار آراسیندا ایپی توولاییب آیاغین

ایتالیک یازی [باخ] یاتیق یازی، آییکی یازی (فا: ایتالیک).	ایتحالات ithalat [آ، ع] باخ: ادخالات ^۲ .
ایتام jam'i [آ، ع] یتیم لر .	ایتخیاری [باخ] آجی قاریز.
ایتاوتو [آ، بی] قورو و زیبیل لی یئرلرده بیتن و بوتون حصه لری گؤنو آشی لاماق اوچون یارارلی بیر بیتگی.	ایتدامی [آ] ۱- ایتساخلانان یئر. ۲- [مج] قارانیق کیچیک یاشاییش یئر (فا: سگدون).
ایتاؤزومو [آ، بی] بادیمجان گیللردن، ۲۰-۵۰ cm	ایتدن اسکیک الله مک [ل] ایتین سؤزونو دئتمک، بی آیرانله مک.
اوجالیقدا، بیر ایل لیک، اؤتسؤ، اؤزومه بنزر میوه سی اولان و میوه سی درمان و توخداچ اوچون ایشله ن، تیکانلی یابانی کؤل بیتگی، کؤپک اؤزومو، تۆلکو اؤزومو، قوش اؤزومو (فا: سگ انگور). solanum nigrum. sol	ایتدیورسگی [آ، سن] گؤز قاپاغیندا چیخان چپوزه و آراچیق (فا: سگ مژه). (med) sty
ایتاؤینادان [ص] ایتباز، ایتساخلیان و بنجهرن (فا: سگباز)	ایتساریمساغی [آ، بی] ساریمساغا اؤخشار یابانی بیتگی.
ایتبات الله مک [ل] یوخ ائتمک.	ایتسوغانی [آ، بی] سوغانا اؤخشار یابانی بیتگی.
ایتبات دؤشمک [س] یوخ اولماق.	ایتسینگى [آ، دی، سن] ایتملچگی.
ایتباراق [خ] تۆرک میتؤلوژی سینده آدی گنچن کؤپک ^۷ .	ایتقانات [آ، دی، سن] یاراسا (فا: خفاش).
ایتباز [ص] ایتساخلاماغی و ایتله مشغول اولماغی سئون کیمسه، ایتاؤینادان (فا: سگ باز). dog -fancier	ایتقورد [دا] یارارسیز و دیرسیز آداملار، منفی معنادا تانیلما یان و ییلنمه یان آداملار حاققیندا.
ایتبارلیق [آ] ایتاؤیناتما (فا: سگبازی).	ایتقوسلو [آ] اوشاقلار آراسیندا اوج نفرله اوینانان بیر اویون آدی، بو اویوندا دئیلن قوشما "ایتقوسلوها ایتقوسلو. ایتیم دره ده قوسدو. ایتیم داغلاردا اؤشدو. داغا گندیرسن دره یه" (فا: نوعی بازی بین کودکان).
ایتباشی [آ] آستراخان بازاردا داغ آدی ^{۲۴} .	ایتقویروغو [آ، بی] باشاق چیچکی، اوتسؤو بیتگی (فا: نوعی گیاه). phleum. gra
ایتبالا [خ] ایت+بالا؛ قیرقیز خانلیغی دؤنمی بگ لریندن ^۷ .	ایتقیردی سالماق [س] قارما قاریشیق لیق تۆرتمک.
ایتبالاسی [آ] ایتین تۆلاسی (فا: توله سگ). a pup	ایتقیلیق [ص، دا] هئچ کس له یولا گتتمه یان.
ایتبالیغی [آ، دی، سن] اؤزون سوو باشلی، اتی یییلمه یان بیر نوع بالیق.	ایتکیلهمک [ل] باخ: ایتله مک.
ایتبورنو [آ، بی، سن] قیزیل گوللردن تیکانلی کؤل بیتگی و اؤنون میوه سی (فا: نسترن). rosacanina	ایتکیمی چالیشماق [س] چؤخ چالیشماق.
ایتبوغان [آ، بی] دویون چیچک سولاردان، قافلان بوغان، بوغان اؤتونون بیرنوعو، قورد بوغان (فا: اقونیطون، آکونیت). aconitum. ron	ایتکؤبه لگی [آ، بی] بیرنوع آجی گؤبه لک (فا: شوکران کوچک). aethusa cynapium
ایتتیکانی [آ، بی] آران یئرلرده یایلمیش تیکانلی کؤل بیتگی، قیشدا یاپراغی تۆکولن و ۲ متره قدر اوجالان بیتگی، گئچی بؤینوزو.	ایتگه itge [آ، دا، دی] قیزیل قوش وقیرقی بالالارینا وئریلن آد (فا: بچه قرغی).
ایتجانلی [ص] جانی برک، سیختیتی یا دایانان (فا: سگ جان). used to drudgery	ایتگی itgi [آ، سن] ۱- ایتیریلیمیش شئی، یوخلوق، یوخسون لوق. ۲- [مج] اؤلوم. ۳- صدمه، نقصان، (فا: زیان). loss
ایتجیل [ص] ایتاؤینادان (فا: سگ باز). dog -fancier	ایتگین [ص] ۱- ایتیمیش، یوخا چیخان. ۲- [خ] انسان آدی {ایدگین ^{۱۴۷} + بی + گین: بییه، ائو صاحبی}
ایتچی [ص] ایتاؤینادان و ایتساخلیان.	ایتگین اولماق [س] یوخ اولماق، ایتیب باتماق.
	ایتگین دؤشمک [س] یوخ اولماق.

چيخماغينا سبب ايتمک سۆز ايله ايلگيلى اولما ليدير.
ایتي آخان [ص] سُرعتله آخيب گئدن، "ایتي آخان چای".
ایتي آياق [ص] يئھين گئدن (فا: تيزرو). quick-paced
ایتي ياتماز [ص] چوخ پيس و تميز اولمايان يئر.
ایتي اوسلو [ص] يئھين و تيز دوشونن (فا: تيزفهم). genise
ایتي يۇریشی [آ، دا] بالاچا آددیملی يۇریش.
ایتي يئمز [ص] چوخ دادسیز يئمک.
ایتي باخیشلی [ص] اۇزاقلاری اییی گۆرن، باخیشی کسگین (فا: تيزبین). sharp-sighted
ایتيپ باتماق [س] یوْخ اولماق، محو اولماق، یوْخا چيخماق.
ایتيپ گئتمک [س] باخ: ايتيب باتماق.
ایتي بوْجاق (لی) [مت] ايتي بو جاغی اولان شکیل.
ایتي بۇرون [ص] بورنونون اوجو ییز کیمسه.
ایتي بۇینوز [ص] بۇینوزلاری ايتي اولان "ایتي بۇینوز گنجی".
ایتيپ یوْخ اولماق [س] باخ: ايتيب باتماق.
ایتيئالا [آ] بالاکن، دا کند آدی.^{۲۰}
ایتيتمک ititmək [ل، سن] ايتي ائتمک (فا: تيز کردن).
ایتي جه [ص] چوْخ ايتي، چوخ کسگین و يئھين (فا: خیلی تيز
ایتي خویلو [آ] خویو ايتي (فا: تيز مزاج). quick-tempered
ایتي دادلی [آ] آجی تهر (فا: تند مزه). pungent
ایتي دمیر [آ] دری و گۆنو آشیلاماق اوچون اؤزل شکله اولان دمیر آلت.
ایتي ذئھینلی [ص] ايتي اؤسلو (فا: بافر است). keen
ایتي رُندیرمک [ئتد] یوْخ ائتدیرمک، محو ائتدیرمک (فا: فس).
ایتي رُتمک [ئتد] ايتیرمک ایشینی گۆردورمک.
ایتي رَمک itirmək [ل] ۱- بیر شئی الدن وئرمک، هاردا اولدوغونو اؤنودوب بيلمه مک، ۲- بوشونا الدن وئرمک (فا: از دست دادن). to give up
ایتي رَمه [آ] تلف ائتمه (فا: اتلاف). wasting
ایتي ریش [آ] ايتیرمک ایشی و طرزی (فا: اتلاف). wasting
ایتي ريلمک [بل] ايتیرمک ایشی گۆرولمک (فا: فم).
ایتي ریم itirim [آ] تلف (فا: اُت). fall, waste
ایتيش [آ] ايتمک ایشی، ايتیک (فا: گمشده). lost

ایتيگن دوشموش [ص] ايتمیش (فا: مفقودالار). missing
ایتيگن گئتمک (اولماق) [باخ] ايتگن دۆشمک.
ایتيگن سالماق [ل] ايتگن دۆشمه سینه سبب اولماق.
ایتيگن سیز ليک [آ] ايتگن سیز اولما وضعیتی.
ایتيگن ليک [آ] ايتگن آدامين حالى، ايتيب باتما، یوْخ اولما.
ایتيگه دۆشمک [س] زیان چکمک، ضرره دۆشمک.
ایت لشمک / ایت لنمک [س] ايت کیمی اولماق، پيس حرکت ائلمک و داورانماق، بیریرینی قاپماق.
ایتمک itmək [س، گۆ، سن، ت] ۱- یوْخ اولماق، بیر شئین هارا گئتدیگی و دۆشدوغو بيلمه مک، آزادان گئتمک، بوشاچيخماق (فا: گم شدن). ۲- مختلف افاده لی سۆزلر دۆزلدیر "گۆزدن ايتمک، قیزیل ايچينده ايتمک: وارلانماق".
ایتمیش / ائتمیش [آ] ۱- پایيچی، اؤزمان، اؤزمانلاشمیش ۲- میصیر-تۆرک کۆلهمن لری دۆولتی اوردوباشی لاريندان.^۷
ایتمیش [ص] یوْخ اولموش (فا: مفقود). lost
ایتمیل [ص، دا] شیش، سیوری آغاجین اؤجو ايتمیل دیر.
ایتمیل لنمک [بل] اؤجو ییز لنمک.
ایتمیل له مک [ل] (آغاچ و دمیر) اؤجون ییز له مک.
ایتمیلچگی [باخ] ايت سينگی.
ایتمینجیقى [آ، سن] بالیق قولاغی (فا: گوش ماهی).
ایته باخان [آ] ايت بنجه رن.
ایته دؤنمک [س] برک هیرس لنمک.
ایته نک [باخ: ايت له مک] پیستون (فا: پیستون).
ایته لشمک [قا] بیریرینی ايت له مک.
ایته لنمک [بل] ايت له مک ایشی گۆرولمک.
ایته له مک [ل] ۱- گۆجله بیرینی سیخماق ایسته مک، بیرینی دالی سۆرؤتله مک ۲- یئریتمک، داخل ائتمک، سؤوق ائتمک (فا: هل دادن). ۳- قشقیرتماق، تحریک ائتمک. {سن «ایتمک»}
ایته له ییجی [آ] ايت له یین (فا: هل دهنده).
ایتي iti [ص] ۱- کسجی، کسگین "ایتي پیچاق". ۲- چوخ يئھين و تيز، چاپاراق، تتر باشا دۆشن "ایتي يئريمک، ذهنی ايتي، ايتي باخیش لی" (فا: تيز). Sharp {ت «یتیک»، سن «ایتيک» تند و تيز؛ ايتي اولماق همان تيز و چابوق آزادان

اۆرک لندیرمک، اؤیره دیب تحریک اتمک ایسته مک
 “عاغیل سیز یولداشلار اونو ساواشماغا ایتی له دی.”

ایتیلیش [آ] ایتیلیمک ایشی ویا بیچیمی.

ایتیلیک [آ] ایتی شئیین حالی (فا: تیزی).

ایتیم [آ] اؤلوم ایتیم ایشی (فا: افت). **fall**

ایتیمگن [آ] ۱- اندیجی، دستکچی ۲- قازاقلارین، اورتایوز
 بؤللوگو، اؤواق گیرای اویماغی اؤلوبالاریندان.

ایتین اویونونو باشینا آچماق (گتیرمک) [س] چوخ اینجیتیمک.

ایثار [isar] [آ،ع] بذل اتمه، اییی لیک اتمه (ـ).

ایعاب [icab] [آ،ع] واجبله، گرکلیک، گرک، لازم لیک (فا: ـ).

ایعادلک [icad] [آ،ع] دؤزلتمه، یاراتما، وۇجودا گتیرمه (فا: ـ).

ایعاز [icaz] [آ،ع] قیساتما، مختصر اتمه (فا: ـ).

ایعان [eycan] [آ] کومیجان دا کند آدی {آی+جان}.

ایجدانک [icdanek] [آ] ورامین دا کند آدی.

ایجرو [icrud] [آ] زنجان شهرینی ۴ دهستان پندان بیر، ۷۲

کندی اولاراق جمعیتی * ۳۷۰۰۰ نفر دیر) دا کند آدی.

ایجشگن [icəşken] [ص] اذیت اندیجی (فا: مردم آزار). **man**
-tormenting

ایجشمک [آ] ساتاشماق، توخوشماق، بیرینه دولاشماق {اؤج

(انتقام) سؤزوندن آلیناراق ایلکین شکلی اؤجشمک ایدی}.

ایجمه [آ] تله، تور “ایجمه قوردولار توتدوردولار.”

ایچ [iç] [آ] ۱- سیئیرلی بیر شئیین ایچریسی، اویوق شئیرین

ایچ طرفی “اؤین ایچی” (فا: اندرون). **inside** ۲- انساندا

وجود و اؤز، وجودون ایچ و گورونمز طرفی “بؤ سؤز

ایچیمدن گلدی”. ۳- قاریندا معدده و باغیرساق، قارین و

دؤش بوشلوغوندا یئرله شن اورقانلار، ایچ آلات “حکیم

دندی ایچینه قان دامیب”. ۴- قاییق لی میوه لرده مغز،

چودک لرین مغزی، اؤزک “بادام ایچی” ۴- [مچ] مرکز ان

یاخین اولان شئی “ایچ قاپی، ایچ گئشیم، ایچ قاییق؛ دیش و

انشیک قارشیتی. {ت، سن، گو}

ایچ [آ] تارؤم، زنجان دا کند آدی {دیش سؤزونون قارشى-

سیندا اولان ایچ: دیش اوغوز، ایچ اوغوز}.

ایچ اوغوزلار [آ] بؤز اوخلار، ایشغوزلار، باخ: اوغوزلار.

ایتیشمک [س] ۱- ایتیلیب گتتمک. ۲- [بل] بیرلیکده ایتیمک.
ایتی قولاق [ص] قولاق لاری دیک دوران (فا: تیز گوش).

sharp of hearing

ایتیک [itik] [ص، ت، سن] ۱- ایتیش، غنیب اولموش، ایتگین
 (فا: گمشده). **lost** ۲- کومانخانلیغی دؤنمی کومتانی.

ایتیکچی [آ] ایتیکینی آختاران (فا: گم کننده).

ایتیکلی [ص] بیرشئی ایتیرمیش (فا: گم کرده).

ایتیکلیک [آ] ایتک اولما وضعیتی (فا: مفقودی).

ایتی گندن [آ] ینهن گندن.

ایتی گورن [ص] گؤزو ایتی (فا: تیزبین). **sharp-sighted**

ایتی گؤز [ص] ایتی باخیشلی (فا: تیزبین). **sharp-sighted**

ایتی گؤزلوک [آ] ایتی باخیش لیلیق (فا: تیزبینی).

ایتیگی ایتیش [ص] ایتیش بیر شئیدن چوخ تأثیر آلمیش
 و اتگی لنمیش مفهوموندا ایشله نیر “آکیشی بؤرالاردا نه
 گزیرسن ایتیکی ایتیش آدم کیمی.”

ایتیل [ita] [با] بیرینی قوماق اوچون بیر سؤیوش افاده سی
 (فا: برو گم شو).

ایتیل جهنمه [آ] بیرینی قوماق اوچون بیر سؤیوش افاده سی
 (فا: برو گم شو).

ایتی لندیرمک [اتند] ایتی لیمک ایشینی گؤرودورمک (فا: فس).

ایتی لیمک [باخ] ایتیتیمک.

ایتی لشدیرمک [س] باخ: ایتی لندیرمک، ایتیتیمک.

ایتی لشدیریلیمک [بل] داها ایتی اندیلیمک، داها کسرلی حالا
 سالینماق (فا: فس تیز کردن).

ایتی لشمک [س] داها ایتی و کسگین اولماق (فا: تیز شدن).

ایتی لک [ص] تنلک لری ایتی اولان قوش و حیوان.

ایتیلیمک [itilmək] [بل] ایتی حالا گتیریلیمک (فا: تیز شدن).

ایتیلیمک ۲ [س] چیخیب گتتمک، گؤزدن یوخ اولماق.

ایتی لیمک [س] ایتی اولماق، داها کسگین لشمک (فا: تیز شدن).

ایتی له بیچی [ص] ایتی له ین، کسگین حالاسالان.

ایتی له مک [ل] ۱- کسگین اتمک، ایتی حالا گتیرمک
 “پیچاغی ایتی له مک” (فا: تیز کردن). ۲- گؤج لندیرمک

“استثمار سلاحی نی ایتی له مک”. ۳- قیزیشدیرماق، بیرینی

ایب آ	آذربایجان تورکجه سی	۴۲۳	ایب آ
ایچ سالتی [آ، آتومی]	ایچ اورقانلاردان سیزان سالتی و ماده.		ایچ سالتی [آ، آتومی]
ایچ قالا [آ]	بؤیوک قالالین ایچینده اولان کیچیک راق قالا.		ایچ قالا [آ]
ایچ آچماق [س]	کؤنوله فراخ وثرمک.		ایچ آچماق [س]
ایچ آچیجی [آ]	فراخ وثریجی.		ایچ آچیجی [آ]
ایچ آغا [آ، تاریخی]	سارای و بوجور تیکیتی لرین ایچری		ایچ آغا [آ، تاریخی]
	ایشلرینه باخان کیمسه.		
ایچ آلات [آ]	قاریندا معدده و باغیرساق، قارین و دؤش		ایچ آلات [آ]
	بوشلوغوندا یئرله شن اورقانلار.		
ایچ آنله مک [ل]	ایچینه سالماق، ایچدن اؤفکه لنمک.		ایچ آنله مک [ل]
ایچ آنولیلیک [آ]	یاخین فامیل ایچیندن ائولنمه ایشی.		ایچ آنولیلیک [آ]
ایچ اوتاق [آ]	ایچری بؤلومده اولان اوتاق (فاندرون).		ایچ اوتاق [آ]
Internal			Internal
ایچ اؤز [آ]	۱- ایچی بوش نسنه لرین ایچ طرفی وایچ یانی. ۲-		ایچ اؤز [آ]
	هرکسین ییلنمه یین وگؤرونمویین اؤزل لیگی (فانضمیر		
	ناخود آگاه).		
ایچ اؤز [آ]	۱- بیر انسانین باطنی. ۲- هر شئین ایچ طرفی.		ایچ اؤز [آ]
ایچ ایچه [ص، ظ]	بیریرینین ایچینده (فانودرتو). complex		ایچ ایچه [ص، ظ]
ایچ ایش [آ]	بیر شئین ایچینده قرار وثرمه ایشی (فانوکار).		ایچ ایش [آ]
built-in			built-in
ایچ ایشلر	ایچ ایشلرینه یئتیرن ناظرلیک		ایچ ایشلر
ministry of Interior	(فانوزارت کشور).		ministry of Interior
ایچ ایشلری [آ]	بیر اؤلکه نین ایچ گؤنلیگی ایله ایلگی لی هر		ایچ ایشلری [آ]
fem. of internal	(فانداخله).		fem. of internal
ایچ باخیش [آ، روح]	بیلیمی [انسانین اؤز ایچینه باخیلماسی.		ایچ باخیش [آ، روح]
ایچ باریش [آ]	عایله و تؤولومدا ایچ خضورو ساغلاما.		ایچ باریش [آ]
ایچ بازار [آ]	اؤلکه ایچینده اؤلان آلیش ساتیش.		ایچ بازار [آ]
ایچ بوکنی [آ]	ایچی باتیق اؤزنی (فانمقر). concave		ایچ بوکنی [آ]
ایچ بولانتی سی [آ]	اؤزک قالمخا، معدده بولانتی سی.		ایچ بولانتی سی [آ]
ایچ بویروق [خ]	سارایلارداکی ایچ خیدمتله گؤرؤلی کیشی.		ایچ بویروق [خ]
ایچ بالئاری [آ]	آلت پالتار.		ایچ بالئاری [آ]
ایچ تکر (ایچ لاستیک) [آ]	تکر ایچینده اؤلان ویئل ایله		ایچ تکر (ایچ لاستیک) [آ]
	دؤلدورولان لاستیک.		
ایچ نوتماق (ایچ باغلاماق) [آ]	یئمیشین ایچی اولوشماق.		ایچ نوتماق (ایچ باغلاماق) [آ]

ایچ توریزم [آ] بیر خالقین اؤز اؤلکه سینده گزمه سی.
ایچ خمله [آ] بیر خمله ایچینده ایشله ن آیری خمله.
ایچ خسته لیکلری [آ] داخلی خسته لیکلر.
ایچ دؤنوش [آ] تۆوبه (فانوبه).
ایچ دری [بیولوژی] بیتگی و حیوانین اؤست قاییق و دری سینین آلتینداکی دری.
ایچدن [ص] ۱- اؤرکدن، جاندان (فاناطنا). in actual truth ۲- باطندن (فاندرونی). inner
ایچدن سیز [آ] ایچدن اولمایان، صمیمیت سیز.
ایچدن لیک [آ] ایچدن اولما وضعیتی، صمیمیت.
ایچدن لیکسیز [آ] ایچدن اولمایاراق، صمیمیت سیز.
ایچدن لیکسیز لیک [آ] صمیمیت سیز لیک.
ایچدن لیکله [آ] ایچدن اولاراق، صمیمیتله.
ایچدن لیکلی [ص] ایچدن، صمیمی.
ایچدن گه [آ] رۆحی تعادول، پسیکولوژیک دنگه.
ایچدنیز [آ] گؤل، آیری دنیز لرله باغلانتی سی اولمایاندیز.
ایچدوژوک [آ] بیر قورولوشون ایچ ایشلرینی دوزنله یین دوزوک (فانظامنامه داخلی).
ایچدوؤن [آ] تنه گئیلن دؤن، آلت گئیم، آلت پالتار.
ایچدوؤنیا [آ] بیرئین و فردین اؤز رۆحی یاشامی نین بۆتونو.
ایچدیرمک [آ، تئدت] ایچمک ایشینی گؤردورمک، ایچتمک، ایچیرتمک (فانوشاندن). to feed a drink to
ایچدیریلیمک [بل] ایچدیریمک ایشی گؤرولیمک (فانف.م).
ایچر [آ] ایچریده، قاپالی، محفوظ.
ایچرقو بویلاتوغ [خ] قوروم خان دؤنمی بولقار بگلریندن.
ایچرک içrək [آ] بلیرلی بیر انسان تؤولولوغونا عاید اولان، سینیرلی، باطنی؛ دیشلک قارشیتی.
ایچرکته /ایچرقو [آ] ایچدن، صمیمی.
ایچرلک içrək [آ] یانینداکی لاردان داها ایچریده، داها دالدا و گئریده.
ایچرله مک [آ] ایچینه آلیب اؤزولمک، ایچینده اؤفکه لنمک.
ایچرله ییش [آ] ایچرله مک ایشی.
ایچرمک [ل] ایچینه آلماق، قاپساماق (فانمحصور کردن).

ایچره içre [ظ،ت،گؤ،سن] ایچینده، آراسیندا، ایچری سینده "ائو ایچره اؤتورموشدوم" (فا:داخل).	ایچره wine-vault (فا:میخانه).
ایچری içəri [ظ] ۱-ایچ یان، ایچ بؤلوم. ۲-[مچ] کؤنول، اۆرک (فا:داخل، اندرون). in, inside, interior.	ایچکی چی [آ] چوخ ایچکی ایچن، ایچکی یه دۆشگون کیسه (فا:میگسار). vinous.
ایچری آتماق [س] بیر غم و غصه نی اؤز ایچینه سالماق. ایچری ده اولماق [ل] حیسه ده اولماق.	ایچکی چیلیک [آ] ایچکی ساتماودۆز لثمه ایشی (فا:شراب سازی ایچکی ساتان [آ] ایچکی ساتان (فا:می فروش seller of wine ایچکی سیز [ص] ایچکی سی اولمایان کیسه ویا بیر یئر.
ایچری سالماق [ل] ایچینه سالاراق اؤزولمک. ایچری یه آتماق [ل] چپس اتمک.	ایچکی لر [آ] شراب لار (فا:اشربه). drinks. ایچکی لی [ص] ایچکی ایچمیش کیسه.
ایچری یه اؤتورمک [ل] یتمک و اؤدماق. ایچری یه دالماق [ل] باغلی بیر یئر هیزلا گیرمک.	ایچ کؤیک [آ] چیچکلرین دیشی اؤرقانیندا یومورتاجیقا قاییق آراسیندا کی باغ.
ایچری یه دۆشمک [ل] چپسه دۆشمک. ایچریدن قوورولماق [س] اؤرکدن و برک هیرسلنمک.	ایچ کئیم [آ] آلت پالتار (فا:زیر پوش). underwear. ایچکر [آ] ایچه آلان، ایچه باغلایان، تابع قیلان. ^۷
ایچریک [آ] باخ: ایچهریک. ایچ زار [آ] ییتگی لرین ائشیک قابیغی نین ایچینده کی زار.	ایچ گزه یین [آ،گؤی ب] یئر دۆلنجاق ایله گونش آراسیندا اولان گزه ییلر، مئرکور و وئوس گزه ییلری (فا:تیر، عطارد).
ایچسل [ص] ایچ له ایلگی لی (فا:بطنی). onternal. ایچسه مه [آ] مشمول (فا:مشمول). included.	ایچ گلیک [خ] ایچدن گلن، صمیمیت؛ قیرقیز اویماق بگی. ^۷ ایچ گؤدو [آ] بیر جانلی تورونده بیرئی و فردی اؤزل لیکلرین کناریندا (عاغیل و دۆشونجه سیندن باغیمسیز اولاراق) اونو او توره و جنسه باغلایان عمومی داورانیش و اؤز للیکلر، سووق ئ طبعی (فا:غریزه).
ایچسیز [ص] ۱-(دانالی یتیمیش) ایچی اولمایان ۲- [مچ] محتواسی اولمایان، آلامسیز، ایچی بوش (فا:بی محتوا). ایچقور [آ] ساواش میدانی. ^۷	ایچکجه [آ] ایچری ایله ایلگی لی، داخلی. ^۷ ایچکی [ظ] ایچری ده کی، داخل ده کی. ایچکی سالور [خ] ایچرده کی سالور؛ خوارزم دؤولتی بگی. ^۷ ایچکین [آ] ایچلی، ایچدن، صمیمی. ^۷
ایچقوروم [آ] ییتگی لرین ایچ بؤلومونو دۆزلدن بیچیم. ایچ قولاق [آ] قولاقدا سوموک و زار بوشلوقلاری نین آراسی. ایچ قوورماسی [آ] قویون ایچیندن حاضرلانیلمیش قوورما. ایچقی içqi [باخ] ایچکی.	ایچل [آ] انسان آدی {۱-ایچ+ل. ۲-ایچ+اغل}. ایچلک [آ] ایچلی، نارین، حساس. ^۷ ایچلم içləm [آ] بیرشئین بوتون اؤزل لیک لری، محتوا. ایچلندیرمک içləndirmək [ل] ایچلنمه سینه سبب اولماق. ایچلنمک içlənmək [س،ت:دانالناماق] ۱-قاییق لی یتیمیش- لرین ایچ لری یتیشمک، دانالاری بؤیومک. ۲-ایچی گنچمک (فا:بیش از اندازه رسیدن میوه و هندوانه). ۳-بیر دردی بیرینه دئمه دن اؤز ایچینه سالماق، اؤرگینه سالماق. ایچلمک içləmək [ل،ت] آستارلاماق (فا:آستر زدن). ایچله مه [آ] آستارلاما (فا:آستر زنی).
ایچقین içqin [آ،فلسفه] اؤزدش له شن، بیر وارلیغین ایچینده یئر آلما "اسپینیوزا فلسفه سینده تانری ائورن ده ایچقین دیری، حروفیه نهضت اینده تانری انساندا ایچقین اولوب و انسان انا الحق دئمکله تانریا قووشور" (فا:حلول). ایچقین چیلیک [آ،فلسفه] تانری وارلیغینی انسان ایچینده حس اتمه یی ساوونان کیسه، ایچقین اولما وضعیتی. ایچقینلیک [آ،فلسفه] ایچقین اولما وضعیتی. ایچکی içki [آ] چاخیر، الکوللو ایچه جک، شراب، مشروب (فا:شراب). Wine {ت،سن «ایچگو»}.	
ایچکی انوی [آ] ایچکی ساتیلان و ایچیلن یئر، میخانه	

ایچله نیش [آ] ایچلنمک ایشی.

ایچلی içli [ص] ۱-فیندیق فیسدیق و جویز کیمی یتیش لر

کیمی ایچی اولانلار. ۲-دویقولو، ایچی دولو. ۳-

آستارلی، آستاری اولان پالتار ویورغان ویوجور شئیلر ۴-

ایچی جویز زنجفیل و بنزر شئی لرله دولو بیر نوع کوک.

"ایشلی کوک، ایچلی کوک" (فاتودار).

ایچلی دیشلی [ص] گیزلی اولمادان، بوتون یۇنلریله.

ایچلیک [آ] ۱-ایچ و ایچری ایله ایلگی لی، ایچلیک گئیم،

ایچه گئیلن، بیرشئین ایچری سینیه قویولان وسالینان شئی

(فامربوط به تویی). ۲-ماهیت (فاماهیت). essence

ایچلی لیک [آ] دۇقۇلو اولما، ایچی دولولوق (فاتوداری).

ایچمک içmek [ل] بیر ایچکی و سۇ کیمی آخیجی ماده نی

آغیزا آلیب اۇدماق (فانوشیدن). to drink {ت، سن؛

کوکۇ ایچ سۇزجوغودور چونکو ایچمک ایشینده ده

بیرنسنه او ییری نسنه نین بوشلوقلارینا و ایچینه گیریر}.

ایچمه جه [آ] ایچمه گه یارار هر شئی، ایچه جکلر (فا:شربه).

ایچمه لی [ص] ایچمه یه یارایان دادلی و شیرین ایچه جک

(فا:آشامیدن). beverage

ایچن [آ] (ایچین) ایچلی، دۇقۇسال^۷.

ایچن بیلگه خاقان [خ] گۇی تۆرک خاقانلاریندان^۷.

ایچنخان [خ] جۇجی خان'ین اوغلو، باتو خان'ین قارداشی^۷.

ایچه ها ایچ / ایچه ایچ [ص] بیرباشدان ایچمه، آراوترمه دن ایچیش

ایچه باخیش [باخ] ایچ دۇنیاو رۇحی وضعیتی اینجه لهمه ایشی.

ایچه جک [آ] ایچمه یه مناسب (فانوشابه). soft drinks

ایچه دۇنوش [آ] اۇز وۇجدانینا قایتما (فابازگشت به

خویشتن). introversion

ایچه دۇنوک [ص] گرگین ویس وضعیتلرده اۇزونه و ایچینه

دالاراق و گیرهرک باشقالاریندان قاچان کیمسه (فاتودار).

ایچهرن içərən [ص] بوتون ایله ایچینده توتان، قاپسایان

(فامتضمن). comprising

ایچهریسی [آ] ایچ یۇنو، ایری.

ایچهریک [آ] بیرشئین ایچینده اولانلار، محتوا (فامحتوا).

ایچهریکلی [آ] مُحْتَوَالی، ایچه ریک نئجه لیک لی و

کنفیت لی " ایچه ریکلی بیلیم " (فا:بامحتوا).

ایچه یۇنه لیک [آ] گرچکلردن چاقیناراق خیالا دالما، اوتیزم.

ایچی آچیلماق [س] سیخیتیسی گتتمک.

ایچی آلاماق [س] ۱-معدەسی قبول ائتمه مک. ۲-بَینمه مک.

ایچ یارقى [آ] ویجدان (فاجودان). conscience

ایچی اریمک [س] قایقی دۇیماق.

ایچ یاغ [آ] پیی (فایپه). suet

ایچ یاغی [آ] قصابلیق حیوانلارین قارین بوشلوقوندان

چىخاریلان یاغ.

ایچی اۆزولمک [س] الدن دۆشمک.

ایچی ایچینه سیغماماق [س] جۇشقونلوق گۇسترمک.

ایچی ایچینه گئچمک [س] دیدرگین اولماق.

ایچی ایچینی کسمک (ینمک) [س] چوخ اۆزونتولو اولماق.

ایچی ایچینی ینمک [س] چوخ اۆزولمک.

ایچی باییلماق [س] ۱-چوخ شکرلی ویا یاغلی بییه جک

آغیر گلکم. ۲-چوخ آجیقماق.

ایچی بۇش [ص] ایچریسی بۇش اولان، اویوق، قووق

(فامجوف). hollow

ایچی بۇلانماق [س] اۆزگی بۇلانماق.

ایچی پارچالانماق [س] چوخ اۆزونتولو اولماق.

ایچیت içit [آ، دده] ایچمه لی، ایچیله جک شئی (فا:شربه).

ایچی تۇز [ص] چوخ تله سن، دۇزومسوز، یاواش گۇرولن.

ایچیتمک içitmek [ائتد] ایچیرتمک، ایچدیرمک (فاخوراندن)

ایچی تیتره مک [س] چوخ ائتگی لنمک.

ایچیتیم içitim [آ] بیر نسنه نی آیری نسنه نین بوشلوقلارینا

گنچیرتمک، انژکسیون (فاتزریق). injection

ایچیحی [ص] ایچکیچی، چوخ ایچکی ایچن (فا:شرابخوار).

ایچیحی لیک [آ] ایچکی ایچمه ایشی.

ایچی چکمک [ل] اۆزگی ایسته مک.

ایچی دار [ص] دۇزومسوز، صبیرسز.

ایچی دارالماق [س] اۆزگی سیخیلماق.

ایچی دایانماق [س] ایچی گۇتورمه مک.

ایچی دره [آ] کلئیر ده کند آدی .

ایب	آذربایجان تورکجه سی	۴۲۶	ارک سۆزلوگو
ایچیدیریش [آ] ایچیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: نوشاندن)	ایچیدیریش [آ] ایچیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: نوشاندن)		ایچیملی، گۆزل ایچیملی. ۲-ایچیمی ایی "ایچیملی سو".
ایچی راحاتلاماق [س] قایقی دان قورتولماق.	ایچی راحاتلاماق [س] قایقی دان قورتولماق.		ایچیم لیک [آ] ۱-ایچمه یه یارارلی، ایچمه لی ۲-[ص] ایچمه جک مقداردا اولان (فا: اندازه یک وعده نوشیدن).
ایچیرندیرمک [اتئد] ایچیرتمک ایشینی گۆردورمک، ایچمگه مجبور اتمک، باخ: ایچدیرتمک (فا: خوراندن).	ایچیرندیرمک [اتئد] ایچیرتمک ایشینی گۆردورمک، ایچمگه مجبور اتمک، باخ: ایچدیرتمک (فا: خوراندن).		ایچین [با] ۱-باخ: اۆچون. ۲-ایچ سۆزونون ییه لیک حالی.
ایچیرتمک [باخ] ایچدیرمک.	ایچیرتمک [باخ] ایچدیرمک.		ایچین ایچین [ظ] ۱-گیزلین، هنج کسه حس اتئدیرمه دن، قلییندن "ایچین ایچین گۆلمک". ۲-یانقیلی یانقیلی، یانا یانا، آجی آجی "ایچین ایچین آغلاماق".
ایچیردیلک [بل] ایچیرتمک ایشی گۆرولمک (فا: نوشانده شدن).	ایچیردیلک [بل] ایچیرتمک ایشی گۆرولمک (فا: نوشانده شدن).		ایچین خاقان [خ] گۆی تۆرک خاقانلاریندان. ^۷
ایچیرمک içirmək [ل، ت] ایچدیرمک، ایچمک اۆچون بیر شئی وئرتمک، ایچیرتمک (فا: نوشاندن). to feed a drink	ایچیرمک içirmək [ل، ت] ایچدیرمک، ایچمک اۆچون بیر شئی وئرتمک، ایچیرتمک (فا: نوشاندن). to feed a drink		ایچیندن قوورولماق [س] ایچینه سالیب فیکیر فیکیر اتمک
ایچیریش [باخ] ایچیدیریش.	ایچیریش [باخ] ایچیدیریش.		ایچیندن گۆلمک [س] سئزدیرمه دن گۆلمک.
ایچیریگ [آ] یورقان و دۆشگه دۆلدورمایا یارایان یون و پامبوق کیمی شئیلر.	ایچیریگ [آ] یورقان و دۆشگه دۆلدورمایا یارایان یون و پامبوق کیمی شئیلر.		ایچینه [ظ] ۱-داخیلینده، ایچریسنده. "گلن آی ایچینه".
ایچیریلمک [باخ] ایچدیریلک.	ایچیریلمک [باخ] ایچدیریلک.		Inserted ۲-بیر شئین چۆخلوغونو، بۆللوغونو گۆستریر
ایچی سیخیلماق [س] چوخ اؤزونتولو اولماق.	ایچی سیخیلماق [س] چوخ اؤزونتولو اولماق.		"تر ایچینه، احتیاج ایچینه، نۆر ایچینه اولاسان".
ایچی سیزلاماق [س] چوخ اؤزونتولو اولماق.	ایچی سیزلاماق [س] چوخ اؤزونتولو اولماق.		ایچینه اوۆمک [س] بۆللوقدا اولماق.
ایچیش içiş [آ] ایچمک ایشی ویا بیچیمی، ایچیم.	ایچیش içiş [آ] ایچمک ایشی ویا بیچیمی، ایچیم.		ایچینه دویماق [ل] حس اتمک.
ایچی فازینماق [س] آجلیقدان معدەسی آغریماق.	ایچی فازینماق [س] آجلیقدان معدەسی آغریماق.		ایچینه کیلر [آ] ۱-بیر درگی و کتابین باش ویا سون بۆلوم- وئده قویولان دۆزولمؤ آد و یا کتاب باشلیق لاری ویا آیری بیر موضوع لارین الفبا و یا صفحه سیراسیلا ییلدیرمه سی (فا: فهرست، مفاد) context، list، ۲-محتوی. containing
ایچی فان آغلاماق [س] چوخ اؤزونتولو اولماق.	ایچی فان آغلاماق [س] چوخ اؤزونتولو اولماق.		ایچینه یئل گزیب یئنگه لر اویناماق [باخ] یئرینده یئل لراسمک.
ایچیک [آ] ۱-ایچلی، دویقۇلو ۲-ایچرده، داخلده. ^۷	ایچیک [آ] ۱-ایچلی، دویقۇلو ۲-ایچرده، داخلده. ^۷		ایچینگیر [آ] ایچلی، حساس. ^۷
ایچی گنچمک [س] چوخ یتیشیب آرادان گتتمه یه باشلاماق (قاریز کیمی شئی لر).	ایچی گنچمک [س] چوخ یتیشیب آرادان گتتمه یه باشلاماق (قاریز کیمی شئی لر).		ایچینه آلان [آ] مشتمل (فا: مشتمل). consisting of
ایچی گنتمک [ل] ۱-جان آتماق، چوخ ایسته مک. ۲-ایچی سۆرمک.	ایچی گنتمک [ل] ۱-جان آتماق، چوخ ایسته مک. ۲-ایچی سۆرمک.		ایچینه آلماق [ل] ۱-قاپساماق. ۲-اؤز ایچینه اؤزولمک.
ایچی گنیش [ص] دۆزولمؤ، صبری لی.	ایچی گنیش [ص] دۆزولمؤ، صبری لی.		ایچینه اوتورماق / ایچینه ایشله مک [س] چوخ ائتگی لی اولماق.
ایچی گۆلمک [س] چوخ سئوینمک.	ایچی گۆلمک [س] چوخ سئوینمک.		ایچینه چکیلک [س] اؤز قینینا چکیلک.
ایچیل [آ] ایچه عاید، ایچ ایله ایلگی لی (فا: باطنی). inner	ایچیل [آ] ایچه عاید، ایچ ایله ایلگی لی (فا: باطنی). inner		ایچینه درد اولماق [س] اؤزولمک.
ایچیلیمک [بل، ت] ایچمک ایشی گۆرولمک.	ایچیلیمک [بل، ت] ایچمک ایشی گۆرولمک.		ایچینه دۇغماق [س] بیردن بیره حس اتمک.
ایچیلیش [آ] ایچیلیمک ایشی ویا بیچیمی.	ایچیلیش [آ] ایچیلیمک ایشی ویا بیچیمی.		ایچینه سچماق [ل] بیر شئی ویا ایشی پوزماق و خارابلاماق.
ایچیم içim [آ] ۱-بیر دفعه لیک ایچه جک، اؤدوم، اؤدوملوق (فا: اندازه یک وعده نوشیدن). ۲-ایچه جک سونوجو آلینان داد "بو چایین رنگی یوخ آما ایچیمی ایی" ۳-دویقو.	ایچیم içim [آ] ۱-بیر دفعه لیک ایچه جک، اؤدوم، اؤدوملوق (فا: اندازه یک وعده نوشیدن). ۲-ایچه جک سونوجو آلینان داد "بو چایین رنگی یوخ آما ایچیمی ایی" ۳-دویقو.		ایچینه سینمک [س] قبول اتمک.
ایچیمخان [خ] قازاق خانلاریندان. ^۷	ایچیمخان [خ] قازاق خانلاریندان. ^۷		ایچینی آریتلاماق [س] بوغازینی آریتلاماق.
ایچیملی içimli [آ] ۱-بللی بیر کیفیت ایچیمی اولان "آغیر	ایچیملی içimli [آ] ۱-بللی بیر کیفیت ایچیمی اولان "آغیر		ایچینی اوخوماق [ل] بیرنین سیرینی بیلیمک.

ایب ا	آذربایجان تورکجه سی	۴۲۷	ایب ا
ایدم əydəm [آ] آیریلیک، بیر یئری آیری اولان شئی {اگمک}.	ایچینی چکمک [س] دریندن نفس وآه چکمک.		ایچینی چوروتمک [ل] ییخدیрмаق.
ایدمان idman [آ،ع] وجود گوجونو آرتیرماق اؤچون	ایچینی قورد یئمک [ل] گتندیگجه ضعیفله مک.		ایچینی گیرمک / ایچینی یئمک [ل] اؤزونتو لو اولماق.
گؤرولن آلیشدیرما، اسپور (فا: ورزش).	ایچینی یاخماق [ل] اؤزمک.		ایچینی سیخماق [ل] سیخیلماق.
ایدمانچی [ع،تو] ایدمان ائندن، اسپورجو، ورزشکار.	ایچنین یاغی اریمک [س] قایقی دان برک اؤزولمک.		ایچی یانماق [س] اوگرگی سیخیلماق.
ایدوق iduq [آ] تانریسال، مبارک؛ قوتسال یئر ^۵ . {باخ: ایدی}	ایده / ایدئال idə [آ،فر] انسان شعوروندا وارلیغی دؤزگون ویا		ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا
ایدوقباش [آ] ایدوق + باش؛ اویغور خاقانلیغی کوموتانی ^۶ .	یانلیش شکیلده عکس اتدیرن و چنوره میزه مناسبتی نی		روح و شعور تشکیل اتدیگینی ادعا ائندن فلسفی گؤروش،
ایدوق قوت [آ] خاقان عنوانیندا کیچیک بیر عنوان، باخ: باسمیل.	افاده ائندن آتلایش، تصوّر، دؤشونوش، فیکیر، دوشونجه.		اؤلکوجولوک، آتلاشیم جلیق (فا: ایدالیزم).
ایدول idol [آ،ر] ۱-بوت، صنم. ۲-تاپینما یئری، سجده گاه ^۹ .	ایدئال ideal [آ] ان یوکسک غایه و آماج، ان ایی، چوخ		ایدئالیست [آ،فر] اؤلکوجو (فا: ایدالیست). idealist
ایده / ائده idə [آ] اؤلولوق، نفوذ، قُدرت ^۷ . {باخ: ایدی}	اییی، اؤلکو، مفکورّه (فا: ایده آل). ideal		ایدئوگرام ideogram [آ،ر] هرھانسی بیر آتلایشی افاده ائندن
ایدده idə [باخ] ایدنا.	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		شرطی اشاره، آتلایشلاری افاده ائندن علامت یازی سی ^۹ .
ایدده آل [باخ] ایدنا.	رواح و شعور تشکیل اتدیگینی ادعا ائندن فلسفی گؤروش،		ایدئولوژی ideoloji [آ،فر] اجتماعی و توپلومسال شعورون
ایدده گور / ایدده گور [خ] قیرقیزلارین، توقای و ساری اویماقلاری	اییی، اؤلکو، مفکورّه (فا: ایده آل). ideal		مختلف فورمالاریندا، فلسفه، سیاست، حقوق و اینجه
اؤلوبابالاریندا ^۷ . {باخ: ایدی}	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		صنعت، دن ده افاده اولونان ایدئاللار دوشونجه لر و
ایدده گه / ائده گه idəgə [آ] ۱-اؤللو، نفوذ صاحبی، اندیچی،	ایدئالیست [آ،فر] اؤلکوجو (فا: ایدالیست). idealist		مفهوم لار سیستمی، مفکوره، اؤلکو، آتلاشیم (فا: ~).
یاپیچی ۲-آلتای داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ {ایدی}.	ایدئوگرام ideogram [آ،ر] هرھانسی بیر آتلایشی افاده ائندن		ایدئولوژی ideoloji [آ،فر] اجتماعی و توپلومسال شعورون
ایدی / ایدیک idi [آ] ۱-تاری، آفندی ۲-تانری سال، تانریدان	شرطی اشاره، آتلایشلاری افاده ائندن علامت یازی سی ^۹ .		مختلف فورمالاریندا، فلسفه، سیاست، حقوق و اینجه
گگن، مبارک، قوتلو. ۳-انسان آدی: سؤری، سبارس، سبالا،	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		صنعت، دن ده افاده اولونان ایدئاللار دوشونجه لر و
~گلدی. سقوت، سقورد ^۷ . {ایمیش اک نینن مئادلی	ایدئالیست [آ،فر] اؤلکوجو (فا: ایدالیست). idealist		مفهوم لار سیستمی، مفکوره، اؤلکو، آتلاشیم (فا: ~).
(فا: بود is)، بوسؤز ایمک، ایرمک، ارمک (اؤلماق) سؤزو و	ایدئوگرام ideogram [آ،ر] هرھانسی بیر آتلایشی افاده ائندن		ایدئولوژی ideoloji [آ،فر] اجتماعی و توپلومسال شعورون
دی اک ایله دوزه لیب ویر ایشی گؤرمگه دئییلیر ^۸ .	شرطی اشاره، آتلایشلاری افاده ائندن علامت یازی سی ^۹ .		مختلف فورمالاریندا، فلسفه، سیاست، حقوق و اینجه
ایدیرشان [آ] سراب دا کئند آدی {ایدی + ار + شان}.	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		صنعت، دن ده افاده اولونان ایدئاللار دوشونجه لر و
ایدیرمک əydirmək [اتد] ۱-ایمک ایشینی گؤرودورمک	ایدئالیست [آ،فر] اؤلکوجو (فا: ایدالیست). idealist		مفهوم لار سیستمی، مفکوره، اؤلکو، آتلاشیم (فا: ~).
(فا: فس خم نمودن). ۲-ایمک، آییک وضعیت گئیرمک	ایدئوگرام ideogram [آ،ر] هرھانسی بیر آتلایشی افاده ائندن		ایدئولوژی ideoloji [آ،فر] اجتماعی و توپلومسال شعورون
(فا: خم نمودن). {سن، باخ: اگمک}	شرطی اشاره، آتلایشلاری افاده ائندن علامت یازی سی ^۹ .		مختلف فورمالاریندا، فلسفه، سیاست، حقوق و اینجه
ایدیریش [آ] ایدیرمک ایشی ویا بیچیمی.	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		صنعت، دن ده افاده اولونان ایدئاللار دوشونجه لر و
ایدیش [ص] باخ: ایغدیش.	ایدئالیست [آ،فر] اؤلکوجو (فا: ایدالیست). idealist		مفهوم لار سیستمی، مفکوره، اؤلکو، آتلاشیم (فا: ~).
ایدیقوبارچوق [آ] چنگیزخان دؤنمی بیر بگ آدی ^{۱۲} .	ایدئوگرام ideogram [آ،ر] هرھانسی بیر آتلایشی افاده ائندن		ایدئولوژی ideoloji [آ،فر] اجتماعی و توپلومسال شعورون
ایدیقوت [آ] تانری وئرن سعادت، تانری طرفیندن گؤرؤ-	شرطی اشاره، آتلایشلاری افاده ائندن علامت یازی سی ^۹ .		مختلف فورمالاریندا، فلسفه، سیاست، حقوق و اینجه
لندیریلیمیش، اویغور خاقانلاری غنوانی ^۷ ؛ ۲-اویغور	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		صنعت، دن ده افاده اولونان ایدئاللار دوشونجه لر و
یازیتلاریندا تورفان ^{۱۱} یاخین قوچوشهری بؤلگه سینین آدی ^{۱۲} .	ایدئالیست [آ،فر] اؤلکوجو (فا: ایدالیست). idealist		مفهوم لار سیستمی، مفکوره، اؤلکو، آتلاشیم (فا: ~).
{ایدی + قوت: تانری وئرن سعادت}	ایدئوگرام ideogram [آ،ر] هرھانسی بیر آتلایشی افاده ائندن		ایدئولوژی ideoloji [آ،فر] اجتماعی و توپلومسال شعورون
ایدی گوز əydgüz [آ] میانا دا کئند آدی {ایدی idi + گوز؛	شرطی اشاره، آتلایشلاری افاده ائندن علامت یازی سی ^۹ .		مختلف فورمالاریندا، فلسفه، سیاست، حقوق و اینجه
گوز چاغی اوتوراق اؤچون تانری نین بخش اتدیگی یئر ^{۱۳} .	ایدئالیزم [آ،فر] بوتون وارلیغین اساسینی مادّه دئیل ایده یا		صنعت، دن ده افاده اولونان ایدئاللار دوشونجه لر و

ایدیل idil [آ] تورکلرین وولقا چینا وئردیکلری آد، بو کلمه ایتیل/ایتیلده یازیلاراق چوواش دیلینده چای معناسیندا دیر، ینتهده بو چایین قووشاغیندا ۷جی عصردن سوئرا گلشن شهرده ایدیل دیلیلردی^{۱۱} {ایدی+ایل: تانریسال}

ایدیل مۆرن [آ] اوغوزخان زمانی بیر دینیز آدی^{۱۲}.

ایدیوم idiom [آ، یو، دیل ب] مرکب کلمه اولاراق و آنلامی کلمه لرین تک تک آنلامیندان آیری اولان عبارت "اؤرنک: گۆزونون اودونو آلماق = قورخوتماق" (فا: ~).

ایذاء iza [آ، ع] اذیت ائتمه.

ایذین [باخ] ایذن.

ایر eyer [با] ۱-باخ: یهر. ۲-انحالی خط (فا: منحنی) {بو کلمه ایتمک فعلیندن دۆزه لیب، باخ: یهر، اگمک}.

ایر ۲ [ظ، فا، باخ: اگر (فا: گر). in case

ایر ira [آ] گۆک تورکلرده یئر تانریسی^{۱۱}; باخ: ییر، ازگی.

ایر ira [آ] سوئرلرده خسته لیک و ساواش یایان بیر شر تانریسی^{۱۱}.

ایراب irab [آ] سقر ده چای آدی.

ایراد irad [آ، ع] ۱-نقصان، قیناما. ۲-سؤیله مه، دانیشما، دئمه (فا: ~). abjection

ایرادگیر [ص]. قیناییجی (فا: ایرادگیر). fastidious

ایراق Iraq [باخ] ایراق

ایراقال/ایرافال [آ] سوئرلرده تانری آدی، نئراگال^{۱۱}.

ایران iran [آ] ایران نفوسونون اتتیک داغیلیمی ایلک دفعه ش ۱۳۲۰جی ایلده ایران آمار مرکزی طرفیندن سایملاناراق سوئوجلار "فرهنگ جغرافیایی ایران" آدلی ۱۰ جلد کتابدا یاییلائییدیر بو وئریله گۆره نفوسون اوچده ییری تورکدور^{۱۳}، بو سوئوجلار دایاناراق چوخ قاینقلاردا آشاغیداکي رقملى گۆرمک اولار: ایرانين نفوسونون یوزده ۳۰-۴۰ی تورک ۳۰-۴۰ی فارس دیللی اولاراق قالان نفوسدان یوزده ۸ی گیلک و مازندرانی و یوزده ۷سی کورد و یوزده ۷وئر و یوزده ۳و عرب و ۲سی بلوچ و یوزده ییری ده آیری دیللی قوملاردیر (فا: ~). Iran؛

{پهلوی حکومتیندن قباق ایران سۆزو یالیزجا تاریخ و داستان کتابلاریندا و افسانوی شاهلارین یئری اولاراق ایشله نییدیر، و گرچک حاکم و سیاستچیلر بوجور اؤلکه یه اشاره ائتمه یییدیر و پادشاهلار و سلطانلار اؤزلرینی ایران اؤلکه سینین شاهی اعلام ائتمه یییدیر و هر حکومت اؤز دودمانی و طایفاسی آدینا اگمن اولدوغو توپراقلاری آدلاندیرییدیر اؤرنک اوچون سلجوقلار حکومتی، سامانیلار، ساسانیلر، اشکانیلار، افشارلار و سون دؤنم قاجار محروسه ممالیکی ویا فارس دیلینده ممالک محروسه قاجار کیمی کلمه لردن آد آپارماق اولار (البته قاجار حکومتی نین سون دؤنملرینده بعضی فرنگ گۆرموش شخصلرین پیشنهادیله ممالک محروسه ایران سۆزو ده یازیلماغا باشلاپیر)، ینتهده مذهبی کتابلاردا ایران اؤلکه سیندن آد آپاریلما یییدیر، البته آریاچیلارین دندگیگنه گۆره اوستا کتاییندا گویا بیردانا کلمه "airyan vaedja" ائیرین وئج "شکلینده ایشله نیرکی ایران سۆزونه اشارت ائدیر، البته بو کلمه آیری معنادا اولاراق اونلار طرفیندن معناسی و تلفظو دیشیلهرک ایران سۆزو کیمی قلمه وئریلیر و ایران کلمه سینین قدیم لیگینه و نئچه مین ایل بوندان قاباغا عاید اولماسینا دلیل بیلیرلر! [وارلیق ۱۲۳و سحر درگی سی]، بو سۆزلری نظرده توتاراق قیساجا نئچه مطلبه اشاره اولونور: آریاچیلارین سؤیله دیکلرینه گۆره نئچه مین ایل قباق (بعضاً ۷ مین ایل قباق) بو کلمه اوستا کتاییندا یازیلیدیر و آریا و ایران سۆزونه اشارتدیر، بو حالداکی آریاییلر م.ق ۹۰۰جی ایلده بو اؤلکه یه گلییلر (باخ: آریا) نجور اولوب ۵۰۰۰ اوندان قباق بو قومون آدی بو کتابدا گئچیدیر، شاید اهورامزدا پیشیین لیک ائدیپ سونرالار بیر آریایی قومو بورالارا گله جک و لازیمدیر بو توپراقلارین آدینی اونلارین آدینا باغلایاق، البته آچققدیرکی اویری میلتلری یوخ سایماق و یالیزجا ایکی اوچ یۆز ایللیک یازیلیش قدیمی اولان بیر کتابا دایاناراق اونو مینلرجه ایل قباقلارا یاپیشدیرماق، منطقی و

- علمی لاحظان دوزگون اولایلمز (باخ: اوستا؛ تورک شاعری امیر علیشیر نوایی نین دندیگنه گۆره ایران کلمه سی تورکجه ایرمک سۆزوندن آلینمالیدیر و یتیشیلن و اوتورولان یثره دئییلیر، بو کلمه نین ساختار و یایی سینا باخینجا ایکی کؤک کلمه گۆزه دیر بو کلمه لرین بیرری ایر+ یث سۆزودور کی بو بؤلگه نی بیر مکان اولاراق گۆسته ریر و آیری طرفدن آن سۆزواک اولاراق ایر سۆزونه اکلہ نیر (آران، آلبان، بارون/باران و اوغلان کیمی کلمه لردہ اولدوغو کیمی) بو باخیشلا بو توپراقلار واریلان یثر کیمی معنالانیر.
- ایرانا** [آ] بوستان آباد دا کند آدی {ایر+آنا:آنا یوردو}.
- ایران باسیمی** [آ] ایراندا باسیلمیش یازی (فا: چاپ ایران).
printed in Iran
- ایران تورکلرینین اسکی تاریخی** [آ] پروفئسور زهتابی نین (کیریشچی) یازدیغی و ایران تورکلرینین اسلامدان قاباق پهلویچیلر طرفیندن قارانیقدا ساخلانمیش تاریخی نی آیدین لادان و چوخ دیرلی و تحقیقی کتابین آدی.
- ایران قتل دمیرولو** [آ] ایرانین دؤرد بیر یانینی بیریرینه وصل ائدن دمیرولو (فا: راه آهن سراسری ایران). trans
- ایراوانلی** [آ] اۆرمیه ده کند آدی {ایروان تورکو اولاراق و اثرمنی قیرقینی سببله بورایا کۆچهرک بوآدلا تانییلار}.
- ایرپه** irpə [باخ] اۆرپه ریش، اۆرپه.
- ایرتئم** irtəm [آ] ۱-آردم، فضیلت ۲-معرفت، هونر.
- ایرتمک** irtmək [آ،دا] حنیوان قویروغونون سۆمگو و بونون بوغومو، بالاجا قویروق.
- ایرتمک له مک** irtməklemək [ل] ایرتئمگیندن یاپیشماق، قویروق لاماق، ایرتئمگیندن توتماق "آتی ایرتئمک له مک".
- ایرتوک** [خ] دیر، قیمت؛ اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی.
- ایرته گۆن** [آ] باخ: آرته + گۆن صاباح.
- ایرتیش** irtis [آ،ت] ۱-بارسقاندا بیر گۆل آدی. ۲-هنر. ۳-سیبیر یادا تورکلرین یاشادیغی بؤلگه ده بیر چایین آدی.
- ایرج بهزاد نیا** [آ] گۆلمانخانالی چاغداش شاعردیر^{۱۵۶}.
- ایرج میرزا** [یازار] ۱۲۹۰ هـ تهریزده آنادان اولوب، فارسجا دیوان و آزاراق تورکجه شعرلری یادگار قالیدیر.
- ایرجه** irçə [آ،دا] قالیب "قیزیلچی ایرجه سی".
- ایرجی** [آ] ۱-ییرجی، خالق اوزانی ۲-ایری، ایرجیک ۳-یثرچی، توپراق صاحبی.
- ایرجیک** [آ] ۱-ایرجیک ۲-آر، کیچیک آر ۳-اویغور یازیت لاریندا آدی گنچن بیر بگ.
- ایرده له مک** [ل،دا] آریتماق، آراشدیرماق، تدقیق اتمک.
- ایرواسیونال** [آ،لا] ایدنا لیست فلسفه ده: منطقه اویمایان، آغیللا درک اولونمایان، منطق جه ایضاح اولایلمه یین (فا:~).
- ایرش** [آ،دا، آتاش] ایرش آتاش تویوق.
- ایرشت** irəşt [آ،دا، باخ: ایرش] آتین باشینا باغلانان ایپ.
- ایرشررا** irşerra [آ] سؤمرلردہ ۲جی درجه ده بیر تانری^{۲۱۱}.
- ایرشی** irşi [آ] پری، پری قیزی.
- ایرفیده** [آ] آچیلیمیش کۆنده نی تندیره یاپماق اوچون آلت.
- ایرق** irq [باخ] ایرق.
- ایرقا/ایرقا** irqa [آ،بی] قیزیل گوللردن، یوکسک لیگی ۲ متره قدر اوجالان، قیشدا یاپراقلاری تۆکولن و یازدا چیچک اچان و چیچک لری اولجه قیرمیزی و سؤنرا قارالان، یاپراقلاری بیضی شکلینده تیکانسیز و قاراینیمیشی اولان و یازدا داغلاردا و قایا لیلاردا بیتن بیر نوع کۆل بیتگی (فا: ملانشیه، مشمله). amelanchier
- ایرقا یئل** [آ] ساوه ده داغ آدی.
- ایرکالا** irkalla [آ] سومرلردہ یئر آلتی تانری سی (گیلگمیش داستان) {بو کلمه ده ایر سۆزو یئر معناسیندا دیر و کاللا محتملاً یئرین اینک کلله سی اؤستونده دۇرما افسانه سینہ باغلانیر و کاللا سۆزو کل و کلله کلمه لرینین کۆکودور^{۸۸}، بو کلمه یئر آدلاریندا اؤزونو چوخ گۆسته ریر}.
- ایرکلی** irkli [ص] ۱-گۆجلو ۲-یوکسک درجه لی مأمور.
- ایرکیت** irkit [آ] اۆرکوت، اۆرکوتجو، هیبتلی.
- ایرکیل** [آ] ۱-اولولوق، هیبت، جسارت ۲-قام، باخسی.
- ایرکیلا** [خ] دده قورقۇ داستانلاریندا آدی گنچن بیر بگ.
- ایرکیلمک** [باخ] اۆرکولمک.
- ایرکین** [آ] اولقۇن، ییلگه، اولو؛ اویغور خاقانلیغی دۇنمی

ایب	آذربایجان تورکجه سی	۴۳۰	ایب
ایره‌لی irəli [ظ] قاباق طرف، اؤن حصّه، گئری نین ترسه	بگ لریندن (پوسات بگین باباسی). ^۷		ایر گنجی [آ،ص] باشقلارینی اؤزوندن ایر ندرین، باخ: ایرنج.
سی "بؤندان ایره لی: بؤندان قاباق" (فا: جلو). front	ایر گندیرمک [ل] ایرنمه سینه یول آچماق، باخ: ایر ندریمک.		ایر گنمک [باخ] ایرنمک.
ایره‌لی آتماق [ل] اورتایا و دانیشیغا قویماق، ایره لی سورمک.	ایر گورمک [ل،ده] نایل اتمک، ایر دیریمک، یتیشدیریمک.		ایر گه [آ] ۱- ایرلاما، سؤیلمه، اوخوما ۲- آرگین، اولقون
ایره‌لی چکمک [ل] اورتایا قویماق.	۳- [خ] آلتای تورکلی، قویال اویماعی اولوبالاریندان. ^۷		ایر گین / ایر گه [آ] اوغورلار و قارلوقلار دؤنمی مأموریت
ایره‌لی چکیلیمک [س] قاباغا گنچمک، اؤنه کنچمک.	غوانلاریندان. ^۷		ایرل [آ] اردیبل ده کند آدی.
ایره‌لی دن [ظ] قاباقدان، اونجه دن، اؤندن، قارشى دان،	ایرلا [آ] اوغوز- یازیرو بونوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۵} .		ایرکتی / ایرکتی اوتو [آ،بی] ایرلتی اوتو گیللردن، یاپراق-
قاباقدان (فا: قبلأ). beforehand	لاری چوخ باتیق و چیخیق لی اولان، ایستی بؤلگه لره		اورماندا یتیشین چیچک سیز، ۱۵۰ سانتیمتره قدر یوکسه لن
ایره‌لی دوشمک (سورمک، گنتمک) [س] قاباغا گنچمک،	ویاغیرساق قوردلارین دوشورمک اوچون ایشله نن، چوخ		ایلیک بیتگی (فا: نوعی گیاه). driopteris filix-mas
اؤنه کنچمک (فا: جلو افتادن).	ایرکتی اوتو گیلر [آ،بی] دامار چیچک سیز لردن، یتدی مینه		قدر نوعو اولان بیر بیتگی فامیلی (فا: تیره ای از گیاهان).
ایره‌لی ده گنتمک [س] قاباقتیل اولماق.	ایرماق / ایرماق [آ] دنیز لره تۆکولن ان بؤیوک آخار سولارا		وثریلن آد، بؤیوک چای (فا: شط) river {سن، باخ: ایراق}
ایره‌لی سورمک [ل] اورتایا و دانیشیغا قویماق، ایره لی آتماق.	ایرماق لاشماق [س] ایرماق وضعیتینه گلمک.		ایر مجه [آ،دا] ۱- آریق، سیسقا، جانسیز "بو اوشاق نه ایر مجه-
ایره‌لی کی [ص] قاباقتی، بوندان اؤنجه کی.	دیر". ۲- بیر نوع انسیر قاشلی اوزوک.		ایر مک ۱- ایرمک [س] چاتماق، یتیشمک {باخ: آرمک، ایمک}
ایره‌لی گنتمک [س] قاباغا گنتمک (فا: پیش افتادن). to	ایر مه ۱- ایرمک ایشی، ایریشمه.		ایر میک / ایرمک ۱- ایرمک مال قارایا وثریلن ایری و یاخشی
progress	ازیلیمه یین بوغدا، آریا اؤتو، کپک (فا: سوس). {باخ: یارما}		ایر ملی ۱- ایرملی [ص] آیری، آیری اویرو.
ایره‌لی گنتمه [آ] قاباغا گنتمه (فا: پیشرفت). Progress	ایر ۱- ایرن [آ] ۱- سرت، قاتی ۲- آراج، واسطه ۳- اؤزک. ^۷		ایر نچین / ایرنچو [آ] ۱- باغیمسیز، باشینا بویروق ۲- گؤجلو،
ایره‌لی گئری [ظ] بیر طرفدن او بیر طرفه، بو باشدان او باشا.	دایانقılı ۳- [خ] گؤی تورک و انلخانلی بگلریندن. ^۷		ایر نک [خ] امک؛ آتیلای خان، ین اوغلو، باخ: آر نک. ^۷
ایره‌لی گنتمک [س] قاباغا گنتمک (فا: پیشرفت کردن). to	ایر مه ۱- ایرمک ایشی، ایریشمه.		ایر ده ۱- ایره [آ] کلشیر ده داغ آدی.
to progress , advance	ایر میک / ایرمک ۱- ایرمک مال قارایا وثریلن ایری و یاخشی		
ایره‌لی له ییش [آ] ایره لی لهمه، توسعه تاپما و گلیشمه.	ازیلیمه یین بوغدا، آریا اؤتو، کپک (فا: سوس). {باخ: یارما}		
ایره‌لی لیک [آ] ایره لی اولما، قاباقتیل لیت، گلیشیم.	ایر ملی ۱- ایرملی [ص] آیری، آیری اویرو.		
ایره‌لی وئرمک [ل] قاباغا دوغرو آپارماق، گلیشدیرمک	ایر ۱- ایرن [آ] ۱- سرت، قاتی ۲- آراج، واسطه ۳- اؤزک. ^۷		
(فا: پیشرفت دادن). development, Progress	ایر نچین / ایرنچو [آ] ۱- باغیمسیز، باشینا بویروق ۲- گؤجلو،		
ایره‌لی جه [ظ] قاباقتا، اؤنجه، ایره لی جه دن.	دایانقılı ۳- [خ] گؤی تورک و انلخانلی بگلریندن. ^۷		
ایره‌لی جه دن [ظ] قاباقدان، اؤنجه دن.	ایر نک [خ] امک؛ آتیلای خان، ین اوغلو، باخ: آر نک. ^۷		
ایره‌لی ده کی [ظ] قاباقتا اولان، اؤن ده اولان، قاباقتا کی.	ایر ده ۱- ایره [آ] کلشیر ده داغ آدی.		
ایره‌لی سی [ظ] گله جگی، سؤنران "ایره لی سی نی نظره آتماق	ایر میک / ایرمک ۱- ایرمک مال قارایا وثریلن ایری و یاخشی		
ایره‌لی سینی گئری سینی دوشونمک [ل] هر طرفلی دوشونمک.	ازیلیمه یین بوغدا، آریا اؤتو، کپک (فا: سوس). {باخ: یارما}		
ایره‌لی لرده [ظ] گنچمیش لرده، قاباقتالار، اوللر "ایره لی	ایر ملی ۱- ایرملی [ص] آیری، آیری اویرو.		
لرده بورالارا گلمزدی" (فا: در گذشته ها، قبلأها). front	ایر ۱- ایرن [آ] ۱- سرت، قاتی ۲- آراج، واسطه ۳- اؤزک. ^۷		

ایب	آذربایجان تورکجه‌سی	۴۳۱	ارک سۆزلوگو	ایب
ایره‌مه	irəmə [آ] آراجیق اوجایئر، تپه، دیکلیک "ایره‌مه لر آی ایره‌مه لر. قوینوندا ککلیک ملر. ماهنی. ۲- [دا] اکیلمه میش و اوت باسمیش اکین یئر. {باخ: ایری iri}.	ایری اویرو	[ص] ایری بویرو، دۆز یئر اولمایان. ایری بئل [ص] بئلی توپوزلو. ایری باخماق [ص] ناراضی لیق گؤستمک. ایری باش۱ [آ، دی] قورباغا یا وورسو (فا: نوزاد قورباغه). ایری باش۲ [ص] ۱- باشی ینکه، ۲- چوخراق ائوجیل بویوک حئیوانلار اوچون سؤیله‌نیر. ایری باشلیق [آ] باشی ینکه لیک. ایری بولاماج [ص] چوخ ایری، ایری اویرو. ایری بویرو [ص] دۆز یئر اولمایان. ایری پارا/ ایری بؤل [آ] دیر لی پول، بویوک مبلغ. ایریتمک [ل] باخ: ایمک. ایری تجارت [آ] دیر لی و بویوک آلیش وئریشلر. ایریجه [ص] چوخ ایری ویا خود نسبتاً ایری. ایریجه۱ [ص] آز ایری، بیرقدر ایری، ایری اولاراق. ایریجه۲ [آ، دا] بۇدلارین توپاق اتلریندن دۆزه لن بیرنوع ییسه جک (بیر نوع باسدیرما). ایریجه۳ [آ، دی] سیغیر میلچگی، بۆوه لک (فا: نوعی حشره). ایریچکؤل [خ] ایرینچ+ گؤل [خ] اونیغور یازیتلاریندا بیر بگ. ایری خیردا [ص] هر جور وهر بویدا، هر اؤلچوده، هر حجمده. ایری دانیشماق [ص] دۆز دانیشماق. ایری دولانماج [ص] ایری اویرو، دولانماج لی. ایریدیوم [آ] اتوم سایسی ۷۷، اتوم آغیرلیغی ۱۹۳،۱، یوغونلوق ۲۲،۴، قیسلتماسی Ir، دیر لی بیر ائلمان. ایریس iris [آ، یو] بیر نوع شوکولات و شیرینی، بیر نوع رنگلی شیرینی "ایریس چوخراق تبریزده اۆره تیلیر و بو شهرین سوقاتلاریندان سایلر". ایریس/ ایراز [آ] ۱- قورتولوش، حریت ۲- تۆرک میتؤلوزی- سینده کؤتو رۇحلاری قوؤب، تامویا گۆندهرن تانریچا". ایری سۆز [آ] کؤتو سۆز. ایری سیز [ص] ایری یئر اولمایان، دۆز اولان. ایری سینه [ظ] ایری اولاراق. ایریش [باخ] اریش، پارچانین ائیننه آتیلان ساپ و ایپ. ایریشدیرمک [ل] یتیشدیرمک (فا: رساندن) {باخ: ارمک}.	
ایره‌میک	irəmik [آ] قیزلیغی برک پرده ایله توتولموش و بو اوزدن یاخینلیق ائدیله ییلینمه ین قیز {باخ: اره‌میک}.	ایره‌وند	irəvənd [آ] خوی دا کند آدی {ایر+ آواند: دۆز لوک یئر}.	ایری
ایری	əyri [ص] ۱- دۆز ییچیمده اولمایان (فا: اریب) inclined ۲- [مج] دؤغر و اولمایان، یانلیش. ۳- فیریلداقچی. ۴- (مت) دۆز اولمایان خط، منحنی {سومرجه «اورو» ت، گؤ «گری»}.	ایری	iri [ص] بویوک، ینکه (فا: درشت). large {سومرجه «دیریگ»: بویوک، ت «ایریک»، سن؛ بو سۆزجوک دیواندا ایشلەنن ایر (اوتانما ییلدیرن بیر سۆز) سۆزوندن آلتیناراق قبا و آغیر سۆز آنلامیندادیر و آچیق‌دیرکی بویوک معناسیندا آغیر و قبا مفهومونون مجازی شکلیدیر، محتملا ایرین و ایرگنمک (ایگرنمک) سۆزوده ایر سۆزجوغونون آلتیناراق پیس بیروضعیتی گؤستەریر، چوخ درین باخارساق بو کلمه لرین هامیسی بیرمک و یارماق (اوزاقلاشما، یاریلما) سۆزلریله ایلگی لیدیر}.	ایری
ایری	iri [آ] اهر جولفا دا کند آدی. اهر خالخال مرند ده (ایری چای) چای آدی. ایری	əyri [آ] خوی (بؤجاق)، آشرون (بچالاشور)، اسماعیلی (بچای) کلئیر (بجواق) دا کند آدی. مرند و زنجان دا (بداغ)، اسماعیلی (بیایلاق) داغ آدی. ایری آددیم [آ] گئنیش آددیم. ایری آیاقلی گیللر [باخ] ایری آیاقلی لار. ایری آیاقلیلار [آ، دی] ایری آیاقلی کیچک باشلی، قیسا و گئنیش قویروقلو بیر توپوق سوپو، اؤرنگی، جنگل توپوغو (فا: تیره‌ای از پرندگان). ایری اسگیک [آ] آرتیق اسگیک "آراجین ایری اسگیگینی اونارماق ایری اونوروب دۆز دانیشماق [ص] بیربیر یله اینجیک لی اولسالاردا عادی اولدوغو کیمی دانیشماق. ایری اوغرو (ایری اویرو) [آ] اوغرو، دله دۆز آدام.		

ایریشیدیر یلمک [بل] یتیشیدیر یلمک.	ایری لیگ [آ] ایری شئیین وضعیتینی و حالی، ینکه لیگ (فا:جسامت). bulkiness
ایریشمک irismək [س] ۱-چاتماق، یتیشمک، قووشماق (فا:بهم رسیدن). ۲-بوئش بوش گولمک، هیریلداماق "گۆرچک منی تانییب یالاندان ایریشدی" {ایرمک/ارمک} ایریشه ایریشه [ظ] یتیشه یتیشه.	ایریم irim [آ] مؤژده، اییی خبر ^۷ .
ایریشیلمز [ص] یتیشیلمز (فا:دست نیافتنی).	ایریم ayrim [ص،ت] ۱-سوئیون توپلانیب بیر طرفدن آخدیغی یئر؛ ایری، دالقالی، دۆنگه لی. ۲-بۆرچاق.
ایری صنایع [آ] بؤیوک اوژون یئر لری، بؤیوک فابریکلار.	ایریم اویروم [باخ] ایری اویرو، بۇروق.
ایریک irik [آ] سرت، قاتی، ایری ^۷ .	ایریم ایریم [ظ] باخ: ایری ایری، دالقا دالقا.
ایریک eyrik [ص،ت] آیریلماش ایپ (فا:خم شده).	ایری مبلغ [آ] دیر لی پول، بؤیوک مبلغ.
ایری گتتمک [س] فیریلداق لیق ائتمک.	ایریمجه [آ] آریق، سیسقا.
ایری گۆز [ص] چئر گۆز (فا:چپ چشم). squint-eyed	ایریمجه [باخ: ایری، آ] باخ: اؤزوک.
ایری گۆزله باخماق [س] شوپبه لی گۆزله باخماق.	ایریملی [ص] بیر یئرینده ایری لیگی اولان (فا:منحنی، خم).
ایری گۆوده لی [ص] (فا:عظیم الجثه). bulky, huge	ایری مۆلکه دار [آ] بؤیوک ملک صاحب لری و اکیب بیچن لر.
ایری لئمک [ل] ایری لشدیرمک (فا:درشت کردن).	ایرین irin [آ] تهران-ری ده کند آدی. {باخ: ارن}
ایری لئتمک [ل] ایری وضعیتیه گتیرمک (فا:خم کردن).	ایرین irin [آ] جراحت، چرکلنیش اورقانین سوئیو (فا: عفونت). puterfatction {ت، سن «ایرینگ»؛ بعضاً عرجه سانلییر حالبوکی ایرینمک فعلینه باغلیدیر}.
ایری لشدیرمک [ل] ایری لئتمک، بؤیوتمک (فا:فس).	ایرین سو [آ] فاضلاب سوئیو، آرخلیم سوئیو (فا:گنداب sewage)
ایری لشدیر یلمک [بل] ایری حالا سالینماق (فا:فم).	ایرین لئتمک [ل] ایرین له مه سینه سبب اولماق (فا:چرکی کردن)
ایری لشمک [ل] ایری وضعیتیه گلیمک (فا:خم شدن).	ایرین لئتمک [س] ایرین لی اولماق (فا:چرکی شدن).
ایری لشمک [ل] ایری وضعیتیه گلیمک (فا:درشت شدن).	ایرین له دیچی [ص] ایرین تۆرده ن (فا:عفونی کننده).
ایریلمک [بل] ایری حالا دۆشمک، آیلیمک (فا:خم شدن).	ایرین له مک [س] ایرین عمله گلیمک (فا:چرکی شدن).
ایریل iril [آ] نمین ده کند آدی.	ایرین له مه [آ] ایرین له مک ایشی (فا:عفونت) puterfatction
ایریلن [ص] ایری سی و ایری یئر ییا یئر لری اولان.	ایرین لی [ص] ایرین توپلانیماش، جراحتلی.
ایری لئتمک [س] باخ: ایری لشمک، بؤیوتمک.	ایرینتی [آ] الک قلییر اؤستونده قالان ایری دانالار.
ایری لئتمک [ل] باخ: ایری لشمک، آیک ائتمک.	ایرینچی [آ] تبریزده کند آدی {باخ: ایرنچین، ارن و اریشن}.
ایریله ییلر [ص] ایریلمه اؤزل لیک لی (فا:قابل انحناء). flexible	ایرینچین / ایرنچین [خ] اؤیغور یازی تیلاریندا بیر بگ آدی ^۷ .
ایری له مک [ل] باخ: ایری لشدیرمک، بؤیوتمک.	ایرین سل [ص] چیرکلنمه (فا:عفونی). infectious
ایریلی [ص] ایری سی اولان.	ایرین لی [ص] ایرینی اولان، ایرین ییغیلیمش، ایرین لئتمش (فا:عفونت دار). infectious
ایریلی خیردالی [ص] بؤیوکلو کیچیک لی، بؤیوک کیچیک هامی (فا:رین و درشت).	ایری یاری [آ] ایری، جئه لی، ایری بیجیملی.
ایریلیش [آ] ایریلمک ایشی، ایریلمه (فا:خمش).	ایز iz [آ] ۱-انسان ویا حیوان آیاغینین قویو لدوغو یئرده قالان نشانه "آیاق ایزی" (فا:اثر). ۲-بیر شئیین بۇراخدیغی
ایریلیش تیتره ییشی [آ] ایریلمه سوئوجو تیتره مه (فا:لرزش خمشی). bending vibration	تاثیر و اثر، بلیرتی "جینایتین ایزی". ۳-یول، یؤنتم
ایریلیک [آ] ۱-ایری شئیین حالی (فا:کجی) ۲-فیریلداقلیق.	

- ”آتالارین ایزینی گتتمک“ {ت،سن،بو سۆز چیژ، (جیزماق، چیزمک) سۆزلرینین باشقا شکلیدیر، و ز/س حرف- دییشمه سیندن ایسته مک کلمه‌سی‌له گلر (ایزیه گتتمک) }.
- ایز... [آ] ایز سۆزیه دۆزه لن بیر نچنه انسان آدلاری: ایزارسلان، ایزبارس، ایزباسار، ایزبای، ایزبگ، ایزبوغا، ایزبۆری، ایزبۆدون، ایزتای، ایزقان، ایزل، ایزمانقو.
- ایز آچماق [س] یثری قالماق، ایزی قالماق (فا: اثر گذاشتن).
- ایز آختاران [باخ] ایزتاپان.
- ایزال [ع] «زال» ردّ اولماق، چکیلیب گتتمک ”ایزال اول“.
- ایزبال [آ] ایزی بال کیمی شیرین، قیز آدی (فا: نام دختر).
- ایزبور اخماق [س] یثری قالماق، ایزی قالماق (فا: اثر نهادن).
- ایزینار [آ] بولاق لی، قیز آدی (فا: نام دختر).
- ایزتاپان (تانیان) [آ،ص] ایزله ییجی.
- ایزتوز [آ] قالیتی، بیرشئ دن قالان ایز.
- ایزتوزو قالماق [س] اثری قالماق.
- ایزتوزو گۆرونمه مک [س] اثری قالماق.
- ایزجی [آ] ایزگودوب و بیر شئی آختاران، کشاف، ایز آختاران (فا: اثر یابنده).
- ایزجی لیگ [آ] ایزجی اولما وضعیتی (فا: اثر یابی).
- ایزدوشومله ین [آ] پروژکتور.
- ایزدحام [آ] قالابالیق (فا: ازدحام). a crow
- ایزدوشومو [آ،فیزیک] پروژکتسیون، بیرقاینق دان چیخان ایشیق ایزلری ایله ائکرانا گۆروننو سالما.
- ایزسۆرمک [ل] ایزله مک.
- ایزسیز [ص] ایزی اولمایان، اثری قالمامیش.
- ایزسیز تۆز سۆز (سوراق سیز) [ص] ایزی اولمادان، ایزسیز.
- ایزقویماق [ل] اثر قویماق (فا: اثر گذاشتن). to produce
- ایزگی/ایزگو [ص] ۱-ایی ۲-زکی ۳-عادل ۴-انسان آدی: ایزگو بیگم، ایزگو بیگه، ایزگو تایی، ایزگیتان.^۶
- ایزگو بارلاس [خ] تیمور گۆرخان، ایزگوباشی لاریندان.^۷
- ایزگول [آ] ایزی گول کیمی، قیز آدی (فا: نام دختر).
- ایزگۆمنگو [خ] قپچاق خانلاریندان اوروز خان، ایزگۆمنگی.^۷
- ایزگه [آ] بارچارت، نوموقرام (فا: نمودار). barchart
- ایزگیل [izgil] گۆی تورکلر زامانی یاشایان بیر تورک بویو.^{۸۵}
- ایز لندیرمک [باخ] ایزلتمک.
- ایز لتمک [ائتد] ایزله مک ایشینی گۆردورمک، ایزی ایله تاپدیرماق (فا: فس ردپارا گرفتن).
- ایز لک [izlək] گنچی یولو.
- ایز لمل [izləm] ایزله مک ایشی، ایزله مه (فا: تعقیب).
- ایز لنجه [آ] پروگرام (فا: پروگرام).
- ایز لتمک [بل] ایزله مک ایشی گۆرولمک (فا: تعقیب شدن).
- ایز له دیلمک [بل] ایزلتمک ایشی گۆرولمک (فا: تعقیب شدن).
- ایز له مک [izləmək] [ل، سن] ۱-بیرینین ویا بیرشینین داليجا گتتمک، بیرینین ایزی ایله گتتمک. ۲-بیر اولاین گلمیشه سیننی گۆزدن گنچرمک. ۳-گۆزله مک، بیر اولایی تعقیب ائتمک ”فیلمی ایزله مک“ (فا: دنبال کردن). to follow
- ایز له مه [آ] ایزینی آختارما (فا: تعقیب). pursuing
- ایز له نیش [آ] ایزلتمک ایشی ویا ییچیمی (فا: تعقیب).
- ایز له نیم [آ] بیر وضعیت ویا اولاین حسلر و دویولار یول ایله انسان اوزهرینده بوراخدیغی اثر (فا: اثر).
- ایز له نیمجی [آ،ص] ایزله نیمجی لیک یانلی سی اولان.
- ایز له نیمجی لیگ [آ] دوغایی گرچک اولدوغو کیمی یوخ بلکه صنعتچی نین حسّ ائدیلدیگی کیمی گۆسترمه صنعتی، امپرسیونیسم (فا: امپرسیونیسم).
- ایز له نیمجی [آ] ایزله یین، تعقیب ائدن (فا: رهرو). Wayfarer
- ایز له یش [آ] ایزله مک ایشی ویا ییچیمی (فا: تعقیب).
- ایز مارا [آ] گئرمی ده کند آدی.
- ایز مان [izman] [آ] باجگیران دا کند آدی {ایز بوراخان}.
- ایز نجی [آ] اردییل ده کند آدی.
- ایز و بار [آ،فر] ائش باسینج (فا: هم فشار).
- ایز و ترم [آ،فر] ائش ایستی لیک، ائش سیجاق (فا: ایزوترم).
- ایز و توپ [آ،فر] عئینی آتومدان اولان یالینیز آتوملارینین کیتله و توپلانیشما یؤنوندن بیریریه فرقی اولان غنصرلارین هریری ”بیر نوع کیمیا سال ماده یه عاید اولان عنصر“ (فا: ایزوتوپ). isotope
- ایز و خط [آ] بللی و برابر اؤزل لیکلری گۆسترن خط ”رطوبت

- ایزوخطی، توپوگرافی ایزوخطی، یوکسک لیک ایزوخطی“.
- ایزولاسیون** [آ،فر] یالیتیم، تجرید (فا:تجرید).
- ایزوله** [آ،فر] یالیتلمیش، تجرید اندیلیمیش (فا:تجرید).
- ایزومر** [آ،فر] کیمیای ترکیبی و مولکولار چکی سی بیر اولان، لاکین فیزیکی و کیمیای خصوصیت لری باشقا باشقا اولان کیمیای بیر لشمه لر.
- ایزومورف** [آ،فر] ائش بیچیم (فا:ایزومورف).
- ایزووان** [آ] اهرده کندآدی {ایز+اووان: آو ایزی اولان یئر}.
- ایزول** [آ] بیر تورک بو یو، باخ: خوارزمشاهلار^{۲۰۹}.
- ایزه دوشمک** [س] یولونا دوشمک، یولونو تاپماق.
- ایزی** izi [آ] شیروان دا کند آدی {۱-ایز یئری ۲-ایستی یئر}.
- ایزی ایتیریلیمک** [س] یوخ اندیلیمک.
- ایزی قالماق** [س] اثری قالماق، یئری قالماق.
- ایزی ناز/ایز ناز** [آ] ایزی و یئریشی ناز لی، قیز آدی (فا:نام دختر)
- ایزینجه** [ظ] ایزی یله، آردینجا، آرخاسینجا، تعقیب انده رک.
- ایزینه باسماق** [ل] گوزدن قویماق.
- ایزینه دوشمک** [س] بیر شئین دا لیجا دوشمک و آختارماق.
- ایزینی آزدیرماق** [س] اساس مسئله دن اوزاقلادیرماق.
- ایزینی ایتیرمک** [ل] آزدیرماق، بیر شئین دن هئچ بیر اثر قویماق.
- ایساق مۇساق** [آ،دی] یاز و یای گنججه لری حزین سسله اوخویان بیر قوش آدی “یا لنیز ایساق مۇساق یورولمادان سسله نیر”.
- ایسانمیش** [باخ] ایسلانمیش.
- ایسابهار** [آ] قارداغ بسده کانلی طایفاسینا باغلی اوبآ آدی^{۳۰۸}.
- ایسیجاب** [آ،ت] تورکوستاندا بیر شهر آدی {ایچ+بیجاب}.
- ایسییره/ایسییره** [آ،د] اوزده چیخان بالاجا سپگی لر “آغیز ایسییره سی، بوغاز ایسییره سی”.
- ایسییره لی** [ص] ایسییره سی اولان.
- ایسینه** [آ] آستارادا کند آدی {ایچ/ایز+ینه: ایچلی و جانلی}.
- ایسیهار** [آ] کلئیر ده کند آدی {ایستی باهار}.
- ایسپاراخون** [آ] تبریزده کند آدی، بو آد بویوک تورک حؤکمداری اسپاراخان آدیندان گؤتورولوب و یقیناً پنجه-نک لرین بو بؤلگه یه گلمه لریندن بیر ایزدیر^۱ باخ: پنجه-نک لر، بؤلقلار.
- ایسپاناق** [آ،بی] باخ: اسفناج.
- ایسپانجیق** [آ] مراغاداجای و کند آدی {ایز/ایچ+بان+جیق}.
- ایسپرک** [باخ] اسنه گولو.
- ایسپیت/اسپید** [آ] ۱-تکرله گین مرکزیندن چمبرینه قدر اوژانان تئل چؤبوقلارین هر بیر یی. ۲-اوزه رینه ریل لرین قویولدوغو ائشیننه اولان دیمیر و یا آغاج و تاхта دابانلیق.
- ۳-بیر نوع یئشله بیلن اوت بیتگی^{۲۲۴}.
- ایسپیر** [آ] ۱-آو قوشو کیمی استفاده اولونان بیر نوع بیر تیجی قوش^{۲۲۴}. ۲-اؤرمو گؤل و آدلاریندان بیر یی.
- ایسپیران** [آ] تبریزده کند آدی {۱-ایز+پیران: پیرلرین و بیلگینلرین مکانی و ایزی اولان یئر ۲-ایسپیر یئری}.
- ایسپستان** [آ] ضیآباد و سراب دا کند آدی، تفرش ده داغ آدی {ایس/ایچ+پوس+تان}.
- ایسپستانا** [آ] مراغا دا کند آدی.
- ایسپین** [آ] قوبا دا داغ آدی (۱۱۰۱)^{۲۴۰}.
- ایستاسیون** [آ،فر] باخ: استاسیون.
- ایستانبول** istanbul [آ] تورکیه نین تاریخی و بویوک شهر-لریندن، بو شهر بیزانس دؤنمینده قسطنطنیه آدلاناراق شرقی روم امپراتورلوغونون باشکندی اولوب و عثمانلی امپراتورلوغو دؤنمی تورکلرین باشکندینه چئوریلیمیشدیر (فا: استانبول). Istanbul {یونانجا استین پولین اولاراق شهر معناسیندا دیر، حموی معجم البلدان کتابیندا (استانبولون فتح پندن ۲ قرن قابق ۷ جی هجریده یازیلیمیشدیر) بو شهر دن استنه پول شکلنده آد آپارییدیر}
- ایستانبولو** [آ] بنا لیکدا گچ کیمی شئیلری دوزتمک اوچون اولان آغزی گئنیش قاب (فا: استانبولی).
- ایستانبولو ییلوو** [آ] دؤیو، یارما، یئر آلما و بامادورو قایناییب دمله نرک حاضرلانا بیر نوع پیلوو.
- ایستانوچ** [آ] چاوولدور بویونا عاید یئر آدی (۱۶ جی قرن)^{۲۲۵}.
- ایستاوریت** [آ،دی، یو] سیرتی آچیق قهوه رنگی، توپراقی یاشیل رنگلی، یان و قارنی گؤموشو، انوس طرفینده تیکانلی اؤزگکی اولان بیر بالیق^۲ (فا: نوعی ماهی). trachurus
- ایستتمک** istetmek [آ،تد] بیر شئی بیرینه ایستکلی اتمک،

ایب	آذربایجان تۆرکجه سی	۴۳۵	ایب
۲-اراده صاحبی اولاراق (فا:بالاراده). voluntarily ۳-	ایسته مه سینه یول آچماق (فا:خود شیرینی کردن).		ایستتمه [آ] ایستتمک ایشی (فا:تحبب). befriending
ایسته یرک (فا:دلخواه). optional	ایستر [با] نچه شئیه برابر دیر وئرهرک بیر ایشی بللی اتمک		ایستیر [با] نچه شئیه برابر دیر وئرهرک بیر ایشی بللی اتمک
ایستمسهمه [آ،روح ییلیمی] اراده نی ائتگی له یه جک گوچو	اوچون اولان بیر سؤز "ایستیرگتتیین ایستر قالسین"، گرک		اوچون اولان بیر سؤز "ایستیرگتتیین ایستر قالسین"، گرک
اولمایان، گلیب گنچجی ایستمه "قارارسیزلیق و آردآردا	و هم آنلامیندا بیر باغلائیچی کلمه "ایستر او ایستر بو".		و هم آنلامیندا بیر باغلائیچی کلمه "ایستر او ایستر بو".
گلن ایستمسهمه لر اوؤزو بیر چتین وضعیت دیر".	ایستر ایسته مز [ظ] یاریم کؤنوللو اولاراق، اوکرسیز،		ایستر ایسته مز [ظ] یاریم کؤنوللو اولاراق، اوکرسیز،
ایستم سیز [ص] غیر اختیار، ایسته مه دن بیر ایشی گؤروب	ایسته مه دن (فا:خواهی نخواهی). willy-nilly		ایسته مه دن (فا:خواهی نخواهی). willy-nilly
گؤرمه مک (فا:بی اختیار). involuntary	ایستیرمیسین [ن] یا اولورسا.		ایستیرمیسین [ن] یا اولورسا.
ایستم سیزلیک [آ] ایستم سیز اولما وضعیتی.	ایستک istək [آ] آرزو، دیلک، ایسته ییش، ایستم، ایسته مه		ایستک istək [آ] آرزو، دیلک، ایسته ییش، ایستم، ایسته مه
ایستملی [ص] ۱-ایسته یرک بیر ایشی گؤروب گؤرمه مک	(فا:تقاضا، آرزو). demand, will, {ت، باخ: ایز}		(فا:تقاضا، آرزو). demand, will, {ت، باخ: ایز}
(فا:اختیاری). voluntary ۲-اراده لی و اختیارلی	ایستک او یاندیرماق [ل] ایسته مه سینه یول آچماق.		ایستک او یاندیرماق [ل] ایسته مه سینه یول آچماق.
(فا:باعزم). resolute	ایستک دو یماق [س] آرزو لاما.		ایستک دو یماق [س] آرزو لاما.
ایستمی [آ] ایستم، اراده، دیلمه و بو یورما آرکی ۷.	ایستک کیبی [آ،دیل ب] (فا:وجه آرزو). Optative		ایستک کیبی [آ،دیل ب] (فا:وجه آرزو). Optative
ایستمی خاقان [خ] گوی تورک دؤولتی نین قوروجولاریندان و	ایستکجه [ظ] استعدا (فا:استعدا). a request		ایستکجه [ظ] استعدا (فا:استعدا). a request
بو یمین خاقان ین قارداشی ۷.	ایستک سیز [ص] بیر شئی قارشای ایستک دو یما یان، دیلک سیز،		ایستک سیز [ص] بیر شئی قارشای ایستک دو یما یان، دیلک سیز،
ایستنج istənc [آ] اراده، ترپه نیشلریمیزی کترل ائدن و	کونولسوز، گویو لسوز مئیل سیز (فا:بی میل). reluctant		کونولسوز، گویو لسوز مئیل سیز (فا:بی میل). reluctant
سینیرلایان یتتی (فا:اراده). will	ایستک سیزجه [ظ] ایستک گؤسترمه دن (فا:با بی میلی).		ایستک سیزجه [ظ] ایستک گؤسترمه دن (فا:با بی میلی).
ایستنج ایتیمی [آ] ایراده ایتیمی.	ایستک سیزلیک [آ] کؤنولسوز لوک (فا:بی میلی).		ایستک سیزلیک [آ] کؤنولسوز لوک (فا:بی میلی).
ایستنج چی [آ] ایستنج چیلیک یانلی سی.	ایستک لندیرمک [ل] ایستک او یاندیرماق (فا:به هوس انداختن).		ایستک لندیرمک [ل] ایستک او یاندیرماق (فا:به هوس انداختن).
ایستنج چیلیک [آ] اراده یه عاغل و بیلیم دن چوخ اؤستونلوک	ایستک لندیریمی [ص] ایستک او یاندیران.		ایستک لندیریمی [ص] ایستک او یاندیران.
تانیان بیر گؤروش، وولونتاریزم.	ایستک لندیریلیمک [بل] هوس لندیریلیمک (فا:به هوس انداختن)		ایستک لندیریلیمک [بل] هوس لندیریلیمک (فا:به هوس انداختن)
ایستنج سیز [ص] غیر ارادی، ایستنج له گؤرولمه ین.	ایستک لیمک [س] هوس اتمک، کؤنول لیمک (فا:به هوس افتادن)		ایستک لیمک [س] هوس اتمک، کؤنول لیمک (فا:به هوس افتادن)
ایستنج سیزلیک [آ] اراده سیزلیک، ایستنج سیز اولما وضعیتی.	ایستکله دولو [ظ] آرزو ائنده رک (فا:آرزومندان). eagerly		ایستکله دولو [ظ] آرزو ائنده رک (فا:آرزومندان). eagerly
ایستنج لی [ص] ارادی، ایستنج له گؤرولن (فا:ارادی).	ایستکله نیش [آ] ایستک لیمک ایشی.		ایستکله نیش [آ] ایستک لیمک ایشی.
ایستنجمک [بل، ت «ایسی مک»] باخ: ایسته نیلمک.	ایستک لی [ص] ۱-دیلک لی، آرزولو (فا:آرزومند).		ایستک لی [ص] ۱-دیلک لی، آرزولو (فا:آرزومند).
ایستنجمیش [ص] دیلمه میس (فا:خواسته). wished	desiruous ۲-کؤنوللو (فا:داوطلب). volunteer		desiruous ۲-کؤنوللو (فا:داوطلب). volunteer
ایستوپ [آ، این-دور، دایان، حرکت اتمه (فا:ایست).	ایستک لی لیک [آ] دیلک لی لیک، کؤنوللو لک (فا:آرزومندی).		ایستک لی لیک [آ] دیلک لی لیک، کؤنوللو لک (فا:آرزومندی).
ایسته دیگجه [ظ] اوژگی ایسته ین قدر.	ایستگینه یتیرن [ص] موتلو (فا:کامران). successful		ایستگینه یتیرن [ص] موتلو (فا:کامران). successful
ایسته دیگی کیمی [ظ] بیلدیگی کیمی، اوژگی ایسته ین کیمی.	ایستم istəm [آ] ۱-بیر ایشی گؤرمه و گؤرمه مه سینی ایسته مه،		ایستم istəm [آ] ۱-بیر ایشی گؤرمه و گؤرمه مه سینی ایسته مه،
ایسته مک istəmək [ل] ۱-ایستک دو یماق، دیلمه مک، رجاء	اختیار، دیلمه آرکی، اراده یتتی سی (فا:طلب). ۲- [روح		اختیار، دیلمه آرکی، اراده یتتی سی (فا:طلب). ۲- [روح
اتمک "ایستیرم بیر سؤز دئیم". ۲-سؤمک، عزیز له مک،	ب [بیر ایشی گؤروب گؤرمه مه یی بلیرتن ایچ یتتی، اختیار		ب [بیر ایشی گؤروب گؤرمه مه یی بلیرتن ایچ یتتی، اختیار
محبّت یتیرمک "آنا اوغلونو چوخ ایسته یر" (فا:تمنا	(فا:اختیار). experience, authority		(فا:اختیار). experience, authority
داشتن). to request {ت، صبح، سن، باخ: ایز، چیث}	ایستمجه [ظ] ۱-اختیارلی اولاراق (فا:باختیار). by choice		ایستمجه [ظ] ۱-اختیارلی اولاراق (فا:باختیار). by choice
ایسته مه یه ایسته مه یه [ظ] ایستمه یرک.			

اادن سۇلارا وئریلن آد. ۲- [آ] سالماس، هشتی، ماکى، فریدن ده کند آدى.

ایستی قانلی [ص] ۱- صمیمی. ۲- قانى ایستی اولان "ایستی قانلى حیوانلار".

ایستی قانلى ليق [آ] ۱- صمیمی لیک. ۲- قانى ایستی اولما.

ایستی گۆف [آ، دی] توپراق و گۆبره لیک لرده چۆرکچول یاشاماقلا، قولاق و آغجیباردا انگل کیمی یاشایان، قانادلی- لار اوچون اؤلدوروجو بیر انگل (فا: نوعی قارچ انگلی).

ایستی گنجیرمه [آ] ایستی نین انتقال وئرمه اؤزل لیگی.

ایستی گنجیریمی [آ] ایسیسی نین انتقال اؤزل لیگی (فا: رسانایی گرما). **thermal conduction**

ایستیل گۆلو [آ] باخ: آستارا.

ایستیل stil [آ، لا] پاسلانماز مئتال.

ایستی لتمک [ل] قیزدیرماق، ایستی حالا گتیرمک (فا: گرم کردن) **ایستی لشدیرمک** [باخ] ایستی لتمک.

ایستی لشدیریلیمک [بل] ایسیدیلیمک، قیزدیریلماق، (فا: ف م).

ایستی لشمک [س] قیزماق، قیزیشماق، ایسینمک (فا: گرم شدن).

ایستی لندیرمک [ل] ایستی لتمک، قیزدیرماق (فا: گرم کردن).

ایستی لندیریلیمک [بل] قیزدیریلماق، ایسیدیلیمک (فا: ف م).

ایستی لنمک [س] قیزماق، ایسینمک (فا: گرم شدن).

ایستی لهمک [س] ۱- ایستی دۇیماق "یای هاواسیندان ایستی له دیک". ۲- [ل] ایستی لشدیرمک (فا: گرم شدن).

ایستی لیگ [آ] ۱- جیسمین مۆلکولارینین حرکتی سبب ایله عمله گلن انرژی، قیزدیریلیمش شئیدن چیخان

حرارت، سبجاق لیق (فا: گرمی، حرارت). ۲- **heat** - ایستی مقدارینی بللی ائتمک اوچون بیریم و واحد "بو جیسمین

ایستی لیگینی اؤلچمک لازمدیر" (فا: دما). **temperature**

۳- ایستی ائدن هر شئی، قیزدیران، بدنده چوخ ایستی یارادان و بدن قیزدیران یتیمک ویا بیر داوا "اوشوتمه توتان

آداما ایستی لیک وئرمک لازمدیر، ایستی لیک باسماق:

حرارتی قالدیرماق". ۴- [مج] مهربانلیق، صمیمی لیک

"اوشاق معصوم تبسم ایله آناسینین اؤزگینه خوش بیر

ایستی لیک گتیرمیشدی" (فا: صمیمیت). ۱- یایدا ایستی نین

ایسته نگ [آ] تصمیم (فا: تصمیم). **decision**

ایسته نگلی [ص] مصمم (فا: مصمم). **determined**

ایسته نیش [آ] ایسته مک ایشی ویا بیچیمی.

ایسته نیلمک [بل] ایسته مک ایشی گؤرولمک.

ایسته نیلن [ص] مطلوب (فا: مطلوب). **desired**

ایسته یه ایسته یه (ایستیه ایستیه) [باخ] ایستر ایسته مز.

ایسته ییجی [ص] ایسته ین، طالب (فا: طالب). **applicant**

ایسته ییش [آ] ایسته مک ایشی ویا بیچیمی.

ایسته مه [آ] دیله مه، ایسته مک ایشی (فا: درخواست) **Request**

ایسته مه دن [ظ] اؤرک سیز، کؤنول سۆز، ایسته مه یه رک (فا: ناخواسته). **unwished**

ایسته مه کیلری (وجه لری) [آ، دیل ب] دیلک و آرزو کیلری "گلسه، گله، گلمه لی، گلکین".

ایسته مه لی [ص] سئویلمه لی (فا: دوست داشتنی). **lovely**

ایستی isti [ص] ۱- بیر جیسمین گنجیشلمه سینه، بوخارلانما-

سینا، اریمه سینه، سیجاقلیغینین آرتماسینا ویا بیر ایش گؤرمه سینه سبب اولان فیزیکیکل انرژی؛ حرارت (فا: گرم).

warm ۲- [مج] مهربان، صمیمی. ۳- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مرکب سۆزلر دؤزلدیر "ایستی کؤینک،

ایستی اؤزکلی: مهربان، "سوهرجه «ایزیم؛ ت «ایسیک»

ایستی اؤلچر [فیزیک] کالریمتر.

ایستی اوت/ ایسئوت [آ] بیر نوع بیبار آدی.

ایستی ایستی [ظ] ۱- قایتار حالدا، قیزیشمیش حالدا، سویمادان. ۲- درحال، ال اؤستو، گنجیکمه دن.

ایستی باسماق (چالماق) [س] ایستی لیک حس ائتمک.

ایستی [آ] پیرتاج (-بولاق) دا کند و خیوادا (-داغ) داغ آدی.

ایستیجک [آ] ساوه-نوبران دا کند آدی {ایستی یئر}.

ایستی جه [ص] گره گینجه ایستی.

ایستیران **istiran** [آ] خوی، دا کند آدی {ایستی آران}.

ایستی سل [ص] ایستی ایله ایلیگی (فا: حرارتی). **termal**

ایستی سوئیوق [آ] هر جور شرایط وآب هاوا.

ایستی سوئیوق دادماق [س] برکه بوشا دؤشمک.

ایستی سو [آ] ۱- خالق آراسیندا یئر آلتیندان چیخان و معا لجه

تائیری ایله بدن ده عمله گلن قیزمیزی سېگی، قیزارتی
”ایستی لیک بدننی بۆرؤیؤدور“.

ایستی لیک اؤلچر [آ] ایستی لیک مقدارینی اؤلچن آراج،
جسیم لرین ایستی لیگینی اؤلچن آراج (فا: دماسنج،
حرارت سنج). **thermometer**

ایستی لیک تۆرتمه [آ] ایستی لیک وئرمه قابلیتی.

ایستی لیک تۆره دیجی [آ] ایستی لیک وئرمه قابلیتی اولان.

ایستی وۇرماق [س] گۆن وۇرماق، ایستی دن خسته لنمک.

ایستی یئر [آ] راحت و دینچ یئر.

ایستیار [آ] اۇجان وھتریس ده کند آدی {ایستی + یار: ایستی دره}.

ایستی یوۋاری [آ] تئرموسفر.

ایسراغا گۆن [ظ] دۆن یوخ اوندان قاباقکی قاباق، دونن یوخ

ایره لی گۆن (فا: پریروز) {سن «اۇزاغو گۆن» تا «آسراغی گۆن»}

ایسراغا گۆنکو [ص] ایسراغا گۆن اولموش (فا: پریروزی).

ایسسوت issot [آ، بی] ۱- تروپیک بیتگی اولاراق، دادی کسگین

و یاندیرجی دنه لر شکلینده اولان میوه سی سیله تائینان بیر

بیتگی، بیر نوع بیبار (فا: فلفل). **pepper** ۲- بو بیتگی نین

توخوملاریندان تۆز حالیندا حاضرلانا ادویه ”یئمگه

ایسسوت وۇرماق“ ۳- [ص] آجیلیق، کسگین لیک، هیرس

و قضب معناسیندا ایشله نیر” ایسسوت کیمی جاواب وئرک“.

ایسسوت دادماق [ل] برکه بوشا دۆشمک، حیاتین آجی لیغینی

دادماق، آغیر گۆنلر گئچیرمک.

ایسسوت لاماق [ل] ایسیسی اوت سیمک.

ایسسوت لانماق [س] ایسیسی اوت سپلمک.

ایسسوت لو [ص] ایسیسی اوت سپلمیش.

ایسسوت لوق [آ] ایسیسی اوت اکیلمیش یئر.

ایسیسی لیک [باخ] ایستی لیک.

ایسفناج isfenac [آ، بی] ایسفناج گیللردن، قیش سبزه سی،

تره و ز یاپراق وتازا ساپلاری یخیلن بیر ایللیک بیتگی

(فا: اسفناج). **spinacia oleracea** {ع} یو{.

ایسفناج بۇرانی سی [آ] ییشیمیش ایسفناج، سوغان، جویز ایچی

و یوموتادان حاضرلانا بیر یئمک (فا: بورانی اسفناج).

ایسفناج گیلر / ایسفناجلار [آ، بی] ایککی چنک لی، پازی، پئنجر

کیمی بیتگی لر فامیلی (فا: تیره اسفناج).

ایسفنج isfenc [آ] سۆنکر، بۆلؤد (فا: اسفنج). **sponge**

ایسفنجان [آ] تبریز ده کند آدی {ایچ + بین + جان}.

ایسفنجان [آ، بی] باخ: آغجا قاین.

ایسفنجره [آ] بوستان آباد دا کند آدی {ایچ + بین + کره}.

ایسفنهلان [آ] تبریز ده کند آدی {ایچ + بگ + لان}.

ایسکانلو [آ] کلئیر ده کند آدی {۱- ایز + گان + لو: ایز

بوراخیلان یورد، ۲- اسکان + لو}.

ایسکنجین [آ، فا] شکر و سیرکه دن دوزه لن بیر نوع شربت

(فا: اسکنجین).

ایسکجه [آ] کوتانی (خیشی) بۆیوندوروق لا بیر لشدیرن

آغاج و دینگیل.

ایسکندان [آ] تبریز ده کند آدی {۱- ایستی کند یئری، یاخجی

یاشایش یئری ۲- آس + کند + آن}.

ایسکهنه [آ] دایاز او یوقلار آچماق اوچون اولان آلت

(فا: اسکهنه). {فارسجا دئیلمه گینه رغماً تورکجه ایز +

گن + سۆزونه باغلی اولما لیدیر: ایز آچان و گنلندن}.

ایسکهنه له مک [آ] ایسکهنه ایله او یوق آچماق.

ایسکیتلر iskitler [آ] باخ: ایشغوزلار، ساکا (فا: اسکیتها).

ایسکیله [آ، ایتا لیانجا] دیز دۇراغی، دیزه دۇغو اۇزانان یئر،

دیز یانا شاغی، یانا شاق، دیز سککی سی (فا: اسکله). **jetty**

ایسکیله قوشو [آ، دی] سترچه گیللردن، سو قیراقلاریندا

یاشایان و بالیق آولاماقلا بسله نن، ایری باشلی، اوزون و

ییز دیمدیکلی بیر قوش، امیرجیک، یالی چاپقینی (فا: نوعی

پرند). **alcade athis**

ایسکیلپ [آ] قارقین بۆیونا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۵.

ایسلاتما islatma [آ] ایسلاتماق ایشی.

ایسلاتماق islatmaq [ل] ۱- یاش ائتمک، ایسلاق حالا

گتیرمک ”گۆزلرینین یاشی یاناقلارینی ایسلادی”

(فا: خیساندن). **to wet** ۲- سۇ چیله مک، سۇ وۇروب یاش

ائله مک، نم لتمک ”الترینی ایسلاتدی“.

ایسلادیلماق [بل] ایسلاق حالا گتیریلیمک.

ایسلادیلیمیش [ص] ایسلاق حالا گتیریلیمیش.

و فعالیت "سؤوارما ایشلری" ۳- اثر، امک "بۇ تاپتی لار اؤزون عصرین ایشی دیر" ۳- شغل، خدمت "ایش تاپماق" (فا: شغل). employment ۴- گؤزو، وظیفه، قوئلوق، اداره مشغله سی "جاری ایشلری، دیش ایشلر ناظرلیگی" ۵- بیر شئین حرکت حالیندا اولماسی، انرژین بیر حالدان باشقا حالا گئچمه سی "ماشینین فاصله سیز ایشی" ۶- عمل، اتفاق، فاکت، حرکت "جنایت ایشی" ۷- ایلگی، علاقه، مناسبت "بوتون بیزیمله نه ایشی وار" ۸- باجاریق، الیندن گلمه، یتنه نک "بۇ اونون ایشی ذیل" ۹- (فیزیک) بیر جیسیمه تاثیر قویان گؤجون یاراتدیغی حرکت "ایش بیریمی" ۱۰- موضوع، سورون "بۇ نه ایش ایدی گلدی باشیمیزا" ۱۱- گیزیلی سبب و نندن، کلک "ایش آلتیندا ایش وار" ۱۲- تصادفی حالدا، اولایلسین، اولایلر "ایشدی بلکه یولو دؤشدو بیزه گلدی" (سومرجه «اوش» بو کلمه نین کؤکو هم ایش وهم اؤس آنلامیندا دیر و بو گؤستریرکی ایش و ایشله مک همان اوس و هوشو ایشه سالماق دئمکدیر؛ ت}.

ایش آپارماق [س] بیر ایشی سونوج لاندیرماق، چالیشماق.

ایش آچماق [س] ۱- ایش باشلاماق. ۲- زحمته سالماق.

ایش آخساماق [س] ایش یاخشی گئتمه مک.

ایش آدامی [آ] ۱- تجارت و صنعت آلانلاریندا اؤنملی ایش صاحبی. ۲- ایش باشاران.

ایش آراسی [ظ] ایش گؤرولن زامان، ایشلنن واخت.

ایش آشماق [س] ایش باش توتماق، باشا گلکم.

ایش آشیرماق [س] دؤز لتمک، یولوناقویماق، باشاچاتدیرماق.

ایش آیاغا دوشمک [س] ایش سورومسوز آداملارین الینه گنچمک.

ایشارانتی isaranti [آ] ایشارتی، اؤزاقدان گؤرونن ایشیق نقطه سی (فا: سوسو).

ایشارتماق isartmaq [باخ] ایشیق لاندیرماق.

ایشارتی isarti [باخ] ایشارانتی.

ایشارماق isarmaq [س] ایشیلدماق.

ایش اری is əri [آ] الیندن اییی ایش گلن، باجاریقلی.

ایسلاق [ص] یاش، نملی (فا: مرطوب). laudable

ایسلاقلیق [آ] یاشلیق، نملیک (فا: رطوبت). moisture

ایسلانماق [س] یاش اولماق، باخ: ایسلانماق {ت، سن؛ سؤلانماق کلمه سینین دیشیمیش شکلیدیر}.

ایسلانمیش [ص] یاش اولموش

ایسلانمیش جوچه گیمی [ص] یازیق گؤرکمى اولان آدم حاققیندا، بوتونلوقله یاش اولموش آدم حاققیندا.

ایسلولار [باخ] اسلاو.

ایسمارلاماق [باخ] ایسمارلاماق.

ایسه isə [با] جملهلری و هم جنس عضولری بیر بیرینه باغلایان "یاشارین قارداشلاری نین بیرى حکیم و او بیرى ایسه مهندس دیر" (فا: نوعی پسوند). (بو سؤز اسکی کلمه ایمک، ایرمک، ارمک: اولماق (فا: بودن) سؤزو و سه اک ایله دوزه لیب ویر ایشی گؤرگه و قیلماغا دئییلیر}.

ایسی isi [آ] اوجو یانمیش اودون، کؤسو.

ایسیتمه [ص] ۱- قیزدیرما، آغچا قانادین (مالاریا) تورتدیگی بیر خسته لیک (فا: تب). ۲- ایسیتمک ایشی، ایستی ائتمه.

ایسیتمه اوتو [آ، بی، باخ: آجی آلاق (فا: قنطریون، قنطریون). centaurium

ایسیق سو/ ایستی سو [آ] درگز- کلات دا کند آدی.

ایسیم [آ، ع، باخ: آد، اسم (فا: اسم).

ایسیندیرمک [ل] ۱- ایسیتمک، ایستی لتمک، قیزدیرماق (فا: گرم کردن) ۲- آلیشدیرماق، اؤزونه اؤیرتمک.

ایسینمک isinmək [س، ت، سن] ۱- قیزیشماق، قیزماق، حرارتی آرتماق، ایستی لتمک، ایسینیشمک (فا: گرم شدن). ۲- نوازش گؤرمک، اؤخشانماق.

ایسینیشدیرمک [ل] باخ: ایسیندیرمک.

ایسینیشدیریلک [بل] اؤزونه آلیشدیریلماق، اؤیره دیلمک.

ایسینیشمک [باخ] ایسینمک.

ایسینیکلی [ص] تئز ایسینن، تئز آلیشان (فا: زود گرم شونده).

ایش is [آ] ۱- انسانین چالیشماسی، بیر دیر یارادان امک "ایش انسانین جوهری دیر، اوره تیم ایشلری" ۲- بیر شئی و اؤرون یاراتماق و استحصال اتمک اؤچون گؤستریلن امک

ایشیل [ص] ایشله مه یی سئون (فا: دوستدار کار کردن).	ایشاوسته قویماق [ل] بیر ایش ایله مشغول اتمک.
ایشیل لیگ [آ] ایشله مه یی سئومه.	ایشان ishan [آ] تۆرکمنلر ایچینده آغا وسید معناسیندایر.
ایشچن işçen [آ] ایشگوزار ^۷ .	ایش ایچینده ایش اولماق [س] شُبْهه لی ایش اوچون دئییلن سۆز.
ایشچی [آ] ایش ایشلیین، ایش گۆرن (فا: کارگر). worker	ایش ایشدن کئچمک [س] اولوب بیتمیش ایش اوچون دئییلر.
ایشچی باشی [آ] ایشچی لره باشچی لیق ائدن (فا: سرکارگر).	ایش ایشله مک [ل] ناخیش توخوماق، اییی ایش گۆرمک.
head workman	ایش ایلمک [س] انگل تۆرتمک.
ایش چیخارماق [ل] ایش دۆز لتمک.	ایش بۆلومو [آ] بیر ایشی نچه یثره بۆلمه.
ایش چیخماق [س] گۆزله نیلمه دن بیر ایش قاباغا گلیمک.	ایشبارا isbara [آ] ۱- گۆی تورک خاقان لاریندان. ۲-
ایشچیلر بیرلشمی [آ] ایشچی لری بیر آرایا گتیرن بیر قوروم	ایش (دئوینمه، داورانما) + بارا (وار، وارلیق) ^۷ . باخ: ایشبارا
(فا: اتحادیه کارگری). traders guild	ایش باشاران (بیلن) [ص] باجاریقلی، الیندن ایش گلن.
ایشچی لیگ [آ] ۱- ایش قارشلیغیندا ایشچیه وئریلن اجرت	ایش باشی [ظ] ۱- ایشاوستو "ایشچی گرک هر زامان
(فا: مزد). ۲- ایشچی اولما.	ایشی نین باشیندا اولسون" ۲- ایشین باشلانما چاغی.
ایشچی لیگ [آ] فهله لیگ (فا: کارگری). menial labo(u)r	ایش باشینا کئچمک [س] بیر گۆره وه باشلاماق.
ایشچیمن [آ] چالیشان، چوخ امک گۆسترن (فا: فعال).	ایش باشیندا اولماق [س] ایشله مه گه باشلاماق، ایشله مک.
ایشداش [آ] ۱- ایش اورتاغی اولان ۲- قارنین ایچی، ایچداش.	ایش بوراخیمی [آ] ایشدن چیخما، ایشی نی اؤتورمه.
ایشدک işdek [آ] ایش گوج، گیزلی ایش، کلک "بو	ایشوغا [آ] انسان آدی، باخ: ایش + بوغا ^۷ .
شیرکتین سینقین چیخماسیندا چوخلارینین ایشدک لری	ایش یتیرمک [ل] ایشی اییی سونوجا یتیرمک.
وار" (فا: کاروبار، دوز و کلک).	ایش یرلیگی [آ] اورتاق لیق، امک داشلیق، بیر ایشه اورتاقجا
ایشدن (ایشیندن) قویماق [س] ایشله مه گه قویماق.	چالیشما (فا: تشریک مساعی). callaboration
ایشدن ال چکمک [ل] ایشله مه مک.	ایش ییلر [آ] اوزمان (فا: کاردان). ingenious
ایشدن اوزاقلاشما [آ] استعفا وئرمیش (فا: مستعفی) resigning	ایش ییلمک [س] باشاری لی اولماق.
ایشدن چیخاریلیمیش [آ] خلع ائدیلمیش، مخلوع. deposed	ایش ییلمی [آ] انسانین ایشه اؤیماسی وایشلرین چالیشما
ایشدن چیخما [آ] استعفاء. resignation	اؤزل لیکلرینی آراشدیان ییلم بۆلومو، اثر و قونومی.
ایشدن چیخیمیش [ص] استعفاء اتمیش، مستعفی. resigning	ایش پئشه [آ] ایش گۆج، صنعت و پئشه.
ایشدن دۆشمک [س] داغیلماق، بیر ایشه یاراماق.	ایشتار istar [آ] سومر لرده گۆز للیک تانریچاسی، آیری
ایشدن گۆجدن قالماق [س] چالیشماق.	آدلاری: نانئ/ نانا، اینانئ/ اینانا، نانئا ^{۲۱۱} .
ایش دۆز لتمک [ل] آراجی اولماق، بیر ایشه کۆمکچی اولماق.	ایشتاها [باخ] اشتها.
ایش دۆز لکم [س] بیر ایش باش توتماق.	ایشتره غان [آ] سراب دا کند آدی {آستاراخان}.
ایش دۆشمک [س] بیر ایش چیخماق، فُرست دۆشمک.	ایشتمک [ائتد] ایشه مه سینه یۆل آچماق، جیش ائتدیرمک،
ایشده [با] یرشئی گۆسته ره رک سؤیله ن سۆز "ایشده بو".	اؤشاغی جیش توتماق (فا: فس جیش کردن).
ایش سۆز لشمه سی [آ] ایش گۆز مه آنلاشماسی.	ایش توتماق [ل] ایش تاپیب گۆرمک، ایش گۆرمگه آنلاشماق.
ایش سئون [ص] ایشله مه یی سئون.	ایشتوک [دا] اؤیدورما، یالان.
ایش سیز [ص] ایشی اولمایان (فا: بیکار).	ایشته [ادات] بؤدور و باخ مفهومندا بیر سۆز، باخ: ایشده.

ایش سیز پئشه سیز [ص] ایشی اولمایان (فا: بیکار).

ایش سیز گۆجسوز [ص] گۆره جک ایشی اولمایان (فا: بیکاره).

ایش سیز لیگ [آ] ایش سیز اولما وضعیت (فا: بیکاری).

ایشقارا [خ] اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی.^۷

ایشقاریش دیرماق [آ] ایش پوزماق.

ایشغوزلار işğozlar [آ] بۇ قوومدان مُختلف شکل لرده آد

آپاریلیبدیر: یونانلی لار و هنرودوت، اوراسیا بوزقیرلاریندا

آتلی خالقلاردا عموماً ایسکیت دئییلر، فارس لار و آریانچی

یازارلار بۇنلاردان ساکا، سارمات، ماساگت، ماساژت

اشکوز، ایشکوز، اشکناز حتی بعضاً کیمثرلر شکلینده آد

آپاریلار نجه کی گریشمن کیمثر و ساکالاری بیر خالق

بیلیر، داریوش کتیه لرینده گۆنئی روسیه اؤلکه سینده

یاشایان آوروپا ساکالارینا "ساکاتایای پرادرایا tayayi

paradraya" دئییلیر، چین قاینقلاریندا هیندوستانا کۆچن

ساکالارا sai-vang آدی وئیریلیر. استرابون یونان

تاریخچی سینده گۆره میلاددان قاباقچی یۆز یللرده خزر

دنیزی نین شرق طرفینده ایسکیت سارمات و غرب طرفینده

ساکلار و ماساگتیلر یاشاییدیلار، ایشغوزلار ویا ساکالار

مق ۷-۸ یۆز یللرده، اجتماعی قوه کیمی اورتایا چیخیرلار،

مادلار دؤنمی ماد طایفالارلا بیر لیکده ایچ ایچه یاشاییدیلار

و مادلارین آرادان گتتمه سیندن سونرادا یاریم مُستقل

دؤولت حالیندا حیاتا داوام اندیرلر بۇ دؤنم بۇنلار

ساکاستنا آدیلا تانییلرلار. مورخ گریشمن هنج دلیل

گؤسترمدن بو قووم آریایی ییلیب وبو اشتباهی اونا اویان

بعضی تاریخچیلر و او جملهدن اورانسیکی، پیرنیا،

جوادمشکور، نادریات، رقیه بهزادی سندس یازارلار تکرار

اندیلر، البته او دؤنم ییلگی آزیلیغی ندن ایله بو ادعا

رقیب سیز ایدی، آریاچیلارین ساکالارین هیند آوروپایی

اولماسینا دایر اصلی دلیل لری بودورکی گویا ساکالارین

ایلیک باشچی سی "ایشپاکا"، آدی گویا فارس دیلی اسب

کلمه سیله ایلگی لیدیر و ایشپاکا/آسپاکا آتلی معنا

سیندایدیر، یتنه ده آیری لارینا گۆره سپاکا sabaka سۆزو

همان ساباکا sabaka کلمه سیدیر کی اوستادا "سپا" و

فارسجا سگ سۆزودور و اودا ایران قووملاری نین ایتی

مقدس سایماسی علتیدیر البته بۇ مطلبین یئرسیز

اولماسینا آشاغی دا اشاره اولوناجاق. سون ایللرده بیر

سیرا ییلگی لر و همچنین بعضی آجی اجتماعی حادثه لر

بۇجور ادعالاری هئچه چیخاردی. او جملهدن دیکتاتور

استالین زامانی قدرت دن سوء استفاده اندیلرک گورجوستان

توپراقلاریندا یاشایان "مسکت" خالقینی اؤزبکستانا

سورگون اتمیشلر، قورباچوف زامانی اؤزبکلر، مسکت لری

تحقیر انده رک اؤزبکستاندان چیخاردیلار، بو تورک دیلی

قوومدان بیرمی میندن چوخونو آذربایجانا قبول اتمیشلر،

ایندی ده بۇنلارین آدینا مُختلف آدلار و اوجملهدن ماساژت،

ایسکیت، ایشغوز و ساکالار دئییلیر و بۇ اؤزو بیر دلیل

اولراق گۆنوموزده کی آدلارین تورکجه اولماسینی گؤستر

مکده دیر^۹. ساکا ویا ایشغوزلارین اتصاقی دیلی اولماسینا

دایر قانیتلاری قیسا شکیلده بئیله سیرالاماق اولار: ایلیک

اؤنجه ایسکیت ویا ایشغوز کؤکو باره ده آیدینلیق گتیرمک

لازیمدیر، بو ائللین آدی آسوری منبع لرده و بابیل دیلینده

"ایشغوزا"، عربجه ده "آشغوز" یازیلیمشیدیر، یونانچا دا

حرفی اولمادیغی اؤچون بۇ سۆز ایسکیف شکلینده

یازیلیب و آوروپالی لار و روسلاردا "شکیدا، شکودا škida

و بعضاً حتی شکینز šekin兹" دئییلیب، همچنین بۇ

قاینقلاردا "ساک، سکا، ساکا" و حتی "آوختات avxat،

تراپی trapi، پارالات paralat، ساورامات savramat،

ماساژت، ماساقت" آدی دا بۇ قووم اؤچون گنچیدیر،

دیاکونوف بونلار "اشکیتا" دئییب و بۇ آدین کؤکونون

آچیقلاماسینی دا چتین سانیب همچنین بیر سیرا آریاچی لار

"اشکناز، اشکوز، اشکوزا، سیتلر، سارماد" آدلارینی

سؤیله یه رک چالیشیلار بۇ کلمه لری فارسجا معنا لاندیر-

سینلار، البته دیاکونوف و بعضی تاریخچیلر بیر آزجا

تورکجه دیلینی و تاریخی و تورک طایفالارینی

تانیسایدیلار مسلماً بو یانلیش لیغا دؤشمزدیلر. ایندی

ایشغوزلارین آدینا گلینجه، دیوان لغات التورک ده یازیلدیغی

کیمی اؤغوزلارین قوللارینا باخدیقداد، اؤغوزلار ایکی قولا

اؤکتابای = اؤختابگ، بوغاتای، آلپ ارتونقا، آتاساس، ساراقاس، تارقیتای، قارابالیق (بؤیوک شهر آنلامیندا)، بؤدین = بؤدی (تورکجه قووم معناسیندا، بو آد ساکا قوومو آدی اولاراق ماد اتقاقینا داخل اولموشدور)، آلپاقای^۸. یونانیلار ساکا آدلاریندان آد آپاراراق لیتوسکای، آرپوسکای، کولاکای کلمه لری یازیر، آیدیندیرکی بو کلمه لر تورک آدلاری اولاراق یونانلاشدیریلیمیشدیر، و آکای سۆزو آغا سۆزونون دیشیلیمیشدیر، همچنین ایسپاک یین اوغلونون آدی "پارتاتو" تورک طایفاسی پارت = پارت سۆزیله ایلگی لیدیر، و ایشغولارین ایلک اؤندری مادی = مادی **madi** سۆزوده تورک بؤیوگو مته خان کلمه سیله ایلگیلیدیر. ایندی ده تورکلرین آراسیندا ساکا آدلانان طایفا آزدئیل، قازاقلاردا "شاقا"، اؤزبکلرده "شاکای، شکئی"، قیرقیزلاردا "ساکا، ساکه"، تورکمنلرده "ساکار، شاکار"، خاکاسلاردا "ساکای" آدلارینا اشاره ائتمک اولار، ایندیکی یئر آدلاریندان "شکی، سقز، سراسکند"، بعضی قایناقلاردا ساکالار سؤ آدی دا وئریلیدیر، مءجو عصرده تورک حؤکمداری سؤ = شو اسکندره قارشى چيخير و سؤ داستانى بو دؤنمه عاید بیر داستاندير. بیر سیرا قایناقلاردا گؤره ایشغولار ۲۰ طایفا بیر لیگیندن دوزلمیشدیر و ساکا ماساگئت و بؤدین کیمی آدلار بو طایفالارین آدیندان نئچه سیدیر.

ایشقۇلو [آ] چا لی شما دالاریندان هر بیرى.

ایشک **işək** [آ] سودوک (فا: بول). **urine**

ایشکاف [آ] تاخجا، گنجه (فا: اشکاف) **larder** {فارسیجا شکاف ویا عربجه لغشَاب} تاخاستانان دان آلینماسی محتملدير.

ایشکال [آ، ع] ایراد، چتینلیک، مُشکل (فا: اشکال).

ایشکچی **işəkçi** [آ] نجان دا کند آدی. {۱- ایش+ک: فعال

۲- ائشک لری اولان و اونلارلا یوچکولوک ایشینه باخان}

ایشکمه **işkembə** [آ، فا] گۆشه یین حیوانلارین ایکنجی

معدەسى (فا: اشکمه).

ایشکنبیر [آ] اهرده کند آدی {اینجه + وار}

ایشکنبه [آ، فا] وحشیجه وئریلن عذاب (فا: شکنجه).

بۇ لونوردولر: ایچ اوغوز و دیش اوغوز، و معناجا ایچ نسیل و دیش نسیل دئمکدیر، اولجاس سلیمان یین گؤستریدیگی کیمی قازاق دیلینده باشقیردلارین آدینا "ایستهگی" (ایچ نسیل) و سیبیر تورکلرینه "اؤستهگی" (دیش نسیل) دئییلیردی، ییلیریک کی ان قدیم دؤورلرده اوغوزلار "غوز" دئییلیمیشدیر، یعنی ایلک "او" **o** سسی آتیلیردی و عرب و فارس منبع لرینده بو سۆز غز شکلینده یازیلیردی و بۇدا غوز = قوز سۆزو کیمی قلمه آلینیمیشدیر بوناسبده ایچ اوغوز سۆزو ایچ غوز ویا ایچ قوز و نهایتا ایچقوز ویا ایشقوز کیمی یازیلیمیشدیر، بوتون قدیمی منبع لرین گؤستر دیگی کیمی ایچ اوغوزلار بؤیوک بیر طایفا بیر لیگی نی تشکیل اندیردی و بونو هر بیر تورک دیلینی و تاریخی نی بیلن فرد آنلا یایلر، ایندی ایسپاک = ایشپاکا سۆزلرینه گلینجه دئمه لی ییک ایندی ده باشقیرد و قاراجای و قاراقالپاق تورک خالق لاری آراسیندا ایسپاک انسان آدی کیمی ایشله نیر و معناجا ایزه باخان اولاراق "ایزه باخ = ایزباخ = ایسباخ = ایسپاک = ایشپاک" شکلینه دؤشوبدور، و محض بونا گؤره دیاکونوف ماد تاریخی اثرینده یازیرکی روسجا ساباکا **sabaka** کؤپک = ایت معناسیندا اسلاو دیل لرینده آیدین ایضاح تاپماق اولمور و بونا سبب آچیقجا دئمک اولارکی ساباکا سۆزو اصل اسلاو سۆزو دئییلدیر و تورک دیل لریندن روسجایا گئچیب دیر و اسلاو دیلینده کوتی **kuti** کلمه سی کؤپک معناسیندادیر، بو دلیللره سبب چوخلو عالیم لر او جمله دن "وامبری، قنزا، قوون، آناد، پلینی، پومپونیملا، سیمو کات زوزیما، زکی ولید طوغان" ایشغوز و کیمئر لری تورک دیللی خالق لار ساییلار و ائله بونا سببیدیرکی تاریخی قوشمید، اسکندرین اورتا آسیادا ساکالارلا دؤیوشلردن دانیشارکن اونلارین قوماندانی نی "کارتاسیس = کارتاس" گؤستر یب و اونو همان قارداش معنا لاییب (یونانجادا ش حرفی اولمادیغی اوچون)^۹. آچیق دیرکی بو قوومو آریالارا منسوب اندلر آشاغیداکى ساکا آدلارینی ایضاح ائده بیلمز لر: "آلپاتای = آلپ آتا، قوزاتای = قوز آتا،

ایشگه سو *işəkəsu, işgəsu* [آ] اۆرمیه ده چای آدی.

ایشکیل *işkil* [آ] باخ: ایشگیل.

ایشکینه [آ، دی] بیرنوع لذتلی قارادنیز بالیغی، داش بالیغی.^۲
sciaena umbra
ایش گۆرمک [س] ایشله مک.

ایشگفتیک *işgəftik* [آ] اۆرمیه، خوی، ماکی و شهر کرد دا کند
آدی {ایشگیف + دیک: یوردا آچار و گیریش یتر (دیک)}.

ایشگنه *işgəne* [آ] پیشریلن یاغلی ات سۆیونا و یا تویوق
و هشرخان کیمی حیوانلارین اتینین سویونا دئییلیر،
قازاندا قاینا تیلیمیش اتین سویو (فا: اشگنه). {بو سۆز
ایچمک فعلیندن آلتیناراق فارسجادا ااشکنه شکلینده
ایشله نیر: ایچمک + قانا} ایچقانا، ایشقانا، ایشگنه}.

ایش گۆج [آ] چالیشما، امک، قوللوق.

ایش گۆجدن ائله مک [س] آوارا ائله مک.

ایش گۆجدن اولماق [س] ایشینی الدن وئرمک.

ایش گۆجسوز [ص] ایشی اولما یان.

ایش گۆجو [آ] ایش گۆرمه یتنه نگی.

ایش گۆدر [آ] ایشلری یئرینه یتیرن، بیر اؤلکه نین ائلچیلیگ-
ینده ایشلری یئر یئر ائدن، مصلحت گۆزار (فا: کارگزار).

ایش گۆدرلیک [آ] ایشلری یئرینه یتیرمه (فا: کارداری).

ایش گۆزار *işgüzar* [آ] ایش بیلن.

ایشگۆن [آ] ایچگۆن، قیزیل یا پراقلی بیر یایلا چیچگی.^۷

ایشگۆنۆ [آ] چالیشما گۆنۆ.

ایشگه سو *işgə* [آ] ۱-اینجه. ۲-سایین قالا دا کند آدی.

ایشگه دره [آ] بوستان آباد دا کند آدی. {اینجه دره}

ایشگه سو *işgəsu* [آ] اۆرمیه، ماکی دا کند آدی {اینجه سو}.

ایشگیف *işgıf* [آ] بیر دینام و موتورون اوستونده حالقا کیمی
اولراق تسمه ایله موتورو آیری چرخلره باغلایان و
خارلی اولان چرخ (فا: چرخ خاردار). {بو کلمه ایشگیل
سۆزونون دیشیلیمیش شکلی اولما لیدیر}.

ایشگیل *işgil* [آ] ۱-قاپی ایشگیلی، چال گنچیت، چکیلیب
اؤرتولن ایکی شئی بیریرینه باغلایان بؤلوم (فا: چفت).

haps ۲-کۆتو بیر حاللا قارشى لاشما سانى سى، قورونتو،

وسۆسه، چتین لیک، انگل، گمان (فا: ظن، شبهه). ۳-

(بعضاً) قیفیل و کیلید (فا: قفل). {بو کلمه ایچ سۆزونون

دوزه لهرک قاپی دالیندا کی آغاچ و یا دمیر لرین بیریرینین
ایچینه گنچن وسیله نی آلتاتیر، ایچگیل، ایشگیل}

ایشگیل اولماق (تۆرتمک) [س] مانع اولماق، انگل اولماق.

ایشگیل باز [ص] کلک باز.

ایشگیل دۆشمک [س] قیفیل دۆشمک.

ایشگیل لندیرمک [اتد] ایشگیل لی اتمک.

ایشگیل لنمک [س] دالینا ایشگیل سالینماق (فا: قفلدارشدن).

ایشگیل له مک [س] ۱-بیر ایشین دۆزلمه سینه مانع، انگل

اولماق، پل قاتماق، پل وۇرماق (فا: مانع تراشی کردن).

۲-قیفیل لاما، ایشگیل باغلاماق (فا: قفل کردن).

ایشگیل سیز [ص] ایشگیلی اولما یان (فا: بدون چفت).

ایشگیل سیزلیک [آ] ایشگیل سیز اولما وضعیتی.

ایشگیل لی [ص] ۱-انگل لی، شبهه لی ۲-ایشگیلله باغلانمیش.

ایشگیله سالماق [ل] قیفیلا سالماق.

ایشلندیرمک [اتد] ایشله مگه مجبور اتمک (فا: فس).

ایشلندیریلیمک [بل] ایش لندیرمک ایشی گۆرولمک.

ایشلتمک *işlətmək* [اتد] ۱-ایش گۆردورمک، چالیشدیرماق

”فهله ایشلتمک“ (فا: به کار گرفتن) ۲- [ل] یارالانماق، استفاده

اتمک ”وولتمتری ایشلتمک“ ۳- ایشه سالماق ”گمی نی

ایشلتمک“ (فا: به کار انداختن). ۴- صرف اتمک ”پؤل

قناعتله ایشلتمک“. ۵- عادتاً قارنی عادى حالدا ایشله مک،

قايدا ایله ایشله مک ”بۇ داوالار اونون قارنی نی ایشله در“.

ایشلتمن [آ] اوپئراتور.

ایشلتمن لیک [آ] اوپئراتور لوق (فا: اپراتوری).

ایشلتمه [آ] ۱-بیر قورولوشو ایشه سالما. ۲-قارین ایشلتمه

سى، قارین باغیرساغی تمیزله مک اوچون یارالانیلان

درمان (فا: مسهل). *purgative*

ایشلتمه چی [آ] بیرایش یئرینی ایشله دن کیمسه (فا: راه انداز).

ایشلتمه چیلیک [آ] ایشلتمه یی یۆتمه (فا: راه اندازی).

ایشلتمه لی [ص] ایش لتمه یه یارار لی (فا: مناسب جهت کار).

ایشلر *işler* [آ] ۱-ایشله ین. ۲-اوتوماتیک.

ایشلر آچیلماق [س] ایش یئرلری یولا دۆشمک.

ایشلرباشی [ص] اساس ایشی گۆرن "حسن تیمورو دانلارکن دئیردی کی ایشلر باشی سنسن".

ایشلرلیک [آ] ایشله مه و چالیشما وضعیتی (فا: فعال بودن).

ایشلک işlək [ص] ۱-چوخ ایشله یین، فعال، چالیشقان، حرکت لی "ایشلک آدمالار. (فا: فعال). ۲-active -چوخ ایشله یین، گندیش گلیشلی "ایشلک بۆرو، ایشلک چارخ".

ایشلک اولمایان سون اگ [آ، دیل ب] هنج ویا چوخ ایشلنمه یین سون اک (فا: پسوند غیر فعال). unproductive suffix

ایشلک [آ] ۱-ائیشیملی، تجربہ لی ۲-ایشگوزار، چالیشقان [خ] یشی سنی یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ.

ایشلکلیک [آ] ایشلک اولما وضعیتی (فا: فعالی).

ایشلم işləm [آ] ۱-بیر ایشی سونوجا یشتیرمک اوچون گندیلن یول (فا: عملیات). ۲-[مت، شیمی] ایکی شیی بیریرینه دنگه له مه یؤتمی، معادل (فا: تابع). function

ایشلم جمعی [آ، اقتصاد] بورس کیمی یئرلرده بللی بیرسۆره ده آلیم ساتیم دیری.

ایشلمجی [آ] ییلگی سایارپروqramلارینین هرهانس ییر دیلینده یازیلیمیش پروqramی، ییلگی سایاردا ایشلتمه یی جورله یین پروqramلارین تۆپلو لوغو.

ایشلمجیلیک [آ] ایشلم جی نین ایشی.

ایشلنتی [آ] ایشله مه یؤتمی.

ایشلندی [آ] میانادا کندآدی {ایش و یارادیجیلیق معناسیندا}.

ایشلنمک işlənmək [بل] ۱-بیر ایش گۆرولمک و ائدیلمک "دؤوار ایشلندی" (فا: کار شدن). ۲-استفاده ائدیلمک، تۆکه دیلمک "پالاز ایشلنمیدیر". ۳-ناخیش لانماق، قازیلماق و ناخیش سالینماق "دؤوارا مختلف افسانه و ماجرالار ایشلنمیشدیر". ۴-اۆزه رینده ایش آپاریلماق، اۆزه رینده ایشله نیب تکمیل لشدیرمک، یاخشی لشدیرماق "اثر اۆزه رینده بیرقدر ایشلنمگی طلب ائدیر".

ایشلنمه [آ] استعمال (فا: استعمال). use

ایشلنمیش [ص] چوخ ایشله نه رک کؤهنلمیش (فا: مستعمل).

used, old ۲-اۆزه رینده ناخیش توخونموش ویا

قازیلیمیش. ۳-تکمیل لنمیش، دۆزلدیلیمیش.

ایشلۆv işləv [آ] ایش گۆرمه یشی سی، فونکسیون.

ایشلۆجی [ص] ایشلۆ یئرینه گتیرن (کیمسه ویا قوروم).

ایشلۆجیلیک [آ] فونکسیونالیزم، گۆرۆجیلیک، تۆپلومو هر کس اوچون قارش ی لیل ی گۆرۆ دۆزتی ییلن گۆرۆش و آخیم.

ایشلۆسل işləvsəl [آ] ایشلۆ له ایلگیلی.

ایشلۆسل سۆزلر [آ، دیل ب] تابع مفاهیمی (فا: مفاهیم تابع).

functional Meaning

ایشلۆسیز [ص] ایشلۆ اولمایان.

ایشلۆسیزلیک [آ] ایشلۆ اولما.

ایشله تیم [آ] ۱-ایشلتمه ایشی (فا: کاربرد). application

۲-مصرف (فا: مصرف). consution

ایشله دیجی [آ] ۱-ایشله دن، ایشه سالان (فا: کار کننده). ۲-

ایش لتمه اؤزل لیگی اولان، ایشه دیجی درمان لار.

ایشله دیش [آ] ایشلتمک ایشی ویا بیچیمی (فا: کار کنندگی).

ایشله دیلمک [بل] ۱-بیر ایش گۆرودورولمک "دؤوار ایشه دیلدی" (فا: به کار گرفته شدن). ۲-استفاده ائدیلمک "پالاز

ایشله دیلیدیر". ۳-ناخیش سالینماق، قازدیریلماق.

ایشله کندی [آ] هشتری ده کند آدی {ایشلک اولان}.

ایشله مک işləmək [ل، ت] ۱-چالیشماق، ایش گۆرمک، بیر

ایش له مشغول اولماق، ایش گۆره رک اۆزتمک "فابریکادا

ایشله مک" (فا: کار کردن). ۲-عادی حالدا ایشین دوام

ائتمه سینه اشاره اولونور، حرکتده اولماق، دایانمادان ایش

گۆرمک، فعالیت گۆستمک "قارنی ایشله بیر، ماشین

یاخجی ایشله بیر، اداره بۆگۆن ایشله میر". ۳-ساعات و

واختا اشاره اولونور "ساعات ۲ یه ایشله بیر" ۴-دوام ائتمک،

اؤزانیب سۆرمک، گنیش لنمک و بۆیومک "قؤلونون

یارسا چیچیننه تک ایشله بییدیر، گۆللّه بدیننه ایشه-

بییدیر" ۵-ناخیش لاماق و تیکمک و قازیماق، بزک وۇرماق

"قایین اؤستونو ایشه مک". ۶-تأثیر اتمک، ائتگی لی

اولماق "کیشی نین سۆزو بۆتون شهرده ایشه بیر". ۷-

گندیش گلیشه اولماق "بۇ شخصین قازانجی یۆخدور

فقط یوللارلا ایشه بیر". ۸-آتیلماق، آچیلماق "اونلار

ایب	آذربایجان تورکجه سی	۴۴۴	ارک سۆزلوگو	ایب
قچارکن ایکی گۆللە دالاریجا ایشلهدی. گۆرمک،	ایشهاریا [آ] سومر تانیچالاریندان، گیلگه میش، ین قادینی ^{۲۱۱} .		ایشه مۇد [ص] ایشینه گۆره وئریلن امک حاققی و بوجور	
یایماق، ائتمک "ایشلهدیگی آغیر جنایت لر، گناه و سوچ	ایشله مەک. ۹- بیرسیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سۆزلر		ایشله ین ایشچی.	
دۆزلدیر "آغزی، باشی، فیکری، الی، بئینی".	دۆزلدیر "آغزی، باشی، فیکری، الی، بئینی".		ایشه اویقون [ص] گۆرولن ایشه الوئریشلی، ایشه یارار.	
ایشله مە جی [آ] ال ایله اویما دۆزلدن و نقش چکن کیمسه	ایشله مە جی [آ] ال ایله اویما دۆزلدن و نقش چکن کیمسه		ایشه یل قاتماق [ل] بیر ایشی پوزماق ایستهمک.	
(فا: کسی که کار دستی انجام میدهد).	(فا: کسی که کار دستی انجام میدهد).		ایشه جان وئرمەک [س] تتبل لیک ائتمک.	
ایشله مە [آ] ۱- اینجه و بزکلی ال ایشی، نقش، اینه و ساپلا	ایشله مە [آ] ۱- اینجه و بزکلی ال ایشی، نقش، اینه و ساپلا		ایشه جان یاندرماق [س] اۆرکدن ایشله مەک.	
پارچا اۆزه رینه ایشلنمیش بزک (فا: کاردستی). ۲-	پارچا اۆزه رینه ایشلنمیش بزک (فا: کاردستی). ۲-		ایشه دۆشمک [س] ۱- ایشله مگه باشلاماق. ۲- مۆشکلە	
ایشله مەک عملی، ایش گۆرمە.	ایشله مەک عملی، ایش گۆرمە.		دۆشمک، چتین لیگه دۆشمک.	
ایشله مە جیلک [آ] ال ایله اویما دۆزلتمه و نقش چکمه	ایشله مە جیلک [آ] ال ایله اویما دۆزلتمه و نقش چکمه		ایشه سالماق [ل] ۱- ایش لتمه یه باشلاماق. ۲- دولاندرماق.	
(فا: صنایع دستی).	(فا: صنایع دستی).		ایشه سوئیوق باخماق [س] ایشه سورومسوز لوقلا باخماق.	
ایشله مە لی [آ] پارچا اۆزه رینه ناخیش وئورولموش	ایشله مە لی [آ] پارچا اۆزه رینه ناخیش وئورولموش		ایشه طول وئرمک [ل] ایشی اؤزاتماق.	
"ایشله مە لی دسمال لار آلمیشدی" (فا: مناسب کار).	"ایشله مە لی دسمال لار آلمیشدی" (فا: مناسب کار).		ایشه قاریشماق [س] ایشه مداخله ائتمک.	
ایشله نیش [آ] ایشلنمک ایشی ویا بیچیمی.	ایشله نیش [آ] ایشلنمک ایشی ویا بیچیمی.		ایشه گلن [باخ] یارایان (فا: مفید). use ful	
ایشله نیلمک [باخ] ایش لنمک.	ایشله نیلمک [باخ] ایش لنمک.		ایشه گۆجه یاراماق [س] کارا گلکم، ایشه یاراماق.	
ایشله نیلن [آ] مصرف اولان (فا: مصرف شده). used	ایشله نیلن [آ] مصرف اولان (فا: مصرف شده). used		ایشه گیریشمک (گیرمک) [س] ایشه مگه باشلاماق، یاپیشماق.	
ایشله ییش [آ] işləyish ایشه مەک ایشی ویا بیچیمی.	ایشله ییش [آ] işləyish ایشه مەک ایشی ویا بیچیمی.		ایشه مەک işləmək [س] سوودیو انشیگه بوراخماق، جیش	
ایشله ییم işləyim [آ] صنایع، صنعتی ایشلر و فابریکالار.	ایشله ییم işləyim [آ] صنایع، صنعتی ایشلر و فابریکالار.		ائتمک (فا: شاشیدن) to pass urine {سس تقلیدی اولاراق	
ایشلی [ص] ۱- ایشی اولان (فا: مشغول). preoccupied	ایشلی [ص] ۱- ایشی اولان (فا: مشغول). preoccupied		سوئیون تۆکولمه سسیندن آلینیب، چیشه مەک، ایشه مەک {.	
۲- اۆزه ری ناخیشلی. ۳- باخ: ایچلی.	۲- اۆزه ری ناخیشلی. ۳- باخ: ایچلی.		ایشه یارار [ص] ایشه مناسب.	
ایشلی پئشەلی [باخ] ایشلی گۆجلو.	ایشلی پئشەلی [باخ] ایشلی گۆجلو.		ایشه یارارلی [ص] یارارلی، فایدا وئره بیلن.	
ایشلیک [آ] آتۆله، ایش و ایش گۆرمه یئری (فا: کارگاه).	ایشلیک [آ] آتۆله، ایش و ایش گۆرمه یئری (فا: کارگاه).		ایشه یارارلی لیک [آ] ایشیه یاراشیر حال و کیفیت.	
ایشلی کوکو / ایچلی کوکو [آ] یئر آلماک کوکوسونه چرخ لنمیش	ایشلی کوکو / ایچلی کوکو [آ] یئر آلماک کوکوسونه چرخ لنمیش		ایشه یاراماق [س] بیر شیئیه و ایشه گرک لی اولماق.	
ات، سوغان و جعفری قاتیلیب قیزارتیلاراق حاضرلانا یتمک.	ات، سوغان و جعفری قاتیلیب قیزارتیلاراق حاضرلانا یتمک.		ایشه یارایان [باخ] ایشه یارارلی.	
ایشلی گۆجلو [ص] الینده ایشی اولان، الیندن ایش گلن.	ایشلی گۆجلو [ص] الینده ایشی اولان، الیندن ایش گلن.		ایشی آلاها قالیب [ل] چتین و چیخیلماز وضعیت حاققیندا.	
ایشمان / ایشمن [آ] یاخجی ایشله ین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	ایشمان / ایشمن [آ] یاخجی ایشله ین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).		ایش یئری [آ] بیر ایشه گۆرولن یئر.	
ایشموت işmut [آ] انسان آدی، باخ: ایش + موت ^۷ .	ایشموت işmut [آ] انسان آدی، باخ: ایش + موت ^۷ .		ایشی آواند (اوواند) اولماق [س] ایشی باش توتماق.	
ایشنمک işənmək [س] ایشه مەک ایشی گۆرونمک.	ایشنمک işənmək [س] ایشه مەک ایشی گۆرونمک.		ایشیار işyar [آ] بیر ایشه گۆرولی.	
ایش وئرمک [ل] ۱- ایشچی ایشلتمک. ۲- اویقون و مناسب	ایش وئرمک [ل] ۱- ایشچی ایشلتمک. ۲- اویقون و مناسب		ایشی اؤزاتماق [ل] بیر ایشی سونوجلاندیرماماق.	
اولماق "بۇ کتاب سنه یاخشی ایش وئرن."	اولماق "بۇ کتاب سنه یاخشی ایش وئرن."		ایشی اولماق [س] ۱- دیمه مەک، توخونماماق، قاریشماماق.	
ایش وئرن [آ] ایشچی چالیشدیران، اُجرتله ایشچی ایشله دن.	ایش وئرن [آ] ایشچی چالیشدیران، اُجرتله ایشچی ایشله دن.		۲- ایش سیز اولماق.	
ایش وچالیشما ناظرلیگی [آ] ایش باخانلیغی (فا: وزارت کار).	ایش وچالیشما ناظرلیگی [آ] ایش باخانلیغی (فا: وزارت کار).		ایشی ایش اولماق [س] ایشی یولوندا اولماق.	
ministry of Labor	ministry of Labor		ایشی باشیندان آشماق [ل] ایشی چوخ اولماق.	

ایشینین قاباغینا کۆتوک ایتله مک [س] انگل تۇرتمک.
 ایشی یئریتمک [ل] ایشی قاباغا آپارماق.
 ایشی یولونا قویماق [ل] ایشی یئرینه قویماق، دۆزنلە مک.
 ایضاح izah [آ،ع] آچیق لاما، آیرییتی لاما، آیدین لاتما.
 ایضاح لاما [آ] آچیقلاما (فا: توضیح). explanation
 ایضاحات [آ،ع] آچیقلاملار (فا: ایضاحات).
 ایغ iğ [باخ] ایگ، خسته لیک، بیر نوع ایینه.
 ایغال iğal [آ،ع] تورکمنجه [شئه (فا: زاله، شبنم).
 ایغدی / ایغدییر [باخ] ایغدییر، باشقۇرد اویماق بگ لریندن.
 ایغدییش iğdiş [باخ] ایگدییش.
 ایغسیز / ایغسیز [ص] سالم، سلامتی.
 ایفاء ifa [آ،ع] یئرینه گتیرمه، بیر ایشی اجرا ائتمه (فا: ~).
 ایفاء fulfillment
 ایفاچی ifaçı [آ] چیخیش ائدن.
 ایفاد ifad [آ،ع] یوللاما، گۆندرمه (فا: ~).
 ایفچین ifçin [باخ: ایپچین] کامل، بوتون، هامی سینی، باخ:
 ایپچین "آتی ایفچین ناللاماق".
 ایقارداغی [آ] آبگرم دا داغ آدی.
 ایقان [خ] ییقان، ییخان: خوارزم خان، علاالدین ین قارداشی.
 ایقرئق iqrreq [آ،ع] لاتین الفباسی نین ۲۵ نجی حرفی نین آدی.
 ایقیر بۇلاق iqrir [آ] کرج ده کند آدی {آیتیر: گۆر بۇلاق}.
 ایگبانو / ایگبایان [آ] اییی خانیم، قیز آدی (فا: نام دختر).
 ایکس [آ] لاتین الفباسی نین ۲۴ ونجو حرفی نین آدی.
 ایکس ایشینی [آ] x ایشینی (فا: اشعه ایکس). x ray
 ایکشیت / آخشید [آ] اۆرکلی، باهادیر. {آخشید}
 ایکمارال [آ] اییی مارال، یاخشی خانیم، قیز آدی (فا: نام دختر).
 ایکن iken [با] بیرنوع اک "دۆرورکن اوغلونو ائولندیردی"
 {ایمک} ایرمک، ارمک: اولماق (فا: بودن) سۆزوندن {
 ایکناز [آ] اییی ناز، یاخشی و نازلی، قیز آدی (فا: نام دختر).
 ایگونو قراف ikonoqraf [آ،ر] شمایل چکن، (مسیحی لرده)
 اولیانین شکلینی رسم ائدن ویا هئیکل تراش و یونتوجو.
 ایکی iki [سای، ت] ۱-بیردن سونراکی سای (فا: دو). two
 ۲-بیر نئچه، چوخ معناسیندا "ایکی آددیم لیق یۆلدور".

ایشی بۇراخماق [ل] ایشدن چیخماق.
 ایشی بیتک [س] باشاری سیز لیغا اوغراماق.
 ایشی بۇزماق [ل] سۆزونو تۇتماق.
 ایشی بیشرمک [ل] ایشی یولونا قویماق.
 ایشی تمیزلە مک [ل] بیر ایشی چۆزمک.
 ایشی تونماق [ل] بیر ایش گۆرمه گه آتلاشماق.
 ایشی چیخماق [س] باشقا بیر ایشله مشغول اولماق.
 ایشی دۆز اولماق [ل] بیر انگل تۇرتمه مک.
 ایشی دۆزگتیرمک [ل] باشاری قازانماق.
 ایشی دۆشمک [س] بیرنین کۆمگینه احتیاجی اولماق.
 ایشی دویونه دۆشمک [ل] ایشی دولاشماق.
 ایشی راست کلمک [س] ایشی یولونا دۆشمک.
 ایشی ساھمانلاماق [ل] ایشی دۆزلمک.
 ایشی فاتیشماق (پیر تلاماق) [آ] ایشی دویونه دۆشمک.
 ایشی گنچمه مک [ل] ایشی توتماق، ایشی باشا چاتماق.
 ایشی کسيلمک [س] محکمه جه جزا وئرمک.
 ایشی گتیرمک [ل] قازانماق، خئیر گۆرمک.
 ایشیم isim [آ] ایچدنلیک، صمیمیت، قاراخانلی بگی.
 ایشیمخان [آ] ایچیم خان [خ] قازاق خانلاریندان.
 ایشی مشکله دۆشمک [ل] ایشی دویونه دۆشمک.
 ایشین اوچونو تاپماق [س] ایشین یولونو تاپماق.
 ایشین اۆستونده اولماق [ل] ایشی دولاندیرماق.
 ایشین اولماسین (یوخدور) [س] توخونما، قارشما.
 ایشین ایچیندن چیخماق [س] چتین وضعیتدن چیخماق.
 ایشیندن اولماق [س] ایشینی الدن وئرمک.
 ایشینه کلمک [ل] دردینه دیمک.
 ایشینی ییتیرمک [ل] ۱-ایشینی کورلاماق. ۲-اؤلدورمک.
 ایشینی ییلن [ص] تدبیر لی و اییی ییلن.
 ایشینی قاتماق [س] ایشینی پوزماق.
 ایشینی گۆرمک [س] ۱-تائیری نی گۆستر مک ۲-ایشینی پوزماق.
 ایشینی گۆجونو بوراخماق [ل] ایشیندن ال گۆتورمک.
 ایشینی محکم تونماق [س] دقت لی و تدبیر لی ایشله مک.
 ایشینی یولونا قویماق [ل] ایشی دۆزگون وضعیته ساماق.

ایکی ایکی [ظ] ایکی شرایکی شر (فا:دوبدو). two by two	ایکی آغاج [آ] اؤرمیه ده کند آدی.
ایکی ایل قاباق [ظ] اینیشیل، ییلدیردن قاباقکی ایل (فا:پیرار). (year) before)	ایکی آتلی [ص] آتی ایکی دانا اولان (فا:دواسبه tow horsed
ایکی ایللیک [ص] ۱-ایکی ایل دوام ائندن، ایکی ایل اوخویان ویا بیر یئرده قالان. ۲-ایکی ایل یاشایان بیتگی، ایکی ایلدیه بیر یول توخوم وئرن (فا:دوساله). two-year	ایکی آتوملو [ص] جوت آتوملو (فا:دواتمی). diamtomic
ایکی بارماق [آدی] ایکی بارماغی اولان حیوان.	ایکی آغزیلی [ص] ایکی طرفی کسبجی اولان پیچاق کیمی شئیلر (فا:دودم). double-edged
ایکی باش آچار [آ] ایکی طرفی ده آچماق اوچون الوثریشلی آچار (فا:آچار دوسر). double-end	ایکی آتلاملی سۆز [آ] آتلامی ایکی طرفه یوروملانان سۆز (فا:ایهام). amphibology
ایکی باشلی [ص] ایکی باشی اولان (فا:دوسر) two-headed	ایکی آیاغینی بیر باشماغا تپمک (دیره مک، سوخماق) [ل] عناد و لج ائله مک، ترسلیک ائتمک.
ایکی باشلی قازما [آ] ایکی باشی دا قازماغا یاریان بیر آلت.	ایکی آیاقلی [آ] ایکی آیاغی و آیاقلیغی اولان (فا:دوپایه). two-legged
ایکی بیت [آ، یازین] رباعی کیمی دؤرد مصرع لی ولی باشقا وزنلرده سؤیله نیر ^{۷۳، ۷۴} .	ایکی آیریم [آ] ایکی یؤن و جهته آیریلان هر شئی (فا:دوراهی). bifurcation
ایکی بیچیملی [ص] ایکی بیچیمی وشکلی اولان (فا:دو ریخت). dimorphous	ایکی انوجیکلی [آ، بی] دیشی و ارکک چیچک لری آیری آیری کؤکلرده اولان (فا:گیاه دو پایه).
ایکی بیر [سای] ایکی سی بیر آرادا "قوشلار تک تک وایکی بیر اولاراق اوچماغا باشلادیلار".	ایکیار [آ] ایی یار، یاخشی و گؤزل یار، قیز آدی (فا:نام دختر).
ایکی پاراللق ائتمک [ل] دیرینی و اونورونو دؤشورمک.	ایکی اللی [آ] ایکی ال ایله بیر لیکده (فا:دودستی). wity both hands
ایکی تیره لیک دوشمک [س] نیفاق دوشمک.	ایکی اوچالی [ص] ایکی قطب لو (فا:دوقطبی). dipole
ایکی جانلی [ص] بویلو، بوغاز.	ایکی اوچ [سای] بیرننجه، ایکی ویا اوچ "ایکی اوچ متره قدر هوپاندی".
ایکیجه [سای] ایکی اولاراق "ایکیجه دفعه گئتمیشدیم".	ایکی اوخ لو [ص] ایکی منحورلی (فا:دومحوره). biaxial
ایکیچی [فلسفه] دوآلیست (فا:دوآلیست).	ایکی اوغوز [آ] تورکوستاندا ایلی چایی نین قووشاغی و بالخاش گؤلونون قیراغیندا بیر شهر ^{۱۲} .
ایکیچی لیک [آ] ماده و روح، کؤتو ویاخجی، قارشیت قوشا ایلکه لری قبول ائدیپ و اولاری سۆزکلی چاتیشمالارینی ساوؤنان قورام ونظریه.	ایکی اوورکلی [ص] شک لی (فا:دودل). double-minded
ایکی جنسلی [ص] هم دیشی هم ارکک اورقانی اولان (فا:خشی) ایکی چنتلی [آ، دی] معدده سینین دری سی ایکی پارچادان دوژلن (حئیوان) (فا:دو کسپولی).	ایکی اوژلو [ص] ۱-ایکی اوژو اولان "ایکی اوژلو پارچا" (فا:دورو). double-tongued . ۲-سۆزویله عملی آیری اولان، دؤزگون رفتارلی اولمایان "ایکی اوژلونون بیر ایدی".
ایکی چنتیلیر [آ، بی] ایکی چنت لی قاییق لی یوموشاق جالار صینفی (فا:تیره ای از جانوران نرم تن).	ایکی اوژلو کباب [آ] تور ایچینده ویا کؤزده پیشیریلن و بیر طرفی دؤیمه (کوبیده) و بیر طرفی یایما (برگ) کباب.
ایکی چنکلیلر [آ، بی] توخوملاری ایکی چنک لی بیتگی لر صینفی (فا:گیاهان دو لپه ای). dicotyledon	ایکی اوژلوک [آ، سن] سۆزو و عملی بیر اولمایان.
ایکی چودک لیلر [باخ] ایکی چنکلیلر.	ایکی اوژلولوک [آ] ایکی اوژلو اولما وضعیت "ایکی اوژلولوک ائتمک" (فا:ریا). hypocrisy

ایکی حرفلی [ص] ایکی حرفدن دوزه لن کلمه (فا:

دو حرفلی). bitliylteral

ایکی دریلی [ص] دری سی ایکی قات اولان (فا: دو پوسته).

two-shelled

ایکی دۆزلملی [مت] ایکی مستوی سطح، ین کسیشمه سیندن دۆزه لن صفحه (فا: دو سطحی).

ایکی ده بیر [ظ] آراسیرا، بیرهم بیر یوخ.

ایکی دیرلی لیگ [آ] دیری بیردن چوخ اولان (فا: دوازشی).

dovaletn

ایکی دیللی شعر [آ، یازین] بو نوع شعرده مصرع لر ایکی مختلف دیلده سؤیله نیر.

ایکی دیللی لیگ [ص] ایکی دیللی اولما.

ایکی رچیک [آ، دا] ۱- ایشگیل. ۲- قارارسیز لیک، تردود.

ایکی رچیل [ص، فلسفه] ایکی تۆرلو یوروملانا ییلن ویا ایکی آنلامدا اولایلن سۆز ویا هر شی.

ایکی رچیم [آ، دا] باخ: ایکی رچیک.

ایکی رنگلی [ص] ایکی رنگی اولان (فا: دورنگی). double-

dealing

ایکی iz [ص] ۱- بیر دؤغومدا و بیر آنادان دؤغولان ایکی اوشاق، آنادان جوت دؤغولان، جوت دؤغولموش اوشاق-

لارین هریری. ۲- بیر بیرینه بنزه ین ایکی شی. ۳- [دیل ب]

بیر کلمه نین تاریخی دؤنملرینده بللی ذیشیکلرله ایکی کلمه یه آیریلما سی و بولارین بیر بیرینه نسبتی، (دوبلئت، بیر

کۆکدن اله گلن ایکی آیری کلمه: مثلا: چای و سئی)

(فا: دوقلو، دوپل). twin(s), doublet } تن، سن «ایکیزی»

ایکی کلمه سیله ایلگی لیدیر }

ایکی ز قای (لی) [ص] جوت اولاراق، ائکیز.

ایکی زؤ [آ] ایکی زردن هر بیر، بنز [خ] چنگیز خاقان ین اوردوباشی لاریندان^۷.

ایکی ز سسلی حرف بیر لشمه سی [آ] یان یانا گلن ایکی حرفین

بیر لشمه سی (فا: ترکیب دو حرف صدا دار). diphthong

combination

ایکی ز کۆک [آ] مجدوز (فا: مجدوز). square (root)

ایکی ز کۆکلو سای [آ] مجدوز سای (فا: عدد مجدوز). a

square number

ایکی زلو [آ] فلکی بۇرجلاریندا بۇغا ایله ینگیج آراسیندا

اولان بۇرج، زودیاک دا بیر بۇرج آدی (فا: برجی فلکی).

ایکی زلو ikizlu [آ] ۱۶ جی یۆزیلده، اولویؤروک تورکمن-

لرینه باغلی بیر بوی آدی^۸.

ایکی زلی [ص] ایکی لی (فا: دوقولو).

ایکی زلیک [آ] ائکیز اولما وضعیتی (فا: دوقلوی).

ایکی سۆیلو [ص] ایکی آیری سۆی دان عمله گلن

(فا: دورگه). mingrel

ایکی şer ikişer [ظ، سن] ایکی ایکی، جوت جوت، قوشا

قوشا "ایکیşer جرگه اؤتوموشلار، هره سینه ایکی شر دانا

آلما دؤشدو" (فا: دوتا دوتا). two by two

ایکی قات [ظ] ایکی شر (فا: مضاعف). double

ایکی قات اولماق [س] آیلیمک، بۆکولمک.

ایکی قافیه لی [آ، یازین] بو نوع شعرده ایکی قافیه اولار و

شاعرین مهارتین گۆستریر، اؤرنک "باهارین او اؤزون گۆنلری نولدو. نییه باغچالارین گوللری سولدو"^{۷۳، ۷۴}.

ایکی قانادلیلار [آ، دی] ایکی قانادلی و امیجی آغیزلاری

اولان بۆجک لر تاقیمی، جۆت قانادلیلار، اؤرنگی:

میلچک لر (فا: دیبالان). the diptera

ایکی کۆنول بیر اولماق [س] بیر لشمک، سئوینمک.

ایکی گنجیت لی سس سیز حرف [آ، دیل ب] ایکی حالتلی سس سیز

حرف (فا: حرف بی صدای دوحالته) bilabial consonant

ایکی گۆر کم لی [ص] گۆرؤتوسو ایکی اولان (فا: دوشکل).

encntiotropic

ایکی گۆزلو [ص] ایکی یولو و گۆزو اولان، ایکی قایناقلی

(فا: دو چشمه). binocular

ایکی گۆندن [باخ] بیر ایکی گۆنده بیر.

ایکی گۆنده بیر [ظ] گۆن آشیری، بیر گۆن هم بیر گۆن یوخ.

ایکی لشمک [س] سای سی ایکی یه چیخماق (فا: دوتایی

شدن).

ایکی لیم [منطق] بیر بیرینه قارشیت فقط عینی سؤنوجا واران ایش.

ایکیندی یئمگی [آ] اؤیله دن سونرا یئیلن یئمک (فا: عصرانه).

afternoon tea

ایکیندی لیک [آ] اؤیله دن سونرا یا عاید اولان (فا: عصرانه).

afternoon tea

ایکی یؤنلو [ص] ایکی طرفلی (فا: دوترفه). bilateral

ایکی یاشار [ص] ایکی یاشیندا اولان، ایکی یاشلی.

ایکی یاشاملی [آ، یو لوزی] هم سودا وهم قورولوقدا یاشایان

حئیوان و بیتگی "قورباغا ایکی یاشاملی دیر" ایکی

یاشایش لی (فا: دوزیست، ذوحیاتین). amphibious

ایکی یاشاملی لار [آ] ایکی یاشاملی اولانلار (فا: دوزیستان).

the amphibia

ایکی یاشایش لی [باخ] ایکی یاشاملی.

ایکی یاشلی [ص] ایکی یاشی اولان (فا: دوساله). two-year

ایکی یانلی [ص] ایکی طرفلی (فا: دوپهلو) having two sides

ایکی یانلی سۆز [آ] ایکی طرفلی و ایکی باشلی سۆز

(فا: حرفهای دوپهلو). words having two meanings

ایکی یانینا گۆز گزدریمک [س] هر طرفینه باخماق.

ایکی یوز [سای] یوز دوقسان دوققوزدان سونراکی سای

(فا: دوصد). two hundred

ایکی یول [آ] ایکی آیریملی (فا: دوراهی) diode

ایکی یه بۆلمه [آ] یاری لاما (فا: تقصیف). bisection

ایگ / ایغ قآ [آ] ۱- پامبوق ویون اییرمک اوچون اولان بیر

نوع ایینه (تاختا ویا دمیر ایینه اولاراق ایکی طرفی ییز و اورتا

بؤلومو اتنلی و بعضا بیر طرفیده چنگل شکلینده اولار)

(فا: دوک، جهره). ۲- مئحور، آرابا چرخلری نین مئحوری،

دییرمان داشینین آلت داشیندان چیخان دمیر (اوست داشین

اورتا دلیگی بو دمیره گئچه رک اونون دوره سینه دولانار). ۳-

[اسکی] خسته لیک {سومرجه <گگ>: خسته، ت <ایگ>،

ییک: ۱- ایپ اییرمه آیقیتی. ۲- خسته لیک: باخ: آگمک}.

ایگ / آغاجی / **ایغ آغاجی** [آ، بی] قارا قلم و کؤمور دۆزلمه ده

اودونو یارارلانیلان اؤجو ییز یاپراقلی کیچیک بیر

آغاج (فا: نوعی درختچه). evonymus latifolius. scr

ایگچی / ایغچی [آ] ایغ ایشله دن (فا: دوکچی).

ایکی لیمک [بل] ایکی لیمک ایشی گؤرولمک (فا: دوتاشدن).

ایکی لیمک [ل] بیر شئین سایه سین ایکی یه چیخارماق

(فا: دوتایی کردن).

ایکی لیمه [آ] ۱- تشنه، ایکی اتمه duality ۲- [دیل ب] بیر

کلمه نین آنلامینی گؤجلندیرمک اوچون سونونا اونا بنزر

بیر سۆزجوک آرتیرما "دانیشیقدا اولان سۆزلردن اؤرنک:

یاغ ماغ، ماشین موشون" (فا: دوتایی کردن).

ایکی لی [ظ] ایکی اولان هر شئی ایکی سی بیر آرادا

(فا: دوتایی). in two orw

ایکی لی سای [آ] ایک یه بؤلونه بیلن سای، جوت سای

(فا: عدد زوج). even number

ایکی لیک [آ] ۱- ایکی تۆرلۆلۆک. ۲- بیر بیرینه آیقیری

اولاراق ایکه بؤلونمک (فا: تشنه، دوگانگی) duality

ایکی لیکده [ظ] ایکی سی بیر یئرده اولاراق، بیر لیکده.

ایکینجی ikinci [سای] سیرادا بیرینجی دن سونرا گلن

(فا: دوم). Second {ت <ایکینج>، سن}

ایکینجی اولاراق [ظ] ثانیاً (فا: ثانیاً). secondly

ایکینجی چاغ [آ، یئر ب] یئرین یاخلاشیق یۆز اللی میلیون

ایل لیک چاغی، مئزوزویک.

ایکینجی کۆک [آ] بیر سایه نین اؤزونه چارپماسی ایله اله

گلن سای (فا: جذر). square root

ایکینجی نسخه [آ] بیر نسخه دن اله گلیمیش نسخه

(فا: لالمثنی). duplicate copy

ایکینجی یاری [آ، ایدمان] فوتبال و بوجور ایدمانلاردا ایلک

یاری دان سونراکی اولان او یون.

ایکینجی سیز [ص] تای سیز و برابر سیز (فا: بی همتا).

ایکینجیل [ص] ایکی درجه ده اولان، ایکینجی (فا: دومی).

ایکینجی لیک [ص] ایکینجی اولما وضعیتی (فا: دومی شدن).

ایکیندی ikindi [ظ] گۆن اورتا سونراسی، اؤیله ایله آخشام

آراسی (فا: عصر). {ت، سن، ایکی + ایتی <ایکیتی > ایکیندی}.

ایکیندی اؤستو [آ، ظ] ایکیندی یه دؤغرو (فا: عصر).

ایکیندی نامازی [آ] ایکیندی واختی قیلینان ناماز (فا: نماز عصر).

- ایگدمیر/ایغدیمیر** [آ] آغاچ دلمک اوچون دیمیر چلیک آراجی. بو کلمه ایکی سۆزجۆک ایله ایلگیلیدیر.
- ایگده** igdə [آ] باخ:ایده. ۲- [آ] بجنورد دا داغ آدی.
- ایگدیر** igdir [آ] ۱- گنبد و اؤرمه ده کند آدی ۲- باخ:ایغدیر.
- ایگدیش/ایغدیش** igdis [آ] ۱- ایکی جنسدن عمله گلن آت، ایکی سویلو آت (فا:اسب دورگه). ۲- اخته لنمیش (آت و حیوان) (فا:اخته). {بو کلمه دیواندا ایشله نن «یگیتمک» (تربیت ائتمک) کلمه سیندن آلیناراق انسان توسط ایله جوتله شن ایکی جنس حیواندان عمله گلن آت اوچون دئییلیر، بو کلمه جالاقلانمیش ییتگی اوچونده ایشله نیبیدیر}.
- ایگرنج** igrənc [باخ] ایرنج.
- ایگرنمک** igrənmək [س، سن] باخ: ایرنمک.
- ایگیگی** igigi [آ] سؤمر لرده ۲جی درجه ده بیر تانری ^{۲۱۱}.
- ایگلی بولاق** iglibulaq [آ] ماهنشان دا کند آدی {اییی بولاق}
- ایگمک** igmək [ل] باخ: ایمک.
- ایگنه** ignə [باخ: ایگ] [باخ] ایینه.
- ایگی** əygi [آ] مئخنی، دۆز اولما یان خط، آییک. curve
- ایگیت** [باخ] ایگید.
- ایگید/ایگیت** igit [ص] گۆجلو و قورخماز اۆره کلی، قوچاق، قهرمان (فا:بهاذر، قهرمان). hero, valiant، {ت، سن «یگیت» صح؛ بو کلمه دیواندا ایشله نن «یگیتمک» (تربیت ائتمک) کلمه سیندن آلینمادیر و اصلینده اییی انییتیجی معناسیندادیر، ایگیتمک + یت «ایگیت»}.
- ایگید اولموش** [ن] قارقیش اوچون دئییلن سۆز.
- ایگید جه** [ص، ظ] ایگید کیمی (فا:مردانه). manly
- ایگید جه سینه** [ظ] قورخمادان، ایگید کیمی (فا:جسورانه).
- ایگید لشمک** [س] اۆرکلی اولماق، اۆرک لنمک ایگید لنمک، ایگید اولماق (فا:جسور شدن).
- ایگید لندیرمک** [ل] گۆجلندیرمک (فا:جسور نمودن).
- ایگید لنمک** [باخ] ایگید لشمک.
- ایگیدلیک** [آ] ۱- ایگید اولما، قوچاق لیق championship
- ۲- جسور لوق (فا:مردانگی، جسارت). courage
- ایگیدلیک گۆسترمک** [ل] قوچاق لیق نشان وئرمک.
- ایگیرمی** igirmi [سای] بیرمی (فا:بیست) {ت، سن «ایگیرمه»؛
- ایگیش** [آ، آت] اؤز جند شهرینده یئرلشمیش بیر تورک بؤلگو.
- ایل** il [آ] ۱- تاریخده سایلان ایل، باخ: ایلسایار ۲- یئر کۆره سینین گۆنشین اطرافینا کامل دؤور دولاندیغی مۇدت، زاماندا ۱۲ ایللیق ویا ۳۶۵ گۆنلوق سۆره (فا:سال). year
- ۳- هر هانسی بیر گزه یه نین گۆش دؤوره سینه دؤلانما سۆره سی. ۴- بیر سیرا کلمه لرله اؤزل سۆره، مۇدت و زامانی آتلاتیر «تدریس ایلی» ۵- حیوان ایلی، دیرگی ایلی، باخ: تورک دیرگی ایل سایی. {ت، سن «ییل» بو سۆز ینل و ایلماق {ینهن گنچمک} سۆزلریله کؤکداش اولمالیدیر}
- ایل** il [آ] خیوا دا چای آدی، شهر کرد (~ بگی)، تارۇم دا (~ چوپان) کند آدی و بوکان دا (~ تیمور، ~ گورک) کندستان آدی {ائل سۆزیله ایلگیلیدیر}.
- ایل آشیری** [ظ] هر ایلدن بیر.
- ایلا آخر** [ظ] سؤنونا تک.
- ایلات یالقوز آغاچ** [آ] مرند ده کند آدی.
- ایلالمیش** [خ] ائل + آلمیش، فاتح؛ قاراخانلی کومتانی ^۷.
- ایلاملار/انزاملار** i lamlar [آ] بو ملت خوزستان، لرستان و زاقروُس داغلاریندا یاشارمیشلار، باشکندلری شوش شهری اولوب، بؤیوک شاهلاریندان: کؤدورنان خوئندی، ریم سین، کاللو دوش، کؤدورناخوئتی، اؤمان مینانو، خومبان خالداش، اورتاکو، تنومان، خومبان ایقاش، تام مارینو، ایندا بوغاش، خومبان کالداش، شیل خاکین، شوشیناک، و شهرلریندن شوش، ماداکتو، خایدالو، آدلارینا اشاره ائتمک اولار، ایلام سۆزجوغو عربجه لنمیش بیر سۆزدور، اولار اؤزلرینه انزان سؤسونکا دئییردیلر و هخامنشی کتیه لرینده انشان و انزان تانیینلار، ایلام لارین بؤیوک ایلاهی لری شوشیناک ایدی، ایلام میلادان قاباق ۲۶۰۰ دن تا ۵۰۰ جو ایله دک مختلف دؤنم لر بایبل ده حکومت ائدییلر، اولارین بؤیوک سؤلاله لریندن: آوان سیماش،

سؤکال ماخ، آدلارینا اشاره اتمک اولار، ایلام لار چوخ مدتلر آسوری لر و سومر لرله ساواشماقدایدیلار و م- ق ۲۱۱۵ ده سومر لرلی آرادان آپاردیلار؛ چوخلو بیلگین لر ایلام لاری التصاقی دیللی بیلبلر ^{۹۷} .	ایلانجیق [آ] ۱-کیچیک ایلان. ۲-بیرنوع سایریلیق، قیزیل اؤرک خسته لیگی، آیاقدان قودلا یارا شکلینده باش وئرن سوموک شیشی (فاباد سرخ، حمره). erysipelas ایلانجیق [آ] اردیل، چاپشلو دا کند آدی.
ایلان ilan [آ، دی] ۱-بدنی راحتجه قیوریلان، آیاق سیز، سؤرونکن لردن، اویناق دری لی، زهیر لی و زهیر سیز نوعلاری ۲۰۰۰ قدر اولان، اینجه اؤزون یارادیق لارین عام آدی "اؤرنکی: اوخ ایلانی، سؤ ایلانی، چینقیریق لی ایلان، گؤزلوکلو ایلان" (فامار). ۲-snake مکرلی، خایین، آجی دیللی. {سومرجه 'مر'، ت، سن 'ییلان، ایلان'؛ بو کلمه معناجا بؤرولوب چنبر شکلینه دوشمه غینه سبب ایلمک (گیر ائله مک، دیون لئمک) سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر، باخ لان}.	ایلانجیل [آ، دی] ان چوخ ایلانلا بسله نن بیر قوش (فانوعی پرند). threshkionis aethiopica ایلان چالمیش کیمی [ظ] ایلان وؤرموش کیمی، بیردن سیچر یارق، بیردن آتیلاراق.
گؤزلوکلو ایلان" (فامار). ۲-snake مکرلی، خایین، آجی دیللی. {سومرجه 'مر'، ت، سن 'ییلان، ایلان'؛ بو کلمه معناجا بؤرولوب چنبر شکلینه دوشمه غینه سبب ایلمک (گیر ائله مک، دیون لئمک) سؤز ایله ایلگیلی اولمالیدیر، باخ لان}.	ایلان چایان [آ] زهیر لی و آغی لی سؤرونکن لره وئریلن آد.
ایلان اکمکی [آ، بی] بیر نوع بیتگی آدی (فانوعی گیاه).	ایلان چایانلی [ص] ایلان وچایان کیمی حیوانلارین چوخ اولدوغو یئر.
ایلان الیندن (آغزیندان) قورتارماق [ل] تهلیکه دن قورتارماق.	ایلانچی [آ] ایلان بسله یین ویا ایلان اوینادان کیمسه.
ایلان اوتو [آ، بی] گؤوده سی بوغوم بوغوم، قوراق لیغا داواملی، چوخ ایل لیک اوتسوی بیتگی، قارا آسما.	ایلان چیجه گی [آ، بی] بیر نوع بیتگی آدی (فانوعی گیاه).
ایلان اوینادان [آ] ایلان توتوب اویناتماقلا خالقی مشغول اندیب و بویولدن گنجینن کیمسه.	achilla aleppica ایلان حکایه سی [آ] اؤزانپ گندن و بیر سونونجا واریلمايان سؤز و ایش.
ایلان ایننه سی [آ، دی] سوموکلو بالیقلار تاقیم اینن دینز ایننه سی سوو سویوندان بیر بالیق نوعو (فانوعی ماهی).	ایلان داشی [یئر] بیر نوع رنگلی بولور بیچیملی داش (فاسفرانتین). serpentine
ایلان باشی [آ] آت بونونا آسیلان بیر بزک مینجیغی و دینز بؤجگی قابیغی.	ایلان دره [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.
ایلان باشی اوتو [آ، بی] داشلی یاماج لاردا و بعضاً زییل لیکلرده بیتن، بوز تۆکجوق لرله اؤرتولو چوخ ایل لیک، عطیری یاغیندا بوللو ویتامین آ اولان بیر بیتگی (فانوعی گیاه). arisaram vulgaris	ایلان دیلی [آ، بی] کیچیک آیرلتنی اوتو، کورامال اوتو (فامار زبان). ophioglossum. oph
ایلان بالیغی [آ، دی] سوموکلو بالیق لاردان ایلانی آندیران، اتی لذتلی و یاغلی، اینجه اؤزون بیر نوع ایلان (فامار ماهی). anguilla	ایلان دیلی چیخارتماق [س] ایلان کیمی دیل چیخارتماق، یا لواریب یا خارماق.
ایلان بالیغی گیللر [آ، دی] قارین لاری اؤزگچ سیز بالیق لار سوو.	ایلان سایاغی (واری) [ظ] ایلان کیمی اولان "ایلان سایاغی بورولموش یول".
ایلانجیق یئلی [باخ] ایلانجیق.	ایلان سوغانی [آ، بی] یومورتا واری باشلیق لی، سالخیم واری قیسسا ساپلاقلی چیچک لری اولان، سوغاناقلی، چوخ ایل لیک بیر بیتگی (فاسنبل تاک). muscaria
	ایلان قورباغا [آ] ۱-بیر یئرده اولان جور به جور حیوانلارا سؤیله نن سؤز "ایلان قورباغالی یئر". ۲-چوخ پیس خط له یازیلیمیش یازی "ایلان قورباغا خطی ایله یازیبیدیر".
	ایلان قایا [آ] ماکی دا کند آدی.
	ایلان گوزو کیمی [ص] چوخ آز و کیچیک شئی یه اشاره.

- ایلانلی** [ilanlı] ص ۱-ایلانی چوخ اولان یئر. ۲-بوکان، کبودرآهنگ و ماکى دا کندو هنریس ده داغ آدى.
- ایلانلیق** [باخ] ایلانلی.
- ایلان مله یین (چوللر):** چوخ ایستی و قیزقین (چوللر).
- ایلان واری** [باخ] ایلان سایاغی.
- ایلان هجه** [ilənəc] آراغا دا داغ آدى.
- ایلان یاسدیغی** [آ،بی] ایلان یاسدیغی گیللردن سولوق یئرلرده ییتیشن، کۆک ساییندا یاخیجی زهیرلی و سوت کیمی اؤزسویو اولان یئر بیتگی (فا:گل شیپوری، ارن).
- ایلان یاسدیغی گیللر** [آ،بی] بیر چنک لی لردن بیر بیتگی سویو، اؤرنک: ایلان یاسدیغی، دانا آياغی (فا:تیره ای از گیاهان).
- araceae**
- ایلان بول** [ص] قیوریلیب اوزانان، ایری اویرویول، دولانباچ.
- ایلان ییین** [آ،دی] قارتال لاردان ایلان ییین بیر قوش آدى.
- ایل اوزونو** [ظ] ایل بویونجا.
- ایل ایلدن** [ظ] هرایل گنجدیگجه "محصول ایل ایلدن آرتیر".
- ایلی** [iley] آ،جوار، اطراف.^۷
- ایل یاسمیش** [ilbasmiş] آ،م ۱۱جی یوزیلده قیچاق بویوک-لریندن بیر آد.^{۸۵}
- ایل باشی** [ظ] ایلین ایلک گونو.
- ایل بای** [باخ] ائل بگ، والی.
- ایل بایرامی / ائل بایرامی** [آ] گونش دؤنوش نقطه سیندن گنجه-رک و یازین باشلاماسیلا دؤزنله ن بایرام، یئنیگون بایرامی، یاز بایرامی، نوروز بایرامی، مارس آیی نین ۲۱جی گونو.
- ایل بگلو** [ilbəglu] آ،م ۱۶جی یوزیلده، اولو یوروک تورکمن-لرینه باغلی بیر بوی آدی.^{۸۵}
- ایل بگلی اوغلو** [ilbəglıoğlu] آ،م ۱۹جو یوزیلده آنادولو تورک لرینه منسوب بیر خالق شاعری نین آدی.^{۸۵}
- ایلبوی** [ilboy] آ،تا، خالق، اها لی، قبیله.
- ایل به ایل** [ظ] ایلدن ایله، ایل کئچدیگجه "بویو یوردو".
- ایلبی** [ilbi] آ،بویو، سنجیر.^۷
- ایلبیز** [ilbiz] آ،دی ۱-بالیق قولاغینا بنزر چاناغی اولان بیر نوع یوموشاقچا (فا:حلزون). ۲- [تا] جین، شیطان.
- ایلبیزلیک** [آ] ایلبیز چوخ اولان یئر.
- ایلتگن** [iletgen] ص [ایلتمه اؤزل لیگی اولان، آخیم و ایستی گنجیرن (فا:رسانا). conductance
- ایلتگنلیک** [iletgenlik] آ [ایلتمه اؤزل لیگی اولما (فا:رسانایی). conductance
- ایلتگی** [آ] بیر شئی عیناً آیری یئرہ نقل ائده ییلن هروسيله.
- ایلتمک** [öylətmək] آ ۱-ایلدنیرمک ۲-ساخلاماق، دایاندیرماق دؤردورماق.
- ایلتمک** [ilətmək] ل [گؤتورمک، اولاشدیرماق، نقل اتمک، یئتیرمک (فا:رساندن) (بو کلمه نین معناسیندا بیرایشی و سؤزو بیر آیری شئیہ و یئرہ باغلاماق آتلامی واردیر و بو اؤزدن ایلمک سؤزایله ایلگیلیدیر).
- ایلتمیش / ائلتیش** [خ] ۱-ایل + اتمیش، فاتح. ۲-تورکیشلر دؤولتی خانلاریندان؛ غزنه لیلر دؤنمی بگ و بیلگینلریندن داها سونرالاری "غورلار" دؤولتینی قوران کیشی؛ اویغور خانانلاریندان (ایلتمیش قوتلوق بیلگه خاقان).^۷
- ایلته بر / ائلته بر** [خ] ۱-ائل + تاپار؛ ائل + تیر. ۳-گؤی تورکلر و اویغورلار دؤنمینده، یوکسک مأموریت غوانلاریندان.^۷
- ایلته ریش / ائلته ریش** [خ] ۱-باخ: ائل + تریش، یورد و بؤدون؛ ذرله ییب، توپارلایان، بیر آرایا گتیرن.^۷ ۲-ایکینجی گؤی تورک دؤولتی نین قوروجوسو.
- ایل تیمور** [آ] عثمانلی بیر لیگینده یئر آلان بیر تورک بویو.^{۲۹}
- ایلچ** [öyləc] آ [تورمور] (فا:ترمز).
- ایلچاق** [ilcaq] آ [ماهنشان دا چای آدی.
- ایلچه** [ilçə] آ [اؤلکه بؤلومله م سینده ایل دن کیچیک بؤلگه.
- ایلچه بگ (بی)** [آ] ایلچه نین بویوگو و باشقانی.
- ایلخان** [ilxan] آ [ایلخانلیق باشیندا اولان، امپراتور (فا:).]
- ایلخانلار** [آ] گئرمی ده کند آدی.
- ایلخانلیق** [آ] ۱-مختلف اؤلکه لرہ حاکم اولان بیر حکومتین آدی، امپراتورلوق. ۲-ایلخان اولما وضعیت. ۳-ایلخانین آلی آلتیندا اولان بوتون اؤلکه لر (فا:ایلخانی).
- ایلخانلیلار** [آ] چنگیزخانین اؤلوموندن سونرا امپراتور-لۇغون، دؤرده بؤلونن پارچالاریندان هر بیرینه ائلخان/

ایلیخان دئییلیدی و آیریجا سونرالاری چنگیزین تورونو اولان هولاکو خانین قوردوغو دؤولت و او دؤولتین خانلارینین غوانی ^۷ باخ: آلتون اوردو.	ایلی ده [ظ] گله جکده، گله جک زاماندا.
ایل ده نومو [آ] بیر حادثه و اولایین اوستوندن بیر ایل گنچدیکدن سونرا و تازا ایله گنچدیگی گون (فا: سالگرد).	ایلی رله مک [س] قاباغا گتتمک، گلیشمک (فا: پیشرفت کردن)
ایلدن اولان ایلر بولومو اتل ییغان معناسیندادیر.	ایلی رله مه [آ] قاباغا گتتمه، گلیشمه (فا: پیشروی). progress
ایلدن بولاغی ilden bulağı [آ] تفرش ده داغ آدی.	ایلی رسی [آ] گله جگی، سونراسی.
ایلدوغان توتوق [خ] بیلگه خاقان دؤنمی بیر بگ آدی ^۷ .	ایلسایار [آ] ایلین گونلرینی بللی اندن تقویم، ایندیگی تاریخی سایلاماق اوچون اوچ نوع ایلسایار دان استفاده اولونور: آیسال ایلی ویا هجری ایلسایار (قمری ایل)، گونش ایلی (شمسی ایل) دوغوش ایلی (میلادی ایل) (فا: تقویم). yearbook
ایل دولناماق [س] ایل باشا چاتماق.	ایلسایارلارین بیریرنه تبدیلی [آ] هجری ایلینی گونش ایلینه تبدیل ائله مک اوچون او عددی ۱۱ چارپیپ ۳۶۵ بؤله- رک اله گلن عددی اصلی عدددن چیخاریق، اؤرنک: ۱۴۰۸*۱۱=۱۵۴۸۸-۴۳=۱۵۴۸۸، ۱۳۶۵÷۳۶۵=۴۲،۴، ۱۴۰۸*۱۱=۱۵۴۸۸
ایلدیک ildik [آ] گولشمه اویونوندا بیر فن آدی (فا: پشت پا).	؛ گونش ایلینی میلادی ایلینه دؤندرمک اوچون اونا ۶۲۱ آرتیراریق، البته قیش دؤنمینده (۱۱ دی دن قیشین آخیرینا قدر) ۶۲۲ آرتیراریق. ۱۹۸۶+۶۲۱=۱۳۶۵؛ بو تبدیللرده تقریبی عددلر اله گلیر و دقیق و دؤزگون تبدیللر اوچون تطبیقی ایلسایارلارا رجوع اولونما لیدیر.
ایلدیکو [آ] آتیلانین خانیم، یین آدی، قیز آدی (فا: نام دختر).	ایلشدیرمک [اتد] ایلشمک ایشینی گوردورمک، اگلشدیرمک، اوتورتماق (فا: نشانندن، فس نشستن).
ایلرلک ilərlək [ص] ایلرله میش.	ایلشدیرلمک [بل] اوتوردولماق، ایلشدیرمک ایشی گوردولمک (فا: ف.م نشانندن).
ایلرلنمک [ل] توسعه تاپماسینا و گلیشمه سینه یول آچیلماق (فا: فس پیشرفت کردن).	ایلشمک əyləşmək [س] ۱- اگلشمک، اوتورماق. ۲- اوتورماق ائتمک، اسکان تاپماق، اقامت ائتمک. {باخ: اگمک}
ایلرله مک ilərləmək [س] قاباغا گتتمک (فا: پیشروی کردن).	ایلقار ilqar [آ] ۱- آت قوشما، آت چاپیتما، آتسزین آخین ائتمه، باسقین. ۲- سؤز وئرمه، وعده، وفا "اؤلری کؤنده لن یار. منه گۆل گؤنده رن یار. گولون یاریزا دؤنسون. ایلقاریندان دؤن یار." (فا: وعده). promise {سن: آت چاپماق، آراشدیرما؛ یال، یئل، ییلقار کلمه لرینه باغلی اولاراق یتھین وچابوک گتتمه معناسیندا ایشلنیر.}
ایلرله ییچی [ص] ایلرله مک ایشی ویا بیچیمی.	ایلقارسیز [ص] عهدینی پوزان، سؤزونده دؤرمايان
ایلرله مه [ص] ۱- ایلری گتتمه، توسعه تاپما، گلیشمه (فا: پیشرفت) progress ۲- قاباغا گتتمه، پیشروی advance	
ایلری iləri [ظ] ۱- بیر شئی گؤره داها اؤنده اولان، گئری قارشیتی. ۲- بیر شئین گئدیله جک یؤنو، آماجا دوغرو، اؤنه دوغرو، باخ: ایره لی. ۳- هنوز کلمه میش زامان، گله جک (فا: جلوه). ۴- [آ] چاغداش، ایلریچی؛ ائل+آری. {ت "ایلگرو؛ ایلک+گری؛ ایلگری؛ ایلری؛"}	
ایلری جی [ص] قاباقدا و اؤنده گئدن انسان، توسعه و گلیشمه ایسته ين، ترقی ایسته ين (فا: ترقی خواه).	
ایلری جیلک [آ] ایلری جی اولما وضعیتی.	

(فا:بدقول). unfatithful

ایلقارلی [ص] سۆزونون اؤستونده دۇران (فا:متعهد، خوش قول).

ایلقنا/ارقنه ilqəna [آ] باخ: ارگنه چایی.

ایلقون ilqun [آ] بايات بویونا عایدیتر آدی (۱۶جی قرن) ۲۵.

ایلک əylək [آ] ۱- یولچولارین قالدینی کؤلگه لیک یئر

ویا تیکینی. ۲- سۆزونون ایستی ده کولگه لندیگی یئر (فا: سایان). {ایلمک سۆزوندن}

ایلک ilək [آ] آتیلانین اوغلونون آدی ۷۵۴؛ جوچی خان-

زامانی ارقیز یاخین ایندا یئر آدی ۱۲ {۱- ایلمک سۆزوندن} ایل + (اک) باغلانتی نقطه سی ۲- ائل + اک، انله باغلی {

ایلک ilk [سای] بیرینجی، ان اۇنجه گلن، باشلانقچدا اولان (قارشى آتلامى: سون)، باشلیجا (فا:ازل، اولین). the

eternity, first {ت، سن؛ معناجا بو کلمه نین مفهوموندا

اولین باغ و باغلانتی اولماغینا خاطر ایلمک سۆزوندن آلینماسی مناسب گۆرونور و گرچکدن ایلک سۆزو، بیر دۆزونتونون باشلانیشی و باش باغلانیشى اولور}.

ایلک... [آ] ایلک سۆزیله دۆزەلن انسان آدلاری: ایلکای، ایلکبای، ایلکبگ، ایلکخان، ایلکەر، ایلکسۆن، ایلکگۆن.

ایلک آددیم [آ] باشلانقچ.

ایلک آشاملاردا [ظ] اولین مراحل ده (فا: درمراحل اولیه).

in initial stages

ایلک آوا [آ] سالماس و اورمیه ده کند آدی {ایلک یورد}.

ایلک اؤرنک [آ] پروتوتیپ.

ایلک اۇنجه [ظ] هرشی دن قابق.

ایلک اؤیره تیم [آ] بیر ایش ویا بیلیم اؤیرتمک اوچون ان ایلک شئی لری اؤیره دن آشاما.

ایلک ازلدن [ظ] باشندان باشلیباراق، اولدن.

ایلک اوخول [آ] مکتبین ایلک دؤنمی (فا: دوره ابتدایی).

ایلک باخیشدا [ظ] ایلک تأثیره گۆره، ایلک نظرده.

ایلک باهار [آ] یاز فصلی.

ایلک جه [ص، ظ] ان بیرینجی.

ایلک جی لیک [آ] ۱- ایلکل اولوسلارین ساده صنعتی نین یانلی سی اولان گۆروش. ۲- آوروپا صنعت اینین چاغیمیزا

قدر گنچیردیگی توسعه و گلیشمه لردن خبرسیز گۆرونن (فا: پریمیتیویزم).

ایلک چاغ [آ، تاریخ] ان اسکی زامان لاردان میلادی ۴۷۶ ایله قدر اولان سۆره (غربی رۆم امپراتورلوغون چؤکوش ایلی).

ایلکدی [آ] اهر ده کند آدی {ایلک یورد}.

ایلکل ilkəl [ص] ۱- ارگین یاشینا یتیشمه میش، ابتدایی، پریمیتیو "ایلکل انسانلار ماغالاردا یاشایاردیلار" (فا: نخستین، پریمیتیو). ۲- ابتدایی، ان اسکی اولان.

ایلکل اوداق [آ] اصلی اوداق (فا: کانون اصلی). principal focus

ایلکل تۆپلوم [آ] یازیلی کولتورو اولمایان، شهرلشمه میش. ایلکل جه [ص، ظ] ایلکل بیر بیچیمده.

ایلکل جیلیک [آ] ایلکل تۆپلوملارین صنعت و هنرلرینی بنیمسه یین بیر گۆروش.

ایلکل سایى [باخ] اصلی سایى (فا: عدد اصلی). a cardinal number

ایلکل لشدیرمک [ل] ایلکل وضعیته گتیرمک.

ایلکل لشمک [س] ایلکل بیر وضعیته گلکم.

ایلکل و یانال [ص] اصول و فروع (فا: اصول وفروع). roots and branches

ایلکل لیک [آ] ایلکل اولما وضعیت، ابتدائی لیک.

ایلکه ilke [آ، ایلک +] پرنسپ، سۆی، اساس، بیر شئین اصلی غنصرو (فا: اساس). basis

ایلکه بلکه [آ] اساسنامه (فا: اساسنامه). articles

ایلکه جی [ص] ایلکه لرینه باغلی (کیمسه).

ایلکه جی لیک [آ] ایلکه جی اولما وضعیت.

ایلکه سل [ص] ایلکه ایله ایلگی لی (فا: بنیادی) fundamental

ایلکه سل بارچاقیق لار [آ] ائورنی دوزلدن آن کیچیک پارچا جیق لار (فا: ذره های بنیادی). elementary particles

ایلکه سیز [ص] اساس سیز (فا: بی پایه). baseless

ایلکه لر [آ] اصول (فا: اصول). principles

ایلکه لشمک [س] ایلکه وضعیته گلکم.

ایلکی [آ] اولمینجی، ایلکین، بیرینجی (فا: اولی).

ایلک یاردیم [آ] حادثه گۆرموش و خسته لنمیش آدمای

دوکتور و خسته خانایا یتیرینجه اونون اوچون گره کن ابتدای معالجه و ایلک باخیم (فا:کمک اولیه).	علاقه). uninterested
ایلک یارقی لاما [آ] اولیه یارقی (فا:محاکمه اولیه).	ایلگی سیزلیک [آ] ایلگی گؤسترمه مه وضعیت، ایلگی سیز اولما وضعیت (فا:بی علاقگی).
primary hearing	ایلگی سیزلیک له [ص] ایلگی سی اولمادان (فا:با بی علاقگی).
ایلک یاری [آ، ایدمان] فوتبال ووالیبال کیمی یاریش لاردا ایکی بؤلومدن ایلکی.	disinterestedness (علاقگی).
ایلک یاز [آ] ایلک باهار.	ایلگی سینی کسمک [ل] رابطه نی قطع ائله مک، آرائی پوزماق.
ایلکیم [ظ] اولین دفعه اولراق، ایلک اولراق (فا:نخستین).	ایلگی گؤستمک [باخ] ایلگی دؤیماق.
ایلکین [ظ] باشلانقینچ دا، باشد، بیرینجی اولراق، ایلک دفعه "گوزومو دؤنیایا آچاندا ایلکین آتامی گوردوم" (فا:ابتداء).	ایلگی لر [آ] علاقه لر (فا:علاق).
ایلکینجی [سای] بیرینجی (فا:اولی).	ایلگی لندیرمک [ل] ایلگی لی اتمک، ایلگی سینی چکمک، اؤنم وثرمه سینی جورله مک.
ایلکین لیک [آ] از لیت (فا:از لیت). pre-existence	ایلگی لندیریش [آ] ایلگی لنمک ایشی و طرزی (فا:علاقه مندی).
ایل گنجه [آ] ۱-ایلین داها اوزون گنجه سی، چیلله گنجه سی، یلدا گنجه سی. ۲-قورتارماق بیلمه یین و اوزون اولان گنجه.	ایلگی لنمک [س] ایلگی لی اولماق، بیریرنه قارشى یاخین لیق دؤیماق (فا:علاقه مند شدن، توجه داشتن).
ایل گنجه [ظ] زامان اؤتدوکجه.	ایلگی له مک [ل] ایکی شئی بیریرنه وصل ائله مک.
ایلگ/ایلگج ilgəc [دیل ب] ۱-جمله ده سوزجولری بیریرنه باغلایان سؤز، باخ: ادا. ۲-سانجاق (فا:سنجاق).	ایلگی له نیش [آ] ایلگی لنمک ایشی.
ایلگچلی [ص] ایلگچی اولان.	ایلگی لی [ص] ایلگی لنمیش اولان (فا:علاقه مند، مشتاق).
ایلگرو [آ] ۱-ایلری، ایلریده ۲-دوغو ۳-بوللوق، رفاه.	ایلگی لی لیک [آ] ایلگی لی اولما وضعیت (فا:علاقه مندی).
ایلگک ilgək [آ] دؤگمه گنچیریلن یئر، ایلمه (فا:جا دگمه ای ایلگک آچماق [ل] دؤیون آچماق و چؤزمک (فا:باز کردن).	ایلگینج [ص] ایلگی چکیجی، جاذب، (فا:جالب).
ایلگک لنمک [بل] ایلگک ووزولماق	ایلگینج لشمک [س] ایلگینج وضعیت گلمک (فا:جالب شدن).
ایلگک له مک [ل] ایلگک وورماق.	ایلگینج لیک [آ] ایلگینج اولما وضعیت (فا:جالبی).
ایلگک لی [ص] ایلگگی اولان.	ایلا illa [ع] استئنا بیلدیرن بیر سؤز "هامی گتتمه لیدیر ایلا یاشلی لار".
ایلگه ilgə [باخ] ایلگی.	ایل لر آیری سی اولماق [س] اوزون ایل لر آیری دؤشمک.
ایلگی ilgi [آ] ۱-یک شئی آراسینداکی باغلی لیق، ایلشگی، تعلق، علاقه. ۲- [شیمی] ایکی ماده آراسیندا بیریرنه اولان قایناشما یستگی (فا:علاقه). attachment {ایلمک+گی}.	ایل لر ایلی [ظ] اوزون ایللردن بری.
ایلگی آلانی [آ] بیرینی ایلگی لندیگی موضوع لار.	ایلرجه [ظ] ایلر بویو، بیر چوخ ایل (فا:سالان). years
ایلگی چکمک [س] ایلگی سینی چکمک (فا:مورد توجه شدن).	ایلرله [ظ] بیر چوخ ایل لر بویو، بیرنچه ایل (فا:سالهای سال).
ایلگی چکیجی [آ] ایلگی نی ودقتی توپلایان (فا:جاذب).	ایلو آتفاش [آ] اتی و هیتیت افسانه سی اولراق م. ق ۱۵۰۰ جو ایللره عایدیر ^{۲۱} .
ایلگی دؤیماق [س] علاقه گؤستمک (فا:علاقه مند شدن).	ایله مک [س] اوزون سوره بیریرنه قالماق، ایلر بویو بیر یرده قالماق (فا:سالها در جای ماندن).
ایلگی سیز [ص] ایلگی سی اولمایان، ایلگی لنمه یین (فا:بی	ایلی جی لر illiciler [آ] ۱۶م جی یوزیلده، آنادولو-آیدین تورک لرینه منسوب بیر بوی آدی ^{۲۵} .
	ایلیک illik [آ] بیر ایل دوام ائدن ویا سورموش، ایلده بیر

اییلنج əyləncə [آ] ایلمک آماج ایله سۆیله نن سۆز.	یایین لانان هر شئی، ایلدیه بیر اؤده نن و وئریلن شئی، بیر
اییلنجه [آ] ۱- اؤرگی اییلندیره جک اولان، کؤنلو آچاجاق شئی، اییلندیرن، خوش گنجیرمه، ایلمک ایشی. ۲- نشعه لی و خوش گنجیریلن توپلاتتی (فا: تفریح). recreation	ایل سورهرک، ایلدیه بیر اولان، "ایلیک قازانچ، اوخول سوئو ایلیک توپلاتتی". (فا: سالیه). yearly
اییلنجه چی [ص] خوش گنجیرن (فا: عیش طلب). epicure	ایلیک اورتالاما [آ] بیرایلین وئری لرینه گؤره آلیتان اورتالاما اورانی (فا: متوسط سالیه).
اییلنجه سیز [ص] اییلنجه سی اولمایان (فا: بدون شادی و تفریح). amusement	ایلیک گلیر [آ] بیر ایلدیه اله گلن گلیر (فا: در آمد سالیه). annual income
اییلنجه یئری [آ] اییلنمه یئری (فا: تفریحگاه). amusement	ایلیک چی [آ] بیرایل اوچون چالیشان کیمسه (فا: مزد بگیر سالیه).
اییلنجه لی [ص] اییلنجه سی اولان، اییلندیرن (فا: مفرح).	ایلیک لی [ص] اوچرتی ایلدیه بیر وئریلن (فا: مزد بگیر سالیه).
اییلنجه لیگ [آ] ۱- اییلنجه و ایلمک اوچون یئیلن چرر (فا: شب چره). ۲- اییلنجه اوچون اولان یئر (فا: تفریحگاه).	ایلماز [ص] بیرایشدن گوزو قورخوب واز گنچمه ین، ایلمایان.
اییلندیرمک əyləndirmək [ل] اییلنجه یه مشغول ائتمک، باشینی قاریشیدیرماق، شن لندیرمک، بیرینه خوش گنجیرتمک، اییلنمه سینه یول آچماق (فا: سرگرم کردن).	ایلمک ilmək [آ، سن] ۱- دویون، بیر جور باغلاما (فا: کره). ۲- [ل] دویونله مک (خفیف دویون) (فا: گرہ بستن).
اییلندیرن [باخ] اییلندیر بیجی.	ایلمک سیز [ص] ایلمه گی اولمایان (فا: بدون گرہ).
اییلندیری [آ] مزاح، گو لمه جه، مشغولیت (فا: سرگرمی).	ایلمک ئتمک [آ، ت] ایلمک له باغلانماق (فا: گرہ زدن).
اییلندیریجی [ص] اییلندیرن "اییلندیریجی فیلیم"، مشغول ائدن هر شئی، اییلندیرمه اؤزل لیگی اولان، اییلندیرمک اوچون اولان (فا: سرگرم کننده).	ایلمک ئتمک [بل] ایلمک وورولماق (فا: ف. م. گرہ بستن).
اییلندیریشی [آ] اییلندیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: سرگرمی).	ایلمک له مک [ل] ایلمک وورماق، ایلمک گنجیرمک (فا: گرہ زدن).
اییلندیریلمک [بل] ۱- اییلنجه ایله مشغول ائدیلمک. ۲- ساخلانیلماق، دایاندیریلماق، دوردورولماق.	ایلمک له مه [آ] ایلمک له باغلاما (فا: گرہ زنی).
ایلمک əylənmək [س، ت] ۱- خوش وخت گنجیرمک، استراحت ائتمک، اییلندیریجی بیر شئیه مشغول اولماق، باشی بیر یئرده دؤموک اولماق (فا: سرگرم شدن، تفریح کردن). ۲- آلا ی ائتمک.	ایلمک چی [آ] ایلمک ووران کیمسه، فرش و خالچا توخویان کیمسه (فا: گرہ زن، فرش باف).
ایلمک ilənmək [ل] قارقیشلاماق، بیرینه بددعا ائتمک.	ایلمک لی [ص] ایلمک وورولموش، ایلمگی اولان (فا: گرہ دار).
ایلمه [آ] خوش وخت گنجیرمه (فا: عشرت). pleasure	ایل مدام [ظ] دایم، سوره کلی، همیشه.
ایلمه یئری [آ] ایلمک اوچون مناسب یئر (فا: تفرجگاه).	ایلمه ilmə [آ] ۱- ایلمک، دویون (فا: گرہ). ۲- ایلمک ایشی (فا: ا. م. گرہ زدن). ۳- کیسه کیمی شئی لری آچیپ باغلاماغا و آسماغا یارایان قایتان.
ایل نوتماق [ل] اؤلن اوچون ایل دؤنومونو یاس توتماق.	ایلمه خاتون [آ] قیز آدی (فا: نام دختر).
ایلو اوق / ایلو انا [آ] خالخال دا کند آدی {آلواناق}.	ایلمک ilmik [آ] ایلمک، دویون.
ایلو تئدند ilvəndəndə [آ] آییگ، زیاران دا چای آدی {ایل + وند}.	ایلمک ئتمک [بل] ایلمک وورولماق، دویونلنمک.
ایلو [آ] سوئر لرده تانری معناسیندا بیر سۆز.	ایلمک له مک [ل] ایلمک وورماق، دویونله مک.
ایلون / ایلون [آ] ۱- اولو، اوجا ۲- سؤیلو ۳- گنج، جوان	ایلن ilən [با] ایله سۆزونون آیری شکلی "عاشیق گلیر سازیلن اؤردک ایلن قازیلن" (فا: کلمه ایی معادل و). ایلنتی [آ] اییلنجه، خوش گنجیریلن توپلاتتی (فا: تفریح گاه).

[خ] باشقورد اویماق بگ لریندن.^۷

ایله (ایلن، ایلا) *ila* [با] جملده "و" آتلامینی داشییر، کلمه دن سونرا گلدرک برابرلیک ویا او کلمه یه باغلیلیق معناسی وئریر "سولماز ایلا ساناز، سنوگی ایله قارشیلادی، اونون کلمه سی ایله ایش دوزلدی" (فا:با). **With** {ایلمک سوزوندن دوزه لهرک ایکی بؤلومو بیریرینه باغلایان کلمه اوچون ایشله نیر}.

ایله تور *eylətür* [آ] ایی لیک صاحبی، جؤمرت.^۷

ایله توربوغا [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ و کومتان آدی.^۷

ایله تی *iləti* [آ] ییلدیرمه یازیزی، مساز.

ایله تیجی [آ] ییلدیرمه و ایلتمه اؤزل لیگی اولان.

ایله تیش *ilətiş* [آ] ایلتمک ایشی.

ایله تیشمک [س] قارشلی لقلی خبر لشمه و خبر آلورئی.

ایله تیشیم [آ] ییلگی ویا دویقو و دوشونجه ییلدیریشمه سی (تئللی ویا تتلسیز سیستمه)، ییلدیریشیم، خبر لشمه، کومیکاسیون (فا: ارتباطات). **communication**

ایله تیشلی [آ] ایله تیلیمک ایشی ویا بیچیمی.

ایله تیم *ilətim* [آ] ایلتمک ایشی ویا بیچیمی، کونونکسیون.

ایله جه [آ] لثریک ده چای آدی.^{۲۴}

ایله شیک *əyləşik* [باخ] اگلگه شیک.

ایله مک *əyləmək* [ل] ساخلاماق، دایاندیرماق، دوردورماق.

ایله نهرک [ظ] آیلنمه حالیندا (فا: تفریح کنان) **for fun**

ایله نیش *əyləniş* [آ] آیلنمک ایشی (فا: تفریح).

ایله نیلمک [بل] آیلنمک ایشی گؤرولمک (فا: ف. م. تفریح کردن).

ایلی *ili* [آ] تورکوستاندا آخان و بالخاش گؤلونه تۆکولن بیر چای آدی؛ ۲- انسان آدی: ایلیبگ، ایلیبیکه.^{۱۶}

ایلیات وایلات *ilyat obalat* [آ] رشت ده کند آدی.

ایل یاراسی [ص] ساغلاماسی اؤزون سۆرن وساغلانندان سونرا یئری قالان یارا.

ایلیاز *ilyaz* [آ] باش باشا یاز اولان، اوغلان آدی (فا: نام پسر)

ایلیاس *ilyas* [آ] ماناس داستانیندا آدی گنچن بیر بگ.^{۵۴} {ایلاز}

ایلیتمه / ایلیتما *ilətmə* [آ] بیرنوع یوغورت، آیرانی قیزدیریب

کره سین آلانندان سونرا یاغسیز یوغورت دئییلیر. {ایلیتما}

ایلیج *eylic* [آ] اوردو یادا یئر آدی.^{۲۴}

ایلیجه *ilicə* [آ] بایندیر بویونا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن).^{۲۳۵}

ایلیج پورتو [آ] آستارا دا یئر آدی.^{۲۴}

ایلی سو [آ] قاخ دا کند آدی.^{۲۴}

ایلیشدریمک [ل] ۱- ایلیشمه سینه یول آچماق، بیر شئی آیری شئی توخوندوروب باغلماق (فا: گیر دادن). ۲- برک وورماق (یومروق، تپیک، سیلله) (فا: نواختن سیلی و.).

ایلیشدریلیمک [بل] ایلیشدریمک ایشی گؤرولمک (فا: بندشدن)

ایلیشکن *ilişken* [ص] ایلیشن، دؤلاشان، ال آیاغا و پالتارا یاپیشان، سانجیلان (فا: چسبنده، گیر کنده).

ایلیشکن لیک [آ] ایلیشکن شئین حالی.

ایلیشکن لی [ص] ایلیشکن اؤزل لیکلی (فا: گیر دار).

ایلیشکی [آ] ایلگی، ایکی شئی آراسیندا قارشیلیق ایلگی، باغلانتی، باغلی لیق (فا: مناسبت). **relation**

ایلیشکی سیز [ص] ایلیشگی سی اولمایان (فا: بدون ارتباط).

ایلیشکی سیز لیک [آ] ایلیشگی سیز اولما وضعیتی.

ایلیشکی لی [ص] بیر شئیله ایلیشگی سی اولان (فا: مرتبط).

ایلیشکین [ص] ایلیشگی سی اولان، باغلی (فا: مرتبط).

ایلیشکین لیک [آ] مرتبط لیک، باغلیلیق (فا: مرتبط بودن).

ایلیشمک *ilişmek* [س، ت، سن] ۱- تاخیلماق، تاخیلیب قالماق "ساجلارینا سامان ایلیشیب" ۲- بیر شئی توخونماق، آیاغا دیمک، چارپماق، تماس تاپماق "آیاغی داشا ایلیشدی". ۳- بیریرینه دویون لنمک، دولاشیق دوشمک، دولاشماق "ینلکن سایی آغاجلارا ایلیشیب" (فا: گره خوردن). ۱- ایچشمک، توخونماق، ساتاشماق "خالقا ایلیشمه" (فا: بند شدن). ۲- بیر ایشه جدی یاپیشماق، آج گؤزلوکلک یئمگه باشلاماق "نچه مدتدیر سهندبگ ایشه برک ایلیشیدی" (فا: به کاری چسبیدن).

ایلیشمه [آ] ۱- ایلیشمک ایشی. ۲- انگل، ایلیشیک (فا: مانع).

ایلیشیک *ilişik* [ص، آ] ۱- ایلیشیریلیمش شئی، پیرتلاشیق، "ایلیشیک ایپ". ۲- دولاشیق "ایلیشیک فیکیرلر". ۳-

ایلگی، ایلیشگی، علاقه "اونونلا هنج بیر ایلیشگیم

یوخدور". ۴- انگل، مانع "ایلیشیکه دوشمک".

حلب بۇلگه سینده، ذوالقدر تورک لرینه باغلی بیر بوی آدی، صفوی لر دؤنمی بو اویا افشار بیر لیگی داخلینده صفوی لره قاتیلدیلا و اورمه همدان بۇلگه سینده یئرلشدیلر^{۸۵}.

ایمپریا *iperiya* [آ،ر] باخ: امپراتورلوق^{۸۶}.

ایمپورت *import* [آ،فر] آلیملار، خارج دن آلیتان شئیلر، دیش آلیملار (فا: واردات).

ایمپولس *impuls* [آ،فر] ایمپالس، وورقو (فا: امپولس).

ایمچ *eymac* [آ] قوس، انحنا *curvature*

ایمچلی [ص] قووسلو، انحنا لی (فا: قوس دار، انحنا دار).

ایمچه *imçe* [آ] اردیل ده کند آدی {بالا جا ایز}.

ایمدی *imdi* [باخ] ایندی.

ایمدی جه [باخ] ایندی جه.

ایمر *imer* [ص] خیر سئور، ایی لیک صاحبی. اؤزل آد: ایمرای^{۸۷}.

ایمرالی [آ] بیر تورک بویو، باخ: خوارزمشاهلار^{۸۸}.

ایمران *imran* [آ] کلئیر ده (~آباد) هشتری ده (~کندی) کند

آدی {ایمر+آن: ائیمیر/ایمر لره عاید یورد، باخ: ائیمیر}.

ایمراه/ایمراق *imrah* [آ] باخ: امره؛ ۱-آغابگ، اغا ۲-

بگربگی ۳-عاشق، درویش، دوست [خ] اوغوز خاقان'ین

تورونو، داغ خان'ین اوغلو^{۸۹}.

ایمرن *imren* [آ] غبطه، گؤرورکن او شئی الدهه ائتمه

هوسی، ایمره نیلن، ایچ گئچیردن.

ایمرنتی *imrenti* [آ] ایمرنمه، غبطه.

ایمرندیرمک [ل] هوس لندیرمک، تاماهسی لاندیرماق،

آغزی نی سولاندیرماق.

ایمرنمک *imrenmek* [س،ده] هوس لنمک، تاماهسینماق،

آغزی سولانماق، ایسته مک، آرزولماق.

ایمره نیش *imreniş* [آ] ایمرنمک ایشی.

ایمره نیلمک [بل] ایمرنمک ایشی گؤرولمک.

ایمریک *imrik* [آ،دا] ازیلمیش و دؤیولموش شئین ایچینده

قالان ایری دنه سی.

ایمریک لئمک [اتد] ایمریک له مک ایشینی گؤردورمک.

ایمریک له مک [ل] بوغدا و دؤز کیمی شئیلری تام دؤیمه مک.

ایمسیک (ایمسک) *imsik* [ص] اییی و قوخو بیلن، باخ: ایم.

ایلیشیک سیز [ص] ۱-ایلیشیکی اولمایان. ۲-انگل سیز، مانعه سیز (فا: غیر متصل).

ایلیشیک لی [ص] ایلیشیکی اولان، دؤلاشیق، قاریشیق، انگل لی، دؤلاشیق لی (فا: گره خورده).

ایلیشیمک [بل] توخونولماق، ایلیشیمک ایشی گؤرولمک (فا: گره خورده شدن).

ایلیخان [خ] جلایر لیلر دؤولتی نین دیگر آدی^{۹۰}.

ایلیک سیز [ص] ایلیکی اولمایان.

ایلیک *ilik* [آ] ۱-سووموک ایچی (فا: مغز استخوان). ۲-

[مج] وجودون ان درین یثری، لطیف و یومشاق "نازیک

الترینده ایلیک کیمی آغ بارماقلاری گؤرونوردو"

(فا: ظریف، لطیف). {ت، سن؛ ایلمک سؤزوندن آلیتاراق

ایکی شئی آراسیندا باغلانتی قوران بؤلومه دئییلیر

وسووموک ایچینده ایکی طرفده اولان ات و ماده لری

بیر بیرینه باغلایان ماده اوچون ایشله نیر}.

ایلیک/ایلیگ [ص] ۱-اؤنلو ۲-ایلیک، بیرینجی^{۹۱}.

ایلیگ خان [خ] قاراخانلی و گؤی تورک خاقانلاریندان^{۹۲}.

ایلیگینه قدر ایشله مک [س] چوخ درین تأثیر ائله مک.

ایلیمان [آ،تا] لیمان، گمی سیغیناغی.

ایلیم ایلیم [ظ] بعضی فعل لر له اونون مفهومونو گوجلندیریر.

ایلیم ایلیم آختارماق [ظ،س] هریانی آختارماق.

ایلیم ایلیم گئتمک [ظ،س] تامامیله یوخ اولماق، یوخاچیماق.

ایلینتی *ilinti* [آ،تا] تاخیلما، ایلیشمه، ایلگیلنمه.

ایلینمک [ل،تا] ۱-تاخیلماق، ۲-ایلیشمک، ۳-ایلگیلنمک.

ایلینه سی [آ] آلتای تانریچالاریندان^{۹۳}.

ایم *im* [آ،ت] بلیر تیج (فا: اشارت، نشان). {باخ: ایمله مک}

ایماء *ima* [ع،ت] بلیر تمه، اشارت له مه (فا: ~). **sign**

ایماج *imac* [آ] خیال، باخ: آماج.

ایمار *imar* [آ] هیتیت گؤنش تانریچاسی آریننا'نین اوغلو^{۹۴}.

ایمان [آ،ع] ۱-اینانج، اینانما (فا: ایمان) ۲-اردییل (~کندی)،

آستانا (~لو) دا کند آدی. تیکان تپه (~خان) ده داغ آدی

ایمانقول کند [آ] قوسار'دا کند آدی^{۹۵}.

ایمانلوا فشاری *imanluəşari* [آ] ۱۶جی یۆزیلده، آنادولو

ایمسیک لئمک (ایمسیک لئمک) [ل] ایی و قوخو ایی لئمک.	ایمه جیلک [آ] کۆمک لشمه، بیر لیکده یاردیم لاشما.
ایمسیک له مک (ایمسیک له مک) [ل] ایی و قوخونو ییلمک.	ایمه چه ایمه [آ] بیر لیکده لیک، امک اورتاقلینی. ^۷
ایمیشلی [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی. ^{۲۴۰}	ایمه لی əyməli [ص] ایمگه الورتیشلی، آیری، آیلیمیش.
ایمک imək [آ] م ۱۰ جو عصرده تۆرک انلی اولاراق وولگا چایی بؤلگه سینده یاشایردیلار، باخ: کیمک ^{۱۲} . کیمتر لیرین ۷ بویوندان بیر ایمک یازیلیبدیر.	ایمی imi [آ] کیمتر لیرین ۷ بویوندان بیر ایمی یازیلیبدیر. ^{۲۴۱}
ایمک ۱ (ایمک) imək [کۆمکچی فعل] یاردیمچی فعل کیمی ایشله نیر "ایدی (دی)، ایمیش (میش)، ایسه (سه)، چکیم شکیلینده ایشلنیر، اؤرنک: گلیمیش ایدی، گلیمیش ایمیش، گلیمیشسه (فا: فعلی کیمکی: بودن). to be	ایمیر imir [آ، دا] آری بگی، آری ملکه سی (فا: ملکه زنبور).
ایمک ۲ imək [آ] ایمکله مک ایشی.	ایمیر چه imircə [آ، دا] ایگید سۆزله بیر لیکده معنای تشدید اندیر "بؤیودو ایمیر چه ایگید اولدو".
ایمک əymək [ل] اییک وضعیت گتیرمک، بیر یانا مئیل اتدیرمک، آیری شکله سالماق، سرت بیر شئی بۆکوک وضعیت گتیرمک (فا: خمیدن). to bend {سؤمترجه «آیر»، ت، سن، باخ: اگمک}.	ایمیر چیمک imirçimək [س] قوخوماق، خراب اولماغا باشلاماق، آغیرلاشماق "قاتیق ایمیر چیمیب".
ایمک lətmək iməklətmək [ل] اوشاغین ایمک لهمه سینه کۆمک ائتمک (فا: چهار دست و پا راه بردن بچه).	ایمیر چیمیش [ص] خراب اولماغا باشلامیش، قوخولانمیش.
ایمک ləmək iməkləmək [س] اوشاق دؤردال آياقلا یثریمک (فا: چهار دست و پا راه رفتن بچه). {سن، باخ: ام، امک}	ایمیش / ایمیشجه [آ] هشتری ده کند آدی {اولماق-دان، وارلیق، روحلو کند}.
ایمک ۱ imə [آ] دؤش، ایماج، خیال، تصور (فا: خیال). ۲-ایز، بلیرتی. ۳-ایی، یارارلی {باخ: ایم}	ایمیشچی تونفاتار [خ] ۱-قافلان لارلا دؤیوشن جسور کیشی ۲-گؤی تۆرکلر دؤنمی بگ و کومتان آدی. ^۷
ایمک ləmək imləmək [ل] ت، اشارت ائتمک، ایم له گؤسترمک.	ایمیشلی İmişli [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدیدیر.
ایمک immoral [آ، فر] تۆره تانیماز (فا: ایممورال).	ایمیک imik [باخ] اؤموک، بوغاز، خیر تدک.
ایمک immoralizm [آ، فر] تۆره تانیماز لیق (فا: ایممورالیزم).	ایمینا [آ] سومر تانریچا لاریندان ^{۲۴۱} .
ایمک imən [آ] ۱-آمن، جان، رۇح ۲-قاین آغاجی. باخ: آمن. ^۷	این əyən [آ] سالماس دا کند آدی {آیب اؤستون گلن}.
ایمک imən [ص، ع] آرخابین، گؤنلی (فا: ایمن). secure	این in [آ] ۱-بالاجا حیوانلارین یوواسی، تویوق اینی (فا: مرغدان). hencoop ۲-ماغارا. {ت «اینگور»، سن: چوخور، چؤل حیوانی یوواسی؛ بو کلمه نین معناسینی نظره آلاراق ینتمک سۆزوندن آلینماسی اویقون گؤرونور}.
ایمک əymə [آ] ۱-ایمک ایشی (فا: خمش). ۲-یای و ایمج شکیلینده اولان. ۳-ایمه دمیر (فا: خاموت).	ایناق inaq [آ] ۱-قارداش، قارداش چوْغو ۲-خان و بگلرین آن گوْه نیلیر آدمی و یاردیمچیسی [خ] ۱-سلجو قلو لار دؤنمی بگ و کومتان آدی ۲-عایباسیلر دؤنمی والی و اوردوباشی لاریندان. ^۷
ایمک imə [آ] ۱-ام، چاره، درمان. ۲-داغ گئچی سی (فا: بز کوهی). {باخ: آم، ایمکله مک}	ایناق inaq [آ، طب، دا] اوشاق لاردا قیرتلاغین التهای، آنژین خسته لیگی (فا: آنژین).
ایمه جی [آ] گروهی و اورتاقلاشا گؤرولن ایش و ایشچی {ایمک و امک سۆزوندن آلینمادیر}. ^۵	ایناقلی [ص] ایناق خسته لیگینه توتولموش، آنژین توتوموش (فا: آنژین گرفته).
ایمه جی [آ] ایمه جیلکده اشتراک ائدن. {باخ: امک}.	اینال inal [آ، ت] ۱-سویلو، آمین و گوْه نیلیر شخص؛ اینال ویا یینال، آنا یا منسوب اصیل زاده اوْچون سؤیله نیردی؛

ایناندیریجی [آ] ایناندیران (فا: قابل باور، باور کردنی). ایناندیریجیلیق [آ] ایناندیریجی اولما وضعیتینی و حالی. ایناندیریلماق [بل] اینانماسی ساغلانماق، اینانماسینا یول آچیلماق (فا: ف.م باور کردن). اینانقۇخ [خ] اینانیلان، گوینلن، معتمد؛ سلجوقلو بکلریندن^۷. اینانلی [ص] ۱-ایمانلی، اینامی اولان. ۲-اردیل ده کندآدی. اینانماز [ص] هیچ بیر شییه اینانمایان، ایناندیریلما ییلمه یین (فا: دیرباور). incredulous اینانمازلیق [آ] اینانماز اولما وضعیتینی (فا: دیرباوری). اینانماق inanmaq [س، ت، سن] ۱-دوغر و اولدوغونو ییلکم، یقین ائتمک، اعتقاد تاپماق، حقیقت و گرچک اولدوغونو ییلکم "آلاها اینانماق، بیرینه اینانماق" (فا: باور کردن). to believe ۲-اعتبار ائتمک، بئل باغلماق، اوئمود ائتمک، اوئمیدوار اولماق "اونا چوخدا اینانماق اولماز، یوخویا اینانماق". اینانمالی [ص] اینانیلاجاق، بئل باغلالمالی اولان (فا: باور کردن). اینانمالی اولماق [س] اینانماغا مجبور اولماق. اینانیر [ص] ایمانلی، اینانچلی. اینانیرلیق [آ] اینانیلا ییلیر بیر شئین نئجه لیگی. اینانیش [آ] اینانما (فا: عقیده). belief اینانیق لی [باخ] ایناندیریجی. اینانیلاجاق [ص] اینانیلا ییلن "اینانیلاجاق آدام دئیل" (فا: قابل اعتماد، معتبر). اینانیلماز [ص] ۱-اینانیلماسی چوخ گؤج (فا: غیر قابل باور). ۲-اولاغان اوئستو، آغلا باتماز (فا: خارق العاده). اینانیلمازلیق [آ] اینانیلماسی ممکن اولما (فا: غیر قابل باوری). اینانیلماق [بل] دوغر و اولدوغونا گووه نیلمک (فا: باور شدن). اینانیلیمیش [ص] گووه نیلمیش، اعتبارا لایق (فا: قابل اعتماد). این اورگانیک [آ، فر] جانسیز اولان (فا: بی جان). این اوئو [آ] اوغوز-یازیربو یونا عایدیتر آدی (م ۱۶ جی قرن)^{۲۵}. اینترئسان [فر، ص] ایلگینج، ایلگی چکیجی (فا: جالب). اینترئفرومتر [آ، فر] گیریشیم اؤلچر (فا: اینترئفرومتر). اینترئمدیا [آ، فر] صحنه لر آراسی وئرلن پیئس، آرا صحنه	دیواندا: آناسی خاتون و باباسی قارا بوئودندان اولان بوئون گنجلره وئرلن آد، اوروپاداکی، کوئت، بارون و بنزری غئونلارین تورکجه ده کی قارشیلیغی. ۲-گؤی تورک، سلجوقلو دؤنمی خاقان و کوموتان آدلاریندان: ساؤز، بای، سبگ، سبؤگو، سپارس، ستارکان، ستان، ستکین، ستیگین، سچیق، سچیق، سخاقان، سئیرباغؤی خان، سؤز، سیاقؤ^۷. اینالتای [آ] انسان آدی، باخ: اینال+تای^۷. ایناللو inallu [آ] آذربایجان حکومترلرین تشکیلینده نقش-لری اولان، حلب تورکمن لریندن و شاملو بیر لیگینه عاید بیر طایفا آدی،^۸ ساوه همدان شاهسئون ائلی نین آروخلو بؤ لوگونه باغلی بیر تورک طایفاسی^۹. اینام inam [آ] اینانما، اینان (فا: عقیده). belief اینام سیز [ص] اینامی اولمایان، ایمان سیز (فا: بی ایمان). unbelieving اینام سیزلیق [آ] اینام سیز اولما وضعیتینی. ایناملای [ظ] اورکدن "ایناملای جاواب وئرکم". ایناملی [ص] ایمانلی، اینامی اولان. اینان inan [آ] اینانما، اینام (فا: عقیده). belief اینانپا [خ] کؤللیگین^۷ غئونلاریندان (اؤلدوکدن سوئرا، آغابگی ییلگه خاقان طرفیندن وئر یلمیش بیر غئون)^۷. اینانچ inanc [آ، ت، سن] اعتقاد، بیر شییه و دؤشونجه یه کؤنو لدن باغلی لیق ایشی (فا: عقیده). belief اینانچ / اینانچ [آ] گؤی تورک، سلجوقلو دؤنمی بؤیو کلریندن: سخان، سیاقؤ، سایی، سبگ، سبگیم، سیلگه، سئی، سی چور^۷. اینانچ بگ [آ، ت] اؤزونه گووه ن بگ. اینانچ سیز [ص] اینانچی اولمایان. اینانچ سیزلیق [آ] اینانچ سیز اولما وضعیتینی. اینانچ لی [ص] اینانچی اولان، ایناملی (فا: عقیده مند). believer اینانچ لیلیق [آ] اینانچ سیز اولما وضعیتینی. اینانچا [آ] گووتجه. ایناندیرما inandirma [آ] ایناندیرماق ایشی. ایناندیرماق [ل] اینانماسینی ساغلماق، اینانماسینا یول آچماق.

خانیمی)، بو کلمه بعضا غلام واسیر "اوده قوللوقچو لوق
 ائتمه غینه سبب" معناسیندا ایشله نیب ویا دیشهرک یئنگه
 (اینجه) یئنگه (یئنگه) شکلینده یازیلیب، بونودا سؤیله مه لی -
 ییک یئنجیم کلمه سی تیکه له ییب و ضعیف لیمک
 آتلامینا گؤره اینجیمک سؤیله بیر کؤکدن ساییلیر.
 اینجه... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر
 (ان آزی ۲۵ آد، باخ: یئر آدلاری.
 اینجه آغری [آ] زامان زامان گلیب گئچن یۆنگول آغری، ورم.
 اینجه ایش [آ] ۱- حسابلی، دؤز ایش ۲- نقش، ناخیش.
 اینجه اینجه [ص] ظریف و قشنگ " اینجه اینجه چیچکلر".
 اینجه بئل (لی) [ص] ۱- بئلی نازیک، ظریف (فا: کمر باریک).
 slender-waisted ۲- قیز آدی (فا: نام دختر).
 اینجه باغیرساق [آ] سیندیریم بوروسونون قالین باغیرساغا
 قدر اولانی، نازیک باغیرساق (فا: روده باریک). small
 intestine
 اینجه تئل [آ] گؤزل تئللی، قیز آدی (فا: نام دختر).
 اینجه توخولو [ص] اینجه توخونان پارچا و یا هر شی
 (فا: ریزبافت). fine-woven
 اینجه جیک [آ] چوخ اینجه.
 اینجه خسته لیک [آ] آغ جیبار ورمی.
 اینجه دن اینجه یه [ظ] بوتون آیریتی لاریلا، هر طرفلی.
 اینجه سس [آ، چالقی] تیره شیم سایه سی چوخ اولان سس،
 تیر سس (فا: زیر). lower
 اینجه سسلی حرفلر [آ، دیل ب] دئییلهرک اینجه اولان سسلی
 حرفلر (ا، ائ، ای، و، و) (فا: صائت نرم). From vowels
 اینجه سو [آ] دورو و آخار سو، قیز آدی (فا: نام دختر).
 اینجه صنعت [آ] هنر، گؤزل ویدیعی یارادیجی لیلار
 (فا: هنرهای زیبا).
 اینجه صنعت ییلمی [آ] اینجه صنعت له ایگی لی ییلم
 (فا: علم هنرهای زیبا). figures of speech
 اینجه وارا [آراسؤز، دا] ضعیف ویا ظریف "اینجه وار قیزین
 آناسی چوخدان اؤلموشدو" (فا: طفلی).
 اینجه لندیرمک [آتند] اینجه لیمک ایشینی گؤردورمک.

(فا: اینترمدیا).
 اینترنئت [آ، این] دؤنیاییلیگی سایارلار هؤرگوتو (فا: اینترنت).
 اینترناسیونال / اینترنئشال [آ، فر] اولوسلار آراسی.
 اینتروال [آ، فر] آرا لیک، مسافه (فا: اینتروال).
 اینتقراسیون [آ، فر] بوتون لشمه، بیر دیفرانسیلی چؤزمه
 (فا: انتگرال).
 اینتقرا [آ، فر] پارچالادان دؤزلن بوتون (فا: انتگرال).
 اینتلئکت [آ، فر] آتلیق، ادراک (فا: اینتلکت).
 اینتلئک توآل [آ، فر] آیدین (فا: اینتلک توآل).
 اینتنسیو [آ، لا] گرگین، گؤجلو و قیزقین " اینتنسیو ایش،
 اینتنسیو وضعیت" (فا: اینتنسیو).
 اینتریف [آ، فر] بیر هدفه چاتماق اوچون ال آلتیندان گؤرولن
 ایش، حیل و فتنه.
 اینجار / آنجار [آ] اهر ده کند آدی {اینجه + ار}.
 اینجسن [خ] ۱- خضور و گؤنلیک، سکونت ۲- چنگیز
 خاقان دؤنمی بگ لریندن.
 اینجلمک [باخ] اینجه لیمک.
 اینجلیجی [آ] اینجه وضعیت گئیرن.
 اینجلمک [س] اینجه وضعیت گلمک، رفتاری و داورانیش
 لاری اینجه لیک قازانماق (فا: ظریف شدن). ۲- ضعیف
 لیمک، اؤزولمک (فا: ضعیف شدن).
 اینجو [آ] ۱- موغولو آلتون اوردو دؤنمی خدمت گؤستر دیگی
 اوچون بیر خانا وئر یلن مولک و آرماغان^{۱۲}. ۲- مملوک، غلام،
 اسیر {باخ: اینجه}.
 اینجه / اینچه ince [ص] ۱- قالین لیغی آز اولان. ۲- ترپه نیش-
 لری و سؤزلری دقتلی اولان. ۳- ظریف ایشلنمیش هر
 شی، نفیس و قشنگ اولان ویا دؤزلمیش "اینجه قاشلار،
 اینجه ناخیش، اینجه قیز" قالین و قابا قارشیتی
 (فا: ظریف، مهربان) tiny, elegant {ت یئنجقه}. یئنجیمک
 سؤزو: نارین ائتمک و تیکه تیکه ائلمه مک معناسیندا بیر سیرا
 کلمه لرین کؤکو ساییلیر، اینجه (چوخ ظریف و نازیک،
 یئنجیلیمیش و تیکه لیمیش شی)، اینجی / یئنجی / اینجو
 (چوخ ظریف شی، مجازاً مروارید و مروارید کیمی سارای

اینجی داشی [یئرب] یانار داغلاردا دۆزه لن فلدسپات تۆرۈندن بیر میثرال.	اینجه لئمک [ل] ۱- اینجه حالاکتیر مک ۲- آریقلاتماق، اۆزمک.
اینجیدن [ص] اذیت وئرن (فا: آزاردهنده). tromenter	اینجه لشدیریلیمک [بل] اینجه اندیلیمک (فا: ظریف شدن).
اینجیدیجی [ص] کؤنول قیران، اینجیدن (فا: آزاردهنده).	اینجه لشمک [س] اینجه وظریف اولماق (فا: ظریف شدن).
اینجیدیش [آ] اینجیتیمک ایشی (فا: رنجش).	اینجه لئمک [س] ۱- اینجه له مک ایشی گؤرۈلمک (فا: ظریف شدن). ۲- [بل] آراشدیریلماق.
اینجیدیلیمک [بل] اینجیتیمک ایشی گؤرۈلمک (فا: رنجیده شدن).	اینجه له تیش [آ] اینجه لئمک ایشی (فا: تدقیق).
اینجی سین [ص] در سین (فا: درافشان). eloquent	اینجه له مک [ل] ۱- بیر شئین اؤزل لیک لرینی بیریر آراشدیرماق (فا: بررسی کردن) ۲- اینجه اینجه ائتمک (فا: ظریف نمودن).
اینجیشیمک [قا] بیریریندن اینجیمک، کؤسوشیمک، آرالاری دیمک (فا: از همدیگر رنجیدن).	اینجه له نیش [آ] اینجه لئمک ایشی (فا: تدقیق).
اینجیک incik [آ، سن، باخ: اینجه] ۱- باجاغین دیز قاپاغیندان توپوغا قدر اولان سۆموکو، اینجیک سۆمویو (فا: استخوان). ۲- اینجیمیش اولان کیمسه (فا: آزرده خاطر، دلخور). annoyed	اینجه له مه [آ، ص] اینجه له ین (فا: تدقیق کننده).
اینجیک اولماق [س] ناراحت لیق دۆشمک، کؤسمک.	اینجه له مه [آ] تدقیق ائتمک (فا: بررسی، تفتیش، رسیدگی).
اینجیک بونجوق [آ] خیریم خیردا و دیرسیز بزرک اشیا سی.	inspection, investigation
اینجیک سالماق [ل] کؤسدورمک، اؤزگینی قیرماق.	اینجه له مه جی [آ، ص] تدقیق ائدن، آراشدیران (فا: تدقیق کننده).
اینجیک سۆمویو [آ] دیز قاپاغیندان توپوغا قدر اولان سۆموک.	اینجه لیش [آ] اینجیلیمک ایشی (فا: تدقیق).
اینجیک لی [باخ] اینجیک (فا: آزرده). sore-hearted	اینجه لیک [آ] اینجه اولما وضعیتی، اینجه رفتار و داورانیش گؤسترمه (فا: لطافت). fineness
اینجیک لیک [آ] اینجیمه، کؤسو، آرا دیمه و کؤسوشمه، ناراحت لیق (فا: آزردگی). to hurt	اینجی / اینجی inci [آ] ۱- مروراید، بزرک اوچون یومورو بالاجا داش ویا هر شئی "عزیزیم آی اینجی لر یوخ سیزه تای اینجی- لر. سنه باخان گؤزلریم. گؤتو گؤندن اینجیلر" (فا: در). pearl ۲- عشو، ناز، ادا (ت، سن "ینجو" باخ: اینجه { اینجی [آ] گؤیچای دا کند آدی ۲۴.
اینجیک لیک دۆشمک [س] بیریریندن اینجیمک، آرالاری دیمک، ناراحت لیق و ناراضی لیک دۆشمک.	اینجی بالیغی [آ، دی] پؤلجوقلاریندان یالانجی اینجی دۆزه لن، سازان سۆیو، نندان کیچیک بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). alburnus lucidus
اینجی کیمی [ص] کیچیک و قشنگ.	اینجی یوفا [خ] اویغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ۷.
اینجی لئمک [ل] اینجی ائتمک.	اینجیتای [آ] اینجی کیمی، قیز آدی (فا: نام دختر).
اینجی لشمک [س] اینجی اولماق.	اینجیتیمک [ل] اینجیمه سینه یول آچماق، کؤسدورمک، آغریتماق، (فا: رنجاندن). Irritation { "یونجوتماق"، سن { اینجیتمه [آ] زجر وئرمه (فا: رنجش، زجر). torment
اینجیلیمک [باخ] اینجیلیمک.	اینجیتمه منی [آ] قانسئر، سرطان.
اینجی لئمک [س] اینجی حالا گلمک.	اینجی چیچگی [آ، بی] چیدیم گیللر، آغ و یووار، خوش قوخلو چیچک لر آچان، اوتسو و بیر بزرک یتگی سی (فا: گل برف، گل موگه). convallaria. lil
اینجیمک [س، ت، باخ: اینجه] اینجیک دویماق (فا: رنجیدن). to take offence	
اینجیمه [آ] اینجیمک ایشی (فا: رنجش).	
اینجیمیش [ص] اوره گی قیریلیمیش (فا: زجر دیده). tormented	

اۆزه رینه نظارت ائندن وظیفه لی شخص، نظارت چی، ناظر، باخیمچی "مالیه اینسپئکتیو" (فا:ناظر).

اینسییاتیف insiyatif [آ،فر] اؤنجه لیک، اؤستونلوک^{۲۸}، بیر شئی ایلک اۇلار ق گۆره ییمله، قرار آلا ییمله یتنه نگی.

این شوشیناک inşuşinak [آ] ایلام تاتریچا لاریندان^{۲۹}.

اینغان inğan [آ،ت] دیشی دوه.

اینفنگسیا (اینفنگسیون) [آ،فر] یو لوخوجو خسته لیک تۆره دن میکرو اؤرقانیزمین اؤرقانیزمه گیرمه سی، یو لوخما، سرایت.

اینفرا سس infra [آ،لا+تو] نورمال سس دالقا لاری اؤته سی سس **اینقه** (اینقه اینقه) inqə [آ] اوشاقلارین آغلاما سسی.

اینک inək [آ،دی] ۱-بؤیوک باش، سۆت و اتیندن یارارلانا ن دیشی سیغیر، اؤکوز جنسینین دیشی سی (فا:ماده گاو) cow

۲- [مچ] آبتال، یاوا. {ت «اینگک»، سن؛ دیواندا بیر سیرا کلمه لر وار کی "این" سۆز ایله باشلا ییب و چوخور چات

و دیشی لیک مفهومو داشییر، مثلا: اینک (دیشی مال، دیشی توسباغا)، اینگن (دیشی دوه)، اینکیر (آیدینلیق لا قارائلیق

آراسی)، محتملا یتنمک سۆزوندن این سۆزو آلیناراق و بو کلمه نین چوخور و چات (دیشیلیک آیقیتی) مفهومو

داشیدیغی اوچون بولارین کؤکو ساییلیر}.

اینک آغاجی [آ،بی] ایسیرقان سولاردان، چوخلو امریکانین ایستی بولگه سینده یتیشن، سوت کیمی اؤزسویو اؤلان

بیر آغاج (فانوعی درخت). pirantinera

اینک امجکی [آ] ایری، اؤزون سوو، قیرمیزی یا چالان بیر اؤزوم نوعو (فانوعی انگور).

اینک اوتاران [باخ] اینک چی (فا: گاوچران). cowkeeper

اینک بوغداسی / **اینک اوتو** [آ] بیر نوع یتگی (فا: قمع احمر).

اینک بوغان [آ] گده بگ، ده کند آدی^{۳۰}.

اینکچی [آ] اینک بنجه رن.

اینکچی لیک [آ] اینک بسله مه ایشی، اینک یتیشدیریب ساخلا ما.

اینک ساغان [آ] اینک لری ساغان ایشچی، ساغیچی.

اینک سیز [ص] اینگی اؤلما یان، اینک ساخلا ما یان.

اینک کیمی ساغماق [ل] وارینی الیندن آ لماق، سؤروب چکمک.

اینک لی [ص] اینگی اؤلان.

اینجیمک incinmək [س، سن] اینجیمک (فا: رنجیدن).

اینج [آ،این] ۲،۵۴ سانتیمتر اؤزونلوقدا اؤلچو بیریمی.

اینجه [ص] باخ: اینجه.

اینچال [آ] توت مرباسی، قیز آدی (فا: نام دختر).

اینچگو incgü [آ] اینجه، آریباخان دؤنمی بگ و کومتان^{۳۱}.

اینچیباچی [آ] انسان آدی، باخ: اینچی + باچی^{۳۲}.

ایندنئثرمینیزم [آ،فر] ییلینه مزجیلیک (فا: ایندنترمینیزم).

ایندنئثرمینست [آ،فر] ییلینه مزجی (فا: ایندنترمینست).

ایندنکس [آ،فر] دیزین (بیر بیلگی جدولی و تابلوسو)، گؤسترگه^{۳۳} (بیر بیلگی نی قرافیک شکیلده گؤسترمه).

اینندی (ایمدی، شیمدی) [ظ] ۱-الان و بو آندا، ایچینده اؤلدوغونوز زاماندا. ۲-لاپ یاخیندا، بیر آز قاباق، بیر آز

سونرا (فا: حالا). now {گؤ، سن «ایمتی، آمتی»}

اینندی ایندی [ظ] آتجاق چوخ یاخین زماندان بری.

اینندی جه / ایندی جیک [ظ] همین ایندی، بو آندا.

اینیدین [ظ] بو واخدان.

اینیدیکی indiki [ص] بو زامانا عاید اؤلان، چاغداش اؤلان، بو زامانا عاید، بو آنداکى، بو زامانداكى (فا: مربوط به حالا).

اینیدیکی زمان [آ،دیل ب] ایچینده اؤلدوغوموز زامان (فا: زمان حال). presnt nens

اینیدیلرده [ظ] بو گونلرده، بو سیرالاردا (فا: در این روزها).

اینیدیلیک [ظ] ایندیکی وضعیتده ویا زاماندا، بو وضعیته گۆره، هله لیک، ایندیکی حال، حاضر کی وضعیت (فا: فعلا).

اینیدیلیکده [ظ] ایندیکی واخندا، هله لیکده (فا: فعلا).

اینیدیلگن [ظ] ایندیکی زاماندا، ایندیلگن (فا: در حال حاضر).

اینیدیودا لیست [آ،فر] بیرئی جی (فا: اندیودیو آ لیست).

اینیدیودا لیزم [آ] بیرئی جیلیک (فا: اندیودیو آ لیزم).

ایندیبه تک (دک، جن) / ایندیبه جک [ظ] بو آتا قدر، بو گۆنه کیمی، هله (فا: هنوز). yet [سن «ایمدیکاچه»]

اینر iner [خ] ۱- (یتنمکدن، مچ) آلچاق کؤنوللو، متواضع ۲- تۆرکمنلرین، آرسان و اوخ اویماغینین اؤلوبابا لاریندان^{۳۴}.

اینسپئکتیو inspektiv [آ،لا] هر هانسی بیر ساحه ده ایشلرین دۆزگون آپاریلما سی و قانون لارین دۆزگون عمل اندیلمه سی

اینک لیک [آ] اینک آخورو.

اینک نوخودو [آ، بی] پاخلا لیلار سوْیوندان بیر ایل لیک ویا چوْخ ایللیک اوْتسوو یتیم یتیمی سی.

اینک یاغی [آ] اینک سوْتوندن دۆزه لن یاغ.

اینک ingək [آ، ت] توْسباغانین دیشی سی ۲- اینگک کوْچو: کوْچو اوْتونون توْخومو.

اینگیلیس / اینگیلیز [آ] آوروپانین قوْزئی غریبنده بیر آدا و بو آدادا قوْرولان مملکتین آدی و اهالی سی.

اینل inəl [آ] گۆی تورک دۆولتی خاقانلاریندان.

اینلتمک inlətmək [ل] اینلتمه سینه یول آچماق (فا: نالاندن).

اینلهمک inləmək [س] سیز یلداماق، زار یلداماق (فا: نالیدن). {سوْمْرجه «ینیم» سن}

اینله ین [ص] سیز لایان (فا: متضرع). suppliant

اینله یشی [آ] اینله مک ایشی، اینیلتی، اینلهمه (فا: ناله).

اینلهمه [آ] سیز لاما (فا: مویه). weeping

ایننانا [آ] سومر تانریچالاریندان^{۲۱}.

اینی inı [آ، ت، تا] کیچیک قارداش {بو کلمه آینی و ائینی فورماسیندادا سوْیله نیر، و فارسجا یادا گنچیدیر^{۸۲}}.

اینی [آ] گنرمی ده کند آدی {۱- کیچیک قارداش ۲- آتو}.

اینیوی [خ] یتیمی سئی یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ^۷.

اینیر اینیر اینلهمک [س] اینیلتی سسی چیخارماق، اینیلده مک (فا: نالیدن).

اینیسی inisi [آ] کیچیک ارکک قارداشی^۷.

اینیسیای [خ] اینیسی + آی؛ قیرقیز اوْیماق بگ لریندن^۷.

اینیشیل inışıl [ظ] کنچن ایلدن قاباقکی ایل (فا: پیارسال). year before {سن «ایلش ایل»}

اینیشیل کی [ص] کنچن ایلدن قاباقکی ایل اولان.

اینیقارا [خ] آلتای قوْیال اوْیماغی اُولوبالاریندان^۷.

اینیلتی iniltı [آ] اینلهمه وسیز لاما سسی، یانیقلی سس (فا: ناله و زاری). wailing

اینیلتی لی [ص] اینیلتی ایلده دۆلو، شکایت لی، اینیلتی سی اولان (فا: ناله و زاری).

اینیلدتمک [آتد] اینیلده مه سینه یول آچماق (فا: نالاندن).

اینیلده شمک [قا] بیر لیکده اینیلده مک (فا: باهم نالیدن).

اینیلده مک inildəmək [س] زاریماق، سیز یلداماق، آغلار کیمی حزین سس چیخارماق (فا: زاریدن). to weep {ت «اینیلهمک» باخ: این}

اینیللی [آ] اردبیل ده کند آدی.

ایو iv [آ] بیر شئیین اوْزه رینده آچیلیمیش اینجه اوْیوق یول،

جیزیق کیمی ایز، آیرما یئری (فا: شیار، محل اثر). groove

ایو آجان [ص] بیر شئیین اوْزه رینده ایو آچاغا یارایان آراج (فا: وسیله شکاف بازکن).

ایواللاه [ن] احسن و ساغ اول مفهوموندا بیر کلمه (فا: ایوالله). well done

ایوان eyvan [آ] تیکیتنی نین قاباغیندا دوزه لن بالا تراس (فا: بهار خواب). terrace. pent-house

ایوان / ایوان [آ] زنجان، مراغادا داغ، ابهر ده کند آدی.

ایوب انصار [آ] تیکان تپه ده داغ آدی.

ایوب باکی [یا زار] (۱۲۸۳-۱۳۲۷)، قاراباغ شوْشا شاعری دیر^{۱۴۲}.

ایوبی لر ăyyubilər [آ] حلب آتابگی نورالدین محمودون فرمانده لریندن اولان صلاح الدین، فاطمی دۆولتینه سوْن

قویدو، محمودون اوْلموندن سوْنرا صلاح الدین م ۱۱۷۴ ده

مصرده مستقل لیگینی اعلام ائده رک ایوبی لر حکومتی نی

قوردو، صلاح الدین ایوبی کورد سویلو اولدوغو حالدا

قوردوغو دۆولتین اساسینی چوخراق تورک بوْیلاری

تشکیل وئیریدی، و اوْردونون دا رسمی دیلی تورک دیلی

ایدی، اوْنلار خاچلیلاری قدس دان چیخاداراق بوْیوک بیر

افسانه یارتدیلار، نئجه کی بیر عرب شاعری بئیلده دئیر

”عرب ملت ی تورکلرین دۆولتی ایلده اوْجالدی“ (م ۱۱۸۷)،

صلاح الدین ین اوْلموندن سوْنرا (م ۱۱۹۳) اوْلکه،

عایله طرفیندن پایلاشیلدی و سوْنرا بیر تورک اوْردو باشچی

سی آییگ بو حکومته سوْن وئره رک یئرینه مملوکلار

دۆولتی نی قوردو (م ۱۲۵۰)^{۸۵۴}.

ایودیرمک ivdirmək [ل، سن] چابوق لاشدیرماق، تلسدیرمک، یئهنیلتمک، هیز لاندیرماق (فا: شتاب دادن).

ایوق / اووه [آ] سراب دا کند آدی {۱-ایو و ایز بۇرا-خیلمیش یئر. ۲-اؤ یورد}.	ایهام آتماق [ل] ایکی معنالی و اؤستو اؤرتو لو سۆز دئمک.
ایوراق ivraq [آ] همدان-اسدآباد دا کند آدی {باخ:ایوق}.	ایهام سیز [ص] کنایه سیز، اؤستو اؤرتو لو اولمایان سۆز.
ایوک ivək [ظ، تا] عجله.	ایهام لا [ظ] ایکی معنالی و اؤستو اؤرتو لو دانیشاراق.
ایوک ivək [آ] همدان دا کند آدی {باخ:ایوق}.	ایه گو eyəgü [آ، تا] قاییرقا سۆمۆکلری نین هر بیرى، دنده.
ایوگی ivgi [آ] ایوه دی، عجله.	ایه لئمک əylənmək [بل] ایه ایله سۆرتو لمک، قووارالانماق.
ایوگین [آ] ایوه گین، آتشیلی، صبیرسیز، تلاشلی.	ایه له مک əyləmək [ل، باخ:ایمک] متتالین اؤزه رینده معین قاتی ایه ایله سۆرتوب گۆتورمکله اؤنا دقیق اؤلچو وئرمک و هامارلاماق، قووارالاماق.
ایوله مک ivləmək [ل] ۱-ایولی ائتمک، ایو سالماق (فا:شیار انداختن). ۲- [س] ایز له مک.	اییح eyic [باخ:ایمک] اؤجو آیری اؤزون آغاج، آغاج بوتاسینی آیب میوه قوپارماق اوچون آراج (فا:چوب میوه چینی)
ایولی [ص] ایوی اولان شئی (فا:شیاردار).	اییده / ایگده iyde [آ، بی] اییده گیللردن یاپراقلاری گۆموشو، دالاری تیکانلی بیر آغاج، بۇ آغاج ایستی یئرلرده بیتیر، عطیرلی چیچک لری اولان، آغاج ذری سی سرت، میوه سینین اؤست قایبق رنگی قیرمیزی قهوه ای و اتی آغ اؤن کیمی، اؤجالینی مختلف بویلاردا، قیشدا یاپراغی تۆکولن، یازدا چیچک آچان و یای فصلی میوه سی یتیشین؛ قایینی بدنده شیش غصوون اؤستونه باغلا سالار ساغالدار ۱۳۶
ایومک ivmək [س، ت، سن] تلمسک، چابوق لاشماق، یتھین لشمک (فا:چابک شدن، شتاب برداشتن).	اییده / ایگده elaeagnus. ela [ت، سن] «یگده»، اییده آغاجی نین بوتالارینین آیری بۇروق اولماسینا خاطر بو کلمه نین اگمک سۆزوندن آلینماسی اویقون گۆرونور.
ایومه [آ] یتھین لنمه، هیزلانما، سُرعتلنمه، شتاب "دنیز قیراغیندا یئر چکیمی ایومه سی ۹۸۱ سانت ثانیه مجذور، ودور" (فا:شتاب). hurry	اییده گیللر [آ، بی] ایکی چنک لی، بیر بیتگی فامیلی، ایگده گیللر (فا:تیره سنجد). elaeagnaceae
ایومه اولچر / ایومه یازار [آ] یتھین لنمه اؤلچر (فا:شتاب سنج). accelerometer	اییده لی [آ] ۱-ایگده آغاجلاری اولان (فا:سنجد دار). ۲-یئر آدی اولاراق ایشله نیر (ان آزی ۲۰ آد)، باخ:یئرآدلاری.
ایوند / اووت [آ] کومبجان و شبستر ده کند آدی، باخ: مرند. {اؤ+آند: یورد}.	اییده لیک [آ] ایگده آغاجلاری چوخ اولان یئر (فا:باغ سنجد).
ایوه جن [ص] یتھین داورانان، عجله جی، تلمسن (فا:عجول).	اییدیش [باخ] ایگدیش، آختا، خدیم، بۇرولموش (فا:اخته).
ایوه سی [آ] بیر قویون جنسی.	اییر eyir [آ] فرمهین دا کند آدی ۱-یهر دۆزه نیلن یئر. ۲-ایه رک اؤستون گلن، مقتدر.
ایوه رق [آ] میانا دا کند آدی {باخ:ایوق}.	اییر iyer [آ] تفرش ده داغ آدی {ایبی+ار:یاخش و گۆجلو}.
ایوه ریق ivəriq [آ] هیرده داغ و اردیلده کند آدی {باخ:ایوق}.	اییرتدیرمک [آتد] آیرتمک ایشینی گۆردورمک (فا:فس).
ایویجی [ص، تا] عجله ائدن.	اییرتمک əyirtmək [آتد] آیرمک ایشینی گۆردورمک.
ایویش [آ، تا] شتاب، عجله.	اییردک [آ] سۆت له یوغرولوب یاغدا قیزاردیلیمیش کۆزک قوغال. {باخ:ایمک}
ایوینتی [آ] هیز، سُرعت، یتھینلیک.	
ایوینتی یئری [آ] چایلارین یتیشلردن هیزلا آخیلان یئری.	
ایه əyə [با، فا] اگر، ندا سۆزو.	
ایه əyə [آ، باخ:ایمک] ۱-ایه له مک اؤچون ایشله دیلن پۆلاد آلت، قووارا. ۲-ماسوره، خیاط لیق ماسوره سی.	
ایهام i'ham [آ] ایکی معنالی سۆز، ظاهری معنادان علاوه آیریجا اؤستو اؤرتو لو معنایا صاحب اولان سۆز (فا:~).	
amphinbology	

ایب دیلک [باخ] ایرتمک.	ایبک یازی [آ] ایتا لیک یازی، ایری یازیلان یازی (فا: ایتا لیک).
ایب کۆکو [باخ] اگیر کۆکو، اگیر بیتگی سی.	ایب لیمک [ل] باخ: ایری اتمک.
ایب رمک [ل] یوئو و پامبیغی ائشیب ایپ وساپ	ایب لگن [آ، ص] ایلمه اؤزل لیگی اولان (فا: خم شو).
حالینا گتیرمک، ایرمن له ایپلیک دؤژلتمک،	ایب لگن لیک [آ] قابلیت ارتجاع.
(فا: ریسیدن). to weave. {باخ: ایمک، ت، سن}.	ایب لمز [آ] غرورلو، مغرور، دیک باشلی ۷.
ایب رمن [آ] ایرمه ایشینی گؤرن (فا: ریسنده).	ایب لمک [س] ۱-ایبک وضعیته گلیمک "بتلینی
ایب رمه اؤلچن [ص] بیرشئین ائشیلیمه درجه سینیی اؤلچن آراج.	ایمک (فا: خم شدن). ۲- [مج] بیر باسقی و آگه منلیک
ایب رنتی/ایگ رنتی [آ] ایرنمه، ایرگه نیلن شئی (فا: چندش آور).	آلتینا گیرمک، باش ایمک (فا: تابع شدن) {ت «اگیلمک»}
ایب رنج [ص] ایگرنج، دیسکیندیریجی، ایرنمه	ایب لمه [آ] ایبلمک ایشی، بیر طرفه متمایل اولما.
دؤیقوسو اوئاندران (فا: مستهجن). onscene	(فا: تمایل). Inclination
ایب رنج لشمک [س] دیسکیندیریجی بیر وضعیته دؤشمک،	ایب لمیش [آ] ایری حالا گلیمش (فا: خمیده).
کؤتوله شیب ویا کؤف توتماق (فا: مشمئز شدن).	curved
ایب رنج لیک [آ] ایرنج اولما وضعیتی (فا: مشمئز کندگی).	ایب له ییلرلیک [آ] ایلمه اؤز للیگی اولان (فا: انحناء پذیری).
ایب رندیرمک [باخ] ایگرندیرمک، ایگندیرمک.	Flexibility
ایب رنکن [ص] ایرگه ننن (فا: مشمئز شونده).	ایب له ییلن [آ] ایلمه اؤز للیگی اولان (فا: قابل انحناء).
ایب رنکن لیک [آ] ایرنکن اولما وضعیتی (فا: دل بهم خوردگی).	flexible
ایب رنمک [س] بیرشئی پس ییلهرک دیسکینمک	ایب لی [آ] ایلمش (فا: مایل). inclined
و چکینمک، باخ: ایرگنمک. (فا: مشمئز شدن).	ایب لی [آ] کلئیر ده کند آدی {ایبی و یاخشی اولان}.
{ت «ایگرنمک، ییگرنمک»، باخ: ایرین و ایری}.	ایب لیش [آ] ایلمک ایشی ویا ییچیمی (فا: تمایل).
ایب رنمه لی [باخ] ایگرنمه لی، ایگنمه لی.	ایب لیم [آ] ۱-بیرشئی سئومه یه، ایسته مه یه ویا بیر
ایب رنیش [آ] ایرنمک ایشی ویا ییچیمی (فا: چندش، اشمئزاز).	ایشی گؤرمگه ایچدن یؤنه لیم، تمایل، مثیل (فا: انحنا). ۲-
ایب رنیلیمک [بل] ایگرنیلیمک، ایرگه نیلمک، ایرگنمک	آلیم ساتیم ویا بوجور شیلرده یتیش چیشیش سئیری.
ایشی گؤرولمک (فا: م. مشمئز شدن).	ایب لیم لی [ص] ایب لیمی اولان، مثیل لی (فا: متمایل) inclined
ایب ریجی [ص] ایپ ایرن (فا: ریسنده).	ایم [آ] ۱-ایبک اولما، ایبک لیک (فا: شیب). curve
ایب ریجی لیک [آ] ایرمه ایشی، ایربجی ینی ایشی (فا: ریسندگی)	۲- (فیزیک) بیرایشق مسیری و پاتای خط آراسینداکی زاویه.
ایب ریلیمک [باخ] ایرمک.	ایم اؤلچر [آ] بیر خط و دؤغرولتو ایله بیر ایم زاویه سینیی
ایب ریلیمش [ص] ایریلهرک ایپ حالینا سالتیمش (فا: ریسیده).	اؤلچن (فا: شیب سنج).
ایبش [آ] ایمک ایشی ویا ییچیمی (فا: انحنا).	ایم سیز [ص] ایم لی اولما یان (فا: راست).
ایبش اوئوش [ص] ایری اوئورو.	ایم لی [ص] ۱-ایمی اولان، مایل (فا: شیدار). ۲- ایری-
ایبک [آ، ص] ایلمش، دؤز و پارالل اولما یان، ایری	ییچیمده یازیلان یازی، ایتا لیک "ایبک یازی" (فا: ایتا لیک).
(فا: منحنی). inclined	ایب [آ] ۱-بدن، وُجود، بوی بوخون، بعضا بدنن
ایبک اؤلچن [آ] ایری بؤلوملری اؤلچن آراج (فا: انحنا سنج).	باشدان غیری بوتون حصه سی (فا: اندام). stature ۲-
ایبک لیک [آ] ایبک اولما وضعیتی، ایری لیک (فا: انحنا).	پالتار، اؤست باش. {ت «یین»، دده «اگین»، تا}
	ایب باش [آ] پالتار، اؤست باش.

- آیینتی** [آ] آیلیمه و آیینمه ایشی، آیلیمیش یئر، ایری (فا: تمایل).
آیینتی اؤلچر [آ] آیلیمه مقدارینی اؤلچن آراج (فا: انحراف
 سنج). tiltometer
آیینج əyinc [آ] رْفاه، مۆتلؤلوق.^۷
آییندیریگ əyindirik [آ] کۆینگین آرخاسینا سالیان آستار.
آیین سل [آ] بدن و وجودلا ایلیگی لی (فا: بدنی). physical
آیینم əyinim [آ] دوست، احباب، جانان.^۷
آیینمک [س] مثیل ایشمک، بیرشئییه یۆنلّمک (فا: متمایل شدن).
آیینه iynə [آ] تیکیش اۇچون اولان آلت، هر اۇجو بیز
 مثال آلت و شیلره وئریلن آد، بۇجکلرده آیینه کیمی
 سانجان غضو. (فا: سرنگ، سوزن). syringe, needle -۲
 تزریق اوچون ایشلنلن هر اۇجو بیز آلت (ایچینمه آلتی)،
 آمپول "حکیم خسته یه آیینه ووردو". ۳-توخونان سۆز
 طعنه لی سۆز "سۆزلی آیینه دیر". {ت، سن؛ ایگ
 سۆزونوندن آلیناراق ایپ اییرمه ایشینی آنلادیر}.
آیینه آتسان یئره دۆشمز / آیینه سالسان یئره دۆشمز [آتاسۆز]
 قالابالیق و چوخ شولوق یئر حاققیندا.
آیینه آتماغا یئر یوخ ایدی [باخ] آیینه آتسان یئره دۆشمز.
آیینه آغزیندان چیخمیش [آ] تازا تیکلیمیش شئی حاققیندا.
آیینه اۇجو بویدا [ظ] چوخ کیچیک شئی حاققیندا، ذره جیک.
آیینه اۆستونده اوتورماق [س] چوخ اینجیدیجی وضعیت
 حاققیندا سؤیله نیر.
آیینه ایتسه قاپیلار [با] چوخ ایشیق و نورلو یئر حاققیندا.
آیینه ایله گور قازماق [ل] آغیر و چتین ایشی ساده آراجلا
 گۆرمک و ایسته مک.
آیینه آیینه [آ] اوشاقلار آراسیندا اوینانان بیر فکری اویون
 آدی، بو اویوندا دئییلن قوشمالاردان: "آیینه آیینه اۇجو
 دۆیمه. بیر بیرینجی بیرین گنجیر (خال دۆین یارالی گنجیر).
 شاهماجی شاطیر گنجیر (ایکی باشلی بالتا بالتا لی
 گنجیر). هوببان هوببان بیریل بیریل. سواش قورتول.
آیینه باتیرانا شیش باتیرماق [ل] اۆسته لیک عوضینی چیخماق.
آیینه جیک [باخ] کیچیک آیینه.
آیینه چی [آ] ایچینمه آراجی نی ایشلنلن کیمسه، آیینه ووران.
- آیینه چیلیک** [آ] ایچینمه، آیینه وورما.
آیینه دن ساپا قدر [ظ] هر نه وارسا، بۆتون اشیالارا اۇچون سؤیله نیر.
آیینه دوغان [آ، دی] سرعتله اۇچان کیچیک بیر قوش.
آیینه دیش [آ] اۇجو بیز دیشلری اولان، "آیینه دیش آدم".
آیینه سالماغا یئر اولماق [س] چوخ قالابالیق اولماق.
آیینه قابی [آ] آیینه قویماق اۇچون بالاجا قوتو (فا: سوزن دان).
آیینه واری [ص] آیینه کیمی.
آیینه وورماق / چالماق [ل] ۱-تیکیش تیکمک (فا: دوختن)، ۲-
 آمپول تزریق ائله مک (فا: سوزن زدن).
آیینه یاپراق [آ، بی] چام آغاجی کیمی آغاجلارین آیینه کیمی
 یاپراقلارینا وئریلن عامّ آد (فا: سوزنی برگ).
آیینه یاپراق لیلار [آ، بی] قوزالاق لیلار، چام آغاجی کیمی
 آیینه یاپراقلی بیتگی لر تاقیمی (فا: سوزنی برگها).
آیینه یاسدیغی [آ] آیینه لیک، اۆزه رینه آیینه تاخیلیب
 ساخلانیلان یومشاق شئی.
آیینه یه قدر [ظ] ان کیچیک شئییه قدر، هر نه وارسا.
آیینه لنمک [ل] آیینه له مک ایشی گۆرولمک (فا: ف.م).
آیینه له مک [ل] ۱-آیینه وورماق، آمپول ووروماق (فا: آمپول
 زدن). ۲-آیینه ایله تیکیش تیکمک (فا: دوختن). ۳-آیینه
 باتیرماق، سانجماق (فا: نیش زدن). ۴-آیینه ایله بیر بیرینه
 باغلاماق، سانجاق لاما (فا: سنجاق زدن). ۵-توخونماق،
 آجی سۆزلر له آجی لاما (فا: نیش زدن و طعنه زدن).
آیینه له ییجی (آیینه لیجی) [آ] آیینه له ین (فا: سوزن زن).
آیینه له ییش [آ] آیینه له مه (فا: سوزن زنی).
آیینه لی [ص] ۱-آیینه سی اولان (فا: سوزن دار). ۲-
 توخوناقلی (فا: حرف کنایه دار).
آیینه لی سۆز [آ، مج] توخوناقلی، توخوشان سۆز (فا: کنایه).
آیینه لیک [آ] ۱-آیینه قابی (فا: سوزن دان). ۲-آیینه وورمالی
 مریض (فا: لازم جهت آمپول زدن).
آیینه لیلر [آ، دی] آری نولعلارینی ایچینه آلان زار قانادلی لار
 توبلولوغو (فا: حشرات نیش دار).
آیینیک əyinik [ص] آیلیمیش اولان (فا: خم شده).
آیه iyə [آ] باخ: اگه، گۆج، قُدرت، آرکلیک، صاحب اولما.

اییه اؤزا [آ] باخ: اییه + اؤزا، گۆجلو، آگه من و اؤزمان ^۷ .	اییی لندیرمک [ل] ۱- اییی حالا گتیرمک. ۲- بیر شئی چوخ ساخلایب قوختماق.
اییی iyı [ص] ۱- بیه نیلن، یاخشی. ۲- یارارلی، بۆل، اوغورلو، ساغلیقلى (فا: نیک). good ۳- قوخو، قوخسو (فا: بو). ۴- پامبوق و یون آیریمک اوچون آغاج آلت (فا: دوک نخریسی) {ت' یذ' خوش قوخو، 'اذگو، اییی، سن؛ سانیلیرکی اییی، یوزرلیک (یذ سؤزوندن: خوش اییی لی بیتگی)، ایگیتیمک، ایگید و ائیتیمک کلمه لری کؤکداش اولمالیدیر}.	اییی لنمک [س] ۱- اییی لشمک ۲- بیر شئی قالیب قوخوماق.
اییی له مک [ل] قوخسولاما (فا: بوئیدن). to smell	اییی لنمیش [ص] ۱- اییی اولموش. ۲- قوخموش.
اییی آلماق [ل] دؤیولاما، آختاریب تاپماق (فا: بو بردن).	اییی له مه [آ] اییی چکمه، قوخولاما (فا: مشام). smelling
اییی آنلاشیق [آ] حُسن تفاهم (فا: حسن تفاهم).	اییی له مه دویقوسو [آ] قوخسولاما دویقوسو (فا: بویائی). olfaction
اییی ائتمک [ل] اییی لشدیرمک.	اییی له مک [باخ] اییی لنمک.
اییی اؤتورمک [ل] قوخو وئرمک.	اییی مییش iyimiş [ص] قوخوموش، اییی لنمیش.
اییی اؤرکلی [ص] اییی کؤنوللو، اییی قلب لی.	اییی مییش ۲ [بی] داغلیق یئرلرده بیتن پیس اییی لی بیر کول آغاج.
اییی باسماق [س] هر طرفه اییی یاییلماق.	اییی مینیجی iyı minici [آ] آتی اییی مینن (فا: چاپک سوار). jockey
اییی بۇرنۇندان گئتمه مک [س] بیر قوخونو دایم دؤیماق.	اییی وئرمک [ل] هر طرفه اییی یاییلماق.
اییی جنه [ظ] باخ: اییی جه.	اییی یه چکمک [ل] اولوملو یون ایله دیر لندیرمک.
اییی جه [ظ] ۱- اولدوقجا اییی. ۲- [ص] اییی یه یاخین.	اییی تمک iyitmək [باخ] اییی لتکم.
اییی جیل [ص] ۱- اییی نی تئز دویان و ییلن (فا: آنکه دنبال بو میرو). ۲- اییی لیک ائتمه گی سئون (فا: نیکخواه).	اییی توغورول [خ] اوغور یازینلاریندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ .
اییی چکمک [باخ] اییی آلماق.	ایید iyid [باخ] اییگید.
اییی داورانیش لی [ص] یاخجی رفتارلی (فا: بزرگمنش).	اییر iyir [آ، بی] بیر نوع باتاق لیق زانباغی.
اییی دن اییی یه [ظ] چوخ اییی، گرہ گی کیمی.	اییی سیز [ص] هئچ بیر اییی سی اولمایان (فا: بی بو).
اییی کؤتو [ظ] یاخشی پیس، یاخشی یامان "بازاردان اییی کؤتویرش لی آلماق".	اییی سیز لیک [آ] هئچ بیر اییی سی اولماما (فا: بی بوی).
اییی گئتمک (گلمک) [س] یاراما.	ایییک [آ] ۱- اییی، اوغورلو ۲- هوس ^۷ .
اییی گؤتورمک [ل] هر طرفه اییی یاییلماق.	اییی لیک [آ] یاخشیلیق، ساغلیق (فا: سلامتی). betterment
اییی گئجه لر [ن] گئجه نیز خئیر (فا: شب بخیر). good night	اییی لیک بیلیر [ص] دیر بیلیر (فا: قدر شناس).
اییی گون [آ] بوللوق و خضورلو دوروان.	اییی لیک چی [ص] هر کسین اییی لیگینی ایسته ين (فا: خیر خواه)
اییی گؤنه چیخاسیز [ن] بوللوق و خضور ایچینده یاشایسیز.	اییی لیک چیلک [آ] اییی لیکچی اولما وضعیت (فا: خیر خواهی)
اییی لتکم [ل] بیر شئی چوخ ساخلایب قوختماق.	اییی لیک سؤر [ص] اییی لیک چی (فا: خیر خواه).
اییی لشدیرمک [ل] اییی لشمه سینه یول آچماق (فا: خوب نمودن)	اییی لیک سؤر لیک [ص] اییی لیک چی لیک (فا: خیر خواهی).
اییی لشدیر یلمک [بل] اییی لشدیرمک ایشی گؤرولمک (فا: فم)	اییی لیکله [ظ] یاخجی لبقلا، اییی داورانیش لا (فا: خیر خواهانه).
اییی لشمک [س، ت] اییی وضعیت گلمک (فا: خوب شدن).	اییمسر iyimsər [ص] هرزادی اییی گؤرن و اییی دیر لندیرن، هر شئی اییی گؤرن، خوش گؤرو اولان (فا: خوش بین).
اییی لشمه [آ] یاخجی لاشما (فا: افاقه). convalescence	اییمسر لیک iyimsərlik [آ] اییمسر اولما (فا: خوش بینی).

Bb ب

ب [حرف] ب حرفی تورک عرب الفباسی نین ایکینجی و تورک لاتین الفباسی نین ایکینجی حرفی اولاراق قوشا دوْاقلار باغلاناراق دئیلیر، بو حرف تیره شیم لحاظیندان جینگیلیتی لی، کویلودور (فا: دومین حرف ترکی آذربایجان).
ba/bə [با، فا] بعضا تکرار دان عبارت اولان سۆزلرین بیتیشدیریجی عُصْرُو. "آدبا آد: آد آد، قاپی با قاپی : قاپی قاپی، شهر به شهر: شهر شهر"
بآل [آ] سوْمر لرده گوْش و عدالت تانری سی، بابیار^{۲۱}.
باوْباپ [آبی] ابه کوْمه جی، بؤیوک کؤلگه لی بیر آغاج (فا: باباب). **adansonia** {بیر آفریقا دیلیندن}.
باوْبادین / باغار اداغ **baovbadin** [آ] پیرانشهر دا داغ آدی.
بانر [باخ] بابیر.
باب **bab** [آ، ع] ۱- قاپی. ۲- بؤلوم، باشلیق (کتاب لاردا) (فا: ~).
باب۲ [ص، فا] تایی، جور، برابر (فا: باب).
باب خالوا / باب خالد آباد [آ] سوْلدوز دا کند آدی.
بابا **baba** [آ] ۱- اوشاغین دونیا یا گلمه سینده اتگی لی اولان ارکک، بیرنین آتاسی. ۲- اوشاغین آتاسینا ویا بؤیوک آتاسینا سسله دیگی سۆز، یاشلی لارا خرمته دئیلن بیر سۆز. ۳- بیر سیرا تاقیم و طریقتلر بؤیوک لرینه وئرلن آد، بیر قوروجو ویا یارادیجی یا وئرلن بیر آد "کاشغرلی تورکولوژی نین باباسی دیر". ۴- فاغیر و ساده مفهوموندا ایشله نیر "آ، من یوخسول بابانین بیریم". ۵- (یالنیز) جمع شکلینده اولو بابالار و اجدادا مفهوموندا ایشله نیر بابالاریمیزین یوردو" (فا: پدر). **father** ۶- [تا] تیکی تی لرده تام مرکز تکیکن قالین آغاج و دیرک، ۷- [تا] سانجاق و چادیر باشلارینا گئچیریلن توْپ {مادجا؛ بو کلمه سس- تقلیدی اولاراق اوشاقلارین دیلینده ان ساده کلمه سانیلیر و چوخ زامانلاردان بری تورکجه ده ایشله نییدی؛ سومترجه ده بابیار سۆزو گوْی تانریلارینین بیرنین آدی ایدی}
بابا ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر،

باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۵۵ آد سایماق اولار).
بابا آدم [آ] یاشلی و اولقون شخص، آغیر باشلی و اۆرکلی آدم.
بابا آنا [آ] اوشاغا گۆره بابانین و آتائین آتاسی.
بابا انوی / بابا اوْجایی [آ] آتا انوی، بابادان قالما انو.
بابا اولماق [س] اوشاق صاحبی اولماق.
بابا ایگید [آ] گوجل و قووتلی، قورخوسوز.
بابایی / بابابگ [آ] ۱- یاشلی کیشی لره وئرلن آد. ۲- اوشاق دیلینده بابا یئرینه دئیلن سۆز "باباجان بیر آر اوتو دینجه لین" (فا: بابا بگ، پدر جان).
باباپور [آ] آذربایجانین چاغداش یازارلاریندان دیر.^۲
بابات [ص، ظ] اورتا کیفیت لی، نه چوخ یاخجی و نه چوخ پیس "بابات شئی". **fairly good** {ع: بابت: اویقون^{۳۳}}.
باباتجا [ص، ظ] باخ: بابات.^۱
بابات لاشدیرماق [ل] بیر قدر یاخجی لاشدیرماق.
بابات لاشدیر یلماق [بل] بیر قدر یاخجی لاشدیر یلماق.^۱
بابات لاشماق [س] بیر قدر یاخجی لاشماق.^۱
بابات لیق [آ] بیر قدر یاخجی اولما، بابات شئین حالی.^۱
باباجان [آ] ۱- آتا ویا قوجا و یاشلی کیمسه یه سایقی و احترام اوچون دئیلن آد. ۲- بابا کیمی (فا: باباجان).
باباجیق / باباجیغاز [آ] (اوشاق دیلیجه) کچیچک بابا، سئویملی بابا (فا: باباجان). **grandpa, grandad**.
باباجیل [ص] باباسینی چوخ سئون (فا: بابایی).
باباجیلیق [آ] آراچیلیق، بیر ایشی و یا مُعامله نی دۆزنله مه ایشی، مختلف قۆروملار آراسیندا آتلاشمایی ساغلا یان.
باباچ **babaç** [آ] ائوده بئجه ریلن این حیوانلاری نین ان یاشلی و ایری اولانینا وئرلن بیر آد.
باباخانی **babaxanlı** [آ] ساوه همدان شاهسئون ائلی نین لک بؤلۆگه باغلی بیر توْرک طایفاسی^{۹۸}.
باباخلو **babxlu** [آ] کلئیر ده داغ آدی.
بابادان اوْغولا [ظ] تورون لارا دۆغرو زنجیر له مه "بیزیم یئر لرده چوخ صنعت لر بابادان اوْغولا گئچر".
بابادان بابایا [ظ] دده له دۆغرو زنجیر له مه.
بابادان قالما [ص] ۱- قالیتی، ارث (فا: ارث). ۲- [مع] چوخ

کؤهنه، واختی گنجیمیش.

بابادیرگی [آ] ائوین اورتا دیرگی (فا:ستون وسط خانه).

بابادیلی [آ] بابالاردان قالمیش اسکی دیل (فا: زبان باستانی).

باباریت babarrit [آ] اؤرمیهده کند آدی (قو:بابارود) {۱-بابا+

ری: بابایا عاید. ۲-بابایورد ۳-ارمنیجه کلمه دیر}.

بابازاده آواجیق (ریاحی) [آ] ماکلی چاغداش شاعر دیر.

بابایزه‌گی baba zəyzəgi [آ] ساری گول وئرن و چای

قیراقلاریندا بیتن قیمیش سوو و اؤتسوو بیتگی (فا: گیاهی).

باباسیز [ص، آ] باباسی اؤلن اؤشاق، یتیم (فا: یتیم).

باباسیل [باخ] بواسیر.

باباسینا چکمک [ل] اخلاقی ویا ایشی باباسینا بنزه‌مک.

باباسینین اؤعلو [آ] اخلاقی ویا ایشی باباسی کیمی.

باباش کندی [آ] گئرمی ده کند آدی {بابایا عاید یورد^{۲۲۴}}.

باباعلی جوانمرد [آ] قوشاچایلی چاغداش شاعر دیر^{۱۵۶}.

باباق [ص، تا] قورخاق.

باباقوشو [آ، دی] باتاقدا یاشایان، بالیق جیل، بئلی قارا، باشقا

یئرلری ساری قارا و قهوه رنگی، بیر نوع گنججه قوشو

(فا: نوعی پرندە). *botaura stellaris*

باباکوش [آ، دی] آياق‌سيز اولدوغو اوچون ایلان سانیلان و

سولجاناتلا بسله‌نن بیر نوع کرتکله. *anguis fragilis*

بابال [آ، ع] «بال» بیر ایشی یانلیشجا بیرینین بونونا آتما

“بیرینین بابالین یوماق یاخچی ایش دئییل.” *fault, sin*

بابالاشماق/بابالانماق [س] ۱-بابا اولماق، بابالیق ائتمک ۲-

بؤیوک بؤیوک دانیشماق و داورانماق (فا: بابا شدن).

بابالمعدده babolme`dæ [آ، ع] معدده آغزی (فا: ~).

بابالو babalu [آ] ماکلی و سراپ دا کند آدی.

بابالی [ص] باباسی اولان (فا: بابادار).

بابالیق [آ] ۱-بابا اولما وضعیتی (فا: پدری) *grandfatherly*

۲-اؤگئی بابا (فا: ناپدری). *stepfather*

بابالیق ائتمک [س] بابا کیمی داورانماق.

بابالی قیزی اولماق [س] آرا لای یاخشی اولماق.

بابامیرانی [آ] بابادان قالما وار و ثروت.

بابان baban [آ] کبودر آهنگ و کرمانشاه-رباط، تفرش

(~آیاغی) دا کند آدی {باوان/بابان}.

بابانگ babanək [آ، بی] چیمنلرده بیتن و چیچکلری ساری

بالاجا و گیرده بیر گول آدی؛ گولو سینه آغری سی و بوغاز

گلمه‌سینه و سانجی یا خئیرلی سانیلیر^{۱۳۶} (فا: ~).

matricaria chamomilla syn {سن «پیانیه»؛ بابونه}.

باباوئر قیلینجی [آ] اؤشاقلار آراسیندا اوینانان بیر او یون آدی.

بابایادگار [آ] بابادان قالما، بابا دؤنمینده دوزلمیش اولان.

بابای [آ] بؤیوک بابا (فا: پدر بزرگ).

بابایلو [آ] کلئیر ده کند آدی.

بابایوردو [آ] بابا ائوی، بابا اوْجاغی.

باببار babbar [آ] سوْمرلرده گوْش و عدالت تانری-

سی (آیری آدی: اؤتو، بآل، بئل؛ عربلرده: شاماش)^{۲۱۱}.

بابت ba`bət [آ، ع] ندن، جهتدن (فا: ~).

بابراق babraq [آ] هیزلی، چئویک^۷.

بابرشور [آ] آبشرون دا گول آدی^{۲۴۰}.

بابک babək [آ] ۱-عباسی خلیفه لرینین ظلمونه قارشى

بؤیوک دایانیشما و مبارزه آپاران و آذربایجانین بؤیوک

قهرمانلارینین بیرینین آدیدیر، بابک ۱۷۳-۱۷۵ جی هجری

ایلینده اردبیل، ین بلال آباد کندینده آتادان اولدو او جوانلیق

چاغیندا ۲۰ ایلدن چوخ خالقینین عباسی خلیفه لرینین

قاباغیندا دایانیشما حرکاتینین رهبرلیگینی عهدده‌سینه

آلدی، عباسی خلیفه‌سی بؤیوک بیر قوشون تدارک ائده‌رک و

سوْندا بیر تورک سرداری افشین، ین توسطه ایله بابکی

ینته‌ییلدی، بابک، حتی دؤشمن لرینین دئدیگینه گؤره، بؤیوک

بیر قهرمان کیمی، عباسی جلادلارینین ایلله‌دری سی سوْیولاراق

شهید ائدیلدی و آذربایجان تورک ملتینین اؤزگینه‌ابدی-

بیر ایگید کیمی وعین حالدا دایانیشما، آزادلیق، دمکراسی،

عدالت سمبولو اولاراق یئر آلدی، اشاره او لونما لی دیر کی

افشین، عباسی لره بؤیوک فداکارلیق لار ائتمه‌گینه رغماً

خلیفه لر طرفیندن آزادان آپاریلدی، بو حادثه بوْنو

گؤستردی کی تورک سردارلاری یا لنیز بیر لیکلرینی قورویاراق

سعادهت یئتیریپ و ملت لرینین باشی اوجا لیغینی ساغلا یا بیلر لر،

قایناقلار بیله گؤستریر کی افشین بو بیر لیگه اینان میشدی

ولی گنج اولموشو. ۲-بۆیوک بابا و بگ، اوْغلان آدی (فانام:پسر). ۳-جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر.	آپارماق اولار(فانه) {باخ:بایارس}.
بابک قالاسی ، babək qalası [آ] کلئیر یاخینلیغیندا یئر آلاق، جاویدان، جُمهور، بَد قالاسی آدلاریلادا تانینیر، بو قالا ۱۶۲-۲۲۳هـ ایللرینده بابک و جاویدان اؤندرلیگ یله آذربایجان لیلارین عباسی حکومتی علیه اینه مبارزه و سیغیناق یئر لری اولوبدور (فا:قلعه بابک). babak castle {اصلینده بَد سؤزو اولاراق بؤیوک معناسیندا دیر، دیواندا بَدۆک (بؤیوک، باش اگمز) شکلینده گلیب و (ابی تمام دیوانیندا) بَد شکلینده ایشله نییدیر}.	بابوری [آ] باکی یاخینیندا آدا آدی ۲۴۰.
بابگلو babeklu [آ] ساوه-نوبران دا کند آدی.	بابی [آ] گئرمی ده کند آدی.
باب گلمک [س] جور گلمک، اویقون اولماق.	بابیر/بابور [آ] بای کیمی و گوجلو، اوْغلان آدی (فانام:پسر).
باب لاشماق [س] باب اولما، تای اولماق (فا:جورشدن بابولان [آ] اردیل ده کند آدی.	بابیزم [باخ] بابی لیک.
بابور babur [آ] بابور، بابیر؛ ۱-قاپلان جنسی، یرتیجی بیر حیوان ۲-ماکی دا کند آدی ۳-انسان آدی:بابور آلپ، بابور-آی {محتملا بای+بؤر:بؤیوک بؤرو، محتشم قورد کیمی، بیر {بابور امیراتورلوغو [آ] قوروجوسو:بابورشاه، حاکمیت دؤنمی و یئری: ۱۵۲۶-۱۸۵۸هـ؛ هیند، افغانستان، پاکستان، بنگلادش؛ هیندوستاندا م ۱۱جی یوزیلین باشیندا غزنوی لر طرفیندن تورک دؤولتی قورولوب، بونلار غورلار طرفیندن ییخیلیب و غور دؤولتی قورولموشدور، غورلاردان سونرا (مصرده-کی کیمی) مملوک لار دؤولتی دؤزه لیب (هیندوستان دهلی سلطانلاری)، بونلار ۱۵۲۶-۱۲۰۶هـ قدر هینده سلطنت ائتدیلر، نهایت تیمور اولادلاریندان بابورشاه هیندی آلیب و اورادا بؤیوک بابور دؤولتینی (آوروپا لیلارین یانلیش اولاراق دندلکری بؤیوک موغول دؤولتی) قوردولار، بؤ حکومت اینگیلیزلرین هیندی اشغالیه سونا اردی، بابوردؤولتی تورک، فارس فرهنگینی هینده یایدیلار، بونلار تورک، فارس، عرب و سانسکریت دیلریندن مرکب اوردو دیلینن دوزلمه سینه سبب اولموشلار. بویلاری: بارؤلاس، باهارلو، سوْبار، کومیدک komidk . کوْچات، گنج/کنگر، غور، قار، چار، قارلق، بوختی بویلاریندان آد	بابیل babil [آ] سومر لر دؤورو مزوپوتامیادا بیر شهر آدی و اوردا دوزه لن امپراتورلوغون آدی.
بابی لیک [اؤزل آدادن] ۱۹جوعصرده محمد علی باب طرفیندن گئیریلن بیرمذهب آدی (فا:بابی گری).	بابی لیک [اؤزل آدادن] ۱۹جوعصرده محمد علی باب طرفیندن گئیریلن بیرمذهب آدی (فا:بابی گری).
باب بالاجا [ص] چوخ بالاجا، جینقیلی.	بابیزم [آ] کریستیان لیق طریقت لریندن بیر (فا:بابتیزم).
بابور babur [آ] بابور، بابیر؛ ۱-قاپلان جنسی، یرتیجی بیر حیوان ۲-ماکی دا کند آدی ۳-انسان آدی:بابور آلپ، بابور-آی {محتملا بای+بؤر:بؤیوک بؤرو، محتشم قورد کیمی، بیر {بابور امیراتورلوغو [آ] قوروجوسو:بابورشاه، حاکمیت دؤنمی و یئری: ۱۵۲۶-۱۸۵۸هـ؛ هیند، افغانستان، پاکستان، بنگلادش؛ هیندوستاندا م ۱۱جی یوزیلین باشیندا غزنوی لر طرفیندن تورک دؤولتی قورولوب، بونلار غورلار طرفیندن ییخیلیب و غور دؤولتی قورولموشدور، غورلاردان سونرا (مصرده-کی کیمی) مملوک لار دؤولتی دؤزه لیب (هیندوستان دهلی سلطانلاری)، بونلار ۱۵۲۶-۱۲۰۶هـ قدر هینده سلطنت ائتدیلر، نهایت تیمور اولادلاریندان بابورشاه هیندی آلیب و اورادا بؤیوک بابور دؤولتینی (آوروپا لیلارین یانلیش اولاراق دندلکری بؤیوک موغول دؤولتی) قوردولار، بؤ حکومت اینگیلیزلرین هیندی اشغالیه سونا اردی، بابوردؤولتی تورک، فارس فرهنگینی هینده یایدیلار، بونلار تورک، فارس، عرب و سانسکریت دیلریندن مرکب اوردو دیلینن دوزلمه سینه سبب اولموشلار. بویلاری: بارؤلاس، باهارلو، سوْبار، کومیدک komidk . کوْچات، گنج/کنگر، غور، قار، چار، قارلق، بوختی بویلاریندان آد	بابیت [آ، یو] بابیتزم طریقتینه منسوب آدام (فا:بابیتست).
بات [آ] قیشدا کهلیک توتماق اوچون قورولان دوزاق (فا:تله).	بات [آ] قیشدا کهلیک توتماق اوچون قورولان دوزاق (فا:تله).
بات/بَت [آ] داغ یاماجی و دؤشو، یئر آدلاریندا چارچن بت داغی (لاچین، دا) ۲۴۲-۲۶.	بات/بَت [آ] داغ یاماجی و دؤشو، یئر آدلاریندا چارچن بت داغی (لاچین، دا) ۲۴۲-۲۶.
باتا بات [آ] شاهبوز، دا گؤل آدی ۲۴۰.	باتا بات [آ] شاهبوز، دا گؤل آدی ۲۴۰.
باتا بیلیمک [ل] اؤستون گله بیلیمه، مسلط اولاییلمه (فا:مسلطشدن).	باتا بیلیمک [ل] اؤستون گله بیلیمه، مسلط اولاییلمه (فا:مسلطشدن).
باتار [آ] ذات الریه (فا:ذات الریه) ۲. باتان (فرو رونده).	باتار [آ] ذات الریه (فا:ذات الریه) ۲. باتان (فرو رونده).
باتاریا [آ، آنادولو- ایتالیا نجا] ان کیچیک توپچو بیر لیگی.	باتاریا [آ، آنادولو- ایتالیا نجا] ان کیچیک توپچو بیر لیگی.
باتاش [آ] ماننلارین بیر بؤیوگونون آدی، اوغلان آدی.	باتاش [آ] ماننلارین بیر بؤیوگونون آدی، اوغلان آدی.
باتاغا ساپانماق [س] چیخمازا گیرمک.	باتاغا ساپانماق [س] چیخمازا گیرمک.
باتاق bataq [آ] باخ: باتلاق swamp, mire	باتاق bataq [آ] باخ: باتلاق swamp, mire
باتاق باقوشو [آ، دی] باقوش گیللردن سیرت توکلری پاس رنگی، باتاقلیق یئر لرده یاشایان قوش، ایسحاق قوشو (فا:نوعی پرنده). asio flammeus	باتاق باقوشو [آ، دی] باقوش گیللردن سیرت توکلری پاس رنگی، باتاقلیق یئر لرده یاشایان قوش، ایسحاق قوشو (فا:نوعی پرنده). asio flammeus
باتاق جیل [ص، آ] باتاقلیق لاری سئون و اوردا یاشایان بیتگی یا حیوان (فا:مرداب دوست).	باتاق جیل [ص، آ] باتاقلیق لاری سئون و اوردا یاشایان بیتگی یا حیوان (فا:مرداب دوست).
باتاق چوللوغو [آ، دی] باخ: باتلاق چوللوغو.	باتاق چوللوغو [آ، دی] باخ: باتلاق چوللوغو.
باتاق کتانی [آ، بی] پاپیروس سؤیوندان، بوغدا یا بنزه ین بیر	باتاق کتانی [آ، بی] پاپیروس سؤیوندان، بوغدا یا بنزه ین بیر

گئتمه، خسارت (فا:ضرر، زیان). **damage**
باتقی لی [ص] ایتگی لی (فا:خسارت آمیز). **damaging**
باتقین [ص] ۱-سینقین، آدی نشانی باتمیش، چۆ کموش (فا: مفقود). **lost** ۲-باتمیش، چوخورا دوشموش (فا:فرورفته).
باتقین لیق [آ] باتقین اولما وضعیت، باتما (فا:فرو رفتگی).
باتلاق [آ،سن] ۱-سولو و چامورلو یئر، لیغ یئر، (فا:~) **mire**
 ۲-کۆتو وضعیت، پیس وضعیت "ایشی باتلاغا دوشدو".
باتلاق آریدیجی [آ،دی] باتلاق و اوتلو یئرلرده یاشایان کیچیک و اؤتوجو قوش. **acrocephalus palustris**
باتلاق توساغاسی [آ،دی] بارماقلاری پرده لی اییی اۆزن بیر سورونگن نوعو (فا:نوعی لاکپشت). **emys orbicularis**
باتلاق چوللوغو [آ،دی] چوللوق گیللردن باتلاقلاردا یاشایان، قهوه سیاه رنگلی، ۳۰cm اؤزولوغوندا بیر نوع چوللوق قوشو (فا:پرنده). **gallinaga gallinago**
باتلاق قوشلاری [آ،دی] تویوقسو و یاغمو قوشلارینی ایچینه آلان قوشلار صنفی (فا:تیره ای از پرندگان).
باتلاق قیلانقوشو [آ،دی] قیسا دیمدیکلی، اوزون قانادلی بیر قوش (فا:پرنده). **glareda**
باتما [آ] ۱-باتماق ایشی. ۲-یوخ اولما. ۳-بیر گؤی جیسمی نین افق'ون آلتینا یئتمه سی.
باتماز [ص] باتیلماز، سويا دالماز، ۲-آرادان گئتمز، دیری و مجادلله جی، یئنیلمز (فا:غرر نشونده). **unsinkable**
باتماز نویان [خ] چنگیز خاقان'ین اوردوباشی لاریندان.
باتماق [س] ۱-بیر ششی بیر یومشاق ماده یه گئچمک، گیرمک "آیاغیما میخ باتدی". ۲-بیر ششی بیر یئرله باتیب محو اولماق، داغیلماق "گمی باتدی". ۳-مجازا سانجماق "آدامین گؤزونه باتیر: آداما ساتاشیر". ۴-چوخورا دوشمک و چۆکمک "گؤز لری باتماق". ۵-سويا دالماق، سويا باتیب بوغولماق، بیر شئی گؤمولمک "دالقیج سويا باتدی، آرابا پالچیغا باتدی". ۶-بیر ششین ایچینده ایتمک ویا بۆرونوب اؤرتولمک "بۇرجا باتماق" (فا:فرورفتن). ۷-گونش گؤزدن ایتمک، غروب ائتمک "گۆن باتدی". ۸-بیرنین سعادتی الدن گئتمک،

باتاقلیق بیتگی سی (فا:نوعی کتان). **eriophorum**
باتاق لاشدیرماق [اتند] باتاقلیق حالا گئیرمک.
باتاق لاشدیر یلماق [اتند] باتاقلیق حالا گئیر یلمک.
باتاق لاشماق [اتند] باتاقلیق حالا گلکم.
باتاق لی [ص] سؤللو چامورلو، لؤهمه لی "باتاقلی کوچه لر".
باتاق لیق [آ] ۱-چوخ درین اولمایان سؤللو و چامورلو یئر، پالچیق ایله اؤرتلو یئر ۲-کۆتو وضعیت (فا:باتلاق).
باتاقلیق گازی [آ] متتان گازی (فا: گاز متان).
باتاق لیق نوگیسی [آ،بی] گۆنشلی سو قییی لاریندا یئتیشن، چوخ ایللک بیر بیتگی (فا:نوعی نرگس) **caltha palustris**
باتان [خ] قازاق: کیچیوز، آلیم اوغلو اوباسی اولوبالاریندان.
باتای [خ] باتو+آی؛ چنگیزین قارابادون کۆکنلی کومتانی.
باتبات batbat [آ] گونهور یئرلرده بیتن و چیچک لری کۆلمک شکلینده بیر گول آدی، بله معروف دور هر کس بو گولدن یئسه نچه گون هذیان دئیر؛ بعضی لرینه گۆره کۆکو حب شکلینده قادیلارین دوغماسی نین قاباغین آلا^{۱۳}
 (فا:~) **polygonu aviculare** {سن؛ سس تقلیدی اولراق یئهن معناسیندا دیر و چون بو بیتگی نی ییین تئز تئز دانیشیرمیش بو سببه بو اوتون آدی باتبات دئییلیدیر، کلاوسون^۱؛ البطاط شکلینده عربجه یه گئچیدیر^{۲۳}}.
باتبای [آ] باخ: باتو+ بای [خ] بولقار خانلاریندان.
بات بایان [آ] ایدیل بولغار دؤولتی نین قوروجوسو^{۲۰۹}.
باتداق [آ] ۱-باخ: باتاق، باتلاق. ۲- [آ] میانا دا کند آدی.
باتراق [آ] میزاراق، قارقى^۷ {باتیرماق سؤزوندن}.
باترۇش [آ] باتیلمیش، پالچیقلی، کدر (فا:کدر).
باترۇق [آ،تا] اون مین ارین کومتانی {باتیرماق سؤزوندن}.
بات سات [ظ، دا] آراسیرا، سئیرک اولراق، تکه تۆک.
باتا چیخا [ظ] زور لوقلا، گۆجلو کله.
باتسیق [آ] ۱-باستیران، یاناشتیران ۲-گۆن باتیسی، باتی.
باتقا batqa [آ،ت] بۆرک دۆز لتمک اوچون اۆزه رینده یون و کئچه کسیلن تاختا.
باتقاق [آ] باخ: باتلاق، باتاق.
باتقی batqi [آ] افلاس، باتقین لیق، چۆ کونتو، ایتگی، الدن

افلاس اتمک، سینقین دوشمک، هتچە چيخماق "پولو باتماق". ۹- to be lost اثری و ایزی قالماق، نشانهسى

قالماق "آدى باتماق". ۱۰- تأثیراتمک، بۇ معنا چوخرق

منفی جملە لردە ایشلەنیر "بۇ اۇشاقا هتچ بیر سۆز باتمیر".

۱۱- توتولماق "سسی باتماق". ۱۲- بۇلاشماق، بۇلانماق،

کیرلنمک "پالتار توزا باتیدى". to make oneself

dirty ۱۳- غالب گلەمک، اوستون گلەمک، گوجو چاتماق

"تاتارلار رۇسلار باتیدیلر". to overpower ۱۴- بیر سیرا

کلمە لرله مختلف افادە لی مُرکّب سۆزلر دۆزّلدیر "آغلینا

باتماق، قانا باتماق: آدم اؤلدورمک، گئنا باتماق، یتره

باتماق: اۇتانماق، بالا باتماق" {ت، سن؛ اینگیلیزجه bott،

bottom (دیب، دۆگمه، باتیلماق اوچون اولان شئی)

کلمە لر ی بو کۆکه باغلی اولمالیدیر، جالیبدیر کی بو

کلمە لردە "o" حرفلری "آ" شکیلندە سۆیلە نیرلار}.

باتمان batman [آ] ۳کیلو (۲۰گرونکه) آغیر لیغیندا اؤلچو

بیریمی (فا:من) {ت، سن؛ باتماق+مان، فارسجادا من ۳}

کیلو) کلمە سیدە بو سۆزون قیساتیلمیش شکیلیدیر}.

باتمان تره زی [آ] آغیر شئی چکمه یه مخصوص بۇیوک تره

زی، قاپان (فا:قپان).

باتمان [آ] کرمانشاه؛ هشتری (حقلیج) ده کند آدی.

باتمانلیق [ص] بیر باتمان چکی سینده اؤلان (فا:یک من).

باتمچین batmacin [آ] قزوبین ده کند آدی.

باتمول [آ] بیبارا بنزر بیر بیتگی (فا: گیاهی شبیه فلفل) ۳.

باتمیش [ص] ۱- باتماق ایشی (فا: فرو رفته). ۲- [آ] بیرینه

قارقیش و سۆیوش و تحقیر معناسیندا دئییلن بیر سۆز.

باتو/ باتور [آ] جوّجی خانین اوغلو؛ سۆزو باتماق فعلیندن

یثیلمز وگوّجلو معناسیندا انسان آدی کیمی ایشلەنیر: باتو،

باتور، باتوآلپ، باتوآی، باتوشاد، باتوآی، باتوخاقان،

باتورخان، باتورای، باتورخان، باتیبای؛ باتو و باتور کومان،

نوقای و اۇيغور بگلریندن دیر.

باتورقان/ باتیرقان/ باتوروق [آ] باتیران، یثن، غالب گلن.

باتوفا [خ] ۱- باتو، قهرمان ۲- گیزی لی، گیزی لَنمیش ۳- اوختای

خاقان دۇنمی اوردوباشی لاریندان ۴. {باتماق دان: یتمک}

باتوق [خ] باتو؛ اۇيغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ۴.

باتون [ظ، تا] چابوقلوقلا، یئهن.

باتی bati [آ، ت، باتیغ، تا] ۱- گونشین باتدیغی یتر، گونباتان،

غرب جهتی (فا: مغرب، غرب). west ۲- [مج] یترین

غربینده اؤلان آوروپا و قوزنی امریکا اؤلکه لر ی (فا: غرب).

باتی (غربی) آذربایجاندا نفوس اورانی [آ] ایران ساییملاما

مرکزینین وئریله رینه دایاناراق و بو کتابدا توپارلانمیش

فایز لرله گۆره ایندیکی باتی آذربایجانین نفوس دیشیمی

گنچن عصرده بئیلە اولموشدور، ش ۱۳۸۵/م ۲۰۰۶دا

۲۸۷۳۴۵۹ نفر نفوس قئید اولوبدور اونلاردان توپلام ۶۲ فایز

تورک و ۳۸ فایز کوردایدیلر و بیردن آز فایزده مسیحی-

ایدی (کورد نفوسونون تقریباً یاریسی ساووجولاق، خانا و

بوکان شهرلرینده یاشایاراق قالان یاریسی آیری قالان ۷

شهرده آزینلیق حالدا یاشاییرلر)، ش ۱۳۲۰/م ۱۹۴۱ده

نفوس ۶۳۵۰۰۰ نفرایدی بو مقدارین ۶۲ فایزی تورک، ۳۵

فایزی کورد و ۳ فایزی مسیحی ایدیلر اگر نفوس آرتیمی

اورانی ی بیر توتارساق بیرینجی دنیا ساواشی سیراسی-

(ش ۱۲۹۷/م ۱۹۱۸) غربی آذربایجان نفوسو ۵۱۲۰۰۰ نفرایدی-

کی اونلارین ۳۱۷۵۰۰ نفری تورک، ۱۷۹۰۰۰ نفری کورد و

۱۵۰۰۰ نفری مسیحی ایدیلر، ساواش سیراسیندا باتی لی

درگی لرین وئریله رینه گۆره ۱۶۰۰۰۰ نفر انسان، بو بۇلگه ده

ارمنیلر و کوردلرین باشچیس ی سیمیتقو طرفیندن

اؤلدورولدو (بو قیرقیقلار یالینز خالقین دایانیشماسی و

عثمانلی اؤردوسونون بۇلگه یه گلەمسيله سونا چاتدی) و

بونلار قوشقوسوز تورکلر اولورلار چونکی بالاجا دسته لر

باخمایاراق اونلار عمومی حالدا سلاحتیسز و حاضر لیق سیز

ایدیلار (البته بو ساواشلاردا ارمنی و کوردلردن ده اؤلنلر

اولوردو ولی بومقدار هتچواقت اؤسته کی رقیمن حتی

یوزده بیرینه یئتیرمه ییبدیر)، ساواشدان اؤنجه مسیحی لرین

نفوسو توپلام ۳۱۷۵۰ نفر ۱۹ یعنی ساواشدان سونراکی

نفوسا گۆره ۱۵۷۵۰ نفر چوخ ایدو (بعضاً ترکیه دن گلن

جیلو و اثرمنیلریده بونا آرتیریللار و توپلام ۴۵۰۰۰ نفر

یازیرلار) بو حسابلا ساواشدان قاباق بۇلگه ده (۵۱۲۰۰۰+

قهرمانی میترجه آیری تورکلره بیر لیکده اؤلدوردو و یوخاریدا قئید اولونان سیاستی بؤلگهده یۆرۆتمگه چالیشدیلار، البته بؤسیاست بوتون غرب امپریالستلرینین گۆندهمیندهدیر، و عراق حادثه‌سی بونا ان یاخین اؤرنکدیر، اؤ بؤلگهده آمریکا قوشونو عامللریله بیر لیکده کرکوک و تلافرده سلاحسیز تورکمن لری قتل عام اندهرک بؤلگه‌نی تورکلردن تمیزله‌مگه چالیشدیلار و بونا تای روسلار اثرمینلره بیر لیکده قاراباغدا عمل اتتدیلر. بونلارین یانی- سیرا بیر سیرا سورولار آراشدیریلمایدیر، اؤرنک اؤچون: بیرنجی دؤنیا ساواشی سیراسیندا سیمیتقو دسته‌سی نه جور و نه قدر نفوسلا بو بؤلگه‌لره یۆنلتیلدیلر، بیر حالدا کی نه عثمانلی توپراق لاریندا و نه تاریخ بو یۆی تورک کورد چاتیشماسی یوخ اویدو، نییه سیمیتقو دسته‌سی تورکلری کۆتله‌وی حالدا قیرماغا باشلادیلار، کند و شهرلرینی تالانلادیلار (بو موضوع اؤنملیدیر کی هانسی نندلرله بو دسته لر ایلک دفعه اولاراق یالنیز تورکلری هدف آلاراق بئله بؤیوک قتل عامال آتیرلار و بونودا نظرده توتمالی- ییق کی سیمیتقو دسته‌سی ائیله بیر مللی شعورا مالیک ذیلدیلر)، اؤز لیکله اؤ حالدا کی اؤز امان آذربایجان تورکلری تماما سلاحسیز ایدیلار و هیچ اولوسلار آراسی ساواشدادا اشتراکلاری یوخ اویدو، بو حالدا نجور اولدو آرنلیق حالدا اولان قروپلار بؤیوک ریسک اندهرک چوغون لوقدا اولان بیرملتی قیرماغا باشلادیلار، هانسی سیاستلر دوغرولتو سوندا بو دسته لر بو بؤلگهده یئرلشدیریلگه چالیشیلدی.

باتیاران [آ، بی] بیر نوعی بیتگی (فانوعی بومادران).

achillea armenorum

باتی اویقارلیغی [باخ] غرب تمدنو.

باتیب چیخماق [س] تترتت گۆرونوب یوخ اولماق.

باتیب قالماق [س] افاسا دۆشمک، چیخمازا گیرمک.

باتی بلۆکو [آ] باتی آوروپا و قوزئی آمریکا بلۆکو.

باتی تورکجه‌سی / غرب تورکجه‌سی [آ] خزر دیزی نین غریبنده ۸

جی یۆز ایلدن بری ایشله‌نن و اؤغوز جایا دایانان دیل.

باتی تورکۆستان لهجه‌سی [آ] باخ: خوارزم تورک لهجه‌سی.

۱۶۰۰۰ + ۱۵۷۵۰ (۶۸۷۷۵۰) انسان یاشایردی، بو نفوسون ۴۷۷۰۰۰ (۳۱۷۰۰۰ + ۱۶۰۰۰۰) نفری تورک ایدی، آیری دئییشله ساواشدان اؤنجه تورکلرین اورانی ۷۰ فایز ایدی و قالان جمعیتدن ۵ فایز مسیحی و ۲۵ فایز کورد اویدولر، ساواشدان سونرا تورکلرین اورانی نفوسا گۆره ۶۲ یه یئندی و ارمنی لرده اؤلدوردوگو انسانلارین قانینین قوخوسوندان و قورخوسوندان وحشته دوشهرک بؤلگه‌نی ترک اندیب باتی اولکله‌رینه قاچدیلار، بو اولایلار تورک انسانینا بؤیوک اویاریجی مسازلاری واردیر بیر طرفدن گۆرمک اولارکی روس و آوروپا امپریالستلری نه قدر احمقانه و ضد بشری ایشلره ال آتیردیلار، اونلار ایسته ییردیلر غربی آذربایجانین ۵ فایز مسیحی جمعیتی ایله (بوتون آذربایجان نفوسونا گۆره ۱ فایزدن دن آز اولوردو) بؤلگه‌ده بؤیوک ارمنستان یاراتسینلار و بو ایشین سونوجو مسلما بوتون تورکلری بو بؤلگه‌دن سیلمک ایدی، آیری بیر اؤیاریدا بودورکی فایز لر نشان وثریرکی تدریجا تورکلرین اورانی بو بؤلگه‌ده آزاتماق ایسته ییرلر و گندیشات بونو نشان وثریرکی او دؤنم کی امپریالیستی طرحرلر هله‌ده هله‌دی اونلارین بئینیندن چیخما ییبیدیر، اؤز لیکله بونادا اشاره ائتمک لازیمدیر کی او دؤنم سیمیتقو غائله‌سیله بیر لیکده کوردلر بؤلگه‌ده یئرلشمگه باشلادیلار و اؤ زمان گیزلی سیاستلر اؤز لیکله روسلارین ایله گۆرولوردو، بوسیاستی مخصوصا آذربایجان قهرمانی بخشعلی خان یئکانلی نین روسلار طرفیندن اعدام اولونماسی حادثه‌سینده گۆرمک اولار^{۱۳}، یئکانلی، ساواش سیراسیندا سیمیتقو^{۱۴} تون قوناغی اولاراق یوخو ایچینده نامردجه‌سینه سیمیتقو^{۱۵} نون ایله توتوقلانی و روسلار تحویل وثریلیر، اؤدؤنم ظاهرا سیمیتقو روسلارلا ساواشیردی (البته اؤ گۆنده ییریله بیر لیشیب اوییرینین علیه‌ینه اولوردو) و یئکانلی دا بو حادثه‌دن تعجب اندهرک روسلار دئییرکی اگر منی آزاد ائلسز قول وثریرم بو نامردی توتوب سیزه تسلیم ائدم ولی روسلارین هدفی آیری بیرزاد ایدی و ایسته ییردیلر کی مختلف اوغرو دسته لرینین توسط ایله و البته مستقیماده اؤز قوشونلارینلا، تورکلری آرادان آپارسینلار و روسلار بو

باتیجی [ص] باتان، ایتیپ گئدن.

باتیچی [آ] غرب اؤلکه لرین کۆلتور و سیاستینه طرفدار و یانلی اولان، غربه علاقه گۆستهرن، غربچی (فا: غربی).

باتیچیلیق [آ] غربه طرفدار اولما، غربچیلیک (فا: غربگرایی).

باتییر [آ، تا] باتور، باغاتور، ایگید، جسور، قیرقیز بگ لریندن.

باتیرماق [batirmaq] [ل] ۱- بیر شئی دۇرو شئی گۆممک،

دالديرماق، سۇيۇن دييينه چؤكدورمک، غرق اتمک (فا: فروبردن). ۲- to swallow سۇرمایه نی ایتیرمک، ضرر

گورمک، محو اتمک ۳- اوشاق آلتین باتیرماق ۴- بۇلاماق،

بولاشدیرماق، لکه له مک، کیر لتمک (فا: آلوده کردن) to

contaminate {ت، سن} باترۇشماق، باتۇرۇماق

باتیریق [آ] کۆفته لیک بلغور، جویز و بعضی سبزه لردن

حاضر لانان بیر سالاتا.

باتیریلماق [یل] ۱- باتیرماق ایشی گۇرولمک ۲- یۇخ اندیلیمک.

باتیش [آ] باتما طرزی، باتماق ایشی ویا بیچیمی (فا: نفوذ).

باتیشاد [خ] گۆی تۆرک و اۇيغور اوردولاريندا، باتی قانادیئین

کۇمۇتانلارینا وئریلن غۇنان.

باتیشماق [س] بیر لیکده باتماق، نفوذ اتمک.

باتیق [batıq] [ص، ت: باتلاق] ۱- سۇیا باتمیش، دریئه ویا

چۇخورا دۇشموش، چۇ کموش. ۲- بیر شئی بۇلاشمیش،

کیر لنمش. ۳- چوخور وچۇکک یئر. ۴- بۇغۇق، باتیش

باتیق سسی ائشیدیلدی (فا: فرو رفته). hollow, cavity

باتیق [آ] قئیدار (باتخ) و ساوه ده (حقایا) داغ آدی.

باتیقان [ص] باتان.

باتیقلیق [آ] باتیق اولما وضعیتى. state of being sunken

باتیلاشدیرماق [ل] غربی لشدیرمک (فا: غربی کردن).

باتیلاشماق [باخ] باتی لی لاشماق.

باتیلى [آ، ص] غرب اؤلکه لریندن اولان (فا: غربی) western

باتیلىلاشماق [س] باتی اؤلکه لرینه و اولنلارین فرهنگینه

اۇيماق و اولاری بىتمک (فا: غربی شدن).

باتیلىلىق [آ] باتی لی اولما وضعیتى (فا: غربی بودن).

باتیم [آ] ۱- باتما مقداری، ذرنیلیک ۲- اؤجویز بیر آلتین

ساپلانماسی، اوخون باتیلان یئری (فا: پیکان) {گۆ: اوخ باشی}

باتیوول [batıvul] [آ] سۇيۇ راکد گۇلک (فا: تالاب).

باج [bac] [آ، فا] زورلا آلتینان پول، اسکی لرده آلتینان بیر نوع

وئرگی (فا: باج). Tribute ۲- اؤج، انتقام، عوض چیخما

”زمانه یه باخ گۇر کیم کیمدن باج آلیر“

باج آلان [آ، ص] یول کسن (فا: باجگیر). tollman

باجا [baca] [آ] ۱- دۇمان و توستونو هاوایا چکیب آپاران بۇرو

و دلیک. ۲- دامدا و دۇواردا بالاجا آچیق یئر، ایشیق وئرمه

گه یارایان یول و اویوق یئر (فا: پنجره، گیشه). chimney

۳- دۇواردا بالاجا سۇ یولو، گیلیف، یئر آلتی بورولاری

یۇخلاماق اوچون قاپاق. {تا، ت} بیچوق، سن، ده؛ بو

سۇز بیچمک (یارماق) کلمه سیندن آلتیناراق دیواندا بیچوق

شکیلینده و یاریق مفهوموندا گلیب و بو سۇز دیشهرک باجا

شکیلینه چۇنوبدور و فارسجادا باجه و پاچه شکیللرینده

ایشله نیر، و هامیسیندا یاریق و کسک معناسی وئریر،

بعضی تورک لهجه لرینده ایشله نن بۇچوق (یاریم) کلمه

سیده بو کلمه نین آیری شکلیدیر، فارسجادا ایشله نن پاچه

سۇزوده ایکی آیاق آراسیندا گۇرسه نن چات کیمی یئری

گۇرسه دیر (بو کلمه تصغیر مفهوموندا دئیل و ایشلنسه ده

مجازی اولاراق سونرالار آرتریلیب) بیچمک، بیچوق

باجوق، باچاق، باجاق، باجا، پاچا.

باجا آچماق [ل] دلیک آچماق، دئشمک.

باجاباج [آ] هئریس ده کند آدی {۱- باجا باجا ۲- باج سۇزوندن}.

باجاباجا [ظ] ۱- باجاسی چوخ اولان یئر. ۲- ایل بایرامی

آخشامی قاپی قاپی دولاشیب بایراملیق آلما عادتى.

باجاباشی [آ] اوجاغین اوستونده کی داش ویا قاپاق.

باجاتۇمروغو [آ] باجا بۇروسونون دامدان اۇسته کی بۇلومو.

باجادان دوشمه [س] بیردن بیره و گۇزله نیلمه دن گلن شئی

حاققیندا، زحمت سیزجه اله گنجن شئی حاققیندا.

باجاران [ص] یتته نکلی، الیندن ایش گلن (فا: کاردان).

باجارماز/باشارماز [ص] الیندن ایش گلمه یین (فا: ناوارد).

باجارمازلیق [آ] یتته نک سیز لیک (فا: ناواردی).

باجارماق [س] الیندن گلکم، باخ: باشارماق (فا: بلد بودن).

باجارمازلیق [باخ] باجارماز لیک.

باجاريشيق [آ] يىتته نك، باجارى (فا: توانايى).

باجاريق/باجارى bacariq [باخ] باشارى، يىلىك، گۆرگۆ، تجربه (فا: آزمودگى). **experience**

باجاريق سيز [ص] اليندن ايش گلگه يىن، باشارات سيز،

باشارى سيز (فا: بى هنر). **artless**

باجاريق سيز ليق [آ] يىتته نك سيز ليك (فا: ناواردى).

باجاريق لى [ص] اليندن ايش گلن، باشارى لى (فا: كاردان).

باجاريق ليق [آ] باجاريقلى اولما وضعيتى.

باجاسيز [ص] باجاسى اولما يان.

باجاغى بوخلو [آ] كۆتۆ آدم، سابعه لى (فا: تبهكار).

باجاق bacaq [آ] قىچ، آياق، وُجودون قاسيق دان آياغين

آلتينا قدر اولان بۇ لومو، بعضاً آياغين ديزدن اوسته كى

بۇ لومونه دئيلير، حثيوانلاردا و شى لرده گۆوده نى يثردن

يۆكسكجه توتان اورقانا و دايغا دئيلير (فا: ساق) **foreleg**

باجاق باجاق اوستونه آتماق [ل] اوتوروكن بير باجاغينى او

بيرى باجاغى نين اوستونه قوياراق اوتورماق.

باجاق قلمى [آ] قاول سومويو (استخوان نازكنى پا).

باجاق قيران [آ، بى] نملى بۇلگه لرده ييتيشن ياشيل سارى

چىچك لى بير ييتگى (فا: نوعى گياه). **narthecium**

باجاق لى [ص] باجاغى اولان، باجاق لارى اوژون اولان

(فا: ساق دراز). ۲- گنچميشده هوللانديا و آووستريادا

اولان بير قيزيل پول و سيكه آدى (قادينلار سيكه لرى ايه

دوزهرك تزيين اوچون استفاده اندرديلر)

باجاق ليق [آ] باجاغا گئيلن، باجاغى قورويان گنييم (فا: ساقبند).

باجاقولاغى [آ] اوڭاغين ايكي يانيندا داشدان دۆزه لن بالاجا

سككى.

باجالى [ص] باجاسى اولان.

باجاليق [آ] دامدا باجا اوچون حاضر لانميش يئر.

باجاناق [آ] خانيم لارى باجى اولان كيشى لر ين بير بيرينه

نسبتى و باغلى ليغى (فا: باجاناق). **brother-in** {سن؛

باجى + ناق} باجاناق {

باجاناق ليق [آ] باجاناق اولما وضعيتى.

باجرگه [آ] اورميه ده كند آدى {باشار+گه}.

باجروان bacervan [آ] باجروان اردييلن ياخين ليغيندا يئر

آلييدير. افسانه لره گۆره خيدير نبي ياشام سؤيؤنو بۇرادا

تاپييدير، مُستوفى نين اثرينده، جهان نما، معجم البلدان،

مراصد الاطلاع، مجمع التواريخ و القصص كتابلاريندا بو

يئر باشروان يازيليدير {باشاران لى طايافاسيلا

ايلگيدير: باشار+ان/باشاروان/باجروان: باشارى لى و

بئجرمك سؤزونه باغليدير {

باجروان/بجروان [آ] شاهسون انلى بويلاريندان^{۳۱۰۸}.

باجگاه [آ، فا] باج آلينما يئر (فا: باجگاه). **toll collrction**

باجگيران bacgiran [آ] قوچان شهرينين ۸۳ كيلومتر

ليگينده شهر آدى، نفوسو* ۲۰۰۰ نفر غير توركدولر؛ ايندى

ليكده اهالى مختلف قوم لاردان تشكيل تاپير. ۲- آستانا

دا بير كند آدى اولاراق اهالى سى توركدو.

باجگيران بۇلگه سينين داغلارى [آ] آرمودلو (۱۳ ك گ ب ۲۴۴۳)

باجگيران بۇلگه سينده تورك كندلرى [آ] آغ قالا (۷۲ ك ق ب

* ۸۰)، اميرخان (۶۸ ك ق ب * ۶۰)، ايزمان/آ-ى

(۹۳ ك ق ب * ۱۶۰)، باغ (۷۰ ك ق ب * ۲۴۰)، بورزولان/

برزلان (۸۰ ك ب * ۳۱۰)، پيچهرانلو (كنديستان آدى)،

تفتازان (۷۲ ك ب * ۱۶۰)، جونگاه/جنگاه (۴۸ ك گ د

* ۵۰)، حلواچشمه (۸۰ ك ق ب * ۲۷۰/ى تو)، خيرآباد

(۸۴ ك ق ب * ۲۶۰)، داش آراسى (۲۵ ك گ د * ۱۰)، دده

خان (۷۱ ك ق ب * ۱۲۰/ى تو)، رُباط (۱۰۰ ك ق ب * ۷۵۰)،

زؤو (۷۰ ك ق * ۹۰)، زيدر (۸۹ ك ق ب * ۶۶۰)،

سنجد/ايگده (۸۲ ك ب * ۵۰۰)، سولى/سئوه لى (۷۵ ك ب

* ۲۰)، شَنْقى/ى (۸۸ ك ب * ۱۴۰/ى تو)، شَنْقى/آ (۷۲ ك ب

* ۲۲۰)، قوپوز/قُبَز (۶۵ ك ق ب * ۱۶۰/ى تو)، قُولَهك

(۶۵ ك ق ب * ۱۱۰/ى تو)، كؤهنه اوغاز (۲۸ ك گ د * ۷۷۰/

ى تو)، كاگلى (۶۸ ك ق ب * ۲۴۰/ى تو)، گدوكانلو (۴۵ ك-

گ د * ۱۹۰/ى تو)، يئنگى قلعه/يوخارى~ (۷۵ ك ق ب

* ۳۴۰/ى تو)، يئنگى قلعه/آشاغى~ (۷۵ ك ق ب * ۶۰/ى تو)

باجو خراج [باخ] باج.

باجى baci [آ، تا] ۱- بير آتا ويا آنادان اولان قيزين

قارداشلارينا گۆره نسبتى، قيز قارداش (فا: خواهر). **sister**

۳- تانیش اولمایان قادینا و قیزا سایقی اوچون دئییلن سۆز.	باخاجلی [ص] دۆربونلو (دوربین دار).
باجی اوغلو [آ] ۱- باجی نین اوغلو. ۲- یاشلی آدامین بیر بالاجا اوغلانا سسله دیگی سۆز (فا: خواهرزاده). sister's child	باخاچی [ص] دۆربون دۆزلدن (دوربین ساز).
باجی جیق/ باجی جیغاز [آ] بالاجا باجی (فا: خواهر کوچک).	باخاخاقان [آ] اویغورخاقانلیغیندا بیر تورکیش خاقانی ^{۵۴} .
باجی قارداش [آ] ۱- باجی ایله قارداش. ۲- بیریرلرینه چوخ یاخین و باجی قارداش کیمی اولانلار (فا: خواهربرادر).	باخار baxar [آ] آچیق یئر، گۆرونتو، باخیلان یئر و شئی
باجی قیزی [آ] ۱- باجی نین قیزی ۲- بالاجا و گنج قیزا سایقی اوچون دئییلن سۆز (فا: خواهرزاده). sister's child	”آخار باخار“ (فا: منظره). appearance
باجی کیمی [ظ] بیر بیرینه باجی یئرینی وثرن (فا: خواهرانه). lide a sister	باخاراق [با] گۆره، مقایسه انده رک ”سن اونلارا باخاراق داها آتلایشلی سان“.
باجیلار داغی [آ] باخ: خالخال؛ میانا دا داغ آدی.	باخارخان [خ] بابورخان دؤنمی بگ لریندن ^۷ .
باجی لاشماق [قا] بیریرینه باجی کیمی یاخین اولماق، یولداش لاشماق (فا: خواهر شدن).	باخارسان [ن] اولورکی، گۆرورسن کی ”حاضیر لیلی اولماق گره کیر باخارسان بیر قوناق گلدی“.
باجی لیق [آ] ۱- اؤگئی باجی (فا: خواهر خوانده). adopted sister ۲- باجی اولما وضعیتی (فا: خواهری).	باخارکور [ص] گۆزلری آچیق اولان ولی گۆره بیلیمین (فا: کور با چشمان باز).
باجی لیق ائتمک [س] قایقی سینی چکمک.	باخارلی [ص] آخار باخارلی، گۆرونتولو (فا: خوش منظره).
باچاق baçaq [آ] ۱- بیر نوع زره (دیزه گنجیریلن بیر زره) ^۷ . ۲- کاشغری له گۆره مسیحیلرده اوروج دئمکدیر، مانچی- لرده اوروجلوق اوچون ایشله دیردیلر ^{۱۲} ؛ باجیق کلمه سی دیواندا آند و سۆز لشمه معناسیندا گلیبدیر، محتما بو ایکی کلمه بیریرلریله ایلگیلی اولاراق باماق/ باغلاماق سۆزوندن آلتیناراق پیمان باغلاما مفهوم ایله باغلیدیر.	باخارمی سینیز؟ [ن] سسلنمه اؤنلکی ”بو ایشه باخارمی سینیز؟“.
باچان [آ] گده بی، ده چای آدی ^{۲۴۰} .	باخاق [آ] باخاجاق، باخیلان یئر.
باچمان/ باشمان [آ] باشلیق، تولقا؛ قیچاق خانلیغی بگ لریندن ^۷ .	باخاقالماق [س] شاشقین لیقدا مات قالماق (فا: مات شدن).
باجیق [آ، ت] آند، تعهد (فا: وفا).	باخاقان [آ، تا] باخیجی.
باحیا [ص] حیا لی. bashful	باخال [خ] قیریزلارین اندیگنه اویماعینین قوروجو بگی ^۷ .
باخ [ن] گۆز تله، مواظب اول، دقتلی اول (فا: هان). behold	باخالیم [ن] بیر ایشه تأکید ائله مک اوچون سؤیله نیر ”باخالیم ایشی هارا یتررسن“ (فا: ببینیم).
باخاجاق baxacaq [آ، تا] ۱- گۆز لمه یئر، باخیلا بیلن یئر.	باخان [ص] ۱- باخماق ایشینی ائدن، بیر ایشه یئتیرن باخیجی (فا: بیننده) viewer ۲- ناظر، وکیل (فا: وزیر) minister
باخاج/ باخاج baxac [آ] ۱- باخیجی، باخان، ناظر. ۲- دۆربون ۳- [خ] دده قورقود داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ.	باخاناق [آ، تا] ۱- منظره، گۆرونتو. appearance ۲- گویش گتیرن حئیوانلارین آیاقلاریندا اولان سوموک چیخیستی سی ویا کورالیمیش دیرناق (فا: نوعی مریضی در پای حئیوانات).
باخاج لاماق [ل] دۆربونه سالماق، دۆربون له مک.	باخانای [آ] دۆلون آی و آیدین، قیز آدی (فا: نام دختر).
باخاج لانماق [س] دۆربونه دۆشمک، دۆربون لنمک.	باخاننا [ص] چوخ باخیجی سی اولان (فا: بسیار بیننده).
باخاجلی توفنگ [آ] دۆربونلو توفنگ (تفنگ دوربین دار).	باخانلار قورولو [آ] ناظر لر قورولو، باش باخان و باخانلاردان دوزه لن قورول و حکومت (فا: هئیت وزیران).
	باخانلیق [آ] ۱- وکیل لیک، ناظر لیک، باخان اولما وضعیتی. ۲- باخان و وزیر امری آلتیندا اولان قورولوش و قوروم و هۆرگوت (فا: وزارتخانه). ministry
	باخاوول [آ] انسان آدی، باخ: باخ + اوول ^۷ .

باخا [ص] حشەرى، كۆتۈرۈلۈپ چارخاڭ اولان (فا: حشەرى).
باخ باخ [ن] شاشقىنلىق زامانى دىيىلن بىر سۆز "باخ باخ" نە
 ايشلار گۆرۈر.

باخ سانا [ن] بىرىنچى دىيىنى چىكىم اوچون ايشلەنەر "باخسانا
 هاوا قاراردى".

باخ ھەلە [ن] اولاجاق شى مى؟، شاشقىنلىق زامانى دىيىلن
 بىر سۆز "باخ ھەلە! اوشاغى وۇرۇپ پىس پىس دە گۆلۈر".
باخىر [ص، فا+ع] خىرلى، يىلگىلى، ساوالى (فا: باخىر).

باختا [باخ] آلا باختا، مئشە گۆۈرچىنى (فا: نوعى كىوتەر).
باختىمۇر [آ] باخ+تىمۇر، غىمان اوغو للارنىن اولوبالارىندىن.

باخجا/باخچا [آ] ۱-كىچىك باغ، حياط باغى، بالاجا
 باغ، گۆى و ميوە آغاجى اكيلن كىچىك يئر (فا: باغچە). a
 little garden ۲- [مچ] گوللوق، چىچىكلىك. ۳- اوشاق
 ايلنجە يىرى، اوشاقلار باخچاسى. {باخ: باغ}.

باخچا [آ] بۇكان، كبودر آھنگ، ماھنشان، ھمدان؛ آستارا
 (ساراي) داكند آدى. تىرىز دە (دەرە سى) چاى آدى.

باخچا بۇياغى [آ] بىر نوع يئمەلى اوت يىتگى.

باخچا يىپاغى [آ] چىشىلى اوت و يىتگىلىرى دۆزگون
 كىسمە يە و بۇداما يارايان يىپاق.

باخچاجى [آ، ص] باغبان (فا: باغبان).

باخچاچىق [آ] ماکى، كىوى، سالىماس، ھىترى دە كند آدى.

باخچاچىلىق [آ] باغبانلىق (فا: باغبانلىق).

باخچاسىز [ص] باخچاسى اولمايان.

باخچا كىيگى [آ، بى] باخچالاردا يىتىشىدىر يىلن كىيىك، بىر نوع
 بىزك گۆلۈ (فا: نوعى گل زىتى).

باخچالى [ص] باخچاسى اولان، باخچاسى اولان خىط.

باخچالىق [آ] باغى باخچاسى اولان يئر.

باخچانغاسى [آ، بى] باخچالاردا يىتىشىدىر يىلن بىر نغناغ نوعو
 (فا: نوعى نغناغ).

باخچىوان [باخ] باغبان.

باخدوغان [آ] انسان آدى، باخ: باخ+ دوغان.

باخدى [خ] باخان، ناظر؛ قىرقىزلارنى توقاى اويماغى
 اولوبالارىندىن.

باخدىيىردى/باخدى وئردى [خ] قازاقلارنى، كىچىوۆ بۇلوگو
 اويماغى و بو اويماغىن قۇرۇجو بگى.

باخدىرما [آ] باخدىرماق ايشى (فا: معاينە). check up

باخدىرماق [آ] baxdirmaq [ا، ت، س] ۱- باخماسىنا يول
 آچماق (فا: نشان داده شدن). ۲- بىر خىستەنى دوكتورا

گۆستىرمەك (فا: معاينە گىردىدن).

باخشى [آ] baxşı [ا، عاشق، اوزان، بويجو، اوغلان آدى؛
 [خ] بابۇر خان دۇنى، بگ و كۆمۈتان آدى.

باخقال [ص] گۆرمەلى (فا: دىدىنى).

باخلان [ص] يىتتىمە (فا: نورسىدە).

باخماجا [آ] پنجرە (فا: پنجرە).

باخمادان [ظ] باخماياراق، فىكىر وئرمەدن (فا: عليرغم).

باخماق [س] ۱- بىر شىيى گۆرمەك اوچون
 گۆزلىرىنى اونا تىكىمەك "پنجرەدن باخماق" (فا: نگاه كردن).

to look ۲- مۇئالەمەتلىك، اۆترى اوخوماق، گۆزدن
 گىچىرمەك "كتابا باخماق". ۳- اينجەلەمەك، يوخلاماق،

آراشدىرماق "دادىنا باخماق". ۴- عبرت گۆتۈرمەك، فىكىر

وئرمەك، اؤنم و اهمىت وئرمەك، قۇلاق آسماق
 "يولداشلارنى باخ اؤزۈنۈ دۆزلىت". ۵- مۇذاكرە ائتمەك

"تۇپلاتىدا بۇ مۇئالەلەر باخدىلار". ۶- گىچىندىرمەك،

قوللوق ائتمەك، كۆمەك ائتمەك "آتلار باخماق، قادىن بۇ
 گون اوشاقلار باخماق". ۷- مۇئالەجە ائتمەك "بۇ خىستە يە

ھانسى حكىم باخماق". ۸- مۇئەين طرفە يۇنلەمەك،

چىئورلىمەك، آچىلماق "پنجرەلر حىطە باخىر". ۹- آسىلى

اولماق، باغلى اولماق، تابع اولماق "مۇئالەنن حلى
 اكثرىتە باخىر". ۱۰- امر شكىلىندە "خىرىن اولسون، بىل،

توچە اندرسىنىز" مۇھومۇندا ايشلەنەر "باخ منىم فىكىرىم

بۇدور، باخارسىنىز". ۱۱- بىر ايش اوچون گۆرۈلى اولماق

"پاسپورت ايشىنە پۇلىس باخىر". ۱۲- ھىزىنە اولماق "بۇ

جىنس سىنە اؤن مېنە باخار". ۱۳- اؤنم وئرمەك، دىر وئرمەك

"اگر بۇ دىدىكلرىمە باخسان باشارىلى اولارسان". ۱۴- بىر

سىرا كىلمەلرلە مۇختلف افادەلى مۇركب سۆزلر دۆزلىدىر

"فالا باخماق، آغىزا باخماق، بارماق آراسى باخماق، آيرى

وضعیتی، باخیشیق لی، سیمتتری (فا:تناظر، تقابل).
باخیشیم سیز [ص] آرالاریندا باخیشیمی اولمایان، آسیمتتریک
 (فا:غیر متناظر، غیر متقابل).
باخیشیم سیز لیک [آ، سایش] باخیشیم سیز اولما وضعیتى،
 آسیمتتری (فا:عدم تقابل). **dissimetry**
باخیشیم لی [ص] باخیشیمی اولان، سیمتتریک، متناظر
 (فا:متناظر، متقابل). **reciprocal**
باخیلماق **baxilmaq** [بل، سن] ۱- باخماق ایشی گۆرولمک،
 سئیراندیلیمک (فا:نگریسته شدن) ۲- گۆزدن گنچیریلیمک،
 آراشدیریلماق، اؤنم وئرلیمک، فیکیر وئرلیمک (فا:نگاه
 انداختن). ۳- قوللوق اندیلیمک، قایقی سی چکیلیمک.
باخیلیش [آ] باخماق ایشی و طرزی "بو گون یئنی چکیمین
 باخیلیشی اولاجاقدیر" (فا:نگرش).
باخیم **baxim** [آ، تا] ۱- باخماق ایشی، گۆزتلە مه، بیر شئیین
 اییی حالا گلیمه سی و گلیشمه سی اوچون وئرلن امک و
 گۆرولن ایش (فا:نظارت). **care seeing** ۲- مُعاينه. ۳-
 لحاظ، باخیش، حیث "بو باخیمدان" (فا:دیدگاه). **view**
باخیم ائوی [آ] ۱- مریض لرله باخیلان یئر (فا:کلینیک). **clinic**
 ۲- هر بیر شئیین توپلوجا قورونان و باخیلان یئری.
باخیم جی [آ] ۱- باخیم ایشینی گۆرن کیمسه (فا:ناظر).
seeing ۲- همشیره، پرستار (فا:پرستار) **nurses**
باخیم جی لیک ۱- پرستار لیک **nursing** ۲- نظارت **seeing**
باخیم سیز [ص] ۱- یاخجی باخیلما میش "باخیم سیز قالمیش
 باغ و باخچالار". ۲- ائوسیز ییه سیز، باخانی اولمایان،
 سرپرست سیز (فا:بی سرپرست).
باخیم سیز لیک [آ] سرپرست سیز لیک (فا:بی سرپرستی).
باخیم لاما ق [ل] بسله مک (فا:سرویس دادن). **servicing**
باخیم لیک [آ] ۱- (سینما) بیر فیلم ویا وئرلیشی اؤنجه دن
 گۆستریمک و تانیتماق اوچون ییغجام بؤلومو، دئمو
 (فا:دمو). ۲- ویتیرین، بیر فیلم ویا بیرماغانین مال لارینین
 بللی بؤلوم لرین گۆستریشه قویماق اوچون بالاجا جاملی
 یئر. ۳- باخیم اوچون اولان ایشلر.
باخیم یئری [آ] بیر گۆرونتویه باخیلان یئر (فا:دیدگاه).

باخماق، یان باخماق، خور باخماق، سۆزه باخماق، بیر
 شئی قوئسال گۆزله باخماق. "ت، سن؛ ائله سانیلیرکی
 باخ و باغ سۆزو بیر کلمه نین دئییشیک شکیللری اولسون
 و باخماق بیر نوع باغلانتی قورماق دئمکدیر".
باخمالی [ص] باخماغا دیر، گۆرمه لی (فا:دیدنی). **call**
باخمان [آ] ناظر، سورقوجو (فا:بازرس).
باخما یاراق [با] نظره آلمایاراق، ترسینه اولاراق (فا:علیرغم).
باخی [آ] باخیش، یؤن (فا:جهت). **insight**
باخی **baxi** [آ] گیلان غرب داکنندادی {باخیلان یئر، گۆرونتو}.
باخیا [باخ] بخیه.
باخیت [آ] دوروب باخیلان یئر، پنجره (فا:دیدگاه).
باخیجی [ص] ۱- نظارت ائندن (فا:ناظر). ۲- قوللوق ائندن،
 خدمتچی، پرستار لیک ائندن. ۳- فالچی، فال باخان
 (فا:رَمال). **fortuneteller, geomancy**
باخیجی لیک [آ] ۱- باخماق ایشی، گۆزتچیلیک، ناظر اولما
 (فا:نظارت). ۲- قوللوق چولوق، خدمتچی لیک، پرستار لیک.
 ۲- فالچیلیق، فال باخما (فا:رمالی). **geomancy**
باخیر [باخ] پاخیر.
باخیش **baxis** [س، ت] ۱- باخماق طرزی، گۆز لرین افاده
 سی "بو نئجه باخیشدی، آهو باخیشی" (فا:نگرش). **look**
 ۲- [مج] گۆروش، توپلومسال یوخلاما، نظریه "اجتماعی و
 سیاسی باخیشلار" (فا:بینش). **Insight**
باخیش آتماق [س] نظر سالماق، باخماق.
باخیش آچی سی [آ] بیر دوشونجه نی بلیر لی بیر یؤندن اینجه له
 مه، گۆروش آچی سی، گۆروش زاویه سی (فا:زاویه ی نگرش).
باخیشقان [ص] چوخ باخان، باخما اؤز لیلیگ ی اولان.
باخیشلی [ص] باخیش طرزی "جیران باخیشلی".
باخیشماق [س، ت، سن] ۱- بیر بیرینه باخماق ۲- گیزلینجه
 بیر بیرینه باخماق (فا:به همدیگر نگاه کردن).
باخیش وئریمک [س] نظر سالماق، باخماق.
باخیشیق [آ] باخیشیم، سیمتتری (فا:تناظر، تقارن).
باخیشیق سیز [ص] باخیشیم سیز.
باخیشیم [آ] بیر مئحوره گۆره قارشى طرفلرین بنزر اولما

viewpoint

باخیم یوردو [آ] یوخسول، کیمسه‌سیز، یاشلی و سقط
آداملاری باریندیریپ ساخلانان یئر (فا:خانه سالندان).

باخیمدان/بؤه [با] بولحاظدان (فا:از حیث) **with respect to**
باخیملی [ص] اییی باخیمیش، اوزه‌رینده یاخشی چالیشیمیش،
گؤزل، باخمالی، منظره‌لی "باخم لی یئر" ۲-یاراشیقلی.
باخیم‌لی‌لیق [آ] باخیم لی اولما وضعیتی.

باخیمندان [با] بولحاظدان (فا:از حیث). **with respect**
باخیناجاق/باخینجاق [آ] توفکلرده نشانلاماد لیگی (فا:مگسک).
باخینتی [آ] باخ: باخیم، گورمه لی (فا: دیدنی).

باخینماق [ل] ۱- اطرافا باخماق، یان یؤوره سینه
باخماق "اطرافینا باخیندی". ۲- مُعاینه اولونماق.
باخییا [باخ] بخیه.

بادا [آ، فا، شیع] ۱- تندیر و بوجور شئیلر دۆزلتمک اوچون
ایچینه گئچی قیلی قاتیمیش قاتی پالچیق. ۲- یئل، روزگار،
کۆلک (فا:باد). **wind**

بادا گتتمک [س] محو اولماق، پوچا چیخماق.

بادا وئرمک [ل] محواتتمک، پوچا چیخارماق، الدن وئرمک.
بادات [آ] بیر لشیگ گیللردن چوخ شیرین یئر آلما نوعو.^۲
باداخلاماق [ل] باخ: باداقلماق.

بادار [ص] [بادار، پاتیر پاتیر: پوزوق. (ت:بادار، پاتیر پاتیر:
گورولتو سسی].

بادار بادار اولماق [س] چات چات اولماق.

باداس [آ] خرمن گؤتورولدوکدن سونرا قالان سامان و
تاخیل دانالاری، خرمن تۆکوتوسو، باششاق.^۲

باداش [باخ] باغداش.

باداشماق [باخ] باغداشماق.

باداشیق [آ] باغداشیق، هر جهتده بنزریلیگی اولان، هوموژئن
(فا:همگن).

باداق [آ] ۱- سینمیش آغاجی برکیتک اوچون اوْنا
گئچیریلن دمیر حالقا، ائو قوشلارینین آیاقلارینداکی دمیر
حالقا (فا:حلقة آهنی). ۲- باشی یاستی میخ (فا:گل میخ).
۳- بورو مانشوْ، و مُعادلی دیر {باخ: باداقلماق}

باداق واری [ص] [باداق کیمی، میسمارا اوْخشیان.

باداقلانماق [اتد] [باداق ووردورماق. **t~ to trip**

باداقلاشماق [قا] بیریرینه باداق وورماق **to trip each other**

باداقلاماق [ل] [باداقل برکیتک، دمیر حالقا ویا میخ لا
برکیتک و باغلاماق، باداق وورماق، بیرینه آیاق آتاراق
یئخماق (فا:حلقة بستن). **to trip** (ت:باداقماق،
باغداماق؛ بو کلمه باغلاماق (باغ) سؤزونون دیشیمیشیدیر،
و باداق، بادالاق، بادالاماق، باغداماق شکلینده یازیلیب {

باداقلانماق [یل] [باداقل برکیتک **to be tripped**

باداقلی [ص] [باداقل اولماق (فا:حلقة دار).

باداقول [خ] قیپچاق خانی (منگۆ تیمور خان'ین تورونو).^۷
بادالاق [آ] ۱- گۆلشمه ده آیاق آتاراق قارشى
طرفی یئر وورماق، آیاغینی دولاشدیراراق قارشى طرفی
یئر ییخماق ایشی (فا:پشت پازدن در کشتی). **backheel**;
dirty trip ۲- [مج] فیریلداق، حيله، کلک (فا:کلک).
بادالاق قورماق [ل] حيله قورماق، فیریلداق دۆزلتمک
(فا:کلک زدن).

بادالاق لاشماق [آ] [بادالاق لاشماق ایشی.

بادالاق لاشماق [قا] ۱- بیریرینه بادالاق وورماق (فا:پشت پا
زدن). ۲- بیریریه چکیشمک، بیریری ایله یولا گتتمه‌مک.
بادالاق لاما [ل] ۱- بادالاق وورماق ۲- حيله و دوزن قورماق.
بادالاق لانماق [یل] ۱- بادالاق وورولماق ۲- دوزن قورولماق.
بادام [ب] ۱- گۆل گیللردن، آسیالی و اون متر
اؤزنلوغوندا بیر آغاج (فا: **amygdalus communis.ros**)
بادام [آ] (ش ۱۲۶۰-۱۳۴۱) مُسلم قیزی شاماخی لی شاعر دیر.^{۵۲}

بادام آغاجی [آ] [باخ: بادام.

بادام آغیز [آ] [بادام کیمی بالاجا و چکیک آغزی اولان.

بادام ازمه‌سی [آ] [ازیمیش باداملی بیر یئمه لی (فا:پوره بادام).

باداماق [ل] [باداقلماق (گۆرشدۀ) (فا:قیچی کردن در کشتی).

بادام ایچی [آ] [بادامین قاییق ایچینده اولان و یئمه لی بۆلومو

(فا:مغز بادام). **shelled almond**

بادام باجی [آ] گلین و قاینانا ویا یاشلی قادینلارا سایقی

اوچون وئریلن آد (فا: عنوانی برای خانمهای فامیل).

بادام بارماغى [آ] باش بارماق.

بادام بوتنا [آ، ص] بادام ناخشىلى، بادام كىمى گۆللىرى اولان پارچا (فانوعى نقش و نگار بر روى پارچه).

بادام بورا [باخ] بادام چۆرگى.

بادام بېيىق [آ] اۆست دوداقلارنىن اۆستونده بادام ايچى بېچىمىنده اولان بېيىق، بادام بوغلو.

بادامجان [آ] بىرنوع جېر اريك آغاچى (فان: زرد آلوى وحشى).

بادامجىق [باخ] بادامچا. tonsil

بادامچا/بادامجا [آ] بوغاز و خىرتدك ده اولان بادام كىمى بىر اورقان، بوغازين ايكى طرفىنده بىر دانا اولان و گۆرونوشجه باداما اوخشايدان وزى (فان: لوزه).

بادامچا [آ] قوم دا داغ آدى. ساوهده (~ لىق) كند آدى.

بادام چۆرگى [آ] ايچىنه دؤيو لموش شكر و بادام قويو لموش خىردا شىرين چۆرك.

بادامچى [آ] بادام ساتان ويا بادام بئجه رن.

بادام ديرناق [آ] بادام بېچىمىنده اۆزۈنجا ديرناق.

بادامستان badamistan [آ] تارۇم دا كند آدى.

بادامسى/بادامسوۇ [آ] بادام بېچىمىنده اولان.

بادام شگىرى [آ] اينجه بىر شكر طبقه سيله اؤرتو لموش ايچ بادام.

بادام شكىللى [باخ] بادامى.

بادام شىرين [آ] خرم آباد-الشتىر دا كند آدى.

بادام قولاق [آ] بىرنوع قىساقولاقلق قويون (فان: نوعى گوسفند).

بادام قىزىل بۇجىكى [ص] ۲۳-۳۰ سانت اؤزۈنلۈكدا، اريك، بادام و شفتالى كىمى آغاچلاردا ضرر ووران بىر نوع بۇجىك

capnodis henningi

بادامك badamak [آ] تهران-رى تهران-شهر يار آستانا اوج دا كند آدى.

بادام گۆز (لو) [ص، آ] گۆزلىرى بادام كىمى ايرى اولان (فان: چشم بادامى). with almond-shaped eyes

باداملى [ص] ۱-ايچىنه بادام قاتىلمىش (فان: بادامدار) ۲-شاهبۇز، ساين قالا و مراغا دا كند آدى. ساين قالا (داغ) دا داغ آدى.

باداملىق [آ] بادام باغى (فان: باغ بادام).

بادام مۇباسى [آ] بو ميوهنى قايناداراق و شكر و آيرى شىيلر

قاتىلاراق دوزه لن بىرنوع مۇربا (فان: مۇرباى بادام).

بادام وارى [باخ] بادامى.

بادامى (گۆزلى) [باخ] بادام گۆز (فان: چشم بادامى). almond-shaped

بادامبار [آ] تىريزده كند آدى {باداملىق اولان يار و بۇلگه}. **بادام ياغى** [آ] بادام دان چىخارىلان ياغ.

بادان badan [خ] ۱-باتان، باتيش؛ قىزىقلارين چانتاقاي اويماغىنين اۆنلو قىزلاريندان ۲-كۆك اوتلى، گۆده سى قىسا، داواچىلىقدا و صنعتده ايشلەنن، قىرمىزى و آغ گوللو و بعضا چاي كىمى ايشلەنن و موغول چايى دا دئىيلن بىر نوع يىتگى. bergeniya

بادانا [آ] باخ: آغداش.

باداى [خ] باتوئى؛ چنگىز خاقان ۇن اوردوباشى لاريندان ۲.

بادبان [آ، ف، ش، باخ: يىلكن، چىرپىلنگ (فان: بادبان).

بادخريد [آ] تىكان تپه ده كند آدى.

بادراق [آ، ت] ارکك آدلاريندان.

بادرنج [بى، ليمون اوتو، باللى نعناع (فان: بادرنجويه).

melissa

بادرۇق [ص، تا] قاچاق، فرارى.

بادشكن [آ] باخ: يىل قىران (فان: بادشكن). carminative

بادصبا [آ، ف، ش، سحر اسن خفيف سىرين يىل "آچار كىمسە قايىم بادى صبادان غيرى"

بادگش [آ، ف] كۆپه سالما، ايستكان سالما (فان: بادكش).

بادگش قۇرماق (سالماق) [ل] كوپه سالماق.

بادىكى badiki [آ] خوى، اؤرميه و اقليد ده كند آدى {۱-بادىك+ى: اؤردك بئجه ريلن يثر ۲-باداق و باديش كىمى سۆزلرله كؤكداش اولاراق: باغلى و حصارلى يثر}.

بادلى/بادئلى [آ] ميانا دا كند آدى {۱-باتماق و اۆستون گلمك سۆزۈنه باغلىدير ۲-باد و اۆزل توپراقلا ايلگىلىدير}.

بادليج [آ] بىرنوع جنگى توفنگ (سونرالار بالمىز دئىيلىب) ۸۲.

بادمحمود [آ] تىكان تپه ده كند آدى {بات+محمود}.

بادوور [آ] باخ: باتور، اوغلان آدى (فان: نام پسر).

بادورۇق baduruq [آ] ۱-باخ: باتو+اوورۇق، باتور، قهرمان.

باديه/بادييه [badiyeh] ۱-چۆل ۲-آغزى گىنىش بۇيوك قاب(فا:باديه). {باخ: پوتلوق، بارداق}.

بار [bar] ۱-ياللى گىتمه "بار تۇتماق". ۲-[تا] چۆرك و بۇيات غذا لاردا دوزه لن پاس، كۆف. ۳-[فا] وئريم، محصول "آعاجلار ياخشى بار وئريدير(فا:بار، وزن). ۴-حاصر، قالا {ت: وار، موجود، بۇيوك؛ بارماق فعل ايله ايلگىلى اولاراق واريلان و اوردا بارينان يئرى گۆسته رير؛ فارسجادا ايشله نن "بار" بو سۆزله ايلگىلى اولماليدير البته "بارو، باره و بار(قالا)" و باراژ كيمى كلمه لر بۆرومك سۆزونه ياخين گۆروكور، البته بارماق و باريناق سۆزلرى دؤوار مفهوم ايله ايلگىسىز دىيل، باخ: بۆرومك}.

بار۲ [آ،اين] ۱-دانس و ايلنجه يئرى، آياق اؤستو ايچكى ايچيلن ميخانا۲- [فر،يو] هاوا باسينجى ييرىمى. ۳- [فر] هالتر ميله سى {باخ: بارا، بۆرومك}.

بار [خ] انسان آدى: بارباق، باربگ (وارلى بگ)، باربول، باربۇغا، بارتىگين، باردير ليگ.

بارا/بورا [خ] بۇلقار خانلاريندان. {باخ: بۇرى، بورا}.

بارابار [باخ] برابر.

بارابان [آ] بير نوع داوول، باخ: بالابان.

بارات [باخ] برات.

باراقا [آ] دليل و قانيتلايان شئى "جاناوار قويون يئير، چوبان بۇتون باراتاسينى يعنى قالان سۆمۆك و درى سيني نشان وئرمه سه اونون جريمه سين وئير" ۱۱۴.

باراجوق [baracuq] [آ] اؤرميه، ده كند آدى {بالاجا واريلان يئر}.

باراجين [baracin] [آ] قزوين ده چاي و كند آدى {بارماق/ وارقان دان: بارا+چين: دۆزوملو و ياخشى واريلان يئر}.

بارادوست [baradost] [آ] ۱-عثمانليلار قاتيلان بير كورمانج بۇيو ۲۰۹. ۲-اؤرميه ده كندستان و چاي آدى {بارا بۇلغار خانلارينداندير و بارماق/وارماق فعلينه باغلى اولاراق وئريملى ليك آنلاميندادير و بارادوست سۆزوده خانا يۇلداس اولان مفهوموندا بير بۇيو نشان وئيرير،}.

بارازلى [آ] مراغادا كند آدى {بو كلمه وئريملى يئر و حاصر مفهوموندادير، (اؤرنك داپاز، آياز)، باخ: بار}.

۲-صادق، گوۋيلىر ۳-[خ] گۆى تۆركلر دۇنمى بگ لريندن و كورشاد'ين قيرخ يۇلداسيندان ييرى ۷.

باده [آ،فا] ايچكى، شراب، چاخير (فا:باده).

باده پرست [آ،ص،فا] ايچكى دۆشگونو (فا:باده پرست).

باده كند [آ] شامخور'دا شهر آدى ۲۴۰.

باده نوش [آ،ص،فا] ايچكى ايچن (فا:باده نوش).

باده لى [ص] عشق باده سى ايچميش كيمسه.

بادى [badi] [آ] ۱-ساخسى، نيمچه، دؤورۇ (فا:باديه) {باديه}.

بادى بادی يئريمگ [س] اؤردك كيمى ايكي يانا ساللاناراق يئريمك (فا:مثل اردك راه رفتن).

باديا [آ] سوت ساغماغا يارايان قاب {باخ: بادى، باديه}.

بادياچا [آ] بالاجا باديا.

باديان [badyan] [آ،بى] كۆللوق لاردا و زيبيل لى يئرلرده ييتن زهر لى بير ييتكى، باخ: آغى اوتۇ.

باديج [badic] [آ،بى] ۱-باقلا لوييا نوخود فيرنكى كيمى تازا سبزه لرده توخوملارين سيراناميش اولدوغو قاييق. ۲-باقلا و تاخيل ييغيمى سونراسى يئرده قالان كۆشلى دانالار {ت: آسما چارداغى؛ باخ: باماق/باغلاماق}.

باديش [آ،باخ: بادالاق، باداق] تويوقلارين آياغينا تاخيلان چيت پارچاسى، ساپدان توخونما حالقا (فا:حلقه قوزك پا).

باديك/بادى [badi] [آ] ۱-اؤردك و قاز بالاسى ۲-[مج] قيسا بۇيلو ۲.

باديمجان [آ،ب،ت] (بوتوگه) ايكي چنك لى، قيزيل كۆك لو، ياپراقلارى بۇز ياشيل، اؤزون و چيچك لرى مۇر، اؤتسۇو بير ييتكى (فا:بادمجان). *solanum melangena*.

باديمجان تۇرشوسو [آ] باديمجانى آرجا قيزاردراق مۇختلف گۆى لرله سيركه يه قويوب و اوندن دوزه لن بيرنوع تورشو.

باديمجان گيللر [آ،بى] ايكي چنك ليلردن بير سۇى، اؤرنك: دۇماتس، بييار، باديمجان، بامادور، آدام اوتو (فا:تيره بادمجان ها). *solanaceae*.

باديمجان ليق [آ] باديمجان اكيلميش يئر.

باديمجان مۇباسى [آ] باديمجانلا دۆزه لن بيرنوع مۇبا.

باديمجانى [ص] باديمجان رنگلى "توند بئۇشه يى".

بادى [badi] [آ] بير نوع بۇيوك قاب، باخ: باديه (فا:باديه).

باراژ [آفر، باخ: بار ۱، بورومک] سۆبندی، آتیز (فا:سد).	بارینیلان یتره اشاره اولونور، باخ: وارقاق، وار/بار.
باراسی چیخماق [س] گیزلیدیگی ایشین اوستو آچیلماق (فا:گندش درآمدن).	باران ۲ [آ،فا،شع] یاغمور، یاغیش (فا:باران).
باراسین آچماق [ل] بیرینین گیزلیدیگی ایشین اوستونو آچماق (فا:مچش را باز کردن).	بارانبات [آ] آذربایجان دا داغ آدی ۲۴۰.
باراق [آ] ۱-پارق، بالاجا آو ایتی، تۆرك میتولوزی- سینده آدی گنچن چوخ تویلو، ایری باشلی کۆپک؛ ۲- م ۱۶جی یۆزیده، آنادولو- اؤسکو دره بؤلگه سینده، یابان اری تۆرك لریندن بیر بوی آدی ۸۵. ۳-قارا خاتای امیرلریندن ۲۹. عثمانلی (مراد) دؤنمی بیردیزجی آدی (باراق رئیس)، آنادولو سلجوقلولاری دؤنمی بکتاشی بابالاریندان (باروق بابا)، بابورخان دؤنمی سمرقندبگ لریندن سوینوچوک خانین اوغلو. ۴-تورکمنجه بیر نوع قاز قوشونا دئییلیر ۷ {ت، دده، باخ: پاریلداماق، پارلاق}.	باران باتیر [آ] یاقوتلاردا ائولری قورویان تانری آدی ۳۱۱.
باراقویماق [س] دئمک ایسته مەدیگی سۆز بیر لحظه آغزیندان چیخماق، اؤزونو لو وئرمک (فا:خیط کاشتن).	بارانجر / بارانجار [آ] بولغارتورکلریندن بیر بوی ۲۰۹.
باراکاللاه [ن] احسن، یاشاسین و ساغ اول آنلامیندا بیر سۆز (فا:باراکاللاه).	باراندوز / باراندیز [آ] barandüz اؤرمیه ده کند و چای آدی {۱-واریلان دۆز لوک یتر ۲-قاراقویونلو بویو دۆز لوگو}.
باراللی [آ] سهند داغلاریندا گۆزل بیر دره آدی ۸.	بارانقار [آ] ساغ، اوردونون ساغ جناحی ۲۶. میانا دا کند آدی.
بارالی چای [آ] تبریز، مهران چای بؤلگه سینده چای آدی.	بارانلی [آ] ۱-قاراقویونلو طایفاسینین آیری آدی، باخ: قاراقویونلولار ۲-تبریزده کند آدی؛ باخ: سؤلدوز. {وارانلی}.
بارامالام baramala [آ] ۱-ایک قوردو و قوزاسی، ایک لیف لریندن هؤرولموش، تیرتیل یوواسی (فا:پيله). ۲-دیشین دیینده عمله گلن شیش. {بارینماق سۆزوندن آلتیناراق اؤزو توخودوغو تور ایچینده بارینان بۇجگی گۆسته ریر}.	بارانی [آ] سؤلدوز (عجم، ~کورد) دا کند آدی {بارانلی}.
باراماتوخومو [آ] ایک قوردو کپه نگینین یومورتاسی.	باربار باغیرماق [س] باربار بریلده مک، اوجا سسله باغیرماق "بو شله نی هارا گؤتوروم؟ دئییه باربار باغیردی".
باراماجی [آ] باراما بنجرن (فا:پيله ور).	باربارداغی / باربارقالاسی [آ] خیوادا داغی آدی {هؤرولو دؤوارلار معنا سیندا دیر ۶}.
باراماجیلیق [آ] باراما بنجرمه ایشی (فا:پيله وری).	بارباشی [آ] بار اوینوندا باش سیرادا اولان کیمسه.
باراماقوردو [آ] باراملاری هؤرن قورد و تیرتیل (فا:کرم ابریشم).	بارباگان barbakan [آ] ۱-قالالاردا دؤشمه اوخ آتماق اؤچون دۆزه لن دلیک. ۲-دایاق (حایل) دؤوارلاردا سؤیون قالما ساسی اؤچون دۆزه لن دلیک لر (فا:~) (فر:باخ:بورومک).
بارامالاماق [س] ۱-قوزا باغلاماق، باراما دوزه نیلمک (فا:پيله بستن). ۲-دیش اتینده شیش عمله گلکمک.	باربوت [آ] بیر نوع قمار اوینو.
باران, baran [آ] واران، چوخلو یتر آدلاریندا اؤزونو گۆسته ریر و برؤن، باران، بران، بار، بر شکلینده و آنلامجا واریلیب	باربوتیا [آ، ایتالیانجا] ۱- [ییتیگی] بیر نوع لوییا mullus barbahis (فا:لوییاچیتی). ۲- [ح] بیر نوع بالیق.
	باربین barbin [آ] اؤرمیه ده کند آدی {مینلرجه وئریملی و بول}.
	بارت bart [آ، ت] ۱-بارداق، قاب، شراب ایچیلن قاب. ۲- شراب و آخچی ماده لرین اؤلچوسو. ۳- [تا] یارا.
	بارتاز [آ] زنگیلان دا کند آدی ۲۴۰.
	بارتانباهادیر [خ] چنگیزخان ین بویوک دده لریندن ۷. {بارتان / وارتان، باخ: وار+تان ۷}.
	بارتو bartu [خ] ۱-وارلیق، ثروت ۲-منزیل، واریلجاق یتر ۳-گؤی اوردو دؤولتی خانلاریندان ۷.
	بارتوتماق [س] بار اوینو اویناماق (فا:رقصیدن).
	بارتیق [آ] هئیکل، یوتو ۷.
	بارجادوردو [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ۷.

بارچا [آ] باخ: پارچا.

بارچانویون [خ] بارچا+تویون، اویغورخاقانلیغی بگ لریندن^۷.

بارچادورموش / بارچادوغدو [آ] اویغور یازیتلاریندا بگ آدی^۷.

بارچاق [آ] قیلچ قېضه سینین سییری: باخ: بارچا {باخ: بورومک}.

بارجکند [آ] بارچینلیق یاخینیندا خوارزم شهر لریندن بیرى^{۱۲}.

بارجوق [آ] بارcuq - ۱- تاختا و کچهدن دۆزه لن کچیک

هئیکل^۷. باخ: بۇرخان ۲- [ت] ۱- تورکوستاندا ایندیکى

مارال باشی شهرى نین یثرینده تیکیلن و تیکیلیشى آلپ-

ارتونقا یا (افراسیاب) نسبت وئریلن و چاروق تورکلىرى نین

اوتوردوغو بیر شهرین آدی^{۱۲}. ۳- خزر خاقانلیغی دۇنمی،

اوردوباشی لاریندان ۴- قاراخانلیلار دۇنمی بگ لریندن^۷. ۴-

آیدی بارچوق سلاله سی اویغور بۇلگه سینده حۇکوم

سۆره رک ۱۲۰۹ جى ایلده چنگیزخانا تابع اولدو، بارچوق، ون

اؤلوموندن سۇنرا اوچ اوغلو، آردآردا تخته اوتوردولار،

اۆلینجى سی، تۇراکینا (اۆکتای خانین ائشى) دۇنمی اؤلدو،

ایکینجى سی منگوخان زامانى بۇ سۇچلا کى ایسته ییردی

جوْما گوْنو بوْتون ناماز قیلانلاری بئش بالیق شهرینده قتل-

عام ائتسین قارداشی طرفیندن اؤلدورولدو.

بارجوق آرت تیگین [آ] قوچو اویغورلاری دۇنمی تیگین لریندن^۷.

بارجى [آ] بار ایشله دن کیمسه.

بارجین [آ] ۱- اپیکلى قُماش، قطیفه ۲- قاراخانلیلار دۇنمی

بگ لریندن. ۳- [ت] بارچان کیمی ده یازیلان بیر یئر آدی^۷.

بارجینلی [آ] قایی بوینا عاید یئر آدی (۱۶ جى قرن)^{۲۵}.

بارجین ليق [آ] سیردریا بۇلگه سینده شهر آدی^{۱۲}.

بارداجیق اریگی [آ، بی] ایری و دادلی بیر نوع اریک

(فانوعی زرد آلو). hyoscyamus. sol

باردایش [باخ] باغداش.

باردایش قورماق [باخ] باغداش قورماق.

بارداغی داشیرماق [ل] صبرینی تۆکتمک.

بارداق [آ، تا] فنجان، سواقبی (فا: لیوان، پیاله).

cup {سن؛ باخ بورو، بورومک}

بارداق آلتی [آ] بارداغین قویو لدوغو یثری کیرلتمه مک

اوچون بارداغین آلتینا قویولان اؤرتوک (فا: زیر لیوانی).

بارداق اریگی [آ] بیرنوع ایری اریک نوعو.

بارداقچی [آ] بارداق دوژلدن و آلیب ساتان کیمسه.

باردام [آ] وارلیق، غنیمت، بۇللوک^۷.

باردان bardan [آ، فا] خارال، یوک داشیما تلیسی، بۇیوک

کیسه (فا: باردان). large sack

باردو bardo [آ] آیقیر ایله دیشی ائششک جوتلشمه سیندن

عمله گلن حیوان^۲.

بارده bardeh [آ] شهر کرددا کند آدی {بار+ده: باریلان یئر}.

باردی bardi [آ] واردی (وارماق دان)^۷.

باردیباي [آ] باخ: واردی+ باي [خ] قیرقیز بگ لریندن^۷.

بارز bariz [آ، ع] آچیق، آیدین، گۆزه چارپان، بلیرگین (فا: ~).

بارزا barza [آ] ۱۶ جى یۆز ییلده، آنادولو-مستشه تورک لرینه

منسوب بیر بوی آدی^{۸۵}. {بارس+ا}.

بارزاوۇ [آ] آستارادا داغ آدی^{۲۴}.

بارزیل [آ] خیوادا کند آدی {بارس+ایل: بارسیل لره منسوب}.

بارس bars [آ] ۱- تورک لرین ۱۲ لی حیوان تقویمینده کى

ایللردن بیرى، بارس ایلى. باخ: بارس ۲. ۲- بیت بیره ساشما-

غینین قابارماسی {ت، گۆ، سن: بارس}؛ بارس سۆزو تورک

دیلى نین ان اسکی سۆزجوکلریندندیر، جناب هادی بۇ

سۆزو روس کۆکنلی بیلیر و پارس/فارس شکلینده

فارسجا یا و سۇنرا تۆركجه يه گنجییدیر، البتده چوخ

گنجیشلرده بیر کلمه رۇسجادان قوم آدیندا فارسجا یا

گنچه رک و سۇنرا حیوان آدیندا تورکجه يه گنچه گى

(اؤز لیلیکله فارسجادا لئوپار معنا سیندا یا یقین اولما یاراق)

چتین گۆروکور، بۇ احتمالدا واردیر کى بارس سۆزو

بارساماق (دیواندا: وارماق) فعل ایله ایلگیلی اولسون بئيله-

کى بارس ان هیز لی قاجماقلا بیر یئرله وارماغا سمبولدور. {

بارس ۲ [آ، دی] کدی گیللردن ایستی بۇلگه لرده یاشایان،

دری سی بنک لی بعضاً دۆز قارا، چئویک، بیرتیجی، اتجیل،

ممه لی حیوان، لئوپار بیر نوع قافلان (فا: یۆز پلنگ). felis

pardus

بارس... [آ] گۆی تورک، اوغوزنامه، کؤله منلر دۇنمی ایشله

نن انسان آدلاریندان: ~آلپ، ~اجار، ~اؤختای، ~اؤرونقو، ~

بارقىماق [س، تا] بالقىماق، پارلاماق، ايشيق ساجماق.

بارقىن [آ] ۱- گزگين، سياح ۲- قرارلى، عزم لى ۷.

بارک/ بارکا bark [آ] ۱- ائوبارک، دینلەمە یثرى، باخ: پارک.

۲- گۆی تورکلرده: آیت مزار، ائو ۵؛ اۇنجه لری ساری و

اۇيغورلارین کندلشمه یه آغیرلیق وئرمه سیندن سونرا

”داشدا دۆزه لن ائو“ آتلامیندا ایشلنمیشدیر ۷ {ت بارک}

ائو و ملک؛ بو کلمه ایندی اینگیلجه ده یاقین اولماغینا

رغمأ چوخ اسکى تورک سۆزجوک لریندندير و بارماق

و ارماق سۆزۈندن آلیناراق واریلان و دینلەمە یثرینه دئییلیر

و اینگیلجه ده همان آتلاما یاخین بیر آتلامدا ایشله نیر ۷.

بارک الله barikallah [با] باخ : باراکا لله.

بارکا barka [آ، ایتا لیانجا] بؤ یوک صندل {باخ پارک}.

بارکات barkat [آ] هئیکل، یؤتۈ ۷.

بارکاخان [آ] بابیارس خان اوغو لاریندان ۷.

بارکان barkan [آ] ۱- اویناق توپراق، باتاقلیق ۲- بار+قان؛

واران، اولاشان؛ کومان خانى؛ قاراخانلى کوموتانى، چنگیز

خان ین اولوبالاریندان ۷. ۳- اوغوزخان زامانى آدى گنجچن

بیر بؤلگه ۵. ۴- [بى، ت] مئرسین آغاچى (فا: آس، مورد).

بارکئش [ص، فا] یوک داشیيان (فا: بارکش).

بارک توتار [خ] اۇيغور يازيتلاریندا آدى گنجچن بیر بگ ۷.

بارکلانماق [س] ائو صاحبی اولماق، ائولنمک ۷.

بارگاه [آ، فا] یوکسک دیوان، ایدین له گیریلن یئر، ساری.

بارگیرو [آ] عثمانلى بیر لیگینده یئر آلان بیر تورک بویو ۲۹.

بارلا [آ] پارلاق، گۆز آلیجی ۷.

بارلاس [آ] ۱- چکیجی، جاذب ۲- وارلیق، ثروت ۳- تمیز،

[خ]. ۱- تیمۇرگۆرخان ین باغلى اولدوغو اویماق و بو

اویماغین قۇروجوسو اولان بگ ۷. ۳- چاغاتای اولوسونو

تشکیل وئرن دۆرد بؤلۈمدن بیرى ۱۲. {بارلى، پارلاق}.

بارلاق [آ] پارلاق؛ اۇيغور يازيتلاریندا آدى گنجچن بیر بگ ۷.

بارلانماق [س] بار وئرمک، بار باغلاماق.

بارلى [ص] ۱- وئریملی، ژنگین. ۲- انسان آدى: سبای، سبگه.

بارلیق [آ] باخ: وارلیق ۷.

بارماغی اولماق [س] الی اولماق، بیرایشده اشتراکی اولماق

تۇغان، سبای، سخان، سبگ، سبۇغا ستمۇر، سار، سگۆن.

بارساق [باخ] باغیرساق.

بارسام [آ، دی] اۆزگک لری تیکانلى و زهير لى بیر نوع چاربان

بالینى ۲. **trachius vipera**

بارساما [آ، بی] یشمک لره قویولان یاپراقلاری گۆزل قۇخولو

ننعا و یابان ککیگی نین اورتاق آدى ۲.

بارسچی [آ] بارسلاری یتیشدیرن، شاهین بارس لارینا یتتیرن.

بارسغان [آ، ت] ۱- آلپر تونقانین (افراسیاین) اوغلونون آدى

و اونون قوردوغو شهرین آدى. ۲- بیر تورک طایفا آدى.

بارسقان سگۆن [آ] ییگه خاقان ین اوردوباشی لاریندان ۷.

بارسۇق [آ] پۇرسۇق ۷.

بارسۇم [آ] شامخور دا کند آدى ۲۴.

بارسیل barsil [آ] خزر امپراتورلۇغو اوردوباشی لاریندان ۷.

بارسیلر [آ] باریسل قومونون ایزینی مق بیرینجی مین

ایلین سون یوز ایللرینده گۆرۈرۈک، بۇ قوم سونرالار

بولغالار ترکیبینده قافقازا گلدیلر و او دۇنم بولغالارین

بیر قولو تانییردیلار، بۇ تورک قومو ۴- ۵- جى يۆزىلرده

خزرىن شمال غرىبنده، ۵- ۸- جى يۆزىلرده كۆر چایى نین

ساحلىنه كۆچۈپ خزرخاقانلىغیندا اشتراك ائتدیلر ۸. بو

کلمه تۆركجه بارس(پلنگ) سۆزۈندن تۆره نیبدير، زكى

ولیدی توغانین فیکریجه بارسیل طایفاسی همان بورچالو

لاردیلار و عرب هجومو زامانی داغیستاندا یاشاییردیلار،

بۇگون بورچالی لارین بیر حصه سی كۆر چایى نین كناریندا

گۆرجوستاندا و بیر حصه سیده سۇلدوزدا یاشاییرلار ۹.

بارشین [آ] آبی اۆزۈمو.

بارفیکس [آ، فر] بیرنوع ژیمناستیک آلتی.

باروغا [آ] سۇ آرخی.

بارقه barique [آ، ع] شیمشک، ایلدیریم پارتیلیتى سى (فا: ه).

بارقۇ [آ] نعمت، غنیمت ۷. {باخ: بارک، و ارماق}

بارقۇش [خ] غنیمت؛ سلجۇقلولار دۇنمى شام والىلریندن ۷.

بارقۇق [آ] ثروت، وارلىق؛ مېصير كۆ له من لرى نین سون خانى ۷.

بارقى [خ] قطیفه؛ قیزیلار لارین ائدیگننه اویماغی دپ دده سی ۷.

بارقیٹ [آ] قطیفه. حمام حوله سی ۷.

الوثریشلی باریناق یئری اوتلاق اولدوغو اوچون مجازا بو معنادا ایشلنیر، بو باخیشلا : مرند، ماران، مارکان، ماراغا و چوخلو یئر آدلاریندا بو مفهوم ایزینی گۆرمک اولار، و مارال (اوتلوق یئر عاید اولان حیوان) و مارالان (واریلان آلان ویئر) یئر مفهوموندا اولور، باخ: مارا؛ ممدوف بو کلمه نی یئر آدلاریندا تپه آتلامیندا ییلیر ۲۴۲-۲۶}.

بارماق ائله‌مک [ل] قورددالماق، انگل له‌مک.

بارماق اوتو [آ، بی] بیرنوع ییتگی (فا: گل پنجه علی).

بارماق اوجو [ظ، دا] ۱-تلسیک، اؤتری، جدی اولمایان. ۲-

تقریبی حسابلا (فا: سرانگشتی). **finger tip**

بارماق اوزاتماق [س] بیرینین ایشینه قاریشماق.

بارماق اوزومو [آ، بی] سپیندان یارالانیلان چوخ ایلیک بیر قیش سبزه‌سی، بارماق کیمی اوزون اولان بیر نوع اوزوم (فا: انگور ریش بابا). **allium porrum**

بارماق ایزی [آ] کیملیگی بللی اتمک اوچون بارماقلاردان گؤتورولن ایز (فا: اثرانگشت). **fingerprint**

بارماق بارماق [ص] بارماقجا، آراز، کیچیک حصه لرده.

بارماق جالیق [آ] قورونما اوچون بارماقلارا گئچیریلین شئی

(دمیرچی و بیچین چیلر اوچون) (فا: انگشتانه و شبیه آن).

بارماق جیق [آ] ۱-بالاجا بارماق (فا: انگشتک) ۲-باماقلارا گئیلین بیرنوع الجک.

بارماق جیل [آ] بارماغا تاخیلان بزرک شئی لری (فا: انگشتانه).

بارماقچا [آ] اؤزوک.

بارماقچالیق [آ] اؤزوک و اؤسکوکه بنزر هر شئی.

بارماق حسابی [آ] ۱-باماقلاری قوللاراق حسابلاماق. on

2 fingers ۲-چوخ اؤتری دیرلندیرمه (فا: سرانگشتی).

بارماق سۇخماق [آ] انگل له مک، فضا لوق اتمک.

بارماق سیز [ص] بارماغی اولمایان.

بارماق سیلکه له‌مک [ل] هده له‌مک، قورخوتماق.

بارماقلا ساییلماق [س] سایه چوخ آز اولماق.

بارماق شیقیلدا تئماق [آ] بارماغین بندلرین سسلندیرمک.

بارماق قالدیرماق [آ] بارماغین قالدیراراق رخصت ایسته‌مک.

بارماقلا گؤستريلمک [س] چوخ اؤنلو و مشهور اولماق.

بارماغی دیشینده [ظ] حثیرت ایچینده.

بارماغیندا اویئاتماق [ل] اله سالماق، اویئاتماق

بارماغینی دیشله مک [س] پشیمان اولماق.

barmaq ۱-انسانین ال ویا آياقلارينين هره‌سینده

اولان بشش دانا ویا حیوانلارین آياقلاريندا اولان متحرک

عضولارين هر بیرى، ال کیمی هر شئیده چیخیتی لارا

وثریلن آد (انسان الینده بشش بارماغا وثریلن آدلار: باش،

شهادت، اورتا، آدسیز، کیچیک/چنچه له) (فا: انگشت).

finger ۲-بیر تکرده مرکزدن چمبره قدر اوزانان چوبوق

لارین هر بیرى ۳-(شعرده) هجا اؤلچوسو، مصرع لرده کى

هجالارین سایه سینا اساسلانا اؤلچو. ۴-[د] چالقیچی-

نین اساس موسیقی مئلودیاسینا اویقون اولاراق علاوه

ائتدیگی آهنگ. ۵-بعضی ییتگی و کوللارین ویا

چیچک لرین شیتیل چوبوغو. {سن؛ بو کلمه دیواندا آرنگ

اولاراق ایشلننیم و محتملا ارمک (یئتیشمک) سؤزوندن

آلینمادیر بونا بنزر، بارماق سؤزوده آد اولاراق کؤکو همان

ائیکمه باغلانیر بو حسابلاکی بارماق بیرشئی توتماق اوچون

اولین شئیدیرکى اوزادا طرف اوزانیر و اونا طرف گئدیر^۱.

بارماق ۲ [س] ۱-وارماق، یئتیشمک، گتتمک (فا: رسیدن) ۲-

اؤزبکلرین قونرات اویماغی اؤلوبابالاریندان^۶ {ت، گؤ،

بو کلمه بیر یئر یئتیریب یئرلشمک و بارینماق مفهوموندا

یئر آدلاریندا ایشلننیر، نجه کی ماکی شهرینده بارون

کندی واریلان یئرله شیم یئرینی گوسته‌یر، بارینج کندی

تبریز یاخین لیغیندا همن بو آنلامدادیر؛ یئنه ده "م،

ب" حرف دیشمه‌سی ده اؤنم داشیر، مثال اوچون دیواندا:

ماندیرماق (باندیرماق)، مانیلماق (بانیلماق)، مانغیرماق

(بانغیرماق، باغیرماق)، ویا من (بن)، بنزه‌مک (منغزه‌مک)،

بین (مین)، بینمک (مینمک)، مونچوق (بونچوق)، بوینوز

(مونغوز) سؤزلرینه اشاره اتمک اولار، بو جور حرف

دیشلمه‌سی هم اورخون و هم سؤمثر یازی لاریندا گؤزه

دیر، بوقورالا باخارساق محتملا "بارماق/وارماق" سؤزونو،

مارماق شکلینده تصور اتمک اولار و بؤیوک احتمال لا

مارا/مرا سؤزو واریلان و بارینان یئر دئمکدیر (ان

بارماق گولو [آ] چوبان یاسدیغی.

بارماقلاق [آ] ۱- واریجی ۲- ۱۱ لک ۳- وارلیق؛ گؤی تورکلر

دؤنمی بگ لریندن و کورشد؛ ین قیرخ یولدشیندن بیرى.

بارماقلاق چوزون بیلگ [آ] بیلگه خاقان دؤنمی بگ لریندن.

بارماق لاماق [ل] ۱- بارماقلا بیر شئی قوردا لاماق، الله مک،

بیرینه بارماقلا توخونماق. ۲ to finger - بارماقلا بیر زادا

توخونوب یشمک "بالی بارماقلاماق" (فا: ناخنک زدن).

بارماق لناماق [بل] بارماق لاماق ایشی گؤرولمک (فا: ف. م).

بارماق لیق [آ] ۱- دیک و آر آرالیق لی دوزولموش دمبر ویا

آغاج چوبوق لار، قورخولوق "پنجره و تارلا بارماق لیغی"

(فا: نرده). ۲ fence - بارماغا تاخیلان شئی، بارماق جالیق

(فا: انگشتانه). thimble

بارماق لیق سیز [ص] بارماق لیغی اولمایان (فا: بدون نرده).

بارماق لیق لی [ص] بارماق لیغی اولان (فا: نرده دار).

بارماق واری [ظ] بارماغا اوخشار، بارماغا بنزر.

بارمان [آ] ۱- وارلیق، موجودیت. ۲- آلپر توتقانین اوغلو.

بارو [آ] ۱- اؤرمیه ده کند آدی {باخ: بارى، حصار}.

باروک barok [آ، فر] م ۱۶۰۰ تا ۱۷۵۰ ایل لرینده رسیم و

معمارلیق دا ایشله ن بیر او سلوب (فا: باروک).

بارو کای [آ] انسان آدی، باخ: وار+ اوخ+ آی.

باروت barut [باخ] باریت grnpowder

باروت آغاجی [آ] زنجان و هشتری ده کند آدی.

باروچ [آ] مرند ده کند آدی {بارى+ج}.

باروق baruq [آ] مسند، دایاناق. ۲- اردییل و هشتری ده

کند آدی. باخ: باراق

بارولاس [آ] بیر تورک بو یو، باخ: بابور^{۲۰۹}، باخ: بارلاس.

بارولای [آ] باریل+ آی [خ] اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی.

بارون barun [آ] ماکی، کند آدی. {باخ: وارماق/ بارماق}

باروندوق [آ] باریناق؛ تیمور گورخان ین اوردو باشی لاریندان.

بارود [آ] قزوین- معلم کلایه دا کند آدی.

باروژ [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بارى+ج} باروژ.

بارومتر [آ، فر] باسینچ اؤلچر (فا: بارومتر).

باره barə [ظ، فا] مورد، باخیم "بواره ده: بو موردده" (فا: ~).

بارهاواسی [آ] بار او یونوندا تک ویا توپلو اولاراق سؤیله ن

ازگی و اوخوماق، بیر نوع یاللی هاواسی.

بارى/ بارو [آ] دؤوار، حصار. {فا 'بارو'، باخ: باراز، بو کلمه نین

تورکجه اولماسینا ده خدا کتاییندا اشارة اولونوب، باخ: بار}.

بارى bari [آ] قوشاچای، اردییل، اؤرمیه و هتريس ده کند آدی

{۱- حصار. ۲- وارماقدان: ارن، یتیشین}.

بارى bari [با] هنج اولمازسا، هنج دئیسلسه، بئيله ايسه

"بولارکى قويمایاقلار بيز ياتاق بارى بيزده گتسک".

باریئر baryer [آ] دوزلتمه انگل، یول کنارلاریندا و آت

یاریشما یشلرینین قیراقلاریندا دؤزه نیلن دؤوارجیق

(فا: مانع). {فر' باخ: بار/ بارماق، بورومک}

بارى بگیم [آ] انسان آدی، باخ: بارى+ بگیم.

باریت barit [آ، فر] «باريوم سؤزوندن» پارتلاييجی بیر ماده

(فا: باروت).

باریتچی [آ] باریت دوزلدن، باریت قاییران و یا ساتان

کیمسه (فا: باروت ساز).

باریت قابی [آ] باریت قوتوسو، باریتی ساخلاماغا یارایان قاب.

باریت قوخوسو گلیر [دئیم] مُحاربه ایی سی گلیر.

باریت قوخوسو [آ] ۱- باریتدان چیخان قوخو. ۲- [مج] ساواش.

باریت کیمی آچیلماق (بارتلاماق) [س] اؤزوندن چیخماق،

قیشقیرماق، باغیرماق.

باریتلا اوینماق [ل] تهلیکه لی ایشه ال آتماق.

باریت لاماق [ل] باریت دؤلدورماق (فا: باروت کردن توپ).

باریت لیق [آ] ۱- اودلو یاراق لاردا باریت تۆکولن یش

(فا: محل باروت در توپ و تفنگ). ۲- باریت دوزلتمه گه

یارایان هر شئی (فا: مناسب برای باروت سازی).

باریتون [آ، ایٹا لیانجا] موسیقی ده بیر سس تونو (فا: باریتون).

باریتی [آ] باریت رنگینده (فا: باروتی).

باریتی قوروساخلاماق [ل] مُحاربه و مُدافعه یه دایم حاضر اولماق.

باریچو خان [آ] انسان آدی، باخ: واریجی+ خان.

باریس [آ] خیاء دا کند آدی {بارى+ اؤز، باریز/ بارى+ ز}.

باریش baris [آ] صلح، بیر ساواش سیراسیندا اؤزلاشما ایشی،

خصومتی قیراغا قویما، باریشما، واریش (فا: صلح). peace

باریش بوزان [آ] آرا ووران (فا: صلح شکن). **aggressive**
باریش جیل / باریشچی [ص] باریش سنور (فا: صلح طلب).
باریش جیلیق [آ] باریش سنومه وضعیتی (فا: صلح جویی).
باریشدیروماق [ل] ایکی طرفین باریشماسینا چالیشماق،
 اوژلاشدیرماق (فا: صلح دادن). **to reconcile**
باریشدیویجی [آ] باریشدیران (فا: مصلح). **peacemaker**
باریشدیویجیلیق [آ] بارشدیرما ایشی (فا: صلح جویی).
باریش سنور [ص] باریش ایستین، باریش جیل (فا: صلح جو). **peace-seeker**
باریش سنورلیک [آ] باریش سنور اولما وضعیتی (فا: صلح جویی).
باریش گوروش اولماق [س] هر جور چتین لیگه رغماً باریشماق.
باریشماز [ص] باریشماغا یول وثرمه یین، باریشمایان (فا: صلح ناپذیر). **irreconciable**
باریشمازلیق [آ] باریشمایا یول وثرمه مزلیک (فا: صلح ناپذیری).
باریشماق **barışmaq** [س] اوژلاشماق، یوللاشماق، سازیش
 ائله مک (فا: صلح کردن) {ت، سن}.
باریشیق اولماق [س] باریش اورتامی دوزنلنمک.
باریشیق [آ] ۱- باشقاسیلا باریش وضعیتینده اولما، اوژلاشما
 (فا: آشتی). ۲- او لکهنین باریش ایچینده اولما وضعیتی.
باریشیقچی [آ] باریشدیویجی (فا: صلح جو).
باریشیق لیق [آ] باریشیق اولما وضعیتی (فا: صلح جویی).
باریق [آ] اساس، اساس اولان، محفوظ، باخ: باری.^۷
باریق / باریکاد [آ] سنگر، قورونمالیق (فا: نه). {فر: باخ: بار}
باریک آب [آ] اهر، زنجان، قئیدار دا کند آدی. {باریک / باریق
 سؤزو بار / وارماق فعلیندن آلیناراق باروق شکلینده گل گئت
 یولو دئمکدیر بو سؤزون معناسی گئنیش لهنه رک سونرالار
 هر اوزون و نازیک شئی اوچون دئییلیدیر^۸.
باریکلاه [ع، با] احسن، ساغ اول، چوخ یاخجی (فا: بارک الله).
باریکو **bariku** [آ] کنگان دا کند آدی. {باروق آوا}
باریلاماق [ل] دؤوار چکمک، باری چکمک.
باریم [آ] ۱- وار، ثروت، وارلیق، گؤج؛ ۲- اوغلان آدی
 {گؤ: مال، مولک، ثروت، ت {بیریم} وثره جک}.
باریمتای [خ] چنگیز لیلر دؤنمی بگ لریندن^۹.

بارین [خ] ۱- گؤج، قوئت ۲- باریناق ۳- بابور خان دؤنمی
 بگ لریندن؛ اؤزبک اویماقلاریندان و بو اویماغین
 قوروجوسو؛ باشقورد اویماقلاریندان^۷.
باریناق **barinaq** [آ] بارینما یثری، بسله نجک یثر (فا: محل
 تغذیه). {بارینماق + اق}.
بارینج **barınc** [آ، بی] ۱- باللی یونجا، خاشامبول، ساری
 یونجا (فا: اکلیل کوهی، یونجه زرد). **melilotus. leg** ۲-
 بارینما یثری ۳- قیز آدی ۴- تبریزده کند آدی {باخ: بارینماق}.
بارینداق [آ] ترکه باغلانان قایش و تسمه (فا: تسمه، کمر).
باریندیروماق [ل] بسله مه سینى و بارینماسینی ساغلاماق،
 یندیرمک، بسله مک، قورویوب ساخلاماق (فا: پروراندن).
بارینقوولو [آ، یتگی] ساری رنگلی عطیر لی بیر چیچک.
بارینماق **barınmaq** [س] قورونماق اوچون بیر چاتی یا
 گیرمک "سویوقدان بارینماق"، سیغینماق، بسلنمک (فا: پناه
 جستن). {ت: بارماق سؤزوندن}.
باریوم [آ، یو] گوموشو آغ و ساریمتیل بیر مئتال (فا: باریوم).
بارین لار [آ] بیر تورک بویو، باخ: آلتون اوردو بویلاری^{۲۹}.
باز **baz** [آ] ۱- امین، گؤونه لیلر، قدرتلی ۲- سونرادان
 قاتیلیمیش. مرکز باغلانمیش^۷ {باسقی سؤزوندن}.
باز **baz** [آ، فر، کیمیا] بیر اسیدله بیرلشینجه بیر دؤز عمله
 گئیرن ماده (فا: نه).
باز **baz** [ص، فا] ۱- بیر نوع سون اک اولاراق بیر شئییه
 آلیشقانلیغی گؤستریر "قوشباز، دوستباز، او یونباز". ۲- آجیق.
 ۳- آلیجی قوش، ترلان قوشو، قیزیل قوش (فا: نه).
بازخاقان [آ] دوقوز اوغوزلار دؤولتی خاقانی^۷ {باسقی سؤزوندن}.
بازار **bazar** [آ] ۱- آلیش وثریش یثری، اسکى چاغلار
 هفته نین بللی گونونده آلیم ساتیم دوزنلنن یثر، آل وثر
 یثری، آل سات یثری "چارشی بازار". ۲- هفته نین شنبه
 گونون دن سونرا گلن گون "فا: نه). {فا: باخ بئز}.
بازار [آ] تورک طایفاسی ساییلیرلار^{۲۹-۲۴}.
بازار آچماق [س] سس کوی سالماق، قالماقال سالماق.
بازار ائوته سی (بازارتسی) [آ، ظ، سن] دوشنبه.
بازار اچیخارماق [س] آلوتر مئیدانینا چیخارماق.

Bb	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۴۸۸	ارک سۆزلۆتۆ	Bb
بازاراولماق	[س] آلیش وئریش اولماق (فا:رونق داشتن).	ی/تو)، لیا (۲ک گب * ۱۸۰/ی تو)، مَرکیه (۳ک گب * ۴۴۰/تو)، مَرکیه (صومعه سرا ۶کب * ۱۴۰/ی تو)، وِردۆم (۵ک گد * ۳۶۰/ی تو)، وُشمه سرا (۴ک گب * ۸۹۰/ی تو)		
بازارباشی/بازارباش	[آ] ۱-بازاری دُولاندیران ویؤنه تن کیمسه. ۲-بازارا گیریلن یئر. ۳-باخ: اؤرمیه.	بازاری [آ،ص] بازاردا ایشله‌ین، بازار مالی، بازارا عاید اولان، بازاردا ساتیلماق اوچون حاضرلانمیش (عاداتا آشاغی کیفیت لی مال حاقیندا) (فا:~).		
بازارتوکان	[آ] بازارلا توکانلار بیر لیکده.	بازاریتمیمی [آ] تربیه سیز آدام، گده گوڭده.		
بازارچا	[آ] کیچیک بازار (فا:بازارچه). a small market	بازاریتری [آ] بازار قورولان یتری.		
بازارچی	[آ] بازاردا آل وئر ائدن کیمسه (فا:تاجر بازاری).	بازاریورد [آآ] قوسار'دا داغ آدی (۴۱۰۶) (۴۰).		
بازارچیلیق	[آ] بازارچی نین ایشی (فا:تاجری).	بازالت [آ،لا] یانار داغ داشلاریندان بیر (فا:~). basalt		
بازاردۆزۆ	[آآ] باش قاققاز سیرا داغلاریندان بیر (۴۴۸۵) (۴۰).	بازان bazan [آآ] رزن ده کند آدی {باسان: اؤستو و یثنن}.		
بازاردیری	[آ] رسمی اداره لر طرفیندن یوْخ بلکه بازاردا بللی ائدیلمن قیمت.	بازان داغی [آآ] اؤرمیه ده داغ آدی {باخ:بازان}.		
بازارگونو	[آ،ظ،سن] یکشنبه (فا:یکشنبه).	باز اولماق [س] بیر شئی آلیشماق، علاقه مند اولماق.		
بازارلاشماق	[قا] ساتیش قیمتی اوچون آتلاشماق، قیمت کسمک، بازارلیق اتمک (فا:خرید و فروش کردن).	بازبای [آآ] انسان آدی، باخ:باز+بای ^۷ . {باسقی سۆزوندن}		
بازارلاما	[آ] ساتیش اوچون چالیشما، ساتیش اوچون یایی دوزنله مه، ساتیش تبلیغاتی ائيله مه (فا:بازاریابی).	بازدا [آآ] خوش، لطیف، چکیجی ^۷ . {باسقی سۆزوندن}		
بازارلاماجی	[آ] بازار لاما ایشینی گۆرن (فا:عرضه کننده).	بازرگان [آ،ده] باخ:بازیرگان.		
بازارلاماچیلیق	[آ] بازار لاما ایشی (فا:عرضه جهت فروش).	بازرگان/بازیرگان bazərqan [آآ] ماکی دا بیر سینیر کند آدی.		
بازارلاماق	[ل] بیر مالی ساتماق اوچون سرگی دوزنله مک (فا:عرضه کردن).	بازقان bazqan [آ،ت] مئرسین آغاجینین یتمیشی.		
بازارلانماق	[بل] بازارلاماق ایشی گۆرولمک (فا:عرضه شدن).	بازلاماج [آ،ده] ساجدا پیشیریلن بیر نوع فئیر و چۆرک.		
بازارلیق	[آ] ۱-آلیش وئریشی قیزدیرماق ایشی (فا: بازار گرمی). ۲-بازار دان آلینمیش شئیلر.	بازلاماجلی [آآ] م۱۶جی یۆزیلده، آنادولو حلب بۆلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوی آدی ^{۸۵} .		
بازارلیق اتمک	[ل] ساتیش قیمتی اوچون آتلاشماق (فا:چانه زدن). to haggle	بازمان [آآ] تابع، باغلی، مطیع [خ] تۆلۆن اوغوللاری دۆنمی بگ و کۆمۆتان آدی ^۷ . {باخ: باسماق}		
بازارلیق سیز	[ص] بازارلیق ائدیلمه دن (فا:بدون چانه زنی).	بازو ba'zu [آ،فا،شع] قۆلۆن دیرسکدن چیسینه قدریؤ لومو.		
بازارلیقچی	[آ] بازارلیق ایشینی گۆرن (فا:بازار گرمی کننده).	بازوبند bazubənd [آ،فا] قۇلباق، بیلزیک (فا:~).		
بازارلیق لی	[ص] بازارلیغا باغلی (فا:همراه با بازار گرمی).	بازوکا bazuka [آ،این] راکت آتار (فا:~).		
بازارماسال بۆلگه سینده تۆرک کندلری	[آآ] چسلی (۶ک گ * ۷۲۰/ی تو)، خنه یه بر/خانقاه بر (۲ک گد * ۳۵۰/ی تو)، درخانه (۲ک گد * ۴۵۰/ی تو)، شالما (۵ک گب * ۴۵۰/ی تو)، طاسکوه (۴ک گب * ۷۹۰/ی تو)، کۆچکام (۴ک گ * ۱۷۰/ی تو)، کیش خاله (۳ک ق * ۴۵۰/ی تو)، جامیشان/گامیشان (۳ک گد * ۲۹۰)، گنذر/گنیزر (۴ک گب * ۲۰۰)	بازی ba'zi [آ،فا،شع] اوپون، کلک وحيله (فا:~).		
		بازیؤ [آآ] ۱-باسار، باسقینجی ۲-قاراخللی، ساتوق بوغرا خان'ین باباسی ^۷ . {باخ: باسماق}		
		بازیچه [آ،فا] اوپونچاق (فا:~).		
		بازیک bazik [آ،فر] بازیته لیگی و کئیفیتی اولان (فا:باز).		
		بازیک اوکسیدلر [آ،فر] چۆخو اوکسیژئن باخیمیندان ضعیف اولان، سو ایله بیرلشیجه باز اتگی سی گۆسترن،		

آسیدلرله بیر لشینجه دؤز توره‌دن اؤکسیدلر (فا: باز).	باسانا [آ] چوخ اؤستون گلن، چوخ غالب گلن.
باس [ایتالیانجا، چالقی] ان بى كیشی سسی (فا: باس).	باسان يالواج [خ] اۇيغور خاقانلىغى دۇنمى بگ لریندن. ^۷
باسا [باخ] باسیجی، قُدرتلى. {باخ: باسماق}	باساسى [آ] سولو ميوه لری سيخاراق سۇيۇنو چىخاردان آلت (فا: منگنه).
باس باس باغیرماق [س] اۇجا سسله چيغيرماق.	باستا [آ] پيشميش دۇيودن پيشيريلن بير نوع چۆرك.
باسا توغروڭ [آ] اۇيغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ. ^۷	باستانا سالاناسى [آ] بامادور، تازاسۇغان، ياشيل بيار، جعفرى، نعناع وليمون سۇيوندان دۆزه لن سالاتا نۇعو. ^۲
باسا تيمور [آ] اۇيغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ. ^۷	باستوق [باخ] باسلىق.
باساباس / باساباسا [باخ] باساريق، باساراق، ازدحاملى.	باستى [آ] ۱-باسدى، باسقينجى؛ ۲-كۇمان بگلريندن. ^۷ ۳- [با، سن] بير نوع كۇمكىچى سۇز "اورك باستى".
باسات [آ، دده] ۱-انسان آدى "اوروز قوجا اوغلو باسات". ۲- دامغا، مۇهور، ۳-بۇسات، پۇسات، سلاح، ۴-مغلوب ائدن، آتى رام ائدن {باخ: باسماق}.	باستىق [آ] باسدى، باسقينجى. ^۷
باساج basac [آ] پمپ، تولومبا (فا: تلمبه).	باستىق [آ] باسدى، باسقينجى. ^۷
باسار basar [آ، ت] داغ ساريمساغى، باخ: باسور اوتو.	باستيل [باخ] باسلىق.
باسار / باسير [آ] باسقينجى؛ قاراخانلى كوموتانى ^۷ {باس+ار}	باسدالاما [آ، دا] باساراق ازمه و داغيتما (فا: لگدمالى).
باساراپا [خ] باسار+آپا؛ ۱۰جى يۈزىل كۇمان قىچاق بگلريندن بۇ گونكو رۇمانيا نين قوروجولاريندان و "باشاراپا" شهرينه آدينى وئرن بگ. ^۷	باسدالاما [ل، دا] ازيب داغيتماق (فا: لگدما لى).
باسارات [آ] باخ: بصيرت "باساراتى باغلانماق: آتلاماق".	باسدالانماق [بل] باسيلماق، داغيتيلماق (فا: لگدما لى).
باسارخان [خ] باسرخان؛ قاراخانلى خانلاريندان "يىلگه كۆل قاتير" خان يىن اوغو للاريندان ^۷ {باخ: باسماق}.	باسدالانماق [بل] باسيلماق، داغيتيلماق (فا: لگدما لى).
باساريق [آ] ۱-پدال، باساريق (فا: ركاب). ۲- strapped	باسدام [آ] خوى داكندا آدى {باسديريلميش و دۆزلميش ائو}
باساباس (فا: ازدحام). crowd	باسداماق [باخ] باسدالاما.
باساق / باسا [آ] ۱-جسور، باسقينجى ۲-فرقليلىك ۳-اۇيغور لار دۇنمينده مالىيه جيلره وئريلن بير غنوان. ^۷ {باخ: باسماق}	باسداملو / بسطاملو [آ] كلكثير ده كند آدى {باسدام}.
باساغار [خ] آغير باشلى، متواضع؛ آلتاي توركلرى، قيزيل اويماغى اولوبابالاريندان. ^۷	باسداملى [آ] قاراداغ يوسفانلى طاي فاسينا باغلى اوبا آدى. ^{۳، ۱۰۸}
باساق [آ] اورتوگ، گونبذ.	باسدى [آ] قووروما ايله يشيريلميش و سبزه‌دن حاضرلانميش بير يئمك، باسديرما، بامادور باسدىسى، بامادور باسديرماسى.
باساماق [آ، تا] ۱-اياقلىق، پيله، پيله كان، (فا: پله، نردبان). ۲- stair	باسدى باجاق [آ] باجاغى قيسا، ياراماز (فا: پا کوتاه).
باساماق باساماق [ظ] ۱-ياواش ياواش. ۲-درجه درجه.	باسديراق [آ] يول دۆزلمه ده چانقىل، قوم كيمى ماده لرى ازيب سيخيشديرمایا يارايان آلت.
باساماقلى [آ] آياق لىقلى، آشمالى، پيله لى (فا: پله دار).	باسديرتماق [آ، ت] باسديرماق ايشينى گۆردورمك.
باسان [آ] ۱-باسقين ائدن ۲-اؤلونون آرديندان وئريلن يئمك ۳-يايان، يايىجى ۴- [خ] اۇيغورلار دۇنمى بگلريندن. ^۷	باسديرما جىليق [آ] باسديرما دۆزلمه ايشى).
باساناق [آ] اؤستون گلينن يئر.	باسديرما [آ، سن] ۱-قوورولوب دۆزلانمش ائدن پيشيريلن يئمك، قووروما (فا: قورمه). ۲-آغاج قابى لاردا چارپاز آتيلان آغاج.
	باسديرماجى [آ] باسديرما دۆزلدن و ساتان.
	باسديرماق basdirmaq [ل] ۱-قويلاماق، گۆممك "اؤلۇ باسديرماق" (فا: دفن كردن). ۲- to bury -آغاج نيكمك.
	to plant ۳-اوستونو اؤرتمك، گيزلتمك "هيچانينى

باسدیردی، “ (فا:استار کردن). ۴- to cover -تویوغو

جوجه له‌مک اوچون یومورتا اوستونده یاتیرتماق (فا:مرغ را روی تخم مرغ خواباندن). ۵- to set a hen on eggs

چاپ ائتدیرمک (فا:چاپ کردن). ۶-قاباغین آلماق،

اؤنله‌مک “عصیانی باسدیرماق، یانقینی باسدیرماق”. ۷-

باسماق ایشینی گۆردورمک “پامبوقلاری تلیسه باسدیردی.”

۸-قماشین کتارینی قیویرب تیکمک {ت،سن،باخ:باسماق}

باسدیرمالی یومورتا [آ] باسدیرما ایله یومورتادان دوزه لن بیر

یتمک، قوورما ایله حاضرلانا یومورتا (فا:قورمه تخم مرغ)

باسدیرمالیق [آ] باسدیرما دوزلتمه ایله لؤثریشلی.

باسدیرمیش [آ] باسدیرماق ایشی.

باسدیریق [آ] ۱-باسیریق، قالابالیق (فا:ازدحام). ۲-دالی

گون اوچون گیزله دیلمیش پول و شئی (فا:ذخیره). ۳-

میوه باسدیریغی (فا:لواشک میوه). ۴-آلاچیق نئی لرینی

برکیتمگه یارایان بیر نوع کندیر.

باسدیریلماق [بل] ۱-قویلانماق، گۆمولمک (فا:دفن شدن).

۲-اؤرتولمک (فا:استار شدن). ۳-سالدیری، یا اؤغرانماق

(فا:موردحملة واقع شدن) ۴-چاپ اولونماق (فا:چاپ شدن).

باسدیریم [آ] رۇح دۇنياسیندا اولوشان تپکیمه لرین بیلینج

دیشینا یانسیماسی.

باسدیق [باخ] باسلیق.

باسدی کنجیدی [آ] زوربازورلوق، باشلی باشینالیق (فا:زورگوی)

باسدی کسیدی [آ] گۆپچولوق، یالاندان اؤزونو ایگید و

قوچاق گۆسترمک (فا:زورگوی).

باسرۇق [آ] ۱-خیمه و آلاچینی یاغیش ویئلدن قورویان

اؤرتوک (فا:چادر، خیمه). ۲-باسقی {سن،باخ:باسدیرماق}

باسسیز [خ] باشسیز، باشینا بویروق؛ قیرقیزلارین توقای

اویماغی اولوبابالاریندان.^۷

باسغاج [آ،سن] پمپ، تلمبه.

باسقاق [آ] ۱-جسور، باسقینجی، چنگیزخان دؤنمی عسگری

والیلر اوچون ایشله‌نن غوانلاردان، غثمان اوغول لارینین

اولوبابالاریندان، توتنا بولقلارلاری خانلاریندان.^۷ ۲-بیر

بؤلگه‌ده وئرگی آلان یئرل مامورلارا وئریلن آد.^۸

باسقال [آ] اسماعیلی دا کند آدی.^{۲۴}

باسقی basqi [آ] ۱-چاپ، بیر اثرین باسلیش وضعیت

”باسقی یانلیشلیقلاری اؤزوندن باغلانمیش قازنتلر

واردیر”. ۲-باسقی و یاینلاما سایسی، تیراژ ”بؤدرگی نین

باسقیسی یۆزمیندیر”. ۲-باسقی تکراری، بیر اثرین نئچه

کز چاپ اولونماسی ”دۆردونجو باسقی”. ۳-تضییق،

سیخیشدیرما، انگل له‌مه ”سیاسی باسقی”. ۴-پرس، بیر

ماده نی سیخیب ازن آلت ”پورتاغال باسقیسی، باسقیچ.”

باسقی آلتیندا توتماق [ل] قیستلاماق.

باسقیچ [آ،سن] ۱-نردبان. ۲-پرس، منگنه.

باسقیجی [آ] ۱-باسیم ایشینی گۆرن، پارچالارین اوستونه

قالیبلارلا نقش قویان (فا:چاچی). ۲-قیستلایجی.

باسقیجیلیق [آ] باسقیجی نین ایشی.

باسقیقالیی [آ] کتاب و قازنت باسماقالیی.

باسقیلی [آ] باسقیسی اولان (فا:تحت فشار).

باسقین basqin [ص] ۱-سؤچ اؤستو یاخالاماق اوچون

بیرینی باریندیغی یثره بیردن بیره گیرمک ۲-دوشمن اوستونه

بکلنمه دیک بیرآندا سالدیری ائتمک (فا:هجوم) attack

۳-تالان، چاپوولوق ۴-غلبه، ظفر {سن ‘باسغون: مغلوبیت}

باسقینا اؤغراماق [س] ۱-بکلنمه دیک سالدیریا قارشى

لاشماق ۲-بیر یثرده سؤچ اؤستو یاخالانماق.

باسقین ائتمک [ل] سالدیرماق (فا:حملة ور شدن). attacking

باسقینتی [باخ] باسقین، هجوم.

باسقینجاق [آ] ایلنجه اوچون اوشاقلارین ایکی طرفینده

اوتوراراق قالخیب دوشدوکلری تیر (فا:الّا کلنگ).

باسقینجی [آ] سالدیران (فا:مهاجم). ۲-سویقونچو، یول

کسن، چاپوولچو (فا:راهن). extorter

باسقینجیلیق [آ] ۱-سالدیری، هجوم ۲-سویقونچولوق،

قؤلدورلوق، چاپوولچولوق، یول کسمه (فا:قلدوری).

باسقین وئرمک [ل] خبرسیز گیرمک.

باسک لیلا [آ] اسپانیادا هیندآوروپا دیللی اولمایان و بعضی-

لرینه گؤره التصاقی دیللی بیر ملت.

باسکول basqi [آ] بؤیوک قاپان (فا:قپان). {فر ‘بعضاً بو

print ۶-اؤرتمک، قاپاماق، بۆرۈمک "داغلاری دۇمان باسیبدیر". ۷-باتیرماق، ایچینه سالیب ایسلاماق "پالتاری سۇیا باسدى". ۸-آغیرلیق باسماق، آغیرلیقدان آیلیمک "تره زى نین بیر گۆزو باسیر". ۹-اؤزونو تعریف لیمک "اؤزوندن چوخ باسیب گۆرۈلداما". ۱۰-جنسل ایلیشگی ده اولماق. ۱۱-آتماق، اۆزهرینه یاغدیрмаق "داشا باسماق". ۱۲-آدداماق، یاشا دولماق "اوشاق اوچ یاشینا باسیبدیر". ۱۳-بیر سیرا کلیمه لرله مُرکَب سۆزلر دوزلدیر "یوخو باسماق، واهیمه باسماق، باغرینا باسماق، آياق باسماق، مؤهور باسماق، دامغا باسماق، ناخیش باسماق، قاه قاه باسماق". {ت، گۆ، سن؛ بۆکلیمه دن دۆزه لن سۆزلر و اؤزل آدلاردا قدرت و گۆج مفهومی واردیر}.

باسماق ۲ [آ] آياقلىق، باسقىچ آياقلىغى، باساماق.

باسماق قالىپ ۱ [آ] -بیر نقشى بیر يتره وورماق اوچون اولان قالىپ (فا: کلیشه) **clique** ۲-باشدان سووما (فا: کلیشه ای).

باسمالاماق [باخ] باسماق.

باسمالیق [آ] کرمه لیک، باسما.

باسمیلر [آت] بو طایفا گۆی تورک دؤولتینه باغلی ایدی و بشش بالیق دۆزلرینده یاشاییدیلر، م ۷۴۳ ده گۆی تورک دؤولتی اورتادان قالخینجا یثنی بیر دؤولت قوردولار، م ۷۴۴ ده اویغور یابغوسو، باسمیل لری مغلوب ائدهرک اویغور دؤولتی نی قۇردو {باسقینچی، یاردیمچی}.

باسمینج / باسمیش **basminc** [آ] تبریزده کندآدی {باسینج}.

باسمیش بۆلگه سینده یئر آدلاری [آ] یئر آدلاری: اره ناب، اره-جی، ممه تاوا گۆلو (محمدآباد)، تک کۆهول، قوشا کۆهول، مئشه آرخی، آرپادره سی، نایب قُربان دره سی، پیر آزیروستو، داممان، گوورقالا، جامیش باتان، داش تپه، جوقانلی زمی-سی، قانلی زمی، خرمندرالی، دشلر، پندوا، قایالیق/قیه-لیک، یئددی ائولر، قوچو زمی سی، شیرشیرباشی، کۆره-باشی، کوغوش زمی سی، باش چیمن، آفیشرزمی سی، اییان باخچاسی، کت گۆلو باشی، کۆهنه یول، دیرمان بۆینو؛ داغلار و تپه لر: بۆزلار؛ آرخلار: داش بۇغازی، سۇدلیگی، باغلار: داش قاپیلی باغی، حاج صادق باغی، دیمیرسلطنت-

کلیمه نی تورکجه باسماق، باسقی سۆز ایله مرتیط بیلبلر}. **باس گیت** [ن، آرقو] سسلمه اولنمی، چکیل گئت، چیخ گئت. **باسلیق** **basliq** [آ، سن، تا] ۱-نشاسته شکر وجویز ایچی ایله دوزه لن بیر شیرینی (فا: شیرینی باسلوق). ۲-باسیق، ۴جی یۆزلی غریبی هوئلارین اوللو باشبوغولاریندان. ۳- [تا] دیرسگین ایچ یانیندا بیر دامارین آدی.

باسما ۱ [آ] -باسماق ایشى، سیخما (فا: فشرده). ۲-اوزه رینده ناخیشلار اولوب و بونون آراجی لیغی ایلا بیر شئی ناخیش وۇرما "باسماچیت، باسماکتاب" (فا: چاپی). ۳-کرمه لیک، مال داوار تزگین بیر یتره تۆکوب و بولاردان دوزه نیلن یئر، باسماق، بیر بیر اوستونه قالاتمیش هر شئی (فا: پهن سفت شده). ۴-مؤهور، گنجیمشده تورک بؤیوک لرینین یارارلاندىغى مؤهور (فا: مهر). ۵-بیر نوع حالوا و شیرینی {سن: ناخیش لی قالب؛ باسمه شکلینده فارسجا یا و البصما، بصم (مارک لادی) شکلینده عربجه یه کتچیدیر} ۳. **باسماجا** [آ] باسقی لاما آلتی .

باسماچی ۱ [آ] -باسما ناخیش قویان کیمسه. ۲-اورتا آسیادا کومونیست ساوتلره باش قالدیران تورکلره وئریلن آد.

باسماچیلیق ۱ [آ] -باسماچى نین ایشى. ۲-اورتا آسیادا ضد کومونیستی بیر تورک آخیمی.

باسماخانا [آ] چاپخانا، باسم ائوی.

باسما دویمه [آ] بیریرینین ایچینه گئچن ایکى مثال بۇ لومدن دوزه لن دویمه.

باسمارلاماق [ل] قابا بیر شکیلده توتماق، سوپورله مک، قامارلاماق "پیشیک سیچانی باسمارلادی".

باسمارلانماق [بل] باسمارلاماق ایشى گۆرولمک.

باسماق **basmaq** [ل] ۱-سیخاراق ازمک، سیخیشدیрмаق، آغیر لیک وئرمک "قار باسیب آغاچی سینیدردی" (فا: فشردن).

to push ۲-سالدیрмаق، وۇرماق، تاپدالاق، ظلم ائتمک "دۆشمین ائوی باسدى" (فا: هجوم بردن). **to crush** ۳- قویماق، گئچیرمک "آغزینا دسمال باسدیلار" (فا: تپاندن).

to stuff ۴-ایته له مک "آرابانی ایره لی باس" (فا: هل دادن). ۵-چاپ ائتمک، باخ: باسمین "کتاب باسماق". **to**

باغی، حاجی خُداوئردی باغی، تازاباغ، دۆرواوغلوباغی، سیدفرشی باغی، قوْم باغی، عمارت باغی، دیک باغ؛ <u>محلہ</u> ل: گۆلزارکۆچه‌سی، قالاقایسی، اؤیناوا، هشتاغامچیدی (حاج تقی مچیدی)، خرمئرلر کۆچه‌سی، هاوئله کۆرپوسو، باسواد basəvad [ص، ف+ع] ساواد لی، یازی پوزو بیلن (فا: ~). باسو basu [آ، ت] دمیر توخماق.	سیخیلمیش (فا: فشرده). pressed ۳- یۆک حیوانلارینین بئلینده عمله گلن یارا ۴- باسینج ۴- [سن، گۆ] گنجه باسقینی. باسیق liq [آ] باسیق اولما وضعیتی (فا: تورفتگی). concavity باسیل [آ، ف] باکتری لرین چوماق بیجیمینده اولان تۆرۆ. باسیلقان [آ] باسقینجی؛ ششیان خان'ین اوغو لاریندان ۷.
باسو basu [آ، ت] دمیر توخماق. باسوت basut [آ، ت] ۱- یاردیم، آرخا ۲- دمیر توخماق ۳- باسقیق دۆزنله یین. ۴- انسان آدی، باسات. ۵- آرازا تۆکولن بیر چای آدی ۲۴.	باسیلما diyanimi [آ] توخوسونو باساراق ازمگه چالیشان خارجی ائتگی لره گۆستریلن دیرنج (آغاج، دمیر وهر شئی). باسیلماز [ص] باسیلا ییلمه یین، مغلوب اولمایان (فا: استوار). باسیلمازلیق [آ] اوستونله نه ییلمز لیک (فا: شکست ناپذیری). باسیلماق basılmaq [یل] ۱- سیخیلماق (فا: فشرده شدن).
باسور basur otu [بی، آ] دیون چیچک گیللردن نملی اورمانلاردا بیتن، کۆکلرینده ایییلی ماده اولان ساری چیچک آچان کیچیک بیتگی (فا: باسور). ranunculus ficaria {بو اوت دیواندا باسار شکلینده ایشله نییدیر، و ایندیده باسور شکلینده ایشله نیر، آیری طرفدن بواسیر سۆزونون جمع شکلی عربجه ده باسور کیمی ایشله نیر بو ایکی کلمه نین بنزریلگی سبب اولور یانلیش اولاراق بو اوتو عرب سۆزوندن آلینما یازسینلار، حالبوکی بو آددا اوت، مین ایلدن بری یالنیز تورکجه ده ایشلنمکده دیر.}	۲- چاپ اولونماق (فا: چاپ شدن). ۳- [س] باسقیقا دوشمک (فا: مورد هجوم واقع شدن). {ت، سن «باسیقماق»} باسیلیمیش [ص] ۱- سیخیلمیش (فا: فشرده شده). ۲- چاپ اندیلیمیش، یاییین لانمیش (فا: چاپ شده). ۳- مغلوب اندیلیمیش (فا: مغلوب). ۴- تیخانمیش، یئر لشدیر یلمیش. باسیلی [ص] باسیلاراق یئر لشدیر یلمیش (فا: فشرده).
باسی basi [آ] رسم کلیشه سی، تۆکمه حرف. باسیب گنتمک [ل] چیخیب گنتمک. باسیب گنچمک [ل] قاباقلاماق. باسیت basit [آ] کوْمپوت (فا: کمپوت). باسیجی [آ] ۱- کتاب چاپ ائله یین. ۲- سیخیجی، باسان. باسیجیلیق [آ] کتاب و بوجور شئیلری چاپ ائتمه ایشی. باسیر قاماق [س] قاراباسماق. باسیر قاماق [س، سن] قاراباسماق اوچون مضطرب اولماق. باسیریق basırıq [ص، ت] سیخیلیق، تونلوق، باساباس، قالابالیق، سیخیشیق (فا: ازدحام). a crow باسیش basış [آ] باسماق ایشی (فا: فشار). باسیشماق [س، ت] بیریری نی سیخیشدیرماق (فا: هل دادن). باسیق لاشدیرماق [ل] باسیق وضعیته گتیرمک. باسیق basıq [ص] ۱- یاستی، قیسیق (فا: تورفته) ۲- باسیلمیش،	باسیلیمیش [ص] ۱- سیخیلمیش (فا: فشرده شدن). ۲- چاپ اندیلیمیش، یاییین لانمیش (فا: چاپ شده). ۳- مغلوب اندیلیمیش (فا: مغلوب). ۴- تیخانمیش، یئر لشدیر یلمیش. باسیلی [ص] باسیلاراق یئر لشدیر یلمیش (فا: فشرده). باسیلیمیش [ص] ۱- سیخیلمیش (فا: فشرده شده). ۲- چاپ اندیلیمیش، یاییین لانمیش (فا: چاپ شده). ۳- مغلوب اندیلیمیش (فا: مغلوب). ۴- تیخانمیش، یئر لشدیر یلمیش. باسیم basım [آ] ۱- یاییین صنعتی، چاپ ایشی (فا: چاپ) impression ۲- باسقی. ۳- گمی نین اؤز چکی سی آغیر لیغیندا اولاراق سیخیشدیردیغی سؤیون مقداری "گمی نین سؤ باسیمی ۱۳ مین تون دور." ۴- انرژی، گۆج. باسیم ائوی [آ] چاپ ائوی، چاپخانا. printing-house باسیمجی [آ] چاپچی، باسیم ائوی ایشله دن (فا: چاپچی). باسیمجیلیق [آ] چاپچیلیق، باسیم ائوی ایشلتمه. باسیملار [آ] چاپ ائدن (فا: چاپگر). printer باسیملاما [آ] چاپ ائله مه (فا: چاپ). باسیملاماق [ل] چاپ ائله مک (فا: چاپ کردن). to print باسین basin [آ] یاییین، قازتته و درگی کیمی بلیرلی زمانلاردا چیخان یاییین لارین بۆتونو (فا: مطبوعات). باسین اؤزگورلوگو [آ] گۆروش و دۆشونجه لری باسین ویا یاییین یول ایله آچیقلا یا ییلمه ویا یاییلمه حاقتی. باسین بیلدیری سی [آ] یاییین و باسین اورقانلارینا بیلگی وئرمک اوچون اولان آچیقلاما.

باسین توپلانسی [آ] بیر مووضو حاققیندا آچیقلامالاردا اولماق اوچون یایینچی لارلا دۆزلدیگی توپلانسی.

باسینج basinc [آ، فیزیک] بیر بللی اۆزئی و سطح اوزه رینده اولان گۆجون مقداری، فشار. pressure (فا: فشار).

باسینج اولچر [آ، فیز] باسینج اؤلچمه آیقیتی (فا: فشار سنج).

باسینجلاماق [ل] باسینج مقدارینی عیارلاماق و اؤلچمک.

باسینجلی سۇ [آ] باسینج یۆکلە نەرك فیشقیرتیلما حدینه گتیریلmiş سۇ.

باسینجلی [ص] باسینج یۆکلنمیش اولان.

باسین یاساگی [آ] باسین و یاین اورقانلارین بیر موضوع حاققیندا یاین دۆزلەمه سینی قیستیلما یاساسی.

باسینچی [آ] چاپ اندن (فا: چاپچی).

باسینلار [آ] یاینلار (فا: مطبوعات). printed

باسینماق [آ] باخ: باسیلماق.

باش baş [آ] ۱- هر جانلی و جانسیزین یوخاری حصّه سی،

بیر شئین ان یوخاری بؤلومو ویا بیر شئین اوجو، تپه "باش بدین تاجیدیر، آغاج لارین باشی، (فا: سر، ستیغ).

head ۲- [مج] ذنهن، اؤس، شعور "باشی بوش آدم". ۴-

باشلانقیج، بیر ایش و سۆزون اولی "بۇلاغین باشی، یاز باشی" (فا: ابتدا). ۵- انسانلارین (چوخرق عایله ایچینده)

و حیوانلارین سایما بیریمی "یئدی باش انسان، اوج

باش اینک" (فا: واحد شمارش جاندار). ۶- وظیفه جه ان

بؤیوک اولان، باشچی، بیرینجی "باش حکیم، باش

مجلس". ۷- بیر شئین اؤنملی بؤلومو، کؤک "بۇ ایشین

لاپ باشی اودور" (فا: اساس). ۸- اسکی لرده کندلرده سۇ

اؤلچمه واحدی کیمی ایشله نیردی "یاریم باش سۇ ایله

اکینی سۇارماق". ۹- بیر شئین یاخینی ویا اطرافی "بۇلاق

باشی". ۱۰- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مُرکّب

سۆزلر دۆزلدیر "باش گۆتوروب قاقماق، باش کسمک،

باش یتمک، باش بلاسی، باشی بلایه دۆشمک، باشی درده

گیرمک، باشینین چاره‌سینه باخماق، باشینی قۇرتارماق،

یالیزباشینا". {ت، گؤ؛ اینگیلیزجه ده boss سۆزو،

باشقان، باشچی و هم اویماجیلیق (برجسته کاری) معناسیندا

گلیب، معمولاً ایلك معنادا آلمانجا و ایکینجی معنادا فرانس کؤکلو دئییلیر، ائله سانیلیر هر ایکی معنادا تورکجه

کؤکلو اولسون، ایلك معنادا تورکجه باش سۆزوندن و ایکینجی معنادا تورکجه باسماق فعلیندن آلینمایدیر؛

دیواندا باش سۆزو ایکینجی بیر معنادا و یارا مفهوموندا

ایشلەنییدیر و باشماق یارا و کرتیک آشماق شکلینده

ایشلە نییدیر، محتماً ایلك معنا یعنی یوخاری و باشلانقیج

مفهومونا باغلیدیر بئله کی هر شئین آچیلیشی و

باشلانماسی بالاجا کرتیک کیمی اولور.

باش ... [آ] باش سۆزیله دۆزلەن بیر نئچه انسان آدلاری:

باشاغا، باشاقبۇغ، باشباغا، باشبای، باشتۇغ، باشتوقان،

باشخان، باشدان، باشر، باشقایا، باشقۇل، باشقۇلا،

باشقۇلو، باشقۇت، باشۇل.

باش ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-

نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۳۰ آد سایماق اولار).

باش آپارماق [س] ۱- یۇنلکم، گتتمک، باش گۆتوروب

گتتمک "آت باش آپاریب گئدیر" ۲- زهله تۇکمک، آرتیق

دانیشماق "آز دانیش باشیمی آپارما" ۳- دنگ ائتمک

"زۇرنانین سسی باشیمیزی آپاردی".

باش آتماق [ل] ۱- ینکه دانیشماق، حددینی گنچمک "بۇ آدم

باش آتیر". ۲- هدفی دۆزگون تۇتاماق "تۇفنگ باش آتیر".

باش آچماق [ل] ۱- باشا دۆشمک، آنلاماق. ۲- واخت تاپماق.

باش آچماماق [ل] ۱- باشا دۆشمەمک، ۲- واختی اولماماق.

باش آچیق (باشی آچیق) (ظ، دا) باشی اؤرتوک سوز، بۆرک

سوز، اؤرتوک سوز (فا: سرگشاده). open

باش آشاغی [آ] ۱- ینیش، اۆز آشاغی جهت. ۲- آلچاق

گؤیول آدم، اوزو یولا و اینجه (فا: متواضع). meek ۳-

اوتانجاق. ۳- اوتاناجاق وضعیت، شرمندە اولموش.

باش آغارتماق [س] بیر ایشده چوخ چالیشیب ایی اؤیرنمک.

باش آغیرتماق [ل] زحمتە سالماق.

باش آغیریدیچی [ص] باش آغیریدان، اینجیدیچی.

باش آغری سی [آ] ۱- اذیت، ناراحتالیق (فا: دردسر). ۲- باش دا

اولان آغری (فا: سردرد). headache

باشارانی [آ] başaranlı ساوه همدان شاهستون انلی نه باغلی بیر تورک بویو.^{۹۸}

باشارماق/باجارماق başlamaq [ل] بیرایشی ایسته نیلن درجه ده ییتیرمک، موفق اولماق، باخ: باجارماق. (فا:بلد بودن). {سن «باشقارماق»}.

باشاری başarı [آ] چبخار و ییلینچ گوجو، باجاریق (فا:شایستگی مهارت). skill, merit, experience. **باشاری سیز اولماق** [س] باشاری گؤستره مه مک.

باشاری سیز [ص] چبخاری و ییلینچی اولمایان (فا:بی استعداد). untalented

باشاری سیز لیغا اوغراماق [س] باشاری سیز اولماق.

باشاری سیز لیک [آ] باشاری سیز اولما (فا:بی استعدادی).

باشاری قازانماق [ل] باشارماق (فا:موفق بودن).

باشاری گؤسترمک [ل] باشارماق (فا:موفق بودن).

باشاریلماق [بل] باشاری ایلا سونا ییتیریلیمک (فا:بلد شدن).

باشاری لی [ص] موفق، ییلینچی لی (فا:باتجربه). experienced

باشاریم başarıım [آ] الدن اندیلن بیر باشاری، بیرینین ان اییی درجه ده گؤره ییله جگی ایش، پثر فورمانس (فا:موفقیت).

باشا سالماق [ل] آتلاتماق، دؤشوندورمک، تفهیم ائله مک.

باشا سیستان [آ] ان اؤست درجه ده کی سیستان.

باشاغوت [آ] باش + اغوت: اؤنده گئدن، اؤندر (فا: پیشره).

باشا فندی [آ] باش کاتب.

باشاق/باشاق başaq [آ، تا] ۱-آرپا، بوغدا و یولاف کیمی -

اکین لرین قیلچیک لی باشلیق لاری (فا:سنبله). ۲-تاخیل و

میوه لرین ییغیلدیقدان سونرا تۆکولوب قالانلاری، باداس.

۳-باشلیق، هرزادین باشی ۴-گؤیده بۇرج لاردان بیر

(فا:نه) {ت، سن: ۱-اوخ باشی، پیکان ۲-سونبول/باش + اق}.

باشاق آغاجی [آ، بی] باخ: آویز آغاجی.

باشاق باغلاماق (تؤنماق) [ل] تاخیل کیمی بیتگی لرین باشی

توخوملارنماق (فا:سنبله پستن).

باشاقچی [آ] تارلارلاردا باشاق توپلایان وییغان (فا:سنبله چین).

باشاق چیلیق [آ] باشاق ییغما ایشی (فا:سنبله چین).

باشاق لاماق/باشاق تۇپلاماق [ل] تارلا، اکین و باغلاردا

باش آغری سی اولماق [س] اذیت و ناراحتلیغا سبب اولماق.

باش آغری سی چکمک [س] اذیت چکمک.

باش آغری سیز [ص] درد سربیز (فا:بیدردسر). convenient

باش آکتور [آ] باش اوینجو، آرتیست.

باش آکتور لوق [آ] باش اوینجولوق، آرتیستلیک.

باش آلتی [آ] ۱-یاستیق (فا:بالش). ۲-ایکینچی

درجه ده پهلوان و گولشچی (یاغلی گؤرشدن). ۳-اثر

دامی تیر لرینین آلتینا قویولان بویوک دیرک.

باش آلیب گتتمک [س] قاچماق، آخیشیب گتتمک.

باش آیاق [ظ] ۱-باشدان آياغا، بوسبوتون. ۲-ترس، ترسینه

(فا:سروته). ۳-top and bottom کله پاچا.

باش آياقلیلار [آ، دی] باش لاریندا بارماق کیمی شئیر اولان

یومشاق جالار، اؤرنگی: مرکب بالیغی، اوختاپوس

(فا:سرپایان). cephalopoda

باشا [آ] باخ: پاشا، اوردو کومتانی.

باش ائتمک (بیریله) [س] گؤجو یتمک، باشاری قازانماق.

باش انده ییلمک (بیریله) [س] یولا گتتمک، گئچینمک.

باش اؤرتویو (سو) [آ] یاشماق، لچک (فا:روسری).

باش اؤیرتمن [آ] مکتب مودورو.

باشا باتان [ص] اغلا باتان "هله هله باشا باتان بیر سؤز دئمیر".

باشا باش [ظ] باشدان باشا، هامی، بوتؤو.

باشا باش گلیمک [س] برابر اولماق، اثیثیت اولماق.

باشا بلا [ص] یاراماز، باجاریق سیز (باشاری سیز).

باشات [آ] ۱-حاکم (فا:سرکرده). ۲-خانلیق ائدن بیر سويا

منسوب؛ دده قورقود داستانیندا آدی گئچن باسات بگ.

باش اثر [آ] شاهکار.

باشاچادیرماق (چبخارماق) [ل] تامام لاماق.

باشاچاتماق (چبخماق) [ل] سونا ارمک.

باشاد [آ] باخ: باشات، باسات.^{۹۹}

باشادوشمک [س] قانماق (فا:فهمیدن). to understand

باشادوشموش [ص] (فا:ملفتت). aware

باشار [آ] باشاری، قازانچ.

باشاران [آ] باشاریلی، مؤقق.

master	قالمیش تۆکونتولری توپلاماق (فا: سنبله چیدن).
باش ائیمک [س] ۱-سایقی گؤسترمک، تعظیم ائتمک (فا: تعظیم کردن). ۲-دیرنمکدن واز گئچمک.	باشقالانماق [بل] ۱-باشاق کیمی توپارلانماق. ۲-[س] سونبول باغلاماق، سوتول لنمک (فا: سنبله بستن).
باشایوغول [آ] باشای+اوغول؛ چاغاتای خان'ین تورونلاریندان. ^۷	باشاقلی [ص] باشاغی اولان (اکین)، سونبوللو (فا: سنبله دار).
باشییلن [ص، دا] باشچی، آغ ساققال.	باشاقوت [آ] اؤنده گلن، اؤندر، باشچی، سئویلن. ^۷
باش دؤندرملک [س] باش چئویرمک.	باشاگئچمک [س] مجلسین یوخاری سینا کئچمک.
باش دؤندوروجو [ص] ۱-بایقین لیق وئریجی. ۲-چوخ عجیب شئی حاققیندا، آشیری، خارق اولعاده.	باشاگئیرمک [ل] سونا چاتدیرماق (فا: به انجام رساندن).
باش یئمک [ل] بیرینین اؤلومونه سبب وئریلن یئمک.	باشاگل [آ] خوی دا داغ آدی.
باش یاور [ص] باش کؤمکچی.	باشاگلمک (یتیشمک) [ل] سونا یتیرمک (فا: به انجام رسیدن).
باش باجاقلیلار [آ.دی] باشلاریندا سوموراجلاری اولان یوشاقچالار صینفی "اؤختاپوس، مرکب بالیغی".	باشال [آ] اؤنده اولان، گلیشمیش (فا: پیشرو، کلاسیک).
باش باخان [آ] باش وکیل، باش وزیر، حکومت باشقانی، باخانلار قورولونون باشی (فا: وزیر اعظم).	باشالده ایکن [ظ] اؤلمه دن، ساغ ایکن، یاشارکن.
باش باخانلیق [آ] ۱-باش باخان اولما وضعیتی. ۲-باش باخان و گؤزولی لرینین چالیشدیغی یئر و قوروم.	باشالیمیش [آ] ۱-اؤندر ۲-دؤشمانی یئنیپ، یوخ ائتمیش. ^۷
باش بارماق [آ] آل و آياقدا اولان قالین بارماق (فا: انگشت شست).	باش اندیرمک [س] باش ائیمک.
باش باش [ظ] ۱-بیریندن اؤستون اولمادان؛ ۲-برابر لیک.	باشاؤنرمک [آ] سونا چاتدیرماق (فا: به پایان رساندن).
باش باشا [ظ] بیر یترده یان یانا و بیریرینه سیخیلاراق و بیریرینه یاخین دۇاراق "اوشاقلار باش باشا وئریپ اوتوروبلار".	باشاؤورماق [آ] سونا چاتدیرماق (فا: به پایان رساندن).
باش باشا بوراخماق [ل] بیرینی بیر شئيله ویا بیريله یالیز قالماسینی ساغلاماق.	باشاؤودا [آ] عمومیتله تورک ائولرینده قوناق ساخلانان اودا.
باش باشا قالماق [س] بیر یترده یان یانا و بیریرینه سیخیلاراق و بیریرینه یاخین دۇاراق "اوشاقلار باش باشا وئریپ اوتوروبلار".	باشاؤونچو [آ] ان اؤنملی نقش ده اؤینایان (فا: آرتیست).
باش باشا وئرمک [س] ۱-گیزلی دانیشماق. ۲-یاخین اولماق.	باشاؤوجو [ظ] بیر شئین باش طرفی ۳-[یئرب] یئر یوؤارینین اوست طرفی، قوزئی اوج، قوزئی اوجای "قطب شمال".
باشباغ [آ] ۱-باشی باغلی، اؤزگور لوگو قیستلی ۲-گؤزده، سئوگیلی، آن دیرلی. ^۷	باشاؤزمان [آ] ان بؤیوک اوزمان.
باش باغا [آ] حئیوانین بونونا باغلانان ایپ (فا: طناب گردن حیوان).	باشاؤزمانلیق [آ] باش اوزمان اولما، باش اوزمانین گؤزوی.
باش باغلاماق [س] ۱-یئتگی لرده دن باغلاماق. ۲-بیرینه اؤیماق. ۳-بیر شئی الده ائتمک.	باشاؤستونده توتماق [ل] چوخ اییی آغیرلاماق.
باش بیئنی گئتمک [س] دنگ اولماق.	باشاؤستونده یئری اولماق [س] احترام و سایقی سی اولماق (فا: محترم بودن، احترام داشتن).
	باشاؤسته/باشاؤستونه [با] گؤز اوسته، قبول معناسیندا بیر کلمه (فا: بچشم). I will do it with pleasure
	باش اولماق [س] بیر ایشده بیرینجی اولماق.
	باشاؤیونجو [آ] فیلم ویا بیر یترده باش رولدا اولان کیمسه.
	باشاؤیونجولوق [آ] باشاؤیونجو اولما وضعیتی.
	باشاؤاوا کلمک [آ] عاغلینی ایتیرمک (فا: دیوانه شدن).
	باشای başay [آ] ۱-بؤیوک آی کیمی اوجا، اؤغلان آدی (فا: نام پسر) ۲-[خ] تورکمنلرین تکه اؤیماغی اؤلوبالاریندان. ^۷
	باشایشچی [آ] ایشچی لره باشچی لیق ائدن (فا: سر کارگر).

باش‌بیین [آ] تپه، باش "سسدن باش بئینیم گئتدی".

باش‌بیینن آپارماق [ل] چوخ سس انله‌مک، دنگ انله‌مک.

باش‌بلاسی [ص] یاراماز وشو لوغ آدام.

باش‌باللی / باش‌باللی [ص] طالع‌سیر، بختی‌قارا، اوغورسوز

آدام، چوخ مصیبت چکمیش آدام.

باش‌بوغا [خ] عثمان اوغو للارینین ۲۴جی گۆبکدن دپدده لری^۷.

باش‌بوغ / باش‌بوغو [آ] باشقان، کوموتان، فرمانده (فا: سر کرده).

refractory

باش‌بیلن [آ] بیلگین، اوژمان، گۆرگولو (فا: کاردان).

باش‌پاپاز [آ] کیلیسه پاپازلارینین بؤیوگو.

باش‌پلان [آ] قاپساملی و اصلی پلان (فا: نقشه جامع).

باش‌بولو [آ] گنچمیشده بیر نوع وئرگی (فا: خراج سرانه).

باش‌بوژوقلوق [آ] دوژن‌سیر اولما، باشلی باشینالیق.

باش‌بیجاغاسورتکم [آ] چتین لیکله گنچینمک.

باش‌bast [آ] باش‌آلتی، انو دامی تیر لرینین آلتینا قویولان

دیرک { باش‌سۆزوندن، چوخراق فارسجادا ایشله نیر }.

باش‌تگنسیین [آ] ان یوکسک دوژنی ده کی تنکسیین.

باش‌تاپماق [ل] آلاماق، دوژونمک.

باش‌تاجی [آ] چوخ سئوین.

باش‌تاجی ائتمک [ل] بیرینه چوخ اهمیت وئرمک.

باش‌تاختاسی [آ] قبرین باش طرفینده قویولان آغاج.

باش‌تار [آ، ت] اوراق.

باش‌تاسی [آ] قافا تاسی (فا: جمجمه). skull

باش‌تاق [آ] آستانا، آستانانین اؤستو (فا: سردر، پیش طاق).

باش‌تانیماز [ص] دوژن پوزوجو، عاصی.

باش‌تانیمازلیق [آ] آثارشیزم.

باش‌تیمک (سوخماق) [س] بیر ایشه قاریشماق.

باش‌toğtu [آ] ایدیل بولغارلارینین بغدادا گؤندریدیگی

بیر ائلچی‌نین آدی^۸.

باش‌توتار [آ] باخ: باش + توتار، یؤنه‌تیجی^۷.

باش‌توتاماق [س] سونوج وئرمه‌مک، ایش‌جورگلمه‌مک.

باش‌توتماق [س] سونوج وئرمک.

باش‌تین [آ] سلف، اؤنجه‌کی^۷.

باش‌تینگی [ظ] باش‌داکی، اؤنده‌کی، اؤندر^۷.

باش‌تیمور [خ] باش + تیمور؛ توختامیش خان'ین کوموتانی^۷.

باش‌جمله [آ، دیل ب] اصلی جمله (فا: جمله اصلی) maincluse

باش‌جیغاز [ظ] باش‌کیمی، باشا‌بنزر.

باش‌جیق [آ] ۱-چیچک لرین ارکک اورقانلاریندا چیچک

توزونو داشییان تور‌باجیق. ۲-کیچیک باش (فا: کلاهم).

باش‌چاپان [آ] ۱-باش یاران، ۲-دؤیوشچو (فا: قمه زن).

باش‌چاغار [آ] قورخماز، جسور (فا: دل‌اور).

باش‌چاناغی [آ] باش‌تاسی.

باش‌چاووش [آ] چاووش‌لارین بؤیوگو (فا: گروهبان یکم).

باش‌چنوبرمک [س] باش‌دؤندرمک، باش‌قایتارماق، رد

انله‌مک، اهمیت وئرمه‌مک.

باش‌چکمک [ل] باش‌وورماق، یتیشمک و نظارت ائتمک.

باش‌چی [ص، سن] ایشچی باشی، باش‌ایشچی، بؤیوک،

اؤندر، قیلاووز (فا: رئیس). chief, leader

باش‌چیخارماق [س] ۱-گنچینمک. ۲-بیر شئی آلاماق.

باش‌چیل [ص] باشچی‌لیق ائدن، اؤندر (فا: سر کرده).

باش‌چی‌لیق [آ] اؤندر‌لیک (فا: ریاست). directgorship

باش‌حاکم [آ] باشچی، اؤندر.

باش‌حکیم [آ] دوکتورلارین اؤنده‌کلنی.

باش‌خانیم‌شفیع‌قیزی [آ] (۱۸۷۶-۱۹۴۹) گؤیجه‌لی شاعر

اولاراق دیر تورکجه‌گؤزل شعرلری واردیر^۹.

باش‌خط [آ] یایینلاردا ان باش‌دا بؤیوک یازیلان خط

(فا: سرخط). superscription

باش‌خطی [آ] باش‌توکونون اوزه یئنن یئرینده قویولان خط

(فا: خط تراش). scraper

باش‌دا [آ] ایلک سیرادا، اؤنده (فا: در راس، در ابتدا، در صدر).

باش‌دا دولانديرماق (گردیرمک) [ل] آلداتماق، اله سالماق.

باش‌داش [آ] دَنک، اقران^۷.

باش‌داشلیق [آ، تا] دَنک‌لیک، برابر‌لیک، ائشیتلیک.

باش‌داشی [آ] قبری اوستونده باش‌طرفه تیکیلن داش.

tombstone, gravestone

باش‌داق [ظ] تک باشینا.

başda گتتمک [آ] اۇنده گتتمک (فا:پیشرو بودن).	major general باش ساхлаماق [آ] گئچچنمک (فا:گذران کردن).
başdan [ظ] باشیندان باشلا یاراق.	baş sarıyığı [آ] عمامه (فا:عمامة). turban
başdan atmaq (آچماق) [ل] رد اتمک، باشیندان ساوماق.	baş sağılığı [آ] اؤلن یین یاخینلارینا تسلی وئرمه، تسلیت.
başdan aşığı [ظ] هامیسی، بۆتون ایله، نمه نه وار.	baş sağılığı dümek [ل] تسلیتدئمک. condolence
başdan aşmaq [س] چوخ چوخ اولماق.	baş sağılığı uürmek [س] تسلیت دئمک.
başdan aşığa [ظ] ۱-باشدان باشا ۲-بوتونلوکله، بوتؤو، هریر	baş sağılığı dıylemek (وئرکم) [آ] باش ساغلیغی ایسته مک.
başdan allmek [آ] باشدان آتماق.	baş salamaq [ل] سۆزونو قبول اتمک. (فا:سرفرود آوردن).
başdan büniden اولماق (ائلمک) [س] دنگ اولماق.	baş sağığı [آ] ان بؤیوک و اؤست دؤزئی ده کی ساوچی.
başdan başa [ظ] بۆتون ایله، هامیسی (فا:سراسر). all over	baş sağığı lıq [آ] باش ساوچی اولما وضعیت.
başdan çixarmaq [ل] آلداتماق، توولوماق، آزدیرماق.	baş soxmaq [آ] بیر ایشه دخالت ائلمک (فا:فضولی کردن).
başdan saoma [آ] بیر ایشی باشیندن ائلمک، بیر ایشه جدی	baş soz [آ] اؤن سؤز، ایلک سؤز (فا:مقدمه).
başda saomaq (فا:سرهم بندی). botch	başsız [ص] ۱-باشی اولمایان (فا:بی سر). headless
başdan soña [ظ] دایما، هرزامان، باشدان باشا.	۲- [مج] باشچی سیز، باخیم جی سی اولمایان، باشقان سیز.
başdan qara (آ،دی) سیرتی زیتون یاشیلی، قارنی ساری،	başsız [آ] میانا و بوستان آوا دا کند آدی.
قوزئی آفریقا آسیا آوروپادا یاشایان، چولها قوشو	başsız axın [آ] یول کسن لیک (فا:حرامیگری).
نوعوندان بیر قوش. Parus major	başsız ayaqsız [ص] رابطه سیز، باشاری سیز.
başdan qaragiller (آ،دی) اؤمورقالی حیوانلارین، اؤتوجو	başsız baratsız gtmek [آ] خبر سیز گتتمک.
قوشلار تاقیمیندان اولان کیچیک قوشلار.	başsız lıq (آ،تولوم ب) ۱-آتارشی، قارقاشا لیک ۲-گیج لیک،
başdan kınç [آ] باشا گلن حادثه لر، اولایلار (فا:حادثه).	آغیل سیز لیک، دوشونجه سیز لیک.
başdan kınçmek [س] جاندان کنچمک.	başsındıran [ص] چوخ چتین، حل ائدیلمز، چؤزولمز.
başdanışman [آ] دانیشمانلارین بیرینجی درجه ده اولانی.	başsındırmak [آ] بیر ایش اؤچون قاوقا و حالاحاللا
başdeleke [آ] باش تمثیلچی (فا:نماینده اصلی ویا دایمی).	اولماق (فا:شلوغ کردن و سر شکستن).
başduktor [آ] باش حکیم (فا:سر پزشک). head physician	başşad [آ] (پاشا) اوردو قوموتانی، ژنئرال ^۷ .
başdolanırmak [آ] گئچچنمک (فا:گذران کردن).	başşaq [آ] ۱-باخ: باشاق. ۲-اوت باغینی باغلاماغا یارایان
başdündürücü [آ] باش گیجلدن، شاشقین ائدن.	اؤتدان دوزلمیش ایپ. ۳-بیر نوع وحشی چؤل پیشیگی.
başdünme سی [آ] گؤز قارالیب دؤشه جک کیمی اولما.	başşer [بخ] باش کند.
başdünmek [آ] گؤز قارالیب ییخیلماق حالینه گلکم.	başşib [آ] باش حکیم.
başdu [خ] باشدا اولان، اؤنده گئدن؛ قالموق خانلاریندان ^۷ .	başşaq [ص] ۱-دیشیک، فرقلی، آیری "باشقا عالم".
başdöğücü [آ] باسیم ائوینده حرف دوزنلرین بؤیوگو.	(فا:دیگری) other ۲-باشقاسی، اؤزگه، یاد "باشقاسی دئدی".
baş/باش آر başar [آ] بؤیوک و ایگید، اوغلان آدی.	{باش+بیر شیین آیری باشی اولماغینی گؤستهریر}.
başra başra [آ] بؤیوک و ایگید، اوغلان آدی (فا:نام پسر).	başşabashqa [ص] بیریرینه بنزه مه یین، اوخشامایان.
başro [آ] بیرصحنه ده ان اؤنملی اوینچونون ایشی.	başşaqı [آ] باش تاسی، جمجمه (فا:کاسه سر).
başşural [آ] اوردودا بیر یوکسک رتبه (فا:سر لشگر).	

باش قالدیرماق [س] باش قوشماق.	باش قالدیرماق [س] آياقلانماق، عصيان ائتمک، اويانماق.
باش قاخینجی [آ] دانلاما، شمات (فا:شمات).	باش قالدیری [باخ] باش قالدیرما.
باشقاجا [ظ] آیريجا (فا:جداگانه).	باشقالیق [آ] ذیشیک لیک، باشقا وضعیتده (فا:دگر گونی).
باشقارا [خ] آجیماسیز، اویغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی. ^۷	باشقان başqan [آ،ت] باشچی، یؤنه تیجی (فا:رئیس). chief
باشقارماق [آ] یو لاندیرماق، قیلاووز لوق ائتمک (فا:راهی کردن)	باشقانلیق [آ] باشقان اولما وضعیتیی، باشقانین گۆروی و مقامی (فا:ریاست). directgorship
باشقارسون [آ] قارسون لارین باشی.	باشقانلار [آ] رئیس لر (فا:رؤسا). chiefs
باشقاسی [ض] باشقا شخص، هرھانسی بیر.	باشقان یاردیمچیسی [آ] باشقان یاردیم ائندن کیمسه،
باش قاشیماغا واختی اولماق [س] ایشی چوخ اولماق.	باشقان دان سونراچی درجه ده اولان مقام.
باش قافقاز [آ] آذربایجان جمهوریتینده شمال شرقدن جنوب- شرقه دوغرو سییرداغلار (زیروه سیی آلبروس ۵۶۳۳ متر)،	باشقور başqur [آ] آلتیندا بیاض لکھسی اولان آت. ^۷
آذربایجاندا ان یوکسک زیروه سیی بازاردوزو دور (۴۴۸۵) م. ^{۲۴}	باشقورد [آ] ۱- باشقوردستان اؤزارک جُمهوریتی آدی آلتیندا
باش قافیه [آ، یازین] شعرین ایل بئیتینده گلن قافیه.	رؤسیا فئدراسیونونا باغلی بیر تورک بویو ۲- اهرده چای آدی
باشقاق başqaq [آ] ۱- باشقان، شتف ۲- بیر دادلی سو	باش قوروجو [آ] بیر حکومت و یا قورولوشون قوروجوسو
بالینی ۳- [ت] اویلاق سوموگونون اؤستو.	اولان (فا:سرسلسله). progenitor
باشقال başqal [آ] آمیر، فرمان. ^۷	باشقوردجا [آ] باشقورد تورکجه سیجه.
باشقالا شیرماق [ائند] باشقا وضعیتده گتیرمک، ذیشدیرمک،	باش قوشماق [ل] اهمیت وئرک، ماراقلانماق.
استحاله ائتمک (فا:دگرگون گردن). to tranmute	باش قولاغی گتتمک [س] دنگ اولماق، سس دن اذیت اولماق.
باشقالاشما [آ] استحاله (فا:دگر دیسی). differntiaation	باش قولاق [آ، دا] گۆرونوش "باش قولاغی اوینا بیر"
باشقالاشماق [س] ذیشیشمه اوغراماق، باشقاییر بیچیمه دؤنمک،	باش قولاق آتارماق [س] دنگ ائلمک.
تمامیله ذیشمک (فا:دگر دیسی کردن) transformation	باش قویماق [س] جانیندان کئچمک، فدایی اولماق.
باشقالاشمیش [ص] باشقا وضعیتده دوشموش، ذیشیش	باشقیر [آ] باشاری، موفقیّت. ^۷
(فا:استحاله شده).	باشقیرد [آ، ت] بیر تورک بویو، باخ: باشقورد.
باشقالاشیم [آ، دی] (کهنک لرده) یومورتا دان چیخان دان سونرا	باش قیرخان [آ] د لک، سلمانی (فا: آرایشگر). hairdresser
یتگین حالا گلکم اوچون اولان آشامالار "یومورتا	باشقیل [آ] باشی آغ حیوان.
(تخم)، قوردجوق (لارو)، تورباجیق (پیله)، تیرتیل (کرم)،	باش کاتب [آ] کاتب لرین باشی، باش یازمان، باش دبیر.
یتگینلیک (بالغ)، کپه نک (پروانه) " (فا:دگر دیسی).	باش کسمک [س] ۱- چوخ باها ساتماق، انصاف سیز لیک ائتمک.
transformed	۲- اؤلدورمک (فا: کشتن، ذبح). slaughter, to kill
باشقالاشیم ۲ [آ، یثرب] ۱- (یئر آلتیندا) توپراق و داشلاردا	باش کسن [ص] ۱- انسان اؤلدورن، جلاد (فا:سلاخ).
ایستی و باسینج تاثیر یله کیمیا سال وفیزیکسل ذیشیم	۲- slaughterer [ص] [مج] انصاف سیز، ظالم.
(فا:دگر گونی). ۲- (یاشام ب) حیوان لارین بیچیم ویا تیکی	باشکند [آ] باش شهر، بیر اولکه نین مرکزی، دؤولت مرکزی
ذیشیمی، استحاله، متامورفیسیم (فا:استحاله).	(فا: پایتخت). capital
باش قالدیران [آ] عصیان ائندن (فا:متمرد). rebellious	باشکند [آ] ماکی، اردبیل، اوجان و سراب دا کند آدی.
باش قالدیرما [آ] آياقلانما، تمرد (فا:سرپیچی). refusal	باشکندلیک [آ] باشکند اولما دورومو.

باش کوموتان [آ] ان بۇ يوك کوماندان.

باش کونسول [آ] بير کونسوللوقدا ان يوکسک مقامدا اولان کيمسه (فا:سرکسول). consul gneral

باش کؤشه [آ] ان يۇخارى يئر و نۇقه.

باش کيليسه [آ] او بير کيليسه لرى يۇنه تن کيليسه.

باش کؤرا آپارماق [س] اؤلک، اؤلوب گئتمک.

باش کؤت [ظ] باش آياق (فا:سروته). top and bottom

باش کؤتورمک [آ] خبرسيز گئتمک، يوللارا دوشوب گئتمک.

باشکؤرؤل [خ] قيرقيز:بوغو، بلک اويماغى اولوبالاريندان.

باش کؤز [آ] بيرينين گؤرونوشو و باش گؤزو.

باش کؤز ائله مک [ل] ائولنمک ايسته مک.

باش کؤستمک [آ] اؤز وئرمک، گؤرونمک (فا:بروز دادن).

باشکؤن [آ] بازارتسى، دوشنبه (فا:دوشنبه).

باش کيچکلدن [ص] کيچکلديجى.

باش کيچکلديجى [ص] آدامين باشين دولانديران شى.

باش کيچکلمه [آ] گؤز لر قاراليب باشين دؤنمه سى. (فا: سر

گيجه). vertiginous

باش گيلى [آ] باشى يوماق اوچون اولان گيل (فا:سرشوى).

montmorillonite

باش baş [آ] يول گؤستريجى، ميهماندار.

باشلاتان [ص] ايشه باشلايان (فا:آغازگر). starter

باشلاتماق [ل، سن] باشلاماسينا يول آچماق.

باشلاتيلماق [بل] باشلاتماق ايشى گؤرولمک.

باشلاديجى [ص] باشلاماسيني ساغلايان، باشلايان (فا:آغازگر)

باشلار باشلاماز [ظ] ايشين اولينده (فا:ابتداء).

باشلاق [آ] ۱-باشلانقيچ، ايلک ۲-باشى بوش، بوراخيلميش.

باشلام [آ] باشلانقيچ، باشلانيش.

باشلاما [آ] ۱-باشلاماق ايشى (فا:آغاز). beginning ۲-ندا

شکيلينده خوش دئييل و تکرارلاما معناسيندا "گئنه باشلاما".

باشلاماق başlamaq [س، ت، سن] ۱-بير ايشه گيريشمک،

حرکته گئچمک "ساعات ۷ده ايشه باشلادی". (فا:شروع

کردن). ۲-چاليشار و يا ايشلر حالا گلکم "ماشين يانماغا

باشلادی". ۳-اولماق، اورتايا چيخماق، گؤرونمک

"اؤزگورلوك حرکاتى پارتىيانين قورولماسيلا باشلادی".

باشلاما ووروشو [آ] فوتبال اوپونوندا ايلک باشلامادا ويا قول وۇراندان سونرا يئنيدن توپ وۇرما (فا:شوت شروع بازى).

باشلامبوşo başlamboşo [آ] اۇرميه ده کند آدى {ايلک و باشلانقيچ يورد}.

باشلاميش [خ] ۱-قرارلى، چاليشقان ۲-بگ و کوموتان آدى.

باشلانقيچ / باشلانغىچ [آ] ۱-باشلاما نُقطه سى (فا:آغاز).

beginning ۲-اؤن بؤلوم، اؤن سؤز، گيريش (فا:مقدمه).

باشلانماق [بل، ت، سن] باشلاماق ايشى گؤرولمک، مئيدانا چيخماق، تۇرمه مک، تۇرنمک، (فا:شروع شدن).

باشلانيش [آ] باشلانقيچ (فا:آغاز). beginning

باشلانيلماق [بل] باشلانماق (فا:شروع شدن).

باشلاييجى [ص] بير ايشه يئنى باشلايان (فا:شروع کئنده).

باشلاييش [آ] باشلاما طرزي، باشلاما ايشى و بيچيمي (فا:شروع)

باشلى [ص] ۱-باشى اولان، تپه سى اولان (فا:دارای). ۲-

[مج] آغيللى باشلى، چوخ ييلىک لى (فا:عاقل).

باشلى باشينا [ظ] تک باشينا، اؤز باشينا، بيريرينه باغلى اولمادان، سربستجه (فا:خودسر، ولو).

باشلى باشيناليق [آ] اؤز باشيناليق، بيرينه باغلى اولماما حالى.

باشليجى başlıca [ص] باشدا گلن، ان اؤنملى، بللى باشلى.

باشليق başlıq [آ، سن] ۱-باشچى ليق، باشقان ليق (فا:سر

بودن). ۲-بير شى ويا اوخون باشينا گئچيريلن قالپاق

(فا:کلاهک). head ۳-خبرلرين اؤنملى و اول ده گلن

بؤلوم لرى، بير کتاب ويا قازئتئين گيريش نُقطه سينده

يازilan عُنوانلار (فا:عنوان). title ۳-گلەنک لره گؤره اره

گندن قيزا داماد طرفيندن وئريلن پول و جاهاز (فا:جهيز).

trousseau ۴-قادين اوچون باش اؤرتوسو (فا:روسرى).

باشليق آلتى [آ] قادين لارين باشليق آلتيندا اؤرتدوکلرى

کيچيک باش اؤرتوسو.

باشليق اوتو [ييتگى، آ] سارى چيچکلى، چوخ ايللىک بير

اوت ييتگى.

باشليق سيز [ص] باشليغى اولمايان (فا:بدون روسرى).

باشليق لار [آ] خبرلرين اؤنملى بؤلوم لرى (فا:عناوين). title

باشلىقلى [ص] باشيندا باشلىغى اولان (فا:روسرى دار).	باش وئرمە [آ] وقع happening
باشماق başmaq [آ] ۱-آياق قابى ۲-ماشين لارين مختلف بۇلوم لرینه داياق اولوب و قورويوجو وظیفه داشيان حصّه لرین آدى (فا:كفشك) shoe {ت، سن؛ ديوانا گۆره باشاق، اوڭ و نيزه باشلىغى كيمي آياغا باغلانان باشلىق اولاراق م حرفينين آرتيريلماسيلا باشماق شكلينه گلييدير}.	باش وئرميش [ص] ۱-اتفاق دوشموش (فا:واقع). occurring
باشماق ليق [آ] تيكيتتى لرده باشماق قويولان يئر (فا:جاكفشى).	باش وئورماق [س] ۱-ييرينه باش چككم، بير ايشين گورو لمهسى اوچون بير يئره مراجعه ائتمك. ۲-باش يارماق و كسمك.
باشماق باغى [آ] باشماغى باغلاماق اوچون اولان باغ (فا:بند).	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باشماق بوياسى [آ] واكس (فا:واكس).	باش وئورماق [آ] مراجعه ائله مك، رجوع ائتمك.
باشماق تيگن [آ] باشماقچى (فا:كفاش). shoe-maker	باش وئورماق [ص] چوخ سئوينجك.
باشماقچى [آ] ۱-آياق قابى دوزلدن وساتان، (فا:كفاش). ۲-مچيد ويا قوناقليلاردا باشماقلارى آليب دوزن و قورويان.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باشماقچى ليق [آ] باشماقچى نين ايشى، كفاشلىق (فا:كفاشى).	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باشماق سئيرى [آ] هاوا آلماق اوچون اولدوغو يئردن بير قدر كنارا چيخيب گزمه؛ گزيتتى "باشماق سئيرينه چيخماق".	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش مال [آ] آنا مال، باريم (فا:سرمايه).	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باشمان [آ] اؤندر و گوجلوي ايگيد، اوغلان آدى (فا:نام پسر).	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش محاسب [آ] باش سايمان.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش مقاله [آ] باش يازى (فا:سر مقاله).	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش محرو [آ] باش يازمان.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش مودور / باش مدير [آ] باش يۇنئمن.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش مقيش [آ] سوروشدوروجو.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش مهنتر [آ] مهنتر لرين بۇيوگو، آتلارا يئتيشن لرين بۇيوگو.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش مهندس [آ] مهندس لرين بۇيوگو (فا:سرمهندس). chief	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش ماسافر [آ] ان دير لى قوناق.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باشناق başnaq [ص] باشلىق سيز، تولقاسيز، لوت (فا: لخت). {ت باشناق، باشناق ار؛ زره سيز آدام}.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش نقطه [ص] باشلانقيج نقطهسى.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.
باش وئرمك [ل] ۱-(چپيان) اولقونلاشماق. ۲-(بوغدا و تاخيل) يئتيشمك، دانالانماق.	باش وئورماق [آ] بير ايش اوچون باش وئران، مراجعه ائندن.

باشی اوجا [ص] شرفلی (فا: سربلند). hono (u) red

باشی اوجالماق [س] یوکسلکم، بۆیوک.

باشی اۆچون [آراسۆز] بیر شیئی دؤغرولاماق اۆچون آند

ایچمه ویا یالوارما یئرینده ایشله نیر.

باشی اۆستونده یئری اولماق [آراسۆز] اییی آغیرلاماق.

باشی اۆستونوکسمک [آ] بیرینی گۆزتلمک، یانیندان آیریلماق.

باشی اییلی لر [آ] باش طرف لری ایپ کیمی اولان دیرگی لر

(فا: سرتنبداران). (z) cephalochordata

باش ینمک [آ] اصلی غذا.

باش ینمیش [آ] نحس (فا: شوم).

باشی باتمیش [ص، آ] قارقیش اوچون سویله نن بیر سۆز.

باشی باشینا [آ] اۆز باشینا اولاراق سربستجه.

باشی باغلانماق [ل] ۱- ائولنمک ۲- بیر ایشه مشغول اولماق.

باشی باغلی [ص، دا] ۱- قاپالی، اؤرتولو، اوستو اؤرتولو

(فا: سربسته). closed ۲- سربست اولمایان، قاداغان

اولونموش یئر و یا شی. ۳- [مج] ائولنمش، ائولی.

باشی باغلیجا [آ] بیر نوع کیچیک کرتکه له.

باشی بلالی [ص] چوْخ مُصیبت چکمیش.

باشی بند اولماق [س] ۱- ائولنمک. ۲- باشی قاریشماق.

باشی بوش [ص] ۱- بیرینه باغلی اولمایان، اؤزباشینا. ۲-

صاحبسبز ۳- یؤنتیمسبز (بی صاحب).

باشی بوْئو / باشی بوْئون [دئیم] ۱- ال دیمه میش، توْخونولما

میش ۲- قاریسی ویا اری ساغ اولان.

باشی بوْزوق [آ] دوزنسبز، نظام سبز، هیچ بیر شییه باغلی اولمایان.

باشی بوْزوقلوق [آ] دوزنسبز لیک، نظام سبز لیک، باشلی باشینا لیک

باشی توتماق [س] باشی گیجلمک، باشی آغریماق.

باشی چیخماق [ل] ییلمک، آنلاماق.

باشی دارا دۆشمک [س] سیخییتی یا دۆشمک.

باشی داشا دیمک [س] آجی تجربه گۆرمک.

باشی داشلی [ص، آ] باشی بلالی، یازیق.

باشی درده گیرمک [س] سیخییتی یا دۆشمک.

باشی دۆلو [ص، دا] آغیللی، دوشونجه لی.

باشی دۆنمک [س] باشی گیجلمک.

باشی دۆمانلی [ص] باشی بلالی (انسان ویا داغ).

باشی دۆموگ [ص] بیر ایشله باشی قاریشمیش اولان

(فا: سرگرم). amused

باشی دیمدیک [ص] باشی اوجا، اونورلو، غورورلو.

باشی دینج [ص] قایقی سیز.

باشی سۆیوک [ص] ایشینییه سۆیوک باخان، دقت سیز.

باشی شیشمک [س] ایشین چوخلوغوندان نه انده جگینی

ییلمه مک. ایش سیز لیکدن سرسم توتماق.

باشی قارلی [ص] ۱- تپه سی قارلا دولو (داغ) ۲- باشی بلالی.

باشی قاریشماق [س] بیر ایشه مشغول اولماق.

باشی قالابالیق [ص] چوخ ویا چتین ایشدن باشی قاریشمیش

اولان (فا: گرفتار). caught

باشی قوتازلی [ص] باشینا قوتاز باغلانمیش، ککیللی.

باشی قیزیشماق [س] بیر ایشه جلدی بیچیمده مشغول اولماق.

باشی کۆپمالی [آ] کۆپا آلتیندا قالمیش (فا: توسری خور).

باشی گودازا گتتمک [آ] محو اولماق (فا: سربه باد دادن).

باشی کۆللو [ص، دا] یازیق، بدبخت، باشی بلالی.

باشی گۆیه دیمک (ارمک) [س] یوکسک لره ارمک.

باشی گیجیشمک [س] خطر لی ایشه ال وۇرماق.

باشیل [آ] ۱- اؤنده گئدن، شتف. ۲- باشقیل، باشی آغ قویون.

باشیم گۆزوم اوسته [آراسۆز] قبولدور، ممنولوق ییلدیرن سۆز.

باشیملا برابر [آراسۆز] قبولدور، ممنولوق ییلدیرن سۆز.

باشیمیز دنگ اولدو [ن] سس کوی دن باشیمیز گتتدی.

باشین (یز) اۆچون [ن] آند یئرینده ایشله نیر.

باشین ساغ اولسون [آراسۆز] تسلیت دئمه سۆزو.

باشینا [ص] صاحب سبز (فابی صاحب، ولو).

باشینا آند اولسون [باخ] باشین (یز) اۆچون.

باشینا اویون (ایش) گتیرمک ویا آچماق [ل] انگله سالماق.

باشینا بلا آچماق [ل، س] بیرینی ویا اؤزونو بلایا سالماق.

باشینا بلا آتماق [س] اؤزونو بلایا سالماق

باشینا بلا اولماق [س] بیرینی بلایا سالماق.

باشینا بوز اخماق [ل] سربست ائتمک.

باشینا بویروق [ص] سربستجه دولاشان.

باشیندا دیرمان چنورمک [ل] گۆرولتوایله دیدرگین ائله مک.	باشینایس لیک گتیرمک [س] زورلاماق، باشینا اوین آچماق.
باشیندا گزديرمک [ل] چوخ حۇرمت له ساхлаماق.	باشیناچ ائتمک [ل] دیر وئرمک.
باشیندان آتماق [باخ] باشیندان سووماق.	باشینا توپلاماق [س] بیر یئر ییغماق.
باشیندان بری [ظ] لاپ باشدان، اولدن، باشلاقچیدان.	باشینا چاره قیلماق [س] چیخیش یولو تاپماق.
باشیندان توسو (توتون) چیخماق [س] برک هیرسلنمک.	باشینا چالماق [س] ۱-بیر چتینلیک و فلاکتدن باشینا دؤیمک.
باشیندان چیخارماق [ل] فیکیریندن چیخارماق.	۲- [ل] بیر شئی اؤفکه ایله گئری قایتارماق.
باشیندان سووماق [ل] باشیندان ائله مک.	باشینا چکمک [س] هامی سین بیردن ایچمک.
باشیندان گنجمک [س] ۱-باشینا گلکمک. ۲-باشینی وئرمک.	باشینا چیخارماق [ل] شیمارتماق، اؤز وئرمک، اؤز لندیرمک.
باشیندان ینگه دانیشماق [س] یاخجی دانشماماق.	باشینا داش اولسون [ن] قارقیش افاده سی.
باشینی اورتایا قویماق [ل] او لومونو گۆزه آلماق.	باشینا داش دوشمک [س] فلاکت اؤغراماق.
باشینی بلایا سوخماق [ل] بیرینی ویا اؤزونو چتینلیگه سالماق.	باشینا درد آچماق [س] فلاکت سالماق.
باشینی بیر یئر باغلاماق [ل] بیرینه ایش وئرمک.	باشینا دولانماق [س] احترام قویماق، چوخ عزیز له مک.
باشینی آشاغی ائیمک (ساللاماق) [ل] اوتانماق.	باشینا دؤولت قوشو قونماق [س] آچیق لیغا چیخماق.
باشینی آغریتماق [ل] چوخ اینجیتیمک ودانیشماق.	باشینا فالماق [س] بییه سیز قالماق.
باشینی آلیب گتتمک [ل] ساووشماق، چیخب گتتمک.	باشینا فان چیخماق [س] اؤفکه لنمک.
باشینی اکمک [ل] توولاماق، آلداتماق.	باشینا کلک آچماق [ل] آغیر وضعیته سالماق.
باشینی باتیرماق [ل] آرادان آپارماق، یوخ ائتمک.	باشینا کول اولسون [ل] قارقیش و دانلاق افاده سی.
باشینی باغلاماق [ل] ۱-ائولندیرمک. ۲-بیرینه ایش وئرمک.	باشینا گنچمک [ل] ۱-بیر ایشین باشچی سی اولماق. ۲-بیر
باشینی بی له مک [ل] توولاماق.	ایش بیرنین باشینا دوشمک.
باشینی دولندیرماق [س] گنچیمک.	باشینا گلکمک [س] بیر حادثه اؤز وئرمک.
باشینی دیک توتماق [س] عزتینی قوروماق.	باشینا گۆتورمک [س] های کوی سالماق.
باشینیز ساغ اولسون [آراسؤز] تسلیت دئمک (فا: تسلیت	باشینا گیرمه مک [ل] دؤشونمه مک.
عرض میکنم). please accept my condolences	باشینا لیق [ظ] باشلی باشینا لیق.
باشینی ساللاماق [س] اوتانماق.	باشینا وورماق [س] ۱-جدی فیکیر لشمک، بیر یول و یؤنتم
باشینی سیغاللاماق [ل] مهربانلیق لاشینا ال چکمک.	دؤشونمک، بیئینه وورماق "باشینا ووروب تازا بیر ایش
باشینی قاتماق [س] بیرایشه قاریشماق و مشغول اولماق.	باشلا سین". ۲- [ل] باشینا دؤیمک. ۳-بیر شئی ویا سؤزو
باشینی قاشیماغا واختی اولماق [س] ایشی چوخ اولماق.	بیرنین باشینا چالماق، منت قویماق.
باشینی قالدیراماق [س] بیر چتین لیکدن قورتولاماق.	باشینا ووران [ص] منت قویان (فا: منت گذار). obliging
باشینی قوروماق [س] اؤزونو قورتارماق.	باشینا هاوا کلکم [س] دلی اولماق.
باشینی قویماق [ل] جانین فدا ائتمک.	باشینا یئریمک [ل] بیئینه یئریمک.
باشینی قورتارماق [س] خلاص اولماق.	باشینا ییخماق [ل] بیر شئی ویا کؤتو حادثه نین علتینی
باشینی قینینا چکمک [س] گیز لنمک، قینینا چکیلیمک، هنج بیر	بیرنین باشینا سالماق.
شیه قاریشماماق.	باشینا ییغماق [باخ] باشینا توپلاماق.

package ۴- [مچ] باغلىلىق، ايلگى، رابطه (فا:علاقه).
relation {ت، سن: ۱- باغلاما باغى. ۲- اوزوملوک؛
 بو کلمه اصلينده باغلاماغا يارايان شئيلرى گۆستره درک ميوه
 باغلارينين آيدير و آغاج کومالارينين باغلى بير ييچيمده
 اولوب آيرى يئرلردن آيريلديغينا گۆره بو کۆکدن
 آلميش اولماليدى نجه کى بالاجا مقياسدا اوت و آغاج
 بوتالارينيندا باغلى و کوما شکيلنه باغ دئيلير، باغ سوزونون
 اسكى تورکجه ده باماق (ت باماق: باغلاماق) سوزوندن
 آليناماسى آيديندير، بو سوز چوخلو کلمه لرین کۆکو
 ساييلير: باغلاماق، باغلانتى، باغزان، باغلاما (ساز آدى)،
 باغلاوا= باقلاوا (اؤزل پيشيرمگى و شکلى اوچون باغ سوز
 ايله ايلگى ليدير)، باقالى/باقلا (پولوشونون باغلى
 اولماغى اوچون)، ايگيليزجه سوزلر کلدده **bag, baggage, pack, package,**
 باغلانميش هر شئى) کيمى کلمه لرین کۆکونو بعضا
 اسکانديناوى و بعضا بلسيز ديللره باغلاياراق سورو علامت
 ايله گۆسته ريلر، حالبوکى بو کلمه لرین کۆکو آيدينجا
 تورکجه باغ سوزونه باغليدير و اينديده بو کلمه لرین تايى
 بوخجا آنلاميندا ايشلنمکده دير، البته اسکانديناوى
 ديللرينين تورک ديللريله بير کۆکه باغلى اولماغى بو
 کلمه لرین اينگيليزجه يه گنچمه مسيرىنى گۆستره بيلر،
 يئنه ده بوخجا، بوخجا کيمى سوزلرين بودجه کيمى
 کلمه لرله کۆکداش اولماسى مُحتملدير، بو کلمه
 فارسجا يادا گنچهرک گنیش شکیلده ايشلنمکده دير.}
باغ... [آ] تک ويا ترکيبى حالدا يئر آدى اولاراق ايشلنير،
 باغ: يئر آدلارى (ان آزی ۲۵ آد سايماق اولار).
باغا **bağa** [آ] ۱- کيچيک رُتبَه لى يۇنه تيجى، بوغا ۲- قيسا و
 کيچيک بويلو ۳- تورکمنلرين، يوموت و شريف اويماق
 لارى اولوبالاريندان. ۳- باغا ويای بوغا يارباغى دئيلن
 بير ييتگى آدى {گۆ: عنوان و انسان آدى؛ بۇ معنادا باغا
 سوزو بوغا کلمه سينين دئيشيلميش شکليدير، بو کلمه
 باغاتور ييچيمينده قهرمان معناسيندا دير.}
باغا **۲** [آ، تا] ۱- تۇسباغا، يئنگج، کاريدئس (مئيگو) کيمى

باشينى گيرله مک [ل] و اخيتنى بوش بوش گنچيرتمک.
باشى نين آلتينا ياستيق قويماق [ل] يالاندان سوز وئرمک.
باشى نين آلتيندا [ص] حاضر شئى اوچون.
باشى نين چاره سينه باخماق [س] اؤزونه بير ايش گؤرمک.
باشينى وئرمک [ل] جانيندان کنچمک.
باشينى يئمک [ل] باشينى باتيرماق، محو ائتمک.
باش يۇنئمن [آ] اؤست دؤژى ده کى يۇنئمن، باش مودور.
باش يۇخارى [آ] يۇخوش، يۇخارى گئندن جهت.
باشى يۇرده [ظ] اۇتانباق آدم.
باشى يۇرينه کلمک [س] هوشو باشينا گلمک، اؤزونو تاپماق.
باشى يئنگه [ص] يئنگه يئنگه دانیشان، ديكباش، دانقا، قابا.
باشى ياسديغا يئنمک [س] ناخوش لاما.
باشى يۇموشاق [ص] سۆزه باخان، سۆز ديلنر.
باشى يۇخارى [ظ] ۱- باشى يۇخارى يا طرف. ۲- باشى اۇجا.
باشى يۇورلاق [آ] باشى يۇمورو (فا: سرگرد. **round headed**
باصارات [آ] گۆرمه يئته نگی، بصيرت (فا: بصيرت).
باصره **basirə** [آ] گۆرمه يئته نگی، گۆرمه قابليتى (فا: ~).
باصفا **ba'səfa** [ص، فا+ع] صفالى (فا: باصفا).
باطرى **batri** [باخ] اخيم توپلار (فا: باطرى). **battery**
باطل **batil** [آ، ع] ۱- دؤغر و اولمايان. ۲- چۆرۆک، تمل سيز،
 يالان، پوزولموش (فا: ~).
باطن **batin** [آ، ع] ۱- ايچ، بير شئين ايچى. ۲- قارين، گۆبک،
 قوشاق (فا: باطن).
باطن **batinən** [ظ، ع] ايچدن، اۆرکدن (فا: باطنا).
باطنى [آ، ع] ۱- ايچدن، ايچهرک ۲- باطنيه مذهبينده اولان (فا: ~).
باطنيه **batiniyə** [آ، ع] ۱- گورولن هر شئى آرديندا، گيزلى
 و گرچک بير شئى اولدوغونو قبول ائدن بير گوروش و
 يول. ۲- باطنيه مذهبينده اولان (فا: ~).
باعث **bais** [آ، ع] سبب، نندن (فا: ~). **cause**
باعث کار [ع+فا] سبب اولان، نندن اولان (فا: ~).
باغ **bağ** [آ] ۱- اوزوم و ميوه آغلاجلارى اکیلميش يئر (فا: ~).
garden ۲- باغلاماغا يارار هر شئى (ايپ....)، سارغى،
 چاتاق، چاتى (فا: ريسمان). **rope** ۳- [تا] دسته، باغلاما

باغا يارباغى [آ،بى] آرڭلار قىراغىندا يىتن ائىلى يارپاقلى و خالق آراسىندا يارالارى ساغالتماق اوچون ايشله دىلن بير يىتگى، بئش دامار اوتو (فا:گياه زبان تره). **plantago**

باغ باشى [آ] توى و ائولنمه رسمى اولاراق اوغلانين آداخلى سينا گۇندردىگى باغ نوبارچا ليغى و سووقات.

باغ باغات [آ] باغلارى چوخ اولان يئر. (فا:~)

باغ باغاتلى / **باغ باغاتلىق** [ص] باغ باغات چوخ اولان يئر.

باغ باغچا / **باغ باخچا** [آ] باغ باغات، باغچا كىمى داشىنماز مال.

باغ باغچالى [ص] باغ باغات چوخ اولان يئر.

باغبان **bağban** [باخ] باغوان.

باغبان [آ] (ش ۱۲۵۰-۱۲۸۷) حسين خان باغبان تبريزلى اولاراق مشروطيت مبارزلىرىندىن ايدى.^{۳۱}

باغبانلار [آ] آغدام دا شهر آدى.^{۲۴۰}

باغبانلىق [آ] باغبانين ايشى (فا:باغبانى).

باغ بره [آ] ائو ياتىندا باغ باغچا.

باغ بوغان [آ،بى] چيت سارماشيق گىللردن اوزون اپىلىك سوو ساپلارلا يىتگى لره سارىلاراق اولنلارى اميب ضعيف له دن بير انگل يىتگى، كووسكوت اوتو، شيطان

ساجى (فا:نوعى علف هرز). **cuscuta**

باغ پوزومو [آ] باغين پوزولدوغو زامان، باغدا اوزومون و مئيوه لرين توپلانماسى.

باغ پىچاغى [آ] باغلاردا آغاج و يئمىش بودامايا يارايان پىچاق.

باغ تاش [آ] آرتوق اوغو للارى دۇنمى بگ لرىندىن.^۷

باغ توخوسو [آ] خُجره و سلوللارى بير بيرينه باغلايان توخو.

باغچىق [آ] ۱-بالاجا باغ. ۲-باغلاماغا يارايان بالاجا اىپ.

باغچا [باخ] باخچا.

باغچا باغ [آ] گوللوق، چىچك لىك (فا:باغچه باغ).

باغچان / **باغچاوان** [آ] باغ گۇزىچىسى، باغبان (فا:باغچه بان).

باغچابان [آ] (ش ۱۳۴۶-۱۲۶۴) ميرزا جبار باغچابان ايراندا تۆرك دىلىنده اوشاق شعرىن آتاسى آدلانديرىلىپ.^{۳۱}

باغچاچىق [آ] بالاجا باخچا (فا:باغچه).

باغچاق [آ] اىپ اولاراق چوبان اؤز قولونا و بير قويون قىچينا باغلاير، و قويونلار اوزاقلاشيرلارسا باخبر اولور

حئوانلار ين سوموكسوو درى لر ينين آدى، و همچينين بو جور حئوان لارا وئريلن بير اورتاق آد (فا:لاک) ۲-آت

لارين بوخوولوغوندا عمله گلن خسته لىك (فا:نوعى مريضى اسب) {ت: قورباغا؛ بو سوز باغ سوزونه داياناراق چاناق يىچيمينده باغلى شئى خاطرلادير: توسباغا، تاشباغا، داشباغا (داش كىمى چاناق) و قاپلامباغا، قابلى باغا (قاپالى = باغلى)، قورباغا؛ دقت اولونما ليدير كى باغا سوزو باشچى آنلامدا بوغا سوزونه باغلانير}.

باغات [آ] چوخ باغ اولان يئر (فا:باغ باغات) {باغ+عربجه:ات} **باغاتا** [آ] انسان آدى، باخ:باغ+آتا.^۷

باغاتور [آ] ۱-گوى تورك خاقانى و سيئنى لىر دۇنمى بگلر يىندن ۲-قهرمان، باتور، باهادير {باخ: باغا+دور؛ بو كلمه ۶جى عصر دن برى بهادر و بهادران شكىلنده فارسجا يا گنجيدير^{۳۳}}.

باغاجىق [آ،دى] ۱-تاخيل يىتگى لر ينه ضرر وئرن بير نوع بۇجك ۲-بالاجا قورباغا. ۳-[تا] اسكى دن ساواشلاردا ديناميت و بومبا يئر ينه ايشله نن بير نوع سلاح.

باغارا [آ] تاغلاق، اىپ سارينان چرخ، قويولاردان سو و نفت چكمك اوچون قورقو. {باغلاماق سوزونه باغليدير}.

باغاليق [آ] آتين ديرناقلارينين اوست طرفى، و باغ باغلانان يئر (فا:مچ پاى اسب، و محل بستن پابند) {باخ: باغلاماق}.

باغام [آ] داياق، دستك؛ آيرى ويا چاتلامىش دۇوارى ساخلاماق اوچون داياق آغاج و ديرك (فا:پايه) {سن:باخ:باغلاماق}

باغام بۇرج [آ] باخ: اؤكسه اوتو

باغان ۱ **bağan** [آ] ۱-آئيت، آبيده ۲-باغلايىجى، بير لشدير يىجى ۳-بوئمين خاقان ين اوغلو {باغا سوزوندن}.

باغان ۲ [آ] ۱-زيرنگو ياراماز اوشاق ۲-[آ] دؤشوك، وقتى گلهمه دن اؤلو دوغولان اوشاق (فا:بچه سقط شده).^{۲، ۳} حالقا، توققا {بوغولماق سوزوندن}.

باغانا [آ] ۱-انسان آدى، باخ: باغان. ۲-ديرک، ستون.

باغاناق / **باغانچاق** [آ] آتين توپوقلا ديرناق آراسيندا كى بۇ لومو، بوخوولوق (فا:مچ پاى اسب). {باخ: باغلاماق}

باغانچاق [آ] حئوانلار ين آياقلارينين يئر ديمه ين بۇ لومو.

باغاي [آ] ۱-ياراماز، ۲-ماناس داستاينىندا بير بگ آدى.^۷

اندىن هيئتین بئش نفریندن بیرى محمد بیات ایدی بۇ شخص دوکتور مصدق ین باجی سی اوغلوایدی.^{۹۸}

باغداش bağdaş [آ،باخ: باغ] دیزلری اوسته بالديرلارینی بیریرینه گنجیرهک اوتورما وضعیتی (فا: چهار زانو).
باغداشا اوتوروماق [باخ: باغداشی قورماق].
باغداشديرماجی [آ] باغداشديرماجیلیق یانلی سی کیمسه.
باغداشديرماجیلیق [آ] چوخ دیشیک نظریه و اؤیره‌تی نی بیرلشدیرمه یی اماجلايان فلسفه ویا دینی مکتب، فرقلی کؤکن لی کؤلتورلری بیرلشدیرمه ویا قایناشديرما ایشی.
باغداشديرماق [ل] باغداشماسینی ساغلاماق (فا: سازگار نمودن)
باغداشديریجی [آ] باغداشماسینی ساغلايان (فا: سازگارکننده)
باغداشما [آ] اویوشما، آتلاشما (فا: توافق).
باغداشماز [ص] اویوشماز، آتلاشماز (فا: ناسازگار).
باغداشمازلیق [آ] آتلاشمازلیق، اؤزلاشمازلیق (فا: ناسازگاری).
باغداشماق [س، باخ: باغ] ۱- آتلاشماق، اؤزلاشماق، اویوشماق (فا: توافق کردن). ۲- باغداشی قوروب اوتورماق.
باغداشی [ظ] دیزلری اوسته (فا: چارزانو).
باغداشی قورماق [س] باغداشی وضعیتینده اوتورماق.
باغداشیر [آ] اویقون، موافق و اویوملو (فا: منسجم)
باغداشیق [آ] ۱- هر ياندا اؤزل لیگی بیر اولان، هوموژئن (فا: همگن). ۲- اویوملو، آهنکلی، اؤزلاشماجی.
باغداشیق لاشديرماق [ل] باغداشیق وضعیته گتیرمک.
باغداشیق لاشماق [س] هرجهته همان اؤزل لیگی گؤستریمک، هوموژئن وضعیته گلیمک (فا: همگن شدن).
باغداشیق لیق [آ] باغداشیق اولما وضعیتی، هوموژئن لیک.
باغداشیلماق [س] باغداشماق ایشینه موضوع اولماق "انسان کیمی یاشاماق اؤچون داشناق چی لارلا باغداشیلیرمی هئچ؟".
باغداشیم [آ] اویقونلوق، اؤزلاشیم، توتارلیق، توتارلیلیق.
باغدالاماق [باخ: باغداماق].
باغداماق [ل] ۱- ئنچه شئی بیریرینه گنجیرهک باغلاماق (فا: بستن). ۲- گؤلشده آياغی توتماق (فا: گرفتن پا در کشتی). {ت بادقاماق/باغداماق، باخ: باغلاماق}
باغراق [آ،تا] اوبا.

باغچالی [آ] باخ: باخچالی.
باغ چوبوغو [آ] آسماچوبوق (باغلاردا دایاق آغاج چوبوغو).
باغچی [آ] ۱- باغا یتیرن (فا: باغبان).
باغچیلیق [آ] باغمانلیق (فا: باغبانی).
باغچیان [آ] باغا یتیرن، باغبان (فا: باغبان).
باغ چیه‌لگی [آ،بی] باغدا یتیشدیریلن ایری چیه‌لک نؤعو.
باغدا [آ،تا] گؤلشچی چلمه‌سی، سارما.
باغدانلی [آ،باخ: باغلاماق] ۱- سوؤاق لا سووانمیش دام، دام اؤستو (فا: سقف). ۲- سوؤاگی ساخلاماق اوچون آرا کسمه دؤوارلارا وۇرولان ائن سیز تاختارلار.
باغداد شاهسون ائلی نین طایفالاری [آ] باغداد شاهسون ائلی عراق بؤلگه سینده اولان باغداد، کرکوک و اربیل شهرلریندن کؤچوب و ساوه همدان آرالاریندا یئرله شیلر، ایندیکی ساوه منطقه سینین اهاالی سینین بیر بؤلومو بۇ طایفالارین و بیر بؤلوموده یئرلی تۆرکلرین اولاد لاریدیر، بۇ ائللین اوچ بویوک قولو اولموشدور: کله وند، لک، آروخلو؛ کله وند طایفاسینین اصلی قوللاری: شیخلو، بۆزلار، جلاللی، ممدلی، زغل، اسکندرلی، بۇرچالو، موسالو؛ لک طایفاسینین اصلی قوللاری: باباخانلی، شته‌لر، ساتیلی، قوتلو، آلی قوردلو؛ علی قوردلو، قارقویونلو، کوسالار، یارجانلی، چلبی‌لر، یارامیشلی، احمدلی، وستلو، دؤولتوند؛ آروخلو طایفاسینین اصلی قوللاری: قاسملو، اینانلو، آلوارلو، کارونلو، آتک باسانلو، دؤگر، قییکلو، حسنلو، حسین خانلو، خدلو، مدحیلو، سؤلدوز، محرابلو، نیلگر، قارالو، زؤلفلو؛ بۇ طایفالارلا بیرلیکده آیری تۆرک طایفالاریدا ساوه بؤلگه سینده یاشاییرلار کی بعضاً مستقل و بعضاً شاهسون لرین ایچینده یئر آلیرلار: یخادونلو، برکتلی، الی چووقانلی، جلیوند، یخاوزیرآشلی، باشارانلی، بیانلو، موغان ائلی و گنجی طایفاسی (اصلی گنجه ماحالیندان اولموش). بایات و افشار ائللی؛ ساوه تۆرک توپلومو بویوک شخصیتلر جامعیه تقدیم اتمیشدی او جمله‌دن دوکتور مصدق زامانی نفت قضیه‌سینده اینگیلیز لری خلع ید

باغرام قوم [آ] گئیش قۇملوق یئر

باغری [آ] ۱-قارارلی، عزیزلی ۲-باخ: باغیر.

باغری باداش [آ] اۆرک دوستو، یاخین یولداش.

باغری باداش اولماق [س] بیرلە چوخ یاخین اولماق.

باغری باداشلیق [آ، دا] چوخ یاخینلیق، دوستلوق.

باغری چاتلاماق [س] ۱-داوام گتیرمه ییب اۆلمک، اۆرگی

پارتلاماق. ۲-برک قورخماق. ۳-اۆرگی برک داریخماق.

باغری داشا دۆنمک [س] چوخ سرت و انصافسیر اولماق.

باغری دلینمک [س] باغری قانا دۆنمک، چوخ غصه لنمک.

باغری قارا [ص] کدرلی، محزون.

باغری قارا قوش [آ، دی] باخ: باغیرتلاق قوشو.

باغری قان اولماق [س] سون درجه مضطرب اولماق

باغری نازیک (باغری اینجه) [ص] مرحمتلی، اۆرگی نازیک.

باغری یاریلماق [س] ۱-برک قورخماق. ۲-داوام گتیرمه ییب

اۆلمک، اۆرگی پارتلاماق.

باغری یانماق [س] ۱-سوسوزلاماق. ۲-اۆزونتو چکمک.

باغری یانیق [ص] چوخ درد و آجی چکمیش.

باغریش [آ] باغیرماق ایشی و بیچیمی، باخ: باغیریش.

باغرینا باسماق [ل، ت] «باغیرلاماق» ۱-قوجاغینا باسماق

قوجاقلماق. ۲-to embrace بیرینی حمایه اتمک.

باغریناداش باسماق [س] سسینی چیخارمادان اۆزونتو یه دۆزمک.

باغرینی دلمک [ل] کدرلنمک، بیرخسته لیک ایچینه ایشله مک.

باغرینی قانا دۆندرمک [ل] چوخ کدرلندیرمک.

باغرینی یارماق [ل] ۱-برک قورخوتماق. ۲-اۆلدورمک.

باغ سارماشیغی [آ] بیر ییتگی آدی (فا: زحموک، اتموم)

باغ سالماق [آ] مئشه اکمک، آغاج اکمک

باغسیر [ص] باغی اولمایان، بندى ایپی اولمایان (فابی بند).

باغشار [آ، کؤ] گنجیمشده باغچی لاردان آلینان بیر نوع وئرگی.

باغ کسن [آ، دی] ییتگی لری کسمه دیشی و آیقیتی اولان بیر

نوع بۇجک (فانوعی حشره).

باغکند [آ] درگز-کلات دا کند آدی.

باغلا [آ] بند، زنجیر، قلّاده (فا: قلّاده)

باغلادیرماق [اتند] باغلانماق ایشینی گۆردورمک (فا: فس).

باغلانماق [اتند، سن] باغلانماق ایشینی گۆردورمک (فا: فس)

بستن. to ask/ to cause smb. to tie

باغلاچ bağlac [آ، دیل ب] باغلایچی سۆز، عمومیتله کۆمکچی

نطق حصّه لری، اادات، یامسیلاملار، آرا سۆزلر، خطاب، و

ندا-اؤنلم کیمی سۆزلره دئییلیر، بو سۆزلر تکلیکده

معناسیز ولی جملّه ده کلمه لری بیریرینه باغلایب مفهوم

وئرن سۆزلر ساییلیر "ساری، دک، کیمی، اوزه ره، ایچره،

گۆره، و، هم، دا، یوخسا، آنجاق، کی، می، دا، بس، ها،

دی، گیلن، آخ، وای، و، یا، ویا، یادا" (فا: حرف ربط).

conjunction ۲-باغلی وضعیت و باغلی اولان شئی.

باغلاچ لاما [آ] باغلی وضعیت گتیرمه، بوخجالاما (فا: بسته

بندی). packing

باغلاچ لاما [ل] باغلی وضعیت گتیرمک (فا: بسته بندی

کردن). to pack

باغلاچ لی [ص، دیل ب] ۱-باغلایچی سۆزو اولان جملّه ۲-

باغلانمیش و بوخجالانمیش (فا: بسته بندی شده). packed

باغلاشما [آ] ۱-اؤزلاشما (فا: توافق). ۲-بیرلشمه (فا: اتفاق) ۳-

مرج لشمه (فا: شرط بندی) ۴-سؤیّلشمه (فا: مشاعره).

باغلاشماق bağlaşmaq [س، سن] ۱-اؤزلاشماق، آنلاشماق

(فا: توافق کردن). ۲-قارشى لىقلى سۆز لشمک (فا: مشاعره

کردن). ۳-اتفاق اتمک، بیرلشمک (فا: متفق شدن). ۴-

مرج لشمک (فا: شرط بندی کردن).

باغلاشیق [ص] آرالاریندا آنلاشما اولان، آرالاریندا بیر باغ

اولان، آنلاشیق، اؤزلاشیق (فا: مرتبط). connected

باغلاشیق لیق [آ] باغلاشیق اولما وضعیتى.

باغلاشیق [آ] اورتاق ایلشگی لری اولما (فا: اتصال) cooping

باغلاشیق لی [آ] آرالاریندا باغلی لیغی اولان (فا: متصل).

باغلام bağlam [آ] ۱-بیر ساز آدی، باغلاما. ۲-[دیل ب]

باغلاچ ۳-بیر باغلام، بیردسته، بند (فا: دسته). ۴-باغلانتی

(فا: ارتباط). connection {سن: بالاجا اوچ تتلی تنبور}

باغلام سال [ص] باغلام ایله ایلگی لی.

باغلام سیز [ص] ارتباط سیز (فا: بیربط). irrelevant

باغلاما bağlamama [آ] ۱-باغلانماق ایشی ۲-[آ، دیل ب] باغلاما

”قایماق باغلاماق، قاتمان باغلاماق، اۆز باغلاماق، کۆز باغلاماق، قاپار باغلاماق، پیی باغلاماق، کیف باغلاماق، کۆنول باغلاماق، بئل باغلاماق، اؤمود باغلاماق، شرط باغلاماق، قرارداد باغلاماق، صلح باغلاماق، صف باغلاماق، سیرا باغلاماق، توخوم باغلاماق، ریشه باغلاماق، کتاب باغلاماق: کتاب یازماق، هیس باغلاماق، بۆز باغلاماق، قابیق باغلاماق.“ {ت، سن؛ دیواندا ایشله‌نن باماق سۆزونه باغلانیر، باماق سۆزو باغلاماق معناسیندا بهجت الحدائق کتاییندادا ایشله نییدیر، باماق سۆزوندن اله گلن بالماق و بانماق سۆزله‌رینه ده اشاره اتمک اولار (باخ: بال)، بان کؤکو تحلیلی دیلرده ”بند، band، bandrol باندرول، bandage بانداز“ کیمی کلمه‌لرده ایز له نه بیلیر.}

باغلامالیق [آ، ص] باغلاما دوزلتمه‌یه یارایان آغاج.

باغلامچا [آ] کیچیک باغلاما.

باغلان bağlan [آ، دی، باخ: لان] ۱- قیزیل رنگلی بیر سوقوشو، آتقوتا بنزه‌ین قیزیمیزی رنگلی بیر نوع یابان قازی (فا:نوعی پرنده). Otis tarda ۲- گۆل دسته‌سی.

باغلانا [آ] باغلانلاجاق شئی، باغلانتی (فا:ارتباط).

باغلانتی [آ] باغلی لیق، نئچه شئی ساخلایان ویا بیریرینه باغلایان بۇ لوما، ایلگی (فا:ارتباط). connection

باغلانتی بۇروسو [آ] نئچه بۇرونو بیریرینه باغلایان، کلکتور.

باغلانتی سسلی‌سی [آ، دیل ب] باغلانتی قوران سسلی حرف

(فا:صائت رابط). connecting vowel

باغلانتی قۇرماق [س] آرالاریندا ارتباط ساغلاماق، ایلشگی قۇرماق (فا:ارتباط برقرار کردن).

باغلانتی‌سیز [آ، ص] آرالاریندا باغلانتی اولمایان، باغلی اولمایان (فا:بی ارتباط). disconnected

باغلانتی‌سیز اولکهلر [آ] باغلانتی‌سیز لیک سیاستینی گۆتورن اولکهلر (کشورهای غیر متعهد).

باغلانتی‌سیزلیق [آ، ص] باغلانتی‌سیز اولما وضعیتی.

باغلانتی‌سیزلیک سیاستی (پولیتیکاسی) [آ] نظامی و سیاسی یۇندن بیر بولوکا گیرمه‌مه یۇنتمی.

اشارتی، باغلاج (فا:حرف ربط) ۳- ایچی دولو و آغزی باغلی کیسه و چووال، آغزی باغلی گۆنده ریلن هرشی و سووقات. package ۴- تیکیستی لرده ویا هر نوع آراج و آیقیت لاردا ایکی شئی بیریرینه یاپیشدیران کیریش ویا بوجور شئیلر. ۵- تنلرلی اوچ جوت اولان و مضرابلا چالینان بیر ساز ”باياتی: الیمده وار باغلاما. من گنديرم آغلاما. گنديدب گله بيلمه سم. نامرده بئل باغلاما.“ ۶- [آ، یازین] عاشق لارین دئییشمه‌سی، دئییشمه، ۷۳، ۷۴ (فا:~)

باغلاما دایانیشی [باخ] ساپلاما دایانیشی (فا:قدرت مهارى).

bond strength

باغلاماجا [آ] ۱- باغلامایا اوخشیان سۆز. ۲- کیچیک باغلاما (فا:شعری شبیه باغلاما).

باغلاماچی [آ] ۱- باغلاماق ایشینی گۆرن کیمسه. ۲- باغلاما چالان کیمسه (فا:کسی که ساز باغلاما می زند).

باغلاماچی لیق [آ] باغلاماچی نین ایشی.

باغلاماق bağlamaq [ل] ۱- ایپ کیمی شئیلرله بیریرینه موصول ائله‌مک، سریمک ”آتی آغاجا باغلاماق.“ ۲- دۆیونله‌مک، دۆیمه‌له‌مک، ایلمک له‌مک ”کۆینگین

یاخاسینی باغلاماق.“ ۳- to tie سَریمک، دولاماق، سارغی

ایله ساریماق ”یارانی باغلاماق.“ ۴- تاخماق، آسماق،

قۇرشماق ”خنجر باغلاماق.“ ۵- قاپاماق، تیخاماق،

کیلیدله‌مک، قفیل لاما ق ”قاپی‌نی باغلاماق“ (فا:بستن).

to close ۶- بیر شئین اؤنونو کسمک، عادى حالدا

جریان تاپماسینا مانع اولماق ”سؤیو باغلاماق.“ ۷- مغلوب

اتتمک، اؤستون گلیمک (دئییشمه ده عاشقلار اۆچون)

”عاشق حریفی باغلادی.“ ۸- تیکمک، قۇرماق ”کۇرپو

باغلاماق.“ ۹- استناد اتمک، بۇینونا آتماق ”بیزیم اؤلکه

ده دیکتاتورلوق پهلویچیلیگه باغلانیر.“ ۱۰- ربط وئرمک،

بیرلشدیرمک، ایلگی لندیرمک، ایلگی دوزلتمک

”اونلارین طالعی بیریرینه باغلانیر“ (فا:ربط دادن). to

connect ۱۱- بند اتمک، عاشق اتمک، والته اتمک

”قیز باخیش‌ایله اوغلانی اؤزونه باغلادی.“ ۱۲- بیر سیرا

کلمه‌لرله مختلف افاده‌لی مُرکّب سۆزلر دۆزلدیر

ب Bb	اړك سۆزلوټو	۵۰۸	آذربايجان تۆركجه سي	ب Bb
	باغلانمیش شئی "الینده بیر باغلی آپاریر" (فا:علاقه دار).		باغلانتمی لی [آ،ص] آرالاریندا باغلانتمی سی اولان، ارتباط لی	
	باغلی اولماق [س] اؤیماق، تابع اولماق.		(فا:دارای ارتباط).	
	باغلی باخچالی [ص] باغی باخچاسی اولان.		باغلاندرماق [ل] باغلانماق ایشینی گوردورمک (فا:ارتباط	
	باغلی باغانلی [ص] باغلاری یاشیل لیغی چوخ اولان.		دادن).	
	باغلیجا bağlica [آ] قنیدار، قُروه، سایین قالا، هشتَری و		باغلانما [آ]. انسداد stopped	
	زنجان (۳) دا کند آدی؛ گده بی'دا چای آدی ۲۴.		باغلانماق bağlanmaq [بل] ۱- باغلانماق ایشی گؤرولمک،	
	باغلی چاتلاماق [س] اؤرگی پاتلاماق.		باغلانیلماق، بیتیریلماق، بیتیمیش اولدوغو اعلان اندیلماق	
	باغلی داغ bağlıdağ [آ] تبریز ده داغ آدی.		"اجلاس باغلانندی". ۲- [س] بیرینه وؤرولماق، سئوگی	
	باغلی دنیز [آ] آیری دنیزلره یولو اولمایان دنیز (فا:دریای		گؤستمک، بیرایشه ایلگی لی اولماق "زولفونه باغلانندی".	
	غیر آزاد). closed sea		۳- بیر ایشه کیلیدلنمک، قیفیل اولماق، قیفیل لانماق	
	باغلی سسلی حرف [دیل ب] دارسسلی حرف narrow vowel		"بوتون ایشلر بو مسئله نین چؤزومونه باغلانندی".	
	باغلیق [آ،ص] باغ یثری (فا:باغستان). a garden		باغلانمیش [ص] باغلانماق ایشی (فا:منعقد). held	
	باغلی قاپی دالیندا [ظ] گیزی لی خلوت یثرده.		باغلانیش [آ] باغلانماق ایشی ویا بیچیمی.	
	باغلی قالماق [س] اؤیماق، تابع اولماق.		باغلانیلماق [بل] باغلانماق ایشی گؤرولمک. to be tied	
	باغلی لاشماق [قا] ایکی شئی ویا ایش بیریرینه باغلی اولماق		باغلانیم [آ] باغلانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:ارتباط). connect	
	(فا:مرتبط شدن).		باغلاوا bağlava [آ،تا] یاییلمیش خمیر قاتلاری آراسینا	
	باغلی لاشیق [آ،فلسفه] بیرری اؤیرینه باغلی اولاراق وار		دؤیولموش بادام فیندیق ویا جوزیکیمی شیلر قویاراق	
	اولان، ویرری اولمادان اؤیرری دؤشونولمه ین.		دوزه نیلن بیر نوع داد لیجا و شیرینی. {باخ: باغ، بو کلمه	
	باغلی لاشیم [آ] ۱- ایکی ویا نئچه شئین باغلانتمی سیننی گؤسته		عینا فارسجا و عربجه و آوروپا دیلرینده ایشله نیر}.	
	رن وضعیت، بیر وؤجودن مختلف اورقانیزملرینین آراسیندا		باغلاواچی [آ] باغلاوا دوزلتن وساتان کیمسه.	
	اولان قارشلی لیکلی ایلگی correlatoin ۲- ایکی ویا نئچه		باغلاواچیلیق [آ] باغلاوا دوزلتمه وساتما.	
	دیشکن آراسینداکی باغیبتی (فا:وابستگی، همبستگی).		باغلاوالی [ص] ایچینده باغلاواسی اولان.	
	باغلی لیق بلکه سی [آ] پیوند نامه (فا:پیوند نامه). protocol		باغلاوالیق [آ] باغلاوا دوزلتمه یه یارایان شیلر (اؤن و ...).	
	باغلی لیق [آ] ۱- باغلی اولما، ایلگی لی اولما، آسیلی لیق،		باغلاویجی [آ،دیل ب] ۱- باغلاج، جمله لری بیریرینه	
	علاقه لی لیک، مربوطیت (فا:بستگی). relation ۲-		باغلایان کؤمکچی نطق حصه لری (فا:حرف ربط، عطفی).	
	تابعیت، (فا:وابستگی). citizenship, affiliation		conjunction ۲- [آ،ص] باغلاما ایشینی ائدن و گؤرن،	
	باغلی لیق لار [آ] متعلقات appurtenances		باغلاما نئجه لیگی اولان، ایکی شئی بیریرینه باغلایان	
	باغلی هجا [آ،دیل ب] بیر سسلی و بیر سس سیز حرفدن دؤزه-		(فا:رباط). falciform ligament ۳- اؤیولماسی زورونلو،	
	لن هجا "آد، اؤد، اؤد، قاپالی هجا (فا:هجای بسته).		گر کلی باغلیلیق "آنا یاسانین باغلاویجی ماده و حؤکوم لری".	
	closed syllable		باغلی baağlı [ص] ۱- ایله باغلانمیش ۲- قیفیلی، کیلیدی،	
	باغمان [باخ] باغوان.		سئیر لی "باغلی قاپی" (فا:دریسته). closely ۳- باغیم لی،	
	باغمانلیق [آ] باغی قوروما ایشی (فا:باغبانی). gardening		تابع (فا:متنسب) relative ۴- آسیلی، علاقه لی، وؤرولموش،	
	باغناğnal [آ،ت] آیاق لیق، باساریق (فا:پله). stairs		توتقون ۵- [آ] دؤیونچه، بوخجا، پارچا ویا کاغذ ایچینده	

باغیرداقلاماق [ل] باغیرداقلا باغلاماق (فا: باطناب بستن).
باغیردلی [ص] ۱- قورخودان و قورخونچ بیر شئی. ۲- [بی] یولاف و سونبوله بنزر قیلچیق لی اوت.
باغیرساق / آجی باغیرساق bağırsaq [آ، تا، طب] سیندیریم اۇرقانی نین معدەدن باغیرساغین چیخیشینا قدر اۇزانان بۇلومو، اینجه (کیچیک) باغیرساق ۸-۶ متر و قالین (بۇیوک) باغیرساق ۷/۱-۴/۱ متر اۇزونلوقدادیر باخ: (کۆر) **gut blind** باغیرساق، نازیک باغیرساق، **small intestine** قالین (یوغون) باغیرساق، **large intestine** اۇلان ایکی بارماق باغیرساغی، **duodenum** دۆز باغیرساق **rectum** (فا: روده). **intestine, bowels** {ت، سن، باخ: باغیر+ساق}.
باغیرساق [آ] آذربايجان دا داغ و دره آدی یئر آدلاریندا دۇلنباچ فورما معنا سیندادیر ۲۴۰-۲۴۲.
باغیرساق التهابی [آ] سیندیریم اۇرقانیندا عمله گلن التهاب و بۇنا باغلی خسته لیک.
باغیرساق اوتو [آ] باخ: فاره قولاغی، سیچان قولاغی.
باغیرساق بوشلوقلار [آ، دی] معدە ویا معدە رۇلونو اۇینایان قارین بوشلوقو اولان ابتدایی حیوانلار.
باغیرساق توتولماسی [آ] باغیرساغین بیر یثرینین باغلی اولماسی سبب ایله عمله گلن خسته لیک، کولیت (فا: گرفتگی روده). **(med) ileus**
باغیرساق خسته لیک لری [آ] باغیرساق دا عمله گلن خسته لیک لر (فا: بیماری های روده). **intestinal diseases**
باغیرساق دوشمه سی [آ] بۇیوک باغیرساغین بوزدومدن ائشیکه چیخماسی سبب ایله عمله گلن خسته لیک، بواسیر (فا: افتادگی روده). **enteroptosis**
باغیرساق سۇلوجانی [آ، دی] باخ: باغیرساق قوردو.
باغیرساق سیز [آ] باغیرساغی اۇلمايان (فا: بی روده).
باغیرساق شیشی [آ] باغیرساق ایلتهابی (فا: التهاب روده).
باغیرساق قازینتی سی [آ] قالین باغیرساق خسته لیکلرینده چیخاریلان سوموک سوو شئی.
باغیرساق قۇردو [آ، دی] اۇمورقالی لارین باغیرساغیندا و چوخو اۇشاق لارین قارینیدا یاشایان و ۲۵ سانتیمتره قدر

باغناز bağnaz [آ، باخ: باغلاماق] مُتَعَصَّب، بیردوشونجه ویا اینانیشا آشیری اۇلچوده باغلا نیب اۇ بیریلری قبول ائتمه یین.
باغنازلا شماق [س] باغناز وضعیته گلکمک، مُتَعَصَّب اۇلماق.
باغنازلیق [آ] باغناز اولما وضعیتی، تعصّب.
باغنازلیق [باخ: باغنا] نردیوان (فا: نردبان).
باغوان [باخ] باغمان.
باغی [آ، باخ: باغلاماق] بویو، سنجیر، باغلیلیق. (فا: طلسم).
باغ یار باغی [آ] بیر بیتگی آدی. (فا: گیاهی از تیره بارهنگ).
باغیت [آ] سۇز لشمه، عقد، کترات، قبال گۇتورمه. {باخ: باغ}
باغیتچی [آ] عاقد، عقد ائلیین.
باغیتلا شماق [س] عقد اۇلونماق، باغیت لی اۇلماق.
باغیتلاماق [س] عقد سۇز لشمه یه قول آتماق.
باغیتلانماق [س] عقد اۇلونماق، باغیت ایله سۇنوج لانماق.
باغیتلی [ص] عقد اۇلونموش.
باغیجی [ص] بویو جو، سنجیرجی.
باغیر / باغیری bağır, bağıri [آ] ۱- کؤکس، قۇجاق "اۇشاغی باغیرنا باسدى" (فا: سینه، بغل). **liver** ۲- [آنا تومی] اۆرک، آغ جیبار، قاراجیبار و باغیرساق اۇلان بوشلوقون اورتاق آدی؛ دانیشیقدا بعضاً قارا جیبار، قلب و ایچ اۇرقانلار اۇچون ده سۇیله نیر (فا: احشاء). {باغ سۇزوندن، سن، دده}.
باغیر [یازار] (۱۲۹۹-۱۲۲۵) باکی لی شاعر دیر.
باغیر اراق [ظ] چیغیر اراق (فا: خروشان). **roaring**
باغیر بیین [آ] قوزونون قاراجیبار و بیین یندن ویا قویروغوندان حاضر لانان یتمک.
باغیر تقان [ص] چوخ باغیریب چاغیران (فا: جیغ جیغو).
باغیر تلاق [آ، دی، ت] اورتا بۇیوکلو کده، اتی لذتلی، یاغمور قوشلار سوو یوندان بیر جنس کؤجری بیر اؤردک، قیل-قویروق قوشو (فا: سنگ شکنک). **querquedula**
باغیر تماق [ل] باغیر ماسینا یول آچماق، چیغیر تماق (فا: فس).
باغیر تی [آ] باغیر ماسسی، چیغیر تی (فا: نمره، بانگ). **clamour**
باغیر چاق bağırcaq [آ، ت] ائششک پالانی.
باغیرداق bağırdaq [آ، تا] ۱- بئشیک باغی، اۇشاغی بئشیکه باغلايان ایپ. ۲- [ت] قادین دۇشلوگو، لئچیک.

باغیشچیلىق [آ] باغیش ائتمه (فا:بخشندگی). **liberality**
باغیش خان [آ] انسان آدى، باخ:باغیش + خان.^۷
باغیشلا [ن] غذر ايستهمه افادهسى "باغیشلاين منيم بئيله بير هدفيم يۇخدور". ۲-اعتراض افادهسى، قطعياً ويا هنج يۇخ معناسيندا ايشله نير "باغیشلاين ائله شنى يۇخدور".
باغیشلانماق [تد] باغیشلانماق ايشىنى گۇردورمك.
باغیشلانماق [ل، سن] باغیشلانماسينا سبب و واسطه اولماق.
باغیشلاما [آ] ۱-عفو ائتمه، قارشى لىق سيز يارديم و كۆمك ائتمه. ۲-باغیشلاماق ايشى (فا:بخشش). **forgiveness**
باغیشلاماق **bağışlamaq** [ل، ت، سن] ۱-قارشى لىق سيز يارديم و كۆمك ائتمك. ۲-عفو ائتمك، سۇچوندان و گناهيندان گئچمك. ۲-بیر سیرا كلمه لرله مختلف افاده لى سۆزلر دۆزلدیر "تأثير باغیشلاماق: ائنگى له مك، عۇمرونو باغیشلاماق: دونيادان گئتمك". ۳-امر شكلينده ايشله نير، باخ: باغیشلا، باغیشلاين. (فا:بخشودن). **to forgive**
باغیشلانان [ص] باغیشلانمیش (فا:بخشوده). **exempt**
باغیشلانديرماق [تد] باغیشلانماسينا سبب اولماق (فا:فس).
باغیشلانماز [ص] عفو انديلمز (فا:نابخشودنى).
باغیشلانمازلىق [آ] باغیشلانماز ييلمز ليك (فا:غير قابل عفو بودن).
باغیشلانماق [بل، ت] باغیشلاماق ايشى گۇرولمك (فا:عفوشدن)
باغیشلانمالى [ص] باغیش انديلمه لى (فا:بخشيدنى).
forgivable
باغیشلانمیش [ص] مرحوم (فا:مرحوم). **deceased**
باغیشلانماز [باخ] باغیشلانماز.
باغیشلانمازلىق [باخ] باغیشلانمازلىق.
باغیشلايان [ص] راحم (فا:راحم). **merciful**
باغیشلايىچى [ص] باغیشلايان (فا:غفار). **forgiving**
باغیشلو [آ] قاراداغ موغانلى طايافاسينا باغلى اوبا آدى^{۳، ۱۰۸}.
باغیشلو شاه بۇداقلو [آ] كلتيير ده كند آدى.
باغیشلىق **bağışöç** [آ] بير ايش و اۇدوين ائشيگينده قالان كيمسه، مُعاف اولان (فا:معاف) ۲- [ص] مصون، بعضى ميكروبلارين قاباغيندا دۇغال يوللارلا ديرنج قازانما، "آشيلانما انسانى چيچگه قارشى باغيشيق ائدر" (فا:مصون).

اۇزونلوقدا آسالاق سۇلوجان، باغیرساق سۇلوجانى (فا:آسكاريس). **helminth, (intestinal) worm**
باغیرساق لاری قیريلماق (گۆلمک دن) [س] چوخ گۆلمک.
باغیرساق لارینی دئشمک [ل] اؤلدورمک، جانينا قيىماق.
باغیرساق لارینی يئره تۆکمک [ل] اؤلدورمک.
باغیرساقلىق [آ] باغیرساقلار يئرلشن بۇ لوم و بوشلوق (فا:شکم)
باغیرساماق [س، ت] جانى جيار ايستهمک.
باغیرشای [آ] بير نوع مس دن دوزلميش سگه.
باغیرقان [آ] باغیريب چيغیران، قيشقيريق چى (فا:جيغ جيغو).
باغیرلاق [آ] ایرى بير قیرلانقيچ تۆرۆ.
باغیرلانماق **bağırılanmaq** [س، ت] قان لاختالانماق (فا: لخته شدن، دلمه شدن)
باغیرلى [آ] شاماخى، دا شهر آدى^{۲۴۰}.
باغیرما [آ] چيغیرما (فا:جيغ). **scream**
باغیرماق [س] اوجا سسله چيغیرماق، قيشقيرماق (فا:جيغ كشيدين) **to shout** {ت، سن؛ بانق؛ بانقيرماق؛ باغیرماق}.
باغیرياران [باخ] باغیر دلن.
باغیريب چاغیرماق [ل] اؤفكه ايله چاغیرماق، هيرسلنمک.
باغیريش [آ] چيغیريش، باغیرماق ايشى (فا:جيغ و فریاد).
باغیريش چاغیريش [آ] ۱-گورو لتو. ۲- [ظ] گورو لتو ايله.
باغیريشماق [قا] سس سسه وئرمک، قيشقيرماق، چيغیريشماق (فا: باهم جيغ و فریاد كشيدين). **to cry/ to shout together**
باغیريلگی [آ، اسکى] زره آلتيندان گئيلن گۆن يلك.
باغيستان [باخ] باغليق.
باغیش **bağış** [آ] ۱-باغیشلاماق ايشى (فا:عفو) ۲-هدیه، اكرام (فا:بخشش). **forgiveness** ۳- [خ] قازاقلارين، اورتايوز بۇلوگو، آرقين اويماعى اۇلوبابالاريندان.^۷
{ت:بوغوم و مفصل؛ باغ سۆزونه باغلى اولماسى سانيلير، گرچكدن ده باغیشلاماق ان بۇيوك باغلانتى قورماقدیر، ائله سانيلير كى فارسجادا ايشله ن بخش و بخشيش و پخش سۆزلرينين كۆكوده باغيش و باغ سۆزلرى اولسون}.
باغیش ايستهمه [آ] استغفار. **asking fodrgiveness**
باغیشچی [آ] باغیشلايان كيمسه (فا:بخشنده).

Bb	آذربایجان تورکجه‌سی	۵۱۱	ارک سۆزلۆتۆ	Bb
باغیشیق بیلیمی [آ] واکسن، آشی و آشی لاما ایشلرینی و اولای لارینی اینجه له ین بیلیم دالی، ایمنوئولوژی.	باغین [آ] توپراق ویا دؤوار قایماق اوچون اوْنا وۇرولان دستک و دایاق (فا:پایه).			
باغیشیق لیق [آ] ۱-مُعافیت وئرگی باغیشیق لیغی (فا:مُعافیت).	باغین وۇرماق [ل] دستک و دایاق وۇرماق (فا:پایه زدن).			
۲-ایمنلیک، واکسینه اولما (فا:مُصنویت).	باغینیتی [آ] ایکی شئی ویا انسان آراسیندا ایلگی و باغلانتی، باغلی لیق، فلسفه وریاضیات بیلمینده بو سۆزجوک ایکی مکتبی، انسانی ویا گۆروشو بیربیرینه باغلایان باغا دئییلر (فا:نسبت، نسبیت). relativity			
باغیل bağıl [آ] نسبی (فا:نسبی). relative, relevant .	باغینیتی جی [آ] باغینیتی یانلی سى اولان کیمسه.			
باغیل دیر [آ،سایش] نسبی دیر، سایى لارین اؤنونه " + - " علامتی قویو لدوقدان سونرا آلدیغی دیر.	باغینیتی جی لیق [آ] باغینیتی ایله ایلگیلی بیرمکتب، رولاتیویزم.			
باغیلداق bağılacaq [آ] اوشاق دوشمه مک اوچون بئشیگه باغلانان ایپ (فا:طناب گهواره). ۲- [دا] قادین لارین عادت زامانیندا باغلادیقلاری بئز.	باغینیتی لی [آ،فلسفه] وارلیغی آیری سینا باغلی اولان، مطلق اولمایان، رولاتیو. relative			
باغییلیق bağılılıq [آ] نسبی اولما وضعیتی، نسبیت relativity	باغینیتی لی لیق [آ،فلسفه] آیری بیر شئی باغینیتی یول ایله وارلیغینی بیلدیرمه وضعیتی، رولاتیویته.			
باغیم bağım [آ] بیر شئین ویا کیمسهنین گوجو ویا تاثیرى آلتیندا اولما وضعیتی، تابعیت dependence	باغا [آ،فا:وفا] وفا.			
باغیم لاشما [آ] باغیملی وضعیته گلمه (فا:وابستگی).	باغا bafala [آ] سۆنبول دسته سى.			
باغیم لاشماق [س] تابع اولماق (فا:وابسته شدن).	باغا [آ،فا:بافته] توخونموش قایتان (فا:بافته).			
باغیم لاما [آ] بیر شئی باغیم آلتینا گتیرمه (فا:وابسته سازی).	باقان [آ] سراب دا کند آدی {۱-باو+۲-توخوما یئری}.			
باغیم لاما ق [ل] بیر شئی باغیم آلتینا گتیرمک، تابع ائله مک (فا:وابسته نمودن).	بافرا bafra [آ] سالور بویونا عاید یئر آدی (۱۶م جی قرن) ۳۹.			
باغیم سیز [ص] باغیم لی اولمایان (فا:مستقل) independent	باقاز baqaz [آ،فر] داشتیت و اوچاقلاردا یولچولارین یوک لرینین قویو لدوغو یئر. baggage			
باغیم سیز ملت وکیلی [آ] بیر پارتیه باغلی اولمایان ملت وکیلی.	باقال/باققال [آ،ع] ارزاق مال لارینی ساتان (فا:بقال). grocer			
باغیم سیز [آ] باغلی اولمایان، اؤزگۆر.	باقال چاققال [آ] باققال و بنزر ایشلر له اوغراشان اصناف اوچون کوچومسه مه سۆز.			
باغیم سیز لاشدیرماق [ل] باغیم سیز وضعیته گتیرمک (فا:مستقل گرداندیدن).	باقال دفترى [آ] قاریشیق و دۆزنسیز یازیلار دئییلن سۆز.			
باغیم سیز لاشماق [س] باغیم سیز وضعیته گلمک (فا:مستقل شدن)	باقر baqer, bağır [آ،ع] یاریجی، آچیق لیغا چبخاران، بیلگین، شعیه لرین بئشینجی امامی نین لقبی.			
باغیم سیز لیق [آ] باغیم سیز اولما وضعیتی، تابع اولما وضعیتی (فا:استقلال). independence	باقرآباد [آ] آستانا، اردبیل، ساوه، بۆیین زهرا، آبیک (تۆرک)؛ کلئیر (اوغلو) ده کند آدی. ساوه ده (اؤلن) داغ آدی.			
باغیم سیز لیقلا [ظ] مستقلا (فا:بالاستقلال). independently	باقراج/باقر اجیق [آ،تا] بالاجا سطیل.			
باغیم لی [ص] باغلی اولان، وابسته، تابع، باشقاسینین گوجونه و یاردمینا باغلی اولان (فا:وابسته، تابع).	باقرخان bağırxan [آ] ۱۲۴۰ هـ تیریزده آتادان اولوب و مشروطه انقلابینین فرمانده لریندن ایدی، عین الدوله، سردار ارشد، سپهدار تنکابنی، رحیم خان و صمد خان شجاع الدوله، نین نیرولارینی شکست وئرهرک سالار ملی			
باغیم لی لیق [آ] باغیم لی اولما (فا:وابستگی). dependence				

باکتریولوژی [آ،فر] باکتری لرین و عمومیت له میکروب لارین بیچیمین اینجه له یین بیلیم (فا: باکتریولوژی).

باکوره/باکر [آ،ع] ۱-قیز، ائولنمه میس خانیم (فا: ~). ۲-ال دیمه میس، پوزولما میس، توخونولما میس (فا: ~).

باکری [آ] آذربایجان ایگیدی اولاراق، ایران عراق ساواشیندا متجاوزلره قارشى آمانسیزجا مبارزه ائنده رک شهید اولدو.

باکسی/باکشی [خ] باخشى، بیلگین، بویوجو؛ تورکمنلرین تکه اویماعی، اولوبالاریندان، اوتامیش بگین اوغلو.^۷

باکوندو/باخوندو [خ] گؤستریشلی، هیتلی، باخیملی؛ منگو، تیمور خان ین اوغوللاریندان.^۷

باکوی/باخوی [آ] اولو، سایقیدیر، تجرله لی، بیلگه لی.^۷

باکویلا/باخویلا [خ] ینئى سئى یازیتلاریندا بیر بگ آدی.^۷

باکی [baki] جمهوری آذربایجانین باشکندی اولاراق قافقاز بؤلگه سینین ان اؤنملی تجارت، مدنیت و علم مرکزی

تانییر باکی نین بیر سیرا تاریخی یئرلرینده (اؤرنک اؤچون: آرتیوم، زیغ گؤل، امیرجان، بینه گدی، مرده کان، شووه لان) تاپیلان شئی لر نشان وثریر بو شهر نئچه مین ایللردن

بری یئرلشیم یثری کیمی استفاده اولونوردو^۹؛ بو شهر باکو و بادکوبه کیمی ده سؤیله نیب و آذربایجان

جمهوریتی نین باشکندی دیر بعضی لری بو آدی بیرتورک ائلی آدیندان آلیمناسینا اینانیرلار، بوکلمه دیواندا (بقو)

باقو: تپه، اوجا یئر) شکلینده گلیب و پروفئسور زهتابی نین دئدیگینه گؤره بوکلمه مکان آدی اولوب و باخماق

(باکماق، باقماق) سؤزوندن آلیناراق باقو، باکی شکلینده باخیلان یئر آنلامیندادیر، گرچکدن خزر دنیزینین خزره

باخیلان یثری باکی شهریدیر.

باکی لی نصیر [یازار] نصیر باکوی: آذربایجان تورکجه سینده یازان حسن اوغلودان سؤرا تانیان ان قدیم شاعر سایلیر^{۲۸}.

باگئت [آ،فر] ۱-اینجه و قیسا دیه نک. ۲-بالاجا بلله کیمی اکمک (فا: باگت).

بال [bali] ۱-بال آری سیندان اله گلن شیرین وئمه لی و آغیر آخیجی ماده (فا: عسل). honey ۲- [مج] چوخ شیرین و چوخ دادلی "آرمود دئیل بال دیر". ۳-آغاج و

لقب لندی، باقرخان ستارخانلا بیر لیکده تهرانا گندیپ و سونرالار اتابک پارکی جریانیندا تهراندان قاجاراق

قصر شیرین شهرینده ۵۵ یاشیندا قتله یئتیشیب شهید اولدو.

باقرخلخالی زنجانی [یازار] (ش ۱۲۹۸-۱۲۲۸) زنجانی شاعر اولاراق مسکین تخلص اتمیشدیر.

باقسی baqsi [باخ] بخشى، عاشق.

باقرقره baqərqərə [آ،دی] کهلپگه بنزر، قانادلاری بوز رنگلی، ایتی اوچان بیر قوش آدی^{۸۲}.

باغلا bağla [آ،بی] باقلاگیللردن، دانالاری بادیی ایچینده اولان بیر بیتگی (فا: ~) vicia faba. Leg. {ع: باخ: باغ}.

باغلا چیچگی [آ] ساریمیتراق بیاض رنگده اولان بیر بیتگی.

باغلا کیلر [آ،بی] باغلا، لوبیا، آکاسیا، گئچی بوینوزو کیمی بادیی لی و ایکی چنکلی و آیری تاج یاپراقلی لاردان

بؤیوک بیتگی سؤیو (فا: تیره باغلاها). leguminosae

باغلا سالماق [س،تا] باغلا ایله فال باخماق.

باغلا قیری [آ،تا] پؤل پؤل سیاه و بیاض رنگده قیرآت.

باغلاوا [باخ] باغلاوا.

باقی ba'qi [آ،ع] ۱-قالان، آرتیق قالان، گثری قالان، قالیتی.

remainder ۲- قالیجی، سۆرکلی، دایما (فا: ~).

باقیه ba'qiyə [آ،ع] ۱-آرتیق، قالان. ۲- قالیتی.

باک ba'k [آ،فا،شع] قورخو، (فا: خوف).

باک bak [آ،فر] ایری پیاله، آراجدا یاخیت قابی (فا: ~) fear

باکتری baktri [آ،دی،فر] کلروفیل سیز تک گؤزه لی و چوخلو خسته لیکلره یول آچان جانلی لارا وثریلن آد، چؤبجوک (فا: ~) bacteria

باکتری بیلیمی [آ] باکتری لرین اؤزل لیگینی آراشدیران بیلیم دالی (فا: باکتری شناسی). bacteriology

باکتری قیلر [آ] بوتون باکتری لری ایچینه آلان جانلی لار.

باکتری ییین [آ] باکتری لری یئیب آرادان آپاران (فا: باکتری خوار). bacteriophage

باکتریسل [ص] باکتری ایله ایلگی لی (فا: باکتریائی).

bacterial

باکتریوسکوپ [آ،فر] باکتری لرین میکروسکوپلا اینجه له مه سی

اؤزگه ديللرده ده بير سيرا كلمه لرده بو کؤکون ايزيني گؤرمک اولار، پالانکا (مجارجا: حاصار)، پالاسکا (مجارجا: بئل باغی)، پليس (فرانسيزجا: اؤرتولو يئر)، پلنيت (plate صفحه، اؤرتوک شكيلنده اوزئي)۔

بال [آ،فا،شع] قاناد (فا:~).

بال ... [آ] بال سۆزيله دۆزه لن انسان آدلاری: بالبگ، بالبگيم، بالبيکه، بالتان، بالتاى، بالچيچک، بالخان، بالخانيم، بالر، بالقار، بالقاش، بالقيز، بالگوڭ. **بال آری سی** [آ،دى] زار قانادلى، بال وبال مومو دۆزلدن، آغى لى اينه سى اولان بير بؤجک، بال دۆزلدن آری (فا: زنبور عسل). **apis mellifera**

بال آیی [آ] ائولنمه ده و ائولليک ده عقددن سونرا ايلک آى. **بالا** [آ،تا] ۱-اوشاق، چوجوق، ياورو، اوغول، كيچيک، کۆرپه، بالاجا. ۲-خطاب يئرینه ايشله نير "آبالام" (فا: بچه، فرزند). **baby, child** {ت: ۱-آدم و قوش ياوروسو. ۲- انسانين کؤمک جى سى، باخ: بال}.

بالا ... [آ] ۱-انسان آدى: بالاباى، بالابگ، بالاييکه، بالاناغ، بالانا، بالاناى، بالانکين، بالاتيگين، بالا تيمور، بالاخاتون، بالاساى، بالاسو، بالاھون. ۲-تبريز ده داغ، قروه ساليان دا (~کۆر) چاي آدى باکى دا (سخانى) يئر آدى، قوساردا (~ قوسار) کند آدى، داش کسن ده (قوشقار) داغ آدى (۲۶۰۷) ۴۰. **بال اؤزو** [آ] بعضى كيچيک لرین ايچينده کى غصاره و بال آرى سى اوچون استفاده اولونان اؤز.

بالاباجى [آ] بيرينه نسبت ياشجا كيچيک باجى، احترام و سايقى اوچون اؤزوندن كيچيک خانيم دئييلن سۆز.

بالابالا [ظ، آ] ياواش ياواش، آز آز، آستا آستا. **slowly**

بالابان [balaban] [آ] ۱-بیرنوع بالاجا داوؤل، نفس له چالينان بالاجا چالقي آلتى، تۆنک، دۆدوک، باخ: ياستى بالابان. **balaban** ۲-بالاجا و شيشمان آدم، کؤک آدم. ۳- آتماجا و دوغان کيمي بير بيرتيجى قوش ۴- [خ] سلجوق- لولار دؤنمی آهلات آتابگ لریندن ۷. {بالابان بير نوع چالقي آلتى دير و روسجا دئييلمه گينه رغماً، بالا (بالاجا، كيچيک و کؤک) و بان (سس) كلمه سيندن دوزه لن سۆزجو کدور}.

يتمش لردن سيزان آخيچى، يوشاق و ياپيشقان ماده. {ت: بال، باليغ: آری بالى، «بالماق»: باغلانماق؛ سن؛ ديواندا بال سۆزو ايکى آنلامدا ايشله نيردى، آد حاليندا معناسى ياپيشقان اؤزلليگى اولان غصاره و اؤرون دئمکدير و فعل حاليندا باغلانماق معناسيندا گليب، البته هر ايکى مفهوم آيدينجا بير بيرينه باغلى معنالاردى، بؤکلمه تورکجه ده کؤکلؤ کلمه دى و گئنيش صورتده ياقين لاشييدير و بال سۆزونو آيرى ديللردن آليناماسيني مطرح ائلمک بونون کؤکونو تانيماماسيندان قايناقلانير، مخصوصا بونودا بيلمه ليکک باماق سۆزو ديواندا باغلانماق و هؤرگو دوزلتمک معناسيندا گليب (بو کلمه ۱۳ونجو عصره عايد اولان بهجت الحقائق کتاييندادا باغلانماق معناسيندا ايشله نييدير) و بۆتون بو سۆزلرين اصلى کؤکودور، دئمک اولارکى بو ايکى مفهوم چوخلو کلمه لرده اؤز ليلکله "ب/پ" حرفلرينين بير بيرينه ديشمه سى ايله اؤزونو گوسته رير، ايلک معنادا بولارى اؤرنک وئرک اولار: پالچيق (سو و توپراق قاريشيغي)، باليق (چامور، قالا= حاصارلى يئر)، بالديران (بير ييتگى نين بال کيمي ياپيشقان غصاره سى، زهر)، بالدير (اتين ان قووتلى يئرى)، بالا (انسانا باغلى اوشاق)، بالاخ (سيغير بالاسى)، باليق (سۇيون اورونو اولان حثيوان)، بالليجا، باللى يونجا (شيرين يونجا)، بالديز (قادينا باغلى و ان ياخين باجى سى)، پيلاو (پالاو، بالاو) دؤيودن اله گلن يتمک و اؤرون، بالانا، بالاتي (آجيتما، خمير ماياسى)، پالتاو (بير جور حالوا)، بالبال، بالديرقان، بالچاق انجيري. بؤکلمه ايکينجى آنلامدا بير شئى باغلانماق و بورومک و قاپساماق دئمکدير و چوخلو سۆزلرده ايزى وار: پال (جوزين ياشيل قاينغي، جوزى بوروين بؤلوم)، پالتار (انسانى بوروين گئيم)، پاليت (پال+ايت: بورونموش بير ميوه نى بيلديرير)، بالچاق (قبضه، دسته، پيچاغى بوروين بؤلوم)، پالان (پال+آن: حثيوان بئلينى بوروين چؤل)، پالاز (اوتوراق يئرى اؤرتن دؤشه نك، پالتو (اؤزون گئيم)، بالانا، بالقار، بو کلمه قافقازلاردا بير تورک بويونون آدى دير، آيرى طرفدن

ب Bb	آذربایجان تورکجه‌سی	۵۱۴	ارک سۆزلۆک	ب Bb
بالابان آغا [خ] اۆتمان/عثمان بگ دۆنمی بگ و کوموتان آدی. ^۷	خیردالانماق، (فا: کوچک گردانیدن).			
بالابان اولوغ [خ] بابورلر دؤولتی خانلاریندان. ^۷	بالاجالاشدیریلماق [بل] کیچیک لندیرمک، بالاجا اندیلیمک.			
بالابان چالان [آ] بالابانچی، توتک چالان.	بالاجالاشماق [س] کیچیلیمک، خیردالانماق، بالاجا اولماق (فا: کوچک گردیدن).			
بالاباندا قانديرماق [ل] سۆز آراسیندا اشاره لر له باشاسالماق.	بالاجالانديرماق [باخ] بالاجالاشدیرماق.			
بالابان قوشو [آ، دی، تا] باتاق لیلقلاردا یاشایان، بالیقچیل قوشونا بنزر، اتی یاغلی و آغیر بیر قوش؛ چاخیردوغان (فا: بوتیمار، غم خورک). botaurus	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالابان لاشماق [س] بالاجا اولاراق شیشمان لاشماق، بالابان دۇرومونا گلمک.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالابان لیق [آ] بالابان اولما وضعیتی.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالابای داغ balabay dağ [آ] سراب دا داغ آدی.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالابتلو [آ] شاهسون اتلی بویلا ریندان. ییله سواردا کند آدی.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالابندهره [آ] آذربایجان، دا چای آدی. ^{۲۴۰}	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالانی [آ] زنگین و سویلو اوشاق، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالانییم [آ] کیچیک خانیم، قیز آدی (فا: نام دختر).	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالات balat [آ، فر] غرب اؤلکه لرینده اورتاچاغ دۆنمینده سؤیله نن اوج بندلی بیر شعر نوعو (فا: نوعی شعر).	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالات [آ] اوغوز-قایى بویوناعایدیثر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۲۵} .	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاتا [آ، آلمانجا] موتور و داشیت لاری ساخلاماق اوچون تکر میلین اوستونه یثر له شن یاریم یای بیچیمینده بیر آیقیت، تورموز لنتی.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاتی [آ، باخ: بال] آجیتما، مایا (فا: خمیره، خمیر مایه).	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجا [ص] کیچیک، خیردا، آر، اؤنم سیز، یونگول واری (فا: کوچک). smallest	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجا بالاجا [ظ] یاواش یاواش.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجابوی [ص] بویو آلچاق.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجاجیق [آ] کیچیک، چوخ بالاجا.	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجاقیز [آ] کیچیک قیز (فا: دختر بچه). (little girl)	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجاکؤپورجک [آ] ایچی بوش قابارجیق، .	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجالانماق [ل] بالاجالاشدیرماق (فا: کوچک گردانیدن).	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجالار [آ] اطفال children	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			
بالاجالاشدیرماق [ل] کیچیک لشدیرمک، کیچیلیمک،	بالاجالانماق [باخ] بالاجالاشماق.			

Bb ب	ارک سۆزلۈک	۵۱۵	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Bb ب
۲- to givebirth	اولماق، بالا دوغماق (فازادن).		آتاساغون شهریده حکیم معناسیندا آدی گنجیدیر ^{۱۲} .	بالاسالماق [س] بالا دوغماق.
[مج] آرتماق، چوخالماق، تۆرمک. ۳- تولالماق (فاتوله	کردن). to whelp {ت، سن؛ باخ؛ بال}		بالاست [آ، این] داش قیریتیسی، یول و دمیر یوللاریندا	ایشلەنن قیریق داشلار (فا: بالاست).
بالالایکا [آ، فر] اوچ بوجاق چاناقلی و اوچ تنلی، روس	خالق سازی (فانوعی آلت موسیقی). balalaika		بالاسی [آ] کلئیر ده کند آدی {سئویملی}.	بالاسیر [آ] دؤور بوجاغیندا تیرلری بیریرینه باغلایان آغاج.
بالالی [ص] یانیندا بالاسی اولان (فابجه دار).	بالالیق [آ] بالا دوغورانلاردا و قادیندا بالا بسلەنن بؤلوم		بالاش [آ] اشکانلی شاهلارینین بیرینین آدی، بالا کیشی،	اوغلان آدی (فانام: پسر). {باخ: بالا/بال}
(فابجه دان). uterus, the womb	بالالیق باغی [آ] رحم بند (فارحم بند). pessary		بالاش آذر اوغلو [یازار] بالاش آبی زاده آذر اوغلو، ۱۹۲۱-ده	باکیدا آتادان اولوب و ۱۶ یاشیندا عایله سیله بیرلیکده
بالالیق یولو [آ] مہبتل (فامہبتل).	بالامان [آ، دی] ۱- باخ: بالابان قوشو ۲- [ص] جسیم، جتھ لی،		اردیبلە گلیمیش، بو شاعردن چوخ اثر چاپ اولموشدور.	بالاعمی [آ] اوشاقلارین کیچیک عمی لرینە وئردیکلری آد.
ایری ۳- [خ] قوچو اوغورلاری دؤنمی بخشی لریندان ^۷ .	بالامیر [آ] بالایی، بیرجیک یاوور ^۷ .		بالاغا گیرن [آ] فیتیلینە اؤد ووردوقدا یترده یانایانا فیرلاناتن	کیچیک فیشنگ ^۱ .
بالامیرخان [خ] رۇسیا فاتحلریندن غرب هون خانی ^۷ .	بالان balan [آ] کلئیرده کند آدی؛ اهرده داغ آدی {۱-}		بالاغای [خ] اوژیکلرین، قونرات و قیر اویماغی اولوبابا	لاریندان ^۷ .
بال+آن: بال کیمی بؤلوق یورد. ۲- بال+لان، باخ: لان {۱-}	بالاندی [آ] ایری یاری، گؤستریشلی؛ آلتای داستانلاریندا		بالاغان [آ] موقتی دؤزه لن بالکن و اورادا خالق اوچون دؤزه	نیلن گؤستەری و نومایش.
آدی گئنچن بیر قام ^۷ .	بالانسی [آ، فر] دنگه، مؤزینە (فاموازنه).		بالاق۱/ بالاخ balax [آ، تا] جامیش بالاسی، کۆرپه کلچه	{باخ: بال: اینگیلیزجه bull> bullock (وحشی بیزوو)
بالانک balanek [آ] ساوه ده داغ آدی.	بالانویان [خ] چنگیز خاقان دؤنمی اوردوباشی لاریندان ^۷ .		کلمه سی بو سؤزدن اولمالیدیر، تورئندایک سؤزلوگونده	بو کلمه نین کؤکو بلیرسیز اولاراق نشان وئریلیدیر {۱-}
بالانیش [آ] اؤرمیه ده کند آدی {باخ: بالان}.	بالاوئرمه [آ] حئیوانلاردا بالا دوغما یتنه نگی.		بالاق۲/ بالاخ [آ] ۱- شالوار و تومانی آغی (فابخشتک). ۲-	قمیشه بنزر ایچی بوش و بوغوملو یتملیک یتگیسی.
بالای [آ] انسان آدی، بال+ آی ^۷ .	بالئت [آ، فر] باله اوینایان، بیرنوع رقصلی موزیک اثری (فان-).		{باخ: بال: شالوارین ایکی قیچینی بیریرینه باغلایان بؤلوم}.	بالاق۳/ بالاخ [آ] ۱- سابار خانلاریندان؛ ۲- شیبیان خان'ین
بالترین (بالترینا) [آ، ایتا] بالئت رقصی (فابالترینا).	بالبا [آ] گئشنیش و قاز آياغی کیمی یتگی لردن حاضر لاناتن		اوغوللاریندان؛ ۳- قازاق اویماقلارینین اولوبابالاریندان ^۷ .	بالاقچا [آ] مال داوارین یتنی دوغو لموش بالاسی.
یتمک (فانوعی غذا). {بال کلمه سیندن آلتینان بیر سؤز}	بالبارس [خ] اوغور یازیتلاریندا آدی گئنچن بیر بگ ^۷ .		بالاقدار [آ] تۆنۆکه، قادین شورؤ.	بالاک [آ، فا] بیر یتگی آدی (فابالنگ) ^{۳۳} .
بالباس [یئر لی] بیر نوع قویون (فانوعی گوسفند).	بالباشی [آ] ان تمیز بال.		بالاکن balaken [آ] جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدی.	بالالا [آ] ایلام لاردا بیر تانری آدی ^{۳۴} .
بالبال [آ] ۱- چوخ داد لی. ۲- اؤزوم نعوو (آغ و دانالی).	بالبال۲ [آ] ۱- هئیکل، آتیت ^۷ ۲- اسکی لرده ایگید و قهرمان		بالالاما balalama [ل] ۱- یاوورلماق، اوشاق صاحبی	

بالتاساپى [آ] بالتايا وورولان ساپ. axe-handle	لارين مزارلارينا تيكيلىن و اۆزه رينده اۆلدۆرۈلن دۆشمەن
بالتاسى گۆتۈكەن چىخماق [س] بىر چتىن ليكدن قۇرتولماق.	سايى لارى و كيمليكلىرى يازىلدىغى ويا اۇنلارين ھىكل
بالتاسى كىسمەك [س] سۆزو كىچىمەك.	لرينين قۇيولدىغى مزار داشى، بۇ موضوع اورخون يازيت
بالتاش [آآ] بال كىمى شيرين، قىز آدى (فا: نام دختر).	لاريندا قىيد اولوب و محتملاً چىنجه بىر سۆزجوكدور ^{۱۲} .
بالتاقايران [آ] بالتا دوز لدن. axe-maker	بالبان آغا [آآ] انسان آدى، باخ: بالابان آغا ^۷ .
بالتاقيران [آ، بى] باخ: بالديرقان (فا: گلپر). heracleum	بال بورانى [آ] بال قاباغى (فا: كدو حلوا).
بالتاكىمز [ص] چوخ برک، چوخ قالين.	بال يىتى [آ] آرى يووالاريندا بال شانى.
بالتاكۆرمز [ص] سىخ و گچىلمز (مىشە...)، بالتا كىسمز.	بالتا balta [آ] ۱- اودون دۇغراماق، آغاچ يۇنماق و كىسمك
بالتاكۆرمە مىشى [ص] ال دىمە مىش، ال وورولمايش،	اوچون آغزى ايتى ائىلى آراج (فا: تبر). large axe ۲-
طبيعى حاليندا قالمىش.	[خ] قازاقلارين، اورتايوز بۇ لوگو، نايما ن اويمانغى اولوبابا
بالتالناماق [ائىد] بالتا ايله كىسدىرمك، چاپدىرماق،	لاريندان {ت، س، ن} بالدىو، بالتو، ت باليقماق: يارالناماق؛
دۇغراتماق (فا: تىر خرد كردن).	محتملاً بۇلىك سۆزونون دىيشيك شكلى اولاراق باماق
بالتالاما [آ] بىرىننن ايشىنى پوزما (فا: كارشكنى) obstruction	سۆزوندىن آيرىدىر، چونكى اسكى توركجهده بالماق و باماق
بالتالاماق [ل] ۱- بالتا ايله كىسمك. ۲- بىر ايشى بيله بيله	سۆزو باغلاماق و ھۇرگو لىك معناسىندا گليب، باخ: بال.
پوزماق و داغىتماق (فا: كارشكنى كردن).	بالتا ايله يۇنولمايش [ص] كۆبود، قابا، قانماز آدم حاققىندا.
بالتالانما [آ] بالتا ايله كىسىلمە، خارابلانما (فا: كارشكنى).	بالتاباش [آ] ۱- بالتا بۇرون، باش طرفى بالتا آغزى كىمى
بالتالانماق [بل] ۱- بالتا ايله كىسىلمك (چاپىلماق، داغىلماق،	ياستى اولان. ۲- اۇن طرفى بالتا شكلىنده اولان گىمى.
پوزولماق، يارىلماق). ۲- بىر ايشى پوزولوب خارابلانماق	بالتا بگ [آآ] انسان آدى، باخ: بالتا بگ ^۷ .
(فا: ف. م. كارشكنى كردن).	بالتايىچ [آ، بى] چۇكه آغاچى نىن چىچكى.
بالتالايان [آ] ۱- بالتا ايله كىس كىسمە، بالتا ايله وۇران. ۲-	بالتا تىركى balta tərəgi [آ] اۇن و بالى داغ ياغا تۆكەرك
بالتا لاما ايشىنى گۇرن، خارابلانان كىسمە (فا: كارشكنى).	حاضر لانان بىر يىتمك.
بالتالايىچى [باخ] بالتالايان.	بالتاچىق [آ] ۱- كىچىك ال بالتاسى ۲- دىرمان داشى آراسىندا
بالتالى [ص] بالتاسى اولان (فا: تىر دار).	اولان خاچ كىمى بىر آلت (فا: تىر زىن). battle axe
بالتالى [آآ] تورك طايڧاسى سايلىرلار ^{۲۴-۱۳۰} .	بالتاچى [آ] ۱- بالتا دوز لدن، بالتا ايله ايشلەين (فا: تىر ساز).
بالتالىق [آ] ۱- چوخ كىسلىن اورمان. ۲- بىر كندىن ياناچاغى	۲- پادشاه ساريىندا، ساراي ائشكىگنده اولان ايشلرله
اوچون تىخىص وئريلن اورمان ويا آغاچلى يىر	گۇروللرله وئريلن عنوان ^{۴۵} .
(فا: اختصاص یافته جهت هيزم).	بالتاچى لىق [آ] بالتا ايله ايشلەمه ايشى (فا: تىر سازى).
بالتانى داشا وورماق [س] ايشى باش توتماق.	بالتادان قۇرتولماق [س] كىسىلمەك.
بالتانى دىيىندن وورماق [ل] سۇسدورماق، وۇروب داغىتماق.	بالتادىش [ص، دا] يىكه و برک دىشلى. with big teeth
بالتاوورماق [باخ] بالتالاماق.	بالتا دىمىدك [آ، دى] سۇرچە گىللردن، دىمىدىگى بۇيوك
بال تىره گى [آ] داغ ياغا اۇن و سونوندا بال آرتىراق	وبرك بىر قوش (فا: نوعى پرنده). coccothraustes
حاضر لانان بىر يىتمك.	بالتا دىمىدىكلى [آ] چوخ يۇغون دىمىدىكلى سۇرچە جنسىندن
بالتىگ [آآ] چامۇر، چامۇرلو ^۷ .	بىر قوش.

بالدیراق *baldıraq* [آ، باخ: بال] پالتارین و دۆن دیزدن آشاغی و بالدیرا گلن بۇ لومو (فا: قسمت پائین تنه لباس).
بالدیران *baldıran* [آ، بی، باخ: بال] بالدیران گیللردن (چتیر گیللردن) نملی یئرلرده ییتیشن زهیرلی بیتگی لرین اورتاق آدی، آغی اوتو (فا: شوکران) *conium maculatum umb*
بالدیران شربتی [آ] بالدیران شیره‌سی، مجازاً آجی چکیب الدن اندیلن قازانجا دیئیلیر (فا: زهر شوکران).
بالدیرانلیق [آ] بالدیرانی چوخ اولان یئر.
بالدیراجاق [آ] آچیق ساجیق اولان، بالدیری چپلاق.
بالدیر باتلادان [آ] گولشده قارشى طرفى دیز قاپاغینا قدر بۆکوب و اۆزه ریته یۆکلеме اویونو و فنی.
بالدیر سوخان [آ، دی] جۆت قاناتلی لاردان، سینک گیل لردن، قارا سینگه بنزه یین، قان امن و حیوانلارا سایریلیق یایان ییر بۇ جک (فا: نوعی حشره). *Stomaxys calcitrans*
بالدیر سوموگو [آ] بالدیرداکی ایکى سوموگدن اینجه اولانی.
بالدیر قان [آ، بی، باخ: بال] ایری یاپراقلی، اؤزون بوی، چوخ زهرلی شوکران، شیطان اوتو، شیطان تره‌سی اوتو؛ قاینا تیلیمیش دانالاری (ساریمساقلا) ترله دیجیدیر و قۇلونجا خئیر لیدیر^{۱۳} (فا: گلپر، انجدان). *ferula assafoetida*
بالدیر قانلیق [آ] بالدیرقان چوخ بیتن یئر.
بالدیر لاما ق [ل] بالدیرىندان پایشماق، بالدیرىندان توتماق، "ایت اوتو غافیلدن بالدیریلادی" (فا: از ساق پای کسی گرفتن). *to grasp/ to seize smb. 's shin*
بالدیر لانماق [س، تا] آغاجین گؤوده سی گلشیمک.
بالدی رلی *baldırılı* [آ] اؤرمیه ده کند آدی.
بالدی ری آچیق / بالدی ری چپلاق [ص] بالدیرباجاق.
بالدی ری قارا [آ، بی] قارا بالدر، نملی یئرلرده ییتیشن بیر چوخ ائیرلتی اوتو تۆرونون اورتاق آدی (فا: پرسیاوشان).
بالدی ری یوغون [آ] آياقلاری بۇ یوک. *thick-legged*
بالدی ز [آ] بیرینین خانیمینین باجی سی (فا: خواهرزن، خواهر شوهر). *wife's sister, husband's sister*
بالدی زیق [آ، تا] یاز و پاییزدا دان واختی دوغان بیر اۇلدوز.
بالرنگی [آ] قهوه رنگینه چالان ساری رنگ.

بالتام *bittəmə* [ظ، ع] تامامیلە، بوتونلو کله (فا: تماماً).
بالتیک [آ] بالتیک دنیزی و اوتون قیسی سیندا اولان اؤلکه لر.
بالتیک دیللی [آ] هیند آوروپا دیللی.
بالجیوان [آ] م ۱۳ جو عصرده تورکوستاندا بیر یئر آدی^{۱۲}.
بالچار [آ] پنجه‌نک لر دؤنمی بگ لریندن^۷.
بالچاق *balçaq* [آ، تا] شمشیرین تیغ و قبضه سینی آراسیندا قورویان دمیر، ساپلیق (فا: قبضه). {سن، دده، باخ: بال}
بالچاقا لپ [خ] عثمان اوغانلارینین اولوبالاریندان^۷.
بالچی [آ] بال آری سی بنجه رن کیمسه، بال آلیب ساتان.
بال چپگی [آ، بی] آلماشیق یاپراقلی، قیرمیزی و قیزمیزییا چالار ساری رنگلی آغاشچیق (فا: نوعی گیاه).
بالچیق [آ، تا] باخ: بالچق. ۲-بال کیمی شیرین
بالچیق انجیری [آ] قورودولموش انجیر.
بالچیق خورماسی [آ] بیر نوع قورو خورما.
بالچی لیق [آ] آری ییشیدیرمه و بنجرمه.
بالخاش *balxas* [آ] قازاخستاندا یئر آلان گؤل آدیدیر.
بالخان [آ] سئویلن خان، اورتا آسیادا داغ آدی، باخ: بالکان.
بالخی [آ] ایکى اصل دوه بیر لشمه سیندن دوغان دوه.
بال دؤین [آ، بی] شیرین چپک لری اولان شیره لی بیر اوت.
بال داغی [آ] اهر ده کند آدی.
بالداق [آ] حالقا، اؤزوک (فا: انگشتر).
بالدو / بالدو [آ] ۱-ایری و دولقون دانالی پیلولیق دؤیوسو^۲
 ۲- [خ] ماجار کومنانلاری بگ لریندن^۷. ۳- [تا] بالنا.
بالدو ق [ص] دیلی شیرین.
بالدوق [خ] بالنا؛ آرتوق اوغانلاری دؤنمی بگ لریندن^۷.
بالدیجا [آ، بی] سیخ حالدا اولان، تیکانلی یاپراقلی، بالاجا گؤی گوللو، دملنمیشی اؤزک توتولماسینا یارارلی بیتگی.
بالدیر *baldır* [آ] ۱-باجاغین دیزدن آياق بیلگینه قدر اولان بۇ لومو، اینجیک، قیلچانین دال طرفینده دیز ایله تۇپوق آراسینداکی اتلی بۇ لومو (فا: ماهیچه ساق پا). *foreleg*
 ۲- [تا] بالدور، بیتگی گؤوده سی {ت: ۱-نوبارچالیق. ۲-
 اؤگئی. ۳-داغین بورنو، چپخیتی؛ سن: قیچ اتی؛ باخ: بال}.
بالدیر اسمه جه سی [آ] بالدیرخسته لیگی (فا: رعشه). *tremor*

بالزام/بالسام balzam [يوللا:باخ:بال] ۱-بیرنوع آغاج آدى.	۴-سانجىماق، كسيك كسيك آغرىماق.
۲-بالزام آغاجيندان آلينان دۇرۇ عطرلى قطران، بو ماده مومىلاماق اوچون ايشلەنير و جسدى چۆرومكدن قۇرۇيور، علاج دۆزلمكدە يارارلانيلير (فا:~).	بالقین [آ] پارلاق، گۇزاليچى.
بالزاملاما [آ] مۇميا لاما، مۇميا شكلينه گتيرمه (فا:مۇميايى).	بال كپه نگی [آ] بال پتك لرينه ضرر وړان بير نوع بۇجك.
بالزاملاماق [ل] مۇميا لاماق (فا:مۇميايى كردن).	بال كۇپوگو [آ] آچيق سارى رنگ.
بالزام لانماق [س] مۇميا لانماق (فا:مۇميايى شدن).	بالكا [آ، قيرقيزجا] چكوش (فا:چكش).
بالزاملى [ص] مۇميا وورولموش. مۇميا لى (فا:مۇميايى).	بالكار [آ] قوزئى قافقازدا قىچاق لارا منسوب بير خالق و قوردوقلارى اؤزارك جمهوريت، مالكار ۲-
بالزاملىق [آ] ۱-بالزام آغاجى چوخ اولان يئر. ۲-مۇميا اوچون يارارلى (فا:موناسب برى مۇميا).	بۇلغار توركلىرىندن بير بۇي ^{۲۰۹} . {باخ: بال}.
بالسارا [آ، تا] قۇدرت حالواسى.	بالكان/بالخان balxan [آ] سالماس دا كند آدى.
بال ساغماق [ل] بير ايشندن چوخ قازانچ الده ائتمك.	بالكان balkan [آ] ۱-اورمانلىق سرب سيرا داغلار آدى، اورمانلارلا بۆرونموش داغلىق بۇلگه. ۲-قارداغ، كوزوو، ايسلوونىيا، آرناوودلوق، مقدونيا، بوسناهرسك، بولغار ستان، رومانيا، يونان، توركيه، كروواسى و صربستان اؤلكه لریندن تشكىل اولان بۇلگه نين اورتاق آدى (فا:~).
بالساما [آ، تا] مسواك آغاجى.	the balkans ۳- [آ] م ۱۲ جى يۆزىلدە تۆركمن لرین اؤتوردوغو و خزر دىنىزى نين گۆنى گۆندوغان طرفينده بير يئر آدى، ابو حيان اؤز كتاييندا "الادراك اللسان الاتراك" بالكان سۆزونو تۆرك داغى معنالايب شكسىز بو كلمه همان بالخان سۆزودور ^{۸۵} . ۴-توركمنستان جمهوريتى نين غريبنده بير اؤستان آدى {بو كلمه تورك بۇيلارى بالقار، بولغار كيمي آدلارلا ايلگى لى اولما ليدير}.
بالسان [آ] بال كيمي شيرين، قيز آدى (فا:نام دختر).	بالكانلى [آ] بالكان دؤولت لریندن اولان، بالكانلارلا ايلگىلى.
بال سۆزن [آ] آرى شانين دان بال چيخارماق اوچون بير آلت.	بال كپه نگی/بال كله بگی [آ، دى] بال پتك لرينه چوخ ضرر وئرن بير بۇجك (فا:نوعى حشره). galleria mellonella
بالعكس [ظ، ع] ترسينه، قارشيت اولاراق (فا:~).	بالكون balkon [آ، فر] آسما قات؛ بير تيكييتى نين اؤزل ليكله اؤست قاتلاريندا انشيگه چيخيمش بۇلومو، تياترو و سينما كيمي بۇيوك سالون لاردا آسما قات (فا:بالكن).
بالغ baliğ [ص، ع] اریشمیش، ارین ليک چاغينا ييتیشمیش، ييتیشمیش، ييتیشگین، بۇيوموش، ارسينمیش (فا:~). adult	بال گۆلو [آ] شيرين چيچك لرى اولان سارماشيق ييتگی.
بالفرض [ظ، ع] توتاق كى، سايلم كى، سۆزگليشى (فا:~).	باللانديرا باللانديرا [ظ] خوشا گليم حالدا "سۆزو ~ دئمك".
بالفعل [ظ، ع] فعلاً، حال حاضر(فا:~). actually	باللانديراماق [ل] خوشا گليم حالا سالماق.
بال قاباغى [آ] ۱- [ييتگی] ايجى تۇرونجو، ايرى و دادلى بير قباق چئشيدى (فا:كدوتبئل). cucurbita moschata ۲-	باللانماق [س] ۱-باللى اولماق، بالا بولاشماق (فا:عسلى شدن). ۲-دادلى اولماق، دادلى لانماق (فا:خوشمه شدن).
[مج] آبتال، اؤسسوز و قافاسى بوش آدم.	باللى ballı [آ] ۱-۱۶ جى يۆزىلدە اؤلويۇرۇك توركمنلرينه
بالقاشقاي [آ] قاشقايلى گۆزل قيز، قيز آدى (فا:نام دختر).	
بالقاي [خ] اؤنلو، مشهور؛ هولكو خان ^۷ ين قارداشى.	
بالقوه bilquvvə [ظ] اؤزلوكله، بير شئ ده وار اولوب هنوز آچيغا چيخماميش گۆج (فا:~). potential	
بالقى balqə [ص، تا] گۆزل، پارلاق. سۆسلو.	
بالقىر balqır [آ] ۱-ياغمور آراسيندا چيخان گۆنش، پاريلتى ۲-شيمشك ^۷ (فا:رعد). {ت بالماق} بۇلكم سۆزوندن.	
بالقىز [آ] بال كيمي شيرين، قيز آدى (فا:نام دختر).	
بالقيماق [س، تا] ۱-پاريلداماق، باخ؛ بارقيماق. ۲-شيمشك چاخماق. ۳-سۇ حالقالانماق، سۇ حالقالاناراق پارلاماق.	

بال مومو معجونو [آ] مویلیا تعمیرینده و اوناریمیندا ایشله‌نن توپراق بویایلا رنگلنمیش بال مومو.

بال مومو [آ] بال‌پتگی دوزلتمک اوچون بال‌آری لاریندان سیزان بیر جور یومشاق ماده. صنایعده ایشله‌نن بیرنوع دوزلتمه موم.

بالنسبه [ظ] نسبی اولاراق (فانسبی). comparatively

بالنگ مرباسی [آ] بو میوه‌نی قایناداراق و شکر و آیری شیلر قاتاراق دوزه لن بیرنوع مربّا (فا:مربای بالنگ).

بالنگ / بالاک baləng, balah [آ, باخ: بال] ۱- زیره اوتونا بنز قارا توخوملو داغ اوتو. ۲- پورتاغلان بویوک توروش و آجی دادلی عطیرلی بیر مئیوه (فا: نه).

بالو [آ, ایتا لیانجا] دانسلی و رسمی گنیملی گنجه توپلاتیسی **بالو** [آ, ت] بیر یئر آدی.

بالوناز [آ, فر] بیرسنچیمده آدای لاردان هنج بیر لازیم اولان او ای آلماماسی اوچون سنچیمین سونوج سوز قالماسی (فا: نه). **بالوز** [آ, یو] گمیچی و ایشچی کیمسه‌لرین ایلنمک اوچون گنتدیكلری ایچکی لی و دانسلی یئر.

بالولان balulan [آ] اؤرمیه‌ده کند و چای آدی {بالو+لان}.

بالون اوچورماق [ل] بیر سوز و خبرین تأثیرینی گۆرمک اوچون اصللی اولمایان بیر خبری یایماق.

بالون [آ, فر] ۱- هاوا وقازلا دولو و هاوا یا قالدیلن قووق, balloon ۲- باخ: بالینا ۳- قارنی یووارلاق و شیشگین,

بوینو دار جام قاب (فا: بالن).

بالونچوق [آ] کچیچک بالون.

بالونچو [ص] بالون ساتان ویا دوزلدن.

بالونچولوق [آ] بالون ساتما ویا دوزلتمه ایشی.

بالوو قالاسی [آ] باخ: اؤرمیه.

باله balə [آ, فر] بیر نوع اوپون و رقص (فا: باله).

بالها چایی [آ] ییله سوار گئرمی ده چای آدی.

بالی bali [خ] دیرلی, یۆکسک, اولو کیشی; عثمانلی لارین ایلک دؤنم بگ لریندن.^۷

بالیا [آ] اوغوز-باییندیر بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن)^{۳۵}.

بالیاند balyand [آ] جبرائیل دا شهر آدی.^{۲۴}

بالیانوز [خ] باخ: بالابان + اوز; قویلائی خان تورو نو.^۷

باغلی بیر بوی آدی^{۸۵}. ۲- شیرین, قیز آدی (فا: نام دختر).

باللی بۆرک [ص] چوخ لذتلی.

باللی بۆرکلی اولماق [س] چوخ ایی آلاشماق.

باللی باباگیلر [آ, بی] ایکی چنک لی, بیتیشک تاج یا پراقلی لاردان نمناع کله‌بک لاورانتاچیچگی کیمی قوخولو بیتگی لر فامیلی (فا: تیره نمناع, تیره لبدیسان). labiatae

باللی بابا [آ, بی] باللی بابالاردان, یول قیراغیندا و ییخیق یئرلرده ییتیشن بیر بیتگی, آغ چیچکلی, چوخ ایلیک و اوتسوو, بعضی یئرلرده دالاماز اوتو آدیندا تانییر (فا: گزنه سفید, پنجه کلاغ). lamiumalbum

باللی بادی [آ] بال قاتیلیمیش چۆرک, شیرین چۆرک.

باللی بگلی [آ] کلنیر ده کند آدی.

باللی باستا [آ] بالان دوزلمیش ویا ایچی باللی پاستا.

باللیجا [آ, بی, باخ: بال] بیرنوع یونجا, تیرفیل, اوچ گۆل, چۆل یونجاسی (فا: شبدر, اسپرس). trifolium. leg

باللیجا [آ] اهر, خیوا, میانادا کند آدی. گئرمی ده داغ آدی, قارقار چایی نین سول قولو, و شهر آدی.^{۲۴}

باللی داری [باخ] انجیر.

باللیق [آ] ۱- بال قویولان قاب (فا: ظرف غسل). ۲- باغلاردا گۆرولن کۆله‌مه خسته لیگی, بیرنوع گۆبه لک خسته لیگی

باللیق لی [ص] باللیق خسته لیگی اولان یئر.

باللی قایا [آ] خیوا, مراغا (حقایا), اهر (قیشلاق) دا کند آدی, سومقاییت دا داغ آدی (۹۸۶)^{۲۴}.

باللی نمناع (باللی نانا) [باخ] بادرنج.

باللی یونجا [باخ] باللیجا.

بالماسکاراد [آ, فر] ماسک و ایلگینچ پالتارلار ایله دوزنلنن شنلیک و رقص مجلسی (فا: بالماسکاراد).

بالمان baleman [آ] آستانادا کند آدی {بوللو بال یوردو}.

بالمره billmærrə [آ, ع] کلا, بوتونلو کله (فا: نه).

بال مومو کیمی اریمک [س] چوخ ضعیف له‌مک.

بال مومو کیمی یاپیشدیرماق [ل] اؤنوتو لماماسی اوچون اشارت اندید دقت چکمک "سوزونو بال مومو کیمی یاپیشدیرماق اوچون تکرارلادی".

بالینگ [خ] غئمانلى لار دؤنمى آخىنجى بگ لر يندن^۷.

باليسين balisin [آ] ميانا دا كند آدى، هشتى ده چاى آدى.

{ ۱- بالىق سۆزو شهر و قالا معناسيندادير، و بالى اونون قيسالميشيدير؛ سين، پوسولان يئر معناسيندادير، باليسين قالا يئرى دئمكدير ۲- بال خزينهسى }

باليم [خ] غئمانلى لاردؤنمى بكتاشى بابالاريندان (باليم بابا)^۷.

بالستان [آ] اؤرميه و سراب دا كند آدى {باخ: باليسين}.

بالىستىك balistik [آ، يو] آتيش بىليم، اؤزايا آتيلان جىسمين حركت لر ينى آراشديران بىليم (فا: بالستىك).

باليش balış [آ، فا] ايچى قوش توکو ويا يۇن، پامبوق دؤلدورولموش باش آلتى، ياسديق (فا: بالش). a pillow

باليش آغى [آ] باليش اؤزو، باليشا گنجير يلىن اوز.

باليش اورتوگو [آ] باليش اؤزو (فا: رويه مكا). pillowcase

باليش اؤزو [آ] باليشا گنجير يلىن اوز.

باليش كندى [آ] ميانا دا كند آدى {بالاش}.

بالىق balıq [آ، بى] اؤمور قالى لاردان سودا ياشايان، يومورتا-

لايان، سولونقاچلا نفس آلان حيوان لارين گئنيش آدى (فا: ماهى). fish ۲- فلكى بۇرجلاردا ۱۲ بورجدان بيرى

(فا: از بروج فلكى) {ت: ۱- بالىق. ۲- چامور. ۳- شهر (باى + لىق). ۴- يارالى (باخ: بالتا); سن: ۱- سو باليغى ۲- شهر}.

بالىق آدام [آ] دنيز آلتينا گئدن كيمسه، دالقيج (فا: غواص).

بالىق آغىسى / **بالىق اؤلدورون** [آ، بى، تا] سارى سؤتله ين.

بالى قاي [آ] ميانا دا داغ آدى.

بالىق اتى [آ] بالديرين داليندا اولان قالين عضله كوئلهسى.

سودا ياشايان حيوانلارين يۇمشاق و آچيق رنگلى اتى.

بالىق اسير [آ] يازير بۇيونا عايد يئر آدى (۱۶م جى قرن)^{۲۲۵}.

بالىق اوئو [آ، بى] زهيرلى مئويه سيله بالىق لارى سرسمله دهرك اولايان بير ييتكى (فا: نوعى ماهى). anamirta

بالىق اودان [آ] باخ: باليچين، قوتان.

بالىق اوستو [آ] يۇمورتالاما سيراسيندا ارکک بالىقلارين چيخاردىغى آغ ماده.

بالىق اوئو [آ] قۇرۇتولموش باليقدان دؤزه لن و خاص ايشلرده استفاده اولونان بير اۇن.

بالىق ايچى [آ] پيشير يلىن باليغين قارينا دؤلدورولان قوز،

سوغان و كيشميشدن عبارت ايچ.

باليقاوا [آ] دنيز، گؤل و ايرماقلاردا بالىق ياتاغى اولان يئر.

بالىق بنجرمه [آ] بالىق لارى بسله ماهى (فا: پرورش ماهى).

fishery

بالىق بئلى [ص] ۱- اورتاسى ديك هر شى، قوماشلاردا بالىق

قىلچيغى كيمى پارالل جيزيقلار دئييلير ۲- يوللاردا

سولارين يول آراسيندا توپلانماسى و قيراكلاردا آخماسى

اؤچون دؤزه لن شيشگين ليك.

بالىق بازاري [آ] بالىق لارين گؤنلوک ساتيش يئرى.

بالىق باشدان قوخار [آ] آتاسؤزو] بير ايشده آخساق ليغين باشدا

اولانلاردان باشلادىغىنى آلتاير.

بالىق بيلگه / بليغ [آ] ۱۳م جوعصرده اورتا آسيادا بير بگ آدى^{۱۲}.

بالىق بيليمجى [آ] بالىق صينيغىنى اينجه له ين بيليم آدامى.

بالىق بيليمى [آ] بالىق عالمىنى اينجه له ين بيليم دالى.

بالىق تاباغى [آ] بالىق قويماغى يارايان قاب، يايوان تاباغى.

بالىق توتان [آ] بالىق چى.

بالىق توتقالى [آ] بالىق آرتيقلاريندان دؤزه لن و ياواش

قۇرۇيان، فقط باغلاما گؤجو يۆكسك ياپشديريجى.

بالىقچيل / بالىقچيل [آ] ۱- باجاغى، ديمديگى و بۇينو اؤزون،

گؤل و دنيز قيراغيندا ياشايان و باليقلار گئچينن بير قوش

آدى، بالىقچير (فا: نوعى پرندة). ardia cinerea ۲-

باليغى چوخ سئون، چوخ بالىق ييين.

بالىقچيل قوشلار [باخ] بالىق جيللار.

بالىقچيل گيللر [آ، دى] لئيلكلر تاقيمينين بالىقچيل لار آلت

تاقيمينا گيرن بير فاميليا.

بالىقچيلار [آ، دى] اؤزون باجاقلى و اؤزون ديمديكلى بالىق

جيل جنسيندن قوشلار سۇيو (فا: پرندگان ماهيخوار).

بالىقچى [آ] بالىق اولايان كيمسه ويا ساتان كيمسه، بالىق

توتان. (فا: ماهيگير، ماهى فروش). fisherman

بالىقچى [آ] مهاباد دا چاى آدى. سؤلدوز دا كند آدى.

بالىقچى دويونو [آ] ايشلهمه باشلانقيچيندا دويونله نن و سؤنو-

ندا راحتجه چؤزوله ييلن بير دويون نوعو.

(لوفئوس)، دۇرنا بالىغى (فا:اردك ماهى). زياد (كۆتوم)، سارقان، سۇلتان، سيف (فا:سوف)، قولاقلى خانى، قىزىل خاللى، كىلكە، لاققا (كۆپك بالىغى)، ياشلىجا، يىلكن... بالىق يىتىشىدىرمە [آ] بالىق لارى بىلەن مە ايشى، بالىق چىلىق. بالىق يىشى [آ] بالىق اولامادا ايشلەنن بىيە جك مادە. بالىق يىش [آ،دى] بىر بالىق نوعو (فا:نوعى ماهى). بالىق ياغى [آ] بالىق لاردان عملا گلن ياغ. بالىق يۇمورتاسى [آ] بالىق لارين اۆرتدىگى يۇمورتا؛ خاويار. بالينا [balinala، آ،دى، فر] ۱-ايستى قانلى، نفس چكىب وئۇندە سويو فيشقيران، بالىغا اوخشار ان بۇيوك بالالايان و امجكلى، ۲۰ متر اوزونلوقدا و ۲۰۰ تون آغيرلىقدا و ياغى و چوبوقلارى اوچون اولانان بۇيوك دىزىر حثيوانى، قادىرقا بالىغى (فا:بالن). balaena mysticetus باليناچۇبۇغو [آ،دى] بالىنلارلن داراق كىمى دىشلىرى. باليناكىلار / بالينالار [آ] دىزىدە ياشايان امجكلى حثيوانلار سۇيو. باليناياغى [آ] بعضى بالىنلارلن قافا سىنوس لارىندا اولان ياغ بالىنچ [باخ] بالىش. بام بۇرا [آ،دە] انسان آدى "بام بورا بگ". بامادور [آ،ر] قىرمىزى بادمجان (فا:گوجه فرنگى). tomato بامادور آشى [آ] معمولى آشا بوللو بامادور قاتاراق پىشىرىلن بىر نوع آش. بامادور تۇرشوسو [آ] آزجا يىتىشمىش بالاجا بامادورلا دوزەلن بىر نوع تورشو. بامادور دولماسى [آ] برک بامدورون ايچىنى بوشالداراق و اونا قىمە ات سوغان و لپە يا دويو دولدوراراق و پىشيرهك حاضرلانا بىر يىتمك. باماق [ل، ت] باغلاماق، هۇرگو هۇرمك. بامباجا [سس تىقلىدى] بوغماچا (فا:توسرى). بامباجالاماق [ل] بوغماچالاماق، بوغمالاماق (فا:توسرى زدن). بامباشقا [ص] لاپ آيرى، بوسبوتون، آيرى، آپ آيرى، تامامىلە آيرى و باشقا. quite another, different بامباشقالىق [آ] بامباشقا اولما وضعيتى. بامبالاجا [ص] چوخ كىچىك، لاپ بالاجا (فا:خىلى كوچك).	بالىقچى قازاغى [آ] بالىقچى لارين سۇيوق و نىملى هاوالاردا گنىدىگى بوغازلى و يۇنلو قالىن قازاق. بالىقچى لىق [آ] بالىق توتما و ساتما ايشى (فا:ماهيگىرى). بالىقچىن [آ،دى] پردە آياقلى لاردان، اۆزۈن دىمدىكىلى، اوزن چاتال قويروقولو، دىزىر قىيى لارىندا ياشايان و بالىقلا گنىچىن بىر قوش، دىزىر قىلانقوشو (فا:نوعى پرندە). Sterna hirundo {ت، سن، بالىق + چىن} بالىقچى ياخا [آ] بالىقچى قازاغى كىمى بويونو بۇروين و قاتلانايىلن ياخا، بوغازلىق. بالىقساماق [س] بالىق يىتمك اىستە مك . بالىق سىرتى [آ] باخ: بالىق بىلى. بالىق شۇرباسى [آ] سۇدا پىشىرىلمىش و سۇموگو آيرىلمىش بالىق اتى و نارىن قىيىلمىش سۇغان، بامادور، يىرآلما كىمى شىلر و ياغ ايله حاضرلانىش بىر نوع شۇرپا. بالىق قارتالى [آ،دى] قارتال لاردان سۇ قىيى لارىندا ياشايان، بالىق لا بىلەنن، آغ قهوه رنگى جىزىقلى، بىرتىجى قوش (فا:هما). the osprey, pandion haliaetus بالىق قولاغى [آ،تا] صدف لرىن اۆرتوك حصەسى، صدف قاينى، بالىق قولاق لارىندان دوزەنلن هرشئ و داش (فا:صدف). mother-of-pearl بالىق كابابى [آ] بالىقلا كۆزدە پىشىرىلن بىر يىتمك. بالىق كۆروسو [آ] بالىق توخومو (فا:اشپل ماهى). بالىق كۆكوسو [آ] بالىق اتى و اۇن و لىمو تۇزو و سارى كۆك و يومورتا قاتىلاراق و قىزارتىلاراق حاضرلانا بىر يىتمك. بالىق كۆزو [آ] آياق قابى و قايش لاردا قويولان دلىك حالقا. بالىقلار [آ،دى] اۇمورقالى، سۇدا ياشايان، سۇلونقاچلى، يۇمورتالايان بىر حثيوان سۇيو. بالىقلى [آ] سقز، ساوه دە كند آدى. اردبىل دە چاى آدى. بالىق نىسى [آ] بالىناگىللىرىن باشىندان چىخاريلان و بزكلى موملار دۆزلىمە دە ايشلەنن بىر ياغ. بالىق نۇغلارى [آ،دى] اۇچان بالىق، اۆزۈن بۇرون (خاويار)، ايلان بالىغى، بۇلكە بالىغى، چاپاق، چكى، چوخ دىشلى بالىق، چۇكە، خشم بالىغى (فا:ماهى سفيد). دىزىر شىطانى

ب Bb	ارک سۆزلۈک	۵۲۲	آذربایجان تورکجه‌سی	ب Bb
	بانجو سازی نین کؤ کوده بان سۆزونه باغلانا بیلیر.		بامبام [ظ،تا] دیک دیک.	
	بان ban [آ] آستانا دا کند آدی.		بامبو [آ،بی، م] لزیایثریلر دیلیندن [بوغدا ی گیللردن ایستی بولگه ده یتیشین ۲۵ متره قدر بویو اولان، و موئیلیا کیمی صنعت لرده ایشله دیلن بیر نوع قامیش، هیند قامیشی، (فانی خیزران). bambusa vulgaris	
	بان آغاجی [آ،بی،ع] آسیانین تروپیک بؤلگه لرینده و آفریقانین قوزئیینده یتیشین، یاپراقلاری تنلک دامارلی، چیچک لری سالخیم کیمی، میوه سیندن قوخوسوز یاغ الده اندیلن بیر آغاج moringa oleifera (فا:بان). ۲-		بامبول/بامبیل [آ،دی،مالایجا] قورتجوق دؤنمینده اکین کؤک لری نه و ارگین لیک دؤنمینده باشاقلاری گمیرن، قهوه رنگ قانادلی بؤجک (فا:نوعی حشره). anisoplia austriaca	
	بان ائو [آ،ده] اؤجا ائو، هؤندور ائو.		بامبول اؤتو [باخ] داوا اوتو.	
	بانار [آ] دمت، توتام، دسته. ۷. [باخ: یاغ/بانماق/باغلاماق].		بامبیلی [ص] بوش و یونلگول آدام، آوارا، وئج سیز، باشاری سیز. light-minded	
	بانان banan [آ،بی،لا] ۱-میوه و لیف اوچون یتیشدیریلن، چوخ آیری یاپراق لاری اولان اؤجا تروپیک آغاجی. ۲-بؤ آغاجین قالین و ساری قایقلی اؤزون سوو میوه سی. ۱.		بامبیلی بوز [آ،بی] یتگی آدی (فا:رازک).	
	بان اؤتو [آ،بی] ایستی بؤلگه لرده یتیشین بیر زهیر لی و اؤتسوو یتگی (فا:نوعی علف). hyoscyum. sol.		بامزه [آ،فا] مزه لی، دادلی (فا:مزه دار).	
	بانبال [آ] ایری باراما.		بامسر bamsər [آ] آستانا دا کند آدی {بامسی!، بام+سر}.	
	بان بولاق [آ] درگز ده داغ آدی.		بامسی [آ،ده] ۱-کیشی آدی "بامسی بئیرک، بانئ چیچک ین نشانلی سی" ۲- [ص] ۱-یوکسک، اؤل ۲-بخشی، قام. ۷.	
	بان بولاق [آ] درگز ده داغ آدی.		بامیه [ع، آ،بی] ایه کومه جی لردن یتک اوچون ایشلنن بیر یتگی (فا:بامیه confectonery hibiscus esculentus	
	بان بول قوردو/بامیل قوردو [آ،تا] قودوز بؤجگی.		بامیه خوروشو [آ] سودا پیشمیش بامیه یه روب ات ولیمو سویو ووراراق یاغدا قیزاریلیب حاضرلانا بیر خوروش.	
	بانجو bancu [آ،این،باخ:بان] لاتین آمریکا سازی، چاناغی استوانه بیچیملی بیر چالقی آلتی (فا:نوعی ساز).		بان ban [آ] ۱-سس، خوروز کیمی حیوانلارین سسی.	
	بانجی [آ] مؤذن muezzin		clamour ۲-اذان (فا:اذان). call to prayer ۳-عثمانلی	
	بانخانا [آ] لاهیجان دا داغ آدی.		امپراتور لوغو دؤنمینده مجارستان و هیرواتستان دا سانجاق بگ لری نه و کیچیک پرنس لر وئرلن غنوان. ۴-توستو چیخماق، ویا ایشیق گلک اوچون ائو دامیندا آچیلان باجا و دلیک. ۵-آرابانین تکر لری اوستونده کی بؤلوم، آرابانی حیوانا قوشماق اوچون قاباغیندا اؤلان آغاج (باخ: بانماق، بان آغاجی) ۶- [تا] اؤل، بؤیوک، بگ {ت بانگ}، دده؛ بو کلمه تورکجه ده چوخ قدیمی کلمه اولاراق باغیرماغی آنلادان بیر سس تقلیدی ساییلیر، و اصلی شکلینده فارسجا یادا گنچیدیر، اینگیلیزجه bang سؤزو همان معنادا مختلف سؤزلوکلرده سورو علامتیه اسکاندیناوی دیلینه باغلاناراق تورکجه بانگ سؤزوندن آلینماسی آیدیندیر،	
	بانده [آ،فر،باخ:بانماق] دوز و ائنسین باغ، شریت، سارق (فا:نه).			
	بانداؤ [آ،فر] سارق، باغ (فا:باندرو).			
	بانداؤ لاما [آ] سارق، لاما، باغلاما (فا:باندرو بندی).			
	بانداؤ لاما [ل] سارق، لاما، باغلاما (فا:باندرو کردن).			
	بانداق bandaq [آ] ۱-میوه و اؤزوم کیمی شئی لری ساخلماق اوچون اولارین ساپلاغینا باغلانا ایپ (فا:بند). ۲- [اسکی] توب گولسه سی ^{۴۹} (فا:نه) {بان+تاق}؛ باخ: بانماق، بند.			
	بانداق لاما [ل] بانداغا باغلاماق.			
	بانداق لانماق [بل] بانداغا باغلانماق.			
	بانداق لیلی [آ] بانداق باغلاماغا مئاسب اولان.			
	باندال bandal [آ،ت] آغاجدان اؤموزباشی شکلینده چیخار			

بانلاق [آ] چاغری، دعوت، اذان. ^۷	یلان پارچا، اوئو اۇشاق‌لار یاندیراراق کۆزونو گنجه لر
بانلاماق [س، باخ: بان] اۇجا سسله سسلنمک، باغیرماق، قیشقیرماق (اۆزل لیکله خوروز سسلنمک) (فا: بانگ زدن).	بیریرلرینه آتارلار و اونا اودباندال دئیرلر، بو سۆزو چووقان اوینوندادا ایشلهدرلر.
بانماق banmaq [آ] ۱-دالماق، باتیرماق، باتماق ۲- [ت] باغلانماق "قویون باندی: قویون باغلاندی" {دیواندا باماق سۆزو باغلانماق معناسیندا گلیبدیر و بو سۆزدن آلتیناراق متعدی شکلی بانماق اولاراق دۆزه لیبدیر}	باندرا bandra [آ، ایتا لیانجا] گمی لردنه هانسی دؤولته عاید اولدوغونو گؤسترن بایراق "قازاخستان باندراسی".
بانو / بانو bani, banu [آ] خانیم (فا: بانو) {باخ: بنگو}.	باندروُل [آ، فر: باخ: باندق، باماق] سارقى، باغ (فا: باندروُل).
بانوغی [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بویو ^{۲۰۹} .	باندور [آ، یو] بارماقلا چالینان چوخ سیملی بیر چالقی آلتی.
بانو bani [آ] سالماس داداغ و اؤرمیه ده کند آدی {باخ: بان}.	باندور چالان [آ] باندورچو.
بانو [آ] ۱-باندیریلیمیش، باندیریلان ۲-چیچک دسته‌سی. ^۷	باندو bandu [آ] تفرش ده داغ آدی.
بانو bani [ع] قران، تیکن، قوروجو (فا: موسس).	باندیت [ایا لیانجا، آ] سوبقونچو، قوُلدور، تالانچی.
بانو چیچک [آ، دده] قادین آدی، چیچکه باندیریلیمیش "بای بئجان بگین قیزی و دلی قوچارین باجی سی بانو چیچک".	باندیرماق bandirmaq [ل، تا] دال دیرماق، باتیرماق، سوخماق (سو و سولو شئی) (فا: فروبردن) {باخ: بانماق}.
بانیان آغاجی [آ] بیر انجیر تورؤ (فا: انجیر بنگالی).	بانزی banzi [آ، ت] اؤزوم ییغیلدیقدان سونرا قالیتی سی.
بانستان [آ] قویون کؤمو.	بانغ bang [آ، تا] بان، اذان.
بانیو banyo [آ، ایتا لیانجا] دۇش توتما یئر، حمام (فا: دوش).	بانقو [آ] (منگو، بنگو) سونسوز، سونسوزلوک، ابدی. ^۷
بان یورد banyurd [آ] هئریس ده داغ آدی.	بانقیر بانقیر [ظ] اوجا سسله، یوکسک سسله، گورولتو ايله.
باو bav [آ] ۱-سومرلرده ساواش تانریسی، نینگیرسوئون-خانیمی ^{۲۱۱} ۲-باغ، دؤیون ^{۲۱۲} ۳-حئیوانی اوجیلیغا آلیشدیرما ایشی. ^۲ {بو کلمه بوی سۆزونون دیشمش شکلی اولاراق کورمانج کوردوجه طایفا معناسیندا ایشله نیر}	بانقیر داماق [س] اؤفکه له نه رک اۇجادان چیغیرماق، بانقیرماق.
باواسیر اوئو [باخ] بواسیر اوئو.	بانقیرما [آ] بانقیر بانقیر باغیرما، نهره چکمه (فا: نهره کشی).
باوان bavan [آ] اؤرمیه ده کند آدی {باغ سۆزوندن: باغلیق یئر}.	بانقیرماق [س، باخ: بان] بانقیر بانقیر باغیرماق، یوکسک سسله دانیشماق و قونوشماق (فا: نهره کشیدن).
باور bavər [آ، فا، شع] اینانج، اینام.	بانک bank [آ] قاییز و یارارلا پول اعتبار و کرئدی آلیب وئرن قورولوش (فا: -). a bank {فر: محتملاً اسکاندیناوی دیلریندن آلینمادیر}.
باورس bavərs [آ] قزوین ده کند آدی.	بانکا [آ] پوتلوق، حلبی، قاب. ^۹
باولاماق [ل، تا] زورلاماق، تازی آو توتماغا آلیشماق.	بانکت [آ، فر] اصلی یوللارین قیراقلاریندا کی دوزه لن توپراق یول (پیدالارین و یاپالارین گتتمه سی اوچون و یا ماشینلارین پارک ائتمه سی اوچون) (فا: بانکت).
باوول [آ] بوخجا، یولجو لوق چانتاسی. ^۲ {باماق}	بانکتور [آ] بانکا صاحبی، بانکاجی.
باویل [آ] تبریزده کند آدی {۱-باوول ۲-بای/باو+ایل: ائل بگی}.	بانکئوت [آ، فر] دؤولت بانکى طرفیندن پیاسا و بورس بازارینا چیخاریلان کاغذ پول و پارا (فا: -).
باه bah [ندا، سس تق] باخ: پاه "پاه نه یشکه جاناواردیر".	بانکه [آ] سالیان دا یئر آدی ^{۲۱۰} .
باها baha [آ، فا، دده] ۱-اصلی دیریندن قیمتی یوکسک اولان، قیمتی چوخ اولان (فا: گران). expensive ۲-ذیر، قیمت (فا: بها).	بانگ [آ، ت] باغیرما، باخ: بان.
	بانلاشماق [قا] سس سسه وئریب بانلاماق.

باھارینین دینج اثوی، (باخ: همدان). باھار بۆلگه‌سینین چایلاری [آ] قاراآغاج (q۰/۲۳s۱b۳۰~)، بۇ چای قۇم دۇرگۈلۈنە تۇگۈلور.	باھا اوْتورماق [ل] چۇخ باھایا، بۇیوک سەی و زحمتە مال اولماق "بۇ ایش بیزە باھا اوْتوردو".
باھار بۆلگه‌سینین داغلاری [آ] بۇیوک داغ (۱۶ک گب- ۲۷۰۵)، قارایال (۱۹ک ق ب ۲۰۳۶)، قاراگۈنئی (۲۲ک ق ب ۲۱۶۰)، قاراقۇل (۱۵ک ق ب ۲۲۸۱)، حاسار (۱۵ک گب ۲۳۱۸)، یاقۇشا (۱۵ک گب ۲۹۲۹)، جۇداغ (۱۷ک گب ۲۰۸۳)، ھاجاداغ (۲۰ک گب ۲۲۱۵)، قۇروق (۲۳ک گب ۲۵۳۸)، حواریبَرزَن (۲۵ک ۲۴۹۷)، آلمۇقۇلاغ (۳۰ک گب ۲۹۷۲)،	باھانۇرخان [خ] باھادیر + خان؛ خیوہانی و "شجرہی تۆرک" آدلی اثرین یازاری ۲- بابۇرلولاردۇلتینین سۇنْخانی.^۷ باھانۇرگرای [خ] کیریم خانی (مینگیلی گیرای خان'ین اۇغلو).^۷ باھاجیل [ص] مالینی چوخ باھا ساتان (فا: گرانفروش). باھاجی [باخ] باھاجیل.
باھار (لالاجین-سفالگران) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] گنج تپہ؛ دینارآباد؛ تازاکند؛ لالاجین/لالہ جین (*۵۴۰۰) alacin؛ ھارون آباد؛ دنجتر dencerd (قۇ: دھنجرد)؛ گۆتبدان/گنبدان؛ ساری قمیش؛ چوبۇقلو؛ جمشیدآباد؛ میرزا حصاری؛	باھاچی لیک [آ] باھاجی اولما وضعیتی (فا: گرانفروشی). باھادیر bahadır [آ] قورخماز، ایگید، قوچاق، قهرمان، اۇغلان آدی (فا: بهاڈر). {دده، باغاتور/بۇغاتور/قهرمان}.
باھار (لالاجین-مہاجران) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] لتگا letga (*۱۳۶۰) (قۇ: لتگا)؛ سلیمان آباد؛ آغ بولاق لتگا؛ دستجتر dæstcerd؛ حسین آباد لتگا؛ کۆشک آباد؛ راموار/ رآموار (*۳۴۰) (قۇ: راهموار)؛ مہاجران (*۵۲۰۰)؛ رایقان/ رثیقان/آ-ی (*۶۵۰) rayqan (قۇ: رایگان)؛	باھادیر [آ] اوجان؛ باھار (بگ)، درگز (سخان)، اردییل (لی) دە کند آدی. باھادیرخان [خ] بابۇر خان دۇنمی بگ و کومتان آدی.^۷ باھادیرلیق [آ] ایگید لیک، باھادیر اولما وضعیتی.
باھار (مرکزی-دیم کاران) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] خوشاب/ آ-ی؛ حسن قیشلاق؛ قاراآغاج؛ قیہ لی بۇلاق/قایالی بولاق (قۇ: قئید لی بولاق)؛ لک؛ گۆی تپہ؛ میملہ/میملہ/آ- ی؛ اکبر آباد؛ حسین آباد؛ پۆرلۈک (قۇ: پۆرلۈک)؛ جعفرآباد؛ دربند؛ دۇولت آباد؛ حسن ابدال؛ سۇباشی؛	باھار bahar [آ، فا] ۱- گونش ایلینین ایلک اوج آیی، میلادی ایلیندە ۲۱ مارس آیتندان ۲۲ ھزیرانا قدر اولان سورہ (فا: بہار). ۲- گنج لیک "عۇمرون باھار چاغیندا". باھار [آ] قوچان؛ آستارا (ستان)، قُروہ (لو)، سالماس (آوا) دا کند آدی.
باھار (مرکزی-سیمینہ رود) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] چایان؛ عاشوری/حسین آباد عاشوری؛ زاغا؛ رۇباط زعفرانی؛ سیمین زاغا؛ آبرومند؛ رۇآن/رۇوان roan؛ اوبہریک/اوباریق (قۇ: آب باریک)؛ سنگ سفید، چوتاش (*۳۹۰)، حصار قاراباغی (*۵۴۰)، وھنان (*۶۳۰)، نورآباد سیمینہ؛ فسیجان (۱۵ک گد *۵۴۰/ی تو)، قۇشیلان/قۇش ایلان quşilan (قۇ: گۇشلان)؛ حیدرہ امام/حیدرہ دار امام؛ رسول آباد/آ- ی؛ دینو/دہ نو؛ آختاچی؛	باھار [آ] ۳- ھمدان شہری نین ۱۴ک قوزئی گۆنبتان طرفیندە اولراق شہرین اۆزئی گنیش لیگی ۱۳۳۰ کیلومتر مۇربع دیر، اداری لاحاظدان باھار، لالاجین، صالح آباد بۇلوم لریندن تشکیل تاپیر، جمعیتی ش ۱۳۲۰د *۱۲۰۰۰ نفر تورک قند اولوبدور، ۱۳۷۵ آماری نا گۆرہ نفوسو ۱۲۷۰۰۰ نفر اولراق، تاریخی قاینالارا گۆرہ ھ ۹۱۴ ایلیندە شاہ اسماعیل بو قصبہنی آباد ائیلہ یەرک آدینی باھارلو تورک طایفاسی نین بو بۆلگہ دە اولدوغو اۆچون باھارلو/باھار قۇیدو؛ گۆرمہ لی یئرلری: لالاجین شہری (ساخسی دۆزلتمہ مرکزی)، چوتاش کندیندە امامزادا عسگر، مہاجران کۆپروسو، تاج آباد کاروانساراسی، قاراگۆزلو باھار اثوی، دیوان قالاسی (سلجوقلار دؤورونہ عایدیدیر)، میملہ و پرلۈک قالالاری، دوستعلی درہ سینین داش یازیتلاری، شُجاع الملک اثوی، آیت الله شیخ محمد
باھار (مرکزی-صالح آباد) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] صالح آباد؛	دە کند آدی.

ب Bb	ارک سۆزلۈتۈ	۵۲۵	آذربايجان تۆركجهسى	ب Bb
	و سونرا هيندوستانا گنديب، بهمنى خاندانينا قاتيلميشدير، بونلاردان او بۇلگهده قۇب شاهيلر qutub دۇلتىنى ياراتميشديلار (۱۵۱۲-۱۶۸۷) ۲۰۹.		باهادۇرېگ (قۇ:مالک اشتر)؛ کریم آباد؛ آغجاخارابا/ آغ-کهریز؛ گۆمۈش بولاق (قۇ:گمۈش بلاق)؛ خلیل کۆرد؛ پهئنه بۇر pəhnəbor؛ قیشلاق؛ بۇآلى/باباعلى؛ همه کسى/کو+تو (*۱۵۲۰)؛ ساربانلار/ سروانلار؛ خان آباد(جهادآباد)؛	
	باهارنارېش مۇباسى [آ]بو ميوهنى قاينادارق و شکر وآيرى شئيلر قاتارق دوزه لن بيرنوع مربّا.		باهار بۇلگه سينده کند آدلارى(ش۱۳۲۰*) [آ] آختاچى (*۲۱) کب (*۴۹۰/ى تو)، آغجا خارابا (*۲۳) کد (*۵۰ نفر)، باباعلى (*۲۱) کب (*۵۷۰)، بهاږېگ (*۱۲) کب (*۱۲۱۰)، بهرام آباد (*۸) کد (*۱۶۰)، چايان (*۷) کد (*۱۰۰)، چشمه قصابان (*۸) کد (*۲۳۰)، چشمه كبود (*۱۸) کب (*۱۶۰)، حسام آباد (*۵) کد (*۸۳۰)، حيدره قاضى خان (*۱۸) کد (*۴۵۰)، دره غۇل (*۱۹) کد (*۲۵۰۰)، ده پياز (*۷) کد (*۱۱۸۰)، دهنجرډ (*۹) کد (*۹۰۰)، دينار آباد (*۵۶) کد (*۵۶۰)، رۋان (*۱۵) کد (*۵۷۰)، زاغا (*۱۱) کد (*۱۳۸۰)، سنگ سفيد (*۱۵) کد (*۴۰۰)، سيمين زاغا (*۱۳) کد (*۶۷۰)، قنيدلى بۇلاق (*۱۸) کب (*۲۸۰)، کریم آباد (*۱۰) کب (*۳۲۰)، گنج تپه (*۳) کد (*۷۴۰)، گنه جين (*۱۸) کب (*۵۶۰)، گوسلان (*۱۵) کد (*۲۲۰)، گۆمۈش بۇلاق (*۱۵) کب (*۲۱۰)، مهدى آباد (*۴) کد (*۵۰)، ىئنگى قالا (*۱۲) کب (*۱۹۰)، يعقوب شاه (*۱۰) کد (*۱۴۰۰)	
	باهارى [آ،اسكى] گنچميشده قيسسا قوللو دۇن، آرخلق. باهارستان [آ] گۆللو چيچکلى ىثر (فا:بهارستان).			
	باهاريه [آ، يازين] شعر نوعو، مضمونجا اومود وثرن شادلىق و افتخار تۇره دن و قورولوشجا مصرع لرى مُختلف هجadan تشكيل تاپيلير ۷۳،۷۴ (فا:بهاريه).			
	باهاسينا [ظ] بير شئى الده ائتمک اوچون صرف انديلن امک و زحمت "اؤز بيلديگيني بۇ يوک امک باهاسينا قازانميشدير".			
	باهالاتماق [باخ] باهالانديرماق.			
	باهالاشديرماق [باخ] باهالانديرماق.			
	باهالاشديريلماق [باخ] باهالانديريلماق.			
	باهالاشماق [باخ] باهالانماق.			
	باهالانديرماق [ل] باهالى ائتمک، قيمتىنى چوخالتماق (فا:گران کردن).			
	باهالانديريلماق [بل] قيمتى قالدیريلماق (فا: گران کردن).			
	باهالانماق [آ] باهالانماق ايشى.			
	باهالانماق [س] قيمتى يوکسئلمک (فا:گران شدن). to rise in price			
	باهالى [ص] قيمتى چوخ اولان (فا:گران). expensive.			
	باهالىق [آ،فا+تو] هر شئين قيمتى يوکسک اولدوغو وضعيت (فا:گرانى).			
	باهانه [آ] باخ: بهانه.			
	باهايى [آ] باخ: بهايى.			
	باهنال [آ] باخ: بايتال.			
	باهرانا [آ] اوْن و نوْخودلا حاضيرلانان بير نوع شوْربا.			
	باهم [ظ،فا] بير ليکده، بير يئرده، بير گه (فا:باهم).			
	باهو bahō [ن،سس تق] (پاهو، پاه، په، په هو) تعجب حاليندا ويا بيردن بيرينى ويا بير شئى گۆرنده سؤيله ن سۆز "په بو نه بۇ يوکدور".		باهار اتچى [آ] باهارات دۆز لدن ويا ساتان. باهاراوتو [آ،بى] ايلک باهاردا يئتيشن،خيردا بويلو ييتگى. باهاربايرامى [آ] يازبايرامى، يئننى گون بايرامى، نوروز بايرامى. باهارشېروانى [يازار] هـ۱۴۲۵ده شېروان-شاماخى دا آنادان اولوب، تۆرکجه شعر لرى واردير (فا:~) ۱۴۱. باهارعلى بالکانلى [آ] قوشاچايلى چاغداش شاعردير ۱۵۶. باهارلو baharlu [آ] بۇ طايفا قارقويونلو بير ليگيندن اولارق او حکومت داغيلاندان سونرا بير بۇ لومو صفويلره قاتيلديلار ۸۰. بۇ بويون بير بۇ لومو ۱۵ جى عصرده خوراسانا	

bay [آ] وارلى، زنگين، بگ، اگهمن، اۆستون؛ اؤن و سۆن
اک کیمی کلمه يه ياپيشاراق معنانى زنگينلشديرير {باخ: بگ}.

باي۲ [ن، سس تق] تعجب و شاشقنلىق حالدا دئييلن سۆز.

باي۳ ... [آ] باي سۆز ايله بيرليکده چۆخلو اؤزل آدلار

دۆزەلير، بۇ آدلار انسان و قوروم آدى کیمی ايشلەنير، ~

باقاتۇز، سخان، سخانيم، ~ ديرليگ، شتميش، سۇرگن، سۇز،

سۇزىگ، سۇزر، سۇزلۇ، سۇزمن، سۇزن، سۇغدۇ، سۇغر،

سۇگۆت، سئلچى، سۇلمز، سئلچى، سئلچين، سابا، سابي،

ساپا، ساتا، ساجار، ساجقى، سآچۇن، سارال، سارسلان، ساشقىن،

سالان، سالىپ، سالتان، سآلتاى، سآلتۇن، سآلدى، سآلميش،

سان بگيم، سان بۇقا، سان بىگه، سائىل، ساوون، سايدىن،

سبۇرك، سباتۇ، سباتۇز، سباسان، سباسدى، سباش، سباشات،

سباقان، سبال، سبالا، سبايق، سبرك، سبركه، سبۇدار، سبۇداق،

سبۇدون، سبۇرا، سبۇغا، سبۇغو، سبۇقا، سبۇقاى،

سبۇى، سبۇيروق، سببچاك، سببچر، سببچه، سببىردى، سببىگه،

سببىلگن، سببىلگه، سببىلن، سببىلير، سببىليگ، سببۇسات، سببۇره،

سبباپان، سببارىم، سبباتار، سبباتوق، سببائير، سببائيش، سببائىل، سبببىر،

سببريم، سببمير، سببوتار، سببوتاي، سببوتوش، سببوتون، سببۇر،

سببۇرا، سببۇران، سببۇرو، سببۇرول، سببۇغ، سببۇغچۇ، سببۇغرۇل،

سببۇقان، سببۇكوز، سببۇلقا، سببۇلون، سببۇمان، سببۇنچ،

سببىگين، سببىلۇن، سببجه، سببجولاى، سببچرى، سببچاخدى، سببچاغ،

سببچاغا، سببچاغان، سببچاغرى، سببچاغىل، سببچاغىن، سببچاولى،

سببچكن، سببچلىك، سببچۇرا، سببچىچك، سببخاقان، سخان، سببۇندۇ،

سببۇنۇم، سببىال، سببىالى، سببىزىن، سببىزىز، سببۇرا، سببۇراق،

سببۇران، سببۇردۇ، سببۇرسۇن، سببۇرن، سببۇروش، سببۇرۇق،

سببۇرۇل، سببۇروم، سببۇز، سببۇزن، سببۇزه، سببۇغا، سببۇغان،

سببۇغدۇ، سببۇغمۇش، سببۇغو، سببۇلو، سببۇلون، سببۇمان،

سببۇى، سببۇيار، سببۇيول، سببۇيوم، سببۇير، سببۇيرك، سببۇيرگه،

سببۇيرن، سببۇيلر، سببۇيلك، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن،

سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن،

سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن،

سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن،

سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن، سببۇيرن،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل، سببۇيرل،

قاجار، چوبان باياتى،.... "باخ: باي/بگ}.	باياغى لاشديريلميش [ص] تحريف اولونوب ساده لشديريلميش.
بايات ۲ [ص] باخ: بويات.	باياغى لاشماق [س] تحقير اولوناجاق قدر ساده لشمک،
بايات [آ] ميانا، چاپيشلو، اورميه و هشتري ده کند آدى.	باياغى شکله دوشمک، قابالاشماق..
باياتارکان [خ] سارى تورگيشلر دؤولتى دؤنمی بير بگ آدى ۷.	باياغى لايان [ظ، تا] اسكى سى کیمی.
بايات شيراز موغامى [باخ] گلین موغامى.	باياغى ليک [آ] باياغى شئين حالى.
بايات علی/باياتلى bayatalı [آ] اوجان دا داغ آدى.	باياق [ظ، ت، بايا، دده] ۱-بير آز اول، بير آز قاباق، آز اؤنجه
بايات قاجار موغامى [آ] بو موغام آذربايجان موسيقى سينين	(فا: اخيراً). recently ۲-سلف، داه اؤنجه کى.
اصلی دستگاه لاريندان تانينير و گوشه لری بولاردان	باياق تيمور [خ] اويغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ ۷.
عبارتدير: بايات قاجار، بايات تورک، قاتار، باياتى، چوپان	باياقبگ [خ] (م ۹جى يوزيل) ميصر عسگري واليريندن ۷.
باياتى سى، حجاز، گبرى، فارس شکسته سى (فا: بايات قاجار).	باياقدان [ظ] بير آز اولدن، چوخدان. long ago
بايات قارا [خ] اويغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ ۷.	باياقکى [ص] بير آز اول کى، بير آز قاباق اولموش (فا: قبلى).
باياتلى/باياتلۇغ [آ] دؤولتلى، بختى آچيق، مقتدر ۷.	باياقؤل [آ] انسان آدى، باخ: باي ۲ + قؤل ۷.
باياتميش bayatmış [آ] ماكى دا کند آدى.	بايان bayan [آ، باخ: باي] زنگينلىک، موتولوق، ارکليک،
باياتى bayati [آ، يازين] بايات ائلى آديندان آلينميش شعر	خانيم لارين آدينين قاباغيندا سايقي اوچون گلير "بايان
نوعونا دئييلير، باياتيلار مضمونجا اجتماعى و فلسفى	سو لماز" (فا: خانم) lady ۲-اسكى دؤنم تانرى صفت-
موضوع لارى مطرح ائيله بير لر و قورولوشجا ۷ هجالى و	لريندن ۳-اويغور خاقانلارينين غونالاريندان، آلتون اوردو
۴ مصرعدن تشکيل تاپير، باياتيلار چوخ وقت عزيز و ويا	خانلاريندان قونچى نين اوغلونون آدى ۱۲. ۴-تورک
من عاشقم کلمه لريله باشلاير، "اؤرنک: بولبول قونار	طايفاسى ساييلير لار، داش کسن، ده کند آدى ۲۴۲-۱۳۰.
گوللره. قربان شيرين ديللره. هامو ال بير اولاندا. ياغى	بايان ۲ [آ، ر] مرکب قورولوشلو وقارمونا بنزر موسيقى آلتى.
ئئيلر ائللره ۷۳، ۷۴ (فا: ~). bayati (a kind of poem)	بايان [آ] اويغور، آوار، چاغاتاي خانلاريندان: سچور، خاقان،
بايار [آ] اؤنلو، زنگين، تانرى صفت لريندن (فا: نام پسر).	~خان، ~سالور، ~قؤلوخان، ~اي، ~تور، ~سار، ۷.
باياتى لاما [آ] باياتى سؤيله مه (فا: باياتى گويى).	بايانا [خ] آلتاي داستانلاريندا بير تانرىچا آدى ۷.
باياتى لاما [س] باياتى سؤيله مک (فا: باياتى گفتن).	بايانداش [آ] آبشرون، دا داغ آدى (۵۹۰) ۲۰.
بايار [خ] ۱-اولو، قدرتلى، تانرى صفتى ۲-بولقار خانليغيندا	باياندور [خ] ۱-اويغور يازيتلاريندا بير بگ آدى ۷؛ ۲-کيمثر-
سويلو و اؤستون وصف لى يؤنه تيچيلره وئريلن بير غنوان ۷.	لرين يئندى بويوندان بيرى اولاراق يازيليبدير ۲۰۹ {بايىندير}
بايازید/بايزيد bayızid [خ] ۱-تانرى ارمانى؛ ۲-بابور خان	باياندير [آ] لاچين، دا چاي آدى ۲۴۰.
دؤنمی بگ لريندن، عثمانلى لاردا ايکى پادشاه آدى ۷. ۳-	باياووت bayavut [آ] وارليقلى، مقتدر؛ بير تورک و
هشتري ده کند آدى.	همچنين بير موغول طايفاسى آديدير، باخ: کيمک.
باياغى bayağı [دده، تا] ۱-کيفيت سيز، قابا "باياغى سؤز."	بايارس داستانى baybars [آ] بو داستان عربجه اولاراق
۲- [ظ] اولدوقجا، عادتاً "اگر بو اوزونتودن قورتولسايدى	تورک سردارلارينين صليبي ساواش لاريندا جسارت لرينى
ايچى باياغى راحت اولايدي" {باخ: باياق}.	گؤستيرير، بو داستان م ۱۳-۱۵ جى يوزيل لر و تورک
باياغى لاشديرماق [ل] باياغى حالانگيرمک، ديرسيز لشديرمک.	سردارلارينين مصرده حاکميت لرى دورائينا عايددير، باي
باياغى لاشديريلماق [بل] قابالاشديريلماق.	بارس (باي: بگ، وارلى + بارس: تورکجه ده يوزيلنگ) بير

بایتال baytal [ص] ۱- وارلی، مال دؤولتی چوخ اولان، آتлары چوخ اولان. ۲- گنجیمیشده (دؤنیا ۲ جی ساواشی دؤنمی) ماکی قریننی آراسیندا بیر تورک کندی ایدی و او دؤنم کوردلرین هجومونا معروض قالاراق داغیلدی و اهاالی سی ماکی قریننی و خویا کؤچدولر و ایندیلیکده کوردلرین یایلاغیدیر، ۳- بؤ کلمه آت خسته لیکلرینه باخان حکیم اوچونده سؤیله نیر، آیدیندیرکی عربجه بیطار سؤزیله ایلگی سی یوخدور، ۴- بایات+ال، بایاتال، بایتال؛ باخ: بایتار.}

بایجال [آ] آذربایجان ده داغ آدی (۱۹۱۰) ۲۰.

بایچا bayşah [ص، تا] ۱- زنگین، وارلیقلی، مقتدر ۲- [خ] پنجه نکر لر دؤولتی کومتانی ۷.

بایجو/بایجو [خ] وارلیقلی، ایلخانلار دؤنمی بیر کومتان ۷.

بایخاتون [آ] بای و زنگین خانیم، قیز آدی (ف: نام دختر).

بایخان bayxan [آ] ساوه ده کند آدی.

بای داغ [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.

بایدا bayda [ا] بایداق، بیرنوع قاب "الینده بایدا گلین.

دؤربدو چایدا گلین. آلاسه مرادین وئرسین. آچیلان آیدا

گلین. " (ف: بادیه) (باخ: بود/پوتلوق) }

بایدار [آ] وارلیقلی، مقتدر، آگهمن ۷.

بایدارخان [خ] آلتین اوردو خانلاریندان (باتو خان ین اوغلو) ۷.

بایداق [آ] باغیمسیر، خر ۷.

بایداق [آ] هشتپر (سیثری)، سراب (سی) ده داغ آدی.

بایداقول [خ] قیرقیز بگ لریندن ۷.

بایدافی [خ] بایداق، قیرقیز بگ لریندن ۷.

بایدان [آ] الی آچیق؛ یاقوت داستانلاریندا بیر بگ آدی ۷.

بایدو [آ] آگهمن، وارلیقلی، دؤولتی ۷.

بایدخان/بایدوایلخان [خ] ایلخانلی، چاغاتای خانلاریندان ۷.

بایدوز [خ] ۱- چاغاتای خان ین اوغوللاریندان ۲- دده

قورقود دؤنمی ایچ اوغوز بگ لریندن ۷.

بایدوست [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.

بایدی [آ] کلئیر ده کند آدی (باخ: بایدو).

بایدیرماق baydırmaq [ل، باخ: بای] اؤزگه نین امانتی نی

تۆرکجه کلمه دیر و بایبارس غزه شهرینده اوچ یول مغوللاری یئنیب و اولارا یئنیلمه دادینی اولین دفعه ده آتلادیب، م ۱۲۵۰ ده سن لویی فرانسه پادشاهی نی یئنه رک م ۱۲۶۸ ده صلیبی لرین اؤنم لی پایگاهی انطاکیه شهرینی آلمیشدیر، بای بارس داستاننی عربجه ده سیره بیبرس آدلانیب دیر (شمس ۶۵). {باخ: بای، بارس}

بایبایوق baybayuq [آ، ت] یوواسینی زنبیل کیمی دؤزلدن خوش سسلی بیر قوش.

بایبگ [خ] ۱- تۆلون اوغوللاری دؤنمی، میصیر والیسی و کومتانی ۲- قازاقلارین کیچیوز بؤلۆگو، آدای، بای اوغلو و قاراساقال اویماقلاری اولوبالارینداندیر ۷.

بایبۆره [آ] مرند جولفا آراسیندا یئر آدی (بای+بۆره) ۶۶.

بایبۆره bayböre [خ] دده قورقود داستانلاریندا آدی گنجن بیر بگ (بایبندیر خان ین باباسی) ۷.

بایبورد bayburd [آ] ۱- وارساق تورکلرینه باغلی بیر اویماق آدی ۲۰۹. ۲- قارقین بویونا عایدیر آدی (۱۶ جی قرن) ۲۵.

بایبورد حاصاری [آ، دده] یئر و قالا آدی.

بایبوردلو [آ] بؤ طایفا غثمانلی توپراقلاریندان آذربایجانا کؤچ اندهرک صفویلره قاتیلیدیلار، شاه طهماسب زامانی بؤیوک لری قاراخان، شوراکۆل ۆن والی سی ایدی. ۸۵

بایبیچن [خ] دده قورقود داستانیندا بانی چیچک ین باباسی ۷.

بایباس baypas [آ، این] ۱- (طب) دامار آختارما. ۲- (اقتصاد)

بیرینی دؤور وؤروب گئری ده بؤراخما، دئوره دیشی بؤراخما.

بایباس عملیاتی [آ] قلبده تۆتولموش ویا آزجا تۆتولموش دامار قان آخیتماق اوچون اورایا اک دامار وؤرما ایشی.

بایتار baytar [آ] حیوان خسته لیکلری حکیمی (ف: دامپزشک).

veterinarian {ع، بیطار، باخ: بایتال}

بایتارلیق [آ] حیوان خسته لیکلرینه باخما ایشی.

بایتاش baytaş [خ] ۱- قاراخانلیلار دؤولتی خانلاریندان (ساتوق بؤغرا خان ین اوغلو) ۲- کاشغرلی محمود بگین دده سی ۳۰۷. ۳- بای کیمی اولان، اوغلان آدی (ف: نام پسر).

بایتاغ baytağ [آ] بؤلۆق، چوخلوق، قالابالیق [خ] قیرقیز اویماقلاریندان و بو اویماغین ایلک بگ لریندن ۷.

ييه سيندن ايزين سيز باشقاسينا وئرمك.

بايدىق [آ] قارداغ كنيوان طايفاسينا باغلى اوبا آدى ۳۰۱۰۸.

بايراق [آ] زنگين، تۆركمئلرين ساريق اويماغى اۇلۇبابالاريندان ۷

بايراش چاي [آ] تيكان تپه ده چاي آدى.

بايراغى آلتيندا [ظ] بير شعار آلتيندا، بير مقصد اۇغروندا.

بايراغى يارى ياتيندىرمك [ل] مىلى ياس اعلام اتمك.

بايراغينى يوكسك تۇتماق [ل] بير ايشى يىترينجه يىرينه يىتيرمك.

بايراق bayraq [آ] ۱-پرچم؛ بير اۇلوس، اۇلكه ويا

قۇرولوشون سيمگه سى، گنل ليكله دۇرد قۇل بيچيمينده و

رنگلردن تشكيل تاپير "آغ بايراق قالديرماق، مۇبارزه

بايراغى قالديرماق" (فا:بيرق). **flag** ۲- [مج] ايدنيا،

مرامنامه و سيمگه معناسيندا. ۳- بۇ كلمه باي سۇزونه

باغلاناراق وارلىق، وارولوش، اركليک، گۆچ، و

باغيمسيزلىق معناسيندادير. ۴- سن، بو كلمه ديواندا

بايراق و باتراق شكلينده يازيلىپ وباتيرماق سۇزو ايله

ايلگى ليدير؛ باتيرماق+اق، باتيراق، بايراق.

بايراق [آ] خالخال دا كند آدى.

بايراق آچماق [ل] كۇنلو عسگر تۇپلاماق.

بايراق آلتى [آ،مج] اوردو قوللۇغو، عسگر ليك.

بايراق تۇرهنى [آ] بايراق قارشى سيندا سايقى و احترام دۇرۇشو.

بايراق چككم [ل] ديره گه بايراق قالديرماق.

بايراقچى [آ] ۱-بايراق دوزلدن و بايراق ساتان. ۲-بايراق

گۇتورن، قاباقدا گئندن، بايراقدار (فا:پرچمدار). **standard**

بايراقچى ليق [آ] ۱-بايراق دوزلتمه. ۳-بايراق گۇتورمه.

بايراقچى ليق ائتمك [س] بايراق گۇتورهرك اۇنجو لوك اتمك.

بايراق دار [آ] بايراق داشييان، بايراقچى. **standard-bearer**

بايراق ديره گى [آ] بايراق قوزۇماق اوچون يارارلانان ديرك.

بايراق ديككم [ل] ديره گه بايراق قالديرماق.

بايراقلى [ص] بايراق صاحبي، بايراغى اولان (فا:داراي پرچم).

بايراقلىق [آ] بايراق دوزلتمه يه يارايان پارچا ويا ديرك.

بايرام [آ] ۱-ملى ويا دينى جهتدن اؤنملى و قۇتسال ساييلان

شنليك گونو. **celebration** ۲- سئوينچ، شنليك (فا:عيد).

festival ۳- [خ] تۆركمئلرين، يۇمۇت اويماغى

اۇلۇبابالاريندان ۷. {هرچند بو سۇزون اينديكى سؤيله نيشى

ييزى باي سۇزونه گۇتورور ولى اسكى سؤيله نيشينه

باخارساق باي سۇزو ايله ايلگى سى گۇرسنمير، ديواندا بو

كلمه (بذرم) شكلينده گليب، ديواندا "بذوك": بۇيوك،

"بذيز ليك ائو": بزنميش ائو، "بذوتكم": بۇيوتكم

كلمه لرى بو سۇزون كۇكونو آتلاتير، بذرم سۇزونده

شكسيز بذ سۇزو بۇيوك معناسيندادير وبذيز=بذير سۇزوده

"بذيز ليك ائو" عبارتنده اولدوغو كيمي بۇيوك

ساييلميش مفهومو وئرير، بو كؤك م اكى ايله بير ليكده

بۇيوك ساييلان اتفاق يا زمان ويا مكانى آنلادير؛ بهرام و

پدرام كيمي آدلار بو سۇزه دايا ليديرلار.

بايرام... [آ] تك ويا تركيىي حالدا يئر آدى اولاراق ايشله-

نير، باخ: يئر آدلارى (ان آرى ۱۱ آد سايماق اولار).

بايرام آخشامى [ظ] بايرامين قاباكي گونونون آخشامى.

بايرام آيى [آ] ايلين سۇنۇنجو آيى، ايل بايرامينا گئندن آي.

بايراماق [آ] شنليك اتمك، بايرام توتماق (فا: جشن گرفتن).

بايرام اوستو (بايرام اوژه رى) [آ] بايراما ياخين.

بايرام اولدوزو [آ] بير ييتگى آدى (فا: گياهيست).

بايرام بگيم [خ] خوارزمشاهلاردۇنمى، ساراي خانيملاريندان ۷.

بايرام تۇپو [آ] بايرام گونلرى شنليك اوچون آيتلان تۇپ.

بايرام جۇجوغو [آ] بايرامدا بزنميش و گئينديريلميش اۇشاق.

۲-بايرام گونۇ آنادان اولموش اۇشاق.

بايرامخان [خ] بابور خان دۇنمى بگ لريندن ۷.

بايرامدا سۇيراندا [ظ] آرادا بير، آرادا سيرادا، سئيرك اولاراق.

بايرام زيارتى [آ] بايرام گۇرۇشو.

بايرام ساياغى [ظ] بايرامدا اولدوغو كيمي. **festively**

بايرام شيرنى سى [آ] بايرام گونلرى قۇناق لارا وئريلن شيرنى.

بايراملى عابباس زاده (حامبال) [آ] ۱۲۳۸ گونش ايلي سرايين

دۇننو كندينده آنادان اولوب، تخلصوميرزا گلزار اولوب.

بايرام قاباغى [ص،ظ] بايرام آيى، ايل بايراميندان بيرننچه

واخت قاباق "بايرام قاباغى تجارت".

بايرام قۇردو [باخ] مريم قۇردو.

بايرام قۇرۇشو [آ] بايرام گونلرى قاپى قۇنشو و قۇهوم

تانیشلارین بیر بیرلریله گۆروشو و قوتلاماسی.	بایسۇ [آ] بول و برکتلی سۇ، اوغلان آدی (فا:نام:پسر).
بایرام گۆتۆ [آ] بایرام اولان گونلرین هر بیرى.	بایسۇیات [خ] آلتای تۆركلری شورایماغی اۆلوبابالاریندان. ^۷
بایرام لاشماق [س] بایرامی بیرلیکده قوت لاما ق و شتلیک اتمک (فا:عید را بهم تبریک گفتن).	بایسۇنالپ [خ] عثمان اوغوللارینین اۆلوبابالاریندان. ^۷
بایراملو [آ] آغ قویونلو بیرلیگینده بیر تورک بویو ^{۲۰۹} .	بایسۇنقور baysunqur [آ] ۱-شاهین جنسیندن یریتیجی بیر قوش (فا:بایسنقر). ۲- [خ] آغ قویونلار دۆولتی خانى؛ تیمۆر گۆرخانین تورونو؛ چنگیزخانین اۆلوبابالاریندان، کۆرلاس اویماغی بگ لریندن. ^۷
بایراملیق [آ] بایرامدا وئرلن ارمغان، بایرام گنیمى (فا:عیدی). new-year gift	بایسۇیق [خ] اورتایۆز، قاراگیرای اویماغی اۆلوبابالاریندان. ^۷
بایرام نامازی [آ] دینی بایراملاردا قیلینان ناماز.	بایسین [آ] زنگی لیک، قُدرت. ^۷
بایرام هاواسی [آ] سئوینجلی و نشه لی اورتام.	بایغیرماق [س] باغیرماق، قیشقیرماق (فا:فریاد کشیدن).
بایرام ییمیشی [آ] بایرامدا سفربه دوزولن ییمیش (فا:چرز).	بایغین [باخ] بایقین.
بایرک قوشچو اوغلو [آ] اهل حق (علی اللهی، گۆران)، بیر سیرا درویشلرین آدی اولاراق حضرت علی نین بۆیوک مقام و رتبه صاحبی اولدوغونا اینانیرلار، اونلارین اینانجینا گۆره اللهین کلامی ۲۴ نفرین واسطه سیله و تۆركجه اولاراق خالقا ابلاغ اولونوبدور و ایلکی بایرک قوشچو اوغلودور، اۆرنک "من دیل بیلمزلال ایدیم. حالیمال ایدیم. ذات مولا سؤیلندی. ایندی سؤیله یه گلدیم." ^{۲۸۰}	بایقان [آ] یتگین، اۆلقون، بۆیوکلوگه چاتمیش.
بایرونیزم [آ، این] اینگیلیز شاعری بایرون یارادیجیلیق ایله میدانا گلیمیش ادبی جریان (فا:بایرونیزم).	بایقار/بایقارا [آ] ۱-بۆیوک بگ. ۲-اۆنلو بیلگین، آسترونوم، فیلولسوف، تیمۆر گۆرخان'ین تورونلاریندان.
بایری [باخ:بری] ۱-اسکیدن وار اولان، اۆلی (فا:قدیم). ۲-سؤنرادان ضبط اندیلیب، یۆردا داخل اندیلن توپراق. ۳-تائری صفت لریندن.	بایقونور/بایگونور [خ] قازاق خانلیغیندا آسترونوملاردان. ^۷
بایریخان [خ] غزنه لیلرو آلتیکینلیر دۆولتی خانلاریندان. ^۷	بایقوت [آ] ملیکان دا کند آدی (بگ+قوت: اؤغورلو بگ).
بایریق [آ] قسمت، بخت، طالع. ^۷	بایقوتالپ [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ. ^۷
بایرین [آ] قدیم، اۆلی؛ اؤیغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی. ^۷	بایقوش bayquş [آ، دی] باشیندا جوت جیقاسی اولان یریتیجی گنجه قوشو، کچیچک حیوانلاری اولایان بیر قوش (تورلری: آلاجا، قولاقلی، مئشه بایقوشو) (فا:جغد).
بایریلیق [باخ] بایری.	kukumav strix {سن، بای+قوش: قوشلارین بۆیوگو}.
بایز او [آ] سۆلدوز دا کند آدی {بایز او}.	بایقوش قایا [آ] خالخال دا داغ آدی.
بایسا [آ] مادا لیا. ^۷	بایقوش گیللر [آ، دی] قوقوماو و بایقوش کیمی یریتیجی قوشلار سۆیو (فا:جغدسانان). strigiformes
بایسال baysal [ص، باخ:بای] راحت و دۆرو، خُضور و رفاه ایچینده اولان، بای کیمی اولان، اوغلان آدی.	بایقوش یوواسی [آ] خارابالیق، بیخیق یئر.
بایساللیق [آ] خُضور و رفاه ایچینده اولما وضعیتی.	بایقون [آ] باخ: بایقین.
بایسان [آ] بای کیمی اولان، یاخیشیقلی، اوغلان آدی (فا:نام:پسر)	بایقین bayqın [ص] ۱-اؤزوندن گنتمیش، بیهوش اولموش کۆنول وئرمیش. ۳- [مچ] خۇمار، سۆزگون، مستانه.
بایستی [ظ، فا] گرک (فا:~). must	بایقین بایقین [ظ] خۇمار خۇمار، سوزگون سۆزگون.
	بایقین دۆشمک [س] چۆخ یورولماق.
	بایقین لاشماق [س] بایقین حالاکلمک (فا:مدهوش شدن).

بايقين ليق [آ] ۱- اؤزوندن گئتمه، باييلما (فایهوشی) absence	بايناق baynaq [آت] ۱- گۆبره، پيسليك؛ ۲- باخ: مايماق.
۲- اورگی گنجمه، خومارليق، سوزگونلوك، دالقين ليق.	باينال baynal [آ] گنبد ده كند آدى (باي+آل: زنگين).
بايقين ليق گنجيرمك [س] ۱- اؤزوندن گئتمك، باييلماق.	باينوج baynuc [آ] شيراز-داراب دا كند آدى.
(فا: بيهوش شدن). ۲- چوخ هيجانلانماق، تلاش لانماق.	بايوتموش [خ] باي+اؤتموش (يئشميش)؛ اؤيغوربگلريندن.
بايقينتى [آ] ۱- بايقين ليق. ۲- اييك بؤجك لر ينده بير خسته ليك آدى، بؤ خسته ليگه خاطر قوزا اؤره تيمى دايانير.	بايور [آ] جَسُور، گؤزوقارا.
بايكال baykal [اؤزل آددان] بير نوع توخونموش يۇن پارچا (فانوعى پارچه پشمى).	بايوق [آ] حاضر، آماده.
بايكال / بايقال [آ] باي كيمي قالميش، زنگينليك ميراثچى سى.	بايولكن [خ] باي+ اولگن؛ شامانيست گلەنكده انسانلار آراسى ايليشكيلرله ايلگيله نن "مكافات تانريسى".
بايكوت [آ، اين] باخ: بويكوت.	بايه bayə [آ] قزوين ده كند آدى (باي+ا).
بايگلدی [خ] اؤيغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ.	باييتماق [ل] ۱- بايقين ائتمك، باييلماسينا يول آچماق (فا: مدهوش نمودن). ۲- [تا] زنگين ائتمك.
بايلا [آ] بؤيوك كند، شهر (وارليقلى شهر) {ت(بايلىق)، بو سؤزجو ك بايلىق سؤزوندن آلينمادير (اؤرنك: تارليغ، تارلا) }.	باييتميش bayitmiş [آ] ۱- م-ا جى يۆز يىلدە قېچاق بؤيوكلريندن بير آد ^{۸۵} . ۲- زنگين، قُدرت صاحى.
بايلاج [آ] گؤمروك وئرگى سى.	باير bayır [آع، دده] داغي ن دؤشوندە دؤز يئر، چؤل، بير تيكيئتى نين ائشيگى، ديشارى، آچيق يئر، چؤل "هرگؤن قيردا بايردا دولاشماغا آليشميش" (فا: باير).
بايلاسال [آ] شهر له ايلگىلى.	باير آشاغى [ظ] تپەدن دۆزه دؤغرو.
بايلاق [آ] راحت، زفاه ايچينده.	باير باجاق [آ] چؤل، عموميتله هرھانسى بير يئر (فا: باير).
بايلا لاشديرماق [باخ] سيويل لشديرمك.	باير تورپو [آ، بى] ايرى بير تورپ نوغو (فانوعى تُرپ).
بايلا لاشماق [س] شهر لشمك، يئر له شيم حالي نا گلّمك.	baileira armoria cia, raphanus sativus
بايلا ليق [آ] باخ: سيويل اولما (فا: شهر نئشيني).	باير جريد bayır cərid [آ] ۱۶ م-ا جى يۆز يىلدە، آنادولو حلبده ذوالقدرلره باغلى بير بوى آدى ^{۸۵} . باخ: سلجوقلار ^{۲۰۹} .
بايلام [آ] ۱- عزم، قارار لئليق ۲- دئمت، باغ.	باير خان [خ] آلتاي داستانلاريندا آدى گنچن بير خانيم.
بايلا ميش [آ] وارليقلى، گؤجلو اولموش.	باير شهر [آ] شهر چئوره سيندن قيراقدا اولان، شهر قيسى سى.
بايلان [آ] باي و زنگين خانيم، قيز آدى (فانام دختر).	باير شهرلى [آ] باير شهرده ياشايان، شهر قيسى سيندا ياشايان.
بايلانليق [آ] زنگينليك "اوشاق بايلانليق ايچينده بؤيودو".	باير قوشو [آ، دى] چالى بولبولو.
بايلانماق [س] نازلانماق، شيمارماق.	باير لاشماق [س] بير يول ويا يئر، باير و چالا چوخور وضعيته گلّمك "اراضى باير لاشدى" (فا: باير شدن).
بايلانيش [آ] ايليشگى، مئاسبت.	بايرلى [آ] توغوز خاقان ين تورونلاريندان و بير اوغوز بويو.
بايلىق [آ] ۱- [ت] شهر، بؤيوك كند، بايلا (فا: شهر). city	باي يىغاج [آ، ت] توركوستاندا بير يئر آدى.
۲- وارلى ليق، گؤجلو لوك.	باييق [ظ، ت، تا] ۱- آچيق، بللى، دؤغرو سؤز؛ ۲- وارليقلى، آگه من ۲- اؤستا، الى ياتقين ۳- ساييلى، گؤه نيلير.
بايماز baymaz [آ] مالا ملكه ايلگى دؤيمايان كيشى [خ] اوختاي خاقان دؤنمى بگ و كوموتان آدى.	بايگيد [خ] بير قيرقيز اويماغى و اونون قوروجو بگ لر يندن.
بايماق baymaq [ل] (بييهجك) بايقين ليق وئرّمك، معدەنى بولانديرماق. ۲- [دا] آلداتماق، قانديرماق.	
بايمان [آ] باي كيمي اولان، اوغلان آدى (فانام پسر).	
باين bayen [آ] ساوه ده داغ آدى (بايان).	

ب Bb	اورگ سۆزلۈك	۵۳۲	آذربايجان تۆركجهسى	Bb ب
بايىل/بايىر [آ] تپە، بو سۆز ل/ر حرفلىرى نىن دېشمەسىلە يئر آدلارنىدا گۆرۈكۈر "كلچر"دە چالبايىر؛ اوغوزدا گۆي بايىرداغى، باكى دا سابايل داشلارى، آبشروندا بايىل بۆرۈنۈ" بو كلمە ددە قورقود كىتابىدا يىندى بايىر يەنى يىندى تپە مەناسىدا گىلىدىر ^{۲۴۲-۲۵} .	بايىندىر [آ] سراب و زىنجان دا كىند آدى. ماكى؛ اسلام آباد غىرب (۳۱ ك گ ۱۶۸۵) دە داغ آدى.	بايىندىرىجى [آ] بايىندىر ائىدن، زىنگىن لەدن (فا: آباد كىندە).	بايىندىرلاشدىرماق [ل] بايىندىر ائىتمك (فا: آباد نمودن).	بايىندىرلاشماق [س] زىنگىن لىشمك، آبادلاشماق (فا: آبادشدن).
بايىلا بايىلا [ظ] ايستە يەرك، سئوہ سئوہ، سئوہرك.	بايىندىرلىق [آ] آبادانلىق، (فا: عمران). habitable	بايىندىرلىق ايشلرى [آ] آبادانلىق ايشلرى (فا: عمليات عمرانى). development	بايىللىق [ص، ظ] والە اولان.	بايىللىق [باخ] بايىتماق.
بايىلىتى [آ] بايىلما، بايىلماق ايشى، بايقىن لىق (فا: بيهوشى).	بايىندىرلىق ناظرلىكى [آ] بايىندىرلىق باخانىلىقى (فا: وزارت آبادانى) ministry of development and housing	بايىندىرلىق ناظرى [آ] بايىندىرلاشدىرماق اوچون اولان باخان (فا: وزير آبادانى ومسكن، وزير عمران).	بايىلدىرىجى [ص] بايىلدان، بايقىن ائىدن (فا: بيهوش كىندە).	بايىللىما [آ] بايقىن وضعىتە كىلمە (فا: بيهوشى). fainting
بايىلماق bayılmaq [س] ۱-بايقىن وضعىتە كىلمك، اۆيۈر كىمى اولماق، اۆزۈندىن كىتىمك، اورگى كىچىمك (فا: بيهوش شدن) ۲ to faint, to swoon-چوخ خوش لانماق، چوخ سئومك"بوقىزىن گۆزل ليگىنە بايىلدىم" {باخ: باي/بگ}.	بايىندىرماق [آ] بايىندىر حاللا كىتىمك، آباد ائىتمك.	بايىندىرىجى [آ] بايىندىر ائىدن، زىنگىن لەدن (فا: آباد كىندە).	بايىللىماق [ص] اۆزۈندىن كىچىمىش، بايقىن اولموش (فا: بيهوش). unconscious	بايىللىق [آ، تا] زىنگىن لىك.
بايىللىق [س، تا] زىنگىن اولماق.	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).	بايىن [آ، ت] ۱-تۇتقون قىرمىزى، ۲-نازلى ۳-قىز آدى (فا: نام دختر) ۳-كۆتۈن تۆركلىرى نىن اۆلۈبالار يىندان.	بايىنال [خ] قىچاق خانلار يىندان شىيان خان'ىن اوغلو ^۷ .
بايىنجوق [آ] هشتىرى دە كىند آدى {بايان+جوق: زىنگىن}.	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).	بايىندىر/بايىندۇر bayındır [آ، ص، ت، س] ۱-گىلىشىمىش، معمور، آبادلاشمىش، (فا: آبادان). inhabited ۲-زىنگىن، وارلى، اردملى، نعمتلى. ۳-اوغوز تۆركلىرى نىن ۲۴	بۇي، نىندان يىرى سايلىر، اوغوزنامە دە نعمتلى و آباد يئر مەنالاىب، بعضى قايناقلاردا بو كىلمە بايۇندور شىكلىندە دە يازىلىدىر، آغ قويۇنلار بۇ بۇي دان ايدىلار. ۴-
تۆركمەنلر گۆكلن اويمانى اۆلۈبالار يىندان؛ آغ-قويۇنلار دۆۈلتى اوردوباشى لار يىندان؛ ددە قورقود داستان لار يىندا بىر اوغوز بگى {باخ: باي/بگ}.	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).
بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).
بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).
بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).	بى كىف bekef [ص] كىف سىز (فا: بى حال).	بى كىف beqeyret [ص] غىرت سىز (فا: بى غىرت).

بئجرتمک [اتد] بئجرتمک ایشینی گۆردورمک (فا: فس).

بئجرتمک [ل] بسله‌مک، بیر ایشی گرگی کیمی سونا یتتیرمک (فا: پروردن) **tonourish** {باخ: باشارماق}

بئجرتمه‌لیک [آ] بسلملیک (فا: پرواری).

بئجهری {باخ: باشاری، باجاری.

بئجهریک‌سیز [ص] بئجری سی اولمایان (فابی: استعداد).

بئجهریک‌لیلک [آ] بئجریک لی اولما، اؤستالیق (فا: مهارت).

بئجهریک‌لی [ص] بئجری سی اولان (فا: با: استعداد).

بئجه‌ویر [آ] میلان بویونون آیری آدی، باخ: کورمانج.

بئجه‌ریلمک [بل] بسلنمک، یتتیشدیریلمک (فا: پرورده شدن).

بئچارا {باخ: بیچاره.

بئجان [آ] کئچی (فا: بز).^{۳۳}

بئج‌تویوغو [آدی] تویوق گیللردن باشی کیچیک و چیپلاق، تۆکلری ماویمتیراق، تویوق بؤیوکلوگونده ائوجیل بیر حنیوان. **numida meleagris**

بئجه‌۱ [آ] ۱-فریک، ایکی آیلیق تویوق بالاسی ۲-گنج

بال آریسی ۳-آغاجدا دۆزه لن تومورجوق (فا: بیج) {باخ: بیج}

بئجه‌بالی [آ] جاوان آرینین بالی، تمیز آغ بال.

بئجه‌لشمک [س] بئجه حالینا گلیمک.

بئجه‌له‌مک [س] بئجه وئرمک، (آری‌لار اوچون) اؤزوندن یتنی آری دسته‌سی آییрмаق، آغاجلار تومورجوق لانماق

(فا: بچه تولید کردن). **to sprout, to swarm**

بئجه‌وئرمک {باخ: بئجه‌له‌مک.

بئچی [آ] آلتی آیلیق بیزوو (فا: بزغاله ۶ ماهه).^{۳۳}

بئداوا [ص] امک‌سیز و پولسوز اله گلن شئی، پول وئرمه دن، قارشیلیق‌سیز (فا: مجانی). **free of charge** {فا: بعضاً باده هوا کلمه‌سینه باغلا ییرلار، سانلییرکی «بی‌دعوا: "دعواسیز" سؤزوندن اله گلیدیر.}

بئدداور **beddavar** [آ] خوی دا کند آدی {محملاً بگ+ داوار سؤزونون یو‌وارلاق شکلی اولمالیدیر و معناجا بگین زنگین یوردو اولاراق حیواندارلیق لا باغلی آددیر.}

بئدوک **beduk** [ص] بؤیوک (فا: بزرگ).

بئدوی [آ] یتھین، چابوق (فا: تندرو).^{۳۳} {فارسیجا: بُدو.}

بئرقوت [آ، دی] قرقی سۆیوندان و ۹۵ سنت اؤزونلوغوندا

بیر قوش (فا: نوعی پرندة) **aquila chrysaetus**.

بئرقاموت [آ، بی] تئورونج‌لاردان، گوزل قوخولو، قاییغی مربا

اوچون ایشله‌نن، انسانس چیخارما اوچون یارارلانان

بیر آغاج، شیرین لؤمو (فا: لیمو شیرین). **citrus**

bergamia. rut {ایتا: تورکجه‌بگ آرمودو}

بئرکه [خ] قیپچاق خانلاریندان (یادگار خان'ین اوغلو).^۷

بئرکم **bermek** [ل] وئرمک {وئرمک سؤزونون اسکی شکلی

اولاراق چوخراق یئر و انسان آدلاریندا چوخ گۆروکور.}

بئروش **beruş** [آ] خوی دا داغ آدی. {باخ: بئرکم}

بئرہ [آ] مال‌داوارین سوتلری ساغیلان یئر (فا: مکان شیردوشی).

بئرہ‌۱ **berê** [آ] تبریز ده کند آدی. {باخ: بئرکم}

بئرہ‌کئ/بئرگو/بئرکه/بئرگی [آ] ۱-وئرگی. ۲-وئرچی، الی

آچیق. ۳-انسان آدی {باخ: بئرکم}

بئرئ [آ] گلین (فا: عروس). {موغولجا: جامع‌التواریخ} ^{۳۵}.

بئرئس [آ] اردبیل ده کند آدی. {باخ: بئرکم}

بئرئش [خ] وئرئش؛ قازاق آدلاریندان و بیر قارلوق بویو.

بئرئک [ص] ۱-بئرک، ساغلام، دایانیق‌لی ۲-آلی آچیق.^۷

بئرئل [آ] وئرئچی، آلی آچیق، فداکار.^۷

بئرئین [آ] وئرئن {خ} تۆرکمتلرین، تکه، اؤته‌میش و ساچماز اویماق‌لارینین اولوبابالاریندان.^۷

بئرؤ **bez** [آ] ۱-پارچا، پامبوق و کتان‌دان توخونموش پارچا،

توخوما (فا: پارچه). **coarse calico** ۲-باخ: وز، وزی.

{ت: اتله‌دری آراسیندا اولان زار، ت {بئرئنج:} ایپک و یؤن

یؤماغی؛ سن: غده، کرباس؛ دده؛ بو سؤزجوغون کؤکو

عربجه و یونانجا (بوسوس کلمه‌سی) سانلیماسی و بو تک

هجالی کلمه‌نین اوزگه‌دیللردن (چوخ هجالی) و اوزاق

مسافه‌دن آلینماسی مئاسب و دوزگون گۆرونمور، بو

سؤزون اسکی تورکجه‌ده ایشلنمه‌سینی نظره‌آلاراق

سؤزجوغون کؤکو تورکجه‌ سؤزلرینه باغلانیر، بو کلمه

پرده و پارچا معناسیندا اولاراق ایزینی باس (عربجه)،

کرباس، بزاز، بازگان، بازار، سؤزلرینده گۆرمک اولار؛

ایندی لیکده "بئر" سؤزونون پارچا وغشا یئرینه ایشلنمه‌سی

و "وز، وزی" (وز سۆزو بئز كلمه سى نین آیری شکلیدير) سۆزونون تۆمورجوق و تۆمور و غده يئرینه ایشلنمه‌سی چوخراق اۇقوندور.	بئزگین لیک [آ] اوسانما، تنگه گلمه (فا: انزجار). aversion
بئز باغلاماق [ل] اۇشاغی پارچايله قونداق لاق، بئزه بوکمک.	بئزگین [س] بیخماق، اوسانماق، تنگه گلمک، بئزار اولماق (فا: بئزار شدن). {ت: تیتره‌مک} to be oppressed
بئز قیراغی [ص، مج] ۱-بئزین آتیلان قیسمی. ۲-یاوا بیر انسان، دیرسیز آدم ویا هر شیئی.	بئزمه [آ] بیخما، بئزگین اولما، اوسانما، تنگه گلمه (فا: بئزازی). بئزمیش [آ] بیخمیش، بئزگین، اوسانمیش، تنگه گلمیش، بئزار اولموش (فا: بئزار). sated, satiated
بئزار bezar [ص] دیدرگین، بئزمیش، اوسانمیش، بئزگینلیک گتیرمیش، اینجیک (فا: بئزار). disgusted, weary.	بئزیشدیرمک [باخ] بئزدیرمک.
{بوکلمه فارسجادا بئزار شکلینده ایشله نیب و کؤکو تورکجه بئزمک سۆزجوغودور هرچند ایلک باخیشدا فارسجادا "بی" اکى ايله دوزلمگی سانلییر ولی فارسجا قوراللارچا گرک "بی زار" زار سۆزونون قارشیتی اولسون و زارسیز (اذیت‌سيز) آتلامیندا گلکسین، حال بو کی آتلامی بو معنائین ترسینه دیر، بو سبه و تۆرکجه کؤک و اکى نظره آلاراق قطعاً بو کلمه، "بئزمک+ار" سۆزونه باغلیدیر.}	بئزیک [ص] بئزمیش، تنگه گلمیش، اوسانمیش، جانادویموش، (فا: متنفر). disgusted {ت: بئزیک، بئزگک: تیتره‌مه} بئزیک ۲ [ص، فرخ] بیر نوع قۇمار اوینو.
بئزار ائتمک [ل] بئزارلتماق، اۇساندیرماق، تنگه گتیرمک، تنگیشدیرمک (فا: بئزار کردن).	بئزیکدیرمک [باخ] بئزدیرمک، جانا گتیرمک. بئزیکدیریجی [باخ] بئزدیریجی، اوساندیریجی. بئزیکدیریجی لیک [آ] اوساندیر یجیلیق، بئزیکدیریجی اولما. بئزیکمک [س] باخ: بئزمک. بئزیلمک [س] باخ: بئزمک.
بئزار اولماق [س] بئزارلانماق، تنگه گلمک، جانا گلمک، اوسانماق (فا: بئزار شدن).	بئز [آ] ساری یا چالان آچیق قهوه رنگی (فا: رنگ بؤ). beige {فر، سانلییرکی بو کلمه‌نین کؤکو تورکجه بؤز سوزجوغودورکی اسکی تورکجه ده ده ایشله نیردی.}
بئزارلتماق [ل] بئزار ائتمک، اۇساندیرماق، تنگه گتیرمک، تنگیشدیرمک (فا: بئزار کردن).	بئش beş [سای، گؤ] دۇرددن سونراکی سایى (فا: پنج). five بئش... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۲ آد سایماق اولار).
بئزارلاماق [س] بئزار ائتمک (فا: بئزار شدن). to harry	بئش آقان (بئش آتیلان، بئش آچیلان) [آ] فیشک لیگی بئش دانا فیشک توتان توفنگ و سلاح (فا: پنج لول). five-loader
بئزارلانماق [س] بئزار اولماق، اۇسانماق (فا: بئزار شدن).	بئش آشاغی بئش یوخاری [ص] تقریباً، بیر آز فرقله "بئش آشاغی بئش یوخاری تبریز باکی آراسی ۴۰۰ کیلومتر دیر". بئش آلتی [ص] بیر آز، بیر پارچا "بئش آلتی قیران".
بئزارلیق [آ] انزجار aversion	بئش اوچایلی [ص] بئش قۇطب لو (فا: پنج قطبی). pentode بئش اوچ [آ] ایکى داشلا اوینانان اوینولاردا، داشلار آتیلارکن بئش له بیر، سایى لاری نین گلمه سی.
بئزجی [ص، سن] کرباس توخویان (فا: پارچه فروش). بئزجی لیک [آ] بئزجی نین ایشی (فا: پارچه فروشی). بئزدیرمک [ل، ت] بئزیتمک، بئزار ائتمک، تنگه گتیرمک، اۇساندیرماق، جانا گتیرمک (فا: بئزار کردن). to bother	بئش اوړلو [ص] بئش اوزو اولان جیسیم (فا: پنج وجهی) pentahedral بئش اولدوزلو [ص] اوزه رینده بئش اولدوز شکلی اولان، چوخ یوخاری استانداردلی اولان هتل لره وئریلن آد.
بئزیدیریجی [ص، آ] بیخدیران، بئزیدیر (فا: بئزار کتنده). بئزیدیرلمک [بل] بیخدیرلماق (فا: بئزار شدن). بئز قیراغی [آ، مج] آلچاق آدم (فا: آدم پست). بئزگین [ص] بئزار، تنگه گلمیش (فا: متنفر). disgusted بئزگین لشمک [س] بیخماق (فا: بئزار گردیدن).	

بش اُون [ص] آرساییدا، بیر آز.

بش ایکی [آ] بش له ایکی، سای لاری نین گلمه سی.

بش ایلیک [آ] بش ایل سوره "بش ایل سوره لیک بیر اجرا پروگرامی، بش ایلیک وئرلیش".

بش بارماغی کیمی تانیماق [ل] چوخ یاخجی تانیماق، بيلمک.

بش بارماق [آ] ۱- [دی] دری سی تیکانلی، اولدوز کیمی بش قوللو بیر دیز حئیوانی. uraster ۲- بارماقلار تاخیلان و

دمیردن دوز لمیش بیر نوع سو یوق سلاح (فا: پنجه بوکس).

۳- بش دیشلی هر شئی، بیر نوع بش دیشلی شنه، بیر نوع یابا. ۴- بیر نوع بیتگی آدی، پیغمبر چیچگی.

بش بارماق [آ] سییه زن 'ده داغ آدی ۲۴.

بش بارماق آغاجی [آ، بی] بیر آغاج آدی (فا: فلفل صغیر).

بش بارماق اوْنو [آ، بی] باخ: آیت. potentilla reptans

بش بارماق بیر اولماز [آراسؤز] آتانا لاری بیر اولسادا بنله اوْشاقلار بیر بیر لیه فرقلی دیلر.

بش بالیق [آ] تورکوستاندا باسمیل لارین یاشادیغی بیر دره آدی ۱۲؛ اویغورلارین (۸جی قرن) قوردوقلاری بیر شهر ۵.

بش بئتر [آ] چوخ پیس (فا: بدتر از بد).

بش بش [ظ] ۱- بئتر بئتر، بش دانا بش دانا. ۲- [آ] ایکی داشلا اوینانان اوینولاردا، داشلار آتیلارکن بش له بیر، سای لاری نین گلمه سی.

بش بوجاق [ص] بش گوشه لی (فا: پنج گوش). five-angled

بش بوجاقلی [آ] بش بوجاغی اولان هندسه شکلی.

بش بیر [آ] ایکی داشلا اوینانان اوینولاردا، داشلار آتیلارکن بش له بیر، سای لاری نین گلمه سی.

بش بیییق [آ، بی] باخ: ازگیل، دؤنگل.

بش پارا آلاماق [ل] هنج بیر شئی آلاماق.

بش پارا ائتمز [آراسؤز] دیرسیزدیر.

بش پارالیق [ص، د] دیرسیز (فا: بدرندخور).

بش پارالیق ائتمک [ل] بیرینی آلچاتماق، دیرسیز له مک.

بش پارالیق اولماق [س] آلچالماق، قُصورلاری آچیغاچخماق

بش ناخنا [آ] بالاجا صاندیق (فا: صندوقچه) {لېشتخته

شکلینده عربجه ده ایشله نیر {۲۳.

بش جرگه لی (سیرالی) [ص] بش سیرانی بیر دفعه ده اکه ییلن ویا بیچه ییلن اکین آراجی، بش جرگه لی توخوم سپن.

بشجه [ص] آنجاق بش، یالینز بش (فا: پنجگانه). only five

بش خاللی [ص] بش دانا خالی اولان قۇمار کارتی.

بش دؤرد [ظ] ۱- مجازی حالدا بیر نچه مفهومدا ایشله نیر.

۲- اوینوندا بش له دؤرد، سای لاری نین گلمه سی.

بش داش [آ] اوْشاقلار آراسیندا بش داشلا اوینانان بیر اوین.

بش دویو [آ] بش اصلی حیس (توخونما، گۆرمه، ائشیتمه، دادما، ایی له مه).

بش ده بیر [ظ] بیر شئین بش بؤلومدن بیر (فا: پنج یک).

fifth part

بشەر beşer [ظ] هر بیرینه بش، بش بش (فا: پنج تا پنج تا).

بشیرلی [ص] بشر بشر سیرالانمیش (فا: پنج تا پنج تایی).

بش سایجیق لی سای [آ] بش سایجیق دان دوزه لن سای

(فا: عدد پنج رقمی). a five-figure number

بش سیرالی [باخ] بش جرگه لی.

بش قات [ص] بش مرتبه لی.

بش قول [آ] بش قوللو و ضلع لی (فا: پنج ضلعی) pentagon

بشگک beşgek [آ] هر ده کند آدی {قیرقیزستانین باشکندی بیشگک بو آدلا آد داشدیر، معناجا بیشیک و قاینق و همده بش بؤلوملو یئر مفهومنا اشارتدیر، تورکجه ده بو کلمه یه تای کؤشک و امگ/امک سؤز لرینه اشاره ائتمک اولار، بو کلمه نین حاقیندا اؤز له لی بیر سؤزه ده اشاره اولونما لیدیر، پهلوی حکومتی دؤنمی او بیر یئر آدلاری کیمی بو آدیندا دیشمه سینه چالیشدیلا، یننه ده بو آدا تای خاروانا آدی نیدا دیشمک ایسته دیلر ولی خالق بو آدلارین اصلی سؤیله نیشرین قورویوب ساخلا یارق بوجور یئر آدلارینین دیشیمه سینه مانع اولدولار {روستایی در اهر}.

بشگن beşgen [آ] بش ضلعی اولان (فا: پنج ضلعی).

بش قول [ص] بش بوجاقلی.

بش گونلوک [ص] ۱- بش گون دوام ائدن. ۲- [مج] آزدوام

بشیک‌لیک [آ] ۱-بشیک اۇشاغی، سوت امر اۇشاق (فا:بچه گهواره ای). ۲-بشیک دۆزلمک اوچون یارایان هرشی.

بشیمینجی [آ] باخ: بشینجی.

بشینجی [آ،ت،بشینج] بش سای سیین سیر اصفی، سیرادا دۆردونجودن سونرا، درجه‌سی بش اولان (فا:پنجم) fifth **بش‌یوز** [سای] اصل ی سایلاردان دۆرد یوز دوقسان دوققوز-دان سونراکی سای (فا:پانصد). five-hundredth **بش‌یوزلۆک** [ص] بش یوز دانا ایچینده اولان هرشی، بش یوز دانادان اولوشان.

بشایدا [ص] یارارسیز، فایداسیز (فا:بی فایده).

بشونیا beqoniyal [آ،بی] بشونیا گیللردن، رنگلی گۆزل چیچک لری اولان، ایستی بو لگه لرده چوخ نوغو اولان بیر بیتگی (فا:بگونیا). begonia **بشونیاگیلردن** [آ،بی] ایک ی چنک لی لردن، اؤرنگی بنگونیا اولان بیتگی فامیلی (فا:تیره بگونیا). begoniaceae **بشکار** [ص] ایش سیز، باخ: بیکار.

بش bel [آ] ۱-بدنده کؤکس له قارین آراسینداکی بؤلومون آرخا طرفی (انساندا)، اؤموز. ۲-داغلار آراسیندا گنجیت وئرن یئر، هؤندور داغین ایک ی زیروه‌سی آراسینداکی آلچاق یئر، آلچاق گئچید ۳-حئیوان و گمینین اورتا قیسمی، تارلانیلن اورتا یئری، هر شئین اورتا بؤلومو (فا:کمر) waist ۴-اسکی دؤئم تانری صفت لریندن ۵. ۵-تۆرک خالقلاری ایچینده: ایلکین داغ، چئوره رُحو و سونرا تانری آنلامینی داشیمیشدیر ۱۱۴، ت، سن؛ یئر آدلاریندا گئیش داغ آشیریمی، داغ یالی نین هر ایک ی طرفی بویونجا اؤزانان زۇلاق یئر دئییلیر، بو تتریم قازاخستاندا داغ تیره سی، قیرقیزستاندا آلچاق یئر، موغولستاندا داغ اتگی معناسیندا ایشله نیر ۲۴۲-۵؛ بومعادا بیر سیرا یئر آدلاریندا بو ایزی گۆرمک اولار: شورابیل، اردییل، ارییل، بیله ساوار، گۆبجه‌بئل، دشت‌بیل/داشبئل، بیله‌جیک، بیله‌وار، بیلستان/ بالستان؛ بو کلمه بئل شکلینده ده گۆرسه‌نیر، باخ: بئل ۲، بیل { **بئل** ۲ [آ] اؤزون ساپلی قازما آلتی. (بو کلمه تورکجه بئل (کۆزک) سۆزونون آیری آنلامدا ایشلندیگی بیر سۆزدور،

اٹدن سۆره، داوام‌سیز ~ یۆلداش، ~ دؤیا (فا:پنج روزه). **بش‌لچک‌لی** [ص] بش لچگی اولان بیتگی، "یاپراق‌لاری ~". **بشله‌مک** [ل] ۱-بیر شئین سای سینی بشه چیخارماق. ۲-بیر ایشی بش یول گۆرمک (فا:به پنج رساندن). **بشلی** [ص] ۱-بش یانلی، بش قوللو، بش پارچالی ۲-بش دوزوملو قوشما، مخمس. ۳-قمار کارت‌لاریندا اوستونده بش یازیلان کارت (فا:پنج‌گانه). five parts **بشلیک** beşlik [آ] ایچینده بش دانا اولان هرشی، بش خاللی کارت (فا:پنج جزئی). pentamorous **بشلیک** ۲، یازین] مخمس، بونوع شعر معمولا بش مصرع‌دن تشکیل تاپار، شهریارین حیدر باباسی مخمس ساییلیر، بو نوع شعر لر اوچدن یئددی‌بنده قدر اولارلار ۷۴، ۷۳ (فا:مخمس). **بش‌میلیون** [آ] بش کز میلیون، بش ائکیز مین (فا:پنج میلیون). **بش‌مین** [سای] اصل ی سایلاردان دۆردمین دوققوز یوز دوقسان دوققوزدان سونراکی سای (فا:پنج هزار). **بش‌مین‌لیک** [ص] سای بش مین اولان. **بشیا‌تاق** [آ] بالاکن، ده داغ آدی ۲۴۰. **بش‌یاشار** [ص] بش یاشی اولان. five-year-old **بش‌یئرلی** [ص] بش آدم‌لیق یئر اولان، "~ اوتوموبیل". **بش‌یئرلیک** [آ] ۵ سانت دایره شکلینده بیر نوع قیزیل گردنبدن و بویون باغی (نوعی گردنبدن). **بشیز** [ص] بش اۇشاغی بیر دفعه ده دوغان (فا:پنج قلو). **بشیزلی** [ص] بش داناسی بیر آرادا اولان (فا:پنج قلوزا). **بشیک** beşik [آ] ۱-اوشاقلاری یاتیرماق اوچون یارارلانیلان آلت ۲-قاینق بیر شئین دوغولوب گلیشدیغی یئر (فا: گهواره). cradle {ت، سن؛ بو سۆز بیچمک سۆزوندن ال گلیب و اؤز للیکله بئچیک شکلینده یازیلیمیش اولماسی بو حدسی گوجلندیریر، بیچمک + یک، بیچیک، بشیک ۶. **بشیک‌اؤرتوسو** [آ] ایک یانا سالانمیش چاتی. **بشیک‌تاش** [آ] بشیک‌لری بیر اولان (فا: هم گهواره). **بشیک‌تپه** [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی. **بشیک‌دن‌مزارا‌ق‌در** [آراسۆز] بۆتون یاشام‌بویو، اؤلونجه یه قدر. **بشیک‌کرتمه** [آ] کۆرپه واختی بیر بیرنه آداخلانما گلگه‌نگی.

چونکو بئىل آلتى كۆرك شكيلنه اۇخشاير.

بئىل ۲ [آ] سۇمر لردە گوئش و عدالت تاترىسى، باببار ۲۱.

بئىل ۴ [آ] تالفن مۇختىرەسى آديندان [سس شىدئيله ايلگى لى ييرىم.

بئىل آغاجى [آ، دا] آرابايا قالانميش اوتون اوستوندن آيتلان اوزون آغاج (بئىل آپارماسين دئيه).

بئىل آغرىسى [آ] بئىل قيسمىتىندە اولان آغرى.

بئىل بئىل باخماق [س، دا] دۇرقون حالدا باخماق "بۇل بۇل ييين بئىل بئىل باخار".

بئىل بئىلەمك [آ] بئىل ايله قازماق.

بئىل باغلاما [آ] گلين آپاران زامان اوغلانين ياخين لاريندان گلين، يين بئىلنى يير شاللا باغلاما رسمى و گله نكى.

بئىل باغلاماق [س] گوئومك، آرخالناماق (فا: اميد بستن).

بئىل باغى [آ] بئىلە باغلانان هر شى بئىلە باغلانان قايش ويا قۇرشاق (فا: كمر بند) belt

بئىل بوخون [آ] باخ: بوى بوخون (فا: قد قامت).

بئىل چانتاسى [آ] بئىلە وورولان چانتا (فا: كو له پشتى knapsack

بئىلچە [آ] بالاجا بئىل (فا: بيلچە). small shovel

بئىلچير [آ] اوتو بۇل اوتلاق (فا: مرتع پرېشت).

بئىل داياغى [آ] بئىلە اولان سيرا سوموكلر (فا: ستون فقرات). spinal column

بئىل سۇتونو [آ] انسان و حئيواندا بئىل اورتاسيندا ييرير يينين اوستونده اولان سوموك.

بئىل سوموگو [آ، آنا تومى] اومورقا، بئىلە اولان سيرا سوموكلر

(فا: ستون فقرات). spinal column

بئىل سۇيو [آ] اسپرما (فا: منى). semen

بئىل سۇيوقلوغو [آ، طب] اورەمه اورقانلاريندا آخيتتى لى و بولاشيجى يير خسته ليك.

بئىل سۇيوقلوغونا اوغراماق [س] يير ايشه ويا يير سۇزه گر كسيز يتره قارشاراق اوتون آخيشىنى سكديرمك.

بئىلگ [آ] باخ: بلك.

بئىل گمرى (بئىل قايشى) [آ] بئىلە باغلانان قايش و كمر.

بئىل گونده سى [آ] گور شده اللر حريفين داليندان گليب و گوئگينده كيليد له نن فن.

بئىل گوئشكيلگى [آ] جنسى گوجو ايتيرمه وضعيتى.

بئىللاهوننا [آ، دى] باخ: گؤزل آرواد اوتو.

بئىل لتدريمك [ايتد] بئىل ايله قازديرماق، بئىل لتكم ايشنى گؤردورمك. to cause smb. to spade

بئىل لتكم [بل] بئىل لهمك ايشىنى گؤدورمك.

بئىل لنمك [بل] بئىل ايله قازيلماق. to be spaded

بئىل لهمك [بل] بئىل ايله قازماق. to spade

بئىللهمه [آ، تا] ۱-بئىلە قدر اولان گئيم نوعو ۲-بئىل لهمك ايشى.

بئىل لى [ص] بئىلى اولان.

بئىل ليك [آ] ۱-بئىل لهمك اوچون گرگ لى شى و يتر. ۲-يير ال ليك سو، بالاجا آخارسو (ثانيه ده ۱۰ ليتره ياخين آخارسو).

بئىلن [آ] داغ زيروه سينين دالى، اوغلان آدى (فا: نام پسر).

بئىل ويوان [آ] ياپارلى بويوناعايدير آدى (م ۱۶ جى قرن) ۲۵.

بئىلە (بئىله، بؤيله) [ض] ۱-بوجور، بوتور، بوتهر، بوسايق (فا: اينطورى). ۲-حتى آتلاميندا يير سۇز "سؤال بئىلە وئرمەدن

ايچرى يه گيردى" (فا: حتى) {ت، سن، بو، ائله، بؤيله، بئىله}.

بئىلە ايدى (بئىلىدى) [ض] بئىلە ايميش.

بئىلە جه (بئىله جه) [ظ] بونون كيمى.

بئىلەدن بئىلە [ظ] يير طرفدن او ييرى طرفه، بو ياندان او ييرى يانا "داريخما گؤنلر گئچر بئىلەدن بئىله".

بئىلە ليكلده [ظ] بئىله اولدوقدا، بو حالدا اگر بئىله اولسا.

بئىلە ليكله (بئىله ليكله) [ظ] بوجور، دتمك بئىله.

بئىلەمك [ل] باخ: بئلهمك.

بئىلەها [با] تعريف و يينمه معنا سيندا ايشلەنن ندا "يير قارى فخر له دئدى بئىله ها! دئيه سن بوگوندن".

بئىل ياراغى [آ] بئىلە باغلانان سلاح (فا: سلاح كمرى) sidearms

بئىلى آيرى [ص، دا] ۱-بئىلى آيريلميش. ۲-قوجا آدم.

بئىلى باسيق [ص، دا] ۱-بئىلینه يهر وورموش حئيوان. ۲-يهردن دولايى بئىلى سورتولوب يارالانميش حئيوان.

بئىلى باغلى [ص] ۱-بئىلى باغلانميش. ۲-قىرقى بؤيوكلوكده

يير يير تيجى قوش cirdus ۳- [مج] آرخابين، آرخابلى.

بئىلى باغلى ليق [آ] بئىلى باغلى اولما (فا: پشت گرمى).

بئىلى بوژمه [ص، دا] بئىلنده بوزمه سى اولان هر نوع گئيم.

بئىلەقان [beyləqan] [آ] جمهوری آذربايجانداير رايون آدى.	بئلى بۆكۆك [ص] بئلى بو كو لموش، قوجا لميش.
بئىلەلىكدە (بئلە لىكدە) [ظ] بئلە اولدوقدا، بو حالدا، اگر بئلە اولسا ~ من سنە يول داش دئيليم“ (فا: بدين ترتيب). then	بئلى بۆكۆلك [س] ۱- بئلى قاتدانماق، قوجا لماق. ۲- فلاكتە دۆشمەك، بدبخت ليگە راست گلەمەك.
بئىنى [باخ] بئىنى.	بئلى تۆپوزلو [ص] بئلىندە توپوزو اولان (فا: گۆز). crooked.
بئىنى آتماق [س] يىردن يىرە اوڭكە لىمەك.	بئلى تۆكۆلك [س] چوخ يورولماق، مصيبتە دۆشمەك.
بئىنى اويناماق [س] عاغلى باشندان قاچماق، سفته له مەك.	بئلى چۆكەك [س] بئلى تۆپوزلو اولماق.
بئىنى باتماق (داغىلماق) [س] سس كۆيدن دنگ اولماق.	بئلى سىنماق / قيرىلماق [س] مصيبتە و فلاكتە دۆشمەك.
بئىنى بوش [ص] عاغىل سىز (فا: كلە پوك) hollow-brained	بئلى قوروماق [س] قيسرلتماق، دوغماز اولماق.
بئىنى بولانماق [س] سرسم لشمەك، قاتيشدىرماق.	بئلىك belik [آ] ۱- ساچ هۆرگوسو ۲- آرابانين قباب تىكرىن
بئىنى ئاقىلداق [س] يىردن يىرە تعجب لىمەك، شاشىرماق.	اوست آغاجى “تىكر دۆنور بئلىك قالىر” {بئل سۆز ايله
بئىنى نى دولدورماق [ل] يىرىنە دانيشاراق ايناندىرماق ايستەمەك.	ايلگى لى اولاراق هۆرولن و بئلە تۆكولن ساچا دئىلىر.}
بئىنى سىچرماق [س] اغللى باشىندان گىتمەك.	بئلىك لەمەك [ل] ساچلارى هۆرگولەمەك.
بئىنى لاخلاماق [س] عاغلى باشندان قاچماق، سفته له مەك.	بئلى گۆشەك [آ] جنسى گوجونو ايتىرميش.
بئىنىنە باتماق [س] قبول ائلەمەك، عاغلىنا باتماق.	بئلىن تىرە سى [آ] اومورقا، بئل سوموگو (فا: ستون فقرات).
بئىنىنە دۆشمەك [س] يىر ايشى گۆرمەك ايستەمەك	بئلىندن كەلمەك [آ] يىرىنن نسليندن اولماق (فا: نسل).
بئىنىنە گىرمەك [س] عاغلىنا باتماق، دۆشونمەك.	بئلىنى بۆكمەك (سىندىرماق، قىرماق) [س] فلاكتە سالماق.
بئىنىنە وۇرماق [باخ] ۱- باشىنا وۇرماق، نە ايش گۆرە جىگىنى	بئمول [آ، فر، موسيقى] يىر نوتون و سسىن يارىم تون
يىلەمەمەك. ۲- يىردن يىرە يىر شى دۆشونمەك (فا: بەسرش زدن	قالىنلاشماسىنى گۆستەرن نوت اشارتى (فا: بمول).
بئىنىنە يۇرىتمەك [ل] ايناندىرماق ايستەمەك، تلقين ائتمەك.	بئنار benar [آ] اۆرمە دە چاى آدى {پىنار}.
بئىنىنە قان دولماق (سىچرماق) [س] بر كهرىسلنمەك.	بئنزول [آ، فر] نقتدن ويا داش كۆموردن الە گلن رنگسىز
بئىنىنى آپارماق [ل] سس كوى له يورماق و دنگ ائتمەك.	مادە (فا: بنزول).
بئىنىنى دۆلدورماق [ل] ۱- اۇرىتمەك. ۲- تحريك ائتمەك.	بئنزىن [آ، فر] نقتدن الە گلن و تئز آلىشان و اوتوموبىل و
بئىنى يۇرىندىن اويناماق (لاخلاماق) [س] دلى اولماق.	اۇچاق ياناچاغى اوچون ايشلەنن يىر مادە (فا: بنزىن).
بئىواخ [ص] گنج، واختسىز (فا: بى وقت).	بئوئۇ (بئوئۇج) [ص] وئج سىز (فا: بى خيال). {فا ‘بى’ + ع ‘وجه’}
بئىين beyin [آ] ۱- باش تاسى ايچىندە اولان اورقان، (فا: مخ).	بئوارىث / بئوارىث [ص] ورثەسى اولمايان، وارىث سىز (فا:
brain ۲- [مج] عاغىل، شعور “بئىن لى آدم”. {ت ‘مەنگى’:	بى وارث). {فا ‘بى’ + ع ‘ورث’}
بئىين، ‘مەنگزەمەك: بنزەمەك، ‘مەنگ: بىك، ‘مەنگىز: بنىز،	بئهنە [آ] مراغا دا كند آدى {بگ سۆزىلە ايلگىلىدىر}.
‘مەنگىز لىمەك: گۆز لىشمەك، ‘مەنگگو: ابدى، ‘مەنگىر: پىنار،	بئهىك bəhik [آ] اۆرمە و سالماس دا كند آدى {بگ +
بو كەلمە لر كۆك داش اولاراق زامانچا دىشىب ايندىكى	ايك: بگ كىمى، اىبى بگ}.
شكەلە دوشوبلر، من (بىن) كەلمە سىدە بو كۆك باغلى اولما لىدىر؛	بئيرىك [آ، دده] انسان آدى “بامسى بئىرك”. اوغلان آدى.
فارسجا مەنگ / مونقول كەلمە لرى بو سۆزدن آلىنمادىلار.	بئىس [آ، فر] تەمل، دابان / تابان ^{۲۱۸} . base
بئىين ازيچى [ص] باش آغرىدىجى، اينچىدن.	بئىكۆم [باخ] بگىم.
بئىين اوچگنى [آ، آنا تومى] بئىين آلت طرفىندە كى اوچ	بئىلە [باخ] بئلە.

بېگ *bəbək* [آ] ۱-گۆز بېگى. ۲-قوجاق اوشاغى. ۳-گلین جىق ۴-گۆز و بزکلى خانیم، اویونجاق بیچیمینده اوشا (فا:بېگ) {دده، سن؛ بیه+ک، فارسجايدا داخل اولوب}.

بېگجه [ص، ظ] بېگ کیمی، بېگه یاراشان بیچیمده.

بېگ کیمی قوروماق (ساخلاماق) [ل] وار گوج ایله قوروماق.

بېگ لشمک [س] اوشاق کیمی اولماق و داورناماق.

بېگ لیک [آ] ۱-بېگ اولما وضعیتى. ۲-بېگ کیمی ترپه نیش ده اولان کیمسه ۳-بېگ اولان دۇنم، اوشاقلىق (فا:بچه گى).

بېوک آباد *bəbuk* [آ] کبودرآهنگ ده کند آدى {بابک آباد}.

بیه *bəbə* [آ] اوشاق، کىچىک اوشاق (فا:بچه). *suckling, baby*؛ بو کلمه بیر سس تقلیدى اولاراق آیری دیلرده ده آرخوخ همان سؤیله نیشده سؤیله نیر: *baby, puppe*

بیه جىگ [آ] ۱-کىچىک، سئوگىلى بېک. ۲-ياشینا ياخیشمايان ترپنیش ده اولان کیمسه.

بیه نک [آ] ياپراقلاری بالاجا بیر نوع یتمه لی اوت آدى، قیز آدى (فا:نام دختر، بابونک).

بیریر *bəbir* [آ، د، ف] ممه لی، بیرتیجی، پلنگه اوخشیار بیر حیوان، آسلان وقافلان، ین جوتلشمه سیندن عمله گلن بیر حیوان (فا:بیر). *leopard*

بیرلشمه [آ] قابارما، جُرعت لنمه.

بِت [اؤن اک] بیر اؤن اک اولاراق معمولاً بنیز سؤز ایله گلیر و بنیز ایله برابر اؤز گؤرونوشونه اشارت اندیر "بت بنیز".

بِت [آ] باخ: بوئت.

بِتانی [يازار] دۆنیانین مشهور آسترونومی و نصیرالدین طوسی ایله بیر لیکده مثلثات علمی نی یارادییدیر.

بِت برکتی اوچماق (قاچماق، قالماماق) [س] برکتی گتتمک.

بِت بنیز [باخ] بت، بنیز "بوئا باخ! قیزین بت بنیزی قالمامیش".

بِت بنیزی آتماق (اوچماق، سارارماق) [باخ] بت بنیزی آغارماق.

بِت بنیزی آغارماق [س] قورخودان بنیزی آغارماق.

بِت پرست [آ] بوئت، تاپینان (فا:بت پرست). *idolatry*

بِت چکمه (بند چکمه) [آ] بند چکمه کله بیر شئی محکم لتمک (فا:بند کشی).

بتچی [آ] بندچی، بند دۆزلدن (بندگیر) ۳۳.

قیوریملى یوورالاق چيخیتی.

بشین اوراغي [آ] بشین ایکی بؤلومو آراسینداکی زار و پرده.

بشین اومور ایلیگی [آ] بشین اومورقا ایلیگی.

بشین تاسی [آ] بشینی بوروین سۆموک (فا:کاسه سر).

بشین جراح لیگی [آ] بشین عملیات ایشی و یثری.

بشین جراحی [آ] بشین عملیاتیندا اؤزمان اولان.

بشین جیک [آ، آنا تومی] باش تاسینین آرخا و دال بؤلومونده و بشین ین آلتیندا اولان اورقان، بو اورقان ترپه نیش دنگه سینى کنترل اندیر (فا:مُخچه). *cerebellum*

بشین دولدورماق [ل] تحریک انله مک (فا:تحریک کردن).

بشین زارلاری [آ، آنا تومی] بشینی اؤست اوسته ساران اوچ زار.

بشین ژیمناستیکى [آ] ذنهن ژیمناستیکى.

بشین سل [ص] بشین له ایلیگی لی (فا:مغزی).

بشین سی [ص] بشینه بنزه ین (فا:مغزمانند).

بشین سیز [ص] ۱-بشینی اولمایان. ۲-گیج، عاگیل سیز، آنلاماز (فا:بی کله). *brainless*

بشین سیزلیک [آ] ۱-بشینی اولماما ۲-آنلامازلیق (فا:بی مغزی).

بشین قارین جیق لاری [آ، آنا تومی] باش تاسی نین ایچینده بشین ایلیگی اولان دؤرد بوشلوق دان هر بیرى.

بشین قاناماسی [آ، طب] بشینه قان داشیان دامارلارین بعضی لرینین قاناماسی و بشین ده او دامارا عاید اولان بؤلگه نین چالیشماز وضعیتیه گلمه سی.

بشین قوتوسو [آ] بشین تاسی (فا:کاسه سر).

بشین قیریشقلاری [آ] بشین بوزوشموش بؤلوملری (فا:چین خوردگیهای مغز).

بشین گۆجو / بشین مهاجرتی [آ] مختلف سبب لره گۆره اؤزمان آداملارین بیر اؤلکه دن آیری اؤلکه یه گۆچ ائتمه سی.

بشین گۆجو [آ] بیر اؤلکه ده بیلم آداملاریلا اؤزمان لارین فیکیر و دۆشونوم گۆجو.

بشین لی [ص] ۱-بشینی اولان. ۲-اؤسلو، دوشونجه لی، عاگیللی (فا:باکله). *able-minded*

بشین یوما / بشین ییخاما [آ] بیرینین دوشونجه لرینی دیشیدیرمه ایشی (فا:شستشوی مغزی). *to brainwash*

بِتْجِي اَوْتُو [آ، بی] بیر بیتگی آدی (فا: رازک، ککی مور) ۳۳.

بِتْجِي دِيْزِه betcio [آ] خوی دا کند آدی {۱-پتک+چی+دیزه: بال آریسی بنجره یلن دۆز لوک ۲-پته+چی+دیزه: سندلنمیش دیزه، بیر بویا و ائله حصر اوْلونموش دۆز لوک ۳-بندچی}.

بِتْخانا [آ] بۆتلر تاپینان یئر (فا: بتخانه). pagoda

بِتْدِه مِک [ل] بند له مک، بیر بیرینه باغلاماق.

بِتْر [ص، فا] بدتر [۱-چوخ برک. ۲-چوخ پیس (فا: بدتر)].

بِتْر لَشْمِک [س] بتر وضعیت گلمک.

بِتُول مُطِيع پُرور [یا زار] گونش ۱۳۵۲ تیریزده آنادان اوْلوب، تورکجه گۆزل شعرلری واردیر ۵۲.

بِتُونَه betuna [ر] پنجره و بوجور یئرلرده ایشله ن بیر نوع خمیر (فا: بتونه). undercoating

بِتَه bete [آ] بیجار دا داغ آدی {بتیک}.

بِتِيْگِک [آ] بیتیک، یازیلی کاغذ، مکتوب ۷.

بِتِيْگِک ۲ [آ] اۆرمیه ده کند آدی {سندلی و بونچاقلی یئر}.

بِتْجَت [آ، دی، لا، باخ: بیج تویوغو] ۱-سئرحه سوولاردان بیر قوش passer ۲- [آ] یزک، ماکیاژ، تزیینات ۷.

بِتْجُورْدُ bocnurd [آ] بجنورد شهری ش ۱۳۲۰ ده ۳ بخش دن تشکیل تاپاراق [حومه، مانه، اسفراین] ۱۵۱۰۰۰ نفر نفوسو

و ۵۸۳ کندی وارایدی، ایندیه شمالی خوراسان اؤستانی نین مرکزی اولاراق؛ شهر، شهرستان و اؤستانین نفوسو ۱۳۸۵ آمارینا گۆره ۱۷۶۰۰۰، ۳۲۸۰۰۰، ۸۱۰۰۰۰ قئید اوْلوبدور، دقت اوْلونمالیدیرکی بیر عده کندلر ایندیکی کشوری تقسیمات دا بجنورد شهری بؤلومونده قرار تاپاراق ۱۳۲۰ جی ایللرده قوچان شهری بؤلومونده یئر آلمیشدیر، ولی آدرئس و فاصله لرین مبناسی قوچان شهری اوْلدوغو اۆچون اورایا رجوع ائتمک گره ییر.

بِتْجُورْدُ بۆلْگه سینیْن داغلاری [آ] قاری (۱۳ ک گ ب ۱۷۳۰)،

آلچی گیو (۱۵ ک گ ب ۲۰۰۴)، قالاجیق (۱۳ ک ق ۱۵۲۵)،

قاراقوژئی (۱۴ ک گ د ۱۶۲۹)، آرمودلو (۲۶ ک ق ب ۱۸۵۸)،

قارابؤلوق (۶ ک ق ۱۴۹۲)، ایگده (۲۴ ک ق د ۱۵۰۵)، آغ

چشمه (۲۰ ک ب ۱۶۴۰)، قیزیل چشمه (۲۵ ک گ ب ۲۰۲۴)،

قیزیل داغ (۶۵ ک ق ب ۱۲۷۵)، آغ جیل (۶ ک گ ب ۲۰۲۳)،

آغ چشمه (۹۰ ک ق ب ۱۲۵۶)، بۆرون یئلی (۳۰ ک ق ب- ۱۶۹۰)، قاریاغدی (۱۵ ک گ ب ۱۷۲۸)، اورتابۆرون (۴۵ ک- گ ب ۲۴۹۹)، بۆزداغ (۷۰ ک ق ب ۱۶۹۲)، قارامیق (۲۰ ک- ق ب ۱۶۰۴)،

بِتْجُورْدُ بۆلْگه سینیْن چایلاری [آ] چایلار اترک، تۆکولورلر:

جَرْگَلان/چندیرچای (آیر قایا ۱۲۰ s۱b۱۲۰/q۰)، آسندلی

(s۳b۱۸۰)، بش قارداش (آلاه وئردیخان ۱۲ s۲b۱۲/q۰/۱۷s)،

قوروق (ایزمان قیشلاق ۵۵ s۱b)، کال اینچه (s۲b۵۷۰)،

تیمورتاش/ بدرانلو (s۳۳۰/۵s۰)، پیغمبرچایی

(جعفر آباد ۳۵ s۲b)، چیناران (۵۲ s۲b/q۱/۵s)، حصار

شاهوئردیخان (s۱b۱۴۰)، خارتوت چای (سقیزیلارقالا

s۱b۸۷)، کال ایمانی (خرمدره گاکول s۳b۳۰)، درکش

(s۲b۲۶۰/q۰/۵s۳s)، درصوفیان (رشوانلو s۳b۳۳)، شیرآباد

(s۱b۴۰۰/s۳b۳۶۰)، شیرین دره (s۳b۳۶۰/q۲/۳s)، کال عربجیک

(s۳b۱۶۰)، فیروزه (s۳b۱۳۰/q۰/۵s)، آب گرماب (قارا

قانلو s۱b۵۱)، سوئبار کؤللوک قالا (قورو دره- قارا-

قانلو s۱b۶۸/q۱/۶s)، سوئمولقان (زنگلانلو s۲b۶۸)،

مهنان/قالاتپه چای (قالاتپه s۳b۱۱)، کال پوستین دوز

(s۴b۱۹)،

بِتْجُورْدُ وُن قُوْزئی بۆلْگه سینده تۆرک کندلری [آ] آتابای؛

آدینه قولو؛ آغ باهار/ تور؛ آغ تپه (۱۸ ک ق د * ۱۶۰/ ۱/تو)؛

آغدره، آق دَرک؛ آغاقوْرد (۶۸ ک ق ب * ۵۷۰/ ۵/تور)، آغجا

(۲ ک ق د * ۶۰/ ۶/غ تو)؛ آقیر قایا/ تور؛ آلمادوشن؛ آتابای؛

آناقارین؛ آیدوغدو (۶۰ ک ق * ۲۰/ ۲/تور)، آخلی؛ آسفیدان؛

آشتوت/ آشتوت تپه/ تور (۹۸ ک ق ب * ۷۰/ ۷/تور)؛ اشرف

الاسلام؛ آقو؛ امامدره؛ امانلی؛ امیرآباد (۷۵ ک ق * ۹۰)،

اوخلو (۲۰ ک ق ب * ۲۵۰/ ۲/تو)، اوزون بیجه (۱۹ ک ق د

* ۲۰۰/ ۲/تو)، اؤستاد (۲۶ ک ق ب * ۴۹۰/ ۴۹۰)، ایپکیلی ×؛

اینچه/ آ-ی؛ باباآمان (۶ ک ق د * ۱۸۰/ ۱۸۰/تو)، بازاراقرناس/

ی تو؛ باغچین (۸ ک ق ب * ۱۸۸۰/ ۱۸۸۰/تو)، باغلیق/ تور،

باهار؛ بش دره/ یتو (۷۲ ک ق ب * ۱۸۰/ ۱۸۰/تور)؛ بدرانلو

(۱۸ ک ق ب * ۴۰۰/ ۴۰۰/تو)، بچه دره × (۶ ک ق ب * ۵۶۰/

تور)، بگ پولاد/ تور؛ بگسو؛ بوْرقانی/ بُرقانی؛ بوْرج-

زنگالو/ یتو؛ بویاقلی (۶۶کقب * ۱۰۰/ تور)،
 بۆربورتۆرک (۲۵کقب * ۱۸۰/ یتو)، بۆربورتۆرک
 (۲۵کقب * ۲۴۰)، بۆلقان/ بلقان (۴۹کقب * ۶۰)، بهکده
 رضوی/ یتو؛ ییدک (۱۴کقب * ۳۶۰/ یتو)، پایینده
 (۸۲کقب * ۲۱۰)، پُرسو/ پرسه سو (۶۳کقب * ۲۸۰/ تور)؛
 پشین دره؛ پیره (۵۳کقب * ۸۰)، پیقو (۶۳کقب * ۴۰۰/ تور)،
 تازاقالا/ یتو؛ تازیاب؛ تاغان گلدی؛ تَش-
 نَس/ تور؛ تکلک قوز (۷۵کقب * ۴۰/ تور)، تنگه راز/
 بلوچ؛ توت (۲۲کقب * ۲۴۰/ یتو)، توتلو/ آ-ی
 (۷۰کقب * ۳۲۰/ تور)، توختامیش/ فا؛ جعفرآباد
 (۹۰کقب * ۴۴۰)، چاخماقلو (۳۶کقب * ۱۲۵۰/ یتو)،
 جودره (۶کقب * ۱۰۰)، جیلغدره؛ چاروای؛ چالباش؛
 چشمه گاه/ یتو؛ چۆپلوتپه/ چۆپلی تپه/ فا؛ چۆخوربورد/
 فا؛ چهاربرج/ یتو؛ (۲۸کقب * ۷۰/ یتو)، چیریک
 (۲۵کقب * ۲۰۰/ یتو)، حاجی عبدالوهاب (۷۳کقب * ۲۴۰)،
 حسن آباد (۱۰۰کقب * ۳۵۰)؛ حصارچه
 (۷۸کقب * ۱۷۰/ تور)، حمّامی (۲۵کقب * ۸۰/ یتو)،
 خنشتلی؛ خُطاب (۲۵کقب * ۴۵۰/ یتو)؛ خنچو
 (۸۰کقب * ۲۰)، خندقلو (۱۳کقب * ۳۷۰/ یتو)،
 خوجالار (۷۷کقب * ۲۵/ تور)؛ داشلی قالا/ یتو
 (۱۷کقب * ۴۸۰)؛ دشتک/ آ-ی؛ ذلق تپه؛ دۆیدوق/ آ-
 یتو (۷۰-۷۶کقب * ۵۵۰/ تور)؛ دۆنگل (۲۶کقب * ۱۲۰/ تور)،
 دۇراغانلی (۲۴کقب * ۸۹۰/ یتو)، دۆردو؛ راز
 (۳۴کقب * ۱۴۰۰/ تور)، راستقان (۷۰کقب * ۵۲۰/ تور)؛
 رزقانه (۵۸کقب * ۱۱۰)، رَشوانلو/ فا؛ زرنه؛ ساخلی
 ایلمان؛ سرچشمه (۱۸کقب * ۱۸۰/ یتو)، سردارآباد
 (۳۹کقب * ۲۰۰/ یتو)، سَریوان/ سَریوان بۆزو
 (۲۳کقب * ۱۵۰/ یتو)، سَریوان تپه (۲۳کقب * ۸۰/ یتو)؛
 سَریوان عاشقان؛ سَلّاخ (۲۴کقب * ۲۸۰)، سنگ
 سار (۶۵کقب * ۱۴۰/ تور)، سَعودلو؛ سَیغناق/ سَیغناق؛
 سوْیوق چشمه (۷۹کقب * ۱۲۰/ تور)، سوْیوق سوْ؛
 سوْیوق سؤهاشم؛ سۆتلودره؛ سۆرک (۲۴کقب * ۹۰/ یتو)،
 سۆلۆکلۆ (۲۵کقب * ۵۷۰/ یتو)، سیساب

(۴۰کقب * ۳۳۰/ یتو)؛ شاهپور؛ شاهدۆردو؛ شعبان
 (۲۶کقب * ۲۹۰/ یتو)، شۆردره؛ شیخ بالا (۲۴کقب * ۱۲۰/ یتو)،
 شیخ
 تیموری (۲۰کقب * ۳۱۰/ یتو)، شیرین سو؛ صیدنور؛
 عبدالله آباد (۱۵کقب * ۳۹۰/ یتو)؛ علی آباد (۶کقب * ۷۶۰/ یتو)،
 غلامان/ فا؛ فخرالدین (۱۵کقب * ۴۵۰/ یتو)،
 فرَحَدین؛ قاراباتیر/ تور؛ قاراپارچیق؛ قاراجا
 (۲۲کقب * ۵۱۰/ یتو)، قاراجای/ فا؛ قارلوق (۱۲کقب * ۸۰/ یتو)،
 قاضی (۷۵کقب * ۸۰)، قالاجیق جدید
 (۳۶کقب * ۶۶۰/ یتو)، قاوۇلقا (۶۲کقب * ۱۱۰/ تور)؛
 قَتلیش/ یتو؛ قاراآغاج/ یتو؛ قاراجنگل/ یتو (۲۵کقب * ۸۰/ یتو)،
 قاراجای (۲۷کقب * ۶۰/ یتو)، قارادانلو؛
 قارالار؛ قاراقانلو؛ قارایکانلو/ قاراکانلو (۲۳کقب * ۲۸۰/ یتو)؛
 قلعه قوشین/ یتو؛ قلعه ممّو (۲۵کقب * ۳۶۰/ یتو)،
 قَمَرقان؛ قورۇ نوده (۱۰کقب * ۷۴۰/ یتو)،
 قورۇدره؛ قوشاتپه (۳۸کقب * ۳۲۰/ تور)، قوش درمان؛
 قوش قالا/ قوش تپه (۴۰کقب * ۲۱۰/ یتو)؛ قیزیل؛
 قیزیل قلعه/ یتو؛ قیزیلقان (۲۰کقب * ۳۳۰)، قیشلاق؛
 قیزیلار؛ کاریز (۸۳کقب * ۱۳۰/ تور)، کاکه چودلان
 (۶۷کقب * ۱۲۰/ تور)، کال ایمانی (۵۰کقب * ۲۰/ تور)،
 کَرپشتلی/ آ-ی؛ کَرکولی (۷۵کقب * ۴۲۰/ تور)؛
 کلاته آقانی (۲۶کقب * ۱۳۰)، کلاته باقرخان
 (۲کقب * ۳۸۰/ یتو)، کلاته زمان (۴۳کقب * ۱۱۰)،
 کلاته آغاخان (۵۹کقب * ۱۰۰/ تور)، کلاته حسینعلی
 (۶۰کقب * ۶۰/ تور)، کلاته نقی (۹۰کقب * ۳۰/ تور)،
 کلاته (۷۵کقب * ۱۴۰/ تور)، کله قوز/ یتو؛
 کۆربابا؛ کۆهنه جۆلگه؛ کوشکی تۆرکمن؛ کئیکانلو؛
 کیلوپنجه/ تو؛ گرمخان؛ گرانم (۶۷کقب * ۱۸۰/ تور)،
 گرکز؛ گرگز تازیئل؛ گز/ تور؛ گزآباد/ یتو؛ گزباشی؛
 گۆللو/ گلی (۲۳کقب * ۶۴۰)، گۆملی/ تور؛ گۆدوالی
 سَلّاخ؛ گۆنبدلی (۴۸کقب * ۱۰۰/ تور)، گۆی نیک؛
 گیغان/ فا؛ کو؛ لنگر (۷کقب * ۸۷۰/ یتو)؛ مانه/ گرماب
 (۶۲۰۰/ تور+کو)، محمدی (۲۴کقب * ۲۵۰)، مَرز

(۹کقد *۴۰)، مزارلیق (۹۸کقب *۲۸۰ / تور)، میملجه / تو mimelca (۱۸کقب *۴۶۰ / یتو)؛ منصورآباد؛ میانزو (۷۰کقب *۱۹۰)، میرواب (۱۸- قب *۶۰ / یتو)، ناوّه (۳۰کقد *۵۰ / یتو)؛ نجف آباد (۳۰کقد *۲۲۰ / یتو)، ویوی vivi؛ یارچیلی؛ یال حسین (۶۲کقب *۱۱۰ / تور)، یالانچی (۱۵کقد *۱۱۰×)، یان چشمه / یتو؛ یایلاق؛ ینکه سعود / آ-ی (۸۰کقب *۸۹۰ / تور)، ینکه شاخ / یتو؛ ینگی قالا (۲۳کقب *۱۰۰ / یتو)، یزدان آباد (۹۵کقد *۷۰)، یفون بۇرج؛ یموق yamuq (۹۰کقب *۱۸۰ / تور)؛ بجنورد، ون گونئی بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] آب چور (۱۸کگد / یتو)؛ آلاّه وئردیخان (۶کگ *۳۶۰ / یتو)؛ اوتورآباد / اترآباد؛ ارک (۱۰کگد *۳۴۰ / یتو)؛ ارکان (۱۰کگد *۲۰ / یتو)؛ اسدلی (۱۳کگد *۱۷۰ / یتو)؛ اسفیدان (۴۰کگد *۲۷۰ / یتو)، امام وئردی (۱۲کگد *۳۵۰ / یتو)؛ ایور iver؛ بش قارداش (۸کگد *۶۰ / یتو)، بازخانا (۶کگد *۳۱۰ / یتو)، باغ حق؛ پاقلعه (۹کگد *۲۵۰ / یتو)؛ بربرقلعه؛ برزانلو (۲۳کقب *۳۰ / یتو)؛ پاکوتل / پاکتل (۴۲کد *۱۴۰ / یتو)؛ جاجرم / فا cacerm؛ جمی (۲۰کگد *۸۳۰ / یتو)، چپه؛ چهاربید؛ چهارخوار / یتو؛ چهاربرج / آ (۳۰کگد *۵۳۰ / یتو)، چیناران (۲۴کگد *۱۴۳۰ / یتو)؛ حصار (۶کگد *۳۳۰)، حصار تیمورتاش؛ حصار شاهوئردیخان (۱۷کگد *۱۰۸۰)؛ حلقه سنگ (۷کگد *۵۰ / یتو)، حمزانلو (۴کگ *۲۰۰ / یتو)؛ خدافولوها؟ (۳کگ *۱۱۲۰ / یتو)، خوش / آ-ی (۱۸کگد *۷۶۰)، دربند؛ درتوم / تو؛ درصوفیان / درصوفان (۱۱کگد *۱۰۵۰)؛ دره قوچ / فا؛ دشت؛ دودورقه؛ رختیان؛ ریین / ریین (۲۷کگد *۶۳۰ تۆرکمن)؛ رشوانلو (۸کگد *۱۵۰ / یتو)؛ زنگاناشوزک (۲۳کگد *۲۰۰ / یتو)، سنخواست / فا senxast؛ شاه پسند (۱۱کگد *۱۱۰ / یتو)، شوزک / ی؛ شیخ تیمور؛ طراقی تۆرک (۲۳کگد *۷۵۰ / یتو)؛ طراقی کورد (۱۲کگد *۱۳۵۰ / یتو)؛ عرب (۲۳کقب	(۵۷۰)؛ علی کل / علی گل (۱۶کگ *۱۲ / یتو)؛ فیروزه (۱۵کگد *۱۰۰۰ / یتو)، قاپاق (۱۷کگ *۱۳۰ / یتو)؛ قاراباشلو (۱۲کگد *۳۹۰ / یتو)؛ قاراقاچ / فا؛ قاراتنگیز / فا؛ قارانتوده؛ قلعه تپه (۱۰کگد *۶۰ / یتو)، قلعه خان / یتو؛ قلعه عزیز (۳کگد *۳۱۰ / یتو)، قنبرآباد (۳۰کگد *۲۷۰ / یتو)، قوچ قلعه / آ (۱۵کگد *۵۰ / یتو)، قیزلیق / قزلق / فا؛ قیزیل حصار (۴۲کگد *۲۳۰ / یتو)؛ قیلچانلو (۱۰کگد *۳۰ / یتو)، کاریز جعفر؛ کرف / فا؛ کلاته پهلوانلو؛ کلاته تورکها؛ کلاته حاجی آقا (۲۰کگد *۱۲۰ / یتو)، کلاته سهراب (۴۲کگد *۶۷۰ / یتو)، کلاته شور؛ کلاته قاجار / فا؛ کلاته نقی (۱۰کگد *۱۶۰ / یتو)، کیکی (۲۵کگد *۳۴۰ / یتو)، گریوان (۱۸کگ *۱۷۵۰ / یتو)؛ گلئی؛ مشمی- مشم / فا؛ مطرانلو (۱۲کگد *۱۶۰ / یتو)، معصوم زاده (۳کگد *۱۴۰ / یتو)، ملکش (۳کگد *۲۵۰)، مهنان (۱۲کگد *۹۱۰ / یتو)، میان آباد (۲۲کگد *۳۴۰)، میرزا حسنی (۴کگد *۱۵۰)، ناصرخان / فخران / یتو؛ ناظرآباد / یتو؛ نئیستانه؛ نرگیسلو / آ-ی (۲۳کقب، قب *۴۳۰ / یتو)؛ بجنورد، ون گوندوغان و گونباتان بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] پیقو / پیقو (۱۰کد *۱۳۰)، حمید (۱۲کد *۱۹۰ / یتو)، خوش / ی (۱۸کد *۳۷۰ / یتو)، هونه زی / هندی (۳۰کد *۹۰ / یتو)، ینگی قالا (۵کد *۵۸۰ / یتو)، اشرفدال (۷۸کب *۳۸۰ ترکمنی)، بۇرج (۳کب *۳۸۰ / یتو)، تاتار / شهرک تاتار (۲۶کب *۲۰ نفر)؛ تیمورتاش / اؤستاد تیمورتاش (۲۳کب *۳۳۰ / یتو)؛ حسن سو (۲۵کب *۴۴۰)؛ دهگاه (۳۰کب *۶۶۰ / یتو)؛ گرمک (۴۰کب *۳۱۰ / یتو)؛ بجنه bacene [آ، تا] چارداق، آوچی کلبه سی. بجووان [آ] میانا دا کند آدی {بگ+جووان}. بجوشون [آ] اهر ده کند آدی {بگ+جوشون}. بجیر آوان [آ] میانا دا کند آدی {بیجر+آو+ان: بیجر لیک}. بیج تویوغو [آ، دی] آنادولو تورکلری اسکی لرده وین شهرینه

بختیار [ص، ظ، فا] خوشبخت، بختلی، بختی اولان (فا:~).	بچ آدی دئییردیلر، بو قوش استانبولا ویندن گتیریلدیگی
بختیار [آ] کرج؛ خوی (ان)، کلئیر (لو) ده کند آدی.	اؤچون بوآدلا تانینمیشدیر، تیویق سولاردان باشی
بختیارفرخ [آ] ۱۳۴۰ گونش ایلی شاهسون ائلیندن اولاراق	کیچیک، چیلای، توکو گؤی کؤل رنگینده و ائوجیل بیر
ادییات ساحه سینده چالیشقان بیر شخص دیر ^{۶۴} .	قوشدور (فا: نوعی پرنده). numidsa melegris {صح}
بختیارلیق [آ] خوشبخت لیک (فا: بختیاری).	بجقان [آ] ایپکدن دؤز لیمیش سانجاق ^۷ .
بختی باغلانماق [س] بختی چؤنمک (دؤنمک).	بجل bæçel [آ، ت] اخته لیمیش انسان ویا حیوان.
بختی چؤنمک (دؤنمک) [س] اوغورسوز لوغا معروض قالماق.	بچه جیک [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بچه+جیک}.
بختی دؤنوک [ص] بخت سیز (فا: نگون بخت). unfortunate	بجوحه bohbuhe [ظ، ع] بو آرادا، بیر ایشین آراسیندا (فا:~).
بختی قاپانماق [س] بختی چؤنمک (دؤنمک).	بعت آچماق [س] صحبت آچماق، مباحثه ائتمک.
بختی قارا [ص، ظ] قارا گونلو، چتین لیکده یاشایان.	بعت ائتمک [ل] مباحثه ائتمک.
بختی گتیرمک [س] ایشی دؤز لیمک.	بعت bæhs [آ، ع] قونوشولان شی، قونو، موضوع (فا:~).
بخش [آ] ۱- بؤلوم، حصه، پارچا، شهرستان بؤلوملریندن هر	بهر bæhr [آ، ع] ۱- دنیز. ۲- دنیز ساحلی گوجلری.
بیری، بؤلگه جیک ۲- باغیشلاما (فا: بخش) {فا: باخ: باغیش}	بهران bohran [آ، ع] ۱- بؤنا لیم، بونلوق، کریز. ۲- حثیرت،
بخش [آ] جوغاتنی (آباد) بیله سوار (علی کندی) دا کند آدی.	تعجب، چاشقین لیق (فا: بهران). ۳- عروض اؤلچو
بخشیش/باغیش [آ] هئریس ده کند آدی.	لریندن بیری (فا: یکی از اوزان عروض در شعر).
بخشایش [باخ] بخشیش.	بحری/بحریه [آ] دنیز ساحلی گوجلری، دنیز دونانما
بخشدار [آ] بؤلگه بگی (فا:~). governor of a district	قووه لری، حربی دونانمایا عاید اولان.
بخشی bæxşi [آ] ۱- اورتا آسیا تورکلری عاشق و خالق	بخار [باخ] بوخار.
ایچینده ساز چالانا دئییللر (فا: عاشق آوازه خوان). ۲- [خ]	بخت bæxt [آ، فا، دده] طالع، قدر، آلاین یازی سی (فا: اقبال).
قام، دؤکتور، تۆرکمنلرین، تکه، اؤتمیش و داشایاق	prisperity
اویماقلارینین اولوبالاریندان ^۷ . {چینجه po-shi (اوستاد،	بخت سیز [ص] بختی خوش اولمایان (فا: بد بخت).
معلم) کلمه سیندن آلینماسینی سؤیله نیر ^{۶۵} .	بخت سیزلیک [آ] بختی خوش اولماما (فا: بد بختی).
بخشی کندی [آ] سالماس دا کند آدی {اوزان یوردو}.	بختلی [ص] بختی خوش اولان (فا: خوش اقبال).
بخشیش [آ] باغیش (فا: بخشش). {باخماق سؤزوندن}	بخته ور [ص، فا] موتلو، بختلی، طالع لی (فا: خوشبخت).
بخصوص [ظ، فا، ع] اؤسته لیک، اؤزل لیکله (فا:~).	بخته ور ائتمک [ل] خوشبخت ائتمک (فا: خوشبخت کردن).
بخله چی bæxləçi [آ] ماکی دا کند آدی ۱- باقلا پنجه رنلر.	بخته ور باشین (باشینیز، باشینا) [با] بیرینین بختی گتیرنده ویا
۲- باغلاچی: باغلاماق سؤزوندن حصارلایان مفهوم دایدیر ^{۶۶} .	خوش خبر آلاندا اونا دئییلن سؤز.
بخیل [آ، ع] [باخ] پاخیل.	بخته ورلیک [آ] خوشبخت لیک (فا: خوشبختی).
بخیه bæxyə [آ، فا] خیردا تیکیش، جراحلیق ایشلرینده انسان	بختی آچیق [ص] بخته ور، موتلو، بختلی (فا: خوشبخت).
دری سینی کسبب عملیات آپارانندان سؤنرا کسکک یثری	بختی آچیق اولماق [س] ایشی یاخجی گتیرمک.
باغلاما و تیکمه ایشی و وسیله سی، تیکیشله مه.	بختی آچیلماق [س] ایشی یاخجی گتیرمک.
بخیه توتماق [ل] ایشی دؤز لیمک، بیرشئی یثرینده ثابت لشمک.	بختیار وهازاده [یازار] ۱۹۲۵ ده شکی ده آنادان اولموش، و
بخیه نی اؤزه وورماق [ل] گیز لی بیر شئی اؤزه چیخارماق.	آذربایجانین مشهور شاعر و نمایشنامه یازانیدیر ^{۱۱۷} .

ایسته یین، کۆتو اۆرکلی (فا:~). malevolent	بخیه وۇرماق [ل] بخیه له مک.
بدخواهلیق [آ] کۆتو لوک ایسته مه malevolence	بخیه سی آتماق [ل] بخیه وۇرولموش یثرین بخیه سی قوپماق.
بددوعا [ص] قارقیش، نفرین (فا:بددعا).	بخیه لتمک [لتد] بخیه وۇردورماق.
بدذات [ص] بدجنیس، یاراماز، آلقاق (فا:بدذات).	بخیه له مک [ل] ۱-خیردا تیکیشله وگۆرونمز شکیلده تیکمک.
بدر/بدیر [آ،ع] دۆلۆن آی، اون دۆرد گۆنلۆک آی (فا:ها له).	۲-جرّاحلیق ایشلرینده انسان دری سینی کسپب عملیات
بدر bedr [آ] قُروه ده داغ آدی.	آپارانندان اۆزل ایینه ساپ لا تیکمک، بخیه وۇرماق.
بَدَر [آ] زینت، مۆجۆهر.	بخیه لی [ص] بخیه وۇرولموش.
بدرانلو bedranlu [آ] بجنورد دا کند آدی.	بخیه لیگ [آ] بخیه اۆچون یارارلی.
بدرفتار [ص،فا،شع] گۆبۆد، یولا گئتمه یین (فا:بدرفتار).	bedd [آ،فا] پیس کۆتو، چیرکین، یامان (فا:بد).
بدرنگ [ص،فا،شع] پیس رنگلی، رنگی خوشا گلمه یین (فا:~).	بدآواز [آ،فا،شع] پیس سسلی (فا:بدآواز).
بدری [یازار] (۱۳۶۴-۱۲۹۹) بدرالدین سیدزاده باکی لی	بداحوال [ص،فا+ع] حالی پوزقون (فا:بداحوال).
(کۆشله کندیندن) شاعردیر ^{۱۱۷} .	بداخلاق [ص،فا+ع] اخلاق سیز (فا:بداخلاق). immoral
بدریگ [آ،تا] آیریلیمک اۆچون اؤزونجا بۇرولموش پامبوق.	بداصل [ص،فا+ع] پیس سۆیلۆ (فا:بداصل).
بدشکل [ص] پیس گۆرکملی (فا:بدشکل).	بدافکار [آ] پیس فیکیر لی، پیس دۆشونجه لی (فا:بدافکار).
بدصفت [ص] گۆرونوشو چیرکین (فا:بدصفت).	بداندام [ص،فا] یۆندم سیز (فا:بداندام).
بدعت [آ] ینتی لیک، گنجیمیش قۇرال لارینا قارشى (فا:~).	بداغور [ص] اغور سوز، شگون سۆز (فا:بد شگون).
بدعمل [ص] اخلاق سیز، پیس ایش گۆرن (فا:~).	بداهت [آ،ع] آشکارلیق، آیدین لیق (فا:بداهت).
بدفال [ص] اغورسوز (فا:~).	بدهتا [ظ،ع] بیردن بیر، فیکیر لشمه دن (فا:بدهتا).
بدقیلیق [ص] پیس خاصیت لی، یولا گئتمیین (فا:بد قلیق).	بدایع [ع،آ] ایستتیک یؤنو آغیر باسان گۆزل لیکلر (فا:~)
بدگو bedku [آ] رزن ده داغ آدی.	بدایمان [ص،فا،ع] کافیر، ایمان سیز (فا:بدایمان).
بدگمان [ص] پیس فیکیر لی، کۆتومسر (فا:~).	بدباطن [ص،فا،ع] پیس اۆرکلی، پیس نیت لی (فا:~).
بدگو [ص] پیس دانیشان، پیس دانیشیق لی (فا:~).	بدبخت [ص،فا] مۆتسۆز، بخت سیز، طالع سیز (فا:~).
بدل [آ،ع] ذیشیک بیرشیین یثرینی توتا بیلن (فا:~).	بدبو [ص،فا،شع] پیس اییی لی، پیس قوْخولو (فا:~).
بدل آرت bedel art [آ،ت] تۆرکۆستاندا بیر یثر آدی.	بدبین [ص،فا] کۆتومسر، قارامسر (فا:~). pessimistic
بدمذهب [ص] دین سیز (فا:~).	بدتو [باخ] بتر.
بدمزاج [ص] پیس مزاجلی (فا:~).	بدجنس [ص] بد اصل، پیس سۆیلۆ (فا:بدجنس).
بدمست [ص] کئفلی، سرخوش (فا:~).	بدچهره [ص،فا،شع] کۆتو اۆز لو (فا:بدچهره).
بدمینتون [آ،این] تننیه بنزر و توپلا اوینانان بیر اویون (فا:~).	بدحال [ص] حالی پیس (فا:بدحال).
بدن [آ،ع] وجود، گۆوده (فا:~).	بدحساب [ص] حساب سیز (فا:بدحساب).
بدن نما [ص] بدنی گۆرسه دن نازیک پارچا ... (فا:~).	بدخاصیت [ص] خاصیتی پیس، قیلیق سیز (فا:بدخاصیت).
بدنام [ص] پیس آد قازانمیش، آدی پیسه چیخمیش (فا:~).	بدخروج [ص] اصرافچی، چوخ خرجه له یین (فا:~).
بدنجه ره [ص] عئیه جر، یاراشیق سیز، ییچیم سیز (فا:بدشکل).	بدخواب [ص] یوخوسو پیس (فا:~).
بدنچه [آ] قادین اوجون اولان قیسا آرخالیق (فا:جلیقه).	بدخواه [ص،فا،شع] بیرینین پیس لیگینی ایسته یین، کۆتو لوک

بدن سل ائيتيم [آ] بدنە عايد اولان ائيتيم (فا: تربيت بدنى). جواب ليق. ۲- حاضرلارنامدان سؤيله نن منظوم پارچا (فا: ~).

بدیهی [آ، ع] بللی، آیدین (فا: ~). evident

بدیهیات [آ] بدیهی شئیلر (فا: ~). self-evident

بذرک bəzrək [باخ] بذیر (فا: بذرک). linseed

بذل bəzi [آ، ع] باغیش (فا: ~).

بذیر bəzir [ص] توخوم، اکیله جک دان (فا: دانه). seed

بر و بیابان bərrobiyaban [ع، فا] چؤل، قورۇ چؤل (فا: ~).

برژنٹ [آ، لا] سۇ گنجیرمه یین قالین بژ (فا: برژنت) tarpaulin

برئش bres [آ، فر] بیر نوع دۆز لئمه مرمر داشی.

برابر bərabər [ظ، فا] ۱- بیر اؤلچوده، ائشیت، بیربویدا

اولان. ۲- بیر یئرده، بیر لیکده، بیر آرادا، عئینی دۆزئی ده.

برابر آياقلى حیوانلار [آ، دی] خرچنگ لر و ائش آياقلى

یئنگچ لر و یئدی جۆت ائشیت آياقلاری اولان حیوانلارا

وئر یلن آد Isopoda

برابر اۆزلو [ص] اوزلری برابر و ائشیت اولان شکیل لر.

برابر توتماق [ل] بیر توتماق.

برابره [ظ، فا] بیربویدا، بیر بؤیوک لوکده، بیر یئرده، یان

یانا (فا: باهم، برابر).

برابر چیلیک [آ] باخ: ائشیت چیلیک.

برابر سیزلیک [آ] ائشیت سیزلیک.

برابر لشدیرمک [ل] برابر حالا سالماق (فا: برابر گردانیدن).

برابر لشدیر یلمک [بل] برابر لشدیرمک ایشی گؤرولمک.

برابر لشمک [س، تا] بیر اؤلچویه گلکم (فا: برابر شدن).

برابر لهمک [باخ] برابر لشدیرمک.

برابر لیک [آ] ائشیت لیک، بیر توپلومدا بللی بیر حقوق لاردا

هامی نین برابر اولما وضعیتى (فا: برابری). equality

برابر یانلی [ص] ایکی یانی برابر هندسی شکل ویا جیسیم.

برات/بارات [آ] بانکلار واسطه سیله ایشله نن ذیرلی کاغاذ،

حواله (بیر قروش و ن قیرخدان بیر دیرینده تورک سکّه سی

اولاراق عربجه یه کئچیدیر و چوخلوق شکلی البارهدیر {۳۳}.

برات قندیلی [آ] برات گنجه سی.

برات گنجه سی [آ] حضرت محمده پیغمبر لیگین ح جبریل

آراجی لیغیلا ییلدیر یلدیگی شعبان آیی نین ۱۵ جی سینه

بدن سل ائيتيم [آ] بدنە عايد اولان ائيتيم (فا: تربيت بدنى).

physical

بدنظر [ص] پیس گؤز، پیس باخیشلی (فا: بدنظر).

بدنیت [آ، ع] پیس نیت (فا: بدنیت).

بدؤولو/بدوولو bədovlu [آ] ماکی، دا کئندآدی (اصلینده

بوؤدؤولی/بوؤدائولی: ائولری گؤزل و زنگین}.

بدوگ bədük [آ] ۱- چام ساققیزی؛ ۲- بؤیوک، ایری، جسیم.

{باخ: بذ، بابک قالاسی}

بدوی bədəvi [آ، ع] کؤچه بگ، چادیردا یاشایان، ایلکین

انسان، (فا: ایلکین). bedouin

بدەلان bədelan [آ] ماساللی، خوی دا کئندآدی {۱- پته + آلان

: بیر بوی اؤچون سئند لئمیش یئر ۲- بوؤد + آلان: بوللوق یورد}.

بدھییت [ص] قورخونج، پیس گؤرونوشلو (فا: بدھییت).

بدھیکل [ص] پیس گؤرونوشلو (فا: بدھیکل).

بدیربو bədīrbu [آ] اؤرمیه ده کئند آدی {بدیر بویو}.

بدیر خانلی [آ] شاهسون ائلی بویلاریندان ۳، ۱۰۰۸.

بدیرلو bədīrlu [آ] تیکان تپه ده کئند آدی.

بدیرلو [آ] اوغوز-قارقین بویونا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۲۵.

بدیز [آ] ۱- رسیم، هئیکل، ناخیش، بزک ۲- داشلارا

یوئتولاراق دۆزه لن بزک له مه ۷ {باخ: بنیز}.

بدیزجی [آ] رسام، هئیکل تراش، ناخیشچی ۷ {باخ: بنیز}.

بدیع الزمان تبریزی bədiuzzəmak [یا زار] ۱۱ جو یوزیل ده

یاشایاراق تۆركجه شعر لری واردیر (فا: ~) ۱۴۱.

بدیعه bədiə [آ، ع] آز تاپیلان و گؤزل شئی، شاعیرانه (فا: ~).

بدیعی bədii [ص، ع] شاعرانه، بس بللی، گؤزل واینجه (فا: ~).

بدیعی بنزئمه [باخ] بنزئمه.

بدیعی حکیمی [یا زار] صفویلر دؤورو یاشایاراق تۆركجه

شعر لری واردیر (فا: ~) ۱۴۱.

بدیعیات [ص، ع] ایستیک بیلیمی، گؤزل صنعت لر (فا: بدیعی).

بدیک [آ] قازاق تۆركلرینده بیر خسته لیگی اییی لشدیرمک

اؤچون دۆزنلە نن تۆرن. {باخ: بذ، بابک قالاسی}

بدیوم [ص] آياغی دۆشمه یین، آغیر آياق (فا: بدشگون).

بدیهه [آ، ع] ۱- بیردن بیر سؤیله نیلن سؤز، حاضر

راستلاندان قندیل گنججه سی.	بربریت berberiyat [آ،ع] بربر لیک (فا:بربریت).
برادر [آ،فا] قارداش، دوست (فا:برادر).	بربرک [آ] باخ: بزرک، زینت.
برادرانه [ص،ظ،فا] قارداشجاسینا، قارداش کیمی (فا:~).	بربط [آ،ع] بیر نوع چالقی آلتی (فا:بربط).
برازجان بۆلگه‌سینین داغلاری [آ] (کازرون ^۱ یاخین شهر	برپا [آ،فا] اولکی نورمال حالینا سالما (فا:برپا).
آدی) احمدلر (۶۰کد گد ۱۳۶۱)، تۆرک (۵۷کد ق ب ۵۱۰)،	برپا ائتمک [ل] اولکی نورمال حالینا سالماق (فا:برپا کردن).
برازجان بۆلگه‌سینده تۆرک کندلری [آ] باغ تاج (۲۱کد	برت [آ] کۆله‌نین ییسه سیندن هر ایل آلدیغی پول. {ت،
* ۳۹۰/ی تو)، تۆرککی (۲۱کد ق ب * ۲۰۰/ی تو)، جَمغاری	عربجه سانیلان برات کلمه‌سی بو کلمه ایله ایلگی لیدیر.
(۱۸کد * ۲۱۰/ی تو)، رودفاریاب (۳۶کد * ۴۴۰)، گشنی	بوتای [آ] انسان آدی، باخ:وثر+ تای ^۷ .
(۳۶کد * ۱۱۰/ی تو)، گیسکان (کندیستان آدی، ۷	بَرتلنمک bertlenmek [س،ت] خرقة و فاخر پالتار گئیمک.
کندی * ۱۵۰۰/ی تو)، ناخه (۱۸کد * ۱۴۰/ی تو)،	بَرتمک bertmek [ل] بَرتلتمک، گۆزلرینی آغارتماق.
بَرازی [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بویو ^{۲۰۹} .	بَرتینمک bertinmek [س،تا] بۇرخولوب اینجیمک.
برازی berazi [آ] سالماس دا کند آدی {بارس+ی}.	بَرج [آ] آرتیق و قورال‌سیز هزینه لر، بیرایشی گۆرمک اوچون
برازین [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بارس+ان}.	اؤن گۆرولموش خرچلر (فا:برج) {بترمک ائیلمی وگو اک
براسیب birasib [آ] اؤرمیه ده کند آدی {برازی}.	ایله دوزه لیب: بَرمک+گو، بَترگو، بَرج، باخ: بَرج.
برائت beraet [آ،ع] گناه سیزلیق، آخ لانما (فا:~).	برجان bercan [آ] یاردیملی، دا کند آدی ^{۲۴۰} .
براعت beraet [آ،ع] اؤستونلوق، تفوق، فاضل لیک (فا:~).	برچ berç [آ،بی،تا] ماجاز اؤزومو و اؤکسه آدلی یاپیشقان
براق [ع،ص] پاریلدايان، دۇرۇ، آیدین، آچیق (فا:~).	ماده چیخاریلان میوه سینین آدی.
براگنت [آ،فر] ۱-کریچ کیمی پرش لنمیش و سیخاج	بَرجسته [ص،فا] سئچگین، گۆزه چارپان (فا:برجسته).
لانمیش "کۆمور براکتی". ۲-تیکیشدن چیخان کتابلارین	برداشت [آ،فا] ۱-گۆتورگه، آذربایجان موسیقی سینده بیر قطعه
سیرتینا ماشینلا بئر گئچیرمه ^۲ (فا:براکت).	و بؤلوم، گۆتورگه گوشه‌سی. ۲-دۆشونوش (فا:~).
براون تپه‌نیشی [آ] یاپراغین گۆیدن یثره دوشهرک گۆرسه‌نن	برده [آ] بیر آذربایجان شهری {بو کلمه بارماق فعل ایله
حرکتی (فا:جنیش براونی). brownian movement	ایلگی لی بیر کلمه دیر و "باردای، باردای، برده، برده"
براوند beravənd [آ] همدان دا کند آدی {بار+آواند}.	شکلینده بیر سۆزدور و آتلانجا واریلان و باریلان بؤلگه‌نی
براونینگ/براونیک [این، آ] بیرنوع سلاح (فا:نوعی سلاح).	گۆسته‌ریر، باخ: وارماق، بردی.
براوو [ن، اینتا] یاشا، مرحبا، آفرین (فا:آفرین).	بردوک [آ] اؤرمیه‌ده کند آدی {بردی/وثری+ک: تانری وثردی}.
برباد [آ،فا] داغینیق، پوزغون، پوزوکۆتو، دارماداغین (فا:~).	بردی [آ] وثردی، قوتسال گۆجلر طرفیندن یوللانان، تانری
بربر [آ،ص،فر] اویقارلاشمامیش، قابا و ایلکل اولان (فا:~).	یوللامیش ^۷ {باخ: بَرمک، وثرمک}.
بربر بالیغی [آ،دی] قویروق اوزگک لری اوزون و چاتال و	بردی/برده berdi [آ] اؤرمیه (سییژی) ده داغ آدی؛ بؤکان
اتی یئیلن بیر آغ دنیز بالیغی serranus anthias	(-رشان، سزرد)، اؤرمیه (-سی، -سور، -کیش) سایین قالا
بربر میمونو [آ،دی] قوزئی آفریقادا یاشایان قویروقسوز، اؤزو	(-نقشینه)، درگز-کلات دا کند آدی. اؤرمیه ده (-ررش)
واللری ات رنگلی، قیللاری قیرمیزی سوو (فا:نوعی میمون).	کند و چای آدی؛ بیر سیرا داغلار ساووجبولاق و پیرانشهر
بربرلر [آ] واختی ایله آفریقا قوزئی اینده یاشایان و ایندی	اطرافیندا برد/برده/بردی کلمه سیله باشلا بیرلار: برده‌رش،
عربلره قاریشمیش بیر خالق (فا:بربرها).	بردزد، برده گل، برده قوت.

برک berk [ص] ۱-سرت، سیخاراق ویا تاپدایاراق برکیمیش شئی "برک‌داش" (فا: محکم). compact ۲-الی سیخی آدام، خسیس "برک آدام" (فا: خسیس). tight, firm ۳- ساغلام، ساغ "جانى برک آدام" ۴-قاطع، دؤنمز، آییلمز (آدام) ۵-یئھین، هیزلی، ایتی "ماشین چۆخ برک گندیر، برک قاجیردی". ۶-گۆجولۇ، شدتلى "برک کۆلک". ۷- غلیظ، تۆند "برک چاخیر". {ت'برک، بک، سن'بیرک}.
برک ... [آ] انسان آدی: برکئغ/برکبگ، برکبؤغا، برکچؤر، برکسوی، برکقان، برکۆل، برکیش.
برکای [خ] آلتین اوردو خانلاریندان.^۷
برک‌بؤش/برک‌بؤشا [آ] یاشامدا چتین لیک وخوشلوق "یاشا-ییشیندا چوخ برک‌ه بؤشا دوشوبدور".
برک‌ت berket [آع] ۱-آرتیم، فایدا. ۲-بۆللوق (فا:~). blessings
برک‌ت ناپماق [س] بۆللاشماق، چۆخالماق، قیمته مینمک.
برک‌ت سیز [ص] برکتی اولمایان.
برک‌ت سیزلیک [آ] برکتی اولما، آرتیمی اولما.
برکتلو berketlu [آ] م۱۶جی یۆزیلده، آنادولودا آت-چکن تۆرک بیرلیگینه منسوب بیر بوی آدی^{۸۵}؛ ساوه همدان شاهسون ائلی نه باغلی بیر تۆرک بویو^{۹۸}.
برکتلی [ص] آرتیملی، وئریملی.
برک‌توپراق [آ] دئژ توپراق، مؤحکم توپراق (فا:دج). solid
برکخان [خ] پنجه‌نک لر دؤولتی خانلاریندان.^۷
برک‌دره [آ] شاماخی، دا یئر آدی^{۲۴۰}.
برک‌دریلی لر [آ] دری لری سوموک کیمی اولان حئیوانلار (فا: سخت پوستان). ostracea
برکدن [ظ] اؤج‌ادان، سسینی اؤجا لداراق.
برکدن بؤشا سالماق [ل] باخ: برکدن بؤش‌دان چیخارماق.
برکدن بؤش‌دان چیخارماق [ل] سیناودان و امتحاندان گنچیرمک.
برکدن چیخماق [س] سیناودان و امتحاندان گنچمک.
برک‌دۆشمک [س] چتین لیگه دۆشمک.
برک‌لاه [باخ] باراکا لاه.
برک‌لشمه berkleşme [آ] تکثیف (فا: تصنّب) condensation

بردیان berdiyan [آ] اؤرمیه ده کند آدی {تانری وئریمیش یئر، باخ: بردی}.
بؤدیگ/بؤدیسو [آ] انسان آدی، باخ: بؤدی + بگ/سو.^۷
بؤدیخان [خ] آلتین اوردو خانلاریندان.^۷
بؤدیگ [آ] جؤل‌فا، داغ آدی^{۲۴۰}.
برزایل berzabil [آ] ابهر ده کند آدی ۱-برزه+بیل: بارس + بئل: بارسلار اولان داغ بئلی ۲-بارسیل}.
برزانلو berzanlu [آ] بجنورددا کند آدی {بارس + ان+لو}.
برزخ [آع] ۱-جهنم و بهشت (تامو، اوچموق) آراسیندا اولان یئر و زامان. ۲-ایکی قورولوغو بیرلشدیرن زولاق limbo
برزلجین berzelcin [آ] آوج ده کند آدی {بارس + ائل+چین}.
برزن [آ] آستارا دا کند آدی {بارس + ان}.
برزند berzend [آ] بؤ یئر، باجروانین گۆنئی اینده و اردیبلین یاخینلیغیندا یئر آلییدیر. گنچمیشده کی بازارلارین سؤزوندن بؤ سونوج اله گلیر کی اسلامیتین اول‌لرینه برزند شهر اولاراق سؤترالار داغیلیب کند حالینا گلیر و عابباسی خلافتی دؤورونده مۇعتمص طرفیندن آذربایجان قهرمانی بابکین علیه‌اینه قوشون اوردوگاهای کیمی استفاده اولونوب، ایندیه اردیبلین ۵ کندستان یندان بیرى ساییلیر.
برزه [آ] میانا و کلئیر ده کند آدی {بارس + ا: بارس یئر^{۸۸}}.
برسپی berespi [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بارس (تو) + ایسپی (کو): آغ پلنگ}.
برشته [باخ] بیرشته.
برطرف [آ] آرادان قالدیرما (فا: برطرف).
برعکس [آ] ترسینه، ضیددینه (فا: برعکس).
برغان berghan [آ] کرج ده چای آدی.
برف‌رؤز berferz [ظ] بیله بیله، قصداً (فا: برف‌رؤز).
برفیان berfiyan [آ] تویسرکان دا کند آدی.
برق berq [آع، آ] باخ: شیمشک (فا: برق).
برغؤل [آ] بؤلغور {البرغل شکلینده عربجه یه کئچیب‌دیر}^{۲۳}.
برقاما [آ] اوغوز-بایات بویونا عاید یئر آدی (م۱۶جی قرن)^{۲۲۵}.
برقرار [آ] قرار تاپمیش، دایانیق لی (فا: برقرار).

Bb ب	آذربایجان تورکجه‌سی	۵۴۸	ارک سۆزلۆک	Bb ب
برک له‌مه [آ] تحکیم (فا:تحکیم). strengthening	برک لیک [آ] ساغلام لیق، سرت لیک، قاتی لیق، دایانیق‌لیق.	برکیمک berkimek [س] ۱-سرت و قاتی اولماق، مرحمت- سیز اولماق. to harden ۲-بیر ایشده اصرار اتمک، سرت لشمک. ۳-شدّت لنمک، گۆجلنمک. (فا:محکم- شدن) {سن 'بیرکیمک، بیرکیشمک}.	برکیمه [آ] برک اولما compact	برکیمیش [ص] برک اولموش. hardened
برکلیک اولجین [آ] بیرماده‌نین برک لیگینی اؤلچمه‌یه یاریان آلت (فا:سختی سنج).	برکوک / بَرکوخ [خ] سرت، جسور، دایانیق‌لی؛ میصیر-تورک کؤله‌من لری دؤولتی اوردوباشی لاریندان. ^۷	برکین [آ] گۆجلو، گۆجلندیریلیمیش. ^۷	برکینمک [س،تا] ۱-ساغلام لاشماق، برکیمک، برکیمک. ۲-باغلانماق، اؤرتونمک، قاپانماق (فا:محکم شدن).	برکییب دورماق [س] عناد اتمک، ایستگیندن ال چکمه‌مک.
برکه bərkə [آ،ت] ۱-قامچی، دیه‌نک ۲-دؤومه؛ ۳-ناز، عشوہ ۳- [خ] پئچهنک لر دؤنمی بگ و کوموتان آدی. ^۷	برکه بوشا دوشمک [س] برکه دوشمک.	برک berg [آ،فا،شع] یا پراق.	برگشت [آ،فا،شع] دؤنمه، قاییتما، چؤنمه.	برگوشاد [آ] اوجاردا کند آدی؛ تورک طایفاسی آدیدیر ^{۲۴} .
برکه‌خان [خ] چنگیز خان ^۷ ین تورونلاریندان جوْجی خان ^۷ ین اوْغلو و باتو خان ^۷ ین قارداشی. (مسلمان اولدوقدان سؤنرا آدینی "برکت خان" قویدو). ^۷	برکیاراق bərkıyarak [آ] سلجوقلو خانی آلپارسلان ^۷ ین تورونو، سنجر خان ^۷ ین اوْغلو، بو سؤز بعضا بۆرکیاراق (بۆرکو یارلیمیش) شکیلنده ده یازیلیدیر، کلمه برکیاراق حالتینده مُحکم سلاح معناسیندادیر (فا:~).	برگیش bergiş [آ] قوچان دا کند آدی. {باخ:بترمک}	برلتمک bərltmək [س] شاشقین لیقدان گۆزلرینی آغارتماق، گۆز آغارتماق، گۆز برتمک.	برلمک bərlmək [س] گۆزلری گنجیش لهنه‌رک بؤیومک "گۆزلری برلدی" (فا:گشاد کردن چشمها). {بره سؤزیله ایلگیلیدیر چونکی گۆز برلمه‌سی بیرینین قورخویا و بؤسویا دوشمه‌سی دتمکدیر}.
برکیت [خ] مُحکم؛ فییچاق خانلیغی دؤنمی بگ لریندن. ^۷	برکیتدیرمک [ائتد] برکیتمک ایشینی گۆردورمک.	برلی بزلکی [ص] چوخ بزلکی، سلقه ایله بزنمیش.	برلیان bereliyan [آ،فر] جیلانلنمیش آلاماز (فا:~).	برمراد [ص،فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمراد).
برکیتمک bərkıtmək [ل] ساغلام لاشدیرماق، سیخیجا باغلاماق، سرت لتمک (فا:محکم کردن). to fasten, to consolidate {ت'برکی-تمک، بکیتمک}	برکیتمه [آ] ساغلاملاشدیرما، تحکیم ائتمه (فا:تحکیم‌نمایی).	برلیانلنمیش [س] جیلانلنمیش آلاماز (فا:~).	برمراد [ص،فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمراد).	برنامه [آ] پروگرام، وئرلیش (فا:برنامه). programme
برکیدیرمک bərkıdılmək [بل] برک حالا گتیریلیمک (فا:محکم کرده شدن).	برکیدیرمک [ص] برک لشدیریمی، ساغلام لاشدیریجی.	برلیانلنمیش [س] جیلانلنمیش آلاماز (فا:~).	برمراد [ص،فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمراد).	برنامه‌ریزلیک [آ] وئرلیش له‌مه، پروگراملا (فا:برنامه‌ریزی).
برکیدیرمک bərkıdılmə [آ] برک حالا گتیریلیمه.	برکیدیرمک [ل] برکیتمک (فا:تحکیم کردن to strengthen	برلیانلنمیش [س] جیلانلنمیش آلاماز (فا:~).	برمراد [ص،فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمراد).	برنامه‌ریزلیک [آ] وئرلیش له‌مه، پروگراملا (فا:برنامه‌ریزی).
برکیشمک [س،تا] برک حالا گلیمک، قاتی لاشماق (فا:تحکیم یافتن). to get stronger, to get harder	برکیشمه [آ] قاتی لاشما (فا:تحکیم). consolidation	برلیانلنمیش [س] جیلانلنمیش آلاماز (فا:~).	برمراد [ص،فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمراد).	برنامه‌ریزلیک [آ] وئرلیش له‌مه، پروگراملا (فا:برنامه‌ریزی).
برکیشمیش [ص] برکیمیش، برک اولموش (فا:تحکیم یافته).	برکیله یلمه [آ] برک اولما یلمه. compactibility	برلیانلنمیش [س] جیلانلنمیش آلاماز (فا:~).	برمراد [ص،فا] آرزوسونا چاتمیش (فا:برمراد).	برنامه‌ریزلیک [آ] وئرلیش له‌مه، پروگراملا (فا:برنامه‌ریزی).

هانمی سیندا سرتلشمه و برک ساخلاما و محافظه ائتمه مفهوم واردیر، یئرآدلاریندا بره سۆزؤ کئچید و قورونان (پؤسولوب قورونان) یئر آنلامیندادیر.	بان: گؤل/سس: ۱-قورویوجو سس ۲-قورونموش گؤل ^{۶۶} .
بره... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۱۳ آد سایماق اولار).	بروم brom [آ] اتوم سایسی ۳۵، اتوم آغیرلیگی ۷۹,۹۰۹، یوغونلوق ۲,۹۷، دیز سؤلاریندا آز و بعضی گؤل‌لرده چوخ اولان، قیرمیزی رنگلی، پیس قوخولو زهیرلی، سیوی ائلمنت.
بره‌باشی [آ] باغ و اکین اوچون سؤیون بؤلوندوگو یئر.	برونز bronz [آ] فر، تونج.
برهان burhan [آ] ع، قانیت، دلیل، ثبوت (فا:~). proofs	برونش brons [آ] فر، نفس و سؤلوق بوروسونون آغ جیبار لارا گئندنایکی قولوندان هریری و بوتلارین داللاری (فا:~).
بره‌بؤرگو [آ] داباغلانمیش قویون دری سیندن دوزلمیش بیر نوع قیراق سیز بؤرک.	بروشیت [آ] فر، سؤلونوم اورقانلاریندا اولان التهاب (فا:~).
بره‌چی [آ] ۱-بره‌نی (کۆرپو و گئچیدی) اداره ائدن کیمسه. ۲-اووچو، بوسقودا دؤروب اوو گؤزتله‌ین.	بروجن bruce [آ] ایرانین گؤنئی اینده بیر تورک یئرلشم- لی شهر آدی. {بو شهر، یئرلی اهالی‌نین دیلیجه اؤزواجان آدلانیر، سانلییرکی بو کلمه اؤز سؤزجوغو و جان اک ایله دوزه لیب و معناجا شهر یئرلی و بؤلگه‌سی معنا سیندادیر ^{۱۰۵} }
بره‌چیلیک [آ] بره گؤزله‌مه ایشی (فا: نگهبانی گذرگاه).	بروجن بؤلگه‌سینین داغلاری [آ] قاراقایا (۱۱ ق ب ۲۳۵۶)،
بره‌کسمک [ل] یول کسمک، قچاق یولونو باغلاماق.	بروجن بؤلگه‌سینده تۆرک کندلری [آ] آغ بولاق ۲۳ ک گ د * ۴۵۰، بُلداجی/بؤلداجی ۲۴ ک گ د * ۳۶۳۰، سفید دشت
بره‌لتمک berelətmək [باخ] بره‌لمک.	۱۸ ک ب * ۲۱۵۰ ی تو، فَرادوئیه ۱۱ ک ب * ۴۰۰۰ ی تو
بره‌لتمک berelənmək [س] ۱-بره‌چکیمک، آرخ آچیلماق ۲-یارالانماق، یارا آچیلماق.	برودت burudət [آ] ع، سؤیوقلوق، سؤیوما (فا:~).
بره‌له‌مک bereləmək [ل، ت] برتمک، ۱-جیزماق، خفیف جه یارالانماق. ۲-جیه و آرخ چکیمک (فا: نهر کندن).	بروز [آ] ع، آیدین، آچیق، بللی، آشکارا چیخما (فا: بروز).
بره‌له‌مه bereləmə [آ] ۱-جیزما ۲-آرخ چکمه (فا: نهر کنی).	بروز ائيله‌مک [س] آشکارا چیخارماق (فا: بروز دادن).
بره‌لی [ص] جیزیلیمش، آرخ چکیمیش (فا: نهر دار).	بروشور [فر] کتابچا (فا: بروشور).
بره‌لی بزکلی [ص] چوخ بزکلی، بز نیش (فا: مزین).	برونده [آ] میانا دا کند آدی {باران}.
بره‌م berəhm [آ، ف] داغیتما، بیریرینه وۇرما (فا: برهم).	بروئوش berovus [آ] سراب دا کند آدی {بار+ اوغوش/ واریلان عایله معنا سیندادیر}.
بره‌من berəhmən [آ، سانسکریتجه] هینده بیر دین آدی.	بره berə [آ] ۱-بؤسقو، بؤسولان یئر، اوو گؤزله‌نیلن یئر.
بره‌هوت berəhut [آ، ع] چوخ ایستی و قورو چؤلوک (فا:~).	۲-باغ و اکین یئر آرالاریندا اولان چیغیر و کردی، جیه.
بری bəri [ظ] ۱-یاخین یئر. ۲-یاخیندا اولان. ۳-بو یان ”بری باخ: بویانا باخ“. {ت”برو” او طرف؛ بو سؤز وئرمک، بئرمک کلمه سیله ایلگیلیدیر، دیواندا بئرمک کلمه‌سی وئرمک و گلمک معنا سیندا ایشله‌نیه و بئری بری سؤز گلمکده اولان طرفی گؤسته ریر، یئر آدلاریندا بره و بری سؤزلری کئچیت و بؤلگه آنلامیندا اولمالیدیر}.	۳-ساحلده گمی دایانان یئر، ایسکیله، دیز یاناشاجاغی، دیز دؤراغی، دیز سککی سی . ۴-چای لارین اوستونده متحرک کۆرپو ویا دوزه‌نیلن بند، گئچید. (فا: معبر). {دیواندا بَرتَمک کلمه‌سی معناجا ”الی ویا بیر اورقانی یارالاما” شکلینده گلیب و آنلاشیلیرکی بو معنا گئیشله‌نهرک آوی یارالایب توتماق شکلینده ایشله‌نیه، بو سؤزله برکمک و بَرتَمک کلمه‌لری آراسیندا کؤکداشلیق واردیر چونکی
بری bəri [آ] ماکی دا کند آدی. {باخ: بره، بری، باری}	
بری bəri [آ، ع] قارا ایله ایلگی لی، قاراسال (فا:~).	
بریجان birican [آ] ساری-نکا دا کند آدی {باری+جان}.	

Bb ب	ارک سۆزلۈک	۵۵۰	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Bb ب
	بۆکلنمک [س] اۆزۈنە بۆک وورماق، اۆزۈنۈ بۆمەك (فا: آراستن).		بریفینق [آ، این] بیلگی لندیرمه، بیلگی وئرمه، بیر موضوع	بریفینق [آ، این] بیلگی لندیرمه، بیلگی وئرمه، بیر موضوع
	بۆکلەمەك bəzəkləmək [ل] بۆمەك، سوس لەمەك (فا: آراستن.		حاققیندا بیلگیلندیرمه مقصدیلە دۆزلەنن توپلانتی ۲۱۸.	حاققیندا بیلگیلندیرمه مقصدیلە دۆزلەنن توپلانتی ۲۱۸.
	بۆکلی [ص] سوسلو، بۆکگی اولان، سوسلنمیش (فا: آراسته).		بریقاد [آ، فر] قوشون دسته‌سی (فا: بریکاد).	بریقاد [آ، فر] قوشون دسته‌سی (فا: بریکاد).
	بۆکلیک [آ، سن] بۆک اوچون اولان (فا: تزئینی) decorative		بریک / بئریک berik [آ] زنجان دا داغ آدی (سداغ، گۆنئی).	بریک / بئریک berik [آ] زنجان دا داغ آدی (سداغ، گۆنئی).
	بۆک و ساییلی [آ] بۆمەك اوچون وسایل (فا: لوازم آرایش).		بریگنت [باخ] براکت.	بریگنت [باخ] براکت.
	بۆگەك bəzgək [آ، دی] قوش آدی (فا: نوعی پرندە) ctpenet		بریلدهمەك bərlidəmək [س] بریلتی سسی چیخارماق (فا: بیج	بریلدهمەك bərlidəmək [س] بریلتی سسی چیخارماق (فا: بیج
	بۆزم bəzm [آ، فا] شنلیک، توی مجلسی (فا: بزم).		بع کردن. baaing	بع کردن. baaing
	بۆزم جرد bəzmcərd [آ] بۆیین زهرا دا کند آدی.		بریلیان [آ، فر] جیلانلنمیش آلماس (فا: برلیان).	بریلیان [آ، فر] جیلانلنمیش آلماس (فا: برلیان).
	بۆزگاہ [آ، فا] شنلیک مجلسی (فا: بزمگاه).		بۆیۈت داغ [آ] آبگرم و اردییل ده داغ آدی.	بۆیۈت داغ [آ] آبگرم و اردییل ده داغ آدی.
	بۆزۈمی [یازار] (۱۳۰۶-۱۲۶۲ هـ ق) اسماعیل بۆزۈمی ایرواندا		بریه / بیره bəriyə, birə [آ] ساوه ده کند آدی {باری}.	بریه / بیره bəriyə, birə [آ] ساوه ده کند آدی {باری}.
	آنادان اولوب وتۆرکجه فارسجا شعرلری واردیر ۱۱۷.		بۆز [ع] باخ بئز] پارچا ساتان، آرشین مال ساتان تاجیر (فا: نه).	بۆز [ع] باخ بئز] پارچا ساتان، آرشین مال ساتان تاجیر (فا: نه).
	بۆز / بۆن بۆک [آ] بۆک.		بۆزلیق [آ] آرشین مالچی (فا: بۆزلی).	بۆزلیق [آ] آرشین مالچی (فا: بۆزلی).
	بۆزئیرمک [ائتد] بۆمەك ایشینی گۆردورمک، یاراشیقلی		بۆزیه [آ] بۆز مالی، بۆز توکانی (فا: نه).	بۆزیه [آ] بۆز مالی، بۆز توکانی (فا: نه).
	پالتار گئییندیرمک (فا: فاس آرایش دادن).		بۆزاق bozaq [آ، ع] آغیز سوئیو (فا: نه).	بۆزاق bozaq [آ، ع] آغیز سوئیو (فا: نه).
	بۆزەنمەك bəzənmək [بل، ت، سن] ۱- بۆمەك ایشی گۆرۈلمک،		بۆزئیرمک [ائتد] بۆک ووردورماق، بۆزتمک ایشینی گۆردورمک	بۆزئیرمک [ائتد] بۆک ووردورماق، بۆزتمک ایشینی گۆردورمک
	بۆک وورولماق، گۆزل لشدیریلمک. to be decorated		(فا: ف س زینت دادن).	(فا: ف س زینت دادن).
	۲- [س] سوسلنمک، اۆزۈنۈ بۆمک (فا: آراستن).		بۆزتمەك bəzətmək [ائتد] بۆک ووردورماق، بۆمەك ایشینی	بۆزتمەك bəzətmək [ائتد] بۆک ووردورماق، بۆمەك ایشینی
	بۆزئیمیش [ص] بۆک وۆرۈلمۈش، اۆزۈنۈ بۆک وورموش،		گۆردورمک (فا: ف س زینت دادن).	گۆردورمک (فا: ف س زینت دادن).
	قشنگ گئیینمیش، بۆه دیلمیش (فا: آراسته).		بۆزئگن bəzətgən [ص] چۆخ بۆه یین.	بۆزئگن bəzətgən [ص] چۆخ بۆه یین.
	بۆزه دیلمک [بل] بۆک وورولماق (فا: ف. م. آراستن).		بۆزەك bəzək [دا] کتان توخومو.	بۆزەك bəzək [دا] کتان توخومو.
	بۆزه دیلمیش [ص] بۆزئیمیش.		بۆزشمک [قا، سن] بیر لیکده بۆزئمک (فا: همدیگر را آراستن).	بۆزشمک [قا، سن] بیر لیکده بۆزئمک (فا: همدیگر را آراستن).
	بۆزەمەك bəzəmək [ل] بۆکلەمک، دۈناتماق، بۆک وورماق،		بۆزشمەمە bəzəşmə [آ] بۆزشمک ایشی.	بۆزشمەمە bəzəşmə [آ] بۆزشمک ایشی.
	گۆزل لشدیرمک، تزیین ائتمک (فا: آذین بستن). to		بۆزەك bəzək [آ، ت، سن] ۱- ناخیش، بۆک، زینت، بۆهه ایشی	بۆزەك bəzək [آ، ت، سن] ۱- ناخیش، بۆک، زینت، بۆهه ایشی
	decorate {ت، سن: سۆزون کۆکۈ بۆ (بۆیۈک) کلمه-		(فا: توالت، گریم). make -up, toilette. ۲- قارقاۋول ۱	(فا: توالت، گریم). make -up, toilette. ۲- قارقاۋول ۱
	سیندن و معنجا بۆیۈک سایماق دئمکدیر}.		بۆزور و قانادلارینین دالی آخ بیر قوش آدی.	بۆزور و قانادلارینین دالی آخ بیر قوش آدی.
	بۆزه نیپ دوزئمک [باخ] بۆزئمک.		بۆز چیلیک [آ] بۆک وورما، بۆکچی نین ایشی (فا: مشاطه-	بۆز چیلیک [آ] بۆک وورما، بۆکچی نین ایشی (فا: مشاطه-
	بۆزه نیش [آ] بۆزئمه ایشی وییچیمی (فا: آذین). Decoration		گری. beautician	گری. beautician
	بۆزه نیلمک [بل] بۆزه دیلمک (فا: آرایش شدن).		بۆز انوی [آ] بۆک وورما یئری، (فا: آرایشگاه).	بۆز انوی [آ] بۆک وورما یئری، (فا: آرایشگاه).
	بۆزه ییچی [آ] بۆکچی، دئکوراتور (فا: آرایشگر).		بۆزکچی [آ، ص، سن] بۆک ووران کیمسه، گریمور، بیر یئری	بۆزکچی [آ، ص، سن] بۆک ووران کیمسه، گریمور، بیر یئری
	بۆزه ییش [آ] بۆزهه ایشی ویا ییچیمی (فا: آرایش).		بۆزین (فا: آرایشگر). decorator	بۆزین (فا: آرایشگر). decorator
	بۆزەرک [ع] کتان توخومو، بۆزیر (فا: بۆزک).		بۆزک دوزک [آ] بۆک، بۆک شئی لری، گرک سیز بۆک.	بۆزک دوزک [آ] بۆک، بۆک شئی لری، گرک سیز بۆک.
	بۆزەرک یاغی [ع] کتان توخوموندان اله گلن یاغ، بۆزیر یاغی		بۆزکسیز [آ] هئچ بیر بۆهگی اولمایان، ساده و عادی (فا: بی	بۆزکسیز [آ] هئچ بیر بۆهگی اولمایان، ساده و عادی (فا: بی
	(فا: بۆزک).		آلایش). pure	آلایش). pure

بزهلی [ص] بزرگی اولان، بزرگی (فا: آرایش دار).

بزهلیه [آ، بی، یو] باقلاگیلردن، دیرماشیکی بیر بیتگی (فا: نخود فرنگی). *pisum sativum. leg.*

بزهمه چی [آ] بزهمه ایشینه باخان (فا: آرایشگر).

بزهمه چی لیگ [آ] بزهمه چی نین ایشی (فا: آرایشگری).

بزهمه لی [ص] بزرگی، سوسلو، دنکوراتیو (فا: آراستی).

بزیو [باخ] بزرک.

بزیو یاغی [آ] کتان توخومونون یاغی (فا: روغن بزرک).

بزیوگان [آ، فا، دده، باخ: بنز] تاجیر، آلیش وثریشچی، باخ بازارگان. *merchant*

بزیوگن [آ] قاراباغ، داشیریم/ گدیک آدی.^{۲۴۰}

بزیوله مک [ل] بزیو یاغی ایله یاغلاماق (فا: بزرک زدن).

بزیوله مه [آ] بزیو یاغی ایله یاغلاما (فا: بزرک زنی).

بس [با، فابسیار] ۱- ییتر، کافی. ۲- سؤالی و سؤزو گوج- لندیرمک اوچون ایشله ن بیر سؤز "بس هاردادیر" (فا: ~).

بسا [با، فا] چوخ، چوخلو (فا: بسا).

بساط [آع] دؤشه مک و سرمک اوچون هر شئی (فا: ~).

بسی بتر [ظ] بئش بتر.

بسبسه *bəsbəse* [آ] بیر بیتگی آدی.^{۲۳} *rhizoma polipodii.*

بسبل *bəsbəl* [آ، ت] ایلیگی بیر تلی.

بس بللی [ص] آپ آچیق، آچیق، چوخ بللی.

بست *best* [آ، فا، شع] سیغناق، دالدا لانا یئر "اوتورماق" (فا: ~) **بستان** [باخ] بوستان.

بستر *bəster* [آ، فا، شع] یاتاق، یورقان دؤشک (فا: بستر).

بستری [ص، فا، شع] یورقان دؤشه یه دؤشموش (فا: بستری).

بستک آباد [آ] اؤرمیه ده کند آدی.

بسته [آ، فا] ۱- باغلی، باغ. ۲- موسیقی بسته سی، چالقی اثری (فا: آهنگ). ۳- [ص] بیر قدر آلچاق.

بسته بوئی [ص] بیر قدر آلچاق، قیسا بوئیلو، آلچاق بوئیلو (قیز) "بوئیو بسته قیز" (فا: قد کوتاه).

بسته کار / بسته چی [آ، فا] کوپوزیتور، چالقی یارادیچی سی،

بسته چی (فا: آهنگ ساز). *tunemaker*

بسته کارلیق [آ] چالقی اثری یاراتما ایشی، بسته چی لیک

(فا: آهنگ سازی).

بسته نگار [ص، مج] گؤزل یار (فا: یار زیبا).

بسته لنمک [س] موسیقی اثری یازیلماق و یارادیلماق (فا: ف. م. آهنگ ساختن). *to be composed*

بسته لنمیش [ص] یازیلمیش، قوشولموش، آهنگ دوزلیمیش (فا: آهنگ ساخته شده).

بسته له مک [ل] موسیقی اثری یاراتماق، آهنگ دوزلتمک (فا: آهنگ ساختن). *to compose*

بسته لی [ص] بسته و آهنگی اولان.

بسته لیک [آ] بسته و آهنگی اولما.

بسته وریان [آ] سوئیو اکینه دؤندرمک اوچون بالاجا سو بندی.^{۲۳}

بستی / بسدی [آ] شاهسون اتلی بویلاریندان.^{۳۱۰۸}

بستی [آ] بسدی معناسیندا بیر سؤز، قیز آدی (فا: نام دختر).

بستی *bəstir* [آ] کیچیک کوبه، یاغ پنیر و کره ساخلاماغا یارایان قاب (فا: کوزه) (باسماق سؤزوندن کوبه باسدی سؤزونون قیساتیلیمیش شکلیدیر، باسدی، باستی، بستی)^۶

بستی له مک [ل] پنیر و کره کیمی شئیرلی ساخلاماق اوچون کوزه یه باسماق (فا: در کوزه گذاشتن).

بس دنمک [س] کیفیت لنمک.

بسده کانلی [آ] قارداغ تورک اتلینده چله ییانی طایفاسینا باغلی بیر بویدور (اویالارندان: اتالی/ عطالو، شاملو، ایسبهار، جیفجیج، کاغلی گؤزلو، دیلیلمز، شاولیلو، چاتقاپا، یالی بگلو،)^{۳۱۰۸}

بس دیو [با] بسدیر (فا: بس است).

بس قدر [ظ] اولدوقجا، چوخلو.

بس کی [ظ] اولدوقجا چوخ، اولدورکی.

بسکیتبال [این] آسبد توپو (فا: بسکتبال).

بس لتمک [ل] ۱- بسلنمه سینی ساغلاماق. ۲- [اتد] بسله مک ایشینی گؤردورمک (فا: فس پروردن).

بس لنگی [آ] قوللوقچو، بیرنین اثوینده بوئیوین اثولادلیق کیمی شخص.

بس لنمک *bəslənmək* [بل، سن] ۱- بسله نیلمک، بئجه

ریلمک ۲- [س] اؤزونو بسله مک (فا: ف. م. پروردن).

بسلنمه ائیتیمجی سی [آ] بسلنمه و بو ماده لرین اؤزمانی.

بسلنمه ائیتیمی [آ] بسلنمه و بوماده لرین اؤزمانلیغی (تخصص تغذیه).

بسلنمه اؤداسی [آ] بسلنمه و یشمک اؤچون اولان اؤدا.

بسلنمه اؤزمانی [آ] بسلنمه و بو ماده لرین اینجه لهین یشگی لی.

بسلنمه چانتاسی [آ] بسلنمه موادی ییغیلان چانتا.

بسلنمه ساعاتی [آ] بسلنمه و یشمک اؤچون اولان ساعات.

بسلنمه [آ] ۱-بئجرمه (فا: پرواری). ۲-atallofed وؤجود

اؤچون گر کلی بسین ماده لرین آلمی، تغذیه.

بسلنمیش [ص] بئجه ریلیمیش (فا: مصنّف). composed

بسله تیلیمک [بل] بسلنمک ایشی گؤرولمک (فا: فم).

بسله مک bsləmək [ل] بئجرمک، یندیریپ ایچیرمک،

یتیشدیرمک، ییبه جک و ایچه جک ساغلاماق، قوروماق،

ساخلاماق (فا: پروردن). to feed (رسن 'بسله مک، بسلنمک،

بسلنمیش؛ بو سؤز باسماق (کوپه باسدى) سؤز ایله

ایلگیلی اولاراق یاغلا یتیشدیرمه آتلامیدایر؛ باسماق

(کوپه باسدى) باسدى لاما ق بستی له مک بسى له مک

بسله مک؛ بسى کلمه سینین تورکیه تورکجه سینده بسلنمیش

حئیوان اوچون دئیلمه سی بو قانیتی گوجلندیریر. بو سؤز

فارسجا "بس، بسى، بسىار" (بسى له مک: چوخالتماق)

سؤز لريله کؤ کداهش اولاییلر.

بسله مه [آ] تغذیه (فا: تغذیه). feeding

بسله مه لیک [آ] بسله مک اوچون اولان (فا: پرواری).

بسله فن [ص، فیزیک] سؤنومسوز.

بسله نیلمک [بل] بسله مک ایشی گؤرولمک (فا: پرورده شدن).

بسله ییجی [آ] بسله ين، بئچهرن، یتیشدیرن (فا: مربی مصنّف).

author, educator

بسله ییش [آ] بسله مه ایشی (فا: پروورش).

بسلی [ص] بسلنمیش، بسى لی.

بسم الله [آ، ع] اللهین آدى ایله، مسلمانلار بیر ایشی

باشلارکن ایشلندیکلری سؤز (فا: ~) in the name of God

بسمل besmel [آ، ع] ذبح اولموش حئیوان، حئیوانی ذبح

اندنده بسم الله دئییلیر و او حئیوانادا بسمل دئییلیر (فا: ~).

بسن تگین [خ] آلتای داستانلاریندا آدى گئچن بیر بگ.

بسن [آ] بزن، بک، ماکیاژ، گؤستریش.

بسه رک bəserək [آ] دامازلیق وایکی توخوملو دوه، گؤجلو.

بسی [آ] بسلنمیش حئیوان (فا: پروورش).

بسی ۲ [با، فا] چوخ، چوخلو (فا: بسی).

بسیج basic [آ، ع] سفربرلیک و اونون اؤچون حاضرلانا

نظامی گرک لر (فا: ~).

بسید [آ] هشتی، میانا دا کند آدى، باخ: باسوت/باسات.

بسیرک bəsirək [آ، تا، فا] توکلو و بسیلی ارکک دوه، هجین.

بسیط لشمک [س] ساده لشمک، یا لین لاشماق (فا: بسیط شدن).

بسیط [آ، ع] قاریشیق اولمایان، یا لین، ساده، قولای (فا: ~).

بسیلک bəsilək [ص، تا] یتیشمیش، اتلی جانلی.

بسی لی [ص] کؤ کلیمیش، سمیز.

بسین bəsin [آ] بسلنمک اؤچون الوثریشلی هر شئی، غذا،

آزیت ۲ (فا: غذا).

بشارت bəşarət [آ، ع] موشدولوق، مۆدده، خوش خبر (فا: ~)

بشارجان boşarcan [آ] کازرون-کنار تخته دا کند آدى.

بشاش [ص، ع، فا] گؤلر اؤزلو، فرح لی (فا: ~). cheeful

بشاشیت [آ، ع] گؤلر اؤزلوک، اؤزواچیق لیک، سئوینج (فا: ~).

بشر [آ، ع] انسانین خارجی گؤرونوشو و اؤزو، انسان اوغلو (فا: ~)

بشردوست [آ] انسان ستور (فا: ~). philanthro

بشرو bəşəru [آ] کنکران چایی نین ساغ قولودور.

بشری bəşəri [ص، ع] انسان اوغلو ایله ایلگی لی (فا: ~).

بشریت [آ، ع] انسان لیک، انسان اوغول لاری (فا: ~).

بشریتچی [آ، ع] بشریت یانلی سی، هو مانیست (فا: بشردوست).

بشقاب boşqab [آ، باخ: قاب] باخ: بوشقاب (فا: ~). plate

بشیر [آ] هتیریس و ضیا آباد دا کند آدى (باشیر: باش یئر).

بصرک bəserək [آ] ققیدار دا کند آدى (باسراق: یئن).

بصری [آ، ع] گؤرمه ایله ایلگی لی (فا: ~).

بصری bəseri [آ] آستانا دا کند آدى (باساری: یئن).

بصریک [آ] اؤرمیه ده کند آدى (باسراق: یئن).

بصل البخاع bəslunnuxa [آ، ع] بشینجیک، ایلیک (فا: ~).

بصیر [آ، ع] آیدین گؤرن، بیلیجی، آتلا یشلی (فا: ~).

بصیرت [آع] ساغ گۆروش، اوْيانیقلىق، آنلايش (فا:~).	بقیع [آع] آغاجلى يئر، مدينه ده بير قبرستان آدى (فا:~).
بصیرت سیز [ص] بصیرتى اولمايان (فا:بى بصیرت).	بقیه [آع] قالانى (فا:بقیه). reaminder
undiscerning	بقیه اللاه [آع] آللهين وئرديگی یاخجی و حلال شیلر (فا:~).
بصیری [يازار] ۱۶جی یۆزیل ده عثمانلی ساراينا گتمیش، ۱۹۴۱ ده وفات اتمیش، شعرلری آدری تورکجه سینده دیر. ^{۲۸}	بگ [آ] ۱-بگ، یغ ۲-پک، سیخی [خ] تۆرکمنلرین، تکه و تۆختامیش اویماقلاری اؤلوبالاریندان ^۷ (باخ: با/بگ).
بضاعت [آ] مال و ثروت (فا:~). pecuniary	بکار [آع] ائولن مه میش (فا:باکره).
بطلت [آ] بیهوده لیک (فا:~). vantiy	بکارت [آع] ۱-قیزلیق، اردنلیک virginity ۲-
بطلان [آع] باطل اولما، پوزقونلوق nullification	معصوملوق، تمیز لیک، آرین لیک، صاف لیک (فا:~).
بطن [آع] قارین، بیر شئین ایچی (فا:~). betn	بکاوول [آ، فا، شع] آشچی باشی {بکله مک دن: بک+اوو+ل} ^{۲۳۶} .
بطی [آع] یو بادجی، یاواشلادان (فا:~). beti	بکبکنی [آ] قیرقیز سازچی لارینین اوخودوقلاری بیر تورکو ^{۴۵} .
بطی الهضم [آ] یاواش سیندیریلن (فا:~). indigestible	بکت [آ] قوئت، دایانیقلى لیک. ^۷
بعث (بعث) [آع] bə's, be'sət گۆندرمه، یوللاما "یوم البعث : قیامت گونو" (فا:~).	بکتاش [آ] ۱-حاج بکتاش ولی دین خادیم لریندن اولاراق بوتون اؤیود و گؤستریش لری بیر طریقت شکلنده تانییب. ۲-اوغلان آدی (فا:اسم پسر) (بگ+تاش: بیربؤیوک بگین الی آلتیندا اولان بگلر، فارسجادا ایشله نیر).
بعد [آع] ۱-اؤزاقلیق. ۲-بویوت (فا:~). bo'd	بکتاش اؤزومو [آبی] داش قیران گیللردن بیر چالی و اونون نوخودجا آغ و قارا رنگلی و میخوش دادلی یشمیشی.
بعضاً [ع، ظ] ارادا بیر (فا:~). some times	(فا:نوعی گیاه). ribes grossularia
بعضی [آع] ۱-بیرتاقیم، کیمی لری ۲-آراسیرا، ارادا بیر (فا:~). bæğ	بکتاش قاووغو [آبی] کاکتوس جنسیندن، ایلیق اقلیم لرده یتیشن، ایری و گؤزل چیچکلی (فا:نوعی کاکتوس).
بغایت [ع، ظ] سون درجه، آشیری، چوخ چوخ (فا:~) bæğayət	echincactus
بغرک/بوغراق [آ] ساوه ده داغ آدی. boğrək	بکتاشلو [آ] ۱۶م جی یۆزیلده، آتادولدا آت چکن تۆرک بیر لیگینه منسوب بیر بوی آدی. ^{۸۵}
بغض [آ] باخ: بوغوس. boğz	بکتاشی [آ، ص] اسلام دینینه باغلی وحاج بکتاش ین قوردوغو طریقتین آدی (فا:طریقت بکتاشی).
بقاء [آع] قالیجی لیک، اؤلمز لیک (فا:~). bæqa	بکتاشی لیگ [آ] بکتاشی طریقتی وبو طریقته باغلی لیک.
بقال [آع] بیه جک ایچه جک و بالاجا ائو شیلری ساتان توکان (فا:~).	بکج [آ، ت] تۆرک بگلرینه وئرلن بیر عنوان. باخ: بگ
بقایا [آع] قالیتی لار، قالانلار (فا:بقایا).	بکج تکین [خ] خوارزم شاهلار دؤنمی بگ لریندن. ^۷
بقایا اردییلی [آ] شاعر اولاراق تورکجه شعرلری واردیر ^{۱۴۱} .	بکچی [آ] گۆرتجی، بکله ین، قورویوجو (فا:نگهبان). guard
بقچه [باخ] بوچقا.	بکچینای [آ] آلانقووا داستانیندا آدی گنچن بیر بگ ^{۲۱۱} .
بقدری [ظ] گوجو چاتدیقجا (فا:بقدری).	بکچی لیگ [آ] گۆرتجی لیک.
بقر [آع] اؤکوز، سیغیر (فا:گاو) (باخ: بوغرا). bæqər	بکسارو [خ] بایبارس خان دؤنمی بگ و کو موتان آدی. ^۷
بقراطی [آ] رزن ده داغ آدی. buqrati	
بقره [آ] ۱-قرانین ایکینجی سوره سینین آدی. ۲-اؤکوز ۳-	
(اسکی) قویودان سو ویا نفت چکمک اوچون تکره اوخشار و فیرلانان بیر قورغو "آتی بقره یه قوشوب نفت چکیردیم". ^۱	
بقعه [آ] دینج ائوی، مزار (فا:~). mausoleum	

شيلردن دوزە لن ايچكى}.

بگو [آ] اهرده كندىستان آدى (قو: بگير آباد) {بگ+و؛ بگى}.

بگو كندى [آ] ماكى دا كند آدى {بگ+و؛ بگه عايد؛ بگى}.

بگه bekə [آ] عليشاه عوض ده كند آدى {بگ+و؛ بگى}.

بگى beki [آ] ۱-ايگيد ۲-قوجا ۳-شامان، باش شامان ۷.

بگينمك [ل] دا قاپاتماق، تياخماق.

بگيز [خ] بگ+ايز، تيمۇرون تورۇنو، ميران شاه ۷ ين اوغلو ۷.

بگيز آغا [خ] تيمۇر گۆرخان ۷ ين فيز تورۇنو، شاهروخون فيزى ۷.

بگيشلو/بگيشلو bekişlu [آ] سالماس، اۇرميه ده چاي و

كندىستان آدى {بگ و برک سۆزۈندىن ۱-بگ+ايش: ساغلام

۲-اشار طاي فاسينين يېرىبو يو ۳-بگى+ش: باش شامان يىرى}.

بگيك [آ] گۆۈنلى، ايى قورۇنان ۷.

بگيل [آ،دده] بگ+ايل؛ انسان آدى "بگيل اوغلو ايمران بگ".

بگيم [آ] عزيملى، قارار لىلىق ۷.

بگينمك [س] بر كينمك، اصرار اتمك (فا: اصرار كردن).

بگ (بى/باي) bəg [آ] ۱-باشچى، بۇيوك، حاكم، زنگين.

۲-توى ائله ۷ ين، ائولەنن اوغلان (فا: داماد). **bridegroom**

۳-سايى اوجون آغلارلا وئريلن يير عنوان، آغا "ياشاربى"

4 sir -سويلو (فا: اصل و نسبدار) ۵-اويون كارتلار ۷ يندا

آس {ت، گۆ، سن، صح؛ بو كلمه سومرلده پاتىسى

(شهرين بۇيوكو) شكيلينده ايشله نيب و بو سۆزده پات

پت بۇلومو بگ سۆزۈنه چوخ ياخين گۇرۇنور همچين يغ

سۆزو ايلاملار ايچينده ده ايشلەنيردى، ديوانا باخديقدا بگ

سۆزو معنا لحاظيندان بگ سۆزۈنه ياخين گۇرۇنور چونكى

بگ و بگلمك و بگۆتمك كلمه لر ۷ ينين مفهومو محافظه

اتمك و ساغلام ساخلاماق دتمكدير و واقعا بگ سۆزۈده

يير ائل و شهرين بۇيوكو و محافظه ائدى مفهوموندا گلير

ويو جهتدن ده سومرجه كلمه يه بنزيرلىك گۆسته رير، البته

بگ سۆزو زايد ر حرف ايله برک شكيلينه دوشوب كى بگ

معناسيندا و مُحكم و ساغلام مفهوموندا ايشله نير؛ بگ

سۆزونون معناسى گئيشله نيرك زنگين و صاحب اولماق

وتانرى كيمي اوستون و گۆجلو اولما شكيلينده گليب، بو

كلمه دن يير سيرا سۆزلرين كۆكودور: باينماق؛ بينمك

بگ گراندى [آ،فر] آرخا پلان (مكان اوچون)، گنچميش (زمان اوچون) ۲۱۸.

بگلمك [ل] بگلمه سيني ساغلاماق (فا: منتظر گذاشتن).

بگلمك [قا] يير ليكده بگلمك (فا: باهم منتظر شدن).

بگلمتى [آ] دۆزۈنتۈ، بگلمه وضعيتى (فا: انتظار) expectation

بگلمز [ص] گۆز له نيلمز، بگلمه نيلمه ۷ ين "بهر تهليكه، ~ ايشلر".

بگلمز ليك [آ] گۆز له نيلمز ليك، بگلمه نيلمه ۷ ين وضعيت "بو

ايش ييزيم باشيميزا بگلمز ليك دن گلدى".

بگلمك [س] بگلمك ايشينه موضوع اولماق "اوجاق يير

سۆره بگلمدى، بئيله ايش اوللاردان بگلمزدى".

بگلمه ديگ [ظ] ييردن بير، آنسيزين.

بگلمه مز [ص] گۆز له نيله مز، بگلمه نيلمه ۷ ين.

بگله تيلمك [بل] بگلمه سيني ساغلاماق.

بگلمك bəkləmək [ل] گۆز له مك، گۆز تله مك، يير ايش

اولونجايا قدر دۆزمك (فا: منتظر شدن). ۲-بگچى ليك

اتمك، يير شئى قوروماق (فا: نگهبانى دادن) ۳-اومماق،

ييريندن انتظارى اولماق، قارشى ليق گۆز له مك "ظا ليمدن

مرحمت بگلمه مه". {ت، سن، ل، باخ؛ بگ، بى}

بگلمه مه [آ] گۆز له مه، گۆز تله مه "ب اوداسى".

بگلمه ملى [آ] گۆز له مه و بگلمه مجبوريتينده اولما.

بگله نيلمك [بل] بگلمك ايشى گۇرولمك.

بگله ين [ص] منتظر waiting.

بگله ييش [آ] گۆز له ييش، انتظار (فا: انتظار). expectation

بگلمه اوداسى [آ] بگلمك اوچون اولان اودا.

بگلمه سالونو [آ] بگلمك اوچون اولان سالون.

بگلمه يىرى [آ] گۆز له مه يىرى، بگلمك اوچون اولان يىر.

بگليك [آ،تا] ساغلاملىق، متانت.

بگمز bəkməz [آ] دوشاب، بعضى ميوه لر ۷ ين سويوندان

چكيلن شيره (فا: دوشاب). {ت، سن، صح، بگ+مز: بر كيمز،

آخيشقانلىغى ارادان گئتمه ين}.

بگن bəken [آ] دا يانئقلى، مٲين ۷.

بگندى bəg kəndi [آ] ضيا آباد دا كند آدى {بگ+كندى}.

بگنى bəkni [آ] بير (فا: آبجو). {ت: بوغدا دارى آرپا كيمي

بگدۆز [خ] قوچو اۇيغورلاردا آدى گنچن بير بگ.^۷ بگدوغدو [خ] غزنه لى محمود دؤنمى بگ و كوموتان آدى.^۷ بگدوغموش [آ] ماكى دا كند آدى. بگدى [خ] سايقيدير، اۇلدوز خان يٰن اوغلو.^۷ بگدىلى / بگتولى beydili [آ] سايين قالا دا كند آدى. بگدىلى begdili [آ] اوغوز توركلرينين ۲۴ بوى وندان بيرى ساييلير، اوغوزنامه ده بويوكلرين سوزو كيمي عزير شكلينده معنالاييب، بعضى قاينقلاردا بو كلمه بگتيلي و ييگديلي شكلينده يازيليدير، شاملو، قاراگوزلو و گوزگان كيمي طايفالار بوي باغليديلار، همدان توركلرين بير بولومو قاراگوزلولردنديلر؛ بوي طايفام ۱۵ جى يوزيلده آغ قويونلو بيرليگينه قاتيلاراق بو حكومتين تشكيلينده نقش لرى وارايدى، شاهعابباس دؤنمى حلب بگدىلى لرى شاملو طايفاسينين بير اوباسى ساييليردى، او دؤنم بو طايفانين بويوكلريندن گون دوغموش سلطان شاه عابباسا ياخين بير شخص اولاراق شاهستون بير ليگينده يتر آليز و آذربايجاندا بويوك يترلره صاحب ايدى.^{۸۵} بگور / بگورك [آ] بگ اوغلو، پرنس، شهزاده، كيچيك بگ.^۷ بگسارى [خ] بابور خان يٰن اوردوباشى لاريندان.^۷ بگگول [آ] بى گولو، قيز آدى (فا: گل محمدى). بگگه / ييگه [آ] ييگه، كيچيك خانيم.^۷ بگلر [آ] شاهسون بويو؛ اورميه، اوج و هشتري ده كند آدى. بگلريگى [آ] ۱- گنچميشده ايران بولگه لرينده ولايت ليكلره وئريلن آد. ۲- [مج] بى لرين بويوگو، اردم لى و بويوك انسان (فا: بگلريگى). بگلم [آ] بوكت، دنمت، كيچيك دنمتى.^۷ بگلن [آ] بگ سويۇندان اولان.^۷ بگلن [خ] ديواندا آدى گنچن بير قاراخانلى بگى.^۷ بگليك beylik [آ] بگ اولما وضعيتى (فا: اميرى). بگليك [ص] ۱- بگه اوزل اولاراق، آغاليق "بگليك پالتارى" (فا: آغاو بگ بودن). ۲- [خ] مركزه تام باغلى اولمايان بير بگين يۇنيتيمي آلتينداكى اولكه. بگن / يين [آ] ۱- يهنى، خوشلوق ۲- شهزاده، پرنس.^۷	(زنگين اولماق)، بايندير (آباد، زنگين)، باينديرماق (آباد اتمك)، بايقوش (قوشلارين بگى)، بايات (زنگين انسانلار: باي+ت)، بايان (خانيم)، باييلماق (اوزوندن گنتمك، اصلينده چوخ ستودالى اولماقدير و بو لحاظدان زنگين اولماق آلاميندادير)؛ بگ سوزونون وارلى و آيرى معنادا بويوك و عظمتلى اولما معناسى اينگيليزجه big كلمه سينده ده گورسه نير، بو كلمه نين كوكونو اينگيليزجه سوزلوك لرده تانيمايان سوز دييللر، حال بوكى توركجه دن آلينما سوزدور، فارسجا ييستون، بغستان سوزلرينده بى و بغ سوزلرينين ايزى گورسنمكده دير؛ باخ: باي. بگ... [آ] بگ سوزيله دوزه لن بير نچه انسان آدلارى: بگ-اتا، بگ بوري.... باخ: باي. بگ [آ] ماهنشان (~آباد)، گرمى (~باغى)، هشتري و ميانا (~بويلاغى، كندى)، ماكى (~جان)، شبيستر (~جه)، خوى (~درويش)، تبريز (~لى)، اراك (~ليك) دا كند آدى. سراب (~دش، محمد)، تفرش و ماكى (~دره سى) دا داغ آدى. بگ باغلو [آ] شاهسون ائلى بويلاريندان، خياو دا كند آدى. بگبوت [آ] باريش، صلح.^۷ بگ بوزكو [آ] بى، تا، بوستان گوزلى، خوروز ايبىگى چيچگى. بگناش [خ] باخ: بكتاش؛ سلجوقلار دؤنمى بگ لريندن. بگناش begtaş [آ] ماهنشان و قوشاچى دا كند آدى. بگ تله [آ] فۇسولى، ده داغ آدى.^{۲۴} بگجووان beycuvan [آ] خوى دا كند آدى. بگ جيفاز / بگ جيفيز [آ] بگجيك، كيچيك بگ. بگج / ييج [آ] ۱- بگ ليگه لايق ۲- كيچيك بگ، باخ: بگج.^۷ بگج آرسلان تيگين [خ] قاراخانلار دؤنمى بگ و كوموتان.^۷ بگج آرسلان [خ] اۇيغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ.^۷ بگج خانيم [آ] انسان آدى، باخ: بگج+ خانيم.^۷ بگچك / بگچه beyçe [آ] كيچيك بگ.^۷ بگچور beyçur [خ] سلجوقلار دؤنمى حلب بگ لريندن، گوى توركلرده قاپقان خاقان يٰن غوانلاريندان.^۷ بگ دش [آ] نظير، بنز.^۷ بگدۆز [خ] دده قورقود داستانلاريندا آدى گنچن بير بگ.^۷

بگنج bəyenc [آ] بای و زنگین خانیم، قیز آدی (ف: نام دختر).	بلاآرام bilaa ram [ص] آرام و قرارسیز (ف: بلا آرام).
بگنجه bəyence [آ] بینه، شهزاده، پرنس.	بلااستنا [ظ، ع] استثناسیز (ف: ~).
بگندی [باخ] ساری بیر چیچک.	بلااستفاده [ظ، ع] یارارسیز (ف: ~).
بگنمک [س] باخ: بینمک (ف: پسندیدن).	بلاتاخیر [ظ، ع] تاخیرسیز، یوبانمادان، گنجیکمه دن، (ف: ~).
بگن [آ] بیهن [خ] قیرقیز اویماق بگ لریندن ^۷ .	بلاششیه [ظ، ع] بنزرسیز لیکله، بنزهمه دن "فقرا یا کؤمک
بگی [آ] ۱-ایگید، گؤجلو، ۲-ائش-قوجا ^۷ .	گرک، بلاششیه بیرده لاپ اولسون سنین قیزین" (ف: ~).
بگیسی [آ] ۱-دوغرو ۲-بیهنیلن، ایمره نیلن؛ تیمورین قیزی ^۷ .	بلاآفاق [ظ، ع] اتفاق ایله (ف: ~).
بگیم əgim ağa [آ] قئیدار دا کند آدی.	بلا تکلیف [ص] گۆره وی بللی اولمایان، (ف: ~).
بگیم bəgim [آ] ۱-خانیم، مُحترم قیز، بایان ^{۱۳۵} . ۲-سیده خانیم	بلا اختیار [ظ، ع] اؤزایستک ایله، اؤزدیلک ایله (ف: ~).
لارا وئرلین عنوان، هیند پرنسیس لرینه وئرلین عنوان. ۳-	بلاخره [ظ، ع] سؤنوند (ف: ~).
بی و بای سؤزونون موئت شکلی. ۴- [خ] بابؤر خان'ین	بلا درجان bladircan [آ] خمین دا کند آدی.
خالا قیزلاریندان {اسکی تۆركجه ده بگین دیشی قارشى-	بلا دیده [ص] بلا گؤرموش، بلاچکمیش (ف: ~).
لینی کیمی ایشله نیردی، بو کلمه فارسجا یا گنچه رک	بلا ذری bilazəri [آ] عباسی خلیفه سی مقتدر طرفیندن خوراسان
بئیگم، بئیگوم شکلینده ایشله نیر، اینگیلیزجه ده ایشله نن	، خوارزم، و بولغارشاهی نی گؤرمگه گندیب و بو گزی
begom کلمه سی بو سؤزدن آلینمادی.	لری سفرنامه شکلینده یازدی، سونرالار مسعودی،
بگیمتای [آ] انسان آدی، باخ: بگیم + تای ^۷ .	اصطخری، و یاقوت او کتابدان تقلید اندیلر ^{۱۲} .
بگیم داغ [آ] دوه چی، ده داغ آدی ^{۲۴} .	بلا ستولا [آ] لا یومورتانین گلشیمه سینده بیر مرحله آدی.
بگیم قالا bəyim qala [آ] سؤلدوزدا کند و کندستان آدی.	بلا عکس biləkis [ظ] ترسینه اولاراق (ف: ~).
بل bəl [آ] اشارت، نشانه، ایم "بل اتمک: اشارت قویماق"	بلاغت [آ] ناطق لیک استعدادی، فیکرینی گؤزل و آیدین و
{ت (بلگو): نشانه، ایم، بلکه: (بلگو رَمک): بلیرمک، آچینغا	دۆزگون سؤزلر له افاده اتمه قابلیتی (ف: ~).
چیخارماق؛ (بلک): ارمغان؛ (بله مک): بولاماق، بلک له مک؛	بلا فاصله [ظ] آرا لیق سیز (ف: ~). immediately
(بللمک): بولاشماق؛ دیواندا یازیلان سؤزلرین اورتاق	بلا فرق [ظ، ع] فرق اتمه دن، سنجمه دن، باشدان باشا (ف: ~).
سؤزوبل اولمالیدیر، و چون آیری معنالی هر دؤرد کلمه	بلا قیدو شرط [ظ، ع] قیدسیز شرط سیز (ف: ~).
نین معناسیندا علامت و اشاره مفهوملاری واردیر لذا بل	بلا کنش [باخ] بلا دیده.
سؤزونون علامت و نشانه معناسی و بوسؤزون اصلی، قدیم	بلالی [ص] اذیت لی، بلایه دوشموش (ف: بلا دیده).
تۆركجه یه دایانیر؛ بومطلبه دایاناراق و "لی، سیز" اک لرینی	بلاماجی bulamacı [آ] زنجان دا کند آدی.
نظره آلاراق "بل" سؤزجو غوندن بللی و بلسیز (معلوم و	بلامانعت [ظ، ع] آرادا هنج بیر مانع اولمادان، انگل سیز (ف: ~).
مجهول) کلمه لری دۆزه له ییلیر، بو کلمه لر ییلرلی و	بلانک [آ، فر] آرا لیق، بوش یئر، بوشلوق (ف: بلانک).
بلیرسیز کلمه لر یله مُعادل اولاراق چوخراق ییلمیسل	بلانکیزم [آ] صینفی و کؤتله وی مُبارزه یوخ بلکه بالاجا
آلانلاردا ایشله نیر.	بالاجا مقصدلر له انقلابی دئوریک لره ایننان بیر خیردا
بلا bila [اک، ع] کلمه یه منفی مفهوم وئرن بیر اک، تۆركجه	بورؤروازی گؤروشو و نظریه سی (ف: ~). {۱۹ وئنجو عصیره
ده "سیز" اک، ینین مُعادلی "آرام: دینج/ بلاآرام: قرارسیز".	فرانسیز انقلابچی سی بلانکین آدیندان {
بلا bəla [آ، ع] اؤغور سؤزلوق، بدبختلیک (ف: بلا).	بلا واسطه [ص، ع] آراجی سیز، واسطه سیز (ف: ~).

بەلەۋەت belavac [آ] بېجار دا داغ آدى.	بەلەۋەت belavac [آ] بېجار دا داغ آدى.
بەلەۋەت [ظ] سۆز گىلىشى، آغىزدان چىخاراق، فى البداهه (فافي البداهه). extemporaneously	بەلەۋەت [ظ] سۆز گىلىشى، آغىزدان چىخاراق، فى البداهه (فافي البداهه). extemporaneously
بەلەۋەت belələk [آ] زىنجان دا داغ آدى.	بەلەۋەت belələk [آ] زىنجان دا داغ آدى.
بەلەت [آ] بىلگە، دىلەل.	بەلەت [آ] بىلگە، دىلەل.
بەلەتەن [خ] بىل+تەن؛ غەربى ھونلاردۇنمى اوردوباشى لاريندان.	بەلەتەن [خ] بىل+تەن؛ غەربى ھونلاردۇنمى اوردوباشى لاريندان.
بەلەمەك [اتەد] بەلەمەك ايشىنى گۆردۈرمەك، قۇنداق لاتماق.	بەلەمەك [اتەد] بەلەمەك ايشىنى گۆردۈرمەك، قۇنداق لاتماق.
بەلتىر [آ] انسان آدى، باخ: بەلتىرى/بەل+دىرى.	بەلتىر [آ] انسان آدى، باخ: بەلتىرى/بەل+دىرى.
بەلتىرى [خ] آلتاى تۆركلرى اىسكى اويماق بگ لرىندن.	بەلتىرى [خ] آلتاى تۆركلرى اىسكى اويماق بگ لرىندن.
بەلجە [آ] ايكى قاش آراسى.	بەلجە [آ] ايكى قاش آراسى.
بەلجىر [آ] بىل+چۇر؛ كۇمان خانلىغى دۇنمى اوردوباشى لاريندان.	بەلجىر [آ] بىل+چۇر؛ كۇمان خانلىغى دۇنمى اوردوباشى لاريندان.
بەلچىن [آ] بەلچىتى، ايز، دامقا.	بەلچىن [آ] بەلچىتى، ايز، دامقا.
بەلەدە beləde [آ، ع] تانىيان، تانىش، بىلەن، يىتەك (فا: بەلەدە).	بەلەدە beləde [آ، ع] تانىيان، تانىش، بىلەن، يىتەك (فا: بەلەدە).
بەلدەجى [آ] يول گۆستە رەن، يول تانىيان (فا: بەلدەجى).	بەلدەجى [آ] يول گۆستە رەن، يول تانىيان (فا: بەلدەجى).
بەلدەچىلىك [آ] يول گۆستە رەن، يول تانىما (فا: بەلدەچى بۇدەن).	بەلدەچىلىك [آ] يول گۆستە رەن، يول تانىما (فا: بەلدەچى بۇدەن).
بەلەك [آ] ايز، ايشارت.	بەلەك [آ] ايز، ايشارت.
بەلەدەت [آ، ع] بەلەدەلىك، تانىش لىق (فا: بەلەدەت).	بەلەدەت [آ، ع] بەلەدەلىك، تانىش لىق (فا: بەلەدەت).
بەلەدە [آ، ع] شەھەر ادارەسى (فا: شەھەردارى).	بەلەدە [آ، ع] شەھەر ادارەسى (فا: شەھەردارى).
بەلەدە عمارەتى [آ] باخ: تەرىز.	بەلەدە عمارەتى [آ] باخ: تەرىز.
بەلە [آ] باخ: بىل+ار [خ] آتلاى خان'ىن اۇلۇبابالاريندان.	بەلە [آ] باخ: بىل+ار [خ] آتلاى خان'ىن اۇلۇبابالاريندان.
بەلەتمەك [باخ] بىرلەتمەك.	بەلەتمەك [باخ] بىرلەتمەك.
بەلەرمەك [س، تا] گۆز آچىلى قالماق، باخ: بىرلەتمەك.	بەلەرمەك [س، تا] گۆز آچىلى قالماق، باخ: بىرلەتمەك.
بەلەسبەنە beləsbonə [آ] كۈچسەھنە دا كەند آدى.	بەلەسبەنە beləsbonə [آ] كۈچسەھنە دا كەند آدى.
بەلسەم/بەلسەن [باخ] بەلەزمە.	بەلسەم/بەلسەن [باخ] بەلەزمە.
بەلسىز bəlsiz [ص] بەللىرىسىز، بەلگىسىز، بەللى اۇلمايان (فا: مەھەل). unknown	بەلسىز bəlsiz [ص] بەللىرىسىز، بەلگىسىز، بەللى اۇلمايان (فا: مەھەل). unknown
بەلسىز ائىلەم [آ، دىلەب] اندىلگەن ائىلەم، مەھەل فەل (فا: فەل مەھەل). Passive verb	بەلسىز ائىلەم [آ، دىلەب] اندىلگەن ائىلەم، مەھەل فەل (فا: فەل مەھەل). Passive verb
بەلسىز دىيەشمەز [آ] مەھەل دىيەشمەن (فا: مەتغەير مەھەل).	بەلسىز دىيەشمەز [آ] مەھەل دىيەشمەن (فا: مەتغەير مەھەل).
بەلسىز سۆيۈلۈ/سۆيۈلۈس بەلسىز [آ] مەھەل النەسب (فا: مەھەل النەسب). of an unknown	بەلسىز سۆيۈلۈ/سۆيۈلۈس بەلسىز [آ] مەھەل النەسب (فا: مەھەل النەسب). of an unknown
بەلسىز صەفت [دىلەب] نەتجەلىك و نەتجەلىگى آچىقچە بەللى اۇلمايان صەفت "بىر نەتجە، بىر سىرا، باشقا".	بەلسىز صەفت [دىلەب] نەتجەلىك و نەتجەلىگى آچىقچە بەللى اۇلمايان صەفت "بىر نەتجە، بىر سىرا، باشقا".

بەلسىز زىمىر [آ] يىزى بەللى اۇلمايان زىمىر "كىمىسى، بەعضىسى، يىرى".	بەلسىز زىمىر [آ] يىزى بەللى اۇلمايان زىمىر "كىمىسى، بەعضىسى، يىرى".
بەلسىز آد [آ] بەللى اۇلمايان بىر شەئىن آدى "مەنە بىر مەداد گەتەر" (فا: اسم نكره).	بەلسىز آد [آ] بەللى اۇلمايان بىر شەئىن آدى "مەنە بىر مەداد گەتەر" (فا: اسم نكره).
بەلسىزلىك [آ] بەلسىز اۇلما وەضعەتە، مەھەلەت (فا: ابهام).	بەلسىزلىك [آ] بەلسىز اۇلما وەضعەتە، مەھەلەت (فا: ابهام).
state of being unknown. ambiguity	state of being unknown. ambiguity
بەلەشدىرمەك beləşdirmək [س، باخ: بۇلماق] بۇلەشدىرماق (فا: آلودە كەردەن).	بەلەشدىرمەك beləşdirmək [س، باخ: بۇلماق] بۇلەشدىرماق (فا: آلودە كەردەن).
بەلەشمەك [س] بۇلەشماق، بۇلەنماق (فا: آلودە شەدن).	بەلەشمەك [س] بۇلەشماق، بۇلەنماق (فا: آلودە شەدن).
بەلشۈيەك bolşoik [آ] ماركسىزم لىنىنىزم تئورىسىنىن و كەركەتلىنىن يانلىسى (فا: بەلشۈيەك). bolshevik	بەلشۈيەك bolşoik [آ] ماركسىزم لىنىنىزم تئورىسىنىن و كەركەتلىنىن يانلىسى (فا: بەلشۈيەك). bolshevik
بەلە belə [آ، ع] اۇدما، (فا: بە).	بەلە belə [آ، ع] اۇدما، (فا: بە).
بەلەجەب beləcəb [ص، ع] عەجەب (فا: بە). wonderful	بەلەجەب beləcəb [ص، ع] عەجەب (فا: بە). wonderful
بەلغار [باخ] بۇلغار.	بەلغار [باخ] بۇلغار.
بەلغەم [آ، ع] بۇغازدان چىخارىلان دىشقى، ھاىخىرىق (فا: بەلغەم).	بەلغەم [آ، ع] بۇغازدان چىخارىلان دىشقى، ھاىخىرىق (فا: بەلغەم).
بەلغەم آتماق [ل] گۆرۈلمەككە اۇلان بىر ايش و سۆز اۆزە رەنە قۇشقو و شەك اۇياندىرماق اوچون سۆز سۆيەلمەك.	بەلغەم آتماق [ل] گۆرۈلمەككە اۇلان بىر ايش و سۆز اۆزە رەنە قۇشقو و شەك اۇياندىرماق اوچون سۆز سۆيەلمەك.
بەلغەم اوتۇ [آ، بى] دەرمان اۇچون يارارلانغان، اۆست كۆكلرى كۆكۈمسۈر گۆدەلەپ تەماملانغان، يىر اۆستۈ گۆدەلەرى ايسە يىرەن آلتىندا تۇپ دەستە شەكلەندە ائشەگە چىخەش، عادەتتا قۇل بۇدەق لى بىر يىتەگى.	بەلغەم اوتۇ [آ، بى] دەرمان اۇچون يارارلانغان، اۆست كۆكلرى كۆكۈمسۈر گۆدەلەپ تەماملانغان، يىر اۆستۈ گۆدەلەرى ايسە يىرەن آلتىندا تۇپ دەستە شەكلەندە ائشەگە چىخەش، عادەتتا قۇل بۇدەق لى بىر يىتەگى.
بەلغەم داشى [آ] دامارلى و يارى سايدام بىر نەوع داش.	بەلغەم داشى [آ] دامارلى و يارى سايدام بىر نەوع داش.
بەلغەم مزاج [ص، ع] سۆيۈق قانلى (فا: بە).	بەلغەم مزاج [ص، ع] سۆيۈق قانلى (فا: بە).
بەلغور [باخ] بۇلغور.	بەلغور [باخ] بۇلغور.
بەلغۇر belğur [آ] مەشەد دە كەند آدى.	بەلغۇر belğur [آ] مەشەد دە كەند آدى.
بەلغەزەن belqəzən [آ] سەلماس دا كەند آدى.	بەلغەزەن belqəzən [آ] سەلماس دا كەند آدى.
بەلقىس bilqeys [آ] دىنى داستانلار گۆرە صەبا اۆلەكە سىنىن مەلەكەسى (فا: بە). Queen of Sheba	بەلقىس bilqeys [آ] دىنى داستانلار گۆرە صەبا اۆلەكە سىنىن مەلەكەسى (فا: بە). Queen of Sheba
بەلقىس [آ] تەكەن تەپە، زىنجان دا داغ آدى. اردىبىل دە كەند آدى.	بەلقىس [آ] تەكەن تەپە، زىنجان دا داغ آدى. اردىبىل دە كەند آدى.
بەلگ/بەلگە [آ] ۱-قۇنداق بىزى، بەلەمە سارغىسى (فا: قۇنداق) swadding clothes ۲-قۇلاۋۇز، رەبەر ۳-ھەدە، ۴-	بەلگ/بەلگە [آ] ۱-قۇنداق بىزى، بەلەمە سارغىسى (فا: قۇنداق) swadding clothes ۲-قۇلاۋۇز، رەبەر ۳-ھەدە، ۴-
[تا] اۇخ ساداغى، اۇخ قاپى (ت: ارمغان؛ دىوانداكى مەنا بۇنا دايانەر كى مەمۇلا ھەدەنى بىر پارچە ياپا بورويوب بىرىنە	[تا] اۇخ ساداغى، اۇخ قاپى (ت: ارمغان؛ دىوانداكى مەنا بۇنا دايانەر كى مەمۇلا ھەدەنى بىر پارچە ياپا بورويوب بىرىنە

وئرلر ووبو اوزدن اونا بلك دئيلير^۱.

بلك *bələk* [خ] سلجوقلو تورک لریندن آرتوق بگین باجی اوغلوسونون آدیدیر، م ۱۳جو یوزیل خاج ساواشلاریندا، بلك آدليم قهرمانلاردان ایدی^۲؛ آرتوق اوغوللاری دؤنمی دیاربکر/دیاربخیر والیسی؛ قیرقیزلارین، توقای، بوقو اویماقلاری اولوبالاریندان^۳.

بلك باغی [آ] اوشاق بلگینی باغلاماغا اؤزل باغ(فا:قنداق).

بلكا [آ،خ] انسان آدی، ییلگه، عالیم(تکین، بگ)^۴.

بلکلنمک [باخ] بلنمک.

بلکلهمک [باخ] بلهمک.

بلکلیه *bilkülliyə* [ظ،ع] تاماميله، بوتونلوکله (فا:بلکل).

بلکه / **بلکی** *bəlkə* [ظ،با] اولاییلیر، اولاییلیسن، اولاکى، اولسونكى، اولسا، احتمالا (فا:~). {ع 'بل' + فا 'که'}

بلکۆ [آ،ت] ۱-بلگه، علانت، نشان؛ ۲-سینیر داشی، سینیر توپراغی ۳-اوزوک داشی، نشانه^۵.

بلکۆتای [تا] چنگیزخان'ین بابایی آنایری قارداشلاریندان^۶.

بلگۆرمک *bəlgürmək* [س،ت] مییدانا چیخماق.

بلگه *bəlgə* [آ] سند؛ بیر گرچگه تانیق لیق ائندن هر شئی، (فا:سند). {ت'بلگو': نیشانه، ایم، بلگه؛ 'بلگورمک': بلیرمک، آچیغا چیخارماق}.

بلگه تکین / **بلگه تیگین** [خ] غزنه لیلردؤنمی اوردوباشی لاریندان^۷.

بلگه سل [آ،ص] بلگه لی بیر فیلم یاییر قونو (فا:مستند).

بلگه سل چی [آ] بلگه سل فیلم چکن، بلگه سل فیلم اوچون چالیشان کیمسه (فا:مستند کار).

بلگه سل چی لیک [آ] بلگه سل چی نین گۆردوغو ایش.

بلگه سل فیلم [آ] بلگه لره یه دایالی فیلم، مُستند (فا:فیلم مستند).

بلگه شیر *bəlgəşir* [آ] قئیدار دا کند آدی.

بلگه گنچر [آ] فاکس، یازیلی بلگه نی تلفن واسطه سیله یوللایان آراج.

بلگه لندیرمک [ل] بلگه ایله تانیماق.

بلگه لنمک [بل] ۱-بلگه له مک ایشی گۆرولمک (فا: مستند-شدن) ۲-نشانلانماق، نشان قویماق (فا:نشاندار شدن).

بلگه له مک [ل] ۱-بیر شئین دؤغو اولدوغونو بلگه ایله

گۆسترمک (فا:مستند کردن). ۲-نشان لاما، آداخلیق گۆنذرک. ۳-کینه نشان قویماق (فا:نشاندار کردن).

بلگه له مه [آ] بلگه ایله گۆسترمه (فا:اثبات). **proving**

بلگه لی [ص] بلگه ایله اثبات لانان، آچیق آشکار (فا:مستند).

بلگه لی اندیلیمک [بل] بلگه ایله اثبات اندیلیمک، مُستند اندیلیمک (فا:مستند نمودن).

بلگه لیگ [آ] بلگه ساخلانان یئر، آرشیو (فا:بایگانی).

بلگی *bəlgı* [آ] بلیرتی، اشارت {ت'بلگو': نشانه}

بلگیت *bəlgıt* [آ،منطق] دوغرولانمیش و اثبات لانمیش سۆز،

برهان، دلیل (فا:برهان). **reasoning**

بلگیتای [خ] چنگیز خاقان'ین باخین یولداشلاریندان^۸.

بلگیت له مه [آ] قانیت لاما (فا:استدلال). **reasoning**

بلگی سیز [ص] بلیرتی سی اولمایان، اشارت سیز (فا:نامعین).

بلگی سیز صفت [آ] بلیر سیز لیک صفتی. (فا:صفت نامعین).

بلگی سیز عوضلیک [آ] غیر معین عوضلیک (فا:ضمیر نامعین).

بلگی سیز لیک [آ] بلیر سیز لیک، بلگی سیز اولما وضعیت.

بلگی له مک [ل] اشارت و علامت له گۆسترمک.

بلگی لی [ص] اشارت و بلیرتی یه دایانان، بیلر لی اولان.

بلگیم [آ] بیر نوع یمه لی اوت آدی، قیز آدی (فا:نام دختر).

بلگین [آ] کسین بیرشکیلده بللی اولان، آچیق (فا:معین شده).

بلگین لیک [آ] بلگین اولما دورمو، صراحت (فا:معینی).

بللتمک [ل] ییلدیرمک، اوزه چیخارماق، اؤیرنمه سینی ساغلاماق، بللهمه سینی ساغلاماق (فا:معین نمودن).

بللتمن [آ] اؤیره تیجی، بلله تیجی.

بللک *bəllək* [آ] حافظه، آلقى لارین و یاشانتی لارین

ییلینجده ایز بوراخماسی و ایزلرین ساخلانیلان یئری "انسان بللگی، ییلگی سایار بللگی" (فا:حافظه).

بللک ایتیمی [آ،طب] حافظه ایتیمی (فا:فراموشی حافظه).

بللک قاریشقیلیغی [آ،طب] حافظه قاریشیمی (فا:بهم ریختگی حافظه).

بللک لی [ص] حافظه لی (فا:حافظه دار).

بَلَنَد پرواز [ص،فا] بۇ یوک آرزولاردا اولان (فا:بَلَنَد پرواز). بَلَنَمَك belənmək [س] ۱-توْزا و توپراغا بولاشماق. ۲-	بَلَلْگَینِ ایتیرمک [س] حافظه سینی ایتیرمک (فا:حافظه ازدست دادن).
[بل] قونداقلانماق، باغلانماق. to be swaddled {ت'بَلَلْمَك: باتماق، بولاشماق؛ تا}	بَلَلْمَك [بل] ۱-بللی اولونماق (فا:معین شدن). ۲-بلله مک ایشی گؤرولمک.
بَلُوْف [آ،این] قماراویونلاریندا الینده کی کارتی اولدوغوندا باشقا گؤسترمه ایشی، آلدادیجی حرکت و داورانیش (فا:~). بَلُوْک blok [آ،این] 'باخ:بؤلْمَك [بؤلْمَك، باقیم، بیرلشمه، نتیجه بؤلْمَلدن دۆزه لن بیر لیک (فا:بُلوک). bloc	بَلَلْنِمِش [ص] بللی اولموش (فا:معین شده). بَلَلْه bəllə [آ] چۆرگین ایچینه مختلف ینمکلر قویوب و اونو ساندویچ کیمی دوزلدیب یتیلن دۆرمک، دورمک، چۆرک بلله سی (فا:لقمه). morsel {بله مک+له}.
بَلُوْک لاشماق [س] بُلُوْک حالینا گلْمک. بَلُوْک نُوْت [این] 'باخ بؤلْمَك [نوت دفترى].	بَلَلْه تیجی [آ] اؤیره تیجی، بَلَلْتَمَن. بَلَلْه مک [س] اؤیر له مک، اؤیره نیب عاغیلدا توتماق "درسی بلله مک". {باخ: بل، بلگه}
بَلُوْکاز blokaj [آ،این] 'باخ:بؤلْمَك [بلوکه اتمه ایشی، حرکتینه انگل اولما، قوشاتما، دۆردورما، دۆندورما، توتما^{۲۱۸} (فا:~). بَلُوْکه blukə [آ،این] 'باخ بؤلْمَك [ایشله نیلمه سی اؤنلنمیش، ال قویولموش (فا:~).	بَلَلْه لَه مک [ل] بلله توتماق، دۆرمک له مک. بَلَلِی belli [ص] معلوم، آیدین، آشکار، آچیق، بلیرلی (فا: مشخص، معلوم). distinct, known {باخ: بل، بلگه}
بَلُوْجین belucin [آ،این] بیرنوع گۆی و قابا پامبوق لی قوماش (فانوعی پارچه). blue-jeans بَلُوْر [باخ] بؤلور.	بَلَلِی ائتمک [ل] آیدین لاتماق، آیدین لاشدیرماق. بَلَلِی ائیلَم (فعل) [آ،دیل ب] معلوم فعل. active verb
بَلُوْر [آ] باخ:بؤلور، توخوما کؤینک (فا:بلوز). blouse بَلْه bələ [آ] باغ و حیاطین گنجیش یتری، باخ:بره.	بَلَلِی اولماق [س] آیدین لانماق، بیلمک. بَلَلِی باشلی [ص] 'معین، آیدین "قوناقلارین بللی باشلی آدمی یاشاریگ ایدی".
بَلْه بۇیورت ائله مک [ل] چئینه مه میش اودماق، بیر ایشی دقت سیزجه گۆرمک {بلله+بؤیورمک} ۵. بَلْه کۆن [آ،بی] اۆزه ری سیخ توکلرله اؤرتولو و بوزومتول یاشیل رنگلی بیر ایلیک اوتسؤو یتگی.	بَلَلِی بلسیز [ظ] بللی بلسیز، یاری بللی یاری بلسیز. بَلَلِیسِز [ص] تا بللی اولمایان، بیلمه مه ین.
بَلْه مک bələmək [ل،تا] قونداق لاما، هریر شئی بیر پارچا و بۇخجایا بۆکمک (فا:قنداق کردن). to swaddle ۲-باخ: بؤلماق. {ت: ۱-قویون مله مک. ۲-قونداق لاما. ۳-بؤلشدیرماق}.	بَلَلِک [آ] اشارت، مارک، بلیرتی (فا:اشاره گر). بَلَلِی کیمسه لی جمله [آ،دیل ب] بللی شخص لی جمله (فا:جمله با شخص معین). definite personal
بَلْه جیک bələcuq [آ] خوی دا کند آدی {بیلله/بئل++} جیک: گنچد و بالاجا داغ اتگی معنا سیندادیر. بَلْه سور bələsur [آ] خوی دا کند آدی {بیلله/بئل++} سؤز: گنچد و حصارلی داغ اتگی معنا سیندادیر..	بَلَلِی لَه مک [ل] آیدین لاشدیرماق (فا:مشخص کردن). بَلَلِی لی [ص،تا] بللی اولان، بیلمن، آچیق آشکار.
بَلْه مِیر [باخ] آجیمیق اوتو {باخ: بلیم}. بَلْه وس bolhəvəs [آ،فا،ع] چوخ هوسلی.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.
بَلَن bələn [آ،تا] ۱-گدیک، داغ بئلی، داغدا یوکسک گنچید "ائیواز کوراولغونان برابر هایلادی بلن دن آشیردی" (فا:گردنه) ۲-بۆزکلی قیلیچ کمری {بئل++ان} بئلن {بلن}.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.
بَلْه مِیر [باخ] آجیمیق اوتو {باخ: بلیم}. بَلْه وس bolhəvəs [آ،فا،ع] چوخ هوسلی.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.
بَلْه مِیر [باخ] آجیمیق اوتو {باخ: بلیم}. بَلْه وس bolhəvəs [آ،فا،ع] چوخ هوسلی.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.
بَلْه مِیر [باخ] آجیمیق اوتو {باخ: بلیم}. بَلْه وس bolhəvəs [آ،فا،ع] چوخ هوسلی.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.
بَلْه مِیر [باخ] آجیمیق اوتو {باخ: بلیم}. بَلْه وس bolhəvəs [آ،فا،ع] چوخ هوسلی.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.
بَلْه مِیر [باخ] آجیمیق اوتو {باخ: بلیم}. بَلْه وس bolhəvəs [آ،فا،ع] چوخ هوسلی.	بَلَلِی لیک [آ] بللی اولما وضعیتی (فا:بدهات). evidence بَلَم جرک bələm cərək [آ] مینودشت ده کند آدی.

بلیرسیز گنجمیش زامان [آ، دیل ب] حسّ اندیلن گنجمیش زامان، نقلی گنجمیش زامانین روایت شکلی (فا: ماضی نقلی با وجه روایت). **past indefinte perfect**

بلیرسیزلیک [آ] بلیرسیز اولما وضعیتى، مُبهمیت **ambiguity**

بلیرگین [ص] بلیرمیش، بللی اولان (فا: بارز، پیدا). **visible**

بلیرگین لشدیرمک [ل] بلیرگین حالا گتیرمک (فا: بارز نمودن).

بلیرگین لشمک [س] بلیرگین وضعیتیه گلمک (فا: بارز شدن).

بلیرگینلیک [آ] بلیرگین اولما وضعیتى.

بلیرلشمک [س] بلیرگین وضعیتیه گیرمک.

بلیرلنمزجی [آ] بلیرلنمزچیلیک یانلیسى، اندیشترمینست.

بلیرلنمزچیلیک [آ] اولای وحادثه لرین علت سیز اولای یيله جگینه ایتانان بیر دکتیرین، انسان اراده سینی هنج بیر شرطه باغلی اولما دیغینی ساوونان بیر گؤروش، ایندیشترمینیزم.

بلیرلنمزلیک [آ] بلیرلنمز وضعیتى، بلیرسیزلیک، بلسیزلیک.

بلیرلنمک [بل] بللی اولونماق.

بلیرله مک [ل] بیر شئیى بللی ائتمک.

بلیرله نیم **bəlirlənim** [آ] بلیرلی وضعیتیه گلمه ایشی، گر کدیریم، دیشترمیناسیون (فا: دترمیناسیون).

بلیرله نیم جی [آ] بلیرله نیم جیلیک یانلیسى، گر کیرجی، دیشترمینست (فا: دترمینست).

بلیرله نیم جیلیک [آ] هر اولای و اتفاقین باشقا اولای لارین گرک لی و قاجینیلماز بیر سونوجو ایلری سۆن اؤیره تی و دؤکتیرین، گر کیرجیلیک، دیشترمینیزم (فا: دترمینیزم).

بلیرلی [ص] بللی، مُعین (فا: معین). **determined**

بلیرلی بلیرسیز [ص] آزچوخ بللی، یاری بلیرگین.

بلیرلی گنجمیش زامان [آ، دیل ب] دؤیولما یان گنجمیش زامان، حسّ اندیلمه یین گنجمیش زامان، شهودی گنجمیش زامان "آلدی، ووردو" (فا: ماضی شهودی **past definte perfect**

بلیرلیلیک [آ] بلیرلی اولما وضعیتى.

بلیرلمک **bəlimək** [ل] ۱- آچینا چیاخارماق، بللی ائتمک. ۲- [س] بللی اولماق. {ت' بلگورمک، دده}

بلیط **bilit** [آ] بیرمجلس و یثره گنجیش بلگه سی (فا: ~) **ticket**

بلیغ **bəliğ** [ص] بلاغت لی، اییی دانیشان.

بلی **bə'li** [فا] اثوئت (فا: بله). **yes**

بلیت **bəlit** [آ، منطق] متعارفه، آکسیوم، اؤزو آپ آچیق اولان و اوییری شئی لره دلیل و دایاق ساییلان: "تۆم پارچالارین هر بیریندن بؤیوکدور" سۆزو بیر بلیت دیر.

بلیتگن [آ، منطق] بلیت لر سیستمى.

بلیتله مک [ل، منطق] ۱- بلگه یه دایاناراق اورتایا قویماق. ۲- بلیتله مه قورام و نظریه سینی اورتایا قویماق.

بلیتله مه [آ، منطق] بلیتله مک ایشی، تۆمدن گلیشیمجی بیر بیلیمه اساس اولاجاق بلیت سیستمى.

بلیتله نه بیلیرلیک [آ، منطق] بلیتله نه ییلن قورام.

بلیرتج **bəlırtəc** [آ] ۱- بلیرتی، گؤسترگه (فا: علامت) **sign**

indicator ۲- [دیل ب] ظرف.

بلیرتگن **bəlırtgən** [آ] سوویوت بیر شئی و قاورامین سمبولو اولان وارلیق، آبلشم. ۲- [دیل ب] گؤسترگه.

بلیرتمک **bəlırtmək** [ل] بلیرلی وضعیتیه گتیرمک، تصریح ائدیرمک، آچیب گؤسترمک (فا: تصریح کردن).

بلیرتمه [آ] تصریح **assigning**

بلیرتمه باغلاچ [آ، دیل ب] آیدین لادان باغلائیجی (فا: رابط مشخص). **modified congunction**

بلیرتن **balırtən** [آ، دیل ب] آدی تاماملایان کلمه، مضاف الیه "گؤزل کند". (فا: مضاف الیه).

بلیرتی **bəlırtı** [دده] علامت، نشان (فا: نشانه). **target**

بلیرتی سیز [ص] بللی اولما یان.

بلیرتیک [فلسفه] آچیق، بللی (فا: صریح).

بلیرتی لو [آ] علامات (فا: علامات). **marks**

بلیرتیلیمک [بل] بلیرلی و بللی اندیلیمک، بلیرتیلیمیش اولان (فا: مشخص شدن).

بلیرتیلن [آ، دیل ب] مضاف "بیر نچه کیشی گلدى جمله سینده کیشی سۆزو بلیرتیلن دیر" (فا: مضاف).

بلیرتیلی [ص] بلیرتی سى اولان.

بلیرتیلی نسنه [آ، دیل ب] بلیرتمه وضعیتینده اولان نسنه، صریح مفعول (فا: مفعول صریح).

بلیرسیز [ص] بلسیز، بللی اولما یان، بلیرلی اولما یان (فا: مجهول

بلیک bəlik [آ،ت] ۱- یارا یوخلاماق اوچون یارارلانیلان میل.	بنت bint [آ،ع] قیز (فا:~).
۲- فیتیل، قندیل فیتیلی.	بنجه [باخ] منجه.
بلیم bəlim [آ] تاخیل کولشی، ایری و چوخ دؤیولمه میس	بنچاق [باخ] بوئچاق.
سامان (فا: پوشال). stuffing or packing (material)	بندبند bəndənd [آ،فا] ۱- رابط، باغلاچ، بوغوم "بیریرینه بندله- مک". ۲- بالاجا سد و آتیز "سویون قاباغینا بند ووردولار".
{بله مک دیواندا قونداق لاماق، بولاماق و بولاشدیرماق	۳- وورقون، وورولموش "قیزا بند اولوبدور". ۴- بیر یازیلی
معناسیندا گلیب، بلیم سوزو، تاخیلین بولاشیجی و	آتلاشmada بؤلوم لرین هریری. ۵- معمولا شعرلرده بیث
بورویوجو بؤلومو اولماغینا سبب بو فعللهباغلیدیر{.	معناسیندا ایشله نیر "اؤچ بند شعر: اؤچ بیث شعر" (فا:~).
بلینداز blindəz [آ،فر] سیغیناق یرتی، قورونمالیق (فا: سنگر).	بند... [آآ] تک ویا ترکیبی حالدا یر آدی اولاراق ایشله نیر،
بلینگ bəling [آ،ت] دوشمان گلمه سی اوزوندن خالقا	باخ: یرآدلاری (ان آزی ۱۳ آد سایماق اولار).
دوشن اؤرکونتو و قورخو.	بند آلماق [س] بیر ایشده دایانماق، دوزماق، قرار تاپماق.
بلیه bəliyə [آ،ع] فلاکت، کدر (فا: مصیبت).	بند ائتمک [ل] بیر ایشه باغلاماق. ۲- عاشق ائتمک.
بم bəm [آ،فر] چالقی د یوغون (آشاغی) سس، زیل سسین	بند اولما (بند اولما یین) [با] فیکیر وئرمه یین، اهمیت وئرمه یین.
قارشى سسى (فا: بم). bass, deep sound	بند اولماق [س] بیر ایشدن یاپیشماق، ایلشیمک، باغلانماق.
بمبه چه bəmbəçə [باخ] بومباجا.	۲- عاشق اولماق، وورولماق، برک سئومک.
بمبه چه له مک [باخ] بومباجا لاماق.	بند بره [باخ] بت بره.
بم بیاض [ص، تو+ع] آب آغ، توم آغ، آغ آپیغ (فا: سفید).	بند بند [ص] بوغوم بوغوم (فا: بندبند). joint by joint
بم تئلی [آ] چالقی آلت لرینده ان بم سس چیخاران تئل.	بندۀ تبریزی [یا زار] میرزا محمد رضی زینت التواریخ کتابی
بم تئلینه باسماق (توخونماق) [ل] بیرینین ان چوخ قیزاجاغی	نین یازاری تورکجه شعرلری واردیر.
سوزو سؤیله مک و یا ایشی گؤرمک.	بندر [آ،فا] ۱- سو یولو، گپیچیت. ۲- سولیمانی (فا:~). port
بملشدیرمک [ل] موسیقی ده سسینی بم ائتمک (فا: بم کردن	بندرگز bəndərgəz [آآ] گلستان اؤستانی شهرلریندن
صدا در موسیقی). to lower one's voice	اولاراق ش ۱۳۸۵ ده گئل نفوسو ۴۶۰۰۰ نفر و شهر نفوسو
بملشمک [س] آلاچاق سسله چالینماق (فا: بم شدن). to	۱۸۰۰۰ نفر ایدی، بوشهر تورکمن شهری سایلیر،
become/ to get lower (of voice)	بندر شاه [آآ] ایرانین مازندران اؤستانیندا بیر شهر آدی.
بمول bəmol [آ،موزیک] بیر سسین یاریم تون قالین راق	بندر شاه- گران بؤلگه سینده تورکمن کندلری [آآ] سیجوال
اولماسینی گؤسترن اشارت.	(۴کد * ۲۰۰۰)، نیاز (۵کد گ * ۳۰۰)، سیاه آب (۷کد گ
بن bən [ض / ت] باخ: من (فا: من). I	* ۱۰۰)، قاراقاشلی (۹کد * ۱۷۰۰)،
بن ایچینجی [باخ] من ایچینجی.	بندرگاه [آ،فا،شع] سولیمانی (فا: بندرگاه).
بن بنجی [باخ] من منجی، اوزونو اؤون.	بندری بگی bəndəri begi [آآ] م ۱۶ جی یوزیلده، آنادولودا
بنّا bənnā [آ،ع] تیکیتمی دؤزلدن اوستا، تیکیتمی اوستاسی (فا:~)	آت چکن تورک بیر لیگینه منسوب بیر بوی آدی ^{۸۵} .
بناب [باخ] بیناب.	بندله مک / بته مک [ل] ۱- باغلاماق، یاپیشدیرماق. ۲- باشندان
بنازی bənāzi [آآ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانچ بویو ^{۲۰۹} .	سووما تیکمک و باغلاماق، یونگول جه ایلشیدیرمک. ۳-
بنّالیق [آ] بنّانین ایشی وپشه سی (فا: بنایی).	دیرسیز بیر شئی حیل و دؤن له باها قیمته بیرینه ساتماق.
بنای bənāy [آآ] منیم گؤزل آییتم، قیز آدی (فا: نام دختر).	

ب Bb	اړك سۆزلوټو	۵۶۲	آذربايجان تۆركجه‌سی	ب Bb
	بئزرسىزلىك [آ] بئزرسىز اولما وضعيتى (فا:بى شباھتى).		بندەم [آ،فا،تو] ميوە ساپلاغى (فا:بند).	
	بئزولىك [آ] بئزىر اولما وضعيتى، اوخشارلىق، اويقون لوق (فا:شباھت). similarity		بندووان بۇرنو [آ] على بايراملى، دا يئر آدى ۲۴۰.	
	بئزى [ض، ص] اوخشارى.		بندە [آ،فا] قول، كۆلە (فا:بندە).	
	بئزىش [ص، تا] ائش، بئزى.		بندەچىمك [ل] حركت ائتمە سىنە مانع اولماق.	
	بئزىشمىزلىك [آ] بىر كلمە دە اولان عىنىيە ويا بئزە رى سسلرين بىرىنىن دىيىشك ليگە اوغراماسى، دىسيمىلاسيون "شارلاتان و شاللاتان كىمى سۆزلردە".		بندەچىلىك [آ] بندە ليك، كۆلە ليك، قوئلوق.	
	بئزىشمەك benzəşmək [س] بىر بىرىنە بئزەمك.		بندەتېرىزى [يازار] ھـ ۱۳ جو يۆزىل دە ياشاياراق تۆركجە شعر لرى واردير (فا:~) ۱۴۱.	
	بئزىشمە [آ] ۱-بئزىشمەك ايشى. homology ۲- [آ،ديل ب] تشابھه (فا:تشابھه). assimilation		بندەدۆشمك [س] يۇنانماق، لنگىمك، تآخيرە دوشمك.	
	بئزىك benzək [آ] بىر نوع كۆچرى قوش، قىز آدى (فا:نام دختر)		بندەسالماق [ل] گىرە سالماق .	
	بئزول benzol [آ،فر] بئزىن و تولوئن قارىشماسىندان الە گلەن آخار ياخيە (فا:~).		بندەگان [آ،فا،شع] قوئلار، كۆلەلر (فا:بندە ھا).	
	بئزەنى benzəti [آ] باخ: بئزە تيش (فا:تشىبە).		بندەگى [آ،فا،شع] قوئلوق، كۆلە ليك (فا:بندە گى).	
	بئزە تىجى [آ] باخ: بئزە دىجى.		بندەليک [آ] كۆلە ليك، قوئلوق.	
	بئزە تيشى [آ] بئزىتمە، بىر شىئى باشقا بىر شىئە بئزىتمەك ايشى.		بندىر [آ] آلا تۇر كا چالقى آلتى ۲	
	بئزە تىلمەك [بل] بئزىتمەك ايشى گۆرۈلمەك. اوخشادىلماق، اويقونلاشدىر يىلماق (فا:تشىبە شەدن).		بندىكجە [آ،بى] يىتملىك كىمى يىتمە لى بىر يىتگى ۲۳.	
	بئزە دىجى [ص] بئزە دەرەك دوزلدن (فا:تشىبە كىندە).		بندىلى [آ] خوى دا كىند آدى (مىندىلى: مىندىل چوڭ اولان يئر).	
	بئزە دىلمەك [باخ] بئزە تىلمەك.		بندىوان [آ،دا] وۇرقون، بىرى اوچون مۇعطل اولما، بىرىنىن قوئلوغوندا حاضر اولما "من سىنىن بىندىوانىنام ھارا دئسن گئىدك، جان قوشو خا لاردا بىندىوان اولور".	
	بئزە ريش [باخ] بئزە ييش.		بئزىن [آ،فر] معدن كۆمۈر قۇرانى. C6H6	
	بئزە شىك [ص] بئزىشمە اۆزل ليگى گۆستە رن (فا:تشابھه).		بئزىتمەك benzətmək [ل] اوخشاتماق (فا:تشىبە كىردن).	
	بئزە شىم [آ] بئزىرلىك، اوخشارلىق (فا:مشابھت). analogy		{ت:مىنگىزىتمەك، سن 'بىنگىزىتمەك'}	
	بئزە شىم اورانى [آ] بئزەمە نىسبى (فا:نسبت تشابھه).		بئزىتمە۱ [آ] اوخشاتما (فا:شىبە ساز). dramatist	
	بئزە مز [آ] اوخشاماز (فا:غىر شىبە).		بئزىتمە۲ [آ،يازىن] اوخشارىش، بو نوع شعر دە بىر شىئى آيرى شىئە بئزەدەرك معنانى مشخص جەتە يۇنلندىرەمك ايسىتىر، قورولوشجا ھر نوع ھجادران تشكىل تاپايلىر، اۆرنك "كىپىرگىن اوخونا قاشىن يايىنا. عاشقىن سىنە سى سىپىر دئدىلر. نىسىمى"، يىئەدە بدىعى بئزىتمە نۇعوندا بئزىتمە نۇعو كىمى فقط چوخ تازا و بدىعى سۆزلردن استفادە ائدەرك شاعر شعر قوشور ۷۳، ۷۴.	
	شىبە بودن). { 'بىنگىزەمك'، 'بىزىز'، 'بىزىزەمك'، 'بئزەمك' }		بئزى [ص] اوخشار، بئزە يىن، تاي، اويقون (فا:مئل). like	
	بئزەمكلىك [آ] بئزىر اولما وضعيتى، اوخشاما (فا:شباھت).		بئزى شكىل لىر [آ،مت] آچى لارى ائشيت و قول بوي لارى خاص نىسبت لہ برابر اولان شكىل لىر.	
	بئزە مە [آ] اوخشاما، اويقونلاشما، تاي اولما (فا:شباھت).		بئزىسىز [ص] بئزىر اولمايان (فا:نادىر). rare	
	بئزە ييش [آ] اوخشاما (فا:شباھت) similarity {سن: 'بىنگىزەمك'}			
	بئزە ييش سىز [ص] بئزە ييشى اولمايان (فا:بى ھمتا).			

بَنزَه ييش سيزليک [آ] بَنزَشمه وضعيتى (فا:بى همتايى).

بَنزِين benzín [آ،فر] نفتين داميتيلماسيندان اله گلن رنگسىز

اوچوجو و اؤزل آغير ليغي ۰,۶۵ اولان آخيجى ماده (فا:~).

بَنزِين ايستاسيونو [آ] آراجلار بَنزِين وۇرولان يئر، بَنزِينليک.

بَنزِين پۇمپاسى [ل] بَنزِينليک ده بَنزِين وۇرولان يئر.

بَنزِين قابى [آ] باک fear

بَنزِينچى [آ] بَنزِين ساتان.

بَنزِين له مک [ل] بَنزِين وۇرماق.

بَنفشى bənəfs [ص،فا] باخ:موررنگى (فا:~) violet (colour)

بَنفشه [ص،فا] باخ: بَنوُشه.

بَنک bənk [آ] محکم، ايى قۇرۇنان.

بَنک bənək [آ] ۲-خال، لکه، گونشئين اوزونده گۇرسه نن

لکه (فا:خال). spot ۲- [آ] ۱-هَديه ۲-پاخير پارا ۳-

ايشله مه لى قُماش، ۱-ت: ۱-پاخير پارا. ۲-دانه؛ سن: ۱-

شراب ايچمکدن ياناغا دوشن قيرميز يلق. ۲-«مينگ» خال؛

بو کلمه بنيز/بنگيز سؤزلريله ايلگى ليدير چونکو اسکيلرده

ده سکه لر بير خاقانين ويا بير قوتسال شئين اوزو چکيله رک

دوزه ليردى يئنه ده اوزده کى خالدا اۇنون گۇرکملى

اۇلماغينا سبب بَنک آدلانيب، بونو آيرى ديللرده کؤکو و

معناسى ييلينمه ين سؤزلره باغلاماق اويقون گۇرونمور.

بَنک آلتونلو [ص] آلتون ايشله مه لى، آلتون بَنکلى.

بَنک چيچگى [آ،بى] بير ييتگى آدى، بير نوع قُماش.

بَنک لشمک [س] بَنک و خال حا ليئا گلکم (فا:خال خال شدن).

بَنک لَنمک [بل] بَنک و خال کيمى اۇلونماق (فا: ف.م).

بَنک لى [ص] بَنگى اۇلان، خاللى (فا:خالدار).

بَنگ/بَنگ اۇتو bəng [آ،بى] ۱-توخوموندان نارکوتیک ماده

حاضرلانا بير اوت، اۇيوشدورجو بير ييتگى، بَنگ اۇتو

(فا:گياهى مخدر) henbane ۲- [تا] حنيوانلارى اولاماق

اۆچون دۇزغا قويولان يئم {ت:بَنگو، مَنگو، باخ: بئين}

بَنگامبوز begamboz [آ،بى] بير ييتگى آدى. {باخ: بَنگ

اوتو}

بَنگاه bonqahə [آ،فا] مُختلف آل وئر لرى دوزنله ين يئر و

توکان (فا:~). instituiion

بَنگه رَک bəngərək [آ] باغرى (فا:زهره).

بَنگه رَگى پاتلاماق [آ] باغرى چاتلاماق (فا:زهره ترک شدن).

بَنگۆ/بَنگى bəngü [آ،ص] ۱-بَنگ دۆشگونو، بَنگ چکن. ۲-

سؤنو اۇلمايان، قاليجى، اۇلومسوز، ابدى. ۳-بير تورک

خالق اويونو ۴-انسان آدى کيمى ايشله نير، مثلاً جلال الدين

مينگه بئرئى (تارى وئردي)، خانيم آدى اۇلاراق: بنى/بانى

(دده قورقود داستانيندا: بانى چيچک)، (جناب هادى نين-

ياشادىغى کئنده) دلى بنى شکيلنده ايشله نير و بَنگۆ سؤزونون

دَيشميش شکلى اۇلاراق اينديسه بانو سؤزونه دؤنموش

کلمه دير. {ت:«مَنگى»؛ تورکجه بَنگ کلمه سيندن دوزه لهرک

بيرينجى معنادا فارسجادا ايشله نير، باخ: بئين}.

بَنگى/بَنگۆ... [آ] انسان آدى: ~چيچک، ~خان، ~قايا، ~تاش،

~توره، ~توغ، ~آر، ~اى، ~باى، ~سان، ~سو.

بَنگى سؤ [آ] ايچه نه سؤنسوز ياشام وئرديگينه اينانيلان و

افسانه لرده گنچن سؤ، آيى حيات.

بَنگى لشمک [س] سؤنسوزلۇغا قووشماق، ابدى لشمک،

اۇلومسوز لشمک. {باخ: بئين}

بَنگى ليک [آ] ۱-باشلانقيجى و سؤنو اۇلمايان وارليق،

اۇلمز ليک، ابدى ليک. ۲-سؤنسور و اۇلچولمز زامان

بَنگى له مک [ل] ابدى لشديرمک، اۇلومسوز لشديرمک.

بَنگيليک [آ] سؤنسوز لوق.

بَنگين [آ] ۱- ابديت، سؤنسوز لوق. ۲-مَرندده کئند آدى.

بَنلى [ص] خاللى (فا:خالدار).

بَنلى تيمور [خ] هۇلاکو خان ۲ين قارداشى (بَنگىلى تيمور).

بَنليک [باخ] منليک.

بَنليک ايتيمى [باخ] منليک ايتيمى.

بَنليکچى [باخ] منليکچى.

بَنگوداش bəngüdaş [آ] گۇي تورکلرده: تیکيلى داش،

گلجه گه قالسين دثيه تیکيلن يازيلى داش. ۴.

بَن مرکزچيلىک [باخ] من ايچينجى ليک.

بَنوُشه bənövşə [آ،بى،فا] بَنفشه گيللردن، قيسا و اۆرک

ييجيمينده ياپراقلارى اۇلان بَک ييتگى سى، قوخولو، مور

چيچگى (فا:بَنفشه). viola Tricolor. vio

بو [آ] سومر تاتاریچالاریندان، آتو، نون قیزی، قولاً ^{۲۱۱} .	بنووشه اوینو [آ] ۱- اوشاقلار آراسیندا بو سۆزلر له " بنووشه،
بوئابلند [آ] لنگران، داغ آدی (۶۶۹) ^{۲۴۰} .	بنده دوشه، ییزدن سیزه کیم دوشه" اوینانان بیر اوینو آدی
بوئول آباد [آ] خوی داکندی {۱۵۰ ایللیک یئنی کورد کنندی دیر}.	(فانوعی بازی بین کودکان). ۲- بیر نوع آذربایجان رقصی.
بوئین [آ، فر] مقرر، بوئین.	بنووشه گولو [آ، بی] چیچگی کیچیک، دیرماشییی بیر گؤل،
بوئیناژ [آ، فر] بیر فیلم ویا تئلی بیر مقرردهن اوئیری مقررده	گؤز دامارلارینی گؤجلندیرمه‌سی سانلییر (فا: بنفشه). <i>rosa chinensis, cephalaria syriaca</i>
سارما (فا: ~).	بنووشه گیللر [آ، بی] ایکی چنک لی، آیری تاج یاپراقلی،
بوپ [آ] پوکتر اوینونندا اوینونا گیرمک اوچون اورتایا	بش تاج یاپراقلی چیچک لری اولان، اورنک: هر جای
قویولان ان آر مقدار.	بنفشه، چؤل بنووشه سی، توکلو بنووشه، قوخولو بنووشه
بوت [آ] ۱- [این] قایق، کیچیک گمی. ۲- [فر] بیر نوع	(فا: جنس بنفشه ای). <i>violaceae</i>
آیاق قابی. ۳- [فا] صنم، باخ: بوت.	بنووشه یی [آ] بنووشه رنگلی.
بوتال [آ] پنجه نکلرده بیر پرنس آدی اولاراق کیچیک دوه	بنووشه لیک [آ] بنووشه اکیلیمش یئر (فا: بنفشه زار).
معنا لانییدیر، بعضا سانسکریتجه بودا سوزونه باغلانییر، البته	بنووش [ص] بنووشه رنگلی، بنووشه یی (فا: بنفشه ایی).
تورکجه بوغا سوزوده بو سوزدن اوزاق گورونمور ^{۲۱۹} .	بنووشه [آ] باخ: بنووشه. ۲- هشتری، اوجان، اردییل ده (دره)
بوتانیست [آ] ییتگی اوزمانی، ییتگی بیلیمنی (فا: گیاه شناس).	کند آدی؛ خانلار، دا چای آدی ^{۲۴۰} .
بوتانیک [آ، یو] باخ ییتگی بیلیمی (فا: گیاه شناسی).	بنه نیار [آ] جولفا، دا کند آدی ^{۲۴۰} .
بوتانیکی [آ] ییتگی بیلیمجی (فا: گیاه شناس).	بنی [آ، ع] اولاد، اوغو لار (فا: بنی).
بوجا [آ، ایتا لیانجا] گمی نین یئل آلما یان یانی.	بنی یکه <i>bəniyekə</i> [آ] اردکان دا کند آدی {بین+ه+ یشکه}.
بوجوق [آ، اسلاوجا] ح عیسائین دوغوم بایرامی .	بنی آدم [ع، آ] انسان اوغو لاری، انسانلار (فا: بنی آدم).
بوجی [آ، ایتا لیانجا] ایکی تکرلی بیر نوع ال آراباسی.	بنياد [آ] میانا، کیوی (ب: آباد)، هشتری ده (کندی) کند آدی
بوجیان [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بوئو ^{۲۰۹} .	{بین+یات: بویوک یئر له شیم یئری}.
بوختی [آ] بیر تورک بوئو، باخ: بابور ^{۲۰۹} . باخ: کورمانج.	بنی بشر [ع، آ] انسان (فا: انسان).
بوختلوق <i>boxtluq</i> [آ] بوئو آدی، باخ: کورمانج.	بنیز <i>bəni</i> [آ، تا] ۱- اؤز (فا: چهره، تمثال). <i>face</i> ۲-
بوخجا [باخ] بوخجا.	رنگ {ت «منگیز»؛ اوز، سن «منگیز، بنگیز»؛ بن سوزونه باغلیدیر}.
بودرون [آ، یو] تیکیتی نین یئر آلتی قاتلاری.	بنیزچی [آ] نقاش (فا: صورتگر). <i>designer, portraist</i>
بودوچ/بوئوج [آ، تا] آغاج وتورپراقدان دوزلمیش بالاجاتئستی	بنیزچیلیک [آ] بنیزچکمه (فا: صورتگری <i>protrait painter</i>
{باخ: پوتلوق}.	بنیزی آتماق [س] رنگی آتماق، اوزونون رنگی سولماق.
بودور [ص] کؤک و تیمیل، ائنینه گوره بوئو قیسا، تیخانز.	بنیزی ساراما [س] رنگی آتماق، اوزونون رنگی سولماق.
بودورپاس [آ، بی] ۱- آرپا یاپراق لاریندا بیر نوع ساییری لیق	بنیمسه مک [باخ] بنیمسه مک.
گؤبه لگی، بیر نوع ساده و ایلکل گؤبه لک نوعو (فا: قارچ).	بنیمسه ییش [آ] بنیمسه مه ایشی.
puccinia hordei ۲- بوئو ییتگی دن گلن بیر نوع خسته لیک.	بنیه <i>bonyə</i> [آ، ع] اساس، تمل.
بودور قالمق [س] قیسا بوئو و کؤک اولماق.	بواسیر [آ، ع] قالین باغیر ساق دامارلاری نین شیشمه سیندن
بودور لاشماق [س] قیسا و کؤک اولماق.	نتیجه اولان بیر خسته لیک (فا: بواسیر). <i>hemorrhidal</i>
بودور لوق [آ] قیسا و کؤک اولما وضعیتی.	

Bb ب	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۵۶۵	ارک سۆزلۆک	Bb ب
بۇدوسلاماق [ل،آ] ادولول، یو[آ] چیقلاماق، بلیرتمک.	بۇر bor [آ،تا] ۱-ایشلنمه‌میش داشلیق یثر، سرت و اکیلمه-میش توپراق. ۲-بوز رنگی؛ ۲-بورا، فیرتینا ۳-[خ] آتیلای خان'ین اۇلوبالاریندان ^۷ .		بۇرغان شکیلنده ایشلنمکده دیر و بۇرماق و بۇرولماق ائیلنمیدن آلینمیشدیر، باخ: بۆرۈمک.}	
بۇر bor [آ،فر] اتوم سای سی ۵، اتوم آغیرلیغی ۱۰،۸، یوغونلوق ۲،۴۵، طبیعت ده بۇراسیدی ویا بۇراتلار وضعیتینده اولان بیر ائلثمان.	بۇرا borat [آ،باخ:بۇران] آردیندان یاغیش یاغان برک یئل، یاغیشلی فیرتینا. مجازاً گۆجلو {بۇرماق سۆزوندن آلینان بیر سۆزدور} باخ:بۆرۈمک؛ بۇ کلمه‌نی بعضاً ایتالیانجا یازیلار، حال بۇکی تۆرکجه ده کۆکو بللی بیر کلمه دیر.}		بۇرانلاماق [س] ۱-بۇران قالخماق، فیرتینالی اولماق (فا:بۇران شدن). ۲-بورانلی هاوا یا دوشوب دۇنماق.	
بۇرا borat [آ،فر] بۇراسیدیله بیر اوکسیدین بیرلشمه سیندن دۆزه لن دۆز.	بۇرا ... [آ] بۇرا سۆزیله دۆزه لن انسان آدلاری:بۇرابای، بۇراتان، بۇراخان، بۇراداغ، بۇرادان، بۇراقام، بۇراقان.		بۇرانلی/بۇرانلیق [ص] کولک لی و قار یاغیش لی، قاسیرقالی (فا:بورانی).	
بۇرازان [آ] پوفله یهرک چالینان بیر نوع پرده‌سیز چالقوی آلتی. {۱-بورو سۆزونه باغلی‌دیر:بورو+سان، بۇرا کیمی ۲-بۇرا+سان: بورا و فیرتینا کیمی سسی اولان، باخ: بۆرۈمک.}	بۇراگیرای(خان) [خ] بۇرا+گیرای؛ قیریم خانلاریندان ^۷ .		بۇرانی borani [آ] ۱-بیر نوع یشمک، پشیریلیمیش اسفناج و بنزری گۆیلرین اوستونه یوغورت تۆکه ره ک دوزه لیر. ۲- [آ،بی] مختلف نوعلاری اولان قاباق بیتگی سی " آغ بورانی، ساری بورانی" (فا:کدوتبل، کدو حلوا یی). dish of cooked spinach and yogurt {بعضی عالیملر بو یشمگی بوغراخاننی سۆزونون قیساتیلیمیشی ییلیر لر، چونکی بو یشمگی قاراخانلیلارین خاقانی چوخ ایسترمیش}.	
بۇرازانچی [آ] بۇرازن چالان کیمسه.	بۇرات borat [آ،فر] بۇراسیدیله بیر اوکسیدین بیرلشمه سیندن دۆزه لن دۆز.		بۇرتلاجی/بۇتلاجی [آ،تا] گبه (دوه).	
بۇرازانچی باشی [آ] بیر چوخ بۇرازانچی نین بۇیوگو.	بۇرادیگه [آ] ماساللی، دا کند آدی ^{۲۴۰} .		بۇرتلاق [آ،تا] دوه بالاسی.	
بۇرازانچیلیق [آ] بۇرازانچی نین ایشی.	بۇرازان [آ] پوفله یهرک چالینان بیر نوع پرده‌سیز چالقوی آلتی. {۱-بورو سۆزونه باغلی‌دیر:بورو+سان، بۇرا کیمی ۲-بۇرا+سان: بورا و فیرتینا کیمی سسی اولان، باخ: بۆرۈمک.}		بۇرتلاماق [آ،تا] دوه بالالاماق.	
بۇراشان boraşan [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بۇرا+آشان: فیرتینا یا غالب گلن.}.	بۇرازانچی [آ] بۇرازن چالان کیمسه.		بۇرتوراساماق/بۇتوراساماق [آ،تا] ارکک ایسته مک(دوه).	
بۇراق [آ،باخ:بۇر] تاریمواو کینه الویریشلی اولمایان توپراق.	بۇرازانچی باشی [آ] بیر چوخ بۇرازانچی نین بۇیوگو.		بۇرتهچینه/بۇرتاچینا [آ] آلانقووا داستانیندا آدی گنچن بیر خانیم ^{۲۱۱} .	
بۇراق [آ] میصیر مملوکلاریندان بیر آد ^{۱۲} .	بۇرازانچیلیق [آ] بۇرازانچی نین ایشی.		بۇرج borc [آ] ۱-گری وثریلک اوچون آلینان پول، وثره سی و اؤدتمه سی گره کن پول ویا آیری شئی، وثره جک (فا: قرض). debt ۲-اؤده نیلمه میش وثرگی ۳-[مج] گۆزو، حاق و مینّت "سنه حرمت ائله مک منیم بۇرجومدور". {ت(بثرگو)، سن، تا؛ بو کلمه بثرمک (وثرمک) سۆزوندن آلینمالیدیر؛ بثرمک+گو، بثرگو، بثرجو، بثرج، بۇرج، همچنین فارسجادا ایشله نن بَرَج سۆزوده (غیرمتعارف خرج لر) بو کلمه نین دیشیلیمیش شکلیدیر، بو کلمه آوروپا دیللرینه ده گنچیدیر.}	
بۇراقولو/بۇراقولی [آ] انسان آدی، باخ: بۇرا+قؤلو.	بۇراشان boraşan [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بۇرا+آشان: فیرتینا یا غالب گلن.}.		بۇرج مینی آشماق [س] چوخ بۇرجو اولماق.	
بۇرالان [آ] ماکی دا کند آدی {۱-بۇرا و فیرتینالی یثر.}	بۇراق [آ] میصیر مملوکلاریندان بیر آد ^{۱۲} .		بۇرج آلان [ص] بۇرج ایسته ين (فا:قرض کننده).	
بۇران boran [آ] فیرتینا، کولک لی و قاریاغیشلی هاوا، قاسیرقا، توفان (فا:توفان). Storm {سن، بو کلمه بۇران و	بۇراقولو/بۇراقولی [آ] انسان آدی، باخ: بۇرا+قؤلو.		requesting a loan	

بۆرج وئون [آ] بۆرج اولاراق پول و یا آیری شئی وئون (فا: قرض دهنده). **lender, creditor**

بۆرجونو بیلیمک [س] گره کن ایشی یئرینده گۆرن آدام اوچون سؤیله نیر، بۆرجونو زامانیندا اؤده مک.

بۆرجونو قاپاتماق [ل] بۆرجونو اؤده مک.

بۆرجا [باخ] بؤرا.

بۆرجالی [آ] تبریز ده کند آدی {باخ: بارسیلر، بؤرو+چالی: دۆزلوکلرین و چالی لیقلارین قوردلاری، بارس لاری و جسور انسانلاری معناسیندادیر}.

بۆرخان [آ] انسان آدی، باخ: بؤرو+خان.

بۆرداق [آ] ۱- بسلنمیش، کؤک، بنجه ریلیمیش (فا: پروار). ۲- حیوانلارین باشی باغلی ساخلانیماسی اوچون تۆوله ده و پیه ده کیچیک اودا {بارینماق سۆزونه باغلی اولما لیدیر}.

بۆرداق لاما [آ] بوردادا باغلاما (فا: پرواربندی).

بۆرداق لاما [ل] بوردادا باغلاماق (فا: پرواربندی کردن).

بۆرداق لانماق [بل] بسلنمک، یتدیریلیب کؤکلدیلمک (فا: پرواربندی شدن).

بۆردو [آ، فر، بوردئا کس شهری آدیندان] ۱- موراچالان قیرمیزی رنگ ۲- بیر حسابین آیریتی لارینی گؤسترن جیز یقلار.

بۆردو [آ] اوزوم، آسما، بؤرلا.

بۆردو خاتون [خ] چنگیز خاقان'ین آناسینین دیگر آدی.

بۆردور [آ، فر] بیر شئین قیراغی و ائشیک سینیری.

بۆرزول آباد [آ] قوچان دا کند آدی.

بۆرزولان / بوزلان [آ] باجگیران دا کند آدی.

بۆرسا [آ، ایतालینجا] دؤولت الی آلتیندا اولان و دیرلی سند و کاغاذلارین آلیش وئریش یثری، مختلف مالی و تجاری آنلاشلار اولان یئر، فابریکا و اؤره تیم یئرلرین سهام لاری ساتیلان یئر (فا: بازار بورس).

بۆرسونلو [آ] قاسیم اسماعیلی 'دا کند آدی.

بۆرغو [آ، تا] باخ: بؤرو.

بۆرقا [آ] باخ: بارکا.

بۆزلاق [آ، تا] بوزلاق، سورولمه میش تارلا.

بۆرج آلتینا گیرمک [س] بۆرج ائلمک (فا: قرض کردن). **to borrow**

بۆرج آلتماق [ل] بۆرج ائلمک (فا: قرض کردن). **to borrow**

بۆرجا باتماق (گیرمک) [س] چوخ بۆرجلو اولماق.

بۆرج ائتمک [ل] بۆرجلو اولماق.

بۆرج اولماق [س] وظیفه اولماق، اؤده نیلمه سی لازیم گلیمک.

بۆرج اؤده مک له یول یئریمک له تۆکنیر [دئیم] بیردن بیره گۆرولمه یین بؤیوک بیر ایش آزار گۆرولمه ییلیر.

بۆرج بیلیمک [ل] اؤزونه وظیفه حساب ائتمک.

بۆرج خرج [باخ] بۆرج.

بۆرج خرج ائلمک [ل] باشقاسیندان بۆرج ائلمک.

بۆرج خیرتدگینه چیخماق [س] چوخ بۆرجو اولماق.

بۆرج دان چیخماق [س] قارشى لیغینی وئرمک.

بۆرجدان قورتولماق [ل] بۆرجونو اؤده مک.

بۆرجسؤز [ص] بۆرجو اولمایان (فا: غیر مقروض).

بۆرجسؤز خرچسیز [ص] هنج بۆرجو اولمایان (فا: غیر مقروض).

بۆرجسؤزلوق [آ] بۆرجسؤز اولما وضعیتی (فا: غیر مقروضی).

بۆرجلاندیرماق [ل] بۆرجلاندیرماق یول آچماق، بۆرجلو وضعیته گتیرمک، وئره جکلی ائتمک (فا: مقروض نمودن).

بۆرجلاندیریلماق [بل] بۆرجلاندیرما ایشی گۆرولمک، وئره جکلی ائدیلمک (فا: ف.م. مقروض نمودن).

بۆرج لانماق [بل] بۆرجلو وضعیته گلیمک، وئره جکلی اولماق (فا: مقروض شدن).

بۆرج لانیماق [بل] بۆرج لانماغا یول آچیلماق، بۆرجا گیریلیمک، وئره جکلی اولونماق (فا: مقروض شدن).

بۆرجلور borclu [ص] ۱- بۆرجو اولان، وئره جکلی، بۆرجلاندیرمیش (فا: مقروض). **debtor** {بۆشلو} ۲- خیالدا کند آدی.

بۆرجلو اؤلمز، بنیزی سارالیر [دئیم] بۆرج کیشینی اؤلدورمز ولی خسته حالا گتیرر.

بۆرجلو چیخارتماق [ل] یاخجی لیق ائلمک له ویا بیر ایشلر گۆرمک له قارشى طرفی میتدار ائلمک.

بۆرجلو قالماق [س] عهده سینده و بۆیونوندا بۆرج اولماق.

بۆرجلورلوق [آ] بۆرجلو اولما وضعیتی (فا: مقروضی).

indebtedness

بۇرۇلما مىسكىنى [آ] بىرنۇع اۆزۈم. ^۲	بۇرۇ دىشلىق [آ،دى] بۇرۇلو دىشلىق لىر، دىش يىرىنە
بۇرۇلۇر [آ،آنادولۇ،ع] اۇنو آچىق و گىيىلن بىر نۇع حۇولە.	سېندىرمە بۇرۇلارى اۇلان حىوانلار. Tubulidentat
بۇرۇ boru [آ] ۱-بۇر، سو و آيرى آخىجى مادە لرى ويا	بۇرۇسال [ص] بۇرۇ ايله ايلگى لى (فا:لولە اى). tubular.
اۇچوجو مادە لرى داشىيان اۆزون و ايجى بۇش وسيله	بۇرۇسو اۆتمك [س] سۆزو گىچمك، يىتگى سى اولماق.
(فا:لولە). Pipe ۲-نفس لە چالينان و گۆرولتولو سس	بۇرۇسوؤ [ظ] بۇرۇ كىمى (فا:حلقوى). ring-shaped
چىخاران موسىقى آلتى. ۳-آناتومى] بدن غضولرىنى	بۇرۇسىخان [آ] بۇرۇلارى برك توتماغا يارايان آلت
بىرىرىنە باغلايان كانال "نفس بۇروسو، يىتمك بۇروسو."	(فا:لولە گىر).
ت'بۇرى: اوخ و قاش كىمى شىليرىن چتوره سىنە	بۇرۇ شكىللى [ص] بۇرۇ كىمى اۇلان شى.
گىچىر يلىن حلقة؛ دده؛ باخ: بۇرومك}.	بۇرۇغ [آ] بىر نۇع اوت آدى، قىز آدى (فا:نام دختر).
بۇرۇيلىكى [آ] بۇرۇلارىن اك يىرىنە گىچىر يلىن حالقا، مانشون.	بۇرۇق [آ،بى] داغلاردا يىتىش، قوخولو، سۇپورگە
بۇرۇ چالماق [س] بۇرۇزان چالماق.	دوزلتمك ده ايشلەنن بىر اوت نۇعو (فا:نوعى گياه).
بۇرۇ وارى [باخ] بۇرۇ شكىللى.	بۇرۇ قاباغى [آ،بى] بوغوم سۆز و بۇرۇ كىمى اۆزون سوو بىر
بۇرۇ وارى چىچك [آ] پىرچم و گول لرى بورو كىمى اولان	نۇع قاباق.
چىچك (فا:شيوورى).	بۇرۇ كىس [آ] بۇرۇ كىسمە يە يارايان آلت.
بۇرۇ يۇلو [آ] گاز، سو و نفت اوچون چكىلمىش بۇرۇ (فا:خط	بۇرۇ كىلچە سى [آ] بۇرۇنو دۇوارا ويا بىرىثرە باغلاماق اوچون
لولە).	يارارلانا آراج.
بۇرۇقاي [آ] انسان آدى، باخ: بۇر+ قاي. ^۷	بۇرۇلتاي [خ] چىنگىزخان دۇنمى قازاق بگ لرىندن. ^۷
بۇرۇ آچارى [آ] بۇرۇ دان دوزلمىش بىر نۇع آچار (فا:آچار	بۇرۇلو [ص] بۇرۇسو اۇلان (فا:لولە دار).
لولە). tube wrench	بۇرۇمسو [آ] بۇرۇ بىچىمىندە اۇلان.
بۇرۇ آغى [آ] تاسىساتى تشكىل وئرن بۇرۇلارىن بۇتونو.	بۇرۇمىنگە سى [آ] بۇرۇنو كىسمك ويا بۇرۇدا دىش آچماق
بۇرۇاين [آ] بۇرۇلارى آيمە يە يارايان اۆزل آلت.	اۆچون بۇرۇنو سىخجا باغلاندىغى آلت.
بۇرۇبۇكلر [آ،دى] بۇرۇ واسطە سىلە يىئە جك يىئن بۇجكلر	بۇرۇيك [آ،فر] بۇردان تۆرە يىن بىر آسید و هیدرات، وئرىلن آد.
تاقىمى، خورتوملو بۇجك لىر Attelabidae.	بۇز boz [ص] ۱-بۇز رنگ، آچىق توپراق رنگى، كۆل رنگى
بۇرۇجوق [آ] ۱-كىچىك بۇرۇ. ۲-قىلجال (فا:مويىن).	"بۇز آت، بۇز قۇرد" (فا:خاكستى). grey ۲-سۆرۈلمە
capillary ۳-ئىگلور carburettor jet	مىش و آچىلمامىش توپراق، چىلپاق توپراق، چۇللوق
بۇرۇجوقلوق [آ] قىلجال لىق (فا:مويىنگى). capillarity	(فا:زمىن باير). ۳-سرت، شدتلى. ۴-بىر درى خستە لىگى،
بۇرۇجو [آ] بۇرۇ دوزلدن و آلىب ساتان (فا:لولە ساز، لولە-	كىچللىك (فا:نوعى مريضى پوست). ۵-قارقاؤولون
فروش).	دىشى سى (فا:قراول مادە). ۶-مىچ] اۇتانا، نزاكت سىز،
بۇرۇ چىچك سوولار [آ،بى] يىتگى لردە بىر سوى، چان	قبا دانىشان. {سو'مرجه 'بۇز؛ ت، گۇ، سن، دده؛ بۇ كلمە
چىچىگى گىللر (فا:تيرە اى از گياهان).	اسكى تۆركجە ده وئرىم سىز توپراق معناسىندا اۇلاراق او
بۇرۇ چىچىگى [باخ] چان چىچىگى.	توپراغىن رنگىنە ده دىيىلر و يىئە او توپراغىن پوزقون
بۇرۇ خطى [باخ] بۇرۇ يولو، بۇرۇلار دۇشەنن يىر و يۇل.	وضعيتىنە اشاره اۇلاراق پوزماق كلمە سىنىن ده كۆكو
بۇرۇ دۆزن [آ] بۇرۇلارى دوزمە يە يارايان دستگاه ويا ايشچى.	سايلىر، بۇ كلمە چۇخلو يىر آدلارىندا گۆزە گۆرسە نىر

بۆزارتماق [bozartmaq] [ل] ۱-بۆز رنگه سالماق (فا: خاکستری کردن). ۲-to make grey-سۆلدورماق "گون پارچانی بۆزاردی" (فا: رنگ پریده کردن) ۳-یتیشدیرمک "گون آرپانی بۆزاردی" (فا: رسیدن میوه و غلات). ۴-آلا چیی پیشیرمک، اتی یونگول واری پیشیرمک. ۵- [مج] اؤتاندیرماق.

بۆزارتی [آ] باخ، بۆزارانتی.

بۆزارما [bozarma] [آ] بۆزارماق ایشی.

بۆزارماق [س] ۱-رنگی بۆز اولماق، بوزا چالماق، توتقون لاشماق (فا: خاکستری شدن) ۲-رنگی سارالماق (فا: پژمردن). ۳-to fade-اؤتاندماق، قیزارماق (فا: خجالت زده شدن) ۴-قوورولماق (فا: سرخ شدن گوشت) ۵-اوزه قابارماق، حرمت سیزجه حرکت ائتمک و داورانماق (فا: عصبانی شدن).

بۆزارمیش [ص] بۆز رنگه دؤنموش (فا: پژمرده). faded

بۆزاریشما [bozarışma] [آ] بۆزاریشماق ایشی.

بۆزاریشماق [ل، ق] ۱-بۆز رنگ آلماق، یاواش یاواش بۆزارماق (فا: برنگ خاکستری در آمدن) ۲- [مج] گؤرونمک، ایشیلدماق کیمی نظره گلکمک "قویون سؤروسو اؤزاقدان بۆزاریر، یاریش ماشیننی اؤزاقدان بۆزاریر".

بۆزاریق [باخ] بۆزاراق، بۆزومتول.

بۆزاغان [آ، بی] عطیرلی بیر اوت آدی.

بۆزاق [bozaq] [آ، بۆز+اق] ۱-شوران توپراقلاردا بیتن بیر

ایل لیک یئم بیتگی سی (فا: نوعی گیاه). ۲-بوجور بیتگی یتیشین یئر. ۳-بۆز (فا: خاکستری). ۴-قابا یونلو بیر قویون جنسی (فا: نوعی گوسفند).

بۆزاقلی [آ] خیالو دا کند آدی.

بۆزاق گۆلو [آ، بی] بۆزقیرلاردا و یاماجلاردا بیتن چوخ ایلیک اؤتسوو بیتگی.

بۆزان [آ] باخ: پوزان، داغیدان، محو ائدن.

بۆزاوغلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ۳۰۱۸.

بۆزاولوس [آ] آغ قویونلو بیر لیگینده بیر تورک بویو ۲۰۹.

بۆزاوردک [آ، دی] شیرین سولاردا یاشایان بیر اؤردک نوعو.

بۆزایکید [خ] قیرقیز داستانلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۷.

و عمد ویا سهو اولاراق فارسجا یازیلاردا بۆز و معناجادا گئچی کیمی نشان وثریلیر.

بۆز [آ] بۆز سؤزیله دؤزه لن نئچه انسان آدلاری: بۆزای، بۆزبالا، بۆزبای، بۆزبوری، بۆزبوغا، بۆزتای، بۆزداق، بۆز، بۆزک، بۆزقوت، بۆزوقان، بۆزوقای، بۆزیتل.

بۆزآت [آ] بۆز رنگینده اولان آت، قاچاق نبی نین آتی.

بۆزآغیل [آ] آذربایجان دا داغ آدی (۱۱۷۴) ۲۴۰.

بۆزآلاق [آ، بی] بالدی ری ائتلی، یاپراغی بۆزومتول آلاق اؤتو.

بۆزآی [آ] قیشین سونونجو آیی the last month of winter
بۆزآیران [آ] یاردیمیله دا بولاق آدی ۲۴۰.

بۆزآیی [آ، دی] آیی لاردان، تۆکلری اسمر، قهوه رنگلی، اییی دیرمانان و اؤزن، دال آیاقلاری اؤستونده یترین، سیخ اومانلاردا یاشایان بیر آیی نوعو.

بۆزا [آ] داری و آرپانین یوغرولموش سویی، بیرا، آرپا سویو (فا: آبجو). Beer {ت بۆز، بوکلمه بیره اؤتونون آیری شکلی اولمالیدیر، بۆز، بیرا، بۆزا}.

بۆزا کیمی [ص] بۆزا رنگینده، کاس و بولانیق رنگینده.

بۆزاج [آ، تا] بۆز رنگده، بۆز رنگلی.

بۆزاجی [آ] بیرا ساتان و دوزلدن (فا: آبجو فروش).

بۆزاجیلیق [آ] بیرا ساتما و دوزلتمه ایشی (فا: آبجوفروشی).

بۆزاخانا [آ] بیرا دؤزه نیلن یئر (فا: آبجوفروشی).

بۆزاراق [ص] بۆزجا، بوزارمیش اولان، بۆزومتول (فا: شبه خاکستری).

بۆزاران [ص] ۱-تئز سولان پارچا و هر شئی، بۆز رنگینده گؤرونن "اؤزاقدان بۆزاران داغین یاماجلاری" (فا: چیزکی که ازدور خاکستری دیده میشود) ۲-آذربایجان دا یئر آدی ۲۴۰.

بۆزارانتی [آ] ۱-هاوانین سحره یاخین آلاکارانیلیق حالی

(فا: هوای گرگ و میش). ۲-اؤزاقدان بۆز گؤرونن شئی و یئر (فا: چیزکی که از دور به رنگ خاکستری دیده میشود).

smth. seeming grey (in the distance)

بۆزارتما [آ] ۱-بۆزارتماق ایشی. ۲-یاغلی ائدن پیشیریلن سؤلوقوورما، باخ: چوبان بۆزارتماسی (فا: گوشت چربی دار سرخ شده).

بۇزئیلان [آ] اهرده کئند آدی {۱-بۇز+یلان ۲-بۇزای+لان ۶۶}.	یاخین لیغیندا بیر بالاجا کئند، نفوس * ۲۷۰)،
بۇزباش [آ] ات نۆخود قارتوپو ایله پیشریلن سۆلو یشمک (فا:بزباش، آبگوشت). an Azerbaijani dish	بۇزچین [آ] دۆروست، گۆتیلیر ۷.
بۇزباشلیق [ص] بۇزباش ۱، یارایان شئیلر (فا:مناسب یرای بزباش.	بۇزدار [آ،دی] بۇز توکلو قویون جنسی.
بۇزباققال [آ،دی] قارا تویوق گیللردن بۇز رنگلی آریدیچ قوشو. turdus pilris	بۇزداش [آ] اهر خاروانا بۇلگه سینده و ایری کندی نین یاخیندا بیر داغ و زیروه سینین آدی ۶۶.
بۇزباهار [آ] بیر نوع قوش آدی، قیز آدی (فا:نام دختر).	بۇزداغان/بۇزدهوغان [آ،تا] دمیر توپوز، گۆز.
بۇزبوت آوا/ ییزیت آوا [آ] اؤرمیه ده کئند آدی {بۇز+بوت: بۇز رنگینده توپراق و بوت:وثریملی یثر}.	بۇزداغ [آ] ییناب، بجنورد، خیو، ماکى، نیر ده داغ آدی.
بۇزبولانیق [ص، ظ] چوخ بولانیق.	بۇزداغ [آ] آذربایجان دا ان آزی ۱۰ یثر و داغ آدی ۲۴.
بۇزقاش [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ و کومتان آدی ۷.	بۇزداغی buz dağı [آ] مرند، خالخال ده داغ آدی.
بۇزنهر [باخ] بۇزمتول.	بۇزدوغان [آ،دی] دوغان قوشونون بیرنوعو Falio aesalon
بۇزنیمور [خ] آنادولوسلجوقلار دؤنمی اوردوباشی لاریندان ۷.	بۇزدوغان [آ] ۱۶م جی یۆزیله، آنادولودا آت چکن تۆرک بیر لیگینه منسوب بیر بوی آدی ۸۵.
بۇزجا bozca [ص، تا] ۱-رنگی بۇزا چالان (فا:خاکستری).	بۇزراق [ص] رنگی بۇزا چالان.
۲-ایشلنمه میش و چالی لیق توپراق (فا:زمین بایر). ۳-بیر نوع اؤزون آیاق قوش ۴-جسور. ۵-انسان آدی:	بۇزسینا [آ] سۆلدوز دا داغ آدی.
بۇزجالپ، بۇزجابای، بۇزجابگ، بۇزجاخان، بۇزجار.	بۇزصفت گۆستریمک [ل] اؤزه بۇزارماق، قابالیق گۆستریمک.
بۇزجاش [آ،تا] بیر نوع یوغورتلو آش.	بۇزقاز [آ،دی] بیر نوع قاز.
بۇزجا اوت [آ] بۇز بودوریئتگی سی. ajuga chamaecistus.	بۇزقالا bozqala [آ] ماکى دا کئند آدی.
بۇزجاق [آ] جسور ۷.	بۇزقالابوغازی [آ] تورکوستاندا تورکیش لرین سینیریندا بیر یثر آدی ۱۲.
بۇزجالار [آ،دی] اؤزون باجاقلی قوشلار نوعو (فا:تیره ای از پرندگان). charadrius	بۇزقورورما [آ] بوزارتما، بوزارمیش قوورما (فا:نوعی قورمه).
بۇزجالو bozcalu [آ] بۇ طایفا حلب تۆرکلریندن ایدیلر و م ۱۴ جی یۆزیله آذربایجانا کؤچ اندهرک صفویلره قاتیلدیلار. ۸۵ (فا:بزجلو)	بۇزقورد bozqurd [آ] اوغوز خاقان داستیندا، اوغوز ۱ یول گۆسترن افسانه قورد. گئل اولاراق تۆرک بویلارینین چوخوندا، تۆرکلرین کاراکتریتیک اؤزلیکلرینی اؤزه- رینده داشیدیغینا اینانیلان "ملی سمبول" پوزیسینونداکی حیوان (اؤنجه لری "گۆکبؤر" اولاراق ایشلنن بو آد، سلجوقلار دؤنمیندن سونرا، داها یایقین اولاراق بۇزقورد اولموشدور ۷) (فا:گرگ خاکستری).
بۇزجالی [آ] رزن ده کئند آدی (فا:بزچلو).	بۇزقورد داستانى [آ] داستاندا گۆگتورک دؤشمینلری هامىنى آرادان آپاراراق وبو آرادا بیر گنج (بیر بۇزقورد واسطه سیله) اولارین الیندن قورتولاراق قاچیب و اوندان بیر اوشاق اولاراق آدینی تۆرک قویور، تورک بۇیویوب و خالقینا خاقان اولدو و ائلینى گیزلندیکى داغلاردان قورتاردی.
بۇزجیل [آ،تا] بۇز رنگده، بۇز رنگلی.	بۇزقوش bozqus [آ،دی] ۱-دیشی قارقاول. ۲- [خ] کرمان
بۇزچللو bozçellu [آ] اراک-وفس شهرینین ۴ کندیستانیندان بیرى، ۴۵ کندی و * ۲۱۰۰۰ نفر نفوسو وار و مرکزی کیمیجان دیر، تۆرک طایفالاریندان، بۇزچللو طایفاسی نین بۇرادا یاشادیغی اۆچون بۇلگه بۇ آدلا تانییب (فا:بزچلو) {بۇزچالی/بورچالی/قاراپاق/بۇزچالی لی بۇلگه}.	بۇزقوش bozqus [آ،دی] ۱-دیشی قارقاول. ۲- [خ] کرمان
بۇزچللو بۇلگه سینده تۆرک کندلری [آ] ولزجرد (بۇزچللو	

مولغامی، بۇ تۆركونون اساسیندا چالینان مختلف آهنگ لر "افشار بۆزلاغی" (فانام مقام و آهنگی ترکی). ۲-بۆز و كۆل رنگینده اولان. ۳-سورولمه‌مه میش یئر، اوتلاق، مراع. (فا:زمین شخم نخورده). بۆزلاما [آ] ساجداپیشیریلن بیرنوع قالین چۆرك (فا:نوعی نان). bozlama [آ] بۆزلاماق ایشی. بۆزلاماق [س] تارلا و اکین سورولمه‌یهرک بوش قالماق {باخ: بۆز}. ۲- باغیرماق، بۆیورمک، (دیشی دوه اؤز بالاسینی ایسته‌یهرک) اینیلده‌مک و نریلده‌مک، زاریلدماق {ت:سن؛بو کلمه اصلینده بۆزلاماق؛ بویلاماق اولمالیدیر و کؤکو بوی سؤزودور} (فا:زاریدن). bozlu [آ] لاجین و اؤرمیه ده کند آدی. بۆزماده [آ،آ] اتومی [سینیرگۆزه لرینده اولان ماده، بشین ده کی اثشیک قات، اومورقا ایلیگ اینده ایچ ماده (فا:ماده) خاکستری]. بۆزماق [ل] باخ: پوزماق. بۆزنی داغ [آ] bozni dağ [آ] هشتی ده داغ آدی. بۆزوخ [آ،تا] ۱-تنبؤرا بنز بیر نوع ساز. ۲- [خ] غنمانلی لارین باغلی اولدوغو اوغوز بویو. بۆزوخلو [آ] ۱-بۆزوخ بویونا منسوب؛ ۲-آرتوغرول قازنین یاخین یولداشلاریندان ۲-آغ قویونلار دؤنمی بگ لریندن. بۆزولوس [آ] انسان آدی، باخ: بۆز+اولوس. بۆزوقاچان، ییزاقاچان [آ] تیکان تپه ده داغ آدی. بۆزومتوق/بۆزومتول/بۆزومتوراق [ص] بۆزا چالان، بۆزا یاخین، بیر قدر بۆز (فا:شبه خاکستری). بۆزومتولوق [آ] بۆزومتول ششین حالی (فا:شبه خاکستری بودن) بۆزومجا [آ،دی] قورشون رنگینده بیر جنس ایری کرتکه له (فا:نوعی مارمولک). بۆزومسوو/بۆزومسوولوق [باخ] بۆزومتول/بۆزومتولوق بۆزندان [آ] buzəndan [آ] ضیاآباد دا کند آدی. بۆزیئل [آ] گونئی گونباتان دان اسن یئل (فا:بادی که از جنوب غربی می وزد). بۆزیاناق [آ] یاناق لاری بۆزومتول. grey-checked	سلجوقلولاری بگ لریندن. ۳-خوی دا کند آدی. بۆزقوش داغلاری [آ] بو داغلار اهر سراب، میانا، اوجان و تبریز بۇلگه‌سینده یئرآلیب و زیروه سی ساریمساقلو ۳۳۰۲ متر اوجا لیق‌دادیر، بۇ سیرا داغلارین آن بویو ۱۸۱۳۳ کیلومتر دیر، داغلارین آدیندا بۆز کلمه‌سی اونون توتقون رنگینه اشاره دیر و قوش سؤزوده داغین اوجا لیغینی و قوشلارین گزه ییلدیگی یئرلری گۆسته‌ریر، پهلوی چیلر بو کلمه‌نی تحریف ائده‌رک بۆزکوش شکلینده یازیلار و یانلیشدیر. بۆزقیر [آ] قوزاق جیل و اوت سوو بیتگی لرین اولوشان ایستی و ایلیملی بۇلگه، آغاج سیز دوغال بۇلگه، چۆللوک، واحه، استپ (فا:استپ، جلگه). steppe, plain {باخ:بوزقیر لی} بۆزقیر پشیکگی (بۆزقیر کدی سی) [آ،دی] بۆزقیرلاردا یاشایان چۆل پشیکگی (فا:نوعی گربه). <i>Otocolobus manul</i> بۆزقیر تویوغو [آ،دی] باخ: باغیر تلاق. بۆزقیر قویونو [آ،دی] آسیا قویونو <i>Ovis vignei</i> بۆزقیر لاشماق [س] بۆزقیر وضعیتینه گلیمک (فا:استپ شدن). بۆزقیر لی [آ] ۱۶م جی یۆز ییلده، آتادولودا ایچ ایل چکن تۆرك بیرلیگینه منسوب بیر بوی آدی (بۇ طایفا آدینی بگ لرینین بیرینین آدیندان آلمیشدیر، اوزامان هله بئیله بیر جغرافیایی اصطلاح یوخ ایدی، البته معنجا بۆزماق= پوزماق و قیرماق فعل لر یله باغلیدیر)^{۸۹}. بۆزقیریل آغاجی [آ،دی] اوجا کول ویا آغاج شکلینده، گۆوده‌سی آچیق ساری رنگلی قاییق لا اؤرتولموش و یارپاق لاری دیشدیش اولان بیر بیتگی. بۆزگون [آ،بی] بیر گون نوعو (فا:نوعی گون). <i>astragalus microcephalus. leg</i> بۆزگونئی [آ] خوی دا داغ آدی. بۆزلاتماق [س] ۱-یئر اکی اچون شوخوملاماق، سوردورمه مک (فا:زمین را به صورت بایر در آوردن). ۲-بۆیورتمک، باغیرتماق (فا:نالاندن). بۆزلار [آ] ۱-ساوه‌همدان شاهسئون ائلی نین کلهوند بۇ لوگونه باغلی بیر تۆرك طایفاسی نین آدی^{۹۸}. ۲-شبه‌سترده داغ آدی. بۆزلاق [آ] ۱-بیر تۆرك ازگی سی و بیر نوع چالق

بۆزین/بۆزین bozin [آ] زنجان-قنیدار دا کند آدی.

بۆزینه جرد/بۆزیه جرد bozinacerd [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی. قنیدار دا کندستان آدی

بۆزبۆرۆک [آ، دی] اۆستو خفیف بَنکلی، باشی کیچیک، زهیر- سیز بیر ایلان (فا: نوعی مار). eryx
بۆس [اک] باخ: بوی بۆس.

بۆستان [آ، فا] قوون قاریز اکینی، قاریز تارلاسی، چیچک باغچاسی (فا: جالیز). melon ground

بۆستان آوا/اوجان bostan abad, ucan [آ] بو شهر سفرنامه لرده و او جملهدن: یاقوت حموی، مُستوفی، خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی (تارخ مبارک قازانی) و حبیب السیر غیاث الدین بن همام الدین الحسینی (خواندمیر) کیمی یازارلارین کتابلاریندا اوجان آدیلا تانییب، اوجان شهری بیر زامانلار اۆزل لیکله امیر تیمور و صفوی بۆیوک لرینین دینجلمه مکانی اولوبدور، و بعضی دؤنم لر حاکم لرین قانلی ساواش یئرلری اولاراق آدی- سانلی یئر اولموشدور، ایندیهسه بۇ بۇلگهده بیر کندستانین آدی و بیر چایین آدیدر و شهرین آدی بۆستان آوا کلمه سیله ذیشیلییدیر. بۆشهر تبریزین گوئنلی گوندوغان ۵۵ کیلومتر لیگینده قرار تاپیدیر. ش ۱۳۲۰ آمارینا گۆره نفوس* ۱۰۰۰۰ نفر واهالی تورک قتید اولوب. بۇ شهر دیزسولاری سویه سیندن ۱۳۶۶ متر یۆکسک لیکده اولاراق ش ۱۳۸۵ ده جمعیتی (توپلام، شهر) ۱۵۸،۰۰۰، ۱۴۰،۰۰۰ نفر دیر، بۇ شهر اداری لاحاظدان مرکزی و تیکمه داش بۇلوم لرینه آیریلیر. بۇ شهرین معدنی بۇلاقلاری معروفدور، اوجان شهرینی بوزقوش و موروو داغلاری دؤره لهیب. شهرین یاخینلیغیندا اولان قورو گۆل تبریزین ۲۰ کیلومتر لیگینده (تبریز تهران یولوندا) قرار تاپیب، بۇ گۆل مُثلث شکلینده و ۲۴۰۰ هکتارلیق آلاندا بۇلگه نین بیتگی و نادیر قوشلارینا یاشایش یثری اولوبدور و عین حالدا بۇلگه نین دۆلنمالی و گزمه لی یئرلریندن سایلییر.

بۆستان آوا بۆلگه سینین چایلاری [آ] ۱-چایلار آجی چایا تۆکولورلر: کرگانچای (~ s3bv)، اوجان چای (۱-)

۲. s3bv8aq2)، آقیرچای (s7vb18)، جانقور چای (s2yb25)، قوروگۆل (ارشتاب q=1/s1yb21)، کورچای/ خیرمچید (خوجا s2yb40)، ساران چای (~ s3rb10)، متهنه چای (متنق s6rb10)، هزیرچای (متنق s7vb14)، دره چای (انرجان s4rb19)، صبیرلی چای (اکین آباد q/s2yb30)، قاپان چای (s4rb32)، سعیدآباد چایی (s2yb45)، قوزولوچای (~ s4rb18)، بند کۆهول (s2yb18)، بۆیوک چای/اوسبابا (s4rb29)؛ ۲-چایلار قیزیل اؤزنه تۆکولورلر: آلما لوچای (~ s2yb43)، باهادیرچای (s4rb28)، پۆستوکان چای (~ s3rb16)، بینوچای (تیکمه داش s3rb11)، چینی بۇلاق چای (قورقچی s4rb28)، کلفان چای (~ s2yb37)، شهرچای (میان-بیجری s1rb90)،

بۆستان آوا بۆلگه سینین داغلاری [آ] اوجاق داغی (باهادیر کندی یاخینیندا دیر-۱۴۲۸)؛ بۆیوک داغ (۱۶ک-گ-۲۱۸۴)، شاه ترس (۱۸ک-گب) ۲۴۰۵، قاراعلم (۱۰ک-گد ۲۰۴۵)، قارقالان (۱۵ک-گد ۲۰۳۲)، فتح علی (۶ک-گد ۱۸۸۳)، سولودره (۶ک-گد ۲۰۹۵)، تک آلتی (۲۵ک-قب ۲۶۵۲)، گوئنلی (۲۹ک-قب ۲۰۳۴)، موتال داغی (۳۰ک-قب) ۳۰۲۴، هزیرداغی (۳۲ک-گب ۲۸۰۰)، دۆری داغی (۱۸ک-گد ۲۱۳۰)، گوئنلی (۱۸ک-گد ۲۱۴۵)، آغداش (۱۹ک-گد ۲۴۲۸)، اوزون بولاغ (۲۱ک-گد ۲۳۲۸)، قوملار (قوملار) (۲۲ک-گد ۲۴۴۸)، کیل گزی (۲۴ک-گد ۲۲۱۹)، ساری قایا (۹ک-گد ۲۱۸۴)، چهل گزی (۲۰ک-گد ۲۲۲۷)، سنگر (۲۶ک-گد ۲۴۵۵)، قاراپا (۲۷ک-گد ۲۱۱۰)، نارناوا (۳۰ک-قب ۲۴۶۵)، حیدربابا (۳۱ک-گد ۱۸۸۵)، نیقارخانا (۳۴ک-گد ۲۳۲۶)، قورو قچوکلکی (۳۵ک-گد)، (۱۷۶۴)، ساری پیر (۴۰ک-گد ۱۷۹۰)، سهند (۳۰ک-گب ۳۷۰۷)، قارلی یورد (۱۲ک-قب) ۱۹۰۰، بایات علی (۱۸ک-قب ۲۱۰۰)، کمال داغی (تبریزین ۵۰ کیلومتر گب سیندا/ ۳۷۰۰)؛ کندؤل (۲۱ک-قب ۲۲۳۷)، قاباق داغ (۲۴ک-گب ۲۹۰۴)، بۆیوک داغ (۲۵ک-ب ۲۹۸۱)، قصلورداغ (۲۹ک-گب ۳۷۰۰)، خرم داغی (۳۵ک-گب ۳۱۱۵)، اویوخلو (۱۰ک-قب ۲۱۸۴)، اوراناداغ (۱۵ک-گب ۲۹۳۳)، چاناق

(۲۵۰*) (قۇ:دانش آباد؛ خوشگه نانو (۲۶۰۰*) زىلى
(۶۱۰*) (قۇ: زگلوچه؛ قىش قورشاق؛ شنگول آوا (۵۰۰*)
پىرليچه (۲۴۰*)؛ اۆزومچو؛ قارقاشا (قۇ:قره قيشه)؛ نارناوا
(۱۷۰*) (قۇ:نارين آباد؛ زارينقاوا (۹۴۰*) (قۇ:زرين قبا)؛

بۇستان آوا-تيگمه داش-غربى اوجان بۇلگه سينين كندلىرى

[آ] خثيره دين/خير آباد (۳۱۰*)؛ باشسيز اوجان (۱۰۰۰*)
جووقان/ كيچيك- بۇيوك (۲۴۶-۷۱۰*)؛ حاصار
(۳۷۰*)؛ شاه مرس (۲۰۰*) (قۇ: شاه ميرس)؛ چره زه خوئ
(۶۷۰*) (چره زه خوئ)؛ شرف آوا (۱۰۷*) (قۇ: اشرف آباد)،
يینه كۆهول (۱۲۳۰*)؛ موسى قاياسى (۱۵۰*)؛ اوسبابا
(۱۶۹*) (قۇ: اسب آباد)، تندير آغاج (۳۸۰*)؛ زنگبار
(۳۵۰*)؛ آغجا كۆهول؛ اؤغر آباد (۶۱۲*)؛ قالا؛
قارا كۆوشن (۶۲۰*)؛ حسن كۆهول (۳۷۰*)؛ باهادير
(۲۰۰*)؛ امراللاه (۱۰۰۰*)؛ قازانچاي (۵۲۰*)؛ پيشيكلى
(۵۲۰*)؛ گول اخير (قۇ: گل آخر)؛ چاي قوروقچو؛ باشسيز
(۵۶۴*)؛ آليجان/عليجان؛

بۇستان آوا-تيگمه داش-غربى عابباس بۇلگه سينين كندلىرى

[آ] تيكمه داش (۱۶۰۰*)؛ شيروانا (۸۵۰*) (قۇ: شيروانه-
ده)؛ قاراچاي نقشى (۳۲۰*)؛ چرمه خوران/آ-ى (۸۰۰*)
پوستوكان (۲۲۶*) (قۇ: پستكان)؛ بئچاوا/ بهجت آوا
(۲۷۰*)؛ دره چى (۳۲۰*)؛ پيرسلطان (۳۵۰*)؛ سرخه-
سورخه (۳۴۰*) (قۇ: سرخه ساروخليل)؛ سورخى/
سورخى (قۇ: سرخه) (۲۷۰*)؛ باشكند (۳۵۰*)؛ الخلج/
على خلج (۸۲۰*)؛ قيزيل احمد (۳۲۱*)؛ كورماللا
(۳۰۰*)؛ تاباقلى (۱۶۰*)؛ ديكلى (۲۴۰*)؛ قيرخ بۇلاق؛
شېخ بگلى (۴۰۰*)؛ تازا كند (۱۶۰*)؛ آغجا كۆهول/
سدرويشلر (۴۷۲*)؛ رجبلى/ رجبانىلى؛ آل گؤل/اغل گؤل
(۱۷۰*) (قۇ: على گاو)؛ گونبد؛ سلطانگه، چينى بۇلاق
(۱۸۰*)؛ احمد آباد (۴۳۵*)؛ قىچاق (۲۹۰*)؛ نوسالا
(۱۷۰*) (قۇ: نوساله)؛ يئنگيجه (۴۳۰*)؛

بۇستان آوا-مرکزى-شيبلى بۇلگه سينين كندلىرى [آ]

ميدان؛ سيداوا (۲۳۰۰*) (قۇ: سعيد آباد)؛ ايرانا/آرانا
(۲۰۰۰*) (قۇ: ايرانق)؛ مته نه (۱۰۶۰*) (قۇ: متتق)؛

(۲۲ ك گ ب ۲۷۷۲)، چوخورداغ (۲۵ ك گ ب ۲۵۰۰)،
آروانا (۳۰ ك گ ب ۲۹۳۳)، قيزيل داغ (۶ ك ب ۲۰۲۳)،
سيف اللاله (۴ ك ب ۲۰۷۴)، اوروز (۴ ك ب ۲۰۳۵)، قاسيم
(۱۳ ك ب ۲۴۷۶)، آسيلداغ/حاصيل (۵ ك ب ۲۲۰۵)، گنج
(۸ ك ب ۲۱۴۶)، پيرداغ (۹ ك ب ۲۰۳۵)،

بۇستان آوا-تيگمه داش-سهند آوا بۇلگه سينين كندلىرى [آ]

قرئين (۱۷۲*) (قۇ: قرارين)؛ منصور آوا (۵۴۰*)؛ ماللا
قاسيم (۲۹۰*)؛ دنهانو/ديكانو (قۇ: دنهاب)؛ قاراچاي حاج
على (۵۶۰*)؛ هكل آوا (قۇ: هيكل آباد) (۱۳۰*)؛ آلمالو
(۲۳۰*)؛ سيير/آ-ى-اورتا (۷۸۰*) (قۇ: سير)؛ آغدره
(۹۱*)؛ وره گول (۲۸۰*)؛ قالاجيق (۱۲۰*)؛ قيبله مجيد
(۵۴۰*)؛ شېخ جفر (۱۶۰*)؛ ايشگه دره (۵۱۰*)؛ خچيك
(۳۵۰*)؛ دلى قوروقچو (۷۵*)؛ گوندوغدو؛ سارى گوننى
(۸۰*)؛ مجد آوا؛ اوودار (۳۲۴*) (قۇ: آبدار)؛ گولشن آوا
(۱۵۰*)؛ چيچيكلى (۳۲۰*)؛ چينى بۇلاق (۳۷۰*)؛

بۇستان آوا-تيگمه داش-شرقى اوجان بۇلگه سينين كندلىرى

[آ] يئيجه/ يئنگيجه (۲۷۰*)؛ قاراپا (۱۲۸۰*) (قۇ: قره-
بابا)؛ ائينه دين (۸۵۰*) (قۇ: عين الدين)؛ زىلى (۲۴۰*)
(قۇ: زگلوچه)؛ قوزلو، كنگرلى (۲۶۰*)؛ آل آوا/ على آباد
(۱۷۰*)؛ قروونه/ قروونا (۲۷۲*)؛ آمتاوا/ آمتاوا (۳۲۸*)
(قۇ: امين آباد)، تازا كند امتاوا (قۇ: امين آباد)؛ قول قاسيم
(۳۱۰*) (قۇ: گل قاسم)؛ خشيندره (۳۱۰*)؛ خليله ده
(۲۳۰*)؛ آتاجان/ آغاچان (۴۶۱*)؛ آغجا كۆهول زمانى
(۵۳۰*)؛ باش بۇلاق (۲۱۶*)؛ قازان قوزان (۲۵۰*)؛ آغ
گوللوجه (قۇ: گلوچه سفيد)؛ نوشر/نوشر (۵۸۰*) (قۇ:
نوشهر)؛ جووريم (۲۸۰*)؛ ميشگينجيك (۶۸۰*)؛ كلقان
(۳۶۰*)؛ جيغير (۲۷۰*)؛

بۇستان آوا-تيگمه داش-شرقى عابباس بۇلگه سينين كندلىرى

[آ] قيزيلجا (۵۰۰*)؛ قيران قايا (۶۳۰*)؛ بئوشه دره؛
سدى/سعدى؛ جيداقايا؛ قاراجيمين (۱۳۰۰*)؛ يئله قارشى؛
كووخالى؛ قاشقاي (۲۵۰*)؛ حافظ (۱۵۰*)؛ گيلئين
(۴۷۰*) (قۇ: گلھين)؛ اماميه (۱۹۰*)؛ گججين (۴۴۰*)؛
ماللامحمود (۲۳۰*)؛ قارپا/قاراپا (۳۶۰*)؛ داش آتان

*۶۰۰، تويقون (طويقون)، (۳۹كق ب * ۱۵۱)، جىداقاي (جداقيه)، (۲۶كگ د * ۲۱۰)، حاجى آقا (۴ك ب * ۱۳۰۰)، حاجى عبدالله (۳۴كق ب * ۲۸۰)، دره چى (۱۵كگ د)، سرچشمه (۱۸ك د * ۶۰۰)، سعدى (۳۳كگ د * ۲۳۰)، سفيدە خوان (۳۸ك ب * ۱۳۱۰)، سيقين ساراي (۱۹ك ق * ۱۵۵۰)، عموديزج (۳۳كگ د * ۵۴۰)، قنيس قورشاق (۳۲ك گ د * ۴۸۰)، قاراكورە (قره كۆره)، (۲ك ق * ۶۰)، قالا ده (۱۲ك ق * ۲۷۰)، قالاجيق سنگى (۳۲ك گ * ۱۲۵)، قالاعليا (۱۲ك گ * ۳۳۰)، قره بولاق (۳۱كگ د * ۶۳۰)، قوزلوجا (۵ك ق * ۱۴۰)، قوزوللو (۹كگ د * ۳۱۲)، قوئوجاق (۳۲كق ب * ۴۰)، گوللوجه (۳۲كگ د * ۳۴۰)، ليقوان (۴ك ب * ۱۸۰)، نوجه ده سادات (۱۳كق د * ۶۰۰)، يئله قارشو (۳۷كگ د * ۲۲۰)، يوسف آباد (۱۸كق ب * ۶۷۰)،

بوستان تره وز [آ] گۇى و بوستان يئميشلىرى.

بوستانچى [آ] ۱-قوون قارپيز يئتيشديرن. gourd grower

۲-عثمانليلاردا: ساراي محافطى.

بوستانچىلىق [آ] قوون قارپيز يئتيشديرمه ايشى.

بوستان دره [آ] مراغا دا داغ آدى.

بوسجين [آ] اردبيل ده كند آدى.

بوسلو [ص] باخ: بويلو بوسلو.

بوسوت/بوسات [آ] باخ: باسات

بوسوم [آ] آندام، ظرافت.

بوش bos [ص] ۱-ايچيندههئچ كيمسه ويا بير شى اولمايان

(فا:خالى، پوچ). empty, vain ۲- [مج] آئلاميسز، ياوا،

ايشه يارامايان، بيلگى سيز (فا:بى معنى). ۳- يوشاق، برک

اولمايان. {ت، سن؛ اينگيليزجه bosh, botch كلمه لرى

بو معنايا ياخين معنا داشيياراق سوزلوكلرده كؤكو بلسيز

كلمه دئيلير حال بوكى بو كلمه توركجه بوش سوزوندن

آلينماسى مناسب گؤرسه نير.

بوش آتيب دولو توتماق [ل] اؤمودسوزجا بير ايشه باشلاركن

يارارلى چيخماق.

بوشا چيخارماق [ل] هئچ ائلمك.

زۇمارخاران/ سۇمارخاران (*۲۸۰) (قو:ئمرخيزان؛ كندۇل (*۵۵؛ شيبلى (*۱۵۵؛ اسكندر (*۷۳۵؛ ايستيار (*۶۸۵؛ كۆللو كدره (*۲۰۰) (قو:كلو كدرق؛

بوستان آوا-مرگى-قوروكول بۆلگه سينين كندلرى [آ] آمه نو

(*۷۰۰) (قو:امن آب؛ ايسفنگهره (*۵۴۵؛ ائمنواو

(قو:امين آباد؛ قئيسه ناو (*۳۲۰) (قو:قيصناب؛ گۆله خانا

(*۵۷۰) (قو:گله خانا؛ كيزين (*۳۸۰، هورو (*۵۲۰)

(قو:هراب؛ داغ نوقه دى (*۵۹۰) (قو:نوجه ده؛ خئيره

مچيد (*۴۵۰؛ زيگين كئش/ زيسنكش (*۹۰) على آباد،

آلانا (*۱۵۷۸) (قو:آلانق؛ تازا كند (*۳۴۰) كور

(*۱۱۵۰) (قو:كر؛ يوسوف آوا؛ توركه دارى/ توركه دره؛

بوستان آوا-مرگى-گونى مهرانرود بۆلگه سينين كندلرى

[آ] هيلان (*۴۷۰؛ آج آغا/حاج آقا؛ آكيناوا؛ كرگان

(*۱۲۱۰؛ ديزناب (*۶۳۰؛ ساران؛ ميباردان (*۵۱۰؛

سئيسان (*۱۶۰۰؛ نؤهور (*۶۱۰) (قو:نهر؛ خاتون آوا؛

آيقيرچيمن / ي (*۲۴۰؛ آغ بولاق (*۴۰۰)؛

بوستان آوا-مرگى-مرگى مهرانرود بۆلگه سينين كندلرى

[آ] قوزلوجا؛ شيرين بولاق؛ كلو (*۳۴۰؛ آتباتان

(*۳۴۳؛ گانباهان (*۶۶۰؛ آلوندى (*۳۶۲؛ اورؤز

(*۴۴۷) (قو: آبريز؛ گؤورچين (*۲۲۰؛ توراقايا؛

توركمبؤر (*۹۸۰؛ آتباردان (*۱۱۰؛ سيهه نوو/ سيهه ناب

(*۲۰۰؛ قالا/ قالاقاضى؛ سادات نوقه دى (قو:نوجه ده

سادات؛ آئرجان (*۲۸۲؛ زيلكان (*۲۱۰) (قو:زيركان؛

كوت كندى (*۱۴۰؛ سئين ساراي؛ اوشديلى/ آ-ى

(*۱۳۶۲) (قو:اوشدلق؛ قرنجه، تازا كند؛

بوستان آوا بۆلگه سينده كند آدلارى (گونش ۱۳۲۰) [آ] آغ

بولاق (۴۱كگ د * ۳۹۲)، آلوار (۱۷كق ب * ۷۶۰)،

اريشته ناب (۱۲كق ب * ۶۳۹)، استيار (۳۰كق د * ۱۶۹)،

اسكى كند (۱ك ق * ۱۱۳)، اكين آباد (۱۰كق ب * ۲۷۲)،

باسمنج (باسميش)، (۱۹كگ د * ۳۷۰۰)، بايراق (بيرق)،

(۳۱ك ب * ۲۰۰۰)، بخشايش (۳۴ك ق * ۳۷۰۰)، بنفشه

درق (۳۰ك گ د * ۳۱۰)، تازا كند (۲۶كق د * ۳۳۰)،

تورآغاي (۱۰ك ق * ۲۹۰)، توركه دارى (۲۸كق ب

Bb	آذربایجان تورکجه‌سی	۵۷۴	ارک سۆزلوگو	ب Bb
بۆشاندیرما	[آ] بوشاتدیرماق ایشی (فا: طلاق دهی).		بۆشالما [آ] ۱- بوشالماق ایشی، دیشاری آخما، الکتریک گۆچونون باشقا بیر هادی و ایلتگه‌نه گنجه‌سی ویا صیفیرا دۆشمه‌سی (فا: تخلیه). ۲- سیخیتی سینی بیرینه دئمکله اؤزونو راحتلاما.	
بۆشاندیرماق	[اتند] بوشاماغا مجبور ائيله مک (فا: فس طلاق دادن).		بۆشالماق boşalmaq [س] ۱- بوش وضعیته گلیمک (فا: تهی شدن، تخلیه شدن). ۲- to become empty or void	
بۆشاندیریلماق	[بل] بوشاتدیرماق ایشی گۆرولمک (فا: ف.م طلاق دادن).		بۆشالماق boşama [آ] نکاح پوزما و بۇراخما (فا: طلاق).	
بۆشانتما	[آ] بوشاتماق ایشی (فا: طلاق دهی).		بۆشاما divorce	
بۆشانتماق	[اتند، ت] بوشانماسینا سبب اولماق، بوشاماغا مجبور ائيله مک (فا: فس طلاق دادن). t~ to divorce		بۆشاما ق boşamaq [ل، سن: بوش اولماق] نکاح پوزماق و بۇراخماق (فا: طلاق دادن). to divorce	
بۆشاجیخماق	[س] بوش اولماق.		بۆشاندیرماق [باخ] بوشاتماق.	
بۆشاکتمک	[س] بوشا چیخماق، بوش بوشونه دۆلنماق.		بۆشانما [آ] طلاق (فا: طلاق). divorce	
بۆشالتاج	[فیزیک] ۱- سؤیو و دورو آخیجی بیر ماده‌نی بیر یئردن چکیب بوشا لدان، تۆلومبا (فا: تخلیه کنند). ۲- هاوا ویا بیر شئین ایچینده کی لری انشیکه بوشا لدان آراج.		بۆشانماق boşanmaq [س، ت] نکاحی پوزوب بیریندن آیریلماق (فا: طلاق گرفتن). to be divorced	
بۆشاندیرماق	[اتند] بوشا لتماق ایشینی گۆردورمک، بوشا لتماغا مجبوراکتمک (فا: فس تخلیه کردن).		بۆشانیلماق [بل] طلاق آلینما، بوشانماق ایشی گۆرولمک (فا: ف.م طلاق گرفتن).	
بۆشالتما	[آ] بوشا لتماق ایشی (فا: تخلیه). evacuation		بۆش اینانچ [آ] باطل اعتقاد.	
بۆشالتما حووضه سی	[آ] سؤلارینی ایرماغا ویا گۆله وئرن یئرلرین بۆتونو.		بۆش بئگار [ص] ایش سیز، بوش بوشونا.	
بۆشالتماق	boşaltmaq [ل، ت] «بوشالتماق» ۱- ایچیندن شئیلری چیخاردراق بوش اتمک، بیر قابدان باشقا قابا تۆکمک (فا: تهی کردن). to empty ۳- دردینی تۆکمک، آچیپ سؤیله مک (فا: بیرون ریختن). ۴- بیر سلاح‌دا نه قدر قوروشون وارسا پاتلاتماق.		بۆش بئیین [ص] باشی بوش، گیج، عاغیل سیز (فا: تهی مغز).	
بۆشالتی	[باخ] بوشا لتیم.		بۆش بئیین لیک [آ] باشی بوشلوق، گیج لیک brainlessness	
بۆشالتیلماق	[باخ] بوشا لدیلماق.		بۆش بوش [ظ] معناسیز، نتیجه سیز، یاوا.	
بۆشالتیم	[آ] بوشا لتما ایشی، بوشا لتما (فا: تخلیه). ۲- میکائیکی سیستم لرین ویا جانلی اورقانلارین چالیشاییلمه‌سی اۆچون سۆزکلی اولاراق گرّه کن بوشا لتما ایشلری.		بۆش بوش باخماق [س] آماج سیز و بوشونا باخماق.	
بۆشالتیم اورقانی	[آ] اورقانلارین چالیشاییلمه‌سی اۆچون گرّه کن بوشا لتما ایشلرینی گۆرن غصو.		بۆش بوش دانیشماق [س] بوش دانیشماق.	
بۆشالدیلماق	[بل] بوشا لتماق ایشی گۆرولمک (فا: تخلیه شدن). to be unloaded/ discharged		بۆش بوشونا [ظ] ۱- گرک سیز، بوشو بوشونا، بطالت vantiy	
بۆشالدیلیمیش	[ص] بوش حالا سالینمیش.		۲- ایچینده هئج بیر شئی اولمادیغی حالدا.	
			بۆش بوغاز [ص] سیر ساخلامایان، گۆز، یئرلی یئرسیز دانیشان، بوشونا دانیشان (فا: روده دراز). ileum	
			بۆش بوغاز لیق [آ] گۆز لیک (فا: پرچانگی). talkativeness	

بۇش بۇغازلیق ائتمک [آ] گ گرک سیز دانیشماق.	بۇشلانماق [بل] بۇراخیلماق (فا:رها شدن). to release
بۇش بۇیور [آ] بۇیورون بۇش بۇ لومو.	بۇشلو [باخ] بورجلو.
بۇش بۇراخماق [ل] بیرینی یاردیمسیز و ایش سیز قویماق.	بۇشلوق boşluq [آ] ۱-بوش یئر، اویوق، چوخور یئر (فا:محل خالی) void, cavity, emptiness ۲-کسییتی، قوپۇقلوق، بوش گنچن سوره و دۇنم (فا:محل انقطاع). ۳-اسکیک لیک، یترسیز لیک (فا:نقص). ۴-(فیزیک) ایچینده هئچ بیریشی اولمایان یئر (فا:خلا، وکیوم). vacuum ۵-یوخلوق (فا:نیستی). nonexistence
بۇش بۇینوزلو [ص] بویوزونون ایچری سی بوش اولان حیوان.	بۇشناق [آ] بۇسنا خالقیدان اولان.
بۇش بۇینوزلولار [آ] جوت دیرناقلی، ممه لی و بویوزلارینین ییچی بوش اولان حیوانلار.	بۇشناق گۆزلی [ص] ساری ساجلی آل یاناقلی گۆزل. ^۲
بۇش تۇتماق [س] جدی باخماق.	بۇش وثرمک [س] آلدیرماق.
بۇش چیخماق [س] سونۇج وثرمه مک.	بۇش وثریجی [آ،ص] بیر ایشی جدیه توتمایان.
بۇش چیخماق [س] آزدا اولسا بیر قازانچ الده ائتمک.	بۇشوبوشونا [ظ] بوشونا، گرک سیز یئر.
بۇشدا قالماق [س] ایش سیز دۇلاشماق.	بۇشونا [ظ] بوش یئر، یاراسیز جا (فا:بی سبب). causeless
بۇشدا گزمک [س] ایش سیز دۇلاشماق.	بۇش یئر [ظ] ۱-بوشونا. ۲-سبب سیز (فا:بی سبب) causeless
بۇش دانیشماق (سؤیله مک) [س] یاوا دانیشماق.	بۇغ boğ [آ،ت] ۱- [ت] باخ: بۇقچا. ۲-هدیه، ارماغان.
بۇش دانیشان [ص] ییهوده دانیشان (فا:زازخای). idle talker	بۇغا boğa [آ] ۱-دامازلیق ارکک سیغیر، باخ: بۇغا (فا:گاو نر جوان). ۲-(گۆی ب) قوچ و ایکیز لر آراسیندا کی بۇرچ. ۳- [مج] گوجلۇ، ایگید، دلی قانلی. ۴-اوغوز بۇیوکلریندن بیر آد ^{۸۵} . [ت] بۇغرا، بۇغا؛ بۇغماق فعلیندن و قدرت مفهوموندا دیر، عربجه بقره سؤزیله ایلگیلی اولاییلیر.
بۇش دۇنمک [س] بۇش الینن گثری قاییتماق.	بۇغا... [آ] انسان آدی: تاش، تیگین، تۇر گرای، تیمور، سبگ، تارکان، سجا، سجو، سخان، سی، سییگه. ^۷
بۇش دۇرماق (اوتورماق) [س] ایش سیز دۇلاشماق.	بۇغاتیکانی [آ،بی] بیر نوع تیکانلی ییتیگی (فا:خارخسک).
بۇش دۇرماق (اوتورماق) [س] بیر ایشی اولماق.	بۇغاجوق / بۇغاجیق [آ] کیچیک بۇغا (فا:گاونر کوچک).
بۇشر آباد / بۇشر آباد boşr abad [آ] نیشابور دا کند آدی.	بۇغاج / بۇغاجی [آ] بۇغوجو، چوخ قۇتلی. ^۷
بۇش زامان [آ] چالیشیلان ساعتار دیشیندا اولان زامانلار.	بۇغاج خان بۇغاجیق [آ] دده قورقۇد داستانلاریندا بیر بگ آدی.
بۇش سۇز [آ] یاوا سۇز (فا:جفنگ، چرت). irrelevant talk	بۇغار [آ] بۇغوجو، گوجلۇ، قۇتلی. ^۷
بۇشقا [آ،ر] بۇچکا [چلک (فا:بشکه) { باخ: پۇتقا، پۇتلوق }.	بۇغراق [خ] سابارخانلاریندا بالاقخانین خانیمی. ^۷
بۇشقاب boşqab [آ] ایچینه یئمک و بوجور شیلر تۇکمک اوچون دایاز قاب (فا:بشقاب). plate, dish	بۇغار جیق [خ] گۆجلو، گۆی تورکلر دۇنمی دوقوز بگ لریندن. ^۷
بۇش قاییرقا [آ] قاییرقالارین آلتیندا اولان سۆموک و بۇلوم (فا:تهیگاه). hypochondrium	بۇغار خان [خ] بۇلقار خانلاریندا (کرستیان اولدۇقدان
بۇش قافالی [ص] عاغیل سیز.	
بۇش قالماق [س] ۱-کیسه اوتورماق. ۲-ایش سیز قالماق.	
بۇش قونوشماق [س] دۇشونه رک دانیشماق.	
بۇش قویماق [س] یوخسون بۇراخماق.	
بۇش گزمک [س] ایش سیز دۇلاشماق.	
بۇش گزمکدن بۇش چالیشماق یئی دیر [دئییم] چالیشماق انسانی تنبل لیکدن قۇرتاریر.	
بۇش گۆزلرله باخماق [س] آنلامسیز باخماق.	

سۇنرا، مىكايىل آدېنى آلمىش اولان كىشى).^۷

بۇغاز [bogaʒ] ۱-بۇيۇن قاقاق طرفى، آغزى معدە و جيارلارا ياپىشىدىغان گىنچىت (فا:گلو، حلق). ۲-throat بۇيۇل (حيوانلار اوچون) (فا:حامله). ۳-pregnant ۱-يىكى داغ آراسىنداكى دارگىنچىت، يىكى دىزى يىرىيىنە ياپىشىدىغان دار سۇ يولو(فا:بغاز، تنگه). ۴-قاب و گويوملردە آغيزا ياخين دار بۇلوم، هرشئين يوخارى و دار حيصه سى، چكمه و جورابىن آياق لىقدان يۇخارى دار حيصه سى (فا:گلوگاه). ۵-neck, gullet -[دا] يىبه جىگى و ايچه جىگى ساغلانان، يندىريب ايچىمه يۇكومو، اعاشه "يىزىم ائوده بئش بۇغاز وار، بۇغازينا دۆشگون، ايشىچى لرين بۇغازى يىزدن اولاجاق" {ت،سن؛بوغماق سۆزوندن}.

بۇغاز [ا] ساوۇجبولاق دا داغ آدى.

بۇغاز اولماق [س] گبه اولماق، حامله اولماق.

بۇغاز بۇغازا كىلمك [س] زورلو قاقاق ائىتمك، دئىشمك.

بۇغاز تۇخلوغونا [آ] ائجرت وئرلمه دن يا لىنزقارنى دۇيوراراق.

بۇغاز دوققوز بۇغومدور [دئىم] يىر سۇز ايىجه دۆشونولوب سۇنرا دئىلمه لىدير.

بۇغاز قاقاسى [آ] گىنچىم اوچون اولان دىدىشمه و قاقا.

بۇغاز مسئله سى [آ] گىنچىم اوچون اۇغراشما.

بۇغاز آچماق [س] ۱-يىتمك دن دۇيماق. ۲-آغاجلارين

دئىيىنى قازاراق تۇپراغى قاربارتماق.

بۇغاز آلتى [آ] بۇغاز آلتىندا گىنچىرلن باغ ويا شال، آتىن بۇغازى آلتىندان گىنچىرلن قايىش و قاديىنلارين بۇغازلارينا

تاخذىقلارى قىزىل زىنت (فا:گلوبند). necklace

بۇغاز اۇنارماق [ل] مۆفته سىنه يىتمك، مۆفته خورلوق ائىتمك.

بۇغاز اۇزاتماق [ل] لۇوغالانماق، تشخّص ائىتمك.

بۇغاز دردى [آ] گىنچىم اوچون اۇغراشما.

بۇغاز دۇيىمك (اۇزانماق، دۆرتىمك) [س] چوخ دانىشماق.

بۇغاز سى سىزى [آ] بۇغاز و خيرتدك دن چىخان صامت "هـ."

بۇغاز سىز [ص] آز يىتمك يىتىن، زورلا يىتمك يىتىن.

بۇغاز كىن [آ] يىر دىزى بۇغازىنى ساوونماق اوچون دىزى قىيى سىندا دوزه لن حاصار و دۇوار.

بۇغاز لاتماق [ائىد] بۇغازلاماق ايشىنى يىرىنه گۇردورمك.

بۇغاز لاشماق [قا] دالاشماق، بۇغازىندان توتماق.

بۇغاز لاما [آ] ۱-بۇغازىنى توتما. ۲-(فا:ذبح). slaughter

بۇغاز لاماق [ل،سن؛ذبح ائىتمك] ۱-يىر حيوان يا انسانين

بۇغازىنى كسهرک اۇلدورمك (فا:ذبح كردن). ۲-يىرىنين

بۇغازىندان توتماق، ياخالاماق، بۇغازىندان ياپىشماق

(فا:گلوى كسى را گرفتن). to seize(d) by the throat

بۇغاز لانماق [بل] ۱-بۇغازى كسىلمك، بۇغازى اوزولمك

(فا:ذبح شدن) ۲-بۇغازىندان توتولماق، ياخالانماق (فا:فم).

بۇغازلى [ص] ۱-چوخ يىتمك يىتىن، ايشتاهالى (فا:

اشتهادار). ۲-بۇغازى اۇلان هر شى (فا:گلودار).

بۇغازلىق [آ] ۱-بۇغازا سارىنان شال وهرشى (بىزك اوچون)

(فا:گلوبند). ۲-necklace پالتار، چكمه ويا گويوم كىمى

شغىلرين بۇغاز بۇلومو (فا:گلوگاه). ۳-قارنىندا بالاسى

اولما، بۇيولوق (فا:حاملىگى).

بۇغازى آچىلماق [بل] يىتمك دن دۇيماق.

بۇغازى آرمود ساپلاغينا دۇنمك [س] سۇن درجه آرىق لاماق.

بۇغازى ايشله مك [س] دۇرما دان يىر شى لىر يىتمك.

بۇغازى دۇيولنمك [س] اۇزوتتودن بۇغازى تىخىلماق.

بۇغازى قۇوشماق [س] نفس آلا يىلمه مك.

بۇغازى قۇروماق [س] ۱-سۇسوزلاماق، ۲-قورخماق.

بۇغازى يىتمك [س] بادامچىقلارى شىشمك، التهابلانماق.

بۇغازينا ايپ سالماق [ل] ۱-بۇغماق، اۇلدورمك، آساراق

اۇلدورمك (انسان حاققىندا) ۲-بۇغازينا ايپ سالاراق

باغلايىپ ساخلاماق (حيوان حاققىندا).

بۇغازينا يىر يۇمروق تىخانماق [س] دانىشايىلمه مك.

بۇغازينا دقت ائىتمك [ل] يىبه جگينه دقت ائله مك.

بۇغازينا دۆشگون [ص] يىشمىجىل، چوخ يىتىن.

بۇغازينا سارىلماق [ل] اؤستونه آتىلماق.

بۇغازينا قدر [ص] اندازه سىندن چوخ، آشىرى اۇلجوده.

بۇغازىندان آرتىرماق [س] قناعت ائىتمك، سۇنراياساخلاماق.

بۇغازىندان كىمك [ل] قناعت ائىتمك، سۇنراياساخلاماق.

بۇغازىندان ياپىشماق [س] قىنماق.

بۇغازىنى ايسلاتماق [س] آز ايچكى ايچمك.	بۇغدورماق [آ] بۇغدورماق ايشى.
بۇغازىنى دويورماق [ل] قارنىنى دويورماق.	بۇغدورماق [اتد؛ سن] بۇغماق ايشىنى اتتديرمك و
بۇغازىنى سئومك [س] يئمك ايچمكى چوخ سئومك.	گۆردورمك (فا:فس غرق كردن).
بۇغازىنى ييرتماق [س] برک قيشقىрмаق، باغيرماق.	بۇغدورولماق [بل] بۇغدورماق ايشى گۆرولمك (فا:ف.م).
بۇغازىنى سيخماق [ل] سيخىتى وئرمك.	بۇغر [باخ] بۇغا.
بۇغازييرتماق [س] قيشقىрмаق، باغيرماق.	بۇغرا boğra [آ،ت] ارکک دوه، باخ: بۇغا.
بۇغاساق [ص] بۇغا يا گلیمش ويا بۇغا ايسته ين اينک.	بۇغراماق boğramaq [ل،ت] آغاجدا کرتیک آچماق.
بۇغاساماق [ل،تا] بۇغا يا گلیمک ويا بۇغا ايسته مک.	بۇغما boğma [آ] ۱-بوغماق ايشى. ۲-توهين اوچون ال
بۇغاسى [آ،اسپانيولجا] اينجه بئز، آستار.	ايله گؤستریلن حالت، آجیق و نفرت اوچون دئييلن سؤز
بۇغاق [آ،طب] آنژين (فا:آنژين).	”گئت بوغما پيشير زهر پيشير“ ۳-يولوخما، بۇغاز
بۇغاکیمی [ص] چوخ گؤجلو.	خسته ليگى ”بوغما چيخارماق: بوغما خسته ليگينه
بۇغاکولئى (کورئى) [آ] بوغاييله گورشمه اويونو (فا:گاوبازى).	توتولماق ”باخ: بوغماجا. diphtheria, croup ۴-
بۇغاليق [آ] بوغا اولما وضعيتى، بير ياشيندا آناسيندان	اورتاسى دار آغزى و آلت طرفى ايسه گئن قاب ويا
آيريلميش سيغير (فا:مناسب براى انتخاب گاو نر).	استکان حاقيندا ”گؤللو بوغما استکانلار دؤزولموشدور.“
بۇغان اوئو [آ] دويون چيچک سولاردان، زهير لى ييتگى،	۵-انجير، توت، قورۇ اوزوم مايالاندیقدان سونرا داميتيليب
قوردبوغان (فا:آقونيطون، هلاهل aconitum napella. ran	اله گلن الکولو دوشوک بير نوع راکى ”بوغما راکى“
بۇغاناق [آ،سن] ساغاناقلى و دومانلى هاوا، فیرتینالى و	بۇغماجا/بوغماجا [آ] ۱-خوروز بانالاماسى کیمی اؤسکورمه
ياغيش لى بولود، بوغوجو هاوا و چوخ ايستى و بوغوجو	مريض ليگى، ديفتيرى (فا:ديفتري). (med croup ۲-
يئر ”بوغاناق اوتاق“ (فا:هواى گرفته، شرحى). sultry	بوغما ائتمک ايشى، بوغمالاماق ايشى (توهين اوچون).
بۇغاناق اوئو [آ،بى] تر چاغيندا يئييله ييلن بير نوع بيتگى ۱۳.	بۇغماجالى [آ،ص] بوغماجايا توتولموش اولان کيمسه.
بۇغان گؤل [آ،بى] بير نوع گؤل آدى (فا:گل کوکب).	بۇغماچيخارماق [س] بوغمالاماق.
بۇغانخان [خ] غربى گؤى تۆرکلرده تاردوشادین کومتانى ۷.	بۇغماق boğmaq [ل] ۱-نفسين کسهرک اؤلدورمک، بۇغاز-
بۇغانويان [خ] بۇغا+ نويان؛ بۇريات افسانه لرینده آدى	ينى سيخاراق نفس يولونو کسمک. to throttle ۲-بير
گئچن و بايکال گؤلونون اگهمنى اولدوغونا اينانيلان بگ.	ايشين قاباغين آلماق، سسىنى کسمک، گليشمه سينين
بۇغبوغا [آ] آبشرون داتلاق آدى ۲۴.	قاباغينى آلماق، سؤيو آزالتماق (فا:مانع شدن). ۳- [س]
بۇغئاق [آ] شاپقا، باشليق، خانيم باشليقى ۷.	مؤتورلو آراجلاردا چوخ ياخيت گئتمک له موتور ايشلهمز
بۇغچا [آ] باخ: بوخجا. bundle, pack	وضعيته گلیمک (فا:خفه كردن). {ت، سن؛ بو کلمه
بۇغچالاماق [ل] بۇغچا يابؤکمک، باخ: بۇخجالاماق.	بۇغاناق، بوغئاق، بوغاز، بۇغا=بوغا=بوغرا، بوغوم، يئنه ده
بۇغچالانماق [بل] بۇغچا شکيلنده باغلانماق.	وؤ حرقلرينين دئيشمه سيله بۇخجا/بوغچا کیمی سؤزلرين
بۇغچى [آ] بوينو قيسا انسان ويا حثيوان ۱۳۵.	کؤکودور، بو سؤز بغض شکيلنده ده بوغساماق (ناراحت-
بۇغدا [آ] داش کسن، ده داغ آدى (۳۱۰۲) ۲۴۰.	ليقدان و اوزونتودن دولومسونوب آغلاماق) کلمه سيندن
بۇغدان [آ] عثمانلي لارجا مۇلداوى اوچون وئريلن آد ۴۵.	آلنيميشدير (البته عربه بغض کلمهسى کينه مفهومندا
بۇغدورتماق [باخ] بۇغدورماق.	تماما آيرى معنالى سؤزدور، ولى فارسجادا ايشلهنن

Bb ب	ارک سۆزلۆک	۵۷۸	آذربایجان تورکجه‌سی	Bb ب
	بوغۇق بوغۇق [ص، ظ] بوغۇق بیر بیچیمده، قیسیق قیسیق.		"بغض گرفتن" تورکجه بوغازی توتولماق سۆزونون	
	بوغۇق لاشماق [س] قیسیق لاشماق، بوغۇق وضعیتده گلیمک		ترجمه سیدیر، بوغماق کلمه سیله بۆکمک فعلی	
	(فا:حالت خفه پیدا کردن).		بیریرینین دۆبلیتی (انکیزی) اولمالیدیلار.	
	بوغۇق لوق [آ] بوغۇق شئیین وضعیتیه (فا:حالت خفگی).		بوغماق، [آ، ت] ۱- کۆینک دۆیمه سی، ۲- گلین بویونلوغو،	
	بوغۇلا بوغۇلا [ظ] بوغۇلماق وضعیتیده اولان.		بویونباغی، گردنلیک. ۳- بوغوم یئری (فا:جای بندو مفصل).	
	بوغۇلتو [آ] بوغۇلان حیوان یا انسانین چیخاردیغی سس		بوغماق بوغماق [ص] بوغوم بوغوم.	
	(فا:حالت و صدای خفگی).		بوغماقلى [ص] بوغماق لاری اولان.	
	بوغۇلما [آ] بوغۇلماق ایشی (فا:خفگی). stuffiness		بوغماقلى قوش [آ، دی] تویقارقوشونون بیر نوعو.	
	بوغۇلماق boğulmaq [بل] ۱- بوغماق ایشی گۆرولمک.		بوغمالاشماق [قا] بیریرینه بوغما یاغدیرماق.	
	۲- [س] نفس آلامای چتین لشمک. ۳- محو اولماق، تلف		بوغمالاما [آ] قارمارلاما، قاپشیدیرما.	
	اولماق (فا:خفه شدن). to drown {ت'بوغۇلنماق}		بوغمالاما [ل] ۱- بوغماغا بنزر بیر شکیلده سیخیشدیرماق.	
	بوغۇلموش [ص] بوغۇلوب اؤلدورولموش (فا:خفه شده).		۲- قارقیش اتمک، قارقیش علامتی اولاراق ایکی الینی	
	بوغۇلموش boğulmuş [آ] سایین قالا دا کند آدی.		قاباغا گتیره رک یومروق گۆسترمک. (فا:نفرین کردن).	
	بوغۇم boğum [آ] ۱- سیخیلمیش نُقطه و یئر، بوغۇلموش یئر		بوغمالانماق [بل] بوغمالاما ایشی گۆرولمک.	
	و حصه. ۲- سینیر و دامارلارین تومورجوق کیمی سیخیشد-		بوغمالیق [آ] آجیق وتوهین اوچون بیر یتمک ویا گۆرولن	
	یقلاری یئر، قمیش و بونا بنزر هر شئی ده اولان دۆیون،		ایشه وئریلن آد، ال ایله بوغمالاما "سنه بوغمالیق	
	سوموک اؤجلارینین بیریرینه بیرلشدیگی اویناق یئر		پیشیرمیشم" (فا:مفهومی معادل کوفت).	
	(فا:گره، مفصل). Joint {ت، سن؛ بوغماق+م' بوغوم}		بوغوتکین [خ] تۆرک میتو لوزیسینده آدی گنچن بیر بگ.	
	بوغۇم آياقلىلار [آ، دی] اکلم باجاقلیلار، اونورقاسیز حیوان-		بوغوجو [آ، ص] بوغماقلا اؤلدورن، بوغان، بوما اؤزل لیگی	
	لاردان قابق آياقلاری بوغۇملو اولان بۇ لومو "هۆرومبک،		اولان (فا:خفه کنند). suffocating, choking,	
	تیرتیل خرچنک" (فا:بند پايان). adrthropoda		بوغورخان [آ] آذربایجان دا داغ آدی (۱۵۸۴) ۴۰.	
	بوغۇم بوغۇم [ص] چوخ بوغۇملو، کسک کسک و		بوغورداق [آ] بوغازی تشکیل وئرن سوموکلر، بوغاز قیغیرداغی	
	بوغۇملاری اولان.		(فا:غضروف های گلو). {سن: ۱- بوغازین سوموکلری. ۲-	
	بوغۇم لاما [ل] بوغۇم وضعیتینه گتیرمک (فا:بندبند کردن).		تازا و یاش سونبول}.	
	بوغۇم لانما نُقطه‌سی [آ] آغیز بوشلوغوندا سسلرین		بوغوشدورماق [اتد] ایکی آدمی ویا حیوانی (ایتی) بیریرینین	
	اولوشدوغو نُقطه لرین هر بیرری، مخرج.		جانینا سالماق (فا:بجان هم انداختن). t~ to fight,	
	بوغۇم لانماق [س] بوغۇمو بوغۇم اولماق (فا:بندبند شدن).		بوغوشماق [قا؛ سن] ۱- دؤیوشمک، بیریرینین بوغازیندان	
	بوغۇم لو [ص] بوغۇمو اولان (فا:بندبند، مفصل دار).		پایشاراق ساواشماق، تارتیشماق. ۲- بیریرینی قاقماق	
	بوغۇم لولار [باخ] بوغۇم آياقلىلار.		(ایت اوچون) (فا:بجان هم افتادن). to fight	
	بوغۇملار [آ] مفصل لر (فا:مفاصل). joints.		بوغوشولماق [بل] بوغوشماق ایشی گۆرولمک (فا:ف.م).	
	بوغۇن [باخ] بوغۇم.		بوغۇق boğuq [ص] ۱- قیسیلمیش سس، بوغۇلموش وضعیت	
	بوغۇلتو [آ] ۱- بوغۇلما، سیخییتی، بونا لما (فا:اختناق). ۲-		(فا:خفه). stuffy ۲- آیدین و آجیق اولمایان سس ویا	
	زۇرلا نفس چکمه (فا:نفس تنگی). strangulation		گۆرونتو، توتقون (فا:صدای گرفته).	

بوغونئویا گتیرمک [ل] بیرینی سیخییتی یا سالاراق اوندان بیر شئی و پارا قوپارماغا چالیشماق.	گتیرمگه یارارلی بیر آراج (فا: بولدوزر).
بوغونوق [آ] ۱-بوغوق سس وئرن، قیسیق، بوغوق. ۲-	بۆل دؤغراماق [ل] بۆل بۆل ساجیب ساوورماق.
سیخییتی لی، قاپالی، دؤنوق، باخ: بوغوق (فا: حالت گرفته).	بۆل دؤچاغ [آ] اویقون زامان، اولان چاغ. ^۷
بۆکس [این] یومراق اوینو (فا: بوکس).	بۆل کچه [ص] الی آچیق، زنگین گؤنوللو.
بۆکسچو [آ] بۆکس اوینایان، یومراق اوینوجوسو (فا: بوکسر).	بۆلشویزم [آ، فر] لنینین سۆز و ایشلرینه باغلی و کاپیتالیزم-ین علیهینه اولان بیر گؤرؤش و تاکتیک (فا: بۆلشویزم).
بۆکسور [باخ] بۆکسچو.	بۆلشویک [آ، فر] بۆلشویزم یانلی سی اولان (فا: بۆلشویک).
بۆکسیت [آ، فر، یثرب] آلومینیوم اوکسید اولاراق شیشه کیمی پارلاق و سایدام (قارشى طرفى گۆرسه‌نن) و الماس دان سونرا ان سرت میثرال (فا: بوکسیت).	بۆلشویک لیک [آ] باخ: بۆلشویزم.
بۆل bol [ص] گئنیش و چوخ، قیتلیق قارشیتی، حددن آرتیق (فا: زیاد) many {سن:ت' بۆلماق: اولماق} سۆزوندن {بۆلاد [آ، تا] چوخ و بۆللو.	بۆلغان [آ] ۱-سویلو آت ۲-کشاف ۳-اولقون، ارمیش. ^۷
بۆلادماق / بۆلتماق [ل، تا] بۆللاشدیرماق.	بۆلغۇ/بۆلئى [آ] اورژینال، اؤزگون. ^۷
بۆلادی [آ] لئکران'دا کئند آدی. ^{۲۴}	بۆللتماق [ل] بۆل وضعیته گتیرمک (فا: زیاد کردن).
بۆلارماق / بۆلتماق [س] بۆللاشماق.	بۆللاشدیرماق [ل] بۆل وضعیته گتیرمک (فا: فراوان کردن، زیاد کردن). to increase
بۆلالی [آ] مراغا دا کئند آدی {بۆللوک یثر}.	بۆللاشدیریلماق [بل] بۆل وضعیته گتیرمک، بۆل اندیلیمک، چوخالدىلماق، مقداری آرتیریلماق (فا: ف.م).
بۆلان [باخ] بۆلان	بۆللاشماق [س] باخ: بۆللتانماق.
بۆلئرو [اسپانیولجا، آ] ۱-قیسا و قۆلسوز قادین جاکتی. ۲-	بۆللتانماق [س] بۆل اولماق، چوخ چوخالماق (فا: فراوان شدن، زیاد شدن). to become abundant
آغیر ریتملی اسپانیول دانسی و موزیگی، اسپانیول ملّی رقص اوینولاریندان بیرى (فا: بولرو).	بۆللو/بۆللو بۆللو [ظ] بۆل بۆل.
بۆل بۆل [ظ] چوخ مقداردا، چوخ بۆل. richly	بۆللوچا [ظ] چوخ بۆل، چوخلو.
بۆل بۆلامات [آ] رفاه، زنگین لیک.	بۆللوک [آ] ۱-بۆل اولما دؤرومو (فا: وفور). abundance ۲-
بۆل بۆلاماج [ظ] بۆل بۆل، بۆللوک ایچینده.	هر شئین بۆل اولدوغو زامان.
بۆل پاچا [ص] ۱-گئنیش پاچالی. ۲-تؤکوک، شاپشال.	بۆلمئرا [آ] اوتلاق، قیز آدی (فا: نام دختر).
بۆلت [آ، این] بر کیتمه اوخو (فا: ~). bolt	بۆلماق bolmaq [س، ت] اولماق، تا: باخ: اولماق.
بۆلجا [ظ] اولدوقجا بۆل (فا: زیاد).	بۆلوادین [آ] یاپارلی بۆیوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۵} .
بۆلجاخاقان [خ] بۆلچاک + خاقان؛ اویغور خاقانلاریندان. ^۷	بۆلؤ [آ] یاپارلی بۆیوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۵} .
بۆلجال [آ] وعده، مُدّت. ^۷	بۆلؤچ [آ، ت] ارکک آدلاریندان.
بۆلچاق [آ] بۆلداق دا سؤیله نییدیر: گۆرز، تۆپۆز. ^۷	بۆلۆمتره [آ، فر] ایشینیم اؤلچر.
بۆلداجی boldaci [آ] بروجن ده کئند آدی {بۆللوک}.	بۆلون [آ] اوت و یونجا کوماسی، ییلون، قیز آدی (فا: نام دختر).
بۆلدان [آ] لئریک'ده داغ آدی (۱۹۸۰) ^{۲۴} .	بۆلهوس [ص] هوسلی، هوسباز (فا: هوسباز). capricious
بۆلدوزئر [آ، این] یول و هر آلچاق اوجا یثری دؤز وضعیته	بۆلچجه [آ، عیبریجه] یهودی قادینی.

ب Bb	ارک سۆزلۈک	۵۸۰	آذربايجان تۆركجه‌سی	ب Bb
	سوس داناسی ۲-جواهر، تاخی (فا:منجوق) {باخ: مینجیق}		بوم [آ] بیر نۇع قۇمار ۲.	
	بۇنجوق بۇنجوق [ظ] بونجوق کیمی یوۋارلاق دانالار حالیندا.		بومادین [آ] لثریک، ده داغ آدی ۲۴۰.	
	بۇنجوق توتقالی [آ] بونجوق بیچیمینده اولان توتقال.		بوم پوخ [ص] چوخ کؤت، چوخ پیس.	
	بۇنجوق ماوی سی [آ] یاشیلا چالان بیر ماوی.		بومب bomb [آ] پاتلايیجی بیر مادهدن دوزه لن و ساواشدا	
	بۇنجوقچو [آ] بونجوق دوزلدن ویا ساتان کیمسه.		ایشلەنن شئی، بومبا (فا:بمب). bomb	
	بۇنجوقچولوق [آ] بونجوقچو نون ایشی.		بومب آتان [آ] دوشمنه بومب آتان (فا:بمب افکن). bomber	
	بۇنجوقسوز [ص] بونجوغو اولمایان.		بومبا bomba [آ]، ایتا لیانجا] ایچی دولو یاخیت و پارتلايیجی	
	بۇنجوقلاشماق [س] بونجوق بیچیمینی آلماق.		مادهدن دوزه لن سلاح (فا:بمب). bomb	
	بۇنجوقلانماق [س] گۆزیاشی، شنه و تر بونجوق کیمی اولماق.		بومباتوک [آ] بومبالایان، بومب آتان.	
	بۇنجوقلانیش [آ] بونجوق لانماق ایشی ویا دۇرومو.		بومباجا [آ، دا] باخ: بوغما.	
	بۇنجوقلو [ص] بونجوغو اولان، بونجوقلا بزنیمش.		بومباجی [آ] بومبا ایشله دن کیمسه (فا:بمب انداز).	
	بۇنجوقلوق [آ] بونجوق اولمایا الؤثریشلی.		بومباردومان [آ، فر] بومبالاما، بومبا توتما (فا:بمباردومان).	
	بۇنچاق bonçaq [آ] سند، داشینماز اموال ییه لیگین قانیت		بومباردیما [باخ] بومباردومان.	
	لایان بلگه document {بو کلمه بانماق فعلی (ت):		بومباکیمی [ص] ساغلام و گۆجلو .	
	باغلاماق) و چاق اکیلە دوزە لیب، و "باغلانما، باغلاشما،		بومبالاما [آ] بومبالاماق ایشی گۆرولمه (فا:بمب اندازی).	
	سند" شکلینده ایشلنمکده دیر {		بومبالاماق [ل] بومبالاماق ایشی گۆرولمک (فا:بمب انداختن).	
	بۇنزان [آ] موغول خانلاریندان کبک خانین جانشینی ۱۲.		بومبالانما [آ] بمب یاغدیрма (فا:بمباران).	
	بۇنژور [ن، فر، آنادولو] گۆن آیدین.		بومبالانماق [س] بمب یاغدیрмаق (فا:بمباران کردن). to	
	بۇنفیل [آ، فر، آنادولو] قصابلیق حیوانلارینین بئل سوۋموگو		bombardment	
	اطرافینداکی ییه نیلن ات بۇ لومو.		بومبوز [ص] توتقون بوز رنگلی، چوخ بوز.	
	بۇنقۇشت قایا [آ] قوبوستان، داغ آدی (۵۰۳) ۲۴۰.		بومبوش [ص] بوتونلو کله بوش، بوسبوتون بوش، لاپ بوش	
	بۇنو (بون) [آ، ایتا لیانجا] بللی سوۋه ده، بللی ذیری اولاراق		(فا:خالی خالی). absolutely empty	
	بللی کیمسه لره اؤده نه جگینی بلیرتن سند (فا:بن).		بون bon [آ] شکر شربتیی ایچینده قایناتیلیب اؤزه ری شکر له	
	بوۋا boʻla [آ، دی، لا] گونئی آمریکانین ایستی بۇلگه لرینده		بورونموش میوه ۲ (فا:نوعی شیرینی).	
	یاشایان ۴ متر اؤزونلوقدا، زهیرسیز، ساریلاراق آوینی اؤلدو-		بون اونو [آ، بی] بادیمجان گیللردن اؤیوشدوروجو زهیرلی،	
	روب قانینی امن بیر ایلان (فا:ماربوا). boa constrictor		توخداچ اوچون ایشلەنن بیر و یا ایکی ایللیک اوتسوۋ	
	بوۋاگیلر/بوۋالار [آ، دی] بعضاً دیرناق بیچیمینده آیاقلی		ییتگی (فا:بنگ دانه). hyoscyamus niger	
	اولان، آلت و اؤست چنه لرینده دیشی اولان، اولارینی		بون بون bonbon [آ، فر] گنج	
	بوغان، زهیرسیز ایلانلار نۇعو (فا:بوها).		بوننا [آ] گئرمی ده کند آدی.	
	بوهم [آ، فر] یاشامی بوش بوشونا گنجیرمه، بوشونا گنجیرمه ۲.		بونابارتیزم [آ، فر] ناپلئون بوناپارتا باغلی بیردۆلت یونتیم	
	بوهمی [آ] آنادولو بۇلگه سینده یاشایان بیر کورمانج بویو ۲۰۹.		گۆروشو (فا:~).	
	باخ: بوختی، باخ: عثمانلی، باخ: کورمانج.		بونجوق [آ] ۱-جام، داش، صدف، تاختا و پلاستیک کیمی	
	بوی boy [آ] ۱- (توپلوم بیلیم) گۆی تورک یازیتلاریندا بۇدون		شیلردن دوزه لن، اورتاسی دلیک بالاجا یوۋارلاق و رنگلی	

Bb	آذربایجان تورکجه‌سی	۵۸۱	ارک سۆزلۈک	Bb
ننچه بوی و بوی دا ننچه اوبادان تشکیل تاپیردی ۲۲۵؛ ائروق؛ ائیروق؛ اویماقلار بیر لیگی؛ عشیرت؛ طایفا؛ بیر سوی و عایله دن اولان کۆجه‌یی و کۆجری انسانلار. ۲-اؤزون لوق، یوکسک لیک، اوجالیق، اوزاق لیق، آرالیق، بدنین اؤزونلوغو، قد، قامت، آندام. (فا: طول). height, length	بویا باشا گلمک (چیخماق، چاتماق، یتیمک) [س] بویومک. بویا باشا یتیرمک (چاتدیرماق) [ل] یتیشدیرمک، بسله‌مک. بویا بوی [ظ] ۱-باشاباش، باشدان باشا. ۲-بیر شئیین بویوندا و اؤزونلوغوندا، بویجا مئاسب. length بویا تۇتماق [س] اییی بویانماق. بوی احمدلی [آ] آغدام‌دا کند آدی ۲۴۰. بویا کۆکو [آ،بی] رۇناس، باخ: بویاق کۆکو، بیر نوع بویاق اوتو (فا:رۇناس) rubina ticturium. rub بویا وۇرماق (بویا چکمک، بویا سۆرمک) [ل] بویاماق. بویات [ص] چوخ قالمیش و اسکیمیش، دبدن دوشموش، [مج] دادسیز (فا:مانده، بیات). {بو معنادا بویات سۆزونون عربجه بیت ویتوته کلمه سیندن آلینماسینی ساوونانلار چوخدور، (گنجهدن قالمیش یتیمک) بونونلا برابر دیواندا ایشلنمیش بایا (بایاق، آز اۇنجه، گنچمیشده قالمیش، سۆزو ایله ده ایلگی سی آراشدیریلما لیدیر}. بویات [آ] آغجابدی، سالیان و اۇجار‌دا کند آدی ۲۴۰. بویاتدیرماق [اتند] بویا (رنگ) چکدیرمک، رنگ لتمک، بویاتماق ایشینی گۆردورمک (فا:فس رنگ زدن). بویاتسی [ص] بویاتلامایا باشلامیش. بویاتسیماق [س] بویاتلامایا اۆز تۇتماق. بویاتلاماق [آ] بویات اولماغا باشلاماق. بویاتماق [اتند] بویاماق ایشینی گۆردورمک (فا:رنگ‌زدن) بویاجی [آ] بویا ساتان و بویا وۇران (فا:رنگرز). dyer بویاجی فیرچاسی [باخ] بویا فیرچاسی. بویاجی کۆپو [آ] بیر ایشین راحتجه و چاپوق گۆرۈلمه‌یه جگینی آتلاتماق اۆچون سۆیله‌نیر "مگر بویاجی کۆپودور". بویاجی کۆپونه گیرمیش کیمی [ص] چوخ بویالی قادین. بویاجیلیق [آ] بویا ساتما ایشی (فا:رنگری). بویاخانا [آ] پارچا و ایپ کیمی شیلیری بویایان یئر، بویا اثوی. بویادیلماق [بل] بویاماق ایشی گۆرۈلمک. بویار [آ] بویاما اؤزل لیگی اولان ماده(بویارماده) (فا:رنگزن). بویار/بایار [آ] بولغار تورکلرینده‌عسگری بیر مقامین آدی ۲۰۹. بویاسیز [ص] ۱-بویاسی اولمایان، رنگ چکیلمه‌میش	بویا باشا کتیرمک (چاتدیرماق، یتیرمک) [ل] بویۇتمک.		

ب Bb	ادرك سۆزلۈك	۵۸۲	ب Bb آذربايجان تۆركجهسى
	بۇيانالى [ص] بويانا وۇرولموش.		(فا:بى رنگ). ۲- [مج] تميز، دۇرو (فا:صاف).
	بۇياندىيى [آ،بى،تا] ميان كۇكو.		بۇياسىزلىق [آ] بوياسىز اولما وضعيتى (فا:بىرنگى).
	بۇيانماق [بل] ۱-بۇياماق ايشى گۇرولمك (فا:رنگ خوردن).		بۇيافيرچاسى [آ] بوياسورتكم اوچون ايشلهنىلن فيرچا.
	۲-آلداتيلماق ۳- [س] اۇزونه بوياسورتكم.		بۇياق [آ سن؛ باخ؛ بوى] بۇيا (فا:رنگ).
	بۇيانميش [ص] بوياغاسالينميش، رنگلنميش (فا:رنگ خورده).		بۇياق اوئو [آ] داغلىق بۇلگه لردە يتيشن و چوخ ايلليك
	بۇيانيق [ص،تا] بويانميش، رنگلنميش (فا:رنگ خورده).		اولاراق كۇكوندن بوياق مادهسى اله گتيريلن بير بيتكى؛
	بۇياوئو [آ،بى] چيمن جنسيندن بير بيتكى، باقلاگيللردن،		كۇكو يۇمورتا ساريسيله بيرليكده قول قيچ سينيقچى-
	چىچكلرى ماوى، سارى و آغ رنگلى توخوملارى قىزمىزى		ليغيندا ايشلەنر ^{۱۳} (فا:نوعى گياه صنعتى). madder
	بيباركىمى ۵۰-۱۰۰cm اوجاليقد، پرى اوئو (فا:شنبيله،		بۇياق خانا [آ] بوياخانا، بوياق ائوى (فا:محل رنگرى).
	بويمادران). trigonella faenum-graecum. leg.		بۇياق سىز [ص] بويانميش، رنگ لنمه ميش.
	بۇياوخشاماق [س] داستان سۇيله مك.		بۇياق سىزلاما [آ] بويلارى سيلمه (فا:رنگزدابى). bleaching
	بۇياؤلچن [آ] بوى اؤلچمك اوچون جاهاز.		بۇياق كۇكو/بۇيا كۇكو [آ] بويادوزلتمك اوچون يارارلانان
	بۇياؤلچوشمك [س] ياريشماق.		آغاج كۇكلرى، بوياق اوئوكۇكو.
	بۇياويقونلۇغو [آ] تناسب اندام (فا:تناسب اندام). bodily		بۇياق كوپو [آ] بوياق قابى (فا:خم رنگرى).
	بۇيايىجى [ص] بوياما اؤزل ليگى اولان، بۇيايان، رنگله ين		بۇياقچى [آ] بۇياق چيلىق لامشغول اولان و اوغراشان
	(فا:رنگ كنده).		كىمسە، بۇيا و رنگ وۇران (فا:رنگرز). dyer
	بۇياش [آ،سن] آيين پالتارى، بۆتون بۇيو بۆروين پالتار		بۇياقچى [آ] رزن؛ اردييل (-لى)، مانه(-لى) ده كند آدى.
	(فا:سراپا).		بۇياقچيلىق [آ] بوياما ايشى، بوياقچى نين ايشى (فا:رنگرى).
	بۇيايىكى [آ] بير ائل و بۇيون ان سايقين آدمى.		بۇياقلى [ص] بويانميش، رنگ لنميش (فا:رنگدار).
	بۇيايىس [آ] باخ: بۇبوخون.		بۇياق قول [آ] انسان آدى، باخ: بۇيا+ قول ^۷ .
	بۇيايى [آ] مختلف بۇيوكلوك و كيفيت لره اشارت "داغلار		بۇيالاماق [ل] بۇياماق، رنگ له مك (فا:رنگ زدن).
	بۇيايى گۇرونوردو".		بۇيالانماق [بل] بۇيا وۇرولماق (فا:رنگ شدن).
	بۇيايى وئرمك [ل] آياق اؤسته دايانماق.		بۇيالميش [آ] بۇيا باشچى سى، بگ ^۷ .
	بۇيايى بوخون [آ] قد، قامت، بدن قورولوشو (فا:اندام). figure		بۇيايى [ص] ۱-بويانميش، بۇيا سورتولموش (فا:رنگ
	بۇيايى بوخونلو [ص] ياخجى بدن قورولوشو اولان.		شده). ۲- [مج] آلداديچى، صنئى، ائيره تى.
	بۇيايى بوخونلوق [آ] بۇيا بوخونلو اولما.		بۇيايىق [آ] بويادوچون يارايان شى (فا:مناسب براى رنگ).
	بۇيايىجا [ظ] بۇيا باخيميدان.		بۇيايىليق [آ] بويالى شئين حالى.
	بۇيايىچمك [باخ] بوي آتماق.		بۇياما [آ] ۱-بوياماق ايشى (فا:رنگزنى). ۲-بويانميش
	بۇيايىيلگه [خ] قازاق خانلىغى دؤنم، بگ لريندن ^۷ .		اولان، رنگى سونرادان آرتيريلمىش هر شى، قوندارما.
	بۇيايىش [ص،سن،تا] ۱-بويادا بير اولان، بۇيا بير (فا:هم		بۇياماق [ل] ۱-رنگله مك، بۇيا وۇرماق (فا:رنگ زدن). ۲-آغير
	قد). ۲-عينى بۇيون منسوبو، بير طايفايا عايد اولان.		سۇز سۇيله مك، آلداتماق {ت'بۇياماق' سن؛ باخ: بۇيا}
	بۇيايىش boydas [آ] اؤرميه ده كند آدى {۱-ينكه و بۇيلو		بۇيانا [آ،بى] پيشميشده ايشله ديلن عطيرلى بير بيتكى.
	داش و قايا. ۲-بۇيا و طايفايا عايد يئر.		بۇياناجاق [آ] بۇيا وورولان يئر (فا:محل رنگ زنى).

بۆيداشخان [خ] قازاق خانلاريندان.^۷

بۆيداشلىق [آ] بۆيداش اولما وضعيتى (فا:هم قدى).

بۆيداق / بايداق [boydaq] [آ] ۱- بۆكؤ اولمايان يايا (فا:

پياده). ۲- يالينيز، سربست، سۆيوت، مۇجرّد. ۳- زۇغ، تازا و

يوشاق آغاج چۆبؤغو^{۱۳۵} (فا:آزاد و رها).

بۆيدالى [خ] قازاقلارين، اورتايوز بؤلؤگو، سَميز اويماغى
اؤلوبالاريندان.^۷

بۆيدان بويلا [ص، ظ] بير اؤجدان اوييري اؤجا قدر.

بۆي دئمك [ل] ديك ديك دانيشماق، قبا و يئكه دانيشماق.

بۆيراز / بۆرياز [آ، تا] پويراز، قوزئى يئلى.

بۆيسال [آ] ۱- بوي و بؤدون لا ايلگىلى. ۲- انسان آدى،

بۆيسان [آ] انسان آدى، ياخشىقلى، بوي بؤخونلو.

بۆيسوز [ص] بويوكچىك اولان، قيسا (فا: قد کوتاه).

بۆي سوزلوق [آ] قيساليق، گوده ليك (فا: قد کوتاهى).

بۆي قوشو [آ، دى] بير قوش آدى (فا: نوعى پرندە) {ت، باخ: بوي}

بۆيقول [آ] انسان آدى، باخ: بوي + قول.

بۆيگوت [آ، اين] بير ايشى ويا بير حركتى گؤرمه مه و ياپما

قارارى آلماق، تحريم (فا: تحريم). prohibition

بۆيگوتاز [آ، اين] بويگوت ائتمك ايشى.

بوي گؤسترمك [ل] گؤستريش دؤزنله مك، اؤزونو گؤسترمك.

بويلا [آ] گؤي توركلرده: بير عسگرى عنوان^{۴۵}؛ لقب وئرن.^۷

بويلا باغا تاركان [خ] ايلتەريش خاقان يين ياخين يولداشى و

اوردوباشى لاريندان (ييلگە تۇنيۇقۇقۇن اۆتە كى آدى).^۷

بويلا قوللوق تاركان [خ] انسان آدى^۷،

بويلاباش [آ] خوي دا كند آدى {بويوك بويلا}.

بويلاتماق [ل] بويلاماق ايشىنى گؤردورمك.

بويلار [آ] حكايت لر (فا: حكايات). stories

بويلام boylam [آ] يئر اؤزونده هر نۇقطه و گرنيوچ نۇقطه

سينين مئريديين دايره لرى آراسيندا اولان زاويه و آچى.

بويلام آچى سى [آ] هر نۇقطه نين بويلام دايره سيله قرينوچ

بويلام دايره سى آراسيندا كى اولان زاويه.

بويلام دايره سى [آ، جغرافيا] يئر اوزونده هر نۇقطه و يئر

اوجاى لاريندان (قۇطب لار) گئچن دايره (فا: نصف النهار).

بويلاما bolama [آ] ۱- بويلاماق ايشى. ۲- بويو قدر.

بويلاماسينا [ظ] بويو دؤغرو لتوسوندا.

بويلاماق boylamaق [س] ۱- بوي اؤلچمك، باشىنى و آياق

لارنى قوزاياراق باخماق (فا: سرک كشيدين). ۲- بوي و

داستان سؤيله مك (فا: داستان گفتن). {سن: بوي آلماق}

بويلان [خ] آدينا و سويونا لايق؛ غربى هونلارى خانلاريندان.^۷

بويلانا بويلانا [ظ] اطرافينا و چنوره سينه باخباخا.

بويلانما boylanma [آ] بويلانماق.

بويلانماق [س] ۱- بويو اؤزانماق، اؤجا لماق، قد آتماق (فا: قد

انداختن). ۲- بير يئرە بويلاناراق باخماق، قوزاناراق

باخماق. ۳- ديك باشلىق ائتمك.

بويلانيش [آ] بويلانماق ايشى.

بويلو boylu [ص] گبه، ايكي جانلى، قاريندا اوشاغى اولان

(فا: حامله) pregnant ۲- اؤجا بوي، بويلوبؤخونلو.

بويلو بويونجا [ظ] بويو اؤزانايلىدىكى قدر.

بويلوبؤخونلو / بويلوبؤسلو / بويلوبؤسلو [باخ] بويو اؤجا، انداملى.

بويلوجا [ظ] اؤزون بويلو كيمي اولان.

بويلوق [آ] ۱- بوي اوتو چوخ اولان يئر (فا: علفزار). ۲-

سويلو؛ ياخشىقلى.^۷

بويلولوق [آ] بويلو اولما (فا: حاملگى). pregnancy

بويمادون [بوي اوتو] كوما حاليندا سارى چيچكلى خوشق

وخولو، چوخ ايلليك ييتگى، طبابتده ايشلەنن بير ييتگى

(بدندە كى يئل و سانجى يا خيئر لى اولماسى سانيلر^{۱۳۶}).

بويمول [آ، ت، تا] مويمول، بوينو حالقا كيمي ووجودونون

رنگيندن فرقى اولان قوش ويا حئيوان. ۲- دوغان توروندن

ييرتيجى بير قوش.

بويناتماق [س، ت] ياغى لانماق (فا: ياغى گرى كردن).

بويناق [آ، ص] بلن، داغ بوينو، يوكسك گئچيت (فا: گردنه).

{ت؛ باخ: بوئون «بوي»}.

بويناماق boynamaق [ل، ت] بوي دئمك، مغرور اولماق.

بوينو آرمود ساينا دؤنمك [س] چوخ ضعيف له مك.

بوينو آلتيندا قالسين [دئيم، ن] اؤلسون، گبرسين.

بوينو اؤزون [آ، ص] بوينو اوزون اولان (فا: گردن دراز).

long-necked

بۆيُنُوأیری۱ [ص] دیره نه جک وضعیتده اولامایان.

بۆيُنُوأیری۲ [آدی] آسمالارین یئنی سۆرگون کؤکلرینی

یئین ویا گمیرن باغ ضررلی سی بیر بؤجک.

بۆيُنُوأوروک [ص] [مچ] یازیق، فاگیر، مظلوم.

بۆيُنُوأوکوک [باخ] بۆيُنُو بۆرؤک.

بۆيُنُوأوری / بۆيُنُوأزلی [ص] بۆيُنُو خزلی، (پالتار اوچون)

بۆيُنُوأوری دری جسنندن بزه گی اولان، یاخالینی خزدن اولان.

بۆيُنُوأ [آ] باخ بۆيُنُو.

بۆيُنُوأسیئین (بۆيُنُوأ) [ص] قارقیش یئرینده ایشله‌نیر.

بۆيُنُوأیلدان اینجه اولماق [س] هر جور ایشه بۆيُنُوأ ایمک

وضعته اولماق.

بۆيُنُوأ سیئین [با] قارقیش و نفرین افاده سی.

بۆيُنُوأ آتیلماق [س] قوجاقلاماق.

بۆيُنُوأ آتما [آ] اعتراف (فا: اعتراف). confession

بۆيُنُوأ آتماق (چکمک) [ل] عهده‌سینه آتماق.

بۆيُنُوأ باغلاماق [ل] بۆيُنُوأدان آتماق.

بۆيُنُوأ توربا سالماق [س] دینچی لیک ائتمک.

بۆيُنُوأ حاج آسماق (سالماق) [ل] مسیحی اولماق.

بۆيُنُوأ دوشمک [س] اؤزه رینه دوشمک.

بۆيُنُوأ ساریلماق [ل] قوجاقلاماق.

بۆيُنُوأ قویماق [ل] قبول و اعتراف ائلتدیرمک (فا: تحمیل

کردن). to impose

بۆيُنُوأ گۆتورمک [ل] بۆيُنُوأ چکمک، عهده‌سینه گۆتورمک.

بۆيُنُوأ میندیرمک [باخ] باشینا میندیرمک.

بۆيُنُوأ مینمک [س] تام حاکیم اولماق.

بۆيُنُوأ یوکله‌مک [ل] عهده‌سینه گۆتورمک.

بۆيُنُوأ ییخماق [ل] بیر ایشی اؤزه رینه آتماق، سؤچلاماق.

بۆيُنُوأ [ظ] اؤستونه "گناه سؤیله یئرلیر بۆيُنُوأ".

بۆيُنُوأ اولماق [س] اؤزه رینه اولماق.

بۆيُنُوأدان آتماق [ل] ۱- [س] روا ائتمک، عهده سیندن

گۆتورمک. ۲- [ل] قبول ائتمه‌مک.

بۆيُنُوأ یوکمک (بۆيُنُوأ بۇرماق) [ل] ۱- بیرینی دؤیمک،

ازمک. ۲- [س] فاگیر فاگیر دۇرماق.

بۆيُنُوأ قیرماق (کسمک) [ل] باشینی کسمک.

بۆيُنُوأ وۇرماق [ل] باشینی کسمک واعدام ائتمک.

بۆيُنُوأوغون [آ،ص] ۱- بۆيُنُوأ نورمال حالدان یوغون اولان.

۲- [مچ] ظالم، استثمارچی (فا: گردن کلفت). wealthy

بۆيُنُوأوغون [آ] اردییل ده داغ آدی.

بۆيُنُوأوغون بۆلگه سی [آ] باخ: نیر.

بۆيُنُوأ یوغونلو [آ] م ۱۶ جی یۆزیلده، آتادولو- اؤسکودره

بؤلگه سینده، یابان اری تورک لریندن بیر بوی آدی ۸۵.

بۆيُنُوأ دولو [ص] بویلو (فا: حامله).

بۆيُنُوأ وئرمک [س] ۱- بوی آتماق. ۲- بیر یئر بیرینین بۆيُنُوأدان

اؤجا اولماییب اونا باخماغا امکان وئرمک.

بۆيُنُوأ boyut (بوی+ؤت) ۱- [سایمب] جیسملرین تورلو

اؤزل لیکلرینی و وارلیق لارینی اؤلچمک اوچون یارارلانان

ایلکل بیریم لر، بعد (فا: بعد). ۲- [مچ] بؤیوکلوک، اؤنم.

بۆيُنُوأ سۆز [ص] بویوتو اولمایان.

بۆيُنُوأ قاتماق [ل] بیر مۆوضوعا باشقا بیر گۆرؤش آچی سی

وئرمک، بیر موضوع یا یئنی گئنیش لیک قازاندیرماق.

بۆيُنُوأ قازانماق [س] بیر مۆوضوعا باشقا بیر گۆرؤش

آچی سی تاپماق، بیر قۇنو یئنی گئنیش لیک ایچینه گیرمک.

بۆيُنُوأ لاندیرماق [ل] بویوتلو ائتمک.

بۆيُنُوألار [آ] بعدلار (فا: ابعاد). distances

بۆيُنُوألو [ص] بویوتو اولان (فا: بعد دار).

بۆيُنُوأ boyun [آ] ۱- وجوددا باشی گۆوده یه بیرلشدیرن

بؤلوم. ۲- قاب، شۆشه و هر بۆجور شئیلرده شیشگین

بؤلومدن اؤنجه کی دار و اؤزون قیسیم. ۳- پالتاردا،

بوغازی دؤوره له ین حصه سی. ۴- مجازاً جوت حئیوانینا

دئیلیر "یئر دؤرد بویون کوتان لا شوخوم لاما". ۵-

بویونا اوخشار هر شئی اوچون سؤیله نیر "داغین بویونو،

الکتریک چرخینین بویونو". ۶- یئرلیک، چیخیشلق و

یؤنلؤک حاللاردا مجازاً تعهد و سوروملولوق معناسیندا

ایشله‌نیر "عمی نین منیم بویونمدا چوخ حقی واردیر، نییه

بویونا آلدین؟". (فا: گردن). neck {ت، سن، باخ: بوی}

بویونا [ظ] بویوجا، اؤزونلاماسینا.

بویونا بوسونا باخمادان [ظ] ققواره سینى نظره آلمادان.

بویون اتی اولماق [س] آسیلى اولماق.

بویون ایمک [س] تابع اولماق (فا: پیروی کردن). to follow

بویون ایمه [آ] تسلیم (فا: تمکین). condescension

بویون آین [آ، ص] مطیع (فا: مطیع). obedient

بویون باغی [آ] ۱- قادینلار اوچون بویونا باغلانان بیر بڑک،
بویوندوروق (فا: گلوبند). necklace ۲- کۆینگه تاختیلان

بیر نوع بڑک وسوس، کراوات (فا: کراوات). tie

بویون بوجو [آ] بیرینین اؤزه رینه دؤشدوگو گؤزو و وظیفه.

بویونجا [ظ] بویو و اؤزونلوغو قدر، سوره سیجه.

بویونجا جوجوغو اولماق [ظ] یتیشگی اوشاغی اولماق.

بویونجوق [آ] بالاجا بویون، نازیک بویون.

بویونداغ [آ] آذربایجان، داغ آدی (۲۱۹۱) ۲۴۰.

بویوندوروغا آتماق (آلماق) [ل] گؤرشدە حریفه بویوندوروق
اویونونو ایشله‌مک.

بویوندوروغا وورماق [ل] باسقى آلتینا آتماق.

بویوندوروق [آ، ت، سن] ۱- گنچمیشده یثری شوخوملاماق
اوچون اؤکوزلرین بویونو باغلانان دیرک (فا: یوغ). yoke

۲- ظلم، زوربالیق باسقى‌سی، اسارت "ییزیم ملت
ظالم لرین بویوندورغو آلتیندا قالما یاجاق". ۳- گؤرشدە

حریفین باشینی قۇلتوق آلتینا آلیب بویونو قۇل دولاما
اویونو. ۴- قاپی و پنجره کیمی شیلرین اؤزه‌رینه آتیلان

دیرک، منگنه کیمی شیلرین اؤست طرفینده کمر کیمی
اولان بؤلوم.

بویوندوروق آلتینا گیرمک [س] باسقى آلتیندا قالماق.

بویوندوروق لاماق [ل] ۱- [مج] اگه منلیک آلتینا سالماق،
اسیر ائتمک، توتوقلاماق. ۲- قوشقو و جوت حیوانلارینین

بویونو بویوندوروق گنچیرمک.

بویوندوروق لو [ص] بویوندا بویوندورغو اولان.

بویون سؤز [ص] بویونو چوخ قیسا اولان.

بویون قاجیرما [آ] استکاف (فا: استنکاف). refusal

بویون قاجیرماق [س] امتناع ائتمک.

بویونلو [ص] بویونو اولان.

بویونلوق [آ] بویون سارقى‌سی وساریغی، سارغی.

بویونلوقلو [ص] بویوندا سارغى‌سی اولان.

بویون وئرمک [س] راضی اولماق، بویروق آلتینا گیرمک.

(فا: گردن زدن). to behead

بویها بوی [ظ] یان یانا، سیرا ایله.

بؤ [باخ] بویه.

بؤره [آ] مرندده کند آدی {بؤبرک/بؤیرک: اوردوگاه؛ بؤرو} ۶۶

بؤبولوک [آ] قوجا، گؤل. ۷

بؤبور (بیر، بیر) [آ، دی، فا] امجک لی، ایستی اؤلکه لرده یاشا-

یان، دری‌سی بئکلی یریتیجی حیوان hyrax syriensis

بؤبورلنمک [س] باغیریب چاغیرماق، وحشی لنمک.

بؤبوجکه [ص] چوخ بؤیوک.

بؤجک böcek [آ، دی] ۱- اوچ جوت آیاقلی و ایکی قانادلی

و بدنلری اوچ بؤلوملو (باش، کؤکس، قارین) و اکلم لی
اولان بالاجا حیوانلار (فا: حشره). insect ۲- [مج] بالاجا،

شؤلوق اؤشاق اوچون سؤیله‌نیر {ت، سن، بی، بؤی، بؤگ،
بو کلمه اینگیلیزجه ده bug شکلینده داخل اولوب}.

بؤجک اؤلدوران [آ] بؤجک لری قیران داوا ویا هر شئی
(فا: حشره کش). insecticide

بؤجک باشی [آ] عثمانلی امپراتور لوغونداضابطه گؤزولۍ‌سی.

بؤجک بیلیمی [آ] بؤجک لری آراشدیران (فا: حشره شناس).

entomologist

بؤجک بیلیمی (بیلیم) [آ] بؤجک یاشایشینی آراشدیران بیلیم،

انتومولوژی (فا: حشره شناسی). entomology

بؤجک بیلیمجی/بیلیمی [آ] بؤجک بیلیم اؤزمانی، انتومولوژیست.

بؤجکجیل [آ، دی] بؤجک له بسله‌ن، بؤجک یئین و بؤجک له
گنچین و بؤجک سئون (حیوان ویا بیتگی).

بؤجکجیلر [آ، دی] بؤجک له بسله‌ن و قارادا یاشایان،

اومورقالی، ممه لی حیوانلار تاقیمی.

بؤجکچی [آ] بؤجک بسله‌ن، اییک بؤجگی (اییک قوردو) بنجرن.

بؤجکچی لیک [آ] بؤجک بسله‌مه‌ایشی، اییک بؤجگی بنجرمه.

بؤجک‌خانا [آ] بؤجک بسله‌ن یئر، بؤجک لیک.

آيريسيندا: داغدان چيخديقلارى زامان، قىيان سويوندان باشبۇغون آدى^{۵۴} {بۇرو+ت+اچينه: گووه نيلير قورد}.

بۇرچک / بۇرچە [آ] ژلف^۷.

بۇرک börek [آ] خميرين ايچينده پئير، پئنجر قويوب پيشيريلن بير نوع يئمک لر^۲.

بۇرک börk [آ] ۱-پاپاق،باش گئيمى، باشلىق(فا:كلاه). hat ۲-گئرمى ده(-آباد) كند آدى.تبريز ده(بۇركوقايا) داغ آدى. {سومرجه {بار}، ت، سن، باخ: بۆرومک}.

بۇرک آغاجى [آ] بير ييتگى آدى(فا:دارواش).

بۇرکچو [ص،سن] پاپاقچى، بۇرک دوژلدن ويا ساتان.

بۇرکخان [آ] انسان آدى، باخ:بۇرک+خان^۷.

بۇرک قاپان [آ] گنچميشده بۇرک له اويناينلان بير اويون آدى، پاپاق آلدى قاچدى اويونو.

بۇرک قويما [آ] کلک وورما (فا:اخاذى). extortion

بۇرک قويان [آ،ص] کلک ووران(فا:كلاه بردار). fraudulent بۇرکلو [ص] پاپاقلى، باشيندا بورکو اولان (فا:كلاه دار).

بۇرکلو(غ) [آ] انسان آدى، باخ: سايقيدير.

بۇرکلوچه [خ] سايقيدير، سايقى گؤستهريلن؛ غثمانلى لار دؤنمى تورکمن بگ لر يندن(شيخ بدرالدين 'ين مريد لر يندن)^۷.

بۇرکوياريق [آ] سلجوقلو خانلار يندن؛ بركياراق^۷.

بۇرکونو گؤيه آتماق [ل] چوخ سئوينمک، چوخ راضى اولماق. بۇرکه [خ] قيرقيزلارين مراد آلى اويماغى اولوبالاريندان.

بۇرکهنگ [آ،دى] ۱-گويش گتيرن حئيوانلارين معدده لر ينين ايکينجى بۇلومو (فا:معدده دوم نشخوار کندگان). ۲-بير نوع اوجو ييز بۇرک {باخ: بۆرومک}.

بۇرک ياريق [آ] بير نوع قديمى بۇرک.

بۇرو/بۇرى börü [آ،دى] ۱-قورد، بۇزقورد (فا:گرگ). ۲- [خ] گؤى تورکلر و اۇيغورلار دؤنمى خاقان مُحافظى؛

قيرقيزلارين توقاي،بوقو اويماقلار ينين اولوبالاريندان. ۳- انسان آدى: بۇريالپ، بۇريسوى، بۇريتمور. {ت؛ نظره گلير بۇرولدهمه سسيندن آليناق دوزه لميشدير^۶}.

بۇرولجه [آ،بى] قاراگؤز لوييا (فا:لويياچشم بلبلې) vigna sinensis

بۇجک ساوار [ص] بۇجک اۇلدورن آيقيت و اسپرى، ائوده کى بۇجک لرى داغيدان اسپرى.

بۇجک سيز [ص] بۇجک اولمايان وضعت ويا يتر.

بۇجک قاييغى رنگى [آ] مور ايله ياشيل آراسيندا و متال پارلاق ليغيندا اولان رنگ.

بۇجک قاپان [آ،بى] بعضى اورقانلارى ايله بۇجک لرى ياخالايان ييتگى لر ين اورتاق آدى، بۇجک يئين ييتگى لر ين عام آدى (اؤرنک drosera).

بۇجک قيران [آ] بۇجک لرى اۇلدورن اسپرى ويا توز ييچيمنده زهيرلى ماده لر بۇجک اۇلدورن (فا:امشى). Imshi بۇجک لنمک [س] بۇجک لى اولماق "آغاج بۇجک لندى" (فا:درجايى حشره زياد شدن).

بۇجکلر [آ،دى] اکلم باجاقلى، اوچ جوت باجاقلى، بير بۇلومو جوت قانادلى، وجودلارى باش کؤکس و قارين دان دؤزه لن، کيتين لى درى ايله اؤرتولموش حئيوان صنفى، بير ميليون دان چوخ نوعو اولان (فا:حشرات). coleepetra

بۇجکلى [ص] ايچينده بۇجک اولان، بۇجک لنميش (فا:حشره دار).

بۇجک ليک [آ] ايپک قوردو بسله نن يتر (فا:جايى که کرم ابريشم پرورش داده ميشود).

بۇجو/بۇجه [آ] ۱-چايان و هۇرومچک کيمى بۇجکلر ين عام آدى(خالق آراسيندا). ۲-بۇجک سۇزجويونون کيچيلميشى (فا:حشره). ۳-اۇشاقلارى قورخوتماق اوچون سۇيله نن سۇز. بۇجول بۇجول [ظ] گؤز لر ينى ايکى يانا او يادراق باخماق.

بۇچکه [خ] ۱-جانانوار ۲-بۇجک؛ بابورخان ين کومتانى^۷.

بۇدگه [آ] چاغ، زامان^۷.

بۇرت [آ،تا] يارابره، چيبان، سيويلجه {باخ:بره}.

بۇرته/بۇروته [آ] بنگ^۷؛ بۇرو، قورد.

بۇرته بيگه [آ] انسان آدى، باخ:بۇرته+بيگه^۷.

بۇرته چينه/بۇرته اچينه [خ] [] بنگلى بۇزقورد؛ ۱-ارگنه کون داستانيندا چيخيشى گؤستهرن ديشى قورد، ۲-آيرى دئيشيده بو آدداکى دميرجى اؤستاسى اولاراق گنچر^۷. ۳-

- ۴-انسان آدلاری: بۇگۆیلگه، بۇگو تیگن. ۷. {باخ: بویو}
- بۇگۆآلپ** [خ] گۆی تۆرکلرله بیر بگ و کۆرشادین قیرخ یولداشیندان بیرى. ۷.
- بۇگۆخاقان** [خ] اۇیغور خاقانلاریندان، باویان چور خاقانین اوغلۇ. بو خاقان دۇنمینده، تۆرک تاریخینین ایلك، تۇپلو دین دیشیدیرمه حادثهسى یاشانیب و مانى دینیته گنچیلیمشیدیر. ۷.
- بۇگور böğür** [آ] ۱-اوردۇنون قانادلاریندان هر بیرى، جناح ۲-قابۇرقا ایله خالچا آراسینداكى بۇلگه، باخ: بۇیور. ۷.
- بۇگورمک** [باخ] بۇیورمک.
- بۇلته بۇرو** [آ،دى] سیرتلان (فا: کفتار). {سن؛ باخ: بۇرو، بۇلته سۆزو احتمالا بالتا (بۇلوجو: ایتی دیشلى) سۆزونون دیشیمیش شکلیدى و ایتی دیشلى قوردو آنلادیر.}
- بۇلجک bölcək** [آ] ماكى دا کند آدى ۱-پای و ارمغان مفهوموندادیر. ۲-بۇلن و سۇکن و جسور آنلامیندادیر.}
- بۇلدورمک** [اتند] بۇلکم ایشینی گۆردورمک (فا:فس).
- بۇلک** [آ] هدیه، آرماغان. ۷. {باخ: بۇلکم.}
- بۇلگوبölğü** [آ] ۱-بۇلکم ایشی (فا:تقسیم بندی). ۲-division درجه لرله بۇلنوموش آلت (فا:مدرج) scale **بۇلگوبölğü** [آ، یازین] تورکجه هجا شعرینده مصراع لارین هجا بۇلوم نمه سینه وئریلن آد، مثلا ۱۱ هجالی تورکجه شعر شمکندور ۶+۵ یا ۴+۳+۴ و... بۇلگولو اؤلچوسونده اولسون و بونا تاي بیردن اون آلتی هجالی شعرلی بۇلگوله مک اولار، اؤرنک " سئوگیلی یار، قیتیمه دی سفردن. توتولموشام، بۇلود کیمی کدردن؛ بیر عۆمردور، آه چکیرم، خبر یوخ. سانکی دۆشوب آه لاریمدا اثردن؛ رب القلم " بو شعرلر ۴+۳+۴ بۇلگولودور. ۷،۳.
- بۇلگه bölgə** [آ] اقتصادى، تجارى، اقليم ویا توپراق اؤزل لیک لری بنز اولان و یا آیری جهت لردن بیر یثره آیریلان سینیرلی بیر یثر، بدننه سینیرلاری بللی اولان بۇلوملر (قارین بۇلگه سی)، بیر پۆتون ایچری سیننده اولان نئچه بۇلومدن بیرى (فا: استان، منطقه). province, region (s) **بۇلگه باشی** [آ] فرماندار (فا: فرماندار). governorship **بۇلگه بالیغی** [آ،دى] نره بالیق لارینین بۇیوک بیر نوعو.
- بۇرولدهمک** [سس تق] بۇرۇرسى چىخارماق (فا: بوربور کردن)
- بۇربارس** [خ] آپارسلانین تورونو و سنجرین قارداشی. ۷.
- بۇربۇگۆ** [خ] چنگیز خاقان دۇنمى بگ لریندن. ۷.
- بۇرى تاركان** [خ] گۆی تۆرکلر دۇنمى بگ و کوموتان آدى. ۷.
- بۇرى تاغ تکین** [خ] سلجوقلۇلار دۇنمى اوردوباشی لاریندان و تۇغ تکین ین اوغلۇ. بۇریلر دۇولتىنین قۇرۇجوسو. ۷.
- بۇرىتکین/بۇرىتکین** [آ] گۆی تۆرک و غزنه لى بۇیوکلریندن. ۷.
- بۇریخان/بۇروخان** [خ] چاغاتای خانلاریندان. ۷.
- بۇسمک bösmək** [س] بیر مادّه بیردن بیر قاز وضعیتینه گلهرک پارتلاماق، انفلاک اتمک. ۲.
- بۇغ buğ** [آ،دى] اکلم باجاق لیلاردان سۇلوق ساری رنگلی، زهیرلی بیر هۇرومچک نوعو.
- بۇغدۆز** [آ] خزر تورک بیر لیگی ایچینده یثر آلان بیر بوی **بۇغدۆن** [آ] بۇرۇکرات، یۆکسک درجه لى مأمور. ۷.
- بۇغوش** [آ] زکا، هوش. ۷.
- بۇک bök** [آ،ت] آشیغین بۇک دورماسی (چیختی طرفی یوخاری اولماسی) (فا: اصطلاحی در قاب بازی).
- بۇکای** [خ] بۇگ + آى؛ ۱۹ جى یۆزىل قازاق بیلگینلریندن. ۷.
- بۇکلی** [آ] یاخیشیقلى، شیک، ایی گئیملی. ۷.
- بۇکلیجه** [آ] شیک گئیملی. ۷.
- بۇکمن** [آ] اوغوز-قایى بویوناعایدیثر آدى (۱۶ جى قرن) ۲۵.
- بۇکن** [آ] آهو، جیلان. ۷.
- بۇکۆل bökəvül** [آ] آشچی، گۆزل ینمک دۆزلدن. ۷.
- بۇکه böke** [آ] یاریشmada بیرینجی اۇدان یاریشماچی، شامپیون، باخ: بۇگو (فا: قهرمان).
- بۇکه بۇدراج** [خ] یا باقا خانلیغی دۇنمى اوردوباشی لاریندان. ۷.
- بۇکه خاقان** [خ] قاپقان خانین اوغلۇ، بیلگه خاقانین عموغوسو. ۷.
- بۇکه خان** [خ] اۇیغور خانلاریندان. ۷.
- بۇکه لیک** [آ] بۇکه اولما وضعیتى، شامپیونلوق، بۇگولوک. ۷.
- بۇک/بۇک** [آ] قسمت، نصب. ۷.
- بۇگۆرک** [آ] باخ: بۇیرک، اوردۇگاه، بایراق وۇرولان یثر. ۷.
- بۇگۆ** [خ] ۱-حاکیم، بیلیجی فیلوسوف، بیر اۇیغور خاقانى - ۲-بویو، سنحیر ۳-اؤذرها، زهیرلی بیر بۇجک. ۴-نین آدى ۵.

بۆلۈك [آ، تا] بالاجا بۆلۈك. بۆلۈچ [ص، آ] ۱- بۆلۈمە ايشىنى گۆرن، بۇلن. ۲- ۱۰ لۈكە دە بىر بۆلۈكنى آيىرماق ايسىتىن كىمسە و قروپ. distributor بۆلۈچلۈك [آ] بۆلۈچونون ايشى، آراپوزوجو (فا: تقسيم كننده). بۆلۈچ [آ، تا] بۆلۈك. بۆلۈش [آ] بۆلۈك ايشى ويا بىچىمى. بۆلۈشدۈرۈك [اتىد] بۆلۈشمك ايشىنى گۆردۈرۈك، پايلاشدۇرماق (فا: توزيع كردن). to divide بۆلۈشدۈرۈمە باغلاچى [آ، دىل ب] جملە دە بۆلۈن باغلاچ (فا: رابط مقسم). disjunction بۆلۈشدۈرۈچۈ [ص] بۆلۈشدۈرن (فا: مقسم). divider بۆلۈشدۈرۈلمك [بل] بۆلۈشدۈرۈك ايشى گۆرۈلمك (فا: ف. م. تقسيم كردن). to be divided بۆلۈشمك [قا] بىر شىئى اۋز آرالارىندا بۆلۈك، پايلاشماق، پاينى آلماق (فا: تقسيم شدن). to share بۆلۈشلۈك [قا، بل] بۆلۈشمك ايشى گۆرۈلمك. بۆلۈشۈم [آ] بۆلۈشمە، پايلاشما (فا: تقسيم و سهم گىرى). بۆلۈك böyük [آ، ت، سن] ۱- بىر بوتوندىن آيرىلمىش حصە، پارچا، تىكە (فا: قطعه). ۲- عسگرلىك دە ان بالاجا تاقىم. group ۳- [مت] اۋلۇق سايىلارىندا اوچ اوچ بۆلۈملەرە بۆلۈن تاقىم. ۴- ساچ ھۇرگوسو. ۵- انسان آدى: بۆلۈكباش، بۆلۈكتاى، بۆلۈكداغ. بۆلۈكبۆلۈك [ظ] پارچالارا آيرىلمىش، پارچا پارچا، دستە دستە، بۆلۈم بۆلۈم. parts/ groups بۆلۈكباشى [آ] عسگرلىككە بۆلۈك تاقىم، يىنا باشچى اۋلان. بۆلۈكبى [خ] قىرغىزلارنىن توقاي و بۆقو اۋىماقلارى اۋلۇبابالارىندىن. بۆلۈكبۇرچۇك [ص] بۆتۈنلۈگۈ ساغلانامامىش، پارچا پارچا. بۆلۈكلۈك [بل] بۆلۈكلۈك ايشى گۆرۈلمك. بۆلۈكلۈك [ل] بۆلۈك بۆلۈك اىتمك. {ت: حثيوانلارى بۆلۈكلەرە آيىرماق} بۆلۈم [آ] بىر بوتونون پارچالارىندىن ھەر بىرى "آپارتىمان بۆلۈمۈ، اۋخول بۆلۈمۈ، چاغ بۆلۈمۈ، ۋجود بۆلۈمۈ"	بۆلۈكچىك [آ] بالاجا بۆلۈك، بخش (فا: بخش). بۆلۈكچى [ص، آ] بىر بۆلۈككە اوچون چالىشان كىمسە. بۆلۈكچىلىك [آ] بىر بۆلۈككە اوچون چالىشما ايشى. بۆلۈكسەل [ص] بۆلۈككە ايله ايلگىلى (فا: موضعى، منطقه وى). بۆلۈكلەر [آ] مناطق (فا: ~). zones بۆلۈمچ [آ] بىر بىرىندىن آيىران شىئى، پارتىشنىن (فا: جدا كننده). بۆلۈك bölmək [ل] ۱- پارچالارا و پايلارا آيىرماق، آرادان كىسمك to divide ۲- [مت] بۆلۈككە ايشلىمى (فا: تقسيم كردن). {سن؛ باخ؛ بىچىمك؛ ائەلە سانىلير بو كۆكە باغلى اىنگىلىز: جەدە bloc, block, blockade, plug (بىرلىك، بۆلۈك، انگل و مانع دوزلتمك) كلمەلرى دوزەلىب و اىندى توركجه يە گئچەرەك بلۈك شكىلىندە دە ايشلەنر.} بۆلۈمە [آ] ۱- بۆلۈككە ايشى، پارالاما و پارچالارا آيىرما. ۲- [مت] بىر سايىنى نىچە يئره بۆلۈلمەمە ايشلىمى (فا: تقسيم). ۳- بۆيۈك بىر يئردىن آيرىلمىش داھا كىچىك يئر، سىكتور، بۆلۈم، ادارە بۆلۈمەسى، عسگر بۆلۈمەسى. بۆلۈمە اشارىتى [آ، مت] رياضى ايشلىمىندە بۆلۈمە علامىتىنى گۆستەرن سىمگە " / "، تقسيم (فا: تقسيم). division بۆلۈمەلى [ص] بۆلۈمە ايله آيرىلمىش اولان. بۆلۈن [آ] بۆلۈم، پاى [خ] اۋغۇر يازىتلارنىندا بىر بگ آدى. بۆلۈن bölen [مت] بۆلۈمە ايشلىمىندە بىر سايىنى نىچە يئره بۆلۈن " ۳۰ ÷ ۵ بو ايشلىمە ۵ بۆلۈندىر " (فا: مقسم). divisor بۆلۈ [آ، سايىش] بۆلۈمە ايشلىمىنى گۆستەرن اشارىت " / " (فا: تقسيم، تقسيم بر). division بۆلۈت bölüt [آ] ۱- ۋجوددا ويا دوزلتمە شىئىلردە يان يانا دوزەلن پارچالارىن ھەر بىرى، حالقا (فا: حلقة). ۲- [ياشام. ب. زىقوت] اۋن بۆلۈنمە سىندىن سۇنرا آمبريوندا دوزەلن و آز چوخ بىر بىرىنە بئزەين بۆلۈملەرىن ھەر بىرى، اكلم باجاقلىلارنىن ۋجودونو دۆزۈلدىن يان يانا دۆزۈلو پارچالارىن ھەر بىرى. بۆلۈتلىك [س] دۆلەتلىك يومورتانىن بلاستولو يىتتىشەنە- دك آرد آردا بۆلۈكلىك (فا: تقسيم سلولى). بۆلۈتلۈ [ص] بۆلۈتلەرە و حالقالارا آيرىلمىش اولان.

ایشلەمە ۱۰ سایی سى بۇ لون دیر (فا: بخش پذير). divided بۆلۈنۈش [آ] بۇ لونمك ايشى ويا بيجىمى (فا: تقسيم). بۆلۈنە يىلمە [آ، مت] ۱- بىر سایی نىن نىچە يترە (قالان سىز) پارچالانا يىلمە سى. ۲- پارچالانا يىلن (فا: تقسيم پذير). بۆلە [آ] پاى، نصيب، قسمت. ۷. بۇن [ص] مايماق، بۇدالا، باخ: بۇن، بۇنالماق. بۇناغ [آ] باخ: بۇن+ آغ كۇمانلار دۇنمى بگ لرىندىن. ۷. بۇنك [آ] پىچەنك لردن بىر اوردوباشى (م ۱۱ جى قرن). ۴. بۇنگ böng [آ، ت] آغىر بىر شىيىن دۆشمە سىندىن چىخان سىس. بۇوت / بۇكت [آ] مراغا دا كند آدى {باخ: بۇگە، بۇيو}. بۇھول [آ] اهرده كند آدى {۱- بۇيۇمك سۇزۈنە باغلى اولارق اول اكيلە بۇيۇكلوگە و اقتدارا تا كيد اندير. ۲- بۇيو سۇزۈنە باغلاناراق سحراندىچى و چكىچى گۇز للىك آتلامىندادير}. بۇيرىك böyräk [آ، سن، آ، تومى] قانداكى ضررلى مادە لرى آرىدان و سۇدوگو آيرىپ سودوك تورباسىنا گۇندە رن اورقان (فا: قلو، كليە). kidney {باخ: بۇيور} بۇيرىك ۲ [آ] بىرك، اوردوگە، بايراق وۇرولان يتر. ۷. {بايراق} بۇيرىك اوستو بۇزى / وزى [آ] بۇيرىك لرىن اوستوندە اولان بۇز. بۇيرىك داشى [ص] بۇيرىك دە دوزە لن داش. بۇيرىك ياغى [آ] كسىلن حثيونلار لرىن بۇيرىك لرىن چنورە سىندە اولان ياغ. بۇيرىك كىچىك [آ] كىچىك بۇيرىك. بۇيرىك چى [آ] اۆرك بۇيرىكچى، اۆرك بۇيرىك ساتان و پىشىرن (فا: دل و قلو فروش). بۇيرىك سل [ص] بۇيرىك لە ايلگى لى (فا: كليوى). renal بۇيرىك سى [ص] بۇيرىك بيجىمىندە اولان. بۇيرىكلى [ص] قوچاق، اوركلى (فا: جسور). بۇيرو [باخ] بۇيور، بۇيورو. بۇيروندىن تۇرە مە [باخ] بۇيوردن تۇرە مە. بۇيلە böylə [ص] بونون كىمى، بونا بۇزىر "مىندە بۇيلە بىر ايشىم اولسايدى!". ۲- [ظ] بىرتورلو، بىيلە، بىلە "بۇيلە سىئومك". ۳- [ن] اىچىندە "نە، نچور" سورولارينا جاواب وثرن جىملە لرىن سۇنۇندا گلەرك جىملە يە شاشقىن لىق	(فا: فصل). part, section بۇلوم بۇلوم [ظ] پارچا پارچا، تىكە تىكە (فا: تکه تکه). بۇلومجوك [آ] بىر بۇلومون بالاجا حىصە سى (فا: حصه). بۇلومسل [ص] بۇلومە ايله ايلگى لى. بۇلوملندىرىمك [ل] بىر شىيى بۇلوملرە آيرىماق (فا: ف س قسمت قسمت ويا فصل فصل كردن). بۇلوملندىرىلمك [بل] بىر شىيى بۇلوملرە آيرىلماق، قسمت قسمت اولونماق. بۇلوملنمك [بل] بۇلوم لەمك ايشى گۇرولمك (فا: قسمت قسمت ويا فصل فصل شدن). بۇلوملەمك [ل] بىر نىچە بۇلوملرە آيرىماق، بۇلوك بۇلوك اىتمك (فا: قسمت قسمت ويا فصل فصل شدن). بۇلوملەمە [آ] بۇلوملرە بۇلەمە (فا: درجه بندى degradation بۇلوملەنىش [آ] بۇلوم لنمك ايشى ويا بيجىمى (فا: قسمت قسمت ويا فصل فصل شده). بۇلون [آ] يۇنە تىجى، باشقان، باشچى. بۇلونتو [آ] بۇلونموش پارچا، قىرىنتى، فراكسىون. ۷. بۇلونگو [آ] بۇلونتو (فا: فراكسىون). بۇلونمز [ص] ۱- قالىق سىز بۇلونه يىلمە ين، بۇلونمز سایی "۷:۱۱: بوايشلم دە ۱۱ بۇلونمزدير". ۲- پارچالانمايان، آيرى آيرى يترلرە آيرىلا يىلمە ين، پارچالانماز، آيرىلماز (فا: جدانشدى). indivisible, inseparable بۇلونمزلىك [آ] بۇلونه يىلمە مە، پارچالانا يىلمە مە، بوتۇلوك، تاماملق. indivisibility بۇلونمك bölünmek [س] بۇلەمك ايشى گۇرولمك، پارچالانماق، خىردا حىصە لرە آيرىلماق، پايلاشىلماق (فا: تقسيم شدن). to be divided or distributed بۇلونمكلىك [آ] بۇلونمە قابىلىتى اولما. divisibility بۇلونموش [آ، ص] منقسم (فا: منقسم). divided بۇلونمە bölünmə [آ] ۱- بۇلونمك ايشى، تىكە لنمە division ۲- [ياشام] گۇزە لرىن نىچە يترە بۇلونوب چوخا لماسى (فا: تقسيم). بۇلونى [آ، مت] ائشيت بۇلوم لرە آيرىلان سایی؛ ۲=۵÷۱۰ بو

Bb ب	آذربايجان تورکجه‌سی	۵۹۰	ارک سۆزلۈک	Bb ب
مفهومو آرتیریر "بۇ نه بیچیم ایش بۇیله" (فا: اینطورى).			اولان و کۆل حالیندا بیر چۆل بیئگیسی {بۇیورمک قوسماق	
بۇیله بۇیله [ظ] بئیله بئیله، بوجور.			معناسیندا ایشله نیب، و بۇیورتمک فعلیندن بۇیورتگن-	
بۇیله جه / بۇیله جه نه [ظ] بوجور، بۇیچییمده (فا: اینطورى).			قوسدوروجو و تهوؤگتیرن معناسیندادیر، باخ: بۇیورتلن}.	
بۇیله سى / بۇیله سینه [ظ] بئیله سینه.			بۇیورتگن لیك [آ] بۇیورتگن کۆللاری بیتن یئر.	
بۇیله لیكله [ظ] بوجور اولاراق، بئیله لیك له (فا: اینطورى).			بۇیورتلن [آ، بی] تیکانلی گۆل سوولاردان باخچا و یول	
بۇیله مه سینه [ظ] بئیله سینه.			قیراقلاریندا ییتیشن تیکانلی بیر چالی، و بو بیتگینین	
بۇینمک böynəmək [بل، دا] سۇ گۆللندیریلیمک اوچون			یتمیشی (فا: تمشک). rubus fruticosus. ros	
آرخین و چایین قاباغی کسیلیمک.			بۇیورتلن لیك [آ] بۇیورتلن چالی لاری بیتن یئر.	
بۇیوتج böyütəc [آ] اوداق بۇیوتو بیر نئچه سانتیمتر اولان			بۇیورتمک böyürtmək [اتد] بۇیورمه سینه سبب اولماق،	
یاخین لاشدیریجی مرجک.			قیشقیرتماق، باغیرتماق (فا: فس نعره کشییدن).	
بۇیوتمک böyütmək [ل، ت] ۱- بۇیو کلتیمک، یتکتمک،			بۇیورتو [آ] ۱- بۇیورمه سسی، اؤکوز کیمی حیوانلارین چیخارد	
گئیش لیمک، شیشیرتمک. to enlarge ۲- بویا باشا			یغی سس (فا: نعره). bellow ۲- بیر نوع قوش (فا: ماغ).	
چاتدیرماق، ییتشیدیرمک (فا: بزرگ نمودن). to bring up			بۇیوردن تۇرمه [س] گۆز لئمه دن مئیدانا چیخان شئی حاققیندا.	
بۇیوتمه [آ] بۇیوتمک ایشی (فا: مبالغه). exaggeration			بۇیورمک / بۇگورمک böyürmək [س] اؤکۆز و دوه کیمی	
بۇیوتوش [آ] بۇیوتمک ایشی.			حیوانلار باغیرماق، قیشقیرماق، باغیرماق (فا: نعره کشییدن).	
بۇیوتولمک [بل] بۇیوتمک ایشی گۆرولمک، یتکتمک.			to bellow {سن، دده، سس تق}.	
بۇیوجوک [ص] اولدوقچا بۇیوک (فا: تا حد امکان بزرگ).			بۇیورو اۆسته یاتماق [مج، س] تنبل لیك ائتمک.	
بۇیودوجو [ص] بۇیوک گۆسته رن، ایری گۆسته رن (فا: بزرگ			بۇیوروش [آ] بۇیورمک ایشی و بیچیمی، بۇیورتو (فا: نعره کشی).	
کندده). magnifying			بۇیوروشمک / بۇیوروشمک [قا] بیر یئرده آغیز آغیزا وئریب	
بۇیودوش [آ] بۇیوتمک ایشی ویا بیچیمی (فا: بزرگ نمایى).			بۇیورمک، بیر لیکده بۇیورمک (فا: باهم نعره کشییدن). to	
بۇیودولمک [بل] بۇیوتمک ایشی گۆرولمک.			bellow together	
بۇیودولموش [ص] ایری لشدیریلیمش (فا: بزرگ شده).			بۇیورونو یئره وئرمک [مج، س] بۇیورو اۆسته یاتماق،	
بۇیور (بۇیر، بۇیور) böyür [آ] ۱- بۆش بۇیور، بدنین یان طرفی،			تنبل لیك ائتمک.	
بدنن ایکی طرفینده قایرقا ایله خالچا سوموگونون			بۇیوک böyük [آ، ص] ۱- یئکه، عظمتلی (فا: بزرگ، شگرف).	
آراسینداکی بوش اولان یئر. ۲- یان، یان طرف "قاب بۇیور			large, great ۲- چوڭ گوجلۇ، چوخ شدتلی. ۳- بعضی	
اۆسته دۆشدو" (فا: پهلۇ). side ۳- {سن، دده؛ بو کلمه			آدلارلا معنانی گوجلندیریر "بۇیوک سئوینچ". ۴- اولقون،	
بۇگمک} بۆکمک سۆزوندن آلیناراق بدنده بۆکولن یئری			سایقیدیر، بیلگه. ۵- {باخ: بۇیوک؛ بو کلمه نین کۆکو	
گۆسته ریر، و یئنه بو سۆزدن دۆزه لهرک بۇیرک کلمه سی			دیوانداکی ۶دۆک، ۷دۆک، کلمه لرینه باغلانیر، ۸دۆک و	
بۇیورده اولان عضوو گۆسته ریر}.			بۆ کلمه لر ایله بگ سۆزلیری ایلگی سیز سانیلیمیر}.	
بۇیور آغری سی [آ، مج] ناراحتلیق، ناراحت اندیجی.			بۇیوک... [آ] تک ویا ترکیبى حالدا یئر آدی اولاراق	
بۇیور بۇیور [ظ، باخ: بۇیورتگن] باغیراراق.			ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۴۵ آد سایماق اولار).	
بۇیور بۇیوره [ظ، باخ: بۇیر] یان یانا. side by side			بۇیوک آتا [آ] بیرینین آنا و یا آتاسینین آتاسی (فا: پدربزرگ).	
بۇیورتگن böyürtgen [آ، بی] ییتگی آدی، تۇتا بنزر میوه سی			grand father	

بۇيۇك شەر [آ] آنا كند.	بۇيۇك آتار دمار [آ] قانى قېلبدن ووجودا داشييان دامار.
بۇيۇك قادىن [آ] ياشلى قادىن.	بۇيۇك آغا [آ] بۇيۇك و آغا، اوغلان آدى (ف:نام پسر).
بۇيۇك قارداش [آ] ياشجا بۇيۇك اولان قارداش (ف:برادر ارشد).	بۇيۇك آقا [آ] بۇيۇك و متقىذ شخص اوچون سؤيله نير.
elder	بۇيۇك آنا [آ] ييرىنين آناسىنين ويا آتاسىنين آناسى.
بۇيۇك كالورى [آ] آتموسفئر باسنىچ آلتىندا بىر kg سۇيون ۱۴,۵ درجەدن ۱۵,۵ درجە يە چىخارماق اوچون گرە كن ايسىتى مقدارى، كىلو كالورى.	بۇيۇك آنه [آ] ييرىنين آناسىنين ويا آتاسىنين آناسى.
بۇيۇك كىچىك [آ] ھامى لىقجا.	بۇيۇك آيى [كۆى ب] كۆيدە قوژنى اوچاي (قطب) طرفىندە ساپلى تاوا كىمى اولان ۷ اۆلدوزون آدى (ف:دب اكبر).
بۇيۇك كۆرمك [ل] اۆستون كۆرمك.	the greater bear
بۇيۇكلىرىن اللرىندن كىچىكلىرىن كۆزلىرىندن اۆپمك [ظ] سنوگى و سايقى كۆسترمك.	بۇيۇك ائلىچى [آ] رتبەسى بۇيۇك اولان ائلىچى (ف:سفیر كىبر).
بۇيۇكلىنمك [س] ۱-بۇيۇك لوک ائتمك، شىشمك، اۆزونو بۇيۇك كۆسترمك (ف:بزرگى كردن). ۲-كۆزۈ بۇيۇمك، رتبەسى آرتماق (ف:بزرگ گرديدن).	ambassador
بۇيۇكلىك كىچىك (لى) [ص، ظ] بۇيۇك و كىچىك ھامى سى.	بۇيۇك ائلىچى لىك [آ] بۇيۇك ائلىچى و اونون يانىنداكى لارىن ايشله ديگى يثر.
one and all	بۇيۇك اۆدۈسكورن ايلان [آ] اژدها (ف:اژدها). a dragon
بۇيۇكلىك ساتما [آ] مغرور اولما (ف:تفرغن) haughtiness	بۇيۇك بۇيۇك [ظ] يئكه يئكه. very big, very huge
بۇيۇكلىك كۆسترمك [آ] كۆنۈل بۇيۇكلىگو كۆسترمك.	بۇيۇك بابا [آ] ييرىنين آنا ويا آتاسىنين باباسى (آتاسى)، دده.
بۇيۇكلىك [آ] ۱-جلال (ف:عظمت). glory, greatness	بۇيۇك باش [آ] ۱-باشى بۇيۇك ائوچىل حثيوان (اينك، اۆكوز، جاميش). ۲-رتبەسى بۇيۇك اولان كىمسە، باشچى.
۲-بۇيۇك اولما وضعيتى، بۇيۇكلره ياراشان ترپە نيش (ف:كرامات). miracles	بۇيۇك باشلىق [آ] بۇيۇك باش اولما (ف:سر كردگى).
بۇيۇكله بۇيۇك كىچىكله كىچىك [ظ] ھركس له يولا گئندن.	بۇيۇك بالديران [آ، بى] ييرىنوع زھير لى اوت (ف:شوكران).
بۇيۇكله مە [آ] بۇيۇك ائتمە (ف:بزرگ نمايى).	بۇيۇك پارا [آ] چوخ پارا.
glorification	بۇيۇك كجە [ص] بىر آرز بۇيۇك (ف:كمى بزرگ).
بۇيۇك مچيد [آ] جامع مچيدى (ف:مسجد جامع).	بۇيۇك چىللە [آ] قىشئين اولىندن ۴۰گونو ايچىنە آلان دۇئم، بۇيۇك چىلەدن سونرا ۲۰گون كىچىك چىلە سوزر.
comprehensive	بۇيۇك حرف [آ] الفبادا حرف لرىن بۇيۇك شكلى.
بۇيۇك ياشلى [ص] ياشجا اۆيىرى لرىندن بۇيۇك.	بۇيۇك خان [آ] بۇيۇك و آغا، اوغلان آدى (ف:نام پسر).
بۇيۇك يانا [ظ] بۇيۇك بۇيۇك، يئكه يئكه، لووفا لووفا.	بۇيۇك خانىم [آ] عايله ده ياشجا بۇيۇك اولان خانىم، خرماتلى خانىم، قىز آدى (ف:نام دختر).
بۇيۇلنج [آ] گۆروتونو بۇيۇتن آراج، آقراندیسور (ف:ريزين).	بۇيۇك دالقا [آ، فیزیک] اۆزون دالقا (راديو يايىنى اوچون).
بۇيۇمك böümek [س] ۱-يئكلمك، گئيشلنمك. ۲-ياشلى اولماق. ۳-آرتماق، شدت لنمك، گۆجلنمك. ۴-بوى آتماق "اوشاقلار بۇيۇيور. ۵-ھر ھانىسى بىر يئردە عۆمور گنجيرمك و ياشاماق "اوشاق ياخجى مُحيطده بۇيۇيور" (ف:بزرگ شدن). {ت "بؤمك"; بڈ، بڈۆك، بڈۆك بۇيۇك؛	بۇيۇك راق [ص] بىر قدر بۇيۇك (ف:بزرگتر). eldest
	بۇيۇك سانما [آ] بۇيۇتمە (ف:بزرگ نمايى). glorification
	بۇيۇك سو [ص] بۇيۇك كىمى.
	بۇيۇك سوز [ص] باخىجى سىز، آرخاسىز.
	بۇيۇك سوزلوك [آ] باخىجى سىز لىق، آرخاسىز لىك.
	بۇيۇك سەمك [س] بۇيۇك اۆلدوغونو قبول ائتمك.

ب Bb	ارک سۆزلۈک	۵۹۲	آذربایجان تورکجه‌سی	ب Bb
	اۆلمۈش و سونرالار دَییشهرک فارسجادا ایشله نییدی. بۈی داشی [bubi daʃi] [آ] هنریس ده داغ آدی.		بو کلمه بزرگ شکلینده ده فارسجا یا گنجیدیر؛ یونانجا bio, bios, "بیولوژی: یاشام ییلم؛ یشنه ده بۈیو، بۈگمک (سد ووروب سۈیون یو لۈنو باغلایاراق سۈیو چۈخالتماق) سۆز لرله باغلیلیغی آراشدیریلما لیدیر. بۈیومه [آ] بۈیومک ایشی (فا: ارتقاء، رشد). growth. بۈیوین [ص] یشکه لن.	
	بۈییری [ض] باشقاسی. بۈییک [آ] قۈنچا، گۈل. بۈیین [آ، فر] مقررّه (فا: مقررّه). coil بۈت [آ] ۱-پرستیش اندیلن هیئکل، تاپینیلان هر شی. ۲-صنم، گۈزل (فا: بت). {ت: ۱-ذیرلی بۈیوک فیروزه. ۲-بۈیوک ارماغان گتیرنه وئریلن بخشیش؛ دده، بۈ سۆزون فارسجا دئییلمه سی قوشقۇلودور، باخ: بۈد [بۈت پرست [آ] بۈت لاری ستایش اندن، بۈتاتاپینان (فا: بت پرست) بۈتا [باخ] بۈداق (آغاچ دالی، قۈل، قۈنچا، قیزیل اریتمه قابی) (فا: بوته). bush بۈتاجیققا [آ] پارچا، قالی کیمی شیلیرین اۆستونه سالینان آیریلیمیش سرو شکلینده نقشلر ^{۸۲} . بۈتافۈر [آ] اۈیون اۈچون گرکلی صحنه اشیاسی ^۲ . بۈتالانماق [باخ] بۈدافلنماق. بۈتالی [آ] ابهر ده داغ آدی.		بۈیومک böyümək [ل، دا] سۈیو گۈللندیرمک اوچون آرخین و چاین قاباغینی کسمک. بۈیەلک böyələk [آ، باخ: بۈه] ۱-هۈرومجهگه بنزر و حنیوان لارین قانی ویا بیتگی لرین شیره سیله گنچین ایری میلچک (چیین). ۲-مجازی حالدا اۈرکۈجو اولانا دئییلر "مال قارا بۈیه لک اولدو، فلانکس بیزدن بۈیه لک اولوبدور". بۈیه لک لندیرمک [ل] قیزیشدیرماق، آجیقلاندیرماق (فا: عصبانی نمودن). بۈیه لک لنمک [س] بۈیه لک ساشماسی سبب ایله شیللاق آتماق (حنیوانلار حاقیندا و مجازی اولاراق شیلتاق لیق ائله یین انسان حاقیندا) (فا: شلتاقی نمودن). بۈیه لکچی [آ، مج] فیریلداق چی.	
	بۈتالی [ص] اۈزه رینده بوتاسی اولان، بۈتا ناخیشلی و گۈللۈ. بۈتلۈق [آ، تا] زره، ین شالوار قسمی. بۈتۈق [آ] پۈتلۈق، سۈ قابی (فا: پیت) {ت: «بۈتیق»، باخ: بۈد}. بۈتیگ [آ، فر] گئییم و بزک و سۈس اشیاسی ساتان تۈکان. بۈجاری [آ، فا] تاخیل آریتما ایشی (فا: ~). winnowing بۈجاق [آ] ۱-گیزلی بۈلگه ۲-اۈزاق یئر ^۷ . بۈجاق bucaq [آ] گوشه، کنار، بیر زاویه یین بیریرینه یتیشین طرفی (فا: گوشه). corner {سن، ت: «بۈجقاق» ۱-گوشه. ۲-کسیلمیش حنیوان دری سینین چاریق دوزه نیلن اۈجلاری. ۳-قطر؛ بو کلمه بیچمک سۆز ایله ایلگی لیدیر، و بیر شئین و یئرین کسیلمیش تیکه سینی گۈسته ریر، اۈزل لیکله اسکی معنالارینا باخاندا بو دلیل گۈجله نیر، بوچماق <بۈجماق> بوج+اق <بۈجاق>. بۈجاق اۈلچن [آ] زاویه اۈلچمه یه یارایان آلت. بۈجاق بۈجاق [ظ] هر یئرده، هر یاندا. بۈجاق بۈجاق آراماق [س] هر یئر آراماق.		بو bu [ض، ت، گۈ، سن، بورداسی، یاخین اولان زامان شی ویا یئر گۈسته رن سۆزجوک "آد حال لئانماسی شکیللری بۈیه دیر: بۈتا، بۈنو، بۈنون، بۈندا، بۈندان؛ چۈخلۈق بیچیمی: بۈنلار" (فا: این). this بۈآرادا [ظ] بۈز زاماندا، بۈسوره ده (فا: ضمنا). meanwhile بۈیۈلدان/بۈیۈللا [ظ] بو یۈتتم له (فا: بدین طریق). thus, by بۈآندا [ظ] بۈ زاماندا، الحال (فا: الحال). now بۈآۈزدن [ظ] بۈسبیدن (فا: بنابر این، لذا). so, therefore بۈایل [ظ] ایچینده اولدوغوموز ایل (فا: امسال). this year بۈبۈ [آ، دی] بۈبۈ قوشو، شاننا پیییک، شینه بۈب (فا: هدهد). {ت: «بۈگۈک، اۈپۈب» سن «اۈیۈک قوشو، پۈپۈش» بو کلمه سس تقلیدی اولاراق چۈخ اسکیدن تورکجه ده ایشلک	

ب Bb	آذربايجان تورکجه‌سی	۵۹۳	ارک سۆزلۆتۆ	ب Bb
بۇجاق بۇجاق قاشماق [س] باشاردیقجا بیرینین الیندن قاشماق.	بۇجاق بۇجاق قاشماق [س] باشاردیقجا بیرینین الیندن قاشماق.		بۇخارلاشماق [س] بوغلاماق، بۇخار اولماق.	
بۇجاق بۇجاق گۆرمک [س] هریرى گۆرمک.	بۇجاق بۇجاق گۆرمک [س] هریرى گۆرمک.		بۇخارلاماق [س] بوغلاماق (فا: بخار کردن).	to evaporate
بۇجاق تۇتدو [آ] اوشاقلار آراسیندا قاپراق بیر ائوین یا	بۇجاق تۇتدو [آ] اوشاقلار آراسیندا قاپراق بیر ائوین یا		بۇخارلانان [آ] قیزیشاراق بوخار وئرن (فا: بخار ز).	steam-
یئرین بوجاقلارینی توتاراق اوینانان بیر اوپون آدی.	یئرین بوجاقلارینی توتاراق اوینانان بیر اوپون آدی.		generating	
بۇجاق سیز [ص] دیب سیز (فابی پايان).	بۇجاق سیز [ص] دیب سیز (فابی پايان).		بۇخارلانديرماق [ل] بوخاراچئویرمک، بوغلانديرماق (فا: فس	impoverished
بۇجاقلى [ص] بوجاغی اولان (فا: گوشه دار).	بۇجاقلى [ص] بوجاغی اولان (فا: گوشه دار).		بخار کردن	to cause to turn steam
بۇجور [ظ] بیله (فا: اینچنین).	بۇجور [ظ] بیله (فا: اینچنین).		بۇخارلانديريلماق [بل] بوغلانديريلماق (فا: ف. م بخار کردن).	in this manner
بۇجور بوجور [ص، دا] قیسا بویلو.	بۇجور بوجور [ص، دا] قیسا بویلو.		بۇخارلانما [آ] تبخیر.	evaporation
بۇجور قاد [آ، تا] وینچ، جراثقال و بونا بنزر معمولی وسیله لر.	بۇجور قاد [آ، تا] وینچ، جراثقال و بونا بنزر معمولی وسیله لر.		بۇخارلانماق [س] بوغلانتماق (فا: بخار شدن).	to evaporate
بۇجوغاز / بۇجیغاز [ض] بو "بۇجوغاز منیم یانیمدادیر"	بۇجوغاز / بۇجیغاز [ض] بو "بۇجوغاز منیم یانیمدادیر"		بۇخارلاييجی [آ] بوخار دوژلدن.	evaporator
بۇجقاق [آ] چاپی، قطر (فا: قطر). {ت، باخ: پیچمک+قاق}	بۇجقاق [آ] چاپی، قطر (فا: قطر). {ت، باخ: پیچمک+قاق}		بۇخارلی [ص] بوخاری اولان.	
بۇچوق bucuq [ص، تا] یاریم، یاری "دۆرد بوجوق = دۆرد	بۇچوق bucuq [ص، تا] یاریم، یاری "دۆرد بوجوق = دۆرد		بۇخارلی اۆتو [آ] بوخار گۆج ایله ایشله ین اۆتو.	
یاریم ۴/۵" (فا: نیم). {سن، پیچمک سۆزوندن آلینمیشدیر	یاریم ۴/۵" (فا: نیم). {سن، پیچمک سۆزوندن آلینمیشدیر		بۇخارلی ترئو [آ] بوخار گۆج ایله ایشله ین ترئو.	
و بیر نسنه نی بۇ لوب ییچیلمه سینه دئییلیر، باخ: باجا}.	و بیر نسنه نی بۇ لوب ییچیلمه سینه دئییلیر، باخ: باجا}.		بۇخارلی گمی [آ] بوخار گۆج ایله ایشله ین گمی.	
بۇچوقلو [باخ] کسکک سایى (فا: اعشاری).	بۇچوقلو [باخ] کسکک سایى (فا: اعشاری).		بۇخارلی ماشین [آ] بوخار گۆج ایله ایشله ین ماشین.	
بۇچی [آ، ت] بیر نوع قوپوز و عود.	بۇچی [آ، ت] بیر نوع قوپوز و عود.		بۇخاری [آ، باخ: بوغو] بیر یئری قیزدیرماق اوچون ایچینده	
بۇحئینده [ظ، ع] بوآندا، بو زامان (فا: در این حین).	بۇحئینده [ظ، ع] بوآندا، بو زامان (فا: در این حین).		اود یانیدریلان آراج (فا: بخاری).	heater
بۇخاخ [باخ] بوخاق.	بۇخاخ [باخ] بوخاق.		بۇخاغی [آ، ت] بوخاو، زنجیر، کؤستک، قول باغی، کلپچه.	
بۇخار buxar [آ] سوپون اوچوجو وضعیته گلن بۇلومو،	بۇخار buxar [آ] سوپون اوچوجو وضعیته گلن بۇلومو،		۲-غربی گؤی تورکلرده بگو کوموتان آدی.	
بوغو، بوغ (فا: بخار). evaporation, steam {ت، بو؛	بوغو، بوغ (فا: بخار). evaporation, steam {ت، بو؛		بۇخاغی لاماق [ل] زنجیر له مک (فا: زنجیر کردن).	
بوکلمه بعضاً عربجه دئییلمه گینه رغما تورکجه کؤکلو	بوکلمه بعضاً عربجه دئییلمه گینه رغما تورکجه کؤکلو		بۇخاغی لیق [آ] حئیوانلارین آیاغینا بوخاغی تاخیلان یئر	
اولمالیدیر، بو، بوغ، یوخار}.	اولمالیدیر، بو، بوغ، یوخار}.		(فا: محل زنجیر پای حیوانات).	
بۇخار آراباسی [س] بوخارلا ایشله ین آرابا.	بۇخار آراباسی [س] بوخارلا ایشله ین آرابا.		بۇخاغی وورماق [ل] زنجیر له مک (فا: زنجیر کردن).	
بۇخار اؤلچن [آ] بورولارداکی بوخارین مقدارین اؤلچن آلت.	بۇخار اؤلچن [آ] بورولارداکی بوخارین مقدارین اؤلچن آلت.		بۇخاغی لی [ص] زنجیر لی (فا: زنجیر شده).	
بۇخار پایلایان [آ] موتورلاردا بوخاری پایلاشدیران بۇلوم.	بۇخار پایلایان [آ] موتورلاردا بوخاری پایلاشدیران بۇلوم.		بۇخاق buxaq [آ] چنه ایله بوغاز آراسینداکی بۇلوم، چنه	
بۇخار حمامی [آ] بوخارلا قیزمیش حمام (فا: حمام بخار).	بۇخار حمامی [آ] بوخارلا قیزمیش حمام (فا: حمام بخار).		آلتی (فا: غبغب). double chin {باخ: بوغماق، بوغ+	
vapour bath	vapour bath		اق، بۇخاق (بوغوم یئری، بوغازلا ایلگیلی یئر)؛ ت، بۇخاق؛	
بۇخار خانای [آ] بوخارلا قیزمیش حمام وئر، باخ: بوخار حمامی.	بۇخار خانای [آ] بوخارلا قیزمیش حمام وئر، باخ: بوخار حمامی.		قوش قورساغی؛ ت، بۇخاق؛ ۱-چیچک تومورجوغو، ۲-	
بۇخار آراجی [آ] بوخار گۆج ایله ایشله ین آراج (فا: ماشین	بۇخار آراجی [آ] بوخار گۆج ایله ایشله ین آراج (فا: ماشین		بوغازین ایکی یانیندا اولان ایکی وزی}	
بخار). steam engine	بخار). steam engine		بۇخاق لانماق [س] کؤکلمک، چنه آلتیندا ات ساللانماق	
بۇخارلادیجی [آ] بوخار دوژلدن.	بۇخارلادیجی [آ] بوخار دوژلدن.		(فا: غبغب انداختن). to grow chin	
بۇخارلاشدیرماق [ل] بوغلانتماق، بۇخار دۇرومونا گتیرمک.	بۇخارلاشدیرماق [ل] بوغلانتماق، بۇخار دۇرومونا گتیرمک.		بۇخاقاق [آ، آنادولو] آياق.	
بۇخارلاشدیریجی [آ] بوخار دوژلدن.	بۇخارلاشدیریجی [آ] بوخار دوژلدن.		بۇخاو buxav [آ] آتلارین آياقلارینا تاخیلان دمیر حالقا،	

بۇخۇن **buxun** [آ] بوی بۇخون. اندام (بۇغماق) بۇغون بۇخون؛ اینگیلیزجه **buxum** کلمەسی خوش ھئیکل معناسیندا ھم آتلام و ھم سۆیلە نیش باخیمیندان تورکجه بوخون کلمەسینە یاخین گۆرونور، جالب بودور کی تورئندایک سۆزلوگونده بو کلمەنین کۆکونو اسکى اینگیلیز کلمەسى **bugan** ییلیندیر لیر کی بوغوم معناسیندادیر.}

بۇخو [باخ] بوخاو، بۇخاغی، آياق زنجیری (فا: زنجیر). **chain** **بۇخوولانماق** [اتئد] آياغینا بۇخو ووردورماق (فا: فس). **بۇخوولانماق** [بل] بۇخو وورماق، زنجیر لەمک (فا: زنجیر کردن). **بۇخوولانماق** [بل] زنجیر لئمک (فا: زنجیر شدن). **بۇخووللو** [ص] بۇخوولانمیش (فا: زنجیر شده).

بۇد **bud** [آ] ۱- قیچین یوخاری قیسمی، قیچین خالچا (چاناق سومویو) ایله دیز آراسینداکی بۇلومو (فا: ران). **hip, thigh** ۲- [مج] بۇلوشمه ده یاخجی پای آپاران "بۇلوشدوک من بۇد اولدوم". (ت: بوت، سن؛ قیچین ان ذیرلی یرى بود اولماغینا سبب ایکینجی معناداکی (پایلاشما) بۇ مفهومان آلینمیشدیر، بو معنا یاخار ساق قدیم زامانلار ذیرلی شئی، ارمغان و بۇیوک فیروزه اوچون بۇد ایشله نیردی و محتملاً بُت (صنم، تانریچا) کلمەسى بو سۆزون بیر آیری شکلی اولاراق آیری دیللرده ایشله نیر، ھمچنین اینگیلیزجه **buttock** سۆزو قیچین دییی اولاراق گلیبیدیر، بو معنادا تورکجه بۇد سۆزونه چوخ یاخین گۆرونور، باخ: پوتلوق.}

بۇدا **buda** [آ] چوخو شرق اؤلکه لرده یایقین اولان مذهب و پیغمبرینن آدی (فا: بودا). **buddha** {اؤزل آد} **بۇدام** [آ] آتیلانین قارداشینن آدی، اوغلان آدی (فا: نام پسر). **بۇداتماق** [اتئد] بوداما ایشینی گۆردورمک (فا: هرس گردانیدن). **بۇداخان داغ** **budaxan dağ** [آ] ییناب دا داغ آدی.

بۇداق **budaq** [آ، تا، دده] ۱- آغاج دالی (فا: شاخه). **branch** ۲- [مج] اساس بیر شئی دن آیریلان قوْل. ۳- قونچا، پارچا لاردا باداما بنزر خیردا گۆل شکلی، بۇتا. ۴- ایچینده قیزیل و گوموش اریتمه یه یارایان قاب (فا: بوته) ۵- انسان آدی: بۇداقالپ، بۇداقباي، بۇداقتان، بۇداقتای {ت، سن؛ باخ: بیتمک}

سۆچلولارین آياقلارینا باغلانان زنجیر و کۆستک، قوْل باغی. **shackle, fetters** {دده؛ باخ: بۇقماق (بۇغماق) بوق+اق} بۇخاق، بۇخاو، بۇخاغی} **بۇخاولانماق** [اتئد] بۇخاغی ووردورماق، زنجیر لئمک.

to shackle, to fetter

بۇخاولانماق [ل] بۇخاغی لاما، زنجیر لەمک. **to, fetter** **shackle**

بۇخاولانماق [س] بۇخاغی لانماق، زنجیر لئمک. **to fetter** **بۇختا** **buxta** [آلمانجا، آ] دنیز لرده گمی لرین مئناسب دورماسی اوچون بالاجا کؤرفز و خلیج. **bay (in coast)** **بۇخجا** **buxca** [آ] باغلاما، ایچینه آریق و گنییم کیمی شئیرلی قویان و باغلایان پارچا (فا: بۇقچه). **wallet** {ت: بوق، بۇختای} بۇغماق+جا}

بۇخجاجی [آ] بوخجادا تۇخوما اشیایی قویوب آلیب ساتان کیمسه (فا: فروشنده دوره گرد (با بوقچه).

بۇخجاجیلیق [آ] بوخجاجی نین ایشی .

بۇخجاسینی قولتوغونا آلماق [س] اؤز ایستگیله آیریلماق.

بۇخجاسینی قولتوغونا وئرمک [ل] قووماق، ایشینه سوْن وئرمک.

بۇخجالاما [آ] بوخجالاما ایشی (فا: بسته بندی).

بۇخجالاما [ل] ۱- بیر شئی بوخجا ایچینه قویوب باغلاماق (فا: توی بوقچه گذاشتن). ۲- گۆرشدە رقیبین ال آياغینی بۆکوب حرکت سیز حالا گتیرمک.

بۇخجالانماق [بل] بوخجا بیچیمینده باغلانماق (فا: ف. م).

بۇخجو **buxcu** [آ] بیچقی، آغاج و بوجور شئیرلی کسمه یه یارارلی آراج (فا: ااره). **a saw** {بیچمک} بیچقو}

بۇخجولاما [آ] بیچقی له مه (فا: ااره کاری). **sawing**

بۇخساماق [س، ت] قبول ائتمه مک، بیر ایشی زورلا گۆرمک.

بۇخسوم **buxsum** [آ، ت] دارى ایچکی سی، بۇزا، بکنی (فا: آجیو).

بۇخسی **buxsi** [ت، آ] پیشمیش بۇغدا و بادام ایچی اؤزه رینه بال و سوْت بۇلاماجی تۆکه رک حاضیرلانان بیر یتمک.

بۇخور [ع] باخ: بوخار، بوغ [بوخارلایان وسیله (فا: بخور).

بۇخورگۆلو [آ] چوبان قارقى سی آغاجی (فا: لادن) **cistaceae**

بۇداق budaq [آ] قۇبا، هشتپر، رشت، سبزوار، میانادا کند آدی.	بۇداییچی [آ] بودایان، بیچیچی (فا: درودگر). carpenter
بۇداق آتماق [باخ] بۇداقلاتماق.	بۇدایییزم/بۇدیزم [آ] میلاددان قاباق ۷ینجی عصرین سۇنلار-یندا قۇزئی هندوستاندا اورتایا چیخان و سۇنرا تبت، چین و باشقا شرق اؤلکه لرینده یاییلمیش دین، بۇدا دینی و مذهبی (فا: بوداییزم). Buddhist
بۇداق آخاجی [آ، بی] اورمان قیئی لاریندایتین، ۲m-۴ یوکسک لیکنده بیر آخاججیق، آخ داغداغان (فا: بداع، هفت کول). viburnum opulus	بۇدجه budce [آ] بیردؤلوتین یا قورولوشون نظرده توتور-لموش گلیر و چیخاری (فا: ~) budget {فر، باخ: بۆکمک}
بۇداق اؤزو [آ] کیچیک و تازا چیخیمیش بۇداق (فا: بوته). subordinate فرعی.	بۇدجه ایللی [آ] بۇدجه نین بیر ایل اویقولا ما دؤنمی.
بۇداق جملہ [آ، دیل ب] یان جملہ، یاردیمجی جملہ (فا: جملہ فرعی).	بۇدجه له مک [ل] بۇدجه حاضرلاماق، بۇدجه دؤزنله مک.
بۇداق قیچق [آ] کیچیک بۇداق (فا: بوته کوچک).	بۇددیزم [باخ] بۇدایییزم.
بۇداق دلیگی [آ] تاختالارین بۇداق یئرلرینده اولان ویا دؤزه لن بوشلوق.	بۇدکا [آ] پوتقا. {ر، بۆچکا، باخ: بۇد، پوتلوق}
بۇداق سیز [ص] دالی و بودا قی و بوتاسی اولمایان.	بۇدلاشدیرماق [ل] چوخ قازاندیرماق (فا: سود بردن).
بۇداقلاتماق [آ] ۱- داللاتماق، بوتاللاتماق، بوداقلی اولماق.	بۇدلو [آ] وارلی، بود آدام (فا: دارا).
to branch ۲- [بل] بوداقلاری آیریلماق، بوتا بوتالونماق، بوتا بوتاکسیلمک.	بۇدلولاشماق [س] چوخ قازانماق (فا: دارا شدن).
بۇداقلى [ص] داللی، دالی و بودا قی اولان. branched	بۇدولقان [خ] اۆرکلی، جسور، عثمانلی لارین اولوبابا لاریندان ^۷ .
بۇدال [آ، باخ: بۇداماق] قۇچاق، ایگید، اوغلان آدی.	بۇدون budun [آ، توپلوم ب] ۱- ملت، اولوس؛ توره، دیل و کولتورلری بیر اولان انسان توپلولوغو، بۆکلمه دیواندا قومو معنالاناراق، بیرسیرا محقق لر طرفیندن مردم شکلینده ترجمه اولوبدور، گؤی تورک یازیلاریندا هر بۇدون، ون بیر قوتسال یئرلی و بیر نفر اؤندری وارایدی ^۸ ؛ گؤی تورک یازیتلاریندا ایندیکی ائل معناسینا معادل بۇدون ایشله نیردی و هر بۇدون نئچه بوی و بوی دا نئچه اوبادان تشکیل تاپیردی ^{۲۵} ؛ بیلگین اورهان گؤدول، ون نظریجه ملت کلمه-سی چوخراق دین اورتاق لیقلارینی اؤن پلاندا توتاراق، اولوس ایسه، داهای چوخ بوی و اوروق آنلاملارینی ایچیریر، و بۇدون سؤزو، بۆتون معنالاناراق، بۆتون اؤلکه اهالی سینی بیر آرادا توتور، بۇ اؤزدن مردم یئرینه ایشلنمه لیدیر (فا: قوم). {ت، گؤ، باخ: بوی}
بۇدالالا [ص، ع] زکاجا گثری، مایماق.	بۇدون... [آ] انسان آدی: بۇدونال، بۇدونای، بۇدونبای، بۇدونیکه، بۇدونچویار، بۇدونچی آر، بۇدینخان/بۇدونخان.
بۇدالالو/قاراگونئی [آ] خالخال دا داغ آدی.	
بۇدالاماق [باخ] بۇداماق.	
بۇدالال [آ] اردیبل ده کند آدی.	
بۇداماق [ل] ۱- آرتیق بوتالاری کسمک (فا: بوته بوته کردن).	
to cut, to trim ۲- تیکه تیکه اتمک، بیر شئی اسکیتمک	
۳- دؤیمک، وۇرماق. to drub, to thrash ۴- گؤرش کیمی اویونلاردا رقیبین آیاقلارینی، آیاق اویونو ویا وۇروش ایله یتردن کسمک. {ت: بوتاقلاماق؛ باخ: بیتمک}	
بۇدان [خ] بۇدون؛ ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ .	
بۇدانئی [آ] بودانمیش دال (فا: بوته بوته شده).	
بۇدانماق [بل، سن] بوداماق ایشی گؤرولمک (فا: هرس شدن).	
بۇدانیش/بۇدانیر [آ] بودانماق ایشی ویا بیچیچی (فا: هرس).	
بۇدای [آ] بۇغدای ^۷ .	
بۇداییگ [خ] بۇغدای + بگ؛ ماناس داستانیندا بیر بگ آدی ^۷ .	
بۇدایی [آ] بودا مذهبینده اولان (فا: بودایی). buddhist	

بۇراخماق [ظ] یاخین و بلیرلی بیر یئری گۆستریر (فا: دوروبرها). بۇراخماقدا [ظ] چوخ یاخین و بلیرلی بیر یئری گۆسته ریر.	بۇدون ییلم [آ، توپلوم ب] بۇدون لارین تۇره و دیل و کولتور لرینی آراشدیران ییلم، ائتئو لۆژی (فا: قوم شناسی).
بۇراخ burax [ن] بۇراخماق فعلیندن امر شکلی، ال چک و فیکیر وئرمه مفهومیوندا بیر سۆز "بۇراخ جانیم اونونلا ایشین اولماسین، بۇ ایشلری بۇراخمالی سان".	بۇدون ییلمجی [آ، توپلوم ب] بۇدون لارین تۇره، دیل و کولتور لرینی آراشدیران ییلمجی، ائتئو لۆق (فا: قوم شناس).
بۇراخدیрмаق [ائتد] بوراخماسینی ساغلاماق، بۇراخماغا مجبور ائتمک (فا: رها گردانیدن). to ask smb to release	بۇدون ییلمسل [آ، توپلوم ب] بۇدون ییلم ایله ایلگی لی، ائتئو لۆزیک (فا: مربوط به قوم شناسی).
بۇراخما [آ] بۇراخماق ایشی (فا: ترک). abandonment	بۇدون سال [ص] بۇدونلا ایلگی لی (فا: قومی). بۇدون لوق [آ، توپلوم ب] قومیت (فا: قومیت).
بۇراخماق buraxmaq [ل] ۱-الینی آچراق بیر شئی اؤتورمک و توتماق، داها تۆتوب ساخلاماق "ایپین اؤجونو بۇراخماق، قۇشو الیندن بۇراخماق". (فا: رها کردن). to set free ۲-قویماق، بیر شئی بیر یئره قویماق "چانتاسینی میزین اوستونه بۇراخدی" (فا: گذاشتن). ۳-بیر کیمسه دن یا بیر ایشدن و بیر یئردن آیریلماق، علاقته کسمک "ایشی بۇراخدی" (فا: ترک کردن). to abandon	بۇدونچار [آ] بۇدونچو، اؤلوسچو، ملیتچی؛ افسانه وی آلانقووانین باباسیز اوغلو، افسانه یه گۆره: اوغوز تۇره-سی نی یئیندن گۆنده مه گتیریب، یورورلویه قویان کیشی^۷. بۇدونچار مۇناق [خ] اوغوز خاقان دۆنمی بگ لریندن^۷. بۇدونچی [آ] بۇدونچو، اؤلوسچو^۷.
۴-الدن چیخارماق، استفاده انده ییلمه مک "قۇستی الدن بۇراخماق". ۵-بیرینه انگل اولماق، یول وئرمک، آخماسینا یول وئرمک "ایچری بۇراخماق" (فا: اذن دادن). to permit, to allow ۶-بیر شئی گۆز یومماق، "یازارکن اؤچ سطریر بۇراخدی". ۷-ایچری سیندن گنجیرمک، بیر شئی اؤز ایچیندن گنچمه سینه یول وئرمک، ردّ انلهمک "بۇجام ایشینی یاخجی بۇراخمیر". ۸-اؤزگورلوک وئرمک، آزاد ائتمک "اسیرلری بۇراخماق". ۹-بۇشلاماق، بۇشاماق "آروادینی بۇراخدی، ارینی بۇراخدی" (فا: طلاق-دادن، رها کردن). ۱۰-منفی حاللاردا ایشله نهرک بیرینی بیر خاص وضعیته قویماق و او وضعیته ده بۇشلایب گتتمک "احمد اونو آغلار بۇراخدی" (فا: رها کردن). ۱۱-ترک ائتمک، اؤتوروب گتتمک "سیقارانی بۇراخماق" (فا: ترک کردن). ۱۲-قیشقیرتماق، سالدیرماغا تحریک ائتمک "ایتی جاناوارین اؤزه رینه بۇراخدی". ۱۳-(سؤنرا کلمه سیله بیرلیکده) ارته له مک، ایشی سؤنرایا بۇراخماق "مباحثه نی سؤنرایا بۇراخ" (فا: به تاخیر انداختن). ۱۴-چاپا وئرمک، یاییلاماق "کتابی چاپا بۇراخماق" (فا: چاپ کردن). ۱۵-	بۇدونچی یئر [آ] بۇدونچو+یئر؛ چنگیزخانین اولوبابالاریندان^۷ بۇدونخان [خ] بۇخارا خانلیغینین قوروجوسو و ایلک خانی^۷. بۇدهیدهارما [آ] بو شخص م ۵۲۰ ایلینده مدرس شهرینده (هندده) زن بودیسم مکتبی نی قۇزاراق دۇنیادا بۇیوک رزمی مکتب لرین بیرینی یارادیر، بیر سیرا آراشدیرماچی لارا گۆره بودهیدهارما تین اصلی آدی تامو اولاراق هون تورکلریندن اولموشدور، بودهیدهارما تین دۇیوش اوصوللاری، اسکی تورکلرین آتیلا هون خاقانی دۇیوش اوصوللارینا دایانیردی و آتیلان دۇیوشچولری قوشا تپیک تشکیک لری ایله روم امپراتورلوغونا اؤستون گلدی، یئری وار تورک دۇیوشچولری بو قونودا درین و دیرلی آراشدیرمالار دؤزتله یه لر (نوید ۱۸۶).
خاص وضعیته قویماق و او وضعیته ده بۇشلایب گتتمک "احمد اونو آغلار بۇراخدی" (فا: رها کردن). ۱۱-ترک ائتمک، اؤتوروب گتتمک "سیقارانی بۇراخماق" (فا: ترک کردن). ۱۲-قیشقیرتماق، سالدیرماغا تحریک ائتمک "ایتی جاناوارین اؤزه رینه بۇراخدی". ۱۳-(سؤنرا کلمه سیله بیرلیکده) ارته له مک، ایشی سؤنرایا بۇراخماق "مباحثه نی سؤنرایا بۇراخ" (فا: به تاخیر انداختن). ۱۴-چاپا وئرمک، یاییلاماق "کتابی چاپا بۇراخماق" (فا: چاپ کردن). ۱۵-	بۇدیزم [آ] هیندوچین ده یایقین اولان بیر مذهب آدی (فا: ~). بۇر [باخ: بۇرماق] بۇرقو آلتی. بۇر [آ] همدان-اسدآباد دا کند آدی.
۱۶-منفی حاللاردا ایشله نهرک بیرینی بیر خاص وضعیته قویماق و او وضعیته ده بۇشلایب گتتمک "احمد اونو آغلار بۇراخدی" (فا: رها کردن). ۱۱-ترک ائتمک، اؤتوروب گتتمک "سیقارانی بۇراخماق" (فا: ترک کردن). ۱۲-قیشقیرتماق، سالدیرماغا تحریک ائتمک "ایتی جاناوارین اؤزه رینه بۇراخدی". ۱۳-(سؤنرا کلمه سیله بیرلیکده) ارته له مک، ایشی سؤنرایا بۇراخماق "مباحثه نی سؤنرایا بۇراخ" (فا: به تاخیر انداختن). ۱۴-چاپا وئرمک، یاییلاماق "کتابی چاپا بۇراخماق" (فا: چاپ کردن). ۱۵-	بۇرا [ظ] بو یئر (فا: اینجا). here بۇراقیه [آ] شامخور، دا آشیریم/گدیک آدی^{۲۴۰}.
۱۶-منفی حاللاردا ایشله نهرک بیرینی بیر خاص وضعیته قویماق و او وضعیته ده بۇشلایب گتتمک "احمد اونو آغلار بۇراخدی" (فا: رها کردن). ۱۱-ترک ائتمک، اؤتوروب گتتمک "سیقارانی بۇراخماق" (فا: ترک کردن). ۱۲-قیشقیرتماق، سالدیرماغا تحریک ائتمک "ایتی جاناوارین اؤزه رینه بۇراخدی". ۱۳-(سؤنرا کلمه سیله بیرلیکده) ارته له مک، ایشی سؤنرایا بۇراخماق "مباحثه نی سؤنرایا بۇراخ" (فا: به تاخیر انداختن). ۱۴-چاپا وئرمک، یاییلاماق "کتابی چاپا بۇراخماق" (فا: چاپ کردن). ۱۵-	بۇراچاق buracaq [آ] ۱-آغاجدان مئیوه درمک اوچون آلت-تندیرده اؤدو قاریشدیрмаق اوچون کؤسو (فا: چوب بلند). ۳-بۇرغو، مته (فا: مته).

بۇراخیلماق [بل] بۇراخماق ایشی گۆرولمک (فا:رها شدن). بۇراخیلیش buraxılış [آ] ۱-بۇراخماق ایشی (فا:ترخیص) releasing ۲-مکتبی بیتیرمه مناسبتی ایله تشکیل اندیلن تۇرن، چاپا بوراخیلان بۇلوم (فا:فارغ التحصیلی). graduating ۳-بیراثرین آیريجا چاپ اولونموش حصهسی بۇراخیم [آ] بۇراخماق ایشی (فا:ترخیص، رهای). بۇرادا [ظ] بو یترده (فا:اینجا). here بۇرادا جا [ظ] همین بو یترده، لاپ بورادا (فا:همینجاها). بۇرادان [ظ] بو یتردن (فا:از اینجا). from here بۇراز buraz [آ] چوخ یوغون ایپ (فا:طناب کلفت). cable {بۇر+اؤز: بۇراز نازیک ایپلری بیریرینه بوراراق دوزه لیر}. بۇرازلاماق [ل] بورازلا باغلاماق وچکمک (فا:با طناب بستن). بۇرازلانماق [بل] بورازلا باغلانماق (فا:با طناب بسته شدن). بۇرازی [ص] بۇرازی اولان، بورازلا باغلانیمش (فا:طنابدار). بۇرازین [آ] هنریس ده کند آدی {بۇراز سۆزونه باغلاناراق توخوماجیلیق لایلیگیلیدیر}.	(پرده، انکران، تاماشا کلمه لرله بیرلیکده) یایینلاماق، گۆسترمک "فیلمی انکرانا بۇراخدیلا". ۱۶-آتماق، فیرلاداراق تۇنلاماق، هاوایا قالدیرماق "راکت بۇراخماق" ۱۷-اؤرتمک، استحصال اتمک، اؤره تیب ساتماق اوچون وثرمک "بازارا مال بۇراخماق". ۱۸-فارغ التحصیل ائله مک، "ییلی یۇردلاری هر ایل مین لرحه اؤزمان بۇراخیر". ۱۹-تاپشیرماق، ساخلاماق اوچون امانت وثرمک "گلرکن انوی کیمه بۇراخدین". ۲۰-بۇشالتماق، گرگین لیگینی بیر آز آزالتماق "ایپی بیر آر بۇراخین" (فا:شل کردن). ۲۱- قارشى قارشى یا قویماق، اؤز اؤزه گتیرمک "بو دۇنيا حادثه لری هرگون آدمی یئنی بیر موضوع ایله اؤز اؤزه بۇراخیر". ۲۲-خدمت ائلمک، قوللوق ائلمک "بو آشخانا گۆنده ایکی یۆز آدم بۇراخیلیر". ۲۳-ارث قویماق "کیشی اونا چوخ مال بۇراخدی". ۲۴-بیر قیمت و فیاتی قبول ائلمک "بو مالی سنه مین تۆمه بۇراخدیم". ۲۵-بیر سیرا کلمه لرله فرقلى معنالى سۆزلر دۆلدیر: ایز بۇراخماق: ایزقویماق؛ لکه بۇراخماق: کئیفله مک؛ سۆز بۇراخماق: سۆز آتماق. {سن "بیراقماق؛ دیواندا ایشلەنن بیروق (تشریفاتچی، آدمالاری خاقانین یانینا بوراخان کیمسه) کلمه سی بو کلمه نین کؤکداشی اولمالیدیر، کاشغرلی نین دئییشینه گۆره بو کلمه اصلینده امیر آتلامیندا بۇیروق دان گلمیشدیر چونکو بو آدم اونلارا بۇیله امیر وثریر؛ بو مطلبه گۆره بیروق سۆزو بۇیورماق فعلینه باغلاناراق بیرینین بیر یتره گنچمه سینه ایدن وثرمک و امیر بۇیورماق دئمکدیر، سونرالار بو سۆزون معناسی گنیشله نهرک بیروقماق < بۇروقماق > بۇراخماق شکلینده و آزاد اتمک مفهوموندا ایشله نیب}.
بۇراسی [ص] بو یئر، بورا (فا:اینجا). here بۇراغان buragan [آ،باخ: بۇرماق] بورولان وضعیتده اسن یئل، گوجلوسن یئل، بوروق بوروق و دۆنه رک شیدتلی کولک (فا:گردباد). hurricane, whirlwind بۇراق [آ] گۆجلو، یئنیلمز. بۇراق تۇتوق [خ] اۇیغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ. بۇرالار [ظ] بو یئرلر (فا:اینجاها). بۇرالاری [ظ] بو یئرلری (فا:اینجاها را). بۇرالی [ص] بو یئرلی (فا:اهل اینجا). بۇرام بۇرام [ص] چوخ چوخ "دۇمان و تۆستو بۇرام بۇرام گلیردی، اۇشاقلار اوتو بۇرام بۇرام سئیریدیلر". بۇران [آ] بۇرامقاندان، بۇروجو. بۇرانا burana [آ] کاشغرلی دؤورو تورکستان چو شهرینده بیر بۇرج آدی ایدی، بارتولدون نظریجه بۇ کلمه عربجه مناره سۆزوندن آلمنادیر^{۱۲}؛ بۇ کلمه تورکجه بۇرماق فعلیندن بۇر سۆزجوغونه باغلانمالیدیر. بۇرایا [ظ] بو یتره (فا:به اینجا).	بۇراخیت [آ] ۱-بۇراخیلمیش شی ۲-ترکه، ارث (فا:میراث). بۇراخیجی [آ] بۇراخماق ایشینی گۆرن (فا:رها کننده). بۇراخیش [آ] بۇراخما ایشی ویا بیجیمی، اؤتوروش، بۇشلاما (فا:تعطیل). cessation of work بۇراخیشماق [قا] بۇرخماق ایشینی بیرلیکده گۆرمک (فا:باهم رها کردن).

بۇرجوماق [آ] ناز و ادا، بدنئ اویناتما (فا:قر).
بۇرجوماتاق [س، باخ:بۇرماق] بدنئ اورتا بۇلومون بۇرراق اویناتماق، بدنئ اویناتماق، بعضاً ناز و غمزە اتمک (فا:قر دادن).
بۇرجوماق [س، باخ:بۇرماق] قۇردالانماق، یثربندن ترپنمک (فا:وول خوردن).
بۇرجوق [آ] دامجی، دامجی کیمی کیچیک شئی، باخ: بۇرجوق.
بۇرجوق بۇرجوق [ص، دده] دامجی دامجی، داملاداملا، دنده.
بۇرجوماق [س] گۆزل قوڭخو یایماق، گۆزل قوڭخو یاییلماق.
بۇرچ [آ، بی] ۱-تومورجوق، آغاچلارین هله آچیلماش یاپراق وچیگی، دویمه جیک. ۲-اؤکسه اوْتو، ماجار اۆزومو (فا: نوعی گیاه). {دویمه جیک لرینین بۇرولو شکلی اولماسی اوچون، بۇرماق سۆزونه باغلیدیر}.
بۇرچ/بۇرج [آ] قوچان، بجنورد، دره گز-نوخندان (قلعه) آستانا، آستانا (سبالان، عیوض) و هشتری ده کند آدی.
بۇرچ... [آ] انسان آدی: -الپ، -ای، -سبگ، -سُن، -سین.
بۇرچا [آ] آلتای تانری سی اۆلگن، -ین اۇغلو^{۲۱}.
بۇرچاق [آ، بی، ت] نوخودگیلردن بیر تاختیل، باقلالاردان، دانالاری حئیوان یثیمی و مرجمگه بنزر بیتگی، ماش (فا:ماش).
vicia ervilia. leg. phaseolus aureus
بۇرچال [آ، بی] ۱-بیر نوع لاله گولو (فا:لاله صحرايي). ۲-قیز آدی (فا:نام دختر).
بۇرچالی/بۇرچالو [آ] ساوه همدان بۇلگه سینده اولان باغداد شاهسئون تۆرک ائلینین بیر قولو سایلییر، بۇ طایفالارین بیر بۇلومو صفوی لر زامانی بۇ بۇلگه یه کۆچوبلر، ایران روس ساواشلاری دؤورو بورچالو طایفالار یئنین بۇیوک بۇلومو جمهوری آذربایجانین قۇزئییده اولان بۇرچالی ماحالیندا یاشاییدیلر، تۆرکمن چای مقاوله سی باغلاناندان سونرا اونلارین بیر بۇلومو اؤز منطقه لرینی ترک ائدیپ ایران آذربایجانی توپراقلارینا گئچمک ایسته-دیلر ولی یوللارین باغلی اولدوغو اوچون غثمانلی توپراقلارینا گئچیب بیر بۇلومو اورد قالیب و بیر بولوموده سونرالار آذربایجانا گئچیب سولدوزدا یئرلی

بۇرباماق burbamaq [آ، ت] ایشی قاریشدیرماق و یا یوباتماق.
بۇربای burbay [آ] بۇدون ایکی طرفینه دئییلن بیر آد {سن} ۳۵.
بۇربور burbur [آ] ملایر، کرمانشاه-کوزران، بجنورد (-تۆرک، -کۆرد) و اؤرمیه ده کند آدی {۱-بوروق بورق یوللارا و یثره اشارتدیر. ۲-بۇرولقان هاوانی نشان وئیر}.
بۇربوغ [آ] ساخسی دان قایریلمیش چالغی آلتی (فا:نوعی بوق). {بۇرماق سۆزوندن آیلنمادیر}.
بۇربۇلاق [آ] تفرش ده داغ آدی.
بۇرت burт [آ، ت] کابوس، قارا باسما.
بۇرتا/بۇرته [آ، ت] ۱-بَنک، ۲-آلتین تۆزو و قیریتی لاری.
بۇرتارماق [ل، تا] ۱-اۆزونو تۇرشاتماق، ۲-بۇروشدورماق.
بۇرتاریق [ص، تا] اۆزونو تۇرشادان.
بۇرتاق/بۇرتلاق [آ، دا] چانقیلی، داشلیق و چالی لیق یثر.
بۇرته جوین [خ] اوختای خاقان ین بیرینجی خانیمی.
بۇرج burc [آ، گۆی، ب، ع، دده] ۱-گۆی ده گۆنش دایره سینین بۇلوندیو ۲-بۇلومدن هر بیر، زودیاق اوزه رینده اولان اون ایکی اۆلدوزلارین اورتاق آدی "قوچ، بوغا، ائکیزلر، یشنچ (خرچنگ)، آسلان، باشاق، تره زی، عقرب (چایان)، یای، اوغلاق، قووا (کۆزه)، بالیق"، باخ: آی، ایل.
constellation ۲-قالا، حصار، ساوئما و قورونما اوچون اولان بۇیوک دؤوار و یا آیری هر شئی.
tower
بۇرجا/بۇرجا/بۇرجو [آ، تا] گۆزل قوڭخونو آلتاتان بیر سۆز.
بۇرچاق [آ] بیرنوع عطیرلی گۆل، باخ: بۇرچاق، قیز آدی.
بۇرجالماق [ل، تا] گۆزل قوڭخو وئرمک.
بۇرجلار قوشاغی [آ، آسترونونی] گۆی کوره سینین چئوره سینده ائشیت آرا لیق لاردا اولان بۇرجلارین دوزلدیغی قوشاق.
بۇرجلاما [آ] تومور باغلاما، دویمه باغلاما (فا:جوانه زنی).
بۇرجلاماق [س] تومور باغلاماق، دویمه باغلاماق (فا:جوانه زدن بۇرجلو/بۇرجلو [آ] اردییل ده کند آدی).
بۇرجو/بۇرجو [ظ] گۆزل گۆزل، نازلی نازلی "بۇرجو بۇرجو اسن سحر یثلی، بۇرجو بۇرجو گلن گۆل اییی سی".
بۇرجو [آ] گۆزل کسکین قوڭخو، نازلی، قیز آدی (فا:نام دختر).
بۇرجوت [آ] بیرنوع یثم اوْتو آدی، قیز آدی (فا:نام دختر).

سۆیداشلارینا قاتیلدیلار، عثمانلیلار بۇرچالی لارا بۇرکلرینین قارا اولدوغو اوچون قاراپاق دئییردیلر، بۇیوک عالیم محرم ارگین و همچنین بۇیوک شاعر قولوخان بۇرچالو بۇ ائله منسوبدلار، ایندیده بۇرچالی لارین بۇیوک بۇلومو گۆرجوستاندا اولان بۇرچالی بۇلگه سینده یاشاییرلار، البته ساوه همداندا اولدوغو کیمی اولاردا بۇیوک آسیمیلایونا معروض قالیلار. ^{۹۸}	عضوی اویناق بیر مفصل اوستونه دؤنمک (فا: پیچ خوردن). to sprain; to slip ۲-اؤزونو دؤیماق. بۇرخونتو [آ] بورخولان اورقان (فا: پیچ خوردگی). sprained بۇردا [آ، آیتا لیانجا] گمی نین ویا قاییغین یانی. ^۲ بۇردا [ظ، سن (مؤندا)] بو یترده (فا: اینجا). بۇرداغا باغلاماق [ل] یم له ییب کؤکلتیمک، بۇرداق لاماق (فا: پروار بندی کردن). بۇرداغا سالماق [ل] بوردادا باغلاماق، یم له ییب کؤکلتیمک، بۇرداق لاماق (فا: پروار بندی کردن). بۇردان [ظ] بو یتردن (فا: ایز اینجا). بۇردا ییم دئییه باغیرماق [س] گۆزه چاریماق اوچون سسلنمک. بۇردور [آ] با ییندیر بویونا عاید یتر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۵} . بۇردوز [آ، ت] بو کلمه اؤزتورکجه دئییل [باخچا، بوستان]. بۇردورماق [اتند] ۱-بورماسینا سبب اولماق، بورماق ایشینی گۆردورمک (فا: پیچاندن). to twirl ۲- [ل] اخته اتمک. بۇرژوا [آ] لمانجا «بۇرگ: شهر قلعه» ۱-شهرده یاشایان و اؤزل امتیازلاری اولان، شهر سۆیلو. ۲-توپلوم سال باخیمدان اوست قاتدا و طبقه ده اولان کیمسه، آناما لچی، یاتیریمچی (فا: سرمایه دار). bourgeois بۇرژوازی [آ، فر] بۇرژوا صنفی، آناما لچی طبقه سی، سرمایه دار طبقه سی (فا: بۇرژوا). bourgeoisie بۇرس [آ، فر] بیرینین تحصیلی اوچون بیر قورولوش طرفیندن اؤدهن پول (فا: بورس). بۇرسا [آ] لمانجا، [آ] باخ: بۇرسا. بۇرسا [آ] با ییندیر بویونا عاید یتر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۵} . بۇرسلان [آ، ت] ارکک آدی، اصلینده بییر حیوانی. بۇرغاج / بۇرغاجلی [باخ] بورقاج / بورقاجلی. بۇرغو / بۇرغوچو / بۇرغون [ص] باخ: بۇرغو / بورقوچو / بۇرغون. بۇرقالماق [آ] اؤز اؤرتوسو، (تۆزدان و فیرتینانان قورونماق اوچون اؤزه تاخیلان اؤرتوک). ^۲ [باخ: بۇرماق] بۇرقاجیق [آ] باجا بۇرقاج، بالاجا قیوریم. بۇرقاق [آ] ۱-قیوریم، بولکوم، یول دؤنهنجی، بۇرولقان، بۇرولو حالدا اولان هر شئی (فا: گرداب). vortex ۲-بیر

موتورو حرکته گتیرمک اوچون بوروجو آلت (فا:هندل).

بۇرقاچلانماق [س] بۇرولماق (فا:پچ خوردن).

بۇرقان [آ] ۱-توتتم، هئیکل جیلیک ۲-ایچ اۆزونتوسو^۷.

بۇرقان burqan [آ] فرمهین ده کند آدی.

بۇرقانای [آ] انسان آدی، باخ:بۇرقان + آی^۷.

بۇرقانقۇلو [خ] اۇغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ^۷.

بۇرقای [آ] انسان آدی، باخ:بۇروق + آی^۷.

بۇرقو burqu [آ] ۱-برک شیلیرلر دلمه آیقیتی، دلجی آلت،

مته (فا:دریل). ۲- drill, auger -تئللی سازلاردا تئللری

برکیمته یه یارایان آیقیت. ۳-آغاجلاری بیریرینه باغلاماق

اوچون نازیک سۇيود آغاجی. ۴-بۇرقی، بیر نوع شیرنی؛

۵-بۇینوز کیمی بیر چالقی آلتی^۸؛ {ت:بۇرقوق، سن

‘بۇرغو، صخ: پچ:باخ:بۇرماق}

بۇرقو ماکارنا [آ] بۇرقو شکلینده اولان ماکارنا.

بۇرقۇت [خ] بۇر + قۇت؛ اۇزبک اویماق بگ لریندن^۷.

بۇرقوچو [آ] بۇرقو دوزلدن (فا:مته ساز، مته کار).

بۇرقوسوز [ص] ۱-بۇرقوسو اولمایان. ۲-بۇرقو وۇرولمامیش،

بۇرقولانمامیش (فا:مته نخورده).

بۇرقوق [آ] میصیر مملو کلاریندان بیر آد^{۱۲}.

بۇرقولانماق [اتئد] بۇرقولانماق ایشینی گۇردورمک، بۇرقو

ایله باغلانماق (فا:فس مته زدن). t~ to bore/ to drill

بۇرقولانماق [ل] بۇرقویله دلمک، بۇرقویله ائشمک، بۇرقو ایله

باغلاماق (فا:مته زدن). to drill, to bore

بۇرقولانماق [بل] بۇرقولانماق ایشی گۇرولمک، بۇرغو ایله

باغلانماق (فا:ف.مته زدن). to be bored

بۇرقولو [ص] ۱-بۇرقوسو اولان. ۲-بۇرقو ایله دلینمیش

(فا:مته دار).

بۇرقون [آ] بۇرولو، بورولان یئل ویا سو (فا:گرداب).

بۇرگوت/بۇرگوت [آ] قارتال (فا:عقاب)^{۳۵}.

بۇرگه [آ] ۱-بۇرگا، اۆز اۇرتوسو ۲-بیرکه، قامچی^۷.

بۇرگه اوغول [خ] بیکه خانین خان اولمادان اۇنجه کی آدی^۷.

بۇرگه خان [خ] آلتین اوردو خانلاریندان (جوچی خان^۷ین

اوغلو، باتو خان^۷ین قارداشی).

بۇرلئسک [آ،فر] اینجه صنعت ده و اۇزل لیکله ادبیاتدا

راستلاندان کومیک لیگه دایانان بیر تور.

بۇرلا [آ] ۱-اۇجا، بۇرولوب یۇخاری گئتمیش، ۲-اۆزوم،

اۆزوم سالخیمی، بوردو. ۳-قیز آدی.

بۇرلاخاتون [آ] ۱-دده قورقود بۇیلاریندا “قازان بگین قادینی

و بایندیر خانین قیزی بۇرلا خاتون” ۲-چنگیز خانین آتاسی.

بۇرلاشین [آ] اۇجا و ستوینجلی خانیم، قیز آدی (فا:نام دختر).

بۇرلما burma [آ] ۱-بورماق ایشی، بۇرولموش، بۇروق،

قیوریلیمیش، بورولاراق دوزه نیلن شیلر (فا:تاب). twist,

spiral ۲-بورولاراق اخته لنمیش، اخته و ایغدیش ائتمه.

بۇرما بۇینوز [ص] بۇینوزو بوروق، بۇینوز بورولو.

بۇرما بیغلی/بۇغلو [ص] اۆزون و بۇرولموش بۇغلاری اولان.

بۇرما تئل [ص] تئللری بورولو. curly-headed

بۇرماج [آ،تا] اۇجو چنگل کیمی ایری دمیر.

بۇرماق burmaq [ل] ۱-دۆز شئی بۇروق حالا سالماق،

قیوریلمی ائتمک، دۇنده ره رک بۆکمک (فا:پچیدن). to

wind ۲-اخته و ایغدیش ائتمک، خدیم ائتمک (فا:اخته

کردن). ۳-قارین باغیرساق بورماق و اینجیتمک، سانجماق.

۴-آغیزدا ککره داد وئرمک “بۇ هئیوا آغزیمی بۇردو.”

{سومرجه ‘بۇر’ ت:بۆرمک} بۆزمک، سن؛ بو کلمه

اینگیلیزجه to bore کلمه سیله ایلگی سیز دئییل.

بۇرماقازما [آ] ۱-بورولاراق قویو قازان آلت (فا:روتاوی).

۲-اوت و یاش بیتگی نی بوراراق اوت باغلاما وسیله سی.

بۇرمان [آ،ت] افراسیاین اوغلو و اونون قوردوغو قالانین آدی.

بۇرمانک burmanek [آ] تارۇم دا کند آدی {۱-بورماق

دان: بۇرغو چوخ. ۲-بۇرو+مان: قورد چوخ اولان یئر}.

بۇرمۇلک [آ] اهر ده کند آدی {قورد مو لکو^{۶۶}}.

بۇرنادیل [آ] کلئیرده کند آدی {بورنا/بورنو+دیل: چیخیئتیلی

زۇلاق یئر}.

بۇرناز [ص،تا] ایری و اۆزون بورونلو^{۳۷} (فا:دماغ دراز).

بۇرناز [آ] اوغوز-قایی بۇیوناعایدیئر آدی (۱۶جی قرن)^{۳۵}.

بۇرونو [آ] بورون سۇزونون آد بییه لیک حالی (فا:بینی اش).

بۇرونو اووولماق [س] جزا لانماق (فا:به جزاش رسیدن).

بۇرۇنۇنلە قاناماق [س] تھلیکه لی بیر وضعیت دن یارا بئله
آلمادان قۇرتولماق.

بۇرۇنۇ بۇیوک [ص] کیییر لی، بۇیوکلەنن.

بۇرۇنۇ بۇیوک [س] کیییر لیمک، بۇیوکلیمک.

بۇرۇنۇ دیک [ص] بۇرۇنۇ دیک اولان، turned-up-nose

مجازی اولاراق متکبر. arrogant

بۇرۇنۇ سۆرتولمک [س] بۇرۇنۇ اووولماق.

بۇرۇنۇ قاناماق [س] هئچ بیر ضرر گۆرمه‌مک.

بۇرۇنۇ قیریلماق [س] بۇرۇنۇ اووولماق.

بۇرۇنۇ اییی دیمه میش [ص] تجربہ سیز، گۆرگۆ سوز

بۇرۇنۇ گیرمک [س] بیرینه چوخ سوخو لماق.

بۇرۇنۇ دانیشما [آ] میتیلیدایاراق دانیشماق (فا: تودماغی

حرف زدن). nasal

بۇرۇنۇندان آیریلماق [س] بیریندن اۇزاق لاشماق.

بۇرۇنۇندان گلیمک [س] خئیرینی گۆرمه‌مک.

بۇرۇنۇندان یاخالاماق [ل] بیرینی یۇتیمی آلتینا آلماق.

بۇرۇنۇ اووماق [ل] جزا لاندیرماق، دؤیمک.

بۇرۇنۇ سوخماق [ل] هر ایشه قاریشماق.

بۇرۇنۇ سخیسان جانی چیخار [دئیم] چوخ ضعیف آدام حاققیندا.

بۇرۇنۇ قیرماق [ل] جزا لاندیرماق، دؤیمک.

بۇرۇنۇ یوخاری توتماق [س] افاده ساتماق.

بۇرۇنۇن اوچوندا [ظ] لاپ یاخین لیغیندا.

بۇرۇنۇن دییی [ض] چوخ یاخینی.

بۇرۇنۇن دییینه سوخولماق [س] چوخ یاخینلاشماق.

بۇرۇنواوادا [ص] مۆتکبیر (فا: متکبر). arrogant, Proud

بۇرۇنویئره دۆشه آلماز [ص] اؤزونو بینمیش.

بۇرۇنویئلی [ص] مۆتکبیر (فا: متکبر). arrogant, Proud

بۇرۇ [آ، فر] چالیشما اوداسی دفترخانا (فا: دفترخانه).

بۇرۇ [آ] بۇرۇنتو، سانجی، گۆیک و باغیرساق آغریسی، شدتلی

قارین آغریسی، دؤغوم سانجی سی (فا: پیچه، پیچش).

بۇرۇجو [ص] ۱-توخوجو لوقدا ویا قازماق ایشلهرینده بورماق

یول ایله بیر ایش گۆرن، بۇران و بۇرولان (فا: پیچ دهنده).

۲-گۆزل و کسکین قوخو، بیبر قوخوسو.

بۇرۇخ [باخ] بۇروق.

بۇرۇخلو (بروخلی) beruxli [آ] قوم دا داغ آدی.

بۇرۇخماق [باخ] بۇرماق.

بۇرۇدت [آ، ع] سویقو، سویق (فا: برۇدت).

بۇرۇستان [آ] کیوی ده کند آدی {۱-بوروقلو یئر ۲-بۇرو یئر}.

بۇرۇسقال [ص] آیری بویرو، مجازاً چتین وضعیت و داریشیق

یئر "نه تهر دۇلانیسان؟. انویم داریسقال قایم بۇرۇسقال".

بۇرۇش [آ] بورولوش، بورولما (فا: پیچش).

بۇرۇش buruş [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.

بۇرۇش بۇرۇش [ص، ظ] چوخ بۇرولموش.

بۇرۇشقالان [آ] سالماس داکند آدی {بۇرۇش + قالان: بۇرۇشوق

لوغو و یئیش یوقوشو چوخ یئر}.

بۇرۇشدورماق [ل، سن] بیر شئی بوروشوق وضعیت گتیرمک

(فا: پیچاندن).

بۇرۇشما [آ] قیریشما (فا: چین و چروک).

بۇرۇشماق buruşmaq [س، ت، سن] ۱-قیریشماق، اؤتوسوز

لیمک (فا: چین و چروک شدن). ۲-سوز چتین وضعیت

گلیمک (فا: پیچانده شدن). ۳-آغیزدا ککره لیک دویماق.

بۇرۇشوق [ص، سن] بۇزوشوک (فا: مچاله).

بۇرۇشوقچا [ص] بیر آز بوروشوق اولان.

بۇرۇشوقسوز [ص] بوروشوغو اولمایان.

بۇرۇشوقلوق [آ] بوروشوق اولما، بوزوشوک لوک (فا: مچاله

گی، پیچیدگی). contortion

بۇرۇق buruq [ص] ۱-بۇرولموش، دولاشیق دوشموش

(فا: پیچ خورده). curly ۲-دادی شیت و ککره اولان شئی.

۳-بورما یول ایله قویو قازما سیستمی "بوروق اوستاسی،

بوروق قویو" (فا: مته دورانی). bore ۴-بۇرولاردا یولو

آچیب باغلایان قورغو. ۵-آختلانیمش. gelded

بۇرۇق... [آ] انسان آدی: بۇرۇقالپ، بۇرۇقای، بۇرۇقۇری،

بۇرۇقبا، بۇرۇقبگ، بۇرۇقار.

بۇرۇق بۇرۇق [ظ] بوروق بیر بیچیمده اولان (فا: مجمعد). curly

بۇرۇق بۇرۇق اوتو [بی، آ] بیر نوع بیتگی، اوتو قاینادیب بئل

آغریسینی توختاتماق اوچون یاخی کیمی ایشلهر لر^{۱۳}.

بۇرۇق دۆشمک [س] دۆلاشیق دۆشمک.	بۇرۇلماش [ص] ۱- بۇرۇق وضعیتە گتیریلیمیش، قیوریلیمیش، ائشیلیمیش (فا: پیچ خورده ۲- آختالانمیش (فا: اخته شده).
بۇرۇق سۆل [ص] بۇرۇغا بنزر (فا: پیچ مانند).	بۇرۇل [ص] ۱- بۇرۇلماش، بۇرۇق بۇرۇق اولموش. ۲-
بۇرۇق / بۇرۇخ [آ] قیرقین، آلیقان، محزون.	آیری، قیوریلما قیوریلما (فا: پر پیچ و تاب).
بۇرۇقجا [ص] ۱- دادی بیر آرز بۇرۇق اولان. ۲- بۇرۇق کیمی.	بۇرۇلوش [آ] بۇرولما (فا: پیچش). torsion
بۇرۇقچو [آ] ۱- بۇرۇق سیستمی ایله ایشلهین کیمسه (فا: چاه کن با سیستم دورانی). borer, driller, drill operator	بۇرۇم burum [آ] ۱- قاتلانمیش، بۇرولا بۇرولا چیخان "تۆستو بۇرۇملاری، قار بۇرۇملاری، بیر بۇرۇم قایناماق، بیر یول قایناماق" (فا: پیچ و پیچش). ۲ twist - [یتگی] چیچگی بۇرۇن یا پراق، بۇرۇم یا پراق (فا: کاسبرگ).
۲- حیوان اخته ائله ین (فا: اخته کننده). gelds	بۇرۇم بۇرۇم (بۇرۇلماق) [س] ۱- چوخ بۇرۇلماق. ۲- بۇرولا بۇرولا چوخ سانجیلماق (قارین). ۳- بۇرۇم حالیندا، چوخ بۇرۇلماش اولان شئی "بۇرۇم بۇرۇم قارگلیر".
بۇرۇقسو [ص] بۇرۇق کیمی، بۇرۇغا بنزر.	بۇرۇلماق [س] بۇرۇق وضعیتە گلکم (فا: پیچانده شدن).
بۇرۇقلاشماق [س] بۇرۇق اولما وضعیتی (فا: پیچ خورده گی).	بۇرۇقلوق [آ] ۱- بۇرۇق اولما وضعیتی (فا: پیچ خورده گی). ۲- گوجه نیک لیک، کوسکونلوق.
بۇرۇکرat burukrat [آ، فر] آؤز وظیفه سینی و ایشینی حتّی منافی ضررینه اولاراق فورمال صورتده یئرینه یئتیرن آدم، رسمیت چی (فا: ~).	بۇرۇلماق [س] بۇرۇم بۇرۇم اولماق. swirl
بۇرۇکرat لاشماق [س] بۇرۇکرat حالینا گلکم.	بۇرۇمچوق [آ] خام اییکدن توخونموش گئییم پارچاسی (فا: نوعی پارچه).
بۇرۇکرatیزم (بۇرۇکراسی) [آ] رسمیت چیلیک.	بۇرۇن burun [آ] ۱- آلین و اوست دوداق آراسیندا اولان چیخیلتی لی و ایکی دلیگی اولان و نفس چکمه اورقانی (فا: دماغ). nose ۲- بعضی شیلیرین اؤنونده اوزانان بۇلوم، قارائین دنیزه اوزانان بۇلوم، اؤن و قاباق آتلامیندا، داغ بورنو، گمی بورنو، دنیزین ایچینه گیرن قایالوق بۇلوم.
بۇرۇکراسی [آ، فر] ائل اگه منلیگی (فا: بوروکراسی).	{سومرجه 'بۇن'؛ ت، سن، باخ: بۇرماق}
بۇرۇلان [ص] بۇرولما اؤزللیگی اولان (فا: پیچان) winding	بۇرۇلغان / بۇرۇلغان [آ، سن] ۱- قیقچاق، سۇیون بۇرولدوغو یئر، وورتکس (فا: گرداب). whirlpool ۲- شدتلی و بۇرۇم بۇرۇم اسن کولک، قار و تۇز فیرلادان بۇران (فا: گردباد).
بۇرۇلتای [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ.	بۇرۇلقانلی [ص] ۱- بۇرولغانلار اولان یئر، فیرتینالی، جوشان. ۲- بۇرولغان کیمی آؤز اوخلوغو چنوره سینده فیرلانا.
بۇرۇلقان / بۇرۇلغان [آ، سن] ۱- قیقچاق، سۇیون بۇرولدوغو یئر، وورتکس (فا: گرداب). whirlpool ۲- شدتلی و بۇرۇم بۇرۇم اسن کولک، قار و تۇز فیرلادان بۇران (فا: گردباد).	بۇرۇلما [آ] ۱- بۇرولماق ائیلیم. ۲- (فیزیک) بیر اوخلودا بیر طرفی بوراراق اؤییری طرفه تاثیر قویان گوج، بوروش (فا: پیچش). winding, torsion
بۇرۇلما دایانیمی [آ] بۇرولما قارشى سیندا گۆستهریلن دیرنج.	بۇرۇلماق burulmaq [بل] ۱- بۇرماق ایشی گۆرولمک. ۲-
بۇرۇلماق [بل] ۱- بۇرماق ایشی گۆرولمک. ۲-	[س] بۇرۇق دوشمک، قیوریلماق، بۇرولا بۇرولا گتتمک، چنوریلماک (فا: پیچ خوردن) to whirl {ت 'بۇرولمک'، سن}

ب Bb	آذربایجان تورکجه سی	۶۰۴	ارک سۆزلۆک	ب Bb
(فا: کوه یخ). iceberg	بۇز دولابی [آ] یئیه جک و ایچه جک شیلری سرین ساخلایان، بۇزلوق، سۇدودجو، یخچال، سۇیوتاج (فا: تبرید کتنده).		بۇزول buzul [جغرافیا] یئر اۇجای لاریندا چوخلو بوز اولان و هنج اریمه ین یئر لره دئییلر (فا: توچال). glacier.	
بۇز سانان [ص] بۇز ساتیجی سی (فا: یخ فروش). an iceman	بۇز قابی [آ] بوزلوق، بۇز قویولان ویا ساخلانیلان یئر، بوز ساخلانیلان قاب (فا: یخدان). ice chest.		بۇزول ییلیمی [یثر] بیر یثرین ویا یثراؤزونون بۇزول لارینی و اونلارین اؤزل لیکلرینی اینجه له ین ییلیم دالی قلاسیو لوزی.	
بۇز قیریان [آ] دنیز لرده یول آچماق اوچون اؤزل گمی، بوز سیندیران (فا: یخ شکن). ice-breaker, ice pick	بۇز کسن [آ] بوزو کسمک اوچون اولان آلت. ice-cutter		بۇزول داش [آ، یثر] بۇزول لارین یثریدیکلری یئر لرده چوخ جیز یلمیش داشلارا دئییلر (فا: سنگ یخچال). Moren	
بۇز کیمی [ص] ۱-چوخ سۇیوق، دۇنوق. ۲-منفی کیفیت بیلدیرن جمله لرده ایشله نیر "آدام بۇز کیمی منه باخیردی".	بۇزلا buzla [آ، جغرافیا] اۇجای لاردا و دنیز بۇلگه لرینده دوزه لن بوز آلانی، بۇزاغی (فا: یخچال طبیعی). aycfield		بۇزول سلی [آ] بۇزول لارین اریمکله دۆزه لن آخیتی سی.	
بۇزلا دنوری / دۇنمی [آ] یئر اؤزئی ینده بۇیوک بیر بۇلگه لرین بۇزلا اؤرتولموش اولدوغو دؤور، پلیستوسئن.	بۇزلا دنوری / دۇنمی [آ] یئر اؤزئی ینده بۇیوک بیر بۇلگه لرین بۇزلا اؤرتولموش اولدوغو دؤور، پلیستوسئن.		بۇزول قار [آ] قار و بۇز ییغیتی سی (فا: منطقه یخی).	
بۇزلار چۇزولمک [س] آرادا کی سۇیوقلوق گتتمک.	بۇزلاشمق [س] بۇز وضعیتینه گلکم، بوز کیمی اولماق، دۇنماق، سرین و بوز کیمی اولماق (فا: یخی شدن).		بۇزول قایناغی [آ] بۇزول لار ارییب توپراق آلتینا گنده رک آیری یئر لردن چیخان سو.	
بۇزلاق [باخ] بۇزلا.	بۇزلاق [باخ] بۇزلا.		بۇزول لاشماق [س] بۇزول اولماق، بۇزول حالینا گلکم (فا: بصورت یخچال در آمدن).	
بۇزلاماق [س] بۇز حالینا گلکم، دۇنماق (فا: یخی شدن).	بۇز لاندیرماق [ل] دۇندورماق to freeze		بۇزول یاتاغی [یثر] یوکسک داغلاردا قالیجی قار و بۇزولون بیر لیکده دۆزلدیگی یئر لر.	
بۇز لانماق [س] دۇنماق، دۇنوق اولماق، بوزا دۇنمک، بۇز باغلاماق (فا: یخی شدن). to ice over	بۇز لانماق [س] دۇنماق، دۇنوق اولماق، بوزا دۇنمک، بۇز باغلاماق (فا: یخی شدن). to ice over		بۇزوللو [ص] بۇزول اولان.	
بۇز لانییش [ص] بوزا دۇنموش (فا: یخی شده).	بۇز لو [ص] بۇز باغلامیش، بۇز اولان covered with ice		بۇزوو [باخ] ۱-بیزوو. ۲-شامخور (داغ-داغ) آدی (۱۶۷۱) ۲۴.	
بۇز لو بۇلاق داغ [آ] سراب دا داغ آدی.	بۇز لو بۇلاق داغ [آ] سراب دا داغ آدی.		بۇزوونا [آ] آبشرون، دا کند آدی ۲۴.	
بۇز لوغان [آ] اوستونده هر زامان بۇز اولان اۇجا داغ وتپه (فا: منطقه یخی).	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇزه [باخ] بوزا، بیرا.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇزین [بۇجین] بۇجین [آ، ت] چۆپله مه دئییلن بیر اوت.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇس بۇلانیق [ص] چوخ بولانیق.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسخانه [آ] تیکان تپه ده داغ آدی.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇ سفر [آ] بۇ دفعه.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسقو [باخ] بۇسقو.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسقوجو [باخ] بۇسقوجو.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسماق [باخ] بۇسماق، گۆدمک.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسولماق [باخ] بۇسولماق.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسه busə [آ، فا، شع] اؤپوش (فا: بوسه).	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسه لیک [آ، فا] کلاسیک تورک موزیکینده ۱۳ بسیط موغام دان بیر.	
بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house	بۇز لوق [آ] بوز قابی، بۇز و یئیه جک لری ساغلام ساغلام اوچون یارار لانا ن قاب و یئر، بۇز دولابی (فا: یخدان) ice-house		بۇسه لیک آشیران [آ، فا] کلاسیک تورک موزیکینده بیر موغام.	

Bb ب	ارک سۆزلۆتو	۶۰۵	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Bb ب
				بۇشقو [آ] تَلاش، هَیجان ^۷ .
				بۇشماق buşmaq [س،ت] جانى سيخيلماق، اۆزولمک.
				بۇشمىلر [آ] گونئی آقريقادا ياشايان بير قبيله آدى (ف:نام
				قبيله اى در آقريقا).
				بۇشهر buşehr [آ] ايرانين گونئی طرفينده بير اُستان و
				اونون مرکز شهرى.
				بۇشهر بۆلگه‌سينده تۆرک کندلرى [آ] کنگان (۲۳۶ ک گ د
				* ۲۹۰۰ غ/تو)، اهرَم (۵۴ ک د * ۲۸۴۰ ی/تو)، خورموچ
				(۸۲ ک گ د * ۲۷۰۰ غ/تو)، لَرْدَه (۱۸ ک د * ۱۱۰ ی/تو)،
				بۇشهر- اهرَم بۆلگه‌سينده تۆرک کندلرى [آ] پهلوان کُشى
				(۲۴ ک ب * ۱۰۰ ی/تو)، بُنيان (۲۴ ک گ د * ۴۶۰ غ/تو)،
				گُشى (۲۵ ک گ د * ۲۳۰ ی/تو)، اَشى (۳۶ ک گ د * ۷۰ ی/تو)
				بۇشهر- کنگان بۆلگه‌سينده تۆرک کندلرى [آ] اَشور (۱۲۰ ک گ د
				* ۵۳ ی/تو)، بيد (۱۱۷ ک گ د * ۶۰ ی/تو)، تثرمان
				(۱۱۷ ک گ د * ۱۲۰ ی/تو)، تَرَه‌کَه‌مه/ تراکمه (کندیستان
				آدى)، تَنگ تثرمان (۱۱۴ ک گ د * ۹۰ ی/تو)، تُول خندان
				(۱۲۲ ک گ د * ۲۰۰ ی/تو)، چاه (چاه حاجى ابول، چاه
				رئيسى، چاه شيخ، چاه على، چاه قاندى، چاه کمال، چاه
				گزی، چاه نو/ی/تو)، حسين آباد (۱۱۸ ک گ د
				* ۱۰۰ ی/تو)، خافى (۱۱۶ ک گ د * ۶۰ ی/تو)، خالو
				محمدعلى (۱۲۸ ک گ د * ۱۰۰ ی/تو)، خطيبى (۱۲۲ ک گ د
				* ۱۳۰ ی/تو)، خليفه ها (۱۲۱ ک د * ۱۸۲ ی/تو)، خندق
				(۱۲۱ ک گ د * ۲۴۰ ی/تو)، ده‌شيخ (۱۳۲ ک گ د * ۲۱۰ ی/تو)،
				رئیس يحيى (۱۲۶ ک گ د * ۱۰۰ ی/تو)، زنگنه (۱۱۵ ک گ د
				* ۲۲۰ ی/تو)، زیارت (۱۱۷ ک گ د * ۶۰ ی/تو)، على بابا
				(۱۱۶ ک گ د * ۷۰ ی/تو)، قالاسيگار (۱۳۷ ک گ د
				* ۱۱۰ ی/تو)، قطب الدين (۱۳۰ ک گ د * ۳۰۰ ی/تو)،
				کره‌مُوچى (۱۳۱ ک گ د * ۱۵۰ ی/تو)، کُهوردان (۱۱۸ ک گ د
				* ۲۰۰ ی/تو)، لَامَرْد (۱۲۲ ک گ د * ۵۱۰ ی/تو)، لاَوَر
				(۱۲۵ ک گ د * ۹۰ ی/تو)، لشخره (۱۱۳ ک گ د * ۱۴۰ ی/تو)،
				لشگون (۱۱۴ ک گ د * ۱۹۰ ی/تو)، محمدکمالى (۱۲۳ ک
				گ د * ۶۰ ی/تو)، ميرحسينى (۱۲۵ ک گ د * ۱۰۰ ی/تو)،
				بۇطرف [ظ] بۇ يان (فا: اينسو). this side

Bb ب	ارک سۆزلۈک	۶۰۶	آذربايجان تۆركجه‌سی	Bb ب
	زنجیر (فا:غل و زنجیر).		حالیندا گۆرون و ساییری لیک اۆره‌تن بیر گۆبه لک	
	بۇغلاتماق [ل] بوغا چئویرمک، بوغا دۇنمه‌سینه سبب اولماق.		(فا:سیاهک گندم). <i>puccinia graminisi</i>	
	بۇغلاشدیرمچى [آ] سۇیو بوغ وضعیتینه گتیرن.		بۇغداجیل [آ،دی] باتلاق لاردا، یئر آلما و پننجر تارلارلاریندا	
	بۇغلاشما نقطه سی [باخ] بوغلاما نقطه سی.		یاشایان، کۆچری بیر قوش (فا:نوعی پرنده). <i>lussinia svecica cyanecula</i>	
	بۇغلاشماق [س، قا] بوغو وضعیتینه گلیمک (فا:بخار شدن).		بۇغدارنگی [آ] آچیق اسمر رنگ.	
	بۇغلاما نقطه سی [آ،فیزیک] بللی ایستیلیک ده بیر آخیجی ماده‌نین قایناما و بوغوشکیلنه گلیمه نقطه‌سی (فا:نقطه بخار).		بۇغدا سورمه سی [آ،بی] بوغدا باشلیق لاریندا اولان بیر ایلکل گۆبه لک و بو گۆبه لک دن تۆره‌ن خسته لیک.	
	بۇغلاما [آ] ۱- بوغلاماق ایشی. ۲- بوغ ایستی‌سینده پیشمیش ییه جک (فا:تبخیر). <i>vaporation, evaporation</i>		بۇغدا قوروه [باخ] بوغدا بیتى.	
	بۇغلاماق buğlamaq [ل] ۱- بوغ وئرمک و چیخارماق (فا:بخار شدن). ۲- بوغ ایستی‌سینه و بوغا توتماق.		بۇغدا گۆوه سی [آ،دی] پولجوق قانادلی لاردان، بالاجا قانادلی و توکلو، تیریل لاری تاخیل اۆزوندە یاشایان، اکلم باجاقلی نوعو. <i>tinea granella Sitotroga alella</i>	
	بۇغلانديرماق [ل] بوغلانماسینا سبب اولماق (فا:بخار نمودن).		بۇغدا گیللر [آ،بی] تاخیل، چاییر، استپ ساوان اوتلاری، بامبو، شکر قامیشی و چوغونلوقلا چیچک لری باشاق کیمی بیر چنک لی بیتگی لر فامیلی (فا:گندمیان).	
	بۇغلانديريلماق [یل] بوغلانديرماق ایشی گۆرولمک (فا:بخار شدن).		بۇغدان [آ] بوغودان ^۷ .	
	بۇغلانماق [س] بوغولو وضعیتیه گلیمک، بوغا چئویرلمک، بوخارلانماق (فا:بخار شدن).		بۇغدا ی [خ] بوغدا ی؛ دیواندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .	
	بۇغلانیش [آ] بوغلانماق ایشی ویا ییچیمی (فا:بخار).		بۇغدا یاسدیغی [آ،بی] بوغدا داناسیندا یاشایان و ساییری لیک یارادان بیر گۆبه لک.	
	بۇغلايان [ص] بوغ اولوب گۆیه قالخان (فا:بخار زا).		بۇغدا ی سی میوه [ص] قاییغی نازیک میوه.	
steam-generating	بۇغلاييب ھاوايا اوچماق [س] بوغ اولوب گۆیه قالخماق، محو اولماق، یوخ اولماق.		بۇغدا ی سی [ص] بوغدانى آندیران.	
	بۇغلو بالیق [باخ] بییق لی بالیق.		بۇغدا یی [ص] بوغدا رنگلی، اسمر رنگی.	
	بۇغلو بوغلو [ص] یاش یاش، نملی.		بۇغرا buğra [آ] ۱- ارکک دوه، ایکی هۆرگوجلۇ (کۆششک لی) دوه، قیزقین دوه (فا:شتر نر)؛ گنج آقیر ۲- [مج] چوخ ایری، ینکه و گۆجلو آدم حاققیندا سؤیله‌نن بیر کلمه. ۳-	
	بۇغو buğu [آ] ۱- بوغار، بوغ، سو و آخیجی ماده‌نین قایناماسی سونوجو قوزوزانان اوچوجو ماده (فا:بخار). ۲- جئیلان؛ یاورو گئییک ^۷ ۳- قازاقلارین توقای اویمایغی اولوبالاریندان.		انسان آدی: بوغرا آلپ، بوغرا ایلیگ، بوغراخان {دده؛ بو کلمه بوغماق دان آلیناراق بوغا ایله ایلگیلیدیر، قاراخانلیلار حکومتینین باش قوروجوسو عبدالکریم ساتوق بوغرا قاراخان ایدی کی ایلک مسلمان تورک دؤولتی نی م ۹۳۲ ده قوردو، بو کلمه مجازی اولاراق گوجلۇ و قدرتلی آدم اوچون سؤیله‌نیر.}	
	ار، بوغار، بوغار، توستوله‌مه بیر نوع بوغلاما کیفیت ده اولاراق بوخاری (سوبا) سۆزوده بوکلمه یه باغلیدیر.}		بوغروداغ [آ] خالخال دا داغ آدی.	
	بۇغواؤلچر [آ] بوغار مقدارین اؤلچن (فا:بخار سنج).		بوغسوق boğsuq [آ،ت] کۆله لرین بونونا گنچیریلن	

Petromycon . ياشايان بىر بالىق نۇوعى (فانوعى ماهى).	vaporimeter
buqaç [آت] توپراقدان دۆز لمىش چۆلمك و سۇقايى. بۇقاچ [باخ] بوخجا.	بۇغو [آ] انسان آدى: بۇغۇلپ، بۇغۇبگيم، بۇغۇتكين، بۇغۇتوغۇل، بۇغۇچان، بۇغۇخان ^۷ .
this much . بۇقدر [ظ] بو اندازه (فا: اينهمه).	بۇغۇاوداسى [آ] بۇغو يويناغى، بۇغ حمامى.
بۇقلمون [باخ] قايا كلرى، هۇندوشقا، هيندى قۇشو.	بۇغوت [آ] گۇى تورك بىر ليگينده بىر بوى آدى.
بۇقورسى buqursi [آت] ساپان دمىرى.	بۇغور [آ] ۱-سۆركلى، دواملى. ۲-باخ: بۇغرا ^۷ .
بۇقون buqin [آ] ساوه-زرنده ياخين ليغيندا كند آدى.	بۇغوربۇرما / بۇغوبۇرما [ص] گوجلۇ و بوغلار بۇيۇك آدم.
بۇكنت [آ، فر] باخ: بۆكمك [چىچك دستهسى] (فا: ~). bouquet	بۇغورتىكان [باخ] آغاج چىپه لگى (فا: تمشك).
بۇكان bukan [آ] قروين-معلم كلايه دا كند آدى.	بۇغوردا ساج boğurdasac [آت] قيويرجىق ساج.
بۇكان bukan [آ] بۇكان شەرى غربى آذربايجانين شهر لريندن اولاراق اۇرميه نين ۲۱۳ كيلومتر گونئی اينده قرار تاپيب، دنيز سۇلارى سويه سيندن ۱۳۳۰ متر يۆكسك ليكده و اوزنى گئنيش ليگى ۱۷۰۰ كيلومتر بۇع دير. ش ۱۳۲۰ ده ۳ دهستان (آختاجى، بهى، تۇرجان) و ۱۳۸ كنددن تشكيل تاپيردى، توپلام نفوسو* ۴۲۸۶۰ نفر ايدى، شهرين جمعيتى ۳۰۷۴ نفر تۆرك و كۆرد (متن دن تۆركلرين چۇغونلۇغو آنلاشيلماقدادير) قيد اولونموشدور، ش ۱۳۸۵ جى ايلده شهرستانين جمعيتى توپلام ۲۰۴۳۰۸ نفر اعلام اولوبدوركى ۱۵۰۷۰۳ نفرى شهرده و قالانى كندلرده ياشايبىرلار، گنج ميشده شهرين اهالى سيني چوخونون تۆرك قيد اولماسينا رغماً ايندى جمعيت چۇغونلۇقلا كۆرددولر، بۇ شهرين وجه تسميه موردينه دئمه لى ييك كى گۇى تۆرك خاقانى و بۇمين خاقانين ايكنچى اوغلونون آدى چه بۇكان /چنبۆكن اولوبدور، بو كلمه كۆك باخيميندان بۆكم سۆزونه باغلانما ليدير و معناجا گوجلۇ و جسور دئمكدير.	بۇغور ساماق [ل، تا] (دوه) ارکك ايسته مك.
بۇكان بۆلكه سينين چايلارى [آ] چايلار تاتاؤ چايا تۆكولورلر: اۇزون دره (آل بولاق ۲۱b۲)، كليجه (۲۷b۳)، ساوارچين (۲۷b۱)، سردارآباد (۲۲b۳)، كۇلابوز (قيزيلجا ۲۶b۲)،	بۇغور كۇلو [آ، بى] اۇتسۇ و يا چالى كيمى بىر ييتگى، قارشى ليقلى ياپراقلى، ايليم لى و ايستى بۇلگه لرده ييتيشين، قاراغان (فالادن). tropaelum
	بۇغورلا شماق [س] ۱-بوغورحالينا گللك (فا: مثل شترن شدن ۲-يشكه لشمك، ساغلاملا شماق (فا: استوار شدن).
	بۇغورلانماق [باخ] بوغورلا شماق.
	بۇغوكا بابى [آ] ات و سبزه دن هنج سۇ ايشلنمه دن پيشير يليب حاضر لانان بىر يئمك.
	بۇغوس [آ] بغض تۇتماق، اۆزگى تۇتولاراق گۆزلىر دۇلماق {سن بۇخساماق}.
	بۇغوسو اۆستونده [ص] ايستى ايستى، سيجاق سيجاق.
	بۇغول بۇغول [ظ] بوغۇل ياراق.
	بۇغولاشديريجي [آ] بۇغو شكلينه گتيرن آراج، بوغولانديران (فا: بخارساز).
	بۇغولاشماق [س] بوخارلانماق (فا: بخار شدن).
	بۇغولماق [باخ] بوغلاماق.
	بۇغولانماق [س] بوغۇياتوتۇلماق، بوغو وئريلمك.
	بۇغولو [ص] بوخارلى، بوغوسو اولان.
	بۇغولوبۇغولو [باخ] بوغولوبوغلو.
	بۇغوندو boğundu [آت] (حتيوانلاردا) سۆدولوك، مثانه.
	بۇفنت / بۇفه [آ، فر] ايشكاف، قاب قاجاق ساخلانيلان بۇيوك كۇمود (فا: بوفه). buffet
	بۇفا bufa [آ، دى] ايلان باليغينا بنزه ين، اتى لذتلى، دنيز لرده

کانی شقاقان، کۆردە قیران؛ لگژ، ماللار، ناچیت (*۳۱۰×)، بۆکان-مرکزی-آختاچی بۆلگه‌سینین گندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) آختَر / آقتاتار (*۳۷۲×)، آشی گۆلن، تازاقالا (*۴۵۰×)، جمبوغه (*۳۸۰×)؛ چاوارچین (*۲۱۶×)، حاجی کند، خنه‌یه/خانقاه، خراسانه، داربسر (*۴۷۰× کو)، سیف الدین / آ-ی (*۲۴۰×)، شرفکند، شیخ لر (*۳۵۰×)، عزیزکند، قادرآباد، قازلیان، قاراکند، کانئ تومار، کانئ خواره، کهریزه علی آغا، کهریزه محمودآقا، کوسا (*۲۹۰×)، کپچیک اوْطمیش/ اودامیش (*۴۲۰×)، محمودآباد (*۳۷۰×)، نیسک آباد، بۆکان-مرکزی-ایل تیمور بۆلگه‌سینین گندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) باخچا، باش بولاغ، بوغداداغی/ بوغداکندی (*۳۹۰×)، تپی/ تب (*۲۴۱×)، چهاردیوار، حاشی آباد، حمزه آباد، دؤولت آباد، داره گردله، درویشان، سرباخچا، سردارآباد، سیدآباد (*۲۲۰×)، سیدآبادقاجیر/ سیدآبادقاجار؛ شهری کندی (*۷۰۰×)، طراقه/تاری قایا، علم آباد، قادرآباد، قرالی، قاراداغ، قلعه تپه، کانئ پانکه قاجر/ کانئ پانکه قاجار، کانئ رش/ قارابولاغ، لاسه گلان، لوکه، نوبار (*۴۳۰×)، بۆکان-مرکزی-ایل گورک بۆلگه‌سینین گندلری [آ] (کندیستان چوغونلوقلا کۆرددولر) ابراهیم خسار، اسکی بغداد، آغوْتمان، باغ شیخان، پیربها الدین، ثمبه، خورخوره، زاکوه، زیراندول، سرد کوهستان، سلامت، قالوی رسول آغا، قالوی شیخان، قاراقچ مزرعه سی، قروچاه / آ-ی، قیزیل گنبد، کانئ دراز، کوره کانئ، گلولان / آ-ی، گندمان، موسه، یاغیان، بۆکان-مرکزی-بهی فیض‌الله ییگی بۆلگه‌سینین گندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) احمد آباد (*۳۲۱×)، ال بولاغ؛ برده زرد، تبت (*۳۳۵×)؛ تورکمان کندی (*۳۴۰×)، تیکان تپه (*۵۷۰×)؛ جان بولاغ (*۲۶۰×)؛ حاصر (*۳۰۱×)؛ حسن آباد قلاچی، درزیلو/ درزه لی (*۴۶۰×)، درویش علی (*۲۹۰×)، دویوچو/ دوکچی (*۳۴۰×)، ساققیز لی/ قیشلاق سقرلو (*۱۶۱×)؛ قاتانقور (*۳۰۰×)؛ قارایر، قیلینج (*۱۲۰×)؛ کانئ سهراب/ کانئ	۱۸۴۵)، شاخه‌زرد (۱۷ کق ۲۰۴۲)، دوشاهی (۱۷ کق ۱۷۲۴)، چال گوره (۱۹ کق ۱۷۰۹)، رش (۲۰ کق ۱۷۸۳)، پڑمالان (۲۲ کق ۱۶۲۳)، کلکته (۱۲ کق ۲۰۹۸)، قوچ (۴ کد ۱۶۱۷)، پیلاو دره (۸ کق ۱۸۴۶)، بۆکان-سیمینه-آختاچی ماحالی بۆلگه‌سینین گندلری [آ] آتابولاغی، ارمنی بولاغی (*۴۶۲×)، آغلیان، اوزون قیشلاق، برده رشان، بندمجیدخان (بوْش)، پیرولی باغی، چوگالی/ چووقانلو (*۱۴۱×)، حاجی لک، حاجی آباد آختاچی، حسین مامه، دوه شهری، رحیمخان (*۳۱۰×)؛ ساری- قمیش (*۱۶۰×)، سراب رحیمخان، سریل آباد، عبدالله آباد (*۱۳۰×)، علی آباد قاراگؤل، غوث آباد، قارینجا ک/ب، قاراگؤل، قاراموسالی (*۲۸۰×)، قلعه رسول- سیت، کانئ علی‌گردد، کانئ قلعه، کانئ گوزله، کانئ محمدعلی، کهریزان، کول آباد، گوگ تپه (*۴۰×)، گلمرزینیک/ گوله‌مزلیک، منوچهری، بۆکان-سیمینه-بهی دهبرگی بۆلگه‌سینین گندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) آرنابوس/ اربئوس (*۱۶۰×)، آغجیوان (*۲۳۴×)، اورتاکنده (*۲۱۲×)، اویناچی/ اوینچو (*۲۰۰×)، ایلانلی (*۷۴×)، باخچا (*۳۲۰×)، تورکشا (*۵۰۰×)؛ جوانمرد (*۷۰۰×)، داش آغول (*۵۰×)، ساری قمیش قیشلاق (*۴۲۰×)، عایباس آباد، قاضی اخوی/ قاضی آجی (*۱۱۰×)، قاینجا/ گاینجه (*۲۵۰×)، قوروموش/ قورمیش (*۴۰۰×)، قؤلار/ قولر (*۳۳۰×)، کانئ اله سیده، کانئ سبزه، کانئ سیران، کانئ کرگه، کر کره (*۱۴۰×)، گامیشیان/ گوْموشان (*۱۱۰×)، گؤل تپه قوروموش (*۵۶۱×)، بۆکان-سیمینه-شرقی آختاچی بۆلگه‌سینین گندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) آشکوتان، امیرآباد، آنبار، اوچ تپه (*۵۴۴/ی تو)، اوسپوغا/اوسبوغا (*۲۲۵×)، حاصر بولاغی (*۲۸۰×)، حامامیان (*۷۲۰×)، داش بند (بوْش)، دونقوز / آ-ی (*۳۴۰×)؛ شورجا، شیخ علی، طاهرآباد/ تو+کو، عایباس آباد (*۸۰×)، عبدالله تپه سی/ تو+کو، علی کند (*۹۱×)، قازان سر، کؤهنه ماللار،

Bb ب	ارک سۆزلۆک	۶۰۹	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Bb ب
	بۇلار [آ] بۇلور، یارادیجی. ^۷		سراب (*۵۵×)، کلدگه، کهریزه سردار (*۲۴۰×)؛ گۆل	
	بۇلار [ض] بۇنلار، بو آدمالار ویا شئیلر (فا: اینها). these		بنهی، هواره برزه (*۱۱۰×)، یشنگی کند (*۸۰۰×)؛ یشگیجه	
	بۇلار قو bularqu [آ] اؤرمیه ده کند آدی {هر شئی بۇلان}.		(*۴۰۰×)؛ یاستی کند (*۲۲۰×)؛ یکشوه (*۶۶۰×)،	
	بۇلاسی [آ] اۆلکو، بۇلونماسی ایسته نن. ^۷		بۇکان بۆلگه سینین کندلری (کۆنش۱۳۲۰) * [آ] آغ بولاق	
	بۇلاشدیرماق [ل] بولاشماسینا سبب و نندن اولماق،		(۸کد *۴۹۰×)، باغلیچا (۲۱ک گب *۴۰۰×)، داشکند (۱۴ک	
	باتیرماق (فا: آلودن) to dirty, to contaminate		ق *۳۳۰×)، دۇراغ (۱۳کد *۶۵×)، قاجیر (۱۶ک گب	
	بۇلاشدیریلماق [بل] بولاشدیرماق ایشی گۆرولمک،		(*۴۵۰×)، قارا کند (۱۴ک قب *۳۰۲×)، قاراگۆز (۲۳ک-	
	باتیریلماق (فا: آلوده شدن).		گب *۵۰۰×)، قازلیان (۹ک گب *۲۹۰×)، قالاچی	
	بۇلاشقان [ص] ۱- یاپیشقان کیر لی لیک ۲- ساتاشان.		(۹ک قد *۲۲۲×)، قره براز (۱۷ک گد *۴۵۰×)، قوچاق	
	بۇلاشقانلیق [آ] بۇلاشقان اولما وضعیتی.		(۱۶ک گ *۲۲۰×)، قیشلاق (۳۰کد *۱۱۰/تو)، قیشلاق	
	بۇلاشما [آ] سیرایت (فا: سیرایت). contagion		سۆز لو (۳۰ک گد *۳۰×) گۆل آباد (۵کد *۱۵۰×)،	
	بۇلاشماق bulaşmaq [س] ۱- سۆرتو لدوغو یثره یاپیشماق،		گۆل تپه (۳ک گ *۲۶۰×)، گۆل (۵کد *۲۰۰×)،	
	باتماق، لکه لنمک (فا: آغشتن). to become dirty ۲- بیر		بۇکان خاقان [خ] گۆجلو، ینئیلمز، بۆکن؛ گۆی تۆرک خاقانی	
	شئییه ویا ایشیه قاریشماق (فا: قاطی کاری شدن).		(۵۵۳-۵۷۲)؛ پارتلار زامانی بیر لوجه ده آدی گنچن کوشان	
	بۇلاشمیش [ا] بولاشیق اولموش (فا: آلوده contaminated		خاقانی نین آدی (۳۵-۳۸)۹۷. {باخ: بۆکن، بۆکمک}	
	بۇلاشیجی [ص] بیر یندن باشقاسینا گنچن، بولاشان، (فا: مسری).		بۆکلە bukələ [آ، فر] قیوریلمی ساج.	
	بۇلاشیجی خسته لیگ [آ] مسری خسته لیگ، سالقین.		بۆکه bukə [آ] ۱- گۆزل قوخو، رایحه. ^۲ ۲- آلتون اوردو	
	بۇلاشیق bulaşiq [ص، سن] ۱- یویولمامیش قاب قاجاق،		خانلار یندن بیر ی ^{۱۲} . {بۆکه}	
	زیغلی و کیر لی اولان شئی (فا: ظروف کثیف شده). dirty		بۆگنجه [ظ] بوگونون گنجه سی (فا: امشب). to night	
	۲- [مج] قاریشیق، اویقونسوز.		بۆگنچیشله [ظ] بویچییمده، بوی سیقادا.	
	بۇلاشیق ایشی [آ] یولسوز و اویقون سوز ایش.		بۆگۆن [ظ] ایچینده اولدوغوموز گون ویا چاغ، حال	
	بۇلاشیق تۆزو [آ] بۇلاشیق قاب یوما تۆزو (فا: پودر شستشو).		حاضر دا، ایندی (فا: امروز). to day	
	بۇلاشیق چی [آ] قاب یویان (فا: ظرف شوی).		بۆگۆنکو [ص] بۆگۆنه عاید، بۆگۆن اولان (فا: معاصر). today's	
	بۇلاشیق چیلیق [آ] قاب یوما (فا: ظرف شویی).		بۆگۆنکو گۆنده [ظ] ایندی، ایچینده اولدوغوموز گۆن.	
	بۇلاشیق دئتر جانی [آ] بۇلاشیق تۆزو (فا: مایع ظرف شویی).		بۆگۆنلرده [ظ] بونچه گون ایچینده.	
	بۇلاشیق دنیز [آ] مایین ویا آیری تهلیکه لری اولان دنیز.		بۆگۆنلۆک [ظ] بۆگۆن اوچون (فا: امروزه).	
	بۇلاشیق لیق [آ] بۇلاشیق اولما وضعیتی.		بۆگۆنلۆک یارین لیق [ص] بونچه گون ایچینده (فا: چند روزه).	
	بۇلاشیق ماشینی [آ] بۇلاشیق قابلاری یوما یا یارایان آیقیت.		بۆکه بۇدر اراج [آ] کاشغر لی دؤورو ساواش جبهه سینده ارسلان	
	بۇلاشیلماق [بل] بولاشماق ایشی گۆرولمک (فا: آغشته شدن).		تکین بگین قارشى سیندا اولان کوموتانین آدی ^{۱۲} .	
	بۇلاشیم [آ] بولاشما اۆزل لیگی (فا: آلودگی contamination		بۇلا bula [آ] یشنگه، عمی ویا دایی قاری سی. ^۲	
	بۇلاغان [آ] ۱- اولقون ۲- بولوجو [خ] خزر دؤولتی خانی. ^۷		بۇلاتماق [ل] باخ: بولاشدیرماق.	
	بۇلاق bulaq [آ] قاناق، گۆزه، پینار، یثردن سیزیب چیخان		بۇلاج [آ] بولوجو، کشاف ^۷ .	
	سو قایناغی (فا: چشمه). spring (سومرجه، سن؛ بۇلماق		بۇلاد/ بۇلاد [خ] قازان خانلیغی سونو بگ و کوموتان آدی. ^۷	

ب ب	ارک سۆزلۈک	۶۱۰	آذربايجان تۆركجه‌سی	Bb
	مۇغول اۆيماغى و ايلک بگلريندن.		سۆزۈندىن، سۇيۇن بۇلۇندۇغۇ و چىخىدىغى يىرى گۇستەرىر،	
	بۇلان [آ] خۇي دا داغ ادى. باخ: نىمىن (-تپه).		نەجە كى گۆزە (گۆزۈنۈ) و پىنار (يىنىنى) دا بىلە دىر.	
	بۇلاننى [آ] ۱- انسانين ايچ قارىشماسى، قوسما وضعيته گلمە		بۇلاق ۲ [آ، ت] توركلردن بير بۇلۇك، بۇ طايقا ياغمالارا	
	(فا: دل بهم خوردگى). nausea, sickness ۲- بۇلانمىش		منسوب اولاراق دۇققوز اوغوز بير ليگى ايچينده ايدى،	
	شنى، قارىشمىش شنى pullution		كاشغرى دۇورو بالخاش گۇلو اطرافيندا ياشاير ديلار.	
	بۇلاننى وئرمك [ل] بۇلاندىرماق.		بۇلاق ۳ [آ] ابهر، سربند؛ تفرش (-دره) ده داغ ادى.	
	بۇلاندىر bulandir [آ] اهر ده داغ ادى.		بۇلاق اوئو [آ، بى] طبى فايدالارى اولماسى سانيلان بير نوع	
	بۇلاندىرماق bulandirmaق [اتشد، بۇلقاماق] ۱- بولانما		يىتگى، سوترهسى (فا: آب تره شاهى، بولاق اوتى).	
	سينا سبب اولماق (فا: گل آلود كردن، بهم زدن). ۲- [مج]		nasturium officinale cru {سن؛ بو كلمه تك تك	
	قارشىدىرماق. ۳- قوسماق نيازى دۇغورماق، اوزگىنى		معنالاناراق اينگيليزجه ده water grass دئيىلىپ.	
	قالخىدىرماق، اوزگىنى بۇلاندىرماق to stirup, to muddy		بۇلاق باشى [آ] بولاق اوئستو، بولاغىن قايناق يىرى.	
	بۇلاندىرىجى [ص] ۱- معدەنى پوزان، قوسدروجو. ۲- بولانيق		بۇلاقچى لار [آ، دى] بولاق اطرافيندا ياشايان بۇجك لرين	
	اىندن، بيرشئين دۇرولوغونو پوزان، بۇلاننى وئرن (فا: بهمزن).		عام ادى، قيل قانادلى لار trichoptera	
	بۇلاندىرىلماق [بل] بولاندىرماق ايشى گۇرولمك.		بۇلاقخان [خ] آلتين اوردو خانلاريندان ۷.	
	بۇلانيق [باخ] بۇلانيق.		بۇلاما [آ] ۱- بولاماق ايشى. ۲- بركىمىش دوشاب و...، باخ:	
	بۇلانيق [آ] ميانا دا كند ادى {بۇلان او چوخ اولان يئر}.		بولاماج. ۳- تازا دوغان ساغمال حيوئانلارين ايلك گونلرده	
	بۇلانما bulanmalماق [آ] بۇلانماق ايشى.		ساغيلان سوتو (فا: اغوز). colostrum ۴- يورمورتا سوت	
	بۇلانماق [س] ۱- دۇرولوغونو الدن وئرمك، قارشىماق،		و شكردن حاضرلانمىش يىمك (فا: نوعى غذا).	
	بيريرينه ذيمك، معدە و ايچ بۇلاننى اولماق (فا: بهم		بۇلاماج (بۇلاماجا) bulamac: بيرجور بۇلاما: اۇندان	
	خوردن). to become/ to grow turbid ۲- بۇلاشماق،		پيشيريلن دورو يىمك (فا: نوعى غذا).	
	كير لىمك، باتماق. {ت، سن} بولقانماق {}		بۇلاماج [آ] خوى؛ قئيدار (-ى) دا كند ادى.	
	بۇلانىش [آ] بولانماق ايشى (فا: بهم خوردگى).		بۇلاماق bulamaق [ل] ۱- كير لندىرمك، باتىرماق، بولاشدىر-	
	بۇلانيق [ص] ۱- دۇرو اولمايان سۇ وهرشنى، پارلاق اولمايان.		ماق (فا: آلودن) to contaminate ۲- اويان بويانا ترپتمك،	
	turbidness ۲- ايىيى سنجيلمە ين، ايىيى گۇرولموين.		يىللىتمك، بورجوتماق. ۳- قاشيق لا بير شئى قارشىدىرماق.	
	بۇلانيق جا [ص] بير آز بۇلانيق اولان.		to shake ۴- بير سيرا كلمه لرله فرقلى معنالى سۇزلر	
	بۇلانيق سۇدا باليق توتماق [ل] فۇرستدن استفادة ائلمك.		دۆزلدىر "باشىنى بۇلاماق، قۇيروغونو بۇلاماق، قانا	
	بۇلانيق لاشدىرما [آ] بۇلانيق وضعيته گتيرمه (فا: كدر سازى).		بۇلاماق، قيلينچ بۇلاماق، ديل بۇلاماق. {ت بولقانماق،	
	بۇلانيق لاشدىرماق [ل] بۇلانيق وضعيته گتيرمك (فا: كدر كردن		بۇلاماق}، سن؛ بۇ سۇز بۇلاماق كلمه سيله ايلگىليدير	
	بۇلانيق لاشماق [س] بۇلانيق اولماق (فا: كدرشدن		چونكى بولماق اوچونده بير يىرى آراشدىرماق و بيريرينه-	
	بۇلانيق ليق [آ] بۇلانيق شئين حالى.		وورماسى گرهيير، بولاماج و بۇلغور كلمه لريده همان	
	بۇلانيق [آ] بۇلانيق ليق (فا: آلودگى). pullution, pains		دليله گۆره بو سۇزدن آلىنمادىر.	
	بۇلانيق [آ] م ۱۴ جو عسره مسيحى اۇيغورلارين بير كندى ۱۲.		بۇلان bulan [آ، ت] ۱- قازاقجا جئيران ۲- خزر خاقانلاريندان ۷.	
	بۇلتن [آ، فر] درگى (فا: بولتن).		قيز ادى (فا: نام دختر). ۲- بۇلماقدان بۇلقان؛ كشاف، ۴- بير	

بۇلجار [آ] ۱-بیر یتره ییغیشیلان یتر (فا: معیادگاه). ۲-تاپیتتی، قیز آدی (فا: نام دختر). (سن: معیادگاه، اوردونون ییغیشما یتری و زامانی، بۇلماق سۆزوندن).

بۇلجاش [آ، تا] وعد، سۆز.

بۇلچا [آ] ۱-بۇللو، غنیمت، بَرکت ۲-بۇلوجو، مۇجد ۳- [خ] آتلی خان'ین اۇلویابالاریندان.

بۇلچاخان [خ] اوغوز داستانیندا آدی گنچن بیر بگ.

بۇلچۇ [آ] بۇلوجو، مۇجد.

بۇلچۇم [آ] کشیف، بۇلوش.

بۇلداق [خ] ۱-بۇلانیق، قاریشیق، قارما ۲-قیی، ساحل ۳- سلجوقلولار دۇنمی بگی (یاغیسان بگ'ین اوغلو).

بۇلدان [آ] بۇللو، رفاه.

بۇلدو [آ] اۇنملی، ذیرلی، آزارستانان.

بۇلدور [آ] ۱-ایری سو داملاسی ۲-گۆز یاشی.

بۇلدور بۇلدور [ظ] ۱-ایری ایری ۲-تنتزت، آراسی کسيلمه دن.

بۇلدور تماق [اتند] بۇلدورماق ایشینی گۆردورمک.

بۇلدورماق [اتند] بۇلماق ایشینی گۆردورمک.

بۇلدوزئر [باخ] بۇلدوزئر.

بۇلدوق [آ، فر] بۇرنو باسیق، آلت چنه سی اۆسته کیندن اۆزون بیر کۆپک نوغو.

بۇلدوق bulduq [آ] قنیدار دا کند آدی {واریلان یتر}.

بۇلدومجوق [ص] سۇنرادان گۆرمه، گۆرمه میش آدم " بۇلدو-مجوق اولماق: بیر شئی سۇنرادان اۇلاشینجا شیمارماق".

بۇلغار bulgar [آ] تۆرکولوقلار بولغارلارین تورک اولدوقلارینی اثبات اندیرلر، بولغار کلمه سی گۆک تۆرک دیلینده قاریشیق معناسیندا گلییدیر (بولقماق/ بولماق/ قاریشماق)، بۇ سۆزه دده قورقود کتاییندادا راست گلییریک، بولغار سۆزو و آدی ۵جی یوز ایلدن قاباق موجود دئیلمیش، آتیلانین اوغلو ایرنک (م ۴۶۹ دا) هونلاری اورتا آوروپادان قارادنیز قوزئی ینه گتیره رک اونلار اوغور تورکریله قاریشیدیلار و بولار بولغار دئییلدی (م ۴۸۲) اونلار سۇنرالار بۇلغار دؤولتی نی تشکیل وئره رک ایرنک'ی اؤز دؤولتلیرىنین قوروجوسو ییلیلیدیلر^{۸۹۷،۳۰}.

بۇلغار خاقانلیغی / بۇیوک بۇلغار دۆلتی [آ] گۆی تورک- آشینا و بۇلغار دۆلو بۇیوندان اۇلان کؤورتون/قورد ایلکجه گۆی تورک لره باغلی ایدی، گۆی تورکلر ییخیلینجا م ۶۳۰ دا خانلیق قوردو؛ حاکمیت ایللری م ۶۳۰-۶۶۸ و اگه منلیک یترلری قافقازلار و دنئیترین غرب طرفی ایدی، م ۶۷۰ ده قورد اؤلدو و دؤلت پارچالانیب و اکیکه بۇلوندو؛ ۱- تۇنابۇلغار خانلیغی: قوروجوسو آسپارۇخ خان (باشبوغ قوردون اوغلو و بات بايان'ین کیچیک قارداشی) (اؤلوم ایل م ۶۹۱)، حاکمیت ایللری م ۶۷۹-۸۶۴ و اگه منلیک یترلری گۆنئی مجارستان و ترانسیلوانیین بیر قسمی؛ دانوب بۇلغار دۆلتی گوجلنه نهرک ییزانس لاری نگران اتندی ییزانس لار نچهدفعه دانوب بولغارین باشکندی پتره یاسلاو" شهرینه هجوم آپاردیلار، قوروم خان زامانیندا بولغارلار یئنیلیدیلر قوروم خانین اوغلو اومورتاق (م ۸۳۱-۸۱۴) ییزانس لارلا باریش مقاوله سی امضالادی، اومورتاق چوخلو شهرلر و قصبه لر تیکیدیدی، بۇلغارلار بارسخان/ بۇریسخان دۇنمی مسیحیتی قبول انده رک قالابالیق اسلاو تاثیری آلتیندا اسلاواشدی، اسلاواشمیش بۇلغاریا ایندیده دوام اندیر. ۲-ایدیل بۇلغار دۆلتی: قوروجوسو باشبوغ قوردون اوغلو بات بايان، حاکمیت ایللری م ۶۷۰-۱۲۳۶ و اگه منلیک یترلری قافقازلارین قوزئی و قازان بۇلگه سی؛ ایدیل بۇلغارلاری خزرلرین متحدی ساییلیر- دیلار، بۇلغارخانی آلمیش (سکل/سکلکی یالتاوار اوغلو آلموش یالتاوار) م ۹۲۲جی ایل ایلک تۆرک دؤولتی اولاراق اسلامی قبول اندیر و بو دؤلت ۳۰۰ ایل بۇیونجا تۆرک اسلام کۆلتورون مدافعه اتندیلر، وۇلقابولغار دؤولتی موغوللار طرفیندن ییخیلیدی^{۸۹۷،۲۰۹}.

بۇلغار بۇیلاری [آ] ایدیل بۇلگه سینده بۇلغار بیر لیگینه باغلی بیر تۆرک بۇیو بارانچر/بارانچار آدیندا دیر، ابن فضلان بۇ بویا ناماز قیلماغی اؤیرتمیشدیر، بۇلغارلادان بیر بۇلومو قازان دا تاتار و قافقازلاردا بالکار آدیندا دیر، بۇلغارلادان بیر بۇلومو ییزانس طرفیندن آنادولو و شرق بۇلگه لرده اسکان وئریلمیشدیر، اونلار بیر طرفدان میسیونر-

لرجه كريستان لاشماغا و اوييري طرفدن اونلاردان عرب و ساسانيلرين عليهنه يارالانماغا ليشيليدير، سلجوقلور آنادولوي گيركن بۇتلاري كريستان اولموش تۆركلر حاليندا گۆرموشلر، اونلارين ايزلرين يئر آدلاريندا بۇلكار/ بالكار/ بۇلقار/ بۇلقور شكلينده گۆرمك اولار، بۇلغارلارين بير اويماغي نين آدى وارساق اولموشدور (اوبالاريندان: چوققار، چنه/ چينه çene، بایبورت، اولاس)، وارساق بۇيلاري نين بۇلگه لرلينده "نمره/ نمر اوغلو/ نمر، قوروم" كلمه لري يئر آدلاريندا دقت چكيچي دير {محتملا بۇلغار باشبوغلاري نين آديدير}، بۇلغار عسگري مقام لاريندان بۇيار آدينا اشاره اتمك اولار؛ بۇلغار داستان- لاريندان "چوراباتير، انديلگه ايله توختاميش" ان اؤنملي لريندندير. بۇلغارلارين بير آيري كۆچ مسيرينه ده اشاره انده بيليريك: ميلاددان قاباق ۳جو يۆزىلده اۇغورلار، اۇغوزلاردان آيريلميش و سۇنرالار بنش اۇغور، آلتى اۇغور، دوققوز اۇغور، اون اۇغور، اوتوز اۇغور، سارى اۇغور كيمي مختلف بۇلوملري تشكيل وئرميشلر، بۇنلاردان اون اۇغور و سارى اۇغورلار آلبان و آذربايجانلا قطعى ايلگى لري وار و بۇلغارلار تركييينده يئر آلميشلار، بۇ ايكي طايفاء-۷جى يۆزىلرده دربند- ساكاسن (كنجه)- ساوالان اوچگن اينده گؤجلو دؤولت قورموشلار، بۇلغارلارلا بير ليكده تۆرك سويلو شيراكلاردا آذربايجانا گلميشلر، دده قورقود كتابيندا شيروكوز سۇز ايله بۇنلارا اشاره اولونوب، بۇلغار آديندا آنادولو و آذربايجاندا بير چوخ يئر آدينا راست گليريك: شرقى آنادولودا بۇلغار داغي، مۇغان بۇلگه سينده اۇغور كند، بۇلغارچاي، بۇلغار كندى، اۇغوربولاق، بۇلغار گؤي تپه؛ يئنه ده بو بۇلگه ده بۇلغارلارين باشچى لارينين بيرينين آدى "وند vend" اولموشور، بۇ سببه بۇ شكلده يئر آدلاريندا راست گليريك كى او دؤنمدن قالما آدلا سايلير: وند، وندى كندلري، پاپراوند، خوجاوند، ياغلاوند، قاراوند ^{۸۹۷،۳} .	چكن تۆرك بير ليگينه منسوب بير بوى آدى ^{۸۵} . بۇلغور [آ] قاينادىليب قوروداندا سۇنرا دؤيو لرك قابيغيني چيخارديب و قيريلان بوغدا، يارما (فا: بلغور). {سن (بولغوز؛ بو سۇز بۇلقاماق سوزوندن آلينمادير}. بۇلغور بۇلغور [ظ] بۇلغور دانالارى كيمي "سقار ياغير". بۇلغور جو [آ] بۇلغور دوزلدن وساتان كيسمه (فا: بلغور فروش). بۇلغور جوق [آ، گؤي ب] گؤنش اؤزئينده تلسكوپ لا سئچيله ييلن كيچيك و دايره سل گؤرونوشلور پارچاچق لارين هر بيرى. بۇلغور جولوق [آ] بۇلغور جونون ايشى (فا: بلغور فروشى). بۇلغور شورباشى [آ] قيزمىزى بادىمجان، بولغور، تازا بيار، سوغان، تره ياغي و بوجور شئيلردن دوزه لن شوربا. بۇلغور لاماق [ل] بولغوركيمي كيچيك دانالارا آييرماق (فا: بصورت بلغور در آوردن). بۇلغور لانماق [س] بۇلغوركيمي اولماق (فا: بلغور شدن). بۇلغور لوگؤفته [آ] اينجه بۇلغورلا يۇغرو لموش كؤفته ^۲ . بۇلغور لوييلوو [آ] بولغورلا پيشيريلن پيلوو (فا: بلغور پلو). بۇلغور لوق [آ، ص] بۇلغور دوزلتمگه ال وئريشلى (فا: مناسب براى بلغور درست كردن). بۇلقار [آ] قاريشيق، بۇلائيىق، قاريشميش، ايچ ايچه گيرميش ^۷ . بۇلقاش [آ] دؤشمن گلمه سى اوزه رينه خالق آراسيندا دؤشن قاريشيقلىق، ديزرگينلىك (فا: هممه). بۇلقاق bulqaq [آ] ۱- دئوريم، انقلاب ۲- [آ، ت] ارکك آدى. {ت: دوشمن اوزوندن اولوس ايچينده اولان قاريشيق ليق}. بۇلقاماق [ل، ت] بۇلانديرماق، باريشديрмаق، اؤفكه لنديرمك. بۇلقان/ بۇلكان [آ] ۱- اولقۇن، كامل ۲- بۇلوجو، مۇجد ^۷ . بۇلقان bulqan [آ] هشتري، بجنورد، نيشابور- سرولايت هشتري ده كند آدى. بۇلقانچ [آ] قارما، قاريشيق ^۷ . بۇلقاوا/ بۇلقاوار [آ] اردبيل، مراغاو ميانا دا كند آدى {۱- بۇلقو+ آوا: بۇلوان و واريلان اووا ۲- بولغار و آوار بويلارينين يئري}. بۇلقاي [خ] بۇلقو+ آي؛ عثمانلى لارين اولۇبابلاريندان ^۷ . بۇلقو [آ] وار اولدوغو حالدا بيلينمه ين بير شئى بۇلوب

بۇلغارى bulğarı [آ] بير نوع دؤرد تنللى باغلاما.

بۇلغارلو bulğarlu [آ] ۱۶م جى يۆزىلده، آنادولودا آت-

اورتایا چیخارما ایشی و بۇ ایشین سۆنوندالده اندیلن شئی، کشف (فا: کشف).	بۆلۆدجوق [آ] کیچیک بۆلۆد.
بۆلۆسوال [آ] بۆلۆ و کشف له ایلگی لی (فا: مربوط به کشف).	بۆلۆدسۆ (بۆلۆدسۆ) [آ] تۆز بۆلۆد، اۆزایدا یاواش دۆنن و قیزقین قاز و تۆزلاردان دوزهلن بیر گۆی جیسمی (فا: سحابی).
بۆلۆلاماق [س] وار اولدوغو حالدا ییلنمه یین بیر شئی بۆلۆب اورتایا چیخارماق، کشف اتمک (فا: کشف کردن)	بۆلۆدسوز [ص] بۆلۆدو اولمایان، آچیق هاوا (فا: هواى صاف).
بۆلۆکان [آ] میاندا کند آدی. باخ: بۆلقان.	بۆلۆدسوزلوق [آ] آیدین لیق، آچیق لیق (فا: صافی).
بۆلۆ [آ] باکی یا یاخین آدا آدی ^{۲۴۰} .	بۆلۆدلاردا [مج] چوخ اۇجالاردا مفهوموندا بیر سۆز کیمی ایشله نیر "انله یثیریکی انله بیر بۆلۆدلاردا گندیر".
بۆلۆلاق [باخ] آلاق بۆلۆلاق.	بۆلۆدلانماق [س] ۱- بۆلۆدلو اولماق، بۆلۆدلا اؤرتولمک (فا: ابری شدن). ۲- کدرلنمک، اوزوتولنمک.
بۆلۆماجا [آ] باخ: ییلمه جه.	بۆلۆدلو [ص] ۱- بۆلۆدلانمیش (فا: ابری). ۲- cloudy
بۆلۆماز [آ] ۱- اولقونلاشمیش ۲- ساکن، تمبل ^۷ .	قاریشیق، دۆرو اولمایان، توتقون.
بۆلۆماق [ل] ۱- تاپماق، ایلده اتمک، وارماق "بۆسیری بۆلۆماقا چالیشیرام" (فا: پیدا کردن). ۲- to find - سئچمک، اویقون	بۆلۆدلوق [آ] بۆلۆدلو یئر (فا: ابری). cloudiness, بۆلۆدلولوق [آ] بۆلۆدلو اولما، توتقونلو (فا: ابری بودن).
سایماق "بۆایشی عاغیللیجا بۆلۆرام" "سۆمرجه (بو)؛ ت، سن" { بۆلۆمۆش [آ] ۱- اولقون، اردملی ۲- کشف؛ ۳- [خ] اویغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .	بۆلۆدیییری [آ] قوبا داغ آدی (۲۲۵۴) ^{۲۴۰} .
بۆلۆناماق [ل، ت] اسیر اتمک، تۆساق اتمک "بۆلۆن: اسیر". بۆلۆ [آ] آلایش، ادراک ^۷ .	بۆلۆر [آ، ع، یو] کریستال، بعضی ماده لرین آلدیقلاری ژئومتریکی بیچیم، سایدام و پارلاق بیرداش، دۆزلمه بیر شوشه نوعو (فا: بلور).
بۆلۆوار [آ، فر] شهر ایچینده ایکی باندلی خیابان (فا: بلوار).	بۆلۆرین (بۆلۆری) [ص، ع] بۆلۆردان، بۆلۆرلو (فا: بلورین).
بۆلۆت [باخ] بۆلۆد.	بۆلۆز [آ، فر] بیر جور توخونما، اوست گییمی (فا: بلوز).
بۆلۆتان [آ] هادروت دا کند آدی ^{۲۴۰} .	بۆلۆز buluz [آ] تیکان تپه ده کند آدی (بۆلۆماقدان: بۆل+اوز).
بۆلۆجو [ص] بیر شئی آختاریب تاپان، تاپیجی.	بۆلۆس [آ] خیاودا کند آدی (بۆلۆش، بۆلۆنوب واریلان یئر).
بۆلۆچ [خ] ۱- بۆلۆجو ۲- آتلاش ۳- آتلائی خانین بابالاریندان ^۷	بۆلۆش [آ] ۱- بۆلۆشما (فا: برخورد و ملاقات). ۲- ایلک دفعه
بۆلۆد، bulud [آ] گۆی اۆزوندن بیر یئر ییغیلیمیش بۆغو، هرهنسی شئین بۆغوندان دوزهلن ییغین (فا: ابر). cloud	بۆلۆش یئر شئی یارتما، ایجاد، اختراع. ۳- فرصت، بۆلۆجولوق، معنوی دستک. {ت: قازانچ، گلیر}
۲- [مج] توتقونلوق و پریشانلیق معناسیندا و چوخ واخت قارا بۆلۆد معناسیندا ایشله نیر. {ت، سن 'بۆلۆد'؛ بو کلمه بۆرۆمک سۆزویله ایلگیلیدیر، و بۆلۆد گۆیو بۆرۆین شئی دئییلیر، بۆرۆمک + ت بۆرۆت، بۆلۆت بۆلۆد ^۷ }. بۆلۆد۲ [آ، باخ: بۆلۆد] دیزدن چیخاریلان و اصلینده ییتگی یه بنزر بیر حیوان بدنین دن عبارت اولان ائلاستیک و یوشماق بیر جیسم "بۆلۆدامکتین قارا تاختاسینی سیلیر" (فا: اسفنج).	بۆلۆشورماق [ل] بیر آرایا گتیرمک.
بۆلۆد۳ [آ، فر] بۆیوک دایاز بوشقاب (فا: دیس، بشقاب). dish	بۆلۆشقان [آ] مهارتلی، بنجریکی ^۷ .
بۆلۆدقاراجۆرلو [آ] باخ: سهند ^۲ .	بۆلۆشما [آ] بیر بیرینی تاپما (فا: ملاقات).
	بۆلۆشما یئری [آ] ملاقات یئری (فا: میعادگاه) a rendezvous
	بۆلۆشماق [قا، سن] بیر بیرینی تاپماق، بیر آرایا گلیمک، قووشماق (فا: همديگرا دیدن).
	بۆلۆشولماق [بل] بۆلۆشماق ایشی گۆرولمک.
	بۆلۆغ [آ، ع] ییتگی لیک، ییتشمه (فا: بلوغ).
	بۆلۆق/بۆلۆقا [آ] ۱- کشف بۆلگه سی، کشف اندیلن یئر،

بۇلگه ۲-فديه، خراج ۳-[خ] دیواندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .	بۇمین bumin [آ] ۱-مرکز اوردو ۲-پوهو قوشو ^۷ .
بۇلوقان [آ] بۇلان، بۇلوجو ^۷ .	بۇمین خاقان [آ] ۱-تاریخده کی تورک آدیلا گۇی تورک
بۇلوق تیمور [آ] انسان آدی، باخ: بۇلوق + تیمور ^۷ .	دۆولتی نین قوروجوسو اولان اۇلو کیشی ^۷ .
بۇلوم [آ] عرفان ^۷ .	بۇن [آ] سیخیستی، عیب، اؤزوتو، کدر، بۇنالیم، اؤزوندن
بۇلونتو [آ] ۱-بیر آراشدیرما سونوجو ویا قازیتی سبب ایله	گشتمه. (فا:عیب). {گۆ، درد، سیخیستی، ت(مون، مونگ)
اله گلن شئی، تاپیتی. ۲-ایتمیش حالدا اولوب سونرا	خسته لیک، عیب، سن «مونگ»، دده، بو کلمه اصلینده مون
تاپیلان شئی، کۆچه لردن تاجیلان جاوشاق.	شکیلینده اولاراق مان (بۇن «مون» مان: عیب) سۆزونون
بۇلوندورماق [ل] بۇلونماسینی ساغلاماق.	کۆکودور و بوناماق (قاریشدیرماق، عییلی اولماق)
بۇلونغ bulung [آ، ت] بۇلونلۇن یئر، بۇجاق، زاویه، یۇن.	سۆزوده بۇن سۆزوندن آلینمیشدیر {
بۇلونتو [آ] باخ: بۇلونغ، یۇن، طرف ^۷ .	بۇنا [ض، سن «مونا»] بۇضمیرینین یۇنلوک حالی (فا: به این).
بۇلونماق bulunmaq [بل] ۱-تاپیلماق، الده اندیلیمک “شعر:	بۇنا باخمیارق [ظ] هر حالدا، مع الوصف، باوجود آنکه yet
بۇلونور هر درده ایسترسن گۆلستاندا داوا“ (فا: پیدا	بۇنا رغما [ظ] علی رغم (فا: علی رغم). despite
شدن). ۲-[س] اولماق، بیر وضعیت و دۆرومدا قرار تاپماق	بۇناپارت [آ، فر] ناپلئون بوناپارت فرانسه لی اؤندر و فاتح.
“مایع حالیندا بۇلونان شئی لرین شکیلی اولماز“ ۳-بیر	بۇناپارتیست [آ، فر] بوناپارت یانلی سی (فا: بوناپارتیست).
سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مُرکب سۆزلر دۆزلدیر	بۇناق [ص، باخ: بۇن] بۇنلو، اؤزونتو لو، عییلی آدام (فا: خرف
“بیر گۆنلوک فعلیتی حاقیندا معروضه ده بۇلوناردی“	بۇناقجا [ص، باخ: بۇن] بۇناغا بنزر، مایماقجا.
بۇم/بویک [اسکی] ۱-قبه له ده کند آدی ۲-ائنسیر دره، دار	بۇناقلیق [آ، باخ: بۇن] بۇناق اولما وضعیتی، مکدر اولما.
یارغان ۹-۲۴۲.	بۇناکۆره [با] لهذا (فا: له ذا). therefore.
بۇمئرانق bumeranq [آ] قیوریق بیر سوپایا بنزهین و	بۇنالتماق bunaltmaq [ل] بونالماسینا سبب اولماق (فا:
فیرلاتیلدیغیندا گئری دؤنن، آغاجدان دۆزلمه بیر آو	مشوش کردن).
آراجی “فیرلات اؤزاغا دؤنر گلر بۇمئرانق“. {این،	بۇنالتی [آ] سیخیستی، اضطراب (فا: تشویش).
آووسترالیای یئرلی لر دیلیندن {	بۇنالتیچی [ص] سیخیجی، بوغوجو، اضطراب وئرن .
بۇمادران [باخ] مین بیر یاپراق.	بۇنالتیلماق [بل] بونالماق ایشی گۆرولمک (فا: مشوش کردن)
بۇمبار [آ، فا، آنادولو] بۇیوک و کیچیک باش حیوانلارین	بۇنالدیجی [ص] سیخیجی، سیخیستی وئرن (فا: مُکدر).
قالین باغیرساغی و اوندان دۆزه لن قیمه کیمی ینمک.	بۇنالمالا bunalmal [آ] بونالماق ایشی.
بۇمبۇرۇشوق [ص] چوخ بۇرۇشموش.	بۇنالماق [دده، س، باخ: بۇن] گرکین حالا دوشمک، چوخ
بۇمبۇز [ص] چوخ سویوق، بوز کیمی (فا: سرد مثل یخ). icy،	سیخیلماق، (فا: مکدر شدن، بهم ریختن).
بۇمبولاشیق [ص] چوخ چیر کلی، کیرلی (فا: خیلی آلوده).	بۇنالمیش [آ] اؤزگون، محزون. (فا: مُکدر). ^۷
بۇملاماق [س] تکرلرده اؤست لاستیکین دیرناق لانماسی	بۇنالمیش [آ] بونالما ایشی، چوخ سیخیلما (فا: تکرر).
سبب ایله ایچ لاستیکه باسیلیب تکرین پاتلاماسی.	بۇنالیم bunalım [باخ: بۇن] گرگین لیک، کریز، بُحران،
بۇمه bume [آ] فسا دا کند آدی.	تهلیکه لی بیر وضعیت دؤغوران اورتام، (طب) بیر
بۇمهین bumehen [آ] تهران-افجه ده شهر آدی {بومین}.	خسته لیکده بیردن بیره فیزیولوژیک دییشیک لیک قاباغا
بۇمیناندا [ظ] بۇ آرادا.	گلمه، رۇحی گرگینلیک، تجارتده ساتین آلما گۆجونون

Bb ب	آذربایجان تورکجه‌سی	Bb ب
بۇندان ساوايى [ض] بۇندان علاوه (فا:جز). exept بۇندوق [آ،تا] ۱-فیندیک، ۲-فیندیک قدر. بۇنسوز [آ] مۇتلو، خۇصورلو.^۷ بۇنقلوو [آ،این-بنگا لجا] تاختادان دۆزلمیش بیر نوع ائو. بۇنقون [ص، باخ: بۇن] سیخیئتى لی (فا:تشویش، اضطراب). بۇنقونلاشدیرماق [ل] بۇنقون ائتمک، سیخیئتى لی ائتمک (فا:مشوئش کردن). بۇنکئر [این، آ] بیر نوع داشیما آراجی (فا:بۇنکر). بۇنکئرچی [آ] بۇنکئر ایشلەدن کیمسه. بۇنکئرلەمک [ل] بۇنکئرە تۆکمک و یۆکلەمک. بۇنگ [آ] بۇن، کدر.^۷ بۇنلار [ظ] بو ضمیرین چۆخلوق حالى. بۇنلو [ص] سیخیئتى لی (فا:مشوئش، مکدر). بۇنلوق [آ] بۇنلیم، سیخیئتى (فا:کدر). بۇنلوق [ظ] بۇنئون اۆچون اولان، بۇنا آیریلیمیش، بۇنا عاید. بۇنماق [س] ئینمەمک، آریسماساق، کۆچۆمسەمک. بۇنو [ظ، گۆ] ”بو“ ضمیرینین تاثیر لیک حالى (فا:این را). بۇنوت [آ] آذربایجان، دا کند آدى.^{۲۴} بۇنون [ظ] ”بو“ ضمیرینین ییه لیک حالى (فا:مال این). بۇنونلا بئله [ظ] بۇنا باخمایارق. بۇنونلا برابر [ظ] مەھذا (فا:مەھذا). promised بۇنونلا بیر لیکده [ظ] بۇنونلا برابر (فا:مەھذا). promised بۇوراقان [آ] آلتای تانری سی اۆلگن، ین اوغلو.^{۲۱} بۇی [ن، دا] شاشقین لیقدا دئییلن سۆز، بیی. بۇیان [ظ] بۇ طرف (فا:اینسو). this side بۇیان buyan [آ] بایان، مۇیان؛ ۱-قوت، بخت، مۇتلو لوق ۲-ثواب، خئیر ۳-دایانقیلیلیق، مۇاومت. ۴-بۇیان سۆزیله انسان آدلاری:بۇیان تیمور، بۇیان قارا، بۇیانای، بۇیانینگیم، بۇیانینگه، بۇیانچوق، بۇیاندى.^۷ بۇیدورماق [ل] دۇندورماق، چۆخ اۆشۆتمک.^۲ بۇیرا [آ] قیویرجیق، قیویرلیمیش، بۆرولموش.^۷ بۇیرات [آ] انگه، انگل؛ بایکال گۆلو جواریندا یاشایان بیر مۇغول اویماغی.^۷	آزالماسی سبب ایله ووجودا گلن اورتام (فا:بحران). بۇنالیم گنجیرمگ [س] گرگین و سیخیئتى لی بیر اورتام لا اۆز اۆزه گلیمک. (فا:به بحران افتادن). بۇنالیما دۆشمک [س] رۇحی لاحظدان گرگین و سیخیئتى لی بیر اورتام لا اۆز اۆزه گلیمک. (فا:به بحران افتادن). بۇنالیملی [آ،ص] سیخیئتى وئرن، گرگین لیگی اولان (فا:بحرانى). بۇناما [س] آلزایمئر، اؤس و ذنهن ایتیریمی (آلزایمر). بۇناماق bunamaq [س] قوجالما ویا الکۆلیم کیمی سبب- لرله ذنهن باغیتى سی قوپماق، آلزایمئر توتماق {باخ:بۇن}. بۇناییش [آ] بۇناماق ایشی ویا بیچیمی، اؤس ایتیریمی. بۇنبور [آ،دی، تا] دۆموزلان بۇجگی، پۆخ بۇجگی، پۆخ هئلله دن. بۇنورگلر [آ] بعضی عالیم لر کۆرچایی نین اطرافیندا یاشاماق لارینی ییلدیریر لر و ایلک دفعه اسکندرین آخین ایندا بوآد ”بون توروق“ شکلینده سؤیله نیبیدیر، بۇ دئییشله بۇن تورکلر م قءجو یۆزیله ده آذربایجان بۇلگه سینده یاشاییردیلار؛ بعضا بۇن تورکلری یئرلی تورکلر معنا لاناراق قیپچاق ییلیرلر، آکادئیمیک مار بۇ طایفانی هون تورکلری دئیر، باخ: کنگر لر. {محتملدیر کی بۇ سۆز مین، بین سۆزیله ایلگیلی اولسونو معنا جا چۆخ دئمکدیر}. بۇنجا [ص] بو قدر (فا:همینقدر) so {گ، سن، مونجا} بۇنجاغیز [آ،دا] بۇنون کیمی (فا:مثل این). بۇنجوق [آ،سن: خرمهره] باخ: مۇنجوق. بۇنجوق سوز [ص] بونجوغو اولمایان. بۇنجوقلاشماق [باخ] مۇنجوقلاشماق. بۇنجوقلانماق [باخ] مۇنجوقلانماق. بۇنجوقلو [ص] مۇنجوغو اولان. بۇنجوقلوق [آ] مۇنجوق اولمایا ال وئریشلی. بۇندا [ظ، ت، مۇندا] بو کیمسه ده، بونسنه ده، ”بو“ ضمیرین یئر لیک حالى (فا:در این). بۇندان [ظ] بو کیمسه دن، بونسنه دن، ”بو“ ضمیرینین چیخیش لیق حالى (فا:از این). بۇندان باشقا [ض] بۇندان علاوه (فا:علاوه بر in addition to	

بۇیراج [آ] آمیر، بۇیوران [خ] یاباقو خانلیغی بگ لریندن^۷.

بۇیروغو آلتیندا اولماق [س] بیرینین امری آلتیندا اولماق.

بۇیروق / بۇیوروق [آ] ۱- امر، حکم (فا: فرمان، فرمایش)

command, order ۲- اگه منلیک "بیرینین بۇیروغوندا

یاشاماق". ۳- گۆی تۆرکلر دۇنمینده وزیر/باخان آنلامیندا

ایشلنمیشدیر^۷. ۴- چنگیز خاقان دۇنمی نایمان بگ لریندن.

۵- بۇیروق سۆزیله انسان آدلاری: بۇیروقتا، بۇیروقالپ،

بۇیروقای، بۇیروقبای، بۇیروقجو، بۇیروقخان. {گ، سن}.

بۇیروق جملہ‌سی [آ، دیل ب] امر جملہ‌سی (فا: جمله امر).

Imperative sentence

بۇیروقچو [خ] بیلگه خاقان دۇنمی بیربگ و چین ائلچی لریندن^۷.

بۇیروقسال [ص] بۇیروقلایلگی لی (فا: امری). **imperative**

بۇیروق قۇلو [آ] امیر قۇلو.

بۇیروق کیبی [آ، دیل ب] امر وجهی (فا: وجهه امری).

Imperative mood

بۇیروق لوق [ص] بۇیروق آلمیش، تاپشیریلیمیش، گۆرولنمیش.

بۇیروق وئرمک [ل] امر ائلمک.

بۇیرولتو [آ، سن] بۇیوک بیر کیمسه نین یازیلی بویروغو،

دؤلت بۇیوک لرینین یازیلی امری، بویروق (فا: فرمان).

بۇیرولماق [بل] بۇیورماق ایشی ائدیلمک (فا: فم فرمودن).

بۇیماق [س، ت] سۇیوقدان دۇنراق اؤلمک، چوخ اؤشومک.

بۇینوز [آ] ۱- بعضی امجک لی حیوان لارین

باشیندا چیخان جوت سۆمۆک (فا: شاخ) **horn** ۲- بۇینوزدان

دوژلمیش بۆرو و دۆدوک. {ت'مۆتقوز، سن؛ دیواندا

مۆنقمک (تپیک آتماق) بو کلمه نین کۆکودور و زاکی

قوشالیق بیلدیرن بیر اک ساییلیر (گۆز، دیز، بنیز= اوز).

بۇینوز ایچینده [ظ] اؤزوندن فاغیر گۆرونن لاکین اؤرگینده

کینی گیزی ساخلايان، گیزی لینده ایش گۆرن آدم حاققیندا.

بۇینوز باشی [آ، بی، زهرلی و بیر ایل لیک بیتگی (فا: گل

صدتومانی). **paconia**

بۇینوز جوق [آ] بالاجا بونوز (فا: شاخک). **a small horn**

بۇینوز سۆز [ص] بونوزو اولمایان (فا: بی شاخ).

بۇینوز سوو [ص] بونوزا بنز (فا: شاخ مانند).

بۇینوز شکیللی [باخ] بۇینوزواری.

بۇینوز گۆلو [آ، بی] بیرنوع آلاق اؤتو.

بۇینوزلا شماق [قا] ۱- بیریرینی بونوزلا وۇرماق، چکیشمک،

دۆیوشمک (فا: شاخ به شاخ شدن). ۲- بونوزا دۇنمک،

سوموک لشمک (فا: مثل شاخ شدن).

بۇینوز لاله [آ، بی] زهرلی و بیر ایل لیک بیتگی.

بۇینوزلاماق [ل] ۱- بۇینوزلا وۇرماق (فا: شاخ زدن). ۲-

[مج] سیخیشدیرماق، اینجیتیمک (فا: اذیت کردن).

بۇینوزلانماق [بل] ۱- [س] بونوزو چیخماق. ۲- [بل] بونوزلا

وۇرولماق.

بۇینوزلو [ص] بونوزو اولان (فا: شاخدار). **horned**

بۇینوزلو [آ، بی] بیرنوع بیر ایل لیک یشم بیتگی سی.

بۇینوزلو تکه [آ، دی] قین قاناد لیلاردان، قوردجوغو مئشه

آغاج لایندا یاشایان بیر بۆجک. **carambyx**

بۇینوزلوکیللر [آ، دی] گنجی، قویون و سیغیرکیمی حیوان

لاری ایچینه آلان، ایچی بوش بونوزلاری داللی اولمایان

اومورقالی لارین ممه لیلر صینفی (فا: تیره ای از شاخ داران).

بۇینوزلولار [آ] بونوزو اولان حیوانلار نوغو (فا: شاخ داران).

بۇینوزواری [ص] بۇینوزشکیللی، بۇینوزکیمی، بۇینوزا اوخشار

بۇیوخماق [س، دا] ۱- چاشیب قالماق، اؤزونو ایتیرمک. ۲-

اوشومک، بوزوشوب قالماق.

بۇیور / بۇیورون [ن] نزاکتله دعوت و بۇیورون آنلامیندا

خطاب سۆزو (فا: بفرما).

بۇیور ائتمک [ل] بۇیورون دئتمکله قوناغی دعوت ائتمک.

بۇیوران [آ] ساوه ده داغ آدی. ساوه-نوبران دا کند آدی

{بۇیورماق سۆزوندن: فرمان ایله پای ائدیلم یئر}.

بۇیورتما [آ] خصوصی سفارش اؤزره حاضرلانمیش شی،

اؤزل تاپشیریق.

بۇیورتماق [ل] سفارش ائتمک، تاپشیرماق.

بۇیورقان [ص] چوخ بویروق وئرن، دستور وئرن (فا: امر کننده).

بۇیورقان لیق [آ] بویورقان اولما وضعیت.

بۇیورما [آ] امر وئرمه، فرمان وئرمه. **command**

بۇیورماق [س] بیر ایشین گۆرولمه سینه فرمان

Bb ب	آذربايجان تۆركجه سي	٦١٧	اړك سۆز لوتو	Bb ب
وثرمك، امر ائتمك، حُكم ائتمك. ۲-احترام اوچون "سؤيله مك، و گئچمك" كيمي فعل لر ين يئر ينه ويا اولارلا بير ليكده ايشله نير "بۇيوروون گئچين: گئچين، بۇيوردولار: سؤيله ديئر" (فا:فرمودن). to order {ت، سن؛ باي/بگ سؤزوندن آلينماسى سانيلير: بگ كيمي سؤز دئتمك) كاظم حسن قدرى: تورك لُغتى}{.	بۇيوروو [آ] بويروق، امير (فا: امر).		*۱۳۰، حيدرآباد (۱۳ك ق ب * ۱۴۱۰)، خان آباد (۱۲ك ق د * ۳۶۰)، خرم آباد (۳۶ك ق ب * ۸۳۰)، خرم آباد (۹ك د * ۳۲۰)، خروزان (۳۰ك ق ب * ۱۰۰)، خوريك (۳۰ك ق * ۹۰)، خونان (۳ك ق د * ۹۴۰)، خويران (۳۰ك ق ب * ۱۱۰)، خيارج (۲۷ك ب * ۲۸۰۰/ى تو)، دانسفهان (۳۰ك ب * ۲۵۰۰/ى تو)، دستجردك (۳۶ك ق ب * ۹۰)، ديال آباد (۴۲ك ق ب * ۱۲۷۰)، ديزان (۳۶ك ق د * ۱۲۰)، رحمت آباد كوچك(۲۰ك * ۸۰)، رحيم آباد (۹ك * ۳۹۰/ى تو)، رودك (۱۸ك، * ۱۳۱۰)، زليخا (۲۶ك ب * ۸۰)، زين آباد (۲۴ك ق ب * ۵۱۰)، سخس آباد/ساخسى آباد (۲۷ك * ۱۸۰)، سعيدآباد (۳۶ك ق ب * ۴۲۰)، سگزآباد (۲۷۰/ى تو)، سليمان آباد(نزديك * ۴۰)، سيرم (۳۰ك ق ب * ۹۰)، شادمهان (۳۶ك ق * ۳۸۰)، شارين (۳۶ك ق ب * ۱۰۰)، شاهين تپه (۲۴ك ق ب * ۷۶۰)، شنبرك(۳۰ك ق ب * ۲۰۰/ى تو)، شهرستانك (۳۶ك ق ب * ۶۲۰)، صمدآباد (۶ك ق * ۴۳۰)، عشرت آباد(۵ك * ۳۸۰)، عصمت آباد(۹ك * ۱۴۵۰)، عليرضاآباد (۲۴ك ق ب * ۸۰)، فتح آباد (۱۵ك * ۴۱۰)، فيض آباد (۹ك ق ب * ۱۸۰)، قالاهاشم خان (۲۴ك ب * ۱۹۴۰)، قميك بزرگ (۶۰ك ق ب * ۶۷۰)، كچله جرد (۳۳ك ق ب * ۱۶۰)، كريم آباد (۱۸ك ق د * ۱۰۰)، ككين (۲۷ك ق ب * ۹۰)، كوند (۲۴ك ق د * ۱۷۰)، كهك (۴۸ك ق ب * ۳۷۰)، لمارد (۳۶ك ق ب * ۴۰۰)، ليسا (۳۰ك ق * ۳۴۰)، ماشكين(۱۲ك د* ۳۷۰)، مچين (۳۰ك ق ب * ۱۶۰)، محمدآباد(ميندرآباد)(۳۶ك ب * ۴۰۰)، محمودآباد (۴۲ك ق ب * ۸۰)، مرادآباد (۴۲ك ق ب * ۱۳۰)، موين (۳۸ك ق ب * ۵۱۰)، ميانچال(۳۶ك ق ب * ۳۵نفر)، نوپسبر (۴۲ك ق ب * ۷۰)، نوده لكوان (۳۰ك ق ب * ۱۰۰)، وجيه آباد(۲۴ك ق ب * ۱۳۰)، ولازجرد(۳۰ك ق ب * ۳۱۰)، ولدآباد (۲۴ك ق ب * ۱۰۰)، ولى آباد(۹ك ق د* ۲۷۰)، يئنگى كهريز (۳۰ك ب * ۳۸۰)، يئنگيجه(۶۰)، يارى آباد(۲۷ك ب * ۱۶۰)، يرجان (۲۴ك * ۳۷۰)، يعقوب آباد (۳۰ك ق ب * ۸۰)،	بۇيىن زهرا بۆلكه سيني كندلرى * [آ] آب باريك (۱۲ك گ د * ۵۵۰)، آب خوره (۴۲ك ق ب * ۱۷۰)، آراسنج (۸ك گ * ۱۰۶۰/ى تو)، آغابابا/آغابا (۳۹ك ق ب * ۳۷۰)، آغجامزار (۱۸ك گ د * ۵۷۰)، ابراهيم آباد (۱۸ك. * ۱۶۴۰/ى تو)، ائبيك (۲۴ك گ د * ۳۴۰)، احمدآباد (۴۰ك ق ب * ۳۲۰)، ارداق erdaq (۳۶ك ق ب * ۱۹۰۰)، آسفرۆزين (۲۶ك ق ب * ۳۴۶۰/ى تو)، آك (۳۶ك ق ب * ۷۷۰)، اميرآباد كهنه (۱۴ك ق * ۲۴۰)، اميرآباد نو (۱۲ك * ۳۷۰)، امين آغان (۳۶ك ق ب * ۲۵۰)، اؤجان (۲۷ك ق ب * ۱۰۰)، باقرآباد (۴۲* ۱۱۰)، بزمجُرد (۲۴ك ق ب * ۳۱۰)، تبريزك (۲۳ك ب * ۶۰۰)، تَفَك (۱۲ك گ د * ۳۱۰/ى تو)، جوهرين (ك ق ب * ۱۰۰)، جوين (۲۷ك ق ب * ۲۹۰)، جهانآباد(۶ك د * ۵۱۰/ى تو)، چكين cekin (۲۴ك * ۶۸۰)، حاجى عرب (۳۷ك * ۴۴۰)، حسن آباد (۳۳ك ق ب * ۱۴۰/ى تو)، حسين آباد (۳ك * ۴۱۰)، حسين آباد امين (۲۴ك ق ب * ۴۵۰)، حسين آباد شاه نظر (۳۰ك ق ب * ۱۳۰)، حكان (۴۲ك ق ب
	بۇيىن زهرا بۆلكه سيني چايلارى [آ] دۆزگۆ لونه تۆكولورلر: اۇرناقش (s۳b۲۷~)، آجى چاي (خان آباد s۰۱b۳۸)،			

بۆتۆنلر آچی (بۆتۆنلر زاویه) [آ،مت] آیری زاویه ایله توپلام
اؤلچونو ۱۸۰ درجهیه چیخاران زاویه (فا:زاویه مکمل).

بۆتۆنلشدیرمک [ل] بۆتون حالا سالماق، اسکیک لیگینی

قالدیریب تامام لاماق، بیرشئین پارچالارینی بیرلشدیرمک

(فا:کامل گردانیدن). **to cause to grow perfect**

بۆتۆنلشمک [س،فا] بۆتون وضعیتیه گلیمک (فا:کامل شدن،

تکامل یافتن). **to evolve**

بۆتۆنلنمک [بل] ۱-بۆتون اندیلیمک. ۲-[س] بۆتون اولماق

(فا:کامل شدن).

بۆتۆنلۆک [آ] بیر پارچادان عبارت اولما، تام لیق (فا:کامل

بودن). **integrity, completeness, entirety**

بۆتۆنلۆکجه [ظ] عموماً (فا:عموماً). **generally**

بۆتۆنلۆکله [ظ] تامامیله، هامیسی، تام صورتده (فا:تکمیلاً،

کاملاً). **perfectly, completely**

بۆتۆنلهدن آچی [آ] مکمل آچی (فا:زاویه مکمل).

supplementary angle

بۆتۆنله شیم [آ] اولقونلاشیم (فا:تکامل). **evolution**

بۆتۆنلهمک [ل] اسکیگینی تاماملایان، پارچالاری بیر یثره

گتیره رک، بۆتون ائتمک (فا:تکمیل کردن). **to complete**

{ت: گرچک لیغینی آراماق}

بۆتۆنله ین [آ،ص] بۆتونلهدن، تکمیل ائدن (فا:کامل کننده).

بۆتۆنلهمه [آ] تاماملاما (فا:تکمیل). **completing**

بۆتۆنلهمه لی [ص] بۆتون اولما لی.

بۆته [آ] ۱-فیدان ۲-بۆتونلۆک.

بۆجور [ص] بالاجا بویلو، بۆدور کیمسه (باخ:پۆرچور).

بۆجورلشمک [س] بۆجور وضعیتیه گلیمک.

بۆجورلۆک [آ] بۆجور اولما وضعیتیه.

بۆدجه [باخ] بۆدجه

بۆدره کن [ص] تئز تئز بۆدن، قایان، زوون، بۆدرک (فا: لغزنده).

بۆدره مک [باخ] بۆدورمک. **to stumble**

بۆدره مه [باخ] بۆدورمه. **stumbling**

بۆدو [آ،دا] اندی ایله بۆدو "ایکی یاشلی آدمین بیر بیر یله

ایبی گنچنمه سی".

بۆینک buinek [آ] ضیا آباددا کند آدی {بايان+ک: زنگین}.

بۆبۆلۆک [آ] گۆل، غونچا.

بۆت [باخ] بۆت.

بۆتۆو [ص] بۆتون، کسيلمه ميش، قيريلمه ميش، داغيلمه ميش،

پارچا پارچا اولمايان، (فا:کامل whole, entire) {باخ: بیتمک}

بۆتۆولشدیرمک [ل] بۆتون حالا گتیرمک. (فا:کامل کردن)

بۆتۆولشدیریلیمک [بل] بۆتون حالا گتیریلیمک. **to be made**

whole/ complete/ perfect

بۆتۆولشمک [س] بۆتون حالا گلیمک (فا:کامل شدن)

بۆتۆولنمک [س] بۆتۆولشمک، بۆتون حالا گلیمک.

بۆتۆولۆک [آ] بۆتونلۆک. **integrity, completeness**

بۆتۆومن [ظ] بۆتونلۆکله (فا:بطور کامل).

بۆتون бүтүн [ص، ت: دؤغرو، دوز: باخ: بیتمک] ۱-هامی،

هامیسی. ۲-پارچا لانمالمیش. ۳-بیر لیک، تام لیق، باشدان

باشا، اسکیک سیز. (فا:کامل). **perfect, complete**

بۆتون بۆتون [ظ] بوسبوتون.

بۆتون بوتونه [ظ] بۆتونلۆکله، تامامیله، لاپ، بۆتون اولاراق.

بۆتون گاز [آ] بللی اؤز لیک لره صاحب اولان گاز (فا:گاز

کامل). **perfect gas**

بۆتونجو [آ] هر شئی تام اولاراق ایسته ین (فا:تمامیت خواه).

بۆتونجو انکونوسی [آ] انکونومی نین بۆتون آلان لارینی

بوروین دوزنلهمه و یایی.

بۆتونجول [ص] بۆتون یتگی لری اؤزونده توپلایان،

توتا لیتیر (فا:توتا لیتیر).

بۆتونجوللۆک [آ] بۆتونجول اولما وضعیتیه، بۆتونله مک

ایشی، توتا لیتیرسم (فا:تمامیت خواهی).

بۆتونسل [ص] بۆتونله ایلگی لی، بۆتون نئجه لیگی اولان،

تمامیت، کلیت (فا:توتال).

بۆتونسل لیگ [آ] بۆتون اولما وضعیتیه.

بۆتونلنمک [ل] تاماملاماق، بۆتون وضعیتیه گتیرتمک

(فا:کامل گردانیدن).

بۆتونلر [ص] ۱-بۆتون ائدن، تاماملایان. ۲-(مت) بیر

زاویه نی ۱۸۰ درجه یه یتتیرن آچی، مکمل (فا:مکمل).

بۆدورک / بۆدورگن [باخ] بودره گن، قايان، زوون.	بۆرگه‌يیکه {باخ: بۆرۆمک}
بۆدورمک büdürmək [س] ۱- زۆومک، قايماق، قیچ	بۆرۆمک [باخ] بۆرۆمک.
قايماق، آياغی بورخولاراق ویا بیر یثره ایلیشه‌رک	بۆرمه‌لنمک bürmə [آ] ۱- توربا آغزینی باغلاماغا یارایان ایپ،
یخیلاجاق وضعیته گلیمک (فا: لغزیدن). ۲- to stumble	بۆرمه‌لنمیش اوت باغی (فا: بند توبره و مثل آن). ۲-
یولونو آزماق، ساپماق، یانلماق. {سن، ت} بۆدۆمک:	بۆرونموش اولان، سیخیلمیش وضعیت ده اولان مئشه و هر
اویناماق؛ بۆدۆمک، بۆدۆره‌مک، بۆدۆرمک {	شئی bush, thicket {سن؛ بۆرمک سۆزوندن}
بۆدۆرۆک / بۆدۆره‌گن [باخ] بودرک، قايان، زوون.	بۆرمه‌لنمک [بل] بۆرمه‌لەمک ایشی گۆرۆلمک (فا: پیچانده
بۆدۆره‌مک [باخ] بۆدۆرمک.	شدن). to be turned up/ folded up
بۆدۆنه [آ] بیر بیلدیرجین تۆرۆ.	بۆرمه‌لنمیش [ص] ۱- بۆرۆ کیمی ساریلمیش. ۲-
بۆر [آ] غونچا؛ غونچا گۆل.	اؤرتولموش، باسدیریلیمیش (فا: پیچانده شده).
بۆرچک [آ] ۱- قۇرد یاورۇسو ۲- ساچ قیوریمی.	بۆرمه‌لەمک [ل] ۱- بۆرۆ شکلینده ساریماق، دۆرمک کیمی
بۆرچه [آ] قۇرد یاورۇسو.	بۆرماق. ۲- اؤرتمک، اؤرت باسدیر ائيله‌مک، باسدیرماق
بۆرۆان [ص، فابریان] ایتی، کسجی.	(فا: پیچاندن، پوشاندن). to turn up, to fold up
بۆرۆق [ع، آ] اوز اؤرتویو (فا: برقع).	بۆرمه‌لیک [آ] بۆرمه‌لەمک اۆچون یارارلی، باغلاماغا یارار.
بۆرگۆ [آ] نفس آلماغی چتین لشدیرن ایستی هاوا، بوغاناق	بۆرۆنک [باخ] بۆرۆنچک.
هاوا (فا: هوای گرفته). stuffiness {ت} پۆرکۆمک:	بۆرۆ [باخ] بۆرۆ.
بۆلۆدلانماق، بۆرۆنمک، بۆرۆمک سۆزوندن.	بۆرۆنۆبول [آ] یاردیملی، کاند آدی ۲۴۰.
بۆرگۆ bürkəv [آ] حمایه.	بۆرگۆتۆ [آ] آذربایجان، داغ آدی ۲۴۰.
بۆرگۆت bürküt [آ] ۱- بخشیش، هدیه ۲- بیر قارتال تۆرۆ	بۆرۆشته [باخ] بیریشته.
۳- [خ] ماناس داستانیندا آدی گنچن بیر بگ.	بۆرۆشدورمک [باخ] بۆرۆشدورمک. to rumple
بۆرگۆت قارا [خ] اۇيغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ.	بۆرۆشدورۆلمک [بل] باخ: بۆرۆشدورۆلمک.
بۆرگۆلشمک [س] هاوا ایستی و بوغاناق اولماق.	بۆرۆشمک [باخ] بۆرۆشمک. to wrinkle
بۆرگۆلنمک [س] هاوا ایستی و بوغاناق اولماق to get stuffy	بۆرۆشموش [ص] باخ: بۆرۆشموش. wrinkled
بۆرگۆلو [ص] ایستی و بوغاناق هاوا. stuffiness	بۆرۆشۆکلۆک [آ] بۆرۆشۆک شئین حالی، بۆرۆشۆکلۆک.
بۆرگۆلۆک [آ] بۆرگۆلو هاوا.	بۆرۆک bürük [آ، دا] دۇواق، اؤرتۆک "آندان یئنیرم آندان،
بۆرگۆله‌مک [س] ۱- هاوا ایستی و بوغاناق اولماق، هنیرتی	بۆرۆکۆم یئددی قاتدان.
لنمک ۲- ایستی و بوغاناق هاوا پۆسکۆرمک، هنیرتی له‌مک.	بۆرۆگۆن [ص] بیر گۆن، صاباح یۆخ اوبیری گۆن، یارین
بۆرگه [آ] باخ: بۆرگۆ.	یۆخ سۆنراکی گۆن (فا: پس فردا). {اوبیری گۆن}
بۆرگنمک [ل، سن] باخ: بۆرمه لنمک.	بۆرۆلۆ / بۆرۆلمۆش [آ] بۆرۆلمۆش (فا: پیچیده). wrapped
بۆرگۆ [آ، تا] باش اؤرتۆسو. {باخ: بۆرۆمک}	بۆرۆم circumference [آ] بۆرۆنمۆش شئین حالی (فا: محاط) wrapped
بۆرگۆلۆ [ص] باش اؤرتۆسو اولان. {باخ: بۆرمه له‌مک}	بۆرۆم بۆرۆم [ظ، تا] بۆرۆنمۆش حالدا.
بۆرگه [آ] ۱- باخ: بۆرگۆ، بۆرۆنمک اۆچون اولان، اؤرتن،	بۆرۆمچک / بۆرۆمچۆک [آ] خام ایپکدن تۆخونمۆش شئی،
قۆرۆیان ۲- بخشیش، هدیه. ۳- انسان آدی: بۆرگه‌بگیم،	قۆزا کیمی یۇماق لانمیش هر شئی.

بۆرونجک / بۆرونجۆک [آ] بۆرونمگە يارايان اؤرتو، اوست گىيىم، شال(فا: لفاف) wrapper {ت، سن «بۆرونجوق»}.

بۆرونجکلى [ص] بۆرونجک گىيىمىش، بىرشىئە بۆرونموش (فا: لفاف دار). **muffled up with shawl**.

بۆرونجه [آ] ميانا دا کند آدى {اؤرتولو يئر}.

بۆروندورمک [اتئد] بۆرونمک ايشىنى گۆردورمک (فا: پوشاندن).

to cover up.

بۆروندۆک / بۆرونک / بۆرونکە [آ] باخ: بۆرونجک، شال، قىز آدى **بۆرونمک** [س، ت] ۱- اؤرتونمک، سارىنماق، ۲- [يل] بۆرونمک ايشى گۆرۈلمک (فا: پوشاندن شدن). **to be covered** ۲-

چئورەلنمک، دۆورەلنمک، احاطە اولونماق (فا: احاطە شدن). **to shroud**.

بۆرونموش [ص] مُحاط (فا: محاط). **surrounded**.

بۆرونوکلۇ [ص] بىر شىئە بۆرونموش (فا: پوشاندن شده).

muffled, covered.

بۆرونه جک [باخ] بۆرونجک.

بۆرھان [باخ] بۆرھان.

بۆریان [باخ] بۆریان.

بۆزدورمک [اتئد] بۆزمک ايشىنى گۆردورمک.

بۆزدوم büzdüm [آ] قۇيرۇق سۆمۈيو، ائورتقانىن قۇرتارا

جاق سۆمۈگو (فا: دنبال چه). **anat coccyx**.

بۆزگن [آ، آتاتومى] وجوددا بىر دليگى بۆزن و قيسان قاس.

بۆزگو [آ] پارچانين بىر يترده قيساتماغى اوچون تىكىشله بوزولن يترى، ساسون، چين (فا: ساسون، چين).

بۆزگوسوز [ص] بوزگوسو اولمايان.

بۆزگولۇ [ص] بوزگوسو اولان (فا: ساسون دار).

بۆزگولهک [ل] بوزگو شكىلنى وئرمک (فا: ساسون دار کردن).

بۆزگوله مه [آ] بوزگو شكىلنى وئرمه (فا: ساسون زنى).

بۆزمک büzmek [ل، ت] ۱- سيخيشديرماق، بۆرۈشدورماق، چوققالانماق، يىغماق (فا: جمع کردن). ۲- پالتارين بىر

يثرىنى يىغيب تىكمک (فا: پليسه کردن). **to wrinkle**.

بۆزمه [آ] ۱- بوزمک ايشى. ۲- پالتارين قيريشديرىلىپ

تىكىلمش يترى (بوزمه پالتار). **gathers**.

بۆرۈمک bürümek [ل] هرطرفىنى بىرشىئە سارىماق، چئورە لهک، احاطە اتمک، چوققالاماق، يايىلىپ توتماق، تاثير

قويماق (فا: پيچيدن) **to wrap up** {ت «بۆرمک»، سن؛ بو کلمه چئورە لهک و قاپساماق آتلامىندا چوخلو سۆزلرين

كۆكودور، اؤرنک اوچون چوخ ايشلىك اولان بىرچک سۆزو قادىن تئلى و باشى بۆروين شىئى آتلامىندادير

(بۆرۈمک+جۈک) بۆروجۈک، بۆرچۈک، بۆرچک، بىرچک،

ديواندا گلن «بچکم» برچين، پرچم سۆزلريده بۆرمک سۆزۈندىر و ن/م حرف ديششمه سيله برچيم/پرچيم/پرچم

شكىلنه دوشور، بو سۆز همان كتابدا كاكل و علامت آتلامىندا گليب و گرچكدن بىرچك قادىن باشيندا ويا قوش باشيندا علامت اولاراق گۆزه دىن گۆرۈتۈنۈ آتلادير

واونو بۆرويندىر و پرچمده بىر ائل ويا اؤردۈنۈن بلىرتى-

سيدر و اونون دىرىنى قاپسايدىر، سنگلاخدا آتلاشيلان

كىمى بۆرك سۆزۈده بۆرمک سۆزۈندن آلىنمادير و باشى

اؤرتن شىئى آتلاتىر؛ آيرىجا: بۇرماق، بۇرقو، بۇراغان،

بۇروخماق، بۇرجماق، بۇرداماق، بۇرون، بۆزمک،

بۆزۈشمک، بۆزدوم، بۆزۈك، بۆزمه چه، بۆران، بۆرو،

سۆزلريده حرف ديششمه سيله بو كۆكدندىر؛ بۆرومک و

بۇرماق سۆزلىرى اينگىليزجه barrel (تۈفنگ لوله-

سى) bar (ميله) barrage (بىر يئرى چئورە لهين دۇوار)

سۆزلىرى ايله باغلانتىلى اولماليدىر؛ اؤستاد اسماعيل

هادى نين نظرينه فارسجادا پۇر/پۇر (اوغول)، بُرنا (جوان)،

پُر (دۈلو)، برنج (بۆرونموش تاخيل)، بُريدن (كسمک/

بۇرماق) سۆزلىرى بۆرومک سۆزۈندن آلىنماديلار}.

بۆرون [آ] ميانا دا کند آدى، باخ: بۆرون.

بۆرومه [آ] مُحاصره، چئورە له مه. **besieging**.

بۆرونچ [آ] پاخير (ميس) جينقۇزىنک) و قالای آلياژيندان اله

گلن سارى رنگلى متتال (فا: فلز برنج). **bronze**.

بۆرونچ آباد [آ] سرابدا کند آدى ۱- دمير چيليکله ايلگىلى

کند. ۲- بىر احتمال برنج سۆزونون ديششمش شكىلى

اولاراق دۆيو اكينچىليگى ايله ايلگىليدير}.

ب Bb	ارک سۆزلۆتۆ	۶۲۱	آذربایجان تۆرکجه‌سی	ب Bb
بۆزۆلمک [س] چکیلیب سیخیلماق، بوزمک ایشی	گۆرۆلمک (فا: جمع شدن و مچاله شدن).	بۆزۆلموش [ص] بوزولموش (فا: مچاله له شده).	بۆزۆلۆش [آ] بوزولمک ایشی (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
to gather up	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
crumpled	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
to be gathered up	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
to be offered	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
to be gathered up	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
to be gathered up	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).
to be gathered up	بۆزۆلمو [ص] بوزولموش اولان (فا: مچاله شده).	بۆزۆلمه [ص] بوزولموش (فا: مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).	بۆزۆم [آ] بوزولموش یئر (فا: محل مچاله شده).

بوکولن یئر، بدن عضولارینین قاتلانان یئرلری، قۇلۇن
بوکولکلی سۇيۇقدان سیزیلدی (فا:تا). bent, folded up

بوکولکولک [آ] بوکولموش وضعیت (فا:تا شدگی).

بوکولگن [ص] راحت بوکولە ییلن (فا:براحتی تا شونده).

بوکولگن لیگ [آ] بوکولگن اولما وضعیت (فا:تا شوندهگی).

بوکولمز [ص] بوکولە ییللمە ین، قاتلانماز، اییلمز، بوکولمە
ین (فا:تا نشو). unbending

بوکولمک bükülmək [بل، ت] بوکولنمک، بوکولمک ایشی
گۆرولمک، قاتلانماق، اییلمک، بوکولو وضعیتە دوشمک.

to stoop, to be folded up/ wrapped up

بوکولموش [ص] قاتلانمیش، اییلمیش (فا:پیچیده). wrapped

بوکولول [ص] بوکولموش، قیوریلیمیش، قاتلانمیش، اییلى،

اییلیمیش (فا:تا شده). folded (up), wrapped (up)

بوکولوش [آ] بوکولمک ایشی ویا پیچیمی (فا:تا شدگی).

بوکولوم [آ،سن] بوکولموش و قیوریلیمیش اولما، باخ:بوکوم.

بوکوم büküm [آ] بیر شئین بوکولن یئر، قیریش، باخ:

بوکوش. fold; bundle

بوکومسوز [ص] بوکومو اولما یان (فا:بدون تا). peerless

بوکوملو [ص] بوکومو اولان (فا:تاشو، چيندار). folding

بوکون bükün [آ،دیل ب] سۆزجوک کۆکلرینین باش، ایچ و
سۇنۇندا اک کیمی گلەرک مختلف دیشیک شکيله گلمه
سى. {باخ: بوکوک؛ ت: کور باغیرساق}

بوکونلو [آ] ۱-بوکمه ایشی (فا:تاشدگی). ۲-باغیرساقدا اولان

آغری (فا:نوعی دردورده). ۳-قیوریتی، دۇنه مج (فا:پیچش).

بوکونلو [ص] بعضی دیللرده کلمه لرین هر طرفینه اک
آرتاراق تازا کلمه لر دوزه لیر و بونلارا بوکونلو دیلر
دئیلیر (فا:زبان تحلیلی).

بوکونلو دیلر [آ،دیل ب] تحلیلی دیلر (فا:زبانهای تحلیلی).

Inflexional language

بوکونمک [س] بوکولمک، قیوریلماق (فا:پیچ خوردن)

بوکه [آ،ت: ییلگین] اژدها، بوکو، باخ: بوکو.

بوکه بادراج [خ] میتو لوزیده کی یتدی باشلی اژدها.

بوکه لنمیش [ص] بۆرۆشکیلینده بوکولموش (فا:لوله پیچ خورده)

بوکسک büksək [آ،ت] قادینین کؤکس ایله بۆینو آراسیندا
گردنلیک تاختیلان یئر.

بوکسولمک büksülmək [آ،ت] چاتلاماق، یاریلماق.

بوکولک [آ] آخارسو قیسی لارینداکی وثریملی تارلار، بوک.

بوکولوم [آ] قیوریم، بوکولموش قات، بوکونتو، دۇنه مج.

بوکولوم بوکولوم [آ] قیوریم قیوریم، چوخ بوکولو.

بوکوج [آ] بلله، دورمک (فا:لقمه ساندویچی).

بوکوک bükmək [ل] ۱-قاتلاماق، ایمک، بیر شئی آرادان

بیریرینین اؤستونه چئویرمک. ۲-ساریماق، بۆرۆمک. ۳-بیر

سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی شُرکب سۆزلر دۆزلدیر

”آیرینی ائگینه بوکوک، بئینی بوکوک“ (فا:پیچیدن، تا

کردن). to wind {ت،سن؛ بو کلمه بعضی بوک سۆزیه

باشلانان و بویه مک کیمی کلمه لرین کؤکو ساییلیر؛ حرف

دیشمه سیله اینگیلیزجه: paket paking, pakage

سۆزلرینده کؤکو اولمالیدیر، بودجه کیمی کلمه لر بو

فعل له ایلگی لیدیر، بوکوک فعلی بوغماق فعل ایله

دۇیلنت و ائکیز اولمالیدیر}.

بوکوک bükən [آ،آتومی] اویناق سوموکلرین آراسینداکی

آچیلاری دارالتمایا یارایان، قاسلارین عامّ آدی؛ قارشى

آنلامی: آچان؛ (فا:عضو تاکننده). {باخ:بوکوک}

بوکو [آ،ت: ییلگین] اژدها، باخ:بوکه. {باخ:بوکو}

بوکوجو [آ] بوکوک شکیل وثرن، بوکن، بوکوجو ماشین

ویا ایشچی (فا:تاکننده). flexor

بوکوجولوق [آ] بوکوجونون ایشی (فا:تاکنندگی).

بوکور [آ،ت] اؤیغور بۇلگه سینده بیرشهر آدی.

بوکوش [آ] بوکوک ایشی ویا پیچیمی، بوکولموش و

قیریشمیش یئر (فا:محل تاشدن). crease; fold, pleat

بوکوش بوغا [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ.

بوکوشدورمک [ل] بوکوک بوکوک ائتمک (فا:باهم تا

کردن). to rumple, to crumple

بوکوشمک büküşmək [س،ت] قیریشماق، بوکوش

بوکوش اولماق، پوزولماق، بوزوشمک (فا:باهم تاشدن).

بوکوک bükük [ص] بوکولموش اولان، قاتلانمیش،

بۆکمه‌لەمک [ل] بۆرۆ شکیلینده بۆکمک (فا: مثل لوله پیچ دادن). to wrap, to roll up	بۆلۆلۆ [ص] بۆلۆلۆله ایتیلیمیش، ایتی (فا: تیز شده).
بۆکمه‌مک/بۆگمه‌مک [ل] سۆیون قاباغینا بند وۇراق سۆیو بیر یثره تۇپلاماق. {باخ بۆکت}	بۆلۆلۆلۆک [ص] بۆلۆلۆه یارار، بۆلۆلۆلۆک داش (فا: سمباده).
بۆکین/بیکن [آ] خانیمجیق، اویغور یازیتلاریندا بیر خانیم آدی. بۆگدۆز bögüz [آ] ۱-اوغوز تۆرکلرینین ۲۴ بۆی وۇندان بیرى ساییلیر، جامع‌التواریخ کتاییندا بۆکلمه "همیشه بۆیوک و عالی معنالیب"، ۲- [دده] کیشی آدی "بۆگدۆز ائن".	بۆلۆلۆلۆمک [ل] بۆلۆلۆله ایتی اتمک (فا: تیز کردن to sharpen بۆلۆچ [آ، تا] فریک.
بۆگۆ [آ، ت] ۱-بۆیو، سئحیر ۲-فلسفه ۳-اؤدرا. {باخ: بۆیو}. بۆگۆخان [آ] انسان آدی، باخ: بۆگۆ+خان.	بۆلۆل [آ، دا] فلوت، نئی (فا: نئی). flute بۆلۆندۆز [آ] لاچین، دا کئند آدی.
بۆلبول [آ، د، فا] سئرحه لردن، سسلری گۆزل تانینان بیر قوش (فا: بلبل). lusciniamegfarhychos, nightingale	بۆلۆل [آ] آذربایجان، دا کئند آدی.
بۆلبول [آ] اؤرمیه ده داغ آدی. مراغا دا کئند آدی.	بۆلۆل [آ] آیری، باخ: آیری بۆیرو {ت: بۆگرو؛ باخ: بۆکمک}.
بۆلبول [آ] یازار [۱۳۳۶-۱۲۸۰] محمد بۆلبول (قاریاغدی) شۆشالی شاعر دیر.	بۆیون büyün [آ] ۱-سئحیر، گۆزۈ باغلی جیلقلای غیرطبیعی ایشلر و حرکتلر گۆرمه و اؤزگه لرینی اینان دیرما ایشی، افسون، جادو. (فا: سحر). magic ۲-گوجلو اثر و اتگی {بۆگمک
بۆلبول/ببلان [آ] خوی دا کئند آدی.	سۆزۈ دیواندا دۆردورماق و سد ووروماق و بیر شئین قاباغین آلماق معنا سیندا گلیب؛ بو سبیدن کی قدیم کاهینلر و بیلگینلر مختلف ایشلرله بلا و ناخوشلوقلارین قاباغین آلیردیلار بولار بۆگۆ دئیردیلر، سۆنرالار بو مفهوم جادو و سئحر اوچون ایشلندی، بۆیوله ییجی اولماسینا خاطر بۆگۆ/اؤده و بۆه کیمی کلمه لرده بۆ کۆک باغلیدیر، دیواندا ایشلنن بۆدۆمک/بۆیۆمک فعلی اویناماق و رقص معنا سیندا گلیدیر بۆ کلمه ده بۆیو سۆزیله ایلگیلیدیر چۆنکی گنجیمشده بۆ حرکت بیرنوع سحر و افسون اندیجی عمل ساییلردی.
بۆلبول اوئو [آ] تاخیل قۇپوندان بیر نوع یثم بیتگی سی (فا: نوعی علف دامی ازتیره غلات). phalaris. gra	بۆیۆبۆزماق [ل] دۆزلمیش بیر بۆیونو اتگی سیز حالا گتیرمک. بۆیۆبۆزولماق [بل] دۆزلمیش بیر بۆیو اتگی سیز حالا گلیمک.
بۆلبول کیمی چهچه وورماق (اؤتمک) [س] خوش سسله اوخوماق بۆلبوله [آ] باکی، دا یئر و کئند آدی.	بۆیوجو [آ] بۆیو ایشینه باخان کیمسه (فا: جادوگر). magician بۆیوجولوک [آ] بویوجونون گۆردوغو ایش (فا: افسونگری).
بۆلتن [باخ] بۆلتن.	conjuring
بۆلته [آ] دمت، دسته، تۆپ.	
بۆلک [خ] بیلک، قیرقیزلارین، مۆرتی اویماغی بگ لریندن.	
بۆلۆدۆل [آ] لئریک، ده کئند آدی.	
بۆلۆو [آ] پیچاق و کسر کیمی شیلری ایتیمگه یارایان داش (فا: سمباده). knife-sharpener {بیلکه+وؤ+ ییلۆو}	
بۆلۆولتمک [بل] ۱-بۆلۆو چکدیرمک، بۆلۆلۆله ایتیمک. ۲- بۆلۆلۆله مکه ایشینی گۆردورمک (فا: تیز گردانیدن).	
بۆلۆولنمک [بل] ایتی لنمک، بۆلۆلۆله ایتیلیمک (فا: تیز شدن). to be whetted/ sharpened	
بۆلۆولنمیش [ص] بۆلۆلۆله ایتیلیمیش، ایتی (فا: تیز شده).	

- بۆیوره/ بۆیورا** [آ] اهر ده کند آدی {بۆیورماق سۆزوندن: فرمان ایله پای اندیلن یئر}.
- بۆیوسل** [ص] بۆیو ایله ایلگی لی اولان.
- بۆیولنمک** [س] بیر بۆیو ایله اتگی آلتینا گیرمک.
- بۆیوله‌مک** [ل] بیر بۆیو ایله اتگی آلتینا آلماق.
- بۆیوله‌نیش** [آ] بۆیولنمک ایشی ویا بیچیمی.
- بۆیوله‌یچی** [آ] بۆیوله‌ین.
- بۆیوله‌ییش** [آ] بۆیولنمک ایشی ویا بیچیمی.
- بۆیویه توتولماق/ قاپیلماق** [یل] دۆزلمیش بیر بۆیونون اتگی آلتینا گیرمک.
- بۆیه/ بۆیه‌لک** [آ، دی] باخ: بۆیه، بۆیه‌لک (فا: نوعی عنکبوت).
- به‌به** [ن] شاشقین لیق زامانی سۆیله‌نن سۆز به حکیم سوروشسا کی نییه داوامی ایچمه‌دیم؟ اوْنا نه دئییم؟
- به/ به‌بع** [آ، ت، به] قویون سسی.
- بهائی** [بهای] [آ] باب طرفیندن دوزلمیش بیر طریقت آدی (فا: بهایی). **bahai**
- بهادر/ بهادیر** [باخ] باها‌دیر.
- بهارستان** [باخ] باهارستان.
- بهاریه** [آ] یاز و باهر فصلینی وصف ائدن شعر (فا: بهاریه).
- به‌اصطلاح** [ظ، فا، ع] دئییشه باخ‌راساق، سۆزگلیشی (فا: ~).
- بهانه** [آ، فا] بیرشئین گرچک سببی‌نی گیزله‌ده‌رک آیری سبب‌لر قاباغا آتما (فا: ~). **socument**
- به‌اور** [بهاور] [آ] ابهرده‌چای‌وداغ‌آدی. تارؤم‌دا کند آدی.
- به‌او‌یوریزم** [آ، فر] باخ: داورانیچگی لیق (فا: به‌او‌یوریزم).
- بهایی** [آ] بهایی‌لیک، بهایی طریقتینه اینانان کیمسه (فا: ~).
- بهایی‌لیک** [اؤزل آددان] ۱۹ جو یۆز ایللیک ده ایراندا عمله گلن بیر طریقت و مذهب (فا: بهاییگری).
- به‌به** [با، فا] "چوخ یاخجی" معنا‌سیندا بیر سۆز، بینمه و شاشقین لیق آنلادان بیر سۆز (فا: به‌به).
- بهت آپارماق** [س، ع] مات قالماق، فکره گتتمک.
- بهتان** [آ، ع] افتراء، شر (فا: بهتان، **slander, calumny**).
- بهتانچی** [آ] بهتان سۆیله‌ین افتراچی (فا: بهتان‌گو).
- بهجت** [آ، ع] ۱- گؤزل‌لیک. ۲- سئوینج (فا: ~).
- بهجت الحدائق فی موضع الخلاق** [آ] م ۱۳ جو عصره‌عاید، اخلاقی اؤیودلر و دینی موعظه‌لرله ایلگی لی بیر تورکجه کتابدیر، بو اثر دیل تاریخی، ادبیات، افاده‌طرزی، بدییی کیملیک باخیمیندان چوخ گوجلو و قوتادقوبیلیک‌جه‌دیر لیدیر.
- بهجت اللغات** **behçetullugat** [باخ] لغات اترکیه.
- بهداشت** **behdast** [آ] ساغلام‌لیق (فا: ~). **sanitation**
- به‌هر** [آ، فا، شع] به‌ره، وئریم، یارار (فا: به‌هر).
- به‌هر آباد** **behr abad** [آ] جوغاتنی‌دا کند آدی.
- به‌هر آلان** **beher alan** [آ] میانا‌دا داغ‌آدی {باهار+آلان}.
- به‌هر از** **bohraz** [آ] همدان-اسدآباد‌دا کند آدی.
- به‌رام** [آ] اوغوز-بایات بۆیوناعایدیر آدی (۱۶ جی قرن) ۲۲۵.
- به‌رام** [آ] اؤزل آد (فا: نام‌پسر). {فارسیجا سانیلماغینا رغما تورک کؤکنلی کلمه اولاراق بایرام سۆزونون دیشیلیمیش شکلی اولمالیدیر؛ ساسانیلر دؤورو تورک سردارلارینین آدی اولوب و اشکانیلر ایچینده ده ایشلنمکده ایدی}.
- به‌رام** [آ] زنجان (بگ)، گنبد-قیلیچ ماللا، اهر (بگ) ده کند آدی. سؤلدوز، آستانا، باهار، ضیاآباد (دا-آباد) کند آدی.
- به‌رام احمدزاده** [آ] دیزمارلی چاغداش شاعردیر ۱۵۶.
- به‌رام اسدی** [آ] ش ۱۳۴۳ ده قوشاچای‌دا آتادان اولوب، ادبیات ساحه‌سینده چالیشقان یازارلارداندیر ۶۴.
- به‌رام‌عربزاده (وفا)** [آ] اؤرمولو چاغداش شاعردیر ۱۵۶.
- به‌ربگ** **beherbeg** [آ] اهر ده کند آدی {باهار+بگ} ۶۶.
- به‌ر حال** **beherhal** [ظ، فا] هر حالدا، هر نتیجه‌اولورسا اولسون (فا: ~).
- به‌رومان** **behruman** [آ] سراب‌دا کند و چای آدی {۱- بایرام+ان. ۲- بگ+رو+مان: بگلیک یئر}.
- به‌روز ایمانی** [آ] تنقیدچی و آراشدیرماجی اولاراق آذربایجان ادبیات ساحه‌سینده چالیشقان یازاردیر ۳.
- به‌روز خاماجی** [آ] آراشدیرماجی اولاراق آذربایجان ادبیات و تاریخ ساحه‌سینده چالیشقان یازاردیر ۳.
- به‌روز فرجی** [آ] قوشاچایلی چاغداش شاعردیر ۱۵۶.
- به‌ره** [آ، فا] سود، یارار، چیخار (فا: ~).
- به‌ره‌سبز** [ص] وئریم‌سبز، بارسبز (فا: بی‌به‌ره).

knife –stabbing

یېچاق چکن [ص] یېچاقلا بارالاماغا ویا اؤلدورمگه چالیشان

(فا:چاقو کش). **one who stabs whith a knife**

یېچاق سۆمویه دانماق [ل] چوخ چتین وضعيته گلمک.

یېچاق سیرتی [آ] یېچاغین کسگین اولمایان طرفی.

یېچاق قینینی کسمز [آراسؤز] بیر یارالاندیغی کیمسه نی آتماز.

یېچاق کیمی [ص] اینجه، کسگین.

یېچاق کیمی کسمک [ل] کسگین اولماق.

یېچاق وورماق [ل] یېچاقلا کسمک.

یېچاق یئمک [ل] یېچاقلا وورولماق.

یېچاق ییچاغا گلمک [س] یېچاقلی قاواقا ائتمک.

یېچاقچی لیق [آ] یېچاق ایتیلدن، ساتان و دوزلدن (فا:چاقوساز).

یېچاقچی لیق [آ] یېچاق دوزلتمه ایشی.

یېچاقلا تماق [ئتد] یېچاقلا ووردورماق (فا:س ف چاقو زدن).

یېچاقلا شما [آ] بیر بیرینی یېچاقلا وورما (فا:چاقو کشی).

یېچاقلا شماق [قا] بیر بیرینی یېچاقلا وورماق (فا:چاقو کشی کردن)

یېچاقلاما [آ] یېچاقلاماق ایشی (فا:چاقو کشی).

یېچاقلاماق [ل، ت] ۱- یېچاق ساپلاماق. ۲- یېچاقلا وورماق (فا:چاقو زدن).

یېچاقلانماق [بل] یېچاقلا وورولماق (فا:چاقو خوردن)

یېچاقلی [ص] یېچاقی اولان.

یېچاقلیق [آ] ۱- یېچاق دوزلتمه یه الوثریشلی اولان. ۲- یېچاق

دوزلتمه یثری (فا:مناسب برای چاقو).

یېچاقس [آ] خاقان و خانلارا وئرلین باغلیلیق آندی.^۷

یېچقی [باخ] یېچقی.

یېچقین [ص] قبادایی، ۲- انسان آدی، کسن، یېچن.^۲

یېچینغ [آ، ت] آند، سؤز لشمه.

یېچیلقان [آ، ت] الدله آیاقدای و یثاؤزونده اولان یاریقلار.

یېخدیрмаق [ئتد] یېخماسینا یول آچماق، بئزدیرمک (فا:به

تنگ آوردن، بیزار کردن). **to bother**

یېخدیریچی [ص] بیخقین لیق وئرن (فا:بیزار کننده).

یېخدیریچیلیق [آ] بیخدیریچی ششین حالی، اؤساندیرجیلیق،

بئزدیرجیلیک (فا:بیزار کنندگی).

بهازدبگ دوستاق [یازار] هـ ۱۱جی یوزیلده یاشایارق تورکجه شعرلری واردیر (فا:هـ)^{۱۴}.

بهازد بهزادی [آ] ش ۱۳۰۶ده آستارادا دنیایا گلیبدیر، اوستاد بهزادی داها چوخ تورکجه سؤزلوک کتابی ایله تانییر.

بهستان behistan [آ] خوی، ماهنشاند کند آدی {بگ+ستان}.

بهسینی [آ] ییوا بویونا عاید یئر آدی (۱۶جی قرن)^{۲۲۵}.

بهشت دره سی [آ] مرند ده کند آدی.

بهشهر [آ] ایرانین مازندران اُستانیندا بیر شهر آدی.

بهشهر بؤلگه سینده تورک کندلری [آ] قاراپه (۱۲کب * ۷۵۰-۷۵۰-۷۵۰)

ی تو، کُمیشان/گوموشان (۱۵کب * ۶۰۰ مازندرانلی)،

بهشتیان [آ] آوج ده کند آدی.

به فرض befərz [با] توتاق کی (فا:به فرض).

بهلول bəhlul [آ] ماکی، اؤرمیه ده (ه-آباد) و ماکی دا

(ه-کندی) کند آدی. تبریز ده (ه-داغی) داغ آدی

بهلی bəhli [آ] اؤرمیه ده کند آدی {بگ+لی}.

بهمان [ض] فلان بهمان شکلینده "اؤبو" معناسیندا دیر (فا:ه).

بهمن آباد [آ] قنبدار، دره گز-نوخندان، سراب و میانادا کند آدی.

بهمن شاملو [آ] اؤرمولو چاغداش شاعردیر^{۱۵۶}.

بهی فیضی الله ییگی [آ] بوکان دا کند آدی.

بهینه یابی ائله مک [س، فا] ان اییی شکلیده ایشلتمک، داها

یاخجی وضعيته گتیرمک، اوپتیموم حالا گتیرمک، اوپتیمایز

ائله مک (فا:بهینه یابی کردن). **to optimization**

بهینه یابی [ص، فا] اوپتیمایز، ان اییی شکلیده ایشلتمه،

اوپتیموم ائله مک (فا:ه). **optimize**

ییتراق [باخ] ییتراق.

یيجير ييجير [ظ] تتر تتر دانیشماق اوچون ایشله نیر "اوشاق

یيجير ييجير دانیشیر".

یيچاق piçaq [آ، تا] ییچمک و کسمک اوچون بالاجا آیقیت،

ساپلی و کسیجی چاقو (فا:کارد). **knife** {ت، سن

'یېچقو، یېچک'؛ دده؛ یېچمک' یېچماق' یېچ+اق}.

یيچاق آلتینا گنتمک [س] جراح لیق عملیاتینا گنتمک.

یيچاق آلتیندا یاتماق [س] جراح لیق عملیات اولماق.

یيچاق چکمه [آ] بیرینی چاقو ایله تهدید ائتمه (فا:چاقو کشی).

يَيْغِي بۇرما (بۇغۇ بۇرما) [ص] ۱-يېغ لاری بورولموش. with
a twisted moustache ۲-گنج، ييتشیش، يئکه،
 بویلو بوخونلو. **grown, adult**
يَيْغِي قیر خیق [آ] ییغلارینی قیخدیرمیش.
يَيْغ یاغی [آ] ییغلاری یاغلاماغا یارایان بیر یاغ.
يَيْغیر [آ] گۆیچای، دا کند آدی.^{۲۰}
يَيْغیلجا [آ، بی] تاخیل لار قوروپونا منسوب اولان بیر ایللیک
 اوتسۆ ویتگی.
يَيْقماق [باخ] ییخماق.
يَيْلدير [ظ، ص، ت] باخ: ییلدير.
يَيْلديرچين bildirçin [آ، دی] تویوق لاردان، بۆز رنگلی،
 بنک لی، اتی یئمه لی، کوچری بیرقوش (فا: کبک).
coturnix {ت'بؤدورسین؛} قدیمی سؤیله نیشینه
 باخارساق نظره گلیر بودوره مک (بوللایارقا اویناماق)
 فعلی و سین اکی ایله دوزه لیب و اوینایا اوینایا یئرین
 قوشو گۆسته ریر، چین اکی همان سین اولاراق بیر سیرا
 قوشلارین آدیندا گۆرمک اولار: سیغیرچین، گۆیرچین،
 لاچین؛ محتملاً سینهرک یئریمه سینه اشارت دیر.^{۲۱}
يَيْلديرچين کیمی [ص] قیسا بویلو، دولقون و آلیملی (قادین).
يَيْلقماق [س] پوزولوب یوئشانماق، ارییب زده لنمک.
يَيْلگه [آ] باکی، دا کند آدی.^{۲۲}
يَيْللیق ییللیق [ص] تیمبیل، اتلی بوئلو.
يَيْللیق [آ] اوشاق آلتی (فا: دؤل). **penis**
يَيْنقیل یینقیل [ص] دولقون و پلته کیمی تیت رک.
يَيْنقیلداق [آ، تا] امزیک لیک، اوشاغین تپه و آلتی آراسیندا
 یومشاق بؤلوم (فا: ملاج). **(anat) fontanel**
يَيْنقیلداق [س] (ات و مایع اۆچون) تیت ره مک.
يَيْی **biy** [ندا] شاشقین لیک حالیندا دئییلن سۆز "بی منی سن
 هاردا گۆرویسن؟".
يَيْیغینی بۇرماق [ل] اؤزونه گۆونمک.
يَيْیغینین آلتیندان گنچمک [ل] بیرینه رۆشوت وئرمک.
يَيْیغینین آلتیندان گۆلمک [س] بیرینی استهزا ائتمک، اله
 سالماق ویا بیرینین وضعیتینی بللی ائتمه دن گۆلومسه مک.

يَيْغین [ص] چوخ ییخمیش اولان (فا: ییزار).
يَيْغین لیق [آ] چوخ ییخمیش اولما وضعیت (فا: ییزاری).
يَيْغین لیق گلیمک [س] چوخ ییخماق، بۆتالماق.
يَيْغین لیق وئرمک [ل] ییخدیرماق، بۆزدیرمک.
يَيْغینیتی [آ] ییخما، ییخما دویقوسو.
يَيْخما [آ] بۆزارلما، بۆزمه، اؤسانما، ییقما (فا: ییزاری).
يَيْخماق **bixmaq** [س، سن] بۆزارلماق، بۆزمک، اؤسانماق،
 دایاناماز وضعیت گلیمک (فا: ییزارشدن). **to feel aversion**
يَيْخیب اؤسانماق [آ] چوخ ییخماق.
يَيْخیش [آ] ییخما ایشی و یا بیچیمی (فا: ییزاری).
يَيْخیشماق [قا] قارشلیقلی اولاراق بیریریندن ییخماق
 (فا: ازهمدیگر ییزارشدن).
يَيْخیلماق [س] ییخماق ایشی گۆرولمک (فا: ییزارشدن)
يَيْخینیتی [آ] ییخما دویقوسو (فا: ییزاری).
يَيْدیق [ص] قیسا و تیخناز.^{۲۳}
يَيْراخماق [باخ] بۇراخماق.
يَيْریز [آ] ۱-قیزارمیش کۆمور اؤستونده پیشیریلن پی و یاغلی
 ات. ۲-داوؤلا سؤل الله وؤزولان اینجه دیه نک.^{۲۴}
يَيْریزان **bizbizan** [آ] سالماس دا کند آدی {بوزبوزان}.
يَيْرقوو [آ] شاهبوز، دا داغ آدی (۲۴۷۰).^{۲۵}
يَيْریر [آ، آنا تومی] قادین لیق دیلچگی (فا: کلیتوریس).
يَيْغ **big** [آ، ت، بییق، سن] بییق.
يَيْغاج [آ، ده] یېغ چیخان یئر.
يَيْغیج [آ] ۱-بالاجا یېغ (فا: سیبل کوچک). ۲-بۇجک لرده
 باشین اؤن طرفیندن ایره لی یه دؤغرو اؤزانان بوغوملو و
 چوخ اؤزانان تۆکه اؤخشایان حس اؤرقانی، دۇیارقا. ۳-
 بیتگی لرین یاپراق و ساپاقلاریندا ساپ کیمی تورمه لر.
يَيْغیز [ص] ییغی اولمایان، ییغی چیخمامیش آدم
يَيْغ لانماق [س] یېغ لی اولماق، ییغی چیخماق (فا: سیبل دار
 شدن). **to grow a moustache**
يَيْغ لی [ص] ییغی اولان، ییغلارینی ویرمامیش (فا: سیبل دار).
يَيْغلی ساققالی [ص] یېغ وساققال قوموش، یاشلی.
يَيْغی بک [آ] ایری وسلقه لی یېغ لاری اولان آدم.

بیانات [bayanat] ع، آ، دئمچ، ییلدیری (فا: بیانات).	بییق [biyiq] آت، بییق، سن [کیشی لرین اوست دوداغی اوستونده اولان توکلر، باخ، بیغ، بوغ (فا: سیبل). mustache
بی انجام [biencam] ص، فا [سۆنوجسوز، عاقبت سیز (فا: ~).	بییق سیز [ص] بییقی اولمایان، بییقی چیخامیش آدم (فا: بی سیبل). moustacheless
بیاننامه [ع+فا] ییلدیریگه (فا: بیاننامه). declaration	بییق لی [ص] بییقی اولان، بییقلارینی وۇرمامیش (فا: سیبل دار
بیانیه [beyaniye] آ، دئمچ، ییلدیری (فا: بیانیه). statement	بییق لی بالیق [آ، دی] سازانلاردان بیر بالیق (فا: نوعی ماهی). barbus fluviatilis
بی اوغلو [bey oğlu] بی دن اولموش، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	بی اک [اک، فا] آدلارین اولینه گلرک یوخلوق معناسی وئر بیر اک "بی انصاف، بی وفا" (فا: بی).
بی ایذن [biizn] س، ظ [ایذن سیز (فا: بی اذن).	بی بای [آ، باخ: بگ؛ ۱-باشچی، زنگین، سؤیلو، داماد،
بی بابا [آ] ۱-سایقی اوچون یاشلی ارکک لره دئییلن بیر سۆز.	بی آب [biab] آ، تارۇم و آوج ده کند آدی.
۲-بعضاً اۇشاق لارین آتالارینا سسله نیش سۆزو.	بی آباد [آ] سۆلدوز دا کند آدی {بگ+آباد}.
بیبار [آ، بی] باخ: بیبر.	بی آرام [آ، فا] آرامسیز، قاراسیز (فا: بی آرام).
بی باک [ص] قورخوسوز، قورخماز (فا: ترس).	بی آرمودو [آ، بی] ایری، قوخولو و داد لی بیر آرمود نوعو.
بیبر [bibər] بی [بادیمجانلاردان، ییز، دۆمالیق، یاشیل قیرمیزی و چارلستون نوعلاری اولان بیر بیتگی (فا: فلفل).	بی آهنگ [آ، فا، شع] آهنگ سیز، اویومسوز (فا: بی آهنگ).
pepper, capsicum annuum. sol {ت: پیلی، باتمول، بوئمول، سن «بوبر، بیبر» بو کلمه نین سانسکریتجه	بیابان [آ، فا] اؤتسۆز و بیتگی سیز دۆز یئر، چۆل بایر (فا: ~).
pippala کلمه سیندن آلینماسینی اویقون گۆروللر، و بو کۆ کدن بۆتون آوروپا و عربجه یه یایلمیشدیر {	بیابان گرد [ص] آوارا، سۆزگون، چۆللره دۆشن (فا: ~).
بیبر آشی [آ] بیبر و بامادورو چوخ اولان بیر نوع آش.	بیات [beyat] ع، آ، ۱-گنجه له مه، گنجه نی بیر یئرده گنجیرمه.
بیبر آغاجی [آ، بی] قارا بیبردان یئتیشن بیر آغاج (فا: گیاه).	۲-گنجه باسقینی (فا: ~).
بیبر تۆرشوسو [آ] اوزون یاشیل بیبردان دوزه لن تۆرشو.	بی اختیار [ص، ظ] اختیار سیز، اۆزو ایسته مه دن (فا: ~).
بیبر دولماسی [آ] گۆی بیبرین ایچینی بوشا لداریق و اونا قیمه ات سوغان و لپه یا دویو دولدوراریق و پیشرهرک حاضرلانا بیر یئمک.	بی ادب [biadəb] آ، ادب سیز (فا: ~).
بیبر سالچاسی [آ] قیرمیزی بیبردن دۆزلمیش سالچا.	بی ارکی [bəy] آ، زنگین ارکی، پلوتو کراسی (فا: پلوتو کراسی).
بیبر سیز [ص] بیبری اولمایان، بیبر سیز (فا: بی فلفل).	بیاض [bəyaz] ع، آ، قارا قارشیتی (فا: ~).
بیبر له مک [ل] بیبر قاتماق (فا: فلفل زدن).	بیاض زهیر [آ] هنرویین و کوکایین کیمی سیوی اولمایان اویوشدوروجو ماده.
بیبر لی [ص] آجی، ایچینه بیبر قاتیلیمیش (فا: فلفل دار).	بیاض سینک [باخ] آغ سینک.
بیبر لیک [آ] ۱-بیبر یئتیشدیریلن یئر (فا: فلفل زار). ۲-بیبر قابی (فا: ظرف فلفل).	بی اعتبار [bie`tibar] [ص] اعتبار سیز (فا: ~).
بیبری [آ، بی] باللی بابا سولاردان، یاپراقلارینی تۆکمه ن، چیچکلری سۆلوق، گۆی (ماوی) رنگلی، چوخ ایلیک، گۆزل قوخولو بیتگی، قوش دیلی (فا: روزمارین).	بی افندی [bəyefəndi] آ، سایقی اوچون بیر کیشی یه خطاب اوچون دئییلن آد.
rosmarinus officinalis {باخ: بیبر}	بی اکراه [ظ] اکراه سیز، نفرت سیز، چیبرنمه دن (فا: ~).
بیلیوفیل [آ، فر] کتاب سئور.	بی امان [ص] آمان سیز (فا: بی امان).
	بیان [bəyan] ع، سۆیله مه.
	بیان / بیان [biyan] آ، باخ: بیان.

بى ئاب [ظ، فا] دۆزوم سوز، طاقت سىز، داياناق سىز (فا:~).	بىلىقۇراقى [آ، فر] قايناقچا، قايناقلار (فا: بىلىقۇراقى).
بى تېرە [ص] تېرە سىز، گۆرگوسوز (فا:~).	بى بېرە [ص] يارارسىز، چىخارسىز (فا: بى بېرە).
بىتەر bitər [آ، تا] تۆخوم.	بىبى bibi [آ، سن] آتائىن باجىسى ^{۱۳۵} (فا: عمە). aunt.
بىتراق bitraq [آ، ت] بۆتورقاق [باخ: پىتراق.	بىبى اوغلو [آ] آتائىن باجىسى اوغلو. cousin
بى تويىت (بى تېرىيە) [آ، فا] تېرىيە سىز (فا:~).	بىبى تۆركان [خ] سلجوقلو آتابگ مۇظفرا لىدىن ^۷ ئىن آناسى ^۷ .
بىتەرگە [آ] گۆرگ، حاجت، احتىاج ^۷ .	بىبى جىغاز [آ] بالاجا بىبى. aunty
بىتروآن [آ] ھىمدان-اسدآباد دا كىندآدى {بىتېرىمك و سۆنوجلاندىرماق سۆزۈندىن: بىتېرىن: بىر سۆنوجا واران}.	بىبى شىروان bibi şervan [آ] گىنبە دە كىند آدى.
بىتېرىشمك [قا، تا] حسابلاشماق، اۆدشمك.	بىبى شىروان بۆلگە سىندە تۆركمەن كىندلىرى [آ] دىگىچە (ق* ۵۰)،
بىتېرىك bitrik [آ، ت] ۱-فېسدىق. ۲-قاندىنلار ئىرادا يېرىندە	تقان دۆردۈ ما لالا (گ* ۵۰)، ائىمىر بىبى شىروان (۲۲۰*،
اولان دىلچىك.	بىبى قىزى [آ] آتائىن باجىسى قىزى. cousin
بىتېرىم [ص، تا] اۆستون كىفېتىلى، اۆستون اولان.	بىبى كىندى bibi kəndi [آ] سايىن قالا دا كىند آدى.
بىتېشىك [آ] مەصل. joined	بىبى نۆھ سى [آ] آتائىن باجىسى نۆھ سى. second cousin
بى تېقىر [ص] سۆچسوز، گىناھ سىز (فا:~).	بىبى يانلو [آ] آستارا دا كىند آدى.
بىتقدىر [ظ] لاپ بالجا، ان كىچىك.	بىبى بىگىم [خ] بابۇر خان دۆنىمى ساراي خانىملار يىندان ^۷ .
بىتېك [ص] بۆل و اىبى يېتىگى يېتىشىدىن (تۇپراق)، وئىملى.	بىبىلى گىتىمك [سس تق] اۆز باشىنادولانماقدان باشى گىجىلمك.
بى تىكلف [ص] تىكلف سىز (فا:~). runfected (ly)	بىبى پروا [ص] چىكىنمىز، قورخوسۇز، قورخىمادان (فا: بى پروا).
بىتېگى bitgi [آ، بى] آغاچ، اوت، چىچىك كىمى تۇپراغا	بىت bit [آ، دى، ت] اوت و ھىيوان يېتى، يارىم قانادلى لار
كۆك سالاراق يېتىش ياراتىق، گۆيرىتى، گۆۋەرن ياراتىق،	سۆيۈندان و تىفۇس مىكروبوونو داشىيان بىر بۇجىك "باش
بۆتگۆ (فا: نبات، گىياھ). vegetable، plant	يېتى، آغاچ يېتى، چىچىك يېتى" (فا: پېشپ). pediculus
بىتېگى يېتىلى [آ، دى] يېتىگى لار اۆزە رىندە ياشايان، اۆرنىگى	بىت beyt [آ، ع] ۱-اوت، مەسكن. ۲- [ش] آتلام باخىمىندان ايكى
قىزىمىزى بۇجىك، آغاچ يېتى، چىچىك و فېدان يېتى كىمى	مىصرعدن (دېزە دن) تىشكىل تاپان شىر پارچاسى (فا:~).
بۇجىك لىرىن اورتاق آدى. plant-loose	بىت الھىرام beytulhəram [آ، ع] مىسلمانلار ئىن قوتسالماكانى
بىتېگى بىلىمنى/بىتېگى بىلىمى [آ] يېتىگى بىلىم اۆزمانى (فا: گىياھ	(فا:~). the temple of mecca
شناس). botanist	بىت اللە جىغىرى [آ] اۆرۈم لۇ چاغداش شاعىردىر ^{۱۵۶} .
بىتېگى بىلىمى [آ] يېتىگى لرى اينجە لىين بىلىم، بۆتانىك	بىت اللە سىلىمى آۋانسىر [آ] اھىر لى چاغداش شاعىردىر ^{۱۵۶} .
(فا: گىياھ شناسى). botany	بىت المال beytulmal [آ، ع] دۆۋلەت خىزىنە سى (فا:~).
بىتېگى پاتولۇزى سى [آ] يېتىگى خىستە لىكلرىنى اينجە لەين	بىت المۇقدەس beytulmuqəddəs [آ، ع] مىسلمانلار ئىن
بىلىم دالى.	قوتسال سايىلان شىر لىرىندىن بىرى (فا:~). Jerusalem
بىتېگى تۇپلۇلۇغۇ [آ] تۆرلۈ بىتېگىلرىن بىر آرادا ياشاما دورومو.	بىت اوتۇ [آ، بى] سىراجا اوتو سولاردان بىر نۆع يېتىگى (فا: نام
بىتېگى چى [آ] يېتىگى بىنجە رن، اكينچى، plant-grower،	گىياھى). pedicularis/ aira capllaris
plant-breeder	بىتېنى [آ] بىر بۆلگە دە يېتىش يېتىگى لىرىن ھامىسى، فلورا.
بىتېگى سۆت [آ] سۆت گۆرونوموندا اولان يېتىگى اۆز سۆيۈ.	بىت بازارى [آ] [مچ] اسكى شى لرى ساتان چارشى.

ييتگی سوو [آ] ييتگی ساو، ييتگيمسى، ييتگی يه بنزر.

ييتگی قيران [آ] ييتگی لری آرادان آپاران (فا: علف کش).

herbicide

ييتگی لشمک [س] ييتگی وضعيتينه گلکم (فا: نبات گردیدن).

ييتگیچي ليک [آ] ييتگی ييتشديرمه ايشی.

ييتگیسل [آ] ييتگی ايله ایلگی لی، ييتگی دن اولان (فا: نباتی).

ييتگیسل حيات [آ] باخ: ييتگیسل ياشام.

ييتگیسل ياشام [آ] خسته ليک ويا قضا سبب ايله بيلينج سيز و

حرکت سيز وضعيته گلن کيشی نين حياتی.

ييتگیسل ياغ [آ] ييتگی دن دوزه لن ياغ (فا: روغن نباتی).

ييتگی لر عالمی [آ، بی] دنيز و قارادا ييتگی نوغو ۳۰۰۰۰۰ دانا

اولاراق، ۱۴۰۰۰ ی آگ، ۷۰۰۰۰ ی گؤبه لک، ۲۱۰۰۰ ی

بير يوفيت، ۱۰۰۰۰ ی پتریدوفيت و قالانی دانالی ييتگی لر-

ديرکی بولاردان ۵۰۰ آچيق دانالی ۱۵۰۰۰ ی باغلی

دانالی ييتگی لردير (فا: عالم گیاهان). plant kingdom

ييتگی لر عالمی بؤلومو [آ، بی] ييتگی لری بئيله بؤلومله بير لر:

plant kingdom: بؤلوم (فا: شاخه) division (phyta),

تاقیم (فا: رده) class (phyceae), آيريم (فا: راسته)

order (ales), سوئی/فامیل (فا: تیره، خانواده) family

(aceae), جنس (فا: ~) genus, نوغ (فا: گونه)

species, ايرق (فا: نژاد) race, چئشيت (فا: رقم)

variety, (فا: سلسله عالم گیاهان).

ييتگيمسى [آ] ييتگی يه بنزر.

ييتگيمسى حيوئانلار [آ] مرجان، سونگر کیمی ييتگی گؤرونومو-

نده اولان حيوئانلار.

ييتگين bitgin [ص] ۱- سونا چاتمیش، گوجو توکنمیش،

گوجسوز انسان، چوخ يورقون، قورتارمیش، تاماملانمیش

حالدا اولان (فا: تکميل شده). ۲- ييتشيمیش

(فا: کامل)، مکمل. completed

ييتگين ليک [آ] ييتگين اولما وضعيتی.

ييتلو [آ، دی] باشلاری کيچیک، امیچی، امجک لی لر

اؤستونده ياشايان، قانلا بسله ن، قانادلی بؤجک لر تاقیمی

(فا: تیره شپش ها). anoplura

ييتلگه [آ] توپراغين ييتگی ييتشيديرمه گوجو.

ييتلنمک [س] ييتلی اولماق، اؤز ييتلرینی آراماق (فا: شپشوشدن

ييتله مک [ل، ت] باشقاسينين ييتلرینی آراماق (فا: شپش در

آوردن).

ييتلی [ص] ييتلنمیش اولان (فا: شپشو). lousy

ييتلی قوخموش [ص] اؤستو باشی کیر لی.

ييتلی ليک [آ] ييتلی شئين و آدامين حالی.

ييتمز [ص] توکنمز، قورتاما ياجاق قدر، ييتمه ين، توکنمه ين،

سونرا اولمايان، سونسوز، باشا گلمز (فا: بی پایان).

impoverished

ييتمز توکنمز [ص] بير تورلو سونا گلمه ين.

ييتمز ليک [آ] ييتمه ين، توکنمز ليک.

ييتمش [ص] ۱- بيريرينه قووشموش، بيرلشمیش، باشا

چاتمیش، ياپيشمیش، قورتارمیش، (فا: سپری). elapsed

۲- بازارليقدا بير شئين سون فياتی.

ييتمک bitmek [س] ۱- گؤورمک، اوت و آغاج توپراقدان

چيخماق (فا: روپیدن). ۲- توکنمک، آردی

کسيلمک، سونا چاتماق، قورتارماق، چوخ يورولماق،

باشا چاتماق (فا: به اتمام رسیدن). ۳- to end, to finish

سونوج لانماق، يئرینه ييتيرمک (فا: به نتيجه رسیدن).

{سومرجه پته اوچون پتقا دئييليردی؛ ت، سن، بؤتمک}:

ديواندا ييتيمک کلمه سی يازماق معنا سيندا گليب و اينديکی

ييتمک و گؤيرمک مفهوم او زامان بؤتمک شکلينده

سؤيله نيردی ايکينجی حرفين يو وارلاق سؤيله نيشی

اينديده چوخ کلمه لرده اؤزونو گؤسته رير: بؤتون، بؤتا

بؤداق، پؤتا، پؤتا، بؤتؤ، ييتو، بؤداماق، البته اينديکی

سؤيله نيشده ده بير سيرا کلمه لرله اشاره ائتمک اولار:

ييتگی، ييته گن، ييتيش، پيتراق؛ قديم ييتيمک (يازماق)

کلمه سيندن نئچه ايز نشان وئرمک اولار: پته، ييته (ؤتون)،

پتک، پته + ک (پته کیمی اولان آری شانی)، ييتیک، بئتيک

(کتاب)، ييتی، بئتي (گؤيسل کتاب)، ييتيکچی (دوعا)

يازان؛ اينگيليزجه و يونانجادا ايشله ن، botanic

botany (ييتگی سل و ييتگی بيلمی)، bud (قونچا)

ياپيشدیرماق، قووشدورماق (فاب: انتها راساندن
ييتيشدیريحي صامت [آ] ييتيشدیريحي سس سیز حرف، تورک
 ديلينده ايکي صايت آرديجيل ايشلنمز و بو کيمي دوروم
 اورتايا چيخينجا، ايکي صايئين آراسيندا "ييتيشدیريحي
 صامت" دئييلن بير فونئم "س، ن، ی" چيخيش اندير، س
 (منسوبيت اکی، اؤچونجو شخص اؤچون ملکی ضمير)
 "آتاسی، موسیقی سی، گمی سی؛ ن (آدين يیه ليک و
 تاثیر ليک حال اکی "موسیقی نی، گمی نی؛ ی (آدين
 یؤنلؤک حال اکی) "ماهنی یا، گمی یه".
ييتيشدیريحي [ص] ييتيشدیرين، قووشدوران، ياپيشدیران
 (فاب: انتها رساننده).
ييتيشدیريلمک [بل] باغلانيلماق، ييتيشدیرمک ايشی -
 گؤرؤلمک، بير لشدیريلمک، ياپيشدیريلماق (فاب: انتها
 رسانده شدن) **to be jointed/connected/ linked**
ييتيشگن [آ] ۱- سونا چاتمیش اولان (فاب: انتها رسیده). ۲-
 [آ، ديل ب] سون اکلای ديل، سؤزجوکلرينه اک آرتيراراق
 کؤک و گؤوده سی ديشمه ين ديل، التصاقی ديل (فاب: التصاقی)
ييتيشگن ليک [آ] ۱- ييتيشگن اولما وضعیتی. ۲- [ديل ب] يئنی
 بير کلمه دؤز لتمک اوچون کؤکلره اک گتيرمه اؤز للیگی.
ييتيشمک [س] قووشماق، بير بيرينه توخوناچاق قدر
 ياخينلاشماق (فاب: بهم رسیدن). **to join**
ييتيشمه [آ] بير بيرينه قووشما (فاب: اتصال). **connection**
ييتيشمیش [ص] بير بيرينه ييتيشمیش، ييتيشیک، قووشموش
 (فاب: بهم رسیده). **joint; junction**
ييتيشیک bitişik [ص] بير بيرينه ييتيشن، ييتيشیک، قووشوق،
 ايکی يا چوخ شئين بير نقطه ده قووشماسی و ييتيشمه سی
 (فاب: بهم رسیده). **joint; junction**
ييتيشیک تاج ياپراقلی لار [آ، بی] تاج ياپراقلاری بير بيريله
 ياندا ن ييتيشیک اولان ييتگی لر.
ييتيشیک چاناق ياپراقلی لار [آ، بی] چاناق ياپراقلاری بير بيرينه
 ييتيشمیش اولان ييتگی لر.
ييتيشیک ليک [آ] ييتيشیک اولما وضعیتی. **adjacency**
ييتيشيم لی [ص] ييتيشکن.

کلمه لری ييتگی معناسيله ايلگیلی اولاراق بو کؤکه باغلی
 اولماليدیلار، البته اينگیليزجه ده **petition** کلمه سی
 مکتوب و عرض حال معناسينداير و پته، ييتمک سؤز ايله
 ايلگی لی اولماليدیر.
ييتمک توکنمک بيلمه مک [س] بير تورلو سونا گلمه مک.
بی تمنا [ص] تمنا سیز.
ييتمه ين [ص] ييتمک و قورتارماق بيلمه ين.
ييتنل [ص، تا] وئریلمی.
ييتو [ص] ۱- بوتون، آل ديمه ميش (فاب: کامل). ۲- سويلو، سويلو
 آت. {سن 'بوتاو؛ باخ: ييتمک}
ييتوم [آفر] يئر ساققیزی (فاب: ~).
ييتی biti [آ] ۱- رسم و هئیکل اينجه صنعت لرینده وارلیق
 لارين ييچیمی. ۲- گؤیسل کتاب {باخ: ييتمک}.
ييتيب توکنمز [ص] ۱- قورتارمايان، آخیری اولمايان. ۲-
 چوخ ييتمه ين، گؤرمه ين.
ييتيرمک [ل] ۱- قورتارماق، سونا چاتدیرماق، سونا اردیرمک،
 توکنمک. **to finish** ۲- يئرینه ييتيرمک، ييتيشدیرمک،
 حاصل اتمک. ۳- گوجسوز اتمک، محو اتمک (فاب: تکميل
 کردن) **to complete** {ت، سن 'بوتورمک: ساغا لتماق}
ييتيرمه [آ] قورتارما (فاب: اختتام). **completing**
ييتيرمیش [ص] قورتارمیش (فاب: به اتمام رسیده).
ييتيریش [ص] ييتيرمه، ييتيريم (فاب: اختتام).
ييتيريلمک [بل] سونوج لاندیريلماق، آخيرا چاتدیريلماق، باشا
 چاتدیريلماق، (فاب: به انجام رسیدن).
ييتيريم [آ] سونوج لاندیرما، قورتاريلما (فاب: پایان). **final**
ييتيريمچی [آ] سونوج لاندیران (فاب: متمم). **supplement**
ييتيريم ليک [آ] ريساله (فاب: رساله). **thesis**
ييتی سیز betisiz [ص] ايچينده انسان، حئیوان، دؤغا و
 طبيعت عضولری اولمايان (رسم و هئیکل)، غير فيقور اتیو.
ييتی سیز صنعت betisiz sənət [آ] ييتی ايشلتمه ين اينجه
 صنعت، نون فيقور اتیو صنعت.
ييتیش [آ] ييتمک ايشی ويا ييچیمی، ييتمه، سونا رمه (فاب: اتمام).
ييتيشدیرمک [ل] ييتيشمه سينه يول آچماق، بير لشدیرمک،

سیندن چیخان خیردا زؤغ: shoot, sprout {باخ:بیژ}

بیج قوروسو [آ] سۆیسۆز و یاراماز اوشاق.

بیجا [ص، ظ، فا] یرسیز، آنلامسیز، بۆشؤ بوشونا (فا:~).

بیجار bicar [آ] زنجان دا داغ آدی.

بیجار bicar [آ] بو شهر بیر آذربایجان شهری اولاراق

کوردوستان اُستانینا باغلانیب، اؤزئی گئنیش لیگی ۷۷۳۰

کیلومتر مربع و دنیز سۇلاری سوییه سیندن ۱۸۷۰ متر یوکسک

لیکده دیر، ش ۱۳۲۰ ۲۷۶ کندی اولاراق * ۹۱۰۰۰ نفر

نفوسو وارایدی، او دؤنم شهرین اؤز نفوسو * ۱۰۰۰۰ نفر،

تورک، گروس و کورد قنید اولونوبدور. ش ۱۳۸۵ ده

شهرستان ۹۸۰۰۰ و شهر جمعیتی ۴۸۰۰۰ اعلام اولوبدور،

ایندیسه نفوسون ۶۰-۷۰ فایزی کورد و ۳۰-۴۰ فایزی

تورک سانلییر، قنید اولونمالیدیر گروس لار تورک خالقی

سایلییر و غور تورکلرینه باغلی اولاراق سؤنئی مذهب دیر،

اونلارین دانشدیغی دیلین ایچینده عربجه و آزاراق کوردجه

و فارسجا کلمه لرین اولماسی بعضی لرینی بۇ یانلیشلیغا

سالییر کی گویا بۇ قوم آیری دیللر منسوبدولار حالبوکی

اونلارین دیللرینین اساس بۇ لومو تورکجه اولاراق

تورکجه نی تورکلرین آنا دیللی کیمی دانشیرلار اونلارین

بیر بۇ لوموده آذربایجانین آیری بۇ لگه لرینه یایلاراق

تورکجه دن باشقا دیل دانشمازلار، و گروس کلمه سینین

بیر تورک سؤزو اولماسی و تاریخده بیر تورک طایفاسی

کیمی گؤرنمه سی بۇنا آیدین دیللیر (باخ:گروس).

بو شهرده توخونان جنجیم، قالی، سجاده، گلیم، کنچه،

تور، و الجکلر بۇ یوک معروفیته صاحبدیر همچنین

چوخلو معدنی اوجاق لاری واردیر (دمیر، آهک، گچ، داش).

تاریخی و گؤرنمه لری یئرلریندن نچه سینی آد آپارماق

اولار: قومچو قالاسی (قومچقا)، یانیق تپه، آلاگوز قالاسی،

صلوات آباد کؤپروسو، اوچ گونید داشینا، خسروآباد

مچیدی، سیدخسر و سیدمصبی امامزادالاری، حاج شهزاد

خان تیمچه سی، امیر تومان تیمچه سی (صفوی دورونه

عایدیر)، افتخار نظام بازاری، قیصریه سالار بازاری، قیصریه

سید شکر بازاری، امیر تومان بازاری و بیجارین بۇ یوک

بیتمک bitik [ص] ۱- یورقون لوقدان گوجو قالمایش (فا:به

انتها رسیده). ۱- بیتمک: یازیلیمش هرشی، مکتوب، تذکره،

کتاب (فا: کتاب). book, letter {ت، سن؛ باخ: بیتمک}

بیتمک بگ آرسلان [خ] اویغور خاقانلیغی دؤنمی بیر بگ.

بیتمکچی bitikçi [آ] کتاب یازان، کاتب، کتابین ویایی یازی نین

اؤزوندن یازان (فا: نسّاح). ۲- دؤعا یازان (فا: دعانویس).

بیتمکلیک bitiklik [آ] بیتمک دؤز لتمه گه الوثریشلی.

بیتمک bitilmək [بل] یازیلماق (فا: نوشته شدن).

بیتمک [ل] بیرینه مکتوب یازماق (فا: نامه نوشتن)

بیتملی bitili [آ] ایچینده انسان، حیوان، دؤغا و طبیعت

عضو لری و اویه لری اولان (رسم و هنیکل)، فیقوراتیو.

بیتملی صنعت bitilisenet [آ] دؤغا و طبیعت ین گؤرونن

بیچیم لرینی ایشله ین صنعت، فیقوراتیو صنعت.

بیتم [آ، یازین] ۱- شئی، کیمسه، اولای ویا دویقویو بیتمله ین

و مصور ائدن سؤز ویا یازی، تصویر. ۲- بیتمه، قورتارما،

بیرایشین سؤنو؛ غایه، هدف، اولکو "یول بیتمینده بۇ یوک

بیر تیکیتی گؤرسه نیر" متهی (فا: پایان) end {باخ: بیتمک}.

بیتمسل [ص] بیتم له ایلگی لی، تصویری.

بیتمسل دیل ییلگی سی [آ] بیر دیلین بلیر لی چاغینی اینجه

له ین دیل ییلگی سی، بیتم له مه لی دیل ییلگی سی.

بیتمسیز [ص] سینیرلانا یان، سونسوز (فا: نامتناهی).

بیتمک [ل، ت] یازماق.

بیتمک [بل] بیتمکله مک ایشی گؤرولمک.

بیتمکله بیچی [آ] بیتمکله مه یانلی سی.

بیتمکله مک [ل] بیر نسنه نین اؤز اولزلیک لرینی آچیق

بیچیمده سؤز ویا یازی ایله آتلاتماق، رسم له مک.

بیتمکله مه جی [آ] بیتمکله مه یه آغیر لیک وئرن، تصویر جی.

بیتملی [ص] ۱- تصویر لی ۲- بیتمی بللی اولان (فا: متناهی).

بی ثبات [ص] قالیجی اولمایان، اؤتری، گنچری (فا:~).

بی ثمره [ص] وئیریم سیز (فا:~).

بیج / بیژ bic [ص] ۱- ائولی اولمایان آتآنادان اولان، حرام

نطفه لی (فا: حرامزاده). bastard ۲- تربیه سیز اوشاق،

فیریلداچی، مجازاچوخ ییلیمش ۳- آغاج کؤتویو ویا گؤوده

بازاری، بۇ شەھردە ۶۰ دان چۆخ تارىخى يىنا تائىنىدیر. شەھرىن مۇختەلف اوۋلاقلارى بۇلگەنن بۇيوك گزمەلى يئرلەرە مالیک اولدوغونو گۆستیریر، اؤرنک: آیتوس- اوۋلاغى، جیران باخار، آلاگوز، آلماقلاغ، قۇرت درە- ، قومچاق، خان کندى، چنگ آلماس، آى قالاسى و گۆى تپە. بيجار سۆزو بعضا جارلاماق سۆزونە باغلانیر و بیر سۆزون تئز يايىلماسىنى بۇنا شاهد گتیریللر ولى سۆزجوك باخیمىندان بۇ كلمە بنجرمک، باجارماق و بيجمک سۆزونە باغلانما لیدیر بئیلە کى بو شەھرىن آدیندا باشارى و بۇيويوب رۇشد ائلمەك مفهوما اساس بۇلومدور. **بيجار بۇلگە سىنين جايلارى** [آ] جايلار قىزىل اۇزۇن، تۆكولورلر تاب: (اۋچ گنبد s۳b۲۵، بيشۈگى s۳b۲۲)، اۇزۇن درە: (s۱b۶۳)، تلوار چايى telvar (q۹s۰, ۴b۱۴۲)، کوهرن/ کۇهسان (جیران s۳b۴۹، آغبولاق چايى (جیقلو s۴b۱۷)، درەويران (s۱b۲۴)، کۆرکوره (ياستیکند s۶b۸)، چالاب (s۳b۲۵)، قَجور (s۳b۲۸)، قورددره (s۴b۲۳)، شەھرک (ياسوکنند s۴b۱۴)، شیرین سو (ياسوکنند s۵b۹)، گورانى (قارشق s۱b۶۲).

بيجار بۇلگە سىنين داغلارى [آ] زاغا (۴کد ۲۱۴۵)، گورگوش (۲۵کد ۱۷۱۰)، ماديان (۱۸کد ۱۸۸۲)، قلیلان (۲۰کد ۱۹۲۹)، نئیوند (۲۰کد ۱۹۲۹)، هزار پلن (۲۲کد ۱۹۸۸)، ماهی (۲۳کد ۱۹۱۹)، چم (۲۵کد ۱۷۴۲)، چنگ الماس (۲۵کد ۲۵۱۰)، دۆزخ درە (۳۳کد ۱۷۲۷)، بته (۳۵کد ۱۷۳۶)، دربند (۳۶کد ۱۸۳۸)، قيساداغ (۱۵کد ۲۱۱۶)، هاجا (۲۰کد ۱۸۰۴)، چيى (۲۳کد ۲۰۹۳)، ذمه دؤد (۳کد ۲۱۶۲)، قالا/ يئکه داوار (۶کد ۲۲۸۲)، يالانچى/ دروغگو (۷کد ۲۲۳۲)، مهرنگار (۷کد ۲۴۰۵)، فوغال (۱۰کد ۲۴۰۵)، تَنگَز (۱۱کد ۱۹۲۴)، دام جولۇ (۲۸کد ۱۷۶۴)، قارابۇلاق (۳۰کد ۲۰۲۱)، قبلە داغى (۳۲کد ۲۰۳۸)، قارامان (۴۷کد ۲۰۶۸)، قجیرداشى (۴۸کد ۲۰۶۵)، تۆپ آغاچ (۲۲کد ۱۷۳۹)، زاغلى داغ (۲۳کد ۱۷۶۲)، قوژو قراوۇل (۳۰کد ۱۸۳۴)، کۆھول (۳۵کد ۱۵۶۳)، بيزو داغى (۳۶کد ۱۵۸۶)، جئیران باخار (۳۷کد ۱۶۴۴)، تک ائولى داغى (۳۵کد ۱۷۰۴)، قَمچاق داغى (۳۵کد ۱۹۸۰)، قاراغۇل (۵۰کد ۲۳۱۰)، اۋچ- قيزلار داغ (۵۱کد ۲۲۶۹)، نورالعين (۵۱کد ۲۴۳۸)، سیرالان (۵۲کد ۲۶۷۳)، خالداغى (۵۳کد ۲۶۳۲)، قاراگۆننى (۵۳کد ۲۳۶۹)، آغ درە (۵۵کد ۲۳۷۰)، قاراجيمن (۵۶کد ۲۷۸۶)، قاراداش (۵۷کد ۲۵۶۸)، دربند (۳۱کد ۱۸۰۲)، بۇيوك داغ (۳۷کد ۱۸۰۹)، بالالاج (۵۵کد ۲۱۳۸)، قاراوۇل (۴۵کد ۱۶۷۶)، دربند (۴۷کد ۱۶۶۴)، قاباق داغ (۵۲کد ۱۶۱۰)، قاتارداش (۵۴کد ۱۹۵۷)، گۆننى (۳۰کد ۱۹۴۲).

بيجار بۇلگە سىنين کندلىرى (تورک کندلىرى) [آ] آغکنند بيجار (۱۵کد * ۴۰۰/غ تو)، آغجاگۆنبد (سوگند ۱۲کد * ۲۳۰)، آغداش (پيرتاج ۲۶کد * ۳۷/ى تو)، آلاکبود (۱۲کد * ۹۰۰/ى تو)، اشرف آباد (خسروآباد ۱۲کد * ۳۳۰/ى تو)، بابارشانى (۳۱کد * ۳۶۰/ى تو)، جعفرآباد (۵۲کد * ۳۱۰)، جوړوړندى (خسروآباد ۱۵کد * ۲۴۰/ى تو)، چشمه روباه (خسروآباد ۴کد * ۳۲۰)، چوبۇقلو (۴۸کد * ۲۸۰)، چهل اميران (۴۵کد * ۲۸۰/ى تو)، حسن تیمور (۴۸کد * ۹۰۰/ى تو)، خان آباد (۳۶کد * ۱۳۰/ى تو)، خرزه دين (خسروآباد ۱۵کد * ۲۸۰/ى تو)، خسروآباد (۴۶کد * ۱۶۰۰/ى تو)، دارغياث (۲۵کد * ۸۱۰/ى تو)، دوسر (خسروآباد ۹کد * ۱۰۰/ى تو)، رستم آباد (۷۲کد * ۱۷۰)، زاغافولاد (۴کد * ۴۰۰/غ تو)، شېرتو (۱۷کد * ۳۹۰/غ تو)، شوشترى (۲۸کد * ۲۷۰/ى تو)، على آباد (۳۲کد * ۱۹۰/ى تو)، فتح آباد (۴۹کد * ۵۴۰/ى تو)، قارادربند (خسروآباد ۲۲کد * ۲۸۰/ى تو)، قاضى آباد (۲۸کد * ۱۴۰/ى تو)، قدیم خان خسروآباد (۱۲کد * ۳۱۰/ى تو)، قوم درە (۲۵کد * ۳۰)، قيرخلار (خسروآباد ۱۸کد * ۳۵۰/ى تو)، قيزيل آغاچ (۱۸کد * ۱۷۰/ى تو)، قيشلاق نوروز (خسروآباد ۳۱کد * ۳۵۰/ى تو)، کنامار konamar خسروآباد (۲۷کد

* ۳۸/ی تو، گراچقا gəraçeqa ۲۲ ک گ د * ۵۵۰ نفر، مختلف قوملاردان، گۆیجه کند (خسروآباد ۲۱ ک د * ۱۹۰، موخور ۶ ک ب * ۵۰/۵ تو، میل سفید ۳۲ ک گ د * ۲۰۰/ی تو، ندری ۱۸ ک گ د * ۳۵/۳ تو، نعمت آباد ۱۲ ک ب * ۴۰، هزارخان ۲۷ ک گ د * ۱۰/۱ تو، بیجار- پیرتاج بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] آجی چای ۱۲ ک گ د * ۱۳۰، آغ بولاغ ۷ ک گ د * ۳۵/۳ تو، ایستی بولاغ ۱۸ ک گ د * ۴۰، باش قورتاران ۱۸ ک گ * ۶۹۰، خانباغی ۲۸ ک گ ب * ۶۸۰/۶ تو، خدائی ۱۵ ک گ د * ۲۳۰، شاه گودار ۱۰ ک گ * ۳۰۰، قیزان قارا ۱۵ ک گ ب * ۹۰۰، کنچه گنبد ۱۶ ک گ د * ۴۴۰/ ی تو، کاکا عباس ۱۸ ک گ د * ۳۹۰/۳ تو، گۆللوجه ۲۸ ک گ د * ۳۸۰/۳ تو، گۆگ قاش ۱۵ ک گ د * ۸۰، بیجاراین [آ] اردبیل و آستارادا کند آدی [بیجار+ا+مین: مینلرجه باشارات یثری و بۆللو محصول وثرن یثر]. نیجان [آ] ماکی دا کند آدی {بگ+جان}. بیجر [آ] بیر نوع آلاق اوتو (فا:نوعی علف) {بیچمک سۆزوندن آلیناراق بیچیمله سی گره کن اوتلارا دئییلیر، یشنه ده هر نوع بیجریلن دۆیو کیمی بیتگی اۆچونده سۆیله نیر}. بیجرلی/بیجرلی [آ] میانا دا کند آدی {باخ:بیجر}. بیجک bicək [آ] ۱-بیج زوغ، آغاج کۆتوگونده ویاگۆوده سینده چیخان خیردا زوغ (فا:جوانه کُنده درخت). ۲- نوخود (فا:نخود). ۳-داها کیچیک یاشدایکن دوغان دۆبه، اثر کن دوغان دۆیه (فا:گاوماده کم سن). ۴-ساتیش فاکتورو، چک کیمی شیلرین تر کینده قالان بالاجا قیسمی، چنک کۆتوگو (فا:رسید،ورقه حواله) {باخ:بیج/بیچمک}. بیجلاشمک [س] ۱-سویسۆزلاشماق (فا:نازاده شدن) ۲- فیریلداقچی لاشماق، کلک اولماق (فا:حقه باز شدن). بیجلیک/بیژلیک [آ] بیج اولما، کلک بازلیق (فا:حقه بازی بیجند bicənd [آ] سراب دا کند و چای آدی {۱-بیچمک سۆزونه باغلاناراق اکینچیلیک له ایلگیلیدیر ۲-بگ+کند}. بیجنگنه/بیجنگه [ا] حیله باز،بیج (فا:حیله کار) {بیج سۆزوندن بیجه [آ] خیاو دا کند آدی {بگجه:کیچیک بگ}.	بیجه لک [ص] یاراماز و شولوقغ اۇشاق. بیجه میر [آ] اردبیل ده کند آدی {بگجه:کیچیک بگ}. بیجی [باخ] جیجی بیجی. بیجیک [آ،باخ] بیجک [ممه، ممه باشی]. بیجیل [آ] آشیق سۆمویونون آلتیندا اولان کیچیک بیر سۆمۆک. بیجیلقان bcilqan [آ،تا] ۱-یاییلمیش یارا. ۲-حئیوان لارین دیرناق کۆک لرینده دۆزه لن بیر نوع یارا. بیجیلی [باخ] جیجیلی بیجیلی. بیچاره [آ،فا] چاره سیز، زاوللی، یازیق، فاغیر، (فا:بدبخت). بیچاق [باخ] بیچاق. knife بیچاقچی [آ] زرداب، دا کند آدی ۴۰. بیچدیرمک [ئتد،ت،سن] بیچمک ایشینی گۆردورمک (فا:فسدرو کردن) to cause smb. to cut بیچدیریلیمک [بل] بیچدیرمک ایشی گۆرولمک (فا:ف.م). بیچرباغلاو [آ] اکین بیجین و باغلایان آراج (فا:علف جمع کن بیچردؤیر [آ] اکین بیجیب دؤیوب و دانالارین ساماندان آییران آراج (فا:کمباین). بیچرلو [آ] صفوی لر دؤورو بۇ طایفا شاملو بیر لیگنین بیر اوباسی ساییلیدی ۸؛ میانادا کند آدی، بیجرلی. بیچقی biçqi [آ،سن] ۱-بوخجو، کسپچی بیر آیقیت (فا:اره). saw ۲-تیکيله جک پارچانی بللی بیر اولگو ایله کسمه صنعتی (فا:برش لباس و غیره). بیچقی بالیغی [آ،دی] ایستی دنیزلرده یاشایان بیر بالیق (فا:اره ماهی). pristis بیچقی بالیغی گیللر [آ،دی] کۆپک بالیقلاریندن بیر سۆی (فا:تیره اره ماهی ها). بیچقی لنمک [بل] بیچقی ایله کسيلمک (فا:درو شدن). to be saw بیچقیجی/بیچیقی [آ] ۱-بیچقی ایله بیچن کیشی (فا:دروگر). sawyer ۲-گییه جک پارچالاری اولگو ایله کسن کیمسه (فا:برشکار). بیچقیل [ص] سیرا یلا دۆزولموش، قاتارا دۆزولموش “ذله لر بیقیل دۆزولدولر، بیچقیل بالیقلار”.

يېچەنگ [آ] ۱-يېچيلمەلى، يېچىلە جک يثر و اوتلاق ويا چيمن ليک (فا:محل درو) hayfield ۲-شاهبوز'دا کند آدى.

يېچىجى [آ] يېچمه ايشىنى گۆرن، پالتار يېچمک له اؤغراشان کيمسه (فا:برشکار).

يېچىجى ليک [باخ] يېچىنچى ليک.

بى چيز [ص،فا] يوخسول، کاسيب، فاغير (فا:ندار).

يېچيش biçiş [آ،ت:ايپک قوماش نوعو] يېچمک ايشى و طرزى (فا:برش).

يېچىگ [آ،تا] ۱-سئل ياتاغي، سئلين آچديغى يثر ۲-کسيک، يېچيلميش {يېچمک دن}.

يېچيلمک [بل،ت،سن] يېچمک ايشى گۆرولمک.

يېچيلميش [ص] يېچىلى اولان (فا:درو شده).

يېچيم biçim [آ،ت] ۱-گۆرونوش،شکيل، انشیک گۆرونوش، بوى بوخون، گئيم شکلى و طرزى، اؤسلوب، روش، گنديش، اولگو، مودئل، فورم (فا:ريخت). cast, type, frame, form ۱-يېچمک ايشى، اکين يېچىمى (فا:درو).

يېچيم آلماق [ل] بللى بير يېچيمه گلک، يېچيم لنمک.

يېچيم ييريمي [ديل ب] مورفتم، سۆزجوک لره گرامر باخيميدان يېچيم وئرن بؤلوم.

يېچيم ييليمي [آ] ياپى تيکى ييليمي، مورفولوژى (فا:ريخت شناسى). Morphology

يېچيمچى [آ،ص] يېچيمچىليک يانلى سى، فورمالتهجى، آليشيلميش قۇرال توتوم داورانيش ويا بللى يېچيمن ائشيگينه و ديشينا چيخمایان کيمسه (فا:فورما ليست).

يېچيمچى ليک [آ،ص] فورما ليسم، يالنيز يېچيمه آغير ليک

وئرن گۆروش (فا:فورما ليسم). formalism

يېچيم داش [آ] فورما ليسم (فا:همشکل). alike

يېچيم ديشيمي [آ] شکل ديشيمي (فا:تغير شکل). transformation

يېچيم سل ليک [آ] يېچيمه اويقون اولما وضعيتى.

يېچيم سيز [ص] ۱-يېچىمى اولمايان، يېچىمى پوزوق (فا:بى شکل). amorphous ۲-کۆتو، ياراشيق سيز، پيس تيکيلميش. ۳-(فيزيک) بلورلانمايش، آمورف.

يېچى له مک [ل] يېچى ايله کسمک (فا:درو کردن). to saw

يېچين [آ] يېچيلميش هر شى.

يېچين bicqin [آ] قئيدار دا کند آدى.

يېچى يوردو [آ] يېچى و تیکش يوردو.

يېچک [آ] يېچاق، يېچىجى.

يېچم [آ] اؤسلوب.

يېچمک biçmək [ل] ۱-پارچانى وبونا بنزر شئيرلى بللى بير اولگو ايله کسمک. to cut ۲-اکينى يېچمک و ييغماق،

اوت کيمى شئى کسمک (فا:درو کردن). to reap ۳- [مج] بير شئين ديريى بللى ائتمک و بليرمک. ۴-ياييلم

آتشى ايله قيريب تۆکمک، قيريب اؤلدورمک. to mow

ت'يېچماق، بؤچماق، بو کلمه چوخلو سۆزلرين کؤکو

ساييلير: يېچاق، بوجاق، باجا، بوخجو، بوجوق، يېچين،

يېچک، يېچ، بعضى ييلگينلر بو کلمه نين کؤکونو چينجه pi

(يېچاق) کلمه سى دوشونوللر؛ بو دوشونوشله چوخلو

کلمه لرى بو کؤکه باغلاماق اولار: يېچمک (يېچاق لا

کسمک)، بؤلک، ييله مک (ايتيمک)، ييتمک (يثرى

ياراق گؤيرمک)، ييلمک (بير قونونو ياراق

آچيقلاماق)، البته b حرف ايله باشلايان بوجور کلمه لرى

سومر ديلينده ده گۆرمک اولار (پولاد قايا بار): کسمک

بونو نظره آلساق بو کلمه نين کؤکو چوخ اسكى

تورکجه يه باغلانير و چينجه يه گئچمه سيده اولاييلير.

يېچمن [آ] يېچىجى جى: گيه جک پارچالارى اولگو ايله کسن

کيمسه (فا:برشکار).

يېچمه [آ] ۱-يېچمک ايشى. ۲-آلت و اؤست تابانلارى

پارالل و يان اؤزلى لرى ده بيريريته پارالل جيسيم،

منشور، پريزما (فا:منشور).

يېچن [آ] آغ قويونلو بير ليگينده بير تورک بويو ۲۰۹.

يېچنچى [آ] باخ: يېچنچى.

يېچنچى ليک [آ] باخ: يېچنچى ليک.

بى چنگ [آ] زنجان دا داغ آدى.

يېچنلو biçənli [آ] سؤلدوز دا کند آدى {يېچن+لو}.

يېچو [آ] آغسو'دا کند آدى ۲۴۰.

یېچیم سیزلشدیرمک [اتند] یېچیم سیزلشمک ایشینی گۆردور-مک (فابی شکل گردانیدن).	یېچین [bıçın] [آ] اوت و تاخیللی یېچمه ایشی (فا:درو).
یېچیم سیزلشدیرلمک [بل] یېچیم سیزلشدیرمک ایشی گورولمک (فابی شکل گردانیده شدن).	یېچین ۲ [آ، دی] باخ: مئیمون. {ت، سن؛ بوکلمه یېچ سۆزوندن آلیناق دوزه لیب، یېچ سۆزو یېچمک کلمه سیله ایلگی لی اولاراق اوغلانجی مفهومونا بنزر مفهوم داشییر}.
یېچیم سیزلشمک [س] یېچیمی پوزولماق (فابی شکل شدن).	یېچینچی [آ] یېچین ایشینه باخان (فا:دروگر). reaper
یېچیم سیزلنمک [س] باخ: یېچیم سیزلشمک.	یېچینچی لیک [آ] یېچی جی نین ایشی و مسلگی (فا:کار درو).
یېچیم سیزلیک [آ] ۱- یېچیم سیز اولما وضعیتی، اویقون سۆزلوق. ۲- [مج] چیرکین لیک، یاراشیق سیز.	یېچین قییان [خ] اوغوزنامه ده قییان خان'ین اوغو للاریندان ^۷ .
یېچیم لتمک [باخ] یېچیم سل لشدیرمک.	یېچینمک [س، تا] اؤزونه پالتار یېچدیرمک، کسدیرمک.
یېچیم لندیرمک [ل] یېچیم لی اتمک.	یېچینه جگ [باخ] یېچه نک.
یېچیم لندیربجی [ص] یېچیم لندیرن (فا:شکل دهنده).	بی حال [ظ، ص] حالسیز، دؤزومسوز، الدن دؤشموش (فا:~).
Formant	بی حساب [ص] حساب سیز، سایه سیز؛ آتلاماز (فا:~).
یېچیم لندیرلمک [بل] بیر شیه بلیرلی بیر یېچیم وئرمک (فا:شکل داده شدن).	بی حیا [ص] حیا سیز، اؤتانماز (فا:بی حیا).
یېچیم لنمک [س] شکیل لنمک، یېچیم قازانماق (فا:شکل گرفتن).	بی خُرمَت [ص] خُرمَت سیز، سایقی سیز (فا:~).
یېچیم لنمه [آ] شکیل لنمک formality	بی حسّ [ظ] دؤیوسوز، دویقوسوز، کئی، کنیمیش (فا:~).
یېچیم لی [ص] یېچیمی گۆزل و دوزگون (فا:شکل دار).	بی خاتون [آ] خُرمَتلی خانیم، قیز آدی (فا:نام دختر).
یېچیم لیک [آ]. پرو fitting	بی خانیم [آ] خُرمَتلی خانیم، قیز آدی (فا:نام دختر).
یېچیم وئرمک [ل] یېچیم لندیرمک، یېچیم لی اتمک.	بی خبر [ص] خبر سیز، ییگی سیز (فا:بی خبر).
یېچیم سل [ص] یېچیم له ایلگی لی، یېچیمه دایانان، فورمال.	بیید... [آ، فا] سؤیود، تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۳۲ آد سایماق اولار).
یېچیم سل قاساری [آ] یېچیم سل شکل، فورمال مپینگ formal mapping	بی داداش [آ] بیرینین اؤز یاشیندا اولان بیر آغایا دئین سۆز.
یېچیم سل دیل بیلیمی [آ، دیل ب] فورمال گرامر (فا:فورمال گرامر). Formal grammar	بی دار [ص، فا، شع] اویاق، اویانیق، آیلیمیش (فا:بی دار).
یېچیم سل لشدیرمک [اتند] یېچیم سل شکله گتیرتمک.	بی دارباش [آ] اویانیدیرما، آماده اولما حالی (فا:~). wakille
یېچیم سل لشمک [س، قا] یېچیم سل اولماق.	بی داماق [ص، فا+ع] کئف سیز، درد سیز (فا:بی دماغ).
یېچیم سل لنمک [س] باخ: یېچیم سل لشدیرمک.	بی داوا [آ، فا+تو] داواسیز، علاج سیز (فا:بی داوا).
یېچیم له مک [ل] یېچیم لی شکله سالماق (فا:شکل دادن).	بی درمان [ص، فا] بی دوا، علاج سیز (فا:بی درمان).
یېچیم له مه [آ] یېچیم لی شکله سالما (فا:شکل دهی).	بی دلیل [ص] قانیت سیز (فا:بی دلیل).
یېچیم له مه بیلیمی [آ] مختلف ماده لرین آرالاریندا یېچیم سل باغلانتی لارینی و اؤنون امکانشلارینی آراشدیران بیلیم.	بی دین [ص] دین سیز (فا:بی دین).
یېچیمینه گتیرمک [ل] سیراسینی و فورصتینی تاپماق، ان اویقون دورومونو تاپماق.	بیر [bir] [سای، ت، سن، گؤ] ۱- ایکی دن اؤنجه کی و قاباقکی سای، دؤغال سای لارین ایلکی "بیر کیلوشکر" (فا:یک).
	۲- ائشیت، برابر و اورتاق آتلامیندا "بیر بؤیدا، اؤنلارین درد لری بیردیر". ۳- بیر لیکده، باهم مناسیندا ایشله نیر "ناهار ی بیر یئدیک". ۴- آدلارلا بیر لیکده غیرمعیّن لیک

بیلدیریر "بیر آغاج گتیر". ۵- فعل لرین قاباغیندا گلهرک تأکید، اصرار بیلدیریر "سن بیر دایان!". ۶- آدلا دۆزه لن مُرکب فعل لرده آدلارین قاباغیندا گلهرک فعلین تأثیرینی شدّت لندیریر "قۇردو گۇرن کیمی بیر قاجیش قاجدی کی". ۷- هنج معناسیندا ایشله نیر "بۇ قۇرولوقلاردا بیر اوت بیتمز". ۸- صفت له آد آراسیندا ویا آدلا خبر آراسیندا تعین لیک درجه سینی آرتیریر "اؤزون بیر یول". ۹- واخت و زامان بیلدیرن آدلارین اولینده زامان ظرفی عمله گتیریر "بیر گۆن بیلرسن". ۱۰- زامان بیلدیرن سۆزلرله ایش ویا حرکتین تکرارینی بیلدیریر "هر نچه گۆندن بیر بۇرا گلردی". ۱۱- یان و طرف سۆزلرله آیری آیری اولماغی بیلدیریر "بیریاندان من و بیر یاندان او". ۱۲- اولدو سۆزیله بیر لیکده حادثه‌نین سرعتی نی بیلدیریر "کلمه سیله گتتمه‌سی بیر اولدو". ۱۳- [ظ] ساده جه، یالنیزجامعناسیندا ایشله نیر "بیر سن باشارا بیلرسن" (تورکجه بیر سۆزو اینگلیزجه prime, primer, primo, primitive سۆز لریله ایلگیسیز اولایلمز لر ^۵).	بیر آزدان [ظ] آز سۇنرا. بیر آرقاباق [ظ] بیر آن اۇنجه. بیر آشاغی بیر یوخاری [ظ] ۱- آماج سیز و هدف سیز گندیب گلمگی ویا ایش گۇرمگی آنلاتیر "آتیلا کۆچه ذیدی بیر آشاغی بیر یوخاری کۆچه‌نی قدمله بیردی". ۲- تقریباً معناسیندا ایشله نیر "بۇ مسافرت بیر آشاغی بیر یوخاری یۆزمین تۆمنه باخجاق". بیر آغیزدان [ظ] هامی بیر لیکده. بیر آلا [ص] بیر چوخ، بیر سورو. بیر آن [ظ] چوخ قیسا زاماندا. بیر آندا [ظ] آنا (فا: آنا). instantaneous بیر آنلاملی [ص] آنلاملاری بیر (فا: هم‌معنی) synonymous بیر آنلیق (بیر آنلیغا) [ظ] چوخ قیسا زاماندا. بیر آووج [آ، ص] ۱- بیر آووج دولو. ۲- چوخ آز، آز. بیر آویر [باخ] بیر هوور. بیر آیباغی چوخورد اوّلماق [س] یاشامیندان چوخ آزا قالماق. بیر آیباغی گتتمک بیر آیباغی گتتمه‌ک [س] تردود ائتمک. بیر آیاق اۇنجه [ظ] بیر آن اۇنجه، چوخ تئز لیکله. بیر آیاقلی [ص] بیر آیباغی اولان. بیر آیلیق [ص] بیر آی اوچون نظرده توتولان. بیر ایرال [آ] آبجو، آرپا ایله شربتجی اوتونو مایالاندیر اراق دوزه لن بیر ایچکی، آرپاسویو، بۇزا. {ت، بور} شراب؛ بو کلمه کؤک باخیمیندان ایتالیانجا سانلیماغینا رغماً اسکی بیر تورکجه کلمه‌دیر، بو کلمه دیواندا بور (شراب) شکلینده گلیب، او بیر طرفدن بو ایچکی شربتجی اوتو توسط ایله دوزه لیر، بو اوتا آذربایجادا بیره اوتو دئییلیر (humulus) و اصلینده دیواندا یازدیغی کیمی بۇرا اوتودور. بیر بارداغی [آ] بیرا تۆکمک اوچون دۆز لیمیش بارداق. بیر انله‌مک [ل] بیر لشدیرمک "کؤنول لرینیزی بیر انله یین". بیر انوجیکلی [آ، بی] جویز و فیندیق کیمی ارکک و دیشی اورقانلاری آیری آیری چیچک لرده و آنجاق بیر کؤک اؤزه رینه اولان بیتگی و آغاج (فا: تک پایه). بیر انوجیک لیلیک [آ] بیر آغاجدا ارکک و دیشی جیکلری

يېرىنى لىشىدىمىك [ل] يېرىنى حاللاشتىرىمىك، باشقا لارىندىن آيىرماق.

يېرىنى لىشمىك [س] يېرىنى وضعيته گلىمىك (فا:فرد گرديدن).

يېرىنى لىشمە [آ] ۱-تۆرلە ايلگىلى يېرى اۆزىنگىن يېرىدە گرچك لىشمە سى. ۲-(فلسفە) باغىمىسىز كىشى لىگە واران گلىشمە سۆرە جى.

يېرىنى اولوش [آ، بىو، لوزى] يۇمورتانىن دۇللىنمە سىندىن يېرىنى ين يىتگىن دۇروما گلىمە سىنە قدرگىنچىدىگى گلىشىم انوره و مرحله لرىنىن بۆتونو، اوتتۇرۇشتۇز؛ سۆى اولوش قارشىتى.

يېرىنجى [آ] ۱-كىشى و فرد حاقلارنىن ساوۇنان، يېرىنجىلىك يانلىسى، فرديت چى (فا:فردگرا). ۲-يېرى اولاراق حركت ائىدن (فا:تكر). **individualist**

يېرىنجىلىك [آ] كىشى و فرد يارارلارنىن توپلومسال يارارلارا اۆستون تۇتان، بۆتونه يوڭ بلكه تك اولانا اۆستونلوك وئرن، فرديت چىلىك، اينديويديوآليزم (فا:فردگرايى). **individualizm**

يېرىنىل [ص] يېرىنى له ايلگىلى اولان، آيرىجا وار اولان، فردى (فا:فردى). **individual**

يېرىنىل لىشىدىمىك [ل] يېرىنى شىبى آيرى اولاراق و يېرىنىل اولاراق گۆز اؤنونه آلماق.

يېرىنىل لىشىدىرمە [آ] يېرىنىل وضعيته گتىرمە، يېرىنىل توپلومون يېرىنىل اؤزلىكلىرىنى بللى ائتمە.

يېرىنىللىك [آ] يېرىنىل اولما، يېرىنىل جانلىنى بنزىرلىرىندىن آيرىان اؤزلىكلىرىن بوتونو (فا:فرديت).

يېرىنىلىك [آ] يېرىنىل اولما، يېرىنىل لىگە دۇغرو گتىمە، آيرى و سىنچىك اولما وضعيته، توپلومچولوگون ترسى و قارشىسى، فردىلىك، فرديت (فا:فرديت).

يېرىباخىما [ظ] باشقا يېرى دۆشونۇشلە، آيرى باخىمدان.

يېرىبارماق [ص] يېرى، بارماق قدر، چوخ كىچىك.

يېرىباشا [ظ] آرادا هىچ يېرى يىئردە دۇرمادان، دۆز، بىلاواسطە.

يېرىباشدان يېرىباشا [ظ] بۇ اؤجىدان اۇ يېرى اؤجا قدر.

يېرىباشىنا [ظ] تك باشىنا.

يېرىبالاجا [ص] يېرى، بارماق قدر، چوخ كىچىك.

يېرىبالتايا ساپ اولماق [س] بللى يېرى ايش صاحىبى اولماق

يېرىلىكده اولماسى.

يېرى اولى [ص] چوخ ياخىن يېرى عايله كىمى اولانلار.

يېرى اولىلىك [آ] چوخ ياخىنلىق.

يېرى ائىك [ص، ظ] چوخلو، بۇللو "يېرى ائىك آلمان".

يېرى اجى [آ] يېرى دۆزلىدىب ساتان كىمە.

يېرى اجىلىق [آ] يېرى دۆزلىدىب ساتما.

يېرى ال [آ] ۱-تكر ال "يېرى الين نسى وار. ايكى الين سسى وار". ۲-يېرى دفعە، يېرى ائىم.

يېرى الپ [آ] انسان آدى، يېرى + آلپ.

يېرى الدن سسى چىخماز [آ] گۆج يېرىلىكده دىر نه تكللىكده.

يېرى الدە ايكى قارىيز تۇتماق [ل] عىنىنى واخىندا نىچە ايشىدن يايشىماق.

يېرى اللى [ص] ۱-يېرىلى اولمايان. ۲-تكر اللى، يېرىلى ايله ايشىلە ين. ۳-كۆمك سىز، كۆمگى و ياردىمى اولمايان.

يېرى اللىق [آ] يېرى دۆزلىتمە يە يارارلى. و الوئرىشلى.

يېرى ماياسى [آ] مايالانمىش يېرىنىن اؤزوندن آلىنان مايا.

يېرى اوقدر [ظ] نه قدر وارسا اوقدر، يېرى مىتلى.

يېرى اؤدوم [آ] يېرى يولدا اؤدولان مقدار (فا:جرعه). **drink** **يېرى اولماق** [س] يېرى لىشمىك.

يېرى اووؤج [ظ] اووؤج قدر.

يېرى اووؤز [باخ] يېرىوؤز، يېرى هووؤز، يېرى آز.

يېرى اؤرنىك [ص] عىنىنى يىچىمده اولان.

يېرى اؤلچوده [ظ] يېرى آز، بللى يېرى اوراندان.

يېرى اى [آ] انسان آدى، باخ:يېرى + آى.

يېرى اىچىم [آ] يېرىول اىچىمكده اىچىلن مقدار (فا:جرعه) **drink** **يېرى ايكى** [ص] نىچە، بعضى "يېرى ايكى ايشە گىرىب چىخدى".

يېرى ايكى جه [ص] يېرى نىچە، آز مقداردا.

يېرى ايكىسى [ص] يېرى نىچە سى، آز مقداردا.

يېرى ايللىك [ص] يېرى ايل سوره اولاراق.

يېرى birey [آ] سايدا تك، نفر، يېرى توپلوم عضولارىندىن هر يېرى، فرد (فا:فرد).

يېرى اؤستو [آ] تك يېرى يېرىنى آشان، يېرىنى لرىن اؤزلىك-لرىنى آشان و يېرىنى لرىن يىللىنچىندىن فرقلى و باغىمىسىز اولان.

يېرىپارالىق ائىمگ [ل] آيىرىن آپارماق.
 يېرىپارچا [آ،ص] آزاچىق، چوخ آز.
 يېرىپول ائىمگ [س] دىرى اولماق.
 يېرىپولا ساتماق [ل] اؤجوز و دىرسىز قىمتە وئىرمەك.
 يېرىپولاسى اسكىگ [ص] آغىلى آز آدام اوچون.
 يېرىپاقىم [ص] بلىرسىز سايى دا، بعضى، بعضى لرى.
 يېرىپايلى [ص] يىرتايى اولان.
 يېرىپوتماق [ل] ائىتت توتماق، برابر گۆرمەك.
 يېرىپوتورلو (يېرىپوتورلو) [ظ] ۱-يىرجور، يىر تهر. ۲-هئىچ يىر
 وجه له "يىرتورلو اؤزوتودن قۇرتولايلمىردى"
 يېرىپوتولو (توخوملو) [ص] تىك چودكىلى.
 يېرىپوتولو [ص] يىرتوندا اولان، يىر رنگە، يىك رنگ.
 يېرىپوتولوق [ص، تو+لا] يىر تون آغىرلىغىندا شى توتان.
 يېرىپوتور اولماق [س] يىر اولماق، حالى قارىشماق.
 يېرىپوتىگە [ظ] ۱-يىراز، يىر مقدار. ۲-پوتون اولراق.
 يېرىپوتىكىلى آغاجى اولماق [س] يىر يۇردو اولماق.
 يېرىپوتىكىلى [ص] يىر جرگە دە اىكىلمىش.
 يېرىپوتىك [آ] خوراساندا يىر شەر آدى.
 يېرىپوتىك بۆلگەسىنىن داغلارى [آ] قاراوول (۸۸ ك گ د ۱۹۹۵)،
 اۆزبىكى (۷۱ ك گ د ۲۰۴۳)، قَجَر (۵۰ ك ق ۲۰۵۰)، قوروجا
 (۲۵ ك ق ۲۵۴۳)،
 يېرىپوتىك بۆلگەسىندە تۆرك كندلرى [آ] درميان (۱۰۰ ك-
 كندىستان و يىرلشيم يىرى)، قوشون (خوسف ۵۳ ك گ
 * ۵۰ غ تو)، اوجان (درميان ۱۰۱ ك ق ب * ۵۷۰ غ تو)،
 گسك (درميان ۳۵ ك ق * ۵۶۰ غ تو)
 يېرىپوت [ص] يىر تاقىم "يىر جوت آياق قابى".
 يېرىپوت [ص] يىر قۇرلدا، يىر طرزە، يىر شكىل دە.
 يېرىپوتلىك [آ] يىر شكىلدە اولما.
 يېرىپوت [ساى] يالنىز يىر، تىك يىر، تىكجە (فا: تىك).
 يېرىپوت [ظ] يىرىپوت (فا: تىك تىك).
 يېرىپوت جىك [ظ] يىرجه سۆزونون كىچىلمەسى اولراق يىر
 مفهومونو وئىر "منىم هئىچ يىرجه جىك اوشاغىم يوخدور"

"پىس يولداشلار اؤزوندن يىر بالتايا ساپ اولامامىشدى".
 يىرىپوت [خ] اؤزونو يىنىمىش؛ بابورخانين دؤنمى بگلىرىندى.
 يىرىپوت [ظ] يىر دفعە، هلە لىك "يىر بوى گندىك گۆرك نە
 اولور".
 يىرىپوت [ظ] ائىتت اولراق.
 يىرىپوتدان يىر بوي [ظ] يىر اؤجدان او يىرى اوجا قدر.
 يىرىپوت اسكىگى [دئىم] سىخىتى لى يىر وضعىتدە اولاركن
 يىنى يىر شىكل قاباغا چىخاندا سؤيله نىر.
 يىرىپوتول [ص] تىك بويولول، تاي بويولول.
 يىرىپوتىمە گىرىمگ [س] يىر چوزوم يولو تاپماق.
 يىرىپوت [ظ] تىك تىك، آيىرى آيىرى، دال با دال، آرد آردا،
 آردىچىل اولراق.
 يىرىپوت [ظ] تىك تىك، آيىرى آيىرى (فا: يىكايىك) one by one
 يىرىپوت [ض] قارشى لىقلى اولراق يىرى يىرىنىن يىرىنە.
 يىرىپوت [ظ] يىر لىكدە.
 يىرىپوت دالاشماق [س] بوغوشماق، چكىشمەك.
 يىرىپوت دىمگ [س] آرا قارىشماق.
 يىرىپوت دىمىش [ظ] قارىشماق (فا: يىم خورده indisposed)
 يىرىپوت قاتماق [ل] آرالارىنى پوزماق.
 يىرىپوت قارىشماق [س] دولاشماق، آنالاشىلماز حالا گلىمك،
 چاخاشماق، سىس كوى دوشمەك.
 يىرىپوت قووشماق [س] يىرىپوت يىنىمىش (فا: يىم يوستن).
 to jion to gether
 يىرىپوت گلىمگ [ظ] (فا: يىم آمدن). to match
 يىرىپوت گىرىمگ [س] ۱-قاراقا ائىمگ، دالاشماق. ۲-
 قارىشماق، ۳-دولاشماق (اپ كىمى شىلر).
 يىرىپوتى توتماز [ص] يىرىپوتىلە توتوشدورولماز.
 يىرىپوتى يىمگ [س] يىرىپوتىلە ساواشماق، دالاشماق.
 يىرىپوتىن آغزىنا گىرىمگ [س] يىرىپوتىنە والئە اولماق.
 يىرىپوتىن گۆزونو اويماق [س] يىرىپوتىلە ساواشماق.
 يىرىپوتىن گۆزونو چىخارماق [س] يىرىپوتىلە دالاشماق.
 يىرىپوت [ض] ۱-بعضى "يىر پارا يولداشلارىم". ۲- [ظ] يىراز،
 چوخ آز "گل دانىشاق يىر پارا".

ییرداین آلتیندا [دئیم] ییر یثرده، ییر ائوده.	(فا:به مفهوم کم و حتی یک).
ییردانا [ص] ییرتک اولاراق، ییرجیک.	ییرجه بیکه [آ] انسان آدی، باخ: ییرجه + بیکه ^۷ .
ییردانام [آ] ییردانم، سنوگی اوچون دئیلن سۆز.	ییرجی [آ، فلسفه] تکچی، مؤنست (فا: مؤنست).
ییرداها [ظ] تکرار اولاراق، ایضاً. (فا: دوباره). ditto	ییرجیلدیک [آ] ییرجیلد اولاراق.
ییردری ییرسوموگ [ص] چوخ آریق.	ییرجیلیک [آ] تکچیلیک، مؤنیزم.
ییردفعه [ظ] ییریول.	ییرجیندن [باخ] ییرتوردن.
ییردفعه ده [ظ] ییریولدا، آرا وئرمه دن.	ییرجیز [ظ] ییرجه جیز، ییرجه، باخ: ییرجه جیک.
ییردفعه لیک [آ، ص، ظ] ییردفعه گۆرمه یه یتته جک قدر.	ییرجانی آلتیندا [ظ] ییرلیکده.
ییردم [باخ] ییرآن.	ییرجک birçek [آ] ساج، آلینا تۆکولن تۆک، ککیل (فا: گیسو) woman's hair {ت: پورچک: ککیل، باخ: بۆرومک}
ییردن ییره / ییردن [ظ] ۱- ییردفعه ده. ۲- آن سیزین، ییردن	ییرجک سیز [ص] ییرجگی اولمایان (فا: بی مو).
ییره (فا: یک دفعه، ناگهان). suddenly	ییرجک لشمک [قا] ییربیرینین ییرچگیندن یاپیشماق (فا: از گیسوی همدیگر گرفتن).
ییردولو [ص] ییر چوخ.	ییرجک له مک [ل] ساواشارکن ییرچگینده یاپیشماق (فا: از گیسوی یکی گرفتن).
ییردوئیا [ص] چوخلو، حدسیز "ییر دؤنیا ایشیم واردی".	ییرجک لی [ص] ییرجگی اولان (فا: گیسو دار).
ییرده [با] ۱- "و" مفهوموندا ایشله نیر "او ییرده من". ۲- دها	ییرجک لیک [آ] ییرجگه تاخیلان زینت (فا: گیسوی زینتی).
مفهوموندا ایشله نیر "ییرده نه ایش گۆزیدیم؟".	ییرجنت لی [آ، بی] کپسولو یتیمیش لرین تک پارچالی اولانلاری (فا: تک کپسولی).
ییرر birer [ص، سن، دده] هر بیرینه بیر (فا: یکی یکی). unit	ییرجنگ لیلر [آ، بی] توخوملوغو ییرچنگلی اولان، چیچکلی، باغلی توخوملولاردان ییر بیتگی صینفی، تک لپه لی لر.
ییرر ایکیشر [ظ] تک ویا نئچه سی ییر آرادا (فا: یکی دوتا).	ییر جوخ [ص] اولدوچقا چوخ.
ییرر ییرر [ظ] هر ییری آیری اولاراق، ییرریر (فا: تک تک).	ییر جوخلاری [ض] ییر چوخ کیمسه.
ییرر زامان [ظ] ۱- گنچمیش زاماندا. ۲- بلیر لی ییرسوره، ییرر آز.	ییر جوخو [ظ] بؤیوک ییر بؤلومو.
ییرر زامانلار [ظ] زامانیندا، وقتيله، اسکیدن.	ییرجه بگیم [آ] انسان آدی، باخ: ییرجه + بگیم ^۷ .
ییرر سۆزله [ظ] مختصراً، خلاصه (آرا سۆزو کیمی ایشله نیر)	ییر چیچک له باهار اولماز [دئیم] کچیک بیر ایش و بلیرتی
"ییرر سۆزله دئسک، هره ییر جور پولا خاطر مشغول اؤیدو".	ایله بؤیوک شئی گۆزله نیلمز.
ییرر سۆزون ایکی ائله مک [ل] سۆزونو تئز تئز دیشدیرمک.	ییر جین [ظ] ییر دفعه. once
ییرر سایاق [ظ] ییرتهر.	ییرر حالداکی [ظ] مادام کی، ایش بئله اولدوغو حالدا.
ییرر سۆزو [ص] چوخ سایى دا.	ییرر داش آلتدا ییر داش اوستده [دئیم] گیزلی و دئیله مه مه لی سیر حاقیندا.
ییرر سۆلوقدا [ظ] ییر آتدا، آر ییر زاماندا.	ییرر داشلا ایکی قوش وورماق [ل] نئچه ایشی ییر یثرده گۆرمک.
ییرر سیخیملیق جانی اولماق [دئیم] آریق و جیلز اولماق.	ییرر داملا [آ، ص] چوخ آز، چوخ کیچیک.
ییرر سیرالی [ص] ۱- ییرر سیرادا دوزولموش اولان هر شئی. ۲-	
ییرر سیرادا دوزولموش اکین.	
ییرر سیملی [ص] تک ییرر سیمدن اولان چالقی آلتی.	
ییرر سین [آ] تک سن، قیز آدی (فا: نام دختر).	
ییرر شئی [ض] ییرر زاد؛ بللی اولمایان ویا آتلاشیلمایان ییرر	
حادثه اوچون سؤیله نیر "قارانیقدا ییرر شئی گۆرسه نیر".	

بیرگه لیک [آ] اورتاق لیق، بیردوشونجه ده اولما (فا: برابر).
بیرگه لیک اکی (شکیلچی سی) [آ، دیل ب] برابر لیک و اثشیت لیک
 اکی "داش = یۆزدداش" (فا: پسوند برابر ی affix of equalily
بیرگه لیک درجه سی [آ، دیل ب] اثشیت لیک درجه سی
 (فا: درجه برابر ی). **equative degree**
بیرلپه لی [باخ] بیرچنک لی (فا: تک لیه ای).
بیرلچک لی [آ] بیر لچگی اولان بیتگی.
بیرلر birler [آ] بیرینجیلر.^۷
بیرلر [مت] ۱- اوندالیق سایی سیستمینده ساغداکی بیرینجی
 ساییجیق (رقم) (فا: رقم های یکان). ۲- [خ] تۆرکمترلرین،
 تکه، اۆته میش و ساچماز اویماقلاری اولوبابالاریندان.
بیرلشدیرمک [ل] بیراتتمک، متحدا تتمک، بیر لیک یاراتماق،
 اۆزلشدیرماق (فا: متحد کردن **to unite, to join**)
بیرلشدیریجی [ص] بیرلشدیرن، اۆزلشدیرن (فا: متحد کننده)
بیرلشدیریلمک [بل] بیرلشدیرمک ایشی گۆرولمک (فا: فم).
بیرلشمک birleşmek [س] ۱- اویوشماق، بیر اولماق (فا: متحد
 شدن). ۲- قووشماق (فا: پیوستن). **to join** ۳- بیر بیرینه
 یتیشمک، بیر بیرینه باغلانماق. ۴- (شیمی) قایناشماق.
بیرلشمه [آ] ۱- بیرلشمک ایشی، بیرلشم، بیر اولما (فا: ائتلاف،
 اتحاد). **union** ۲- سستیز. **coalition**
بیرلشمه دیری [آ] بسیط بیر ماده نین بیر آتومو ایله بیرلشه بیله
 جک اولان هیدروژن آتوملاری نین ان یۆکسک مقداری.
بیرلشمیش [ص] بیرلشمک ایشی متّحد (فا: متحد). **united**
بیرلشمیش ساوئت سوسیالیست جُمهوریتلری [آ] اسکی ساوئت
 اۆلکه لری (فا: اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی).
union of soviet socialist republic
بیرلشیلیمک [بل] بیر آرایا گلینمک (فا: فم متحد شدن).
بیرلشمیش [آ] بیرلشمک ایلیمی و ایشی (فا: اتحادیه). **union**
بیرله شن [ص] ۱- بیر بیرینی کسن، بیر نقطه ده کسیشن. ۲-
 بیر لیگه دؤغرو گئدن (فا: متحد شونده).
بیرله شیک [آ] متّحد، آرالاریندا بیر لیک قۇرولموش اولان
 (فا: مؤتلف، متحد). **united, combined**
بیرله شیک ایسیم (بیله شیک آد) [آ] مرکب آد، ایکی کلمه دن

بیرشیلر اولماق [س] بیر ایثافقلار دۆشمک.
بیرشیه بنزهمه مک [س] چوڭ یارارلی اولماق.
بیرعالم [باخ] بیر دۆنیا، چوڭ چوڭ.
بیرعیله لی [ص] بیرعیله عضولاری کیمی.
بیرعیله لیک [ص] بیرعیله عضولاری کیمی یاخین اولما.
بیرقارنی آج **بیرقارنی توڭ** [ص] یاری آج.
بیرقاریش [ص] ۱- بیرقاریش بویو قدر. ۲- [مج] چوخ آز.
بیرقارین چۆرگه محتاج اولماق [س] چوڭ بۆیوک احتیاج
 ایچینده اولماق.
بیرقوجاق [ظ] چوخلو.
بیرقۇرتوم [آ] بیر ایچیم (فا: جرعه). **drink**
بیرقۇلتوغا ایکی قاریز یئرلشمز [دئیم] عئینی زاماندا ایکی
 ایشی بیر یئرده گۆرمک اولماز.
بیرک [آ] ۱- تیم ۲- اوردوگا، ، بایراق وۇرولان یئر.^۷
بیرک beyrek [آ] قوچان دا کند آدی {بایراق + آوا}.
بیرگره [ظ] بیر یول.
بیرگره جیک [ظ] بیر دفعه مخصوص اولاراق.
بیرگز [ظ] بیر یول (فا: یکبار). **one time**
بیرکیشی [ض] ۱- بیر نفر ارکک، بیر شخص. ۲- هئچ کیم،
 هئچ کس "بو ایشده حتی بیر کیشی ده ایشله میردی".
بیرگۆز آغلارکن اوییری گۆز گۆلمز [دئیم] سیخییتی واختی
 هامی بیر لیکده اولمالیدیر.
بیرگۆز قیرییمی [ظ] بیر آن (فا: لحظه). **moment**
بیرگۆزه لی [آ، ص] تک گۆزه لی، تک خُجره لی (فا: تک سلولی)
بیرگۆزه لیلر [آ] تک گۆزه و تک خُجره دن اولوشان
 حیوانلار ویا بیتگی لر (فا: تک سلولی ها).
بیرگن [آ] ایچینه قاپانئق، مُنزوی.^۷
بیرگۆل [آ] باخ: بیر + گۆل/چیچک، قیز آدی.^۷
بیرگۆل له باهار اولماز [دئیم] بیر چیچک له باهار اولماز.
بیرگۆن دئییل بئش گۆن دئییل [آ] همیشه و دایم معناسیندا.
بیرگۆنلۆک [ص، سن] بیرگون دوام ائدن، بیرگون سوره.
بیرگه [ظ، سن] بیر یئرده، بیر لیکده (فا: برابر).
بیرگه یاشایش [آ] بیر یئرده یاشاما.

آرخا باجاقلارى اۆزون، انسان وحيوان قانىنى امن، سىچرايان و ياخالانماسى چىتىن اولان بىر بۇجك (فا:كك). **pulex flea irritans** {ت'بۆرگه؛ دده؛ باخ؛ بۆرۈمك، بىرا}.

بىرەۋئو [آ،بى] ساپى سارىلقان، ياپراقلارى قارشى لىقلى، يومورتا كىمى قوزالاغى اولان و اولاردان دۆزلىتمىدە يارالانغان چوخ ايللىك، اۆتسۈ يىتگى: شىرتىچى اۆتو، بىرە چىچگى (فا:زارك) **humulus pupulus** {باخ؛ بىرا} **بىرەايگى** [ظ] ھرىر ساپى يا قارشى ايگى، ايگى دىفە ارتىق. **بىرەيىتىن** [آ] سترچەدن كىچىك وتوپراق رنگلى بىرقوش، تىكان وچالى لار آراسىندا ياشايار (فا:نوعى پرنده).

بىرەبىر [ص] ۱- [مج] تاثيرى كسىن اولاراق ۲- [آ] بىر ساپى، يا قارشى بىر (فا:پنجاه پنجاه). **fifty fifty بىرەھالى** [ص] بىر ھجاسى اولان سۆز ويا كلمە. **بىرەچىچگى** [باخ] بىرە اۆتو.

بىرەشىم / بىرلەشىم [آ] ۱- پارچالار بىر آريا گلىب بۆتون لىشمەسى (فا:اتحاد و پيوستگى). ۲- [شىمى] قايناشىم لا بىر جىسىم دوزلىمەسى (فا:ستىز). ۳- [فلسفە] يالين دان قارماشيق اولانا گىتىمك و اۆتو دوشونىمك، بۆتون كىمى كل دان جزء، بىرئىسل ياسادان اۆتون عام وضعيتىنە، سبب و نەندەن اتىگى يە، اۆنجولدن واريلان سۆنوجا گىندن دوشونىمە يە بىرە شىم دىيىلىر (فا:استقراء رياضى).

بىرەشىملى [ص] بىرەشىم يول يولە الدە اندىلن (فا:سىتتىك). **بىرەقاپان** [آ،بى] توپلاشيق گىللىردن، آغ چىچكىلى، بىرەلرە قارشى ايشلەنن چوخ ايللىك يىتگى، ۵۰-۲۵ سانتى مترە قدر يوكسەلن، پارچالى ياپراقلى، اۆتسۈو يىتگى، نزلە اۆتو، باخ: گۆمۈش دۆيمە (فا:كيك واش، بابونە گاوى، اسپرزه). **pyrethrum.com**

بىرەقىران [آ] بىرە اۆلدورن داوا (فا:دواى كك و شىش كك). **بىرەلر** [آ،دى] انسان وحيوانا دىش آسالاغى اولان، آغزى اممە گە ال وئرىشلى، بىرچوخ سۆي آيرىلان قانادلىلار تاقىمى (فا:تيرە كك ھا).

بىرەلنىمك [س] بىرەلى اولماق، اوستونە بىرە يىغىشماق (فا:كك دار شدن).

دۆزەلن ايسىم "قايدى قاجدى، داش دۆير". **بىرلە شىك جۇملە** [آ] يان جۇملەلرە برابر بىر تىمل جۇملەدن قۇرولان جۇملە.

بىرلە شىك فعل [آ] آد، كۆمكىچى ويا معمولى فعللرە قايناشىب دۆزەلن فعل "باخاقالماق، رد اتتىمك".

بىرلە شىك گىللر [باخ] توپلاشيق گىللر.

بىرلە شىلمك [بل] بىر لىشمك ايشى گۆرۈلمك، بىر آريا گلىنىمك.

بىرلە شىم [آ] بىر لىشمە ايشى (فا:پيوستگى). **union**

بىرلەمك [ل] بىر اتتىمك، بىر لىشدىرىمك (فا:يكي نمودن).

بىرلى [آ] اويونلاردا بىر ساپىنى داشىيان كارت ويا پۇل.

بىرلىك birlik [آ] ۱- وىحدانىت، بىر آرادا اولما (فا:وحدت).

unity ۲- بۆتۈنلۈك، بۆلۈنمىزلىك (فا:اتحاد). **union**

بىرلىك اولماق [س] آتلاشماق، بىر آريا گلىمك.

بىرلىكدە [ظ] بىر آرادا، برابرچە، بىر يىردە، بىر گە، ائلىكە (فا:بالاتفاق). **together**

بىرلىكدەلىك [آ] بىرلىكدە اولما وضعيتى.

بىرماي [آ] ايمىشلى، دە كند آدى^{۲۴۰}.

بىرم بىرم [باخ] بىر بىر.

بىرنىچە [ظ] آز ساپىدا، چوخ اولمايان، آز.

بىرنىچەسى [ظ] آز ساپىدا اولان كىمىسە ويا شى.

بىرنىفرە [ظ] انفراداً (فا:انفراداً). **individually**

بىرنىفسدە [ظ] آرا وئرمەدن (ايچە جك لراؤچون).

بىرنومارا [آ،ص] تىك، بىرىنجى.

بىرواخت [ظ] ۱- واختى ايله. ۲- سۆنرالار.

بىرواختلار [ظ] گىنچمىش زامانلار، اسكى لردە.

بىروارمىش بىروخوموش [باخ] بىرى وارمىش بىرى يوخوموش.

بىرۇت آباد birutabad [آ] سۆلدوزدا كند آدى {كۆچەرى بۆيلار بىرۇت بۆلگەسىندن اولمالارينا اشارتدیر}.

بىروخ [ص] روح سۆز، جانسىز، اۆلو (فا:بى روح).

بىروو بىروو [ظ] "اۆتون بىروو بىروو واخت ايدى:چوخ گۆجلو اوما زاما ايدى" {فارسجا برويرو}.

بىروووز [آ] عارىيە آلىنمىش شى {بىرمك سۆزۈندن}.

بىرە birə [دى] قانادسىز، قاباق و اورتا آياقلارى قىسا،

بیرهلى [ص] بیره باسمىش، بیرهسى اولان (فا:كك دار).

بیرههم بیره یوخ [ظ] ارادا بیره.

بیرهمین قاتماق [ل] چوخ آبارتاراق گوپ دتمک.

بیرهوهرلى [ص] بیره گۆزه لی، بیره گۆزه نک لی.

بیرهوور [ظ، دا] بیره آر.

بیرهووردان [ظ، دا] بیره آزدان، آر زامان سونرا.

بیرهوورلوق [آ] بیره آن، بیره آر زاماندا.

بیرهوورگولو [ص] بیره هورگوجو اولان دوه.

بیره یوز [ظ] یوز قات آرتیق.

بیری biri [ض] ۱- بیره داناسی. ۲- بیلینمه ین بیره کیمسه.

بیریالیا biriyala [ص] دوزگون، دؤغرو، ریاسیز (فا:بی ریا).

بیریالیا [یازار] (ش ۱۳۶۱-۱۲۹۳) تبریزی شاعر و مبارزدير.

بیریاشار [ص] بیره یاشین ایچینده اولان، بیره یاشلی.

بیریاشلی [ص] بیره یاشینا دولمش.

بیریان [آ] گثرمی ده کند آدی.

بیریانا آتماق [س] بیره طرفه بوراخماق، لاقیدجه کنار اتمک.

بیریانا چیخارتماق [ل] سونوج لاندیرماق.

بیریانا چیخماق [س] سونوج لانماق.

بیریانا [ظ] بیره طرفه.

بیریانی [ص] بیره طرفلی، بیریانی اولان.

بیریئرلی [ص] ۱- بیره یئردن اولان. ۲- آنجاق بیره یئرلی اولان.

بیرهجه [ظ] تک، بیره دانا "بیرهجه سئوددیگیم سنسن" (فا:یگانه).

بیرهچیک [آ] تک، یئکان، بیره تانه^۷.

بیرهچیک [ظ] تک، بیره دانه (فا:یگانه).

بیرهسی [ض] بیری، بیلینمه ین بیره کیمسه (فا:یکی).

بیرهشته [ص] فا، یاخجی پشیمش، قیزارمیش چؤرک (فا:برشته).

بیرهکیدرمک [ل] بیره یئره ییغماق، توپلاماق، ذخیره اتمک (فا:ذخیره کردن). {سن: بیره لشدیرمک، متحیر اتمک}.

بیرهکیدیرمه [آ] بیره یئره ییغما، توپلاما، ذخیره اتمه (فا:ذخیره).

بیرهکیدیرلمک [بل] بیرهکیدیرمک ایشی گؤرولمک.

بیرهکیدیریم [آ] بیرهکیدیرمه.

بیرهیکمک birikmək [س] بیره آرایا گلهرک توپلانیب

ییغیلماق، بیرهیرینه اکلەنب چوخالماق (فا:یکجا جمع

شدن). {سن: بیره لشمک}.

بیرهیکمه حوضه سی [آ] قاریاغیش سولارینین بیرهیکدیگی بؤلگه.

بیرهیکمیش [ص] ییغیلیمیش (فا:جمع شده، ذخیره شده).

بیرهیکه [آ، تا] خزینه، مخزن، سارنچ.

بیرهیکیش [آ] بیرهیکمه ایشی ویا بیچیمی (فا:ذخیره).

بیرهیکیشمک [س] بیره یئره توپلانماق، (فا:یکجا جمع شدن).

بیرهیکیشمه [آ] بیره یئره توپلانما، بیره آرایا گلمه (فا:ذخیره).

بیرهیکیم [آ] ۱- بیرهیکمه، بیره یئره توپلانیب ییغیلما (فا:ذخیره).

۲- تجربۀ لر سونوجوالده اندیلیمیش شئی لرین بوتونو "معماری بیرهیکیم بعضا بیره شهره بؤوک دیشیکلیک وئریر"

بیرهیکینتی [آ] بیره یئرده اؤز اؤزونه توپلانیمیش و بیرهیکمیش اولان شئی "سؤیریکیتی لری، داش بیرهیکیتی سی" (فا:ذخیره)

بیری گون [باخ] بؤروگون.

بیریلری [ض] بعضی کیمسه لر (فا:بعضی ها).

بیریم [آ] ۱- بیرهکیمی اؤلچمک اوچون او جنسندن اؤرنک

آلاراق یارارلانان اؤلچو (فا:واحد). ۲- بیره کؤمه نین

اثلثمائی ویا چوخلوغو تشکیل وئرن وارلیق لارین هر بیرى ، بیره بوتونو آلت بؤلورلرین هر بیرى، یؤئته.

بیریملر بؤلؤگو [آ] بیره دن ۹۹۹ قدر اولان ساییلار بؤلؤیو.

بیرینج birinc [آ] ۱- باخ: دؤیو. ۲- باخ: بؤرونج.

بیرینج آباد [آ] اؤرمیه ده کند آدی (باخ: بؤرونج آباد).

بیرینجاسیف [آ] بیره لشیک گیللردن طبی بیره ییتگی.

بیرینجه [آ] تیکان تپه ده کند آدی.

بیرینجی [سایى، ت] «بیرینج» بیره سایی نین سیرا صفتى ۲- سیرادا

ایلك اولان، ان اوستون اولان (فا:اولین). the first

بیرینجی چاغ [آ، یئر ب] یئر یؤوارینین یاشینین اوچ یوز

میلیون ایللیک ایلك چاغى، پالئوزویک (فا:پالئوزویک).

بیرینجی کیمسه [آ، دیل ب] بیرینجی شخص (فا:اول شخص).

بیرینجیل [ص] ان ایلك، تمل، اساس (فا:اساس).

بیرینجیلک [آ] بیرینجی اولما وضعیتی (فا:اولی).

بیرینجی لیک [آ] بیرینجی یئر، اولینجی لیک (فا:اولین).

بیری وارمیش بیری یوخموش [دئیم] ناغیل و بعضی

صُحبت لرین اولینده گلهرک "اسکیدن گنجیمشلره اشارت

Bb ب	ارک سۆزلۆک	۶۴۳	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Bb ب
	ییز قولاق [آ، بی] بیر ییتگی آدی (فا: نام گیاهی).		اولاراق "مفهوموندا ایشله نیر" بیر وارمیش بیر یی	
	aethionema, cappadocum. cru		یوخموش آلاسه دان سواي هنج کس یوخموش.	
	ییز قویروق قوردو [آ] انسان باغیرساغیندا اولان قویروغو ییز		ییریول [ظ] بیر دفعه (فا: یکباره). all at one	
	قورد (فا: نوعی کرم روده).		ییریوللو [ص] گندیش گلیش یو لو بیر اولان.	
	ییز لتمک [ائتد] ییز له ووردورماق		ییریوللو [ظ] بیر دفعه لیک، کسین اولاراق.	
	ییز لنج / ییز لاقوج [آ، تا] باخ: ییز لنتیج.		ییریغین [ظ] چوخلو.	
	ییز لنتیج [آ، تا] اوجو چیویلی دیه‌نک (فا: نوعی چماق).		ییز biz [ض] چوغول بیرینجی کیمسه ضمیری، من و منیم	
	ییز لتمک [بل] ۱- ییز له دثشیلیمک. ۲- to be sharpened		یانیمداکی لار (فا: ما) we ۲- رسمی دانیشمالاردا ویا احترام	
	ایششگی ییز له وورماق (فا: مهمیز زدن). to be pricked		اؤچون بعضاً تکلیک بیرینجی کیشی ضمیری، من یئرینه	
	ییز له مک [ل] ۱- ییز له وورماق (فا: مهمیز زدن). to sharpen		ایشله نیر {ت، گو، سن، ییز، میز؛ بن + ایز، بنیز؛ ییز}.	
	۲- تحریک ائتمک. to urge on		ییز ۲ [آ، سن: درفش] ۱- قالین و سرت شئی لری تیکمک	
	ییز موت bizmut [آ] اتوم سایسی ۸۳، اتوم آغیر لیغی		اوجون یارارلانا ن آیقیت. ۲- اؤجو اینسه کیمی اولان شئی	
	۲۰۹، اریمه نقطه‌سی ۲۷۱،۳ درجه، یوغونلوق ۹،۸، رنگی		(فا: نوک تیز). sharp-pointed ۳- بیر جور مئرسین بالیغی،	
	قیز یلا چالار آغ، قیر یلقان و مؤحکم بیر ائلئمان.		شیپ. asipenser mudiventris	
	ییز نه‌دی biznədi [آ] خوی دا کند آدی.		ییز اوئو [آییتگی] قورو یاماج لاردا ییتن بیر ایلیک ییتگی.	
	ییز نه‌ری / ییز نه‌رود [آ] قنیدار دا جای آدی.		ییز ییزه [ظ] آرامیزدا اؤزگه‌سی اولماق سیزین.	
	ییز نی [آ] هشتی ده کند آدی.		ییز ییزه بنزریک [دئیم] آرامیزدا فرق یوخدور.	
	ییز واری [ص] ییز شکیل لی، اینه یه اوخشار (فا: نوک تیزمانند).		بی‌زاده [آ، تو+فا] بی اوغلو.	
	ییزون bizon [آ، دی، فر] آمئریکا‌دا یاشایان بیر جنس هؤرگوج-		ییزار [باخ] بئزار.	
	لو یابان اؤکوزو.		ییزاو bizav [آ] هله‌سوتدن کسيلمه‌میش اینک بالاسی (فا:	
	ییزوو [آ، دی] سؤتدن کسيلمیش سیغیر بالاسی، باخ: ییزاو.		گوساله calf {ت، سن، بو، زاقو، بو، زاغ، دده؛ سس تقلیدی	
	ییزوو اوتاران [آ] دانا و ییزوو اوتارماقلا مشغول اولان		اولاراق بو حیوانین سسله‌مه سیندن دوزه لیب}.	
	ناخیرچی (فا: گوساله چران).		بی‌زبان [ص، فا] دیل سیز (فا: بی‌زبان).	
	ییزوووان [آ] هنریس ده کند آدی.		ییزیز [ظ] قاباریق حالدا، دیک دیک "بدنیم بیریز اولدو،	
	ییزوووجیق [آ] هشتی ده کند آدی.		ساچلاری ییزیز اولدو".	
	ییزوووچو [آ] ییزوو اوتاران ویا ساخلایان کیمسه (فا: گوساله‌دار		ییزجه [ظ] ییزه گۆره (فا: از نظر ما).	
	ییزووچولوق [آ] ییزووچونون ایشی (فا: گوساله داری).		ییزجیله یین / ییزجیز [ظ] ییزیم کیمی، ییزه اوخشار.	
	ییزوو داغی [آ] اؤرمیه، خالخال، بیجار و مرند ده داغ آدی.		ییزدن [ظ، ص] ییزیم طرفیمیزدن اولان کیمسه (فا: از ما).	
	ییزوووشا [آ، بی] بیر نوع طبی ییتگی (فا: بارهنگ) ۲۳۶.		ییزدن یئی لر [آ] جین پری و آلئییانی کیمی موجودلارا	
	ییزوووشا bizovşa [آ] ماهنشان دا کند آدی.		وئرلن آد (فا: ازما بهتران). the fairies	
	ییزووولاما [س] ییزوو دؤغما (فا: گوساله زایی)		ییزدن لیک [آ] ییزدن اولما وضعیتی (فا: از ما بودن).	
	ییزووولماق [س] ییزوو دؤغماق (فا: گوساله زاییدن)		ییز دیمدیک [آ] دیمدیک لری ییز کیمی اولان قوشلار.	
	ییزووولوق [آ] ییزوو ساخلانان یئر (فا: محل پرورش گوساله).		ییزقورد [باخ] ییز قویروق.	

ییزوولوق [آ] اهر ده کند آدی.	ییشوگ [آ] نسیل، قوھوم قارداش. ^۷
ییزی [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	ییشوگی [آ] بیجار دا چای آدی.
ییزیم [ض] ییز سۆزونون یییه لیک بیچیمی (فا:مال ما).	ییشی [آ] یاغلی و یومورتالی خمیردن نازیک قاتلاردا تاوادا
ییزیمگی [ظ] ییزم اولان، ییزیمله ایلگی لی اولان (فا:مال ما).	پیشیریلmiş و شکر و سوماقلا ییشیلن قوغال نوعو.
ییزینش کلاسی [آ،فر] ایش مووقعی، ایشلیک اورو ^{۲۱۸} .	ییشیرمک [ل، سن] باخ: پیشیرمک. to cook
ییز [ص] بیچ، حرام نطفه لی، باخ: بیچ (فا:زنزاده).	ییشیلو [آ] ابهر ده داغ آدی.
bastard {سومرجه «پیش»: اوشاق، سن؛ بو کلمه نی بعضی	بی صاحب [ص] ۱-صاحب سیز، ۲-باخیم سیز،
قایناقلاردا فارسجا بچه ویا بیچ سۆزونه باغلانیر حالبوکی	کیمسه سیز، آرخاسیز (فا:بی صاحب).
بوسۆزلر هامیسی بیچمک سۆزونه باغلیدیر وآرادان	بیضوی [آ،ع] باخ: بیضی، اووال.
کسیلمیش و قیریلmiş نطفه و نسله دیئیلر.	بیضه [آ] خایا، داشاق (فا:خایه). testis
بی سان [آ] بی کیمی، اوغلان آدی (فا:نام پسر).	بیضه سالانماسی [آ] بیر نوع خایا خسته لیگی (فا:افتادگی
بی ساواد [ص] بی سواد، ساوادیسز (فا:بی سواد).	بیضه). orchidoptosis
بی سبب [ظ] قانیت سیز، ندن سیز (فا:بی سبب).	بیضی [آ،ع] سوّیه، اووال، یومورتا بیچیمینده ایکی
بی سرویا [ص، فا] ال سیز آیاق سیز، باشاری سیز (فا:~).	بو یوتلو شکل.
بیسوت / بیسوت [آ] موغول یوروشو زامانی م ۱۱جی	بی طاقت [ص] دؤزومسوز، گوجسوز، اؤزگونلوك (فا:~).
یوزیلده ایرانا گلن موغول غنصر لو بیر طایفانین آدی ^{۸۵} .	بی طرف [ص] یانسیز، طرفسیز (فا:بی طرف).
بیسکویت [آ،فر] اؤن شکر و یومارتا کیمی شیلردن دؤزلن	بیطرفانه [ظ] طرفسیزجه، یانسیزجا (فا:بیطرفانه).
بیرنوع کورک قورودادی (فا:بیسکویت). biscuit	بیترین / بیتریان [آ] سؤلدوز دا کند آدی.
بیسملایلاه (بسم الله) [ن، ع] آلاهلین آدیلا (فا:بسم الله).	بیع [آ،ع] آلیم ساتیم آتلاشماسی، مُعامله ائله مه.
in the name of God/ Allah	بیع لشمک [س] آلیم ساتیم ایشینده آتلاشماق، مُعامله ائله مک.
بیسمیل [ع «بسم الله» بسم الله (فا:بسم الله).	بی عار [ص] عارسیز (فا:~).
بیسولفات [آ،فر] هیدروژنتلی سولفاتلار وئرلین آد.	بیعت [آ،ع] باغیملی لیغی قبول ائتمه وضعیتی، بویون آیمه
بیسولفور [آ،فر] مولکولوندا ایکی گوگرد آتومو اولان.	ویا ال بیر اولما، آرخا دؤرما. allegiance
بیسه رک [آ،ده] بسه رک، توکل و دامازلیق ارکک دوه.	بی علاج [ص] علاج سیز، چاره سیز، ناچار (فا:بی علاج).
بیسیان [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بو یو ^{۲۰۹} .	بی علم [ص] بیلیم سیز (فا:بی علم).
بیسیکلئت [آ] جوت تکرلی و موتورسوز داشیت (فا:دوچرخه).	بی عمل [ص] عمل سیز (فا:~).
بیسانلو [آ] بیر تورک بو یو، باخ: سلجوقلار ^{۲۰۹} .	بی عیب [ص] عیب سیز، اسکیک سیز، قُصورسوز (فا:~).
بی شبهه [ص، ظ] شبهه سیز، شکسیز (فا:~).	بیعیه [آ،ع، یا] ساتیملیق (فا:~).
بی شرف [ص] شرف سیز (فا:~).	بی غم (بی قم) [ص] غمسیز (فا:بی غم).
بی شعور [ص] آتلاق سیز، قانا جاق سیز، دوشونجه سیز (فا:~).	بی فایده [ص] باخ: بی فایدا.
بی شک [ظ] شکسیز، قوشقوسوز، شوّبه سیز (فا:~).	بیفتک [آ،فر] ایزقارا ویا تاوادا پیشیرلن دانا اتی
بی شمک [س، ت، سن] باخ: پیشمک.	دیلمی، دیلم ات (فا:بیفتک).
بی شیش [باخ] پیشمیش.	بی قارداش [ص] ارکک لر و آغلار اوچون سسلنمه سۆزو.

بی قُدُر [ص] دیر سیز، گۆزون دۆشموش (فا:بی قُدُر).

بی قَرار [ص] قَرارسیز (فا:بی قَرار).

بی قَرَض [ص] قَرَض سیز (فا:بی قَرَض).

بی قَلَم [آ] (١٣٤٩-١٢٧٧) محمدی قَلَم باکی شاعریدیر.^{١١٧}

بی قُودُی [آ، فر] قادین لارین ساچلارینی قیویرماق اۆچون بۆرۈ

بیچیمینده کیچیک آراج (فا:بیگودی). hair-curler

بی قُوزُ [آ] اۆرمیه ده کند و داغ آدی {بگ+قوز}.

بی قید [ص] قیدسیز (فا:بی قید).

بیك [آ] کلئیر ده چای آدی.

بیك الو [آ] شاهسون انلی بویلا ریندان^{٣١٠٨}.

بیكام [ص] ایسته یینه چاتمامیش (فا:بیكام).

بیکیل [خ] بگ+بیل: سییر تۆرک تۇرقای اویماغی بگ لریندن^٧.

بیگت [آ] بگلیک، بگلیگه اویقۇن [خ] قیرقیز لارین چیگیل

اویماغی اؤلوبالاریندان^٧.

بی کران [ص، فا] سۆنسوز (فا:بی کران).

بی کس [ص، فا] کیمسه سیز، قوهوم سۆز (فا:بی کس).

بی کند ی [آ] ماک ی دا کند آدی {بگ}.

بیکه / بیگم / بیکن / بیگم [آ] ١- گنج قیز، کیچیک خانیم،

سئوینیلن، ال اؤستونده تۇتولان قیز (نام دختر). {چوؤاش

دیلینده بانو معناسیندا ایشله نیر، باخ: بیگم}^{١٣٥}

بیکیاروق [خ] بگ+یاروق: تۇختامیش خان یین اوردو باشچیسی^٧.

بی کیمی یا شاماق [س] بؤللوق ایچینده یا شاماق.

بیکینی [آ، فر] ایک ی پارچالی قادین مایوسو.

بیگانه [آ، فا، شع] اۆزگه، یاد (فا: بیگانه). foreign

بیگجه خاتون / بگ خاتون [آ] شہستر دا کند آدی.

بی گمان [ص، فا] شہهه سیز، شکسیز، یقین، دؤغرو، (فا: ~).

بیگندیک [آ] یه نیلن، ایلگی دؤیولان^٧.

بیگو bigu [آ] کارزون دا کند آدی {بگ+گه/بگه/بیگه}.

بیگو خان [آ] قارلوق قوومونون بؤیو کلریندن بیر آد^{٨٥}.

بی گناه [آ، فا] گناه سیز، سوچ سۆز (فا: بی گناه).

بیگه [آ] ١- باکیره، تمیز قیز ٢- بگ قیز، سایقیدیر قیز^٧.

بیگه آغاچا [خ] تیمورگورخان دؤنمی سۆزو گنچن بیر خانیم^٧.

بیگه قوچون [خ] تیمورگورخان دؤنمی خانیملاردان^٧.

بیگه ور [آ، بی] سیرسیرا اوتو، سیچان اوتو (فا: کوله خاس).

ruscus

بیگیر [آ] بیر نوع یۆک داشییان آت.

بیل bil [آ، تا] ١- بئل، یاماج، داغ بئل ی، ٢- آیاقلا تپه رک

توپراغی گۆتورمگه یارایان آیتیت. ٣- بیلگی، بیلیم^٧. {بیل/

بئل سۆزو داغ اتگی معناسیندا اولاراق یثر آدلاریندا ایشله

نیر و بیر قوومون بیر یثره منسوبیتی نی گۆسته ریر، باخ: بئل}.

بیلاخ [آ] بیرینه مخالفت ائتمک اۆچون ویا اوتو استهزا ائتم

اۆچون باش بارماغی قوزایاراق نشان وئرمه^{٨٢}.

بیلاق [آ] ارماغان، هدیه^{٨٢}.

بیلنی داشی [باخ] بیلاو.

بیلاردو [آ، ایتا لیانجا] بیر ماسا اۆزه رینده چؤبوق و بالاجا

توپلارلا اوینانان اویون (ف: بیلیارد).

بیلانچو [آ، ایتا لیانجا] <bilancio> بیلان، سۆنوجلوق، بللی

بیر سۆره ده بیر ایشین اییی ویا کؤتو سۆنوجلاری نین

قارش ی لیق لی وضعیتی (ف: بیلان).

بیلاو/ بیلاو داشی bilav [آ، سن: ایتیمه داشی] پیچاق کیمی

شیلری ایتیمک اۆچون داش نوعو (فا: سنگ فسان) restraint

{بلارک^{١٤٩} شکلینده و قیلینج معناسیندا فارسجا یا گنچیدیر}.

بیلاهی [آ، ع] آنداؤلسون تانری یا (فا: بلاهی).

بیلبارس [خ] خوارزم خانلاریندان (ایلبارس ین قارداشی)^٧.

بیلبای [آ] انسان آدی، باخ: بیل+بای^٧.

بیلبوغا [خ] میصیر- تۆرک کؤله من لر دؤولتی خانلاریندان^٧.

بیلتان/ بیلتای [آ] بیلگین، باخ: بیل+تان/تای، اوغلان آدی

بیلتکین [خ] عابباسیلردؤنمی، تۆرک اصیللی کوموتانلاردان^٧.

بیلتمک [اتد] ایتیمک، ایتی ائتمک، بیلهمک ایشینی

گۆردورمک. {ت، سن؛ باخ: بیچمک}

بیلجمله [ظ، ع] گئل لیکه (فا: بلجمله).

بیلخاصه [ع، ص] اؤزل لیکه، خصوصاً (فا: بیلخاصه).

بیلخان [آ] بیلگین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

بیلدا bilada [آ] بالتا [خ] آتیلای خان ین قارداشی^٧.

بیلداشی [آ] گترمی ده کند آدی.

بیلدیر [ظ، ت] بیلدیر {گنچن ایل (فا: پارسال). last year

ب Bb	آذربایجان تورکجه‌سی	۶۴۶	ارک سۆزلوگو	ب Bb
يیلدیرچین [آ] باخ: ییلدیرچین.	يیلدیرچین [آ] باخ: ییلدیرچین.		يیلسو [آ] انسان آدی، باخ: ییل + سئو. ^۷	
يیلدیرگی [ص] گنچن ایله عاید اولان (فا: پارسالی).	يیلدیرگی [ص] گنچن ایله عاید اولان (فا: پارسالی).		يیل سات [آ] ییلگی لشیم، شرکت لر آراسیندا ییلگی ساتما (فا: فروش اطلاعات).	
يیلدیرگه [آ] ییلدیرمک اوچون وئرلن یازیلی و سۆزلو ییلگی (فا: بیاننامه).	يیلدیرگه [آ] ییلدیرمک اوچون وئرلن یازیلی و سۆزلو ییلگی (فا: بیاننامه).		يیلسای [آ] انسان آدی، باخ: ییل + سای. ^۷	
يیلدیرم [آ] ییلدیری (فا: خبرنامه).	يیلدیرم [آ] ییلدیری (فا: خبرنامه).		يیلشدیرمک [ل] ییلشمه سینی ساغلاماق.	
يیلدیرمک bildirmək [ل، ت، سن] ۱-خبر وئرمک.	يیلدیرمک bildirmək [ل، ت، سن] ۱-خبر وئرمک.		يیلشدیرجی [آ، فیزیک] ییلشدیرمک ایشینی گۆرن.	
to notify ۲-ییلگی وئرمک، آلتاتماق، افاده ائتمک، باشا سالماق (فا: آگاه نمودن).	to notify ۲-ییلگی وئرمک، آلتاتماق، افاده ائتمک، باشا سالماق (فا: آگاه نمودن).		يیلشگه [آ، فیزیک] بیرجیسمه نچقه قووت و گوجون توپلامینی گۆسترن گوج، مؤنتجه (فا: برآیند).	
يیلدیرمه جمله سی [آ، دیل ب] خبرجمله سی (فا: جمله خبری).	يیلدیرمه جمله سی [آ، دیل ب] خبرجمله سی (فا: جمله خبری).		يیلشگ [س] بیر و ایکی عنصر قاتیشاراق بیر اؤیه دوزلتمک، ترکیب تاپماق (فا: ترکیب یافتن).	
sentence of statement	sentence of statement		يیلشمه [آ] عنصرلار قاتیشاراق ترکیب تاپما (فا: ترکیب).	
يیلدیری [آ] ییلدیرمه یازی سی، ابلاغیه، منشور (فا: آگهی).	يیلدیری [آ] ییلدیرمه یازی سی، ابلاغیه، منشور (فا: آگهی).		يیلقان bilqan [آ] انسان آدی، باخ: ییل + قان. ^۷	
prism, communiqué	prism, communiqué		يیلقونای [آ] آلتاقووا داستانیندا آدی گنچن بیر بگ ^{۲۱۱} .	
يیلدیری تابلوسو [آ] اعلانات تابلوسو (فا: تابلو اعلانات).	يیلدیری تابلوسو [آ] اعلانات تابلوسو (فا: تابلو اعلانات).		يیلک bilek [آ] قولون ال ایله بیرلشدیگی یئر (فا: مچ).	
bulletin board	bulletin board		carpal {معناسینا گۆره بیرلکم سۆزوندن آلتینماسی مئاسب گۆرونور: بیرلکم + ک، بیرلک، ییلک ^۱ }	
يیلدیری وئرمک [ل] آگهی وئرمک (فا: آگهی دادن).	يیلدیری وئرمک [ل] آگهی وئرمک (فا: آگهی دادن).		يیلکجه [آ، سن] ۱-قولباغی، ال باغی (فا: دستبند). ۲- [تا] حیوانین توپوغو ایله دیرناغی آراسی.	
manifest	manifest		يیلکچک [آ، تا] کلفچه.	
يیلدیریش advertisement	يیلدیریش advertisement		يیلک داماری [آ] نبض (فا: نبض).	
يیلدیریشمک [س] خبر لشمک (فا: خبر گرفتن).	يیلدیریشمک [س] خبر لشمک (فا: خبر گرفتن).		يیلک ساعاتی [باخ] قول ساعاتی.	
يیلدیریشیم [آ] خبر لشمه، ایله تیشیم، کومینکاسیون.	يیلدیریشیم [آ] خبر لشمه، ایله تیشیم، کومینکاسیون.		يیلک لیک [آ] اویونلاردا ییلگی قوروماق اوچون ییلگه تاختیلان مئشین ویا پارچا سارقى (فا: مچ پیچ).	
يیلدیریلیمک [بل] آلتاتیلماق، خبر وئرلیمک، ییلدیرمک ایشی گۆرولمک (فا: خبر گرفته شدن).	يیلدیریلیمک [بل] آلتاتیلماق، خبر وئرلیمک، ییلدیرمک ایشی گۆرولمک (فا: خبر گرفته شدن).		يیلک گۆجو [آ] قولونون گۆجو.	
يیلدیریم [آ]، یازیلی آچیق لاما، اخبارنامه (فا: بیان نامه).	يیلدیریم [آ]، یازیلی آچیق لاما، اخبارنامه (فا: بیان نامه).		يیلک گۆلشی (گوره شی) [آ] دیرسک لری یئر قویاراق ییلک لری بوکمه یه چالیشما یاریشماسی (فا: مسابقه مچ).	
يیلدیک [آ، ص] تانیش، تانیدیق "ییلدیک چیخماق: نانیش چیخماق" (فا: آشنا).	يیلدیک [آ، ص] تانیش، تانیدیق "ییلدیک چیخماق: نانیش چیخماق" (فا: آشنا).		يیلگَر / ییلگه آر [آ] ییلگین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	
يیلدیک [آ] ییلینن، تانیان، اؤنلو. ^۷	يیلدیک [آ] ییلینن، تانیان، اؤنلو. ^۷		يیلگَن [آ] ییلن، ییلگین، آلیم. ^۷	
يیلدیک ییله لی / ییلدیم ییله لی [ظ] اسکیدن بری، اؤته دن بری.	يیلدیک ییله لی / ییلدیم ییله لی [ظ] اسکیدن بری، اؤته دن بری.		يیلگه bilge [ص، تا] ۱-اؤسلو، ییلگی لی، ییلگین (فا: عالم).	
يیلدیگیندن شاشماق [س] ییلدیگیندن ساپماماق.	يیلدیگیندن شاشماق [س] ییلدیگیندن ساپماماق.		۲-اسکی تورکلرده بؤیوک انسانلارین عنوانی. (سومرجه «ییلگامیش، قیلقامیش، ییلقا: ییلجی؛ ت، گؤ).	
يیلدیگیندن قالماق [س] تآکید و عناد ائتمک.	يیلدیگیندن قالماق [س] تآکید و عناد ائتمک.		يیلگه [آ] ییلگو / ییلگن / ییلگی سۆز لرله انسان آدی: ییلگنای، ییلگَنر، ییلگوتای، ییلگون، ییلگوتای، ییلگه بؤدون، ییلگه	
يیلرایی [باخ] بگلرگی.	يیلرایی [باخ] بگلرگی.			
يیلرزیك bilərzik [آ] باخ: ییلرزیك.	يیلرزیك bilərzik [آ] باخ: ییلرزیك.			
يیلرگی [آ] ییلگین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	يیلرگی [آ] ییلگین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).			
يیلره ک بیر ایشی گۆرمه [آ] عمدأ (فا: تعمدأ).	يیلره ک بیر ایشی گۆرمه [آ] عمدأ (فا: تعمدأ).			

كىشى لريميزدن نوكر وقيزلاريميزدان كنيوز توتدولار،
تۆرك، آدينى بوراخيب چين خاقانينا تابع اولدولار و
سونرا گۆك تۆرك دؤولتىن قورولماغيندان و آتاسى
ايلته ريش و وزىرى تونيوقوق دان سوز آچير.
يىلگه خان [خ] سون اويغور خانلاريندان.^۷
يىلگه دونه خان [خ] گۆي تۆركلر دؤنمى بگ و كوموتان.^۷
يىلگه قوتلوق [خ] گۆي تۆرك خاقانلاريندان.^۷
يىلگه كور چول [خ] گۆي تۆركلر دؤنمى تاردوش بگى.^۷
يىلگه كولقاثير خان [خ] قاپقان خاقان نوه سى.^۷
يىلگه لى [خ] ۱-يىلگىلى، عارف و يىلن. ۲-اؤزبكلىرىن،
قونرات و كونچاقالى اويماغى اولوبابالاريندان.^۷
يىلگه ليك [آ] يىلگى لى اولما وضعيتى (فا: آگاه).
يىلگه ميش [آ] بو كلمه سومرلردن قالما بير داستانا
اشارتدير، هرچند بو آدى چوخ يئرلرده "قىلقاميش و
گىلگميش" شكلينده يازىللار ولى پولاد قاينين دندىغينه و
آراشديرديغينا گؤره بو كلمه اصلينده "يىلگه ميش"
اولما ليدير و بير سيرا سومر ديليني آراشديرانلاردا بونو
تايدد انديلير، ونه يازيق كى بعضى لرى بيله بيله ويا بيلمه
يهرک و اصلينده بو كلمه نى تورک کؤكنلى "يىلمک"
سؤزوندن آيرماق اوچون و کؤکونو تورک ديليندن
قوپارماق هدف ايله بو سؤزو قىلقاميش و گىلگه ميش
شكلينده تلفظ انديلير حال بو كى اصلى ديلده ده بو كلمه
يىلگه ميش اوخونما ليدير و معناجا اثلين بىلگىنى معنا-
سينداير. بو داستان تورک کؤكنلى قوملارين ان اسكى
داستانلارينداندير و اولارين ياشايش و كؤچوش
دؤنملرينين اتفاقلاريني آلاتير، باخ: ياشام سويو افسانه
سى. **gilgamish (bilgamish)/ polatkaya**
يىلگى bilgi [آ] معلومات، گرچك و ايلكلر لرين بونونونه
وتريلن آد، انسان ذهنى نين چالشماسى سونوجو اورتايا
چيخان دوشونجه حاصلى (فا: معلومات، اطلاعات).
يىلگى آلماق [س] خبر يىلمك (فا: اطلاع يافتن).
يىلگى اندينمك [س] اؤيرنمك، بىلگى آلماق.
يىلگى ايستهمه [آ] استعمال (فا: استعمال). **asking**

بگ، يىلگه خاتون، يىلگه خان، بىلگى لپ، بىلگىن ار.
يىلگه بوغا [خ] اويغور خاقانلىغى دؤنمى وزير لريندن.^۷
يىلگه بوگو [خ] قاراخانلى خانلارين غونالاريندان.^۷
يىلگه تاجام [خ] گۆي تۆركلر دؤنمى بگ و كوموتان آدى.^۷
يىلگه تاماچو [خ] گۆي تۆركلر و اويغورلار دؤنمينده
يوكسك درجه لى معمولار و ثريلن بير غونان.^۷
يىلگه تاي [خ] چنگيز خاقان ن قارداش لريندن.^۷
يىلگه تگين [خ] غزنه ليلر دؤولتى نين قوروجولاريندان.^۷
يىلگه تودون [خ] گۆي تۆركلر دؤنمى بگ و كوموتان آدى.^۷
يىلگه تونيوقوق [خ] گۆي تۆركلر دؤنمى، اولنو، دؤولت
آدامى، سياست بىلجمى و تاريخچى سى.^۷
يىلگه تيگين [خ] سلجوقلار دؤنمى، گورجستان واليلريندن.^۷
يىلگه جه [ظ] حكيمانه. **wisely**
يىلگه خاتون [خ] ايلته ريش ن خانيمى، يىلگه خاقانين آناسى.^۷
يىلگه خاقان [آ] تۆرك تاريخى نين، بير چوخ نذنلرله آن
اوندە گلن كيشيلريندن، تۆرك مليت چيلىگىنى دؤولت
سيياستينه داخل ائدن، اونا سوسىال، و سياسال بير كيمليك
وترهرک، دؤولت-ملت بونولشمه سىنى ساغلايان، مليت-
چيلىگه "زامان بويوتو" نو قازانديرىب، اونو چاغلار اؤته-
سينه گؤتوره بيلمىي آماجلايان و ايلك دفعه "بير لشيک
تۆرك دؤولتلىرى" فيكرىنى اورتايا چيخاريپ بونو مىلى
پوليتىكا بيجيمينه گتيرن، مىلى دئموكراسى دوشونجه سىنى
اويقولاياراق، يۇنتىمى دؤنمينده چوخلو قورولتايلا
توپلاياراق ملتينه "حساب وئرن" و بونلارى قارداشى كۆل
تيگين ن اؤلوموندن سونرا يازديرديغى منگوتاشلاردا
(اورخون آيتلارى) دا آلاتان و سون اولاراق دا گرک
تۆرك دىلى، گرک ده ادبياتى دؤنيادا بير ائشى داها
گورومنه ن يازيلارى يازديران اولو كيشى، ايلته ريش
قوتلوق خاقان ن بويوك اوغلو، كۆل تيگين ن آغابگى.^۷
يىلگه خاقان آييده سى [آ] بو آييده م ۷۳۵ ده يىلگه خاقان
اؤلندن سونرا اوغلو طرفيندن تيكىلميشدير، بو يازيتدا
يىلگه خاقان اؤز عايله سيندن دانيشاركن چين سياستىنى
افشا اندير، و دئيركى چين ليلر حيله كارديلار

يىلگىلى [ص] يىلگىسى اولان (فا:مطلع). informed	يىلگىلى [ل] ديشيك يىلگىلىرى بير آرايا يىغماق.
يىلگىلىك [آ] ۱-اطلاعيه Notice ۲-انسىكلوپىدى.	يىلگىلىك [ظ] يىلگىسى اولدوغونو گۆسته رهرك.
يىلگىلىن bilgin [آ،ص] عاليم، يىلگىلى بير موضوع دا چوخ	يىلگىلىك [ظ] بير شئى يىلگىلىش گىبى (فا:مطلع وار).
يىلگىسى اولان، پروفئسور (فا:عالم). Professor	يىلگىلىك [آ،ص] يىلگىسى اولان، يىلگىلى (فا:مطلع). ۲-
يىلگىلىنجه / يىلگىلىن سوو [ظ] يىلگىلىن كىمى، يىلگىلىن ياراشير	يىلگىلى سىز اولدوغو حالدا يىلگىلى گۆرونمك اىسته ين.
كىمى (فا:عالمانه). wisely	يىلگىلىك ساتماق [آ] يىلگىلى حالدا يىلگىلى گۆرونمك.
يىلگىلىك [آ] يىلگىلى اولما وضعيتى (فا:دانائى) knowledge	يىلگىلىك [آ] يىلگىلى اولما وضعيتى (فا:مطلع بودن).
يىلگىلىن گۆونمك [ل] گۆجونه گۆونمك، هنرىنه گۆونمك.	يىلگىلىجى [آ،فلسفه] سفسطه چى، سوفىست.
يىلگىلىن حاققى [آ] اؤز گوج ايله.	يىلگىلى جىلىك [آ،فلسفه] سفسطه چىلىك، بيرينه دؤغرو
يىلگىلى وئرمك [ل] اطلاع وئرمك (فا:اطلاع دادن). To inform	اولمادىغى يىلگىلىنرك ناييت وئرمه.
يىلگىلى يازار [آ] الكترونىك سىستىمىله حرفلىرى دؤزومله ين آلت.	يىلگىلى سايار [آ] كامپوتر، الكترونىك بئىن (فا:رايانه).
يىلان / يىرلان billan [آ] اورميه ده كند آدى {يىل+لان}.	يىلگىلى سايارجى [آ] يىلگىلى سايار آلیم جىسى، يىلگىلى
يىلايه / يىلاهى [آ،ع] آلاها آند اولسون (فا:بللاه).	سايار مهندسى و اؤزمانى (فا:متخصص كامپوتر).
يىلمره [ظ،ع] تاماميله، بؤسبوتون (فا:بلمره).	يىلگىلى سايار جىلىق [آ] يىلگىلى سايار تجارتى ويا اؤزمان لىنى.
يىلمز [آ] آلاماز آدام (فا:نادان). Ignorant	يىلگىلى سايار لاشماق [س] يىلگىلى سايار دؤزئيله دؤناتىلماق،
يىلمزجه [ظ] جاهيلانه (فا:جاهلانه). ignorantly	كامپوتر يزه اولماق.
يىلمزلىك [بل] يىلمز كىمى گۆرونمك (فا:جاهلانه رفتار كردن).	يىلگىلى سايار لاما ق [ل] يىلگىلى سايارا گنجيرمك، كامپوتر يزه
يىلمزله مك [ل] بير شئى يىلمز گؤسترمك (فا:جاهلانه رفتار	اىتمك.
كردن).	يىلگىلى سىز [ص] يىلگىلىسى اولمايان (فا:نادان). unaware
يىلمزلىك [آ] يىلمز اولما وضعيتى (فا:جاهلى). ignorance	يىلگىلى سىزلىك [آ] يىلگىلى سىز اولما وضعيتى (فا:بى خبرى).
يىلمزلىك دن كلمك [ل] يىلمزلىك اؤزونو يىلمزلىك وورراق	يىلگىلى شؤلى [آ] بللى بير موضوع لاردا تارتىشيلان يىلمىسل
سؤيله مك ويا بير ايشى گؤرمك.	توپلاتى، سمپوزيوم (فا:سمپوزيوم).
يىلمزلىك دن كلمه [ص] يىلمزلىك اؤزونو يىلمزلىك وورراق	يىلگىلى قورامى [آ] يىلگىلىن تملكى نىنى، يىلمى آلايندا اؤيقولانان
سؤيله مك ويا بير ايشى گؤرمه، تجاهل عارفانه.	يؤنتم لرى، سئير و گؤوه نىليرلىك باخيمىندان اينجه له
يىلمك bilmək [ل] ۱-بيرشئيدن خبرى و يىلگىلىسى اولماق،	يىب آراشديران فلسفه دالى، ائپىستىمؤلوژى.
واقف اولماق "تارىخى ياخجى يىلمك" (فا:دانستن). to	يىلگىلى لنديرمك [ل] يىلگىلى اىتمك (فا:مطلع ساختن). to
know ۲-شغل آدلاريله بيرلىكده او ايشى و شغل	inform
باشارماق و بؤ ايشه يئته نكى اولماق مفهوموندا ايشله نير	يىلگىلى لنديرمه [آ] يىلگىلى لنديرمك ايشى (فا:اطلاع رسانى).
"حكيملىك يىلمك، نجارلىق ايشىنى ياخجى بىلير." ۳-	يىلگىلى لىك [س] يىلگىلى صاحىبى اولماق (فا:مطلع شدن). to
اينكار شكلىنده يوخلوق معنا سىندا ايشله نير "استراحت	get informed
يىلمه مك." ۴-فعل لر ين آخري نا گله رك فعل ين باجارق	يىلگىلى لىك [آ] اطلاع (فا:اطلاع). information
فورماسىنى دؤزلدير "چالقى چالا يىلمك، يازا يىلمك." to	يىلگىلى له شيم [آ] يىل سات، يىلگىلى لنديرمه قورولوشو،
can, be able ۵-سانماق، سايماق "من سنى يولداش	شركت لر آراسيندا يىلگىلى ساتما (فا:تبادل اطلاعات).

بیلیردیم. ۶- حساب اتمک، گمان اتمک "من بۇ ایشی اوندان بیلیرم". ۷- بیلیرسن (بیلیرسینیز، بیلسن) شکلینده قارشى طرفین دقتینی جلب اتمک مفهوموندا ایشله نیر "بیلیرسن می نجه گلديم بۇزایا؟". ۸- تانیماق، خاطرلایماق "قاپی نی آچ من گلديم، بیلیمدین می؟". ۹- بیرینی سۆرملو تۇتماق "من آرخاداشینی بیلیم سنی بیلیرم". ۱۰- اینانماق "بیلیرم کی بۇ حرکت آزادلیغا دوغرودور". ۱۱- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مُرکّب سۆزلر دۆزلدیر "کیم بیلیر: معلوم دئییل، من بیله سی: منجه، اؤزو بیلیر: نه جور ایسترسه، حدینی بیلیمک: رُعايت انله مک." {ت، سن، گؤ، باخ: بیچمک}	بیلیردیم. ۶- حساب اتمک، گمان اتمک "من بۇ ایشی اوندان بیلیرم". ۷- بیلیرسن (بیلیرسینیز، بیلسن) شکلینده قارشى طرفین دقتینی جلب اتمک مفهوموندا ایشله نیر "بیلیرسن می نجه گلديم بۇزایا؟". ۸- تانیماق، خاطرلایماق "قاپی نی آچ من گلديم، بیلیمدین می؟". ۹- بیرینی سۆرملو تۇتماق "من آرخاداشینی بیلیم سنی بیلیرم". ۱۰- اینانماق "بیلیرم کی بۇ حرکت آزادلیغا دوغرودور". ۱۱- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مُرکّب سۆزلر دۆزلدیر "کیم بیلیر: معلوم دئییل، من بیله سی: منجه، اؤزو بیلیر: نه جور ایسترسه، حدینی بیلیمک: رُعايت انله مک." {ت، سن، گؤ، باخ: بیچمک}
بیلیم [ن] شاشقین لیق ویا تردّد زامانی دئییلیر "باشینا نه اوْیون گلدى بیلیم" (فا: شاید و نمی دانم). perhaps بیلیم bilmen [آ] اؤزمان (فا: کارشناس). expert بیلیم لیک [آ] اوزمانلیق (فا: تخصص). specialty بیل موْقاییله [آع] قارشى لیق لی اُولاراق (فا: بل مقابله). بیلیمه جه [آ] ۱- دیکئی و یا تای خط و جیزیق لارین آراسیندا قوْیولان مُعْمالی سۆزلر، مُعْما جدولی. ۲- بیر شئین آدینی دئمهدن اؤستو اؤرتولو سۆزلرله اونون ایزلرینی دئییب و آدینی تاپماغی اوْخویانا و ائشیده نه بوراخان اوْیون (فا: معما). riddle بیلیمه جه کیمی دانیشماق [ل] آچیق آیدین دانیشماق. بیلیمه مک [ل] ۱- بیر شئی حاققیندا بیلگی سی اُولماق (فا: اطلاع نداشتن). ۲- آیری فعل له گله رک اوْ فعلین گرچک- لشمه دیگینی آنلاتیر "نه قدر یندی دوْیماق بیلیمه دی". بیلیمه دن [ظ] بیلیمه دیگی حالدا (فا: بدون آنکه بداند). بیلیمه دیگ [آ] بیلیمه ین، مجهول. بیلیمه یرک [ظ] ایسته مه دیگی حالدا (فا: قصداً). بیلیمیش [ص] چوخ بیلیمش آدم، چوخ بیلن. بیلین [ص] آنلایان، قانان، باشا دوشن (فا: آگاه). aware بیلنمک [بل] باخ: ایتلیمک. بیلنه bilnə [آ] لئریک، ده چای آدی ۲۴۰. بیل واسطه [ظ] بیرنین آراجی لیق ایله، دولا یلی.	بیلیم [ن] شاشقین لیق ویا تردّد زامانی دئییلیر "باشینا نه اوْیون گلدى بیلیم" (فا: شاید و نمی دانم). perhaps بیلیم bilmen [آ] اؤزمان (فا: کارشناس). expert بیلیم لیک [آ] اوزمانلیق (فا: تخصص). specialty بیل موْقاییله [آع] قارشى لیق لی اُولاراق (فا: بل مقابله). بیلیمه جه [آ] ۱- دیکئی و یا تای خط و جیزیق لارین آراسیندا قوْیولان مُعْمالی سۆزلر، مُعْما جدولی. ۲- بیر شئین آدینی دئمهدن اؤستو اؤرتولو سۆزلرله اونون ایزلرینی دئییب و آدینی تاپماغی اوْخویانا و ائشیده نه بوراخان اوْیون (فا: معما). riddle بیلیمه جه کیمی دانیشماق [ل] آچیق آیدین دانیشماق. بیلیمه مک [ل] ۱- بیر شئی حاققیندا بیلگی سی اُولماق (فا: اطلاع نداشتن). ۲- آیری فعل له گله رک اوْ فعلین گرچک- لشمه دیگینی آنلاتیر "نه قدر یندی دوْیماق بیلیمه دی". بیلیمه دن [ظ] بیلیمه دیگی حالدا (فا: بدون آنکه بداند). بیلیمه دیگ [آ] بیلیمه ین، مجهول. بیلیمه یرک [ظ] ایسته مه دیگی حالدا (فا: قصداً). بیلیمیش [ص] چوخ بیلیمش آدم، چوخ بیلن. بیلین [ص] آنلایان، قانان، باشا دوشن (فا: آگاه). aware بیلنمک [بل] باخ: ایتلیمک. بیلنه bilnə [آ] لئریک، ده چای آدی ۲۴۰. بیل واسطه [ظ] بیرنین آراجی لیق ایله، دولا یلی.
بیلور دى [آ] اهنریس ده کند آدى {۱- بئل-واردی: داغ دؤشونه واریلان یئر. ۲- بیله رک تاتری وئرن یئر. بیلوو [آ] اوردوباد، دا کند آدی ۲۴۰. بیلور [آ] باخ: بولور. بیلون [آ] اسیر، توتساق (کونول اسیری، عاشق، ذرویش). بیلونای [خ] چنگیز خاقان ین قیزلاریندان. بیلون خاتون [خ] اورخان قازی ین ایکینجی خانیمی. بیل [آ] بیله سۆزو بئل سۆزیه ایلگیلی اُولاراق داغ بئلی و اتگی دئمکدیر و بیر یئر اشارة ائدیر. بیله بیل [ظ] بیلهرک، بیلدیگی حالدا، قصداً. بیله تمیر [آ] میانا دا کند آدی {بیله+دمیر/تیمور}. بیله جر [آ] باکی، دا یئر آدی، تورک طایفاسی ساییلرلار ۲۴۲. بیله جن [ص، تا] هرشئی بیلن، هر شئیدن آنلایان. بیله جنلیک [آ] هرشئی بیلمه، هر شئیدن آنلاما. بیله دره [آ] اردیبل ده کند آدی {بیله+دره}. بیله دی [آ] خالخال دا کند آدی {بیله+دیک}. بیله دیر bilədir [آ] خالخال دا چای آدی {بیله+دره}. بیلهرک [ظ] بیله بیله، قصداً (فا: تعمداً). purposely بیله زیگ [آ] قولباق، قولباغی، قول باغلانان حالقا (فا: النگو). bracelet, armlet ۲- ایکی بورونون اوْجونو بیرلشدیرمه یه یارایان حالقا، مانشون. ۳- موْتور پیستونلاریندا یاغ و توستونون سیزماماسی اوْچون قوْیولان حالقا. ۴- حالقا کیمی دۆزله ن و اورتاسی دلیک هر شئی {تا؛ بو سۆز بیلک و اوزوک سۆزلرینن قیساتیلماسیدیر}. بیله زیکی [ص] بیله زیگی اُولان. بیله سر [آ] لئکران، دا کند آدی ۲۴۰. بیله سوْوار / بیله ساوار [آ] بوکلمه تورک ائلی ساییر/ساوار آدیندان آلیناراق دۆزلمیشدیر، بیله سۆزو بئل سۆزیه ایلگیلی اُولاراق داغ بئلی و اتگی دئمکدیر و بیر یئر اشارة ائدیر و بیله ساوار ساوارلار قوْمونون یئری ساییلیر. بیله سوْوار [آ] جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر. بیله سوْوار [آ] گئرمی و ماکی دا کند آدی بیله سوْوار / بیله ساوار biləsavar [آ] بو شهر اردیبل ین ۱۳۰	بیلور دى [آ] اهنریس ده کند آدى {۱- بئل-واردی: داغ دؤشونه واریلان یئر. ۲- بیله رک تاتری وئرن یئر. بیلوو [آ] اوردوباد، دا کند آدی ۲۴۰. بیلور [آ] باخ: بولور. بیلون [آ] اسیر، توتساق (کونول اسیری، عاشق، ذرویش). بیلونای [خ] چنگیز خاقان ین قیزلاریندان. بیلون خاتون [خ] اورخان قازی ین ایکینجی خانیمی. بیل [آ] بیله سۆزو بئل سۆزیه ایلگیلی اُولاراق داغ بئلی و اتگی دئمکدیر و بیر یئر اشارة ائدیر. بیله بیل [ظ] بیلهرک، بیلدیگی حالدا، قصداً. بیله تمیر [آ] میانا دا کند آدی {بیله+دمیر/تیمور}. بیله جر [آ] باکی، دا یئر آدی، تورک طایفاسی ساییلرلار ۲۴۲. بیله جن [ص، تا] هرشئی بیلن، هر شئیدن آنلایان. بیله جنلیک [آ] هرشئی بیلمه، هر شئیدن آنلاما. بیله دره [آ] اردیبل ده کند آدی {بیله+دره}. بیله دی [آ] خالخال دا کند آدی {بیله+دیک}. بیله دیر bilədir [آ] خالخال دا چای آدی {بیله+دره}. بیلهرک [ظ] بیله بیله، قصداً (فا: تعمداً). purposely بیله زیگ [آ] قولباق، قولباغی، قول باغلانان حالقا (فا: النگو). bracelet, armlet ۲- ایکی بورونون اوْجونو بیرلشدیرمه یه یارایان حالقا، مانشون. ۳- موْتور پیستونلاریندا یاغ و توستونون سیزماماسی اوْچون قوْیولان حالقا. ۴- حالقا کیمی دۆزله ن و اورتاسی دلیک هر شئی {تا؛ بو سۆز بیلک و اوزوک سۆزلرینن قیساتیلماسیدیر}. بیله زیکی [ص] بیله زیگی اُولان. بیله سر [آ] لئکران، دا کند آدی ۲۴۰. بیله سوْوار / بیله ساوار [آ] بوکلمه تورک ائلی ساییر/ساوار آدیندان آلیناراق دۆزلمیشدیر، بیله سۆزو بئل سۆزیه ایلگیلی اُولاراق داغ بئلی و اتگی دئمکدیر و بیر یئر اشارة ائدیر و بیله ساوار ساوارلار قوْمونون یئری ساییلیر. بیله سوْوار [آ] جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر. بیله سوْوار [آ] گئرمی و ماکی دا کند آدی بیله سوْوار / بیله ساوار biləsavar [آ] بو شهر اردیبل ین ۱۳۰

ييله سوار (مرکزی-اينجىلى / انجىرلو) بۆلگه سىنين كندلرى
 [آ] بهرام؛ حاجى بايراش؛ آخ بۆرۈن؛ آغامىلى؛
 ھىدىلى؛ بدير؛ چاي؛ حاجى بالاڭلو* ۱۷۰؛ نر؛ جاھان
 خانىملو؛ نوروز آباد؛ اوچ دره؛ گۆللو بولاق/آ-ى؛ داۋد؛
 خاكريز* ۵، اينجىلى / انجىرلو؛ قىز قالاسى؛ پاشا؛

مچىدلى؛ غريب حاجى؛ سۆمۈكلۈ/آ-ى* ۷؛ پارا قىشلاق
 * ۵۵؛ اوجاق* ۵۲؛ آليشان/عاليشان؛

ييله سوار (مرکزی-گۆگ تپه) بۆلگه سىنين كندلرى [آ] (قىشلاغى
 =) ييله سوار* ۱۱۴؛ ارکك قويون، زرگر* ۳۱۰؛ بابك؛
 قوشداش؛ دميرچىلى* ۸۰؛ گۆگ تپه* ۲۹۰؛ قاراقاسملو
 * ۱۶۰؛ پولادلى قويۇ* ۶۷؛ گۆن پاپاق/ى* ۱۶۰؛ اوچ
 دره؛ اۋدولو* ۴۰؛ مرادلو؛ بگ باغلو؛ چاي؛

ييله سىنجه [ظ] يانينجا، اۋز ايله برابر، آراسينجا.

ييله شيك [آ، ص] ۱-قايناشيق، بسىط اولمايان (فا:مركب).
 composite ۲-ايكى ويا چوخ ائلمنتلر تركيبندن الە
 گلەرك و او ائلمنتلر لدن فرقلی كيمياسال و فيزيكسل
 اۋزل ليك لرە ماليك اولان يئنى مادە.

ييله شيك آد [آ، ديبل] ئنچە سۆزجو كدن دوزە لن آد (فا:اسم
 مركب).

ييله شيك سايى [آ] مركب سايى: (فا:عدد مركب).

a compound number

ييله شيك فايز [آ] باخ: ييله شيك يارار.

ييله شيك كسير [آ] كسر اۋستو كسر آلتينا نسبت ائشيت و يا
 بۇيوك اولان كسير.

ييله شيك گيللر [باخ] تۇپلاشيق گيللر.

ييله شيك يارار [آ] بللى سۆرە لر باشيندا اصلى پارا و پولا
 گتيردىغى يارارلار قاتيشراق بۆتون آنامال (فا:سود مركب).
ييله شيم [آ] قايناشيم، نچە اۋپە تركيبندن و بيلشمە سيندن
 دۆزە لن يئنى اۋپە (فا:تركيب).

ييله قان / بيله قان [آ] يئر آدى {بگ+لا+قان، ييله+قان}.

ييله گى داشى [آ] كسيجى آلتلرى ييله مە گە يارايان داش.

ييله مك [ل] كسيجى آلتلرى بىلاو داشى ايله ايتىتمك،
 يىلتمك، كسگين لشديرمك. ۲- [مچ] گۆجلنديرمك،

كيلومتر قوزۇ ايندە يئر آليدير. ش ۱۳۸۵، شەرىن
 جمعیتي ۱۴۱۸۰ نفرایدى. مُستوفى كتایندا بورادان بئيله آد
 آپاریر "بۇرانی پيله ساوار آدلى آل بۇیه اۇمراسيندان
 دۆزلديپ" البته بو سۆز منطق دن اوزاقدیر، باخ:
 بیل +ه+ساوار/سابار: سابارلار عاید یئر{.

ييله سوۋار بۆلگه سىنين داغلرى [آ] سارى قويۇ (۵۰ ك گ ب ۷۴۵
)، خوروزلو (۵۰ ك گ ب ۱۰۹۶)، اورتاداغ (۳۵ ك گ ب ۵۱۸)،

ييله سوار (قىشلاق دشت-جنوبى قىشلاق) بۆلگه سىنين كندلرى
 [آ] (قىشلاغى =) قاراسقىل/آ-ى؛ سدى كندى* ۲۲۰؛ چاناق
 تازاكند؛ خان اوغلان؛ شور قويۇ؛ سارى بولاق* ۱۶؛ نظر
 على بولاغى* ۶۰؛ اوچ بولاق* ۲۲؛ يان بولاق؛ آغجا؛
 قوتور بولاق؛ سهراب آباد؛ حاج آغا كندى؛ حاجى مير نظام؛
 حاجام اوغلان؛ حاجى آغامىلى كندى؛ حاجى قُدرت كندى؛
 حاجى آغا كندى؛ شالى كندى / شاربئر؛ آزاد آباد؛ مرادعلى
 كندى؛ حسن خان دره سى؛ كرم كندى؛ حاجى اسماعيل
 ايمان خان؛ دميرچىلى؛ بالاخان كندى* ۱۰۸؛ پارا قىشلاق/
 آ-ى؛ اورتاداغ؛ سلطان؛ بالاخان كندى؛ شورگؤل* ۶؛
 تۇمار* ۱۰۰؛ تۇمار كندى* ۴۲؛ ايبدە لى* ۱۳۰؛ لىملو limlu

* ۷؛ سۆمۈكلۈ/آ-ى؛ ايلخىچى؛ ايشيق چىخماز؛ گۆورچينلى
 ؛ قاراگكىل؛ آينالى؛ زال قولۇ؛ داشبولاق* ۶۰؛ آجى
 ائشمە؛ چاتماغلام / چاخماقلى؛ قُباد كندى؛ ميروردى
 كندى؛ سيدلر* ۱۲۰؛ حاجى سيباب كندى؛ دميرچى خاراباسى
 * ۳۵۰؛ آدى شيرين؛ زينال؛ يئل آتان؛ سارى قويۇ؛
 چينار/آ-ى؛ غضنفر؛ حاجى نورش كندى؛ بهمن كندى؛
 حسين حاجيلو؛ تكة كندى؛ ميللى كندى؛

ييله سوار (قىشلاق دشت-شرقى قىشلاق) بۆلگه سىنين كندلرى [آ]
 (قىشلاغى =) قورۇگؤل؛ عليخان كندى؛ روح كندى؛ خان
 بابا كندى* ۲۰؛ حاجى باباخان؛ چالما كندى / چالما
 خورخور* ۲۰؛ جعفر آباد/شاه آباد؛ ماياكندى؛ پتلقان،
 خورخور/آ-ى؛ حاجى هاوار كندى؛ ولى مميلو؛ خليفه لو
 كندى / كيچيكة-بۇيوكة؛ اوچدره-شاه خانيم؛ قوشاقشلاق؛
 آغداش؛ خان گلدی؛ پادار حاجى؛ اوچ قويۇ؛ نريمان
 كندى؛ عزيز آباد؛ قارادره؛ قىشلاقلىق اۋلن،

بیلیشیم *bilişim* [آ] تکنیک، انکونومیک و توپلومسال آلانلارداکی خبرلشمهده ایشلەنن و اۆزل لیکلە الکترونیک آلت لر آراجی لیغی نا اۆنم وئرن بیلیم، انفورماتیک، سیپرننتیک (فا: انفورماتیک، سیپرننتیک).

بیلیشیم سیستمی [آ] تکنیک، انکونومیک و توپلومسال آلانلارداکی ایله تیشیم سیستمی.

بیلیشیم تنگنۆلۆزۈسی [آ] بیلشیم ده استفاده اولونان بوتون آراج و گرک لرین دۆزلتدیگی سیستم.

بیلیشیم چی [آ] بیلشیم آلانیندا اۆزمان کیشی.

بیلیط [آ] بیر شنلیک ویا قوناقلیقا و ییغینا اشتراک اتمه و قاتیلایلمه بلگه سی، قاتیلیم بلگه سی (فا: بلیط). *ticket* {فر، بوکلمه ایله تورکجه بلگه/بلگو/بللی کیمین سۆزلرین آراسیندا هجا و مفهوم بنزیرلیگی دوشوندوروجودور}.

بیلیط کۆتۆکۆ [آ] بلیط لرین ترکینده قالان بۆلومو (فا: ته بلیط). *ticket-stub*

بى لىک [ص] باخ: بگلیک.

بیلیک *bilik* [آ] اوخوما وایشلەمه سونوجو الدە اندیلن بیلگی، بیلیم دالی، قاورایش (فا: علم). *knowledge* ۲- [خ] قپچاق خانلیغی دۆنمی بگ و کوموتان آدی.^۷ {ت: اؤس؛ سن: بیلیم؛ دده}

بیلیک سیز [ص] بیلگی اولمایان، بیلیم سیز (فا: بی اطلاع).

بیلیک سیز لىک [آ] بیلیم سیز لىک، علم سیز لىک (فا: بی علمی).

بیلیک لنمک [ل] بیلک الدە اتمک (فا: مطلع شدن). *to obtain knowledge*

بیلیک لی [ص] بیلک صاحبی اولان، اؤسلو، معلومات لی (فا: با علم). *knowledgeable, learned, scholarly*

بیلیک لىک [آ، سن] بیلک لی اولما، عالیم لىک (فا: دانشمندی).

بیلیک لىک [آ] انسیکلوپئیدا، دائره المعارف *encyclopedia* **بیلیگ / بیلگ** [آ] ۱- بیلگی؛ ۲- با یارس خان دۆنمی بیر بگ.^۷

بیلیگ بۆری [خ] گۆی تورکلر دۆنمی بگ و کوموتان آدی.^۷ **بیلیگ بارس** [خ] خوارزم خانلاریندان.^۷

بیلیگ کۆنۆل [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ.^۷

بیلیم *bilim* [آ] بیر موضوع دا بیلگی لر توپلامی، علم

اشگی سینی آرتیرماق {باخ: بیچمک}.

بیلەوار *biləvar* [آ] خوی دا کندادی ۱- داغ دۆشوندە واریلان یئر. ۲- آوارلارین یوردو، ۳- ییلاوار: کسبچی و دۆیوشن ار}.

بیلە یین / بیلە جن [ص] هرشئی بیلن، هر شنیدن آتلايان.

بیلە ییجی [آ] کسبچی آلتلری بیلە یین .

بیلە ییجی لىک [آ] کسبچی آلتلری بیلە مه ایشی .

بیلی *bili* [آ، تا] ۱- بیلگی؛ ۲- گۆن الچک^{۱۳۵}.

بیلی بیلنلر [ص، تا] بیلگیلی لر، عالیملر.

بیلی سی شاشماق [س، تا] بیلدیگینی شاشیرماق، اؤنوتماق.

بیلی یوردو [آ] یونیورسیتە (فا: دانشگاه) *university*

بیلیارە [آ، فر] بیر اۆزل میز اۆستوندە بالاجا شارلارلا اۆیناتیلان بیر اویون آدی (فا: ~).

بى لىاق [ص] لىاقت سیز (فا: ~).

بیلیجان / بیلیگان [آ] عثمانلی بیر لیگینده بیر تورک بۆی^{۲۰۹}.

بیلیجی [آ] بیلن (فا: دانا). *scholar*

بیلیجی لىک [آ] بیلجی آدامین وضعیتی (فا: خبرگی *expertise*

بیلیر *bilir* [ص] ۱- آنلار، بیلگین، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

۲- بعضی آدلارلا بیر ایشین بیلمه سینی گۆسته ریر، اؤرنک: ایش بیلیر، ذیر بیلیر (فا: آگاه).

بیلیر کیشی [آ] بیلن کیشی، اۆزمان (فا: آدم وارد).

بیلیر بیلمز [ظ] بیلیم دیگینی گۆز اؤنونه آلمادان.

بیلیر کیشی لىک [آ] بیلیر کیشی اولما حالی.

بیلی سیز [ظ] اوخوما یازما بیلمه یین، جاهل (فا: جاهل).

بیلیش [آ، ت] ۱- بیلیمه بیچیمی و طرزی، بیلیمک ایشی، بیلک، اؤیرنمه طرزی، وقوف. ۲- بیلدیک، تانیدیق، دوست.

بیلیش چیخماق [س] اؤنجه دن تانیش اولماق، تانیماق.

بیلیشک [آ] بیلگیلندیرمه (فا: اطلاع رسانی).

بیلیشدیرمک *bilişdirmək* [س] تانیشدیرماق.

بیلیشلیک *bilişlik* [آ، تا] تانیشلیق.

بیلیشمک *bilişmək* [س] قارشى لیقلى بیریرینی تانیماق و بیریریلە تانیشماق، بیلگی لنمک (فا: اطلاع رسانی کردن).

بیلیشمە *bilişmə* [آ] بیریریرینی تانیما و بیریریریلە تانیشما، بیریریرینە اطلاعات وئرمە (فا: اطلاع رسانی).

(فا: دانش). knowledge

بیلیم یوردو [آ] باخ: بیلیم یوردو.

بیلیم آدامی [آ] بیلگین، بیلیمسل چالیşمالاردا اولان (فا: عالم

بیلیم انوی [آ] کالج (فا: دانشکده). faculty

بیلیم بلگه [آ] دانشنامه (فا: دانشنامه). diploma

بیلیمجی [آ] علم دالیسیجا گندن، بیلیم یانلی سی (فا: عالم).

بیلیمجی لیک [آ] علم دالیسیجا گتمه، بیلگین لیک (فا: عالمی).

بیلیم دیشی [ص] بیلیمه قارشى، بیلیمه اویماز.

بیلیمسل [ص] بیلیم له ایلگی لی، بیلیمه دایانان (فا: علمی).

بیلیمسل توپلانتی [آ] بیلیمسل بیر موضوع اوچون اوزمان لاردان دوزه لن توپلانتی.

بیلیمسل دنئی چیلیک (بیلیمسل تجربّه چیلیک) [آ] هر بیلگی نی تجربّه په دایانندیغینی ساوؤنان بیر فلسفی گؤروش.

بیلیمسل دوشونجه [آ] بیلیمه دایانان بیر دوشونجه و دوشونوش، آراشدیریجی و باغیمسیز دوشونجه.

بیلیمسل لشدیرمک [ل] بیلیم'ین متودلارینا مناسب اتمک، علمی شکله سالماق.

بیلیمسل لیک [ص] بیلیمسل اولما وضعیتى.

بیلیمسیز [ص] بیلیم له ایلگی سی اولمايان، جاهیل (فا: جاهل). ignorant

بیلیم سیز لیک [آ] جاهیل لیک (فا: بیدانئى). ignorance

بیلیم قورامی [آ] مختلف بیلیم لر له ایلگی لی مسایلی آراشدیریان بیر فلسفه دالی.

بیلیم قورقو [آ] بیلیمسل تکنیک لر له دؤش و رؤیا گؤچوندن یارارلاناراق دؤزه لن فیلم، رؤمان و بنزر شئیلر.

بیلیم قورقوسال [آ] بیولوژی و الکتریک له ایلگیلی، بیونیک.

بیلیم لر [آ] علم لر (فا: علوم). sciences

بیلیم لیک [آ] بیلیمه عاید (فا: مربوط به علم).

بیلیمتی [آ] تاپیمتی، بؤلونتو (فا: یافته). finding

بیلیم bilinc [آ] آلقى و بیلگی لرین آیدینلانما یثرى، شعور، انسانین اؤزونو و چؤره سینی تانیمایته نگی، قاناجاقلیق

(فا: شعور). Intelligence

بیلیمج آخیشی [آ] دوشونجه لرین دالدا بیر بیرینی ایز له مه سی

بیلیمج آلتی [آ] ۱- (روح بیلیمی) شعور آلتی (فا: تحت شعور).

۲- بیلیمج دن اؤزاق اولاق آلقى لار (فا: خارج از شعور).

بیلیمج ایتیرمی [آ] حافظه ایتیریمی، اوئوتقانلیق.

بیلیمج دیشی [آ] بیلیمج له ایلگی لی اولمايان شئیلر (فا: خارج از شعور).

بیلیمج سیز [ص] شعورسوز (فا: بدون شعور).

بیلیمج سیزجه [ظ] بیلیمج اولمادان.

بیلیمج سیز لیک [آ] بیلیمج سیز اولما، شعورسوز لوق.

بیلیمج لندیرمک [ل] بیلیمج لی اتمک (فا: ذى شعور نمودن).

بیلیمج لنمک [س] بیلیمج لی اولماق (فا: ذى شعور شدن).

بیلیمج لی لیک [آ] بیلیمج لی اولما وضعیتى، شعورلو لوق (فا: ذى شعورى).

بیلیمج لی [ص] شعورلو (فا: ذى شعور).

بیلیمجه وارماق [س] آنلاماق، قاورماق.

بیلیمجینی ایتیرمک [ل] شعورونو الدن وئرمک.

بیلیمدیرمک [ل] بیلیمه سینی ساغلاماق (فا: مشخص گردانیدن).

بیلیمدیک [آ، مت] بیلیم.

بیلیممز [ص] ۱- آنلامی گیزی و آنلاماسی گؤچ اولان،

بیلیممه ین، بلسیز، آنلاشیلماز. unknown

بیلیممز لیک [آ] بیلیممز اولما وضعیتى (فا: نا مشخصی).

uncertainty

بیلیممک [بل، ت، سن] ۱- آنلاشیلماق. ۲- [س] بللی اولماق،

آچیغا چیخماق (فا: مشخص شدن). to become known

بیلیممه دیک [مت] بیلیممه ین.

بیلیممه ین [مت] بلسیز، مجهول "جبرده بیلیممه ین لر x,y,z حرفلریله گؤسته ریلیر".

بیلیم [مت] بللی، بیلیمدیک، معلوم (فا: معلوم).

بیلیممز [آ، فلسفه] اصلی آنلاشیلمايان بیر شئى، انسان عقل ایله بیلیممه ین شئى.

بیلیممزچی [آ، فلسفه] بیلگی نین باغیتى لی اولدوغونا اینانان کیمسه، تانری و ائوره نین هاردان گلدیگینی بیلیممز اولدوغونو ساوؤنان، لاندیری، آقنوستیک (فا: آگنوستیک).

بیلیممزچیلیک [آ] انسان ذهنینی دوزگون حرکت ائده بیلمه

ش ۱۳۲۰ ده نفوسو ۱۵۰۰۰ نفر تورک قئید اولوبدور و ش ۱۳۸۵ ده شهرستان و شهر جمعیتی ۱۲۷,۰۰۰ و ۷۷,۰۰۰ نفرایدی. معناجا بین‌اؤ دئمکدیر، تاریخ یئر لریندن مئهرآباد مچیدی، و مئهرآباد حامامی نا اشاره اتمک اولار.

بیناب بۆلگه‌سینین داغلاری (بناجوی) [آ] بۆزداغ (ک ۶ گ- ۱۳۲۹)، ساری‌داغ (ک ۶ گ- ۱۳۱۰)، قارقوشون (ک ۷ گ- ۱۶۰۰)، اوچ‌قارداش (ک ۹ گ- ۱۵۰۰)، قیزیل‌داغی (ک ۱۵ گ- ۱۹۰۰)، جینگله (ک ۱۶ گ- ۱۷۰۰)، قوژو (ک ۱۸ گ- ۲۰۵۹) / قالا چای داغین ق)، قاراوول (ک ۲۰ گ- ۲۰۰۰) / قالاچای داغین ق- ب)، قوچیر (ک ۲۵ گ- ۱۷۵۰)،

بیناب بۆلگه‌سینین داغلاری (کاودل) [آ] ایل‌داغ/اییل‌داغ (ک ۳۳ گ- ۱۶۰۰) / لئیلان چایی داغین د)، لئیلی‌داغی (ک ۱۷ گ- ۲۰۶۸)، قوتور/ بؤیوک- (ک ۲۸ گ- ۱۶۰۲)، سنگرداغی (ک ۲۸ گ- ۱۶۱۲)، قاباق‌داغ [آ] (ک ۲۸ گ- ۱۹۳۶)، محمود داغی (ک ۲۹ گ- ۱۵۸۹)، بؤیوک داغ (ک ۳۳ گ- ۱۷۵۰)، آلمالوداغ (ک ۳۷ گ- ۱۷۶۳) / سراجو چایی/ سیریس چایی داغین قوزئی‌ایندهدیر)، حق داغی (ک ۳۷ گ- ۱۸۰۲)، قاراداغ (ک ۱۱ گ- ۱۴۵۸)، دیزه‌داغی (ک ۱۹ گ- ۱۷۴۲) / مردق چای داغین ۲ ک-ب)،

بیناب بۆلگه‌سینین داغلاری (لئیلان) [آ] بوداخان داغ (ک ۳۱ گ- ۱۴۲۳)، کت داغی (ک ۳۹ گ- ۱۴۷۲) / لئیلان چای داغین د)، دلمه داغ (ک ۴۰ گ- ۱۴۰۰) / لئیلان چای داغین دوغوسوندا دیر)، گوژه (ک ۴۰ گ- ۱۸۵۹)، قوژلو داغی (ک ۴۱ گ- ۱۸۸۷)، چال چاخیر (ک ۴۳ گ- ۱۹۰۸)،

بیناب (مرکزی-شرقی بیناجانوی/بناجوی) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] چیلای/ چلقای (*۵۷۰)، چیلای قیشلاغی (*۳۹۱)، تازاکند چیلای (*۵۰۰)، دیزه پروانه (*۵۰۰)، خوجامیر (قو:خوشه مهر) (*۲۱۵۰)، یشنگی کند/ یشنگی-خوجامیر (*۶۰۰) (قو:یشنگی خوشه مهر)، تازاکند/ تازاکند خوجامیر (قو: تازه کندخوشه مهر)،

بیناب (مرکزی-شمالی بناجوی) بۆلگه‌سینین کندلری [آ] اؤزاوروش/ ایزاوروش (*۱۳۰۰*۱۹۰۰)، بؤی اوروش/ بؤیوک اوروش، بال اوروش/ بالا اوروش (قو: زاوشت/

دیگینی و گرچک داورانا بیلهمه دیگینی ایلری سورن نظریه، تانری و ائوره‌نین هاردان گلدیگینی بیلینه‌مز اولدوغونو ساوونان بیر اؤیره تی، لاندیری، آقنوستیسیم (فا: آقنوستیسیم). agnosticism

بیلیون [آ،فر] مین میلیارد، دؤردۆز مین (باخ: مین) (فا:~). billion

بیلیه [آ،ایتالیانجا] شار،بالاجا یوولاق هر شی (فا:تيله).

بیمارستان [آ،فا] خسته‌خانه، ساییر خان (فا:~). hospital

بیمیز [ص] اوجو چوخ بیز، اوجو نازیک (فا:خیلی نوک‌تیز) **بی‌مرحمت** [ص] مرحمت‌سیز (فا:~).

بی‌مزه [ص] دادسیز (فا:~).

بی‌مصرف [ص] ۱- یترسیز، بیهوده، بوش یتره. ۲- کارا گلمز، یاراماز (فا:~).

بی‌مضمون [ص] آنلام‌سیز، کؤبود (فا:~).

بی‌معرفت [ص] معرفت‌سیز (فا:~).

بی‌معنا [ص،ظ] معناسیز، آنلام‌سیز (فا:~).

بی‌مقام [ص] یترسیز، مقام‌سیز، مقامی اولمایان (فا:~).

بی‌مکان [ص] مکان‌سیز، یترسیز، یورسوز (فا:~).

بی‌مروت [ص] مروت‌سیز، انصاف‌سیز (فا:~).

بی‌مؤرد [ص،فا] امک‌سیز، اجرت‌سیز (فا:~).

بیمه [آ] سیکورتا (فا:~). insurance

بی‌مهر و وفا [ص] سئوگی‌سیز، محبتی اولمایان (فا:~).

بی‌میثل [ص] تایی‌سیز (فا:~).

بی‌مینت [ص] مینت‌سیز (فا:~).

بین [باخ] مین.

بین bin [آ] ساوه ده داغ آدی.

بین ... [آ] بین سؤزیله دؤزه‌لن بیر نچه انسان آدلاری:

بینای، بینگ، بینولاق، بینگون، بینلپ، بینای، بیتای.

بینا [آ،ع] یایی، تیکیتی، چاتی (فا:~).

بیناب binab [آ] زنجان(زنجان) و مرند(میشو) ده یتر آدی.

بیناب binav [آ] بو شهر تبریزین ۱۱۴ کیلومتر لیگینده یتر

آلبیدیر و مراغا شهریندن ۱۹ کیلومتر فاصله‌سی واردیر.

دنیز سولاری سویه سیندن ۱۲۷۵ متر یوکسک لیکده و

روشت؛ دوش (۸۰*) (قۇ:دوش)؛ آلقۇ (۱۱۰۰*)؛ شورگۇل (۳۶۰*)؛ قتيين باسان/قايين باسان (۱۱۳۰*) (قۇ: قيماس خان)؛ قارازكى (۱۰۰*)؛ تۇتاخانا (قۇ:توته خانه)؛ سۆز؛ ديزه ناولى (۳۲۰*) (قۇ:ديز ج ناولو)؛ آغاجرى (۲ك) (۲۰۰*)؛ اكبر آباد (۲ك*۸۰) (آغاجرى و اكبر آباد ايندى ييناب شهرى ايچينده يئر آليلار)؛	بى نظير [ص] تاي سيز (فا:~). بينكدار / بونكدار [آ، آسكى] تۇپدان ساتيجى، تۇپدان مال ساتان، تۇپدانچى (فا:بنكدار). بين كند [آ] كاشغرلى دۇورو توركوستاندا بير شهر آدى ^{۱۲} . بينگۇل [آ، آ، چوخ گۇللو يئر] آنا دولودا بير بۇلگه آدى. يئىنمز [ص] بير شىئى يىنمه يىن آدام (فا:مشكل پسند). يئىنمزليگ [آ] يئىنمه مه، ايىي وياخجى بيلمه مه، خوشلانما، قبول ائتمه مه (فا:مشكل پسندى). يئىنمگ bəyənək [س] بير شىئى قبول ائتمك، خوشلانماق، اورگينه ياتماق، دوزگون و ياخشى گۇرمك، سئچمك (فا:پسنديدن). a admire {باخ: باينماق} يئىنمه [آ] تحسين (فا:تحسين). admiration يئىنمه مگ [ل] خوشلانماق، شك دۇيماق (فا:نپسنديدن). يئىنميش [آ] خوشۇنا گتتميش ^۷ . يئىنوا [ص، فا] يازيق (فا:بدبخت). يئىنوا [آ، يا] (۱۳۱۰-۱۲۳۷) ميرزا محمدعلى يئىنوا باكى لى شاعر و فضولى مكتبى نين يئتيرمه لر يندندير ^{۱۱۷} . بى نقصان [ص] عيب سيز، نقصان سيز، اسكيك سيز (فا:~). يئىنە binə [آ، بى] باخ: بازى (فا:چغندر). beet {۱-چوخلوق يىلديرن بير سۆز. ۲-فارسجا بۇن+ه} يئىنە [آ] باكى، دا كند آدى ^{۲۴۰} . بى نهايت [ص] سونسۆز، سينير سيز، اولدوقچا چوخ (فا:~). يئىنە قدى [آ] آيشرون، دا گۇل آدى ^{۲۴۰} . يئىنە كاغى [آ] اهرده كند آدى {بۇ كلمه مين ائو سۆزونون آيرى دئيشيدير ومعناجا چوخ ائولى دئمكدير}. يئىنە كۇهول [آ] بۇستان آوا دا كند آدى {بۇ كلمه مين ائو سۆزونون ايرى دئيشيدير ومعناجا چوخ ائولى دئمكدير}. يئىنە گدى [آ] باخ: باكى. يىن گۆز چيچكى [آ، بى] بير چيچك آدى. يئىنە دى [آ] اهر ده كند آدى {يئىنە+ديك}. بى نياز [ص، فا، شع] احتياج سيز، محتاج اولمادان، وارلى (فا:~). يئىنيت [آ] يئىنيله جك شى، سويلو آت، باخ: مينيت ^۷ . يئىنيس binis [آ] شېستر ده كند آدى {يئىن+يز: معناجا

Bb ب	ارک سۆزلۈک	۶۵۵	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Bb ب
	یوسفەر [آ،فر] دیریم یوۋاری، یئر اۆزۈندە دیریم و یاشام یایلدیغی بۇ لوم (فا:یوسفەر).		چۆخ، بۇ یوک، مینلرجه، بۇ لوق یئر (اۆرنک اوغوز، دنیز). بی نشان [ص] نشان سیز، علامت سیز (فا:~).	
	یوشیمی [فر] جانلی مولکوللارین آیریتی لارین اینجه لین بیلیم (فا:~).		بی نظام [ص] دۆزۈم سۆز، دۆزۈن سیز (فا:~).	
	بی وفا [ص] وفاسیز (فا:~).		یینۆره binövrə [آ] خیم، اساس (فا:شا لوده) foundation }	
	یوسفیزیک [آ،فر] جانلی اۇرقانیزم لردە فیزیکی قۇراللارین اویقونلۇغونو آراشدیران بیلیم (فا:~).		جناب‌های‌نین نظرینه گۆره مینمک/یینمک سۆزونون کۆکو ”یین“ کلمه سی ”اساس، اوتوروم یئر“ معناسیندا اولراق فارسجا بۇن سۆزونونده ایلک شکلیدیر ^۴ .	
	یوقاز [آ،فر] گۆبره قازی (فا:~).		یینۆره سیز [ص] یینۆره‌سی اولمایان، خیم سیز، اساس سیز (فابی بنیاد). unfounded	
	یوقرافی [آ،فر] گنجه نک، بیرینین باشینا گلن لر یازما، یاشام اۆیکوسو (فا:~).		یینۆره لی [ص] یینۆره‌سی اولان (فا:اساسی) fundamental	
	یوکاتالیزور [آ،فر] جانلی توخولاردا حرکت اویاندران ماده.		یینه bine [آ] آستانا دا، کیوی ده (خا لخال)، اردییل ده (ه)~ خور، خیو دا (بوئه لر) کند آدی {یین+ه: بوللوق یئر}.	
	یوکۆتله [آ،فر+ع] بیلر لی زامان ایچینده بللی کۆتله حالینا گلن جانلی اۇرقانیزمالارین توپلام کۆتله سی.		یینه سی تپه سی benesi tepesi [آ] آستارا دا داغ آدی.	
	یوکیما [باخ] یوشیمی.		یینه دیک [آ] کلئیر ده کند آدی {چۆخلو دیک یئر لی}.	
	یولوزی [آ،فر] یتگی و دیرگی لرین دۇغما، گلشیمه و بۇیومه کیمی اتقاق لارینی اینجه له یین بیلیم، دیریم بیلیم (فا:~).		یینه لر [آ] شاهسون انلی بویاریندان ^{۳،۱۰۸} .	
	یولوزیک [فر، ص] دیریم ییلمسل (فا:~).		یینه لی [آ] قاراداغ قارچورلو طایفاسینا باغلی اوبآدی ^{۳،۱۰۸} .	
	یولوق [فر] دیریم ییلمجی (فا:یولوک).		یینه مار [آ] اردییل ده کند آدی {باخ: یینه ماران}.	
	یومشورولوزی [آ،یو] هاوادیریم بیلیمی، هاوا ایله دیرگی-لرین ایلیشگی سینی اینجه له یین بیلیم (فا:یومشورولوزی).		یینه ماران binmaran [آ] کیوی ده چای و کند آدی {یین (ه) + مارا+ان: چۆخلو اوتلاغلی یئر}.	
	یومشدیکال [فر، ص] هم یولوزی وهم طیب له ایلگی لی.		یویو biyo [اک، یو] یاشام آنلامیندا بیر اؤن اک (فا:پسوندی).	
	یومشکانیک [ص،فر] یولوزی و طب موضوع لارینی مکانیک یۆنتم لرله آراشدیریب اینجه له یین بیلیم دالی.		یویاخت [ظ] واخت سیز.	
	یومیکروسکوپ [فر، ص] اۆزۈنه خاص ایشیق لارلا ایشله یین ایکی گۆز مرجک لی میکروسکوپ.		یویاریت [باخ] یواریت.	
	یونیک [فر، ص] دیریم ایشین بیلیمی، یولوزی و الکترونیک له ایلگی لی بیلیم (فا:~).		یویالکترونیک [آ،فر] دیری مولکوللاردا الکترونیک انرژی سینی اینجه لین بیلیم (فا:~).	
	یویه [ص،فا،شع] دؤل، دؤل قادین، اریندن بوشانمیش ویا اری اؤلوموش (فا:~).		یویالکتریک [آ،فر] جانلی وارلیق لارین اۆرتدیگی الکتریک.	
	بی وهم [ص] قورخوسوز، قورخما یان (فا:~).		یویانرژی [آ،فر] مولکوللاردان عمله گلن انرژی (فا:~).	
	ییه نک [آ] قبول accepting		یویبسی [آ،فر] میکروسکوپ اۆچون جانلی لاردان بیرتوخو پارچاسی آلما، توخو آلما (فا:~).	
	ییه نیرلیک [آ] بینمه وضعیتی، بیه نیلیر اولما وضعیتی.		یویویت [آ،فر] بیر نوع قارا رنگلی میکا.	
	ییه نیش beyənış [آ] بینمه، قبول ایشمه، سچمه (فا:پذیرفتار).		یویوغرافیا [آ،یو] دیرگی و یتگی جغرافیاسینی اینجه لین بیلیم دالی (فا:~).	
			یویورزن biverzen [آ] پل لوشان رودبار-رشت ^{۱۲} - قوزئینده کند آدی (* ۲۵۰/تو).	

رازقان، ياستىكىند، ماهنشان و خوى دا كند آدى.

بيسانليجا/بيانليجا [آ] مراغا دا كند آدى. باخ: بيان

بييرتمك [ايتد] باخ: بۇيورتىمك.

بييرتى [باخ] بۇيورتو.

بييرمك [س] باخ: بۇيورمك.

بييريشمك [باخ] بۇيوروشمك.

بييز [آ] انسان آدى، باخ: بگ + ايز.^۷

بييك bayik [آ، تا] كۆينگين قۇلتوغونا تىكىلن اوچ بۇجاقلى

پارچا.

بييم bayim [باخ] بگيم.

بييم چۆره گى [آ] يۇمورتا ياغ سوت قارشىدىريلمىش بوغدا

اۋونندان پيشيريلن قوغال (فا: نوعى غذا).

بييمجى [آ] خُرمَت اوچون قونشو ويا باشقا قادىنلار وئريلن

آد (فا: عنوانى براى صدا كردن زن همسايه و آشنا).

بييوم biyum [خ] آللى آچىق؛ قيرقىزلارين، توقاي، بوقو و

قاتىق اويماقلارينين اۇلۇبالارلاريندان.^۷

بييره [آ] گئرمى ده كند آدى.

accepting

ييه نيش لىمز [ص] قبول گۇرولمز (فا: ناپذيرفته)

unacceptable

ييه نيش لىملى [ص] قبول گۇرولمه لى (فا: پذيرفتنى).

acceprable

ييه نيش يازما [آ] دىلكجه يازما (فا: پذيره نويسى).

subscription

ييه نيشچى [آ] قبول اولان (فا: پذيرنده). accepted

ييه نيشله مك [ل] قبول گۇرمك (فا: پذيرفتن). to accept

ييه نيشلى [ص] تحسين آميز (فا: تحسين آميز). admirable

ييه نيش ليك [آ] قبول لوق (فا: پذيرانه). admission fee

ييه نيلمز [ص] قبول اولونماز (فا: ناپسند). abominable

ييه نيلمك [بل] خوشا گليب قبول انديلمك، اوستون توتولماق.

ييه نيلمىش [ص] مرغوب (فا: مرغوب). of good quality

ييه نيلير [ص] يىله نيلن (فا: مطلوب). desired

ييه نى/ييه نيم [آ] خوشا گئدن، ييه نيلن، ييتتى.^۷

يى هنر [ص] فا، هنر سيز، باشارى سيز.

ييه نى سيز ليك [آ] ييتتى سيز ليك، ييه نيم سيز ليك، ذوقسوز لوق.

ييهوده [ص] فا، بوشونا، يارارسيز، بوش بوشونا، ياوا (فا: ~).

ييهوش [ص] فا، بايقين، بايلمىش، اۋزوندن گتتمىش (فا: ~).

يياپراق [آ] ياپراق لارى حالقا دۆزولوشلو و داها چوخ

آكواريوملاردا بئجه ريلن سۇ ييتكىسى.

يياچ biyac [آ] همدان-اسدآباد دا كند آدى {بگ+آچ: بگ

آچان و فتح ائدن يئر}.

بيان [خ] بايان، بۇيان، وارلىقلى؛ اسكى تانرى صفت لر يندن.^۷

{باخ: بگ، بايان}.

بيان/بيان [آ، بى، سن، شيرين بيان،] بيان كۇكو (فا: شيرين

بيان). glycyrrhiza

بيان/بيان [آ] ساين قالا دا داغ آدى.

بيان چۇلو biyançölü [آ] ماكى دا كند آدى.

بيان قۇلو/بيان قۇلى [خ] چاغاتاى خانلار يندن.^۷

بيانلو/بيانلى biyanlu [آ] ۱-ساوه همدان شاهستون ائلينه

باغلى بيرتورك بويو.^{۹۸} ۲-قزوين، زنجان دا داغ آدى. ساوه-

پ پ Pp

پ [حرف] تورک عرب الفباسی نین اۆچونجو و تورک لاتین الفباسی نین ییرمی ایکینجی حرفی، بو حرف سس سیز اولراق کویلو وتیتره شیم سیز حرف ساییلیر (فا: بیست و دومین حرف ترکی آذربایجانی).

پا [باخ] پاه.

پال [آ] بالاکن، ده داغ آدی ۲۴.

پاپ / پاپا [لا] کاتولیک کیلیسه سینین باشچی سی (فا: ~). papa

پاپاتیایا papatiya [آ، بی، یو] توپلاشیق گیللردن، قیرلاردا بیتن، گۆده سی قیسا و چوخ داللی، یاپراقلاری توپلاشیق پارچالی، چیچک یاپراقلاری آغ و چیچک لرینن گۆبگی ساری، چوخ ایلیک بیر بیتگی، بادینچ، آغ بابا (فا: بابونه، گل مروارید). matricaria chamomilla

پاپاز [آ، یو] کریستیان دین آدمی (فا: چاچار).

پاپاسی [آ] بالا سیکه، آرجا پول (فا: پشین).

پاپاغا [آ] اوردوباد، کند آدی ۲۴.

پاپاغان papağan [آ، دی، ایتا] توتو قوشو؛ دیرمانیجی قوشلاردان، تنک لری مختلف رنگلرده و پارلاق، قویروغو اوزون، انسانلارا آلیشاییلین، سس لری یانسیلایان و ۳۱۵ قدر نوعو اولان بیر قوش (فا: طوطی).

پاپاغان سوولار [آ، دی] ساده دانشماغا آلیشاییلین و دیرماشا- بیلن قوشلارین گنل آدی.

پاپاغین آیری قویماق [ل] خاطر جمع اولماق.

پاپاغین گۆیه آتماق [س] چوخ راضی اولماق، سئوینمک.

پاپاق papaq [آ] ۱- بۆرک. ۲- قالیق، قاپاق. ۳- یاوا آدم، مایماق آدم، بعضاً بوش یونگول شئی اۆچون دئییلیر (فا: نوعی کلاه). papakh {قاپاقا، قاپاق} پاپاق {

پاپاق آلدی قاج [آ] اوشاقلارین پاپاقلارینا دیقلاری بیر اویون آدی پاپاق جیق [آ] بالاجا پاپاق (فا: پاپاق کوچک).

پاپاق جیلیق [آ] پاپاق جی نین ایشی (فا: پاپاق دوزی).

پاپاقچی [آ] پاپاق دوز لدن (فا: پاپاق دوز hatter, hat-maker

پاپاق کیمی قارالماق [س] اوزاقدان قارالتی کیمی گۆرونمک.

پاپاق گۆتور قاج [باخ] پاپاق آلدی قاج.

پاپاق لاما [س] ایری ایری پارچالار حالیندا یاغماق (قار).

پاپاق لانماق [س] یتکه لیب یومشا لاما (پامبوک حاققیندا).

پاپاق لیق [ص] پاپاق دوزلتمک اۆچون یارارلی اولان هر شئی (فا: مناسب برای پاپاق دوزی).

پاپراوند [آ] آغدام، کند آدی ۲۴.

پاپسوققال [آ] سومرلرده ایلانلارین تانری سی، ائو و انسان- لاری کؤتور رۇحلاردان قورویار ۲۱.

پاپلی papli [آ] افشارلاردان بیر بو آدی ۷۹-۲۴۱.

پاپوش / پاپیش [آ، فا، شع] آباق قابی، باشماق (فا: ~).

پاپیروس papirus [آ، بی، یو] ۱- پاپیروس سوولاردان بیر نوع بیتگی، تروییک قامیش بیتگی سی (فا: پاپیروس). cyperus papirus ۲- کاغاذ بوروسو شکلینده اولراق ایچینه توتون دولدورولوب سیقارا کیمی چکلییر.

پاپیروس گیللر [آ، بی] بیرچنک لی بیتگی فامیلی papirus

پاپیون [آ، فر] کپه نک بیچیمینده بیر کراوات (فا: پاپیون).

پات patı [آ، بی] توپلاشیق گیللردن، قاسیم پاتینا بنزر بیر چیچک (فا: گیاهیست).

پات ۲ [ت] ۱- پاتلاماق سسی. ۲- یاستی، باساق، "پات بۇرون: یاستی بۇرون" {سس تق}.

پات ۳ [آ، فر] شطرنج اویونوندا برابر اولما، شاهمات اویونوندا

هتج هتجه قورتارما وضعیت (فا: پات). stalemate

پات پات [آ، بی] ۱- کؤکۆ یومورو شیشگین بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). ۲- [دا] مجازاً موتورسیکلت اۆچون دئییلیر.

پاتقون [آ، فر] تکراری چالقی چالماغا یارایان بیر قورقو.

پاتنت [لا] بیر باشارنی قانیت لاما بلگه سی (فا: پاتنت).

پاتاتس patates [امریکا یئر لیلر دیلیندن] باخ: یئرلما.

پاتاتس سالادی / بامادور سالادی [آ] بامادورو فیندیک بویوک- لوگونده دوغریاراق اونا دوغرنامیش سوغان، نعناع، ریحان، یاغ، لیمون سویو، دؤز و باهارات آرتیراراق حاضرلاندان نوعو.

پاتاولا [آ، فا] «پا+تابه» دولاق، آياغا ساریلان زولاق.

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۵۸	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پاتالایلی [ص] دولّاقلی.	پاتالایش لی [ص] پارتلایان.			
پاندادان (پانداداق) [ظ] ۱- آن سیزین (فا: یکهو) ۲- پاتلادیجی.	پاندادان (پانداداق) [ظ] ۱- آن سیزین (فا: یکهو) ۲- پاتلادیجی.			
پانداناق [آ] بالیق پوفلگی.	پانداناق [آ] بالیق پوفلگی.			
پاتروُل [آ، فر] ۱- قورویو جو عسگر. ۲- سلاح بۆروسو ۳-	پاتروُل [آ، فر] ۱- قورویو جو عسگر. ۲- سلاح بۆروسو ۳-			
بیر ماشین آدی (فا: ~).	بیر ماشین آدی (فا: ~).			
پاترون [آ، فر] باشچی، باشقان، ایش صاحبی (فا: رئیس).	پاترون [آ، فر] باشچی، باشقان، ایش صاحبی (فا: رئیس).			
پاتریک [آ، فر] اورتودوکس و شرقی کیلسه لرینه وئریلن آد.	پاتریک [آ، فر] اورتودوکس و شرقی کیلسه لرینه وئریلن آد.			
پاتلادیрмаق [ائتد] پارتلاتدیرماق (فا: منفجر گردانیدن).	پاتلادیрмаق [ائتد] پارتلاتدیرماق (فا: منفجر گردانیدن).			
پاتلاتماق [ل] ۱- پارتلاتماق، پاتلاماسیناسب اولماق، پارچا- لاتماق. ۲- چاتلاتماق، یاریق یاریق ائتمک (فا: منفجر شدن)	پاتلاتماق [ل] ۱- پارتلاتماق، پاتلاماسیناسب اولماق، پارچا- لاتماق. ۲- چاتلاتماق، یاریق یاریق ائتمک (فا: منفجر شدن)			
پاتلادیجی [ص] پاتلادان، پاتلاماسیناسب اولان (فا: منفجر کننده)	پاتلادیجی [ص] پاتلادان، پاتلاماسیناسب اولان (فا: منفجر کننده)			
پاتلادیلماق [بل] پاتلاتماق ایشی گۆرولمک (فا: منفجر شدن).	پاتلادیلماق [بل] پاتلاتماق ایشی گۆرولمک (فا: منفجر شدن).			
پاتلاق patlaq [ص] پاتلامیش، یاریلمیش، بیر تیق، یاریق، بو سۆز بعضاً پارت شکلینده ده دئییلر (فا: جر خورده).	پاتلاق patlaq [ص] پاتلامیش، یاریلمیش، بیر تیق، یاریق، بو سۆز بعضاً پارت شکلینده ده دئییلر (فا: جر خورده).			
پاتلاق گۆز [آ] انشیکه چیخمیش کیمی گۆز (فا: چشم پکیده).	پاتلاق گۆز [آ] انشیکه چیخمیش کیمی گۆز (فا: چشم پکیده).			
پاتلاقچ [باخ] پاتلانقیج.	پاتلاقچ [باخ] پاتلانقیج.			
پاتلاما [آ] انفجار (فا: انفجار). explosion	پاتلاما [آ] انفجار (فا: انفجار). explosion			
پاتلاماق patlamaq [س] ۱- بۆیوک گۆرلّتو ایله داغیلماق، پارچالانماق (فا: منفجر شدن). ۲- to explode -ییرتیلماق	پاتلاماق patlamaq [س] ۱- بۆیوک گۆرلّتو ایله داغیلماق، پارچالانماق (فا: منفجر شدن). ۲- to explode -ییرتیلماق			
(فا: جر خوردن). ۳- اؤفکه لی اولوب هیر سلنمک (فا: غضبناک شدن) ۴- پاخیل لیق ائتمک "اؤنو گۆرکن آز قالا پاتلا سین".	(فا: جر خوردن). ۳- اؤفکه لی اولوب هیر سلنمک (فا: غضبناک شدن) ۴- پاخیل لیق ائتمک "اؤنو گۆرکن آز قالا پاتلا سین".			
{ت پات}: بیر شئین دوشمه سیندن چیخان سس، سس تق {.	{ت پات}: بیر شئین دوشمه سیندن چیخان سس، سس تق {.			
پاتلامالی [ص] پاتلامایا یارایان.	پاتلامالی [ص] پاتلامایا یارایان.			
پاتلانقیج [آ] پاتلایراق سس وئرن بیر اویونچاق، تاراققا (فا: ترقه)	پاتلانقیج [آ] پاتلایراق سس وئرن بیر اویونچاق، تاراققا (فا: ترقه)			
پاتلایان [ص] باخ: پاتلایجی.	پاتلایان [ص] باخ: پاتلایجی.			
پاتلایان بوغاز سس سیز حرفی [آ، دیل ب] پاتلاما سسی ایله بوغازدان چیخان سس سیز حرف (فا: صامت انفجاری	پاتلایان بوغاز سس سیز حرفی [آ، دیل ب] پاتلاما سسی ایله بوغازدان چیخان سس سیز حرف (فا: صامت انفجاری			
گلوبی). explosive larynx conoan	گلوبی). explosive larynx conoan			
پاتلایان سس سیز حرف [آ، دیل ب] کویلو سس سیز حرف (فا: صامت انفجاری). palatal fricative , sibilant	پاتلایان سس سیز حرف [آ، دیل ب] کویلو سس سیز حرف (فا: صامت انفجاری). palatal fricative , sibilant			
پاتلایجی [ص] پاتلایان نسنه، پاتلاما اؤز للیگی اولان (فا: منفجره). explosive	پاتلایجی [ص] پاتلایان نسنه، پاتلاما اؤز للیگی اولان (فا: منفجره). explosive			
پاتلاییش [آ] پاتلاما ایشی (فا: انفجار). explosion, burst	پاتلاییش [آ] پاتلاما ایشی (فا: انفجار). explosion, burst			

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۵۹	اوک سۆزلوگو	پ پ
پاخیر دوژو، پاس (فا: زنگ). oxide, rust {ت: باقیر، دده}	پاخیر/پاخیر [خ] اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ.		لتو لو سس: فارسجا پادار سۆزیله باغلیلیغی یوخدور.	
پاخیر آلپ [خ] تورکمنلرین، ارسارو اویماغی اوْلوبالاریندان.			پادار [آ] آذربایجان دا کند و یئر آدی.	
پاخیر آلاشیمی [آ] میس آلاشیمی، میس آلیاژی.			پادارلار [آ] اوغوز بویلا ریندان بیر.	
پاخیر اوکسید [آ] کیمیا سال فورمو لو $cuo\ cu_2o$ اوْلان			پادزهر [آ، فا] زهره قارشى ماده و درمان.	
پاخیرین اوکسید بیجیمی.			پادشاه [آ، فا] سلطان، خاقان، ایمپراتور (فا: شاه). Shah	
پاخیر اولدوزو [آ، ت: باقیر سو قوم] پاخیر سو قوم، مریخ اولدوزو			پادشاهلیق [آ] پادشاه اولما وضعیتى (فا: سلطنت) monarchy	
(فا: مریخ). astr) Mars			پارا [آ، ده، باخ: پارچا] ۱-بیر پارچا، تیکه ۲-سایى لار و	
پاخیر پاسی [آ] پاخیر اوژه رینده نم اثری دؤزلمیش هیدروکربنات			کند سۆزلریله بیر لیکده واحد و بیریم معناسیندا دیر "دؤرد	
، اوکسید لشمیش پاخیر.			پارا کند". ۳-پول، آلیش وثریشده ایشله نن متتال تیکه سی	
پاخیر چالماق [س] پاخیر پاسی توتماق.			ویا دیر لی کاغاذ (فا: پول). money	
پاخیر چالیغی [آ] ۱-پاخیر پاسی توتوش. ۲-یاشیلا چالار			پارا [آ] سایین قالا دا کند آدی.	
ماوی رنگ.			پارابول/پارابولیک [آ، فر] بوتون نقطه لری بیر فوکوس نقطه	
پاخیر چی [آ] پاخیر شئی دوزلدن و ساتان کیمسه (فا: مسگر).			و بیر دؤز خطدن عثینی مسافه ده اوْلان غیر قاپالی منحنی.	
coppersmith			پاراپنت [آ، لا] تیکیتی لرده دؤزه لن دار چیختی (فا: پاراپت).	
پاخیر چیلیق [آ] پاخیر چی نین ایشی (فا: مسگری).			پاراپارا [ص] پارچا پارچا، دوغرام دوغرام.	
پاخیر خان [آ] انسان آدی، باخ: پاخیر + خان.			پاراجا [ظ] پارا کیمی، پارا و پول باخمیندان.	
پاخیر داش چاغی [آ] انسانلارین پاخیری تازا کشف ائتدیگی			پاراجانلی سی [ص] پارانی چوخ سئون (فا: پولکی). venal	
و ایشله ده بیلدیگی دؤور (فا: دوره مس chalcolithic age			پاراداغ [آ] خالخال دا داغ آدی.	
پاخیر داشی [آ، شیمی] گؤزداشی، مالاکیت.			پارادوکس [آ، فر] چلیشگی، آیقیریلیق، ترس اولما ^{۲۱۸} (فا: ~).	
پاخیر دوزو [آ] پاخیر سولفات، گؤزداشی (فا: سولفات مس).			پارادوکسال [آ، فر] چلیشگی لی، آیقیری ^{۲۱۸} .	
پاخیر رنگی [آ] ۱-قیزیلا یاخین قهوه رنگی ۲-بورنگده اوْلان.			پارادی رناق [ص] هاچا دیرناق، قوشا دیرناق (حئیوان اوچون)	
پاخیر سو قوم [آ] باخ: پاخیر اولدوزو، مریخ.			پارازیت [آ، فر] آسلاق (فا: انگل). parasite	
پاخیر سولفات [باخ] پاخیر دوزو.			پارازیتولوژی [آ، فر] آسلاق بیلیمی (فا: ~).	
پاخیر لاشماق [س] ۱-پاسلی لاشماق to be oxidated ۲-			پاراسال [ص] پارا و پول ایله ایلگی لی (فا: مربوط به پول).	
پاخیر رنگینی آلماق (فا: برنگ مس درآمدن).			پاراسیز بولسوز [ص] یوخسول.	
پاخیر لاشماق [س] ۱-پاسلانماق. ۲-پاخیر رنگینی آلماق.			پاراسیز [ص] پاراسی اولمایان (فا: بی پول). moneyless	
پاخیر لی [ص] ۱-پاخیری اوْلان هر ماده ۲-پاسلی (فا: زنگ زده			پاراسیزلیق [آ] پاراسیز قالماق وضعیتى (فا: بی پولی).	
پاخیل paxil [ص، ع: بخیل] دارگؤز، باشقاسینین وارلیغینی			impecuniousness	
گؤزو گؤتورمه یین (فا: بخیل). enviously, with envy			پاراشوت parasut [آ، فر] یوکسک بیر یتردن یئتمه گه یارار،	
پاخیل لیک [آ] دارگؤز لوک، باشقاسینین وارلیغینی گؤزو			ایتی یئنیش یثری (فا: ~). parachute	
گؤتورمه مه (فا: بخیلی).			پاراشیشگین لیگی [آ، ص] دستک سیز پولون بازارا گیرمه سی	
پادار padar [آ] چوخ، بول (فا: ثروتمند). {ت: بادار: گورور			سبب ایله اورتایا چیخان وضعیت، بو وضعیتده پولون	
			دیری دوشوب و بویوک شیشگین لیک یارائیر (فا: تورم).	

پ پ	آذربایجان تورکجه‌سی	۶۶۰	ارک سۆزلۆک	پ پ
	پاراغاچای [آ] اوردو بادا چای آدی ^{۲۴۰} .		دیرناق آراسی " (فا:پاراتنز). parenthesis	
	پاراف [آ،فر] امضا، دامغا (فا:تایید).		پاراوان [آ،فر] ۱-بیرنوع متشه لی، قاتلانیر و داشینیر	
	پاراف لاماق [ل] بیر آنلاشمائی و مقوله نی امضالاماق، دامغا وۇرماق (فا:پاراف کردن).		چرچیوه لی پرده. ۲-آدیندان و یتگی سیندن اؤزونه بللی	
	پارافین [آ،فر] نفتدن دۆزلیمیش و موما اوخشار ساری یاع ماده (فا:پارافین). paraffin		اٹمه دن یارالانان کیمسه ویا قورولوش.	
	پاراق [آ] اؤزون قولاقلی ویشکه باشلی بیر ایت جنسی (فانوعی سگ). {باخ: باراق، پاریلداماق}		پارپار [ظ] پاریل پاریل، ایشیل ایشیل، بیر پاریلتی	
	پاراقراف [آ،فر] یازی و متن لرده هرسطیر باشیندان باشلایان بؤلوم (فا:پاراگراف).		بی و تیره مه بی آلتاتیر (فا:بیرق زنی).	
	پاراقیشلاق [آ] ۱-غربی مؤغاندا هومونلو بویونون قیشلاق یثری ^{۳۰۸} . ۲-بیله سوار دا کند آدی.		پارپار پاریلداماق [س] گؤز قاماشدیراجاق اؤلچوده	
	پاراگؤز [ص] پولو چوخ سئون (فا:پول دوست).		پاریلداماق (فا:بیرق زدن).	
	پارالاتماق paralatmaq [اتند] پارچالانماق، پارچالاماق		پارپالتار [آ] پالتار، گئیم، اوست باش، این (فا:لباس).	
	ایشینی گؤردورمک (فا:پاره پاره کردن).		پارت ۱ [باخ] اشکانلی لار (فا:پارت ها). parthia	
	پارالادیجی [آ،ص] پارالاتما اؤزل لیگی اؤلان (فا:بیراق کننده).		پارت ۲ [باخ] پات، پاتلاما سسی.	
	پارالار [آ] هشتیری ده کند آدی.		پارت پارت [آ] چوخلو سلاحدان آتش آچیلارکن دیویلان	
	پارالاماق [ل] پارچا پارچا ائتمک، پارچالاماق (فا:پاره کردن).		سس (فا:صدای انفجار).	
	پارالانماق [ده، س] ۱-پارچالانماق (فا:پاره پاره شدن). ۲-پارالی اولماق.		پارت تاقیم [آ،فر] یاریم گون ^{۲۱۸} .	
	پارالایجی [ص] پارالاماق ایشینی گؤرن (فا:پاره پاره کننده).		پارت داق [باخ] پاتلاق، پارتلاق.	
	پارالل [فر، ص] قوشوت، موازی (فا:پارالل). parallel		پارت دماق [باخ] پاتلاماق.	
	پارالوئیزم [آ،فر] منطقه اؤیمازلیق (فا:پارالوئیزم).		پارت قلاتماق [باخ] پاتلاتماق.	
	پارالی [ص] پاراسی چوخ اؤلان (فا:پولدار). wealthy		پارت قلا دیلماق [باخ] پاتلادیلماق.	
	پارالیق [ص، آ] هرهانسی بیر پارا و پول دیرینده اؤلان.		پارت لار [باخ] اشکانی لر.	
	پارام param [آ] هئریس ده کند آدی ۱-بارام/باران سؤزونون		پارت قلاق [ص] پاتلامیش (فا:منفجر شده).	
	دیشمیش شکلی و قارقوینلو طایفالاریندان اولراق		پارت قلاماق [باخ] پاتلاماق.	
	معناجا واریلان یثر دئمکدیر؛ ۲-آنادولو کند لرینده بایرام		پارت قلایش [باخ] پاتلایش.	
	اؤنجه سی یان دیریلان آتسه پاران دئییلیر ^{۲۲۴} {.		پارت قنور [آ،فر] اورتاق، آرخاداش، ائش ^{۲۱۸} (فا:شریک).	
	پارامبارچا [ظ] پارچا پارچا، تیکه تیکه.		پارت قی/پارتیا partit [آ،فر] اورتاق دؤشونجه لری اؤلانلارین	
	پارامتر parametr [آ،فر] جبر معادل ه سینده اولان دیشکن		توپلوغو، حزب (فا:فراکسیون). parliamentary party	
	لرین هر بیر، دیشکن ^{۲۱۸} . (فا:~). parameter		پارتیزان [آ،فر] چیریک (فا:چریک).	
	پاراتنز [آ] دیرناق شکلنده اولان علامت "پاراتنز ایچی:		پارتیلتی [آ] پارتلایش سسی (فا:صدای انفجار). thunder	
			پارتیل داتماق partildatmaq [ل] پارتیلتی سسی چیخارتماق	
			(فا:صدای انفجار در آوردن).	
			پارتیل داق [آ] پارتلایان اویونجاق آدی، پارتلایارق سس	
			چیخاران اویونجاق (فا:نوعی اسباب بازی).	
			پارتیل دماق partildamaq [س] پارتیلتی سسی چیخماق،	
			پارتلاماق، پارت پارت ائیلهمک (فا:صدای پات در آوردن).	

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۶۲	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
نادیر تپه سی، خُدا آفرین کۆپرولری، پارس آباد گوْلو.	شیرین~؛ ملک کندی~؛ توپراق کندی؛ تۇمار~؛ قایتارانی~؛		قارااوغلو اییی؛ قارااوغلو~؛ حاج ایمانلو~؛ هاوار کندی~؛	
پارس آباد(آصلاندوز- آصلاندوز) بۆلگه سینین کندلری [آ]	(قیشلاغی)~ تیمور کندی؛ ایمران آباد/عمران آباد؛ حاج		آیباد کندی، آیوب گئییکلی~؛ حاتم~؛ قاراتپه ملک~؛	
آغا قولو~؛ حاج امیر کندی؛ بالاجاقیشلاق؛ کورابازلی~؛	حاجی بایندیر~؛ آغ قاباق؛ کورشاد کندی(کورد کندی)؛ حاج		قاراتپه تماق~، صوفولار~؛ گۆشلی~؛ خلیل کندی؛ مُحشتم	
یونصور کندی؛ محبوب کندی؛ خانلار~؛ حاجی خوجالی~؛	نورمحمد کندی؛ مقصود لو/آ-ی؛ اسد~؛ کورلار؛ قاریشقاتپه-		کندی؛ حاج آلمازخان~؛ حاجی دؤلت~؛ رحیم کندی؛ حاج-	
سی؛ یوزچا/آ-ی؛ سیفخانلو؛ اییدیر/ایغدیر آ-ی؛ باغیشلو	کندی؛ توربت کندی؛ عیوضلو؛ پلکلی(قو؛ پلنگا)؛ گندایلی؛		حسن کندی؛ اوزون تپه/آ-ی؛ خلیللو~؛ علی قولو~؛ باباخان~؛	
قهرمانلو~؛ گبه لی~؛ قاراقاباق/آ-ی؛ آغچی؛ سیرخای بگلی؛	پارس آباد(آصلاندوز- غربی قیشلاق) بۆلگه سینین کندلری [آ]		حاجی قوجاخان~؛ حاج قارداش علی~؛ هزارکندی،	
پارس آباد(آصلاندوز- غربی قیشلاق) بۆلگه سینین کندلری [آ]	(قیشلاغی)~ حاجی بالاخان~؛ کاظم اوغلان~؛ چوخلو		پارسا [آ، فا] زاهد.	
قویو~؛ قوشا قویو~؛ ساری قویو شاهمار~؛ سوموکلو~؛ تک	قویو~؛ تره چی~؛ قیبالگاه/قبله گاه~؛ قاراپیران تک قویو~؛		پارساق [آ] ۱- آجیما دۇیقۇسو، مرحمت ۲- باخ: پۇرسوق.	
ایمانلی قویوسو~؛ موزۆکلر~؛ جَللو~(قو؛ جلیلو)؛ پنجالو/	ایمانلی قویوسو~؛ موزۆکلر~؛ جَللو~(قو؛ جلیلو)؛ پنجالو/		پارک park [آ] ۱- بیر یئرلشم مرکزینه یاخین آچیق هاوالی	
پنجعلی * ۱۱؛ قنبر لو~؛ آلاپاق~؛ ایری دره~؛ تقی کندی؛	پنجعلی * ۱۱؛ قنبر لو~؛ آلاپاق~؛ ایری دره~؛ تقی کندی؛		و آغاجلی و گزیب دۆلنامالی یئر، دینلمه یئر، گزیب	
ساری قیشلاق؛ دوه دره سی؛ امیرخانلو؛ بوران/ بورران/ آ-	ساری قیشلاق؛ دوه دره سی؛ امیرخانلو؛ بوران/ بورران/ آ-		دۆلناماق اوچون اولان آغاجلی یئر (فا: پارک). park ۲-	
ی؛ آله وئردی~؛ دلیک یارقان؛ گۆل تپه؛ قاریشقا تپه سی؛	ی؛ آله وئردی~؛ دلیک یارقان؛ گۆل تپه؛ قاریشقا تپه سی؛		داشیت و ماشین ساخلانیلان یئر. {باخ: پارک}	
اسماعیل کندی، قاراتیکانلی، گوزلی، تولکولو، الملو،	اسماعیل کندی، قاراتیکانلی، گوزلی، تولکولو، الملو،		پارک یئری [آ] یئرله شیم یئرلرینه و یایول قیراقلاریندا	
پارس آباد(تازا کند- تازا کند) بۆلگه سینین کندلری [آ]	پارس آباد(تازا کند- تازا کند) بۆلگه سینین کندلری [آ]		داشیت ساخلا ما یئر.	
غی~؛ تکله~ * ۶۳۰؛ فیروزآباد؛ اوزون قویو؛ تازا کند؛	غی~؛ تکله~ * ۶۳۰؛ فیروزآباد؛ اوزون قویو؛ تازا کند؛		پارکنت [آ، فر] هندسی بیچیم لی دؤشه مه تیکه لری (فا: پارکت).	
عنبر لو؛ بهمن شیر~؛ امیرخانلی~؛ اسماعیل وحاجی مُرتضی-	عنبر لو؛ بهمن شیر~؛ امیرخانلی~؛ اسماعیل وحاجی مُرتضی-		پارکندی/پرگندی [آ] اؤرمیه ده کند آدی {۱- بار سؤزوندن:	
کندی؛ محمودآباد؛ حلاج آباد؛ سورود کندی * ۵۶؛	کندی؛ محمودآباد؛ حلاج آباد؛ سورود کندی * ۵۶؛		حصارلی و وئریملی ۲- پاریلدا ماق سؤزوندن: آیدین کند.}	
پارس آباد(مرکزی- ساوالان) بۆلگه سینین کندلری [آ]	پارس آباد(مرکزی- ساوالان) بۆلگه سینین کندلری [آ]		پارکینگ [آ] آراج پارکی (فا: پارکینگ). parking	
غی~؛ اورتلو سلمان آباد، خان~؛ حاجی جعفر کندی؛ بهرام	غی~؛ اورتلو سلمان آباد، خان~؛ حاجی جعفر کندی؛ بهرام		پارلانا [آ] پارلاتماق ایشی (فا: صیقل). burnish	
آباد؛ قاتارآباد؛ حمداللاه آباد؛ تکه چی؛ تازا کند کیان؛	آباد؛ قاتارآباد؛ حمداللاه آباد؛ تکه چی؛ تازا کند کیان؛		پارلاتماق [ل] پارلاماسینی ساغلاماق، پاریلدا ماق، پارلاق	
تازا آباد؛ فتحعلی/پته لی کندی؛ پاراقیشلاق؛ عبدالرضا آباد؛	تازا آباد؛ فتحعلی/پته لی کندی؛ پاراقیشلاق؛ عبدالرضا آباد؛		اتتمک (فا: برق انداختن). to pulverize	
گۆنشلی؛ دوست کندی؛ عربلو کندی؛ مجیدآباد؛ قوجابگلو؛	گۆنشلی؛ دوست کندی؛ عربلو کندی؛ مجیدآباد؛ قوجابگلو؛		پارلادان [باخ] پاریلدا یان.	
ملاکندی؛ ایران آباد؛ اجیرلو ابراهیم آباد؛	ملاکندی؛ ایران آباد؛ اجیرلو ابراهیم آباد؛		پارلادیجی [آ] پارلادان (فا: پرداخت گر). polisher	
پارس آباد(مرکزی- شمالی قیشلاق) بۆلگه سینین کندلری [آ]	پارس آباد(مرکزی- شمالی قیشلاق) بۆلگه سینین کندلری [آ]		پارلادیلماق [بل] باخ: پاریلدا ماق.	
(قیشلاغی)~ قارداغلو * ۱۱۰؛ ابراهیم آباد؛ عبادآباد؛ اسلام	(قیشلاغی)~ قارداغلو * ۱۱۰؛ ابراهیم آباد؛ عبادآباد؛ اسلام		پارلار [آ] ایشیق وئرن، قیز آدی (فا: نام دختر).	
آباد~؛ سلمان کندی؛ آیاز کندی؛ لؤمه دره(قو؛ لوله دره)؛	آباد~؛ سلمان کندی؛ آیاز کندی؛ لؤمه دره(قو؛ لوله دره)؛		پارلاق parlaq [آ] ۱- ایشیلدا یان، پارلایان shining ۲- [مج]	
پیرائیواتلی * ۱۳؛ اولتان؛ ابراهیم کندی؛ اوروج~؛ حاج-	پیرائیواتلی * ۱۳؛ اولتان؛ ابراهیم کندی؛ اوروج~؛ حاج-		اوستون باشاری سی اولان. ۳- گۆزل اوزلو. (فا: درخشان)	
			پارلاق سیز [ص] جلاسیز (فا: بی جلا). lustreless	
			پارلاق کۆمور [آ] گرانیت (فا: گرانیت). anthracite	
			پارلاق لاشماق [س] پارلاق وضعیته گلیمک (فا: جلا گرفتن).	
			پارلاق لیق [آ] پارلاق اولما وضعیتی (فا: درخشانی) brilliancy	
			پارلاق لیق اولچر [آ] (فا: درخشانی سنج). brilliancemeter	

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۶۴	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پاسار	پاسار pasar [آ] تارۇم دا کند آدى {پاسار: اوستون گلر}.		پاسلانمالماق	پاسلانمالماق [آ] پاسلانماق ایشی.
پاساژ	پاساژ [آ،فر] اوستو اۇرتو لو بازار (فا: پاساژ). passpage		پاسلانماق	پاسلانماق [س] پاسلی اولماق، اوزهرینده پاس دوژلمک (فا: زنگ زدن).
پاساق	پاساق [آ،باخ: پاس] چیرک، کیر، هیس (فا: زنگ و چرک).		پاسلانمیش	پاسلانمیش [ص] پاس توتמוש، پاسلی، پاسلا اۇرتو لموش، پاس باسمیش (فا: زنگ زده).
پاساقلی	پاساقلی [ص] چیرکلی، کیرلی، هیسلی (فا: چرکی).		پاسلانیش	پاسلانیش [آ] پاسلانماق ایشی ویا بیچیمی.
پاساسماق	پاساسماق [آتماق] [س] پاسلانماق (فا: زنگ زدن).		پاسلی	پاسلی [ص] پاس توتמוש (فا: زنگ زده). rusty
پاسبان	پاسبان [آ،فا] قاراوۇلچو، قورویوجو، کئشیک (فا: ~).		پاسلیلق	پاسلیلق [آ] پاسلی شئین وضعیتی (فا: زنگ خوردگی).
پاسپاس	پاسپاس [آ] قاپی اؤننده باشماق تمیز لهماه آلتی.		پاسی	پاسی آچیلماق [س] عیبی ائتشیگه چیخماق.
پاسپورت	پاسپورت/ پاسپورت [آ،فر] کیملیک بلگه سی، اؤلکه لر آراسی گئچیت بلگه سی (فا: ~). passport		پاسیتمک	پاسیتمک [س] یشیلمک.
پاستا	پاستا [ایتا لیانجا، آ] کئیک (فا: کیک).		پاسیفیزم	پاسیفیزم [آ،لا] هرچۆر ساواش وحرابی نفی ائدن بیر گۆروش، ائتگین سیز لیک (فا: پاسیفیزم).
پاستوریزه	پاستوریزه [آ،فر] ۷۵درجه ده آرین لانمیش اولان (یئیه جک)، پاکلانمیش، تمیز لنمیش ماده (فا: ~). pasteurized		پاسیفیک	پاسیفیک [آ،فر] بؤیوم اوقیانوس.
پاس توتماق	پاس توتماق [س] پاس باسماق (فا: زنگ زدن).		پاسیفیک موروسو	پاسیفیک موروسو [آ،دی] اؤست کؤپک دیشلری اؤزون، امجکلی و اؤزونلوغو ۴ متره قدر اولانییر حیوان.
پاس چکمک	پاس چکمک [س] هر بیر آدم اوچون یتمک ویا حصه آیرماق.		پاسین	پاسین pasinus [آ،ده] وان گؤل و آغری داغ آراسیندا بیر قالا آدی.
پاسدار	پاسدار [آ] کئشیکچی (فا: کشیک). border		پاسی نین اؤستو	پاسی نین اؤستو آچیلماق [س] پاسی آچیلماق، عیبی ییلینمک.
پاس رنگی	پاس رنگی [آ] توتقون قهوه رنگی، قیرمیزی ایله قهوه رنگی آراسیندا کی رنگ.		پاسیو	پاسیو pasiv [ص،فر] اندیلگن، باشقاسینین ائتگی سینه قاتلانان، ائتگین سیز (فا: غیر فعال).
پاس سیز	پاس سیز [ص] پاسی اولمایان.		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاس گۆبلیگی	پاس گۆبلیگی [آ،بی] پاس گوبه لک گیللردن، بوغدا گیللرده پاس خسته لیگینه سبب اولان گۆبه لک (فا: سیاهک گندم). uromyces		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاس گۆبه لک گیللر	پاس گۆبه لک گیللر [آ،بی] ییتگی لرین اوستونه اوتوروب پاس کیمی لکه لر قویان بیر انگل گۆبه لک: کوف گوبه لک سوولا (فا: سیاهکها).		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاسلاتماق	پاسلاتماق [آتد] پاسلانماسینا یول آچماق.		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاسلاشما	پاسلاشما [آ] بیریرینه پاس وئرمه (توپ اویونو) (فا: پاس دهی).		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاسلاشماق	پاسلاشماق [قا،لا] بیریرینه پاس وئرمک (توپ اویونلاریندا) (فا: به همدیگر پاس دادن).		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاسلانماق	پاسلانماق [ل] پاسلانماسینا یول آچماق (فا: فس).		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاسلانماز	پاسلانماز [ص] پاسلانمایان، پاسلانماغا قارشى دایانقلی اؤلان (فا: زنگ نزن).		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha
پاسلانماز چلیک	پاسلانماز چلیک [آ] پاسلانماغا قارشى دایانقلی چلیک نوعو (فا: استیل).		پاشا	پاشا pasha [آ] بعضی تاریخیچلره گۆره باش-آغا، ویا باش-شاد سۆزجوکلری نین دیشمه سیله بو بیچیمه گلیمیش، و معناجا ژنرال و اوردو کومتانی دئمکدیر، گئچمیشده بؤلگه نین بؤیوگونه وئریلن آدلاردان ایدی (فا: پاشا). pasha

پ پ	آذربایجان تورکجه‌سی	۶۶۵	ارک سۆزلۆک	پ پ
	(~لو) دا کند آدی. ایجروود دا چای آدی، ابهر (ـدره سی)، همدان (~لو)، لثریک (ـقول) ده داغ آدی.		جنس گؤورچین {باخ:بال}.	
	پاشاچادیری [آ،بی] ینگونیا نۇعوندان یاپراقلاری اۆرک بیچیم لی، آلتی قیرمیزی، اۆستو توتقون یاشیل، گۆوده‌سی سۆرونوجو، اتلی بیرسۆس و بزک چیچگی (فا:بگونیا).		پال پالتار/پال پالتارلی [آ]باخ: پارپالتار/پارپالتارلی.	
	begonia feasti		پالاز palaz [آ] ۱-گنجی قیلیندان توخونموش بیرجورکیلیم (فا:پلاس). sackcloth ۲-اۆردک بالاسی {باخ:بال}.	
	پاشالی [آ] شاهسون اتلی بویلا ریندان ^{۳۰۸} .		پالاز توخویان [ص] پالاز توخوماق لا مشغول اولان.	
	پاشالیق [آ] پاشا اولما وضعیتی.		پالازا بورون ائلینن سۆرون [آ]تاسۆزو [اثلین اولماق یاخشی راقدر (فا: خواهی نشوی رسوا همرنگ جماعت شو).	
	پاشان [آ] خوی دا داغ آدی.		پالاز قولاق [ص] قولقلاری ایری، ایری قولقلی lop-eared	
	پاققاپاق [ظ] قاینایان سودان چیخان سس (فا:صدای جوشش).		پالازلیق [ص] پالاز توخوماغا یاریان.	
	پاققیلتی [آ] سویون قایناما سسی (فا:غلغل). gurgle		پالاسار/پله‌سر [آ] تبریزده سهند سیراداغلاریندان بیر داغ {پالاس+سار: ساریلمیش پالاز، پالاز کیمی دؤشنمیش}.	
	پاققیلداما [آ] پاققیلداماق ایشی (فا:غلغل). gurgle		پالاسجین [آ] سراب دا کند آدی {پالاز کیمی دۆز یئر}.	
	پاققیلداماق paqqıldamaq [آ] پاققاپاق سس چیخارماق، سسلی حالدا قایناما (فا:غلغل کردن). to boil up		پالاسلو [آ] اردبیل ده کند آدی.	
	پاک pak [ص،فا] تمیز، آرین (فا:~) {فارسجادان آلینما سۆزدور ولی فارس دیلینه تورکجه‌دن بک/برک سۆزوندن گنجیدیر ^۵ }.		پالاموت palamut [باخ] پالیت.	
	پاکاباند [آ] لثریک، ده داغ آدی ^{۲۴۰} .		پالاموت۲ [یو،آ،دی] اؤسقومرو سوْیو، توتقون گۆی رنگلی، پولجوق سوز بیر بالیق (فا:نوعی ماهی). Sarda sarda	
	پاک اتکلی [آ] پاکدامن chaste		پالان palan [باخ: بال] حیوانلارین بئلینه وؤرولان بیرجور یوک یهری، گنچمیشده حامبالارین بئلیرنه قویدوقلاری	
	پاکتی pakti [آ] آلتای تانری سی اۆلگن، ین اؤغلو ^{۲۱۱} .		اؤزل یاستیق (فا:~). back pillow, packsaddle	
	پاکت packet [آ] کاغاذ و نایلون تورپا، کاغاذ قاب (فا:پاکت). envelope {فر: باخ: پۆکمک، بودجه}		پالان [آ] قزوین؛ کلئیر (ـچی)؛ سالماس و قئیدار (ـتؤکن) ده داغ آدی.	
	پاک لاما [آ] تمیز لهمه، آرین لاما (فا:پاک کنی، تمیزی).		پالان تۆکن [آ] ۱-داشلیق ویوقوش یئر۲-توؤوز، دا داغ آدی ^{۲۴۰} .	
	پاک لاما [ل] تمیز لهمک، آرین لاما (فا:پاک کردن).		پالان تیکن [آ] پالان دۆز لدن.	
	پاکنویس [آ] آرین یازی (فا:~). fair copy		پالانچی/پالان دۆز [آ] پالان تیکن، پالان دۆز لدن.	
	پاکوتل pakotel [آ] قوچان و بجنورد دا کند آدی.		پالانلاماق [ل] حیوانین دالینا پالان قویماق، چؤل لاما. to back pillow	
	پاکیزه pakizə [ص،فا] آرین، تمیز (فا:پاکیزه).		پالانلی [ص] دالینداپالانی اۆلان، چوللو. back pillow on	
	پاکیزه غلامی [یازار] پاکیزه خانیم ابراهیم قیزی ش ۱۳۳۹دا کلئیرین ناپیشتا کندینده آنادان اۆلدو، او عائله سیله تبریزه کۆچوب و عاشیق قافارلا ائولنییدیر، پاکیزه خانیم گۆزل ساز چالراق شعر لری ده دؤیقو لودور ^{۵۲} .		پالانلی قجیر [ص] بیر نوع قوش (فا:لاشخور)	
	پاکیزه لیک [آ،فا] تمیز لیک (فا:پاکیزه گی).		پالنت [آ،فر] نقاشلیق دا بویالار تۆکولن تاختا و لوحا.	
	پاکانیزم [آ،فر] چوخ تانری جیلیق (فا:چندخدایی).		پالنتولوزی [آ،فر] قازیتتی سونوجو تاپیلان و نسلی	
	پال pal [آ] ۱-تازا قوزلارین اوست گۆی قاییغی. ۲- [ح] بیر			

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۶۶	ارک سۆزلۆک	پ پ
کسیلمیش ان قدیم حیوان و بیتگی لرین تدقیقی ایله ایلگی لی بیلم، داشیل و فوسیل بیلمی (فا: پالئوتولوژی). پالئوزویک [آ، فر] ان اسکی داشیل چاغی (فا: پالئوزویک). پالئوگراف [آ، فر] اسکی ال یازیلاری اؤزمانی، قدیم ال یازمالاری تدقیقاتچی سی (فا: پالئوگراف). پالئوگرافی [آ، فر] اسکی ال یازیلارینی اؤخوما بیلگی سی. پالتار paltar [آ] گنیم، آیینی بوروین هرشی (فا: لباس). clothing {سومرجه 'پالا': رسمی پالتار/ باخ: بال} پالتار آسان [آ] پالتار آسماق اوچون اؤزل بیر صورتده دوزلمیش آسقی آلت (فا: جاکهتی). clothes hanger پالتاریچن [ص] پالتار بیچمه ایشی. پالتاریکن [آ] پالتاری تیکیب، حاضر لایان (فا: خیاط). پالتارچی [ص] عمومی یئرلرده پالتار گوزتله یین ویا پالتارلاری آلیب آسقی یا وۇران کیمسه. پالتارچیخارما اوداسی [آ] پالتار آسماق اوچون اولان وسیله و یئر (فا: رخت کن). cloakroom پالتاریسیز [ص] لوت (فا: لخت). naked پالتارکسیدی [آ] آداخالی قیز اوچون پالتارلیق گنیمک و پالتار بیچمه تۆره نی. پالتارلی [ص] آیین ده پالتاری اولان، گنیملی. پالتارلیق [ص] پالتار تیکمک اوچون یارارلی (فا: پوشاک). suitable for) clothing) پالتاری بوغچالانماق [س] اؤلکم " قیزیل گۆل آخچالاندی. درمه دیم آخچالاندی. سنه کیملر قارغادی. پالتارین بوغچالاندی." پالتاریوما [آ] پالتاری یویوب تمیز لهمه ایشی (فا: رختشویی). laundry پالتاریویان [ص] ایشی پالتار یوماق اولان کیمسه. پالتاوا paltava [آ، باخ: بال] دوشاب و یاغ و اؤندان حاضر لانان حالوا نوعو. پالتایان [آ] تفرش ده داغ آدی. پالتو [فر: باخ: بال] قالین اؤزون اوست گنیمی (فا: ~). overcoat پالتوولوق [آ] پالتو تیکمک اوچون یارارلی.	پالچاق palça qışlaq [آ] ماهنشان دا کند آدی. پالچیق palçiq [آ، ت، سن، باخ: بال] چامور، ایسلانمیش توپراق، گیل (فا: گل). mud. پالچیق بالیغی [آ، دی] نیلدن سئنگال بؤلگه سینه قدر یاشایان بیر نوع بالیق (فا: نوعی ماهی). پالچیق چی [آ] پالچیق دوزلدن (فا: گل کار). پالچیق چیلیق [آ] پالچیقچینی نین ایشی (فا: گل کاری). پالچیقلاشما [آ] پالچیق لاما ایشینی گۆردورمه (فا: گل مالی). پالچیقلاشماق [اتند] پالچیق لاما ایشینی گۆردورمک (فا: به همدیگر گل مالیدن). پالچیق لاماق [ل] پالچیق سورتکم، مالالاما (فا: گل زدن). پالچیق لانماق [بل] پالچیق وۇرولماق (فا: گل زده شدن). پالچیقلی [ص] پالچیق باسمیش پالچیغا باتمیش (فا: گلی). پالچیقلی [آ، آ] مراغا هشتری و مراواتیه ده کند آدی. پالچیق لیق [آ] پالچیقی چوخ اولان یئر (فا: گلی). پالچیق وۇردورماق [اتند] پالچیق سورتدورمک. پالچیق یاخماق/ آتماق [ل] شر آتماق، ئهتان و لکه وۇرماق. پالدرن [آ] اهرده کند آدی {بال+درن: بالی بؤل؛ بالدیران}. پاللی پالتارلی [باخ] پال پالتارلی. پالما palma [باخ: بال، پال] باخ: پالمیه. پالمالیق [آ] خورمالیق، پالماسی چوخ اولان یئر. پالمیه/ پالمیه گیللر [فر: باخ: پال، بال] باخ: خورما، خورما گیللر. پالیت palit [آ، بی] ایکی چنک لی، اؤسکوکلو فیندیک کیمی میوه سی اولان، میوه سی تانئن لی و یئیله ییلن، بویو ۱۰-۵ متره قدر اوزانان و آغاج اؤدونجاغی گئنیش صورتده استفاده اولونان بیر آغاج (فا: بلوط). quercus vallonea. oak {پالیت سؤزو تورک کؤکلو اولاراق بعضاً یانلیش لیقلا یونانجا گؤسته ریلیر، باخ: بال} پالیت مازی [آ، بی] مازی آغاجی (فا: نوعی درخت). quercus infectoria پالیتلی [ص] ۱- پالیدی اولان ۲- زنجان و کلئیر ده کند آدی. پالیتلیق [آ] پالیدی چوخ اولان یئر. پالید/ پالیدلی/ پالیدلیق [باخ] پالیت/ پالیتلی/ پالیتلیق			

پ پ	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۶۶۷	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
	پامبوق گۆش [آ] آستاردا کند و چای آدی ^{۲۴۰} .		پامبوقچوق [آ] قیروو (فا: برک). thrush	
	پامال [آ، فا] حثیف و مثیل (فا: پامال). trampled on		پاناپاد [آ] پناپاد، پناه آبادی، گنجیمیشده پول بیریمی.	
	پامبوق pambuq [آ، بی] ایه کۆمه‌جی لردن، اوجالیغی ۰,۵-۱,۵ متر، قوزالاریندان همان آددا لیفلر الده ائدیلن، بیر ایلیک تاریم بیتگی سی (فا: پنبه). gossypium. mal, cotton		پاناپانو [آ] لثریک ده داغ آدی ^{۲۴۰} .	
	{ت «پاموق، کیز»، دده؛ کلاوسون بو سۆزو (فارس دلی واسطه سیله) یونانجا بومبوخ سۆزونه باغلا بیر ^۵ }. پامبوق آتان [آ] پامبوق آشقالین ال ویا ماشینلا آریدان کیمسه، پامبوق آریدان (فا: حلاج). cotton-beater		پاناسلامیزم [آ] بۆتون مسلمانلاری بیر یۆنه تیم آلتیندا تۆپلاما آماجینی گۆدن بیر پو لیتییک آخیم.	
	پامبوق آتما [آ] حلاجلیق (فا: حلاجی). cotton beating		پاناسلاویرم [آ] بۆتون اسلاو خالقلارینی بیر یۆنه تیم آلتیندا تۆپلاما آماجینی گۆدن بیر پو لیتییک آخیم.	
	پامبوق آتیجی [آ] حلاج (فا: حلاج). cotton-beater		پاناولاند [آ] لثریک ده یش و بیر تالیش طایفاسی آدیدیر ^{۲۴۲} .	
	پامبوق اوئو [باخ] قاراغان.		پانایرانست [آ] پان ایرانستیم یانلی سی.	
	پامبوق اییلیگی [آ] پامبوقدان دوزه لن اییلیک.		پانایرانسیم [آ] پهلوی دؤنمی بیر راسیست پارتینین گؤروشو، و بوجور دؤشونجه لری داشییان جریانلارا وئریلن آد، پان فارسسیم، پهلویچیلیک.	
	پامبوق بالیغی [آ، دی] ایلیمان دنیز لرده یاشایان، سیرتی گؤی، قارنی آغ و تهلیکه لی بیر کۆپک بالیغی. carcharius glaucus		پانئل panel [آ، این] ۱- آچیق اوئوروم، تۆپلو گؤروشمه. ۲- چوخو تیکیستی ایش لرینده استفاده ائدیلن دمیر، بتتون ویا تاختا لؤوحه، یاپری، صفحه (فا: پانل).	
	پامبوق توخماغی [آ] پامبوق دؤیمه وسیله سی.		پانبیق [باخ] پامبوق.	
	پامبوق جو [آ] پامبوق یتیشدیرن.		پانتشر panter [آ، دی، فر] اتجیل امجک لی کدی گیلر سوئودان و دری سی بنک لی بیر تیجی و بیر ایستی بؤلگه حیوانی، پارس. prionace glauce	
	پامبوق جولوق [آ] پامبوق یتیشدیرمه.		پانتئون [آ، فر] بؤیوک تاپیناق (اسکی روم ویوناندا) (فا: ~).	
	پامبوق داش [آ] بیر سیرا قایناق سولارین دیینه اوئوران تورئو، تراورتن، کیرئج داشی.		پانتئیزم [آ، فر] تانری و ائورهنی بیرلشدیریپ اؤز لشدیرن گؤروش (فا: ~).	
	پامبوق قورودان [ص] پامبوق قوروماغا اؤزل اولان.		پانتئست [آ، فر] پانتئیزم یانلی سی (فا: ~).	
	پامبوق گؤل [آ] بیر نوع بیتگی arctium minur. com		پانتورانیزم [یو «پان» + «توران» + «یو» ایزم] باخ: تورانجیلیق.	
	پامبوق لانماق [س] اوستو آغ و اینجه پامبوق کیمی کوفلنمک (فا: مثل پنبه شدن).		پان تورگیزم [باخ] باخ: تورانجیلیق (فا: پان ترکیسم).	
	پامبوق لو [ص] پامبوغو اولان، پامبوق اکیلمیش (فا: پنبه دار).		پانتوقراف [آ، فر] بیر چکیمی بللی بیچیمده بؤیودوب کیچیلدن اکلم لی آراج (فا: پانتوگراف).	
	پامبوق لوق [آ] پامبوق تارلاسی (فا: پنبه زار).		پانتومیم [آ، فر] لال اوینو (فا: ~).	
	پامبوق یاغی [آ] پامبوق چودک لریندن آلینان یاغ.		پانجار [باخ] ۱- پازی (فا: چغندر). ۲- پشنجر.	
	پامبوقچوق [آ] چوخو اوשאقلاردا گؤبه لکدن عمله گلن و آغیزدا اورتا یا چیخان التهابلی خسته لیک.		پانچول [آ] اورتا عصرلرده تورکوستاندا اؤچ تورفان یاخینیندا قارلوق لارین یاشادیغی بیر شهر آدی ^{۱۲} .	
	پامبیق [باخ] پامبوق.		پانداند [آ] خانلاردا داغ آدی ^{۲۴۰} .	
	پامپاق [ص] الیندن ایش گلمه یین، قورخاق. {پامبوق دیشیمی}			
	پامبوق [باخ] پامبوق.			

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۶۸	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پاندام [باخ] پندام.	ساتیش جنس لرین عوضینده بیر سیرا جنس آلما، جنسی		جنسله دییشمه (فا: پایاپای) barter {پای قارشى سى پای}.	
پاندول [آفر] سارکاج (فا: پاندول).	پانسمان [آ] یارا ساریما (فا: پانسمان). drssing		پای بۆلۆش [آ] بۆلۆشدورمه، پایلاشما.	
پانسیون [آفر] اوجرت لی اؤیرنجی اوداسی (فا: ~).	boardinghouse		پای پایلایان [آ] پای آپاریب وثرن، ایل بایرامیندا قاپی قونشویا پای آپاریب وثرن.	
پانفارس [آ] پهلویچی (فا: ~).	پان فارسیسم [آ] پهلویچیلیک (فا: ~).		پای پوشک [آ] پوشک آتماق لا بۆلوشمه.	
پانوراما [آفر] یوکسک بیر یتردن باخیلان گئنیش گۆروننو، گئل گۆرونوم ^{۲۱۸} (فا: ~).	پانورامیک [آفر] گئل گۆرونوملو ^{۲۱۸} (فا: ~).		پایتخت [آ، فا] باش شهر، باش بایلیق، باشکند (فا: پایتخت).	
پانه بروز banəbərüz [آ] پیرانشهر دا داغ آدی.	پانیگ [آفر] توپلومدا یارانان قورخو، اۆرکۆ (فا: وحشت).		پای چکمک [ل] هر کس اوچون یشمک چکمک.	
پانیک [آفر] توپلومدا یارانان قورخو، اۆرکۆ (فا: وحشت).	پاوان pavan [آ] رزن ده کند آدی {باوان/بابان}.		پایچی [آ] عضو، اورتاق اولان کیمسه، اویه.	
پاورود pavrud, pəvərud [آ] تارۇم دا کند آدی.	پاوریس [آ] میانا دا کند آدی {۱-بۆرو+اوز: بۆرو چۆخ اولان یتر، ایگیدلر یوردو؛ ۲-پاپروس ^{۸۸} }.		پایدار [آ، فا] قالیم لی، قالبیجی، دایانقیلی (فا: پایدار).	
پاوریس [آ] میانا دا کند آدی {۱-بۆرو+اوز: بۆرو چۆخ اولان یتر، ایگیدلر یوردو؛ ۲-پاپروس ^{۸۸} }.	پاوه pave [آ] ایرانین کۆردوستان اُستانیندا بیر شهر آدی.		پای داش [آ] بیر مال و وارلیقدا اورتاق اولان، پایی اولان.	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پاویون [آفر] باغ و پارکلاردا تیکیلن کیچیک یونگول تیکیتی، چارداق (فا: ~).		پای داشلیق [آ] پای داش اولما وضعیتی، بیرمالا اورتاق اولما.	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پاه /پاهوو [ن] شاشقین لیق حالیندا دئییلن سۆز "پاه نه پیس."		پایزاول / پاییزاول [آ] ماکی و هشتری ده کند آدی.	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پاهناوار [آ] جولفا دا کند آدی {۱-پاک+ناوار: تمیز زولاق یتر. ۲-ناوار لارین پایی}.		پایقوت payqut [آ] خوی دا داغ آدی.	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاشماق [آ] تئد پایلاماق ایشینی گۆردورمک.	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاشدیرماق [آ] پایلاشدیران (فا: قسمت کئنده).	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاشدیریلماق [بل] پایلاشماق ایشی گۆرولمک (فا: قسمت شدن).	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاشماق paylaşmaq [قا] بیر شیئ آرالاریندا بۆلوشمک (فا: بین خود قسمت کردن). to share	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاشماق [بل] پایلاشماق ایشی گۆرولمک.	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاماق [ل] بیر مالی بۆلۆب یا یماق، داغیتماق (فا: تقسیم کردن). to distribute, to deliver	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلانماق [بل] پای وثریلمک، چوخلاری آراسیندا پای بۆلۆنمک (فا: تقسیم شدن).	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلانیش [آ] پایلانما ایشی، پایلانما (فا: ا.م تقسیم کردن).	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلاشیجی [آ] ۱-پایلایان، یاییجی. ۲-ماشینلاردا گوجو یایان و نتجه یتره بۆلن حصه (فا: تقسیم کئنده).	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پای لۆش [آ] پای، حصه "انلر بۇ دۆنیادان پای لۆش آلاندا آزاد لیق سوؤقاتی آدیما گلدی".	
پاوه بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] تۆرکه پان [آ] پاوه (۴۶ ک گ د * ۱۷۰/ی تو)،	پای pay [آ] ۱-نتجه نفرین آراسیندا بۆلۆن شیلرین هر بیرى (فا: سهم، حصه). ۲ part, portion; share -هدیه (فا: ارمانغان). ۳-دفعه، کز، کره، یول "بئله ایشدن قورتولوب قاچماق مین پای یاخشیدیر". ۴-طالع (فا: بخت). {سومرجه 'با'؛ صبح: سهم؛ ت 'با یوماق: زنگین اولماق، پای آلماق؛ دده: بۆکلمه با یوماق و بی (بگ) سۆزونه باغلیدیر}.		پایلی [ص] پایی اولان، حصه سی اولان (فا: سهم دار).	

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۶۹	ارک سۆزلۆک	پ پ
	پای ماتیر [آ] آلتای تازی سی ارلیک خان، ین اوغلو ^{۲۱۱} .		نک لرین حکمرانی اولمازدی و طایفا بگ لری بیر آرایا	
	پایمال [آ، فا] آباق آلتینا سالما، کورلما (فا: پایمال).		گلهرک مسایل و سورونلارینی حل ائدر دیلر، پشچه نکلر بیر	
	پاینده payanda [آ] رزن ده کند آدی.		مدت دؤن و توتنا چایلاری آراسیندا یاشادیلار (م ۱۰۴۹) و	
	پایه [آ، فا، شع] پایا، دایاق، آشاما، درجه (فا: پایه).		سوترا بیر بؤلومو مجارستانا کؤچدولر ^{۸۵} ؛ پشچه نکلر او	
	پاییز [آ، فا] گۆز فصلی، ایلین یای دان سوتراکی فصلی،		بؤلگه ده روسلار، خزرلر و اوغوزلارلا قونشوایدیلار،	
	سون باهار (فا: ~).		پشچه نکلرین باشبوغو توراق و بالچار/بلچر اوغلو کنگئن	
	پاییز سییه نگی [آ، دی] گۆز لری ایری بیر سییه نک بالینی.		مسیحی اولاراق بو ملت بیزانس لارین ایچینده اریدیلر؛	
	پاییز گولو [آ، بی] پاییزدا چیچک له نن رنگلی و ایری بیر گؤل.		پشچه نک لرین بیر بؤلومو روس یازیلاریندا قاراقالپاق	
	پایزلیق [ص] پاییز اوچون آیریلیمیش (یشم، یشمک...) (فا: پاییزه)		آدلاندیریلیمشدیر ^{۲۰۹} .	
	پایین جوخ اولسون (پایینیز جوخ اولسون) [ن] تشکر افاده سی.		پنجین [آ] دودورقا بویونا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۲۵} .	
	پایین payin [آ] تبریز ده داغ آدی (پای+ین: اؤرنک: قالین).		پنداقوق [آ، فر] انیستیمجی، تربیه جی (فا: پداگوگ).	
	پایینا دوشمک / چیخماق [س] بختینه چیخماق، قیسمتی اولماق.		پنداقوقلوق [آ] انیستیم جیلک، تربیه جیلک (فا: پداگو لوزی)	
	پایینی آلماق [س] عوضینی آلماق، جزالانماق.		پندال [آ، فر] آیقلیق (فا: پدال).	
	پئتالینیس [آ، دی، یو] اؤزه رینده قاپاق کیمی تک قاییغی اولان		پندولوزی [آ، فر] توپراق ییلیمی (فا: پدولوزی).	
	کیچیک بیر یومشاقچا (فا: نوعی نرم تن). petella		پندیار pedyar [آ] خوی دا کند آدی {۱-آنادولو کندلر	
	پئترول [آ، فر] یئر یاغی.		ینده آچیق گۆز و جوت حئیوانلارینا باخان شخصه پئدی	
	پئترولوزی [آ، فر] قایا اولوشوم ییلیمی (فا: پئترولوزی).		دئیر لر ^{۲۲۴} . بو معنا یلا پندیار سؤزو اکینجیلله مشغول اولان	
	پئچ peç [ر] سوْبا (فا: بخاری). stove .heater {باخ: پیچ}		انسانا دئییلر ۲-محتملا پیریادگار سؤزوندن آلینمادیر ولی	
	پئچه [آ، فا] پیچه، باش اؤرتوگو، یاشماق (فا: روسری).		سانلیلر کی پیریادگار اؤیدورما سؤز اولسون.	
	پئچه نک لر peçenekler [آ] پئچه نک لردن اصل تورک بویو		پئدیگور [آ] آباق دیرناق لاری نین تمیز لنمه سی، آباق دیرناغی	
	کیمی آد آپاریللار و محتملاً اون اوخلار بیر لیگینده قرار		بزرگی (فا: ~) {ایتا لیا نجا: لا: آباق قایتی سینا قالماق}	
	تاپیللار ^{۸۵} ، اوغوز تورکلرینین ۲۴ بوی، وندان بیر یی ساییلیر،		پئرشند کیولار [آ، فر] دیککی، عمود (فا: ~).	
	اوغوزنامه ده غیرتلی، یاخشی چالیشان معنا لانیب، بعضاً		پئرسپکتیو [آ، فر] ۱-بیر جسمین بللی بیر نقطه دن گؤرونوشو	
	پئچه نه و پئچه نک شکلینده ده یازیلاراق چاپیرلیق و اوتلاق		(فا: پرسپکتیو). ۲-باخیش آچی سی، دیرنلیک ^{۲۱۸} .	
	معنا لانیبدیر، اونلارین بیرینجی قرن ده قافقازدا آدلاری		پئرسونئل / پرسئل [آ، فر] بیر قورولوشون ایشچی لری (فا: ~).	
	چکیلیر، یونانجا بیر کتابه ده mtcxet، پئچه نک لرین ۲ جی		پئرسوناز [آ، فر] بیر اثرده اشتراک ائدن کیمسه وتیپ (فا: ~).	
	یۆز یلده آسپاروخ خان باشچیلیغی آلتیندا قافقاز بؤلگه لرینه		پئرفوراز [آ، فر] دلمه (فا: ~).	
	گلمه لرینه اشاره ائدییلر؛ پئچه نک لر، جمعیتی چوخ بیر		پئرفورمانس [آ، این] ۱-باشاریم، ۲-طاقت سیئیری (فا: ~).	
	قبیله ایدی، اونلار ۸ طایفا و ۴۰ آلت طایفادان تشکیل		پئرفیوم [آ، فر] گۆزل قوخلو بیر ماده.	
	تاپیردییلار، ۸ طایفا بونلاردان عبارت ایدییلر: ایرتیم/ ارتیم،		پئرلیت perlit [آ، فر] بیر نوع یانارداغ داشی، اینجی داش.	
	چور، یولا، قولپئی (کؤل بگ)، قاری بای، تالمات،		پئرمائننت [لا، ص] قالیجی، آراسی کسيلمه دن (فا: ~).	
	قوپون، چوپان، بو طایفالاردان اوچ ایلک بویو اصل و		پئرمنگنات [آ، فر] سودیوم پرمنگناتین قیسا آدی، میروب	
	شجاع ساییلیردییلار و اونلار کنگر اطلاق اولوردو، پئچه-		اؤلدورجوو بیر مادّ کیمی ایشله دیلن و سؤدا ارییین.	

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۷۰	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پئرمیتور [آ،فر] چئوره، محیط (فا:محیط).	پئشه کار [آ] ماهرایشچی، صنعتکار (فا:صنعتکار).			
پئرمین [آ،فر] یئر بیلیمینده بیرینجی چاغین آلتینجی و سون دؤنه می (فا:پرمن).	پئشه کی [ظ] اؤنجه لیک. {فارسیجا پیشکی}			
پئره perə [آ] خوی دا کند آدی {باخ: بره}.	پئشین/پئشینات [ص] فا، اؤنجه لیک (فا:آوانس).			
پئریفیکس [آ،لا] اؤن اک، اؤن شکیلچی (فا:~).	پنگ/پنگی [ظ] چوخ ایسی، پنگ (فا:خب).			
پئریود peryod [آ،فر] دؤنم، دئویر ^{۲۱۸} .	پنگ حالا [ص] پس بئيله.			
پئریودیك [ص] سۆره لی، دؤنملی (فا:پریودیک).	پئلیکان pelikan [آ،دی] پئلیکان گیللردن، پمبه یه چالان آغ توکلو، قانادلاری بوز رنگلی، آلت دیمدیگینده دریدن کبسه سی اولان، ایری بیر قوش (فا:پلیکان). pelecarnus			
پئره وور pezəvər [باخ] پئزه ونگ.	ونک onocrotalus [ص] بوینو یوغون و غیرتسیز آدم و ایکی نفر آراسیندا غیرمشروع وصلت دوزلدن آدم، قورومساق {فا:پزاوند، پیوندزن} ^۵ .			
پئزی pezi [آ] ماکی دا کند آدی {۱-پؤسو، چن ۲-پازی و پازیک: چوغوندور: اکینچی لیکله باغلیدیر}.	پئلیکان گیللر [آ] اومورقالی قوشلاردان بیر صنف (لئیک لر تاقیم، یئین آلت سوؤ).			
پئسیان pesyan [آ] اؤرمیه ده کند آدی {پؤس و پؤسماق سؤزونه باغلاناراق هم چن و هم سنگر مفهوموندا دیر}.	پئلیکانلار [آ،دی] بیر قوش تاقیمدیر.			
پئسیان/پؤسیان [آ] مراغادا کند آدی {پؤس+یان: دؤمانلی یئر}.	پئنالتی [آ،فر] جزا و وروشو "پئنالتی آلانی: جزا آلانی" ^{۲۱۸} .			
پئسیان/پسیان [آ] محمد تقی خان پسیان ۱۲۶۹ گؤنش ایلی تبریزده دونیا یا گلیب، دونیا بیرینجی ساواشیندا سرلشگر اولاراق روس قوشونونا چوخلو ضربه لر ووراراق اولاری دالی چکیلمه گه مجبور ائتدی، پسیان سونرالار خوراسان تورک لرینه قاتیلاراق شاه ظلمو علیه ایته بؤیوک قیاما ال ووردو، پسیان بو جنگلرین بیرینده اؤلدورولدو (فا:~).	پئنجر pencer [آ،بی] ۱-اسفناج سوولاردان چوخ ویتامین لی بیر بیتگی beta valyor ۲-یئمه لی گؤی (فا:سبزی).			
پئسیمیزم [آ،فر] کؤتومسر لیک، قارامسارلیق، بدیین لیک. پئشته سر [آ] تالیش دا داغ آدی ^{۲۴۰} .	{سن «پنجر، پئنجر»: بینه یاپراغی؛ محتملا بانماق فعلینه باغلیدیر (یئر باتان بیتگی) ^۵ }			
پئشمرگه [آ] فدایی (فا:پیش مرگ). dying before another	پئنجرچی [آ] پئنجر یئتیشدیرن ویا ساتان (فا:سبزی فروش).			
پئشگش [آ] ارماغان (فا:پیشکش). present	پئنجرچیلیک [آ] پئنجر یئتیشدیرمه و ساتما ایشی (فا:سبزی فروشی پئنجرلشمک [س] پئنجر حالینا گلکم و یئمگه ساتماغا الوثریشلی اولماق (فا:بصورت سبزی در آمدن).			
پئشمان [ص] فادام (فا:پشیمان). repentant	پئنجرلی [آ] ماکی دا کند آدی {پئنچ و گؤیو بول اولان}.			
پئشمانلیق [آ] فادام لیک (فا:پشمانی). regret	پئنجرلیک [آ] چوخلو پئنجرلی اولان یئر (فا:مزرعه سبزی).			
پئشواز [آ،فا] قارشى لاما، قاباغینا گتممه (فا:پیشواز).	پئندير pendir [آ] باخ: پنیر.			
پئشه [آ] اسماعیللی دا چای آدی ^{۲۴۰} .	پئنوماتیک [آ،یو] سیخیلمیش هاوا ایله حرکته گتیریلن (فا:~).			
پئشه peşə [آ،فا] ایش، صنعت (فا:پیشه).	پئنی سیلین [آ،لا] بیرنوع آنتی بیوتیک (فا:~).			
پئشه دۆره [س] سونراکی بیچین، گئز بیچیلن اوت. {فارسیجا پیش درو} ^{۶۰} .	پئنین pehin [آ،باخ:پیه] مال حیوان دیشقی سیندان عمله گلن شئی، سامان و گوبره قاتیشیغیندان اله گلن شئی (فا:سرگین). manure, dung			
	پئنین سین [ص] اکین لره پئنین سپمه یه یارایان ماشین ویا کیمسه (فا:سرگین پخش کن). manure distributor			
	پئنین قوردو [بل] پئنین ده یاشایان بیر نوع قورد. muckworm, dung-beetle			

پ پ	آذربایجان نۆزگه سی	۶۷۱	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پنهين لنمک [بل] پنهين سپيلمک، پنهين وئريلمک (فا: سرگين پخش شدن). to be dunged	پنهين لنمک [بل] پنهين سپيلمک، پنهين وئريلمک (فا: سرگين پخش شدن). to be dunged. to dung. to muck		پنهين لنمک [بل] پنهين سپيلمک، پنهين وئريلمک (فا: سرگين پخش شدن). to be dunged. to dung. to muck	
پنهين له مک [ل] پنهين سپمک، پنهين وئر مک (فا: سرگين پخش کردن). mucky	پنهين له مک [ل] پنهين سپمک، پنهين وئر مک (فا: سرگين پخش کردن). mucky		پنهين له مک [ل] پنهين سپمک، پنهين وئر مک (فا: سرگين پخش کردن). mucky	
پنهين لی [ص] پنهين سپيلميش (فا: سرگين دار). mucky	پنهين لی [ص] پنهين سپيلميش (فا: سرگين دار). mucky		پنهين لی [ص] پنهين سپيلميش (فا: سرگين دار). mucky	
پنهين ليک [آ] پنهين ييغيلميش يئر، پنهين اولان يئر (فا: محل سرگين). dung-yard, manure pit	پنهين ليک [آ] پنهين ييغيلميش يئر، پنهين اولان يئر (فا: محل سرگين). dung-yard, manure pit		پنهين ليک [آ] پنهين ييغيلميش يئر، پنهين اولان يئر (فا: محل سرگين). dung-yard, manure pit	
پئي [آ، فا] خيم، تمل، تيکيتي خيمي (فا: پي). پئي سر [آ، فا] باشين آرخا طرفي (فا: پي سر). پئي قالا [آ] سؤلدوز دا کند آدی {پاي + قالا}. پئيک [آ] ساوه-زرنده، هشتري ده کند آدی {۱-بگ؛ ۲-پيه، حثيو اندار ليقلا ايلگيلي کنددير}. پئين [باخ] پنهين.	پئي [آ، فا] خيم، تمل، تيکيتي خيمي (فا: پي). پئي سر [آ، فا] باشين آرخا طرفي (فا: پي سر). پئي قالا [آ] سؤلدوز دا کند آدی {پاي + قالا}. پئيک [آ] ساوه-زرنده، هشتري ده کند آدی {۱-بگ؛ ۲-پيه، حثيو اندار ليقلا ايلگيلي کنددير}. پئين [باخ] پنهين.		پئي [آ، فا] خيم، تمل، تيکيتي خيمي (فا: پي). پئي سر [آ، فا] باشين آرخا طرفي (فا: پي سر). پئي قالا [آ] سؤلدوز دا کند آدی {پاي + قالا}. پئيک [آ] ساوه-زرنده، هشتري ده کند آدی {۱-بگ؛ ۲-پيه، حثيو اندار ليقلا ايلگيلي کنددير}. پئين [باخ] پنهين.	
پيه [آ، سس تق] ۱-اوشاق ديلينده چؤرک، چؤرک تيکه سي ۲-ديلی توتوق، دوداق سس لرینی ديينده تکرارلايان. پيه يئيندن ممه يئينه گيمي [آ] هامی، بؤيوکلر و کيچيکلر. پتاوا/پتهوا [آ] ۱-کند لرده آياق لارينا (دیز لرینه قدر) سرديکلری ائتلی یون سارقى ۲-قوزو توکوندن و اينجه قاتلاردا توخوناراق كوچ واختی چوبانلار آياقلارينا باغلایارلار، پتهوا ساده و ناخيش سيز اولار ۳ {ائنسيز و اوزون اولماغينا خاطر پته سوزوندن آلينما ليدير، باخ: ييتمک}. پتاوا [آ] تبریز ده کند آدی (قو: فتح آباد) {۱-پته + آوا: يازلی کاغاذ واسطه سيله ييه لنميش يئر ۲-پتکلی يئر}. پتک [آ] بال آريسي مومو، آري لارين يومورتا لاماسی اوچون اولان ۶ بوجاقلی دليکلی موم، آري قووانی (فا: کندو). honeycombs, beehive {سن، بو کلمه پته سوزونون آيري شکليدير، چونکی پته صفحه و لوحه کيمي يازیلی و دیرلی شتيه دثيلير و پتک ده بال آري موم لارينين پته کيمي اولماغينا سبب بو آدلا ايلگيليدير؛ باخ: ييتمک}. پتک گوز [آ] اکلم باجاقلی حثيو ان لاردا پتک کيمي اولان گوز لر. پتک گووه سی [آ، بی] بال پتک لرینه دوشن بير نوع گووه. پتکچی [آ] بال آريسي بنجه رن کيمسه. پتکلی [آ] ساين قالا دا کند آدی، خاروانادا گنجيت آدی ۶۱.	پيه [آ، سس تق] ۱-اوشاق ديلينده چؤرک، چؤرک تيکه سي ۲-ديلی توتوق، دوداق سس لرینی ديينده تکرارلايان. پيه يئيندن ممه يئينه گيمي [آ] هامی، بؤيوکلر و کيچيکلر. پتاوا/پتهوا [آ] ۱-کند لرده آياق لارينا (دیز لرینه قدر) سرديکلری ائتلی یون سارقى ۲-قوزو توکوندن و اينجه قاتلاردا توخوناراق كوچ واختی چوبانلار آياقلارينا باغلایارلار، پتهوا ساده و ناخيش سيز اولار ۳ {ائنسيز و اوزون اولماغينا خاطر پته سوزوندن آلينما ليدير، باخ: ييتمک}. پتاوا [آ] تبریز ده کند آدی (قو: فتح آباد) {۱-پته + آوا: يازلی کاغاذ واسطه سيله ييه لنميش يئر ۲-پتکلی يئر}. پتک [آ] بال آريسي مومو، آري لارين يومورتا لاماسی اوچون اولان ۶ بوجاقلی دليکلی موم، آري قووانی (فا: کندو). honeycombs, beehive {سن، بو کلمه پته سوزونون آيري شکليدير، چونکی پته صفحه و لوحه کيمي يازیلی و دیرلی شتيه دثيلير و پتک ده بال آري موم لارينين پته کيمي اولماغينا سبب بو آدلا ايلگيليدير؛ باخ: ييتمک}. پتک گوز [آ] اکلم باجاقلی حثيو ان لاردا پتک کيمي اولان گوز لر. پتک گووه سی [آ، بی] بال پتک لرینه دوشن بير نوع گووه. پتکچی [آ] بال آريسي بنجه رن کيمسه. پتکلی [آ] ساين قالا دا کند آدی، خاروانادا گنجيت آدی ۶۱.		پيه [آ، سس تق] ۱-اوشاق ديلينده چؤرک، چؤرک تيکه سي ۲-ديلی توتوق، دوداق سس لرینی ديينده تکرارلايان. پيه يئيندن ممه يئينه گيمي [آ] هامی، بؤيوکلر و کيچيکلر. پتاوا/پتهوا [آ] ۱-کند لرده آياق لارينا (دیز لرینه قدر) سرديکلری ائتلی یون سارقى ۲-قوزو توکوندن و اينجه قاتلاردا توخوناراق كوچ واختی چوبانلار آياقلارينا باغلایارلار، پتهوا ساده و ناخيش سيز اولار ۳ {ائنسيز و اوزون اولماغينا خاطر پته سوزوندن آلينما ليدير، باخ: ييتمک}. پتاوا [آ] تبریز ده کند آدی (قو: فتح آباد) {۱-پته + آوا: يازلی کاغاذ واسطه سيله ييه لنميش يئر ۲-پتکلی يئر}. پتک [آ] بال آريسي مومو، آري لارين يومورتا لاماسی اوچون اولان ۶ بوجاقلی دليکلی موم، آري قووانی (فا: کندو). honeycombs, beehive {سن، بو کلمه پته سوزونون آيري شکليدير، چونکی پته صفحه و لوحه کيمي يازیلی و دیرلی شتيه دثيلير و پتک ده بال آري موم لارينين پته کيمي اولماغينا سبب بو آدلا ايلگيليدير؛ باخ: ييتمک}. پتک گوز [آ] اکلم باجاقلی حثيو ان لاردا پتک کيمي اولان گوز لر. پتک گووه سی [آ، بی] بال پتک لرینه دوشن بير نوع گووه. پتکچی [آ] بال آريسي بنجه رن کيمسه. پتکلی [آ] ساين قالا دا کند آدی، خاروانادا گنجيت آدی ۶۱.	
پتک ليک [آ] آري پتک لری اولان يئر، آري باريناغی. پتو [آ، باخ: ييتمک] بير نوع دؤشه مه و فرش (فا: ~). blanket پته [آ] کوپون، بليط، جواز، اوذنجه لی واعتبار لی اولان هر کاغاذ ويا ياپراق و لوحه (فا: کوپن)، counter coupon, cheque {سومرجه > پتقا، باخ ييتمک} پته خور [آ] اردبيل ده کند آدی {۱-پته + قار}. پته لی يورد [آ] غربی مشکين ده انزان کندينين ياخين ايندا و گنيسکلی بو يونون يايلاق يئری ۳۱۸. پته نک [آ] پته (قوشلاردا). gizzard {بو کلمه پته کلمه سيندن آلينمادير؛ باخ: ييتمک}. پته نک/پتنک [آ] لاهيجان-رودسر دا کند آدی {پته + نک: پته لنميش، سند لنميش، بير بويا عايد اولموش}. پته وير [آ] سالماس دا کند آدی {پته + ور: سند-لنميش قالا}. پتیاره [ص] سورتوک (فا: ~). quarrelsome پچن [آ] چيمن، چايير ليقي، اوتلاق ۷. {باخ: ييچمک} پخ [ص] ياتيقي (فا: ~) bevel {فا: پخش، بخش، باخ: باغيش} پخله پيلو [آ] قايناتيلىميش دوپويه پاخلا و دوغراق ات تۆكهرك دوزه لن بير نوع پيلوو. پخمه [ص] پخ، آبتال. پدال [فر] آياق ليقي، پئدال. پدر [آ، فا، شع] آتا، بابا، دده. پدر شاهليق [آ، فا] آتا ارکی ليک (فا: پدرشاهی). پدرکشی [آ] قان داعواسی (فا: پدرکشی). particide پدرک [آ] قوچان دا کند آدی {پتک}. پذيره [آ، فا] ييه نيش ليک (فا: پذيره). obedience پير [آ، فا، شع] قاناد، قوش توکو، تئلك. پرابلم [آ، فر] سورون، پريولم (فا: مسئله). پراتيک [فر، ص] گؤرو سل، اويقولامالی (فا: ~). پراقماتيس [آ، فر] فايداجی، يارارجی ۲۱۸، چيخارجی، هر چيخارلی ايشی گرچک بيلن گؤروش (فا: پراگماتيس). پراقماتيسم [آ، فر] فايداجيلىق، يارارجيلىق، چيخارجى ليق ۲۱۸. پراگماتيک [آ، فر] گؤرو سل، اويقولامالی، تجربی (فا: ~).	پتک ليک [آ] آري پتک لری اولان يئر، آري باريناغی. پتو [آ، باخ: ييتمک] بير نوع دؤشه مه و فرش (فا: ~). blanket پته [آ] کوپون، بليط، جواز، اوذنجه لی واعتبار لی اولان هر کاغاذ ويا ياپراق و لوحه (فا: کوپن)، counter coupon, cheque {سومرجه > پتقا، باخ ييتمک} پته خور [آ] اردبيل ده کند آدی {۱-پته + قار}. پته لی يورد [آ] غربی مشکين ده انزان کندينين ياخين ايندا و گنيسکلی بو يونون يايلاق يئری ۳۱۸. پته نک [آ] پته (قوشلاردا). gizzard {بو کلمه پته کلمه سيندن آلينمادير؛ باخ: ييتمک}. پته نک/پتنک [آ] لاهيجان-رودسر دا کند آدی {پته + نک: پته لنميش، سند لنميش، بير بويا عايد اولموش}. پته وير [آ] سالماس دا کند آدی {پته + ور: سند-لنميش قالا}. پتیاره [ص] سورتوک (فا: ~). quarrelsome پچن [آ] چيمن، چايير ليقي، اوتلاق ۷. {باخ: ييچمک} پخ [ص] ياتيقي (فا: ~) bevel {فا: پخش، بخش، باخ: باغيش} پخله پيلو [آ] قايناتيلىميش دوپويه پاخلا و دوغراق ات تۆكهرك دوزه لن بير نوع پيلوو. پخمه [ص] پخ، آبتال. پدال [فر] آياق ليقي، پئدال. پدر [آ، فا، شع] آتا، بابا، دده. پدر شاهليق [آ، فا] آتا ارکی ليک (فا: پدرشاهی). پدرکشی [آ] قان داعواسی (فا: پدرکشی). particide پدرک [آ] قوچان دا کند آدی {پتک}. پذيره [آ، فا] ييه نيش ليک (فا: پذيره). obedience پير [آ، فا، شع] قاناد، قوش توکو، تئلك. پرابلم [آ، فر] سورون، پريولم (فا: مسئله). پراتيک [فر، ص] گؤرو سل، اويقولامالی (فا: ~). پراقماتيس [آ، فر] فايداجی، يارارجی ۲۱۸، چيخارجی، هر چيخارلی ايشی گرچک بيلن گؤروش (فا: پراگماتيس). پراقماتيسم [آ، فر] فايداجيلىق، يارارجيلىق، چيخارجى ليق ۲۱۸. پراگماتيک [آ، فر] گؤرو سل، اويقولامالی، تجربی (فا: ~).		پتک ليک [آ] آري پتک لری اولان يئر، آري باريناغی. پتو [آ، باخ: ييتمک] بير نوع دؤشه مه و فرش (فا: ~). blanket پته [آ] کوپون، بليط، جواز، اوذنجه لی واعتبار لی اولان هر کاغاذ ويا ياپراق و لوحه (فا: کوپن)، counter coupon, cheque {سومرجه > پتقا، باخ ييتمک} پته خور [آ] اردبيل ده کند آدی {۱-پته + قار}. پته لی يورد [آ] غربی مشکين ده انزان کندينين ياخين ايندا و گنيسکلی بو يونون يايلاق يئری ۳۱۸. پته نک [آ] پته (قوشلاردا). gizzard {بو کلمه پته کلمه سيندن آلينمادير؛ باخ: ييتمک}. پته نک/پتنک [آ] لاهيجان-رودسر دا کند آدی {پته + نک: پته لنميش، سند لنميش، بير بويا عايد اولموش}. پته وير [آ] سالماس دا کند آدی {پته + ور: سند-لنميش قالا}. پتیاره [ص] سورتوک (فا: ~). quarrelsome پچن [آ] چيمن، چايير ليقي، اوتلاق ۷. {باخ: ييچمک} پخ [ص] ياتيقي (فا: ~) bevel {فا: پخش، بخش، باخ: باغيش} پخله پيلو [آ] قايناتيلىميش دوپويه پاخلا و دوغراق ات تۆكهرك دوزه لن بير نوع پيلوو. پخمه [ص] پخ، آبتال. پدال [فر] آياق ليقي، پئدال. پدر [آ، فا، شع] آتا، بابا، دده. پدر شاهليق [آ، فا] آتا ارکی ليک (فا: پدرشاهی). پدرکشی [آ] قان داعواسی (فا: پدرکشی). particide پدرک [آ] قوچان دا کند آدی {پتک}. پذيره [آ، فا] ييه نيش ليک (فا: پذيره). obedience پير [آ، فا، شع] قاناد، قوش توکو، تئلك. پرابلم [آ، فر] سورون، پريولم (فا: مسئله). پراتيک [فر، ص] گؤرو سل، اويقولامالی (فا: ~). پراقماتيس [آ، فر] فايداجی، يارارجی ۲۱۸، چيخارجی، هر چيخارلی ايشی گرچک بيلن گؤروش (فا: پراگماتيس). پراقماتيسم [آ، فر] فايداجيلىق، يارارجيلىق، چيخارجى ليق ۲۱۸. پراگماتيک [آ، فر] گؤرو سل، اويقولامالی، تجربی (فا: ~).	

پ پ	آذربایجان نۆزکجه سی	۶۷۲	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
پراکنده pəra`kəndə [ص،فا] داغینیق، قارما قاریشیق (فا:~).	پرت لیک [آ] پرت اولموش آدامین حالی، اینجیک لیک، قانی قارالیق (فا:عصبانیت). confusion			
پوت فانتیل [آ،فر] گۆسته ریشلی ^{۲۱۸} .	پرتو پارتو [آ،فا،شع] ایشیق، پارلاق لیک (فا: پرتو).			
پوت فانتیه [آ،فر] تانیما، تانیتم (فا: پرتته).	پرتو [یا زار] (ه۱۳۰۰) محمد کاظم پرتو باکی لی شاعردیر ^{۱۱۷} .			
پوت فانتیمک [آ،فر] تانیتماق ^{۲۱۸} .	پرتچ پارت [آ] ایکی شئی بیریرینه باغلایان آلت (فا:~) rivet			
پوت فانتاسیون [این، آ] تانیما، تقدیم ائتمه (فا: پرتتاسیون).	پرتچم [آ] ۱-علامت، بلیرتی. ۲-بیر اؤلکه نین علامتی، بایراق (فا:~). flag			
پوت فیدنت [لا] بیر اؤلکه و اولوسون اؤندر سئچیلیمش آدامی (فا: پرتزیدنت).	پرتچم پارت [آ] تارؤم دا کند آدی.			
پوتس prres [آ،لا] ۱-سیخاج لاما، سیخما. ۲-صحنه ده بؤلومله ن بؤلوملرین هر بیر. ۳-باسقی ^{۲۱۸} . (فا: پرس).	پرتچم لی [ص] پرتچمی اولان (فا: دارای پرتچم).			
پوتستیز [آ،فر] ساقین لیک، اعتبار (فا: پرتستیز).	پرتچیم پارت [آ] ایکی شئی بیریرینه باغلایان آلت، برکیدیچی آلت (ایکی طرفینی آراجلا سیخاراق برکین شئی) پرتچیم لنمک [بل] پرتچیم له باغلانماق، برکیدیلمک، سانجیلماق (فا: پرتچیم زده شدن). {باخ: پرتومک}			
پوتسیب [آ،فر] ایلکه، اساس.	پرتچیم له مک [ل] پرتچیم لر له باغلماق (فا: پرتچیم زدن).			
پوتیستوریک [آ،فر] تاریخ اؤنجه سینه و اؤدؤنمه عاید.	پرتچیم له مه [آ] پرتچیم لر له باغلماق (فا: پرتچیم زنی).			
پوتیله مک [ل] قینماق، سرزنش ائلمک. {پرت سؤزوندن}	پرتچین پارت [آ] دده {پرتچین قیلماق:} باسیب اگمک [آغاچ و چوبوق لارالا دؤزه لن حصار، باخ: پرتچیم.			
پوت part [ص] ۱-پوزقون، پوزولموش "حواس پرت آدام". ۲-پرت سؤز، خوشا گلمه یین سؤز "بیریر لرینه پرت سوز دئتمک، پرتلشمک" (فا:~). downcast, confused,	پرتچینه [آ] تارؤم دا کند آدی.			
{اسکی تورکجه ده "پرتکم، پرتیک" سؤزو سوموگون یثریندن چیخماسی و اویناماسی معناسیندا گلیب (کلاوسون)؛ بو کلمه دیواندا "پرتکم" (سرت اولماق، قیرماق، یارالاما) و "پرتیشمک" (سرت لشمک) شکلینده ایشله نیب، دیوانا باخدیقا ائله سانلییر کی بو کلمه لر برک کلمه سیله کؤکداش اولسونلار، پرتکم سؤزو ایندیکی پرت (اولماق)، پرتلشمک، چرتکم، پرتکم، پرتاب، پرت+او (فارسجادا ایشله ن بیر کلمه) و پردی سؤز لرینین کؤکو اولمالیدیر}.	پرتداق pərdaq [آ،فا] پرداخت ایشی، پارلاتما			
پوت لشمک [س] بیر سؤز و سبیدن پرت اولماق، هیرسلنمک، اؤرگی سینماق، بیریرینه پرت سوز دئتمک (فا: به همدیگر پرت و پلا گفتن). to get downcast/ confused	پرتداق لئماق [س] پرتداق اولونماق، پاریلدانماق.			
پوتان partan [آ] شیروان دا کند آدی.	پرتدوق pərdəraq [آ] کبود آهنگ ده کند آدی {پاردوره}.			
	پرتدسلی [آ] کیوی ده کند آدی {پردی، پردیچ، پردج+لی}.			
	پرتده pərdə [آ،فا] اؤرتو، پارچادان دؤز لیمیش اؤرتوک (فا:~). curtain			
	پرتده آغاچی [آ] پرده سالانیلان آغاچ (فا: چوب پرده).			
	پرتدروود curtain-rood			
	پرتده آقاییلار [آ،دی] قاز و اؤردک کیمی سؤدا اؤزن و بارماقلاری آراسی پرده لی قوشلار تاقیمی.			
	پرتده قانادیلار [باخ] زار قانادالی لار.			
	پرتده نشین [آ،فا] خلوت نشین (فا:~).			
	پرتده بیرتماق [ل] توهین ائتمک (فا: هتک). rending			
	پرتده لنمک [آ] پرده وؤرولماق، پرده ایله اؤرتولمک.			

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۷۳	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پرده له مک	[ل] پرده وۇرماق، پرده ایله اۇرتمک.		پُرلۆک porluk [آ] قُرؤه-گۆل تپه ده کند آدی.	
پرده لی	[ص] پرده وۇرولموش، پرده ایله اۇرتولموش.		پِرِنَاز [يازار] (۱۸۶۲-۱۹۶۸) شاماخی نین باغیرلی کندینده دۇیقو لو بایاتیلار اۇندان قالماقدادیر ^{۹۲} .	
پردی	perdi [آ] ائو دامینا وورولان بالاجا تاختالار (فا: تیرچه سقف). {سنگلاخدا پتیک (اصلی پرتیک اولمالیدیر)} شکلینده و دیواندا «برتمک» (سرت اولماق، قیرماق، یارالماق) و «برتیشمک» (سرتلشمک) شکلینده ایشله نیب و ایندی پردی شکلینده ائو دامینی برکیدن آغاجلارا دئییلیر؛ برتمک + یک، پرتیک، پرتی، پردی {		پِرِنْدَک perəndək [آ] شهریار دا کند آدی {رحیم آباد}. پِرِنْدَه [آ، فر، شع] قوش، اوچان شئی (فا: پرنده). پِرِنْس prəns [آ، فر] شاه اوغلو (فا: ~). پِرِنْسِیس prənsis [آ، فر] شاه قیزی (فا: پرنسس). پِرِنْقور perənqur [آ] تارۇم دا کند آدی. پِرِنْگِین perəngin [آ] ابهرده داغ آدی. تارۇم دا کند آدی. پِرِوِیز زارع شاهمرسی [آ] آراشدیرماجی اولاراق آذربایجان ادبیات و دیلچیلیک ساحه سینده چالیشقان یازارلارداندیر ^۳ . پِرِوِیزیکانی زارع (اُئیبار) [آ] آراشدیرماجی اولاراق آذربایجان ادبیات و تاریخ ساحه سینده چالیشقان یازارلارداندیر ^۳ . پِرِوِیابیلیم [آ، فر] اولاسی جیلیق (فا: پروبابیلیم). پِرِوِیلیم [آ، فر] سورون، مسئله، مُشکل (فا: مسئله). پِرِوِیاقاندا [آ، ایتا لیانجا] یاییم جیلیق، تانیدیجی لیق، تبلیغات (فا: پروپاگاندا). پِرِوِتْز protez [آ، فر] اؤن تۆرتمه، بدنین بعضی اورقانلارینی دَیشمک اوچون اؤنون تاییینی دۆزتمه ایشی (دیش پروتئزی) (فا: پروتئز). پِرِوِتْسْتو [ایتا لیانجا، آ] اعتراض (فا: اعتراض). پِرِوِتْین [آ] چوخو بیتگی لرده اولان بدنه یارارلی ماده لر (فا: ~). پِرِوِتْسْتان [آ] کریستیانلیقدایر مذهب آدی (فا: ~). پِرِوِتْیلازم [آ، یو] جانلی لارین گۆزه لرینده اولان یاشایش گنَدیشی (فا: ~). پِرِوِتْوتورک prototürk [آ] میلاددان اؤنجه ایکی و اوچونجو مین ایللرده اولان التصافی دیلله عموما پروتوتورک دیلله دئییلیر. پِرِوِتْوتِپ [آ، فر] ایلک اؤرنک، ائش اؤرنک (فا: ~). پِرِوِتْوکول [آ، فر] بیر توپلاتنی و اوتوروم و سوروشدورما سؤنوندا امضالانان بلگه، سؤز لشمه ^{۹۸} (فا: پروتکل).	
پردی له مک	[آ] داما پردی وۇرماق، پردی ایله اۇرتمک.			
پردیلی	[آ] شَبسترده کند آدی {پردی وورولموش یئر}.			
پردی لیک	[آ] پردی اوچون یارارلی.			
پُرنِگ	[ص، فا] یاخشی دم آلمیش، رنگلی (فا: ~).			
پِرْسَانِج	persbanəc [آ] آج ده کند آدی.			
پِرْساوا	[آ] کیوی ده کند آدی {پارس + آوا}.			
پِرستار	[آ، فا] ۱- باخیم جی. ۲- قوللوقچو، قول (فا: پرستار).			
پِرستارلیق	[آ] ۱- باخیم جیلیق. ۲- قوللوقچو لوق (فا: پرستاری).			
پِرستش	[آ، فا] تاپینما (فا: ~).			
پِرستیز	[آ، فر] باخ: پِرستیز.			
پِرستگ	[آ، فا] «پاره سنگ» تَره زی داشی (فا: ~).			
پِرْسَه دان	[آ] قاخ، دا داغ آدی ^{۹۴} .			
پِرْسِیاوشان	[آ] باخ: یاشان {فا} یاشان سۆزیله ایلگی لیدیر {			
پِرْغَم	porğem [ص، فا، شع] غمی چوخ اولان، اؤزوتول.			
پِرْغَم	[يازار] میرزه احمد ۱۳۰ جو یۆزیل ده آذربایجاندا یاشاییب و تورکجه غز لِر بو شاعردن یادگار قالیبدیر ^{۹۷} .			
پِرْغو	[آ، فا، تو] قوتلگی (فا: پرغو).			
پِرک	[باخ] پره.			
پِرْکانلو	[آ] شیروان دا کند آدی {پیر + کان + لو}.			
پِرْگن / پِرْگند	[آ] چاپشلودا (۶۶ ق. د. ۲۸۰ / تو) کند آدی.			
پِرْگوش	[آ] سرابدا کند آدی {برکوشلو / بکیشلی طایفاسی}.			
پِرْگار	pergar [آ، فا] ۱- دایره چکمه قورقوسو. ۲- باشارات لی، باجاریقلی. ۳- دۆزَنلی بیر شئین اییی وضعیتی (فا: پرگار). پِرْگی pergi [آ] کیوی ده کند آدی {باخ: برکه}.			

پ پ	آذربایجان نۆزکجه سی	۶۷۴	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پروتون (پ.~) proton	پروتون [آ.فر] آتوملاردا مثبت یۆکه صاحب اولان پارچاجیق		پرواز [آ.فا] اوچوش، اۇچما، چکینمه (فا:~).	
پروداکتیوئه [آ.فر] اۆرتکن لیک (فا:تولیدی).			پروان pərvan [آ] آوج ده کند آدی.	
پروءوکسیون/پروءاکشین [آ.فر] اورتایا قویم، اۆزه تیم ^{۲۱۸}			پروانا [آ] سۆلدوز دا کند آدی {پروانه}.	
(فا:تولید).			پروانه pərvanə [آ،فا] کپه نک.	
پروژئکتور [آ.فر] ایشیلداق (فا:پروژکتور).			پروانه بالیغی [آ.دی] یالئیز کله گۆرونومونده اولان، ۲-۲،۵متر بویوندا، ۱۲۰-۱۰۰کیلو آغیر لیغیندا بیر بالیق.	
پروژئکسیون [آ.فر] گۆسته ریم (فا:پروژکسیون).			پروج [آ] خالخال دا کند آدی.	
پروژه [آ.فر] تاساری، طرح (فا:~). project			پروژدگار [آ] بسله ییجی، تانری (فا:~). providence	
پروئسسی [لا] گئدیش (فا:پروئسس).			پرورش pərvərīš [آ،فا] بئجه ریش، بئجرمه (فا:~).	
پروئسپئکت [آ.لا] گۆرونوش، منظره، بیرایشین گله جک			پروئرش [آ،فا،شع] بسله مه، بئجرمه (فا:~).	
پلانی (فا:پروئسپکت).			پروقرا می [باخ] یایمجی.	
پروئسپئکتوئس [آ.فر] تانیتمالیق، تعریفه (فا:پروئسپکتوئس).			پرونده [آ] فایل. file	
پروئسات [آ.فر] سؤدوک تورباسینین آلتیندا اولان بیر عضو،			پرویزآباد [آ] ساین قالا دا کند آدی. خیابو دا جای آدی.	
کستانه جیک (فا:~).			پرویزخانلو [آ] کلئیر ده کند آدی.	
پروئسور/پروفسور profesor [آ.لا] یوکسک درجه لی			پرویزفروهر (حاجی بابا) [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعردیر ^{۱۵۶} .	
بیلیمجی، اوجا بیلمن (فا:پروفسور).			پروین آباد pərvīn abad [آ] ساوه-خرقان دا کند آدی.	
پروئسونال/پروئشینال [ص،فر] بیرایشی قازانج اوچون			پروین اعتماسی [یازار] ش ۲۸۵ده تبریز ده دنیایا گلیب و	
گۆرن، آماتور قارشیتی (فا:حرفه ایی). professional			۳۵ یاشیندا تهراندا دنیادان گئدیب و	
پروئیل [آ.فر] گۆرونوش، گۆرونو ^{۲۱۸} یاندان گۆرونوش (فا:~).			قوئم شهرینده دفن اولونوب، بو	
پروئرام [آ.فر] وئرلیش، یایم، گۆرۆله جک ایش (فا:برنامه).			شاعره دن فارسجا و آزاراق تورکجه	
پروئرام لاما [آ] پروئرام حالینا گتیرمه (فا:برنامه ریزی).			شعر لر یادگار قالیدیر.	
programming			پروین اولدوزو [آ] اولکر اولدوزو (فا:ستاره پروین).	
پروئتئر [آ.فر] ایشچی، چالیشان (فا:پرولتر).			پره pərrə [آ،فا] بیرچوخ ویا بیر آراج دا قاناد کیمی	
پروئتاریا [آ.فر] چالیشانلارین توپلو لوغو، ایشچی لر (فا:~).			چیخیتی لارین هر بیر ی (فا:~).	
پروئلوق [آ.فر] اؤن دئیش، اؤن سۆز، بیر ادبی و موسیقی			پرهیز [آ.ع] چکینمه، ساقینما، چکینیش (فا:~).	
اثرین گیریش حصه سی (فا:پیشگفتار).			پری pəri [آ،فا] خیالی قادینا بنزیر وارلیق (فا:~). fairy	
پروؤ [آ] بیچیم له مه (فا:پرو). fitting			پری [آ] ماهنشان دا کند آدی.	
پروؤ کاتوئر [آ.فر] قیشقیر تیجی ^{۲۱۸} .			پری گلان pərigelan [آ] ساوجبؤلوق دا داغ آدی.	
پروؤ کاسیون [آ.لا] اولکه لر آراسی ویا بؤیوک اورتامدا آرا			پری اؤزلو [ص] چوخ گۆزل (فا:پری رو). faity-faced	
قاریشدیرما، فیتنه کارلیق، قیشقیر تیجی ایش (فا:خرابکاری).			پریجان / بوریجان [آ] اهر ده کند آدی.	
پروؤیزیون [آ.فر] قارشیلیق ^{۲۱۸} .			پریخان [آ] خیابو دا کند آدی.	
پروا pərvā [آ،فا] چکینمه، ساقینما، قورخو. (فا:~)			پری خان خانیم [یازار] (۹۵۵ه) حقیقی تخلص ائده رک شاه	
پروار pərvār [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.			طهماسب، ین قیزی دیر، بو خانیم یوخسوللارن دردینی بیلن	

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۷۵	اوک سۆزلوگو	پ پ
و عین حالدا بیر دؤولت آدمی کیمی ده اؤلکه ایشلرینده چالیشیردی، بۇ شاعرین آدی پریخ دا یازیلیدیر ^{۵۲} .	پساب [آ، فا] یاخانما سوؤی، یاخاننتی (فا:~).		پست / پوستان [آ، فر] مقام، گورو (فا:~).	
پری خانیم [یا زار] (۱۸۳۹-۱۹۲۷) باکی دا آنادان اولدو، اوندان بیر سیرا تورکجه شعر لر قالیبدیر ^{۵۲} .	پستخوان [آ، فا] آلچاق سسله اوخویان (فا:~).		پسته ها [آ، فا] باشماغین اؤز بؤلومو.	
پریز [آ، فر] الکتریک آخیمی آلماق اوچون فیشین گیردیگی یئر (فا:~).	پسək [آ، فر] خوی داکند و چای آدی {پسک: بسله ین}.		پسکن [آ، فر] قوچان دا کند آدی.	
پریزاده / پریزاد [آ، فا] گؤزل قادین اوچون سویله نن سؤز (فا:~).	پسر چایی [آ، فا] باخ: سراب.		پسنجر pəsençər [آ، فر] زنجان دا داغ آدی.	
پریسابایی فرد [یا زار] گونش ۱۳۵۴ ده زنجاندا دونیا یا گلیب و تورکجه شعر لرینده ماهنی تخلص ائدیبدیر ^{۵۲} .	پسند [آ، فا] شاع، بیه نیش (فا:~).		پسیکولوژی [آ، فر] روح بیلیمی (فا:~). psychoanalysis	
پری سوو [ظ] چوخ گؤزل (فا: پریش). fairy-like	پسیکولوژیست (پسیکولوگ) [آ، فر] روح بیلیمتی (فا: روان پزشک).		psychiatrist	
پری سیمای ص [فا، شاع] پری اؤز لو (فا:~).	پسیکوپات [آ، فر] عاقیل و روح خسته سی (فا: روانی).		پسیکوپاتولوژی [آ، فر] عاقیل و روح ساغلیغینی اینجه له یین بیلیم (فا:~).	
پری شان [آ، فا] داغینیق، قارماقاریشیق (فا:~).	پسیکوتراپی [آ، فر] پسیکو لوژیک یؤنتم لر (فا:~).		پشتوو [آ، فر] هر-هوراندا کند و قالا آدی، مرند ده چای آدی	
پری شان [یا زار] (۱۳۶۳-۱۲۹۳) حاجی علی پری شان باکی لی (نارداران کندیندن) شاعر دیر ^{۱۱۷} .	پشوو [آ، فر] باش-تی: باش داغ. ۲-پؤس داغی}.		پشگل [آ، فر] اؤرمیه ده کند آدی.	
پری شانلیق [آ، فا] داغینیق لیق (فا: پریشانی).	پشگلک [آ، فر] اؤرمیه ده کند آدی.		پشکم pəşmək [آ، فا] نازیک تئل کیمی دوزه نیلن و شیرین	
پری صورت [باخ] پری اؤز لو (فا:~).	پشکله [آ، فر] اؤرمیه ده کند آدی.		بیر یئمه لی (فا: پشکم).	
پریفتکس [آ، لا: آرتیریلمیش] اؤن اک، اؤن شکیلچی (فا:~).	پشک قوچوق pəşmək qocuq [آ، گنبد-قول حاجی دا کند.		پشک پək [آ، دده] ۱-برک، سرت، دایانیق لی، ساغلام (فا: محکم).	
پریل perig, peril [آ، فا] خیاو دا داغ آدی.	۲-بگ سؤزونون دیشیک آغیز آیریلیغی (بگ، یغ، پک).		۳-اویغور خاقانلارینین غوانلاریندا ۴-پک سؤزیله انسان	
پری مات [آ، فر] بوتون میمونلار و بعضی بیلینلره گؤره همدده انسانلارا وئر یلن آد.	آدلاری: پکای، پکبوغا، پکخان، پکر، پکقان {برک} بک}.		پکتکین [خ] سلجوقلو کوموتان و موصول آتابگ لریندن ^۷ .	
پری موس [آ، لا] نفت له یانان بیر آراج (فا:~). primus	پکدوغدو [خ] غزنه لی محمودخان دؤنمی بیر بگ و کوموتان ^۷ .		پکلیک [آ، دایانیق لیق، ساغلام لیق (فا: محکم).	
پری میتیو [آ، فر] ایلکل، ابتدایی (فا:~).	پکمز [آ، دوشاب، باخ: بکمز. syrup of grapes		پکمز توپراغی [آ، اوزوم شیره سینی کسدیرمک اوچون ایشله	
پری میتیو یزم [آ، لا] ایلکل جی لیک (فا:~).	پکوز [آ، فر] غزنه لی محمودخان دؤنمی بیر بگ و کوموتان ^۷ .		نن گیل ایله قاریشیق کیرچ لی توپراق ^۲ .	
پری نئو [این آ] ییگی یازار، یازاج (فا: پریتتر).	پکچین [آ، فر] هتیریس ده چای، داغ و کند آدی {پک++ چین}.			
پری نیج [آ] بلغور دوزلتمک اوچون یازدا ییتیشن نارین دانالی				
تاخیل نوعو {باخ: بیر نیج}.				
پری نیجک [آ] بر نیجک ۱-صادق، ایچدن باغلی ۲-فداکار ^۷ .				
پری نیسپ [آ، لا] اساس (فا: پر نیسپ).				
پری نیسیال [آ] اساسی (فا: پر نیسیال).				
پؤز / پوز posture [آ] قیلیق (فا:~).				
پؤمده [ص، فا، شاع] سولموش، یییرانمیش، سولقون (فا:~).				
پس pas [ص، فا، پست] آشاغی سس ویا هر شئی (فا: بد).				
پس مانده [آ، فا، شاع] آرتیق قالان، آتیلیب قالان (فا:~).				

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۷۶	اوک سۆزلو تو	پ پ
پکی [ظ] ایی، یاخشی، باخ: پکی {پک+ی}.	پکیش [آ] سیخلیق، سرتلیک، پکیشمیش لیک. {پک+ش}	پلنگ دیش سس سیز حرفی [آ] دیل اوجونون اؤن دیشلرین آراسینا گیرمه سیله اولوشان سس سیز حرف "ایگیلزه th" پلنگ لشمک [س] پلنگ اولماق (فا:الکن شدن). to stutter; to stammer	پلنگ له مک [س] پلنگ اولماق، باخ: پلنگ لشمک.	پلنگ لیک [آ] دیلی توتولما (فا:الکنی). tongue-tie
پکیشمه [باخ] سرت لشمه، برکیشمه consolidation	پلاتفورم [آ، فر] آلان ^{۲۱۸} ، ساحه، تراس، یوکسک جه یئر (فا:~).	پلدشت/ عربلر poldəşt [آ] بو شهر ماکی نین ۵۵ و اؤرمیه نین ۲۷۲ کیلومتر لیگینده یئر آلیبدیر. بو شهر دنیز سؤلاری سوییه سیندن ۱۶۰۰ متر یوکسک لیکده اولاراق ش ۱۳۷۵ ده جمعیتی ۱۲۲۰۰ نفر، اؤزئی گنیش لیگی ۲۸۷۰ کیلومتر مربع دیر، اؤنجه لر آدی عربلر ایدی، بؤلگه اؤچ یئر بؤلومله نیر: گؤنئی چایباسار، قره قویون، گچلرات.	پلنگ لو pelklı [آ] هشتری ده داغ آدی {پلنگ+لو}.	پللمه مک [ل] مانع تورتیمک، پل وورماق (فا:بهم زدن).
پلاتین platin [آ، فر] بو زآغ رنگلی دیر لی بیر متال، آغ قیزیل.	پلاز [آ، فر] قومسال، دنیز قیراغیندا اؤزمک اؤچون دؤزنله نن قوملوق آلان.	پلمه pəlmə [ص] چنلی هاوا، توتقون و آیدین اولمایان، یاری ایشیق (فا: هوا یی گرتته). {بورمک، بورمه، پورمه، پوله، پلمه، باخ: پورومک}.	پلمه لنمک [س] رنگلری چیخاراق بیریریینه قاریشماق، آلا بولا اولماق (فا: رنگ گرتتن).	پلن [آ] ایی ^۷ .
پلاس pelas [آ] ابهرده کند آدی {پالاز: توخوماجیلیغا باغلی}.	پلاستیک plastik [آ، یو] اسنک اولان نفت کیمی شئی لردن دوزه لن بیر ماده (فا:~).	پلمه لنمک [س] رنگلری چیخاراق بیریریینه قاریشماق، آلا بولا اولماق (فا: رنگ گرتتن).	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
پلاسما [آ، یو] قانین سو کیمی دورو حصه سی (فا:~). plasma	پلاسی pelasi [آ] هشتیر ده جای آدی.	پلنگ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اولار).	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
پلاک [آ] لوحه (فا:~). plate	پلاکات [آ، لا] بویوک دؤوار اعلانی (فا:~).	پل وورماق [س] انگل اولماق، بیر ایشی بیریریینه وورماق، پللمه مک (فا: بهم زدن) {فا: پر}.	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
پلان plan [آ، فر] دؤزن، چکیم (فا:~).	پلانکند [آ] شامخور، دا کند آدی {بؤلان کند} ^{۲۴۰} .	پلوتو کراسی [آ، فر] زنگین لر بگلیگی (فا: پلوتو کراسی).	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
پلان لا ما [آ] دؤزن له مه (فا: طرح ریزی).	پلان لاماق [ل] دؤزن له مک (فا: برنامه ریزی کردن).	پلوتون [آ، یو] گوتش سیستمینده نپتون دان سونرا کی گزه یین.	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
پلاننت [آ، فر] گزه یین (فا: سیاره).	پلنی بک [آ، فر] سؤیلمه مه، ^{۲۱۸} سس و حرکت اؤیومو	پلومب [آ، لا] قورشون لانیش بلگه و هر شئی (فا: پلمپ).	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
پلنگ پلنگ [ص] دیلی توتولان، "ر، س، ز" کیمی حرفلری	گره گی کیمی دئییه یلمه یین (فا: الکن). tongue-tied	پلوو [باخ] ییلوو.	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
{سن 'پلنگ'؛ برتیک 'پلنگ'؛ اینگیلیزجه palter سؤزو (ایکی اوزلو دانیشماق) بو کلمه ایله ایلگی لیدیر}.	پلنگ جه سیننه [ظ] دیلی توتولاراق (فا: با لکنت). stutteringly	پلورالیزم [آ، فر] چوغو لچو لوق (فا:~).	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
		پله [ص] یاستی، ائلی "پله قولاق، پله ییغ" {پالاز قولاق}.	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger
		پله سنگ pələsəng [آ، بی] پله سنگ آغاچیندان و تورلو	پلن [آ] ایی ^۷ .	پلنگ [آ، فا] باخ: قافلان. tiger

پ پ	آذربایجان تۆركجه سي	۶۷۷	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
پیتگی لردن چیخاریلان قوخلو بیر ماده.	پیتگی لردن چیخاریلان قوخلو بیر ماده.		پنجه سیننه دوشمک [س] الینه دوشمک.	
پله سنگ آغاجی [آ،بی] گۆنلۆک و اؤد آغاجی کیمی بعضی	پله سنگ آغاجی [آ،بی] گۆنلۆک و اؤد آغاجی کیمی بعضی		پند [آ،فا] اؤیود.	
تورلریندن خوش قوخلو ماده لر الده ائدیلم،	تورلریندن خوش قوخلو ماده لر الده ائدیلم،		پند نامه [آ،فا] اؤیود بلگه (فا: پند نامه).	
بعضی لری نین تخته لریندن دؤغراماچیلیقدا یارارلانیلان بیر	بعضی لری نین تخته لریندن دؤغراماچیلیقدا یارارلانیلان بیر		پندام [آ] سو یو لونون توتولماسی (فا: گرفتگی آب).	
ایستی اؤلکه آغاجی (فا: درختی).	ایستی اؤلکه آغاجی (فا: درختی).		پنسی [آ] سانجاق. pence	
halsamadendron opobalsamum	halsamadendron opobalsamum		پنکون پنquen [آ،دی] پرده آياقلى، اۇجاي بۇ لگه لرینده	
پلیت [آ] مئشه آغاجین چچگی ۷.	پلیت [آ] مئشه آغاجین چچگی ۷.		پاشایان، سیرتی قارا، کؤکسواغ، اییی اۆزن، دنیز	
پلیت [آ] آذربایجان دا آدا آدی ۲۴۰.	پلیت [آ] آذربایجان دا آدا آدی ۲۴۰.		حئیوانلاری ایله بسله نن، بویو ۴۰ سانتیمترده بیرقوش.	
پلیس [آ] شهر قوروقجوسو، باخ: پو لیس (فا: پلیس).	پلیس [آ] شهر قوروقجوسو، باخ: پو لیس (فا: پلیس).		aptenodytes patagonica	
پلیستوسئن [آ،فریثرب] بوزول دؤنمی (فا: پلیستوسن).	پلیستوسئن [آ،فریثرب] بوزول دؤنمی (فا: پلیستوسن).		پنهان [ص،فا] گیز لی، خلوت (فا: ~).	
پلین [آ،بی،یو] توپلاشیق گیللردن، یاپراقلاریندا و چیچک-	پلین [آ،بی،یو] توپلاشیق گیللردن، یاپراقلاریندا و چیچک-		پنیو [آ،فا] مایا وۇرولموش سوتدن اله گلن برک ویا یاری	
لرینده چوخ آجی بیر ائسانسی اولان اوتسوو بیریتگی،	لرینده چوخ آجی بیر ائسانسی اولان اوتسوو بیریتگی،		برک اورون، (فا: ~) chees	
آبسنئت آدلی ایچکی بو اوتلا دوزه لیر، آجی یاوشان،	آبسنئت آدلی ایچکی بو اوتلا دوزه لیر، آجی یاوشان،		پنی سیلین [آ] بیر نوع آنتی بیوتیک (فا: ~). pencillin	
(فا: خاراکوش، افسنطین).	(فا: خاراکوش، افسنطین).		پوئتیک [ص،یو] شاعر لیک و یاراد یجیلیقلا باغلی (فا: شاعرانه).	
پلیوسئن [آ،فر] اؤچونجو چاغین سون دؤنمی (فا: ~).	پلیوسئن [آ،فر] اؤچونجو چاغین سون دؤنمی (فا: ~).		پوئزییا poeziya [آ،یو] ۱-قوشما، شعر، نظم. ۲-شاعرانه-	
پمبه [آ،ت] پاموق [آغ و بیر آرز قیزمیزی آچیق رنگ (فا: صورتی)]	پمبه [آ،ت] پاموق [آغ و بیر آرز قیزمیزی آچیق رنگ (فا: صورتی)]		لیک، لیریزم، ظریف لیک، گؤزللیک، بدیعی لیک ۹.	
پمبه قوردو [آ،دی] پامبوق و بامیه تارالاریندا ضرره یول	پمبه قوردو [آ،دی] پامبوق و بامیه تارالاریندا ضرره یول		پوئمالا poemala [آ،یو] منظوم حکایه، ژانئر (فا: منظومه).	
آچان قیرمیزیمسی تیرتیل (فا: نوعی کرم مضر پنبه).	آچان قیرمیزیمسی تیرتیل (فا: نوعی کرم مضر پنبه).		پوآن [آ] امتیاز (فا: پوئن).	
پمبه لشدیرمک [ل] پمبه رنگینه گتیرمک (فا: صورتی نمودن).	پمبه لشدیرمک [ل] پمبه رنگینه گتیرمک (فا: صورتی نمودن).		پوپ [آ،فر] خالقا عاید اولان، پوپ موزیگی (فا: پاپ).	
پمبه لشمک [س] پمبه رنگی آلماق (فا: صورتی شدن).	پمبه لشمک [س] پمبه رنگی آلماق (فا: صورتی شدن).		پوپولاریته [آ،فر] خالقجا سئویمه اورانی، توتولما ۲۱۸.	
پناس penas [آ] ابهر ده داغ آدی.	پناس penas [آ] ابهر ده داغ آدی.		پوپولیزم [آ،فر] خالقچیلیق، خالق یارداقچی لیغی ۲۱۸.	
پناه [آ،فا] سیغما، آرخا، کؤمک ایسته مه (فا: پناه).	پناه [آ،فا] سیغما، آرخا، کؤمک ایسته مه (فا: پناه).		پوتال potala [آ] عادتا دؤغوز و آیی بالاسینا دئییلر. 'ت' بوتیق:	
پناه کندی [آ] ماکی دا کند آدی. مراغادا (پناه علی) داغ آدی.	پناه کندی [آ] ماکی دا کند آدی. مراغادا (پناه علی) داغ آدی.		سوقابی، تولوق، سن 'بوتا لیغ' اینک بالاسی، باخ: بوتایتمک {.	
پناهگاه [آ،فا] سیغیناق، سیغیاناجاق یش (فا: پناهگاه).	پناهگاه [آ،فا] سیغیناق، سیغیاناجاق یش (فا: پناهگاه).		پوتابوی (لو) [آ] بویو کیچیک لاکین کؤک، کویوش.	
پنبه [آ] باخ: پامبوق.	پنبه [آ] باخ: پامبوق.		پوتاسیوم [آ،فر] آتوم سایسی ۱۹، آتوم آغیر لیغی ۳۹،۱.	
پنبه جوق / پاماجیق penbecuq [آ] زنجان دا کند آدی.	پنبه جوق / پاماجیق penbecuq [آ] زنجان دا کند آدی.		اریمه نقطه سی ۶۲،۵ درجه، ۱۵ درجه ده مؤم کیمی اولان،	
پنجره [آ،فا] تیکیستی لرده جامدان دؤزه لن بؤلوم، آققیشقا،	پنجره [آ،فا] تیکیستی لرده جامدان دؤزه لن بؤلوم، آققیشقا،		یوغونلوق ۶۲،۵، قیسا لئماسی K.	
تۆنلۆک (فا: پنجره).	تۆنلۆک (فا: پنجره).		پوتقا [آ] کؤچه و خیابان قیراغیندا قویولان و قاروول	
پنچشنبه [آ،فا] ۱-جوما آخشامی، چارشنبه گونون دن سونراکی	پنچشنبه [آ،فا] ۱-جوما آخشامی، چارشنبه گونون دن سونراکی		چولوق و یا بالاجا شئیلر ساتماق اوچون استفاده اولونان	
گون (فا: پنچشنبه). Thursday ۲-مشهد ده کند آدی.	گون (فا: پنچشنبه). Thursday ۲-مشهد ده کند آدی.		کابین. {روسجا بوڈکا} باخ: بوڈ، پوتلوق {	
پنجعلی خاراباسی [آ] بیله سوار دا کند آدی.	پنجعلی خاراباسی [آ] بیله سوار دا کند آدی.		پوتو [آ] گؤیجای دا کند آدی ۲۴۰.	
پنچک [آ،فا] 'پنجه + ک' آر خالین.	پنچک [آ،فا] 'پنجه + ک' آر خالین.		پوتوق potuq [آ،فا] باخ: پوتلوق ۱-دولو، شیشمان (فا: چاق) ۲-	
پنجه pence [آ،فا] جایناق، ال ویا آیاق ایچی (فا: پنجه).	پنجه pence [آ،فا] جایناق، ال ویا آیاق ایچی (فا: پنجه).		[ت] 'بوتو، بوتوق' [دوهه بالاسی].	

p پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۷۸	اوک سۆزلۆتۆ	p پ
پوتۇن potun	[آ،فر] چکمه دن بالاجا آياقلى بير نواع گۇن آياق قابى، بير نواع باشماق (فا: پوتين). boot		پۇرتۇت / پۇرتۇئ [آ،فر] بير کيمسه نين چکيلميش تصوير لىرى. پۇرس [آ،لا] بير نفر ليک اولان يشمک و يا ايچكى (فا: پرس).	
پۇخ pox	[آ] ۱- ديشقى، مدفوع (فا: يخ). Feces ۲- [مج] خور گۇرولن بير کيمسه ويا وضعيت، پيس "پۇخ حريف، پۇخا باتماق، ايش پۇخا دۆشدو". ات "بوق"؛ بو کلمه اينگيليزجه bog سۆزۈنۈندە کۆکو اولماليدير.		پۇرسۇق porsuq [آ،دى] ۱- سو قيبى لاريندا قازديغى دليک لرده ياشايان، اوت و اتله بسله نن، تولکو بۇيوکلوغونده، پيس قوخولو، امجک لى بير حثيوان، تولکلى فيرچا دۆزلىتمگه الوثریشلى اولماغينا خاطر انصافسيزجا اولانيلار badger .meles ۲- [مج] پۇرسوموش، کۆک و شيشگين (فا: چاق). ۳- [خ] سلجوقلار دؤنمى بگ و کوموتان آدى ۷ "ات" پۇرسمۇق، پۇرسوق، سن، باخ: بۇسماق.	
پۇخ اتماق	[ل] بيرينى لکه له مگه چاليشماق، پيسله مک.		پۇرسوق آغاجى [آ،بى] پۇرسوق گيللردن، ياپراقلارى ايسنه کيمى، ياز قيش ياشيل و بير اورمان و بزک آغاجى (فا: سور). taxus baccata	
پۇخ ائتمک	[ل] بير ايشى پۇرماق، بيرينى خارابلاماق.		پۇرسوماق [آ] پۇرسوماق ايشى.	
پۇخ بۇجگى	[آ،دى] قين قانادلى لاردان، پيسليک بوجگى (فا: نوعى حشره). Geoturpes stercorarius		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخ بۆسۈر	[ص] جان سيخان، خوشا گلمه ين.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخ جانينا اولسون	[دئيم] بيرينى لکه له مک، پيسله مک.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخ سۆدۈک	[آ] آت آشغال (فا: آت آشغال). fecal matter		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخ قارىشديرماق	[ل] بير ايشى پۇزاجاق ييچيمده داورانماق.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخ يئمک	[س] ياخشىق سيز بير ايش گۇرمک.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخ يولۇنا گئتمک	[س] يادوا بير ايش اوچون گودازا گئتمک.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخا نسبت تۆک عنبرديو	[دئيم] چوخ کۆتو بير شئين يانيدا اوندان آز کۆتو شنى ياخشى راقدير.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخنه	[ص،فا،شع] پيشميش، يئگين (فا: پخته).		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخدان عمله گلن / پۇخدان اله گلن	[دئيم] يادوا بير شنى اوچون.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخلاشماق	[س] کۆتو وضعيته گيرمک، خارابلاشما		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخلاماق	[ل] بيرينى کۆتو وضعيته سالماق، خارابلاماق.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخلانماق	[س] کۆتو وضعيته دۆشمک، خارابلانماق.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخلۇ	[ص] پۇخو اولان، پيس.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخلۇق	[آ] پۇخلو بير وضعيت، پيسليک.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخو پۇخونا	[ظ] بۇشو بۇشونا، يۇخ يتره.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخو چيخماق	[س] بير شنى ويا ايش يارارسيز حالا گلکم.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخون بير پۇخ	[ص] يادوا بيرى اوچون سؤيله نير.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇخون سۇيو	[ص] پۇخدان پيس اولان، بير نواع سۇيوش.		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	
پۇرتاغال	[پۇرتاغالجا،آ] تۇرونج گيللردن، ياپراق قيراغى دۆز، آغ دنيز قيراقلاریندا يئتيشن بير آغاج و بونون قيرميزى سارى رنگلى ميوه سى نين قاييغى خوش قوخولو، سولو، ویتامين لى (فا: پرتغال). orange .citrus aurantium		پۇرسوماق [س،باخ: بۇسماق] ۱- بير يتره ييغيشيب دۇرماق، قوشلار اوچارکن ييغجاملاشميش حال تاپماق پۇرسوماق، (فا: يکجام جمع شدن). ۲- to become rotten	

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۸۰	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پوزونو [آ] بیریرینه دیمه، اختلال. derangement	پوزونو [آ] بیریرینه دیمه، اختلال. derangement		پولی [اک، یو: چوخ] اؤن اک اولاراق بعضی کلمه لرله بیرشئین چوخلوغونو نشان وئیرر "پولی تکنیک" (فا: پلی).	پولی [اک، یو: چوخ] اؤن اک اولاراق بعضی کلمه لرله بیرشئین چوخلوغونو نشان وئیرر "پولی تکنیک" (فا: پلی).
پوزیترون [آ، فر] پوزیتو الکترون (فا: ~).	پوزیترون [آ، فر] پوزیتو الکترون (فا: ~).		پولی تکنیک [آ، یو: چوخ] و صنعت [تکنیک] ین مختلف ساحه لرینه عاید اولان اوخول یثری (فا: پلی تکنیک).	پولی تکنیک [آ، یو: چوخ] و صنعت [تکنیک] ین مختلف ساحه لرینه عاید اولان اوخول یثری (فا: پلی تکنیک).
پوزیتیویزم [آ، فر] اولومجولوق، اولارجی لیق (فا: ~).	پوزیتیویزم [آ، فر] اولومجولوق، اولارجی لیق (فا: ~).		پولی تکنیکوم [آ، یو: چوخ] اورتا پولی تکنیک مکتبی و اوخولو.	پولی تکنیکوم [آ، یو: چوخ] اورتا پولی تکنیک مکتبی و اوخولو.
پوزیسیون [آ، فر] دؤروم، وضعیت، حالت ^{۲۱۸} .	پوزیسیون [آ، فر] دؤروم، وضعیت، حالت ^{۲۱۸} .		پولی آتویت [یو: چوخ] و اویناق، آ، طب [بدن ده اویناق] یئرلین التهای (فا: ~).	پولی آتویت [یو: چوخ] و اویناق، آ، طب [بدن ده اویناق] یئرلین التهای (فا: ~).
پوسال [آ] ۱- سوئیو آلینمیش هرچور یئیه جک ماده نین آرتیغی ۲- دمیر آتیغی ^۲ (فا: تقا له فلزات) {محتملأ پوزماق دان}.	پوسال [آ] ۱- سوئیو آلینمیش هرچور یئیه جک ماده نین آرتیغی ۲- دمیر آتیغی ^۲ (فا: تقا له فلزات) {محتملأ پوزماق دان}.		پولی آندری [آ، فر] چوخ ارلی لیک (فا: چند شوهری).	پولی آندری [آ، فر] چوخ ارلی لیک (فا: چند شوهری).
پوست/پوستا [آ، فر] بیر شئین مُحافظه ائیلدیگی یئر و بؤلگه. ۲- گؤرو، وظیفه. ۳- مکتوب کیمی شئی لری یییه لرینه یئتیرمک له گؤرو لندیریلن قورولوشا وئریلن آد.	پوست/پوستا [آ، فر] بیر شئین مُحافظه ائیلدیگی یئر و بؤلگه. ۲- گؤرو، وظیفه. ۳- مکتوب کیمی شئی لری یییه لرینه یئتیرمک له گؤرو لندیریلن قورولوشا وئریلن آد.		پولی استر [آ، فر] رنگ کیمی قورویوجو و سایدام ماده.	پولی استر [آ، فر] رنگ کیمی قورویوجو و سایدام ماده.
پوست/پوست [آ] خیو دا کند آدی {پوسماق دان}.	پوست/پوست [آ] خیو دا کند آدی {پوسماق دان}.		پولیپ [آ، یو] چوخ آیاقلی بیر دنیز حیوانی (فا: ~). polyp	پولیپ [آ، یو] چوخ آیاقلی بیر دنیز حیوانی (فا: ~). polyp
پوستر [اینت آ] دؤوار رسمی (فا: پوستر).	پوستر [اینت آ] دؤوار رسمی (فا: پوستر).		پولی تیزیم [آ، فر] چوخ تانری جی لیق (فا: پلی تیزم).	پولی تیزیم [آ، فر] چوخ تانری جی لیق (فا: پلی تیزم).
پوستاجی [آ، فر] پوستا ایشینده ایشله ین.	پوستاجی [آ، فر] پوستا ایشینده ایشله ین.		پولی تیک [آ، فر] سیاسال (فا: پلی تیک).	پولی تیک [آ، فر] سیاسال (فا: پلی تیک).
پوکر [آ، فر] بیرچور ورق اوینو (فا: پوکر). poker	پوکر [آ، فر] بیرچور ورق اوینو (فا: پوکر). poker		پولی تیکا [آ، فر] سیاست (فا: سیاست).	پولی تیکا [آ، فر] سیاست (فا: سیاست).
پولاد [آ] ۱- چلیک؛ دمیر له کاربونون بللی مقدادا قارشیماسیندان اله گلن بیر متال. ۲- پولاددان قایریلمیش. ۳- چوخ گؤجلو، قوتلی "پولاد قوللو" (فا: فولاد). steel	پولاد [آ] ۱- چلیک؛ دمیر له کاربونون بللی مقدادا قارشیماسیندان اله گلن بیر متال. ۲- پولاددان قایریلمیش. ۳- چوخ گؤجلو، قوتلی "پولاد قوللو" (فا: فولاد). steel		پولی ژنی [آ، فر] چوخ قاری لی لیق (فا: چند همسری).	پولی ژنی [آ، فر] چوخ قاری لی لیق (فا: چند همسری).
۴- بو کلمه آذربایجان اوژیستان و چوخلو تۆرک بؤلگه لرینده یئر آدی کیمی ایشله نیر. ۱۵جی عصرده پشچهنک بگلرینن بیرری بولا آدیندا دیر و بو سؤزون دیشیمی بولاد/پولاد اولاییلیر، ماناس داستا نیندا جولای ین اوغلو بولاد دیر و بگدیلی بویونا باغلی عربلی اویماعی نین بگی احمد تیرکن بولاد دیر. ساسانی علیهنه ساواشان اسکیتلرین (قو: اشکناز) باشچی سی کورپولاد ایدی (م ۵۷۵) و گئنه همان دؤور چوره çoruh بویونون بویوگو قوروپولاد ساسانیلر علیهنه جبهه آشدیغی بیلینیر ^{۲۱۹} دده،	۴- بو کلمه آذربایجان اوژیستان و چوخلو تۆرک بؤلگه لرینده یئر آدی کیمی ایشله نیر. ۱۵جی عصرده پشچهنک بگلرینن بیرری بولا آدیندا دیر و بو سؤزون دیشیمی بولاد/پولاد اولاییلیر، ماناس داستا نیندا جولای ین اوغلو بولاد دیر و بگدیلی بویونا باغلی عربلی اویماعی نین بگی احمد تیرکن بولاد دیر. ساسانی علیهنه ساواشان اسکیتلرین (قو: اشکناز) باشچی سی کورپولاد ایدی (م ۵۷۵) و گئنه همان دؤور چوره çoruh بویونون بویوگو قوروپولاد ساسانیلر علیهنه جبهه آشدیغی بیلینیر ^{۲۱۹} دده،		چوخ یؤنلو (فا: ~د).	چوخ یؤنلو (فا: ~د).
فا: باخ: پالیت، پال، بال}	فا: باخ: پالیت، پال، بال}		پولیقون [آ، فر] ۱- چوخ قوللو، چوخ گئن. ۲- آتشلی سلاح- لارلا آتش آچیلان یئر، آتیش یثری (فا: چند ضلعی).	پولیقون [آ، فر] ۱- چوخ قوللو، چوخ گئن. ۲- آتشلی سلاح- لارلا آتش آچیلان یئر، آتیش یثری (فا: چند ضلعی).
پولادخانلی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳۱۸} .	پولادخانلی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳۱۸} .		پولی کلینیک [آ، فر] مختلف خسته لیکلره باخیلان یئر (فا: ~).	پولی کلینیک [آ، فر] مختلف خسته لیکلره باخیلان یئر (فا: ~).
پولادقایا [آ] ساغلام، قایا کیمی گوجلو، اوغلان آدی (فا: نام پسر)	پولادقایا [آ] ساغلام، قایا کیمی گوجلو، اوغلان آدی (فا: نام پسر)		پولی گام [آ، فر] چوخ ائشلی (فا: چند همسری).	پولی گام [آ، فر] چوخ ائشلی (فا: چند همسری).
پولادللو poladlı [آ] بیله سوار و اؤرمیه ده کند آدی.	پولادللو poladlı [آ] بیله سوار و اؤرمیه ده کند آدی.		پولی گونئی poligüney [آ] مراغا دا داغ آدی.	پولی گونئی poligüney [آ] مراغا دا داغ آدی.
پولارا [آ] یاردیملی، دا چای آدی ^{۲۴۰} .	پولارا [آ] یاردیملی، دا چای آدی ^{۲۴۰} .		پولیمر [آ، فر] مولکول توخولاری تکرارلانا ن و بو شیوه ایله دوزه لن ماده لر (فا: پلیمر).	پولیمر [آ، فر] مولکول توخولاری تکرارلانا ن و بو شیوه ایله دوزه لن ماده لر (فا: پلیمر).
پولاریزاسیون [آ، فر] اؤجای لانما، قطب لانما (فا: ~).	پولاریزاسیون [آ، فر] اؤجای لانما، قطب لانما (فا: ~).		پولیوئر [آ] بیر نوع اوست گئیمی (فا: پلیور). pull-over	پولیوئر [آ] بیر نوع اوست گئیمی (فا: پلیور). pull-over
پولنمیک [آ، فر] سؤز دالاشی، دالاشما، قلم قاقاسی ^{۲۱۸} .	پولنمیک [آ، فر] سؤز دالاشی، دالاشما، قلم قاقاسی ^{۲۱۸} .		پوما/پماد [آ، فر] دری ویا ساچا سورتولن یاغلی و قوخولو مرحم، یاخی.	پوما/پماد [آ، فر] دری ویا ساچا سورتولن یاغلی و قوخولو مرحم، یاخی.
			پوماق pomaq [آ] روماننی اؤلکه سینده بولغارجا دانیشان بیر تورک و مسلمان توپلولوغو.	پوماق pomaq [آ] روماننی اؤلکه سینده بولغارجا دانیشان بیر تورک و مسلمان توپلولوغو.
			پومپا [آ] سیوی مادی لری بیر نُقطه دن اؤست سویه ده آیری	پومپا [آ] سیوی مادی لری بیر نُقطه دن اؤست سویه ده آیری
			بیر نُقطه یه مُنتقل ائدن آراج (فا: پمپ). pump	بیر نُقطه یه مُنتقل ائدن آراج (فا: پمپ). pump
			پومپاژ [آ] پومپالاما.	پومپاژ [آ] پومپالاما.

پ پ	آذربایجان تۆركجه‌سی	۶۸۱	اړك سۆزلۆك	پ پ
	پومبالماق [ل] پومپ ايله سۇ وسىوى شىبى منتقل ائتمك.		پۇرنك pörnək [آ] بىر محله ده ويا بىر يىرده دۇغولوب	
	پومپول [آ] ۱-ككىل، باشدا ساچ دسته‌سى "پومپوللو تويوق".		بۇيوش نسيلى ^{۱۱۲} . {محتملاً پۇرتمك له باغلى اولما ليدير}	
	۲-قۇزى آذربايجاندا قادين آدى كيمي ايشلەنير ^{۱۱۳} .		پۇرنك [آ] ۱-بۇطايفام ۱۵جى يۆزىلدە آغ قۇيۇنلو بىر ليگىنين	
	پۇند [آ] ۴۵۰ گرم آغير ليغيندا چكى آدى (فا:~). pound		ان اۇنملى طايفالاريندان ساييليردى و بو حكومتين	
	پۇنزا [آ] ايكي سىر يارىم حدودوندا بىر آغير ليق اؤلچوسو		تشكيلينده بۇيوك نقشى وارايدى. ۲-ماكى دا كند آدى.	
	(۱۸۷،۵ گرم) (فا:واحد وزنى قديمى).		{ناك سۆزو قديم توركجه ده تمساح معناسيندا گليب،	
	پۇوزوشوق لوق [آ] پۇزوق وضعيت (فا:بهيم ريختگى).		محتملاً بۇ طايفاً اۇزونو گوجلۇ گۇسترمك اۆچون بۇ آدلا	
	پۇى اوئو [باخ] بۇى اوئو.		تانيديدير، پۇرنك سۆزو نسيلى معناسيندا ايشلە نيبيدير، بۇ	
	پۇيلو [آ] قازاخ دا يىر آدى ^{۲۴۰} .		قبيله نين بۇيوكلىرى اؤزلىرىنى چنگيز نسليندن سايارلار ^{۱۱۴} .	
	پۇيوك [آ،باخ:پيپيك] قويروق سومويو، قويروق (فا:دمبالچه).		پۇشلەمك [ل] بيرشئى و اتى قاينار سۇيا دالديرماق،	
	پۇچ [آ] قويروق سۇخومو سۇمويو، باخ: پۇيوك.		پۇرتمك، پۇرتوب تۆكونو چيخارماق (فا:بريان كردن). to	
	پۇرتدورمك [ائدت،ت،سن] پۇرتمه سينه سبب اولماق، (اتى).		roast {پيشمك سۆزونون ديشيك شكليدير}	
	پۇرتلتمك pörtletmə [باخ] پۇرتله مك.		پۇلوك [آ،بى] بير نوع لوبيا.	
	پۇرتلك [ص] [گۆز اوچون] ائشيكه چيخيق گۆز، پاتلاق.		پۇهراوا [آ] مراغا دا كند آدى {باخ: پۇره، پۇهره لنمك}.	
	پۇرتله مك [س] ۱-پۇرتمك، قاينار سودا پيشيرمك. to		پۇهره pöhre [باخ:پۆر] تۆمورجوق، آغاج ديبينده گۆهرن	
	to scald. stew ۲-پۇرتوك ائتمك، قاربارتماق.		زۇغ، بيچ گۇيرتى، چوخ جوان بوداق و قول، فيدان	
	پۇرتمك pörtmek [ل] ۱-قاينار سۇدا پيشيرمك (تويوق و		(فا:جوانه). shoots, verdure	
	بوجور شئيلرى) (فا:بريان كردن) to roast ۲- [س] شيشمك،		پۇهره لنمك [س] ۱-آغاج ديبينده پۇهره گۆزۆرمك (فا:جوانه	
	چيخيتى لى شكله گلّمك. ۳-قيزارماق، هيسله نەرك رنگى		زدن). to shoot ۲-بال آرى سى پتك ده چۇخالماق.	
	آتماق. {بو كلمه پيرتلاماق و پارتلاماق كلمه لرى كيمي		پۇهره لنمه [آ] آغاج ديبينده پۇهره گۆزۆرمه (فا:جوانه زنى).	
	سس تقليدى اولاراق سۇيون قايناما سسيندن آلينمادير}.		پۇهره لى [ص] پۇهره سى اولان (فا:جوانه دار).	
	پۇرتموش [ص] پۇرتوك اولموش (فا:برافروخته). flaming		پۇهره ليك [آ] پۇهره بيتيمش يىر (فا:محل در آمدن جوانه).	
	پۇرتموك [ص] پۇرتو لموش (فا:بريان). grilled meat		brushwood, undergrowth, thicket	
	پۇرتمه [آ] پۇرتمك ايشى (فا:بريان شده). grilled meat		پۇپ [باخ] بۇپ.	
	پۇرتن قويو [آ] سۇيو يۇخارى فيشميران قويو (فا:چاه		پۇت/پۇتدوق [باخ] پۇتلوق.	
	آرتزين). artesian well		پۇتا [آ] ۱-باخ:پوتا، پۇتا؛ ۲-آذربايجان دا يىر آدى ^{۲۴۱} .	
	پۇرتوشمك [قا] پۇرتوب قيزارماق.		پۇتانسيئل [آ،لا] گۆج و چيخار، مۇمكن اولاييلن، اۆزه چيخان	
	پۇرتوك [آ] پۇرتو لموش اولان.		(فا:پتانسيل). potential	
	پۇرتولمك [بل] پۇرتمك ايشى گورو لمك.		پۇتلوق putluq [آ] پۇتدوق، سۇ قابى، تۇلوق. {ت'پۇتتيق}	
	پۇرتولموش [آ] پۇرتوك اولموش (فا:بريانى). grilled meat		ديواندا اشاره اولاراق او زامانلار آتين بود درى سيندن	
	پۇرسوك [ص] باخ: پۇرسوق.		دوزه لن تولوغا پۇتتيق/پۇتوق دئييليردى، بو سۆز بۇد	
	پۇرشومك [س] سۇلماق.		سۆزوندن آليناراق دوزلشميدير، پۇتتيق سۆزو ديشهرك	
			ايندى پۇتدوق و پۇتلوق شكلينده ايشلەنير، آچيقديركى بو	

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۸۲	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
	کلمه قيسالاراق پۇت، پۇتال/ مۇتال/ مۇتال، پیت (حلبی، سۇقابی)، پیتی، پات، پاتیل سۆزلىرىنىدە كۆك ساييلير بۆكلمه بير آغير ليقي اؤلچوسو اولاراق پۇند شكيلينده لاتين ديللرينده ايشلەنير و بللی بير سو اؤلچوسونده اولان آغير ليغا دئيلير، يئنەدە پوتيق سۆزو دئيشەرك بۇت، بارت، بارد، بارداق، بايدا(باديه) كيمي فورملاردا آيرى ديللره گئچيدير، پۇنقا سۆزو بالاجا كاين معناسيندا بۇ كۆكدن اؤزاق گۇرونمور(باخ: بۇد)۔		پۇره pure [آ،فر] ازمه "يثر آلما ازمه سى" (فا: پوره). پۇس [آ،ت، باخ: بوسماق] دۇمان، چن (فا: مه). fog. پۇسات pusat [آ] (پۇسات، باسات) ۱-سلاح: زره، قورويوجو ^۷ (فا: سلاح) ۲-انسان آدى: پۇساتاآپ، پۇساتاى، پۇسات خان(قاراخاتاي خانى) {پۇسماق دان: دۆشمىنى پۇسوياسالان}۔ پۇساريق pusariq [آ] ايلغيم، ايلقين، يالقين (فا: سراب). {دده: پۇسماق دان، چونكو ايلغيم پوسماق ايشيله گۇرونور}۔ پۇستول pustul [آ] ايرين له دولو قابارجيق ويا سيويلجه. {فارسجا پۇست سۆز ايله ياخين گۇرونور}۔ پۇسقو pusqu [آ] ۱-بير يترده گيزله نيپ بيرىنى ويا شىئى پوسما ايشى، گۆدمه ايشى. ۲-پۇسولان يثر، گۆدمه يثرى، (فا: كمين). ambush {ت'پوسوق' كمين، باخ: پۇسماق} پۇسقوجو [آ] پۇسقودا دۇران، گۆدن، گۆزلەين، پۇسان (فا: كمين كننده). پۇسقودا ياتماق [س] پۇسقودا دۇرماق. پۇسقودا دۇرماق [س] پوساراق گۆزلەمك (فا: كمين كردن). پۇسما puma [آ] پۇسماق ايشى. پۇسماق pumaq [ل] بير شىئين داليندا گيزلنمك و بيرىنى گۆزلەمك، سينمك، گۆدمك، بۇسماق (فا: كمين زدن). to make an ambush {ت، سن؛ ديواندا پۇس كلمه سى دۇمان و سيس معناسيندا گليب و پوسماق كلمه سيده بوجور شرايطه باغلاناراق گيزلين وضعيتى گۆسته رير و بوسببه پۇس سۆزو پۇسماق فعلينين كۆك ساييلير، بۆكلمه حرف دئيشمه سيله پۇرسوماق پيرسيماق (ميسا ميسا يثريمك)، پيرسيق' پيرسيميريق و پۇرسوق (تيمبيل) كلمه لر ينين كۆك ساييلير}۔ پۇسو pusu [آ، سن، دده] ۱-باخ: پوسقو، گيزله ن و گۆزلەنن يثر. ۲-پۇسما ايشى، گۆدمه ايشى (فا: كمينگاه). پۇسوق/پۇسون [آ] باخ: پۇسو، پۇسما، سينمه. پۇسونچ [آ] التجا، سيغينما، سينمه، پۇسمار. پۇسوچو [باخ] پۇسقوچو. پۇسولماق [بل] گيزلنجه بيرينه گۆز قۇيولماق، گۆدولمك، بۇسولماق (فا: كمين زدن).	
	پۇچ puç [ص] ۱-اچى بوش empty ۲-[مچ] سۇنوج سۆز، سۇنو و آخىرى اولمايان (فا: -). vain {باخ: بۇش} پۇچ/ائتمك/ائيله مك [ل] پۇچا چيخارماق (فا: پۇچ كردن). پۇچ اولماق [س] هئچ اولماق (فا: پۇچ شدن). پۇچت [ر] باخ: بۆكمك [آكبند (پاكتنلنميش). پۇچا چيخارماق [ل] پۇچ ائتمك (فا: پۇچ كردن). پۇچال [باخ: پۇچ] جئجه، پۇلوش، پۇلوشوك (فا: تفاله). پۇچلوق [آ] پۇچ اولما. emptiness پۇچور puçur [ظ] ۱-تۇمورجوق، آغاج تۇمورجوق لارى. ۲-دامجى دامجى آخان تر، "پۇچور پۇچور تر تۇكوردو". {ت'پۇرلنمك' پۇرچوك' پۇرچور' پۇچور، باخ: پۇلوش}۔ پۇچور پۇچور تر تۇكمك [س] ايشله مكدن، ايسى دن ويا اؤتاتماق دان تر تۇكمك. پۇچورلاماق/پۇچورلانماق [س] ۱-تۇمورجوقلاماق. ۲-دامجى دامجى تر تۇكمك. پۇد pud [آ، باخ: بۇد] ۰,۵۴ كيلو گرم آغير ليغيندا بير آغير ليق اؤلچوسو (فا: پۇند). پۇدر pudr [آ، فر] تۇز، تۇز اولموش هر شىئى (فا: -).			

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۸۳	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
پۇسهان / پۇسخان [آ] سۇمر لردە راحتلیق و برکت تانری-سی، چوبان و حیوانلاری قورویار ۲۱۱.	پۇسهان / پۇسخان [آ] سۇمر لردە راحتلیق و برکت تانری-سی، چوبان و حیوانلاری قورویار ۲۱۱.		پۇسهان / پۇسخان [آ] سۇمر لردە راحتلیق و برکت تانری-سی، چوبان و حیوانلاری قورویار ۲۱۱.	
پۇسیان [آ] آذربایجاندا کند آدی ۲۴۰ {پۇسو یئری}.	پۇسیان [آ] آذربایجاندا کند آدی ۲۴۰ {پۇسو یئری}.		پۇسیان [آ] آذربایجاندا کند آدی ۲۴۰ {پۇسو یئری}.	
پۇش آباد [آ] سۇلدوز دا کند آدی {پوس / پوس / چن}.	پۇش آباد [آ] سۇلدوز دا کند آدی {پوس / پوس / چن}.		پۇش آباد [آ] سۇلدوز دا کند آدی {پوس / پوس / چن}.	
پۇشته تالا [آ] بالاکن ده کند آدی ۲۴۰.	پۇشته تالا [آ] بالاکن ده کند آدی ۲۴۰.		پۇشته تالا [آ] بالاکن ده کند آدی ۲۴۰.	
پۇف puf [آ] ۱-بیر نسته نین دوشمه سسی. ۲-یئل لنمه "پۇف اولوب: شیشیب، یئل له نیب" (فا: پوف).	پۇف puf [آ] ۱-بیر نسته نین دوشمه سسی. ۲-یئل لنمه "پۇف اولوب: شیشیب، یئل له نیب" (فا: پوف).		پۇف puf [آ] ۱-بیر نسته نین دوشمه سسی. ۲-یئل لنمه "پۇف اولوب: شیشیب، یئل له نیب" (فا: پوف).	
پۇف لاما [آ] پۇف دئیهرک سس چیخارما (فا: فوت کنی).	پۇف لاما [آ] پۇف دئیهرک سس چیخارما (فا: فوت کنی).		پۇف لاما [آ] پۇف دئیهرک سس چیخارما (فا: فوت کنی).	
پۇف لاماق [س] پۇف دئیهرک سس چیخارما (فا: فوت کردن) پۇفلا [آ، دی] پردہ آياقلى، قوزئى قطب ۱ (قوزئى اوجايا) ياخين يئر لردہ ياشايان، اينجه و يوشاق توکلو بير قوش (فا: نوعى پرنده). somatera mollissima	پۇف لاماق [س] پۇف دئیهرک سس چیخارما (فا: فوت کردن) پۇفلا [آ، دی] پردہ آياقلى، قوزئى قطب ۱ (قوزئى اوجايا) ياخين يئر لردہ ياشايان، اينجه و يوشاق توکلو بير قوش (فا: نوعى پرنده). somatera mollissima		پۇف لاماق [س] پۇف دئیهرک سس چیخارما (فا: فوت کردن) پۇفلا [آ، دی] پردہ آياقلى، قوزئى قطب ۱ (قوزئى اوجايا) ياخين يئر لردہ ياشايان، اينجه و يوشاق توکلو بير قوش (فا: نوعى پرنده). somatera mollissima	
پۇفه [باخ] بۇفه.	پۇفه [باخ] بۇفه.		پۇفه [باخ] بۇفه.	
پوک [آ] پۆک، بوش، باخ: پۇچ (فا: ~). hollow	پوک [آ] پۆک، بوش، باخ: پۇچ (فا: ~). hollow		پوک [آ] پۆک، بوش، باخ: پۇچ (فا: ~). hollow	
پول pul [آ، فا] باخ: پیلک ۱-پارا، آغجا. ۲-بزک و سوس اوچون یارارلانان و اورتاسی دلیک کیچیک مثال (فا: پول). money. ۳-بالیق دریسینده چیخان نازیک پیلک لر و بونا بنزر هرشئی، باخ: پولجوق، پیلک (فا: پولک).	پول pul [آ، فا] باخ: پیلک ۱-پارا، آغجا. ۲-بزک و سوس اوچون یارارلانان و اورتاسی دلیک کیچیک مثال (فا: پول). money. ۳-بالیق دریسینده چیخان نازیک پیلک لر و بونا بنزر هرشئی، باخ: پولجوق، پیلک (فا: پولک).		پول pul [آ، فا] باخ: پیلک ۱-پارا، آغجا. ۲-بزک و سوس اوچون یارارلانان و اورتاسی دلیک کیچیک مثال (فا: پول). money. ۳-بالیق دریسینده چیخان نازیک پیلک لر و بونا بنزر هرشئی، باخ: پولجوق، پیلک (فا: پولک).	
پول ائله مک [ل] ساتیب پۇلا چئویرمک، ساتاراق پۇل اله گتیرمک.	پول ائله مک [ل] ساتیب پۇلا چئویرمک، ساتاراق پۇل اله گتیرمک.		پول ائله مک [ل] ساتیب پۇلا چئویرمک، ساتاراق پۇل اله گتیرمک.	
پولادۇنمک [س] برک قیزارماق.	پولادۇنمک [س] برک قیزارماق.		پولادۇنمک [س] برک قیزارماق.	
پول بارا [آ، دی] بیر آز پول، پول مۇل.	پول بارا [آ، دی] بیر آز پول، پول مۇل.		پول بارا [آ، دی] بیر آز پول، پول مۇل.	
پول پرست [ص، تو+فا] پول دۆشگونو، پولوچوخ سئون (فا: ~).	پول پرست [ص، تو+فا] پول دۆشگونو، پولوچوخ سئون (فا: ~).		پول پرست [ص، تو+فا] پول دۆشگونو، پولوچوخ سئون (فا: ~).	
پول پۇل [ظ] خیردا پول کیمی.	پول پۇل [ظ] خیردا پول کیمی.		پول پۇل [ظ] خیردا پول کیمی.	
پول پۇل اولماق [س] ۱-خیردا پول کیمی اولماق، خیردا خیردا دۇغرانتماق. ۲-قیزاراق پول کیمی پاریلداماق.	پول پۇل اولماق [س] ۱-خیردا پول کیمی اولماق، خیردا خیردا دۇغرانتماق. ۲-قیزاراق پول کیمی پاریلداماق.		پول پۇل اولماق [س] ۱-خیردا پول کیمی اولماق، خیردا خیردا دۇغرانتماق. ۲-قیزاراق پول کیمی پاریلداماق.	
پول تۇکمک [س] چوخلو پۇل خرجه مک.	پول تۇکمک [س] چوخلو پۇل خرجه مک.		پول تۇکمک [س] چوخلو پۇل خرجه مک.	
پولجوق pulcuq [آ، دی] بالیق، سۆرنگن و بعضی امجک-لیلرین دری لرینده اولان چوخ اینجه و بالاجا پیلک کیمی شئیلر و یاستی اؤزانتیلار، پیلک (فا: پولک). scale, finsel	پولجوق pulcuq [آ، دی] بالیق، سۆرنگن و بعضی امجک-لیلرین دری لرینده اولان چوخ اینجه و بالاجا پیلک کیمی شئیلر و یاستی اؤزانتیلار، پیلک (فا: پولک). scale, finsel		پولجوق pulcuq [آ، دی] بالیق، سۆرنگن و بعضی امجک-لیلرین دری لرینده اولان چوخ اینجه و بالاجا پیلک کیمی شئیلر و یاستی اؤزانتیلار، پیلک (فا: پولک). scale, finsel	
پولجوق قانادلیلار [آ، دی] اکلم باجاقلی حیوانلارین بۇجک لر صینف اینده اولان بیر تاقیم، و جودلاری پولجوقلارلار ویا سیخ تئک لر له اؤرتولو، اممک اوچون خورتوملاری	پولجوق قانادلیلار [آ، دی] اکلم باجاقلی حیوانلارین بۇجک لر صینف اینده اولان بیر تاقیم، و جودلاری پولجوقلارلار ویا سیخ تئک لر له اؤرتولو، اممک اوچون خورتوملاری		پولجوق قانادلیلار [آ، دی] اکلم باجاقلی حیوانلارین بۇجک لر صینف اینده اولان بیر تاقیم، و جودلاری پولجوقلارلار ویا سیخ تئک لر له اؤرتولو، اممک اوچون خورتوملاری	
پولیدوتا Lipidoptera (فا: پولک بالان).	پولیدوتا Lipidoptera (فا: پولک بالان).		پولیدوتا Lipidoptera (فا: پولک بالان).	
پولجوقلو [ص] پولجوغو اولان.	پولجوقلو [ص] پولجوغو اولان.		پولجوقلو [ص] پولجوغو اولان.	
پولجو [ص] ۱-پول سئون و پول توپلایان (فا: پول دوست). ۲-نازیک و اینجه پیلک کیمی شئیلری ساتان و دوزلدن.	پولجو [ص] ۱-پول سئون و پول توپلایان (فا: پول دوست). ۲-نازیک و اینجه پیلک کیمی شئیلری ساتان و دوزلدن.		پولجو [ص] ۱-پول سئون و پول توپلایان (فا: پول دوست). ۲-نازیک و اینجه پیلک کیمی شئیلری ساتان و دوزلدن.	
پولجولوق [آ] پولچونون ایشی.	پولجولوق [آ] پولچونون ایشی.		پولجولوق [آ] پولچونون ایشی.	
پول چیخارماق [ل] گلیر گؤتورمک.	پول چیخارماق [ل] گلیر گؤتورمک.		پول چیخارماق [ل] گلیر گؤتورمک.	
پول دارتماق [ل] بیریندن پۇل چکمه گه چا لیشماق.	پول دارتماق [ل] بیریندن پۇل چکمه گه چا لیشماق.		پول دارتماق [ل] بیریندن پۇل چکمه گه چا لیشماق.	
پول سوز [ص] پول اولمایان (فا: بی پول). moneyless	پول سوز [ص] پول اولمایان (فا: بی پول). moneyless		پول سوز [ص] پول اولمایان (فا: بی پول). moneyless	
پول سوز یاراسیز [ص] ۱-پول و ثرمه دن (فا: مجانی). ۲-یوخسول پول سوز لاماق [س] ۱-پولو قورتارماق. ۲-پولو اولماق، یوخسول لاشماق (فا: بی پول شدن).	پول سوز یاراسیز [ص] ۱-پول و ثرمه دن (فا: مجانی). ۲-یوخسول پول سوز لاماق [س] ۱-پولو قورتارماق. ۲-پولو اولماق، یوخسول لاشماق (فا: بی پول شدن).		پول سوز یاراسیز [ص] ۱-پول و ثرمه دن (فا: مجانی). ۲-یوخسول پول سوز لاماق [س] ۱-پولو قورتارماق. ۲-پولو اولماق، یوخسول لاشماق (فا: بی پول شدن).	
پول سوز لوق [آ] یوخسول لوق، پول اولمایان آدمین حالی (فا: بی پولی). impecuniousness	پول سوز لوق [آ] یوخسول لوق، پول اولمایان آدمین حالی (فا: بی پولی). impecuniousness		پول سوز لوق [آ] یوخسول لوق، پول اولمایان آدمین حالی (فا: بی پولی). impecuniousness	
پول قویارماق [ل] پول دارتماق، بیریندن پۇل چکمه گه چا لیشماق.	پول قویارماق [ل] پول دارتماق، بیریندن پۇل چکمه گه چا لیشماق.		پول قویارماق [ل] پول دارتماق، بیریندن پۇل چکمه گه چا لیشماق.	
پول قویماق [ل] پول خرجه مک.	پول قویماق [ل] پول خرجه مک.		پول قویماق [ل] پول خرجه مک.	
پول کسمک [ل] بیریندن پۇل قوپارماق.	پول کسمک [ل] بیریندن پۇل قوپارماق.		پول کسمک [ل] بیریندن پۇل قوپارماق.	
پول کیمی (تک) قیزارماق [س] اوتاناراق قیزارماق.	پول کیمی (تک) قیزارماق [س] اوتاناراق قیزارماق.		پول کیمی (تک) قیزارماق [س] اوتاناراق قیزارماق.	
پوللاماق [ل] پوللا بزه مک (فا: با پول آراستن).	پوللاماق [ل] پوللا بزه مک (فا: با پول آراستن).		پوللاماق [ل] پوللا بزه مک (فا: با پول آراستن).	
پوللانماق [س] ۱- [بل] پوللاماق ایشی گؤرولمک، بزنمک. ۲- [س] پول پول اولماق. ۳- پوللو اولماق (فا: پولدار شدن).	پوللانماق [س] ۱- [بل] پوللاماق ایشی گؤرولمک، بزنمک. ۲- [س] پول پول اولماق. ۳- پوللو اولماق (فا: پولدار شدن).		پوللانماق [س] ۱- [بل] پوللاماق ایشی گؤرولمک، بزنمک. ۲- [س] پول پول اولماق. ۳- پوللو اولماق (فا: پولدار شدن).	
پوللو [ص] ۱- پوللو اولان، وارلی (فا: پولدار). wealthy	پوللو [ص] ۱- پوللو اولان، وارلی (فا: پولدار). wealthy		پوللو [ص] ۱- پوللو اولان، وارلی (فا: پولدار). wealthy	
پوللوق [آ] کوتان.	پوللوق [آ] کوتان.		پوللوق [آ] کوتان.	
پول مول [آ، دی] بیر آزه پول، پول پارا.	پول مول [آ، دی] بیر آزه پول، پول پارا.		پول مول [آ، دی] بیر آزه پول، پول پارا.	
پول ینمک [ل] رۆشوت ینمک.	پول ینمک [ل] رۆشوت ینمک.		پول ینمک [ل] رۆشوت ینمک.	
پونج [باخ] پۆچ.	پونج [باخ] پۆچ.		پونج [باخ] پۆچ.	
پونل punel [آ] هشتپر ده کند آدی.	پونل punel [آ] هشتپر ده کند آدی.		پونل punel [آ] هشتپر ده کند آدی.	
پوؤرا [آ] آلتای تانری سی اۆلگن ین اؤغلو ۲۱۱.	پوؤرا [آ] آلتای تانری سی اۆلگن ین اؤغلو ۲۱۱.		پوؤرا [آ] آلتای تانری سی اۆلگن ین اؤغلو ۲۱۱.	
پوهو [آ، دی] بايقوش گیللردن، قاياليقلاردا ياشايان، اوزنلغو ۶۵ سانتیمتر، سیرتی توتقون قهوه رنگی بیر قوش نؤعو، باخ بوبو (فا: نوعی پرنده). bubo bubo	پوهو [آ، دی] بايقوش گیللردن، قاياليقلاردا ياشايان، اوزنلغو ۶۵ سانتیمتر، سیرتی توتقون قهوه رنگی بیر قوش نؤعو، باخ بوبو (فا: نوعی پرنده). bubo bubo		پوهو [آ، دی] بايقوش گیللردن، قاياليقلاردا ياشايان، اوزنلغو ۶۵ سانتیمتر، سیرتی توتقون قهوه رنگی بیر قوش نؤعو، باخ بوبو (فا: نوعی پرنده). bubo bubo	
پویوک [باخ] پیپک.	پویوک [باخ] پیپک.		پویوک [باخ] پیپک.	
پوتور [آ] کیچیک قابارجیق، چیخیتی، پوروز.	پوتور [آ] کیچیک قابارجیق، چیخیتی، پوروز.		پوتور [آ] کیچیک قابارجیق، چیخیتی، پوروز.	
پوچور [ظ] باخ: پوچور.	پوچور [ظ] باخ: پوچور.		پوچور [ظ] باخ: پوچور.	

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۸۴	ارک سۆزلو تو	پ پ
pür [آ] ۱-شام و آردیج کیمی آغاجلارین ایینه کیمی یاپراقلاری. ۲-آلچی داشی {باخ: پورلنمک، پؤلوش}.	پورپور [آ] ۱-شام و آردیج کیمی آغاجلارین ایینه کیمی یاپراقلاری. ۲-آلچی داشی {باخ: پورلنمک، پؤلوش}.		اوندان تورکجه شعر و بایاتی قالیبدیر ^{۵۲} .	
پورتوشمک {باخ: پورتوک}.	پورتوشمک {باخ: پورتوک}.		پوسکورتچ püskürtəc {باخ: پوسکورمک} یئل له سپن آراج (فا: افشاننده، نازل). nozzle , pulverizator	
پورتوک / پورتوک لو [آ] باخ: پورتوک / پورتوک لو.	پورتوک / پورتوک لو [آ] باخ: پورتوک / پورتوک لو.		پوسکورتکم püskürtmək {اتد} پوسکورمک اییشینی گۆردورمک (فا: افشانندن).	
پورچک pürçek [آ] باخ: پورچوک (فا: گیسو). {ت: پورچک، پورچکلنمک: انسان کا کولو، آتین پرجمی، سن، بۆروجک، باخ، بۆرومک}.	پورچک pürçek [آ] باخ: پورچوک (فا: گیسو). {ت: پورچک، پورچکلنمک: انسان کا کولو، آتین پرجمی، سن، بۆروجک، باخ، بۆرومک}.		پوسکورتو [آ، یثرب] پوسکورمه ایله آتیلان شئی، یانار داغدان آتیلان اود و اریتی (فا: لایو، فوران).	
پورچکلنمک [س] باخ: بیرچکلنمک، پورچک لی اؤلماق (فا: گیسودارشدن) {ت: یله سی و ککیلی چخماق}.	پورچکلنمک [س] باخ: بیرچکلنمک، پورچک لی اؤلماق (فا: گیسودارشدن) {ت: یله سی و ککیلی چخماق}.		پوسکورتوش [آ] پوسکورتکم ایشی ویا بیچیمی (فا: فوران).	
پورچور [آ] تومورجوق، باخ: پورچور {باخ: پؤلوش}.	پورچور [آ] تومورجوق، باخ: پورچور {باخ: پؤلوش}.		پوسکورتولمک [بل] پوسکورتکم ایشی گۆرولمک.	
پورچوک [آ] ۱-ساج، تئل، بیرچک (فا: گیسو) ۲-باخ: پؤلوش ۳-یئل آپاران بالاجا شئی لر، قار پورچوگو {باخ: پورچک}.	پورچوک [آ] ۱-ساج، تئل، بیرچک (فا: گیسو) ۲-باخ: پؤلوش ۳-یئل آپاران بالاجا شئی لر، قار پورچوگو {باخ: پورچک}.		پوسکوردوجو [آ] پوسکورتکم اییشینی گۆرن (فا: فواره).	
پورچوک لو [ص] پورچکلی، بیرچکلی (فا: گیسودار).	پورچوک لو [ص] پورچکلی، بیرچکلی (فا: گیسودار).		پوسکورک [آ] سیوی شیلیری پوسگورن وسیله (فا: فواره).	
پورسومک [س] اپریمک، باخ: پورسوماق.	پورسومک [س] اپریمک، باخ: پورسوماق.		پوسکورمک püskürmək [س] ۱-پوفله یهرک سپمک، آغزیندان سویو توزکیمی چیخارماق (فا: افشانندن). ۲-پاتلایاراق ائشیگه تولا زلاماق، پوفله یهرک ائشیگه آتماق. {دیواندا ایشله نن پوس (چم) سۆزو پوسکورمک سۆزونون کؤکودور، چونکی پوسکورمکده یئل و هاوانین چیخماسی کیمی بیر اتفاق دوشور}.	
پورلنمک [س] ت، تومورجوق لانماق و قیلچیلانماق.	پورلنمک [س] ت، تومورجوق لانماق و قیلچیلانماق.		پوسکورمه [آ] پوسکورمک ایشی (فا: فوران). irruption	
پورلوک [آ] همدان-باهار دا کند آدی {پورلنمک و اوره مک سۆزوندن}.	پورلوک [آ] همدان-باهار دا کند آدی {پورلنمک و اوره مک سۆزوندن}.		پوسگورن [آ] پوسکورمه اییشینی گۆرن (فا: فوران کئنده).	
پورموسو / پیرموسی [آ] خوی دا کند آدی.	پورموسو / پیرموسی [آ] خوی دا کند آدی.		پوسگوروک [آ] یانار داغ طرفیندن پوسکورولموش و آتیلیمیش شیلیر (فا: مواد فوران شده از آتشفشان).	
پوروز pürüz [آ] باخ: پؤلوش بیر شئین دوزگونلوغونو پوزاجاق چیخیتی.	پوروز pürüz [آ] باخ: پؤلوش بیر شئین دوزگونلوغونو پوزاجاق چیخیتی.		پوسکول püskül [آ] بیزک اوچون ساللانیلان شئی، سارقیق، آسیلی دۇران سۆس و بیزک (فا: منگوله). {پوسکورمکدن}.	
پوروج / پوروج pürüc [آ] کیوی ده چای آدی {پوره لنمک سۆزوندن قونچالانماق مفهوموندا دۆزه لیبدیر}.	پوروج / پوروج pürüc [آ] کیوی ده چای آدی {پوره لنمک سۆزوندن قونچالانماق مفهوموندا دۆزه لیبدیر}.		پوسکول قویروقلار [آ، دی] وجودلاری نئچه اؤزون تنلکله سونوچلاناتان، قانادسیز، اینجه، یوموشاق، گوموشجون کیمی اولان بۇجک لر تاقیمی (فا: تیره ای از حشرات).	
پورس [آ] ت، داغدان چیخان بۇخار و دۇمان {باخ: پوسکورمک}.	پورس [آ] ت، داغدان چیخان بۇخار و دۇمان {باخ: پوسکورمک}.		پوسلو [ص] باخ: سۆسلو پوسلو.	
پوس اندیز [آ] هشتیری ده کند آدی {پوس+آن+دۆز: یوکسک دۇمانلی دۆز}.	پوس اندیز [آ] هشتیری ده کند آدی {پوس+آن+دۆز: یوکسک دۇمانلی دۆز}.		پوسور [باخ] بوخ پوسور.	
پوستوکان [آ] اؤجان دا کند و چای آدی {پوس+دیک+آن}.	پوستوکان [آ] اؤجان دا کند و چای آدی {پوس+دیک+آن}.		پوسورلو [ص] باخ: پوروزلو.	
پوسته [آ، فا] بیریتگی آدی (فا: پسته).	پوسته [آ، فا] بیریتگی آدی (فا: پسته).		پوشک püşk [آ] بیر شئی سئچمک اوچون قرعه آتیلان شئی، قرعه lot {ت: بوشوق، بوشق، پوشک}.	
پوسته مرباسی [آ] بو میوه نی قایناداراق شکر و آیری شیلیر قاتاراق دوزه لن بیرنوع مربا (فا: مربای پسته).	پوسته مرباسی [آ] بو میوه نی قایناداراق شکر و آیری شیلیر قاتاراق دوزه لن بیرنوع مربا (فا: مربای پسته).		پوشک آتماق [ل] قرعه چکمک (فا: قرعه کشیدن).	
پوسته تگلی [آ] اهر ده کند آدی.	پوسته تگلی [آ] اهر ده کند آدی.		پوشگک püşgək [آ] ائشیگه آتیلان شئی لرین یثری، کؤللوک،	
پوسته شیکار قیزی [یا زار] م ۱۸۸۰ د شیروان دا (تکله-مُراد لی طایفاسی) دۇنیایا گلیب و ۱۹۴۷ ده دونیادان کؤچوبدور،	پوسته شیکار قیزی [یا زار] م ۱۸۸۰ د شیروان دا (تکله-مُراد لی طایفاسی) دۇنیایا گلیب و ۱۹۴۷ ده دونیادان کؤچوبدور،			

نوع کۆتۆ کولتور و اقتصادى جريان سايىلاراق تائىرىنى چوخلو تائىنمىش آيدىنلاردا گۆسته رير و آيرى دئيشله اقتصادى و مالى كۆمك و برنامهلرله بو تائىرى يارادىلار، اؤرنك اوچون حتى صادق هدايت، دهخدا، سىرجانى، زرین کوب، مير فطروس و چوخلو بوجور يازارلارين اثرلىرى اؤزگه خالقلار و اؤزل ليكله توركلره و عربلره توھين آميز مطالبلرله دولودور و اؤزلىرى آيرىلارينا نسبت آشيري و يئرسيزجه اوستون توتما و اؤزگه لرىنى كيچيلدهرك اولارى ديرسىز نشان وئرمك بولارين اثرلرينين اصلى اؤزل ليكلريدير و اصلينه باخارساق بولار بوتونجولويون و توتاليتريزمين ايلكله لرى ساييليرلار، جالبيديركى بوجور خصوصيتلره چوخلو خارجى يازارلارين اثرلرينده (مثلا جيمز موريه و سرجان ملكم، ون يازى لاريندا) اشاره اولونوب، توتاليتاريزم و پهلويچيلىگين كۆتۆ تائىرى بير سيرا توركلرده ده اؤزونو گۆستهرير، بعضى لرى بو جريانين نفوذو آلتيندا قالاراق و اؤز وارلىقلارنى كۆچومسه يرك و به اصطلاح اؤزلىرى توركلردن آيرماق اوچون ويير آيرى دئيشله اؤزلىرى پهلويچيلىگه ياپيشديرماق اوچون، شايدده بئش قران گلير اوچون توركلرين عليه اينه جوک دئمكله ويا توركلرين كولتور و تاريخ و گله نك لرىنى تحريف ائتمكله بو يولو گنديلر. ۹- گئل ليكله بو جريان ياخين چاغدا مختلف حادثه لره و بؤلگه خالقلارينين، انسانى، اقتصادى حاقلارينين آرادان گئتمه سيته سبب اولوبدور، و چوخ ييلگينلر بۇ بارده داها گئنيش آراشديرماغا نياز اولدوغونو ييلديريلر، اؤسته كى اؤرنكلر بوجريانين بيرعه ده نمونه لرinden اولاراق مفصل آچيقلاملارى چوخلو قاينقلاردا، پان آرياسم، راسيسم، فاشيزم ويا شووئيسم آدلارى عنوانيندا گؤرمك اولار (فا: پهلويچيگري، پهلوى- گرايى، راسيسم). **pehlevism, rasism, fars rasism**

پيتداشيق [باخ] پيرتلاشيق.

پيتداما [آ] پيرتلاماق ايشى.

پيتداماق [باخ] پيرتلاماق.

چاليشيرلار، بولارين تاريخ كتابلارنى اوخوياركن حتى اسلاميت دن سونرا توركلرين مين ايللىك اگه منليگينه رغماً انسان ائله گوروركى گويا بو مملكت ده هئچ واخت تورك انسانى يوخوموش، و بۇنلار تورك اسكى آيتلارنىن آرادان گئتمه سيته بۇيوك تلاش گؤستريلر، و حتى بۇ يولدا ساختا تيكييتلر دوزلدرك، بو ملتين گئچميشينه يالانچى تاريخ اؤيدورورلار و بوتون اوچون امپرياليستلرين سؤزه علمى اورقانلارنى دا آرخالارينا آلاراق خالقي اينانديرماغا چاليشيرلار، اؤرنك اوچون شيكاگو دانشگاهى كيمى قوروملارين كؤمگيله ساختا كتتبه لر تيكهرك تاريخى اثر دوزلتمگه چاليشيرلار. بۇ اؤزدن دئمك اولار اؤنلارين يازديغى تاريخى كتابلار تماما يالانچى سندلره و اؤيدورما مطالبه دا يانارق هاميسى گؤزدن گئچيريلمه ليدير، آيرى دئيشله پهلويچيلىك سيستيمينده صداقت و دؤزگونلوك معنا سيز بير شئيدير و هدفلى كتاب و تاريخ يازماقدان، يالئيز راسيسمه دا يانان ايشلرينى توجيه ائله- مكدير. ۵-- پهلويچيلر تلاش ائديلر اقتصادى لحاظدان توركلرى وئرك بؤلگه لرينده ياشايانلارى چتين وضعيته ساخلاسينلار و اؤزل ليكله ياتيريم و سرمايه ياتيريم اينين اورالاردا قاباغين آلسينلار، بو خصوصدا گئچميش يوزيله توركلرين و اؤزلىكله آذربايجان توركلرينين بۇيوك كؤچ لرى و موجود اقتصادى آمارلارلا گؤره تورك بؤلگه لرىنى ياتيريم لحاظيندان بايكوت ائتمه سى بولارلا بۇيوك دليدير "اؤرنك: فرداى ما، ۲ جى ايل، ساىى ۲۵". ۶- اؤنلار يئرى گلدكجه تروريستى ايشلردن چكىنمه ييرلر، ستارخان، خيابانى، صمدبهرنگى و يوزلرجه آذربايجان اويانيش حركتلرينده فداكار انسانلار بو تروريسمين قربان لاريدير، بوجريان گؤجلو دؤره لرينده حتى بۇيوك و كۆتله وى قتل عاملاردا ال آتيرلار، بوجور حادثه لرى دفعه لره آمريكاييلارين و روسلارين يارديم ايله و يا اؤزلىرى تك باشيندا گؤروبلىر. ۷- پهلويچى لرين تلاشلا توركلرين ايشله مه پوتانسىلى آرادان آپاريلير و توركلر فقط غير كليدى ايشلرده ايشله يه ييليرلر. ۸- پهلويچيلىك بير

پ پ	آذربایجان نۆزجه سی	۶۸۷	ارک سۆزلوگو	پ پ
پیتراق pitraq [آ، بی] توپلاشیق گیللردن، ساری چیچکلی، تیکانلی میوه سی اولان بیر بیتگی، تیکانلی توخومو حیوانا و انسان پالتارینا یاپیشان بیر بیتگی (فا: گیاه زردان).	پیتخالاشدیرماق pixtalaşdırmaq [س] قاتی لاشدیرماق، غلیظ لشدیرمک.			
xantium spinosum. com {ت «بوتورقاق، پیتریک»؛ قدیم تورکجه بوتکم (بیتکم، گویرمک) سۆزیله ایلگیلیدیر {	پیتخالاشما pixtalaşma [آ] قاتی لاشما، غلیظ لشمه، بر کلشمه.			
پیتیرتی [آ] یاواش گورولتو (فا: صدای پت پت).	پیتخالاشماق pixtalaşmaq [س] قاتی لاشماق، غلیظ لشمک، بر کلشمک.			
پیتیرداما [آ] پیتیرداماق ایشی.	پیتخالاندیرما pixtalandırma [آ] قاتی لاشدیرما، غلیظ لشدیرمه.			
پیتیرداماق pıtırdamaق [س] پیتیرتی کیمی سس چیخارماق.	پیتخالاندیرماق pixtalandırmaq [س] قاتی لاشدیرماق، غلیظ لشدیرمک.			
پیتیرقان [آ، بی] باخ: پیتیراق.	پیتخالانما [آ] پیتخالاشما.			
پیتیق pitıq [ص] کۆک، چاق {پوتلوق سۆزوندن، باخ: بۇد {	پیتخالانماق [باخ] پیتخالاشماق.			
پیتیقما [آ] کۆک و چاق وضعیتیه گلمه {باخ: پیتیق}.	پیر [سس] تق قوشون اوچما سسی (فا: صدای پرپر).			
پیتیقماق [س] کۆک و چاق وضعیتیه گلکم {باخ: پیتیق}.	پیر اخودیک / پیرقودیک pıraxodik [آ] ماکی دا کند آدی.			
پیتیل لانما [آ] چورومه، پیتیلانما، باغیر لانما.	پیریز [ظ] قوش قانادینین چیخاردیغی سس "قوش پیر پیر اوچوب گئتدی" (فا: صدای پرپر).			
پیتیل لانماق [س] چورومک، پیتیلانماق، باغیر لانماق.	پیریز [ص] دیک دۆرموش، بیز دۆرموش، بیز - shock head, sloven			
پیچ پیچ [ظ، ص] یاواشجا، پیچیلتی ایله (فا: پیچ پیچ).	پیریز لاشدیرماق [آ] پیریز حالا گتیرمه.			
پیچاق [آ] باخ: پیچاق.	پیریز لاشدیرماق [ل] پیریز حالا گتیرمک.			
پیجه نیز [آ] لاجین دا کند آدی ۲۴.	پیریز لاشما [آ] پیریز اولما.			
پیچیرقان pıçırqan [آ] بارماق یاراسی، آیاق بارماق لاری آراسیندا چیخان یارا.	پیریز لاشماق [س] پیریز اولماق.			
پیچیلتی [آ] یاواشجadan دانیشما (فا: پیچ پیچ). whisper	پیریز لانما [آ] پیریز اولما.			
پیچیلتی لی [ص] پیچیلتی ایله دئییلن سۆز (فا: باصدای پیچ پیچ).	پیریز لانماق [س] پیریز اولماق.			
پیچیلداشما pıçıldasma [آ، سس تق] پیچیلداشماق ایشی whisper	پیریز لانماق [س] پیریز اولماق.			
پیچیلداشماق pıçıldasmaق [فا] بیریریه پیچیلتی ایله دانیشماق، یاواشجadan بیریریه دانیشماق (فا: پیچ پیچ کردن).	پیرتلاشیق [باخ] پیرتلاشیق.			
to whisper to one another	پیرتلاشدیرما pırtlaşdırma [آ] قاریشدیرما، پیرتلاشیق سالما (فا: اسم مصدر پریشان نمودن و بهم ریختن).			
پیچیلداما pıçıldama [سس تق] پیچیلداماق ایشی، یاواشجadan دانیشما whisper	پیرتلاشدیرماق [اتد] قاریشدیرماق، پیرتلاشیق سالماق (فا: پریشان کردن). to dishevel			
پیچیلداماق [ل] یاواشجadan دئمک (فا: پیچ پیچ کردن). to	پیرتلاشما pırtlaşma [آ] پیرتلاشماق ایشی، قاریشما، دولاشما (فا: اسم مصدر پریشان شدن).			
پیچیلقان pıçılqan [آ] حیوانلارین دیزنده دمروو خسته لیگی.				
پیتخالاشدیرما pixtalaşdırma [آ] قاتی لاشدیرماق، غلیظ لشدیرمک.				

پ پ	آذربایجان تۆرکجه سی	۶۸۸	ارک سۆزلۆتۆ	پ پ
پیرتلاشماق [س] قارشىماق، دۇلاشماق (فا:پرىشان شدن).	پیرتلاشماق [ص] قارشىمىش، دۇلاشيق، پيرتلاشمىش حالدا اولان (فا:ئۆلده). deshevelled		پیرىلداشماق [قا] قانادلارى ايله پيرىلتى سسى چىخارماق (فا:پرپر زدن).	
پیرتلاشيق لىق [ل] پيرتلاشدىرماق (فا:پرىشان كردن). to dishevel	پیرتلاشيق دۆشمك [س] پيرتلاشماق (فا:پرىشان شدن).		پیرىلداق [س] ۱-ايشىغى تىز تىز سۇندورۇپ ياندىرارق علامت وئرن آراج. ۲-پيرىلتى سسى (فا:صدای پرپر).	
پیرتلاشيق لىق [آ] قارشىق لىق (فا:پرىشانى). distress	پیرتلاق [ص] پيرتلامىش حالدا اولان، ائشىگه يىتدامىش، پيرتلامىش، پىتداق (فا:ورقلمىده).		پیرىلداما [آ] پيرىلداماق ايشى (فا:پرپر زنى).	
پیرتلاما [آ] پيرتلاماق ايشى، پىتداق (فا:ورقلمىده)	پیرتلاماق pirtlamaq [س] شېشەرك ائشىگه چىخمىش، قارباماق، پىتداماق، (فا:ورقلمىدن). to rush out,		پیرىلداماق pirildamaq [س] ۱-قانادلارى ايله پيرىلتى سسى چىخارماق (فا:پرپر زدن). ۲-ايشىلداماق، ايشىق ساچماق، پارىلداماق (فا:برق زدن). to flitter {سستق} پىس pis [آ] پىس سسى (فا:صدای پس پس). {پىل سسىندن سس تىقلىدى؛ پىسلاماق، پىستىماق سۆزلىرىن كۆدوردۇ}	
پیرتلاماق pirtlamaq [س] شېشەرك ائشىگه چىخمىش، قارباماق، پىتداماق، (فا:ورقلمىدن). to rush out,	{پارتلاماق} پارتلاماق {پىرچىم پىرچىم تىر تۆكمك} pırçım [ظ] دامجى دامجى تىر تۆكمك، باخ: پوچور، پوچوم {باخ: پوچور، پوچوش}		پىس پىس اوئو [آ،بى] بوغداگىلردن، تارلا و يول قىراغىندا يىتن، بوغداكىمى باشاقلى يىتگى لرى آندىران ولى داهاجوخ قىلچىقلى يىتگى (فا:سنبهله الفار) hordeum murinum. gra	
پىرچىم پىرچىم تىر تۆكمك pırçım [ظ] دامجى دامجى تىر تۆكمك، باخ: پوچور، پوچوم {باخ: پوچور، پوچوش}	پىرلاق pirlaq [آ] دوغان و آتماجا كىمى قوشلارى اولامادا يارالانان قفس و اونون ايجىنده كى آو يىرىنه بوراخىلان قوش (فا:طعمه پرنده شكارى).		پىس پىسا / پىس پىستا [آ،بى] باخ: قارا آغاچ (فا:نارون).	
پىرلاما pirlama [آ] اوركوب اوچما (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىس پىسا۲ [آ،دى] پىتهين لىك لرده ونم يئر لرده ياشىايان قابىغى برک قارا بۇجك (فا:نوعى حشره). {محتماً بو بۇجگىن پىس قوخوسونا سبب پىس سۆزوندن آلبىنىشىدىر}.	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىس پىسلا pispisla [آ] سوسرى، حمام بۇجگى (فا:سوسك).	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسلاما pislama [آ] پىس دىئەرك اوتورتما (تويوق كىمى قوشلارى و ائوجىل بالاجا حىوانلارى).	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسلاماق pislamaq [باخ: پىس] پىس دىئەرك اوتورتماق (تويوق كىمى قوشلارى و ائوجىل بالاجا حىوانلارى).	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسماق [باخ] پوسماق.	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسمىرىق / پىسىرىق [آ،دا] ۱-آلچاق بۇيلو و چىركىن، ۲-اورك سىز و باجارق سىز {باخ: پوسماق}.	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسىتما psitma [آ] اوسدورما (فا:گوز).	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسىتماق psitmaq [باخ: پىس] اوسدورماق (فا:گوزىدن).	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسىداق [باخ: پىس] اوسدوراق (فا:چوس). fart	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىسىلداماق [باخ: پىس] پىس پىس ائلمك. to puff	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىق پىق [باخ] پىقىقلىتى.	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىقباق / پىققايق [باخ] باققا باق، پىققىلىتى.	
پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).	پىرلاماق pirlamaq [سس،دده،سس تق] اوركوب اوچماق (قوش).		پىققىلىتى [آ] قاينار سۇ و ماعىدن چىخان سس (فا:صدای پىق پىق پىققىلداشماق [قا] پىققىلىتى سسى چىخارماق.	

پ پ	آذربایجان تۆركجه سي
۶۸۹ ارک سۆزلۆتۆ حالینا یئتیرمه گینی گۆسته ریر {. پییگی [ص] پییگی اولان. crested, combed پیتوا/پیزا/پیزوا [آ، ایتالیانجا] یایلمیش خمیر اۆستونه ات، بامادور و مختلف شلر قویوب پیشیریلن یشمک آدی. پیتون [آ، دی، فر] بیر نوع گوجلو و بۆیوک ایلان. پیتی [آ] ۱-بالاجا کۆلمکده پیشیریلن یوزباش (فا: دیزی). grey {ت'بوتیق، باخ: بۆد} ۲-بیتیک، یازی، یازیلی بلگه و نامه، باخ بیتی (فا: نامه). letter {باخ: بیتیمک} پیتیچی [آ] پیتی پیشیریب ساتان (فا: دیزی پز). پیتیک [باخ] بیتیک، یازیلی بلگه، کتاب book پیچ [آ] وینت "پیچ له باغلاماق" (فا: پیچ). screw {بۆ کلمه فارسجادا یاقین اولاراق تۆرکجه تورکجه پیچ/بیژ (پیچ کیمی بورولموش و پوزولموش) سۆزوندن آلیمالیدیر؛ دیلدنیز کتایندا کۆکونو روسجا ییلیدیر {. پیچ بۇران [آ] وینت بۇران. پیچاق [آ] پیچاق. piçaq {باخ: پیچاق. پیچاقچی [آ] پیچاقچی [آ] ساین قالا دا کند آدی. پیچەرانلو piçeranlı [آ] باجگیران دا کندیستان و کند آدی {بیچر+ان+لو}. پیر [آ، فا] ۱-یاشلی، قوجا (فا: ~). ۲-اوجاق. پیر [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشلهنیر، و قوتسال مفهوم داشییر، باخ: یئر آدلاری. آذربایجان جمهوریتینده بو سۆزله باشلایان نچجه یئر آدی واردیر ۲۴۰. پیرانیواتلی [آ] پارس آباد دا کند آدی. پیراسا [آ، بی، یو] زنبق گیللردن بیر بیتگی (فا: گندنا، تره). پیرال [آ] قوسار'دا کند آدی ۲۴۰. پیرامید [آ، فر، هرم، چاتاج، اوتوراجاغی چۆخ بۇجاقلی و یان اۆزلی لری اۆچ بۇجاقلی اولان هندسی جیسیم (فا: ~). پیرامیدال [آ، فر، هرمی، چاتاج سال، پیرامیدشکلینده اولان (فا: ~. پیرانباس [آ] قوسار'دا چای آدی ۲۴۰. پیرانشهر/خانا piranşehir [آ] اۆرمیه نین ۱۰۰ گۆنئیینده، دنیز سۇلاری سۇیه سیندن ۱۶۶۰ متر یۆکسک لیکده و ش ۱۳۸۵ده جمعیته (توپلام، شهر) ۱۱۳،۰۰۰، ۵۹،۰۰۰ نفر	پیقیلداما piqıldama [آ] پیقیلداماق ایشی. پیقیلداماق [س] پیقیلدی سسی چیارماق، پیق پیق ایشمک، نارین نارین گۆلمک (فا: با صدای پیق پیق خندیدن). پیئار [آ] قاناق، قانارچا، گۆزه، باخ: پیئار. پیئتی pihti [آ] یاری برک حالا گلیمش سیوی و مایع ۲. پیئتیلادیرماق [ل] لاختالاشدیرماق (قان و ژله...). پیئتیلاشماق [س] لاختالاشماق، یاری برک حالا گلیمک، باغیرلانماق (قان و ژله کیمی شیلر). پیئتیلانماق [س] لاختالانماق، باغیرلانماق. پیئس piyes [آ، فر] گۆستری و نمایش اویناماق اۆچون یازیلیمیش اثر، اوین (فا: ~). پیادا [ظ، فا] ۱-یالین آباق، آياقلا گئدن. ۲-مینیک سیز (فا: پیاده) ۳-شاهمات اوینوندا ان آشاغی سویه ده اولان مؤهره (فا: سرباز). پیاز [آ، فا، شع] سوغان (فا: ~). پیاسا [آ، ایتالیانجا] ساتیش ییری، بازار (فا: بازار بورس). پیالا [آ، فا] آغزی گئن ایچکی قابی (فا: پیاله). cup پیام [آ] باخ: یام. پیانقو [آ] قُرعه، پۆشک آتما (فا: قرعه). lot پیانو [آ، فر] تتلیجیک لی بیر چالقی آلتی (فا: پیانو). پیایا piyava [آ، بی] یازین اولینده گونشلی و داشلیق یئر لرده بیتن بیر چؤل سوغانی، بو سوغان یشمه لی اولاراق دادی معمولی سوغاندان آجی راقدیر (فا: نوعی پیاز وحشی). {فارسجا پیاز سۆزونون دییشیک شکلیدیر {. پیپت [آ، فر] مایع لری سۆمورماقلا ایچینه چکیب بیر قابدان آیری قابا تۆکمه یه یارایان جام بۆرو (فا: پیپت). pipette پیپی [آ] اوشاق دیلینده ارکک لیک اۇرقانی. پیپیک pipik [آ] ۱-بعضی قوشلارین باشیندا اولان قیزمیزی ات پارچاسی، قوش باشیندا یومشاق ات چخیته سی (فا: گوشت سرخروس) comb ۲-کلیتوریس {سن'پوپوک}؛ بوبیولارین باشی ککیلی اولماغینا سبب بو قوشون آدیندان آلینمادیر و اصلینده سس تقلیدی دیر، مجازی معنادادا همان کۆکندیر چونکی پیپیک قوشلارین بلوغ

پ پ	آذربایجان تۆركجه‌سی	۶۹۰	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
و اۆزئی گئیش لیگی ۲۴۰۰ کیلومتر مربع ایدی، بو شهرین اسکی آدی خانا ایدی سونرالار پیرانشهر آدلاندى گویا پیران بیر ائیلین آدی دیر، باخ ساووجبولاق.	پیراناچ[آ] بیجارین کنديستانلاریندان اولاراق ۴۰ کندي و *۱۲۰۰۰ نفر نفوسو واردير، اهالی تورک و کوردولر.		پیرشاهوردی[آ] اؤرمو لوچاغداش شاعردير ^{۱۵۶} .	
پیرانشهر بۆلگه‌سینین داغلاری[آ] سوره‌دال (۷کق ب ۲۵۷۶)، گرگه (۱۰کق د ۱۹۷۹)، نازارداغ (۱۹کق د ۲۱۰۰)، قلات گئی (۴کق د ۱۶۹۴)، گردقبه (۱۱کق ب ۱۹۸۰)، بزان (۱۲کق ب ۳۲۲۶)، میل لنگر (۱۳کق ب ۲۱۰۰)، گردیکاولان (۱۳کق ب ۲۱۵۰)، زیوکه (۱۳کق ب ۲۱۹۶)، شندر (۱۵کق ب ۱۷۶۵)، چهل کوروشکه (۱۶کق ب ۱۷۵۰)، سامرانت (۱۹کق ب ۲۳۰۶)، میدان (۱۹کق ب ۲۳۵۰)، قمبره (۱۹کق ب ۲۴۲۶)، زینه رۇک (۲۵کق ب ۲۱۳۹)، زاوه خان (۵کق د ۱۷۰۰)، کلاه رش (۶کق ب ۱۷۰۰)، متزان (۶کق ب ۱۷۲۷)، پانه پروژ (۶کق ب ۱۸۴۲)، چهل بزنه (۶کق د ۱۷۳۱)، عیسی رش (۱۱کق ب ۱۹۵۶)، جوژان (۱۲کق د ۱۸۵۰)، ورناسه (۱۷کق د ۱۹۷۶)، دندور (۱۷کق د ۲۰۴۵)، کلاله رش (۱۷کق د ۲۰۴۹)، موساکا (۱۸کق د ۲۱۰۸)، تاتوکا (۲۰کق د ۲۲۲۳)، کلاومند (۲۰کق د ۲۴۰۰)، بربز (۲۰کق د ۱۷۵۰)، لند (۲۰کق د ۲۴۵۶)، کاسد (۲۱کق د ۱۸۶۵)، داشان قالا (۲۱کق د ۲۰۳۳)، هاوارصوفی (۲۳کق د ۲۳۶۰)، جمیلان (۲۵کق د ۲۴۰۴)، میره ور (۲۵کق د ۲۴۵۴)، قصر (۲۶کق د ۲۳۵۴)، حوله مار (۲۷کق د ۲۱۵۰)، حسنه رود (۲۷کق د ۲۲۶۴)، لندی شیخان (۲۷کق د ۲۷۹۰)، قلورم (۲۸کق د ۲۲۸۰)، چهل بر (۲۸کق د ۱۹۶۷)، خاکو (۲۹کق د ۲۰۹۶)، گولان (۲۹کق د ۲۴۰۰)، چاغانتو (۳۳کق د ۲۴۲۴)، میدانستر (۳۷کق د ۲۸۰۳)، قالاتراش (۳۲کق د ۲۳۸۳)، کلهرش (۲۴کق د ۱۰۴۳)، ملامحمود (۲۸کق د ۲۰۸۶)، گردداریلوط (۳۰کق د ۱۶۱۱)، حاجی متک (۳۱کق د ۱۸۲۰)، موچه عروس (۳۴کق د ۲۲۴۰)، قداوه (۳۵کق د ۲۳۲۵)، دروازا (۳۶کق د ۲۴۶۵).	پیرعلیلو[آ] قاراداغ حاج‌علیلو طایفاسینا باغلی اویا آدی ^{۳۰۱۸} .		پیرو[آ،فا] ایز له ییجی، ایز له ین (فا:پرو).	
	پیروتکنیک[آ،یو:اود و صنعت] تکنیکانین راکت و فیشنگ و بوجور شئی لر له ایلگی لی اولان بؤلومو (فا:~).		پیرهاشمی[آ] (ش ۱۲۹۹-۱۳۶۷) اردبیل ده دونیا یا گلدی، او سیاسی مبارز مترجم و یازاریدی (اثری: آفری گرامری) ^{۱۳۱} .	
	پیرهئتی[آ] کیوی ده کند آدی {۱-پیر+آنا. ۲-پیرن+ای}.		پیری رئیس[آ] پیری رئیس عثمانلی دؤنمی دینزچیلیک-اؤزمانی اولاراق بو ساحه‌ده چکدیگی دؤنیا خریطه‌سی و اؤز للیکه گؤئی آمریکا و قوزئی اوجای (قطب) خریطه‌سی و اونون دقتی زامانی نین معجزه‌سی کیمی تانینیر، اونون سیرتیندان چوخلاری و اؤجمله‌دن کریستوف کولومب کیمی شخصلر بویوک اون قازانمیشلار، حالبوکی یثنی-قارهنین کشفی و بو حاقدا بیلگیلر پیری رئیس عابدیر و باتی چیلار اونون یته نکلیرینی آیریلارینا باغلایاراق بو تورک بیلگینی و تورک عثمانلی دینزچیلیک گلیشمه لرینه و داها دوغروسو تاریخده، آمریکا قاراسینین کشفی نین دؤزگون یازیلماسینا کؤلگه دوشورمک ایسته میشلر.	
	پیزامالام pijamala [آ،فر] باتاق گئییمی (فا:پیزامه).		پیس[ص،ت] ۱-کوتو، کیر لی. ۲- [مج] خوشا گلمین، چیرکین، آلچاق، سیخیجی (فا:بد). bad	
	پیس آغیز (لی) [ص] پیس حرکتلی (فا:بد ادا). foul-mouthed		پیس اداالی [ص] پیس حرکتلی (فا:بد ادا). of ungraceful	
	پیس اؤزلوکلو [ص] خلغو پیس اولان (فا:بدخلق). ill-mannered		پیس اوغورلو [ص] شانس اولمایان (فا:بدشانس). unlucky	
	پیس ایش [آ] پیس عمل (فا:کردار بد). evil deed		پیس ایلقارلی [ص] ایلقاری پیس (فا:بدقول). unfatithful	
	پیرییزک [س] باخ: پورچوک، پؤلوش.		پیس اییی لی [ص] پیس قوخو لو (فا:بدبو). bad smelling	

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۹۱	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پیس بوغازلیق [آ] پیس بوغاز اولما وضعیتى.			پیس گنجین [ص] یاخشی گنجینه ین.	
پیس بیچیملى [ص] بیچیمی پیس (فا:بدشکل. bad character			پیس گۆز [ص] نظر وۇران گۆز.	
پیس بییق [آ] بوغلاری سئیرک، پیس بوغلو، قارین قولو.			پیسلر چای pisler [آ] سراب دا چای آدی.	
پیس پیس [ظ] خوشا گتیمییه جک یولدا. badly			پیسلشمک [باخ] پیس لنمک.	
پیس پیسینه [ظ] بوش یثره، بوشونا.			پیسلنمک [س] ۱- پیس اولماق، کیر لنمک. ۲- [بل] پیسله مک	
پیست [آ،فر] گوستری و دانس اندیلن یثر (فا:~).			ایشی گۆرولمک (فا:تقییح شدن). to be condemned	
پیستوله / پیستولت [آ،فر] ۱- یاخین مسافه لره آتماق اوچون			پیسلنمه [آ] ۱- کیر لنمه (فا:آلودگی) ۲- تقییح (فا:تقییح).	
سُرعتلی اوٹوماتیک سلاح. ۲- منظم آیری خط لری چمک			پیسله مک pisləmək [ل] ۱- بیرشئی کیر لتمک ۲- بیرینی کۆتو	
اوچون یارارلی بیر وسیله.			له مک، بیرینین دالی سیجا پیس دانیشماق (فا:تقییح کردن).	
پیستون [آ،فر] ایته نک (فا:~). piston			پیسله مه [آ] هجو ائتمه، کۆتو له مه. lampoon	
پیس توره لی [ص] اخلاقی پیس (فا:بداخلاق). immoral			پیسلیک [آ] ۱- کۆتولوک، پیس ایش گۆرمه وضعیتى، پیس	
پیس خطالی [ص] خطی پیس اولان (فا:بدخط).			اولما (فا:بدی) badness ۲- آلچاق، اسکیک، اخلاقی کۆتو.	
پیس دئیش لی [ص] پیس لهجه لی (فا:بد لهجه bad accent			پیس لیک ائيله مک / ائتمک [ل] پیس حرکتده اولماق، بیرینه	
پیس دادلی [ص] دادی پیس (فا:بدمزه). tasting badly			پیس داورانماق (فا:بدی کردن). to do evil	
پیس دامارلی [ص] دامارسیز آدام (فا:بدرگ). bad stock			پیسلیک بۇجگی [آ،دی] قین قانادلی، عمومیتله اوٹجول	
پیس دانیشان [ص] دانیشیغی پیس اولان (فا:بدهن). insult			مه لیلر گوبره سینده یاشایان و بسله نن بۇجک	
پیس داورانیشلی [ص] حرکتی پیس اولان (فا:بدسلوکی).			geotrupes stercorarius	
bad behavior			پیس نیت لی [ص] نیتی و ایسته گی پیس اولان.	
پیس دوزلیمیش [ص] قورولوشو پیس (فا:بدساخت).			پیسو [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	
پیس دیک / پیسریک [آ] جۇدام (فا:جذام). leprosy			پیس یالغی [آ،دی] اؤزگ لری بئل، قارین و قویروق	
پیس دیللی [ص] پیس دانیشان (فا:بدریان). foul-mouthed			قیسمینده بیریرینه یاپیشق لی، اؤست قیسمی بنک لی قهوه	
پیسریک ائوی [آ] جذامی لر ساخلاتیلان یثر (فا:جذام خانه).			و زیتون رنگلی، ۳۵۰-۲۵۰ گرم آغیر لیغیندا، قالخان بالیغینا	
leprosary			بنزر و اونون کیمی دۆیمه لری اولمایان بیر بالیق (فا:نوعی	
پیسریک بیلیمی [آ] پیسریک خسته لیگینی آراشدیران بیلیم			ماهی). limanda Limonda	
(فا:جذام شناسی). leprology			پیسیکدیرمک pisikdirmək [ل] ۱- چاشدیرماق، قورخوتماق،	
پیس سونلو [ص] سونو پیس (فا:بدرجام). ill-fated			هۆرکۆتمک ۲- بئزیکدیرمک (فا:بیزار کردن) {بئزیکدیرمک }	
پیس سوللو [ص] سولیو پیس (فا:بداصل). low-born			پیسیکمک [باخ] بئزیکمک.	
پیس سۆز [آ] پیس وعاییب سۆز.			پیسیمیزم [آ،فر] کۆتومسر، قارامسار، بدیین (فا:پیسیمیزم).	
پیس سو [آ] آیاق یولو، آخیم، لاغیم سولیو.			پیسینه کلیمک [س] آجیغینا گلیمک، خوشانا گلیمه مک.	
پیس قوخو [آ] قوخوسو پیس (فا:گند).			پیس یوخولو [ص] راحت یوخلایا بیلمه ین (فا:بدخواب). a	
پیس قوخولو [ص] قوخوسو پیس (فا:بدبو). bad smelling			bad sleeper	
پیس قیلیق لی [ص] قیلیق سیز (فا:بدقلق).			پیس یوخولولوق [آ] راحت یوخلایا بیلمه مه (فا:بدخوابی).	
پیس گنجیمیشلی [ص] بدسابقه baving a bad record			sleeping badly	

پ پ	آذربایجان نۆزکجه سی	۶۹۲	ارک سۆزلۆگۆ	پ پ
پیش piş [آ، فا] اؤن، قاباق (فا: پیش).	پیش / پیشیش / پیشت piş, pişpiş, pişt [ن] پیشیگی چاغیرماق اوچون چیخاریلان سس.	پیشیرمک pişirmək [ل] ۱-بیر یئمه گی اؤد اوستونده قاینا-داراق ویا قیزارداراق حاضرلاماق (فا: پختن). ۲- to cook-بیرینی گۆرگو لو ائتمک، اولقون لاشدیرماق (فا: پختن). پیشیریب دوشورمک [باخ] پیشیرمک. پیشیریجی [آ] پیشیرن کیمسه ویا اؤد. پیشیریش [آ] پیشیرمک ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م پختن). پیشیریلیمک [بل] پیشیرمک ایشی گۆرولمک، (فا: پخته شدن). پیشیریلیمیش [ص] پیشیریلیمک ایشی (فا: پخته شده). پیشیریلیش [آ] پیشیریلیمک ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م پخته شدن). پیشیریم [آ] پیشیریم لیک، بیر یول پیشیرمه یه یتته جک اولان (فا: اندازه یک پخت). پیشیریلیمک [آ] باخ: پیشیریم.	پیشیک pişik [آ، دی] قافلان و آسلان کیمی حیوانلار سویوندان اولان، ممه لی، ائوجیل و یابانی نۆع لاری اولان، بالاجا بیر حیوان، پیشی، کدی (فا: گربه). cat {دیواندا موش و چتۆک کلمه لری و سنگلاخدا موشوک و پۆشوک ایشلەنپ، و ایندی تورکلر پیشیک و کدی ایشله دیلر، بو ایکی سۆزون کۆکلری اسکی کلمه لره باغلانیر، البته موش سۆمرجه بیر سۆزجو کدور؛ موش 'موشوک' میشیک 'پیشیک؛ چتۆک' چتیک 'چتی' کدی؛ بو کلمه لر چوخلو آروپا دیلرینده ده ایشلەنیر، بو دئییشله اینگیلیزجه cat کلمه سیده بو سۆزلرین آیری شکلیدیر} پیشیک اوتو [آ، بی] ایکی چنکلی، چیچگی قیرمیزی آغ و پمبه، ایکی ایللیک اوتسوو بیتگی (فا: سنبل الطیف، سنبل کوهی). valeriana, centrantus پیشیک اوتوگیلار [آ، بی] یاپراقلاری ساپسیز، اوتسوو، سئیرک اولاراق جای کیمی بیتگی لری ایچینه آلان فامیلیا، بیتیشک تاج یاپراقلی، ایکی چنک لی (فا: تیره-گیاهان). پیشیک اویئاتما [آ] سریمه (فا: گربه رقصانی). wirepulling پیشیک پنجه سی [آ، بی] بیرنوع بیتگی (فا: پنجه گربه). antennaria پیشیک تپه pişik tēpə [آ] گنبد ده کند آدی. پیشیک داشی [آ] اهر ده داغ آدی.	پیش / پیشیش / پیشت piş, pişpiş, pişt [ن] پیشیگی چاغیرماق اوچون چیخاریلان سس. پیش پیشی [آ، بی] ث ویتامینی بول، توخوم لاری نین هر ایکی طرفی سئیرک تۆکلرله اؤرتولو بیر ایللیک اوتسوو بیتگی. پیش تاختا [آ، فا] قاباقلیق، اؤن تاختا، تۆکاندا ساتیجی و آلیجی آراسیندا اولان تاختا ایله دۆزلمیش یئر (فا: پیش تخته). پیشتوو [آ، فا] تابانچا (فا: تپانچه). پیشتیل piştışyel [آ] اؤرمه ده کند آدی. {باخ: پیچمک}. پیش خدمت [آ، فا] ع قو للو قجو، نۆکر (فا: ~). پیشخوان [باخ] پیش تاختا (فا: ~). counter پیش در آمد [آ، فا] باشلانیش، موغاماتدا چا لینان مقدمه (فا: ~). پیشدی [آ] پیشیک لری قووماق اوچون سویله نن سۆز (فا: پیش). پیشرو [آ، فا] اؤنجول، اؤنچو (فا: ~). پیشگش [آ] ارمغان (فا: ~). present پیشکین pişkin [آ] ۱-پیشمیش، یاخشى پیشمیش. ۲- گۆرگو لو، تجربه لی (فا: پخته). پیشکین لیک [آ] پیشکین اولما وضعیتی، یتگین لیک، برک بوشدان چیخما (فا: رسیده و پخته بودن). پیشمک pişmək [س، ت] ۱-اوددا قیزارماقلا ویا سودا قایناپاراق چیی لیگینی الدن وئرمک. ۲-اولقون لاشماق، گۆرگو لشمک، تجربه لی اولماق (فا: پخته شدن). پیشمه میش [ص] پیشمیش اولمایان (فا: نپخته). raw. پیشمیش [ص] ۱-قیزارداراق ویا سودا قایناداراق حاضرلا-نمیش ۲-گۆرگو لنمیش، تجربه لی اولموش (فا: پخته شده). پیش ناماز [آ، فا] نامازا اؤنچو لوک ائدن (فا: پیش نماز). پیشوا [آ] تهرائن دؤغوسوندا بیر یئر آدی {امامزاده جعفر}. پیشواز [آ، فا] بیرینی قارشیلما، قاباغینا چیخما (فا: پیشواز). پیشه گن (ین) [ص] راحتجه پیشن. پیشی [آ] پیشیک (فا: گربه). z) cat) پیشیر تمک [اتند] پیشیرمک ایشینی گۆردورمک (فا: فس پختن). پیشیرج / پیشیر گج [آ] چۆره گی پیشیرمک اوچون ساجین اوستونده چتویرن چوبوق (فا: چوب ساج نان).

پ پ	آذربایجان تۆركجه‌سی	۶۹۳	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
	پیشیک قاشدی [آ] اوشاقلار آراسیندا بیریشیک، بیر سیجان اولوب قووالا قاشدی شکیلینده اوینانان بیر اویون آدی.		پیغمبر گندی / اشموعیل [آ] ساوه-خرقان دا کند آدی.	
	پیشیک گۆرموش سیجان کیمی [ظ] چوخ قورخاراق.		پیغو / پیغوqu [آ] مانه و بجنورددا کند آدی {باخ: پیغوی}.	
	پیشیک گوهنی [آ، بی] بیر نوع گون (فا: گیاهیست).		پیک [آ، فا] ۱- ائلچی، قاصد. ۲- اؤیدو (فا: پیک).	
	acantholimon (fam. plumbaginaceae)		پیک ساعاتی [آ] ترافیک ده ویا الکتریک مصرفینده اولان ان چوخ گرگین زامان و دؤنم (فا: ساعت پیک).	
	پیشیک قیللر [آ] قافلان، آسلان، و پیشیک کیمی حیوانلاری ایچینه آلان بیر تاقیم (فا: گرهبه سانان). felidae		پیکت [آ، فر] گؤستری، تظاهرات (فا: تظاهرات).	
	پیشیکلی [آ] بوستان آباد دا کند آدی.		پیکان [آ، فا] اوخ (فا: پیکان).	
	پیشیک یولو [آ] بالاجا و آتجاق پیشیک گئچه بیلن یول (فا: گرهبه رو). monkeyb business		پیکتوگراف [آ، فر] دۆشونجه نی عکس ائتدیرن شکیل و یازی.	
	پیشیم [آ] پیشمه ایشی (فا: اسم مصدر پختن).		پیکنیک [آ، فر] قیردا یئیلن یئمک، دؤلنما.	
	پیشیم پیشیم له [ظ] مهربانلیق لا، اوخشایا اوخشایا.		پیل [آ، فر] کیمیا سال انرژینی الکتریک انرژیه چتویرن آراج (فا: ~).	
	پیغام [آ، فا] خبر، سفارش (فا: پیام).		پیل دسته [آ] اوشاقلار آراسیندا بیر اوزون آغاجلا بالاجا آغاجی ووروب آتماقلا اوینانان بیر اویون آدی، چیلیک دسته (فا: ~) {بیل + دسته}.	
	پیغان piğan [آ] کلئیر ده کند و چای آدی {بگ سۆزونون چوخلوق شکلی، بگ + ان/ پیگان/ پیغان/ خان: یارادیجی} {		پیلاو pilav [آ] [باخ: بال] باخ: پیلو. بوکان دا (دوره) داغ آدی.	
	پیغان قالاسی [آ] کلئیر بؤلگه سینده، پیغان چایی و کندنی نین یاخینیندا و بابک قالاسینین ۱۸ کیلومترینده، باخ: کلئیر.		پیلاولیق [آ] پیلاو اوچون الؤثریشلی دیوو (فا: پلوی).	
	پیغانج [آ] اسدآباد دا کند {باخ: پیغان}.		پیلیلله [آ] آبشرون دا داغ آدی ۲۴.	
	پیغوی piğavi [آ] خط آدی؛ پیغو سۆزو یاغو کلمه سینین دیشیمی اولاراق، یابغولارین ایشلتدیگی خط آدیندا ایشله نیر، بو خطین شاهنامه ده ده آدی گنجیدیر ۱۲.		پیلتنه [آ، ع، فتیل] نفت ویا یاغ لا یانان بیر نوع چیراق و اونون قایتانی (فا: فتیله). wick	
	پیغمبر peygamber [آ، فا] یا لواج، ائلچی، رسول، نبی (فا: ~).		پیلجین pilcin [آ] رزن ده کند آدی.	
	پیغمبر آغاجی [آ، بی] رزین وثرین و ۱۵-۱۰ متر یوکسک- لیکده قیشدا یاپراق تۆکمەن بیر آغاج (فا: نوع درخت جنگلی). guaiacum officinale		پیلک pilək [آ] بالاجا یاستی دویمه، بویونباغی و بوجور شیلرده وۇرولان پولجوق کیمی شیلر (فا: پولک). finse	
	پیغمبر بالیغی [آ، دی] باخ: دۆلگر بالیغی.		{باخ: پۆله مک؛ بو کلمه نین یونگو للوک اؤزل لیگی اونون پۆله مک و پیله مک سۆزلرینه باغلا بیر}.	
	پیغمبر تیکانی [باخ] دوه تیکانی.		پیلک قانادلیلار [باخ] پولجوق قاناد لیلار.	
	پیغمبر چایی [آ] علیشاه عوض و بجنورد دا چای آدی.		پیلک قوردو [باخ] باراما قوردو.	
	پیغمبر چیچکی [آ، بی] آچیق گۆی چیچک لی، قیرلاردا بیتن بیتگی و اونون گۆلو، بله میر، ماوی قانتارون (فا: نوعی گل).		پیلک له مک [ل] پیلک وورماق (فا: پولک زدن).	
	پیغمبر دوه سی [آ، دی] ایلیمان و ایستی بؤلگه لرده یاشایان، بو ۵ cm یاشیل رنگلی، دۆز قاناد لی، چوخ یئیمجیل حیوان mautis religiosa		پیلله [آ، فا] آیقلیق، باساماق (فا: پله). step, footstep	
			پیلله پیلله [ص] ۱- پیلله لری بیر بیر چیخاراق ویا دۆشهرک "پیلله پیلله چیخماق" ۲- تدریجاً، یاواش یاواش "اوجا لیریق پیلله پیلله بو آتیریق قاریش قاریش" (فا: پله پله)	

پ پ	آذربایجان تورکجه سی	۶۹۴	اوک سۆزلۆتۆ	پ پ
پیلله کان [باخ] پیلله.	پیلوت [آ، فا] هاوا داشیتی نی و اوچاغی سۆرن کیمسه (فا:~).		لاناڤ یا پیشقان (فا: نوعی خمیر مورد استفاده در چینی بندزنی).	
پیللو pilov [آ، باخ] بال دۆیودن پیشیریلن بیر یئمک، دویونو سودا قانداپ سۆزه رک حاضر لاناڤ یئمک (فا: پلو) plov	پیلله pil [آ] ۱- بارامادان آلینان ایک. ۲- یومشاق معنا سینداد ایشله نیر "پیلله کیمی ساچلاری واردر." {باخ: پیلک}		پینجله مک [ل] پینج قویماق.	
پیلله ته [آ، باخ: پیلته] اؤستونده یئمک پیشیرلن آراج (فا: والور).	پیلله [آ] اردبیل (سهران، گلین)، رزن (کان) ده کند آدی.		پینک پونک [این، آ] میز اؤشتونده بالاجا راکت و توپ لا اؤینانیلان بیر اویون.	
پیلله قوردو [آ] باراما قوردو، کرم ابریشم.	پیلله کیمی [ص] ایک کیمی یومشاق، یوپ یومشاق.		پینه pinə [آ] مرند ده داغ آدی.	
پیلله کیم [ص] ایک کیمی یومشاق، یوپ یومشاق.	پیلله مک [باخ] پوله مک.		پینه [آ، فا] یاماق (فا: وصله).	
پیلیج / پیلیج [آ] بالاجا توویق و خوروز.	پیلیک [آ، باخ] پیلک اوجاق و توفقال لاری یاندرماق اوچون تنز یانان آلشقان و آلشیق "اوجاق آلتینا پیلیک قویماق".		پینه چی [آ] یاماقچی، آیاق قابی تعمیر ائدن کیمسه (فا: پینه دوز). cobbler	
پیلیک [آ، باخ] پیلک اوجاق و توفقال لاری یاندرماق اوچون تنز یانان آلشقان و آلشیق "اوجاق آلتینا پیلیک قویماق".	پیم [این] ایچ ایچه گنجن متال چیوی.		پینه کند [آ] رودبار دا داغ آدی.	
پیمان [آ، فا] آنلاشما، اؤزلاشما، قرارداد (فا: پیمان).	پیمان سیندیرماق [ل] پیمان قیرماق violate an agreement		پینه شالوار / شادآبادمشایخ [آ] تبریز ده کند آدی.	
پیمانه [آ، فا] پیاله، آیاق، ساغر (فا: قدح).	پینا [لا، دی] اؤچ بوجاق شکلینده، ۶۰ سانتی متر اوزون، ایکی چنک لی بیرومشاقچا (فا: نوعی نرم تن).		پینه له مک [ل] ۱- یاماماق ۲- [مج] باشدان سووما ائتمک	
پینار pınar [آ] بولاق، قایناق (فا: چشمه). spring دده:	پینار، پینار؛ ت (مینگر) دیواندا منگی کلمه سی بئین معنا سیندا گلیب و بونا بنز بولاق و گۆزه کلمه لرینین مفهومونا باخدیقدا مینگر سویون قایناق یئرینی و بئینینی گۆسته ریر، اینگیلیزجه mine, mineral (معدن) کیمی سۆزلرده بو کۆکون یزینی گۆرمک اولار}		پیوا [آ] هیتیت تانر یلاریندان ^{۲۱} .	
پینتی pinti [ص، دا] تمیز اولمایان، اوست باشی کیرلی اولان، سلقه سیز (فا: شلخته). sloven {بون+تی}.	پینتی لشمک [س] پینتی اولماق (فا: شلخته شدن).		پیوسته [آ، فا، شع] آراسی کسيلمه دن (فا: پیوسته).	
پینتی لیک [آ] کۆتولوک، پینتی اولما وضعیتی، پینتی جه حرکت (فا: شلخته گی). slovenliness	پینج pinc [آ، فا، پیچ] ساخسی و چینی قابلاری یاپیشدیرماق اوچون یومورتا آغی و کیریج (آهک) و پامبوقدان حاضر		پیوند [آ، فا، شع] جالاق، اک (فا:~).	
			پیوه [آ، ر] آریاسمینی سیندن حاضر لاناڤ بیر نوع ایچکی (فا:~).	
			پییه pəyə [آ] آغول، تۆله، مال داوار ویا آت ساخلانیلان یئر (فا: اصطبل). stable {سن 'یه': دیشی آت؛ قدیم تورکجه ده : بایناک/بایاک/مایاک؛ بو سۆز پشین/پشین سۆزونونده کۆکودور، فارسجادا ایشله ن ییغوله سۆزوده ییه+آغول سۆز لرینین ترکیبیدن عمله گلیب}.	
			پییه دره piyə [آ] ماهنشان دا چای آدی. گئرمی ده کند آدی.	
			پییه جیک pəyəcik [آ] اهر، سۆلدوز و سالماس دا کند آدی {کیچیک پییه معنا سیندا اولاراق کندین دامدارلیقلا ایلگیلی اولماغینی گۆسته ریر}.	
			پیپی piy [آ، فا] حیوان بدننده اولان یاغ (فا: چربی) fat	
			پیپاوا [آ، دا] بیر نوع چۆل سوغانی ^۵ . {فارسجا پیازه}	
			پیپی باغلاماق (باسماق) [س] چوخ کۆکلمک.	
			پیپی لندیرمک [ل] یاغلاندرماق، پیپی لی ائتمک (فا: چرب کردن)	
			پیپی لکم [س] ۱- پیپی سورتولمک. ۲- پیپی لی اولماق، کۆکلمک (فا: چرب شدن).	
			پیپی له مک [ل] پیپی سورتمک، یاغلاماق (فا: چرب کردن).	
			پیپی لی لیک [آ] کۆکلوک، یاغلی لیک (فا: چربی داری).	
			پیپی لی [ص] پیپی اولان، کۆک (فا: چربی دار).	

Tt

تاباقچا [آ] بالاجا تاباق.

تاباقچی [آ] تاباقدا شئی گزدیریپ ساتان، تاباق دۆزلدن.

تاباقلی [آ] بوستان آباد دا کند آدی.

تابالماق [ل،ت] قینماق، آییلاماق.

تابان [آ،ت] ۱-تاپان، تاپینان. ۲-اساس، باخ:دابان ۳-

[خ] آلتای تۆركلری بلیتیر اویماغی اؤلوبالاریندان^۷.

تابان باتور [خ] تیمورگۆرخان ین اوردوباشی لاریندان^۷.

تابانلو **tabanlu** [آ] ۱۶م جی یوزیلده، دیاربکر حلب بؤلگه

سینده، یوز اؤلوس تۆركلریندن بیر بوی آدی^۸.

تابای [خ] باخ:توپ + آی؛ قازاق خانلیغی، بگ لریندنر.

تاب تو تایلمه مک [س] تاب گتیرمه مک (گتیرمه مک).

تاب دان دوشمک [س] طاقتدن گوجدن دۆشمک.

تاب سیز [ص] تابی اولمایان (فابی:تاب). **impatient**

تاب سیز لاشماق [س] تاب گتیرمه مک، دۆزمه مک (فابی:تاب شدن)

تابع **tabe** [ص،ع] باغیملی، اویروقلو (فاب:~). **function**

تابعیت **tabeiyyet** [آ،ع] ۱-باغلی لیق، اویروقلوق، باغیم لی-

لیق، ۲-بیر اؤلکه یه تابع اولما. **citizenship** (فاب:~).

تاب قالماق [س] طاقتدن گوجدن دۆشمک.

تابقی [آ] وجدان^۷.

تابلاشماق [س] تاب گتیرمه مک، دۆزه ییلمک.

تابلاق [آ،ت] موافقت، رضا.

تابلاماق [س] تاب گتیرمه مک، دۆزه ییلمک.

تابلو [آ] بیر یازی ویا گۆرۆنتونو هامی یا بیلدیرمه ک اۆچون

یارارلانان بالاجا تاхта و مقوا (فاب:تابلو). **signboard** {فر}

سوئرجه «تابولا»: لؤوحه، تابلو، جدول؛ باخ: تیمک {

تابلی [ص] دۆزۆملو، دایانیقلى، داوام گتیرن (فاب:طاقت دار).

تابلیه [آ،فر] کۆپرۆلر ده دایاق لارین اۆستونده اۆتوران بۆلوم.

تابو **tabou** [آ] ۱- قۇتسانمیش، قۇتلۇ یاپیلمیش، تاپیناجاق

دۆرۆما گتیریلیمیش، قۇتسال ساییلان انسان، حیوان و شئی

لره توخونولماسینی و یا استفاده اولونماسینی یاساقلایان

و ترسینه عمل ائتدیگینه ضرر گۆره ییله جگینه اینانان دینی

اینانج. ۲-قۇتسال ساییلاراق قۇرۇنان (نسنه، کلمه،

داورانیش) (فاب:~) **taboo** {بو کلمه فرانسیزجا “tabou”

ت [حرف] تورک عرب الفباسی نین دۆردونجو و تورک لاتین الفباسی نین بیرمی بئددینجی حرفی، بو حرف سس سیز اولاراق کویلو و تیره شیم سیز حرف ساییلیر (فاب:چهارمین حرف بی صدای ترکی آذربایجانی).

تا (ته، دا، ده) [باخ] دا.

تا **ta** [ادات، فاب] تورکجه ده تک آتلامینا یاخین بیر سۆز، بیر شئین باشلانديغی حدین و آماجینی بیلدیرین بیر سۆز “تا یورولمویوبسان اوخو، اونو تا ساعات اوچه قدر گۆزله دیم” (فاب:تا).

تاب **tab** [آ] تاو، طاقت، گۆج، قوت، طاقت (فاب:تاب). **strength** {باخ: تاو، بو کلمه فارسجادا ایشلک دیر}

تاب / تاو **tab** [آ] بیچار دا چای آدی.

تاب گتیرمه مک / تاب ائلمه مک [س] دۆزمه مک، داوام و طاقت ائتمک (فاب:تاب آوردن).

تاب گتیرمه مک [س] دۆزه بیلیمه مک، داوام و طاقت ائتمه مک (فاب:تاب نیاوردن).

تاب و توان [آ] تاو، طاقت، گۆج، قوت (فاب:~). **strength**

تابا **tabala** [آ] تیخاج **cork** {بو کلمه ایतालینجادا تیخاج معناسیندا دیر و تورکجه ده ایشله نیر، بو کلمه نین تیمک سۆزۆندن آلینماسی چوخ مناسیب گۆرونور}

تاب ائتمک [س] دۆزمه مک، داوام گتیرمه مک (فاب:تاب آوردن).

تابار [آ] ۱-تاپان، تاپینان ۲-وۇران، دۇین، دۇیوشچور.

تابارو [خ] باخ:تابار؛ قازاق خانلیغی دۆنمی بگ و کوموتانر.

تاباساران [آ] قافقازلاردا (داغیستان) کیچیک خاللی آدی (فاب:~).

تاباشیر [آ،ع] آغ آهک و گچ.

تاباغا باغ [آ] باخ:خوی.

تاباق [ع] «طبق» دایاز و گئیش قاب (فاب:طبق) **large tray**

تاباق داغ [آ] مرند ده داغ آدی.

تاباق لانماق [س] تاباق کیمی ائتلی و یاستی حالا گلیمک “باهاردا گۆللر آچیلیب تاباق لانیلار”.

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۶۹۶	ارک سۆزلوگو	Tt ت
سۆزجوغونون کؤکودور، فرانسیزلار بۇ کلمه نین پولیتزیا دیلیندن آلینما سینی سانیلار، حال بوکی تورکجه ده تابقو سۆزو اسکی کلمه لردن ساییلیر ^{۵۴} .	تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	اسکی اینگیلجه یه باغلاییرلار البتده لاتینجه و یا آیری آوروپا دیلرینه عاید اولماغینی اشاره ائتمه ییر لر بو اوزدن اینگیلجه ده آلینما اولماسی مئاسب گؤرونور.	تاب [سس تق] دۆشن بیر شئیدن چیخان سس،
تابورجو taburcu [آ،] خسته خانادان چیخماسی قرار-لاشدیریلیمیش (خسته) (فا:ترخیص شده). {باخ: تایماق}	تابوق tabuq [آ] ۱-سجده (فا:سجده). ۲-تابو ۳-عنایت، یاردیم، خدمت. {سن، باخ: تایینماق}	تابو لاشماق tabulaşmaq [س] تابو حالینا گلمک (فا:تابو شدن تابونای [آ] باخ:تایین + آی [خ] باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۶} .	تاب و بلکه [آ] تصویب نامه decree	تابی (تاب) قالماق [س] گوجدن دۆشمک.
تابوت تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاب تازا [ص] چوخ تازا، یشی (فا:تر و تازه).	تابی کسيلمک / تابي کلمه مک [س] تابدن دۆشمک.
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابار [آ،ت] قیپچاق خانلاریندا اینا اؤز و ن ایلک اوغلو.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابار [آ] تاپان، سئون، اؤمان ^{۵۹} . "تاپارلؤ:مؤتلو، صوفو".	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاباغ [آ] ۱-تاپما، تاپینما، سایقی ۲-گؤرؤ، ایش ^{۶۰} .	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابالا [آ] گیرده و یاستی شئیلر اوچون سؤیله نیر، "گونه باخان تاپالاسی، تزک تاپالاسی = پایپا" (فا:تپاله). cow-dung {تیمک+ه+له} تپه له مک {تاپالاماق} تاپالاق {تاپالا}.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابان tapan [آ] سؤرولموش وشوخولانمیش یئرن کسکک-لرینی ازیب صاف ائتمک اوچون یارارلانیلان آراج، آسفالتی ویا بوجور شئیلری هامارلاماق و صافلاماق اوچون اورتاسینا وؤرولموش قالین تاхта پارچاسیندان عبارت آلت، دؤیج (فا:غلنک). roller {باخ:سایان، تیمک، دیواندا تابانلاماق آیاقلا وورماق شکلینده معنالانییدیر}.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابانچا tapança [آ] ۱-جیبده و بئلده داشینان و تک ال ایله ایشله نیلن اودلو یارق، رؤولوئر revolver ۲-بویاجی-لیقدا بویا فیشقیرماق اوچون ایشله ن بیر آلت (فا:تپانچه) {باخ: تیمک}	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابانچا کیمی آچیلماق [س] هیرسله نیب اؤزوندن چیخماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابانچالی [ص] تاپانچاسی اولان.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابانلاما taplanma [آ] تاپانلا تارازلاما (فا:غلطک زنی).	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تابانلاماق [ل] تارلانی تاپانلا تارازلاماق (فا:غلطک زدن).	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاپاتوپ/تاپاتاپ [سس تق] بیریرینه توخونان شئیلردن چیخان سس. "تاپاتاپلا: سس کوی له"	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاپاجا [باخ] تاپماجا.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاپیرداماق [باخ] تاپیلداماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاپیلتی tappilti [آ] آیاق سسینی آندیران بیر سس، آیاغین یشره چوخ دیمه سی سونوجو چیخان سس (فا:صدای تاپ).	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .
تابوت [ع] اؤلونو داشیماغا یاریان صانديق، تاييت. coffin	تابوت [آ] دسته، ۴ بؤلؤلکو بیر دسته (فا:فوج). {تایماق} تاب+ؤز: ۴۰ نفردن چوخ اولان دسته ^{۵۵} : تایماق.	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .	تاپیلداماق [س] تاپیلتی سسی چیخارماق (فا:صدای تاپ	تابوت [آ] ۱-تاپین، عبادت. ۲-قازاقلارین، کیچیوژ بؤلگو، ینددی اؤرؤغ اویماعی، اولوبابالاریندان ۳-باشقورد اویماقلاریندان ^{۵۷} . ۴-اودون ساخلاندیغی چوخور ^{۵۸} .

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۶۹۷	ارک سۆزلوگو	Tt
توپ در آوردن).	تاپیلدماق [س] تاپیلماسی چیخماق (فا: تاپ توپ کردن).		تاپشیری / تاپشیریق [آ] تاپشیریلمیش شی (فا: تکلیف).	
تاپ تاپ / تاپ توپ [باخ] تاپ ۲.	تاپ تاپان بولاغی [آ] باخ: آذرشهر.		تاپشیریق بلگه [آ] توصیه نامه، سفارشنامه (فا: سفارشنامه).	
تاپ تازا [ص] ۱-چوخ تازا. ۲- [ظ] تازا اولراق.	تاپ تازا [باخ] تاپدماق.		letter of recommendation تاپشیریق لار [آ] تکلیف لر، سفارش لر (فا: سفارشات). orders تاپشیریلماق [بل، سن] تاپشیرماق ایش گؤرولمک (فا: سفارش شدن). to order تاپشیریلمیش [ص] تاپشیری لی (فا: سفارشی). ordered تاپشیری لی [ص] سفارشی (فا: سفارشی). ordered.	
تاپداق [آ] اؤستونده چوخ گزمکدن و تاپدالانماقدان برکیمیش یئر، تاپدالانمیش (فا: کوییده شده). pounded.	تاپداق [آ] اؤرمو گؤل و آدلاریندان بیر.		تاپغاچ tapğac [آ] ۱-اؤل و ساقیدیر معناسیندادیر. ۲- [ت] بویوک و محتشم تیکیتمی ۳-انسان آدی: ~نیکه (اؤیغور خاقانی)، سخاقان (گؤی تورک خاقانی) ۷-باخ: تاپ+غیج {.	
تاپداق اولماق [بل، س] تاپدالانماق، آياق لانماق، تاپدالانمیش وضعيته گلمک (فا: کوفته شدن). to be trampled.	تاپدالاماق tapdalamaq [ل] آياقلا باسدالاماق (فا: کوفتن). to trample تاپدالانماق [بل] آياقلا باسدالانماق (فا: کوفته شدن).		تاپغاچ لار [آ] تاپغاچ حکومتی هونلارین اؤزانتی سی سایلیر، تاپغاچ دؤولتی نین قوروجوسو شاموخان اولراق، حاکمیت دؤنمی ۳۸۶-۵۵۷ ایلرده اولوبدور، تاپغاچ لار ۴جو یوزیلده چین، ین قوزئی، ایچ موغولوستان و شرق تورکوستاندا باغیم سیز حکومت قوردولار بیر دؤنم چینی آلّه گنجیردیلر، "تایوو" تاپغاچ لارین بویوک امپراتورو، جیوان جیوان لاری (۴۳۶م) و هونلاری (۴۳۹م) مغلوب ائتدی، تاپغاچلار بودا مذهبی نی قبول ائدهرک تدریجاً چینی لشدیلر، بولار ۵۳۴م ده غرب و شرق تاپغاچلارا بؤلونهرک (۵۵۰م) تدریجاً یئرلرینی چینی لره وئردیلر، تاپغاچ سؤزو اسکی بیر تورک ائلینه باغلی اولراق حرمتلی، اولو، تاپنیجی معناسینی افاده ائدیر، چینی لر بولارا "توبا، توپا" دئمیشلر، بو ائل چینه نقاشلیق و هیکل تراشلیق صنعتی نی بویوک اولچوده یاییم لامیشدیلار، چین ده یون-کانگ ماغاراسی (شانسی ایالتی، ۴۵۳م ده)، و "لونگ" ماغارا سینین (هونان ایالتی، ۸-۵جی یوزیل) آل قازمالاری و نقاشلیق لاری بو ائللین شاه اثرلریندن دیر {باخ: هونلار}.	
تاپدوق / تاپدوق [آ] باخ: تاپدوق ۷.	تاپدوق امره [خ] سلجوقلار دؤنمی یکتاشی بابالاریندان ۷.		تاپغاچ یوداسی [آ، ت] یاپراغی درمان اوچون ایشلنن بیر آغاج.	
تاپدیرماق [ئتد] تاپماغا مجبور ائتمک، تاپماق ایشینی گؤردورمک (فا: فس پیدا کردن). t~ to find	تاپدیرماق [آ] ۱-اؤزون سورّه اؤشاغی اولما یانلارین، اولدوغوندا وئردیکلری آدلاردان ۲-ساقیدیر ۳-عبادت، تاپینما ۴-گؤز لنمه دن تاپیلان، اله گنجیریلن شی (فا: یافته) found تاپزوق tapzuq [آ، ت] بیلمهجه.		تاپقور [آ] تابور، دسته، توپلوق، قافله، باخ: تابور.	
تاپشیرما [آ] تاپشیرماق ایشی (فا: سفارش recommendation تاپشیرماق tapsırmaq [ل] بیرینه حواله ائتمک، توصیه ائتمک، بیرینه اعتبار ائتمک ویرشیی بیرینه بوراخماق (فا: سپردن) to deposit ت (تاپچورماق، سن، باخ: تاپ {.	تاپشیرمالار [آ] سفارش لر (فا: سفارشات). orders		تاپقی / تاپقینتی [آ] ۱-تاپیتی، ۲-وجدان.	
			تاپقیر [آ] ۱-آت یهرینین قارین آلتیندان گنجیریلن قایشی (فا: چرم زین). ۲-آياق آلتیندا قالیب قاتیلان توبراق (دج).	

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۶۹۸	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تاپلاق [آ،ت]. تایید، موافقت، رضا، قبول (فا:تایید).		تاپولو [ص] تاپوسو اولان (فا:سند دار).	
	تاپلاما [آ] تایید و موافقت ائتمه، قبول ائتمه (فا:تصویب).		تاپی [آ] ۱-تاپینیلان شئی (فا:معبود). ۲-تاپیلان، اختراع.	
	تاپلاماق taplamaq [ل،ت،باخ:تاپ] تایید و موافقت ائتمک، قبول ائتمک (فا:تصویب کردن). approval		تاپیچی [آ] کاشف (فا:مکتشف). discoverer	
	تاپما [آ] بیرشئین یئرینی آختاریب بیلمه (فا:یافته).		تاپیر [آ،دی،برزیل یئرلیلر دیلیندن] تک بارماقلى امجک لی،	
	تاپماجا [آ،باخ:تاپماق] ۱-بیللمهجه، آذربایجان فولکلوروندا بیلگی لندیرمک اوچون بوجور شعرلر دوزه لیر، مصرع لر قورولوشجا مختلف هجadan تشکیل تاپیر، اؤرنک "آلتی داشدی داش دیل. اوستو داشدی داش دیل. حیوان کیمی اوتلاییر. حیوانا یو لداش دیل، جاواب: توسباغا" ۷۳، ۷۴. ۲-		گزه رک کؤک و گنج بیتگی لر له بسله نن، قیسا خورتوملو بیر بورنو اولان وایکی متر اؤزونلوغوندا بیر حیوان (فا:حیوانی بومی در امریکای لاتین). tapirus	
	[مج] اؤستو اؤرتولو بیرسؤزله بیر آماجی آنلاتان سؤزلر، آیدین اولمایان، معما (فا:چیستان). puzzle		تاپیرتی [آ] تاپ تاپ سسی، تاپیرداما سسی.	
	تاپماجالاما [آ] تاپماجا دئمه، (فا:چیستان گویی).		تاپیرداماق [س] تاپ تاپ سسی چیخارماق.	
	تاپماجالاماق [س] تاپماجا دئمک، اؤستو اؤرتولو سؤزلر له بیر شئی آنلاتماق (فا:چیستان گفتن).		تاپیش [آ] ۱-تاپماق ایشی ویا بیچیمی (فا:یافته). ۲-الاهه.	
	تاپماجالی [ص] تاپماجاسی اولان سؤز، اؤستو اؤرتولو.		تاپیشما tapışma [آ] تاپیشماق ایشی.	
	تاپماق tapmaq [ل] ۱-یئرینی بیللمک، آختاریب بیللمک (فا: پیدا کردن). ۲-to find تانری دئیّه تانیماق، قوللوق ائتمک.		تاپیشماق [قا،سن] بیریرینی تاپماق، بیریرایله گؤروشمک، (فا:همدیگرراپیدا کردن). to meet each other	
	۳-بیر سیرا کلمه لر له مختلف افاده لی سؤزلر دؤزلدیر "سؤز تاپماق، ماجال تاپماق، نقصان تاپماق، یول تاپماق". {سومرجه "داب":ت،سن:قوللوق ائتمک، آختاریب تاپماق، بولوشوب گؤروشمک؛بو کلمه تاپ سؤزونه باغلانیر، باخ:تاپ}		تاپیق [آ] تاپی، تاپینیلان شئی (فا:معبود).	
	تاپو [آ] گؤی تورک خاقانی، مۆکان، ین اوغلو ^{۷۵} . باخ:تابو، تاپوق		تاپی لاماق / تاپیق لاماق [ل] تاپیق حالینا گتیرمک.	
	تاپوق [آ] ۱-بیر داشینماز مالین اؤستونده کی مولکیت حاقینی گؤسته رن بلگه، مالکیت سندی (فا:سند مالکیت).		تاپیلماق [بل] تاپماق ایشی گؤرولمک (فا:یافته شدن). to be found {ت"تاپو"لاماق، سن:اله گتیرمک}	
	۲-باخ:تابو، کور اینانج. ۳-تاپینما، دیلک-خدمت		تاپیلیمیش [ص] کشف اولونموش (فا:مکشوف). revealed.	
	تاپون [آ] ۱-قوتساما، عبادت ۲-باشقورد اویماق بکلریندن ^{۷۶} .		تاپیلیش [آ] تاپیلان شئی (فا:یافته). found.	
	تاپونموش [آ] صوفو ^{۷۷} .		تاپیناق [آ] تاپینما یئر، عبادت خان، معبد. place of worship	
	تاپوجو / تاپوقجو [باخ:تاپماق] تاپو ایشلریله اوغراشان، تاپو مأمورو، قوللوقجو (فا:خدمتکار).		تاپینان / تاپینار [آ] پرستش ائله ین، باخ:تاپینچی (فا:پرستنده).	
	تاپولار [آ] آذربایجان دا بیر تپه آدی ^{۷۸} .		تاپینتی [آ] تاپیلان شئی (فا:کشف). discovery, found	
	تاپولاماق [ل] تاپو حالینا گتیرمک، مولکیت لی ائتمک (فا:سند دار نمودن).		تاپینج [آ] تاپینما ایشی، تاپینما (فا:عبادت). blessing	
			تاپینجاق [آ] ایلکل توپلوملاردا دوغا اؤستو گوجو اولدوغونا اینانیلان جانلی ویا جانسیز نسنه، بوئت (فا:بت). fetis	
			تاپینجاق لیق [آ] تاپینما یئرینه عاید اولان fetisizm	
			تاپینچی [آ] ۱-ستایش ائدن "گونش تاپینچی: گونشه تاپینان: اود تاپینچی: اودا تاپینان"، تورک دیلینده بو کلمه نی قوتسال و سئومک سؤزونونده همان معنادا چوخ قوتسال مفهومدا اولمایان شیلر اوچون ایشله درلر (فا:ستایشگر). eulogist	
			تاپینما [آ] تاپینج، عبادت، پرستیش (فا:نایش). blessing	

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	Tt ت
قیمه قویاراق و اۆزونه قیزدیریلیمیش یاغ گزديرهرک حاضرلاناں بیر یشمک.	تاپینماق [ت، سن] تانری یا وهر آیری شییه سجده و ستایش ائتمک، خدمت ائتمک (فا:پرستش کردن).	تاپینماق [ت، سن] تانری یا وهر آیری شییه سجده و ستایش ائتمک، خدمت ائتمک (فا:پرستش کردن).
تاتارچا [ظ] تاتار تورکجه‌سی (فا:تاتاری). tatar turkish	to worship ۲- بیرینی آشیری درجه ده سئومک، مفتون و والئه اولماق.	to worship ۲- بیرینی آشیری درجه ده سئومک، مفتون و والئه اولماق.
تاتارخان [خ] ۱- آلینجا خان'ین اوْغوللاریندان. اوْغوز خاقان'ین تورونلاریندان ۲- بابور خان دؤنمی بیر بگ'.	worshipped صوفو [آ] مسجود، صوفو	worshipped صوفو [آ] مسجود، صوفو
تاتارشورباسی [آ] اؤتو آرجا قووروب، سوْغان، یشرآلما و بامادور کیمی شئیلر آرتیراراق حاضرلاناں بیر نوع یشمک.	blessing تاپینماق ایشی ویا بیجیمی (فا:نیايش).	blessing تاپینماق ایشی ویا بیجیمی (فا:نیايش).
تاتارعلیلو tatar elilu [آ] ۱۶م جی یۆزلیده، آنادولو- اوسکودره بؤلگه سینده، یابان آری تورک لریندن بیر بوی آدی ۸۵.	tat tat [آ] ۱- تورک لرین اگه من اولدوغو یشلرده یاشایان و آیری دیللرده قونوشان آدمالارا وئرلن (فا:~). ۲-	tat tat [آ] ۱- تورک لرین اگه من اولدوغو یشلرده یاشایان و آیری دیللرده قونوشان آدمالارا وئرلن (فا:~). ۲-
تاتارقان یوخمز tatarqan yoxmez [آ] گنبد ده کند آدی.	تات دئییلر، قافقازلاردا یهودی تورک لره ده تات دئییلر، اورتا آسیادا تورکمنلر، یشرلشیک (کؤچری اولمایان)	تات دئییلر، قافقازلاردا یهودی تورک لره ده تات دئییلر، اورتا آسیادا تورکمنلر، یشرلشیک (کؤچری اولمایان)
تاتارلاشماق [س] تاتار کیمی اولماق (فا:مثل تاتار)	اکینچی لره تات دئییلر ۱۲. ۳- اوزاق، اوزاق یشر، اؤزگه، یادلاشمیش ۴- قیلچ پاسی، پاسلی قیلچ ۶- باخ: داد ۷-	اکینچی لره تات دئییلر ۱۲. ۳- اوزاق، اوزاق یشر، اؤزگه، یادلاشمیش ۴- قیلچ پاسی، پاسلی قیلچ ۶- باخ: داد ۷-
تاتاش [آ] باخ: داداش ۱- یاخین دوست، آرخاداش ۲- اوزاقدا قالمیش، عینی اوزاقلیغی پایلاشان ۷.	تات، دده؛ تات سؤزوندن دؤزه لن بیر سیرا سؤزلر: "تاجیک (تات+جیق) تاتجیک، تاجیک) < تاجی > تازی" .	تات، دده؛ تات سؤزوندن دؤزه لن بیر سیرا سؤزلر: "تاجیک (تات+جیق) تاتجیک، تاجیک) < تاجی > تازی" .
تاتاو/ تاتائو tatau [آ] مهاباد، بوکان، قوشاچای و اؤرمو گؤل بؤلگه سینده بیر چای آدی (s،۰،۰۷۰-۳،b۱۶۳)،	تات [آ] زنجان (~گنچی)، سالماس؛ هئریس (~گونئی) ده داغ آدی. ماهنشان، ماکی (~کندی)، اهر (~لار) ده کند آدی.	تات [آ] زنجان (~گنچی)، سالماس؛ هئریس (~گونئی) ده داغ آدی. ماهنشان، ماکی (~کندی)، اهر (~لار) ده کند آدی.
ایلیلیک سؤ مقداری داشیند ایستگاهیندا ۱۷ و زنجیرآباد دا ۷،۴۷ مترمکعب هرثانیه ده اؤلچولوب (قو: سیمینه رود).	تاتا/ تادا [آ، ت] اون آددیمدان گؤروله بیلینن یشر پارچاسی.	تاتا/ تادا [آ، ت] اون آددیمدان گؤروله بیلینن یشر پارچاسی.
تاتای [خ] تات+ آی؛ قیرقیزلارین اویماق بگلریندن ۷.	تاتار tatar ۱ [آ] ۱- تاتارستان و روسیه فئدراسیونون دئییشیک یشرلرینده یاشایان بیرتورک خالقی ۲- گؤی تورک زامانی	تاتار tatar ۱ [آ] ۱- تاتارستان و روسیه فئدراسیونون دئییشیک یشرلرینده یاشایان بیرتورک خالقی ۲- گؤی تورک زامانی
تاتیک [آ] انسان آدی، باخ: تات+ بگ'.	تاتارلار اوتوز طایفادان تشکیل تاپیردی و اولاردان اوتوزتاتار شکلینده آد آپاریلییدیر، او دؤنم تولا، اونون	تاتارلار اوتوز طایفادان تشکیل تاپیردی و اولاردان اوتوزتاتار شکلینده آد آپاریلییدیر، او دؤنم تولا، اونون
تاتری [آ] انسان آدی، باخ: تات+ آری ۷.	onon و کرونل اطرافیندا یاشایردیلار سونرالار بو بؤلگه لر موْغوللارین یشرلشیم یشرلری اولدو، تاتار و	onon و کرونل اطرافیندا یاشایردیلار سونرالار بو بؤلگه لر موْغوللارین یشرلشیم یشرلری اولدو، تاتار و
تاتلاماق [ل، ت] فارس و فارسیلایماق.	موْغول آدلاریندا بنزریلیک چوْخراقدیر. ۳- آلتای، قومادی اویمای، اولوبابالاریندان.	موْغول آدلاریندا بنزریلیک چوْخراقدیر. ۳- آلتای، قومادی اویمای، اولوبابالاریندان.
تاتلو tatlu [آ] اؤلویوروک تورکمن لردن بیر بوی آدی ۸۵.	تاتار ۲ [آ] ۱- اوزاقدا قالمیش، اوزاقدا یاشایان، چاییرلیق، مراع، ۲- پوستا سوروجوسو ۷. {باخ: تات/دارتماق}	تاتار ۲ [آ] ۱- اوزاقدا قالمیش، اوزاقدا یاشایان، چاییرلیق، مراع، ۲- پوستا سوروجوسو ۷. {باخ: تات/دارتماق}
قازاخ دا یشر آدی ۲۴.	تاتار ۳ [آ] ماکی دا داغ و کند آدی؛ گنبد، بجنورد و قنبدار دا کند آدی. سالیان'دا (~محلّه) کند آدی ۲۴.	تاتار ۳ [آ] ماکی دا داغ و کند آدی؛ گنبد، بجنورد و قنبدار دا کند آدی. سالیان'دا (~محلّه) کند آدی ۲۴.
تاتلی [باخ] دادلی، خوشا گندن، سئویملی، جانا یاخین.	تاتار... [آ] تاتار سؤزیله دؤزه لن انسان آدلاری: تاتارخان، تاتارگ، تاتارباي، تاتارالپ، تاتارای،	تاتار... [آ] تاتار سؤزیله دؤزه لن انسان آدلاری: تاتارخان، تاتارگ، تاتارباي، تاتارالپ، تاتارای،
تاتو۱ tatu۱ [آ] ۱- باریش، صلح ۲- اوزاق گؤرولشلو ۳- باخیجی، ائیتیبجی ۴- دادلی، ۵- یارادیلش، فطرت ۷. ۶- سؤیو اییی اولمایان آت (قایناق: محاکمه اللغتين) ۱۳۵	تاتار بؤرگی [آ] پۇشلنمیش یوْققا و آچیلیمش خمیر ایچینه	تاتار بؤرگی [آ] پۇشلنمیش یوْققا و آچیلیمش خمیر ایچینه

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۰۰	ارک سۆزلوگو	Tt
	داتوره (فا: تاتوره).		اوچون کندآدی (داش خاتون، تاج خاتون) و بیلیریک کی	
	تأثیر [آ] چایرلیق، اوللاق. {ت تاثیر یئر} قیراچ یئر {		اسکی چاغلاردا تاج دیرلی داشلارلا دۆزه لیردی، بو اۆزدن	
	تأثیرقا [آ،ت] تیرشه دئیلن سبی لنمیش و دباغ لانمیش دری.		بو کلمه لرین کؤکداش اولماسی دوزگون گۆرونور.	
	تاتیان / تاتیان tatiyan [آ] دده قورقود بو ی لاریندا بیر یئر		تاج التواریخ [آ] ۱۶م جی یوزیل یازیلان تورکجه تاریخ کتابی.	
	وقالا آدی. ماساللی دا چای آدی ۲۴.		تاج الدین [آ] تبریز و سۆلدوز دا کند آدی.	
	تأثر tæssür [آ،ع] بوراخیلان ایز اضطراب وهر حس (فا:~).		تاج الدین احمد تبریزی [یازار] هـ ۷-۸ جی یوزیل ده یاشایارق	
	تأثرات tæssürat [آ،ع] بیر شئین آیری شئی بوراخدیغی		تۆرکجه شعرلری واردیر (فا:~) ۱۴۱.	
	ایز لر (فا:~).		تاجیق [آ] گولون آیری ویا بیتیشیک لچک لردن اولان	
	تأثیر tē'ir [آ،ع] ایز، اثر، اثگی (فا:~).		یؤلومو (فا: تاج گل کوچک).	
	تأثیر [یازار] میرزامحسن تبریزی، آتاتاسی تبریزی اولارق		تاج چیچکی [آ،بی] جین لاله‌سی (فا: نوعی گل).	
	اصفهاندا دؤغولوب یو یاباشا گلیمشدیر، صائب تبریزی		تاج خاتون [آ] تاجی اولان خاتون، سویلوقیز آدی (فا: نام دختر).	
	ایله دوست اولارق، اوندان ۴۴۷ تۆرکجه شعر و غزل		تاج خاتون / داش خاتین tacxatun [آ] خوی دا کند آدی.	
	قالیبدر "رُخسارین اول یرده، دخی گۆل نه اؤچوندور.		تاجدار [ص] ۱- تاج لی. ۲- پادشاه، حُکمدار (فا: تاجدار).	
	باش وؤردو خطون، سبزه و سۆنوبل نه اؤچوندور. ۱۱۷، ۲۸، ۱۴۱.		تاجر tacir [آ،ع] تجارتچی، تجارتله اوغراشان، آل وئرچی	
	تأثیر اندیجی [آ] اثگی له ییجی (فا: مؤثر).		(فا: تاجر). merchant	
	تأثیر سیز [ص] اثگی سیز (فا: غیر مؤثر).		تاجر لیک [آ] تاجرین ایشی، تجارت ایشی (فا: تجارت).	
	تأثیر سیز فعل [آ، دیل ب] واسطه سیز تاماملیق طلب ائندن فعل،		تاجسیزلار [آ، بی] چیچکلرینده تاجی اولمایان بیتگیلر	
	لازیم فعل، اثگی سیز فعل "یوبانماق، یانماق، گتتمک"		(فا: تیره ای از گیاهان). adonis flammea	
	(فا: فعل لازم). Intransitive verb		تاجشن [آ] تاجی اولان، سۆینجلی، قیز آدی (فا: نام دختر).	
	تأثیر لی [ص] اثگی لی (فا: مؤثر).		تاج قویما [آ] شاهلارین تخته اوتورماسی، گلینلرین باشلارینا	
	تأثیر لی فعل [آ، دیل ب] واسطه لی تاماملیق طلب ائندن فعل،		سوسلو تاج تاختا مراسیمی (فا: تاج گذاری). coronation	
	مُتعدی فعل، اثگی لی فعل "اوخوماق، یازماق، قاییرماق"		تاجلانماق [باخ] تاج قویماق.	
	(فا: فعل متعدی). transitive verb		تاج یاپراق [آ، بی] چیچکده تاج دوزلدن یاپراقلارین هر بیر	
	تأثیر لیک [آ] تأثیری اولما، اثگی لهما.		(فا: برگچه تشکیل دهنده تاج گل).	
	تأثیر لیک حال [آ] اثگی لیک حال، آدلارین "کیمی، نی" سورو		تاج یاپراقلی [آ، بی] تاج یاپراقی اولان بیتگی (فا: گیاهی).	
	لارینا جاواب وئرن حاللاری "کتابی، قایی نی" (فا: مفعول به).		تاجیار [آ] تاجی اولان یار، سویلوقیز آدی (فا: نام دختر).	
	تاج tac [آ/ا] ۱- گنچمیشده خاقان و شاهلارین باشلارینا		تاجیک [آ] باخ: تازی.	
	قویدوخلاری بز کلی بۆرک، ایندیکی زاماندا گلینلرین و یا		تاجیز [آ، ع] دیدیر گین ائتمه، جانینی سیخما، توخوشما (فا: اذیت	
	اؤزل مراسیملرده افرادین باشلارینا قویدوقلاری سوسلو		تاجیل təc'il [آ، ع] مُهلت وئرمه، دالی سالما (فا:~).	
	بۆرکلر. ۲- [مج] هر بیر حیوان ویا بیر شئین باشیندا اولان		تاجینه قیشلاق [آ] تبریز ده کند آدی.	
	گۆزل ویا پارلاق گۆرونتو. ۳- چیچک لرده انشیک طرفدن		تاجا [آ] ۱- تاساری، قورقو، پلان ۲. ۳- انسان آدی: بگییم.	
	ایکینجی حلقه ده اولان یاپراقلار (فا: تاج). crown {تاج		تاجام [آ] تاساری، پلان، قورقو، سنناریو [خ] گۆی تۆرکلر	
	تورکجه ده داش کلمه سیله بیر سۆیله نیشه ایشله نیر، اؤرنک		دۆنمی بگلریندن و کورشاد ین تورونو ۷.	

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۰۱	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تاخاناق [آ] ۱-آلاجاق بوج. ۲-ایلیشگی ۲.		تاختالاشماق [ل] تاختا کیمی برکیمک، تاختا وضعیتینه گلمک (فا:بصورت تخته درآمدن).	
	تاخت [باخ] تخت.			
	تاختا taxa [آ] ۱-آغاجلاردان کسيلمیش نازیک وائتلی پارچا لارین هر بیرى. ۲-پارچا و بوجور شیلرین بیریمی "اوج تاختا پارچا" board {فا: تخت، تخته؛ روسجا: تاختا؛ یئر آدلاریندا داغلیق بؤلگه ده هامار یئر معناسیندادیر {۲۴۲-۳۸}		تاختالاما [آ] تاختا وورما (فا:تخته بندی). boarding	
	تاختا یونان [آ] تاختالاری یوان آدم و آراج (فا:رنده چوب).		تاختالاما [ل] ۱-تاختا وورماق، تاختا دوزمک (فا:تخته کوبیدن). ۲-to plank -بیرایشی تعطیل ائله مک، باغلاماق.	
	تاختابند [آ] تاختادان دوزلدیلیمیش قورغو ویا دؤشه مه.		تاختالانماق [یل] ۱-تاختا وورولماق (فا:ف م تخته کوبیدن). ۲-بیرایشی تعطیل اولونماق، باغلانیلماق.	
	تاختاییتی [آ،دی] داها چوخ اوتورولان و یاتیلان یئرلرده اولان و انسان قانینی امن، پیس قوخولو، یاستی و کیچیک بیر بؤجک (فا:تخته پید). cimex		تاختالیق [ص] تاختا دوزلتمگه یارایان (فا:تخته ای). mase of boards	
	تاختاپارا [آ] تاختا پارچالاری، تیکه پارا تاختالار.		تاخت تبه [آ] توووزده داغ آدی ۲۴۰.	
	تاختاتاراز [ص] تیکییتی ایشلرینده دووار کیمی یئرلری تارازلاماق اوچون تاختادان دوزلیمیش وسیله (فا:تخته تراز).		تاخجا [باخ: تاخماق، آ] شئی قویماق اوچون دؤواردا آچیقلان اویوق (فا:رف). built-in shelf or niche	
	تاختاجی ۱ [ص] تاختا و آغاج ایش ایله اوغراشان، نجار.		تاخجا [آ] زنجان (سبوخجا)، اهر (لو) دا داغ آدی. هشتیری (سجیق) ده کند آدی.	
	تاختاجی ۲ [آ] آنادولودا یاشایان بعضی علویلره دئییلن بیر آد، معمولاً تاختاچیلاری آغاجاری لرین قالییتی سی بیلرلر و گویا مؤغول یوروشو زامانی اونلارلا اورمانلارا پناه آپاریلار و آغاج کسبب توپلاماقلا یاشاییشلارین سؤردوروللر و بوآدلادا معروف اولورلار.		تاخدیرمالما taxdirmal [آ] تاخدیрмаق ایشی.	
	تاختاداراق [ص] تاختادان دوزلیمیش داراق (فا:شانه چوبی).		تاخدیرماق [آ] تاخماق ایشینی گؤردورمک.	
	تاختادوزو taxa düzü [آ] ماکی دا کند آدی.		تاخۇر tēxxor [ع،آ] دالی قالما، دالی دؤشمه (فا:~).	
	تاختادیگ [ص] تاختادان دوزلیمیش بیرنوع دیگ (فا:هاون).		تاخلا [آ] تاخماق سؤزوندن ۱-باش و آللری یثره قویوب آیاقلاری دال طرفدن یثره قویمادان دؤنمک، میلل آشماق (فا:بالانس زدن). ۲-آراجلارین چئوردولمه سی.	
	تاختاشالبان [آ] تاختا و شالبان دان دوزلیمیش اولان شئی لر.		تاخلا بؤجگی [باخ] تاخیل بؤجگی.	
	تاختاقوردو [باخ] تاختادان دوزلیمیش شئی لری گمیره رک دلیک دئشیک ائدن بیر نوع قین قانادلی بؤجک.		تاخمالما taxmal [آ] ۱-تاخماق ایشی، بیربیرینه تاخاراق دؤزه لن هرشئی. ۲-دوزلتمه، قوندارما، قوشما (فا:جعلی).	
	anobium punctatum		تاخماآد [آ] اؤز آدیندان باشقا دوزلتمه آد (فا:اسم مستعار).	
	تاخناکسن [آ] تاختالاری کسمگه یارایان ویا آغاجلاری تاختالیق اوچون کسن ماشین ویا کیمسه (فا:چوب بر).		تاخماآیاق [آ] کسپلن بیر آیاغین یثرینه تاخیلان پلاستیک و اونار بنزر آیاق (فا:پای مصنوعی).	
	تاخناکیلید [ص، اسگی] تاختادان دوزلیمیش باغ قابی سینین کیلیدی (فا:کلید چوبی).		تاخماجار [آ] بیر سیرا بیتگی لرین توخوملاریندان کؤرپه شیتیل آلماق اوچون اکیلن یئر (فا:مزرعه نشاء کاری).	
	تاخناکیمی [ص] چوخ آریق، بیر دری بیر سوّموک "تاختا کیمی قوروماق".		{بو کلمه تاخماق سؤز ایله ایلگی لیدیر}	
			تاخماجارلیق [آ] تاخماجار اکیلیمیش یئر، شیتیل بشجرمه یثری (فا:نشاء کاری).	
			تاخمادیش [آ] گرچک دیش یثرینه قویولان اثیرتی دیش، قویما دیش، قاییرما دیش. (فا:دندان مصنوعی).	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۰۲	ارک سۆزلوگو	Tt
تاخمازلیق [باخ] تاخماماز لیق.	تاخماساچ [آ] قوندارما ساچ، قاییرما ساچ، صنعی ساچ.		تاخیشمال taxışmal [آ] تاخیشماق ایشی.	
تاخماق taxmaq [ل] بیرشئی مناسب بیچیمده بیر یرته گنچیرمک، قومماق، ایلیشدریمک، باغلاماق "قولباق تاخماق، عئینک تاخماق، آغاجی یرته تاخماق" (فا:فرو کردن، نصب کردن). to thread, to pass {سومرجه «تاق، ت» تاخماق: باغلاماق، دۆزمک: بو کلمه دن بیر سیرا کلمه لرین تۆرنمه سی آچیقدی، اؤرنک: تاخی (زیور آلات)، داهی = داهای، داخی، تاخی (باغلاج، بیریرینه باغلایان)، تاقیم (بیریرینه باغلی بیرسیرا آدمی گۆسته ریر، دسته)، تاخیم (دست: بیر تاخیم فینجان)، تاخما (دوزلتمه، تاخما دیش)، تاخجا (دؤواردا قازیلان یر ویا دورا تاخیلمیش تاختا سکی و بؤجور شیلر)، داخما = دخمه، تاخما (داغدا و یرده قازیلان دلیک = تاخجا کیمی)، تاقا، تاخا (آت نالی)، تیخماق کلمه سی و اوندان دوزه لن کلمه لرده بو سؤزه باغلانیلار، چونکی تیخماق ایشی تاخماق عملینن بیر آیری شکلیدر و تاخماق بیر شئین اوستونه و تیخماق بیر شئین ایچینه ییغماق مفهوموندادیر و گننه آیری کلمه لرده اشاره اتمک اولار: تاخیل، تاغار، تیخاج، تیخیز، تیخا}.		تاخیشماق [قا] ۱-بیریرینه تاخیشماق ۲-آنلاشماز لیغا دوشمک، تارتیشماق، توققوشماق، برابرجه تاخماق (فا:توهم فرو رفتن).		
تاخماکبیریک [آ] ائیرتی و دۆزلتمه کپیریک..	تاخمامازلیق [آ] دقت ویا جدییه آلماما، سایاما، سایمازلیق، اؤمورساماما.		تاخیل taxıl [آ] دانالاریندان اؤن و یارما دۆزه نیلن بیتگی لرین عامّ آدی (بوغدا، آریا، چاودار، دؤیو) (فا:غلات). grains {تاخماق سؤزوندن یرته تاخیلان بیتگی دئمکدیر}.	
تاخمایاخا [آ] یاپیون و یاخایا یاپیشدیریلان بوجور شئیلر (فا:فکل). (detachable collar)	تاخی [آ] ۱-ائوله نن ویا آداقلانان کیمسه یه وئریلن اؤزوک ویا ییلرزیق (فا:انگشتر نامزدی). ۲-قادین زینت اشباسی.		تاخیل بییتی [آ،دی] باخ: بوغدا بییتی.	
تاخیش [آ] ۱-تاخماق ایشی، ۲-تاخی، سؤس و بزک اشباسی.	تاخیشقایا [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ.		تاخیل بیچن [آ] تاخیل بیچمک اوچون یارایان آراج (فا:کمباین، ماشین گندم چینی).	
تاخییر [آ،ع] یوبانما، گنجیخمه.	تاخییره دوشمک [س] یوبانماق، گنجیخمک.		تاخیل چی [آ] تاخیل اکیب بیچمکله مشغول اولان (فا:غله کار).	
تاخییره سالماق [ل] یوبانماق، گنجیخدیرمک.	تاخیشدیرماق [تتد] تاخیشماق ایشینی گؤردورمک.		تاخیل چی لیق [آ] تاخیلی دؤیوب آریدان آراج (فا:گندمکوب).	
			تاخیل سپن [آ] توخوم سپمک اوچون اولان آراج (فا:گندمپاش).	
			تاخیل سوووران [آ] تاخیل آریدان (فا: گندم تمیز کن).	
			تاخیل قابی [آ] تاخیل لاری تۆکمک اوچون بؤیوک چووال ویا قاب (فا:غله دان). granary	
			تاخیلقان [ص] چوخ شوخ و ایلندیرجی اولان کیمسه، بیرینه بند اولان (فا:شوخی).	
			تاخیلقانلیق [آ] تاخیلقان اولما وضعیتی، تاخیلی، تاخیلمیش، آسیلمیش (فا:شوخی بودن).	
			تاخیل قوردو [آ،دی] باخ: تاخیل بؤجگی (فا:نوعی حشره غلات).	
			تاخیل قوردان [آ] تاخیلی قوروماغا عاید اولان ماشین (فا:ماشین گندم خشک کنی).	
			تاخیل لیق [آ] تاخیل بئجه ریلن یر (فا:غله خیز). graniferous	
			تاخیلماق [بل،ت] تاخماق ایشی گؤرولمک، ایلیشمک	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۰۳	ارک سۆزلوگو	Tt
	(ف:ف م گیر کردن و فرو رفتن).		۲-قارا، قاراللیق، آیدین گؤرونمه ین. {ت، سن «تارماق،	
	تاخیلی [ص] تاخیلمیش اولان، آسيلمیش اولان.		تارماق»، بو کلمه ایکی آیری آنلامدا ایشلنمکده دیر (۱-)	
	تاخیلیب قالماق [س] ۱-بیر شئی بند ائله مک. ۲-بیر یئره باخا		قاراللیق، دار، داریشلیق. ۲-تئل، چالقی آیقیتی) قاراللیق	
	قالماق، باخیشلارینی آیرماق.		آنلامیندا عینا دیواندا ایشلنمیش و ایکینجی معنای دیواندا	
	تاخیلیش [آ] تاخیلما ایشی ویا بیچیمی.		ایشلنن چوخ کلمه لردن چیخارمان اولار: تارماق، دارماق	
	تاخیل ییغان [آ] باغ تاخیل بیچن.		دئمکدیر و تئلری، ساچلاری داغیتماق معنی ائله مک	
	تاخیم/تاقیم [آ،باخ:تاخماق] ائکیپ، کوما، ییغین، گروه،		اولار و گرچکدن تارماق فعلی بیر شئی تئل تئل ائتمک	
	دسته، تیم (ف:دسته، تیم). team		معناسیندا اولاراق بو فعلین آد شکلی تئل و نازیک اوزون	
	تاخیم آدا [آ] بیر سیرا یان یانا اولان آدالار(ف:مجمع الجزایر).		شئی معناسیندا گئیشله نیب؛ اینگیلیزجه dark و فارسجا	
	تاخیم ارکی(تاخیم بگلیک) [آ] بیرتوپلومدا حکومت بیر		تاریک سۆزلری تار سۆزونون آیری شکلی اولمالیدیر.	
	کومانین الینده اولماسی وضعیتی (ف:اولیگارشی).		قارا [آ] آغاج داللارینی بودماق اوچون ایشلنن بیچاق.	
	تاخیم اولدوز [آ] بیریرینه گؤره وضعیت لری هر زامان بیر		قارابا [آ] تاخنا پرده.	
	حالدا قالان قوشو اولدزلار.		قاراب [سس تق] برک و آغیر شئین دوشمه سسی (ف:~).	
	تاخیناق taxinaq [آ،روح] ۱-خرافات ۲-بیلینجه تاخیلاراق		قاراقای [خ] چنگیزخان دؤنمی، گرایت بگ لریندن.	
	بیرینن بوتون تلاشلارینا قارشین قورتولامادیغی دوشونجه.		قاراج tarac [آ] تالان، تالاما(ف:~) {ت «تارماق»، سن «تالاج»؛	
	تاخیناقسیر [ص] تاخیناغی اولمایان.		باخ: تارماق؛ بو کلمه عینا فارسجا یادا گنجیدیر.	
	تاخیناقلی [ص] تاخیناقلاری اولان (کیمسه).		قاراج ائتمک [ل] تاراج لاما، تالان لاما.	
	تاخیناقلی حرکت [آ] عادی قورال و رسملر ائشیگینده بیرسیرا		قاراج اولماق [س] تاراج اولماق، تالان لانماق.	
	تاخیناقلارا و خرافاتا دایانان ترپه نیش لر.		قاراج لاما [ل] غارت ائتمک، تالان لاما.	
	تاخینتی [آ] ۱-تاخیلان هرشی. ۲-بیر وضعیت و سورونلا		قاراج لانماق [بل] غارت ائدیلمک، تالان لانماق.	
	مربط اولان باشقا ندن و موضوع.		قاراجا [آ] بیر تیکیتمی ده اولان اوستو آچیق یئر، تراس.	
	تاخینتی سیز [ص] تاخینتی سی اولمایان.		قاراز taraz [آ] ۱-یوکسک لیگی بیر سویه ده اولما ایشی	
	تاخینتی لی [ص] تاخینتی سی اولان.		(ف:تراز). level ۲-دؤز، دؤمدوز، هامار، صاف. ۳-مختلف	
	تاخینمالا taximala [آ] تاخینماق ایشی.		ایشلرده و تیکیتمی ایشلرینده بیر اوزئی و سطحین	
	تاخینماق [س] ۱-بیر بزه گی اوستونه تاخماق (ف:نصب		تاراز لیغینی گؤسته رن وسیله نین آدی. {ت «تاراسلاماق»؛ بیر	
	شدن). ۲-بیر وضعیت و صفت آلماق.		شئی قوتله داغیتماق؛ بو کلمه دیواندا ایشلنن تارماق	
	تأدب təddob [آ،ع] ادب اویرنمه، ادب لی اولما(ف:~).		(داغیتماق، یایماق) سۆزونه باغلیدیر، بو کلمه ایندی	
	تادیق جور [خ] دادیق،چور، اوغور، یازیتلاریندا بیر بگ		توپراغی ویا بیر نسنه نی تاراز ائله مک ویرر اوّلچویه	
	آدی.		سالماق آنلامیندا ایشلننیر و بو باخیمدان همان کؤکه	
	تأدیپ tədib [آ،ع] ادب ائتمک، تئیه ائتمه(ف:~).		ومفهوما باغلانیر، بو کلمه دن چوخلو سۆزلره اشاره ائتمک	
	تأدییه [آ،ع] اؤده مه، وئرلمه سی گره کن پولومالی قایتارما(ف:~)		اولار: تره زی= تارازی (بیر نسنه نین آغیر لیغینی اوّلچن و	
	تار tar [آ،ص] ۱-آذربایجان و آنادولودا چالینان بیر چالقی		تارازا سالان وسیله)، تاراز= تاراس= تراس (اوجالیغی و	
	آلتی. tar (an azerbaijani musical instrument)		دؤزئی بیر اولان آیم و خط و یا سککی، بو سۆز عینا	

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۰۴	ارک سۆزلوگو	Tt
	آوروپا دیل‌لرینده ده ایشله‌نیر= tras)، عربجه سانیلان طراز، طرزی (پالتار بیچن و تیکن= پالتاری بدن اوچون تارازا سالان و تارازلایان) کلمه‌سی و اونا باغلی درزی سۆزو و فارسجادا ایشله‌نن تراز=طرز کلمه‌لری قطعاً تاراز و تارماق سۆزونه باغلی‌دیلار و یولاری نظره آلا رساق تره‌زی کلمه سینین کؤکو بللی اولور و بعضی‌لری کیمی سانسکریت ویا آیری دیل‌لردن قوندارما و عجیب غریب کلمه‌لر تاپماغا و کلمه‌نین کؤکونو توجیه ائله‌مگه نیاز یوخدور، فارسجادا ایشله‌نن تراش و تراشیدن سۆزلریده بو کؤکه باغلی اولمالیدیلار مخصوصاً "تراشیدن" کلمه سینین اسکی معناسی طمع و غارت ایدی کی تارماق و تالاماق سۆزونو خاطرلادیر و تاراشلاماق =تراشیدن سۆزو تاراسلاماق کلمه سینین حرف دیشمه سیله اله گلیب و توکلری ووروب اۆزو صاف ائله‌مک معناسیندادیر و بو مفهوم اصل معنا یا مطابقدیر، همچنین فارسجادا درز (فا:شکاف دوخته شده) کلمه سیده تاراسلاماق سۆزونون دیشیلمیش شکلیدیر و فارسجا "درز گرفتن" سۆزو پارچانی و پالتاری تارازا سالماق دئمکدیر؛ باخ: تارماق}. تاراز/تالاس [آ] تورکوستاندا بیر یئر آدی ۱۲. تاراز تاراز [ص] داغینیق، تئل تئل اولان. تاراز بلگه [آ] تارازنامه (فا:ترازنامه). balance sheet تارازلاشدیرماق [ل] تارازلاشماق ایشینی گۆردورمک، اویقونلاشدیرماق، دۆزلشدیرمک (فا:تراز کردن). تارازلاشدیریلماق [بل] تاراز ائيله‌مک. تارازلاشماق [قا] دۆزلشمک، تاراز اولماق، برابر لشمک، اویقونلاشماق (فا:تراز شدن). تارازلاما [آ] تاراز ائتمه (فا:تراز نمودن). levelling تارازلاماق [ل، ت] تاراسلاماق ۱- تاراز بیر وضعیته گتیرمک (فا:تراز کردن). to balance ۲- تئل تئل ائيله‌مک. تارازلاماق [س] ۱- تاراز وضعیته گلکم. ۲- [بل] تئل تئل ائدیلکم، تاراز وضعیته گتیریلکم (فا:تراز شدن). تارازلیق [آ] تاراز اولما وضعیتی (فا:همواری). levelness. تارازی [باخ] تره‌زی.		تاراش [آ،فا، باخ: تارماق] قیرخما، یونما، یونما و قیرخما آلتی، قیرخم، تیراش (فا:تراش). تاراش ائتدیرمک [اتئد] قیرخدیرماق، تاراش لاتدیرماق. تاراش ائتمک [ل] قیرخماق، تاراش لاماق (فا:تراشیدن). to shave تاراشلاما [آ] قیرخما، تاراش ائتمه (فا:تراش). تاراشلاماق [ل] قیرخماق، تاراش ائتمک، تیراشلاماق (فا:تراشیدن). to shave تاراشلی [ص] تاراشلانمیش، تاراشلا یونولموش (فا:تراشیده تاراق [آ] قیریلان قورو بیر شئیدن چیخان سس (فا:~). تاراق تاراق [آ] سۆزکلی تاقیقیتی سسی. تاراق قوروق [باخ] تاراق تاراق (فا:صدای ترق). cracking تاراقای [خ] تورقای، تارلاقوشو، چاییر قوشو، تیمورون باباسی ۷. تاراقایا [آ] تاکستان دا داغ آدی. تاراققا [دده، آ] ایچی باریتلا دولموش کاغاذدان دۆزلیمیش پارتلاییجی فیشتنگ (فا:ترقه). firecracker تاراقلی بویلو [آ] یاپارلی بویونا عاید یئر آدی (۱۶جی قرن) ۲۲۵. تاراکن [آ] یاردیملی، دا داغ آدی (۲۳۵۰) ۲۲۰. تاراماق [آ] داراییب ییغماق، سئچیب درله مک ۲. {باخ:تار}. تارامان [آ] تاراییجی، رنجبر، جوئچو ۷. تاران [آ] ۱- گئیش و دۆز یئر، تارلا، آکیلک، آکین یئر ۲- سینیر، خُددو؛ باخ: تار/تارلا ۳- سراب دا کند آدی. تارانچی [خ] ۱- سینیر مُحافظی ۲- آکینچی، شرقی تورکستان دا قازاق-اویغور بؤلگه‌سینده یاشایان اویماقلاردان ۷. تارانچیباتور [خ] چنگیز خاقان دؤنمی بگ و کومتان آدی ۷. تاراقا [آ، دی] بیربالیق آدی، abramis brama تارانق [آ] امتیازلی، سایقیدیر، اوجا رتبه لی ۷. تارپ/تارف tarp, terf [آ] ۱- هئریس ده کند آدی. ۲- چوخ ینیشلی یوقوشلو یول، یئل آلمایان و قارلارین چوخ ییغیلدیغی چوخور یئر ۲۲۴. تارپا [آ، تورکمنجه] گۆزل و قشنگ قیز، قیز آدی. تاربان [آ] ۱- [خ] غُرورلو، مغرور، موغان خاقان ین اوغلو ۷. ۲- [دی، فر] قیرقیزجا] غربی آسیادا اتوجیل وضعیته ایکن	

Tt	آذربايجان تۆركجهسى	۷۰۵	ارگ سۆزلۈگۈ	Tt
	سوئرالار چۆلجولەشن بیر آت نووعو (فا:اسبی وحشی).		شاهزاده منصوب اندیردیلر، بیلیریک کی بیلگه خاقان ۱۹ ایل، شاد عنوانیلا بوقوما حوکمرانلیق اندیدیر ^{۸۵} .	
	تارقالا [آ] ترهزی، بیر اولدوز تاقیمی ^۷ .		تارزون [آ، ف] تار چالان، تارچی.	
	تارتابای [خ] میصیر-تورک کؤلەمن لردؤنمی، بگ و کومتان ^۷ .		تارقات [آ] باخان، ناظر، یؤنه تیجی، بوروکرات ^۷ .	
	تارتاقلاماق [ل] تیکه پارچا ائله مک، داغیتماق.		تارتاقچ [آ] اؤفکه، قیزقینلیق ۲-داریلما، سیخیلما ^۷ .	
	تارتان پارتان [آ] بوش و آنلامسیز، هذیان، هده رن پده رن (فا:چرند). balderdash		تارتاقوال [آ] تارایله قوال سازلاری بیر لیکده (فا:تار ودف).	
	تارتوق [آ، ت] یاغما ائلینده بیر شهر آدی.		تارتاقای [آ] تاراقای، تورقای ^۷ .	
	تارتیش [آ] آرماغان، باغیش ^۷ .		تارتوقتای [خ] تار+قوتای، چنگیزخان دؤنمی تایچیقوت بگی ^۷ .	
	تارتیشما [آ] مُشاجره، بحث ائتمه (فا:مشاجره). dispute.		تارتوقلو [آ] هشتری ده کند آدی.	
	تارتیشماجی [بل] تارتیشماق ایشینی گؤرن، تارتیشان کیمسه (فا:مشاجره کئنده).		تارتوقون [آ] محجوب، سیخیلقان [خ] آلتای تورکلی، چور اویماغی، اولوبابالاریندان ^۷ .	
	تارتیشماق tartışmaq [ل] سؤزله مجادلە ائتمک (فا: مشاجره کردن). {سن، دده، باخ: تارماق}		تارتیقچ [آ] ۱-داریلما، کۆسکونلوک ۲-عصیان، باشقا لدرما ^۷ .	
	تارتیشمالی [ص] تارتیشیلماق گرە کن، کسین لشمه میش.		تارکان tarqan [آ] امتیازلی و سؤیلو کیشی (تارخان) ^۷ .	
	تارتیشیلماق [بل] تارتیشماق ایشی گؤرولمک (فا:مشاجره شدن)		تارکینا [آ] هیتیلرده برکت تانری سی ^{۲۱۱} .	
	تارجیق [آ] ۱-بالاجا تار. ۲-تارلا و اولتلاق یئر.		تارگیننه [آ] سومر تانریچاسی، بو تانریچا ایلان کیمی زهیر لیدیر و یالانچی اولاراق گۆوه نیلمزدير ^{۲۱۱} .	
	تارچالان [آ] تارچی، تار سازینی چالاییلن (فا:تارزن). one who plays on the tar		تارلا [آ، ت] تاریخ، باخ: تارماق [اکین یئری، اکیلمیش یئر (فا:کشتزار). sown field]	
	تارچی [آ] تار چالان ویا دوزلدن کیمسه (فا:تار زن).		تارلاآچماق [ل] اکیله جک حالا سالماق.	
	تارچی لیق [آ] تار چالما ایشی (فا:تار زنی).		تارلاجی [آ] اکین چی، تارلانی دولاندیران کیمسه (فا:زارع).	
	تارخان/تارهان [آ] سوئر لرده اکین و زراعت تانری سی ^{۲۱۱} .		تارلاچیلیق [آ] تارلاجی نین ایشی، تارلادا ایشله مه، (فا:زارعت)	
	تارخان [آ، ت] امتیاز صاحبی سؤیلو کیشی. بو کیشیلر اؤزل امتیازلارا صاحب اولاراق، خاقان و خانلارین حضورونا ایذین سیز گیره بیلر دیلر ^۷ . (بو کلمه تارکان سؤزونون آیری سؤیله نیشیدیر؛ تورک+ان+تورکان+تارکان+تارخان+ترخان).		تارلاسارماشیقی [آ، بی] بیر نوع سارماشیق (فا:لبلاب).	
	تاردو tardu [آ] ۱-اؤنجه لیکلی، امتیازلی ۲-دوردو، دۇران یاشام، ۳- [خ] گۆی تورک خاقانی، ایستمی خانین اوغلو ^{۸۵} ؛ و بو دؤنم اؤست دؤرنی یؤنه تیجیلره وئریلن بیر غنوان ^۷ .		تارلاسیچانی [آ، دی] سیچان گیللردن ۱۰cm اوزونلوغوندا ممه لی اولاراق قیرلاردا توپراغی اوپوب یؤوا قۇران بیر ایری سیچان نوعو (فا:نوعی موش). microtus arvalis	
	تاردوش tarduş [آ] بیر تورک بویو اولاراق گۆی تورک دؤنمی اؤتوکن شهرینه یاخین بؤلگه لرده یاشاییردیلار، بو قوم گۆی تورکلرین ان چوخ گۆوندیگی یکی قومدان بیرى ساییلردی (او بیرى قوم تۇلیس قوم اویدو) خاقانلار بو قومون باشیندا شاد عنوانیندا بیر		تارلاشماق [س] تاراولماق، قارانلیق دؤشمک (فا:تار شدن).	
			تارلافورویوجو [آ] تارلانی یئل و کۆلک تاثیریندن قۇرویان آغاجلیق و مئشه لیک "تارلافورویوجو مئشه زولاقلاری".	
			تارلافوشو [آ، دی] تارلالاردا یؤوا دؤزلدن بوز رنگلی، اؤتوجو کچیچک بیرقوش، چاییر قوشو (فا:نوعی پرندە).	
			alauda arvensis	
			تارلافوشو گیللر [آ، دی] اؤتوجو قوشلاردان بیر سؤی.	
			تارلانگ [آ، د، تورکمنجه] بیر نوع آو قوشو.	

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۰۶	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تارلانماق [س] تار اولماق (فا: تار شدن).		کۆکودور، آوروپا دیللرینده ده بو کلمه‌دن آلینان چوخلو کلمه لره اشاره ائتمک اولار.	
	تارلیک [آ] ۱- گۆجلوک، دارلانما، سیخیلما.		تارمالساچ [آ] قیورق ساج.	
	تارلیق [آ] ۱- تاراولما، آلاقلانلیق، تورانلیق (فا: کدری).		تارموت [آ، ت] داغلارین تپه لری و دره لری "تارموتلانماق: سؤقۇللارا آیریلماق".	
	turbidness ۲- بخشیش، هدیہ ۳- [خ] آلتای تورک‌لری، قارا آبا اویماعی، اولوبالاریندان.		تارۇخ [آ] انسان آدی، باخ: آذر.	
	tarma [آ] داغیتما، یاریق یاریق و تئل تئل ائتمه.		تارۇس [آ، ت] ائوین چاتی‌سی.	
	تارماچیرین / تارماشیرین [آ] کبک‌خانی قارداشی‌نین آدی ۱۲.		تارۇم [آ] اکین، باخ: تاریم.	
	تارماز / تورموز [آ، ت] شن خیاری (فا: خیابادرنک).		تارۇم / تارۇم [آ] ۱- شرقی‌تورک‌ستاندا بیر چای اولاراق قارقۇم بۇلگه سیندن قایناق‌لار و یارکند شهریندن گئچمه- رک لوبنور گۇلونه تۇکولور، چایین بویو ۱۸۰۰ کیلومتر دیر ۱۲. ۲- میانادا کند آدی	
	تارماق [ل] داغیتماق، یاریق یاریق و تئل تئل ائتمک. {سومترجه 'تار، دار': داغیتماق، یاریق یاریق ائتمک؛ ت؛ بو کلمه دیواندا داغیتماق و یایماق و آیرماق مفهوموندا ایشله‌نیب، بو سۆزون آد حالتی‌ده دار: 'داراشلیق و قارنلیق یئر' معناسیندا گلیب البته تارماق سۆزوندن تئل مفهوموندا دوشونمک اولار نئجه‌کی داراماق سۆزونده (تئل تئل ائتمک) بونو گۇروروک، بولاری نظره آلارساق تارماق سۆزو چوخ کلمه‌لرین کۆکودور (ایکی آچی > ایچینه اولان کلمه‌لر عیناً دیواندا ایشله‌نیب): تالاماق (داغیتماق)، دالاماق (وورماق، ساشماق)، داراماق، داراق، تاراج/تالاج، دارماداغین > تارما داغین، تاریماق (اکین اکمک = توخومو داغیتماق)، تارلا = تاریم > 'تاریخ' (توخوم داغیدیلان یئر)، دیرناق 'تارماق'، بو سۆزدن دیرناق لاماق 'تیرمالاماق'، تارمالاماق، دیرمانماق، دیرماشماق، دیرمالاماق، چیرمالاماق، چیرمانماق، جیرماق لاماق، جیرماق، جاینماق؛ تالاش > (تاراش) 'تارماق' + اش: چالیشما، فارسجا تلاش و تاراندن بو کۆکندیر، تراز (تراس، درزی، طراز، طراز)، دالاماق (تاراماق)؛ تارماق سۆزونه باغلی تار/دار سۆزوده بیر نوع داغینیق لیغی و اؤزوتونو آلتاتیر و داروماق و دارونماق سۆزو دیواندا سیخیلماق مفهوموندا گلیب، ینته‌ده تارتماق /دارتماق سۆزوده گرمک و چکیب سیخماق آتلامیندایر؛ (ت'تار) بیریرینه سیخیلیمیش آغزی باغلی تولوق؛ دارتماق سۆزوندن تارتیشماق (بیریرینی ازمک مفهوموندا) دوزه‌لیب، آیدیندیرکی بو کلمه فارسجا تار، تاریک > تار+ایق، تاراندن، تارومار، تاراج، تالان کیمی کلمه‌لرین		تارۇم / سیردان [آ] ۱- زنجانین ۴ بخش ایندن بیرى اولاراق ۲ کندستانى (تارۇم/آ-ی)، ۱۹۶ کندى و ش ۱۳۲۰ سایملا ماسیندا ۵۶۰۰۰ نفر نفوسو * واردیر، بخشین مرکزی تارۇم منجیل شهرى نین ۳۰ ک. گۆنئی گۆنبتان طرفینده قرار تاپاراق نفوسو ۱۷۸۰ نفر و تورک قنید اولوبدور.	
			تارۇم / آشاغی تارۇم [آ] ۱- تارۇم بخشی‌نین کندستان لاریندان، ۸۵ کندى و * ۲۶۰۰۰ نفر نفوسو واردیر. ۲- بۇلگه ده کند و چای آدی.	
			تارۇم (اووبر) بۇلگه‌سینین چایلاری [آ] چایلار قیزیل اؤزته تۇکولور: چرزه چای (~ s۱۲b۱۸)، گیلوان چای (~ s۱۲b۱۷)، تارۇم چای/آب بر (~ s۸b)، آندره (~ s۱۶b۱۰)، امیرآباد (~ s۷b۳۰)، پاسارچای/باسارچای (~ s۸b۲۴)، جزلاچای (~ s۱۱b۶)، چمگه‌بن (~ s۷b۲۶)، آلزین (~ s۳b۱۵)، زاج کند چای (~ s۱۰b۱۸)، سرخ آباد/ سیرخوا چای (~ s۱۲b۱۶)، میدان چای (قاضی بلاق s۶b۳۴)، قانقیلی چای (~ s۷b۲۷)، اولار/آب لار (~ s۹b۲۶)، سیاه رود (ماسوله s۸b۱۳)، ولیس (~ s۱۰b۲۱)، تارۇم چای (وینسر s۷b۳۰)، هزار رود (~ s۶b۲۳)، به گانه رود (~ s۸b۸)، دره وا (ازناب، s۶b۹)،	
			تارۇم (جۆرزه-جۆرزه) بۇلگه‌سینین کندلری [آ] آرشت * ۵۳۰؛ گییا/جییا * ۴۹۰؛ ائی/ایچ * ۵۳۰؛ آرالو/علا رود	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۰۷	ارگ سۆزلۈگو	Tt ت
۲۲۰*	ولى آباد *۱۳۰، شيرمىشه *۲۳۰، تازا كند *۲۵؛		*۱۶۰؛ شندىستان *۹۰، سرداب *۱۳۰، پَرچينه *۱۰۰؛	
زىۋى *۱۶۰؛ شَقاقى/آ-ى-ى/چۆرۈزە-جىزلا *۳۷۰؛ جىزلا			سوماۋر *۲۱۰ (صومعهبر)؛ انارستان *۱۵۰؛ چَرزە *۱۷۰؛	
*۶۷۰؛ شيت *۳۴۰؛ جۆزۈرقان؛ اَنزَر *۵۸۰؛ چۆرۈزە/			جئيش آباد *۱۵۰؛ ولوار، پاسار *۲۷۰؛ چوقور، ماملان؛	
چۆرۈز *۷۳۰؛ كۆلۈج آوا *۹۰ (قۇ:كلۈج آباد)؛ گۆوهر			زۇهتەر آوا *۴۱۰ (زُهتەرآباد)؛ پَرچم/پيرچم *۳۲۰؛ خرم آباد	
*۵۶۰؛ كرەمالو (قۇ:كمركوه)؛ كۆلەسئيران/كۆلەساران			كهریز *۲۸۰؛ ده بهارشاهنشين، ثار جديد،	
*۱۸۰ (قۇ:كَله سِران)؛ سیرخامشە *۴۱۰؛ ولىس *۲۰۰؛			تارۇم/سیردان بۆلگەسىنىن كندلىرى * [آ] آغجاقيشلاق (۴۵ك-	
كسران *۸۰؛ نىياب *۴۵، سرخ آباد *۳۹۰، قيشلاق			گد *۲۳۰ (تو)، آغزۇج (۳۶ك گد *۱۷۰)، آلتۇنكش	
پىيك *۱۸۰، كۆلئىم/كۆلئىن *۲۵۰ (كلويم)؛			(۱۲ك قب *۸۵۰)، اؤردك (۲۷ك د *۱۹۰)، ارگن تۆرك	
تارۇم(چورۈزە-درام) بۆلگەسىنىن كندلىرى [آ] غلام چمى؛			(۲۴ك د *۱۲۰)، اَزَنُ (۳۳ك د *۴۰)، اَسبَك (۷۵ك د	
وزنەسر *۱۷۰؛ تاي-دره *۲۴۰ (تەدره)؛ گيزلانداس *۱۹۰			*۱۰۰)، اسماعيل آباد (۲۱ك گد *۱۷۰)، امام (۵۶ك-	
(قۇ:جَزَلاندشت)؛ كالاتان *۱۲۰ (قۇ:كلتان)؛ گوهمانداس			ق ب *۳۸۰، اَمَقين (۴ك گ *۷۱۰)، اَمَنَد (۶ك د *۵۰۰)،	
*۷۰ (قۇ:كماندشت)؛ شيرين سو *۱۰۰؛ آغ بولاق؛ كلويين،			اميرآباد (۲۱ك گد *۲۵۰)، ايل چوپان (۴۸ك گد	
بندركاه *۱۲۰؛ سياهورود/سياه ورۇد *۷۱۰ تو+تات؛ نوكيان			*۱۸۰)، بابا (۱۴ك ب *۱۰۰)، بابالنگ (۵۸ك ق ب	
*۴۳۰؛ گويجان *۳۴۰ (قۇ:قۇهيجان)؛ چينار؛ ميناب/مين ائو			*۲۱۰)، بادامستان (۵۳ك ب *۲۷۹۰)، باكلۇر (۷۰ك ق ب	
*۴۰؛ ميرزاخانلو *۱۲۰؛ قيشلاق ايسنتفاه؛ قيشلاق درگه			*۳۰۰)، بَرۈج (۲۶ك گد *۲۸۰)، بغلدوز (۲۴ك د *۶۰)،	
دره، قيشلاق پاورود/پاورود *۳۸۰؛ بالا كوه *۳۱۰، وئاب؛			بوُجى (۳۰ك گد *۴۰۰)، بوُزمانك (۲۴ك د *۳۰)، بهاور	
سیرخاسان/سرخه سنگ، گووُس *۸۰ (قۇ:گاوخسب)؛			(۴۵ك گد *۱۹۰)، بهقانه رود (۴۰ك گد *۱۱۰)، يياب-/	
بنارود *۲۵۰؛ خاسارا *۲۱۰؛ قيشلاق خاسارا؛			بى آب (۴۵)، پاچينار (۵۱ك د *۱۲۰/ى تو)، پَجوئيه	
تارۇم(مرکزی-آبیر) بۆلگەسىنىن كندلىرى [آ] قانقيلي چاي			(۴۲ك گد *۷۰)، پَرَنقۇر (۳۱ك ب *۲۲۰)، پَرَنگين	
*۲۱۰؛ كۆكن *۱۵۰ (قۇ:كوه كن)؛ چىيئن؛ تارۇم/آب بر			(۲۴ك ب *۳۱۰)، پلنگه (۲۴ك گد *۱۱۰)، جوُجَركان	
*۱۰۰؛ هارون آباد/آ-ى؛ عزيزآباد؛ آستاكوُل؛ هازاررید			(۸ك ب *۵۰ نفر)، جوُرين ده (۴۵ك ب *۱۱ نفر)، چال	
*۱۲۸ (هزار رود)؛ باكلۇر baklur. جمال آوا *۱۶۰،			(۵۴ك ق ب *۲۱۰)، چريين (۲۷ك گد *۵۰)، چمرود	
تارۇم(مرکزی-دستجوده) بۆلگەسىنىن كندلىرى [آ] دستجوده			(۲۷ك ب *۳۴۰)، چممه (۲۹ك ب *۱۵۰)، چموش	
*۳۶۰؛ شيراب؛ اميرآباد *۴۷۰؛ تسكين *۲۷۰؛ اَلیز/			گَزَك/شاورن (۱۵ك ق ب *۴۷۰)، چوُبه (۹ك ب *۱۷۰)،	
*۲۳۰ (اَلزين)، سوُرخ اَززه *۲۱۰ (سرخه ديزج)؛ قازبولاغى/			چوُوان (۹ك گد *۱۰ نفر)، چيزه (۲۸ك گد *۵۶۰)،	
*۱۲۰ (قاضى بولاغى)؛ مۇروستانا *۳۸۰؛ رَزهبند *۳۵۰؛			چيلان كَشه (۲۱ك ق ب *۳۴۰)، چيمن وزير/ اميرآباد	
بابامورغوز؛ جَزوهنه/ جَزَوُتق *۱۶۰؛ زاكان/ زاجكان *۱۱۰۰؛			(۳۱ك گد *۲۵۰)، حسن آباد (۹ك گ *۲۶۰)، حسين	
كويان *۸۰؛ نُقل آباد *۷۰، شورازگه؛ وئيسر *۵۲۰؛ دوهُونه			آباد (۱۸ك گد *۴۰۰)، حصار (۲۴ك گد *۶۶۰)، خان	
*۳۳۰ (دهنه)؛ سانسيز *۲۷۰؛ قالات *۲۳۰؛ كَهيا *۲۲۰؛			چاي (۵۶ك ب *۲۰۰)، خاننگه (۳۹ك گد *۵۰)، دررام	
تارۇم(مرکزی-گيلوان) بۆلگەسىنىن كندلىرى [آ] حصارآباد،			(۷۷ك ق د *۷۶۰)، ديزه جين (۱۵ك ب *۳۲۰)، رزان	
گيلواگيلوان *۴۴۰؛ گيلانكشە؛ محمدآباد خواجه بگلو،			(۲۴ك گ *۲۶۰)، رودبر (*۱۰)، زرند (۲۶ك گ *۳۴۰)،	
چوبدرچاهى، هيندى كندى *۳۹۰؛ قارقيلي چم *۱۴۰؛			كلهر و چموش گزك ايلاتى نين اوتلاغى)، زه آباد	
قَمَشك؛ چَمَله *۱۲۰؛ تَشوير *۴۰۰؛ زَرده *۱۳۰؛ لُوهنه			(۴۸ك گد *۲۵۰)، سَرَتَق (۲۵ك گد *۵۹۰)، سفيد-	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۰۸	ارک سۆزلوگو	Tt
بولاغی (۴۲کد * ۹۰/ی تو)، سنگان (۱۸کد * ۴۰۰)،	تارهان [آ] تورکخان، تارخان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).			
سورشانی (۴۸کد * ۱۹۰)، سوماق (۴۵کد * ۱۴۰)،	تارهون [آ] گۆزل قوخولو بیر یایلا چیچگی. ^۷			
سیاه پوش (۲۲کد * ۱۲۸۰)، شاهنشین (۷کد * ۷)،	تاری [باخ] تانری.			
۳۹۰، شولوما (۷کد * ۷۰)، شوزره گاه (ق * ۱۲۰)،	تاریخ tarix [آ، ع] ۱- بیر حادئه و اولاین گنبدیشی و آردیجیل			
شیخلر (۵۴کد * ۳۶۰)، شیر (۱۲کد * ۵۸۰)،	انکشافی. ۲- بیر ایش ویا توپلومون و شئین گنچمیشینی			
طوئیان (۷۵کد * ۳۵۰)، عابباس آباد (۲۶کد * ۵۴۰)،	اینجه له یین بیلیم "اؤز تاریخی نی بیلیم یین ملت ناچاراً			
علی آباد (۳۰کد * ۵۱۰)، علی آباد زیره لو (۶۲کد * ۲۵۰)،	گنچمیش اشتباه لارینی تکرار ائده جکدیر- نهرو "date			
غنچه خوران (۴۳کد * ۱۶۰)، قارخون (۲۴کد * ۲۶۰)،	تاریخچه [آ] بیر شخص ویا شئی له باغلی اولان فاکت و			
قاسم آباد (۱۵کد * ۳۲)، قالا (۶۴کد * ۳۰۰)،	حادثه لرین توپلامی "شهرین تاریخچه سی".			
۶۰، قاراتیکان (۴۵کد * ۲۰۰/ی تو)، قالا لو (۲۷کد * ۱۲۰)،	تاریخچی [باخ] تاریخ یازاری (فا: مورخ، تاریخنگار).			
۱۲۰، کرمالیم (۹۶کد * ۱۴۰)، کوشگور قاراجم	تاریخچیلیک [آ] تاریخ یازما (فا: تاریخنگاری).			
(۱۸کد * ۶۳۰، غیاثوند ائلی)، کللیج (۱۲کد * ۹۲۰)،	تاریخدن قابق [ظ] ۱- میلاددان اؤنجه ۲- یازیلی تاریخدن قابق.			
کمال آباد (۳کد * ۵۰)، کمرود (۱۵کد * ۱۶۰)،	تاریخده گورونمه میس [ص] نادر اتفاق حاقیندا.			
کنگاور (۱۹کد * ۱۵۰)، کوردرجب (۴۰کد * ۵۰)،	تاریخده یازیلماق [بل] همیشه یاددا قالماق، اؤتودولماق.			
گمان (۸۰کد * ۲۰۰)، گنگه (۳۵کد * ۱۲۰)،	تاریخسیز [ص] تاریخی اولمایان (فا: بی تاریخ). undated			
گورخانا (۱۷کد * ۶۵۰)، گولجه (۵۷کد * ۴۱۰)،	تاریخ طبری [آ] ۳- جویوزیل جریر طبری نین یازدیغی کتاب.			
گونج (۳۰کد * ۳۳۰)، لار (۳۹کد * ۲۳۰)،	تاریخ یازیلماق [ل] همیشه یاددا قالماق، اؤتودولماق.			
لارمحمد حسینخان (۵۸کد * ۳۰)، ماهین	تاریخی [آ] ۱- گرچکدن اتفاق دوشموش، حقیقته اویقون			
محمد ده (۲۷کد * ۱۲۰)، ملاعلی	اولان. ۲- تاریخ اوچون اؤنمی اولان، چوخ بویوک ویا			
۱۰۰، موغانک (۱۸کد * ۴۷۰)، میمونک	اؤنملی بیر ایش اوچون دئییلن سؤز "تاریخی آددیم".			
نصف آباد (۳۲کد * ۲۵۰)، نصرآباد	تاریخ یازاری [آ] مورخ (فا: مورخ). historian.			
نصیرآباد (۷کد * ۱۱۰)، نمکین	تاری دوه سی [آ] بیر بؤجک آدی (فا: آخوندک) {داری دوه سی}.			
نهران (۱۰کد * ۲۲۰)، نیازک	تاریلا [آ] یاقوت تانریلاریندان، باخ: آراه. ^{۲۱}			
ولیدر (۸۸کد * ۳۴۰)، وونگین	تاریم/تاروم [آ] تارالا ایشی، اکین اکمه ایشی، اکینجیلیق،			
۳۰۰، وئونان (۳۶کد * ۴۴۰)، هندزمین	زراعت، تاروم (فا: زراعت). field {ت، باخ: تارماق}.			
۶۰، یحیی آباد (۳۹کد * ۱۷۰)، یمه فان	تاریم [آ، ت] اوئیغور سینیریندا بیر یئر و چای آدی.			
۲۲۰، یوزباشی چای (۸۲کد * ۴۰۰)،	تاریما [آ] اکین اکمه، توخوم سپمه (فا: دانه پاشی، زراعت).			
تاروئردی/تاری وئردی tariverdi [آ] اهر ده داغ آدی.	تاریماق [ل، ت] اکین اکمک، توخوم سپمک (فا: دانه پاشیدن).			
تار و مار [آ] ۱- بیریرینه قاریشمیش، قاریشمیش. ۲- داغینیق،	تاریم باخانلیغی [آ] اکینجیلیک ناظر لیگی (فا: وزارت کشاورزی).			
داغیلیمیش (فا: ~). {باخ: تارماق؛ فارسجادا چوخ ایشله نیر}	تاریمچی [آ] اکینجی، زارع (فا: برزگر). agriculturist.			
تار و مار اتمک [ل] محو اتمک، داغیماق.	تاریمچی لیق [آ] اکین جلیک (فا: فلاحت). agriculture			
تار و مار اولماق [س، بل] محو اولماق، داغیلماق.	تاریمر [آ] انسان آدی، باخ: تاریم + آر. ^۷			
	تاریمسال [ص] اکین ایش ایله ایلگی لی (فا: زراعی).			

Tt	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۰۹	ارک سۆزلۆک	Tt
تاریملاماق [ل] ۱-تاریم شکلینه گتیرمک، اکیلمه ین یئرلری اکیله جک شکله سالماق (فا:مزروع نمودن). ۲-چکمک، برک دارتیپ چکمک.	تازیانه [آ،فا:باخ: تازی] قیرمانج، قامچی (فا:تازیانه). تاژان دهره [آ] سۆلدوز دا کند آدی {داشان دهره: سنللی}.		تاس tas [آ،ص] ۱-داز باش، کئچل (فا:کچل). ۲-سوقابی (فا:ظرف آب). {سن، ت «تاز» داز، چوراق، کل «تاس یئر» وئریمسیز یئر؛ تاس (قاب) صاف اولاراق بو کؤ کندیر}.	
تاری وئردی (تانی) [آ] ۱-آلاه وئرگی سی. (فا:خدادادی). granted by god ۲-اوغلان آدی (فا:نام پسر).	تاری وئرمیش tari vermiş [آ] خوی دا کند آدی.		تاس کباب [آ] یاغسیز دؤیمه ات و یئرآلمادان و بامادورلا پیشیریلن بیر یئمک (فا:تاس کباب).	
تازا [ص] یثنی، پوزولمامیش، بایاتی مامیش، اهریمه میش (فا:تازه). new, fresh {باخ: تئز، بو سۆز فارسجادا گنیش ایشنلمه گینه رغماً تۆرک کؤ کلو سۆزدور}.	تازا/تازا کند [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشلنیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۹۵ آد سایماق اولار).		تاسار tasar [آ] پلان، تاساری، تاساریم.	
تازا اؤیرنجی [آ] مبتدی (فا:مبتدی). beginner.	تازا خورما [آ] رُطب (فا:رطب). fresh dates		تاسارچی [آ] طراح (فا:طراح). designer	
تازاجا [ظ] تازایا یاخین، تازا کیمی.	تازا گلین [آ] یثنی گلن گلین (فا:نوعروس). new bride.		تاسارچی لیق [آ] طراحچی (فا:طراحچی). designing	
تازالاشدیرماق [ل] تازاسینی گتیرمک.	تازالاشماق [س] یئنیلمک، جانلانماق (فا:تازه شدن).		تاسارلاما [آ] طرح تؤکمه (فا:طراحی. طرح ریزی).	
تازالاماق [ل] یثنی لمک (فا:تازه نمودن).	تازالانماق [بل] یثنی لنمک، تزه لنمک (فا:تازه شدن).		تاسارلاماق [ل] بیرشئین نجور گرچک لشییهلجگینی دؤشو- نمک، ذهین ده حاضرلاماق (فا:طرح ریختن) to design	
تازالیق [آ] تازا اولما وضعیتی (فا:تازگی). freshness	تازالیقدا [ظ] یثنی اولاراق (فا:جدیداً). newly		تاسارلانماق [بل] تاسارلانماق ایشی گؤرولمک (فا:طرح شدن)	
تازی tazı [آ،دی] برک قاچان اوزون قیچلی و آریق قیوراق ایت جنسی، آو اوچون یارارلانیلان کۆپک نوعو (فا:تازی) {دده، بو کلمه تاز=داز (بؤیئوزسوز حیوان) سۆزوندن آلیناراق فارس دیلینده ده ایشیلنمکده دیر، تازیانه سۆزوده تازی سۆزونه باغلی اولاراق تازی یا عاید شئی آنلادیر}.	تازی ۲ [آ] عرب اولان (فا:عرب). {تاتجیک «تاجیک» تازی، بو کلمه فارسجادا فارس اولمایان و اؤزل لیکله عربلر اوچون دئییلیر، البته معنا دیشهرک فارسلا رین بیر قولو اولان تاجیکلر اوچونده دئییلیر}.		تاسارلانیش [آ] تاسارلانماق ایشی (فا:طراحی).	
تازی اوچان [آ] نخجوان دا داغ آدی			تاسارلانیش [آ] تاسارلاماق ایشی (فا:طراحی).	
			تاساری [آ،باخ: تاسار] پروژه و طرح (فا:طرح). plan	
			تاساریم [آ] تاسارلاماق ایشی، تصور، دیزاین (فا:طرح).	
			تاساریمچی [آ] تاساریم لایان کیمسه (فا:طراح).	
			تاساریملاما [آ] طرح ائتمه، تاسارلاما، طرح ائتمه (فا:طراحی).	
			تاساریملاماق [ل] طرح ائتمک، تاسارلاماق، طرح ائتمک.	
			تاساریملانما [آ] تاساریم ایشی، طرح اندیلیمه (فا:طراحی).	
			تاساریملانماق [بل] طرح اندیلیمک (فا:طراحی شدن).	
			تاستاغار [آ] هشتیری ده کند آدی {۱-تاس+تاغار: بؤلگه نین بو شکلیده اولماغینا اشارت ائدیر. ۲-داش+تاغار}.	
			تأسف tə'ssüf [آ،ع] کدرلنمه، آجیما.	

Tt	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۱۰	ارک سۆزلۆگو	Tt
تاسقاماق	[س،ت] یومروقلاشماق، سیلله لشمک.	تاشقین	[آ] باخ: داشقین.	تاشقین
تاسکند	[آ] تیکان تپه ده کند آدی {داشکند}.	تاشکند	[داش + کند] تورکمستان اؤلکه سینین باشکندینین	تاشکند
تاسلاق	[آ،باخ: تاساری] بیر اثر ویا صنعتین آناباشلیق لارینی	آدی	[فا:پایتخت ترکمستان]. tashkent	تاشکند
تاسلیرن	اؤن چالیشما، بیرشئین هله کسین بیر شکل	تاشوغوز	[آ] باخ: تاش + اوغوز (دیش اوغوز). ^۷	تاشوغوز
تاسامیش	حالی [فا:پروژه]. project, schech	تاشیل	[آ] فوسیل [فا:سنگواره]. fossil	تاشیل
تاسلاماق	[ل،باخ: تاسار] ۱- اؤزوندە اؤلما یان بیر دیری وارمیش	تاغ	[خ] داغ، آلتای تۆرکلری، بلیتیراویماغی، اؤلوبا یالاریندان. ^۷	تاغ
کیمی	گؤستریمک. ۲- بیرداشین قابا چیخیتی لارین آلماق.	تاغ	[آ] tağ [قایی، دیرک و ستونلار اؤستوندە وۇرولان یای	تاغ
تاسما	[آ] حیوانی باغلایان باغ، ایپ. ^۷	بیچیمینده	تیکیتی، قوبیه، گونیز arch ۲- بوستان بیتگی	بیچیمینده
تاسمالی	tasmalı [آ] قاخ و اؤرمیه ده کند آدی.	لرینین	یترده سورونن کؤل "گون گتندی داغ باشینا.	لرینین
تاسوعلاماق	[آ] محرم آیینین دو ققوزونجو گونو (فا:~).	دولان گل	تاغ باشینا". ۳- ساجین ایکی یتره آیریلان یتری	دولان گل
تاسیم	[آ] گؤستریش. ^۷	(فا:ناق).	arch {سن: اؤدو چوخ قالان بیر نوع آغاچ؛	(فا:ناق).
تأسیس	[آ،ع] قورما، تمکین آتما.	صح: قایی	تاغی؛ تاخماق سؤز ایله ایلگیلیدیر، چونکو تاغ	صح: قایی
تأسیسات	[آ،ع] ۱- قورولموش، یارادیلیمیش. ۲- میکائیکی	ایکی دیرک	و دایاق اؤستونه تاخیلان بیر یای و شئی	ایکی دیرک
تأسیساتین	تویلامی، قورولموش شئیلر.	دئیلیر؛	بو کلمه اسکی فارسجادا یای بیچیمینده اولان دام	دئیلیر؛
تاسیم	[آ] ایکی یارقینی دؤشونه رک اؤچونجو بیر یارقى و	کیمی شئی	دئیلیردی. {	کیمی شئی
حؤکم	چیخارما ایشی، قیاس [فا:قیاس و استقراء].	تاغ آیرماق	[ل] باشداکی ساجی ایکی یتره آیرماق.	تاغ آیرماق
تاسیم سال	[ص] تاسیم لا ایلگی لی.	تاغاتای	[خ] قیرقیز اویماق بگ لریندن. ^۷	تاغاتای
تاسیم لاماق	[ل] بیرایشین تاساری سینی حاضر لاماق.	تاغار	[آ] tağar ۱- بویوک تاباق [فا:لاوک]. wooden	تاغار
تاش / داش	taş [آ] ۱- دیش، دیشدا اولان، گورؤنورده اولان	pan. ۲-	آغیر لیغی ۸۳،۲ کیلو گرم اولان بیر چکی بیریمی.	pan. ۲-
۲-	قایا پارچاسی. ۳- [مچ] سرتلیک، دایانقیلی لیق. ۴-	{ت، سن:	چووال، باخ: تاخماق، تیخماق. {	{ت، سن:
عابباسیلر	دؤنمی تۆرک اصیللی اوردوباشی لاریندان. ^۷	تاغاشار	[خ] داغ + آشار؛ قرارلی؛ چنگیز خاقان 'ین آنداسی. ^۷	تاغاشار
تاش..	[آ] انسان آدلاری: تاشالپ، تاشبارلاس، تاشباش، تاشر	تاغلاق	[آ] ساپ و ایپلیک کیمی شئیلر سارینان چرخ (تکر)،	تاغلاق
، تاشبای،	تاشتان، تاشتؤرا، تاشتیگین، تاشدمیر، تاشقؤل.	باخ: تاققاناق.	{باخ: تاغ، تاخماق {	باخ: تاققاناق.
تاش	[آ] رودبار (بیره) داداغ آدی. مینودشت ده (ده) کند آدی.	تاغالپ	[آ] انسان آدی، باخ: داغ + آلپ. ^۷	تاغالپ
تاش باغا	[داش باغا] باخ: توسباغا.	تاغان	tağan [آ] ۱- اوغوز بویوک لریندن بیر آده. ^{۸۵} ۲- اؤچ	تاغان
تاشبگ	[خ] تیمور گورخان دؤنمی بگ و کومتان آدی. ^۷	آیاق،	ساج آغایی. ۳- انسان آدی، باخ: تاغان + آر.	آیاق،
تاشانبگ	[خ] قیرقیز اویماق بگلریندن. ^۷	تاغای	tağay [خ] داغ + آی؛ چنگیز خاقان 'ین قارابودون دان	تاغای
تاشکین	[خ] عابباسیلر دؤنمی، تۆرک اصیللی والی لردن. ^۷	گلیپ	یؤکسه لن بگ و کومتان آدی. ^۷	گلیپ
تاشرا	[آ] بیر شهرین ائتشیگینده ویشاری سیندا قالان بؤلوملر	تاغای	[آ] میانا دا کند آدی {داغ + آی: داغ تانری سی. {	تاغای
(فا:خارج	از محدودده). {دیشاری، آنادولو}	تاغبگ	[آ] انسان آدی، باخ: داغ + بگ. ^۷	تاغبگ
تاشقاشیت	[آ] آلتایلاردا طالع و قدر تانری سی. ^{۸۱}	تاغبند	[ص] تاغ شکیلینده اولان، یاریم داییره وی (چوخراق	تاغبند
تاشقی	[آ] دیشاریدان، تاشرالی. ^۷	تیکیتی	ایشلرینده.	تیکیتی
تاشقی سالور	[خ] خوارزم خانلیغی دؤنمی بگلریندن. ^۷	تاغتنکین	[خ] شام سلجوقلولاری، بگ و کومتان آدی. ^۷	تاغتنکین

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۱۱	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تاغیمور [آ] انسان آدی، باخ: داغ+ تیمور ^۷ .	چیخان سس (فا: صدای تق تق). knock		تاققیداماق [ل] تاققیلتی سسینی چیخارماق، تاققیداماسینا	
تاغلابیان [آ] اسماعیلی، دا کند آدی ^{۲۴۰} .			یول آپچماق (فا: صدای تق تق در آوردن). to knock	
تاغلق بارلاس [خ] داغلیق + بارلاس: تیمورگورخان خان دؤنمی، بگ و کومتان آدی ^۷ .	تاققیداماق taqqıldamaq [س] تاققیلتی ایله سس		چیخماق (فا: صدای تق تق در آمدن). to knock	
تاغلی [ص] تاغی اولان، هورگوسو تاغ شکلینده اولان یئر و تیکیتی (فا: طاقدار). arched	تاقیرتی [آ] بیر شئین چیخاردیغی قورو و سرت سس.		تاقیرداماق [س] تاقیرتی سسی چیخارماق.	
تاغمال tağmal [آ] ۱- داغ اتگی ۲- ائلچی، دؤولت تمثیلچی - سی، ۳- ایلخانلیلار دؤنمی، بگ و کومتان آدی ^۷ .	تاقیم [باخ: تاخماق] ائکیپ، کوما، ییغین، گروه، باخ: تاخیم.		تاکتیک [آ، فر] دؤیوش واختی قوشون حصه لرینی اداره ائتمه اوصولو، هر بیر ایشده ایسته نن سونوجا وارینجایا قدر ایزله نن یول و یؤنتملر (فا: ~).	
تاغودار [آ] ۱- هیئتلی، داغیدار، داغیدیچی، ییخیچی، شدتلی ۲- هولاکو خان'ین اولغلو. آباخان'ین قارداشی ^۷ .	تاکستان takistan [آ] بو شهر زنجان قزوین آراسیندا یئر آلاراق دنیز سولاری سوییه سیندن ۱۴۹۰ متر یوکسک لیکده اولاراق ش ۱۳۸۵ ده جمعیتی (شهر، کند) ۱۷۴۰۰۰، ۷۴۰۰۰ نفر دیر، بؤلگه نین بوللوجا اوزوم باغلارینین اولماسی یئر آدیندا اوزون گوسته رییدیر.		تاکستان بؤلگه سینین داغلاری [آ] دؤزکمر (۳۵ کگب- ۱۸۶۹)، اوسقالی (۲۵ کگب ۱۹۳۰)، خرمن داغی (۴۰ ک- گب ۱۹۱۶)، دوتقوزلوق (۲۵ کگب ۲۲۱۳)، اژدرها (۲۸ کگب ۱۶۵۰)، قارقورقان (۳۰ کگب ۱۹۸۴)، سلام علیک (۳۰ کگب ۱۶۴۵)، باباجای (۳۰ کگب ۱۷۵۲)، بویوک ناوا (۳۰ کگب ۱۸۰۵)، تاراقایا (۳۲ کگب- ۱۹۸۹)، قیرخ قیز (۱۵ کب ۱۶۷۷)، قاپیلیق (۳۰ کگب- ۲۱۳۷)، قارقوشلو (۳۰ کگب ۱۹۰۰)، گوه داغ (۴۰ ک- گب ۲۱۸۲)، قیزیل قایا (۴۰ کگب ۲۲۷۶)، قارابایر (۶۰ کگب ۱۷۱۰)، های های (۶۰ کگب ۱۷۳۰)، میلان (۶۵ کگب ۲۰۰۷)، قانشار (۶۵ کگب ۲۱۰۰)، تپه شاه مراد (۱۰ کب ۱۴۵۵)، ناغارداغ (۱۰ کگب ۱۴۸۹)، سیاه (۳ کب ۱۵۴۵)، آغ گدیک (۶۵ کگب ۲۱۳۵)، کیریشدیل (۱۹ کب ۱۵۶۳)، زرد (۲۰ کب ۱۸۹۶)، زییه جر (۲۲ کب ۱۷۸۵)، مله گن (۲۵ کب ۱۷۱۰)، خانخان داغی (۲۶ کب ۱۶۴۳)، زرین کمر (۲۷ کب ۱۶۶۲)، گویجه ائل (۳۵ کب ۱۵۱۰)،	
تاغودار [آ] ۱- هیئتلی، داغیدار، داغیدیچی، ییخیچی، شدتلی ۲- هولاکو خان'ین اولغلو. آباخان'ین قارداشی ^۷ .	تافتا tafta [آ، ف] توخونموش، سیخ توخونموش پارچا ویا هر شئی (فا: تافته).		تافلان taflan [آ، بی] گول گیللردن ۲-۶ متر بویدا، چیچک لری آغ، یاز قیش یاشیل، کیچیک بزک آغاجی: قارا یشمش آغاجی (فا: جله). prunslauro cerasus	
تاق taq [آ] تاغ، داغ: قاراخلیلار دؤنمی، اوغوز بگلریندن ^۷ .	تاقا [آ] ۱- سلاح ۲- قورال، قایدا ۳- ساقیقدیر ^۷ .		تاقاق [خ] اوجو آتشی اوخ: سلجوقلولارین، اولوبابالاریندن ^۷ .	
تاقاوار taqavart [آ] آذربایجان دا کند آدی ^{۲۴۰} .	تاقای taqay [آ] ۱- ساقیقلی ۲- دایی ۳- دولون آی ۴- قیرقیز- لارین، سازان اویماعی، اولوبابالاریندن ^۷ . {داغ+آی}		تاقباشی/ داغباشی [آ] خالخال دا داغ آدی.	
تاق تاق [ص، ظ، سس تق] تاق سسی نین تکرارلانماسی، وورما و چیرپما سسی (فا: صدای تق تق).	تاقوق/ تاقیق taqq [باخ] تاق.		تاقچا [آ] دووارد دوزه لن اویوق یئر (فا: طاقچه). niche	
تاقچاداش [آ] خیاو دا کند آدی.	تاققا [سس تق] بالاجا وورونتو، تاق سسی (فا: تقه).		تاققاناق [سس تق] داواملی و سوزکلی تاق تاق سسی (فا: ~).	
تاققاناق [ص، دا] چوخ قورو، قوپ قورو.	تاققیلتی [آ] ایکی شئین بیریرینه دیمه سسی سبب ایله			

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۱۲	ارک سۆزلوگو	Tt
تاکستان بۆلگه‌سینین چاپلاری [آ] چاپلار قۇم دۆزگۆلونه	تالازلیق [باخ] دالقالانما.			
تۆکولورلر: اۆین چای (آشناجین ۳۷s۲b)، اربط چای (آشناجین ۳۲s۲b)، خررود (قیرخ بولاق ۲۱۷/۲b۲۱۷/۲b۲۱۷)، بۆزی جان چای (ینگجه دیرمانچی ۲۱s۳b)،	تالاس talas [آ] ۱-آت یاریشلارینداکی، باشلانقیچ و بیتیش خطی ۲-فیرتینا، قۇم فیرتیناسی ۳-دالقا ۴-تارتیشما، مناقشه ۵-خ[اوغوزخانین تورونو؛ قیرقیز اویماق بگ لریندن ۶-تورکوستاندا بیر یثر آدی ۱۲.			
تاقسوق [آ] خارق العاده، اولغان اؤستو ۷.	تالاش talas [آ] ۱-جهد، چاپالاما، تقلّا (فا: تلاش) atruggle			
تاققون [خ] اؤیغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ ۷.	۲-قایقی، سیخیتی اضطراب {سن} تالاشماق: <چالیشماق، تالاماق> تاراماق سۆزوندن آلینمادیر؛ باخ: تارماق {.			
تاقی [آ] دیندار [خ] قیچاق خانلیغی دؤنمی، بگ لریندن ۷.	تالاشا [آ] بالتا آغیزیندا چیشان کبیچک آغاج و تاختا پارچالاری، یوققار، باخ: تاراشا.			
تاکسونومی [آ، فر] صنف لاندیرما (فا: تاکسونومی).	تالاش سیز [ص] تالاش ائتمه ین (فا: بدون تلاش).			
تاکسی taksi [این، آ] یولچو داشیماق اوچون بالاجا آراج (فا: -). taxi	تالاش سیزلیق [آ] تالاش سیز اولما وضعیتی.			
تاکسیمتر [لا، یو] یولچولوق مسافه سینی سای لایان آراج (فا: تاکسیمتر). taximeter	تالاشلاندیرماق [ل] تالاشلاندیرما سبب اولماق.			
تاکلاماکان / تاقلاماقان [آ] تورکوستاندا بیر بۆلگه آدی ۵.	تالاش لانما [آ] تالاشا دوشمه، چاپالاما (فا: تلاش).			
تاکوم takum [آ] گۆی تورکلرین خاقانی ایستیمی خانین قیزی و ساسانلی شاهی انوشیروانین خانیمی نین آدی، قیز آدی (فا: نام دختر) {باخ: تاخی، تاخماق}.	تالاش لانماق [س] تالاشا دوشمک، چاپالاما (فا: تلاش کردن).			
تاکمی [با، فا] آماج و مقصد ییلدیرن بیر سۆز "تاکمی آماجین بؤدور" (فا: تاکمی).	تالاشلانیش [آ] تالاشلاندیرماق ایشی ویا ییچیمی (فا: تلاش).			
تاکیتی [آ] سوئرلرین کوماری افسانه سینده تانری آدی ۱۱.	تالاشلی [ص] تالاش ائدن، تالاشا دوشن، تلسیک بیر ییچیمده (فا: پر تلاش).			
تاکید [آ] اصرار ائتمه (فا: اصرار). emphasis	تالاشلیلیق [آ] تالاشلی اولما دورمو.			
تال [آ] سوّمقاییت دا یثر آدی ۲۰.	تالاشماق [س، سن، باخ] تالاماق [چالیشماق (فا: تلاش کردن).			
تالالا tala [آ] ۱-میشه و اورماندا آغاج سیز یثر، آچیق و چیپلاق یثر، تارلا. ۲- [آ] ایری جئله لی، هیبتلی ۳- سئچگین ۷، {تارماق + اق} تاراق، تارا، تالا {.	تالالان [آ] یاغماجی، یاغمالایان ۷.			
تالالا [آ] زاقا تالا ده یثر و چای (ـ آرخ)، مرندده داغ (ـ داغ) آدی.	تالاقو [آ، ت] اؤلدورجو آغری. ایچ آغریسی {باخ: تارماق}.			
تالابوغا [آ] انسان آدی، باخ: تالا + بوغا ۷.	تالاق تالاق [ظ] تاراق تاراق (فا: تلق تلق). rattling			
تالابی [آ] قوبا دا کند آدی ۲۰.	تالالار [آ] بالاکن ده یثر آدی ۲۰.			
تالار [آ] اؤستو اؤرتولو توپلاتتی و شنلیک یثری (فا: -)	تالالیق [آ] میشه ده آغاج سیز آچیق یثر.			
auditorium {باخ: تالوار، بو کلمه فارسجادا ایشله نیر}	تالاماق [ل] غارت ائتمک، چالیب چاپماق (فا: چاپیدن).			
تالار [آ] هشتری ده کند آدی.	to plunder {ت} تارماق، سن: تارماق + تارماق > تالاماق {.			
تالاز [آ] دالقالی و گۆرله ین دنیز، دالقالانان دنیز. {سن: قاسیرقا/ دالماق سۆزوندن آلینمادیر، باخ: دالقا}.	تالان talan [آ] ۱-یاغما، یاغمالاما، تاراج، چاپا وول، غارت، چاپما، سویم. plunder ۲- [خ] آوار خانلاریندا. {سن: تارماق + ان} تاران، تالان، باخ: تار {.			
تالاز [آ] دالقالی و گۆرله ین دنیز، دالقالانان دنیز. {سن: قاسیرقا/ دالماق سۆزوندن آلینمادیر، باخ: دالقا}.	تالان ائتمک [س] تالان لاماق (فا: تالان کردن).			
تالازلانماق [س] باخ: دالقالانماق.	تالان اولماق [س] تالانلانماق (فا: تالان شدن).			
	تالانلای [آ] انسان آدی، باخ: تالان + بای ۷.			

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	Tt ت
ارک سۆزلۆک	۷۱۳	
تالقیلیج [آ] (دالقیلیج) زره‌سیز، قوروماسیز. ^۷	تالانچی [آ] چاپاؤلچو، سویقون چو (فا: تاراجگر). robber	
تالک talk [ع، آ] عمومیتله آچیق یاشیل و تۆزۈ یاغلی تهر	تالانچیلیق [آ] تالانلا مشغول اولما، سویقونچولوق	
اولان و اؤزل آغیرلیغی ۲,۷ و سرتلیگی ۱ اولان ماده (فا: ~).	قولدورولوق (فا: تاراجگری). the act of robbing	
تالکی [آ] تۆرکوستاندا سایرام گؤلونه یاخین سیراداغلار. ^{۱۲}	تالانخان [آ] باخ: تالان + خان [خ] جوخن خانلاریندان. ^۷	
تاللی بیتگیلر [آ، بی، فر] کؤک، ساپ، گؤوده و یاپراق کیمی	تالانلاماق [ل] تارماق، غارت ائتمک، چاپاؤل ائتمک،	
اورقانلاری اولمایان، و چوخو آسالاق ویا چوروکچول	چاپماق، سوماق (فا: غارت کردن).	
یاشایان ایلکل بیتگی لر، آلکلار، گؤبه لک	تالانماق [بلتانلان اولونماق (فا: غارت شدن). to be robbed	
تالئم talom [ع، آ] اؤزونتولو اولما (فا: ~).	تالای talay [آ] (تالو، تالوی، تولا، تولا، تولا، تولا) ۱-بویوک	
تالو talu [آ، ت] سئچمه. "تالولاماق: سئچمک"	دنیز، بویوک گؤل، اقیانوس ۲- [مخ] اولولوق، بویوک-	
تالو [خ] ۱-چنگیزخانین آن کیچیک اوغلو. تاریخی کتابلاردا	لوک، سونسوزلوق ۳- گلهجک، اقبال ۳- سئچگین، ۴-	
(تولو، تالوی، تالای، تولا) شکلینده ده یازیلیبدیر ۲-	[خ] شامانیست گلهکده دنیز و گؤلره باخان تانری. ^۷ ۵-	
انسان آدلاری: تالولپ، تالوگ، تالوپارس. ^۷	دورو و تمیز انسان، قیز آدی (فا: نام دختر) {باخ: دالماق}.	
تالوئی [آ] لمانجا، آ بیر آخارسو یاتاغینین ان درین یئرلرینی	تالای خان [آ] یاقوتلاردا یئر سولاری تانری سی. ^{۲۱}	
بیر لشدیرن خط (فا: تالوگ).	تالیئن [آ] فعال، آکئیو، چالیشقان، همّتی. ^۷	
تالوار talvar [آ] چارداق، اوستو اؤرتولو کؤلگه لیک،	تالیینما [آ] دالیینما، چیرینما (فا: طیش).	
ائوین گیریلن اوستو اؤرتولو یئری (فا: ~) {تال، دال (بوتا،	تالیینماق talpinmaq [س] دالیینماق، چیرینماق (فا: طیش	
آخاج دالی) سؤزونه باغلیدیر، تال+ار {تالار، تالوار}.	داشتن {ت، سن، تارماق، تارینماق، تالیینماق، باخ: تارماق}.	
تالوار [آ] میانادا (بولاغی) کند، قُروه و بیجار دا چای آدی.	تالتاوا taltava [آ] اؤرمیه ده کند آدی {۱- تالیینماقدان:	
تالوارلاماق [ل] تالوار دؤزلمک.	تالپ+اوا: چیرینتی لی یئر. ۲- دالدا+اوا: داغ دالیندا و	
تالواسا talvasa [آ] چیرینیش (فا: دلواپس) {سن: اضطراب،	گیزلینده قالمیش اوا}.	
قایغی؛ دالیینماق سؤزوندن: تالیینماق، تالیین+سه مک	تالخوو talxov [آ] هشتری، قوشاچای، فرمیه، سراب	
تالیینسا، تالواسا؛ فارسجادا دلواپس شکلینده ایشله نیر}.	زنجان دا کند، ساووجبولاق دا داغ آدی {تالقاق، تالقوو}.	
تالویر talvir [آ، ت] کهلیک. {تالیینماق سؤزوندن: (دالپیرماق:	تالشیق [آ] اعتماد، تأمینات، گووتجه. ^۷	
قاناد چالماق، دالیینماق)، تالییر، تالویر}	تالقالماق talqalmaq [آ، ت] قوروق.	
تالی / تالییمان [آ] بیه نیلمیش، سئچگین. ^۷	تالقاق [آ، ت] انسانی اؤلدوره جک درجه ده شدتلی طوفان.	
تالیت [آ] زنگیلان، دا داغ آدی. ^{۲۴}	تالقان talqan [آ، ت] قاووت، قاورو لموش و دویو لموش آریا،	
تالیستان [آ] اسماعیلی، دا چای آدی. ^{۲۴}	فیزار تیلیش تاختیل. {سن: دویو لموش بوغدا، داغی تالقان	
تالیش talis [آ] تالیش سؤزو بؤلگه و بیر ائل و شهر آدی	ائتدیم: یعنی داغی آت آیاقلاری آلتیندا توز ائتدیم؛ بو آددا	
اؤچون ایشله نیر، تالیش ائلی آستارا، خالخال و رشت	بعضی یئر آدلاری تالاماق (یا یماق) سؤزونه باغلانما لیدیر}.	
شهرلری آراسیندا و جمهوری آذربایجاندا تۆرکلرله	تالقوچ talquc [آ، ت] حنیوانا یۆکلەنن یۆکو سیخیشدیرماق	
بیرلیکده یاشایرلار، بؤ بؤلگه نین شرقینده اولان شاندرمن	اؤچون یارارلانیلان آغاج.	
و ماسال بؤلگه لرینده تالیش لار و گیلک لر چوغونلوق-	تالقیرماق [س، ت] شدتلی طوفان قوپماق.	
دادیرلار، بؤ نسبت رضوان شهرده دییشهرک آسالم	تالقیق [آ، ت] داغلارین چاتیشدیغی یئر، باخ: تالقاق.	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجهسی	۷۱۴	ارک سۆزلوگو	Tt ت
شهرینده تورکلر و تالیشلارین اؤرائی اللی یه یئتیریر، بؤلگه نین قوزئی، غرب و گۆنئی طرفلرینده تورکلر چوخراق دیلار، تالیش لارین اؤنملی اؤزللیک لریندن، تورکجه نی ائادیلی کیمی اؤیرنمکلری و اؤتو تورکلر کیمی دانیشماقلاریدیر، اؤنلارلا تورکجه دانیشارکن اؤنلارین آیری قووما منسوییت لرینی تشخیص وئرمک چوخ چتیندیر، ایندیهه چوخلو قووم لوقلار، تالیش لارلا تورکلرین قایناشمالارینی اولدوقچا آرتیریدیر، تالیش لارلا تورکلرین تاریخ بویو بیرلیکده یاشادیقلاری بللیدیر و قَدَرلرینی بیریریندن آیرماق ممکن دئییل، و بو یاخین لیق اوقدر چوخدورکی اؤنلارین تاریخی قووملولوغو محتمل گؤرسه نیر. تالیش بؤلگه سی ادارى لاحاظدان دؤرد بؤلومه آیریلیر (رضوانشهر /رضوانده، لیسار و گرگانرود، ماسال شاندرمن، مرکزی/ تالیش و آسالم)، بۇ شهر آستارانین ۷۵ کیلومتر گۆنئی طرفینده دیر، شهر ش ۱۳۲۰ده هشتیر آدیلا و بؤلگه نین مرکزی شکلینده احداث اولوبدور و نفوسو ۲۰۰۰ نفر ایدی، ش ۱۳۸۵ده شهرستانین نفوسو ۱۸۰۰۰ نفر و شهرین نفوسو ۴۲۰۰ نفر دیر، شهر دنیز سۇلاری سویه سیندن ۵۰ متر یۇخاری دادیر {تالیش سۇزو لغت باخیمیندان تورکجه تال/دال سۇزیله یاخیندیر و "ایش" اک ایله تالیش سۇزو قول و یۇدق دئمکدیر}.	سینین کندلرینده تۆرکلر و تالیشلار بیرلیکده یاشایرلار و راحتجاسینا قووملوق مناسبتلری قوروللار و عموما هامیسی دا تۆرک دیلینی باشاریلار: آسبائونی؛ آلالان (۱۶ک گ *۳۳۰)، آلاله ده (۱۱ک گ *۳۱۰)، انشیک آغاسی؛ آرده رودکنار (۸ک د *۱۶۰)، اگری بوجاق؛ الموس؛ امیر بگلو؛ انبو؛ انوش محله؛ اوا، اوتار (۱۹ک ق *۲۱۰)، اولاییجار/حاله بیجار؛ اومونقو؛ اولادشت؛ ایرنه؛ بابالو-محله؛ بازار کرگانرود (۳ک گ د *۵۰)، باغیشلو محله؛ بالاده (۱۰ک گ *۶۱۰)، برزیل، بگلو، بنون؛ بۇدق (۱۲ک گ *۵۰۰/ی تو)، بؤراسرا؛ پلاس؛ برون/آ-ی؛ بیلی؛ پونل (۳۶ک گ *۱۸۰/ی تو)، پالوتلو/پالوته؛ پیرهرات (۱۴ک گ *۲۴۰)، تاجدره، تنبو؛ تیتک؛ تیرشاییر/ ترشابور؛ تیرکامحله /تۆرک محله؛ جووکندان (۴ک د *۹۴۰/ی تو)، جووکندان (۸ک ق *۲۲۴۰)؛ جیماکی/جماکوه (۴ک د *۸۲)؛ چوبیر (۳۷ک ق *۱۷۳۰)، چولاده؛ چولونه سر/چولونه سر؛ خویق heviq (۳۳ک ق *۱۲۶۰)؛ حیان/حیون؛ خنه یه/ خانقاه (۱۱ک گ د *۱۰۰/ی تو)، خرگیل، خطبه سرا (۲۰ک *۳۵۲۰/ی تو)، خلج لر؛ خلیله سرا؛ خواجه کری؛ خوصه سرا/خاصه سرا؛ داوان (۱۸ک ق *۱۸۰)، دولی بین/دولین؛ دیراکری؛ دیز گاه (۲ک ق *۱۱۶۰)، دیگلی، رندل، ریک/رنک (*۱۹۱۰/ی تو)، سراگلی (۲۸ک ب *۷۰ تو+تالیش)، سوروقو/ سراگاه؛ سیاه ییل (۱۶ک گ *۲۰/ی تو)، سوست sost؛ سولقون/ شلقون؛ سله یوردو، سوباتان، سیخه خولا/سیخ چال؛ ساری چال؛ شاشکو (۸ک ب *۵۰۰/ی تو)، شاگلدی محله؛ شکردشت (۶ک گ *۱۰۶۰/ی تو)، شومیله زون/شادمیلرزان؛ شیلان؛ طولارود/آ-ی؛ طولگیلان (۴ک ق *۱۱۸۰/ی تو)، غلام یوردو؛ قراخان محله؛ قاراچی؛ قارقوزه؛ قلعه بین یوردو؛ قدی سرا (۱۲ ک گ *۱۹۰/ی تو)، قوروق؛ کتری؛ کتشی ییل؛ کریم سرا (۱۰ک م گۆنئی طرفینده، گ نفوس *۶۰/ی تو)، کشاور/کشوور، کواکری؛ کینه ده سر/گنده سر؛ کوره سو/کله سرا؛ گلین داشی؛ گنجه خانا؛ گیسه ویشه؛ لر؛ لرزیری /lerziri/لرزده؛ لزی؛ لکی محله؛ لومثر؛ لمیر؛ لورون؛			

تالیش (آسالم-لیسار) بؤلگه سینین کندلری [آ] تالیش بؤلگه

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۱۵	ارگ سۆزلۈگۈ	Tt ت	
	لوۋاچول/لواچال؛ ليسار (۱۸كك * ۹۰۰)؛ لير؛ ماشين خاننا؛ مَشَش؛ محروم زۇما؛ محمود آباد (۱۷كك * ۳۳۰)، مسجدقباغى؛ مَريان؛ مَريان آغ ائولر (۳۶كك * ۱۸۲۰/تو/ مريانى طایفاسينين يايلاق يئرى)؛ ناوان (آستارا يۇلو، ۴ك * ۱۰۳۰/ىتو)؛ نصرت آباد (۳۵كك * ۹۱۰)، نَصور محله؛ نَلَبند/نعلبند؛ نمازی محله، نوْمَندان (۱۸كك * ۳۰۰)؛ نيك كرى؛ وارده سرا (۱۲ ك گ * ۹۰)، وارقادره؛ ويزنه؛ هنله دمه؛ هره دَش/هر دشت (۱۸كك * ۳۷۳۰)؛ هوئيش؛		تام آچيق هجا [آ، ديل ب] بير سسلى حرفدن دۆزه لن هجا "آتا سۆزونده آ هجاسى تام آچيق هجادر" (فا: هجاي كاملا باز). completely open syllable تام آي [آ] بۆتون آي (فا: بدر). تامانا/ تمانه [آ] قيرميزى باديمجان (فا: گوجه فرنگى). {اينگيليزجه} مكزيك يئر لى ديللريجه { تاماج tamaç [آ] انسان آدى، باخ: تاغماچ. تامار tamar [آ] ۱-داملا، داملايان ۲-دمير، دمير جوهرى. تاماربالا [آ] انسان آدى، باخ: تامار+ بالا. تامارزى tamarzi [ص] اۆرگينده حسرت قالميش (فا: حسرت). regret {توركجهده داميزماق/ دامازليق سۆزوندن: "تويوغ اتى دامازليغا دوشوبدور، يعنى تويوغ اتى آرز تاپيلير و هر كس اونا حسرت قاليب"، دامازليق، دامازلى، تامازلى، تامازرى، تامارزى (توركجه ده "ل/ر" حرف لرئين بير- بيرينه ديشمه سى چوخ ياقيندير: ساراماق/ سارالماق). تاماز [آ] يئنى و تازا، بيردانا و گۆزل، قيز آدى. تاماسا [آ، ع] "تماس" بير شئى ويا دۇوار سوواغين تارازلاماق اۆچون يارالانيلان اؤزون و ائسسيز تاхта (فا: وسيله بنايى). تاماشا [آ، فا] باخيپ سئير ائتمه (فا: تماشا). تاماشاجى [آ] تاماشا ائدن كيمسه (فا: تماشاجى). تاماشاخانا [آ] تاماشا گۆستريلن بينا (فا: تماشاخانه). تاماشالى [ص] گۆرمه لى، گۆرنگه لاييق و گۆزل (فا: تماشايى). تام الاختيار [آ] كامل اختيارلا (فا: ~). fully authorized تامام [آ، ع] ۱-بوتون، تۆم. ۲-يئتمه، قورتارما (فا: تمام). تامام كامال [ظ] بوتونلوكله، تاماميله (فا: تمام كمال). تاماماً (تاماميله) [ظ، ع] تاماميله (فا: تماماً). تاماملاماق [ل] ۱-تامام ائتمك، قورتارماق، سونا ارديرمك (فا: به: اتمام رساندن). ۲-بۆتؤولشديرمك (تكميل كردن). تاماملانماق [يل] ۱-قورتاريلماق، سونا ارديريلمك (فا: به: اتمام رسيدن). ۲-بۆتؤولشديريلمك (تكميل شدن). تاماملاييجى [آ] تامام لايان، بۆتؤولشديريجى. تامان [آ، ت] كاشغرده بير چاي و دره آدى؛ دۇمان، سيس، آتيلاي خان'ين بۇيوك دده لرئندن. تام، tam [آ] باخ: طعم، داد.		

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۱۶	ارک سۆزلۆگو	Tt ت
تامان تارکان [خ] گۆی تۆرکلر دۆنمی، بگ و کوموتان آدی. ^۷	تامان تارکان [خ] گۆی تۆرکلر دۆنمی، بگ و کوموتان آدی. ^۷		بیر بیرینه یولو اولان. ^۷	تامان تارکان [خ] گۆی تۆرکلر دۆنمی، بگ و کوموتان آدی. ^۷
تاماولراق [ظ] کاملاً (فا: کاملاً). perfectly	تاماولراق [ظ] کاملاً (فا: کاملاً). perfectly		تامتوک [آ] بؤیوک و قوتلی آتش. ^۷	تاماولراق [ظ] کاملاً (فا: کاملاً). perfectly
تاماه [آع] آج گۆزلو لوک، حریص لیک (فا: طمع).	تاماه [آع] آج گۆزلو لوک، حریص لیک (فا: طمع).		تامچورماق / تامچیرماق [ل.ت] سپه له‌مک.	تاماه [آع] آج گۆزلو لوک، حریص لیک (فا: طمع).
تاماهاسالماق [باخ] تاماهالاندیرماق.	تاماهاسالماق [باخ] تاماهالاندیرماق.		تامخوقلو [ص] بۆتون خقوق لارا مالیک اولان.	تاماهاسالماق [باخ] تاماهالاندیرماق.
تاماهسی لانماق [ل] تاماهالانماق (فا: به هوس افتادن).	تاماهسی لانماق [ل] تاماهالانماق (فا: به هوس افتادن).		تامخوقلولوق [آ] بۆتون خقوق لارا مالیک اولما.	تاماهسی لانماق [ل] تاماهالانماق (فا: به هوس افتادن).
تاماهسیتماق [باخ] تاماهالاندیرماق.	تاماهسیتماق [باخ] تاماهالاندیرماق.		تامدو / تامدوق [آ.ت] قوتلی آتش، آلولو اوْد.	تاماهسیتماق [باخ] تاماهالاندیرماق.
تاماهسیماق [ل] تاماهالانماق، ایسته‌مک (فا: به هوس افتادن).	تاماهسیماق [ل] تاماهالانماق، ایسته‌مک (فا: به هوس افتادن).		تامر / تامار [آ] اسکیک لیگی اولمایان ار (فا: تمام مرد).	تاماهسیماق [ل] تاماهالانماق، ایسته‌مک (فا: به هوس افتادن).
تاماهسیتماق [ل] تاماهاسالماق (هوس اندازی) alluring	تاماهسیتماق [ل] تاماهاسالماق (هوس اندازی) alluring		تامسینماق tamsinmaq [ص] ۱- تاماهالانماق (فا: به هوس افتادن). ۲- داماق ایسته‌مک، تاماهی دوشمک.	تاماهسیتماق [ل] تاماهاسالماق (هوس اندازی) alluring
تاماهالاندیرما [آ] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرما [آ] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامغا [آ، اسکی] وئرگی، باخ: دامغا ^{۱۹} . "تامغاچی: تحصیلدار"	تاماهالاندیرما [آ] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامقاچ tamqaç [خ] ۱- مأمور، دامغاچی، دؤولت گۆزولی- سی. ^۷ ۲- خوارزملیلر (تکش خان) دۆنمی بگ و کوموتان آدی. ^۷ ۳- قاراخاتالی خانلاریندان ^{۱۲} . ۴- تامغاچ، چین و پکن بؤلگه سینین آدی، تاپغاچ سۆزندندیر (فا: طمغاچ ^{۱۴۷})	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامقاچغان [خ] قاراخاتالی خانلاریندان. ^۷	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامقاچو [آ] (تامقاچ) [خ] بابور خاقان دۆنمی بگ لریندن. ^۷	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تاممل tæmmol [آع] فیکره گتتمه، فیکیر لشمه (فا: ~).	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تاملابان [ص] مکمل. complementary	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تاملابیجی [آ] مَتَم، بیتربیجی. supplement.	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامو tamu [آ] ۱- تاموغ؛ جهنم؛ یرین دییی، یر آلتي ۲- شامانیست گله‌نکده کؤتو کیشی و رۇح‌لارین، اؤلدوکدن سونرا گتتدیکلری یر. ^۷ (فا: جهنم). hell {سن «تاموق»، ت «تامو، تامدو، تامدوق؛ بو کلمه تندیر سؤز ایله باهم دیواندا ایشله‌نن تامدورماق (پاندیرماق) سؤزوندن آلینمیشدیر؛ فارسجادا تتور، تُندَر=تندور کلمه لریده بو سؤزله ایلگیلیدیر؛ تورکجه اسکی کلمه لرده بو سؤزجوکلرین درین کؤکو و معناسی اولمادیغی اوچون بو کلمه‌نین آلینما اولماسی مُمکن‌دور نئجه کی کلاسون ^۵ بو کلمه‌نی سغدی دیلیندن آلینما بیر سؤز بیلیدیر. ^۸	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامولو [ص] جهنمی (فا: دوزخی). infernal	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تامین tæ`min [آع] لازم درجه ده تهجیز ائتمه، ویا حیاتا گنچیرمه، قانع ائتمه "باریشی تأمین ائتمک."	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)		تان / تانگ tan [آ] ۱- گۆن آچیمی، گۆن دؤغومو، شفق ۲-	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)
تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)	تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)			تاماهالاندیرماق [ل] تاماهاسالماق (به طمع انداختن)

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۱۷	ارک سۆزلوگو	Tt
ایلگینچ، عجایب، شاشقین لیق یارادان ۳- [خ] هوئن	خانلاریندان، شاپولیا خان'ین نوه سی. ^۷		theist worshipper of God	تانی ریجی لیق [آ] آلله ا پرستی ش ائمه (فا: خدا پرستی).
قان~ [آ] تان سۆزله دۆزه لن بیر نئچه انسان آدلاری: تاناتار،			theism	
تانالپ، تانالتوئن، تاناتمیش، تانالمیش، تانای، تانایدین،			godless	تانی ریجی لیق [ص] الله تانیما یان (فا: خدا شناس).
تانبا، تانبردی، تانبرک، تانگ، تانگیم، تانیوغا،				تانی ریجی لیق [آ] تانی ریجی وار لیغینی دانان گوروش
تانبولاج، تانیگه، تانیینار، تانتاش، تانتولو، تانتوئن،				(فا: آته ییزم).
تانخاتوئن، تانخان، تانداغ، تاندورا، تاندورو، تاندوروک،				تانی ریجی [آ] قادی ن تانی ریجی (چوخ تانی ریجی لیق مذهب ینده)
تانووغان، تاندوغدو، تاندوغموش، تائر، تانربای، تانری،			goddess	(فا: الهه).
تانقوت، تانقوتای، تانقوتای، تانقوچ، تانقورد، تانقول،				تانی ریجی [ص] تانی ریجی اینان (فا: خدا شناس).
تانقولی، تانکوچ، تانگوک، تانگوئن، تانیئر، تانیئر،				تانی ریجی لیق [آ] ۱- تانی ریجی تانیما ایشی (فا: خدا شناسی) piety
تانیئل، تانیئل، تانیئر، تانیئر، تانیئل، تانیئل.				۲- بوتون قاینقلار و گوجلری تک تانی ریجی یا باغلیان
تان/ tana [آ] ۱- یکی یاشیندا کی اینک یاوروسو ۲-			teizm	مکتب، تیزی (فا: تیزی).
تورکمن و قازاقلارین اولوبابالاریندان ۷- ۴- باخ: سیرقا.				تانی ریجی لیق [خ] آسکی دؤنملردن بری، قوتساناراق،
تاننام [آ] آذربایجان دا داغ آدی ۲۴.				تانی ریجی طرفیندن تورکله تخصیص ائدیلمیش اینان و
tanduu [آ] ۱- تان واختی، تان واختینده دؤغموش ۲-				حالن قوتلو قبول ائدیلمیش سیراداغلارین گئل آدی ۷.
الوو، بویوک آتش ۳- [خ] آلتای تورکلری، کیشیلر				تانی ریجی لیق [ص] الله قورخان (فا: خدا ترس). god
اویماغی، اولوبابالاریندان. ۴- تاندوخاتوئن: جلایرلی-			fearing	
لردوولتی ساری خانیملاریندان؛ تاندومنگوخان: آلتین				تانی ریجی لیق [ص] ربانی (فا: ربانی). of god
اوردو خانلاریندان. ۵- تاندو سۆزله دۆزه لن انسان آدی:				تانی ریجی لیق [آ] تانی ریجی سال اولما وضعیتی، اولو هیت.
تاندولپ، تاندوبای، تاندویگ، تاندوخان، تاندوگون ۷.				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانری [آ] آلا، ایلاه، ائوره نین یارادانی و بییه سی،			godless	تانی ریجی لیق [آ] تانی ریجی تانیما لیق (فا: خدا شناسی).
ائوره نین ان اوستون گوجو کی هر گوج اوندان قاینقلانیر				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
(فا: خدا) god {سومرجه «دینگیر»، «تتکری»، «سن «تتکری»،				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
صح «تنگی»: اولو الله، گوی، سما، باخ: تنگه ۱.				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانی ریجی لیق [ن] ساغ اول (فا: خدا حافظ). farewell				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
house of god				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانی ریجی لیق [آ] بیت الله (فا: بیت الله).				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانی ریجی لیق [آ] آلا، بنده سی (فا: بنده خدا).				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
god knows				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
God knows				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانی ریجی لیق [آ] الهیات چی، تنولوق.				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانی ریجی لیق [آ] تانی ریجی وار لیغی و نجه لیغینی آراشدیران				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
theology				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).
تانی ریجی لیق [ص] الله پرستی ائدن (فا: خدا پرست).				تانی ریجی لیق [ص] تانی ریجی تانیما، آلاهییز (فا: خدا شناس).

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۱۸	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تانی وئردی [آ] الله وئرگی سی (فا: خداداد granted by God)		تانه‌لی [ص] وارلی.	
	تانریوئردی [آ] انسان آدی، ایزنیک سلجوقلاریندان و قیلچ ارسلان'ین اوردو باشی لاریندان. ^۷		تاققو [آ، اسپانیولجا] آغیر آغیر اوینانیلان ایکی بؤلگولو دانس وچالقی، اؤزل ریتیم لی آغیر بیر دانس (فا: تانگو).	
	تانری وئرگی سی [آ] الله وئرگی سی، چوخ یتته نک لی.		تاققوت [آ] ۱- ساواشلاردا، میزراق و توغلارین یانینا یادا اوچونا تاخیلان ایپک قماش، فلما. ^۷ ۲- اوغور بؤلگه سینده تبت لی بیر ائل آدیدیر. ^{۱۲} (فا: تنکت: تورک بویو ^{۱۴}).	
	تانری یا آرخالان [ص] تانریا توکل ائله (فا: بخدا توکل کن).		تانگ [آ] ۱- آغیر ساحلی ساواش آراجی. ۲- آخیجی ماده لری ساخلاماق و داشیماق اوچون اولان وسیله (فا: ~).	
	trust in God		tank {اینه: باخ: دان 'تون' تونگ}	
	تانری یا اورتاق قوشان [آ] کافر (فا: مشرک). polythiest		تانگت [آ] ساحلی وایتی گئدن بالاجا تانک (فا: تانکت).	
	تانری یا باخ [ن] آلاها باخ، عاغلا گل، غفلت ائله مه مفهومدا بیر سؤز.		{اینه: باخ: دان 'تون' تونگ}	
	تانری یاشوگور [با] آلاها شوکور.		تانگور [آ] آخیجی ماده لری داشیماق اوچون بویوک گمی ویا یوک داشیتی. {اینه: باخ: دان 'تون' تونگ}	
	تانرینین وئرن گوؤ [مج] هرگون، هر زامان معناسیندا بیر سؤز.		تانگچی [آ] تانک ایشله دن.	
	تانری یوخوش [آ] داشکسن، ده بیر آشیریم آدی. ^{۲۴۰}		تانگو [آ] قوبا، داغ آدی. ^{۲۴۱}	
	تانزاف [آ، فر] ۱- بیر دؤز، آیری خط، اؤژییه یاخینلاشیب ولی توخونمایان آیری خط و صفحه. ۲- بیر شئییه یالینز بیر نقطه ده دین.		تانگیشی [خ] قیچاق خانلاریندان، تیمور خان'ین اوغلو. ^۷	
	تانزو [آ] هوئن امپراتور و غنوانی، باخ: تانهو. ^۷ {تانسو، تانهو}.		تانگ [آ، ت] ۱- اولغان اوستولوک ۲- تان واختی ۳- الک، ۴- اسکی زامانلاردان قالمیش اولان تیکیستی.	
	تانسو [آ، باخ] دان اوغلان آدی (فا: نام پسر).		تانگسو/ تانگسوق [آ] انسان آدی، معجزه، باخ: تانگ+ سو. ^۷	
	تانسو/ تانسوق [آ] شاشیردیجی، اولغان اوستو، معجزه، انسانین عاغلی اؤتسی {تانگسوق} عجیب؛ تورکجه ده "دان= تانق" گونون آچیلان چاغینا دئییلیر و ان گؤزل، خارق العاده و شاشیردیجی شئی مفهومدا دیر انسان آدی کیمی تانسوداغ، تانسویار، تانسودا، تانسیق، تانسیقباي شکیلنده ده ایشله نیر، باخ: تانز، تانهو.		تانمان [آ] تان واختی دوغان. ^۷	
	تانسور [آ، فر] باسقی (فا: فشار). tensor		تانوغ/ تانوق [آ] تانی، باخ: تانیق. انسان آدی: تانوقا لپ.	
	تانسیون [آ، فر] باسینج، قان باسینجی (فا: فشار).		تانهو [tanhu] [آ] ۱- هوئن خاقان لارینین عنوانی، تانری طرفیندن گؤرولنمیش شخص، امپراتور. ۲- سونسوز گنیشلیک، اولولوق، اولغان اوستولوک، معجزه کیمی.	
	تانقاتیش [خ] بابور خاقان دؤنمی بگ و کومتان آدی. ^۷		تانی [آ] بیر ایش، خسته لیک و اولای تانیما ایشی، تشخیص.	
	تانقاق [آ] قایقی، آندی شه. ^۷		تانی لاماق [ل] تشخیص اتمک.	
	تانقان [خ] شاتو تورکلری خاقانلاریندان (تارقان خاقان). ^۷		تانیاشیلی [خ] اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر خانیم. ^۷	
	تانقاه [آ] وار، دؤلت، گؤنلک خرج اوچون دئییلیر {فارسجا تنخواه سؤزونون آیری شکلیدیر، محتملاً اودا تورکجه تنیکه (گوموش پول) سؤزونون دئییشمیش فورمودور ^{۲۲۶} }.		تانیت [tanit] [آ] تانیتما بلگه سی، بیر شئی دوغرولاما سؤزو و ایشی، اثباتلاما بلگه سی، معرفتی نامه، تعریف (فا: توصیف).	
			تانیتدیرماق [ل] ۱- تانیتما سینه چالیشماق ۲- آد قازاندیرماق، مشهورلاشدیرماق (فا: شناساندن).	
			تانیت سال [ص] توصیفی، معرفتی ایله ایلگی لی. descriptive	
			تانیت سیز [ص] تانیتلانما میش، تانیما دایانیمان (فا: غیر مدلل).	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۱۹	ارک سۆزلوگو	Tt
تانیتما گۆستریمک [ل] توصیف له مک (فا:توصیف نمودن).	تانیتما گۆستریمک [ل] توصیف له مک (فا:توصیف نمودن).		آشنا acquaintance ۲-ییلگی و دئییشیمینه باش وۇرولان، دائیشمان. ۳-آخشید لر دؤولتی دؤنسی، شام والی سی. ۴-انسان آدی: تانیشا لپ، تانیشبا ی (بگ)، تانیشخان، تانیشر.	
تانیتما introduction .description	تانیتما introduction .description		تانیش ائتمک [ل] تانیتما یرماق، بیر شی ویا بیرینین حاققیندا ییلگی و معلومات وئرمک.	
تانیتما tanitlmaq [ل] بیرسوی و بیرگرچگی دؤرو لاما ق (فا:توصیف کردن).	تانیتما tanitlmaq [ل] بیرسوی و بیرگرچگی دؤرو لاما ق (فا:توصیف کردن).		تانیش اولماق [س] تانیش چیخماق، قاباغجadan تانیشلیغی اورتایا چیخماق (فا:آشنا). acquainted	
تانیتما لایلمز / تانیتما لایتماز [ص] توصیف اولونا ییلمز (فا:توصیف ناپذیر).	تانیتما لایلمز / تانیتما لایتماز [ص] توصیف اولونا ییلمز (فا:توصیف ناپذیر).		تانیش ییلمز [آ] تانیتما و ییلگی لنمه (فا:معرفی و کسب اطلاع). acquaintances and friends	
تانیتما لایتماق [بل] اثبات لایتماق، دؤرولانماق (فا:اثبات شدن).	تانیتما لایتماق [بل] اثبات لایتماق، دؤرولانماق (فا:اثبات شدن).		تانیش تونوش [آ] تانیش آدمالار.	
تانیتما لایش [آ] تانیتما لایتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توصیف).	تانیتما لایش [آ] تانیتما لایتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توصیف).		تانیش گلیمک [س] تانیش چیخماق، قاباغجadan تانیشلیغی اورتایا چیخماق (فا:آشنا). acquainted	
تانیتما لایش [آ] تانیتما لایتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توصیف).	تانیتما لایش [آ] تانیتما لایتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توصیف).		تانیش وئرمک [ل] اؤز حاققیندا معلومات و ییلگی وئرمک.	
تانیتما لایش [آ] تانیتما لایتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توصیف).	تانیتما لایش [آ] تانیتما لایتماق ایشی ویا بیچیمی (فا:توصیف).		تانیشلیق [آ] تانیش اولما دورمو (فا:آشنایی). acquainted	
تانیتما لایش [ص] تانیتما لایتمیش، تانیتما دایانان (فا:مدل).	تانیتما لایش [ص] تانیتما لایتمیش، تانیتما دایانان (فا:مدل).		تانیشما [آ] مشورت (فا:مشورت) consultation	
تانیتما لایش [آ] معرفی نامه. letter of introduction	تانیتما لایش [آ] معرفی نامه. letter of introduction		تانیشماق [س] تانیش اولماق، گؤروشمک {ت، سن} تانوشماق {تانیشماق}	
تانیتما یازی سی [آ] بیر کتاب و اثری تانیتما یرماق اوچون او موضوعدا گؤستریلن اؤزل لیکلر و ییلگی لر (فا:معرفی).	تانیتما یازی سی [آ] بیر کتاب، فیلم و بوجورشئی تانیتما یازی.		تانیشمان / دانیشمان [آ] مشاور، دانیشیلان adviser	
تانیتما یازی سی [آ] بیر کتاب، فیلم و بوجورشئی تانیتما یازی.	تانیتما یازی سی [آ] بیر کتاب، فیلم و بوجورشئی تانیتما یازی.		تانیشیش [آ] تانیشماق ایشی و وضعیتی (فا:آشنایی).	
تانیتما [آ] معرفی ائتمه، توصیف ائتمه (فا:معرفی). introducing	تانیتما [آ] معرفی ائتمه، توصیف ائتمه (فا:معرفی). introducing		تانیشیق [آ] بیریرینی تانیشمانلاردان هریری، تانیش (فا:آشنا).	
تانیتما [آ] تانیتما، معرفی ائتمه (فا:معرفی کنند).	تانیتما [آ] تانیتما، معرفی ائتمه (فا:معرفی کنند).		تانیشیق لیق [آ] بیریرینی تانیتمیش اولماحالی (فا:آشنایی).	
تانیتما فیلمی [آ] بیر فیلمی تانیتما یرماق اوچون اؤنجه دن گؤستریلن قیسا جا بؤ لوملر (فا:پیش پرده).	تانیتما فیلمی [آ] بیر فیلمی تانیتما یرماق اوچون اؤنجه دن گؤستریلن قیسا جا بؤ لوملر (فا:پیش پرده).		تانیق tanıq [آ] شاهد، بیر اولایی نه جور گنچدیغینی گؤرن کیمسه، گرچگی بیلدیرمک اوچون مطرح ائدیلن اؤرنک، گؤز لیمجی، تانوق (فا:شاهد). witness {ت، سن، دده}	
تانیتما [ل، سن] بیرسوی ویا بیر کیمسه نی و شیئی بللی ائتمک، معرفی ائتمک (فا:شناساندن). to make known	تانیتما [ل، سن] بیرسوی ویا بیر کیمسه نی و شیئی بللی ائتمک، معرفی ائتمک (فا:شناساندن). to make known		تانیق لاما [آ] تصدیق (فا:تصدیق). confirmation	
تانیتما [ص] وصفی، (فا:وصفی). qualificative	تانیتما [ص] وصفی، (فا:وصفی). qualificative		تانیق بگ [آ] انسان آدی، باخ: تانیق + بگ.	
تانیتما لیق [آ] تعریف، پرسپکتوس (فا:شناسنامه). identity	تانیتما لیق [آ] تعریف، پرسپکتوس (فا:شناسنامه). identity		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیتما [آ] تانیتما ایشی، بللی ائتمه (فا:معرفی).	تانیتما [آ] تانیتما ایشی، بللی ائتمه (فا:معرفی).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیتما [آ] تانیتما ایشینی گؤرن (فا:معرفی کنند).	تانیتما [آ] تانیتما ایشینی گؤرن (فا:معرفی کنند).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیتما [آ] تانیتما ایشی ویا بیچیمی (فا:معرفی).	تانیتما [آ] تانیتما ایشی ویا بیچیمی (فا:معرفی).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیتما [ص] تانیشیلیم دانیشیلان، بیلدیک (فا:شناخته شده).	تانیتما [ص] تانیشیلیم دانیشیلان، بیلدیک (فا:شناخته شده).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیتما [آ] تانیتما ایشی گؤرولمک (فا:شناسانده شدن).	تانیتما [آ] تانیتما ایشی گؤرولمک (فا:شناسانده شدن).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیتما [آ] تانیتما ایشی ویا بیچیمی (فا:شناخته شده).	تانیتما [آ] تانیتما ایشی ویا بیچیمی (فا:شناخته شده).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیق [آ] اوللو، تانیتمیش [خ] باشقورد اویماقلاریندان.	تانیق [آ] اوللو، تانیتمیش [خ] باشقورد اویماقلاریندان.		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیق سیز لیق [آ] آقونوزی، تانیتما و بیلیم شئی لری گؤرمه و ائشیمته اورقانلاری ایله دؤیماما وضعیتی (فا:آگونوزی).	تانیق سیز لیق [آ] آقونوزی، تانیتما و بیلیم شئی لری گؤرمه و ائشیمته اورقانلاری ایله دؤیماما وضعیتی (فا:آگونوزی).		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	
تانیق tanıs [ص، سن] قاباغجadan تانیتمیش اولان، بیلیم (فا:)	تانیق tanıs [ص، سن] قاباغجadan تانیتمیش اولان، بیلیم (فا:)		تانیقچیلیق [آ] شهادت (فا:شهادت). witness	

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۲۰	Tt ت
	تانیق قوت [آ] انسان آدی، باخ: تانیو+ قوت^۷.		تانیق لی گنجیش زامان [آ، دیل ب] شهودی گنجیش زامان (فا):
	تانییش [آ] تانیماق ایشی ویا بیچیمی (فا: آشنایی).		شکل شهودی زمان گذشته). past definitive perfect
	تاو [آ] ۱-تاب، توان. ۲-ایومه، شتاب، هیز، دئوینیم،		تانیق لیق [آ] تانیق اولما وضعیتی، : شاهد لیک (فا: استشهد)
	چئوکیلک، حرکت گنجه (فا: شتاب). hurry {ت-		calling to witness
	«تاوراق»، سن: فرصت؛ دیواندا تاوماق فعلی، تصرف ائتمک		تانیق لیق بلگه سی [آ] استشهد بلگه سی (فا: استشهدنامه).
	معناسیندا گلیب آیدیندیرکی تصرف ائتمک گوجلنمک و		doeumentary evidence
	حرکت گنجهک و چالیشقانلیق دئمکدیر و بو سؤزدن		تانیل [آ] اؤنلو، مشهور، تانیان^۷.
	تؤره نن کلمه لرده ده بو مفهوملاری گؤرمک اولار، تاوراق		تانیلماز سایه لار / تانیلماز سایه لار [آ، دیل ب] بیلینمز سایه لار
	(چالیشقان)، تاورانماق، تاوؤشلاماق، تئوشؤنمک؛ بو		(فا: اعداد نامعین). Indefinite number
	فعلدن آد دوزه لهرک تاوار کلمه سی اصلینده تصرف		تانیلماق [باخ] تانیلماق، بیلینمک.
	ائدیلمیش شی اوچون سؤیله نیر و گنجه مشده اصل وارلیق		تانیم [آ] بیرشئین اؤزل لیکلرینی بللی ائتمه، تشریح.
	قویون اولماسینا سبب تاوار= داوار کلمه سینین معناسی		تانیما [آ] بیلگی الده ائتمه (فا: شناخت). recognition
	گنجه شله نهرک قویون و قوؤرو اوچون دئییلیب، (کلاسون)۱		تانیماز [ص] (فا: نابلد). unskilled
	گؤره بو کلمه tovar شکلینده روسجایا داخل اولوب،		تانیماز لیق [آ] تانیماما وضعیتی، تانیماز شکله دؤشموش،
	ایندی بو کلمه تاو لاما ق، و شتاب وئرمک معناسیندا ایشله نیر		اؤزونو تانیماماز لیغا وؤرما.
	و فارسجا تاب/تاو وئرمک کلمه لرینینده کؤکودور، البته		تانیماق [ل] ۱-بیلمک و تشخیص ائتمک ۲-تابع
	دقت اولونمالیدیر، تاب فارسجادا ایکی آنلامدا ایشله نیر،		اولماق "آلاهی تانیماق" ۳-بیر اؤلکهنی رسمی دؤولت
	بیری تابش شکلینده (ساجماق، ایشیلدا ما ق) فارسجایا		کیمی قبول ائتمک (فا: شناختن). to recognize {ت،
	عایدیر و آیری سی تاب (توان، قیوریم، طاقت) شکلینده-		سن «تانوماق»: سؤیله مک، اشارت ائتمک؛ باخ: تن، تین{.
	دیر، بو آنلام تورکجه تاو کلمه سیله ایلگی لیدیر،		تانیماماز لیق [آ] تانیماز لیق.
	آچققدیرکی توان سؤزوده بو سؤزدن آلینما دیر، تاو کلمه		تانیلماق [ل] تعریف ائتمک، آنلتماق، تانیتماق.
	سینین معناسی ایندیکی زامانیمیزدا گنجه شله نهرک چوخراق		تانیلما نماق [بل] تانیم لاما ق ایشی گؤرولمک.
	فیرلاتماق و شتاب وئرمک معناسیندا ایشله نیر و بیلم سل		تانیملایش [آ] تانیم لاما ق ایشی ویا بیچیمی.
	آچیدان تاو سؤزو ایومه acceleration سؤزونون		تانیملیق [آ] تانیماق اوچون اؤزل اولان هر شی.
	مُعادیلیدیر، بو معنالارا باغلی اولاراق بیر سیرا کلمه لره		تانیلماز [ظ، ص] تانیلما یا جاق درجه ده دیشیش (فا: گمنام).
	اشاره ائتمک اولار: تاوا (اتی تاو لایاراق پیشیریلن قاب)،		anonymous
	تاو وئرمک، تاو لاما ق (۱-فیرلاتماق. ۲-آلداتماق)،		تانیلماز لیق [آ] تانیلماز شکله دؤشموش.
	تاوشان، تاویشقان، توسن، توؤسون، درویش، تاویش		تانیلماق [ل] هرهانسی بیر اؤزل لیکه بیلینمک، اؤنلو و سانلی
	(چوخ دولانان)، تاوشاما ق، توؤشه مک: یورقونلوقدان لهله		اولماق، تانیلماق، بللی اولماق. to be known
	وورماق، توسن فارسجادا چوخ ایشله نیر و تاوینان گندن		تانیلما میش [ص] بللی اولما میش، بیلینمه میش.
	حئیوانا دئییلیر، بو کلمه لرین چوخو سنگلاخدا عینی		تانیلما میش [ص] تانیان، مشهور اولموش (فا: مشخص distinct
	شکیلده (توسن و تاوساغان) گلیب، ت «تاو راما ق،		تانیلش [آ] تانیلماق ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م شناخته شدن).
	تاورانماق: داورانماق، تاوؤر (رفتار، تربیه نیش و حرکت		تانیو [آ] باخ: تانهو/تانؤو، اولو، اولاشیلماز، حؤ کرمان^۷.

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۲۱	ارک سۆزلوگو	Tt
شکلی)، «تاوراق»: چابوق، «تاوانماق»: عجله اتمک، تاوانلاندیرماق: ایپ آیرمک، «تاوران» شالوار و ساپان باغی دۆزلتمک اوچون هؤرولموش ایپ، «تاورا تیشماق» یثریمکده یاریش اتمک}.	تاوچی [آ،ص] ۱-بیرینی قاندریان، اؤزونه گۆله‌رک آلدانان (فا: کلک‌باز) ۲- [خ] بابورخانین اوردوباشی لاریندان. ^۷ تاوراتیه [آ] گنججه‌ده داغ آدی (۱۳۳۷) ۲۴۰. تاوراق [آ،ت،باخ:تاو] چابوق، چالیشقان، قیوراق (فا: قیراق). تاورماق [س،ت،باخ:تاو] بؤیومک، قۇت لنمک. تاوران [آ،ت] هؤرولموش ایپ معنا سیندادر {تاو و ثریلمیش}. تاورانماق [س،ت،باخ: داورماق]. تاوساققیز [آ،بی] داغلاردا بیتن چوخ ایلیک، اؤتسۆ و کۆکو یوغون و کۆبود، کۆک بیج لری اولان بیر بیتگی. تاوسیز [ص] تاوی اولمایان، تاوانامیش (فا: بی تاب). تاوفاچ [آ] ۱-هیزلی قاچان، هیزلی داورانان ۲-چکچی. ^۷ تاوانماق [ل] ۱-غیرلاتماق. ۲- [بل] تاو و ثرمک (فا: تاب‌دادن). تاوانماق [ل، باخ: تاو] ۱-تاو و ثرمک، فیلاماق، شتاب و ثرمک. (فا: تاب‌دادن). ۲- آلداتماق. تاوانان [ص] تاوانلنماق حالدا اولان (فا: نوسانگر) oscillator تاوانلاندیرماق [ائتد] تاوانماسینا یول آچماق. تاوانما [آ] تاوانماق ایشی (فا: نوسان). oscillation تاوانماق [س] ۱-فیلاماق ۲- [بل] تاو و ثریلمک (فا: تابخوردن تاوولی [ص] ۱-تاو و ثریلمیش، هیزلی (فا: تابدار). ۲-تاو سۆزیه انسان آدی: تاوولیگ، تاوولیوغا، تاوولیتمور. تاو و ثرمک [ل] ایومک (فا: تاب‌دادن). to twist تاووس/طاووس /قاووز [آ،دی] یونقوش، توپوق گیللردن ارکگی نین تتلک لری اؤزون، قویروغو پارلاق و گۆزل، آجی و ایتی سسلی، دیشیلری چیرکین، سۆس حیوانی اولاراق بسله‌ن بؤیوک بیرقوش pavo {باخ: تاووق/ توپوق}. تاووس [آ] غربی مشکین ده موویل کندینین یاخین ایندا و مؤغانلی بوینون یایلاق یثری ^{۳۰،۸} . تاووستانا [آ] اهر ده کند آدی {تاووس یثری}. تاووش [آ،ت] حساسلیق، حرکت لنمه "تاووش لانماق: دؤیو و حرکت بیلدیرمک". تاووق [آ،دی] باخ: توپوق تاوولقا [آ،بی،ت] قاییغی قیرمیزی و ارغوانی بیر سؤیود نۆعو، قیزیل سؤیود (فا: نۆعی بید).	۲- معدن داشی اریدیلن ویا کیرنج قاریشدیریلان قازان. تاوا tava [آ] ساوه ده داغ، رزن و میانا دا کند و آبشرون دا آدا آدی. تاواؤلچر [آ] ایومه اؤلچن (فا: شتاب‌سنج). speedometer تاواچی [آ] ۱- تیموریلر و صفویلر دؤورو حاکمین فرمانی نی ابلاغ ویا اجرا ائدن ^{۸۲} . ۲- اوردو ایشلرینده یازیچی وکاتب ^{۸۹} . تاواچی [آ] تاوا دوزلدن. تاواداشی [آ] ایری ویاستی داش. تاوار [آ] ۱-داوار ۲-ذیرلی ۳-هیزلی حرکت ائدن و داورانان. تاواراق [آ] بیر چوبوق و اوخلوقون باشینا سریلن توپوز کیمی پارچا و ایپ، ایپ آیرمه اوخلوقونون باشینداکی دایره بیچیملی تکه‌رک. {تاوانماق+اراق، باخ: تاوانماق} تاوازامیورت tavazmayurt [آ] سراب دا داغ آدی. تاواس [آ] انیمیر بوینوناعایدیر آدی (۶م اجدی قرن) ^{۲۲۵} . تاواکابایی [آ] تاوادا پیشیریلن کباب، چرخلنمیش اتی رنده لنمیش سوغان سوماق و یثرآلما و بعضا دؤیولموش چۆرکله قاتاراق تاوادا قیزارتیلان بیر نوع کباب. تاواکته‌سی [آ] قاپنا تیلیمیش دویونو بؤیوک تاوا یا تۆکوب دیینه قازماق و ایچینه ات قویاراق دوزه لن بیر نوع پیلوو. تاوالیق [آ] تاوادا پیشیریلک اوچون آیریلان ات و بالیق (فا: مناسب برای پخت در ماهیتابه). تاوان [آ] ۱-بیر یثرین اؤستونو اؤرتن بؤلوم (فا: سقف). ceiling ۲-ذیرلندیرمه ده قبول ائدیله ان یوکسک ذیر و قیمت {دیواندا تاو سۆزو تصرف مفهومندادر، و تاوان بیر یثری کؤلگه‌سی و تصرفو آلتینا گتیرن شیه دئییلیر}. تاوان آراسی [آ] بیر تیکیتی نین تاوان وچاتی آراسینداکی بؤلوم. تاوانتان [آ] انسان آدی، باخ: تاو+تان. ^۷		

Tt	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۲۲	ارک سۆزلۆک	Tt
	تاویشقان [آ] باخ: داوشان ^۷ .		تایلاماق [ل] تایا وۇرماق (فا: کپه کردن).	to stack
	تاھار [آ] ۱- سو قاینای، کچیچ کۆپه. ۲- باخ: تاغار ^{۲۲۴} .		تایالانماق [س] تایا وۇرولماق (فا: کپه شدن) to be stacked	
	تاھناز [آ] ۱- تمبل، ۲- چوخ دانیشمایان ^{۲۲۴} .		تایالیق [آ] ۱- آت ودوه بالاسی. ۲- تایا (دایه) اولما وضعیتی.	
	تاھرا [آ] بیرنوع اودون کسمه آراجی، بیرنوع اوراق ^{۲۲۴} .		تایانج / تایانگ [آ] ۱- دایانج، ۲- سیرداش، گۆتیلن کیشی ^۷ .	
	تاهل tə'hhol [آ،ع] ائولنمه، متأهل اولما (فا: ~).		تایانچی [خ] دانیشمان، مأمور، اویغورلار دؤنمینده کچیچ	
	تای، tay [آ،ت،دده] اوچ یاشینا قدر آت بالاسی، سوّت امن		درجه لی مأمور عئوانلاریندان ^۷ .	
	آت یاورۇسو. (فا: کره اسب).		تایانقۇ [آ] ۱- دانیشمان، آراجی، خان و خاقانلارین دانیشمان-	
	تای۲ [آ] ۱- اثشیت، برابر، بیر سویه ده، مُعادل، مجازی حالدا:		لارینا وئرلن بیر عئوان ^۷ . ۲- [ت] آو کۆپگی، تازی.	
	سو، موقع "بو اوشاقلار بیریرینه تایدیلار" (فا: برابر،		تایانگخان [خ] چنگیزخان دؤنمی، نایمان خانلاریندان ^۷ .	
	مُعادل). ۲- طرف، یش "اوتای بوتای بیر اولسون" ۲- جوت		تایا وُلماق [س] باب اولماق، برابر اولماق.	
	اولان شیلرین هریری "باشماق تایی" (فا: لنگه). half a		تایاووران [آ] تایا دۆزلدن ماشین. haystack-maker	
	load ۳- تلیس، چووال، بووک توربا (فا: گونی).		تایباتای [ظ] هر ایکی تایی تامامیله آچیق حالدا.	
	package ۴- باخ: دایی {ت (تنگ توش): تای توش؛ بوکلمه		تایبارس [خ] ۱- بابیارس دؤنمی بیر کوموتان ۲- سیبیر خانلیغی	
	تنگ/دنک سۆزلرینن قیساتیلما سیدیر، و یوک چکن حیوان-		خانلاریندان ^۷ .	
	لارین بئیلینن ایکی طرفینه سالینان یوکلرین هر بیرینه		تایبماکویی [یازار] هـ ۱۲ جی یوزیلده یاشایاراق تۆرکجه	
	تای، دنگ دئییلیر و بو اوزدن تلیس و خارالادا تای دئییلر،		شعرلری واردیر (فا: ~) ^{۱۴۱} .	
	یئنه ده دیواندا و هم ایندیکی کیمی ایشلهنن تای توش		تایبوغا [خ] سلجوقلو بگی، سیبیر خانلیغی نین قوروجوسو ^{۲۰۹} .	
	سۆزوننده تای همان دنک (ائش، برابر) معناسیندادیر و بو		تایبویونوزلو [ص] تک بویونوز اولان.	
	کلمه نین دیشمیش شکلیدیر، باخ: تایماز ^۷ .		تایبیلگه توتوق [خ] بابان چورخان دؤنمی اویغور والی سی ^۷ .	
	تای۲ [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بوو ^{۲۰۹} .		تایناق [ص] چولاق، آخساق، تای قیچلی {باخ: تای کشیک}.	
	تای... [آ] انسان آدی: تایا لپ، تایانا، تاییرک، تایبیلگه، تای آر،		تایناق لیق [آ] چولاق لیق، آخساق لیق، تای قیچلی لیق.	
	تایتوغ، تایتیمور، تایخان، تای آرک، تای آرکه، تایشال،		تایتاماق [آ] آخساماق.	
	تایشان، تایتسچن، تایتسگۆن، تایتسون، تایتقوت.		تای تایی [آ] چوخ، تایلار دولوسو "تای تایی ییغماق". to bale	
	تای آباق [ص] تای قیچ، بیر قیچی آخساق ویا اولمایان.		تای توتماق [ل] برابر توتماق، اثشیت توتماق.	
	تایا، [آ] اوست اوسته ییغیلیمیش اوت، تاخیل ویا		تای توش [آ] یاش و آیری یؤنلردن بیریرینه مُناسیب اولان	
	سامان (فا: کومه علف) stack {دایاماق سۆزوندن}.		کیمسه لر، یاخین یولداشلار. equal, match	
	تایا۲ [آ،باخ: دایی] دایه.		تایتوغلو [خ] چنگیز خاقان دؤنمی، اؤنلو خانیملاریندان ^۷ .	
	تای ائتمک [ل] برابر ائتمک، اثشیت توتماق.		تایجان [آ] جان بیر، قیز آدی (فا: نام دختر).	
	تایاجیق [آ] کچیچ تایا.		تایجو/تایجو [آ] ۱- دستکچی، قوروجو ۲- سویل، شچگین	
	تایاش [آ] باخ: تای + آش (آشماقدان) [خ] آلتای تۆرکلری،		۳- آت صاحبی ۴- تیمورگورخان و قویلا ی خانین تورونو ^۷ .	
	چور اویماغی، اولوبابالاریندان ^۷ .		تایجو قوش [خ] اؤزبک خان دؤنمی بگ و کوموتان آدی ^۷ .	
	تایاق [آ] ۱- دایاق، دایانیلاجاق نسته. ۲- دیه نک، چوماق ^۷ .		تایجا [آ] کیلیمدن دۆزلمیش توربا و کیسه و همچنین بالاجا	
	تایالاتماق [ائند] تایا دۆزلدیرمک.		تای {تای سۆزیله ایلگیلیدیر}.	

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۲۳	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تایچار / تایچور [خ] چنگیز خان دؤنمی جامقا بگین قارداشی. ^۷	تایچه [آ] سویللو، ساقیدیر خانیم. (تیزه سۆزونون بۇرادان گلدیگینی سۆیله یین دیلچیلر وار). ^۷		تایماق فعلی تایماق سۆزونون قارشیت مفهوموندا اولاراق بیر شئین زۆومه سینی اؤنله مک دئمکدیر، البتده هامی سی تای و دنگ سۆزلرله ایلگیلیدیر، چونکی تایماق: تعادل-دان چیخماق، و دایماق: تعادل حفظ ائله مکدیر، باخ: تای.۱.	تایچی قوت [خ] آلتای بؤلگه سی، تورک اویماقلاریندان. ^۷
تای داغ [آ] جبرائیل دا داغ آدی. ^{۲۴}	تای دیشیک [ص] جوت اولمایان، دیشیک سالیتمیش. unpaired		تایماق [س، ت] قایماق، زۆومک "آیاغی تایدی" (باخ: تایماز). تاینال نویان [آ] اوغوز تورک بؤیوک لریندن بیر آد. ^{۸۵} ، باخ: تای. تایواز tayvaz [آ] جولفا دا بئر آدی. ^{۲۴}	تای دیشیک دوشمک [س] یئر لری دیشیک دوشمک. تای دیشیک سالماق [ل] یئر لرینی دیشیک سالماق. تای دیشیک گنیمک [ل] بیر بیرینین یئرینه ایشلتمک (الجک، جوراب باشماق وهر جوت اولان شئیلری).
تای سیز [ص] نادر، بنزرسیز (فا: نادر). matchless	تایشی [آ] ۱- مُرشد، یول گؤسته رن ۲- قورویو جو. ^۷		تئاتر [آ] تاماشاخانا (فا: تماشاخانه). theatre	تای سیز [ص] نادر، بنزرسیز (فا: نادر). matchless
تایغور [آ] ینهن سچریان بیر قوش آدی، مجازا ینهن ایشله یین وچابوق انسان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	تایقا [آ] ۱- قاقاق، چام، سؤیّد قاریشیمی اورمانلیق بؤلگه ۲- یوغورتلوسیزه شورباسی ۳- ماناس داستانیندا بیر بگ آدی. ^۷		تیرمان terman [آ] بوشهر-کنگان دا کند آدی {دیرمان}.	تایغور [آ] ینهن سچریان بیر قوش آدی، مجازا ینهن ایشله یین وچابوق انسان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).
تایقان [آ] ۱- قاریشیق آغاجلی اورمان ۲- دایاناق، دستک. ^۷	تای قیج [ص] تای آباق، بیر قیچی آخساق ویا اولمایان.		تیرموستات [آ] ایستی لیگی بلی اوّلچوده کُترل ائدن آراج.	تایقا [آ] ۱- قاقاق، چام، سؤیّد قاریشیمی اورمانلیق بؤلگه ۲- یوغورتلوسیزه شورباسی ۳- ماناس داستانیندا بیر بگ آدی. ^۷
تای قیلجا [باخ] تای قیج.	تای کنش [باخ] تای کشیک.		تیرموستتر [آ] ایستی لیک اؤلچن.	تایقان [آ] ۱- قاریشیق آغاجلی اورمان ۲- دایاناق، دستک. ^۷
تای گۆز [آ] بیر گۆز کور اولان.	تای گلدی [آ] ایکینجی کز ائوله نن قادینین برابرجه گؤتوردوغو اوشاق.		تیرمودینامیک [آ] ایستی وحرکتین اؤزل لیکلرینی آراشدیران بیلیم (فا: ترمودینامیک). thermodynamics	تای قیلجا [باخ] تای قیج.
تای لاشدیرماق [ل] بیر بیرینه اوخشیان شئیلری قروپلاشدیرماق، اویقون گلن شئیلری جوت لشدیرمک (فا: جفت کردن).	تای لاشماق [س] تای اولماق، برابر اولماق (فا: جفت شدن).		تیرمین [باخ] تیریم.	تای کنش [باخ] تای کشیک.
تایلاق [آ] آت ویا دوه بالاسی.	تایلان [آ، آ، باخ: تای ۲] ۱- اوجا بوی، اوغلان آدی (فا: نام پسر). ۲- جنتیلمن، یاخیشیقلی ۳- ماکی دا کند آدی.		تیرمینولوزی [آ] بیلیم و تکنیک آلانیندا ایشله نن تیریم لرین توپلامی. {تیریم+ییلگی}	تای گۆز [آ] بیر گۆز کور اولان.
تایماز [آ] یخیلما یان، اوغلان آدی (فا: نام پسر). {سنگلاخ دا تایماق (زۆومک)، تایتماق (زۆودورمک) معناسیندا گلیب و تایماز زۆومه یین و بۆدوره مه یین مفهوموندا دیر، و دایماق ویا			تئورو [آ، یو: قورخو، دهشت] اؤز سیاسی و صینفی دؤشمن-لرینه قارشى، اونلاری جسماً محو ائتمگه قدر زوراکى تدبیر لر سیاستى و ایشى "داشناق تئورو، پئاکا تئورو".	تای لاشدیرماق [ل] بیر بیرینه اوخشیان شئیلری قروپلاشدیرماق، اویقون گلن شئیلری جوت لشدیرمک (فا: جفت کردن).
			تئوروچو [آ] تئورویست، تئور طرفدارى و اشتراکچى سی.	تای لاشماق [س] تای اولماق، برابر اولماق (فا: جفت شدن).
			تئوروچولوق [آ] تئورویسم، تئور طرفدار لیغی و ایشى.	تایلاق [آ] آت ویا دوه بالاسی.
			تئورویست [آ] تئوروچو.	تایلان [آ، آ، باخ: تای ۲] ۱- اوجا بوی، اوغلان آدی (فا: نام پسر). ۲- جنتیلمن، یاخیشیقلی ۳- ماکی دا کند آدی.
			تئورویسم [آ] تئوروچولوق، تئور طرفدار لیغی و ایشى.	تایماز [آ] یخیلما یان، اوغلان آدی (فا: نام پسر). {سنگلاخ دا تایماق (زۆومک)، تایتماق (زۆودورمک) معناسیندا گلیب و تایماز زۆومه یین و بۆدوره مه یین مفهوموندا دیر، و دایماق ویا
			تئریم [آ، لا، ۱- اصطلاح ۲- مت] مُعاده له.	
			تئر tez [ظ] ارکن، یوبانمادان، گنجیکمه دن، ال اؤستو (فا: زود). {ت، سن، بوکلمه دیواندا تئزمک، و تئزینمک شکلینده گلیب و آلامجا چابوق اولماق و ینهن گتتمک و	

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۲۴	ارک سۆزلوگو	Tt
	قاچماق دئمکدير و اينديکي تتر کلمه‌سی بو سۆزلرين		تۆزمک [tezmet (س، ت: قاچماق] تَلْسَمک.	
	قاليتي سیدیر، تازا سۆزوده بونون دَییشیک شکلی و		تۆزیئتیش (دیرلن) [ص] تتر يتيشيب بازارا گۆنده ريلن ميوه.	
	کؤکدashi ساييلير، اصلينده تازا سۆزو اينديجه وچوخ تتر		تۆزيس/تۆز [آ، یو] دؤغرولوغو ثبوت انديلمه لی اولان مُدعا.	
	وارليغا گلmiş بير شئی و یوبانمامیش وگنجیخمه میش		تۆزیشمک [س] تَلْسَمک (فا: عجله کردن). hurry	
	اولان مفهوما آنلاتیر، یتنه ده تَلْسَمک سۆزوده بو کؤکدن		تۆزیک [آ] اۆرکمه، اۆرکونتو.	
	دیر، تترمک < تتريلمک > تترليزیمک < تَلْسَمک > تیز شکلينده		تۆزیمک [س، ت: قاچماق] تَلْسَمک.	
	مجازی معنادا ایتی اولان شئیله دئیلیر (فارسجادا یاقیندیر).		تۆست [آ، این] سیناواؤچون اولان بیرنوع سورولوبلگه (فا: تست).	
	تۆز... [آ] انسان آدی: تترای، تتربارس، تترباي، تتربؤری، تترز،		تۆستی [آ، فا] بیر نوع دسته لی توپراق قاب {محتملا تاس	
	تتربؤغا، تترتای، تترتیگین، تترخان، تترقان، تترل، تترؤخ.		سۆزیله ایلگیلیدیر}.	
	تۆزآلیشان [ص] تتر آلولولانان، تتر یانان.		تۆشت [آ، فا] ایری میس تاس، باخ: تشت {باخ: تۆستی}.	
	تۆزأرین [ص] آز حرارتله ارین.		تۆشه [آ] تیکیتی ایشچی لرینن ایشلتدیکلری بالاجا	
	تۆز اول [ظ] یتھین اول (فا: زود باش). hurry		آلت (فا: تیشه). {ت: تیش}: (کوتان و ساپان دمیری)،	
	تۆزاینجین [ص] بیر سۆزدن تتر ناراحت اولان (فا: زودرنج).		بو کلمه دتشمک (قازماق) سۆزوندن دوزه لیب و دتشیجی	
	تۆزبازار [ظ] تتر اول و تلسمه مفهوموندا بیر سۆز.		آلتی گۆستریر، بو سۆز تیشه (تتشک) صورتینده فارسجادا	
	تۆزبازار ائتمک [ل] باشدان سووما ائتمک.		ایشله نیر، معمولا تورکجه کلمه لرده کی قیسا سسلی	
	تۆزبؤری [ظ] چابوقچا، یتھین اولاراق.		حرفلر فارسجایا دؤندوکده اۆزون سسلی سۆیله نیلر)، بونا	
	تۆزیشدی [آ] بیرجور یتمک.		تای فارسجادا دتشه سۆزوده دتشمک سۆزوندن آلیناراق	
	تۆزتۆز [ظ] هر آندا، آرا و ثرمه دن، چوخ گنجیخمه دن، سۆره		دوزه لیب، دتشه نک < دتشه نه > دتشه نه، دتشه، باخ: دیش، دتشمک}.	
	کلی اولاراق (فا: زودزود). at short intervals		تۆشه لیمک [بل] تۆشه ایله وؤرولماق.	
	تۆز تَلْسَمک [ظ] تتر تتر، چوخ تتر، ال اؤستو.		تۆشه له مک [ل] تۆشه ایله وورماق.	
	تۆزجه [ظ] تتر تتر، بیر زاماندا، تتر اولاراق.		تۆشه لی [ص] تۆشه سی اولان.	
	تۆزخاراب [آ] سالماس، ساین قالا، اؤرمیه ده کند آدی		تۆشی [آ] ایپ اییرمک اؤچون بیر وسیله {دتشمک دن}.	
	{محتملا دؤز و دؤز سۆزیله ایلگیلیدیر: خارابا دؤز}.		تۆکتۆنیک [آ، یو] یتر قایغی نین ترپه نیش و بیچیم دَییشمه سینه	
	تۆزدن [ظ] آلا قارانیقدا.		عاید اولان بیلیم دالی (فا: تکتۆنیک).	
	تۆزدین [ص] تتر یتیشمیش، "تتر دین الچه".		تۆکتۆلۆزی [آ، یو] تکتنیک له ایلگی لی هر شئی.	
	تۆزراق [ص] تتر لبقله (فا: اسرع). sooner		تۆکنیک [آ، یو: باشاری] اجتماعی و توپلوسال استحصالدا و	
	تۆز سیان [ص] داوامسیز، آسانلیقلا سینان، کورک.		اؤره تیم ده تطبیق ائدیلم آلت و قورقولارین هامی سی و بو	
	تۆزگۆز (تۆزگۆج) [ظ] بالاخره، سونوندا.		ساحه ده چالیشمالار (فا: تکتنیک).	
	تۆز لشدیرمک [ل] چابوق لاشدیرماق (فا: چابک کردن).		تۆکنیکۆم [آ، یو] تکتنیک اؤیرتمک اؤچون اولان اؤرنامکتب.	
	تۆز لشمک [س] چابوق لاشماق (فا: چابک شدن).		تۆکنیکی [آ، یو] تکتنیک له ایلگی لی اولان.	
	تۆز لشدیرمک [باخ] تتر لشدیرمک.		تۆل ۱tel [آ] ۱-ایلیک کیمی اینجه اوزون نسنه (لیف،	
	تۆز لیک [آ] ۱-تتر، آزمون. ۲-یتھین لیک، ایتی لیک (فا: چابکی).		سیم)، ساچین هر بیر داناسی، ساپا بنزه ن هر شئی	
	تۆز لیکله [ظ] فوراً immediately		(فا: زلف، گیسو). ۲-hair تار و کامانچا سیمی (فا: سیم).	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۲۵	ارک سۆزلوگو	Tt
wire ۳- [مچ] شعاع، گونشین ساچاقلاری. ۴- باش گۆلو،	یۇنه تیلن بیر آراج (فا: تله مکانیک).		تئلئوئرلیش [آ] تئلئویزیون وئرلیشی.	
باشین تۆکونو ساخلاماق اوچون باشین قاباق طرفینه	وۇرولان بزک وسیله سی (فا: تئل، گل سر). {سن؛ بو کلمه		تئلئویزیون [یو+لا] تصویر دالقالارینی تصویره دۇنده رن	
دیواندا تۆلک (تئلک) و تۆلهمک (تۆکونو تۆکمک)	شکلینده گلیب، اؤزلیکله اوردا ایشلهنن تۆلک سۆزو		وسيله، دالقالار آراجی لیغیلا آلقى لایان و گۆروتولری	
تئل کلمه سینین تۆلهمک سۆزونه باغلی اولماغینا ان درین	دلیدیر و اوجور کی تۆلک سۆزو تئلک شکلینه چؤنوب		گۆسته رن آراج (فا: تلویزیون). television	
تۆل سۆزوده تئل شکلینه گلیب، مخصوصا دیواندا ایشلهنن	تئلیم سۆزو تئل کیمی (چوخ معنا سیندا) بوزیشیمه اؤرنکدیر،		تئل او یونجوسو [آ] تئلده اوینایان کیمسه، رۆستمباز.	
بو باخمیلا تۆک، تۆی، تئل سۆز لری بیر کؤکه باغلانیلار.	تئل [آ] تئلنگرام سۆزونون قیساتیلماسی.		تئل باسان [آ] ساچلاری باشدا دۆزگون ساخلاماق اوچون بیر	
تئلئوئر/تئلئوئر [آ] هیئت لرده بۆللوق و ییتگی تانری سیدیر،	او بۆیوک فیرتینا تانری سینین اوغلودور ^{۲۱۱} .		آلت، باخ: تئل، تئللیک.	
تئلئتاپ [آ] فریازی و حرف تاپ ائدن بیر نوع تئلقراف	آپاراتی (فا: تله تاپ).		تئل تئل [ظ] تئل بیجیمینده، آیری آیری.	
تئلئسکوپ [آ] اؤلدوزلاری سئیر ائتمک اوچون بیر آراج آدی	(فا: -). telescope		تئلئیک [آ] ۱- کیچیک تئل ۲- ییتگی لرده اینجه و اؤزون اؤرقلار.	
تئلئفون [آ] سیم و تئل توسط ایله دانیشما آیقیتی (فا: تلفن).	تئلئفون چو [ص] تئلئفونلارا جاواب وئرن، تئلئفونلاری		۳- قاس و سئیرلاری دۆزلدن اوزون ایپلیک لر (فا: فیبر fiber	
تئلئفونلار (فا: تلفنچی). telephon operator	یانیتلایان (فا: تلفنچی).		تئلجی [ص] برق سیمی نی چکن (فا: سیمکش). wireman.	
تئلئفونقرام [آ] یو] تئلئفون آراجی لیغیلا دویولان و یازیلان	ییلگی (فا: تلفونگرام).		تئلجیلیق [آ] برق سیم لرینی چکمه ایشی (فا: سیمکش) wiring	
تئلئقراف [آ] یو] اوزاق مسافه دن وئرلن مساژ و پیغام	(فا: تلگراف). telegraph		تئل ساریما [آ] بویین کیمی شئیرلر تئل دولاما (فا: سیم پیچی).	
تئلئقراف چیچگی [آ] بی] بیرچنک لی، بوغوملو، سارقیق	داللی، یاپراقلاری اتلی، اؤجلاری بیز، بعضی نؤعلاری نین		armature winding	
یاپراقلاری مۆر و گۆمۆشو، آغ و پمبه چیچکلی بیر بزک	ییتگی سی (فا: گیاهیست). tradescantia. com		تئل سی [ص] چوخ اینجه تئلجیکلردن دۆزلمیش "تئل سی قاس".	
تئلئقرام [آ] یو] یازیلی ییلگی (فا: تلگرام).	تئلئکینو [آ] یو] تلویزیون وئرلیش لرینی بۆیوک پرده ده		تئل سیز [ص] تئلئقراف، تئل و سیمی اولمایان (فا: بی سیم).	
تئلئکینو [آ] یو] تلویزیون وئرلیش لرینی بۆیوک پرده ده	گۆسترلمه سی (فا: تله کینو).		wireless	
تئلئمکانیک [آ] یو] اۆره تیم گئدیشینی ساغلايان و اؤزاق دان			تئل سیز چی [ص] تئلئقرافچی. (فا: تلگرافچی).	
			تئل سیز چی لیک [آ] تئلئقرافچی لیق.	
			تئل قوردو [آ] دی] اکین و سبزه کۆک لرینی گمیره رک اکینه	
			ضرر وئرن بۆجک لره و قوردو جوقلار وئرلن آد.	
			تئلک telek [آ] قوشلارین قاناد و قویروقلارینی دۆزلدن	
			اوزون تۆکلو شئیرلر (فا: پر). feather {ت «تۆلک»: حیوان	
			قیرخیمی، باخ: تئل {.	
			تئلک چکی لی [ص] آغیر لیغی تئلک چکی لی قروپوندا اولان	
			(فا: پر وزن). feather-weight	
			تئلک لی [ص] تئلگی اولان (فا: پردار). covered	
			تئلکوف [آ] دی، تئل + کوف] وؤجوددا بوتون تۆخولاردا یئرلشه	
			ییلن انگل نؤعو (فا: نوعی قارچ). sporotrichamscheckii	
			تئلکوفجه [آ] تئلکوفدن ایلری گلن ایلکل انگل خسته لیگی.	
			تئللندیرمک [ل] تئل تئل ائتمک (فا: جداجدا کردن).	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۲۷	ارک سۆزلۆک	Tt ت
	تیلیک [tɛylɪk] زنجان دا داغ آدی.		متر یۆکسک لیکده اولاراق ش ۱۳۸۵ءده جمعیتی ۱۶۰۰۰۰۰ نفر، اۆزئی گنیش لیگی ۹۳۰۰ کیلومتر مربع ایدی، بو شهرین تیکیمه تاریخی میلادان چوخ چوخ قاباقلاردا آپاریلیر، م.ق.۷۱۴جو ایللرده چوخلو داش یازی لاردا تبریزین آدی چکیلیب و دئمک اولارکی بوشهر یئر آلتیندا قالمیش بابیل، اور، اوروک، شوش شهرلریله بیر لیکده دۆزلمیش و روم شهریندن چوخ قاپاق وارایمیش، بو شهر داش یازیلاردا تامراکیس=تارماکیس آدلانیب، آیری طرفدن ایندی ده بیر سیرا کندلرده تبریزین آدینا تومروس دئییلرکن بو شهرین آدی آذربایجانین چوخ اسکی حاکیمی تومروس خانیم آلپ ارتونقائین قیزینا نسبت وئریلیر، و بونو بیلیریک کی تبریز، تومروس خانیمدان چوخ چوخ قاپاق تیکیمیشدیر و بئله دئمک اولار کی هم تومروس خانیمین آدی وهم تامراکیس بیر قایناقدان و بیر ائل آدینین بیر بؤلوموندن عمله گله رک دۆزلمیشدیر، تامراکیس اورارتولارین بؤیوک شهرلریندن ساییلیردی و سانلییر بو آد دیشهرک تامراکیس، تامراکیز، تامروس، تامریز، تاوریز، تبریز شکلینه دۆشوبدور، اسکی کلمه یه باخدیقا بو کلمه نین تومروم (تومورجوق، تومورماق، توماق: قونچا) سۆزیه ایلگی لی اولماسی سانلییر.	
	تېر / تېر [tɛbɛr, tɛpɛr] آ، ف، تپمک، تپمک، تپر، با لتا.		تبریز بۆلگه سینین تاریخی و گۆرمه لی یئرلی [tɛbɛr] - آذربایجان موزه سی، مشروطیت انوی، شاه گۆلو، بلدییه عمارتی، تبریز جامع مچیدی، مقصودییه انولری، تبریزین بؤیوک بازار، گۆی مچیدی، ربع رشیدی rəbɛ rəshidi، سید حمزه بقیه سی، عون ابن علی بقیه سی، مقبره الشعرا، اود سؤندورمه بۇرجو (آتش نشانی بۇرجو)، خلعت پوشان بۇرجو (خلعت گنیمه بۇرجو)، صاحب الامر بقیه سی، نوبار حمامی، سیداوا دره سی، کندؤوان کندی، سهند ایسکی پیستی (سهند ایسکی یئیشی)، تبریز بیلیم یۇردو (تبریز یونیورسیتیه سی)، ارک قالاسی (علیشاه ارکی).	
	تېر [tɛbɛr] آذربایجان دا داغ آدی.		تبریز بۆلگه سینین چایلاری [tɛbɛr] چایلار آجی چایا تۆکولورلر: باسمنج چای/میدان چای/مهران چای (باسمنج q1s7bɛ9)، ملاحیدر آرخی (ایسپارخون s7b15)، کمرنه چای	
	تیمور [tɛmɔr] آ، باخ: دمیر، برک و سینماز، اوغلان آدی (فا: نام پسر).			
	تیمور تاش [tɛmɔr tɑʃ] آ، باخ: دمیر، برک و سینماز، اوغلان آدی (فا: نام پسر).			
	تیننا [tɛnna] آ، دی: انسان و حیوان باغیر ساغیندا انگل اولاراق یاشایان یاستی سؤلوجانلارین اورتاق آدی، شریث (فا: ~).			
	تینین [tɛnɪn] آ، فر: چای دا اولان کافئین کیمی بیر ماده (فا: ~).			
	تبادل [tɛbɑdʊl] آ، ع: عوضله مه، دیشمه (فا: ~).			
	تبار [tɛbɑr] آ، ع: سو، فامیل (فا: ~). family			
	تباریک [tɛbɑrɪk] آ، قوچان دا چای آدی.			
	تباعد [tɛbɑʊd] آ، ع: بیر بیریندن اوزاقلاشما (فا: ~).			
	تبانی [tɛbɑni] آ، ف، ع: بیر بیریه اوزلاشما و آل بیر اولما (فا: ~).			
	تباه [tɛbɑ] آ، ف، فاسد، آرادان گتتمه (فا: ~). destruction			
	تبت [tɛbɛt] آ، یوکان و اورمیه ده کند آدی.			
	تبحر [tɛbɑhhor] آ، ع: مهارت، باشاری (فا: ~).			
	تبخّر [tɛbɑxxor] آ، ع: بوغلاما، قاینایب بوغلانما (فا: ~).			
	تبخیر [tɛbɪxir] آ، ع: بوغلاما، قاینایب بوغلانما (فا: ~).			
	تبدل [tɛbɛddʊl] آ، ع: دیشمه، باشقالاشما (فا: ~).			
	تبدلات [tɛbɛddʊlat] آ، ع: دیشمه لر، باشقالاشمالار (فا: ~).			
	تبدیل [tɛbɛddil] آ، ع: دیشدیرمه، دیشمه (فا: ~).			
	تبر / تېر [tɛbɛr, tɛpɛr] آ، ف، تپمک، تپمک، تپر، با لتا.			
	تبر [tɛbɛr] آذربایجان دا داغ آدی.			
	تبرئه [tɛbrɛə] آ، ع: پاک لانما، تهمت دن آرینما (فا: ~).			
	تبررؤز [tɛbɛrrʊz] آ، ع: گۆرونمه، منیداناچیخما (فا: ~).			
	تبرزن [tɛbɛrɔn] آ، ف، با لتاچی (فا: تبرزن). a wood-cutter			
	تبرزه [tɛbɛrɔz] آ، دی: بیر نوع شیرین اریک {۱- تبرلیکجه} تبرجه، تبرزه. ۲- تبریز + تبریزه، تبرزه {۲۳۶}.			
	تبرزین [tɛbɛrɪz] آ، ع: بالتایا بنزر اسکی بیر سلاح (فا: تبرزین).			
	تبرع [tɛbɛrrɔ] آ، ع: آلا رهضاسی اوچون اییی لیک ائتمه (فا: ~).			
	تبررؤک [tɛbɛrrʊk] آ، ع: دینی اینانچ لارا گۆره اوغور گتیرن قوتسال شئی، اوغورسایما (فا: ~).			
	تبرلیک / تبرریک [tɛbɛrɪk] آ، ع: تبرک، نوبارچالیق، دامازلیق.			
	تبری [tɛbɛrri] آ، ع: بزار لاما، بیریندن اوزاق دورما (فا: ~).			
	تبریز [tɛbrɪz] آ، بؤ شهر دنیز سؤلاری سویه سیندن ۱۳۶۶			

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۲۸	ارگ سۆزلۈگۈ	Tt ت
ت كۆرجان (s۳b۳۷)، بثره چاي/تولاسارچاي(s۲b۱۸)، زينجاناچاي (~۲-s۳b۵۰q۳)، كۆمورچاي (سارى قايا ۳۱/ا۱s۳b۴۱)، شيرينجه (~svb۵)، داش ايسپيران چاي (كۆمورچاي، s۲b۱۲)، چرشنه چاي (كۆمورچاي، s۲b۲۰)، گۆللۈجه(s۲b۱۰)، گمانچ چاي (~s۴b۲۱)، گورگنچر (~s۴b۱۳)، آنيزه چاي (مهران چاي، s۴b۱۵)، باخچا درهسى (مهران چاي، s۹b۱۵)، بارالى چاي (مهران چاي، s۸b۸)، نهند (q۵s۲.۸b۴۵)،	داغى/ يوغورداغى (۳۳ك گ ۳۱۳۰)، قاراباير (۳۳ك گ ۳۲۰۰)، هاجاداغ (۳۳ك گ ۳۰۵۱)، چوبان داغ (۳۴ك گ ۳۲۱۷)، كئچى قاياسى (۳۵ك گ ۳۳۲۸)، سلطان داغى/ سلطان بۇد(۳۶ك گ ۳۲۵۰)، افشار داغى (۴۲ك گ ۲۵۶۸)، قارقالان داغى(نوغور-سلطان داغى آراسيندا بير زيروه) ٦٦؛	تبريز بۆلگه سيني داغلارى (شيرامين) [آ] كئچى گۆل داغى (۲۵ك گب ۱۵۰۰)، داشلى داغ/داشلى دره (۹ك گب - ۱۵۳۰)، گوننى (۶۸ك گب ۱۵۰۰/۱۵۰۰ سيلاب كندى نين ق)، قَدۇداغ(۶۸ك گب ۱۶۳۳)، قوروق(۷۰ك گب ۱۸۰۰)، قندىل (۷۰ك گب ۱۸۰۰)، دوه داغ (۷۵ك گب ۱۶۴۸)، ورژان/ وارجان(۳۹ك گب ۱۹۵۳)، قيزيل داغ (۵۷ك گب ۱۳۳۱)،	تبريز بۆلگه سيني داغلارى (قبيله داغى) [آ] قارشى (۴۵ك گب ۱۸۷۰)، كندۇوالان (۴۵ك گب ۲۲۳۰/ گۆنبر چاي داغين ق)، داوارداغى (۴۷ك گب ۲۲۵۵)، خنيفة (۴۷ك گب ۲۴۰۲)، قافلاتى (۴۹ك گب ۲۱۵۲)، گلگاه (۴۹ك گب ۲۴۷۸)، داغ ۳ اۇليان داغى نين ق(ب)، شووه قيراغى (۵۰ك گب ۲۱۰۰)، قوچ گۆلو داغى (۵۰ك گب ۳۷۰۰)، قيبيله داغى (۵۱ك گب = ۲۳۷۵/ اميرديزه چايى داغين ب)، قافلاتى (۵۱ك گب ۲۵۲۱)، يئللى قايا(۵۲ك گب ۲۶۳۰)، اوولياء (۵۴ك گب ۲۶۵۰)، قالاجيق (۵۶ك گب ۱۸۴۳)، قيزيل داغ (۵۹ك گب - ۲۳۰۳)، ترشقوداغى (۶۰ك گب ۱۹۴۴)، شالاسار (۶۰ك گب ۲۰۶۳)، يئكه داغ (۶۴ك گب ۱۸۰۰)، قوتو/ كوتى (۶۵ك گب ۱۷۰۱/ بۇيوك چاي داغين گ)،	تبريز بۆلگه سيني داغلارى (سهند) [آ] آغداغ(ايسپاراخون كندى ياخينيندا ٦٦(۳۳۰۰)؛ پله سر و تولاسار (سهند سيرا داغلارينداير) ٦٦؛ جاميش داغى (سلطان داغى نين گۆننى طرفينده دير) ٦٦؛ ديدهبان/ديره وان(۲۰ك گب ۱۸۰۰)، يوخارى داغ/بالا (۲۰ك گب ۱۶۶۰)، آشاغى داغ (۲۸ك گب - ۱۷۲۵)، جام داغى(باخ: سهند)؛ قالا (۳۰ك گ ۲۸۰۰)، قيزيل داغ (۳۲ك گ ۳۰۰۰/ زينجانا چاي داغين ق(د)، گون كوتنج اغل (۳۳ك گ ۲۴۰۰/ كندو چاي داغين ق)، نوغور

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۲۹	ارك سۆزلۈگۈ	Tt ت
	مهران چای داغین د، خۇئاوا (۲۸گد۲۳۰۰)، سئیران داغ (۳۱گد۲۶۳۱)، ائودره (۳۲گد۲۷۴۷/ مهران چایی داغین د)، ناخیرداغی (۳۶گد۳۰۰۰/ باخجادره سی چایی داغین ب/ بارالی چای داغین د)، یانیق داغ (۳۶گد۳۱۱۰)، شیلہ سرداغی (۳۷گد۳۱۱۰)، دمیرلی داغ (۳۸گد۳۱۴۲)، شیرشیرداغی (۴۰گد۳۲۳۶/ باخجادره سی چایی داغین ق)، قورئی (۷کد-۱۷۹۱/ آریا دره سی داغین ق د)،		تبریز-اوسکو-باویل بۆلگه سینین کندلری [آ] اوسکو؛ باویل/ آ-ی (۲۳۰۰*)؛ کلہ جاہ (۱۴۳۰*)؛ بایرام (۹۶۵*)؛ دیزہ (۱۷۰*) (قو:دیزج)؛ کؤشن میرزارحیم؛	
	تبریز-آذرشهر-تیمورلو بۆلگه سینین کندلری [آ] ماماغان (۶۳۵۰*) (قو:ممقان)؛ بودجه، تورامین (قو:تیرامین)؛ شیخ آباد، گوی گونبد (۵۰*) (قو:کبودگنبد)؛ قاراغیل (۳۰۲*)؛ تمیرلی/تیمورلو (۱۷۰۰*)؛ خاسلی (۲۹۰*) (قو:خاسلو)؛ شیخ قالا؛ سوغان قیشلاق (قو:قیشلاق پیازی)؛ گؤگان؛		تبریز-اوسکو-قورئی شۇرقات بۆلگه سینین کندلری [آ] شیخ حسن (۳۲۰*)؛ قالاچا (۱۶۰*)؛ اوسپوس/ایسپیس (۷۹*) (قو:؛ سعدبگ (۲۰*)؛ ینگی کندی؛ آخولا (۴۲۵*)؛ نوقه دی (۵۱۰*) (قو:نوجده)؛ ایسفهلان (۱۶۵۰*)؛ لایجان/لاهیجان (۳۹۰*)؛ سهند شهری؛ حیزوشا (۱۶۰۰*) (قو:خسروشهر)؛ تازاکند (۴۲۰*)؛ بارانلی (۲۷۰*)؛ ساتیللی (۲۶۵*) (قو:ساتللو)؛	
	تبریز-آذرشهر-شیرامین بۆلگه سینین کندلری [آ] داشکسن (۱۶۰*)؛ شیرامین (۱۴۴۰*)؛ پیرچوبان (۱۶۳*)؛ خنهیه (۹۳۰*)؛ سنلاو (۴۷۰*)؛ آلوانا (۴۲۸*) (قو:الوانق)؛ کووخالی (۱۲۰*)؛ زیتلی (۷۰*)،		تبریز-اوسکو-گونئی شۇرقات بۆلگه سینین کندلری [آ] ایلخچی (۳۵۰*)؛ خاسلار/خاسیللی (۴۳۰*) (قو:خاصه لو)؛ خاساوان (۱۲۰*) (قو:خاص آباد)؛ کؤنلر/کوردلر (۳۰۰*)؛ شکی (۵۶*)؛ بگی (۶۵*)؛ زئینال آغاج (۲۸۰*) (قو:زین الحاجلو)؛ ایرینچی (قو:ایرنچی) (بوش)؛ مهدینلی (۱۶۰*)؛ مرجانلی؛ ال/وا/علی آباد، سرین دیزه (۲۷۰*)؛ قیشلاق (۱۵۰*)؛ حسن آوا؛ میلان (۱۵۲۰*)؛ خورخور (۱۷۰*)؛ عابباس آباد خانلیق؛ قاراتپه؛	
	تبریز-آذرشهر-قبله داغی بۆلگه سینین کندلری [آ] خره جی (قاراجی) (۸۰*) (قو:خراجو)؛ نادیللی (۶۶۰*)؛ کیلوانا (۱۶۰*) (قو:کلوانق)؛ قوشقووان (۲۸*) (قو:قوشقوا)؛ ترشقو (۶۲*) (قو:ترش کوه)؛ دیناوا (۴۲۰*) (قو:دین-آباد)؛ هفته چشمه (۸۳۰*)؛ امیرانگه (بوش)، بابا قیشلاغی/ علی قیشلاغی (بوش)، بادامیار/ سقده گاهی (۲۵۲*)؛ آلاکوزه/ امیردیزه؛ گاوایر/ (۱۳۰*) (قو:گواهر)؛ تاج-الدین (۶۰*)؛ کبدیل (۱۲۰*) (قو:کابدول)؛ داش آلمالو (۴۱۷*)؛ قیرمیزی گؤل (۲۶۰*)؛ سیغایش (۲۸۰*)؛ چیراغیل (۵۲۰*)؛ قاضی کندی (۱۲۰*)، تندیرلی (بوش)؛		تبریز-اوسکو-گؤنبر بۆلگه سینین کندلری [آ] گؤنبر/ گؤنہ ور (۸۳۰*) (قو:گنبر)؛ کوردہ وار (۷۰۰*) (قو:کردآباد)؛ میجرهشین/ مجارشین (۸۳۰*)؛ اوچ تپه؛ آریات (۳۸۲*) (قو:اربط)؛ دره کؤھول؛ آغجا کؤھول (۳۵۴*)؛ قالابجک (بوش)؛ قندیللی؛ آشیستان (۴۱۸*)؛ کوه دیل (۲۶۰*) kevedil (قو:کوهدل)؛	
			تبریز-مرکزی-آجی جای بۆلگه سینین کندلری [آ] اوپلو/ اوولو؛ آلوار/آ-ی؛ خوجادیزه (قو:خواجه دیزج)؛ مایان/آ-ی (۱۹۴۰*)؛ کوجووار (۱۴۲۰*) (قو:کجاآباد)؛ باغ معروف (۳۵۳*)؛ قیزیلدیزه (۲۹۰*)؛	
			تبریز-مرکزی-ایسپیران بۆلگه سینین کندلری [آ] آناختون	

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۳۰	ارک سۆزلوگو	Tt ت
(۲۷۸*)؛ بابا باغی (۵*)؛ گورکچر (بوش)، شیرینجه؛	میدان (۲۲کد *۳۶۰)، کندوان،			
نوروزآباد، داش ایسپیران (۷۷۰*) (قو:سفیدانعتیق)؛	تبریز-اوسکو بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰*) [آ]			
یئنگی ایسپیران (۱۲۱۳*) (قو:سفیدان جدید)؛ آغاج آغا/	آلاندوز (قو:آلقلندیس) (۲۰کق/تو)؛ خسرُق (۲کب			
آغاج اوغلو_ (۱۸۳*)؛ آغداش (۱۷۸*)؛ اؤلُو (۱۱۱*)؛	۱۰۰*)، فسقندیس (۲کگد *۱۱۳۰)، قره تپه (۱۷کب			
کوردکندی؛ کئزه نه (۳۳۰*)؛ گو مانا/آ-ی (۱۸۰*)	۱۲۰*)، قندیللو (۱۴کگ *۳۳۰)، کندجان (۱۵کگد			
(قو:کمند)؛ گولزار؛ گوللوجه؛ نصرت آباد/ قارقوزنی؛	۷۲۰*)، میران (۲۵کب *۱۲۵)، میرجانی (۲۰کب			
گؤی بولاق/آ-ی؛ مشیر آباد، چرشنه؛	*۱۵۰×)، اؤچ تپه (۲۰کگ *۳۵۷)، لواسان (رواسان)،			
تبریز-مرکزی-جزیره بؤلگه سینین کندلری [آ] گمیچی	(۱۶کقد *۲۶۰)،			
(۷۹۰*)؛ آغ گونبد (بندر) (۶۲۶*)؛ سارای (۷۵۰*) (قو:	تبریز-آذرشهر بؤلگه سینده کند آدلاری (ش ۱۳۲۰*) [آ]			
سرای ده)؛ خارالی (قو:بهرام آباد)؛ قیچاق (۵۵۰*)؛	باراز، چاریرؤد (۲۱کگد *۴۰۰)، چینار (۲۴کگد			
تیمورلو (۳۳۰*)؛ بورچالی (۵۰۰*)؛	*۵۴۰)، دستجرد (۷کب *۸۸۰)، دیزج آقاحسن (آذر			
تبریز-مرکزی-سردصحرأ بؤلگه سینین کندلری [آ] راواسان؛	شهر ۳کقب *۷۵)، دیزج چراغ (۷کقب *۱۸۰)، غله			
سردری؛ فخرآباد (۱۱*)، آخماقیا (۹۸۵*)؛ خیلجیان (*)	زار (۳کب *۱۴۳)، قیشلاق خارابا (۸کگد بوش کند)،			
(۳۳۰۰)؛ وره نه (۱۶۰*) (قو:ورنق)؛ آسینجان (۵۸۹*)؛	قیشلاق قلعه (۱۰کب *۸۰)، کوخانلو (کوخالو)، (اوجان			
کورجان (۱۶۰*) (قو:کرجان)، آترجان (۵۲۰*)؛ هنزه بوران	۲۴کگد *۲۹۰)، گنج آباد (۹کب *قونشو کندلرین			
(۳۰۰*)؛ زینجانا/زینجئاب (۱۳۰*)؛ لاله / مزارع لاله	اکین یئرلری)، امیردیزج (۱۳کگد *۶۰۸)،			
(۱۱۰۰*)،	تبریزخاتون [آ] دیواندره ده داغ آدی.			
تبریز-مرکزی-میدان جای بؤلگه سینین کندلری [آ] تویقون؛	تبریزک [آ] بؤیین زهرا و ماهنشان دا کند آدی.			
گاوار/ کاوار (۱۲۲*)؛ ملیککان (۳۲۰*) (قو:ملک کیان)؛	تبریزلی پرتوی [یازار] ۹-هجو قرن دن قاباتق یاشاماغی سانیلیر،			
آرپادهره سی (۱۸۳*)؛ بارئنج (۳۶۱۳*)؛ کرگه (۵۵۰*)	بؤ قادین دان بعضی تورکجه شعرلر قالیبدير ^{۵۲} .			
(قو:کرگج)؛ پئاوا (۳۷۰*) (قو:فتح آباد)؛ کوندورو (۸۵۰*)	تبریزلی علی [یازار] (ش ۱۳۰۵-۱۳۷۶) تبریزلی شاعردير.			
(قو:کندورد)؛ نمه تاوا (۷۰۰*) (قو:نعمت آباد)؛ بایاغیب/	تبریزلی کلبعلی [یازار] ۱۶م جی عصرین شاعر لریندندیر ^{۲۸} .			
باغ یعقوب (۱۰۰*)؛ شاهگؤلُو (۵۳۰*) (قو:شاه گلی)؛	تبریک [آ،ع] قوتلاما، گؤز آیدین لیغی وئرمه و دئمک (فا:~).			
باسمئنج/ باسمیش؛ جانقور (۳۱۰*)؛ حاج آبدال؛ لیلی	تبریک tēberik [آ] قوچان دا کند آدی.			
خانی دیزه سی (۷۴۰*) (قو:دیزج لیلی خوانی)؛ زره نه	تبسم tēbassüm [آ،ع] گولومسه مه (فا:تبسم).			
(۷۵۰*) (قو:زرنق)؛ شالوارجیق/ شادآبادعلیا (۳۹۰۰*)؛	تبشیر [آ،ع] موژده له مه (فا:~).			
پینه شالوار/ شادآبادمشایخ (۱۲۳۰*)؛ چاوان (۵۱۰*)؛	تبصره tēbsirə [آ،ع] آیدینلاتما، بیر یاسا ماده سینه آچیقلیق			
هئربى/ هئروی (۱۲۵۰*)؛ بئره (قو:بیرق)؛ لیقوان/ لووان؛	گئیرمه (فا:~).			
ایسپارخون (قو:سفیده خوان)؛	تبع tēbe [ظ،ع] بؤ سیاقلا، اویاراق (فا:تبع). followers			
تبریز بؤلگه سینده کند آدلاری (گونش ۱۳۲۰*) [آ] ائند	تبعه tēbēə [آ،ع] باغیملی، تابع اولان (بیر دؤولته و..). (فا:~).			
(۴۰کگد *۱۰۴۰)، امیرآباد (۳۰کک *۲۷)، خواجه	تبعیت [آ،ع] اوئما، باغلی لیق، باغلی اوئما (فا:تبعیت).			
(۲۵کد *۱۵۰۰)، دیزج ور (۳۱کقد *۴۳)، شاهسون	تبعید tēbid [آ،ع] سۆرگون ائتمه، بیر یتردن اؤزاق لاشدیرما.			
(۳۹کقب *۱۵۰)، قالالار (۱۷کقد *۲۴۰)، قیزیلجا	تبعیض tēbiz [آ،ع] بیرینی آیریلارینا نسبت اؤستون توتما.			

Tt	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۳۲	ارک سۆزلۆک	Tt	
	(دیباچ، دیباچه) کیمی سۆزلر تپمک سۆزوندن آلیناراق بیر شئین اۆستونه سالینان ناخیشا دئییلیر.}		تپه‌له‌مک [ل] بیر یثره ییغماق، کوْمالاماق (فا:کپه کردن). تپه‌لی [ص] ۱-باشیندا ککیل کیمی بیر شئی اولان (قوْ...).		
	تپمه [آ] ۱-توفنگین ویا توپون و اودلو سلاح لارین اودلانان زامان گئریه وۇرماسی. ۲-تپتمه (فا:عکس العمل).		۲-تپه‌سی اولان. ۳-شاهسون افلی بوْیلاریندان ۳۰۸. تپه‌لی آغ بابا [آ،دی] قوندور.		
	تپه təpə [آ] ۱-بالاجا داغ، یوکسک لیگی آز اولان داغ (فا:تپه) ۲-hill -بیر شئین اۆست بوْلومو، دوروق. ۳-head - ییغین، کوْتله، قالاق، تاپا (فا:کله). {گوْ، ت، سن توپو، توپو، تپه؛ بو کلمه توپ/ توپوز/ توپوق سۆزلرله ایلگیلیدیر، توپ کلمه‌سی شیشگین و کوْمالانمیش شئی اوچون سۆیله‌نیر؛ بو سۆزله ایلگی لی اولاراق اینگیلیزجه ده و یونانچادا topo کلمه‌سی ایشله‌نیر}		تپه‌لی اؤردک [آ،دی] بیر نوع دالبحی اؤردک. تپه‌لی بۆلبۆل [آ،دی] تپه‌سی توْکلو بیر بۆلبۆل. تپه‌لی تارلاقوشو [آ،دی] تپه لی اؤزون قویروقلو و آت تسلی آراسیندا بسله‌ن تارلا قوشو. تپه‌لی توپاق [آ،دی] تپه لی تارلاقوشو. تپه‌لی توپوق [آ،دی] آغاچا دیرمانان گوْئنی آمریکادا یاشایان بیر قوش نوعو (فا:نوعی پرندە) opisthocomus hoazin تپه‌لی خوروز [آ،دی] اییگی یئکه خوروز. تپه‌لی دالقیچ [آ،دی] دالقیچ قوشلاریندان، باشیندا تپه کیمی توْکو اولان، قمیشلی گوْللرده یاشایان بیر قوش podiceps cristatus تپه‌لی دوه‌قوشو [آ،دی] دوه قوشلاریندان بیر نوع. تپه‌لی کۆسته بک [آ،دی] بیر نوع کۆسته بک سیچانی. تپه‌لیک [آ] ۱-تپه‌سی چوخ اولان یئر (فا:تپه ماهور). hills and high grounds ۲-قادینلارین یارارلاندىقلاری بزکلی و قوتازلی باشلیق، بۆرک چئوره‌سینه باغلانان ساریق. تپی [آ] ۱-ایچ تپی، بیر ایشی گۆرمگه ایچده اولان گوْجلو ایستک (فا:نیروی درونی). ۲-[آ] بوْکان دا کند آدی. تپیتمک təpitmək [باخ: تپمک، ل] اود اۆزه رینده ویا گوْن قاباغیندا قوروتماق (فا:روی چیز داغ خشک کردن). تپیتمه [آ] ۱-قورۇتما، تپیتمک ایشی. ۲-یاخی، بدنن یارا و یا سینیق یئرلرینه قویولان یاغلی ایستی خمیر پارچاسی. ۳-آزاجیق قورودولموش و دۇغرانییش خمیر تیکه‌لری. تپیر təpir [آ] ۱-تاخیل آریتماق اوْچون ایشله‌ن الک ۲- (سوْمرجه) دبیر سۆزؤتون اسکی شکلی (فا:دبیر) {باخ:تپمک}. تپیرله‌مک [ل] تاخیل، ین داشینی الهمک. تپیش [آ] تپمک ایشی ویا بیچیمی. تپیشدیرمک [ل] ۱-تپیب دۆلدورماق، باساراق حالدا تپمک ۲-[مج] آج گوْزله یشمک و ایچری اؤتورمک.		تپه ... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله‌نیر، باخ:یئر آدلاری (ان آزی ۱۵ آد سایماق اولار). تپه آشاغی [آ] باش آشاغی. تپه جگ [آ] ۱-تیخاج (فا:چوب پنبه). ۲-توستو و اودو یاتیشدیرماق اوچون توستو بوروسونا ویا تندیره قویولان پارچادان دوزلمیش تیخاج. تپه جیک [آ] کیچیک تپه (فا:تپه کوچک). تپه‌دن باخماق [س] کوْچومسه‌مک. تپه‌دن دیرناغا/تپه‌دن دیرناغا قدر [ظ] هرکس، هرشی. تپه‌سیز [ص] تپه‌سی اولمایان. تپه‌فلاسی [آ] باخ: ابهر. تپه‌گن [ص] چۆخ تپیکله ین، گوْچ ایله ایره لی سۆرن. تپه‌گۆز [آ] قاییق لی کیچیک بیر آرا قوناقچی بۆجک cyclops strennus ۲-گۆزلری ساچلارینا چوخ یاخین اولان آدام. ۳-دده قورقود بوْی لاریندا بیر هیولا آدی. تپه گۆزلر [آ،دی] سولوجان کیمی لری ایچینه آلان آرا قوناقچی لار قروپو. تپه نک [آ،باخ:تپه‌نه] تپه‌نه‌دن بۆیوک ایینه (فا:سوزن بزرگ). تپه‌سی اۆسته گلیمک [س] ۱-باش آشاغی گلیمک، ییخیلماق. ۲-یالوارا یا لوارا گلیمک. تپه‌لتمک [ئتد] تپه‌له‌مک ایشینی گۆردورمک. تپه‌لتمک [بل] تپه کیمی بیر یثره ییغیلماق.

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۳۳	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تپیشمک tēpīshmək [قا]	بیر بیرینی تپمک، بیر بیرینی باساراق بیر یثره گیرمک (فا: باهم تپاندن).		چکیلن کیچیک وسیله (فا: ماشه). ۲- یئهن ترپه شن و حرکت ائدن، اوْیانیق، دَقْت لی داورانان، نازیک {ت: اؤسلو، عاغیللی؛ بو کلمه تئمک} دئمک سۆزوندن آلینیپ، تئمک- سۆزونون بیر معناسی بیرینین اؤزونه دورماق دئمکدیر، بو فعلدن "تئمک <تئمک> تئیک" سۆزو اؤسلو و بیلیجی معناسیندا گلیب، همچنین قیپجاق جادا اؤسلو معناسیندان علاوه کلید معناسیندا گلیب (مفهومو او کلیدین سرینی فقط دوزلدنه نی بیلیر شکلینده دیر ^۵) بو مفهوم بالاجا دیشیمله توفنگ ماشاسی معناسیندا گلیبدیر؛ البته چابوق معناسیدا توفنگ ماشاسی نین یئهن حرکتی نی آندیریر{.	
تپیک tēpik [آ،ت،سن،تپمک+یک]	۱- آياقلا وۇرۇش (فا: لگد). tiptoe .kick ۲- مراغا، اۇرمیه ده کند آدی.			
تپیک آتان [ص]	چوخ تپیک آتان حیوان، شیلَق آتان.			
تپیک آتماق [ل]	آياقلا وۇرماق.			
تپیک تپیکه وئرمک [اا]	بیر بیرینی تپیکله وۇرماق، تپیک لشمک (فا: بهم لگد انداختن).			
تپیک لشمک [قا]	بیر بیرینی تپیکله وۇرماق، تپیک له مک (فا: بهم لگد انداختن).			
تپیک لنمک [بل]	۱- تپیک له وۇرولماق. ۲- (حیوان و آياقلا ایشلەنن چرخلی آراج لار) یئهن لشمک اوچون تپیک وۇرولماق (فا: ف م لگد انداختن).			
تپیکله مک [ل]	۱- تپیک له وۇرماق (فا: لگد زدن).			
تپیکه فالخماق [س]	هرا یکی آياق لاتپیک وۇرماق، تپیک له مک.			
تپیلیمک [س، ت، سن]	۱- [س] بیر یثره زورلا ویا بیردن بیره گیرمک، سۇخولماق. ۲- [بل] بیر شئی زورلا توربا یا و بیر یثره باسیلماق (فا: چیپدن). ۳- to crowd into [بل] بتل لشمک، توپراق بتل له نیب یومشانماق.			
تپیمک tēpitmæk [س]	قۇرۇلماق، قوپ قورو اولماق، سویو چکیلیمک (فا: خشک شدن).			
تپیندیرمک [ائند]	تپینمه سینه یول آچماق.			
تپینگى [آ، تا]	بهر آلتی، حیوانین بئلینی ایچیمه مک اوچون کنجه ایله دولدورولموش یهر آلتی دۆشکجه سی.			
تپینمک [ل]	آجیق لانماق، هده قۇرخو گلیمک.			
تپینیش [آ]	تپینمک ایشی ویا بیچیمی.			
تپیکه فالخماق [س]	تپیک له مک، تپیک آتماق.			
تتیریز [آ]	قلیته سیز و نامرغوب اون دان پشیریلن چۆرک. {ت- <ترو> هر شئین ترسینه دۇنوشو، <ترو لکم>: ترس اولماق { تتیر [آ] جویزین یاشیل قابیغی ویا پراغی ۲. تتیز [باخ: تتیک] تتیز، واسواس آدام (فا: وسواس). تتیش / تتیش [آ] ایدیل بو لغارلاری نین قۇردوقلاری بیر شهر ^۵ . تتیک tētik [آ] ۱- اؤدلو سلاح لاردا اؤدلاماق اوچون اولان و			
تتیک دورماق [س]	حاضر و اوْیانیق دورماق.			
تتیک ده بکله مک (اولماق) [س]	هر آن اوْیانیق اولماق.			
تتیکچی [آ]	کیرالیق قاتیل. {ایسی نشانجی اولماغی اوچون بوجور ایش بو آدلا معروف اولوب}.			
تتیکچیلیک [آ]	کیرالیق قاتل لیک، تتیکچی نین ایشی.			
تتیکلشمک [س]	تتیک وضعیته گلیمک، اوْیانیق لاشماق.			
تتیکلیک [آ]	تتیک اولما وضعیتی، اوْیانیق لیق.			
تتیکینی پوزماماق [س]	سوْیوق قانلی لیغینی پوزماماق.			
تتیبیت [آ،ع]	ثابت ائتمه، یثرینی بر کیمه (فا: ~).			
تتلیث [آ،ع]	اۆچله مه (فا: ~).			
تئنیه [آ،ع]	ایکی له مه (فا: ~).			
تُجّار tuc̣car [آ،ع]	۱- تجارت ایشینه باخانلار، تاجر لر (فا: ~). merchants ۲- تصدیق ائتمه، قبول ائتمه.			
تجارت ticaret [آ،ع]	آلیم ساتیم، آلتی ساتقی، آلوثر، آلیم ساتیم ایشلری (فا: ~). commerce			
تجارتچی [آ]	آل وئرچی، تاجر.			
تجار تخانا [آ]	آل وئر یثری (فا: تجارتخانه). commercial			
تجائس tēcanus [آ،ع]	بیر جنسندن اولما (فا: ~). homogeneity			
تجاوُز tēcavuz [آ،ع]	سالدیری، سالدیرما، (فا: ~).			
تجاوُزکار [آ،ع+فا]	سالدیریچی، سالدیران (فا: تجاوزکار).			
تجاهل tacahul [آ،ع]	بیلمز کیمی گۆرۆنمه، بیلمز لیکدن گلمه.			
تجدد tēceddüd [آ،ع]	یئنلیک، یئنلی شمه (فا: ~).			
تجدید tēcdid [آ،ع]	یئنلی له مه، تازالاما (فا: ~).			

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۳۴	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تجدیدی [ص] تجدید اولموش (فا:~).	تجدیدی [ع، آ] آلت، آشاغی "حاکمیت تحتینده" (فا:~).	تجدید	تجدید	تجدیدی [ص] تجدید اولموش (فا:~).
تجربہ [ع، آ] دئنه مه، سینما، گورگو، دئنی (فا:~).	تحت [ع، آ] آلت، آشاغی "حاکمیت تحتینده" (فا:~).	تحت	تحت	تجربہ [ع، آ] دئنه مه، سینما، گورگو، دئنی (فا:~).
تجرد [ع، آ] سو یوتلانما، یا لنیز لیک	تحت [آ] قئیدار دا کند آدی.	تحت	تحت	تجرد [ع، آ] سو یوتلانما، یا لنیز لیک
تجرمک [آ] بئجرمک ^{۷۹} . {دیر سوزوندن: دیرمک}.	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجرمک [آ] بئجرمک ^{۷۹} . {دیر سوزوندن: دیرمک}.
تجهره [آ] اردبیل، رزن، میانا، آستانا، ساوه-نوبران، مراغا دا کند آدی {باخ: ترجمه و بسلنمه یثری}.	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجهره [آ] اردبیل، رزن، میانا، آستانا، ساوه-نوبران، مراغا دا کند آدی {باخ: ترجمه و بسلنمه یثری}.
تجريد [آ] آیرید ائتمه، ایزولاسیون، تک له مه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجريد [آ] آیرید ائتمه، ایزولاسیون، تک له مه (فا:~).
تجزی [ع، آ] آیریلما، پارچالارا بؤلونمه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجزی [ع، آ] آیریلما، پارچالارا بؤلونمه (فا:~).
تجزیه [ع، آ] آیرما، پارچالارا بؤلمه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجزیه [ع، آ] آیرما، پارچالارا بؤلمه (فا:~).
تجزیه وتحليل [آ] آراشدیریب چؤزومله مه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجزیه وتحليل [آ] آراشدیریب چؤزومله مه (فا:~).
تجسس [ع، آ] آراشدیرما، آختارما، آختاریش (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجسس [ع، آ] آراشدیرما، آختارما، آختاریش (فا:~).
تجسم [ع، آ] بیر شئین مادّی و جسمانی افاده سی و تظاهرو، جانلاندیرما و جسیم لندیرمه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجسم [ع، آ] بیر شئین مادّی و جسمانی افاده سی و تظاهرو، جانلاندیرما و جسیم لندیرمه (فا:~).
تجلی [ع، آ] اورتایا چیخما، گورکم لیک (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجلی [ع، آ] اورتایا چیخما، گورکم لیک (فا:~).
تجلیل [ع، آ] عزیز له مه و ساین لاما (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجلیل [ع، آ] عزیز له مه و ساین لاما (فا:~).
تجمع [ع، آ] توپلانما، ییغیلما، بیریکمه، (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجمع [ع، آ] توپلانما، ییغیلما، بیریکمه، (فا:~).
تجمل [ع، آ] بزه مه، سؤس له، زینت و ثر مه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجمل [ع، آ] بزه مه، سؤس له، زینت و ثر مه (فا:~).
تجنن [ع، آ] چیلدیرما، دلیر مه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجنن [ع، آ] چیلدیرما، دلیر مه (فا:~).
تجنيس [ع، آ] جناس، بو کلمه بیر جنسده اولماغی	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجنيس [ع، آ] جناس، بو کلمه بیر جنسده اولماغی
آنلاتیر و آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوشقودا معناجا	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	آنلاتیر و آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوشقودا معناجا
آیری و ظاهری بنزر کلمه لردن استفاده اولونور و	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	آیری و ظاهری بنزر کلمه لردن استفاده اولونور و
قورولوشجا مصرع لری مختلف هجadan تشکیل تاپیر،	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	قورولوشجا مصرع لری مختلف هجadan تشکیل تاپیر،
اؤرنک: ساری عاشق: من عاشق بوداغیلن (داغ تپه). گول	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	اؤرنک: ساری عاشق: من عاشق بوداغیلن (داغ تپه). گول
سینمیش بوداغیلن (آغاج بوداغی). سنه یاخشی دئمزلر.	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	سینمیش بوداغیلن (آغاج بوداغی). سنه یاخشی دئمزلر.
من اؤلسم بو داغیلن (حسرت داغی) ^{۷۳، ۷۴} . (فا: شعر تجنیس).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	من اؤلسم بو داغیلن (حسرت داغی) ^{۷۳، ۷۴} . (فا: شعر تجنیس).
تجوید [ع، آ] اوخونوش، قُران اوخوما طرزی (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجوید [ع، آ] اوخونوش، قُران اوخوما طرزی (فا:~).
تجويز [ع، آ] مناسب گورمه، بیرایشین گورؤلمه سینی	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجويز [ع، آ] مناسب گورمه، بیرایشین گورؤلمه سینی
اؤيقون بيلمه (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	اؤيقون بيلمه (فا:~).
تجهيز [ع، آ] دؤناتما، دؤناتیم، حاضر لاما (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجهيز [ع، آ] دؤناتما، دؤناتیم، حاضر لاما (فا:~).
تجهيزات [ع، آ] دؤناتی، دؤناتمایا یارایان شئی لر (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجهيزات [ع، آ] دؤناتی، دؤناتمایا یارایان شئی لر (فا:~).
تجیرلو / تاجرلو [آ] ۱۶م جی یؤزیلده، آنادولو حلب	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تجیرلو / تاجرلو [آ] ۱۶م جی یؤزیلده، آنادولو حلب
بؤلگه سینده، ذوالقدر تورکلرینه باغلی بیر بو آدی ^{۸۵} .	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	بؤلگه سینده، ذوالقدر تورکلرینه باغلی بیر بو آدی ^{۸۵} .
تخاف [ع، آ] بارینما، قورونما (فا:~).	تحت اللفظی ترجمه [آ] کلمه کلمه چئویرمه (فا: ترجمه تحت اللفظی).	تحت اللفظی ترجمه	تحت اللفظی ترجمه	تخاف [ع، آ] بارینما، قورونما (فا:~).

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۳۵	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تحقیقاتچی [آ] آراشدیرماچی، یوْخلاماجی (فا:~).	تخصیص [آع] بیر شئی بیر ایشه ویا یثره آیریرما، اؤزگو له‌مه.			
تَحْکَمْ təhəkküm [آع] باسقی لاما، زوربالیق، حکم ائتمه (فا:~)	تخصیص وئرْمک [ل] اؤزگو له‌مک (فا: تخصیص دادن).			
تَحْکَمْلُو [ص] باسقی لی.	تخصیصات [آع] بیرایش اوچون آیریلان پول و یا تجهیزات، اؤزگو له‌مه لر (فا:~).			
تَحْکِیم [آع] ساغلام لاشدیرما، برکتیمه، برکتیمه (فا:~).	تَحْکِیمات [آع] دوشمن اؤنونده مختلف اؤنله‌مه گرک‌لری-نین آدی (فا:~).			
تَحْکِیّه təhkiyə [آع] بیدیعی اثرین تصویر و مُکالمه دن فرقلی اولان حرکت، ایش و حادثه حاققیندا ایضاح دان عبارت حصّه‌سی ^۱ (فا:~).	تَحْکِیّ [آع] خطا کارلیق، یانلیش لیق (فا:~). aggression			
تَحْلِیف [آع] آند ایچدیرمه، یمین ائتدیرمه (فا:~).	تَحْکِیف [آع] خفیف له‌مه، یوْکونو آزالتما (فا:~).			
تَحْلِیل [آع] چۆزوم له‌مه، آنالیز (فا:~).	تَحْلِیل təxəlxl [آع] دلیک دئشیک (فا:~).			
تَحْلِیلِی [آع] چۆزومله‌مه لی، آنالیتیکال (فا:~).	تَحْلِیل təxəllüs [آع] عاداتا یازیجی و شاعرلرین ایشلتد-یکلری تاخما آد، اک آد (فا:~).			
تَحْمَل təhəmmül [آع] دایانما، دۆزوم، دایانیش، دایانیم (فا:~).	تَحْلِیف təxəllüf [آع] آقیری لیق، خلاف ائتمه (فا:~).			
تَحْمِیق [آع] احمق سایما (فا:~).	تَحْلِیس [آع] قورتارما، خلاص ائتمه (فا:~).			
تَحْمِیل [آع] یوکلهمه، زورلا گۆرۆلندیرمه (فا:~).	تَحْلِیْط [آع] بیریریینه قاتما، قاریشدیرما (فا:~).			
تَحْوُل təhəvvül [آع] دۆنۆشوم، دیشیمه، دیشکن لیک (فا:~)	تَحْلِیه [آع] بوشا لتما، سربست بوراخما (فا:~).			
تَحْوِیل təhvīl [آع] ۱-تاپشیرما delivery ۲-دیشیدیرمه (فا:~)	تَحْمِیْل toxm [باخ] توْخوم.			
تَحْوِیلدار [آ] تحویل آلان (فا:~). cashier	تَحْمِیر [آع] یوغورما (فا:~).			
تَحْت text [آ، فا] ۱-اوتورما و یاتماغا یارایان شئی throne ۲- [مچ] شاهلارین اوتوردوغو یئر و مقام (فا:~).	تَحْمِیس [آع] بئش له‌مه (فا:~).			
تَحْت [آ] سۆلدوز، زنجان دا داغ آدی، ماکی (سروان)، آوج (سویلاق)، هشتری ده کند آدی. باخ: تیکان تپه.	تَحْمِین [آع] حقیقته و گرچگه آز چوخ یاخین اولان، تقریبی حسابلاما (فا:~).			
تَحْتِه [باخ] ۱-تاخنا. board ۲-ماهنشاند (سورود) کند آدی.	تَحْمِیناً [ظ، ع] یاخلاشیق اولاراق، آشاغی یوخاری، یاخین اورانلا (فا: تخمیناً).			
تَحْتِه جیلر [آ] باخ: تاخناچی، بیرعلوی تورک بویو ^{۱۳۶} .	تَحْوِیف [آع] قورخوتما (فا:~).			
تَحْتِه چیخما / اوْتورما [آ] جلوس accession (to the throne)	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			
تَحْتِه سه لایی [آ] قاپی دوزتمگه یارارلی اوچ لاییلی بیر نوع تخته (فا:~). plywood	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			
تَحْتِه نرد [آ] بیر نوع اوْیون آدی (فا:~). backgammon	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			
تَحْرُش təxərrüs [آع] قیجیق لانما، قاشینما (فا:~).	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			
تَحْرِیب təxrib [آع] ییخیم، ییخما (فا:~).	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			
تَحْرِیبات [آع] ییخیب پوزما، داغیتتی (فا:~).	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			
تَحْصِص təxəssus [آع] باشاری لی اولما، اوزمان لاشما، اوزمانلیق (فا:~).	تَحْوِیل təxəyyül [آع] خیالی تصویر، خیالا گتیرمه (فا:~).			

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۳۶	ارک سۆزلوگو	Tt
تداول [آ،ع] tēdavul گئچرلی اولما، گئچرلیک، سۆرۆمدە اولما، سۆرۆم (فا:~).	هاوادا اولان ياشلیق، نم ۳-wet -هله سولمامیش، تازا و طراوتلی گۆی و گۆیرتی. {ت، سن، بو کلمه دیواندا بدن تری معناسیندا گلیب و تریلیک (تر قورودان پارچا)، تری/دری (بدنده تر چیخان یئر)، ترچی (ایشچی، تر حاقی آلان) شکلینده ده ایشله نیب یئنده ترچی سۆزو قیسالاراق همان کتابدا مجازی معنادا مُزد معناسیندا ایشله نیب و اجرت توپلاماق مفهومی فعل حالتینده (ترمک = درمک: ییغماق، توپلاماق) گلیب، ائله سانیلیر تَرَک = تره (بیر نوع حالوا) و فارسجادا تر (پاش)، تره (یئمه لی گۆی) سۆزلری بو کلمه نین یاش مفهومی ایله ایلگی لیدیر. تر یئزی [آ] درینین ایچینده اولان وترسالی لایان بئز. تر یاسماق [ل] چوخ تر لمک. تر تۆکمک [مج] چوخ ایشله یهرک تر لمک. ترئن tren [آ] قاتار، دمیر یول آراجی (فا: ترن). تْراب türab [آ،ع] توپراق، تۆز (فا: تْراب). تراخُم/ تراخوم [یو: کله کؤتور] بیرنوع گؤز خسته لیگی (فا:~). ترازوم/ ترازوم [آ] باخ: ترخ زی. ترازوج [آ] خالخال دا کند آدی {باخ: تره زی: میزان}. تراژئدی [آ،فر] آغلای، گرگین و توققوشمالی بیر یاشایش اثرینده عاداتا قهرمانین اؤلومو ایله سونوج لانان دراماتیک بؤلوم (فا: تراژدی). tragedy تراسی tras [آ،باخ: تاراز] سککی (فا:~). terrace تراضی tēra'zi [آ،ع] بیریریندن راضی لاشما (فا:~). ترافیکی trafik [آ،فر] ۱-اؤلایشیم یوللاریندا بوتون گنیش گلیشلر، مینیک ویا یایا قالابالیغی ۲-اؤلایشیم آراج لارینین یولایخیماسینی دۆزنلن قوروم و یا هرتور گؤرولیلر (فا:~) تراکتور traktur [آ،فر] بیر نوع شوخوملاما و یوک چکمه آراجی (فا:~). tractor تراکم tērakum [آ،ع] بیریرینین اؤستونه قالانما. تراکمه tērakemə [آ] بوشهر-کنگانین کندستانلاریندان، ۴۸ کندی، ۷۲۰۰ نفر نفوسو* وراپدی، یوخاری تراکمه (۱۱۹ک.گ.د * ۱۴۰)، آشاغی تراکمه (۱۳۰ک.گ.د، * ۲۰۰) نفر دیر و اهالی تورک و فارس دیلار.			
تدبؤ [آ،ع] tēdebzob قوشقو، تردد، ایکی کؤنوللو (فا:~) دودلی. hestiation تدبؤر tēdebür [آ،ع] فیکیر لشمه، بیر ایشی گؤرمک اوچون اییجه دؤشونمه (فا:~). تدبیر [آ،ع] اؤنلم، بیرایشی گؤرمه گه گره کن اصوللار (فا:~). تدبیرلی [ص، ع] اییشینی ییلن، آغیل لی (فا: مدبیر). تدریج [آ،ع] یاواش یاواش و درجه درجه قاباغا گئتمه (فا:~). تدریجا [ظ، ع] گنده رک، گئتدیکجه، آزار آزار (فا:~). تدریجی [آ،ع] یاواش یاواش اولان، گنده رک (فا:~). تدریس [آ،ع] اؤیرتمه، اؤیره تیم، درس وئرمه (فا:~). تدفین [آ،ع] گؤممه، قویلاما (فا:~). تدقیق tēdqiq [آ،ع] اینجه لمه، اینجه لنمه (فا:~). تدقیقا [ظ] دقیق اولاراق (فا:~). minutely تدقیقات [آ،ع] اینجه لمه لر، آراشدیرمالار (فا:~). تدنئی tēdenni [آ،ع] گئری لمه، دوشمه (فا:~). تدویر tēdvir [آ،ع] چئویرمه، دؤندرمه (فا:~). تدوین tēdvin [آ،ع] در لمه (فا:~). تدهیش [آ،ع] قورخویا سالما، دهشته سالما (فا:~). تدهین [آ،ع] یاغلاما. تدیرگین [باخ] دیدرگین. تدین tēdeyyün [آ] دیندار اولما (فا:~). تذکر tēzəkkür [آ،ع] خاطر لاما (فا: تذکر). تذکره tēzkirə [آ،ع] ۱-تانیتما، تانیتما بلگه سی، اؤنلو و گؤرکملی شخصیت لرین یاشایش و اثرلریندن وئرلن اؤرنکلر، شاعر ویا بیلیم آداملارینی قیساجا تانیدان کتاب (فا:~). masculinity ۲-اجازه نامه (فا:~). passport تذهیب [آ،ع] کتابلاری بزمه ایشی، یال دیزلاما، سۆسله مه، بزمه (فا:~). illumination تهر tē [آ] ۱-ایستی دن و ایشله مکدن بدننده سیزان سو. ۲-				

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۳۸	ارک سۆزلوگو	Tt ت
توقمیز [ص] لاپ تمیز، اولدوقجا تمیز.	تودیدیک [خ] توردو+ بگ؛ بابور خان ین اوردوباشی لاریندان ^۷ .		تودیدیک [خ] توردو+ بگ؛ بابور خان ین اوردوباشی لاریندان ^۷ .	
توقیب ^۱ [آ،ع] سیرا، دوزوم (فا:~).	توقیب ^۲ [آ، یازین] بو نوع شعرده بیر اتفاق یا بیر آچیقلاما		توقیب ^۲ [آ، یازین] بو نوع شعرده بیر اتفاق یا بیر آچیقلاما	
مربت شکیلده سؤیله‌نیر، اؤرنک: بیرر آینا بیرر پاسدیر.	مربت شکیلده سؤیله‌نیر، اؤرنک: بیرر آینا بیرر پاسدیر.		مربت شکیلده سؤیله‌نیر، اؤرنک: بیرر آینا بیرر پاسدیر.	
بیرر آیدین بیرر کاسدیر. گئجه تویدور سحر یاسدیر.	بیرر آیدین بیرر کاسدیر. گئجه تویدور سحر یاسدیر.		بیرر آیدین بیرر کاسدیر. گئجه تویدور سحر یاسدیر.	
گول آچدیقجا سولان دونیا. (فا: نوعی شعر).	گول آچدیقجا سولان دونیا. (فا: نوعی شعر).		گول آچدیقجا سولان دونیا. (فا: نوعی شعر).	
توقیبات [آ،ع] دوزنلنیش، دوزنتی (فا:~).	توقیبات [آ،ع] دوزنلنیش، دوزنتی (فا:~).		توقیبات [آ،ع] دوزنلنیش، دوزنتی (فا:~).	
توقیبی [ص] دوزومسل (فا:~). serial	توقیبی [ص] دوزومسل (فا:~). serial		توقیبی [ص] دوزومسل (فا:~). serial	
توقیل [آ] یاواش اوخوما، قورانی دوز اوخوما، گؤزل سسله	توقیل [آ] یاواش اوخوما، قورانی دوز اوخوما، گؤزل سسله		توقیل [آ] یاواش اوخوما، قورانی دوز اوخوما، گؤزل سسله	
اوخوما (فا:~). chanting (the koran)	اوخوما (فا:~). chanting (the koran)		اوخوما (فا:~). chanting (the koran)	
ترجمان [آ،ع]، دیلماج، چئویرمن (فا: ترجمان).	ترجمان [آ،ع]، دیلماج، چئویرمن (فا: ترجمان).		ترجمان [آ،ع]، دیلماج، چئویرمن (فا: ترجمان).	
ترجمه [آ،ع] بیریدیلدن باشقادیله چئویرمه، چئویری.	ترجمه [آ،ع] بیریدیلدن باشقادیله چئویرمه، چئویری.		ترجمه [آ،ع] بیریدیلدن باشقادیله چئویرمه، چئویری.	
ترجمنلی [آ،ع] آیدرویش ده کند آدی {باخ: درمک}.	ترجمنلی [آ،ع] آیدرویش ده کند آدی {باخ: درمک}.		ترجمنلی [آ،ع] آیدرویش ده کند آدی {باخ: درمک}.	
ترجیح [آ،ع] یئی توتما، یئی له‌مه، اوستون توتما (فا:~).	ترجیح [آ،ع] یئی توتما، یئی له‌مه، اوستون توتما (فا:~).		ترجیح [آ،ع] یئی توتما، یئی له‌مه، اوستون توتما (فا:~).	
ترجیع بند [باخ] ترکیب بند، قترمه، بیر نوع شعر storphe	ترجیع بند [باخ] ترکیب بند، قترمه، بیر نوع شعر storphe		ترجیع بند [باخ] ترکیب بند، قترمه، بیر نوع شعر storphe	
ترجین [آ] خوی دا داغ آدی.	ترجین [آ] خوی دا داغ آدی.		ترجین [آ] خوی دا داغ آدی.	
ترحالوا [آ] یاغدا قوورولموش اؤن و دوشابدان پیشیریلن	ترحالوا [آ] یاغدا قوورولموش اؤن و دوشابدان پیشیریلن		ترحالوا [آ] یاغدا قوورولموش اؤن و دوشابدان پیشیریلن	
حالوا نوعو (فا: ترحالوا).	حالوا نوعو (فا: ترحالوا).		حالوا نوعو (فا: ترحالوا).	
ترحم [آ،ع] terəhhüm ائتمه (فا:~).	ترحم [آ،ع] terəhhüm ائتمه (فا:~).		ترحم [آ،ع] terəhhüm ائتمه (فا:~).	
ترحیم [آ،ع] terəhim رحمت ایسته‌مه، رحمت گؤندرمه (فا:~)	ترحیم [آ،ع] terəhim رحمت ایسته‌مه، رحمت گؤندرمه (فا:~)		ترحیم [آ،ع] terəhim رحمت ایسته‌مه، رحمت گؤندرمه (فا:~)	
ترخاص [آ] terxas نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.	ترخاص [آ] terxas نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.		ترخاص [آ] terxas نیشابور-چکنه علیا دا کند آدی.	
ترخان [آ] ۱-بئویوک بگ. ۲-چاغاتای اولوسوندان	ترخان [آ] ۱-بئویوک بگ. ۲-چاغاتای اولوسوندان		ترخان [آ] ۱-بئویوک بگ. ۲-چاغاتای اولوسوندان	
بیر طایفا آدی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۳-اورتا عصر لرده	بیر طایفا آدی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۳-اورتا عصر لرده		بیر طایفا آدی، اوغلان آدی (فا: نام‌پسر). ۳-اورتا عصر لرده	
خاقان عایله سینیه یاخین اولاراق تانینان و وئرگی دن معاف	خاقان عایله سینیه یاخین اولاراق تانینان و وئرگی دن معاف		خاقان عایله سینیه یاخین اولاراق تانینان و وئرگی دن معاف	
اولان شخص لره دئییلردی {باخ: تارخان}	اولان شخص لره دئییلردی {باخ: تارخان}		اولان شخص لره دئییلردی {باخ: تارخان}	
ترخانلار [آ] هشتری ده کند آدی.	ترخانلار [آ] هشتری ده کند آدی.		ترخانلار [آ] هشتری ده کند آدی.	
ترخون [آ، بی] بیله‌شیک گیللردن عطیرلی بیر بیتگی (فا:~).	ترخون [آ، بی] بیله‌شیک گیللردن عطیرلی بیر بیتگی (فا:~).		ترخون [آ، بی] بیله‌شیک گیللردن عطیرلی بیر بیتگی (فا:~).	
artemisia. com dracunsulus {ع} {طرخون، صح؛ بو	artemisia. com dracunsulus {ع} {طرخون، صح؛ بو		artemisia. com dracunsulus {ع} {طرخون، صح؛ بو	
کلمه tarraguon شکلینده اینگیلیزو لاتینجه ده ایشله‌نیر {	کلمه tarraguon شکلینده اینگیلیزو لاتینجه ده ایشله‌نیر {		کلمه tarraguon شکلینده اینگیلیزو لاتینجه ده ایشله‌نیر {	
ترخیص [آ،ع] بوراخیلیش، رخصت وئرمه (فا:~). releasing	ترخیص [آ،ع] بوراخیلیش، رخصت وئرمه (فا:~). releasing		ترخیص [آ،ع] بوراخیلیش، رخصت وئرمه (فا:~). releasing	
ترخین آباد [آ] terxins اسدآباد دا کند آدی {ترخان+آوا}.	ترخین آباد [آ] terxins اسدآباد دا کند آدی {ترخان+آوا}.		ترخین آباد [آ] terxins اسدآباد دا کند آدی {ترخان+آوا}.	
تودد [آ،ع] terəddüd قارارسیزلیق، دوراق‌ساما، کسگین-	تودد [آ،ع] terəddüd قارارسیزلیق، دوراق‌ساما، کسگین-		تودد [آ،ع] terəddüd قارارسیزلیق، دوراق‌ساما، کسگین-	
لیک گؤسترتمه‌مه، قوشقو لو اولما (فا:~).	لیک گؤسترتمه‌مه، قوشقو لو اولما (فا:~).		لیک گؤسترتمه‌مه، قوشقو لو اولما (فا:~).	

Tt	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۳۹	ارک سۆزلوگو	Tt
تۆس لیک [آ] ترسه و ترس اولما وضعیتی و ترسجه رفتار،	ترس آدمین خاصیتی، عنادچیلیق (فا:تضاد). contrast		ملزومه لر له دوزه لن شیرین یئمک (فا:نوعی حلوا).	تۆس لیک [آ] ترسه و ترس اولما وضعیتی و ترسجه رفتار،
ترس لیک ائتمک (ائله مک) [ل] عناد ائتمک.			تۆرک tərək [آ] تۆرکۆستاندا بیر یئر آدی ^{۱۲} .	ترس لیک ائتمک (ائله مک) [ل] عناد ائتمک.
ترس لیگه سالماق [ل] عنادا سالماق، دۆشمک، لجه سالماق.			تۆرک tərək [آ] آت بئلینده یهر قویولان یئرین دال طرفی،	ترس لیگه سالماق [ل] عنادا سالماق، دۆشمک، لجه سالماق.
ترس لیگی تۆتماق [س] عنادا دۆشمک، لجه دۆشمک.			دوچرخه و موتورسیکلت کیمی آراجلاردا دالدا اوتورولان	ترس لیگی تۆتماق [س] عنادا دۆشمک، لجه دۆشمک.
ترسه [آ] معکوس، ترس، ترسینه reversed			یئر (فا:~). {ت'ترکک، ترگو: بوخجا، سن: یهرین دال	ترسه [آ] معکوس، ترس، ترسینه reversed
ترسه tərsə [آ] مینودشت؛ سۆلدوز (~بولاق) ده کند			طرفی؛ درمک = ترک + گو' ترگو' ترگی' ترک}.	ترسه [آ] مینودشت؛ سۆلدوز (~بولاق) ده کند
آدی. اؤرمیه ده چای آدی. خالخال دا (~خانی) داغ آدی.			تۆرک ۲ tərək [آ] تک، دیب "قویونون ترکی".	آدی. اؤرمیه ده چای آدی. خالخال دا (~خانی) داغ آدی.
ترسه سینه [ظ] ترسینه، ضدینه، عکسینه (فا:برعکس viceversa			تۆرک ۳ tərək [آ] خالخالدا کند و میانا دا کند و چای آدی.	ترسه سینه [ظ] ترسینه، ضدینه، عکسینه (فا:برعکس viceversa
ترسیم [آ،ع] رسم له مه (فا:~). drawing			تۆرک ۴ tərək [آ] سیپر، قورویوجو، قالخان ^۷ {فارسجا دئیلمه گینه	ترسیم [آ،ع] رسم له مه (فا:~). drawing
ترسین ترسین [ظ] ترس اولراق.			رغما تورکجه ترک سۆزوندن آلینمادیر و بیرینین ترکینده	ترسین ترسین [ظ] ترس اولراق.
ترسینمک [س] گئری دۆنمک، رجوع ائتمک.			اوتوران شخص ویا هر شئی اونون قورویان وسیله دیر{.	ترسینمک [س] گئری دۆنمک، رجوع ائتمک.
ترسینه [ظ] ترسه و قارشیت اولراق (فا:معکوس) reversed			تۆرک ۵ tərək [آ،ع] بوراخما، آیریلما (فا:~). to leave	ترسینه [ظ] ترسه و قارشیت اولراق (فا:معکوس) reversed
ترسینیر [ص]، فیزیک و شیمی بیر حادثه و ایشده سۆنسوز			تۆرک tork [باخ] تۆرک.	ترسینیر [ص]، فیزیک و شیمی بیر حادثه و ایشده سۆنسوز
کیچیک دیشمه لر له بیر آندا جهت دیشمه بیلن.			تۆرک ۶ tərək [آ،ع] ادب دیشی، ادب ائشیکینه (فا:~).	کیچیک دیشمه لر له بیر آندا جهت دیشمه بیلن.
ترسینیر لیک [آ،فیزیک] ترسینیر بیر اولاین اؤزل لیگی.			تۆرک ۷ خورجونو [آ] آتین ترکیته قویولان خورجون (فا:خورجین).	ترسینیر لیک [آ،فیزیک] ترسینیر بیر اولاین اؤزل لیگی.
ترس یؤن [آ] ترس جهت.			تۆرک ۸ دۆنیا [آ،ع] -بؤدۆنیانین نعمت لریندن ال چکیب او	ترس یؤن [آ] ترس جهت.
تۆش [باخ] تۆرش.			دۆنیانین ذوق لاریلا باشاما ^۲ -بؤ دۆنیادان کۆچمه.	تۆش [باخ] تۆرش.
تۆش tərəşsuh [آ،ع] سیزما (فا:~).			تۆرکلان [آ] اهر ده کند آدی {ترک+آلان، دیب یئر{.	تۆش [آ،ع] سیزما (فا:~).
تۆشقو [آ] تبریز ده کند و داغ آدی/تۆشقو.			تۆرک ۹ لشمک [س] بیرینین ترکیته مینمک (فا:سوارشدن).	تۆشقو [آ] تبریز ده کند و داغ آدی/تۆشقو.
تۆشکللی tərəşekli [آ] قنیدار داغ آدی.			تۆرکمین [باخ] تۆرکم.	تۆشکللی [آ] قنیدار داغ آدی.
تۆسد tərəssüd [آ،ع] گۆزتله مه، گۆزلم له مه (فا:~).			تۆرک tərəkən [آ] ۱-بۆزک اوخو، سۆسلو اوخ ۲-ساواش	تۆسد [آ،ع] گۆزتله مه، گۆزلم له مه (فا:~).
تۆصیع tərsi [آ،ع] جواهر سانجماق، جواهر تاخماق (فا:~).			آرباسی ۳-سویلو، سۆیلؤلوق غوثانی ^۷ . {دریلمیش، سویلو{	تۆصیع [آ،ع] جواهر سانجماق، جواهر تاخماق (فا:~).
تۆضیه təziyə [آ،ع] راضی لاشدیرما، سئویندیرمه (فا:~).			تۆرک ۱۰ گنجیم [خ] آلپارسلان خانین گلینی. ملکشاهین ائوده شی ^۷ .	تۆضیه [آ،ع] راضی لاشدیرما، سئویندیرمه (فا:~).
تۆعه torə [آ،ع] بوغاز، دار گنجیت (فا:~).			تۆرک ۱۱ خاتون [آ] قُطب الدین محمد خوارزمشاهین آناسی ^{۲۰۹} ؛	تۆعه [آ،ع] بوغاز، دار گنجیت (فا:~).
تۆعیب təriib [آ،ع] قورخوتما (فا:~).			هؤلاکو خان'ین گلینی، منگو تیمور خان'ین ائوده شی ^۷ .	تۆعیب [آ،ع] قورخوتما (فا:~).
تۆغیب tərğib [آ،ع] رغبت گتیرمه، تشویق ائتمه (فا:~).			تۆرک ۱۲ وطن [آ،ع] یورددان اؤزاق دۆشمه، یوردو ترک ائتمه.	تۆغیب [آ،ع] رغبت گتیرمه، تشویق ائتمه (فا:~).
تۆفیغ [آ،ع] یوکسلتمه، اؤجالتما (فا:~).			تۆرک ۱۳ کۆینک [آ] آلتدان گئیلن کۆینک، آلت کۆینگی	تۆفیغ [آ،ع] یوکسلتمه، اؤجالتما (فا:~).
تۆقه [آ] باخ: تاراققا.			(فا:زیرپیراهن). undershirt	تۆقه [آ] باخ: تاراققا.
تۆقی təraqqi [آ،ع] ایره لی له مه و ایره لی له میش، ایره لی له			تۆرکی [باخ] تۆرکو.	تۆقی [آ،ع] ایره لی له مه و ایره لی له میش، ایره لی له
یش، گلیشیم، انکشاف ائتمه (فا:ترقی).			تۆرکیب tərkiib [آ،ع] بیر له شیم، قایناشیم (فا:~).	یش، گلیشیم، انکشاف ائتمه (فا:ترقی).
تۆرک/تۆره tərək, tərəh [آ،ع] تر یاغدا قورولموش شکر			تۆرکیب ۱۴ بند [آ،ع] یازین آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوشقو	تۆرک/تۆره [آ،ع] تر یاغدا قورولموش شکر
و اوندان دۆزه لن بیر نوع حالوا؛ اون، شکر، یاغ و آیری			ترجیع بند (قترمه، دۆزمه) کیمی دیر ولی سوندا گلن بیت	و اوندان دۆزه لن بیر نوع حالوا؛ اون، شکر، یاغ و آیری
			تکرار اولونمور و هر دفعه مستقیل قافیه تاپیر ^{۷۳،۷۴} (فا:نوعی	

Tt	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۴۰	ارک سۆزلۆگۆ	Tt
	blend or mixture. شعر ترکی.		تۆرموز tormuz [آ] دوردوراج (فا:~). brake	
	ترکینه آلماق [ل] دالیندا اوتورتماق (فا: ترک خودسوار کردن).		تۆرمه [باخ: دورمک] باخ: تیرمه.	
	ترکینه اۆتورماق [س] ترکینه مینمک، مینیک، ین دالینا مینمک.		تۆرمیم termim [آ،ع] اونا مارا، مرمت ائله مه (فا:~). repair	
	ترکینه گۆتورمک [ل] دالیندا اوتورتماق (فا: ترک خودسوار کردن)		تۆرن [باخ: ترئن، قاتار (فا:~). train	
	ترکینه میندیرمک [ل] دالیندا اوتورتماق (فا: سوار کردن)		تۆرفاب [آ] میانا دا کند آدی {تاریماق+آو ^{۸۸} }.	
	ترکینه مینمک [س] آرخاسینا مینمک (فا: ترک کسی سوار شدن).		تۆرنک [آ] باخ: درنک، توپلاتتی ^۷ .	
	ترکینی قیلماق [س] ترک ائتمک.		تۆرنم terennüm [آ،ع] یاواشجادان سؤیله مه، اؤتمه (فا:~).	
	تۆرگور tergövr [آ] اؤرمیه ده بیر کندستان آدی.		تۆرنیک ternik [آ] قوچان دا کند آدی {درنک، ترنک}.	
	تۆرگوران terguran [آ] ساین قالا دا داغ آدی.		تۆرپیگ [آ،یو] یئر کۆره سینین سطحینده ائکوادور قوشوت و پارالل اولاراق و اوندان ۲۳ درجه ۲۷ دقیقه قوژی ویا گۆنیه دؤغرو اولان ایکی خیالی دایره دن هر بیر، یئر کۆره سینده اوستودان ۲۷° ۲۳ درجه قوژی و گۆنیه قدر اولان ایستی بؤلگه (فا: استوا).	
	تۆرگیتیمک [ل] ترک ائتمک، بوراخماق (فا: ترک کردن). to abandon		تۆرپیگ ایل [آ] یاز و پاییزدا گنجه گۆندوز برابر اولان نقطه دن گۆنشین ایکی دفعه کئچمه سی آراسیندا کی دؤور.	
	تۆرلان tərլan [آ،دی،سن، باخ: لان ۱- گۆجلو دیمدیگی و اؤزون قانادلاری اولان بیرتیجی قوش. ۲- قیز آدی.		تۆرپیگلر [آ] ایستی قورشاق "انکواتور معیار توتاراق اوغلاق تۆرپیکی گۆنیه دؤغرو و یئنق تۆرپیکی قوژی دؤغردور".	
	تۆرلتمک [ل، ت] ت (تریتیمک) ۱- ترله مه سینه سبب اولماق. ۲- سیخینتی، یا دؤشورمک، چوخ یورماق، اؤزمک، الدن سالماق (فا: فس عرق ریختن).		تۆرمب [یو: لاختا] قان دامارلاریندا عمله گلن قان لاختاسی، لاختا قان (فا:~).	
	تۆرله دیجی [ص] ترله مه سینه سبب اولان، ترله دن (فا: عرق آور). sudatory		تۆرمبوز [یو، طب] دامارلاردا لاختا قان عمله گلمه پروسی و گندیشی (فا:~).	
	تۆرله مک tərlemək [س، سن] ۱- ترؤتؤکمک، ایچینه کی سؤیو تر بیچیمینده سیزدیرماق، نم لنمک (فا: عرق ریختن).		تۆرمبیت [آ،فر] بیر چالقی آلتی (فا: ترومپت).	
	۲- [مج] ایسته مه دیگی حالدا خرج له مگه مجبور اولماق (پول حاققیندا). to sweat		تۆرویج tervic [آ،ع] رواج وئرمه، یاقین لاما، یاییم لاما (فا:~). propagation	
	تۆرله یش [آ] ترله مک ایشی ویا بیچیمی (فا: عرق ریزی).		تۆره tərə [آ،ییتگی، فا] باخ: تر تورپ گیللردن، یاپراقلاری ایشتاها آچیجی و ادویه لی بیر ییتگی، پئنجر (فا: تره، گندنا). anethum graveolens lepigium	
	تۆرلی تۆرلی [ظ] ترلی حالدا، تری قوروماش.		تۆره توند آشی [آ] بو آددا گۆی له پیشریلن بیر نوع آش.	
	تۆرلیک tərlik [آ،سن] آلت گئییم، بؤرک ویا باشماقلاردا قوبولان و تر قورودان نازیک پارچا ویا دری (فا: عرق گیر).		تۆره تیزک [آ] کیوی ده کند آدی.	
	sweat-cloth		تۆره جه [آ] اؤستونه باراما قوردو بوراخماق ویا میوه، پامبوق قوروتماق اؤچون قامیش ویا قارغی هؤرگوسو.	
	تۆرلیکچی [آ] ترلیک دؤزلدن ویا ساتان کیمسه.		تۆره جه [آ] اینجه، نارین، ظریف ^۷ .	
	تۆرلیکچی لیک [آ] ترلیک دؤز لتمه، ویا ساتما ایشی.		تۆره چیچگی لر [آ،بی] بعضی اوت، یاریم کؤل و کؤل سوو	
	تۆرلیلیک [آ] ترلی اولما. sweatiness			

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۴۱	ارك سۆزلۈگۈ	Tt ت
	يېتگى لرى ايچىنە آلان يېتگى فامىلياسى.		تۈزۈق tēzriq [آ] ايچىتمە، سېۋى مادەنى بىر شىيىن ايچىنە	
	تەرەزى tērezi [آ، باخ: تاراز] يېرىشى بىللى بىر اۋلچو ايله		يېرىتمە (فا:~). injection	
	اۋلچەمە آراجى، اۋلچو لەمە و تارازلاما آراجى (فا: ترازو).		تۈك tēzek [آ، ت] قورودولودوقدان سونرا ياناجاق كىمى	
	تەرەزىچى [آ] قاپانچى، ترەزى لەمە ايشىن گۇرن (فا: قپاندار).		ايشلە دىلن قارامال پئھىنى (فا: سرگىن خشك).	
	تەرەزىلەمك [ل] قاپانلاماق، ترەزى دە اۋلچەمك (فا: وزن كردن).		تۈكپە [آ، ع] تميزە چىخارما، آرين لاما (فا: تۈكپە).	
	تەرەزى يە وۇرماق [ل] چىكمك.		تۈزلۈ tēzelzul [آ، ع] سارسىلما، تېترەمە (فا:~).	
	تەرەقايا [آ] زىنجان دا داغ دى.		تۈزۈ tēzəvvuc [آ، ع] ائولنمە، ائش لى اولما (فا:~).	
	تەرەكمە tērəkəmə [آ] ۱- كۈچرى اولان و حىيوانلدارلىقلا		تۈزۈر [آ، ع] يالان سۇيەلمە، آرا پوزما ايشى (فا: تۈزۈر).	
	گىنچىن تۈركلەر وثرىلن آد ۲- تورك خالق اوۋيون هاوا		تۈزۈرسىز [ص] تۈزۈرى اولمادان (فا: بى تۈزۈر).	guileless
	لارىندان بىرى (فا: آھنگى تركى) ۳- [آ] سېپەر ۴- تۈركمىنلرين		تۈزە tēzə [ص] باخ: تازا، يىنى، پۈزۈلمامىش (فا: تازە).	
	يۇمۇت و اۋغورچالى اوۋيماغى اۋلۇبابالارىندان ۵- ماكى		تۈزە بگ (تۈزە ئى) [آ] يىنىچە ائولنمىش (فا: تازە داماد).	
	داكند آدى ۶- قاراداغ حاج عىلىلو بۇيونا باغلى اوۋبا آدى ۳۰۱۰۸.		تۈزە جە [ظ] يىنىچە، تپ تۈزە.	
	تەرەوز [آ] يىمك و خۇرك اوچون ايشلە دىلن بوستان		تۈزە گلېن [آ] يىنى جە ائولنمىش و ارە گىتمىش.	
	يېتگى لرى (كاوار، كۇك، چوغوندور، بامادور، بادىمجان)		تۈزەلشدىرمك [ل] باخ: تۈزە لەمك.	
	(فا: سبىزىجات). vegetables		تۈزەلشمك [س] تازالىق قازانماق، تازالاشماق (فا: نو شدن).	
	تەرەوزچى [آ] ترەوز اكيپ بىجە رن (فا: سبىزى كار).		تۈزەلنمك [س] يىنى لىنمك، تازالانماق (فا: نو شدن).	
	تەرەوزچىلىك [آ] ترەوز اكيپ بىجەرمە ايشى (فا: سبىزى كارى).		تۈزەلەمك tēzələmek [ل] بىر شىيى يىنى لەمك، تازالاماق.	
	تەرەوزلىك [آ] ترەوز اكلېمىش، ترەوز تارالاسى (فا: مزىرە سبىزى).		تۈزەلىك [آ] يىنى لىك، تازالىق (فا: تازگى).	
	تەرەباغى [آ] سۆتدن چىخارىلان تازا باغ.		تۈزىد tēzyid [آ، ع] چوخالما، آرتما (فا:~).	
	تەرھىن tērhin [آ، ع] تۇتۇيا قويما، رھن ائىلەمە (فا: ترھىن).		تۈزىن tēzyin [آ، ع] بزمە، سۆسلەمە، دۇناتما (فا:~).	
	تۈرياك [باخ] تېرىك.		تۈس tēs [آ] حىيوان و اۋزل لىكلە آت دىشقىسى (فا: پھىن).	
	تۈريان tēryan [آ] ھىستىرە دە كند و چاى آدى {تارىيان: اكن}.		تۈنگ dung {تۈك/تۈك} تسك، تس {تس}.	
	تۈريون [آ، فر، لا، آد] قونوشما و دانىشما كۆرسوسو (فا:~).		تۈسامۇھ tēsamuh [آ] مۇسامحە ائتمە، بعضى شى لره گۇز	
	تۈرىد tērid [آ] شاھسون ائلى بۇيلارىندان ۳۰۱۰۸. {درىلمىش}		يۇماراق مۇدارا ائتمە (فا:~). to act negligently	
	تۈرىقۇنۇمىتىرى [يۇ: اوچ بوجاق + اۋلچەم] اوچ بوجاق و		تۈساۋى [آ] بىر بىرلىك (فا: تساۋى) equality	
	آچىلارېن آراسىنداكى باغلى لىقلارى آچىقلايان بىر		تۈساھل tēsahul [آ] آسان تۇتما (فا:~).	
	ھندسە بىلېم قۇلۇ، مۇئىللات (فا: مۇئىللات).		تۈسبېھ / تۈسبېھ tēsbeh [آ، ع] ۱- مۇشغولېت ويا دىنى سۇزلىرى	
	تۈرىكو t̄riko [آ، فر] بىر نۇع پارچا (فا:~).		تۈكرارلاماق اوچون ياراولانىلان بىرنۇع ساپا دۆزۈلمۈش	
	تۈرىليون triliyon [آ، فر] مىن مىليارد، دۆردۆزمىن، باخ: مىن (فا:~).		دانالارى اولان وسىلە، بىر نۇع كرەكە، ۲- سېبحان الله دئمە	
	تۈرىنگ گۈل t̄eriggöl [آ] باخ: بالخاش گۈل.		(فا: سېبحان الله دئمك). rosary	
	تۈرىنى سۇيۇتماق [ل] سرىنلە يىپ دىنچىلمك.		تۈسبېھ آغاچى [آ، بى] تۈسبېھ آغاچ لارىندان اىستى بۇلگە لردە	
	تۈز tēz [آ، يۇ] باخ: تۈزىس.		يىتىش، مېۋەسى زھىرلى، مېۋە چۆدك لرىندىن تۈسبېھ	
	تۈزاید tēzayud [آ، ع] چوخالما، آرتما (فا: تۈزاید).		دۆزەنلېن بىر آغاچ نۇعو (فا: ماعون). melia honig. mel	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۴۲	ارک سۆزلۆکۆ	Tt ت
تسبیح آغاجی گیللر [آ،بی] ایکی چنک لی بیر بیتگی فامیلی، اؤرنک: تسبیح آغاجی، ماعون آغاجی (فا:ماعون). تسبیح بۇجکلری [آ،دی] قاییق لی بۇجک لردن بیر تاقیم. تسبیح بۇجگی [آ،دی] اکلم باجاقلی، تهلیکه واختی وجودلاری یووارلاقلاشان، چوخ آیاقلی بیر بۇجک (فا:نوعی حشره). oniscusarmadillidium vulgare تستره [آ،فا] دست اره، آنادولول: باخ: بیچقی، بوخجو. تستره بالیغی [باخ] بیچقی بالیغی، بوخجو بالیغی. تسخیر [آ،ع] ۱- له گنجیره ۲- تسمیه، آدلاندیرما، آدوثرمه (فا:~ تسریع [آ،ع] یئھین لئمه، هیزلاندیرما (فا:~). تسطیح [آ،ع] هامارلاما، دۆز لهمه (فا:~). تسک [آ،دا] توخونموش ویا پارچادان تیکلمیش بیر نوع پاپاق، آراقچیق ^۱ [تاس سۆزوندن: تاس+اق/تاساق/تسک]، تسکین [آ،ع] توخداتما، یاتیشدیرما (فا:~). quieting تسکین [آ] تارؤم دا کند آدی. تسلسل [آ،ع] آردیجیل لیق، interconnection تسلط [آ،ع] الینده تۇتما، مسلط اولما (فا:~). تسله مک [آ،ل] ت «ترکله مک» پیسله مک (آت و اتششک) (فا:سرگین کردن اسب وخر). تسللی [آ،ع] آوونج، تسکین وثرمه (فا:~). quieting تسلیت نامه [آ] تسلیت بلگه (فا:~). letter of condolence تسلیح [آ،ع] سلاح لاندیرما، دوناتما (فا:~). تسلیم [آ،ع] ۱- بیر شئی بیرینه وثرمه، بوراخما، دئور ائتمه. ۲- بویون ایمه ایشی (ساواشدا و یاریشدا) (فا:تسلیم). تسمه [آ] قاییش و اونا بنزر هر شئی ^{۱۳۵} (فا:~). bel {سن،ت} تیزما: شالوار و توربا باغی نین یثری، دیواندا تیزما کلمه سینین معناسینا باخیرساق تسمه مفهومدا و شکیلنده شئی آنلاماق اولار، مخصوصا شالوارا باغلانان گؤن و قاییش شکل لحاظیندان تسمه یه چوخ یاخیندیر، بو کلمه دۆز مک «تیزمک» سۆزله ایلگیلیدیر. تسمیه [آ،ع] آد قویما، آدلاندیرما (فا:~). تسنن [آ] سنّت، اهیما، اهل سنّت، تابع اولما (فا: قبول سنّت، اهل سنّت). professing to be a sunnite	تسوج /تسی tesusuc [آ] بوشهر تبریزین ۹۰ و شبسترین ۳۳ گب طرفینده یئر آلییدیر. ش ۱۳۲۰ ده نفوسو * ۴۳۰۰ نفر جمعیتی وارایدی، پروفئسور زهتابی نین یازدیغینا گؤره بو شهرین اصلی آدی «تسی» دیر، ملک الشعرا یار یازیر بو کلمه اوستا کتاییندا تسو و پهلوی قایناقلاردا تسوک شکیلنده گلیب و معربّی تسوج اولوبدور و معناجا اکین ساحه سی دئمکدیر {یئر آدلاریندا بو سۆزه بنزر تاسکند/ تاشکند آدلاری بو کلمه نین داش سۆزونه یوروملاماسینا یول آچاییلیر}. tesusuc تسوج [آ] فیروزآبادشیراز (سرستان) بؤلگه سینده و قاراآغاج چایی نین قیراغیندا بیر یئر لشم یثری نین آدی. تسویید tesusvid [آ،ع] قارالاما (فا:~). تسویه tesviye [آ،ع] برابر لهمه، اثشیت لهمه (فا:~). تسهیل [آ،ع] سهل ائتمه، آسا لاشدیرما (فا:~). تسهیلات [آ] امکانات (فا:~). facilities تسهیم [آ،ع] پای لارا بؤلمه، بؤلوشدورمه (فا:~). تساهبه tesabuh [آ،ع] بنزهمه، اوخشاما (فا:~). تسهبب tesebbüs [آ،ع] گیریشیم، بیر ایشه باشلاما (فا:~). تسهببات tesebbubat [آ] گیریشیملر (فا:~). recourse تسهبّت کار [باخ] تسهبت چو، بیر ایشه باشلایان. تسهبّت چو [آ] هر هانسی ایشه باشلامایتینده اولان. تسهبّه tesebbuh [آ،ع] بنزهمه، شبیه اولمه، اوخشاما (فا:~). تسهبّه /تسهبه tesbeh [آ،ع] بنزتمه، اوخشاتما (فا:~). تسهتت tesettut [آ،ع] داغینیقلیق، قاریشیقلیق، پریشانلیق (فا:~) تسهخس tesexxus [آ،ع] ۱- تکبر، ادعاساتما. ۲- آیری لاریندان آییرد اولما، بویوکلوک قازانما (فا:~). personification تسهخیص [آ،ع] تانایما، آییرد ائتمه (فا:~). تسهید [آ،ع] گورلشدیرمه، گوج لندیرمه، کلمه لرده تکرار- لانان حرفین اوستونه قویولان علامت (فا:~). تشر /تشرنمک tesar [س] مغرورلانماق، اؤزوندن دئمک و کیبارلانماق (فا: قیافه گرفتن) {تاشار، تشر، داشماق سۆزوندن}⁵ تشرّف tesserüf [آ،ع] شرف لئمه، گلمه و گلش (فا:~). تشریح [آ،ع] ۱- تیکه تیکه بؤلوب شرح وثرمه، آیدین لاتما،			

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۴۳	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	آچیق لاما. ۲-آئاتومی (فا:~).		تصاویر təsavir [آع] گۆرونلو، بنیز لر (فا:~).	
	تشریف [آع] بویوروب گلمه، اؤز گلمه‌سیله بیرینی شرف لندیرمه، گلمه و گلیش.		تصحیح [آع] دۆزلتمه، دۆزلتی (فا:تصحیح).	
	تشریفات [آع] اؤزل گونلرده و اؤزل کیمسه لر اوچون دۆزلتنن اورتام (فا:~). ceremonies, formalities		تصدیق təsədduq [آع] صدقه وئرمه، بلا دفع ائتمک اوچون یوخسوللارا وئریلن پول و یشمک (فا:~).	
	تشریفات سیز [ص] ساده قارشیلایش (فا:بی تشریفات).		تصدیق təsədduq [آع] صدقه وئرمه، بلا دفع ائتمک اوچون یوخسوللارا وئریلن پول و یشمک (فا:~).	
	تشریک [آع] اورتاق ائتمه، بیر ایشه قاتما (فا:~).		تصدیق təsəddi [آع] گۆرولی اولما (فا:~).	
	تشریک مساعی [آع] ایش بیر لیگی (فا:تشریک مساعی).		تصدیق [آع] دوغورلما، اونای لاما، اونای (فا:~).	
	تشعشع təşəʃo [آع] ایشین لاما، ایشیق ساچما (فا:~).		تصرف rəsərrüf [آع] صاحب چیخما، بیر ایشه گیریشمه (فا:~).	
	تشکر təşəkkür [آع] یاخشی گۆرۆلن ایش اوچون گۆستریلن راضی لیق (فا:~). thanking		تصرفات təsərrüfat [آع] اۆره تیم اوچون اولان بوتون گرک لیک لر، اۆره تیم وسایطی (فا:~).	
	تشکل təşəkkül [آع] قۇرۇلۇش، بیجیلمشه. formation		تصریح [آع] آچیق سؤیلمه، بلیرتمه (فا:~).	
	تشکیل [آع] اولوشدورما، قۇرما، اورتایا چیخارما (فا:~).		تصرف [آع] چکیم لهمه، بیر ائیلمی زامان و شخصه گۆره دیشیمه‌سی (فا:~).	
	تشکیلات [آع] قۇرۇلۇش، هۆرگۆت (فا:~).		تصعید [آ] گۆیه قالخما، قۇوزانما (فا:~). sublimation	
	تشکیلاتلاندیرماق [ل] قۇرۇلۇش لاما، هۆرگۆتلندیرمک.		تصغیر [آع] کیچیتمه، نارین لاتما (فا:~).	
	تشکیلاتلانماق [آع] قۇرۇلۇش لانماق، هۆرگۆتلنمک.		تصفیه [آع] آریتما، تمیز لهمه (فا:~).	
	تشنج təşənnüc [آ] اضطراب و تیرتمه حالتی convulsion		تصلب təsəllub [آع] برکیمه، قاتی لاشما (فا:~).	
	تشنه [آ،فا،شع] سؤسوز، سؤسامیش (فا:~).		تصمیم [آع] ایستم، کسین قارار وئرمه (فا:~). decision	
	تشیوپ [آ] هیئت لرده بیر تانری آدی ^{۲۱۱} .		تصنع təsənnü [آع] بزک دۆزک ائتمه، ظاهر سازلیق (فا:~).	
	تشوش təşəvvüs [آع] قاریشیق لیق (فا:~).		تصنع affectation	
	تشویر təşvir [آ] تارؤم دا کند آدی.		تصنیف [آع] بؤلوم لهمه، صنیف لاما، اوخوما وماهنی (فا:~).	
	تشویش [آع] اضطراب، تلاش و قایقی، نگرانلیق (فا:~).		تصوف təşəvvüf [آع] تانری و ائوره‌نین بیر لیگی آنلایشینی (وحدت وجود) آچیقلايان و ساوونان اسلامی گۆرۆش (فا:~)	
	تشهد təşəhhüd [آع] ۱-تانیق ایسته‌مه. ۲-نامازدا اوتوراراق اوخونان دُعا (فا:~).		تصویر təsəvvür [آع] خیالا گتیرمه، ذهنده جانلاندیرما (فا:~).	
	تشیع təşyi [آع] یولا سالما، بیرینی یولسالاراق دالی سیجا گنتمه (فا:~).		تصویب təsəvvib [آع] اونایلاما، مۇناسیب گۆرمه، بینمه (فا:~).	
	تصاحب təsahub [آع] صاحب اولما، بییه لنمه (فا:~).		تصویر [آع] گۆرونلو، بیرشیین شکلی و گۆرونوشو (فا:~).	
	تصادف təsəduf [آع] باش وئرمیش حادثه، گۆزله‌نیلمه‌دن اولان هر ایش (فا:~).		تضاد [آع] قارشیتلیق، ترسلیک، ضد لیک (فا:~). contrast	
	تصادفاً [ظ] اتفاقی اولاراق، گۆزله‌نیلمه‌دن (فا:~). casually		تضامن təzəmun [آع] کفیل و ضامن اولما، بیرنین ایشینی ویا سؤزونو اؤستلنمه (فا:~). contrast	
	تصادم təsədum [آع] بیر بیرینه دیمه، توقوشما (فا:~).		تضرر təzərrur [آع] زیان گۆرمه، ضرر چکمه (فا:~).	
	تساعد təsəud [آع] یوخاری قالخما، یوکسلمه (فا:~).		تضرع təzərru [آع] زاریلدما، اینیلده‌مه (فا:~).	
			تضعیف [آع] ۱-ضعیف لته‌مه. ۲-ایکی قات ائتمه (فا:~).	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۴۴	ارک سۆزلوگو	Tt
تضمین [آ،ع] گۆنجه لیک، گۆنجه وئرمه (فا:~).	تعمیل [آ،ع] عجله ائتمه، تلمسه (فا:~).	haste		
تضمین نامه [آ] گۆنجه لیک بلگه سی (فا:~).	تعدا [آ،ع] بیرشئین سایسی، بیر نئجه سایسی،	te`dad	سایسی (فا:~)	number
تضمینات [آ،ع] گووه نجه لیک لر (فا:~).	تعدد [آ،ع] چوخالما، سایسی سی آرتما (فا:~).	təddüd		mutiplicity
تضیق [آ،ع] باسقی، زورلاما، دارد ا قویما (فا:~).	تعددی [آ،ع] تجاوز ائتمه، ستم ائتمه (فا:~).	təddi		
تطابق [آ،ع] اؤیما، مئاسب گلمه (فا:~).	تعديل [آ] بربر ائتمه، اصلاح ائتمه (فا:~).	edjment		
تطبيق [آ،ع] حیاتا گنجیمره، اجرا ائتمه، ایشه سالما (فا:~).	تعذیب [آ،ع] اؤزمه، عذاب وئرمه (فا:~).			
تطبيق ائتمک [ل] حیاتا گنجیمرمک، اجرا ائتمک، ایشلمک،	تعرض [آ،ع] متعرض اولما، سالدیری، سالدیرما (فا:~).	tərrüz		
فعله گنجیمرمک، اؤيقولاماق (فا:تطبيق نمودن).	تعرفه [آ،ع] تانیتم، تانیتم بلگه سی، وئرگی لیستی (فا:~).	tə`rifə		
تطبيقی [آ] یا لئیز اؤيقولامادا و پراکتیک ده اؤنمی اولان (فا:~)	تعرق [آ،ع] بوخارلانما، تر لهما، بیتگی لردن چوخ	tə`rroq	بوخار و رطوبت چیخما (فا:~).	
تطبيقی صنعت (تطبيقی اینجه صنعت) [آ] صنعتین ائله ساحه	تعريض [آ،ع] ائئلنمه، عریض اولما (فا:~).	tə`riz		
سینه دئییلیرکی اونون اؤرتدیگی و تولید ائتدیگی معیشت	تعریف [آ،ع] تانیتم، تانیتم، بیرینین اؤزل لیکلرینی و	tə`rif	مخصوصاً مثبت خصوصیت لرینی بیلدیرمه ایشی (فا:~).	
شی لری عئینی زاماندا بدیی اثر ساییلیر. (فا:~).	تعریق [آ،ع] تر لهما، بوخارلانما (فا:~).	tə`riq		
تطمیع [آ،ع] تاماه لاندیرما (فا:~).	تعزیت [آ،ع] تعزیه، عزا و یاس توتما (فا:~).	tə`ziyet		
تطویل [آ،ع] اؤزون لاتما، اؤزاتما، سؤردومه (فا:~).	تعزیز [آ،ع] سؤگی ایلل آتما، عزیز لهما (فا:~).			punishment
تطهیر [آ،ع] پاک لاما، تمیز لهما (فا:~).	تعزیه [آ،ع] یاس توتما، باش ساغلیغی اؤتورماسی (فا:~).	tə`ziyə		
تظاهر [آ،ع] گؤرؤنمه، اؤرتایاچیخا (فا:تظاهر).	تعشّق [آ،ع] عاشق اولما، سؤمه (فا:~).	təşşüq		
تظاهرات [آ،ع] گؤسّری، قارشیت اولما (فا:~).	تعصّب [آ،ع] باغناز لیق، فانا تیزم (فا:~).	təssüb		fanaticism
تظلم [آ،ع] مظلوم اولما (فا:~).	تعصّب لو [ص] تعصبی، متعصّب (فا:~).			fealously
تعادل [آ،ع] دنگ لهما، دنگ لیک (فا:~).	تعطیل [آ،ع] بوراخیش گؤتو و سؤره سی، دینلنمه	tə`til	گونو، بوراخیش (فا:~).	cessation of work
تعارض [آ،ع] چاتیشما، بیریرینه ترس دؤشمه (فا:~).	تعظیم [آ،ع] اولولاما، سایین لاما، باش ایمه.	tə`zim		
تعارف [آ،ع] تانیشما، بیریرینه خوش گلدین دئمه (فا:~).	تعظیمات [آ،ع] یوکسک ساییقی (فا:~).			
تعاروف الله مک [ل] بیریرینه خوش گلدین دئمک (فا:تعارف	تعفن [آ،ع] قوخولانما، تیجیخما (فا:~).	təffun		bad smell
کردن).	تعقل [آ،ع] عاغلینی ایشه آپارما، اییی دوشونمه.	tə`qqol		
تعارف سوز [ظ] عارف ائتمه دن، دؤغرو دان (فابی تعاریف).	تعقیب [آ،ع] ایز لهما، دالیسیجا گئتمه، آرخاسیجا گئتمه،			
unceremonious	دالینا دؤشمه (فا:~).			
تعاقب [آ،ع] آرد آردا گلمه، آردیجیل (فا:~).	تعلق [آ،ع] ایلگی سی اولما، بیرینه باغلانما. ۲-	tə`llüq		
تعالی [آ،ع] ۱- اؤجا لاما، یوکسلمه. ۲- داها اوجا.	قوهوم قونشولار، یاخین لار. ۳- اؤزونه مال ائتمه (فا:~).			
تعامل [آ،ع] معاملمه، ایش، داوارانیش (فا:~).				
تعاون [آ،ع] یاردیم لاشما، کؤمک لشمه (فا:~).				
تعبیر [آ،ع] آنلاتیم، دئییش، افاده، سؤیله نیش (فا:~).				
تعبیه [آ،ع] بیر شیئی دؤز لیدیپ یئرینه قویما (فا:~).				
تعجب [آ،ع] چاشما، حئیرت دؤغورما (فا:~).				

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۴۵	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تعلل [ت، ع] بیر ایشی یوبادارق بهانه گتیرمه (فا:~).	تغییر [ت، ع] دیشمه، باشقالاشما (فا:~).			
تعلیم [ت، ع] اؤیرنمه (فا:~).	تغییر [ت، ع] دیشمه، دیشدیرمه، باشقالاشدیرما (فا:~).			
تعلیف [ت، ع] یشلمه، یشم وثرمه (فا:~).	تفاخر [ت، ع] اؤوۆنمه، فخر ائتمه (فا:~).			
تعلیق [ت، ع] آسیلی قویما (فا:~).	تفاریق [ت، ع] داغینیق شئیلر (فا:~).			
تعلیم [ت، ع] اؤیره تیم، یتیشدیرمه، اؤیرتمه، اوخوتما (فا:~).	تفاسیر [ت، ع] تفسیر لر، یوروملار (فا:~).			
تعلیمات [ع] تعلیم چو] اؤیره تیم لر، اؤیرتمه لر (فا:~).	تفاسیل [ت، ع] آیریتی لی آچیقلامالار (فا:~).			
تعمد [ت، ع] عمد اولاراق بیر ایشی گؤرمه،	تفاضل [ت، ع] بیریری نه اؤستولوک تاپما (فا:~).			
بیله رک بیر ایشی گؤرمه (فا:~).	تفال [ت، ع] فال آچماوایی فال گلمه (قاموس ترکی).			
تعمد [ت، ع] بیله رک، بیله بیله (فا:~).	تفاوت [ت، ع] آیریحی اؤزل لیک، فرق (فا:~).			
تعمیق [ت، ع] دریندن دۆشونمه، اییی دۆشونمه (فا:~).	تفاهم [ت، ع] اؤزلشما و بیریری نی دوشونمه (فا:~).			
تعمیر [ت، ع] بیرشئین اسگیک لیک لرین دۆزتمه، اونارما (فا:~).	تفتازان [ت، ع] آجیگیران دا کند آدی.			
تعمیرات [ت، ع] اونارمالار، دۆزلمه و یامامالار، اوناریم (فا:~).	تفتیش [ت، ع] سوروشدورما (فا:~).			
تعمیرگاه [آ] تعمیر اوچون اولان یئر، اوناریم یئر (فا:~)	تفحص [ت، ع] آختاریش، آراشدیرما (فا:~).			
تعمیق [ت، ع] درین لشدیرمه (فا:~).	تفخیم [آ] ساین لاما، بؤیوک سایما (فا:~).			
تعمیم [ت، ع] عمومیت وثرمه، عام لاشدیرما، گنل لهمه (فا:~).	تفرج [ت، ع] ۱- آچیلما، فرح لنمه. ۲- گزیتی (فا:~).			
تعمد [ت، ع] دیرتمه، آیاق دیرمه (فا:~).	تفرد [ت، ع] یالینز قالما، تک لنمه (فا:~).			
تعویض [ت، ع] دیشمه، دیشدیرمه (فا:~).	تفرش [آ] ایرانین اراک اُستانیندا بیر شهر آدی.			
تعویق [ت، ع] گنجیخدیرمه، یوباتما، تأخیر (فا:~).	تفرش بۆلگه سینین داغلاری [آ] آرخا (۳۲ کق ب ۲۲۸۲)،			
تعهد [ت، ع] بیرایش گؤرمگی بوینونا آلما، اؤست	آرما لؤ (۱۲ کق ب ۲۰۶۲)، آغ چاق چاق (۲۵ کق ب ۱۹۱۶)،			
لنمه (فا:~).	آغداغ (۵۱ کق ب ۲۰۵۵)، آلا تپه (۲۳ کق ب ۲۱۳۰)، آلخان			
تعیش [ت، ع] یاشاما، خوش گنجینمه (فا:~).	تپه (۴۳ کق ب ۱۹۹۹)، امجک (۴۰ کق ب ۲۳۱۵)، انی قیه سی			
تعین [ت، ع] محقق اولماق (فا:~).	(۶۰ کق ب ۲۲۹۵)، اؤچ اوغلان (۴۵ کق ب ۲۰۱۳)، ایسپستان			
تعین [ت، ع] بللی ائتمه، بلیرتمه، آیدین لاشدیرما (فا:~).	(۱۶ کب = ۲۲۰۸)، ایلدن بولاغی (۲۵ کق ب ۲۲۶۹)، اییر			
تعینات [ع] تعین چو، ش] بللی ائتمه لر (فا:~).	(۳۰ کب ۲۲۱۸)، بؤیوک دره (۲۶ کق ب ۲۲۱۲)، باباپولادی			
تغافل [ت، ع] بیلمز لیک (فا:~).	(۲۲ کق ب ۱۶۲۲)، بابان آیاغی (۲۸ کق ب ۲۰۳۵)، باندؤ			
تغباتور [خ] نغمه + باقاتور: آلتین اوردو اوردوباشی لاریندان ^۷ .	(۷ کق ۲۵۲۵)، بگ دره سی (۲۳ کق ب ۲۲۰۱)، بوربولاق			
تغذیه [ت، ع] یتدیرمه و بسله مه، غذا وثرمه (فا:~).	(۱۶ کب ۲۴۴۲)، بولاق دره (۳۳ کب ۲۲۲۳)، پالنتایاتان			
تغرک خانون [آ] باخ: تگرک خاتون ^۷ .	(۳۴ کب ۲۰۵۶)، چال (۱۱ کب ۲۴۲۵)، دارقایا (۲۳ کق			
تغزل [ت، ع] غزل دئمه، ستویشمه، عاشقانه سؤزلر	۱۶۰۵)، دام دام (۳۰ کب ۲۲۳۰)، دنگه / آ (۱۷ کب			
دئمه (فا:~).	۲۲۹۰)، دنگه / ی (۱۶ کب ۲۴۵۲)، دؤزداغی (۳۵ کق ب			
تغلیظ [ت، ع] غلیظ لتمه، یوغونلاتما (فا:~).	۲۰۷۸)، زاغا دره سی (۲۰ کق ۱۸۱۴)، سارناق (۳۰ کق ب			
تغمه [آ] دیمه، سنچگی، فرقلی ^۷ .	۲۲۶۷)، ساری دره (۳۱ کب ۲۱۱۵)، ساری لار (۲۶ کب			
تغنی [ت، ع] ماهنی سؤیله مه (فا:~).	۲۳۶۵)، ساری یال (۳۱ کب ۲۱۰۸)، ساققیز (۲۵ کق ب			

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۴۶	ارک سۆزلوگو	Tt
٢٠٧٠)، سفز لو (٢٣ق ١٥٧١)، سنکی (٣٠ق کب	تفصیلات [آع] آیریتی لار (فا:~).			
٢٠٣٢)، سنگر (١١ق ١٧٤٥)، قاچ قارا (١٠ق گب	تفصیلاتلی [ص] آیریتی لی (فا: تفصیلات دارا).			
٢٦٢٥)، قاراقایا (٢٥ق کب ٢١٣٥)، قارقول (١٨ق کد	تفضیل [آع] اوستونلوک وئرمه (فا:~).			
١٩٧٠)، قاشی جیق (١١ق کب ٢٢٥٩)، قانشار (٣١ق کب	تفضیلی (صفت) [آ] اوستونلوک بیلدیرن (فا:~). comparative			
٢٠٣٠)، قاربوغاز (٣٠ق کب ١٧٤٥)، قاربۇلاق (٢٨ق کب	تَفَقْدُ tefeqqud [آع] اختاریب تاپما، سوراغ لاشما (فا:~).			
٢٢٨٨)، فارداغ (٢٢ق کب ١٢٧٧)، قاراقاش (٤٥ق کب	تَفْکَ jəfək [آ] بؤیین زهرا دا کند آدی.			
١٩٤٣)، قاراگۆزلو (٤٢ق کب ٢١٧٤)، قاراگۆزلو قَرلان	تَفْکُر tefəkkür [آع] دۆشونمه، دۆشونوش (فا:~).			
(٢٥ق کب ٢١٩٠)، قاراگونئی (٢٥ق کب ١٦٥٨)، قارالار	تَفْکِیک [آ] آیریرما (فا:~). separation			
(٣٠ق کب ١٥٦٣)، قمیشلو (٤٢ق کب ١٨٨٩)، قمیشلی	تَفَنْن təfənnün [آع] مختلف یوللارلا مشغول و دوّموک			
(٢١ق کب ٢٣٧١)، قورُقوشوملو (٤٦ق کب ١٨٣٦)، قویون	اولما، تورلو اولما (فا:~).			
قوزئی (٣٣ق کب ٢٠٩١)، قیزباهار (٣٢ق کب ٢٠٩٥)، قیزیل	تَفَوُّق təfəvvüq [آع] اوستونلوک، اوستون گلме (فا:~).			
(٣٢ق کب ١٦٣١)، قیزیل بابیر (٣٨ق کب ١٩١٩)، قیزیل	تَفْوِض [آع] احاله، دنور اتشه (فا:~). to give over			
داغ (٤٠ق کب ٢٠٧٤)، قیزیلجا (١٣ق کب ١٧٠٨)،	تَفَهِّم təfəhhüm [آع] آنلاشیم، آنلاما (فا:~).			
قیشلاق (٦ق کب ٢٢٥٧)، کوساداغ (٢٢ق کب ١٥٩٢)، گوئی	تَفْهِیم [آع] آنلاتما، بیلدیرمه (فا:~).			
کمر (١٨ق کب ١٧١٨)، گون قیرمیز (٣٩ق کب ١٥٩٤)،	تَقَابُل təqabul [آع] قارشى لیقلی اولما، قارشى لیق، قارشى			
گونتئی (٤٥ق کب ١٨٧٣)، گونتئی گدیكى (٢٧ق کب	لاشما، اوژ اوژه گلमे (فا: تقابل).			
١٨٠٨)، گونتیه (٢٣ق کب ١٦٨٨)، گوندو (٣٨ق کب ١٨٢١)،	تَقَارُب təqarub [آع] یاخین لاشما، یاناشما (فا:~).			
گیلدیر گدیك (٢٠ق کب ٢٢٢٩)، یاریم قایا (٢٢ق کب	تَقَارُون təqarun [آ] قرینه لیک (فا:~). conjunction			
١٥٦٥)، یاس یورد (٢١ق کب ٢٣٦٢)،	تَقَاَص [آع] اؤج آلما (فا:~). retaliation			
تَفَرُّع təfərrü [آع] شعبه شعبه و فرع فرع اولما (فا:~).	تَقَاَضَا [آع] ایستک، دیلک، طلب، ایسته یش (فا:~).			
تَفَرُّعات təfərrüat [آع] ایکینجی درجه ده اوْنمی اولان	تَقَاتُع təqatu [آع] کیشیمه نُقطه سی (فا:~).			
سورونلار و شئی لر، بالاجا سورونلار، آیریتی لار (فا:~).	تَقَاُود təqaud [آع] بیر ایشدن ال چکمه، بیر ایشدن قالما.			
تَفَرُّق təferruq [آع] داغینیق لیق، پریشان لیق (فا:~).	تَقَبُّل təqəbbul [آ] قبول ائتمه (فا:~). accepting			
تَفْرِقه təfriqe [آع] آیریم لیق سالما و دۆشمه، یکی لیک	تَقْبِیح [آع] قیناما، پیس له مه (فا:~).			
سالما، یکی تیره لیک (فا:~).	تَقَدُّس tēqəddus [آ] قوتسال سایما (فا:~). holiness			
تَفْرِيجَان tefrican [آ] همدان دا کند آدی.	تَقَدُّم tēqəddum [آع] ایلری لیک، اوْنجه له مه، قاباقلاما (فا:~).			
تَفْرِیح təfrih [آع] خوش گنجیرمه، شادلیق (فا:~).	تَقَدَّم وَتَأَخَّر [آع] ایلری لیک و دالی لیق transposition			
تَفْرِيش [آع] دۆشمه ایشی (فا:~).	تَقْدِير [آع] ١-ذیر وئرمه، بینمه، قدر و قیمت وئرمه. ٢-قضا و			
تَفْرِیط [آع] نورمال دان آشاعی، افراط قارشیتی (فا:~). waste	قدر، آلین یازی سی، یازقی (فا:~).			
تَفْرِیق [آع] چیخما، آیریرما، آیرید ائتمه (فا:~). subtraction	تَقْدِیس [آع] قوتساما، قوتسال سایما (فا:~).			
تَفْسُخ təfəsüs [آع] چۆرومه، پۆزولما، قوخوشما (فا:~).	تَقْدِيم [آع] سوئتما، حضورنا گتیرمه (فا:~). presentation			
تَفْسِير [آع] یوروم، یوروم لاما، یورما (فا:~). commentary	تَقْدِیمَات [آع] سوئتمالار (فا:~).			
تَفْصِيل [آع] بیر شیئی آیریتی لاریلا آنلاتما، آچیقلاما (فا:~).	تَقْرِب tēqərrub [آع] یاخینلاشما (فا:~).			

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۴۷	ارک سۆزلوگو	Tt
تقریب [آ،ع] یاخلاشدیرما، یاخینلیق (فا:~).	"گۆل تک/تکین" (فا:مثل). ۴-بیرششین تکی و دییی، سونو و بیتمی، بیر ششین آلتی "یهرین تکی" = یهر آلتی، بعضا ترک شکلینده ده سؤیله نیر" (فا:ترک). ۵-ظ، [با] بیر ایش و سورهنین سونونو گؤسته رن اک "گنده نه تک" = گنده نه تکین، گندمگه یاخین" (فا:تا). untill, till {ت، گؤ، سن؛ دیب معناسیندا دگمک (تگمک) سؤزوندن دیر {.			
تقریباً [ظ،ع] یاخلاشیق، یاخین اولاراق (فا:~).	تک... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۴ آد سایماق اولار).			
تقریبی [ص،ع] تخمین، سانیلما، اورانلما، یاخلاشیق (فا:~).	تک آلتی، [آ] ۱- یهر آلتینا قویولان کئچه ویا پارچا.			
تقریر [آ،ع] اقرار ائتمه، آیدینلاتما و آچیقلاما (فا:~).	تک آلتی، [آ] ۲- اوجان داداغ آدی {تکه لرین دولاندیغی یئر {.			
تقریز [آ،ع] اؤومه، اؤووش، یینجه (فا:~).	تک آنلاملی [ص] تک آنلامی اولان.			
تقسیم [آ،ع] قسط لارا بؤلمه (فا:~).	تک ائشلی [ص] ائشی بیر تک اولان.			
تقسیم [آ،ع] بولوشدورمه، بولومله مه، بؤلمه (فا:~).	تک ائشلیلیک [آ] خانیم یا آغا قارشى جنسندن یالئیز بیر یله ائوله نه بیلمه سینى ممکن گورن قورال، مونوقامی.			
تقصیر [آ،ع] بیر ایشده سست لوق ائتمه، گناه، سوچ (فا:~).	تک ائولی [ص] تک ائشلی monayam			
تقطیر [آ،ع] دامیتما، دامجی دامجی دامیزما (فا:~).	تکاب [آ] باخ: تیکان تپه.			
تقطیع [آ،ع] شعرده دۇرقویا اساسلانا بؤلگو. dissection	تکابو [آ،فا،شع] چالیشیم، چالیشما (فا:~).			
تقعر [آ،ع] بؤکنی لیک، باتیقلیق، چؤخورلوق (فا:~).	تکاکثر [آ،ع] چوخالما، آرتما (فا:~).			
تقلا [آ،ع] چالیشما، تلاش (فا:~).	تکاکثف [آ،ع] سیخیشما، یوغونلاشما، غلیظ لشمه (فا:~).			
تقلب [آ،ع] کلک، دؤزن (فا:~).	تکاکچی [آ] مونارشیت.			
تقلب ائلمک [ل] دؤزن ایشله مک (فا: تقلب کردن). to cheat	تکاکچیلیک [آ] مونارشیزم.			
تقلید [آ،ع] ۱- یانسیلما. ۲- (شیعه لرده) بیر بؤیوک دین آدامینا وسوز لرینه باغلی اولما (فا:~).	تکاکلیک [آ] مونارشى.			
تقلیل [آ،ع] آزالتما، اسکیلتمه (فا:~).	تکاکسل [آ،ع] تنبل لشمه، یاولاشما، کسل اولما (فا:~).			
تقنین [آ] یاسالاما، یاساچیخارما، قانونلاما (فا:~). legislation	تکاکل دوز [آ] تکاکل تیکمه، تکاکل تیکمه چی.			
تقوا [آ،ع] آلاسه دان قورخما، آلاهیین امریندن اطاعت ائتمه (فا:~). virtue	تکاکل / تکاقال [آ] ایگید لیکده تکاکل اولان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).			
تقویت [آ،ع] گوجلندیرمه (فا:~). to fortify	تکاکلی [ص] بیر اللى، کؤمک سیز.			
تقویم [آ،ع] ۱- چاغ سایار، چاغاچ ۲- ایل سایار، گون سایار (فا:~).	تکالیف [آ،ع] تاپیشیریق لار (فا: تکالیف).			
تقی [آ،ع] آلاسه دان قورخان، آرین و تمیز آدام (فا:~).	تکامل [آ،ع] ۱- اولقونلوق، اولقونلاشما، بوتون لشمه، تکمیل لشمه. ۲- ائوریم، گلیشیم، گلیشمه (فا:~).			
تقی... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۶ آد سایماق اولار).	تکان [آ] ترپه نیش (فا:~) {بو کلمه و فارسجادا ایشله نن تکانیدن سؤزو، تترتمک/ترنتمک سؤزوندن آلینمادیر {.			
تقیید [آ،ع] باغلی اولما، باغلانما، اؤستونلنمه و بؤیونا آلما (فا:~).	تکاوخیان [ص] تکلیکده اوخیوان (فا: تکخوان). soloist			
تقیض [آ،ع] یؤکسلمه، ایرلهمه (فا:~).				
تقیه [آ] گیزلتمه (فا:~). dissimulation				
تک [ص] ۱- جوت اولمایان، بیرئی "تک گلدیم" (فا: تنها). single ۲- [مت] تک سایى، جوت اولمایان سایى، سونلاری ۱، ۳، ۵، ۷، ۹، اولان سایى لار تک سایى لاردیر (فا: فرد). od number ۳- اوخشاتما اداتی				

Tt ت	آذربايجان تورکجه‌سی	۷۴۸	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تک اولراق [ظ] تکلیکده (فا:تکی). alone	تک اؤرنک [ظ] بیر اؤروندن اؤرنک اوچون بیر داناچیخان نمونه.		، ثعلب گیللر، آناناس گیللر، موزگیلر کیمی بیتگی لر صیفینی (فا:تک لپه ایی ها).	
تک اؤرنک [ظ] بیر اؤروندن اؤرنک اوچون بیر داناچیخان نمونه.			تک چنک لیلیک [آ] تک چنک لی اولما وضعیتیی .	
تکای [آ] آی کیمی تک اولان و گۆزل اولان، قیز آدی (فا:نام دختر).			تک چودک لی [ص] تک چوده گی اولان (فا:تک هسته ای).	
تکئش [آ] ایگیدلیکده تک اولان، خوارزمشاهلارین بؤیوک شاهلارینین بیرینین آدی، اوغلان آدی (فا:نام پسر).			monocyte	
تک بارماق [ص] بیر بؤیوک بارماغی اولان الچک نوعو.			تکچی [آ] تکچی لیک یانلی سی اولان.	
تک بارماق لی لار [آ، دی] امجک لی حیوانلارین کرگدن کیمی تک بارماق لی تاقیمی.			تکچیلیک [آ] گرچکلیگین تملی اولراق یالینیزجا تک بیر ایلکهی بنیمسه ین دنیا گۆروشو، گرچکلیگین هر هانسی بیر اورقان کیمی بؤلنمز بیر بۆتون اولدوغونا و باغیمسیز پارچالاری اولما دیغینا اینانان اؤیرتی، مونوئیزم.	
تک باشچی [آ] تک باشچی لیک اصولیلا اؤندر لیک ائدن.			تک حجره لی [آ] تک گۆزه لی، بیر گۆزه سی اولان.	
تک باشچیلیق [آ] رهبر لیگین بیر آدام الینده اولدوغو اؤصولو، دیکتاتور لوق.			تک داش [آ] ساهجه تک داشی اولان اؤزوک (فا:تک سنگ).	
تک باشینا [ظ] ۱- یا لنینز اولراق، آتجاق اؤزو، تکجه. ۲- کؤمک- سیز جه، اؤز اؤزونو (فا: انفرادا). singly, singleness			تکدر تکدیر [آ، ع] تکدر لیمه، اؤزوتو لو اولما (فا:~).	
تکبّر [آ، ع] اؤزونو توتما، مغورلنما (فا:~).			تک دلیک لیلر [آ، دی] امجک لی حیوانلارین ایلکل نؤعلریندن بیر تاقیم، سؤرونکن لر کیمی یومورتالایان، بالالارینا سؤت وئرن و بۆتون نؤعلاری اؤسترالیادا یاشایان حیوان قروپو.	
تک بوینوز (لو) [ص] بیر تای بوینوز لو (فا: تکشاخ). unicorn			تکدن بیر [باخ] آراییر.	
تک به تک [ظ] تک تک، بیر بیر، تک تک، بیر بیر.			تک دۆزه [ص] مونوتوت، دیشمه دن تکرارلانا راق سؤروب گئدن، یک نسق.	
تک بیت [آ، یازین] بیر بیت دن تشکیل تاپان شعر نوعونا دئییلیر.			تک دوغار [آ] بیر دانا بالا دوغان حیوان (فا: تکزا) uniparous	
تک بیجیم (لی) [ص] بیر بیجیم لی (فا: تک شکل) monotropic			تک دی [آ، ع] دینچی لیک ائتمه، دینچی لیک (فا:~).	
تکبیر [آ، ع] اولوتاری نی آتما و چاغیرما، بؤیوک سایما (فا:~).			تک دییر [آ، ع] پیس له مه، بینمه مه، قباح ت لندیرمه (فا:~).	
تک تانریچی [آ] تک تانری یا اینانان کیمسه.			تک دیرناق اشارتی [آ] یازیلاردا سؤزلری بیر بیریندن آیرماغا یارار اشارت نوعو “	
تک تانریچیلیق [آ] یا لنینز بیر تک تانری، یا اینانما، تک الله لی لیک.			تک دیرناق لی لار [آ] بیر ویا اوچ دیرناغی اولان ممه لی حیوانلار (فا: تک سُم ها). soliped	
تک تانریلی [ص] فقط بیر تانری نی تانینما، موحد monotheist			تک دیللی لیک [آ] بیر دیلین تک لیکده اگه من اولماسی، گلوبال لاشمانین ان اؤنملی سونوج لاریندن گله جکده دیللرین بیر بیرینه یاخینلاشماسی و تک دیلین دنیایا حاکیم اولماسیدیر، آچیق دیر کی اؤنوموزده کی عصر لرده بو اولای سونوجلانا جاق دیر، البته آسیمیلایسون لا دیللرین متکامل لشمه سی فرق لی اولراق هر دیلین تکاملو گلوبال لاشمانین اصلی عنصرو ساییلیر (فا: تک زبانی).	
تک تک [ظ] بیره قارشى بیر، بیریر.				
تک تکه [ظ] تک تک، بیریره (فا: تک به تک).				
تک توک [ص، ظ] آز، سئیرک، آراییر.				
تکئش [آ، ع] چوخا لما، آرتما (فا:~).				
تکثیر [آ، ع] چوغا لتما (فا:~).				
تکجه [ص] آتجاق تک، بیرجه (فا:~). mere				
تکجی لیک [آ] یالینز بیر تک گرچگین اولماسینی ساوونان نظریه moniozm “قارشى آنلامی: چوخجو لوق،				
تک چالیدی [آ] بیر ساز چالان دان عبارت (فا: تک نواز) soloist				
تک چنک لی [آ، بی] تک چنکی اولان (فا: تک لپه ایی).				
تک چنک لیلر [آ، بی] بوغدا گیللر، زنبق (سوسن) گیللر، پالمیه لر				

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۴۹	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تکذیب [آ،ع] بالانلاما، دانما (فا:انکار).		تک‌سایه [آ،مت] جوت اولمایان سایه، ایکی یه بؤ لونمه ین	
	تکر təkr [آ] بیر اوخ چئوره‌سینه فیرلانا دایره شکلینده		سایه، سون سایه‌چیلار ۱ ۳، ۵، ۷، ۹ اولان ساییلار	
	هرشئی، دایره بیچیمده اولان هر شئی (فا:چرخ، تایر). tir		(فا:عدد فرد). odd number	
	ت: «تکره» دایره، «تکرک» حالقا؛ دیمک (تگمک) سۆزوندن		تکسّر təkəssür [آ،ع] سیندیرما، داغیدیب قیرما (فا:~).	
	آلیناراق اینگیلیزجه، فارسجا، عربجهده ایشله‌نیر (تایر) {.		تک‌سسلی [ص] یالنیز بیر سسله ایفا ائدیلم چالقی.	
	تکرار tikrar [آ،ع] بیرایشی یئنی دن گۆرمه، یئنی لهمه (فا:~).		تک‌سسلی هجا [آ،دیل‌ب] بیر سس دن تشکیل تاپان سایه	
	تکر تکر [تک+ار] بیر بیرر.		(فا:هجای تک صدایی). monosilabism	
	تکرچیک [آ] بالاجا تکر (فا:چرخک). caster		تکسن [آ] ایگی دلیکده تک اولان، اوغلان آدی (فا:نام‌پسر).	
	تکرچاتلار [آ] دیسک پلئئر diskplayer		تکسن جوت [آ] اوشاقلار آراسیندا نوخود کیشیمش کیمی	
	تکرچاتلارچی [آ] دیسک جوکنی diskgokey		شیلرله و تک جوتلوغون سوراشاراق اؤدوب اؤدوماسی	
	تکّرر təkərrür [آ،ع] تکرار لانما (فا:~).		اولان بیر اوپون آدی (فا:نوعی بازی بین کودکان).	
	تکرلک təkərlək [آ] تکر کیمی اولاراق بیر ائکسن و		تکّش/تکّش [آ] دؤیوش، دیش، تماس [خ] تورک بؤیوک‌لری	
	مئحورین چئوره سینده دولانایلم، باخ: تکرلیک.		عنوانلاریندان، آلپارسلان خانین اوغلو ^۷ {ت:غایت، نهایت ^{۴۷} }	
	تکرلنمک [بل] ۱-تکر کیمی اولونماق. ۲- [س] تکر بیچیمینه		تکشیای [خ] خوارزم خانلاریندان، ایلبارس خان ^۷ ین اوغلو ^۷ .	
	گلمک (فا:چرخدار شدن).		تک‌طرفلی [آ] تک یانلی.	
	تکرلهمک təkərləmək [ل] ۱-یووارلاماق. ۲-تکر بیچیمینه		تکفّل təkeffül [آ،ع] یوکوم لنمه، بیر ایشی اؤزه‌رینه و بوینونا	
	گتیرمک (فا:به شکل چرخ در آوردن).		آلما، کفیل اولما (فا:~). guaranteeing	
	تکرلهمه [آ، یازین] ۱-چوغلوقلا مثل و بوی‌لارین اولینده		تکفیر [آ،ع] کافیرسایما، کوفر ائتمه، قارقیش لاما، قارقیش	
	دئیلن قافیله‌لی و اوپوملو سۆزلر "اؤرنک: بیر ی وارمیش		(فا:~). excommunication	
	بیری یوخوموش". ۲-تکرلهمک ایشی.		تکفین [آ،ع] کفن لهمه (فا:کفن کردن).	
	تکرلی [ص] تکرلی اولان، تکرله حرکت گئل (فا:چرخدار).		تک‌قات (لی) [ص] فقط بیر قاتی اولان.	
	تکرلیک [آ] ۱-تکر بیچیمینده اولان شئی (فا:مثل چرخ). ۲-		تک‌قادین‌لی [ص] فقط بیر قادین لا ائولنمه اوصولو (فا:تک	
	تکر اوچون عاید اولان (فا:مناسب برای چرخ).		همسری). monogamy	
	تکرلیک‌لی [ص] تکرلیگی اولان (فا:چرخدار).		تک‌قایناق چیلیق [آ] بوتون انسانلارین بیر کؤکدن گلدیگینی	
	تکرلیکچی [ص] تکرلیک دؤزلدن (فا:چرخساز).		ایره‌لی سۆرن نظریه.	
	تکرواری [ص] تکره اوخشار، چرخ شکلینده (فا:چرخ وار).		تک‌قیشلی (تک‌قیچلی) [آ] اوشاقلار آراسیندا بیر ی تکیشلی	
	تکره təkəre [آ] دایره.		اویبرلینی توتماغا چالیشاراق اوپنانان بیر اوپون آدی.	
	تکریر [آ، یازین] بو نوع شعرده بیر کلمه بیت ده ویا مصرع		تک‌کیشیلیک [آ] تک بیر کیشیه اؤزگونیک.	
	ده تکرار اولور "اؤرنک: عاشق یامانا گله. دردین یامانا		تک‌گۆزه‌لی [آ] بیر گۆزه‌دن تشکیل تاپان جانلی (فا:تک	
	گله. یاخشی یاخشی یا گئده. یامان یامانا گله، ساری		یاخته‌ای). unicellular	
	عاشق ^{۷۳،۷۴} (فا:نوعی شعر ترکی).		تک‌گۆزه‌لیلر [آ] بیر گۆزه‌دن تشکیل تاپان جانلیلار (فا:تک	
	تکریم [آ،ع] سایین لاما، مُحترم سایما (فا:~).		یاختگان). Protozoa	
	تک‌سیرک [ص، ظ] آددا بوددا، اورددا بورددا.		تکگۆل [آ] گۆزل لیکده تک اولان، قیز آدی (فا:نام‌دختر).	

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۵۰	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تکل <i>təkəl</i> [آ] بیر مالین تک الدن ویا تک بیر قورولوشون واسطه‌سیله ساتیلماسی، یاییلماسی ویا اۆره‌تیلمه‌سی ایشی؛ انحصار (فا: انحصار). monopoly	تکل لشدیرمک [ل] انحصاری ائتمک (فا: انحصاری کردن). تکل لشدیرمه [آ] انحصاری ائتمه (فا: انحصاری گردی). تکل لشمک [س] تکل وضعیت گلمک (فا: انحصاری شدن). تکل لشمه [آ] تکل وضعیت گلمه (فا: انحصاری). تکلپه‌لی [ص] باخ: تک‌چنک‌لی monocotyledonous تکلچی [آ] تکل قوران و بو تکل‌ی قبول ائتدیرن، انحصارچی (فا: انحصارگر). تکلچیلیک [آ] تکلچی اولما وضعیت، انحصارچیلیک (فا: انحصارگری). تکلشمک [س] تک وضعیت گلمک، تک اولماق. تکمل <i>təkəllüm</i> [آ،ع] سؤیله‌مه، قونوشما (فا:~). تکلنمک [س] یولداشلاریندان آیریلیب تک قالماق، تک و سئیرک حالا گلمک. تکل‌لوله [آ] تک بوروسو اولان توفنگ یا تاپانچا. تکله <i>təkle</i> [آ] مانه‌ده کند، هشت‌ری‌ده (شاداش) داغ آدی. ماساللی، دا کند آدی ۲۴۰؛ بیر شاهسون طایفاسی ۱۵۹-۲۴۲. تکلهمک <i>təkləmək</i> [ل] ۱-سئیرک له‌مک ۲-بیرینی تکلهمک، تک حالا گتیرمک "سنجری تکلهدیلر وؤردولار". ۳-موتوردا پیستونلارین بیرینین چالیشماماسی "آرaba دیکی چیخارکن تکلهدی" (فا: بصورت تکی کار کردن). تکلهمه [آ] ۱-سئیرکله‌مه، تک حالا گتیرمه. ۲-کسیک کسیک اولما "تکلهمه قوردون اولاماسی ائشیدیلیر". تکلی <i>təkli</i> [ص] چالقی دؤنیاسیندا تک کیشی طرفینده دؤلدورولان کاست. تکلیف [آ،ع] تاپشیریق، اؤنرمه (فا:~). تکلیک [آ] تک اولما وضعیت، یالئیز لیق (فا: تنهایی). تکلیکده [ظ] تکجه، تک باشینا (فا: شخصاً). personally تکم سئیرک [ظ] آددا بؤددا. تکمچی [آ] خالق ایچینده بیرنوع چالیب اوخویان و شعر دئین. تک معنالی [باخ] تک آنلاملی.	تکمل <i>təkəmmül</i> [آ،ع] اولقون لاشما (فا:~). تکمن <i>təkmən</i> [آ] بؤیوک قایا لیق‌لارین و داشلیق یئرلرین اؤنوندە اولان چیخیتی لار و سکی لر. تکمنجی [آ] تک منجی لیک یانلی سی اولان کیمسه. تکمنجی‌لیک [آ] "یالئیز من و اوارام و هر آیری شئیلر منیم تصور و مدادیر" سؤزونو قبول ائدن بیر گؤروش، سولیسیزم. تکمه [آ] آباق ووروشو، تپیک، حیوانین دال آياقلارینا وۇرماسی (فا: لگد). {تگمک+، باخ: دیمک} تکمه آتماق [ل] تپیک آتماق. تکمه چی [آ] گئرمی ده کند آدی. تکمه یئمک [ل] تپیک یئمک. تکمه لنمک [بل] تپیک لنمک، تپیک یئمک (فا: لگد خوردن). تکمه لنمه [آ] تپیک لنمه (فا: لگد خوری). تکمه له‌مک [ل] تپیک له‌مک (فا: لگد زدن). تکمه له‌مه [آ] تپیک له‌مه (فا: لگد زنی). تکمیل [آ،ع] بیتیرمه، تامام لاما، بیتیریش، بوتون له‌مه (فا:~). تکنه <i>təkne</i> [آ] ۱-تنشت، لگن. ۲-قایق، بالاجا گمی، ۲-گمی‌نین اونورقا بؤلومو (چاتی‌سی). ۴-قاتمانلی قایالارین ایجری‌یه دؤغر و چوخورو (فا: ناودیس). {ت، بو کلمه دیواندا خورما چۆده‌گی معناسیندا گلیب و سؤنراکی معنalar مجازی شکیلده بو جور شکیلدن (ناو کیمی شکیل) آلیناراق دوز لیمیشدیر. تکنه [آ] شاهبؤزدا داغ آدی (۱۹۴۴) ۲۴۰. تکنه چی [آ] تکنه دۆزلدن، دنیز قاییقی دۆزلدن (فا: قایق ساز). تکنه چیلیک [آ] تکنه دۆزلتمه ایشی (فا: قایق سازی). تکنه قازینتی‌سی [آ،مج] یاشلی لارین سون دوغان اوشاقلاری، سون بئشیک (فا: ته تغاری). تکنیک [باخ] تکنیک. تکؤر <i>təkür</i> [آ] دده قورقود بوی لاریندا کافر بگلرینه وئرلین بیر عنوان "ترازون تکورو، قارا تکور". تکؤن <i>təkəvvün</i> [آ،ع] اولوش، دؤغوش، وار اولما (فا:~). تکؤین [آ،ع] اولوشدورما، یاراتیش (فا:~). تکه [باخ] تیکه.		

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۵۱	ارک سۆزلوگو	Tt ت
təke [تە، دی] ۱- گنچینین ارکه‌گی، گنچی و گنیک بالاسی، اخته‌لنمه‌میش ارکک کنچی (فابز: نر). ۲- مجازا آخ ساققال مفهومی ودا ایشله‌نیر. ۳- تکه ساققال، تورکمنلردن بیر ائل آدی، کوراخلو داستانیندا انسان آدی "تکه‌تورکمن" ۴- باخ: دنیز تکه‌سی، مئنگو. {ت، سن؛ تکرلنمک (دگمک) و دیغیرلانماق سۆزوايله ایلگی لیدیر، چون گنچی بالاسینین بیله بیر ترپه‌نیشی و چئوئیک لیگی وار.}	تکی [تەکی، با] جمله ده آرزو بیلدیرن بؤلوم "تکی سیز گله سینیز: یالئیز سیز گله سینیز" (فالفقط، کاشکی). تکی داغ [تەکی، آ] ساوه ده داغ آدی {تکه‌داغ}. تک یانلی [تەکی، یانلیز] بیر گۆرۆش و بیر دۆشۆنجه‌نی بنیمسه‌ین، تک طرفلی، تک یۆنلو (فالفیک طرفه). تکیور [تەکی، دی] قیزیل ساری سی رنگده و قیرمیزیمتیراق بۆیوک بئک لرله سۆسلو، قارنی آخ بئلی اسمر، بوی ۱۵-۱۰cm، اتی یئیلین بیر بالیق (فانوعی ماهی) <i>mugil surmulletus</i> تکیور [تەکی، دی] قاپلان کیمی قاراجیزیق لی، بئک لری قاریشیق، کۆل و بۆز رنگلی پیشیک (فانوعی گربه). تکیور [تەکی، آ] ۱- ذیر، قیمت ۲- قارابنکلی وخاللی ۳- هُجوم، سالدیرۄ-۴ انسان آدلاری: تکیور آلپ، تکیورگ، تکیورتاغ، تکیورخان، تکیورسوی؛ سلجوقلولاړ دۆنمی بگلریندن. ^۷ تکیش [تەکی، آ] ارکک آدلاریندان. تکیل [تەکیل، دیل ب] تک اولاراق مُفرد (فالفرد) (قارشى آنلامی: چوغول، جمع). <i>Singular</i> تکیل سایى [تەکی، آ] تک سایى (فالفرد). <i>odd number</i> تکیل و چوغول آدلار [تەکی، آ] مفرد و جمع آدلار (فالفاسمه‌ای مفرد وجمع). <i>singular and plural</i> تکیل لیک [تەکی، آ] تکیل اولما وضعیتی. تکین / تگین [تەکی، آ] اوخشاتما اداتی "چیچک تکین، او زامانا تکین" (فالفامند، باخ: تک). تکین / تگین [تەکی، آ] ۱- شاهزاده، اصلینده قۇل آنلامیندا و گۆی تورکلر دۆنمی، والی غنوانی کیمی ایشله‌نیردی ۲- آلیارسالانین اوغلو، انسان آدی: تکین تیمور، تکینلپ، تکینر، تکینای، تکینبای، تکینیک؛ تیمورون آناسی (تکینخاتون)؛ ^۷ ۳- یئر آدلاریندا دَین، ده ایشله‌نیر، قارادَین (آغداش)؛ ^{۷۴-۷۵} تک یۆنلو (یول) [تەکی، آ] فقط بیر یۆنلۇ آچیق اولان یول (فالفیکطرفه). <i>unidirection</i> تکیه [تەکیه، آ] ۱- زیارت یثری، مذهبی تۆرن اوچون ییغیلان یثر، بالا مچید (فالفانقاه). <i>monastery</i> ۲- دایاناجاق و سۆیکه‌نه‌جک یثر (فالفانکیه گاه). {ت'تکی} زیارتچی؛ بو کلمه دگمک (تگمک) سۆز ایله ایلگیلیدیر و بیر قوتسال	تکه [تەکه، م] ۱۷ جی یۆزیده، اوغوز-سالور طایفاسیندان منشعب اولان بیر تورکمن بۆیۆ. ^{۸۵} باخ: خوارزمشاهلار ^{۲۰۹} . تکه [تەکه، آ] اۆرمیه ده کند آدی. ساین قالا، ساوه، زنجان (فقایاسی، ~آغاج)؛ خوی و ماکى (~لیک) دا داغ آدی. کلئیرده (دؤندوران) یایلاق آدی. تکه تک [ظ] بیره بیر (فالفتن به تن). تکه‌نیکانی [تەکی، آ] بادیمنجان گیللردن، اوجا چاللی بیچیمینده بیر بیتگی (فالفانوعی گیاه). تکه‌جالى [تەکه، آ] بیرهجالى. تکه‌جالى دیلر [تەکه، آ] دیل ب] کلمه لری اک گۆتورمه‌دن تک هجالاردان تشکیل تاپان دیلر، آیریملى دیلر (فالفازناه‌ای تک هجایی). <i>monosyllabic languages</i> تکه‌جی [تەکه، آ] شاهسون ائلی بۆلاریندان، گئرمی ده کند آدی. تکه‌رک [تەکه، آ] تکرچیک (فالفچرخ کوچک). تکه‌ساققالی [تەکه، آ] ۱- تۆپلاشیق گیللردن، تۆمورجوقلاری سبزه کیمی یئیلن، اوتسۆو بیر بیتگی (فالفانکیه‌ست). <i>Tragolagorriofolius</i> ۲- [ص] چنه‌سینده آز و اوزون ساققالی اولان، گنچی ساققالی (فالفاریش بزى). تکه‌سه‌مک [تەکه، آ] تکه ایسته‌مک (دیشی کنچی). تکه‌لنمک [تەکه، آ] بۆیوک تکه اولماق (ارکک کنچی حاققیندا) (فالفامثل بز نر شدن). تکه‌لو [تەکه‌لی، تەکه‌لو، آ] ذوالقدر تورکلرینه باغلی و صفوی لره قاتیلان بیر بۆی آدی. ^{۸۵} اۆرمیه ده کند آدی. تکه‌لیک داغی [تەکه‌لی، آ] شاهبۆز، داغ آدی (۲۸۸۸) ^{۲۴۰} . تکه‌خوره‌لی [تەکه، آ] باخ] تک سلؤللو، تک گۆزه‌لی، بیر گۆزه نک لی (فالفانک سلولی).		

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۵۲	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	شئیه دگیب یتیرمک مفهومی وثریر و بوجور یثری آنلادیر، بو کلمه آیری دیلرله ده داخل اولیدور.		تَلْسِمَه [آ] عجله ائلمه (فا: عجله). hurry	
	تَکیه [آ] رزن و یاستیکند ده کند آدی.		تَلْسِمَه‌دن [ظ] تَلْسِمَه یهرک، یاواش یاواش (فا: بدن عجله).	
	تَکیه‌لنمک [س] سؤیکنمک، دایانماق (فا: تکیه دادن).		تَلْسِیک tələsik [ظ] تله‌سه تله‌سه، تتر تتر، تلیم تَلْسِیک، تله‌سه‌رک (فا: با عجله). hastily	
	تَکیه‌لنمه [آ] سؤیکنمه، دایانما (فا: تکیه دهی).		تَلْسِیکله [ظ] تله‌سه‌رک (فا: عاجل). immediate	
	تَکَرک [آ] ۱- دیر، قیمت ۲- تکرلک، دیرمی، یوْوارلاق.		تَلْطُف tələttüf [آ] یومشاق لبق (فا: ~). favour	
	تَکَرک خانون [خ] تَکَرک خانون، تیمورگورخان'ین آناسی.		تَلْطِیف [آ، ع] لطیف اولما (فا: ~). making fine or pure	
	تَکَره təgrə, təgerə [آ] دایره، چئوره، جیوار، اطراف.		تَلْعِین [آ، ع] قارقیم، قارقیش، لعنت اوْخوما (فا: لعن کردن).	
	تَکَک təgək [آ] گنبد-آیدرویش دا کند آدی.		تَلْف tələf [آ، ع] یوْخ اوْلما، یوخ ائتمه (فا: ~). wast	
	تَگَن təgen [آ] ۱- دین؛ دیرلی، قارشیلیقی اوْلان ۲- تورکمن لرین، گؤگلن اوْیماغی اوْلوبابالاریندان ۳- درگزه کند آدی.		تَلْفات [آ، ع] ساواشدا و قصادا اوْرتایا چیخان جان و مال یوخلوغو، آزادان گئتمه لر، یوخ اوْلمالار (فا: ~).	
	تَکْیِر [آ] ۱- دیر ۲- هُجوم، تعرُض ۳- اوْلاشیم، اوْلاشما.		تَلْفُز tələffüz [آ، د] ب [سؤیله‌نیش (فا: ~) prounciation	
	تَکْین [آ] شاهزاده، باخ: تکین، تگن.		تَلْفَن [باخ] تئلفون.	
	تَلا/تولا [آ] اوْلقون، بیلگه، باخ: تولا.		تَلْفِیق [آ] ایکی شئی بیر لشدیرمه، قوْوشدورما (فا: ~).	
	تَلاش [باخ] تالاش. effort		تَلْقراف [باخ] تئلقراف.	
	تَلْطُم tələtüm [آ، ع] دالقالانیب جوشما، گرگین لیک، چالخالانیش، چالخالانما (فا: ~).		تَلْقیج [آ، ع] آشی لاما، آشی (فا: ~).	
	تَلْافی [آ، ع] عوضین چیخارما، جبران ائتمه (فا: ~).		تَلْقِین [آ، ع] بیردوْشونجه‌نی و ایشی بیرینه قبول ائتدیرمه ایشی (فا: تلقین). suggestion	
	تَلْافی ائلمک [ل] عوضین چیخارماق (فا: تلافی کردن). to		تَلْک tələk [آ] آرماغان، سؤنقو.	
	recompense		تَلْک گونئی telk [آ] زنجان دا داغ آدی.	
	تَلْافی [آ، ع] قوْوشما (فا: ~).		تَلْگه‌لی təlgəli [آ] خوی دا کند آدی.	
	تَلْبه təlbə [آ] پنهین داشیماق اوچون بیر نوع قاب (فا: ~). {توماق} {تولماق} دولماق فعلیلندن {تولقاق} {تولقا} {تولوا} تولبا، تلبه کلمه‌سی دؤزلیبدیر.		تَلْلنمک [بل، ع، تل] + له‌مک [تپه‌کیمی بیریره ییغیلماق، تپه حالینا گلنک (فا: کپه شدن).	
	تَلْخک [باخ] دلخک.		تَلْله‌مک [ل] تپه‌کیمی بیریره ییغماق (فا: کپه کردن).	
	تَلْخِص [آ، ع] ییغجاملاما، اؤز تله‌مه (فا: ~). summarization		تَلْم tələm [ظ] تتر، تَلْسِیک حالدا، عجله ایله.	
	تَلْذُّز tələzzüz [آ] لذت آلما و آپارما (فا: ~). delight		تَلْمَمُز tələmmüz [آ، ع] اؤیرنجی لیک ائتمه، شاگرد اولما (فا: ~).	
	تَلْسَدِیرمک tələsdirmək [ئتد] ایشی تَلْسِیک گؤردورمک، تَلْسِمَه‌سینه‌سبب اوْلماق (فا: شتاباندن to hasten		تَلْمِیح tələmih [آ، ع] ۱- آچیقجا سؤیله‌مه ۲- بو نوع شعرده شاعر بیر مثل ویا تاریخی ویا معروف بیر شئی و سؤزه اشاره ائتمکله اصلی مقصودونو یتیریر: اؤرنک: منه ترجیح وئرمه عشقده مجنوننی ای عاقل. منیم عشقیم درایت، سن دئین نقل روایتدیر. صراف ^{۷۳، ۷۴} (فا: نوعی شعر ترکی).	
	تَلْسْکَن tələskən [ص] ایشی گؤررکن چوخ تله‌سن، دؤزوموسؤز لوک (فا: عجول). hasty		تَلْمِیز [آ، ع] اؤیرنجی (فا: دانش آموز).	
	تَلْسَمک tələsmək [س، باخ: تتر] عجله ائتمک، تتریکمک، صبیرسیز لیک گؤستمک (فا: شتابیدن). to make haste		تَلْوَن tələvvün [آ] رنگدن رنگه دؤنمه، رنگ دیشدیرمه	

Tt	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۵۳	ارک سۆزلۆکۆ	Tt
	(فا:~) capriciousness		تمشیل [آ،ع] بیرینین آدینا چالیشما و داورانما، بیرینین سمبولو اولما (فا:~).	
	تلوه təlvə (آ، سن <تیلبه> تیلبه، دلی		تمشیلچی [آ] ائلچی و عمال (فا:نمایندگی). agent	
	تلویحاً təlvihən [آ،ع] اؤستو اؤرتولو اولاراق (بیر سؤزو دئتمک)، قاپالی اولاراق (فا:~) implicitly		تمجید [آ،ع] تعریفله مه (فا:~).	
	تلویزیون [باخ] تئلئویزیون.		تمدد təməddüd [آ،ع] اؤزاتما (فا:~).	
	تله tələ [آ] ۱-حئیوان و قوشلاری دؤزاغا سالما قورقوسو، دوزاق قورقوسو، دؤزاق (فا:دام). ۲- [مچ] بیرینین ایشینده دؤزتله نن کلک، آلداتما، حیله (فا:تله). {تله سؤزو تئل سؤزو ایله باغلیدیدر، چؤنکی اسکی لرده تله، تئل کیمی شئی لردن دؤزه لینیردی، بۇ کلمه فارسجادا ایشلکدیر}.		تمدئن təməddün [آ،ع] اویقارلیق (فا:~).	
	تله بوغا [آ] انسان آدی، باخ:تولا+ بوغا.		تمدید [آ،ع] اؤزاتما، سۆردۆمه (فا:~).	
	تله خان [آ] آستارا دا کندوخیوا دا داغ آدی. {باخ: تولاخان}		تمروا təmərova [آ] سالماس دا کند آدی {دمیر+آوا}	
	تله سن [ص] عجول hasty		تمررؤد təmərrüdd [آ،ع] دیک باشلیق ائتمه (فا:~). rebllion	
	تله سه تله سه [ظ] تتلیم تئسیک، دؤزومسۆزلۆکله (فا:با عجله).		تمرؤلر [آ] یاپارلی بوینانعا یدر آدی (۱۶جی قرن) ۲۸.	
	تله قورماق [ل] بیرینی آلداتماق اوچون قورقو قورماق.		تمرکز təmərküz [آ،ع] بیریره توپلانما، درلشمه، مرکز لشمه، اورتای لانما (فا:~) centralization	
	تله یه دوشمک [س] توراً دوشمک.		تمرکز لنمک [س] بیریره توپلانماق، درلشمک، اورتای لانماق (فا:تمرکز یافتن). to becentralized	
	تله یه سالماق [ل] تورا سالماق، چیخیلماز حالا سالماق.		تمرکز لنمه [آ] بیریره توپلانما، اورتای لانما (فا:تمرکز یابی).	
	تلیس [آ،ع] چؤوال (فا:گونئی). gunny		تمرکز له مک [ل] بیریره توپلاماق، درله مک، اورتای لاماق (فا:تمرکز دادن). to centralized	
	تلیس تیکن [آ] چؤال تیکن (فا:جوالدوز). sackmaker		تمرکز له مه [آ] بیریره توپلاما، درله مه (فا:تمرکز دهی).	
	تلیسچی [آ] چؤوالچی (فا:گونئی باف).		تمرن təmərn [آ] ۱-اوخ باشی، باشلیق. ۲-انسان آدی {ت-تمرۆگن، سن، باخ: دمیر}.	
	تلیم تئسیک / تلم تئسیک [ظ] تئز، تئسیک، تله سه تله سه، ال اؤستو.		تمرین [آ،ع] تاپیشیریق، اؤیرنمک و تکرار ائتمک اوچون اولان درسلیک (فا:~) exercise	
	تم [آ،ت] تیرکاز، قاپی دالی ایشگیلی "تمله مک: ایشگیله مک" (فا:شب بند).		تمرین [آ] خالخال دا کند آدی {تمرن}.	
	تمادی [آ،ع] سۆرمه، اؤزاتما، سۆروب گئتمه (فا:تمادی).		تمریه təməriyə [آ،بی] ۱-قارا یوسون بیتگی سی (فا:خزه زمینی). ۲- [تا] دریده یثریر کۆمه کیمی قابارتیلارلا اؤزونو گۆسته رن خسته لیک.	
	تمارؤز təmaruz [آ،ع] اؤزونو خسته گۆسترمه، اؤزونو ناخوشلوغا ویرما (فا:~).		تمساح timsah [آ،دی،ع] سۆرونکن، زره لی کرتکله تاقیم-ایندان ایستی بؤلگه لرده یاشایان، قالین دری لی و تهلیکله لی بیر حئیوان، آلاوان (فا:~) crocodilus	
	تماس [آ،ع] دیمه، توخونما، توخونوش (فا:تماس). touch		تمساح لار [آ،دی،ع] سۆرونکن لردن بیر تاقیم (فا:تیمساح ها).	
	تماشا [آ،فا] ایلگی ایله باخما (فا:تماشا).		تمسخر təməsxur [آ] مسخره ائتمه (فا:~) ridicule	
	تماییز təmayuz [آ،ع] سئچگین لشمه (فا:تمایز).		تمسک təməssük [آ،ع] ال آتما و ساریلما، یاپیشما (فا:~).	
	تمایل təmayul [آ،ع] مئیل و ایستک (فا:تمایل).		obligation	
	تمئع təməttü [آ،ع] قازانچ، یارارانما (فا:~) enjoyment			
	تمتی [آ] ایلاملاردا بیر تانری آدی ۲۹.			
	تمثال timsal [آ،ع] سمبول، سیمگه رسیم (فا:~) portrait			

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۵۴	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تمسیان tēmsiyan [آ] دماوند ده کند آدی.	کیچیک قارداشی (اوت تیگین'ین دیگر آدی). ^۷		تموزان tēmuzan [آ] رزن ده کند آدی.	
تمک tēmək [آ] آیدرویش دا کند آدی.	تمک tēməkkün [آ] یرلشمه، یرتوتما (فا:~ placentation		تمهید [آ] دوزلتمه و آسانلاشدیرما (فا:~). arrangement	
تمکین [آ،ع] تدبیرلی حرکت ائتمه، آغیر و آغیللی ترپشمه (فا:~). condescension	تمکین [آ] ۱-بیر تیکیتی نین خیمی و دابانی. ۲-اساس، ایلکه (فا:اساس). {سن، بو کلمه دام= تام سۆزوندن دوزلمیش کلمه دیر، ودام سۆزونون بیر معناسی دووار دئمکدیر کی بیر تیکیتینین اساسی ساییلیر و"ل" اکی بونا آرتارق صفت اله گلیب؛ تام+ل، تامل، تمل؛ بعضاً بو کلمه‌نی یوئانجا دان آلینما سانیلار.}		تمیرای، تمیربای، تمیربگ، تمیرتان، تمیرر، تمیرقؤل.	
تمل آتماق [ل] بیر بینانین خیمینی تۆکمک، اساسینی قویماق.	تمل tēməl [آ] ۱-بیر تیکیتی نین خیمی و دابانی. ۲-اساس، ایلکه (فا:اساس). {سن، بو کلمه دام= تام سۆزوندن دوزلمیش کلمه دیر، ودام سۆزونون بیر معناسی دووار دئمکدیر کی بیر تیکیتینین اساسی ساییلیر و"ل" اکی بونا آرتارق صفت اله گلیب؛ تام+ل، تامل، تمل؛ بعضاً بو کلمه‌نی یوئانجا دان آلینما سانیلار.}		تمیرلی / تئیمورلو [آ] تبریز ده کند آدی.	
تمل بیلیملر [آ] کؤکلو و قایناق بیلیملر (ریاضیات، فیزیک..).	تمل بیلیملر [آ] کؤکلو و قایناق بیلیملر (ریاضیات، فیزیک..).		تمیرلو / دمیرلی [آ] قاراداغ تورک ائلینده چله‌بیانلی طایفاسینا باغلی بیر بویدور (اویالاریندان: ساری یاتاق) کدخدالی ^{۳،۱۰۸} .	
تمل توتماق [ل] کؤک سالماق، یرلشمک.	تمل توتماق [ل] کؤک سالماق، یرلشمک.		تمیزیلون [خ] چنگیز خاقان'ین قیز قارداشی. ^۷	
تمل حاقلار [آ] اساسی حاقلار.	تمل حاقلار [آ] اساسی حاقلار.		تمیز tēmiz [آ،ع] آیرداتمه، سیلینیب سوپورولموش، پاک.	
تمل داشی [آ] بیر تیکیتی نین خیمینا قویولان داش، بیر شئین اساس بؤلومو ویا دایاناغی.	تمل داشی [آ] بیر تیکیتی نین خیمینا قویولان داش، بیر شئین اساس بؤلومو ویا دایاناغی.		تمیز یوز tēmeyyüz [آ،ع] آیرد اولما (فا:~).	
تمل سایبی [آ] اصلی سایبی.	تمل سایبی [آ] اصلی سایبی.		تمیزلیک [آ] آیرین لیق (فا: پاکیزگی). cleanliness	
تمللیق tēmelluq [آ] یا لتاقلیق (فا: چاپلوسی).	تمللیق tēmelluq [آ] یا لتاقلیق (فا: چاپلوسی).		تمیش [آ] دئیش، بیلگین، دئیشیمی، بو سۆزله دۆزه لن انسان آدلاری: تمیشلپ، تمیشبگ، تمیشخان. ^۷	
تملک tēməllük [آ] بییه لنمه (فا:~). taking possession	تملک tēməllük [آ] بییه لنمه (فا:~). taking possession		تمین tēmin [ظ،ت] بایق، بیر آژ اؤنجه (فا: دمی پیش).	
تمل لشمک [س] تمل توتماق، قالیجی و کؤکلو اولماق.	تمل لشمک [س] تمل توتماق، قالیجی و کؤکلو اولماق.		تن tēn [آ] ۱-اؤلجو یؤنوندن باشقا سیلا بیر اولان، برابر. ۲- بدن (فا:~) {ت: تن} (وجود)، {تین} (روح، نفس)، {باخ: دان} {تن گلمک [س] اویقون اولماق، کاملا مئاسب گلمک.	
تمل لندیرمک [ل] قالیجی و کؤکلو حالا گتیرمک.	تمل لندیرمک [ل] قالیجی و کؤکلو حالا گتیرمک.		تناز tēnaz [باخ] توناز، آغیر لیق.	
تمللی [ص] قالیجی و کؤکلو، اساسی.	تمللی [ص] قالیجی و کؤکلو، اساسی.		تناسب tēnəsub [آ،ع] اویقون لوق، یاراشیق (فا:~).	
تملیک [آ،ع] مالیک اولما، بییه لنمه (فا:~). vestint pissessory	تملیک [آ،ع] مالیک اولما، بییه لنمه (فا:~). vestint pissessory		تناسب سوز [ص] تناسبو اولمادان (فا: بی تناسب).	
تمن tēmən [آ،ع] بؤیوک ایینه، چووالدوز (فا: جوالدوز).	تمن tēmən [آ،ع] بؤیوک ایینه، چووالدوز (فا: جوالدوز).		تناسب سوز [ص] تناسبو اولمادان (فا: بی تناسب).	
تمنا / تمنی tēmənna [آ،ع] دیلمه مه، دیلک (فا:~). desire	تمنا / تمنی tēmənna [آ،ع] دیلمه مه، دیلک (فا:~). desire		تناسخ tēnəsux [آ،ع] بیر بیرینی باطل ائتمه (فا:~).	
تموچ tēməvvüc [آ،ع] دالقالانما (فا:~).	تموچ tēməvvüc [آ،ع] دالقالانما (فا:~).		تناسول tēnasul [آ،ع] نسیل یتیشدیرمه و اؤرمه (فا:~).	
تموچین [آ] باخ: تمورچین، تیمورچین. ^۷	تموچین [آ] باخ: تمورچین، تیمورچین. ^۷		تناسول reproduction	
تموز آیی [آ] اوراق آیی.	تموز آیی [آ] اوراق آیی.		تناز tēnazuv [آ،ع] باخیشیم (فا:~).	
تمول tēməvvül [آ] زنگین اولما (فا:~). wealth	تمول tēməvvül [آ] زنگین اولما (فا:~). wealth		تناقض tēnaquz [آ] ترسلیک (فا:~). contradiction	
تمورقازوق [آ] باخ: تمیر + قازیق قُطب اؤلدوزی. ^۷	تمورقازوق [آ] باخ: تمیر + قازیق قُطب اؤلدوزی. ^۷		تناوب tēnavub [آ] آرد آردا گلمه (فا:~). alternation	
تموگه [آ] باخ: تمورگه؛ دمیر نووه‌سی؛ چنگیز خانین ان	تموگه [آ] باخ: تمورگه؛ دمیر نووه‌سی؛ چنگیز خانین ان		تناوبی [ظ] آرد آردا (فا:~). alternative	
			تناول tēnavul [آ] یشمه و ایچمه (فا:~). eating	
			تنبه tēnbeh [باخ] تنبیه.	
			تنبکی [آ،بی] نارگیله (قلیان) توتونو (فا: تنباکو). tobacco	

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۵۵	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تَنبَكِيلِيک / تَنبَاکُولُوق [آ] اهر ده کند آدی.	تَنبَاکُولُوق [آ] شیروان دا چای آدی.			
تَنبِل / تَمبِل [آ،فا] ایش گۆرمگی و چالیشمایى سئومه یین، هایلاز (فا:~). lazy	تَنبَل [آ،ع] یاراشدیرما، مۇناسیب گۆرمه (فا:~). تَنبَل [آ] ائشیت، عادل، عدالتلی ۷.			
تَنبُور tēnbūr [آ] آرمود واری چاناقلی و تئل لی بیر چالقی آلتی (فا:~). {سومرجدهه بیر ساز آدی 'پانتور'، داوول سۆزونهده باغلایانلار وار /ayan @ magnet. com. tr}	تَنبُور [آ] ائشیت، عادل، عدالتلی ۷.			
تَنبَه tēnbə [آ] آت قوشومو، قوشوم قایمی ۷.	تَنبَه [آ] آرتیما، تمیز لهمه (فا:~). cleaning			
تَنبِی [ع] 'طنباب' طنبی، تَنبِی [ب] یوک قوناق اوتاغی.	تَنبِی [آ،ع] دۆزَن لهمه، سیرالاما، یولوناقویما (فا:~). arranging			
تَنبیه tēnbih [آ،ع] اویارما، جزالاندیرما (فا:~) punishment	تَنبیه [آ] زَنگین لیک (فا:~). luxurious life			
تَنتُور [آ،فر] بیر جور داوا (فا:~). tincture	تَنتُور [آ] نفرت تاپما، قارقیم (فا:~). aversion			
تَنتیتِمک [ل] تَلَسدیرمک، چاشدیرماق، سیخما بوغمایا سالماق (فا:~) تحت فشار قرار دادن (کسی).	تَنتیتِمک [آ،ع] نفَس چکمه (فا:~). breathing			
تَنتِیک [ص] تله‌سه‌تله‌سه دانیشان، آغزی سۆز توتمايان (فا:~) ساده لوح. {سن: مجهول وسفیه}	تَنتِیک [آ] اعمال نظر، نفوذ ائتمه (فا:~). confirmation			
تَنتِیک لَه مَک [باخ] تَنتیتِمک.	تَنتِیک [آ،ع] آجیل و چَرز یشمه (فا:~).			
تَنتِیک لِیک [آ] تَنتِیک اولما وضعیتی (فا:~) ساده لوح بودن.	تَنتِیک [آ،ع] ائلششدیرمه، ائلششدیری (فا:~). criticism			
تَنتِیمک [ل] تَلَسَمک، داریخماق، تَلَسَمکدن جانسیخیلماق (فا:~) ستوه آمدن، به تنگ آمدن. {تَنگیمک}	تَنتِیمک [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنتِیمِیش [ص] داریخمیش (فا:~) تنگ آمده.	تَنتِیمِیش [آ،ع] بۆزدومدن سو وئرمک له قالین باغیر- ساعی تمیز لهمه (فا:~). derdging			
تَنجَرَه [آ،باخ] تَوَنگ قابلاما، کؤلَمک (فا:~) دیگ. pot	تَنجَرَه [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَد [باخ] تَوَنَد.	تَنَد [آ] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَدوَرُوسَت [ص] ساغلام، دینج (فا:~) تندرست.	تَنَدوَرُوسَت [آ] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَدیر tēndir [آ،باخ] تامو چۆرک یایماق اۆچون دۆزه لینن چۆخور یش (فا:~) تنور. oven	تَنَدیر [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَدیر... [آ] تَک ویا ترکیبی حالدا یشر آدی اولاراق ایشله- نیر، باخ: یشر آدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اولار).	تَنَدیر... [آ] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَدیر آشی [آ] گۆی سوز اولاراق نوخود بلقور و قیমে وات ایله پیشیریلن بیر نوع آش (فا:~) نوعی آش.	تَنَدیر آشی [آ] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَدیر چۆرگی [آ] تَنَدیرده پیشیریلن چۆرک نوعو.	تَنَدیر چۆرگی [آ] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَزُل tēnezzi [آ،ع] یشیش، آشاعی گلمه (فا:~).	تَنَزُل [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنَزُه tēnezzi [آ،ع] آرینیلما، پاک لانما (فا:~).	تَنَزُه [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنزِیف [آ،ع] سارغی، ساریق (فا:~).	تَنزِیف [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			
تَنزِیل [آ،ع] یشندیرمه، آشاعی دۆشورمه (فا:~). discount	تَنزِیل [آ،ع] اوزاق لاشدیرما (فا:~).			

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۷۵۶	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تنگلیک [آ] نفس تنگ لیگی، چتین نفس آلما (فا: نفس تنگی).	حلبی بسته بندی کردن.		تَوَاب tevab [آ،ع] توبه ائدن (فا:~).	
تنگوت [آ،ت] چین یاخین لیغیندا تورک لردن بیر بؤلوک.			تَوَابِع tevab [آ،ع] تابع لر، ایشلم لر (فا:~).	
تنگه tenge [آ] ۱- آب هاوا (فا: اقلیم). ۲- قازاخستان پول			تَوَاتُر tevatur [آ] فرکانس (فا:~).	
بیریمی (فا: واحد پول قزاقستان). ۳- بوغاز، آشیریم،			تَوَارُث tavarus [آ،ع] قالیتم یول ایله بیریندن بیرینه	
گنجهت یولو (فا: تنگه). Strait {سن: گنچرلی قیزیل			گنچمه ثروت (فا:~).	
و پول، ت «تنگمک»: هاوالانماق، یوکسلمک؛ باخ: تن {.			تَوَارِیخ [آ] تاریخ لر (فا:~).	
تنگه [آ] تالیش، خالخال (سند) دا داغ آدی. قوْبا، دا یئر آدی.			تَوَاخُن tavaxun [آ،ع] دنگ اولما (فا:~).	
تنگیتمک tēngitmek [ل] سیخیشدیرماق (فا: تنگ شدن).			تَوَاضُع tavazu [آ،ع] آلچاق کؤنوللوک (فا:~).	
تنگیز [آ] باخ: دَنیز.			تَوَافُق tavafuq [آ،ع] اویقون گلمه، اوزلاشما (فا:~).	
تنگیشدیرمک [ائند] سیخماق، داریدیرماق (فا: درتنگنا گذاشتن			تَوَاضُع tavagud [آ،ع] بیر بیریندن دوْغولما، دوْغولوش (فا:~).	
تنگیشمک [س] تنگ اولماق (فا: به تنگنا افتادن).			تَوَالِی [آ،ع] آردیجیل لیق، آراسی کسيلمه یرک (فا:~).	
تنگیمک [باخ] تنگ لشمک.			تَوَاضُع tavaccüh [آ،ع] دَقّت گوْسترمه، اؤنم وئرمه (فا:~).	
تئلشدیرمک [ل] برابر لشدیرمک (فا: برابر نمودن).			attention	
تئلشدیريلمک [بل] برابر لشدیريلمک.			تَوَاضُع tavəhhüs [آ،ع] اؤرکومتو (فا:~).	
تنگلیک [آ] برابر لیک (فا: برابری).			تَوَرُّق tēverruq [آ،ع] ورق لنمه، ورق ورق اولما (فا:~).	
تَنَوُّر tənəvvür [آ،ع] آیدین لانما (فا:~).			تَوَرُّم tēverrüm [آ،ع] شیشمه، شیشگین لیک (فا:~).	
تَنَوُّو tənəvvo [آ،ع] چنیشیت لنمه، چنیشیت لی لیک (فا:~).			تَوَرّه təvrə [آ،ع] خوی و ماکى دا کند آدی {تاوراماق دایم	
variety			چالیشماق و حرکتده اولماق معنا سیندادیر و تاورا/توره	
تَنَوْمَند [ص،فا،شع] گوْجلو و شیشمان (فا:~).			ائلین دایم کؤچ حالیندا اولماسینا اشاره ائدیر {.	
تَنَوِیر [آ،ع] آیدین لاتما (فا:~).			تَوَسُّط tēvssüt [آ،ع] آرادا قرار تاپما، آراجی لیق (فا:~).	
تَنَوِین tənvin [آ،ع] عربجه کلمه لرده “ن” سسی وئرن “آ”			تَوَسُّع tēvəssü [آ،ع] گنیش لمه، یاییلما (فا:~).	
علامتی “عیناً، عمداً” (فا:~).			تَوَسُّل tēvəssül [آ،ع] وسیله قرار وئرمه، بیرشئین آراجی لیق	
تَنها [آ،فا،شع] یا لنیز، تک (فا:~).			ایله بیرینه یاخینلاشما (فا:~).	
تَنه جی چای/هیر چای tənəci, hir [آ] ارده بیل ده چای آدی.			تَوَضُّع tēvəzzüh [آ،ع] آیدین لانما، آچیق لیق قازانما (فا:~).	
تَنیک [آ] عزیز، قرار لیلیق.			تَوَطُّن tēvəttün [آ،ع] یئر لشمه، یوردان دینمه، یوردلانما (فا:~)	
تَنیکه tənike [آ] اؤستو قالوانیزه اولموش مثال صفحه،			settling as in ones own county	
یومشاق چلیکدن دۆز لیمیش و اؤزهری قالایلی اینجه ساج			تَوَقُّع tēvəqqu [آ،ع] گوْز له نیش، بکلمه، اومود واولما (فا:~).	
(فا: حلبی). { یونانجا tenekhos کلمه سیندن دیر }			تَوَقُّف tēvəqquf [آ،ع] دؤرما، دایانما (فا:~).	
تَنیکه چی [آ] تنیکه ایله ایشله ین کیمسه (فا: حلبی ساز).			تَوَکُّل tēvəkkül [آ،ع] هر شئی آلاها پوراخما، طالع بئل	
تَنیکه چیلیک [آ] تنیکه چی نین ایشی (فا: حلبی سازی).			باغلاما (فا:~).	
تَنیکه کندى / تَنیکه محلّه سی [آ] داملارینین و ائولرینین چوخو			تَوَلُّد tēvəllüd [آ،ع] دوْغولما، دوْغوم، آنادان اولما (فا:~).	
تَنیکه دن دۆز لیمیش محله (فا: محله حلبی آباد).			تَوَهْرک [باخ] تاواراق، توره.	
تَنیکه له مک [ل] بیر شئی تنیکه قوتوسونا دۆلدورماق (فا: با				

Tt ت	آذربايجان تورکجه‌سی	۷۵۷	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تۆھم [təvəhhüm] آ،ع قورونتويا دۆشمه، وهم و خيالا	دۆشمه (فا:~). imagination		لاندیریلان آغاج.	تۆپ آلدی قاجدی [آ] ایکی دسته اوشاق آراسیندا اۆینانیلان و توپو آغاجلا وۇرراق اۆینانیلان بیر اوشاق اۆیونو.
تۆی [təvi] اوردوباد دا کند آدی ۲۴۰.			توپا [topa] [آ،ص] ۱-قالاق، ییغین، بیریره توپلانمیش "تورپاق توپاسی". ۲-دسته، کوما. ۳-سیخ، قالین (فا:کپه).	توپا ۲ [آ] تاپقاج لارا چین دلیجه دئیلن بیر آد ۵.
تۆیلەند [təviləvend] لئریک ده داغ آدی (۱۰۸۶) ۲۴۰.			توپ ائتمک [ل] بیر یره ییغماق، ییغین لاما.	توپ ائتمک [ل] بیر یره ییغماق، ییغین لاما.
تۆام [آ،ع] بیر لیکده، باهم لیکده (فا:~).			توپاتان قاوونو [آ،بی] طالبی (فا:گرمک).	توپاتان قاوونو [آ،بی] طالبی (فا:گرمک).
تۆبه [باخ] تۆبه penitence			توپا توپا [ظ] قالاق قالاق، ییغین ییغین، دسته دسته، کوما کوما.	توپا توپا [ظ] قالاق قالاق، ییغین ییغین، دسته دسته، کوما کوما.
تۆبه ائدن [ص] تۆبه ایله بیر ایشی گۆرمگه یمین ائدن (فا:توبه کار). pemitent			توپا توپماق [ل] ۱-گۆللە لەمک. ۲-دانلاماغا باشلاماق، "سۆزلە توپا توتدو".	توپا توپماق [ل] ۱-گۆللە لەمک. ۲-دانلاماغا باشلاماق، "سۆزلە توپا توتدو".
تۆپ [top] ۱-ایدمان اۆیونلاریندا یارارلانیلان یووارلاق و ایچی بوش شئی، یووارلاق اولان هر شئی ball ۲-پارچا و کاغاذ کیمی شئیرلین بللی مقداری. ۳-سواش آراجی، گۆللە آتماق اۆچون بۆیوک یارق. ۴-یووارلاق بیچیمده اولان، توپارلاق (فا:توپ). {ت: توپوق کلمه سینین قیساتیلماسی، سن: ۱-آلالی ییغینی. ۲-یووارلاق نسته، دۆشمه آتان توپ؛ بو کلمه یووارلاق نسته مفهوموندا اولاراق بو سۆزلە باشلایان چوخ کلمه لرین کۆکو ساییلیر: توپلاماق، توپارلاماق، توپراق، توپراماق (قوروماق/ قورویوب بیر یره ییغیشماق)، توپوز، توپلوم، توپال، توپوق، توپالاق، توپوش، تپه، توپو، توپو؛ بو کلمه چوخلو کلمه لرین کۆکو اولاراق آیری دیللرده ده ایشلەنیر، فارسجادا: توپ، توپیدن (توپا توتماق)...}.			توپاچ [topac] [آ] ۱-ایپله یرده فیزلانان آلت، هوئل. ۲-قاییق کۆرگی نین یووارلاقچا (یوموروجا) یرتی. ۳-قورشون بۆروسونو آریدان وگتیش له دن شئی. ۴-توپارلاق سبد.	توپاچ [topac] [آ] ۱-ایپله یرده فیزلانان آلت، هوئل. ۲-قاییق کۆرگی نین یووارلاقچا (یوموروجا) یرتی. ۳-قورشون بۆروسونو آریدان وگتیش له دن شئی. ۴-توپارلاق سبد.
تۆپ ائتمک (الله مک) [ل] توپلاماق، "آی اوغلان آغلینی باشینا توپ ائله".			توپاچ کیمی [ص] وجودو ساغلام و توپ کیمی.	توپاچ کیمی [ص] وجودو ساغلام و توپ کیمی.
تۆپ اویناما [آ] توپ ایله مُختلف اۆیونلاری اویناماق ایشی (فا:توپ بازی). a ball game			توپاچیک دلی جینجیلیم [آ،بی] اؤستو تۆکلە اؤرتولو بیر ایل لیک اؤتسوو بیتگی.	توپاچیک دلی جینجیلیم [آ،بی] اؤستو تۆکلە اؤرتولو بیر ایل لیک اؤتسوو بیتگی.
تۆپ جام [آ،بی] توپلو و دۆزلی چام تۆرۆ.			توپار [آ] تپه ۲۴.	توپار [آ] تپه ۲۴.
تۆپ آتان [آ] گۆزل قۇخولو ساری و اؤزون قوون ۲.			توپارلاق [toparlaciq] [ص] ۱-توپ کیمی، یووارلاق، یؤس یووارلاق. ۲-قیسا بویلو آدام، تیمبیل.	توپارلاق [toparlaciq] [ص] ۱-توپ کیمی، یووارلاق، یؤس یووارلاق. ۲-قیسا بویلو آدام، تیمبیل.
تۆپ آتماق [س] سینتین چیخماق، افلاس ائتمک.			توپارلاشماق [س] بیر یره ییغیشماق، توپلاشماق.	توپارلاشماق [س] بیر یره ییغیشماق، توپلاشماق.
تۆپ آراباسی [آ] توپ سلاهی داشییان آراج و داشیت.			توپارلاق [toparlaq] [ص،سن] ۱-هر یرتی یووارلاق، توپ-کیمی، کۆره وی، کۆره سل. ۲-شیشمان و قیسا بویلو آدام.	توپارلاق [toparlaq] [ص،سن] ۱-هر یرتی یووارلاق، توپ-کیمی، کۆره وی، کۆره سل. ۲-شیشمان و قیسا بویلو آدام.
تۆپ آغاج [آ] گۆده سی باش طرفدن کسپله رک دال			توپارلاق جا [ص] توپارلاغا یاخین بیر بیچیمده اولان.	توپارلاق جا [ص] توپارلاغا یاخین بیر بیچیمده اولان.
			توپارلاق سایى [آ] یووارلاق سایى.	توپارلاق سایى [آ] یووارلاق سایى.
			توپارلاما [آ] بیر یره ییغما (فا:جمع آوری). collecting	توپارلاما [آ] بیر یره ییغما (فا:جمع آوری). collecting
			توپارلاماق [ل،سن] بیر یره ییغماق، دۆزلی وضعیته سالماق (فا:جمع و جور کردن).	توپارلاماق [ل،سن] بیر یره ییغماق، دۆزلی وضعیته سالماق (فا:جمع و جور کردن).
			توپارلانماق [س] ۱-بیر یره ییغیلماق. ۲-دۆزلی وضعیته دۆشمک (فا:جمع و جور شدن).	توپارلانماق [س] ۱-بیر یره ییغیلماق. ۲-دۆزلی وضعیته دۆشمک (فا:جمع و جور شدن).
			توپارلانیش [آ] توپارلانماق ایشی (فا:جمع و جور شده).	توپارلانیش [آ] توپارلانماق ایشی (فا:جمع و جور شده).
			توپاز [آ] بیر نوع ساری یاقوت، قیز آدی (فا:زبرجد).	توپاز [آ] بیر نوع ساری یاقوت، قیز آدی (فا:زبرجد).

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۵۸	ارک سۆزلوگو	Tt
توپاساققال (لی)	توپاساققال (لی) [آ، ص] سیخ و قالین ساققالی اولان، یتکه ساققال (فا: دارای ریش بزرگ توپ مانند).		توپبوزلو [ص] ۱- باشی توپبوزلو اولان. ۲- توپبوزلا سلاح- لانمیش. ۳- باشلاری توپبوز کیمی بیتگیلرین عام آدی.	
توپاق	topaq [آ] ۱- توپوق، حیوانلارین بارماقلاری دالیندا توپوغو آندیران چپختیتی (فا: قوزک پا). ۲- توپ کیمی یومورولانمیش هر شئی، خمیر کؤنده‌سی. ۳- بیر نوع قدح. توپاق توپاق [ظ] توپارلانمیش و بیر یشره ییغلمیش حالدا. توپاقلاماق [ل] توپارلاماق، بیر یشره ییغماق.		توپبوزلاماق [ل] توپبوزلا وۇرماق و دۇیمک (فا: باچماق زدن). توپبوش [ص] کؤک، ساغلام، کؤپبوش (فا: چاق). توپبیغ (لی) [ص] قیسا و قالین بیغ لاری اولان. توپتوفنگلی [ص] ۱- توپ توفنگ له سلاح لانمیش. ۲- [مج] گورولتولو، های کویلو.	
توپال	توپال [ص، سن] آياغی آخساق، چولاق (فا: چلاق). lame توپالاشماق [قا] بیر یشره ییغلماشماق، توپالاشماق (فا: جمع شدن). توپالاق [آ، بی] توپالاشیق گیللردن، یاپراغیندان یاشیل بويا چپخاریلان بیریتگی (فا: نوعی گیاه). Rhamnus. rha توپالاماق [باخ] توپارلاماق. توپالانماق [باخ] توپارلانماق. توپال اوئو [آ] قیلچیق سیز ویا آز قیلچیق لی اوتسوو بیتگی. توپال اوئوگیلر [آ، بی] بیر چپک لی ویا چوخ چپک لی بیر ایللیک و چوخ ایللیک اوتلاردان عبارت بیتگی سوئو. توپال اولموش [ص] آياغی آخساق، چولاق (فا: چلاق) lame توپال سرباز [آ] ماکی دا داغ آدی. توپاللاماق [س] آخسایارق یشیمک (فا: لنگیدن). توپاللیق [آ] چولاقلیق (فا: لنگی). lameness توپال یولافجا [باخ] توپالاق. توپان topan [آ] ۱- توپاق ۲- توپراغی سیخشدیرماغا یاریان تاختا و هر نوع آراج ۳- کؤشه یاسدیغی ۲۴. توپایابراق [ص، بی] یاپراقلاری توپا حالیندا سیخ اولان، توپا یاپراق بیتگی لر. توپاللیق [آ] توپال اولما وضعیتیتی (فا: لنگی). توپبادیمجان [آ، بی] یووالراق و اتلی بادیمجان نوعو. توپباش اوئو [آ، بی] ۱- ثعلب. ۲- بیر توتون نوعو. توپباش بالیق [آ، دی] بیر نوع بالیق (فا: کفال). توپبوز topbuz [آ] باشی گیرده چوماق، چوماق، دیه نک، اوجو توخماق (فا: گرز، چماق). توپبوز تیکانی [آ، بی] کؤللوک و زییل لیک لرده بیتن چوخ ایللیک بیتگی.		توپتوفنگ (توفک) [آ] ۱- توپلار و توفنگ لر، تورلو سلاحلار و یاراقلار. ۲- [مج] سس کوی "توپ توفنگ له". توپتوپ [آ] ۱- توپلا اوئینانیلان اوشاق اوئونو ۲- توپلار حالیندا. توپتوتدو [آ] اوشاقلار آراسیندا توپلا اوئینانان بیر اوئون آدی. توپجوق [آ] بالاجا و یووالراق توپ (فا: گوی، ساچمه). ball توپچاق [آ] بالاجا و کؤک "توپچاق آت" ۸. توپچک [آ] قوروموش توپراق پارچاسی، کسک. توپچک وورماق [ل] قوروموش توپراق پارچالارینی بئل ویا بیر آلت له ووروب ازیمک. توپچکر [آ] ۱- آغیرتوپ داشییان ساواش گمی سی. ۲- توپ چکمک اوچون یارارلانیلان حیوان و آراج. توپچو [آ] ۱- توپو ایشلهدن، توپ آتان (فا: توپچی) artilleryman ۲- اسماعیلی و شبسترده کند آدی. توپچو [یازار] نادرشاه دؤنمی شاعرلریندنیر و اوردودا توپچو لوق اتدیگی اوچون بوتخلصو آلمیشدیر ۲۸. توپچولوق [آ] ۱- توپ ایشلتمه ایشی. ۲- توپ دوزلتمه یشی (فا: توپ سازی). توپچپک لی [ص] چپک لری توپ شکلینده اولان. توپخانا [آ] توپ اولان یش، توپ دوزنیلن یش، توپ دوزلدن یش، توپچو لوق (فا: توپخانه). artillery توپخانا [آ] کلئیرده داغ، قوشاچای دا (سا تیلیمیشی) کند آدی. توپداغ [آ] نخجوان دا داغ آدی ۲۹. توپداغیتماز [ص] گوج چاتماز، ینئلمز، آلینماز. توپدان topdan [آ] ۱- آلیش وئریشده عمده بیرشئی آلیب ساتما. ۲- بوتون ایله، بؤیوک اوئوچوده (فا: عمده). توپدان ساتیجی [آ] عمده ساتان (فا: عمده فروش wholesaler	

Tt	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۵۹	ارک سۆزلۆکو	Tt
توپدان ساتیشچی [آ]	توپدان چى (فا:عمده فروش).	اینجه له ین بیلیم دالی (فا:خاک شناسی).	pedology	
توپدانچی [آ]	آلیش وئریشده تک تک یوخ، چوخلو و عمده مقداردا آلیب ساتان (فا:بئکدار).	توپراق تپه‌سی [آ]	توپراق تپه‌سی [آ]	
توپدانچی لبق [آ]	بیر یئردن آلیب ساتما (فا:عمده فروشی).	توپراق جیل [ص]	توپراق جیل [ص]	
توپدان ساتیش [آ]	آلیش وئریشده عمده بیر شیئی آلیب ساتما (فا:عمده فروشی).	توپراق چکمک [ل]	توپراق چکمک [ل]	
توپراشماق [س]	ت قورویوب تۆز اولماق (فا:ضمن خشک شدن بصورت گرد درآمدن).	توپراق داشییان [ص]	توپراق داشییان [ص]	
توپراغا باخماق [س]	اؤلومو یاخین گؤرونمک.	توپراق سیز [ص]	توپراق سیز [ص]	
توپراغا تاپشیرماق [ل]	گؤممک، توپراغا وئرمک، قویلاماق.	توپراق سیزلیق [آ]	توپراق سیزلیق [آ]	
توپراغا دوشمک [ل]	۱-قاباغیندا دیز چؤکمک، آباغینا ییخیلماق. ۲-اؤلوب گؤمولمک.	توپراق قازان [ص]	توپراق قازان [ص]	
توپراغا گئتمک [س]	اؤللمک، وفات ائتمک.	توپراق قالا [آ]	توپراق قالا [آ]	
توپراغا وئرمک [ل]	اؤلونو گؤممک، قویلاماق.	توپراق قایماسی [آ]	توپراق قایماسی [آ]	
توپراق topraq [آ]	۱-یئر اؤزونده بیتگی یئتیرن لای، یئرین نسبتاً یومشاق و تۆرلو مینتراللاریندان دۆزلمیش قاتی (فا:خاک). ۲-اؤلکه، یۆرد، قارا، اراضی. ۳-تارلا. ۴-توپراقدان دۆزلمیش. ۵-یئر (گؤی قارشى سی). {دده، ت، سن؛ توپراماق: قوروماق} توپراق{.	توپراق کۆله سی [آ]	توپراق کۆله سی [آ]	
توپراق آراسی [ص]	توپراغین آلت قاتیندا اولان.	توپراق کۆله لیگی [آ]	توپراق کۆله لیگی [آ]	
توپراق آلتی [ص]	توپراغین آلت قاتیندا اولان.	توپراق گۆزۆنو دوؤیورسون [ن]	توپراق گۆزۆنو دوؤیورسون [ن]	
توپراق اۆلچن [آ]	توپراق ساحه‌سینی اۆلچن و بۆلن اۆزمن.	توپراق لاشماق [س]	توپراق لاشماق [س]	
توپراق اۆستو [ص]	توپراغین اۆستونده اولان، یئر اۆستو.	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق اولماق [س]	اؤللمک.	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق یاسدی [آ]	آیاق یاسدی، گئچمیشده بیر حاکمین بیریره آیاق قویراق آلدیغی بیر نوع وئرگی.	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق برکیدن [آ]	توپراغی برکیتمگه یارایان بیر نوع ماشین.	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق بویا [آ]	ایچینده دمیر اؤکسیدی اولان تۆز حالیندا بویاق، تۆز بویا.	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق بیلمنی [باخ]	توپراق بیلمجیسی.	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق بیلمجیسی [آ]	توپراق اؤزل لیکلرینی اکین اۆچون تانیان، توپراق بیلمی اوزمانی (فا:خاکشناس) pedologist	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	
توپراق بیلمی [آ]	توپراق اؤزل لیکلرینی اکین اۆچون	توپراق لایماق [ل]	توپراق لایماق [ل]	

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	Tt ت
arک سۆزلوگو	۷۶۰	ا
compositae. (فا: تیره ای از گیاهان).	a dirt road (فا: خاکی)	توپراق یول
توپلام toplam [آ] ۱- جمعاً توپلام بئش یوزمیلیون نفر تورکجه	توپراق یومشالدا (فا: توپراقی یومشالتمایا یارایان آراج.	توپراق یومشالدا
ییلیر لر (فا: مجموعاً). ۲- [مت] مجموعه. collection	توپراق (س: ت) قوروماق.	توپراق
توپلام اولاراق [ظ] هامیسینی نظره آلاراق (فا: من حیث	توپ ساغیر [ص] تام ساغیر.	توپ ساغیر
المجموع) on the whole.	توپ ساققال [ص] ساققالی توپ کیمی اولان.	توپ ساققال
توپلام جا [ظ] هامی لبقلا (فا: مجموعاً). totally.	توپ ساققاللی [ص] توپ ساققالی اولان.	توپ ساققاللی
توپلاما [آ] ۱- توپلاماق ایشی (فا: جمع آوری). Collecting	توپ عربی [آ] اوشاقلار آراسیندا توپلا اوینانان بیر اویون آدی.	توپ عربی
۲- [مت] نئچه سایینی اؤست اؤسته توپلاماق (فا: تجمعی).	توپقارا / توپقره [خ] ۱- اؤزبکلرین، قونرات و قونچاقالی	توپقارا / توپقره
توپلاماق toplamaq [ل] ۱- بیر شیره ییغماق، بیر آرایا	اؤلماقلا، اؤلوبالاریندا ۲- میاندا کند آدی.	اؤلماقلا
گتیرمک (فا: گردآوری کردن) ۲- دؤزن و ثرمک to compile	توپ قویروق (لو) [آ] قیسا و قالین قویروق.	توپ قویروق
توپلانتی [آ] بیر چوخ کیمسه نین بیر آرایا گلمه سی، توپلانیش	توپ کیمی [ص] ۱- یومرو (فا: گرد). round ۲- ساغلام.	توپ کیمی
(فا: اجتماع، اجلاس، مجلس گردم آیی). meeting	توپ کیمی آجیلماق (پارتلاماق) [س] ۱- بیردن قیشقیرماغا	توپ کیمی آجیلماق
توپلانتی یئری [آ] میتینگ (فا: محافل). meetings	باشلاماق. ۲- بیردن بیره شاشیردیجی خبر دؤیولماق.	باشلاماق
توپلانماق [س] ۱- بیر آرایا گلکم، توپلانتی دؤزلمک (فا: جمع	توپ گولله سی (مومی سی) کیمی پارتلاماق [آ] برکدن سس	توپ گولله سی
شدن). to contract ۲- اؤزونه دؤزن و ثرمک، توپارلانماق.	لنمک و سس چیخارماق.	لنمک و سس
توپلانمیش [آ] مدؤن (فا: مدؤن). collected into a book	توپلا [آ] ۱- اؤچ بارماقلی چنگل، شنه (فا: چنگک). ۲- بؤیوک	توپلا
توپلانیش [آ] توپلانماق ایشی، توپلانتی (فا: مجمع) assembly	مقداردا، چوخ.	مقداردا، چوخ
توپلانیق [ص] توپلانتی وضعیتینده اولان.	توپلانتماق [ئتد] توپلاماق ایشینی گؤردورمک.	توپلانتماق
توپلانیلماق [بل] توپلانماق ایشی گؤرولمک (فا: جمع شدن).	توپلاج [آ] موتورلاردا الکتریکی آچیب کسمک اؤچون	توپلاج
توپلانیلم [آ] جمعیت crowd	فیرلانان بؤلوم، کولکتور (فا: کلکتور). collector	فیرلانان بؤلوم
توپلابان / توپلابیجی [ص] بیر شیره ییغان (فا: جمع کننده).	توپلادیلماق [بل] توپ لانماق ایشی گؤرولمک، توپلانتماق	توپلادیلماق
توپلابیش [آ] توپلاماق ایشی ویا ییچیمی (فا: جمع کنی).	ایشی گؤرولمک (فا: گردآوری شدن).	ایشی گؤرولمک
توپلوق toplu [آ] ۱- توپلانمیش (فا: عمده). chief ۳- دولقون	توپلار دامار [آ] انا تومی [قانی ییغیب قله آپاران دامار	توپلار دامار
وجودلو (توپلو بیر اوشاق). ۱- توپلو اولان.	vein (فا: سیاهرگ).	سیاهرگ
توپلو اولاراق [ظ] هامی لبقلا (فا: متفقاً). in alliance	توپلاشدیرماق [ل] ییغیشدیرماق، بیر شیره ییغماق (فا: گرد آوردن).	توپلاشدیرماق
توپلو ایینه [آ] باشی توپوز ایینه (فا: سنجاق ته گرد).	توپلاشدیریلماق [بل] توپلاشدیریلماق ایشی گؤرولمک	توپلاشدیریلماق
توپلو توفکلی [باخ] توپ توفکلی.	(فا: گردآوری شدن).	توپلو
توپلو چالیشما [آ] سئمنار، بیر موضوع و ایش اؤچون	توپلاشما [آ] توپلاشماق ایشی (فا: گرد همایی).	توپلاشما
بیر لیکده چالیشما.	توپلاشماق [س] ۱- بیر آرایا گلکم (فا: گرد آمدن). ۲- توپ	توپلاشماق
توپلو چالیشیم [آ] بیر لیکده چالیشما، شؤلن، سیمینار.	کیمی اولماق، شیشمان اولماق (فا: توپ شدن).	کیمی اولماق
توپلو دوروم [آ] عام گؤرونوم.	توپلاشیق گیللر [آ، بی] ییله شیک گیللر، بیتیشیک یاپراقلی،	توپلاشیق گیللر
توپلو سؤز لشمه [آ] بیر قورولوش یا فابریکا ییسه سیله، ایشچیلر	ایکی چنک لیلردن، چیچک لری کؤمچ وضعیتینده توپلو	ایکی چنک لیلردن
ویا سندیکا باشچی لاریلا دؤزه نیلن سؤز لشمه.	بعضی جنس لری اؤچو جو یاغ و سوت داشییان بیر سؤی	بعضی جنس لری

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۶۱	ارك سۆزلۈگۈ	Tt ت
	تۈپلۈ تۇرۇشمە [آ] آچىق اۆتۈرۈم، پائىل.		قازانماق (فا: اجتماعى شدن).	
	تۈپلۈجا [ظ] بىرلىكە، بىر بىرچە (فا: يىكچا).		تۈپلۈم سال ياردىم [آ] تۈپلۈم عضولار بىر آراسىندا اولان	
	تۈپلۈلوق [آ] ۱- بىر يىغىلماق ۲- درىنك ۳- انسان قالا با لىغى		ياردىم لاشما (فا: كمك جمعى).	
	(فا: جماعت). republic congregation ۴- جمهورى		تۈپلۈم لاشدىرماق [ل] تۈپلۈم يارالانا بىلە جىگى بىر وضعىتە	
	تۈپلۈلوق جو [آ] جمهورىت چى (فا: جمهورىتخواه republican		گىتىر مك (فا: اجتماعى نمودن).	
	تۈپلۈم toplum [آ] اجتماع، جمعيت، جامعه، بىر يىردە ياشايان		تۈپلۈم لاشماق [ص] تۈپلۈم وضعىتە گلەمك.	
	انسانلار بىر ھامىسى، ايش بىرلىگى اچىيىدە ياشايان و		تۈپۈت toput [آ] چۆكلىتى، دۇرقون سودا چۆكن تۇرتۇ.	
	بىللى چىخارلارى اولان انسانلار (فا: اجتماع). crowd		تۈپۈخاقان [خ] گۇي تۆرك خاقانى. مۇقان خاقان ۷- نۈە سى ۷.	
	تۈپلۈم اۋندەرى [آ] امام جماعت. clergy who leads		تۈپۈر [آ] پاليتوفىندىق كىمى آغاچلار بىر تىكانلى قابىغى ۲.	
	تۈپلۈم اچىنجىلىك [آ] انسان بىر اۋزونو اۋرەن بىر كىزى سايمى		تۈپۈرقان [آ] آياق باسلىقلار تۈز چىخارن يۇمشاق تۇپراق ۷.	
	گۇرۇشو.		تۈپۈز topuz [آ] ۱- باشى تۈپ كىمى چوماق وسلاح (فا: گرز).	
	تۈپلۈم بىلىم [آ] تۈپلۈم اۋزل لىكلرىنى بىلدىر بىلىم،		۲- تپە و آرخا ي تۈپلەنمىش اولان ساچ. ۳- بىر شىين تۇپا	
	سوسىولوژى (فا: جامعه شناسى). sociology		بىزىر و ال ايله تۈپلەن بىلەن چىخىتى سى.	
	تۈپلۈم بىلىمچى [آ] تۈپلۈم بىلىمىنى بىلەن كىمە، سوسىولوگ		تۈپۈز آياھ [آ] اۋرەم دە كند آدى.	
	(فا: جامعه شناس).		تۈپۈز اىيىنە [آ] باشى كىچىك تۈپۈز لۈ اىيىنە (فا: سىنچاق تە گرد).	
	تۈپلۈم بىلىمچىلىك [آ] تۈپلۈم اۋزل لىكلرىنى بىلە ايشى		تۈپۈز لاماق [س] بىلى تۈپۈز چىخارماق (فا: قوز كردن tocrouch	
	(فا: سوسىولوژىسم).		تۈپۈز لۈ [ص] تۈپۈز اولان "تۈپۈز لۈ بىر آدم" (فا: قوزدار).	
	تۈپلۈم بىلىمىل [ص] تۈپلۈم بىلىم ايله اىلگى لى اولان.		تۈپۈز لۈ جۇماق [آ] باشى تۈپ كىمى اولان چۇماق (فا: گرز).	
	تۈپلۈم جو [آ] تۈپلۈم جو لۈك يانلى سى اولان، سوسىاللىست		تۈپۈز لۈ كىلىد [آ] باش يۈمرو كىلد دىستە سى.	
	socialist		تۈپۈش [باخ] تۈپۈش.	
	تۈپلۈم جولۇق [آ] تۈپلۈم ائشيت رفاه گىتىر مگى ساوونان		تۈپۈق topuq [آ] ۱- آياغىن دال طرفىندە اولان يۈمورو	
	گۇرۇشچو، سوسىاللىزم. socialism		سۈمۈك "باخ: آغلى تۈپۈغوندا: گىچ آدم حاققىندا"	
	تۈپلۈم داش [آ] بىر تۈپلۈم باغلى اولانلار بىر بىرى.		(فا: قوزك). malleolus ۲- آياق قابى و جورابدا اولان	
	تۈپلۈم سال [ص] تۈپلۈم لا اىلگى لى (فا: اجتماعى). social		تۈپۈق. ۳- ايرماغىن دريايا يىتىر بۇلوموندا قوم وداش	
	تۈپلۈم سال بۇئاللىم [آ] تۈپلۈم عام اولاراق بىسكو لۈزىك		يىغلان بىر. {ت، سن؛ باخ تۈپ؛ فارسجادا: تۈپ}.	
	بىر سىخىتى يا گىرمەسى (فا: بحران اجتماعى).		تۈپۈق چالماق [س] يىر بىر كىن آياقلارى بىر بىر بىنە دىمك.	
	تۈپلۈم سال دىر [آ] تۈپلۈم طرفىنى بىمەسىن و ساوونان دىر.		تۈپۈق دۈين [آ] اىكلرى يىرە قدر اۋزانان قادىن گىتىمى.	
	تۈپلۈم سال فلسفە [آ] اجتماعى فلسفە (فا: فلسفە اجتماعى).		تۈپۈق دىمىرى [آ] قابى لۇغلوغاسىندا آلتدا ار كك بۇلوم.	
	تۈپلۈم سال گلىشمە [آ] تۈپلۈم بوتون اولاراق دىشىب		تۈپۈق رافى [آ، فر] تارازچىكم، بىر اۋزى 'اينىن يۈكسك لىك	
	تۈسە تاپماسى و گلىشمەسى (فا: پىشرفت اجتماعى).		اۋلچوسونو گۇستە رن خرىطە (فا: تۈپۈگرافى).	
	تۈپلۈم سال لاشدىرماق [ل] تۈپلۈم دىر يارقىلار بىر گۇرە		تۈپۈق سوز [ص] تۈپۈغو اولمايان.	
	مۇناسىب حالەت گىتىر مك (فا: اجتماعى نمودن).		تۈپۈق سۈمۈگۈ [آ] آياقدا آلت و آرخا طرفدە اولان سۈمۈك.	
	تۈپلۈم سال لاشماق [س] تۈپلۈم سال اۋزل لىگى و نىجە لىگى		تۈپۈق قلاماق [ل] ۱- [ل] تۈپۈقلا وورماق. ۲- آرخادان قۇووب	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۶۲	ارک سۆزلۈک	Tt ت
	تۇتماق، ياخالاماق (فا:گرفتن).		موردینده ان معروف جُمْلَه نى بئیلَه دئمک اولار ”توتالیتئر	
	توپۇقلو [آ] توپوغو اولان ”توپۇقلو باشماق“ (فا:قوزک دار).		حکومت لرینده رژیْم بۇئا قانع دئیل کی انسانی بیر ایشی	
	توپۇقلوق [آ] قادینلارین توپۇقلارینا باغلادیقلاری بیر نوع		گۆرمگه مجبور ائستین، بلکه ایسته بیر انسانی مجبور انده تا	
	سوسلو پارچا، توپوغا باغلانان هر نوع باغ (فا:بندتزیینی پا).		اؤز ایسته گیلَه بیر ایشی گۆرسون“ (فا:تمامیت خواهی).	
	توپۇق وورماق [س] سلام وثرمه دن اؤنجه آياقلارینی جۆتله مک.		توتۇتoto [آ] پوپو، قیچ و قالچا.	
	توپۇلقاق [آت] یارایا قویولان بیر اوت، توپالاق اوتو،		توتۇش totus [باخ] توتوق.	
	cyperus ۲- قۇلۇنج.		توتۇق totuq [ص] ساغلام، کؤک، کویوش (فا:چاغالو).	
	توپۇلۇزى [آ،فر] تارازلاماییلمی، ژئومتریک جیسیم لرین آلچاق		توتۇقلوق [آ] ساغلام لیق، کؤکلوک، کویوشلوق (فا:چاقی).	
	اؤجالیقلا باغلی اؤزل لیک لرین اینجه له ین بیلم (فا:~).		توتۇجیه [آ،ع] سبب گؤسترمه، بیر موضوع و سؤزو آچیقلاما	
	توپونیم toponim [آ،یو] بیر یرده جۇغرافی آدلار تۇپلومو، یش		(فا:~). account for	
	آدلارینی اینجه له ین بیلم دالی، توپونیم بیلمی معمولاً بۇ		توتۇجید [آ،ع] ۱- الله ی بیر سایما، بیر سه مه، بیر له مه. ۲- تک	
	دالارلا بۇ لومله نیر: اوروتوپونیم (داش، قایا... آدلاریندان		تانری جیلیق (فا:~).	
	دۆزه لن یش آدلاری)، ائتتوتوپونیم (طایفا آدلاریندان دۆزه لن		توتۇجیدلو [آ] ساوه-نوبران دا کند آدی.	
	یش آدلاری)، زووتوپونیم (حیوان آدلاریندان دۆزه لن یش		توتۇ tox [ص] ۱- دویموش، آج اولمایان (فا:سیر). full ۲-	
	آدلاری)، فیتوتوپونیم (بیتگی آدلاریندان دۆزه لن یش آدلاری)،		بسلنمیش (فا:بی نیاز). free from want ۳- رنگ	
	آترتوتوپونیم (انسان آدلاریندان دۆزه لن یش آدلاری) (فا:~).		آدلارینی اولینه گله رک توتقون لوق معناسی وثریر	
	توپ یاتاق [آ،این] بُلبرینگ. ball bearing		”توخ قیرمیزی“. ۴- [مج] ”گؤزو توخ اولماق، اؤزونو توخ	
	توتئم totem [آ،فر] اونقون، ایلکل توپلوملاردا قوتسال		تۇتماق: اؤزونو سیندیرماق. ۵- قوندۇر تۆرکلری اویماق	
	سایلان دۇغال نسته (حیوان، آغاج، یشل...) (فا:توتم).		بگ لریندن ۷- {ت،سن،توق}؛ باخ:توماق {	
	توتئمیزم [آ،فر] اونقونجولوق، بعضی ابتدایی توپلوملاردا		توتۇ... [آ] انسان آدی: توخ ار/ توقر، توختاو، توختۇلقا،	
	دین فورماسی توتئم لره ستایش ائتمه و تاپینما (فا:توتئمیزم).		توخداباش، توخدابگ، توخدامیر، توخدوغان، توخسابا.	
	توتال [آ،فر] بوتون سل (فا:بطور کامل).		توتۇ tox [آ] ۱- آلاقلاماق اوچون کرکی کیمی اؤزون	
	توتالیتئر / توتالیتار [آ،فر] بوتونجول (فا:تمامیت خواه).		ساپلی وسیله (فابیل وجین) ۲- توققا، قاییش لاری باغلاماق	
	توتالیتئر یزم / توتالیتاریسم [آ،فر] بوتونجولوک، بوتون گوجو		اوچون آلت {ت،توق}؛ قاییش توققاسی؛ باخ: توخماق {.	
	الینه آلان بالاجا قروپو ساوونان بیر گؤروش، توتالیتاریسم		توتۇباي [خ] توغای و یوغو اویماقلاری، اولوبابالاریندان ۷.	
	بیر نوع دیکتاتورلوق اولراق خاص اؤزل لیکلری واردیر،		توتۇخات [باخ: توخماق، توماق] سیلله، شیلله (فا:سیلی).	
	بوجور حکومتلر گیزلین نظامی گؤجلره دایاناراق اگه منلیک		توتۇخاتلاماق [ل] سیلله له مک (فا:سیلی زدن).	
	اندیللر، بو رژیملر انسانلاری مجبور اندیللر گؤرمه میش		توتۇخاتلاماق [بل] سیلله لنمک (فا:سیلی خوردن).	
	ایشلره اعتراف ائتسینلر، اولاری یالان و اؤیدورما سوچلارلا		توتۇخاتلی [ص] سیلله لی ”توتۇخاتلی بیردؤیوش“.	
	محکوم ائدیپ و یا دوزلتمه اتفاقلارلا اولاری آزادان		توتۇخاتینگین / توتۇخاتینگین [خ] قوچو اؤیغورلاری پرنسلیریندن ۷.	
	آپاریللار، و بوجور رژیملر، اؤزلرینی دیشیندا هر معروف		توتۇخاتیمور / توتۇخاتیمور [خ] چاغاتای دؤولتی خانلاریندان ۷.	
	اولان فردی ازمگه چالیشیلار، بو رژیملرده قانون، اخلاق،		توتۇخ toxac [آ] ۱- پالتار تاپداماق و یوماق اوچون آغزی	
	تؤزه و یاسالاری دؤولت تفسیر ائدیر، توتالیتئر رژیمینی		ائتلی بیر آغاج، توپوز. ۲- قورشون بوروسونون آغزینی	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۶۳	ارک سۆزلۆک	Tt ت
	گئنیش لىتمک اوچون بير نوع توپاچ بيچيملى آلت. ۳- آغاچ تيخاجى (فا: کلوخ کوب). ۴-باخ: توغاچ {سن: قايى دالى نين آغاچى، ت «توقو» قايش توققاسى/ توقو» توقوج، توقاچ، توخاج؛ باخ: توخماق، دؤگمک}.		تۇختاق ائوى [آ] درمان ائوى (فا: درمانگاه). clinic تۇختاق سال [ص] توخداق لا ايلگى لى (فا: درمانى). iatric تۇختاق سيز [ص] درمان سيز (فا: بيدرمان). irremediable تۇختاق ليق [آ] ۱-تۇختاق ائوى، درمان ائوى (فا: درمانگاه) clinic ۲-تۇختاق اولما، آرخابين ليق، تسلى تاپما، تسکين تاپما (فا: آرامش و تسکين). تۇختاق ليق وئرمک [آ] تۇختاتماق، تسلى وئرمک، تسکين وئرمک. تۇختاق وئرمک [آ] تۇختاتماق، تسلى وئرمک. تۇختاما [آ] تۇختاما، تسکين تاپما (فا: تسکين). subsiding تۇختاماز [ص] درمان سيز (فا: علاج ناپذير). irremediable تۇختاما [ل] توختاتماق، دينجلمک، دؤزمک، ساکت اولماق، تسکين تاپماق، آرام تاپماق (فا: تسکين يافتن). { سن، باخ: توماق، توخ } تۇختاميش [آ] دۇرۇجو، دايانيقلى، درايتلى [خ] قيرقيزلارين، نوقاي اويماغى، اولوبابالاريندان ۲- [خ] انسان آدى ۷. تۇختاميشلى [آ] ميانا دا کند آدى {بوى آدى}.	
	تۇخان [آ] باخ: تووخان. تۇخ اولماق [س] يييب دويماق (فا: سير شدن). تۇخاي [آ] باخ: توغاي، توقاي. تۇختا /تۇخدا [آ] ۱-دۇرما، ياشاما، ديرنج ۲-تدبير ۷. تۇختاما [آ] ۱-تسکين وئرمه، آرام ائتمه. quieting ۲-مداوا ائلمه، درمان ائتمه. medical treatment تۇختاتماق [ل، سن] ۱-دينج ائتمک، دينجلمک، توختاق وئرمک (فا: تسکين دادن). ۲-درمانلاماق، مداوا ائتمک. تۇختاتيم [آ] تداوى، مئالجه medical treatment تۇختاج [آ] درمان، داوا (فا: دوا). medicine تۇختاخان [آ] آلتون اوردو خانلاريندان ۱۲. تۇختادان /تۇختاديچى [آ، ص] مُسکَن (فا: مسکن calmative تۇختاش [خ] دينلمه بؤلگه‌سى، قبيچاق خانلاريندان ۷. تۇختاق /تۇختاغى [ص، ظ] ۱-دينجلىک، آرخابين ليک، توختاق ليق "کيشى اؤزونه توختاق وئر" (فا: تسلى). ۲- داوا، درمان، تۇخداق (فا: دارو) ۳-نوشدارو antidote ۴- تدبير ۷. {تۇخداماق + آق، باخ: توماق}.		تۇختانا [باخ] توختاق. تۇختاتماق [باخ] تۇختاتماق. تۇختاتيم [باخ] تۇختاتيم. تۇختاج [باخ] تۇختاج. تۇختار [آ] دايانيقلى، درايتلى، اؤزون عؤمورلو ۷. تۇختاق [آ] ۱-باخ: تۇختاق ۲-مملو کلار دؤنهمى والى لریندن ۷ تۇختاميش [باخ] تۇختاميش. تۇختانا [باخ] توختانا، توختاق. تۇختولار [آ] سالور بويوناعايدير آدى (۱۶م جى قرن) ۲۸. تۇختارميش [خ] سلجوق بگ دؤنمى اوغوز بگ لریندن ۷. تۇختارو /تۇختاسارى [خ] قازاقلارين، کيچيوز بؤلگو، باي اوغلو و آداى اويماغى، اولوبابالاريندان ۷. تۇختسون [آ] ۱-اؤرموگؤ لونده بير آداى ۱۴ {محتملا تۇختسى	

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۶۴	ارک سۆزلوگو	Tt
و توخساری کیمی کلمه لرین دیشیلیمیش شکلیدیر { توخسی [آت، دیوانا گۆره قویاس، دا اولان بیر تورک بویو ایدی، بونلار قارلوق بوی لارینا باغلی ایدیلار و زامان زامان مستقل بیر طایفا کیمی ده اورتایا چیخیریدیلار. ^{۸۵} } بو کلمه توخ سۆزیله ایلگیلی اولما لیدیر: توخسوو، زنگین { توخ قارین [آ] دویموش، آج اولمایان، توخ. توخ گۆزلو [ص] گۆزو آج اولمایان. توخ گۆزلولوق [آ] توخ گۆزلو اولما وضعیتی. توخلو [آ] ۱- بیر ایل لیک قوزو. ۲- [خ] یول، یوردام، بیلن، بیلگه. ^۷ ۳- ایری، دولقون ۴- تورکمنلرین، تکه وتوختامیش - اویماقلاری، اولوبابا لاریندان. {ت: باخ: توخ/توماق}.	توخماق چیچک لیلر [آ، بی] تک لپه لی ییتگی لردن بیر بؤلومو (فا: تیره ای از گیاهان تک لپه ای). توخماق قیق [آ] ۱- کیچیک توخماق (فا: تخماق کوچک) ۲- [بی] ات لشمیش یوغون و سونبوله بنزر بیر بیتگی. توخماق لاما [آ] توخماق لا وورما، دؤیمه (فا: تخماق زنی). توخماق لاما [ل] توخماقلا وورماق (فا: با تخماق زدن). توخماق لاما [بل] توخماقلا وورولماق (فا: با تخماق زده شدن). توخماق لولو [آ] فریدن ده کند آدی. توخماق لی [ص] توخماغی اولان (فا: تخماق دار). توخماق قوت [خ] اوزبک مانقوت اویماغی، اولوبابا لاریندان. ^۷ توخ toxu [آ] بیر عضوو تشکیل وثرن بؤلومجوکلر (فا: بافت). tissue توخو ییلیمی [آ] توخولارین اؤزل لیگینی اینجه له ین ییلیم (فا: بافت شناس). histologist توخو ییلیمچی [آ] توخو ییلیم اینده چالیشان کیمسه (فا: بافت شناس). توخو ییلیمی [آ] هیستولوژی، جانلی لاردا توخولارین بیچیم و تورونو آراشدیران ییلیم (فا: بافت شناسی). histogogy توخوشدورماق [ل] چارپیشدیرماق. توخوتماق [اتد] توخوماق ایشینی گوردورمک (فا: فس). توخوج toxuc [آ] باخ: توخاج. ^۷ توخوجو [آ] آراجلا پارچا و پالتار توخویان کیمسه (فا: بافنده). توخوجولوق [آ] توخوما ایشی، یئری ویا ساحه سی (فا: بافندگی توخور [آ] ۱- گؤزو پک، جسور ۲- توخور، توخوماجی. ^۷ توخور خاتون [خ] اوغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر خانیم. ^۷ توخورجوق [آ] خط خطلی توخونموش قماش. توخورجون [آ] ۱- اوت و اکین ییغینی. ۲- بیر نوع خطلی و چیزگی لی قماش. توخورقاخ [آ] توخوما آلتی، توخوما دسگاهی. ^۷ توخوش [آ، سن] ۱- دیش، دیمه (فا: اصطکاک). ۲- دؤیوش ۳- گؤیتۆرک بگی، کورشاد ین قیرخ یولداشیندان بیریری. ^۷ توخوش قوجا [خ] دده قورقود بوی لاریندا بیر بگ آدی. ^۷ توخوشقان [ص] توخونان (فا: متلک گو).			
توخلو باشی [آ، دا] تیکییتی یه یارامایان آیری اویری و کله کؤتور داش. توخلو گۆتورن (قوش) [آ، دی] باخ: کنجه له کر کس. توخلوجاق [آ] هشتیری ده کند آدی. توخلوق [آ، سن] ۱- توخ اولما وضعیتی، دویوملوق (فا: سیری). ۲- توتقون لوق (رنگده). توخلوق ائتمک (ائلمک) [س] حدیندن آرتیق یتمکدن خسته لنمک (فا: ازپر خوری مریض شدن). توخلوق قییمور [خ] چاغاتای خان ین تورونلاریندان. ^۷ توخلومان [آ] بیر ایل لیک دوغولان قوزو (اره میک قوزو) (فا: بزه یکسا له). توخماجار [باخ] تاخماجار. توخماچ [آ] انسان آدی، باخ: تاغماچ. ^۷ توخمارلو [آ] شاهسون ائلی بوی لاریندان. ^{۳، ۱۰۸} توخما [آ] ۱- دؤیمه آراجی، آغا جادن دؤز لیمیش چکیش؛ ۲- تورکمنلرین، چاودور اویماغی، اولوبابا لاریندان. ^۷ توخماق toxmaq [آ] باشی توپوز آلت، دییکده دؤیمک اؤچون ویا پالتار چیرپماق اؤچون دؤزه لن آلت، قاپی دؤیمه آلتی، دیه نک، چوماق (فا: تخماق). beetle {ت، سن 'توماق'؛ باخ: توخماق، دؤگمک}. توخماق [آ] قیزیلباش لارین بیر طایفاسی ساییلیر. ^{۷۴۲-۱۵۹} توخماق باش [آ، دی] قایا بالینی.				

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۶۵	ارک سۆزلۆک	Tt ت						
تۆخوشما [آ] متلک sarcastic	تۆخوشماق [قا] ۱-چارپیشماق، بیریرینه دیمک (فا:بهیم خوردن). ۲- [ل] بیریرینه توهین ائتمک (فا:توهین کردن). {ت، سن «توقیشماق»؛ باخ: توخماق، دؤگمک}.		تۆخوملاماق [ل] ۱- [س] توخوم یتیشمک، توخوم عمله گلیمک (فا:تخم دادن). ۲- [ل] دیشی حیوانی ارکگه یاخین ائدیپ دؤللهمک (فا:بارور کردن). تۆخوملانما [آ] ۱- دیشی حیوان دؤللنمه (فا:بارور شوی). ۲- بیتگی توخومونون یتگی لشمه‌سی (فا:تخم دهی). تۆخوملانماق [بل] ۱- (حیوان) دؤللنمک (فا:بارور شدن). ۲- بیتگی توخوم وئرمک، توخومو یتگی لشمک (فا:تخم دادن). تۆخوملو بیتگی لر [آ،بی] بیتگی لر دؤنیاسی نین بؤیوک بیر شعبه سی، چیچک لی بیتگی لر (فا:گیاهان دانه دار). تۆخوملو [ص] توخومو اولان (فا:تخم دار). seedy تۆخوملوق [آ] ۱- توخوم عمله گتیرمک اوچون آیریلیمیش، اکمک اوچون اؤزل اولان توخوملار (فا:مناسب برای بذر). ۲- ارکک لیک اورقانی، توخوم وئرن زری لر (فا:بیضه). تۆخومو تۆگولمک [ل] بیر قورخو سبب ایله دؤلدن کسيلمک. تۆخومو کسيلمک [آ] نسلی کسيلمک. تۆخوناج [آ] بعضی حیوانلاردا توخونما حسّینی دؤیماغا یارایان عضو (فا:شاخک حسّی). تۆخوناجاق [آ] توخونما یئری. تۆخوناق [آ] ۱- توخونان شئی و یر (فا:تماس). ۲- توھین. تۆخوناقلی [ص] توخونان سؤز، اؤزجو بیر سؤز (فا:کنایه). تۆخوناقلی لیک [آ] توخوناقلی اولما وضعیتینی (فا:کنایه بودن). تۆخونان [آ،ص،مت] ۱- منحنی خطّه یاناشان دؤز خط (فا:خط مماس). ۲- توخونج، اهانت، (فا:متعرّض). disturbing تۆخونج [دده] توھین، تۆخوناق (فا:اهانت). insult تۆخونجا [ص] ۱- کؤتولوگه یول آچان، ساغلیغی پوزان. ۲- ییخیم، ایتگی (فا:ضرر، تخریب). injury تۆخونجاسیز [ص] توخونجاسی اولمایان، ضررسیز (فا:بی ضرر) تۆخونجالی [آ] توخونجاسی اولان، ضررلی (فا:ضرردار). تۆخونجلو [ص] توھین آمیز insulting تۆخوندورماق [آ] بیرنسنه نی آیری نسنه یه سؤرتدورمک، دپدیرمک، سؤرشدورمک (فا:مماس کردن). تۆخونسال [ص] توخونوم و لامسه ایله ایلگی لی اولان. تۆخونما [آ] ۱- توخونما دؤیوسو، نسنه لرین ایستی سؤیوقلوق،	تۆخوشماق [قا] ۱-چارپیشماق، بیریرینه دیمک (فا:بهیم خوردن). ۲- [ل] بیریرینه توهین ائتمک (فا:توهین کردن). {ت، سن «توقیشماق»؛ باخ: توخماق، دؤگمک}.		تۆخوملوش [آ] متلاق. confluent تۆخوم toxum [آ] دنه، بیتگی و حیوان نطفه‌سی، تۆم، اکمک اوچون آیریلیمیش دن ^{۲۲۴} (فا:تخم). seed {دوغماق / توغماق کلمه سیله ایلگیلیدیر و دوغولوب چوخالان هر بیر شئییه دئییلیر، دوغماق سؤزو سومرجه ده تۆ (توماق) و توخوم/دوغوم سؤزده تۆم شکلینده ایشلنیردی، بوکلمه دیواندا توقوم شکلینده ایشلنمک و بوغالاناجاق و کسیلن حیوانا دئییلیر؛ باخ: دوغماق / توماق} تۆخوما [آ] توخونوموش گئیم وهر شئی (فا:باقتنی). textile تۆخوماجی [آ] توخوما ایشینده اولان (فا:باونده). weaver. تۆخوماجیلیق [آ] توخوما ایشی (فا:نساجی). weaving. تۆخوماق toxumaq [ل] ۱- ال ایله ویا آراجلاریلا پارچا کیلیم و تور دؤزلمک، هؤرمک (فا:باقتن). to spin or weave ۲- [مچ] سؤز اویدورماق، سؤز قوراشدیرماق، اؤزوندن دؤزلمک {سومرجه «تۆگ»، ت، سن «توقیماق»؛ باخ: توخماق، دؤگمک؛ فارسجادا توختن و دوختن و توزی (کینه توزی) کلمه لری بو کؤکه باغلی اولمالیدیلار}.		تۆخوم اکمه [آ] توخوم اکمک ایشی (فا:کاشت) cultivation تۆخوم اکن [آ] توخوم سپن (فا:بذرکار). sower تۆخومجوق [آ] ۱- توخومدان کیچیک (فا:تخمچه). small seed ۲- توخوملوق (فا:تخمک). ovule تۆخومچو [آ] توخوم یتیشدیرن (فا:بذرکار). تۆخومچولوق [آ] توخوم یتیشدیرمه ایشی (فا:بذرکاری). تۆخومدیل [آ] اهر ده کند آدی {تۆخوم+دیل}.		تۆخوم سپدیرمک [ل] توخوم سپمک (فا:بذرافشاندن). to sow تۆخوم سپمه (تۆگمه) [آ] توخومو سپهرک اکمه (فا:تخم ریزی). spawning تۆخوم سپن [ص] توخوم سپمگه یارایان آلت و آراج (فا:بذر افشان). seeder

Tt	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۶۶	ارک سۆزلۆک	Tt
برک یومشاقلیق کیفیت لرینی دویما ایشی (فا:لامسه). ۲-	توخوما ایشی گۆرولمه، توخونموش هر شئی (فا:باقتنی).	تور tor [آ] ۱- گۆزه نکلی حالدا توخونموش پارچا و هر شئی (فا:تور). net ۲- [مج] قۇرقو، آغ، دۇزاق (فا:کلک، حيله).	۳- اولقونلاشماش، ایشه آلیشماش، خام، گۆرگوسوز "تورآدام" ۴- توره مه، سوئی، نسبل ۵- [خ] آلتای تورکلری، تله وئ اویماعی، اولوبالاریندان ۵- قوزئی تورکلرده بیر تانری آدی ۶- انسان آدی: تورالپ، توربای، تور تیمور، تورچوقای، تورقایا، توروغول. دیواندا آلاما وسیله سینه دشیلیب و آچقیدرکی بو وسیله گۆزه نکلی پارچا مفهوموندا دیر، بو کلمه توربا سۆزونونده کؤکودور و مجازی اولاراق "قۇرقو و کلک" معنا سیدا بونا باغلی دیر، باخ: تور.	توخونما دویوسو [آ] لامسه دویوسو، باخ: توخونما (فا:حس لامسه). sense of touch
توخونماز [ص] مصون.	توخونماز لیق [آ] مصونیت (فا:مصونیت). immunity.	تور آتماق [س] تور قۇرماق، تله دۆزنلەمک.	توخونماق toxunmaq [س] ۱- دیمک، سورتیمک، ساتاشماق، سورتەرک بیلیمک و دویماق (فا:لمس کردن). ۲- اوستونده اؤته ری دایانماق، بحث اتمک، دانیشماق. ۳- [مج] تحقیر اتمک، بیرینه توخوشماق (فا:توهین کردن). ۴- [بل] پالتار پارچا و بوجور شئیلر توخونوب دۆزلمک (فا:بافته شدن). ۵- [ت] تو قیماق، توقولماق، سن، باخ: توخماق، دؤگمک.	توخونماز منه [آ] اینجیتمه منی، سرطان، قانسئر.
توخونموش [ص] توخونماقلا حاضر لانمیش، منسوج (فا:بافته).	woven	تور آتاق [س] تور قۇرماق، تله دۆزنلەمک.	توخونموش لار [آ] منسوجات (فا:منسوجات). textile.	
توخونوش [آ] ۱- توخونماق ایشی ویا بیچیمی، (فا:تماس).	tangency ۲- توخوما ایشی و بیچیمی.	تور آتاق [س] تور قۇرماق، تله دۆزنلەمک.	توخونوش [آ] ۱- توخونماق ایشی ویا بیچیمی، (فا:تماس).	
توخونوشچو [آ] مزاحم (فا:مزاحم). obtrusive.	توخونولماز [ص] ۱- قوروما آلتیندا اولوب و اونا توخونما امکانی اولما، تعرض دن قورونموش (فا:مصون). ۲- پوزولا بیلمه یین، ایشله نه بیلمه یین.	تور ایش [آ] چوخ یشین، یشیمجیل ۲۴.	توخونولماز لیق [آ] توخونولماز شخصین وضعیتی، تعرض دن قورونموش اولما (فا:مصونیت). immunity.	
توخونولماز لیق [آ] توخونولماز شخصین وضعیتی، تعرض دن قورونموش اولما (فا:مصونیت). immunity.	توخونولماق [بل] توخونماق ایشی گۆرولمک.	تور ایش [آ] چوخ یشین، یشیمجیل ۲۴.	توخونولماز لیق [آ] توخونولماز شخصین وضعیتی، تعرض دن قورونموش اولما (فا:مصونیت). immunity.	
توخونوم [آ] توخونما دویوسو، چئوره سینده نسنه لرین ایستی، سویوخ، سرت و یومشاقلیق کیمی اؤزل لیگینی توخونماقلا بیلمه و دویما یتته نگی (فا:لمس).	توخویوجو [آ،ص] توخوماجی (فا:بافته، ریسنده). weaver	تور ایش [آ] چوخ یشین، یشیمجیل ۲۴.	توخویوجولوق [آ] توخوماجیلیق (فا:باقدگی). weaving.	
توخویوش [آ،ص] توخوماق ایشی (فا:باقدگی، ریسنده).	todi [آ،ع] وداع اتمه، آیریلاراق آلا ه آمانیندا دئمک.	تور ایش [آ] چوخ یشین، یشیمجیل ۲۴.	تودیغ todî [آ،ع] وداع اتمه، آیریلاراق آلا ه آمانیندا دئمک.	

Tt ت	آذربايجان تۈركجهسى	۷۶۷	ارک سۆزلۈگۈ	Tt ت
	اۇلاراق بىر شىئين تۈر كىمى سئىرك اۇلماغىنى گۇستەرىر چونكو قارائلىق ودوماندا هر شئى بو يىچىمده گۇرسه نىر. تۇران چۇكمك(دوشمك،قارىشماق،قووشماق) [باخ] تۇران- لاشماق، آلا قارائلىق اۇلماق. تۇران واختى [ظ] آلا قارائلىق چاغى. تۇرانلاشماق [س] ۱-آخشام اوستو وياسحر تئزدن هاوا آلا قارائلىق اۇلماق ۲-هاوا دۇمان اۇلماغا باشلاماق، تورانلاماق. تۇرانلاماق [س] تورانلاشماق (فا: هوا گرگ ميش شدن). تۇرانلىق [آ] ۱-تۇران و آلا قارائلىق اۇلما وضعيتى. ۲- دۇمانلىق (فا: هواى گرگ ميش). تۇربا torba [آ] ۱-چۇوالدان كىچىك آغزى بۆكۈلوب باغلانا يىلن بئز، بالاجا كىسه. ۲-بدنده سۇ ويا يوشماق ماده يىغيشان عضو (فا: توبره) a nose bag {تۇر+با، باخ: تۇر} تۇربا يوغوردو [آ] تۇربايا تۆكۈلوب سۆزۈلمۈش يوغورت. تۇرباچىق [آ] كىچىك تۇربا، كىسه جىك (فا: توبره كوچك). تۇربالاماق [ل] ۱-تۇربايا تۆكمك (فا: به توبره ريختن) ۲- حئيوانى يئملمەك اۆچون باشينا يئم لەدۇلو تۇرباگنجيرمك. تۇربالانماق [بل] ۱-تۇربايا تۆكۈلمك (فا: توى توبره ريخته شدن). ۲- [س] بىر عضو سۇلانىپ شيشمك. تۇربالىلار [باخ] كىسه لىلر. تۇرپاق [باخ] تۇپراق. تۇرپيدۇ [آ، اين] ۱-بىرنوع ساواش گمى سى. ۲-اۆتوماتىك حالدا بىر آماجا طرف گئدن بىر سۇ آلتى مرمى سى (فا: ~). تۇرپىل بالىغى [آ، فر، دى] تىكانلى اۆزگك لىلر تاقىم يندان اۆزۈنلۈغو ۱ متر، باشلارى يانيندان الكتريك اۆره تن و آولارىنا آتاراق اولارى كنى ائندن و آولايان بالىق، اۇيوشدوران بالىغى. (فا: نوعى ماهى) raia trpedo تۇرتا torta [آ] چۆكلىتى، رسوب، قالىتتى، بىر آخىجى ماده نين دىيىنه چۆكن ماده لر، چۆكۈنتۈ (فا: ته نشست). sediment {تۇره مكدن: تۇر+تا، تۇرتا، باخ: تۇر} تۇرتالى [ص] تورتا وئرن، تورتاسى اۇلان. تۇرتو [باخ] تۇرتا. تۇرتۇپ [ص] يۇپ يۇمور، بوتون ايله تۇپ يىچىمىنده.			تۇرتۇل [آ] تۇرتولارن بىر يئره يىغىلان كۇماسى (فا: رسوب). sediment تۇرتۇلانماق [باخ] تۇرتۇلاشماق. تۇرتۇسوز [ص] تۇرتۇسو اۇلمايان (فا: بدون رسوب). تۇرتۇل بىلىمى [آ] يئر بىلىمىنن تۇرتۇلارنى اينجه له ين بىلىم قۇلو sedimentology تۇرتۇلاشما [آ] آخىجى ماده نين دىيىنده تورتو دۆزلمه، تۇرتو حالينا گلمه (فا: رسوب گذارى). تۇرتۇلاشماق [س] آخىجى ماده نين دىيىنده تورتو دۆزلمك، تۇرتو حالينا گلمك (فا: رسوب گذاشتن). تۇرتۇلو [ص] تۇرتو اۇزل لىگى اۇلان (فا: رسوبى). تۇرتۇچو [آ] تۇرتا بالىق توتان آدام (فا: ماهىگىرى باتور). تۇرتۇچو [آ] مليكان دا كند آدى. تۇرتۇچولۇق [آ] تۇرتا بالىق توتمايشى (فا: ماهىگىرى باتور). تۇرتۇدۇباي [آ] تۇرتۇدو: دۇردو، دۇران: انسان آدى. تۇرتۇش [آ] اۇرميه ده داغ آدى. تۇرتۇغاي [آ، دده] باخ: توراغاي، چاپير قوشو. تۇرتۇرماق [س] تله قورماق. تۇرتۇكۇ torku [ت، آ] ايپكىلى قۇماش. تۇرتۇلاق [باخ: تۇر] ۱-گنج، ناشى جوان، اولقون لاشماميش (فا: تازه جوان). ۲-هله ائوچيل لشمه ميش "حئيوان". تۇرتۇلاماق [س، باخ: تۇر] تۇر چكمك، تور وۇرماق، تۇرتا قاپاماق (فا: تور زدن). تۇرتۇلانماق [بل] تورتلا اۇرتو لمك (فا: تور زده شدن). تۇرتۇلو [ص] تۇر چكىلميش، تۇرتلا اۇرتولموش، تۇر پرده آسىلميش، توردان دۆزلميش (فا: توردار). تۇرتۇلۇق [باخ: تۇرلاق، تۇر] ناشى چى لىق؛ ۲-فیدانلىق ^{۲۴} . تۇرتۇنا [آ، لا] خراطلىق و چوخو آغاج دمىرى يۇنما آراجى. تۇرتۇنادۇ [آ، لا] غربى آفرىقادا اسن گوجلۇ بۇرۇلقاج و يئل (فا: ~). تۇرتۇواردى [ص] تۇرتا بئزر، تورا اوخشار، تور كىمى (فا: ~). تۇرتۇوغ [آ، ت] آت رنكى، دۇر آت (كۇراوغۇلنۇن آتى نين آدى). تۇرتۇوم [آ، ت، باخ: تۇر] ۱-دوه بالاسى، كۇشكك (فا: بچه شتر). ۲-آيقير ياورۇسو ۲-قۇل، كۇله، طمىع، باغلى. {باخ: تۇرون}

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۶۸	ارک سۆزلوگو	Tt
تورونما/تورونمای [خ] میصیر-تورک کؤلەمن والی‌سی ^۷ .	تورونما/تورونمای [خ] میصیر-تورک کؤلەمن والی‌سی ^۷ .		توربولود [آ] گۆی جیسیم‌لری آراسی توز (فا:سحاب). cloud	
تورون [آ،سن] ۱-نوه، بیرینین اوشاغینین اوشاغی (فا:نوه). grandchild ۲-بیرسوی‌دان گلنلر (فا:اعقاب).	تورون [آ،سن] ۱-نوه، بیرینین اوشاغینین اوشاغی (فا:نوه). grandchild ۲-بیرسوی‌دان گلنلر (فا:اعقاب).		توربولودو [آ] هاوادا دۆزه لن یوغون توز.	
posterity [باخ: تۆر}	posterity [باخ: تۆر}		توربویا [آ] قۇرو توز کیمی بویا.	
تورونگ [خ] هؤلا کوخان دؤنمی، دیاربکر والیریندن ^۷ .	تورونگ [خ] هؤلا کوخان دؤنمی، دیاربکر والیریندن ^۷ .		تورتمیزلهین [آ] توز سیلن.	
توریک ^۲ [آ] پالاموت بالیغینین ایری‌سی palemye sarda	توریک ^۲ [آ] پالاموت بالیغینین ایری‌سی palemye sarda		تورتوپراق [آ] بۆلود کیمی اولان توز (فا:غبار). neblustiy	
توز [آ] ۱-چوخ کبیچیک و یومشاق پارچاجیق لارا بؤلونموش توپراق، یئل ایله قووزانیب و مختلف شئی لر اۆزه رینه قونان بالاجا ذره لر، اؤن کیمی نارین اولان هر شئی، اووونتو (فا:پودر). powder ۲-دده قورقود کتاییندا بیرنوع آغاج قاییغی دیر و افخ یایی‌نی مۇحکم لتمک اوچون اوئا سریرلر. {ت: ۱-توزتوپراق ۲-یای و کمانا باغلانان تسمه؛ سن؛ اینگیلیزجه dust سؤزو همان معنادا توز سؤز ایله کؤکداش اولمالیدیر}.	توز [آ] ۱-چوخ کبیچیک و یومشاق پارچاجیق لارا بؤلونموش توپراق، یئل ایله قووزانیب و مختلف شئی لر اۆزه رینه قونان بالاجا ذره لر، اؤن کیمی نارین اولان هر شئی، اووونتو (فا:پودر). powder ۲-دده قورقود کتاییندا بیرنوع آغاج قاییغی دیر و افخ یایی‌نی مۇحکم لتمک اوچون اوئا سریرلر. {ت: ۱-توزتوپراق ۲-یای و کمانا باغلانان تسمه؛ سن؛ اینگیلیزجه dust سؤزو همان معنادا توز سؤز ایله کؤکداش اولمالیدیر}.		توزتوپراقلی [ص] توزتوپراق باسمىش.	
توز آباد [آ] سۆلدوز دا کند آدی.	توز آباد [آ] سۆلدوز دا کند آدی.		توزتوتوجو [آ] بیر یثری توزدان تمیزلهین و آریدان آراج.	
توز آغاجی [آ،بی] آغ قاییغی اولان بیر آغاج آدی.	توز آغاجی [آ،بی] آغ قاییغی اولان بیر آغاج آدی.		توزتوزاناق [آ] برک توزاناق، کۆلک لی، توزلو هاوا.	
توز آلماق [ل] بیر یثرین توزونو تمیزله‌مک.	توز آلماق [ل] بیر یثرین توزونو تمیزله‌مک.		توزجوق [آ] tozcuq [آ] بعضی بیتگی لرین توز شکلینده اولان توخومجوقلاری (فا:گرد گل).	
توز ائتمک [ل] ۱-نارینلاتماق، بیر شئی ازیب توز حالینا گتیرمک. ۲-هاوانی توزلو ائتمک.	توز ائتمک [ل] ۱-نارینلاتماق، بیر شئی ازیب توز حالینا گتیرمک. ۲-هاوانی توزلو ائتمک.		توزدومان [آ] یثردن قالخاراق هاوانی بۆرۆن توز.	
توزارماق [س] توز قالخار کیمی اولماق، توزلو بیر وضعیته گلמک، توزلاشماق (فا:گرد و خاک شدن).	توزارماق [س] توز قالخار کیمی اولماق، توزلو بیر وضعیته گلמک، توزلاشماق (فا:گرد و خاک شدن).		توزسالماق [س] چاپاراق گئتمک، های کوی سالماق.	
توزارماق [باخ: توزارماق].	توزارماق [باخ: توزارماق].		توزسین [آ] بیتگی و یا بؤجک لر اوچون داوا توزو سپن آراج (فا:گرد پاش). pouncet.	
توزان [آ] ۱-چوخ اینجه ونارین توز، توزو چوخ اولان یثر (فا:گرد) ۲-ذره، اینجه جیک توز داناسی (فا:ذره).	توزان [آ] ۱-چوخ اینجه ونارین توز، توزو چوخ اولان یثر (فا:گرد) ۲-ذره، اینجه جیک توز داناسی (فا:ذره).		توزسوپورگه‌سی [آ] ائوین توزونو آلماق اوچون بیرنوع سوپورگه.	
توزاناق [س] توز توپراق، کۆلک سونوجو قالخان توز (فا:گرد و خاک).	توزاناق [س] توز توپراق، کۆلک سونوجو قالخان توز (فا:گرد و خاک).		توزسوران / توز سوموران [آ] توز آریدان و ییغان ماشین.	
توزاناق سالماق (قوپارماق) [س] ۱-یئیین گنده‌رک توز توپراغی گۆیه قالدیرماق. ۲-های کوی سالماق.	توزاناق سالماق (قوپارماق) [س] ۱-یئیین گنده‌رک توز توپراغی گۆیه قالدیرماق. ۲-های کوی سالماق.		توزشکر [آ] توزکیمی اولان شکر (فا:شکر).	
توزاناقلی [ص] چوخ توزلو، توزلا قاریشیق فیرتینا.	توزاناقلی [ص] چوخ توزلو، توزلا قاریشیق فیرتینا.		توزصابون [آ] پودر حالیندا اولان پالتار یوما نسنه‌سی.	
توزانلو [آ] اوغوز-قای بویوناعایدیتر آدی (۱۶م جی قرن) ^{۲۲۵} .	توزانلو [آ] اوغوز-قای بویوناعایدیتر آدی (۱۶م جی قرن) ^{۲۲۵} .		توزفیرچاسی [آ] توز آلماق اوچون یومشاق تۆکلۆ فیرچا.	
توز اولماق [آ] ۱-توز حالینا گلמک. ۲-غیب اولوب گئتمک.	توز اولماق [آ] ۱-توز حالینا گلמک. ۲-غیب اولوب گئتمک.		توزقالدیرماق [س] ۱-چوخ یئیین و چابوق گئتمک، چاپاراق گئتمک. ۲-های کوی سالماق.	
توز یثری [آ] توز آلماقدا یارارلانیلان بئز.	توز یثری [آ] توز آلماقدا یارارلانیلان بئز.		توزقوپاران [ص] چوخ یئلی اولان یثر.	
توز یاسماق [س] اۆزه رینه توز قونماق.	توز یاسماق [س] اۆزه رینه توز قونماق.		توزگۆتورن [باخ: توز سوران، توز ییغان.	
			توزلار [آ] tozlar [آ] ماهنشان دا کند آدی.	
			توزلاشدیرماق [ل] توزلو ائتمک، توزلانماسینا یول آچماق (فا:گرد و خاک کردن).	
			توزلاشماق [س] توزکیمی اولماق، توزارماق (فا:گرد شدن).	
			توزلاماق [ل] tozlamak [ل] ۱-توزلو ائتمک، توزلا بولماق (فا:گرد پاشیدن). ۲-[مج] بیر یارایا توز داوا وۇرماق، بیتگی لری زهیرلی توزلا توزلو سایریلیقلاردان قوروماق، ۳-بیتگی لرده ارکک جیک توزونو دیشی جیگه گنچیرمک (فا:گرد زدن). to powder	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۶۹	ارک سۆزلۆک	Tt ت
	تۆزلاندیرماق [ل] ۱- تۆز لو ائله‌مک. ۲- [یوولوزی] یئنی حیوان ویا بیتگی نۆعو و جنسی آلماق اوچون مختلف حیوان ویا بیتگی لری جۆت لشدیرمک.		تۆس وورماق [ل] بونوزلاشماق، ووروشماق، کلله لشمک. تۆسباغا [باخ] تۆسباغا.	
	تۆزلاندیریمیش [ص] ۱- تۆز لواندیلیمیش ۲- جۆتلدیریلیمیش تۆزلانماق tozlanmaq [س] ۱- اۆستونه تۆزقۇنماق، تۆز لو اولماق (فا:خاکی شدن). ۲- تۆزا دۇنمک، تۆز وضعیتینه گلیمک ۳- بیتگی لرده تۆزلانماق ایشی گۇرولمک.		تۆسقون [باخ:تۆس، تۆسون] دولقون، کؤک، شیشمان (فا:چاق) تۆسقونلاشماق [س] کؤ کلیمک، دولقونلاشماق (فا:چاق شدن) تۆسلاشماق [قا] تۆس وۇرماق، کلله لشمک (فا: کلله زدن). تۆسلاما [آ] تۆس وۇرما، کلله ایله وۇرما (فا: کلله زنی). تۆسلاماق [ل] تۆس وۇرماق، کلله ایله وۇرماق (فا: کلله زدن). تۆسوبالا [آ،م] مزاح اوچون وۇروشقان آدام ویا بالاجا حیوان اوچون سؤیله‌نیر.	
	تۆزلو [ص] اۆستۆنه تۆز اۆتورولموش (فا:خاکی). dusty تۆزلولماق tozlu [آ] قئیدار دا کند آدی، سۆلدوز دا داغ آدی.		تۆسون tosun [آ] ۱- ساغلیق لی، دلیقانلی (فا:قوی) ۲- گنج بوغا، بۆرولموش ارکک دانا ۳- تۆس آتان، سالدیرقان. ۴- عابباسیلر دۇنمی تۆرک اصیللی والی آدی، انسان آدی: تۆسونالپ، تۆسونبای، تۆسونتای، تۆسونئر {ت: دؤیوشکن} تۆسونبگ [خ] آخشیدلر دؤولتی اوردوباشی لاریندان. ^۷ تۆسونجو [آ] اولانغان دان داهای بؤیوک دؤغموش اوشاق. تۆسیا [آ] اوغوز-بايات بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۲۵. تۆسیف [آ،ع] نجه لیک لرینی سؤیله‌مه، تانیتما، تانیت لاما (فا: وصف کردن). description	
	(فا:گرد و خاک به پا کردن). تۆزوماق [س] تۆز هاوالاناراق چئوره‌یه یاییلماق (فا:گرد و خاک شدن). تۆزونو [آ] تۆز لو وضعیت و یئر، هاوایا اوچان تۆزلار (فا:گردو غبار آلود). تۆزونو آلماق [ل] تۆزونو تمیز له‌مک، تۆزونو سیلمک. تۆزوع [آ،ع] بؤلوب پایلاما، یایما، داغیتما (فا:پخش). تۆزین [آ،ع] وزن ائتمه، آغیر لیغین اؤلچمه (فا:وزن کردن). تۆزیغان [باخ] تۆز سوموران.		تۆصیه [آ،ع] تاپیشیرما، یول گؤسترمه (فا:سفارش). تۆصیح [آ،ع] آچیق لاما، آیدین لاتما (فا:~). تۆصیح واضحات [آ] آچیق آیدینی آچیقلاما (فا:~). truism	
	تۆسون tos [آ] ۱- بونوز. ۲- آلین ویا بونوزلا وۇروش. {ت «تۆسون»: ۱- بونوز وکلله ایله وورماق. ۲- ایکی نسنه‌نین چاریشماسیندان چیخان سس؛ سن: ۱- سرکش، یاغی ۲- آت، مینیک حیوان ۳- راحت بسله‌نن کیمسه؛ باخ: داوشان}. تۆس توپارلاق [آ] ساغ ساغلام، بوتون ایله توپارلاق. تۆس لاما [س] اؤزوندن چیخارماق، خیا لباللیق ائتمه		تۆغ [آ،دده] ۱- یاس مراسمی و اؤل اوچون وئرلن یئمک. ^{۱۲} ۲- باخ: تۆغ، تۆغای. ۳- [ت] آت آياقلارینین قازدیغی چؤخورلاردان چیخان تۆز. تۆغا [آ] باخ: تۆغ. تۆرکمنلرین، تکه، اؤتمیش و تاش آياق اویماقلاری، اؤلوبابالاریندان {ت:خسته لیک، ایچ آغری}. تۆغاج [آ] باخ: تۆخاج، تۆپۆز؛ قیرقیزلارین، تۆقای و بؤغو اویماقلاری اؤلوبابالاریندان؛ تۆلنلۆلار دؤولتی بگلریندن؛ آخشیدلر دؤولتی نین قوروجوسو آخشید بگین باباسی. ^۷ تۆغاجخان [خ] اؤیغور خانلاریندان. ^۷ تۆغار [خ] دؤغار؛ اؤزبک:قۇنرات اویماغی، اؤلوبابالاریندان. ^۷ تۆغان [آ] ۱- تۆغای، دؤغان قوشو ۲- قویلا خان دۇنمی بیر تاریخچی آدی، سئوؤک تکیین دۇنمی غزنه لی کومتان، ^۷	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۷۰	ارک سۆزلۆک	Tt ت
	انسان آدی: ~ آرکون، ~ آلپ، ~ ای، ~ بای، ~ آر، ~ تکی، ~ خان، ~ تیمور {توقماق سۆزوندن توقوشوچو و گۆجلو معناسیندا}.		توققوشما [آ] بیر بیرینه دیمه، (فا: تصادم) collision	
	توغانلی [آ] خانلاردا کند آدی ۲۰.		توققوشماق toquqmaq [قا] ۱- قارشى قارشىا بیر بیرینه توخونماق، چارپماق، دیمک (فا: تصادف کردن). to have	
	توغای / توقای toğay [آ] ۱- چای یاتاغی و قییلاریندا بیتن آغاجلار، چای باسار مئشه (فا: بیشه)، ۲- دره کئارلاریندا ییتیشن بیر چیچک و چالی آدی. ۲- یای کیمی آی؛ سارای کلمه سینین قارشیتی: دولونای. ۳- باخ: توغان، شاهین، قارتال ۴- [خ] بابور خان دؤنمی بگ لریندن؛ قیرقیز اویماق لریندن؛ قیرقیزلارین، توقای و بوغو اویماقلاری اولوبابالاریندان، قیچاق خانلاریندان ۷. {سن: مناندر؛ باخ توغ؛ بو کلمه هم سنگلاخدا و هم ایندیکی معنالاردا توغ و یای بیچیمینده باغلانان شکلی گؤستریر}.		an accident ۲- اۆز اۆزه گلیب وۇرۇشماق، دۇیۇشمک، چیرپیشماق. {ت، سن «توقوشماق»؛ باخ: توماق}.	
	توغاینگیم [آ] انسان آدی، باخ: توقای + بگیم ۷.		توققو [آ] شرق ایدیل بۇلقارلاری دؤولتی خانلاریندان ۷.	
	توغرا [آ] پادشاه امضاسی، بیر نوع اوو قوشو، اوغلان آدی (فا: طغری، امضای شاهی).		توققوز [آ] دوققوز، باشقۇرد اویماق بگ لریندن، انسان آدی: ~ آرخا، ~ آلپ، ~ بگ، ~ بگیم، ~ تیمور، ~ آر، ~ مئگۆ، ~ اوغوز ۷.	
	توغراق [آ، بی، ت] قاباق آغاجی.		توققوجینه [خ] جۆجئلر دؤولتی خانی ۷.	
	توغرول / توغورول [آ، دی، ت] ۱- بیرتیجی بیر قوش اولاراق اولارینین چوخونو اؤلدوروب بیرینی یثیر، چاخیر دوغان ۲- دؤغرولماق، آياغا قالخماق، اوغلان آدی (فا: طغرل).		توققوزخاتون [آ] باخ: دوققوز، هۇلاکو خان ین خانیمی ۷.	
	توغرولجا [آ] دوغان قوشو، دوغان یاورۇسو ۷.		توققیز [آ، ع] دؤردورما، توتوقلاما (فا: ~).	
	توغسون [آ، دده] کیشی آدی “توغسون اوغلو رستم”.		توکسک [یو، ص] آغخی لی، زهر لی (فا: زهر آلود).	
	توقیق [آ، ع] کؤمک لیک اتتمه، مدد وئرمه (فا: ~).		توکسیکولوژی [آ، فر] آغخی بیلمی (فا: زهر شناسی).	
	توقیق بایرام [یارار] باکی لی شاعر دیر.		توکسین [آ، یو] بیر نوع آغخی لی ماده (فا: نوعی زهر). toxin	
	توققا toqqa [آ] ۱- قاییشین توققاسی، قاییشی باغلاماق اوچون بیرنوع آلت (فا: سگک). ۲- باش ساجینی باغلاماق اوچون بیر آلت، مارقا {ت «توقو» سن «توققا»؛ توقماق دان}.		توکوشلا [آ] شامان لاردا بیر جین آدی ۲۱.	
	توققاج [آ، باخ: توققا] دؤشک و یورقان چیرپما چوبوغو (فا: تخماق). beetle		تول tol [آ] دووارین تمل داشی، تارلا سینیری ۲۲.	
	توققاج لاماق [ل] توققاج لا چیرپماق (فا: با تخماق زدن).		تولا [آ] ۱- یونو و قیلى آلینمیش خام دری، ۲- گۆجلو. ۳- قویودان سؤچکمه آیتی، ۴- میوه دن آلینان سؤ ۲۳.	
	توققاج لانماق [س] بئلینه توققاج باغلاماق (فا: ف. م).		تولازلاما [آ] تۆنلеме، تۇلлама (فا: پرتاپ). hurled	
	توققالی [ص] بئلینه توققا باغلامیش (فا: سگک دار).		تولازلاماق [ل] تۇللاماق، اۇزاغا آتماق (فا: پرتاپ کردن).	
	توققوش [آ، ت «توقوش» سن] ساواش (فا: برخورد).		تولاس [آ، ب، تورکمنجه] بیر نوع بیتگی (فا: تمشک).	
	توققوشدورماق [ل] بیر بیرینه وۇرماق (فا: فس).		تولان [آ] امثال سیز. تیمور گۆرخانین بیر کومتانی (تولانبوغا) ۷.	
			تولای [آ] بیر داوشان تورو ۷.	
			تولرانس [آ، فر] ۱- ایشلنمیش بیر شئین اولده نظرده تۇتولموش بۇیوتلارینا گۆره اورتایا چیخان مجاز ساپمالار. ۲- خوش گۇرو.	
			تولقا tolqa [آ] ۱- ساواشچی لارین گنیدیکلری دمیر باشلیق (فا: کلاه خود). ۲- انسان آدی: تولقاخان، تولقار، تولقار {معناجا بدنی بۆرئیوب ساخلادیغی اوچون توماق، توماق سۆزوندن آلینمالیدیر، باخ: توماق}.	
			تولولار tolular [آ] تولو و همچنین دلیل طایفالاری گوی تورک امپراتورلوغو بیر لیگینده قرار تاپیرلار، تولولار و	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۷۱	ارك سۆزلۆكۆ	Tt ت
	دليل لر ساسانى لر زامانى آذربايجاندا يئر لشمگه باشلا ديلار. ^۸		اؤلونما ليدير كى ظاهرى بنز لىگ تر سينه تۇخماق، تۇخوماق، توققوشماق سۆز لرى تۇماق سۆز ايله ايلگى سى يۇخدور و دۇگمك سۆزونه باغلانير لار. ^۹	
	تۇلوم [آ،ت] ۱-سلاح، ساواش آلتى؛ ۲-اؤلقۇن، دۇلقۇن. ^۷		تۇمبالاز [آ،آنادولو،باخ:تۇماق] ۱-يرماق لاردا ايشله ديلن آلتى دۆز قاييق (فا:نوعى كلك).	
	تۇلون tolun [آ،ت] ۱-دۇلون، آيين اون دۇردو؛ ۲-تام، بۇتون، اؤلقونلاشميش ۳-انسان آدى:تۇلونا لپ، تۇلوناى، تۇلوناى، تۇلون بىگه، تۇلونتيگين، تۇلونخان، تۇلۇنر. ^۷		تۇمبالاق [باخ:تۇماق] باخ: تيمبيل.	
	تۇلون اوغۇللىرى [آ] ۹م جو يۆزىل ده تۆركلردن بير سىراسى بغدادا گنديب وعباسى خليفه لرئين اوردوسونا گيرهرك بۇيوك نفودا صاحب اولدولار، بولاردان تۇلونلار و آخشيديرلر اؤنملى لرئيندير، تۇلونلار بۇخارالى ايديلار و معتصم زامانى محافظ دستهسى كۇماندانى اولموشدور، تۇلونون اوغلو (احمد و نوه لرى) م ۸۶۸دن م ۹۰۵ ه قدر مصر فلسطين و سوريه يه حكومت اتديلر.		تۇمبىل [آ،دى،باخ:تۇماق] بير نوع شيشمان باليق. ^۲	
	تۇلى دارى [خ] كنيختوخان دۇنمى بگ و كۇموتان آدى. ^۷		تۇمبىليك [آ،دى،باخ:تۇماق] بير نوع كيچيك تۇن باليغى. ^۲	
	تۇليت toliyet [آ،ع] وقف ماللارينا باخما گۇرۇقى (فا:~).		تۇمورق [آ] ۱-كسيلميش آغاجين سيليندير بيجيمينده گۇوده سى. ۲-ايشلنمك اوچون حاضرانميش داش كۆتله سى.	
	تۇليد [آ،ع] اؤرتمه، دۇغورما (فا:تۇليد).		۳-تۇتوق ائوى،توستاق "تۇموروغا آتماق" باخ:تۇمورجوق.	
	تۇم tom [اك] بير شئيدن اولان كوما و دسته "ساچ تۇمو، بوغدا تۇمو" (فا:دسته). {تۇماق/تۇماق سۇزندن}.		تۇموروقلانماق [س] تۇموروق وضعيته گللك.	
	تۇماتئس [آ] قيرميزى باديمجان (فا:گوجه فرنگى). {آزتئك ديليجه، بوكلمه تۇمور سۆزونه چوخ ياخين اولما ليدير}.		تۇمور tomur [آ] آغاج دۇيونو، قابارجيق (فا:غده، جوانه).	
	تۇماغا [باخ:تۇماغا، قۇشلارين باشيندا اولان ككيل.		tumor {ت"تۇمروم"،"تۇمورماق" دۇيونلنمك،باخ:تۇماق}.	
	تۇماغالى [باخ:تۇماق] باشيندا تۇماغاسى اولان.		تۇمور تۇمور [ظ] مونجوق كيمى ايرى دانالار وضعيتينده.	
	تۇماق tomaq [ل] ۱-باغلاماق و تيخماق، باخ:تۇماق (فا: بستن). ۲-[آ،آنادولو] آغاجدان دۆزلميش تۇپ و چوماق (فا:گرز). ۳-بير نوع آغير و قالين چكمه (فا:نوعى چكمه).		تۇمورجوق [آ] قابارجيق، تۇمور، آغاج و بيتكى لرده دؤگمه شكلينده اولاراق ايلريده ياپراق، ساپ و چيچك گۇيرن يئر (فا:جوانه). seeding, bud {باخ:تۇمور،تۇماق}	
	{بير سيرا كلمه لر مفهوم، شكل و گرامر لحاظيندان بو كؤكه باغليديلار و هاميسيندا بسلنمك و يتگينليك معناسى وار: دۇيماق= تۇيماق (يئييب بسلنمك) تۇغماق/ دۇغماق (يئتگينله شيب چوخالماق)، تۇق/ تۇخ (يئييب دۇيماق)، تۇخداماق (تۇخ حالا گللك)، دۇلماق (بسله نهر ك يئتگين لشمك)، تۇنماق، تۇن/ دۇنماق، دۇن (بير بيرينه باغلانيب بوتونلشمك)، تۇخلو (بسله نيب كؤكلميش قۇزو، تۇخ+لو)، بو كلمه هم شكل و هم معنا لحاظيندان تۇماق سۆز ايله ياخينليغى وار، باخ:تۇماق، دقت		تۇمورجوقلانماق [ل] تۇمورلانماق، غنچه لنمك (فا:جوانه زدن).	
			تۇمورجوقلو [ص] تۇمورجوغو اولان (فا:جوانه دار).	
			تۇمورلانماق [س] تۇمورلواؤلماق (فا:جوانه زدن) {تۇماق}	
			تۇمورماق [ل] آغاجى ديييندن كسمك {ت،باخ:تۇماق}.	
			تۇن [خ] ۱-باخ: دۇن؛ ۲-آلتاي تۆركلرى، تۇوا و كۇمونچ اويماغى اؤلوبا بالاريندان؛ ۳-انسان آدى:تۇنگۇج، تۇنگۇك. ^۷	
			تۇن ton [فر] ۱-مين كيلوگرم ليك بير چكى (فا:تۇن). ۲-سس يولسك ليگى (فا:تون صدا).	
			تۇن باليغى [آ،دى] ايستى و ايليم لى دنيز لرده ياشايان، بير نوع كنسرو باليغى، اوركينوس (فا:نوعى ماهى) orkinos	
			تۇن كيلومئتر [فر] بير تۇن يۆكو بير كيلومئتر مسافه يه آپارماق اساسيندا حسابلانان يۆك داشيما واحيدى.	
			تۇنا [آ] گئيملى، وارليقلى، ياخشىقلى، باخ: دۇن. ^۷	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۷۲	ارك سۆزلۆك	Tt ت
	توناتيگين [خ] يىلگه خاقان دۇنمى اوردوباشى لاريندان. ^۷		تونيوقوق/تونيوگوك [آ] سونسوزلوق و گنئيشليك، يىلگه-ليك و دئئيىملى ليك. ^۷	
	توناز [آ،فر] بير داشيتين آلايىلدىگى يوك آغير ليغى، (فا:تناژ).		تونيوقوق آيتيى (آييدهسى) [آ] يىلگه تونيوقوق، قوتلوق خاقانا، قاپقان خاقانا (بوگوخان) و يىلگه خاقانا باش وزير اولارق، بير سيرا ساواشلاردا باش بوغ (سرفرمانده) اولوب، يو يازىلى داش م ۷۲۴ده (بير ايل اولوموندن قاباق) تيكىلميشدير، تونيوقوق يازىلى داشيندان بالاجا اؤرنك بئله وئرمك اولار: "من يىلگه تونيوقوق چين ده آنادان اولدوم او زامان تورك مىلتي چينه تابع ايدى... لکن داغدا داشدا قالانلار توپلاشيپ يئددى يوز اولدو، يئدى يوز نفرى اداره ائدن شاد (خان وشاهزاده) ييغيلين دئدى، ييغان من ايديم... آزليق تورك مىلتي حرکته گلमيش، خاقانى قهرمان ايميش، وزيرى يىلگه ايميش... اوغوزلار گلدى، ساواشدیق، تانرى يارديم ائتدى..." (فا:كتيبيه تونيوقوق).	
	تونفا [آ،ت،باخ:دوئقا،۱-تونفا،قاپلان،آسيا قاپلانى. بير. ۲-ايرى، بۇيوك، گؤستهريشلى. ^۷ مجازاً قبا، دؤزن و كلک "تونفايا دؤشمك: تله يه دؤشمك" ۳-ايگيدلره وئريلن-بير عنوان. ۴- [خ] گؤي تورك دۇنمى بگى، چين ائلچىسى. ۵-انسان آدى:تونفا خان، تونقابئردى، تونفاتكين.		توو tov [آ،باخ:تاو] ايومه، فيرلادارق تاو وئرمه (فا:شتاب).	
	تونقارا [آ] باخ:تون + قارا [خ] اوئغور اويماقلاريندان. ^۷		تووخان [آ] آشيقي اوئونوندا آلچى اؤزونون آرخا طرفى.	
	تونقاراسيم [خ] گؤي توركلر دۇنمى دوقوز اوغوز بگلريندن. ^۷		توره/تورا [آ] داوار و قويون معناسينداير، يئر آدلاريندا: توره تپه(برده ده)، تره داغى(شكى ده) ۲۴۲-۳۶.	
	تونقال tonqal [آ] يانان ويا يانديرماق اوچون اوست اوسته ييغيلميش اودون (فا:هيزم). {سن «تونار»، بو كلمه ديواندا ايشلەنن تونق (سويوقدان دونموش) سؤزوندن آلينميشدير، و سويوقدان ساخلانماق اوچون توپلانميش آغاج فيريتي لارينا دئييلير، و او ييرى طرفدن دونوق و برک آغاج اوچون سؤيله نير، چونكو بوجور آغاج اود يانديرماق و سويوقدان قورونماق اوچون مئاسبدير، باخ: توماق}.		توولاما [آ] ۱-اود تاوولاماق اوچون اوزون سيم دستهسى اولان بالاجا سبد (فا:آتش گردان). ۲-اوشاقلار آراسيندا جيزيق چكەرك داشلا اوينانان بير اوئون آدى (فا:بازى بين كودكان). ۳-توولاماق ايشى.	
	تونقالاماق [س،ت] ايگيدليك گؤسترمك، قهرمانلار كيىمى حرکەت ائتمك.		توولاماق tovlamaq [ل، باخ: تاو] ۱-ترپتمك، تاوولاماق، توو وئرمك. ۲-[مج] ديله توتماق، آلداتماق، باشدان چيخارماق، يولدان ائلمك (فا:گرداندن). to turn	
	تونقالاوئو [آ،بى] ايرى چيچكلرى و سؤنبولجوك لرى اولان اوتسوي ييتگى.		توولانماق [بل] ۱-توولاماق ايشى گؤرولمك، فيرلاديلماق (فا:گردانده شدن). ۲-آلداديلماق.	
	تونقوز [آ] تونقوزديلى، اورال آلتاي ديبلرينين ۵ بۇيوك قولوندان بيرى اولارق، تونقوزلار انتصافى ديلى خالق ساييليلار، باخ:اورال آلتاي. ^{۱۲}		تووز tovuz [آ] جمهورى آذربايجاندا بير رايون آديدير.	
	تونلو [آ] گنئيملى، شيق، زنگين، واريلى. ^۷		تووزلو [آ] ميانا ده كند آدى {باخ: تاووز}.	
	تونلو تونفا [خ] اوئغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ. ^۷		توويون/تويون [آ] ميانا ده كند آدى {دويون، عقد}.	
	تونوز [آ،دده] دوغوز.		توهين [آ،ع] بيرينه كيچيلديجى و آشاغى لاييجى سؤزلر دئمه و يا بوئا يول آچاجاق ايشلر گؤرمه (فا:~).	
			توي toy [آ] ۱-شؤلن، شنليك، يئتمك لى ايلنجه، دويون	

Tt ت	ارک سۆزلوگو	۷۷۳	آذربایجان تورکجه‌سی	Tt ت
	(فا:چکاوک). galerita cristata		(فا:عروسی). marriage ۲-بیر چالقی آلتی، داوول. ۳-اوردو، اوردو بیر لیگی ۴-دوغان تورو بیر آوجی قوش. ۵-گنج لیگی اۆچون گۆرگو و باشاریسی آز اولان آدم، خام. ۶-انسان آدی: تویبای، تویانر، تویانای، تویالپ، توییگیم، توییئور {ت: ۱-اوردو قرارگاهی ۲-توی اوتو. ۳-توی قوشو، ۴-چاناق دۆزلمه پالچینی؛ دده}.	
	تویقان [آ] ۱-قورولتای اۆیه‌سی ۲-بیر قوش تورو ۳-گنج، تازا. تویقور/تویقون/تویغون [آ] باخ: دویقون، دویموش. توی قوشو [آ، دی] لئیکدن ایری، قیزیل تۆکلۆ، گۆچبه و اتی لذتلی و داراقلی قوش (فا:نوعی پرنده). otis tarda تویلا [آ، دی] قوشلار صنف ایندن بیر تاقیم. تویلاق [آ] ۱-توی یئری ۲-قرارگاه، اوردونون تویلاندیغی یئر. تویلان [آ] یئله آچیق اولان یئر، فیرتینالی هاوا. تویلان [آ] همدان-اسدآباد دا کند آدی. تویلوجا [آ] قیزیق بویوناعایدیر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۵. تویلولق [آ] توی اولما وضعیت، توی یئری، توی ائوی. توی ناغارا [آ] توی و زورنا سسی. تویناق [آ، دی] آت و ائششک کیمی تک دیرناقلی حیوانلارین دیرناغی (فا:سم). تویناق لیلار [آ، دی] آت ائششک و سؤ آقیری کیمی تویناق بیچیمینده اولان ممه لی حیوانلار تاقیمی. توی وای [آ] توی و یاس مجلسی بیر لیکده، مجازاً هر جور مجلس اوچون دئییلیر، خئیر و شر اولاراق. تویوق [آ، دی] تویوق گیللردن، ات، تئلک و یومورتاسی اوچون یئتیشدیریلن این حیوانی (فا:مرغ) gallus تویوق [آ، یازین] تویوق، رباعی کیمی بیر دؤرد لوقوشما، مانى قوشمالاری بیچیمینده عروضلا یازیلیمیش بیر منظومه، بو نوع ادبیات و یازین تورکلرین اسلامدان اؤنجه کی ادبیاتینا عاید اولور، آذربایجان تورکجه‌سینده بو نوع قوشقودا دؤرد مصرعلرین هر بیرینده ایکی جوره قافیه اولور، بو نوع شعرى، ایلک دفعه نسیمی نین شعرلرینده گؤروروک، قورولوشجا مختلف هجadan تشکیل تاپیلیر "اؤرنک: دالمیشام شول بحرہ کیم پایانی یوخ. باتمیشام شول نهره کیم خسرانی یوخ." باخ: قوشوق ۷۳، ۷۴ (فا:نوعی شعر ترکی). {ت:تاقوق، تاقاقو، سن «تاقوق، تخاقوی»، دده؛ بو کلمه‌نین قو (قوغو) قوشو سؤزایله ایلگی سی آچیق‌دیر (تاویز/تاوؤس سؤزوده بو کلمه ایله ایلگی سیز دئییل ۵)؛ البته تورکجه رُباعی معناسیندا بو کلمه‌نی توماق، توماق فعلینه باغلاییلار و مفهومودا		توی ائتمک/~چالديرماق/~قورماق [س] غمومأئولنمه مناسبت ایله و یاخود شادلیق اۆچون شئلیک مجلسی دۆزلمک، توی ائله مک. (فا:مزاجت). marrying توی ائوی [آ] توی اولان یئر (فا:گردک). round tent تویاق [آ] ۱-آتلارا گئیدیریلن ساواش زرهی ۲-آت دیرناغی. تویان [آ] توی صاحبی، توی وئرن کیشی. توی باشی/توی یگی [آ] توی مجلسی نی اداره ائدن کیمسه. توی بایرام [آ] شئلیک، بایرام، توی دویون، توی بساط. توی بساط [باخ] توی بایرام. توی پایی [آ] ۱-ارمغان، تویدا وئریلن هدیه. ۲-گنجیمشده خان و شاه توسط ایله توی زامانی اهالی دن آلان وئرگی. توی توتماق [ل] ۱-باخ: توی ائله مک. ۲-بیرینین باشینا توی توتماق، بیرینی برک جزالاندیرماق. تویجا [ظ] تویا یاراشان (فا:مرتبط با جشن عروسی). تویجو [آ] توی و داوول چالان، تویدا چالقی چالان (فا:طبل زن). توی خان [آ] توی ائوی، توی اولان بؤیوک یئر. تویدان سؤنرا ناغارا [دئیم] واختی گئچن دن سؤنرا گؤرولن فایداسیز ایش حاققیندا "فا:نوشدارو بعد از مرگ سهراب". تویدان [آ، دی] توی قوشونون بیر نوعو (فا:نوعی پرنده). توی دویون [آ] توی مجلسی، توی ناغارا، توی بایرام، توی ناغارا چالینان مجلس. تویر [آ] یاقوت تانریلاریندان، باخ: آراه ۲۱. تویقا [آ] ۱-توی صاحبی. ۲-توی شورباسی، آیرانلی شوربا. تویقا شوربای [آ] یوغورتدان دۆزه لن بیر جور شوربا. تویقا بوغا [آ] انسان آدی، باخ:تویقا+ بوغا. تویقار/تورقای [آ، دی] تارلا و چاییرلاردا یاشایان و یئردن اوخ کیمی قوزانان بیر قوش، تارلا قوشو، چاییر قوشو.	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۷۴	ارك سۆزلۈگۈ	Tt ت	
	باغلاماق و بىر بىرىنە قىڭىل دوشمەك دىمەك، كلاسون}.		تۇيۇقلار [آ،دى] تويۇق گىللىرى ايچىنە آلان بىر تاقىم.		
	تۇيۇق آياغى [آ] بىر نۇع مېمونىچوق.		تۇيۇقلو [ص] تويۇق اتىدىن پىششىقلىمىش.		
	تۇيۇق اۋلىسەبىر چىنگە تۈگدۈر، دۈە اۋلىسەدىرىسى بىر يۈگدۈر [آتا- سۇزۇ] كىچىك شىئى لەبۇيۇك شىئى مەقسە ئاندىن زامان دىيىلىپ.		تۇيۇن toyin [آ،ت] مەسلەنلارچا بۇدايى دىيىندە اۋلان تۆركلەر وئرىلن بىر آد؛ مۇغۇللارچا بۇدايى راھىلەر وئرىلن بىر آد؛ بۇ سۇزۇ اۋغۇرلاردان آلىيلار ^{۱۲} .		
	تۇيۇق اينى [آ] تويۇق ساخلىنىلان يىر.		تۈر tör [آ] ۱- تۆرمە، چۇخالما، يارادىلىش، نطفە، كىشىلىك سۇيۇ، سۇي (فا:منى). ۲- [اسكى] آلتون چادىردا ان يۇخارى و شىرفلى يىر. {بۈكلمە سومرچە دە دۇل و اۋغۇل مەنەسلىنىدى و دىواندا تۇرۇمەك اولاراق ياراتماق مەفھۇمنىدا گىلىپ، اصليندە نطفە و سۇي مەنەسلىنىدا اولاراق، آزجا دىيىشەرك بىر سىرا كىلمەلرېن كۇگۈدۈر (خۇي) ماحالىندا تۇر شىكلىندە، نطفە و بىل سۇيۇ مەنەسلىنىدا ايشلەنر: تۇرون (نۈه) و تۇرۇم (دۈە بالاسى) نطفە آتلام ايلە باغلىدىر و اصليندە تۇرون و تۇرۇم اولمالىدىر؛ تۆرمەك/ تۆرمەك/ تۇرۇماق (ياراتماق)، تۇرتا سۇزۇ تۇر سۇزۇنۇن سۇي مەفھۇمنىدا و بىر شىئىن ذاتى آتلامىنىدا، دىواندا تۇر كىلمەسى ائۇينى صدرى و ان ياخشى يىرى مەنەسلىنىدا گىلىپ و تۆرمە (گىلەنك) كىلمە سىنىن باشلانقىچ مەنەسى سايلىپ، باخ: تۇر، تۇرلاق، تۇران}.		
	تۇيۇق چىچىكى [آ] گىنجىچى اوشاق خىستەلىگى و سۇچىچىگى.		تۈرپۈ törpü [آ،صح] <دۈرپۈ> [سۇھان، قۇوارا، آغاج و يوشاق دىمىرلرېن قابالىغىنى آلمانغا يارايان نارىن دىشلى آراج. {ت <تۇرىپك> آغاج يۇنما آيقتى <تۈرپۈلەمك> آغاج يۇنماق}.		
	تۇيۇق خورۇشتۇ [آ] سودا پىششىق تويۇغا رۇب، زەفران، لىمۇ سويۇ ووراراق ياغدا قىزارتىلىپ حاضىرلانان بىر نۇع خورۇشت.		تۈرپۈ دىمەمەش / گۇرمەمەش [ص] كۇبود، يۇتتالانماش.		
	تۇيۇق سۇيۇ [آ] تويۇق، يىلدىرچىن، كىفلىك اتى نىن قايناتىلىمىش سويۇ و جەغىرى، يىر كۇكۇ... كىمى شىئىلر لەدۈزەلن سۇپ.		تۈرپۈلەمەك [ل] تۇرپۇ ايلە سۆرتۈلمەك.		
	تۇيۇق قاراسى [آ] آز ايدىن و آز ايشىق اۋلان يىرلەردە گۈرمەمە بىچىمىندە يىلدىن گۇز خىستەلىگى.		تۈرپۈلەنمەش [ص] تۇرپۇ دىمەمەش، مەجازاً تەجرىبەلنمەش.		
	تۇيۇق كۇگۈسۈ [آ] تۇيۇغۇن چۇخ سۇيۇلن كۇكۇ قىسمى.		تۈرپۈلۈ [ص] تۇرپۇلنىمىش.		
	تۇيۇق كۇگۈسۈ [آ] تويۇق اتى، اۋن، يىر آلمان، جەغىرىندەلنىمىش يىر كۇكۇ، يۇمۇرتا قايتىلىپ قىزارتىلاراق حاضىرلانان بىر يىشمەك.		تۈرپۈلەمەك [ل] تۇرپۇ ايلە سۆرتۈلمەك.		
	تۇيۇق كۈمەسى [آ] تويۇق اينى.		تۇرتقارا [خ] باخ: دۇرد + قارا؛ قازاقلارېن، كىچىيۇز بۇلۇگۇ، آلېم اوغۇل اۋىماغى، اۋلۇبالارېندىن ^{۱۲} .		
	تۇيۇق كىمى بۇزۇشمەك [س] سۇيۇقدان ويا خىستەلىكىدن و قىزدىرمادان يىغىلىپ بۇزۇشمەك.		تۇرتەك tötetmək [ل] ياراتماق، دۇغۇرماق، تۆرمەسىنە سەبب اولماق (فا: تولىد كىردن). to beget		
	تۇيۇق كىمى اينەگىرەمەك [س] آخشام تىزدن ائودە گىندىپ ياتماق.		تۇرتەمە [آ] تىناسۇل (فا: تىكشىر). reproduction		
	تۇيۇق گىللىر [آ،دى] تويۇق، ھىندى، طاووس، كەلىك، يىلدىرچىن كىمى قوشلارېن آدى.		تۇرتۇغۇل [خ] باخ: دۇرد + اوغۇل؛ قازاقلارېن، اورتايۇز		

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی
ارک سۆزلوگو کیمسه. Immoral تۆره‌تانیمازلیق [آ] تۆره بیلیمه immoraliza تۆره‌جیلیک [آ] تۆره لره چوخ دیر وئرمه و بو ایشلره یتیرن فلسفه. تۆره‌چی [فلسفه] تۆره و گۆره‌نک لر یانلی سی اولان کیمسه (فا: طرفدار رسم و سنت). تۆره‌دیچی [آ] تۆره دن، یارادان و عمله گتیرن (فا: موجد). author تۆره‌دیشی [آ] تۆره دیشیندا اولان، توره لره قارشیت اولان گۆره نک و اولارا آیقیری اولان (فا: خارج از رسم و سنت). تۆره‌دیشی‌چی [آ] تۆره دیشی گۆره‌نک لر یانلی سی اولان کیمسه و اولاری ساوونان. تۆره‌دیشی‌چیلیق [فلسفه] تۆره دیشی ایشلری ساوونان گۆرووش و مکتب. تۆره‌دیلیمک [بل] یارادایماق، ووجودا گتیریلیمک (فا: ایجادشدن). تۆره‌سل [ص] تۆزل، تۆره ایله ایلگی لی، توره یه مناسیب اولان. تۆره‌سیز [ص] پیس اخلاقلی (فا: بی اخلاق). immoral تۆره‌سیزلیک [ص] پیس اخلاقلی لیک. immorality تۆره‌قؤل [آ] باخ: تۆره+ قؤل؛ قیرقیز کؤکنلی، اولنو تۆرک ادبیاتچی سی چنگیز آیتماتوؤن باباسی. تۆره‌لی [ص] تۆره‌سی اولان، تۆره‌یه باغلی، گله‌نکله باغلی. تۆره‌مک törəmək [ت، سن] یاراتماق، دؤغماق، باش وئرمک، نسلی آرتماق، چؤخالماق، تۆره ییب آرتماق. تۆره‌من [خ] گۆرگولو، تۆره یه باغلی؛ قیزیل تۆرکلری، داستانیندا آدی گنچن بیر بگ. تۆره‌مه [آ] ۱- تۆره‌مک ایشی ۲- نسیل ۳- هرهانس ییرپروشنس سونوجو عمله گلن شئی (فا: تولید مثل). reproduction تۆره‌میش [آ] ماکی دا کند آدی. تۆره‌نای [آ] انسان آدی، باخ: تۆرن+ آی. تۆره‌نه‌جک [آ] تۆره‌مه، یارانما، عمله گلمه. تۆره‌نیش [آ] تۆرنمه ایشی، عمله گلمه (فا: آفرینش). creation تۆره‌ییش [آ] تۆره‌مه ایشی، عمله گتیرمه (فا: آفرینش). creation تۆره‌ییش‌داستانی [آ] هون تورکلرینه عاید بیر داستان آدی.	بۇ لوگو، نایمان اویماعی، اولوبالاریندان. تۆرتۆکوتو [ص، ت، تۆرو] آتیق، ائشیکه آتیلیمش، بیر شئین اصلیندن سونرا گری قالانلاری (فا: خرت و پرت) trumpery تۆرتۆکوتولو [ص] قارماقاریشیق، تۆرتۆ کونتو اولان. تۆرتۆکوتولوک [آ] قارماقاریشیق لیک، سلقه‌سیز لیک. تۆرلک [آ] ۱- باغیرساق پوزوقلوغو، سورگون. ۲- چیلیق ۲۴. تۆرل [باخ] تۆره سل. tören [آ] تاریخی گۆنلرده دۆزنلنن مراسم، شئلیک (فا: مراسم) ceremonies {ت، گۆ، تۆره، تۆرو، باخ: تۆر} تۆرنای / تۆرنیک [آ] انسان آدی، باخ: تۆرن+ بای/ بگ. تۆرن‌جیلیک [آ] تۆرنی بیر آراج دئیل بیر آماج سایان گۆرووش، اخلاق جیلیق، مو رالیزم. تۆرنسل [ص] تۆرنله ایلگی لی، تۆرنه مناسیب. تۆرنسیز [ص] تۆرن لی اولمایان. تۆرنلی [ص] تۆرنله دۆزله‌ن. تۆرنمک [باخ] تۆره‌مک. تۆرۆ [آ] ۱- یاسا، دؤولت دۆزه‌نی ۲- تۆره‌ییش، یارادیلش. تۆرۆتگن [آ] یارادیچی، یارادان، خالق. töre [آ] ۱- گۆره‌نک و گله‌نک، عادت، سنت، بیر توپلومداکی بنیمسیمیشر ترپه‌نیش و یاشاما بیچیم‌لری، گله‌نکسل حقوق (فا: سنت، اخلاق). ۲- تۆره- morals ییش، چؤخالما، یارادیلش. ۳- بو کلمه چاغاتای دؤنمی ایشلک بیر کلمه‌ایدی، بارتولدون نظریجه بو کلمه محتملا عبریجه تۆر و قرانداکی انجیل کتابی نی مشخص ائتمک اوچون ایشله‌نن التوراء سۆزلریله ایلگیلیدیر. البتده آیدیندیرکی تۆره سۆزو چوخ اسکى کلمه ساییلاراق تۆرومک سۆزیله ایلگیلیدیر {ت، تۆرو، تۆره، سانیلیرکی- اینگیلیزجه tradition کلمه سینین ایلک بؤلومو بو سۆزله ایلگی لی اولسون، باخ: تۆر}. تۆره... [آ] ۱- انسان آدی: تۆره‌لپ، تۆره‌باي، تۆره‌تکین، تۆره‌خان، تۆره‌قؤل. ۲- آذربایجان، داغ آدی (۲۰۵۹) ۲۴. تۆره‌ییلیم [آ] گۆره نک لری اینجه لیین ییلیم. تۆره‌تانیماز [ص] تۆره بیلیمز، تۆره قوراللارینا اویمایان

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۷۶	ارک سۆزلوگو	Tt ت
töz [ت] ۱-کۆک، جوهره (فا: اصل) ۲- [فلسفه] دَییشلرین	ایچینه دَییشمەدن قالدیغی وار سایلان ایده آلیست قاورام (فا: جوهره) {ت: سویوخدان آجیقماق، تحمل ائتمک}.		ایله حاضرلانیش، قاییرما. اؤز اؤزونه عمله گلمه ییب انسان و ماشین واسطه سیله دۆزه نیلن هر شئی "تۆکمە تپە" (فا: ریخته).	
تۆزجولوک [آ، فلسفه] بیر ویا بیر چوخ تۆزون وارلیغینین	ثابت قالدیغینی مطرح ائله یین و اؤنه سورن گۆروشلر.		تۆکمە بدن (لی) [آ] ساغلام، مُحکم.	
تۆزل [ص، فلسفه] تۆزله ایلگی لی.			تۆکمە جی [آ] تۆکمە ایشی اۆزمانی، تۆکمە شئیلر دۆزلدن کیمسه (فا: ریخته گر). moulder	
تۆزلوک [آ] اؤز، اساس، اصیل، کۆک ۷.			تۆکمە جیلیک [آ] تۆکمە جینین ایشی (فا: ریخته گری).	
تۆزون [آ] سۆیلو، تَمَلی ساغلام، کۆکلو ۷.			تۆکمە خانا [آ] تۆکمە ایشی گۆرولن یئر.	
تۆس [آ، باخ: تۆس] داغ سیرتیندا و یاماجدا اولان چیخیتی	"تۆسه چیخدیم دۆزه باخدیم".		تۆکمە دمیر [آ] چۆدن، ایچینه ۲-۶٪ قدر کربونو اولان بیر	
تۆسور [ن] حیوانی گئری گئری آپارماق اۆچون سۆیلەن سۆز.			دمیر و کربون آلاشیمی (فا: چدن). cast iron	
تۆسکورمک [س] (حیوان) گئری گئری گتتمک ۲.			تۆکمەرک [ص] کۆک، دولغون "تۆکمەرک بیر اوغلان".	
تۆسور [ظ] بالاجا بۆیلو آت ویا ائششک ۱۱.			تۆکۆتۆk [خ] آلی آچیق، تۆکوجو؛ قازاقلارین، اورتایوژ بۆلوگو، آرقین و مؤمین اویماعی، اؤلوبالاریندان ۷.	
تۆسه رنگی [ظ] آیری بۇروق و چیخیتی لی وضعیت "تۆسه رنگی دۆرموشدو" ۱۲.			تۆگۆش [آ] دۆیوش، ساواش، وۇروشما ۷.	
تۆکدورمک [ل] ۱- تۆکمک ایشینی گۆردورمک، بوشالتر-			تۆگۆمخان / دۆگۆمخان [خ] آلی آچیق، تۆکوجو؛ بۇلقار خانلاریندان (قۇرۇم خان ین اوغلۇ) ۷.	
ماق، تۆکمە یه مجبور ائتمک. ۲- بیر شئی قالیب بیچیمینده			تۆگۆب تۆگۆشدورمک [ل] قاریشیق حالدا و دۆزنسیز	
دۆزلتمک، تۆکمە بیر دمیر ویا شئی دۆزلتمک.			تۆکمک، شئیلری اورا بۇرایا آتماق.	
تۆکزله مک (تۆکزک) [آ] بیر قالانماق.			تۆگۆب ساجماق [ل] داغیتماق.	
تۆکمک tökmak [ل] ۱- بیر نسنه یا سۇ کیمی شئیلری آشاغی			تۆکوت [آ] قالیب، دمیر و چۆدن کیمی شئیلرین تۆکولمه یثری.	
بوشالتماق (فا: ریختن). ۲- to pour -چیچک تۆکمک،			تۆکوجو [آ] تۆکمە چی، قالیب تۆکن.	
قیزامیق تۆکمک، سۇچیچکی چیخارماق. ۳- تۆکمە دمیر			تۆگۆشدورمک [ل] دۆزنسیز و سلیقه سیز تۆکمک، داغیتماق	
ویا آلچی کیمی شئیلری قالیبا بوشالیدی تۆکمک،			(فا: بهم ریختن).	
قالیب تۆکمک. ۴- سۆزو ائشیکه تۆکمک چوخ سۆیلمک.			تۆکوک [آ، ص] ۱- تۆکولموش (فا: ریخته شده). ۲- [مع]	
۵- سیناودان دوشمه سینه سبب اولماق، بیر سیرا اؤیرنجی -			یاراشماز بیر شکیلده پالتار گیین انسان، پیس گنیملی	
نی سیناودان سالماق. ۶- یاغیش گۆر و شدتلی یاغماق.			(فا: بد ریخت). ۳- بیر نسنه نین تۆکولموش بۇلومو (فا: افت).	
۷- بیر یثره چۆخلو شئی ویا آدم گتیریپ ییغماق. ۸- بیر			تۆکوک لوک [آ] ۱- تۆکولموش اولما وضعیت. ۲- پیس	
سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مُرکَب سۆزلر دۆزلدیر			گنیملی اولما دورومو (فا: بد ریختی).	
"قان تۆکمک، قاش قاباغینی تۆکمک، آجیغینی تۆکمک،			تۆکۆلگن [آ، بی] بیر نوع اۆزوم (فا: نوعی انگور).	
پلان تۆکمک" (فا: ریختن). {سۆمرجه (دۆک، تۆ، ت، سن} تۆگمَن [آ] چکیجی، یاخیشیقلی ۷.			تۆکۆلمک [بل] ۱- آشاغی بوشالتماق، انده ریلیمک. ۲-	
تۆکمە [آ] ۱- تۆکمک ایشی، قالیب تۆکمە. ۲- اریدیلیب			یۆرقلوقدان ویا سۆیوقدان بیر یئر آغریماق، بیر شئیدن	
قالیبا تۆکولن هر شئی، "پولاد تۆکمە لر"، ۳- تۆکمە یول			و یا سۆزدن ارینمک و خجالت چکمک "ائله ایش	
			گۆرورکی آدمین اتی تۆکولور، آیاقلاریم تۆکولور". ۳-	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۷۷	ارک سۆزلۈگۈ	Tt ت	
	انسانلار و حئیوانلار بیر یئرە ییغیلماق، تۆکۈلۈشمک. ۴- سيناودان چىخىماق و ردّ اولماق. ۵-بیر نىسە یا ماده و جنس ایشلەنەرک کۆهنلىک، يارارسيز حالاکلىک. ۶- [س]سۆزۈلمک، دامماق، سىزماق، آخماق، سۇ وچای دىنیزه قوۋوشماق ”آراز خزره تۆکۈلور“. ۷- ساللانماق، دۆشمک، اۇچولماق ”کۆهنه تىكىتتىن دۇوارلاری تۆکۈلوردو“. (فا:فت پيدا کردن).		تۆکە تۆکە [ظ] تۆکەرک. تۆکەلى [آ] سۆزکلى، دايمى ^{۲۲۴} . تۆکەلك tökələk [آ] خوی داکندا آدى {تۆکە لی، ابدی}. تۆل [آ،ت] باخ: دؤل. تۆلچ [آ] أجرت، يوميه ^۷ . تۆلک [آ] ۱- أجرت ۲- سكونت، ساکنلىک. ۳- قازاقلارين، اورتا يۆز بۇ لوگو، آرقين و مومين اويماغي، اولوبابالاريندان ^۷ . تۆلکقايا [خ] اۇيغور يازيتلاريندا آدى گنچن بير بگ ^۷ . تۆلەكن [آ] اولقون، کامل، يئتیشکين [خ] قيرقيزلارين، ”قیز ايک“ داستانيندا آدى گنچن بير بگ ^۷ . تۆلۈخ [خ] تۆلۈک، تۆلۈق: قازاق خانلىغى دۆنەمى بگ لريندن ^۷ . تۆلىس/تۆلۈس tölis [آ] بۇ قومۇ گۆی تورک لرين ان چوخ گونديگي ايکی قومودان ييري ساييليردى (او ييري قومۇ تاردۇش قومۇ اويدو) خاقانلار بۇ قومون باشيندا يابغو عنوانيندا بير اؤندر منصوب ائديرديلر ^{۸۵} ؛ بۇ لونموش، بۇ لوک، آلتای تورکلىرى، تلهۇت اويماغي، اولوبابالاريندان ^۷ . تۆلىش [آ] انسان آدى، باخ: تۆلىس ^۷ . تۆۈبه [آ،ع] ائتديگينه پشيمان اولوب اوتو بير داها گۆرمەمه غينه سۆز وثرمه (فا:توبه). تۆۈش [باخ: تاو] نفس نفس، له له. تۆۈشۈک tövsük [باخ: تاو] نفس نفس وۇرما، نفس تنگ- ليک، ”تۆۈشۈک آلدی: دريندن نفس آلدی“ (فا:نفس نفس). تۆۈشۈمک [باخ] تۆۈشمک. تۆۈشۈيۈنۈ آلماق [ل] دريندن نفس آلماق. تۆۈشۈمک [س،باخ: تاو] چتين ليکله نفس آلماق، تنگ نفس لشمک، سولوقلانماسی چتين اولماق (فا:نفس نفس زدن). تۆۈله [آ،ع] طيله ^۹ آت وائوجيل حئیوانلارين ساخلانديغي يئر. تۆۈهریه/تۆۈهرک [آ] اوشاغين گۆبه گينى باغلاماق اوچون اولان نئجه لايه پارچا، ختنه لنميش اوشاغين آلتينا و اوستونه قويولان بير نوع پارچا {باخ: تاو}. تۆۈلى/تۆۈلى [آ] قاراداغ مينجوۋان طيفاسينا باغلى- اوبآدى ^{۳۰۸} . تۆۈيهسى [آ] آلتايلاردا داغلارين تانرىسى ^{۲۱۱} .		
	تۆكۈلمە [آ] تۆكۈلمک ايشی (فا:ريزش). pouring تۆكۈلۈش [آ] تۆكۈلمک ايشی وييجىمى، کۆهنه ليش، ديرسيز لشمه (فا:فت). تۆكۈلۈشمک tökülüşmek [ل] بيرينين اۆستونه ساری گنتمک، حملة اتمک، ازدحام اتمک ”ايت لر صايره ساری تۆکۈلۈشدو“ (فا:سر يکی ريختن). تۆكۈلۈم [آ] تۆكۈلمک ايشی (فا:ريزش). pouring تۆكۈم töküm [آ] ۱- قاليا تۆکمە ايشی (فا:ريخته گرى). ۲- پارچانين تۆكۈملۈ اولما نئجه ليگی، گۆرونوش و دوروم (فا:ريخت). ۳- تۆکمە ايشی. cast تۆكۈم ائوی [آ] تۆكۈم ايشی گۆرۈلدوغو يئر. تۆكۈمچۈ [آ] تۆكۈم ايشينه باخان (فا:ريخته گر). moulder تۆكۈمچۈلۈک [آ] تۆكۈمچونون گۆرۈدوغو ايش (فا:ريخته گرى تۆكۈملۈ [ص] وجودو گۆزل انسان اۆچون سۆيله نير ”قیز او قدر گۆزل ديركى ائيله ييل توکۈملۈ هيکلدير“ (فا:زيبا). تۆكۈملەمک [ل] تۆكۈم ايشينى گۆرۈمک (فا:قالب ريزی کردن). تۆكۈملەمه [آ] تۆكۈملەمک ايشی (فا:قالب ريزی). casting تۆکۈنتۈ töküntü [آ] ۱- ياراماز و ائشيه گ آتيلميش شئيلر، ديرسيز و کۆتۈ اولانلار، تۆللانتی (فا:سرباره). slag ۲- پارچالانان داشلارين قايدان آشاغی قايلانلاری. ۳- اۆره تيم ده آرتيق قالان بۆلۈملر (فا:فت). ۴- بير تۆپلۈلوقدان گثری قالميش کيمسه لر. ۵- بعضی خسته ليک لرده- گۆرۈلن چييان، لکه، اۇچوق کیمی سپمه لر. تۆکۈنتۈسۈز [ص] تۆکۈنتۈسو اولمايان (فا:بدون سرباره). تۆکۈنتۈلۈ [ص] تۆکۈنتۈسو اولان (فا:سرباره دار). تۆکۈنمک [س] اۆز اۆستونه تۆکۈلمک.				

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۷۸	ارگ سۆزلۈك	Tt ت
	توتالت [آ،فر] ۱-بزنمه و سۆسلىمه ايشى ۲-آياق يولو (فا:~).		توتار ليليق [آ] انسجاملى، توتارلى اولما وضعيتى، اساسلى ليق،	
	توبا/توبا [آ] ۱-توبا ويا ساموييد دىلى، اورال آلتاي ديللرينين		يئرلى يئرلنده دوزگونلوك (فا:عرضه دارى).	
	۵ بويوك قولدان بيرى اولاراق، توبالار ويا ساموييدلر		توتاريق [آ] باخ: توتاراق، توتماجا.	
	التصاقى دىللى خالق ساييليلار، باخ:اورال آلتاي. ۲-		توتاش [ص] قالين، سيخ، ياخين، ييتيشيك (قاش).	
	يئنى سئى ده آباكان تاتارلاريندان بير بوي ۴. توبا، قيز آدى		توتاشى/توتچى [آت] ياخين، قونشو.	
	(فا:نام دختر). {عربجه:طوبا بوسوز له ظاهرى بنزىلىگى وار}.		توتاشماق [باخ] توتوشماق.	
	توتىق [آ] خياو دا كند آدى.		توتاق tutaq [آ] ۱-بير شئين توتماغا يارايان يئر،	
	توبلو/توبلو [آ،ت] مزار.		توتاجاق "قاب توتاغى". ۲-[با] توتاق كى، توتاليم كى	
	توت [آ،بى] توت گيللردن، ياپراقلار له ايپك بوجگى		(فا:فرضاً) supposing ۳-سلاح قبضهسى، هجوم ۴.	
	بسلهنن، آغ قيرميزى، يادا قارا ميوه وئرن بير آغاج،		توتاق كى [آراسوز] باخ: توتاليم كى.	
	آذربايجاندا معمولا توتلار اؤچ نوع آدلانديريلار "آغ		توتالفا/توتالفاچ [آ] باخ: توتاق، توتولماغا يارايان شئى.	
	توت، خارتوت، قارا ويا قيرميزى توت" (فا:~) marus. mor		توتاليم (كى) [آراسوز] باخ: توتاق، توتاق كى.	
	{روس ديليندن فارسجايا و سوترا توركجه يه گئچيدير ۵}		توتام tutam [آ،ده] ۱-ال ايله توتولاييلن مقدار (بيرتوتام	
	توت tut [آ،ت] قيليچ و بنزهرى شيليرين اؤزه رينه چؤكن پاس.		هرشئى) (فا:يك مشت): ۲-حصه، پاى. ۳-دسته،	
	توت tut [آ] بجنورد دا كند آدى {۱-باخ: توتماق ۲-توتلوق}		توتام توتام [ص، ظ] توتولاجاق قدر اولان مقدارلارين	
	توتا [آ] بخشيش، آرماغان ۴. {باخ: توتماق}		چوخو بير آرادا.	
	توتاييلمك [ل،سن] توتما گوجو و يئتنه گى اولماق.		توتام لاماق [ل] توتام لا آلماق، بيرتوتام آلماق.	
	توتاج tutac [آ] ۱-بير شئى توتماق اوچون قورقو، دسته،		توتاماج [آ] ۱-بيرشئين توتوب چكيله جك يئر، توتولاجاق	
	توتاجاق، توتاق (فا:انبرك) ۲-قومشو، ياخين، دوست ۴.		يئر، باخ: توتاجاق. ۲-دير كره چيخماغى ساغالا يان و	
	توتاجاق [آ] ۱-نرده، قاب قولبو، بيرشئين توتولاجاق يئر،		آياغا تاخيلان اوچو بيز ديشلى آراج.	
	توتقاج (فا:دستگيره) holding ۲- [مج] بلگه، قانيت (فا:دليل)		توتاماجلى [ص] توتاماجى اولان.	
	توتاخانا [آ] بيناب، مراغادا كند آدى {ارمغانو بخشيش ائوى}.		توتاماق tutamaq [آ] ۱-توتاماج. ۲-[مج] بيرساوى ساوونا	
	توتار tutar [آ] ۱-بيرشئين كميت و كيفيت باخيميندان		بيله جك سوز و ئكته، قانيت، بلگيت (فا:دليل).	
	هاميسى، حجم (فا:ظرفيت). volume ۲-پول مقدارى (فا:-		توتاماقسيز [ص] گوهه نه جك شئى اولمايان.	
	مبلغ). ۳-گوج، طاقت، قوت، حؤكم انديجى (فا:طاقت).		توتامليق [آ،ص] بيرتوتام قدر.	
	توتاراق [باخ] توتماجا.		توتان [آ] الينده ساخلايان، يئنه تيمى آلتيندا ساخلايان [خ]	
	توتارخان [خ] ايلخانلى خانلاريندان. هولاكوخان ۴ ين اوغلو ۴.		گؤى توركلر دؤنى بگ لرلندن ۴.	
	توتارسيز [ص] انسجام سيز، اساس سيز (فا:بيعرضه incapable		توتاناچاق [آ] دا ياناچاق و گوهه نه جك شئى.	
	توتارسيزليق [آ] توتارسيز اولما وضعيتى (فا:بيعرضه گى).		توتاناك [آ] ۱-بير قورول و توپلاتى دا سؤيله ن سوزلرين	
	توتارقا [باخ] توتماجا.		اولدوغو كيمى يازيلان بلگه (فا:صورت مجلس). ۲-	
	توتارلى [ص] انسجام لى، بيريرينه اويقون، هر يۇندن		بيرچوخ كيمسه نين امضالادىنى يازى.	
	باغداشميش، دنگه لى، اساس لى (فا:منسجم).		توتانخاقان [خ] م ۷ جى يوزيل آوار خاقانلاريندان ۴.	
	توتارليق [آ] اويقونلوق (فا:انسجام).		توتاولا [آ] ماكى دا داغ آدى.	

Tt ت	ارک سۆزلۈگۈ	۷۷۹	آذربايجان تۆركجهسى	Tt ت
	تۇتقۇن tutqun [ص] ۱-كۆنۈل وئرمىش، وۇرۇلموش، بىر شئە ئالېشمىش، دۆشگۈن، باغلانمىش. ۲-تۇتقۇن رەنگ، قۇيۇ. ۳-قاش قاباقلى، اۆزگۈن و پرىشان، اۆزۈنۈتۈلو، گرگىن (فا:مكدر). ۴-offended -آچىق اۇلمايان، اۆستۈ اۇرتو لو. ۵-تۇتساق، اسير، تۇتۇلموش {ت، سن:توتولو}.		تۇتاي [آ] انسان آدى، باخ:تۇتماق + آى ^۷ .	
	تۇتقۇن رەنگلى [ص] رەنگى تۇتقۇن و قۇيۇ strang deep		تۇتچو [آ] توت آغاچى يېتىشىدىن (فا:توت كار).	
	تۇتقۇن قارا [ص] زىل قارا (فا:خېلى تېرە). dark		تۇتچولۇق [آ] توت آغاچى يېتىشىدىرمە (فا:توت كارى).	
	تۇتقۇنلاشماق [س] ۱-توتۇلماق، توتقۇن اۇلماق، قارالماق، وضعىتى پوزولماق (فا:تېرە شدن).		تۇتدورا يىلدىگىنە [ظ] قبول ائىدىرە يىلدىگىنە قدر.	
	تۇتقۇنلۇق [س] توتقۇن اۇلما وضعىتى، بوغۇق لوق، سۇلقونلۇق (فا:كدرى). turbidness		تۇتدوراج [آ] بىر شئى بىر بىرىنە باغلانما نسنه.	
	تۇتقۇيا قايىلماق [س] آشورى ايستك و رغبت ايچىندە اۇلماق.		تۇتدورقاج tutdurqac [آ] كاغاز ويا كتابلار يورق لرىنى	
	تۇت گىلەر [آ،بى] تۇت انجىر و بنزىرى جنس لرى ايچىنە آلان		بىر بىرىنە توتدوران آراج، تۇتدوراج (فا:تە بىندك كتاب).	
	ايكى چىنك لى لردن يىتگى سۇيۇ (فا:تېرە توت).		تۇتدورما tutdurma [آ] ۱-توتماسىنى ساغلاما، ايليشدىرمە،	
	تۇتلۇ tutlu [آ] مانە دە كىند آدى.		باغلاما (فا:دستگىرى). ۲-اۆزلىشىدىرمە (فا:مقايسه).	
	تۇتلۇق [آ] تۇت آغاچى چوخ اۇلان يئر (فا:باغ توت).		تۇتدورماق tutdurmaq [ا،ت،ت،سن] ۱-ايليشدىرمەك،	
	تۇتما [آ] ۱-تۇتماق ايشى. ۲-تۇتماجا (فا:صرع).		توتماسىنى ساغلاماق، باغلاماق (فا:دستگىر كردن). ۲-	
	تۇتماج [آ،سن،ت] كىچىك خمير پارچالارىندان دۆزلدن		اوزلىشىدىرمەك (فا:مقايسه كردن).	
	يۇغۇرتلو شوربا (فا:تتماج).		تۇتدورمالىق [آ] قۇپجا دۇيمە و توتقاج كىمى ايكى شئى	
	تۇتماجا [آ] توتما، توتارقا (فا:صرع). epilepsy		بىر بىرىنە توتدورماغا يارايان نسنه.	
	تۇتماق tutmaq [ل] ۱-ال ايله آلماق، ال ايله ياپيشماق،		تۇتدوروش [آ] توتدورماق ايشى ويا بىچىمى.	
	”آغاچ دان تۇتماق“ (فا:گرفتن). ۲-to take -ياخالاماق،		تۇتروق / تۇتسوق [آ،ت] وصيت و نصيحت، اؤيود.	
	آلاماق، اله گنجىرمەك ”بالىق تۇتماق“. ۳-هده ديمەك،		تۇتساق tutsaq [آ] ۱-توتۇلموش (فا:اسير). ۲-بىر شئى ويا	
	تۇخونماق ”يۇمراق چىيىنى تۇتدو“. ۴-بىر شئىن		بىرىنە چۇخ باغلى {ديواندا ايشلەنن ”تۇتسوقلاماق“:	
	حجمىنى، قابىلىتىنى و تۇتۇمونو يىلدىرىر ”چانتا		ياخالانماق” كىلمەسى بو سۇزون كۇكودور{.	
	پالتارلار تۇتدو“. ۵-خستە لىنەك، يۇلۇخماق، سىرايت		تۇتساق خانا [آ] زىندان، چىس خانا (فا:زندان).	
	اتىمەك ”ناخۇشلۇق تۇتماق“. ۶-يىتمەك، گۇيرىمەك		تۇتساقلىق [آ] اسيرلىك (فا:اسارت).	
	”شيتىل لرىن هامىسى تۇتۇبدو“. ۷-باغلاماق، اۇرتىمەك، بىر		تۇتقاج / تۇتقاش [باخ] توتقاج، تۇتاج (فا:گيره). clip	
	شئى له گۇرنىز اتىمەك ”گۇزلىن تۇتدو“. ۸-اۇيقۇن		تۇتقاق [آ] ۱-اينىلىتى، اينلەيش، حوزون ۲-[ت] گنجەلرى	
	گىلمەك، ياراشماق ”مىلە سىنن كى تۇتار“. ۹-بىر ايش		كشفه چىخان ساواش بىرلىگى ^۷ .	
	گۇرەنە مانع اۇلماق، ال قۇل آچماغا قۇيماق ”آى		تۇتقال [ص، سن] ياپيشقان (فا:چسب).	
	جاماعات مىنى تۇتمايىن بۇ كىشىنى اۇلدورە جگم“. ۱۰-		تۇتقاللاماق [ل] توتقال سۇرتىمەك، ياپيشدىرماق (فا:چسباندن).	
			تۇتقاللانماق [بل] ياپيشلماق (فا:چسبىدن).	
			تۇتقاللى [ص] ياپيشقانلى (فا:چسبدار).	
			تۇتقان [آ] تۇتۇجو، فاناتىك ^۷ .	
			تۇتقۇ [آ] ۱-حسرت، آرزو، باغلانما، رغبت. ۲-الە گنجىرمە.	
			تۇتقۇچ [آ،ت] قهوه آلنى، قۇشلۇق واخنى يىشلىن يىتمەك ^۷ .	
			تۇت قۇروسو [آ] توتون قورودولماسى ايله الە گلن قورو	
			يىمىش (فا:توت خشك).	

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۸۰	ارک سۆزلوگو	Tt
بللی شرط لرله بیر ایشه قبول ائتمک "اوشاغا دایه تۇتماق". ۱۱- کیرالماق، اجاره ائلمک "تاکسی تۇتماق، ۱۲- تأثیر ائتمک، ائتگی له مک، والئه ائلمک "چاخیر اوغلانی تۇتدو"، تۇتماق شکلینده سونوج و نتیجه وئرمه مک مفهوموندا ایشله نیر، باش تۇتماق "کیشی قادیلا ائولنمک ایسته دی ولی تۇتمادی". ۱۳- تۇتموش شکلینده باشلایارق مفهوموندا ایشله نیر "باکی دان تۇتموش تهرانا کیمی تۇرک بوی لاری یاشاییر". ۱۴- قوروماق، ساخلاماق، دستک له مک، بنیمسه مک "سن نییه بۇ قدر قارداشینین طرفینی تۇتورسان؟". ۱۵- بیر اؤزل لیگی اؤزونه آلماق "بۇ سؤز نییه اؤزونه تۇتورسان". ۱۶- دوشونمک، آنلاماق "اؤیرنجی سؤز تۇتدو". ۱۷- ایکی شی بیریرینه یاپیشماق، یاپیشقاق تاثیر لی اولماق "قاین سینیق یئر لری یاشی تۇتدو". ۱۸- وجودن بیر یثری حرکتدن دۇرماق "قیچیم تۇتدو". ۱۹- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مَرکَب سؤزلر دؤزلدیر "آجیغی تۇتماق: هیرسلنمک، یوکونو تۇتماق: یاشی قازانماق، عنادی تۇتماق: لج ائلمک، یثر تۇتماق" {ت، سن، دیوانداکی «تۇماق» باغلاماق سؤزوندن}. تۇتمالی [ص] تنز تنز توتماجاسی قوزانان، تۇتماجاسی اولان (فا: صرع دار). تۇتمالیق [آ] توتماغا یارایان نسنه (فا: مناسب برای گرفتن). تۇتقاق/ تۇتونوق [آ] توتونولاجاق نسنه، دایاق، آرخا، دستک ^۷. تۇتۇ [آ] اسیر، تۇتساق، رهینه (فا: گروگان). ۲- [مج، خ] چکیجی، جاذب، گؤزل ۳- ساواش، دؤیوش ۴- آغیر- باشلی، محجوب، اۇتانقاچ ۵- ایگید، باتور، دؤیوشچو ۶- والی. ۷- انسان آدی، باخ: تۇتوآلپ، تۇتوبای، تۇتوبگ ^۷. تۇتوبییم/ تۇتوبگییم [آ] آذربایجاندا قهرمان خانیم لارین بیرینین آدی، قیز آدی (فا: نام دختر). تۇتوتونقا [خ] توتو+ تونقا؛ چنگیز خاقان'ین اؤیغور کؤکنلی دانیشمانی؛ اوغو للاری نین ائیتیمه نی و آتابگی، بۇ اولو کیشی امپراتور لوغون رسمی دیلی نین تۆرکجه اولوشوندا و تۆرک کۆلتورونون آگه من قیلینماسیندا اؤنملی ائتگن اولموشدور ^۷.	تۇتوجو [ص، آ] موجود توپلومسال دؤزه نی و دوشونجه نی و قوروملاری اولدوغو کیمی قوروماق ایسته یین (فا: محافظه کار). تۇتوجولاشماق [س] توتوجو حالا گلمک (فا: محافظه کارشدن) تۇتوجولوق [آ] توتوجو اولما وضعیتی، محافظه کارلیق (فا: محافظه کاری). تۇتوخان [خ] تیمورگورخان'ین دیب دده لریندن. تۇتورقا tuturqa [آ] اوغوز تورکلرینین ۲۴ بوی وندان بیرى ساییلیر، اوغوزنامه کتاییندا بو کلمه اؤلکه لر آلان معنا لانیب، بعضی قایناقلاردا بو کلمه دودورقا/ دودورغا و دوردورقا شکلینده ده یازیلیدیر؛ آنادولودا اونلارین بیر بؤلومو م ۱۵جی یۆز یلده آخ قویونلو بیر لیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش لری وارایدی ^{۸۵}. {تۇتورقان+} تۇتورقان tuturqan [آ] قتیدار دا کند آدی. تۇتورقان [آ، ت] دویو، بیرینج. تۇتورقۇ [آ، ت] اؤیود، نصیحت. تۇتوروق [آ] تنز آلیشان چالی ویا هر شی. تۇتوزدورماق [ل] ایلشیدیرمک، برک وۇرماق. تۇتوش tutuş [آ] ۱- توتوشماق ایشی. ۲- دؤیوش، ساواش ۳- ضبط ائتمک، آگه منلیک قورماق ۴- باغلیلیق، صداقت ۵- اوردویو و دؤولتی دؤزه نه سوخماق ۵- [ت] ارکک آدلاریندان؛ الپارسلان خان'ین اوغو لاریندان. تۇتوشدورما [آ] قیاس، مطابقت (فا: مقایسه) analogy تۇتوشدورماجا [ظ] قیاسلانا راق (فا: قیاساً). analogically تۇتوشدورماسیز [ص] قیاس سیز، مطابقت سیز (فا: بدون قیاس). incomparable تۇتوشدورماق tutuşdurmaq [ل، سن] ۱- مقایسه ائتمک قارشى لاشدیرماق. ۲- ایکی نفری گولشدیرمک. تۇتوشما [آ] مجاديله (فا: مجادله). altercation تۇتوشمازلیق [آ] تضاد (فا: تضاداً). contrast تۇتوشماق tutuşmaq [ق، ت، سن] بیریریله توتوشاراق ساواشماق، گیریشمک، گولشمک، بیریریله مقایسه ائدیلمک، قارشى لاشماق (فا: درافتادن). to altercate تۇتوشۇق [آ] دئمت، چیچک دئمتی، بؤکت ^۷.			

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۸۱	Tt ت
	توتولمازلیق [آ] توتولماز اولما وضعیتی.	۲-۱-توتساق، آسیر، رهینه (فا: گروگان)	توتوق tutuq [آ] ۱-توتساق، آسیر، رهینه (فا: گروگان) ۲-
توتولماق tutulmaq [بل،ت،سن] ۱-توتماق ایشی گورولمک (فا:گرفته شدن) ۲-[س] وجودون بیریری حرکت دن دۇرماق. ۳-دیلی توتولماق، دانیشماق. ۳-آی و گوش بیریرینین دالیندا قالماق. ۴-پوزولماق، پرت اولماق.	توتولماق tutulmaq [بل،ت،سن] ۱-توتماق ایشی گورولمک (فا:گرفته شدن) ۲-[س] وجودون بیریری حرکت دن دۇرماق. ۳-دیلی توتولماق، دانیشماق. ۳-آی و گوش بیریرینین دالیندا قالماق. ۴-پوزولماق، پرت اولماق.		توتولا توتولا دانیشان، خجالتی. ۳-دؤیوش، ساواش ۴-گؤی تۆرکلر دؤنمی عسگری عنوان ۵-اولادلیق ۶-[ت] بؤیو، سنجیر ۷-اوغوزنامه ده، تۆرک ون اوغلو، ایلخانلی لار دؤنمی بکلریندن ۸-انسان آدی: توتوق، توتوقای، توتوقر {ت:رهین، بؤیو، ایغدیش اندیلیمیش؛ سن:قای پیده سی}
توتولموش [ص] اله گنجیر یلمش، توتوقلانمیش (فا:گرفته شده. توتولو [ص] توتولموش، توتوق اولاراق آلینمش، گروگان اولموش (فا:مرهون، گروگان گرفته شده).	توتولموش [ص] اله گنجیر یلمش، توتوقلانمیش (فا:گرفته شده. توتولو [ص] توتولموش، توتوق اولاراق آلینمش، گروگان اولموش (فا:مرهون، گروگان گرفته شده).		توتوق ائوی [آ] حبس، توتوق لاری ساخلایان یئر (فا: بازداشتگاه). a bouse of detention
توتولوش [آ] توتولماق ایشی ویا بیچیمی (فا:گرفته شده گی). توتولوم [آ] توتولماق ایشی (فا:دستگیری).	توتولوش [آ] توتولماق ایشی ویا بیچیمی (فا:گرفته شده گی). توتولوم [آ] توتولماق ایشی (فا:دستگیری).		توتوقسوز [ص، ظ] توتوقلو اولمایان، توتوق لانمادان یارقی لانان (فا:محاکمه بدون حبس).
توتوم tutum [آ،ت] ۱-دؤرؤم، وضعیت، حالت، توتولان یول ویا داورانیش. ۲-مُعین قدر توتولان شئی، اؤز ایجری سینه یئرلشدیرمه قابلیتی (فا:حجم). ۳-volume	توتوم tutum [آ،ت] ۱-دؤرؤم، وضعیت، حالت، توتولان یول ویا داورانیش. ۲-مُعین قدر توتولان شئی، اؤز ایجری سینه یئرلشدیرمه قابلیتی (فا:حجم). ۳-volume		توتوقلاماق [اتد] توتوقلاماق ایشینی گوردورمک (فا:ف س بازداشت کردن). توتوقلاماق [باخ] توتوقلاماق.
گلیر وگندیری تعادل سالما، اقتصاد، ائکونومی. توتومسوزلوق [آ] اصراف، توتومسوز اولما وضعیتی (فا:اصراف) توتومسوز [ص] ۱-توتوملو اولمایان، مصرف (فا:ولخرج) ۲-	گلیر وگندیری تعادل سالما، اقتصاد، ائکونومی. توتومسوزلوق [آ] اصراف، توتومسوز اولما وضعیتی (فا:اصراف) توتومسوز [ص] ۱-توتوملو اولمایان، مصرف (فا:ولخرج) ۲-		توتوقلاماق [ل] توقیف ائتمک، بیرینی توتساق لاماق، حبسه سالماق (فا:بازداشت کردن). to be arrested
آز شئی توتان، کیچیک حجم لی (فا:کم ظرفیت). توتوملو [ص] ۱-مقتصد، ولخرج اولمایان (فا:صرفه جو). ۲-thrifty -حجم لی، چوخ شئی توتا ییلن (فا:حجم دار).	آز شئی توتان، کیچیک حجم لی (فا:کم ظرفیت). توتوملو [ص] ۱-مقتصد، ولخرج اولمایان (فا:صرفه جو). ۲-thrifty -حجم لی، چوخ شئی توتا ییلن (فا:حجم دار).		توتوقلانیش [آ] توتوق لانماق ایشی ویا بیچیمی (فا:بازداشت). توتوقلو [آ] توتوق لانمیش (فا:زندانی).
توتوملولوق [آ] مقتصد اولما وضعیتی (فا:مقتصد بودن). توتون [آ] توتونولاجاق نسنه، دستک، آرخاب، گوؤنجه. توتونج [آ] ۱-اولاد، اوغول، ۲-توتونولاجاق نسنه، گوؤنجهیر. توتونخان [آ] انسان آدی، باخ:توتون+خان. ۷.	توتوملولوق [آ] مقتصد اولما وضعیتی (فا:مقتصد بودن). توتون [آ] توتونولاجاق نسنه، دستک، آرخاب، گوؤنجه. توتونج [آ] ۱-اولاد، اوغول، ۲-توتونولاجاق نسنه، گوؤنجهیر. توتونخان [آ] انسان آدی، باخ:توتون+خان. ۷.		توتوقلوق [آ] ۱-توتوق اولما ایشی (فا:دستگیری). ۲-باخ: توتقون لوق.
توتونق [آ] اؤیوت، نصیحت، وصیت. ۷. توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.	توتونق [آ] اؤیوت، نصیحت، وصیت. ۷. توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.		توتوقلولوق [آ] توتوقلولو اولما وضعیتی، اسیر لیک (فا:اسارت). توتوقوشو [آ،دی] پاپاغان؛ چوخراق مئشه لیک ایستی بؤلگه لرده یاشایان آلابزک لی، بعضی نوع لاری ائیتیلهرک بیر سیرا کلمه لری تکرار ائده ییلن بیر قوش آدی. ۲-
توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.	توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.		[مج] اؤز فیکری اولمایب باشقاسینین سؤزونو تکرار ائدن آدام حاققیندا ۳-چوخ یئهنین و تترتیز دانیشان آدام حاققیندا (فا:طوطی).
توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.	توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.		توتولما [آ] ۱-توقیف اولونما ۲-گؤی ب [بیرجیسمین قاباغین آیری جیسیم له باغلانماسی "گونشین توتولماسی" ۳-بیر یولون باغلانماسی، احتقان (فا:انسداد). stopped
توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.	توتونماق [س] توتوب بوراخماق، اؤزونو قبول ائتدیرمک. توتونوش [آ] توتونماق ایشی ویا بیچیمی.		توتولماز [ص] توتولا ییلمه یین، اله گنجیر یله ییلمه یین، اله اوؤجا گلمز، آلینماز (فا:تسخیرناپذیر). unconquerable

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۸۲	ارك سۆزلۈگۈ	Tt ت
	دستك، گۆنچە، تۇتونلۇق سەنە [خ] خەز خاقانلىقى		تۇرال [آ] ياشار، ياشاما، اؤلمز، ايگيد، اوغلان آدى (فا:نام پسر).	
	دۇنمىندە ايشلەنن "والى" غۇنلار يىندان.		تۇرام [آ] اولقۇنلۇق، كمال؛ غۇمانلى لار (ياوۋز سلىم خان)	
	تۇدۇنغان [خ] آوارلار دۇۋلى خانلار يىندان.		دۇنمى صفوى ساراينا گۇندەريلىن ائلىچى.	
	تۇر [آ] ۱-دۇرما، ياشام، جانلىق ۲-ارادە، ايستك، يارقى.		تۇرامان [آ] دليقانلى، گۆجلو و ايگيد.	
	تۇرۇ [آ، فر] تۇپلاملى بير گزىتى و سياحت (فا:تور).		تۇران turan [آ] ۱-دۇران، ياشايان، عۇمورلو، ياشاما	
	تۇرۇ [باخ] تور (فا:تله). trap		ديرنجى ۲-قىز آدى (اۋشاقلار تىزتىز اۋلن عايلى لرين،	
	تۇرۇ... [آ] تۇر، تۇرا، تۇراق سۆزىلە دۆزەلن ئىچە انسان		اۋزون عۇمور ايستەيەرك قۇيدوقلار آدلاردان.)	
	آدلار: تۇرابارس، تۇراباي، تۇرابۇغا، تۇراپا، تۇراتۇن،		(فا:نام دختر). ۳-تۆرك سۆزونون دىيىشلىمىش شكلى،	
	تۇراتاي، تۇراتيمۇر، تۇراقباي، تۇراقمىگۆ، تۇراقۇت/		بوتون تۆرك تۇپلو لۇغونا ويا بوجور بير تۇپلو لۇغو بير	
	تۇراتاش، تۇرجان، تۇرسا، تۇرسال، تۇرسان، تۇرسل،		بايراق آلتينا يىغان قورولوشا وئريلن آد، بوتون	
	تۇرقۇت، تۇراقۇت، تۇراغاي، تۇراآك، تۇراآكاي، تۇراگۆن،		تۆركوستانا دىيىلان بير آد (فا:منطقه تركستان).	
	تۇراى، تۇرбай، تۇرбегим، تۇرىيگە، تۇرخاتۇن، تۇرخان.		تۇران [آ] راميان؛ اهر (سچا)، رشت (تۇران سراك گد * ۳۵۰	
	تۇرا [آ، ت] ۱-قالخان، سپر، دۆشمن دن گىزلىمك اوچون		گىلك). آمل (۱۱ك.ب * ۹۰ مازندرانلى) ده كند آدى	
	يارارلانيلان شى؛ ۲-دۇراق، ائو، مكان ۳-دريدن هۇرولن		تۇران... [آ] انسان آدى: تۇرانالپ، تۇراناي، تۇرانارس،	
	قامچى، هۇرولموش ايپلىك ۴-سىيىر يايۇلگەسى نين آسكى		تۇرانباي، تۇرانبۇغا، تۇراتيمۇر، تۇرانخان، تۇرانر.	
	آدلار يىندان. ۵-آلير تۇنقائين ددهسى. ۶-بير نوح اۋشاق		تۇرانجى [آ] ۱-توران تۇپلو لۇغونون يانلىسى اولان كيمسه	
	اۋيونو. ۷-قىز آدى (فا:نام دختر). ۸-تۇغرا، امضا ^۷ (فا:امضا)		(فا:طرفدار توران). ۲-باخ: تورانچ، قىز آدى (فا:نام دختر).	
	تۇرايىگە [خ] ابن بطوطە نين آد آپاردىغى بير تۆرك قىزى.		تۇرانجىلىق [آ] ۱-توران تۇپلو لۇغونو كولتور و اقتصادى	
	تۇرات [آ] حضرت موسى نين گتيردىگى كتاب (فا:~). turat		جەتدن بيريرينه ياخينلاشديرماغا يانلى اولما ايشى (فا:	
	تۇراتاش [آ، باشقىر دجا] بۇت، صنم، گۆزل، قىز آدى (فا:نام دختر).		توران گرايى). ۲-پهلويچيلر و آوروپا شوۋئىست لرى بو	
	تۇراتوتوق [خ] اۋيغور يازيتلار يىندا آدى گنچن بير بگ.		كلمه يە عمد اولاراق آشيرىلىق معناسى وئريلر، بونلار هر	
	تۇراج [آ، دى، ع، دراج، دده] ۱-قوش آدى، باخ: داغ تۇيۇغو،		تورك سئوهرى آشيرى چيلىغا متهم اندەرك، هدفلرى اۋز	
	قراقوۋل (فا:دراج). ۲-[آ] باخ: دۇراج، داياناجاق يئر، بير		فاشيسى عقيدە لرينى يايماقدير (فا:پان تۇرانيزم).	
	شئين آلت بۇلومو (فا:قاعده). ۳-اوغلان آدى.		تۇرانلى [آ] ۱-تۆرك خالقينا يانلى اولانلار وئريلن بير آد.	
	تۇراش [آ] باخ: تۇرا، قىز آدى (فا:نام دختر).		تۇرانلى [آ] اۋرارتولاردا ۲جى درجەده بير تانرى.	
	تۇراج/تۇراش [آ] مراغا دا كند آدى {ساغلام، باخ: تۇرا}.		تۇربى [آ، ت] ياردىمچى، ياور، كۆمكىچى.	
	تۇراغاي [آ] قوبۇستان دا تپە آدى.		تۇربون [آ، ت] آراشديرما، اۋلچمه، قياس ائتمە.	
	تۇراق [آ] ۱-دۇرولان يئر، ياشائىلان يئر ۲-ياشام، عۇمور؛		تۇرپان [آ، فر] سۇدان الكتريك اۋرتىمك اوچون اولان بير	
	باخ: دۇراق. ۳-پنچەنك لرين بير باشبۇغو (م ۱۱جى قرن) ۴.		وسيله (فا:توربين). turbine	
	تۇراقايا [آ] اۋجان دا كند آدى {۱-ساغلام و محكم		تۇرپ turp [آ، بى، ت، تورما، صبح] تورپ گيللردن، ياپراقلار	
	دۇرموش قايا. ۲-تارى قايا: تانرى داغى}.		قارشى ليقلى، آغ و سارى سالخيم چيچكىلى و بيرايلىك،	
	تۇراقۇتبايان [خ] چنگيز خان دۇنمى جلاير اوغو للارى بگى.		كۆكۈ آغ قىزىمىزى و آلا رنگدە، اتلى و يىشيلن بير يىتگى	
	تۇراكىنا/تۇراگۆنە [خ] تۇرا گۆنش؛ اۋكتاين خانين خانىمى.		(فا:ترب). radis, raphanus sativus	

Tt	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۸۳	ارک سۆزلۆک	Tt
تۈرپ۲ [مخ] مختلف افاده لی مُرکب سۆزلر دۆزلدیر	اسیدجه زنگین، چوخ ایلیلک، اوتسوو بیر بیتگی (قانی			
باشیندا تۈرپ اکمک: برک جزالاندیرماق، یوردوندا	تمیزلر و آغیز، بوغاز و معدده آغری سینا یارالی اولدوغو			
تۈرپ اکمک: خارابا قویماق.	سانیلیر ^{۱۳} (فا:ترشک). oxalis acetosella			
تۈرپ اوتو [آ،بی] تۈرپ جنسیندن بیر اوت (فا:نوعی نبات).	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرپ گیللر [آ،بی] ایککی چنک لی گئیش بیر بیتگی سوۋ،	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
کلم سوۋلار، اۋرنک: تۈرپ، گۆل کلم، خردل (فا:تیره ای	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
از گیاهان). cruciferae	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرپنک [آ،بی،باخ:تۈرپ] خاج چیچک لیلر عایله سیندن،	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
توخوموندان یاغ آلینان بیر بیتگی.	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرجیق [آ] ۱-دۈرۈجو، قالیجی، اۋزون عۈمورلو ۲-	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
فیدان [خ] سلجوقلار دۈنمی بگ و کومتان آدی ^۷ .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرجیقای [آ] انسان آدی، باخ:تۈرجیق + آی ^۷ .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرخان [آ] ۱-اصیل آدام، سوۋلو انسان، باشقان. ۲-خیایودا	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
کند آدی.	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرخان خاتون / تۈرخاتون [خ] آلپارسلان خانین گلینی ^۷ .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈردهو [آ] دۈردو، یاشایان، قالیجی، عۈمورلو ^۷ .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈردهوگ [خ] بابور خان دۈنمی بگ و کومتان آدی ^۷ .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرسون [آ] دۈرسون، دۈران، عۈمورلو؛ بابورخان دۈنمی	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
بگ لریندن (تۈرسون مُحمّد) ^۷ .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرش turs [ص،فا] دادی تۈرش مزه اولان، سیرکه و لیمو	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
کیمی دادی اولان، انکشی (فا:ترش). sour	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرش آش [باخ] تۈرشلو آش.	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرشاتماق [باخ] تۈرشو تۈرش.	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرشاشیرین [ص] دادی هم تۈرش هم شیرین اولان	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
(فا:ملس). subacid .	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرشالماق [باخ] تۈرشوماق (فا:ترشیدن).	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرشاماق [باخ] تۈرشوماق (فا:ترشیدن).	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرشامیش [س] تۈرش اولموش، قیزقیرمیش، شیشیب	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
قوخوموش، تۈرشوموش (فا:ترشیده).	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرش سو [آ] شوشا بۈلگه سینده بیر بۇلاغین آدی، مُعالجه	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
اۋچون یارارلی سانیلان سو.	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
تۈرشک tursək [آ،بی] تۈرشک گیللردن، چیلیک / قلمه ویا	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			
سوغانی اکیلرک یتیشدیریلن بیر جور سبزه، یتیلن،	تۈرپ اکمک [آ] اۈرمیه ده داغ و ساوه دا کند آدی.			

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۸۴	ارك سۆزلۈگۈ	Tt ت
	تۇرشاتماق ۲- [مچ] قاش قاباغىنى تۇكەك (فا: ترشويى كردن).		تۇر قۇش [آ] بىر نوع قوش آدى، اوغلان آدى (فا: باز يىبانى).	
	تۇرشولو [ص] تورووشوسو اولان، توروشايله يىيىلين يىتمك (فا: ترشى دار).		تۇر قۇغ [آ، ت] حيا، اۇتانچ، شرم.	
	تۇرشولوق [آ] تورووشو قويماغا يارايان (فا: مناسب يراى ترشى).		تۇر قۇنماق [س، ت] اۇتانماق، حيا ائتمك.	
	تۇرشوماق [س] ۱- ايسىتى دن قاليب قىزقيرماق، آجىماق، قىزقيرماق، تورشاماق ۲- [مچ] ائوده قاليب اره گىتمەمك (قىز اوچون) (فا: ترشيدن). to become soure.		تۇر كان [آ] باكى دا كند آدى ۲۴.	
	تۇرشىكى داغى [آ] باخ: آذرشهر.		تۇر كۇ [آ] سوئرلردە فىرتينا تانرىسى ۲۱.	
	تۇرغان [آ] دۆزگون، دوروشوقلو، اوغلان آدى (فا: نام پسر).		تۇر كۇ آز [آ] ياشيلا چالان گۇي رنگده ديرلى بىر داش (فا: - فيروزه). {فر turquoise} بو كلمه تۆرك سۆزوندن آلىنمادير	
	تۇرغاي [آ، آ] قازاقجا سترچه قوشو، قىز آدى (فا: نام دختر).		تۇر موش [آ] باخ: دورموش، ياشام، اۇزون عۇمورلو لوک ۷.	
	تۇرغان [آ] اۇيغورلار ين (۸ جى قرن) قۇردوقلارى بىر شهر ۵.		تۇر موش [آ] ائترۆسك لردە بىر تانرى آدى ۲۱.	
	تۇرغان اويغورلارى [باخ] دۇغوتور كوستان.		تۇر نا [آ] ۱- تيرمه، (فا: شال). ۲- باخ: دۇرنا، قۇش آدى.	
	تۇرق turq [آ، ت] هر جسمين اۇزۇنلۇغو و بۇيو.		تۇرو [آ] ۱- دۇرو، صاف، ۲- دۇران، ياشايان، ۳- دۇرقون ۷.	
	تۇرقاش [آ] باخ: تورا، قىز آدى (فا: نام دختر).		تۇرو... [آ] انسان آدى: سبای، سېگ، سېوغا، سخان، سگلى.	
	تۇر قا/ تۇر يفا [آ، دى، ت] بىر نوع سترچه.		تۇروت [آ] ۱- دۇروت، يۇرد، ياشائيلان يتر ۲- عۇمور، ياشام ۷.	
	تۇرقاق [آ] بىكچى، مُحافظ، قۇرۇيوجو ۸۲۷.		تۇروت درهسى [آ] شكى ده يتر آدى ۲۴.	
	تۇرقان [آ] دۇران، عۇمورلو، كۇمان خانلاريندان ۷.		تۇروشقان [آ] دۇروشقان، دايانئىقلى، اۇزون عۇمورلو ۷.	
	تۇرقاي turqay [آ، دى] ۱- تۇيقار، تارلاقوشو (فا: چكاوك).		تۇروم turum [آ] دۇروم؛ قازاقلارين، كىچىيۆز بۇلوگو،	
	۲- [خ] هۇلاكو خان ين اوغو للاريندان. ۲- [قازاقجا] سترچه قوشو، قىز آدى (فا: نام دختر).		آليم اوغلو و قاراساقال اۇيماقلارى، اۇلوبالالاريندان ۷.	
	تۇرقلاماق turqqamaq [آ، ت] اؤلچمك.		تۇرومتاز turumtaz [آ] م ۱۱ جى يۆزىلدە اۇيغورلار دان بىر آد ۸۵.	
	تۇرقۇ [آ] ۱- آتشلى، هيجانلى ۷. ۲- قوناغا گىتير لن غذا ۸۲.		تۇرومتاي [خ] دۇرومتاي، آوجى بىر قۇش آدى؛ گۇي تۆركلر	
	تۇرقۇت/ تۇراقۇت [آ] ۱- عۇمورلو، دۇروجو، اۇزون ياشاملى ۲- مَسْكَن، ياشائيلان يتر ۳- عثمانيلى دۇنمى اۆنلو دىزىچى ۷.		دۇنمى، بگلريندن و كۆرشاد ين قىرخ يۇلداشيندان بىرى ۷.	
	تۇرقۇتالپ [خ] عثمانيلى لارين، ايلك دۇنم كوموتانلاريندان ۷.		تۇرون [آ] آلتاي تانريلاريندان، دۇنيايى يىخماق ايسته ين	
	تۇرقۇتلى turqutlu [آ] بو طايفا م ۱۵۰۰ جى ايللردە قارامان ولايتيندن، كۆچەرك صفوى لرە قاتيليرلار، شاه اسماعيل قارامان ليلارلا قۇھوملوق نسبتي وارايدى، و حتى م ۱۵۱۲- جى ايلدە تۇرقۇت طايفا سيندان اولان موسى بگ، توركجه مكتوب يازاراق حكومتى مسائل موردينه دانىشميشدى، بۇ زامان پىربايرام، چئرى باشى قاسم بگ قارامان اوغلو و قۇتوز اوغلو افرادلاريله شاه اسماعيل قاتيلديلار و سۇنرالار خراسان ساواشلاريندا شاه طهماسبلا بىر ليكدە ايدىلر ۸۵.		آتدالامۇش آدىلى جاناوارى بۇ تانرى اؤلدورموشدو ۲۱.	
			تۇرون [آ] شاهسون ائلى بۇيلاريندان ۳۱۸.	
			تۇرونچ [آ] تۇرونچ گيللردن بىر آغاج، پۇرتاغاللا بنزر ميوهسى اولان، نارينج (فا: ترنج). citrus aurantium amara	
			تۇرونچ گيللر [آ، بى] صدف اۇتوگيللردن بىر آلت بيتكى فامىلى، اؤرنك: تۇرونچ، پۇرتاغال، ليمو، ماندالينا (نارنگى) (فا: مرکبات). rutaceae	
			تۇرونجو [باخ] نارينجى.	
			تۇرھال [آ] قارقين بۇيونايدىتر آدى (م ۱۶ جى قرن) ۲۲۵.	
			تۇرە كۆن/ تيرە كين چايى [آ] دوه چى دا چاي آدى ۲۴.	
			تۇريان [آ] باش قافقاز دا چاي آدى ۲۴.	
			تۇريزم [آ، فر] گزمن ليك، گزىچىليك (فا: توريسم).	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۸۵	ارك سۆزلۈكۈ	Tt ت
تۈرىست [آ، فر] گزىچى، گزىن، گزەين، گزىن، سياح (فا: جهانگرد	تۈشلاماق [ل] نشان آلاماق، قاروول لاق، يۈن لىمك "الىنى		تۈشلاماق، بارماغىنى تۈشلاماق (فا: نشانه گرفتن).	
تۈزاق [آ، سن، دام] ۱-تله (فا: كمينگاه) ۲-yambush-سئوگىلى.	تۈزانلۇ tuzanlu [آ] درگىز-نوخنداندا كند آدى {تۈسانلو}.		تۈشانماق [بل] نشان آلىنماق، يۈنلىدىمك (فا: نشان شدن).	
تۈزقۇ/تۈزقۇن [آ] يۈلدىن گىتىچىلەر وئىرلىن يىمك، بخشىش ۷.	تۈزولو [آ] زىنجان دا داغ آدى {تۈسلو: يۈينوزلو}.		تۈشماق [س، ت] راستلاشماق، يىتىشمك، قوۋوشماق.	
تۈسانلى [آ] گىرمى دە كند آدى {يۈينوز لوحتيوانلار صاحىبى}.	تۈسباغا tusbağa [آ، دى] سۈمۈك ايچىندە قۇرونان، آغىر		تۈشمال [آ] آشپازخانامورو، آشپاز {فارسجادا ايشله نير} ۸۲.	
يىرشىلى، دىزىلردە اولانلار يىن بىضى لىرىن آغىر لىغى ۳۰۰	كىلو و بۈيو امتره قدر اولور (فا: لاکپشت). tortoise،		تۈشمال باشى [آ] آشپازباشى ۱۴۹.	
testudor {سن «تاشباغا»، تاش/داش كلمەسى و باقا اك	ايله دۆزە لىب، داش سۇزو توركمىنجه دە تاس سۇيله نير}.		تۈشمانلى [آ] ميانا، كىوى و هشتىرى دە كند آدى {معناجايرىرىنه	
تۈسباغاكىمى باشىنى قىنىنا چىمك [ل] تىك ياشاماق اىستەمك.	تۈسباغالار [آ، دى] سۈرۈنگىن لردن قارا و دىزى تۈسباغالارىنى		تۈش و اۆزبە اۆز اولانلار دىمكىدەر، مىجاز: دۈشمىنلى}.	
ايچىنە آلان تاقىم، تۈسباغالار.	تۈسناق [آ] حبس خاننا، باخ: تۈسناق (فا: زندان). prison		تۈش وۇرۇن [آ، ص] نشانى دۆز وۇران (فا: تىك تىرانداز).	
تۈسناقلى [آ] زندان قاتىلمىش (فا: بندى). kindness	تۈسداق [باخ] تۈسناق.		تۈغ tuğ [آ] ۱-جىققا، تاج جىقاسى، باشىن قاباق طرفىنە	
تۈسقان [آ] اقربا، ياخىن، قۇھوم ۷.	تۈسبىت [آ] گۇيۈن اۋتەسى؛ شامانىست گلەنك دە، اۋلو		باغلانان گۆل، بۇركە وۇرولان تىلك ويا آت قویروغو	
رۇحلار يىن گىتىدىگى يىر. گۇيۈن قاتلارىندان ۷.	تۈسجوت [آ] سومر لىر يورمان و آغاج تانرىچاسى ۲۱۱.		كىمى شىلەر، محرم لىكدە علمە ويا آتلارا وۇرولموش	
تۈسو tusu [آ، ت] منفعت "تۈسۇقماق: ياراشماق، اىيى	گلىمك، فايدا وئرمك؛ تۈسۇلماق: يارماق".		تىلك لى و توكلو بىزكلر، گىتىمىشده بايراق معناسىندا ايشله	
گلىمك، اۋن "تۈش گلىمك: راست	گلىمك" {ت، سن: ۱-قارشى. ۲-دنگ، بنزر، برابر. ۳-توققا}.		نيردى "دۇققوز تۇغۇلۇقخان: دۇققوز بايراقلى خان" ۱۳ (فا:	
تۈش [آ] اهر دە چاى آدى.	تۈشاق/تۈشاغو [آ، دده، ت] آياق باغى، زىنجىر، بۇخۇو، قانداق.		پرچم). ۲-قوش كىكىگى، سارقىچ. ۳-خاقان لارىن تۈرە-	
تۈشالماق [س، ت] دۇلاشماق، كۈستك لىمك.	تۈشاقلى [ل] تۈش لاقماق.		نىندە چالينان داوۇل. ۴-سويندى، چاى تىخاجى {ت، دده؛	
تۈشوقول [آ] ۱-نشان آلما. ۲-تۈش آتان، تۈش وۇران.	تۈشاقلى [ل] تۈش لاقماق.		يوكلمە نىن كۈكۈ تۇماق: (باغلاماق، تىخاماق) سۇزو	
تۈشوقول لانماق [باخ] تۈش لانماق.	تۈشاقلى [ل] تۈش لاقماق.		اولاراق، تاج و بۇركە باغلانان و سانجىلان تىلك، شى ويا	
تۈشاقلى [س] قارشى قارشىيا گلىمك (فا: روبرو شدن).	تۈشاقلى [ل] تۈش لاقماق.		ديواندا اولدوغو كىمى سۇ قاباغىنى باغلانان و كىن بندە	
تۈشگۈل [آ] ايشارت، ايز، نشان ۷.	تۈشاقلى [ل] تۈش لاقماق.		دىيىلەر و همچىن تۇغراق شىكلىندە خاقانا باغلى اولان و	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۸۶	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	توغانبای [آ] انسان آدی، باخ:توقان+ بای. ۷		سۆزۈ آوروپا دیل لرینین هر بیرینده بیر جور دئیلمکده دیر و بو کلمه نین او دیل لرده اورتاق اولماماسی اۆچون تۆرکلر طرفیندن اورالاردا یاییلدیغی سانیلیر. ۶	
	توغانچی [آ] دوغانچی، دوغان یتیشدیریمی سی. ۷		توغلاجی [آ] کریچ دۆزلدن وساتان (فا:آجرپزی).	
	توغای [آ،اسکی] آلائی لا تۆمن آراسیندا بیر بیر لیک.		توغاجیلیق [آ] کریچ دۆز لتمه وساتما (فا:آجرپزی).	
	توغای [آ] ۱-توغای دسته سی نین باشچی سی. ۲-چنگیز خانین اوردوباشی لاریندان، قازاقلارین، کچیپوز بؤلۆگو، بای اوغلو و بابا کتی اویماق لاری، اولوبابا لاریندان.		توغلاماق [ل] سوبندی وچای تیخاجی وۇرماق و دۆز لتمک (فا:بند درست کردن).	
	توغایخاتون [خ] آباقا خان ین خانیمی. ۷		توغلو [ص] توغو اولان، توغ صاحبی، قوتلو، اوغورلو؛ خوارزم خانلاریندان (توغلو حاجی).	
	توغتکین [خ] صلاح الدین ایوبی نین قارداشی. سونرالاری، اؤز آدیلا "توغتکینلی لر" دۆولتینی قۇران کیشی. ۷		توغلوک [آ] توغ داشییان؛ توغلوقلار دۆولتینی قۇروجوسو و ایلک خانی؛ انسان آدی؛ توغلوقتیمور، توغلوقر، توغلوکشاد. ۷	
	توغتمور [خ] ایویلد دۆولتی دۆنمی یمن ده والی و کومتان. ۷		توغما [آ] بوی گۆستهرن، توغ قالدیران، غصیانکار. ۷	
	توغتگیخ [خ] سۆیه سلجوق لولاری، آتابک لریندن. ۷		توغجو [آ] توغجو. ۷	
	توغتیمور [آ] انسان آدی، باخ: توغتمور. ۷		توغورخان [آ] پنجه نک لرین بیر باشبوغو (م ۱۱جی قرن). ۴	
	توغجوبای [آ] انسان آدی، باخ: توغجو+ بای. ۷		توغولقا [آ،دده] دؤیوش بۆرکو، دمیر بۆرک، مغفر.	
	توغجاق [آ] توغجو. ۷		توف [آ،لا] یانارداغ کۆلوندن دۆزه لن توپراق و داش، کول داش (فا:خاکستر توف). volcanic tufa	
	توغجه [آ] کچیچک توغ، توغجوق. ۷		توفارقان/آذرشهر [آ] شهر ۵۱ک. تبریزین گونئی گونباتان طرفینده قرار تاپیب، ش ۱۳۲۰ده نفوسو *۱۳۰۰۰ نفر تورک قئید اولوبدور، دیز سولاری سۆیه سیندن ۱۳۶۸ متر یۆکسک لیکده اولاراق ش ۱۳۷۵ده جمعیتی (توپلام، شهر، کند) ۹۸،۶۰۸، ۵۲،۶۹۹، ۴۵۹۰۸ نفر، اؤئی گنیش لیگی ۱۵۵۰km2 بلیر له نییدیر. خالق دئییشینده اولان توفارقان آدی اسکی عربجه قاینقلاردا داخرقان، داخیرقان و سونرالار فارسجا قاینقلاردا دهخوارقان یازیلیدیر، تورک ییگیلن لری بو سۆزون کۆکونو دؤوار و تاوراماق (دایم حرکتده اولان) سۆزونه باغلاییلار و توفارقان کلمه سی مجازاً حصارلی و وارلی بؤلگه معنا سیندادیر.	
	توغرا [آ] پول و گنچرلی کاغاذلاردا امپراتورون دامغاسی (فا:توقیع، امضا). {ت"توغراق"، باخ: توغ}		توغاغان [آ] ۱-بیردوغان قوشوتور ۲-دوغرو، باخ: توغرو.	
	توغرالی [ص] توغراسی اولان (فا:دارای توقیع).		توغرول [آ] ۱-بیردوغان قوشوتور ۲-دوغرو، باخ: توغرو.	
	توغرول [آ] ۱-بیردوغان قوشوتور ۲-دوغرو، باخ: توغرو.		توغرول [آ] ۱-بیردوغان قوشوتور ۲-دوغرو، باخ: توغرو.	
	۳-انسان آدی؛ توغرولالپ، توغرولتکینچ، توغرولتگیخ، توغروبگ [خ] گوی تۆرکلر دۆنمی بگلریندن و کورشاد ین قیرخ یولداشیندان بیر ی. ۷		توغروبگ [خ] گوی تۆرکلر دۆنمی بگلریندن و کورشاد ین قیرخ یولداشیندان بیر ی. ۷	
	توغرولجا [خ] توغرول کیمی؛ اوغورلاردا بیر بگ آدی. ۷		توغرولجا [خ] توغرول کیمی؛ اوغورلاردا بیر بگ آدی. ۷	
	توغریک [آ] موغولستاندا پارا بیریم لرندن.		توغریک [آ] موغولستاندا پارا بیریم لرندن.	
	توغساوول [خ] اسکی دۆنملرده، اوردو ایچینده توغ داشییان و اونو قورویوب، اؤنده تۆتان کیشی. ۷		توغساوول [خ] اسکی دۆنملرده، اوردو ایچینده توغ داشییان و اونو قورویوب، اؤنده تۆتان کیشی. ۷	
	توغشاد [خ] بوخارا خانلیغی خانی، بؤدون خان ین اوغلو. ۷		توغشاد [خ] بوخارا خانلیغی خانی، بؤدون خان ین اوغلو. ۷	
	توغلا tuğla [آ] ۱-پیشمیش کریچ، کریچ. ۲-اوغور بؤلگه -سی هو لین داغی قیراغیندا چای آدی. ۴. {لاتینجه: کریچ؛ توغ کلمه سی دیواندا تیخاج و سوبندی آنلامیندادیر، بو باخیشلا توغلا و توغ سۆزلرینین بیر بیرینه باغلی اولاراق لاتینجه یه ده تۆرکجه دن گنچمیشدیر، اؤزل لیکله کریچ		توغاغی داغیلماق [س] وار یوخو آرادان گتتمک.	
			توغاغین داغیلین [ن] قارقیش مقامیندا ایشلنن بیر سۆز.	
			توغاق [آ] عایله اوچاقی، یؤرد (فا:یورت). {ع،باخ:دؤواق}	
			توفان [آ] کۆلک لی قاریاغیش، بوران، فیرتینا، قاسیرقا (فا:~). storm {باخ: تۆپی، تۆپۆرمک، توپان، توفان}	

Tt ت	Tt ت
سۆمۈك ۳-گىرمى دە كند آدى. ۴-انسان آدى:تۇلوتۇي، تۇلۇنر، تۇليخاقان، تۇلينباي، تۇلينىگ، تۇليىتاي.^۷ تۇلۇي [آ] چىگىزخاننى كىچىك اوغلو، باخ:تالاي، تۇلاي.^۷ تۇم [آ،دا] ۱-تۇخوم "كلم تومو، سوغان تۇمو" ۲-[ت] سۇيوق تۇم تۇرش [ص] لاپ تۇرش (فا:خىلى ترش). تۇم سېن [آ] تۇخوم سېن (فا:بذر پاش). تۇماخ [يىغىن، قۇن؛ قازاقلار، اورتايز بۇلوگو، گىرىي اويمانى، اۇلۇبابالاريندان].^۷ تۇماج [آ،باخ: تۇماق] آشيلانمىش نازىك و يوشاق قۇي و گىچى درىسى "آياقلاريندا باھالى تۇماجدان اۇزون بوغاز چىكمە وارايدى" (فارسجا تىماج بۇ كۆكندىر).^۷ تۇماچى [آ] ارىك قۇن(عمى، خالا، دايى، تيزه اوشاغى).^۷ تۇماچىم [آ] قىز قۇن.^۷ تۇمار [آ] ۱-بۆرمە لىمىش يازىلى كاغاز، بۇرولانمىش نازىك كاغاز (فا:~). ۲-بزمەك اوچون ساچى و توكو ال ايله سىغال لاما "اۇزونه تۇمار وئرمك: اوست باشىنا سلفه وئرمك" ۳-[دده] قامچى، قىرماچ. ۴-تۇپون ايچىنى سىلمك اوچون يارارلانيلان فىرچالى چوبوق^۲ (باخ: تۇماق). تۇمار... [آ] آصلاندوز، تكاب، بيله سوار، ماھنشان، اردىيل، سايىن قالا (~آغاج)، خياو (~دەرە سى) دا كند آدى. تۇمارلاماق [ل] نوازش ائتمك، ال ايله تۆكو سىغاللاماق، سلفه وئرمك (فا:نوازش و تىمار كردن). تۇمارلانماق [بل] سىغاللانماق (فا:نوازش و تىمار شدن). تۇمارلى [آ] شاهسون ائلى بۇيلاريندان.^{۳،۱۰۸} تۇماس داغى [آ] آذربايجان دا يئر آدى، تۇماس لار مالدارلىقلا مشغول اولان بير ائلىن آيدىر.^{۱۶۰-۲۴۲} تۇماغا [باخ: تۇماق] قوشلارنى باشىندا ككىل (فا:كاكل). تۇماغالى [ص] باشىندا تۇماغاسى اولان. تۇماغان [آ] ۱-نىلوفر چىچكى ۲-دۇمان، سىس.^۷ تۇماغانلى [آ] شاهسون ائلى بۇيلاريندان.^{۳،۱۰۸} تۇماق [ل] باغلاماق و تىخاماق. {ت، ديواندا "باغلاماق و تىخاماق" مفهوميوندا اولاراق تۇماق/تۇماق شكىلىنده گلييدىر، "ت(تۇمۇرماق): آغاجى چۇماق كىمى	lepidium draba. cru تۇلۇخ بالابانى/تۇلۇخ زۇرناسى [آ] تۇلۇخ و زۇرنادان دۆزەلن بير نوع چالقي آلتى. تۇلۇخان [خ] گۇي تۆرك خاقانلاريندان چۇلۇق خاقان^۷ اۇغلو و كورشاد^۷ اىن آغابگى.^۷ (باخ: تولاى، تالاي) تۇلۇخچو [آ] تۇلۇخدا ايران دوزلدېب ساتان(فا:مشك فروش تۇلۇخلانماق [س] شيشمك (فا:باد كردن). تۇلۇس/تۇلۇس [آ] تۇرك طابفاسى ساييليلار^{۱۶۰-۲۴۲}. تۇلۇغا دۇنمك [س] چۇخ كۆلكمك. تۇلۇم [آ] ۱-بالابان، دريدن دۆزلىمىش چالقي آلتى (فانوى آلت موسيقى). ۲-باخ: تۇلۇق. ۳-سلاح، ياراق. ۴-[مچ] شيشمان. {ت(تۇلۇق) سن، باخ: تۇماق} تۇلۇم پىرى [آ] تۇلۇم و كۆپە ايچىنده باسدىريلاراق دۆزەنيلن بيرجور آخ پىر، كۆپە پىرى (فا: پىر له شده). تۇلۇمبا [آ] تۇلۇمبا سىنى قالىخىزىب ياتيرماقلا سۇ چىكمە يە يارايان بير نوع آراج، قويدان سو چىكمە آراجى (فا:تلمبه). {سن: (قويدان سوچكن آيقت، تۇلۇمبا بير نوعو قۇتۇ كىمىدىر و اونا سۇ تۇكدوكدن سونرا دسته سىنى ترپەدنده سو يىرمى ذرع فيشقيرير و استانبولدا يانقىنى اوتۇنلا سۇندورولر)؛ بۇكلمه ايتاليانجا tromba سۇزۇندن آلتاراق استانبول توركجه سىنده و سۇنرا ايران توركجه سىنده ايشلەنىپ و اورادان فارسجايا گىچىدىر^۶}.^۶ تۇلۇمباچى [آ] تۇلۇمبا ايله سوچكن (فا:تلمبه چى). تۇلۇمباچىلىق [آ] تۇلۇمباچى اۇلما وضعيتى، تۇلۇمبا ايله سو چىكمە (فا: تلمبه چى گرى). تۇلۇمبادىز [آ] قىسا و شيشمان.^۲ تۇلۇمجو [آ] تۇلۇم چالان كىسمه. تۇلۇمچوق [آ] ۱-بالاجا توربا (فا:توبره كوچك). ۲-ايچ قولاقتا يارىم دايره بۇرولارينا باغلى كىچىك توربا. تۇلۇمسۇو [آ] تۇلۇم بىيجىمىنده اولان(فا:توبره مانند). تۇلۇملۇلار [آ،دى] تۇربالىلار، توربا كىمى اۇلان دىنىز حىوانلار تاقىمى (فا:حيوانات توپره دار). تۇلۇن [آ] (تۇلۇن، تولى) ۱-گىژژه، قۇلاقلا آغيز آراسىندا

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۷۸۹	ارک سۆزلوگو	Tt
	دۆزلتمک، «تومروم»: آغاچ تومورجوغو؛ بو سۆز هر ايکي شکیلده بیر سیرا کلمه لرین کؤدور، اؤرنک: تۇمان (آیاق لارا گئیلین و باغلانان پالتار)، دۇمان «تۇمان» (ت: بۆرۆین چن)، تومروق (سن: آیایا باغلانان زنجیر)، تۇماج (بۆرۆ کیمی ائدیلمیش دری)، تۇمار (بۆرمه لنمیش کاغاذ)، اصلی کؤکه ق=غ حرفی گلهرک تۇغ (تاجا باغلانان تئلك) سۆزو دوزه لیر (فارسجادا طوق بندگی)، تۇلوق/ تۇلوم: دری توربا، تۇلقاق (ت: قادین کوپه سی)، تۇلماق، دۇلماق کلمه‌سی ده بو کؤکه باغلیدیر، باخ: تۇماق}.		کسیمینده قۇرولان ایشغوز تۆرکلرینن شاهی اولموشدو، اونون زامانی هخامنشی شاهی کوروش، ماد حکومتی نی آرادان آپاراراق بوتون اطرافداکی اؤلکه لری تالانلایاراق خالقلارین آزاد لیغین الیریندن آلیب و ظالیمجه ماللارینا صاحب اولوردو، کوروش بؤیوک قیرقین لار دؤزنله یندن سوترا آذربایجانا هجوم ائتدی و تومروس لا ساواشدا یئتیلدی و باشی کسیره رک اؤزقانی نین ایچینه آتیلدی، تومروس خانیم بو حالدا بئله دئدی: ای قان ایچن سن قاندان دۇیماق بیلمه ییرسن ایندی اؤز قانیندان ایچ بلکه قاندان دۇیاسان، بو حادثه نی تاریخی هرودوت مفصل حالدا یازیدیر ^{۲۱} .	
	تۇمان tuman [باخ: تۇماق] ۱-اسکی لرده اون مین نفر لیک اوردو. ۲-تورک لرده قوشون باشچی لاری نین آدلاریندان. ۳-دؤن، شالوار، بئلدن آشاغی گئیلین پالتار (فا:شلوار، پیژامه). تۇمان باغی [آ] تومانی ساخلاماق اوچون باغ (فا:بند تنبان). trousers strint تۇمان کؤینک [آ] تومان و کؤینک دن اولان آلت گئیم (فا:تنبان). trousers تۇمانچاق [ص، ظ] ۱-آیایغیندا تومانی اولمایان. ۲-شالوار گئیمه میش (فا:لخت). naked . تۇمانلی [ص] تومان گئیمیش، تومانی اولان. تۇمای [آ] سس سیز، ساکن، قیز آدی (تامای، تۇمای بگیم) ^{۲۲} . تۇمبات [آ] دیب، چوخ اؤزاق و گندیب دؤنولمه یئر ^{۲۳} . تۇمبول [ص] تیمبیل، گؤمبول، کوپبوش (فا:کوتوله). {تومور کلمه سیله ایلگیلیدیر}. تۇمبول [آ] نخجوان، دا چای آدی ^{۲۴} . تۇمجار [آ] چلتیک شیتیلی (فا:نشاء برنج). تۇمجارلیق [آ] چلتیک شیتیل لیگی (فا:مزرحه نشاء برنج). تۇمچین tumcin [آ] همداندا کند آدی. تۇمر [آ] ایگید، اوغلان آدی (فا:نام پسر). تومروس خانیم [آ] ۱-تۆرک تاریخی نین اؤنلو سیما لاریندان. ساکا/ایشغوز دؤولتی نین و اؤزل لیکله آذربایجان لیلارین اؤلوسال قادین قهرمانلاریندان، تومروس خانم میلاددان قابق ۶ جی یوز ایلده آذربایجانین آراز بؤلگه‌سی و قوؤنی		تومروق [آ] ۱-تومور، تومورجوق، آچیلماش چیچک (فا:غنچه). ۲-کسیلمیش آغاچین قاستاق بیچیمینده گؤده سی. {سن: توتوقلولارین آیاق باغلاجی}. تومروق لانما [باخ] تومورجوق لانما (فا:غنچه دهی). تومروق لانماق [باخ] تومورجوق لانماق (فا:غنچه دادن). تومشوق [آ] پاپاغان و قارتال کیمی قوشلارین کمرلی دیمدیگی. تۇمقان [آ] دۇمان، سیس [خ] جوؤی خان ^{۲۵} توروئلاریندان. تۇملوق [آ] توخوملوق، اکمک اوچون آیریلیمیش (فا:بذر). تۇمماق tummaq [س، ت، جومماق] فیکره گتتمک. تۇموجا [آ] اؤیغورخاقانلیغیندا بیر تۆرکیش بگی ^{۲۶} . تۇموو [آ] باخ: زؤکام. {تومور کلمه سینین}. تۇموولو [ص] تۇموو توتوش، زؤکام لی "تۇموولو آدام". تۇمورجوق [آ] باخ: تومورجوق، دویمه، آغاچ دویمه سی. تۇمورجوقلانماق [س] تومورجوقلو اولماق. تۇمونوز کسلیسین [باخ] تۇخومونوز کسلیسین. تۇمی [آ] آذربایجان، دا یئر آدی ^{۲۷} . تۇن [آ، ت] ۱-قادینین ایلک اؤشاغی و یا اری. ۲-دینج، آرام. تۇنئل [این، باخ: دان، تون، آ] یئر آلتیندا قازیلیمیش دالان، یئر آلتی گئچیدی (فا:تونل). tunnel تۇنا [ص] وارلیقلی، زنگین، گؤسته ریشلی، احتشاملی ^{۲۸} .	

Tt ت	آذربايجان تورکجه سی	۷۹۰	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تۇناباغ تاركان [خ] اۇيغورلار (بۇگوخان) دۇنمى وزير لردن ^۷ .		تۇۋا [tuval] [آ] شاماخی، دا داغ آدى (۶۹۰) ^{۲۴۰} .	
	تۇنخان [آ] انسان آدى، باخ: تۇنا + خان ^۷ .		تۇۋار [آ] بو كلمه تۇفار شكلىندە دە ايشله نير و تۇبا/ تۇۋا طایفاسى آديلا ايلگيليدير ^{۱۵۹-۲۴۲} .	
	تۇناى [آ] اولاد ليق قىز اوشاغى؛ ايلخانلى احمدخانين - خانىمى ^۷ .		تۇھاف [آ، ع] قريه، گۇرونمه ميش.	
	تۇنتاش [آ] انسان آدى، باخ: تۇن + تاش ^۷ .		تۇياق [آ] داياق، دۇيان، اۋزىكلرين اۋيماق بگ لر يندن ^۷ .	
	تۇنچ [tunc] [آ] ۱- پايخير جينقۇ قالاى آلاشىمى، توتقون قيزيل رنگلى بير ممتال (فا: فلز مفرغ). ۲- [مج] سارسيلماز، برک، گۇجلو. {ت، سن «تۇچ»، دده}		تۇيان [آ] دۇيان، ائشيدن؛ انسان آدى ^۷ .	
	تۇنچ يىلگىلى [ص] قولو يىلگى چوخ گۇجلو.		تۇيسرکان [tuserkan] [آ] همدانين گۇننى طرفينده بير شهر.	
	تۇنچ دئورى (دۇورو) [آ] تۇنچ ايشلنديگى ان قديم دۇورو.		تۇيسرکان بۇلگه سينين داغلارى [آ] سارى داغ (۲ کد ۲۲۷۰)، قاراخانا (۱۸ ک گ ب ۲۰۶۱)، آرمان (۲۱ ک گ ب ۱۸۷۴)، خان گۇرمز (۲۴ ک ب ۲۶۱۰)، قيشلاق (۲۵ ک گ ب ۲۲۰۷)،	
	تۇنچ رنگى [ص] قيزيلى قهوه اى رنگى.		تۇيسرکان بۇلگه سينده تۇرك كندلرى [آ] زاغا (۱۴ ک گ * ۳۳۰ غ تو)، حاجى تو (۱۴ ک گ د * ۵۹۰ ى تو)، آرزۇۋج (۱۹ ک ب * ۷۲۰)، دره عثمان (۲۴ ک گ * ۴۸۰ ى تو)، جرا (۲۶ ک گ د * ۱۰۰۰ ى تو)، برفيان (۲۸ ک گ د * ۱۰۰)، گليان (۳۰ ک گ د * ۳۹۰)، نقده (۷ ک گ ب * ۲۹۰ غ تو)، گشاني ۲۱ ک ب * ۱۲۹۰)،	
	تۇنقا [آ] ۱- قاپلان، آسيا قاپلانى ۲- قُدرت، احتشام ۲- گۇى تۇركلر دۇنمى بگى و كۇرشادين قىرخ يۇلداشيدان يىرى ^۷ .		تۇيقۇ [آ] دۇيقۇ، حس دۇيۇمو ^۷ .	
	تۇنقا... [آ] انسان آدى: ~ آلپر، ~ تۇران، سبای، ~ آر.		تۇيقون [آ] دۇغان نועوندان بير آجى قۇش، انسان آدى ^۷ .	
	تۇنقانار [خ] تۇنقا + تۇر؛ بابۇرخان دۇنمى بير بگ و كۇموتان ^۷ .		تۇيۇق [آ] تېرىز ده كند آدى (تۇى + قون: مجلس يىرى).	
	تۇنقانۇدون [خ] غۇرى گۇى تۇركلرى بگ و كۇموتان آدى ^۷ .		تۇيۇ/ تۇيى [tuyu] [آ] اۇرميه ده كند آدى {۱- دويۇ، احساس. ۲- تۇۋا/ تۇۋو بۇى آدينبا باغليدير}.	
	تۇنقاتيگين [خ] گۇى تۇركلر دۇنمى بگ و كۇموتان آدى ^۷ .		تۇت [tüt] [با] ۱- تۇپورمه (فا: تف). ۲- يازىقلار اولسون آنلاميندا بير سۇز. {باخ: تۇپورمك}	
	تۇنقاشاد [خ] ايسىمى خاقان ^۷ ين نوه سى ^۷ .		تۇپە [آ] ۱- تپه، سيبىر؛ تيمۇرگۇرخان دۇنمى بگ لر يندن ^۷ .	
	تۇنقباغاتارخان/ باكاتاركان [آ] بير اۇيغورخاقانى ^۷ كين آدى ^{۵۴} .		تۇپ [tüp] [آ، ت] اصيل، كۇك، تمل، هرشى و انسانين اصلى.	
	تۇنقۇت [آ] اولاد ليق ^۷ .		تۇپ [فر] بير نوع اينجه لابراتوار بۇروسو.	
	تۇنقۇچ [آ] اۇشاق، اولاد، اولاد ليق ^۷ .		تۇپلەمك [فر] تۇپ بۇروسونا دۇلدورماق.	
	تۇنقۇز [tunquz] [آ] اۇرال آلتاى عايله سيندن سيبير يده ياشايان و آوجيلىق لا گنچينن تورک توپولوگو (فا: قومى).		تۇپۇن [tüpün] [آ، ت] تپىي ^۷ قارلى و كۆلك لى بۇران {تيمك دن}	
	تۇنقۇباغو [خ] غۇرى گۇى تۇركلر خاقانلاريندان.		تۇپۇرجك [آ، سن: تۇفۇرجك] تۇپۇرولن آغيز سويو (فا: تف).	
	تۇنلاماق/ تۇنلەمك [باخ: دان] ۱- گنجه له مك ۲- تۇللاماق.		تۇپۇرجك له مك [ل] تۇپۇرچك وۇرماق، تۇپۇرجك آتماق (فا: تف كردن).	
	تۇنماق [س، ت] باغلانماق، تېخانماق.		تۇپۇرجكى قۇروماق [س] برک قۇرخماق، قۇرخو گنچيرمك.	
	تۇنۇچ [آ] انسان آدى، باخ: تۇنچ ^۷ .		تۇپۇرجگين يالاماق [باخ] تۇپۇردويونو يالاماق.	
	تۇۋا [آ] سيبىرى ده ياشايان بير تۇرك خالقي (فا: نام قوم).			

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۹۱	ارک سۆزلوگو	Tt
	تۆپوردیوینو یالاماق [س] سۆزونون اۆستوندە دۇرماماق، سۆزوندن قاقماق.		تۆتۈن اوتۇ [آ، بی] بیر نوع بیتگی (فا: نوعی گیاه).	
	تۆپۈرمک tüpürmək [س] ۱- آغیز سۈیۈنو ائشیکه آتماق، تۆکۈرمک. ۲- بیریشی و کیمسه نی اسکیدمک اوچون اونا طرف آغیز سۈیۈ آتماق (فا: تف کردن). {سومرجه «توقۇر»؛ ت: یئل اسهرک توپراغی ساوورماق، سن «تۆکۈرمک»؛ بو کلمه نین کۆکو توپ و تو سۆزجوغو اولاراق تپیی، توپی، تۆفک، توپک کیمی کلمه لردە ایزینی گۆرمک اولار و فارسجادا ایشلەنن طوفان/ توپان و تۇفندە کیمی سۆزلردە بو کۆک له ایلگیلیدیر}.		anchonium elichrysifolium	
	تۆپۈروک [آ] ائشیکه آتیلان آغیز سویو (فا: بزاق). saliva		تۆتۈن بالیغی [آ، دی] قورۇتولموش بالیق.	
	تۆپۈروکلنمک [بل] توپۈروک له ایسلانماق (فا: تنفی شدن).		تۆتۈن چکمک [ل] سیگارا چکمک.	
	تۆپۈروکلەمک [ل] توپۈروک آتماق (فا: تنفی کردن).		تۆتۈن رنگی [ص] توتقون پاس رنگی.	
	تۆتدۈرومک [ئتد] توستو و دومان چیخارماسینا سبب اولماق.		تۆتۈنچو [آ] توتون اکیب بیچن (فا: توتونکار).	
	تۆتسو [آ] باخ: تۆستو.		تۆتۈنچولۈک [آ] توتون اکیب بئجرمه (فا: توتونکاری).	
	تۆتک [آ] نفس له چالینان بیر چالقی آلتی (فا: سوت).		تۆتۈنلۈک [آ] توتون اکیلن یئر، توتون تارلاسی (فا: مزرعه توتون).	
	تۆتک چالان [آ] تۆتکچی.		tobacco products	
	تۆتکچی [آ] تۆتک له چالقی چالان، تۆتک چالان (فا: سرناچی).		تۆتەگین دیلینی (ایجری) چکمک [ل] سوسماق، دینمه مک.	
	تۆتمک tütümək [ل] دۇمان چیخماق و چیخارماق "کندین داملاریندن دومانلار تۆتور" (فا: دود کردن). {ت «تۆتمک»؛ دۇمان چیخارماق؛ بو کۆکدن آلینان بعضی کلمه لر: تۆتۈن (تۆتمه یه یارایان بیتگی)، تۆتروک (سن «تۆتروق، تۆتق، تۆتغو»؛ آلیشیق، فندک)، تۆستو/ تۆتسو، تۆتک/ دۆدۈک (تۆتمک و پوفله مک اوچون چالقی آلتی)؛ بو فعلین کۆکو تو اولاراق فارسجا یا دۇد شکیلندە گئچیدیر، دودمان، دوخان، دوخانیات کیمی سۆزلردە بو کۆکدندیر}.		تۆچ [آ، دهه] باخ: تۆنج.	
	تۆتمە tütümə [آ] دۇمان چیخما و چیخارما.		تۆدایانا [ظ، تۆ+دایانا] یئن قاقماق حالینی گۆستە ریر "تۆدایانا قاقچب گیز لندیلر".	
	تۆتۈک tütük [آ] ۱- گۆزل و ائشگی لهییجی قوخو، دۇمان، تۆتمه قوخوسو ۲- دۆدۈک، ساواشلاردا چالینان دۆدۈک.		تۆر [آ] جنس لرین آیریلدیغی بۇلوم، چئشیت، نوع (فا: تیپ، جنس). type, kind {ت «تۆرلۈغ»/ باخ: جۆر}	
	تۆتۈن [آ، بی] ۱- بادیمجان گیللردن، یاپراقلاریندا نیکوتینی اولان، زهیرلی ماده لی بیر بیتگی (فا: توتون، دخانیات).		تۆرئل [آ] انسان آدی، باخ: تۆر+ ائل.	
	Nicotiana tabacum ۲- بو بیتگی نین قورۇدولموش یاپراق لاری. ۳- تۆستو. {ت: دومان، باخ: تۆتمک}		تۆربان/ تۆربان türban [آ] باش اۇرتویو، حجاب (فا: حجاب).	
			{اصلینده تۇر+بند سۆزۈدور و دیشهرک توربان شکیلنه دۇنوب و بعضی یئرلردە دوپل باند دئمه گی یانلیشدیر و تۆر سۆزو بللی بیر تورکجه سۆز اولاراق فرانسیزجا و فارسجا باند کلمه سیله بیر لیکده ساریق آنلامی وئیریر}.	
			تۆرتگن [آ] یارادیجی، مۇجد، اۆرتگن.	
			تۆرتمک tۈrۈtmək [ل] تۆره مه سینه یۆل آچماق (فا: ف س).	
			تۆرچیمک türçimək [ل، ت] باشلاماق، بیر ایشه باشلاماق.	
			تۆرداش [آ، دیل ب] ۱- مۇبتدا. homogeneous subject	
			۲- [ص] بیر تۆردن اولان، متجانس (فا: هم جنس). alike	
			تۆرداشلیک [آ] بیر تۆردن اولما وضعیت، سوی داشلیق.	
			تۆرک türk [آ] بو کلمه تۆره مک «تۆره مک سۆزوندن آلیناراق یارادیجی، تۆره دیجی و اۆره تن مفهوموندا دیر و بونلارین یانچا بیر سیرا مجازی معنلار تاپیب، اۆرنک اوچون تۆره- ییش، دۇغوش، گۆج، آرک، سوی، تۆره یه باغلی، اییی- لیک، دۇغرولوق و دۆزۈنلی لیک، دودمان، یتگین انسان، دایانقلی شکیلندە ده معنالانیبدیر، بو کلمه نژادی مفهوم	

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۹۲	ارگ سۆزلۈگۈ	Tt ت
	داشيمادان چوخ گئيش معنا گۆسته رير، بو آد آلتيندا آغ سارى و قيرمىزى درى لى لردن توتوب مختلف دين و اينانچ لار يثرتوتولار و بو كلمه مدنى و كۆلتورل بير آتلام اولوب و تۆركجه دانيشان و تورك عادت وعنعنه لرىنى و گلهنك و گۆرهنك لرىنى داشيان خالق و اولوسلار دئييلير؛ خالق ايچينده تۆرك سويوندان اولان ويا تۆرك ديلينده دانيشان هراسانا تۆرك دئييلير.		مستقيم فرمانده ليگى ايله نئچه يول هجومو و قيرقىنى، آذربايجان و تۆرك بۇلگه لردن بۇيوك كۆچلر، قره باغ حادثه لرى، ماليخوليياي بۇيوك ارمنستان نقشه لرى ويا امپرياليستى بۇيوك كۆردوستان كوكلا دؤولتى، عراق حمهلىسى، عراق دا و تلافردە تۆركلرين قتل عامى) گۆسته- ريركى بۇ بۇلگه ده هر تۆرك انسانى نين ايلك وظيفهسى چاليشارق اؤزونون و عايله سينين ياشايشىنى تامين ائتمك و حداقل گئچينه جگه صاحب اولماقدير و اونولا بير ليكده ان اؤنملى ايكينجى وظيفهسى اؤز ديلينده يازيب پوزماغى اؤيره نهرك تاريخ، كۆلتور و ييليم ساحه سينده اؤز وارليغىنى تانيماقدير و اونو يايماقدير، بئيله ليكه انسان دۆزگون يولو و بير ليگى سئچهرك گله جك تهليكه لردن و مختلف توطئه لردن قورنموش اولور، آيديندركى گله- جگى، گئچميشى اؤيرنمكه دۆزلمك اولار و بودا اؤز ديلينى اؤيره نيب تاريخىنى تانيماقلا ممكن دؤر.	
	تۆرك... [آ] انسان آدى: ~آغا، ~اغاي، ~آل، ~آلتان، ~آلپ، ~آلپاي، ~آلتاي، ~آن، ~آنا، ~آي، ~آيار، ~آيتاش، ~آيلار، ~ايمان، ~آينور، ~شش، ~ئل، ~بؤرى، ~تاش، ~جان، ~آر، ~ساي، ~سل، ~سوى، ~قاش، ~قان، ~قۇل، ~آل، ~يل، ~ئلى.		تۆركش [آ] تۆركيش (تۆركه بنزر)، بيلگه خاقان دؤنمى بگى. ^۷ تۆركشيش [آ] هئريس ده كند آدى (تۆركش بويو آديندان).	
	تۆرك türk [آ] ۱-ملايرين ۵ كنديستانيندان بيرى، ۵۰ كندى و *۳۲۰۰۰ نفر نفوسو واردير، اهالى نين بيربؤلومو توركدور. ۲-برازجان دا داغ آدى. آستارا، شيروان؛ شيراز (سكويه) بؤكان (ششا) برازجان (تۆرككى) دا كند آدى، بىم-مهرج (~آباد، ۱۸ك ب *۱۳۰/ى تو) ده كند آدى.		تۆرك بيبارى [باخ] قيرمىزى بيبار.	
	تۆرگان [آ] ۱-شيراز، ماكى، رفسنجان (۸ك ب *۹۰/ى تو)، زينجان (ده) دا كند آدى. ۲-باخ: تر كن. ^۷		تۆرك بيلكه خاقان [آ] اؤرخون آيتلاريندا، بيلگه خاقان اؤزونو بئيله تانيتديرير. ^۷	
	تۆرگانغا [خ] سلجوقلار دان، محمد خان ىن ائوده شى. ^۷		تۆرك تاريخى [آ] تورك لرين تاريخى دؤنيا تاريخينده اؤنملى يثره صاحب اولماسينا رغماً ان آز ايشلنن ساحه سايلير، يئنه ده با ايشده ان آز ايشله ين قروپلار توركلرين اؤزلر اولوبلار. اؤرنك اؤچون بيرينجى دؤنيا ساواشى دؤنمى و مخصوصا تۆركلرين كۆتلىو حالدا قيرقينا معروض قالماسى يئتيرينجه حتى اتهاملار معروض قالدان تۆركيه تاريخچيلر طرفيندن آز مقداردا بئله آراشديريلميشدير و يالنيز آخير دؤنملرده امپرياليستلرين اورقانيزه حالدا توركلرى آغ يالانلارلا سيخيشديرماسينا سبب آرا سيرا ايشلنمكه باشلاديلار، البته بو بالاجا اؤرنك اولاراق هم اسلامدان قاباق دؤورلرده (سومر، هيتيت، اؤراتو، و ماننا...) و هم اسلامدان سونراكى دؤورلرده يالنيز آراجيق آراشديرمالار گؤرونمكه دير و اؤزولهرك سؤيلنمه-	
	تۆرگان خاتون [خ] خوارزم خانى محمد ىن آناسى. ^۷ {تر كن}			
	تۆرك انسانى [آ] آذربايجان آيدينلاريجا: تاريخى حادثه لر و حتى گئچن يۆز يىلده امپرياليست لرين تۆرتديگى اونلار جا قتل عام لارى نظره آلارساق (مثلاً مشروطه عليه اينه روس و انگليس لرين توطئهسى، و ايچ خائنلردن حمايه لرى، روس لارين دفعه لرحه آذربايجانا حمهلى لرى و قتل عاملارى، يثيريمخان ىن تۆرتديگى قيرقينلار، جيلولوق، سيميتقو قتل عامى و غارتى، پهلوى قوشونون آمريكا ژئراللىرى نين			

Tt ت	آذربايجان تۆركجهسى	۷۹۳	ارک سۆزلۆک	Tt ت
	لیدیرکی تورک تاریخی نین بۇ یوک بۇ لومونو یالنیز اؤزگه تاریخیچیلردن و ایچلری تک یانلی یوروملارلا دولو کتابلاردان اؤیرنمک اولور و بو سهو و نقصان، تورک دیل و تاریخ قوروملاریندا، دؤولتلرینده و تورک تاریخیچى و یازارلاردا بۇ یوک اؤلچوده گؤزه چارپیر و یشری واردیر هم تاریخ و هم ادبیات بۇ لومونده تاریخیچى و یازارلار بوشلوقلاری دولدوراراق بۇ ایشی قوتسال ساییب و قورتولوش مجادلەسى کیمی اؤز لرینه وظیفه بیلسینلر.		آیریجا رجوع ائتمک اولار ^{۷۳،۷۴} .	
	تۆرکجه گیلک [خ] عابباسی خلیفه سی نین، ایدیل بۇ لغارلارینا یوللادیغی هئیت ده اولان بیر تۆرک بگی ^۷ .		تۆرکجه لشدیرمک [ل] ۱- تۆرکجه لشمه سینی ساغلاماق. ۲- اؤزگه دیلدن تۆرکجه یه چئویرمک (ترجمه کردن).	
	تۆرکجه گیلک [آ] تۆرکجه لوک آخیمینی بنیمسه یین.		تۆرکجه لشدیرمه [آ] تۆرکجه یه چئویرمه ایشی.	
	تۆرکجه گیلک [باخ] تۆرکجه جیلیک.		تۆرکجه لشمک [س] تۆرکجه اؤزل لیگی قازانماق (فا: ترکی شدن)	
	تۆرکجه گیلک [س، آ] گئل تۆرک دیلی، تۆرک دیلینده.		تۆرکجه حکومتلری [آ] تورک حکومتلری نین آدی قیساجا	
	تۆرکجه چی [آ] ۱- تۆرک دیلینی اؤیره دن. ۲- تۆرکجه جیلیک یانلی سی اولان.		اشاغی باشلیقلار الیندا و ثریلیر: امپراتورلوقلار، دؤولتیر، بگیلکیر، آتابگیلکیر، خانلیقلار، جمهوریتلر:	
	تۆرکجه جیلیک [آ] تۆرک دیلینی یاراماز و مخصوصا اؤزگه دیللی قورالسیز سۆزلردن آریتما گؤروشو و آخیمی.		امپراتورلوقلار:	
	تۆرکجه سی [ل] آچیق سؤیله مک گره بیرسه، آچیق جاسی.		۱- آسیاهون امپراتور لوغو (م. ق. ۴ جو. م. س. ۴۸۰ جی قرن).	
	تۆرکجه شعر (قوشقو) نواعلاری [آ، یازین] تورکجه ده، اؤز للیکله آذربايجان تورکجه سینده، شعرلر ۵۰ دن چوخ نوع اولاییلرلر و شاعرلر مضمون و قورولوشجا بو نواعلاری سئچیپ قوشقو قوشوللار، بولارین اؤنملی لرینی بئله سیرالاماق اولار: ۱- بایاتی، ۲- قوشما، ۳- نوحه، آغی، باهاریه، گؤزلله مه، وصف حال، دئییشمه، باغلاما، ۱۰- قیفیل بند، اوستادنامه، حربه زوربا، نازلاما، لایلا، سایا، گرایلی، هولوار، ماهنی، تجنیس، ۲۰- جیغالی تجنیس، دوداق دیمز، دوداق دیمز تجنیس، دوداق دیمز قوشما، آجیتما، تویوق، بنزتمه، بدییی بنزتمه، تاپماجا، شکایت نامه ۳۰- تکریر، دوداقلی، ایکی دیل، مستزاد، قوشا یاپراق، غزل، رۇباعی، استعاره، بئشلیک، دیوانی، اعتراض، ۴۰- کنایه، ترجیع بند، قطعه/تیکه، ایکی قافیه لی، نقطه لی، نقطه سیز، تلمیح، ایکی بیت، تک بیت، ۵۰- گیزیر، کرمی، مثنوی، ترکیب بند، مسمط ویا دوزمه، ۵۵- اوخشاما... (سۆزلرین هر بیرینه		۲- آسیاهون امپراتور لوغو (م. ق. ۴ جو. م. س. ۴۸۰ جی قرن).	
			۳- آخهون امپراتور لوغو (م. ق. ۴ جو. م. س. ۵۵۷).	
			۴- بیرینجی گؤی تورک امپراتور لوغو (م. ق. ۵۵۲-۵۸۲).	
			۵- شرقی گؤی تورک امپراتور لوغو (م. ق. ۵۸۲-۶۳۰).	
			۶- غربی گؤی تورک امپراتور لوغو (م. ق. ۵۸۲-۶۳۰).	
			۷- ایکینجی گؤی تورک امپراتور لوغو (م. ق. ۶۸۱-۷۴۴).	
			۸- اوغورامپراتور لوغو (م. ق. ۷۴۴-۸۴۰).	
			۹- آروپا آوارامپراتور لوغو (م. ق. ۸۰۵-۹۰۵).	
			۱۰- خزارامپراتور لوغو (م. ق. ۷ جی- یوزیل- ۹۶۵).	
			۱۱- بویوک سلجوقلوامپراتور لوغو (م. ق. ۱۰۴۰-۱۱۵۷).	
			۱۲- خوارزمشاهلارامپراتور لوغو (م. ق. ۱۰۹۷-۱۲۳۱).	
			۱۳- تنیمورامپراتور لوغو (م. ق. ۱۳۷۰-۱۴۰۵).	
			۱۴- بابور (هیندتورک) امپراتور لوغو (م. ق. ۱۵۲۶-۱۸۵۸).	
			۱۵- عثمانلی امپراتور لوغو (م. ق. ۱۲۹۹-۱۹۲۰).	
			دؤولتلر:	
			۱۶- قوزئی هون دؤولتی (م. ق. ۴۸-۱۵۶).	
			۱۷- گؤنئی هون دؤولتی (م. ق. ۴۸-۲۱۶).	
			۱۸- بیرینجی چائوهون دؤولتی (م. ق. ۳۰۴-۳۲۹).	
			۱۹- ایکینجی چائوهون دؤولتی (م. ق. ۳۲۸-۳۵۲).	
			۲۰- هسیاهون دؤولتی (م. ق. ۴۰۷-۴۳۱).	
			۲۱- قوزئی لیانق هون دؤولتی (م. ق. ۴۴۲-۴۶۰).	
			۲۲- لوو- لان هون دؤولتی (م. ق. ۴۴۲-۴۶۰).	

Tt ت	آذربايجان تورکجه سی	۷۹۴	ارک سۆزلوگو	Tt ت
۲۳-تابقاچ دؤو لتى (م۳۸۶-۵۵۷)	۵۱-قاراقوینلودؤو لتى (م۱۳۸۰-۱۴۶۹)			
۲۴-دوغو تابقاچ دؤو لتى (م۵۳۴-۵۵۷)	۵۲-آغ قوینلودؤو لتى (م۱۳۵۰-۱۵۰۲)			
۲۵-غربى تابقاچ دؤو لتى (م۵۳۴-۵۵۷)	۵۳-تیموردؤو لتى (م۱۴۰۵-۱۵۰۶)			
۲۶-دوغو تورکستان/تورفان/اویغورلار (م۹۱۱-۱۳۶۸)	بگلیکلر:			
۲۷-شاتوتورک دؤو لتى (م۹۰۷-۹۲۳)	۵۴-اویغور بگلیکی (م۸جى قرن باشلاری)			
۲۸-تانق شاتوتورک دؤو لتى (م۹۲۳-۹۴۶)	۵۵-قارلوق بگلیکی (م۱۳جو قرن باشلاری)			
۲۹-تسینق شاتوتورک دؤو لتى (م۹۲۳-۹۳۶)	۵۶-توولونلار بگلیکی (م۸۶۸-۱۴۱۷)			
۳۰-قان چوواویغوردؤو لتى (م۹۰۵-۱۲۲۶)	۵۷-آخشید لر بگلیکی (م۹۳۵-۹۶۹)			
۳۱-تورگیش دؤو لتى (م۷۱۷-۷۶۶)	۵۸-ازمیر بگلیکی، چاقا بگلیگی (م۱۰۸۱-۱۰۹۷)			
۳۲-قارلوق دؤو لتى (م۷۶۶-۱۲۱۵)	۵۹-دیلماج اوغو للاری بگلیکی (م۱۰۸۵-۱۱۹۲)			
۳۳-قیرقیز دؤو لتى (م۸۴۰-۱۲۰۷)	۶۰-دانشمند لی بگلیکی (م۱۰۹۲-۱۱۷۸)			
۳۴-ساباردؤو لتى (م۵جى ۷جى یوزیل آراسی)	۶۱-سالتوقلو بگلیکی (م۱۰۹۲-۱۲۰۲)			
۳۵-اؤن اوغوردؤو لتى (م۵جى قرن سونو ۶جى قرن-اورتاسی)	۶۲-آهلات شاهلاری/سؤکمیلیر بگلیگی (م۱۱۰۰-۱۲۰۷)			
۳۶-تؤکور قوردوققوز اوغوردؤو لتى (م۵جى قرن سونو-۶جى قرن سونو)	۶۳-آرتوقلو بگلیکی (م۱۱۰۱-۱۴۰۹)			
۳۷-اؤتورقور (اوتوز اوغور) دؤو لتى (م۵جى قرن سونو ۶جى-قرن سونو)	۶۴-اینا للی بگلیکی (م۱۱۰۳-۱۱۸۳)			
۳۸-باساراباتورک دؤو لتى (باسارایبارومن دؤو لتى نین-باشلانقیجی ۱۳۳۰).	۶۵-منگو چلو بگلیکی (م۱۱۱۸-۱۲۵۰)			
۳۹-قاراخانلی دؤو لتى (م۸۴۰-۱۰۴۲)	۶۶-ارییل بگلیکی، بگتگینلیر (م۱۱۴۶-۱۲۳۲)			
۴۰-دوغو قاراخانلی دؤو لتى (م۱۰۴۲-۱۲۱۱)	۶۷-چوبان اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۲۷-۱۳۰۹)			
۴۱-غربی قاراخانلی دؤو لتى (م۱۰۴۲-۱۲۱۲)	۶۸-قارامان اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۵۶-۱۴۸۳)			
۴۲-اوغوز یاقودؤو لتى (م۱۰جو قرن باشلاری-۱۰۰۰)	۶۹-اینانچ اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۶۱-۱۳۶۸)			
۴۳-غزنه لی دؤو لتى (م۱۹۶۹-۱۱۸۷)	۷۰-صاحب آتا اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۷۵-۱۳۴۱)			
۴۴-سوریه سلجوقلودؤو لتى (م۱۰۹۲-۱۱۱۷)	۷۱-پروانه اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۷۷-۱۳۲۲)			
۴۵-کرمان سلجوقلودؤو لتى (م۱۰۹۲-۱۱۸۷)	۷۲-مشته شه اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۸۰-۱۴۲۴)			
۴۶-آنادو لوسلجوقلودؤو لتى (م۱۰۹۲-۱۳۰۷)	۷۳-جاندار اوغو للاری بگلیکی، اسفندیار اوغو للاری-بگلیکی (م۱۲۹۲-۱۴۶۱)، بگلیگین قوروچو سودمیر یامان-جاندار بگ اوغوزلارین قایی بویوندان دیر، بگلیک م۱۴۶۱ده-عثمانلی امپراتور لوغونا باغلاندى.			
۴۷-عراق سلجوقلودؤو لتى (م۱۱۵۷-۱۱۹۴)	۷۴-قاراسی بگ اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۹۷-۱۳۶۰)			
۴۸-ایوبی لردؤو لتى (م۱۱۷۱-۱۳۴۸)	۷۵-کرمان (کریم) الدین علی شیر بگ (اوغو للاری بگلیکی-م۱۲۶۰-۱۴۲۹)			
۴۹-هیند/دهلی تورک سلطان لیگی (م۱۲۰۶-۱۴۱۳)	۷۶-حمید اوغو للاری بگلیکی (م۱۲۸۰-۱۳۹۱)			
۵۰-میصیر تورک دؤو لتى (م۱۲۵۰-۱۳۸۳)				

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۷۹۵	ارک سۆزلوگو	Tt
۷۷-ساریخان اوغو للاری بگلیکی (۱۳۰۲-۱۴۱۰)	۱۰۵-کاشغر تورفان خانلیغی (م ۱۵ جی یۆز ییل تا-۱۸۷۷)			
۷۸-آیدین اوغو للاری بگلیکی (۱۳۰۸-۱۴۲۶)	۱۰۶-هو کاند/خجند خانلیغی (م ۱۷۱۰-۱۸۷۶)			
۷۹-تکه اوغو للاری بگلیکی (۱۳۰۰-۱۴۲۳)	۱۰۷-تورکمنستان خانلیغی (م ۱۸۶۰-۱۸۸۵)			
۸۰-ارتنا (eretna) اوغو للاری بگلیکی (۱۳۲۷-۱۳۸۰)	تورک جُمهوریت لری، تورک مُختار جُمهوریت لری:			
۸۱-دؤلقدیر اوغو للاری بگلیکی (۱۳۳۹-۱۵۲۱)	۱۰۹-آذربایجان جُمهوریتی (م ۱۹۱۸-۱۹۲۰)			
۸۲-رمضان اوغو للاری بگلیکی (۱۳۵۲-۱۶۰۸)	۱۱۰-(ایران) آذربایجان جُمهوریتی (م ۱۹۴۵-۱۹۴۶)			
۸۳-دوبروجا (بالکانلاردا پئر آدی) تورک بگلیکی (م ۱۳۵۴-۱۴۱۷)	۱۱۱-غربی ترکیا تورک جُمهوریتی (م ۱۹۱۳، ۱۹۲۳)			
۸۴-قادی بُرهان الدین احمد بگلیکی (م ۱۳۸۰-۱۳۹۸)	۱۱۲-تورکیه جُمهوریتی (م ۱۹۲۳)			
۸۵-اشرف اوغو للاری بگلیکی (م ۱۳۰۰-۱۳۲۶)	۱۱۲-حاتای (خاتای) جُمهوریتی (م ۱۹۳۸-۱۹۳۹)			
۸۶-برجم اوغو للاری بگلیکی (م ۱۲ جی یۆز ییل)	۱۱۳-قوزئی قبرس تورک جُمهوریتی (م ۱۹۸۳)			
۸۷-یاروقلولا اوغو للاری بگلیکی (م ۱۲ جی یۆز ییل)	۱۱۴-آذربایجان جُمهوریتی (م ۱۹۹۱)			
آتابگلیکلر:	۱۱۵-(ایران) آذربایجان آزاد یستان مُختار لیغی (م ۱۹۲۰)			
۸۸-شام (سوریه) آتابگلیکی، توغ تکین لیلر، بؤریلر (م-۱۱۱۷-۱۱۵۴)	تورک دیرگی ایل سایاری [آ] تورک ایل سایاری نین آدلاری			
۸۹-موصّل حلب آتابگلیکی، زنگی لیلر (م ۱۱۲۷-۱۲۵۹)	۱۲ حنیواندان تشکیل تاپیر: ۱-آت (ییلقی). ۲-قویون. ۳-بیچین (مئیمون). ۴-تویوق. ۵-ایت. ۶-دوغوز (قارا کئیک). ۷-سیچان ایل. ۸-سیغیر (اینک). ۹-بارس (پلنگ). ۱۰-داوشان. ۱۱-بالیق. ۱۲-ایلان؛ گونش ایلینین سایسی سینی نظره آلاساق او سایسی نی ۱۲ یه بؤلوب قالان سایسی او حنیوانا عاید اولان ایللی گؤستریر (قالان صفر اولسا همان ۱۲ ساییلیر) اؤرنک: $۱۲ \times ۱۳ = ۱۵۶$ (۱۳۵۷)			
۹۰-آذربایجان آتابگلیکی، ایلدیز لیلر (م ۱۱۴۶-۱۲۲۵)	۱۳۵۷ جی ایل آت ایللی دیر، البته میلادی ایللر اوچون قالان عددن ۱۰ چیخارساق یوخاری قورالی ایشلتمک اولار.			
۹۱-فارس آتابگلیکی، سالغور لولار (م ۱۱۴۷-۱۲۸۴)	تورک دیلی [آ] تورک دیلی، اؤرال آلتای دیل لرینین ۵ بؤیوک قولوندان بیر سیاییلیر، باخ: اؤرال آلتای؛ تورک دیلی ۸۰۰۰ یه یاخین کؤک سؤزجوک، ۳۵۰۰ قدر فعل و ۴۶ یا قدر زامانا صاحبدیر و بو باخیمدان دونیانین ان زنگین دیل لریندن سیاییلیر (مقایسه اوچون فارسجادا ۴۰۰۰ کؤک کلمه و ۵۰-۷۰ فعل و ۸-۱۲ زامان واردیر)، دؤنیادا تورکجه دانیشانلارین سایسی چینگجه، هیندجه، اینگیلیزجه و اسپانیولجادان سؤنراکی سیرادادیر.			
۹۲-بؤیوک بولغار یا خانلیغی (م ۶۳۰-۶۶۵)	تورک دیلی نین ان اسگی یازیسی [آ] آلتا شهرینین ۵۰ ک. یاخینیدا ایسیق گؤل ده قازیتی سیرا سیندا تاپیلان انسیک			
۹۳-ایتیل (وولقا) بولغار خانلیغی (م ۶۶۵-۱۳۹۱)				
۹۴-توتابولغار خانلیغی (م ۶۸۱-۸۶۴)				
۹۵-پنجه نیک خانلیغی (م ۸۶۰-۱۰۹۱)				
۹۶-اؤزخانلیغی (م ۸۶۰-۱۰۶۸)				
۹۷-کومان قیپچاق خانلیغی (م ۹ جو-۱۳ جو یۆز ییل).				
۹۸-اؤزبک خانلیغی (م ۱۴۲۸-۱۵۹۹)				
۹۹-قازان خانلیغی (م ۱۴۳۷-۱۵۵۲)				
۱۰۰-کریم خانلیغی (م ۱۴۴۰-۱۴۷۵)				
۱۰۱-قاسیم/کاسیم خانلیغی (م ۱۴۴۵-۱۵۵۲)				
۱۰۲-خیوه/هیوه خانلیغی (م ۱۵۱۲-۱۹۲۰)				
۱۰۳-سیبیر خانلیغی (م ۱۵۵۶-۱۶۰۰)				
۱۰۴-بوخارا خانلیغی (م ۱۵۹۹-۱۷۸۵)				

Tt	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۷۹۶	ارک سۆزلۆک	Tt
آدیندا بیر کورقاندا یاری پاسلانمیش تاباغین اۆستونده	بیرینده نجه آلت دئیش سایماق اولار.			
ایکی سطیرلیک تورکجه یازی تورک دیلی و تاریخی	تۆرکشاد[خ] ایستمی خاقان ین اوغو لاریندان ^۷ .			
۲۵۰۰ ایل قاباغا آپاریر، یازی بئله یازیلیر "تیگین	تۆرکک türkək [آت،ب]وخجا.			
۲۳ونده اؤلدو ایسیق خالقی نین باشی ساغ اولسون" ^۸ .	تۆرکلرین اسلام دان قاباقکی داستانلاری [آ] بولارین ان			
تۆرک دیلی نین تاریخی دؤنملری [آ] آراشدیرماجیلار و بیلگین-	اؤنملی داستانلاری، یارادیلش داستان، افراسیاب، شو،			
لر تورک دیلی تاریخی گنجیمشدن ایندییه قدر مختلف	هون، گوک تورک، اوغوز و اوغوزلارین داستان دیر، بو			
دؤره لره بؤلؤلر: ۱- آلتای دؤرو. ۲- ان اسکی تورکجه	داستانلار تورکلرین اسلام دان اؤنجه اینانچ و دیوقولارینی			
دؤنمی (پروتوتورک، سومر ایلام و شامانلار دؤرو). ۳-	گؤستریر و اولارین تک تازی یا اینانمالارینی بیلدیریر.			
ایلیک تورکجه دؤنمی (هون، بلغار، پنجه نک، خزرتورکجه	تۆرکلرین اسلامدان سونراکی اسکی داستانلاری [آ] ساتوق			
سی، میلادان اؤنجه دن گؤی تورکجه یه قدر). ۴- اسکی	بوغراخان، ماناس، چنگیزنامه، دده قورقود داستانلاریدیر،			
تورکجه، م ۶-۱۰ جو یۆزلیلر (گؤی تورک، اوغوز، قیرقیز	بو داستانلار اسکی عادت و عئنه لره دایاناراق اسلامی			
تورکلری). ۵- اورتا تورکجه دؤنمی (۱۶-۱۰ جی یۆز	شکل توتمودور، و ایلیک اؤچ داستان اورتا آسیادا و			
ایل لرده سلجوقلو و عثمانلی دؤنمی) ۷- ینی تۆرکجه (بو	دده قورقود داستان اذربایجاندا یارانمیشدیر، باخ:			
دؤنمه عاید ۲۲ تا ۲۸ مختلف تورکجه دیللرینه اشاره	آذربایجانین ینی داستانلاری.			
اتتمک اولار، بو دیللر عمومیتله اوج بؤیوک غربی شرقی و	تۆرککلشدیرمک [ل] تۆرک دیلینی و تۆرکلۆگو بنیمستدیرمک			
قوزئی قوروپلارینا باغلانیلار ^۹ .	(ف: فس ترک شدن).			
تۆرک دیلی نین دئیش لری (لهجه لری) [آ] تۆرکجه دئیشلرینی	تۆرککلشمک [س] تۆرک اولماق، تۆرک دیلینی بنیمسه مک			
اؤزمنلار مثلاً رشیدرحمتی آرات، جرارد کلوزن، باسکاکوف	(ف: ترک شدن).			
و فرهاد زئینالوف مختلف شکیل لرده بؤلوملریرلر، ان	تۆرککلشمه [آ] تۆرککلشمک ایشی.			
یاقین و دؤزگونو زئینالوفون بؤلومله مه سیدیر: ۱- اوغوز	تۆرکلۆک [آ] ۱- تۆرک اولما وضعیتی. ۲- تۆرکلرین مئیدانا			
قروپو (آنادولو و بالکان "تۆرکجه سی"=، آذربایجان،	گئیردیگی تۆپلۆلۆک.			
قافاوؤز، تۆرکمن،) ۲- قیچاق قروپو (قاراقالپاق،	تۆرکمنشه سی [آ،بی] بیر آغاج نۆعو (ف: نوعی درخت			
قیرقیز، قازاق،) ۳- بؤلغار- قیچاق- اوغوز قروپو (قازان،	جنگلی). quercus cerris			
باشقیرد، قاراچای- بالکار، قوموق، کاراییم،) ۴- قارلوق	تۆرکمان طایفاسی [آ] ۱- بؤ طایفا صفوی لر دؤنمی اورتایا			
اؤیغور قروپو (اؤزبک، سار اؤیغور، ینی اؤیغور، سالار-	چیخیر، او زمان آغ قویونلولا و اؤزلیکل موصوللو و			
)، ۵- اؤیغور- اوغوز قروپو (توبا، تووا،) توفا یا کاراکاس/	پۆرنک طایفالارینا تورکمان دئییلیردی. ۲- تورکمن آدیندا			
قاراقاش،) هاکاس، شور،) بارابین،) چولیم یا کوثریک-	بیر آیری طایفا قارلوق و اوغوزلاردان باغیمسیر اولاراق ه-			
)، ۶- چوؤاش، ۷- یاقوت/ یا کوٲ- ۳۱: ایندیکی زاماندا	۹۸۵ جی ایللرده بالاساغون و اسفنجاب آرالاریندا			
تورک دیلی نی بعضاً اؤچ بؤیوک قروپا بؤلورلر:	یاشاییردیلا، اولار اصلی تۆرکمن آدینی داشیییردیلا ^{۸۵} .			
شرق (دوغو) تورکجه سی چاغاتای تورکجه سینده دایاناراق	تۆرکمان [آ] اؤرمیه (تپه سی،) حاصاری، کندستان،) میان،			
مئیدانا چیخیمیش، غربی تورکجه سی اوغوز تورکجه سینده	بؤکان، شاهی (خیل) ده کند آدی، فومن (چال) ده داغ آدی.			
باغلاناراق اورتایا گلیمیش و قوزئی تورکجه سیده قیچاق	تۆرکمان چای türkmençay [آ] بو شهر میانانین گؤنباتان			
تورکجه سینده دایاناراق دؤزلمیشدیر، بو قروپلارین هر	طرفینده قرار تاپیب و معروفیتی ۱۸۲۸ میلادی ایلینده ایران			

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۷۹۸	ارک سۆزلۆک	Tt ت
	و تۆی تۆتماز آدلی بیر شخصه منسوب اولوللار، یوموت و قالتاق بوی لاریدا اؤغورچیک، ین نوه سی قۇلمی دن qulmi تۆره نییدیر، تورکمن بوی لاریندا ایچ سالور بؤلۆگ، اسن ائلی/حسن ائلی، چاوؤلدور، ایگدیر، سۆیناچی طایفالاریندان تشکیل تاپیر، تۆرکمن شجره نامه- سینی ایلکجه ابوالغازی، ۱۸۱۹م سروان مۇرائیف، ۱۸۶۳مده وامبری، ۱۸۸۷مده ژنرال پتروسئویچ حاضر لایییدیر: بولیستلر مفصلّ حالدا فاروق سومثرین کتاییندا گلییدیر، وامبری یه گۆره اصلی طایفالار بئيله دیر: ۱-چاودور (چاوؤندور)، ۲-ارساری، ۳-آلی ائلی (علی ائلی)، ۴-قارا، ۵-سالور، ۶-ساریق، ۷-تکه، ۸-گؤکلان، ۹-گؤیلان، ۹-یوموت.		تۆرکون سۆزو [آراسۆز] "ئنجه دئییر لر" معناسیندا "بؤ ایل قیزیم، تۆرکون سۆزو، نمیش لیک اؤلمادی".	
	تۆرکمنی [آ] شهداد کرمان دا کئند آدی.		تۆرکمه (تۆرکمه) türkeme [آ] ساوه ده داغ آدی.	
	تۆرک میدان [آ] گرگان دا داغ آدی.		تۆرک مییدان [آ] گرگان دا داغ آدی.	
	تۆرکئبور [آ] بوستان آباد دا کئند آدی {تورکان+بور}.		تۆرکو türkü [آ] ۱-تۆرکجه خالق ماهنی سی (فا: ترانه ترکی). ۲-عثمانلی لار دؤنمینده، قیرسال آلانلاردا یاشایان و تۆرکجه دن باشقا بیر دیل قونوشمایان تۆپلؤلوقلار اؤچون دئییلن بیر سۆزجۆک. ^۷ {تورک+عربجه ی اکى}	
	تۆرکو [آ] شهر کرد- اردل ده کئند آدی.		تۆرکجو [آ، ص] ۱-تۆرکو اوخویان و دیین (فا: ترکی خوان). ۲-تۆرکجو (فا: ترک گرا).	
	تۆرکجو لوک [آ] ۱-تۆرکو اوخوما و دئمه (فا: ترکی خوانی). ۲-تۆرکجو لوک (فا: ترک گرای).		تۆرکجو لوک [ل] تورکو کیمی سؤیله مک، تورکو حالینا سالماق، بیر اوخوما غورتور کو اؤزل لیگی وئرمک.	
	تۆرکجو لوک [س] تۆرکو وضعیتی نه گلمک.		تۆرکجو لوک [س] تۆرکو وضعیتی نه گلمک.	
	تۆرکجو لۆزی [آ] تۆرکلرین دیل، تاریخ، یازین قونولارینی آراشدیران بیلیم دالی، تۆرکلوک بیلگی سی (فا: ترکولوژی).		تۆرکجه چاره [آ] معمولاً خالق آراسیندا اولان معالجه یؤنتملرینه دئییلیر، آرا حکیم لیگی.	
	تۆرکوله مک [ل] تۆرکو سؤیله مک (فا: سرود ترکی خواندن).		تۆرکجه ساییق [دا، ص] اوْره گی صاف، ساده آدام.	
	تۆرکوله مه [آ] تۆرکو سؤیله مه (فا: خواندن سرود ترکی).		تۆرکجه ساییق [دا، ص] اوْره گی صاف، ساده آدام.	

و “اۇچەلە” اۇنلار خاقان اولدو، سۇنرا سۆڭو، سۆلۇ خان و چۆر (باغاطرخان) خاقان اولدو و گۆڭ توركلەر تابع اولدولار، تورگيشلر سارى وقارا تورگيشلرە بۇ لونوردولر، ۷۶۶مدا قارلوقلار اولارى يىتىدىلر (فا: توركيش ها).

تۆرل türöl [ص] تۆرە يە باغلى، تۆرەسل، خۇقو اۇيقون.

تۆرلر türler [آ] نوع لار (فا: انواع). kinds

تۆرلۇ [ص، ت] مختلف، چىشىتلى، نوع لارى چۇخ اولان “بىر تۆرلۇ، مین تۆرلۇ، ھرتۆرلۇ” (فا: مختلف). different

تۆرلۇ تورلۇ [ظ] چىشىت چىشىت، مختلف اولاراق.

تۆرۈمک türümek [ل، ت] لۆلە لەمەك، بۇرماق.

تۆرۈمكىچى türümekçi [آ] تەكەب دا كەند آدى.

تۆرۈ türöv [آ] ۱-بىر شىئىدن چىخىمىش اولان شىئى، بىر مادە اۆزە رىندە بىر سىرا ايشلر گۆرۈلەندن سۇنرا اورتايا چىخان آيرى مادە. ۲- [مت] حد (فا: لىمىت).

تۆرۈتمەك türütme [ل، ت] ياراتماق.

تۆرۈز اوتۇ [آ، بى] خانىم الى گىللردن سارى قىرمىزى چىچكىلى، گۆزل قوخولۇ، دىرمانىچى بىزك بىتىگىسى (فا: نوعى گياه). leonicera japonica

تۆرۈك [آ] آسورى و اۇراتوداشيازى لاريناگۆرە آذربايجاندا قوتى و لولوبى لرلە عىنىي واختدا تۆرۈك turuk آدىلى بىر طايفا بىرلىگى اورتايا چىخير، بو طايفا اۇرۇمو گۆلۈنون جنوب و جنوب شرقىندە ايندىكى زىجانا قدر بۇلگە دە ياشايدىلار، اۇراتو يازىلارينا بۇ قومۇ تۇرۇخ turux، و آسورى كىتەبە لرىندە تورۈك turuk شكىلىندە آدى گندىر و بعضأدە بۇ بۇلگە دە ياشايدىلار تۇرۇكى شكىلىندە آد وئرىلەر، م۲جى مین ايللىگە عايد اولان بو قابىنقلار آذربايجان اۋلكەسىنە وئرىلن ايلك عمومى آدلاردان سايلىر^۸.

تۆرۈم [آ] وارلىق لارین اولۇشومو وتۆزتمەسى.

تۆرۈنگ [آ] آكتىو، فعال، چاللىشقان^۹.

تۆرە [آ] اخلاق و حقوقا اۇيقونلوق، عدالت. Justice ۲- تىگىن، پرنس، شەزادە. ۳- انسان آدى: تۆرەباي، تۆرەبىگە، تۆرەقان، تۆرەتاي، تۆرەگۆن، تۆرەمگۆڭ، تۆرەاۋزىگ، تۆرە تايچو، تۆرە تىمۇر (ايلخانلى و كۆلەمەن آدلارىندىن)^۹.

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۸۰۰	ارک سۆزلوگو	Tt
تۆشۈم	tüşrüm [آت، ت] ایریلیمیش ایپ یوماغی.	تۆکدن آسیلی اولماق	[س] قورخولو و اؤمودسوز وضعیت ده اولماق، اؤلوم آياغیندا اولماق.	
تۆشمک	tüşmək [س، ت] دۆش گۆرمک، احتلام اولماق.	تۆک سالماق (تۆکمک)	[س] برک قورخماق.	
تۆفک	tüfək [باخ] تۆفنگ.	تۆکسوز	[ص] ۱- تۆکو اولمايان. ۲- تۆکو چيخماميش، چوخ گنج، اۆزونه تۆک گلمه ميش (فا:بی مو).	hairless
تۆفکچى	[آ] تۆفک دۆزلدن (فا: تفنگ چی).	تۆک قدر	[ص] بیر ذره.	
تۆفک لی	[ص] تۆفنگ له سلاح لانمیش (فا: تفنگ دار).	تۆک قلم	[آ] توكدن دوزلمیش قلم (فا: قلم مو).	paintbrush
تۆفنگ	tüfəng [آ] چیسینه داشینان اؤزون بۆرولو اؤدلو بیر سلاح (فا: تفنگ) rifle	تۆکک	tükək [آت، ت] یۆک باغلاماغا یارایان حالقا.	
تۆفنگ آلتی	[آ] توفنگ قۇنداغی (فا: ته تفنگ). gun buttum	تۆکل	tükəl [آ] ۱- تۆی، ساج، قیل ۲- دیک، دیکیلی ۳- [خ] تۆرک میتؤلۆیسینده، آعاجدان دؤغدۇغونا اینانیلان کیشی. ۴- [ص، ت] بۆسبوتون (فا: تماما). [باخ: تیکمک].	
تۆفنگ اؤنه	[آ] توفنگ له دۆزنله نن بیر نوع نظامی حرکت (فا: پیش فنک). present arms	تۆکلرینی دیدمک	[ل] جزالاندیرماق، تۆکلریندن یاپیشماق.	
تۆفنگچی / تۆفکچی	[آ] ساوه زنجان دا داغ آدی.	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆفه تۆف	[آ] بوران، کۆلک "بو تۆفه توفده چۆله چيخماق چیتندیر". {تۆپۆرمک+ه} تۆپه تۆپ {.	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆک	tük [آت، تۆ، سن] انسان و حیوان درى سی اۆزه رینده اولان اینجه قیل، قیل کیمی اولان هرشئی، بیتگی تۆکو، تۆی (فا: مو).	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆکان	[باخ] تۆکان.	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆک اورپردیجی	[ص] دهشتلی، سارسیدیجی، قورنونج.	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆک باش	[ص] باشینا اؤرتوک اؤرتمه میش، باش آچیق.	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆکتمک	[ل، ت] ۱- قۇرتارماق، بیتیرمک، مصرف ائلمک (فا: مصرف کردن).	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆکه تپیم	[آ] قورتارما، بیتیرمه، سونا چاتدیرما (فا: مصرف).	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆکجوق	[آ] ۱- اینجه ونازیک تۆک (فا: تازک). flagellum	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
۲- پوروز	(فا: پرز). nap	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆکجوقلور	[آ، دی] توكجوقلودیر گى لرتاقیمی (فا: تاژ کداران)	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
flagellate		تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	
تۆکجه	[ص، ظ] تۆک قدر، ذره جه (فا: به اندازه مو).	تۆکلر ییز ییز دورماق	(اولماق) [س] برک قورخماق.	

Tt ت	آذربايجان تورکجه‌سی	۸۰۱	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	چاتدیرماق (ف:به اتمام رساندن).		اؤنسیٔ نامینه شکیلده معنالانیپ، بعضاً دؤگر، دؤگر، دؤیر	
	تۆکنمز [ص] یتیمز، سونا گلمز، تۆکنمه ین، سونسوز (ف:بیزوال)		و دؤگر شکیلنده ده یازیلیر؛ اؤلارین بیر بؤلومو م ۱۵جی	
	imperishable		یوزیلده آخ قویونلو بیر لیگینه قاتیلدی ^{۸۵} .	
	تۆکنمز قلم [آ] ایچی مُرکب له دولأ ییلن قلم.		تۆگۆز [خ] دۆز، تام، آسکیک سیز؛ ایلخانلی خانلاریندان ^۷ .	
	تۆکنمز لیک [آ] تۆکنمز اولما وضعیتی.		تۆگۆن [آ] ۱-دۆیون، باغللیق ۲-بخشیش، هدیه ^۷ .	
	تۆکنمک tñenmek [س،ت] «تۆکه مک» یتیمک، سونا ارمک		تۆل [آ] بیرنوع اینجه و گۆزه نک لی پارچا، باخ:تۆلو ^۲ .	
	(چاتماق) "ات یتیلیب تۆکندی"، گوجسوز لشمک،		تۆلان [آ] بیر گۆی تورک خاقانی، یتھو، تون جانشینى ^{۸۶} .	
	یتگین لشمک، وئرم لیگینی ایتیرمک (ف:به اتمام رسیدن).		تۆلای [آ] انسان آدی، باخ: تۆلای، تالای ^۷ .	
	تۆکنمه [آ] تۆکنمک ایشی ویا بیچیمی (ف:استهلاک).		تۆلفیر/تۆلویز [آ،ت] قماش و اپیک اؤرتو و پرده.	
	amirtization		تۆلک tñlek [ص] تۆک ویا یۆنونو تۆکموش، تۆکو	
	تۆکنمیش [ص] مصرف اولموش (ف:مصرف شده). used		تۆکولموش تۆله قارقا و بوجور شئی لر (ف:پرنده با موی	
	تۆکنمیشلیک [آ] گوجونو ایتیرمیش اولما.		ریخته شده). {ت، سن؛ تۆله مک+ک؛ باخ: تئل ^۱ .	
	تۆکو ترپنمه مک [س] حالینا هئج فرق ائتمه مک.		تۆلکئیمور [خ] جلا ییر اوغو لاری بگیلگی اوردوباشی لاریندان ^۷ .	
	تۆکو تۆکدن سئچمک [ل] تئزباشادوشمک، چوخ دقتلی اولماق.		تۆلکو tñlkü [آ،دی] ۱-کۆپک گیللر سۆیوندان، اتجیل،	
	تۆکو یاتیمینا سیغالاماق [ل] بیرایشی یاخشی جایولونا قویماق.		آغیز و بورنو اؤزون، دیک آیاقلاری، قویروغو ۳۰ cm	
	تۆکورمک [ل] باخ: تۆپورمک.		اؤزون و گۆده سی ۹۰ cm، این حیوانلارینا سالدیران و	
	تۆکوروک اوتو [آ،بی] زنبق گیللردن آخ ساری یادا پورتاغال		دری سی تۆکلو و بیه نیلن بیر حیوان (ف:روباه). ۲-vulps.	
	رنگلی کچیچک چچیک لی بیر بزک یتگی سی (ف:نوعی		[مج] بیچ، یالتاق، فیریلداقچی (ف:حیله باز). {ت'تیلکی}	
	نات). ornithigalum umbelatum {باخ:تۆپوروک}.		سن «تۆلکو» بو کلمه تیل'تبله مک سؤزوندن آلیناراق	
	تۆکوروک بئزی [آ] تۆپورجک سویونو تۆره دن بئز، ایککی سی		بیر تیجی ویدیجی حیوانی آنلاتیر ^{۸۷} .	
	دیل آلتیندا و ایککی سی آؤوتلارین دال طرفینده اولان		تۆلکو اوؤومو [باخ] ایت اوؤومو.	
	تۆکوروک دۆزلدن بئز (ف:غده سازنده آب دهن).		تۆلکو اوؤولو [ص] کلک باز (ف:روباه صفت). foxy	
	تۆکونو دیدمک [ل] تۆکلرینی دیدمک، جزالاندیرماق.		تۆلکو تۆتدو [آ] اوشاقلار آراسیندا بیر سیراسی قاز اولوب و او	
	تۆکه تیجی/تۆکه دیجی [آ] ۱-یتیش بیتیرن (ف:مصرف کننده).		بیرسی تۆلکو اولوب قازلاری توتماغا چالیشاراق اوینانان	
	۲-ایشله دیب آرادان آپاران، مستهلک ائدن "تۆکه دیجی و		بیر او یون آدی.	
	توپدان ساتیش فیات" (ف:قیمت خرده فروشی وعمده فروشی).		تۆلکو / تۆلوک [آ] ده کند آدی.	
	تۆکه تیم [آ] تۆکنمک ایشی، اۆره تیلن شیلرین ایشلنمه سی؛		تۆلکو تبه tñlkü tñpə [آ] اؤرمیه، ماکى و رزن ده کند	
	قارشى طرفى: اۆره تیم؛ (ف:مصرف). consupcion		آدی. خیوا دا داغ آدی.	
	تۆکه نیش tñkeniş [آ،سن] بیتیریم، سون (ف:پایان). end		تۆلکوجوه [آ] اوشاقلار آراسیندا قووالا قاشدی کیمی	
	تۆکه نیک [ص] یتیمیش، تۆکنمیش، چوخ آزالمیش اولاراق		اوینانان بیر او یون آدی (ف:نوعی بازی بین کودکان).	
	(ف:مصرف شده).		تۆلکوقویروغو [آ،بی] تۆپلاشیق گیللردن، آخ چچیکلی،	
	تۆگر tñger [آ] اوغوز تورکلرینین ۲۴ بوی وندان بیرى		اوتسؤو یتگی، حکیم لیکده ایشلنن (ف:نوعی نبات).	
	ساییلیر، اوغوزنامه کتاییندا بو کلمه تۆپلاشماق اوچون و		erigerton maranthus	

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۸۰۲	ارک سۆزلوگو	Tt
گیاهان). amaranthaceae	تۆلکوفویروغوگیلر [آ.بی] بیتگی لردن بیر سوی (فا: تیره ای از		لیق، چیخیتیلی یئر، شیش گین.	
تۆلکولوک [آ] یا لتاق لیق، فیر یلداقچی لیق.	تۆمسک لشمک [س] تۆمسک وضعیتیته گلیمک.			
تۆلکولوک ائتمک [س] بیج لیک ائتمک.	تۆمسک لی [ص] تۆمسگی اولان، چیخیتی (فا: برآمده).			
تۆل [آ] آذربایجان، دا آدا آدی ۲۴.	تۆمسک لیک [آ] شیشگین لیک (فا: برآمدگی). ptroptosis			
تۆلۆ [آ] ۱-رجاء، یاخاریش ۲-دۆش، رۆیا ۳-اؤزون تۆکلۆ گۆرشچی ارکک دوه. ۴-اؤزون تیفتیکلی بیر نوع سجادہ ۲۴.	تۆمسہ [آ، ت] منبر.			
تۆلۆ [آ] بالاکن، ده کند آدی ۲۴.	تۆمشوک [آ] ایری دیمدیک، قارتال و پاپاغان کیمی قوش-لارین ایری باشلی دیمدیگی {تۆمسک، تۆمسوک، تۆمشوک}.			
تۆلۆبای [آ] قیرقیز-توقای، بۇغواویماقلاری اۇلویابالاریندان ۱.	تۆم کپیریک لیبلر [آ، دی] تک حجره لی لردن بیر آلت صنفی			
تۆلہ [آ] ۱-کھلیک تۆتماق اوچون تۆرلو رنگ لردن تۆخونموش دۆرد بوجاق تله، کھلیک لر بویالارا اۇیوب تله ایچینه گیرنده اوولانیرلار. ۲-باخ: تۆلک.	تۆمل [آ] تۆملہ یین شئی (فا: متمم).			
تۆلہمک [ل] تۆکونو ویا دری سینی تۆکمک، بللی واخت-لاردا تۆکونو ویا دری سینی تۆکن ایلان و یا قوش اوچون سۆیلہنیر (فا: مو، پوست اندازی). {ت: تۆ: تۆک، سن}	تۆملر [آ] تامام لایان، بیتیرن (فا: متمم).			
تۆلہکان түлөкан [آ] اؤرمیه ده کند آدی {باخ: تولاخان}.	تۆملر آچی [آ] بیر دار زاویه نی دیک زاویه وضعیتیته گتیرن زاویه (فا: زاویه متمم).			
تۆلین [آ] ۱-آینا ۲-آیین چئوره سینده کی ایشیق ها له سی ۷.	تۆملنمک [س] بوتون لئمک (فا: کامل شدن).			
تۆم түм [آ] ۱-بیر شئین بوتونو (فا: تام). complete ۲-	تۆملہمک [ل] تامام لاماق، بوتون له مک (فا: کامل کردن)			
تۆمن سۆزونون قیساتیلماسی / تۆمژنرال ۳-تپه، تۆمسک. {ت: کامل، بوتون، «تۆم تار آت» هریری قارا آت}.	تۆملہ یین [آ] بوتون له دن (فا: متمم). supplement.			
تۆم باشقالاشما [آ] بۇجک وقورتجوق وقوزلارین یاشایش-لارینین شکیل دییشیمی.	تۆمن түмән [آ] ۱-اؤن مین، اؤن مین نفر لیک کیشی ۲-بویوک کوما، ییغین. ۳-خالق ایچینه ایران پولونون بیریمی اولاراق اؤن قیران (ریال) ایله مئعاد لیدیر (فا: تومان). ۳-گنچمیشده اکینجیلر طبقه سینہ وئرلین بیر آد، باخ: تورکۆستان {ت: ۱-چوخ چوخ. ۲-بویوک ایینه؛ بعضی قایناقلاردا بو کلمه نین چینجه تَمَن (اؤن مین) و یا تۆخاری دلیندن آلینماسینی سۆیلہ نیلیر ۵، گنچمیشده ۱۰۰۰۰ دینار اوچون بیر تۆمن دئیردیلر، تۆماق فعلیندن تۆ/تۆسۆز کومالاماق مفهوموندا و مین سۆزو بۇ کلمه نین اساس بۇ لوملریندنیر بۇ سببه بۇ سۆزون دۆزگون آراشدیریلماسی، کۆکونون آیدین لاشماسیندا گرکلیدیر، تئیمن ده تومن سۆزوندندیر}.			
تۆمبای داغ [آ] شاماخی، دا داغ آدی (۱۲۸۹) ۲۴.	تۆمن تومن [ظ] چوخ چوخ.			
تۆم تانری جیلیق [آ] هرشئی تانری گۆرمه، تانری ایله ائورنی بیر گۆرن، کامو تانری جیلیق.	تۆمنبای [آ] انسان آدی، باخ: تۆمن + بای ۷.			
تۆمجه [آ] (تۆم +جه، دیل ب) جمله.	تۆمۆر / تۆمۆر [آ، باخ: تۆمور] باغیرساق لارین اؤزونده اولان پۆرتوک لرین آدی.			
تۆمدن [ظ] تۆم ایله، بوتون ایله، بۆتۆلۆکله.	تۆمۆر دوکاغول [آ] اوغوزخان زامانی بیر بگ آدی ۵۴.			
تۆمدن کلیم [آ، فلسفه] تۆمل بیر اؤنری دن تیکل اؤنهریه گنچمه dedusion	تۆمه واریم [آ، فلسفه] جزء دان کل، یتیرمه، تیکل و اؤزل			
تۆمۆرۆک [آ، ت] دف.				
تۆم سایی [آ] عدد مَرْتَب، بیر تۆپلۆلوغو تشکیل وئرن بۆتون اۆیه لر و عضولار (فا: عدد تمام).				
تۆمسک түмсәк [آ، باخ: تومور] تپه جیک، کیچک تپه، قارباق				

Tt ت	آذربايجان تورکجه سی	۸۰۳	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تۆن	بیر شئیدن گئل اولایا گئندن، استقرا، enduksion.		تۆنمک [س] گئجه اولماق.	
تۆنمەتر	tüməter [آ] اۇرمیه ده کند آدی.		تۆنوک [ص] نازیک، ضعیف، سئیر ک (فا: تئک).	
تۆن	tün [ظ] ۱- گئجه (فا: شب). ۲- [آ] نفس، جان "تۆندن دۆشمک: نفسدن دوشمک" {سن: قارائلیق، گئجه؛ باخ: دان} تۆن آیدین [ن] گئجه نیز خئیر آنلامیندا بیر سۆز.		{سن؛ بو کلمه تۆن (ضعیف) سۆز ایله ایلگیلیدیر؛ فارسجا تئک=تۆنوک کلمه لریده بو کؤکدندیر}.	
تۆنبای	[آ] قازاق و قیرقیزلاردا، یاتاق، شیلته.		تۆنوکلوک [آ] سئیرک لیک، ضعیف لیک (فا: تئک).	
تۆن به تۆن	[ص] سۆیوش اوچون ایشلەنن سۆز "تون به تونون قیزی" (فا: خانه خراب). ruined {تۆن سۆزونندن آلیناراق ائشیکه آتیلیمیش شئی نشان وثریر؛ باخ: دان/تۆن}.		تۆنوکە [آ] شالوارجیق (فا: تنکه). ladies under-	
تۆن به تۆن اولسون (دووشسون)	[با] سۆیوش اوچون ایشلەنن سۆز.		pants {بو سۆز تۆن سۆزوندن آلیناراق گئجه گئییمینی نشان وثریر، باخ: دان/ تۆن}.	
تۆنتاش [خ]	اۇغور یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ.		تۆنەمەک [س] قوش و ائوجیل قانادلی لار یاتماق اوچون بیر دالا قونماق. {سن: چیلپاق ائتمک، سۆیوندورماق؛ باخ: دان/ تۆن}.	
تۆنتای [خ]	قیرقیز-توقای، ساییاق اویماقلاری اؤلوبابا لاریندان.		تۆنەدی [آ] هشتی ده کند آدی {گئجه واریلان یئر}.	
تۆنتول [آ]	آذربايجان، دا کند آدی.		تۆنیگ [باخ] دۆمبک.	
تۆنچ [آ]	بیر نوع متال (فا: مفرغ). admiralty.		تۆه (تۆ، تۆ) [با] یازیقلار اولسون آنلامیندا بیر سۆز.	
تۆند [ص]	۱- کسگین، برک، اپتی، هیرسلی. ۲- تۆتقون، قویو.		تۆی [دده] باخ: تۆک.	
تۆنقار [خ]	قیرقیزلارین، توقای، سویاق، قاراتا و قیتای اویماقلاری، اؤلوبابا لاریندان.		تۆیسوز [باخ] تۆکسوز.	
تۆنک [آ، ت]	زیندان، گئجه قالینان یئر.		تۆیمک [س] اکیلیمک، جیرماق، اورتادان چیخیب یوخ اولماق (فا: در رفتن). {تۆپورمک سۆزونون قیساتیلیمیشیدیر: یئل کیمی گیدیب گۆزدن ایتیمک}.	
تۆنکند [آ، ت]	بیر تۆرک شهری آدی.		تۆیون / تۆوون [آ] میانا دا کند آدی {باخ دۆیون}.	
تۆنکۆر [آ] پری، مَلک.			تۆیه لی [آ] کلئیر ده کند آدی {دۆیه لی}.	
تۆنک [باخ: دان / تۆن]	۱- آغزی دار بارداق، باخ: تۆنگ. ۲- [آ] ۱- گئجه، گئجه قارائلیغی ۲- اولغان اۆستولوک.		تە چین ییلوو [آ] قاینا تیلیمیش دویونو دملەندن قاباق، قازماق عوضینه قاین ترکیته یومورتا یوغورت زعفران و دۆز تۆکوب اوستونه تویوق و اونون اوستونه دویونو تۆکەرک دوزه لن بیر نوع ییلوو (فا: ته چین پلو).	
تۆنکتودون [خ]	گۆی تۆرکلر دۆنمی والی و کۆموتان.		تە درە [آ] تارۇم دا کند آدی {دره دیبی}.	
تۆنکشو [آ، ت]	شمعدان، چراغدان.		تەھاجم [آ، ع] سالدیرما (فا: هجوم).	
تۆنکلۆک [آ] پنجره (فا: پنجره). window			تەھاریم [آ] خالخال دا کند آدی.	
تۆنکۆ [آ] ایککی ایلک بیزا، باخ: چۆنگه.			تەھجیر [آ، ع] گۆچ، کۆچمه (فا: کوچ).	
تۆنکۆشمک [ل، ت] باش ایمک.			تەھید [آ، ع] قورخوتما، گۆزداغی (فا: ~).	
تۆنلۆک [آ] قالا بالیق، آدام چوخ اولان یئر (فا: ازدحام). {ت "تۆنک، سن: تۆن سۆزوندن آلیناراق قارائلیق مفهومیونو گۆسته رن سۆزدور؛ باخ: دان/ تۆن}.			تەھذیب [آ] دوزنلەمه، تمیز لەمه (فا: ~). refinement	
تۆنلەمک [س] گئجه نی بیر یئرده گئچیرمک (فا: شب را در جای گذراندن) {سن: گئجه لەمک؛ باخ: دان/ تۆن}.			تەر (تەر) [ع (طور)] ۱- جۆر، قاید، یۆل "تەر آدام". ۲- کیمی، اوخشار، بنزر "قارا تەر" (فا: جور).	
تۆنلەمک [س] تۆزلەزماق، اۆزغا آتماق (فا: دورانداختن).				

Tt	آذربایجان تورکجه‌سی	۸۰۴	ارک سۆزلوگو	Tt
تهران [tɛhɾan]	ایرانین مرکزی و آن‌بؤیوک شهرینین آدی، بو کلمه ایله توران سۆزجوغونون آراسیندا یاخین لیق گؤرونور، دیواندا قوم شهریندن آد آپاراراق بۇ بۇلگه لری تورک لرین سینیر بۇلگه لری کیمی قلمه وئریلیر و بۇ نشان وئیر ان اسکی دن بری بۇ بۇلگه لر تورکلرین یئرلشم یئرلریندن ساییلیدی (فا-).	یقه یشگیجه (*۴۰نفر)، کؤشک(*۴۰/ی‌تو)، رضی‌آباد (*۶۶۰/ی‌تو)، بادامک(۱۰ کب *۱۲۰/ی‌تو)،/ساووجیولاق :دین گیزک (۳۴ کب*۳۵۰/ی‌تو)،دؤولت‌آباد (۴۳ کب *۲۶۰/ی‌تو)، /طالقان :میناوند (۷ ک گ *۳۶۰/ی‌تو)،/ فشافویه: قیشلاقخان کیشی(*۴۰)،/کن:حسن‌آباد(۵ ک گ د *۱۴۰/ی‌تو)، (۸ ک گ د *۱۵۰/ی‌تو)،/ گلندوک: طریقون (۱۶ ک گ *۸۰/ی‌تو)،سنجاریان(۱۷ ک گ *۷۰/ی‌تو)، لوران (۳۰ ک گ د *۱۳۰/ی‌تو)، گل خندان جدید (۳۱ ک گ د *۱۲۰/ی‌تو)، سیاه‌بند (۳۱ ک گ د *۳۸۰/ی‌تو)، طاهرآباد افجه (۳۱ ک گ د *۲۰۰/ی‌تو)، کوردنبرد (۳۲ ک گ د *۱۰۰ / ی‌تو)، /ورامین: [قجر‌آباد (۳۰*)، ئه‌ریستان [آ] خالخال دا کند آدی. ئه‌لر / ئه‌ربت [آ] هشتیری ده کند آدی {تک+لر}. تهلیکه [آ،ع] قورخو توره‌دن وضعیت (فا:تهلیکه). danger تهلیکه‌سیز [ص] هئج بیر تهلیکه و قورخوسو اولمایان، خطرسیز (فا:امن، بی خطر). تهلیکه‌سیزلیک [آ] هئج بیر تهلیکه و قورخو اولمادیغی حال و وضعیت، خطرسیزلیک، امنیت، گوونلیک "ایش شرایط ینین تهلیکه‌سیزلیگینی تأمین ائتمک" (فا:امنیت). تهلیکه‌سیزلیک شوراسی /تهلیکه‌سیزلیک کونسیی [آ] امنیت شوراسی، گوونلیک شوراسی. تهلیکه‌لی [ص] خطر لی (فا:خطرناک). dangerous تههم [tɛhɛm] [آ] زنجان دا کند آدی {تکم}. تههمت töhmet [آ،ع] افترا، یالاندان سوچلاما accusation تهنیت tənīyet [آ،ع] مبارک اولسون دئمه (فا:~). تهوّر təhəvvür [آ،ع] ایگی‌لیک، قورخوسوزلوق (فا:~). تهوّع təhəvvu [آ،ع] اوّرك قالخما، قوسما (فا:~). تهویه təhviye [آ،ع] هاوالاندیرما، هاوا ایله تمیز لئه (فا:~). ventilation تهی tohi [آ،ع] بوش (فا:خالی). تهیج təhəyyüc [آ،ع] جوشما، هیجان لی لیق (فا:هیجان‌زدگی تهیه [آ] حاضرلاما (فا:آماده سازی). preparation تهیج təhyic [آ،ع] جوشدورما، هیجان لاشدیرما (فا:~).	تهران بؤلگه‌سینین داغلاری [آ] اوچ قارداش (۲۵ ک‌گ‌ب-۱۳۳۰)، قاراآغاج (۳۵ ک‌د-۱۷۶۲)، تهران بؤلگه‌سینین چایلاری [آ] قوم دوزگو لونه توکولورلر: آفجه efce (کلاک جاجورد ۱۳b۱۳۱۲b/q۰)، کندرود (گلندوک ۱۴b۱۴/q۰)، کن سؤلوقون (~ ۱b۷b/q۳)، تهران-تجریش-افجه بؤلگه‌سینده تورک کندلری [آ] تجریش: اُرگُل (۷ ک‌د *۲۰۰) مجیدی (۸ ک‌گ‌د *۱۲۰/ی‌تو)، محمودیه (۲ ک‌گ‌د *۶۰، تورک و ارمنی)، نیاوران (۳ ک‌د *۶۷۰، قاجار اثرلری بورادا چوخ‌دور)، همه‌سین/ترکمانده (۲۱ ک‌گ‌د *۲۰۰/ی‌تو)، افجه: بومهن bumehen (۲۹ ک‌گ‌د *۵۹۰/ی‌تو)، شکرنگلو (بیر کند آدی)، ولی آباد (۳۵ ک‌د *۴۱/ی‌تو)، تهران-ری بؤلگه‌سینده تورک کندلری [آ] احمدآباد شاهی (۲۲ ک‌ق‌ب *۲۸۰/ی‌تو)، ایرین irin (۱۹ ک‌ب *۳۸۰/ی‌تو)، بادامک (۲۶ ک‌ق‌ب *۲۵۰/ی‌تو)، چیچکلو (۲۵ ک‌ب *۳۵۰)، حسن‌آباد خالصه (۲۳ ک‌ب *۶۰۰/ی‌تو)، خانلیق (۴۱ ک‌گ‌د *۵۳۰/ی‌تو)، ضیاء‌آباد (۲۵ ک‌ب *۲۴۰/ی‌تو)، عزیز‌آباد (۵۹ ک‌گ‌د *۱۳۰/ی‌تو)، علی‌آباد قزل‌آیاق (۱۰ ک‌ب *۱۱۰/غ‌تو)، عموک/آ-ی (۷، ۵۰ ک‌گ‌د *۱۳۰، ۲۰۰/ی‌تو)، غار (۷ ک‌گ‌د *۱۵۰/ی‌تو)، غنی‌آباد (۱۰ ک‌د *۲۳۰/ی‌تو)، قاچاقچ (۴۸ ک‌گ‌د *۱۲۰/ی‌تو)، قاسم‌آباد قوام‌الدوله (۱۱ ک‌گ‌د *۳۵۰/ی‌تو)، مافین‌آباد (۲۹ ک‌گ‌د *۳۸۰/ی‌تو)، مبارک‌آباد بهشتی (۳ ک‌گ‌د *۳۴۰/ی‌تو)، مقصود‌آباد (۹ ک‌گ‌د *۱۱۰/ی‌تو)، ملک‌آباد (۱۵ ک‌ب *۱۸۰/ی‌تو)، نصیر‌آباد (۱۹ ک‌ق‌ب *۱۹۰/ی‌تو)، نظر‌آباد (۱۴ ک‌گ‌د *۱۲۰/ی‌تو)	تهران-شهریار و ... بؤلگه‌سینده تورک کندلری [آ] شهریار:

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۸۰۵	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تیپیلما [آ] خیو دا کند آدی.		تیخانیق [باخ] تیخانمیش.	
	تیپ تیپ [ظ] یاواشجا وۇرۇشلاری آلتاتان بیر سۆز.		تیخانیق لیق [آ] تیخانیق اولما وضعیت.	
	تیپیلتنی [آ] تیپیلدایان شئیدن چیخان سس (فا:صدای تاپ توپ).		تیخسیرماق [ص] آغزی باغلی اولاراق آسقیрмаق (فا:بصورت دهن بسته عطسه کردن).	
	تیپیلداتماق [ل] تیپیلداسینا یول آچماق (فا:تاپ توپ کردن).		تیخسیریق [آ] تیخسیریر کن چیخان سس، تیخسیرماق ایشی.	
	تیپیلداتماق [س، سس تق] تیپیلتی ایلە سس وئرمک، دؤیونمک، چیر پینماق (ؤزک اۆچون) (فا:صدای تاپ توپ).		تیخسیریق لی [ص] تیخسیریغی اولان، راحتسیر.	
	تیپیرداماق [س، سس تق] باخ: تیپیلداتماق.		تیخماتماق [آ] تیخماق ایشی.	
	تیت tit [آ، بی، ت] داغدا بیتن چام فیسیدینی آغاجی، pinus larix		تیخماق [ل] ۱- تیخماق، بیر نسنه‌نی بیر شئین ایچینه باساراق باغلاماق (فا:بستن). ۲- [س] یئھین و چابوق یئمک.	
	تیخ tix [آ، سس تق] ۱- اینجه و کیچیک بیر نسنه‌نی سرت یتره وۇرماقلا چیخان سس. ۲- اۇجو ایتی بالیق سومویو، ایتی اۇجلو تیلیشگه (فا:تیغ).		{ت:تیقماق، سن؛ بو کلمه بیر سیرا کلمه لرین کۆکو اولمالیدیر: تیخاج (بیر شئین آغزینی تیخماغا یارایان شئی)، تیخیز = تیخناز = تیخمیر (کۆک آدام)، تاغار (دولدورماغا یارایان شئی)، تیخیشماق، تیخجالاماق}.	
	تیخ تیخ [سس تق] دوشن بیر شئیدن چیخان سس.		تیخناز [آ] گۆده، تیمبیل، شیشمان آدام (فا:چاق و کوتاه).	
	تیخانماق [ائتد] تیخماق ایشینی گۆردورمک (فا:فس بستن).		تیخناز لیق [آ] تیخناز اولما وضعیت.	
	تیخاج tixac [آ، تیخماق + آج] بیر شئین آغزینی تیخماغا و باغلاماغا یارایان بیر نسنه، بیر حرکته مانع اولان شئی، آخینا مانع اولان شئیلرین پوتونو (فا:تویی). plug		تیخناشدیرماق [ل] زورلا تیخماق (فا:بافشار بستن). تیخناشماق [س] زورلا بیر یتره سیخیشماق.	
	تیخاجسیر [ص] تیخاجی اولما یان.		تیخیر tixir [آ] چوخ دۆلدوروب ایی جه سیخیشدیر یلمیش.	
	تیخاجلاماق [ل] تیخاجلا باغلاماق، باخ: تیخماق.		تیخیرلاماق [ل] تیخیر وضعیت گتیرمک.	
	تیخاجلانماق [بل] تیخاجلا باغلانماق (فا:بسته شدن)		تیخیر لیق [آ] سیخیشیق اولما وضعیت.	
	تیخاجلی [ص] آغزی تیخاجلا باغلانمیش، تیخاجی اولان، تیخاجلانمیش (فا:بسته شده با چوب پنبه).		تیخیرلاشماق [س] تیخیر دورما گلکم.	
	تیخالی [باخ] تیخانمیش.		تیخیرلانماق [ائتد] تیخیر وضعیت گتیرتمک.	
	تیخاماتماق tixamata [ل] تیخانماق ایشی.		تیخیش tixis [آ] سیخیشیق وضعیتده، تیخیشمیش (فا:ازدحام).	
	تیخاماق [ل] بیر نسنه‌نی بیر دلیگه سوخاراق باغلاماق، گئچیش یولونو باغلاماق، گوجلە سیغیشیدیرماق، یترلشدیرمک، یولونو کسمک، قاپماق (فا:تپاندن). to stuff		تیخیشدیرماق [ل] بیر یتره چوخ کیمسه وشنی سوخماق، پوتون بوش یترلری دۆلدورماق (فا:بافشار پُر کردن).	
	تیخامالی [ص] تیخاماسی اولان، تیخاجلی.		تیخیشماق [قا] بیر لیکده بیر یتره تیخیلماق، سیخیشماق (فا:با فشار پر شدن).	
	تیخامیش [ص] باغلانمیش، قاپامیش (فا:بسته شده).		تیخیشیق [آ] سیخیشیق، سیخیش میش (فا:با فشار پر شده).	
	تیخانماق [بل] ۱- تیخاجلا باغلانیلماق. ۲- [س] اشتها کیسیلمک، بوغازی توتولماق، نفسی توتولماق. ۳- الینه گئچینی یئمک (فا:باهول و لع خوردن).		تیخیشیق لی [ص] قالا بالیق، تیخیشیق اولما دورمو.	
	تیخانمیش [ص] تیخیلی (فا:مسدود). stopped. closed		تیخیلتی [آ] تیخماق ایشی (فا:بسته شده).	
			تیخیلماق [بل، ت، سن] ۱- تیخماق ایشی گۆرولمک. ۲- [س] سیخیلماق، بیر یتره سیخیلماق (فا:بهم فشردن شدن).	
			تیخیلمیش [ص، سن] تیخیلی، گوجلە باسیلمیش، گوجلە	

Tt ت	آذربایجان تورکجه سی	۸۰۶	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	یئرلشدیریلیمیش (فا: بهم فشرده شده).		یؤنتم "تیرماجلاماق" {دیر، دیری سۆزلریله ایلگیلیدیر} ۵.	
	تیرخیلی [ص] تیخیلمیش، گوجلہ باسیلمیش، گوجلہ		تیرماشماق [باخ] دیرماشماق.	
	یئرلشدیریلیمیش (فا: بهم فشرده شده).		تیرمالاماق [باخ] چیرمالاماق.	
	تیرخیم [آ] آغزین آلایلہجگی بؤیوکلو یونده لقمه و دۆرمک		تیرمان tirman [آ] باغ و بوستان سییری ۲۴.	
	(فا: اندازہ یک لقمه دهن پُر کن).		تیرمانلانماق [باخ] چیرمالانماق.	
	تیرخیماق [باخ] تیخاماق.		تیرمانماق [باخ] دیرمانماق، دیرماشماق.	
	تیرپان tirpan [آ] ۱- اکین بیچمک اوچون اوژون ساپلی بیر		تیرمانیش [باخ] دیرمانیش.	
	اوراق، اوْت بیچن، بیچتی، بیر نوع مالایان (فا: نوعی		تیرنا ووردو [آ] اوشاقلار آراسیندا آشیق و قیشله اوینانان بیر	
	داس). ۲- گۆلشمه ده بیر جور فن (فا: فنی در کشتی).		اویون آدی (فا: نوعی بازی بین کودکان).	
	تیرپانلاماق [ل] تیرپان لا کسمک (فا: درو کردن).		تیرریخ / تیرریق tirix [سس تق] اسهال، باخ: زیریخ (فا: اسهال).	
	تیرپانلانماق [س] تیرپان لاکسیلمک (فا: دروشدن).		تیرریخلاماق tirixlamaq [س] اسهال ائله مک (فا: اسهال کردن)	
	تیرقلاماق [آ، سس تق] تینجیخماق ۵.		تیرریغا دوشمک [س] اسهالا دوشمک، باخ: زیریغا دوشمک.	
	تیرتیر tirtir [آ، سس تق] تیر سسی (فا: صدای تتر).		تیرریلتی [آ] تیرتیر سسی (فا: صدای تتر).	
	تیرتیر ۲ [دی] تیرتیل لاری یوخ ائدن اکینه یارارلی بیر		تیرریلداماق [سس تق] تیرریلتی سس چیخارماق (فا: تتر کردن).	
	بؤجک نوعو (فا: نوعی کرم). Ichneumon		تیرزمان [آ] قوجامان ۲۴.	
	تیرتیل tirtil [آ، دی] ۱- کپه نگین یومورتادان چیخاندان		تیرریخماق [باخ] تترمک.	
	سونرا قوزالاق اولونجا یا قدر وضعیتی، کپه نک لاری،		تیرس tis [آ، سس تق] قاز، ایلان و پیشیک کیمی حیوانلاردان	
	کپه نک توخومونون کپه نگه دییشمه میشدن قباقکی حالتی		چیخان سس (فا: صدای تس).	
	(فا: لارو). ۲- [مج] طفیلی، آسالاق، پارازیت، ۳- پولون		تیرسباغا [باخ] توسباغا.	
	قیراغیندا کی دیش دیش یئر (فا: کنگره دار).		تیرسیلتی [آ] تیرس دئیهرک چیخاریلان سس (فا: صدای فس فس).	
	تیرتیل سوو چیچکلر [آ، بی] سو یود قاقاق فیندیق کیمی		تیرسیلداماق tirsildamaq [س] فیسیلداماق، چتین نفس	
	بینگی لرین تیرتیلی آتدیران چیچک نوعو.		چکه رک تیرسیلتی سسی چیخارماق (فا: فس فس کردن).	
	تیرتیل لانماق [س] تیرتیل لی اولماق.		تیغ tig [آ] بؤیوک قالاق، ییغین (فا: کپه) {تیخماق سۆزوندن}.	
	تیرتیل لی [ص] تیرتیلی اولان، تیرتیل لا حرکت ائدن.		تیرغیز [ص] تیغی اولمایان (فا: بدون کپه).	
	تیرسی tirsı [آ] بیر نوع بالیق ۲۴.		تیرقraq [آ، ت] ایگید، باها دور.	
	تیرشیق tirsıq [آ] چؤل پئنجریله دۆزه لن بیر نوع یتمک ۲۴.		تیرغلama tıqlama [آ] تیغ وورما، قالاق لاما (فا: کپه کنی).	
	تیرفیل tərfe [آ، بی] باخ: بالیجا، اوچ گول.		تیرغلamaq tıqlamaq [ل] تیغ وورماق، قالاقلاماق (فا: کپه کردن).	
	تیرقاز tırqaz [آ] قاپی سۆرگوسو (فا: کلون پشت در).		تیرغلانماق [س] قالاقلانماق (فا: کپه شدن).	
	تیرقازلانماق [اتد] تیرقازلاماق ایشینی گۆردورمک.		تیرغلانمیش [آ] تیغ وورولموش، قالاق لانمیش (فا: کپه شده).	
	تیرقازلاماق [س] تیرقازلا قاپی نی باغلماق.		تیرغلی [ص] تیغی اولان (فا: کپه دار).	
	تیرلاق [آ] قیزمیش ارکک دوه ۲۴.		تیرغلیق [آ] تیغی چوخ اولان یئر (فا: محل کپه دار).	
	تیرلیق [آ] قالین ایپلیک دن دۆزلمیش چؤوال ویا پالتار ۲۴.		تیرغنیت tıgñit [آ] ماکی دا کند آدی. {تیخناشماق دان}	
	تیرماج / تیرمانج [آ] یۆکو محکم باغلماق اوچون بیر یول و		تیرفاق [باخ] توفاق.	

Tt ت	ارک سۆزلوگو	۸۰۷	آذربایجان تورکجه‌سی	Tt ت
	تیبیین / دییین [آ] اهر ده کند آدی {درین}.		تیق تیق [باخ] تیخ.	
	تیب [آ، یو: اؤرنک بیچیم] بیچیم، مودئل، اؤرنک (فا: نمونه).		تیق قیلماق [آ] تیق تیق سسی (فا: صدای تق تق).	
	تیپاژ [آ، فر] بیر کیسه‌نین ویا بیر شئین اؤزل لیکلرینین توپلومو (فا: تیپ).		تیق قیلماق [س، سس، تق] تیق تیق سسی	
	تیپلشدیرمک [ل] بللی تیپه اویقون لاشدیرماق.		چیخارماق، تیق تیق ائيله‌مک (فا: توق توق کردن).	
	تیپوگراف [آ، یو] باسین ایشیسی، چاپچی، باسینچی (فا: ~).		تیللیخ [آ] یاردیملی، داغ آدی (۲۳۴۲) ۲۴.	
	تیپولوژی [آ، یو] بیر سیرا شئ لرین ویا حادثه لرین عمومی خصوصیت لرینی و اؤزل لیکلرینین دؤزوم لنمه‌سی، بیچیم له‌مه "دیل لرین تیپولوژی تصنیفی" (فا: ~).		تیمبیل [آ] آلچاق بو، کؤک، شیشمان (فا: کوتوله).	
	تیپی [آ، ت] «توپی»، باخ: توپورمک [قار فیر تیناسی].		تیمبیلداق [س، ت] «توميله‌مک» باخ: دیمیلداق.	
	تیپیک [ص، فر] بللی تیپه و بیچیمه عاید اولان، بیچیم سل (فا: ~).		تیمبیل لاشماق [س] تیمبیل وضعیت گلمک.	
	تیپیک‌لیک [آ] تیپیک شئین حاللی.		تیمبیل لیق [آ] تیمبیل اولما دورمو (فا: کوتوله بودن).	
	تیت [آ] سؤلدوز دا کند آدی {دیمک دن}.		تین [آ، سومرجه «تین» روح، جان، نفس، باخ تین.	
	تیتان [آ، یو] بیر نوع متال آدی (فا: ~).		تین تین [ص] ۱- بومبوش. ۲- ییگی سیز، جاهل. ۳- تین تین	
	تیتور [فر] باشلیق، باش یازی (فا: ~).		دانشان، بوروندان دانشان آدام، بعضی سس لری بوروندان	
	تیتورتمک [ل، سن] ۱- تیتورمه‌سینه یول آچماق، سارسیتماق (فا: لرزاندن). ۲- هیجانا گتیرمک.		دئمکله چیخان سس {سس تق}.	
	تیتورتمه [آ، سن: لرزه] ۱- قیزدیرما، تیتورمه حالیندا اولان کیمسه (فا: لرزه). ۲- تیتورمهک ایشی (فا: لرزش).		تینجیخماق [آ] تینجیخماق ایشی.	
	تیتورتمه قوواق [باخ] اسمه قوواق.		تینجیخماق [س] چورویوب قوخولانماق (فا: له و فاسد شدن)	
	تیتورتمه قیزدیرما [باخ] تیتورتمه.		{ت «تینجیماق»، باخ: دان/ تون}.	
	تیتورتمه‌لی [ص] ۱- تیتورتمه خسته لیگینه توتولموش، قیزدیر- مالی (فا: لرزش دار، رعشه دار) ۲- تیتورتمه خسته لیگینی یایان.		تینجیماق [س] باخ: تینجیخماق (فا: له و فاسد شدن).	
	تیتورج [آ] ۱- دیاپازون (فا: دیاپازون). tuning fork		{ت «تونجوماق، تینجیماق، تامجاماق»}.	
	۲- ویبراتور (فا: ویبراتور). vibrator		تینسال جیلیق [باخ] تینسل جیلیک.	
	تیتور [ص] اسن، اسیتلی (فا: لرزان).		تینلاماق [س] تین سسی چیخارماق، چینلاماق.	
	تیتورشدیرمک [ل] تیتورشمه وضعیتینه گتیرمک (فا: فس لرزیدن).		تینماق [س] تین سسی چیخارماق.	
	تیتورشمک [ق، سن] بیر لیکده تیتورمهک، هریانی تیتورمهک، قارشلی لیقلی تیتورمهک (فا: لرزیدن).		تی [آ] بو کلمه "تای/ تی/ تو" شکلینده چوخراق یئر آدلار-	
	تیتورک [آ] تیتورمه یئر "تیتورک بیر سس" (فا: مرتعش، لرزان). trembling, vibrant		یندا گؤزه دئیر و قدیم تورکجه ده داغ، تپه و دیک یئر	
	تیتورک چیچک [آ، بی] بیر نوع بیتگی (فا: موسیر، کلاغک).		مفهوموندایدی، ایندیده قازاق تورکجه سینده داغ سؤزونه	
	تیتورک سس سیز حرف [آ، دیل ب] باخ: آخیجی سس سیز حرف.		tau دئییلیر، ینته ده قدیم تورکجه ده "تی" سؤزو سؤ	
			دئمکدیر ایندیده غربی سیبیریده کاماسین، کویبال،	
			کاراکاس تورکلری و آلتای دیللی سئلکوپ لار گؤل	
			اؤچون "تی، تو" ایشله دیلر، باخ: ماننا،	
			تیاترو [آ، فر] گؤسته ریش دوزنلنن یئر (فا: تئاتر).	
			تیامات [آ] آلتای تانریچالاریندان، ایلک بؤیوک	
			وارلیق اولان تانریچا ^{۱۱} .	
			تیانگو [آ] تاینکو، حاجب، پرده دار، شاهین یاخین مشاوری ^{۱۴۷} .	
			تیباتان [آ] اؤرمیه ده کند آدی {دیب+ آتان: سونلاندیران}.	

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۸۰۸	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تیتیرک قاقاق [آ، بی] چالی و آغاجچیق حالیندا بیر قاقاق.		تیتیز لیمک [س] تیتیز لیک گؤستریمک.	
	تیتیرک لشمک [س] تیتیرک وضعیتیه گلمک (فا: مرتعش شدن).		تیتیز لیک [آ] تیتیز اولما وضعیتیه.	
	تیتیرم [آ] سس تیتیره شیم لرینین آلچا لیب اوجا لیماسی، ارتعاش		تیتیز لیکله [ظ] تیتیز بیر بیچیمده، تیتیز اولاراق.	
	تیتیرم له مک [س] سس توؤ اوجا لیب اوجا لیماق (فا: مرتعش شدن).		تیتیش [آ] جی جی (فا: جی جی). babys dess	
	تیتیرم لیک [آ] تیتیرک اولما وضعیتیه (فا: حالت ارتعاش).		تیتیک titik [ص] هزل دئین (فا: بیهوده گو) {دیدمک دن، دیدیک سۆزونون داغیلیب پوزولموش مفهومی آندیریر}.	
	تیتیرن لی [باخ] تیتیرک.		tir [آ] ساوه ده داغ آدی.	
	تیتیره در [ظ] تیتیره درک (فا: مرتعش کننده).		تیر tayer [باخ] تکر.	
	تیتیره دیجی [ص] سارسیدیجی، تیتیره دن (فا: ارتعاش کننده).		tir [آ] ۱-دیرک کیمی اولان شئی، کسلیمیش و بوداق-لاری تمیز لیمیش آغاج گؤده سی، دیمیر ویا آیری جنسندن دۆزلیمیش دیرک، کَرَن. ۲-اؤخ ۳-گۆنش ایلی نین ءجو آیی (فا: تیرماه) {سؤمرجه «تیر» ت «تیره مک»: دایاق و دیرک وۇرماق، «تیره گو»، تیرک: دیرک، «تیرنمک» دایانماق، «تیریگ»: دیری، باخ: دیری}.	
	تیتیره شیم سیز [ص] تیتیره شیمی اولمایان (فا: بدون ارتعاش).		تیر [آ] آنادولونون متشه بؤلگه سینده تیر آدیلا یاشایان تورک اوخلار (بو یلار) ۲۰۹.	
	تیتیره شیم سل [ص] تیتیره شیم له ایلگیلی (فا: ارتعاشی vibratory)		تیر آباد/بجوان جای [آ] هشتری ده جای آدی.	
	تیتیره شیم لی [ص] اسیتی لی (فا: ارتعاش دار).		تیراژ tiraj [آ، فر] باسیلمیش درگی ویا کتاب سایه سی، باسقی سایه ۲۸. (فا: ~).	
	تیتیره قوش [آ، دا] سویوغا حساس آدام (فا: سرمایی).		تیران tiran [آ] ۱-اترؤسک لرین گؤز للیک تانریچاسی ۲۱۱.	
	تیتیره همک titremek [س] ۱-اسمک (فا: لرزیدن). to		۲-بو کلمه دیر/دیری/تیری سۆزیله باغلی اولاراق اسکی تورکجه یه دایانان بیر سۆزجو کدور، بو کلمه انسان آدی کیمی فارس و ارمنی لر ایچینده ده ایشله نیر ۱۱۴.	
	۲-tremble سسی کسک کسک چیخماق. ۳-		تیر انداز [ص، فا] اوخجو، اوخ آتان (فا: ~).	
	سویوقدان ویا قورخودان تیتیرک کیمی حرکت ائتمک، تلاطمه دؤشمک، ناراحت لانماق. {ت «تیتیرشمک»، سن {.		تیر باشلیغی [آ] تیر لرین باشینا وۇرولان باشلیق.	
	تیتیره مه titreme [آ] اسمه، تیتیره مه توتما (فا: لرزش).		تیر باشی [باخ] تیر باشلیغی.	
	تیتیره مه قیز دیر ما [آ] تیتیره مه دن قیز دیر ماسی اولان (فا: تب ولرز).		تیر قاب [ظ] تیر تاپ دؤشمک ویا اوزانماق، یورقونلوقدان اوزانماق، برکدن اوزانیب یاتماق (فا: حالت دراز کشیده).	
	تیتیره هیش [آ] تیتیره مک ایشی، تیتیره مه، اسمه (فا: ارتعاش).		تیر تیر قیتیره مک [س] اسمک، سویوق و قورخودان اسمک، اسیم اسیم اسمک (فا: لرزیدن).	
	تیتیکانلو/تیکانلو titqanlu [آ] قوچان دا کند آدی.		تیر جان [آ] اسماعیلی، دا کند آدی ۲۴۰.	
	تیتول titol [آ، فر] فنودالیزم ده اولان کیمی نسیلدن نسیله گئچن فخری آد. ۲-رُتبه «امپراتور تیتولو، خان تیتولو»، هر هانسی بیر حَقوقون اساسی «مُلکیت تیتولو» (فا: ~).		تیر جیک [آ] بالاجا تیر.	
	تیتِه titə [آ، دا] بعضی آدمالارین گؤز بیگین ده اولان آغ لکه.		تیر جای [آ] میانا دا جای آدی {تیر: دیری، دۆز}.	
	تیتِه لی [ص] تیتِه سی اولان، لکه لی.			
	تیتیر titir [آ، ت] دیشی دوه.			
	تیتیز [آ] ۱-شیت داد، دادی گس اولان. ۲-راحتجه بینمه یین (فا: سواس) {ت، باخ: تیتیک}.			
	تیتیزجه [ص، ظ] تیتیز بیر بیچیمده.			
	تیتیز لشمک [س] تیتیز وضعیتیه گلمک.			

تیرۆنمک [باخ] تیر لنمک.

تیرس tirs [آ] ایلاملاردا بیر تانری آدی ^{۲۱۱}.

تیرسی tirsı [آ، یو] باش وگۆز لری بیر آز بویوک وقیلجیق لی

بالیق (فا: نوعی ماهی). alosa pallas

تیرشوو [آ] ماکى، سر ابد ا کند آدی {تیرسو: دیریلیک سو یو}.

تیرفیل [آ، یو] بیر نوع چؤل (یابانی) یونجاسی.

تیرک tirək [آ، ت] باخ: دیرک.

تیرکش [آ، ت] ییغیلیشما، قالا بالیق یئر، کَروان، قافله ^۷.

تیرگج [خ] جانلی، دیریلیک وئرن، آلتای-تووا اویماغی ^۷.

تیرلنمک tirlənmək [س] تیر چکمک، اوزانیب سره لنمک،

تیر کیمی اوزانماق (فا: کشیده شدن).

تیرلی [ص] تیری اولان، دیرک لی (فا: تیر دار).

تیرمه [باخ: دۆرمک] بیر نوع ائنسيز و اوزون پارچا (فا: ترمه).

cashmere

تیرمه بۆرک [آ] تیرمه دن توخونموش بۆرک (فا: نوعی کلاه).

تیرمه شال [آ] تیرمه دن توخونموش شال (فا: نوعی شال).

تیرمه لی [ص] تیرمه گئیمیش و تاخمیش (فا: ترمه دار).

تیروکسین [آ، فر] تیروید دن چیخان هورمون (فا: ~).

تیروید [آ، فر] قالقان بئزی، خیرتدکده اولان و سالى سینی

قانا وئرن بیر بئز (فا: ~).

تیروان tirvan [آ] کلئیرده کند و چای آدی {دیری+آوان}.

تیره tire [آ] ۱-نسلی، طایفا، خانواده، فامیلیا، سو "اونلارین

تۆرهمه سی ایله بیزیم تیره عمی اوشاغی اولوبدور." ۲-

دسته "ایکی تیره لیک." ۳-آرخ و چای لارین قیراغیندا

تۆکولن توپراق "چاییرلی تیره، یانینی توپراق تیره یه

قویوب اوتوردو." ۴-قیراق، کنار "پنجره تیره سینه اوتوروب

ائشیکه باخدی." تیکیشده ایشله دیلن پامبوک ایپلیگی.

(فا: تیره). {فا: باخ: دیرک، تیر}

تیوه [آ، فر] قیسیا خط، دسته دسته اولما (فا: چند تیره گی).

تیوه [آ] ساوه ده داغ آدی. آوج ده کند آدی.

تیره لنمک [س] دسته دسته اولماق "ننچه تیره یه بؤلونمک"

(فا: چند تیره شدن).

تیره مک [ل، ت] دایاق ویا دیرک تیکمک.

تیرینک [آ، فا] خاشخاش بیتگی سیندن آلینان بیرنوع

اویوشدوروجو ماده، تیریاک (فا: تریاک). antidote

تیرینک خانا [آ] تیرینک چکیلن یئر.

تیرینکی/تیرینکچی [ص، فا] تیرینک چکن کیمسه (فا: تریاک).

تیرید [باخ] تیلته.

تیرینگه tiringə [سس تق] ۱-چیتمک، ایکی بارماقلا

چیخاریلان سس (فا: بشکن، تلنگر). fillip ۲-اوخوما، بیر

نوع ازگی "سؤنرا دوروب اوست دؤنومو گئیردیم.

باخچالاردا تیرینگه نی دئیردیم، شهریار" {سس. تق} ^۵.

تیریاس [آ] اؤراتولاردا قهر اندیجی شر تانری سی ^{۲۱۱}.

تیز tiz [ص، فا: باخ: تیز] اینجه و کسگین سس، ایتمی (فا: تیز).

تیز فهم [ص] تیزباشادۆشن، چوخ آتلاقلی، چوخ زیرک (فا: ~).

تیزلشمک [س] ۱-سس کسگین اولماق. ۲-ایتمی لشمک

(فا: تیز شدن).

تیزه tēze [آ، باخ: دایی] ۱-آنانین باجی سی، خالا. ۲-آنا

یاشداکی قادینلار سؤیله ن سؤز (فا: خاله maternal aunt

تیسک له مک [باخ] تیسیکله مک.

تیسیکله مک [س، سس تق] نارین نارین یاغماق، چیسگین له مک

، چیسه له مک، تیسک له مک (یاغیش حاققیندا) (فا: نم باریدن)

تیسیه tisiye [آ] رشت-خمام دا کند آدی.

تیشورت/تیشورت [آ، این] بیرنوع قیسا قوللو کؤینک (فا: ~).

تیشه tişə [آ] ایپ آیرمه گه بیر نوع آراج ^{۲۲۴}.

تیشه [ص، فا] تورکجه «دیش» تشه، بیرنوع کرکی (فا: ~).

تیشه مک tişəmək [ل، ت] کسبجی بیرشئین آغزینی ایتیمک

{دیش سؤزونه باغلاناراق دیش دیش ائتمه دئمکدیر}.

تیغ tiğ [آ، باخ: تیغه] قیلینج و بیچاق، کسبگی آلت (فا: ~).

تیغ زمین tiğ zəmin [آ] مینودشت ده کند آدی.

تیفتیک tiftik [آ، تا] ۱-اؤزون قیویرجیق گئچی تۆکو، قویون

گئچی و دوه نین یازدا قیرخیلان یومشاق و ظریف تۆکو.

۲-همان یوندان توخونموش الچک، بۆرک و هر شئی

"تیفتیک کؤینک" (فا: پرز، کرک). fuzz, nap {سن:

گئچی تۆکو؛ دیدمک+یک» دیدیک» تیفتیک {.

تیفتیک گئچی سی [آ، دی] بیر گئچی نؤعو (فا: نوعی بز).

Tt ت	آذربایجان تورکجه‌سی	۸۱۰	ارک سۆزلوگو	Tt ت
تیفتیک لنگ [س، بل] تیفتیک تیفتیک اولماق، دیدیلک، سؤکولوب بیریریندن آیریلماق.	ایدی، همچنین بؤ شهره اسکی لرده “گنجک، جزنق (گنجک کلمه سینین مُعَرَّب آدی)، گنزک، کنزک، جزن، گزکا (یونانجا)، گندزک (ارمنیجه و سوریانی جه)“ کیمی آدلاردا دئییلیدیر، عربلر بورایا شیز دئییلر، گنجک شهری اسکی لرده اولان آتروپاتئن حُکومتی زامانی مرکزی شهر ساییلاراق، سونرالار ساسانیلاریندا مرکزی اولموشدور، بؤ شهرین اؤنملی اولماغی نین اصلی نَدَنی همدان و آتادولو بؤلگه لرینین آراسیندا قرار تاپماغیدی، استرابون، گنجک شهریندن، بؤلگه نین مرکزی شهری کیمی آد آپاریدیر، بیر سیرا آراشدیرمالاردا منجمله “رساله جغرافیای شهرستانهای ایران” قتید اولونور کی گنجک شهرینی تۇرانلی افراسیاب دؤزلدیدی، و بعضی دئییشلره گؤره بؤ شهر اسلامدان قاباق دؤورلرده موغ لارین ائیتیم یئرلری ساییلردی. زیندان داغی بۇرانین اصلی داغلار- ینداندیر، سانیلیرکی اسکی گنجک شهری بو یانار داغی- نین فعالیتی نتیجه سینده داغیلیدیر. تاریخی و گؤرمه لی یئرلریندن: تخت سُلیمان(آذرگشسب آتشکده)، کَرَفَتو ماغاراسی، ساروقۇرخان قالاسی، زئیه قالاسی، سُلیمان زیندانی، تخت سُلیمان ایستی سۇیو، چملی چمن(چملی گؤلونده ترپه نن و مُتحرک بیر چمن و آداجیق دیر)، بلقیس قالاسی، جامع مجیدی، ایوب انصاری بَقعه‌سی.			
تیفتیکلی [ص] تیفتیکی اولان (فا: کرک دار).				
تیفۇس [آ، فر، طب] بیتدن عمله گلن بیر نوع خسته لیک (فا:~).				
تیغه [آ] اردبیل ده کند آدی.				
تیغۇ tøyəqquz [آ، ع] اویاتیق لیق، اویاقلیق (فا:~).				
تیغه [آ، باخ: تیغ، تیکمک] تیغ، کسجی آلت (فا: تیغه). blade				
تیک آغاجی [آ، بی، فر] پورتاغا [لجا] جۆت چنک لی، تاختا سیندان یارالانیلان آغاج نوعو. tectina grandis				
تیکان tikan [آ] یتگی ویا حیوانلاردا ایینه کیمی اولان بؤلوملر (فا: خار). {ت: تیکن؛ تیکمک+ان}				
تیکان [آ] هشتری ده کند آدی.				
تیکان اوئو [آ، بی] تیکانلی، دیرمانیچی، و قیش دا یاپراق لاری تۆکولمه یین بیر یتگی، اؤز تیکان (فا: نوعی خار). smilax aspara. lil				
تیکان اولوب گۆزونه باتماق [ل] خوشو گلمه دیگی بیرینی قاباغیندا گۆرمک.				
تیکان اؤستونده اوئورماق [س] چوخ نگران و ناراحت وضعیتده اولماق.				
تیکان تپه [تیکان] تپه شهر ی غربی- آذربایجانین شهرلریندن اولاراق ش ۱۳۲۰ ده ۲ دهستان (حومه و احمدآباد) و ۷۸ کنددن تشکیل تاپیردی، توپلام نفوسو* ۳۲۷۷۰ نفرایدی، شهرین جمعیتی ۳۲۱۰ نفر تۆرک قتید اولونموشدور، او دؤنم ۵۲ کندی اهالیسی تورکایدی و ۲۶ کند کۆرد اولاراق توپلام جمعیتی ۱۰۲۸۳ نفر قتید اولونوبدور، آیری دئییشله او دؤنم بؤ شهرستانین ۲۲۴۸۷ نفری یعنی ۶۹ فایزی تۆرک و ۳۱ فایزی کۆردایدیلر، ش ۱۳۸۵ جی ایلده شهرستانین جمعیتی توپلام ۸۲۲۷۴ نفر اعلام اولوبدورکی ۴۴۰۴۳ نفری شهرده و ۳۸۲۳۱ نفری ۱۰۱ کندهد یاشایرلار، اهالی حدوداً یاری یاری کۆرد و تورک دولر.				
تیکان تپه تاریخی [آ] آراشدیرمالارا گؤره اسلامدان قاباق دؤوره عاید اولان گنجک ویا شیز شهری بؤ شهرین یثرینده				

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۱۱	ارک سۆزلوگو	Tt ت
اؤزن،ه تۆکولورلر: آب باریک (s1b1۷~)، آیدوغموش (فرعی قول)، (s۳b۳)، آیدوغموش (چاراویماق-میانا q۵/۷۳s1b1۳۳)، بایراش چای (خال کندی s۴b۲۰)، گۆز (شریف کندی s۴b۲۴)، آب قاراداش (قارادره s1b۲۵)، تیکان تپه بۆلگه سینین داغلاری [آ] کفه سۆر (۱۷ک۱۷ق۲۱۲۶)، گۆنئی (۲۰ک۲۰ق۱۹۷۹)، سۆر (۲۵ک۱۹۸۰)، حاجی بۇلاق (۲۵ک۲۰ق۲۰۴۱)، نسا (۲۷ک۲۱۹۸)، زندان (۲۷ک۲۳۰۹)، گماجار (۳۰ک۲۳۴۴)، قاراوول (۳۰ک۲۳۶۵)، قورشاقلو (۳۰ک۲۴۲۸)، مهشر (محشر) (۳۰ک۲۴۵۸)، مملى (۳۲ک۲۹۲۵)، کلکلی (۳۲ک۲۹۶۲)، قارابۇلاق (۳۲ک۲۵۵۶)، بیلقیئیس (۳۳ک۲۳۳۲)، چال داغی (۳۵ک۲۷۷۸)، گۆرگۆر/ قورقور (۳۵ک۲۹۵۵)، ایمان خان (۳۵ک۲۸۶۲)، قوش داغی (۳۷ک۲۸۴۶)، قاراداغ (۳۷ک۲۸۹۲)، داغ دالی (۳۷ک۲۹۱۴)، بۆزخانا/بۇسخانا (۱۰ک۲۴۱۱)، بیزووقاچان (۱۰ک۲۲۰۵)، ساری بابا (۱۰ک۲۳۸۹)، چرافه یانا/چارافایانا (۱۰ک۲۷۲۵)، قارقۇلخانا (۷ک۲۲۰۹)، قیزل داغ (۷ک۲۳۰۳)، حمزه خان (۷ک۲۳۸۹)، قاراداش (۱۲ک۲۴۳۰)، قونۇ/ گنو (۷ک۲۲۲۲)، قیزیل بۇقۇش (۱۲ک۲۲۳۷)، چپ دره (۱۵ک۲۰۵۰)، کیفسور (۱۵ک۲۲۹۵)، آغداغ (۱۵ک۲۲۳۲)، آغداغ (۱۶ک۲۲۸۴)، بابا لگر (۲۰ک۲۳۳۹)، تۇلداغی (۲۰ک۳۵۳۲)، کلاش ترکله (۱۲ک۱۸۹۰)، بژن بسر (۱۵ک۲۰۱۳)، شاه داغی (۲۰ک۲۱۷۵)، کمزرد (۲۰ک۲۲۵۲)، بالاخانا (۲۲ک۲۳۹۵)، قیزقالاسی (۱۰ک۱۸۸۶)، کویه- هنگ (۱۵ک۱۸۹۷)، آغابگ (۱۵ک۱۹۵۷)، ایوب انصار (۱۵ک۲۵۲۰)، دروانایی (۲۰ک۲۱۵۲)، گزرجار (۲۰ک۱۸۶۳)، کَنپ شيله (۷ک۱۸۴۶)، تیکان تپه (تخت سلیمان-احمدآباد) بۆلگه سینین کندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) احمد آباد/ آ-سی (۱۹۴۰×)؛ آرپاچایی؛ آغ اوتاق؛ آغدره/ آ-ی- اورتا (۱۰۵۰×)؛ آلچالی (۶۲۴×)؛ امین آباد؛ انگیران؛	جیداقایا؛ چیراق تپه/ آ-سی (۶۲۰×)؛ حسن آباد (۷۰۰×)؛ زره شوران (۷۶۰×)؛ زینهار (۹۰×)؛ شیرمرد (۷۸۰×)؛ عربشاه/ ارؤوشه؛ قئینرجه (۴۰۱×)؛ قوچ داغی مزره؛ گردآلو مزره؛ گۆله گوله (۱۷۵×)؛ ینگی کندی (۵۸۰×)؛ یارعزیز (۶۰×/تو)؛ تیکان تپه (تخت سلیمان-چیمین) بۆلگه سینین کندلری [آ] (کند یستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) اسد کندی (۲۰۳×)؛ آغ بولاق همدانی (۳۲۳×)؛ آغ بولاق (۵۳۳×)؛ اوچ حصار (۴۱۰×)؛ بابا نظر (۱۴۰×)؛ بیرینجه (۷۵۰×)؛ تومار کندی (۱۹۰×)؛ قانلو (۳۰۰×)؛ قارابۇلخانا (۲۷۲×)؛ قازان کندی (۱۰۲×)؛ قارابولاق (۷۵۰×)؛ قاراناز (۲۶۰×)؛ قوشا بولاق (۴۴۰×)؛ قوشخانا/آ-سی (۴۵۰×)؛ قیزیل قیشلاق (۸۳۰×)؛ کوکتجو/ گۆگردچی (۱۸۰×)؛ گۆنبد (۴۴۰×)؛ نصرت آباد/ تازآباد (۷۴۰×)؛ همپا (۸۸۰×)؛ تیکان تپه (تخت سلیمان-ساروق) بۆلگه سینین کندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) آلاساققال (۲۲۹×)؛ انقوت (۲۷ک۲۰ق۲۰ب۲۰×)؛ قو: انگوردره، باش برات (۴۴۰×)؛ تورمکچی (۲۲۶×)؛ چۆپلو (۱۱۶۰×)؛ خارخار (۴۰۵×)؛ داش قیز قاپان (۲۶۰×)؛ دۆلدول بۇلاق (۷۵×)؛ قاراعمر (۳۵۰×)؛ کریم آباد (۱۲۰×)؛ کوساییری (۲۵×)؛ گۆی آغاج (۹۰×)؛ ماین بولاق (۲۴۰×)؛ نبی کندی (۳۵۰×)؛ تیکان تپه (مرکزی-افشار) بۆلگه سینین کندلری [آ] (کندیستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) اوغول بگ/ تو (۱۴۹۰×)؛ بادخرید (۲۰×)؛ بادمحمود (۴۲۰×)؛ بدیرلو (۱۵۳×)؛ چارداق (۸۰۰×)؛ چیچکلی (بوş)؛ ساریجالو (۲۹۰×)؛ (بوş)؛ فیض آباد (۳۲۰×)؛ قالاجیق (۶۲×)؛ قاراقایا (۶۱۰×)؛ قوجور (۴۵۰×)؛ یولقون آغاج (۱۱۷۰×)؛ تیکان تپه (مرکزی-انصار) بۆلگه سینین کندلری [آ] (کند یستان اهالی سی چوغونلوقلا کۆرددولر) آسمان بولاغی (بوş)؛ آغ قالا (۱۳۴×)؛ آی قالاسی (بوş)؛			

Tt ت	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۱۲	ارک سۆزلوگو	Tt ت
	تامای/ تمای (*۶۳۰/تو)؛ حاجی بابا/ آ-ی (*۷۴۰/تو)؛ آجی شئی، گوبود، اۆره گه توخونان سۆز.		تیکانلی [آ] هشتیری و گترمی ده کند آدی.	
	دۇرباش (*۱۲۵۰/تو)؛ سیبل (*۳۰۰/تو)؛ طاشه کبود (*۲۳۰/تو)؛ عربشاه/ ارؤوشه؛ قیرخیلی (*۷۳۰/تو)؛ کوتان؛ قیزدره/ گزدره (*۳۰۱/تو)؛		تیکانلی اؤگوز [آ،دی] قیرلانقیچ بالیق لاردان، تیکانلاری چوخ گلشمیش، رنگی قیرمیزی، بیرینجی دال اؤزگگی اؤزون تیکانلی، اؤست چنه سی چاتال و آلت چنه سی بوغلو.	
	تیکان تپه (مرکزی-گرفتو) بۆلگه سینین کندلری [آ] (کند یستان اهاالی سی چوغونلوقلا کورددولر) آقابگ (*۱۵۴×)؛ بؤلوز (*۴۱×)؛ پهلوان (*۲۰۰/تو) (بوش)؛ تاسکند (*۵۵×)؛ تپه بؤر (*۲۱۷×)؛ تندیرلی (*۴۲×) (بوش)؛ چارقالا (*۱۱۰/تو)؛ چیدره (*۴۰۰×)؛ داش بولاق (*۵۷۰×)؛ درویشه رش (*۳۵×)؛ ساری باغ (*۷۰/تو)؛ ساری قورخان (*۱۳۰×)؛ علی آباد (*۲۱۰×)؛ قارابابا (*۷۵×)؛ قوچا (*۶۲×)؛ قولدره/ آ-ی (*۷۰۰×)؛ قیزقاپان تورک (*۲۴×) (بوش)؛ نخوددره (*۱۴۰×)؛ یهرلو (*۴۰×)؛		تیکانلی ایلان [آ،دی] قویروغو قیوریق و بیز، ایری، زهیرلی بیر ایلان نوعو <i>acanthophis antarcticum</i>	
	تیکان توؤ [باخ] بؤغورتلن.		تیکانلی بالیق [آ،دی] اؤزگک لری تیکانلی، کیچیک سۆمۆکلۆ بالیق (فا:نوعی ماهی). <i>G.aculeatus</i>	
	تیکان تیکان [ص] تیکانی بۆل، تیکان کیمی اولان هر شئی.		تیکانلی بالیق گیلر [آ،دی] بالیق لار صنفیندن سۆمۆکلۆ بالیقلار تاقیمیندا بیر آلت تاقیم.	
	تیکان جیقلی [ص] بالاجا تیکانلاری اولان (فا:خاردار).		تیکانلی بۇرون بالیق [آ،دی] بیر نوع کۆپک بالیغی.	
	تیکان سیز [ص] تیکانی اولمایان (فا:بی خار).		تیکانلی قتل [آ] حصار و چپر دوزلتمگه یارایان بیر نوع تتل (سیم خاردار).	
	تیکان لو [آ] سقر ده کند آدی.		تیکانلی جای [آ] آذربایجان دا جای آدی ۲۴۰.	
	تیکان یابراق (لی) [ص] یاپراقلاری تیکان کیمی ایینه اوچلو.		تیکانلی سالیاققوز [آ،دی] قاریندان باجاقلی لار صنفیندن، ایلیق و ایستی دیزلرده یاشایان، قابیغی اؤزهرینده چوخ	
	تیکانجا [آ،دی] بنلینده اؤزون و کیچیک تیکانی اولان، قویروق اؤزگگی یاستی، وجودو اؤزون سوئی (اتلیپس) کیمی، یانلاری یاستی، پولجوقسوز و آغزی بؤیوک، دیشلری قوئلی، بئلی زیتونی و یا لکه لی، یان و قارنی آغ، یووا دۆزلده رک دیزلرده یاشایان بالیق (فا:نوعی ماهی).		تیکانی اولان بیر یوموشاقجا ۲ (فا): <i>halix, murex</i>	
	gasterosteus pungitius		تیکانلی مییان [آ،بی] ۱-۲m اوجالیقدا، آغ و مور چیچکلی، تۆک سوو یاپراقلی، چوخ ایللیک، آجی مییان	
	تیکانجی [آ] گئچمیشده تیکان ییغیب ساتان (فا:خار فروش).		تیکانلیجا [ظ] تیکانلی اولاراق.	
	تیکانجیق [آ] بالاجا تیکان (فا:خارک).		تیکانلیق [آ] چوخ تیکانی اولان یئر، یاندیرماق ویا ساخلاماق اوچون تیکان ییغیلان یئر (فا:خارزار).	
	تیکانجیق tianciq [آ] داشلی بۇرون، ون ۴۴ ک.قوؤئی گۆندوغان طرفینده کند آدی (بوş).		تیکانلی لار [آ،دی] بیر گۆزه لی ایشینلی حیوانلار تاقیمی.	
	تیکانسی [ص] تیکانا بنزر، تیکانسو (فا:خار مانند).		تیک تاک [آ] عمومیتله ساعتین چیخاردیغی سس.	
	تیکانلاشماق [س] تیکان کیمی اولماق (فا:خاردار شدن).		تیکدیر تمک [باخ] تیکدیرمک.	
	تیکانلی [ص] ۱-اؤستو تیکان اولان بیتگی ویا آیری سنه، اؤزه رینده تیکانلار اولان (فا:تیغ دار). <i>thorny ۲</i> [مج]		تیکدیرمک [اتند، سن] تیکمک ایشینی گۆردورمک، اکدیرمک، پالتار تیکمه سینی تاپشیرماق (فا:فس دوختن).	
			تیکسه tiksə [آ] آغاجسیز یئر لرده قوئش یاخلاماق اوچون اؤستونه اؤکسه یاپیشقانی یئر لشدیریلن آغاج.	

Tt	آذربایجان تورکجه سی	۸۱۳	ارک سۆزلوگو	Tt
تیکسینمک [باخ] دیسکینمک.	تیکه [ص] ۱- بیر پارچا، بیر بوتونو دۆزلدن پارچالار دان			
تیکک / دیکک [سن] تینگ، فیدان.	هر بیرى. ۲- ذره، آز و بالاجا مقدار، بیر تیکه، بیر آز			
تیکل [منطق] کل دان بیر جزء (فا: جزیی از کل).	(فا: تکه). ۳- piece دۆرمک، غذا تیکه سی (فا: لقمه).			
تیکل لیک [آ] تیکل اولما وضعیتی (فا: جزیی از کل بودن).	morsel ۳- [آ، یازین] قطعه، ایکی بیتدن تا غزل حدینه قدر			
تیکمک tikmək [ل] ۱- بیر جیسمی دیک اولاراق	تشکیل تاپیر و هر وزنده ایلا رویاعی وزینده دئیله ییلیر،			
دۆردورماق. ۲- آغاج اکمک (فا: کاشتن). ۳- ائو و تیکیتی	قطعه ده مطلع یوخدور و بیرینجی بیتده قافیله شرط دگیل			
دۆزلتمک و قورماق (فا: خانه ساختن). ۴- to build	۷۳، ۷۴ (فا: قطعه) {ت: تیکیم، تکو} بو کلمه تیکمک سۆزوندن،			
تیکیش تیکمک؛ ساپ، ایپ و اینه ایله پارچالاری بیریرینه	تیکیلیمیش و بوتون بیر شئین بیر پارچاسی آنلامیندادیر.}			
باغلاماق، جراح لبقدا دری نی بیتشدیریب بیریرینه	تیکه بوغازیندان گئتمهک [ل] هیرسدن و ناراحت چیلیقدان			
باغلاماق (فا: دوختن). ۵- to tailor گوزلرینی بیریره	هئچ بیر شئی یسه ییلمه مک.			
تیکهرک باخماق، گوزلریله بیر یره اویماق (فا: زل زدن).	تیکه پارچا [ظ] تیکه تیکه، دؤگرام دؤگرام، بالاجا بالاجا.			
{سومرجه 'دو'، ت، سن؛ بو سۆز دیک = تیک = تینگ سۆز	تیکه پارچا ائيلهک [ل] قیریق قیریق ائيلهک، تیکه له مک.			
ایله کؤکداش اولاراق بیر شئی آیری شئیله باتیرماق و	تیکه تیکه [ظ] تیکه پارچا (فا: تکه تکه). to rear into bits			
دیک حالتله گتیرمک آنلامیندادیر و چوخلو سۆزلرین	تیکیت [یثرب] ماغارالاردا کیرئج دامجیلارلا یئرده دۆزه لن			
کؤکودور، تیکان سۆزو دیکیلیمیش و اوجو ییز بیر شئی	دیکئی چؤکلی لر، استلاقتیت (فا: استلاکتیت).			
آنلادیر، یونولا برابر حرف دیشمه سیله تیغ، تیغه	تیکییجی [آ] ۱- تیکیش ایشینه باخان کیمسه، خیاط، درزی			
سۆزلریده تیک سۆزونه باغلیدیر، همچنین تیکه سۆزو	(فا: خیاط). ۲- tailor تیکیتی ایشینه باخان (فا: بنا).			
تیکمه گه یارایان پارچا اوچون دئییلیر، باخ: دان.}	bricklayer ۳- [آنادولو] جوتجو.			
تیکمن [آ] کوئی و مخروط بیجیمینده تبه.	تیکییجی لیک [آ] تیکییجی نین گۆردوغو ایش (فا: بنایی).			
تیکمه tikmə [آ] ۱- تیکمک ایشی. ۲- دیکئی شئی، عمود.	تیکیز [آ] باخما، گۆزله مه ۲.			
۳- ناخیشلی و گۆرکملی توخونموش و حاضرلانیمش	تیکیز له مک [ل] سئز دیرمه دن باخماق، گۆزله مک ۲.			
پارچا و هر شئی "گۆزل تیکمه لر دؤوارلارا و وورولموش"	تیکیش tikis [آ] ۱- تیکمک ایشی و طرزی. ۲- پارچالارین ویا			
(فا: هر چیز نقش و نگار دار) ۳- تیکیتی (فا: ساختمان).	تیکه لرین بیتشدیگی یئر (فا: دوخت). Sewing {ت: جؤرکچی لرین چؤرک اؤستونده ناخیش قویان نسنه سی.}			
constrution	تیکیش آتماق [ل] تیکمک.			
تیکمه [آ] هشتری (تبه)، ماکى (عجم، ~ کورد) ده کند آدی.	تیکیش آینه سی [آ] تیکیش اوچون یارایان اینه.			
تیکمه چی [آ] ناخیشلی پارچالار حاضرلایان (فا: طراح).	تیکیش یایی [آ] قماشى بیجیب کسند قیراقلاردا تیکیش			
تیکمه داش təkmedaş [آ] بوستان آباد، ملایر و زنجان دا	اوچون نظره توتولان مقدار.			
کند آدی. هشتری ده چای آدی.	تیکیشچی [آ] تیکیش ایشینه باخان، درزی (فا: خیاط). tailor			
تیکمه لی [ص] ۱- تیکمگه یارایان. ۲- ناخیشلی تیکمه سی	تیکیشچی لیک [آ] تیکیش ایشی، تیکیش چینین ایشی			
اولان تیکمه ایله بزه نمیش (فا: نقش و نگار دار).	(فا: دوزندگی). tailor's			
تیکمه لیک [آ] آغاج تیکیلن یئر.	تیکیشدیرمک [باخ] تیکمک.			
تیکن [آ] دیکیلی، دیک، دیکمیش [خ] اوغوزنامه ده آدی				
گنچن تۇمان خان'ین اوغو لاریندان ۷.				

Tt ت	آذربايجان تۆركجه سي	۸۱۴	ارگ سۆزلۆك	Tt ت
	تيگيش سيز [ص] تيگيشي اولمايان، تيگيش يثرى اولمايان (فا:بدون دوخت).		تيگين/تيگين [آ] ۱-پرنس ۲-انسان آدى: تيگينباي، تيگينر. ^۷	
	تيگيش قويماق [ل] اينجه له مك.		تيل til [آ] قيراق، بير شئين قيراغيندا اولان ايتي ليك "داشين تيلي اليمي كسدى" ايكي دۆژي ين كسپشن يثرى، اۆزون سوو تپه نين اوستو (فا:له). {تيلمك (ديليم له مك) سۆزوندن دير، و اۆزوناسينا كسيلميش شئي آتلاتير، تيلو(اوجو ييز چنگل)، تيليشگه و تيليشه بير شيدن كسيلميش ديليمي گؤستهرير، و تيلته سۆزوده ديليم ديليم دوغرانيش يئمگه سؤيله نير و تيليت tilit سۆزوده بو كلمه نين آيرى شكلدير، نظره گلير ديل و ديله مك سۆزلىرى بو سۆزجوك له كؤكداش اولسونلار، باخ: ديل { تيل ۲ [ظ] يتهين، بير نفسه "ير تيل ائوه گتتدم" تيل ۱ سۆزونون ايتي مفهومونا باغليدير } ^۸ (فا:يكسره).	
	تيگيلميش [ص] دوزلەش، توخونموش (فا:دوخته شده sewn		تيل ۲ [آ،ع،تل] قالاق، قالانميش، ييغيلان شئي (فا:تل).	
	تيگيلميش قيرمه [آ] يون واپيكدن توخونموش ناخيشلى پارچا.		تيل ۳ [آ] ميشوو داغى نين زيروه لر يندن بيرى، شبيستر ده كند و چاي آدى، خالخال دا، راميان دا(آباد) كند آدى {زولاق يثر معناسيندا دير}.	
	تيگيلي [ص] ۱-تيگيلميش اولان (فا:دوخته شده). sewn		تيلار [آ] خالخال دا داغ آدى {تيل+ار:}.	
	۲-تيكىتى، بينا.		تيلاو tilav [ص، سن] دلاور، بهادور.	
	تيگيلي داش [آ] تاريخى بير اتفاق اوچون دۆزه لن داش، آيت داشى (فا:سنگ يادبود).		تيله [ص، سن:ديوانه] دلى.	
	تيگيليش [آ] تيگيلمك ايشى ويا ييجيمى (فا:دوخت).		تيلنه [باخ] تيليت.	
	تيگيم tikim [آ] ۱-تيكمك ايشى ويا ييجيمى، تيكىتى تيكمك ايشى، ائودۆز لته ايشى (فا:دوخت). ۲-[تاديكيم] لقمه.		تيلك tilək [آ] ۱-ديلك، مُراد، ايستك؛ ۲-تۆركمن لر ين، تكه و تۇختاميش اويماقلارى، اولوبالاريندان. ^۹	
	تيگيم ائوي [آ] پالتار تيكمك اوچون ايش يثرى (فا:محل دوخت)		تيلكه ري [آ] جولفا دا كند آدى {تيلكى+ارى}.	
	تيكىتى [آ] ۱-بينا، دۆزه نيلن ائو و بوجور شئيلر. ۲-تيكىتى ايشى آپاريلان يثر (فا:بنا). building		تيلكو [آ] بير تۆرك بويو، باخ: موغول تۆرك بويلارى. ^{۱۰}	
	تيكىتى ايشچى سي [آ] فهله (فا:فعله). coolies		تيلكى tilki [آ] ۱-تۆلكو. ۲-[خ] تۆركمنلرين، تكه و تۇختاميش اويماقلارى،	
	تيكىتى چى [آ] تيكىتى ايشيني قابال (كونتارات) توتوب ايشله ين (فا:مقاطعه كار). contractor.		تيلله مك tilləmək [ع،تل]، [ل] قالاق لاما ق (فا:تل كردن).	
	تيكىتى سل [ص] تيكىتى ايله ايلگى لى (فا:ساختمانى).		تيلوو tilov [آ،باخ:تيل] باليق توتماق اوچون اوجو ايتي چنگل (فا:قلاپ ماهيگيرى).	
	construational		تيلوو آتماق [ل] باليق توتماق اوچون تيلوو سؤيا سالماق.	
	تيكىتى مصالحى [آ] تيكىتى ده ايشله نن مصالح (فا:مصالح ساختمانى). building materials		تيلون [آ] دولون، تۇلون، دولو، اكسيكسيز، قُصورسوز. ^۷	
	تيكىتى لر [آ] بينالار (فا:ابنيه). building		تيلونبولاق [خ] چنگيز خاقان دۇنمى بگ لر يندن. ^۷	
	تيگرك [آ] چئوره، دايره. ^۷		تيلوه [آ] فينجان ديينده چؤ كن قهوه تورتوسو. {ع،تل} تيل	

Tt ت	Tt ت
بۇيونا باغلانير، بارلاس لار قاشقادر يا بۇلگه سينده ياشايرديلار^{۱۲}؛ تيمورون اؤلوموندن سونرا اؤلگه ۴ اوغلو و ۳۵ تورنو آراسيندا پايلاشماق ايستىدى و بۇ اوزدن حكومت ضعيفله دى و باشكند سمرقند شىيانى لرين ايلنه گنچهرك تيمورلولا دؤولتى ييغىلدى، تيمورون تورونو بابورشاھ بير دؤنم فرغانا و سونرا كابۇل قندهاردا حكومت ائله دى و سونرا هيندوستانى آلاق اوز آديلا اورداد سۇلاله قوردو (بابور امپراتورلوغو، م ۱۵۲۶-۱۸۵۸) بۇ امپراطورلوق ۵۰۰ ايل (اينگيليز لرين هيندوستانى اشغالينه قدر) دوام ائتدى، بۇ حكومتده اشتراك ائندن بۇيلاردان اورتا آسيا توركمينلىرى، اۇيغورلار و قيرقيزلاردان آد آپارماق اولار^{۲۰}. تيمورگورخانين فتوحاتى باره ده حتى تورك بيلگين لرى آراسيندا مختلف نظرلر وار، بير طرفدن اونو بۇيوك فاتح كيمي قلمه وئرنلر وار و اونو بير لهشيك تورك دؤولتلىرى ايدئالى متفكرلرينين ان اؤنمىليريندن بيليرلر^۷، او بير طرفدن دئكم اولاركى: تيمور آذربايجان مظفرى لرىنى داغيئدى، قارا قويونلولا بۇيوك ضربه لر ووردو، بو خاقان تورك اولدوغو حالدا آنادولو و اؤزل ليكله روسيه توركلرينه بۇيوك ضربه ووردو، او آلتون اوردو دؤولتىنى يىخارق روسالارين گوجلنمه سينه سبب اولدو^{۲۰}، آچيقديركى اوزامانين شرطلرينى نظرده تۇتارساق گئنيش آراشديرما، تورك انسانلارينين گنچميشينه آيدىنلىق گتيرمگه و گله جگه يول گؤسترمگه گر كليدير؛ تيمور دان سونرا اوغلو شاھرخ و سونرا اولوغبگ يئرينه گنچدى، شاھرخ عادل شاه ايدى و اولوغ بگ علم و نجوما بۇيوك اهميت وئيريدى، سونرالار سلطان حسين بايقرا باشكندى هراتا گؤتوردو، اونون دوستو اميرعلى شيرنوايى هرات	تيله فينجانين تركينه تلله ن چؤكونتو}. تيليت [آ] ۱- ات سويو و چؤرك قارشىما سيندان دؤزه لن يئمك. ۲- باشدان آياغا بير شئيه بۇلانميش ”كؤينه گى تيليت قان ايدى“ {باخ: تيلته، تيل}. تيليشگه/تيليشه tilisge [آ] تاختا و آغاجين ايسنه كيمي ايتى اوجلو كچيچك حصه سى {فا: تراشه}. {ت: تيلگه} باخ: تيل}. تيليف [اينگيليزجه tea leaf] چايين دمله ن دن سونرا قالان حصه سى {فا: تفاله چايى}. تيم tim [آ] كؤنج، بوجاق {فا: كنج}. {ديواندا ”تيم“ سؤزو ”شراب دؤلوتولوم“ و ”تيمچى“ سؤزوده ”شراب ساتان“ معنا سيندا گليدير، بو كلمه توركجه ديمديك سؤزونده گؤرسه نير و فارسجادا تيمچه سؤزو بو كلمه دن آلينمادير، معمولا آلوترچيلر ايكي يولون و دؤوارين كسيشن يئرينه بساط قورارديلار و تدريجا بوجور كؤنج كيمي يئرلر بازار معنا سيندا ايشله نهرك تيمچه آدلانيلار}. تيم ۲ [آ، ا] بير چاليشمادا اولان تويولوق {فا: تيم}. تيمچه {باخ: تيم} بازارين مختلف حصه لرينين هر بيرى {فا: ~}. تيمسينمك [س] باخ: تلمسك. تيمورى [آ] كلبجر ده داغ آدى (۲۳۳۶)^{۲۴۰}. تيمم tēymmūm [آ، ع] مريضليک و ناچارليق واختلاردا دستاماز و غسل يئرينه، اللرين ايچينى توپراغا ووروب و اللرين دالينا و اوزه چكهرک بير دينى رسم {فا: ~}. تيموچين timoçin [آ] تيموچين، تيمورچين، تيمورچينه؛ چنگيز خان ين اصلى آدى: دمير اوجو و سيورى دمير آتلاميندادير. تيمور teymur [آ] ۱- بو كلمه دمير سؤزونون ديشيلميش شكلidir ۲- چوخلو يئر آدلاريندا ايشله نير ۳- تيمور آديلا تاريخده چوخ اوللو سيمالار واردير: ~الپ، ~اى، ~باى، ~بگ، ~بوغا، ~تاش، ~تان، ~تاي، ~چين، ~خاقان، ~خان، ~ر، ~قؤتلوق، ~قوجا، ~قؤلا. تيمور امپراتورلوغو/تيموريلر [آ] قوروجوسو تيمور گورخان؛ حاكميت دؤنمى: م ۱۳۷۰-۱۵۰۷؛ حاكميت يئر لرى: ماورالنهر، ايران، آذربايجان، عراق؛ تيمورون سويو توركلشميش بارلاس

Tt ت	آذربايجان تورکجهسى	۸۱۶	ارک سۆزلوگۆ	Tt ت
	مکتبی نین قوروجوسو و آرخاسی ایدی، ۱۵۰۱ده باتو نسل- یندن شیبانی لر (محمدخان شیبانی) سمرقندی آلیب اؤزیکلر خانلیغینی قوردولار و تیموریلرین حکومتینه سون وئردیلر. تیمیک timik [آ] بیر شئیین ایتی چیخیتیسی و تینی (فا: برآمدگی تیز). تیمیکلی [ص] ایتی چیخیتیسی اولان (فا: دارای تیزی). تین tin [آ] ۱-جان، روح، اؤز ۲-سولوق، نفس، یئل ۳- ساکن، دینچ ۴-گؤکسل، تانریسال ۵-خ[تۆرکمَنلرین، تکه و توختامیش اویماقلاری، اولوبابالاریندان ۶-دومان و توستو، زهیرلی و آغی لی قاز (فا:دود). دویواندا تین سؤزو روح و نفس آنلامیندا گلیب آرجا مفهوم دیشمه سیله ایندیکی توستو مفهومدا ایشلهنیر ^۱ ، همچنین تین سؤزو دویواندا جیلوو و افسار معناسیندا ایشلهنیبدیر و محتملا تین سؤزونه باغلیدیر چونکی افسار آتی یؤنلندیرمه وسیله سیدیر، باخ: دینچ، دان.}		تینگلیک tinglik [آ] تینگ یتیشدیریلن ساحه وئر (فا: نهالستان). (tree) nursery تینگنر tingner [آ] میانا دا داغ آدی. تینگه [آ، باخ: تین ۲، تیم] تین، ائوین تینگلی. تینلی [ص] ۱-تینی اولان، ایتی بوجاگی اولان. ۲-توستولو. تینیا [آ] ائترۆسک لرده بیر تانری آدی ^{۲۱} . تینی بگ [آ] چاغاتای خانلاریندان اؤزیک بگین آتاسی نین آدی ^{۱۲} تییان tiyan [آ] بؤیوک قازان، درین و ایری قازان، قیر و بوجورثیلری اریتمک اؤچون اولان قازان (فا: تیان). pot تیانچا [آ] کیچیک قازان، بالاجاتیان (فا: دیگچه). small pot تیانچیلیق [باخ] تیان دا قیر اریدیپ ایشله دن، قیرچی لیق. تیول tiyul [آ] یئر، مولکو و ارمان اولاراق گئچمیشده حاکیملر طرفیندن طایفا باشچیلارینا ویا خدمت گؤسترن افرادا وئرلیردی و قارشیلیغیندا ساواش زامانی عسگر توپلاماق اؤچون یاردیمچی اولوب و دؤولته مالیات وئیردیلر، معمولا تیول سؤزو ألكا {اؤلكه} سؤزیله مُعادل تانیناراق (سیورغال ترسینه) موروثی اولموردو ولی تیول صاحبی اؤلرکن اوشاقلاری راحاتلیقلا مسؤلیت لرینی عهدهلرینه آلاراق تیولا صاحب اولورلاردی (فا: نه) (قایناق ایترنت) {تویماق سؤزو دویماق و یئیب بسلنمک معناسیندادیر، تویول کلمهسی یئیب بسلنمک اؤچون وئرلین شئی دئمکدیر، آیریجا توی کلمه سیده اوردو بیرلیگی اؤچون ایشلهنن مفهومدا بونلارلا کؤکداشدیر؛ دورفر بؤ کلمهنی چاغاتای تورکجه سینده اولان يتول سؤزونون (مولک) دیشمیش شکلی ییلیدیر.} تیولچو/تیولدار [آ] تیول وئرگی سینی ییغان ^{۱۴۹} . تیویل tivil [آ] اهر وقوچان دا کند آدی. مرند ده داغ آدی {۱-تی: داغ + ویل: بئل: داغ بئل؛ تیؤل، ۲-محتملا اصلینده تیؤل اولمالیدیر، باخ تیؤل.} تییه tiye [آ، باخ: تیغه، تیغ] تیغه، قیلیچ، بیچاق و هر کسبیجی آلت لرین ایتی وکسن طرفی (فا: تیغ).	
	تینگ ting [آ، ت، باخ: دان] اکمک اؤچون بالاجا آغاج شیتیلی، جالاق اؤچون یارایان آغاج (فا: نهال). sapling			

ث س

ث [حرف] تورک عرب الفباسی نین بئشینجی و تورک لاتین الفباسی نین ییرمی بئشینجی حرفی، بو حرف سس سیز اولاراق کویلو ویتیره شیم سیز حرف ساییلیر (فا: پنجمین حرف ترکی آذربایجانی).

ثابت sabit [ص، ع] ۱- دؤراغان، دیشمز. ۲- قانیت لانیمش.

ثابت [یازار] (۱۳ جو یۆزیل) میرزا هادی باکی لی شاعردی ^{۱۱۷}.

ثابت اندیلی خلخالی [یازار] هـ ۱۳ جو عصرین شاعریدیر ^{۱۴۱}.

ثابت اولماق [س] قانیت لانماق.

ثابت تبریزی [یازار] قاجا دؤورو یاشایاراق تۆرکجه شعرلری واردیر (فا: هـ) ^{۱۴۱}.

ثابت رحمان [یازار] م ۱۹۱۰ ادا آنادان اولوب، چوخلو حکایه لر یازیدیر: پوزغون، شیرین بولبول، وفاسیز.

ثابت شقاقی [یازار] (۱۲۱۴ هـ ق) ماراغالی شاعردیر.

ثابت قالماق [س] بیر شئین اؤستونده مُحکم دۇرماق.

ثابت قدم [ص] سؤزونون و فیکرینین اؤستونده مُحکم دۇران.

ثابت لشدیرمک [ل] ثابت حالا سالماق.

ثابت لشمک [س] ثابت حالا گلیمک.

ثاقب saqib [آ، ع] ۱- نفوذ ائدن. ۲- پاریلدایان (فا: هـ).

ثاقب [یازار] (۱۲۸۷-۱۳۵۰ هـ) هاشم بگ باکی لی شاعردیر ^{۱۱۷}.

ثامن samin [آ، ع] سککیزینجی (فا: هـ).

ثانیاً [ع، با] اکینجی سی، اکینجی اولاراق (فا: دوّم).

ثانیه [آ، ع] دقیقه نین آلتیمیش دان ییری (فا: ثانیه).

ثبات sabbat [آ، ع] ثبت ائدن، یازیت لایان (فا: ثبت کننده).

ثبات subat [آ، ع] دیشمز لیک، قالیجی لیک، ثابت لیک (فا: پایداری). constancy

ثبات سیز [ص] دایانیق سیز (فا: بی ثبات). inconstant

ثباتی اوردوبادی [یازار] آذربایجان شاعریدیر ^{۱۴۱}.

ثبت [آ، ع] یازما، دفترده درج ائتمه (فا: ثبت). registration

ثبوت subut [آ، ع] قانیتلاما (فا: ثبوت).

ثروت [آ، ع] وارلیق، زنگین لیک، مال، مۆلک.

ثریا sureyya [آ، ع] اولکر اولدوزو (فا: ثریا).

ثریا بختی (آیلار) [یازار] میانالی شاعردیر ^{۵۲}.

ثعلب se'leb [آ، بی، ع] کؤکونو دؤیه رک و ازهرک قاپناتیلما- سیندان بوغاز آغری سی مُعالجه سی اوچون الدّه اندیلن

ایستی ایچکی، توپ باش، دیل داماق (فا: orchis. orc)

ثعلب گیللر [آ، بی] بیر چنک لی، بئش میندن چوخ نوغو اولان

بیر بیتگی سویو، اؤرنک "اؤرکیده، وئئوس چاریغی،

وانیلیا"، یونلار دیرمانیجی و بعضاً سؤرونوجو، پارلاق

رنگلی، گؤزل چیچکلی دیر لر (فا: ثعلبیه). orchidaceae

ثقل siql [آ، ع] آغیر لیک، بیر شئین آغیر لیغی (فا: ثقل).

ثقه الاسلام siqetulislam [آ] میرزاعلی آغا هـ ۱۲۷۷ جی ایل

تبریزده آنادان اولوب و هـ ۱۳۳۰ جو ایل روس متجاوز

لرینین توسطایله و مسلمان لارین مقدساتینی تحقیر ائتمک

اوچون و آذربایجانلی لارا گؤز داغی وئهرک و مشروطه

انقلابی نی داغیتماق مقصدیله، مسلمان لارین ان عزیز

گؤنلریندن اولان عاشورا گؤنو یتدی آیری مُبارزله

بیر لیکده تبریزده دارا چکیلدی، ثقه الاسلام عدالت سؤور و

مبارزایدی، بۇ گون آذربایجان تاریخینده قاراگون اولاراق

امپریالیستلرین و بو ملتین دلیینه، دینینه و توپراغینا گؤز

تیکنلرین علیه اینه دایانیشما گونو اولاراق آیلیر، ثقه

الاسلام دن احساسلی شعرلر یادگار قالیدیر، اؤرنک:

"خیالین یاخشی مونس دیر منه شام و سحر سنسیر. کی

سندن اؤزگه یوخ قلبیمده بیر فکر دگر سنسیر." ^{۶۳، ۶۴}.

ثلاث selas [آ، ع] اوچ (فا: سه) (ثلاثی: اوچلو، ثلث: اوچده بیر)

ثمر / ثمره semere [آ، ع] یارار، قازانچ، فایدا (فا: سود).

ثمره سیز [ص] یارارسیز، قازانچ سیز، فایدا سیز (فا: بی فایده).

ثمره سیز لیک [آ] یارارسیز لیک، قازانچ سیز لیک (فا: بی فایده گی).

ثمره لی [ص] یارار لی، قازانچ لی، فایدا لی (فا: مفید).

ثمن semen [آ، ع] سککیزده بیر (فا: یک هشتم).

ثنا senal [آ، ع] اوومه، تعریف لهمه، مدح (فا: ثنا).

ثواب sevab [آ، ع] مُرد، قارشیلیق، یانیت (فا: هـ).

ثوابت sevabit [آ، ع] دورقون اولدوزلار (فا: ستارگان).

ج ج Cc

ج [حرف] تۆرک عرب الفباسی نین آلتینجی و تورک لاتین الفباسی نین اۆچونجو حرفی، بو حرف سس سیز اولاراق کویلو و تیره شیم لی حرف ساییلیر (فا: ششمین حرف ترکی آذربایجانلی).

جا (جه، جہ) [اک] باخ: اکلر (فا: پسوندیست).

جاب [اآ] ۱-بالاجا توپراق تئستی و کۆزه^{۲۲۴} (فا: کوزه).

جابابا [آ، تا] ۱-بخشیش، مجانی، موقتہ "بو مندن سنه جابا اولسون"^{۲۲۴} (فا: مجانی). ۲-ساوه ده داغ آدی.

جاباداق [اآ] حثیرت، شاشما^۷ (فا: تعجب).

جابالاق [اآ] بابالاق، یاقین، قازاقلارین، کیچیوۆز بۇ لوگو بای اوغلو و آلتون اویماغی اولوبابالاریندان^۷.

جابالاماق [ل، تا] موقتہ اولاراق وئرمک.

جابان [اآ] ۱-بویوک خلعت^{۲۲۴} (فا: مجانی) ۲-اھر ده کند آدی.

جابانی [اآ] اسماعیلی، دا پئر آدی^{۲۴۰}.

جابجا ائيله مک [ل] پئر لرین دیشمک (فا: جابجا کردن).

جابجانلی [ص، ظ] چوخ جانلی (فا: سخت جان).

جاتاغ/جاتاق [اآ] چادر سوتونون باشینا قویولان دلیک تاختا^{۸۲}. (فا: تخته سر ستون چادر) {باخ: چاتاق}.

جاجان [اآ] خیوا، اھر ده کند آدی {باخ: جئجین، جئجه}.

جاجیق، caciq [آ، بی] ۱-پیرنوع اوت (فا: نوعی علف). ۲-یوغورت و آیرانا خیار، کاهو دوغراناراق دۆزه لن بیر اشتاها آچیجی ینه جک (فا: خیاردوغ) {یاییق} جاجیق، یئرده یاییق بیچیمده سره لنمه گی اوچون بو آدلا تانییب^۶.

جاداد [اآ] داری اؤتوندان پیشیریلن چۆرک (فا: نوعی نان جو).

جادار جادار [ض، ظ] چاتلاق چاتلاق، یاریق یاریق، هر طرفی چاتلامیش، چاپیق چاپیق (فا: ترک ترک). {بو کلمه چات و چاتلاماق سۆزونون تکراریدیر}.

جادار جادار اولماق [س] چات چات اولماق (فا: ترک ترک شدن).

جادار لانماق [س] جادار جادار اولماق.

جادار لوز [ص] چوخ دانیشان و قونوشان (حرّاف)^۲.

جادای [اآ] ایچینه جویز دولدورولموش بیر نوع ینمک، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

جادو [باخ] جادی.

جادوگر [اآ، فا] جادیچی، سئحیرچی (فا: جادوگر). magician جاده caddə [ع، یول، خیوان (فا: ~).

جادی [آ، فا، باخ: یاد] سئحر، بویو (فا: جادو). magic

جادیچی [اآ] سئحیرچی، بویو له ین (فا: جادوگر).

جادی چیلیق [اآ] سئحیرچیلیک، بویو له مه (فا: جادوگری).

جادی سوپورگه سی [آ، بی] امچ لری اؤزل لیکله آغاجلارین قاییقلاری آلتیندا بیر آغ هؤره رک اولنلارین چیچک لنمه سینه و میوه وئرمه سینه انگل اولان بیر ماتتار و اوتون یول آچدیغی بیتگی خسته لیگی (فا: نوعی قارچ) taphrinacerasi **جادیلماق** [ل] بیرینی جادی ائلمک، سئحیر له بیرینه تأثیر قویماق، بویو له مک (فا: جادو کردن).

جادی یازان [اآ] جادی یازاراق فالچی لیق ائدن.

جاذب، cazib [ص، ع] چکیمی، ایلگی اویاندیریجی (فا: ~).

جاذب [اآ] محمد کاظم خوئینی: ۱۱۸۵ گونش ایلینده خوئین ده آنادان اولوب، گۆزل غزل و شعر لر دئییدیر^{۱۱۷، ۱۴۱}. (فا: ~).

جاذبه cazibə [ع، آ، ع] چکیم، چکلیم (فا: ~).

جاذبه لی [ص] چکیم لی، چکیمی، جذب ائدیجی (فا: جذّاب). **جارا، car** [اآ] ۱-یوکسک سس، اوجا سس، چاغری، اوجادان دئییلن ویاییلان سس (فا: صدای بلند). ۲-زاقاتالا، دا کند آدی^{۲۴۰}. {ت} چارلاماق: باغیرماق: سن، ندا، آواز؛ بو کلمه نین سس تقلیدی اولماغی سانلییر^۶؛ شارشار، شور شور، جارجار، چار سۆزو بو کلمه نین دیشیلیمیش شکلیدیر؛ سس بنزریلیگینه خاطر خرمن دؤین آلتده جارجار دئییلر؛ جارچی} چرچی (جارچکن) و جارلاماق دا بو سۆزدن آیینمادیر}.

جار۲ [اآ] بعضی قادینلارین اؤرتدوکلری بیر نوع چارشاو.

جاریلی [اآ] شاهسون ائلی بوییلاریندان^{۳، ۱۰۸}.

جارت cart [اآ] برک بیر شئی تیریلارکن چیخان سس.

جارت جارت ائتمک [اآ] قارشى طرفى قورخوتماق اوچون برکدن دانیشماق.

جارت جورت [اآ] گرکلی گرک سیز دئییلن سۆز.

جارتاڧاق (جارتاڧان) [آ] بىردن بىره و گۆرۆلتو ايله.	درىلى لرېنېن چالقي سى اولاراق سۇنرا بوتون دونيادا
جارجار [ص] ۱-اوجا سس. ۲-خرمن دۇين (فا:ديسك).	بىنمىسەنن بىر موزىك نعوو، بو نوع موسيقي نېن چوخ
{سن: خرمن دۇيمك اوچون تكرلى آراج؛ باخ: جار}	بۇ لوملرى نڧسلى و ضربلى آلتردن عبارت اولان قاريشيق
جارجور [آ] فيشنگ قاتارېنى قاباغا آپاران وسيله.	تېپلى اوركنسرادن تشكىل تاپېر (فا:~).
جارجور ائتمك [س] گليشى گۆزل دانېشماق.	جازىرتى [آ] جازىرداما سسى.
جارچاى [آ] بىر نوع سۇ قوشو، قىز آدى (فا:نام دختر).	جازىر جازىر [ظ] گۆچلو و سسلى اولاراق چىخان سس.
جارچكم [ل] يو كسك سسله چاغىرماق، بىلدىرمك.	جازىر جوزور [ظ] باخ: جازىر جازىر.
جارچى carçi [آ، باخ: جار] ۱-جارچكن public crier ۲-	جازىرداما ق [س، دا] جاز دئيه سس چىخارماق.
[مج] بىر خبرى ايلك كز وئرن كېمسه، موزده چى	جاس جاولاق [آ، دا] چىرىل چىپلاق، اورتوسوز (يئر ويا آدام)،
(فا:منادى). herald ۳-زىنجان و هشتىرى ده كند آدى.	تۆكسوز ويا آز تۆكلو (باش).
جارچىلى carçılı [آ] اؤرميه و قوشاچاى دا كند آدى.	جاسوس casus [آ، ع] بىر دؤولت، قورولوش ويا كېمسه
جارخاچى [آ] قۇبا، دا چاى آدى ۲۴.	نېن سىر و سۆزونو باشقاسىنا بىلدىرن و يئتېن (فا:~). spy
جاردام [آ] آغداش، دا كند آدى ۲۴.	جاشىران caşiran [آ] سۇلدوز دا كند آدى.
جاردېن [آ، دى، تا] بىر نوع ايرى سىپان.	جاغ، cağ [آ] جېغىلىتى سسى، جالانما سسى (فا:جېغ) {سس
جافالى [آ] اسماعىللى، دا چاى آدى ۲۴.	تقلىدى اولاراق سويون يئره جالانما سسىندن آلېنىدىر.
جارلانماق carlatmaq [ئتد، سن] جارچكدىرمك، پايدىرماق،	جاغ، [آ] ۱-چېر، ائوين قاباغىنا چكىلن آغاج ويا تاختا
بىر سۆزو اوجادان دئيهرك پايماق (فا:فس جازدن).	حصار، آرابا و ماشىنلارېن يان تاختالارى "آرابانېن
جارلاماق [س] ۱-باغىر اراق قونوشماق، اؤجادان سسله مك.	جاغىندان تۇتوب يئره آتېلدى" (فا:حصار). ۲- [آنادولو]
۲-اعلان ائتمك، بىر سۆزو پايماق، بىلدىرمك (فا:اعلان-	بۇ يوك بئز ويا درى توربا، جاو. ۳-حامام و دۇش كېمى
كردن). {ت، سن: سسله مك، باغىرماق}	يئر لرېن آتېق سۇيونون آخماسىنى ساغلايان دليك.
جارلى [ص، باخ: جار] اؤنلو، مشهور.	جاغلاماق [ل] چېر له مك، حاصارلاماق (فا:حصار زدن).
جارلىق [آ] يارلىق، امير، فرمان ۷.	جاغلانماق [بل] چېر لنمك، حاصارلانماق (فا:حصار شدن).
جارمو carmu [آ] كلئېر ده چاى آدى.	جاغلى [ص] جاغ وؤرولموش، چېر لى (فا:حصاردار).
جارى cari [ص، ع] آخان، آخار حالدا اولان، آخىچى (فا:~).	جاغىلىتى [آ، باخ: جاغ] جاغىلداما سسى (فا:صدای جغ جغ).
جارى آچىق [آ] بىر اؤلكه نېن دېش آلېم و دېش ساتېم	جاغىلداماق [س] جاغىلىتى سسى چىخارماق (فا:جغ جغ).
مقدارېندا اولان منڧى مۇازنه، دېش آلېمېن آرتېق ذېرى	جاف جاف [آ، دا] بىزك دؤزك، سۆبىز آدام ۲.
(موازنه منڧى تجارى).	جاقوار caqvar [آ، دى، فر] پېشىك گىللردن درى سى ايرى
جارى حساب [آ] ايكى طرف آراسىندا سۆروب گئدن آلاچاق	بىك لى ممه لى و قافلاتا بنزىر بىر حئىوان (فا:جاگوار).
وئره جك اېشلم لرى اولان حساب.	جاگت [آ، فر] عمومىته قاباغى دؤيمه لى بىر اؤست گئېم
جارىلداشماق [س، تا] بىر لىكده باغرىشماق.	(فا:جاكت، كت).
جارى مصرف [آ] بللى بىر دؤنم ده اولان خرج له مه لر.	جاكشى caksı [آ] ياخشى؛ يئنى سنى يازىتلارېندا بىر بگ ۷.
جارىه [آ، ع] كنېز، كۆله قىز (فا:جارىه).	جاكېرلو/جاكرولو [آ] قاراقوئونلو بۇيلارېندن، صفوئلزامانى
جاز caz [آ، اېن] باشلانقېجدا قوزنى آمريكا و آفريقا قارا	محمود آبادو شكى بۇلگه سېنه كؤچدولر ۸۵.

جالا [آ] چای قیراغیندا اولان مئشه لیک، قیز آدی (فا: نام دختر).	جالانماق / جالاشماق [بل] جالاماق ایشی گؤرولمک.
جالاندیرماق [ائتد] جالانماق ایشینی گؤردورمک، تۆ کدورمک، یئر اندرمه سینه سبب اولماق (فا: فس ریختن).	جالاییر calayır [آ] ۱- تجربه لی ۲- ساواشچی ^۷ {جالاماق سۆزله ایلگیلی اولراق یاییجی مفهوموندا دیر}
جالانماق [ائتد] جالاماق ایشینی گؤردورمک.	جالاییر / جلایر [آ] ۱- جلایر لر بیرطایفا اولاراق ۱۴-۱۵ جی یۆزلیلرده اؤزون مدت آذربایجان و اطرافیندا حکومت- ائتدیلر، جلایرلرین یؤک حاکمی سلطان احمد اوونیس اوغلو غیاث الدین بهادر جلایر، تورک کۆلتورونه بؤیوک اؤنم و ثهرک دیرلی تورکجه شعر دیوانی واریدی. ۲-
جالاشیق [ص] جالاشمیش، یاپیشیق، بیتیشیک.	چاغاتای اولوسونو تشکیل وئرن دؤرد بؤلومدن بیرینین آدی دیر ^{۱۲} . باخ: چاغاتای. ۳- موغول یوروشو زامانی ۱۱م جی یۆزلیده ایرانا گلن موغول غنصرلو بیر طایفانین آدی، بو دؤنم جلایر طایفالارینین او بؤلومو بشیله ایدی: (جات، توغرات، قنقات، کومسات، اوریات، نیلقان، کورکین، تۆلانتیت، بؤرو، شنقوت)؛ ۱۶م جی یۆزلیده، آنادولودا آتچکن تورک بیرلیگینه منسوب بیر تورک بویونون آدی ^{۸۵} . ۴- [خ] قازاقلارین، اولویوز بؤلۆگونه باغلی اویماق و بو اویماغین قوروجو بگی ^۷ .
جالاق calaq [آ] بیریتگی نی باشقا بیتگی ایله بیرلشدیرمه ایشی "جالاق گیلان، جالاق آلما، جلاقلاری باغ اؤچون آلدیم" (فا: پیوند)، grafting {چالماق+اق}.	جالاییر [آ] آسترخان بازاردا کند و قوبا داغ آدی (۲۸۰۰)
جالاق آلتی [آ] جالاق اؤچون گؤتورولن بیتگی (فا: زیر پیوندی).	۴۰؛ اراک- طرخوران، آستانا، خیو و اهر ده کند آدی.
جالاق ائتمک [ل] جالاق لاماق.	جالالب calib [ص] چکیجی، ایتثرئسان (فا: ~).
جالاقچی [آ] جالاق ووران	جالفا [آ] آغاج جالاغی و پیوندی، قیز آدی (فا: نام دختر).
جالاق لاندیرماق [ائتد] جالاق لاندیرماسینا سبب اولماق.	جالمان [خ] ۱- یالمان؛ قازاقلارین، اورتایوز بؤلۆگو سمیز اویماغی اولوبالاریندان ^۷ . ۲- یاللی، جلمان.
جالاق لاتماق [ائتد] جالاق ووردورماق.	جالق calq [ظ، تا] بۆتون ایله، تام.
جالاق لاشدیرماق [قا] جالاق لاماق.	جالیق [آ] ۱- باخ: جاق؛ چووال، چپر. ۲- اهر ده کند آدی.
جالاق لاما [آ] بیریتگی نی باشقا بیتگی یه آشیلاما (فا: پیوند زنی).	جام cam [آ، فا] سوودا ویا پوتاس قاتیلیمیش سیلیس لی قومو اوددا اریده رک اوندان دۆزلن برک سایدام و راحتجه قیریلان جیسیم، شوشه (فا: شیشه). glass
جالاق لاماق calaqlamaq [ل] بیریتگی نی باشقا بیتگی یه آشیلاماق، پیوند وورماق (فا: پیوند زدن).	جامابوزور [آ] مرنده کند آدی {چام آغاجی}.
جالاق لانماق [بل] جالاق اندیلیمک، جالاق لی اولماق (فا: پیوند زده شدن).	جاماخانان [آ، فا] جامه + دان، اسکی یورقان دؤشک کیمی شیلری قویماغا دؤور ایچینده آچیلان دؤرد بوجاق یئر.
جالاق وورماق [ل] جالاق ائتمک، جالاق لاماق.	جامادار [آ، فا] حامامدا پالتارلاری ساخلایان (فا: جامه دار).
جالاق یئر [آ] جالاق وورو لماعا مناسب یئر (فا: پیوند گاه joint)	جاماشیر [آ، فا] جامه شور؛ پالتار یوما آراجی (فا: لباسشویی).
جالاقچی [آ] جالاق ووران، جالاق لاما ایشینی یاخشی بیلن (فا: پیوند کار). inoculater, engrafter	
جالاقچی لیک [آ] جالاق وورما ایشی (فا: پیوند زنی).	
جالاق لی [ص] جالاغی اولان جالاق لانمیش (فا: پیوند دار).	
جالاماق [ل] ۱- بیر قابی آشیراق ایچینده کی لری تۆکمک، اندرمک "آلاهه اونون عؤمروندن کسین جالاسین سیزین کیمی دوستلارین عؤمرونه" (فا: ریختن). ۲- بیر بیرینه باغلاماق، بیر بیرینه یاپیشدیرماق "دؤرد آغاجی بیر بیرینه جالایب آدی نی کۆرسو قویدو". (فا: بهم وصل کردن). ۳- جالاق ائتمک "یازباشی جیر آغاجلاری جالاماق" (فا: پیوند زدن). {چالماق، چالپاماق، چالاماق، جالاماق}	

جاماعات نامازی [آ] جاماعات لا بیر لیکده قیلینان ناماز (فا):

ناماز جماعت). Moslem prayer

جاماعات [آع] خالق، بیر توپلو لوغون آداملاری (فا: جماعت).

جامال [آع] ۱- گۆز للیک (فا: جمال) ۲- شاهبوز، دا داغ آدی.

جامال آوا [آ] سالماس، اؤرمیه، آستانا، تارؤم، ماک، خیوا،

مراغا و میانا دا کند آدی؛ خیوا دا چای و زنجاندا داغ آدی.

جامال سیز [ص] جامالی گۆزل و لمایان (فا: بی جمال). ugly

جامال خوْجا [آ] مرکیتلرین بؤیوک لریندن و چنگیز خانین قاینی.^{۱۲}

جامان [آ] ۱- یامان، ۲- قام، بؤیو جو.^۷

جامانباي [آ] امان + باي؛ شامانیست گلهنکده، اوبانی

بؤیو جوسو و دوکتورو، کؤتو رۇحلاری قووان کیشی.^۷

جامبول جۇمبول [ظ] سۇيۇ بۇل، سۇلو ~ بیر ات یتمگی.

جامبارا [آ] زاقاتالا، دا چای آدی.^{۲۴}

جامچی [آ] جام تاجیری ویا جام سالان.

جامچی الماسی [آ] جام کسمه آیقیتی.

جامد [آع] جانسیز، دونوق (فا: ~).

جامع came [آع] ۱- توپلایان، بیر آرایا گتیرن. ۲- توپلانی

یثری. ۳- بؤیوک مچید (فا: ~).

جامع الاطراف [آ] بوتون یؤنلریله (فا: همه جانبه). society

جامع التواریخ [آ] باخ: رشیدالدین فضل الله، ح. مُستوفی.

جامعه [آع] توپلو لوق، ییغم (فا: جامعه).

جامعیت [آ] قاپساملی لیق (فا: ~). comprehensiveness

جام قانادلیار [آدی] قوردجوقلاری آلمان، قایین، قاقاق، مئشه

و گۆرکن آغاجلارینا ضرر وئرن، قانادلاری جام سوو،

خورتوملاری کورالامیش کپهک سوو (فا: تیره پروانه ها).

جام گۆبگی [آ] یاشیلا چالار ماوی رنگ.^۲

جام گۆز [آدی] دنیز قیسی سینا یاخین یاشایان، بؤیو ۱،۵

متره یتیشن، اتی لذتلی کۆپک بالیغی. ^۲ galeius canis

جام گۆز [ص] ۱- گۆز و تاخما اولان. ۲- آج گۆز، تاماهاکار.

جام گۆزلی [آبی] ائولرده بزک اولاراق، پمبه قیرمیزی

چیچکلر آچان بیر نۇع خینا چیچگی Impatiens sultani

جاملار [آ] خاچماز، دا چای آدی.^{۲۴}

جاموسلو camuslu [آ] ۱۶م جی یۆزیلده، آنادولو حلب

بۇلگه سینده، ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر اویا آدی،

صفوی لر دؤورو بۇ اویادان حمزه سلطان، شاه اسماعیل

طرفیندن فارس بۇلگه سینین والی سی اولدو.^{۸۵}

جاموْکا camuka [آ] قیزقین؛ چنگیزین گنجلیک آرخاداشی و

سوئرالار بیریر لرینه قارشیت اولان بیر شخصین آدی.

جامه [آ، فا، شع] پالتار، گئییم (فا: لباس).

جامیش camış [آ] قیسا بویونلو ایری گۆده لی گوشه یین،

اینکدن بؤیوک و چوْخ سوْ وئرن ائوجیل حیوان

(فا: گامیش)؛ دیلچی اوزمانلار معمولا جامیش سۆزونو

فارسجا گامیش سۆزونون دیشیلیمیش شکلی بیلرلر،

نورمال حالدا بئله اولماغی سانیلیر چونکی سۇسبۇغری

کلمه سیده تورکلر ایچینده یایقیندیر، آیری طرفدن جامیش

و چاموش سۆزونونده اسکی دن بری ایشلنمه سی بئله بیر

یوروم اورتایا گتیریرکی بو کلمه لر بیریریندن مستقلدیلر،

جامیش سۆز و چام و چوم سۆزیله ایلگیلی اولاراق اسکی

آدی چوموش/ جامیش شکلینده چامورا ییلنمیش حیوان

دئمکدیر، چونکی جامیش دایما چامورلو یئرلرده اوده-

ییب و اؤزونو چاموار بۇلایار و بۇ اؤزدنده چامور کلمه

سینین کؤکوندن دۆزلمیش کلمه دیر و اؤز لیکله چاموش

سۆز و بۇئا آیری نشانه دیر، چاموش سۆزونون آیری معناسی

هشهری و سرت دئمکدیرکی بۇ حیوانین اؤز للیگی ایله

اؤرتوشور، فارسجادا ایشلنن چموش سۆزوده بۇ کلمه نین

یاراماز مفهومنا دایاناراق آلینمیشدیر، بوکلمه تورکلرین

اسکی بویلاریندان چمیشگز کلو آدیندا اؤزونو گۆسته ریر

و معناجا جامیشلاری چوخ طایفا دئمکدیر، جامیش سۆز و

درلمه سۆزولوگونه ده ایشلنمیشدیر.

جامیش [آ] مراغا (ساؤلن) دا داغ آدی، بازارماسال (سبان)،

یبله سوار (س لو)، خیوا دا کند آدی، اهرده (ساؤلن) مزره-

کندینه یاخین، قۇلوبگلی بویونون قیشلاق یثری (قو: گامیش).

جامیشچی [آ] جامیش بئجه رن ویا اؤزمانی (فا: گاودار).

جامیشچی لیق [آ] جامیش بئجرمه (فا: پرورش گاو میش).

جامیش داغی [آ] باخ: تبریز- سهند داغلاری.

جامیشگز کلو camışgez klu [آ] باخ: چمیشگز کلو (بوی).

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۲۲	ارک سۆزلوگو	ج C
جامیش گۆلو [آ] قوشاچای دا کند آدی، باخ: اردبیل.	جامیش گۆلو [آ] قوشاچای دا کند آدی، باخ: اردبیل.		جاناسینمک [س] اوره گه یاتماق.	
جام یونو [آ] اینجه و یوکوله بیلن جام الیافیندان دۆزه لن، سس و ایستی به عایق بیر ماده (فا: پشم شیشه).	جام یونو [آ] اینجه و یوکوله بیلن جام الیافیندان دۆزه لن، سس و ایستی به عایق بیر ماده (فا: پشم شیشه).		جاناسینن [ص] اوره گه یاتان (فا: گوارا). desired	
جان۱ can [آ، فاع] جن: گیزلین، گیز۱-دینی اینانجا گۆره اؤلکم له وجوددان آیریلان غیرمادی وارلیق (فا: ~). soul، spirit ۲- [مع] اؤز؛ بیرشئین ذاتی و اؤز لوگو، بیر شئین ماهیتی "مسئله نین جانی" ۳- بدن. "جانیم آغرییر" body ۴- [مع] تاب، طاقت "سندھئنج جان قالمایب" (فا: توان).	جان۱ can [آ، فاع] جن: گیزلین، گیز۱-دینی اینانجا گۆره اؤلکم له وجوددان آیریلان غیرمادی وارلیق (فا: ~). soul، spirit ۲- [مع] اؤز؛ بیرشئین ذاتی و اؤز لوگو، بیر شئین ماهیتی "مسئله نین جانی" ۳- بدن. "جانیم آغرییر" body ۴- [مع] تاب، طاقت "سندھئنج جان قالمایب" (فا: توان).		جانافزا [ص] جانلاندیران (فا: روح بخش).	
force ۵- [یازین] آدام، انسان، فرد "کۆچ اندیب یایلاغا ائل لر اوبالار، بۇلاق لار باشینا مین بیر جان گلیر".	force ۵- [یازین] آدام، انسان، فرد "کۆچ اندیب یایلاغا ائل لر اوبالار، بۇلاق لار باشینا مین بیر جان گلیر".		جاناکتیرمک [ل] ۱- تنگه گتیرمک، بیخدیрмаق، بژدیرمک، اؤساندیرماق. ۲- دیرچلتمک، دیریلتمک، جانلاندیرماق.	
جان۲ [آ] استرابون تزان tzan (جان) بو یوندان دانیشیر، جانلار/چانلار بیر انسلار باغلی کرستیان طایفایدیلار ۲۱۹.	جان۲ [آ] استرابون تزان tzan (جان) بو یوندان دانیشیر، جانلار/چانلار بیر انسلار باغلی کرستیان طایفایدیلار ۲۱۹.		جاناکلمک [س] ۱- تنگه گلکم. ۲- جانلانماق، دیرچلمک.	
جان... [آ] ساین قالا (~آغا)، زنجان (~قورتاران)، قئیدار (~علی) دا داغ آدی: شیروان (~احمد)، بۇکان (~بولاق)، ماکی (~عزیز)، زنجان (~حاقار)، ساین قالا (~آغا)، دا کند آدی.	جان... [آ] ساین قالا (~آغا)، زنجان (~قورتاران)، قئیدار (~علی) دا داغ آدی: شیروان (~احمد)، بۇکان (~بولاق)، ماکی (~عزیز)، زنجان (~حاقار)، ساین قالا (~آغا)، دا کند آدی.		جانآلب [آ] جان کیمی سئوملی، اؤغلان آدی (فا: نام پسر).	
جان... [آ] انسان آدی: جانسو، جانسو.	جان... [آ] انسان آدی: جانسو، جانسو.		جانانماز [آ، فاباخ: ناماز] ناماز قیلماق اؤچون یثره سریلن پارچا، نامازلیق (فا: جانماز). a cloth for the praying	
جان بازار [آ] هر کسین اؤز جانی هایننا قالماسی وضعیت.	جان بازار [آ] هر کسین اؤز جانی هایننا قالماسی وضعیت.		جانان ca nan [آ، ف] سئوگیلی، یار (فا: ~). beloved	
جان ناختاسی [آ] گؤگوس سؤمویو.	جان ناختاسی [آ] گؤگوس سؤمویو.		جانانلی [آ] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اوبآ آدی ۳۱۰۸.	
جان یولداشی [آ] بیرنین چوخ عزیز دوستو و یولداشی.	جان یولداشی [آ] بیرنین چوخ عزیز دوستو و یولداشی.		جاناوستونده اولماق [س] جان وئرمک، سون دقیقه لرینی یاشاماق "جان اؤسته دیر".	
جان آتماق [س] تلاش گؤستمک، چوخ چالشماق.	جان آتماق [س] تلاش گؤستمک، چوخ چالشماق.		جاناوار canavar [آ، ف] (جانور) بیر تیجی حیوان، رحم سیز، وحشی هر شئی ویا آدام (فا: جانور).	
جان آجیسی [آ] آغری، درد، وجودن هر بیر یثرینده اولان آجی.	جان آجیسی [آ] آغری، درد، وجودن هر بیر یثرینده اولان آجی.		جاناوار اوئلاری [آ، بی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی چنک لی، انگل بیچیمینده یاشایان و بیتگی لره ضرر وئرن بیر بیتگی سویو (فا: تیره ای از گیاهان). orobanche ceae	
جان آرخاداشی [آ] جان دوستو.	جان آرخاداشی [آ] جان دوستو.		جاناوار اوتو [آ، بی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی چنک لی، توتون کوکلرینه انگل اولوب ضرر وئرن چیچک لی بیر بیتگی (فا: اوروینجی). Orobanche remosa	
جان آلان [ص] ۱- قان ایچن (فا: جلاد). executioner ۲- [مع] مفتون اندیجی، یار (فا: دلبر). heart-ravisher	جان آلان [ص] ۱- قان ایچن (فا: جلاد). executioner ۲- [مع] مفتون اندیجی، یار (فا: دلبر). heart-ravisher		جاناوار اوئلاری [آ، بی] بیتیشیک تاج یاپراقلی، ایکی چنک لی، تاریم بیتگی لرینه ضرر وئرن آسلاق بیتگی سویو.	
جان آلماق / جانینی آلماق [ل] اؤلدورمک، وارلیغینی آلماق.	جان آلماق / جانینی آلماق [ل] اؤلدورمک، وارلیغینی آلماق.		جاناوار بالیغی [آ، دی] کۆپک بالیغی کیمی بوتون دنیز لرده یاشایان، تهلیکه لی بالیق (فا: نوعی ماهی).	
جانا [ن، یازین] سئوگی ایله خطاب سؤزو "سئویرم سنی جانا!".	جانا [ن، یازین] سئوگی ایله خطاب سؤزو "سئویرم سنی جانا!".		جاناوار داغی [آ] ساوالان سیرا داغلاریندادیر، ساوالان زیروه سینین گون باتان سمتینده و آتام داغی (قو: کسری) زیروه سینین یانیندا یئر آلیبدیر، مؤوول و قئینرجه و ایلان دؤغ کندلری بۇ داغین یاخینیندادیر ۶۶.	
جانا دولماق [س] اته جانا دولماق، کؤکلمک.	جانا دولماق [س] اته جانا دولماق، کؤکلمک.		جاناوار دودوگو [آ] تهلیکه بیلدیرن اؤجاسسلی بیر نوع دودوک.	
جانا دولماق [س] بیخماق.	جانا دولماق [س] بیخماق.		جاناوار گیلہ سی [آ، بی] بیر بیتگی نوعو (فا: مارزیون، درختچه شیردار شبیه درخت سماق). daphne mezereum	
جان اریگی [آ، بی] برک بیر اریک نوعو (فا: آلوجه شیرین).	جان اریگی [آ، بی] برک بیر اریک نوعو (فا: آلوجه شیرین).			
جانازار [ص] جان سیز، آریق، ضعیف، سیسقا (فا: بی جان).	جانازار [ص] جان سیز، آریق، ضعیف، سیسقا (فا: بی جان).			
جاناسیئر [ظ] خوشا گلن، اوره گه یاتاراق (فا: مطلوب).	جاناسیئر [ظ] خوشا گلن، اوره گه یاتاراق (فا: مطلوب).			
desired	desired			

جان داماری [آ] بیر شئین ایلکه و اساسینی تشکیل ائدن شی
 “آذربایجان بۇ بۇ لگه نین جان داماری دیر.”
جان دامارینی تۇتماق [باخ] دامارینی توتماق.
جان دان [ظ] اۆرکدن.
جان دان الله مک [ل] اؤ لدورمک.
جان دان باش دان گنچمک [س] جانیندان گنچمک.
جان دان دوشمک [س] اۆزۈلمک، ضعیف له مک.
جان دان سالماق [ل] اۆزۈلمک.
جان دان گنچ [باخ] جانیندان گنچ.
جان دردی [ظ] ایسته مه دن، مجبوری، کؤنول سۆز (فا: ناچاراً).
جان ساغلیغی [آ] سلامتلیک اولماسی (فا: سلامتی). **health**
جان سۆرتن [آ] کیسه چی، دَلک (فا: کیسه کش). **massage**
جان سیخان / جان سیخیجی [ظ، ص] داریدیر ییجی، بئزدیرن،
 اوساندیر ییجی، تنگه گتیرن، (فا: به تنگ آورنده). **dull**
جان سیخیجی لیق [آ] اۆرک سیخیجی لیق، داریدیر ییجی لیق،
 بئزدیر ییجی لیک، اوساندیر ییجی لیق. **dullness**
جانسیز [ص] ۱- جانی اولمایان، جانیلار عالمینه منسوب
 اولمایان (فا: موات، بیجان). **lifeless** ۲- [مچ] گۆج سۆز،
 تاب سیز، آریق (فا: ضعیف). **inanimate**
جانسیز لاشماق [س] ضعیفله مک، آریق لاما ق (فا: ضعیف شدن).
جانسیز لیق [آ] ضعیف لیک، آریق لیق، اۆزگونلوق.
جانشین [آ، فا] بیرینین یرینه اوتوران (فا: ~). **successor**
جان فزا [ص] اۆرک آچان، کؤنول آچان (فا: ~).
جانفشان [ص، فا، شع] جانینی اسیر گه ین، جانیندان گنچن (فا: ~).
جان قالماق [س] چوخ اۆزۈلمک، طاقتدن دۆشمک.
جان قورخوسو [آ] اؤ لوم قورخوسو.
جان قویماق [س] بیر ایش اوچون جانیندان گنچمک.
جان قویماق [س] ضعیف لثمک “قوتبال اوشاقا جان قویماق
جان قورتاران [ص] ۱- تهلیکه لی وضعیتدن قورتاران، دادا
 چاتان. ۲- ایشچی لر و یا داغچی لارین بئلرینه باغلادیق-
 لاری گۆن قاییش (فا: نجات دهنده).
جان قورتاریجی [ص] چتین وضعیتدن قورتاران، دادا چاتان.
جان قوشو [آ، مچ] رُوح.

جاناوار جا [ظ] جاناوار کیمی.
جاناوار لاشماق [س] جاناوار کیمی اولماق (فا: وحشی شدن).
جاناوار لیق [آ] وحشی لیک، بیر تیجی لیق (فا: وحشی گری).
جانا یئتیرمک [ل] جانا گتیرمک.
جانا یاخین [ص] سئویملی.
جانب [آ] یۆن، یان (فا: ~). **side**
جانبا ز [آ، فا] ۱- کندیر باز. ۲- جانینی تهلیکه یه سالان (فا: ~).
جانبا ز داغی [آ] شایمیان داغ آدی (۱۸۹۶) ۲۴۰.
جانبا شلا [باخ] جانلا باشلا.
جان باها سینا [ظ] جانینی قُربان وئره رک “جان باها سینادا اولسا
 ظالم لردن قورتولماق گره کیر.”
جان بخش [ص] جانلاندیران، جان باغیشلا یان، رُوح وئریجی.
جان بسله مک [س] اۆزۈنه یاخشی قوللوق ائتمک.
جان بگلو / جاها ن بگلو [آ] بیر تۆرک بویو، باخ: سلجوقلار ۲۹۹.
جان بۇنالتی سی [آ] جانی چوخ سیخان.
جان بیر [ظ] چوخ یاخین یولداش، بیر بیریندن آیریلماز.
جان بیر لیک [آ] چوخ یاخین لیق، صمیمی لیک.
جان تاراق [جانتیراق] [ص] جانی برک، سالم.
جان تاش [آ] جان کیمی سئویملی، قیز آدی (فا: نام دختر).
جان تزه له ین [ص] اۆرگه یاتان، اۆرک آچان.
جان جان (دئمک) [س] متهربان لیق لا بیرینه جاواب وئرمک
 “یئتیمه جان جان دئین چوخ اولور چۆرک وئرن آز.”
جان جیغاز [باخ] جان جییر.
جان جیبار (جییر) [ص] یاخین، بیر بیر یله ایستکلی (فا: جونجونی
جان جیبار اولماق [س] بیر بیرین چوخ یاخین اولماق.
جان چکمک [س] بیر ایشی چوخ کؤنول سوز گؤرمک
 “رحمت لیک پولو آلاندا آلیردی وئرنده جان چکیردی.”
جان چکیشمه سی [آ] جان وئرمه.
جان چۆرۈ تمک [ل] ۱- جان قویماق، بیر ایشیه فدا اولماق. ۲-
 عذاب وئرمک “آدامین جانینی چۆرۈدور.”
جان دئییب جان انشیتمک [س] صمیمی اولماق.
جاندار [آ] سالماس دا کند آدی، قازاخ دا گۆل آدی ۲۴۰.
 {چاوندور، چاندار، جاندار}.

C ج	آذربایجان تورکجه سی	۸۲۴	ارک سۆزلوگو	C ج
جانقور canqur [آ] تبریز ده کند آدی. اوجان دا چای آدی {۱-چان/چن+قور:چن قورولان و چوخ اولان یئر. ۲-جان+قور: جانلاندیران و روح وثرن ۳-جان+قیر:زورلو یئر.} جانقولو [آ] فضولی، ده بیر تپه آدی ۲۴۰. جانقی [اسکی] مشاوره مجلسی، دانیشما توپلانتی سی ۱۴۹. جانگاه [آ] سالیان، دا کند آدی ۲۴۰. جان کیسه سی [ص] جان سورتن کیسه. جانگچی / جنگشی cangçı [آ] تورکوستاندا آدی گئچن بیر بگ (م ۱۳۳۸) ۱۲. جان گزده ریمک [س] زورلا آفاق اوسته دوزماق، طاقت سیز اولماق. جانگو cangu [آ] سالماس و مراغا دا داغ آدی. جان گولوم [آ] قیزلارین دسته ایله ایکی جرگه ده اؤز اؤزه دوروب اوخویارکن اوینادیقلاری بیر اوپون آدی (فا:رقص) جان گودازلیق [آ] جان یانانلیق، فدا کارلیق. جانلا باشلا [ظ] اؤرکدن و کؤنولدن غیرت گؤستریمک "نه قوللوغونوز اولسا جانلا باشلا بیزه قبولدور". جانلاتماق [س] جانلاندیرماق، دیرچلتیمک. جانلار دین / جانلارا دیر [ص] مئهریبان، خوش خاصیت لی. جانلاندیرماق [ل] دیریلیمک (فا:زنده کردان). to revive جانلاندیریجی [ص] جان وثر دیجی، دیرچلدیجی (فا:جان بخش جانلاندیریلماق [بل] جانلی اندیلیمک. جانلانماق [س] دیریلیمک، دیرچلمک، داها جانلی حال گلمک (فا:زنده شدن). to come to life جانلی canlı [ص] ۱-ساغ یاشایان ۲-بوتون جانی و روحو اولانلار اوچون ایشله نن کلمه (اؤل قارشیتی) (فا:جاندار، زنده) alive ۲-گؤجلو، قیوراق، دیری باش، مُحکم (فا:قوی) animated ۳-ترکیبی حالدا اؤزل مفهوملار دؤزلدیر "جانلی مودئل، جانلی موزیک، جانلی رسیم، جانلی یابین". جانلی اؤزدکچی لیک [آ] ائوره نین تملی اولاراق دؤشونولن ماده نین جانلی اولدوغونو ساوونان دوکترین، هیلوژویزم. جانلی تاریخ [آ] تاریخی و کنچمیشی جانلی بیچیمده عکس انتدیرن شئی حاقیندا. جانلیجا [ص] چوخ جانلی، چوخ گؤجلو (فا:قوی).	جانلی جانسیز [آ] هم جانلی هم جانسیزلار هامی سی، دیری و تینسیز (فا:جاندار و بی جان). جانلی چیچک [آ] تازا دریلیمیش چیچک. جانلی دیل [آ] دانیشیلان دیل، اسکی و اؤللو اولماییب ایندی دانیشیلان دیل. جانلی سؤز [آ] اتگیین سؤز حاقیندا. جانلیق [آ، مع] ایستی آلت پالتاری، جان دونو (فا:لباس زیر). جانلی گوج [ص] مکانیکی گوج قارش لیغیندا اولان انسان و حئیوان گؤجو. جانلی لیک [آ] جانلی اولما وضعیتی، گوجلو لوک (فا:قوی بودن). جان وثریمک [س] ۱-جان اوستده (اوستونده) اولماق، اؤلیمک اؤزه ره اولماق. ۲-حیات وثریمک، جانلاندیرماق، روح وثریمک. جان وثریمه [آ] جان اوسته اولما، اؤلوم حالیندا اولما. جان وثریجی [ص] گوج وثرن (فا:روح بخش). animating جانوئیسلی canveysli [آ] اؤرمیه ده کند آدی. جان هاجان [ظ] اؤرکله، محبتله، کونول له، نوازش له "جان هاجان اوشاغی قوجاقلادی" (فا:جون جونی). جان هؤولو [باخ] جان قورخوسو، هؤولناک. جانی [آ، ع] جنایت ایشله ین (فا:~). criminal جانی آغزینا کلمک [س] چوخ اؤزولیمک، بیر شئیدن اییرنیمک جانی آغزیندان (بوغازیندان) چیخانا قدر [ظ] سوْن نفسه قدر. جانیا تاق [آ] آذربایجان، دا کند آدی ۲۴۰. جانیارلی [آ] شاهسون ائلی بو یلاریندان ۳۰۱۸. جانی اوغلو عبدالله [آ] ۱۳ه جو عصر شوْشالی شاعر ایدی ۲۸ جانی اوچون [باخ] جانین اوچون، آند افاده سی. جانی بگ [آ] آلتون اوردو خانلاریندان تینی بگین قارداشی ۱۲. جانی بگلو [آ] کلئیر ده کند آدی. جان یاخیجی [ص] جانی سیخان (فا:جان گداز). tragic جان یاندیران [ص] اؤرک یاندیران، فداکار (فا:دلسوز). جان یاندیرانلیق [آ] همت، غیرت گؤستریمه. جان یاندیرماق [س] بیرینه اؤرک یاندیرماق، غیرت گؤستریمک، دردینه قالماق (فا:دلسوزی کردن). جانی اؤد توتوب یانماق [س] ۱-برک قیزدیرماق، حرارتی			

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۲۵	ارک سۆزلوگو	ج C
	قالخماق. ۲-برک هیرسلنمک، قضبلمک.		جانینا بیره دوشمک [س] قورخو یا دوشمک.	
	جانی اوچون قورخماق [س] اؤز جانینی هایینا قالماق.		جانینا تیرمه (لرز) دوشمک [س] سویوقدان قورخودان تیرمه مک	
	جانی برک [ص] دایانقلی، ساغلام (فا: جان سخت) tenacious		جانینا چقا باسماق [س] اؤزونو زحمته سالماق.	
	جانی برکلیک [آ] دایانقلی لیق (فا: جان سختی) tenacious		جانینا قورخو دوشمک [س] برک قورخماق.	
	جانی بوغازینا ییغیلماق [س] تنگه گلیمک.		جانینا قورخو سالماق [ل] برک قورخوماق، تشویشه سالماق.	
	جانی تیریزی [یا زار] هـ ۱۲ جی یوزیل ده یاشایارق تورکجه شعر لری واردیر (فا: ~) ۱۴۱.		جانین اوچون [با] آند افاده سی "جانین اوچون کتابی گتیره رم".	
	جانی جهنمه [آ] نه اولور اولسون (جانی جهنمه قوی گتسین).		جانینا یازغین گلکسین [ن] اؤزونو (اؤزووه) رحم ائت.	
	جانی چرخسین [با] جهنم اولسون، قارقیش افاده سی.		جانین تاپشیرماق [س] اؤلوب گتتمک، بو دؤنیادان کؤچوب گتتمک "اؤ صاحبی چوخدان جانین تاپشیریپ".	
	جانی چرخمیش [آ] یونگول قارقیش سؤزو		جانیندان ال چکمک [ل] بنزمک، ییخماق، تنگه گلیمک.	
	جانی دیلدن [ظ] اؤرکدن، صمیمت له (فا: ازجان و دل).		جانیندان بنزار اولماق [س] تنگه گلیمک.	
	جانی دینچلمک [س] راحت لاماق.		جانیندان گنجیمیش [ص] فدا یی. self-sacrificing	
	جانی سولودور [با] هله گوجلودور.		جانین ساغ اولسون [ن] تسلی اوچون دئییلن سؤز.	
	جانی سیزیلدا ما ق [س] بدنینده آغری حس ائتمک.		جانین قورتارماق [س] خلاص اولماق.	
	جانی شیرین [ص] ایستکلی (فا: عزیز).		جانینی تسلیم ائتمک [س] بو دؤنیادان کؤچوب گتتمک.	
	جانی قورتارماق [س] آزاد اولماق، خیلاص اولماق "آللاها شوکور او ایشدن جانی قورتولدو".		جانینی آتماق [ل] اؤلدورمک.	
	جانی قیفیلی [آ] عاشورا گونونده اؤزونه قیفیل باغلایارق عزادارلیق ائدن وبو ایشین ثوابلی اولدوغونا ویا بیر حاجتین مُستجاب اولماسینا اینانان.		جانینی اسیر گه مه مک [ل] جانینی قویماق.	
	جانی لیک [آ] جانی اولما (فا: جانی بودن). criminality		جانینی ایشه وئرمه مک [س] ایشدن بویون قاچیرماق.	
	جانیم (جانیم گوزوم) [با] مئهربانلیقلا مُراجعت مقامیندا و بعضاً اعتراض اوچون ایشله نیر "جانیم گوزوم دئی گوزوم نه ایسته بیرسن، جانیم سن نییه بو جور ائله بیرسن".		جانینی باغیشلاماق [س] اؤلیمک.	
	جانیم اوچون [باخ] جانین اوچون آند افاده سی.		جانینی بوغازینا ییغماق [ل] جانا گلیمک.	
	جانیم سنه (سیزه) دئسین [ن] بئله لیکله.		جانینی چؤله آتماق [س] اؤز قئیدینه قالماق.	
	جانیم قوریان [ن] اوخشاما و عزیز له مه سؤزو.		جانینی چوروتمک [س] ۱-بوش یئره زحمت چکمک. ۲-باخ: اؤزگینی چوروتمک.	
	جانینا اؤد سالماق [ل] ۱-برک قورخوماق، تشویشه سالماق.		جانینی سیخماق [س] جانینی دیشینه توتماق، اؤره گینی سیخماق.	
	۲-یاندیریپ یاخماق "عشق آتشی اؤد سالیپ جانینا".		جانینی قورتارماق [س] یاخاسینی قورتارماق.	
	جانینا ولکه دوشمک [س] برک قورخماق.		جانینی قویماق [س] بوتون گوج ایله چالیشماق.	
	جانینا ولکه سالماق [ل] برک قورخوماق، تشویشه سالماق.		جانین قئیدینه قالماق [س] اؤزونه فیکیر وئرمک.	
	جانینا ویجه دوشمک (جانینا ویج دوشمک) [س] سویوق ویا قورخودان جانی تیرمه مک "دهشتلی خبردن جانینا ویجه دؤشدو".		جانینی وئرمک [ل] اؤزونو قُربان ائتمک.	
			جانی یانار (یانان) [ص] اورک یاندیران. sympathizer	
			جانی یانین (جانین یانین) [ن] قارقیش افاده سی.	
			جانی یانیندا قالماق [س] بیر شئی دن نگران اولماق.	
			جاو cav [آ] گؤسته ریش: آخشیدلر دؤولتی نین قوروجوسو اولان محمّد خان ین دده سی ۷.	

جاهاڭ خانیم [يازار] شاه اسماعیلین خانیمین آدی ۵۲.
جاهاڭ خانیملی [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ۳۰۸.
جاهاڭدار [آ، فا] حؤ کمدار، پادشاه، خاقان (فا: جهاندار).
جاهاڭسوز [يازار] (۱۳۶۴-۱۳۱۶) زرنشان هدایت بگ قیزی سیدزاده گنجه لی شاعردیر ۱۱۷.
جاهاڭشاه [يازار] قاراقویونلو حکومتی نین قوروجوسو اولاراق تورکجه وفارسجا شعرلری واردیر (م ۱۵ جی قرن).
جاهاڭشومول [ص] ائورنسل، دؤنیاسال، دنیا چاپیندا اولان، دؤنیا اوّلچوسونده (فا: جهانشمول).
جاهاڭنگشا / جاهاڭنگیر [ص] دؤنیانی آلان (فا: جهانگشا). world conqueror
جاهاڭ وطنی [آ] ائورن یوردچو لوق (فا: جهان وطنی).
جاهل cahil [آ، ع] بیلگی سیز، اوړنمه میش، نادان (فا: ~).
جاهلانه [ع، ظ، ص] جاهلجه، بیلگی سیزجه (فا: ~).
جاهلیت cahiliyet [آ، ع] بیلگی سیز لیک (فا: ~).
جاهی cahi [يازار] ابوالفتح ابراهیم میرزا ه ۱۰ جو یوزیلده یاشایاراق تورکجه شعرلری واردیر (فا: ~) ۱۴۱.
جایان [ص] جایماق ایشینی گؤرن (فا: منحرف شونده).
جایداق [ص، دا] اوژون آریق آدم. eggy {دایلاق} دایداق {جایداق} ۶
جایدیرماق [ل، ت] چانتورماق {واز گنچدیرمک، سؤزوندن قایتارماق (فا: منحرف کردن، به اشتباه انداختن).
جایدیریچی [ص] واز گنچیریچی (فا: منصرف کننده).
جایدیرییش [آ] جایدیرماق ایشی ویا بیچیمی (فا: انحراف).
جایدیریلماق [آتد] قراریندان دؤنده ریلیمک (فا: منحرف شدن).
جایز caiz [ص، ع] اویقون، مناسب، گؤرولمه سینه و ایشلنمه سینه اذن وئرلین (فا: جایز). allowable
جایز الخطا caizulxeta [ص] خطاسی جایز اولان (فا: ~). fallible
جایزه caize [آ، ع] اوڈول، باغیش (فا: ~).
جایقین [ص] ایشیندن دؤن، دؤنوک، جایلمیش (فا: منحرف).
جایلاق [باخ] آری یئین.
جایما [آ] انحراف (فا: انحراف). deviation
جایماز [آ] دوز یولدا اولان، قرارلی، اوغلان آدی (فا: نامپسر).

جاواب cavab [آ، ع] یانیت، سورقو و بیر ایشین قارشلی لیت سؤز، بیر سورویا وئرلین قارشلی لیت (فا: جواب). answer
جاواب سیز [ص] جاوابی اولمایان، یانیت سیز.
جاوابلی [ص] جاوابی اولان، یانیت لی.
جاوادفرامز اوغلویاقرزاده [يازار] باکی لی شاعردیر ۱۱۷.
جاوان cavan [آ، فا] گنج، تازایئتیشمیش (فا: جوان). young
جاوانلاشماق [س] گنج لشمک (فا: جوان شدن).
جاوانجاسینا [ظ] گنج کیمی (فا: جوان وار).
جاوانقار / جاوانقول [آ] سول، قوشونداسول جناح ۲۳۳.
جاوانلاشدیرماق [باخ] گنج لشدیرمک.
جاوانلانماق [باخ] گنج لنمک. to rejuvenate
جاوانلی قوجالی [ص] جاوان قوجا هامی لیتلا.
جاوانلیق [آ] گنج لیک (فا: جوانی). youthfulness
جاوانمرد [آ، فا] ایگید، جوّمرد.
جاوان یانا [ظ] جاوانا یاراشیر حالدا.
جاواهر [آ، فا] دیر لی و قیمتلی بیر داش.
جاواهرات [آ] جواهر لر، دیر لی و قیمتلی داشلار.
جاوالاق [آ، دا] چیریل چییلاق، اوړتوسوز، توکسوز.
جاوالماق [س] ۱-چییلاق قالماق، توکونو توکمک ۲-اوّلک.
جاولی [آ] گؤسته ریشلی ۷.
جاوماق [س، تا] باخ: چاوماق.
جاویلداق [آ] نشعه لی، شن شاقراق ۷.
جاوید / جاویدان [ص، ظ، فا] قالیجی، اوّلمز (فا: پاینده).
جاه cah [آ، ع] منصب، مقام، رتبه (فا: مقام).
جاه جلال [آ، ع] جلال، احتشام، وار دؤولت (فا: شوکت).
جاه جلالی [آ، ع] جلال لی، مؤحتشم (فا: محتشم).
جاهاد [آ، ع] ۱-چالیشما. ۲-دین اوغروندا مُحاربه (فا: جهاد).
جاهاز [آ، ع] [جهاز] ۱-قورقو، وسیله، آراج، آیقیت، آلت. ۲-جنهیز، ائوله نه نه وئرلین باشلیق (فا: جهاز).
جاهان cahan [آ، ع] دؤنیا، ائورن، آچون (فا: جهان).
جاهان... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشلنیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار).
جاهانبخش [ص، فا] جانلاندیران، جان وئرن و فرح لندیرن.

جئین [آ] داری سامانی "بونون جئینی نی مال یشمز" ۲۴.

جئرگه [باخ] جرگه group

جئیرمبئل [آ] ۱-آذربایجان دا داغ آدی ۲-پئریمبئل بیر طایفا آدی اولموشدور ۲۴۲-۱۶۶.

جئنئلمن [این] سایقی لی، اییی داورانیشلی (فا:جئنلمن).

جئهره [آ] پامبوق، یون و ایپک کیمی شئی لری اییریپ ساپا دؤندهن آراج {چئوریمک} چئوریه، چئوره، جئهره ۵.

جئهره چی [آ] جئهره ایله یون آیین (فا:دستگاه پشم ریش).

جئهره چی [آ] غربی مشکین ده انزان کندینده یایلاق یشری ۱۰۸.

جئهره چلیک [آ] جئهره ایله یون آیرمه ایشی.

جئیز [آ،ع،جهاز] باشلیق، قیزلار اره گئدرکن آنا ائویندن آپاردیقلاری ائو اشباسی و بوجور شئیلر (فا:جئیز).

جئیزلی [ص] اؤزبله جئیز آپاران "جئیزلی گلین".

جئیزلیک [آ] جئیز اوچون آیریلیمیش، جئیز اولاراق وئرلیمیش "جئیزلیک قابلار، جئیزلیک خالچا".

جئیداق [باخ] جایداق.

جئیران [آ،دی] ۱-جوت بارماقلى لاردان، بۇینوز-

لوگيلردن، ایری گؤزلو و گؤزلری نین گؤزل لیگیله تائینان، اینجه آياقلى و ایتی قاچان ظریف بیر حیوان،

جئیلان (فا: آهو). gazell doreas, deer ۲- [میج] گؤزل

قادین اوچون سؤیله نن سؤز (فا: آهو، غزل) {سن، باخ:

لان/ بو کلمه نین ایلک بؤلومو بو حیوانین یئھین

قاچدیغی اوچون جای، جایماق سؤزونه باغلی اولما لیدیر،

و ایکینجی بؤلومو ران، لان اک ایله ایلگی لیدیر}.

جئیران... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یشر آدی اولاراق

ایشله نیر، باخ: یشر آدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار).

جئیران اوئو [آ] اؤستو توكجوک لو واؤزون قیلچیق لی اوت.

جئیران باخیشلی [باخ] جئیران گؤزلو.

جئیران باسان [ص] ایتی قاچان "جئیران باسان آت".

جئیران قوزوسو [آ] جئیران بالاسی (فا: آهویره). fawn

جئیران گئچمز [ص] چوخ دار، گئچیلمه سی چتین "یول".

جئیران گؤزلو [ص] گؤزل گؤزلو (فا: آهو چشم) stag-eyed

جئیرانجا [ظ] جئیرانا اوخشار.

جایماق caymaq [س، قایماق] جایماق [پشمان اولماق، واز گئچمک، دؤنمک (فا: منحرف شدن، به اشتباه افتادن).

جایناق caynaq [باخ: تارماق/ دیرناق] ۱-بیر چوخ حیوان و قوشلارین بارماقلاری نین ایتی اولجاری، چنگ (فا: پنجه).

claw, the hand ۲- [خ] قیرقیز اویماق بگ لریندن ۷.

جایناقسال [ص] جایناق لا ایلگی لی (فا: پنجه ای) palmate

جایناقلاشماق [قا] بیر بیرینی جایناقلا وورماق. to be clawed

جایناقلاما [آ] بیرینی جایناقلا وورما، (فا: پنجهول زنی).

جایناقلاماق [ل] بیرینی جایناقلا وورماق، جایناقلا دؤیمک (فا: پنجهول زدن). to claw

جایناقلاماق [س] جایناق لا وورولماق. to be clawed

جایناقلی [ص] جایناغی اولان (فا: پنجهول دار). clawed

جاییر جاییر [ظ] بیر جیسمن شدت له یاندیغینی ویا یرتیلدیغینی آلاتان بیر سؤز "جاییر جاییر یرتیلماق".

جاییرتی [آ] جاییر جاییر سس چیخارما.

جاییرداتماق [ل] جاییر جاییر سس چیخارماسینی ساغلاماق.

جاییرداماق [س] جاییر جاییر سس چیخارماق.

جاییش [آ] جایماق ایشی ویا ییچیمی (فا: انحراف). deviation

جاییق [ص] جایمیش حال (فا: انحرافی). deviational

جئت [آ، این] تیکی لی اوچاق.

جئتی سو [آ] تۆرکۆستاندا م ۱۳جو عصرده بیر بؤلگه و شهر آدی، بؤکلمه یتدی سو معناسیندادیر ۱۲.

جئجه [آ، دا] ۱-بعضی باغلی دانالی یتگی لرین یاغینی سیخیپ چیخاردیقدان سونرا قالان بؤلومو (فا: کنجاله). ۲-

میوه و یتمیش ین ایچ بؤلومو، پوچال "هئیا جئجه سی".

جئجه دوغرایان [آ] جئجه نی تیکه تیکه ائدن آراج.

جئجیم cecim [آ] معمولاً کیلیم دن فرق لی اولاراق یشره اؤزانان داردا توخونان بیر نوع دؤشنک دیر (فا: جاجیم).

{دیواندا کنذمک (گئیمک) کلمه سی بو سؤزون کؤکو اولما لیدیر، کنذمک + ایم} کنذیم} کنجیم} جئجیم،

نجه کی کنجه کلمه سیده بو سؤزدن آلینمادیر ۶}.

جئجیم کندی [آ] هشتری ده کند آدی.

جئجیمینی جیرماق [ل] قارشى طرفى برک وورماق.

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۲۸	اوک سۆزلوگو	ج C
	جئیرانلار [آ] اؤرمیه ده کند آدی. رزن ده (جئیرانلو) داغ آدی.		آیریلیر و یانلیش سئچه نک لرین گؤرولمه مه سی جبر	
	جئیرانلو [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر تورک کورمانج بو یو ^{۲۰۹} .		سانیلیر، بو سۆزله اختیار فقط و فقط او یئرلرده مفهوم	
	جئیرانی [آ] آذربایجان خالق او یون هاوالاریندان بیرینین		تاپیر کی سونوجلار آیدین شکیلده بللی اولمادان دئنه مه و	
	آدی (فا: آهنگ رقص دسته جمعی).		آیدینلاتما سوره جینه نیاز تاپیلیر و عیناً بؤ آتلامدا	
	جئیش آباد ceyş abadaş [آ] تارؤم دا کند آدی.		دئموکراسی نی تعریف له مک اولار، او یترده کی بیر ایش	
	جئیلان [باخ] جئیران.		آیدینجا هامی نین طرفیندن پیس بیلینیر، دموکراتیک مفهوم	
	جئیسید ceyyid [آ] اردبیل-نمین ده کند آدی {چیسید}.		او ایشین گؤرولمه مه سیدیر و مسلماً گؤرولمه گی سوچ	
	جئیه cebeh [آ] هشتی ده کند و چای آدی {جبه}.		ساییلیر و بو وضعیت لرده دئموکراسی و بو عملین انجام	
	جبار cabbar [آ، ع] ۱- زوربا ۲- قُدرت صاحبی، تانری (فا: ~).		تاپماسی نین آزاد اولماسی مفهوم سوز اولور ولی او یترده	
	جبار [آ] درگز، ماک، خیابو دا کند، خالخال دا داغ آدی.		کی بیر سیرا ایش و عمللرین سونوجلاری چوخ آیدین	
	جبارانه [ظ] زورلا (فا: زور). tyrannically		دئیل ویا هامی یا آیدین دئیل بو یئرلرده دئنه مه و آیدین	
	جبدوره [آ] خیابو دا کند آدی {جبه+دوره}.		لاتما سوره جی باشلانیر و کسین سونوجلار آلینمایینجا بو	
	جبر/جبر [آ، ع] سایی لارین یئرینه حرفلر قویولوب، کیفیت		سئچه نک لر دئموکراسی ایچری سینده یئر آلیر، آچیق	
	و باغلاتنی لارینی بللی ائدن و آراشدیران بیر ریاضی بیلیم		دیر کی هر او لکه، آیدین اولمایان شئی لرله (نسبی	
	دالی "بیلینن اسکی جبر کتابی خوارزم تورکلریندن مؤسی		شکیلده) بیلیم سل برخورد ائله سه چوخ دموکراتیک سانیلیر	
	اوغلو مُحَمَدین ۸۳۰ م ایلینده یازیلان اثریدیر. algebra		و اگر بو باخیش غیر علمی اولا آتی دموکراتیک اولور.	
	جبر cebr [آ، ع] ۱- زورلا بیر ایشی گؤردورمه، زورلا ییش		جبر و مقابله [آ] ریاضیاتدا بیر بیلیم دالی (فا: ~). algebra	
	oppression ۲- باخ: جبر و اختیار (فا: ~). constraint		جبراً [آ، ع] زورونلو اولاراق، زورونلو (فا: ~).	
	جبر ائتمک (جبر ائله مک) [ل] زور ایشلتمک، ظلم ائتمک.		جبراً [ظ، ع] زورلا، زوراک (فا: جبراً). by force	
	جبراییل حسین پورفانی [آ] او موملو چاغداش شاعردیر ^{۱۵۶} .		جبران cubran [آ، ع] جبر سؤزوندن تلافی، قارشیلیق "جبران	
	جبر و اختیار [آ] یازیلی قانینا لارا دایاناراق مین ایلدن		ائله مک: تلافی ائتمک، قارشیلیق و ثرمک" (فا: ~).	
	چوخ دورکی جبر و اختیار باره سینده دانیشلیب و اونلارین		جبراییل cebrayıl [آ] ۱- اسلام دینی اینانیشینا گؤره بیر	
	سئیرلارینی بللی ائتمه یه چالیشیلار، البته جبر و اختیارین		ملک آدی. gabriel ۲- جمهوری آذربایجاندا بیر رایون	
	مرزی بللی بیر شئی دیر کی اودا بیلگی یه دایانیر، آیدینجا		آدیدیر. ۳- سؤلدوز (~آباد) و آستارا دا کند آدی.	
	بیلگی وهر زاماندا نسبی اولاراق کسین بیلگی بونون مرزی		جبر سل [آ] جبر له ایلگی لی.	
	دیر، اگر بیر ایش و عملین مختلف سئچه نک لری نین		جبر سل دئییم [آ] جبر سل معادیله، جبر سل فورمول.	
	سونوج لاری بوتونلوکله بللی اولسا بو حالدا جبر آرایا		جبروت [آ، ع] تانری نین هر شئین اوستونده اولان قُدرتی.	
	گلیر و مسلماً بیر نئچه سئچه نک دن ان یاخشی سی دؤز		جبری [ص، ع] زورلا گؤرولن (فا: جبری).	
	سانیلیر و او بیرری سئچه نک لرین گؤرولمه سی مناسب		جَبَل cebəl [آ] ۱- [ع] داغ. ۲- ديلم ^{۱۳۵} .	
	گؤرونمور و تدریجاً بو ایش آیدین بیر یاسا اولوب		جبل [آ] آوج ده (~آباد)، اؤرمیه (~کندی) کند آدی.	
	سونرالار بیر گله نک و سونوندا تک یول سانیلیر و آچیق دیر		جَبَلَاغی [آ] خیابو دا داغ آدی {جبه+اؤولاغی}.	
	کی آیری سئچه نک لری گؤرمک بؤیوک سوچ و دوغال		جَبَن [خ] غیر تلی، چالیشقان؛ سلجوقلار دؤنمی کوتوانی ^۷ .	
	دیشی بیر عمل ساییلیر و بورادا جبر و اختیارین مرزی		جَبَه cebə [آ، تا] ۱- سلاح، اوخ، زیرئه (زره). ۲- بزکلی	

ج C	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۲۹	ارک سۆزلۆک	ج C
ییلریک. (موغو لجادا تیر معنا سیندادیر ^۵ و اودیلده یایقین اولاراق انسان آدی کیمی ده ایشله نیر}	جدا cudal [آ،فا،شع] آیر یلمیش اولان، اوزاق لاشمیش (فا:~).		جدار cidar [ع،آ] چیر، دؤوار (فا:~).	
جبه آلپ [آ] انسان آدی، باخ:جبه + آلپ ^۷ .	جدال cidal [ع،آ] ساواشما، چکیشمه جه (فا:~).		جده ciddcəhd [ع،ظ] وارگو جيله چا لیشما (فا:تلاش).	
جبه خانا [آ] سلاح ساخالانیلان یئر، سلاح آنباری (فا:جبه خانه).	جدل cədl [ع،آ] ساواش، چاتیشما، نزاع (فا:~).		جدول [ع،آ] ۱-بالاجا آرخ و اونون سیمینت دؤوارلاری. ۲- شطرنجی شکیلده خطلر، چیز لگه (فا:~). table	
جبه سوئی [آ] انسان آدی، باخ:جبه + سوئی ^۷ .	جدول تۆرگو / جدول تۆرگی [آ] کازرون دا کند آدی.		جدول لهمه [آ] جدول چکمه (فا:جدول بندی). tabulation	
جبه نوبیان [خ] چنگیز خاقان ^۷ دؤنیاچا اولنو کومتانی و یاخین آرخاداشی. (چنگیز ^۷ یین بوتون تۆرکلری ییر بایراق آلتیندا توپلاما فیکری نین معمارى بو اولو کیشیدیر.) ^۷	جده [آ] بویوک آنا (ننه) (فا:مادربزرگ). ancestress		جدی ciddi [ص،ع] ایشینده دیره ن، چا لقشان (فا:~). serious	
جبه لو [آ] شاهسون ائلی بویلاریندان ^{۳،۱۰۸} . {جبه لو}	جدیت ciddiyet [ع،آ] چا لیشقان لیلیق (فا:~). effort		جدید [ع،آ] یئنی، تازا (فا:نو).	
جبهه cibhe [ع،آ] اؤز، اؤن، اؤن آلان، اؤزه رینده ساواش سۆردورولن بۇ لگه (فا:~).	جذب [ع،آ] یئنی، تازا (فا:نو).		جذاب [ص] چکيجی (فا:کشدار). attractive	
جبر [باخ] جبر.	جذابت [آ] چکيجی لیک (فا:کشش). attractiveness		جذام/جوزم cüzəm [ع،آ،طب] درى و توخولارین چۆرومه سیله اؤزونو گۆسته رن ییر نوع خسته لیک (فا:~). leprosy	
جبریه [ع،آ] قیریق سۆموک لری باغلاماغا یارایان تاختالار.	جذاملى [ص] جذام خسته لیگینه توتولموش. leprous		جذب cəzb [ع،آ] چکیش، اؤز طرفینه چکمه، تاثیر قوياراق اؤزونو باغلاما (فا:جذب). absorption	
جبيکلی cəbikli [آ] ساین قالادا کند آدی {جبه + لی}.	جذب cəzbə [ع،آ] چکيجی لیک، والئه لیک.		جذر cəzr [آ] ایکینجی کۆک، حساب علمینده ییر عددین جذری ییر سایی دیر کی اونو اؤزونو چارپاراق اصلی عدد الہ گله، و بو عده مجذور دئییلیر (فا:~).	
جیلی [آ] خیوا دا کند آدی.	جذر cəzr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جیین [ع،آ] آلین (فا:پیشانی).	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جته cəte [آ] ۱۳ جو عصرده ایشله ن ییر کلمه، او دؤنم ییر گروه یول کسن اؤز طایفا و قبیلہ لریندن آیریلاراق و چادیر- یاشاملى اولاراق شهر لره هجوم آئدیپ وشهر لرین داغیلما سینا سبب اولوردولار، بو سۆزو جمال الدین قرشی آلمالیق، کاشغر، بارچکند، خوجند شهر لری موردینده سؤیله ییبدير ^{۱۲} .	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جتیز [آ] یئتکین، بئجه ریکلی ^۷ .	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جتیک [آ] یئتکین، اؤزمان، اولقون ^۷ .	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جته cüsse [ع،آ] انسان گۆوده سی، بوی بوخون (فا:~).	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
ججو [آ] سراب دا کند آدی.	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
ججه لو [آ] خیوا دا کند آدی.	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
ججه لو cəcelu [آ] ۱۶ جی یۆزیلده، دیاریکر حلب بۇ لگه سینده، بوزاولوس تۆرکلریندن ییر بوی آدی ^{۸۵} .	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
ججین [آ] اردبیل ده کند آدی. باخ: اردبیل/ججین کۆپروسو.	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جد [ع،آ] آتا بابا، دده (فا:جد). grandfather	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جدا [آ،فا،شع] آیر یلمیش اولان، اوزاق قالمیش اولان (فا:~).	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	
جدا ciddən [ع،ظ] گرچکدن، شاقاسیز (فا:~).	جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.		جرا cərr [ع،آ] چکمه، سۆرۆکلہ پهرک گۆتورمه.	

ج C	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۳۰	ارک سۆزلۆک	ج C
	جُرْئومه corsumə [آ،ع] کۆک، اصل (فا: ریشه).		جُرْم cürm [آ،ع] جرم، گناه، سوچ (فا: تقصیر).	
	جُرْجَر [آ،تا] بیرنوع خرمن دؤین (فا: خرمنکوب) {باخ: جارجار}		جُرْم ئ مشهود [آ،ع] سوچ اوستو.	
	جره نهک [آ] اومبا سوّمو کلرینین یثریندن اویناماسی و		جرمی cermi [ص،فا، فیزیک] جرمی، کۆتله وی.	
	چیخماسی. {فا: چارچنگ ^۵ ؛ باخ: جورجه نهک}		جرمی cürmi [یا زار] ممد آغا جرمی باکی شاعیریدیر ^{۱۱۷} .	
	جره نهک اولماق [س] اومبا آغریسی توتماق.		جَرْن [آ،دی، تا] جئیلان، آهو، غزل. {جئیران، جرن}	
	جره نهکی نی آیرماق [ل] کۆتک له مک، جزالاندیرماق.		جَرْنای [آ] انسان آدی، باخ: جَرْن + آی ^۷ .	
	جرح cərh [آ،ع] یارالاما (فا: زخم زنی).		جرندق cərəndəq [آ] ضیا آباد دا کند آدی.	
	جرس cəres [آ،فا] زنگ (فا: زنگ). bell		جره [باخ] جورّه.	
	جُرعت cürət [آ،ع] جسارت، ایگی دلیک، قورخماز لیتی (فا: نه).		جره cərə [آ] کازرون دا کند آدی.	
	جُرعه cürə [آ،ع] بیر قۇرتوم ایچکی، بیر اؤدملوق مایع.		جریان [آ،ع] آخیتی، آخیش، آخیم (فا: نه). current, flow	
	جُرعه تیریزی [یا زار] هـ ۱۳ جو یوزیل ده یاشایارق تۆرکجه		جریب [آ] بیر هکتار (فا: نه). acre {سن، اثنی بو یو آتمیش	
	شعر لری واردیر (فا: نه) ^{۱۴۱} .		ذرع اولان اؤزئی}.	
	جُرْئودای [خ] باخ: یثر + قودای؛ اسکی دؤنم یثر تانریسی ^۷ .		جریعه [آ،ع] یارا (فا: زخم).	
	جُرْقه cəraqqə [آ،ع] قیویلجم، اؤددان سیچرایان ذره (فا: نه).		جُرید cərid [آ] م ۱۶ جی یوزیلده، آنادولو حلبده ذوالقدر	
	جُرکین [آ] قوهوم، یاخین ^۷ .		تۆرکلرینه باغلی بیر بو یو آدی ^{۸۵} . باخ: سلجوقلولا ^{۲۹} .	
	جُرْگلان cərgəlan [آ] بجنورددا کندیستان و چای آدی		جُریده [آ،ع] قازت، قازته، ساولیق (فا: روزنامه).	
	{جرگه + لان: دؤزوملو}.		جُریمه [آ،ع] جزا اولاراق بیریندن آلینان نقد پارا (فا: نه). fine	
	جرگه / جُرْقه cərcə [آ] ۱- سیرا، اکیلیمیش بیتگی دؤزومو،		جُرْظ coz [ظ،ع] استئنا اولاراق (فا: استثناء). exept	
	دؤزوم، دسته (فا: صف). row ۲- چئرگه، کۆچبه چادیری		جُرْظ coz [آ،ع] بیر بوتوندن بیر بؤلوم (فا: نه). detail	
	{تا، سن} جیرگه؛ دیواندا ساواشچی لار صفینه چئر دئییلیردی،		جُرْظیات cüzıyat [آ] آیریتتی لار (فا: نه). details	
	بو سؤزدن: چیریک، چره که (یان یانا دؤزولموش تسبیح		جزاء cəza [آ،ع] سوچ ایشله یه نه یاسال شکیلده وئرلین	
	دانالاری)، کُرْگه (اکین ایشچی دسته سی) دوزه لییدیر ^۱ ؛		قارشیلیق (فا: نه). punishment	
	یئنهدده چئرگه: کۆچبه بگ چادیرلارینین دؤزومونه و مجازا هر		جزا ائوی [آ] حبیس خانا، توتساقلیق.	
	کۆچبه چادیرینادا سؤیله نیر}.		جزائی [ص] جزایلا ایلگیلی، جزایا دایانان (فا: نه). penal	
	جرگه آراسی [ص] اکیلیمیش بیتگی جرگه لری آراسیندا اولان.		جزالاندیرما [آ] مجازات (فا: تنبیه). punishment	
	جرگه به جرگه [باخ] جرگه جرگه.		جزالاندیرماق [ل] جزا وئرکم (فا: مجازات دادن). to punish	
	جرگه جرگه [ظ] سیرا سیرا، سیرا ایله (فا: ردیف ردیف).		جزالانماق [ص] جزا آلماق (فا: مجازات شدن).	
	جرگه وی [ظ] جرگه جرگه، سیرایلا.		جزا وئرکم [باخ] جزالاندیرماق.	
	جرگه لشمک [باخ] جرگه لنمک.		جزایر منقشه سی [باخ] آسما گولو (فا: بیچ تلگرافی).	
	جرگه لنمک [بل] سیرالانماق، دؤزولمک (فا: ردیف شدن).		جزر cəzr [آ] یتیش "جزر و مد: یتیش و قالخیش" (فا: نه). tide	
	جرگه له مک [ل] جرگه جرگه دؤزکم (فا: ردیف کردن).		جزع فزع cəzə fəze [آ،ع] راضی اولماما (فا: نه).	
	جرگه لی [ص] سیرا ایله اکیلیمیش (فا: ردیف دار).		جُزوه دان [آ] ال یازمالاری قویولان یثر (فا: نه). box-file	
	جرم cərm [آ،فا، فیزیک] کۆتله.		جُزوه cüzvə [آ] اوخو لدا ال یازماسی (فا: جزوه). box-file	

ج C	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۳۱	ارک سۆزلۆک	ج C
	جۆزوی cüzvi [ظ،ع،آز، آزا،جیق، کیچیک (فا:جزی).]		سینی آیری سینین آدینا وثرمک.	
	جزیه cəzyə [ع،آ] کتچمیشده مسلمان اولما یانلاردان		جغدی coğdi [آ] اسفراین داکند آدی {چاغاتای سۆزوندن}.	
	عسگر لیک خدمتی قارشى لیغیندا آلینان وثرگی (فا:~).		جغرافیایى cuğrafiyali [ع،آ] «یوژئو+گرافی» یثراؤزونونده اولان	
	جۆزی [باخ] جۆزوی.		قورولوق و سؤلوق بؤلگه لری آراشدیران بیلیم دالی (فا:~).	
	جسارت [ع،آ] ایگید لیک، قورخماز لیق (فا:~). courage		جغرافیایى ییلمنى [آ] جغرافیایى بیلیم اؤزمانی (فا:جغرافی دان).	
	جسامت [آ] قالین لیق (فا:ضخامت). bulkiness		geographer	
	جسامتلى [ص] قالین (فا:ضخیم). bulkiness		جغرافیایى بویلام [آ] یثر اؤزونده هر نقطه و یثر اؤجای-	
	جسد [ع،آ] اؤل و وجود، نعش، جمده (فا:~). dead body		لاریندان گنچن دایره ایله (نصف النهار ایله) گرینویچ دن	
	جسم cism, cisim [ع،آ] گؤوده، بدن، وجود، فضائین بللی		گنچن بنز دایره نین یثرین مرکزینه وصل اولان خط لرین	
	بیر بؤلومونو دولدوران ماده (فا:~).		آراسینداکی زاویه سی (أستوا قورشاعی نین سطح اینده)	
	جسمان cismən [ظ،ع،آ] بدنه، بیر وار لیق کیمی (فا:~).		(فا:طول جغرافیایى).	
	جسمانى cismani [ص،ع،آ] مادّی (فا:~).		جفاف cəfal [ع،آ] وفاسیز لیق (فا:~).	
	جسور [ع،آ] ایگید، قورخماز (فا:نترس). courageous		جفاکش [ص] جفا چکن (فا:جفاکش).	
	جسیم cəsim [آ] گؤوده لی (فا:~). bulky		جفاکار [ع+ص،فا،آ] جفا لی، اینجیدن (فا:~).	
	جشن آباد [آ] درگز-نوخندان دا کند آدی.		جفت [آ،فا] جۆت، قوشا (فا:~).	
	جشنواره [آ،فا] فئستیوال (فا:~).		جفتان cəftan [آ] اراک-طرخوران دا کند آدی.	
	جعفر بدایعی (کلامی) [بازار] ۱۳۱۴ هجریده تبریزده		جعفر اوتو (جعفر اوتو) [آ،بی] اؤز لرلگه و گنشینشه بنز و	
	دوغولوب، نوحه، شعر و غزل یادگار قویوبدور.		یئیلن بیر بیتگی (فا:نوعی گیاه).	
	جعفر جبارلی [بازار] (۱۸۹۹-۱۹۳۴) جبار لی باکی لی		جعفر/جفرلی [آ] آذربایجان دا بو آدداننچه یثر آدی واردیر ^{۲۴} .	
	اولاراق قدرتلی یازیچیدیر .		جفنگ (جفنگیات) [ع،آ] دیرسیز و بؤش سؤزلر، عاغیل سیز	
	جعفر خندان [بازار] م ۱۹۱۰ ده آنادان اولوب و ۵۰ یاشیندا		آدام (فا:جفنگ). absurd, foolish	
	وفات اتمیشدیر، شعر لرینده وازی تخلص ایله تانییر.		جک [آ] قالدیراج (فا:جک). jack	
	جعفر... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یثر آدی اولاراق ایشله-		جککۆزی [آ،فر] بیر نوع ساغلیق و آیلنمه حووضو.	
	نیر، باخ: یثر آدلاری (ان آزی ۱۸ آد سایماق اولار).		جگن [آ،بی،باخ:چسید] اویار سلام (فا:~). cyperus	
	جعفر بزرگ امین (یارین) [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		جگن بیه جیک cəyən bəbəcik [آ] ماکی دا کند آدی.	
	جعفر حاجیلاری [آ] قره ضیا الدین لی چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		جگن سوولار [آ،بی] بیتگی لرده اؤرنگی جگن اولان سوئی	
	جعفر صادق رحیمی [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		(فا:تیره جگن). cyperaceae	
	جعفری [آ] شیعە لیگین بیر قولو و بؤلوقدان اولان کیمسه.		جگنلی cəyənli [آ] کبودر آهنگ و ماکی دا کند آدی.	
	جعفری ^۲ [آ،بی] چتیر گیلر دن، یاپراقلاری چوخ گیریتی لی و		جلا cəla [ع،آ] ۱- پارلاق لیق، پاریلی وثرن ماده، پاریلیتی،	
	چیخیتی لی، گؤزل قوخولو، یئمه لی، اؤتسؤو بیر بیتگی،		باخ: جیلا. ۲- کؤچمه، وطن دن اؤزاق دؤشمه (فا:~).	
	مایدانوز (قانی چوخالدار، قوخلولاری آرادان آپارار ^{۱۳۶})		جلا cəllad [ع،آ] ۱- اؤلوم حؤکمونو اجرا ائدن	
	(فا:~). parsley, petoselinum hortense		executioner ۲- [مج] قان ایچن، رحم سیز (فا:~).	
	جعل cə' [ع،آ] دؤز لثمک، یاراتماق، اؤزگه سینین یازی		جلاسؤن [آ] باخ: جیلاسؤن.	

جلال [آ،ع] cəlal, calal (فا:~) glory	جلنا [آ] باخ: جو لفا.
جلاللی [آ] cəlalı saue همدان شاهسون ائلی نین کله وند بۇ لوگونه باغلی بیر تۆرک طایفاسی نین آدی ^{۹۸} .	جلق [آ،ع] cəlcə masturbation (فا:~).
جلال هاشمی اورموی [یازار] هـ ۱۳ جو یوزیل ده یاشایاراق تۆرکجه شعر لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .	جلگه [آ] باخ: جو لگه.
جلالی [آ] cəlalı ۱-عثمانلیلار قاتیلان بیر کورمانج بو یو ^{۲۰۹} .	جلمه [آ] cəlmə ۱-چالیم، گۆستهریش. ۲-انسان آدی: جلمه آلپ، جلمه گۆن ^۷ .
۲-عثمانلی پادشاهی یاووز سلطان سلیم زامانی توکات اطرافیندا مهدی لیک ادعاسیندا اولان و بیر عده نی یانینا ییغان بیر شورشی نین آدی، سونرالار حکومته قارشى عصیان چیخارانلارادا جلالی آدی وئریلدی ^{۴۴} ؛ ۳-آذربایجان تاریخینده کوراولونو سمبول ییله رک شاهلار و ظالیم لر قارشى آياقلانان حرکتلر وئریلن آد ۴-جلالی لر عثمانلی دؤنمی بیر شورشی جریانی نین آدی ایدی، جلالی لر ایلیک دفعه بیر بؤلوک باشی قارایازچی عبدالحمیم باشچیلیغیندا ۱۵۹۳ده عثمانلی حکومتی علیه اینه یوروش باشلادیلار بۇ شورشلر ۲۰ ایل سوردو، شورشلرین اصلی ندنی اؤزلیکلر تورکلرین او دؤنم بؤیوک یوخسوللوغا دؤشمه لر ایدی ^{۸۶} .	جلمان [آ] cəlman باخ: جالمان، یاللی.
جلایه وطن [آ،ع] وطن دن آیری دؤشموش (فا:~).	جلو [آ،ظ] باخ: جیلو.
جلایر [آ] cəlayır ۱-تجربه لی ۲-ساواشچی ^۷ ، باخ: جالایر.	جلوس [آ،ع] culus تخته اوئورما، تاختا چیخما (فا:~).
جلب [آ،ع] cəlb ۱-کندی اۆزه رینه چکمه. ۲-محکمه قراريله بیرینی چاغیرما ایشی.	جلوه [آ،ع] cılve گۆرونوش، گۆرونتو، تجلی، ناز، قیرجانیش، نازلی اولان حرکت و داورانیش (فا:~).
جلبک [آ،ظ] cülbək یوسون، سو یوسونو، دنیز سو یوسونو (فا:~) seaweed	جلوه لنمک [س] گۆرؤنوشلو و گۆرونتو لو اولماق. to flirt
جلد [ص،ع] cəld ۲-چئویک، دیری باش (فا:ز رنگ و تیز). {باخ: چالماق، چلمک}	جله [آ،ظ] cəle {جله} آت قویروغو قیلیندان ایلمک شکلینده دۆزلدیلن تله، دۆزاق.
جلد [آ،ع] cəld ۱-بیر شئین اۆزونه چکیلن اؤرتوک، دری. ۲-کتاب و دفتری قورویان اۆزلوک (فا:~).	جله داغی [آ] اهر- ورزقان دا داغ آدی {دۆزاق داغی}.
جلدن [آ] ۱-ینل، ینل پارچاسی ۲-خ {قیرقیزلارین، توقای و بوئو اویماقلاری اولوبابالاریندان} ^۷ . {ینل، چئل، جل}	جله قورماق [س] تله قورماق.
جلده باخان [آ] سرابدا کند و چای آدی {ینهن باخان} ^{۶۶} .	جله یه سالماق [ل] تله یه سالماق.
جلسه [آ،ع] cəlsə اوئوروم (فا:نشست).	جلیب [آ] اسماعیلی، دا داغ آدی ^{۴۴} .
جلسه علنی [آ] آچیق اوئوروم (فا:~) open session	جلیل [آ،ع] cəliil ۱-بؤیوک و ساین. ۲-پیر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: پیرآدلاری (ان آزی ۷ آد سایماق اولار).
	جلیوند [آ] cəliivənd ساوه همدان شاهسون ائلی نه باغلی بیر تۆرک بو یو ^{۹۸} .
	جمادانی [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بو یو ^{۲۰۹} .
	جم [آ] بو کلمه جمه ور داغی نین آدیندا ایشله نییدیر.
	جمئیران [آ] اردبیل ده کند آدی.
	جماد [آ،ع] cəmad جانسیز اولان هر شئی (فا:بیجان).
	جمادات [آ،ع] جانسیز وارلیق لار، جانسیز لار (فا:~).
	جماز [آ] ایتی دوه (فا:شتر تندرو). swift-footed
	جماع [آ،ع] جنسل ایلیشگی (انسان لاردا)، جوت لشمه (فا:~).
	جماعت [آ،ع] بیر اینانج ویا ایش آدمالاری نین توپلو لوغو (فا:~).
	جمال [آ،ع] اۆز گۆزل لیگی.
	جمال... [آ] پیر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: پیرآدلاری (ان آزی ۷ آد سایماق اولار).
	جمال عباسزاده (صدرا) [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۳۳	ارک سۆزلو تو	ج C
جماهير [آ،ع] جُمهور چوغو لو، جُمهورلار (فا:~).	بیر سۆز (فا:~). Mr, excellency		جنابت [آ] جُئِب اوْلما (فا:~). pollution	
جُمعه cumcuma [آ،ع] باش تاسی (فا:~).	جنابعالی [ص] سایین (فا:~). your excellency		جنّات [آ] اوچماق لار، جنّت لر (فا:~). paradises	
جمدک [باخ] جندک.	جمع cem [آ،ع] چوخلوق، چوغول، توپلام (فا:~).		جناح cinah [آ،ع] ۱-قوْل، اوردو قوْلو، یان، طرف. ۲-قوش	
جمع لشمک [باخ] جمع لنمک.	جمع لنمک [ل] توپلانماق، بیر یثره ییغیلماق.		قنادی flank.wing (فا:~).	
جمع له مک [آ] توپلاماق، بیر یثره ییغماق.	جمع له مک [آ] توپلاماق، بیر یثره ییغماق.		جنازه [آ،ع] انسان اوْ لوسو، جندک (فا:~). corpse	
جمعاً [ظ] هامی لیقجا (فا:جمعاً). in all	جمعاً [ظ] هامی لیقجا (فا:جمعاً). in all		جناس cinas [آ،ع] سوْیله نیش جه بیریرلرینه یاخین و معنجا مُختلف سۆز لر (فا:~).	
جُمعه [باخ] جوْما.	جُمعه لو Cüməlu [آ] قئیدار دا کند آدی.		جناغ (جناق) [باخ] جیناق.	
جمعی [ظ] بوتون اولاراق (فا:~). collective	جمعی [ظ] بوتون اولاراق (فا:~). collective		جنایت cinayet [آ،ع] آدام اوْ لدۆرمه، قانلی سوچ (فا:~). crime	
جمعیّت [آ،ع] ۱-درنک. ۲-توپلوم، توپلولوق (فا:~). crowd	جمعیّت [آ،ع] ۱-درنک. ۲-توپلوم، توپلولوق (فا:~). crowd		جنایتکار [آ،ع] جانی، آدام اوْ لدورن (فا:~). criminal	
جمل ceməl [آ،ع] دوه (فا:~).	جمل ceməl [آ،ع] دوه (فا:~).		جنایتکارانه [ظ] جینایت لی اولاراق (فا:~). feloniously	
جُمله cümle [آ،ع] دیل ب، ع ۱-دیزگه، سیستم. ۲-بوتون، هر کس، آنلاملی بیر سۆز افاده سی (فا:~).	جُمله cümle [آ،ع] دیل ب، ع ۱-دیزگه، سیستم. ۲-بوتون، هر کس، آنلاملی بیر سۆز افاده سی (فا:~).		جنایی cinayi [ص] جنایت له ایلگی لی (فا:~). criminal	
جُمله جیک [آ] کیچیک جُمله.	جُمله جیک [آ] کیچیک جُمله.		جنایی یارقى ليق [آ] جنایت ایشلرینه باخان یارقى ليق (فا:~)	
جُمله عالم [آ] هامی، هر کس.	جُمله عالم [آ] هامی، هر کس.		دادگاه جنائی. criminal court	
جَمه لو [آ] هئریس ده کند آدی {جامال اوْا}.	جَمه لو [آ] هئریس ده کند آدی {جامال اوْا}.		جَنب cənəb [آ،ع] یان (فا:کنار).	
جُمهور cumhur [آ،ع] خالق، توپلولوق.	جُمهور cumhur [آ،ع] خالق، توپلولوق.		جَنب cunub [آ،ع] جنسل ایلیشگی دن سوْئرا هله یوینوما میش	
جُمهور باشقانی [آ] رییس جُمهور، جُمهوریت له یؤنه تیلن اوْ لکه لرده دؤ ولت باشقانی (فا:رئیس جمهور).	جُمهور باشقانی [آ] رییس جُمهور، جُمهوریت له یؤنه تیلن اوْ لکه لرده دؤ ولت باشقانی (فا:رئیس جمهور).		کیمسه (دینه گۆره) (فا:~). polluted	
جُمهور داغلاری [آ] بابک قالاسینن بیر آیری آدی.	جُمهور داغلاری [آ] بابک قالاسینن بیر آیری آدی.		جَنب اوْلما [آ] احتلام اوْلما (فا:جنب شدن). pollution	
جُمهوریت [آ،ع] خالق سئچیم لرله یؤنه تیلن بیر دؤ ولت بیچیمی، رئسپوبلیکا (فا:جمهوری). republic	جُمهوریت [آ،ع] خالق سئچیم لرله یؤنه تیلن بیر دؤ ولت بیچیمی، رئسپوبلیکا (فا:جمهوری). republic		جَنبش cünbüş [آ،ع] ترپه نیش، حرکت، قیملدانیش (فا:~).	
جَمیعاً [ع] هامی لیقجا. (فا:همگی). altogether	جَمیعاً [ع] هامی لیقجا. (فا:همگی). altogether		جَنّت cənnət [آ،ع] اوْچماق، بئهشت (فا:بهشت). paradise	
جمیل [ع] گؤزل (فا:زیبا). handsome	جمیل [ع] گؤزل (فا:زیبا). handsome		جَنّت آباد [آ] همدان-اسدآباد و قزوین ده کند آدی.	
جمیله [ع] گؤیچک (قادین) (فا:زن زیبا). beautiful	جمیله [ع] گؤیچک (قادین) (فا:زن زیبا). beautiful		جَنّت اولنگ cənnət oləng [آ] ماهنشان دا کند آدی.	
جِن cin [آ،ع] خیالی بیر موجود، دینجه انسان و ملک آراسی گؤرونمز بیر موجود، باخ: جین.	جِن cin [آ،ع] خیالی بیر موجود، دینجه انسان و ملک آراسی گؤرونمز بیر موجود، باخ: جین.		جَنّت بالیغی [آ،ع] دی جَنّت بالیغی گیللردن ماوی یاشیل رنگلی و اوْزه رینده پاخیر رنگلی جیزیق لاری اولان بیر تروپیکال	
جن cen [آ] کلئیر ده داغ آدی.	جن cen [آ] کلئیر ده داغ آدی.		بالیغی. Macropodus viridiauratus	
جَنیدلی cunejdli [آ] ۱۶جی یۆزیلده، آنادولودا آت-چکن تۆرک بیر لیگینه منسوب بیر بوْی آدی ^{۸۵} .	جَنیدلی cunejdli [آ] ۱۶جی یۆزیلده، آنادولودا آت-چکن تۆرک بیر لیگینه منسوب بیر بوْی آدی ^{۸۵} .		جَنّت بالیغی گیللر [آ،ع] دی سوْموکلو بالیق لاردان و کفالار آلت تاقیمیندا اولاراق بیر بالیق سوْیو.	
جناب cənab [آ،ع] ساییقی و احترام و بؤیوک لوک بیلدیرن	جناب cənab [آ،ع] ساییقی و احترام و بؤیوک لوک بیلدیرن		جَنّت بیباری [آ،ع] بی زنجفیل گیللردن قاریبار دادیندا بیتگی.	
			جَنّت قوشو [آ،ع] دی جَنّت قوشو گیللردن توْکلری گؤزل رنگلی بیر قوش (فا:نوعی پرندة) paradisea apoda ۳-گؤزل، آلیملی و جذّاب قادین. ۳- [دا] کیچیک کن اوْلن بیک.	

جنّت قۇشۇڭیللر [آ، دی] اؤمورقا لی حیوان لاردان، بیر سوۋی.	اوچون آیر یلمیش، دؤ للوک (فا: جنسیت). sexuality
جنّت میوه سی [آ، بی] جنّت یئمیشی (فا: خرما لو).	جنسل یاخینلاشما [آ] جماع (فا: جماع). coition
جنّتی [آ] (۱۳۵۰-۱۲۷۱) عبدالخالق بایکی لی شاعردیر ^{۱۱۷} .	جنسی [ص] جنسه عاید اولان.
جنجال cəncəl [آ، فا] های کوی، قالماقال (فا: ~). brawl	جنسی بیرلشمه [آ] جنسی یاخینلاشما (فا: آمیزش جنسی).
جنجال آباد [آ] قوچان دا کند آدی.	sexual intercourse
جنجال چیخارماق [س] قالماقال سالماق.	جنسیت [آ، ع] ۱- بیر جنسه منسوب اولما. ۲- جنسل لیک،
جنجال ائله مک / جنجال سالماق [س] داعواسا لماق، جو شماق.	سنکس (فا: جنسیت). sexuality
جنجل [آ، ع] {جنجال} باخ: جنجال.	جنطراقیه / جینتاری قایا cıntarıqəyə [آ] قرو- گول تپه ده
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	کند آدی {جین + تاری + قایا}.
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگ cəng [آ، فا، شع] ساواش، قاوقا، حرب (فا: جنگ).
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگ cüng [آ، فا، شع] سنجیلیمیش شعر توپلامی (فا: مجموعه اشعار) anthology
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگان / جنگان [آ] گئرمی و آذربایجان جهمیریتینده کند آدی
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگاور [آ، فا] ساواشچی، دؤ یوشکن، ووروشقان.
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگ زورگری [آ] یالاندان تارتیشما (فا: ~). a sham quarrel
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگل [آ، فا، باخ: چان، چنگ] آغاج لیق، مئشه لیک (فا: ~). tangle
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگل cəngəl [آ] کلئیر (د- داغی) ده داغ آدی؛ علی آباد
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	گرگان (د- ده)، مینودشت (ن- کشت) و هئریس ده کند آدی.
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگل پارکی [آ] باخ: خیابو.
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگل لیک [آ] مئشه لیک، سیخ آغاجلیق forest
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگ و جیدال [آ، فا] ساواش، قالماقال (فا: جنگ و جدال).
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگه سَر [آ] سالماس دا کند آدی.
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگی [آ، فا] قهرمانلیق و جنگاور لیک روحوندا بیر چالقی
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	هاواسی، آذربایجان او یون هاواسی (فا: جنگی).
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنگی cəngi [آ] مرند، لئریک، سو مقایت، دا داغ/ تپه آدی ^{۲۴۰} .
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنوب شرق [آ، ع] گونئی دوغو (فا: ~). south-west
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنوب غرب [آ، ع] گونئی باتی (فا: ~). south-west
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنوب cənub [آ، ع] گونئی (فا: ~). South
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنوبلو [آ، ع] گونئیلی.
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنود cunud [آ، ع] قوشون لار (فا: لشکرها).
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنون cunun [آ، ع] دلی لیک (فا: دیوانگی).
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جنین [آ، ع] بالالیق، اوشاقلیق "سقط جنین: اوشاق سالما" (فا: ~).
جنجه لک [آ] ۱- آرابا اوخونا گنجیر یلن دمیر حالقا، تکرین اوخدان چیخماماسی اوچون اوخا تاخیلان میل لر. ۲- [مج] سوخو لقان "جنجه لک آدم: هریره سوخولان" {چنگل + اک} جنجه [آ] خفیف جرم (فا: ~). misdemeanour	جو cəv [آ] یئر کوره سینین اطرافیندا و چئوره سینده اولان

جَوِزِلِي [ص] جَوِزِي اُولان، ايچينه جَوِز قاتيلميش.

جَوِز لِيك [آ] جَوِز آغاجی چُوخ اُولان يئر.

جَوِز مۇرئاسی [آ] بو ميوه نى قايناد اراق شکر و آيرى شئيلر قاتاراق دوزه لن بيرنوع مربا.

جَوْبَلاق **cobalaq** [آ] چوخ چابالايان و شولوق اوشاق (فا: بچه شلوع). (بو کلمه چابوق و چابالاماق سۆزوندن

آلینما ليدير، چاپماق < چابالاماق > چابالاق > جوبالاق > {

جَوْجوق **cocuq** [آ] باخ: چَوْجوق، اوشاق.

جود **codod** [ص، باخ: گوئود] قبا، گوئود، سرت، قالين **coarse**

جود يۇنلو [ص] قبا يۇنلو، يۇنو قبا و جود اُولان.

جودلاشماق [س] جودا وُلماق، قابالاشماق، سرت لشمک.

to coarsen

جودلانماق [س] باخ: جودلاشماق.

جودلوق [آ] قابالوق، جود شئين حالى.

جور و جفا [آ، ع] ظلم، اذيت (فا: جور و جفا).

جور covr [آ، ع] ظلم، اذيت (فا: جفا).

جوراب **corab** [ع] [فا] آياق گئیمی (فا: ~). **sock**

جوراب [آ] اردبیل ده کند و چای آدی.

جوراب باغی [آ] جورابی آياقلاردا محکم ساخلايان باغ و کئش (فا: بند جوراب).

جوراب توخويان [آ] جوراب توخويوجو.

جورابیجی [آ] جوراب هۇرن و دوزلدن کیمسه، .

جورابیجی ليق [آ] جوراب هۇرمه و دوزلتمه.

جورابیلى [ص] جوراب گئیمیش، جورابی اُولان.

جورات [آ] سؤمقاییت دا يئر آدی ۲۴.

جورقان [آ] سۆزگچ دن گئچيريلمیش آيران و يوغورت، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

جورتدان **cortdan** [آ] کره سيز يوغورت. {ت < چوتور> جورت سؤزو قديم تورکجه ده قبا و گوئود معناسيندا

گليب و کره سيز يوغورتون دادی چوخ خوش اولماغاينا خاطر بو آدلا تانيئيب، جورتلان > جورتدان > {.

جورجوجوق [آ] اوشاقلار، اوشاق موشاق.

جوْزاء [آ، ع] فلک بۇرج لاردن بيرى.

هاوا (فا: جو). **atmosphere**

جواب [آ، ع] جاواب، بير سورونون قارشيلیغی، يانیت (فا: ~).

جواباً [ظ، ع] قارشى ليق اۇلاراق (فا: ~).

جواد زاهدی (جوشقون) [آ] سالماسلى چاغداش شاعردير ۱۵۶.

جوار civar [آ، ع] يان يۇوره، يئر لر، اطراف، ياخين يئر (فا: ~).

جواز [آ، ع] ايذین، مساعده (فا: ~). **permit**

جوان cavan [ص، فا] گنج (قیز و اوغلان).

جوانبرجمی [آ، بی] بير له شيك گيللردن، بير چُوخ تۆرلری اُولان فیر بيتگی سی، قندیل چيچگی.

جوانشیر [آ] بۇ طایفا اوتوزايکیلر بير ليگينده اولاراق آنادولودان آذربايجانا کؤچوب صفويلره قاتيلديلار ۸۵.

جوانشیر [آ] تنقيدچی و آراشدیرماجی اولاراق آذربايجان ادبیات ساحه سينده چالیشقان یازاردیر

جوانمرد [ص، فا] مرد، ايگيد، بۇکان دا کند آدی.

جوانه [ص، فا، شع] ۱- گنج (قیز و اوغلان). ۲- تومورجوق (فا: ~).

جواهر cəvahir [آ، ع] ديرلى داشلار (فا: ~) **jewelry**

جواهر آلات [آ] باخ: جواهرات.

جواهرات [ع، جواهر چو] ديرلى داشلار (فا: ~). **jewellery**

جولان cəvelan [آ، ع] دولانما، گزینمه.

جووی cəvvi [آ، ع] آتموسفئریک، آتموسفئرله ایلگی لی.

جویز cəviz [آ، بی] جویز گیللردن، اوژون عؤمورلو، قالین گوئوده سی، تاختاسی دیرلی بیر آغاج و اونون یومورو و

بالاجا میوه سی (فا: گردو). **Juglans regia** {بعضا عربجه سانیلیر حالبوکی عربجه ده درین معنالی و اسکی کلمه

سایلمیر و لسان العرب کیمی قدیمی سۆزلوکلرده ده بو کلمه نین معرب کلمه اولماغينا اشاره اولونور، بو سۆز

گوز شکلينده اسکی فارسجادا ايشله نیردی، سنگلاخدا قوز سۆزو عئینا جویز معناسیندا گليب، باخ: قوز}.

جویزالان [آ] هشتری ده کند آدی.

جویز ایچی [آ] جویزین قاییغی قیریلدیقدان سونرا قالان ایچ.

جویز حالواسی [آ] جویز ازمه سیندن دوزه لن حالوا.

جویز گیللر [آ، بی] اؤرنه گی جویز اُولان، تاج سیزایکی چنک-

لیلردن بیر بیتگی سوئو (فا: تیره گردو). **juglandaceae**

ج ۸۳۶	آذربايجان تۆركجه سي	ج C
get excited ۲-ھيرسلنمك، قيزيشماق. to rage ۳-	جوزگانلى تېه سي [آ] ماكى دا كند آدى.	جوزگانلى تېه سي [آ] ماكى دا كند آدى.
آشيب داشماق، داشراق تۇكولمك. to overflow	جوشا گتيرمك [ل] جانلانديرماق.	جوشا گتيرمك [ل] جانلانديرماق.
جوشون [آ] اهرده چاي و كند و قالاآدى {متلاطم، محتشم}.	جوشا گلمه [آ] جوشما. excitement	جوشا گلمه [آ] جوشما. excitement
جوشون قالاسى [آ] باخ: اهر، ورزقان.	جوشاتى coşatı [آ] سايين قالا دا كند آدى.	جوشاتى coşatı [آ] سايين قالا دا كند آدى.
جوشونتو [آ] جوشقو، جوشما، هيچانل داورانيش.	جوشار [آ] هيچانلى، داشقين، اوغلان آدى (فا:نام پسر).	جوشار [آ] هيچانلى، داشقين، اوغلان آدى (فا:نام پسر).
جوشيروان coşirvan [آ] كوميجان دا كند آدى.	جوشدورماق [ل] ۱-جوشماسينا يول آچماق ۲-قيزيشدورماق،	جوشدورماق [ل] ۱-جوشماسينا يول آچماق ۲-قيزيشدورماق،
جوغاتى/جيغاتى coğatey [آ] بۇ سۇزون سۇيله نيشى	گوجلنديرمك، روحلانديرماق. ۳-ھيرس لنديرمك،	گوجلنديرمك، روحلانديرماق. ۳-ھيرس لنديرمك،
جوغاتى اولاراق فارسجادا جيغاتى شكيلنده يازيلير، بو	آجيقلانديرماق (فا:به هيچان آوردن). to excite	آجيقلانديرماق (فا:به هيچان آوردن). to excite
كلمه چاغاتاي سۇزونون ديشيلميش شكلى اولماليدير،	جوشدوروچو [ص] جوشدوران (فا:به جوش آورنده).	جوشدوروچو [ص] جوشدوران (فا:به جوش آورنده).
جوغاتى شھري، ش ۱۳۲۰ده سبزوارين ۵ بخش يندن بيرى	جوشدوروچولوق [آ] جوشدوروچو اولما وضعيتى.	جوشدوروچولوق [آ] جوشدوروچو اولما وضعيتى.
اولاراق ۹۷ كندى و *۳۴۲۰۰ نفر نفوسو وارايدى، بخش	جوشدورولماق [بل] جوشماق ايشى گؤرولمك.	جوشدورولماق [بل] جوشماق ايشى گؤرولمك.
ين مركزى جوغاتى، سبزوارين ۱۷۵ ك. قوژنى گونباتان	جوشقان [آ] ساوه-نوبران دا كند آدى.	جوشقان [آ] ساوه-نوبران دا كند آدى.
طرفينده و نفوسو*۲۱۶۰ نفر، تورك قئيد اولوبدور،	جوشقو coşqu [آ] هيچان، سئوينج گؤستريشى ايله بيلينن	جوشقو coşqu [آ] هيچان، سئوينج گؤستريشى ايله بيلينن
اينديسه جوغاتى اهالى سى مختلف مليت لردن تشكيل	دؤروم (فا:وجد). ecstasy.	دؤروم (فا:وجد). ecstasy.
تاھاراق توركلر چوغونلوقدان چيخيلار.	جوشقولاشماق [س] جوشقونلوغو آرتماق (فا:به هيچان آمدن).	جوشقولاشماق [س] جوشقونلوغو آرتماق (فا:به هيچان آمدن).
جوقاسى [آ] قازاخ، دا چاي آدى ۲۴۰.	جوشقولانماق [س] جوشقو لو حالا گلمك (فا:به هيچان آمدن).	جوشقولانماق [س] جوشقو لو حالا گلمك (فا:به هيچان آمدن).
جوكنى [آ، اين] ياريش آتارلينا مينن و بو ايشده ائيتيلن.	جوشقولو [ص] هيچانلى (فا:هيچان دار).	جوشقولو [ص] هيچانلى (فا:هيچان دار).
جولا [آ] زولا، گؤلك (فا:چاله). {زولا، جولا، باخ: يول}.	جوشقون coşqun [ص] ۱-جوشموش اولان، قيزيشميش،	جوشقون coşqun [ص] ۱-جوشموش اولان، قيزيشميش،
جولا توتما/زولا توتما [آ] اوشاقلار آراسيندا بالاجا توپ، تيله،	قيزقين "جوشقون سئل، جوشقون باخيشلار، جوشقون	قيزقين "جوشقون سئل، جوشقون باخيشلار، جوشقون
يئمه لى چودكلرى زولا يا آتماقلا اوينانان بير اوپون آدى.	گنج" (فا:باحرارت enthusiastic ۲-اوغلان آدى (فا:نام پسر	گنج" (فا:باحرارت enthusiastic ۲-اوغلان آدى (فا:نام پسر
جولان /-ائتمك covlan [آ، ع] دولانما، گزيمه، گزيتى،	جوشقوناي [آ] هيچانلى و ايگيد آدام، قيز آدى (فا:نام دختر).	جوشقوناي [آ] هيچانلى و ايگيد آدام، قيز آدى (فا:نام دختر).
دولاشما (فا:~). to rotate, to circulate, to whirl	جوشقونجا [ص] ظ، جوشقون اولاراق.	جوشقونجا [ص] ظ، جوشقون اولاراق.
جولاي/يولاي [خ] قازاقجا: آياغى اوغورلو كيشى ۷.	جوشقونر [آ] هيچانلى و ايگيد آدام، اوغلان آدى (فا:نام پسر).	جوشقونر [آ] هيچانلى و ايگيد آدام، اوغلان آدى (فا:نام پسر).
جولبك [باخ] جلبك.	جوشقونلاشماق [س] جوشقون حالا گلمك (فا:به هيچان آمدن).	جوشقونلاشماق [س] جوشقون حالا گلمك (فا:به هيچان آمدن).
جولدا [آ] يولدا اولان، يولجو، يولا چيخان ۷.	جوشقونلوق [آ] جوشقون اولما وضعيتى (فا:هيچان زدگى).	جوشقونلوق [آ] جوشقون اولما وضعيتى (فا:هيچان زدگى).
جولدا جاكشى [خ] باخ: يولدا+ياخشى؛ قيرقيزلارين مۆردى	indefatigability	indefatigability
اويماغى بگ لر يندن ۷.	جوشما [آ] هيچانا گلمه (فا:غليان). corn factor	جوشما [آ] هيچانا گلمه (فا:غليان). corn factor
جولوق [ص] باخ: يولوق.	جوشماق coşqun [س] ۱-دويقولار ينى ديشارى توكمك،	جوشماق coşqun [س] ۱-دويقولار ينى ديشارى توكمك،
جوما [باخ] كوما.	گورلنمك، كوكره مك، قيزيشماق، ھيرسلنمك. to storm,	گورلنمك، كوكره مك، قيزيشماق، ھيرسلنمك. to storm,
جوما لاشماق [باخ] كوما لاشماق.	۲-قاينايب داشماق (فا:جوشيدن). to boil. {ت جوشماق،	۲-قاينايب داشماق (فا:جوشيدن). to boil. {ت جوشماق،
جومبوز [ص] جيم، اوتلا قاريشيق توپراق ۱۱۲.	چوشماق چايناماق، كؤپوكلنمك؛ فارسجادا ايشله ن	چوشماق چايناماق، كؤپوكلنمك؛ فارسجادا ايشله ن
جومرد [ص] باخ: جومرد، جوانمرد، الى آچيق، سخاوتلى.	"جوش، جوشيدن" كلمه لر ايله كؤكداش اولماليدير.	"جوش، جوشيدن" كلمه لر ايله كؤكداش اولماليدير.
جونا [آ] باش اورتوسو، ياشماق {باخ: چانتا ۵}.	جوشوب داشماق [س] ۱-گوجلنمك، آرتماق، كوكره مك. to	جوشوب داشماق [س] ۱-گوجلنمك، آرتماق، كوكره مك. to

ج C	آذربایجان تۆركجه سي	۸۳۷	ارک سۆزلۆگۆ	ج C
جۇند [آ] کلئیر ده کند آدی.	جۇنگ / جنگ cong [آ] درگز-کلات دا کند آدی {جۇنگه}.	انسان آدی: جۇجیا لپ، جۇجیباي، جۇجیگیم، جۇجییکه.	جۇجین [آ] باخ: جۇجی. ^۷	
جۇنگاه / جنگاه conghah [آ] باجگیران دا کند آدی.	جۇوقا [قووقا، باخ: قوماق] دسته، ییغیتی.	جۇجین [آ] قوم دا کند آدی.	جۇجینقا تۇن [خ] قیپچاق خانی، منگو تیمور خان ین خانیمی. ^۷	
جۇوقان [آ] بوستان آباد دا کند آدی {باخ: جۇوقان}.	جۇولانگاه [آ] گزیتی یتری، سئیر یتری (فا: جولانگاه).	جۇخا [آ] دسته، قروپ، بالاجا نظامی بیر لیک. ^۸ {چوخ+ا}	جۇدام [آ، دا] باشاری سیز، گۆجسوز "آدام دئیل جۇدام!"	
جۇهر coher [باخ] جۇهر.	جۇرنی cörni [آ] اۇرمیه ده کند آدی.	جۇرا [آ] ۱-بیر نوع ساده خالق سازی، ۲-گلیشمه میش شئی. ^۹ {جورو}	جۇرا زۇرنا [آ] بیر نوع کیچیک زۇرنا ^{۱۰} {باخ: جورو}.	
جۇکه cöke [آ، بی] دیش دیش یاپراقلاری، بول شیره لی و عطیرلی چیچک لری بال آری لاری اۆچون ایشلنن، تۇخومو یاغلی و بعضاً یئیلن، چیچک لری ترله دیجی و درمان کیمی ایشله دیلیر، اودونجاغی یونگول و مُحکم، اۇجالینی ۲۵-۲۰ متره قدر اولان و قیشدا یاپراغی تۆکولن بیر آغاج ^۱ (فا: نوعی درخت).	جۇکه لیک [آ] جۇکه آغاجلاری بیتن یتر، جۇکه مئشه سی. ^۱	جۇرجور [سس تق] آجیندان باغیرساقلاردا عمله گلن سس، جۇرجور (فا: صدای جیرجیر).	جۇرجین curcin [آ] تونقوز ائلیندن اولاراق م۱۲عصرده منچوریه حاکیم اولدولار، اسلامی قایناقلاردا جۇرجی آدیلا تانییلرلار، اولار چین ده لیاثو-قاراخاتای دؤولتی نی یئهرک آلتونخان حکومتی نی قوردولار ^{۱۱} .	
جۇنکله [آ] مراغا دا کند آدی {باخ: جۇنگه}.	جۇنک [آ] ۱-بویوک یئلکلی گمی. ۲-دری جلدلی و اوزونلاماسینا آچیلان بیر نوع شعر دفتری. ^۲	جۇرقان curqan [آ] همدان دا کند آدی.	جۇرقان coreqin [آ] اراک-طرخوران دا کند آدی.	
جۇنگه [دا] دانا، ایکی ایللیک ییزو (فا: گوساله دوساله).	جۇهر cövhər [ع] جوهر (فا: گوهر، گهر) ^۳ بیر شئین شیره سی و غصاره سی، بیر مطلب و قونونون ییغجام شکلی، بیر شئین اؤزو، مایا. essence	جۇرنال [آ، دا] باخ: زۇرنال.	جۇرنال [آ، دا] باخ: زۇرنال.	
جۇلدوز [باخ] چؤوا لدوز. sackmaker	جۇبوش / جۇبولو [باخ] جینقیلی، جۇمبولو.	جۇروق بگلر [آ] شاهسون ائلی بویلاریندان ^{۳، ۱۰۸} .	جۇروق بگلر [آ] شاهسون ائلی بویلاریندان ^{۳، ۱۰۸} .	
جۇپ [ظ، سس تق] سويا دۆشن بیر شئین چیخاردیغی سس "جۇپ دئییه دنیزه دۆشدو" ^۲ .	جۇپاداق [ظ، سس تق] سويا دۆشن بیر شئین چیخاردیغی سس، باخ: جۇمباداق ^۲ .	جۇرولداماق [س] جۇرولده مک، جۇر جۇر ائيله مک، قۇرولداماق (فا: صدای جیرجیر در آوردن).	جۇرولداماق [س] جۇرولده مک، جۇر جۇر ائيله مک، قۇرولداماق (فا: صدای جیرجیر در آوردن).	
جۇبادهاق [ظ، سس تق] سويا دۆشن بیر شئین چیخاردیغی سس، باخ: جۇمباداق ^۲ .	جۇجی cuci [آ] ۱-جیجی، جیجیک، چیچک ۲-قوناق، بو آد داها چوخ، گۆزله نیلمه ین دوغوملار سوتراسی ایشله نیر و "قوناق" آلامیندادر ^۷ . ۳-بو سۆزله دۆزه لن نیچه	جۇش cus [آ، فا] ۱-جوشما، قایناما. ۲-چیوزه، چیبان، سېگی (فا: جوش پوست).	جۇش شیرین sodium [آ] سوودا	
		جۇغ cuğ [آ، سن] جۆت آغاجی، بویوندوروق.	جۇغ cuğ [آ، سن] جۆت آغاجی، بویوندوروق.	
		جۇغوردان [آ، ت] اۇچوروم، یار.	جۇغوردان [آ، ت] اۇچوروم، یار.	
		جۇقا [آ] جۇلقا دا یتر آدی ^{۲۴} .	جۇقا [آ] جۇلقا دا یتر آدی ^{۲۴} .	
		جۇققا [آ] حئیوان ویا انسان ممه سی. ^۲	جۇققا [آ] حئیوان ویا انسان ممه سی. ^۲	
		جۇقولدماق [باخ] جیکگیلده مک.	جۇقولدماق [باخ] جیکگیلده مک.	
		جۇقین cuqin [آ] زنجان دا کند آدی.	جۇقین cuqin [آ] زنجان دا کند آدی.	

ج C	آذربایجان تۆركجه سی	۸۳۸	ارک سۆزلۆک	ج C
جۆككى cukki [آ] مرغادا كند آدى {جوتچو}.	سيهري siyarı (*۷۲۰) (قۇ:سيه رود)؛ آشاغى ايرى iri ؛		هۆله (*۹۹۰) (قۇ:هلق)؛ ويديه vidiyə (*۲۴۰) (قۇ: وديق)؛ كۇمار / آ-ى (*۱۷۸۰) (قۇ:كمار)؛	
جولاهى [آ] نمين دا داغ آدى. {باخ: زولا}	جولفا culfa [آ] تا {چولفا} توخويوجو، ال ايله پامبوق پارچا توخويان كيمسه (فا:بافنده) {بو كلمه چول كلمهسى و "باق / پا" اكيله دؤزلميشدير چولپا، چولفا، باخ: چول} جولفا [آ] آذربايجان جمهوريتينده بير رايون آديدير.		جولفا (سيير-نوجه مهر) بۆلگه سينين كندلرى [آ] ميجه مير / ميرجمير (*۱۷۰) (قۇ:نوجه مهر)؛ نوردوز (*۶۰)؛ دؤزال (*۲۰۰)؛ ميانا كندى (*۷۰)؛ نظر كندى (*۲۱۰)؛ قيشلاق-حقوئردى؛ پاهناوار (قۇ:پهناور)؛ الف آباد، كوردش (*۲۳۰) (قۇ:كوردشت)؛ تيلكهرى (*۲۰)؛ گۆله خير / گؤل آ-خير (*۱۴)؛ قيشلاق نواكى، پيربۇلاق (*۷۷)؛ دوسداشا (*۱۲۰) (قۇ:دوست آشنا)؛ قارادره (*۱۳۰) (قۇ:قره درق)، قۇلان (*۲۴۰)؛ اننيق (*۱۳۷)؛ قاراجى معدن (*۷۰)؛ آغان (*۲۰۰) (قۇ:اعقان)؛ اوروج (*۱۳۲)؛ ميسن (*۳۷۰)؛ اؤشتو-يىن / اؤشتوبون (*۸۷۰) (قۇ:اؤشتيىن)؛ اوردوكون (قۇ: اردوكن)؛ نمنه nəmnə (*۶۴۰) (قۇ:نمنق)؛ اثرمنى قيشلاق، جولفا (مركىزى-اثرسى) بۆلگه سينين كندلرى [آ] لئوارجان / لئوارجان (*۱۵۳۰)؛ زئيه (قۇ:زاويه)؛ سيبه سران / سئسران (*۱۴۵۲)؛ نيشيران (*۱۷۰) (قۇ:نوشيران)؛ اثرسى (*۷۸۱)؛ قيشلاق (*۱۱۴۰)،	
جولفا بۆلگه سينين تاريخى و گۆرمه لى يئرلىرى [آ] -دؤزال بۇرجو، امامزادا ميجه مير (سيدمحمد آغاقبرى، ميجه-مير كندينده)، خارابا ديري مان شلالهسى، سئنت استپانوس كيلييه سى، اؤشتوبين كندى، كوردش قالاسى (كوردش كندينده)، كوردش حمامى.	جولفا (مركىزى-شجاع) بۆلگه سينين كندلرى [آ] شاهمار (*-۲۵۰)؛ شجاع (*۸۶۰)؛ سيركيلر / سيلگيرد (*۲۴۰)؛ لَهت / لَهتد (قۇ:حيدرآباد)؛ طالب گؤل؛ آغ بولاق (*۳۷۰)؛ تازا كند (*۱۴۰)؛ قارابولاق (*۳۸۰)؛ گؤل فرج (*۳۵۰)؛ سير كئش؛ كيليداغى؛ كيليه كندى؛ خارابا كيليه؛ قيزيل ونك / قيزيل قايا؛ وثران باغ / واران باغ؛ قارانا؛ علمدارگرگر (علمدار *۴۶۳۰ / گرگر *۳۹۰۰) (قۇ:هاديشهر)؛ قورديان؛ جولفان culfan [آ] درگز-نوخنداندا كند آدى {جولفا+ان}.		جولوا culvala [آ] جيبه، قيز آدى (فا:نام دختر) {باخ: جولفا}.	
جولفا بۆلگه سينين جايلارى [آ] چاپلار آرازازا تۆكولورلر: اثرسى چاي (s۵b۲۳~)، نؤل دره (ايرى s۱۰b۱۵)،	جولونبور [ص، چولا بورونموش] مفلوك، يازيق آدم.		جولوم culum [آ] نارين، نازيك، حساس.	
جولفا (سيير-داران) بۆلگه سينين كندلرى [آ] مارازا / مالازا (*۵۹۰) (قۇ:مُرازاد / مارازات)؛ اووشار / افشار (*۷۱۰)؛ داران (*۷۸۰)؛ احمد آوا (*۲۵۵)؛ مينجن آوا (*۶۰) (قۇ:منجان آباد)؛ ديزه آلوان؛ آلوان؛	جولوما cumala [آ] پنجشنبه دن سوراكى و شنبه دن قاباق كى گۆن (فا:جمعه). friday		جوماخاتان [باخ: جاماخاتان].	
جولفا (سيير-غربى ديزمار) بۆلگه سينين كندلرى [آ] سيير /	جومادى [آ] اردبيل ده كند آدى.			

ج C	آذربایجان نۆزجەسی	۸۳۹	ارک سۆزلۆتۆ	ج C
جۇمارتەسى cumartesi [آ] جۇما دان سۇئرا گلن گۆن، شنبە (فا: شنبە) {جۇما + اثر تە سى}.	جۇمۇق cumuq [آ] يۇمۇق؛ قازاقلارین اۇرتا يۇز بۇلۇگو، قاراگيرای اۇيماق بگ لریندن ^۱ .			
جۇمبايران [آ] اردبیل دە کند آدى.	جۇمۇخماق [باخ] جۇمۇماق.			
جۇمبالا cumbala [آ] تېكىتتى لردە كۆچە لره دۇغرو دۆزە لن بالكون و كۇنسول، قديم ائولردە پنجرە لردن كۆچە يە طرف چىخاريلان قفس لى بۇلوم ^۲ .	جۇمۇشلوق [آ، ت، باخ: جۇمماق] ال يوما يئرى.			
جۇمباداق [آ] سۇيا دۆشن شىئين چىخاردىغى سس ^۲ .	جۇنۇ cuna [آ] نازىك تۇر كىمى اولان پارچا و اۇرتوك "اوشاغين اۆزۈنە جۇنا چكمشيدير" (فا: نوعى پارچە). {احتمالا يو نوع پارچانى اۆرە تن كارخانا آديندن گۇتورولوب ^۱ }			
جۇمبالاق [آ] تپە ماغللاق، اللرى يئره قۇيۇب آياقلارى گۇۋيە قالخيزما وضعيتى، گۇيدە اۇچاغين فيرلانماسى ^۲ .	جۇنالى [ص] جونا چكىلىمش.			
جۇمبورتو [آ] سۇيا دۆشن يير شىئين چىخاردىغى سس.	جۇنبورو / جۇنبولو [باخ] جۇمبولو.			
جۇمبورداماق [س] جۇمبورتو سسى چىخارماق.	جۇنتا cuntala [آ، اسپانيو لجا، آنادول] يير اۇلكە دە يۇنە تيمە ال قۇيان كيمسە لردن اولوشان قۇرول.			
جۇمبوز cumbuz [باخ: جۇمبولو] قىل كىمى اينجە ونازىك شئىلىرى چىخارماق اوچون بالاجاماققاش، جيممىز (فا: مكاپ).	جۇنتاي [باخ] چانتا.			
جۇمبوزلاماق [ل] جۇمبوزلا توكلرى چكىم.	جۇنقوش / جۇنقۇلو [باخ] جۇمبولو.			
جۇمبول جۇمبولو [آ] يير شىئين ايچىندە سۇ چالخالاناراق چىخاردىغى سس.	جۇوار cuvan [آ] باخ: جۇوان.			
جۇمبولتو [آ] سۇيا دۆشن يير شىئين چىخاردىغى سس.	جۇوان cuvan [آ] سۇوارماسۇيۇنو بۇلوشدورن {سۇ سۇزونون دۇنو لموش شكلى اولماليدير، سۇوار، جۇوار، جۇوان}.			
جۇمبولداماق [ل] سۇيو چالخالايارق سس چىخارماق.	جۇواندىز [آ] ميانا دا کند آدى. {باخ: جۇوان+دۆز}			
جۇمبولداماق [س] يير شىئيدە سۇ چالخالاناراق سس چىخارماق.	جۇۋرەيم [آ] اۇجان داکند آدى {باخ: سۇۋاريم/جۇۋان}			
جۇمبولو [دا] چوخ كىچىك، بالاجا، بامبالاجا (فا: كوچك).	جۇھنى [آ] اۇرميە دە کند آدى.			
جۇمبولولوق [آ] بالاجالىق كىچىك ليك (فا: كوچكى).	جۇھود [باخ] جۇۋود.			
جۇمجا [باخ] جۇمچە.	جۇببە / جۇببە cübbə [آ، ع] اۇزون اتكلى، اثئلى و دۆيمەسىز گنىيم، دۆببە (فا: ~).			
جۇمجولاق [ص] جىم جىلاق، هر يانى ياش و سولاراق (فا: خيس خيس) {جۇمماق سۇزونون ديشميش شكلى}.	جۇبورتەك cübürtmək [ل] اوغورلاماق {جۇبارتماق ديواندا اوغورلاماق معناسيندا بو سۇزون كۇكودور، كلاوسون ^۱ }			
جۇمدورماق cumdurmaq [ل، ائند، ل] ۱- سۇياجوما سىناسىب اولماق (فا: غوطە ورکردن) ۲- [مچ] هجوم اتديرمک.	جۇت cüt [ص] ۱- قوشا، تەك اولمايان، ايکلى، ايکلىسى يير آرادا (فا: جفت). pair, couple ۲- [مت] قالىق سىز ايکلى يە بولۇنە بيلن هر سايى even number ۳- قوشا يير نسنە (باشماق و...) ۴- [مچ] اراآرود. ۵- يئر سۇرمک اوچون کوتانا قوشولان اۇكوز (فا: خيش) {كۇكو فارسجا جفت اولاراق اودا روسجادان آلىنمادير ^۵ }.			
جۇمردجه سینه [ظ] ايگيدجه سینه (فا: جوانمردانه).	جۇت استانداردلى [آ] ايکلى استاندارد، چيفتە استاندارد.			
جۇمردليک [آ] ايگيد ليک، قۇچاق لىق (فا: جوانمردى).	جۇت جاملى [آ] آرالاريندا بۇشلوغو اولان ايکلى جاملى			
جۇمما cummal [آ] جۇمماق ايشى.				
جۇمماق [س، ت، چۇمماق] سۇيا دالماق (فا: غوطە ور شدن). to dip, to dive				

جۆتلىشمک [س] ۱-جوت اولماق، قوشلاشماق to pair ۲- جىنسل ياخينلىق ااتىمک (فا:جفت شدن). جۆتلىشمە [آ] جۆتلىشمک ايشى، جىنسل ايليشگى ده اولما (فا:جفت گيرى). جۆتلىشمک [س] جوت اولماق، ايکى لشمک. جۆتلىوک [آ] ۱-جۆت اولما، ايکى ليک، قوشا اولاراق، جوت اولاراق (فا:جفتى). ۲-جۆت سۆرولن يئر، جۆت ايشله ين يئر "گندين قير اغيندا جۆتلىوگه بنوشه ييغماغاتتىدى". جۆتلىوگده [آ] ايکيسى بير يئرده، جوت اولاراق (فا:جفتى). جۆتلىمک [ل] قوشالاماق، منظم دۆزىمک، ايکى ايکى دۆزىمک، جۆت جۆت آيرىماق، to pair. to couple جۆتلىه ييجى [آ] جوت جوت ائدن کيمسه (فا:جفت کئنده). جۆتلىو بۆزماق [ل] بير حثيوانى کوتاندان آچماق. جۆتله قوشماق [ل] بير حثيوانى يئر سۆزىمک اوچون کوتاناقوشماق. جۆتله گىتمک [ل] حثيوان لارى کوتانا قوشوب يئر سۆزىمگه گىتمک. جۆجۆرلىمک cücürmek [ل] جوجرمه سينه سبب اولماق، يىتىشىدىرىمک، بىجرىمک، بىسلىمک، گۆيرىتمک (فا:پروردن). to germinate, to cultivate جۆجۆرتى [آ] توپراقدان چيخان يىتگى، گۆيرتى (فا:نبات). جۆجۆردىلمک [بل] بىنجه رىلمک (فا:پرورده شدن). جۆجۆرمک cücürmek [س] گۆيرىمک، يىتىشمک، بۆي آتماق (فا:جوانه زدن) {گۆيرىمک سۆزىنون دىشىمىش شکلى؛ بۇ سۆزدن:جۆجو، جۆجه، چۆجوق، باخ: گۆيرىمک}. جۆجو cücü [باخ: جۆجۆرمک] ۱-بۆجک، قورد قوش. Insect ۲- [مج] بۆي و اورقانلارى بۆيومه مىش کيمسه. ۳-تويوق بالاسى، قوش بالاسى (فا:بچه پرنده). جۆجو يىئين [آ] بۆجک يىئين. جۆجۆک [آ] ۱-قوش بالاسى. ۲-آغاچدا چيخان تازا تۆمورجوق (فا:جوانه) {جوجو+ک}. جۆجه cüce [آ، بى] ۱-تويوق بالاسى، قوش بالاسى (فا:~). chicken ۲-بۆي چۆخ قيسسا {باخ:جۆجۆرمک/گۆيرىمک}. جۆجه پىلوو [آ] خوروشو جوجه دن عبارت اولان پىلوو،	(پنجره) (فا:پنجره دو جداره). جۆت جىنسل ليک [آ، طيب] هم ارکک و هم ديشى اؤزل- ليک لرى گۆرونن بير کيشى و شخىص (فا:دو جنسى). جۆت سۆرمک [ل] حثيوان لارى کوتانا قوشوب يئر سۆرمک (فا:شخىم زدن). جۆت قوشماق [ل] يئر سۆرمک اوچون کوتانا حثيوان لارى قوشماق (فا:گاوها رابه گاوا آهن بىستن). جۆت وطن داشلىق [آ] ايکى لى وطن داشلىق. جۆت آرخا [آ] کۆينک اوستوندن گىيىلن کت وجىلىققا. جۆت آياقلى لار [آ، دى] دۇيارقالارى (بۆيىنوز جوقلارى) سکگيز اکلم لى، وؤجۇد حالقالاريندا جۆت آياغى اولان، ايسلاق و قارانلىق يئرلىرى سئون چۆخ آياقلى لار تۆپلو لوغو. diplopoda جۆت بارماق لىلار [آ، دى] ممه ليلردن اؤكۆز، قۇيون کيمى بارماقلارى جۆت اولان تاقيم (فا:تيره اى از جانداران). جۆت باش (لى) [باخ] ايکى باشلى. جۆت بويىنوز [باخ] قوشا بويىنوز لو. جۆت تگر [آ] يىسيکلئت (فا:دو چرخه). جۆت توخوملولار [آ] ايکى توخوملولار، ايکى چنکلى لر. جۆتجو [آ] جۆت سورن، اکينجى (فا:کشاورز). farmer جۆت جوت [ظ] ايکى ايکى، قوشا قوشا. in pairs جۆتجو لوق [آ] جوتجو اولما وضعيتى (فا:کشاورزى). جۆت چۆدک لىلر / جۆت چىيرىدک لىلر [ص] ايکى چۆدک لىلر. جۆت ديرناق لى (لار) [باخ] قوشا ديرناقلى (لار). جۆت ديشلى لر [آ، دى] اؤمورقالى لاردان کىچىک ديشلىرى اولان، گميريجى لر تاقيمىندان بير آلت تاقيم. جۆت قانادلى لار [آ، دى] ايکى قانادى و اميجى آغزى اولان بۆجک لر تاقيمى. جۆتلىشدىرىمک [ل] قوشالاشدىرىماق، ايکى لشدىرىمک (فا:جفت کردن) to pair ۲- حثيوانى توخوملاماق. to interbreed جۆتلىشدىرىش [آ] قوشالاشدىرما، ايکى لشدىرما. جۆتلىشدىرىلمک [بل] جوت ائدىلمک، ايکى لشدىرىلمک، قوشالاشدىرىلماق (فا:جفت گرداننده شدن).

ج C	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۴۱	ارک سۆزلۆتۆ	ج C
	تۆیوق پیلوو (فا:جۆجه پلو).		جۆرله مک [س] نوع لارا آیرماق، بیرسیرا ایشلری ویا شیلری جۆر ومنظم ائیله مک (فا:جور نمودن).	
	جۆجه چیخارما [آ] جوجه له مه (فا:جوجه کشی). incubation		جۆرۆ [ص، دا] بالاجا و کیچیک، باخ: جۆوه.	
	جۆجه دره سی [آ] ابهر ده داغ آدی.		جۆرۆ بارماق [آ] ال و آیاغین ان بالاجا بارماغی.	
	جۆجه کباب [آ] جوجه نی (چوخراخ فریک و ایکی اوچ آلیق جوجه) مختلف مخلفات لا کۆزده پیشیره رک حاضرلانا بیر یشمک (فا:جۆجه کباب). barbecued		جۆرۆلدشمک [قا] بیر لیکده جۆر جۆر ائله مک {سس. تق.}.	
	جۆجه کیمی [ص] بالاجا، سیسقا، خیرداجا، جلیلز " ~ قیز".		جۆرۆلده مک [ل] جۆر جۆر ائله مک (فا:جیرجیر کردن).	
	جۆجه گۆز [ص] بالاجا گۆز لری اولان.		جۆره cüre [آ، سن] «جره» ۱- قیزیل قوش نعوندان آلیجی کیچیک قوش. ۲- چوخ بالاجا، بوی آتمامیش، سیسقا، خیرداجا (فا:خیلی کوچک). (باخ: جۆوه).	
	جۆجه گۆزو [آ] اوشاقلار آراسیندا جوجه قیلینی توتاراق اوینانا بیر اویون آدی.		جۆره جۆره [آ] جۆره جۆر.	
	جۆجه لشمک [س] جوجه وضعیتینه گلکم (فا:جوجه شدن).		جۆره خان corexan [آ] زنجان دا کند آدی.	
	جۆده لر [آ] لاجین، دا داغ آدی ۲۴.		جۆره لشمک [س] سیسقالاشماق (فا:خیلی کوچک شدن).	
	جۆر cür [آ] نوع، چئشید، برابر kind {ت «تورلوغ»، بو کلمه نین اصلی تور، تورلو، تورلوق شکلینده دیر، بو کلمه دیواندا ایشله نن «تورمک» (بوکمک) سۆزوندن آلینییدیر، تورمک سۆزونون بیر معناسی بوکمک و کاغاذی بیریرینین اؤستونه قاتلاماقدیر و بو معنادان آلیناراق تورلوق کلمه سی دیواندا تکرار تکرار بیریرینین اوستونه گلن قاتلاری و لایلاری نشان وئریر بو کلمه نین معناسی گئنیشله نهرک چئشیت و مختلف آلامیندا ایشله نیر، بو کلمه بالاجا دیشیم له «جور، تور، طور» شکلینده فارسجادا ایشله نیر و تورکجه ده طاویر، طوور، تهر کلمه لری بو سۆزون دیشیک شکل لریدی و بو کلمه نی عربجه طور سۆزونه باغلاماق اویقونسوز گۆرسه نیر {		جۆرگه تاو [آ] ایدیل بو لغارلاری نین قوردوقلاری بیرشهر ۲۵.	
	جۆر اولماق [س] بیر یله تای اولماق، یولداش اولماق.		جۆلبر cülber [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	
	جۆره جور [آ] مختلف. various, diverse, varied		جۆلبد [باخ: چؤل+ فا «بند»، آ] اؤزون دیمدیکی.	
	جۆره جورلوك [آ] مختلف اولما. variety, diversity		جۆلگه [آ، سن] «جؤلکا»، باخ: چؤل [دوز لوک چؤل (فا:جلگه).	
	جۆره نه نک [آ، بۆرگه نک] سویوقدان قورونماق اوچون پارپا لتار.		جۆلوت [آ، دی] اؤزون دیمدیکی، نازیک آیاقلی، ککیل لی، ناخیشیلی دری سی اولان کۆچه ری قوش (فا:نوعی پرنده).	
	جۆردک [آ، دا] گیل دن دۆزه لمیش دار بوغاز لی سؤ قابی.		جۆلو [باخ: چیچیلی.	
	جۆرلشمک [س] بیریر یله جۆر گلکم، یولداش اولماق (فا:جور شدن).		جۆلو بارماق [باخ: چیچیلی] بالاجا بارماق، جۆرو بارماق.	
	جۆرلو [ص] تورلو (فا:متنوع). various.		جۆلوک [آ] جیب سویان (فا:جیب زن).	
	جۆرلوك [آ] جۆره جور اولما.		جۆلیان [آ] اسماعیلی، دا چای آدی ۲۶.	
			جۆمه خاتان [آ، فا] «جامه دان» یورغان ودۆشک قویماق اؤچون ائوده دۆزه نیلن یشر، جاما خاتان.	
			جۆوئند/جۆوت [آ] اهر ده کند آدی.	
			جۆوئلاغی/جۆوه لاغی cüvellaği [ص] بیج، فیریلداقچی (فا: کلک باز). swindler {جۆوه سۆزوندن آلیناراق جۆوه کیمی بیریرده دۇرما یان اۇشاق اوچون سؤیله نیر، جۆوه لک، جۆوه لاق، جۆو لاغی}	
			جۆوئلاغی لیق [آ] بیج لیک، فیریلداقچی لیق (فا: کلک بازی).	

جووود [آ] یهودی، ح موسی (ع) ین دینینده اولان، جوهود (فا): خوش سس.	یهودی. jew {یهود، جهود، جوهود، جوود} جووودلر/جهودها [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.
جهجه وورماق [ل] اؤتمک، اوخوماق (قوشلار حاققیندا).	جوووددره سی/جووود دره سی [آ] ۱-آذربایجان دا یئر آدی
جههد [ع، آ] چابالاما، تالاش (فا: تالاش).	۲-یهودی دینین منسوب اولان انسانلارلا باغلیدير ۱۶۵-۲۴۲.
جهرم cəhrəm [آ] ایرانین فارس اُستانیندا شهر آدی.	جووه cüvə [آ] حیوه. {اسکی تورکجه ده کؤنه بو معنا دا
جهرم بؤلگه سینین داغلاری [آ] قیر (۶۵ ک ب ۲۲۰۳)،	ایشله نیب بو کلمه جووه و حیوه سۆزلرینین کؤکودور،
جهره cəhrə [آ] ساپ و ایپ ایرمه آراجی، باخ: جهره.	کؤنه، جؤنه، جووه }
جهری cəhri [آ، بی] کؤک بویالاردان قیرمیزی رنگ وئرن	جویرمک [باخ] جویرمک.
بیر کؤک (فا: نوع گیاه صنعتی). rhamnus infetorius	جووور [آ، دی، باخ: جووره] جئیرانا بنزر بالاجا ظریف بیر
جهری cəhri [آ] آذربایجان دا یئر و چای آدی ۲۴۰.	حئیوان (فا: نوعی آهو).
جهل cəhl [آ] بیلمه مز لیک، نادانلیق (فا: ~). ignorance	جووولتو [آ] جیکگیلیتی، جییلیتی، جوک جوک (فا: صدای
جهلا cəhla [ع، آ] جاهیللر (فا: جاهلان).	جیک جیک). peep
جهنگ cəhəng [آ، آنگ] دوداق گوشه سی، آغیزین کونجو	جووولدشمک cüyüldəşmək [س] بیر لیکده جیکگیلده-
”یشمگینی یئین دن سؤنرا جهنگینه بولاشان قاتیغی سیلدی“	مک. to peep together
جهنم cəhənnəm [ع، آ] تامو (فا: دوزخ). hell	جووولدشمک cüyüldəmək [س] جیکگیلده مک (فا: صدای
جهنم اول [ن] ”چیخ گئت“ و ”رد اول“ معناسیندا بیر سۆز.	جیک جیک در اوردن). to cheep, to peep
جهنم داشی [آ] گووشون نیتریک اسیدده اریتمیله سیله الده	جهات [ع، آ] جهت لر، یؤن لر (فا: ~).
اندیلن هاوایا دایاناقلی و ایشیقدا پوزولمايان آغ کریستال.	جهاد [ع، آ] دین یولوندا اولان مبارزه و ساواش (فا: ~).
جهنم لیک [آ] قارقیش و سؤیوش مقامیندا بیر سۆز.	جهاز [باخ] جاهاز، وسایل (فا: ~). apparatus
جهنمدره [آ] ۱-خویدا بؤلگه و داغ آدی. ۲-چای آدی ۲۴۰.	جهالت [ع، آ] بیلیگی سیز لیک (فا: ~). ignorance
جهیر cəhir [آ] گده بگ ده چای آدی ۲۴۰.	جهان [باخ] جاهان.
جیبیلی [ص، دا] چوخ بالاجا، جیققیلی، خیرداجا (فا: کوچک).	جهانشاه [آ] باخ: قاراقویونلو.
جیبیلی لیک [آ] جیققیلی لیق، بالاجالیق (فا: کوچکی).	جهانشاه گهریز [آ] قئیدار دا کند آدی.
جیبیر [آ، تا] یوخسول، فقیر.	جهانگشای جوینی [آ] (۶۳۲-۶۸۱) عظامک جوینی موغول
جیبیریغی نی چیخارماق [ل، مج] ۱-بوتون ایله سؤیماق، وار	سلطانلارینین دیری اولاراق، موغول، خوارزمشاه، قاراخانی -
یوخونو الیندن آلماق. ۲-برک دؤیمک، ازمک.	لر و اسماعیلیه تاریخینی بو کتابدا وئریدیر (هـ ۶۵۸)،
جیبیریق/جیبیریق cibiriq [آ، دا] ۱-جوزین اؤست گوی	سؤنراکی تاریخی حادثه لری هـ ۷۲۸ ایلینه قدر ادیب
قاییغی (فا: پوست سبز گردو). ۲-دیری باش و داشدان	عبدالله، تاریخ و صاف کتابیندا ادامه وئریدیر.
چؤرک چیخاران آداما دیرلر ”جیبیریق آدام“.	جهانگیر [آ] مراغادا، خوی دا (~آباد) و گئرمی ده (~لو) کند آدی.
جیبیل [ص] چیللاق، یوخسول، پاراسیز.	جهت [ع، آ] یؤن، یان، طرف (فا: سمت). direction
جیتدان citdan [آ] گئژ یاتدان، گنجهنی اویاق قالان ”هامی	جهتلی cəhətli [آ] اؤرمیه ده کند آدی.
یاتیب جیتدان اویاق“. {آذربایجان داستانلارینین بیرینین	جهجه cəhcəh [آ، سس تق] قوشلار اؤتر کن چیخاردیقلاری
شخصیتی آدیندان }	
جیداقایا [آ] اوْجان دا کند آدی {جیدا و سۆنگو کیمی قایا}.	

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۴۳	ارک سۆزلو تۆ	ج C
جیداو cidav [آ، تا] حیوان بئیلنده یهروورما سببيله اولان يارا.	جیڭیق [آ] ۱-گۆزل، سۆس. ۲-دری سی سۆیولموش ات.	یتگین لیکدن لیجیق لانمیش (میوه وگۆی اوت).	جیر تلاق لیق [آ] کیچیک لیک، چوخ بالاجا.	
جیغیغنی چیخارماق [ل] چوخ یورماق، بیرین داغیتماق.	جیغیغنی چیخماق [س] چوخ یورولماق، داغیلماق.	جیر تلاماق [س] حیرت دئییه سس چیخارماق.	جیر تلاماق [س] حیرت دئییه سس چیخارماق.	
جیدا / جیداق [آ، دده، موغو لجا] میزراق، قیسا ساپلی میزراق.	جیداغی cidağı [آ، دا] ۱-آتین ایکی اوموزونون آراسی. ۲-درین ایشله ین یارا، بؤیوک چپیان، باخ: جیداو.	جیر تلان [آ] ۱-چوخ آلچاق بویلو آدم. ۲-دیرسیر، لیاقت سیز کیمسه. ۳-ناغیللارین آییق قهرمانی {جیرت+لان}	جیر تلان بویلو [ص] بویوچوخ بالاجا، جیرتدان بویلو.	
جیدیر cidir [آ، دا] ۱-آت یاریشی. ۲-مینیک آتلا رین یاریشی گنچیریلن یش (فا: مسابقه اسب دوانی).	جیدیر آتی [آ] یاریش اوچون بسله نن آت.	جیر جیر cırcır [آ، سس تق] ۱-جیر سسی. ۲-باخ: جیر جیر بؤجگی ۳- [سن] پامبو قوزاسیندا چود کلری آیران چیغریق.	جیر جیر cırcır [آ، دی، س تق] ۱-الوان قانادلی، اوچار کن جیر جیر سسی ورن اوژون گووده لی جو (فا: سنچاقک)	
جیدیرچی [آ] جیدیرا چیخان، جیدیرایشینه باخان (فا: سوارکار).	جیر cır [ص] ۱-پالتارین جیریلما سسی (فا: صدای جر). ۲-انسان الیه یوخ دوغال شکیلده بیتن بیتگی، "جیر آغاج" (فا: گیاه خودرو). wild, suede ۳-تتزر هیرسله نن، تتز اوژوندن چیخان "چوخ جیر آدمدیر" (فا: آدم عصبی).	جیر جیراما cırcır [آ، دی، س تق] ۱-الوان قانادلی، اوچار کن جیر جیر سسی ورن اوژون گووده لی جو (فا: سنچاقک)	جیر جیراما [آ] مجازی حالدا جیر جیراما بؤجگی نین یاشاما دؤنمی نی گوستریر "یایین جیر جیراماسیندا: یایین ان ایستی واختیندا".	
جیر زوغال / جیردوغال [آ، بی] قاراموژدارجا، اوجالینی ۳-۴ متر، قیشدا یاپراغی تۆکولن، آغ چیچک لری و بعضاً ماوییه چالار، قارا رنگلی چودک لی، بالاجا میوه سی یایدا یتیشن و میوه سی یتیشله ین بیر آغاج و کول بیتگی.	جیر بوغا [آ، دی] ۱-بیر نوع چول سیچانی dipus caegyptius ۲-جیلز، ضعیف.	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	
جیرت cirt [آ، سس تق] کاغاذ و قمیش کیمی شیلیرین جیریلماسی و سینماسیندان چیخان سس (فا: صدای جر).	جیرت آتماق [ل] توپورمک، توپورکن جیرت سسی چیخارماق.	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	
جیرتدان [آ] باخ: جیرتدان.	جیرتدان بویلو [ص] بویوچوخ بالاجا، جیرتدان بویلو.	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	
جیرت قوز [آ، دا] تتز اوژوندن چیخان، تتز هیرسله نن، یونگول و غیرجدی. hot-tempered	جیرت قوزلوق [آ] تتز اوژوندن چیخما.	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	
جیر تلاق cirtlaq [ص] ۱-جیرلاق، خوشا گلمه ین سس. ۲-		جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	جیر جیر بؤجگی [آ، دی] دوز قانادلی لاردان بیر بؤجک، جیرلاق (فا: جیر جیرک g. grillus domesticus campestris)	

ناخوشایندشدن) ۲- [ل] جیر دئیهرک اوشاغی قورخوتماق.	جیر ییلتی [آ] جیر جیر سسی (فا: صدای جرجر). creak
جیر لانماق [ل] جیر لاماسینا یول آچماق.	جیر ییلتی لی [ص] جیر ییلتی سسی وئرن. creaky
جیر لاییق [آ، دی، تا] اورمان چالی لیق یئر لرده یاشایان،	جیر ییلتداتماق [ل] جیر ییلتداسینا سبب اولماق
گؤزل اوئن بیر قوش (فا: نوعی پرندة). lanius	جیر ییلتداشماق [قا] بیر لیکده جیر ییلتداتماق (فا: باهم صدای
جیر لیق [آ] ۱- جیر آغاج ویا کول کوس باسمیش یئر.	جرجر در آوردن). to creak all together
wildness ۲- جیر جیر سسی. shrillness	جیر ییلتداتماق [س، تا] جیر جیر سسی چیخاردماق (فا: صدای
جیر ما [آ] جیر ماق ایشی (فا: جر). fissure	جرجر در آوردن). to squeak, to creak
جیر ماق cirmaq [آ] ۱- [ل] کاغاذ و پارچا کیمی شیلری	جیر ییلقان [ص] تئز جیر یلان، تئز داغیلان، داوام سیز (فا: زود
دارتاراق تیکه تیکه ائتمک (فا: پاره کردن). ۲- to tear:	پاره شونده).
جیرناق، دیرناق. ۳- [مچ، س] اکیلیمک، یاواشجاسینا بیر	جیر ییلقانلیق [آ] جیر ییلقان شئین وضعیت و اؤزل لیگی.
یئردن اؤزاقلاشماق (فا: جیم شدن). ۴- دیرمیق، اوت و چمن	جیر ییلمما [آ] بیر تیلما (فا: پارگی). tear
اوتونو چکمک اوچون بیر وسیله. {جیر سسیندن؛ فارسجا	جیر ییلمماق cırılmaq [بل] جیر ماق ایشی گؤرولمک چکیلیب
جر دادن کلمه سیده بو کؤکه باغلیدیر}	بیر تیلماق، پارتلاماق (فا: پاره شدن). to be torn
جیر ماقلاشماق [قا] بیر ییرینه جیر ماق آتماق (فا: بهمدیگر	جیر ییم جیریم [باخ] جیر یق جیر یق.
چنگ زدن). to scratch	جیر ییم جیندیر [باخ] جیر جیندیر.
جیر ماقلاماق [ل] جیر ماق آتماق، دیرناغی ایله دری سینی	جیر ییق جیر ییق [باخ] جیر ینگ جیر ینگ.
قوپارماق، جیر یق جیر یق ائتمک (فا: چنگ زدن) to scratch	جیر ییق ها جیر ییق [ظ] جیر یق جیر یق سس چیخارداراق.
جیر ماقلاماق [بل] جیر ماقلا وؤرولماق. to be scratched	جیر ییق ییلتی [باخ] جینقیلتی.
جیر مالاماق [ل] دیر مالاماق، جیر ماقلاماق.	جیر سینگی [آ، دی] بیر نوع بووه لک.
جیر میق [آ، دا] دیرناق ایزی.	جیر ییز cızbiz [ص] ایچ قوورماسی، اوددا و شیش ده
جیر نالماق [ل] قصداً هیرس لندیرمک. to irritate	پیشیریلن یاغلی ات تیکه لری، اوړک جیار باغیرساق
جیرناق [آ] باخ: جیناق، بیر تیجی حیوان دیرناغی (فا:	سوغان و بامادوردان حاضر لانان بیر یئمک (فا: جغور بغور).
چنگ). {دیرناق} جیرناق، بعضا جیر ماق دا دئییلیب {	{سن: اودا تۆ کولن یاغدان چیخان سس، سس تقلیدی اولاراق
جیر نالماق [ل] دیرناق لاماق، جیر ماق (فا: چنگ زدن).	قویون قویروغو تیکه لرینین اریتمه سسیندن آلینمیشدیر}.
جیر نالماق [س] زارافات گؤتورمه یهرک ویا باشقاییر شئیدن	جیر ییز خانما [آ] جیر ییز ساتیلان یئر (فا: جغور بغور فروشی).
هیرسله نیب قیزیشماق، اؤزوندن چیخماق.	جیر ییز چی [آ] جیر ییز پیشیریپ ساتان (فا: جغور بغور فروشی).
جیر نالماق [بل] هیرس لندیر یلمک to be irritated	جیر جیز / جیز cız cız [ن] اوشاقلاری اود و ایستی شیلردن
جیر نیق cırnıq [آ] سد دؤوارلاریندا سو آخاجاق دلیک.	قورخوتماق اوچون دئییلن سؤز، قیزقین وداغ یاغین ایچینه
جیر هاجی [آ] شیرین قیرمیزی آلما نوعو.	بیر شئی آتیلینجا چیخان سس (فا: صدای جز).
جیر هاجیر [سس تق] جیر ییلتی سسی چیخارداراق.	جیر داق cızdaq [آ] قویروق اریدیلدیکن سؤنرا قالان برک
جیر یق [ص] جیر یلمیش، بیر تیلیمیش یئر، بیر تیق (فا: پاره) tear	بؤ لوملر (فا: جغور بغور).
جیر یق تبه [آ] توووز، دا داغ آدی ۲۰.	جیر دان [آ] سراب دا کند آدی.
جیر یق جیر یق [ص] هر یئری جیر یق (فا: جر). tattered	جیر دیر ماق [س] جیر ماق ایشینی گؤردورمک.

جیغ ciğ [آ، سن: باغیرتی، سس تق] ۱- باغیرتی (فا: صدای جیغ).	قویولان بیر اوتسۆ بیتگی. ۳- آغیزلا چالینان بیر نوع دۆدوک (فا: جیغجه). rattle-box
جیغ ییغ / جیغ ویغ [باخ] جیغ.	جیغریق ciğriq [آ] باخ: چیغریق (فا: چرخ). {سس تقلیدی اولاراق چرخ سسیندن آلینمیشدیر}
جیغا [باخ] جیققا، قادین باشلیغی، خوروز و دورنا کیمی قوشلارین قویروق لاریندا اولان اوزون تۆک.	جیغلانديرماق [ل] اۆتمک، اوزون يانديرماق، قارسالاماق.
جیغاتای ciğatey [آ] باخ: جوغاتای.	جیغلانماق [بل] اۆتۆلمک، اۆزدن يانماق.
جیغال ciğal [ص] اویوندا اؤدۆماسینی قبول ائتمه ییب دیغال لیق ائدن (فا: دغل) {جیغاللانماق بزه نیب دۆزنمک معناسیندا گلیب و بزnmک بیر نوع تقلب و بیر آلامدا کۆتو بیر شئین اۆستونو اۆرتmکدیر و جیغال سۆزو بو کلمه دن آلیناراق تقلب ائده نه دئیلیر و عربجه دغل سۆزونه باغلیلیغی یوخدور، دیواندا ایشله نن چیغان (یوخسول) و چیخانسی (ناخیشلی پارچا) بو دلیلی گۆجلندیریر}	جیغلیق [آ] جیغ باسمیش یئر، چوخلو جیغ اولان یئر.
جیغال [آ] ماکی دا کند آدی {بزnmیش گۆزل یئر}.	جیغی [آ] اسکی تۆرک اساطیرینده جین لره وئریلن بیر آد ^{۳۱۱} .
جیغالانماق [س] بزکلی و سۆسلو اولاراق گۆرونمک.	جیغیر ciğlr [آ] گئدیش گلیش سۆنوجو دۆزه نیلن داریول، داغ یول، چیغ یین قار اۆزه رینه آچدیغی ایز (فا: مالرو).
جیغالجی [آ] جیغال ائدن (فا: دغل باز). deceitful	pathway {ت: دار یول، قاردا آياقلا آچیلان یول؛ چیغ سۆزوندن آلینمادیر، چیغ نازیک اۆزون چوبوق و چیریپی اوچون دئیلیر و جیغیر چیغ کیمی یولو گۆسته ریر}.
جیغاللاماق [ل] دیغال لیق ائتمک (فا: دغلی کردن).	جیغیر [آ] بوستان آباد دا کند آدی.
جیغاللیق [آ] اویون پۆزما، دیغال لیق (فا: دغلی).	جیغیر آچان [آ] جیغیر یولو آچان آراج، اکین ده جیغیر آچیب توخوم سیپ و جیغر اوستونو اۆرتن ماشین.
جیغالی ciğali [آ] کوراولونون بۆیوک باباسی نین آدی.	جیغیر آچماق [ل] یول آچماق، خط و ایز سالماق.
جیغالی [آ] ملیکان دا کند آدی {بزnmیش گۆزل یئر}.	جیغیر داش [آ] بیر یولا و سیاسی حرکتلره قوشولان و اونولا آياق آياغا گئدن کیمسه. fellow-traveller
جیغالی تجنیس [آ، یازین] جیغا سۆزو همان جیقا اولاراق بیر اک کلمه نی آلتایر و بو نوع شعر تجنیس کیمی اولاراق اونا نسبت فرقی بنزر کلمه لر بایاتی شکلینده شعره اضافه اولور ^{۷۳، ۷۴} .	جیغیردان چیخماق (جیغیریندان چیخماق) [س] جیز یغیندان چیخماق، حدیندن اویانا کنچمک، دۆز یولدان ساپماق.
جیغالی شعر [آ] باخ: مستزاد.	جیغیل [آ] خفیف، یونگول، راحت "جیغیلا: انسان آدی" ^{۷۴} .
جیغان [آ، تا] خسیس، انصافسیز، دوشمانجا حرکت ائدن.	جیغیل [آ] هشتیری ده کند و جای آدی.
جیغان ویغان (آ، سس تق) قیشقیریق چی، های کۆی سالان.	جیغیلتی [آ] جویز فیندیک کیمی شیلری بیریرینه توخونما- سیندان چیخان سس (فا: صدای جغ). squeak
جیغانا/جیغانو [آ] کلئیر و هئریس ده کند آدی {باخ: جیغا}.	جیغیلدا تماق [اتئد] جیغیلداماسینا سبب اولماق.
جیغ جیغ [آ، دی] قاغای جسنیندن خیردا سؤ قوشو، چای گؤل قاغای سی (فا: نوعی پرنده).	جیغیلداشماق [قا] جیغیلتی سسی چیخارماق (فا: صدای جغ در آوردن). to squeak (all) together
جیغ جیغ / جیق جیق [آ] کلئیر و ماکی دا کند آدی.	جیغیلداماق [س] جیغ جیغ سس چیخارماق (فا: صدای جغ در آوردن). to squeak
جیغجیغ [آ] قاراداغ بسده کانلی طایفاسینا باغلی اویا آدی ^{۳، ۱۰۸} .	جیق / جیق [سس تق] توققوشما سسی، جیغ.
جیغ جیغا [آ] ۱- گلین گئندن قیزلارین باشینا قویولان پارلیتی- لی بزکلی شتی. ۲- چیی چیی یییلین ویا قُطاب ین ایچینه	جیققا cıqqa [آ] ۱- باشا وورولان تتلک و یا بنزر شئیلر. ۲- تاج شکیلی و داش قاشلی قادین باشلیغی. ۳- باشین اؤن

جِيلِيْز لاشماق [س] گئت گنده بالا جالاشماق، سيسقالاشماق، ضعيف و گوجسوز دوشمك، ضعيف له مك (فا: ضعيف شدن). **to become weaker**

جِيلِيْز لانماق [باخ] جيليز لاشماق.

جِيلِيْز ليق [آ] ضعيف ليك، گوجسوز لوک، آريق ليق، سيسقا- ليق (فا: ضعيفي). **weakness**

جِيلِيْقا [آ] قوسوز بالا جا گئيم (فا: جيلقه). **waistcoat**

جِيلِيْما [خ] خاقان لارين مکتوبلاريني يازماقلا گۆرۆلى كيشي^۷.

جِيْمبار / جِيْمبار [آ] باخ: دفة^۲.

جِيْمباز [آ، يو] ۱- قیل کیمی اینجه شئی لری تۇتماق و چيخارماق اوچون ايشله ديلن بالا جا ماشا. قاليچی ليق کیمی ايشلرده چۆپ کیمی ماده لری تمیز له مه يه يارايان ال آراجی.

جِيْناق [باخ] جيناق.

جِيْجيق [آ، دا] بارداق، قدح.

جِيْندا [cinda، آ، دا، فا] 'ژنده' ۱- اخلاق سيز، پوزقون قادين (فا: جنده). **prostitute**. ۲- جيندير، کؤهنلميش (فا: کهنه).

جِيْنداچی [آ] اخلاق سيز ايشلر گۆرن (فا: جنده باز).

whoremonger

جِيْنداچی ليق [آ] اخلاق سيز ايشلر گۆرمه (فا: جنده بازی).

whoring

جِيْنداخانا [آ] اخلاق سيز ايشلر گۆرولن يئر، ساتقين قادين لارين اولدوغو يئر (فا: جنده خانا). **brothel**

جِيْنداليق [آ] اخلاق سيز ايشلر (فا: جنده گی). **prostitution**

جِيْندير [cindir، آ] کؤهنلميش و داغيلميش پالتار، ييپرانميش پارچا، باخ: جیر جيندير. **rag, shred, scrap**

جِيْندير ميندير [آ] داغيلميش پارپا لتار. **scraps**

جِيْنديوچی [آ] ايشه يارامايان و کوهنه پالتار ييغيب ساتان کيمسه (فا: لباس کهنه فروش).

جِيْندير لاشماق [س] چوخ ايشلنمکدن يارارسيز حالا گلک (فا: کهنه شدن). **to be in tatters**

جِيْنديرولى [ص] جيندير پالتار گئین (فا: کهنه پوش). **ragged**

جِيْنديريندان جين هۆرگور [ن] چوخ کؤهنه و جیر جيندير گئيميش آدام حاققيندا.

و يان طرفينه تۆكولن تئلر "جيققا تئل لری اؤزونه دوشموشدو" (فا: جقه). **aigrette** {چيخماق سؤزوندن}.

جِيْقالی [آ] جيققا تاختميش، باشيندا جيققا اولان.

جِيْقيير / جِيْقييريق [آ] جيق سسی.

جِيْقييريني چيخارماق [باخ] جيققيريني چيخارماق.

جِيْقييلتي [آ] آغاج سينارکن چيخان سس (فا: صدای جغ جغ).

جِيْقييلی [ص] باخ: دينقيلی، کيچيک. **tiny, tiny little**

جِيْقى [ciqi، آ] شامانيست گله نکه ده ايبي رۇح، بوى و اويماق لاری کۆتۆلوکلردن قورودوغونا اينانيلان رۇح^۷.

جِيلْخا [cilxa، ص] تئيشخا، قاتيشيق سيز، خالص "جیلخا سۆت: تئيشخا سۆت" (فا: خالص) **pure Lean, net clear**

ت 'چوئل' بۆسبوتون، 'چوئل آسرۆک': بوسبوتون مست و سرخوش؛ چوئل، چيلق، چيلقا، جيلخا}.

جِيلْداي [آ] آتلارين کؤکسونده چيخان بير خسته ليک.

جِيلْدير جِيلْدير [باخ] گيلدير گيلدير.

جِيلْغا (جِيلْغا) [آ] قيويلاجيم، جرقه.

جِيلْغی [آ] بير نوع پئير؛ مۆتال پئيريندن فرقلى اولاراق سو و مايا قارشيجي دري ده ساخلانير "جِيلْغی پئيري کيمي اوژ گتيريب"^{۱۱۲}. ۲- [تا] آغ تۆک دسته سى، ۳- جيجير، داغ يولو.

جِيلْغیر [باخ] جيلقير.

جِيلْقى [cilq، ص] ۱- پوزولاراق قوخوموش، ايرينلى "جیلق يۇمۇرتا" ۲- پالچيق کیمی يۇمشاق "چامورلو و جیلق یول".

جِيلْقى ائتمک [ل] پوزماق، چورۆتمک.

جِيلْقى چيخماق [س] بوش چيخماق.

جِيلْقى لاشماق [س] جيلق اولماق.

جِيلْقى ليق [آ] جيلقا و لما وضعيتی.

جِيلْقاوا [آ، دی] ۱- باشی پارلاق بير قورد چئشيدی (فا: نوعی گرگ). ۲- قورد و تۆلکو دري سيندن دۆزه لن کۆرک (فا: نوعی پوستين). ۳- خوی دا کند آدی.

جِيلْقى چيخماق [س] پوزولماق، دؤغو يولوندان آيريلماق.

جِيلْغیز [ص، دا] بير ايشه يۆنگول ياناشان (فا: شل و ول).

جِيلْیز [ciliz، ص] ۱- باخ: جيلاز، چوخ آريق، بالا جا، ضعيف، سيسقا. ۲- انکشاف ائتمه ميش، بوى آتما ميش.

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۴۸	ارک سۆزلوگو	ج C
جینق [سس تق] دمیر لرین بیریرینه دیمه سیندن چیخان سس.	جینق [سس تق] دمیر لرین بیریرینه دیمه سیندن چیخان سس.		جیویل جیویل [ظ] جیویلدایارق چیخاریلان سس (قوشلار).	
جینقو cinco [باخ] جینقو.	جینقو cinco [باخ] جینقو.		جیویلداشماق [قا] جیو جیو ایله سسلنمک (فا: جیو جیو کردن).	
جینقیر cinqir [آ] جینق سسی.	جینقیر cinqir [آ] جینق سسی.		جیویلداماق [س] جیو جیو ایله سس چیخارماق، جیویلتی سسی چیخارماق (فا: صدای جیو جیو در آوردن).	
جینقیروو [باخ] زینقیروو.	جینقیروو [باخ] زینقیروو.		جیویماق [س] جیویق وضعیته گلکم.	
جینقیرینی حکمه مک [س] باخ: جینقیرینی چیخارماق.	جینقیرینی حکمه مک [س] باخ: جینقیرینی چیخارماق.		جینقیرینی چیخارماق [س] سوسماق، سسینی چیخارماق، "او جینقیرینی چیخارتمیر."	
جینقیرلی cinqiltı [آ، باخ: جینق] دمیر کیمی شیلیرین بیریرینه دیمه سیندن چیخان سس. jingle	جینقیرلی cinqiltı [آ، باخ: جینق] دمیر کیمی شیلیرین بیریرینه دیمه سیندن چیخان سس. jingle		جینقیرلی لاتماق [ل] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جینقیرلدا تماق [س] جینقیرلی سسی چیخارماق.	جینقیرلدا تماق [س] جینقیرلی سسی چیخارماق.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جینقیرلدا ماق [س] جینقیرلی سسی چیخارماق (فا: صدای جینق جینق در آوردن).	جینقیرلدا ماق [س] جینقیرلی سسی چیخارماق (فا: صدای جینق جینق در آوردن).		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جینقیرلی [ص] بالاجا، کیچیک. tiny, very small	جینقیرلی [ص] بالاجا، کیچیک. tiny, very small		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیوان برجمی [آ، بی] مین بیریاپراق (فا: هزار برگ). achilla	جیوان برجمی [آ، بی] مین بیریاپراق (فا: هزار برگ). achilla		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیوانشیخ [آ] اهر ده کند آدی {جووان/جاوان+شیخ}.	جیوانشیخ [آ] اهر ده کند آدی {جووان/جاوان+شیخ}.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیوریق civriq [آ] چوخ چئویک، دیری باش {جیوماق+ریق}.	جیوریق civriq [آ] چوخ چئویک، دیری باش {جیوماق+ریق}.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیوقین [آ] نهال ^۷ .	جیوقین [آ] نهال ^۷ .		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیوماق [س] سکمک، دیب گنچمک "داش دیدی سوئراجیودی جیوی [آ] جیتی، شامانیست گله نک ده ایی رۇح ^۷ .	جیوماق [س] سکمک، دیب گنچمک "داش دیدی سوئراجیودی جیوی [آ] جیتی، شامانیست گله نک ده ایی رۇح ^۷ .		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویتماق [ل] جیویق وضعیته گتیرمک.	جیویتماق [ل] جیویق وضعیته گتیرمک.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویق civiq [ص] ۱-چوخ سو ایله قاتیشاراق بیچیمینی الدن وئرن شی (خمیر، قار...)" جیویق قار، جیویق یول ^۷ .	جیویق civiq [ص] ۱-چوخ سو ایله قاتیشاراق بیچیمینی الدن وئرن شی (خمیر، قار...)" جیویق قار، جیویق یول ^۷ .		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
۲-جان اینجیدن و شاقا دئین کیمسه.	۲-جان اینجیدن و شاقا دئین کیمسه.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویق گۆبه لکلر / جیویق مانتارلار [آ، بی] باکتری لر له اورتاق یاشایان ایلکل بیر گۆبه لک (فا: نوعی قارچ انگل).	جیویق گۆبه لکلر / جیویق مانتارلار [آ، بی] باکتری لر له اورتاق یاشایان ایلکل بیر گۆبه لک (فا: نوعی قارچ انگل).		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویق لاشدیرماق [ل] جیویق حالا گتیرمک.	جیویق لاشدیرماق [ل] جیویق حالا گتیرمک.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویق لاشماق [س] جیویق وضعیته گلکم.	جیویق لاشماق [س] جیویق وضعیته گلکم.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویق لانماق [س] جیویق وضعیته گلکم.	جیویق لانماق [س] جیویق وضعیته گلکم.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویق لیق [آ] جیویق وضعیته اولما.	جیویق لیق [آ] جیویق وضعیته اولما.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویلتی civiltı [آ] جوجه و کیچیک قوشلارین چیخاردیغی سس، جیو جیو سسی (فا: صدای جیو جیو).	جیویلتی civiltı [آ] جوجه و کیچیک قوشلارین چیخاردیغی سس، جیو جیو سسی (فا: صدای جیو جیو).		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویلتی سیز [ص] جیویلتی سسی اولمایان.	جیویلتی سیز [ص] جیویلتی سسی اولمایان.		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	
جیویلتی لی [ص] جیویلتی سسی اولان (فا: صدای جیو جیو).	جیویلتی لی [ص] جیویلتی سسی اولان (فا: صدای جیو جیو).		جینقیرلی لاتماق [س] اینجه آجی و یو کسک سسله باغیرماق.	

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۴۹	ارک سۆزلوگو	ج C
	جیبیلی [باخ] جیو یلٹی، جیو جیو سسی.		جیدا [آ، سن، دده] ۱-سۆنگو، نیزه، میزراق ۲-گئرمی ده کند آدی.	
	جیبین ده سجان اویناییر [دئیم] جیبینده پۇلو یوْخدور.		جیداقۇ [آ] یتکین، یتنه کلی، بشجهریکلی ۷.	
	جیبین لیک [آ] جیبین و میلچکدن قورونماق اوچون اولان تور (فا: تور محافظ پشه و مگس).		جیداقایا [آ] یاستیکند، ابهر، قُروه، تیکان تپه و بوستان آباد دا کند آدی. زنجان و قئیدار دا داغ آدی.	
	جیبینه ال آتماق [ل] سخاوته گلکم.		جیداگین [آ] آذربایجان دا چای آدی ۲۴.	
	جیبینه قویماق [باخ] جیبيله مک.		جیده [آ] ایری و اوْزون بیر آعاج تورۇ ۷.	
	جیبینی دولدورماق [ل] ۱-غیر قانونی یوللارلا قازانماق. ۲-باشقاسینی وارلاندیرماق، باشقاسینا پۇل وئرمک.		جیر [آ] پالتار، باشماق و کیف دۆزلمک اوچون ایشله نن و آشیلانمیش بیر نوع پوروزلو دری ۸۲.	
	جیبینی کسمک [ل] بیرینین جیبیندن اوْغورلوق ائلمک.		جیرداغی [آ] خالخال دا داغ آدی.	
	جیبیین آغزینی آچماق [ل] سخاوت گؤسترمک.		جیردا یوتا cirdayota [آ] مراغا دا داغ آدی.	
	جیب [آ، این] موتورلو چؤل داشیتی (فا: ماشین جیب). jeep		جیرزان cirzan [آ] قزوین ده چای آدی.	
	جیت [آ، تا] چوْوال [باخ: چیت]		جیرک cirg [آ] اوْرك یاغی و گوجو. 'ت (چیر) (یاغ) (چیر)	
	جیجی cici [دده، آ، باخ: اکه، اچه] ۱-بعضا نوارش له آنا یا ویا قادینا دئییلیر. ۲-اوشاغین خوشونا گلن شی، اوشاق اوْیونجاغی، سئویمیلیک (فا: جی جی). babys dess.		جیرگه: : مُحتملاً فارسجادا ایشله نن چربی سۆزو بو کلمه ایله ایلگی لیدیر و یئنه کره سۆزوده بو کلمه نن دیشمیش شکلیدیر (چیر) چَر، چَره، کره، سنگلاخدا جیر کلمه سی چییان و یارا معنا سیندادیر، آیدیندیرکی بورادان چیرک و فارسجادا چرک کلمه لرینین کؤکونو دؤشونمک اولار.	
	جیجی آنا (جیجی آنا) [آ، دا] بعضی اوشاق لارین آنالارینا ویا او یاشدا اولان قادینلارا دندیکلری سۆز.		جیره cire [آ، بی، باخ: جیرگ] ۱-خیردا آغ چیچک لری اولان بیر ایللیک ییتگی (فا: نوعی گیاه) carraway ۲-ارزاق پای، بیرایش ویا بیرسوره اوچون بیرینه وئریلن پای. ration	
	جیجیاناقا [خ] جیجی + آناقا (آنا لیق)؛ بابورلار دؤولتی وزیر-لریندن، اکبر خان ین ائوده شی ۷.		جیریمبئل [آ] یاردیملی، دا کند آدی ۲۴.	
	جیجی باجی [آ، دا] بیریرینه چوخ یاخین اولان قیز و خانیم لار "بو قیزلار لاپ جیجی باجی دیلار".		جیرین جیرینگ [باخ] جیرینگ جیرینگ.	
	جیجی باجی اولماق [س] بیریرینه چوخ یاخین اولماق.		جیرینگ [آ] زنگ سسی (فا: جرنگ). jingle	
	جیجی باجی لیق [آ] جیجی باجی کیمی اولما.		جیرینگ جیرینگ [سس تق] شوشه و ساخسی قابلارینین بیریرینه دیمه سسی.	
	جیجینگیم [آ] انسان آدی، باخ: جیجی + بگیم ۷.		جیرینگلیتی [باخ] جینگلیتی.	
	جیجی ییجی [آ، دده] بزکلی قولچاق ویا بزک اشیا سی.		جیرینگله ده مک [باخ] جینگیلده مک.	
	جیجینگه [آ] انسان آدی، باخ: جیجی + بیگهر.		جیزگی [باخ] چیزگی.	
	جیجیک [باخ] گیجیک (فا: حسادت).		جیس خالجا [آ] نارین توخونموش خالجا (فا: قالیچه ریز-باف). a rug with a fine weave	
	جیحیلی ییجیلی [آ] بزکلی قولچاق ویا بزک اشیا سی.		جیسیم [باخ] جسم.	
	جیحیم [آ] باخ: جنجیم.		جیسیم جیک [آ] کیچیک جیسیم.	
	جیحیملی [آ] لاپچین، دا کند آدی ۲۴.		جیش cis [آ، ت، چیش] اوشاق دیلیجه ایشه مک اوچون	
	جیحین [آ] جیجی ۷.			
	جیحون [آ] جیحان، باخ: چایخان ۷.			
	جیحون [آ] کبودر آهنگ ده (آباد) کندو گئرمی دا چای آدی.			

دئیلیر (فا:جیش). piss

جیش ائتمک [س] (اوشاق) ایشه مک.

جیشی کلمک [س] (اوشاق) ایشه مک، ایشه مگ ایسته مک.

جیفاتای [آ] خیاو دا کند آدی.

جیفاتای تورکجه سی [آ] باخ: چاغاتای تورکجه سی.

جیفاتوچای cığatu [آ] آخیش یر: مریوان، سقز، سایین قالا،

قوشاچای، اورموگؤ لو؛ ۳۰،۳b۲۸۴؛ ایللیک سو مقدار

سالارحسین کؤپروسونده ۱۳،۲۲ و قوشاچای کؤپروسونده

۶۲،۷۷ مترمکعب هرائیه ده اؤلچو لوب. (قو: زرینه رود)

جیغارا [باخ] سیگار.

جیقاق/cığa [آ] میلیارد، اؤچوزمین (فا:جیگا).

جیقآ [آ] ککؤل، باش تئلگی، باخ: جیققا (فا:جقه).

جیقآ/جیقای cıqa [آ] تاج، گلین باشلیغی، باخ: جیققا^۶.جیقابگیم/جیقاییگه [آ] انسان آدی، باخ: جیقآ + بگیم، بیگه^۷.

جیقای cıqi [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی. {باخ: جیقای}

جیک بؤک [آ] آشیین دیک ویان دؤرما آدی، "جیک

بؤکونو تانیرام (فا:جیک و پیکش را می شناسم)."

جیک ییک [باخ: جیک بؤک] هر طرفلی، هر یانی، هر طرف.

جیکجیک [سس] سترچه و کیچیک قوشلارین

چیخاردیغی سس (فا:صدای جیک جیک). chirp (ing)

جیکگیلتی [آ] جیکگیلدیه مه سسی. chirp, twitter

جیکگیلدشمک [قا] بیرلیکده جیکگیلدیه مک (فا:با هم صدای

جیک جیک در آوردن). to chirp together

جیکگیلدیه مک [س] جیکجیک سسی چیخارماق (فا:صدای

جیک جیک در آوردن).

جیکینی ییکینی ده [ظ] هر طرفینی، هر یانینی "یوخ اؤستان سن

گرک بؤ ماشینین جیکینی ییکینی ده تامام کامال بیله سن."

جیگا [باخ] جیقآ، میلیارد (فا:جیگا).

جیگر [باخ] جیبار.

جیگرسوز [ص] (جگرسوز) یانیقلی "نه جیگرسوز قصیده دیر."

جیگر گوشه [ص] فا (جگر گوشه) چوخ سئویملی.

جیگی [آ] داردره، یر آدلاریندا: آلاجیگی (قازاخ) دا^{۲۵}.

جیل [آ] ۱-باخ: جیغ، بیتگی آدی. ۲-ماکی دا کند آدی.

جیل [آ] لنکران، دا یر و چای آدی^{۲۴}.

جیلئت [باخ] ژیلئت.

جیلا cila [آ،ع] (جلا) پارلاق لیق، پارلیتی وئرن ماده، پارلیتی

(فا:جلا). polish

جیلاز cilaz [ص] جیلز، چوخ آریق، بالاجا، سیسقا، جانسیز،

اؤلووار، گوجسوز، سؤنوک (ایشیق اؤچون) (فا:ضعیف).

جیلاسون [آ،تا] ۱-دلیقانی، ایگید، قورخماز، جَسور،

ساواشچی، (فا:قهرمان). {دده، بعضاً مؤغو لجا دئیلیر}.

جیلا لاما ق [ل] جیلا وئرمک. to polish

جیلا لاما ق [بل] جیلا وئرلمک، پارلاتیلماق. to polish

جیلا لاییجی [ص] جیلا وئرن.

جیلالی [ص] جیلا لانیمش، جیلاسی اؤلان.

جیلان جای ceylan [آ] کلئیر ده چای آدی.

جیلاو cilav [آ،تا] باخ: جیلوو، گم.

جیلبان [آ،دا] چوخ کیچیک دانالی بیر نوع لوییا.

جیلد [باخ] جیلید (فا:جلد). skin

جیلدنیمک [س] جیلد چکیلیمک.

جیلدله مک [س] جیلد چکمک.

جیلدلیک [آ] جیلد چکمگه یارارلی اؤلان.

جیلک cilək [آ] نسیل، کؤکن، سوی "ایک الکدن گئچر انسان

جیلکدن، قویونون دؤلگینه باخ انسانین جیلگینه" {جالاق}.

جیللیک [باخ] جیغ لیق.

جیلمایا [آ] تۆرک میتؤلورزیسینده افسانه وی قاناتلی آت^۷.

جیلوو cilov [آ] آت آغیز لیغینا باغلانان قاییش و هرشی، (فا:

افسار) curb {سن: آت آغیز لیغی، دده؛ موغو لجا جیلاماق

(سؤرمک) سؤزوندن دیر، فارسجایادا گئچیدیر (جلو) {^۶}.
جیلووچایان [آ] اورمیه ده کند آدی (بؤ یرین آدی جیلولارین

قیرقینینا اشارت ائدیر و عین حالدا اؤنلارین قاباغیندا

رشادته دایانمانی گؤستریر}.

جیلوودا ساخلا ماق [ل] الینه ساخلا ماق، تابع لیگینده ساخلا ماق

جیلوودار [ص] فا، باخ: جیلوو ۱-قاباقدا گئندن (فا:جلودار).

۲- [اسکی] شاه و سارای آتلارینا یتیش^{۱۴۹}.

جیلودارلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان. میانا دا کند آدی.

جیلووگیر [آ] اردبیل ده کند آدی.

جیلوولماق [ل] آتا آغیز لیق وورماق، آتین آغیز لیغیندان توماق. **to curb, to bridle**

جیلوولانماق [بل] آتا آغیز لیق وورولماق، آتین آغیز لیغیندان توماق. **to curb, to bridle**

جیلوولو [ص] آغیز لیغی اولان، جیلو؟و اولان.

جیلوونندان تۆتوب گئری چکک [باخ] جیلوونو چکک.

جیلوونو الدن بۇراخماق [ل] باشلی باشینا بۇراخماق.

جیلوونو الینده ساхлаماق [ل] الینده و تابع لیگینده ساхлаماق.

جیلوونو چکک [ل] الینده ساخلایب بۇراخماق.

جیلوونو دارتماق / ییغماق [ل] الینده ساخلایب بۇراخماق.

جیلوونو ییغیشدیрмаق [ل] الینده ساخلایب بۇراخماق.

جیلولار cilolar [آ] (آشوری، آسوری) جیلولار اصلینده بیر

عشیرت آدی اولراق آسوری کلدانی مسیحیلره دئییلیدی،

اونلارین کلیسالارینا نستوری/نسطوری کلیساسی دئییلرک

آسوری لرده نستوری دئییلیدی، تاریخی فاکتلار گۆره

نستوریلر بۆلگهده کیچیک بیر آرنیلیق حالیندا یاشاییر-

دیلا، بیرینجی دونیا ساواشی دؤنمی آوروپا و روس امپریا-

لیستلری طرفیندن تورکلرین و عثمانلی حکومتی علیه اینه

قیشقیرتیلدیلا و اونلار آذربایجان بۆلگه سینده بۆیوک

آسوری حکومتی قورولماسینا دایر قوللار وئرلهرک،

اؤنملی مقداردا سلاح اونلارین اختیاریندا قویدولار، اونلار

بۆلگه خالقیندان، کۆتلیی حالدا قیراق بۆلگه نی

تۆرکلردن تمیز له مگه چالیشدیلار، و زمینه نی جیلولارین

حکومینه آماده اندیردی لر، اونلارین رهبری مارشیمون،

سیمیتقو ایله بیرلشمک ایسته یهرک، تبریز، اورمییه و

سالماسی آلماسیندان و تبریزده بۆیوک دؤولت قورما-

سیندان سۆز آچیر ^{۱۳۹،۱۳۱،۹۴}، جیلولارین رهبری اؤزو کیمی

تالانچی و غارتگر سیمیتقونون الیه اؤلدورولدو، مارشیمون

نامردانه شکیلده چوخلو گوناھسیز انسانلارین اولومونه

سبب اولموشدور و بو اؤزدنده اؤز عملینه یاراشار بیچیمده

و نامردانه شکیلده ده ده محو اولوندو و اونلارین قدرتی

اؤز لیکله انگلیس و روس اشغالچلارینا دایاناراق بۆلگه

ده تاب گتیره یلمه ییب، آذربایجان ملتین دایانیشماسیلا

و همچنین عثمانلی قوشونون یاردیم ایله محو اولوب

گئتدی، جیلولار، آرنیلیق اولدوغو حالدا اؤز ساییلاریندان

اونلارچا برابر چوخ اولان آذربایجان ملتینی بۆلگه دن

سیلمک ایسته ییردیلا و بۇ توپراقلار حکومت اتمگه

چالیشیردیلا، حالبوکی تاریخ بویو هئچ وخت تورک

ملت ی طرفیندن مضیق یه دؤشمه میشدیلا، اونلار بۇ حرکت

لریله اؤز ملتینی داغیتدیلا، و ساواش قورتولاندان

سونرادا تۆرتدیگی بۆیوک جنایتلرین و داها دؤغروسو

ارمنی لرله بیر لیکهده اؤلدوردوکلری ۱۶۰،۰۰۰ نفرین -

قانونین قوخوسوندان، قورخویا دؤشهرک بۆلگه نی تماما

ترک اندیدب دنیانین اؤزگه بۆلگه لرینه کؤچوب و ایتمک

گئتدیلا، اونلارین قدری ایندیکی زاماندا اؤز لیکه داغ

ترویرستلرینه درس اولمالیدیر، عقل و وجدانلارینا رجوع

اندهرک امپریالیست لرین اویونجاغی اولماقدان چکینیب

اؤز خالق لارینی بلایا سوخماما لیدیلا.

جیلید [آ،ع] جیلد، دری، قین، اؤرتو، کتاب اؤزو (فا: جلد).

cover, book-cover

جیلیر [باخ] جیلار (فا: لاغر). **thin**

جیلیک **جیلیک اولماق** [س] تیکه تیکه و پارچا پارچا اولماق.

جیم [آ] عرب الفباسیندا "ج" حرفی نین آدی.

جیمبیز [آ،یو] بالاجاماشا، توک ماشاسی، جویموز (فا: موکن).

جیمجای [آ] یتیمشمه میش کال و یاشیل آلما، قیز آدی

(فا: نام دختر). {باخ: چیمچشمک}

جیمجیلاق [باخ] جویم جولاق.

جیمجیمه [آ] ۱- بیر نوع کیچیک و دادلی قارییز. ۲- کیچیک

و سئویملی (اوشاق و قادین).

جیمدالی [آ] بیر نوع یئرلی اویون آدی ۲.

جیمیری [آ] قیتمیر، خرچله مه یه قییمایان ۲.

جیمی [آ] قوفا، دا یئر و چای آدی ۲۴.

جیمیلده مک [سس تق] جیجیشمک، بدنین بیر یئر ی قاشینیب

جیجیشمک. **to tingle**

جین cəyən [آ،ت، سن] چینگین، باخ: چیسید] باخ: جگن.

ج ج	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۵۲	ارک سۆزلو تۆ	ج ج
جین/جن cin (آ.ع) دینه گۆره گۆزه گۆرونمز بیر یاراتیق (انسان و ملک آراسینده بیر یاراتیق). jinn	جین ۲ [این آ] ۱- آلکوللو بیر ایچکی. ۲- بیر جور اینگیلیز قالین گئییمی (فا: نوعی لباس انگلیسی).	جین ۳ [فر] آلتی دانادان دوزه لن شیلر "بیر جین پالتار" dozen	جین ۱ [آ] آذربایجاندا بو سۆزله باشلاپان نجه یئر آدی وار ۲۴۰. زنجاندا (سقا یالی) داغ آدی. اردبیل ده (بو لاغی) داغ آدی.	جین آتینا مینمک [س] برک هیس لنمک، جین لنمک.
جین آیار [آ] آچیق و چوڭ سو یوق هاوا.	جیناق cinaq [آ] کۆزکله دؤش قفسینی بیرلشدیرن سو مۆک (فا: جناق). ت (جیناق، چاناق، قاب قاجاق، کاسا، سنگلاخدا بو کلمه رکاب و ایکی هاچالی بیر نسنه آتلامیندا ایشله نیب، کؤکس سوموکلرینین شکلینه خاطر بو کلمه هم مفهوم و هم کؤک لحاظیندان چاناق کلمه سینه باغلیدیر، باخ: چان، چاناق).	جیناقلی [ص] کۆزکلی، سو مۆکلو آدام ویا آیری شئی.	جینجیلیم cincilim [سس تق] ۱- جینجیلیم ویا دوشمک: دؤزوم سۆزلوگه دوشمک. ۲- [آ، بی] نم یئرلرده بیتین یاتیق گۆوده لی خیردا گۆللو و یئیلن بیر اوتسوو بیتگی.	جین جاغیران [ص] جینلری ظاهرا ئندن (فا: جن گیر). exorcist
جینچی [ص] (خرافاتا گۆره) جین لری اؤزونه تابع اتمکله اونلارین ضررینی آرادان قالدیراییلن آدام.	جیندار [باخ] جینچی.	جین ساچی [آ] باخ: کۆسکوت.	جین شیاطین [آ] جین ییغیناغی (فا: جن و شیاطین).	جینقو cinco [آ] ۱- آتوم سایه سی ۳۰، آتوم آغیر لیغی ۶۵،۳۷، قیسا لتماسی zn، رنگی ماویمسی آخ، سرت بیر ائلئمان، زینک، روی. ۲- بو مثال دان دوزه لن قاب و کاسا (فا: روی). Zinc دیواندا جینگ و سنگلاخدا چینقراو و چینگه کلمه سی چان وزنگ سسی اوچون ایشله نیبیدیر و محتملاً ایندیکی جینقو کلمه سی سس تقلیدی اولاراق بو کؤکدن آلینمیشدیر البته آوروپا دیلینده ایشله نن zink
کیمی کلمه لر له اؤزاق کؤکدا شلیغی اولما لیدیر، باخ: چان.	جین قیشلاقی [آ] میانا و اردبیل ده کند آدی {بو یولو کند}.	جین گندی [آ] گئرمی ده کند آدی {بو یولو کند}.	جین گیمی [ظ] ذکالی و زیرک آدام حاقیندا.	جینگ cing [سس تق] ۱- دمیر و شوشه کیمی شیلرین بیریرینه توخونماسیندان چیخان سس (فا: صدای جرنگ).
جینگ ۲- [دی] سترچهدن کیچیک و چؤل بولبولو جنسی بیر قوش (فا: نوعی پرند).	جینگ جینگیله مک [س] آراسی کسيلمه دن جینگیله مک.	جینگله cingele [آ] ییناب دا داغ آدی.	جینگو [آ] ظفر، اؤدقو؛ انسان آدی: جینگو یای، جینگور.	جینگه نه [ص] بالاجا، خیرداجا "جینگه نه قیز" (فا: خیلی کوچک).
جینگیل [آ، تا] ۱- بالاجا سطل؛ ۲- غالب ۲- صادق.	جینگیلتی cingilti [آ] دمیر و شوشه تیکه لرینین توخونما- سیندان چیخان سس (فا: صدای جرنگ). jingle	جینگیلتی لی [ص] زیل سسی اولان (فا: جرنگ دار).	جینگیلدتمک [ل] جینگیلتی سسی چیخارتماق.	جینگیلده مک [س] جینگیلتی سسی چیخماق. to ring
جینلتمک cinletmek [ائتد] برک هیرسلندیرمک، آجیق لاندیرماق (فا: عصبانی کردن).	جینلر [آ] شاهسون ائلی بو یلاریندان ۱۰۸۳.	جینلندیرمک [باخ] جین لتمک.	جینلنمک [س] برک هیرسلنمک، قیزماق (فا: عصبانی شدن).	جینلی [باخ] جیننی.
جینلی تیه [آ] ۱- آذربایجان دا یئر آدی ۲- جینلی طایفاسی م ۳- ۴ جو یوزیللرده آذربایجانین قافقاز بؤلگه سینده یاشایان قدیم تورک طایفالاردان اولموشدور، ۱۶۵-۲۴۲.	جینلی جینلی/ جیننی جیننی [ظ] جینلی حالدا، هیرسلی هیرسلی، آجیقلی آجیقلی (فا: با عصبانیت).	جیننی [ص] دلی، آغلی یئرینده اولمایان، چیلقین (فا: جئی).	جین وورموش [آ] جیننی (فا: جئی). jinnee	جینی توتماق [س] جین آتینا مینمک، برک هیس لنمک.
جینیزه [آ] اؤرمیه ده کند آدی {جین ایزی: بو یولو کند}.				

ج C	آذربایجان تورکجه سی	۸۵۳	ارک سۆزلۆتۆ	ج C
	جینی نی باشینا ییغماق [ل] برک هیسلندیرمک، جینلندیرمک.		جییار دۆلوسو [ص] دریندن.	
	جیو جیو [سس تق] جوّجه، جیو جیو ائدن، یئنی دۆنیایا گلن حیوان (فا: صدای جیو جیو). to chirp, to twitter		جییار یاراسی [آ، مچ] جییار آجی سی.	
	جیو جیولی [ص] سس کوّی لو، جیو جیو سسیله.		جییار پاره [ص] چوڭ سئولین (کیمسه).	
	جیوریک [ص] چوڭ دیری باش، چئویک (فا: قیراق).		جییار چی [آ] جییار پیشرین وساتان کیمسه (فا: جگری).	
	جیوه ci`və [آ، باخ: جوّوه] آتوم سایه سی ۸۰، آتوم آغیر لیغی ۲۰۰.۵، دؤنما نقطه سی ۳۸.۸- درجه، یوغونلوق ۱۳.۵۹، قیسا لتماسی hg. گؤموشو و آغ رنگلی سیوی متال (فا: جیوه). mercury, quicksilver		جییار سیز [ص] قورخاق. chickenhearted	
	جیوه cive [باخ] جوّو للاغی.		جییار لناماق [س] اورک لئمک (فا: جسارت یافتن).	
	جیوها جیو [آ] جیو جیو سسی.		جییار لی [ص] اورکلی، قورخماز (فا: جسور). brave	
	جیوه لک civələk [باخ] جوّو للاغی.		جییار یارچالانماق [س] بؤیوک آجی یا دؤشمک.	
	جیوه لک لیک [آ] جوّو للاغی اولما وضعیتی.		جییار قانا دؤنمک [س] اوّره گی قانا دؤنمک.	
	جیوه لی [آ] جیوه سی اولان.		جییار نا ایشله مک [ل] ۱- بیر خسته لیک بیرینده چوڭ درین لشمک. ۲- چوڭ توخونماق (سؤز).	
	جیویر civir [آ] سبد چیری سی، ”جیویر بالی: سبد بالی“ (فا: چوب سبد بافی). {چو+یر} جیویر {جیویر}		جییار نی داغلاماق (باندیرماق) [ل] اوّره گی نی یاندیرماق.	
	جیویل [آ] تمیز، آریتمیش رۇج؛ انسان آدی: جیویلی.		جییار یانماق [س] برک متأثر اولماق، چوڭ اتگی لئمک، آجیماق، اوّره گی قانا دؤنمک.	
	جیویلتی [آ] جیو جیو سسی. cheep, chirp, peep		جییار یانمیش [ن] قارقیش اوچون دئیلن سؤز.	
	جیویلتی لی [ص] جیو جیو سسی اولان.		جییار نی جیغارماق [ل] قورخو تماق اوچون سؤیله نن بیر سؤز.	
	جیویلدشمک [قا] آغیز آغیزا وئریب جیویلده مک، باخ: جیویلد ااشماق. to cheep together		جییار نی سؤکمک [ل] بیرینی بؤیوک چتین لیگه سالماق.	
	جیویلده مک [س] جیو جیو ائله مک، جیویلدماق. to chirp		جییار کؤکو [آ، بی] باخ: آجی میان.	
	جیهان [باخ] جهان.		جییاروان [آ] اردبیل ده کند آدی.	
	جییار ciyar [آ، فا، دده] آغ جییار وقارا جییارلارین اورتاق آدی، انسان و اونورقالی حیوانلاردا دؤش قفسینده اولان تنفس اورقانی (فا: جگر، شش). liver, hung (s)		جییر (جیگر) [باخ] جییار.	
	جییار آجی سی [آ] اوولاد آجی سی.		جییر / جیگیر [آ] میانا دا کند آدی {چاییر/چاییر لیق}.	
	جییار ائله مک [س] اوّزک ائله مک، جسارت ائله مک.		جییر لی [آ] شاماخی، دا کند آدی ۲۴۰.	
	جییار اوْتلاری [آ، بی] بیر بیتگی صینیفی ۲.		جییللی [آ] کوردّمیر، ده کند آدی ۲۴۰.	
	جییار اوْتو [آ، بی] دو یون چیچک گیلردن، چوڭ ایللیک، اوْتسو و بیر بیتگی (فا: نام گیاهیست) ۲. hepatica		جیه ciye [آ، دا] ایکی تارلا و اکین آراسیندا اولان سیئیر و بالاجا آرخ، اکین سیئیرنداکی توپراق کوماسی، آرخ (فا: مرز مزرعه) {فارسجاجوی سؤزیله ایلگی لی اولما لیدیر}	
	جییار بۇرانی سی [آ] اوّزک، جییار، باغیرساق، سوغان و بامادوردان حاضرلانا بیر یشمک.		جیه لیک [آ] کول کوس لوق، تارلا سیئیری (فا: مرز مزرعه).	
			جییل [آ] کول کوس.	
			جییل لیک [آ] کول کوسلوق.	
			جییلتی [باخ] جوّو لتو. peep	
			جییلدشمک [باخ] جوّو لدشمک.	
			جییلده مک [باخ] جوّو لده مک. to peep	

چ - چ

چ [حرف] تورک عرب الفباسی نین یئددینجی و تورک لاتین الفباسی نین دۆردونجو حرفی، بو حرف سس سیز اولاراق کویلو و تیتره شیم سیز حرف سایلیر (فا: هفتمین حرف ترکی آذربایجانی).

ça [ن، تا] آفرین، یاشا.

çaba [آ] ۱- تالاش، بیرایشی گۆرمگه ایشله ن گۆج و تالاش، غیرت (فا: سعی، تلاش). **trying, search, effort**.

۲- [خ] آتیلای خانین نوه لریندن. ۶. [چاپماق] چابا.

چابا خرجه مک [ل] الیندن گلنی ائله مک. ۶.

چابا گۆستر مک [ل] تالاشا دۆشمک، جهد ائله مک.

چابالپ [آ] انسان آدی، باخ: چابا + آلپ. ۶.

چاباجی [خ] غیرتلی؛ قازاقلارین، کچیویز بۇ لوگو، بایایقی اویمای اؤلویابا لاریندن. ۶.

چاباخان [خ] ۱- قاراخانلیلار دۆنمی بگ لریندن ۲- غربی گۆی تورکلری (تاردو شاد) دۆنمی بگ و کوموتان آدی. ۶.

چاباسیز [ص] چوخ تلاش ائتمه دن (فا: بدون تلاش).

چاباقلانماق [بل] باخ: چاپاقلانماق.

چابالانماق [ائتد] چابالانماق ایشینی گۆردورمک (فا: به تلاش انداختن).

to force smb. to flounder.

چابالاغان [ص، تا] چابالایان، چوخ حرکت اندن.

چابالاق [ص، تا] دایم سیچرایان، شاه قالدخان.

چابالاما [آ] تالاشا دۆشمه، چابالانماق ایشی (فا: تقلا). **atruggle**.

چابالاماق [س، سن، باخ: چابا] ۱- چوخ تلاش ائتمک. ۲-

گۆجتمک، ال آیاق وۇرماق (فا: تقلا کردن). **to flounder**.

چابالانماق [بل] چابالانماق ایشی گۆرولمک.

چابالانیش [آ] چابالانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تقلا).

چابالایش [آ] چابالانماق ایشی ویا بیچیمی (فا: تقلا).

چابالی [ص] چوخ تلاش لی (فا: پر تلاش).

چابو جاق / چابو جاییق [ظ] چابو جاق، چوخ چابوق، تئز لیکله.

چابوق **çabuq** [ظ، ص] ۱- تئز، چوخ یئھین، تئز اولاراق،

هیز لی شکیلده ۳- [ن] عجله ائت معناسیندا بیر سۆز (فا: چابک)

nimble ۴- [خ] بابور خان'ین بگ و کوموتان آدی. [باخ:

چاپماق؛ فارسجا چابک، و اینگیلیزجه **quick** سۆز بو

کلمه نین دیشیلیمیش شکلی دیر.}

چابوق اول [ن] عجله ائت معناسیندا بیر سۆز.

چابوقچا [ظ] یئھین اولاراق، چوخ تئز.

چابوق چابوق [ظ] یئھین اولاراق، چابوق اولاراق.

چابوق لاشدیرماق [ائتد] چابوقلاشماغینا سبب اولماق (فا:

چابک گردانیدن).

چابوق لاشدیرلماق [بل] چابوق لاشدیرماق ایشی گۆرولمک

(فا: چابک گردانیده شدن).

چابوق لاشماق [س] ۱- چابوق اولماق. ۲- [قا] بیر لیکده

چابوق اولماق (فا: چابک شدن).

چابوقلو [آ] عثمانلی بیر لیگینه یئر آلان بیر تورک بویو. ۶.

چابوقلوق [آ] زیرنگ و چابوق اولما، یئھین لیک (فا: چابکی).

dexterity

چاپ **çap** [آ] ۱- اویلوم، حجم. ۲- ذیر، اؤلچو ۳- قطر،

جیسیم لرین گئنیش لیگی (فا: قطر) ۴- یاین، باسین، (فا: طبع).

print {سن «چاو»: ائلخانلیلار دؤورو آذربایجاندا ایشله ن

اسکناس آدی؛ چاپ سۆزجوغو، چاپماق سۆزونون وۇرماق

و سۇوماق آنلامینا دایانیر، باخ: چاپماق.}

چاپا **çapa** [آ] ۱- توپراغی قازماق اوچون بئل کیمی آراج،

آغاج ساپلی قازی آراجی، قازما. ۲- گمی نی بیر یترده

ساخلاماق اوچون یارارلانا ن آغزی چنگل کیمی دمیر

(فا: لنگر). {سن، باخ: چاپماق، چابا؛ بعضا ایتالیانجا

اولماسینی یازیرلار حالبوکی تورکجه چاپماق سۆزوندن

آلیناراق کسیمی آلت دئمکدیر.}

چاپ ائتمک (ائله مک) [ل] یاین لاما، نشر ائتمک (فا: چاپ

کردن). **to print**.

چاپ ائوی [آ] یاین ائوی (فا: مطبع). **printing**.

چاپا جاق [آ] بالتا، چاپماق اوچون کسیمی آلت (فا: ساطور،

دشنه). **poinard**.

چاباجی [آ] باغچالاردا چاپا ایله ایشله ین آدام، چاپا دۆز لیدی ویا ساتان کیمسه (فا: ساطورچی).	چابالاماق [ل] چاپا ایله قازماق، قازمالاماق.
چاباجیلیق [آ] چاپاجی نین ایشی.	چابالانماق [س] چاپا ایله قازیلماق، قازمالانماق.
چاپاچول [باخ: چاپیت، چول] ۱- ایشچی لرین گنیدیکلری بیر نوع قالین گنیم (فا: نوعی لباس کارگری). ۲- قیلیغی و یا گۆرونوشو دۆزنسیز و خوشا گلمه یین.	چابالانیش [آ] چاپالانماق ایشی، قازمالانما ایشی.
چاپاچولجو [آ] باشی بوْش، سرسری.	چابالی [ص] چاپالانمیش یشر.
چاپاچوللوق [آ] باشی بوْشلوق، سرسری لیک.	چابان çapan [ص] ۱- آت چاپیدان. ۲- چاپا وول ائندن. ۳- اولاق، خبرچی ۴- انرژیک، چاپلیشقان ۵- سۆلدوزدا داغ، اهرده کند وچای، اۆشویهده چای آدی. ۶- انسان آدی چاپانالپ، چاپانای، چاپانبا، چاپانر {سن: چاپیت}.
چاپار çapar [آ] ۱- آنرژیک، چاپلیشقان ۲- پالتار ۳- ۷.	چابانلو çapanlu [آ] ۱۶م جی یۆزیده، اولو یۆروک تورکمن لرینه باغلی بیر بوْی آدی ۸۵.
چابار [آ] ۱- پُستچی، اولاشدیریجی، گنچمیشده آت لاییر یشر مکتوب و خبر آپارایب گتیرن، قاصد (فا: پیک). mail	چابانلرک [س] چاپ اولماق اوچون وئرک، یایین لاماق.
۲- بیرجور یشین گئندن قاییق (فا: قاییقی تندرو)؛ ۳- ائلچی ۴- چاپلیشقان ۵- سالدیرقان ۶- قایدو و باتوخان خان ین اوغو لارلاندان ۷. ۷- کومبجان دا کند آدی [باخ: چاپماق].	چاپا وول [آ، سن، باخ: چاپماق] تالانلاما، چاپما (فا: چاپاول).
چابار ائوی [آ] پُست (فا: پستخانه). post office	چاپا وولجو [آ] چاپا وول ائندن (فا: چاپاولگر).
چابارخانا [آ] چاپارلارین دینچلمه و گۆزو دیشمه یشی.	چاپا ووللاماق [ل] چاپا وول ائتمک (فا: چاپاول کردن)
چاباراق [ظ] آت چاپیداراق، ییهین ییهین گنده رک (فا: سریع).	چاپتوغ [آ] اۆنلو، چوخ تائینان ۷.
چاباراق لاماق [س] چاپاراق گنتمک، قووماق (فا: سریع رفتن).	چابتی / چاپدی [آ] قاجان، قوشان، آلتای تورکلری کیشیلر اویماغی اولوبالاریندان ۷.
چابارچی [آ] پُستچی (فا: پست چی). postman	چابجاق [آ] آغاج دان او یولاراق دۆزله ن قاب، چامچاق (فا: نوعی ظرف چوبی). [باخ: چاپماق، چان، چام؛ بو کلمه هم چام و هم چاپماق سۆزیه ایلگی لی اولاییر}.
چابارلی [آ] آغسؤدا کند آدی ۲۴.	چابیچی [آ، سن] چاپخانا و باسیم ائوینده ایشله ین ایشچی، باسین جی (فا: چاپگر).
چاباغان [ص] ۱- گۆزشیرتیغی، گۆزون کناریندا قورویان گۆزیشی، باخ: چاپاق. ۲- مئثال لاری دؤیرکن سیچرایان اوووق پارچالاری. {سن، چوخ چاپیدان، آت چاپیدان}.	چابیچی لیک [آ] چاپچی نین ایشی، چاپ ائتمه ایشی، باسین (فا: چاپگری).
چاباغان [آ] خیاو دا کند آدی.	چاپخانا [آ] چاپ و ائوی (فا: چاپخانه). printing house
چاپاق çapaq [ص] ۱- گۆزشیرتیغی ۲- مئثال اووونتوسو، باخ: چاپاغان. ۳- [تا] چوخ اینجه توخنموش بیر نوع بئز. ۴- کومان خانلیغی دؤنمی بگ لریندن ۷.	چاپدان چیخماق [س] نشر اولماق، یایین لانماق.
چاپاق بالیغی [آ، دی] سازان سؤیوندان، بئلی اسمر، یانلاری ساری سوو، کیرلی آخ، قارنی گوْموشو، بوْیو ۷۰- ۲۰ سانتی متر، اتی لذتسیز، چاپاق abramkis brama	چاپدان دوْشمک [س] چاپلیشما گوْجو آلاماق، تاودان دوْشمک.
چاپال [آ] اوْجاق دوزلتمک اوچون چاپیلیمیش یشر، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	چاپدیرماق [آ، تئد] چاپماسینا نندن اولماق (فا: تازاندن).
چابالانماق [آ، تئد] چاپا ایله قازدیرماق، بئل لتمک.	چاپراز / چارپاز çapraz [آ] ۱- گوْلشده قولتوق آلتیندان قوللاریلا توتما حالتی ۲- بیربیرله کسیشن خط و صفحه نین وضعیت. ۳- قارشیت یؤن "چاپراز آتش" {چاپماق}.
	چاپراز آتش [آ] قارشلی لیکلی یؤنلردن سلاح لی سالدیری.
	چاپراز قافییه [آ] دؤرد لوک شعرده بیرینجی ایله اوچونجو و

چاپقینچی [ص، سن] سویقونجو، چاپوول جو (فا: راهزن).

چاپقین چیلیق [آ] سویقون چو لوق (فا: راهزنی).

چاپقین لاشماق [س] چوخ چاپقین اولماق، چوخ شور گۆز اولماق (فا: چشم چرانی کردن).

چاپقین لیق [آ] چاپقین اولما وضعیتی (فا: چشم چرانی).

چاپلا [آ] چاپا، معدن قازما قلمی.

چاپلاما [آ] ۱- ائنین بویون اؤلچمه. ۲- چاپلا، مثال قازماق اوچون ایشله ن چلیک قلم، معدن قازماق اوچون یارارلانان قلم (فا: نوعی قلم تراش).

چاپلاماق [ل] ۱- بیرجسمین ائنین و بویونو اؤلچمک (فا: اندازه گرفتن). ۲- قلم له قازماق (فا: با قلم کندن).

چاپلان [خ] ۱- بیر شاهین تۆرو، ۲- تۆرکمنلرین، تکه و تۆختامیش اویماقلاری اولوبالاریندان.^۷

چاپلوس [آ، فا]، یالتاق، دالقاووق، چاناق یالاییجی (فا: -).

چاپلی [ص] ۱- چاپی و بویو گئنیش (فا: وسیع) ۲- عاداتا سلاح لارین اؤنونه گله رک اولنلارین بورو دیامترینی گؤستریر "ایری چاپلی تۆپ، اورتا چاپلی تۆفنگ". ۳- شاهین تۆرو بیر آوجی قوش. ۴- قاراخانلیلار دؤنمی بگ لریندن.^۷

چاپماق [ل] ۱- قوشماق، آتلا قوشماق. ۲- یرى قازماق و چاپماق، پارچالاماق، دؤغراماق (فا: شکافتن). **to cut, chop** ۳- آخین اتمک، تالاماق (فا: چاپیدن). **to plunder** {ت: ۱- سوؤوماق. ۲- وۇرماق، بویون وۇرماق.

۳- سوؤدا اؤزmk; سن: ۱- آت چاپدیرماق. ۲- تالاماق. ۳- شمشیر وۇرماق؛ بو سۆزدن اله گلن بعضی کلمه لره اشاره اتمک اولار: چاپاجاق، چاپیق، چاپقین، چاپار، چاپوؤل، چاپوو، چابا، چابوق؛ بو کلمه سومرجه ده "شاپ" شکلینده ایشله نیردی؛ ایندیکی چاپ (باسین) سۆزو بو کلمه دن آلیناراق دؤزلمیشدیر، م ۱۳جو یۆزیلده ایلخانلیلار آذربایجاندا دوزلدن اسکناس اوچون چاو و چاپ اولونان یثره ده چاوخانا دئییردیلر، آیریجا چینیلرده بو کلمه نی باسین اوچون ایشله دیلر، باخ: کنیختوخان؛ اینگیلجه ده ایشله ن chapter (ناجاق)، chapter (بؤلوم)، کلمه لری چاپماق سۆزوندن آلینمادیلار؛ chap (چانداتماق)، بو

ایکینجی ایله دؤردونجو مصرع و دیزه لرین بیریر لرله اؤیوملو و هم قافیله اولماسی.

چاپراز قور (کور) [آ] اؤچ اؤلکه پاراسی نین بیریر لرینه اورانی و نستی.^۲

چاپرازا آلماق [ل] نئچه طرفدن قوشاتماق "بیرینی چاپرازا آلیب دؤیمک".

چاپرازاؤلچن [آ] چاپرازلیق مقدارینی اؤلچمه یه یارایان آقیبت "دیش چاپراز اؤلچهنی دیشلرین چاپراز لیغینی بلیر له یر".

چاپرازا سورمک [ل] چاپرازا آلینان دؤشمنی هیزلا گئریه سورمک.

چاپرازا لاشماق [س] ایچیندن چیخیلماز وضعیته گلک "ایش چاپرازا لاشدی".

چاپرازا لاما [ل] چاپراز وضعیته گئیرمک "تۆفنگی بۇراخدییم قۇلاییمی دؤشومه چاپرازا لادیم".

چاپرازلیق [آ] چاپراز اولما وضعیتی.

چاپرازواری [ص] چاپراز اولاراق.

چاپراشماق [س] چاپراشیق وضعیته گلک.

چاپراشیق [ص] ۱- ایچ ایچه دؤلاشیق، قاریشیق. ۲- آتلاشیلماز سۆز، باخ: چله شیک.

چاپراشیق لاشماق [س] ایچ ایچه دؤلاشماق، قاریشیق حالا گلک.

چاپراشیق لیق [آ] ایچ ایچه گئچمه.

چاپراق [آ] یهراؤرتوسو.

چاپقان [آ] ۱- چاپان.^۷ ۲- خیالو دا کند آدی.

چاپقور [خ] ۱- توفان، دئیرم. ۲- آلتای تۆرکلری کیشیلر اویمای اؤلوبالاریندان.^۷

چاپقی [آ، باخ: چاپ] قطر، جیسیم لرین گئنیش لیگی، چاپی، چاپقی (فا: قطر).

چاپقی لاما [ل] ائینی بویونو اؤلچمک (فا: اندازه گرفتن).

چاپقین [ص] ۱- شور گۆز، هایلاز (فا: چشم چرانی). ۲- ogler یول کسن، چاپوولجو، قۇلدور. ۳- یتھین گئدن.^۷ {سن، تاخت و تاز، باخ: چاپماق}.

چاپقینجا [ظ] شور گۆز اولاراق (فا: با چشم چرانی).

چايشلو [آ] **çaişlu** [آ] درگز بخش لریندن بیرى، ۳۴ کندی و *۹۲۱۰ نفر نفوسو واردیر، بخش ین مرکزی چاپیشلو، درگز، ین ۱۰ ک. گوئی گۆناباتان طرفینده و نفوسو *۱۷۶۰ نفر، تۆرکدولر. {باخ: چیش}

چايشماق [قا] آت چاپماقدا ياریشماق (فا: باهم اسب دواندن). {سن، بیر لیکده قاچماق، وياشمشیر وۇرماق؛ باخ: چاپماق} **چاپیق** [آ]؛ چاپیلیمش اولان یئر، یاریق (فا: شکافته). **چاپیلماق** [یل] یاریلماق، دۇغرانماق، بیر نسته تیکه تیکه اولاراق پارچالانماق (فا: شکافته شدن) **to be chopped** ۲- اوغرولانماق. **to be robbed** ۳- قامچی لاما، سۇدا اۆزمک؛ سن.}

چاپیلیمش [آ] قوبۇستان دا یئر آدی ۲۴.

چاپین [آ] ۱- باغچالاردا ایشله دیلن کیچیک چاپا (فا: نوعی ییلچه کوچک). ۲- آتاق، هجوُم ۷. {باخ: چاپماق} **چاپینج** [آ] تالان، اوغلان آدی (فا: نام پسر).

چات [ص] ۱- یاریق و جیریق یئر (فا: ترک). **crevice, crack, split** ۲- [سس تق] جیریلان ویا قیریلان بیر شئی دن چیخان سس {ت: قوئی، بو کلمه سس تقلیدی اولاراق یاریق، چاتلامیش و جیریلیمش دره و یئر گۆسته ریر، سانلیبر کی فارسجا چاک/چاه کلمه لری بوسۇزله ایلگی لی اولسون؛ البته کلاسون چات کلمه سینى یاریق معناسیندا سغدی دیلیندن آلینماسینی دوشونور؛ لاتینجه ده **chalk** کلمه سینین اسکی دن بری اولماسی کلاسونون نظرینى گوجلندیریر؛ دقت اولونمالیدیر کی تۈرکجه ده چاتماق فعلی نین بو کلمه ایله ایلگی سی یوخدور.}

چات [آ] داشلی بۇرون دا کند آدی {چاتماق دان}.

چاتابات [آ، سس تق] بیر نوع آپلنجه فیشگی.

چاتاج [آ] هرم (فا: هرم). **pyramid** {چاتماق دان}.

چاتاخ [آ] تۈۈۈز دا کند آدی ۲۴.

چاتار [باخ: چاتماق] ۱- ایکی یولون ویا هر شئین بیر یترده بیریرینه یئتیشدیگی و چاتیشدیگی یئر (فا: محل اتصال ویرخورد) ۲- چاتال، چاتاللی، ایکی قۇللو دیه نک ۷.

چاتارقا [آ] قووشاق، چاپین مصبی (فا: مصب، دلتا) ۹۷.

کلمه اورتا اینگیلیزجه یه باغلانماغی اوچون بو دیلده یثنی سۇز ساییلیر؛ بعضا اتیمولوژی کتابلاریندا **chapter** سۇزونو (**caput** باشلیق) کلمه سینه باغلایرلار حالبوکی بو یوروم مۇناسیب گۇرونمور و **chapter** بیر کتاب و مطلبدن چاپیلیب یۇلونموش معنا افاده ائدیر و اۇزلیکله **caput** سۇزو تۈرکجه ده قاب سۇزوندن آلینمادیکی یئرینده اشاره اولونوب؛ بو کلمه دن دوزلمه سۇزلر چوخلوجا فارسجادا ایشله نیر "چایدن، چاپول، چپاندن، چپیدن، چپو"؛ بو کلمه حرف دیشمه سیله چارپماق شکیلنده ایشله نیر.}

چاپو [آ] سایین قالا دا کند آدی {چاپما}.

چاپوۋۇل [باخ] چاپاۋۇل (فا: چاپول).

چاپۇت [باخ] چاپیت.

چاپۇتقۇن [آ] چاپۇتقان، جلا د ۷.

چاپۇل [آ] وۇران، سالدیران، آلپ گۇتورن و بنزری ائیلملرین تۆم، باخ: چاپاۋۇل ۷ {چاپماق کۇکوندن}.

چاپۇلا [آ] قاپا و قالین دریدن دۆزه لن بیر نوع اۇجو بیز آیاق قابی {باخ: چاپیت}.

چاپۇلاجی [آ] چاپولا دۆزلدیب ساتان.

چاپۇلاش [آ] انسان آدی، باخ: چاپۇل + آش ۷.

چاپۇق [آ] زنجان دا کند آدی {چاپیق}.

چاپیب تالاما [ل] چاپماق و داغیتماق.

چاپیت [آ] کۇهنلیمش بئر (فا: پارچه کهنه) {ت: چاپقۇت} دۇشک؛ ایندیکی معنا قۇماش پارچاسی بۇ کلمه نین چاپماق سۇزونه باغلانماسینی آچیقجا گۇسترمکده دیر و چاپیت بیر بۇتون قۇماشدان کسلیب آیریلان تیکه یه دئییلیر.}

چاپیتقان [خ] ۱- سالدیران، سالدیرقان. ۲- قارا- خانیلار دۇنمی بگ و کوموتان آدی ۷.

چاپیتمالما [آ] ۱- ترسینه و کۇنده لن یاغان یاغیش "قار چاپیتماسینا دوشمک" ۲- چاپیتماق ایشی.

چاپیتماق [ل] آت قوشدورماق، آت چاپدیرماق (فا: اسب دواندن) {ت: سالدیرماق، وۇرماق، باخ: چاپماق}.

چایش [آ] ۱- آت چاپما (فا: اسب دوانی) ۲- باخ: چیش.

چاتاللاشدیرماق [اتند] چاتال لاشماسینا یول آشماق، نئچه یئر ه آیرماق (فا:شاخه شاخه کردن).

چاتاللاشماق [س] چاتال کیمی اولماق، نئچه یئر آیرلماق (فا:شاخه شاخه شدن).

چاتاللانماق [س] چاتال کیمی ایکیه آیرلماق (فا:شاخه شاخه شدن).

چاتاللی [ص] نئچه یئر آیرلیمیش، چاتالی اولان، قاریشیق و چاتاللی ایش (فا:شاخه شاخه).

چاتاللیق [آ] چاتال قونولان یئر، بیر دیره گی و دالی قویماق اوچون اولان هاچاو چاتال یئر و یا آغاج (فا:چندشاخه بودن)
چاتانانا [آ، آ، رومانی یا چاتانا قصبه سی آدیندان] بیر نوع کبچیک واپور و قاییق.

چاتانداس [آ] جبرائیل، داغ آدی (۱۵۳۶) ۲۴.

چاتاپا [آ، ت] کند کدخدالارینین آرخ و سو یولو قازماغا گتتمه یئلردن آلدیغی جریمه و توتو.

چاتپات [ص، ظ] دوزن سیز ویا بیرقولای "اینگیلیزجه نی چاتپات دانیشیر، چاتپات گلیر".

چاتداق [باخ] چاتلاق.

چاتداماق [باخ] چاتلاماق.

چاتدیرماق [آ] چاتدیرماق ایشی.

چاتدیرماق [اتند] بیر یئر یتتیرمک و باشا چیخارماق، چاتماق ایشینی گۆردورمک و اتدیرمک (فا:رسانیدن).

چاتدیریلماق [بل] چاتدیرماق ایشی گۆرولمک.

چاتغال [آ، سن، باخ:چات] چاتلامیش یئر، چات یئر (فا:شکاف).

چاتقال [آ] ۱- یوکسک داغلیق بؤلگه ۲- چاتال ۳- قیرقیز اویماق بگ لریندن.

چاتقاپا [آ] اردبیل ده و کلئیر ده کند آدی { یاریق قاپا }.

چاتقاپا [آ] قاراداغ بسده کانلی طایفاسینا باغلی اوبا آدی ۳۰۱۸.

چاتقی [آ] ۱- نئچه نسنه نی بیر بیرینه باغلايان شی. ۲- باش اؤرتویو باغی، قاش باستی، باشا گئنجیر یله رک قاشا کیمی اؤرتن اؤرتوک. ۳- بیر ایشین بۆتونون ویا پارچالارینین بیر آرایا گئیریلمه سینده اویولان یۆتم. { باخ: چاتماق }

چاتقیلیق [آ] جوت اؤکوزلرین بویوندوروغو.

چاتاق [آ، سن، باخ: چاتماق] ۱- نئچه نسنه نین بیر یئر

یئتیشن وچاتان یئر، ایکی داغین قووشاق یئر و او داغلارین آراسی، قووشوق، ایکی چاپین بیر یئرده قووشان یئر (فا: دلتا). delta ۲- بیر تیکیتی و یا یوکسک

یئرین قاباغیندا چاتی لارلادوزه لن شی (فا: داربست). trellis
چاتاقبگ [آ] انسان آدی، باخ: چاتاخ + بگ.

چاتاقلاماق [ل] چارپازلاماق، بارماقلارینی بیر بیرینه گئچیرمک (فا: صلیب واربستن) to attach to each other

چاتاق لانماق [باخ] چارپازلانماق to be hobbled

چاتال [آ] ۱- نئچه یئر آیرلیمیش دال، بوتا، یول و هر شی (فا: هر چیز چند شاخه). ۲- ایکی داللی چانقال، اوت ییغما آیتی، چنگل، یشمک اوچون اولان داللی چانقال (فا: چنگال). ۳- [مج] ایکی آتلاملی سۆز. ۴- بیر جور ایینه. { سن: هاچا و ایکی بوتالی؛ باخ: چاتماق }

چاتال [آ] زنجان دا داغ، میل دۆزونده تپه آدی ۲۴.

چاتال آشی [آ] یاشیل مرجیمک، قورو لوتیا، دؤیمه سوغان، تره یاغی و باهارات لا پیشیریلن بیر نوع آش (فا: نوعی آش).

چاتال آغیز [آ] چایلارین دنیزه تۆکو لدوغو یئر، دئلتا (فا: دلتا).

چاتال آیاق [آ] اودلو سلاح و بونا بنزر شیلره دستک اولان هاچا کیمی آیاقلیق، ترسه ۷ شکیل ده اولان آیاقلیق.

چاتالا [آ، سن] حسابلاما ایشی اوچون چوبوق (فا: چوب خط).

چاتال بئل [آ] آغزی چاتال شکلنده اولان بئل.

چاتالجا [آ] (غذا اوچون) ایکی چاتاللی چنگال نوعو (فا: چنگال)

چاتال جیوی [آ] ۷ شکلنده میخ وچیوی، بوآلت سیملری و تئلری دؤواردا ساخلاماق اوچون ایشله نیر.

چاتال دؤن [آ] قیسا و دیز اؤستونده قالان دؤن.

چاتال زئیقین [آ] بؤیوک بالیق لاری تۆتماغا یارایان چنگل.

چاتال ساققال [ص] هاچا ساققال.

چاتال قارق [آ] بؤیوک بالیق لاری تۆتماغا یارایان چنگل.

چاتال قویروق [آ، دی] هاچا قویروق، اؤزون و اینجه گۆوده لی، ایلیق دنیز لرده یاشایان بیر بالیق. (فا: نوعی

ماهی) lepidopus caudatus

چاتال گۆرمک [ل] صاف و ننت گۆرمه مک.

چاتقی سیز [ص] چاتقی سی اولما یان.

چاتقی لی [ص] چاتقی سی اولان.

چاتقین çatqın [آ] قووشوق، چاتیق، بیریرینه یئتیشمیش.

چاتقین قاشلی [ص] قاشلاری بیریرینه یئتیرمیش.

چاتقین لیق [آ] چاتقین اولما وضعیتی.

چاتلاماق [ل] ۱-چات چات ائتمک (فا: ترک ترک کردن).

۲-اؤلوم حالینا گتیرمک.

چاتلادیش [آ، باخ: چات] چاتلاماق ایشی ویا بیچیمی.

چاتلاق çatlaq [س] ۱-چاتلامیش اولان، یاریق. ۲-crack

(یثری ب) یثر یاریغی (فا: شکاف). cleavage

چاتلاق سس [آ] پوزوق سس، قیریق قیریق اولان سس.

چاتلاق لیق [آ] ۱-چاتلاق اولما وضعیتی. ۲-چاتلامیش یثر

(فا: شکاف).

چاتلاقوچ [آ، تا] باخ: چیتلمیک.

چاتلاماق (چاتلاماق) [س، سن] ۱-چات چات اولماق،

(فا: شکافتن). ۲-to crack پیئیب ایچمکدن و قاچماقدان

اؤلوم حالینا دوشمک، گیرمک. ۳-مُرکب سۆزلر دۆزلدیر

"اۆره گی چاتلاماق، باشی چاتلاماق، چیچگی چاتلاماق".

چاتلامیش [ص] چات چات اولموش (فا: ترک خورده). cracke

چاتلانقوش / چاتلاقوچ [آ، بی] بیر نوع پوسته آغاجی (فا:

درخت کاسنی). pistacia mutica. ana {چاتماق}⁵

چاتلایش [آ] چاتلاماق ایشی.

چاتلی [ص] ۱-چاتلامیش (فا: شکافدار). {باخ: چات}. ۲-

[آ] جَسُور⁷. {باخ: چاتماق}

چاتما [آ] ۱-دام و گۆنبدی طاق ضربی شکیلده بیریرینه

قووشدورما "چاتما دام" (فا: سقف گنبدی و طاق ضربی).

۲-چاتما تڤنگ و آغاج، نچه آغاجی بیر نقطه ده قووشدوراراق

دۆزه لن چاتی (فا: چاتمه). ۳-چاتما گنیم، پروو اوچون

تیکلیمیش پارچا (فا: لباس پرو). ۳-آغاجدان دوزه لن دام،

آلاچیق. ۴-چاتماق ایشی (فا: چاتمه). ۵-Stack هئیکل و

مُجسّمه دۆزلتمه ایشینده گچی ویا چامورو آیاقدا تۇتان

تتل اسکلت ویا دمیر چاتی. {سن: ۱-آو دۆزاتی. ۲-خیمه}

چاتماجؤل [آ] قازاخ 'دا یثر آدی ۲۴.

چاتماز [ص] بیریرینه یئتیشمز (فا: غیر قابل دسترس).

چاتماق çatmaq [ل] ۱-نچه آغاج، تڤنگ و بنزر شیلیرلی

باش طرفه بیریرینه دایا یاراق بیر آرایا گتیرمک (فا: چاتمه

کردن). ۲-[س] بیر یثره و آماجا یئتیشمک، وارماق (فا:

رسیدن). ۳-to reach [ل] یۆکو حئیوانا ایکی یانلی

یۆکلهمک، قالاماق. ۴-[س] زامانی و چاغی گلمک "یۆ

ایشین واختی گلدی چاتدی". ۵-کفایت ائتمک، بس

اولماق. ۶-[ل] ال لرله بیر شئین اطرافینی تۇتماق،

قۇجاق لاما ق "قۇللارینی بۇیونا چاتاراق برک گرئشدی".

۷-سس بیر یثره یئتیشمک "سس چاتمیردی". ۸-راست

گلمک، قارشى لاشماق "هاردان چاتدین بئيله بیر گۆزه له".

۹-بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سۆزلر دۆزلدیر

"دادینا چاتماق، باشا چاتماق، ال چاتماق، قۇلاغینا

چاتماق، قاشلارینی، اۆزونو چاتماق: اؤفکه لنمک، بیر بلایا

چاتماق: بلا ایله قارشى لاشماق، کؤتو بیر ایشه چاتماق:

چتین لیگه راست گلمک" {سن، ت: دیواندا بو کلمه "قۇزونو

قۇیونا قاتماق" معنالانیب، بو سۆز قۇزولاری بیریرینه

یئتیرمک دئمکدیر، نجه کی سنگلاخ دادا بؤیله دیر،

ایندیده بو معنا گنیشله نهرک بعضی کلمه لرین کؤکودور:

چاتما، چاتی، چاتلانقوچ، چاتال، چاتیر، چادیر}.

چاتماقاش (لی) [آ] آلاری دؤلۇ اولان قاشلار، قاشلاری

ییتیشیک "چاتماقاش اوغلان" (فا: بهم پیوسته) joint browed

چاتمامازلیق [آ] چاتیشما یان شئی، نقصان (فا: نقصان).

چاتمیش [ص] واصل (فا: واصل). arrived.

چاتوق [آ] ییچاق سایی دۆزلتمه گه یارارلی بیر آغاج تۆر۷.

چاتی çati [آ، سن] ۱-انسان و حئیوان چاتی سی، اونورقا،

(فا: اسکلت). ۳-spinal column-بیر تیکیتی و ائوین

دامینی قۇران پارچالارین بۆتونو، ماشین و قۇرقلارین

اوتوراق یثری و شاسی سی (فا: شاسی). ۳-بیر شئی

ساخلاماق اوچون دۆزه لن نچه آیاقلی دایاق، ایپ و

هۆرگن، باخ: هاچاچاتی (فا: خرپا). ۴-roof-truss قیل،

قزیل و بۆجور شیلردن هۆرولموش قالین ایپ "بیر نوع

فۆلکلور شعر: اؤرکن، پالاز، چاتی تۇخو، ایپ تۇولا،

يۇن دارا، تندىرى قالا، پشیر چۆرك آش ات، گاوير	گيرى). ۳-دۇيوشمه، چيريشما (فا:بر خورد).
قىزى. ۵-بارينيلان و سيغينيلان يئر، بللى يير مقصدله	چاتيشماق çatışmaq [س] ۱-يير لشمه و يير ييرينه يئتيشمك،
دۆزه لن يير قۇرولوش و اۇتون يئر، يينا.	قووشماق (فا:بهم رسيدن). ۲- (حئوان و كۆپك اوچون)
چاتى آراسى [آ] دابانلا چاتى اۇرتوسو آراسينداقالان بوشلوق.	جوتلشمك (فا:جفت گيرى كردن) ۳-ووروشماق، دۇيوشمك،
چاتىلى [ص] ۱-چاتيلميش، دالينا يوك لنميش (فا:بار زده	تارتيشماق (فا:برخورد كردن) ۴-كفايت اتمك، بس اولماق.
شده). ۲-باشا چاتيلميش (فا:بهم رسيده). ۳-چاتى سى اولان.	چاتيشيق [ص] يير ييرينه چاتميش اولما وضعيتى (فا:بهم رسيده)
چاتى انه گى [آ] تيكيتى لرده اوست بۇ لوملى ياغيشدان	چاتيشيلماق [بل] چاتيشماق ايشى گۇرولمك.
قوروماق اوچون ائشيكه چيخان بۇ لوم.	چاتيق çatıq [ص] ۱-چاتيلميش اولان، قووشموش، اۇجلارى
چاتى اۇرتوسو [آ] چاتى نين اوستونه اۇرتولن هرشى.	يير ييرينه يئتيشميش (فا:بهم پيوسته) ۲-چاتاق، داربست
چاتى پنجره سى [آ] چاتى نين اوستونه قويولان ياتىلى پنجره.	(فا:داربست). ۲- [خ] قازاقلارين اولوبابالاريندان ^۷ .
چاتيرتى çatırtı [آ] چيئير داماسسى، چيئيرتى (فا:چت چت).	چاتيق قاش / چاتى قاش [ص] يير ييرينه ياخين قاشلى.
چاتيرتىلى [ص] چيئيرتى سسى اولان، چيئيرتىلى.	چاتيق لاشماق [س] چاتيق اولماق.
چاتير چاتير [ظ] ۱-سرت بيرشنى قيريليركن و يانيركن	چاتيق ليق [آ] چاتيق اولما وضعيتى.
چيخان سس، چيئير چيئير (فا:صدای چت چت). ۲-	چاتيق اوۆ [آ] اؤفكه لى اوۆ.
راحتجه "ايگيلجه يى چاتير چاتير دانشير".	چاتيل اوۆو [باخ] گۇز اوۆو.
چاتير چاتير چاتلاماق [س] سس وئرهرک چاتلاماق.	چاتى لاماق [ل] چاتى ايله باغلاماق، باغلاماق و ساريماق.
چاتير چاتير سؤكمك [ل] يير شنى سس كۆيله سؤكمك.	چاتىلىتى [باخ] چاتيرتى.
چاتير چوتور [ظ] چاتير چاتير سس.	چاتيلماق [بل] چاتماق ايشينه موضوع اولماق، يۆكلنمك،
چاتير داتماق [ل] چاتير چاتير سس چيخماسينا سبب اولماق	قالانماق (فا:بار زده شدن). to rope
(فا:صدای چت چت در آوردن).	چاتيليش [آ] چاتيلماق ايشى ويا ييچىمى (فا:ا.م بهم رسيدن).
چاتير داماق [س] چيئير چيئير سس چيخارماق، چاتيرتى سسى	چاچا [آ] ۳-ساواش بالتاسى. ۲-چيچك ^۷ . ۳- [يو] ۱-
چيخارماق (فا:صدای چت چت در آوردن).	(تجارت گمى لرينده) اسكى و اوستالاشميش گمىچى ^۷ .
چاتير داتماق [ل] چيئر چيئر سس چيخارتماق (فا:صدای چت	چاچا باليغى [آ، دى] قارنى و بانلارى آغ گوموش سوو،
چت در آمدن).	سيرتى ياشيل، ايليملى و ايستى دنيز لرده ياشايان،
چاتى سى بئتون [آ] چاتى سى بئتون دان اولان تيكيتى.	پولجوقلو يير باليقى. clupea sprattus
چاتى سى دمير [آ] دمير چاتى لى، چاتى سى دميردن اولان	چاچاخان [خ] چيچك خان، شرقى هوئ خانلاريندان ^۷ .
يايى و تيكيتى.	چاچارون [آ، ايتا ليانجا، آنادولو] گۆز.
چاتى سيز [ص] چاتى سى اولمايان، اوستو آچيق.	چاچاسگون [خ] گۆى توركلر (بيلگه خاقان) دؤنمى يير بگ ^۷ .
چاتيش [آ] چاتماق ايشى و ييچىمى (فا:نيل).	چاچاق بۇلاق [آ] گورواواندا گبه لو بويونون يايلاق يئر ^{۷، ۱۰۸} .
چاتيشديرماق [اتد] ۱-قووشدورماق، يير يئر يئتيشديرمك	چاچاقلى [خ] چاچالى، قونرات اويمانى اولوبابالاريندان ^۷ .
(فا:بهم رساندن). ۲-چيريشديرماق.	چاخار / چاقار [آ] ۱-دنيز لرده قاراي چيخان يئر لرده يانيب
چاتيشقى [آ] چاتيشديرماق ايشى.	سۇن كيچيك فنار. ۲-چاخار چيراق (فا:چشمك زن).
چاتيشما [آ] ۱-قووشما (فا:تصادم). ۲-جوتلشمه (فا:جفت	چاخان [آ] بۇيوك بۇيوك و يالاندان دانشان (فا:~).

flattery and exaggeration {چاخماق سۆزوندن}.

چاخچاخ çaxçax [آ] چاخچاخا، چاخچاخی، ۱-قاپنی-
دؤیمک اوچون قاپیا تاختیلان دمیر توخماق. ۲-چیر کیمی
یان یانا وۇرولان اتنسیز تاختادان حاصار ۳-دَییرماندا بوغدانی
دیرمان داشینین اورتاسینا یتیرن بوو (فانودانی آسیاب).
{چاخماق سۆزوندن: بوو دیرمان داشینا دَییرک و تیتیره-
رک چاق چاق سس وئیریدی و بو اوزدن بو آدلا تانییدیر}.

چاخچای çaxçay [آ] اهر ده چای آدی.

چاخچور çaxçur [آ] اوژون و بئله قدر گئییلن جوراب نوعو،
بالاغی بۆزمه لی قادین شالواری (فا: جوراب شلواری).
چاخدیرمادان [ظ] بللی اتمه دن، گیز لیجه چاخدیریش.

چاخدیرماق çaxdırmaq [ل] چاخماق ایشینی گۆردورمک
(فا: بهم زدن).

چاخدیریش [آ] چاخدیرماق ایشی ویا بیجیمی.

چاخدیریلماق [بل] چاخدیرماق ایشی گۆرولمک (فا: زده شدن).

چاخراق çaxraq [آ] چانقیلی یئر، چایلاق (فا: شنزار).

چاخشیر [آ] اینجه پارچادان بیرنوع شالوار (فا: نوعی شلوار).

چاخما [آ] ۱-مختلف متال لوحه لری وۇروب قابارتماقلا
حاضرلانات ناخیشلی بزک اشیا سی (فا: قلم کاری). ۲-
چاخماق ایشی، چاخیش، توققوشما.

چاخماجی [ص] چاخما دۆزلدن کیمسه.

چاخماداشی [آ] بیریرینه وۇرراق قیویلیجیم چیخاران داش،
کوارتز (فا: سنگ چخماق).

چاخماق çaxmaq [آ] ۱-اودلو سلاح لاردا اودلامای
باشلاماغا یارایان آیقیت، چاخماق داشینا وۇرراق اودلایان

دمیر یا داش "چاخماق لا پاپیروس یاندیرماق، تاپانچانین
چاخماغی" (فا: ماشه). ۲- [س] وۇرماق و دَیمک (گۆنش

ایشینی) بیردن بیره ایشیلدماق، داش ویا پولاد و آیری
شیلر بیریرینه دَییرک اود و قیویلیجیم چیخماق، شیمشک

چاخماق "شیمشک چاخدی، باخیش لارینا ایلدیریملار
چاخیردی" (فا: برق زدن). ۳- [ل] آتش آچماق اوچون

تۆفنگ و تاپانچانین چاخماغینی چکیب بۇراخماق، آتش
آچماق، بیر سلاحین تتیگین چکیمک "تۆفنگین ایکی

گۆزونوده چاخدیم". ۴- [آ، آنادول] قۇرۇیارقا قالین قاییق

باغلایان وقاباران و غمومیتله اۆز قیسیمینه چیخان بیر دری
خسته لیگی (فا: مرضی پوستی). ۵- [خ] قۇرتۇلۇش ساواشی

قهرمانلاریندان و آتاتۆرک ون یاخین آرخاداشلاریندان
(مارشال چاخماق)؛ مَیصیر-تۆرک کۆله من لری دۆنمی،

سۆریه والی لریندن. ۶- {ت، سن، دده؛ سس تق؛ بو سۆزدن
تۆره نن بعضی کلمه: چاققیشماق، چاققیلداق، چاققو}

چاقو، چاخماق (چاخماق داشی)، چاغلاماق، چاغیرماق؛
فارسجادا "چکاندن، چخماق، چخیدن" بو سۆزدن آلینمادیر؛

چاغ و چاخماق سۆز لری بیر کۆکه باغلانما لیدی، باخ: چاغ}.

چاخماق [آ] خوی، هئریس (بو-لوق) ده کند، شوئشادا داغ آدی.

چاخماقابی [آ] چاخما ناخیشلی قابی.

چاخماق چاخماق [ظ] (گۆز اوچون) پارلار وضعیتده، آلوو آلوو.

چاخماقچی [آ] چاخماق دۆزلدن.

چاخماقچی لیک [آ] چاخماق دۆز لیدیپ ساتما ایشی.

چاخماق داشی [آ] ۱-اودلو سلاح لاردا اودلامای باشلاماغا
یارایان، دمیر و چلیگه وۇرراق قیویلیجیم وئرن بیر نوع داش

(فا: ماشه تفنگ، سنگ چخماق). breech-block .bolt ۲-
[یئر] کوارتز، اود و قیویلیجیم چیخارماق اوچون

بیریرینه وۇرولان داش تۆرو (فا: آتش زنه). silax

چاخماق دره çaxmaq dərə [آ] سندج ده کند آدی.

چاخماق سیز [ص] چاخماغی اولمایان.

چاخماق قوو [آ] گئچمیشده اود یاندیرماق اوچون ایشله دیلن

چاخماق و قوو "سوئرا قلیانین دۆلدوروب چاخماق قوولا
یاندیردی".

چاخماق قایا çaxmaq qaya [آ] کومبجان دا کند آدی.

چاخماق لاشماق [س] (گۆز) قیزارماق و چوخ آچیلماق.

چاخماق لی [آ] ۱-چاخماق لی تۆفنگ. چاخماق داشی ایله
اودلانان تۆفنگ نوعو. ۲- [ص] چاخماغی اولان. ۳- قزوین

و ساوه ده داغ آدی. بجنورد، ماکی و میانادا کند آدی.

چاخماق لیلیق [آ] ۱-چاخماقدا ایشله نن. ۲-چاخماق قابی.

چاخمور çaxmur [آ] ۱-آلی سیخی. ۲- یاری یوخولو

باخیش. ۳- بیر نوع سرت کیرئج داشی. ۴- بیر نوع ایری و

آغیر دانالی بوغدا نوعو^{۲۳۴}. ۵-میاندا کند آدی.

چاخناشدیرما [آ] آرائی قاریشدیرما (فا:بهم زنی).

چاخناشدیرماق [ل] آرائی قاریشدیرماق، قاریشیق لیق

سالماق، بیریرینه ووردورماق (فا:بهم زدن). **to flurry**

چاخناشما [آ] قاریشیق لیق، تالطوم (فا:تالطم). **dashing**

چاخناشما دوشمک [س] آرا قاریشماق، چاخناشماق.

چاخناشما سالماق [ل] آرائی قاریشدیرماق، چاخناشدیرماق.

چاخناشماق **çaxnaşmaq** [قا، سن] بیریرینه دیمک،

قاریشیق لیق دوشمک، چاخناشما دوشمک "تالان اولدو

اثلین واری ارادا چاخناشدی" (فا:متلاطم شدن) **to dash**

چاخناشمیش [ص] تشنج لو (فا:متشنج). **convulsive**

چاخناشیق [آ] چاخناشما (فا:تالطم). {سن:انقلاب}.

چاخناق [آ] چاخناماق وضعیتی و ایشی.

چاخناق [آ] اردییل ده داغ آدی، ساریانلار دا یایلاق یئری.

چاخناماق [باخ] چاخناشماق.

چاخنجی [آ] چاخما اوستاسی، چاخماجی.

چاخیر **çaxır** [آ] ۱-آراق و شراب، ایچکی (فا:مشروب).

wine ۲-آچیق گوی رنگی، آچیق ماوی "چاخیر گۆز" ۳-

دوغان تورو بیر آوجی قوش ۴-گۆرز ۵-[خ] چاغری بگ

اوچون بعضی قاینالار بو آد ایله بحث ائدر^۶، {ت، سن:

شراب؛بو کلمه چاخماق سؤزوندن آلیناراق ازیلمیش اوزومو

گۆسته ریر، ازیلمیش اوزومون رنگی یاشیل و گوی رنگینه

چالماغی اوچون بو کلمه بوژ گوی رنگ معنالانیر و بو

سببه گۆزلرینین بیر گوی و بیر قارا حیوان اوچونده

چاقیر دئییلیر و زاغ (فارسجادا زاغ و زغن) کلمه سینین ده

بو سؤزدن آلینماسی مناسب گؤرونور، چاقیر(چاغی) زاغی،

زاغ، (بعضا تورکجه ده ایشله نن چاقیر(دوغان) سؤزونون

کۆکونو عربجه صقر کلمه سی ییللیر، کلاوسون^۱؛ البته

اگر معناجهتینی نظره آلساق بو یوروم دوزگون گؤرونمور،

بو کلمه لاتینجه یه گنجهرک **sacar, saker falcon**

شکلینده ایشله نیر{.

چاخیر [آ] ۱-فرمهن، ساین قالا، خیو، کلئیر ده کند آدی.

۲-انسان آدی:چاخیرالپ، چاخیربای، چاخیرخان.

چاخیر آیاز [آ، دا] آچیق اما چوخ سویوق هاوا.

چاخیراوی [آ] مئیکانا (فا:شراب خانه). **wine cellar**

چاخیر تولوغو [آ] ایچکی دۆشگونو.

چاخیر تیکانلیق [آ] چاخیر تیکانی چوخ اولان یئر.

چاخیر تیکانی [آ، بی] چتیر گیللردن داوا کیمی ایشله نن، دوه

آلماسی (فا:شش شاخ) **orticum tomentosum**

چاخیر جا [آ] دوغان تورو بیر آوجی قوش^۷.

چاخیر جی (چاخیر جی) [ص] چاخیر ساتان. **wine-maker**

چاخیر جیلیق [آ] چاخیر دۆز لتمه وساتما ایشی.

چاخیر دوغان [آ، دی] قارتال گیللردن بئلی توتقون ساری یا

کۆل رنگلی، قارنی آغ، ائتینه جیزیلی بیرقوش **accipiter**

gentilis

چاخیر فاناد / چاخیر قوشو [آ، دی] قانادلاری چاخیر رنگلی بیر

اؤردک **anas crecca**

چاخیر کف [ص] یاری سرخوش.

چاخیر لاشماق [س] چاخیر وضعیتیته گلکم.

چاخیر لو [آ] چاخیر لو تورک بویو اولاراق قاراقویونلو

بیر لیگینه آدی گنجیدیر، چاخیر لو بویو آدینی چاخیر بگ

آدیندان آلمیشدیر و اونون اوغلو ییستان بگ طایفاسیلا

بیر لیکده اردییل بؤلگه سینده یئر لشمیشدیر^{۲۰۹}.

چاخیر لی [آ] آذربایجان، دا نئچه کند آدی^{۲۴۰}.

چاخیش **çaxış** [آ] چاخماق ایشی ویا بیچیمی (فا:تصادم).

چاخیشدیرماق [ل] چاخیشماسی نی دۆز نلمک (فا:بهم زدن).

چاخیشمالماق **çaxışmalmaq** [آ] چاخیشماق ایشی.

چاخیشماق [قا] بیریرینه توققوشماق (فا:بهم خوردن) {سن:}.

چاخیشمالی [ص، دا] بیریرینه ائشیت شکیللر.

چاخیشیق [ص، مت] چاخیشمیش اولان (فا:متقابل).

چاخیل داشی [آ] باخ: چانقیل داشی.

چاخیل قوشو [آ] باخ: چانقیل قوشو.

چاخیل یول [آ] باخ: چانقیل یول.

چاخیلماق **çaxılmaq** [بل] چاخماق ایشی گؤرولمک

(فا:بهم خورده شدن).

چاخیلی [آ] چاخیلیب تاخیلمیش شی.

چاخیلی قالماق [س] چاخیلیب تاختیلی قالماق، ثابتلشمک.
چاخیم [باخ] چاخیش.

چاخین [آ] ۱-چاخیش، شیمشک. ۲-قیویلیجیم (فا:شراره).

چاخینتی [آ] شیمشک چاخما سسی و پارلاماسی (فا:تصادم).

چاخینتی سیز [ص] چاخینتی سی اولمایان.

چاخینتی لی [ص] چاخینتی سی اولان.

چادگان çadqan [آ] فریدن (داران) بخش لریندن، ۳۹ کندی و *۳۶۹۰۰ نفر نفوسو واردیر، مرکزی چادگان، فریدن، ین (۳۲) ک. گ. د. طرفینده و نفوسو *۳۳۷۰۰ نفر قشید اولوبدور، بؤلگه اها لیسسی چوغونلوقلا تۆرکدورلر.

چادیر çadır [آ] ۱-گونش و یاغمور کیمی شیلردن قورونماق اوچون قالین بئزدن قورولموش ائو، بئز و دیرکلرله قورولموش کؤلگه لیک (فا:چادر). ۲-دده قورقود کتاییندا بۇ سۆز معمولی چادیر اوچون ایشله نهرک تۆرلو قونوت و چادیرلارا مختلف آدلار وئرلیر "ائو سۆزو دئدی کده چادیر افاده اولونور، بویوکلره دۆزه نیلن یوکسک اتکلی و ۴-۷ دیرکلی چادیرا اوتاق دئییلیر؛ اوردو:عسگری چادیر؛ آغ بان ائو:آغ قماش دان دۆزلمیش چادیر؛ اوبا:ائو بیچیمینده بیر نئچه دیرکلی و بؤلونتولو چادیر؛ آلا:ئو:بیر نئچه رنگلی قماش دان دۆزلمیش چادیر؛ گونلوك:گوتشدن قورونماق اوچون و گوندوزلری یارارلاتیلان چادیر؛ یورت:یووالاق و تاوانلاری قُبّه لی چادیر؛ تونلوك:چادیردا ایشیق و هاوا آلماق اوچون قویولان پنجره ده دئییلیر و همچنین چادیرلارین باشیندا هاوا دلیگی نی گئجه لر اؤرتن کنچه ده دئییلیردی، باجالبیق: تونلوك و پنجره ده دئییلیردی؛ آلا:سایوان:آلا اییکدن دۆزلمیش چادیر ساچاغی {تا، ت}چاتیر، چاچیر، چاشیر، سن؛ بو کلمه چاتماق سۆزدن آلینمیشدیر، انگلیزجه ده shelter بو سۆزدن آلینمادیر (تورئندایک سۆزلوگو بو کلمه نین کؤکونو تاینماز یازیدیر)، باخ: چاتماق {.

چادیراوشاغی [آ، بی] چتیرگیلردن، اؤزسویو طبّده ایشله ن

بیر بیتگی (فا:نام گیاهیست). dorema ammoniacum

چادیر بئزی [آ] کتان دان توخونموش سیخ و قالین بیر بئز.

چادیر قورماق [ل] چادیردان اؤتورما یشی دۆزلمک.

چادیر ییخماق [ل] قورولان چادیری ییغماق ویا سؤکوب تۆکمک. ۲- [مچ] بیر لرینین ائو اوباسینی داغیتماق.

چادیر ییرقان [آ] قشیدار دا داغ آدی.

چادیرا [باخ:چادیر] قادین لارین اؤز لریندن سونرا آیری یش- لری نی اؤرتن بۆرونجک، چارقات، چارشاو (فا:چادری). veil **چادیرا سیز** [ص] چادیرا اؤرتمه میش.

چادیرالی (خانیم) [آ] چادیرا اؤرتموش، چادیرا اؤرتن (فا:چادری). a veiled woman

چادیر تیاتروسو [آ] گؤستری لری نی خالقا بویوک چادیردا سونان گؤستری قروپو.

چادیر جاتی [آ] چادیرین هرم بیچیمینده اولان اوست طرفی.

چادیر جاناغی [آ] چادیر دیرگی نین اؤجوندا چادیر توتماغا یارایان اویوق آغاج.

چادیر چی [آ] چادیر دۆزلدن، ساتان ویا قوران (فا:چادرفروش) **چادیر چیچگی** [آ، بی] پاشا چادیری؛ نیلوفرگیلردن، ساپلاری بیریشره ساریلاراق یوکسه لن آغ یمبه و گؤی رنگینده و بۆرو وچادیر بیچیمینده چیچک آچان بیر بیتگی نؤعو.

convolvus euryaleferox

چادیر چیلیق [آ] چادیر دۆزلمه وساتما ایشی (فا:چادردوزی).

چادیر دایاشایان [آ] قاراجی (فا:چادر نشین). tent-dweller

چادیر دؤولت [آ] کؤچری بویلاردان دوزه لن دؤولت.

چادیر دیره گی [آ] چادیر قورماغا یارایان دیرک.

چادیر کند [آ] چادیردان دۆزه لن یشلشیم یشی.

چادیر لی [ص] ۱-چادیری اولان. ۲-چادیرا یشلشمیش اولان، چادیر یشله شیم جی سی (فا:چادر نشینی).

چادیر لی اوردو [ص] چادیرلاردا بایندیریلان قوشون.

چادیر لیق [آ] چادیر دۆزلمه یه یارایان بئز و دیرک ویا آیری شیلر (فا:مناسب برای چادر).

چار çar [آ، تا] ۱-باش اؤرتوسو، چارشاو. ۲-بیر تۆرک بویو، باخ: بابؤر. ۳-بؤکلمه چار اویماق و چاردوولو کیمی یش آدلاریندا گؤرونور و چیر سۆزونون دیشیلشمیش شکلی اولمالیدیر و معنaja ایشیقلیق و آیدینلیق دئمکدیر.

جوت لشدیرمک و تۆزلاندرماق. ۳- بیرلشمه پروسئسینده بیریرینی قارشى لىقلى اتگگى له مک ”بو دىل چاغاتاى و تۆرکمن تۆرکجه سینین چارپازلاشما سۆنوجو عمله گلیب.“

چارپازلاماق [ل] بیر شى چارپاز بیچیمه گتیرمک (فا:متلاقى کردن). **to cross**

چارپازلانماق [بل] بیر شى چارپاز بیچیمه گتیرلمک (فا:متلاقى شدن). **to be crossed**

چارپاز وورما [آ] بادالاق وورما، گۆلشمه ده آياغینی قارشى طرفین آياغینا دولاشدیراراق اونو یتره وورماق.

چارپاشیق [ص] ۱- بیریریله چارپاز بیچیمده کیشمه. ۲- [مج] آنلاشیلمازلیق، دولاشیق لىق (فا:متلاقى).

چارپان **carpan** [مت] چارپیلانا وورولان سایى، بو ایشلمده ۵۶=۷*۷ ینددى سایى سی چارپان دیر (فا:ضرب شونده).

multiplier
چارپان بالیغی [آ،دی] بئل اوزگگی آغى لی، اتی لذتلی، کۆل رنگی قیرمیزی بیر بالیق (فا:تراکونیا). **trachinus draco**

چارپان قیللر [آ،دی] بئل اوزگک لری آغى لی بیر بالیق سوئیو **trachinidae**

چارپاناق [آ] متتال، داش پارچاسی، دمیر قیریتی سی ویا توفک ده ساچما کیمی استفاده اولونان قوروشون و بوجور متتال لار (فا:ترکش). {ت:چبیرتماق}.

چارپایی [آ،فا:چهار پایى] دؤرد آياغی اولان میز و صندل.

چارپدیدرماق [ل] چارپماق ایشینی گؤردورمک.

چارپدیدریش [آ] چارپدیدرماق ایشی ویا بیچیمی.

چارپما [آ] ۱- چارپماق ایشی ۲- [مت] چارپماق ایشلمی، ضرب **چارپما اشارتی** (سیمگه سی ویا علامتی) [آ] ۱- چارپماق ایشلمی نی گؤسترن علامت، ضرب علامتی ”x،*“.

چارپما قایی [آ] تک ویا ایکی قانادلی اولاراق ایچهری و ائشیکه آچیلما ییلن قایی.

چارپماق **carpmaq** [س] ۱- ذیمک، توخونماق (فا:بهم-خوردن) **to strike** ۲- گۆزه ذیمک ۳- [مت] ضرب ائلمک

(فا:ضرب کردن). ۳- زورلا اله گئچیرمک {باخ: چاپماق}.

چارپی [آ] چارپما عملی و علامتی، ”*“ (۲*۳= ایکی چارپی اوچ) (فا:ضرب). **multiple**

چار۱ [آ] ۱- [فا:چهار] دؤرد ۲- [رسئزار] م ۱۹ جو یۆزىل لره کیمی رۇس شاهلاری نین عئوانی، سئزار ”چار استبدادی“.

چار [آ] رزن (سۇلاق)، ساوه (سحد)، میانا و یوکان (سءووار)، سالماس (سستون)، کبودرآهنگ (سشوق)، آستانا (سچریک)، تیکان تپه (سقالا) ده کند آدی. ساوه (سقاش) ده داغ آدی {بو کلمه چار بوئیو آدینا باغلانما لیدیر، چارایماق و چاردوولو بوئیو و تورکمنلرده چاروای سؤزو بونا قانیتدیر، بعضی کند آدلاریندا بو کلمه نی فارسجا چهار سؤزونه باغلا ییر لر، تاریخاً و معناجا بیله بیر یوروم دۆزگون گؤرونمور}.

چاراجخور **çaraxçur** [آ] مراغا دا داغ آدی.

چاراققاپا [آ] دوه چی ده داغ آدی ۲۴۰. {چیراق قاپا}

چاراویماق [آ] مراغادا بیر بؤلگه آدی {باخ: چارا}.

چاربوغا [خ] چوربوغا؛ عثماني لارین اولوبالاریندان ۷.

چاربادار [آ] حیوان کیرالاما ایشینده اولان (فا:چارپادار). {فارسجا چهارپا سؤزیه ایلگیلیدر}.

چاربارا [باخ] چارپاناق.

چارپاز / چارپاز **çarpaz** [ص، ظ] ۱- بیریرینی کسبب گئچن ”چارپاز جیزیق لار“ (فا:متلاقى). **confluent** ۲- توفقا، ایلگک، خاج واری چاتاق (فا:سگک) **buckle** ۳- [بیولوزی] چارپاز جوت لشدیریلیمیش ویا چارپاز تۆزلاندریلیمیش. {چارپماق + از، باخ: چاپماق}.

چارپاز آچار [آ] آلن آچاری (فا:آچار آلن). **allen wrench**

چارپاز لاتماق [باخ] چارپازلاماق.

چارپازلاشدیرماق [ل] ۱- چارپازاتمک، خاج واری قویماق ”ال لری نی سینه سینه چارپازلاشدیرماق“. ۳- [بیولوزی] یشنی حیوان ویا بیتگی نوعو و جنسی آلماق اوچون مختلف حیوان ویا بیتگی لری جوت لشدیرمک و تۆزلاندرماق.

چارپازلاشدیرلماق [بل] چارپازلاشدیرماق ایشی گؤرولمک (فا:متلاقى نمودن).

چارپازلاشماق [س] ۱- بیریرینی کسمک، ایکی شى یا سؤز ویا گؤروشو بیرلشدیره رک مرکب قۇرال چیخارماق (فا: متلاقى شدن). ۲- [بیولوزی] یشنی حیوان ویا بیتگی نوعو و جنسی آلماق اوچون مختلف حیوان ویا بیتگی لری

چارینی جدولی [آ] ضرب جدولی (فا: جدول ضرب).	چارینی سیز [باخ] چیریستی سیز.
multiplication chart (table)	چارینی لی [باخ] چیریستی لی.
چارینماق [اتند] چارپماق ایشینی گۆردورمک (فا: بهم زدن).	چارینماق [باخ] چیرینماق.
چاریبی [ص] تاثیر لی و گۆرونوشلو و گۆزه گلن (فا: فتان).	چارت cart [آ] ۱-بۆلۆک ۲-دوشمه سسی {ت: سس تق}.
چاریدیش [آ] چارینماق ایشی ویا بیچیمی (فا: بهم خوردن).	چارت لاماق [ل] طرح تۆکمک (فا: طرح ریختن). to design
چاریش [آ] چارپماق ایشی ویا بیچیمی (فا: بهم خوردن).	چارتیلی [آ] چارت چارت سسی. crack, crackle
چاریشدیرماق [اتند] چارپشماق ایشینی گۆردورمک، چیریشدیرماق (فا: فس بهم خوردن).	چارتیلداق [س] چارتیلی سسی چرخارماق. to crack
چاریشما [آ] توققوشما، چاتیشما (فا: تصادم). collision	چارچابوق [آ] چوخ چابوق، یئهن.
چاریشماق çarpışmaq [قا] چاتیشماق، ساواشماق، بیریرینه توققوشماق (فا: تصادف کردن). to fight	چارچاپیت [آ] باخ: چاپیت.
چاریشیلماق [بل] چارپشماق ایشی گۆرۆلمک، چیریشیلماق (فا: ف.م تصادف کردن).	چارچوب [آ، فا] چرچیوه (فا: قاب). (wooden) frame
چاریق çarpıq [آ، ص، باخ: چاپماق] ۱-بیریرینه چارپیش، چارپاز اولموش ۲-دۆزگونلوگونو ایتیره رک ایریلیمش، ایری بوکوک. ۳- [مچ] ترس، ترسه (فا: متقاطع، کج و معوج).	چارچور [آ] گرک سیز و بوشونا خرجه له.
چاریق باق [آ] قیچلاری، ایریلیمش.	چارچور انله مک [ل] گرک سیز و بوشونا خرجه له مک.
چاریق چوربوق [ص، ظ] چوخ چاریق، ایری بۆیرو.	چارچور اولماق [س] گرک سیز و بوشونا خرچلنمک.
چاریق لاشدیرماق [ل] چاریق حال گتیرمک.	چارخ çarx [آ، فا] چرخ [باخ: چرخ].
چاریق لاشماق [س] چاریق وضعیته گلیمک.	چارخی [آ] خامجاز دا یتر آدی ۲۴.
چاریق لیق [آ] چاریق اولما وضعیتی.	چارداخلی [آ] شامخور دا کند آدی ۲۴.
چاریقچا [آ] بیر آز چاریق.	چارداش [آ، ما] چارچا [csardas] ایککی ویا دؤرد زامانلی
چاریلان [آ، مت] چارپان سایین قارشى سینداکی سایى، بو ایشلم ده ۵۶=۷*۸ سککیز سایى سی چارپان دیر (فا: ضرب شونده). multiplicand	ماچار خالق دانسی.
چاریلماق [بل] ۱-چارپماق ایشی گۆرۆلمک. ۲- [س] وؤرولماق، توققوشماق (فا: ف.م تصادف کردن).	چارداق çardaq [آ] آغاچدان تیکیلیمش بالاجاشر، چولوق،
چارپی لی [ص] چاریی اشارتی اولان.	کۆلگه لیک (فا: کلبه چوبی) garret, shed {بو سۆزجوغون
چارپیلش [آ] چارپیلماق ایشی ویا بیچیمی (فا: ا.م تصادف کردن)	چاتاق سۆزوندن آلینمالیدیر و گرچکدن آنلامی چاتیلان
چارپیم [آ] چارپما ایله آله گلن سایى، ۶۲=۷*۹ ایشلم ینده ۴۲ سایى سی چارپیمدیر (فا: حاصل ضرب). product	بیر آغاج و قمیش تیکیتی سینه یاخیندیر، البته بو کلمه
چارپیم جدولی [آ] چاریی و ضرب جدولی (فا: جدول ضرب).	چهارتاق شکلینه ده یاخین گۆرونور ولی نه چهارتاق
چارینی [باخ] چیریستی.	فارسچادا ایشلنن بیر کلمه ساییلیر و چارداق نه فقط دؤرد

چارواي [carvay] [آ] داشلی بۇرون، گۆمیشان، گنبده کند
آدی {چار بویو آدیندان}.

چاره [آ] بیر سۆنوجا وارما یول، چبخار یول، چۆزوم یول،
چېخیش یولو (فا: چاره). **remedy** {تورکجه آچماق/
آچار سۆزوندن فارسجا یا گنجییدیر: ناچار، چاره^۵}
چارهان [آ] شاماخ، دا کند آدی^۶.

چاره سیز [ص] بیچاره (فا: بیچاره). **helpless**
چاره سیز لیک [آ] بیچاره لیک (فا: بیچارگی). **dedspiration**
چاریجه [آ، ر] چارین قاری سینا ویا قادین چارا وئرلن بیر غنوان.
چاریق [آ] گۆی تورک بیر لیگینده بیر بوی آدی.

چاریق [carıq] [آ] دریدن دۆزلن بیر نوع باشماق و آیاق
قابی (فا: چارغ). **bast sandal, bast shoe** {ت، سن،
سارماق} ساریق چاریق: آیاغا ساریلان و اونو قورویان شئی.
چاریق [carıq] [آ] گثرمی، همدان-اسدآباد دا کند آدی.

چاریقچی [ص] چاریق دۆزلدن و ساتان (فا: چارقیچی). **bast**
sandal maker, bast shoe-maker
چاریق چی لیک [آ] چاریق دۆزلتمه وساتما.
چاریق سیز [ص] چاریغی اولمایان.
چاریق لی [ص] چاریغی اولان.

چاریق لیک [ص] چاریق دۆزلتمگه ال وئریشلی.
چاش [caş] [ص] آیری "چاش گۆز: چپ گۆز" (فا: چپ
چشم). **squint**.
چاش باخیش [آ] آیری باخیش.

چاش باش [ص، ظ] قاریشیق، چاشمیش، شاشقین، چاشقین.
چاشباش اولماق [س] چاشیرماق، شاشیرماق.
چاشباش قالماق [س] چاش قالماق، چاشماق.
چاشباش قویماق [ل] چاشدیرماق.

چاشت [آ، فا] غذا یا تۆکوله رک انو دادلی ائدن شئیلر (فا: ~).
چاشدیرماق [ل، سن] باخ: شاشدیرماق **tomislead**
چاش سالماق [ل] چاشباش سالماق، بیریرینه قاریشدیرماق.
چاشقا [آ] اوشاق، بیک، یاورو^۷.

چاشقین [ص، سن] شاشمیش، شاشقین، اؤزونو ایتیرمیش
(فا: مبهوت). **astonished**

لیق ایله بیلینن بیر بوی آدی، باخ: کۆرمانچ، ساین قالا.
چارسی [باخ] چارشی.

چارشانا [باخ] چرشنه.
چارشاو / چارشاب [آ، تو+فا] چادیرا (فا: چادرشپ).

چارشاوز [ص] چارشابی اولمایان.
چارشاولی [ص] چارشابی اولان.

چارشبه جای [آ] تبریزده جای آدی.
چارشی [آ، فا] «چار سوق» آلیش وئریش اوچون اؤرتولو

بازار (فا: چارسو بازار). **markteplace**
چارقات [آ] چادیرا، بویوک باش یا یلیغی (فا: چارقدا).

kerchief {۱- تو+چادیر+ع+قد} ۲- چهار (فا)+قد
چارقون [carqun] [آ] ماکی دا کند آدی {چارلارین یتری}.

چارک [ص، فا، چارک] دۆردده بیر (فا: چهار یک).
چارگاو [ص] دۆرد اؤکوزلو جوت.

چارگاه مۇغامی [باخ] یوروش مۇغامی.
چارگول [آ] ۱- آذربایجان مۇغاملاریندان بیرینین آدی (فا: مقامی

در موسیقی آذربایجان) ۲- دۆرد بوجاق (فا: چهارگوش).
چارلستون [آ، این] غربی اولکه لرده بیر دانس نوعو؛ بیر بیبار

نوعو (فا: ~).
چارماقون [آ] گۆرولی، گۆرولندیر یلمیش، امیر آلمیش^۸.

چارماقون نویان [خ] چنگیز خاقان^۹ ین اوردوباشی لاریندان^۹.
چارمیخ [آ، فا] «چارمیخ» قدیم چاغلار بیر نوع شکنجه

آلتی نین آدی، خاج شکلینده دار آغاجی (فا: ~). **crucifix**
چارمیخا چکمک [ل] جزالاندیرماق.

چارناچار [ظ، فا] علاج سیزجا، ایستر ایسته مز، زورلا (فا:
ناچاراً). **willy-nilly**

چاروقلوق [آ] اوغوزلاردان بیر طایفا، باخ: قارقین.
چاروق [caruq] [آ، ت] تورک بویلاریندان بیر اولراق

بارچوق دا یا شایردیلار^{۸۵}.
چاروادر [آ، فا] «چارپادار» یوک حیوانی ایله یوک داشیان و

مزد آلان کیمسه، چودار (فا: چارپادار).
چاروادر باشی [آ] چاروادارلارا باشچی لیک ائدن.

چاروادارلیق [آ] چاروادارین ایشی.

چاغ آچماق [ل] هر هانسی بیر باخیمدان قاباقچی لاردان فرقلی اولاراق یئنی بیر اورتام یاراتماق.

چاغ اولماق [س] ساغلام اولماق، ساز اولماق.

چاغ دیشی [آ] ۱-چاغین ائشیکینه اولان (فا: خارج از نورم) ۲-اسکی (فا: مربوط به گذشته).

چاغ دیشیلیق [آ] چاغ دیشی اولما وضعیتی.

چاغاغاça [آ، دا] ۱-کۆریه، بالاجا، اوشاق **new-born child**

۲-ساواش بالئاسی ۳-چالیم، گۆسته ریش [خ] تورکمنلرین چاودور اویماغی اولوبالاریندان ۷. {باخ: چاغ؛ بعضاً کلمه

نی چوخالماق = چوغالماق سۆزونه باغلا بیرلار}

چاغاگ [آ] سلجوقلار دؤنمی بگلریندن. قیلچارسلان خان'ین قایناتاسی. آنادولوداکی ایلک دینزجیلیک حرکتلرینی باشلاتاراق بو ایشده اؤنچۆ لوک ائندن بگ ۷.

چاغاتای **çağatay** [آ] ۱-چاغئین آتاسی. ۲-چاغداش، چاغ-

این ایلرینده ۳-چنگیزخانین اوغلو، بابور خان دؤنمی بگلریندن (چاغاتای حسنعلی بگ) ۷. {چاغ آتاسی معناسی اویقون گورونور (زامانیندا آتاکیمی ساییلان)، بعضاً چاغا+ تای (اوشاق کیمی) معنالانیر ولی بو یوروم اصابتلی گورونمور، بۇ باخیش لا چاغاگ کیمی کلمه لره چاغینا بگ اولان مفهومی وئر ییلیرک}.

چاغاتای تورکجه‌سی [آ] چاغاتای تورکجه‌سی ویا شرق تورکجه‌سی تیموری لر زامانی و اؤزلیکله سمرقنده انکشاف ائتدی (بۇ سۆز چنگیزخانین ایکینچی اوغلونون آدیندان آلینما بیر سۆزدور)، بو دیلین ان اؤنملی آدمی امیرعلیشیر نوایی دیر، نوایی نین مهم اثری خمسه ۳۲۰۰ بیتدیر، معروف سنگلاخ سۆزلوگو نوایی نین دیوانین یاخشی دوشونمک اوچون یازیلیمیشدیر، نوایی له برابر میرحیدر خوارزمی، سکاکی، آتائی، یقینی، گدائی، لطفی بو دیلین توسعه تاپماسیندا بؤیوک روللاری وارایدی، آذری تورکجه‌سی چاغاتای تورکجه‌سی نین دولقونلاشما- سیندا بؤیوک تاثیر اولموشدور، بو دؤنمده گلشن مکتبه هرات مکتبی دئییلیر و بومکتب نوایی نین حمایه سیله بؤیوک عالیم لر یتیشدیرییدیر، اؤرنک اوچون: تاریخچی لر،

چاشقین چاشقین [ظ] چاشمیش حالدا، اؤزونو ایتیرمیش.

چاشقین لیق [آ] شاشقین لیق (فا: تحیر). **astonishment**

چاشما [آ] شاشقین لیق (فا: تحیر). **astonishment**

چاشماق **çaşmaq** [س، سن] شاشماق، اؤزونو ایتیرمک، یاتیلماق (فا: مبهوت شدن). **to make mistakes**

چاشمالی [ص] شاشیلما لی (فا: تحیر آور). **astonishing**

چاشنی [آ، فا] داد، دادیملیق (فا: چاشنی).

چاشوت [آ] خبرچی، مۇخبر، آزان ۷.

چاشیب قالماق [باخ] چاشماق.

چاشیت **çaşit** [آ] ۱-جاسوس. ۲-آرا پوزوجو لوق آماج ایله سۆز آپاریب گتیرن (فا: جاسوس). {چاشماق سۆزوندن آلینما اولمالیدیر، جاش سۆزده بو کؤکدن اولمالیدیر}.

چاشیت لاما [آ] جاسوسلوق ائيله مه (فا: جاسوسی).

چاشیت لاماق [ل] جاسوسلوق ائيله مک (فا: جاسوسی کردن).

چاشیت لیق [آ] جاسوس اولما وضعیتی (فا: جاسوسی).

چاشیر [آ، بی، باخ: چاشیر] چتیر چیچکلی لردن اوتسو بیتگی (فا: نوعی گیاه).

چاشینگر [آ] اورمیه ده داغ آدی.

چاغ **çağ** [آ] ۱-عمومیتله سینیرلی زامان پارچاسی، دؤنم، عصر، زمان "تاریخین دؤرد دؤنمیندن هر بیر (ایلک چاغ، اورتا چاغ، یاخین چاغ، یئنی چاغ)" (فا: زمان). **time** ۲-سو سسی، شیریلیتی. {سن: ۱-زامان. ۲-دؤز؛ بو کلمه موغولجادان گله رک تورکجه ده اؤد (اؤتمک) کلمه سینین یئرینی توتوب، کلاوسون^۱؛ چاغ سۆزیه چاخماق کلمه سیله بیر کؤکه و مفهوما باغلانمالیدیر چونکی چاغ، زامان باخیمیندان شیمشک کیمی پارلایب اورتایا چیخماق معناسیندا دیر و چاغا سۆزده اوشاق معناسیندا بیردن بیره دونیایا گلیب اؤزونو گؤسترن وجود اوچون دئییلیر}.

چاغ/چاق [ص، باخ: چاق] ساغلام، هله الدن دۆشمه میش، کئیفی کؤک، دولقون، توسقون، دردسیر.

چاغ... [آ] انسان آدلاری: چاغا بؤری، چاغاچار، چاغاچان، چاغالپ، چاغای، چاغبای، چاغبا، چاغبگ، چاغبگیم، چاغبوغا، چاغبیکه، چاغخان، چاغخانیم، چاغەر، چاغگۆن.

۶ چ	۸۶۸	آذربايجان تورکجه‌سی	۶ چ
حافظ ابرو، سمرقندی، میرخواند، خواندمیر، دؤولتشاه سمرقندی، بهزاد نقاش، سلطانعلی خطاط، حسین واعظ رسام و آیرلارینا اشاره اتمک اولار، هیندوستاندا سلطنت قوران بابور امپراتورلوقودا اثرلرینی چاغاتای تورکجه-سیله یازمیش دیر، چاغاتای تورکجه سینده چوخلو کتابلار یازیلیب، اؤرنک اؤچون: بدایع اللغات، لغت ابوشکا، لغت فضل اله، کتاب زبان تورکو (یعقوب چنگی)، سنگلاخ، التماغای ناصری، بهجت الفات، لغت شیخ سلیمان افندی بخارایی.	طايفايير ليکلىرينى مشخص انديردى ^{۱۲} . چاچاق [çaqaç] (باخ: چاغ) تقويم (فا: گاهنما). clock چاچاقچای [آ] قۇيا'دا چای آدى ^{۲۴} . چاچاخان [خ] قىيچاق خانلاريندان ^۷ . چاچار / چاغان [çağar] [خ] ۱-دنيز فنى، چاخار ۲-گۆرز. ۳-انسان آدى: سقوجا، سخان، ~لى، سبگ. ^۷ چاچاش [آ] قيرلانقئىچ/قىلانقوش ^۷ . چاغال [çağal] [آ] ۱-قويروغو آغ اينک ^۵ . ۲-يارارسيز و ائشيگه آتيلان شئيلر.		
چاغاتايچا [آ] باخ: چاغاتای تورکجه سى. چاغاتايخاتون [خ] آلتين اوردو خانى اوزبک خانين ائوده شى ^۷ . چاغاتايخان [خ] چنگيزخانين اوغلو و چاغاتاي دؤولتىنين قوروجوسونون آديدير، چنگيز امپراتورلۇغونون رسمى دىلى تورکجه ايدى. آتچاق سونراکى دؤنم، بۇيوک دؤولتلرين اولوشماسى ايله بعضى لرینده اورتايا چيخان ديل و کۆلتور، قارشىق ليقلارينا راغماً، چاغاتاي خان، تۆرك ديلينه و ادبياتينا چوخ بۇيوک اؤنم وئرهرک آيرى بير مقاما صاحبدير. بو اۆزدن، تورکجه دىلى بو اۆلو کيشيه چوخ شئى بورجلودور. آيريجا گۆنوموزده دانيشيلان تورکجه-نين اغيز و گراممى ساختارى (ياپى سى)، ”چاغاتاي لهجه-سى“ اولاراتق بو کيشى نين آدينا عطفاً اونون دؤنمىندن گلمکده دير ^۷ . باخ: مؤغو لار، آلتون اوردو.	چاچالا [çağala] (باخ: چاغا) چاققالا، چاغلا، يتيشمه ميش اريک و الهجه و تک چۆدک لى بنزر ميوه لر (فا: چاقالو). چاغالوز [آ] ۱-فئر ۲-ايکلل بير توپ سلاحي (توپ مرمى-سى يئرینه چاغیل تاشى آتان) ^۷ . چاغاليق [آ] اوشاغلیق، کۆرپه ليک ”اوغان چاغى: بير شئين ان قيزقين و گرگين دؤنمى“. چاغان [آ] شاماخی، دا کند آدى ^{۲۴} . چاغاناق [آ، سن] ۱-الين ديرسگى وييلگى. ۲-چالقي چاغاناق، چالقي لى بير اورتام. چاغانوز [آ، دى، يو] بيرنوع کيچيک سۇ حئیوانى ^۷ carcinus چاغاوون [آ] بال آرى سى ^۷ . چاغاييلى [خ] قازاقلارين، کيچيؤز بۇلوگو، يئدى اۇروق اويمانغى نين قوروجو بگ لریندن ^۷ . چاچيلى [ص] چاغ ايله ايلگى لى، چاغا مئاسب، چاچين يئنى ليکلىرىنى بنيمسه ين (فا: مدرن). چاچيلى لاشديرماق [ل] چاغداش لاشديرماق (فا: مدرن نمودن). چاچيلى لاشماق [س] چاغداش اولماق. چاچيلى ليق [آ] چاچيلى اولما دۇرومو. چاغداش [آ] ياشادغي ميمر چاغدا اولانلار، چاچين انساني، عيني چاغدا ياشايان کيشيلر، يئنى تکنیک و بيلم لردين يارارانان دؤنمده اولانلار (فا: معاصر). modern, up-to-date چاغداش لاشديرماق [ل] چاغ شرايطينه اۇيقون اتمک. چاغداش لاشماق [س] چاغ شرايطينه اۇيقون اولماق. چاغداش ليق [آ] چاغداش اولما وضعيتى، مدرن ليک.		
چاغاتاي سولاله سى [آ] بۇ حکومتين قوروجوسو چاغاتاي خان ايدى (باخ: مؤغول امپراتورلوقو)، حکومت قارلوق تورک-لرينه دايناراتق قورولموشدور و اۇيقور تورکلى نين ائتگى سى آلتيندايدى، چاغاتاخين زوجه سى سئوينچ تورکان (باخ: خوارزمشاهلار) ۱۲۸۱ده قاراخاتاي دؤولتىنى قوردو و بۇ حکومت چاغاتاي حکومتينين اؤزاتتى سى اولاراتق ۱۲۱۱ده قدر دوام ائتدى، خانليغين بئشينجى حؤکمدارى پادشاه خاتون، تورکان خاتين قيزايدى ^{۲۹} . چاغاتايلار [آ] بارتولد ^۱ گۆره بۇ اۇلوس دؤرد طبقه يه بۇلونورد: آراتلار، جلايلر، بارلاس لار، قوشونلار؛ قوشون سؤزو اوردو عضولارينا دئيله رک قالان اؤچ طبقه			

چاغلان [آ] ۱-نامۇسلو، دۆرۆست ۲-چاغلایان، شالە ^۷ .	modernity, up-to-dateness چاغروق [آ] قاتی، سرت ^۷ .
چاغلانماق [س] گرکلی اولقونلۇغا یتیشمەدن یتکە ایشلر گۆرمک، ویا گۆرمک ایستەمک.	چاغری [آ] ۱-دوغان قوشو ۲-کۆرشادین قیرخ یولداشیندان بیرى ^۷ . {باخ: چاخیر}.
چاغلانماق [س] چوشماق، جوشاراق و سس چىخارداراق آخماق (سو)، کۆپۆکلە نەرك تۆکۆلمک، اوجا یتردن تۆکۆلەرک و داشلار چارپاراق آخماق (فا:با سروصدا ریختن). to purl {باخ: چاخماق}	چاغری ۲ [آ] چاغیریش، سسلە نیش (فا: دعوت). invitation چاغری ... [آ] انسان آدلاری: ~آلپ، سبارس، سبای، سبۆری، ~تان، ~تای، ~قۇل، سبۇغا، ~تکین، ~تیگین، ~تیمور.
چاغلان [آ] چاغلایان، شالە (فا: آبشار) waterfall چاغلان [آ] دۆرۆست ^۷ .	چاغری بلکە [آ] دعوت نامه. letter of invitation چاغری جی [آ] چاغری ایشینی گۆرن.
چاغلایان / چاغلان [آ] چاغلان، چاغلار، شالە babbling چاغلاییش [آ] چاغلانماق ایشی ویا بیچیمی.	چاغری جی لیک [آ] چاغری جی نین ایشی و گۆرۆی.
چاغلاییق [آ] سس چىخارداراق یتردن قاپنایان سو.	چاغری لیک [آ] چاغری اوچون یازیلان کاغاذ، (فا: دعوتیه).
چاغلی [ص، تا] اۆنلو، طالع لی.	چاغری نمره سی [آ] چاغری اوچون اولان نمره.
چاغلین [آ] مشهور و لیاقت صاحبی ^۷ .	چاغریک [آ، ت] سلجوقلو دۆولتی نین قوروجوسو توغرۇل خان'ین قارداشی؛ آلپارسلان خان'ین باباسی ^{۸۵} .
چاغماق [س] باخ: چاخماق.	چاغری سیز [ص] چاغری سی اولمایان، دعوت سیز (فا: بدون دعوت).
چاغلان [آ] چاغین انسانى، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	چاغریشديرماق [ل] چاغریشماغا یول آچماق.
چاغناق [آ] دۆل کیسه سین دۆلدوران و دۆلوتو ایچینده تۆتان سیوی و مایع، اومنیوس سوئو ^۲ .	چاغریشماق [قا] بیر بیرینی چاغیرماق.
چاغون گونش [آ] گنرمی و اردیبل ده کند آدی.	چاغریشیم [باخ] چاغیریشیم.
چاغوا [آ] گور یتھین یاغیش، اوغلان آدی (فا: نام پسر).	چاغریلما [آ] چاغیرماق ایشی گۆرۆلمه (فا: احضار).
چاغی گلک [س] دۆنمی و واختی گلک.	چاغریلما سیز [ص] چاغیریلما یاراق گلن (فا: ناخوانده).
چاغیر [آ] چاغیری، چاغری ^۷ .	uninvited
چاغیرا چاغیرا [ظ] سورکلی چاغیراراق.	چاغریلماق [بل] چاغیرماق ایشی گۆرۆلمک (فا: احضار شدن)
چاغیر بگه / چاغیر نیگه [خ] چنگیز خاقانین گلینی، جوچی خانین ائوده شی، باتو خانین آناسی ^۷ .	چاغری لی [آ] چاغری سی اولان، دعوت لی (فا: دعوت شده).
چاغیر تقان [باخ] چغیر تقان.	چاغریلیش [آ] چاغریلماق ایشی ویا بیچیمی (فا: احضار).
چاغیر تماج [آ] چاغیرماق ایشینی گۆرن، دلال، بیر شئین ساتیلماسی ویا بیر سۆزو خالقا ییلدیرمک اوچون اوجا سسلە جارلایان (فا: دلال، جارچی).	چاغریم [آ] یۆکسک بیر سسین یتیشه بیلەجگی قدر اوزاق لیک.
چاغیر تماق [آ] چاغیرماق ایشینی گۆردورمک (فا: ف س دعوت کردن).	چاغ ساییار [آ] ایلسایار، چاچاج (فا: تقویم). chronometer
چاغیر تی [آ] چاغیرما سسی (فا: صدا و شعار).	چاغ ساییمی [آ] کروئو لوژی (فا: گاهشماری). chronogy
چاغیر قان [آ] چاغیران، دعوتکار ^۷ .	چاغ شیر [آ، تا] اۆست دۆن، شالوار.
	چاغلان [آ] ۱-نامۇسلو ۲-آریک یتیشینی نین کۆرپه واختی، باخ: چاغلان. ۳- [ت] بیر یایلا آدی ^۷ .
	چاغلار [آ] ۱-چیرپیتی. ۲-کیچیک شالە. ۳-اوقات.
	چاغلان سون [آ] دۆزگون، دۆرۆست ^۷ .

چ ۶	آذربايجان تورکجه سي	۸۷۰	اوک سۆزلۆک	چ ۶
چاغیر قانلو	çağırqanlı [آ] ۱۶م جی یۆز یلده، ذوالقدر تورکلرینه باغلی بیر بوی آدی ^{۸۵} . باخ: سلجوقلار ^{۲۰۹} .		چاتان آرا لیق (فا: برصد) ۲- رۇح چاغیر ما سیراسیندا سئانس.	
چاغیر ما	[آ] ۱- سس (فا: آوا). voice ۲- دعوت.		چاغیل [آ، تا] ۱- کیچیک داش پارچاسی، چانقیل؛ ۲- سو سسی.	
چاغیرماق	çağırmaq [ل، باخ: چاخماق] ۱- بیرنین گلمه سی اوچون اوجا سسله ویا یازیلی اولاراق سؤیله مک، بیر یئرہ دعوت ائتمک و ایسته مک (فا: احضار کردن). to arraign, to call ۲- هاوا ایله اوخوماق "بایاتی چاغیرماق".		چاغیلای [آ] انسان آدی، باخ: چاغیل + آی ^۷ .	
چاغیری لاما	[ل] چاغیریلماق (فا: دعوت شدن).		چاغیلای [آ] چاغیلایاراق، سسله نه رک (سو).	
چاغیری	çağırı [آ] چاغیریش، سسله نیش، باخ: چاغری.		چاغیلایلی [ص] چاغیلای سی اولان.	
چاغیری	[باخ] چاغری (فا: دعوت). invitation		چاغیلخان [آ] انسان آدی، چاغیل + خان ^۷ .	
چاغیریچی	[آ] چاغیران.		چاغیلداق [آ] چاغلایان، شلاله [خ] قیر قیزلارین، توقای و سارو اویماقلارینین اولوبابالاریندان ^۷ .	
چاغیریش	çağırış [آ، ت] <چاغیریشماق> چاغیرماق ایشی ویا بیچیمی، چاغیرما (فا: احضاریه، دعوت). Call, invitation		چاغیلداق [س] سو آرخارکن سسلنمک (فا: صدا کردن).	
چاغیریشچی	[آ] بیر گوروه چاغیران (فا: احضار کننده).		چاغیلدایش [آ] چاغیلداق ایشی ویا بیچیمی (فا: صدای آب).	
چاغیریشدیрмаق	[آتد] چاغیریشدیرماسینا یول آچماق.		چاغین گری سینده فالماق [س] قاباقجیل لیقدان دالی فالماق.	
چاغیریشلی	[ص] چاغیریشیمی اولان.		چاغین [آ] ۱- شیمشک، ایلدریم ۲- گورز، توپوز ۳- [خ] بابور خان'ین اوردوباشی لاریندان ^۷ .	
چاغیریشماق	[قا] بیر بیرینی چاغیرماق to call to each other		چاغینتمور [آ] انسان آدی، باخ: چاغین + تیمور ^۷ .	
چاغیریشیم	[آ، روح ب] دوشونجه لرین مختلف جهت لردن آرا- لاریندا اولان بیر لیک و بنزریک و قارشیتلیق، بیر دوشونجه ویا گوروشه خاطر بیر باشقاسینین خاطر لئمه سی (فا: تداعی معانی). association		چاغینی آشماق [س] دوشونجه ویا توتوميله ایچینده اولدوغو چاغدان ایلریه گنتمک.	
چاغیریشیمچی	[آ، ص] چاغیریشیم جی لیق گوروشو و دوکترین'ین طرفداری اولان.		چاغییه سی [آ] صاحب الزمان owner or lord of time	
چاغیریشیمچیلیق	[آ، فلسفه] هرشیی دوشونجه ایله آچیقلاماغا چالیشان فلسفه گوروشو (فا: طرفدار تز تداعی معانی).		چاق [چوخ سؤزیله ایلگی لیدیر] کؤک (فا: چاق). fat	
چاغیریشیمسال	[ص] چاغیریشیم لا ایلگی لی.		چاقار قانی / چقر قانی [آ] قئیدار دا داغ آدی.	
چاغیریشیمسیز	[ص] چاغیریشیم لا ایلگی لی اولمایان.		چاقار [باخ] چاخار.	
چاغیریشیمی لی	[ص] چاغیریشیمی اولان.		چاقال [باخ] چاققال.	
چاغیریلماق	[بل] چاغیرماق ایشی گورولمک (فا: دعوت شدن). to be invited, to be called		چاققو [آ] ایری جئه لی، گؤسته ریشلی ^۷ .	
چاغیریلماش قوناق	[آ] بکلنمه دن گلن قوناق و هر شی.		چاقچاق / چقچقه [آ] اسداباد دا داغ آدی.	
چاغیریلیق	[آ] چاغری لیق بلگه، دعوت نامه.		چاقچاغی [آ] چوبوقلا دوزه لن بیر نوع ساز (فا: چاقچاقی).	
چاغیریم	[آ] ۱- اوجا سسین یئتیشه ییله جگی یئر، سس گندیب		{چاقماق فعلینین کؤکونون تکرارلانماسیندان اله گلیب}	
			چاق چاق [آ، باخ: چاخماق] باخ: چاخچاخ.	
			چاقچور [باخ] چاخچور.	
			چاق چوق ائله مک [ل، مج] خیردا آل وئر له مشغول اولماق، .	
			چاقشیر اوئو [آ، بی] باخ: قایماق اوئو.	
			چاقشیر اوئو سوولار [آ، بی] بیر بیتگی سوئو (فا: تیره ای از گیاهان). umbellifera	

چاقناچاق (چاقچاقوق) [سس تق] چاقیلتی سسی.

چاقارلی داغی [آ] ۱-شوشا، داییرداغ آدی ۲-بۇلغار بۇیلارینا باغلی تورک دلیلی طایفانین آدی چاغار، دیر ۲۴۲-۱۶۳.

چاققال caqqal [آ، دی] اتجیل، تۆکلری کیرلی ساری، قارنی آغیمتیل، گنجه لری سۆرولر حالیندا گزن، قوردان کیچک چؤلجول حیوان (فا:شغال). **canis aureus** {سن «چاقال»، ت «آرؤو»؛ بو کلمه چاخماق سۆزوندن آلیناراق برق کیمی قاجیب آولایان حیوانی نشان وئیر، بو سۆز عینا **chacal** شکلینده آوروپا دیلیرینده ایشله نیر^۱.

چاققالا [باخ] چاغاللا.

چاققال آرمودو [باخ] چؤل آرمودو.

چاققال اریگی [آ، بی] قیرلاردا یتیشن تۇرش سرت و ایری چودک لی میوه سی اولان بیر نوع چؤل اریگی (فا:نوعی درخت). **prunus spinosa**

چاققال بوغان [آ] ۱- [مج] هر جور کال، برک و بوغوجو میوه حاققیندا (فا:میوه کال). ۲- [آ، بی] قیرلاردا راستلانا بیر بیتگی (فا:نوعی علف).

چاققال مصطفی [آ] سۆلدوز دا کند آدی.

چاققال یاغمورو (یاغیشی) [آ] گۆنش لی هاوادا یاغان ایری دانالی یاغیش.

چاققو caqqu [آ] دسته لی و آچیلیب باغلانا بالاجا پیچاق، کسیمی تیه (فا:چاقو). {چاققو، چاققو، چاقو}

چاققوچو [آ] بیچاقچی (فا:چاقو ساز).

چاققوسوز [ص] چاققوسو اولمایان.

چاققولو [ص] چاققوسو اولان.

چاقیر [آ] باخ: چاخیر.

چاقیشماق caqqışmaq [قا] توقوشماق (فا:بهم خوردن).

چاققیتلی [آ] چیتیل و بوجور شیلرین بیریرینه دیمه سسی (فا:صدای چاق چاق).

چاققیدلتماق [ل، سن] ایکی برک داش و دیمیری بیریرینه وۇراق سس چیخارتماق (فا:صدای چاق چاق در آوردن).

چاققیدلاق caqqıldağ [آ] ۱-قویون قویروغوندا یاپیشیب قورویان قیغلی یتلر. ۲- یاپیشیب قورویان چیرک لی هر

شئی (فا:چرک خشک شده) {بیر شئی قورویاراق و بیریرینه دیهرک چاق چاق سسی وئرمه سینه سبب بو آدلا تانییب}.
چاققیدلاما caqqıldama [آ] چاققیدلاماق ایشی.

چاققیدلاماق [س، باخ:چاخماق] چانقیل داشلار سودا آخیب و بیریرینه دیهرک سس چیخارماق، دیمیر ویا برک شیلری بیریرینه وۇراق سس چیخارماق (فا:چاق چاق کردن).
چاققیدلنماق [س] چاققیتلی سسی چیخارماق (فا:چاق چاق کردن).

چاقمور [آ، بی] ساردونیا (فا:شمعدانی).

چاقو [باخ] چاققو، بیچاق (فا:~). **scalpel, knife**

چاقیر [باخ] چاخیر قوشو.

چاقیشماق [باخ] چاقیشماق.

چاقیل [آ] چانقیل داشی^۷.

چاقیل قوشو [آ، دی] یاغمور قوشوگیلردن، ایستی آیلاردا گونئی بۇلگه لره کۆچن قوش، چاخیل قوشو (فا:نوعی پرندهماجر). **crocethia alba**

چاقیل یول [باخ] چانقیل یول.

چاقیلداق [آ، باخ: چاخماق] ۱-بیر چرخین یالینز بیر یؤنه دؤغر و ایشله مه سینه یول وئریب و ترس جهته قوباغین آلان آیقیت و وسیله. ۲- باخ: چاقیلداق.

چاقیلداق [باخ] چاقیلداق.

چاقین [آ] ۱-شیمشک ۲-قویلیجم [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ لریندن (قیلچ آرسلان ین دامادی)^۷.

چاقینبای [آ] انسان آدی، باخ:چاقین + بای^۷.

چاک [آ، فا] بیرتیق، یاریق.

چاکابگ [آ] پنجه نک لرین بیر باشبوغو (م ۱۱جی قرن)^{۴۴}.

چاکر /چاکیر [آ] قۇل، کوله (فا:~). **servant** {فارسجادا اسکی سۆزدور، کؤکونو موغو لجا ویا تورکجه ییلیلر^{۸۲}}.

چاکرافشار [یازار] قاجار دؤورو تۆرک شاعر لریندن دیر^{۱۴۱}.

چال çal [ص، ت] ۱-آچیق بۆز رنگ "باشیندا چال پاپاق، چال قاشلی". **grey** ۲-آغارماغا باشلامیش، دن دوشموش "اؤستا چال بیغلارینی سیغا للادی". ۳-داشلیق یت، چییلاق تپه، قیر، بیتگی سی آز اولان یت، چال تپه لر (فا:زمین بی

چالارلیق [آ] بیر رنگه یاخین رنگ اوچون سؤیله نیر، باخ: چالار.
چالارماق [س] اکینلر و میوه لر یتیشمگه دوغرو اولماق،
 محصولون یتیشمه واختی یاخینلاشماق.

چالاسون [آ] باخ: جیلاسون، ایگید.

چالاعان [آ، دی] اؤزون قانادلی ایری دیمدیک لی و یرتیجی
 قوش (فا: نوعی پرندە شکاری). kite {باخ: چالماق}.

چالاعان [آ] قئیدار دا داغ آدی.

چالاق [آ، ص] چالیشقان، زیرنگ، چابوق (فا: چابک). {باخ:
 چالماق، فارسجادا چالاک سؤزوده بو کلمه دن آلینمادیر}.

چالاقامچی [ظ] دورمادان قامچی لایارق.

چالاکند çalakənd [آ] قُروه- گۆل تپه ده کند آدی.

چالالماق [س] چوخور قازماق، چالا قازماق (فا: چاله کندن).

چالالانماق [بل] چوخورلانماق، اویوق لانماق (فا: چاله شدن).

چالامالام çalamalam [آ] اویا ویا داشدان دوزه لن تیکیتی نین اورتا

سیندا برکیدیلیمیش آغاج؛ ویا اویون مراسمینده اشتراک

ائنلرین بۆرکلرینه باغلانان رنگلی پارچالارا چالاما دئییلیر،

مختلف تۆرک دئییشلرینده یالاما، دالاما، سالاما کلمه

سیده ایشله نیر، یتشه ده یاللی باشی نین الینده تۆلۆنان ویا

قیز اوغلانین بیریرلرینه وئردیکلری رنگلی پارچایادا

چالاما ویا یالاما دئییلیر، بۆ کلمه یال و یالو سۆزیله

ایلگیلی اولمالیدیر و حرف دیشمه سیله چالاما شکلینه

دۆنۆبدور، چالاما تۆرکلر آراسیندا قۇتسال ساییلیر و پیمان

بلگه سی کیمی قۇرویوجو اؤزلیگی اولدوغونا اینانیرلار^۷،

بۆ کلمه چالماق سۆزیله ده کؤکداش اولایلیر، باخ: چالماق.

چالان [آ، ص] چالان، چالقی چی.

چالان [آ] قزوین و زنجان دا داغ آدی.

چالانچی [آ، ص] چالان، چالقی چی.

چالان دهره [آ] قاراداغ مینجوان طایفاسینا باغلی اویا آدی^{۳، ۱۰۸}.

چالانگ çalang [آ، ت] چالچنه، گۆز، های کویچو.

چالباخ [آ] قیر قیز- توفای، تۆلقان اویماقلاری اؤلوبابالاریندان^۷.

چالباش (لی) [ص] باشی چال، باشینا آغ دۆشموش. grey-

haired

چالباي [خ] ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر بگ^۷.

آب و علف). ۴- قیلچ ضربه سی، ضربه، وؤروش ۵-
 تۆرکملرین تکه و تۆختامیش اویماقلاری اؤلوبابالاریندان.
 {سن: ۱- آغ قیرمیزی آت. ۲- دوه بالاسی. ۳- آیران. ۳-
 وؤرماق فعلی نین امر حالی؛ عینا فارسجادا ایشله نیر}.

چال... [آ] تفرش، خوی، زنجان، قوم و ماکي؛ اراک (~آغاش،
 سخاتون)، ابهر (~چالار)، بیناب (~چخور)، میانا (~داش)،
 اهر (~قؤل)، بوکان (~گۆره)، کلئیر (~گونئی) ده داغ
 آدی، رودبار (~دره) دا چای آدی، اراک- طرخوران و تاروم؛
 ساوه (~فخره)، آستانا (~هما) دا کند آدی.

چالا çala [آ، ص] ۱- چؤکک یئر، چؤخور یئر (فا: چاله).

hole, pit ۲- بعضی آدلارین اؤنونده گله رک او آدا
 چابوقلوق آنلامی وئیر "چالا قلم". {باخ: چالماق}.

چالاقلم [ظ] دؤرمادان یازار.

چالاب çalab [آ] اؤلورۇق، قادرمۇلق، تانری صفت لریندن^۷.

چالاب [آ] ۱- بیجار دا چای آدی، یاستیکند ده کند آدی. ۲-

انسان آدی: چالابئردی، چالابقول.

چالاجاق [آ] یوغورت مایاسی، قاتیق چالماق اوچون مایا.

چالاجیق [آ] کیچیک چالا.

چالاجوغور çalaçugur [آ] میاناداغ آدی. {آلچاق اۇجا}

چالاجۆک [آ] چالا چؤخور اولان یئر، اویوق اویوق اولان

یئر (فا: دست انداز). bump

چالاجۆخ [آ] میانا دا داغ آدی.

چالاجوخور [آ] چالا چؤخور اولان یئر، اویوق اویوق اولان

یئر (فا: دست انداز). bump

چالاجوخورلوق [آ] چالا چوخور یئر.

چالاجولا [آ] چالا چؤخور اولان یئر (فا: دست انداز). bump

چالاخ çalax [آ] میانا دا چای آدی.

چالاخاتون [آ] زنجان دا داغ آدی.

چالاخانا [آ] زنجان دا داغ آدی.

چالار [آ] ۱- زنگلی "چالارساعات= زنگلی ساعت" (فا: شماطه).

din ۲- چالارلیق، بیر سیرا رنگلرله بنزریک بیلدیرن کلمه:

"آغاچلار، قیزمیزی یا چالار، رنگ چالاری" shade

چالارساعات [آ] زنگلی ساعات، ایسته نن واختدا زنگ چالان.

چالباير [آ] لاچين، دا سير اداغ آدی ۲۴۰.

چال بوز [ص] بوزا چالان، چال ويوز رنگه ياخين.

چال بوغا çalbuğa [آ] رزن ده کند آدی {چال+بوغا}.

چال ييغ [ص] ييغی لاری چال، ييغی چال لاشميش. grey-moustached

چالبا [باخ] چالباق، چالپوو.

چال پاپاق [ص] يوندان دوز لميش بير نوع ياريم گيرده بۇرك.

چال پاپاقلى [ص] باشيندا چال رنگلى پاپاغى اولان.

چالپارا çalpara [آ] ۱-سنج (فا:سنج). ۲-weith thou-
اويناركن بارماقلارا تاخليپ چالينان شى. ۳-[دى] آچيق

و قوملوق آلانلاردا ياشايان بير نوع چاغانوز. portunus
puber {چالماق+پارا: سس تقليدى}.

چالباشماق [ظ، ت] چلشمك، چيريشماق (فا:بهم خوردن).

چالباشيق [ص، ظ] قاريشميش و دولاشيق، بيريرينه ديميش،
قات قاريشيق (فا:بغرنج). comlicated

چالپاق çalpaq [ص] چيرك، پالچيق لى يئر (فا:چرك).
{ت {چالپاق، سن {چالپا، چالپوق، باخ:چالماق، چلمك}.

چالپالماق [ل] الى تيره يهرک سويو تۆكمک، چالخالماق
(فا:بالرزش ريختن) {چالماق سوزوندن آليناق چالقالماق
سوزونون ديشيك شكيلدير}.

چالپالانماق [س] چالخالانماق.

چالپاناق [آ، باخ] چالپاق اودون كيمي شيليرين قيريتتىسى،
اودون تيكهسى (فا:تكه هيزم).

چالپانماق [س، تا] چالخالانماق.

چالپوو [باخ] چالپاق.

چالتى [آ، بی، دا] تیکان، چالى (فا:خار).

چالتى ليق [آ، دا] تیکانلیق، چاللیق (فا:خارزار).

چال چاپ [آ] چالپ چاپما، سويقونچو لوق، چاپوول pillage

چال چارپاز [ظ] چارپاز شکیلينده "شالى بئلينه چالچارپاز
باغلاميشدى" crosswise

چال چاغير [آ] چاللى شئليك، چالپ اوخوما.

چال چپر [آ] چپر، آغاج و تاختادان دوز لميش حصار.

چالچنه [آ] گوز، انگى بوش، آغزی ياوا (فا:حرّاف).

چالچنه ليک [آ] چالچنه اولما وضعيتى (فا:حرّافى).

چالچوق çalçuq [آ] اهر ده کند آدی {چال+چوق}.

چالخانماق [اتند] چالخالماق ايشینی گوردورمک.

چالخار çalxar [آ] ۱-تاخيلين چورچوپونو آيرماق اوچون
يارارلانان قاسناق شکیلينده دليک دليک آراج، سيلولاردا
بوغدا تمیز له ين الک (فا:الک يوجارى). ۲-وييره، تيترج،
تيتير (فا:بهمزن). ۳-چاليجی، وۇروجو، تۆركمئلرين، تکه
و توختاميش اويماقلاری اولوبابالاريندان ۷.

چالخاشميش [ص] متلاطم (فا:متلاطم). agitated.

چالخاغى [آ] چالخار.

چالخاب [ص] چالخالانان وضعيتده اولان (فا:متلاطم، لرزان).

چالخالانماق [آ] چالخالماق ايشين گوردورمک (فا:فس
تکاندن). t~ to shake

چالخالاتيش [آ] چالخالانما ايشی و طرزی.

چالخالامالماق çalxalamalaq [آ] چالخالماق ايشی.

چالخالاماق [ل] ۱-چالخالماق، آتيب توتماق، بيرقالماق،
سويو آغيزدا قره قره ائتمک (فا:تکاندن). to shake

چالخالانديرماق [اتند] چالخالانما ايشینی گوردورمک.

چالخالانما [آ] چالخالانماق ايشی (فا:تکان). shaking

چالخالانماق [س] ۱-چالخالانماق، آتيليب دوشمک، تلاطمه
گلمک "دوتيا چالخالاندی". ۲-[بل] چالخالانماق ايشی
گوردورمک، چالخالانماق، دالقالانماق، سيلکه لنمک "تولوق
چالخالانيردی" (فا:تکانده شدن). to be shaken

چالخالانیش [آ] چالخالانماق ايشی ويا بيچیمی.

چالخالايیش [آ] چالخالاماق ايشی ويا بيچیمی.

چالخام [ظ] بير دفعه ليک چالخالاماق اوچون اولان، بير
چالخام تولوق.

چالخاماز [آ] ساين قالا دا کند آدی.

چالخامالماق çalxamalaq [آ] چالخالماق ايشی.

چالخاماق [ل] سيلکه له مک، باخ: چالخالماق. to shake

چالخان [خ] اوزبک خان ین روسيا ائلچى سی ۷.

چالخانتي çalxanti [آ] ۱-دالقالانما، چالخالانماق ايشی.

۲-[مج] جوشقو، چالخانیش، قارقاشا (فا:تلاطم). dashing

ج ۶	آذربایجان تۆرکجه سی	۸۷۴	ارک سۆزلۆک	ج ۶
۳- قلیبر کیمی شئی لرده آیریلیمیش چۆرچۆپ.	چالغانتی سیز [ص] چالغانتی سی اولمایان (فا:غیر متلاطم).	چالديرماق [اتند] چالماق ایشینی گۆردومک، چالخاماغا	مجبور اتمک (فا:فس نواختن). t~ to play	
چالغانتی لی [ص] چالخانان وضعیتی اولان (فا:متلاطم).	چالغانماق [س] ۱- تیره ییب قاریشماق، آلت اۆست اولماق، جوشوب حرکته گلیمک (فا:تلاطم کردن).	چالديریش [آ] چالديرماق ایشی ویا بیچیمی.	چالديريلماق [بل] چالديرماق ایشی گۆرولمک (فا:نواخته شدن	
dash ۲- [بل] چالخاماق ایشی گۆرولمک، دالخالنماق.	۳- [مچ] جوشماق، آتیلیب دۆشمک، تلاطمه گلیمک.	چال ساچ (لی) [باخ] چال باش (لی). grey-haired	چال ساققال (لی) [ص] ساققالی آغاراماغا باشلامیش،	
چالغانیش [آ] چالخانماق ایشی، چالخانماطرزی (فا:لوله).	چالغایش [آ] چالخاماق ایشی.	ساققالی چاللاشمیش. grey-bearded	چالقاتماق [اتند] باخ:چالختماق (فا:فس بهم زدن).	
چالخی [آ] ۱- چالقیچ، مضراب. ۲- تیرپان، اوزون ساپلی اوراق.	چالداش [آ] گده بگ ده کند و داغ آدی (۳۴۴۷) ۲۰.	چال قار [آ] باخ: چال خار.	چال قارا [آ] ۱- دوغان تورو بیر آوجی قوش ۲- گۆی تورکلر دۆنمی بگ لریندن ۷.	
چال داغ (داغی) [آ] خالخال، خیاء، توووز، سراب، کلئیر، اهر، تیکان تپه، نیر و زنجان دا داغ آدی.	چال دۆشمک [س] آغاراماغا باشلاماق، دن دۆشمک.	چال قارقوش [آ، دی، دده] قارتال، شاهین.	چال قای [آ، ت] قوش قانادینین اوجلاری (فا:نوک پر پرنده).	
چال دیراق [ص، تا] داها چاپوق.	چال دیرماق [س، ت] سس کۆی سالماق، باغیرماق.	چالقی / چالقی [آ] ۱- موزیک music ۲- ساز چالما	آیقیتی، چالقی آلتی ۳- اوزون دسته لی ومحکم چوبوقلاردان	
چال دیران [آ] چالماق ایشینی گۆردورن.	چال دیران [آ] قرتینی ماحالیندا بۇ کیچیک بۇلگه، تات کندی، تۆلکو تپه سی، ایستی سو، خیدیرلی، نبی کندی، گل آشاغی، سوؤدل، عایباس کندی، قره آغیل، شاگان، زئیوه کندلری آراسیندا یئر آلیبدیر، چال دیران بالاجا یئر آدی اولاراق یانلیشلیقلا پهلویچیلر طرفیندن قرتینی ماحالین آدی یئرینه وئر یلیبدیر، آذربایجانین بعضی مورخلری بئیله اینانیرلارکی چال دیران ساواشیندا شاه اسماعیلین یئنیلمه سی سونراسی عثمانلی حکومتی، شیعه صفویله مقابله اتمک اوچون چوخلو ستنی کورد طایفالارینی بۇلگه یه یئرلشدیردی و غربی آذربایجانین کوردلری و اؤز للیکله ساووجبولاق، خانا، بوکان، سقز و ینئده دیاربکر و حکاری کوردلرینین بیر بؤلومو او دؤنم بو یئرلرده یئرلشمگه باشلادیلار حالبوکی اسکیدن بری و اؤز للیکله سلجوقلور دؤنمیندن بویانا چوخلو تاریخ کتابلاریندا اوغوز طایفالارینین بو بؤلگه لرده یئرلشدیگینه دایر چوخ سۆزلری گۆرمک اولار.	چالقی اورتاغی [آ] تیرپان، بیر نوع اوراق.	چال قیق [آ] ۱- چالما آراجی و آیقیتی، مضراب (فا:مضراب).	
		۲- بیر جور سرت سوپورگه.	چالقی چاغاناق [آ] چالقی ایله نشعه و گۆرولتو اولدوغو	
		چالقی چاغاناقلی [ص] چالقی نشعه و گۆرولتو لو.	چالقی چالماق [س] چالقی آلتی نی سسلندیرمک.	
		چالقیچای [خ] ۱- داشدان دۆزلمیش آل دیرمانی. ۲- قیرقیز اویماق بگ لریندن ۷.	چالقیچی اوئو [آ، بی] تورپ گیللردن، قوراق تورپاقلاردا	
		چالقیچی اوئو [آ، بی] تورپ گیللردن، قوراق تورپاقلاردا	یتیشین بیریتگی جنسی، شوهرن. sisymbrium. cru	
		چالقیچی بؤجک [آ، دی] یاخلاشیق ۵ mm بویدا، باشی	سرت قاییق لی، قهوه ویا قارا رنگلی و ضررلی بؤجک.	
		چالقیچی [ص، سن] چالقی چالان (فا:موزیسین). musician	چالقیچی لیق [آ] چالقی چالماق ایشی.	
		چالقی خانا [آ] چالقی انوی، چالقی لی او و یئر.	چالقی دوزلدن [آ] بسته کار (فا:آهنگساز). tunemaker	

چالقی سیز [ص] چالقی سی اولمایان.

چالقی لاماق [ل] ۱-چالقی چالماق ۲-چالقی ایله سوپورمک.

چالقی لی [ص] چالقی چالینان و چالقی سی اولان یئر،

چالقی سی اولان، موزیک لی، موزیکال. **musical**

چالقی لیق [آ، بی] چالقی سی چوخ اولان یئر.

چالقین çalqın [آ] ۱-سوویخ و ایستی هاوا تاثیر یله یتیشمه

میش و پوزولموش اکین. ۲-دادی پوزولموش یتیمک

(فابهم خورده). ۳-ضربه چی، حمله چی، ووروجو.^۷

چالکی çaləki [آ] قوچان دا کند آدی.

چال گنجیت [آ] بیریرینه گچهرک باغلانان شئی (فا:قزن

قفلی). **hook and eye**

چالگر [آ] خالخال دا کند آدی.

چاللاجی [آ] آذربایجان چالقی هاوالاریندان (ف:نام آهنگی).

چالاشماق [باخ] چاللانماق.

چالانماق [س] بوژا چالماق، آغارماغا باشلاماق، دن

دوشمک (فا:رنگ باختن، خاکستری و طوسی شدن).

چاللی çallı [آ] ملیکان و کبود آهنگ؛ اهرده (دیزه)،

مراغا دا کند آدی {داشلیق و چاللیق یئر}.

چالما çalma [آ] ۱-قلم له اوستونده ایشلنمیش لوحه (مثال،

اشیا)، اؤزه رینده دۆزه لن اویم، ایشله مه. ۲-باشا سارینان

ساریق، بیر نوع لچک. ۳-میس سو قابی. ۳-ورما، تاپدما.

۴-اوغورلاما، قاپما ۶-موزیک چالما، چالقی آلتی چالما.

چالماگ [آ] انسان آدی، باخ:چالما بگ.^۷

چالماچی [ص] قلم له مثال اشیانین اوستونده ایشله یین.

چالماخور [آ] ییله سوار دا کند آدی.

چالماق çalmaq [ل] ۱-قاییب قاشماق، اوغورلاماق، الیندن

آلماق و چیخارماق (فا:ربودن). ۲- to steal موزیک

چالماق، چالقی چالماق، سسلندیرمک، چالقی لاماق.

(فا:موزیک زدن). ۳- to play وورماق، ضربه وورماق،

دؤیمک، قلم له بیر شئی اؤزه رین چالاراق نقش سالماق.

۴-ایلان وورماق، دیشله مک، سانجماق. ۵- to sting قاتیق

چالماق، قاتیق دۆز لثمک، قاریشdırماق، قاتیشdırماق. ۶-

بزه مک، آغا ویا آیری رنگه چالماق. ۷- to be shot

ساعات چالماق (فا:نواختن). ۷-بیر سیرا کلمه لرله

مختلف افاده لی سۆزلر دۆز لدير "کیپرک چالماق، قاپار

چالماق، ال چالماق، قلبه چالماق، قاناد چالماق،

لایلا چالماق". {سومرجه «تال» ت: یئر وورماق، سن؛

چال سۆزو قیر قیز جادا گۆزل قیز و یله معناسیندادیر، بۇ

معنادا موغولجا دال سۆزو ایشله نیر^{۲۱۹}؛ بو کلمه اسکی

معناسیندا چوخلو کلمه لرین کؤدور: چالما/چلمه/

چالاما (باش سارقسی، فارسجا شلمه)، چالقاماق=

چالخاماق، چالیشماق، چالقی، چالاغان، چلیشمک=

چلمک، جلد، چالیقلاماق، چالاک، چالاق (فارسجادا

چالاک شکلینده ایشلکدیر)، اینگیلجه ده ایشلنن

challenge (قارشیلیقلی چالیشماق) سۆزوده بو کلمه دن

آلینمالیدیر، اؤز لیکله لاتینجه ده بو کلمه نین تک هجالی

بیر سۆزه باغلاناماسی اوچون بو باغلانتی گوجلنه نیر، یننه-

ده فارسجادا چال سۆزو چوخور و کیچیک قویو

معناسیندادیر هرچند فارسجادا بومعنا اسکی لره گئدیر

ولی آچیق دیرکی بالاجاچوخور(قازما وسیله سینی) چالماق

و وورماقلا دۆزه لیر نجه کی تۆرکجه ده ده قلم له ایشلنمیش

دمیر مثالا چالما آدی وئریلیر، بۆنکته ده اشاره اولونمالیدیر-

کی چال سۆزو فارسجادا چوخور معناسیندا یاقین اولاراق

یئر آدلاریندا و اؤز لیکله فارس بۆلگه لرینده بۆل بۆل

اؤزونو گۆستریر و البته تورک بۆلگه لرده ده بۆنو گۆرمک

اولار و بۇ آدلاری بۇ کتابدا ایز له مک اولار و بۇ سببه

دئمک اولارکی یئر آدلاریندا بۇ کلمه هر ایکی دیلین و

خالقین اؤز لیکلرینی داشییاراق ایز بۇراخییدیر بیله کی

هرچند کلمه تورک کؤکنلی سۆزدور ولی چالا معناسیندا

یالنینز فارسجادا گلیشییدیر و بۇ جهتدن چوخور اؤز للیگی

اولان یئر آدلاری او دیله دایاناراق دۆز لیمیش اولمالیدیر

ولی بۆز رنگی، یۆکسکلیک، سس مفهوملارینی داشییان

یئر لر تۆرکجه معنایا دایانیر؛ چالداغی هم آنادولودا هم

آذربایجاندا داغ آدیدیر، باخ: چال{.

چالمالی [ص] ۱-خوشاگلن آهنگ ۲-چالیب چاپماغا اویقون

۳-چالماغا مناسب قاتیق ویا آیری ماده (فا:نواختنی). ۴-

کیچیک کلاغایی، لچک "ایری چالما لی خۇمار گۆز لو قیز".	چالی تیکانی [آ، بی] خونتاب گیللردن بیر نوع تیکانلی چالی، قارچالی (فا: نوعی گیاه).
چالمان çalman [آ] چالیجی، وۇرۇجو [خ] آلتای تۆرک-لری، تله وۇت اویماغی اۇلوبابا لاریندان. ^۷	چالی چیری [آ] راحت آلیشان ویانان آغاج بوتاسی، چیری. چالی خورۇزو [آ] تویوق گیللردن، اتی یشمه لی، آوروپادا یاشان ایری کھلیک. tetrao urogallus
چالوو çalov [آ] سپه له نن ویا اۇن کیمی شیلری گۆتورمک اوچون اولان آلت و قورقو، مکانیکی بئلین توپراق گۆتورن یرى "چالوو لا توپراق گۆتورمک" (فا: بیل مکانیکی) scoop {چال+ او} چالوو؛ چالماق سۆزوندن اله گله رک یرته تۆکولن شى لری چالاراق ییغان وسیله {.	چالی سوپورگه سی [آ] چالیدان دۆزه لن سوپورگه. چالی سیز [ص] چالی سی اولمایان. چالیش [آ] ۱-چالماق ایشی و طرزى "ساری گلین ماهنی- سینین بو چالیشی چوخ گۆزل چیخیدیر" ۲-عزیم، جهت. ^۷ (فا: چالش) {سن: تالاش، چالماق+ یش، بو کلمه چالش شکیلنده (چاتیشما معنا سیندا) فارسجادا ایشله نیر {.
چالوق [آ] باخ: چالیق، اییی وۇروشچو. ^۷	چالیساب [آ] انسان آدی، باخ: چالیش+ آلپ. ^۷
چالوقبای [آ] انسان آدی، باخ: چالوق+ بای. ^۷	چالیشخان [خ] ارتوغرؤل قازی نین دده سی. ^۷
چالوس بۆلگه سینده تۆرک آدلی کند [آ] اۆز (۳۵ کد * ۵۵۰ مازندرائلی)،	چالیشدیران [آ] ایش وئرن.
چاله رود [آ] طالقان، قزوين دا چای آدی.	چالیشدیرماق [ل] ایشلتمک، ایشه سالماق (فا: بکار انداختن). to ask smb. to try
چالی çalı [آ، بی] آغاشچیدان کیچیک دالاری و چوخ چاتاللی ساپلاری اولان اودون سوو بیتگی، آغاج و بوتا اورتاسی و چوخ چاتاللی کوللوق بیتگی "چالی دا گۆل بیتمز، جاهله سۆز بیتمز" (فا: بوته). {چالماق کلمه سینین وورماق (ساشماق) مفهومندان دوزه لن کلمه دیر و معناجا تیکانلی اوتلارین سانجان وضعیتینی گۆسته ریر {.	چالیشدیریجی [آ] بیر اؤیرتمه ایشینده یتیشدیرن و اؤیره دن کیشی، بیر ایشی یولا سالان (فا: بکار انداز). چالیشدیریجی لیک [آ] چالیشدیریجی نین ایشی. چالیشدیریش [آ] چالیشدیرما ایشی (فا: بکار اندازی). چالیشدیریلماق [ل] ایشله تیلکم، ایشه سالدیریلماق (فا: بکار انداخته شدن).
چالی کیمی [ص] چوخ پیرتلاشیق و سرت وضعیت ده (ساج و ساققال اوچون).	چالیشقان [ص] چالیشماغی سئون، چوخ چالیشان آدام (فا: فعال). hard-working, active working
چال یاخا [ظ] یاخاسیندان یاپیشاراق، یاخاسیندان توتاراق. چال یاخا اتمک [ل] بیرینین یاخاسیندان یاپیشاراق محکم تۇتماق	چالیشقانلیق [آ] چالیشقان اولما وضعیتى، زحمت و ایشی سئومه: (فا: جدیت). effort
چالیان çalıyan [آ] خوی دا کند آدی.	چالیشلو çalışlı [آ] م۱۶ جی ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بیر بوی آدی. ^{۸۵} باخ: سلجوقلار ^{۲۰۹}
چالیب اوخوماق / چالیب اویناماق [س] چالاراق اوخوماق. to play and to sing	چالیشما [آ] چابالاما، تلاش اتمه، ایشله مه (فا: سعی). trying
چالیب چایماق [ل] چاپوولماق، تالاماق، سویماق.	چالیشما و داسی [آ] چالیشیلان اودا.
چالیب چاغیرماق [ل] چالیب اوخوماق.	چالیشما بلگه سی [آ] بیر کیمسه نین چالیشما گونلرینی گۆسته رن بلگه، بیر چالیشمانین اولدوغونو گۆسته رن بلگه.
چالی بۆکبولو [آ، دی] س۷چه گیللردن گۆزل ا۷تن، ساریمتیل، قارنی آغسو۷، ا۷تله ین قوشو. sylvia comunis	چالیشماچی [آ] بیر بیلیم ا۷زه رینده چالیشان کیمسه

(فا: تلاش کئنده و محقق).

چالیشماساعاتی [آ] چالیشیلان ساعات.

چالیشماق çalışmaq [س] تلاش ائتمک، ایشله مک، بیر شئی و ایش یولوندا اولماق (ماشین و آراج)، ایشه یارار وضعیتده اولماق، امک گؤسترک، زحمت چکک (فا:

فعالیت کردن). **to work hard** {ت، سن، باخ: چالماق} **چالیشماگزسی** [آ] بیر ایش اۆچون گزمک و دولانماق ایشی.

چالیشماگؤنلری [آ] تعطیل اولمایان و ایش گؤرولن گؤنلر.

چالیشمامیزی / چالیشماماساسی [آ] اوستونده ایش گؤرولن ماسا **چالیشمایؤنتمی** [آ] بیر ایشی قاباغا آپارماق اۆچون ایزله ن

متتود و یؤتم.

چالیشووروش [ظ] چوخ چالیشما، چتین لیک، چکیشمه.

چالیشیبجابالاماق / چالیشیبووروشماق [س] چوخ چالیشماق

چالیشیلماق [بل] چالیشماق ایشی گؤرولمک (فا: بکار انداخته شدن).

چالیق çalıq [آ] ۱- [بی] قیرلاردا بیتن کؤکو یئیلن قیرمیزی چیچکلی بیر بیتگی. ۲- چاربیق، آیری، سئسی (فا: ارب). ۳-

قویونلاردا چیچک خسته لیگی. ۴- اؤزونده چپیان ویا بارا ایزی اولان، چپیان یثری. ۵- سلحشور، ایی قیلچ وۇران ۶- چلیک ۷- گؤی تورکلر دؤنمی بگی {باخ: چالماق}.

چالیق قاقاق [باخ] چالی قاقاق.

چالیق لاماق [ل] ال آياق وورماق، چیرینماق.

چالی قاریدئسی [آ، دی] قاییق لی لارین اتی یئیلن و دنیز لرده یاشایان نوعو، بیر نوع دنیز تکه سی.

چالیقالب [آ] انسان آدی، باخ: چالیق + آلب.

چالی قاقاق [آ، بی] داللاریندان سبد هؤرولن بیر قاقاق چئشیدی، سبدجی قاقاقی (فا: نوعی گیاه).

چالی قوشو [آ، دی] ۱- باشی توتقون قیرمیزی و گؤوده سیننه دؤغرو رنگی آچیق، چالی لیق یئرلرده بارینان و اؤتوجو قوش (فا: نوعی پرندة). ۲- troglodydes [خ] قیرقیز اویماقلاریندان و بو اویماغین ایلک بگ لریندن.

چالی قوشوگیلر [آ، دی] چالی قوشو کیمی نوعلاری ایچینه آلان بیر سوی.

چالی لاندیرماق [ل] چوراق یثرده چالی اکمک.

چالی لانماق [س] چالی بیتک، چالی لی اولماق.

چالی لویباسی [آ، بی] باقلاگیلرلر، تازاسی یتمک اوچون ایشلنن، قیلچ لی بیر لویبا نوعو (فا: نوعی لویبا).

چالی لی [ص] چالی سی اولان یثر (فا: بوته زار).

چالی لیق [آ] چالی سی چوخ اولان یثر (فا: بوته زار).

چالیم çalım [آ، تا] ۱- اؤزونو گؤسترمه، پوز، فیس، افاده، گؤستریش (فا: خودنمایی) ۲- بیر اویونجو قارشى اویونجونو آلداتاراق توپو گنجیریب آپارماسی، چالیم لاما "توپ چالیمی" (فا: درپ) ۳- بیر شئی چالاراق گؤتورمک، اوغرو- لاماق "پارا چالیمی". ۴- بیر یول چالما مقداری "یوغورت چالیمی اۆچون مایا". ۵- قیلچین کسکین طرفی. ۶-

انسان آدی: چالیمالپ، چالیمای، چالیمبای، چالیمز.

چالیمچی [آ] چالیم ایشی گؤرن اویونجو.

چالیم ساتماق [ل] بؤیو کلوک ساتماق، اؤزونو گؤسترک.

چالیم سیز [ص] چالیمی اولمایان.

چالیم سیز لیق [آ] چالیم سیز اولما وضعیتى.

چالیم لاماق [آ، ایدمان] باخ: چالیم ۲.

چالیم لانماق [بل] چالیملاماق ایشی گؤرولمک (فا: درپ شدن)

چالیم لی [ص] گؤستریش لی، چکجی.

چالیم لی چالیم لی [ظ] چالیم گؤسته ره رک.

چالیمینا کلک [ل] اویقون زامان وضعیتى اله گنجیرمک.

چالین çalın [آ] ۱- بیچین واختی "اوت چالینی زامانی" (فا: وقت درو) ۲- ایلدیریم، شیمشک، اوغلان آدی ۳- چیغ، ژاله.

چالینچی [آ] بیچین چی، اوت بیچن.

چالینتی [آ] چالینمیش اولان، اوغرو لانمیش "چالینتی ماشین" (فا: زده شده، دزدیده شده).

چالینمالماق çalınmalmaq [آ] چالینماق ایشی.

چالینماق [بل، ت، سن] ۱- چالقی آلتی سسلنمک، قاپی دؤیولمک (فا: کوبیده شدن). ۲- اوغرو لانماق، بیرینین مالی وورولماق (فا: دزدیده شدن).

چالینیم [آ] رزونانس، تشدید اولما (فا: رزونانس) resonance

چام çam [آ، بی] چامگیلرلر و قوزالاق لی لاردان یاز قیش

اشاره ائتمک اولار، فارسجادا سنج، زنگ، زنگوله، زنجير و چنگل، چنگل سۆزلىرى بۇ سۆزجوكله كۆكداشدير (دقت اولونما ليدير كى فارس ديلينده بوجور بنزر كلمه لرده فقط چنگ "ساز آدى" و چنگال "پنجه" كلمه لرى قديمى دير و او بيرى كلمه لر يئنى كلمه ساييلير حالبوكى توركجه ده چاناق، چانقا "دۇزاق"، چنگ، چنگل "دولاشان"، چنگليك "سارماشيق اوتو، دولاشيق" چنگال (چانقال)، چنگك (سن:قلاپ) كلمه لرى اسكى سۆزلرديلر، ايندىكى توركجه ده ايشلەنن چن (سيس) سۆزوده بو كۆكندنير و داغى، اطرافى بوروين دوماننا دئييلير، باخ: چام}.

چاناجيق [آ، تا] كيچيك چاناق.

چان كۆله سى [آ] ايچينده چان قويولموش كۆله و بۇرج.

چاناق **çanaq** [آ] ۱-قاب، قاب قاجاق، قاب كيمي اولان هر شئى "گۆز چاناغى: گۆز چوخورو" (فا:كاسه). **bowl** ۲-چاتى و گۆوده، سيملى چالقي آلترلينين ايچى بوش بؤلومو "گمى چاناغى، توسباغا چاناغى، ساز چاناغى". ۳-يئر قاتمانلاريندا چوخور بؤلوملر (فا:ناوديس). ۴-چيچكلرين انشيگينده كى ياشيل ياپراقلار توپلامى، چيچكى بوروين ياشيل ياپراقلار "چيچك چاناغى" (فا:كاسبرك). ۵-چاناق توتار قدر اؤلچو بيريمى "بير چاناق بوغدا حدودا ۴۰ كيلودور". ۶- [مچ] بير سيرا آد و ضمير لرله بلایا دۆشمك آتلامى دۆزلدیر "اوتو بيلميرديم كى چاناق منيم باشمدا چاتلاياچاق". {ت، سن: قاب قاجاق؛ بوكلمه دن: چناق} كۆكسده سوموكلردن دوزه لن چاناق قابى كيمي يئر، چنه (سن، چانكا، چانقا: آلت انگ كاساسى)، چانتا (چان+تاي)، ديواندا چانقا كلمه سى بير نوع دوزاق معناسيندا ايشله نيب و نظره گلير آوى توربا وچانتا كيمي شئيه سالماقلا ايلگيليدير؛ باخ: چان}.

چاناق [آ] اوجان و همدان، اهر (داغ) دا داغ آدى. كلنير؛ اؤرميه (~لى) ده كند آدى.

چاناق آغيزلى [ص] ۱-بؤيوك آغيزلى. ۲- [مچ] سير ساخلاماز.

چاناق آنتن [آ] بؤيوك بوشقاب بيچيمينده اولان آنتن.

چاناق باشيندا چاتلاماق [س] اؤز اليله اؤزونو بلایا سالماق.

چامورلاشماق [س] چامورلانماق، چاموركيمي اولماق، پالچيق لاشماق (فا:گلى شدن).

چامورلاماق [ل] چامور وورماق، پالچيق لاما، چامور سؤرتمك (فا:گلى كردن).

چامورلانماق [بل] پالچيقلانماق، چامورلا سوانماق، چامورا سؤرتولمك (فا:گلى شدن).

چامورلو [ص] چامورو اولان يئر، پالچيق لى.

چامورلوق [آ] چامورلو يئر و اورتام.

چاموقا [آ، دى، يو، نادول] گۆموش باليق گيللردن، بئلى ياشيل سارى، تپهسى و بورنو قارا، قارنى گۆموشو، پولجوقلو كيچيك بير باليق، بۇ باليق لارين بؤيوك لرينه توخماق باش دئييلير (فا:نوعى ماهى). **atherina Hepsetus**

چام يارماسى [ص] ايرى گۆوده لى انسان.

چام ياشيلى [ص] چام ياپراق لارينا بنزر بير رنگ.

چامير [باخ] چامور.

چاميش / چاموش [آ، تا] هشرى، سرت باشلى حئيوان {چاميش}

چاميشلانماق [س، تا] هشرى لنمك، سرتليك ائتمك.

چاميشليق [آ، تا] هشرى ليك، سرتليك.

چان [آ] اوغوز-قايى بويونا عايد يئر آدى (۱۶م جى قرن) ۲۵.

چان (جن) çan [آ] ۱-زنگ، سنج، توخماقلا وۇرندا چان سسى چيخان آراج (فا:زنگ). **bell** ۲-چاناق، بؤيوك چاناق. {ديواندا <چنگ> كلمه سى چالپارا و سنج معناسيندا و چاناق سۆزو قاب مفهوموندا گليب، چان=چن سۆزو بوكلمه لرین اورتاق كۆكو اولاراق چوخلو سۆزجوكلرين كۆكودور چان سۆزو اولان كلمه لردن ائله آتلاشيلير چان كلمه سينين معناسى بير شئى ايچينه آلماق و بير شئى توتوب بورومكدير و بو كۆكلو كلمه لرده قاب و كاسا مفهومو واردير (چاناق، چانتا، چنه، جيناق)، بو كلمه بالاجا شكل ديشمه سيله چن شكلينده بير شئيه دولاشيب سارماشماق مفهومو وئرير، بومعنادا چنگ (سيم له بورون چالقي آلتي)، چنگال، چنگل، چنگه=شنه، ت<چنگل ار>: "سارماشان، شر آدام" چنگليك (سارماشيق اوتو)، ت<چنگشو>: "كيچيك خرقة= بورونه جك" كلمه لرينه

چاناق بولاق [آ] گئرمی، میان، مراغا و خیاو دا کند آدی.

چاناق تۆتماق (چاناق آچماق) [ل] حرکت و سۆزریله کۆتو بیر قارشى لیغا یول آچماق.

چاناق چۆملک (چاناق چۆلمک) [آ] قاب قاجاق.

چاناقچی [آ] چاناق دۆزلدن وساتان کیمسه.

چاناقچی [آ] ساوه ده کند آدی؛ ساوه ده داغ آدی.

چاناقچی [آ] قاراداغ کئیوان طایفاسینا باغلی اویا آدی^{۳، ۱۰۸}.

چاناق چی لیک [آ] چاناق دۆزلمه و ساتما ایشی.

چاناق سوو (چاناق سی) [ص] چاناغا بنزر.

چاناقلی [ص] چاناغی اولان، بدنی چاناق لا اؤرتولموش.

چاناق لیک [آ] ۱-چاناق دۆزلمه یه یارایان. ۲-گمی دیر کلرینده گۆزلمه یی.

چاناق یابراغی [آ، بی] چیچگین چاناغینی دۆزلدن یاپراقلارین هر بیرى (فا: کاسبرگ).

چاناق یالاماق [ل] بیرینی تۇمارلایاراق یارارلانماق ایسته مک (ف: چاپلوسی کردن).

چاناق یالاییجی [آ] تۇمارلایاراق یارارلانماق ایسته ین آدم، داقاوۇق (ف: چاپلوس).

چاناقیرد [آ] اردیبلده کند آدی (قو: چاناق رود) {چاناق یورد}.

چانایاز [آ] برآق، بلور^۷. {چان+آیاز}

چانا çanaq [آ] الده ویا چیسندن سالاناراق داشینا ییلن کیسه و کیف کیمی شییلر (فا: ساک). sack {ت: چانقا: دوزاق، باخ: چان/ چاناق}.

چانا چیچگی [آ، بی] آغ، ساری و ارغوانی رنگده چیچک لری اولان بزک بیتگی سی (فا: نوعی گیاه زینتی).

چاناجی [ص] چانتا دۆزلدن وساتان.

چاناجیلیق [آ] چانتا دۆزلمه ایشی.

چانجارقا [آ، ت] سترچه قوشو.

جان چالماق [ل] جار چکمک، هر کسه ییلدیرمک.

جان چان [ظ] چان سسینه بنزر سس لر.

جان چان اؤتمک [س] اؤجا سسله سورکلی دانیشماق.

چانجو [آ، ت] اوخلاو، اوخلاوا.

جان چی [ص] چان دۆزلدن وساتان کیمسه.

چان چی لیک [آ] چان دۆزلمه وساتما.

چان چیچک گیللر [آ، بی] بیتیشیک تاج یاپراقلی لاردان بیر بیتکی سوینودان (فا: تیره ای از گیاهان). camponulaceae

چان چیچگی [آ، بی] چان چیچک گیللردن چیچک لری دیرمانیجی تورونجو و چان کیمی بزک گولو، مریم

الدیوانی (فا: گل استکانی). Campanala. cam

چانداوول [آ] قوشونون دال حصه سی، عقبه (فا: چنداوول)^{۱۹}.

چاندی çandi [آ] بیر بیرینه گنجیرلمک اؤچون قیراقلاری گیریتیلی چیخیتیلی کسيلمیش تاхта و کرسته (تیکیتی ایشلرینده ایشلتمک اؤچون).

چاندير [ص] ۱-قاریشیق، آریدیلمامیش، تمیز لئمه میش. ۲-چاندير چۆندور، آتقی.

چانديشماق [س، ت] بیر بیریندن چکینمک، بیر بیرینه سر تلشمک.

چانغیلاماق çanğılamaq [س، ت] های کوی سالماق.

چانقا [آ، ت] ۱-بیر نۇع دۇزاق، تله؛ ۲-پنجه^۷. {باخ: چن}

چانقابای [آ] انسان آدی، باخ: چانقا+ بای^۷.

چانقال çanqal [آ] ۱-داللی بوداقلی ایری آغاج، بوداقلی آغاج، چوخ سیخ آغاجلی بؤلگه (فا: چنگک). ۲-گولشده بیر گؤلشچی قوللارینی قارشى گولشچینین قولتوغو و قیچی آراسیندان گنجیره رک بیر بیرینه باغلاماسی.

چانقاللی [ص] داللی بوداقلی.

چانقیر چوققور [آ] چان ودمیر پارچالاریندان چیخان سس، زانقیر زۇنقور.

چانقیر تی [آ] چانقیر داماسی.

چانقیر داماق [س] دوشهرک ویا بیر بیرینه دیهرک سس چیخارماق (فا: صدای چانق چانق در آوردن).

چانقیری [آ] چان ودمیر پارالارین سسی (فا: صدای چانق چانق

چانقیل çanqıl [آ] چینقیل، چای داشی (فا: شن) gravel {سن «چاقیل» نارین داش؛ بوکلمه چاخماق سۆزوندن آلیناراق، بیر بیرینه چاخیلیب سس وئرن داش قیریتی لارینا دئییلیر و اصلینده چاقیل اولاراق دیشیک سؤیلتی لری وار}.

چانقیل چوققور [آ] سس کوی، داش و کسک لی یئر.

چانقیل داشی [آ] چایلاق داشی، چانقیل.

چانقىللىق [آ] چانقىللى يئر (فا: ريگزار). **sandy region**

چانقىل يۇل [آ] چانقىل لى يۇل، چانقىل دۇشمنىش يۇل.

چاۋاۋ [آ، تا] ۱- يوكسك سس، ۲- اۆن، ۳- چوۋ، خبر (فا: چو) ۴- اۆن، سن، بو سۆزجوک چاغلماق، چاولاماق، چاغللاماق، چاووش، چاولان وچاولانماق، چاوغون كىمى سۆزلىرىن كۆكودور، بو كلمه فارسجايا گندهرك چوۋ، چغل شكلينده ايشلەنير، بو كلمه ساو سۆز ايله ايلگى لى اولماليدير؛ باخ: چاپ.}

چاۋاۋ [ن، ايتا ليانجا، آنادولو] خوشجا قال آنلاميندا و گنج لر آراسيندا ايشلەنن بير سۆز.

چاۋا [آ، ت] ۱- دلى قانلى لارا وئريلن آدلاردان بيرى؛ ۲- اۆنلو؛ بو سۆزدن انسان آدى: چاۋاي، چاۋيگيم، چاۋيگه.

چاۋادور [خ] چاۋا+ دور؛ اۇيغور يازيتلاريندا بير بگ آدى ۷.

چاۋار [آ، ت] كيريت (فا: كيريت).

چاۋارچين [آ] بۇكان دا كند آدى (دۆزوملو: چاۋار كىمى).

چاۋاش [آ] ۱- اۆنلو، تائينمىش ۷. ۲- مرنده كند آدى

چاۋاليه / چاۋاليه [آ، آنادولو، ايتا ليانجا] باليقچىلا- رين تۇتدوغو باليق لارى آتدىقلارى سبد.

چاۋان [آ] تيريزو مراغادا كند آدى (سلى و اۆنلو يئر).

چاۋدار [آ، بى] بوغداگيللردن، اۆنلو دانا وئرن بير بيتكى، آرپاغان، چوۋدار (فا: -). **secale cereale** (ديواندا چاۋار كلمهسى چۆلدە ييتن و آليشيق (اود يانديرماق) اوچون اولان اوت و بيتكى يە دئيىليب و مفهوم و شكل لحاظيندان ايندىكى چاۋدار كلمه سينين كۆكو ساييلير، ياناندا سس وئرمهسى اوچون بو اوتون آدى چاۋ سۆزوندن آلينىب و سس تقليديدير.}

چاۋدار اكمگى [آ] چاۋدار و بوغدا اونوندان ياپيلان چۆرك.

چاۋدار گۆبەلگى / چاۋدار مئهميزى [آ، بى] بوغدا سوۋو و چوخو چاۋدار باشاغى اۆزەرينده بير مئهميز كىمى ۴-۱cm اوزنلو قدا ۷-۲ گننىش ليكده، راحت قيريلان و اۋزل قوخولو و توخداق ليقد و حكيمليكده ايشلەنن بير

گۆبەلک (فا: نوعى قارچ). **claviceps purpurea**

چاۋدار سيز [ص] چاۋدار قاتيشمامىش اۆلان.

چاۋدارلى [ص] چاۋدار قاتيشمىش.

چاۋدور [خ] بير تۆركمن بوي و بگى، باخ: خوارزمشاھلار ۲۹.

چاۋشير [آ، بى، باخ: چاۋ] چتير سوولاردان بير بيتكى و بوندان دۆزەلن رتزين: قايماق اوتو، قايماق جيق (فا: نوعى گياه).

opoponax chironium. umb

چاۋقين [آ، تا] شدتلى يئل و آلاو.

چاۋلاق [آ] چاغلایان، شلاله ۷.

چاۋلان [آ] چاغلان، شلاله (فا: آبشار) (چاۋ كلمه سينين سوۋ سسى مفهومونا باغليدير؛ باخ: چاۋ)

چاۋلانماق [س، باخ: چاۋ] ۱- سسلنمك، گۆرولتوسو چئوره يە ياييلماق. ۲- معروف اولماق، اۆنلو اولماق.

چاۋلاى [خ] باخ: چاولى + آى؛ قازاقلارين، كيچيوز بۇلوگو، باى اوغلو اويمانى اۇلۇبابالاريندان ۷.

چاۋلوق [آ] آغاج و تاختادان دۆزلديلمىش كۆلگه ليك، كيچيك تيكلى ائو.

چاۋلى [آ] ۱- اۆنلو، مشهور ۲- هنوز آۋا آليشدير- يلمامىش دۇغان قوشوبالاسى. ۳- [خ] سلجوقلۇلاردۇنمى، آذربايجان آتابگ لرلرندن ۷.

چاۋلىباى [آ] انسان آدى، باخ: چاولى + باى ۷.

چاۋماق [ص] باخ: چوۋماق، يولونو آزماق.

چاۋوت [آ] ۱- تورکمن قيزلارينين گنيدىكلرى بۆكلى و مونجوقلو گنيم. ۲- دۇۋار، ستون ۷.

چاۋودور [آ] ايبى اۆنه و شۆهرته صاحب اۆلان ۷.

چاۋورچو [آ] ۱۶م جى يۆزىلده، اۆلو يۇروك تورکمن لرينه باغلى بير بوي آدى ۸۵.

چاۋوش [آ] ۱- اوردودا بير قروپون بۇيوگو اۆلان

كىمسە، بير ايشى ويا ايشچى لرى يۇنەتن و دۆلانديران كىمسە، ايشچى باشى. ۲- اسكيدە بويروقلارى اوجا سسله خالقا ييلدیرن (فا: منادی). **herald** ۳- [تا] نچە جور تاخيلى قارشيدير اراق پيشيريلن بير يثمک ۴- ساۋاشدا صفلىرى دۆزلدن و عسگرى ظلم ائتمگه قويمايان؛ باخ: چاۋ؛ بو سۆز فارسجايدا گنچيدير.}

چاۋوش [آ] اۆرميه؛ خوى (قۇلو) دا كند آدى. اهرده بير

يا يلاق آدى (~گؤل).
چاۋۇش اۆزۈمۈ [آ،بى] قابىغى اينجه، ايرى دانالى بير اۆزۈم
 نوعو (فازيش بابا).
چاۋۇش قۇشۇ [آ،دى] چاۋۇش قوشلار يندان باشى يىلپىك لى،
 ايرى ديمدىكلى، داراغا بنزر ككىگى، آلا بزك للگى اولان
 قۇش، شينه بوب، بوببو، شاناپىپىك (فا: هدهد). upopa epos
چاۋۇش قوشۇگىلار [آ،دى] ديمدىكلرى اۆزۈن و ياي كىمى،
 قانادلارى قىسا، آسيا آوروپا آفرىقادا ياشان بير قوش سۈيۈ
 upuopidae
چاۋۇشلۇ [آ] چاۋۇشلۇلار، اۇستاجلو طايڤاسىنين ان اۋنملى
 اۋبالار يندان سايلىردى، و بو طايڤانين امير لر ينين چۈخو
 بۇ اوبايا منسوب ايدىلر^{۸۵}
چاۋۇشلۇق [آ] چاۋۇشون ايشى و رۇتبه سى.
چاۋۇن çavun [آ] حثيوان درى سيندن دۆزلميش قايش،
 جئيران دريسيندن دۆزه لن گۈن قامچى، آتلارى سورمك
 اۋچون اولان قامچى. {باخ: چاۋ: چاۋ سسى وئرن}
چاۋۇندۇر çavundur [آ] اوغوز تۆركلرينين ۲۴ بۇيۇندان
 بيرى سايلىر، اوغوزنامه كتاييندا بو كلمه شرفلى، مشهور،
 باشقاسينا ياخشىلىق ائدن معنالانيب، بعضى قايناقلاردا بو
 كلمه چاۋدۇر، چاۋۇلدور، چۈۋالدار شكيلنده يازىلىدور؛
 آنادولودا اۋنلار ين بير بۇلومو م ۱۵ جى عصرده آغ قويونلو
 بير ليگينه قايتلاراق بو حكومتين تشكيلينده نقشلىرى-
 وارايدى {باخ: چاۋون+دۇر؛ چاۋۇت+ار}.
چاۋۇنت çavunt [آ] اۋن، شۇهت^۶.
چاۋه çave [آ] سفز ده چاي آدى.
چاۋى [آ، توركمنجە] سان شۇهت (فا: آۋازە).
چاۋيستان [باخ] چاۋلۇق.
چاھ çah [آ] يوشهر-كنگان بۇلگه سينده ۹ داناكند آدينا راست
 گليريك كى چاه سۆزله باشلانير و اهالى سى تۆرك و
 فارسديلار، اۋرنك اۋچون: چاه حاجى ابول، چاه رئيسى،
 چاه شيخ، چاه على، چاه قاندى، چاه كمال، چاه گزى،
 چاه نو؛ ايرى بۇلگه لرده كند آدلارى: قوچان (~آب)،
 ساۋه-نويران (~بار)، آۋج (~برف)، شيراز (~شيرين)،

شيراز-لار (~طلا) [نيريزو قۇم-دستجرد (چاهك) ده كند آدى.
چاي çay [آ] ايرماق و بعضاً ايرماقدان كىچىك آخارسۇ
 معناسيندا ايشله نير (فا: رودخانه) stream, river (بو كلمه
 ساي و سى شكيلنده ده گلهر ك اۋنون ائكيزى (doublet)
 اولما ليدير نئجه كى سنگلاخدا يادا قۇرويان و قيشدا سۈيۈ
 اولان آرخا دئيىلىب و يئنى سى، سئحون و جئحون كلمه-
 سينده بونو گۆرمك اولار، بير طرفدن بو كلمه (چاۋ سۆزوندىن)
 سۈيۈن آخيلماسيندان چيخان سسى آنديرير، سنگلاخدا
 چاۋون، آرخ معناسيندا گليب و چايماق/چايقون سۆزو آب
 هاوانين حركتينه دئيىلىب و چايقاماق هاوانين ترپشمه غى
 معنالانيب كى بو مطلبه قانيتدير، چاي سۆزو چاير و چايقاق
 كىمى كلمه لر ين كۆكودور، بو كلمه عينا فارسيجا يادا گئچيدير
 ايرى طرفدن چاي و ساي سۆزلرى دۈبلت سۆزلر اولاراق
 ساي/سۈيۈ سۆزو كۆك كىمى اورتايا چيخير، بو كلمه
 سايرام (داياز سۇ) و ساي (قاراداشلىق يئر) كىمى كلمه لر
 شكيلينده ديواندا گلييدور و معنا جاسايلى و سايلايلىن مفهومي
 ندادير، ايلك كۆكۈ نظردە توتارساق هر چند كلمه نين كۆكۈ
 توركجه دير ولى فارسجا جۈي سۆزله ده ايلگىلى اولور،
 البته ايكنىجى كۆك (ساي) داها دۆزگون گۆرۈكور}.
چاي ۲ [آ،بى،مالايا و چين ديليندن] ۱-قوخولو چيچكلى،
 چاي گيللردن بير آغا ججيق، اتللى ميوه لى اۋلان، سوپورگه
 اوتو نۇعۇندان بير آغا ججيق، بالا بوتالى، چيچكى قوخولو
 بير ييتگى. thea chinensis, camellia sinensis ۲-بو
 ييتگى دن دۈزه لن ايچمه لى بير ايچكى (فا: ~). tea
چاي [آ] يئر آدلار يندا معمولا آدداش كندلرى آير ائتمك
 اۋچون چاي و ارماق كنار يندا اۋلان كندين اولينه گلير:
 چاي بابا كندى، چاي آرخی، چاي بۇلقاۋ، چايكسن، چاي-
 قارا آغاچ، چاي قوۋوشان (ان آزی ۲۵ آد سايماق اولار).
چاي آدلارى [آ] يئر آدلارى اۋچون: باخ: كند آدلارى.
چاي آشاغى [ظ] چاين گئتديگى يۇنده اۋلان طرف.
چاي اۋى [آ] چاي كىمى شئير دمله نيب ساتيلان يئر.
چايجانمايش چيرمانماق [باخ] چاي گلمه ميش چيرمانماق.
چايبان [آ،دى،ت (چاذان)، سن] ۱-چوخ آياقلى ۵۰-۳۰ سانتى

چایرک گۆیگی [آ،دی] سنجاب گیللردن، سسی کۆپک هۆرومه سی کیمی اولان، چایرلاردا یاشایان، امجک لی بیر حیوان **cynomys socialis**

چایرکۆبه لگی [آ،بی] باشلیق بۆلومونون آلتی دیلیم لی، یشمه لی (فا: غاریقون، آغاریقون). **agaricus**

چایرکۆزه لی [آ،بی] بیر چنک لی بوغدا گیللر سویندان بیر ایللیک یادا اؤزون عؤمورلو، قیرلاردا چوخ یتیشن بیر بیتگی (فا: نوعی علف). **agrostis erogrostis major**

چایرلنماق [ل] چایرلاشماسینی ساغلاماق.

چایرلاشماق [س] چایر حالینا گلکمک.

چایرلاماق [ل] ۱- چاییردا اوتلایب بسلنمک. ۲- چاییر یشمکدن خسته لنمک.

چایرلنماق [س] چاییردا اوتلایب بسلنمک.

چایرلورلیماق [آ] زنجان دا کند آدی.

چایرلی [ص] چاییری اولان.

چایرلیق [آ] چاییری چوخ اولان یشر، چاییر یتیشن یشر، چاییر باشمیش یشر (فا: مرغزار). **turf**

چایرمانتاری [آ،بی] باخ: چاییر گۆبه لگی.

چاییرملکه سی [آ،بی] گئچی ساققالی، ارکچ ساققالی، گۆل گیللردن بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه).

چاییریولافی [آ،بی] بوغدا سولاردان یولافا بنزه ین بیر قیر بیتگی سی (فا: نوعی گیاه). **avena strum**

چای یوخاری [ظ] چایین گئتدیگی یؤنون ترسه طرفی.

چای یولو [ص] چایین گئتدیگی یشر (فا: آب راه). **floodway**

چای ییغان [آ] چای تارلاریندا چای یاپراقلاری ییغان کیمسه.

چنچ [آ، تا] ۱- ییغین. ۲- سامانیندان آیریلیمیش تاخیل ییغینی.

چنچنله بارماق [باخ] چنچنله بارماق.

چنچن [آ] قارادنیزین قوژئینده اینقوش بۆلگه سینین یانیندا بیر قافقاز خالقی و اولارین یاشادیغی یشرین آدی.

چنچه [آ، دی، فر] ایکی قانادلی لاردان، اکلم باجاقلی لاردان، انسانا یوخو خسته لیگی بولاشدیران و میلچکدن بویوک بیر آفریقا میلچگی. **glossina**

چنچه مک [باخ] چنچه مک.

چاینیک **çaynik** [آ] چای دمله مک اوچون اولان قاب (فا: قوری). **teapot** {چای+ناق/چای+نیک؛ بعضا روسجا دئییلیدیر/چای+ (روسجا) نیک}.

چایی [آ] ماهستان و تیکان تپه ده چای آدی.

چای یشقچی [آ، دی] چای خرچنگی، چایلاردا و شیرین سولاردا یاشایان بیر نوع یشقچ.

چای یاتاغی [آ] حوضه (فا: حوضه). **river basin**

چاییر **çayır** [آ، بی] ۱- سولاق یشرلرده یتیشن و یشم اوچون یارارلی بیر بیتگی، حیوانلارین بسله مه سینه یارایان اوت (فا: نوعی علف) ۲- چوخ اوتلو یشرو دۆزلوک {سن، باخ: چای}.

چاییر انگره گی [آ، دی] انگره رک لردن ۵۰-۴۰ سانتی متر اوززون لوقدا، زهرلی بیر ایلان. **vipera ursinil**

چاییر اوتو [آ، بی] بوغدا گیللردن قورو کیرنج لی یشرلرده یتیشن کیچیک بیر نوع چاییر (فا: لویچه چمنی).

phleum pratense

چاییر ییچر [آ] چاییر ییچمه آراجی.

چاییر ینیری [آ] بیر نوع آزدۆزلو ویا دۆرسوز ینیر.

چاییر تره سی [آ، بی] تۆرپ گیللردن چۆل ده یتیشن، آغ چیچک لی (فا: نوعی علف). **cardemina pratensis. gra**

چاییر تویوغو [آ، دی] اورمان تویوغو گیللردن، سیرتی آغ جیزیق لی، قاراسمر، وقارنی قارا بیر قوش. **typanuchus**

cupido

چاییر تیر فیلی [آ، بی] باقلا سولادان، حیوان یشمی اولاراق یتیشدیریلن بیر بیتگی (فا: نوعی علف). **trifolium**

protense

چاییر چمن [آ] چمن لیک.

چاییر دی خاتون [آ] ماناس داستانیندا آدی گئچن بیر خانیم^{۴۵}.

چاییر سیز [ص] چاییری اولمایان.

چاییر صدفی [آ، بی] دۆیون چیچک گیللردن سولاق یشرلرده یتیشن (فا: نوعی علف). **thalictrum**

چاییر قوشو [آ، دی] تارلاقوشو، توققار.

چاییر قویروغو [آ، بی] یاشلیق لاردا یتیشن، یاپراقلاری حالقا حالقا دۆزلو بیر بیتگی (فا: نوعی علف).

چىڭەلە بارماق [باخ] چىچىلى بارماق.

چىڭچىلىش [آ] چىڭچىمك ايشى.

چىڭچىمك çeçimek [س] چىڭچەمك، بوغاز و نفس بوروسونا

بىر شى قاجاراق تىگ نفس اولماق، آن بوغولماق حالا

دۆشمك، گو لمكدن نفسى گتتمك (فا: آناسرفه كردن). to

choke {گىڭچمك} گىڭچىنمك، چىڭچىنمك، چىڭچىمك {

چىڭ cer [ص] چىڭر گۆز، گۆزويان گۆرن، باخ: چىڭر (فا: چىڭچشم).

چىڭر گۆز (لو) [ص] گۆزو يان گۆرن، چىڭر گۆز.

چىڭرگە [باخ: چىڭرگە] گۆچە بگ چادىرى، باخ: چىڭرگە.

چىڭرى / چىڭرىڭ çeri [آ، دده] ۱- باخ: چىڭرىك، آلاى، قوشون،

عسگر، ساواشچى. ۲- بۇ سۆزلە دۆزەلن انسان آدى:

چىڭرىيۇرى، چىڭرىخان، چىڭرىغباى، چىڭرىقان.

چىڭرى çeri [آ] قوچان دا چاى آدى.

چىڭرى باشى [آ] آلاى بگى، دسته باشى، بىرتاقىم عسگر باشى.

چىڭرى باشى لىق [آ] چىڭرى باشى اولما وضعىتى.

چىڭرىك çerik [آ] چىرىك، عسگر، پارتىزان، اوردو، قوشون

(فا: چىرىك) {ت: چىڭر، چىڭرىڭ} باخ: چىڭرگە {.

چىڭردىرمك [ل] بىرىنى تىگە گىتىرمك.

چىڭرىمك çezmek [س] ۱- بۆزدوموندن يىل چىخماق (فا:

گوزىدن) ۲- [مىچ] آرا لىقدان چىخماق، بىرايشدن قاشماق.

{بو كلمە سس تىقلىدى اولاراق توركچە دە ايشلە نىر و

”چىزاندان، چىزىدن، چىسىدن“ شكىلىندە فارسچا يا گىڭچىدىر {.

چىشت çeş [آ، دا] سحرلە گۆن اورتا آراسى ”گۆن چىشتە

قالخاندان، چىشتە تكىن ياتماق“.

چىشم [آ، فا] گۆز (فا: چىشم).

چىشمك [آ، فا] گۆز وورما، گۆزقىرپما (فا: چىشمك).

چىشمە çeşme [آ، فا] بۇلاق، قايناق، گۆزە (فا: چىشمە).

چىشنى [باخ] چاشنى.

چىشىد / چىشيت çeşit [آ] تۆر، جور (فا: نوع). type

{عثمانلى امپراتورلۇغوندا درباردا غذالارىن دادىنا باخان

مامورا دىيىلىردى؛ فارسچا چىشيدن فعلىندن آلىنمادىر {

چىشىد چىشىد [ص، ظ] مختلف چىشىد لردە اولاراق.

چىشىدلىمك [س] مختلف چىشىد لره آيرىلماق.

چىشىدلىمك [ل] مختلف چىشىد لره آيرىماق.

چىشىدلى [ص] چىشىدى چوخ اولان (فا: متنوع). various.

چىشىدلىر [آ] انواع (فا: انواع). kinds

چىشىدلى يىجى [آ، ص] چىشىد لره آيران كىمسە ويا آراج.

چىشىدلى لىك [آ] چىشىدى چوخ اولما (فا: تنوع).

چىڭ çek [آ، باخ: چىڭمك] بانك لار آراسى پول دىرىندە

اولان بىر بلگە (فا: چىڭ). cheque

چىڭاڭنىمك [آ، فر] يۇخلاماق ^{۲۱۸}.

چىڭكاڭكەك çekalk [ر] ساوت اگە منلىگى نىن ايلك ايللرىندە

قورولان بىلگى لىك قورولوشو (فا: چىڭكا).

چىڭكاپ [آ، اين] تام باخىم ^{۲۱۸}، يوخلاما (فا: چىڭكاپ).

چىڭكۇتوگۇ [آ] چىڭكى آيرىراق قالان كۇتوگۇ (فا: تە چىڭ).

counterfoil or stun (of a cheque)

چىڭكلى çekli [آ] آرماغان، دۆيون ھدىسە؛ قازاقلارين،

كىچىيۆز بۇ لوگو، آلىم اوغلۇ اويماعى اۇلۇبابالارىندان ^۷.

چىڭللو cello [آ، ايتا لىانجا] ويولونسل نىن قايساتىلىمىش آدى.

چىڭگ [آ، فر] پارا و پول دىيشىمى ^{۲۱۸}.

چىڭورن çevren [گۆى ب] يىر اۆزوندە ھر نىقەدن ياتاي

خط دە سۇنسوز دۆزلم، اۇفوق (فا: افق).

چىڭوره çevre [آ] ۱- محيط، اطراف، يان يۆرە، بىر شىئين

ياخىنى (فا: اطراف). environment ۲- [مىچ] بىر كىسمە

ايله ايلشگى قورانلار ”چىڭوره سىندە كىلر“ ۳- (مت) بىر آلانين

سنىرلارىنداكى جىزىق، بىر مركزدن بللى آرا لىقدا اولان

قاپالى آيرى خط (فا: محيط) circumference {ت: يۆرە،

يۆرە، يره، دده، چىڭورىمك، چىڭوره، باخ: يىر {.

چىڭوره آچى [مت] بىرىننن تپەسىننن اۆستوندە اولان آچىق لىق،

ايكى نىقەدن بىر نىقە يە چىكىلن خط لرىن ايچ زاويه سى.

چىڭوره بىلىمنى [آ] چىڭوره بىلىمى اۆزمانى، ائكو لوژىست.

چىڭوره بىلىمىچى [باخ] چىڭوره بىلىمنى.

چىڭوره بىلىمسىل [آ] چىڭوره بىلىم ايله ايلگى لى، ائكو لوژى.

چىڭوره بىلىمى [آ] ائكو لوژى.

چىڭوره جى [آ] چىڭوره كۇتو لوغو سۇرنلار ايله اوغراشان.

چىڭوره جىلىك [آ] چىڭوره جى نىن ايشى.

ج ۶	آذربایجان تورکجه‌سی	۸۸۶	ارک سۆزلۈک	ج ۶
چئۆره ساغلیغی [آ] بللی بیر چئۆره ده ساغلاملیغی قورویان ایشلر و اؤنلم لر (فا:بهداشت محیط). چئۆره سل [ص] چئۆره ایله ایلگی لی، چئۆره یه عاید (فا:محیطی) circumferential چئۆره کۆتۈلۈغو [آ] باخ: چئۆره کیر لیلیگی . چئۆره کیر لیلیگی [آ] دوغان قایناق لاردان آشیری ویا پیس یارارلانما نندن ایله دوغان گوج لرینین دنگه‌سی پوزولماسی سبب ایله بیر تاقیم سورونلارین اورتایا چیخماسی. چئۆره یولو [آ] شهر ترافیک‌ینی آزالتماق اۆچون یئر له‌شیم یئرینین ائتشیگینده دۆزه لن آنا یول (فا:جاده کمر بندی). چئۆره لنمک [بل] قوشاتیلماق، سینیرلاری جیزیلماق و دۆوره لنمک، اطرافی سارینماق. to be surrounded چئۆره لنمیش [ص] سارینمیش، مُحاط surrounded چئۆره له‌مک [ل] سینیرلارینی چکمک و جیزماق، اورتالاما، قۇشاتماق، قاپالاما، دۆوره له‌مک، اطرافینی سارماق، قاپساماق "خالق مئیدانی چئۆره له دی". to surround چئۆره له‌نیش [آ] چئۆره لنمک ایشی ویا بیچیمی. چئۆره له‌یش [آ] چئۆره له‌مک ایشی. چئۆره له‌مه [آ] چئۆره له‌مک ایشی (فا:احاطه). surrounding چئۆره لیک [آ] قاب کیمی شئیلرین قیراقلاریندا ایشله‌ن هر شئی. چئۆری [آ] باخ: چئویری. چئویرک [ص] چئویرلیمیش، دۆنۈک. چئویرکمک [س، دا] باخ: چئویرلیمک. چئویرلیمک [بل، ت] ۱-دۆنده ریلیمک، باشقا حالا سالینماق، دئویرلیمک، دۆنۈلمک. to overturn ۲- [س] دۆنمک، اینانجی دیشمک، [مج] حالی تترتیز دیشمک. ۳- بیر دیلدن آیری دیله دۆنده ریلیمک، ترجمه اولونماق (فا: برگردانده- شدن) ۴- یئر سورۈلمک، شوخولانماق، بئللنمک. چئویرلیمیش [ص] دۆندرلیمیش (فا:واژگون). turned چئویرلی [ص] چئویرلیمیش، دۆنده ریلیمیش. چئویرلیش [آ] چئویرلیمه، دۆنده ریلیمه. overturn چئویرلیم [آ] چئویرلیمه، دۆنده ریلیمه، (فا:برگشتگی inversion چئویریم çevrim [آ] ۱- بیر الکترونیک انرژئ سینی آیری	انرژئ یه دۆنۈشمه‌سی، بیر استراکچرده ایکی آیری بؤلۈملرین بیر بیرینه دۆنۈلن یئرینده دۆزه لن بؤلۈم (فا:تبدیل). ۲- دئویریم، انقلاب. ۳- گرداب، آنافور. چئویریمسل [ص] چئویریم له ایلگی لی. چئویریملی [ص] بیر ایشده و مدیریت ده باشاری لی اولما. چئویرینتی [آ] بیر شئین اؤز مئحوری چئۆره سینده سۆزکلی دۆنمه سی، چۆنمه، دۆنمه، چئویرلیمه (فا:طواف). چئویرینمک [س] بیر شئین اطرافیندا سایقی ایله دۆلنماق، طواف ائتمک (فا: دور چیزی گشتن، طواف کردن). چئوگن [باخ] چووقان، دیه‌نک. چئویرتمک [اتند] چئویرمک ایشینی گۆردورمک. چئویرجک [ظ] چئویرره‌رک. چئوی çevi [آ] ساواشلاردا قوشونلارین رۇحلارینا وئرلن بیر آد، بۇ اینانجا گۆره ساواشدان قاباقکی گنججه ایکی قوشون رۇحلاری بیر بیرله ساواشاردی‌لار و حتی ساواش قاباغی گنججه‌سی دۆشمین رۇحو تیرلرینه آماج اولماماسی اۆچون چادیرلاریندان ائتشیگه چیخمازدیلار و روحلارین بۇجور بؤلۈملنمه سینه چئوی دئیردیلر ۱۲. چئویرگج [آ] بۆیۈک الکترونیک آخیملارین یولونو آچیب باغلاما کیلیدی (فا: کلید تبدیل). چئویرگن [ص، ت] چئویرمه خصوصیتی اولان. چئویرگی [آ] چئویرله بیلن شئی. چئویرمک çevirmək [ل] ۱- یۆنۈن دیشمک، یۆنلتمک دۆنדרمک، آلت اؤست ائتمک (فا: برگرداندن). refrain. to turn ۲- بیر دیلدن آیری دیله دۆندریمک، ترجمه ائتمک. ۳- اینانج و فیکرین دیشمک. ۴- تپمک، بئل له‌مک ۵- گئری گۆندریمک. {ت'توؤرک، ائوؤرمک، تئویرمک}. چئویرمن [آ] چئویریجی، دیلماج (فا: مترجم). translator چئویرمن لیک [آ] دیلماج لیق (فا: مترجمی). translating چئویرمه [آ] چئویری (فا: ترجمه). translation چئویرمه آغی [آ] بیر نوع بالیق تۇتما آغی. چئویرن [آ] دۆنده رن (فا: مترجم). translator چئویری çeviri [آ] ۱- بیر دیلدن آیری دیله دۆندریمه، دیلماج			

لیق (فا: ترجمه). translation ۲- قوزو اوغلاق پیشرمک

اۆچون قوللانان شیش وهر جور چئورمه آراجی.

چئوری یازی / چئوری یازی [دیل ب] بیر دیله بیر الفبا ایله یازیلیمیش بیر متنی آیری الفبا یا دؤندرمه (فا: بر گردان).

transkripsion

چئوریچی [ص] بیر دیلدن آیری دیله دؤندرمه، دیلماج، سۆزلو و یازیلی چئورمه ایشینی گۆرن کیمسه (فا: مترجم).

چئوریچی لیک [آ] چئوری ایشینی گۆرمه، دیلماج لیک (فا: مترجمی).

چئوریش [آ] دؤنده ریلمه، چئوریم، چئورمه ایشی ویا بیجیمی، کؤکلو دییشیک لیک (فا: بر گردان). inversion

چئویک çevik [ص، باخ: چاپماق] چابوق، یئهن حرکت ائدن، دیری باش، قیوراق، ایتی، تیک (فا: زرنگ). clever

چئویک لشدیرمک [ل] چئویک وضعیته گتیرمک.

چئویک لشمک [س] چئویک اولماق. to become quick

چئویکجه [ظ] چئویک بیر طرزده، ایتی.

چئویکجه çevikcə [ص، ظ] چابوقجا، یئهن اولاراق

چئویک لیک [آ] چئویک اولما وضعیتی، زیرک لیک، قیوراق-لیق، یئهن لیک، ایتی لیک (فا: چابکی). quickness

چئه [سن] «چئه» [باخ: شئه، شبنم.

چئهرایی [ص، فا] آچیق قیرمیزی، قیزیل گۆل رنگلی (فا: چهرایی چئهره [آ، فا] اۆز، سیما (فا: چهره).

چئهریق çehriq [آ] سالماس دا کند آدی {۱- چئهریک: چیریک ۲- چؤهروق: چؤهره+ اوق. ۳- چیر+ ایق}.

چئهریق [آ] بو کلمه چیر/ چیراق / سیر سۆزلریله ایلگیلیدیر و ایشیلتی معناسیندا دیر^{۱۱}.

چئه لنمک [باخ] شئه لنمک.

چئیرک [آ] باخ: چارک.

چئینتمک çeynetmək [آئد] چئینه مک ایشینی گۆردۆرمک.

چئینک [آ] چئیننمیش.

چئینم [آ] آغیزدا چئینه نه جک مقدار اولان، بیر چئینم، چینه مک اۆچون اولان مقدار (ساققیز...) (فا: اندازه یکبار جویدن).

چئینمک [آ] چئینه مک اۆچون اولان.

چئیننمک çeynənmək [بل] ۱- ازیله رک یئیلیمک ۲- [مج] بیر ایش یارارسیز جاگۆرولمک، بیر شئی دیرسز حالا گتیریلیمک، تاپدالانماق ظلم ائدیلیمک "شرفی نین چئیندیگی نی و نامؤسونون لکه لندیگی نی نظرینه گتیردی"^{۱۲} (فا: جویده شدن).

چئیننمیش [ص] ۱- دیشلم دیشلم ائدیلیمیش، گمیریلیمیش (فا: جویده شده). ۲- [مج] تاپدالانیمیش، آلتینا سالینیمیش و دؤیولموش، ۳- بیرایش الکی گۆرولوب کورلانیمیش.

چئینه مک çeynəmək [ل] ۱- آغیزدا و دیش آلتیندا ازهرک یشمک. ۲- [مج] بیر ایشی یارامازجا گۆرمک، بیر شئی تکرار تکرار گۆره رک و دئیهرک دیرسز حالا گتیرمک (فا: جویدن). to chew {ت'کۆمک/ کۆمک' گۆمک' چۆمک' چۆنه مک' چۆنه مک' چئینه مک'؛ اینگیلیزجه

chew سۆزیله کۆک بیر لیگی یاخین گۆرونور، بو کلمه سۆزلوکلرده اسکی اینگیلیز کلمه سی ceowan کۆکونه باغلانیر، بو کۆکون نئچه هجالی اولماغی گۆمک سۆزونون اصلی کۆک اولماسینی گوجلندیریر}.

چئینه میک [آ] آغیزدا چئینه ییب چیخاریلان یشمک (فا: جویده).

چئینه نیش [آ] چئیننمک ایشی ویا بیجیمی (فا: ا.م جویده شدن).

چئینه نیش [آ] چئینه مک ایشی ویا بیجیمی (فا: ا.م جویدن).

چئیر [آ] ۱- اؤستا، ماهر ۲- خوش، لطیف.^۷

جبهلی آلی [آ] یازیویونا عایدیثر آدی (۱۶ جی قرن)^{۲۵}.

جبی / چبی / چینی [آ] ۱- سرت باخیشلی ۲- اؤستا، یتنه کلی

۳- جیوجیو، فَریک ۴- جبه، جبه، سلاح، ۵- باخ: چینی.^۷

چپ çap [ص، فا] ۱- سول. ۲- گۆزلری چئر اولان، گۆز بیک لری بیر استقامتده اولمایان {چپ: چر: آیری، پیس}.

چپ çap [آ] مرند ده داغ آدی.

چپ چپ çapçap [آ] میانا زنجان دا کند و میانا داغ آدی.

چپ باخماق [س] شبهه لی و آیری آیری باخماق.

چپدره çəpdərə [آ] زنجان، تیکان تپه و ابهر ده چای، و تیکان تپه و زنجان دا کند آدی، زنجان دا (سی) داغ آدی.

چپان مزرعه [آ] سولدوز دا کند آدی.

چپ چئوره [ظ، ص] ترسه، ترس.

چېلىلىك [آ] چېلى اولما. چېلىشمك [س] ۱- سۆزلىرى دۆزگلمهك، ييريريله چېلىشمك (فا: چېلىشدن) ۲- چېلىشمك (گۆز). چېلىلى [ص] چېلى اولان. چېلىمىل (لى) [ص] مىل لرى چې اولان، دۆز خط ده اولمايان. چېلىن [آ] خطىب، ايى دانيشان، گۆزل سۆز سۆيلهين^۷. چېلىن [آ، تا] كىچىك چاپا. چېلىنى [آ] [آ] اوغوز تۆركلرينين ۲۴ بوى وندان بىرى سايلىر، اوغوزنامه كتايىندا بو كلمه دوشمن له ساواشان معنالانىب، بعضى قايناقلاردا بو كلمه چېلىنى، چېلىنى و چېلىنى شكيلينده ده يازىلىيدىر. غثمانلى دؤنمى م ۱۶ جى يۆز ايلده چېلىنى لردن بىر بولومو حلب و اولويوروك بولگه سينده ياشايدىر ديلار و آذربايجانا كؤچهرك صفوى حكومتى- نين قورولماسينا يارديمجى اولدولار^{۸۵}. چېلىوان چايى [آ] [آ] ماهنشان دا چاي آدى. چېلىوون [آ] باخ: چاپاويل، غارت. چېلىكى [ظ، باخ: چېلى] آيريسينه، آيرى ايرى، ياناكى، چېلىنى. چېلىش [آ] [آ] آلتى آيلىقدان بىر ياشينا قدر اولان گنجى بالاسى (فا: چېلىش، بىزغاله). kid {ت: توركجه ده چاپماق (يئهنين گتتمك) سۆز بو كلمه نين كؤكو سايلىر، چاپماق + يش، چاپيش، چېلىش؛ كلاوسون بو كلمه نى لاتينجه ده و سلتى دىلىنده اولدوغو اوچون توركجه بىلمه يرك آلىنما سۆز بىلىر و فارسجادان توركجه يه گنجمه سىنى سۆيلهين^۶، حالبوكى بو كلمه فارسجادا اسكى بىر كلمه سايلىمير و اونون وارلىغى ۲-۳ عصر اؤنجه لره (آندراج سۆزلوگو) داينير و البته لاتينجه ده و سلتى دىلىنده ده اسكى ليگى تارتيشماليدىر ولى توركجه ده هم كؤكو بللى بىر كلمه دير و هم مين ايللىك بىر گنجميشى واردىر، آيرى طرفدن لاتينجه و سلتى جه ده چېلىش اوچون چاپئر coper دئيلير بو سۆزده چاپماق فعلينين اورتاق كؤك اولماسينا آيرى قايتيدىر. بو كلمه توركجه ده چاپيش شكيلينده ايشلنير^۷. چېلىك [آ، تىك] چېلىك^۱ [۱- آلقش، اللرى بىريرينه وۇرما ايشى، ال چالما ايشى (فا: كف زدن). clap ۲- [دا،	چېلى [آ] بىر يثرين چؤره سينده آغاج و قاميش دان دۆزلهن دؤوار، هنره، حاصار "سيرا سيرا چېلىر. چېله سؤ سپرلىر. اۇزاق يولدان گلنى. تولى تولى اؤپرلىر. (فا: حصار). fence, corral {سن: قاميش چارداق؛ ديواندا چېلى (چؤپ) (اينجه دال) سۆز، چېلىماق، چېلىماق (اينجه داللا وۇرماق) چارماق، چاپماق و نهايتا چاپراشماق، چاپار، چېلىكى كلمه لرين كؤكودور^۸. چېلى [آ] زنجان؛ كلثير (سقايا)، سؤلدوز (آباد) دا كند آدى. چېلىلى [آ] شامخور دا كند آدى^{۹۰}. چېلىردىر [آ] [آ] انزلى نين، ۸ ك. ق. ب. * ۱۶۰ / ى تو). چېلىنمك [بل] چېلى چكىلمك، چېلىدۆزلىلمك، حاصار- لانماق (فا: حصار زده شدن). to be enclosed چېلىنميش [ص] چېلى چكىلميش، چېلىدۆزلىلميش، حصار لانميش (فا: حصار زده شده). enclosed چېلىنمك [س] چېلىچكمك، چېلى دۆزلىتمك، حصارلاماق (فا: حصار كردن). to fence in چېلىنمه [آ] چېلىچكمه، چېلىدۆزلىتمه، حصارلاما (فا: حصارزنى) چېلىلى [ص] چېلى اولان، حصارلى (فا: حصاردار). fenced چېلى شىك [باخ] چېلى شىك. چېلى / چېلى [آ] [آ] خالخال دا چاي آدى. چېلى [آ] پوزوق اييك قوزاسى^۲. {باخ: چاپراز} چېلىن [آ] قوئلارى ياريق و قيراق لارينا قايتان وۇرولموش اؤزون كؤينك. چېلىكى [ظ، آيرى، ياناكى]. چېلىكۆز [ص] گۆزلى قىپىق، چېلىكۆز. چېلىكۆزلك [آ، باخ: چېلى] گۆز بىك لرينين بىر يۇنده اولما خسته ليگى، چېلىكۆزلك. چېلى [آ] [آ] ۱- بولاشيق، كىرلىلىك، پوزوق و ياغمورلو هاوا (فا: لودگى). ۲- تاخىلا قارشىميش چؤرچؤپه دئيلير (فا: خاشاك) ۳- حىاسيز، اؤتناماز (فا: بى حيا) {چېلى، ل، چر}. چېلى [آ] شاهسون ائلى بويلاريندان^{۱۰۸، ۳}. چېلىنمك [س] چېلى اولماق. چېلىنمك [ل] چېلى ائتمك.

چئۆيك سۆزونون ديشيك شكىلى [دیری باش.

چيک چالماق [س] ال چالماق (فا: كف زدن) to clap one's hands

چيکلهمک [س] چيک چالماق.

چين [آ] باغچالاردا ايشلەنن كيچيک چاپا (فا: نوعی بيلچه).

چينه [باخ] چه کی، ياناکي.

چناق / چاتاق çataq [آ] سندنچ وياستيکنده کند آدی.

چند نقوش çetdenquş [آ، دی] باخ: چاتلانقوش.

چتر [باخ] چتير.

چتره فيل [ص] چتين، آنلاشيلماسی زور.

چتر çetər [آ] ماهنشان، خياو و زنجان دا کند آدی {چاتماق و ارمک دن: چات+آز/آ}.

چتل çetel [آ] ۱- گنبد ده کند آدی. ۲- باخ: چاتال.

چتله [باخ] چاتالا؛ [آ] چورتگه (فا: چرتکه).

چتن çəten [آ] چير، هورگو، آغاج چوبوقلاريندان هورلوموش چير (فا: حصار) [باخ: چاتماق}.

چتوگندي [آ] ماکی دا کند آدی {چاتماقدا: اريشن يئر}.

چتور / چتول [آ، ر] ييراؤلچوييريمي (فا: نوعی واحد اندازه گیری).

چته çəta [آ] اوردو بيرليک لریندن اولمايان سلاحلی كيچيک بير ليک، غير نظامی دؤيوشچو دسته سی (فا: باند مسلح). {سن: غارت، چاپاويل ائدن؛ بو سۆزون کؤکونو اسلاو ديبلرینه باغلاییرلار؛ بولغارجا «چتتا» بو کلمه چيتمک و چيگيت سۆزلرينه باغلانما ليدير، باخ: جته}.

چته جي [آ] چته اشتراكچی سی.

چته جيليك [آ] چته جي اولما ويا چته جي نين گوردوگو ايش.

چته ساواشی [آ] چته لرین آراسيندا اولان ساواشی.

چته نه [باخ] چدهنه.

چته لشدیرمک [ل] چته حالينا گتيرمک.

چته لشمک [س] چته حالينا گلتمک.

چته له [یو، آنادولو] جيزيق لا ويا اويوق لا چکيلن کرتیک.

چتی [آ] دؤرد ويا اوچ آياق بالاجا صندل^{۸۲} {چاتماق دان}.

چتير çetir [آ] ۱- آلينا ساليان ساج، تئل. ۲- پاراشوت،

گؤيدن يئرە آزاد گلتمک اوچون پارچادان دوزلميش وسيله.

۳- آغاجين گؤده سيندن يوخاريدا اولان بؤلومو. ۴-

کؤلگه ليک دؤزلدن ال آراجی، گونش و ياغيşدان قورونماق اوچون ال ايله باش اوستونه توتولان آلت،

ياغمورلوق (فا: چتر). umbrella {بوکلمه نين کؤکو

سانسکريتجه دئمه غينه رغماً بوسۆزجوک چاتماق (قورماق)

سۆزوندن ال گلমে غی اۇيقونراقدير، چاتماق کلمه سيندن

چادير، چاديرا، چتير سۆزلری دؤزه ليک و ايشلنمکده دير

اؤزل ليکله چاتماق سۆزو و اونولا بير ليکده، "آر، ار"

اکلری بوکلمه نين تورکجه اولماغينا داها آچيق ثبوت

دور؛ کلمه عينا دده قورقود کتاييندا چادير معنا سيندا ايشله

نيب، باخ: چاتماق، چادير}.

چتير چيک ليلر [آ] چتير کيمي چيک لری اولان بيتگی لر.

چتير چيک [آ] كيچيک چتير.

چتير جي [ص] چتير باز (فا: چتر باز). parachutist

چتير سوولار [آ، بی] آیری چاناق ياپراقلی، جوت چنک لی

چيک لری چتير کيمي بير بيتگی سۇيو، مايدانؤز گيللر،

اؤرنگی: جعفری، کرويز (فا: تيره چتریان). umbellifeae

چتير گيللردن [آ، بی] اؤزل قوخولو بير ابلليک بيتگی،

مايدانؤز گيللر (فا: خلر، خلال دندن). ammi visnaga

چتير لی [ص] چتيری اولان، ساجینی چتير کيمي آلینیا

تؤکموش (فا: چتر دار).

چتيک [آ، دی] باخ: پيشک. {سن، کدی} چتيک: دده «چتوک»

چتين çətin [ص] ۱- باشا دؤشولمه سی، ايشلنمه سی و اله

گنجيريلمه سی گؤچ اولان (فا: دشوار). difficult, hard

۲- بؤ سۆزله دؤزه لن انسان آدی: چتينا لپ، چتينا ی، چتينا ی،

چتير، چتيرسو {بوکلمه چيت (بيريرينه هورلوموش قاميش)

کلمه سی و "اين" اکيله دوزه ليک و بيريرينه گنچه رک،

قارشيق وضعیتی نشان وثرير}.

چتين اينانان [ص] چتين قبول ائدن (فا: دير باور) incredulous

چتينجه [ص] چتين بير ييچيمده.

چتين جويوز [آ، ص، مج] يولا گلمه سی گؤچ اولان کيمسه،

چتين ايش "رقیبی چتين جويوز چيخيش"

چتيند ره جای [آ] گده بگ، ده جای آدی^{۸۴}.

چتین لیمک [ل] باخ چتین لشدیرمک.

چتین لشدیرمک [ل] چتین ائتمک. to make difficult

چتین لشدیریمک [بل] چتین لشدیرمک ایشی گۆرولمک.

چتین لشمک [س] چتین اولماق. to become difficult

چتین لیک [آ] ۱-سرت لیک، گۆجلوک، زورلوق، چتین

اولما وضعیتینی (فا: سختی). difficulty ۲-مانع، انگل.

چتین لیک چکمک [س] غهده سیندن زورلا گلیمک.

چتین لیکله [ظ] چتین اولاراق، بویوک زحمت له (فا: بزحمت).

چتین لیکه دوشمک [س] چتینه دوشمک، آغیر وضعیتیه دوشمک.

چتین لیکه سالماق [ل] زورا دوشورمک. offending

چتینه دوشمک [س] آغیر وضعیتیه دوشمک.

چتینه سالماق [ل] چتین وضعیتیه سالماق.

چدن [باخ] چودن.

جده نه / چته نه cədənə [آ، بی، فا: شاهدانه] ۱-سایلاق یاپراق

لاریندن کندیر، لیف و توخوملاریندان یاغ حاضرلاندان بیر

ایللیک اوجا بوی بیتگی. ۲-بوی بیتگی نین توخوملاری بوغدا

ایله قاتیشاراق قوورقا دۆزه لینیر، بوی بیتگی نین

توخوملارینین اویوشدوروجو اؤزل لیگی واردیر {چاتماق}

چاتاناق / چته نک، چته نه، باخ: چاتلانقوج {.

جده نه قوز [آ، بی] قابیغی چوخ برک، لپه سی چتین لیکله

قابیغیندان چیخان قوز "قابیق بر کلیگی معیار ایله (یوشاق،

اورتاحال، برک) قوزلار اؤچ نوغا بولونور: کاغاز قوز،

کیر کیت قوز، چته نه قوز.

چو çər [آ] ۱-ترله میش آتی سولاما سونوجو اوندا عمله

گلن روماتیزم قیزیشماسی (فا: نوعی مریضی اسب). ۲-

گۆزو یان گۆرن "چتر گۆز" (فا: چپ چشم) {ت: ۱-عیب و

خسته لیک} گۆزو چرلیغ: چتر گۆز. ۲-وقت، آن ۳-صف،

ساواشدا قارشیلیقلی دؤران صفلر: بو سۆز عیب مفهوموندا

بیر سیرا کلمه لرین کؤکودور: چرن، چرن پرن (فا: چرند

پرند)، چرله مک، اؤستاد اسماعیل هادی چر سۆزونو چپ

کلمه سینین کؤکو سانیر {.

چرابا çərabə [آ] اردبیل ده داغ آدی {چر (صف) + اوبا}.

چراغ [باخ] چیراق.

چرافیانا çərafəyanə [آ] تیکان تپه ده داغ آدی {چیراق یانان}.

چران çəran [آ] قوچان و رضوانده ده کند آدی {چاران}

چیر+ان: ایشیق ساچان، باخ: چیر {.

چریش / چرویش çərbis [آ، تا، ایچ یاغی، یاغلی ات سوویو.

چربین çərbın [آ] تاروم دا کند آدی.

چرپه لنگ [دا] ینلکن (فا: بادبان). kite

چرتک çərtək [آ] باخ چردک.

چرتمک çərtmək [ل] ۱-چیرتماق، ایتی پیچاق لا یارانین

اوستونو آزابیق کسمک. to notch ۲-چیرتماق، یونماق،

چرتیک آشماق. ۳-آیاغی بؤدره مک (فا: ازجا در رفتن). ۴-

اوستو اؤرتولو دانشماقلا ساتاشماق، توخوناقلی سۆز

آتماق، سانجماق "اؤ نه سۆزدور چرتیرسن؟". {ت: یوخ

ائدیلمک، یوخ اولماق؛ کرتمک، چرتمک، چیرتماق {.

چرتمه çərtmə [آ] ۱-چرتمک ایشی. ۲-تاختا، آغاج و مثال

کیمی شئی لرین اؤزئی اینده اوجو بیز آلت لرله آزابیق

کسیب گؤتورمک "سیرقا و قولباق بزه گینده دؤیمه و

چرتمه اوصوللاریندان بوللو استفاده اولونور".

چرته یز çərtəyz [آ] ۱-کۆر چایی قیی سیندا دۆزلوک آدی. ۲-بیر

حصه و پارچا اوتلاق {چرته: حصه + یازی: اوتلاق} {۲۲-۲۴.

چرتیک [ص] چرتیش، چیرتیلیمش. notch

چرتیک آچماق [ل] چرتیک له مک، یوناراق ایز و خط بؤراخماق

چرتیک له مک [ل] چرتیک آچماق.

چرتیلیمک [س، بل] ۱-آیاغی بؤدره مک (فا: ف.م ازجا در

رفتن). ۲-چرتیک آچیلماق.

چرچو [آ] هشتیری و مرند ده کند آدی {چارچار: ایشیقلی}.

چرکش [آ] ائیمیر بویوناعایدیتر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۳۵.

چرچن [آ] اؤیغورلارین (۸ جی قرن) قوردوقلاری بیر شهر ۵۴.

چرکلی çərəkli [آ] غور تورک لرینه باغلی و کورمانج

دیلینده دانیشان بیر بوی آدی، باخ: کورمانج.

چرچی [آ] اولاق، خبر، بیلدیری اولاشدیران کیشی ۷.

چرچی çərçi [آ] دولاناراق ساتیجی لیق ائذن، ال آراباسی

ایله شئی ساتان، گزگین ساتیجی، گزرگی آل وئرچی (فا:

دوره گرد) pedlar, hawker {باخ: چار، سن: سیار ساتیجی}

ج ۶	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۸۹۱	ارک سۆزلۈک	ج ۶
	چرجیلی [آ] خیوادا کند آدی {چرچی + لی}.		چرزجی [آ] چرزساتان (فا:خشکه بار فروش).	
	چرجی‌لیک [آ] ۱-دولاناراق ساتیجی لیق ائتمه، چرچی‌نین گۆردۆغو ایش (فا:پيله‌وری) peddling ۲-بۆش بوغازلیق.		چرزجیلیک [آ] چرزساتما ایشی (فا:خشکه بار فروشی).	
	چرجیه çərçivə [آ]، فا:چارچوبه قاپی‌لارین چئوره‌سینه اولان چاتی، رسیم و تابلولارین قیراغینا یاراشدیریلان قیراقلیق (فا:چارچوب، قاب). frame		چرزفیل [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بوؤ ۲۰۹.	
	چرخ çərx [آ، فا] تکر کیمی اولان هر شئی، اؤز اوخو اطرافیندا فیزلانان قورقو، "آرaba چرخ" wheel ۲- [مچ، یازین] دۆنیا و فلک "طعنه ائتمه کی چرخ بی وفادیر. دایم ایشی جور و جفادیر" باخ:چارخ،		چرزئلمک [س] ۱-چرزئشک. ۲-بیر شئیدن بیر آزارلانماق.	
	چرخچی [ص] ۱-چرخ دۆزلدن، پیچاق کیمی شئیلری ایئتیمه قورقولارینی ایشله‌دن. ۲- [اسکی] قوشوندا کشیف و بیلگی آلما گۆرۈلی سی ۴۹.		چرزئە çərzə [آ] تارۇم دا کند و چای آدی.	
	چرخ‌دنده [آ] دیشلی چرخ (فا:چرخ‌دنده). (mech) gear		چرشنبه çərşənbə [آ، فا] سالی گۆنۈنۈن دالی سی گۆن.	
	چرخ‌دووران [آ، فا] فیزلانان دۆنیا، فیزلانا آچۇن. "اۆره‌گینده آغری، گۆزۈنده حسرت، او لعنت یاغدیدیدی چرخ دوورانا".		چرشنبه آخسامی [آ] سالی گۆنۈ، تک گۆنۈ.	
	چرخسبز [ص] چرخلی اولمایان "چرخسبز آراج".		چرقت [آ] چارقاد (فا:چادرشپ). {سن؛ باخ: چارقات}.	
	چرخ‌فلک [آ، مچ، فا] فیزلانان دۆنیا، فیزلانا آچۇن، چرخ دووران.		چرک [باخ: چارک، دۆرد ده بیر.	
	چرخ‌فلک‌بیتگی‌سی [آ، بی] چرخ فلک‌گیلردن، چیچک‌لری تکره و بۆیۈک و پارالاق قیرمیزی، سارماشدیغی اوچون دؤوار و تاغ یانیندا اکیلن بیر بزک بیتگی‌سی، فییلداق چیچگی (فا:نوعی گل زیتى). passiflora		چرک [باخ: چئر] چر: باخ: چیرک dirt	
	چرخ‌فلک‌گیلر [آ، بی] چاناق یاپراقلی، ایکى چنک‌لی بیر بیتگی سوؤ (فا: تیره‌ای از گیاهان).		چرک‌دمیر [آ] مرندده کند آدی. {چیریک+دمیر}	
	چرخلی [ص] چرخلی اولان "چرخلی آراج".		چرکچی çərəkci [آ، فا] خالق قالابالیغی.	
	چرخ‌نامه [آ] خواجه احمد فقیه، ین یازدیغی کتابین آدی ۶۸.		چرکز [آ] خزندیزی یاخین لیغیندا یاشایان چرکز بۇلگه سینده اولان خالق (فا:نام قومی ترک).	
	چرەك [باخ: چکیرەك، چۆدەك].		چرکز قوؤغو [آ] تویوق کیمی قۇشلارین ات ایله دؤیۈلمۈش جویز و بیبار دان پیشیریلایب حاضرلانان بیر یشمک.	
	چو دیمیش [ص] ۱-چر خسته لیگینه تۈتۈلمۈش ۲-اۈوحنیوان لاری اوچون یۆنگۈل قارقیش.		چرکینلی / چیرکینلی [آ] میانا دا کند آدی {چرگه / جرگه سۆزۈنه باغلی اولاراق اکینچیلیگه و قوشونا و اۈنۈن نظمینه اشاره‌دیر؛ چرگه + اکین + لی}.	
	چورمک / چلۆمک [س، تا] گۆز آچیلیب پارلاماق.		چرگەر çərgər [آ] ابهر ده کند آدی {چرگه سۆزۈنه باغلی اولاراق اکینچیلیگه، قوشونا و اۈنۈن نظمینه اشاره‌دیر}.	
	چۆر çərez [آ، تا، یو] اصلی یشمکدن سۇنرا یشیلین میوه ویا قۇرو یشمیش (فا:خشکبار). dried fruits		چرگز [آ، دده] باخ: کرکس.	
			چرگشەك çərgəşmək [س، ت] صف حالینا گلەمک، اوردو و قوشون صف باغلاماق.	
			چرگه [آ] باخ: جرگه، گۆچه به چادیری.	
			چرگیز çərgizə [آ] مراغادا کند آدی {چرگه / جرگه سۆزۈنه باغلی اولاراق اکینچیلیگه و اۈنۈن نظمینه اشاره‌دیر}.	
			چرلانقۇş çər lanquş [آ] زنجان دا کند آدی.	
			چرلەمەك çərləmək [س، ت] ۱-چر خسته لیگی تۈتماق (فا:چر گرفتن). ۲-to pine-بئزمک {باخ:چر}.	
			چرلەمک çərluk [آ] درگز ده چای آدی.	

ک. قوژئی گۆناتان طرفینده اولاراق، نفوسو * ۱۶۳۰ نفردير، اها لی نین بیر بؤلومو تورک دور.	چرمه‌کی çerməki [آ] گؤنؤ دؤیوب یاستی لاما آلتی.
چریق [آ] کلئیر ده کند آدی {چریک}.	چرمه‌لمک çerməlmək [س،ت] بیر شئین اوجو قیوریلماق.
چریک [آ،سن: اوردو، باخ: جرگه] ساواشچی، پارتیزان (فا:~).	چرمه‌خوران / گرمه‌خاران [آ] اؤجان ده کند آدی {گرمه-خاران: گرمه یاراشیق یئر و خاران انبار و چووال معناسیندا-دیر و بیر لیکده بؤللوق اولان و گؤزل یورد معناسیندادیر}.
چریک آباد [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	چرمه‌داش / گرمه‌داش [آ] اهر ده کند آدی {گؤزل داش}.
چری لیک [آ] چیری لیک {سن: اوردو ایشینه باخما، باخ: چئری.	چرمه‌داغار [آ] سؤمقاییت دا داغ آدی (۱۳۷۹) ۲۴۰.
چزان çəzan [آ] کومیجان دا کند آدی {۱-چؤزن ۲-کاس + ان: کاس لارین یوردو}.	چرمه‌دین çərmədin [آ] گۆیچای دا تپه آدی ۲۴۰.
چشمه [آ،فا] بۇلاق، پینار، قانیق.	چرمه‌له‌مک [باخ] چیرمالاماق.
چشمه... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار).	چرمیک [آ] ایستی سؤ معدنی، قنجره، ایلیجا.
چک çək [آ،سن: ۱-دؤیون. ۲-بروات. ۳-قرعه] باخ: چئک.	چرن çərən [باخ: چر] چرن دیمیش، چر خسته لیگینه توتولموش "کۆر اوغلونون چرن دیمیش بیر آتی وار".
چک جنویر الله‌مک (اتتمک) [ل] اؤلچوب بیچمک، گؤتور قوی الله‌مک، هر طرفلی فیکیرلشمک.	چرن [آ] میانا دا کند آدی {۱-چاران، چیر+ان سؤزونون دیشمیش شکلی اولمالیدیر بۇ حالدا ایشیق مکان و ایشق ساچان مفهوموندادیر، آیری حالده آت خسته لیگی سببیه بۇ آدین باغلانتی سینی آختارماق گره کیر}.
چک جنویر سالماق [ل] مباحثه سالماق، چکیش پکیش اتمک.	چرن بون [باخ: چر، چئر] بوش دانیشیق، تارتان پارتان.
چکچک [آ] بیر نوع دؤرد تکرلی ال آراباسی.	چرنچی [ص،باخ: چر] بوش بوش دانیشان.
چکدیرمک çəkdirmək [اتند،سن] ۱-چکمک ایشینی گؤر-دۆرمک (دیش چکدیرمک) (فا:فس کشیدن). to cause smb. to pull ۲-آغیر لیت وچکی چکدیرمک. ۳-اؤز مک، بیرینه سیختی چکدیرمک. ۴-بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی مَرکَب سۆزلر دۆزلدیر "بوغازدان چکدیرمک، قَم چکدیرمک، آجلیق چکدیرمک".	چرنچی لیک [آ] بوش بوش دانیشما.
چکدیرمه آغی [آ] یان یانا گندن ایکی قاییق دان چکیلن گئیش بالیق آغی.	چرندابی [آ] مشروطیت انقلابچالاردان ایدی ۱۳۱.
چکدیرمه [آ] ۱-چکدیرمک ایشی. ۲-چکدیری، بؤیوک یتلکن قایغی، یتلکن لی وکۆرکله ایشلنن بیر نوع قاییق.	چرئدبوند [باخ] چرن پرن.
چکدیری [آ،تا] چکدیرمه قاییق، بؤیوک یتلکن قایغی، یتلکن لی وکۆرکله ایشلنن بیر نوع قاییق.	چرنله‌مک [باخ: چر] بوش بوش وچرن پرن دانیشماق.
چکدیریچی [ص] چکدیرن.	چروه‌ری [آ] مراغادا کند آدی {ایشیغی اولان؛ آیدین دژ} ۶۶.
چکدیریش [آ] چکدیرمه ایشی.	چره‌ریشمک [قا،تا] پاریلداشماق.
چکر [آ] بیر آغیر لیت اؤلچن آراجین قالدیرا بیلدیگی مقدار، چکیم سینیری "بو تره‌زی نین چکهری ۵ کیلودور"	چره‌زه‌خون [آ] بوستان آباد دا کند آدی.
	چره‌کن [آ] آراز، تۆکولن بیر چای آدی ۲۴۰.
	چره‌که [باخ: جئرگه] دانالاری ایری تسبیح. قوبا داغ آدی.
	چره‌که [آ] گچمیشده ماللاخانلاردا درسلیک کتابلاریندان {چارک: بؤ معنايله کی کتاب، قرانین سون جزء، تون دؤرد ده بیریدی ۵}.
	چری [باخ] اوردو، قوشون، باخ: چئری.
	چری çəri [آ] قوچان دا بیر کندستان، ۲۰ کندی و * ۶۰۰۰ نفر نفوسو واردیر، کندستانین مرکزی چری قوچان ۳۶

(فا:ظرفیت وزن نمودن).

چکک [آ] قاییق کیمی شیلرین چکیلە جک یئرلری.**چککین** [آ] ۱-ایلگی سیز، بیر شئیە قارشى اۇزاق قالان. ۲-الینى و اته گینى چککیش.**چکک** [آ] چکک چاڭا.**چکک** [آ] بى، ياشیل ياپراقلى، تېكانسو، اودا آتيلديغيندا چاتيردا ياراق يانان بير ييتگى (فا:نوعى علف).**چککمرگن** [آ] نشانجى، ايىي ووروشچو، سلحشور [خ] آلتاي داستانلاریندا آدى گئچن بیر بگ.**چکک** [ل] ۱-بیر شئیى اؤزونه ويا بير يانا دؤغرو

دارتماق و ياخينلاشديرماق، سوروتله مک و يئريتمک "ايىي چکک" to pull ۲-بیر شئیى باشقا شئین ايچيندن

چکک چيخارماق، بیر شئین سويونو چکک، تقطير ائله مک "سويو قويدان چکک" ۳-بیرينين قولوندان

ياپيشيب آپارماق ويا سوروتله مک "کيشى نين قولوندان ياپيشيب چکدی آپاردی" ۴-سيخماق، دارتماق "قاييشى

چکک برکيتدی" ۵- (قاپى و پنجره کیمی کلمه لرله بير ليکده) اؤرتمک، باغلاماق "قاپى نى چکک" ۶-

سرمک، دؤشه مک، سالماق "سفره نى ميزين اؤستونه چکک" ۷- (سيقارا، توتون، قلیان چؤبوق کیمی

کلمه لرله) ايچينه آلماق، سومورماق "سيقارا چکک، قلیان چکک" to obsorbe ۸-جذب ائله مک، ماراق

لانديرماق، هوس لنديرمک "قیزين گؤزل ليگى اؤتو چکدی، بؤ گؤرونترولر اؤتو حقيقتە چکدی" to tow ۹-

آغير ليغيني چکک و دیرله مک "بوغدا تاي لاريني چکدی" to weigh ۱۰-غذانى چکک "بوشقابا يئمک

چکک، آش چکک، غذا چکک" to disti ۱۱-قُرعه چکک، پؤشک آتماق "قُرعه چکدی" ۱۲-خط چکک،

رسيم و فيليم چکک "کاغاذدا بير منظره چکدی، شکیل چکک" to draw ۱۳-درد چکک، آغرى چکک،

عذاب چکک "قيچى سينارکن چوخ عذاب چکدی" (فا:درد کشیدن). ۱۴-محکمە يە چکک. to take to

court ۱۵-دیش چکک. to pull out a tooth ۱۶-

دوام ائتمک، سورمک، واخت آپارماق "اجلاس اؤزون چکدی" ۱۷-اؤيوتمک، دارتماق، بیر شئیى يارما حالينا سالماق "ال دیرمان ايله يارما چکک" ۱۸-وورماق، ايليشديرمک، شيلله چکک "سيلله چکدی" ۱۹-تيکمک، دؤزلتمک، هؤرمک "حاصار چکک، آرخ چکک، تئلئفون چکک" ۲۰-سورتمک، گزديرمک، سيغاللاماق "الینى اؤزونه چکدی" ۲۱-گئیمک "الجگى نى الينه چکدی" ۲۲-بوياماق، رنگ له مک، مالالاماق، سورتەرک سؤوماق "دؤوارا رنگ چکک" ۲۳-اوخشاماق، بنزهمک "قیز آناسينا چکک" ۲۴-(منفى شکيله) دؤزه ييلمە مک، تحمّل ائدمە مک "اؤتو چکمه مک" ۲۵-بيرسير کلمه لرله مختلف افاده لی سؤزلر دؤزلدير "زحمت چکک، قم چکک، آه چکک، باش چکک، ميثال چکک، کشیک چکک، داغ چکک" {ت، سن، بو کلمه ديواندا، کتاب نُقطة له مک، چکەرک سيخماق و آتدان قان چکک معناسيندا گليب، بو معنالارا داياناراق بعضى کلمه لر اله گليب، تورکجه ده چکى، چکیم، چکمه کیمی کلمه لرین کؤکو آيديندير (تورکيه تورکجه سينده چکمه يە چيزمه دييلير بو سؤز چکمه نين اوستونده چکيلن ناخيشلار اوچون دئييلير)، همچنين چکه (سله، دؤيو سوزن) کلمه سی چکک سؤزجوغونون نُقطة له مک معناسينا باغلانير و دامجى لار حاليندا سويو تۆکولن و سيله نى آنلاتير بو سؤزو شئە چئە موردينه ده دئمک اولار، بونولا برابر فارسجادا ايشلەنن "چکیدن، چکيده، چکه" سؤزلرى اسكى اولماغينا رغما تک هجالى و کؤکلو اولان چکک سؤزوندن آلينامدير، چک (سيلله) کلمه سيده چکک سؤزونون ايکينجى معناسيندان دوزه لیب، آچيقديرکى نُقطة له مک و يازماق معناسيندان چک =چئک کلمه سی دوزه لهرک اعتبارلى يازيلان کاغاذ اوچون سؤيله نير، ديواندادا چک کلمه سی ناخيشلى قوماشا دئييلير، مسلما هم يازيلى کاغاذ و هم ناخيشلى قوماش بير کؤکه داياناراق نُقطة له مک مفهومونا باغلانير و چکک فعليندن آلينامدير، بو کلمه اينگيليزجه check و

فرانسىزچا **cheque** و غرىبە چك و شك كىلمە لرىنىن

چكىمەلى [ص] چكىمە گىمىش، آياغىندا چكىمەسى اولان.

چكىمەلىك [ص] چكىمە دۆزلىتمەك اوچون آيرىلمىش.

چكىن [آ] جاذب، جاذبە، چكىچىلىك.^۷

چكىنەكە **çəkənək** [آ] قوچان و نىشابور يولونون اورتاسىندا يئر آليدېر و سرولايت بۇلگەسىنىن مەركىزى اولاراق اھالى سى مەختلف ملىت لردن تەشكىل تاپىدېر، چكىنە كندلىرى اوچون باخ: نىشابور.

چكىورگە [باخ] چكىرگە.

چكىورلو **şəkürlü** [آ] چكىورلور، قاراقويونلو يىرلىگىنىن اصلى طايفالارىندان سايىلىردى.^۸

چكىوش **çəküş** [آ] ۱-باخ: چكىش ۲-ساوۇجبولاق داداغ آدى.

چكىول [آ] شاقول.

چكىەكە **çəkək** [آ] دويو و رىشتە سوزمەك اوچون يىر نوح حصىر سۇ سوزن (فا: نوحى آبكش حصىرى).

چكىەك [آ] ۱-دابان چكىن (فا: پاشنە كىش). ۲-يىر شىئى چكىمە يە يارارلى وسيله.

چكىەكجى اولماق [س] باشىنا چوخ ايش گلە كك اولماق.

چكىەلز [آ، دى] سىنجاپ (فا: سىنجاپ).^۹

چكىەلك [آ] سۇرتلەمە باشماق، راحتى باشماق، يۆنگول انواياق قابى سى (فا: دىمپايى).

چكىەلەمەك [ل] يىر شىئى تەكرار تەكرار چكىمەك (فا: كشاندىن).

چكىەمز [آ] قىسقانچ (فا: حىسود).

چكىەمزلىك [آ] ۱-قىسقانچ لىق. ۲-دايانامازلىق، داياناماما، دۆزە يىلمەزلىك، دۆزە يىلمەمزلىك، چكىمەمزلىك (فا: حىسودى).

چكىەمەمزلىك [باخ] چكىەمزلىك.

چكىەمەمەك **çəkəməmək** [ل] ۱-چكىە يىلمەمەك، چكىمەگە گۇچو يىتمەمەك. ۲-يىرىنىن سۇزونو سىندىرە يىلمەمەك،

دۆزەمەمەك، قىسقاناراق داياناماماق (فا: حىسودى كردن).

چكىەمەمە [آ] ۱-چكىەمەمەك ايشى، قىسقانما (فا: حىسودى).

چكىەكى **çəki** [آ] ۱-اغىرلىق، يىرىنسەننن اغىرلىق اوّلچوسو (فا: وزنە وزن). ۲-weight چكىلەمە آراجى، تارتى

آراجى، چكى آراجى. ۳-پارچا قىراخلارىنىن بزەگى، باش

كۇكو سايىلىر، البته اينگىلىزچە سۇزلوكلردە چك كىلمە سىنى فارسچا شاه سۇزونە باغلايىرلار و دليل گتيرەرك شطرنج دە اولان شاه كىلمە سىنى ان دىرلى شى اولاراق بو كىلمەننن كۇكو گۇستە رىلر، حال بوكى فارسچادا شاه كىلمە سىننن يازماق و نۇقتەلەمەك مفھوم ايله ارتباطى يۇخدور حالوكى توركچە دە ايندىكى معنادا هم فعل و هم آد شكلىندە كىلمەلى گۇرمەك اولار و اؤزلىكلە چكىمەك فعليننن كۇكلو و ياقين اولماسى بولارا ان بۇيوك دليلدېر، ديواندا "كتابى نۇقتەلەماق" معناسىندا "چكىمەك، چكىنەك، چكىشەك، چكىلمەك، چكىتۇرمەك" كىلمەلى ايشلە نىبىدېر، جالىبىدىركى برھان قاطع سۇزلوگونون دە يازارى بو كىلمەنى تورك كۇكلو تانىيىدېر، فارسچادا ايشلەننن كىش و كىشىدن كىمى كىلمەلى تحليلى دىللردە ايشلەنمەسە اوچون بو كۇكدن آلينماسى آيدىندېر، يئنە دە تۇركچە دە اكىنچىلىك و مال داوارچىلىق ساحەسىندە ايشلەننن كىش سۇزو چك/چكىمەك سۇزونە باغلانېر و كىشلىمەك سۇزو، چكىلەرك آزاراق ياپىشقان حال تاپان تۇپراغا دىئىلىر، آغارتى اوچون دە بئىلەدى.

چكىمەكە **çəkmək** [آ] ۱-آياغا چكىلەرك گىيىلن اوزون آياقلى باشماق، پۇتون (فا: چكىمە). ۲-high boot چكىلمەش و اوزون يىچىمىلى ھرشى. ۳-كتە، سۇزمە مىش پىشىرىلن دۇيو. {سن، اوزون آياق قابى / باخ: چكىمە}

چكىمەجە [آ، سن: بالاجا ساندوق] ۱-مىز لردە چكىلىپ باغلاناق بالاجا ساندوق (فا: كىشو). ۲-drawer باغبانلارننن آغزى ايرى پىچاغى ۳-خرمن چكىمەگە يارارلى آغزى ايرى آغاج.

چكىمەجەسىز [آ] چكىمەجەسى اولمايان.

چكىمەجەلى [ص] چكىمەجەسى اولان.

چكىمەچى [آ] آياق قابى دۆزلىتمەك لە مشغول اولان كىمسە.

چكىمەچىلىك [آ] چكىمەچىننن ايشى.

چكىمەز [آ] خوى دا كند آدى {۱-قىزىل چكىمەلر. ۲-چكىمە +

ساز: چكىمە كىمى}.

چكىمەقات [آ] آپارتمان و ائولردە دۇرد يانى تراس اولان ان

اۋرتيونيون يان بىزكلىرى وگۈل كىمى تېكىش لىرى. ۴-بىر
 نوع بالىق. ۵-توفنگ لىرە بارىت وساچما مقدارين گۈستە
 رن اۋلچو. ۶-دۆزن، دۆزتى (فا:نظم وترتيب). {سن،
 آغىر لىق اۋلچوسو، وزنه؛ چىكمك + ى}.

چكىيات [آ] ۱-كاناپه. ۲-چكىلەرک آچىلىپ ياتماغا يارار
 ياتاق لىق (فا:تختخواب تاشو).

چكىباليغى [آ] اۋزون گۈودەسى يوغون و قويروغو نازىك و
 پىلك لى بىر بالىق (فا:نوعى ماهى).

چكىبگىتمك [ل] بوراخىب گىتمك.

چكىبىر [ص] چكى لىرى بىر اولان (فا:هم وزن).

چكىت [آ] لو كوموتيو (فا:لو كوموتيو). locomotive

چكىتگە [باخ] چكىرگە.

چكىج بالىغى [آ،دى]. ۴-۵ متره اوزون و باشى چكىش
 كىمى اولان وبالالايدان بىر نوع بالىق (فا:نوعى ماهى).

چكىج [باخ] چكىش. hammer

چكىجلى [باخ] چكىش لى.

چكىجى [ص] ۱-اۋزونه سارى چكن گۈج، جاذب (فا:جاذب)

۲- [مىج] جاذبه لى و گۈزل (فا:جذاب) attractive

چكىجىلىك [آ] ۱- [فىزىك] چكمە گۈجو، چكىم، سۈمۈرۈم.
 (فا:جاذبه) attractiveness ۲-انسانى اۋزونه چكمە،
 اۋزونه سارى چاغىرما و آپارما، چكىم (فا:جذائيت).

چكىجىچاى çeki [آ] سرابدا چاى و خياو دا داغ و يايلاق آدى.

چكىداشى [آ] شى لىرى چكمك اۋچون داش، ترەزى داشى.

چكىردكىچى [آ] چۈدك جى، چۈدك ساتان (فا:هسته فروش).

چكىردك لىنمك [س] چكىردك باغلاماق، چۈدك لىنمك.

چكىردك [آ] باخ: چىردك، چۈدك (فا:هسته). {چكمك
 سۈزونون بىر معناسى چكهرك باغلاماق دىر، بو مفهومدا
 بو كلمە الە گلەرك معنادا باغلاناراق عملە گلن ميوەنى
 گۈستە رىر، چىكمك + اير + دك}

چكىردكسل [باخ] چۈدكسل، چۈدە سل. nukleer

چكىردكسىز [باخ] چۈدكسىز، چۈدەسىز.

چكىردكلى [باخ] چۈدك لى، چۈدە لىنمك.

چكىردە جىك [آ،بىو لوژى] چۈدە جىك، گۈزە چۈدك لىرىن

ايچىندە اولان يومرو جىسىم، چۈدە جىك (فا:هستك).

چكىرگە / چكىتگە [آ،دى] دۆز قانادلى لاردان، دال باجاقلا رىلا
 سىچرايىلن، تارىما ضرر وئرن بىر بۈجك (فا:ملخ).

acrdium {ت} چكىرگە، سىرچىقا؛ بو كلمە چكمك
 سۈزوندىن آلىناراق اوخ يايىنن چكمە سىنى آنلادىر{.

چكىرگە اۋتلىهەنى [آ،دى] كىچىك اۋتوجو بىر قوش.

چكىرگە شالوار [آ] پاچالارى چۈخ دار و باجاقلارى گىنىش
 بىر نوع شالوار.

چكىرگە قۇشۇ [آ،دى] باخ: سىغىرچىن، سىغىر جىق.

چكى سىجى [آ] سۈلدوز دا داغ آدى.

چكى سىز [ص] چكى لىنمە مىش، اۋلچولمە مىش.

چكىش çekiş [آ،ت، سن؛ چىكمك + ىش] ۱-چىكىج، دۈيمە
 آلتى، ساپلى و باشى توپوزلو بىر آيقت (فا:چكىش).

hammer ۲-بىر موتورون چكمە گۈجو. ۳-چىكىجى لىك،
 جاذبه (فا:جاذبه). charisma

چكىش آتما [آ،ايدمان] چكىشى ان اۋزاغا آتما ايدمانى.

چكىش بالىغى [آ،دى] ۴-۵ متر اۋزونلوغو اولان كۆل رنگلى،
 ايسى سۇلاردا ياشايدان، بالالايدان، آغزى چكىش بىچىمىندە
 بىر بالىق نوعو (فا:نوعى ماهى). spyhna zygaena

چكىش خانا [آ] چكىش وۇرولان و چكىش دۈيولن ىش.

چكىش دىرمك [اتىد، قا] ۱-بىر شىئى بىرلىكدە چكمك. ۲-بىر
 شىئى قارىشىدىرماق و چىتىن وضعىتە سالماق، اللشىدىرمك.

چكىش دىرىجى [آ] چكىش دىرن، چكىش دىرمە ايله مشغول اولان.

چكىش دىرى جىلىك [آ] چكىش دىرمە ايشى.

چكىش سۈمۈگۈ [آ] اورتا قولاقدا دۈرد كىچىك سۈمۈكدن بىرى.

چكىش گن [ص] چكىشمە ىى سئون، داعواچى.

چكىش لەمك [ل] چكىش لە وورماق، دۈيمك.

چكىش لى [ص] جاذبه لى.

چكىش لى ۲ [ص] چكمە گۈجونو قاباق تىرلردن آلان بىر
 نوع آراج. ۲.

چكىشمك çekişmek [آ،ت، سن] چكىشمك ۱-باغلاشماق
 (فا:شرط بندى كردن). ۲-تارتىشماق (فا:منازعه كردن).

چكىشمە çekişmek [آ] ۱-بىر بىر يله دىيىشمە، قاقا ائتمە

چکیمله [آ] ۱- ایشدن چکیمله (فا: استعفا). ۲- دنیز سویونون چکیمله سی (فا: جزر). ۳- اوردونون دالی چکیمله سی، (فا: عقب نشینی). ۴- چکیلش (فا: جر). **pulling**

چکی له مک [ل] چکی لر له اؤلچمک (فا: سنجیدن) **measure**

چکی له مه [آ] چکی لر له اؤلچمه (فا: سنجش).

چکی لی [ص] آغیر (فا: سنگین). **heavy**

چکیلش [آ] ۱- دالی چکیمله، گری گتتمه ودالی اوتورما "سویون چکیلشی". ۲- آد چکمک وسایی چیخارماق ایشی، قُرعه چکمک ایشی، پیانقو، اولوسال چکیلش "اعانه ملی". ۳- چکمک ایشی (فا: کشش). ۴- **tensile**

چکیلن رسم، تصویر (فا: تصویر). **picture**

چکیلش لی [ص] مصور (فا: مصور). **illustrated**

چکی لیک [آ] چکی اوچون اؤزل اولان.

چکیم **çekim** [آ] ۱- رسم چکمه، فیلم گؤتورمه (فا: ترسیم)

drawing ۲- اؤزونه طرف چکمه. چکیجیلیک (فا: جاذبه)

gravity ۳- جذب، سومورما، سوموروش. (فا: مکش)

absorption ۴- سایی لارلا بیرلیکده، بیر ویا نئچه دفعه لیک استفاده نی گؤستیر "بیر چکیم پیلوو".

چکیم... [آ] انسان آدلاری: چکیمالپ، چکیمای، چکیمَر، چکیمبگ، چکیمیگه، چکیمتای، چکیمخان.

چکیم گؤجو [آ] جاذبه گوجو (فا: قوه جاذبه) **force of gravity**

چکیم اکلری [دیل ب] آد وائیل لرین کؤک ویا گؤوده لرینه گله رک اونلارلا تورلو اؤزللیک وئرن اکلر (ییه لیک، چوخلوق زامان، کیمسه کیمی اؤزل لیک لر).

چکیم اؤلچر [آ] یئر چکیمینی وائنا بنزر شیلری چکن آراج (فا: ثقل سنج). **gravimeter**

چکیم جی [آ] فوتوچکن، فیلم چکن.

چکیم سر [ص] اووی وئرمکدن امتناع گؤسته رن ویا بیر ایشی گؤرمکدن قاچان (فا: مستکف). **refuser**

چکیم سرلیک [آ] چکیم سر اولما وضعیتی.

چکیم سل [ص] ۱- ترسیم له ایلگی لی، ترسیمی **descriptive**

۲- چکیم له ایلگی لی (فا: جاذبه ای). **gravitational**

چکیم سل لیک [آ] جاذبیت (فا: جاذبیت). **attractiveness**

(فا: کشاکش). **struggle** ۲- بیر شئی قارش لیقلی چکمه (فا: کشیدن). ۳- شرطلشمه، جیناق سیندیریب باغلاشماق، باغلاشماق (فا: شرط بندی). **wagering**

چکیمه لی [ص] ۱- تارتیشما لی. ۲- چتین، سرت، چکیمه لی و تارتیشما لی توپلاتی.

چکیمیدیریجی [ص] آ، ص [چکیمیدیرن.

چکیمیش [آ] ۱- بیر بیرینی چکمه. ۲- (فا: تنازع). **struggle**

چکی قالدیرما [آ] چکی قالدیرماق ایشی (فا: وزنه بردار). **weight lifter**

چکیک **çekik** [ص] ۱- بیر یانا چکیمیش "چکیک گؤز: باتیق و اوزون گؤز". ۲- ایچری دؤغرو چکیمیش، باتیق (فا: کشیده). {ت: ۱- نقطه. ۲- سترچه کیمی بیر قوش}.

چکیک ۲ [آ، دی، تور] سترچه دن بالاجا بیر قوش، داغ ساییری.

چکیک ۳ [آ] مینودشت ده جای آدی.

چکیکجه [ص، ظ] چکیگه یاخین، بیر آز چکیک.

چکیل [آ، بی] بیر نوع توت آغاجی و یاریاغی (باراما قوردو بنجرمک اؤچون) (فا: نوعی توت مناسب برای کرم ابریشم).

چکیل لیک [آ] چوخلو چکیل اکیلمیش یئر، چکیل باغی.

چکیمک **çekilmek** [بل، ت، سن] ۱- چکمک ایشی گؤرو- لمک، یاخین لاشدیرلماق (فا: کشیده شدن). **to be**

pulled ۲- گریلمک "آپ چکیدلی". ۳- دؤوار هورولمک، کانال و یول دؤزلمک "آرخ چکیدلی". ۴- دامیتیلماق، سورولماق، دامیتاج دان چکیمک. ۵- ایشدن چیخماق، استعفا ائتمک "ایشدن چکیدلی". ۶- گئری چکیمک، قاتیلماق "سولار چکیلپ گئتدیلر". ۷- رفع اولماق "آغری چکیلدن سوئرا". ۸- سیخیلماق و برکیدیمک، دارتیلماق "بئلینده کی قاییش چکیلپ برکیندی". ۹- چکی سی بللی اولماق. ۱۰- فیلم و رسم حاضرلماق "اونون یاشاییشیندان فیلم چکیلردی". ۱۱- یوخ اولماق، گؤرونمز اولماق "قارانلیق لار چکیدلی". ۱۲- سؤزوندن و ایشیندن دؤنمه مک "او سؤزوندن چکیمه دی". ۱۳- امر شکلینده دفع اول و چیخ گئت مفهوموندا ایشله نیر "گؤزومون قاباغیندان چکیل، یولومدان چکیل".

چکینگن لیک [آ] چکینگن اولما وضعیت، اوتانما (فا: احتیاط).

چکینمز [ص] هنج بیر شئیدن چکینمه یین (فا: ترس، پرو).

چکینمز لیک [آ] حیا سیز لیک (فا: بی حیائی). **impudence**

چکینمک **çəkinmək** [س] قورخو سایی ویا اوتانما

اؤزوندن بیر ایشه گیرمه مک ویر ایشی گورمه مک، قاچینماق

(فا: امتناع کردن، پرهیز کردن). **claim, to abstain**

چکینمه [آ] چکینمک ایشی، اجتناب (فا: احتیاط). **caution**

چکینمه دن [ظ] ۱- قورخما دان. ۲- خجالت چکمه دن.

چکینمه لی [ص] چکینمه سی اولان.

چکینن [ص] ۱- مُحْتَاط (فا: پرهیز گار). **abstemious** ۲-

اؤرک (فا: منروی). **retired**

چکینه جگ [آ] چکینه ایشی.

چکینه چکینه [ظ] قورخا قورخا، چکینه رک، ساقیناراق.

چکینیش [آ] چکینمک ایشی و بیجیمی، قایغی لانما.

چکینیک [بیولوژی] سؤیدا اولان و بیر نئجه نسیل سؤئراسی

اؤرتا چیخان اؤز للیک.

چکینیلیمک [بل] چکینمک ایشی گؤرو لمک (فا: فم امتناع کردن)

چگیر گه قوشو [آ، دی] باخ: سیغیر چین **Sturnus vulgaris**

چَلَب **çələb** [آ، دده] تانری، آلاسه.

چَلَبُوتی [آ] آذربایجان دا کند آدی (چَلَب و ثردی).^{۲۴۰}

چَلَبی **çələbi** [آ] ۱- بگ، آغا، اسکی لرده اوخومایلین و

تربیتی آداما و ثرلین آد ۲- عثمانلی بؤیوک لرینین و مولوی

چیلرین لقبلی (فا: لقبیست) 'دده' (چَلَب): تانری؛ جو خراق

کلاسیک ادبیاتدا و بعضاده ائل و یئر آدلاریندا گؤرسه نیر

(چلبیانلو: موغاندا بیر تورک ائلی، سراب دا کند آدی،

شربیان، چلبیان؛ بو کلمه اولو تانری نین صفترلریندنیر و

"چلبیو، خلیب" شکلینده سؤمرجه ده تانری معناسیندا

ایشله نیبدیر- حسن بگ؛ بعضا آلیما کلمه سانیلیر؛^{۳۰۸}.

چَلَبی [آ] لا قاری حسن چلبی عثمانلی لار زامانی سلاحلارین

گلیشمه سینده بؤیوک نقشی وارایدی، چلبی راکت

سلاحی نین آتاسی ساییلیر.

چَلَبی **çələbi** [آ] کومیجان دا کند آدی.

چَلَبیانلی [آ] قاراداغ تورک ائللینین بیر طایفاسیدیر^{۳۰۸}.

چکیمسنمک [س] قاچینماق، ال چکیمک، استنکاف ائتمک (فا: دست کشیدن).

چکیم سیز [ص] ۱- [دیل ب] اک آلمایان آد و ائیلیم، (جنس

سایی)، شخصی بللی ائتمه دن بوتون وضعیتلرده دییشمه یین

کلمه لرین خصوصیتی. ۲- فیلم گؤتورولمه میش صحنه.

۳- اؤزونه چکمه گؤجو اولمایان، جاذبه سیز (فا: بدون جاذبه).

چکیم سیز لیک [آ] چکیم سیز اولما وضعیت.

چکیمله مک [ل] ۱- (فیزیک) اؤزونه چکیمک، جذب ائتمک.

۳- [دیل ب] ائیلیم لری و آدلاری (آد وضعیت) تصریف

ائتمک، صرف ائتمک. ۴- عکس فوتو و رسم چکیمک،

فیلم گؤتورمک، رسم له مک (فا: تصویر برداشتن) **to draw**

چکیم له مه [آ] ۱- جذب. ۲- صرف ائتمه. ۳- فوتو چکمه.

چکیم لی فعل [آ] وجه و شخص اکلرینی آلمیش فعل.

چکیم لی [ص] ۱- [دیل ب] چکیم اکی آلمیش اولان آد و

ائیلیم. ۲- فیلم گؤتورولموش صحنه و گؤرونوش. ۳- اؤزون

و اینجه وضعیت (فا: کشیده). ۴- چکیچی (فا: پرکشش).

hypertonic

چکیم مرکز [آ] آغیر لیک اورتاسی (فا: مرکز ثقل). **center**

of gravity

چکین **çəkin** [آ] بوین زهرا دا کند آدی {چگیین}.

چکینتی **çəkininti** [آ] چکیم لنمیش (فیلم، ائیلیم...) "سیگارین

چکیلپ قیرپینتی سی" (فا: برداشت فیلم).

چکینجه [آ] چکینمه ایشی، قاچینجا (فا: احتیاط).

چکینجه سیز [ص] احتیاط سیز (فا: بی احتیاط). **incautious**

چکینجه سیز لیک [آ] احتیاط سیز لیک (فا: بی احتیاطی).

چکینجه لیک [آ] چکینجه ایشی، پرهیز گار لیک (فا: پرهیز گاری).

abstinence

چکیندیرمک [ل] پیس بیر ایشدن قایتارماق، ساقیندیرماق

(فا: برحذر کردن). **beware**

چکینگن [ص] ۱- چوخ چکینن، مُحْتَاط (فا: کمرو، خوددار).

prudent ۲- ممتنع (فا: ممتنع). **impossible**

چکینگن لشمک [س] چکینگن وضعیت گلمک.

چکینگن سیز [ص] احتیاط سیز (فا: ناپرهیز گار). **incontinent**

چکینگن سیز لیک [آ] احتیاط سیز لیک (فا: ناپرهیزی **inattention**

چلبى بگ [آ] تۆركجه شعر لرى اولان ۱۰ جوعصر شاعر يدیر.^{۱۴۱}

چلبى لر çələbilər [آ] ساوه همدان شاهسون ائلى نین لک بۇ لوگونه باغلى بیر تۆرك طایفاسى.^{۹۸}

چلب (چالاب) [آ] تانرى، باخ: چلبى "سۇيون آخار تالاب تالاب. بۇيله امر ائيله ميش چالاب".

چلبک çəlpək [آ] باخ: چالباق. {ت: گۆزچا باغى وچيركى؛ باخ: چالباق (کير، چيرک)، چالماق} چلمک {.

چلبه شیک [باخ: چالپاشماق} چالماق} ترسلیک، تناقض.

چلبه شیک دوشمک [س] بیریرینه ترس دوشمک، متناقض اولماق

چلتک çəltək [آ] چوبان يارديمجى سى، يارديمجى، شاگرد.

چلتیک çəltik [آ] ۱-قايغى آلینمايش دویو، دویو لمه ميش دویو (فا: چلتوک). ۲-همین ييتگی نین يثم کیمی استفاده اولونان گووده سى و ياپراقلاری "چلتیک تاياسى". {چالماق سۆز چلمک شکلينده ده ايشله نیب (باخ: چلمه، چليم) بو کلمه نین بیر معناسى يثره وورماق= دویمک اولاراق چلتیک کلمه سیده دویو لوب دانالارینی چيخاردان محصولا دئييلير، فارسجادا شلتوک و چلتوک کلمه سى بو سۆزون دؤنوشوک شکليدير.^۱

چلتیک تارلاسى [آ] چلتیک اکيلن يثر.

چلتیکچى [ص] چلتیک يئتشدیرن کيمسه، چلتیک اوژمانی.

چلتیکچى ليک [آ] چلتیک بئجرمه.

چلتیک قارقاسى [آ، دی] قارا لئيلک.

چلتیک لى [آ] چلتیگی اولان دویو، ياخشى تمیز لنمه ميش دویو.

چلتیک ليک [آ] چلتیک اکینی، چلتیک اکمه يه ال وئريشلى يثردویو اکینی (فا: شلتوک، برنج زار). rice-field

چلرتمه çələrtmə [آ، تا] قویونلاردا گۆرولن اؤلدوروجو بیر خسته ليک.

چلک çələk [آ] ۱-بویونوزو قيريق ويا آیری حئیوان. ۲- بۆلبول، گۆزل اؤتن بیر قوئش.^۷ ۳-دمیر سؤقابى.^{۲۲۴}

چلگۆ [آ] پئچه نك لرین بیر باشبوغو (م ۱۱ جى قرن).^{۵۴}

چلگ çəllək [آ] پوتلوق، مایع و سیوی شئیلری ساخلاماق اۆچون يئكه قاب، (فا: بشكه). barrel {چلیک (دمیر، پولاد) سۆزوندن آليما بیر کلمه دير {

چلگ چیک [آ] بالاجا چلگک.

چلگ چى [آ] چلگک قايران.

چلگ چيلگ [آ] چلگک چى نین ايشى.

چلمبر / چلمبر çələmber [آ] آج-خرقان ياخين ليغيندا بير کند، نفوس * ۲۹۰). {چالام+از: سلحشور، باخ: چلمک {

چلمک çəlmək [ل] ۱-دۆشورمک، آياق آتارک يثره سالماق، يولوندان چئويرمک. ۲-بیریرينه ترس دوشمک. ۳-باش اؤرتوسونو دالدا باغلاماق. {باخ: چالماق {

چلمه çəlmə [آ] ۱-باش اؤرتوسونو دالدا باغلاما، باش ساريغى، چالما. ۲-چلمک ايشى. {سن (چالمه، چالماق} چلمک سۆزوندن آليناق باشا باغلانان ساريغا دئييلير، فارسجادا ايشله ن شلمه بو سۆزدن آلينمادير {.

چلمه جه [ظ] عاغلى قاريشدير احاق بيچيمده.

چلمه نويان [خ] چنگيز خاقان دؤنمی بگ لریندن و يولداشى.^۷

چلمه لنمک [بل] چلمه تاخيلماق.

چلمه له مک [س، باخ: چالماق} چلمه تاخماق.

چلمه له ييش [آ] چلمه له مک ايشى ويا بيچیمی.

چلمیک [آ] بوغدا و باشاق لا قاريشيق ايرى سامان.

چلن [آ] ۱-بئجه ريکلى، چاليشقان ۲-فتان، يائىلتيجى.^۷

چلناب / چلناو [آ] اهره کند آدى {چالان+آو: ايگيد لر يوردو {.

چلنبر [آ] کيوى ده کند آدى. ۱-باخ: چلمبر ۲-چلن+وار {

چلنگ çəlləng [آ] بۆرکه وورولان دمير حيققا، باش گولو، گۆل وييتگی لره دايره شکلينده هؤرولو بزک (فا: زينت تاج گل). {سن، بو کلمه ديواندا ايشله ن (چلينگ) (چين کاساسى) سۆزوندن آلينمادير، باخ: چلیک {.

چلنگر [باخ: چلیک} دمير چى.

چلواوى çelvavi [آ] زنجان دا داغ آدى. {چلبى+آوى {

چلوند çəlvənd [آ] آستارادا کندوچای آدى {چلبى+آند {.

چلوی çelvi [آ] زنجان دا داغ آدى. {باخ: چلبى {

چله / چيلله [آ، فا] قيشين قيرخ گونلوک اول گئجه سى (فا: ~).

چله خانا [آ] زنجان دا داغ آدى.

چله قان / چالاغان çələqan [آ] زنجان دا داغ و کند آدى.

چله گیر [آ] قوبا دا داغ آدى.^{۲۴۰}

چلیک چوماق/چلیک دسته [آ] اوشاقلارین اوینادیقلاری بیر

جور اوینون (فا: الک دولک). a game like tip-cat

چلیک خانا [آ] چلیک فابریکاسی.

چلیک فابریکاسی [آ] چلیک اریده رک مختلف شئی لر

دوزلدن و یا داشلاری اریده رک چلیک دوزلدن فابریکا

(فا: کارخانه فولاد). manufacture

چلیک قلم [آ] چلیک دن دوزلمیش قلم.

چلیک لشدیرمک [ل] ۱- چلیک کیمی ساغلام لاشدیرماق. ۲-

دمیره کرین قاتیب چلیک اتمک.

چلیک لشمک [س] چلیک کیمی ساغلام اولماق.

چلیک لنمک [س] چلیک بیچینمه گلکم.

چلیک له مک [ل] چلیک وورماق، چلیک له ساخلاماق

چلیک مسمه [مع] آریق اوجا آدم.

چلیک یلک [آ] قورشون گنچیرمز یلک و اوست گنیم.

چلیگتن [آ] چلیک پارچاسی.

چلیگه سو وئرمک [ل] چلیگی سرعتله سو دا سویداراق

سرتلشمه سینی ساغلاماق.

چلیم çelim [آ] ۱- بدن، اندام، گؤستریش ۲- گؤج قوت.

۳- قازاقلارین، کیچیوز بؤلگو بای اوغلر و آدای

اویماقلاری اولوبابالاریندان. ۴- باخ: چالماق/چالیم.

چلیم تیمور [آ] انسان آدی، باخ: چلیم + تیمور.

چلیم سیز [ص] آریق، سیسقا، هیکیلی گؤرکمسیز (فا: بی قواره).

چلیمالپ [آ] انسان آدی، باخ: چلیم + آلپ.

چلیم سیز [ص] قووه سیز، گؤجسوز.

چلیم لی [ص] ۱- بدن قورولوشو گؤزل، انداملی، خوش

هیکیلی (فا: خوش قواره). ۲- قووه لی، گؤجلو.

چلینگ [آ] چلیک، پولاد.

چلینگر [آ] مثال دان کیلید و مختلف شئی لر قاییران (فا: آهنگر).

metal craftsman {باخ: چلیک}

چلینگر خانا [آ] چلینگر لیکی ایشی گورولن یئر، دمیرچی

خانا (فا: آهنگری). metal workshop

چلینگر لر [آ] سالور بویونا عایدیر آدی (۱۶م جی قرن) ۲۲۵.

چلینگر لیکی [آ] چلینگرین ایشی، دمیرچیلیک.

چلیشکن [آ] چلیشیک.

چلیشگی [آ] چلیشمه، تناقض.

چلیشگی لی [ص] چلیشمه لی، تناقضلو، متناقض.

چلیشگی سیز [ص] چلیشمه سیز، تناقض سوز.

چلیشمزلیک [آ] چلیشمه سی اولمایان قورام و نظر.

چلیشمک çəlişmək [س] بیر بیرینه ترس دوشمک، متناقض

اولماق، بیر بیرله توتماماق، پاردوکس حالینا گلکم

(فا: متناقض شدن) {چالماق} چالیشماق} چلیشمک}.

چلیشمه لی [ص] چلیشیک، چلیشیک لی.

چلیشیک [ص] متناقض، چلیشمه لی، چالیشیق.

چلیشیک لیک [ص] چلیشیک اولما وضعیتی.

چلیک çəlik [آ] ۱- دمیره یۆزه ۵-۴ اؤلچوسونده کربون

قاتاراق اله گلن سرت اسنک و آریله بیلن (قورو اولمایان)

بیر نوع متال، پولاد (فا: پولاد). steel ۲- ال آغاجی

(فا: عصا). cane {سن: فولاد، دیواندا چلینگ کلمه سی

چین کاساسی معنالانیب سنگلاخدا چلینگ دمیردن

دوزلمیش بؤرک جیققاسی معناسیندا دیر، مسلما دیواندا

ایشلنن کلمه ده دمیر قاب اوچون سؤیله نیر مخصوصا

سنگلاخا باخدیغیمیزدا چالین} چلین کلمه سی چاقماق

داشی معنالانیب، بیلیریک کی چالماق} چلمک سوزونون

بیر معناسی دؤیمک دیر و دمیرین دؤیوله بیلمه خصوصیتی

و چالیناراق مختلف شکیللره گلمه سی باعث اولوب بو

آدلا تانیسین، چالینماق سوزوندن آلیناراق چلینگ

کلمه سی چلیک سوزونون ایلک شکیلیدیر (چالماق}

چلمک + اینگ} چلینگ} چلیک)، بو کلمه فارسجادا چلنگر

(دمیرچی) شکیلنده ایشلنیر، (دقت اولونمالیدیر بو کلمه

چلینگ + ار اولمالیدیر و چلین + گر شکلی معناسیدیر)

همچنین اینگیلیزجه challenge سوزوده چالماق کلمه -

سیله بو سوزه باغلانیر}.

چلیک... [آ] چلیک سؤیله دۆزه لن نئجه انسان آدی:

چلیکالپ چلیکتان چلیکتای چلیکخان چلیگر چلیکل.

چلیک çəlik [آ] قوشاچای و گرمی ده کند آدی.

چلیک باشلیق [آ] قورویوجو چلیک دن دوزلمیش باشلیق.

چم [çəm] آ[سیس، رطوبتلی و بۆلۆدلو هاوا (فا:مه) {چم} چن، باخ: چن، چان}.	چمخمی نی تاپماق [ل] بیر ایشین چمخمی نی تاپماق، بیر ایشین یولونو و اؤصولونو تاپماق.
چم۲ [آ] ۱-ناز، عشوه ۲-قئلیق "ایشی چمینه سالدی" (فا:-) اظهاراً فارسجادیر ولی او دیلده ده کؤکو تانیتمیش بیر کلمه ساییلمیر؛ تورکجه چم/چن سۆزوندن ده اولاییلیر}.	چمدان çəmədan [آ،فا]جامه‌دان]بؤیوک کیف ویا چانتا. چمرک çəmrək [ص]قۇللاری و باجاقلاری چیرمانمیش. چمرم çəmrəm [آ]ساوه-نوبران دا کند آدی {چم+ارن}.
چم [آ]بوسۆزله اولان یثرآدلاری:مهاباد، سقز، سایین قالا، تیکان تپه، ساووجبولاق دا (۹بالاجا) چای آدی؛ آباد، شهر-کرد، آستانا، قوم، اصفهان دا کند آدی؛ بیجار دا داغ آدی.	چمرنمک [س]قۇل ویا باجاغی چیرمالانماق. چمرود çəmrud [آ]تارۇم دا کند آدی. چمره مک [ل]قۇل ویا باجاغینی چیرمالاماق. چمره دره [آ]بالاکن، ده چای آدی ۲۰.
چماقستان çomaqstan [آ]لاهیجانده کند آدی {چوماق} چمان [آ]مینودشت، اورمیه ده کند آدی {چم+ان: چنلی یثر}.	چمگیرمک [باخ]چیمخیرماق. چمگیریش [باخ]چیمخیریش. چملر çəmlər [آ]آستارا دا کند آدی {چم چوڭ اولان یثر}.
چمبر / چمبره / چنبر çəmbər [آ] ۱-صانديق ویا تکر قورشاغی (آغاچ تکرلری ساغلام ساخلاماق اوچون، چئوره سینه چمبر وؤرالار، چلک کیمی شئیرلین دؤره سینه وورولان قاسناق و قورشاق ۲-مت) بیر نقطه دن بوتون نقطه لری بیر آرا ليقدا اولان آیری خط له سینیرلانمیش جیزیق، دایره (فا:دایره). {دده:چنبر؛ بو کلمه فارسجا دئمه گینه رغما تورک کؤکلودور و چن "بۆرۆین" سۆزوندن	چمله / چمه çəmələ [آ]تارۇم دا کند آدی. چملی بئل çəmlibəl [آ]سیواس توقات شهرلری آراسیندا بیر بؤلگه آدی ۸۰.
اله گلیب؛ چن + بورومک، چن + بور؛ چنبر} چمبر ایچینه آلماق [ل]دؤوره له مک، قۇشاتماق. چمبر ساققال [آ]یوؤارلاق ساققالی. چمبر قاییق [آ]آرخا طرفی یوؤارلاق قاییق. چمبر سل [ص]چمبر له ایلگی لی. چمبر لتمک [اتد]دؤوره لتمک. چمبر لنمک [س]دؤوره لنمک، قۇشاتیلماق. چمبر له مک [ل]دؤوره له مک، قۇشاتماق، چمبر آلتینا آلماق. چمبره آلماق [ل]دؤوره له مک، قۇشاتماق. چمبری یارماق [ل]قۇشاتمادان قۇرتو لماق. چمبرونک [آ]قوم-دستجرد دا کند آدی {چم+بان+اق}.	چمن / چمین çəmən [آ]چاییر لیق یثر، باخ: چمین (فا:چمن). grassland {دده، چیممک سۆزوندن}.
چمیشگیزک çəmuşgezək [آ]تارۇم دا کند آدی {باخ: چمیشگیزکلو} چمه گی çəməgi [آ]اورمیه ده کند آدی {چم+اگه:چم یثری}.	چموش گزک çəmuşgezək [آ]تارۇم دا کند آدی {باخ: چمیشگیزکلو} چمه گی çəməgi [آ]اورمیه ده کند آدی {چم+اگه:چم یثری}.
چمیر قاییق [آ]آرخا طرفی یوؤارلاق قاییق. چمیر سل [ص]چمبر له ایلگی لی. چمیر لتمک [اتد]دؤوره لتمک. چمیر لنمک [س]دؤوره لنمک، قۇشاتیلماق. چمیر له مک [ل]دؤوره له مک، قۇشاتماق، چمبر آلتینا آلماق. چمیره آلماق [ل]دؤوره له مک، قۇشاتماق. چمبری یارماق [ل]قۇشاتمادان قۇرتو لماق. چمبرونک [آ]قوم-دستجرد دا کند آدی {چم+بان+اق}.	چمیج çəmic [آ،دا]توت و اوزوم قوروسو. چمیجگیزکلو çəmişgezəklu [آ]بؤ ائللین افرادی تونجه لی شهرین چمیجگیزک قصبه سینده اؤتوروردولار، کورد منشاء لی طایفا ایدیلا و آزاراق دا اولسا صفوی لر بیرلشمه سینده نقش اوینادیلار ۸۰. {جامیش +گزک+لو: جامیشلاری چوڭ اولوب کؤچهری ائل معناسیندا یثر}.
چمپان [آ]سایین قالا دا کند آدی {چم+بان}.	چن çən [آ] ۱-دۇمان، سیس، باخ: چم (فا:مه). fog. ۲-چاناق، بؤیوک چاناق. {باخ: چان} چن دۇمان [آ]دۇمان، سیس (فا:مه). چنار [آ،فا،صح]باخ: چینار. چنبر çənbər [دده]قاسناق، قورشاق، باخ: چمبر. hoop چنبر بوغاز [آ،دا]چوخ دانیشان. چنبر بیغ لی [ص]بیغی چنبر کیمی یوخاری دؤغرو آیلیمیش.
چمپیون [باخ]شامپیون. چمچه [باخ]چؤمچه ladle چمخم [آ،دا،فا]فاز، غمزه، ازیلیب بۆز لمه. چمخملی [ص،دا]نازلی غمزه لی.	

چنبر قویروق [آ] ۱-چاپان، عقرب. ۲-چنبر قویروقلو.

چنبر قویروقلو [ص] قویروغو چنبر کیمی آیریلیمیش، دئوریک.

چنبر غریال [آ] قوچان دا کند آدی.

چنبر لیمک [س] قورشاق لانماق، چللك ویا بوجور شئیلرین دؤره سیننه چمبر گنچیر لیمک (فا:چمبر دار شدن).

چنبر له مک [ل] قورشاق لاماق، چللك ویا بوجور شئیلرین دؤره سیننه چمبر گنچیر مک (فا:چمبر زد).

چنبره بۇرونلو [ص] بۇرونو اوجو گنریه آیریلیمیش اولان.

چنّت [آ] آچیلدیغیندا توخوملارین اورتایا چیخدیغی قاییق، توخومون قاییغی سویدلوقدان سونرا آیریلان پارچالارین هر بیرری (فا:کپسول). {باخ:چان/چن + ت > چنّت}

چنّتیمک [باخ] چنّتیک له مک.

چننه [باخ] چانتا.

چنّتیک çəntik [آ] بیر شئین قیراغیندا آچیلان او یوقلوق، باتیق لیق، چوخورلوق، کیچیک کرتیک. {باخ: کرتیک}

چنّتیک آتماق [ل] او یوق آچماق، کرتیک آچماق.

چنّتیک آچماق [ل] او یوق آچماق، کرتیک آچماق.

چنّتیک لیمک [س] او یوق و کرتیک آچیلماق.

چنّتیک له مک [ل] او یوق آچماق، کرتیک آچماق.

چنّتیک لی [ص] او یوق آچیلیمیش، کرتیک لی.

چنچن çənçən [ص، باخ: چنه] گۆز (فا:حرّاف).

چنّزه [آ] گنرمی، اردییل و هئریس ده کند آدی. {چان+ساق}.

چنک çənək [آ، بی] ۱-توخومدا اوغولجوغو (امبریون)

بۇروین اتلی بۇلوم (فا:لپه) "ایکی چنکلی و تک چنکلی

بینگی لر: (فا:گیاهان دولپه ای و تک لپه ای)، باقلا و

لپه نین ایکیش چنکلی وار." ۲-قوش دیمدیگینین آلت و

اؤست بۇلومو. ۳-بۇجک لرین آغیزلارینین یانینداکی

اولان پارچالاییجی برک بۇلوم. {چن + ک، باخ: چان}

چنک سیز [ص] چنکی اولمایان ویا چنکی ایی گۆرولمه ی.

چنک لی [ص] چنکی اولان.

چنک çəng [آ] ۱-تئلجیک لی بیر ساز آدی، اسکی بیر

تۆرک سازی (فا:بربط) harp ۲-سنج. ۳-زنکوله. ۴-ال،

پنجه. ۵-دیرمیق، بیر نوع شنه، چنکل. {صبح، ت، سن

{چانک}؛ باخ: چان، چاناق، چنکل}

چنگ اولماق [س] قیچ اولماق، کنی لشمک، دؤیوسوزلاشماق.

چنگ چالان [آ] چنگ آلتی نی سسلندیرن (فا:چنگزن). harper

چنگ سیز [ص] چنکی اولمایان.

چنگ لشمک [باخ] چنگه لشمک.

چنگ له مک [ل] ال ایله و پنجه سیله تۇتماق.

چنگال çəngəl [آ، چنگ + ال] باخ: چنگل، یشمک اوچون

ایشله نن بیر وسیله (فا:~).

چنگان [آ] گنرمی ده کند آدی.

چنگزین çəngəzin [آ] آستانا دا کند آدی.

چنگسر çəngsər [آ] خوی دا کند آدی.

چنکشی [خ] مّعجزه، اولغان اؤستۆلۆک ۱-گۆی تۆرکلر

دؤنمی بگ لریندن و کۆرشادین قیرخ یولداشیندان بیرری

۲-ختن خانلیغی دؤنمی بگ لریندن.

چنکک [آ، ت: چؤمجه، سن: قو للاب] قلاب.

چنکل çəngəl [آ] ۱-شنه، دیرمیخ، هاجا کیمی اولان

هرشی (فا:قلاّب). hook ۲-یشمک ده ایشله نن بیر آلت،

اؤزن دیشلی قاشیق کیمی بیر وسیله، چنقال (فا:چنگال).

fork ۳-شاهمات او یونوندا بیر ترپیش له نئچه مۇهره نی

خطره سالما وضعیت. ۴-[مچ] پنجه، ال، "موهومات

چنکیندن قورتولماق گرگ". ۵-بیر شئی آسماق اوچون

قارماق، آسیلقان، آسقی. ۶-بسکتبال او یونوندا چنبره یان

دۇزاراق تک ال له آتیلان شوّت، چنکل آتیش. {چنگ +

ال، دده، سن {چانقا} چنگال، {چانگ}؛ زنگ؛ باخ: چان}.

چنکل آتماق [ل] ال آتماق، اله گنچیر مک ایسته مک.

چنکل ایگنه سی [آ] چنکل لی ایینه.

چنکل پیچاق [آ] چنکل و بیچاق دان جور له نن یشمک آلت لری.

چنکل تاخماق [ل] بیر موضوع و یا بیر ایشه ال قویماق.

چنکل چنه لیلر [آ، دی] چنه لری دیمدیک بیچیمینده اؤزانمیش

و سوّموک لشمیش بالیقار تاقیمی، یاپیشیق چنه لیلر.

چنکل ساققیزی [آ] باخ: کنگل ساققیزی.

چنکل لیمک [ل] چنگله وؤرولماق، چنگله تاخیلماق

چنکل له مک [ل] چنکل تاخماق، چنکل وؤرماق.

چنگل له ییش [آ] چنگل له مک ایشی ویا بیچیمی.

چنگلسی [ص] چنگل کیمی، چنگل سوو، چنگله بنزر.

چنگل لی [ص] ۱-چنگلی اولان ۲-اوجو چنگل بیچیمینده اولان

چنگل لی ایینه [آ] بیر نوع ایینه.

چنگلی çəngli [ص] ۱-چنگک صاحبی ۲-ماکی دا داغ آدی.

چنگلیک [آ،بی] ۱-بیرنوع اوت آدی. ۲-چنگک اولما، قیج اولما. {ت: سارماشیق اوئو}

چنگه çnge [آ،باخ:چان] بیر ال توتومو، بیر ال توتان قدر.

چنگه لشمک [س] ال به یاخا وئروشماق "من اژدهالارلا چنگه لشمیشم".

چنگه لر [آ] آذربایجان، دا داغ آدی^{۲۰۹}.

چنگه له مک [باخ] چنگک له مک.

چنگی [باخ:چان] دف چالیب اوخویان و گوپک اوینادان رقاصه.

چنگی لیک [آ] چنگکی نین ایشی، چالیب اوخوما.

چنگیز/دنکیز [آ] دنیز، اوغلان آدی {مغولجادادا ایشلک اولاراق اصلینده تورکجه تنگیز/دنیز کلمه سینه باغلیدیر}.

چنگیز خاقان çəngiz xaqan [خ] یالئیزجا موغول و تورک

تاریخی دئیل، دؤنیا تاریخی نین گوردوغو و تانیدیغی آن بؤیوک فاتح، عسگری و سیاسی باخیمدان آن اوئلو کیشی-سیدیر. اصل آدی تیمورچینه (تیمورچینه، تیموچین) دیر.

کیچیک بیر بگلیک ایکن سونرالاری بؤیویوب، گئنیشلهیه-رک باغیمسیزلیغینی اعلان ائتدیگی گون، توپلاناتان قورولتاین آلدیغی بیر قارارلا آدی "چنگیز" اولموشدور.

چنگیز، دنیز آلامینا گلמکله برابر، گئنیشلیک، سونسوزلوق، و اؤلومسوزلوق سمبولو اولاراق ایشلهنن

بیر عئواندیر؛ بو اولو کیشی نین دؤنمینده، بوتون تورک بویاری تک بیر دؤولت چاتیسی آلتیندا توپلانمیش، او

گونکو دؤنیانین یاریسیندان چوخونا آگه من اولونموش و دؤنیا تاریخی نین جغرافی اولاراق دا آن بؤیوک

امپراتورلوغو تاریخ صحنه سینده یئر آلمیشدیر^۷. چنگیزخان گوی تورکلرین بیر دالی شاتو لاردان ایدی^{۲۰۹}.

چنگیز نامه [آ] بوداستان تورکلرین اسلامدان سونراکی اسکی داستانلاریندان اولاراق چنگیزین یاشاییش و

اؤز لوک (شخصیت) و فتوحاتی موردینده دیر، بو داستاندا چنگیزخان اوغورخاقان کیمی گون ایشیغی ایله تانری قوردونون اوشاغی اولاراق دوغولموش و اوغوزخانین سویندان گوستر یلمیشدیر.

چنگین çəngin [خ] گؤسته ریشلی، قویلاي خان'ین اوغلو^۷.

چنگینه گنجیرمک [ل] اله گنجیرمک، ایینه آلماق.

چن لشمک [س] چنلی اولماق، چن ودومان باسماق، دومان لاماق.

چنلی [ص، باخ: چان، چن] دومانلی، سیسلی. چن اولان یئر، چن باسمیش یئر (فامه دار). foggy

چنلی بئل داغی [آ] باخ: خوی، چملی بئل.

چن لی لیک [آ] سیسلی لیک (فامه گرفتگی). fogginess

چنن توتولسون [ن] سؤله یه مز اول.

چنه çne [آ] ۱-آشاغی انگ، اؤزون یاریم دایره شکلینده

اولان آشاغی بؤلومو (فا:چانه). chin ۲-میکانیکی

آلتلرین و سیخیجی وسیله لرین، بیر شئی سیخان طرفلریندن هر بیر "مگنه نین چنه لری". {باخ: چاناق،

دده، سن «چنکا، چانکا»، دیواندا چاناج سؤزو گوشک و

ککز آداما دئییلیب بو معنا ایندیکی انگي بوش و چنه سی بوش شکلینده سؤیله نیر، گوروندویو کیمی بو کلمه لرین

یاخینلیغی آیدیندیر، باخ: چان، چاناق}.

چنه /چینه çne [آ] وارساق تورکلرینه باغلی اویماق آدی^{۲۰۹}.

چنه آتماق [س] جان وئرمک "قرانی اوجادان اوخو، گورموسن کیشی چنه آتیر".

چنه آلتی [آ] غیغ (فا:غیغ). double chin

چنه باز [آ، تو+فا] چوخ دانیشان.

چنه بازار [آ] سؤز لشمه، تارتیشما، چوخ دانیشما.

چنه بازارا چیخماق (چنه بازارینا چیخماق) [آ] سؤز لشمک و

تارتیشماق، چوخ دانیشماق و زوزک لیک ائله مک.

چنه بازلیق [آ] چوخ دانیشما، زوزک لیک.

چنه بوغاز [باخ] چنه بازار.

چنه چالماق [س] چوخ دانیشماق، گوز لیک ائتمک.

چنه چوخورو [آ] آلت چنه نین اوجونداکي چوخور، بعضی-

لرینین چنه سینده اولان چوخور (فا:زنخدان). chin

ج ۶	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۹۰۳	ارک سۆزلۆتۆ	ج ۶
	چنه‌سیز [ص] ۱-چنه‌سی اولمايان. ۲-دۆزگون ويئرینده دانیشماسینی بیلمه‌ین.		چۆده بومباسی [آ] آتۆم بومباسی، نۆکلیر بومبا.	
	چنه‌سینی آجديرماق [س] دانیشدیرماق، سۆزه‌گتیرمک..		چۆده جیک [آ] کیچیک چۆده، کیچیک نۆوه	
	چنه‌سینی باغلاماق [ل] ۱-اؤلن بیر کیسمه‌نین چنه‌سی آلتیندان گنجیریلن ظریف ساریغی تپه‌سینین اۆستونده دۆیۆنله‌مک. ۲-بیر کیسمه‌نین اؤلومونو ایسته‌مک.		چۆده‌س چالینمی / چۆده‌سل چالینم [آ] آتۆم چۆده‌لرین رزونانسی، نۆکلیر چالینمی (فا:تشدیدهسته‌ای nuclear resonance چۆده رئاكتورو/ چۆده سل رئاكتور [آ] نۆوه رئاكتورو، نۆوه قازانی (فا:نیروگاه هسته‌ای). nuclear resonance	
	چنه‌سینین باغی چۆزولمک [س] گۆزلیک ائتمک.		چۆده‌سل [ص] چۆده ایله ایلگی لی، آتۆمی، آتۆملا	
	چنه‌سینی بۆش قویماق [س] دانیشیغینا فیکیر وئرمه‌مک.		ایلگی لی، نۆوه سل، نۆکلیر (فا:هسته‌ای). nuclear	
	چنه‌سینی بیچاق آچماماق [س] اۆزوتودن دانیشماماق.		چۆزۆق çəvərzəq [آ] تارۇم و زنجان دا کند آدی.	
	چنه‌سینی تۆتماق [س] اۆزونو ساخلایب دانیشماماق.		چۆگن [باخ] چۆوقان.	
	چنه‌سینی داغیتماق [ل] چنه‌سیندن برک وۇرماق.		چۆل çəvel [باخ: چیل] آياقلاری آیری آدام.	
	چنه‌ف [آ] اۆردوباد، دا کند آدی ۲۴.		چۆبار [خ] دیه‌نکلی، دیه‌نک داشیان؛ قازقلارین، اورتایۆز بۆلوگو، گیری اویماغی اولوبالاریندان ۲.	
	چنه‌ وۇرماق [س] ۱-بیر جنسین قیمتی اوچون بازارلیق ائتمک (فا:چانه‌زدن). ۲-to haggle-چوخ دانیشماق.		چۆبان çoban [آ] ۱-قویونقوزو اوتاران (فا:~). shepherd	
	چنه‌ یاراشدیرماق [قا] قارشى لیقلى گۆزلیک ائتمک.		۲-الینده دیه‌نک، سوپاسی اولان ۳-مُختار، اویا بگی. ۴-بیرسلجوقلو بگی (۱۳جی قرن)، پئچەنک طایفالاریندان ۲۹	
	چنه‌ یاریشی [آ] دۆرمادان دانیشما، گۆزلیک ائتمه.		{سۆمرجه (سیپاد، شولپا)، ت {چۆبان}: کند بۆیۆگۆنون کۆمکچی سی، گیزیر؛ سن، صح، داوار اوتاران؛ دده؛ بۆ کلمه چاؤۇش کیمی چاؤ/چۆ کۆکونه باغلیدیر، ایلکجه کند بۆیۆگو یاردیمچی سی و کنده خبر یتیرینه و زامانجا کند داوارلارینی اوتارانا دئییلیدیر ۱.	
	چنه‌سی آتماق [س] چنه‌سی تبتیره‌مک.		چۆبان [آ] آذربایجاندا بوسۆزله‌باشلايان نئچه یئر آدی وار ۲۴.	
	چنه‌سی آچیلماق [س] بۆش بوغازلیق و گۆزلیک ائتمک.		چۆبان آشی [آ] سودا وسۆتده پیشیریلن بیرچۆر آش.	
	چنه‌سی اویناماق [س] بیر شیئی یشمک ده اولماق.		چۆبان آلدادان [آ، دی] بۆزۆنگلی ۳۰cm اۆزون لوغو، گنجه‌لری دیمدیگی آچیق اۇچاراق بۇجک اولایان بیر قۇش، اۇچارکن تتر تتر یثره قونان بۆز رنگلی و اۆزون قویروقلو قۇش، چوبانقۇشو caprimulgus europeus	
	چنه‌سی دورماماق [س] گرک‌سیز یثره و بۆشونا دانیشماق.		چۆبان آلدادان گیللر [آ، دی] قۇشلار صیغیندن گۆی قۇزقونوم سۇلاردان بیر قۇش سۇیو.	
	چنه‌سی دۆشۆک [ص] یاوا دانیشان، بۆش بوغاز، گۆز.		چۆبان ایپگی [آ، بی] کلکیک اوتونا اۇخشار وییيله بیلن بیر چۆل بیتگی سی.	
	چنه‌سی قوۆتلی [ص] چۆخ دانیشان، گۆز، زۆزک.		چۆبانالپ [آ] انسان آدی، باخ:چۆبان + آلپ ۲.	
	چنه‌سی قیزیشماق [س] بۆش بوغازلیق و گۆزلیک ائتمک.		چۆبان اویماغی [آ] عثمانلی بیر لیگینه‌یئر آلان بیر تۆرک بۆیۆ ۲۹.	
	چنه‌لشمک [قا] قارشى لیقلى اولاراق چوخ دانیشماق.			
	چنه‌لی [ص] ۱-چنه‌سی اولان. ۲-چوخ دانیشان (فا:پرچانه).			
	چنه‌وان / شانجان [آ] شېستردە کند آدی. {چن + آوان:چنلی یئر}			
	چنی‌لمک [س] جانی یانان کۆپک آغلار کیمی آجی آجی سس چیخارماق ۲.			
	چۆدک çəvdək [آ] میوه‌لرین برک قاییق لی توخومو (فا:هسته). nucleus			
	چۆده [آ] ۱-چۆدک، چّیردک ۲-آتۆم هسته‌سی، نۆوه nucleus			

سۆيۇ (فا: تيره بارهنگ). alismaceae	چۇبان اولدوزو [آ، گۆب] چۇلبان، آخشام اولدوزو، ونوس، چۇلبارا (فا: زهره). اۇبو كلمه اصلينده چۇلبان سۆزوندن آليناراق چۇلبان اولدوزو اولماليدير و خالق آراسيندا ديشهرک چۇبان اولدوزو دئييلير.
(فا: بارهنگ آبي). asarum europaum, alisma	چۇبان ايتي [آ، دي] سۆرونو قۇروماق اوچون ساخلانيلان ايري بير ايت جنسي.
چۇبان دوزلوغو [باخ] ساري چالي.	چۇبان ايينه سي [آ، بي] عطير چيچگي جنسيندن قۇخولو چۇل ييتگي سي (فا: نام گياهي خوشبو). gerauium
چۇبان ديه نه گي [آ، بي] قارا بوغدا گيللردن آغ و پمبه رنگلي، اورک ييچيمينده ياپراقلي، اوتسۇو بير قير ييتگي سي	چۇبان باياتي سي [آ] بير خالق هاواسي.
polygomum aviculore	چۇبان بگ [خ] هۇلاكو خان ين اوردوباشي لاريندان.
چۇبان سۆزگه سي [باخ] يوغورت اوتو.	چۇبان بوزارتماسي [آ] بير جور پيشيريلن بوزارتما.
چۇبان قازان [خ] قازان خانليني دۇنمي بگ و كوموتان آدي.	چۇبان بوسكولو [آ، بي] چوبان بوسكو لوگيللردن، تيكان ياپراقلي قيرمیزی اوزوم كيمي ميوه سي اولماي llex ayuif
چۇبان قاياسي [آ] ميانا دا داغ آدي.	چۇبان بوسكولو گيللر [آ، بي] ايكي چنك لي ييتگي لردن بير سۇي galuim aparine
چۇبان قالقيدان [آ، بي، تا] دمير تيكان ييتگي سي.	چۇبان توبوزو [آ] باياتي حاليندا ييتن ويثم اوچون بئجه ريلن چوخ ايلليك ييتگي.
چۇبان قوشو [باخ] چوبان آلدادان.	چۇبان توتنه گي / چۇبان دودوگو [آ] بير جور ساده توتك نعو.
چۇبان قۇيۇنو قيرخان كيمي قيرخماق [ل] وار يۇخونو آلماق.	چۇبان توخماغي [آ، بي] چۇخلو ساچاقلي كۇكلي اولان چوخ ايلليك اوتسۇو ييتگي.
چۇبان كۇيكي [آ] سۆرونو قۇرويان ايري جنس كۇپك.	چۇبان چانتاسي [آ، بي] تورپ سوولاردان، يئميش لري تورباني آنديران چۇل ييتگي سي (فا: كيسه كشيئ). capsella
چۇبان كابابي [آ] داش كابابينا بنزر يوغورتلو ات يئمگي.	bursu pastoris. cru
چۇبان كبريتي [آ] بير ييتگي نعو (فا: نوعي بومادران).	چۇبان چولوق [آ، اسكي] يوخاري دؤزئي ده اولانلارين آشاغي دايكي يوخسول آداملارا وئرن بير كيچيلديگي آد.
achillea veramicularis	چۇبان چيچگي [آ، بي] بير متر اۇجاليقدا اولان چوخ ايلليك اوتسۇو ييتگي.
چۇبان كره [آ] مراغا دا كند آدي.	چۇبان داراغي [آ، بي] چتير گيللردن، تارلاردا ييتن، آغ چيچك - لي، ضرر لي بير ييتگي (فا: خارخاشك dipsacus. scandix
چۇبانلار [آ] هئريس و اهر ده كند آدي.	چۇبان داغ [آ] تبريز ده داغ آدي.
چۇبان لاما [آ، يازين] چۇل ياشانتى سيني و اؤزل ليكله چوبان - لارين عشق و ياشايش لاريني آلتاتان ادبيات تورو، پاستورال.	چۇبان داغار جيغي [آ، بي] تورپ گيللردن چۇل ييتگي سي، قوش اككمي (قوش اپيگي) (فا: قدومه كوهي). thlapsi
چۇبانلو cobanli [آ] سالماس دا كند آدي.	چۇبان دودوگو سولار [آ، بي] چوبان دودوگو كيمي ييتگي لر
چۇبان ليق [آ] چوبان اولما وضعيتي ويا چوبانين گۇردوگو ايش (فا: شباني). pastoral	
چۇبان مرحمي [آ] تئريانتين و موم ياغيندان دؤزه لن يارا مرحمي.	
چۇبان نويان [خ] اولجا يتوخان ين كوموتاني و دانيشماني.	
چۇباني [آ] الله چوماقلا اويناينلان بير اوويون آدي.	
چۇبان يازي سي [آ] چوبان لارين ياشايشيني آلتاتان بير ادبيات.	
چۇبان ياسديغي [آ، بي] ساري چيچكلري بير ايلليك ييتگي.	
چۇبايئيميش [آ] كۇنول قيريجي، خشن [خ] گۇي توركلر دۇنمي بگ لريندن و كورشاد ين قيرخ يولداشيندان ييري.	

چ ۶	آذربايجان تۆركجه سي	۹۰۵	ارک سۆزلۈک	چ ۶
چوپرا cöpra [آ] ۱- بالیق قیلچینی. ۲- سیخ چالی لیق.	چۇجۇق ایشی [آ] اوشاق ایشی، اؤنم سیز ایش.			
{چۆپ سۆز ایله ایلگی لی اولماغی سانلییر.}	چۇجۇق باخجاسی [آ] اوشاق لارین اوینادیغی و گزدیگی یئر.			
چوپرا بالیغی [آ،دی] قایالیق لاردا یاشایان، ایری بۇغلاری	چۇجۇق باخجیسی [آ] چوجوق لارایتیشین.			
اولان بیر دادلی سو بالیغی cobitis	چۇجۇق بیلیم جیسی [آ] چوجوق بیلیمی اؤزمانی، پئدوقوق.			
چوپور cöpur [ص] ۱- اؤزونده چیچک خسته لیگیندن قالان	چۇجۇق بیلیمی [آ] چوجوقلاری اینجه لیین بیلیم، پئدولوزی.			
ایز لرین آدی، قوتورلوق pitted with smallpox ۲-	چۇجۇقچا [ص، ظ] چوجوغا یاراشان (فا: بچه وار).			
گئیک بالاسی ۷. {کؤیمک+ور} کؤپور، چؤپور، چوپور؛	چۇجۇق دوشورمک [ل] اوشاق سالدیرماق.			
ت: چوتور: خوئیو کؤتو.}	چۇجۇق دوتورو [آ] چوجوق ساغلیغی وخسته لیک لری ایله			
چوپورالپ [آ] انسان آدی، باخ: چوپور+ آلپ ۷.	اوغراشان دوتور.			
چوپورلاشدیرماق [ل] چوپور وضعیته گتیرمک	چۇجۇق دیلی [آ] اوشاقلارین اؤزل سۆزلرله دانیشدیغی دیل.			
چوپورلاشماق [س] اؤزونده چوپور عمله گلیمک.	چۇجۇق سۆز [ص] چوجوغو اولمایان.			
چوپورلوق [آ] اؤزو چوپور اولما وضعیتی.	چۇجۇق سۆزلوق [آ] چوجوغو اولماما.			
چوتاش [آ] باهار دا کند آدی {چوتاق}.	چۇجۇق سوو [ص] چوجوق کیمی (فا: بچه وار).			
چوتاق [خ] قیلچ قبضه سی؛ اؤیغور یازیتلاریندا بیر بگ آدی ۷.	چۇجۇق سوولوق [آ] چوجوق سوو اولما وضعیتی.			
چوتاقای [آ] انسان آدی، باخ: چوتاق + آی ۷.	چۇجۇق قالماق [آ] بؤیوک کن اوشاق کیمی ترپنمک.			
چوتاناق cötanaq [آ] قیندیغی چوخ اولان دال و بوتا ۷.	چۇجۇق لار [آ] اوشاق لار (فا: اطفال). children			
چوتور [آ] قبضه، قیلچ قبضه سی ۷. ت: چوتور: خوئیو کؤتو.}	چۇجۇق لاشدیرماق [ل] چوجوق لاشماسینا یول آچماق،			
چوتورای [آ] انسان آدی، باخ: چوتور+ آی ۷.	چوجوق حالینا گتیرمک، (فا: فس مثل بچه شدن).			
چوتوق cötuq [آ] کؤتوک، توپراقدان ائشیکده قالمیش	چۇجۇق لاشماق [س] اوشاق کیمی حرکت ائتمک، چوجوق			
آغاج کؤکو. {باخ: کؤتوک}	کیمی داورانماق (فا: مثل بچه شدن).			
چوتیرا بالیغی [آ،بی] وجودو یاندان باسیق اوجا، اؤستو	چۇجۇق لو [ص] ۱- چوجوغو اولان کیمسه. ۲- چوخ			
پولجوقلو بیر بالیق، آق دنیز و آتلاتیک آنادنیزینده	اوشاقلی کیمسه (فا: بچه دار).			
یاشایان ۲ (فا: نوعی ماهی). balistes capriscus	چۇجۇق لوغو توتماق [س] اوشاق کیمی داورانماق.			
چوجوغو اولماق [س] اوشاق دوغماق ویا اوشاغی اولماق.	چۇجۇق لوق ائتمک [س] چوجوق کیمی حرکت ائتمک			
چوجوق cocuq [آ] ۱- اوشاق، یاورو، بالا، بیه (فا: بچه).	(فا: بچگی کردن).			
child ۲- [مج] اساساً اوشاق رفتارلی و داورانیشلی کیمسه	چۇجۇق لوق [آ] ۱- اوشاق اولما وضعیتی (فا: بچگی).			
اوچون دئیلین وکیچیمه آنلامی وئرن بیر سۆزجوکدور.	childhood ۲- چوجوق کیمی حرکت.			
{ت: دوغوز بالاسی، هر شئین کیچگی؛ بو سۆز	چۇجۇق یتیشدیرمک [ل] اوشاق بؤیوتمک.			
جوجرمک کلمه سیله ایلگیلیدیر.}	چۇجۇق یوواسی [آ] اوشاقلار ساخلانیلان یئر.			
چوجوق آلدیرماق [ل] اوشاق سالدیرماق.	چوخ cöx [ص، ظ] بول، سایسی و دیری ویا گوجو			
چوجوق اوینماغی [آ] اوشاق ایشی.	بؤیوک اولان (فا: زیاد). more {سومرجه 'شوگ'؛ دده،			
چوجوق اوینو [آ] ۱- اوشاق اوینو، اوشاقلارین اوینادیغی	سن؛ بو کلمه دیواندا آلاو و گونشین یالی معناسیندا گلیب			
ایشی. ۲- یالین وائنم سیز ایش.	الته دیواندا ایشلنن چوقراشماق و چوقراماق سۆزلری			

چوخالماق و چوخلوقدان دا لالانماق و چوشماق مفهوم- وندا ایشله نیب کی هامی سی ایندیکی معنای یتیریلر.}	چوخالتیم [آ] چوخالتما ایشی، کوپالاما، بیر فیلم و یا رسیم دن عینی اصلی کیمی دۆزلمه ایشی.
چوخ بولاق [آ] cox bulaq [آ] ماهنشان دا کند آدی.	چوخالدیچی [ص] چوخالدا (فا: تقویت کننده). multiplier
چوخ سؤیله مک [ل] گۆز لیک ائتمک.	چوخالدیریلماق [بل] سایجا آرتدیریلماق.
چوخ یورد / چقیورت coxyurd [آ] فریدن-آخوره ده کند آدی.	چوخالدیش [آ] چوخالتما ایشی، بیر فیلم و یا رسیم دن عینی اصلی کیمی دۆزلمه ایشی.
چوخ آتلی [ص] بیر نئچه آت قوشولموش آراج.	چوخالدیلماق [بل] آرتیریلماق، چوخ ائدیلمک.
چوخ آتوملو [ص] بیر نئچه آتومدان عبارت اولان.	چوخالما [آ] آرتما، بوللتما (فا: تزايد). augmentation
چوخ آروادلی [ص] عینی زاماندا بیر نئچه آروادی اولان کیمسه.	چوخالماق [س، سن] آرتماق، بولل لئماق (فا: زیاد شدن).
چوخ آروادلی لیک [آ] عینی زاماندا بیر نئچه آروادی اولما وضعی، بولی قرامیا.	چوخالمیش [ص] مزید (فا: مزید). increased
چوخ آز [ظ] اولدوقجا آز.	چوخالمیش مصرع [باخ] مستزاد.
چوخ آلانلی [ص] چوخ زاویه لی.	چوخالیش [آ] چوخالماق ایشی (فا: تكثر). increasing
چوخ آلاه لی لیک [آ] چوخ تانری لی لیک.	چوخالیش لی [ص] یوکسه لیش لی، تصاعدی progressive
چوخ آنلاملی [آ، دیل ب] بیر سۆزجوگون بیردن چوخ آنلامی اولماسی.	چوخ اورقاقلی [ص] آنونیم، چوخ اوراتاقدان دۆزه لن شرکت.
چوخ آیاقلی لار [آ، دی] اکلم باجاقلی بؤجک لرین هر اکلم اینده بیر ویا ایکی جۆت آیاغی اولان تاقیم، آیاقلاری چوخ اولان حیوانلارین عامّ آدی "خرچنگلر، هورومجکلر" myriapoda	چوخ اوشاقلی [ص] چوخلو اوشاغی اولان.
چوخ ائشلی [ص، توپلوم ب] چوخ قاری لی، ار و آروادین بیردن چوخ ائشلی اولماسی (بیر نوع فلسفه نین قورالی).	چوخ اولوسلو [آ] (صنایع و تجارت اوچون) نئچه دؤولت و اولوسلار آراسیندا کی تجاری و اقتصادی آتلاشما.
چوخ ائشلی لیک [آ، توپلوم ب] چوخ ائشلی اولما وضعیتی.	چوخ اوژلو [ص] نئچه اوژو اولان، چوخ اوژلی (فا: چندوجهی cheekiness
چوخ انولی [ص، بی] ارکک دیشی جنسیت لی چیچک لری بیر گول اوژه رینده اولان بیتگی، باخ: چوخ ائوجیک لی.	چوخ اوژلولوق [آ] حیا سیز لیک (فا: پرروئی). cheekiness
چوخ ارلی / چوخ قوجالی [ص، توپلوم ب] عینی زاماندا چوخ اری اولان قادین.	چوخای [آ] چوقای، یوغون، غلیظ. ^۷
چوخ ارلی لیک [آ] بیر قادینین عینی زاماندا نئچه اری اولما وضعیتی، بو قورال "آندریا" کیمی چوخ آز اولوسلاردا گئچرلیدیر، البته چوخ اوزاق گئچمیشده یوخسون لوق سبب ایله گئچر لیگی وارایدی.	چوخ ایشله نن [ص] چوخ یارار لی اولان، چوخ یارار لانیلان ماده.
چوخالان [ص] متزاید (فا: متزايد). increasing.	چوخ ایلیک [ص، بی] یاشامی بیر ایل دن چوخ اولان بیتگی لر.
چوخالتما دسگاهی [آ] آرتیرما دسگاهی، تکتیر ماشین.	چوخ یاسقی لی [ص] یاسقی سی چوخ اولان (فا: پرفشار).
چوخالتماق [ل] آرتیرماق، تکتیر ائتمک (فا: افزودن).	high-pressure چوخ بوغوملو [ص] چوخلو بوغومو اولان قورچوق ویا بیتگی.
	چوخ بو جاقلی [ص] چوخ بوجاغی و گوشه سی اولان شئی.
	چوخ بیلمیش [ص] چوخ بیلن (فا: عیار). impostor
	چوخ بیلمیش لیک [آ] چوخ بیلمیش اولما وضعیتی، چوخ بیلمه.
	چوخ بیلن [ص، دا] یاشایش گورگوسو چوخ اولان.
	چوخ بارتلی لی [ص] بیردن چوخ پارتی نین قاتیلیم ایله یاشایان سیاسی حیات.
	چوخ بلانلی [ص] بیر نئچه ساحه وآلانی نظرده توتان.
	چوخ بیله لی [ص] نئچه مرحله لی، نئچه آشامالی.

چۆخ تئریلی [ص] آرالاریندا " + - " اشارتی اولان بیر چۆخ تئریمدن دۆزه لن جبر مُعادله سی.	چۆخ ساتیش لی (چوخ ساتیلان) [ص] ساتیشی چوخ اولان (فا: پرفروش). feather seller
چۆخ تانریجی [آ، توپلوم ب] بیردن چوخ تانرینین وارلیغینی بنیمسه ین (اینانان وقبول ائدن).	چۆخ ساما [آ] مُزاید، چۆخ گۆرمه (فا: مزایده). auciton
چۆخ تانریجی لیق [آ، توپلوم ب] بیرچوخ تانری نین وارلیغینی دۆشونمه اینانجی، پاگانیزم، پولی تئیزم.	چۆخ سای لی [ص] سایجیق و رقم لری چوخ اولان.
چۆخ تانریلی [ص] چوخ تانریلاری منیمسه ین اینانج.	چۆخ سسلی [ص] چوخلو مُختلف سسلرله ایفا اولونان، پولو فونیک (فا: پرصدا). noisy
چۆخ تانریلی لیق [آ] چوخ تانری منیمسه مه وضعیتی.	چۆخ سسلی لیک [آ] بیرارنده نجه سسین عین زاماندا بیر لشمه وضعیتی، پولی فوئیا.
چۆخ تکرلی [ص] چوخ تکرلی اولان آراج.	چۆخ سونماق [ل] اولدوغوندان چۆخ گۆرمک.
چۆخ تونلو [ص] چوخ آغیر، آغیر لیغی تونلارجا اولان.	چۆخ سۆزلو [ص] بیرنجه ویا سۆزدن عبارت اولان افاده.
چۆخ تیراژلی [ص] بؤیوک تیراژلا یابین لانا.	چۆخ سیملی [باخ] چوخ تنللی.
چۆخ ظا [ظ] چوخ اولاراق، آشیری، اولدوقجا (فا: زیاد).	چۆخ قاتنلی [ص] بیر نجه قاتدان دۆزلمیش یایی و تیکیتی.
چۆخ جوخو [باخ] چوغو لجو، پلورالیست.	چۆخ قاتنلی اوتوپارک [آ] قاتلاریندا آراج پارک اندیله بیلن تیکیتی
چۆخ جوخلوق [آ، ص] باخ: چوغو لجولوق، پلورالیزم.	چۆخ قادین لی / چوخ قاری لی [ص، توپلوم ب] بیردن چوخ قادینی وقاریسی اولان، چوخ آرواد لی، چوخ قوجا لی.
چۆخ جوخلاری [ضمیر] بیر چوخو.	چۆخ قارداغ [آ] آذربایجان دا داغ آدی ۲۴.
چۆخ جوخ [ظ، ص] ان چوخ، ان سون، لاپ چوخ، اولدوقجا آرتیق (فا: خیلی). excess	چۆخ قارینجیق لیلار [آ] بیر نجه قارینجیقی اولان.
چۆخ دنان [ظ] چوخدان بری، اسکیدن بری، گنچمیشدن بری، قاباقلاردان (فا: دیرباز). long time ago	چۆخ قانادلیلار [آ] چوخلو قانادلاری اولان بؤجک لر تاقیمی.
چۆخ دنانکی [ص] چوخدان اولموش، قاباقلار باش وئرمیش (فا: دیرباز). long time ago	چۆخ قوجالی [آ] باخ: چوخ قاری لی.
چۆخ دانیشان [ص] بوش بوغاز، چوخ دانیشماغی سئون (فا: پر حرف). talkative	چۆخ قوللو [ص] نجه قوللو (فا: چندضلعی). polygon
چۆخ دوزلم لی [ص] چوخ سطح لی، نجه مستوی سطح دن دوزلم لی.	چۆخ گنجه مدن [ظ] قیسا بیر سۆره ده.
دوزه لن شئی (فا: چند وجهی).	چۆخ کلیمک [س] گره گیندن چوخ و آرتیق اولماق.
چۆخ دیشجیک لی [ص] چوخلو خیردا دیشلری اولان.	چۆخ گن [آ] نجه مستوی سطح دن دوزلمیش، چوخ دوزلم لی.
چۆخ دیشلی [ص] چوخ دیشی اولان تکر.	چۆخ گۆر کملی [ص] نجه گۆر کملی (فا: چندشکلی) allotropy
چۆخ دیللی [ص] مختلف دیلدرده دانیشان بیلن کیمسه.	چۆخ گۆرمک [ل] اسیرگه مک، مُضایقه ائتمک.
چۆخ خاشماق [س، تا] چوخا لماق، چوخلاشماق.	چۆخ گۆزه لی / چۆخ جُره لی [ص، بیولوژی] چوخ گۆزه سی اولان یاراتیق، بیردن چوخ جُره سی اولان (فا: چندسلو لی).
چۆخ راغان [آ] گۆر قایناق.	چۆخ لاری [ض] بیر چوخو.
چۆخ خراق [ص] چوخ اولاراق (فا: بیشتر). more	چۆخ لارینجا [ض] بیر چوخ کیمسه لرجه.
چۆخ رماق [س] قیمیلدماق.	چۆخ لاشماق [س] چوخ اولماق، چوخا لماق.
چۆخ رقلی [باخ] چوخ سایجیق لی.	چۆخ لناماق [س] چوخ اولماق.
	چۆخ لو [ص] سایيجا آرتیق، چوخ اولاراق.

چوخلوجا [ص، ظ] چوخ چوخ، بول بول، اولدوقجا چوخ، بوللوجا "چيچک چوخا ليرسا بالدا چوخلوجا بوللانير".

چوخلوق [آ، سن] ۱- سایی سی چوخ اولان، بوللوق، (فا: کثرت). multiplicity ۲- چوغون لوق (فا: اکثریت).

چوخلوقاکی [آ] چوغول اکی (فا: پسوند جمع).

چوخلوقلا [ظ] گئل لیکله عمومیتله (فا: عموما).

چوخمار [آ، تا] باشی توپوزلو دیه نک، چوماق.

چوخ میلتلی [ص] چوخ اولوس دان تشکیل تاپان.

چوخناشماق [س، تا] چوخا لماق، چوخلاشماق.

چوخو [ظ] ۱- چوخ دفعه ۲- [ض] یاریدان چوخو، بول مقدار.

چوخوشماق [ل] توپلاشماق.

چوخ هجالی [ص] هجالی لاری چوخ اولان سؤز (فا: چند

هجائی). polysyllabic

چوخ یئرلی [ص] اوتورماق اوچون چوخ یئرلی اولان.

چوخ یاشلی [ص] یاشی چوخ اولان، قوجا، یاشلانمیش.

چوخ یانلی [ص] چوخ طرفلی (فا: همه جانبه). multilateral

چوخ یئین [ص] یئیم جیل.

چودار [آ] مال داوار آلیب ساتان (فا: چوبدار) {فارسیجا

چوبدار و چارپادار دئیلمه گینه رغماً تورکجه ت «چوتور:

پیس خویلو» سؤزوندن اله گلیبدیر، انسان آدلاریندا

چوتورخان آدی دا گؤروکمده دیر^۵.

چودار کندی / چوتور کندی [آ] هشتیری ده کند آدی.

چودار لیق [آ] چودار اکیلمیش یئر.

چودن çoden [آ] کرین سوز دمیر، (دمیر له یۆزده ۵-۴

اورانیندا کرین قاریشیمیندان اله گلن متال) بو متال پولاد

و چلیگه نسبت پاسلانمین قاباغیندا دایانیقلی و بیر مقدار

قیریلقان اؤزل لیگی وار (فا: چدن) cast iron {ت «چوین»:

پاخیر، توتج، سن «چودن، چوین» چدن، سن «چویماق»:

قیزماق، ایستی لنمک؛ بو کلمه چوتون شکلینده روسجا یا

گئچپ و فارسیجا چدن سؤزده بو کلمه دن آلینمادیر.

چودن تۆکمه [آ] چودن متالینی قالیبا تۆکمه (فا: چودن

ریزی). foundry

چور çor [آ] ۱- درد، خسته لیک، سیغیر وباسی، یتگی لرده و

چوخلو پاموقلاردا اولان بیر خسته لیک. ۲- [مچ] سؤیوش،

قارقیش آنلامیندا بیر سؤز "چور خانیم" ۳- چؤل لؤک، یتگی

یتیشدیرمه یین توپراق. {کؤک: بؤیوکله وئریلن بیر

عنوان، ت: رتقاء، دولاشیق اوتو؛ نظره گلیر دولاشیق اوتو

اکینده بیر نوع آفت ساییلیر و هر یئرده چوخا لیرسا بوتون

یتگی لرده صدمه یتیرر، بو سببدن بو مفهوم گئیشله نه رک

چوراق شکلینده وئریمسیز یئر معناسی وئیرر، چوراق

کلمه سی گؤگ تورک یازیلا ریندا ایشله نیب، ایندیکی

معنادا اسکی مفهومون گئیشلنمه سیندن دوزه لیب، اشاره

اولونما لیدیر کی اسکی زمانلار بو کلمه جین پری و رۇح

معناسیندا و محتماً اؤغورسوزلوق گتیرن رۇح معناسیندا

ایشله نیردی و ۸جی یۆزیل بالکان اؤغوزلاریندا بیر بگ و

کومتان آدی ایدی و محتماً بوجور وضعیتلرده روحلارین

گوجونو تمثیل ائتمه گه اشارت اولونور.

چور / چار [آ] شامانیست لرده گؤره انسان بدنین ائشیگینده

ولی انسانلار برابر یاشایان کؤتور رۇحلارین آدیدیر^{۲۱}.

چور / چورا... [آ] انسان آدلاری: چورای، چوربگیم،

چوربیگه، چورتان، چورخان، چورالپ، چورقارا.

چوراباتور [خ] بولغار تورکلری داستانلاریندان (رۇسلارا

توتساق اولماماق اوچون اؤزونو اؤلدورن و آدینا داستان

یازیلیمیش اولان کیشی^{۲۹}).

چوراباش [آ] شامان دعالاریندا آدی گئچن بیر رۇح^{۳۱}.

چوراق [ل] وئریم سیز (فا: شوره زار) {باخ: چور}.

چوراقلاشدیرماق [ل] چوراق وضعیت گتیرمک

چوراقلاشماق [س] چوراق وضعیت گلمک.

چوراق لیق [آ] وئریم سیز لیک (فا: شوره زاری) saltiness

چورامان [خ] جینلی، پریلی؛ قیرقیز اویماق بگ لریندن^۷.

چوریا [آ، ع، آنادولو] ات و سبزه ایله یشیریلن بیر سؤلوییه

جک، باخ: شوربا.

چورس çors [آ] خوی دا کند آدی {۱- چور سؤز رۇح

مفهوموندا گلیب و "ز/س" اکایله بیر لیکده چوروز/

چوروس/ چورس شکلینده گؤجلو روحو اولان یئر

آنلامیندادیر. ۲- چار/ چور سؤزو و ز/س اکیله بیر لیکده

چ ۶	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۹۰۹	ارک سۆزلۆک	چ ۶
چۆخ ایشیقلی ائو، آیدین یئر مفهومیوندا، قریزادین بۆلگه سینده ده دؤغرودادندا بئیله دی و چۆرس یئر اؤزاقلاردان ایشیق ساچان بۆلگه کیمی گۆرسه نیر، ۳- چوره آدی بیرطایفا آدی کیمی گۆرونوبدور، باخ: پولاد. چۆرس خنه‌یه سی [آ] خوی دا کند آدی. چۆرمق corməq [آ] رزن و کبودرآهنگ ده کند آدی {گوجلو روحا صاحب اولان یورد}. چۆرلۈ corlu [ص] ۱-جینلی، کؤتو رۇحلارین ائتگی سینده قالان کیشی. بو آد شامانیست گله‌نکدن گلن بیر آددیر. اسکیدن بۇئالیملی و تۆپلوم طرفیندن خوش قارشیلانمایان کیشیلر اۆچون بو آد وئریلیدی، بۇ کیشیلر قام و باخشی- لر طرفیندن تداویه آلینیردی ۲-۷- دردلی، خسته لیکلی. چۆرمان [آ] چۆرمان، جینلی، پریلی ۷. چۆرۈملۈ [آ] بگدیلی بویونا عایدیتر آدی (م۱۶جی قرن) ۲۵. چۆره ناب/ چۆراناو çorə nab [آ] زنجان دا کند آدی {چۆر +ان آو: گوجلو روحلار اوواسی}. چۆست cost [آ] یوئشاق دریدن تیکیلن آیاق قابی ۱۱. چۆشقون [آ] جۇلفا دا یئر آدی ۲۴. {جۆشقون} چۆعاج [آ، تا] ۱-گۆن ایشیغی، ۲-گۆنشلی یئر. چۆعاش [آ] ۱-دبذبه، ۲-وحشی حیوان یاورۇسو ۷. چۆغان او تو çoğan [آ، بی] کۆکو و داللاری سۇ ایله صابون کیمی کۆپۆرن و پالتار یوئماق اۆچون یارارلی بیر بیتگی، چۆون (فا:اشنان، غاسول صابونی). saponaria officialis {سن، چۆقراق دیواندا جۆشماق مفهومیوندا بو سۆزون کۆکودور و چۆغان کلمه‌سی جوشان و کۆپۆکلنه بیتگی نی گۆسته‌یر ۶}. چۆغانچی [ص] چوغان اوره تیب ساتان. چۆغانلی çoğanlı [آ] هشتیری و قوشاچای دا کند آدی. چۆغور/ چۆغور [آ] سۆلدوز دا داغ آدی. چۆغور جوق [آ] سیغیر جیق، چکیتجه قوشو turnus vulgaris چۆغول çoğul [ص:سن:تمام] ۱-بیردن چوخ اولان، چوخلوق (فا:جمع). ۲-چۆواندن کیمسه. چۆغول آد [آ] اسم جمع (فا:اسم جمع). collective noun	چۆغول اکی [آ] چوخلوق اکی (لار، لر) "آغاجلار، شهر لر". چۆغول لاشدیرماق [آ] چۆغول وضعیته گتیرمک. چۆغول لاماق [ل] چۆغول وضعیته گتیرمک. چۆغول لوق [آ] چۆغول اولما وضعیتی. چۆغولجو [ص، توپلوم] چوخلوقجو، چوغو لچو لوق ایلکه- سینده دایانان و اونون یانلیسی، پلورالیست "چوغولجو گۆروش". pluralist چۆغولجولوق [آ، توپلوم] ۱-مختلف و چوخلو باغیم سیز قۆرۆپلار و قوروملارین تاثیرینه دایانان دۆزنتی و سیستم. pluralizm ۲- [فلسفه] وارلیق و یاراتیق لارین تک اولمادیغی و گرچک لیگنین آچیق لانماسیندا بیردن چوخ ایلکه‌یه دایانان اؤیره‌تی و دوکترین، پلورالیزم (فا: پلورالیزم). چۆغولساماق [ل] اولدوغوندان داها چوخ سانماق و گۆرمک. چۆغون [آ] چوخ چوخ، چوخ کز، چوخ اولاراق. چۆغون تۆگمه (اریتمه) [آ] چوغون اریدیب تۆکولن فابریکا. چۆغونجا [ص، ظ] ان چوخو، اکثری (فا:اکثرا). چۆغونلوق [آ] اکثریت، قارشى آنلامی: آرینلیق، majority چۆغونلوقلا [ظ] چۆغونلوقا دایاناراقچوخ زامان، اکثرأ. چۆقا [آ] وحشی حیوان ۷. چۆقان [آ] ۱-توپۇز، باخ: چۆقان ۲-حیوان یاورۇسو ۳- قازاق بیلیم آدمی و اوزانلاریدندان، آبیلا خان ین اوغلو ۷. چۆقای [آ] یوغون، غلیظ، باخ: چۆخای ۷. چۆقۇ/ چۆخۇ [آ] دبذبه، بۆللوق، سئۆک تکین ین باباسی ۷. چۆقۇبگیم [آ] انسان آدی، باخ: چۆقۇ+ بگیم ۷. چۆقۇچاق [آ] یاماد/اوی چایی یاخینیدا بیر شهر آدی ۱۲. چۆگان [باخ] چۆقان. چۆلاداغ [آ] آغدام دا داغ آدی ۲۴. چۆلاق çoləq [ص] الی ویا آیاغی آخساق اولان، سقۇ، بیر قیچی قیسا اولان، آخسار، تۇپال (فا:لنگ). lame {ت، سن؛ بو کلمه چوراق اولمالیدیر، چۆر کلمه‌سی نقص و خسته لیک معناسیندا گلیب و چوراق وئریمسیر یثره دئییلیر و انسان موردینده ناقص و آخساق اؤچون سۆیله نهرک چولاق شکلینه گلیمیش گۆرونور، باخ: چۆرأ.			

چولاق لاشماق [س] چولاق اولماق، آياغي آخساق اولماق. چولاق ليق [آ] آخساقلىق، چولاق اولما وضعيتى، توپاللىق (فا: لنگى). lameness	شئى، سويا، سلاح (فا: چماق، گرز). cudgel, mace ۲-
چولاق/چالاق [آ] سلحشور، ايى قىلىچ چالان ^۷ .	كومان خانلىغي دؤنمى بگ لرىندن. {ت، سن، دده، ديواندا چوماق ايكي معنادا گليب اصلى معنادا عصا و باشى توپوز آغاچا دئىيلىپ و مجازى اولاراق غير مسلمان اويغورلار طرفيندن تورک مسلمانلار دئىيلىپ، سون معنادا دشمن عاملى اولماق مفهوميوندادير، هرچند كلاوسون بو كلمه نى آليتما سؤز يىليز ^۶ ولى بو سؤز چاقماق (وورماق) سؤزايله ايلگىلى اولماسى آيديندير، چاقماق <چوماق> چوماق {.
چولان [آ] چايين و سويون ديينده گؤيه رن بير نوع جلبک، قيز آدى (فا: نام دختر).	چوماق تپه [آ] همدان-اسدآباد دا كند آدى.
چولباناك [آ] ۱-اؤزاق گؤروشلو ۲-تؤره نين دئشيندا قالان ۳-نكاح سيزايليشكىدن دوغان اوشاق (هاقاس توركلرينده) ^۷ .	چوماق قورقلار [آ] اؤمورقالى و اؤمورقاسيز و بعضاً بيتكى لرى قوناقجى سئچن، بعضى سى سربست و بعضى سى ياريم ويا تام انگل اولاراق ياشايان يوورالاق سولوجانلار سويو. rhabditidae
چولبو [آ] باخ: چولپان ^۷ .	چوماق سوخماق / قويماق [ل] بيرينين ايشينه مانع دؤز لتمک.
چولبا/چولبا [آ] ۱-تويوق، قارتال و قيرقوؤل كيىمى قوشلارين بير و ايكي ايل ليک ارکكى (خوروزو). ۲-همين خوروزون بوئتو قيزارديلميشى ۳-[تا] عاجز، ايشه ياراماز.	چوماق قورقلار [آ] اؤمورقالى و اؤمورقاسيز و بعضاً بيتكى لرى قوناقجى سئچن، بعضى سى سربست و بعضى سى ياريم ويا تام انگل اولاراق ياشايان يوورالاق سولوجانلار سويو. rhabditidae
چولباچاي/چوولباچاي [آ] خياو دا كند آدى.	چوماق لاماق [ل] چوماق لا وورماق.
چولبالاشماق [س] چولبا ياشينا چاتماق، بؤيويوب يئكه و ارکک قوش حاليئا گلمک.	چوماقلى داغي comaqli dağı [آ] مراغا دا داغ آدى.
چولبالانماق [باخ] چولبالاشماق.	چومال/چومول [آ] ت، بير تورک بويونون آدى.
چولبالى [ص] چولپان قيزارديلميش و پيشيريلميش.	چومران comran [آ] خوى دا كند آدى {چومور+ان: چامورلو يئر {.
چولباليق [آ] عاجز ليک، ايشه يارامازلىق.	چومور [باخ] چامور.
چولپان colpan [آ] ۱-قورئى اولدوزى ۲-اؤزاق گؤروشلو ۳-تانيديق، يىلديک، آشنا، ۴-تيمورگورخان ^۷ ين ايکينجى ائوده شى؛ ياقوت داستانلاريندا آدى گئچن بير قيز ^۷ .	چوناس/چناس çonas [آ] آستانادا كند آدى. {چان+اؤس {
چولبدو [آ] ۱-بخشيش، مكافات ۲-غيمت ^۷ .	چونقار [آ] گورولتو، شماطه، نارا (توى ناغارا سسى) ^۷ .
چولماچوچوق [آ] اوشاقلار، چولوق چوجوق.	چونقارا [آ] بولغار-وارساق توركلرينه باغلى اويماق آدى ^{۲۹} .
چولوق çoluq [آ] آلاچيق، چارداق (فا: کلبه). cottage	چونقاريا [آ] تورکستاندا بير بؤلگه آدى ^۴ .
{محتملاً بو كلمه چولوق چوجوق سؤزوندن آليئاراق آغاجدان دوزلميش چارداغ دئىيلىر {	چونقارالو/چونقارالو/گوريو ~ [آ] اؤرميه ده كند آدى.
چولوق چوجوق [آ، تا] چوجوقلارلا بير ليکده عايله توپلو لوغو.	چوو çov [آ] شايعه (فا: ~). {ت <چاو> شان وشهرت، سس؛ اينگليزجه show بو كلمه ايله کؤ کداس اولمايدير {.
چولوقلو چوجوقلو [ل] چوخلو جوجوغو اولان.	چوو سالماق [ل] شايه سالماق (فا: شايه کردن). to spread about
چوم [باخ] کوم، کوما.	چووان çovan [آ] تارؤم و مراغادا چاي و كند آدى {چاوان {.
چومار [آ] ۱-چوبان کؤپكى، ايرى کؤپک. ۲-[تا] بؤينوزسوز قويون ^۲ .	چووچو [آ] جاسوس (فا: جاسوس). spy
چوماق çomaq [آ] ۱-ديهنک، باشى توپوز آغاچ ويا هر	چووچولوق [آ] جاسوسلوق. (فا: جاسوسى). espionage

چۆودار [آ] ۱-باخ:چاودار. ۲-داشکسن، ده کند آدی ۴۰.	آتیپ انتخاب ائله مه رسمی.
چووغون [آ] کۆلک لی قاریاغیش، بوران، قاسیرغا. {چوغلماق	چۆپ آراباسی [آ] زیبیل داشیان آرابا.
دیواندا باغیرماق معنا سیندا بوسۆزله باغلیدیر {	چۆپجولوک [آ] چۆپجونون ایشی.
چووغون لاماق [س] چووغون قالماق.	چۆپجو [آ] آشغال لاری ییغان کیمسه.
چووغونلو [ص] کۆلک لی قار و یاغیش.	چۆپجوک [آ] باکتیری لر و ثریلن بیر آد.
چووقان çovqan [آ، ت، دده] ۱-آت ایله اوینانان بیر اوین.	چۆپ دامارجیق لاری [آ] آغاج دامارجیق لاری (فا:رگه چوب).
۲-اوشاقلار آراسیندا اۆزون ال آغاجی و توپلا اوینانان و	straw, the grains of wood
هاکی اوینو کیمی بیر اوین آدیدر (فا:چوگان).	چۆپدن جلیبی [ص] چوخ ضعیف آدام حاققیندا.
چووقان [آ] رزن و خمین؛ هشتیری (لو) ده کند آدی. میانا	چۆپ سیدی (سیتی) [آ] آتقی و آرتیق شئیرلر آتیلان قاب.
دا (چوقانی) داغ آدی.	چۆپسوز [ص] چۆپو اولمایان.
چووما çovma [آ] آزما، یولون ایترمه (فا:انحراف).	چۆپ کابابی [آ] اینجه چۆپو قلار گنجیریلیب پیشیریلن ات.
چووماق çovmaq [س] آزماق، یولون ایترمک (فا:منحرف	چۆپ کیمی [ص] اینجه و ضعیف.
شدن) {قایماق، جایماق، چویماق، چووماق}.	چۆپلنمک [س] ۱-چۆپ کیمی اولماق (فا:مثل چوب شدن).
چوومتماق [آ] بیر سۆز و بیرینه ائشیتدیره رک دئمک.	۲-چئشیت لی ییبه جکلردن آزار آزار یتمک.
چووستان [باخ] چولوق.	چۆپلو [ص] چۆپو چوخ اولان یئر.
چووش [آ] گنجیمیشده فرمان و حؤکم لری اوجا سسله	چۆپلو [ص] گنبد و تیکان تپه؛ سایین قالا (سه) ده کند آدی.
اوخویوب اعلان ائدن کیمسه، چاوش (فا:چاوش).	چۆپلوک [آ] چۆپلرین آتیلدینی یئر (فا:آشغال دانی).
چووش [آ] سراب دا کند آدی.	چۆپلوکجو [آ] چۆپلوق لری ساتین آلاراق ایشه یارار ماده لری
چووشلوق [آ] چاوشون گۆزوی (فا:چاوشی).	آیران و ینی دن دیر لی ائتمک اوچون حاضر لایان کیمسه.
چووشماق [س] ۱-چاوماق، یولون آزماق، یولونو ایترمک	چۆپلوکجولوک [آ] چۆپلو کجونون ایشی.
(فا:انحراف یافتن) ۲-داغیلیب یاییلماق، ساجیلماق چوو	چۆپله مه [آ، بی] دوینون چیچک گیللردن، کۆکلری ایچ
دۆشمک (فا:پخش شدن). ۳-یغین و هیزلی یانیندان	سۆردوجو اولان، چوخ تورلو، اؤرنگی ساری چۆپله مه،
گئچمک "بیر لیکده گئدیردیک کی بیر گۆللّه آرامیزدان	قاراچۆپله مه (فا:چوبله مه). helleborus
چوودو" (فا:سریع رد شدن) {باخ:چاو}	چۆپور [آ، تا] کنجی قیلی.
چۆپ çöp [آ] اینجه آغاج دالی، بالاجا قورو آغاج، بالاجا	چۆپوک [آ، ت] میوه چۆپو، چۆرچۆپ.
چۆبوق شکلینده اولان هر شئی، سامان اینجه لیگینده هر	چۆپه دؤنمک [س] ضعیف له مک، اینجه لشمک.
هانسی بیر ساپ و آغاج قیریتی سی (فا:چوب). {ت، چیپ،	چۆتکه çötkə [آ، ر] ال سایغاجی، دۆرد بوجاقلی چرچیوه ده
چیپیق: اینجه آغاج دالی، {چیپ چیپ کیشی لر: دیرسیز	ائینه تاختیلیمیش بالاجا توپجوق ویا تکرچیک لردن عبارت
کیشی لر، {چۆپ شراب و هر شئین چۆکوتتوسو،	ساده حسابلاما آلتی (فا:چرتکه). abacus
چۆکلتنی، توتماج پارچاسی، {چۆپیک: میوه چۆپو، سن:	چۆتکه یه وورماق / سالماق [آ] چۆتکه ده حساب لاماق.
۱-شایسته. ۲-خاشاک}.	چۆتلن [آ] ائوجیل قوشلاردا گۆرون بیر خسته لیک (فا:نوعی
چۆپ آتماق [ل] گنجیمیشده اولاراق و ایندیده بعضی یئرلرده	مریضی در مرغان). {چاتلاماق + ن}
قویون قۆزۆ آلورئینده اولاردان سنچمک اوچون چۆپ	چۆدوک اوتو [آ، بی] یاپراق لاری پیشمش لرده ایشله نن و

چ ۶	آذربايجان تۆركجه سي	۹۱۲	ارک سۆزلۈك	چ ۶
	داشلىق يئر لردە يېتىن يابانى اوتسۇو يىتگی.		چۆرک گتيرن [آ] انوين قازانېب چۆرک گتيرەنى (فا:نان آور).	
	چۆر اوئو [آ،بى] بىر نوع يىتگی (فا:سپند).		breadwinner	
	چۆرپە [آ،دى] بىر بالىق آدى (فا:ماهى تيان).		چۆرک گۆبلەلگى [آ،بى] چۆرک كۆفۇ، اورمانلىق آلانلاردا يىتىش بىر گۆبە لك (فا:نوعى قارچ).	
	چۆرتكە [باخ] چۆتكە.		چۆرک لىمك [ص] چۆرک صاحىبى اولماق.	
	چۆرتن [آ،باخ: شورآتان] ياغيش سۇيۇنو داملاردان آلىب دۇوار خىمىندان اۇزاقلاردا تۇكن بۇرۇ، شورآتان.		چۆرک لەمك [ل] چۆرک وئرىب بىسلەمك.	
	چۆرچۇپ [آ] چالى چيرلى قىرىتىسى، آلاق، آغاج قىرىتىسى (فا:خاشاك). notes .		چۆرک لى [ص] ۱-چۆرەگى بول، وارلى ۲-قازانچ لى، گلير لى.	
	چۆردن چۆيدن [ص] چۆرۈك آغاج قىرىتىسى.		چۆرک لىك [ص] چۆرک اوچون آيرىلمىش.	
	چۆردۈك اوئو [آ،بى] داشلىق يئر لردە يېتىن وياپراقلارى پىشمىشده ايشلە ديلن بىر يىتگی (فا:نوعى علف).		چۆرک وئرمز (داد وئرمز) [ص] الى برک، خسىس.	
	چۆرک çörək [آ،ت،تا] اكك، اپمك، اۇندان پىشىريلن اۆرون (فا:نان). bread {يۇمرو اولدوغو اوچون چئويرمك سۆزىلە ايلگىلىدير}.		چۆرک وئرن [ص، دا] الى آچىق، سخاوتلى.	
	چۆرک آغاجى [آ،دا] ياشاماق قايناغى وگلير قايناغى اولان يئر ويا ايش اوچون سۆيلە نير.		چۆرک ياپان [ص] چۆرک ياپماقلا مشغول اولان كيمسه.	
	چۆرک اوئو [آ،بى] دۆيون چىچك گىللردن، قارا رنگلى سۇسام، ايرى ليگينده توخومو اولان و توخومو چۆرگى دادلى ائتمك اوچون اوستونه سپىلن بىر يىتگی (فا:نوعى گياه). nigella damascena		چۆرگۈ [آ] سايى بۇنجوغۇ.	
	چۆرک ايتيرن [ص] بىرىنين ياخشى ليغىنى اۇنودان كيمسه.		چۆرە اوئو [باخ] چۆرک اوئو.	
	چۆرک بۇلو [آ،دا] گۆندە ليك دولاناجاق خرچى.		چۆز çöz [آ،تا] قارين و باغيىرساغى بۆروين ياغ طبقه سى.	
	چۆرک ناخاسى [آ] چۆرک خانادا چۆرک ياپماق اوچون اولان تاخدا ميز.		چۆزەورمك [اىند] چۆزۈمك ايشىنى گوردۆرمك.	
	چۆرک جىل [آ] چۆرەگى چۇخ سۇن، چۆرک چۇخ يىتىن.		چۆزگۈن çözgün [آ] ارىش، توخوماجى ليقدى ائتقى لارين گنجيرىلدىگى اۆرونلاماسينا اپ ل.	
	چۆرک چكە سى [آ] قۇرو چۆرک ايسلاتماق اوچون بىر نوع حصير سلە.		چۆزگۈن [آ] ۱-چۆزۈلمۈش (قار، بۆز، شىمىيى مادە لراوچون) ۲- [مچ] ارىمگە باشلامىش، يوموشامىش.	
	چۆرک چى [ص] چۆرک پىشىرىپ ساتان (فا:نانوا). baker		چۆزگۈنلۈك [آ] ۱-چۆزگۈن اولما وضعيتى.	
	چۆرک چىلىك [آ] چۆرک پىشىرىپ ساتما ايشى (فا:نانوايى).		چۆزگۈنلۈك [آ] چۆزگۈن اولما وضعيتى.	
	چۆرک خانا [آ] چۆرک پىشىرىلىپ ساتيلان يئر (فا:نانوايى).		چۆزگۈنلى [آ،شىمى] ۱-چۆزۈلمە سۇنوجو اورتايا چىخان محلول، ۲-اريسىك، آيرىلىش، قۇيۇش (فا:محلول).	
	چۆرک خانا [آ] فريمان دا كند آدى.		چۆزەلى/چۆزۈلو [آ] ۱-قېچاق، مركزدن اۇزاقدا اولان. ۲- انسان آدى:چۆزۈلۈپ، چۆزۈلۈپ، چۆزۈلۈپ.	
	چۆرک قابى [آ] چۆرک قويماق اوچون قاب.		چۆزۈمك çözmək [ل] ۱-آچىقلاماق، حل ائلمك (فا:حل كردن). ۲- [مچ] هر دۆيونو آچماق، بىرىنين ايشىنى يۇلا سالماق (فا:كارى را راه انداختن). ۳-بىر مادەنى آيرى بىر مادەنين ايجىندە حل ائتمك. {ت'چۆزۈمك} اپ كىمى شىليرى چككم، سن: بىرىرىندن آيرىماق ويايماق؛ بو كلمە ايله اينگىليزجه choose, chosen سۇزونون آراسىندا كۆك بىر ليگى ياخين گۇرونور، بو كلمە اينگىليز	
	چۆرک كسمك [س] گلير يولونا مانع اولماق.			

çözünmök [آ] چۆزۈلمە (ف: حل شدگی) solution چۆزۈندۈرۈمک [ل] چۆزۈلمە مەسىنى گۆردۈرۈمک چۆزۈنۈلمەك [باخ] چۆزۈلمەك.	سۆزلۈكلەردە ceosan كۆكۈنە باغلانير، بو كۆكۈن ئىچە ھىجالى اولماغى چۆز سۆزونون اصلى كۆك اولماسىنى گۈجلنديرير{.
çözünmök [بل، سن] ۱- آچىق لانماق، حل اولماق (ف: حل شدن). ۲- [مچ] بير دۆيون آچىلماق. çözyağı [آ، دا] قارىن يوشلۇغونداكى سىنديرىم اورقان لارىندا كى ياغ.	çözüm [آ] چۆزۈمك ايشى (ف: حل). dissolving چۆزۈچۈ [ص] باشقا بير مادەنى ايجىندە چۆزۈمە قابىلىتى اولان مادە، حلال (ف: حلال). solvent چۆزۈش [آ] چۆزۈمە ايشى ويا بىيجىمى (ف: حل).
çöskünmök [آ] اصلى ايبى باغلاماق اوچون آلاچىغىن اورتاسىنا وۇرولان چيوى ومىخ <چۆكۈم> چۆكۈس <چۆكۈس>. çögür [آ] ۱- ايرى گۆدەلى، قىسا ساپلى بير نوع خالق سازى. ۲- بير نوع تىكانلى يىتگى.	چۆزۈشمەك [قا] ۱- بير بيرىنى چۆزۈمك. ۲- اۆز اۆزۈنە اريمك. çözük [آ] چۆزۈلمۈش اولان (ف: حل شده). چۆزۈك [آ] قئىدار وزىنجان دا كند آدى {چۆزۈمكەن}. çözüm [ص] لاينحل (ف: لاينحل). indissoluble
çök [آ، سن: رسوب] چۆكلىتى، تورتا. çökcek [باخ] چۆكك، چۆكگك. چۆكۈدۈرۈمە گۆلۈ/چۆكۈدۈرۈمە حۆضو [آ] كىرلى سۇلارى آرىن لاماق اوچون اولان گۆلجۈك، سۇيو يايىلاراق و دۇرقون حالا گلەرك آرتىق و اضافى مادەلرى چۆكدۆغۇ گۆل (ف: حوضچه رسوب).	چۆزۈلمەك [بل] چۆزۈمك ايشى گۆرۈلمەك، حل اولونماق، داغىلماق، اريمك (ف: حل شدن). چۆزۈلمۈش [ص] حل اولونموش (ف: حل شده). çözüm [آ] چۆزۈلمەك ايشى (ف: انحلال). dissolution چۆزۈلۈش [آ] چۆزۈلمەك ايشى وطرزى (ف: حل). چۆزۈلۈم [آ] چۆزۈلمەك ايشى (ف: حل).
چۆكۈدۈرۈمەك [ائتد، ت] يترە اوتورتماق، يىخدىرماق، آشاغى يىتدىرۈمەك، چۆكەمسىنە سبب اولماق. چۆكۈدۈرۈچۈ [ل] [ص] چۆكدۆرۈن، چۆكەمسىنە كۆمك ائدن (ف: رسوب دهنده).	çözülebilir [ص] حل اولونايلىن (ف: حل شدنى) dissolvable چۆزۈم çözüm [آ] بير سۆزونون چۆزۈلمە سىندىن آلىنان سۆنۈج (ف: راه حل). solution, explanation چۆزۈم يۈلۈ [آ] بير چىتىن ليگى وياسورونو آشما و آچما يۈلو.
çökertmek [ل] ۱- چۆكدۈرۈپ اوتورتماق (ف: رسوب دادن). داغىنىق ليغا يۈل آچماق، مۇرالىنى پوزماق. چۆكۈرتمە [آ] ۱- چۆكۈرتمەك ايشى. ۲- بير نوع خالق اوۋونو. ۳- بير نوع بالىق آولاما آغى.	چۆزۈمچۈ [ص] ۱- چۆزۈم گىتىن كىمسە، چۆزۈمك ايشىنى گۆرن كىمسە ۲- (شىمى) بير مادەنىن چۆزۈلمىگىنى ساغلايان. چۆزۈمسەل [ص] چۆزۈم لە ايلگىلى، آنا لىتىك (ف: تحليلى). چۆزۈمسوز [ص] چۆزۈمۈ اولمايان.
چۆكۈرتمىش / چۆكۈرتمىش [خ] دۆشمەنى پوزموش، قىر قىزلارين، توقاي و بۆتۈ اويماقلارى اۇلۇبابالارىندان. چۆكۈرتمەك [ل] چۆكۈرتمە سىنە سبب اولماق.	چۆزۈمچۈ [ص] چۆزۈمۈ اولماما وضعىتى. چۆزۈلمەك [بل] چۆزۈلمەك ايشى گۆرۈلمەك. چۆزۈلمەك [ل] بير چىتىنلىگە آچىق لىق گىتىرەك (ف: حل کردن).
چۆكۈرتمەك [باخ] چۆكۈرتمەك. چۆكۈرتمەك [ل] باخ: چۆكۈرتمەك. چۆكۈس [آ، تا] چيوى، بير شىئين حركتىنى اۋنلە ين چيوى.	çözüm [آ] چۆزۈلمەك ايشى، تجزيه و تحليل ananlysis چۆزۈلمەكلى [ص] چۆزۈم لە مەيە داپانان (ف: آنا لىتىك). چۆزۈلمەنىش [آ] چۆزۈم لىنەك ايشى (ف: راه حل).
çökek [آ، تا، سن: رسوب] ۱- تورتو (ف: رسوب) ۲- باتىق، چو كگك، چۆكمۈش، باتمىش (ف: فروفته).	چۆزۈلمەيىچى [آ] چۆزۈم لە مەك ايشىنى گۆرن (ف: حل كنده). چۆزۈلمەيىش [آ] چۆزۈم لە مەك ايشى ويا بىيجىمى (ف: راه حل).

ج ۋ	آذربايجان تۆركجهسى	۹۱۴	ارک سۆزلۈك	ج ۋ
جۈككلىك [آ] چالا و چۆكك يئر (فا:فرو رفتگی).	جۈككلىك [آ] چالا و چۆكك يئر (فا:فرو رفتگی).		جۈككلىك [آ] چالا و چۆكك يئر (فا:فرو رفتگی).	
جۈككگك çökgek [باخ] چۆكك.	جۈككگك çökgek [باخ] چۆكك.		جۈككگك çökgek [باخ] چۆكك.	
جۈكگۈن cökğün [ص] ۱-چۆكمۈش اۆلۈن. ۲- [مچ] وۇجود و روح جا گوجوآزالمىش اۆلۈن.	جۈكگۈن cökğün [ص] ۱-چۆكمۈش اۆلۈن. ۲- [مچ] وۇجود و روح جا گوجوآزالمىش اۆلۈن.		جۈكگۈن cökğün [ص] ۱-چۆكمۈش اۆلۈن. ۲- [مچ] وۇجود و روح جا گوجوآزالمىش اۆلۈن.	
جۈكگۈنلىك [س] چۆكمۈش وضعيته گلكم.	جۈكگۈنلىك [س] چۆكمۈش وضعيته گلكم.		جۈكگۈنلىك [س] چۆكمۈش وضعيته گلكم.	
جۈكگۈنلۈك [آ] چۆكگۈن اۆلۈماوضعيتى.	جۈكگۈنلۈك [آ] چۆكگۈن اۆلۈماوضعيتى.		جۈكگۈنلۈك [آ] چۆكگۈن اۆلۈماوضعيتى.	
جۈكگل cököl [آ،تا؛سن] چۆكك چۆكمۈش نىسنه، اۆتۈرو- لىمۈش نىسنه، چۆكلىتى، چۆكك لىك (فا:رسوب).	جۈكگل cököl [آ،تا؛سن] چۆكك چۆكمۈش نىسنه، اۆتۈرو- لىمۈش نىسنه، چۆكلىتى، چۆكك لىك (فا:رسوب).		جۈكگل cököl [آ،تا؛سن] چۆكك چۆكمۈش نىسنه، اۆتۈرو- لىمۈش نىسنه، چۆكلىتى، چۆكك لىك (فا:رسوب).	
جۈكگلىك [ل] چۆككلىتىك، دىيە اۆتۈرماق (فا:رسوب دادن).	جۈكگلىك [ل] چۆككلىتىك، دىيە اۆتۈرماق (فا:رسوب دادن).		جۈكگلىك [ل] چۆككلىتىك، دىيە اۆتۈرماق (فا:رسوب دادن).	
جۈكگلىنى [آ] تۇرتۇ، چۆكك، رسوب (فا:تە نشين). sediment	جۈكگلىنى [آ] تۇرتۇ، چۆكك، رسوب (فا:تە نشين). sediment		جۈكگلىنى [آ] تۇرتۇ، چۆكك، رسوب (فا:تە نشين). sediment	
جۈكگلگە cökəlgə [آ] باتاق لىق، چامورلو وياتيلان يئر.	جۈكگلگە cökəlgə [آ] باتاق لىق، چامورلو وياتيلان يئر.		جۈكگلگە cökəlgə [آ] باتاق لىق، چامورلو وياتيلان يئر.	
جۈكگلىك şökəlmək [س،ت،سن] ۱-يىرە اۆتۈرماق، اۆلدوغو دۆزى دن آشاغى يىنىك، يىخىلماق، ايچرى چكىلكم، چۆكك، تورتلانماق، ترسيب اۆلماق (فا:رسوب شدن، فرو نشستن). ۲-يىر يىرە چۆمبە لن اۆتۈرماق.	جۈكگلىك şökəlmək [س،ت،سن] ۱-يىرە اۆتۈرماق، اۆلدوغو دۆزى دن آشاغى يىنىك، يىخىلماق، ايچرى چكىلكم، چۆكك، تورتلانماق، ترسيب اۆلماق (فا:رسوب شدن، فرو نشستن). ۲-يىر يىرە چۆمبە لن اۆتۈرماق.		جۈكگلىك şökəlmək [س،ت،سن] ۱-يىرە اۆتۈرماق، اۆلدوغو دۆزى دن آشاغى يىنىك، يىخىلماق، ايچرى چكىلكم، چۆكك، تورتلانماق، ترسيب اۆلماق (فا:رسوب شدن، فرو نشستن). ۲-يىر يىرە چۆمبە لن اۆتۈرماق.	
جۈككم cökme [س] ۱-اۆتۈرماق، چۆكمۈش اۆلماق (فا:رسوب شدن) ۲-دیز اۆستە اۆتۈرماق (ت،سن).	جۈككم cökme [س] ۱-اۆتۈرماق، چۆكمۈش اۆلماق (فا:رسوب شدن) ۲-دیز اۆستە اۆتۈرماق (ت،سن).		جۈككم cökme [س] ۱-اۆتۈرماق، چۆكمۈش اۆلماق (فا:رسوب شدن) ۲-دیز اۆستە اۆتۈرماق (ت،سن).	
جۈككمۈش [ص،سن] اۆتۈرمۈش، رسوب اۆلمۈش (فا:رسوب).	جۈككمۈش [ص،سن] اۆتۈرمۈش، رسوب اۆلمۈش (فا:رسوب).		جۈككمۈش [ص،سن] اۆتۈرمۈش، رسوب اۆلمۈش (فا:رسوب).	
جۈككن [آ] هشتىرى دە كند آدى (يئر لە شن).	جۈككن [آ] هشتىرى دە كند آدى (يئر لە شن).		جۈككن [آ] هشتىرى دە كند آدى (يئر لە شن).	
جۈككۆل [آ] ايرماقلارين داشراق وادى لرە بۇراخدىنى تۇرتۇ.	جۈككۆل [آ] ايرماقلارين داشراق وادى لرە بۇراخدىنى تۇرتۇ.		جۈككۆل [آ] ايرماقلارين داشراق وادى لرە بۇراخدىنى تۇرتۇ.	
جۈككۈرمك [ا،ئ،سن] اۆتۈرماق، رسوب ائىدىرمك.	جۈككۈرمك [ا،ئ،سن] اۆتۈرماق، رسوب ائىدىرمك.		جۈككۈرمك [ا،ئ،سن] اۆتۈرماق، رسوب ائىدىرمك.	
جۈككۈرمە [آ] چۆككۈرمك ايشى (فا:ترسيب).	جۈككۈرمە [آ] چۆككۈرمك ايشى (فا:ترسيب).		جۈككۈرمە [آ] چۆككۈرمك ايشى (فا:ترسيب).	
جۈككۈش [آ] ۱-يىخىلما، يىرە اۆتۈرما. ۲-محو اۆلما، سۇنلانما.	جۈككۈش [آ] ۱-يىخىلما، يىرە اۆتۈرما. ۲-محو اۆلما، سۇنلانما.		جۈككۈش [آ] ۱-يىخىلما، يىرە اۆتۈرما. ۲-محو اۆلما، سۇنلانما.	
جۈككۈشمك cöküşmək [س] ئىچە شنى يىرلىكدە چۆكك.	جۈككۈشمك cöküşmək [س] ئىچە شنى يىرلىكدە چۆكك.		جۈككۈشمك cöküşmək [س] ئىچە شنى يىرلىكدە چۆكك.	
جۈككۈك [آ] چۆككۈش، باتىق.	جۈككۈك [آ] چۆككۈش، باتىق.		جۈككۈك [آ] چۆككۈش، باتىق.	
جۈككۈك لۈك [آ] چۆككۈك شىن حالى، ايچرى يە باتىقلىق.	جۈككۈك لۈك [آ] چۆككۈك شىن حالى، ايچرى يە باتىقلىق.		جۈككۈك لۈك [آ] چۆككۈك شىن حالى، ايچرى يە باتىقلىق.	
جۈككۈم [آ] چۆككە يىچىمى (فا:انحطاط).	جۈككۈم [آ] چۆككە يىچىمى (فا:انحطاط).		جۈككۈم [آ] چۆككە يىچىمى (فا:انحطاط).	
جۈككۈتۈ [آ] ۱-چۆكك شنى لىرىن قالىتىسى، سۇيۈن دىيىنە چۆكك شىنلر، تۇرتا، چۆكلىتى (فا:رسوب). sediment	جۈككۈتۈ [آ] ۱-چۆكك شنى لىرىن قالىتىسى، سۇيۈن دىيىنە چۆكك شىنلر، تۇرتا، چۆكلىتى (فا:رسوب). sediment		جۈككۈتۈ [آ] ۱-چۆكك شنى لىرىن قالىتىسى، سۇيۈن دىيىنە چۆكك شىنلر، تۇرتا، چۆكلىتى (فا:رسوب). sediment	
۲-ژۇلوژىك يىچىمدە دىنلردە چۆكك و توپراق قاتلارنى دۆزلدن مادە لر. ۳-پىسيكولوژىك چىتىن لىگە راستلانما و عاغىل پوزوقلوغو، دىئېرئىيون. ۴-گرىلمە، كرېز، بُحران.	۲-ژۇلوژىك يىچىمدە دىنلردە چۆكك و توپراق قاتلارنى دۆزلدن مادە لر. ۳-پىسيكولوژىك چىتىن لىگە راستلانما و عاغىل پوزوقلوغو، دىئېرئىيون. ۴-گرىلمە، كرېز، بُحران.		۲-ژۇلوژىك يىچىمدە دىنلردە چۆكك و توپراق قاتلارنى دۆزلدن مادە لر. ۳-پىسيكولوژىك چىتىن لىگە راستلانما و عاغىل پوزوقلوغو، دىئېرئىيون. ۴-گرىلمە، كرېز، بُحران.	
جۈككۈتۈ بىلىمى [آ] رسوب بىلىمى (فا:رسوب شناسى). eolian	جۈككۈتۈ بىلىمى [آ] رسوب بىلىمى (فا:رسوب شناسى). eolian		جۈككۈتۈ بىلىمى [آ] رسوب بىلىمى (فا:رسوب شناسى). eolian	

wandering	چۆل ائششى [آ،دى] وحشى ائششك (فا:گورخر).
چۆللىشىدىمك [ل] چۆل وضعيتىنە گىتىمك.	چۆل باير [آ،دا] ائودن دىشارى دا اولان هر بير يئر.
چۆللىشمك [س] چۆل اولماق، وئر يىم سىز اولماق (فا:بياپان شدن).	چۆللىشىدى [آ] على بايراملى دا كند آدى ۲۴.
چۆللو [ص] چۆل لده ياشايان.	چۆل بۇغداسى [آ،بى] يايانى حالدا چۆل لده يىتن بۇغدا نۇعو.
چۆللوک [آ] چۆل اولان يئر (فا:بياپان).	چۆل يىشى [آ،دى] چۆل لده ياشايان بير وحشى يىشىك.
چۆللىمك [ل] بير يىرى داغىدىب چۆل كىمى ائتمك، چۆل لده دۆندرمك (فا:ويرانه كردن).	چۆل تره سى [آ،بى] يازين اوللرينده يايانى حالدا چۆل لده يىتن و يىتمك لر قاتيلان اوتسۇ تره نۇعو.
چۆللىمك çölmək [آ،تا] توپراق وساخسى قابلاما وتنجره (فا: ظرف ديزى). {سن: داش وساخسى قازان؛ باخ: چۆمچە}	چۆل تويوغو [آ،دى] چۆل لده ياشايان بير تويوق نۇعو.
چۆللىمك كاپابى [آ] چۆللىمك ده يىشىر يىلن بير نۇع ات يىتمگى.	چۆل تويوغو گيللر [آ،دى] اومورقلى، اوزون گۆوده لى، آيرى باجاقلى قوشلار تاقىمى. Pteroclitidae
چۆللىمكى [آ] چۆللىمك چاناق قابلاما دۆزلدن و ساتان.	چۆل تۇرشتى [آ،بى] يايانى حالدا چۆل لده يىتن بير يىتمگى.
چۆللىمكى ليك [آ] چۆللىمك چاناق دوزلتمه ايشى.	چۆلجه çölçə [آ] ماھنشان و زىنجان دا كند آدى.
چۆلن [آ] كلىير ده كند آدى {چۆل+ان: چۆللىك يئر}.	چۆلچو [ص] اكىنچى (فا:كشاورز). farmer
چۆل نىلوفرى [آ،بى] بير نو يىتمگى آدى (فا:بىسغان).	چۆل حىوانلار [آ،دى] اهلى و ائوجيل لشمه ميش ويرتيجى حىوانلار يىن عام آدى (فا:حيوانات وحشى).
چۆل لدره [آ] زىنگيلان دا كند آدى ۲۴.	چۆل دفنه سى [آ،بى] دۆل آپتال اوتوگيللردن، ايسىتى بۇلگه لرده يىتشن و قاييقلارلى حكيم ليكهده ايشلەنن بير آغاجچىق (فا:نوعى گياه). daphne gnidium
چۆل ياسمىنى [آ،بى] بير نو يىتمگى آدى (فا:ظيان).	چۆل دۇغوزو [آ،دى] چۆل لده ياشايان بير وحشى دۇغوز نۇعو.
چۆمبىلىمك [باخ] چۆمبىلىمك.	چۆلده قالماق [س] ائو ائششىك سىز قالماق، آوارا قالماق.
چۆمبىلىمك [باخ] چۆمبىلىمك.	چۆلده قويماق [ل] ائو ائششىگىندن قويماق، آوارا قويماق.
چۆمچە çömçə [آ] بۇيوك ودرين قاشىق، چمچە (فا:ملاقه).	چۆل قوشچو [آ] دوه چى كده كند آدى ۲۴.
ladle {تات، چۆمچە، چۆنگك} چۆمچەك ديواندا جۇمماق (دالماق) كلمه سىنن كۆك اولاراق ايشلەنىپ، بو سۆزدن آليانراق چۆمچە آش كىمى شئيدە دالان بۇيوك قاشىق اوچون سۆيلەنير و يىتن چۆملىك كلمه سىدە ايچينە سو تۆكوب و هر شئى ايچينە دالديران قاب معناسىندا دير.	چۆل كاھوسو [آ،بى] ۵۰-۱۵۰ سىمىن سارى چىچك لى، آغ سۆتلو، ايكى ايللىك، اوتسۇ يىتمگى: آجى مارول (فا: كاھو وحشى). lactuca serriola
چۆمچە باليغى [آ] بير نوع باليق.	چۆل كسه ينى [آ] گۆز و قىشى يوخودا گىنچيرن بير نوع گميرگن (فا:نوعى خزنده).
چۆمچە قويۇق [آ] قويۇغو چۆمچە كىمى اولان.	چۆل گىنچى سى [آ،دى] وحشى داغ گىنچى سى (فا:بز wild goat)
چۆمچە لىمك [ل] چۆمچە ايله گۆتورمك ويا قارىشىدىرماق.	چۆل گزن [ص] چۆل لرى دولانان ويا ائولار يىن اؤزل ليكلرىنى آراشديران (فا:صحرا نورد). travels in the desert
چۆمچە çömçə [آ] طلبه، شاگيرد، مدرسه اؤيرنجى سى ۲.	چۆل لرە دوشمك [س] ائو ائششىگىندن و يۇردوندىن آيرى دۆشمك، آوارا اولماق (فا:سرگردان شدن).
چۆملىك [باخ] چۆللىك.	چۆل لرە دوشموش [ص] معجون اولموش (فا:سرگردان).
چۆملىك [س] باخ: چۆمبىلىك {باخ: چۆنمك}.	
چۆملىك [باخ] چۆنمك.	
چۆملىن [آ] تويوق و قوشلاردا بير نوع خسته ليك آدى.	
چۆملىش [آ] چۆملىمە، باخ: چۆنبە ليش.	

چ ۹	آذربايجان تۆركجه سي	۹۱۶	ارک سۆزلۈتۈ	چ ۹
چۈنبېلىمك çönbəlmək [ل] چۈمبىلدەرك اوتورتماق.	چۈنبېلىمك çönbəlmək [س] چۈملىمك، ديزلرني قاتلايىپ پنجه لرى اۆستۈندە اوتورماق (فا: چهارزانو نشستن) {چۈنمك} چۈنبەلىمك [باخ] چۈنبېلىمك.		چۈنبەلىمك çubdər [آ] آستانا دا كند آدى.	
چۈنبەلىك [ص] چۈمبەلەرك اوتوران (فا: ام چهارزانو نشستن) چۈنبەلىك [باخ] چۈمبەلىك.	چۈنبەلىك [ص] چۈمبەلىك ايشى (فا: چهارزانو نشستن).		چۈنبۇق çubuq [آ] ۱-كۆرپە دال، اينجه بۇتا، اسنك و ياپراق سيز نازىك دۆز بۇداق، شوى، شيو (فا: ترکه). twig	
چۈندىرەمك çöndərmək [ل] دۈندىرەمك، چتۈيرەمك.	چۈنگەرى [آ] ياپارلى بويۇنغا يىدر آدى (م ۱۶ جى قرن) ۲۲۵.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈنگۈل çöngül [آ] بالاجا باتاقلىق، چامورلو كىچىك گۈل.	چۈنگەلىك çöngəlmək [دا] ضعیفله مەك.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈنگە çöngə [ص] تا، گۆچۈنو ايتىرىمىش، ضعیف، كۆت. چۈنگەمك [س] ديزلر اوسته اوتورماق.	چۈنگەلىك çöngəlmək [دا] ضعیفله مەك.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈنمك [س] دۈنمك (فا: گردیدن) to turn {كۈنمك}.	چۈنمۈش [ص] دۈنۈلمۈش (فا: گشته). turned		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈنۈلمك [س] گۆز ضعیفله مەك.	چۈنۈك [ص] دۈنۈك.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈۈكېرەمك [باخ] چتۈيرەمك.	چۈۈگان / چۈۈگن [باخ] چۈۈگان polo-stick		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈۈرۈمك çövrümək [باخ] چتۈيرەمك.	چۈۈرۈش [باخ] چاۋۇش.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈۈرۈمە [آ] غذا خمير و بوجور شىلرى ميلچىك كىمى بۇجىك لردن قورۇماق اوچون اولارين اوستونه چۈۈرۈلن بىر نوع قاب، چتۈيرە قاب.	چۈۈرايى [باخ] چەرايى.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈهرە çöhrə [آ] ۱-چىتلىمىك، بىر نوع بىتگى ۲۲۴. ۲-بۆلۈلدىن كىچىك رىنگ بە رىنگ بىر قۇش آدى ۶۶. {سەرە: فارسجا قوش آدى: عميد}	چۈهرە [آ] سراب دا كند آدى.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈهرە / چىرى [آ] اۇرمەدە كند آدى ۱-چۈهرە ۲-چىرى.	چۈهرە قان [آ] شىبىستردە كند آدى ۱-چۈهرە ۲-چىرى + قان.		چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	
چۈيرۈكمك [باخ] چتۈيرەمك.			چۈنبۇق çubur [آ] ۱-چىپ، چىبىق، سن؛ فارسجادا چۈچۈك كىلمەسى بو سۆزدن آلىنىمىشىدۇر.	

دۆشنک و آلتلیق. ۲-بیرنوع اؤست گئیمی (فا:کت).	دۆشنک و آلتلیق. ۲-بیرنوع اؤست گئیمی (فا:کت).
coat ۳- [دده] شال و توخونما یون کیمی شیلری اووان و یوموشادان آقیت.	coat ۳- [دده] شال و توخونما یون کیمی شیلری اووان و یوموشادان آقیت.
چوخا چیچگی [آ،بی] چوخاچیچگی سۇلاردان یاپراقلاری رۇژت بیچیمینده، تک تک ویا کوما اولاراق دییشیک رنگلی ویا ساری چیچک لی، یازدا چیچک آچان، چوخ ایلیک، ایکی چنک لی، دره قیراقلاریندا یتیشن اؤتسو بیر بزک بیتگی سی (فا:گل پامچال). primula	چوخا چیچگی [آ،بی] ایکی چنک لی لردن بیر سوۋ آدی (فا:تیره پامچالین). primulacea
چوخاچی [آ] چوخا دۆزلدن ویا ساتان.	چوخاچی [آ] چوخا دۆزلتمه ویا ساتما ایشی.
چوخاچیلیق [آ] چوخا دۆزلتمه ویا ساتما ایشی.	چوخاچیلیق [آ] چوخا دۆزلتمه ویا ساتما ایشی.
چوخادورماز [آ] آذربایجان دا چای و داغ آدی (۳۵۹۷) ۲۴.	چوخادورماز [آ] آذربایجان دا چای و داغ آدی (۳۵۹۷) ۲۴.
چوخالی [ص] آیینده چوخاسی اولان.	چوخالی [ص] آیینده چوخاسی اولان.
چوخالیق [آ] چوخا تیکمک اوچون پارچا.	چوخالیق [آ] چوخا تیکمک اوچون پارچا.
چوخانلی [آ] سالیان دا کند آدی ۲۴.	چوخانلی [آ] سالیان دا کند آدی ۲۴.
چوخور çuxur [آ] باتیق یئر، قازیق یئر، اویوق و چؤکک یئر، چالا، بدن عضولاریندا اولان باتیق اولان یئر، درین و چوخور قاب (فا:چال) hollow {ت'چوقوردان': اوچوروم، یار؛ سن: گودال؛ بو کلمه دیواندا ایشله نن 'چوقماق': (یئنمک، قونماق) سۇزوندن آلینمادیر}.	چوخور çuxur [آ] باتیق یئر، قازیق یئر، اویوق و چؤکک یئر، چالا، بدن عضولاریندا اولان باتیق اولان یئر، درین و چوخور قاب (فا:چال) hollow {ت'چوقوردان': اوچوروم، یار؛ سن: گودال؛ بو کلمه دیواندا ایشله نن 'چوقماق': (یئنمک، قونماق) سۇزوندن آلینمادیر}.
چوخور [آ] سالماس و اوجان دا داغ آدی. گنبد، ماکی، یاستیکند، قئیدار دا کند آدی.	چوخور [آ] سالماس و اوجان دا داغ آدی. گنبد، ماکی، یاستیکند، قئیدار دا کند آدی.
چوخور آچماق [ل] قازاراق اویماق.	چوخور آچماق [ل] قازاراق اویماق.
چوخورادوشمک [س] چتین وضعیته دوشمک.	چوخورادوشمک [س] چتین وضعیته دوشمک.
چوخور جوق [آ] بالاجا چوخور.	چوخور جوق [آ] بالاجا چوخور.
چوخور لاتماق [ل] چوخور ائتمک، چوخور وضعیته گتیرمک.	چوخور لاتماق [ل] چوخور ائتمک، چوخور وضعیته گتیرمک.
چوخورلاشماق [باخ] چوخورلانماق.	چوخورلاشماق [باخ] چوخورلانماق.
چوخورلانماق [س] درین لشمک، باتیق لاشماق، چالانماق.	چوخورلانماق [س] درین لشمک، باتیق لاشماق، چالانماق.
چوخورلو [ص] چوخورو اولان.	چوخورلو [ص] چوخورو اولان.
چوخورلوق [آ] چوخور یئر، چوخور اولما وضعیتی، چالالیق.	چوخورلوق [آ] چوخور یئر، چوخور اولما وضعیتی، چالالیق.
چوخورونو قازماق [ل] بیرینی چتین لیگه سالماق.	چوخورونو قازماق [ل] بیرینی چتین لیگه سالماق.
چور çur [دا] ۱- اوشاق اوینوندا قاداغان اولونموش بیر	چور çur [دا] ۱- اوشاق اوینوندا قاداغان اولونموش بیر

دۆشنک و آلتلیق. ۲-بیرنوع اؤست گئیمی (فا:کت).
 coat ۳- [دده] شال و توخونما یون کیمی شیلری اووان و یوموشادان آقیت.
 چوخا چیچگی [آ،بی] چوخاچیچگی سۇلاردان یاپراقلاری رۇژت بیچیمینده، تک تک ویا کوما اولاراق دییشیک رنگلی ویا ساری چیچک لی، یازدا چیچک آچان، چوخ ایلیک، ایکی چنک لی، دره قیراقلاریندا یتیشن اؤتسو بیر بزک بیتگی سی (فا:گل پامچال). primula
 چوخا چیچگی [آ،بی] ایکی چنک لی لردن بیر سوۋ آدی (فا:تیره پامچالین). primulacea
 چوخاچی [آ] چوخا دۆزلدن ویا ساتان.
 چوخاچیلیق [آ] چوخا دۆزلتمه ویا ساتما ایشی.
 چوخادورماز [آ] آذربایجان دا چای و داغ آدی (۳۵۹۷) ۲۴.
 چوخالی [ص] آیینده چوخاسی اولان.
 چوخالیق [آ] چوخا تیکمک اوچون پارچا.
 چوخانلی [آ] سالیان دا کند آدی ۲۴.
 چوخور çuxur [آ] باتیق یئر، قازیق یئر، اویوق و چؤکک یئر، چالا، بدن عضولاریندا اولان باتیق اولان یئر، درین و چوخور قاب (فا:چال) hollow {ت'چوقوردان': اوچوروم، یار؛ سن: گودال؛ بو کلمه دیواندا ایشله نن 'چوقماق': (یئنمک، قونماق) سۇزوندن آلینمادیر}.
 چوخور [آ] سالماس و اوجان دا داغ آدی. گنبد، ماکی، یاستیکند، قئیدار دا کند آدی.
 چوخور آچماق [ل] قازاراق اویماق.
 چوخورادوشمک [س] چتین وضعیته دوشمک.
 چوخور جوق [آ] بالاجا چوخور.
 چوخور لاتماق [ل] چوخور ائتمک، چوخور وضعیته گتیرمک.
 چوخورلاشماق [باخ] چوخورلانماق.
 چوخورلانماق [س] درین لشمک، باتیق لاشماق، چالانماق.
 چوخورلو [ص] چوخورو اولان.
 چوخورلوق [آ] چوخور یئر، چوخور اولما وضعیتی، چالالیق.
 چوخورونو قازماق [ل] بیرینی چتین لیگه سالماق.
 چور çur [دا] ۱- اوشاق اوینوندا قاداغان اولونموش بیر

چ ۶	آذربايجان تۆركجهسى	۹۱۸	ارک سۆزلۈك	چ ۶
	چۇغول [آ] خبرچى، شىطان، باخ: چاو، چوۋ.		كلمه لرە باخارساق، چۇۋ چۇۋ سۇزۇ اولارن اورتاق كۇكو اولاراق توك و ايپدن توخونموش شى مفهومونداير:	
	چۇغول لاماق [باخ] چۇولاماق.		(ت) <چۇپرا>: كۇهنە لباس، <چۇۋاچ>: چادير، <چۇز>: بير نوع پارچا، چۇخا، سن <چۇل>: حثوان اوچون اولان اۇرتوك، <چۇقال>: آت اۇرتوگو، <چولغاماق> بو مطلبى اساس توتارساق چۇ كلمهسى توك و قيل ويا پامبوق <چيگيت> جنسيندن توخونموش پارچانى گۇسته رير و آيديندىركى چۇۋال و چۇخا، چۇلغاماق كيمى كلمه لرندە كۇكو بو سۇزە باغلانير، بو سۇزون چيگمك سۇز ايله باغلانتىسى اولاييلر، چيگيت <چيگ> چيغ <چۇغ> چۇۋ، باخ: چيسيد؛ چۇلها/جۇلها، بير نوع پارچا توخوما دسگاهى بۇ سۇزدندير، فارسجا جۇل سۇزودە بو كلمەدن آلينماير.	
	چۇغوندور çuğundur [آ،بى] قيرمىزى ويا آغ رنگلى يۇمرو كۇكلو و ايرى ياپراقلارى اولان و شكر اۆرە تيلمەگە يارايان بير ييتكى (فا:چغندر) beet <تا>چوگوندور؛ چۇكمك <چۇكوندورمك> (يثره چۇكموش) <چۇكوندور> چۇغوندور <چۇيوندور> چۇيونور، بو كلمه چغندر شكلىندە فارسجادا ايشلە نير.		چۇلبان [آ] زنجان دا داغ آدى.	
	چۇغوندور اوتۇ [آ،بى] اۆستو تۆكلە اۇرتولو بير ايكي ويا چۇخ ايللىك اۆتسۇ ييتكى.		چۇلبان [آ،سن] باخ: چۇلبان.	
	چۇغوندور چيخاران [آ] چۇغوندور توپلايان ماشين و آراج.		چۇلتار/چۇلتارى çultari [آ،باخ: چۇل] ۱-يهر و پالانين اۆستونە اۇرتولن كيليپ و خالچا كيمى اۇرتو (فا:كليم پشت اسب). ۲- <توركمنجه> بير نوع كيليپ.	
	چۇغوندور سۇولار [آ،بى] چۇغوندور فاميلياسيندان اولان ييتكى لر (فا:تيره چغندر). chenopodiaceae		چۇلجايب [آ] توخونموش اسكى قوماش وگنيم.	
	چۇغوندور ييغان [باخ] چۇغوندور چيخاران.		چۇلجو [آ] ۱-چۇل ايشينه باخان. ۲- سترچە، تۇرقاي قۇشو.	
	چۇغوندور جو [آ] چوغوندور بئجه رن.		چۇل جوخا [آ] پارپا لتار وگنيم.	
	چۇغوندور جولوق [آ] چوغوندور بئجرمه ايشى.		چۇلغا [آ] بير نوع قالين اوست گنيمى. caucasian coat	
	چۇقاق [آ] بالاكندە داغ آدى (۲۷۶۱) ۲۴۰.		چۇلدا [آ، اسكى] اوغوز خانلارىنن ايگيدلىك گۇسترن دۇيوشچولرە وئريلن هديه لرندە آدى.	
	چۇققال çuqqa [آ،ت] ۱- قىلاوۆز، بلدچى، يۇل گۇسترن. ۲- پوستاچى لارين يدك آتى <گنچميشده>.		چۇلسوز [ص] ۱-چۇلو اولمايان. ۲- [مج] يوخسول.	
	چۇقال [آ،تا] اسكيلردە ساواشدا گنيلن آت و انسان زرهى.		چۇلغاج/چۇلغاج [آ] قالين اۇرتوك (فا: لفاف). wrapper	
	چۇققور [باخ] چۇخور.		چۇلغالاماق (چۇلغالاماق) [باخ] چولغاماق.	
	چۇقمين [آ،ت] قوراييه ييچيميندە و سۇ بوخاريندا پيشيريلن بير نوع اكمك.		چۇلغالانماق [س] چولغاج لى اولماق، بورونمك (فا: پوشاندن).	
	چۇقون [باخ] چۇغون.		چۇلغاماق (چۇلغاماق) [ل] چۇللاماق، اۆستونە چۇل چكمك (فا: پوشاندن) <دده، سن> تۇلغاماق، چۇلغاماق <باخ چۇل>.	
	چۇكالى / چۇوقانلو [آ] بۇكان دا كند آدى.		چۇلغانماق (چۇلغانماق) [س] اۇزونو بورومك (فا: پوشاندن).	
	چۇل çul [آ] اۆستوندە اۇتورماق اۆچون اولان قالين توخوماليق، آت و بوجور حثوانلارين بئلينە ساليان اۇرتو، پارپا لتار وگنيم، قىلidan توخونموش قُماش وگنيم (فا: جل). hoese cloth <ديواندا و سنگلاخدا بير سيرا		چۇللار çullar [آ] بارتولد چوللارى بير تۆرك طيفاسى گۇستريير، چۇللار، اوغوزلادان اولاراق مءجو يۆزيل لردە	

چۇمالو [آ] ميانا ده كند آدى.

چۇمچوق [آ] بىر نوع قوش آدى، باخ: قنارى (فا: قنارى) ۱۴.

چۇمور/چۇمور چۇمور [آ] بىرجور اۇشاق اۇيۇن، كىچىك قۇم تپە جىگىندە كى قۇمۇ هر كس بارماقلا اۇز طرفينه چىكىمكدن عبارت اۇشاق اۇيۇنۇ "چۇمور چۇمور اۇيۇنماق".

چۇن cun [با] باخ: چۆنكو. since {باخ: اۆچون، ايچين} چۇنۇق [آ] گئرمى ده كند آدى. {چنزه}.

چۇنقار cunqar [آ] ۱-۱۶ جى يۆزىلدە، اۇلو يۇروك توركمين لرینه باغلى بىر بوى آدى ۸۰. ۲-چۇنقارا، چانقار؛ قازاق كىچىيۆزبۇ لوگو، قاراساقال اۇيماغى اۇلوبابا لاريندان. چۇنلو cunlu [آ] قوچان دا كند آدى. ۱-چۇنقار بۇيونا باغلى ۲-باخ: چوللو.

چۇواچ [آ، ت] چادير.

چۇواش cuvas [آ] ۱-چۇواش بۇلگه‌سىندە ياشايان تۆرك خالقي، ايدىل ايرماغى (ۇلگا چايى) قىيى لاريندا اۇتوران بىر تۆرك ائلى نين آدى. ۲-ديندار، تانرى سۇزونو خالقا يتتيرن. ۳-انسان آدى: چۇواشلاپ، چۇواشاي {باخ: چاوش} چۇواشجا [آ] چۇواش تۆركجه‌سىندە.

چۇوال cuval [آ، ده، باخ: چۇل] پامبوق، كنه‌وير، تۇكمه ايلردن توخونان بۇيوك تۇرپا، جئجىم دن حاضرلانا بىر نوع تليس، بويوك كيسه و خارال (فا: چوال). bag، large woollen sack چۇوال چۇوال [ظ] چۇوال لار دولوسو، چۇخلو مقداردا.

چۇوالجى [آ] چۇوال دوزلديب ساتان كيسه.

چۇوالجىلىق [آ] چۇوال دوزلديب ساتما ايشى.

چۇوالدوز [آ، تو+ فا «دۆز»] چۇوال تيككم اۆچون بۇيوك ايگينه، چۇوال ايگنه سى، تبه نه (فا: چۇالدوز).

چۇوالسىز [ص] چۇوالى اۇلمايان.

چۇواللاتماق [ائتد] چۇوالا دولدورتماق.

چۇواللاماق [ل] چۇوالا دولدورماق.

چۇواللى [ص] چۇوالى اولان، چۇوال لانميش.

چۇوشاماق [س] شيره قاينايب كۇپوكلنمك، غذا قاريندا قىزقيرماق، باخ: جوشماق.

خزرين شرقينه كراسناوۇسكدا بىر دۇولت قورموشلار و بىر عده‌سى ده آذربايجان سمتينه گلميشلر. پروفئسور ذهتابى نين سؤيله‌ديگينه گۆره قافقازدا قديم مشهور دريند شهرينين اصلى آدى بۇ قومون يثرى اولدوغو اۆچون چۇلا شهر ايدى و عربلر دۇورو طبرى بو طايفادان سۇل كيمي آد آپاير (عربجه ده چ حرفى اولماديغى اۆچون).

چۇللانماق [ل] چۇل ايله چولغاماق (فا: پوشاندن). to cover چۇللانديرماق [ايتد] چۇللاماغىنى گۆردۆرمك .

چۇللانماق [بل] چۇل ايله اۇرتۆلمك (فا: پوشانده شدن).

چۇللانيش [آ] چۇللانماق ايشى وييجىمى (فا: پوشيدگى).

چۇللو [ص] بۆرونموش، چۇلو اولان، چۇللانميش، دالينا چۇل قويولموش (فا: پوشيده).

چۇللو [آ] سرابدا كند آدى {باخ: چوللار}.

چۇللوق [آ، دى، ت] اۇزون باجاقلى لاردان، كۆچرى، تۆكلرى كۆل و توپراق رنگى، بۇيو ۵۰ cm، اينجه اۇزون ديمدكىلى، اتى اۆچون اولانان بىر قوش (فا: نوعى پرنده). scolopax russticola

چۇللوق باليغى [آ، دى] اۇزون بورون بيجيمينده بورنو اولان، گۆموشو پمبه رنگده بىر باليق (فا: نوعى ماهى).

چۇللوق قىلار [آ، دى] ياغمور قۇشلارى و اۇرنگى چۇللوق و باتاق چۇللوغو كيمي قۇشلارى ايچينه آلان قۇش سۇيو.

چۇللۇلار cullular [آ] ۱۶م جى يۆزىلدە، آنادولو-آيدىن تۆركلرينه منسوب بىر بوى آدى ۸۵.

چۇلوخان [آ] انسان آدى، باخ: چۇلو/چۇلوق + خان ۷.

چۇلوق [آ] ۱-چۇلىك ۲-قىلىچ چالان ۳-آوار و گۆى تورك خانى (م ۶۲۱) ۸۵. {باخ: چالماق}

چۇلومان [آ، ت] سۇ بىريكىتى سى.

چۇلها [آ] ال دسگاھلا بئز توخويان {باخ: چۇل، جۇلها}.

چۇلها قۇشو [آ، دى] سئرحه سۇولاردان سىرتى قهوه رنگى، بۇجك جيل، خوش سسلى (فا: نوعى پرنده). parus ater چۇمارا/جىمارا [آ، تا] اۇنمسيز كيشى، فقير.

چۇمقوق/چۇموق [آ] آياغى و باشى قىزىل رنگلى و قاناديندا آغ تۆك اولان قارقا نۇعو، آلاقارقا.

چ ۶	آذربایجان نۆزکجه سی	۹۲۰	ارک سۆزلۆک	چ ۶
	چۆلوماق [باخ: چاۋ] خبرچیلیک ائتمک، بیرینین ایرادلارین آیری سینین یانیندا دئتمک (فا: چوۋ کردن).		اولماق، ساغلاملیغی الدن گتتمک "هئچ کس ایسته مزکی اوغلو زیندانلاردا چۆروسون".	
	چۆولانماق [س] چوۋ ائدیلمک (فا: چوۋ شدن).		چۆروموش [ص] چوروک اولموش (فا: پوسیده). decayed	
	چۆولوق [آ] خبرچیلیک.		چۆرومه [آ] چۆرومک ایشی (فا: پوسیدگی). decay	
	چۆوها çuha [آ] یون قوماش (فا: پارچه پشمی) {چول/چوخوا}.		چۆرونو [آ، تا] چۆروموش شیلیر.	
	چۆبۈر çübür [آ، ت] کئچی قیلی.		چۆرونولو [ص] ایچینده چۆروتوسو اولان.	
	چۆۋن [آ] آغیللی، آغلینی قۇللانان ^۷ .		چۆرویوش [آ] چۆرومک ایشی ویا بیچیمی.	
	چۆۋن جاموفا [خ] چنگیزخان'ین گنجلیک یولداشی و آنداسی ^۷ .		چۆۋمک çüjmek [ل، ت] چکەرک اۋزاتماق، اۋزولاماسینا چکمک، گردیرمک "قادین ایپی چۆۋدی".	
	چۆۋچت [آ] اوغوزخان زامانی آدی گئچن بیر یؤلگه ^۸ .		چۆۋش çüş [ن] ۱-هوشش، یریمکده اولان آت و ائششگی	
	چۆۋر çür [آ، ت] منفعت، فایدا.		دۆردورماق اوچون سۆیله نن سۆز. ۲-بیرینین پیس حرکت	
	چۆۋشک çüşək [آ، ت] اۋت، چاییر.		قارشى سیندا دئییلن قابا بیر سۆز.	
	چۆۋروتمک [ل] ۱-چۆرومه سیننه یول آچماق. ۲-[مچ] بیرینی اینجیده رک داغیتماق (فا: پوساندن). to cause to decay		چۆک [آ، ت] چکیک، چۆک [اوشاق بیلیغی].	
	چۆۋرودوش [باخ] چۆروتمک ایشی ویا بیچیمی.		چۆکۈر [آ] بیر اۋزو بالتا بیر طرفی قازما اولان آیقیت.	
	چۆۋرودولمک [بل] چۆرومک ایشی گۆرولمک (فا: ف.س. پوسیده شدن).		چۆکۈندۈر [آ، بی، تا] باخ: چوغوندور.	
	چۆۋرۈک çürük [ص] ۱-چۆروموش، داغیلیمیش ۲-[مچ] ساغلام سیز، سقط، بوش، آتلامسیر "چۆرۈک سۆز" (فا: پوسیده). {سن، بو کلمه چروک شکلینده و آزجا معنا دیشمکله (قیوریلیمیش شئی) فارسجادا ایشله نیر}.		چۆلۈکمک çülükmek [س، ت] پوزولماق، پریشانلاشماق.	
	چۆۋرۈک چاریق [ص] ساغلام اولمایان.		چۆمچۈک [آ، دی، تاتارچا] سترچه.	
	چۆۋرۈکجو [آ] ۱-حئیوان و یتگی قالیتی لاریندا یاشایان و اولارین چۆرومه سیننه یول آچان میکروب، (فا: ساپروفیت).		چۆن [باخ: اۋچون] چۆنکو (فا: چون).	
	۲-[مچ] بیرینی چوخ تنگه گتیرن (فا: بیزار کئنده).		چۆنکو/چۆنکی çünkü [با، فا] باخ: اۋچون بو نندن له، بوسبیلله، بوندان دۆلایی، بوندن اۋتۈرۈ، اۋناگۆره کی	
	چۆۋرۈکچۈلۈک [آ] چۆرۈکجو اولما وضعیتی.		(فا: چونکه، زیر). because	
	چۆۋرۈکچۈلۈک ائله مک [باخ] چۆرۈگۈنۈ چیخارماق.		چۆۋنۈک [آ] چینار آغاجی، دیواندا آدی گئچن بیر بگ ^۷ .	
	چۆۋرۈکسۆز [ص] چۆرۈگو اولمایان.		چۆۋ/چۆی [باخ] چیو.	
	چۆۋرۈکلۈ [آ] چۆرۈگو اولان یش.		چۆۋۋت [باخ] چیویت.	
	چۆۋرۈکلۈک [آ] ۱-چۆرۈک اولما وضعیتی. ۲-ایشه یارامایان ماده لرین بوراخیلدینی یش.		چۆۋۋین/چۆۋگۈن/چۆۋیۈن [باخ] چدن.	
	چۆۋرۈگۈنۈ چیخارماق [ل] بیرشئی هئی تکرارلا یارق بیخدیрмаق.		چۆۋیۈندۈر [آ، بی] باخ: چوغوندور، پانجار.	
	چۆۋرۈمک çürümek [س، سن] ۱-پوزولوب داغیلماق، یییرانماق، اۋزولمک (فا: پوسیدن). to decay ۲-محو		چه [کیچیمه اکى] باخ: چا.	
			چههار çahar [آ] ۱-فارسجا دۆرد معنا سیندا دیر ۲-بۇ سۆزله اولان یشر آدلاری: ساوه-زرنه (سباغ)، سۆلدوز (هبت)، بجنورد (سرج)، اسفراین (سید)، کازرون-کنارتخته (پیشه)، ده کند آدی، ماکی (سبر)، سۆلدوز (سشاخ بسر) دا داغ آدی؛ مراغا (سبرود)، قُروه (گاه) ده چای آدی {باخ: چار}.	
			چهرقان çehreqan [آ] کۆمبجان دا کند آدی {چۆهره قان}.	

چهره [آ] ۱-فارسجا اۆز معناسیندادیر، ۲-بۇ سۆزلە	چیتلیق [آ] باخ: چیتلمیک.
اولان یئر آدلاری: ماهیشان (~آباد، ~تپه)، اردبیل	چیتمیک [باخ] چیتکم.
(سیرق/بره)، اؤرمیه (~گشا) کند آدی.	چیتیرقی [آ] ایشیق، نۇر، ایشیلتی ۷.
چيله خانا [آ] خوی دا داغ آدی.	چیتیر [آ] اؤرمیه ده کند آدی.
چهیل [آ] ۱-فارسجا قیرخ معناسیندادیر، ۲-بۇ سۆزلە	چیتیر چیتیر [ظ] سرت بیریشی قیریلیر کن ویانیر کن چیخاران
اولان یئر آدلاری: سۇلدوز (~آسیاب)، بیجار (~امیران)،	سس، چاتیر چاتیر (فا: صدای چت چت).
قوچان (سبازه)، فریدن (~خانه)، اردبیل (~گز)، ساوه-نوبران	چیتیر چیتیر ائتمک [س] چیتیر چیتیر سس چیخارماق.
(~گز) دا کند آدی؛ پیرانشهر (~بر،...)، اؤرمیه (~شیشک)،	چیتیریتیر [ظ] (اوشاقلار اۆچون) داد لی داد لی دانیشماق.
خالخال (~گز)، اؤجان (~گز) دا داغ آدی {چیل/چیل}.	چیتیرتی [آ] چاتیرتی، چیتیرداما سسی.
چی / چیی [آ] بیجار دا داغ آدی.	چیتیر داتماق [س] چیت چیت سس چیخارماق.
چیبان [آ] باخ: چیبان.	چیتیر داتیش [آ] چیتیر داتماق ایش وی بیچیمی.
چیچالاما [باخ: چالپالاما] چالخالاما.	چیتیر داماما [آ] چیتیر داماق ایشی.
چیلاق [باخ: چیلپاق] (فا: لخت). naked	چیتیر داماق [س] چیتیر داما سسی چیخارماق، باخ: چاتیر داماق.
چیبیر [آ] یونقا.	چیتیر داییش [آ] چیتیر داماق ایش وی بیچیمی.
چیبیلداق [ص] چیلپاق.	چیتیرماق [س] خفیفجه توخوشماق.
چیت [آ] کچیچک بیریشی قیریلیر کن چیخان سس	چیتیلیق [آ، تا] بیر بیرینه گیرمیش آغاجلیق، چالیلیق.
(فا: صدای چت).	چیچالا [باخ] چیچیلی.
چیت بیت [آ] چیت چیت سسی ورن بیر نۇع پاتلانچاق.	چیخاجاق [آ] ۱-حاماملاردا چیخان کیمسه یه قورولانماق
چیت چیت [آ] چیت سسی نین تکراری.	اۆچون وئر یلن حوله. ۲-چیخیش یئری (فا: خروجی).
چیت چیتلاماق [س] چیت چیت سس چیخارماق.	چیخار [آ] ۱-گلیر سۆزونون قارشى سی، خرجه نن
چیتا [آ] دۆزگون بیچیلیمیش اۆزون و ائسيز تاхта ۲.	مقدار (فا: خرج، مخارج، عملکرد) revenue ۲-پوتانسیل
چیتاق [آ] داغدا یاشایان و گنچیمینی اؤدون ساتاراق	(فا: پتانسیل) potential
ساغلايان. ۲-قایا، قاقاجی ۲.	چیخار یول [آ] گۆج وضعیتلرده قورتولوش یولو.
چیتداماق [باخ] چیتلاماق.	چیخارتدیرماق [آ] چیتیرماق ایشینی گۆردورمک.
چیتقیریلدیم [ص] آشیری اینجه و دایاناق سیز و چکینگنلیک	چیخارتما [آ] چیتارتماق ایشی.
گۆستهرن "چیتقیریلدیم خانیم". {چیت+قیریلدیم}	چیخارتماق [باخ] چیخارماق.
چیتقیریلدیملیق [آ] چیتقیریلدیم اولما وضعیتی.	چیخارتی / چیخارتما [آ] چیتارتما ایشی.
چیتلاماق [ل] چیت سسی چیخارماق.	چیخارجی [آ] یالیز اؤز چیخارینی گۆرن، منفعت چی.
چیتلادیلماق (چیتلایماق) [بل] چیتلاماق ایشی گۆرولمک.	چیخارجیلیق [آ] چیخارجی نین ایشی.
چیتلاما [آ] چیتلاماق ایشی.	چیخاردیلماق [بل] چیخارماق ایشی گۆرولمک.
چیتلاماق [س] چیتداماق، چیت سسی وئرمک، گونه باخان	چیخار ساما [آ] بیر اؤنرمه دن دۆشونجه یول ایله باشقا بیر
کیمی یتگی لرین چیتداماق.	اؤنرمه یه گنچمه ایشی، انتقال.
چیتلاییش [آ] چیتلاماق ایشی وی بیچیمی.	چیخار سیز [ص] یارارسیز، منفعت سیز.

چِخارلی [ص] چِخاری اولان، استعداد لی.

چِخارما [آ] چِخارماق ایشی ۲- (سای) چِخارماق ایشله می (فا: استخراج). extraction ۳- بیرینی ایشدن ائشیگه اؤتورمه (فا: اخراج).

چِخارماق (چِخارتماق) [ل] ۱- بیرشئی آیری بیر شئین ایچیندن ائشیگه چکمک، دیشاری چکمک، خارج ائتمک "میزی اؤتاقدان چِخاردی، یئر آلتیندان نفت چِخارماق" (فا: در آوردن، بیرون کردن). to extract ۲-

بیر یئردن آیریپ گؤتورمک "اؤشاقلاری یایدا شهردن چِخاردیلار". ۲- سؤیونماق، بیر شئی آینیندن آیرماق "کؤنگین چِخاردی". ۳- اخراج ائتمک، بیرینی ایشدن ائشیگه اؤتورمک "اؤتو ایشدن چِخاردیلار" (فا: اخراج کردن). to lead out ۴- [س] یارا کیمی شئیلر عمله گلکم "چیان چِخارماق". ۵- [ل] یاییین لاماق، چاپا بوراخماق "قازئت چِخارماق" (فا: نشر کردن). to

published ۶- باشا وئرمک، سونا یئتیرمک "بۇ پارا ایله آیی چِخاراریز". ۷- بیر سیرا کلمه لرله مختلف افاده لی سؤزلر دؤزلدیر "تمیزه چِخارماق، اویون چِخارماق، یاددان چِخارماق، الدن چِخارماق، یالائینی چِخارماق، یانلیشینی چِخارماق، اورتایا چِخارماق، آچیغا چِخارماق، چیچک چِخارماق، لذتی چِخارماق، اؤفکه سینى چِخارماق، بیرینه ایش چِخارماق".

چِخاریجی [ص] چِخارما ایشینی گؤرن، چِخاران.

چِخاریش [آ] چِخارماق ایشی، اؤرون (فا: حاصل). extract **چِخاریلما/ ایشدن** [آ] ایشدن قووولما (فا: اخراج dismissal **چِخاریلماق** [بل] چِخارماق ایشی گؤرولمک (فا: اخراج کردن).

چِخاریلمیش [ص] مستخرج (فا: مستخرج). extracted.

چِخاریلیش [آ] چِخاریلماق ایشی ویا بیچیمی.

چِخاریم [آ] ۱- چِخارماق ایشی. ۲- (منطق) بیر سیرا بللی یانلیش لبق و دوغرولوق لاردان آیری بیر موضوع ویا بیر شئی یئتیرمک، استدلال، وئری لردن سونوج آلما ایشلمی.

چِخارینا باخماق [س] اؤز منفعت و یارارینا باخماق.

چِخارینی تپمک [س] اؤز منفعت و یارارینی گؤدمک.

چِخاق/ چِخاخ [آ] ۱- چِخیش یئری (فا: مخرج) ۲- [دیل ب]

آغیز بوشلوقوندا هر سسین دؤزلمه سی و چِخدیغی یئر. **چِخاگلکم** [س] گؤزله نیلمه دن گلکم.

چِخان [مت] چِخارما ایشلم ینده بوتوندن چِخیلان سایى، آزالان، ۳=۲-۵ بو ایشلم ده ۲ چِخان دیر (فا: کسر شونده). **چِخاناق** [آ، تاتارجا] بۇلاق.

چِخداش [آ] اسکیک لیگی اولان، زده لی و نقصانلی اؤرون.

چِخداشچی [آ] یاخشی اؤرونو پیسدن آیران ایشچی.

چِخدانج [ص، د] ۱- گرک سیز و لازمسیز اولان "چِخدانج سؤز: یاوا سؤز، چِخدانج شئی: درده دیمه ین".

چِخدی [آ] ۱- اؤره تیم سؤنوجو اورتایا چِخان اؤرون. ۲- بیلگی سایدادا اورتایا چِخان یازیلی متن، گیردی و گیریتی سؤزونون قارشى سی (فا: خروجی).

چِخما [آ] ۱- چِخماق ایشی. ۲- بالکن، تیکیتی نین اؤست قاتلاریندان ائشیگه چِخان بؤلوم. ۳- بیر سایینی آیری سایدان آزالتما (فا: تفریق). subtraction

چِخماز/ چِخیلماز [ص] ۱- سؤنو باغلی کؤچه، چِخیش یئری اولمایان (فا: بن بست). ۲- طلسم اولموش یول، سونو بیلنمه ین یول، قاریشیق ایش، اومودسوز لوقدا اولما وضعیتی (فا: مخمضه).

چِخماز کؤچه [آ] دییی باغلی کؤچه، سؤنو توتولو کؤچه.

چِخمازا سوخماق [ل] بیرینی چِخیلماز حالا سالماق.

چِخمازا گیرمک [س] چِخیلماز حالا دؤشمک.

چِخماق [س، ت، سن] ۱- بیر یئردن ویا ایچری دن آیری بیر یئر و ائشیگه (دیشاری یا) گئتمک، خارج اولماق "اؤدن چِخدی، بۇغدالار چِخیلیدی". ۲- بیر ایشی ییتیرمک، بیر کتابی و بیر مطلبی اوخویوب قورتارماق "ایمتاحان اؤچون کتابی ایکی یول چِخیلیدی". ۳- بیر

درسی و اؤیرنمه ایشینی قورتارماق، بیر اؤیره نیم قورومونو باشا چاتدیرماق. ۴- بیر ایشی قورتارماق "علی ایشدن چِخاندا بازارا گئدیر". ۵- قوروتولماق، سؤنو چاتمماق، اؤتمک "یاز چِخدی یای گلدی، گئجه چِخدی". ۶- بیردن

بیره ظاهر اولماق، گؤرونمک "یولوما بیر ماشین چِخدی".

چېخیش قاپی سی [آ] مخرج، مظهر (فا: خروجی). **outlet**
چېخیش نقطه سی [آ] بیر شئیە باشلانیلان یئر "نیز یالنیشدیر".
چېخیش یئری [آ] مخرج، مظهر (فا: خروجی). **outlet**
چېخیش یولۇ [آ] چۆزۈم، چېخیش ائتمک اوچون اولان یول.
چېخیشاماق [س] یاریشاماق، بوی اؤلچۈشمەمک "چنه یاریشیندا من سینله چېخیشام".
چېخیشدیرماق [اتند] یئتری مقدار ییتیرمک "سئوندا پارانی چېخیشدیردیم".

چېخیش لی [ص] بللی بیر اؤیرنیم درجه سینی ییتیرن کیمسه.
چېخیشلیق [آ] آدین حاللاریندا، آدین "کیمدن، نندن" سورۇ لارینا یانیت وئرن نوعو "تھران دان، آغاچ دان" (فا: مفعول فیه).
چېخیشماق [س] ۱- چېخیش ائتمک، خروج ائتمک، بیرینه سرت دورانماق (فا: خروج کردن). ۲- یئتر اولماق، یئتمک "بارام چېخیشمادیغی اوچون یولداشیمدان بورج آلدیم".
چېخیق çixiq [ص] ۱- یئریندن اوپنامیش، یئریندن چېخیمیش وضعیتینده اولان سوۋموک ویا هرشئی (فا: از جا در رفته).
 ۲- محدب (فا: محدب). **convex**.

چېخیق جی [ص] چېخیق، قیریق لاری و بورخو لملاری دۆزلدن.
چېخیق جی لیق [آ] چېخیقجی نین ایشی.
چېخیق لیق [آ] چېخیق اولما وضعیتینی (فا: تحدب). **convexity**
چېخیق یانلی [ص] یانلاری ییخیق، محدب الطرفین **convex**
چېخیلان [آ، مت] بیر ساییدان چېخیلاجاق سایى "۱۰=۲۰-۳۰" ایشلمینده ییرمی چېخیلان سایى دیر (فا: مفرق **subtrahend** چېخیلان سایى [باخ] چېخیلان).

چېخیلما [آ] ۱- ائشیگه گئتمه و گندیلمه ۲- اسکیتمه، آزالتما.
چېخیلماز [باخ] چېخماز (فا: بن بست). **dead end**
چېخیلماق çixilmaq [بل، ت] چېخماق ایشی گؤرۈلمک.
چېخیم [آ] چېخدی، بیرایش سوۋو چيخان اوړون و وئیریم، چېخیش (فا: خروجی). **out put**
چېخین [آ] بالاجا بوخجا، چيخی.
چېخینتی [آ] بیر اؤزئی دن ائشیگه چيخان هرشئی، چيخما، قالدیختی (فا: برآمدگی، دماغه). **cape, projection**
چېخینتی لیق [آ] چېخیتی سی اولان (فا: تحدب). **convexity**

۷- یوخاری چېخماق "آغاچا چېخماق". ۸- دیمک، دیری اولماق، یئتیشمک "بو تیکیتی اوچ میلیونا چېخدی" ۹- آزالتماق، اسکیتمک "اونون پولونون اوچده بیرینی حقوقوندان چېخدیلار (اسکیتدیلر)" ۱۰- بیر یئرە گئتمک، بیر ایشی گؤرمک اوچون گئتمک ویا گلکم "دولنماغاچخدی" ۱۱- بیریندن یئل چېخماق ۱۲- ایشینی الدن وئرمک، ایشی بوراخماق "ایشدن چېخماق". ۱۳- یابین لانماق، چاپا بوراخیلماق، چاپ اولونماق "کتاب چېخدی" (فا: منتشر شدن). ۱۴- اولماق "نه سندن تئاتر اوپونچوسو چيخار نه مندن". ۱۵- استحصال اولماق، اوړتیلک "بو داغدان آلماز چيخیر". ۱۶- تۇرنمک، عرصه یه گلکم، یئتیشمک "بو شهردن گؤرکملی شاعر لر چيخیر". ۱۷- سس دؤشمک، های کوی وۇجودا گلکم "های کوی چېخماق". ۱۸- نظردە تۇتماق، حساب ائتمک "دیری گؤزلو بیر آدمی اؤلدویه چيخیرلار". ۱۹- بیر سیرا کلمه لر له مختلف افاده لی مرکب سؤزلر دۆزلدیر "تمیزه چېخماق، اوپون چېخماق، یاددان چېخماق، الدن چېخماق، یوخا چېخماق، یولدان چېخماق، اؤزوندن چېخماق، داشدان چېخماق: چۆرک داشدان چيخیر".

چېخماق لیق [آ] چېخما حالیندا اولما.
چېخمالی [آ] چېخما حالیندا اولان.
چېخمانسو [آ] لاچین، داچای آدی.
چېخی [آ] کچیک بوخجا.
چېخیت [آ] چيخاق، چېخماق ایشی.

چېخیش çixiş [آ، ص] ۱- چېخماق ایشی ویا بیچیمی (فا: خروج). ۲- exit- بیر یولدان یا بؤلگه دن و تیکیتی دن ویر پروگرام دان چيخان یول و یئر. ۳- بیر ایش اوچون اؤنملی قونوشما و دانیشما، گؤستهریش. ۴- یوقوش. ۵- بیر ایشی ییتیرمه ایشی "چيخیش وئرمک" {ت: چيخار، یارار، سن} چېخیش ائتمک [س] قونوشماق (فا: سخنرانی کردن).
چېخیش بلگه سی [آ] ۱- بیرمکتب و بیلیم ائوی ویا اؤیرنیم ائوی، کین بیر کیمسه یه وئرن قبولوق بلگه سی. ۲- بیر مالین بیر اؤلکهدن چيخارما ایذیننی گؤستهرن بلگه.

چ ۶	آذربایجان تورکجه سی	۹۲۴	ارک سۆزلوگو	چ ۶
	چېخیتی سیز [ص] چېخیتی سی اولمایان.		چېرپانلی [آ] بیر تورک اوْباسینین آدی (قایناق: ایترنت).	
	چېدام [آ] صبر، دؤزوم، متانت، دایانیق لیلیق {مؤغو لجا}		چېرپدیрмаق [ائتد] چېرپماق ایشینی گۆردۆرمک.	
	چېداماق [س،مؤغو لجا] صبر ائتمک، دؤزمک.		چېرپمالماق [آ] پالتاری آغاجلا دؤیمه.	
	چېدیق [آ] گۆج، دایانیق لیلیق. ^۷		چېرپماجی [آ] چېرپماق ایشینی گۆرن کیمسه.	
	چېر [۶] ،آ:ت: یاغ، باخ: جیرگ [یاغ و پی، باخ: چېراق.		چېرپماجیلیق [آ] چېرپماجی نین ایشی.	
	چېر [آ] اؤرمیه و خوی دا کند آدی. مرند ده داغ آدی.		چېرپماق/چېیماق [ل،ت] «چېرپتیرماق»، سن [۱- پالتاری	
	{یثر آدلاریندا اؤد و قیویلجیم معنا سیندادر، باخ: چېراق}		سیلمک و یوماق اوچون آغاجلا دؤیمک، دؤیج له مک،	
	چېرا [آ] ۱- یاغلی آغاج، رثین لی آغاج. ۲- چېراق. {ت		سیلکه له مک "یؤن چېرپماق، پالتاری چېرپماق، اؤست	
	«چیر» یاغ، باخ: چېر}		باشینی چیریب تمیز له دی "فا: زدن). ۲- میوه	
	چېراغانلیق [آ] شنلیک ویا بیر تۇرن اوچون بیر یثری چېراق-		درمک اوچون آغاجی سیلکه له مک "تؤت آغاجینین	
	لارلا ایشیق ائتمه (فا: چراغانی).		بؤتاسینی چیریدی تۇتلار پارچانین اؤستونه تۆکولدو. ۳-	
	چېراغیل [آ] تبریز ده کند آدی {آیدین و ایشیقلی}.		چارپماق، وۇرماق "قدحی میزه چیریدی. ۴- بیر سؤز و	
	چېراق [۶] ،آ:تا [۱- ایشیق وئرن آراج lamp (فا: چراغ)		ایشی بیرینین اؤزونه وۇرماق "سؤزو اؤزونه چیریدی. ۵-	
	۲- شاگرد، بیر اؤستانین یانیندا ایشله ن کیمسه (فا: پادو).		دؤیونمک، چېرپنماق "قلبی چیرپیدی."	
	۳- استرابون قافقازدا یاشایان طایفالارین ایچینده سیراق		چېرپماق [آ] ۱- دال و چوبوق دسته سی. brushwood	
	(چیراق) بووندان آد آپاریر، محتملا چیراق شکلنده یثر		۲- چېرپماق ایشی. {سن، چېرپماق سؤزوندن آلینمادیر،	
	آدلاری بو طایفانین آدی ایله ایلگیلیدیر ^{۲۴۷} {بو کلمه فارسجادا		چونکو (آغاج دالی و پالتاری) چېرپماق اوچون ان یاخشی	
	چوخ اسکی و ایشلک اولدوغونا رغما تورکجه کلمه دیر،		شئی اینجه نازیک دالاردی، چېرپماق «چیرپق» چیرپی {.	
	و قدیم تورکجه ده ایشله ن چیر (ت: یاغ) کلمه سیله ایلگی		چېرپماجی [ص] چېرپماق ایشینی گۆرن.	
	لیدیر و چېراق، چیرلا یانان و ایشیق وئرن شئی دئییلیر،		چېرپیش [آ] چیرپما.	
	آیدیندیر اسکی چاغلار چیراق، یاغا ایپی قویارق		چېرپیشدیرماق [ل] وۇروش دورماق.	
	دوزه لیردی و بو اوزدن بو آراجا چیراق دئییلردی و آنلامی		چېرپیشما [آ] دؤیوشمه، چاتیشما (فا: زدوخورد).	
	چیر (یاغ) ایله یانان و ایشیق وئرن وسیله دئمکدیر {.		چېرپیشماق [قا] دؤیوشمک، چاتیشماق (فا: زدوخورد کردن).	
	چیراق/چیراغ [آ] قئیدار (~حصاری، ~مزرعه)، هشتری		چېرپیلماق [آ] چېرپیلماق ایشی.	
	(~مردان)، اهر (~لی)، ساین قالا (~ابدال)، تیکان تپه ده کند		چېرپیلماق [بل،ت] چېرپماق ایشی گۆرولمک. to be	
	آدی. هشتری (~مردان داغی)، زنجان (~یانان) دا داغ آدی.		shaken out	
	آذربایجان، دا بو سؤزله باشلایان نچته یثر آدی واردیر ^{۲۴۸} .		چیرپینا چیرپینا [ظ] دؤیونه رک، چیرپیناراق (فا: همراه با تپش).	
	چیراقچی [ص] چیراق دوز لدن وساتان (فا: ~). lamp-lighter		چیرپینتی [آ] دؤیونتو، چیرپما، دؤیونمه (فا: تپش). dashing	
	چیراق قابی [آ] چیراق قویولان یثر و قاب (فا: چراغدان).		چیرپینتی لی [آ] چیرپیتتی سی اولان، دؤیونتو لو.	
	lamp-stand		چیرپیندیران [ص] چیرپنماسینا سبب اولان.	
	چیراقلیق [آ] چیراق اوچون یاریان هرشی.		چیرپیندیرماق [ائتد] دؤیوندورمک.	
	چیراگیدزور [آ] خانلاردا یثر آدی ^{۲۴۹} .		چیرپینما [آ] چیرپنماق ایشی، دؤیونمه.	
	چیرای [آ] ۱- اؤز، آدا، چنهره. ۲- انسان آدی: ~ بگیم، ~ بیگه ^۷ .		چیرپینماق [س] ۱- دؤیونمک، وۇرولماق، تپتره مک (فا: تپش	

کردن. ۲ to beat - ۱ آياق آتاراق چالیشماق	جیر چیللاق (چیر چیلباق) [ص] بۆتون ایله چیللاق اولان.
جیرینیش [آ] چیرینماق ایشی ویا بیجیمی، چالیشیب چابالاما.	جیر چیللاق [ص] چیریل چیللاق، چوخ چیللاق.
چیرت girt [سس تق] بیر شئی قوورو لورکن ویا سو چوخ داغ	جیر چیللاق لیق [آ] چیر چیللاق اولما وضعیتی.
شئیه و دیمیره سپیلیر کن چیخان سس (فا: صدای چرت چرت).	جیر چیرا gır gır [آ، دی] چوخ سویوق اولمایان دنیزلرده
چیرت پیرت [آ] بوش سۆز، جفنگ.	داشلیق ماغارالی قیسی لاردا کیچیک سۆرورلر حالیندا
چیرت چوبوغو [دا] قلیان (فا: قلیان).	یاشایان و ۱۵ سانتی متر اوزونلوقدا اولان بیر نوع بالیق.
چیرتا چیرت [ظ] چیرتیلدایارق، چیرت سسی چیخاراراق.	جیر چیر ۲ [آ] پامبوق، کتان کیمی لیلی بیتگی لری آریدان
چیرتداق [آ] قورو اودون و آلیشیق کیمی شیلر یانارکن	بیر نوع آراج، جیر جیر (فا: دستگاه پنبه تمیز کنی).
چیرت چیرت لا قالدخان قیغیلجیم.	جیر چیر [آ] مرند ده کند آدی (قویولجیم، اود پارچاسی).
جیرتلاما girtlamama [آ] چیرتلاماق ایشی.	جیر چیر جیرینماق [آ] چوخ ترپنمک و تیرهمک.
جیرتلاماق (جیرتلاماق) [س] ۱- توخوم کیمی شئی لرین	جیر چیر جیغیرماق [س] قشیقیرماق، باغیرماق (فا: جیغ زدن).
ایچی نی چیخارماق ویا یشمک اوچون قاییغی نین بیر طرفینی	جیر چیرلاماق [ل] پامبوق و کتان کیمی بیتگی لری چودک
آچماق (فا: تخمه شکندن). ۲ to eat, to nibble -	وقاییق لارینی آرتماق (فا: تمیز کردن).
چیخماق، گۆل آچماق، یثردن گۆیرمک.	جیر قانیش [آ] زوق، حظ، داد.
جیرتما [آ] ۱- چیرتماق ایشی ۲- چیرتیق، چیتمک (فا: بشکن).	جیر لاق [آ] چیرلیق، جیر جیرک.
جیرتما وورماق [س] چیرتیق وورماق، چیتمک وورماق.	جیر لی [آ] هشتری سراب دا کند آدی {آیدین و ایشیق}.
جیرتماق girtmaq [ل] ۱- یونماق، قیرتماق، مداد و قلمی	جیر ماشیق [آ] اؤزیکجه باخ: دولاشیق.
یونماق (فا: مداد تراشیدن). ۲- گۆیرمک (فا: جوانه زدن).	جیر مالامالاما girmalamama [آ] چیرمالاماق ایشی.
۳- [آ] باخ: چیرتما. {ت، سن،} «چیرتمک»: بیرزادین اوجونو	جیر مالاماق [ل] تیرمالاماق، قوللاریندا کی کؤینک قولونو
قیرتماق، ل، کرمک، چرتمک، چیرتماق {}	یوخاری طرفه قاتلاماق (فا: تا کردن آستین و). to roll
جیرتلاماق (جیرتماق لاما) [ل] چیرتما ایله وورماق،	جیر مالانماق (جیرمانماق) [باخ] چیرمالاماق.
چیرتمک. to give a flick/ fillip	جیر مالانمیش [ص] چیرمالی.
جیرتمیق [باخ] چیرتماق، چیرتیق، چیتمک.	جیر مالی [ص] پالتارینین قولو چیرمالانمیش.
جیرتی بوغا [آ، دی، تا] اؤتله ین قوشو.	جیر ماما [ل، ت] چرتممک سن باخ: چیرمالاماق.
جیرتیق girtiq [آ] چیرتما، ایکی بارماقلا وورولان ضربه،	جیر مانماق [س] چیرمالاماق، پالتارین قولو ویا شالوار
وورقو، چیتمک (فا: بشکن). flick, fillip	اؤجلارینی قاتلایارق یوخاری وئرمک.
جیرتیق وورماق (جالماق) [آ] چیتمک چالماق (فا: بشکن زدن).	جیر موک [قیر قیزجا] باخ: دولاشیق.
جیرتیق لی [آ] هشتری ده کند آدی {یونماق و بو ایشی	جیر نیق [آ، د، تا، اسلاوجا] کیچیک بویدا قاییق.
گۆرن آلتلری دۆزلمه ایش ایله علاقه لیدیر}.	جیریل چیللاق [ص] بۆتون ایله چیللاق اولان.
جیرتیلدماق [س، سس تق] چیرت چیرت سس چیخارماق،	جیریل چیللاقیق [آ] چیریل چیللاق اولما وضعیتی.
چیرت چیرت ائتمک (فا: چرت چرت کردن).	جیغ gıgı [آ] ۱- قامیش دؤوار (فا: حصار). ۲- داغدان هنلله
جیرتیلیتی [آ، سس تق] قورو اودون یانارکن چیخان سس،	نیب بؤیون قارکوماسی (فا: بهمن برقی). ۳- [خ] یشنی شئی
چیرت چیرت سسی (فا: صدای چرت چرت).	یازیتلاریندا آدی گئچن بیر بگ؛ انسان آدی: چیغالب،

چيغباتور. ۱- چيغ اوت ايله دوزه لن چادير اورتوسو.	چيغيرتقان [آ] چاغيرتقان، اوجى قوشو (قوش سسى چيخاردراق قوشلارى اولماق اوجون اؤز يانينا گتيرن قوش) (فا: سوتک).
۲- اوزونلوق اؤلچن بير اندازه؛ سن: باليق دوزاغى قاميش و آخاج دؤوار؛ بۆکلە ديواندا قاميش کيمي اوتۇن آديدير، بو سۇزدن آلاچيق سۇزو فارسجادا ايشله نير. ^۶	چيغيرتقانلىق (چيغيرفانلىق) [آ] چيغيرقانين گۇردۇغو ايش.
چيغ ۲ [سس تق] چيغيرما سسى (فا: صدای جیغ).	چيغيرتما [آ] ۱- سسلنديرمه (فا: جیغ). ۲- بالاجا نفسلى بير چالقي آلتى (فا: سازدهنى) ۳- قيزارديلميش بامادور، باد- يمحان وات تيکه لر يندن عبارت يثمک "جوجه چيغيرتماسى".
چيغ دوشمک [س] داغدان آشاغى چيغ يۇوارلانماق.	چيغيرتماجى [آ] چيغيرتما چالان کيمسه.
چيغ کيمي بۇيومک [س] بيردن بيره و مؤثر شكيلده بۇيومک.	چيغيرتماق çığırmaq [ل] چيغيرماسينا نندن اولماق، سسلنديرمک، باغيرتماق، قيشقيرتماق. t~ to cry
چيغا [آ، دى] ۱- بير متر اوزونلوقدا اتى يشمه لى ويومورتاسيندان خاويار اله گلن بير باليق نوعو (فا: نوعى ماهى).	چيغيرتالىق [س] چيغيرتما اوجون اولان جوجه و...
acipencer ruthenus ۲- باخ: جيغقا.	چيغيرتى [آ، سن] چيغيرقو ^۷ باغيريشما و چيغيريشما سسلرى، قيشقيرتى، باغيرتى (فا: جیغ و فریاد). scream, shout
چيغال [آ] اوموز، اوموز باشى. ^۷	چيغيرقان (چيغيرتقان) [آ] چوخ چيغيران، چوخ باغيران.
چيغاي/چيغان [آ، ت] يۇخسول، فقير.	چيغيرقانلىق (چيغيرفانلىق) [آ] چيغيرقان اولما وضعيتى.
چيغاي بۇرو [خ] گۇي تورکلر دۇنمى بگ لر يندن و کورشاد- 'ين فبرخ يۇلداسيندان بيرى. ^۷	چيغيرما çığırma [آ] قيشقيرما (فا: جیغ کشى). scream
چيغرا [آ] قالين چالى، سيخ چالى.	چيغيرماق çığırmaq [س، باخ: چيغ ۲] اوجا سسلە سسلنمک، قيشقيرماق، باغيرماق باغيرماق (فا: جیغ کشیدن). to yell
چيغرائلىق [آ] سيخ چاللىق يثر.	چيغيرى çığır [آ] تکر، باخ: چيغيريق (ت: فلک، سن).
چيغرى [باخ] چيغيريق.	چيغيريش [آ] چيغيرما، هاقيريش.
چيغريش [آ] چيغيرما، هاقيريش.	چيغيريشماق [قا] بير ليکده چيغيرماق، باخ: چيغيريشماق.
چيغريشماق [قا] بير ليکده چيغيرماق، باخ: چيغيريشماق.	چيغيريش [آ] چيغيرماق ايشى ويا ييجيمى (فا: جیغ و فریاد).
چيغريق [آ] چيغرى، قۇيودان سطل له سؤچکمه يه يارايان و ال ايله چئوريلن آراج. ۲- بير نۇع ايپ و يۇن اييرمه آراجى. ۳- آغير بير شئى چکه جک اييين ساريلماسينا يارايان تکر (فا: چرخ ريسندگی) (سس تق: چرخ سسيندن).	چيغيريشماق [قا] بير ليکده چيغيرماق.
چيغريق چى [ص] چيغيريق دؤزليدب وساتان کيمسه.	چيغيريق [باخ] چيغيرتى.
چيغريق چيلىق [آ] چيغيريق جى نين ايشى.	چيغريق چين [آ، دى] بير اؤردک تورو.
چيغريق چين [آ، دى] بير اؤردک تورو.	چيغلا/چيغلان [خ] صاف، خالص، قاراخانلىلار دۇنمى بگى. ^۷
چيغلا/چيغلان [خ] صاف، خالص، قاراخانلىلار دۇنمى بگى. ^۷	چيغليق [آ] چيغلى يثر.
چيغليق [آ] چيغلى يثر.	چيغير ۱ [آ] يۇوارلانان چيغ ين آرخاسيندا بوراخيلان ايز، قارلى يۇللاردا کورکله آچيلان يۇل، باخ: جيغير (فا: راه باريک). {ت: داریول، باخ: جیغیر}
چيغير ۲ çığır [آ] ۱- سيغيرچين. ۲- چاغ، دئوير. ^۷	چيغيداما çıqıldama [آ] چيغيداما ايشى.
چيغير باغير [آ] قيشقيريق، هاى کۆی. hue-and-cry	چيغيداما [س] چيغيقلى سسى چيخماق (فا: چق چق کردن)
	چيغماق çıqmaq [آ] ۱- چيخما ائيلمى ۲- قايناق ۳- چاخماق

چیلدیر چیلدیر باخیر. ۲- پارلاق پارلاق "الماس اۆزوک
چیلدیر چیلدیر یانیر".

چیلدیرماق [س، سن، باخ: چیل] دلی لیک ائتمک، دلیرمک،
عاغلینی قاچیرماق (فا: دیوانه شدن).

چیلدیریجی [آ] چیلدیران، دلیرن.

چیلدیریجی لیق [آ] چیلدیریجی اولما ایشی.

چیلقاوا [آ، تا] قورد دری سیندن دۆزه لن بیر نوع کۆرک.

چیلدیریش [آ] چیلدیرماق ایشی ویا بیچیمی.

چیلقیران [آ] اؤرمیه ده کند آدی (پارلایان، کۆکره یین).

چیلقین / چیلقین [ص] عاغلینی قاچیرمیش، دلی اولموش،
محنونا دؤنموش، واله اولموش، اؤزونو ایتیرمیش
(فا: محزون، واله). mad {سن، دلی، اؤسسۆز، باخ: چیل}

چیلقین جا [ص، ظ] دلی کیمی، دلی جه سینه. irately

چیلقین جاسینا [ظ] چیلقین کیمی، چیلقینا دؤنموش اولاراق.

چیلقین لاشماق [قا] دلی کیمی اولماق، چیلقین کیمی اولماق،
جوشماق، to become hot-tempered

چیلقین لیق [آ] چیلقینجا حرکت، دلیلیک (فا: جنون madness)

چیلقین لیق ائتمک [ل] چیلقین کیمی حرکت ائتمک.

چیلقینا دؤنمک [س] دلیرمک، چیلدیرماق، برک هیجانلانماق،
اؤزونو حاکیم اولاماق.

چیمجیق [آ، تا] صاف، خالص.

چیمخیرما [آ] چیمخیرماق ایشی (فا: پرخاش). qurrel

چیمخیرماق [ل] سرت لیک ائتمک، بیرینه سرت داورانماق و
دائیشماق، هیسلمک، بیرینین اؤستونه قیشقیرماق
(فا: پرخاش کردن). to shout {سس تق، باخ: چیئق}

چیمخیریش [آ] بیرینه سرت داورانما (فا: پرخاش).

چیمیرین [آ] اکتیو، فعال.^۷

چین [آ] (چین، چینه) ساغلام، دایانیقلی، گۆتیلیر.^۷

چین صاباح [ظ] چینار^۲ {باخ: چین}.

چینار {باخ: چینار. {باخ: چین}}

چیناق / چینیق [آ] ۱- تۆاب، خیر ۲- گۆوه نیلیر^۷ {باخ: چین}

چینتای [آ] سۆیلو، گۆتیلیر، باخ: چین، آلتین اوردو خانی.^۷

چینق [آ، ت، سس تق] ایکی دمیر شئین بیریرینه دیمه

[خ] بابور خان دؤنمی بگ و کومتان آدی.^۷

چیقیر چیقیر [ظ] شیقیر شیقیر "چیقیر چیقیر بیله زیکی قۇللار".

چیلیر [تمل] ۱- یوغورتلو یومورتا یئمگی. ۲- حیوانا
باغلانان ایپ ویا زنجیر.

چیلیاق çilpaq [ص، باخ: چیل] ۱- آیینده پالتاری اولمایان،
سویونموش، لوت (فا: لخت). ۲- nude بیر شئیدن

یوخسون، چۆلسوز حیوان، بیتگی سیز چؤل، یاپراق سیز
آغاج. ۳- [مج] یوخسول، هنج زادی اولمایان (فا: ندار).

چیلیاق آت [آ] یهر لنمه میش آت.

چیلیاق توخوملور [آ] آچیق توخوملور.

چیلیاق رسیم [آ] چیلیاق انسانى موضوع سئچن رسیم نوغو.

چیلیاقچا [س] چیلیاق وضعیتده.

چیلیاقداغ [آ] آذربایجان دا داغ آدی.^{۲۴۰}

چیلیاقلاشدیرماق [ل] چیلیاق وضعیتده گتیرمک. to bare

چیلیاقلاشماق [س] چیلیاق وضعیتده گلکم، سویونماق،
سویولماق (فا: لخت شدن). to become nude

چیلیاقلانماق [س] چیلیاق وضعیتده گلکم

چیلیاقلیق [آ] چیلیاق بیر وضعیتده. bareness

چیلیاقناماق [س] چیلیاق وضعیتده گلکم، لوت اولماق.

چیل چیرپی [باخ] چیرپی.

چیل چیلیاق [ص، ظ] بوتون چیلیاق، تماماميله لوت.

چیلغا [باخ] جیلغا.

چیلداق [آ، باخ: چیل] گنچمیشلرده بیر شئیدن چوخ قورخان
آدامی روحی سارسیتتی حالیدان چیخارماق اؤچون بدنینه
داغ باسماق و بونا ابنائیلان خرافاتین آدی (فا: -).

چیلداقلاماق [ل] چیلداق ائتمک.

چیلدیم [آ] سریع-هیز لی، آثرزیک.^۷

چیلدیراسیا [ظ] چیلدیراجاق کیمی (فا: دیوانه وار).

چیلدیران [ص] دلیرن، دلیر کیمی اولان (فا: دیوانه کننده).

چیلدیران [آ] آذربایجان دا کند آدی.^{۲۴۰}

چیلدیرتماق çildirtmaq [ل] دلیرتمک، چیلدیرماسینا سبب
اولماق (فا: دیوانه نمودن).

چیلدیرچیلدیر [ظ] ۱- مایل مایل، خوما خوما "اوشاق

چینقیل çinqıl [آ،سن «چاقیل» چاقیل، نارین داش، (فا:ریگ، شن). gravel
چینقیل اوئو [آ] چینقیللی یئر لرده بیتن اوئ.
چینقیلداغ [آ] توووزدا داغ آدی.^{۲۴۰}
چینقیل لیک [آ] چینقیلی چوخ اولان یئر.
چینقیل لی [ص] چینقیلی اولان.
چینلاتماق [س] سس یانسی سی یاراتماق، چینلاماسینا ندن اولماق، سس لندیرمک.
چینلاتیش [آ] چینلاتما ایشی ویا بیچیمی.
چینلاق [آ] سس یانسی سی (فا:پژواک).
چینلاما çinlama [آ] سس یانسی سی اولما، سسه سس وئرمه، سس لندیریمه (فا:پژواک).
چینلاماق çinlamak [ل،ت] ۱- تحقیق ائتمک، آراشدیرماق.
 ۲- سسه سس وئرمک (فا:پژواک کردن) {باخ: چین}.
چینلامالی [ص] سس یانسی سی اولان (فا:پژواک دار).
چینلاییش [آ] چینلاماق ایشی ویا بیچیمی. (فا:پژواک).
چینودیروماق [ل] چینوماق ایشینی ساغلاماق.^۲
چینوقین [آ] یئل وقاریاغیشلا قاریشیق یاغان یاغمور.^۲
چینوماق [س] سیچراماق، بیریشی آیری بیر مانعه دیرهک یون دیشیدیرمک، ساپماق "قورشون داشا دییب چپودی".
چیبان çıyan [آ،دی،باخ: چایان] چوخ آیاق لیلاردان، ساریمتیراق، زهیر لی بؤجک (فا:~). scolopendra
چیبان çiban [آ] بدنده ایرین ییغیلان چیرکلی چپوزه، چیبان (فا:دمل). boil {ت «چپقان» ۱- عئاب ۲- چپوزه، سن}.
چیبان آغیرشاغی [آ] چیبان ین پاتلاماق اؤزه ره اولان یثری.
چیبان ایشلهمک [آ] چیبان ایرین آخیماق.
چیبان باشی [آ] چیبانین باشیندا اولان چیکلی چپخیتی.
چیبانلاشماق [س] چیبان وضعیت گلمک.
چیبانلی [آ] هشتری ده کند آدی {باخ: چپین: دوغان قوشو}.
چیبانین باشینی قویارتماق [ل] آغیر بیر سورونون پاتلاق وئرمه سینه یول آچماق.
چیگ [آ] آتماجا نورو بیر آوجی قوش.^۷
چیبین çibin [آ] ۱- میلچک (فا:مگس). ۲- بیر نوع دوغان

سیندن چپخان سس، گوروئو (فا:صدایر خورد آهن).
چینقار [باخ: چپین] گوروئو، قاوقا.
چینقای [آ] اؤزو سؤزو بیر، سؤزونه گؤتلیر.^۷ {باخ: چپین}
چینقی çinqı [باخ: چپین] ۱- قیویلجیم، قیز آدی (فا:جرقه).
 ۲- پارچا (فا:ذره).
چینقیر [آ] ۱- قوپوزا بنزیر ساز.^۲ ۲- چینقیراق ۳- چینقیرتی.
چینقیرلو [آ] اردبیل ده کند آدی.
چینقیلیج [آ] ساغلام، دایانقیلی، بیر تورک بگی.^۷ {باخ: چپین}
چینقیراغی چکمک [آ] اؤلک.
چینقیراق [آ،باخ: چپین] چپینقیراو.
چینقیراق ایلان گیللر [آ،دی] اومورقالی حیوانلاردان سورونگن - لر صنفی ایندان بیر سوئیو (فا:تیره ای از خزندگان).
چینقیراقچی [آ] چینقیراق دوزلدن ویا ساتان.
چینقیراقچی لیک [آ] چینقیراق دوزلتمه ویا ساتما.
چینقیراقلی [ص] چینقیراغی اولان، چینقیراق سس وئرن.
چینقیراقلی ایلان [آ،دی] انگه رک سویندان، ساری قهوه رنگلی، قیوروق اوجو پولجوقلو و اولاری ترپه ده رک یاپراق خیشیلتی سی کیمی سس وئرن زهیر لی بیر ایلان (فانوئی مار). crotalus
چینقیراقلی ایلانلار [آ،دی] اومورقالی حیوانلاردان سورونگن لر صنفینه گیرن بیر سوئیو.
چینقیراو/زینقیروو [آ] حیوانلارین بویونا آسیلان بالاجا چان (فا:زنگوله). hawk bell {سن «زینقیروو» بو کلمه چپین سسیندن آلینمادیر، زنگوله سؤزوده بو کؤکدندیر}
چینقیرتی çıqırtı [آ] برک شیلرین بیریرینه دیمه سسی (فا:صدای برخورد آهن).
چینقیرچینقیر [آ] چینقیرتی سسی چپخاراراق، چینقیرتی سسی.
چینقیرداتماق [ل] چینقیراق سسی چپخارتدیرماق.
چینقیرداق [آ] زینقیروو.
چینقیرداماق [س] چینقیراق سسی چپخارماق.
چینقیریق [آ] ۱- چینقیراو سسی، باخ: چینقیرتی. ۲- زنگ، قاپی چالما آلتی.
چینقیرینی چکمک [باخ] چینقیرینی چپخارماق.

ساوونوللار، آیدینجا گۆرونورکی تنوع مفهومو پارچا کلمه سیندن چوخ اوزاقدیر حالبوکی تورکجه ده چیگ و اوندان دوزه لن کلمه لر چیت سۆزونه چوخ یاخیندیلا اؤزلیکلکله چیت سۆزونون دیواندا پارچادان علاوه بیریرینه توخونموش حاصار معناسی بو باغلیلیغی گوجلندیریر، آرتیرماق اولارکی فارسجادا چیت سۆزو اسکی کلمه حساب اولمور و اتمولوزی کتابلاریندا بو کلمه نین لاتینجه اولماغی قانیتلانمایب، آیدیندیرکی تورکجه چیت سۆزو حرف دیشمه سیله بو دیللرده ایشله نن کلمه لرین کؤکودور.

چیتا [آ،دی،این] پشیک گیللردن، تۆکلی قارابنکلی، ساعاتدا ۱۰۰ کیلومتر قاچایلین، ائوجیل له شه ییلن، آسیا و آفریقادا یاشایان امچک لی حیوان (فا:~). **accinonyx Jubaros**
چیتاب/چیتاو [آ] میانادا کند آدی {چیت: چولوق، چارداق؛ چیری و آغاجدان دۆزلمیش ائولر}.

چیتار/چیتاری [آ،تا،باخ: چیت] اییک و یامبوقدان توخونان بیر جور پارچا، قیز آدی (فا: نوعی پارچه).
چیتاری [آ،دی،باخ: چیت] سیرت اؤزگگی قویروغونا قدر اؤزانان یان طرفینده آلتون ساریسی جیزیقلار، اتی لذتسیر، پوجوقلویر بالیق (فا: نوعی ماهی). **box salpa**
چیتو [خ] چیت + آر، سینیر مُحافظی، بابورخان دؤنمی بیر بگ.
چیت تۆمان [آ] خیوادا کند آدی.

چیت سارماشیغی [آ،بی] چیت سارماشیق گیللردن، آغ چیچک-لی، تۆسۆ، اؤزون ساپلی، ساریلی جی، چوخ ایلیک و اؤتسوو بیتگی (فا: پیچک صحرای) **convolvulus sepium**
چیت سارماشیق گیللر [آ،بی] بیتیشیک تاج یاپراقلی لاردان ایکی چنک لیلردن، اؤرنگی: چیت سارماشیغی، قهقهه چیچگی، کۆسکوت کیمی بیتگی لر سوو (فا: تیره پیچک صحرای). **convulvaceae**

چیت قوشو [آ،دی] یتره یاخین اؤچان و سیخ چالی لیللاردا یاشایان، تۆکلی اسمر، قویروغو قیسا، دیمدگی اینجه، چوخ کیچیک اؤنؤجو بیر قوش.

چیت قوشو گیللر [آ،دی] دیمدیک لری اینجه و ایمچ لی، قاناد

قوشو. {سؤمرجه 'زیین' سن، ت {چیچک قارقوی}: بیر نوع دوغان قوشو؛ قوتادقویلیک ده چیپون شکلینده گلیب و قوش مفهوموندا اولدوغو سانیلیر و قوشون قاناد چالما-غینی نظرده توتارماق چیرپماق سۆزوندن اولمالیدیر}.

چیپینلی [آ] هشتری و مراغا دا کند آدی {دوغان قوشو}.

چیپ [آ،این] چوخو سیلیکون کیمی یاری ایلنگن ماده لردن دۆزه لن و الکترونیک ایشلرده ایشله نن لووحه "ییلگی سایار چیپی".

چیپچیک [آ،دی، تاتارجا] سترجه.

چیپلاق توخوم لولار [باخ] آچیق توخوملولار.

چیپلی [آ] نارین، اینجه جته لی.

چیپیل [باخ: چیپلاق، چیل] ۱- گۆزلی آغری لی و کیپرک لری تۆکۆلموش. ۲- چامورلو سو ییغیتی سی.

چیپیل لشمک [س] گۆزلی چیپیل وضعینه گلمک.

چیت [آ] ۱- پامبوقدان توخونموش پارچا، باسما گۆللو پامبوک پارچا (فا: چیت). **chintz** ۲- قامیشدان و چالی دان توخونموش دؤوار وچیر (فا: حصار چوبی). ۳- [آ] چیزگی، سینیر، لیمیت^۷ {ت: ۱- قامیشدن هؤرولموش دووار. ۲- اییک قوماش، سن: قیراق؛ بو کلمه چیگ سۆزوندن آلیناراق چیگیت؛ چیسید کلمه سینین قیسالیمشی اولمالیدیر، بونا قانیت اولاراق دیواندا چیگین سۆزو اییک ایی اوچون دئییلیر، چیگمک، چیگیلمک و چیغماق سۆزلری دؤیون لشمک و بیریرینه باغلانماق مفهوموندا دیر و بو سۆزجوک-لردن دوزه لن سۆزلرده آیدینجا بو مفهومو گۆرمک اولار، چیت سۆزونون بو کلمه لر باغلی اولماغی آیدیندیر اؤزلیکلکله پارچادان علاوه حاصار معناسی و قمیشدن توخونان حاصار بو کلمه نین چیگ سۆزونه باغلی اولماغینی کسینلشدیریر، چیت سۆزونون معناسی گئیشله نهرک ایندیکی تورکجه ده چیتمک شکلینده ایشله نیر، کلاوسونون نظریجه چیت کلمه سی سانسکریتجه دن آلینمیشدیر و اینگیلیزجه سۆزلوکلرده بو کلمه نی **chintz** بازاراق کؤکونو هیندیجه **chint** سۆزونه باغلایب و اونودا سانسکریتجه **citra** (تنوع) کلمه سیندن آلینماسینی

لاری قیسا و کوٲ، توٲکلی ائینه قهوه رنگی جیزیلی قوشلار سوٲو.

چیتک [آ] بزک، سوٲ، قیز آدی (فا: نام دختر).

چیتگر çitger [آ] قوچان و تهران-کن ده کند آدی.

چیتلمیک [آ، بی] مرجمک دن بیر آز بؤیوک بوروقچا میوه سی اولان بیر نوع ساققیر آغاجی، قارا آغاج گیللردن، (فا: نوعی گیاه). **celtis. ulm**

چیتلمیک کیمی [ظ] بالاجا و سئویملی.

چیتله مک [ل] توٲخوم چیتلاماق.

چیتمک çitmek [باخ: چیت] ۱- [ل] دوٲونله مک، باغلاب بیر لشدیرمک، بیر آریا گتیرمک. ۲- [آ] دوٲون. ۳- ایک

بارماقلا چیخاریلان سس، چیرتمیق (فا: بشکن). **fillip**

چیتمک لئمک [س] ۱- کلید لئمک ۲- [بل] چیتمک وٲرولماق.

چیتمکله مک [ل] چیتمک وورماق.

چیتیمیک [آ] باخ: چیمدیک.

چیتن [آ] سامان داشیماق اوچون آرابالاردا قویولان و اینجه دالاردان توٲخونموش بؤیوک سبد (فا: ~). {باخ: چیت}.

چیتله مک (چیتله مک) çitemek [ل] یاماماق، بیر تیغی تیکمک (فا: وصله انداختن). {باخ: چیت، چسید}.

چیتی çiti [آ] ۱- دوٲون، چیتمک ایشی. ۲- رزن ده داغ آدی.

چیتی لئمک [س] دوٲون لئمک، چیتمک وٲرولماق.

چیتی له مک [ل] دوٲون له مک، چیتمک وٲرماق.

چیتی لی [ص] دوٲون لئمش، چیتمک لی.

چیتیشمک [قا، باخ: چیتمک] بیر لیکده دوٲون لئمک.

چیتیلیمک [س، باخ: چیتمک] دوٲون لئمک.

چیتیمک [ل، باخ: چیتمک] ایلشدیرمک، تیکمک.

چیچک çiçek [آ] ۱- یتگی لرین رنگلی قوخولو و اۆره مه اورقانی، گوللرین رنگلی و بعضا قوخولو بؤلومو

(فا: شکوفه، گل). ۲- blossom. اینجه و خوش اولماق "چیچک آچماق..." {سوٲمرجه "زیدگو"؛ ت، سن؛ بو مفهوم

چیچک ۲ کیمی چکمک کلمه سیندن آلینمیشدیر و چیچک- لرین آغاجدا ویا چؤلده نقطه نقطه اولماغینی گوٲستریر}.

چیچک ۲ [آ، طب] ایرین لی قابارجیقلا ر توٲکو له رک قاییق لی

یثری قالان بیرخسته لیک (فا: آبله) **smallpox** {ت: چکک}؛

چکمک کلمه سینین بیر مفهومو نقطه نقطه قویماق و نقطه له مک دیر بو معنادان چکمک کلمه سی دوزه له رک همان مفهومدا بدن ده عمله گلن نقطه لری گوٲسته ریر، چکمک سؤزجوغو عینا دیواندا گلیبدیر و دییشه رک ایندیکی چیچک شکلینه دوٲشوب {}.

چیچک ۳ [خ] خزر خاقانی بؤلان ین قیزی ۷. ۲- سالماس؛ ساوه (~ آباد) ده کند آدی.

چیچک آچماق [س] ۱- گؤل آچماق ۲- یشی دن اورتایا چیخماق.

چیچک آشی سی [آ] چیچک واکسنی.

چیچک آیفجیفی [آ] بوداقدا چیچک لری ساخلیان چؤپ.

چیچک ائوی [آ] چیچک یتیشدیریلن وساتیلان یثر.

چیچک باخجاسی [آ] چیچک یتیشدیریلن وساتیلان یثر.

چیچک بازار ی [آ] چیچک لر آلینب ساتیلان یثر و چارس ی.

چیچک بگیم [خ] عابباسی خلیفه لریندن بیرینین، توٲرک اصیللی آناسی ۷.

چیچک یتنی [آ، دی] یاریم قانادلی کیچیک و یومشاق وُجودلو، یتگیلر اوزه رینده سوٲرولر حالیندا یاشایان بیر بؤجک (فا: نوعی حشره).

چیچک بوزوغو [ص] چیچک خسته لیگنیدن اؤزو دلیک دلیک اولموش.

چیچک تاجی [آ، بی] چیچک لرین اۆره مه اورقانلارینین چئوره سینده اولان و بؤجک لری اؤزونه چکن بؤلوم (فا: بساک).

چیچک توٲو [آ] چیچک لرین اۆره مه اورقانلارینین توٲو شکلینده توخوملاری.

چیچک چی [ص] چیچک و گؤل بئجه رن و یتیشدیرن کیمسه.

چیچک چیخارماق [س] چیچک خسته لیگی نه توتولماق.

چیچک چیلیک [آ] چیچک یتیشدیرمه ایشی.

چیچک دؤیدورمک [ل] چیچک خسته لیگینه قارش ی آشی و واکسن وؤردورماق.

چیچک دؤیدورمه [آ] واکسن وؤردورما ایشی.

چیچک دؤیمک [ل] باخ: چیچک دؤیدورمک.

چیچک سؤر / چیچک سؤن [آ] چیچکه دوٲشگون کیمسه.

چ ۶	آذربايجان تۆركجه سي	۹۳۱	ارک سۆزلۈتۈ	چ ۶
چېچىك ساپىچىقى [آ،بى] چېچىكلرى ساپا بىرلشدير اينجه وكيچىك ساپ (فا:نهنج).	چېچىك ساپى [آ] چېچىك لرى گۆللرده ساخلايان ساپ.		طرفيندن فارس بۇلگه والىسى اولدو(خليل سلطان دان سونرا); تۆرك بوى لاريندا قيزلارا وئريلن آدلاردان بىرى ^{۸۵} .	
چېچىك سوغانى [آ،بى] لاله كىمى چېچىكلرين كۆكۈندە دۆزه لن واولوشان سوغان كىمى كۆكلر (فا:پيازچه).	چېچىك سۇيۇ [آ] تورونج سولاردان چېچىك لرئين ايمىق دن گنچيريليرسه اله گلن گۆزل قوخولو سويو.		چېچىكى چيرقلاماق [س] سئونىمك، سئونىنك اولماق.	
چېچىك سىز [ص] چېچىك وئرمه ين.	چېچىك سىز ييتگى لر [آ،بى] كۆبه لك لر و ائيره تى اوتلار كىمى اورمه اورقانلار گيز لى اولان ييتگيلر (فا:بدون گل).		چېچى قى [آ] قۇبا دا كند و چاى آدى ^{۲۴۰} .	
چېچىك سىمك [س] چېچىك كىمى اولماق.	چېچىك لشمك [س] چېچىك كىمى اولماق.		چېچىخاقان [خ] هون امپراتورلاريندان (اولوسچولوغو، دؤولت سياستينه سوخان و بونون ساواشيني وئرن كىشى) ^۷ .	
چېچىك لندىرمك [ل] چېچىك لى وضعيته گتىرمك.	چېچىك لنمك [س] ۱-آبادلاشماق، بۇيويوب بىر باشارى يا يئتشمك. ۲-چېچىك آچماق، گۆل آچماق.		چېچى قوتاغا [خ] چنگيزخان دۇنمى بۇ اولو كىشى دۇنمينده، ايشكنجه ايله آلينان افاده لر گنچرسىز ساييليردى ^۷ .	
چېچىك له مك [س] گۆلنمك (فا: گل دادن) to flower	چېچىك له نيش [آ] چېچىك لنمك ايشى ويا بيجىمى.		چېچيله / چېچىلى بارماق [آ،ت] چېچاماق ^۶ قيسابارماق.	
چېچىك له نيش [آ] چېچىك لنمك ايشى ويا بيجىمى.	چېچىك لى [ص] چېچىكى اولان.		چېچى ياقۇ [خ] چېچى خاقان 'ين خاقانليقدان قاباكي آدى ^۷ .	
چېچىك لى ييتگى لر [آ] چېچىك و گۆللرى اولان ييتگى لر.	چېچىك ليك [آ] ۱-چېچىك ييتيرن يئر. ۲-چېچىك قابى. ۳-چېچىگين اورمه بۇ لومو.		چيد قابا [آ] قزوين ده داغ آدى.	
چېچىك ليك [آ] ۱-چېچىك ييتيرن يئر. ۲-چېچىك قابى. ۳-چېچىگين اورمه بۇ لومو.	چېچىك فاخوشلوغو [آ] باخ: چېچىك ۲.		چيدار [آ] ۱-آخساق (آت اوچون). hobble ۲-آت آياغينا باغلاماق اوچون اۇزل كندير.	
چېچىك وئرمك [س] چېچىك له بزنمك. ۳-گليشمك.	چېچىك يابراغى [آ،بى] چېچىك ساپى اۆزه رينده چېچىگه ياخين اولان ياپراقلار (فا:گلبرگ).		چيدى باش [آ] زاقاتالا دا داغ آدى (۱۴۵۲) ^{۲۴۰} .	
چېچىك يابراغى [آ،بى] چېچىك ساپى اۆزه رينده چېچىگه ياخين اولان ياپراقلار (فا:گلبرگ).	چېچىك ياغى [آ] گونه باخان (آى چېچىگى) ياغى، آى چېچىگيندن آلينان قيزارتما ياغى (فا:عطر). perfume		چير cir [آ،ت] باخ:جيرگ] ۱-ايريك و قايسى كىمى ميوه لرئين قۇروسو. ۲-[ت: ياغ، باخ: جيرگ] ياغ و بى.	
چېچىك ياغى [آ] گونه باخان (آى چېچىگى) ياغى، آى چېچىگيندن آلينان قيزارتما ياغى (فا:عطر). perfume	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چير چير كندى [آ] باخ: مرند.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيراق / چيراغ [آ] باخ: چيراق / چيراغ.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيران ciran [آ] فومن دا كند آدى.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيراي [آ] اۆز، چهره، آدا ^۷ .	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيره لنگ (چيره لك) [دا] باخ: يئل پيك (فا:بادبان).	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيرتمك çirtmek [باخ] چيرتقيق.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيرتيك çirtik [آ] ۱-بالاجا اۆزوم سالخيمى ۲-باخ:چيرتقيق.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيرتيك له مك [ل] چرتيك آچماق، چيرتقيق لاما.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيرتيلمك [س] باخ: چيرتيلماق.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		چيرك çirk [آ] كير، كيرلى، ايرين (فا:چرك). dirt {باخ	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		جيرگ:بو كلمه چرك شكلينده فارسجا يادا گنچيب {	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		جيرك باس (باساق) [آ،دا] چيرك، كير، كيرؤو.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		جيرك سوو [ص] كيرؤو (فا:چركاب). dirty	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		جيرك گۆتورمه ين [آ] رنگى توتقون اولماغينا سبب چيركى بيلينم ين.	
چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .	چېچىك يىكه ^۷ [آ] انسان آدى، باخ:چېچىك + يىكه ^۷ .		جيرك گۆتورن [ص] رنگى آچيق اولدوغو اوچون تئز چيركله نن.	

چیزه cizre [آ] عثمانلی لارا قاتیلان بیر کورمانج بو ^{۲۰۹} .	چیر کلندیرمک [ل] چیرک اتمک. to dirty
چیزگن [آ] ساپان ایزی، قاراساپانین تارلادا آچدیغی یول ^۲ .	چیر کلندیریمی [ص] چیرک ائدن، کیر لندیرن، کورلایان.
چیزگه [آ] کمیت لری مختلف خط لرله گؤسترن شکیل، قرافیک ^۲ .	چیر کلنمک [س] کیر لنمک (فا: چرک شدن). to dirty
چیزگی çizgi [آ] جیزیق، خط ^۲ (فا: خط). line	چیر کلی [ص] تمیز اولمایان، آیدن اولمایان (فا: چرک dirty)
چیزگی سل [ص] چیزگی ایله ایلگی لی ^۲ .	چیر کلی یاسلی [ص] پیستی، چیرک باسمیش.
چیزگی فیلم [آ] رسم لرله چکیلن فیلم، کارتونی فیلم ^۲ .	چیر کوو [آ، فا] «چیرک + آب» یا یخاما سویو، یا یخانتی، پیس و بولانیق سو (فا: چرکاب).
چیزگی لشمک [س] جیزیق و چیزگی حالینا گلکم ^۲ .	چیر کین [ص] گؤزل اولمایان، خوشا گلمه یین، کیفیر، عیبیه جر (فا: چرکین). dirty {فا: باخ: چیرگ}
چیزگی لنمک [س] جیزیق لانماق. چیزگی لی اولماق ^۲ .	چیر کین / چرکین çərkin [آ] ماکی دا داغ آدی.
چیزگی له مک [ل] جیزیق چکمک. چیزگی چکمک ^۲ .	چیر کین سؤیلو [ص] ذاتی پیس (فا: زشتخوی). ill-tempered
چیزگی لی [ص] جیزیلمیش، چیزگی چکیلیمیش ^۲ .	چیر کین لشدیرمک [ائتد] گؤزل لیگینی آرادان آپارماق.
چیزگی لیک [آ] جیزیق چکمه یثری، چیزگی تاختاسی ^۲ .	چیر کین لشمک [س] گؤزل لیگینی ایتیرمک. to become unattractive
چیزگی سیز [ص] چیزگی سی اولمایان ^۲ .	چیر کینجه [ظ] چیر کین اولراق.
چیزگینمک [س] چنبر له مک، بیر شئین اطرافیندا دولاشماق ^۲ .	چیر کین لیک [آ] ۱- چیر کین اولما وضعیتی. plainness, ugliness ۲- یاراماز لیق، آلچاق لیق، پیس لیک.
چیزلگه [آ] چیزگی لره بؤلونموش کاغاذ، جدول ^۲ .	چیر مکلی [ص] چیر مالانمیش.
چیزمک çizmek [ل] چیزگی چکمک ^۲ ، باخ: جیزماق.	چیر میس [آ] بیر تۆرک بو، باخ: آلتون اوردو بویلاری ^{۲۰۹} .
چیزمه [آ] ۱- چیزمک ایشی. ۲- چکمه (آیاق قابی) ^۲ .	چیریش çiriş [آ] چیریش اوتونون کؤکو دؤیوله رک تۆزوندان سو ایله بیر لیکده دۆزه لن توتقال (یا پیشقان)، سیریش «باشماقچی چیریشی» (فا: چسب) glue {باخ: سیریش
چیزمه لی [ص] چکمه سی اولان ^۲ .	چیریش اوتو [آ، بی] زنبق گیللردن چیچک لری سالخیم وضعیتینده و آغ بیر بیتگی (فا: نوعی گیاه). asphodelus
چیزه cizə [آ] تارۇم دا کند آدی.	چیریشچی [آ] چیریش دۆزلدن وساتان کیمسه.
چیزه جک [آ] چیزمگه یارایان اؤجو ییز آیقیت، باخ: جیزاجاق ^۲ .	چیریشچی لیک [آ] چیریش دۆزلمه وساتما ایشی.
چیزی [آ] چیزگی، ایز ^۲ .	چیریش لنمک [س] چیریش سۆرتو لمک، چیریش لی اولماق.
چیزیش [آ] چیزمک ایشی ^۲ .	چیریش له مک [ل] چیریش سۆرتمک، چیریش لی ائله مک.
چیزیک [ص] چیز یلمیش ^۲ .	چیریش لی [ص] چیریش سۆرتو لموش، چیریش وۇرو لموش.
چیزیلیمک [بل] چیزمک ایشی گؤرولمک ^۲ .	چیریک [آ] اوردوچو (فا: تکاور) swift {سن: چثری، باخ: جرگه}
چیزیم [آ] ترسیم، شکیل ^۲ .	چیریک çirik [آ] بجنورد، قشیدار (لو) دا کند آدی.
چیزین چیزین [آ] چیزگی دۇروموند ^۲ .	چیریکله مک [ل، سن] اوردو چکمک.
چیزینتی [آ] چیز یلمیش شئی ^۲ .	چیز دیرمک [ائتد] چیزمک ایشینی گۆردورمک، باخ: جیز دیرماق ^۲
چیس çis [آ] کیکیتگه، بعضی بیتگی لردن سیزان شیره.	
چيسان çisan [آ] باخ: چیس، قیز آدی (فا: نام دختر).	
چيستک cistək [آ] باخ: چیسکین.	
چیسکین çiskin [آ] توتقون هاوادا نارین یاغیش، سیس، چیس (فا: نم نم باران). {سس تق}	
چیسکین له مک [س] توتقون هاوادا نارین نارین یاغیش یاغماق.	

چیکن / چیکن / چیکان [خ] ۱-تۆرکمنلرین، آرسان اویماغی
 اۆلوبالاریندان ۲-قازاقلارین، کیچیۆز بؤلۆگۆ، آدای
 اویماغی اۆلوبالاریندان.^۷
چیکولانا [باخ] شوکولات.
چیکینگه [باخ: چیسید] چیکیدگه، چیسیدگه، چیس.
چیکیشادiki [آ] گۆی تورک خاقانی، شیبی، نین قارداشی.^۸
چیک [آ] یاغیش دامجی سی، قیز آدی (فا: نام دختر).
چیکده [باخ] چیسده.
چیکو [آ] ۱-غیرت، عزیزم ۲-چۆکر تیش، چۆکر تمه.^۷
چیکرمیش [آ] ۱-چۆکر تیش، دۆشمانی پوزقونا اؤغراتمیش
 ۲- [خ] سلجوقلار دؤنمی بگ و کومتان آدی.^۷
چیکن **çigan** [آ] غیرتلی.^۷
چیکن **çigin** [آ] بئلدن آشاغی گنتمه یین بیر نوع قیسا کت
 (فا: نوعی کت کوتاه). {چیین سۆزوندن آلینمایدیر}
چیکندیک [آ] ۱-غیرتلی، چالیشقان. ۲- [خ] قازاقلارین،
 اورتایۆز بؤلۆگۆ، آرقین اویماغی اۆلوبالاریندان.^۷
چیکنه [آ، ت] مالا، جوتجولرین سۆرگۆ دئدیکلری آقییت.
چیکیت / چیکید **çigit** [آ] باخ: چیسید.
چیکیت سین [ص] چیسید سپمه واکمه آراجی.
چیکیت لی [ص] چیسید قارشیمیش.
چیکینگه [باخ: چیسید] چیسیدگه، آخیندیریق (فا: صمغ، علك).
چیکیلک [س، ت] ایپ دویۆنلنمک، دویۆن سیخیشدیریلماق.
چیکیل **çigil** [آ، ت] ۱-بیر تۆرک بویو اولاراق قارلوقلار،
 باغلی ایدیلار و زامان زامان مستقل بیر طایفا کیمی ده
 اورتایا چیخیردیلا. ۲- اۆلقۆن، گلیشمیش، اۆلمۆش.^۷
 {چیسید (توخوم) سۆزیله ایلگیلی اۆلمالیدیر}
چیکیل [آ] سؤمقاییت دا چای آدی.^{۲۴}
چیکیل آسلان [خ] سلجوقلار دؤنمی اوردوباشی لاریندان.^۷
چیکیلده (**چیکیلدم**) [آ، ت] تورکمنجه، بی لاله گۆلو (فا: لاله).
چیکیلوار [آ] قیسا و کیچیک اوخ، اۆزل اوخ.^۷
چیکین **çigin** [آ، ت، سن، باخ: چیسید] جین، جگن.
چیکین ۲ [آ] اۆمۆز، بدنن بویوندان قۇللارا قدر اۇلان
 بؤلۆمۆ، چیینی، چیکین (فا: شانه و کتف). {سن «چیکین»؛

چیسکین لی [ص] چیسکین.
چیسگی [آ] یاغیش دامجی سی، قیز آدی (فا: نام دختر).
چیسیم / چیسین [آ] یاغیش دامجی سی، قیز آدی (فا: نام دختر).
چیسنتی **çisənti** [آ] تۆز کیمی اینجه یاغیش.
چیسه / چیسک **çisə** [آ، تا] ۱-یاغیش سرپیتی سی، ۲-قیز
 آدی (فا: نام دختر).
چیسه مک [س] نارین نارین یاغماق، چیسکین له مک
چیسه له مک [س] نارین نارین یاغماق، چیسکین له مک.
چیش **çis** [باخ] جیش، سۆدۆک.
چیشیک [آ، دا] داوشان یاورۆسۆ.^۷
جیغ [باخ] جیی.
جیغدم [آ] بابان چیچگی، (عطر چیچگی نین تۆرکجه سی).^۷
جیغده [باخ] چیسده.
جیغلیق **çığlıq** [آ] گنبد ده کند آدی {جیغلی حاصارلی یئر}.
جیغه (**جیهه**) [آ، دا، باخ: چیسید] جویز و بادام ایچی.
جیغید [باخ] چیسید.
جیغیل / جیسیل [آ] اؤغوز تۆرک لری نین ۲۴ بویوندان بیر.
 (فا: نام قومی از ترکان اوغوز). باخ: چیکیل.
جیغیلارسلان [خ] اؤیغورلار دؤنمی بگ لریندن.^۷
جیغت [باخ] جۆت.
جیفته [ص] ایکی سی بیر آرادا، ایکی لی، باخ: جۆت.
جیفجی [ص] اکین و مال داوار ایشینه باخان (فا: مزرعه دار).
چیقان / چیکان **çiqan** [آ] ۱-یۆخسۆل، فقیر.^۷ ۲-غیرتلی،
 باخ: چیکن، چیسید {چیقان سۆزونون دیشیمیش شکلی
 اۆلاراق خروج مفهومیوندا اۆلایلر، همچنین غیرتلی و
 باشی دیک شکلینده ده معنالانیب، نئجه کی چیک لر بیر
 تۆرک طایفاسی اۆلاراق بۆ آدلا باغلی اۆلمالیدیر}
چیک **çik** [آ] بیر تۆرک بویو اۆلاراق گۆی تورکلر زامانی
 کم kem چایی نین اۆته سینده یاشاییردیلا، اۆنلار اؤیغور
 خکومتی ایچینده چۆخ ائتگین ایدیلر و بیر دؤنم اۆنلارا
 حاکیم اۆلوب و اۆندرلرینی تۆتۆغ tutuğ عنوانیندا
 حاکیملیگه منصوب ائتدیلر.^{۸۵}
چیکان / چیقان [آ] مراغا دا کند آدی {بوی آدی}.

بو کلمه چيگ سۆزوندن آليناراق قولو بدنه باغلایان بؤلومه دئييلير ^۱ ؛ باخ: چييد.	چيل بيتکي [آ] کؤمّسؤ چوخ ايلليک اؤتسؤو ييتگي.
چيگين/چؤگن [آ] هشتري ده کند آدی.	چيلباقلار [آ] کلئير ده کند آدی.
چيل cil [آ، تا] ۱- دري اؤزونده چيخان قهوه رنگلي کيچيک خالار، آليندا اولان لکه و هر بير شئي اؤزه رينده آيري رنگده اولان بنک لر "چيل اؤزلو، چيل تويوق" (فا:خال).	چيلت [آ] آذربايجان، دا داغ آدی (۱۵۶۱) ^{۲۴} .
spots ۲- [دی] تويوقسولاردان آغ لکه لي تويوق و قوش، بير نوع داغ تويوغو (فا:نوعی پرنده). tetrastes bonasia ۳- [بی] کؤمّسؤ چوخ ايلليک و اؤتسؤو بير ييتگي {ت: ۱- بدنده دؤيمک اؤزوندن عمله گلن اثر. ۲- چيرکين ليک؛ بو کلمه نقطه نقطه اولان شئيلر اوچون سؤيله نير، و بو سؤزدن چيله مک سؤزو سييله مک و سؤيو نقطه نقطه و دامجی دامجی ائله مک معناسيندادير و سييليب داغيلماق مفهومو مجازی اولاراق بيرئرده دورماماق و دلی لر کیمی اويان بويانا آتيلماق معناسيندا گئنيشله نهرک بو سؤزدن آيري بير کلمه و جودا گتيرير، ديواندا بو مفهومو اؤرنک سؤز چيلرماق (دليرمک) شکلينده گليب واينديکی ديليميزده بو کلمه لره اشاره ائتمک اولار: چيلديرماق، چيلقين، چيلپاق (بو سؤزده هم ايلک معنا وهم مجازی معنا بير ليکده مستيردي، و ايسلاناتاراق و دليره رک لؤت اولموش آدمی گؤسته رير)؛ بو کلمه چلانندن شکلينده فارسجايا گنجييدير، چلچله کلمه سيده بو قوشون خال خال اولماسينا سبب چيل سؤزونه باغلانير.	چيلتان [آ] بير نوع قوش، قيز آدی (فا:نام دختر).
	چيلتمک [باخ: چيل] سپديرمک.
	چيلتيک [باخ: چيمتيک، چيمديک، چيتمک.
	چيل جيل [باخ: چيل، ص] ۱- پارلاق، پيريل پيريل. ۲- چيل باسميش، چؤخلو چيلي اولان.
	چيلخان/چيلخانيم [آ] انسان آدی، باخ: چيل + خان/خانيم ^۷ .
	چيلداغ [آ] قوبوستان، دا داغ آدی ^{۲۴} .
	چيلدک/چيلداي [آ، ت] آتين کؤ کسونده چيخان بير چييان.
	چيلدو/چيلده [آ] ۱- هيژ لي ۲- قير قيز اويماق بگ لر يندن ^۷ .
	چيلر [آ] اؤتر، اوخويار، قيز آدی (فا:نام دختر).
	چيل صفت [ص] اؤزونده چيلي اولان، اؤز چيل چيل اولان.
	چيلقاوا [باخ: جيلقاوا].
	چيلقوش [آ] بير نوع قوش، قيز آدی (فا:نام دختر).
	چيلک çilek [آ، بی] باخ: چيهه لک.
	چيلک çilek [آ] سندنچ ده کند آدی.
	چيلکچي [آ] چيهه لک يئتشديرن.
	چيلگئز [آ] لاجين، دا داغ آدی (۲۳۶۲) ^{۲۴} .
	چيللنمک [س] چيل لي اولماق.
	چيله çille [آ، فارسجا چهل سؤزوندن] ۱- دؤغوم ويا اؤلوم گؤتوندن ويا بير اؤزل گوندن قيرخ گون گئچن سوره. ۲- قيش، ين ايلک ۴۰ گونو، قيشين قيرخ گون اولی اولان گونلر (فا:چله). ۳- فرش وتوخوما جيليق دا يان يانا چکيلن ايلر، اريش (فا:چله).
	چيله خاناداغي [آ] باخ: زنجان.
	چيله خانه [آ] کلئير، سراب، شبسترده کند آدی {فرش-وقالی توخماقلا ايلگيليدير}، خوی و زنجاندا داغ آدی.
	چيله گنجه سي [آ] قيشين ايلک گنجه سي.
	چيل لي [باخ: چيل چيل. freckled
	چيلم [آ] بير نوع خوش سسلي قوش، قيز آدی (فا:نام دختر).

بو کلمه چيگ سۆزوندن آليناراق قولو بدنه باغلایان بؤلومه دئييلير^۱؛ باخ: چييد.

چيگين/چؤگن [آ] هشتري ده کند آدی.

چيل cil [آ، تا] ۱- دري اؤزونده چيخان قهوه رنگلي کيچيک خالار، آليندا اولان لکه و هر بير شئي اؤزه رينده آيري رنگده اولان بنک لر "چيل اؤزلو، چيل تويوق" (فا:خال).

spots ۲- [دی] تويوقسولاردان آغ لکه لي تويوق و قوش، بير نوع داغ تويوغو (فا:نوعی پرنده). **tetrastes bonasia** ۳- [بی] کؤمّسؤ چوخ ايلليک و اؤتسؤو بير ييتگي {ت: ۱- بدنده دؤيمک اؤزوندن عمله گلن اثر. ۲- چيرکين ليک؛ بو کلمه نقطه نقطه اولان شئيلر اوچون سؤيله نير، و بو سؤزدن چيله مک سؤزو سييله مک و سؤيو نقطه نقطه و دامجی دامجی ائله مک معناسيندادير و سييليب داغيلماق مفهومو مجازی اولاراق بيرئرده دورماماق و دلی لر کیمی اويان بويانا آتيلماق معناسيندا گئنيشله نهرک بو سؤزدن آيري بير کلمه و جودا گتيرير، ديواندا بو مفهومو اؤرنک سؤز چيلرماق (دليرمک) شکلينده گليب واينديکی ديليميزده بو کلمه لره اشاره ائتمک اولار: چيلديرماق، چيلقين، چيلپاق (بو سؤزده هم ايلک معنا وهم مجازی معنا بير ليکده مستيردي، و ايسلاناتاراق و دليره رک لؤت اولموش آدمی گؤسته رير)؛ بو کلمه چلانندن شکلينده فارسجايا گنجييدير، چلچله کلمه سيده بو قوشون خال خال اولماسينا سبب چيل سؤزونه باغلانير.

چيلاخور çilaxor [آ] قئيدار دا کند آدی.

چيلاغاي/چلقاي [آ] بيناب دا کند آدی {۱- چلک + آی: دمير سؤقابی، دمير چيلىک له ايلگيلي}.

چيلان çilan [آ] ۱- [بی] بير نوع ايري چيغده، بير نوع عتاب (فا:نوعی عتاب). ۲- [دی] داغ تويوغو {باخ: چيل}.

چيلان ۲ [آ] اهر و مراغادا کند و چای آدی {باخ: چيلان ۱}.

چيلان کشه çilankəşə [آ] تارؤم دا کند آدی.

چيلاو/چيلاوجي [باخ: ييلو، چيلو، چيلو و چيلو و چو.

چيلوون [آ] چيل + آوون؛ چنگيز خان ين گنجليک يو لداسی^۷.

چيلبگ [خ] چيل + بگ، قير قيز (توقاي، بوغو) اولوبابالاريندان^۷.

ياغدير“ (فا:كلا). ۴- [آ] بئل قازيميجا چيمن لى توپراق ۵-
 [بى] بوغداگيللردن، چوخ ايلليك بير ييتكى **lolium** {ت:
 آيريق اوْتو، مَرغ، چيممك ائيلم ايله ايلگيلى اولاراق سۇدا
 چيممك حاليندا اولان ييتكى لره دئييلير، باخ: چيممك}.
چيمتيگ [آ] باخ: چيمديمك (فا: بشكن) {باخ: چيت} چيمديك {.
چيمجاوا/ چيمجاوا [ص] خفيفجه واسواسى اولان، بير
 شيلردن ديسگين. {باخ: چيمچشمك}
چيمچشديرمك [ل] چيمچشمه سينه سبب اولماق.
چيمچشديريجى [ص] چيمچشدير.
چيمچشمك **çimçəşək** [س] اۆزگى گۆتورمهك، اكراه
 ائتمك، ايرنمك، ديسكىنمك (فا: چندشش آمدن).
 {ت: تينچشماق} تينچشماق {چينچشماق} چينچشمك، بو
 سۆزدن آليناراق فارسجادا چندش كلمهسى ايشله نير {.
چيمچك [آ، دى] سترجه نين كيچيك نوعو (فا: نوعى گنجشك)
چيمچيك [آ] صاف، معصوم.
چيمچيم [ظ] ايستك سيزجه (چيم چيم يشمك).
چيمديرمك [ائند] ۱- چيممك ايشيني گۆردۆرمك. ۲- [ل]
 يويندورماق، چيميزديرمك (فا: آب تنى دادن). **to bathe**
چيمديك **çimdik** [آ] ايكي باماقلا بيرىنى قيرتماق ايشى ويا
 ايكي باماقلا چيخاريلان سس (فا: بشكن، نيشگون). **fillip**
 {چيرتماق} چيرتماق {چيرتميك} چيمديك {، باخ: چيت}.
چيمديك گۆتورمك [ل] چيمديك لهك، قيرتماق. **to nip**
چيمديك لشمك [قا] بيريرىنى چيمديك لهك.
چيمديك لنمك [بل] چيمديك گۆتورولمك.
چيمديكلهك [ل، سن] ۱- چيمديك گۆتورمك (فا: نيشگون
 گرفتن). ۲- بير بوتوندن بالاجا پارچا قوپارماق. **to nip**
چيمر **çimər** [آ] چيممك ايشى.
چيمرليک [آ] چيممك اوچون دئيز قيسى سى (فا: پلاژ). **beach**
چيمك [آ] چيممه يثرى، چيمه جك يثر (فا: پلاژ).
چيمگار [آ] خانلاردا داغ آدى (۱۴۰۰).
چيمگند [آ، ت] ايسيجاب شهرى نين يثنى آدى.
چيمگيرمك [باخ] چيمخيرماق.
چيمگۆل [آ] گۆزل گول، قيز آدى (فا: نام دختر).

چيلن [آ] ۱- چيغ ۲- ژاله، نارين ياغيش ۳- بير داغ
 چيچگى. ۴- قيز آدى (فا: نام دختر).
چيلنتى {باخ: چيل} سئيرك ياغيش، سۇ سىتسى، چيغ، ژاله.
چيلنمك {باخ: چيل} سپيلمك، دامجى دامجى و سيچرانتى
 حاليندا تۆكولمك. **to be splashed**
چيلوؤ {باخ: ييلوؤ}.
چيلوؤجو [آ] ييلوؤجو، چيلوؤ پيشيرن، آشچى (فا: چلو پز).
چيلوار [آ] آغ و آهارلى پامبوک پارچا (فا: چلوار). {باخ:
 چۆل، چۆلوار} چيلوار، شالوار {
چيله **çilə** [آ] نارين ياغيش، قيز آدى (فا: نام دختر).
چيله داغ [آ، بى] سينيقچى ليقد ايشله نين بير ييتكى آدى ۱۳
چيله مك **çiləmək** [ل] ۱- سۇيو سئيرك سيمك، ياغيش
 سئيرك و آز ياغماق، دامجى دامجى تۆكولمك، سئيرك و
 ياواشجا ياغماق، سپيلمك، سپه لهك (فا: پاشيدن). **to**
splash ۲- [س] اؤتمك (بۆلبول). {تات: ايسلاتماق،
 ياش ائيله مك، باخ: چيل}.
چيله نين/ چيله ييجى [آ] سو و آخيچى ماده لرى چيله مك
 اوچون آراج. (فا: آب پاش). **sprayer**
چيله ن ۲ [آ] سۇواغى ساخلاماق اوچون اونون آلتينا وۇرولان
 نازيك ائن سيز تاختا.
چيليس {باخ: چيله مك} خسيس.
چيليش [آ] آذربايجاندا داغ آدى (۳۲۴۲).
چيليك **çilik** [آ] چوبوق، قلمه، قيسا دال {باخ: چليك}.
چيليك چيليك [ظ] پارچا پارچا، تيكه تيكه، چيليك كيمي
 بالاجا چوبوق لار بيجيمينده. {باخ: چليك}
چيليك دسته {باخ: پيل دسته (فا: لك دولك). **a game**
چيليك له مك [ل] ۱- چيليك تيكمك ۲- قيساقيسا دۇغراماق.
چيلينگ **çiling** [آ] باخ: چيليك، چليك.
چيلينگ آغاچ/ چيليك آغاچ/ چيليك دسته [آ] ايكي دسته اوؤو-
 نجونون آراسيندا چيليك، توپ و دسته ايله اوپانان اوؤون.
چيم **çim** [آ] ۱- چيمن ليك يثر، چيمنلى توپراق ۲- [ص]
 قاتيشينى اولمايان ”يوغورت چيم سۆندن دۆزه لير“ (فا:
 خالص). ۳- باشدان باشا، بۆسبوتون ”بو يشمك چيم

چیمیلندیرمک [ائتد] چیم لی ائتدیرمک.

چیمیلنمک [س] بیر یش چیم شکلینه دؤنمک.

چیملهمک çimləmək [ل] چیمی اولمایان یشره چیم اکمک.

چیمله یش [آ] چیمیلی ائتدیرمه، چیم لهمه، چیم لندیرمه.

چیملی [ص] چیم باسمیش، چیم له اؤرتو لموش.

چیممک çimmək [س] سویا دالماق، سویا جومماق (فا: آب

تنی کردن). **to bathe** {ت} چؤمک، چومماق، جومماق،

بو کلمه چیم/ چیمین سۆزلرینین کؤکودور.

چیممه [آ] چیممک ایشی (فا: استحمام). **taking a hot bath**

چیمین çimən [بی] چتیرگیلردن بیر بیتگی و قوخولو

توخومو اولان (فا: چمن). **cuminum cyminum**,

grass, lawn {ت} چؤمگن؛ بو کلمه جومماق/ چیممک

سۆزوندن و گرامری لحاظدان چیمه گن "فاعلی آد"

سۆزونون قیسا لمیشیدیر، باخ: چیم، چیممک }.

چیمین [آ] ائیمیر بویونا عایدیر (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۲۵}.

چیمین [آ] هئریس، تارؤم (سوزیر) شیراز (سی) دا کند آدی،

چاراویماق، تیکان تپه ده جای آدی. باخ: سلماس.

چیمین جیک [آ] بالاجا چیمین.

چیمیناز [آ] نازلا دؤلو، نازلی، قیز آدی (فا: نام دختر).

چیمینتؤ [آ] آنادولو، ایتالیانجا: باخ: سیمیت، سیمان.

چیمینلو [آ] بیر تۆرک بویو، باخ: سلجوقلار ^{۲۰۹}.

چیمینلی [ص] چیمینی اولان. **meadowy**

چیمینلی [آ] آغدام؛ دا کند آدی ^{۲۴۰}.

چیمینلیک [آ، ص] چیمینی اولان یش، چاییرلیق، یاشیل لیک

یش (فا: علف زار). **grassplot**

چیمه لو çimelu [آ] م ۱۶ جی یۆزیلده، آنادولو حلب بؤلگه

سینده، بۆزؤلوس و ذوالقدر تۆرکلرینه باغلی بوی آدی ^{۸۵}.

چیمیر çimir [آ] یونلگول یوخو، مۆرگوله مه، مۆرگو دؤیمه

"یوخوم قاچدی بیر چیمیر آلا بیلمه دیم"، قیز آدی.

چیمیزدیرمک [باخ] چیمیدیرمک.

چیمیشمک [قا] بیر یشرده چیممک.

چیمیل [آ، دی] سیتما داشییان بیر نوع میغ، میغا، آنوفئل

میغمیغاسی (فا: آنوفل). **anofel** {باخ: چیمین، چیمیل}

چین çin [ص] ۱- دۆز و دؤغرو "اؤ یوخوسونون چین اؤلدو-

غونا چوخ اینانیر". ۲- نظم نظام لا دؤزولن هر شئی، دؤوار

باشلارینده کرییچ ردیفی ^۵ ۳- ساچ و تۆکون قیوریلیمیش

وضعیتی {تات، سن} چین: دؤغرو، گرچک؛ بؤ کلمه "چین،

چیندن/ چیدن، چین و شکن" شکلینده فارسجا یادا گئچیدیر {

چین ۲ [اک] قوش آدلاریندا چین اکی چوخ ایشله نن اک

سایلیبیر "لاچین، بیلدیرچین، سیغیرچین، گؤورچین،

بالیقچین" بو کلمه نظام و نظم مفهومونا باغلانما لیدیر {.

چین ۳ [آ، دا] قیسا دسته لی دیشلی اوراق.

چین ۴ [دا] دفه، کره، لای، قات "من سۆزو بیر چین سؤیله رم"

چین ۵ [دا] بۆزوشوک (فا: چین و چروک).

چین ۶ [آ، ت] آسیا قاره سینین گۆدوغان طرفینده بیر اؤلکه،

دیوانین دئییشینه گۆره یوخاری چینه تاقاچ ویا ماچین،

اورتا چینه خاتای، آشاغی چینه بۇرخان دئییردیلر.

چین آناسونو [بی] آناسون قوخولو و ساری رنگلی

چیجکلی بیر بیتگی. **illicium anisatum**

چیناو/ چیناب [آ] اهر ده کند آدی {چین و دۆزوملو ائولر}.

چینار çinar [آ، بی] ایکی چنک لی لردن ینکه یاپراقلی،

گۆوده سی قالین، اؤزون عؤمورلو، بؤیوک کؤلکه لی

بیر آغاج (فا: چنار). **platanus** {ت} چارون، چؤنوک، شو

نوک، صح {چنار، گؤ {چیندان: صنوبر آغاجی،

سانسکریتهجه {چاندان: صندل آغاجی، اسکی اؤیغور

تورکجه سینده {چام: شام آغاجی؛ بؤ کلمه فارسجا

سانیلماغینا رغما تۆرک کؤکلو بیر سۆزدۆر و چین سۆزو

تۆرکجه ده دۆز معناسیندا دیر و "ار" اکی بۇنا یاییشینجا بؤ

آغاجین دۆز لوگونه تاکید اولونور {.

چینار [آ] ساوه ده داغ آدی؛ درگز-نوخندان، خالخال،

میانا، مراغا، گئرمی، آوج، ساوه، همدان، آباه، خمین؛

ماراواتپه، بجنورد (سان) آستانا (ستان) دا کند آدی.

چیناروان [آ] بؤ شهر مشهدين ۶۰ کیلومتر قورئی گونباتان

طرفینده یشر آلیبدیر، گونش ۱۳۸۵ آمارینا گۆره گئل لیکده

۱۱۰۰۰۰ نفر و شهر اولاراق ۴۲۰۰۰ نفر نفوسا صاحب دیر،

شهر مختلف ملیتلردن تشکیل تاپاراق فارس لاشمیش

چ ۶	آذربایجان تۆرکجه‌سی	۹۳۷	اوک سۆزلۆکۆ	چ ۶
	شهر حالینه گلمیشدیر. شهرین اهاالیسی چوغون لوقلا فارس و آذربایجان اویری قوم لارداندير، بۇ شهرله ایلگیلی کندلر اوچون قوچان شهرینه رجوع اتمک اولار.		چینگیل [آ، تا] بالاجا اوژوم سالخیمی.	
	چیناران بۆلگه سینین چاپلاری [آ] چاپلار قارقاقوم ^۱ تۆکولورلر: قوروق (~ s1b۷)، کال ارداک (~ q۰/۳s1b۲۵)، آسجیل (~ s1b۱۵)، چناران چای (~ s1b۱۵)، آمرؤدک (~ s2b۸)، دولما (~ s3b۹).		چینگیلی [آ] بالاجا باجی، قیز آدی (فا: نام دختر).	
	چیناران بۆلگه سینین داغلاری [آ] داش بۇلاق (۱۵ ک گ ب - ۱۹۶۷)، قارالار (۲۷ ک ب ۱۴۹۱)،		چین لئیاغی [آ، بی] باخ: تسبیح آغاجی.	
	چینارکیلر [آ، بی] بیر بیتگی سوپو <i>platanaceae</i>		چین لئمک [بل] چین چین دۆزۆلمک و بیچیلیمک.	
	چینارلیق [آ] چینار آغاجی چوخ اولان یئر.		چین له مک [ل] چین چین دۆزۆلمک، لای لای ییغماق، قالاماق.	
	چیناریمسی ایسفندان [آ، بی] ایسفندان، چینارا بنزر آغجا آغاج نوعو (فا: نوعی چنار). <i>acer pseudoplatanus</i>		چینو/چینو <i>çinu</i> [آ] رامیان و اهر ده کند آدی {چین+ئو: دۆزۆملو ائولر}.	
	چینتال [آ] بیر نوع قوش، قیز آدی (فا: نام دختر).		چینه <i>çinə</i> [آ] ۱-صادق، گوؤتیلیر ۲-اؤز، سوئی ۳-قورد، قورد بالاسی ^۷ . {باخ: چین}	
	چینتوسون [خ] اولوتاش خان ^۷ ین اوغو لاریندان ^۷ .		چینه [آ] اوغوز-قایی بوینا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن) ^{۲۲۵} .	
	چینتیان [آ، تا] قادین شالواری.		چینه دان [آ، فا] قوشلارین قارنیندا اولان دانا یئرله شن یئر.	
	چینتیمور [خ] ۱-گؤیوک و بابورخان ین کومتانلاریندان ^۷ .		چینی [آ] گیلدن پیشیریلیمیش اوژو سیرلی قاب.	
	چینجاوات [ص] واسواس، بیر شئی چتین یه نن آدم، چیمچاوا. {باخ: چیمچشمک}		چینی بۇلاق [آ] اوچان دا چای و کند آدی.	
	چینجه [آ، دی] بیر نوع سترچه، قیز آدی (فا: نام دختر) ^۲ .		چینشتوروک <i>şiniştürük</i> [آ، بی، ت] ایلک یازدا ییتیشن و ییشلمه لی فیندیغا بنزر و قیرمیزی آغ میوه سی اولان بیر آغاج.	
	چینجیلی [آ، دی، فر] دال آياقلاری اوژون، قویروقلاری یومشاق، گوموش رنگینده بیر نوع گمیرگن (فا: نوعی جونده). <i>chinchilla laniger</i>		چیو [باخ] چیوی (فا: گوه). <i>wedge</i>	
	چین جین [ظ] ۱-قات قات، لای لای. ۲-مثال اشیا یا وۇراند		چیوچی [باخ] چیوی چی.	
	چیخان سس.		چیوزه <i>civze</i> [آ] سپگی دنه لریندن بۇیوک و چیبان دان	
	چیندان [آ] ساندا ل آغاجی ^۷ .		چیچیک دری تومور جوغو، سیزاناق (فا: جوش) {باخ: چیو}	
	چینر [خ] یئنی سئی یازیتلاریندا آدی گنچن بیر بگ ^۷ .		چیوگین <i>çivgin</i> [آ، ص، ت] یاغلی، دویورجو، بسله ییجی.	
	چینزیر [آ] اود اوستونه تۆکولن یاغدان چیخان قوحو {تقلیدی بیر کلمه ساییلیر} ^۵ .		چیولنمک [باخ] چیوی لنمک.	
	چینگ <i>çinğ</i> [آ] اییجه، بۆسبوتون "چینگ دولو: دۆدولو".		چیوله مک [باخ] چیوی له مک	
	چینقای [خ] سۆزونه گوؤتیلیر، آلتین اوردو خانلاریندان ^۷ .		چیوی <i>çivi</i> [آ] ۱-ایکی شئی بیریرینه توتدورماق اوچون	
	چینقو [آ] باخ: جینقو.		آرالارینا قویولان اوچو ییز و دیسی ائتلی آغاج ویا دمیر	
	چینگنه [آ] قاراجی، گزیجی اوخویو جو {چنگ سۆزوندن} ^۵		دیلچک (فا: گوه). ۲-قالخان بالیغی نین دالیندا اولان	
			دۆیمه یه بنزر سۆموک. ۳-میخ و اؤزلیکله آغاج میخ.	
			{ت"چیژ": دمیر چیوی؛ دیواندا چیگیلمک فعلی دۆیونلنمک	
			و سیخیشدیرماق معنا سیندا ایشله نیب، چیو کلمه سیده	
			ایکی شئی بیریرینه سیخیشدیران و دۆیون له یین وسیله یه	
			دئییلیر بو سبیدن ایکی کلمه بیریریه ایلگیلی اولمالیدیر،	
			چیژ کلمه سی چیژمک فعل اینینده کؤکودور، چیژ، چیژ	
			چیژمک، جیزماق، همچنین چیژ سۆزو چیوی نین اثری	
			اولاراق ییز کلمه سینین کؤکودور و گننه ییز	

سۆزۈندىن يازماق سۆزۈ دۈزە لىر كى چيۈى كىمى وسىلەنن
داش و كرپىچ اوستە اثرى سايلىر.

چيۈيت çivit [آ] چيۈيت اۋتوندان دۈزە لن گۆى رنگلى تۈز
بۇيا (پالتار بوياماق اۋچون) (فا:مادە رنگرى گياھى).
ا'ت'چۈۋوت: بۇيا؛ چيگيت / چيىد سۆزىلە باغلىدىر،
چونكى بۇيا وبۇياماق گىنىش صورتدە پارچا و چيىدلە
اورتاي چيخىر و ناخىشلى رنگلر آخ پامبوق لا دۈزە لە بىلىر،
بو اۋزدن چيۈيت سۆزۈ، چيىد كىلمە سىندن آلينما ليدىر.
چيۈيت اوۋو [آ،بى] باقلا گىللردن وخردل سۈى ۋندان و
ياپراقىندان گۆى (ماۋى) بوي چيخاريان يىتگى (فا:وسمە).

Isatis tinctoria, Indigofera

چيۈيت رنگى [آ] چيۈيت بوياسى، بىر جور توتقون گۆى رنگى.
چيۈيت سىز [ص] چيۈيدى اولمايان ويا چيۈيت لىنمە مىش.
چيۈيت لىنمك [بل] پالتار چيۈيت رنگىندە بويانماق.
چيۈيت لەمك [ل] پالتارى چيۈيت سويونا باسب بۇياماق.
چيۈيت لى [ص] چيۈيت مادەسى اولان هرشى.
چيۈيت ماۋىسى [آ] چيۈيت رنگىندە كى ماۋى.
چيۈى جى [آ] چيۈى دۈزەلدن وساتان كىمسە.
چيۈى جىلىك [آ] چيۈى دۈزەلدە ساتما ايشى.
چيۈى جىخار آما يىرى قالار [دئىم] بىر شىئين ويا بىر گۆنۈل
ياراسى اثرىنن قالماستىن اشارت دىر.

چيۈى خطى [آ] اسكى لردە اولان يازى نوعو (فا:خط مىخى).

cunifom

چيۈى سۇخماق [ل] بىر ايشە انگل اولماغا چالاشماق.
چيۈى سىز قالغان [آ،دى] اتى لذتلى بىر قالخان بالىغى.
چيۈى كىمى [ص] چۈخ ساغلام و چويك اولان.

چيۈى لىتمك [اىتد] چيۈى وۇردورماق. to ask/ to cause

smb. to wedge

چيۈى لىتمك [ل] ۱-چيۈى وورولماق، مىخ لانماق. ۲-بىر
يثرەدە حرەكت سىز قالماق. to be/ to become wedged

چيۈى لەمك [ل] چيۈى ايله بر كىتمك، چيۈى وورماق، مىخ
لاماق، مىخ كىمى ثابت اىتمك. to wedge

چيۈى لى [ص] چيۈى سى اولان.

چيۈين [آ] لەابلى قاب، سىرلى قاب. {چۈذىن = چۈين}

چيۈين، باخ: چۈگون

چيۈى يازى [آ] پروتوتوركلرين (سومئرو ايلام) و آسورى لرين
و سونرالار گىنىش حالدا ايراندا ايشلەنن يازى نوعو، مىخ
و چيۈى ايله كرپىچ و داش اۋستۈندە يازيلان يازى
شكىللىرى، چيۈيە اوخشاين يازى (فا:خط مىخى).

چيۈى çiy [ص] ۱-پىشمە مىش. ۲-يىتىشمە مىش، كال (فا:خام).
۳-يىرسىز و ياراشىق سۆز. ا'ت'چى يىر: ياش يىر.

چيان [آ،دى] باخ: چايان.

چيانا çiyana [آ] سۇلدوز دا كند آدى {ا-چاي و ايرماقلى
يىر. ۲-چايانلى يىر}.

چيى توپراق [آ] اۋزون زامان ايشلەنمە مىش توپراق، گوج
سۈرۈلن يىر.

چيى چيى يىنمك [س] بىر يىنە بر ك قىزماق.

چيىدەم çiydәм [آ،بى،باخ: چيىد] ۱-چيىد گىللردن، رنگلى
يۈمۈرۈ و بىر قىر يىتگى سى، چۈخ ايللىك (فا:گل حسرت).
colchicum ۲-قىز آدى.

چيىدەم سوولار [آ،بى] بىر چىنك لى يىتگى سۈيۈ، اۋرنك:
زانباق، لاله، چيىدەم، سوغان، پىراسا، گلايول، زعفران،
زانباق سوولار (فا:تيره سوسنيان). liliaceae

چيى دۈشمك [س] خوش قارشى لانماق.

چيىدە / چيغده / چيگده çiydә [آ،بى،باخ: چيىد] آيرى
چاناق ياپراقلى، ايكي چىنك لى بىر آغاج، قىرمىزى
قايق لى، سرت چۈدك لى، زيتۈن بۇيۈكلۈغۈندە ميوەسى
اولان (فا:خونناپ). zizyphus sativa. rha

چيىر çiyər [آ] زىنجان دا كند آدى {چىك+ار: تورك بۇيۈ}.

چيىر تىكە çeyirtgә [آ،دى] جىر جىرامايا اوخشار و اۋزون دال
آياقلار يلا سىچرايا بىلن، بۇيۈك دىستە لر حالىندا اكيە
ضرر وئرن بىر بۇجك (فا:نوعى ملخ). {باخ: چىكرگه}

چيىر تىكە كىمى [ص] چۈخلۈ چيىر تىكە حالىندا، بۇلود كىمى،
بۇيۈك كۆتلە حالىندا.

چيىر تىمك çiyretmәk [باخ] چيىر تىمك.

چيىر دىك çeyirdәk [آ] چۈدك، چۈدە، چىكرىك، آلچا

ايرىك گاۋالى و زۇغال كىمى ميوە لرين تۇخومو

(فا: هسته). **stone-fruits****چیردک سیز** [ص] چۆدک سیز. **stoneless****چیردک لی** [ص] چۆدک لی.**چیرندیرمک** **çiyəndirmək** [ل] اۆزگینی وۇرماق، اییرندیر-

مک، ییخدیرماق (فا: مشمئز کردن).

چیرنمک **çiyənmək** [س] بیر ایشی گۆرمکدن تنگه

گلمک، ییخماق، اۆزگینی وۇرماق (فا: مشمئز شدن).

چی س [ص] چی له و چی شئ له ایلگی لی.**چی سۆت اممیش** [ص] تماماً دؤغرو و دۆز اولاماز.**چی کریج** [آ] پالچیق دان دوزه لن و پیشیریلمه میش کریج(فا: خشت). **sun-dried brick****چی کوفته** [آ] پیشیریلمه دن یوغرولوب یئیلن بیر نوع کوفته^۲

(فا: نوع کوفته نپخته).

چی گۆل [آ، دا، بی] ژاله گۆلو (فا: ژاله).**چی لشمک** [س] اقبا، یئرسیز و یاراشیق سیز حرکت ائله مک.**چی لیک ائتمک** [ل] قبا و یاراشیق سیز حرکت ائله مک.**چی لیک** [آ] ۱- چی اولما وضعیتی. ۲- یاراشیق سیز حرکت.**چینه مک** [باخ] چینه مک.**چینی** **çiyini** [آ] آغسو^{۲۴} دا کند آدی^{۲۴}.**چینی دۆشوگ** [ص] چیین لری دۆشوش، ساللاق چیین لی.**چینه آشیرماق** [ل] قالدیریپ چینه سالماق.**چینه آتماق (چکمک)** [ل] ناراضی لیغینی بیلدیرمک ویا بیر

ایشدن خبری اولمادیغینی بیلدیرمک.

چییه [آ] جویز ویا بادام ایچی.**چیهرش / چیارش** **çiyərəş** [آ] اۆرمیه ده داغ آدی.**چیهلک** **çiyələk** [آ، بی] گۆل گیللردن، آغ چیچک لی،

ساپلاری سۆرونکن، چوخ ایلیلک، یئمیشی توت دان

بۆیوک بیر ییتگی (فا: توت فرنگی). **fragaria vesca**

{سن چیه} باخ: چیگ، چیسید }

چیسید **çiyid** [آ] پامبوک توخومو (فا: تخم پنبه). **seed** {ت،

سن؛ چیگیلمک کلمه سی دیواندا دۆیونلمک معناسیندا

ایشله نیب آچیقجا گۆرونور چیگ بو مجهول فعلین لازم

فورمودور و چیگمک باغلی حاللاگلمکدیر و چیگیت پامبوک

توخومونون باغلانمیش و قۇزا حالینا گلمه سینین نشان وئیر،

البته چیغ و چیغماق کلمه سی دیواندا دۆیونلمک و

باغلانماق معناسیندا بو سۆزون آیری شکلیدیر، بو سۆزلردن

آلیناراق چیت سۆزو دوزه لیر، چیت سۆزو هم پارچا و هم

حاصار اوچون دئییلیر، چیگ سۆزونون معناسی گئنیشله نه-

رک ت <چیکن> کلمه سینده پارچا، حاصار، توخوما

ییتگی سینه و آیری طرفدن ایپک ایینه دئییلیر }.

چیسید سبن [آ] توخوم سبن آدم ویا آراج.**چیسیدگه** [باخ: چیسید] چیگیلگه، چیس، بعضی ییتگی لردن

سبز آن شیر، اۆز، آخیندیریق، دیش آغری سینا یارالی

اولماغی سانیلیر^{۳۶} (فا: صمغ، علك).**چیسید لشمک** [س] ۱- چیسید شکلینه گلمک. ۲- سرت حرکتده

و داورانیش دا اولماق.

چیسید لی [آ] چیسیدی اولان، چیسیده قاریشمیش اولان.**چیسیده / چیسیدم** [آ، دا، بی] باخ: چیگیلده.**چیین** **çiyin** [باخ] چیگین ۲**چیین نه چینه** [باخ] چیین چینه.**چیین چینه** [ظ] ۱- بیر لیکده، بیر یئرده و یا یانا ۲- یاناکی.**چییندیریگ / چیگیندیریگ** [آ] ۱- چیگینه آسیلان و اوجلارینا

سوقابی ویا آیری قابلار باغلانان آغاج، اوموزلوق. ۲-

یوکچوپالانی.

چیین لیرینی آتماق (چکمک) [باخ] چیینی آتماق (چکمک).**چیین لیک** [آ] پالتارین آلتیندان چینه قویولان پارچا ویا

بالیش جیق.

ح — Hh

ح [حرف] تورک عرب الفباسی نین سککیزینجی و تورک لاتین الفباسی نین اون بیرینجی حرفی، بو حرف سس سیز اولاراق کویلو و تیره شیم سیز حرف ساییلیر (فا: هشتمین حرف ترکی آذربایجانی).

حائز haiz [آ، ع] ایچینه آلان، قاپسایان "حائز اهمیت: اؤنملی" (فا: دربردارنده).

حاتم hatem [آ، ع: وارلی بیر آدام آدیندان] ۱- سخاوتلی، الی- آچیق (فا: ~). ۲- کبودر آهنگ (~ آباد)، درگز (~ قلعه)، خیاو (~ کندی) دا کند آدی.

حاجاللی [آ] آذربایجان دا کند آدی ۲۴۰.

حاجالی [آ] آذربایجان دا کند آدی ۲۴۰.

حاجت [آ، ع] گر کلی لیک، لزوم، نیاز، دیک (فا: ~).

حاج شیخ زین العابدین امام (معجون) [آ] ۲۷۱ هـ زنجان دا آنادان اولوب، تورکجه مثنوی و غزللری واردیر.

حاج علیو [آ] قاراداغ تورک ائللین بیر طایفاسیدیر (اویالارندان: قاراگوئی، يتولی، اوزبک، زینی بگلی، قاراداغلی، یاغ باسداملی، قاراخانلی، گنجه لی، پیرعلیلو، کنگرلو، چاخیرلو، مددلو، تره کمه، قاراباغلی) ۳۰۸.

حاجو [آ] ماکی دا کند آدی {حاجی}.

حاجی hacı [آ، ع] مکهنی زیارت ائتمیش کیمسه؛ آغا (فا: ~).

حاجی / حاج [آ] آذربایجان دا تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یتر آدلاری (ان آزی ۹۰ آد سایماق اولار).

حاجی بکتاش [یازار] حاجی بکتاش ولی نیشابوردا آنادان اولوب (م ۱۲۷۵)، موغول آخینی ایلرینده آنادولویا کؤچوبلر، حاج بکتاشین اثرلریندن "مقالات" عربجه دیلینده دیر او کتاییندا شریعت، معرفت، حقیقت موضوع لاریندا سؤز آچیر و اؤیودلری یول گوسته ریجی اولوبدور.

حاجی بکتاش داشی [آ] باخ: بلغم داشی.

حاجی بگلی / حاجی بگوف [آ] اوزنیر حاجی بگلی، آذربایجان

اویثرا صنعتی نین قوروجوسو اولوب، م ۱۸۸۵ ده آغجا بدیع ده آنادان اولموشدور اثرلریندن: اویثرالار: لیلی مجنون، شیخ صنعان، رستم و سهراب، شاه عابباس و خورشید بانی، اصلی و کرم، لیلی و هارون، کور اوغلو، فیلملریندن: ار وارواد، او اولماسین یوا اولسون/مشدی عباد، آرشین مال آلان؛ حاجی بگلی نین اثرلری آذربایجانین شاه اثرلری ساییلیر، آذربایجان موغاملارینی نوت لاندیراراق ۱۲ یؤلومونو بیله سیرالاییدیر: ۱- عشاق. ۲- نوا. ۳- بوسلیک. ۴- راست. ۵- عراق ۶- اصفهان ۷- زیرافکنند ۸- مخ رکسا ۹- زنگوله ۱۰- رهاوی ۱۱- حسینی ۱۲- حجاز.

حاجی خداوئردی [یازار] خویلو اولوب و تخلصو تائب دیر، تورکجه فارسجا مرثیه لری وار، ه ۱۲۰۱ ده وفات ائتدیدییر ۲۸.

حاجی خوجالی [آ] شاهسون ائلی یویلاریندان ۳۰۸.

حاجی فقیه لو [آ] باخ: ماهی فقیه لو.

حاجی قابول hacıqabul [آ] آذربایجاندا یئر آدی.

حاجی لئیک [آ، دی] باخ: لئیک.

حاجی لار [آ] مکه زیارتچی لری (فا: حجّاج). hajjis

حاجی یاتماز [آ] آشاغی طرفی آغیر اولدوغو اوچون همیشه دیک دؤران بیر اوشاق شکلنده اوونوجاق، بیرنوخ گلینجیک.

حاجیلار [آ] م ۱۶ جی عصرده، آنادولولوب ذوالقدر تورکلرینه باغلی بیر بوی آدی ۸۵، آغچالو ائلی نین بیر قولو اولاراق ذوالقدر بیر لیگینین بیر اوباسی حالیندا صفوی لره قاتیلدیلا، آغچالولارین بیر شاخه سی سونرالار قاجار دؤولتی نین تشکیلنده اشتراک ائتدییر ۸۵. باخ: سلجوقلور ۲۰۹.

حاجیلار hacılar [آ] اهر، اؤرمیه، خوی و خیاو دا کند آدی.

حاجیلو hacilu [آ] قاراقویونلو بیر لیگینده اصلی طایفا- لاردان ۸۵. عثمانلی بیر لیگینده یتر آلان بیر تورک بویو ۲۰۹.

حاجیلو [آ] کبودر آهنگ شهری نین کنديستان لاریندان، ۴۴ کندی و ۳۵۰۰۰ نفر نفوسو * قند اولونوبدور.

حاجیه [آ، ع] مکهنی زیارت ائتمیش کیمسه (خانیم) (فا: ~).

حادثه hadda [آ، ع] ۱- ائتگین، کسیجی. ۲- ایتی و کسیجی، (فا: ~).

حادثه hadisə [آ، ع] اولای، باش وئرمیش (فا: ~).

حاذق haziq [آ، ع] اوستا، اؤز (فا: ~).

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۱	ارک سۆزلوگو	ح Hh
حارام [ص،ع] باخ: حرام.	حارام تالا [آ] قو'با، داغ آدی (۱۵۳۹) ۲۴۰.		حاق قانیرلیق [آ] هرکسین حاققینی گؤزتمه ایشی، حاق شیناسلیق (فا:حق شناسی).	
حاسد hasid [ص،ع] حسد ائله ین، پاخیللیق ائدن (فا:~).	حاسین hasin [آ] ماکی دا کند آدی {آس+ین:آس یوردو}.		حاق سای/حاقق سای [آ] امک، زحمت "اؤنون نئجه ایللیک حاق ساینی ارادان آپاردیلار" (فا:زحمت).	
حاشا [ن،ع] الله ائيله مه سین، الله گؤستره سین (فا:مبادا).	حاشی آباد [آ] یو'کان دا کند آدی.		حاق نا حاق [آ] حاقلی و حاقسیز بیرلیکده "ایستر حاقلی و یا حاقسیز اولسون" (فا:حق و نا حق).	
حاشیه [آ،ع] قیراق، کنار، زولاق، پارچانین قیراغی (فا:~).	حاصر hasar, hesar [آ،ع] ۱-چئوره، دؤوار (فا:حصار).		حاقق [باخ] حق.	
corral ۲-تورک بؤلگه لرینه چوخلو کند آدی اولاراق	ایشله نیر {بو کلمه نی بعضی بیلگین لر هاسار/آسار/آس آر و آس/آز قو'مو آدینا باغلی اولماسینی سؤیله بیر لر}.		حاقلاماق [آ،ع] حق حقله مک.	
حاصر [آ] اوغوز-قایو بویونا عاید یئر آدی (م ۱۶ جی قرن) ۲۲۵.	حاصر... [آ] تک و یا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله- نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۶۰ آد سایماق اولار).		حاقلی [ص] حاقی اولان، دوز دیین (فا:محق).	
حاصل hasil [آ] اوجان دا داغ آدی.	حاصلات hasilat [آ،ع] اؤرون، گلیر، قازانج (فا:~).		حاقلی تانیماق [ل] احقاق حق کردن (فا:محق دانستن). to administer	
حاصل hasil [ص،ع] اورتایا چیخان، گؤرونن، اوره نن (فا:~).	حاصلخیز [آ] اؤرون و ثرن، و ثریملی (فا:~).		حاکم hakim [آ،ع] ۱-اگه منلیک ائدن، سؤزوگنچن، باشچی، اگه من ۲-بیلگه، تانری. (فا:~).	
حاصلات hasilat [ص،ع] آتیق، آماده (فا:~). ready	حاضر لاماق [آ] حاضر ائتمک (فا:آماده کردن). to prepare		حاکمانه hakimane [ظ] بویوروجاسینا، حؤکم ائدرجه سینه.	
حاضر لیلیق [آ] حاضر اولما (فا:آمادگی). readiness	حاضر لیسفیز [ص] حاضر لیغی اولما دان (فا:بدون آمادگی).		حاکملر hakimlar [آ] اگه من لر (فا:حکام). governors	
حاضر لیقار [آ] تدارکات (فا:تدارکات). preparations	حافظ hafiz [ص،ع] ۱-قوریان، ساخلایان. ۲-قرانی بوتون لوکله ازیردن اوخویان (فا:حافظ). keeper ۳-فارس دیلینده شعر ی ان یوکسک زیروه لره چاتدیران شاعرین آدی، حافظ تقریباً ۸ جی عصرین اوللرینده دؤنیایا گلیب و ۷۹۱-۷۹۲ ده دؤنیادان گئدیبیدیر. ۴-اوجان دا کند آدی.		حاکملیک hakimlik [آ،ع] ۱-اگه من اولما وضعیتی (فا: حاکمیت). ۲-یارقیق لیق، سؤزونو گنچیرمه (فا:حکمیت).	
حافظ hafiz [آ،ع] بلک، بشین و یا بیلگی سایاردا بیلگی ساختیلان یئر (فا:~). memory	حاق [باخ] حق.		حاکمیت hakimiyyet [آ،ع] ۱-حؤکم دارلیق، اگه منلیک. ۲-حکومت (فا:حکومت). rulership	
حاق قانیر [ص] هرکسین حاققینی گؤزه تن (فا:حق شناس).			حاکمیت آلانی [آ] حکومت بؤلگه سی (فا:قلمرو). realm	
			حال hal [آ،ع] ۱-دوروم، وضعیت. ۲-گؤج، طاقت. ۳-واخت، لحظه (فا:آن).	
			حالا [آ،ع] ایندییه دک، ایندی (فا:حالا).	
			حالا کلمک [س] گوجله نهرک دیرچلمک.	
			حلال [باخ] حلال.	
			حلاللیق [آ] حلال لیق، باغیش و ایسته مه (فا:حلالیت).	
			حال اهلی [ص] کثف اهلی.	
			حال باحال [ظ،ع] حال دان حالا دوشمه (فا:حاله حال شدن).	
			حالبوکی [با] بونا رغماً "تلفن دالیندا چوخ دانیشارکن حالبوکی اؤزونو تانیمیرام" (فا:علی رغم). although	
			حالت halat [آ،ع] حال، دوروم (فا:حالت).	
			حال توتماق [س] احوال توتماق، حالینی سوروشماق.	
			حال حاضر [آ] ایندیکی وخت، بو آن (فا:حال حاضر).	

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۲	ارک سۆزلوگو	ح Hh
حالهال halhal [آ] ماکی دا کند آدی.	حامامیان hamamiyan [آ] بۆکان دا کند آدی.			
حالدان چیخارماق (چیخارتماق) [ل] ۱-حالدان آپارماق اؤزوندن چیخارماق، کئف لندیرمک. ۲-هیرسلندیرمک.	حامبال [باخ] حامال.			
حالدان حالا دوشمک [س] حالی پوزولماق، حالی قاریشماق.	حامد hamid [ص،ع] حمد ائدن.			
حالسزلیق [آ] حالی اولماما وضعیتی (فابی حالی). feebleness	حامدی [بازار] سلطان محمد فاتح ین درباریندا یاشامیش، و استانبول لهجه سینده یاخین آذربایجان تورکجه سینده غزل لر سؤیله میش "راحت اولمادی دل ای راحت جان سن گیده- لی. غنچه وش کؤنلومه دار اولدی جهان سن گیده لی" ۲۸.			
حالفا [آ،ع] دمیر ایلگک، ایلگک، چمبر.	حامش hamış [آ،ع] یان یازی، اک یازی (فا:حامش).			
حاللا حاللا [آ] قاواقا، چکیش به چکیش، های کوی، ها لا لا ها لا لا.	حامل hamil [آ،ع] اؤزه رینده داشیان.			
حالوال halvala [آ،ع] یاغدا قوورولموش و اون یاغ شکردن دۆزلن بیر شیرین یئمک.	حامله hamile [آ،ع] بویلو (انسان اوچون)، بوغاز (حئیوان اوچون)، گبه، یۆکلو (فا:حامله).			
حالواجی [ص] حالوا پیشریب ساتان.	حامی [ص،ع] قورویو جو، قورویان، آرخا دۇران، آرخا (فا:~).			
حالواجی قاباغی [آ،بی] قاباق گیللردن، ائشیک رنگی بۆز، ایچی ساری، ایری بیر قاباق نوعو. Cucurbita maxima	حاووض [باخ] حوض.			
حالواجی کؤکو [آ] باخ: چؤون.	حاوی [ص،ع] ایچینه آلان، عاید اولان (فا: حاوی containing)			
حالی پوزولماق (قاریشماق) [س] حالی پیس لشمک.	حایل [آ]، ایکی شئی آراسیندا اولان انگل (فا: مانع).			
حالی دؤنمک [س] حالی پوزولماق.	intervening			
حالینا آغلاماق (قالماق، یانماق) [س] آجیماق، اۆرگی یانماق.	حئیران heyran [آ،ع] والته (فا: حیران).			
حالینا فرق ائتمهک [س] حالی دییشمهک.	حئیران [آ] آستارا (۲)، قوشاچای و همدان دا کند آدی.			
حالیندان چیخماق [س] اؤزوندن چیخماق، هیرسلنمک.	حئیران خانیم [بازار] (م ۱۹-۱۸ جوعصر)، آتاسی نخجوانلی، آتاسی دۆنبلو ائلیندن اولموش و اؤزو تبریزی اولاراق تبریزده و خویدا یاشامیشدیر، حئیران خانیم دان ۴۵۰۰ ییت لیک تورکجه و فارسجا دیوان قالمیشدیر، اؤرنک: "کؤنلوم قوشو اول ژلف پریشان آراسیندا. بیچاره قالیب جنت و نیران آراسیندا." ۲۸.			
حالینی یوزماق [ل] عادی حالدان چیخارماق.	حئیران گدیگی [آ] باخ: آستارا، اردیبل.			
حالینی قاتماق [ل] هیرس لندیرمک.	حئیرت [آ،ع] چاشقین لیق، چاشما (فا: حیرت).			
حامال [آ،ع] ۱-داشیچی، یوک کجو، یوک داشیان ۲-بیرینه دئییلن توهین ائدیجی سۆز (فا: حمال).	حئیف [ع] ادا، تأسف و یازیغی گلمه مفهوموندا بیر کلمه (فا: حیف). infustice			
حامام hamam [آ،ع] ۱-یویوناق، یویوناجاق یئر، یویونما و چیممه یثری (فا: حمام). bath ۲-هشتری ده کند آدی.	حئیوان heyvan [آ،ع] ۱-ییتیگی لردن فرقلی اولاراق، دویقو و حرکت یئته نگی اولان جانلی یاراتیق، دیرگی، جانلی یاراتیش ۲-انساندان فرقلی اولاراق دیل و یارادیجی عاغیلدان یوخسون جانلی یاراتیق ۳- [مج] عاغیل سیزوقا بآدام (فا: حیوان)			
حامام اوئو [آ] وجوددا کی گرکسیز قیللاری آلماق اوچون یاخیجی حالدا بدنه سورتولن ماده و اونون تۆزو.	حئیوانات [آ،ع] حیواناتلار (فا: حیوانات).			
حامام بۇجگی [آ،دی] سۆسری، پیسپیسلا، حمام بۇجگی گیلردن بیر بۇجک (فا: سوسک) blatta orientalis				
حامام بۇجگی گیلر [آ،دی] دۆزقانا د لیلاردان بیر سۆی، سۆسریلر.				
حامام حمام [آ] اوشاقلار جا قوملوق لاردا اوینانان اویون آدی.				
حاماملار [آ] خیاو، میانا و اؤرمیه؛ درگز (مقالا) ده کند آدی.				

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۳	اوک سۆزلوگو	ح Hh
	حئیوان اوهور [آ] اسماعیلی 'دا داغ آدی' ۲۴.		اؤرتو (فا:~). veil	
	حئیوانات باخچاسی [آ] وحشی حئیواناتلار ساخلانیلان یئر (فا:باغ وحش). a zoological garden		حجاج huccac [آ] حاجی لار (فا:~). hajjis	
	حئیوانچیق [آ] کیچیک حئیوان (فا:حیوان کوچک).		حجاز hicaz [آ] ع [آ] آذربایجان کلاسیک موغاملاریندان بیر (فا:مقامی در موسیقی آذربایجانی). arabia petrae	
	حئیواندارلیق [آ] ائوجیل قارامال حئیوانلاری بئجه رب ساخلاما ایشی (فا:حئیوانداری).		حجامت [آ] بدندن قان آلمایشی، حجت (فا:~). venesection	
	حئیف [باخ] حئیف.		حجّت höccət [آ] ع [آ] ۱-قنیت، دلیل. ۲-عناد (فا:حجّت).	
	حب həbb [آ] ع [آ] یاستی یومرو بالاجا داوا اوچون سؤیله ن بیر کلمه (فا:قرص نام گیاهیست). pill		حجّت [آ] سبزوار گئرمی (~آباد) دا کند آدی.	
	حبّ hobb [آ] ع [آ] دوستلوق، محبت، سئوگی (فا:~).		حجره hücra [آ] ع [آ] ۱-کیچیک اودا، سلول (زندان اوچون). ۲-گۆزه (فا:سلول).	
	حباب hubab [آ] ع [آ] قابارجیق (فا:حباب). bubble		حجم həc m [آ] ع [آ] بیرجسمین اؤزایدا دۆلدوردوغو بۆشلوق، اویلوم، بیرجسمین اؤچ یوئتلو اؤلچوسو (فا:~).	
	حبس [آ] ع [آ] توستاق (فا:زندان).		حجماً [آ]. تۇتارچا (فا:~). in volume	
	حبس / حبشی həbəş [آ] خیاو و سالماس، میانا، ماهنشان، هشتری و خوی دا کند آدی؛ زنجان دا داغ آدی.		حجمت [آ] ع [آ] خالق طبابتینده معالجه اوچون قان آلما ایشی، باخ: (فا:حجامت).	
	حبلی [آ] تازاکند-انقوت دا کند آدی.		حجمت چی [ع] حجت ایشینی گۆرن.	
	حبوبات [آ] بی [آ] بیتگی لردن بیر سوئی (فا:~). grains		حجمی [ص] حجیم سل، توتارلیق (فا:~). voluminal	
	حبیب həbib [ص] ع [آ] سئوین، سئوگیلی (کیشی) (فا:یار).		حجیم [ص] توتارلی (فا:~). voluminous	
	حبیب [آ] خوی (~آباد)، مرنده (~کندی) دا کند آدی.		حد həd [آ] ع [آ] ۱-سینیر، اؤج. limit ۲-کسگین، اؤجو بیز.	
	حبیب ساحر [آ] یازار میرحبیب ساحر ش ۱۲۸۲ ده میانادا آنادان اولوب ساهردهن چوخلو شعر لر و ترجمه لر قالیبدیر.		حد متوسط [ص] اورتا سوویه ده (فا:~). average	
	حبیب یوارجان (الیم) [آ] تبریزی چاغداش شاعر دیر ۱۵۶.		حداد həddad [آ] ع [آ] دمیچی (فا:~).	
	حبیبه [ص] ع [آ] سئوین، سئوگیلی (قادین) (فا:محبوب).		حداده [آ] یازار علی اکبر پاکزاد تبریزی طنز شاعری دیر، حدادان [آ] کلئیر ده کند آدی.	
	حبیبه عالم [آ] یازار گونش ۱۳۵۵ تبریزده دؤنیایا گلیب و تورکجه گؤزل شعر لری واردیر ۵۲.		حد اقل [ظ] ع [آ] ان آز، لاپ آر (فا:~). minimum	
	حبیبی [آ] یازار آغ قوینلولار زامانی یاشاییب و تورکجه شعر لری واردیر "بیر سحر پیر مغانی چون زیارت ائیلهدیم. آیاغیندا باش قویوب چوخ چوخ عبادت ائیلهدیم." ۱۱۷.		حد بلوغ [آ] ع [آ] یتگین لیق یاشی (فا:حد بلوغ).	
	حبیس [باخ] حبس.		حدت həddət [آ] ع [آ] اؤفکه، قیزقین لیق، هیرس، سرتلیک (فا:~).	
	حتّی (حتّا) [با] ع [آ] اؤسته لیک، هم ده، بئله، آیريجا (فا:حتی).		حد حساب [آ] ع [آ] ساییلی مقدار.	
	حتی الامکان [با] ممکن اولسا (فا:~). as far as possible		حدس həds [آ] سانی، گمان ائتمه (فا:~). guess	
	حجّ həcc [آ] ع [آ] مسلمانلارین مکه ده زیارت مراسیمی (فا:~).		حدسیز [ص] سینیرسیز	
	pilgrimage to Mecca		حدسیز [ص] سینیرسیز، سون سوؤز، چوخ (فا:بی حد) limitless	
	حجاب hicab [آ] ع [آ] ۱-اؤتانیج، اؤتانما، سیخیلما. ۲-پرده،		حدقه [آ] ع [آ] گؤز چوخور (فا:~). pupil of the eye	
			حدوداً العالم [آ] یازاری بلسیز اولاراق ۳۷۵ ده فارسجا جغرافی قونوسوندا یازیلیبدیر ۱۲۴.	
			حده قورخو [آ] قورخوتما (فا:نهیب). awe {حد سوؤزوندن}.	

Hh ح	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۴	اوک سۆزلوگو	Hh ح
حدّه له مک / حده قورخو کلک [س] قورخو تماق.	حدوث hudus [آ] اولموش، اورتا یا چیخمیش (فا:~).		حرف او یونو [آ] اوشاقلار آراسیندا حرف لر له اوینانان مختلف او یونلارین آدی.	
occurrence			حرفه herfe [آع] پشه، ایش و صنعت (فا:~).	
حدود hudud [آع] سینیر (فا:مرز).	limits		حرفی [ص] سۆزلو اولاراق (فا:حرفی).	
حدیث hədis [آع] ۱-رسم و سنت دیرینده اولاراق، حضرت محمدین سۆزلری و عمللری نی بیلدیرن قیسیا سؤیلتی لر. ۲-سؤنرادان اورتا یا چیخان (فا:~).			حرکات [آع] حرکت لر، ترپنیش (فا:~).	movements
حذر həzər [آع] ساقینما، اوزاق اولما، چکینمه (فا:~).			حرکت hərəkət [آع] ترپه نیش، داورانیش، دئوینیم، قییمیلدا، یولا دۆشمه، ایشه باشلاما (فا:~).	movement
حذف həzf [آ] پوزولما، سیلینمه (فا:~).	amission		حرکه hərəkə [آع] عرب الفباسیندا سسلی حرفلرین یثرینه ایشله دیلن اشارت لر (فتحه َ کسره ِ ضمه ُ) (فا:~).	
حُرّ hərr [صع] اؤزگور، آزاد، سربست (فا:~).			حرم hərəm [آع] ۱-سارایلاردا و بؤیوک ائولرده، قادینلار اوچون آیریلان بؤلوم ۲-آرواد، ائش، قادینلارین هریری.	
حراج [آع] آچیق ساتیش (فا:~).			حرم خانّا [آ] حرم لیک، حرم اوچون اولان ائو (فا:حرم خانه).	
حرارت [آع] ۱-ایستی، سیجاقلیق. ۲-جوشقونلوق (فا:~).			حَرَم داغی [آ] اوجان دا داغ آدی. باخ: خیابو.	
حراست [آ] قوروما (فا:~).	guarding		حِرمان herman [آ] اؤمودسوزلوق (فا:~).	
حرام [صع] دینجه یاساق اولان، دین قورال لارینا آیقیری اولان (فا:~).	unlawful		حُرمت hərmet [آع] ساقی، احترام (فا:~).	veneration
حرامزادا [آع] غیرشرعی و یاسال اولمایان نکاح دۇنیایا گلیمیش (فا:~).			حرمسرا [آ] حرم لیک، حرم اوچون اولان ائو (فا:~).	harem
حراملو hərاملو [آ] ماکی دا کند آدی.			حُرُوف huruf [آع] حرف لر (فا:~).	letters
حرامی [آع] هیرسیز، اوغرو، قولدور، یول کسن (فا:~).	thief		حُرُوفیلیک hurufilik [آ] ۱۴جو یۆزایل لرده آذربایجاندا مییدانا گلن و قران حرفلرینین هر بیرینه معنا چیخاران بیر طریقت، بومکتیین فلسفی اساسی "وحدت وجود" دور، و بونا گۆره انسان و هر شئی آلالهلا بیر وجود تشکیل وثریر و هر وارلیق حرفلردن دوزه لهرک هامی بیر وحدت حالیندا بیرلشیرلر، بو مکتبین نهایی هدفی آیریم لیغی آرادان آپارماق و بوتون انسانلاری و انسانلیغی قوتسال و برابر سویه یه یئتیرمکدیر، هرچند وحدت وجود باخیمیندان بومکتبله تصوف مکتبین آراسیندا اورتاقلیق گۆرسه نیر ولی حروفیلیک مکتبی حیاتا داها فعال برخورد ائدیر و ماتریالیزمه یاخینلیق گۆسته ریر ^{۷۳} . (فا:حروفیه).	
حرب hər [آع] ساواش، محاربه، دؤیوش (فا:~).	fight (ing)		حُریت hürriyət [آع] آزاد لیق، اؤزگور لوک، باغیم سیز لیق.	
حربه [آع] میزراق، سونگو (فا:~).			حُریر [آع] ایپک (فا:ابریشم).	silk
حربه زوروا [آ] ۱- [آ] هده قورخو (فا:حربه) ۲- [آ، یازین]			حریص [صع] گۆزو دویمازلیق، دۆشگون (فا:~).	
آذربایجان تورکجه سینده بو نوع قوشقو عاشقلار طرفیندن قارشى طرفه میدان اوخوما شکلینده دئییلر و بیرنوع رجز ساییلیر، قورولوشجا مصرع لری مختلف هجadan تشکیل تاپیلیر، اؤرنک: "گل یاپیشما گوجون چاتمایان داشا. گۆتوره بیلمزسن زورا دوشرسن." ^{۷۳، ۷۴}			حریف [آع] قارشى کیمسه و کس، او یون داش، او یون یولداشی (فا:~).	rival
حربی [صع] محاربه یه عاید اولان، ساواشاعاید اولان (فا:~).				
حربیّه [باخ: حربی].				
حرس hərs [آع] قورویوجولار، بکچی لر (فا:~).				
حرص hers [آع] تاماه، آرزى (فا:~).				
حرف hərəf [آع] حرف لر، پشه لر (فا:~).				
حرف hərəf [آع] الفبا اشارت لرینین هریری، دۆزجوک (فا:~).				

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۵	ارک سۆزلوگو	ح Hh
حریق [آ،ع] یانقیق، اود توتما (فا:~).	حریم herim [آ] قوروناق، قوروق لوق، گیریلمه سی یاساق و قاداغان اولان یئر، شئی و سؤزون سینیری (فا:~).		حسبه قلیان [آ] کلئیر ده کند آدی.	
حزب hizb [آ،ع] بؤلوک، تاقیم، پارتیا (فا: حزب).	حزین hüzn, hüzün [آ،ع] غم، کدر، قوصه (فا: حزن).		حسوت [آ،ع] اؤزل، بیر شئی قووشما آرزوسو (فا:~).	
حزین [ع، ص] یانقلی، کدرلی (فا: غم انگیز).	حزین قارومی [یا زار] گونش ۱۲۵۱ ده تاروم دا آنادان اولوب، تورکجه شعر لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .		حسوت [یا زار] (۱۴۰۹-۱۳۴۴) اوجان، ین خوشگناب کندینده آنادان اولوبدور، چوخلو شعر یادگار قویوبدور ^{۱۱۷} .	
حساب his, hiss [آ،ع] دئیوق، دویو، سئزی، سئز مه (فا:~).	حساب hesab [آ،ع] ۱- سایش بیلمی، آریتمتیک (فا: علم حسا- ب) aritmatic ۲- سایلاما، سایما (فا: حساب). account		حسوتان [آ] کلئیر ده کند آدی.	
حساب جیل [ص] هر شئین حسایینی گئدن (فا: حسابگر).	حساب فاضله [آ] دیفرانسیل (فا: دیفرانسیل). differential		حسوتان [آ] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اویا آدی ^{۳۱۸} .	
حسابات [آ،ع] حساب کتاب، حساب وئر مه ایشی.	حساب کلمز [ص] سایش (فا: بی حد و حساب).		حسرت مولوک / حسرت ملوک [آ] جییار، سوغان، لپه و بامادوردان حاضر لانا بیر یئمک.	
حسابدار [ع+ فا، آ] سایش من، سایمان، سایمن (فا:~).	حساب سیز [ص] سایش (فا: بی حساب).		حسی سیز hissiz [ص] دویوسوز (فا: بیحس). insensible	
حسابشماق [ل] حساب اتمک، سایب ینکون لاشدیرماق (فا: حساب کتاب کردن).	حساب سیز [ص] سایش (فا: بی حساب).		حسی سیزلیک [آ] دویوسوز لوق (فا: بی حسی). anesthesia	
حسابلنماق [بل] حساب اتمک (فا: به حساب آمدن).	حسابی [ع، ص، ظ] ۱- دوز و دوعرو "حسابی سوز" ۲- سایش سال (فا:~). arithmerical		حسین hüsn [آ،ع] گؤزل لیک، گؤزل اولما (فا:~).	
حسابی [ع، ص، ظ] ۱- دوز و دوعرو "حسابی سوز" ۲- سایش سال (فا:~). arithmerical	حسادت [آ] قیسقانچیلیق (فا: بخل). jealousy		حسین حسن [ص، ع] گؤزل، یاخشی (فا:~).	
حساس [ص، ع] دویار، دویقون، دویارلی، ایچلی، آلینقان، تنز تاثیر آلان، تنز دویقولانان (فا:~). sensitive	حسام آباد [آ] ضیا آباد (شورجه)، همدان- اسد آباد، قئیدار، رزن و باهار دا کند آدی.		حسین / حسن آباد [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۷۰ آد سایماق اولار).	
حسام الدین خویی [یا زار] ه- ۷ جی یوزیل ده یاشایاراق تورکجه شعر لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .	حسام آباد [آ] ضیا آباد (شورجه)، همدان- اسد آباد، قئیدار، رزن و باهار دا کند آدی.		حسین آباد سوگند / یاستیکند [آ] بیجار، ین ۵۶ ک قورئی گوندوغان طرفینده، ۱۳۲۰ ده شهرین نفوسو * ۳۰۰۰ نفر و تورک قتید اولونوبدور. بورانین اصلی آدی یاستیکند دیر و ایندیکی آد پهلویچیلرین قویدوغو آدلار داندیر.	
حسب حال [آ،ع] سؤیله شی، وضعیته گؤره (فا:~).	حسبانلی [آ] کلئیر ده کند آدی.		حسین آباد سوگند / یاستیکند [آ] بیجار، ین ۵۶ ک قورئی گوندوغان طرفینده، ۱۳۲۰ ده شهرین نفوسو * ۳۰۰۰ نفر و تورک قتید اولونوبدور. بورانین اصلی آدی یاستیکند دیر و ایندیکی آد پهلویچیلرین قویدوغو آدلار داندیر.	
حسبه شه [آ] سالماس دا کند آدی.	حسبه شه [آ] سالماس دا کند آدی.		حسین آباد سوگند / یاستیکند [آ] بیجار، ین ۵۶ ک قورئی گوندوغان طرفینده، ۱۳۲۰ ده شهرین نفوسو * ۳۰۰۰ نفر و تورک قتید اولونوبدور. بورانین اصلی آدی یاستیکند دیر و ایندیکی آد پهلویچیلرین قویدوغو آدلار داندیر.	

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۶۶	ارک سۆزلوگو	ح Hh
(۲۰ ک گ * ۱۶۰)، تازا کند معدن (۳۳ ک گ * ۲۴۰)، تکیه	(۸ ک گ * ۱۳۰)، گراچقا (۹۱ ک د * ۲۲۰)، گرگین			
(۱۶ ک د * ۵۵۰)، توپ آغاچ (۳۶ ک گ * ۹۳۰)، جئیران	(۱۵ ک گ * ۵۹۰)، محمدجان ین (۱۲ ک ق ب * ۲۲۰)،			
(۱۸ ک گ * ۱۱۰)، جیداقایا (۲۴ ک گ * ۱۵۰)، چالاب	مدک (۲۷ ک گ * ۲۴۰)، مُرادى (۱۸ ک گ * ۱۰۰)،			
(۵ ک ق ب * ۴۰۰)، چاتاق/چتاق (۲۸ ک ب * ۵۳۰)،	موغانلو (۲۲ ک گ * ۲۸۰)، مهتر کندى (۱۵ ک گ * ۱۷۰)،			
چوخورقیشلاق (۲۸ ک گ * ۲۲۰)، چیچکلو (۵ ک ق ب	میدان مظفرخان (۴۳ ک گ * ۴۸۰)، نورمحمد (۸ ک گ			
* ۴۴۰)، حاجی آباد (۷ ک گ * ۲۵۰)، حسن آباد چاروق	* ۲۰۰)، نوشاد (۷ ک گ * ۳۰۰)، نیمه کار (۱۸ ک د * ۳۰۰)،			
(۲۶ ک گ * ۱۷۰)، خاراباجول ارخ (۱۴ ک گ * ۱۳۰)،	ولی بگ (۱۳ ک گ * ۱۶۰)، هشتادجفت (۲۱ ک گ			
خان کندى (۳۵ ک ب * ۲۴۰)، خلیفه قیشلاق (۵ ک	* ۲۷۰)، ینگی آباد (۸ ک ب * ۲۵۰)، ینگی ارخ			
* ۱۲۰)، داداش کندى (۱۱ ک گ * ۲۲۰)، رستم کندى	(۱۲ ک گ * ۱۹۰)، ینگی قالا (۳۲ ک گ * ۲۵۰/ی تو)			
(۱۳ ک ق ب * ۱۸۰)، زئیوه (۱۷ ک د * ۹۰)، سراب	حسنات [آ،ع] یارارلی، اییی، گۆزل ایشلر (فا:~).			
(۱۸ ک ق ب * ۶۰۰)، سلطان آباد چطاق/چاتاق (۳۰ ک	حسن افشار [یازار] قاجا دؤورو یاشایارق تورکجه شعرلی			
* ۱۸۰)، سلطان آباد دره ویران (۳۰ ک گ * ۲۰۰)، سلطان	واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .			
آباد قزل تپه (۷ ک ق * ۱۸۰)، سؤیمه کؤکن (۲۰ ک	حسن اورومچو افشار [یازار] هـ۴۱ جو یوزیل ده یاشایارق			
* ۸۰)، سیدحسین (۱۸ ک گ * ۲۱۰)، سیفعلی کندى	تورکجه شعرلی واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .			
(۱۰ ک ب * ۳۰۰)، سیوه ری (۱۸ ک گ * ۲۶۰)، شاه نشین	حسن اوغلو [یازار] شیخ عزالدین اسفراینی خوراسان			
(۱۲ ک ق د * ۸۴۰)، شریف کندى (۳۲ ک ب * ۴۰۰)،	تورکلریندن اولوب و آذربایجان تورکجه سینده ایلک شعر			
شهرک (۲۷ ک ق ب * ۸۶۰)، شیخ بشارت (۴ ک گ	دئین تانینیر، م ۱۴-۱۳ جو یوز ایلده یاشامیش و تورکجه			
* ۴۰۰)، شیرین بولاق (۳۶ ک گ * ۴۳۰)، عربشاه	دیوانی قنید ائدیلیمیشدیر، شعرلریندن اؤرنک: "آپاردی			
(۴۷ ک ب * ۸۵۰)، علی آباد (۳۸ ک گ * ۸۰/ی تو)، علی	کؤنلومو بیر خوش قمر یوز جان فرا دیلبر. نه دیلبر؟ دیلبر			
سرخ (۴۰ ک ب * ۳۳۰)، علی شاه (۳۰ ک گ * ۲۲۰/ی تو)،	شاهید، نه شاهید؟ شاهید سرور. " (فا:نام اولین شاعر			
قئییچیلو (۳۰ ک گ د)، قئیطاس (۵ ک قوزنی اینده، نفوس	ترکی سرای آذربایجانى) ^{۲۸، ۱۴۱} .			
* ۳۵۰)، قئینرجه (۴۱۰ * ۴۱۰)، قارا محمدلو (۲۷ ک گ * ۲۰۰	حسن ایلی [آ] بیر تورک بوئیو، باخ: خوارزمشاهلار ^{۲۰۹} .			
ت)، قاراپالچیق (۴۶ ک گ * ۲۴۰/ی تو)، قاراجالی	حسن سو [آ] یئولاخ، دا چای آدی ^{۲۴۰} .			
(۳۳ ک گ * ۱۰۰)، قاوشوق (۳۴ ک گ * ۱۴۰)، قوجور	حسنعلی خان قارا داغی [یازار] (هـ ۱۲۶۳-۱۳۴۸) شوشالی			
(۱۸ ک گ * ۳۰۰)، قارابولاق (۳۶ ک گ * ۲۴۰/ی تو)،	آذربایجان شاعریدیر ^{۱۴۲} .			
قَمچِقای (۲۱ ک گ * ۲۸۰)، قوم تارقا/قمطره (۷ ک	حسن غریق [یازار] زنجانلیدیر، گونش ۱۳۲۰ ده فوت ائدیدی،			
* ۱۸۰)، قورد دره (۱۵ ک ب * ۲۴۰)، قوشاگول (قوشه گل)	تورکجه نوحه، رباعی و طنز لری واردیر (فا:~) ^{۱۴۱} .			
(۳۲ ک گ * ۱۵۰)، قیزلیجا (۳۳ ک ب * ۳۷۰)، قیزیل	حسن قاراهادی [یازار] (هـ ۱۲۴۲-۱۳۱۸) قاراباغ شاعریدیر ^{۱۴۲} .			
بولاق (۵۴ ک گ * ۶۲۰)، قیزیل تپه (۱۴ ک ق ب * ۵۰۰)،	حسنلی/حسنلو hasenli [آ] سؤلدوز، قوم تهران یولو،			
قیزیل کند (۲۵ ک گ * ۶۵۰/ی تو)، کئچه گنبد	کلئیر، خیابو، قئیدار، ساین قالا و اورمیه ده کند آدی.			
(۵۷ ک گ * ۲۵۰)، کریم کندى (۹ ک گ * ۲۶۰)، کل	حسنلی hasenli [آ] ساوه همدان شاهسون ائلی نین آروخلو			
قیشلاق (۲ ک گ * ۱۴۰)، کورکوره×کوره (۱۸ ک ق ب	بؤلگونه باغلی بیر تورک طایفاسی ^{۹۸} .			
* ۵۴۰)، کول تپه سئيله تان (۲۳ ک ب * ۱۸۰)، گؤگ تپه	حسنلی داغ [آ] گده بگ ده داغ آدی (۲۵۹۶) ^{۲۴۰} .			

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۷	ارک سۆزلوگو	ح Hh
حسنى قلاسى [آ] سولدوز شهرينين ۳ كيلومتر ليگينده قرار	حسینقلی قلاسی [آ] تنقیدچی و آراشدیرماچی اولاراق		آذربایجان دیلچیلیک ساحه سینده چالیشقان یازارلار داندیر. ^۲	
تایب و آراما قازمالار نشان وئریر بو قالا میلاددان ۱۰۰۰	حسینقلی / حسینقلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان، قاراداغ		تۆرک ائللینین بیر طایفاسیدیر (اوبالار ندان: کولانی، یارلی،	
ایل قاباقلارا عاید دیر و مادلارین و آشوری لرین زامانیندا	حسن محمودی [آ] ورزقانلی چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		عشیلو، نوردلو، نواسیر، هیلان) ^{۳، ۱۰۸} .	
بو قالا آباقدا ایدی (فا: قلعه حسنلو).	حسین یوسف hüsni yüsuf [آ، بی، ع] قارانیل گیللردن بیر نوع		حسین هاشمی فر [آ] اؤرمولو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	
حسن محمودی [آ] ورزقانلی چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	بزک بیگی سی، قووقو چیچگی (فا: ~).		حسینی hüseyni [آ] آذربایجان موغاملاریندان بیر ی (فا: ~).	
حسین یوسف hüsni yüsuf [آ، بی، ع] قارانیل گیللردن بیر نوع	حسود həsud [آ، ع] قیسقانچ، پاخیل (فا: ~).		حسینییه hüseyniye [آ، ع] تکیه (فا: ~). ابهر ده کند آدی.	
بزک بیگی سی، قووقو چیچگی (فا: ~).	حسو həsov [آ] ماکی (ششری، ششکی، ~ لئزگی)، اؤرمیه		حشر həşr [آ، ع] قیامت (فا: روز حشر).	
حسو həsov [آ] ماکی (ششری، ششکی، ~ لئزگی)، اؤرمیه	(~ کندی) ده کند آدی.		حشرات [آ، ع] ۱-بؤجک لر. ۲- [مع] دیر سیز کیمسه لر (فا: ~).	
(~ کندی) ده کند آدی.	حسی hissi [آ، ع] دویقوسال (فا: ~).		حشره həşərə [آ، ع] بؤجک (فا: ~).	
حسی hissi [آ، ع] دویقوسال (فا: ~).	حسیات [آ، ع] دویقولار (فا: ~).		حشفه həşfə [آ، ع] ارکک آلتی نین باشی (فا: ~ glans penis)	
حسیات [آ، ع] دویقولار (فا: ~).	حسین hüsni, hoseyn [آ، ع] حسن کلمه سینین کیچیمه		حشم həşəm [آ، ع] بیر نین یاخینلاری و قوللوقچولاری (فا: ~)	
حسین hüsni, hoseyn [آ، ع] حسن کلمه سینین کیچیمه	شکلی (مصغری)، یاخش، گؤزل (فا: ~).		حشمت həşmət [آ، ع] ۱- عظمت، اؤلولوق، بویوک لوک،	
شکلی (مصغری)، یاخش، گؤزل (فا: ~).	حسین آباد... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق		شان و جلال (فا: ~). ۲- هئریس (~ آباد) ده کند آدی.	
حسین آباد... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق	ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزى ۵۵ آد سایماق اولار).		حشه [آ] اراک- طرخوران دا کند آدی.	
ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزى ۵۵ آد سایماق اولار).	حسینال hüseynalı [آ] مینودشت ده کند آدی.		حشیرید / هاش آری həşəri [آ] خوی دا کند آدی {آشاری:	
حسینال hüseynalı [آ] مینودشت ده کند آدی.	حسین جاوید [یازار] (ش ۱۳۲۰-۱۲۶۱) نخجوان دا آنادان		آشیلپ یئر لشن یئر، باران و ماران و واران مفهوموندا دیر.	
حسین جاوید [یازار] (ش ۱۳۲۰-۱۲۶۱) نخجوان دا آنادان	اولوب، تورکجه شعر و درام یازمیش دیر ^{۱۱۷} (فا: ~).		حشمه دی [آ] قو بوستان، دا سیراداغ آدی ^{۲۴} .	
اولوب، تورکجه شعر و درام یازمیش دیر ^{۱۱۷} (فا: ~).	حسین جهانگیری (رهی) [یازار] ش ۱۲۴۵ ده اورو میه ده آنادان		حشیان [آ] آستانا دا کند آدی.	
حسین جهانگیری (رهی) [یازار] ش ۱۲۴۵ ده اورو میه ده آنادان	اولوب، تورکجه شعر لری واردیر.		حشیر [باخ] حشر.	
اولوب، تورکجه شعر لری واردیر.	حسین حاجیلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳، ۱۰۸} .		حشیش [آ، ع] هیند کنه ویر کیندن آلینان اویوشدوروجو بیر	
حسین حاجیلو [آ] شاهسون ائلی بویلا ریندان ^{۳، ۱۰۸} .	حسین حسین زاده [یازار] م ۱۹۲۴ ده باکی نین خیردالان قصبه		ماده (فا: ~). bhang	
حسین حسین زاده [یازار] م ۱۹۲۴ ده باکی نین خیردالان قصبه	سینده آنادان اولوب، تورکجه شعر لری واردیر.		حشیم خانلی [آ] صابر آباد دا کند آدی ^{۲۴} .	
سینده آنادان اولوب، تورکجه شعر لری واردیر.	حسین خانلو hüsən xanlu [آ] ساوه همدان شاهسون		حصار həsar [آ، ع] باخ: حصار.	
حسین خانلو hüsən xanlu [آ] ساوه همدان شاهسون	ائلی نین آروخلو بؤلوگونه باغلی بیر تورک بویو ^{۹۸} .		حصبه həsbə [آ] بیر مریض لیک آدی، قیزدیرما ایله	
حسین حسین زاده [یازار] م ۱۹۲۴ ده اوردو بادین دسته کندینده	آنادان اولموش، و تورکجه شعر لری واردیر.		باشلانان و سپگی یه چئوریلن بیر خسته لیک و ان چوخ	
حسین حسین زاده [یازار] م ۱۹۲۴ ده اوردو بادین دسته کندینده	حسین سجیده (نجات) [آ] اؤرمولو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		اوشاق لاردا گؤرونور (فا: ~). typhiod fever	
حسین سجیده (نجات) [آ] اؤرمولو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	حسین عباسپور [آ] قرئنی لی چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		حصبه گؤلو (حصبه چیچگی) [آ، بی] تارلارلاردا و چؤلرله بیتن	
حسین عباسپور [آ] قرئنی لی چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	حسین علیلو [آ] خویلو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .		بنؤشه رنگلی بیر چیچک، گنچمیشده بو بیتگی حصبه	
حسین علیلو [آ] خویلو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	حسین فتح الهی / نعیم [آ] ادبیات و نوحه ساحه سینده چالیشیر،		خسته لیگی مو عالیجه سینده ایشله نیردی.	
حسین فتح الهی / نعیم [آ] ادبیات و نوحه ساحه سینده چالیشیر،	و تورکجه شعر لری واردیر. ^{۶۴} .		حصر həsr [آ، ع] قو شاتما، محاصره (فا: ~). restriction	
و تورکجه شعر لری واردیر. ^{۶۴} .			حصر ائتمک [ل] بیر شئین بوتونون بیر کیمسه یه، یئر ویا بیر	

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۸	اوک سۆزلوگو	ح Hh
شئیہ آیرماق و وثرمک.	حصول [آ] حاصل اولما (فا: دست آورد). acquisitoın		حَقّ protection ۳-اردبیل ده (آباد) کند آدی.	
حصیر [آ،ع] پای، بؤلوم، بؤلونن پارچالاردان هر بیریری (فا: سهم). share	حصیر [آ،ع] قمیش و بیتگی دن دۆزلمیش دۆشتی (فا: ~). mat		حَقّ الله ین آدی (فا: ~). right	
حصیر اوتو [آ،بی] حصیر اوتوگیلردن، باتلاق لاردا بیتن، دۆز اینجه دایانیقلی گوؤده لی و یاپراقلا ی حصیر توخوماغا یارایان سوقامیشی (فا: نوعی علف). typha	حصیر اوتوگیلر [آ،بی] سوقییی لاریندا بیتن، سوقامیشی سولار. typhaceae		حَقّ الخواجه [آ] شاهرو-نردین ده کند آدی	
حصیرچی [ص] حصیر توویان و ساتان.	حصیر [ص] حصیر توویان و ساتان.		حَقّ العمل [آ،ع] مُزد، بیر ایش قارشیلیغی (فا: ~).	
حَضار [آ] حاضر اولانلار، اشتراکچی لار (فا: حاضرین). those present	حَضار [آ] باخما، بَسَلَمَه (فا: ~). fostering		حَقّ الُقدم [آ،ع] بیرایش اوچون بیریره گتتمه یه وثریلن أُجرت (فا: ~).	
حضرت [آ،ع] بؤیوک ویا قوتسال ساییلان کیمسه لرین آدلاریلا بیرلیکده خُرمت بیلدیرن بیر عنوان، آغا (فا: ~). excellency	حضرت قولوغریبی [آ] ورزقانلی چاغداش شاعردیر ^{۱۵۶} .		حَقّ حساب [آ] حسابلاما، حساب (فا: ~).	
حُضور یثری [آ] ۱-محضر، حُضورا گئدیلن یثر. presence	۲-یاس یثری.		حَقّ حضور [آ] آباق حاققی، اوتوروم حاققی، اوتوروم قارشیلیغی (فا: ~).	
حُضور [آ،ع] قارشسی سیندا و اؤنونده حاضر اولما (فا: ~). presence	حُضور سوز [ص] حضورو اولما یان (فا: نگران). inattentive		حَقّ خیابار [آ،ع] سئچمه حاققی (فا: ~).	
حُضورونا چاتما [آ] شرفیاب (فا: ~). hono (u) red	حُضی کندی [آ] کلئیر ده کند آدی.		حَقّ شناس [ص] حق تائیر (فا: حق شناس). grateful	
حظّ [آ،ع] لذت (فا: ~). delight	حَفار [آ] قازیجیما (فا: ~). digger		حَقّ شناسلیق [آ] حق تائیر لیق (فا: حق شناسی).	
حفاظ [آ] قورویوجو، قوروق (فا: ~). fence	حفاظت [آ] قوروما (فا: ~). guard (ing)		حَقّ عدالت [ظ،ع] حق انصاف (فا: عدالت).	
حفظ [آ] قازما (فا: ~). digging	حفره [آ،ع] دلیک، دلیک دئشیک، چوخور (فا: ~).		حَقّ [آ] بینابدا داغ، سؤلدوز، سالماس، چاپشلو دا کند آدی.	
حفریات [آ،ع] قازی لار (فا: ~).	حفظ [آ،ع] ۱-قوروما، محافظه ائتمه. ۲-ازبر له مه (فا: ~).		حَقّ قارت [آ،ع] کیچتمه، سایقی سیزلما، آلچا لدیجی سؤز دئمه (فا: ~). abjectness	
			حَقّ قانه [ع، ظ، ص] حقیر، یاراشاجاق بیر طرزده (فا: ~).	
			حَقّ قانیت [آ،ع] دؤغرولوق، عدالت و دؤغرولوغا اؤیقونلوق (فا: ~). truth	
			حَقّ قانیه [آ] ساوه ده کند آدی.	
			حَقّ قایق [آ] حقیقت لر (فا: حقیقت ها). truths	
			حَقّ قلمک [باخ] حاقلاماق، دوزگونله مک.	
			حَقّ قورودیئف [یازار] عبدالرحیم حق وثردیئف م ۱۸۷۰ ده شوسادا	
			آنادان اولوب و ادبیاتدا چوخلو تورکجه اثر لر یارادییدیر.	
			حَقّ قوق [آ،ع] یاسالار، دؤولت لر آراسی و یا اولوسلار آراسی حاقلار و یاسالار (فا: حقوق). rights	
			حَقّ قوسوز [ص] حُقوق اولمادان (فا: بی حُقوق). unpaid	
			حَقّ قوقی [ص،ع] حقوقا اساس لاناراق (فا: حقوقی).	
			حَقّ قیر [آ،ع] ۱-آشاغی گؤرؤلن، دیرسیز. ۲-تواضع اوچون بیرینین اؤزو اوچون سؤیله ن سؤز "بو حقیر قول	
			کیمی سیزین اطاعتینیزده دیر" (فا: ~). humble	

Hh ح	آذربایجان تورکجه سی	۹۴۹	ارک سۆزلوگو	Hh ح
حقیقی [یا زار] هـ ۱۰ جو یۆز یلده شاعر اولاراق یاشامیش و لیلی مجنون اونون اثریدیر ^{۱۱۷} (فا:~).	حقیقی [یا زار] هـ ۱۰ جو یۆز یلده شاعر اولاراق یاشامیش و لیلی مجنون اونون اثریدیر ^{۱۱۷} (فا:~).		حکیم یاردهیمچی سی [آ] حکیم کؤمکچی سی (فا: پزشکیار).	
حقیقت [آ، ع] گرچک، بیر ایشین دوغروسو، دوغرو اولاراق (فا: حقیقت).	حقیقتاً [ظ، ع] گرچکدن، حقیقت اولاراق (فا: حقیقتاً).		حکیمانه [ع، ص، ظ] حکمت لی، درین (فا: حکیمانه).	
حقیقی [آ، ع] گرچک (فا:~).	حقیقی [آ، ع] گرچک (فا:~).		حکیم لر (فا: اطباء).	
حقیقی [آ، ع] ۱۵ جی عصرده قاراقویونلو حکومتی دؤورو تورک شاعر لریندن ایدی ^{۲۸} .	حقیقی [آ، ع] ۱۵ جی عصرده قاراقویونلو حکومتی دؤورو تورک شاعر لریندن ایدی ^{۲۸} .		حکیم لیک [آ] دوکتور لوق (فا: پزشکی).	
حک [آ، ع] آغاچ داش شوشه ویا متال اؤزه ینده قازما و اویمایشی، اویمای (فا:~).	حک [آ، ع] آغاچ داش شوشه ویا متال اؤزه ینده قازما و اویمایشی، اویمای (فا:~).		حکیم لیک [آ] طبابت، طبیب لیک، دوکتور لوق (فا: حکیمی).	
حکاکی [آ، ع] اویمایچی (فا:~).	حکاکی [آ، ع] اویمایچی (فا:~).		حکیمه بؤلوری [یا زار] (ش ۱۳۰۵-۱۳۷۹) زنجان دا دونیا یا گلیب، اوندان ۲۱ اثر یارگار قالیبدیر.	
حکام [آ، ع] حاکیم لر، حکم و ثر نلر (فا:~).	حکام [آ، ع] حاکیم لر، حکم و ثر نلر (فا:~).		حکیمه عظیمی [یا زار] گونش ۱۳۴۳ تبریزده دونیا یا گلیب و تورکجه گؤزل شعر لری واردیر ^{۵۲} .	
حکایت / حکایه hkayet [آ، ع] ناغیل، اؤیکو، احوالات، گنجه نک، روایت شکیلنده کیچیک ادبی نثر اثری (فا:~).	حکایت / حکایه hkayet [آ، ع] ناغیل، اؤیکو، احوالات، گنجه نک، روایت شکیلنده کیچیک ادبی نثر اثری (فا:~).		حل [آ، ع] اریمه، چؤزمه، سونوجا وارما (فا:~).	
حکم / حؤکوم höküm [آ، ع] ۱- امر، بویروق. ۲- یارقی سونوجو آلینان قرار (فا:~).	حکم / حؤکوم höküm [آ، ع] ۱- امر، بویروق. ۲- یارقی سونوجو آلینان قرار (فا:~).		حلّاج [آ، ع] آتیمچی، یون و پامبوک آیرمه ایشینی گؤرن (فا:~).	
حکم hakem [آ، ع] ایکی طرف آراسیندا مباحثه نی حلّ اتمک اؤچون سئچیلن کیمسه (فا:~).	حکم hakem [آ، ع] ایکی طرف آراسیندا مباحثه نی حلّ اتمک اؤچون سئچیلن کیمسه (فا:~).		حلّاج / حاللاج [آ] میانا دا کند آدی {۱- انسان آدی. ۲- آل+اج: آلاج: حاللاج: آل و گونش یرثی ^{۸۸} }. حلال / حلال halal [آ، ع] ایسلام دین، یجه یاسال اولان هر شئی (فا:~).	
حکم / حؤکم hökm [آ، ع] یارقی سونوجو و ثر یلن قرار، امر و فرمان (فا:~).	حکم / حؤکم hökm [آ، ع] یارقی سونوجو و ثر یلن قرار، امر و فرمان (فا:~).		حلال həlal [آ] حلّ اولان، چؤزولن، ارین (فا:~).	
حکما / حؤکمن hökmən [ظ، ع] گرک اولاراق، مطلق، نئجه اولورسا اولسون (فا:~).	حکما / حؤکمن hökmən [ظ، ع] گرک اولاراق، مطلق، نئجه اولورسا اولسون (فا:~).		حلال اتلی [ص] اتی حلال (فا: حلال گوشت). (animals)	
حکمال hökəmal [آ، ع] حکیم لر، عالیم لر، بیلگین لر (فا:~).	حکمال hökəmal [آ، ع] حکیم لر، عالیم لر، بیلگین لر (فا:~).		cermonially	
حکمت hikmət [آ، ع] بیلگه لیک، درین فیکیر و دوشونجه (فا:~).	حکمت hikmət [آ، ع] بیلگه لیک، درین فیکیر و دوشونجه (فا:~).		حلال سؤت اممیش [آ] حلاجی دوغولمش (فا: حلال زاده).	
حکمدار hökmdar [آ، ع] پادشاه، شاه، حاکیم، اگه من (فا:~).	حکمدار hökmdar [آ، ع] پادشاه، شاه، حاکیم، اگه من (فا:~).		legigimate (child)	
حکمران hökmran [آ، ع] اؤندر و باشچی (فا:~).	حکمران hökmran [آ، ع] اؤندر و باشچی (فا:~).		حلالاشما (حالالاشما) [آ] بیر بیریندن باغیش ایسته مه.	
حکملیک həkəmlik [آ] حکم اولما، داوری لیک (فا: داوری).	حکملیک həkəmlik [آ] حکم اولما، داوری لیک (فا: داوری).		حلالاشماق (حالالاشماق) [س] بیر بیریندن باغیش ایسته مک (فا: حلالیت طلبیدن).	
حکمیət həkəmiyət [آ، ع] حکم لیک (فا:~).	حکمیət həkəmiyət [آ، ع] حکم لیک (فا:~).		حلاوت [آ] شیرین لیک، داد لی لیق (فا:~).	
حکومت hökümət, hukumət [آ، ع] اگه منلیک، یارقیچی - لیق، حؤکوم سورمه (فا: حکومت).	حکومت hökümət, hukumət [آ، ع] اگه منلیک، یارقیچی - لیق، حؤکوم سورمه (فا: حکومت).		حلب hələb [آ] زنجان و ماهنشان دا چای آدی. خوی دا داغ آدی. سؤلدوز دا (حلبی) کند آدی.	
حکیم həkim [آ، ع] طبیب، دوکتور (فا: پزشک).	حکیم həkim [آ، ع] طبیب، دوکتور (فا: پزشک).		حلزون [آ، ع] ۱- ایلبیز. ۲- هنلیس، قیوریملی (فا:~).	
حکیم باشی [آ] باش حکیم (فا:~).	حکیم باشی [آ] باش حکیم (فا:~).		حلقوم hulqum [آ، ع] سینیدیریم بوروسو (فا:~).	
			حلقه [باخ] ۱- حالقا. ۲- بجنورد دا (سنگ) کند آدی.	
			حلوا [باخ] ۱- حالوا. ۲- باجگیران دا (سچشمه) کند آدی.	
			خلول [آ، ع] گلمه، گلیب چاتما، بیرینین روحونون آیری یاراتیغا گئتمه سی (فا:~).	

ح Hh	آذربایجان تورکجه سی	۹۵۱	ارک سۆزلوگو	ح Hh
خواس [آ،ع] حس لر، دۇيقولار.	خوره دولک hurədovlək [آ] سالماس دا داغ آدی.			
خوالجات [آ] خواله لر (فا:خواله ها). bills	خوری (خور) [آ،باخ:هورریلر] جنت قیزی، گۆزل قیز (فا:نام دختر			
خواله [آ،ع] دئور ائتمه، بوراخما، گؤندرمه (فا:~). draft	خوریذرق [آ] اهر ده کند آدی {هورری+دره: هور یوردو}.			
خوالی [آ،ع] اطراف، یان یؤره (فا:اطراف).	خوریلر [آ] ملیکان دا کند آدی {هوری+لر: هور یوردو}.			
خوایج havayic [آ،ع] حاجت لر (فا:~).	خومه [آ،ع] اطراف، یان یؤره (فا:حوالی). suburbs			
خویق həviq [آ] هشتپر ده چای آدی.	خوسولو [آ] آغجابدی دا کند آدی ۲۴۰.			
خورر horral [آ،دا] اوئو یاواش یاواش قاینار سویا تۆکه رک	خیروشا [آ] تبریز ده کند آدی {خسروشاه}.			
کره و دۆز و دارچین آرتیراراق دوزه لن بیر نوع یشمک.	خی hey [آ،ع] دیری (فا:~).			
خوزه hovzə [آ،ع] سۇ حوضه سی، سۇلاری بیر چایا	حی hey [آ] قئیدار دا کند آدی.			
تۆکۆلن آلان، سۇآلانی، سوتوتار (فا:~).	حیا [آ،ع] اؤتانا دۇيقوسو، ناموس (فا:حیا). pudency			
خوصله (خوصله) hovsələ [باخ] حوصله.	حیات [آ،ع] یاشام، دیریم، دیریلیک (فا:حیات). life			
خوض hovz [آ،ع] سوییغاچی، سۇگولگی، سۇ بیریکیتی -	حیاتی [ص،ع] یاشام سال، حیاتلا ایلگی لی (فا:حیاتی).			
سی، دۆزه نیلن بالاجا گؤلجوک (فا:حوض).	حیات hayat [آ] ائوبن قاباغیندا اولان حاصارلی آلان			
خوصچه hovzçə [آ] گؤلکمک (فا:حوضچه). little pool	(ساحه) (فا:حیاط). courtyard			
خوصولو قالاسی [آ] هریس یاخین لیغیندا بیر قالا آدی.	حیالی [ص] عارلی، عیصمتلی، ناموسلو (فا:باحیا).			
خوصه hovzə [آ،ع] ۱-دیزه و چایا یاناشان اراضی، سۇ	حیث heys [ظ] بو باخیمدان (فا:حیث). respect			
یغیمی بولگه سی ۲-آلان، آلانگ (فا:~). (river basin)	حیثیت heysiyət [آ،ع] شرف، اعتبار، منلیک دویقوسو (فا:~).			
خوصقال hoqqal [آ] کلک (فا:حقمه). small box	حیدر heydər [آ،ع] گۆده بوی و اصلان (فا:~).			
خوصقاباز [آ] دۆزن باز، فیریلداق چی (فا:کلک باز).	حیدر/حیدرآباد [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق			
خول و خوش [آ] یان یؤره (فا:اطراف). suburbs	ایشلنیر، باخ:یئرآدلاری (ان آری ۲۶ آد سایماق اولار).			
خوله [ع] بدن و ال اوز سیلمک اوچون اولان پوروزلو پارچا.	حیدرعم اوغلو [یازار] مشروطه انقلابینین بویوک مبارز لریندن.			
خوله بران hovləbəran [آ] سؤلدوز دا داغ آدی.	حیدرکانلی [آ] قاراداغ مینجوان طایفاسینا باغلی اويا آدی ۳۰۸.			
خوله مار hovləmar [آ] پیرانشهر دا داغ آدی.	حیدرلو [آ] بوٹایفا م ۱۵جی یۆز ییلرده آغ قویونلو بیر لیگینه			
خووض [آ] گؤل، ساوه، ابهر، زنجان، (لوداغ) داداغ آدی.	قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش لری واریدی ۲۰۹.			
خوصله [آ،ع] دۆزوم، دۆزمه (فا:حوصله).	حیزمт hizmət [باخ] خدمت.			
خوصله سیز [ص] حوصله سی اولمایان (فا:بیحوصله).	حیض heyz [آ] قادین لاردا آی باشی عادتی (فا:~).			
خوصله سیز لیک [آ] حوصله سیز اولما وضعیتی (فا:بی	menstruation			
حوصلیه). impatience	حیط həyat [آ،ع] باخ: حیاط.			
خوصله لی [ص] حوصله سی چوخ اولان (فا:پر حوصله).	حیله hilə [آ،ع] دۆزن، دولاپ، اوپون، فیریلداق، کلک،			
very patient or self-possessed	بیج لیک، (فا:مکر). ruse			
خوکملی [آ] باکی دا کند آدی ۲۴۰.	حیله باز [ص] فیریلداقچی (فا:کلک باز). tricky			
خول [ع] (حول، آ] قورخو، دهشت (فا:حول).	حین heyn [ظ،ع] واخت، چاغ، زامان، آن (فا:~). time			
خور /اور [آ] اردبیل ده کند آدی.	حیوان heyvan [آ] دیرگی، باخ: حیوان (فا:حیوان) animal			

خ - Xx

خ [حرف] تورک عرب الفباسی نین دوققوزونجو و تورک لاتین الفباسی نین اون ایکینجی حرفی، بو حرف سس سیز اولراق کویلو تیتره شیم سیز حرف ساییلیر (فا: نهمین حرف ترکی آذربایجانی).

خائف xaif [ص] قورخاق (فا: ترسو). afraid

خائن xain [ص] خیانت ائدن (فا: خائی). treacherous

خابا خابدان [سس ق] بیردن بیر، غفلتاً.

خاتای (ختای / خیتای) xatay [آ] ۱-بو طایفا موغول طایفاسی اولراق ایلک اؤنجه چین گره جوارینده یاشایردیلار، سونرالار قیرقیزلاری کؤچه زورلایاراق اورخون جُلگه-لرینده یئرلشدیلر، بیردؤنم قاراخاتای آدیلا تانییردیلا^{۸۵}. (تورک طایفاسی کیمی تانییرلار^{۱۴۷}) ۲-قیرقیزلارین، توقای، سولدو اویماقلاری، اولوبابالاریندان^{۳-۴} اؤزبک-اویماق بگ لریندن^۵. ۴-اورتا عصرلرده چین، ین قوزئی - بؤلگه سی "منچوری، موغولوستان، شرقی تورکوستان" اؤچون سؤیله نیردی، بو آد قاراخاتای ائلی آدیندان گؤتورو-لوبدور، قاراخاتای لار اؤزون دؤنم چین ده لیائو leao آدیلا حکومت ائتدیلر^{۱۲}. باخ: موغول تورک بویلاری^{۲۰۹}. {خاتای سؤزو تورکجه قوتای سؤزونه یاخیندیر و خدای / خدات سؤزده بو کلمه ایله ایلگیلیدیر}.

خاتای باقاتور [خ] تیمور گورخان ین اوردوباشی لاریندان^۷.

خاتایخان [خ] خوارزم خانی آتسیز خان ین اوغلو^۷.

خاتایلی / ختایلی [آ] اورمیه ده کند آدی.

خاتم xatəm [آع] ۱-اؤزوک. ۲-سوئونوجو، ختم ائدن و قورتاران ۳-اؤستونده ایشلنمیش بالاجا قوتو و عکس قابی.

خاتم کار [ص] خاتم چی (فا: خاتم کار). inlayer

خاتم کاری [آ] خاتم چی لیک (فا: خاتم کاری). inlaid

خاتمه xatimə [آع] سون، آخیر، سوئوج (فا: خاتمه). end

خاتون / خاتین xatun [آ] خانیم، ارلی خانیم، سایقی دئیولان، گورگولو خانیم؛ ۲-آلپارسلان خان ین تورونو، ملکشا-

ین قیزی^۷ {گو: خاقانین ائشی، ت قاتون}، سن: ارلی خانیم؛ بو کلمه فارسجادا ایشله نیر؛ بارتولد دلیل گؤسترمه دن بونو آلینما ییلیر ولی قاتماق سؤزونون معناسینا دقت ائدرسک

کلمه نین کؤکونو آنلاماق اولور، باخ: قاتماق قادین]

خاتون بادامی [آ، بی] کاغاذبادام amygdalus fragilis

خاتون بارماغی [آ] ایری گیله لی، شیره لی اؤزوم نوعو.

خاتونانا [خ] بکتاشیلردن حاجی ادریس ین ائوده شی^۷.

خاتون [آ] اؤجان، میانا، سراب و ساین قالا (~آوا)، زنجان (~کندی)، هشتری (~گوئی)، شهریار (~لار) دا کند آدی.

باخ: خوی (~کؤپروسو). توووز دا (خاتینلی) کند آدی^{۲۰}.

خاتونو / خاتینی [آ، بی] ایری گیله لی و شیره لی اؤزوم نوعو. **خاتین** [باخ] خاتون.

خاج / خاج xac [آ، باخ: آچماق، هاچا] کریستیانلیق سیمگه

سی اولان ایکی چارپق میلدن عبارت اولان علامت،

صلیب (فا: خاج، صلیب). cross

خاج آجوران / خاج سويا سالما [آ] حضرت عیسانین دارا

چکلمه سی خاطره سینه اولراق کریستیانلارین ۶-۹

اوجاق (ژانوار) آییندا مراسیم لری نین آدی.

خاجا xacalə [آ] ۱-گنچمیشده بؤیوکله وئریلن بیر عنوان ۲-

خدیم، آختالانمیش کیشی، گنچمیشده شاه سارایلاریندا،

شاه خانیم لارینین ارکک قوللوقچولارلا جنسی ایلشگی

سی اولماسین دئی، اونلاری آختالا ییب و جنسی لاحاظدان

خشی وضعیتیه گتیردیلر و بولارا خاجا دئییلیردی (فا:

خواجه). {باخ: خوجا}

خاجاباشی / خاجه باشی [آ] گنچمیشده حرم خانا قادینلارینا

نظارت ائدن، خادم لرین باشچی سی.

خاج چیچکلی لر [آ] لچک لری خاج کیمی اولان بیتگی لر.

خاج لاماق [ل] بیرینی ویا بیر اوئاشاغی خاج سويا سالما

مراسیمیه کریستیان اتمک.

خاج لی [ص] ۱-خاج تاخمیش ۲-خاج ساواشی اشتراکچی سی.

خاج وورما (چکمه) [آ] کریستیانلاردا بیر آغیر وضعیت گورن

زaman ساغ الینین اؤچ بارماغینی آلینا، دؤشونه و ایکی

چسین طرفینه توخوندورماقلا اجرا ائدیلن بیر دینی آیین.

خ x	آذربایجان تورکجه سی	۹۵۳	ارک سۆزلۆکو	خ x
خاجه [باخ: قوْجا] باخ: خاجا.	خاجه یوروشلری [آ] خاج ساواش لاری، خاج مُحاربه لری.		جیللیق لا ایلگیلیدیر ۲-بؤیوک ذخیره یثری.}	
خاجماز xaçmaz [آ] داشکسن، ده چای آدی ۲۴.	خاجماز xaçmaz [آ] جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر.		خاراو xarav [آ] زنجان دا داغ آدی.	
خاجینچای [آ] آغدام، دا چای آدی ۲۴.	خاجینچای [آ] شامخور، دا داغ آدی (۱۵۸۱) ۲۴. {خاجینسار}.		خاراوان [آ] خیابو دا کند آدی {باخ: خاروانا}.	
خاخام [آ، دا] یهودی لرده باش کاهین (فا: خاخام).	خاخام [آ، دا] یهودی لرده باش کاهین (فا: خاخام).		خارپ xarp [سس تق] باخ: خارت "خارپ خارپ یشمک".	
خادم [آ، ع] قوللوقچو، ایشچی، خدمت ائدن کیمسه (فا:).	خادم [آ، ع] قوللوقچو، ایشچی، خدمت ائدن کیمسه (فا:).		خارت xart [سس تق] برک بیر شیئی دیشله دوغرا دیکدا ویا کسره رک چیخان سس (فا: صدای بریدن چیزی). .	
خادم کندی / خدیم کندی [آ] هشتری ده کند آدی.	خادم کندی / خدیم کندی [آ] هشتری ده کند آدی.		خارقا خارت [ظ] خارتیلدا داراق، خارتیلی ایله.	
خادملو / خدیملو [آ] اردبیل ده کند آدی.	خادملو / خدیملو [آ] اردبیل ده کند آدی.		خارتوت xartut [آ، بی] بیر نوع توت (فا: ~). {فارسیجا خوار سؤزوندن آلیناراق چوخ خوشمه اولمایان توتا دئییلیر}.	
خار [آ، فا، شمع] ۱- تیکان. ۲- ذلیل، رُسو، اؤزو قارا (فا: ~).	خار [آ، فا، شمع] ۱- تیکان. ۲- ذلیل، رُسو، اؤزو قارا (فا: ~).		خارتیلی [آ] خاریلدا سسی.	
خارا [دا] بیر نوع ناخیشلی ایک پارچا (فا: نوعی پارچه).	خارا [دا] بیر نوع ناخیشلی ایک پارچا (فا: نوعی پارچه).		خارتیلدا تاق [ل] خارتیلی ایله سیندیریب یشمک.	
خاراب xarab [ص، ع] خراب {۱- ییختی، اوچو لموش، ییختی. ۲- پیس، یامان، داغیلیمیش (فا: خراب). ruined	خاراب xarab [ص، ع] خراب {۱- ییختی، اوچو لموش، ییختی. ۲- پیس، یامان، داغیلیمیش (فا: خراب). ruined		خارتیلدا تاق [س] خارتیلی ایله سسلنمک.	
خارابا xaraba [آ، ع] ۱- ییختی (فا: خرابه) ۲- خیابو (رضی)، هشتری (سچووقان)، اؤرمیه (سینجی)، یاستیکند (سچول ارخ)، سراب (سومما)، آستانا (سکند) دا کند آدی. قزوین (سار) ده چای آدی. جولفادا (سذیرمان) یثر آدی.	خارابا xaraba [آ، ع] ۱- ییختی (فا: خرابه) ۲- خیابو (رضی)، هشتری (سچووقان)، اؤرمیه (سینجی)، یاستیکند (سچول ارخ)، سراب (سومما)، آستانا (سکند) دا کند آدی. قزوین (سار) ده چای آدی. جولفادا (سذیرمان) یثر آدی.		خارج xaric [آ، ع] دیش، دیشاری، انشیک (فا: خارج).	
خارابا خان [آ، ع] خارابا لیق، ییختی (فا: خرابه).	خارابا خان [آ، ع] خارابا لیق، ییختی (فا: خرابه).		خارجه xaricə [ص، ع] دیش و انشیک ایشلرینه مربوط (فا: ~).	
خارابا قالماق [س] خارابا یا چؤنمک، داغیلماق.	خارابا قالماق [س] خارابا یا چؤنمک، داغیلماق.		خارجی xarici [ص، ع] ۱- دیشسال، خارج له ایلگی لی	
خارابا قویماق [ل] خارابا یا چؤنیرمک، داغیتماق.	خارابا قویماق [ل] خارابا یا چؤنیرمک، داغیتماق.		external ۲- یابانجی، اؤزگه اؤلکه دن اولان. ۳- خارجی ایشلر، دیش ایشلری (فا: ~). abroad	
خارابا لاشماق / خارابا لناماق [س] خارابا یا چؤنمک، ییختی حالینا گلمک (فا: بصورت خرابه در آمدن).	خارابا لاشماق / خارابا لناماق [س] خارابا یا چؤنمک، ییختی حالینا گلمک (فا: بصورت خرابه در آمدن).		خارجو xarçu [آ، ع] گورجو دیلینده قویون اتیندن پیشیریلن بوزباشا اوخشار ادویه لی یشمک، بیر نوع شوربا.	
خارابالیق [آ] خارابا یا چؤنیرلیمیش یثر.	خارابالیق [آ] خارابا یا چؤنیرلیمیش یثر.		خارخار [ظ] سسلی و گورولتو لو، گورولتو (فا: صدای خارخار).	
خارابلاماق [ل] کورلاماق، داغیتماق (فا: خراب نمودن).	خارابلاماق [ل] کورلاماق، داغیتماق (فا: خراب نمودن).		خارخار [آ] تیکان تپه ده کند آدی. {باخ: قارقار}	
خارابلانماق [س] کورلانماق، پیس لشمک (فا: خراب شدن).	خارابلانماق [س] کورلانماق، پیس لشمک (فا: خراب شدن).		خارق الخاده xariqladə [ص، ع] اولغان اؤستو، شاشقین- لبق یارادیجی، انشی گورولمه میش، چوخ گوزل (فا: ~).	
خارال xaral [آ] ایری توربا وکیسه، بؤیوک چووال (فا: جوال). large woollen sack {سن: (خرال، غرار، عربجه غراره سامان دولدورماق اوچون بؤیوک تور چووالا دئییلیر)؛ ممکنودور قارا کلمه سیله (توخوما پارچا رنگی) باغلی اولان نجه کی فارسجادا خارا: قارا داش معنا سیندا دیر ۵}.	خارال xaral [آ] ایری توربا وکیسه، بؤیوک چووال (فا: جوال). large woollen sack {سن: (خرال، غرار، عربجه غراره سامان دولدورماق اوچون بؤیوک تور چووالا دئییلیر)؛ ممکنودور قارا کلمه سیله (توخوما پارچا رنگی) باغلی اولان نجه کی فارسجادا خارا: قارا داش معنا سیندا دیر ۵}.		خارقه xariqe [آ، ع] اولغان اؤستو، اؤزل، خاص (فا: ~).	
خارالی [آ] تبریزده کند آدی {۱- چووال دوزلتمه و توخوما	خارالی [آ] تبریزده کند آدی {۱- چووال دوزلتمه و توخوما		خارلار / قارلار xarlar [آ] ساوه ده داغ آدی.	
			خارلاماق [س] ۱- خارخار تۆکولمک (فا: با صدای خارخار ریختن). ۲- {باخ: خار} شکره دؤنهرک کنیفیتین الدن وئرمک (بال و مربا کیمی شیلیر). {سس تق، باخ: خارخار}	
			خارلانماق [ل] (بال، موم و ارگین شکر اوچون) شکره دؤنهرمک، شکر لندیرمک، شکره باغلاماق.	
			خارلانماق [س] (بال، موم و ارگین شکر اوچون) شکره دؤنهرمک، شکر لشمک، شکر باغلاماق.	
			خارلانمیش [ص] خار اولموش، شکره دؤنهرموش.	

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۵۴	ارک سۆزلۆک	خ x
خاروانا [آ] اهرده و رزنده کند آدی {ت: قارواماق: آراماق، آرانلیب یورداندىلن یئر، کاروانا، باخ: کاروان}.	خاشخاش [آ، بی، ع] گلینچیک سؤلاردان، کپسو للاریندان افیون و توخوملاریندان یاغ چیخاریلان بیر ایلیک اوتسوو بیتگی (فا: خشخاش). papaver somniferum. poppy		خاشخاش گۆلۆ [آ] قیزیل وآغ چیچک لی بیر کۆل بیتگی.	
خاریلتی xarılı [ص، سس تق] خیشیلتی، خار خار سس ایله، خاریلدارکن چیخان سس (فا: صدای خارخار).	خاریل خاریل [ظ] آرا لیت سیز اولاراق.		خاشخاش لیق [آ] خاشخاش اکیلمیش یئر.	
خاریلداشماق [قا] خاریلداماق، خارخار سس چیخارماق.	خاریلداشماق [سس تق] ۱- خارخار سسی چیخارماق. ۲- خاریلتی و گۆرلتو ایله آخماق، خارخارسیله حرکت- اتمک (فا: بصدای خارخاریخته شدن).		خاشی [آ] قویا، دا یئر آدی ۲۴.	
خازن xazən [آ] آخیم توپلار (فا: خازن). condenser	خازن تبریزی [بازار] صفویلر دؤورو یاشایاراق تۆرکجه شعر لی واردیر (فا: ۱۴۱).		خاشیل xasıl [آ] ۱- (گنچمیشده) اؤنو قیزاردراق و سؤ قاتاراق اله گلن بیر نوع یشمک، خشیل. ۲- توخوماجیلیقدا ایلیک لری چیریشلمک اوچون، اؤن هاشلایاراق دۆزه لن بؤلاماج. {سن} خشل: آهار، آش سؤزوندن: آش + یل ۱}.	
خازن خیابانی [آ] ش ۱۲۵۰ ده تبریزده دۆنیا یا گلرک، مشروطیت دؤنمی شاعر لریندن دیر ۳۱.	خاس xas [آ] تبریز، اردبیلده (خاساوان، خاسلار و خاسللی) کند آدی؛ {باخ: کاسلار، خزرلر؛ کاس+ آوان/ لار/ ائللی} خاسای [آ] کاس گۆزلی، اوغلان آدی (فا: نام پسر)		خاصا [باخ: خاصه] اعلا، چوخ یاخشی.	
خاش [آ، دا] کله پاچادان حاضرلانیب ساریمساق لا یشیلن بیر یشمک {باخ: خاشیل}.	خاسل xasıl [آ] ۱- خشه اوتو، قیندیرقا ۲- ایری توربا، خارال، چؤوال. ۳- ایری و یشک قارین، شیشمان خارال. {ت «اشاق» بوسؤز اصلینده بیریتگی اولاراق و معناسی گنیشله نمرک خشه اوتونو تۆکن چؤوال اوچونده ایشله نیر ۱}.		خاصایق [آ] اؤزل لیک، اؤرگو لوک (فا: خاصه بودن).	
خاشال قارین [ص، دا] یشک قارین، شیشمان.	خاشال لاشماق [ل، دا] قارنی یشک لیب سالانماق.		خاصای [آ، ع] خاصه چوخ یاخشی، عالی.	
خاشاللیق [آ] خاشا بیتیش یئر.	خاشاللیق [باخ] خاشا لیلیق.		خاصره xasirə [آ، ع] یان، قارنین آلت طرفی "لگن خاصره: قارنین آلتینداکی لگنه بنزر سوموک چاتی سی" (فا: ۱).	
خاشامبول xaşambul [آ، بی، ساری و آغ سالخیم کیمی چیلیک لری اولان، اؤجالینی بیر متره قدر اولان، قوُل بؤداقلى گؤوده سینین اؤزه رینده ساپلاقلى بالاجا یاپراق لاری اولان، چوخ ایلیک اوت (فا: نوعی گیاه).	خاشا یادوشمک [س] تهلیکه لی وضعیته دوشمک، انگله دوشمک.		خاصه xasə [آ، ص، ع] خاصا، عامه نین قارشیتی، بیرینه و بیر شئی عاید اولان بیر اؤزل لیک.	
خاشا کلمه سیندن آلینما بیر کلمه دیر ۱.	خاشا بخت [آ] هادروت دا سیرداغ آدی ۲۴.		خاصیت xasiyyət [آ، ع] اؤزل لیک، نجه لیک (فا: ویژگی).	
			خاصیت جه [ص] خاصیت باخیمیندان.	
			خاصیت سیز [ص] خاصیتی اولمایاراق (فا: بی خاصیت). virtueless	
			خاطا [باخ] خطا، یانلیش، سهو، یانیلیق.	
			خاطا چیخارماق [ل] پیس نتیجه لی ایش گؤرمک.	
			خاطا بالا [آ] تهلیکه لی ایش.	
			خاطاسی باشدان اولماق [س] تهلیکه سی آرادان قالخماق.	
			خاطالی [ص] خطا گتیرن، تهلیکه لی، قورخو وئرن.	
			خاطانی باشدان ائلمک [ل] تهلیکه نی اؤزاقلاشدیرماق.	
			خاطای اوتوراب [آ] کلنیر ده کند آدی {خاتای}.	
			خاطایادوشمک [س] تهلیکه لی وضعیته دوشمک، انگله دوشمک.	
			خاطب [آ] دانشار (فا: سخنگو). speaker	
			خاطر xatir [آ، ع] بیر شئی یاددا ساخلاما قاییلیتی، کؤنول (فا: خاطر). emperatur	

خاطر ساخلاماق [س] بیرنین اؤ لومو اؤچون یاس ساخلاماق.	خالا و اوغلو [آ] آتاینن باجیسی اوغلو (فا: پسر خاله). cousin
خاطرات xatirat [آع] خاطره لر.	خالا و اشاعی [آآ] هشتری ده داغ آدی.
خاطر جمع [آ] آرخاین.	خالاباجی [ص] آذربایجان اوپون هاوالاریندان بیر (فا: نوعی رقص آذربایجانی).
خاطر لاماق [ل] یادا سالماق.	خالات [باخ] خلعت.
خاطره [آع] گنجمیشدن خاطر و ذهننده قالان لار، آتی (فا: ~).	خالاتالا [آآ] بالاکن، ده کند آدی ۲۴۰.
خاطی [ص، ع] خطا کار، سوچلو، یانلیش ایش گؤرن (فا: ~).	خالاج / خلج [آآ] علی بایراملی، ده کند آدی ۲۴۰.
خاقان [آآ] گؤی تورک دؤلتینده ۴ بؤیوک قومون بؤیوک لرینه خاقان لقبی وئرلیردی: گؤی تورک خاقانی، تابغاچ خاقان، توبوت/تبت خاقان، تورگیش و قیرقیز خاقان، خاقان کلمه سی رهبر و اؤندر معنا سیندا ایشله نیردی، امپراتور. {گؤت، سن؛ نظره گلیر خان سوزو بو کلمه نین چوخ ایشلنمه سیندن و قیساتیلماسیندان اله گلکین} ۶	خالاجان [آآ] ۱- سایی اؤچون خالایا و یا یاخین قادینا دئییلن آد- بالاجا قیزلارچا اوینانان اوپون آدی، خالاخالا.
خاقان اوغلو [آآ] شاه اوغلو (فا: پادشاه زاده). prince	خالاجیق [باخ] خالاجان.
خاقان لیق [آآ] ۱- خاقان اولما وضعیتی، امپراتورلوق، پادشاهلیق. ۲- خاقانین اگه من لیگینده اولان اؤلکه. ۳- خاقانین ایشی و ایش دولاندیرماسی.	خالاخالا [آآ] قیزلارچا اوینادیقلاری اوپون آدی، گلین گلین.
خاقانلار [آآ] شاه لار (فا: سلاطین). kings	خالاخطیرین قالماسین [آراسؤز] ایسته مه دن و کؤنول سوز اولاراق گؤرولن ایش حاققیندا.
خاقانی [آآ] ۶- هجری یوزیلده یاشایاراق آذربایجان شاعریدر.	خالاخی [آآ] زاقاتالا، دا گؤل آدی ۲۴۰.
خاک xak [آ، فا، شاع] توپراق (فا: ~).	خالاقیزی [آآ] آتاینن باجیسی قیزی.
خاک انداز [آ، فا] سوپورونتو و توز توپراغی گؤتورمک اؤچون بالا دسته بئل (فا: ~).	خالاکلینی [آآ] آتاینن باجیسی نین گلینی (فا: عروس خاله).
خاکدستی [آ، فا، شاع] دولما، دولما توپراق (فا: خاکدستی).	خالان [آآ] کلنیر ده کند آدی {اصلینده خایلان اولاراق بوئ ائلین یثری و معناجا سایی و حرمت صاحبی دئمکدیر}.
خاکریز [آ، فا، شاع] قورغان، ییغما توپراق (فا: ~ embankment)	خالانوه سی [آآ] آتاینن باجیسی نوه سی (فا: نوه خاله).
خاکشیر [آ، فا] باخ: شوهرن.	خال اوغلو [آآ] خالا اوغلو (فا: پسر خاله) cousin .
خاکمردان [آآ] خوی دا کند آدی.	خالا وورماق [ل] هدفه وورماق.
خاکی [آ، فا] بوزومتول توپراق رنگی (فا: رنگ خاکی). embankment	خالالتالا xalt [آآ] حیوانلارین و چو خراق ایتنین بوینونا گنجیریلن قاییش، بوین حالقاسی "باشینا خالتا سالماق" (فا: زنجیر). {باخ: قالتاق، خالتاق، خالتا}
خاکینه [آ، فا] باخ: قایقاناق.	خالالتاماق [ل] ۱- بوینونا خالتا گنجیرمک. ۲- [مج] اؤزونه تابع ائتمک، اؤز اطاعتینده ساخلاماق (فا: زنجیر کردن).
خال [آع] ۱- دری اؤزه رینده اولان خیردا لکه. ۲- قوما ر کارت لاریندا اولان نشان لارین هر بیر (فا: خال). spot	خالالتالی [ص] یوینوندا خالتا اولان.
خالا xala [آآ] آتاینن باجیسی، قوجا و یاشلی قادینا سایی اؤچون دئییلن سؤز (فا: خاله). matrnl aunt {سوئرجه «هالا»، فارسجادا ایشلنن کلمه بو کؤکه باغلیدیر}.	خالتاوا xaltava [آآ] اؤرمیه ده کند آدی {تابع کند}.
	خالتان [آآ] آذربایجان، دا نئچه یئر آدی ۲۴۰.
	خالچا xalca [آآ] معمولاً جوت اولاراق توخونان و قالی اندازه سیندن کبیچیک دؤشه نک نوعو، دؤورا وؤرولان ویا دؤشه نه جک اؤچون اولان قالی (فا: قالیچه) rug {باخ: قالی}
	خالچام [دده] باخ قالچا (فا: کشاله). groin

خ X	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۵۶	اوک سۆزلۆک	خ X
	خالجا بولاق (قالیچه بولاق) [آ] ماهنشان دا کند آدی.		چای iri (اسبوشاهرود چای ۸۱۰SAb)، باباصفا (قزل درق	
	خالجا ییلمنی [آ] خالجا اؤزمانی، خالچاجیلیق ایشینی		۸۸Sv)، واراوارد چای (۲۱Sb۳) (قوبۇراجرد چای)، ییله	
	یاخشى ییلن کیمسه (فا:قالیچه شناس).		دیر bilədir (اندیل ۱۰Sb۹)، پیرانلو (کا کاپیرانلو ۱۰Sb۱۰)،	
	خالجا پالاز [آ] خالجا و پالازدان عبارت اولان دؤشه نه جک.		تۆرۆتق təzrənəq (~ ۸Sb۱۶)، چیری (چیا)، çəpəri،	
	خالجا توخویان [باخ] خالچاچی.		çəpa (ماجولان ۱۹Sb۸)، چنگول بولاغی، çəngol،	
	خالچاچی [آ] خالچا توخوماقلا مشغول اولان کیمسه ویا		çəngül (کالار سفلی ۱۶Sb۱۴)، زال (لرد)، zəl,lərd،	
	خالجا آلیب ساتان کیمسه.		(لرد برندق ۶۰Sb۵)، زرنق zərənəq (خمس ۶Sb۸)،	
	خالچاچی لیق [آ] خالچا توخوما صنعتی وایشی.		سقزچی چای/دمدول چای (قیزیل اؤزن، ۲۴Sb۱۶)،	
	خالخال xalxal [آ،ع] ۱-خاللی، خالی لاری چوخ اولان ۲-		سَنجَبَدَلَه چای (۸۸Sb۵)، سوسُهاب/تۆرکان-	
	قادین لارین آياقلارین تاخدیقلاری متثال ییلرزیك (فا:~).		بولاغی (~ ۲۱Sb۱۴)، سیلان چای seylan (گیلوان چای	
	۳-گنچمیشده حیوانلار اؤچون ائوده آیریلان بؤلوم.		۱۰Sb۱۰)، طولاش (طولاش ۱۰Sb۱۰)، علالجار əlalcar،	
	خالخال [آ] مرند، ساه ده داغ، مرند و کرمانشاه دا کند آدی.		(کؤل هول ۱۱Sb۸)، قبله خانی (گیلوان چای ۲۵Sb۱۰)،	
	خالخال [آ] آذربایجان دا یئر آدی ۲۴.		قورۇچای (بلوکانلو ۸Sb۱۶)، کچلانکش kəçəlankəş،	
	خالخال xalxal [آ] بو شهر تبریزین ۳۳۹ ک.گ و اردیلیلین		(آریاچایی ۶Sb۸)، کرین چای (~ ۱۱Sb۱۱)، کشاب	
	۸۰ گ طرفینده یئر آلییدیر. شهردیز سولاری سویه سیندن		چای/کهریز چای (~ ۱۳Sb۱۴)، کُلی (~ ۱۲Sb۸)، کندیرق	
	۱۷۵۰ متر یوکسک لیکده اولراق، ش ۱۳۲۰ ده نفوسو		(اردیلیلق ۲۷Sb۵)، کوشن (مورستان ۳Sb۱۸)، گوودول	
	* ۶۴۰۰ و اهالی سی تورک قنید اولونوبدور، بو شهردن		(هروآباد چای ۱۴Sb۱۱)، گۆز (کیوی ۲۷Sb۱۴)، گولبد	
	هروآباد شکلینده آد آپاریلییدیر (خالق دیلینده: هیرو).		(آق سو کندی ۱۷Sb۱۱)، گیلوان (~ ۱۷Sb۱۶)، میان رودان	
	ش ۱۳۸۵ ده شهرستان نفوسو ۹۵۰۰۰ و شهرین جمعیتی		(۱۱Sb۹)، نودوچای (~ ۱۲Sb۱۱)، هنروآباد (انئووس	
	۴۰۰۰۰ نفرایدی، اؤزئی گنیش لیگی ۴۰۰۰ ک.مربع دیر.		۱۶Sb۱۱)، یثریک چای/ لنبر derik,lənbər (~ ۲۱Sb۵)،	
	مستوفی و حموی اؤز کتابلاریندا بو شهردن آد آپارییدیر.		خالخال بؤلگه سینین داغلاری [آ] قیشلاق (۴۰ ک.گ د ۹۲۱۷)،	
	تاریخی و گۆرمه لری یئرلریندن: خالخال جنگلی،		آشک میدانی (۲۰ ک.گ د ۹۸۲۸)، دَلر (۲۰ ک.گ د ۲۰۲۲)،	
	خوجئین جنگلی، خالخال معدنی سوئی، فرج آباد معدنی		آسمآچال (۲۰ ک.گ د ۳۵۲۳)، ایسته له گۆز (۲۲ ک.گ د-	
	سوئی، پردیس کؤپروسو، ازانو بولاغی، یئددی دام		۲۷۶۸)، بندسنگساری (۲۵ ک.گ د ۸۵۲۸)، خیل گاه (۲۵ ک-	
	ماغاراسی، بوژخانا زاغاسی (قو:یخگان)، یئددی داملار		گ.د ۸۶۲۸)، زرین کوه (۳۰ ک.گ د ۱۷۲۰)، پلنگان (۳۰ ک-	
	زاغاسی، شاه عایباس کاروانساراسی، سید دانیال خوجئن		گ.د ۸۸۲۸)، آسیاب سر (۴۰ ک.گ د ۳۸۲۳)، اسپه برش	
	بُقعہ سی، ازانو بؤلگه سینین دوغال منظره لری.		۴۷ ک.گ د ۱۶۷۵)، مریدیش (۱۷ ک.گ د ۲۲۲۲)، مالامان	
	خالخال بؤلگه سینین چایلاری [آ] چایلار قیزیل اؤزن،		(۲۵ ک.گ د ۴۰۲۷)، ترسه خانی (۲۵ ک.گ د ۸۶۲۸)، مالان	
	توکولورلر: آبرگم (آریاچای ۷Sb۵)، آرپا چای (کیوی		(۲۷ ک.گ د ۴۰۲۷)، سبَر کوه (۳۰ ک.گ د ۲۲۲۴)، ساسک	
	چای ۲۵Sb۱۴)، آرپاچای (۲۷Sb۱۴)، آغ سو (آغ		(۳۲ ک.گ د ۳۳۲۵)، کَرَنق (۳۵ ک.گ د ۳۰۳۶)، قاراداغ	
	سوکندی ۲۰Sb۱۴)، آغ سو (کلور ۱۴Sb۸)، آلیشما		(۴۰ ک.گ د ۱۷۲۲)، قاراداغلو (۲۰ ک.گ د ۱۹۹۴)، سره یال	
	(۲۷Sb) (قو: آل هاشم)، آبول چای (آییل)، (قیزیل اؤزن،		(۲۵ ک.گ د ۱۷۲۰)، دربند (۳۰ ک.ق ۱۹۰۰)، کمره (۳۰ ک-)	
	۱۶Sb۱۶)، امامچای (شاهرود)، (اسگستان ۲۶Sb۱۶)، ایری		(۱۷۹۵)، اوجوق (۳۰ ک.گ د ۱۸۱۵)، اشه میدانه (۳۰ ک-)	

خ X	آذربايجان نۆزجھىسى	۹۵۷	ارک سۆزلۈتۈ	خ X
۱۹۰۴، شاہان یالی (۳۰گ۱۹۰۶)، هیشئین/ هیشیم	داغی (۱۷ک۱۷)، شوئیرداغی (۱۷ک۱۷)، (۲۲۰۱)،			
(۳۰گ۲۱۱۱)، آغ یئل (۳۰گ۲۱۳۶)، آغ دولان	ساری قایا (۲۰ک۲۳۰۲)، شیش/ شوش (۳۰ک۳۰-)			
(۳۰گ۲۶۴۲)، گوئئی (۳۲گ۱۸۱۶)، ساری قایا	ب۱۵۷۲، آسمان باشی (۳۰ک۲۰۱۰)، ساری			
(۳۵گ۱۹۰۴)، یئللی یورد (۳۵گ۱۸۵۵)، کۆللو	(۳۰ک۲۰۲۷)، اؤکوزلر (۳۷ک۱۸۵۶)، یاتاق			
(۳۵گ۲۰۸۱)، یانئق داغ (۳۵گ۲۳۰۷)، آغ دۆکه	یئری (۱۰ک۲۰۹۸)، قارقوش (۱۰ک۱۸۴۹)، آسپه			
(۷گ۲۷۵۵)، بؤلالو/ قاراگونئی (۸گ۱۸۸۲)،	سیره (۱۰ک۲۴۷۳)، خانایا داغی (۱۰ک۲۳۳۰)،			
قوروق داغی (۱۰ک۲۴۰۱)، گوئئی (۱۲گ۲۱۲۴)،	یوغروداغ (۱۰ک۲۶۹۶)، آلیش آوار (۱۲ک۲۷۶۲)،			
بؤیوک داغ (۱۷گ۱۳۲۵)، آغداغ (۱۵گ۱۵-)	عجم (۱۲ک۲۸۰۲)، سلطان خوئی (۱۲ک۲۸۶۲)،			
(۱۹۲۵)، گنج داغی (۱۰ک۲۰۱۲)، قوروق داغی	ساران (۱۵ک۲۰۳۵)، تیلار (۱۵ک۲۶۵۴)، زرمور			
(۱۰گ۲۳۵۵)، قاراگونئی (۱۵ک۱۵۱۱)، خان جان	(۱۸ک۲۳۸۱)، قاتیرقایان (۲۰ک۲۴۰۳)، قبله			
داغی (۱۵گ۱۵۸۵)، فاضل داغی (۱۵گ۱۵-)	(۲۰ک۲۳۶۴)، طالیش بۇلاق (۲۲ک۲۱۱۸)، نهریند			
(۱۷۱۵)، آت اؤلن (۱۵گ۱۹۸۵)، جبّارداغی	(۷ک۲۵۴۰)، بابارشید (۲۴ک۲۵۳۷)، قایاماس			
(۱۵گ۲۱۶۲)، دووشان قالاسی (۱۷گ۲۱۵۵)،	(۲۵ک۲۶۶۲)، ناوداش (۲۵ک۲۷۰۶)، آردوش داغ			
پیراچکل داغ (۲۰گ۱۵۹۲)، شیلش (۲۰گ۱۵-)	(۲۵ک۲۱۴۳)، قبله تپهسی (۲۵ک۲۱۶۸)، شیخ لار			
(۲۰۱۸)، لَشُو (۷ک۱۰۷۲)، قورئیه (۷گ۲۱۵۴)،	(۲۷ک۱۷۴۱)، عبداّلپلنگ (۳۰ک۲۲۸۶)، گۆنکلو			
تندؤده (۷گ۲۲۸۷)، یاستی بۇلاق (۱۰ک۲۰۰۰)،	(۳۰ک۲۵۱۲)، چوره کسن (۳۰ک۱۹۰۰)، امیراصلان			
ناغاراچی داغ (۱۰گ۲۵۶۴)، چوگرمنشه (۱۰گ۱۰-)	یوردو (۳۰ک۲۳۸۳)، هاچایورد (۳۰ک۱۷۳۹)،			
(۲۲۸۷)، چهل گزی (۱۲گ۲۳۷۸)، بایقوش قایا	چوئیر (۳۰ک۱۷۹۰)، کمر (۳۰ک۱۸۴۰)، کپیرآلتی			
(۱۲گ۲۴۳۴)، سنگگیر (۱۵گ۲۴۵۵)، آغ میچید	(۳۰ک۱۸۹۵)، چلغوم (۳۲ک۲۲۳۳)، آیی درهسی			
(۱۵گ۲۶۶۶)، تیرف (۱۵گ۲۹۱۳)، قاری (۴-)	(۳۲ک۲۶۷۶)، آرجه/آرگنه (۳۲ک۲۹۹۵)، مرم			
گ۱۹۷۲، لرخان (۷ک۲۷۴۶)، جیرداغی (۷گ۱۵-)	(۳۲ک۲۱۰۰)، ساری گوئی (۳۵ک۲۱۶۱)، سددار (۲۲)			
(۲۳۱۲)، ازنا/گیوان (۷گ۲۴۲۲)، امامزاده (۸گ۱۵-)	ک گب (۲۰گ۱۴۲۰)، پیرای لاش (۲۲گ۱۹۸۵)، هاچاباشی			
(۲۰۰۰)، آخ داغی (۱۵گ۲۴۶۰)، آلی چالی (۲۰ک۱۵-)	(۳۰ک۱۹۰۰)، مشکول/مَسکول (۳۰گ۱۷۳۱)،			
گب (۲۱۹۴)، آغداغ (۲۷گ۱۵۲۴)، لوئر	بوشا (۳۲گ۱۶۴۵)، پیرعابیاس (۳۲گ۱۶۸۲)،			
(۳۰گ۱۸۸۰)، دَرَم دوهول (۳۲گ۱۸۳۴)،	خان داغی (۳۵گ۱۲۰۳)، بؤیوک کمر (۳۵گ۱۹۰۰)،			
آغداش (۳۵گ۱۶۳۰)، دُورِی گدیک (۳۶گ۱۵-)	آیش کمری (۳۵گ۱۹۱۳)، سیچانلو (۳۵گ۱۹۴۴)،			
(۱۲۷۴)، آغداغ (۲۵گ۳۳۲۲)، شیلینگ (۴۰گ۱۵-)	سنگر (۳۵گ۲۲۹۶)، آستارخان (۳۵گ۱۹۶۶)،			
(۱۰۲۵)، شاه داغی (۴۵گ۱۹۵۱)، ساری داش/ سنگ	باجدار (۳۵گ۱۲۸۴)، تاق باشی (۳۵گ۱۶۲۳)،			
زرد (۴۵گ۱۸۷۷)، ساری داش (۴۷گ۱۶۷۰)، کَری	آغاقایا (۳۷گ۱۴۳۰)، عابیاس (۴۰گ۲۰۷۶)،			
چای (۱۱ک۱۸۰۹)، بؤزداغی (۱۵ک۱۹۸۵)،	چالداغ (۴۰گ۲۴۱۸)، آیلی داغ (۴۰گ۲۵۴۸)،			
قاراداغ (۱۵ک۱۹۶۶)، کله قندی (۱۵ک۲۰۲۵)،	گنرده گدیک (۴۰گ۱۸۵۴)، زَرین کَف (۳۵گ۱۵-)			
پاراداغ (۱۵ک۲۱۲۰)، ازنا (۱۶ک۲۱۵۵)، نؤقه-	(۲۰۰۵)، قاراداغ (۳۶گ۱۴۹۰)، آغداغ (۴۰گ۱۵-)			
دی یوردو/ نقدیوردو (۱۷ک۲۰۱۵)، حاجی عبدال	(۲۰۵۸)، تَنگه بند (۴۰گ۲۳۴۸)، گدوک گیلوان (۴۰گ۱۵-)			

خ X	آذربايجان تۆركجهسى	۹۵۸	ارک سۆزلۈتۈ	خ X
گد۲۳۹۸)، ماجۇلان بىند (۴۲كگد۱۶۵۴)، لىزۇلى (۴۲كگد۱۷۶۵)، شىتانسىر (۴۵كگد۲۰۰۲)، گۇآله (۴۵كگد۲۲۰۰)، پلىنگ وىر (۴۵كگد۲۵۲۵)، خۇك لانه (۴۷كگد۲۴۹۹)، شاه مەلىم (۵۵كگد۳۱۲۵)، سارى كۇھول (۱۳كد۲۲۲۵)، قاشقاداش (۱۴ككد ۱۰۸۵)، قوش قاياسى (۱۵كگب۱۷۰۵)، ھىرم داغ (۱۸كگ ۴۳۹۲)، آغ مەچىد (۲۰كد۲۹۲۲)، بىزۇو داغ (۲۰ككد ۱۲۷۸)، تۇندۇرلو (۲۳كد۲۴۶۲)، آلۇش كەمرەسى (۲۵كگب ۱۳۷۵)، آرواناداغى (۲۵كگب ۱۵۲۰)، ماراللى داغ (۲۷كگب ۱۷۲۱)، قارقامۇش (۲۸كگب ۱۸۸۵)،	شمس آوا، گاوآن، كچل، دىز*۳۹۰/ تو+تاجىك، زىئوھ مشايخ*۴۰۰/ ى تو، شىخلو*۶۰/ تو+تاجىك/ شاطرانلو ائلى، قىشلاق دوز*۴۰ تاجىك/ كو، نوڧو*۳۱۰ (قۇ:نوڧو)،			
خالخال(شاهرود-پلىنگا)بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] مياروان*۲۳۰/ تو+تاجىك(قۇ:میانرودان)؛ دیناردل، طالشه درق، لیرد*۱۲۸۰/ تو+تاجىك(قۇ:لرد)؛ گرین*۶۶۰/ تو+تاجىك؛ كرُن كئش/ عزيز آباد*۹۰، تیل ۵۶۴/ تو+تاجىك؛ خلقى (اكين يئرى)، تیل قىشلاغى؛ فرج آباد*۷۳/ تو+تاجىك،	خالخال(شاهرود-شال) بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] شال*۱۴۷۰/ تو+تاجىك؛ دىز*۳۹۰/ تو+تاجىك؛ دىز قىشلاغى؛ گىله وان*۱۱۰۰/ تو+تاجىك؛ خىللىر گىله وان*۱۲۱/ تو+تاجىك، گىله وان قىشلاغى؛ خەنەپە گىله وان*۳۰۴؛ تەھاریم*۳۷۰ (تەھاریم)، ەلى آباد*۹۰/ تو+تاجىك، سۇمارودبار*۳۵/ تو+تاجىك؛ كلۇزان/ گلوزان*۲۸۴/ تو+تاجىك؛ تازا كىند، ماجولان/ ماجۇلان*۱۰۰۰؛ كۇھول*۲۰/ تو+تاجىك؛ كۇھوله دشت*۵۰۰/ تو+تاجىك؛ احمىد آباد*۶۵، چىملوگىن/ تەمرىن/ چىم گىبىن*۶۹۰/ تو+تاجىك، ياهلىق- /ياملىق، اولكش/الكش*۵۲۰، شىخ ەلى لر، جلال آباد، ركن آباد، اندرق، گندم آباد، تازا كىند گندم آباد،			
خالخال(شاهرود-شاهرود) بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] اسكىتان*۱۰۰۰؛ ايسبو*۵۷۵(قۇ:اسبو، سفىداب)؛ دىرو*۱۲۸۰/ تو+ تاجىك؛ كۇلور*۳۱۰؛ سرور آباد، دىلم آباد*۱۷۰،	خالخال(مرکزى-شرقى سىنجەبىد/ سىنگىلى) بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] اۇجوقاز/ آ-ى*۹۱۵؛ مىل آغاردان*۳۴۰؛ مصطفى- لى*۵۱۰؛ پىرانلو*۱۳۰/ شاطرانلو طایفاسى؛ مۇروستان*۱۱۰؛ كلىستان/ آ-ى*۸۰۰/ تو+كو/ شاطرانلو؛ حاجى آباد، آغ بولاغى*۲۸۷؛ لۇمىر (قۇ:لەمىر)*۵۲۰؛ خۇدقۇلو قىشلاغى؛ نوواشىنا (قۇ:نوواشانق)*۱۰۰؛ غفور آباد، كالار/ كىلور*۱۶۰ (قۇ:كلار)؛ چىلمىر*۲۹۰/ تو+كو؛			
خالخال(مرکزى-شرقى خاندىيل) بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] ايلانآوا(ايلوانق)*۲۰۰؛ انۇووس(قۇ:آناويز)*۱۶۸؛ گۇدودول*۲۳۰ (قۇ:گادودول)؛ دۇداخانا*۱۴۰ (قۇ:داۇدخانى)؛ آلوار*۳۶۰ (قۇ:ەلى آباد)؛ سىنجەبىدله/ سىنگىلى*۳۵۰،	خالخال(مرکزى-شرقى خاندىيل) بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] ايلانآوا(ايلوانق)*۲۰۰؛ انۇووس(قۇ:آناويز)*۱۶۸؛ گۇدودول*۲۳۰ (قۇ:گادودول)؛ دۇداخانا*۱۴۰ (قۇ:داۇدخانى)؛ آلوار*۳۶۰ (قۇ:ەلى آباد)؛ سىنجەبىدله/ سىنگىلى*۳۵۰،			
خالخال(خورش رستم-جنوبى خورش رستم)بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] آغ سۇ؛ وىيى*۳۵(قۇ:ويو)؛ نىساز*۵۵۰؛ تىناوا*۵۵ (قۇ:غياث آباد)؛ سالوا*۶۵؛ كرىق*۵۷۰؛ بىرنده/ بىرىق*۱۰۲۵؛ قىشلاق بىرنده*۵۰/ تو/ ايواوغلى ائلى؛ گۇللۇجە*۷۰؛ نىمەبىل(نمهل)*۲۷۰؛ تۇيۇستان*۱۲۰؛ پىشىگمان*۷۶، جەغىرآباد*۵۳۰، چىنارلىق زىئوھ*۱۲۵× (قۇ:زاويه جعفر آباد)، آزاناسىر*۶۰، اھو، چىنارلىق*۳۵۳، سىباجەرى (قۇ:سبجهرود)*۲۵۰×،	خالخال(خورش رستم-شمالى خورش رستم)بۇلگەسىنىن كىندلىرى [آ] خط پرست*۶۴، قىشلاق كىچل، مزىرە*۸۲؛ كۇچو (قۇ:كبودجى)؛ كىزىر*۹۵۰/ تو+كو (قۇ:كزج)؛ اردبىلە*۷۹؛ گىئەراز*۷۷۰؛ كىندىر*۲۳(قۇ:كىندىرق)؛ زىئىتان/ زاهوان*۱۷؛ بىلەدە*۶۰؛ چىنار*۲۶۰؛ دۇستلو*۴۰؛ خۇشناما*۱۵۰؛ چەل خانوار، وئىن*۶۰، دۇردائولر/ ساقىزچى*۶۳؛ قاراتىكان*۸۰؛ كىدى كىن، ەلىم دشت آسمان، كەلىك؛ پىرناب شىرقى، كرگىزلو*۱۵۰/ تو/ احمىدلو ائلى؛ مېرەجىن*۱۹۰؛ گۇلدەرە؛ زىئوھ كىوى*۳۰؛ ھىشىنىن*۲۷۴۰/ تو+كو (قۇ:ھىشىن)؛ دۇمىدول*۱۶۳؛ چاقىقۇشان/ چاقىقۇوشان*۱۷؛ مىزل آباد، گۇرەوارد*۲۵ (قۇ:سارىبانان)؛ گۇلگولاب*۱۱۰؛ مىنامۇن/ مىنەمىن*۳۸۰؛ زىندرق*۵۰، چىناران؛ كىشاب، كىمر*۱۷۰؛ ارچلىك، كىمىردق*۲۲۰، ھىشى*۳۲۰؛ دايو*۱۷۰، بىجەدە گىنجە درە؛ شۇرخانا (قۇ:شورمىنە)؛ گۇسۇن/ قۇسجىن*۲۰۰،			

X	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۵۹	ارک سۆزلۆک	X
ییلی (قۇ:ییلی نودرآمد)؛ آندە ییل *۱۲۵۰؛ خنە یە- سادات *۳۱۰؛ گورانسارا *۵۶۰ (قۇ:گورانسراب)؛ قارا آغاج *۱۰۰؛ گؤلوقفەسی / *۳۰ (قۇ:زرتشت آباد/ فجر آباد)؛ قیزیل مزره، میزین *۳۶۰ (قۇ:مزجین)؛ فییین *fiyin ۱۸۳۰ (خوجین)؛ زئیوہ سادات *۶۶۰ (قۇ:زاویہ)؛ آنکان؛ تبرت، توولاش *۶۰۰ (قۇ:طولش)؛ واراوارد / سخنە یە- سی *۷۸۰-۷۱۰ (قۇ:بفراجرد)؛ قاراقایا؛ سؤلودره؛ آلیشما/ آ-ی *۶۰۰ (قۇ:آل هاشم)؛ اووشار/ افشار *۱۰۶؛ تنوره، سردؤل؛ توپوستان *۳۰ (قۇ:طهرستان)؛ منجهره *۵۵۰ (قۇ: منجره)؛ یلیل *۳۵۳؛ خیمیس *۳۰۰؛ کلوار *۳۰ / تو/ شاطرانلو، آغ بولاق *۳۸۸، قارا تپە *۲۵۰، گؤل تپە *۱۶۰، گؤلرلرتقی *۱۷۰،	خالد xalid [آ،ع] قالیجی، جاویدان (فا:~). خالدان [آ] مینگه چئویر، ده کند آدی ۲۴۰. خال دؤیدورمه [آ] خال وۇرما (فا:خال کوبی). tattooing خالدی / هالیدی haldi [آ] اؤرارتولارین قهر اندیجی شر تانریلاریندان بیرى ۲۱۱. خالص xalis [ص،ع] ۱-اصیل، اصل نسب لی. ۲-قاتیشیق سیز (فا:صاف). pure خالصجات [آ،ع] دؤلته عاید قوروق اکین یئرلری (فا:~). public domains خالص لیک [آ] قاتیشیق سیز (فا:خلوص). خالصه xalisə [آ،ع] دؤلته عاید قوروق اکین یئرلری (فا:~). public domains (عربجه خالص سۆزونون مۇئث شکلی). خالق xalq [آ،ع] بیراؤلکه نین اهاالی سی، بللی بیر بؤلگه ده یاشایان توپولوق (فا:خلق). خالق / خالقی xaliq [آ] یارادان، تانری آدلاریندان بیرى (فا:~). خالق آباد xaliq abad [آ] قئیدار دا کند آدی. خالق اوزانی [آ] خالقین ایچینده یتیشن و اونلارین سۆز و درد لرینی سؤیله ین اوزان، عاشق. خالق ییلمی [آ] بیراؤلکه ده یاشایان خالقین کۆلتور، ادبیات، ایناج، تۆره، مۆزیک، یشمک، اوپون و ییلگی و علم آلنلارینی اینجه له ین ییلم دالی، بؤدون ییلمی. خالق وئردی xaliq verdi [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی. خالقچی [آ] خالقین یاراری اوچون اوغرانشان کیمسه. خال کیمی [ص] بالاجا خال شکلینده اولان. خال لاما [آ] خال قویما، خال دؤیمه (فا:خال کوبی). خال لاماق [ل] خال قویماق، خال دؤیمک (فا:خال کوبیدن). خال لانماق [بل] خاللی اولماق (فا:خالدار شدن). خاللویو / خاللاوی xallov [ص] ارکویون بؤیوین، ناز و نعمت ده بؤیوین ^۹ (فا:نُتر). خاللی [ص] اؤزوندە خالی اولان. خاللی لیک [آ] اؤزوندە چوخلوخال اولما. خاللیجا [ص] اینجه خاللاری اولان. خالوار [آ] ۱-اسکی بیر آغیر لیک اؤلچو بیریمی (۴۰ کیلو			
خالخال بؤلگه سینده یئر آدلاری [آ] چرللی (قۇ: چالگرو)، گرک آوا (قۇ:سعدآباد)، هوه رانلی/آشاغی آغجاقیشلاق، آسلانلی/ یوخاری آغجاقیشلاق، پیره نئی (قۇ:برهنی)، سورہ بره (قۇ:سورہ برق)، شاهساوارلی (قۇ:اسلام آباد)، ناتاوا (قۇ:اعظم آباد). خالخاللی [یازار] میرزا محمدباقر خالخالدا آنادان اولوب، اؤنملی اثری ثعلبیه دیر و چوخلو شعرلری واردیر ۲۸، ۱۴۱. خالخاو/ خلخاب [آ] ساوه ده داغ آدی. ساوه-نوبران دا کند آدی.				

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۶۰	ارک سۆزلۆتۆ	خ x
	آغیر لیغیندا) ۲- بیر خالوار توخوم اکیلەجک یثر (فا: خلوار) {فا: خربار، خروار، خلوار}.		عمومیتله اکین ویثر آلتی حاصل لرینه دئییلیر.	
	خاللی xali [آ] بؤیوک خالچا، قالی، حالی، باخ: قالی.		خامننا xamna [آ] خام و ایشلنمه میش ایپک.	
	خاللی ۲ [ص، ع] بوش، هئچ شئی و کیمسه اولمایان یثر (فا: ~).		خامننه xamine [آ] شبیستر دا کند آدی.	
	خاللی چی [باخ] قالی چی، قالی توخویان.		خاموش xamuş [ظ، فا] دینمز، سوسموش (فا: خموش).	
	خاللی چیلیق [آ] قالی توخوما ایشی، قالیچی لیق.		خامه xa'mə [باخ] خاما.	
	خاللی خالچا [آ] خالی و خالچالاردان عبارت اولان دۆشه نک.		خامیت / خاموت xamit [آ، ر] ۱- قوشقو حیوان لارینین بویوننا گئچیریلن یومشاق بویوندوروق. ۲- آرماتورلارین اطرافینا ساریلان نازیک آرماتور (فا: خاموت).	
	خاللی یانی [باخ] کناره.		خامیت لاماق [ل] بویوننا خامیت وورماق.	
	خام xam [ص] ۱- پیشمه میش، چیی. ۲- اولقون اولما میش، یئتگیین لئمه میش شئی ۳- ایشلنمه میش دری ویا ماده ۳- [مج] باشاری سیز، بیلگی سی آز، قابا، اینجلمه میش "خام خام نییه باغیریرسان" (فا: ~) {اصلینده روس کلمه سی اولراق فارسجا یا و تورکجه یه گئچیدیر}.		خامیسلس [آ] گنرمی ده کند آدی {باخ: خینیسلی}.	
	خاما [آ] چیی سۆتون اوّزو، قایماق (فا: خامه) {قایماق، قاماق}.		خان xan [آ] ۱- آغا، اگه من، حاکیم، باشچی. ۲- ساییقی و بؤیوک لوک گؤسترمک اوچون آدلارلا بیرلیکده گلیر، حسین خان، آيازخان. ۳- فنودالیزم چاغیندا کند بؤیوک لری و صاحب لرینه وئریلن آد (فا: خان). ۴- آشیق آشیق او یونوندا باشچی حاکیم "آشیق آشیق او یونوندا بیرینی خان سئچر لر". ۵- [مج، یازین] عشوہ لی و نازلی گؤزلره اشاره "شعر: مُدّندی حسرتیم، بیرکز بری باخ، او خان گؤزلرینین صدقه سی جانیم". {سوئرجه 'آنو؛ آ-نو': گؤی خان؛ ایلامجا، ت، سن؛ بیلگیلر خان کلمه سی نی، هون سؤزونون آیری شکلی بیلیر لر}، بؤ کلمه نی بارتولد چین قایناقلی بیلیر، البته گؤرون دوگو کیمی بؤ سؤزون ایلاملارلا قدر گئتمه- سی، هون سؤزیله یاخینلیغی و بؤیوک بیر آلاندا تورکلر ایچینده یاقین اولماسی بؤتون عکسی نی ثبوت ائدیر و بو کلمه یه تای خاقان و ترخان کیمی سؤزلر اونون تورکجه اولماسینا آیری قانیتدیر؛ اسکی چاغلار تورکلر "ن غنه" حرف لرینی اینگ، انگ شکلینده بیر سیرا سؤزلرین سؤنوندا ایشله دیردی لر اوژنک اوچون آلان، آلانگ شکلینده ایشله نیردی کی ایندی "ن غنه" دؤشهرک کلمه لرده گ حرفی- ایشلنمیر، بودییشله خان چوخ اسکی چاغلاردا خانگ- شکلینده اولمالیدیر و بو کلمه ایله (انگلیزجه king) کینگ سؤزو بیر کؤکلو اولای بیلیر، اینگیلیزجه ده khan, khanate سؤزلریده بؤیله دیر؛ بونادا اشاره ائتمکده یارار وارکی تورکجه خان سؤزیله فارسجا خانا سؤزو ایلگیسیز	

خ x	آذربایجان تورکجه سی	۹۶۱	ارک سۆزلوگو	خ x
	گۆرونمورلر، چونکی خانان گرچکدن خان اوچون دۆزه نیلن ائو و خانان یاراشان قوئوتا دئییلیر، البتده خانه و کان/کانی (اوجاق، معدن) فارسجادا اسکی کلمه لردندیر، اشاره اولونمالیدیرکی پولادقایا سومرجه ده بؤیوک انسان آدلاری اؤنونده گلن ائن en "اثللیل، ائتزو" سۆزونو، خان کلمه سینین ایلکین شکلی بیلیر}.		شعر لری واردیر ^{۵۲} .	
	خان [آ] انسان آدی: خانالپ، خانانا، خانای، خانبالا، خانبا، خانبگ، خانبیگه، خانر، خانسوی، خانسؤ، خانقؤلو.		خان تختی قالاسی [آ] بو قالا اورومیه شهرینین انزل بخش-ینین و قارنی یاریق داغنین یاخین لیغیندا قرار تاپیب و اسلامدان قاباقکی دۆره لره عاید اولماغی سانلییر.	
	خان... [آ] آذربایجان دا تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نییر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۳۲ آد سایماق اولار)، بو آدلار بیرخانا عایددیگی گؤسته ریر ویا سارای معناسیندادیر ^{۲۴۰} .		خان جوبانی [آ] ایی اؤینانیلان آذربایجان اویون هاواسی.	
	خان ائلیجی [خ] ۳جو مراد دؤئمینده عثمانلیلارلا ایلشکی ایچینه گیرن، قوم والی سی ^۷ .		خانچی [آ] مسافیر خانانچی.	
	خان اوغلان [آ] سایقی اوچون اوغلان اوشاق لارینا دئییلیر.		خان خانلیق [آ] خانلارین اگه من اولدوغو دؤره (فا: ملوک الطوائفی). feudality.	
	خانا/خانه xana [آ، فا] ۱-خیردا دؤرد بوجاقلی ائو (فا: خانه). ۲-بیر سیرا کلمه لرله ایش یئرینه دئییلیر: کتابخانا (کتاب ائوی)، کباب خانا (کباب ائوی).		خاندان [آ، فا] آتا بابا و سؤی (فا: خاندان).	
	خانابره [آ] بیتابدا کند آدی {قورونموش ائو و خان یئری}.		خان دوستو [آ، دا] باخ: خانباچی.	
	خانانا [آ] خانالاردان عبارت، خانالی، خانان شکلینده.		خانزاده [آ] خان اوغلو و قیزی (فا: ~) son of a khan	
	خانالی [ص] خانا، ائو و او بالارا بؤلونموش، اوداسی اولان.		خان سلطان [آ] قُطب الدین محمد خوارزمشاهین قیزی ^{۲۴۹} .	
	خان اوغلو [آ] خان بالاسی (فا: خانزاده). son of a khan		خانقاه xanqah [آ] تکیه، تاپیناق (فا: ~) {خنه یه/خانایا سۆزونون فارسلاشمیش شکلی، باخ: خنه یه}.	
	خانای/خانئی [خ] ۱-سیبیر خانلاریندان، گؤجوم خان'ین اوغلو ^۷ . ۲-[تا] بؤیوک اودا، سالون، چئوره سی آچیق ائو.		خانقوردخ [خ] بؤلغار خانلاریندان ^۷ .	
	خانباچی [آ] دای، عمی و باشقا قوهوملارین خانیم لارینا خُرمَت اوچون وئریلن آد "خانباچی آماندی گلدیم".		خانکده [خ] خان+که، قالموق بگلیگی دؤنمی خراسان آمیری ^۷ .	
	خانباغاتور [خ] هیندوستان دا حؤکوم سۆرموش اولان، پوتنا بگین، بیلگین و اوران اولان اوغلو ^۷ .		خان گلدی [آ] اؤزون گؤزئلمه و انتظاردان سونرا گلن کیمسه یه ظرافت له دئییلن سؤز.	
	خانبالیق [آ] کاشغر لی نین اؤیغورلارا عاید آد آپاردینی بیر شهر؛ قوئیلای خان زامانی پکن شهری اوچون سؤیله نیردی ^{۱۲} .		خانلار [آ] آذربایجان جمهوریتینده رایون آدی ^{۲۴۰} .	
	{بو کلمه خان بایلیق یعنی خان شهری دئمکدیر}.		خانلی [آ] یورد تاش، بیر خان ^۱ باغلی کیشی، باغیمسیز بیر دؤولتین مَسْئُوبو ^۷ .	
	خانبگیم [خ] بابور خان'ین قیزقارداشی ^۷ .		خانلیق [آ] ۱-باشچی لیق، بؤیوکلوک، خان اولما وضعیتینی (فا: خان بودن). ۲-خانا اؤزل اولان، خان اگه من لیگی آلتیندا اولان اؤلکه و یئرلر، بیر خانین یؤئتدیگی اؤلکه.	
	خان بییه [یا زار] ناتوان خانیم'ین قیزی دیر و تورکجه گؤزل		خانمان [آ، فا] ائو ائشیک، عایله و وار یوخ.	
			خاننده [باخ] خواننده.	
			خانوار [آ] عایله (فا: خوار). maternal family	
			خانه بدوشی [ص، فا، شع] آوارالیق (فا: ~). vagabondage	
			خانه خراب [ص] یازیق، ائوی ییخیلمیش (فا: ~).	
			خانه نشین [ص، فا] اوتوراقلی، ائوده قالان (فا: خانه نشین).	
			خانه [آ، فا] ائو، قوئوت، اودا، باخ: خانا (فا: خانه).	
			خانی بارماغی [آ] بارماق بیچیملی و خمیردن دوزه لن بیر یشمک.	
			خانی بالیغی [آ، دی] دادلی سولاردا یاشایان قارا زولاقلی و	

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۶۲	ارک سۆزلۆتۆ	خ x
	قیرمیزی یا چالار آلت اۆزگچ لی بالیق.		بۇجک، گلین بۇجگی (فا:نوعی حشره). <i>coccinella</i>	
	خانیشان <i>xanişan</i> [آ] اۆرمیه ده کند آدی {خان یئری}.		خانیم باز [ص] آرواد باز (فا:خانم باز). <i>whoremonger</i>	
	خانیک <i>xanik</i> [آ] ماهنشان اۆرمیه ده کند آدی {خان یئری}.		خانیم جان [آ] سایقی اوچون خانیم لارا دئییلن آد.	
	خانی گیللر (خانی بالیغی گیللر) [آ، دی] خانی بالیغی کیمی		خانیم جیق [آ] ائو ایشینه و اوشاغا یاخشى يئتیشن قیز و قادین.	
	بالیق لاری ایچینه آلان بیر بالیق تاقیمی.		خانیم جیل [ص] آرواد باز (فا:خانم باز). <i>whoremonger</i>	
	خانیم <i>xanim</i> [آ] ۱- قیز و قادینلارین عامّ آدی، قادین		خانیم خان [خ] هیند-تۆرک کۆله من لری دؤولتی، ابراهیم	
	آدلار یلا بیر لیکده احترام و سایقی اوچون سؤیله نیر "سارا،		خان دؤنمی بگ لریندن ۷.	
	زینب" (فا:خانم). <i>lady</i> ۲- قاری، ائش، بیرینین قادینی		خانیم ساللاندی [آ] ۱- باخ: اریک گۆلو. ۲- پارلاق ایپک	
	(فا:زن). <i>woman</i> ۳- توپلومسال وضعیتى، وارلیغی اییی		ساپلاردان توخونموش دیر لی پارچا.	
	اولان "خانیم کیمی یاشاماق، خانیم لیق ائله مک". {بو		خانیم قیز [آ] سایقی اوچون قیزلارا دئییلن آد (فا:مادمازال).	
	کلمه تورکجه ده استثنا حالت اولاراق تانیث شکلی		<i>mademoiselle</i>	
	تاپمیشدیر: خان، خانیم/ بگ، بگیم؛ معناجا خان'ین دیشی -		خانیم قیزلار [آ] سایقی اوچون قیزلارا دئییلن آد	
	سی، ویا خان'ین ائوده شی و خاتوئو آتلامیندادیر}.		<i>girls</i> (فا:دوشیزگان).	
	خانیم خاتین [آ] خانیم، قادین.		خانیم گۆنگی [آ] بیر جور شیرینی وخمیردن دۆزلمیش یشمک.	
	خانیم عیللو [آ] خیو دا کند آدی.		خانیم لی [آ] ایری یاپراقلی گۆزل عطیر لی بیر چیچک و گۆل.	
	خانیم... [آ] خانیم سؤزیله دۆزه لن نئچه انسان آدلاری:		خانیم لیق [آ] ۱- خانیم کیمی یاشاما. ۲- قادین لیق، نجیب لیک.	
	خانیمبالا، خانیمباغا، خانیمای، خانیمبای، خانیمناز.		خانیم ننه [آ] قئینانا، سایقی اوچون یاشلی قادینلارا سؤیله نیر.	
	خانیم آباد [آ] کرمانشاه و کامیاران دا کند آدی.		خانیم ننه چیراغی [بازار] ش ۱۲۸۰ د هئریس'ین قیزیلجا	
	خانیم آنا [آ] قئینانا.		کندینده دؤنیایا گلیب و تورکجه شعر لری واردیر ۵۲.	
	خانیم افندی [آ، تو+بو] سایقی بیلیدیرمک اوچون قیز و		خاوران <i>xavəran</i> [آ، فا:شرق، موزیک] کلاسیک شرق موغام	
	قادینلارا سؤیله نیر.		لاریندن بیرى، گوندوغان (فا:مقامی در موسیقی شرق).	
	خانیم الی [آ، بی] خانیم الی گیللردن یازدا خوش قوخولو		خاور قهرمانی [بازار] قاراداغلی اولاراق ۱۳۲۵ جی ایللرده	
	چیچک لر آچان، دیرمانیجی بیرسوس بیتگی سی		باکییا کۆچموشدور، اوندان تورکجه شعر لر قالیبدیر ۵۳.	
	(فا:شونگ). <i>loniceras caprifolium</i>		خاویار [آ] اؤزون بۇرون بالیغینین یومورتاسی (فا:~). <i>caviar</i>	
	خانیم الی گیللر [آ، بی] بیتیشیک تاج یاپراقلی لاردان ایکی		خای <i>xay</i> [آ] ۲- دنیز، گۆل و چای دا تام سس سیز لیک و	
	چنگ لیلردن بیر سو ی (فا:آقظی ها). <i>caprifolariaceae</i>		کۆلک سیز لیک وضعیت "هاوا خوش دینیز خای". ۱- [مع]	
	خانیمان سۆز [ص، فا] ائو ییخان (فا:خانمان سۆز).		السیز آیاقسیر، جای آدم {قدیم تورکجه ده بای (زنگین)	
	خانیمان [آ، فا] ائو ائشیک، یورد اوْجاق، دۇدمان (فا:خانمان).		مقابلینده چیقان/ چیقاي/ چیخای واردیر، محتملا بو کلمه	
	خانیم اوتو [آ، بی] بیر بیتگی آدی (فا:مهر گیاه). <i>atropa</i>		قیسالاراق خای شکلینه گلیبدیر ۵؛ یئنه ده خیالان بیر تۆرک	
	<i>belladonna</i>		قوومو آدی کیمی تاریخده قتید اولونوبدور و معناجا	
	خانیم اوینجو [آ] خانیم هنرپیشه (فا:هنرپیشه). <i>ectres</i>		سایقین و خُرمتلی دئمکدیر}.	
	خانیم بۇجگی [آ، دی] قین قانادلی لاردان، قارا بَنک لی		خایا <i>xaya</i> [آ، فا] ارکک لیک و زی لری، داشاق (فا:خایه)	
	قیرمیزی رنگلی، قورتجوقلاری یندیگی اوچون یارار لی		<i>testis</i> {قایا(دش) سۆزونون حرف دیشمیشیدیر}	

خ x	آذربایجان تورکجه سی	۹۶۳	ارک سۆزلوگو	خ x
خایفانا / خایوانا xayvana [آ] اهرده کند آدی (قو:خا کوانق)	خایفانا / خایوانا xayvana [آ] اهرده کند آدی (قو:خا کوانق)		خبر سیز لیگ [آ] بیلگی سیز لیک (فا:بیخیری). ignorance	
خای + اوونه / خای آونا/خایوانا: خای و قارایاخالارین	خای + اوونه / خای آونا/خایوانا: خای و قارایاخالارین		خبر لشمک [س] بیر بیریندن خبر توتماق، سوراق لاشماق (فا:با خبر شدن).	
خایلار بیر تورک طایفاسی کیمی ده تانییرلار	خایلار بیر تورک طایفاسی کیمی ده تانییرلار		خبر لشمه [آ] خبر لشمک ایشی، خبر توتما.	
و میرعلی سیدوف، ون سۆزو اساسیندا خایوانا یعنی ساییلان	و میرعلی سیدوف، ون سۆزو اساسیندا خایوانا یعنی ساییلان		خبرو xəbru [آ] سایین قالا دا داغ آدی.	
و ساقین ائو دئمکدیر.	و ساقین ائو دئمکدیر.		خبره xibrə [ع، آ] گۆرگو لو، بیلگین، اۆزمان (فا:~).	
خایلار xaylar [آ] کلئیر ده کند آدی {ساقی و حرمت	خایلار xaylar [آ] کلئیر ده کند آدی {ساقی و حرمت		خبط xıpt [ع، آ] ساپما، یانلیش لیق (فا:~).	
صاحبرلی، باخ: خایلان.	صاحبرلی، باخ: خایلان.		خبط ئ دماغ [آ] سایقلیق، دلیلیک (فا:~).	
خایلاغی [آ] بیر قروپ و توپلولوغو افاده ائتمک اوچون	خایلاغی [آ] بیر قروپ و توپلولوغو افاده ائتمک اوچون		خبوشان xəbuşan [آ] قوچان دا کند آدی.	
دئیلیر: "قادین خایلاغی: قادین طایفاسی"، "ارکک	دئیلیر: "قادین خایلاغی: قادین طایفاسی"، "ارکک		خبیث [ص، ع] کۆتو، آلچاق، سۆیسوز (فا:~). malignant	
خایلاغی: ارکک قروبو" {خالق، خایلاق، خایلاغی}.	خایلاغی: ارکک قروبو" {خالق، خایلاق، خایلاغی}.		خبیثه [ص، ع] خبیث سۆزونون عربجه ده مؤنث شکلی (فا:~).	
خایلان توروقلار [باخ] هایلان توروقلار.	خایلان توروقلار [باخ] هایلان توروقلار.		خبیص [آ] شیراز-فیروزآباد دا کند آدی {قوپوز}.	
خاین xayin [ص، ع] ساتقین، دؤنوک، خیانت ائدن (فا:~).	خاین xayin [ص، ع] ساتقین، دؤنوک، خیانت ائدن (فا:~).		خپه لک / خپه نک [آ] اؤسکوک لی بیر نوع آت خسته لیگی.	
خاینانه [ظ] خاین جه سینه (فا:~).	خاینانه [ظ] خاین جه سینه (فا:~).		ختام [ع، آ] بیتیرمه، قورتارما، سونا چاتما، سون، تامام (فا:~).	
خایماللیق [آ] تملق (فا:خایه مالی). ceinging	خایماللیق [آ] تملق (فا:خایه مالی). ceinging		ختای [آ] باخ: خیتای، خاتای.	
خش [آ، فا، خیش] ساپان.	خش [آ، فا، خیش] ساپان.		ختایی [ع، آ] خاتای و چینه (چینین قوزئی طرفینه) عاید،	
خششت xəst [کند. آ، فا: کریج] کبودگنبد ده کند آدی.	خششت xəst [کند. آ، فا: کریج] کبودگنبد ده کند آدی.		نقاشلیقدا بیر نوع گۆل و قونچا طرحی (فا:~) {باخ: ختای}.	
خئیر [ع، آ] باخ: خیر.	خئیر [ع، آ] باخ: خیر.		ختایی xətai [آ] بازار شاه اسماعیل ختایی (م ۱۵۲۴ - ۱۶۸۶)،	
خئیر آوا [آ] میانا دا کند آدی.	خئیر آوا [آ] میانا دا کند آدی.		صفوی لر دؤولتین قوروجوسو اولموش و آذربایجان	
خئیره [آ] داشکسن ده چای، اؤجان دا (مچید) کند آدی.	خئیره [آ] داشکسن ده چای، اؤجان دا (مچید) کند آدی.		ادیاتیندا شیعہ لیریزی نین بانی سیدیر، اثرلریندن: "ده نامه	
خئیلک xeylek [ظ] خیل، چوخ (فا:خیلی) {ع خیل بو سۆز	خئیلک xeylek [ظ] خیل، چوخ (فا:خیلی) {ع خیل بو سۆز		مثنوی سی، نصیحت نامه، غزل و رباعی دیوانی، مناقب	
عربجه دن خیلی شکلینده فارسجا یا گنچیب و سونرا	عربجه دن خیلی شکلینده فارسجا یا گنچیب و سونرا		الاحرار، بهجت الاسرار" کتابلارینا اشاره ائتمک اولار،	
تورکجه په گنچه رک بو فورما دوشوب }	تورکجه په گنچه رک بو فورما دوشوب }		(البته ختانی تخلصونو آلان ایکی آیری شاعر وار: ۱۵ جی	
خبانت [ع، آ] کۆتو لوک، آلچاق لیق (فا:خیبشی).	خبانت [ع، آ] کۆتو لوک، آلچاق لیق (فا:خیبشی).		یوزیلده یوسف وزلیخا مثنوی سینی یازان بیر آذربایجان	
خبر xəber [ع، آ] ساوا، بیلگی ومعلومات، سوراق (فا:~) news	خبر xəber [ع، آ] ساوا، بیلگی ومعلومات، سوراق (فا:~) news		شاعری، وچاغاتای لهجه سینده شمال تورکلریندن بیر	
خبر اتر [آ] سوراق، ایز (فا:خبر).	خبر اتر [آ] سوراق، ایز (فا:خبر).		شاعر) ختایی شعرلرینده فضل الله نعیمی و نسیمی په	
خبر اتر سیز [ص] خبر سیز.	خبر اتر سیز [ص] خبر سیز.		حُرمت گؤستیریر و شعرلری نین چوخو اؤلچولودور،	
خبر آرخى xəber arxi [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی.	خبر آرخى xəber arxi [آ] کبودرآهنگ ده کند آدی.		اؤرنک: "گنجه گوندوز ایسته گیم دلدار و یاریم بولموشام.	
خبرچی [آ] خبر گتیرن، خبر آپاریب گتیرن، موژده چی.	خبرچی [آ] خبر گتیرن، خبر آپاریب گتیرن، موژده چی.		جان و دل قورتو لدو غمدن غمگساریم بولموشام." (فا:~).	
خبرچیلیک [آ] خبر لشمه ایشی.	خبرچیلیک [آ] خبر لشمه ایشی.		ختم xətm [ع، آ] سونا اردیرمه، بیتیرمه، قورتارما، سونا	
خبردار [ص] بیلگی لی (فا:خبردار). ۲- امر شکلینده احتیاطلی	خبردار [ص] بیلگی لی (فا:خبردار). ۲- امر شکلینده احتیاطلی		چاتدیرما (فا:ختمی).	
ویا حاضر اول معناسیندا بیر سۆز.	ویا حاضر اول معناسیندا بیر سۆز.		ختمی چیچگی xətmî [آ، بی] بیر بیتگی آدی (فا:ختمی).	
خبر سیز [ظ] ۱- خبر وئرمه دن، دئممه دن، سوروشما دان،	خبر سیز [ظ] ۱- خبر وئرمه دن، دئممه دن، سوروشما دان،		althaea rosea	
بیلدیرمه دن. ۲- بیلگی سیز (فا:بی خبر).	بیلدیرمه دن. ۲- بیلگی سیز (فا:بی خبر).			

تۆركجه شعر لرى واردىر (فا:~) ^{۱۴} .	ختمى گنى [آ،بى] بىر يىتگى آدى (فا: نوعى گياه). al thaea cannabina
خُداوُند / خُداوندگار [آ،فا] تانرى، الله (فا: خدا). lordship	ختمى گۆل [آ،بى] ابە كۈمەجى لردن، كۆك و چىچەگى طب دە ايشلەنن، بىر بۆك يىتگىسى، آغاچ كۆمەجى (بدنى چىر كلردن تىمىز لىر و سۇيۇق دىمە دە سىنە نى يۇمۇشا لدار) (فا: ختمى طبى). altea officinis hibiskos
خدمە xodə [آ،ع] فتنە، مكر، دۆژن (فا:~).	ختنە [ص،ع] باخ: ختنە لنىش.
خدمەت xidmət [آ،ع] قۇل لۇق، وظىفە، گۆرۈ، ايش (فا:~).	ختنە اۆلمۈش [ص] ختنە لنىش (فا: ختنە شەدە) circumcised
خدمەت الله مەك [ل] قۇل لۇق الله مەك.	خجالت [آ،ع] اۆتانما، اۆتانىش، اۆتائىلا جاق (فا:~).
خدمەتچى / خدمتگار [آ] قۇل لۇقچى.	خجل xəcil [آ،ع] خجالت، اۆزۈقارا (فا:~).
خدمەمە xədəmə [آ،ع] قۇل لۇقچولار، اوداچى لار (فا: خدمە).	خجلانە [ظ] اۆتانا اۆتانا، خجالت ايچىندە (فا: خجلانە).
خدمەگ xədəng [آ،فا،شع] اۇخ (فا: تىر).	خجە گۆل [آ،بى] باخ: نوروز گۆل
خدمەجە حسن قىزى [يازار] (۱۳۴۲هـ) باكى لى شاعر دىر ^{۱۷} .	خُدا / خُداى [آ،فا،شع] تانرى، الله (فا:~) {باخ: قۇتاي}.
خدمەجە گۆل [آ،بى] باخ: نوروز گۆل	خُدا آفرىن xudafərin [آ] آذربايجاندا يثر آدى: تاريخى و
خدمىم [آ،ع] قىسىر لاش دىر يلمىش، آختا لانمىش (فا: ختنە شەدە).	گۆرمە لرى يثر لرىندن: -آوارسىن قالاسى، شاه حئىدر بَقَعە سى، آراز چايىندا قورولان خُدا آفرىن ايكى كۆپروسو (حسرت ويا نىسگىل كۆپروسو آديلادا تائىنان) بۆلگە نىن تاريخى يىنلار يىندان تائىنير، ايلك كۆپرونون قۇرولماسىنى سىلجوقلولار دۇورونە عايد يىللىلر و ايكىنجى كۆپرونونده قۇرولماسىنى صفوى لره نىسبت وئرىلر، -ھىمچىنن آراز چاينىن قىراغىندا قالۇجا قىشلاق كۆنبذى بۇرائىن آيرى تاريخى اثرى سايلىلر (باخ: كلئىر).
خواب [آ،ع] يىخىلمىش، يىخىن، باخ: خاراب (فا:~).	خدا بنده لو [آ] بو طايغانىن آدى ايلخانلىلار حاكىمى خدا- بنده لو، يا منسوبدور، ايلخان حاكىمى نىن اصلى آدى خربنده لو اولدوغو اۆچون بونلار يىن دا آدى اصلينده خربنده لو اولما لىدىر، شاه عابباس دۇنمى شاملو طايغاسىنىن بىر اوباسى سايلىرىدى، صادقى بگ بو طايغايا منسوب اولاراق تذكرە سىنى "مجمع الخواص" آدىندا، چاغاتاى تۆركجه سىندە يازمىشدىر، واوردا اشاره اندىركى تۆركلر او دۇنم سلطنت دوامىنىن اصلى و تمل يىنئۆرهسى ايدى ^{۸۵} .
خوابات xərabat [آ،ع،مج] مئىخانا، عىشرت خانان، ايچكى- ائوى (فا:~). pot-house	خُدا بنده لو [آ] بو طايغانىن آدى ايلخانلىلار حاكىمى خدا- بنده لو، يا منسوبدور، ايلخان حاكىمى نىن اصلى آدى خربنده لو اولدوغو اۆچون بونلار يىن دا آدى اصلينده خربنده لو اولما لىدىر، شاه عابباس دۇنمى شاملو طايغاسىنىن بىر اوباسى سايلىرىدى، صادقى بگ بو طايغايا منسوب اولاراق تذكرە سىنى "مجمع الخواص" آدىندا، چاغاتاى تۆركجه سىندە يازمىشدىر، واوردا اشاره اندىركى تۆركلر او دۇنم سلطنت دوامىنىن اصلى و تمل يىنئۆرهسى ايدى ^{۸۵} .
خواباتى xərabati [آ، يازىن] ۱- واختىنى مېخانا لاردا، عىشرت خانانلاردا و سرخۇشلوقدا گىنچىرن، ايچكى دۇشگونو. ۲- تصوف مەكتىپىندە عارفە وئرىلن بىر عۇتوان.	خُدا حافظ xudahafiz [آ،ع] الله آمانىندا، تانرى ساخلاسىن، تانرى قۇروسون (فا: خدا حافظ). farewell
خوابە [باخ] خارابا.	خُدا ئوردى خويى [يازار] ھـ ۱۲ جو يۆزىلەدە ياشا يارق
خواجه [آ،ع] وئركى، باج (فا: باج). tax	
خَرازى [آ] خىرداوات چى (فا: خَرازى). haberdashery	
خُراسانلو [آ] ابهر دە چاى، داغ و كند، هشتى دە كند آدى.	
خُراسانلو xorasanlu [آ] ۱۶م جى يۆزىلدە، آنادولو- بۇلو تۆركلرىنە منسوب بىر بۇى آدى ^{۸۵} .	
خُراط [آ،ع] آغاچ يۇنان (فا:~).	
خُرافات xorafat [آ،ع،باخ: كۆر] بوش اينانچ لار، موهُومات، بىلىم قارشىتى اينانچ لار (فا:~). superstitious	
خُرافاتچى [آ] بوش اينانچ لارا صاحب اولان، موهُوماتچى (فا:~)	
خُرافاتى [ص] خُرافاتا اينانمىش (فا:~). superstitious	
خُرام [آ] نازلا يثرىمە (فا:~). walking	
خُرامان xoraman [ص،فا،شع] نازلا يثرىن، سالانا سالانا، نازلانا نازلانا (فا:~).	
خراوند [آ] خمىن دا كند آدى {قاراوان}.	

شوندن سوئرا م ۶جی عصرین اورتالاریندا اۆز وئردی، اونلار ایکی نسیل بوئونجا گۆی تورک دؤولتی نین بیر پارچاسی اولموشدولار، خاقانلیغین قوروجوسو یابغو اولاراق، حاکمیت دؤورو م ۶۲۵-۱۰۱۵ ایللرینده و حاکمیت یئرلری خزر دنیزی، قافقازلار، کینف، دنئیپئر چایی بؤلگه لری و قوزئیده قازان بؤلگه سی اولموشدور، خزرلر م ۶۲۲-۶۲۷ ایللرینده بیزانس امپراتورو هراکلیوس و ساسانی لره یثینلمکدن قورتاردی، و ۷۱۸جی ایلده استانبولون عربلرجه محاصره سینده بیزانس لارا یاردیم اتدی، خزرلر منتظم دؤولت قوران حکومت کیمی تانیینیر، بۇ دؤولت اقتصادی باخیمدان یۆکسه لهرک اُجرتلی عسگر دؤنمینه گئچدی و بۇ موضوع دا اصلی سببلردن اولاراق ییخیلیشینا باعث اولدو، اؤزلیکله اقتصادیاتین گتریلهمه زامانلاری، عسگری قولون ضعیفله مەسی، چوخلو گتری چکیمه لره سبب اولدو^{۲۹}، خزرلرین باشکندی وولقا چایی نین یانیندا ایدیل شهری اولموشدور، بئلنجر، سمندر شهرلری اؤنملی شهرلریندن ایدی، شهرچیلیک و شهر اطرافیندا سور چکمه خزرلرین اؤنملی مهارت لریندن ایدی، ممی آلان داستانی اونلارین معروف داستانی ساییلیر، ۸۹۳د ایلک دفعه قورولان روس بیرلیگینین باش وزیرینن آدی خاقان ایدی و روس خانیروویک خزرلره تابع ایدی، اونونجو یوزیلین سونلاریندا روسلاردان اولاراق کینف پرنسی خزرلری داغیتدی، اونلارین بیر قسمی روسلار تابع اولاراق بیر قسمی ده کریمه و آذربایجانا چکیلدیلر^{۳۰}. (فا: خزرها).

خزرلر/خزروبویلاری [آ] اتتیک باخیمندان، اوغو-بولغار، اون اوغور، سابار، ماجار بویلاری نین قاتیلیم ایلا خزرلر

خومن [آ] اسفراین، قزوین، ماکی (یثری)، دا کند آدی؛ تاکستان (داغی)، زنجان دا (گدیک) داغ آدی. خروچ xuruc [آ، ع] اورتایاچیخما، دیشاری چیخما (فا:~). خروچی [ص] چیخیش یثری (فا: خروچی). outlet خوهجی [آ] مراغا (۲) و تبریز ده کند آدی (بو کلمه قاراچی سئونون دیشیمیش شکلیدیر، پهلویچیلر بو سؤزو قوندارما آد اولاراق سراجو شکلینده یازیلار). خوهزی [آ، ع] خیرداوات، باخ: خرازی. خریطه [آ، ع] نقشه، بیرشئین کاغاذ اؤستونده تصویری (فا:~). خریف xerif [آ، ع، ش] گۆز، پاییز (فا:~). خز xəz [آ، فا] بیر سیرا حیوانلارین بدننی اؤرتن تۆک و سمورا بنزیر حیوانین ادی. خزان [آ، فا] گۆز، سون باهار (فا: پاییز). خزانه [آ، ع] دیرلی شئی لرساخلائیلان یثر (فا:~) (باخ: قازماق). خزانی [یازار] میرمهدی میرهاشم اوغلو خزانی زنگه زور لودور و تۆركجه شعرلری واردیر^{۳۱} (فا:~). خزاین xəzayin [آ، ع] خزانه لر (فا:~). خزایی xəzayi [آ] ساین قالا دا کند آدی (گز+آی). خزور [آ] آذربایجاندا بوسؤزله باشلایان نچه یثر آدی واردیر^{۳۲}. خزور xəzər [آ، ت] ۱-خزردنیزی دؤنیائین ان بویوک باغلی-دنیزی ساییلیر، بودنیز ایندی ۵ اؤلکه آراسیندا یثر توتوب و گنلیکله هرزاماندا تۆرك ائللی آراسیندا قرار تاپیر، و آدی خزانلی و دؤولتی آدیندا آلیمیشدیر. ۲-بو کلمه کاس، کاسسی ائلی آدیندا دوزه لیب (کاس+ار) کاسر، گزر، خزر، بو کلمه مفهوم لحاظیندا گزر سؤزونه باغلانیر، کاس=کس سؤزو همان گز سؤزودور و بو ائلین داییم گزمک حالیندا اولماغینی گؤسته ریر؛ بو کلمه ایزینی چوخلو یثر آدلاریندا گؤرسه دیر: کاسپین (بو آدین انگیلیزجه سی)، قزوین (کزین)، کسپین، خاساوان، خاسلار، خاسللی، کسپان،....

خزرخاقانلیغی [آ] خزرلر ایلکجه هوند دؤولتینه تابع اولاراق آشاغی ایدیل بؤلگه سینده یاشایردیلار، اونلارین مستقل حالدا اورتایا چیخمالاری سبارتورک دؤولتی نین چؤکو-

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۶۷	ارک سۆزلۆک	خ x
مئیدانا چیخمیشلار، آراشدیرماچی نیکولای میستیکوس ماجارلاری غربی و خزرلری شرقی تورک قوومو اولاراق ذکر ائدیر، زکی ولیدی توغان، خزرلری گؤی تورکلرین آشینا سولاله سیندن ییلیر، ۶۲۷ده خزرلر آغاج آری، ساری غور و بۇغدۆز بویلاری آدیلا آنادولویا و آذربایجانا گلیمیشلر، ماجارستان کراالیغینی قۇران آرپاد خاندانی خزر تورکلرینن قابر/کابر بویوندان اولوبلار، خزر خاقانلاری یانیندا آسارلار بیرینجی سیرادا یئر آلیردی، و آس غور (آس و غور بویلاری بیر لیگی)، آلان آس (آلان و آس بویلاری بیر لیگی) شکلینده اؤزلرینی گۆسته ریر، گؤی تورکلرده ده پنجه نک تورکلرینن بیر اویماعی نین آدی گنگر آس اولموشدور، اوغوزلارین ۲۴ بویوندان بیرى اولان یازیر/یازقور، آس غور لاردان دیر، ایدیل اطرافیندا یاشایان مۆسکی/مۆسکی بویو خزرلرین چاؤوش قولوندا دیر ^{۲۰۹} . خزرلر دفعه لرحه عربلری یئنمیشلر و چوخ ییلگین لرین گؤروشوجە خوراسانلی ابومسلم اُموی لره قارشى خزرلردن اؤنملی شکیلده یارارلانمیشدیر، همچنین آذربایجاندا بابک قالدیشی خزرلرین بیر قولو کیمی دیر لندیر یلمه لیدیر، خزرلرین بیر آیری قوومو کاراییم/کارای/گرای بویو اؤنملی بیر آدا صاحبدیر، کاراییم لر، اسلام دینی بؤلگه ده یایلمامیشدان قابق یهودی دینینده ایدیلر، آیری بیر مطلب اشاره اولونما لیدیر: آزاراق افراد تاپیلیر کی خزرلرین یهودی اولماسینی اؤنه سورولر حالبوکی درین و چوغون- لوقلا آرشدیرماچی لار ثبوت ائدیللر خزرلرین ایچینده دین اؤزگورلوغو یۆکسک سۆیمده ایدی و مسلمانلار، مسیحیلر، یهودیلر، شامانیستلر آزاد لیقلا عبادت لرینی یئرینه گتیریردیلر، بۇ آزادا چوخلو عرب مسلمان سیاح و مبلغ لرین آزادجا- سینا خزر بؤلگه لرینه گتتمه سی بۇنا ثبوتدور و حتی بیر سیرا آراشدیرماچی لار، او دؤنم خزرلری دینجه ان اؤزگور حکومت کیمی قلمه وئیر لر.		خزل xəzəl [آ] گۆز دؤنمینده آغاج وبوداق لاردان تۆکولن سارالمیش و قورو یاپراق (فا: برگ پاییزی). ابو کلمه خاشا، قاشاق سۆزوندن آلینمیشدیر، "قاشاق" قاشال، خاشال، خشیل، خسیل، خسل، خزل، البته بعضاً بو کلمه نی فارسجا خزان سۆزونه باغلا ییرلار. خزل اولماق [س] سارالیب سولماق، سولقون وضعیتە گلکم. خزل کیمی [ص] سولقون، سولموش. خزله دؤنمک [س] سارالیب سولماق، باخ: خزل اولماق. خزیلی [آ] شاهسون ائلی بویلاریندان ^{۲۰۸} . خزینه / خزنه [آ، ع، ده] دیر لی شئی لر ساخلانیلان یئر، خزانه. خسارت [آ، ع] زیان (فا: ضرر). damage خست xisset [آ، ع] پیتی لیک، جیمیر لیک (فا: -). خسته xəstə [ص، فا] ۱- ساغلیغی پوزوق اولان، سایری، ناخوش (فا: مریض). ۲- دۆشگۈن، سۆنۈک. ill خسته باخیجی سی [آ] خسته خانالاردا خسته لره باخان. خسته خانا [آ، فا] سایری ائوی، مریض خانا (فا: بیمارستان). hospital خسته قاسیم [یا زار] ۱۰۸۱م ده تیکمه داش، آنادان اولوب، قوم و نجف ده تحصیل آلاراق بؤیوک عاشق لاردان ساییلیر، شعرلری عاشق لیک مکتبی نی جانلاندیر ییدیر. خسته کین او یونو [باخ] جیزیق او یونو. خسته لندیر مک [ل] خسته حالا سالماق (فا: مریض کردن). خسته لنمک [س] خسته حالا دۆشمک (فا: مریض شدن). خسته لیک [آ] ناخوشلوق، سایری لیق (فا: مریضی). illness خسوان [آ، ع] ضرر، زیان. خسرو / خسروا [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۴ آد سایماق اولار). خسرو xosro [یا زار] امیر خسرو دارایی، ش ۱۲۷۰ده تارؤم بؤلگه سینده آنادان اولوب تورکجه شعرلری واردیر. خسرو آباد [آ] بیجارین ۵ کندستانیندان بیرى، ش ۱۳۲۰ده ۴۹ کندی و * ۱۶۰۰۰ نفر نفوسو وارایدی، مرکزی خسرو آباد، نفوسو ۱۶۰۰ نفر تورک و گروس قئید اولموشدور. خسرو شهر xosroşahr, xosroşəhr [آ] بو شهر تبریزین		
	خزرقیشلاق [آ] ماکی دا کند آدی. خزری [ص] خزر آدالاریندا و اؤزل لیکله آبشرون یاریم آداسیندا قوژئی دن اسن شدتلی کۆلک (فا: بادشمالی).			

خ x	آذربایجان تورکجه سی	۹۶۸	ارک سۆزلو تۆ	خ x
	گۆنئی گۆنبتان طرفینده و اۆسکونون گۆنبتان طرفینده یئر		خصایس xəsayis [آ،ع] خاصیت لر (فا:~).	
	آلیبدیر. بو شهرده بیر اسکی قبرستان، چوخلو اۆتلو		خصایل xəsəyil [آ،ع] ۱- خاصیتلر. ۲- قیوریلیمیش تۆک (فا:~).	
	آدملارین دینج یئریدیر، اؤرنک اۆچون: بابامحمد گازر،		خصلت xislət [آ،ع] اؤزلوک، خاصیت (فا:~).	
	شیخ محمد بۆیوک، اشرف الدین یعقوب رومی (وفات		خصلت xislət [آ،ع] طینت، ایچ اؤزل لیک (فا:~).	
	ایلی هـ ق ۹۱۲) درویش جلال الدین اخی، یوعلی حمزه		خصم xəsm [آ،ع] دۆشمَن، ساواشدا قارشى طرف (فا:~).	
	ابن عبدالعزیز شیخ سالاری (وفات ایلی هـ ق ۴۱۸).		خصوصی xusus [آ،ع] نیت و عاید آنلامیندا بیر سۆز "بو	
	خُسر و شیرین فُطُب [آ] باخ: خوارزم تۆرک لهجه سی.		خصوصدا، بو بارده" (فا:~).	
	خسوف xusuuf [آ،ع] باتیش، آی تۆتولماسی (فا:~).		خصوصاً [ظ،ع] اؤزل اولاراق (فا:~).	
	خسیس [آ،ع] قیسمیق، قیتیر، پیتتی، جیمیری (فا:~).		خصوصی [آ،ع] کیشی سل، اؤزل اولاراق، اؤزل (فا:~).	
	خسیل xəsil [آ] گۆی تاخیل (فا: غلات سبز) {خاشا، خاشال،		خصوصیت xususiyət [آ،ع] اؤزل لیک، نئجه لیک (فا:~).	
	خسیل سۆزوندن آلینمادیر و اونا یاخین مفهوم داشیر {		خصوصی لشدیرمک [ل] اؤز لشدیرمک (فا: خصوصی کردن).	
	خسیل لشمک [س] گۆیرمک (تاخیل اۆچون).		خصوصی لشمک [س] اؤزل لشمک، کیشی سل لشمک	
	خسیل لیک [آ] خسیل اولان یئر، خسیل اکیلن یئر.		(فا: خصوصی شدن).	
	خُسیه xosyə [آ،ع] ار بزی.		خُصومت xusumət [آ،ع] دۆشمَنلیک، یاغیلیک (فا:~).	
	خشاب [آ] فیشک قابی (فا:~).		خضر شاه xizirşah [آ] ماهنشان دا کند آدی. سربند ده داغ	
	خشخاش [باخ] خاشخاش.		آدی. ماهنشان دا (خضر چوبان) کند آدی {خیدیر}.	
	خشل [باخ: خاشال] خارال، خاشال، یئکه تۇریا.		خط xə [آ،ع] یازی، جیزیق، جیزیقی، چیزگی، هریر شئین	
	خشان xəşlan [آ] ساوه ده داغ آدی.		ترپشدیگی یئرده قالان ایز، یول تئل و بۆرۆ کیمی شئیرلر	
	خشم xəşm [ع، ص] هیرس، اؤفکه (فا: خشم).		اؤزانتی سی (فا:~). line	
	خشم xəşəm [آ] داد لی سولاردا یاشاران وئمه لی بیر بالیق.		خط استوا [آ] اؤستوا قۇرۇشاغی (فا: خط استوا). the equator	
	خشمبول / خشنبول [باخ] خاشامبول (فا: کنجد). sesame		خط باشی [آ] کیشی لرده ساچین گیجگاه طرفینده قولاغین	
	خشن [ع، ص] سرت، قیریجی (فا: خشن).		قاباغیندا اولان بۆلومو.	
	خشنود xoçnud [آ،فا] شاد، سئوینجلی (فا:~).		خط چکن [آ] خط کش (فا: خط کش).	
	خُشوع xuşu [آ،ع] آلقاق کۆنوللو لوک (فا: تواضع).		خط چکیلیشی [آ] رسم الخط kprescribed form	
	خشونت xuşunət [آ] قابالیق (فا: خشونت). coarseness		خط و خال [آ، یازین] گۆز لیلن صفتی معناسیندا بیر افاده (فا:~).	
	خشه xəşə [آ، بی] ۱- خشه اوتو، قیندیرقا، پاخلا لیلاردان، حئیو-		خطا [آ،ع] ۱- یانلیش، سهو، یانلیقی. ۲- سوچ، قُصور (فا:~).	
	انی یئھین کؤکلدن یئم بیتگی سی، باخ: خاشال. bulrush		خطاب xətab [آ،ع] بیرینه سۆیلەنن سۆزلر (فا:~).	
	خسیل xəşil [آ، سن، زیور آلات] اؤتوسویا تۆکەرک پیشیریلب		خطاب xəttab [آ] خمیر ایچینه قیمه ات سوغان و لپه یا	
	یاغ و دوشابلا یئیلن بیر یئمک {آش + ل} آشیل، خاشیل ^۵ .		دویو دولدوراراق و پیشیره رک حاضرلاندان بیر دولما نوعو.	
	خشيله دؤندرمک [ل] بیر شئی خشیل و خمیر کیمی ائتمک.		خطاب [آ] بجنورد دا کند آدی {خاتای}.	
	خشیلینی جالماق [ل] (اؤلدوره رک) حالواسینی پیشیرمک.		خطاب xətabən [ظ] خطاب اولاراق، خطاب انده رک، خطابلا.	
	خشیلینی چیارماق [ل] ازیب ازیشدیرمک، برک وۇرماق.		خطابت xətabət [آ] خطیب لیک، سۆیلۆچی (فا: سخنوری).	
	خشیندره [آ] بوستان آباد دا کند آدی.		خطابه xətabə [ظ،ع] سۆیلۆ (فا:~).	

خطا [آ] گۆزل خطى اولان و گۆزل يازان (فا:~). penma	خطاكار [ص] سوڭچلو (فا: گناه كار). sinful
خطايان [آ] اييك ده كند آدى {خاتاي: خاتايلا}. خطايان	خطب/ خيتاو [آ] مراغا و ميانا دا كند آدى {خاتاي سۆزونه باغلى اولما ليدير؛ (بىر نوع يئر لى چۆرك آدى ^{٦٦})}. خطب
خطبه xutbە [آ،ع] نونوق، سۆيلو، خطيبين مينبردن جاماعاتا خىتاباً سۆيله دىكلرى اؤيود لر و سۆزلر، (فا:~). homily	خطر xətەر [ع] تهليكه (فا:~). danger
خطرسيز [ص] تهليكه سيز (فا: بى خطر). dangerless	خطرلى [ص] تهليكه لى (فا: پخطر). dangerous
خطوط xutut [آ،ع] خط لر، جيزيق لار، چيز گى لر (فا:~). خطى	خطى [آ] ال يازما (فا:~). handwritten
خطيب [آ،ع] خطبه اوڭويان، دانیشان (فا: ناطق). orator	خطير [آ،ع] خرمّت، سايتى، شان، شرف، احترام "خطيرىنى عزيز توتماق" (فا:~). serious
خفا [ع، ص] گيز لى، ساخلى (فا:~). خفت	خفت xiffet [آ،ع] يونگو للوك (ايش، فيكيرويا بىر شئيدە) (فا:~). خفنگ
خفنگ xəfəng [آ] سماورين باشىنى باغلايان اؤرتوك، توكاين اؤرتوگو (فا:~). {قاپاماق سۆزوندن آليناق قاپانگ} كپنگ > خفنگ شكليه گليدير ^٥ .	خفه xəfە [آ،ع] بوغاناق، بوغما (فا: خفه). stuffy
خفه لمك [بل] بوغوماق (فا: خفه شدن).	خفه لىمه [آ] بوغوما (فا: خفه گى).
خفه له مك [ل] بوغوماق (فا: خفه كردن).	خفه نك [آ] ١-آت و باشقا حثيوالار ين جيار خسته ليگى "آت خفه نك اولوب". ٢-تنگ نفس ليك، آسم، {كه نك ^٥ }. خفيف
خفيف [ع، ص] يونگول، آز، آغير قارشىتى (فا: سبك). light	خفيفجه [ظ] آز اولاراق، چوخ يونگول بيجيمده (فا: كم).
خفيه xofiyە [آ،ع] گيز لى قورولوش ويا عسگر توپلومو.	خك انداز [آ،فا] كؤل آتان، سؤيولن توپراغى ييغماغا و آتماغا يارايان وسيله، زييل و كؤل و بؤجور شئيرى گؤتورمك اوچون قيسا دسته لى آلت، (فا: خاك انداز).
خكه [آ،فا] خاكه > قند كيمي شئيرين اوونتوسو (فا: خاكه).	

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۷۰	ارک سۆزلۆک	خ x
خلدold [آ،ع] بقا، قالیجی لیت "خُلد بَرین: ابدی اؤچموق".	خلهسله [آ] بایقین لیت حالینا گئتمه (فا:~). ecstasy		خلیلان xəliyan [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	
خلطxilt [ع] تورتا (فا:~).			خلیج [آ،ع] کؤرفز، یاریم دیز (فا:~).	
خلع [آ] عزل ائتمه، بیر ایشدن چیخارما (فا:~). deposal			خلیطه [آ،ع] ۱-کۆلچه. ۲-مئثال اریدن سوبا و قازانلاردا	
خلع ائله مک [ل] عزل ائتمک (فا:خلع کردن). to depose			اریدیله جک مئثال لارین بللی اورانلاردا قاتیشیغی (فا:~).	
خلع سلاح [آ] سلاح سیز لاندیرما (فا:~). disarmament			خلیفان [آ] سؤلدوز دا کند آدی.	
خلعت xələt [آ،ع] ۱-بیرنوع یاخاسی آچیق اوست گئییمی.			خلیفئان [آ] اؤرمیه ده کند آدی.	
۲-ارمغان، باغیش، خلت (فا:~). robe of honour			خلیفه [آ،ع] ۱-اسلام دینیجه حضرت محمدین یئرینده اوتوران	
خلف xələf [آ،ع] آردیل، سلف قارشیتی، سونرادان گلن			لارین عنوان لاری، اسلامی حکومت بو یوگو (فا:~) caliph	
(فا:~). successor			خلیفه... [آ] یئر آدی اولاراق ایشله نیر، باخ: یئر آدلاری (ان	
خلف [آ] میانا، اهر (انصار)، کلئیر (سبگلو) ده کند آدی،			آزی ۲۰ آد سایماق اولار) {تورک طایفاسی آدیلا یلگیلیدیر}.	
کلئیر (سبگلوچای) ده چای آدی، ابهر ده (سار) داغ			خلیفه تبریزی [یازار] هـ ۱۰ اجو یۆز ییل ده اولوب وتورکجه	
آدی، کیوی، اردیبل، اؤرمیه و هشتری (خلفه) ده کند آدی.			شعر لری واردیر ^{۱۱۷} (فا:~).	
خلفلی xələfli [آ] آذربایجاندا نئچه یئر آدی ^{۲۴۰} .			خلیل xəlil [آ،ع] یولداش، اوغلان آدی (فا: نام پسر). friend	
خلفه لی / خلیفه لو [آ] شاهسون ائلی بو یلاریندان ^{۳۰۱۰۸} .			خلیل... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله-	
خلفه لی [آ] آذربایجاندا نئچه یئر آدی ^{۲۴۰} .			نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۹ آد سایماق اولار).	
خلق xəlq [آ،ع] یاراتما، یارادیلش (فا:~).			خلیل حسنی [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	
خلق ائساعهə xəlqussa [آ] اؤز اؤزونو وارلیغا گلن (فا:~).			خلیل حقیقت گر [آ] اؤرمو لو چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	
spontaneous generation			خلیل رضا [آ] اولنو بازار اولاراق منظوم و منشور اثر لری واردیر.	
خلق اولاه [آ] بوتون ملت (فا:~). god's creatures			خلیل گۆزلی [آ] هشتریلی چاغداش شاعر دیر ^{۱۵۶} .	
خلقت xilqet [آ،ع] یارادیلش، یارادیلما (فا:~).			خلیللی [آ] آذربایجاندا یئر آدی ^{۲۴۰} .	
خفتان xəftan [آ،ع] دده قافتان، دؤیوش دؤنو.			خلیلی [یازار] ۱۵ جی یۆز ییلین شاعر لریندندیر.	
خلکانلو xəlkanlu [آ] قوچان دا کند آدی.			خم چملی [ص] قیر لی فیر لی، ناز لی.	
خلل xələl [آ،ع] پوزوق لوق، اسکیک لیک، نوقصان (فا:~).			خمسی [آ،ع] بئش دن بیر، اسلامی بیر وئرگی، اسلام دینینده	
خلله وٚت [آ] بیناب دا کند آدی {خلله سۆزو چاودار و بوغدا			وارلی آدامین اؤز گلیریندن و قازانچیندان بئش دن بیر حصه	
قاریشیغینا دئییلر ^{۲۲۴} ، بیر معنادا اکین یئر ی اؤچون اؤوات و			سینی کاسیب لارا وئرمه لی اولدوغو وئرگی (فا:~).	
الوئیشلی یئر دئمک دیر}.			خمسی [آ،ع] سییه نگه اوخشار بیر نوع دیز بالیغی (فا:~).	
خلوت xəlvət [آ،ع] گیز لی یئر، هئچ کس اولمایان یئر			خمک، کمک [باخ] خاما۲.	
(فا:~). not crowded			خمیر xəmir [آ،ع] اونلا سو قاریشیمیندان یوغرولموش	
خلوتجه [ظ] گیز لیجه، گیز لی، ییلدیرمه دن (فا: در خلوت).			ماده (فا:~). paste	
خلوتله مک [س] گیز لی ایش گؤرمک (فا: خلوت کردن).			خمیر آچماق [آ] یوغرولموش خمیری اوخلولا نازیک لئتمک.	
خلوص xulus [آ،ع] کؤنول تمیز لیگی.			خمیر توتماق /- سالماق /- قاتماق [آ] خمیر حاضر لاماق.	
خلی گندی [آ] نمین ده کند آدی.			خمیر یوغورماق [ل] خمیر حاضر لاماق.	
			خمیرچی [آ] خمیر یوغوران.	

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۷۱	ارک سۆزلۆتۆ	خ x
خمیر چیلک [آ] خمیر یوغورما.	خندق [آ] بوشهر، ماهنشان و بجنورد (لو) دا کند آدی.			
خمیر گسن [آ] خوی دا داغ آدی.	خندک / خندق [آ، ع: فا: کندن] چوخور، قازیلیمیش چوخور			
خمیر له مک [ل] خمیر یوغورماق.	(فا: ~). moat			
خمیره (خمیر ترش) [آ] مایا، آجیتما (فا: خمیر مایه). yeast	خندک اوْتو [بی] چوخو خندک لرده بیتن، ایری یاپراق- لاری اولان و بورو شکیل لی گۆللی اولان بیر بیتگی.			
خمیر یایان [آ] خمیر یایماق اوچون آراج و ماشین.	خندک قازان [آ] خندک قازماقا یارایان آراج.			
خمیر یوغوران [آ] خمیر یوغورما آراجی و ماشین.	خندک / خان گندی [آ] هشتری ده کند آدی.			
خمیس xemis [آ] شبستر ده داغ آدی. خالخال؛ فریدن- (~ لو) ده کند آدی. {باخ: خییسیلی}	خنده [آ، فا، شع] گۆلوش، گۆلمه.			
خمین xumeyn [آ] همدان ساوه آراسیندا شهر آدی.	خنه یه xənəyə [آ] خنیه سۆزو تورکلر ایچینده و اؤز للیکلە			
خمین بۆلگه سینده تۆرک کندلری [آ] بزیجان/ بزیجان (۳۶ کق * ۱۴۰/۱۴۰ ی تو)، بلادیرجان (۲۳ کق * ۳۵۰/۳۵۰ ی تو)، پندرجان (۲۴ کق * ۵۵۰/۵۵۰ ی تو)، چنار (۲۷ کق * ۹۱۰/۹۱۰ ی تو)، چاروند/ خراوند (۱۵ کق * ۱۰۳۰/۱۰۳۰ ی تو)، خشتیجان/ خوشدوجان (۳۰ کق * ۸۰/۸۰ ی تو)، خوگان (۱۸ کق * ۶۲۰/۶۲۰ ی تو)، خیز آب (۱۷ کق * ۲۱۰/۲۱۰ ی تو)، سرکوبه (۱۸ کق * ۵۵۰/۵۵۰ ی تو)، گوشه عظیم (۱ کب * ۱۳۰/۱۳۰ ی تو)، ماهورستان/ ماهورزن (۲۳ کق * ۳۳۰/۳۳۰ ی تو)،	آذربایجان تورکلرینده یاقین بیر تتریمدیر، تورکلر بیر کند و بۆلگه نین قوتسال مکانینا خنیه دیر، لیر، بۇ سۆز فارسجا- یادا گنچه رک خانقاه شکیلنده ایشله نیر، ایلگنج بؤدورکی بؤکلمه فارس ادبیاتیندا چوخراق تورک شاعر لر طرفیندن ایشله نیبیدیر و فارسجادا خانگاه شکیلنده هئچواقت یازیلما- ییدیر و ینته ده جالبدیرکی دهخدا لغتنامه سینده یالئیز تورک و آذربایجانا یاخین بۆلگه لرده موجوددور و ایرانین جنوب بۆلگه لرینده حتی بیر دانادا گۆزه دیمیر؛ بۇ کلمه لغت باخیمیندان خان و آیا سۆزلریندن دۆزلمیشدیر، آیا سۆزو سوئرلرده تانری و قوتسال وارلیق معناسیندادیر و "خان آیا" خان و بگه یاراشان قوتسال یشر مفهومندادیر، بو کلمه بؤتون یشرلرده قوتسال مفهوما مالکدیر و اوچاق ویا دینه منسوب اولان افرادین اولدوغو یشرلره ده دئییلیر (جناب سیمین فر بؤکلمه نی الهی حاکم یشری معنا لاییبیدیر ^{۸۸} . خنیه سۆزو همیشه اولدوغو کیمی فارس دیلینده او دیلین قالینا سالیناق خانایا/ خاناقا/ خاناقا/ خاناقاه/ خانقاه شکیلنده یازیلیبیدیر، و ایندیلیکده ده تام فارسجا گؤرونوم وئرمک اوچون خانگاه یازیرلار، حالبوکی هم شکل و هم معناجا فارسجا لغته اوخشارلیغی یوخدور.			
خنی [آ، ع: ۱- هر ایکی جنسین علامتلی اولان جانلی ویا ایکی قارشیت شئین اؤز للیکلرنی اورتا حالدا داشیشان شئی، منفی و مثبت اولمایان ۲- بی طرف، طرف سیز، یانسیر.	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنج xonc [آ] شیراز- اردکان دا کند آدی {باخ: آغکند}.	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنجر xəncər [آ، فا] اوجو آیری بالا جا قیلیج (فا: ~) dagger	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنجر / خنجل [آ] خیاو، رزن، خوی، اورمیه ده کند آدی.	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنجر چیچی [آ، بی] چیچک لری خنجر بیچیمینده اولان بیر چیچک، لاتین چیچگی (فا: نوعی گل).	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنجین xoncin [آ] رزن ده کند آدی.	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنچو xənçu [آ] بجنورد دا کند آدی {باخ: آغکند}.	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خنداب xondab [آ] آج، همدان، کومبجان، قئیداردا کند آدی.	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			
خندان [آ، فا، شع] گۆلر (فا: خندان).	خنه یه / خانایا [آ] هتريس، کلئیر، تبریز، میانا، خوی مراغا، کلئیر، بازارماسال، ساوه-نوبران، اردبیل، کومبجان، هشتپر، سالماس، زنجان، بؤکان و اوئرمیه، خالخال، کلئیر، هیششین ده کند آدی؛ زنجان و خالخال دا داغ آدی، هتريس ده چای آدی.			

قُطُب آدلی و گنجه لی نظامی
نین خسرو شیرین داستانین-
ترجمه سی اۇلاراق م ۱۳۴۲ه
حاضر لانیمشیدیر ۹- رونق-
الاسلام: م ۱۴۶۵م بوکتاب

تورکمن لرہ اسلام دینی نی اؤیرتمک اوچون شیخ شرف
طرفیندن یازیلیمشیدیر (فا: ترکی خوارزم).

خوارزمشاھلار xarəzmşahlar [آ] قوروجوسو: قُطُب الدین
محمد، حاکمیت دؤنمی: م ۱۰۹۷-۱۲۳۱؛ حاکمیت
یئرلی: ماورالنهر، قوزئی هندوستان. ایچ چکشمه لر و
مؤغول یوروشو حکومتین ییخیلیشینا سبب اولدو.
خوارزمشاه دؤولتینده اشتراک ائدن بویلاردان نچه سینه
اشاره اولونور: خلجلر، قانقیلی، قیپچاق، کیمک ائیمور،
یاموت، چاودور، حسن ایلی، آتا، تکه، سالور، ایمرالی،
یوموروقلو، گؤکلان، ارساری، ساکار، بونلار هیوا **hiyva**
تورکمنلری آدلانیردی، ائیمور بویونا باغلی قارا یووارجالی
اویماغی، هاسالی بویو، آلیکان / علی کان اویماغی، قوچ-
گیری، ایزول بویو. خوراساندا یاشایان قارابایاتلار اوچ
قولا آیریلیرلار: اؤزبایاتلار یا آغ بایاتلار، قارابایاتلار یا
خوراسان بایاتلاری، شام بایاتلاری یا قوچان بویو
بایاتلاری. قُطُب الدین محمد خلیج بویونا منسوب ایدی و
آتاسی ترکن خاتون قانقیلی لاردان ایدی، سلطان جلال-
الدین خوارزمشاه، قارا خاتایلارین امیری باراق حاجب بن
قیزیلا ائوله نیر و بارق، یین او بیری قیزی ستوینج / ستوینج-
ترکن چنگیزین اوغلو چاغاتای خانلا ائولنیمشیدیر، سلطان-
جلال الدین قیزی خان سلطان جوچی خانلا و ترکن خاتون
چنگیزخانین امیری حاجب دانیشمندله ائولندی.

خواس xəvas [ع، آ] یاخین لار، بویو کلر و ستچیلیمشیر (فا:~).

خوانده xanənde [آ، فا] ثغنی (فا: آواز خوان).

خوانین xəvanin [آ] خانلار (فا:~). tribal chiefs

خواه xah [آ، فا، ش] ایستر، ایسترسه (فا: خواه).

خواه نا خواه [ظ، فا] ایستر ایسته مز، لاقئید جه سینه (فا:~).

خواهش xahis [آ، فا] ایستک، دیلک، تمنا، ریجا (فا:~).

خنه یه [آ] قاراداغ یوسفانلی طایفاسینا باغلی اویا آدی ^{۳، ۱۰۸}.

خواب [آ، فا] ۱- یوخو، اویقو. ۲- فرش اوزونون یاتیمی (فا:~).
خواجه [باخ] ۱- خاجا. ۲- خوْجا.

خوارزم xarəzm [آ، ت] دیواندا بیر تورک اؤلکه سی آدی.

خوارزم تورک لهجه سی / باتی تورکستان لهجه سی [آ] م ۱۲جی

یوزیلده اوغوز، قیپچاق، خلیج و قانقیلی ائللری نین تاثیر
آلتیندا خوارزم تورکجه سی اورتایا چیخیر، موغول دؤورو
خوارزم منطقه سی جوچی اولوسو و آلتین اوردو حکومتینه
تابع اولور، معتزله مذهبی و آیری عرفانی طریقت لر منطقه
کۆلتورونون یوکسلمه سینه سبب اولدو و چوخلو کتابلار
یازیلدی، بونلارین نچه سیندن آد آپاریریق: ۱- نهج
الفرادیس: دینی و اخلاقی احکاملار و معجزه لر موردینده
دیر و یازاری علی اوغلو محمود، کَرَدَر اهلی دیر. ۲- مُعین
المُرید: شیخ شریف م ۱۳۱۳ه یازیب و مذهبی و عرفانی
اۇلاراق ۹۰۰ بیت دن عبارتدیر. ۳- محبت نامه خوارزمی:
تورکجه مثنوی دیر و تورکجه فارسجا غزللری واردیر و
آلتین اوردو امیرلریندن محمد خوجا بگ، یین آرزو سیله
یازیلیمشیدیر و اونا تقدیم اولموش، اثر حقیقنده تبریزی
پروفیسور تورخان گنجه لی تدقیق ائتمیشدیر. ۴- مقدمه
الادب زمخشری: جار الله محمود زمخشری طرفیندن
تورک، فارس و خوارزم لی لرہ عربجه اؤیرتمک اوچون
یازیلیمشیدیر و سلطان آتسیز خوارزمشاهلی یا تقدیم
ائدیلیمشیدیر، کتابدا نچه کلمه اؤرنک اوچون بنله دیر:
(اویا: کند؛ ایسیق سوئی: حمام؛ کنیت: دوکان، روسجا
کییتکادا بو سؤزودن آلینیمشیدیر؛ سین: قبر، مزار؛ سینلاق:
مقبره). ۵- تیبیان الغات الترسی علی لسان قانقیلی:

بوکتاب محمد بن قیس طرفیندن خوارزم تورکجه سینى
آلاتماق اوچون عربجه یازیلیمش ۶- ابن مهنا (لغت
ابن مهنا) احمد منیری (لغت شرفنامه ابراهیمی کتاینین
یازاریدیر) طرفیندن و "فرهنگ جهانگیری" نی یازماق اوچون
استفاده اولونوبدور ۷- قصه یوسف، بو منظوم اثر یوسف
وزلیخا داستانیدیر و علی آدلی بیرشاعر طرفیندن ۱۲ هجالی
و دؤردلوک شعرله یازیلیبدیر ۸- خسرو و شیرین قُطُب:

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۷۳	ارک سۆزلۆتۆ	خ x
خوئین xoin [آ] ایجرو، ماهنشان و زنجان داکند آدی {قوی+ین: چوخور یئر}.	خوئنتلی xocentli [آ] ۱۶م جی یۆزلیده، آنادولودا آت چکن تۆرک بیرلیگینه منسوب بیر بوی آدی (قارامان بگلرینین بیرینین آدینا باغلیدیر) ^{۸۵} .			
خوت xot [این <cot>] کُت (فا:کت).	خود/وئرمک [آ] شعله نی چوخا لتماق {روسجا خوت (گمی) کلمه سیندن آلینیب}			
خوتکار xotkar [ر] باشچی (فا: حکمران).	خودبین/خودپسند [آ،فا] اؤزونوییه نن، آتجاج اؤزونو دؤشونن.			
خوتکه xotkə [آدی] بیر قوش آدی، باخ: جوړه.	خودک xodek [آ] ۱-چوبانین الی آلتیندا ایشله یین اوغلان، مال اوتاران {گؤدک/گؤدوک سؤزوندن ^۵ } {فا: گاو چران}.			
خوتوق [باخ] قودوق.	۲-جامیش بالاسی، بالاق (فا: گوساله).			
خوجا xocal [آ،ص،دهه] اؤیرتمن، یول گؤسترن، باخ: قوجا.	خودکام [ص،فا،شع] اؤزوندن سونرا هئچ کسی قبول ائتمه ین، منجیل، انگویست (فا:~).			
خوجا/خوجالار [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشلنیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزی ۲۰ آد سایماق اولار).	خودمانی [ص،ظ،فا] دوست یانا، یولداش یانا (فا:~).			
خوجا حاجیلو [آ] بو طایفا ۱۵ جی یۆزلیده آغ قویونلو بیر- لیگینه قاتیلاراق بو حکومتین تشکیلینده نقش لری وارایدی ^{۱۶} .	خور/باخماق [آ] یئرینی تحقیر ائتمک.			
خوجالی [آ] آذربایجان دا شهر و چای آدی ^{۲۴۰} .	خور ها خور [ظ] برک خورولتو ایله.			
خوجالی سوی قیریمی xocali [آ] دۆنیاینین مختلف قازتته- لرینین راپورونا گؤره ۱۹۹۲ جی ایلده ارمنیلر، آذربایجان توپراقلارینا هجوم ائده رک غارت ائتدیگی شهرلرده محاصره یه دؤشن بوتون اوشاق، قادین و کیشیلری و حتی داغلاردا یوردلاریندان قاچانلاریدا محاصره یه سالاراق اؤلدورولر، بو خبر لری ایندئپئندنت، تایمز و آیری قازتته- لرده گؤرمک اولار، اوجمله دن مسکوا چاپی، کومترسانت komersant قازتتی یازیر: "۱۹۹۲ ایلین فوریه آیی نین ۲۵ و ۲۶ سیندا خوجالی شهرینین اهالی سی ارمنی لرین هجومونا معروض قالاراق قتل عام اولورلار، بو هجومدا ۶۱۳ نفر اؤلدورولور، ۴۷۸ نفر یارالانیر، ۱۲۷۵ نفر اسیر اولور و ۱۵۰ نفرده مفقود اولور و شهر تخریب اولونور، بو حمله ده روسیه نین ۳۶۶ سایلی پیاده- موتوریزه قوشونودا اشتراک ائتمیشدیر. بو حوادث قومی پاکسازلیغا منجر اولموشدور"، بو گون آذربایجان ملتینین حقینده سوی قیریم گونو اعلان اولوبدور ^{۱۴۰} .	خور تلاماق (هورتلاماق) xortlamaq [س] اؤلو قیر و تایت دان دۇرماق (فا: از قبر در آمدن) {خورخور سسیندن}.			
خوجاموچا [آ] شبسترده کند آدی {خوجام+اوجا: اولویئر}.	خورتوتلو [آ] خورتولداما سسی.			
خوجامیر [آ] ییناب دا کند آدی {۱-ییلگین آغا (تورکجه: خوجا+ عربجه: میر) ۲-میر سؤزو اسکی تورک خاقانی بالامیر آدیندا گؤروکور و محتملا تورکجه ده ده کؤکلو کلمه اولاییلر}.	خورتولدا تاق [س] خورتوتلو ایله ایچمک، خورتوتلو سسی چیخارماق (فا: فس خورخور کردن).			
خوجملی/خوجاملی [آ] گنبد ده کند آدی.	خورتولداماق [س] خورتوتلو سسی چیخارماق.			
	خورتوم xortum [آ،ع] بعضی حیوانلاردا بورو کیمی آغیز (فا: خرطوم). (goeg) Khart (o) um			
	خورتوملو [ع،تو] خورتومو اولان.			
	خورتوملو بؤجک لر [آ،دی] ائش قانادلی لار و یاریم قانادلی- لاری و تاختا قوردولارینی ایچینه آلان، قان امیجی آسلاق بؤجک لر توپلو لوغو rhynchota			
	خورتوملولار [آ،دی] چوخونون نسلی توکنمیش و گونوموزده یالنینز فیل لری ایچینه آلان ممه لی حیوانلارین آلت تاقیمی.			

خوشحال [ص، فا] شاد و سئوینج لی (فا: خوشحال).	خوْزئین [ر] ارباب ^۱ .
خوشگبار [آ، فا] قورو یئمیش (فا: خوشگبار).	خوْزار xozar [آ، ت] تورک اوْلکه لرینده بیر یئر آدی.
خوشلاماق [س] خوش حالا گلمک.	خوْزال [آ] بوغدا کپگی (فا: سبوس).
خوشلاماق [س] اوْزگینه یاتماق، لذت آپارماق (فا: لذت بردن).	خوْزان [آ] کوْوشن {باخ: خوْزئین}.
خوشلانديرماق [ل] سئویندیرمک، اوْزگینی آچماق (فا: ~).	خوْسانلاماق [آ] گیز لی گیز لی پیچیلدا ما (فا: پیچ پیچ کردن).
خوشلانماق [س] سئوینمک، لذت آپارماق (فا: لذت بردن).	خوْسده وه نک [آ] خوْسانلاشما (فا: نجوا کردن).
خوشلانیش [آ] خوشلانماق ایشی ویا بیچی می.	خوْش [ص، فا] بیه نیلن، دویقولاری اوخشیان (فا: خوش).
خوشلوق [آ] شاد لیق (فا: خوشی). happiness	خوْش... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق ایشله -
خوشنود [ع، ص، ظ] راضی، ممنون (فا: راضی).	نیر، باخ: یئر آدلاری (ان آزی ۱۰ آد سایماق اولار).
خوشنویس [ص] خوش خط، خوش یازار.	خوْش آدلی [ص] آدی خوش اولان (فا: نیکونام). famous
خوشونا گلمک [س] بینمک.	خوْشاوانت [آ] اسماعیلی، دا داغ آدی ^{۲۴۰} .
خوف [ع، آ] قورخو (فا: ترس).	خوْش اوْغورلو [ص] خوش شانس (فا: خوش بخت). lucky
خوفلانديرماق [ل] قورخو تماق.	خوْش اوْزلو [ص] خوش صفت، گوْلر اوْز لو، خوش بنیز لی.
خوفلانماق [س] قورخماق.	خوْش اییی لی (قوْخولو) [ص] (فا: معطر). fragrant
خوفلو [ص] قورخو لو.	خوْش بئش [آ] بیر بیر یله کنف احوال ائله مه (فا: ~).
خوگ [آ] آذربایجان، دا داغ آدی (۱۰۶۰) ^{۲۴۰} .	خوْش بنیز [ص، فا] خوش صفت، خوش اوْز لو (فا: خوش سیما).
خوگ xok [آ] ماکی دا کند آدی {قوچ}.	خوْش سیما [باخ] خوش اوْز لو.
خولقار ابوجاق [آ] سالیان، دا کند آدی ^{۲۴۰} .	خوْش صحت [ص، فا] خوش خوش دانیشان (فا: ~).
خولمیلی xolmili [آ] لکران، دا کند آدی ^{۲۴۰} .	خوْش قدّم [ص، فا] خوش گلیشلی (فا: ~).
خوناشن [آ] آذربایجان، دا چای آدی ^{۲۴۰} .	خوْش قیلیق [ص، فا] هامی ایله یولا گئندن (فا: خوش برخورد).
خونچا xonca [آ] یئمه لی شئیرلر یا باشقارمغانلار قویو لموش	خوْشگئشین [آ] جوْلفا، دا یئر و چای آدی ^{۲۴۰} .
و بز نمیش تاباق (فا: خوانچه). tray {خان سؤزوندن: خان	خوْشگدیک [آ] لاجین، دا چای آدی ^{۲۴۰} .
اوچون آیریلیمیش شئی دئییلیر}.	خوْش گلدین (ائله مک) [س] سالام لاشماق دئییلن سؤز.
خونچا توتماق [ل] بیرینه پای توتماق.	خوْش گلمک [س] خوشونا گلمک.
خوو [آ، فا] خواب، پارچالاردا یاتیم (فا: خواب پارچه).	خوْش گوْرو [آ] هر شئی آنلا ییشلا قارشى لایان، اییی نیتلی.
خوی سؤزونون گوکو حاققیندا [آ] مُستوفی، اصطخری و ابن -	خوْش گوْرو لوگ [آ] آنلا ییشلی لیق، اییی نیتلی لیک.
خرزادبه بو شهردن خوی شکینده آد آپارییلار. خوی آدینا	خوْش گوْذران [آ] خوش گنجیرن و لاقئید.
ان اسکی اولاراق اورارتولار زمانیندا راست گلیریک،	خوْش گوْلوش [ص] گوْلر اوْز لو، خوش گنجیرن و خوش اولان.
اورارتولارین ان مُهم قالالاریندان و شهرلریندن اولخو	خوْش اخلاق [ص] اخلاقی خوش آدام.
آدیندا یی هرچند بو قالا خویون قوْزئینده و ایندیکی	خوْشا گلیم [ص] لذتلی (فا: لذیذ). لذیذ pleasure.
سالماسا یاخین ایدی، احتمال وارکی قالا داغیلاراق بو آد	خوْش بخت [ص، فا] خوش اوْغورلو (فا: خوش بخت).
اورائین ان یاخینیندا اولان خوی شهرین اوستونده	خوْش بخت لیک [آ، فا] حیاتدان ممنون اولما (فا: خوش بختی).
قالیدیر، همچنین اورارتو شاهلاریندان بیرى ساردوری	خوْشبو [ص، فا، ش] خوش اییی لی (فا: خوشبو).

خ X	آذربایجان تۆركجه‌سی	۹۷۶	اۆرك سۆزلۆكۆ	خ X
	آدیندا اولخو قالاسینین یاخین لیغیندا بیر شهر دۆزلدهرک		آیری بۇلگه لرینده ده یئر آدلارینا راست گلیریك، حالبوکی	
	آدینی ساردوری خورده قویور، گئنه آراشدیرماجی لار سوئر		خوی آدی اۆچون ساده جه آذربایجاندا ۸ یترده راستلاتنی	
	کتیبه لرینده اولان آرتتا بۇلگه سینى و همچنین سونرالار		واردیر، آیریجا بعضی لرینین کورد ساندیغی دۆنبولولرده	
	اوراتولارین داش یازی لاریندا گلن سانگی بوتو بۇلگه		باغلانتی و دیل اساسینا گۆره تورک بویلارینا باغلانیرلار.	
	سینی خوی ماحالی بیلیلیر؛ خوی آدینین ایندیکی		خوی شهرینین نفوس داغیلیمی xoy [آ] بو شهر اؤرمیه نین	
	معنالارینا گلینجه، قتید اولونمالیدیرکی بۇ بۇلگه یه یئرلی		۱۲۰ کیلومتر قوزئینده قرار تاپیب و تبریزدن ۱۶۵ کیلومتر	
	اهالی خوی چوخورو دییرلر، گرچکندنه اطراف		آرالیقدادیر. دنیز سولاری سویه سیندن ۱۱۸۰ متر یۆکسک-	
	بۇلگه لره گۆره خوی شهری چوخور و آران بیر یئر		لیکده اولاراق اؤزئی گئنیش لیگی ۵۲۵۰ کیلومتر مربع دیر،	
	سایلییر و بونودا بیلیریک دیواندا قوی کلمه سی چوخور		ش ۱۳۲۰ ده خوی شهری ۳ بخش دن (مرکزی، قرزیادین،	
	یئر معنالانییدیر و بۇ ایکی مطلب آیدینجا بییریله اؤرتو-		سالماس) تشکیل تاپیردی، نفوس خوی شهرینده ۳۵۸۷۶	
	شمکده دیر، همچنین قدیم تۆركجه ده قوی سۆزو قویون و		نفر و قرزیادین دا ۲۱۲۲ نفر اولاراق تۆرك قتید اولونوبدور	
	داوار معناسیندا گلیب و بۇلگه ده بوللو قویون و داوار		و مرکزی بۇلومده ۲۱۲ کند و ۶۲۲۶۷ نفر و چاپیارادا ۵۶	
	بئجرمه امکانی اولدوغو اۆچون بۇ کلمه لر باغلانتی لی		کند و ۱۶۳۵۵ نفر نفوس واریدی و توپلام جمعیت ۱۱۶۶۲۰	
	اولایلرلر، بیر سۆزه داها دئییمک لازیمدیر، بعضا بۇ		نفرایدی (سالماس اۆچون همان لغته رجوع ائتمک اولار)؛	
	کلمه نی کوردجه دۆز معناسیندا گۆستریلر و البته		ش ۱۳۲۰ ده ۱۹۵ کندین اهالی سی تۆرك ایدی و ۷۳ کند	
	پهلویچی یازارلار بئيله سۆزلره چوخراق تاکید ائدیرلر،		کورد اولاراق جمعیتی ۱۴۶۹۷ نفر قتید اولونوبدور (بۇکند	
	بۇ سۆز منطقه اویمایر، بیر طرفدن پهلویچیلرین یانلیش		لردن ۷۰ خوی و ۳ کندده قرزیادین اطرافیندایدی)، آیری	
	اصرارلارینا رغماً بۇ بۇلگه چوغونلوقلا تورکدور و آیری		دئییشله ۱۳۲۰ ده بوشهرستانین ۸۸ فایزی تۆرك و ۱۲ فایزی	
	قوملارین بورالاردا چوغونلوقدا اولماسینا دایر هئچواقت		کوردایدیلر، ش ۱۳۸۵ ده ۲ بخش و ۱۲ کندیستان واریدی:	
	کسین بلگه یوخدور، آچیقیدیرکی حدس گومانلا ایشی		۱-مرکزی (الند، ائواوغلو، دیزه، راهال، پئره، سؤکمن-	
	حل ائندلرعمد ویا سهو، یانلیش یوروملارا دؤشورلر، آیری		آوا، قره سو، قوتور، ولدیان، قاراسو،) ۲-چاپیارا	
	طرفدن دۆز سۆزونون تلفظو کوردجه ده "خئ xe، خو		(چورس، حاجیلار، قرزیادین)؛ ش ۱۳۸۵ ده شهرستانین	
	xve" شکیلنده دیر و ۵۵ جی قایناغین دئدیگینه گۆره		جمعیتی توپلام ۳۷۰،۰۰۰ نفر اعلام اولوبدورکی ۱۸۱،۵۰۰	
	یالینز فارسجا و تورکجه ده خوی xoy تلفظونا		خوی دا و ۲۳،۰۰۰ نفری قرزیادین دا و ۱۶۵،۵۰۰ نفری	
	چئوریلییدیر، آیری طرفدن منطق سیز بیر مطلب داها گۆزه		کندلرده یاشاییردیلار، بۇ دؤنم ۳۲۹ کنددن ۲۵۴ کند	
	چاربیر: اگر کوردلرین آزیلیقدا اولدوغو بیر تورک		تۆرك و ۷۵ کندده کۆرد ویا تۆرك و کۆرد بیرلیکده	
	شهرینه تلفظ دئیشمه سیله بیر آد وئریلرسه، نییه بس		یاشاییردیلار، اورتالاما حسابلا هر کندین جمعیتی (۲۵۴/	
	کوردلرین چوغونلوغو اولان کوردوستاندا بنزر آدلار		۳۷،۵۰۰ (۱۶۵،۵۰۰) نفر اولوردو، لذا کندلرده جمعیتین ۳۷،۵۰۰	
	گۆرکمور، و اگر بۇ سۆز یئر آدلاریندا ایشلنسیدی حتما		نفری کۆردو قالانی تۆرك ایدیلر،	
	اؤرمو گۆلونه ده خوی گۆلو دئیردیلر، و اؤزلیکله بیر		شهر ایچینده محله لرده نفوس داغیلیمی تقریبی حالدا	
	مثال وئریسک، مثلا وقتی دئییلیر اؤشنو سۆزو تورکجه دیر		بئيله دیر: شهرین محله لرینین ان اؤنملیلری شوونه	
	و اۆچ/اؤش سۆزونه باغلیدیر اصلی دلیل لردن بیریده		(شهانق)، محله بؤلومو، ربط شمس تبریزی،) مجبورآباد	
	بودورکی بۇ کلمه یه تای "اؤشناوا، اؤشنار" آذربایجانین		(اسلام آباد)، ماکی دروازاسی، جمشیدآباد، آزادگان،	

خ X	آذربایجان تۆركجهسى	۹۷۷	ارک سۆزلۆتۆ	خ X
	تبری گاراژی (حمیدآباد، مطهری بُلوارى، شروو)، تازاکنډ، قارادریش، دُخانیا ت دالى، داش دروازا (داباغخانا)، سلماس دروازاسى؛ بو بؤلوم لردن شوْونه و محله ده هریرینده حدودا ۱۰,۰۰۰ و ربط، مجبورآباددا ۵,۰۰۰ و قالان محله لرده تقریبی حالدا هر بیرینده ۲,۰۰۰ عایله یئرلشمکده دیر، شهرده ش ۱۳۵۰دن اؤنجه تورکلر نفوسون بوتونونو تشکیل ائدیردی و بارماق ساییدا ارمنی ویا کورد عایله لری یاشاییردی ولی بوتاریخدن سونرا کورد عایله لری شهرده یئرلشمه گه باشلادیلار، ایندیلیکده شهرده محله بؤلومونده ۴۰-۵۰ فایز، ربط و مجبورآباددا ۲۰ فایز کورد عایله سی واردیر، قالان محله لردن یالئیز جمشیدآباد، تبریز گاراژی و قارادریش بؤلوملرینده هریرینده ۱۰۰ عایله یه یاخین کورد یاشاییر (کورد عایله سایسیندا بو مقدارلار مختلف دئییشلرده ان چوخودور) و توپلام حالدا شهرین ایچینده ۱۵ فایزه یاخین کورد و ۸۵ فایز تورک یاشاماقدادیر، قرزیدیندا کورد عایله لری بارماق سایى- سیندان چوخ دئییلیر، بوحسابلا شهرستاندا توپلام اولراق ۳۰۵,۲۷۵ نفر تورک و ۶۴,۷۲۵ نفر کورد یاشاییر، آیری دئییشله بو دؤنم، شهرستاین ۸۲,۵ فایزی تورک و ۱۷,۵ فایزی کورد ایدیلر (قئید اولونمالیدیرکی بو آراشدیرمالاردا کورد عایله لر اوچون دئییلن ان حداکثر مقدارلاری بورادا یازیلدی و بعضی دئییشلرده کوردلرین اورانی بومقدارین یاریسی قدر اولوردو).		خویلولارین رشادتله دایانیشماسی و مقاومتی سونوجو بو شهره غلبه ائده بیلمه ییب و دالى اوتوردولار و داشناق لارین اله باشی سی قان ایچن آندرونیک منطقه دن قاچیب یوخ- اولدو، باخ: کوره سوننولر.	
	خوی بؤلگه سینین تاریخی و گۆرمه لی یئرلری [آ] داش دروازا، خوی بازاری، شمس تبریز مناره سی، خاتون کؤپروسو، شاه مچیدی، خان مچیدی، مطلب خان مچیدی، سیدالشهدا مچیدی، ماللا حسن مچیدی، حاجی بابا مچیدی، سید پهلول امامزاداسی، سید یعقوب مقبره سی، یثدی قارداشلار تۆربه سی، آخوند ماللا زین العابدین نوایی تۆربه سی، سید تاج الدین تۆربه سی، ماللا علی تۆربه سی، نخجیوانلی پیرعلی و ذهبیه تۆربه سی، داغ باغی، خوی قالاسی، تاباغاباغ، بلدیه بیناسی، شاه تهماسبین امریه کتیه سی، کۆل تپه لر، قالا قاپی سی (دروازه سنگی، ایلیخانلی لار دؤورونه عاید دیر)، حُکومت بیناسی، کبیری لر ائوی (قاجار و دؤنبولولر دؤورونه عاید دیر)، محمدبگ حمامی، ماهلاران کبلیسه سی، قوتور دمیر یۆلو کؤپروسو و اونون یانیندا سانیلان چنلی بئل داغی، بامدام قالاسی [باخ: کورمانج].		خوی بؤلگه سینین جایلاری [آ] چایلار آرازا تۆکولورلر: قاراگۆل (ایستیران s1۶b۷)، آلدن (الند s۱۳b۷۷، q=۴)، قارائقای (بابیکان s۶b۲۶)، آجی چای (بایرام کندی s۴b۲۴، q1/۱۶s۴b۲۴)، پیراقلو (بله سور s۴b۲۴)، گل شور (شورک چای s۹b۳)، حصارچای (s۱۰b۱۹)، قاراسو (خاندیزه s۱b۳۲)، قاراسو (دیزه دیز s۱b۳۳)، قازان چای (دیزه دیز s۴b۳۴)، هاراتل haratel (رازی s۹b۶)، قوتورچای (s۱b۲۰۴ قوتور ایستگاهی q=۲,۶- مراکان ایستگاهی q=۱۱)، قارابورون (سید تاج الدین s۲b۱۳)، گزلان چای (شوربلاق s۲b۱۵)، قاراچای (قاراولو علیا s۷b۱۷)، شورچای (قاراتپه s۴b۱۶)، آغچای (قرزیدین s۱b۱۱۵ قورول ایستگاهی ۶,۵- مراکند ایستگاهی q۳,۹)، آی گل/آیگؤل aygol (قطور چای s۲b۸)، چای داغ (قیزیل داش- ایشگفتی- آغچای s۵b۱۳)، بؤلوک داش (کلت s۹b۱۴)، قاراچای (کله وانیس s۲b۲۴)، چای	

خ X	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۷۸	ارک سۆزلۆگۆ	خ X
شۆریک (کۆتان آوا ۵b۱۹s), سنگ سیاہ (گوگورد ۲۰b۷s), گیوران چای givran (~ ۸۷s۳b۳۳/q), قارادره (ملحملو ۴b۲۳s), شۆرچای (نورآباد ۴b۲۶s), هندوان/ قیلہ لیک (~ ۵۳s۱۱b۱۶/q), هۆریش خانا (داغی ۱۳b۸s), چلیک (ترس آباد ۱s۲b۳۰q),	داغ/ کۆلہ داغ (۵۰کق ب ۳۰۷), کۆردینین داغی (۵۰کق د ۸۵۲), بۆزگونئی (۵۱کق ب ۲۳۴), پریگل (۵۲کق ب ۲۴۳۸), گۆن گۆرمز (۵۴کق ب ۲۴۳۸), خان آغؤلۆ (۵۴کق ب ۲۵۴۷), سنگر (۵۴کق ب ۲۵۸۲), قالا (۵۴کق ب ۲۶۰۴), قوردقايا (۵۵کق ب ۲۵۰۴), جمال (۵۷کق ب ۲۶۶۵), ایماد/ عماد (۱۶کق ب ۱۹۵۳), قورونانو (۱۷کق ب ۲۲۴۹), ساری باغ (۲۱کب) خوی, (۲۴۰۲), اورین (کیچیک-) (۲۵کب ۲۷۵۵), تکه لیک (۲۶کق ب ۲۷۱۰), جهنم دره (۲۷کق ب ۲۲۱۴), قاراداش (۲۷کق ب ۳۱۸۵), بؤلان (۳۰کک ب ۲۵۲۳), فالاجیق (۳۰کق ب ۱۸۹۰), قورآغاج (۳۲کق ب ۱۵۱۰), قارا یوئمولو (۳۴کق ب ۱۹۱۹), قیندیرقالی (۳۵کق ب ۱۴۳۳), چیلہ خانا (۳۵کق ب ۱۶۱۰), قوتور (۴۰کق ب ۱۴۰۲), هاجا (۴۰کق ب ۱۶۷۷), مانداقار (۴۰کق ب ۱۸۴۳), قَمیشگان قوزئی (۴۲کق ب ۱۴۵۵), گونئی نعلبند (۴۳کق د ۱۴۱۷), آلاله بَردیگی (۴۵کق ب ۱۶۷۲), شاهین بگ (۴۶کق د ۱۴۰۶), چال (۴۷کق ب ۱۹۲۵),	خوی بۆلگه سینین داغلاری (قوزئی طرف-قرزیادی-سۆکمن آباد-الند) [آ] شیخ حمزه (۴۳کب ۳۱۱۶), ائواوغلوداغ (۲۷کق د ۱۳۸۱), شاه آشان داغ (۳۲کق د ۱۵۶۶), قارین (۴۴کق ب ۲۷۶۵), سلیم (۵۰کق ب ۲۷۷۲), گیربوران (۵۲کب ۳۱۲۴), قوچ (۵۳کق ب ۳۵۰۱), نظربگ (۶۰کق ب), یئلچہ داغ (۲۴کق د ۲۰۶۳), قالداش (۲۸کق ب ۱۹۹۸), کۆکمر (۳۳کق ب ۱۵۶۵), صفرداغی (۳۵کق د ۲۰۱۰), زانگه زر (۳۲کق د ۱۴۳۲), باشاگل (۳۵کق د ۱۶۸۸), قاراداغ (۳۷کق د ۱۲۲۵), یوسفلی داغی (۳۷کق د ۱۳۷۶), قوش قدر (۳۷کق د ۱۵۰۳), قیلیچ داش (۴۲کق د ۱۳۶۶), میل داغ (۴۵کق د ۱۴۵۲), آغداغ (۴۵کق د ۱۴۸۹), قوچاش (۴۵کق د ۱۸۰۳), دینگیز (۵۵کق د ۱۵۶۲), چیلله خانا (۱۷کق ب ۱۸۶۳), قازی قایا (۱۷کق د ۲۰۲۱), هالیلی (۲۲کق ب ۲۴۹۷), آیینین باشی (۲۳کق ب ۲۰۸۲), اوجومیزداغ (۲۴کق ب ۲۰۷۳), نخجلی داش (۲۶کق ب ۱۹۰۰), کومالار (۲۷کق ب ۲۱۷۶), پیرمیرداغی (۳۲کق ب ۲۳۳۵), پیرعنبر (۲۷کق ب ۲۲۴۷), اوچ قیزلار (۲۸کق ب ۲۱۱۰), سوسوز (۳۱کق ب ۲۶۵۹), رزگر (۳۲کق ب ۱۹۶۲), چیچکلی داغ (۳۲کق ب ۲۳۰۲), سلمان گونئی (۳۴کق ب ۱۸۵۰), قاراملیک (۳۶کق ب ۲۰۰۴), باباباخ (۳۷کق ب ۱۸۴۵), پایقوت (۳۸کق ب ۱۸۱۶), کؤمور قوزئی (۳۸کق ب ۲۲۰۳), آغداش (۴۱کق ب ۲۵۲۴), آلمالی (۴۲کق ب ۲۰۶۸), ییخیلقان (۴۲کق ب ۲۳۶۴), خمیرکسن (۴۴کق ب ۱۸۷۶), مین آرشین (۴۴کق ب ۲۴۱۴), حاجی بگ (۴۵کق ب ۲۰۰۰), بوزخانا (۴۵کق ب ۲۲۲۲), آغ گونئی (۴۸کق ب ۲۱۵۸), قولو ناوی (۴۸کق ب ۲۳۱۱), قوازی (۴۹کق ب ۱۹۱۱), گنچی قیران (۵۰کق ب ۲۲۵۰), قورقان بابا (۵۰کق ب ۲۴۹۵), کؤه		

خ X	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۷۹	ارک سۆزلۆتۆ	خ X
۲۵۶۸، کَرَبَران (۳۴ک گب ۲۸۸۹)، بَر لیک (۳۴ک گب ۲۹۷۵)، بیروووش (۳۵ک ب ۲۲۷۰)، پیرقال (۳۵ک ب ۲۵۱۴)، سیاه/قارا (۳۵ک گب ۱۹۷۴)، هوُریش خانا (۳۵ک گب ۲۷۹۶)، مخین (۳۹ک گب ۲۴۴۳)، کوُمیدلو (۴۱ک گب ۳۰۱۰)، پلنگوُر (۴۲ک گب ۲۴۱۱)، سُرُخ/ سیرُخ (۴۴ک ب ۲۲۴۴)، لاغ (۴۵ک گب ۲۳۶۷)، قالا (۴۶ک ب ۲۱۰۶)، کانی زیارت (۴۷ک ب ۲۹۸۶)، محک (۴۷ک گب ۲۴۷۲)، حَلَب (۴۸ک ب ۳۱۳۷)، گُرگها/ قوردلار (۵۱ک ب ۲۲۰۴)، اسبها (۵۲ک ب ۲۲۳۶)، میر عمر (۵۲ک گب ۲۷۳۵)، سُلطان باستی (۲۰ ک د ۱۵۰۴)، اسب چوُلَه (۲۲ک گ د ۱۶۳۶)، اوُلالین (۲۲ک گ د ۲۳۱۸)، دوُمبولو (۲۴ک گ د ۱۶۹۶)،	آباد؛ مره کان/ مره کن (* ۱۳۹۰/تو) (قو:مراکان)؛ میرزاحسام/میرزاحسن کندی (* ۳۰۰/تو)؛ یتیم آغولو (* ۳۰/تو)؛ یوسف کندی/ تو+کو؛	خوی(جایبار-قرزیدین) بۆلگه سینین کندلری [آ] آشاغی داکی کندلردن قره نین کندی، یاورین کندی و بیجووان قرزیدین ^۱ قاریشیدیر آجای (* ۳۷۴/تو)؛ آغمزار (کندین آدی دیشیلهرک آغمزار کورد اوْلوب) / تو-کو (* ۹۰/تو)؛ بادیکی (* ۳۱۰/تو)؛ باسدام/ بسطام (* ۴۳۰/تو)؛ بندیلی (* ۷۰/تو)؛ بهیستان/ بگیستان (* ۲۲۵/تو)؛ بگجووان (* ۲۰۰/تو)؛ جیلقاوا؛ چومران (* ۵۳/تو)؛ چیر (بوْشالمیش کند) (* ۳۰/تو)؛ دوردآغاج؛ دوزن حسین آباد (* ۷۰/تو)؛ دوه-آغولو؛ سالطا (* ۴۰۰/تو)؛ سولولکلو/ تو-کو (قو: سلکلو) (* ۵۲/تو)؛ شکربولاغی/آ-ی (* ۵۶/تو)؛ شورجا/ شورجاحسین آباد؛ شوریک/ تو-کو (* ۴۰/تو)؛ شیتو (* ۵۰/تو)؛ عابباس بولاغی (* ۵۰/تو)؛ قاراآغاج (* ۲۵/تو)؛ قارابویا (* ۶۰/تو)، قزَیادین (* ۲۱۲۲/تو)؛ قرئین کندی/ قره نین کندی/ قیراش کندی (* ۲۶۲/تو)، قَمیشگان/آ-ی (* ۱۴۵/تو)؛ قورول/ آ-ی (* ۵۰۰/تو+کو)؛ کَسبان (* ۳۲۰/تو)؛ کیفیل/ تو-کو (* ۵۰/تو) (قو: کفیل)؛ گوژدَین (* ۱۵۰/تو)؛ گوژش/ تو+کو (* ۱۱۰/تو)؛ نالبت/ نالبتند (* ۷۳۰/تو)؛ یاورین کندی (* ۲۰۰/تو)؛	خوی(جایبار-چورس) بۆلگه سینین کندلری [آ] آخورلو (* ۱۲۴/تو)؛ ایده لی/آ-ی/ تو-کو (* ۲۷/تو)؛ بالا کهریز؛ چورس خنه یه سی (* ۴۰۰/تو)؛ چورس (* ۲۱۰۰/تو)؛ چیر کندی (* ۴۴۰/تو)؛ حمزیان/آ-ی (* ۳۲۰/تو)؛ دۆل-کندی (* ۲۹۰/تو)؛ علی آباد؛ فیض آباد (* ۱۰۸/تو)؛ قارا کهریز (* ۱۷۰/تو)؛ قوزلو خنه یه/ فیزیل خنه یه/ قوزلو خنه یه (* ۹۰/تو)؛ مارقاشا (* ۱۲۰/تو)؛ میرزا جلیل کهریزی (* ۳۲۰/تو)؛ یوخاری قمیشگان (* ۱۵۰/تو)؛	خوی(جایبار-حاجیلار) بۆلگه سینین کندلری [آ] اسماعیل-کهریزی/اسماعیل کندی (* ۲۴۱/تو)؛ آلهله وئردی کندی؛ آلی کندی/ طاهر آباد/ تو-کو؛ بگدرویش (* ۲۳۰/تو)؛ بوْیول آباد (۵۰-۱۶۰ یللیک تازا کند ساییلیر و قاباقچا حاجیلارلی لارین و دیزه لیلرین آغول لاری ایدی) (قو: بابل آباد، پئدیار (* ۱۲۵/تو) (قو: پیر یادگار)؛ تاش خاتون/ داش خاتین (* ۲۶۰/تو)؛ حاج احمد کندی عجم/ کورد (* ۲۲۰/تو)؛ حاجیلار (* ۱۱۰۰/تو)؛ حسین آباد؛ دامداما/ تو-کو (* ۹۰/تو+کو) (۲۰-۳۰ قاپاق تۆرک ایدی)؛ دیزه/ حاتمخان دیزه سی (* ۱۷۲/تو)؛ زنگلان/آ-ی (* ۹۲۰/تو)؛ سوْتبگلی/ حسین بگلی * ۳۶۰/تو)؛ شَر محمد؛ شوُر کهریز * شیرین بولاق (* ۳۵/تو+کو)؛ قارنی یاریق * قاراناز؛ قاراتپه (* ۵۰/تو)؛ قوْچاش؛ قیزیلجاگوْل؛ کامل آباد (* ۱۶۰/تو)؛ کوْرابولاق/ تو-کو (* ۴۰/تو)؛ مره کان حسین

خ X	آذربايجان تۆركجه سي	۹۸۰	ارک سۆزلۈتۈ	خ X
	(ايندى خۇي شەھرى نىن محلە لرېندىن بېرىدى)، قۇرشاقلىق (۱۲۰×)؛ قىزىل آغۇل (۱۰۰×)؛ كىر كۆش / چىكۆش×؛ مصطفىي آباد×؛ نىزىرگ×؛ يارپاقلى (۱۳۰×)؛		(قۇ:گورپران)؛	
	خۇي(مەركىزى-دېزىج) بۆلگەسىنىن كەندىلى [آ] احمدآباد،		خۇي(مەركىزى-سۇگەن آباد) بۆلگەسىنىن كەندىلى [آ]	
	آغ بولاق مېدان؛ آغدرە؛ اكىر آباد؛ آلتۇيروق (۲۱۲/تو)؛		كۆرە پىران ۲(گەلە پىران)؛ آغ بولاق / آ-ي / (۴۳۰/تو+كو)؛	
	ايرەوت-ايرەوتند (۸۲/تو) (قۇ:روند)؛ ايرى بۇجاق		آغ توپراق (۹۴/تو)؛ آغباش (۲۸/تو+كو)؛ آلىشق /	
	(۱۴۰۰/تو)؛ بىدداروار (۲۴۰۰/تو) (قۇ:بىدلآباد)؛ پارچى		على شېخ (۹۴۰/تو)؛ اريكلى (۲۰۰/تو)؛ اورتا كەند	
	(۲۳۰/تو)؛ جەفەر آباد (۲۸۰/تو)، جەمىشەخان دېزەسى /		(۹۰/تو)؛ ايشىگەتتى (۱۴۰/تو+كو) (قۇ:شەگەتتى)؛ دۇنكى	
	حاجى مۇيىد دېزەسى (۲۴۰/تو)؛ خەنەيە (۴۹۰/تو)؛		(۱۲۰/تو+كو)؛ دىيىك؛ دىمىدىم (قۇ:دەمدەم)؛ زىئو (۷۶۰/تو)	
	دۆزىن؛ زاغا (۹۲/تو)؛ سۇيۇتلۇ (۲۴۰/تو) (قۇ:سەگىتلۇ)؛		(قۇ:زىئو)، زورآباد. (۶۸۰/تو)، سۆت / سۆت (۵۵×/تو)،	
	سروو (۶۹۰/تو) (قۇ:سەراب)؛ سۇسوز(بوش)؛ سەگەرآباد		شورىك (۳۲۰/تو)؛ قىتىر / آ-ي (۲۸۰/تو+كو)؛ قارىنجا	
	(۱۶۰/تو)؛ قىرخ ياشار (۲۵۰/تو)؛ قىزقالا (۹۶۰/تو)؛		(۱۲۰/تو+كو)، قاراآغاج (۱۳۰/تو+كو)؛ قاراقوش / آ-ي	
	قىزىلجا (۳۰۰/تو+كو)؛ كۆشك زىر / عزت آباد، كىتىلى / آ-		(۴۴۰/تو)؛ قۇردىك / آ-ي (۸۵۰/تو)؛ قۇرقان (۱۲۰/تو)؛	
	ي (۳۰۰/تو)؛ گەنەلى (قۇ:حەيدەرآباد) (۱۹۰/تو)؛		قىزاۋلن (۱۸۰/تو+كو)؛ قىزىلجا؛ قىزىلداش / آ-ي	
	كۆم(بوش)؛ مەجداروار؛ مەدە / مەيدىنى (۱۴۰/تو)؛		(۳۱۰/تو)؛ كاپىت × (۱۳۱×) (قۇ:كاپوت)؛ كەلمە درە	
	مېدان / آ-ي (۴۷۰/تو)، ھاگەنگە (۶۰/تو) (قۇ:ھاجەتكە)؛		(۳۵۰/تو) (قۇ:گەرمەدرە)؛ كەلەوانىس (۷۷۰/تو)؛ كۆلۈس	
	يارىم قەيە (۴۶۰/تو)؛		(۷۰/تو)؛ كىلىسە (۲۰×)، گىلدور (۲۵۰/تو+كو)؛	
	خۇي(مەركىزى-راھال) بۆلگەسىنىن كەندىلى [آ] آباتى		ماللا اسماعىل (۱۲۰/تو)؛ مەد شىرى / مەد شىلى؛ مەمىش-	
	(۲۱۳/تو)؛ آشاغى حەسار؛ آغداش (۵۹/تو)؛ امام كەندى		خان / مۇمىش خان (۳۳۰/تو)، ھۇدر؛	
	(۹۶/تو)؛ امىرىگ (۲۵۶/تو)؛ ايسىتىران (۳۱۹×)		خۇي(مەركىزى-فىرورق) بۆلگەسىنىن كەندىلى [آ] آغاسى	
	(قۇ:استىران)؛ بايىكان / بابكان (۱۴۰×)؛ باغ سەفا؛ بختياران		كەندى / آغاجلى كەندى (۴۹۰/تو)، باغ رەب؛ بىچى دېزە	
	(۱۷۶/تو)؛ بوزقوش (۱۰۰/تو) (قۇ:بىزگوش)؛ بۇيلاباش؛		(۱۸۰/تو)؛ بىدەلان (۱۷۰/تو+كو)؛ پىشە / فىرورق (۳۳۰/تو)	
	بىيانلى (۳۰×) (قۇ:بىيانلى)؛ تۆكەلك (۳۲۰/تو)		(تو)؛ پىسك / آ-باغ (۶۵۲/تو)، پۇرموسو / پىرموسى؛ جەنەدرە	
	(قۇ:تەكلىك)؛ تەلگەلى (۹۶۰/تو) (قۇ:دەرجەلى)،		(دەردە)؛ حەسار؛ خارابا بىدەلان / احمدآباد (۳۸/تو)،	
	چاۋۇشقۇلو (۱۴۰/تو)؛ خان دېزە (۲۰۰/تو)؛ خۇي مەن /		زىئو ھەسەنخان (۴۱۰/تو)، شۇن كەندى (۲۷۰/تو)	
	خۇيما (۴۰۰/تو)؛ درەخان، راھال / راھال (۳۲۰/تو)؛		(قۇ:شېۋىنكەندى)؛ سۇفۇ كەندى (۷۰/تو)، قاشقا بولاق	
	زىئو شەيخلار (۱۰۰/تو) (قۇ:زىئو)؛ سىئوان (۲۷۰/تو)؛		(۱۱۰×)؛ قاراداش؛ قىرىس (۴۴۰/تو+كو)؛ قىشلاق	
	سەلگەتتى (۲۷۰/تو) (قۇ:سەلگەت)؛ سۇنور (قۇ:سىنور)؛		(۴۰۰/تو)؛ كۆچۈك (۵۰×) (قۇ:كۆچك)؛ اۋۋاروار	
	شاۋانلى / شەبانلو / آ-ي (۱۷۰/تو+كو)؛ قاراتپە (۱۷۰/تو)؛		(۹۶۰/تو)؛ ھەندۇۋان × (۱۸۰×)؛	
	قاراپتە حەسار (۸۰ نفر)؛ قۇرۇق (۵۵۰/تو)؛		خۇي(مەركىزى-قاراسو) بۆلگەسىنىن كەندىلى [آ] اسماعىل	
	قىلەلىك (۵۰×)؛ كۆرتتى (قۇ:كۆرتتى)، گۆنەز		كەندى؛ آغچا قىشلاق (۷۲/تو)؛ بايرام كەندى (۱۳۰/تو)؛	
	(۶۰/تو)؛ ھەندۇۋان (۹۰/تو)، يىستىكان / يازتىكان		بۇلاماچ (۳۳/تو)؛ جەھانگىرآباد؛ خاكەردان (۳۰۰/تو)؛	
			خان دېزەسى (مەرتىسى خان دېزەسى) (۲۴۰/تو)؛ خەنجەر خان /	
			خەنجەلو (۷۰/تو)؛ دېزە دېز (۱۷۰/تو)؛ سىتياچىن / سىد	

خ X	آذربایجان تورکجه سی	۹۸۱	ارک سۆزلوگو	خ X
	تاج الدین؛ شۆربۇلاق (*۲۹۱/تو)؛ شیرین کندی (*۱۹۰/تو)؛ عذاب کندی/آزاب کندی (*۲۳۰/تو)؛ فنانی (*۲۶۱/تو)، قاراجالی (*۶۰/تو)؛ گرؤک کند؛ ماللاجئود (*۲۹۰/تو)، هنریک دیزه سی / اریک دیزه سی (*۲۲۰/تو)؛ خوی(مرکزی-قوتور) بۆلگه سینین کندلری [آ] آلمالو (*۲۲۲/تو)؛ آلی سۆرمه × (قو:علی سۆرمه) (*۸۰/تو)؛ بلجوک / بله جیک × (*۴۷/تو)، تاریشمیش / تاری وئرمیش × (*۸۴/تو)، ترس آباد × (*۴۷/تو)، چالیان × (*۴۰/تو)، حبش /آ-ی / (*۴۱۳/شکاک کوردو)، حبیب آباد / حب آباد ×، رازی (*۱۵۰/تو)، راویان × (*۱۷۰/تو)، زئری × (*۳۷۲/تو)؛ شریف آباد × (*۲۰/تو)، صالح آباد ×، صوفو ایشگفتی (*۲۰/تو)، عارف آباد ×، قوتور (*۶۰۰/تو)؛ کامل آباد ×؛ کَفچیرین ×؛ کَلت /آ-ی (*۲۹۰/شکاک کو)؛ کوتان آوا ×، کوکوت (قو:گوگرد)، کیفیل (قو:کفیل)، گرنه ویک / گرناویک × (*۳۳۰/تو)، گلر ×، گیربوران (*۲۰۰/تو) (قو:گیوران)؛ مَخین × (*۱۷۰/تو)، میر عمر ×؛ آستاجیق / هسته جیک (*۱۶۰/تو)، خوی(مرکزی-ولدیان) بۆلگه سینین کندلری [آ] عمر آباد / آدی یامان (*۸۹/تو)، آقیشلی / آغشلو؛ آلماده (*۲۰۳/تو) (قو:امینه ده)؛ باغدره (*۵۶۰/تو)، تپه سی دلیک؛ چشمه (*۲۰۰/تو)؛ خَشهری / آساری (*۶۱۰/تو) (قو: حاشیه رود)؛ سئداوار (*۵۵۰/تو) (قو:سعید آباد)، سَرُو / سرآبدال، شَرُو (*۳۸۰/تو) (قو: شوراب)؛ علیرضا آباد؛ قاراتپه؛ قاراشابان (*۴۸۰/تو) (قو:قره شعبان)؛ کور دئشین (*۵۴۰/تو) (قو: کرد نشین)؛ گوهره وان / سؤهره وان / زؤهره وان (*۵۹۰/تو) (قو: گوهران)؛ نوایی (*۲۷۰/تو)؛ ولدیان (*۱۲۶۰/تو)؛ ویشله /آ-ی (*۷۸۰/تو) (قو:ویشلق)؛ یتکه جیک (قو: یکا جیک)، خوی بۆلگه سینده کند آدلاری (*۱۳۲۰ آماریندا اولان ولی ایندیکی آدلارلا تطبیق اولونمایان کندلر) [آ] آغ بولاغ (*۲۵ کقد *۴۲۳/تو)، بالابان (*۵۱ کب *۱۳۸/تو)، بیله وئردی (*۱۴ کب *۱۳۰/تو)، پیه جیک (*۷ کقد *۵۶۰/تو)، چوؤراخ (*۴ کگد *۱۰۰/تو)، دووشان تپه (*۷۹ کب *۲۰/تو)، زلول (*۷۷ کب *۱۸/تو)، زنگیره (*۸۰ کب *۲۰/تو)، قاراگؤل (*۳۰ کب *۳۵/تو)، قاراوئرن (*۱۵ کب	*۳۰/تو)، قوز لوجا (*۱۶ کق *۱۰۰/تو)، گورتای (*۸ کب *۱۷۰/تو)، مخمور (*۷ کب *۳۰/تو)، ملحملی (*۶۳ کب *۴۶۰/تو)، مندلیخ (*۷۶ کب *۲۵/تو)، ناور (*۷۸ کب *۵۰/تو)، یتنگیجه (*۱۱ کب *۷۱۰/تو)، آیش کندی (*۱۳ کقد *۵۲/تو)، شورجا، قاپوچی قیه (*۴ کب *۲۴/تو)، قره-تپه (*۱۸ کقد *۵۰/تو)، خویارلی / خویارلو [آ] کلئیر ده کند آدی {خوی+ار} . خویران xoyran [آ] بوئین زهرا دا کند آدی . خویراوا / خیرآباد [آ] قوشاچای دا کند آدی {خوی+ار} . خوی سوری / خویسره [آ] اهر ده کند آدی . خویمen xoymen [آ] خوی دا کند آدی {خوی+ار} . خویناری [آ] کلئیر و اهرده کند آدی {خوی+ناری} . خویون دیزه [آ] اهر ده کند آدی {خوی+ون} . خوب xub [ص، ظ، ف، ش] یاخشی، گؤزل (فا:خوب) . خوبرو [ص، ف، ش] گؤزل اؤزلو، گویچک، خوش بنیز (فا:~) . خویار / قوبویار [آ] هشتری ده کند آدی . خوتان [آ، قازاقجا] بیر نوع قوش، قیز آدی (فا:نام دختر) . خوجئین [آ] خالخال دا کند آدی . خوجیولاغ [آ] قوبا دا کند آدی ۲۴۰ . خودات [آ] آذربایجان دا کند و یر آدی ۲۴۰ . خوداوغلو [آ] اهرده کند آدی {قوت+اوغلو:تانری وئر گیس۱} { خودوک [ظ] بیریندن اوزاق قالاراق حسرتینی چکمک، اؤزله مک "آتاسی سفره چیخمیش، اونون خودویونو ائله بیر" {قودورماق دان} قودوماق} قودوک} خودوک ۵} . خور [آ] ساوه ده داغ آدی . خوراب [آ] شیراز، سبزوار دا کند آدی . خوراق [آ] قوسار دا کند و آشیریم آدی ۲۴۰ . خوراک آباد [آ] قوئم-دستجرد دا کند آدی . خورای [آ] قوسار دا کند آدی ۲۴۰ . خورجون [آ] ایکی تایلی کیسه، جئجیم و کیلیم دن حاضرلانا بیر نوع ایکی تایلی توربا (فا:خورجین) . {هورمک+گون، هورجون، خورجون} ۶} . خورجون [آ] آباده ده {خورجان} کند آدی .ساوه ده داغ آدی .		

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۸۲	ارک سۆزلۆک	خ x
خۇرجهان xurcahan [آ] ماھنشان دا کند آدی.	خۇنای [آ] میانادا کاغذ کنان کندیستانی نین اسکی آدی، باخ: آغکنند {قۇن: ھۇن+آی: ھون تانیسی: ھونلارا عاید یئر}.			
خۇرجیستان [آ] ھشتری ده کند آدی.	خۇنخوار [ص، فا، شع] قان ایچن، بیر تیجی (فا: خونخوار).			
خۇردخشیل [ص] سینیق سالخاق، ازیک اۆزوک.	خۇنسارک xunsarək [آ] اصفهان-فلاورجان دا کند آدی.			
خۇردوش [باخ] خیرتیش.	خۇنییه [آ] اهرده کند آدی {قۇن+یییه: قۇیون صاحبی}.			
خۇرلو [آ] قاخ دا داغ آدی ^{۲۴} .	خۇی [آ، فا] خاصیت، یارادیلیش، دۇغا (فا: سرشت).			
خۇروش [آ، فا] چۆرک و دیوی ایلہ بیر لیکده یئیلن شئی، یاولنلیق (فا: خورشٹ).	خۇیسوز [آ، فا] خویو ایی اولمايان (فا: بد سرشت).			
خۇروش گۇیو [آ] قورماسیزی دۆز لتمک اوچون کاور (سوزو)، جمعری و بوی اوتو (شنبلله) کیمی گۇیلر (فا: سیزی قورمه).	خۇشگە ناب / خوشگه نو [آ] اوجان و ھریس ده کند آدی.			
خۇلیقان [آ، این، ھولیقان (خولیا) ھولیقان، دلہ دۆزلوک، عام یاسالاری پوزما و جمعیتہ حرمت ائتمهه ایشی (فا: ~).	خۇپ [کیپ] خپ [بیردن بیرہ "سسی خپ باتدی".			
خۇمار xumar [ص، ع] سۆزگون، نازلی نازلی (فا: خمار).	خۇناب [آ] قاراداغ ماحالیندا پیشریلن بیر نوع چۆرک (فا: ~) {ع قُطاب}: بیر نوع شیرینی}.			
wine-headache ,halt-drunک	خۇنای xitay [آ] باخ: خاتای.			
خۇمار تاش [آ] اوغوز بۇیو کلریندن بیر آد ^{۸۵} .	خۇخ XIX [سس تق، اوشاق دیلیجه] بیر حیوانین و قوشون باشینی کسمک (فا: نوعی صدا).			
خۇمار تاش [آ] قوچان دا کند آدی.	خۇخلاماқ xixlamaq [ل] (اوشاق دیلیجه) حیوان و قوش باشینی کسمک.			
خۇمارک xumarək [آ] قئیدار دا کند آدی.	خۇخلانماق [بل] حیوان باشی کسیلمک.			
خۇمار گۆزلو [ص] سۆزگون باخیشلی (فا: خمار چشم).	خۇخماق [س] اوتورتماق (دوه کیمی حیوانلاری).			
خۇمار لاندیرماق [ل] مست ائلمک، گۆزلرینی سۆزگون حالا گتیرمک، خۇمار ائلمک.	خۇخیرماق [ل] خیخ خیخ ائلمک.			
خۇمار لئانماق [س] گۆزلری سۆزگون حالا گلکم.	خۇخیلداماق [باخ] خیریلداماق.			
خۇمارلی / خۇمارلو [آ] کلئیر ده کند و چای آدی.	خۇخیدیر / خۇخیدیر xidır [آ] بۆکلهمه عرب کؤکلو اولاراق تورکلر ایچینده اؤنملی یئری واردیر، خیدیر پیغمبر (ایلیاس) زور گۆنلرده انسانلارین کؤمگینه یئتیر، خۇخیدیر تۆرک دیلرینده آتش و ایستی دئمکدیر، دده قورقود-دیرسه خان حکایه سینده بوزآتلی خۇخیدیر، طیب کیمی گۆستریلیر، ھمچنین خیدیر لُز سو و دنیز له ایلگیلی بیر اینانج دیر ^{۲۱۹} .			
خۇمارلیق [آ] مست لیک، گۆزلری سۆزگونلوک.	خۇخیدیر یگ [آ] خۇخیدیر یگ، کؤتچا بۆلگه سینده (تورکوستان و اوغور سینیری) بیر تۆرک مسلمان قهرمانی نین آدی ^{۱۲} .			
خۇمبارا [آ، فا] یومورو شکیلده، متال جنسلی، ایچینه دۆلو پاتلائیجی مادده دن تشکیل تاپان بیر نوع سلاح.	خۇخیدیر گوران [آ] ھشتری ده کند آدی.			
خۇماوا [آ] اؤرمیه ده کند آدی {قوم+آوا}.	خۇخیدیر آوا / خۇخیر آوا [آ] سراب و اؤرمیه ده کند آدی.			
خۇن آواه xunava [آ] تبریز ده داغ آدی {خوماوا}.	خۇخیدیرلی / خۇخیدیرلی [آ] مراغا و ماکی (۲) دا کند آدی.			
خۇنابہ [باخ] خیناوا.	خۇخیر xir [آ] داش قیرییتی سی (فا: ریگ). pebble {قیرماق سۆزوندن دۆزلمیش کلمه دیر: قیر، خیر}.			
خۇنالمیر [آ] ھریس ده کندیستان آدی {خانا+میر: ائوما لکی}.				
خۇنان [آ] بۇیین زھرا دا کند آدی.				

خَیْرَج xirç [سسق، ظ] کال میوه لری دیشلر کن چیخان
سس، خیرچیلداتما سسی (فا:صدای خرچ خرچ).
خَیْرچا [خیرا] خیرچا] بیر نوع بوستان یئمیشی، باخ: خیرا.
خَیْرچیلتی [آ] برک شئی بیریرینه توخوناراق چیخان سس.
خَیْرچیلداتماق [ل] خیرچیلتی سسی چیخارداراق دوْغراماق و
کسمک، خیرچیلتی سسی چیخارتماق.
خَیْرچیلداما xirçildama [آ] خَیْرچیلداتماق ایشی.
خَیْرچیلداتماق [س] خرچیلتی سسی چیخماق (فا:خرچ خرچ
کردن).
خَیْرچین [ص] ترس، شیلتا، عنادلی.
خَیْرخالماق [ل] آباغی نین آلتینا سالیب ازمک، خیرپالماق.
خَیْرخی [باخ] میشار.
خَیْرخیر [ص] خیریلتی سسی.
خَیْرخیرا [باخ] خیرتدک.
خَیْرخیردا [ظ] یاواش یاواش، آرز.
خَیْرخیزان [باخ] خیزان.
خَیْرخیم (قیرخیم) [قیرخماق] قیرخیم] قیرخیلان یوندان
یتره تۆکوله نی.
خَیْردا xirda [ص] اوّلچوجه و بویجا بالاجا، کیچیک،
یونگول واری (فا:خرد). {قیرتماق + یق} قیرتیق} قیرتاق}
خیرداق}خیردا، بیر بویوک شئیدن قیرتیلیب کیچیک تیکه {
خَیْردا بویوزلو [ص] بویوزلاری بالاجا.
خَیْردابای [آ] شاهسون ائلی بویلاریندان^{۳۰۱۸}.
خَیْرداخوروش [آ] هرچور خیردا شئیلر، خیرداوات.
خَیْردامیردا [ص] چوخ بالاجا شئیلر اوچون سؤیله نیر.
خَیْردابوی (لو) [ص] بویو بالاجا.
خَیْردابولاق [آ] میانا دا کند آدی.
خَیْرداجا [ص] چوخ بالاجا، کیچیک جه، آرزاشلی، اینجه.
خَیْرداجاخیرداجا [ص] یاواش یاواش، آرز، بالاجا بالاجا.
خَیْرداچی [ص] بوش وچوخ بالاجا شئیلره اؤتم وئرن.
خَیْرداچیلیق [آ] خیرداچی آدمین ایشی.
خَیْرдалاشدیرماق [ل] بالاجا لاشدیرماق، کیچیلتمک.
خَیْرдалاشماق [س] بالاجا لاشماق، کیچیکلشمک.

خیږا xirā [آ] ۱- قیرا، بیر بوستان یمیشی (فا: کالک). ۲- یو (توفنگ، توپ، تاپانچا، کیمی شیلرده). {بو کلمه قیرماق سؤزوندن آلینراق کورک بیر بوستان یمیشینه دئییلیر}

خیږاچی [باخ: خیرا] قیراچی، بوستاچی.

خیږالاماق [ل] ۱- باشدان باشا بوستان ائله مک، قیرالاماق. ۲- بوستان ویا خود تاغ قیرا وئرمک.

خیږالیق [آ] خیرا سا لینمیش یئر، بوستان لیق.

خیږام [آ] آذربایجان، دا چای آدی ^{۲۴۰}.

خیږامورت [آ] آذربایجان، دا کند آدی ^{۲۴۰}.

خیږامو [آ] خیو دا کند آدی

خیږپ xirp [سس تق] بیرسیرا فعل لردن سوْنا گله رک و ائیلَمَن آنی دن گۆرولدوغونو گۆسته ریر ”اوخیارکن منی گۆزجک سسینی خیرپ کسدی“ (فا: نوعی صدا).

خیږپادان [سس تق] بیردن بیر، گۆزله نیلمه دن، بوسوتون ”سسینی خیرپادان کسدی“ (فا: ناگهان).

خیږپالاماق [ل] خیرپ کسمک.

خیږپالانماق [بل] خیرپ کسیلمک.

خیږپلاماق [ل] بوغازبندان یایشماق، بوغازلاماق، اۆزمک.

خیږپلانماق [بل] بوغازلانماق.

خیږپیلداماق [س] خیرپ سسی چیخماق.

خیږپیلدایان [ص] خیرپ سسی چیخاران.

خیږت xirt [سس تق] آغاچ کیمی شیلرین سینماسیندان چیخان سس، دوغراما سوْئوجو چیخان سس (فا: خرت).

خیږت خیرت [آ] ۱- باخ: خیرتاخیرت. ۲- باخ: گمیرچک

خیږتاخیرت [سس تق] دیش وپیچاق لا برک شئی کسه رک و دوغرا یاراق چیخان سس.

خیږتیش xirtis [آ] شرارت، حسادت. {ت’کیرتوْج’ خیرتوْج’ خیرتیش، بو کلمه کیروو کلمه سیله ایلگیلیدیر^۶}.

خیږتیلنی [آ] خیرت خیرت سسی.

خیږتیلداتماق [ل] خیرت خیرت سس چیخارماق.

خیږتیلداما xirtildama [آ] خیرتیلداتما ایشی.

خیږتیلداتماق [س] خیرت خیرت سس چیخارماق، خیرچیلداتماق.

خ X	آذربایجان تورکجه سی	۹۸۴	ارک سۆزلوگو	خ X
خیردالاما xirdalama [آ] خیردالاما ایشی.	خیرزان [آ، دا] چولوق چوجوق، اوغول اوشاق. {قیرخ + ز + ان} خیرخیزان، خیرخیزان، چوخ مفهوموندا.			
خیردالاما [ل] دوغرو یوب بالاجالانماق، پولو بالاجا بیریم لرله دیشمک.	خیزی xizi [آ] جمهوری آذربایجاندا بیر رایون آدیدیر.			
خیردالان [آ] باکی، دا یئر آدی ۲۴.	خیز xiz [باخ] خیر.			
خیردالانماق [بل] خیردا اندیلمک.	خیزلیق [باخ] خیرلیق.			
خیردالاییجی [آ] خیردالایان، بالاجا دوغرایان شی و آراج.	خیزم xijm [سس تق] بیردن بیر، هیرس ایله، "خیزم ایله ایته له دی: بیردن بیر و هیرسله ایته له دی" (فا: ناگهان).			
خیردالیق [آ] او لوجه بالاجا اولما، بالاجالیق، کیچیک لیک.	خیس xis [سس تق] نفس نفس وورما سسی (فا: صدای خس).			
خیرداوات xirdavat [آ] چوخ بالاجا شئیر و اؤرنک اوچون دؤیمه و متتال و سوموک ویا بالاجا بزک ویا لتار شئیرله دئیلیر (فا: وسایل خرازی).	خیسابت xisabert [آ] هادروت، دا کند آدی ۲۴.			
خیرداواتچی [آ] خیرداوات ماللار ساتان (فا: خرازی).	خیسبیلی [آ] پیچیلی سسی، چوخ یاواش، خیس خیس سسی.			
wholesale	خیسیدالاما xisildama [آ] خیسیدالاما ایشی.			
خیرداواتچیلیق [آ] خیرداواتچی نین ایشی.	خیسیدالاما [س] خسبیلی سسی چیخارماق، پیچیلی ایله دانیشماق (فا: خس خس کردن).			
خیردیم خیردیم [باخ] خینجیم خینجیم.	خیسیم [دده] قوهم، یاخینلار.			
خیرساگوئی [آ] قاخ، دا تپه آدی ۲۴.	خیسین خیسین [ظ] یاواش یاواش، آل تیندان، گیزلی گیزلی.			
خیرسبز [هیرسبز] دوشونجه سبز.	خیسین لاشماق [قا] پیچیدالاشماق.			
خیرلی [ص] ۱-ایولی. ۲-وارلی، پولو.	خیش xis [سس تق] خیش خیش سسی (فا: صدای خش).			
خیرلی ییرلی [ص] ۱-باخ: قیرلی قیرلی. ۲-عمللی باشلی.	خیش xis [آ، فا] کوتان باشی، ساپان "خیشلاماق: شوخوم لاماق" (فا: خیش) {خیش خیش سسیندن آلینمالیدیر} ۵.			
خیرلیق [آ] داشلیق یئر، چانقیل لیق یئر.	خیش خیش [تورویا پراق ویا بورجور شیلرین بیریرینه دیمه سیله چیخان سس.			
خیرمان [آ] باخ خرمن.	خیش لاماق [آ، دا] شوخوملاماق، ییری سورمک (فا: شخم زدن)			
خیرمانجیق [آ] آذربایجان، دا داغ آدی ۲۴.	خیش لانماق [بل، س] سورولمک.			
خیرماندالی [آ] ماساللی، دا کند و فضولی ده داغ آدی ۲۴.	خیشلتیلی [ص] خیشلتی سسی چیخاران.			
خیرنا [باخ] خورنا.	خیشما [ص] عادتاییر سؤزیله ایشله نیر، بیر خیشما: بیر اوووج.			
خیرپ خیرپ [باخ] خیرپ خیرپ.	خیشمالاما [ل] قارما لایب گؤتورمک، اوووج لاماق.			
خیریلتی [آ] بوغولان ویا چتین نفس آلان آدامدان چیخان سس (فا: صدای خرخر).	خیشیر خیشیر [ظ] خیشیرتی سسی چیخاراراق.			
خیریلتیلی [ص] خیریلتی ایله بوغوق، توتقون، خیریلدایان.	خیشیرتی [باخ] خیشیلتی.			
خیریلداتماق [آند، سن] خیریلتی سسی چیخارماسینا سبب اولماق (فا: س صدای خرخر درآوردن).	خیشیرتی سیز [ص] خیشیرتی سی اولمایان.			
خیریلداماق [س، سن، دده: خیرلاماق] بوغوق سس چیخارماق، خیریلتی سسی چیخارماق، خیشیلداماق.	خیشیرتیلی [ص] خیشیرتی سسی اولان.			
خیریم خیردا [قیریم قیرتا، باخ: خیردا] تنز تنز لازم اولان بالاجا شئیر، بالاجا وکیچیک شئیر.	خیشیرداماق [ل] خیشیرتی سس چیخارماسینا سبب اولماق.			
	خیشیرداماق [س] خیشیرتی سسی چیخارماق.			
	خیشیردایش [آ] خیشیرداماق ایشی ویا بیچیمی.			

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۸۵	ارک سۆزلۆتۆ	خ x
خیشیل خیشیل [ظ] خیشیلتی سسی چیخاراراق.	خیشیلتی xışılıti [سس تق] آخان سو ویا کاغاذ کیمی شئیلرین بیریرینه دیمه سیندن چیخان سس، خیشیرتی، خیش خیش سسی (فا: صدای خش خش).		خیمیر خیمیر [ظ، دا] یاواش یاواش، آلچاقدان.	خیمین قویما [آ] خیمین تۆکمە (فا: پی ریزی). foundation work
خیشیلتی لی [ص] خیشیلتی سی اولان.	خیشیلتی سیز [ص] خیشیلتی سی اولمایان.		خینا xina [آ، سن، ع، حنا] بیر نوع بیتگی و توکلری بویماق اوچون اوندان اله گلن مادّه (فا: حنا). henna	خینا آغاجی [آ، بی، ع] قارشى ليق لی کیچیک یاپراقلی، سالخیم بیچیم لی آغ و خوش قوخولو چیچگی اولان بیر چالی، ایکی چنک لی، یاپراقلاریندان خینا اله گلن بیتگی (فا: ارقان). inermis, lawsonia
چیخارماق (فا: خش خش کردن).	خیمیر [آ، ده] کیشی آدی، پیغمبر آدی “بوزآتلی خیمیر”.		خیناجیق [آ، بی] بوغدا پاسی، بوغدا کوغو.	خینا چیچگی [آ، بی، ع] خینا چیچک گیلردن چیچک لری توکلر، بیر و یا چوخ ایللک، اوتسوو، خینا گولو (فا: درخت بلسان، بادنگیوه). Balsamina hartensis
خیل xil [ص] چوخ “ایت خیلی: ایت سوروسو” (فا: ~) {خئیلک} خیل [آ] ماساللی، دا کند آدی ۲۴.	خیلتا [باخ] خلط.		خینا دره xınadere [آ] آستانا دا کند آدی.	خینا چیچگی سوولار [آ، بی] ایکی چنک لی لردن بیر سوئی (فا: تیره حنا).
خیلغین [ص، دا] سینیق، ازیک، یارارسیز.	خیللی [آ] سالیان، دا کند آدی ۲۴.		خینا قویماق [ل] باشینا ویا الینه خینا یاخماق.	خینا گنجه سی [آ] توپلاردا خانیملارین خینا قویوب ایلندیکلری گنجه.
خیلیجان [آ] تبریزده کند آدی {خلجان سؤزوندن}.	خیم xim [آ] تمل، دووارین اوتوراجاغی، دووارین اوتوراق یثری (فا: پی). foundation {دام، تام، تیم، خیم}		خینا گولو [باخ] خینا چیچگی.	خینا لاما [ل] خینا قویماق، خینا یاخماق (باش وال).
خیم ۲ [آ] نفسینی حبس ائتمه آنلامیندا بیر کلمه، “خیمینی چکیب: سسی نی بئله چیخارتمیر” (فا: پی). {سانیلیر خیم ۱ سؤزوندن آلینیب و معناجا اؤزونو بوتون ایله ییغیشدیریب و سسی چیخاراما دئمکدیر}	خیمغیرت [آ] لازیم اولان، یارارلی خیر داشئی لر “خیمغیرتینی بیر یثره ییغماق”.		خینا لانا [بل] باشینا ویا الینه خینا یاخیلماق.	خینالی [ص] خینا قویو لموش، باشینا ویا الینه خینا یاخیلیمیش.
خیمغیرچک [آ، آنا تومی] حیوان و انسان ایسکیلت و اومورقاسینین بعضی بؤلوملرینی بیرلشدیرن اسنک و مُحکم توخولار، غُضروف (فا: غضروف).	خیملاما [آ] خیم تۆکمە (فا: پی ریزی). foundation work		خینالیق [آ] قوبّا، دا کند آدی ۲۴.	خینالی کھلیک [آ، دی] سؤلون گیللردن ۳۸ cm اؤزونلوقدا اولان قوش نوعو (فا: نوعی پرنده). alectoris graeca
خیملاماق ximlamaq [ل] خیم تۆکمک (فا: پی ریزی کردن).	foundation work		خیناوا/خیناو [آ، ع، حنا] تنگ نفس گتیرن بیر نوع ناخوشلوق.	خینایی [ص] خینا رنگی.
خیمیر [خیم ۲] کلمه سیندن آلینمیشدیر [باخ: خیمیر خیمیر.			خیناوان xınavin [آ] میانا، سالماس دا کند آدی {خینا+وان}.	خینج xinc [قینجماق دان] تیکه تیکه اولموش، قینج لانمیش.
			خینایی [ص] خینا رنگی.	خینج خینج [باخ] خینجیم خینجیم.
			خینا [ص] خینا رنگی.	خینج لانماق [باخ] قینجماق [تیکه تیکه اولماق].
			خینا [ص] خینا رنگی.	خینج خینج [ص] آغزینا جان، دوپ دولو.

خَیْجَمَاق [ل] قینج لانماق، قینجماق.

خَیْجِیم [آ] باخ: خَیْجِیم خَیْجِیم.

خَیْجِیم خَیْجِیم [ظ] تیکه تیکه، قینجلاراق، پارچاپارچا.

خَیْندِز وُروُستان [آ] آذربایجان، دا یئر آدی.^{۲۴}

خَیْندِیرِستان [آ] آغدام، دا کند آدی.^{۲۴}

خَیْنالی [آ] آذربایجان، دا کند آدی.^{۲۴}

خَیْوو [باخ] خیناوا.

خَیْیِسی [آ] خَیْیِسلو/خمسلو؛ اهر ده کند آدی.

خَیْیِسی [آ] خامیسلو، شاهسون ائلی یوْیلاریندا.^{۳۰۸}

خَیْیِسی [آ] غور تورکلرینه باغلی و کورمانج دیلینده

دانشان بیر بوی آدی، باخ: کورمانج «بو کلمه آنادولودا

کورمانج طایفالارینین یئرلشدیگی خینیس شهری آدیندا

گوتورولودور و کؤکو قین سؤزونه باغلانمالیدیر، قین +

یز، قینیس، خینیس: معناجا قینی چوخ اولان و تماما

اؤرتولو و گیزلی دئمکدیر.

خَیْیِسی، xinişli [آ] صفویلره قاتیلان طایفالاردان دیلار.

بعضی لری بۇ طایفانی کورد منشاءلی بیلیرلر، البته

”ایغوت اوغلو، قاراگونه، دلی بوداق“ کیمی امیرلرینین

آدلاری نشان وئیرکی تورکلرین ائتگیسی بۇنلارین

ایچینده چوخ ایدی، بۇ آدلار دده قورقود بوی لاریندادا

ایشله نیرلر^{۸۵}، آچیق دیرکی اوستده دئیلن آدلار و ایندی ده

خَیْیِسی آدیندا اولان کندلرین اهاالی سینین بوتون ایله

تورک اولماسی، تورکلرین بۇ طایفا ایچینده چوغونلوقدا

اولماغینی گؤستریر و محتملاً بعضی تاریخچیلر کورمانج

دیلی اهاالینین اؤزلیگینی نظرده توتما یاراق اونلاری کورد

کیمی قلمه وئریلر، باخ: کورمانج.

خیابان xiyaban [باخ] خیوان avenue

خیابانی xiyabani [آ] شیخ محمد خیابانی

ش ۱۲۵۹ خاмене ده آتادان اولوب و جوانلیقدا آتاسیلا

تجارت اوچون بطرورگراا گئدیپ و سونرالار دینی

تحصیله ادامه وئرهک اجتهدا یتیشدی، مشروطه دئوری

مجاهدلره قاتیشدی و مشروطه دن سونرا ۲ جی مجلسه یول

تاپدی و هـ ۱۲۹۹ ادا تبریزین قیامی ۱۹۱۹ م مقاله نامه

علیه اینه رهبرلیک ائله دی، خیابانی هـ ۱۲۹۹ ادا شهریور

آیندا مخبر السلطنه نین دستور ایله دارا چکیلیب شهادته

یتیشدی، آذربایجان مورخلری و آیدینلاری خیابانی

قالخیشنین یتیلگییه اؤغراماسینین اصلی ندنلرینی بیله

سیرالایرلاز: بو دؤنم ستارخان زامانی کیمی هله ده

آذربایجان مبارزلری مرکزی حکومتی تورک حکومتی بیله-

رک اؤزلرینی اونلارین بیر پارچاسی کیمی ساییردیلار و

اختلافلارین بیر ملتین ایچ قاقالاری کیمی حساب

ائدیردیلر، حالبوکی دئمک اولار روس وانگلیسلرین یاردمیله

دربار و مرکزده گوجلؤ آذربایجان و تورک قارشیتی قوه لر

ایش باشینا گلیمیشدیلر ولی گنچمیش، هله ده بعضی مبارزلرین

گؤزلرینین اؤنونده پرده کیمی دورموشدور، ائله بۇ باخیشدان

دولایی، آذربایجانلیلار ائبله یه بیلمه دیلر امپریالیستلرین

سیاستلرینی تانییارق اونلارلار آذربایجانین گوجلؤ

حرکاتی نین آراسیندا دنگه ساخلا یالار و بوتون بو

گوجلری اؤز علیه لرینه دوغرو یؤنلمه سینه سبب اولدولار.

و آیریجا قونشو سویداش اؤلکه لرین گوجلرینی و

یاردیملارینی دیرلندیره بیلمه دیلر، ستارخان و اونون

طرفدارلارینی قیراندان سونرا بو قالخیشین آردیندان،

پهلویچیلر آذربایجانا قارشى ایکنجی هجوم باشلادیلار و

بۇ حرکتی بوغماقلا تورک ملتینی تاپداماغا باشلادیلار و

امپریالیست لرین حمایه سینده اولان پهلویچی راسیستلر،

تام حاکمیته یتیشلر لر (فا: نام مبارزی آذربایجانى).

خیار xiyar [آ، بی، فا] قاقاق گیللردن، کورک یتیملی،

سورونگن بیتگی، اوزون و ایری میوه لی بیر ایللک بیتگی

(فا: ~). cucum is sativus

خیار۲ [آ، ع] سئچمه اختیاری (فا: ~).

خیار آغا [آ] قاقا سابا کیمسه، یوتولما میس کیمسه.

خیارج [آ] بؤیین زهرا دا کند آدی.

خیارجیق/خیارک [آ] قاسیق لئف بئز لری نین التهابلانماسی.

خیار شمه [آ، بی، فا] باقلا سولاردان، قارا یتیمیش لرینین ایچینده

چودک لری حکیم لیکده ایشله نن بیر آغاج (فا: خیار شمه).

cassia fitula

خ x	آذربایجان تۆرکجه سی	۹۸۸	ارک سۆزلۆک	خ x
svb۲۲، پرویزآباد چای (اسماعیل آباد۱۷s۸b۱۷)، اوناار-چای/ قوئورسو (اوناار ۶۱s۶b۶۱)، یثلووئئس (باللی قایا ۷s۹b۷، گنجرلو (پرازمیان ۱۹s۹b۱۹)، جامالوچای/ جمال آباد چای (s۹b۱۸~)، پیروانت (چنبلو قیشلاق ۱۳s۳b۱۳)، امیرخانلو/ -خلیفه لو (خلیفه لو رزئی ۱۳s۳b۱۳)، قورچای (خیواچای ۱۷s۹b۱۷)، دووشانلو (دووشانلو ۱۵s۵b۱۵)، عرشه چای (سعادت بولاغی کندی ۱۱s۱b۱۱)، چایلاق (کنگر-لو ۳۷s۲b۳۷)، ینگیجه/ شیخلار (s۹b۱۷~)، قیزچای (قتینجه ۱۵s۱۰b۱۵)، زیاه چای zeyah (قادرلو ۳s۳b۳)، قوشاچای (قوشاکندی ۲۷s۲b۲۷)، مشکین چای (کوجنق ۳۶s۵b۳۶)، -لاری چای (s۷b۳۹~)، لحاق چای (s۳b۶~)، ایل il (نریمان کندی ۱۰s۶b۱۰)،	ساری قایا (۵۱کق۱۸۶۲)، سؤ وئرن (۱۳کق۱۰۶۳)، شرفخانا (۲۶کگب۲۰۰۲)، شؤن دره سی داغ (۵۰کق۱۶۱۰)، قاراجیلّه (۱۷کق۱۲۶۷)، قاراداغ (۳۰کق۹۲۲)، قاراسبلان (۱۸کق۱۴۲۸)، قارالار قالاسی (خیاوین ۵۰کیلومترینده و قارالار و ناخیر قیشلاقلاری یاخینیندایر)؛ قاشقادیغ (۳۰کگب ۲۸۳)، قالا (۵۰کق۱۷۸۸)، قبله داغی (۱۴کگد ۲۷۸۳)، قوئورداغی (۴۵کق۱۶۱۰)، قورشاقلی (۱۶کق ۱۲۸۶)، قوئوردور کؤهولو (۳۰کق۱۷۵۸)، قیزقالاسی (۱۵کق ۲۳۲۱)، قیزلداغ (۱۱کق۱۹۴۴)، قیزیل گونئی داغ (۱۰کق۱۹۳۱)، کام پور (۲۰کق۱۶۱۷)، کرمعلی (۲۲کق۱۴۷۸)، گنجی گزر (۱۵کق۱۰۹۴)، گۆله که لی داغی/ گلک-علی داغی (۲۴کگب ۲۳۷۰)، گووداغ (۵کگد ۲۴۸۵)، محمدبگ (۲۵کق۱۶۳۵)، منه داغی (۲۱کق۱۶۷۷)، میرعزیز (۳۰کق۱۷۰۹)، هفته (۲۰کگب ۲۹۰۷)، یایلاق جَبَلو (۲۵کگب ۲۲۲۳)، کلَنسَر (۱۴کق۱۳۱۶)،			
خیواو بۆلگه سینین داغلاری [آ] آتام داغی (بۇ داغ جاناور و هئرملر داغلاری آراسیندا دیر/ ۷۸۰s۴۷۸۰) (قو: کسری)؛ آت قَجَلی (۲۵کگب ۲۴۸۵)، آرالا قالاسی داغ (۴۵کق۲۲۱۲)، آرَشَق (۱۵کق۱۲۸۲)، اسد داغی (۴۰کق۱۷۴۵)، آل قئیسى (۲۸کق۱۵۸۵)، اوچ قارداش (۱۳کق۱۰۰۷)، اوچو داش (۵۰کق۱۹۳۵)، اورتاقوزئی (۴۸کق۱۹۱۹)، اوغلان داغ (۱۸کگب ۲۶۶۲)، اوغلان قالاسی (۱۴کق۲۳۴۸)، اوویستی (۱۳کق۲۰۹۰)، ایستی داغ (۱۷کق۲۰۱۰)، بابا (۴۱کق۱۴۲۶)، بابا داغی (۲۱کق۱۳۱۸)، باربارداغی (اوناار کندی نین یاخینیندا)؛ بوزداغ (۲۰کب۱۰۹۴)، پریل (۳۵کق۱۳۱۴)، پیر (۲۶کق ۱۳۲۳)، پیرداغی (۲۷کق۱۳۵۱)، تۆربه گونئی داغی (۱۰کق ۱۹۳۴)، تله کان (۳۵کق۱۰۷۲)، توراب (۳۵کق ۱۴۱۰)، تورپاق تپه سی/ کنچل-تپه سی (۵۰کق ۱۴۳۴)، تۆلکو داغی (۱۲کد۱۹۰۶)، تۆله سر/ صلوات داغی (۴۰کق۱۸۵۴)، جبلاغی (۲۱کق۱۳۱۰)، چال داغ (۱۹کگب ۳۰۸۸)، چکی چای (۲۳کگب ۲۳۸۷)، دارنو (۳۷کق۹۹۲)، داشلی گونئی داغ (۸کق ۱۸۰۵)، داغ بۇلاق (۴۱کق۱۶۰۴)، دنوقالاسی (اوناار و قوزلو کندلرینین یاخینیندا)؛ دلیک-داش (۵۰کق۱۶۵۱)، ساری داغ (۳۵کق/ ق۱۵۲۳)،	خیواو (ارشه-شمالی ارشق) بۆلگه سینین کندلری [آ] آلمای/ آ-ی*۱۰۸؛ قوشا/ آ-ی*۲۳۰؛ حاج سیقلو*۶۰؛ دره بگلو*۵۰؛ ملاعسگرلو*۳۰؛ حاماملو*۵۵؛ آغ قاسملو*۱۲۰؛ صمدخانلو؛ شورگؤل*۲۰؛ خاراباقادیرلو*۴؛ اوچاق قیشلاغی؛ قاراتپه/ قاراقایا*۹۶۰؛ کۆللو/ آ-ی*۳۰۰؛ شیخ عظیملو*۵۶؛ قاراجی/ آ-ی*۳۵۰؛ عباس کندی/ عباس-کندی (قو: عبث کندی)؛ عین الله کندی؛ اؤمود چیمن؛ عالی کهریزی؛ قویوجوق، خلیفه داود*۹۰،			
خیواو (ارشه-غربی ارشق) بۆلگه سینین کندلری [آ] (قیشلاغی)~ گۆن پایاق؛ پیرعلی؛ مهمانلی/ آ-ی؛ قاراولیلو*۲۱؛ زرگر گؤل بولاغی*۱۵۰؛ چاخیرچمنی*۱۶۰؛ تک بولاغی*۱۱؛ اسلام آباد؛ اوچاق قولو کندی؛ عمارتلو*۱۹۰؛ قاری مزهرسی*۱۱۰؛ نیازقولو؛ نوولوبولواغی؛ گله دیگه، تومار کندی/ آ-ی*۴۰؛ ماللالی*۹۰؛ مرادلو؛ قاراگؤل*۸۰؛ قوردتپه؛ جبرجیر/ چیرچیر؛ هونو کندی؛ تۆلکان؛ آلمالی دره~؛ پلکلر~؛ چیمن~؛ علی قیت باغی~؛ داش اوچان~؛ خانم علیلو؛ تکدام؛ قاراکسک؛ کهلیک بولاغی؛				

خ X	آذربايجان تۆركجهسى	۹۸۹	ارک سۆزلۈگۈ	خ X
	خان بابالى؛ اوردوخانكىندى؛ قىزىل قوشا؛ مازافا * ۵۰ (قۇمضافە)؛ قاراتپە * ۴۸۰؛ شمسىر * ۱۶۰؛ دۈە چى / آ-سى * ۷۰؛ على كهرىزى * ۳۰؛ بۇزاقلى؛ تازاكنند * ۸۷؛ گلەسن- گۆرەسن * ۱۵۰؛ قۇلدور كۆھولو؛ شىخ محمدلو * ۱۶۰؛ گۆدە كهرىز * ۱۵۰؛ آغ بگ؛ چاخماق؛ جىغاتاي / چاغاتاي * ۴۲؛ جلور، گنلوجە * ۳۰، جبّار كندى؛ يوسف كندى؛ محمودآباد نورى كندى؛ آلاچىق تپەسى * ۱۵۰؛ عربلو؛ لالە كهرىزى؛ عابباس؛ نورى كندى؛ اينچە؛ تازاكنند؛ خياو (ارشىق-مرکزى ارشق) بۆلگە سىينىن كندلرى [آ] (قىشلاغى =)، امير كندى؛ قانلوبلاق * ۱۱۱؛ آغ بولاق گديك * ۱۷۰؛ سيدبگلو؛ ميرسلطانلى؛ ساجانلى (سجائلى)؛ محمد قولۇ؛ آليشان سۇيو/عليشان * ۱۹۰؛ آغابگلى؛ اسد آباد * ۷۵۵؛ گنچى بولاغى / آ-سى * ۱۳۰؛ محمدلو؛ ھمت آباد؛ على كرآن * ۱۵۰؛ تاقجاداش * ۸۲؛ پس كندى * ۵۰؛ قاسم كندى * ۳۵۰؛ لنگە بىز * ۱۵۰؛ قاراخانلى * ۱۱۰؛ برُكچاي * ۱۹۰؛ آغ دۈەلى * ۱۸۷؛ نرچەلى؛ خليفەلى * ۱۷۰؛ قولۇلو * ۸۵؛ كاظمولو؛ پيرعليلو * ۴۳؛ سۇھابلو * ۹۰؛ ھفت چشمە * ۷۰، پاليت كندى؛ رحيم بگلو/آ-سى * ۵۱۰؛ حسين خان كندى * ۱۷۰؛ نصير كندى * ۴؛ ميرحسينلو * ۱۰۰؛ آت تۇتان * ۱۷۸؛ آغ بولاق/آ-سى * ۴۲؛ تۇرابلو؛ شورشور؛ اسماعيل؛ زكىلو * ۶۵؛ كرملو؛ رزئى/رضى * ۷۶۰؛ حسنلو * ۵۵؛ جبارلى * ۱۵؛ آلبيگلو/على بگلو؛ بگخان؛ بوجوق؛ جلال؛ چوبانلى؛ چوبان؛ دمقلى/دمقولو * ۴، كۆھول؛ اسماعيلو؛ آغامُراد * ۱۲؛ سددرەسى؛ خارابا رزئى * ۱۲؛ كمبە بگلو؛ ترەحيم آباد؛ سعادت بۇلاغى؛ حيدرآباد؛ قۇلوبگلو * ۵۳۰؛ خياو (مُرادلو-صلوات) بۆلگە سىينىن كندلرى [آ] اسلام كندى؛ سارى قايا؛ قىزىل تپە؛ مير قهرمانلو؛ گۆللۈدرە/آ-سى؛ ميرجعفرلو؛ گۆدە كندى؛ داشبۇلاق كندى؛ كلە درە؛ داشقى (قۇپشتكۈه)؛ نصير كندى؛ صلوات * ۳۱۰؛ داغ كند؛ عابباسقولو كندى؛ سردى؛ داشلى درە؛ ميرزا حسن كندى؛ خياو (مُرادلو-يافت) بۆلگە سىينىن كندلرى [آ] (قىشلاغى =) آلچالو؛ عينلى؛ مالمن؛ كرەنوۋ (كرەناب)؛ باندلى	(قۇمباندروم)؛ دىكدەرە؛ چىرچىرلى؛ قاراآغاج؛ قاراگۇل (قۇمگردە گل)؛ كنجوۋا (قۇمكنجوبە)؛ تۇرخان؛ اكبر كندى؛ قاراآغاج پىشتە، خرم/آ-سى؛ اۋسكولو؛ حيدرباغى؛ خىردا قىشلاق؛ مَشيران؛ بۇرجلو؛ تى درە؛ نوروز؛ كهرىز شامى؛ پۈستە؛ فتح؛ نرمين؛ گۆرۈ؛ خياو (مرکزى-دشت) بۆلگە سىينىن كندلرى [آ] دۇست بگلى؛ حاج فتحعلى؛ سارى خانلى * ۱۴۰؛ صاحب ديوان/صاحب- دۇۋان * ۱۹۰؛ ھلى/ھىللى، تبنەنە * ۱۶۳ (تبنق)؛ جبدرە * ۷۴۰؛ كۆجئە * ۶۵۰ (قۇمكوجئق)؛ عربلو كندى؛ سۇلدوز * ۱۶۰؛ دىگىر * ۱۳۳۰؛ دگمە داغىلىدى؛ قاراباغلار * ۱۲۵؛ موغانلو كندى؛ بارزىل * ۲۳۳؛ نصير آباد * ۹۰۱؛ قۇردتپە * ۳۸۰؛ خىراموۋ * ۴۰۰ (قۇمخرم آباد)؛ قاراگۇل؛ دىيە diyə * ۱۴۰۰ (قۇمپريخان)؛ آغبولاق؛ ولەزير/ولى آباد * ۱۴؛ مۇيۇل * ۲۴۰ (قۇمويىل)؛ خياو (مرکزى-شرقى مشكين) بۆلگە سىينىن كندلرى [آ] تى قىشلاغى tay (قىشلاق تنگ)؛ آغدرە * ۵۶؛ سۆۋەرە * ۷۳ (قۇمسوۋرە)؛ حاجىلو * ۸۳؛ على محمدلو * ۱۲۵؛ بارىس * ۱۵۱؛ پاشالو؛ گىللر محمدتقى؛ كۆربۇلاق * ۱۷۰؛ بىيجە * ۶۰۰ (قۇمبيجق)؛ حسن آباد؛ قانلاباد/قاملاباد (قۇمقانۇن آباد)؛ تكدام * ۳۶؛ ابراهيم آباد؛ آللى/آلنى * ۸۴۲؛ ساربانلار * ۵۱۰؛ دۇولت آباد؛ جعفرآباد؛ بالليجا * ۷۰۰؛ قۇتور سۇيو (ايسىتى سويو)؛ شايىل (ايسىتى سۇيو)؛ ھوشنگ مئيدانى؛ ناصرآباد ديزو؛ خياو (مرکزى-شعبان) بۆلگە سىينىن كندلرى [آ] (قىشلاغى =) خان كندى * ۲۵۰؛ مرزەجهان * ۱۹۰ (قۇمزرعە چهارديوار)؛ قاراۋۇل؛ پىرەلى/پىرآغولو؛ ايلانلو؛ سارى درە * ۲۰۰؛ كۆزدك؛ آھلىمان * ۱۳۴؛ كۆۋۆز (گندوز)؛ آغ دۇۋار؛ نياز سۇيو؛ گولۇستان؛ سويوقبولاق/ ساوۇجبۇلاق * ۱۴۵؛ كلفىر * ۲۶۰ (قۇمكلەر)؛ شابانلى؛ آتاشگاھ/آ-سى * ۹۹؛ يىشچە/يىشكىجە * ۱۵۰، تازاكنند حاجى خان؛ سلمان كندى؛ شمس آباد؛ ساتى/آ-سى؛ اورتا؛ ميزان؛ آوارسى/آوارسىن * ۲۸۶؛ كالانپا * ۲۳۰؛ آلانبار * ۲۴۰ (قۇم علمدار)؛ آغجالى * ۱۷۶؛ داغ كندى/آ-سى؛ كرگەشە * ۴۳۰؛		

X خ	آذربايجان تۆركجهسى	۹۹۰	ارک سۆزلۈگۆ	X خ
پاشابگلى * ۹۱؛ كۆلگه لى؛ خان بولاغى * ۲۵؛ شىخلار * ۹۰؛ قئينرجه * ۳۳۰؛ كۆهنار(قو:كوه كنار)؛ كاظم آوا؛ انزان * ۴۰۸؛ دميرچى كندى(بوش)؛ بهرام كندى؛ مچيدى * ۵۰؛ نریمان كندى؛ خانباز * ۱۰۰؛	خياو(مرکزى-غربى مشكين) بۆلگه سينين كندلرى [آ] گيلر محمدحسين * ۱۳۰؛ نژردن زمين * ۴۰(قو:زير زمين)؛ مير كندى / پير كندى؛ احمدبگلو * ۵۷۷؛ بولوس * ۱۶۳؛ آغچا كند بولوس * ۳۳؛ مشكين جيک، قصبه (كس آبه) / مميش اوغلو مورتوز قايتارائلى - گئيكلى طايافاسيندان و ۱۴۰ ياشيندا اولاراق بورادا ياشاير) * ۶۵۰ (قو: قصابه)؛ هييه / ييهه * ۱۹۴۰ (هيق)؛ احمد آوا * ۴۸۹؛ آليچ / آلوچ * ۲۴۲؛ جامالو * ۲۸۲ (جمال آباد)؛ چتر * ۹۰ (قو: خورشيد آباد)؛ اور ur * ۶۹۰ (قو: عور)؛ ويخنده * ۵۵۱ (ميجنده)؛ اندزق * ۴۳۲ (آندساق)؛ سيد كندى؛ ميللى سيدلر؛ باللى قايا * ۲۰۰؛ قيرخ بولاك؛ قارائليق دره؛ جليل كندى؛ تازا كند چالور؛ آيواتلى (رستم بگ كندى)؛ ساچى * ۷۰؛ حاصار * ۱۶؛ خاراوان * ۱۹۰ (قو: عصر آباد)؛ خنجل / خنجر * ۱۳۰؛ حبشى * ۱۶۰؛ ديكلى * ۲۴۰؛	خياو بۆلگه سينين كندلرى * ۱۳۲۰ آماريندا اولان ولى ايندىكى آدلارلا تطبيق اولونمايان كندلر([آ] آغ بولاك (۵ ك گ * ۲۷۵)، اكمه لو (۵۴ ك ق د * ۶۵)، اوت پاشا (۵۷ ك / ارشق * ۲۶۳)، بگ باغلو (۴۲ ك ق د * ۱۰۳)، جاجان (۳۰ ك ق * ۱۱۰)، ججه لو(۵۰ ك ق د * ۵۱)، جلالو (۳۵ ك ق * ۸۸)، چوۋۋلپاچاي / چولپاچاي (۵۶ ك ق د * ۴۰)، خلج (۵۶ ك ق د * ۱۲۲)، دوکش / باقرداشى (۳۰ ك ق د * ۸۵)، دووشانلو ۱۸ ب * ۲۸۰، سيلان كندى (۱۲ ك گ د * ۱۵۰)، سۇلاخلو (۲۲ ك ب * ۱۶۵)، سيرك (۵۰ ك ق * ۵۶)، شهبازدره سى (۳۲ ك ق * ۱۵۰)، شىخلو (۳۰ ك ق د * ۲۸۰)، عاليجاه(۶ ك ب * ۲۵)، عابباس كهريزى (۴۵ ك د * ۱۰)، قاراملهم (۶۰ ك ق د * ۲۵)، قاراىنگلر (۱۰ ك ب * ۸۰)، قارادووش / قارادرويش (۱ ك د * ۵۰۰)؛ قورشاقلو (۳۵ ك ق د * ۹۰)، قوزلو قارابولاك (۲۴ ك گ ب * ۱۰۰)، قوزلوجا (۴۰ ك گ د * ۳۲۰)، قوش قايا (۴۶ ك ق د * ۱۱۰)، قومچوقايا (۵۲ ك ق * ۱۱۰)، قىلچىقلو (۶ ك گ د * ۱۲۵)، كرمشاهلو (۵۰ ك ق د * ۳۰۰)، كندلج (۴۲ ك ق * ۹۰)، كۆللوجه لى(۵۰ ك ق د * ۱۹۰)، كۆليار (۲۰ ك گ ب * ۲۷۰)، لكران (۱۵ ك ق د * ۴۴۰)، لنگج (۱۶ ك ق د * ۸۰)، محمودآباد (مير كندى) (۶ ك ب * ۷۸۰)، مرادلو (۴۲ ك ق * ۲۰۰)، مزرعه خلف (۹ ك ب * ۶۶۰)، ملابولاغى (۲۷ ك ق بوش)، مونجوچجى (۱۴ ك ب * ۸۰)، مهرآباد (۲۷ ك ق * ۶۰)، نقيرلو (۵۱ ك ق د * ۱۷۰)، وراغول (۶ ك ق * ۱۶۰)، ياشيل باش بابا بگ (۳۴ ك گ د * ۳۰)، ياشيل باش گنجعلى (۲۴ ك ق د * ۳۵)، يزنآباد (۵۱ ك ق د * ۶۴۰)،	خياوان xiyavan [آ] آسفالت اولونوموش يول (فا:خيابان). }بو كلمه خياو شهرى آيدندان آليئاراق دوژليب، ايراندا اولين يئر تبريزده او زامانين بير بؤيوگو طرفيندن آسفالت اولدو، بو شخصين خياولى اولماغى اوچون آسفالت اولونوموش يثره خياوان دئييلهرك سؤنرالار بو معنا گئنيشله نهرک شهر ايجينده بوتون آسفالت اولونوموش يوللار اوچون دئييلدى، بو كلمه فارسجايا گئچهرك خيابان شكيلينده ايشله نير ۱۰۵ }	
	خياو(مرکزى-قاراسو) بۆلگه سينين كندلرى [آ] قاديرلو * ۱۴۰؛ شىخلار؛ چاپقان / چيچقان * ۶۳۱؛ دده بگلو * ۵۵۰؛ لاهاق * ۶۴۰؛ ارجه / ارجق * ۸۴۸؛ ميرعليلو * ۵۰۰؛ فخرآباد * ۳۰۰؛ كويوج / كويچ * ۵۴۰؛ على آباد * ۴۳۰؛ لومبر / لمبر * ۴۴۰؛			
	خياو(مرکزى-لارى / لاهرود) بۆلگه سينين كندلرى [آ] كنگرلو * ۲۰۰؛ جالاير / جلاير * ۳۳۰؛ قاراتپه * ۱۰۰؛ لعل گنج؛ لارى * ۳۵۵۰ (قو: لاهرود)؛ اوناړ / اوناړ * ۱۷۰۰؛ گول چشمه؛ يينه لر * ۷۱؛ بايان * ۱۲۱؛ داشكسن * ۲۵۰؛ لنجاوا / لنج آباد * ۴۲۰؛ آلارڈ * ۷ (لنجاوا) دان آيريلميش كند)؛ شاطر گوڭبذى * ۴۰؛			
	خياو(مرکزى-نوغدوز / نغدى) بۆلگه سينين كندلرى [آ] پيرازميان * ۳۰۰؛ نوغدوز / نوغدو * ۱۴۸۰؛ شهاب الدين * ۵۹۰؛ ارباب كندى * ۷۳۸؛ هنله؛ تكدام * ۲۷؛ كهليك بولاغى * ۵۰؛ قاليبلى * ۲۲۰؛ آغچا * ۱۰۰؛ چاناق بولاك * ۳۸۰؛ گاميش اؤلن * ۲۵۰؛ داش بولاغى * ۱۰۰؛ شوش بولاك * ۲۰۰؛ حاتم كندى * ۱۲۶؛ مسدره * ۲۵۰؛			

خ X	آذربایجان تورکجه سی	۹۹۱	ارک سۆزلۆکو	خ X
خیتدک [باخ] خیرتدک.	خیزر xeyzər [آ] اؤرمیه ده داغ آدی.			
خیتدکلهشمک [باخ] خیرتدکلهشمک.	خیزران xeyzəran [آ، بی، فا] بامبو (فا: چوب خیزران).			
خیتدکلهمک [باخ] خیرتدکلهمک.	خیزک [ص، فا، شع] سۆروشکن، تکر عوضینه قوشا آغاج ویا			
خیتده نک [باخ] خیرتده نک.	دمیر اؤزه رینده قورو لموش قار و قیش آراباسی (فا: سورتمه).			
خیر xeyr, xeyir [آ، ع] ۱-فایدا، یارار، قازانچ، برکت، اییی و	خیزه انبار xeyzə anbar [آ] قوشاچای دا کند آدی.			
ثوابلی ایش (فا: خیر). ۲-یوخ، بئله ذیل.	خیزگان xigan [آ] رزن ده کند آدی.			
خیر / خیرآباد... [آ] تک ویا ترکیبی حالدا یئر آدی اولاراق	خیزتاش [آ] غزنه لیلر دؤورو اوردودا ۱۰ نفر باشچی سی.			
ایشله نیر، باخ: یئرآدلاری (ان آزى ۲۰ آد سایماق اولار).	خیزل گاه [آ] خالخال دا داغ آدی.			
خیرات xeyrat [آ، ع] احسان (فا: خیرات).	خیزلله xillə [آ، ع] بیر سیرا ممه لی حیوانلارین آغیز			
خیرتدک xirtdek [آ] خیتدک، بوغازین سس چیخاران	یانانیندا کی بؤیوک دیشلری (فیل وقابان کیمی).			
بولومو، نفس یولونون یوخاری بؤلومو (فا: حنجره، حلق).	خیزمه xeymə [آ، ع] چادیر (فا: خیمه).			
gullet, throat, larynx {بوغماق} بوغورتلاق	خیزمه گاه [آ] چادیر لیق (فا: خیمه گاه).			
غیرتلاق، قیرتلاق، خیرتلك، خیرتدک }	خیزمیرچک [باخ] خیمخیرت.			
خیرتدکلهشمک [قا] بیریرینین خیرتدگینی توتماق و سیخماق،	خیزنگ [ص، باخ: قینجماق] اؤسانمیش حالا گلیمیش (فا: خنگ).			
بوغازلاشماق، دالاشماق، یاخلاشماق.	خیزنگال xingal [آ، باخ: قینجماق] داماما کسيلمیش خمیر			
خیرتدکلهمک [ل] بوغازلاماق، یاخلاماق، بیرینین خیرتدگین	پارچالاریندان پیشیریلن و مختلف نواع لاری اولان یشمک			
توتماق و سیخماق (فا: از گلوش گرفتن).	(سؤلؤ خینگال، قورؤ خینگال) (فا: نوعی غذا).			
خیرخواه [ص] باشقاسینین یاخشی لیغینی ایسته ين (فا: ~).	خیزنگال لیق [آ] خینگال اوچون حاضرلانا.			
خیرسؤیلهمز [ص] آغزینی پیسلیگه آچان، نحس دانیشان	خیزنگل [باخ] خینگال.			
(فا: بد خیر).	خیزه چی xeyvəçi [آ] گنبد ده کند آدی.			
خیرسبز [آ] خنیرلی اولمایان (فا: بی خیر).	خیزه رک xiyərək [باخ] خیارک.			
خیرشر [آ] یاخشی یامان، خیر ایشه قاتیشان، یاخشی یامان				
گونده بیریله اولان کیمسه (فا: ~).				
خیرشرینی آنلاماق / بیلیمک / قانماق [س] آنلاییش لی ترپشمک.				
خیرلی xeyirli [ص] خیروئرن، گلیر لی، قازانچ لی (فا: خیردار).				
خیروئرمز xeyir verməz [آ] ساوه ده داغ آدی.				
خیره [دا] میس، آلومینیوم ویا ساخسی دان دؤزه لن بیر نواع				
دیرمی قاب.				
خیری [آ] اؤرمیه ده کند آدی.				
خیری خیری گؤلؤ [آ، بی] قیرمیزی رنگلی و توپ لچک لی				
گؤل، مخمر گؤلؤ.				
خیرییه چی [آ] خنیرییه جمعیته نین اوییه سی.				
خیرییه xeyriyə [ص، ع] خیر ایش (فا: خیرییه).				

کتابهایی از انتشارات سومرنشر

- ۱- **دلی** (دیوانه)، ترجمه کتاب جبران خلیل جبران به زبان ترکی آذربایجانی، و ترجمه اشعار منتخب به زبان فارسی همراه با متن انگلیسی، ارگین. ۷۸ صفحه. سومرنشر ۱۳۸۹.
- ۲- **سچیلیمیش غزللر** (غزل‌های برگزیده از ۶۲ شاعر غزل‌سرای تُرک)، بزبان ترکی، ارگین. ۹۲ صفحه. سومرنشر ۱۳۸۹.
- ۳- **الدُرّة المُضیّه فی اللّغه التّریکیه** (فرهنگ ترکی، عربی، فارسی)، بر اساس خود آموز ترکی عربی، نوشته شده در ۷۰۰ سال پیش در مصر، **ed-dürretül muziyye fil-lügʔtit türkiyye** ارگین. ۱۱۲ صفحه، سومرنشر ۱۳۸۹.
- ۴- **آتیلا حکمرانی سلحشور و عادل**، (نگاهی به تاریخ ترکان هون در اروپا در قرنهای چهارم و پنجم قبل از میلاد)، بزبان فارسی، سحر جعفرزاده، ۶۴ صفحه. سومرنشر ۱۳۸۹.
- ۵- **آذربایجان ناغیلاری** (قصه‌های آذربایجان)، بزبان ترکی، جلد ۱ و ۲، فروغ خضرلو، ۵۶ ناغیل، ۲۸۴ صفحه. سومرنشر ۱۳۹۱.
- ۶- **بازیهای محلی** (آذربایجان - خوی، ۴۶ بازی محلی)، بزبان فارسی، ابراهیم صفری، ۷۶ صفحه. سومرنشر ۱۳۹۱.
- ۷- **بازیهای سنتی آذربایجان** (آذربایجان - توفارقان، ۸۴ بازی محلی)، بزبان فارسی، دکتر حسن م. جعفرزاده، ۱۴۴ صفحه. سومرنشر ۱۳۹۱.
- ۸- **شخصیت‌های قصه‌های آذربایجان**، بزبان فارسی، حسن - م. جعفرزاده، ۲۲۰ صفحه. سومرنشر ۱۳۹۱.

کتابهای چاپ شده، نوشته اسماعیل جعفرزاده (اسماعیل جفرلی)، زبان و تاریخ

۱- **ارک سۆزلویو**، فرهنگ ترکی یک جلدی ارک (حاوی بیش از ۷۰۰۰۰ لغت)، ۱۳۳۴ صفحه، قطع وزیری، سال نشر ۱۳۸۵. احرار.

۲- **ارک سۆزلویو**، فرهنگ ترکی دوجلدی ارک (حاوی بیش از ۱۱۵۰۰۰ لغت اصلی، تعابیر ترکی، اسامی مکان و شخص، اسامی اشخاص نامدار و شاعران، ریشه شناسی و معادلهای فارسی و انگلیسی برای لغات اصلی)، ۲۰۴۸ صفحه، قطع وزیری، سال نشر ۱۳۸۹. احرار.

۳- **بیر دا غار جیق فولکلور** (یک انبان فولکلور) شامل فولکلورهای از منطقه خوی، ماکو و چاپاره، جمع آوری شده در سالهای ۱۳۴۷-۵۰، فاطمه مصطفی پور، تنظیم و جمع آوری کننده و تهیه مقدمه توسط اسماعیل جعفرزاده، قطع رقعی، ۱۴۴ صفحه. سومرنشر ۱۳۸۹.

۴- **فرهنگ ترکی فارسی صحاح العجم** (صحاح العجم ده تورکجه سۆزجوکلر). **səhahüləcəm də türkçə sözlər**، ۶۴ صفحه، سومرنشر ۱۳۸۹.

۵- **اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی** (تورکجه)، یازارلار: کامران گورون، فاروق سومر، رنه گروسه...، کؤچورنلر: جعفرزاده، حسینعلی زاده، تهیه کننده مقدمه و توضیحات توسط جعفرزاده، قطع وزیری، ۴۱۲ صفحه سومرنشر ۱۳۸۹.

۶- **تاریخ ترکان پیش از اسلام** (فارسی) ترجمه کتاب ترکی (اسلامیتدن اؤنجه تورکلرین تاریخی)، مترجمین جواهر کلام و جعفرزاده، قطع وزیری، ۳۱۰ صفحه، سومرنشر ۱۳۹۰.

۷- **فرهنگ ترکی فارسی صحاح العجم** (صحاح العجم ده تورکجه سۆزجوکلر). **səhahüləcəm də türkçə sözlər**، قطع رقعی، ۶۴ صفحه، سومرنشر ۱۳۸۹.

۸- **تاریخه گیریش**، مقاله لر مجموعه سی، تارخ قونوسو، یئر اؤزو و تورک بؤلگه لرینین تاریخی، تورکلرین ایرقی و دیلی، سامانیلار، سوغدلار، سومرلر، اتروسک لار، اورارتولار، ماننلار، قطع: وزیری، ۲۲۰ صفحه، ۱۳۹۱.

۹- **مقدمه ای بر تاریخ**، شامل مجموعه مقالات و مطالب، در مورد تاریخ کلی زمین و مناطق ترک نشین، نژاد و زبان ترکان، سامانیان، سغدها، سومرها، اتروسکها، اورارتوها، مانناها، ترجمه کتاب ترکی (تاریخه گیریش)، قطع وزیری، ۲۲۰ صفحه، ۱۳۹۱. (در حال چاپ)

کتابهای در دست تهیه: نوشته اسماعیل جعفرزاده (سماعیل جفرلی)

۱۰- **آذر سۆزلوک**، فرهنگ لغت ترکی، متن تکمیل شده و تجدید نظر شده از فرهنگ ارک، قطع A4، ۳۲۰۰ صفحه، ۲۰۱۲.

۱۱- **آذربایجان تور کجه سینین قرامئری** و تورکیه تورکجه سیله مقایسه سی، (تورکجه)، قطع وزیری، حدوداً ۶۰۰ صفحه،

۱۲- **ترکی، فارسی و انگلیسی در سفر-۴** زبان در سفر (راهنمای مسافرت و جملات معادل به زبانهای ترکی آذربایجانی، ترکی استانبولی، فارسی و انگلیسی)، تهیه کنندگان جواهر کلام و جعفرزاده، قطع رقعی، حدوداً ۳۰۰ صفحه

کتابهای چاپ شده، نوشته اسماعیل جعفرزاده، کتابهای فنی

۱- **روشهای کنترل رسوب در شبکه های آبیاری و آبرسانی**، ترجمه و تدوین، قطع: وزیری، ۱۸۹ صفحه، انتشارات فرهنگ جامع، ۱۳۷۱

۲- **کاربرد کامپیوتر در مهندسی روخانه و تکنولوژی انتقال رسوب در کانالها**، ترجمه و تدوین، قطع: وزیری، ۱۸۹ صفحه، انتشارات فرهنگ جامع، ۱۳۷۱

۳- **رسوب و کنترل آن در آبگیرها**، تجدید نظر بخش اول کتاب روشهای کنترل رسوب، قطع: وزیری، ۱۴۶ صفحه، سومرنشر ۱۳۸۹

۴- **طرح و آنالیز حوضچههای رسوبگیر**، تجدید نظر بخش دوم کتاب روشهای کنترل رسوب، قطع: وزیری، ۱۰۹ صفحه، سومرنشر ۱۳۸۹

۵- **آبشستگی**، ۱۰۹ صفحه، تهیه کنندگان، تقوی، جعفرزاده، اطاعت، قطع: رقعی، سومرنشر ۱۳۸۹

ویژگیهای فرهنگ آذر سۆزلوک (حاوی بیش از ۱۱۶۰۰۰ لغت بر مبنای فرهنگ ارک):

- ۱-ارائه توضیحات بزبان ترکی برای کلیه لغات و معادل های فارسی و انگلیسی برای واژه های اصلی و جدید (حدود ۸۰۰۰۰ مورد).
- ۲-شرح بیش از ۱۵۰۰ اسامی گیاهی همراه با معادلهای علمی.
- ۳-شرح بیش از ۱۲۰۰ اسامی جانوری همراه با معادل های علمی.
- ۴-قیدنامهای زیبا و متداول در زبان ترکی برای دختران و پسران و معانی آنها (۱۵۰۰۰ مورد).
- ۵-قیدنام شهر و روستاهای آذربایجان و دیگر مناطق ترک نشین ایران (حدود ۱۳۰۰۰ مورد).
- ۶-قید نام کوهها (موقعیت، ارتفاع)، رودها (طول، شیب، دبی)، (حدود ۵۰۰۰ مورد).
- ۷-ارائه تلفظ واقعی اکثر توپونیم های مناطق ترک نشین همراه با ترکیب جمعیتی و بررسی های اتیمولوژیک.
- ۸-ارائه اطلاعات مختصر در مورد دانشمندان، شاعران، بزرگان ملل ترک (حدود ۱۰۰۰ مورد)
- ۹-ریشه یابی (بررسی های اتیمولوژیک) برای اکثر واژه ها.
- ۱۰-مقایسه لغات ترکی امروزی و زبان سومری.
- ۱۱-تطابق کلمات با لغات "دیوان لغات الترک" (نوشته محمود کاشغری در قرن ۵ هجری).
- ۱۲-تطابق کلمات با لغات کتیبه های اورخون (قرن اول هجری).
- ۱۳-تطابق کلمات با لغات سنگلاخ (نوشته میرزا مهدی خان کاتب نادرشاه افشار، قرن ۱۲هـ).
- ۱۴-تطابق کلمات با لغات صحاح العجم (نوشته هندوشاه نخجوانی در تبریز، قرن ۷ هجری).
- ۱۵-تشریح لغات انگلیسی و فارسی اخذ شده از زبان ترکی در حد امکان.
- ۱۶-قید تلفظ کلمات با حروف جدید آذربایجانی (لاتین).
- ۱۷-ارائه توضیحات اتیمولوژیک و مقایسه نظرات مختلف موجود در مورد ریشه کلمات
- ۱۸-قیدنام طوایف ترکان در دوره های مختلف تاریخی و شرح اتیمولوژیک بر آنها.

ARK DICTIONARY-1

(Azerbaijani-turkish)

Azərbaycan türkcəsi ərk sözlüyü

Yazan : ismail cəfərzadə

ویژگیهای فرهنگ ارک:

- ۱- ارائه توضیحات بزبان ترکی برای کلیه لغات ومعادل های فارسی و انگلیسی برای واژه های اصلی و جدید (حدود ۸۰۰۰۰ مورد).
- ۲- شرح بیش از ۱۵۰۰ اسامی گیاهی همراه با معادل های علمی.
- ۳- شرح بیش از ۱۲۰۰ اسامی جانوری همراه با معادل های علمی.
- ۴- قید نامهای زیبا و متداول در زبان ترکی برای دختران و پسران و معانی آنها (۱۵۰۰۰ مورد).
- ۵- قید نام شهر و روستاهای آذربایجان و دیگر مناطق ترک نشین ایران (حدود ۱۳۰۰۰ مورد).
- ۶- قید نام کوهها (موقعیت، ارتفاع)، رودها (طول، شیب، دبی)، (حدود ۵۰۰۰ مورد).
- ۷- ارائه تلفظ واقعی اکثر توپونیم های مناطق ترک نشین همراه با ترکیب جمعیتی و بررسی های اتیمولوژیک.
- ۸- ارائه اطلاعات مختصر در مورد دانشمندان، شاعران، بزرگان، حکومتها و ملل ترک (حدود ۱۰۰۰ مورد).
- ۹- ریشه یابی (بررسی های اتیمولوژیک) برای اکثر واژه ها.
- ۱۰- مقایسه لغات ترکی امروزی و زبان سومری.
- ۱۱- تطابق کلمات با لغات دیوان لغات الترك (نوشته محمود کاشغری در قرن ۵ هجری).
- ۱۲- تطابق کلمات با لغات کتیبه های اورخون (قرن اول هجری).
- ۱۳- تطابق کلمات با لغات سنگلاخ (نوشته میرزا مهدی خان کاتب نادرشاه افشار، قرن ۱۲ هجری).
- ۱۴- تطابق کلمات با لغات صحاح العجم (نوشته هندو شاه بن سنجر نخجوانی در تبریز، قرن ۷ هجری).
- ۱۵- تشریح لغات انگلیسی و فارسی اخذ شده از زبان ترکی.
- ۱۶- نوشتن تلفظ کلمات و بویژه اسامی خاص با حروف جدید آذربایجانی (لاتین).

شابک دوره ۷-۰۸۲-۹۷۶-۹۶۴-۹۷۸ احرار